BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele III
XVII
F
28
NAPOLI

XVII-F-28

Digitized by Google

DD. NN.

IMPERATORUM AUGUSTORUM, CÆSARUM AC REGUM S. IMPERII ROMANO-THEUTONICI

RECESSUS, CONSTITUTIONES,

ORDINATIONES ET RESCRIPTA, IN PUBLICIS COMITIIS PROMULGATA, AUT ALIAS EDITA; INDE AB INSTAURATIONE MONARchia Germanica uſq; ad D. N. IMP. CÆS. RUDOLPHUM II. P. F. AUG. P. P. incluſivè.

IN QUIBUS QUIDQUID DE JURISDICTIONE IMPERII ET ECCLESIAE, POTESTATE IMPERATORIS ET PAPÆ, AUCTORITATE ET LIBERTATE REGUM, Principum, & cæterorum Imperii Occidentalis Ordinum, per Theutoniam, quæ & Magna Francia dicta, id eſt, per Germaniam, Galliam, Italiam, Angliam, Hungariam, Poloniam, Bohemiam, Daniam, &c. de juribus civilibus & feudalibus, Pace religioſa & profana, aliisq; rebus omnibus ad Eccleſiam & Politiam ſpectantibus, ab Anno ſalutis Chriſtianæ CCCC. uſq; ad annum MDC. conſtitutum eſt, & in prioribus Tomis non habetur, fere comprehenditur.

TOM: III. ET ULTIMUS.

Hiſce turbulentis rebus & præſentibus controverſiis decidendis apprimè commodus: collectus ac digeſtus

à

MELCHIORE GOLDASTO HAIMINSFELDIO,

Cum Indice locupletiſſimo juxta ordinem materiarum digeſto: cui & primi Tomi Index adjunctus eſt.

Editio hæc poſtrema omni ſtudio & labore ab omnibus vitiis typographicis repurgata.

FRANCOFURTI AD MOENUM.

Sumptibus JOHANNIS DAVIDIS ZUNNERI.

Typis Balth. Chriſtoph. VVuſtii, Anno 1673.

Sereniſſimo ac Potentiſſimo
Principi,

JACOBO, MODERATORI BRITANNIARUM, REGI ANGLIÆ, FRANCIÆ, SCOTIÆ, ET HIBERNIÆ, RELIGIONIS AC FIDEI DEFENSORI.

Sereniſſime ac Potentiſſime Rex.

THUISTONIAM, quam nunc Gothorum dialecto THEUTONIAM dicimus, ex cujusque traduce Britanni, Scoti, Picti, Angli, Saxones, Dani, populi ſub imperio tuo poſiti, profluxere, latius initio, quam hodie pateat, gentes Scytharum, Pannonum, Sarmatarum, Manorum & Gallorum habuerunt. Quæ gentes ſub nullo certo aut publico Imperio, communem tamen patriam ita in commune rexerunt, ut in nationes diviſæ, ſuis quæque moribus & conſuetudinibus, ſua libertate ſub Regum ſingulorum ditione viverent. Ipſæ porro nationes, quas *haidas* & *gouvas* Theutoni, Romani *Pagos* dixere, ad fluenta fontium & camporum nemorumque limites deſcriptæ nominibus pariter & regnis diſcriminabantur, ſuosque ſingulæ Reges proprios, virtute ſimul & genere præſtantes, liberos ac immunes, nulliusque ſuperiori obnoxios imperio, habebant. Verum Reges eorumque populi, ut ſanguine, ſic fœdere perpetuo juncti erant, quo cavebatur, ne alter alterius fines invaderent, ſed ut conſanguinei, amici atque ſocii, auxilio ſibi mutuo fierent, communiaque bellorum munia adverſus Theutonicæ libertatis hoſtes obirent. Unde illis GERMANORUM nomen inditum fuiſſe nonnulli memoriæ prodiderunt. Sane Strabo alluſiſſe videtur, quum Germanos ſic dictos ſcripſit, quod Gallorum fratres eſſent. Sed mihi veriſimilius videtur, quod Tacitus ait, qui res Germanorum ab ipſis Germanis acceptas ſingulari judicio atque brevitate compoſuit, Manos à ſe id nomen inveniſſe, ut ſcilicet *Chermanos* in terrorem hoſtium, cum primis Romanorum, hoc eſt, Martigenas ſeſe vel Martis homines appellarent. Id nominis, uti aſſolet, prolatatum deinde, & illis quoque impoſitum fuit, qui aut armis victi, aut ſponte nomina ſua in fœdus dediſſent. Et ad hunc quidem modum in pace degebant. At vero belli tempeſtate ingruente, aut neceſſitate aliqua publica exigente, cuncti Reges atque Principes de Republica deliberaturi indictis Comitiis concurrere ſolebant, in commune conſulentes, quid opus facto foret. Herman.

In hoc rerum ſtatu, ſæpe communibus omnium Regum ac populorum ſuffragiis, Imperator creari ſolitus erat, in cujus verba cæteri ſacramentum jurarent, parere, contribuere, pugnare, & quidquid aliud Imperator juſſiſſet, & tamquam legitimi ſubditi Domino bona corporaque (ſalva interim pacis libertate) religioſiſſime addicerent. Etenim ante Chriſtum natum, Cæſare cum Romanorum viribus ingruente, adverſus eum à Germanis & Gallis Imperator electus Arioviſtus fuit. Et ipſo Domino noſtro JESU Chriſto in terris agente, adverſum eoſdem Romanos Imperium

Har-

Harminio Cheruſcorum Regi collatum legimus. Sed ne exempla tantum caſca & nomina ſæculis noſtris ignota in teſtimonium citemus, certe Alaricum, (quem Elrich priſci Germanorum Vates nominant, undeque inſtituti noſtri primordia texere ac telam exorſi ſumus) ſplendidiſſima Balthorum Principum familia ottum, Scytharum, Pannonum, Sarmatarum & Germanorum Reges, quos inter præcipue Alani, Gothi & Huni præcellebant, Romanorum injuriis exaſperati, Imperatorem declararunt. Qui Italiam ingreſſus, & infeliciter cum Stilicone congreſſus, quum trans Alpes in Theutoniam inglorius rediiſſet, Theutonis eſſe contemptui ac inviſus cœpit. Ea re Scythę, Sarmatæ & Germani, quum maxime Gothi, Norici, plerique Transdanubiani, ut Zoſimus auctor eſt, & Transthenani, veteres Romanorum hoſtes, Redagaſum itidem Gothorum Regem, ad Imperium elevarunt, ducentis hominum militibus ei attributis. Quo in Tuſcia ſuperato & capto, quum Theutoni Alaricum victum fœdere ſe cum Romanis junxiſſe, ac propterea ab inferendis armis abhorrere viderent, ex Scythia, Pannonia, Sarmatia & Germania conſpirantes Vandali, Alani, Gothi, Quadi, Marcomanni, Heruli, Turcilingi, Suevi, Alamani, Saxones, & Burgundiones, ſi qua fides D. Hieronymo ejus ætatis ſcriptori, communi conſilio Godigiſilum Vandalorũ Regem ſibi Imperatorem conſtituunt. Is, declinata Italia, Galliam invadere præoptavit, uti Gallos, veteres fratres ſuos, Romanorum jugo preſſos ac gementes, tandem aliquando redimeret, ac in priſtinam libertatem & ſocietatem Theutonicam aſſereret. Quorum proſperis ſucceſſibus excitatus Alaricus, & ſimul ut prioris expeditionis ignominiam inſigni aliquo facinore elueret, ex Epiro ubi deſidebat, cum Gothis, Tervingis, Grutungis, Alanis, Hunis, Scytharum & Germanorum populis, Italiam repetiit, Romam expugnavit, Attalum Imperatorem & Ampeſium Cæſarem ejus filium cepit, tamdem per ſequeſtros pacis, cujus erat perinde ſtudioſus ut æquitatis amans, cum Honorio Imperatore Occidentale Imperium hoc pacto partitus eſt, ut is Italiam ac Illyricum, ipſe Galliam & Hiſpaniam obtineret. Exinde legatos in Galliam miſit, qui Godegiſilanos milites ad Imperium ſuum cui ſacramenta priores dediſſent, revocarent, bello ut hoſtibus indicto qui detrectaturi eſſent. Sed morte præventus tam feliciter jacta Imperii fundamenta ſtabilire non potuit. Cui ſubtus Padum tumulato ſucceſſit Athaulphus, quem nos Adolfum vocitamus: & ducta Galla Placidia, Theodoſii I. Imp. filia, & Honorii germana, ſororio ſuo ex pactis conventis Italiam relinquens, Attalum & Ampelium ſecum captivos in Galliam, & porro Hiſpaniam abduxit, quo primus omnium Theutonorum Imperiales titulos intuſit. Ab eo namque ſucceſſores, Galliæ Narbonenſis & Hiſpaniæ Reges, acceptam purpuram, & FLAVIORUM prænomen, & Majeſtatis venerationem, honores Divis Imperatorib. ſuos ſibi ac proprios, & Regibus tum temporis interdictos, per aliquammulta ſæcula conſtantiſſime retinuerunt. Etenim in inſcriptionibus Edictorum Alphonſi Regis, qui vixit circa annum Chriſti nati MCXX. exſertim legitur: *Regnante glorioſiſſimo Adefonſo Imperatore Hiſpaniarum, & Rege in Toleto, Legione, Gallecia, Caſtella, & Nagara &c.*

Interea dum Gothi, Vandali & Alani in Hiſpania & Africa de Imperio conflictantur, diſcordiis inter eos aſtu Romanorum Cæſarum ſeminatis, Theutoni, tentatis per Legatos ſingulorum Regum animis, coeuntes Sigambriæ prius in Hungaria, dein Iſenaci in Thuringia, Scytharum, Pannonũm, Sarmatarum & Germanorum populi, Huni, Gothi, Beſſi, Rutheni ſive Ruſſi, Cumani, Daci, Roſſomonæ, Tanaitæ, Roxolani, Alani, Cariones, Amaxobii, Budini, Sturni, Ubiones, Acibi, Navari, Cemandri, Scyri, Sedagarii, Rugi, Geloni, Neuri, Baſtarni, Bellonoti, Venedici, Marcomani, Suevi, Quadi, Heruli, Thuringi, Rhæti, Vindelici, Burgundiones, Bructeri, Saxones, Franci, Nicriaccolæ, denique (ut idoneus teſtis eſt Sidonius Attilæ ſuppar) Scoti, unanimi conſenſu Imperii poteſtatem in Attilam Hunorũ Regem, illuſtriſſima Zomejarum ſtirpe natũ, virum prudentem & manu ſtrenuum, conferunt. Imperator fuit haut dixerim clementior ne in ſuos, an ſævior in hoſteis, præſertim Germanos & Gallos, qui ſociorũ votis ſuffragia ſua Impertiri noluiſſent, nec in electionem ejus conſentire. Canitur adhuc apud nos Etzel, Poetarum noſtrorum carminib. celebris: Græcorum annalib. parum laudatus, quorum ignaviam & ſocordiam virtute ſua oppreſſerat: Romanis haut perinde gratus, dum, ſuarum incurioſi, alienas injurias extollunt. Et hic primus Theutonorum, cujus quidem memoria exſtet, coronatam Aquilã victrix Imperii inſigne, Regibus reliquit Hungariæ, cujus memorabile monimentum,

ut dicta rebus exſequar, juvat hoc loco apponere. Id ab Iornande Gothorum Epiſcopo refertur in hæc verba: *Præcipuus Hunnorum Rex Attila, patre genitus Mundzucco, fortiſſimarum gentium Dominus, qui inaudita ante ſe potentia ſolus Scythica & Germanica regna poſſedit, necnon utraque Romanæ Vrbis Imperia captis civitatibus terruit, & ne præda reliqua ſubderet, placatus precibus, annuum vectigal accepit.*

Atila Sigambriæ in Hungaria defuncto, quum Reges earum, quas minus dudum diximus, nationum in Scythia, Sarmatia, Pannonia, Germania & Gallia, pro antiqua libertate, ad ſe quiſque redirent, quod Atilæ filii, perpetuum Imperium adfectantes, libertatem popularium adverſam haberent, bella inter eos orta ſunt civilia: quorum occaſione captata Genſericus Vandalorum & Alanorum in Africa Rex exercitum in Italiam traduxit, Romam vi pugnando cepit, Maximum II. Imperatorem trucidavit, Eudoxiam Auguſtam Maximi coniugem, & Valentiniani Imperatoris filiam, cum Imperatorio theſauro captivam in Africam abduxit, & ſimul cum Imperii inſignibus filio Hunerico in uxorem collocavit, Africæque Imperatorem ſeſe indigetari iuſſit. Inde ergo eſt, quod in Edicto Hunericus *triumphalem* ſibi *Majeſtatem & Regum virtutem* iuxta adſcribit, quia Africæ Imperium, Vandalorum & Alanorum regna *ſub Imperii ſui regmine*, ut ipſe loquitur, habebat.

Filiis Atilæ ad Imperium adſpirantibus ingens orta ſeditio inter Theutonos fuit, diverſum maxime in electione Hunis & Germanis ſentientibus, quorum pars Chabam, alii Aladarium ad Imperium poſtulabant. Contra ea Sarmatæ, Scythæ, & quidam Germanorum Reguli, omnino pacem publicam, & in ea avitam libertatem iam captaverant. Hoc motu Ottuacar, ab Italis Odoacer dictus, Herulorum Saxonum Rex, à quibus Erfurdiæ nomen, Herulos ſuos, Turcilingos an Turingos, * Scyros ac Rugos interioris Germaniæ populos, qui nuper inter valida Atilæ ſævientis auxilia militaverant, excitavit: Sarmatas quoque, qui nunc Poloniam habent, Suevos & Noricos, id eſt, Bavarus atque Auſtrios, magnorum ſpe præmiorum ſollicitatos haut ægre, ut ſeſe in Italiam ſequerentur, induxit, ac diem ad profectionem præſtituit. Quæ ubi vere novo advenit, cum his omnibus ex finibus Theutoniæ egreſſus, in Italiam per Alpes Tridentinas, ac fines Veroneníes intravit, Romam cepit, Momyllum Auguſtulum Imperatorem Imperio privavit, Iulium Nepotem pariter Imperatorem in fidem ac clientelam ſuſcepit, Vrbi Baſilium Patricium & Præfectum Prætorio præfecit, ipſe Imperii ſedem Ravennæ locavit, & per annos quaſi tredecim pacifice quieteque tenuit. Hic eſt qui in veterum Poetarum carminibus **Keyſer Ottnit**/ à Gregorio Turonenſi *Dux Saxonum* appellatur. Cui præter Italiam, Siciliam, & Galliæ Transalpinam provinciam in Germania & Hungaria paruerunt Heruli, Turingi, Scyri, Rugi, Saxonum pars, Dalmatæ, Rhæti, Vindelici ac Norici.

* Qui conſederunt in Norico, hodie Schyren: unde Comites Palatini nomen invenerunt.

Verum enim vero quod nullis eſſet legitimis Comitiorum communium ſuffragiis more maiorum Imperator creatus, cæteri Germaniæ, Pannoniæ & Sarmatiæ Reges Imperium eius ſequi recuſarunt. Ex quo Imperium Odoacris pro iniuſto haberi cœptum eſt, atque ipſe Tyranni potius, quam Imperatoris famam obtinuit. Quapropter Scythiæ & Pannoniæ Reges, Gepidæ, Bulgari, Gothi, Daci, in partes Germaniæ conterminæ Regibus pertractis, Theodoricum Gothorum Sirmienſium Regem, ſereniſſima Amalorum vel Amalungorum genere editum, Imperii Romani ſocium ac confœderatum, juvenem ſumma virtute, magniſque opibus ad res in Imperio Romano novandas inſtructum, quippe qui Mœſiam, Daciam & Macedoniam in poteſtate ſua haberet, ex aula Conſtantinopolitana, miſſis publice legatis, ad Imperium Theutonicum evocant. Hic primis Imperii auſpiciis Babaim Sarmatarum Regem, electioni ſuæ reſiſtentem, adortus in prœlio interfecit. Dein converſis in Zenonem Imperatorem armis, Imperium Græcum vi potius Principum quam ſua voluntate adactus invadere cœpit. Sed re cum Imperatore Zenone compoſita, ab eo in filium adoptatus, & Vrbis Romæ Conſul dictus eſt. Namque Italiam ei, quemadmodum inquit Paullus Diaconus, per Pragmaticum tradidit, ac, ſacro velamine capiti impoſito, confirmavit, in ſocietatemque Imperii adſcivit. Quibus titulis mactatus, iuſtioribus nimirum ac magis legitimis adquirendi Imperii modis, quam anteceſſores eius habuerant, confeſtim Legatos in Italiam miſit, qui Odoacri & electionem Principum nuntiarent, & ſimul ab eo Italiam repeterent. Deneganti

bellum indixit, & in Italiam profectus imperata facere coegit: rebellantem denique obtruncavit. Hic quantum fuit Theutonorum Imperatorum, poſt Atilam potentiſſimus exſtitit. *Nulla* enim infit Bonfinius, *in Occidentali plaga gens fuit, quæ ad Theodorici nutum, aut amicitiam eius, fœdusque ſponte non everit, aut obſequium ultro præſtiterit.* Germani, Galli, Pannones, Hiſpani, & in his Rhæti, Alamani, Helvetii, Suevi, Francones, Heſſi, Thuringi, Botuſſi, Heruli, Rugi, Bavari, Norici, Hungari, Daci, Mœſi, Macedor. Dalmatæ, Hiſtri, Provinciales, Aquitani, Navarri, univerſa Italia, Sicilia, Sardinia, Corſica, & cæteræ inſulæ marinæ ejus Imperio obſecundaverunt. Cujus, ſimiliter & ſucceſſorum ejus, Athalarici, Amalaſuinthæ, Theodahathi, leges ac conſtitutiones Iuſtinianus Imperator ſingulari ſanctione Pragmatica, ad petitionem Vigilii Papæ edita, confirmavit, ut videre eſt in appendice Novellarum. Quinimo tam legitimus Princeps cenſitus fuit, uti conſtitutio ejus integra Codici Iuſtiniano, qui hodie in toto terrarum orbe vim juris ac legum obtinet, inſereretur: quæ eſt L. 2. Cod. Feriis. Nemo Princeps, cujus quidem memoria ſuperet, Theutonorum carminibus celebrator ullus fuit, quæ paſſim adhuc à vulgo noſtrate in Germania, Dania, Suedia & Hungaria decantantur. Plerique cum Vates Dietrich von *Bern/ id eſt, Theodoricum non Veronenſem, ut vulgus literionum opinatur, Sed Ravennenſem, in qua civitate ſedem Imperii fixerat, dixerunt: alii Wolffdietrich/ ſed ii poſteriores & imperitiſſimi, quum Onulphus & Thietrichus, qui rem in Norico eadem tempeſtate geſſerunt, Regia Herulorum Saxonum ſtirpe Heldungia ſati, Rugorum & Scyrorum in Norico Reges, & Odoacris Imperatoris fratres fuerint, quemadmodum recte etiam Sigonius obſervavit.

In hujus legis inſcriptione Interpretes fœde hallucinantur.

* corrupte pro Brenn i. e. Ravenn.

Theodorico, uti paullo ante memoravimus, ordine in Imperio Romano ſucceſſere Athalaricus, Theodahathus, Witiges, Ildobaldus, Araricus, Baduillas ſive Totilas, Teias, omnes Gothorum Reges: quorum poſtremo victo & extincto, quum Narſes, Iuſtiniani Imperatoris Eunuchus & Gubernator, rerum in Italia ſolus potiretur, & calumniis apud Iuſtinum Iuniorem imperatorem Sophiamque Auguſtam traductus Conſtantinopolim revocaretur, Albuinum Langobardorum Regem, quem jam Hunis, Avaribus, Gothis, Winulis, Gepidis, Herulis, Rugis, Noricis, Saxonibus, Danis, aliisque nonnullis Pannoniæ & Germaniæ populis pro imperatore eſſe intellexiſſet, in Italiam ſollicitavit. Qui nulla ratione ſibi dubitandum eſſe putavit, quin oblatam occaſionem arriperet, atque armis apertam, ac prope deſertam Italiam occuparet. Itaque rebus in Pannonia ſeu Hungaria conſtitutis, cum Langobardorum, Saxonum & Danorum copiis Italiam ingreſſus, eam ſibi poſteriſque ſuis ſubiugavit, & inſtitutum ab ſe imperium in annos propemodum ducentos propagavit.

Interea Francorum in Theutonia res valdequam augeri, creſcere, & invaleſcere cœperunt, donec Karolus, cui Magni cognomen ex virtute inditum, totius ferme Theutoniæ imperator, per Germaniam, Galliam, Pannoniam & Sarmatiam, latiſſime Francis, Alamanis, Bavaris, Saxonibus, Thuringis, Sclavis, Danis, Friſiis, Burgundis, Brittonibus, Waſconibus, Gothis, Hiſpanis, Hunis & Avaribus, cæteriſque magnæ Theutoniæ populis præpoſitus, à Pontifice, Senatu Populoque Romano in Italiam excitus, victum Deſiderium ultimum Langobardorum Regem in Germaniam abduxit, deletoque omni Romanorum imperio, Occidentis Monarchiam, virtute ac ſanguine Principum populorumque Theutonorum partam, ad ipſos Theutonos tranſtulit, & ſedem imperii Aquis-Graniis apud Iuliacos firmavit. In qua Franci, Galli, Longobardi, Burgundi, Saxones, Lotharingi, Suevi, Anglo-Britanni, Belgæ, Auſtrii, Bavari, Bohemi, Hungari, Imperium annos iam octingentos & amplius alternatim ac precario adminiſtraverunt, ut quisque virtute in Theutonia aut meritis validus, tam grande decus quæſiverit, Principesque ad vota & ſuffragia pellexerit.

Hæc ſunt Imperii Theutonici, quod Germanicum modo ſive Francicum appellari cœptum eſt, incrementa, progreſſus, & ſtabilimenta: ad quod nobis primum aditum Gepidæ, atque Hungari patefecerunt: Saxones & Dani fundamenta iecerunt: Franci, & poſt eos iterum Saxones, ad eam Majeſtatis tremendam amplitudinem, qua ſub Karolis, Ludovicis, Ottonibus, Conradis, Henricis & Fridericis floruit, provexerunt.

Sed

Sed hoc loco quæri à me poſſet, qui Gothos, Hunos, Herulos, Langobardos, in Imperatorum numero ponam, quum ne ipſi quidem tales indigetari, ſed Reges voluerint? Ratio in mundo: quia familiæ ſuæ dedecus eſſe duxerunt, Regium avorum ſtemma & Diis genitum in civis alicujus Romani & (ut vetus verbum habet) terræ filii, quales Cæſar & Auguſtus, homines origine obſcura & ementita, fuerunt, familiam transſcribere. Itaque ſpreta *Cæſaris & Auguſti* appellatione, gentile quisque nomen extollere, & in illorum loca ſubvehere ſtuduerunt. Hanc illis mentem fuiſſe ex Paullo Oroſio, ejus temporis ſcriptore, didicimus, apud quem Athaulphus: *Poſtquam inprimis*, inquit, *ardenter inhiavimus, ut obliterato Romano nomine, Romanum omne ſolum, Gothorum Imperium & faceremus & vocaremus; eſſetque Gothia, quod Romania fuiſſet: fieretque nunc BALTHUS, quod quondam CAESAR & AUGUSTUS.* Satin clare? Fuit autem Balthorum apud Wiſigothos Regia progenies: unde aut vehementer fallor, aut Balthico mari nomen, cujus litora videntur Gothi accoluiſſe. Et Gutlandia in Danico litoris tractu abunde fidem poteſt hæſitantibus facere. Atila, quum nullum idoneum vocabulum Theutonicum eſſet, quo ſatis Imperatorii nominis vis ac dignitas exprimeretur, conculcatis Mediolani Cæſarum Auguſtorum imaginibus edicto ſancivit, ut in literis ſuis Imperatoris loco CHUNINGUS ſcriberetur. ita fore exiſtimavit, ut exſtincto Romano nomine, cujus plusquam Vatiniano odio Theutoni flagrabant, Hunorum honos æternaretur. Nec animi falſus eſt. Nam ſucceſſores nomen illud conſtantiſſime retinuerunt, omnesque adeo Germaniæ Reges, olim á Celtis eadem opinor ratione CHELDI appellati, qui pluribus Principibus dominari cœpiſſent,* illud ſibi poſtea communi conſenſu ſumpſerunt. Sed cur non & *Zometæ* appellationem Imperiali titulo adiecit, loco Cæſaris Auguſti? Neſcio, niſi quia alia cognomina uſurpavit, ut ex inſcriptionibus liquet. Odoacer, Regio* *Heldungorum* apud Saxones ſtemmate cretus, Erulorum & Thuringorum Rex, primus poſt Atilam, ſub cujus Imperio adverſus Romanos militaverat, Cæſaris Auguſti nomine contempto, devictis à ſe Romanis atque Italis imperare cœpit, haut ſcio an & Chuningi, certe Cheldungi nomine contentus. Theodoricus, Regio Amalorum ſeu Amalungorum apud Oſtrogothos ſanguine natus, de quorum præſtantia apud Bonfinium legitur: *Balthorum poſt Amalos inter Gothos erat ſecunda nobilitas.* * *baltha namque lingua Gothica ſignificat audaciam*: tanti id nomen fecit, ut præ illo Cæſaris Auguſti nomen non æſtimaret unius aſſis, quemadmodum ex Caſſiodori Variis colligitur. Et Athalaricus edicto IV. de ſua electione ad Gothos ſcribit: *Recipite proſperum vobis ſemper nomen, AMALORUM Regalem proſapiem, BALTHEUM germen, infantiam purpuratam: per quos, Deo juvante, parentes noſtri decenter evecti ſunt, & inter tam prolixum ordinem Regum ſuſceperunt ſemper augmenta.* Interim tamen, quamvis Reges more majorum à ſuis Theutonis, exempli gratia, Wiſigothis, an Hunis, aut Herulis, ſeu Oſtrogothis, vel Langobardis, penes quos electio ſolos, excluſis Romanis atque Italis, ſemper fuit, nominarentur, tamen in publicis Edictis & Reſcriptis Latinis ſubinde *Imperatoris* ſibi & *Imperii Majeſtatem*, *Auguſtam dignitatem*, *purpuræ adorationem*, *ſacros affatus*, *divina mandata* videmus tribuere. Et omnium exſertiſſime Theodoricus in Sacra ſua ad Herminafridum Turingorum Regem: *Deſiderantes*, ait, *vos noſtris aggregare parentibus, nepti caro pignori, propitia divinitate, ſociamus: ut qui de* * *Regia ſtirpe deſcenditis, nunc etiam longius claritate Imperialis ſanguinis fulgeatis.* Ecce tibi Amalabergam, ſuam ex filia Amalafreda & Thraſamundo Vandalorum Rege, Genſerici filio, neptem, *Imperiali ſanguine claram* dicit. Quamobrem autem, niſi quod ipſe Romanorum, Genſericus Afrorum, Imperatores exſtiterint? Denique Atila in antiquiſſimis noſtris Carminibus vocari ſolet, der Werlte Voget / hoc eſt, *Mundi Imperator*; & Odoacer, Keyſer Onit / *Cæſar Otnitus*: & Theodoricus, Vogt von Bern / *Imperator Ravennenſis*: & Karolus Magnus, Vogt von Rom / *Imperator Romanus*. At vero à CÆSARIS appellatione, etiam ipſe Karolus Magnus, à Senatu Populoque Romano Imperator Auguſtus (id Majeſtatis, non familiæ nomen eſt) ſalutatus, omnesque ejus in Imperio ſucceſſores, quorum usque contigit Diplomata inſpicere, perpetuo abſtinuerunt. FLAVIORUM prænomen Gothi primum, dein Langobardi uſurpavere: CÆSARIS cognomen nemo umquam. adeo quisque ſuam ſtirpem Cæſarea

Pfefferſeck.

Hic locus apud Oroſium eſt corruptiſſimus

Küntg.

Helden.

* ex quo adhuc ſupereſſe Comites Mansfeldiani putantur hodieque dicti Edle Herren zu Heldrungen.

* Walt ſive Gewalt.

Locus Caſſiodori illuſtratus.

* Heldungorum.

longe digniorem habuere. Nec indagari poteſt, quo primum tempore nomen illud Keyſer Germaniç obtruſum ſit: niſi opinor, non aliam vocem Germanis fuiſſe, qua Imperator à Rege diſcriminaretur.

Imperatori autem, quemadmodum ipſis etiam quoque Regibus, numquam apud Theutonos infinita aut abſoluta poteſtas fuit, ſed certis limitibus ac legibus circumſcripta, quas Romani *Regias*, noſtri *Palatinas* dixere, ut Aimoinus, Abbas Vrſpergenſis, & alii auctores ſunt. Nos *Capitulationem* hodie vocamus. Queis cavebatur, ut operam daret, ne Respublica aliquid detrimenti caperet: ut Principum lites ſalvis cuiusque privilegiis componeret: ut libertates popularium ſartas tectas haberet: ut fœdera ſervaret; ut onera ſine populi conſenſu nulla imponeret: ut bellum ſine eiusdem ſcitu non inferret: ut provincias exteras bello partas inter nationes Theutonicas diriberet: & id genus alia Capitula, in quorum verba ſacramentum dare cogebatur. Comes Palatinus, cuius ſecundum Regem prima auctoritas fuit, ipſi Regi cuſtos atque arbiter adiunctus, exſecutor erat, ſi quid Rex aut Imperator deliquiſſe, vel contra Rem libertatemque publicam molitus eſſe argueretur.

Omnis vero de Republica deliberatio in Principum ac Optimatum Comitiis tractari & peragi ſolebat, in queis de bello, de pace publica, de Principum controverſiis, de magiſtratuum electione, & conſimilibus aliis in commune conſulebant. Ea duum generum fuere, univerſalia & particularia. Et illa quidem, quum univerſæ Theutonum gentes, Germani, Galli, Sarmatæ, Scythæ, Pannones, communi aliqua clade ingruente & calamitate hoſtili, congregarentur, ut fœdera de coniungendis viribus inter ſeſe pangerent. Hac enim conditione non ſemel Germanos, Polonos, Lituanos, Ruſſos, Moſcovitas, Hungaros, ut hodie nominamus, nunc in Germania, nunc in Hungaria, adverſus Romanos patriæ communis & libertatis iuratos hoſtes, conveniſſe, conſilia participaſſe, auxilia univiſſe, leges ſalutares conſtituiſſe, in Ducem & auctorem generalem conſenſiſſe, Annales noſtri memoriæ prodiderunt. Interdum duæ tantum gentes, periculo propiores, puta Germani & Galli, Germani & Pannones, Pannones & Sarmatæ, iidem Sarmatæ & Scythæ, de communi ſalute, concordia, animorum coniunctione, & libertate popularium adverſus quosvis propugnanda, in omnium Ordinum præſentia & conſenſu ſtatuerunt. Et de Germanis quidem atque Gallis putidum ſit commonere, quum exempla petere ex hoc noſtro promptuario liceat. Qui ante & poſt Karolum Magnum, Regnis quantumvis & Principatibus diviſi, ad Comitia tamen communia Reges, Duces, Comites de pace publica conſtituenda, de Principum diſcordiis conciliandis, de legibus generalibus ſanciendis, de Principatuum finibus terminandis, deliberatum convenire, haut ſecus ac ſub uno capite, conſueverunt. Qui mos inde ab ultima Francorum memoria usque annum Chriſti nati milleſimum in utraque gente conſtantiſſime perduravit. Capitula, de quib. communi conſenſu convenerat, (Receſſum hodie vocant) Latine per Epiſcopos & Abbates concepta, dein Germanice ac Gallice in utroque populo publicabantur. Quomodo Bonfinius auctor eſt, Edicta Atilæ & leges Comitiales, tribus plerumque linguis perſcripta & promulgata fuiſſe, Latina, Germanica & Sclavonica: quibus nimirum futurum Imperatorem, & Electorem filios imbui Karolus IV. Imperator in Aurea Bulla ſancivit. Quandoque una aliqua gens in plura Regna & Principatus diſtracta, boni tamen publici gratia & concordiæ populorum ac unitatis ſervandæ, colligi ac congregari rebus exigentibus in more habuit. Exempla Galliæ & Germaniæ commemorare, id vero eſſet otio abuti. Vnionem Britanniæ tuæ Regum, Sereniſſime Rex, non debeo nec volo præterire. Eius paradigma exſtat Conventus Hedtfeldenſis, anno Domini noſtri DCLXXIX. celebratus, cuius Eccleſiaſtica tantum Capitula nobis Bedas conſervavit. Quorum hæc eſt inſcriptio: *In nomine Domini* IESU CHRISTI *Salvatoris, Imperantibus Dominis piiſſimis noſtris, Ecfrido Rege Humbronenſium, anno decimo Regni eius, ſub die quintodecimo Kalendis Octobris, indictione octava: & Edilredo Mercinenſium, anno ſexto Regni eius: & Alduulſo rege Eſtranglorum, anno decimo ſeptimo regni eius: & Lothario Rege Cantuariorum, Regni eius anno ſeptimo. & cætera.* Particularia autem Comitia, quæ noſtris moribus ſola nunc obtinent, ſingulorum fuere privatim Regnorum: quorum Decreta maiores noſtri *Denuntiationes* vocaverunt, non modo quod ea populo denuntiarentur, verum etiam

quod

quod Rex vicinis ſociis & amicis Regibus, ut in Regnis quoque ſuis publicarent, auctoritateque ſua confirmarent, denuntiarit. Qui mos inter Germaniæ cum primis & Galliæ Reges admodum quam ſolemnis fuit, & cum damno haut parvo utriusque Regni deſitus, ut experientia jam pridem olim edocuit.

Illud autem ſanctiſſimum unionis publicæ inter Theutonos inſtitutum, maximo Theutonicæ Reipublicæ & exiſtimationis malo neglectum ac deſuetum, utinam noſtris moribus revocari poſſet! ut & noſtri Reges atque Principes alii alios ſocios amicosque habere mallent, quam ſervos & inimicos. Nec enim minores hodie hoſtes, quam olim Romani fuerint, univerſæ Theutoniæ faucibus incumbunt. Atque adeo in ipſis visceribus noſtris hoſtis eſt, in omnem occaſionem præſto ut nos evertat. Quod ſi aliquando (Dominus averruncet omen) haut difficile factu erit. Nam dum in jus conſervandi ſtatus, quisque intentus eſt, & ea ſe liberas provincias aut ab Imperio divellere & eximere, aut certe ſub eo opprimere ſtudet, verendum eſt, ne non modo ipſum tandem Imperium alienæ libidini exponatur, ſed divulſæ quoque provinciæ pertrahantur ad conſequentiam. Attila, potentiſſimus ille Theutoniæ Imperator, ſummi judicii ſummæque prudentiæ Princeps, ad jus Comitiorum Reique publicæ deliberationem ſocios peræque ac ſubditos adſcivit. Idem feciſſe & Karolus Magnus, nullo genere Princeps inferior, memoratur, ut ad Imperii Senatum & ſuffragia Comitiorum non vaſallos tantum & beneficiarios, verum etiam ſocios & amicos liberos invitaverit, allegerit, & ad ſententias dicendas aſſidere inter Ordines Imperii juſſerit, ut ii, quos res communis tangit, communem quoque curam ſubirent. Ac, ne longius abeam, Henricus II. Angliæ tuæ Rex, Sereniſſime Princeps, nonne Comitiis Herbipolenſibus ut Imperii amicus interfuit, eorumque decreto, ſalvis Regnorum ſuorum privilegiis, ſubſcripſit? Quid de Poloniæ Rege & Magno Duce Lituaniæ commemorem? quos ab Imperii obſequio Ordinis Theutonici plusquam tyrannica uſurpatio abalienavit, non modo amicitiam & fraternitatem inſuper habentis, ſed libertatem præterea avitam violantis, & privilegia atque jura à majoribus accepta, & ab ipſis Imperatoribus confirmata, opprimentis. Quaſi vero dignior Ordo fuiſſet, cui Reges, Principes, Archiepiſcopi & Epiſcopi parerent, quam Imperator? Aut non jam pridem olim longe ante natum Ordinem Rex Poloniæ fuerit Imperii Princeps? Et Poloni, Boruſſi, Lituani, Livones, à Theutonico ſanguine alieni eſſent, ut debuerint ab Ordine Theutonico excludi? Aut Dux Mazoviæ & Cuiaviæ, vetus Germaniæ Princeps, Culmenſem & Boruſſorum terras Ordini in præiudiciũ ſuæ Nobilitatis, ut nimirum à Commendaturis arceretur, concedi voluerit? Sed quemadmodum male parta male dilabuntur, ita Ordo dignum factis exitum invenit: æternus indubie futurus, ſi tueri quam offendere, & Paganos quam Chriſtianos oppugnare maluiſſet. Quid de Hungaris dicam, qui ſe ſalvis Regnorũ privilegiis Imperio non ſemel commendaverant? De cæteris ſilere melius puto, quam vera cum offenſione narrare. Quid de Danis autem & Norvegis? quorum hæc memorabilis ad Karolum V. Imperatorem reſponſio legitur: *Se non Cæſari, ſed Imperio fidos eſſe: quod ſi Cæſar contra Imperium machinaturus ſit, pro virili nixuros, ut antiqua Imperii libertas defendatur.* Nec minus præclara Chriſtierni, Daniæ, Norvegiæ, Sueciæ, Gothiæ & Vandaliæ Regis vox eſt. Cui quum Lubeccenſes in publico libello non ſemel obiecissent, quod *Cæſari ſuperioritatem Regnorum ſuorum non fateretur*, publico libello & Cancellarius ejus Cornel. Scepperus reſcripſit: *Neque enim minus Romano Imperio fidi Dani fuere, quorum ingenium tale hactenus fuit, ut liberi amici eſſent: ſi cogerentur, protinus in amicitia contineri non poſſent. Sic Romani Cæſares olim Voldemarum, Kanutum, Erycum recentiores Chriſtophor. Chriſtiernumque hujus D. Chriſtierni avum, longe fidiſſimos habuere, quorum illis virtus maximo uſui fuit & compendio. Neque vero debet Illuſtriſſimus Chriſtiernus ab avita patria & Regni libertate, citra rationem, tam facile deceſſiſſe, cum neque id Cæſar expetierit, qui optime compertum habuit, aliquando plus poſſe amicam libertatem, quam ſuperbam & invitam ſervitutem.* Et ibidem paullo poſt: *Eſt vera quandoque longe ſpecioſius, exterum amicum habere, quam intraneum & ſuperbum hoſtem. Isque in amicitia longe præcellit, qui, cum facta opus eſt, adeſt, quam qui vana jactatione turgidus, res ipſa cum poſtulat, vanus invenitur.*

Si nunc Reges ac Principes noſtri aures arrigerent, & quod veterum fuit Theutoniæ Regum atque Principum in conſervanda communi libertate atque unitate ſtudium, eadem noſtrorum eſſet voluntas, & ipſi communem gubernationem

ſervare

ſervare mallent, quam homagia ligare, æquabilius & conſtantius ſeſe res Theutonicæ haberent, & victricia Aquilæ inſignia iam per Thraciam & Helleſpontum volitarent. Nunc dum alius alium opprimere ſtudet, & quisque, neglecto bono publico, privatis tantum commodis ampliandis inhiat, metuendum eſt ne, quod univerſis nulla vi humana poſſet, ſingulis propria culpa contingat, ut ſe ſuosque prædæ alienæ lancinandos exponant. Si æmulatio & ζηλοτυπία, obtrectatio & invidia gloriæ, ſuſpiciones ac ſimultates, quas ambitio & avaritia peperere, iuxta leges majorum veluti monſtra ſuffocarentur, eâdem operâ & technæ ad Reges ac Principes perdendos paratæ profligarentur. Romanus hoſtis idem eſt atque erit, qui olim ac ſemper fuit. Antiquiſſima ſpectemus. *Haud leve decus*, ait veterrimus auctor Tacitus, *Druſus quaſivit inliciens Germanos ad diſcordias, utque fracto iam* * *Maroboduo usque in exitium inſiſteretur*. Quis tum religionis prætextus fuit, cujus velo pleræque omnes hodie Monarchiæ palliantur, Turcica, Perſica, Africa, Romana? Quæ religioſæ pacis fractio, quum Germani eandem religionem profitentes toties inter ſe Romanorum fraudib. committerentur, Gothi, Vandali, Alani, Franci, Suevi, Burgundiones, Alamani, Langobardi, Saxones, Bavari? Finge Tibi, Sereniſſime Rex, Vandalorum & Alanorum Reges reſurgere, atque hæc verba, quæ olim Gothis idem ſecum in religione ſentientibus bellum illaturi, ad Honorium Imperatorem Romanum dixiſſe ab Paullo Oroſio referuntur, nunc ad Pontificem Romanum dicere: *Tu cum omnibus pacem habe, ab omnibus pacem accipe. nos nobis confligimus nobis perimus, tibi vincimus: immortalis vero quæſtus Reipublicæ tuæ ſi utrique pereamus*. Finge, ex altera parte Imperatores Teutonicos Karolum M. & Ludovicum Pium aſſiſtere, atque hæc verba ex Capitularibus ſuis occentare: *Quoniam ſi nos ipſos comedimus, cito deficiemus*. Finge, Diſcordiam, relictis Tartaris & Cocyti tenebris, ſummas Alpeis petiiſſe, unde omnes terras omniaque litora poſſet aſpicere, atque has furibundo pectore voces erumpere:

Sumite nunc gentes accenſis mentibus arma,
Sumite, & in medias immittite lampadas urbes.
Tu legem Calvine tene: tu concute plebem
Lutherio: tu fortem ne Papa ſupprime Martem.
Quid porro tu Hiſpane tuis cunctaris in armis?
Non frangis portas? non muris oppida ſolvis,
Theſaurosque rapis? Neſcis tu Galle tueri
Germanas arces? Saxa atque Palatia quare,
Rhenanosque ſinus humano ſanguine tingue.

Nonne futurum in terris videtur, quidquid Diſcordia iubet? Nonne flammæ hæ ſunt Romanorum, quibus mentes noſtræ accenſæ inter ſe confligant, invicem conſumantur, & hoſti Romano interim pacem habenti vincant? Eamus autem per omnia ſæcula, & perpetuas longiſſima ſerie artes atque machinas Romanorum conſideremus, non mihi præſentius ullum umquam remedium Theutonis ad eas cavendas ac vitandas fuiſſe oſtentabitur, quam artior ſocietas & coniunctio.

Quam ubi nobis magnanimi Teutoniæ Reges, Principes, Rectores Civitatum reddiderint, facient næ concordando, ut quod de maioribus illorum Bonfinius, ſcriptor Hungarus, idem de illis ipſis aliquando poſteri exclamaturi ſint; *Scilicet armis dumtaxat Thuiticis Imperij Romani faſtus ſemper proterendus erat*. Ex altera parte Turcus in faucibus hæret, cuius magnitudinem videmus, violentiam ſubiectarum ei gentium, & quam propinquus Theutoniæ hoſtis ſit. Obverſatur ante oculos noſtros Græcorum interitus, & tantæ cauſſas ruinæ vel ipſi etiamnum victores deteſtantur. Num quorum peſtilentes imitamur diſcordias, eorundem etiam exitioſis non par eſt participare periculis? ut idem Imperii excidium cum Graiis inveniamus, niſi in eo pte hoſte deſtruendo communia conſilia contulerimus.

Ad quam rem concinnandam, qua communi patriæ nulla ſalutarior alluceri poterit, ductus & auctoritas tua, Potentiſſime magnæ Theutoniæ noſtræ Rex, præcipue opus eſt, qui pro ſingulari tua atque unica prudentia, cuius oleo Te Deus unxit præ conſortibus tuis, quum poſſis atque valeas, etiam velle videris. Accingere ergo, & præſta nobis alter Britannus, quod Magnus ille Conſtantinus præſtitit, qui primus Britannorum pernicioſiſſimas turbas & civiles Principum Chriſtianorum motus in orbe Romano compoſuit, & ceu Phœbus lumen diſpulſis nubilis lætiſſimum, ita pacem

disjectis

* Hic fuit Marcomannorum Rex, Cui Suevi, Semnones ac Langobardi parebant, adverſarios nactus hinc Cheruſcos, inde Gothos, quib. Druſi opera atque magiſterio, oppoſiti Hermunduri, Quadi, Varni, &c.

diſiectis contentionibus deſideratiſſimam generi humano redonavit. Converte animos in pieratem, arma in vindictam divini nominis, Principes in concordiam, phalanges in Thraciam, bellum in hoſtes: quod ſi omnino in patria pro libertate maiorum ſanguine parta, aut conſcientia cogi neſcia, gerendum ſit, ut quod ſapientes voluere, propter pacem conſtituendam geratur. In id ſtudium ut incumbas, ſupplicare Maieſtatem tuam neceſſitas publica, ſalus patriæ, popularium libertas, & conſanguineorum tuorum honos videtur, ut Rex ſanguine, gente, lingua, affinitate, iure Germanus laboranti Germaniæ ſuppetias ferat. Germanus, inquam: etenim vetuſtiſſima Britannorum lingua eadem, quæ Celtica, fuit, id eſt, Germanica: ipſamque adeo Britanniam à Germanis, qui ſine dubio ipſi Britanni fuerunt, ante ſuperventum Scotorum, Anglorum & Danorum, adminiſtratam fuiſſe rerum geſtarum annales teſtantur. Tum deinde Conſtantinus Magnus Imperator, cui Saxones noſtri leges ſuas acceptas ferunt, ea ſola de cauſſa primus Germanorum Imperator putatur, quod in Britannia natus, & * Coyli Britannorum Regis ex Helena filia nepos fuit. *Nobis Kyli, id eſt, Kyliani. Arturus quoque, Magnus ille Magnæ Britanniæ Rex, à vernaculis ſcriptoribus noſtris in Germanis reponitur. Scotorum etiam, Hibernorum & Anglorum Epiſcopi atque Monachi, quibus poſt Deum fidei Chriſtianæ cognitionem, non Romanæ Eccleſiæ, Germani maximam partem debemus, morum linguæve commercio maiores noſtros ad fidem cõvertiſſe memorantur. Sed, ne longos logos arceſſam, Matthæus Pariſienſis verba ponat ad compendium, qui ſuis in Annalibus: *Anno Domini* 1257. ſcribit, *Richardus Cornubienſis, Regis frater, in Regem Alemanorum eligebatur, quia odio tunc habebatur Francorum ſuperbia, Alemanorum inteſtinum bellum, & Italorum inſatiabilis rapacitas. Elegerunt eum propter linguam Anglicanam Alemanicæ conſonam, atque originis communitatem.* Quo quid clarius dici potuit? Fuit autem Matthæus ille ipſi Richardo Imperatori familiaris, & Regi fratri à conſiliis, ut teſtimonio ejus aliud magis idoneum aut locupletius requiri nec poſſit nec debeat. Neque tamen hic primus ex Britania ad Imperium accitus: verum Conſtantinus ille Magnus, qui Conſtantio Chloro patre, ut Aur. Victor ſcribit, *in Britania mortuo, cunctis qui aderant annitentibus ſed præcipue Eroco Alemannorum Rege, auxilii gratia Conſtantium comitato, Imperium cepit.* In cuius Britannica familia Imperium aliquammultis poſt ſæculis partim continuatum, partim repetitum fuit. Nam ex ea Criſpus & Delmatius Cæſares, Conſtantinus II. Conſtantius II. Conſtans & Anibalianus Imperatores, Gallus Cæſar, Iulianus Imperator, Maximus I. Imperator & Victor Cæſar, Marcus & poſt eum Gratianus II. Imperatores, Conſtantinus III. & Conſtans II. Imperatores & Iulianus Cæſar, Ambroſius Aurelius Imperator & Vter Cæſar, ultimi ſtirpis Conſtantinianæ fuerunt ex Britannia ad Imperii culmen provecti. Richardus in ſchiſmate fuit electus, & Eduardus communibus omnium Electorum ſuffragiis poſtulatus onus Imperii recuſavit. Vnde nobis, ſi recte calculum ponamus, Britannia tua, Sereniſſime Rex, unum & viginti Imperatores ac Cæſares tulit. Præter quos Otto inſuper Quartus, Pictavienſis Comes & Regis Angliæ nepos, ex Britannia ad Imperium vocatus eſt, avunculo Rege cum primis annitente. Richardus, quo de memorabilia ſunt Matthæi Pariſienſis verba: *Elegerunt eum ob fidelitatem, conſtantiam & ſapientiam, theſaurique abundantiam,* Imperii æmulum Alphonſum Hiſpanum nactus erat, qui pontificiis artibus Germaniæ nonnullis Proceribus obtruſus, quod Imperii vaſallus in Regno Narbonenſi eſſet, quia tamen originis Germanicæ non fuit, qua Franci tantũ, Angli, Scoti, Dani, Norvegi, Sueci, Hungari, Bohemi, Poloni, Lituani & Ruſſi cenſentur: & cæteri omnes ſubactorum ac provincialium numero habeantur: nullo iure ad coronationem pervenire potuit, à Germania pariter & Italia excluſus. Contra ea Richardus Monarchiam legitime obtinuit, non modo quod origine Germanus, in Theutonica Imperii ſede Aquisgranenſi coronatus & unctus, verum etiam quod ipſo iure Germanus & Imperii noſtri Princeps eſſet. Nempe Henricus Rex ſe ſuaque omnia Regna diapontana & Principatus ciſmarinos in Galliis, Imperio commendaverat, cum eo coniunxerat atque univerat, ut ex eius ad Fridericum Imperatorem epiſtola conſtat à nobis in hunc Tomum relata. Vnde & ſeſſionem in Comitiis Imperialibus & ſuffragii iura ſortitus iuxta Reges Bohemiæ, Poloniæ & Daniæ fuerat. Quod ni ita foret, non potuiſſet Eduardus Imperii Vicarius generalis conſtitui, & ſecreta Reipublicæ cum Electoribus pari poteſtate amminiſtrare.

Horum

Horum Britannorum & cæterorum magnæ Theutoniæ Imperatorum leges, conſtitutiones, ordinationes, & decretiones in ſacro Imperio de rebus qua Eccleſiaſticis qua Politicis ſancitas, editas & publicatas, cœpi nuper undiquaque colligere, & ut nonnullorum vel ignorantiæ ſuccurrerem, vel malitiæ occurrerem, in publicum reducere. Interſperſi nonnuſquam & Edicta Græcorum Cæſarum minime negligenda, eorum nimirum, qui pariter cum Theutonis Occidentale imperium habuere. Pleræque autem ſunt de ſumma Trinitate & fide Catholica, de reformatione Eccleſiæ & perſonarum Eccleſiaſticarum, de diſcrimine iurisdictionis politicæ & eccleſiaſticæ, de hæreſibus & Pontificum Sacerdotumque Romanorum uſurpationibus, ut aliarum rerum verba compendi faciam, ab Imperatoribus & Regibus Auguſtis partim compoſitæ, aliæ promulgatæ, ut in hoc volumine, ceu in ſpeculo, Imperator, Reges, Principes, Civitatumque Rectores contemplari habeant, quid eorum anteceſſores in ſanctiſſimis Imperii Comitiis, aut ſacro Palatio, iam ipſos mille ducentos annos, ſibi ex officio atque munere divinitus conceſſo in fidei definitionem, Papam, Clerum & univerſum Ordinem Romanum ſumere adauſi ſint. Præterea & illud liquet, nec Papæ iniuſtam uſurpationem numquam interruptam fuiſſe, nec ipſius Cleri poſſeſſionem poſſe longiſſimi temporis præſcriptione niti totiens à veris Dominis interpellatam.

Quid ergo? inquiunt adverſarii. num & Saul inter Prophetas? Quid laico cum fide? Imperatori cum Eccleſia? Plurimum, ô Rex. Neque enim Imperator aut Rex purus putus laicus eſt, quod illi contendunt, ſed veluti unctus Domini Dei Zebaoth magnam cum Sacerdotio cognationem & affinitatem habet, quemadmodum Maieſtas tua alibi non minus erudite quam vere demonſtravit. Dicant enim ſodes contentioſuli iſti, uter in populo Iudaico maior fuerit Deoque propior, Moyſesne an Aaron: uter eorum, populum de fide & voluntate Dei inſtruxerit: uter ordinem ac ritum eccleſiaſticum inſtituerit: uter canones ac cærimonias Eccleſiæ præſcripſerit: uter præcepta ipſi Summo Sacerdoti, Presbyteris, cunctisque Levitis dederit: uter leges populo tulerit: uter de cauſſis matrimonialibus, de blaſphemus, de ſabbati violatione, de ultimis voluntatibus, atque Legatis ad pias cauſſas, uti appellant, cognoverit, iudicaverit. Nonne Moyſes Imperator? cui Aaron, Summus Sacerdos, legitime ſuberat, & modeſte parebat. Quid autem ego Ebræos commemoro? quum Zoſimi, Chomateni, Balſamonis, & aliorum auctoritate conſtet, Principes omnes Chriſtianos, antequam Imperium invaſiſſet Pappia tyrannis, Pontifices maximos fuiſſe, & Pontificalem veſtem à Pontificum collegio accepiſſe. Hinc Auſonius, poeta Chriſtianus, Gratianum Imp. *religione Pontificem* dixit. Et exſtat in actis Concilii Chalcedonenſis edictum, quo illius Decreta approbantur, cum hac præſcriptione: *Impp. Cæſares, Flavius Valentinianus, Pontifex Inclytus*, &c. *& Flavius Marcianus, Pontifex inclytus*, &c. In cuius Synodi acclamationibus non defuerunt eidem Marciano Auguſto hæ Patrum voces: *Pio & Orthodoxo Imperatori, Pontifici Imperatori.* Legitur etiam inter Pontificum Epiſtolas Anaſtaſii Imperatoris Sacra cum inſcriptione iſthac: *Imperator Cæſar Flavius Anaſtaſius, Pontifex Inclytus*, &c. Necnon in veteri quodam monumento antiquarum Inſcriptionũ: D. N. CÆSAR IUSTINUS PIUS. FOELIX. VICTOR. TRIUMPHATOR. SEMPER AUGUST. PONT. MAX. FRANC. MAX. &c. Inde adeo mos ille inolevit, qui hodieque in Imperatoris inauguratione ſervari ſolet, ut Aquisgrani poſt conſecrationem & præſtitum iuramentum, alba veſtitus in album Canonicorum S. Petri accipiatur, hocque modo Canonicus fiat ac renuntietur. Sigiſmundus Imperator in ſua Reformatione cap. LXI §. VI. ſive eius interpres Fridericus à Lantzeron Imperatoris Conſiliarius, ut Imperialem ac Regiam ſacris in rebus auctoritatem oſtendat, in hæc verba edicit: *Primus Rex Melchiſedech, ſimul Sacerdos fuit. Imperator Indiarum Presbyter eſt, nec quiſquam ibi Imperator fieri poteſt, niſi ſit Presbyter. Sub eis omnis ſalus Chriſtianis apparuit: & ſunt in India etiamnum hodie optimi Chriſtiani. Quis ſcit quid Deus operari velit? Imperatorem oportet Evangelium annuntiare: id ad eius officium pertinet ex ordinatione Chriſtianitatis. Quare ſi Presbyter eſt, eo beatior eſt, & magis laudandus, quam ſi non ſit.* Denique Maximilianus Primus Imperator in Sacra ſua ad Paullum Lichtenſtaini Baronem de ſuo Pontificatus Maximi ambitu ſcribit: *Non dubitamus, quin etiamnum recorderis eorum ſermonum, quos ante hac tecum habuimus de cauſſis & rationibus, propter quas deliberaverimus ac conſtituerimus Pontificatum Maximum, ſi quoquo modo ad illum pervenire poſſemus ambire ac appetere, in id omnes noſtras cogitationes ab eo tempore ſemper contecimus. Namque domi docti ſcimus, & ita ſeſe res habet ipſa nihil nobis honorabilius, nihil glorioſius, nihil melius obtingere*

poſſe

poſſe, quam ſi præfatum Pontificatum Maximum ad nos proprie pertinentem, Imperio noſtro recuperaremus. Videtur prudentiſſimus Imperator quum ad ea, quæ modo allata ſunt, tum ad Ludovici IV. Bavari Imperatoris conſtitutionem reſpexiſſe, qua is edicto publice propoſito ſanceivit, Imperatorem Romanum, vacante Eccleſia, Papæ ſuccedere, & ipſius Papatus in temporalibus & collatione beneficiorum, caduci nomine, amminiſtratorem eſſe, ut Marſilius Paduanus, qui Imperatori, ab arcanis conſiliis fuit, in Defenſore Pacis, & Alpharus in lib. 1. de Planctu Eccleſiæ art. LXVIII. auctores ſunt. Et ne ipſos tantum Imperatores in teſtimonium advocemus, certe Patres Concilii Conſtantinopolitani Quiniſexti, can. LXIX. decreverunt: *Nulli omnino liceat, qui quidẽ ſit in laicorũ numero, intra ſacrũ altare ingredi: ab eo tamẽ nequaquã prohibita poteſtate & auctoritate Imperatoris, quandoquidem voluerit Creatori dona offerre ex antiquiſſima traditione.* Theodorus itẽ Balſamo Patriarcha Conſtantinopolitanus in dict. can. LXIX. Sextæ in Trullo: *orthodoxi Imperatores, qui per ſanctæ Trinitatis invocationem Patriarchas provehunt, & ſicut Chriſti Domini ſine ullo impedimento, quando voluerint, ad ſacrum altare accedunt & ſuffiunt, & cum cera characterem imprimunt, ſicut & Antiſtites, ſed etiam populum ad eum inſtituendum docent, quod ſolis illius regionis Antiſtitib. conceſſum eſt, &c.* Et Demetrius Chomatenus Bulgariæ Archiepiſcopus in reſponſo ad Conſtantinum Dirrachii Archiepiſcopum: *Imperator enim, ut communis Eccleſiarum* Ἐπιστημονάρχης *exiſtens & nominatus, Synodalibus præeſt ſententiis, & robur tribuit: Eccleſiaſticos Ordines componit, & legem dat vitæ politiæque eorum, qui altari ſerviunt: hoc amplius, litibus Epiſcoporum Clericorumque & vacantium Eccleſiarum electionibus, è minore etiam honore ad maiorem reducit, ab Epiſcopio videlicet in Metropolim, vel viri virtutem vel civitatem ornans. Hæc autem omnia ſtudioſo facile eſt diſcere ex ſacrorum divinorumque canonum volumine, & Iuſtineanea novella conſtitutione, poſita in toto libro tertio Baſilicorum. Qui quæ ſunt de Epiſcopis & Clericis, eorumque privilegiis, & vitæ ſtatu, & cauſis criminalibus & pecuniariis, fuſe diſputat. Et, ut uno verbo dicam, ſolo ſacrificandi excepto miniſterio, reliqua Pontificalia privilegia Imperator repræſentat, quando legitime canoniceque facit. Inveniturque decimonono libro Iudaicar. antiquitatum Flavii Ioſephi, ſubſcriptio Imperialis ſic habens.* TIBERIUS CLAUDIUS CÆSAR AUGUSTUS, GERMANICUS. PONTIFEX MAXIMUS. TRIBUNITIÆ POTESTATIS. CONSUL CREATUS ITERUM. *Quod igitur unctus Domini ſit is qui pro tempore eſt Imperator propter unctionem Imperii, Chriſtus autem & Deus noſter, cum aliis, & Pontifex noſter factus eſt, & prædicatur: merito & ipſe Pontificalibus decoratur gratiis.* Veriſſime: ſed & caute interiecit: *ſacrificandi excepto miniſterio.* Equidem Pontificis nomen ab Imperatoribus Chriſtianis uſurpatum doceo, non quod ſibi divinorum myſteriorum, & clavis cœleſtis aſſumpſiſſe auctoritatẽ aſſeverem: minime gentium: hæc n. propria Sacerdotũ ac perpetua ſemper fuit: ſed propter Pontificis Maximi ſuperioritatem temporalẽ, & ut immediatam ſuam poteſtatem à Deo acceptam, ipſiusque Dei in terris vicariam, in omnes homines, ſacros, profanos, prædicare voluiſſe declarem. quippe nec Synodalia Decreta, nec ſacri Canones, nec definitiones de fide, nec id genus ſimilia rata eſſe poterant, niſi ab Imperatoribus aut Regibus confirmarentur prius & edicerentur. Interim diviſum Moyſis & Aaronis munus fuiſſe, & diſcretam poteſtatem Eccleſiaſticam à civili, nullus abnuo. *Priſcum tempus*, ait Syneſius, *eoſdem tulit Sacerdotes & Iudices: disjunxit Deus vitas: & una facta eſt Eccleſiaſtica, altera civilis. quid igitur revocas? quid porro coniungere tentas, quæ ſeparata ſunt à Deo?* At num ideo Princeps à rerum Eccleſiaſticarum cura ſubmovendus? Minime vero: ſed ut Moyſes olim, ita Imperatoris hodie & Regis auctoritas non ſolum ad Eccleſiæ politiam, ſed ad ipſam etiam religionem conſtituendam, ordinandam, purgandam, tuendam & prolatandam neceſſaria eſt. Er idcirco Conſtantinus Britannus, qui primus in altiſſima Imperii ſede palam ſe Chriſtianæ Eccleſiæ Pontificem Maximum, id eſt, propagatorem & defenſorem, profeſſus erat, hoc meruit in priſco quodam lapide elogium: IMP. CÆS. FLAVIUS CONSTANTINUS AUG. PACIS ET IUSTITIÆ CULTOR. PUB. QUIETIS FUND. RELIGIONIS ET FIDEI AUCTOR, &c. Quin imo Græci in Kalendario Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ eum τὸν ἐν βασιλεῦσιν ἀπόστολον, & ἰσαπόστολον auſi ſunt appellare. Multa loquor: quid ſibi volunt tritæ illæ voces & in ore omnium volitantes: *Sacrum* vel *Sacroſanctum Imperium*, *Sacra Cæſarea Maieſtas*, *Sanctiſſimus* vel *Sacratiſſimus Imperator*, ſi nihil cum Sacerdotio commune habet?

Ergo igitur Pontifex eſt Imperator, & quidem Maximus, qui canonum conditor & legum cluit, cæterorum omnium Pontificum moderator atque arbiter: à cuius appellatione Romanæ Eccleſiæ Paſtores aliquot centum annos abſtinuere, ſimplici-

ter Pontifices tantum, aut Epiſcopi, aut Archiepiſcopi, aut Patriarchæ, vel ſummi Sacerdotes dicti, donec partito inter Theutonos & Græcos Imperio Romano, dum utrique ſtuderent Epiſcoporum Romanorum benevolentiam, ad devinciendum ſibi populum Romanum, apud quem auctoritas eorum plurimum valebat ac poterat, dando, donando, concedendo demereri, captata occaſionis opportunitate, caput efferre, beneficia Eccleſiaſtica pro libitu diſponere, quid Principes ac Magiſtratus facere deberent imperare, cenſum Imperatori negare, populum Romanum concitare, & ipſis adeo Imperatoribus formidabiles eſſe cœperint. Nam ſimulatque ſe in ordinem redigi à Theutonis ſenſiſſent, Græcorum arma in eos converterunt: & viciſſim à Græcis ad officium & debita legitima vocati, Theutonorum ſimplicitatem adverſus eos efferarunt ac ſtimulaverunt: ipſos denique Theutonos, Langobardos videlicet & Francos, Germanos & Gallos, hosque ambos & Hiſpanos, inter ſe commiſerunt, quo illis ſeſe invicem conſumentibus ipſi interim dominatum & monarchiam ſuam otioſi conſtabilirent, & Pontificatum Maximum, more Gentilium, cum Epiſcopatu, & Imperium cum Sacerdotio coniungerent, hoc eſt, ſacra profana omnia confunderent & commiſcerent. Hoc ipſiſſimum eſt, quod Henricus IV. Imperator Patresq; Concilii Ticinenſis, Gregorio VII. Papæ Romano obiiciunt, ut in actis apud Aventinum legitur: *Utrumq; & Imperium & Pontificatum, ſicuti Decii & falſorum Deorum cultores factitare conſueverunt, uſurpat.* Heic nobis oggeri ſolet Tertulliani auctoritas in libro de Pudicitia ſcribentis: *Audio etiam edictum propoſitum, & quidem peremptorium: Pontifex ſcilicet Maximus, Epiſcopus Epiſcoporum dicit: Ego & mœchiæ & fornicationis delicta, &c.* Sed ſcire licet Tertullianum ſæpe Latinius quam Chriſtianius loqui, & formulis uti ex Paganorum ſuperſtitione petitis. Deinde quum Urbis Paſtor in Decreti ſui præſcriptione *Archiepiſcopus* nominaretur, eam vocem Tertullianus interpretaturus ait: *Pontifex Maximus, Epiſcopus Epiſcoporum*, Simul etiam Romani Paſtoris faſtum etiam tum gliſcentem notat, eam ſibi poteſtatem in edicendo apud Chriſtianos arrogantis, quæ Pontificis Maximi inter Gentiles fuit, atque ea in re Cæſaris maluerit quam Chriſti exemplum ſequi. Etenim Pontificatus Maximus, uti multis rerum argumentis evicimus, Imperatorum, tam Ethnicorum quam Chriſtianorum, dignitas fuit, qua ſibi jus in ſacrum Ordinem, ut Tribunatu Maximo in plebejum, vindicaverunt. Ecce autem Imperatores dico, qui gentibus dominabantur. At vero ad Apoſtolos eorumque ſucceſſores, Epiſcopos & Sacerdotes, expreſſum Chriſti mandatum eſt: *Vos autem non ſic*: quorum ad munus pertinet animas curare, Scripturarum ſacrarum lectioni & explicationi inſiſtere, plebem docere, clavibus regni cœleſtis ab ipſo Chriſto datis atque conceſſis ad ligandum ſolvendumque uti, ſacra myſteria à Domino ſancita amminiſtrare, excommunicare, hæreticos monere, confeſſiones audire, pœnitentiam injungere, manus imponere, matrimonia benedicere, lapſos recipere, & id genus alia mere ſpiritualia, quæ vocantur. Ad Pontificis autem Maximi officium ſpectat, Concilia indicere, eorum Decreta publicare, de fide Catholica conſtituere, hæreticos proſcribere, Eccleſiam reformare Epiſcopatus & Sacerdotia ordinare, cauſſas Eccleſiaſticas decernere, ieiunia edicere, rogationes & ſupplicationes publicas mandare, laudes divinas publice habendas iubere: in mores & vitam Clericorum inquirere, cavere ut bona Eccleſiaſtica in pauperum uſus & fabricarum Eccleſiæ recte diſtribuantur, feſtorum curam gerere, ferias diſponere, faſtos ſive Calendaria recenſere, & parilia negotia, quæ Principi cum Sacerdotum conſilio veniunt deliberanda.

Quod officium, amiſſo licet Pontificis Maximi titulo, poſteriores Imperatores conſtanter usq; ad eum, quem diximus, Gregorium VII. cognomento Hildebrandum retinuere ac perſeverarunt. Quorum etiam eo nomine duplex in Imperio Theutonico Senatus Palatinus fuit, Eccleſiaſticus & Politicus, ſive (ut nunc loquimur) ſpiritualis & ſæcularis. Utriusque decreta & ſententiæ Imperatorio vel Regio nomine pronuntiabantur. Par eademque forma in ipſis Comitiis generalibus obtinuit, ut ſeparatus locus Eccleſiaſticis, puta Epiſcopis, Abbatibus, & Præpoſitis, alius Laicis Regni Principibus, Ducibus, Comitibus, & Civitatum Rectoribus, attribueretur. Illorum conſeſſus ampliſſimus dicebatur *Synodus* vel *Concilium*: horum *Mallus publicus, Placitum*, vel etiam κατ' ἐξοχὴν *Conventus*. Utrique ſuprema cum poteſtate Imperator vel Rex præſidebat: illi tamquam Pontifex Maximus: huic velut Dictator, Conſul & Tribunus Maximus. interdum uterque Senatus, pro re nata, convenire in commune conſultaturus

turus

turus ſolebat: & tum proprie Comitia vocabantur. In Senatu Eccleſiaſtico res ſpirituales, in Laico res ſæculares, in Comitiali res mixtæ tractabantur. Sed ne confinxiſſe quidquam videar aut cum animo meo commentus, apponam verba Hincmari Rhemenſis Archiepiſcopi, quæ in libro eius Epiſtolarum III. ad Regem Franciæ cap. XXXV. leguntur in hunc modum: *Seniorum* (ita Principes ſuos illa ætas appellabat) *ſuſceptacula ſic in duobus diviſa erant, vt primo omnes Epiſcopi, Abbates, vel huiusmodi honorificentiores Clerici absque vlla Laicorum commixtione congregarentur. Similiter Duces, Comites, vel huiusmodi Principes ſibimet honorificabiliter à cætera multitudine primo mane ſegregarentur, quousq; tempus ſive præſente ſive abſente Rege occurrerent: & tunc prædicti Seniores more ſolito, Clerici ad ſuā conſtitutā Curiā, ſubſelliis ſimiliter honorificabiliter præparatis, convocarentur. Qui cum ſeparati à cæteris eſſent, in eorum manebat poteſtate, quando ſimul, vel aliquando ſeparati reſiderent, prout eos tractandæ cauſæ qualitas docebat, ſive de ſpiritualibus, ſive de ſæcularib. ſeu etiam commixtis.* Hæc cauſſa eſt, Sereniſſime Rex, cur in hoc volumine tot Canones, tot Capitula Eccleſiaſtica, tot Decreta videamus ſub auctoritate ſua Imperatores ac Reges, non iuxta aulicorum diſtorta iudicia, ſed iuxta Epiſcoporum ex verbo Dei & SS. Patrum dictis propoſitas ſententias, ſanciviſſe. Vnde liquido parere debet Pipinum, Karolum Magnum, Ludovicum & Ottonem, errores in Eccleſiā non intuliſſe, ſed inventos, quod in ſe fuit, tollere ſtuduiſſe. Idem ſane poſteri eorum Gallici & Germanici Britannicíq; Monarchæ ſedulo egerunt: ſed fruſtra. *Quia*, vt Daniel inquit, *Antichriſto ſuccedere debebat, quoad ira Dei ſuper populum ſuum finiretur.*

Si nunc, Sereniſſime Rex Imperatores iſti ac Reges, Theutonici Imperii conditores, in vitam reſurgant, & præſentem Imperii ſervitutem videant, quid putat (quæſo) Maieſtas Tua, dicturi ſint? Nonne Imperatorem, Reges atq; Principes hiſce verbis aggreſſuri eſſent? Quid, Cariſſimi nepotes, Turcorum & Paparum iniurias accuſatis, eorumq; oppreſſiones perpetuis vocibus querulamini? Vos, vos accuſandi eſtis, qui optime à nobis inſtituta pervertiſtis. Nos corpora animasque noſtras conſtrinximus, vt iunctis viribus tantum vobis Imperium conſtitueremus: quod vos disiunctis animorum & Provinciarum opibus ignavia ac torpore perdidiſtis. Nos vitam & ſanguinem profudimus, ut vobis hanc libertatem, in qua fuiſtis, pareremus; quam vos turpiſſima nundinatione proſtituiſtis. Nos Saracenos & Turcos Hiſpania, Africa & Syria expulimus; quos vos, in mutuam perniciem coniurati, medium in Imperium, tanto labore & ſudore à nobis partum, introduxiſtis. Nos Romanos Pontifices imperio, iuſſis & mandatis noſtris ſubiecimus, vt haberemus eos morigeros ac rectos ad ingenium probum, ne pro libidine dominari, aut quid deterius in Eccleſiæ ſanitatem, animarum ſalutem, & libertatem Chriſtianorum Principum tentare auderent; quos vos humeris, ut ita dicamus, veſtris in cœlum ſuſtuliſtis, tantosq; feciſtis, ut non poſſint vobis eſſe non horribiles & pertimeſcendi. Nos ſupremum Imperii tribunal vnanimi conſenſu & voto inſtituimus, in quo omnium magnæ Theutoniæ Regnorum ac principatuum, liberorum vtiq; & immunium, Legati de communi Republica deliberarent, & Regum atq; Principum controverſias, qui ſuperiorem magiſtratum alioqui non agnoſcebant, ex æquo & bono componerent; vos tam fraterna communione diſſociata, ad Pontificem Romanum, cui imperare debebatis, invidiſſimis ſimultatibus transverſum rapti, ultro vos dedentes concurriſtis. Nos bina quotannis generatim Comitia indiximus, in queis certatim Reges atque Principes de ſacris profaniſque rebus in commune conſultaturi convolavimus; veſtrum quo ſe quisque alieniorem ab Imp. comitiis oſtentare ſolet, eo ſe majorē eſſe falſa perſuaſione ducitur. Nos ſacra Concilia, Synodosq; modo generales, interim etiā provinciales convocavimus, in quibus Epiſcopi & Doctores Chriſtiani de fide Catholica, de religionis veritate, de crimine hæreſeos, de reformandis moribus, de tollendis Eccleſiæ abuſibus, de ipſo Papa & univerſo Clero in ordinem redigendo, ſub auctoritate noſtra, ut Pontificum Maximorum, ſtatuerent ac definirent; vos Eccleſiam unius libidini corrumpendam expoſuiſtis, vos libertatis Eccleſiaſticæ vela nimis impleſtis, nimis longe provexiſtis, ut quantum de iure veſtro detraheretis, quantum Sacerdotali adderetis, cæca quadam pietate ducti parum animadvertiſtis. Nos Eccleſiaſticam ſuperbiam, luxum, ambitionem, dominandi cupiditatem acerrime refrænavimus: vos hæc omnia, inconſulta & noxia bonitate veſtra, aluiſtis. Nos Antiſtitum, qui in demortuorum loca creari ſolent, deligendorum facultatem penes nos, in quorum imperio erant, eſſe voluimus; vos ut eam Pontifices

Romani, qui nepotes, propinquos, famulos, mercenarios, venalitiarios, dominationi ſubſidia deligunt, in ſe trans ferrent, conceſſiſtis. Cur, cur, Deus bone! hæc aut fieri permiſiſtis; aut contuliſtis ultro? cur ſurdas Divum atque hominum aureis querellis veſtris fatigaris? Reſtaurate priſcam illam Imperii amminiſtrationem à nobis minime imprudenter, ut res docuit, conſtitutam: animos in fraternam concordiam reducite: de communi reconſulite, agite: ius & æquum pati conditione reddite: ſite fratres, hoc eſt, Germani: abuſus & deformitates rerum ſacrarum participatis conſiliis tollite: ſcandala publica ſubitis & periculoſis mutationibus vitate: malorum ſeminaria exſtirpate: concuſſiones ſeditioſorum compeſcite: Eccleſiam in antiquum & Apoſtolicum ſtatum reſtituite: Deum veremini, itaque colite, ut vobis in Verbo ſuo præcepit: *& diſperdet Dominus omnes gentes ante faciem veſtram, & poſſidebitis eas, quæ majores & fortiores vobis ſunt. Omnis locus quem calcavit pes, veſter erit: à Deſerto & Libano & flumine magno Euphrate usque ad mare Occidentale erunt termini veſtri: Nullus ſtabit contra vos: terrorem veſtrum & formidinem dabit Dominus ſuper omnem terram, quam calcaturi eſtis. Locutus eſt Dominus Deus veſter.*

Deuteron. 12. videnda Sigismundi Imperatoris Reformatio cap. 61, §. 4. & ſeq.

Nonne hæc, Sereniſſime Rex, aut parilia, priſci illi Imperatores atque Reges, ſi nunc reviviſcant, ad Imperatorem, Reges atque Principes, dicturi eſſent? Etiam profecto, quum ne nunc quidem abſentes, & in Elyſiis illis defunctorum campis poſiti, colloqui tamen eos & in mutis iſtis ipſis monimentis affari non ceſſent. Quorum opimum corpus, ſummis opibus atq; induſtriis omnibus à me ſparſim collectum & compoſitum, Maieſtati Tuæ dare dicare conſecrare more majorum volui, ut quæ alibi à Majeſtate Tua in eam, quam ſupra poſui, admonitionem divine diſſertantur, ipſorũ Imperatorum atque Regum calculis confirmentur, orbique humano manifeſtum fiet, Te nec novatoris nomen nec uſurpatoris ullo pacto poſſidere, ſed juſtum libertatis vindicem, & rerum violatarum legitimum eſſe reciperatorem. Siquidem jure conſtitutum eſt, ut mala fides præſcriptionem non pariat: & vi excommunicatoria poſſeſſarum rerum uſucapionem Lex Julia & Plautia inhibet: error etiam falſæ cauſæ bonum titulum impedit, veluti eſt falſa & ementita perſuaſio: denique rerum fiſci Regii præſcriptionem per leges prohibitam eſſe inter omnes gentes conſtat.

Spero, & eam ſpem ex Majeſtatis Tuæ Monitorio ad Principes Chriſtianos concepi, in quo Tibi hoc meum inſtitutum probari ac laudari animadverto, iſtos ce Imperatores atque Reges ad Majeſtatis Tuæ purpuram ſalutandam admiſſum iri, ut quantum Majeſtati Tuæ temporis ab amminiſtratione auguſta, quantum à curis publicis, quantum ab exercitiis Regiis, tantum iis excipiendis & tractandis impendere dignetur. Imperatores ſunt, Reges ſunt, Principes Theutonici & majores Tui, Rex Sereniſſime, nullius palatio, nullius colloquio, nullius familiaritate, quam potentiſſimi Theutoniæ Regis, eorum nepotis, digniores. Scripſi Francofordiæ ad Mœnum, pridie Kalend. Septembris. A. C. N. MIↃCX.

MAIESTATI T.
Devotus

MELCHIOR GOLDASTUS
HAIMINSFELDIUS.

SACRO

SACRO IMPERIO THEUTONICO PATRIÆ ET POSTERITATI.

MELCHIOR GOLDASTUS HAIMINSFELDIUS. HENRICI F. CONRADI N.

HAC ETIAM PARTE. QVOD POTVIT. PRO TEMPORE. V. S. L. M.

PAULUS APOSTOLUS:

Omnia probate, quod bonum eſt, tenete.

GERMANORVM PROVERBIVM:

Bonus Eckardus cunctorum mortalium monitor eſt.

Der getrewe Eckhart warnet jederman.

E L E N C H V S

CONSTITVTIONVM HOC III. TOMO COMPRÆHENSARUM, INDE A PRIMORDIO IMPERII ROMANO-THEUtonici usque ad præſentem ætatem: inſertis etiam nonnullis Conſtitutionibus & Reſcriptis Romanorum Principum, qui in Occidente cum Theutonis imperarunt.

1. Alarici Gothi, primi Germanorum Imperatoris in Imperio Romano, *Edictum de Crudelitate militum, in captarum urbium incolas & loca ſacra, reprimenda*: *An.* 410. *Pag.* 586.
2. Conſtantini III. Britanni Imp. & Conſtantis Cæſaris *Conſtitutio de Comitiis Imperialibus annuatim in urbe Arelatenſi celebrandis*: *anno* 411. 1.
3. Athaulphi Gothi Imp. *Edictum de Legum Romanarum reſtauratione*: 412. 586
4. Honorii & Theodoſii II. Impp. *Reſcriptum contra Pelagianorum Hæreſin de gratia Chriſti & originali peccato*: 418. 586.
5. Honorii Imp. *Decretum de Confirmatione Eulalÿ electi Pontificis Romani, & reprobatione Bonifacÿ*: 419. 587
6. *Ejuſdem Reſcriptum de duobus electis in ſchiſmate Papis ad judicium Imperiale præſentandis, ut ſuper eorum electione cognoſcatur*: 419. 588.
7. *Ejuſdem Commanitorium ad Epiſcopos Ravennæ congregatos, ut de alterutrius ex electis Papis electione legitima cognoſcerent, nec Epiſcopos, qui electionibus eorum interfuerunt, ad judicium reciperent*: 419. 588.
8. *Ejuſdem Reſcriptum de recipiendo Vicario Interſacerdotÿ Papalis per Imperatorem ordinato*: 419. 589.
9. *Ejuſdem Mandatum ad Achilleum Epiſcopum Spoletinum, quo ei Vicariatus Interſacerdotii Papalis committitur*: 419. 589.
10 *Ejuſdem Sacra ad Senatum Romanum, de recipiendo Vicario Sedis Papalis per Imperatorem ordinato*: 419. 589.
11. *Ejuſdem Sacra ad Populum Romanum ſuper eodem*: 419. 589.
12. *Ejuſdem Sacra ad Epiſcopum Nolanum, de Synodo Spoleti cogenda in cauſa Schiſmaticorum Pontificum*: 419. 590.
13. *Ejusdem Sacra ad Epiſcopos Africanos ſuper eodem*: 419. 590.
14. *Ejusdem Sacra ad Carthaginenſem Epiſcopum ſuper eodem*: 419. 590.
15. *Ejusdem Sacra ad Epiſcopos Africanos ſuper eodem*: 419. 590.
16. Conſtantii III. Cæſaris *Reſcriptum de Seditionis auctoribus in ſchiſmate duorum Paparum, & præceptis Imperialibus de ordinata Papalis Sedis Vicaria exſequendis*. 419. 591.
17. Honorii Imp. *Reſcriptum de Eulalio ſchiſmatico Papa ex Vrbe pellendo, & Vicario Sedis Papalis recipiendo* 419. 591.
18. *Ejuſdem Reſcriptum de Confirmatione Bonifacii electi Papæ & reprobatione Eulalii ſchiſmatici*: 419. 591.
19. *Ejuſdem Præceptum, Vt judicio de ſchiſmaticis Papis per Imperialem auctoritatem terminato, Epiſcopi ad Synodum vocati domi remaneant*: 419. 592.
20. *Ejuſdem Reſcriptum de Electione Romani Pontificis*: 419. 592.
21. Honorii & Theodoſii II. Impp. *Reſcriptum adverſus Pelagianos*: 419. 592.
22. Conſtantii III. Imp. *Edictum contra Pelagianos* 420. 593.
23. Faramundi primi Francorum Monarchæ *Leges Salicæ*. 424. 2.
24. Theodoſii II. & Valentiniani III. Impp. *Sacra de Indictione Concilii Epheſini per Imperatores convocati*: 430. 594.
25. *Eorundem Conſtitutio de Officio Legati Imperialis in Concilio*: 431. 595.
26. *Eorundem Sacra de Confirmatione actorum Synodalium* 431. 596.
27. *Eorundem Sacra de Reviſione actorũ Synodaliũ, ut reſciſſis omnibus, quæ antea per Concilii Patres*

Patres acta fuerant, fidei & controverſiarum quæſtio reſumpta, de integro legitime diſcutiatur:431. 596.

28. Valentiniani III. *Decretum in Cauſa Syxti III. Papæ rei & Baſſi Exconſulis actoris:433.* 597.

29. Theodoſii II. & Valentin. III. Impp. *Decretum de Condemnatione Neſtorii:436.* 598.

30. Atilæ Huni Imp. *Receſſus Comitiorum Iſenacenſium de Imperio Occidentali conſtituendo: 444.* 598.

31. *eiuſdem Ordinatio de Veredariis:447.* 599.

32. Theodoſii II. Imp. *Edictum de confirmatione Epheſinæ Secundæ, & libris Hæreticorum cremandis:449.* 599.

33. Valentiniani III. Imp. *Sacra; Vt liceat Romano Pontifici auctoritate Imperiali in partibus Italiæ Concilium celebrare, & de auctoritate ipſius Pontificis in fide & Sacerdotibus iudicandis:449.* 600.

34. Theodoſii II. Imp. *Reſcriptum de Confirmatione Epheſinæ Synodi ſecundæ:449.* 600.

35. Marciani Imp. *Sacra de Electione Imperiali, & celebratione Concilii univerſalis:450.* 601.

36. *Eiuſdem Reſcriptum ad Archiepiſcopum Romæ Leonem qua vocat eum ad Synodũ:450.* 601.

37. Atilæ Huni Imp. *Receſſus Comitiorum Sicambrienſium de Romano Imperio conquirendo: 450.* 601.

38. Valentiniani III. & Marciani Impp. *edictum de prohibitis diſputationibus inter Chriſtianos:451.* 602.

39. Marciani Imp. *edictum de prohibitis diſputationibus de Fide, & geſtorum Chalcedonenſis Synodi obſervatione: 452.* 602.

40. *eiuſdem Reſcriptum Vt nemo ad fidem cogi debeat:452.* 604.

41. Valentiniani III. & Marciani Impp. *Edictum de infirmanda lege Theodoſiana pro confirmatione Ephesinæ ſecundæ Synodi edita:452.* 604.

42. Genſerici Vandali Imp. *edictum de Crudelitate militum in capta Vrbis incolas reprimenda:455.* 605.

43. *eiuſdem edictum de Conſtitutionibus principum:456.* 605.

44. Leonis I. Imp. *encyclica de pace eccleſiæ, & confirmatione Chalcedonenſis Synodi:457.* 605.

45. Richimeris Suevi Imp. *Reſcriptum de Pace publica:472.* 606.

46. Olibrii Imp. *Commonitorium de Eutychianorum cavendis erroribus:472.* 606.

47. Baſiliſci Imp. *Encyclica de Concordia Eccleſiæ, & actis Chalcedonenſis Concilij abolendis: 476.* 606.

48. *eiuſdem &* Marci Cæſaris *edictum de Fide Catholica:476.* 607.

49. Hunerici Vandali Imp. *Edictum de Pace Religionis, & libero utriuſque Religionis exercitio in toto Imperio:480.* 508.

50. Zenonis Imp. *Enoticon de Pace & reconciliatione Eccleſiæ:482.* 680.

51. Odoacris Herculi Imp. *Edictum de Electione Romani Pontificis, & non alienandis bonis E cleſiæ:483.* 609.

52. Hunerici Vandali Imp. *edictum contra Homouſianos ſive Catholicos:484.* 610.

53. Clodovei I. Regis Francorum Auguſti *Decretiones Legibus Salicis addendæ.490.* 15.

54. Theodorici Gothi Imp. *edictum de Romana libertatis iure non concedendo rebellibus: 494.* 611.

55. *eiuſdem Reſcriptum de Generali indulgentia rebellibus Imperij præſtanda:494.* 612.

56. *eiuſdem Decretum in Apoſtatam:495.* 612.

57. *eiuſdem edictum continens varia capitula:497.* 18.

58. *eiuſdem Decretum de electione Romani Pontificis, & confirmatione ab Imperatore petenda: 498.* 412.

59. *eiuſdem Conſtitutio de electione & ordinatione Romani Pontificis:499.* 613.

60. *eiuſdem Reſcriptum, Quod Romanus Pontifex ſupra ſe Iudicem habet Imperatorem:500.* 613.

61. *eiuſdem Decretum in cauſa Symmachi Papæ:502.* 613.

62. *eiuſdem Conſtitutiones, Edicta & Reſcripta varia variis temporibus facta.* 31.

63. Anaſtaſii Imp. *Reſcriptũ de invalida arrogantis Romani Pontificis in Imperatorem excommunicatione:503.* 615.

64. Clodovei I. Regis Francorum Auguſti *edictum de Pace Eccleſiarum, & perſonarum Eccleſiaſticarum:507.* 618.

65. *eiuſdem Reſcriptum de Pace eccleſiarum & perſonarum rerumque eccleſiaſticarum: 507.* 618.

66. Anaſtaſii Imp. *Sacra de Concilio congregando ad componenda in Scythiæ partibus orta diſſi-*

 dia:

dia:514. 618.
67. *Eiusdem Sacra, Vt Pontifex Romanus veniat ad Concilium Heraclea congregandum ob componendas in Scythia de fide ortas quæſtiones*:515. 619.
68. *eiusdem Reſcriptum de Fide Catholica, de Chalcedonenſis Synodi Decretis cuſtodiendis, & pace ſervanda*:516. 619.
69. *eiusdem Sacra, Quod Imperator à Papa iuberi non poſſit*:517. 621.
70. Fl. Iuſtini I. Imp. *Sacra de Electione Imperiali*:518. 621.
71. *eiusdem Reſcriptum de Vnitate Eccleſiæ*:519. 622.
72. Iuſtiniani I. Cæſaris *Reſcriptum de Reſtitutione Epiſcoporum in ſuis Sedibus ad interceſſionem Papa* 520. 622.
73. *eiusdem Reſcriptum ad Papam de Non damnandis Epiſcoporum nominibus, ne ſcandala & tumultus fiant in populo*:520. 623.
74. Athalarici Gothi Imp. *Conſtituta, Edicta & Reſcripta varia ab anno* 526. 92.
75. *eiusdem reſcriptum de electione Romani pontificis*:531. 95.
76. *eiusdem Conſtitutio de Ambitu coercendo in electione Romani pontificis*:532. 106.
77. Amalaſventhæ Gothæ Imperatricis *edictum de electione conſortus in Imperio, & officio Imperatoris*:534. 110.
78. Theodohathi Gothi Imp. *Conſtituta, Edicta & Reſcripta varia ab anno* 534. 111.
79. Fl. Iuſtiniani I. Imp. *Sacra de Societate adverſus Orthodoxæ fidei perduelles ineunda*: 335. 624.
80. Vitigis Gothi Imp. *Edicta de anno* 536. 114.
81. Childeberti & Clotharii Francorum Regum, *Decreta Comitiorum Colonienſium*: 539. 115.
82. Fl. Iuſtiniani I. Imp. *edictum de Celebratione Paſchatis, & tempore Quadrageſimæ*: 545. 624.
83. *eiusdem Sacra Forma de Fide Catholica, & Conciliorum per Imperatorem celebratione & confirmatione*:553. 626.
84. *eiusdem Forma de erroribus Origenis ad Synodum Conſtantinopolitanam*:553. 628.
85. *eiusdem Forma de Fide Catholica, & Conciliorum per Imperatorem celebratione & confirmatione, ad eandem Synodum*:553. 629.
86. Totilæ Gothi Imp. *Reſcriptum de Honore Legatis habendo, & pœna perfidorum*:547. 624.
87. *eiusdem edictum de Vita emendatione & Iuſtitia correctione*:547. 624.
88. Fl. Iuſtini II. Imp. *edictum de Fide Catholica & concordia Eccleſiæ*:566. 631.
89. *eiusdem Ordinatio de Officio imperatoris*:582. 632.
90. Guntheramni Francorum Regis *Capitula Matiſconenſia*:582. 633.
91. Fl. Tiberii II. Imp. *Ordinatio de Officio Imperatoris*:586. 633.
92. Guntheramni Francorum Regis *Præceptio de Obſervando die Dominico*:588. 634.
93. *eiusdem Decretum, Vt Epiſcopi canes non alant in domibus ſuis*:589. 635.
94. Mauritii Imp. *edictum, Ne quis miles, nondum expleta militia, monachus effici poſſit*: 592. 635.
95. *eiusdem reſcriptum quod imperator ſit ſub Eccleſia in ſpiritualibus*:602. 636.
96. Senatus Populique Romani *edictum de Phoca coronato, & Mauritio i terfecto cum filiis ſuis*:602. 636.
97. Phocæ Imp. *Conſtitutio de Primatu Romanæ Eccleſiæ*:606. 636.
98. *eiusdem Conſtitutio de electione Romani pontificis, & cæterorum in Imperio Epiſcoporum*: 606. 637.
99. Clotharii II. Francorum Regis *Reſcriptum, Quod Epiſcopus Deo magis ſervire poſſit in populo, quam in eremo*.615. 637.
100. Heraclii Imp. *Ecthesis de Sancta Trinitate & Fide Catholica*:639. 637.
101. *eiusdem Reſcriptum de Sacrilegij pœna, & ſupplicationibus contra Turcorum perfidiam ad Deum faciendis*:639. 639.
102. Conſtantis II. Imp. *Typus de Concordia Eccleſiaſtica, & ſilentio criſticis ac ſeditioſis ſcriptoribus & concionatoribus imponendo*:648. 639.
103. Fl. Conſtantini V. Pogonati Imp. *Sacra de Vnitate Eccleſiaſtica, & diſſidiis in Eccleſia obortis per Concilium generale tollendis*:678. 640.
104. *eiusdem Sacra de Concilio ſuper Monothelitarum controverſia celebrando*:680 642.

105. *eius-*

105. *eiusdem edictum de Fide Catholica, & damnatione hæreſeos Monothelitarum & Honorii Papæ Romani:681.* 642.
106. *eiusdem Conſtitutio de electione Romani Pontificis:684.* 646.
107. Fl. Iuſtiniani II. Rhinotmeti Imp. *Divalis iuſſio, directa ad Papam in confirmationem Sextæ Synodi Conſtantinopolitanæ:685.* 647.
108. *eiusdem Mandatum de electione Romani pontificis:686.* 647.
109. Theodorici IV. Francorum Regis & Caroli Martelli Principis, *Decretum de rebus eccleſiaſticis in neceſſitates publicas erogandis:730.* 648.
110. Leonis III. Imp. *Conſtitut.o de Patrimoniis templorum Vrbis Romæ, & capitatione infantium:732.* 648.
111. Caroli Martelli Francorum Subreguli & Advocati Romanorum, *reſcriptum de Defenſione Eccleſiæ & Imperij:735.* 648.
112. Childerici II. Francorum Regis & Carolomanni Principis *Capitulare Comitiorum Ratiſponenſium:742.* 117.
113. *eorundem Decreta, Comitiorum Liſtinenſium:743.* 118.
114. Childerici II. Francorum Regis & Pipini Principis *Decretum Comitiorum Sueſſionenſium:744.* 649.
115. Pipini Francorum Regis & Advocati Romanorum *Capitulare Comitiorum Metenſium:755.* 118.
116. *eiusdem Decreta in Vernis ſtatuta:756.* 650.
117. Conſtantini VII. Porphyrogeniti & Irenes Imperatricis *Sacra de Concilio per imperatorem celebrando ſuper controverſia de cultu imaginum exorta:758.* 651.
118. Pipini Francorum Regis & Advocati Romanorum *edictum de Gratiis Deo agendis pro annona copia, & eleemoſynis faciendis:764.* 120.
119. Caroli I. Magni Franci Imp. *Decretum de Purgatione Sacerdotum:772.* 134.
120. *eiusdem Conſtitutio de Privilegiis Nobilium* Francorum, *ideſt, Germanorum & Gallorum: 777.* 120.
121. *eiusdem Receſſus ſive Capitulare Comitiorum generalium:778.* 120.
122. *eiusdem Conſtit. de Immunitate Eccleſiaſtica:779.* 122.
123. *eiusdem Capitulare comitiorum generalium:780.* 123.
124. *eiusdem &* Pipini Cæſaris *capitulare comitiorum Ticinenſium:786.* 135.
125. *eiusdem edictum de emendatione cantionum & lectionum eccleſiaſticarum:787.* 136.
126. *eiusdem Præceptum de Tributo Provinciarum:788.* 137.
127. *eiusdem capitulare Aquiſgranenſe de reſormatione Eccleſiæ, & diſciplinæ Chriſtianæ:789.* 125.
128. *eiusdem Decretum, Vt eccleſiaſticæ perſonæ neque in exercitum pergant, neque armaturam baiulent:790.* 137.
129. *eiusdem reſcriptum de obſervatione Septuageſimæ, Sexageſimæ, Quinquageſimæ & Quadrageſimæ:* 137.
130. *eiusdem capitulare de refarmatione Monachorum:* 139.
131. *eiusdem receſſus ſive capitulare camitiorum generalium.* 140.
132. *eiusdem reſcriptum de Peregrinis & Mercatoribus:796.* 141.
133. *eiusdem capitulare comitiorum generalium,* 141.
134. *eiusdem edictum, Vt Sacerdotibus militia, pugna, & arma interdicta ſint:797.* 142.
135. *eiusdem conſtitutio, Qualiter manopera, cenſus, tributa ac reliqua ſervitia exigenda vel agenda ſint.* 144.
136. *eiusdem capitula, quæ in Legem Salicam addere præcepit:798.* 144.
137. *eiusdem edictum de Obedientia Epiſcopis & Sacerdotibus præſtanda.* 146.
138. *eiusdem capitula, quæ ſunt addita ad Legem Longobardorum*:801. 146.
139. *eiusdem edictum de Capitulis pro lege tenendis*:802. 147.
140. *eiusdem conſtit. de Sacerdatum purgatione*:806. 148.
141. *eiusdem capitulare comitiorum Theodonis villanorum*:806. 149.
142. *eiusdem conſtit. de Obedientia Sacerdotibus præſtanda*:806. 149.
143. *eiusdem receſſus ſive capitulare comitiorum Neomagenſium*:807. 150.
144. *eiusdem capitula in comitiis Aquiſgranenſibus ſancita*:813. 151.
145. *eiusdem capitula in diverſis imperij Comitiis generalibus ſtatuta & promulgata.* 151.
146. Pipini Franci Cæſaris *capitulare.* 159.
147. Ludovici I. Pii Franci Imp. *Reformatio Eccleſiaſtica*:816. 164.

148. *eius-*

148. *eiusdem reformatio Monachorum:* 817. 220.
149. *eiusdem receſſus ſive Decreta* Comitiorum *Aquisgranenſium:* 818. 225.
150. *eiusdem Receſſus ſive* Capitula Comitiorum *Ingelhemenſium:* 819. 231.
151. *eiusdem* Capitula, *quæ Legibus Salicis addenda in Comitiis Aquisgranenſibus conſtituit:* 819. 232.
152. *eiusdem* Capitulare *de Exercitu faciendo:* 819. 235.
153. *eiusdem & Ordinum eccleſiaſticorum impery* Capitula *Eccleſiaſtica:* 820. 236.
154. *eiusdem &* Lotharii Cæſaris *Capitulare* Comitiorum *Theodonis-villanorum:* 821. 243.
155. *eiusdem* Capitulare *de Legatione Miſſorum Dominicorum:* 822. 249.
156. *eiusdem* Capitulare Comitiorum Compendianorum: 823. 252.
157. *eiusdem Ordinatio de Benedictione vel Exorciſmo aquæ calidæ ſeu frigidæ, in qua manus ad iudicium mittitur:* 825. 254.
158. Lotharii I. Franci Cæſaris *Conſtitutiones de Pontificibus Romanis:* 825. 256.
159. Ludovici Pii Imp. & Lotharii Cæſaris *Capitulare:* 826. 255.
160. *eorundem Capitulare Aquisgranenſe.* 265.
161. *eorundem Capitulare in Comitiis Italiæ promulgatum:* 832. 266.
162. Lotharii I. Franci Imp. *Conſtitutio de Decimis.* 268.
163. *eiusdem capitula, quæ pro Lege habenda ſunt.* 269.
164. *eiusdem &* Ludovici II. Cæſaris *receſſus comitiorum Romanorum, de ſuperioritate imperatoris, & obedientia Papæ & vrbis Romæ:* 844. 269.
165. Caroli II. Calvi Francorum Regis per Galliam *Capitula Spartacana:* 846. 270.
166. Ludovici II. Francorum Regis per Germanias *Decretum de Advocatis:* 852. 274.
167. Caroli Calvi Regis *Capitulare Comitiorum Sueſſionenſium de Statu Eccleſiarum & rerum eccleſiaſti·arum corrigendo:* 853. 274.
168. *eiusdem edictum de raptoribus & prædonibus:* 856. 276.
169. Ludovici II. Franci Imp. *Conſtitutiones:* 856. 278.
170. Caroli Calvi, Lotharii Lotharingi, & Caroli Aquitani, Francorum Regum *Synodus Tullenſis:* 859. 278.
171. Ludovici II. Francorum Regis per Germanias *Decretum de Libertate Eccleſiaſtica:* 862. 283.
172. Caroli Calvi Regis *Receſſus ſive capitulare comitiorum Piſtenſium:* 863. 652.
173. *eiusdem Præceptum de Sedis Apoſtolicæ poteſtate in Epiſcopos:* 863. 285.
174. Ludovici II. Germanici & Caroli Calvi Gallici Francorum Regum, *Receſſus ſive capitulare comitiorum Turiſſiacorum:* 865. 285.
175. Lotharii II. Francorum Regis *reſcriptum de Maioritate Regis in temporalibus, & obedientia in ſpiritualibus:* 866. 285.
176. *Epiſcoporum & communium Ordinum Germaniæ TransRhenanæ edictum de Vnitate Regum & Ordinum vtriusque Franciæ, Germaniæ & Galliæ, & ne alter alterius homines ad defectionem ſollicitet:* 866. 287.
177. Ludovici II. Germanici & Caroli Calvi Gallici *Tranſactio Procaſpidana ſuper Diviſione Regni Lotharingienſis:* 870. 288.
178. Caroli Calvi Regis *Decretum Duziacenſe, de Auctoritate Synodorum, & vt ſingularum provinciarum Epiſcopi ſuas cauſas finaliter diiudicent, nec cogantur eas ad Papam mittere iudicandas:* 871. 289.
179. Caroli II. Calvi Franci Imp. *Ordinationes de Iuramentis fidelium:* 875. 290.
180. *eiusdem Synodus Pontigonenſis de electione ſua ad imperium, Primatu per Gallias & Germanias, & appellatione Presbyterorum ad Romanam Sedem:* 876. 291.
181. *Concilij Romani Synodica confirmatio electionis Caroli imperatoris:* 877. 292.
182. *eiusdem imperatoris receſſus comitiorum Compendianorum:* 877. 292.
183. Ludovici III. Balbi Franci Imp. & Ludovici III. Francorum Regis per Germanias *receſſus ſive Decreta Comitiorum Furoniſenſium:* 879. 233.
184. Caroli III. Craſſi Franci Imp. *Conſtitutiones:* 882. 294.
185. *eiusdem Capitulum de Legibus Romanorum & Longobardorum.* 657.
186. Widonis Longobardi Imp. *Capitulare:* 891. 294.
187. *eiusdem Conſtitutio de Iure Principum in civitates ab Imperatore in feudum acceptas:* 892. 295.
188. *eiusdem Ordinatio de Votis pro nato filio Imperatoris faciendis:* 892. 296.
189. Arnulphi Franci Imp. *Conſtitutio de Excommunicatis:* 895. 296.

190. Lam-

190. Lamberti Longobardi Imp. *Conſtitutio de Electione Romani Pontificis, & iurisdictione Epiſcoporum*:896. 297.
191. *eiusdem Decreta Comitiorum Ravennatenſium*:896. 297.
192. Ludovici IV. Burgundi Imp. *Conſtitutiones*:901. 299.
193. Berengarii I. Longobardi Imp. *Capitulare*:903. 299.
194. Ludovici IV. Franci Imp. *edictum de Ritu manumiſſionis*:906. 300.
195. *eiusdem Conſtitutio de Auctoritate inſtrumentorum*:909. 301.
196. Cunradi I. Franci Imp. *Conſtitutiones*:915. 301.
197. Henrici I. Aucupis Saxonis Imp. *Conſtitutio de Iure primogenituræ*:931. 301.
198. Alberici Longobardi Regis Romanorum *edictum de Depoſitione imperatoris tyrannice dominantis*:933. 301.
199. *eiusdem Conſtitutio de Vſu pally Epiſcopis Græciæ conceſſo*:934. 302.
200. Hugonis Burgundi Imp. & Lotharii Cæſaris *Conſtitutiones*:941. 302.
201. Lotharii II. Burgundi Imp. *Conſtitutiones*:948. 302.
202. Berengarii II. Longobardi & Adelberti Cæſaris *edictum de Eccleſiarum & populi contributione ad bellum contra infideles*:950. 303.
203. Ottonis I. Magni Saxonis Imp. *Conſtitutiones de anno* 940. *& ſeqq.* 303.
204. *eiusdem &* Ludovici Francorum Regis *Statuta in Synodo Ingelhemenſi*:948. 305.
205. *eiusdem Statuta in Synodo Comitiali Auguſtana*:952. 307.
206. *eiusdem Decretum in Synodo Romana de Depoſitione Benedicti V. Papæ*:964. 309.
207. Ottonis II. Ruffi Saxonis Imp. *Conſtitutiones*:967. 309.
208. *eiusdem Decreta Comitiorum Veronenſium.* 310.
209. Ottonis III. Mirabilis Saxonis Imp. *Conſtitutiones*:988. 311.
201. Henrici II. Claudi Bavari Imp. *edictum de Iurisdictione Eccleſiarum Imperii*:1009. 311.
211. *eiusdem conſtitutiones*:1013. 312.
212. Cunradi II. Salici ſive Franci Imp. *conſtitutiones*:1039. 312.
213. Henrici III. Nigri Franci Imp. *conſtitutiones*:1042. 313.
214. Henrici IV. Franci Imp. *conſtitutiones*:1062. 313.
215. *eiusdem reſcriptum ad Papam de Invaſione rerum eccleſiaſticarum, & Simoniaca labe ab Eccleſiis exſtirpanda*:1073. 314.
216. *eiusdem Decretum comitiorum Ticinenſium de Depoſitione Gregorii Papæ*:1077. 314.
217. *eiusdem edictum Synodale de Gregorii Papæ ob hereſeos, ſciſmatis & ſeditionis crimina depoſitione*:1089. 315.
218. *eiusdem Mandatum de Reformanda pace Imperii & Eccleſiæ*:1105. 316.
219. *eiusdem edictum de Iniuriis ſibi fraude Romani Pontificis illatis, & iniuſta ſua degradatione*:1106. 317.
220. Henrici V. Franci Imp. *conſtitutiones.* 319.
221. *eiusdem Oratio ad clerum Papulumque Romanum de Pace publica imperii & Eccleſiæ*:1117. 319.
222. Lotharii III. Saxonis Imp. *reſcriptum ad Abbatem Caſſinenſem, petentem ut ea, quæ ſunt iuris imperii, contra Papam vendicaret*:1136. 320.
223. *ejusdem Iudicium in controverſia Papæ & Abbatis Caſſinenſis ſuper imperii iuribus, quæ Papa in Abbatem, liberum imperii Statum ac Principem, ſibi vindicare volebat*:1137. 320.
224. *ejusdem decretum de poſſeſſionibus bonorum Caſſinenſis & S. Vincentii Monaſteriorum*:1138. 326.
225. *eiusdem Mandatum de Neceſſitate cognitionis antiquitatum & privilegiorum ſacri imperii*:1138. 327.
226. Cunradi III. Suevi Imp. *conſtitutio de Beneficiis & terris tributariis*:1141. 327.
227. *eiusdem reſcriptum de concordia utriusque imperii, Orientalis & Occidentalis*:1143. 328.
228. *eiusdem conſtitutio de Pacto & conditione inſerta in contractu*:1145. 329.
229. Friderici I. Barbaroſſæ Suevi Imp. *conſtitutiones*: 330.
230. *eiusdem conſtitutio de pactis inter imperium & Eccleſiam ſervandis*:1152. 331.
231. *eiusdem reſcriptum de iure imperatorum in Vrbem Romam*:1155. 333.
232. *eiusdem conſtitutio de Tiburtinis, ut obediant Papæ ſalva ſuperioritate imperiali*:1155. 334.
233. *eiusdem edictum de tuendis imperii iuribus adverſus rebelles*:1158. 334.
234. *eiusdem decreta comitiorum Roncaliorum de regalibus imperii*:1158. 334.
235. *eiusdem decretum in cauſa Archiepiſcopi Bremenſis contra Ducem Saxoniæ Epiſcopoſque Magdeburgenſem & Verdenſem*:1159. 336.
236. *eiusdem conſtitutio de electione Archiepiſcopi*:1159. 337.

237. Eiuſdem Collatio cum Papa de Vrbis ſubiectione, tributis patrimonij B. Petri imperio pendendis, hominio Epiſcoporum Italiæ &c, 1159. 337.
238. eiuſdem Mandatum de Concordia cum Pontifice confirmanda: 1159. 338.
239. eiuſdem edictum proſcriptionis adverſus Cremenſes & Medialanenſes: 1159. 338.
240. eiuſdem edictum de dimiſſione Cardinalium ob crimen læſæ Maieſtatis captivorum, & electione novi pontificis faciendâ: 1159. 339.
241. eiuſdem Decreta Concilij Laudenſis de Confirmatione electi pontificis: 1161. 340.
242. eiuſdem Inſtructio pro Comite Henrico Trecenſi ad Regem Francorum de reformanda pace Eccleſiæ: 1162. 340.
243. eiuſdem Mandatum de Incompetentia Regis Francorum in cognoſcenda cauſa electionis Romani pontificis, quæ ad imperialem iuriſdictionem ſpectat: 1162. 341.
244. eiuſdem reſcriptum ad Schiſmaticos Cardinales, ſuper eorum maledicis literis in Imperatorem & Papam Paſchalem emiſſis: 1165. 341.
245. eiuſdem Decreta Comitiorum Herbipolenſium de Confirmatione Paſchalis Papæ, & reprobatione Alexandri Schiſmatici: 1166. 342.
246. Henrici Anglorum Regis Conſtitutiones, Mandata & reſcripta de Iuribus Regni, contra Papæ & eius aſſeclarum uſurpationes, iniuſtitias & tyrannides, in Comitiis Herbipolenſibus ab Imperatore & Statibus imperij comprobata & confirmata. 345.
247. Friderici Imp. edictum de Pace eccleſiaſticorum: 1157. 352.
248. Acta Pacis publicæ inter Fridericum imperatorem ex una, & Alexandrum Papam, Regem Siciliæ & Status Regni Longobardiæ ex altera parte: 1176. 353.
249. eiuſdem Imp. Mandatum diffidatorium ad Saladinum pro Reſtitutione Terræ ſanctæ: 1188. 362.
250. Henrici VI. Suevi Imp. Conſtitutiones de Argentifodinis: 1189. 362.
251. eiuſdem Statutum de Servitute nativitatis ſeu genealogia. 363.
252. eiuſdem Conſtitutio de Obedientia Ducis Burgundiæ imperio præſtanda: 1190. 363.
253. eiuſdem Reſcriptum de Captivitate Regis Anglorum: 1191. 364.
254. eiuſdem Conſtitutio de Iure monetæ cudendæ: 1191. 364.
255. eiuſdem Aurea Bulla de Compoſitione inter imperium & Regem Angliæ: 1191. 364.
256. eiuſdem Conſtitutio de fide vaſalli imperio & regno Franciæ pariter obſtricti. 365.
257. eiuſdem Decretum de Feudo Comitatus Matiſconenſis inter Comitem Palatinum Burgundiæ & Ducem Divionenſem ſuperioris Burgundiæ controverſo: 1193. 366.
258. eiuſdem Conſtitutio de Rebus Eccleſiæ Romanæ concedendis: 1197. 366.
259. Philippi II. Suevi Imp. Conſtitutio de Diffidamentis: 1201. 367.
260. Balduini I. Flandri Imp. Conſtantinopolitani edictum de reſtauratione imperij Orientis, & redunitione cum Occidentali: 1204. 367.
261. eiuſdem Reſcriptum de Præcellentia imperij, & obedientia Sacerdotij, ad Papam: 1205. 371.
262. Ottonis IV. Saxonis Imp. Conſtitutiones: 1209. 371.
263. Friderici II. Suevi Imp. edicta, reſcripta & Mandata de Iniuriis Romanorum pontificum in Imperatorem & principes imperij, iniuſtaque eorundem tyrannide & uſurpatione. 372.
264. eiuſdem edictum de Vicarij imperialis officio ac poteſtate: 1220. 657.
265. eiuſdem edictum de Paratis & manſionaticis & conductibus imperatori ad Comitia proficiſcenti exhibendis: 1225. 657.
266. eiuſdem reſcriptum ad Papam, à quo iubebatur ab Italia abſtinere, & litis cum Lombardis arbitrium in Papæ manus committere, & Terræ ſanctæ expeditionem ſuſcipere: 1236. 658.
267. eiuſdem edictum de Comitiis imperialibus Parmam indictis: 1236. 658.
268. Concilij Lugdunenſis Decretum de electione imperatoris Romani, ab imperatore & Statibus imperii reprobatum: 1245. 396.
269. eiuſdem Imp. edictum adverſus Papæ & Concilii Lugdunenſis decretum de ſua depoſitione: 1245. 659.
270. Conradi IV. Suevi Imp. Conſtitutiones. 397.
271. Henrici VIII. Thuringi Cæſaris Leges de Iudæis: 1245. 399.
272. Wilhelmi Hollandi Imp. Regula Ordinis militaris: 1247. 400.
273. Imperialis Proceſſus in unctione Regis Romanorum & in eius Coronatione & conſecratione ſervandus. 401.
274. Antiqua Ordinatio de Officio Comitis Palatini. 403.
275. Formula Iuramenti fidelitatis Vaſallorum ſeu Iudicum imperio præſtandi. 404.
276. Richardi Angli Imp. Conſtitutio de Hæreticis & blaſphemis: 1258. 404.

267. *Eiusdem Conſtitutio de Succeſſione in defuncti filij hereditatem*:1258. 405.
268. Alphonſi Hiſpani Imp. *Mandatum ad Civitates imperiales de paratis, manſionaticis & conductibus coronando Cæſari exhibendis*:1250. 405.
269. Conradi V. (*vulgo* Conradini) Suevi Imp. *edictum de receptione cinguli militaris*: 1267. 405.
270. S. Ludovici Francorum Regis *Pragmatica ſanctio de Rapinis & expilationibus Romani Pontificis coercendis*:1268. 406.
271. Rudolphi I. Habſpurgii Imp. *Conſtitutio de Primis precibus*:1273. 406.
272. Alberti I. Auſtrii Imp. *Conſtitutiones.* 406.
273. Philippi Francorum Regis *reſcriptũ de Superioritate Regia, & collatione beneficiorum eccleſiaſticorum ad ius Regium pertinente, adverſus Papæ Romani tyrannidem*:1302. 407.
274. *eiusdem Articuli adverſus Papam in Synodo Pariſienſi propoſiti & decreti*:1303. 407.
275. Henrici VII. Lucemburgii Imp. *reſcriptum Quod Imperator Papæ nullum iuramentũ præſtet*:1311. 407.
276. *eiusdem Authentica de Summa Trinitate & fide Catholica, & de Hæreticis*:1312. 408.
277. *Senatus conſultum de Lege Regia*:1312. 408.
278. Ludovici IV. (*verius V.*) Bavari Imp. *Decretum de imperatoris Maieſtate, & quod ſit imperator, qui ab electoribus electus eſt, etiamſi à Papa non ſit unctus, conſecratus & coronatus*:1338. 409.
279. *eiusdem Conſtitutio de imperii iuribus & excellentia, & poteſtate electi Romanorum Regis*: 1339. 411.
280. *eiusdem Decretum adverſus iniqua poſtulata Romani Pontificis de imperio à Sede Romana recognoſcendo*:1345. 413.
281. *eiusdem Decretum de Pſeudoelectione Caroli Boiemi annullanda, & de iuribus imperii adverſus Papam & eius ſectatores manutenendis*:1346. 413.
281. Eduardi Angli Poſtulati Cæſaris *reſcriptum de Libera electione eccleſiaſticarum perſonarum adverſus Romanæ Sedis gravamina*:1346. 411.
283. *S. Romani imperii Electorum & Statuum Decretũ de Iugo pontificio excutiendo*:1347. 414.
284. Guntheri Schvarcenburgii Imp. *edictum de imperii excellentia, & poteſtate electi imperatoris*:1349. 414.
285. Caroli IV. Bohemi Imp. *Decretum de Reformatione Cleri*:1366. 415.
286. *eiusdem Conſtitutio de Libertate eccleſiaſtica*:1377. 415.
287. Sigiſmundi Hungari Cæſaris *Conſtitutio de Pace infidelibus & rebellibus ſuis facta*: 1403. 417.
288. *eiusdem Decretum ſuper Donationibus poſſeſſionum, quæ rebellium fuerant*:1404. 419.
289. Caroli Francorum Regis *Arreſtum de Annatis*:1406. 421.
290. *eiusdem edictum ſuper Libertate Eccleſiarum Regni & Delphinatus, quoad exactiones, annatas & gravamina per Papam impoſita*:1407. 422.
291. Iodoci Moravi Imp. *Sanctio de reſiſtendo Regiæ Maieſtati, ſi contra Ordinationes imperii fecerit*:1410. 414.
292. Sigiſmundi Imp. *Conſtitutio de electione Romani pontificis, quo modo & forma per Concilium ſit celebranda*:1415. 424.
293. *eiusdem Conſtit. de Concilio per imperatorem tuendo in libertate electionis*:1415. 425.
294. *eiusdem Aurea Bulla de Adhæſione Concilii Baſilienſis Decretis inconcuſſe facienda*:1432. 426.
295. *eiusdem Aviſamenta ad Papam*:1433. 427.
296. *eiusdem Inſtructio Legatis data miſſis ad Papam pro expeditione Romana*:1433. 429.
297. *eiusdem Conſtitutio de Advocatia & protectione Eccleſiæ Romanæ*:1433. 431.
298. *Synodi Conſtantienſis Confirmatio conſtitutionum imperialium de Libertate Eccleſiaſtica*: 1443. 433.
299. *eiusdem imperatoris reſcripta & Decreta varia.* 436.
300. *eiusdem edictũ de Incompetentia Concilii in iudicandis cauſis principum imperii ad ſacram Cameram pertinentibus*:1434. 440.
301. *eiusdem Decreta Comitiorum Poſonianorum*:1435. 442.
302. *eiusdem Decretum ſuper modo exercituandi & expeditionem generalem faciendi*:1435. 451.
303. *eiusdem edictum de Salva conductu concilii, perſonarumque ad illud euntium, ibidem ſtantium & inde recedentium*:1435. 453.

314. *eiusdem confirmatio Articulorum cum Huſſitis concordatorum de uſu calicis in Euchariſtia:1436.* 454.
315. *eiusdem decretum de Vſu Calicis petentibus concedendo:1436.* 454.
316. *Synodi Baſilienſis Bulla de Papæ Romani ſuſpenſione ab officio Paſtorali propter eius lupinam tyrannidem, ad S. Rom Imperii Electores:1437.* 455.
317. *Synodi Baſilienſis reſcriptum ad Electores de Non impedienda Eccleſiæ reformatione in capite & in membris, & quod Papa ſubiectus ſit Concilio, quodque tyrannica eius adminiſtratio à Concilio ſuſpendi debeat:1438.* 456.
318. Alberti II, Auſtrii Imp. *Decreta Comitiorum Budenſium:1439.* 458.
319. *Synodi Baſilienſis reſcriptum de promovenda reformatione Eccleſiæ in capite & in membris, ut ei Papa ſubiiciatur, & quod Papa non habeat poteſtatem mutandi Concilia, & quod tyrannice agens ab officio Papali debeat ſuſpendi, & ſi non reſipiſcat, deponi:1439.* 463.
320. *Synodi Baſilienſis Reſcriptum ſuper eodem facto, & ut Principes non obedire velint Papæ, ſed ut eum refutent:1439.* 469.
321. *Synodi Baſilienſis reſcriptum ad Imperatorem de transferendo Concilio:1442.* 475.
322. Friderici III. Auſtrii Imp *Sacra ad Papam de Regnis legitimo heredi non auferendis, aut in alium transferendis:1444.* 477.
323. *eiusdem Sacra ad Papam de Expeditione contra Turcas facienda:1453.* 478.
324. Vladislai Hungari Deſignati Cæſaris *Decreta de Expeditione Turcica 1454.* 479.
325. Caroli Francorum Regis *edictum contra Romanum Pontificem:1495.* 482.
326. Maximiliani I. Auſtrii Imp. *Conſtitutio de Honore & privilegiis Poetarum:1501.* 482.
327. *eiusdem edictum contra Bannum Papale, & ut diſtinguantur Sacerdotes, qui homines imperij ad iudicium Pontificis Romani evocare audent:1505.* 659.
328. *eiusdem Mandatum de Subiectione civitatis Patavii, & deſtructione rebellium:1507.* 483.
329. *eiusdem Mandatum de abolendis Actis & decretis Conciliorum Turonenſis & Piſani contra Papam Iulium celebratorum:1512.* 484.
330. *eiusdem Mandatum de Transferendis ſcriptoribus rerum geſtarum Imperij Græcorum, quod Theutonici imperatores vindicare ſibi debent:1514.* 485.
331. *eiusdem reſcriptum de bello Turcis inferendo, & ut Papa atque Cardinales perſonaliter imperatori in eo aſſiſtant, ad Papam:1517.* 485.
332. Ferdinandi Auſtrii Cæſaris *Conſtitutio ad removendos abuſus, & ordinatio ad vitam Cleri reformandam, per Legatum Pontificium publicata:1524.* 487.
333. Caroli V. Auſtrii Imp. *reſcriptum de Iniuriis Romani Pontificis in imperatorem & imperium 1526.* 492.
334. *eiusdem Reſcriptũ de iniuſta Papæ uſurpatione, & de convocatione Concilij generalis:1526.* 493.
335. Ferdinandi Cæſaris *Conſtitutio de recompenſandis bene præclareque de Republica meritis:1526.* 494.
336. Caroli V. Imp. & Ferdinandi Cæſ. *Decreta Comitiorum Spirenſium.1529.* 494.
337. Ferdinandi Cæſaris *edictum de Supplicationibus publicis inſtituendis pro avertenda Dei ira, & de contributionibus communibus in bellum Turcicum:1529.* 505.
338. Caroli V, Imp. *Reſponſio ad poſtulatos articulos Clementis VII. Papæ de Concilio celebrando & audiendis adverſariis:1530.* 507.
339. *eiusdem Articulus ad cauſam Religionis ſpect.ns:1530.* 507.
340. *eiusdem Iuramentum de Protectione Papæ & Eccleſiæ Romanæ:1530.* 508.
341. *S. Rom. Imperij electorum epiſtola de Ordine ingreſſus Principum in Comitatu Imperatoris:1530.* 508.
342. *eorundem reſcriptum de egreſſu & ingreſſu Principum:1530.* 509.
343. *eiusdem imperatoris Declaratio de Ordine egreſſus & ingreſſus Principum imperij in Comitatu imperatoris:1530.* 510.
344. *eiusdem reſcriptum ad proteſtantium principum & Statuum poſtulata in cauſa Religionis:1530.* 511.
345. *eiusdem decretum in Cauſa religionis:1530.* 513.
346. *eiusdem reſcriptum de decreto Religionis recipiendo:1530.* 514.
347. Ferdinandi Cæſaris *edictum de expeditione contra Turcos facienda:1531.* 515.
348. Caroli V. Imp. & Ferd. Cæſ. *conſtitutiones criminales publicorum iudiciorum:1532.* 516.
349. Franciſci Franc, Regis *reſcrip. de Emendatione & unione Eccleſiæ, ad Melanchthonem:1535.* 560.

350. Fer-

350 Ferdinandi Cæſaris *Sacra de Veritate doctrinæ Evangelicæ per Lutherum repurgatæ:* 1537. 561
351. Caroli V. Imperatoris & Ferdinandi Cæſaris *Decreta comitiorum Francofordenſium:* 1539. 562
352. Caroli V. Imp. *Conſtitutio de Obſervatione canonum Synodalium, & advocatiis protectionibusq́, Eccleſiarum:* 1549. 564
353. Ferdinandi Imp. *edictum de Catechiſmis doctrinæ Chriſtianæ:* 1554. 566
354. *ejusdem reſolutio de Colloquio VVormatienſi, & ſectarum Auguſtanæ confeſſionis diſſenſionibus:* 1557. 567
355. Caroli Francorum Regis *Articuli de Reformatione morum & Eccleſiæ diſciplina:* 1563. 570
356. *ejusdem Proteſtatio contra Pium IV. Papam, pro præeminentia ac praſeſſione Regis Chriſtianiſſimi ante Regem Catholicum, adverſus Papæ iniquos & impios proceſſus, & nullitatem Concilii Tridentini:* 1563. 572
357. Maximiliani II. Auſtrii Imp. *edictum de Studiis literarum promovendis:* 1565. 574
358. *ejusdem edictum de pace religionis, & damnatione Georgii Ederi, Doctoris turbulenti ac ſeditioſi, famoſorum mendacium & injurioſorum libellorum, quos pro fide Romana adverſus Proteſtantes edidit:* 1573. 575
359. *ejusdem reſcriptum de Cantu Eccleſiaſtico, & divini Officii emendatione:* 1575. 576
360. *Gregorii XIII. Papæ Bulla de Emendatione Calendarii:* 1582. 577
361. Rudolphi II. Auſtrii Imp. *edictum de Officio Principis militaris in hoſte perſequendo:* 1594. 579
362. *ejusdem reſcriptum ad Ordines Regni Poloniæ de pactis non contraventis:* 1594. 580
383. *ejusdem reſcriptum de Belli alea, & recipiendis Principibus ad imperium à Turcis deficientibus:* 1594. 581
364. *ejusdem reſcriptum de Mundiburde Principum in protectionem imperii ſuſceptorum:* 1595. 582
365. *ejusdem Sacra ad Papam de Contributione ad bellum Turcicum faciendâ:* 1596. 582
366. *ejusdem reſcriptum de Feudis imperii ſine Electorum & Ordinum conſenſu nemini auferendis aut in alium transferendis:* 1598. 584

GLOSSARIUM
VERBORUM THEUTONICORUM, ET ALIORUM, QVÆ DIFFICULTATEM AC REMORAM LECTORI AFFERRE POSSE VIDEBANTUR.

A.

ACceptor, *accipiter*
Adiactivus, *in judicium citatus*
Adjectire, *in judicium citare*
Adjurnare, *diem dicere, citare, evocare*
Admallare, *mannire ad mallum, vocare in judicium*
Admiraiis, *navarchus, ſive Præfectus maris*
Admiſſarius cum grege, *c' eſt un eſt allon avec le trouppeau & harde de iuments pour faire race, vulgo* Haras
Adrhamire, *jurare*, arramir
Adſalire, anfallen/ aſſaillir
Aeneum, *caldarium*, *χαλκεῖον*, *in quo fervens aqua ebullit pro examine juſtitia faciendo*
Affatomia, afterthum/ *quum quis alterum in poſſeſſionem bonorum ſuorum immittit per feſtucam* 13
Aggagula, *lena, verbum Gothicum*, agula *hodieq; Lombardis*
Aldiones, *ſervi fiſcalini*
Aldiones, halten/ *liti, miniſteriales. Unde* ehehalten/ *famuli domeſtici*, familiares *Latinis. verbum eſt Longobardicum*
Alodis, *terra propria, paterna & aviatica cui opponitur* feudum
Ambaſiata, *Legatio, mandatum*, ambaſſade
Ambaſiator, *legatus, orator, nuntius*, ambaſſadeur *Gallis*, Imbaſciatore *Italis*, embaxador *Hiſpanis*
Aneta endt/ *anas*
Angana, anck.n/ mulctralia, Was auf der Sendt zumachung milch/ butter/ und käß gehört
Annatæ, *tributa, quæ ex bonis Eccleſiarum Romam perferuntur, taxæ in nonnullis Regnis vocantur*
Archicapellanus, *Archicancellarius*
Arenda, waring/ *curatio, adminiſtratio. Hungarice*
Argutarius canis, ſpürhund/ *odorus, odoriſequus*, *ἰχνευτὴς vel εἰσελάτης*.
Arimanni, Hermänner/ *milites beneficia & prædia ab Imperatore conceſſa poſſidentes, ut fieri ſolet in devictis provinciis: vaſalli minores*
Ariſtaton: *tegumentum ſuper tumulo vel feretro miſſum*
Arneſia, harniſch
Arpennis, *ſemijugerum*, arpent
Arreragia, *reliqua, id eſt, reditus & cenſus ac penſiones adhuc reſtantes elapſo ſolvendi termino*, arrerages
Arreſtum, *decretum, placitum, ſententia, conſtitutio*, arreſt
Arreſtare, *decernere, judicare, definire, conſtituere, ordinare*, arreſter
Aſcus, naſch/ nach/ lembus
Aucellus, *aviculus: aliquando etiam pro anſerculo ponitur*. Auca, *anſer*
Aviaticum, *quod ab avis & majoribus venit*
Aviſare, *ſignificare, monere, inſtruere, conſulere, deliberare, admonere*, adviſer
Aviſamentum, *ſententia, conſilium, monitum, admonitio*.

B.

Bailia, *juridicatus, diœceſis, præfectura*, baillie, bailliage
Balatro, *vel* Baratro, *nequam, leccator*
Banderium *cohors* cccc. *militum*
Bannus, *vel* Bannum, bann/ *mulcta judicialis*
Bannum, acht/ *proſcriptio*
Bannitus, *proſcriptus, aqua & igni interdictus*. 392
Banus, *Præſes Regius in regnis Hungariæ adjunctus, qui vexillo alios omnes præit*
Bargus, *ramus, truncus*
Baro, Freyer/ *homo liber*
Bauga, bauck/ heerbauck/ *tympanum*
Bedellus, büttel/ *præco, lictor, apparitor*
Beudum, beudt/ *menſa, convivium*
Biccelli, bickel/ *haſtula amentata*
Boleta, pollet/ paßport/ *litera ſecuris paſſus vel tranſitus*
Boletarius, *magiſter boletarum, qui literas paſſus ſcribit*.
Brachile, armbandt/ bracelet.
Brachium ſeculare, *gladius civilis*.
Brevis, *vel* Breve, brieff/ *epiſtola, littera, ſchedula*.
Brunia, Brüner/ *galea, lorica*.
Buccus, *hircus*, bock.
Burgus, *caſtellum*.
Buticularius, Buteller/ *œconomus, diſpenſator cui rerum ſumma committitur*, bouticlier.
Byrzagium, *mulcta judicialis, compoſitio publica ſive fiſcalis*.

C.

Caballus, kaball/ *equus*, cheval.
Cambire, *permutare, cum mercibus negotiari*.
Cambiare, kemmen/ *permutare*, changer.
Camborta, *frutex incurvata & repanda*, cambree, *unde* kamberladen/ *per quam vites curvantur & repanduntur*.
Campus, kampf/ *pugna, duellum, monomachia*.
Campus, *caſtra, præſidia, ſtativa caſtra*.
Capellanus, *cancellarius, primarius ſcriba*.
Capellare *vel* Capulare, ſchaben/ *detrahere, frangere, exſcindere*.
Capritus, *caper*, cabrit.
Capulare veſtitum, kleid ſchneiden/ *ſcindere pannum ad formam veſtis*.
Carale, *quod carro vehitur*.
Cariſtia, *annona caritas*.
Carpaticus *vel* Carnaticum, fleiſchgab/ *carnium exactio, ut ſunt friſcinga, porcelli, pulli, &c.*
Carrata, karrenvell/ fuder.
Carrigo, karr/ *carrus*.
Carruca, karr/ charrue.
Caſa, *domus ruſtica, tuguriolum agreſte*.
Caſa Dei Gotzhauß.
Caſamentum, *tenementum, poſſeſſiones, territorium*.
Caſata, *prædium ruſticum, quod à colonis colitur, qui in caſa ſerviunt*.
Caſati, *coloni caſales*.
Caſatici eccleſiaſtici, Gotzhausleuth.
Caſtellanus, *Præfectus caſtri*.
Caſtitia, *hinc* Kaſtenvogt *dicitur Monaſterii aut Epiſcopi Advocatus*.
Catabulenſis, *καταβολαῖος*, *mercator, qui in aliquo emporio conſiſtit*.
Catalla, *bona propria, ſubſtantia, vocabulum Anglicum*.
Cauculatores, gauckler/ *circulatores, præſtigiarii*.
Cenitus, keinnutz, *homo nihili*.

Cenſus,

:enſus, ʒins.

:entena, ʒent/ *Centuria, judicium centumvirale, Anglis* Hundert.

:entenarius, Zentgraff / *Centurio, qui cum Comes centeſimum quemq; ſibi ſublegit*

Charoena *vel* Charovvena, Herbhend/ *violenta ex manibus extorſio.*

Chrenecruda, *fort.* grönkrut / *viridis herba. Ut* chrenecruda *jactare ſuper aliquem dicatur pauper, qui ad ditiorem cognatum pro redemtione ſui provocat. Nam vulgo dicimus de eo, qui neglegenter rem domeſticam gerit,* Er kompt auf keinen grünen Zweig/ oder/ waſen.

Ciſpitaticum, *vel* Ciſpaticum, *vectigal pro via ceſpitibus munita.*

Clauſa, æ, kluß/ beſchloſſen gut/ *ſeptum.*

Clauſura, kluß/ *ſepimentum, maceries.*

Clauſtrum, Kloſter/ *monaſterium, cloiſtre.*

Cloca, glock/ *campana.*

Cluſura, Kluß / *caſtellum viam claudens, burgus in anguſtiis alpium poſitus.*

Coccus, gugget/ gock/ *gallus*, coq.

Cociones, *vel* cogciones gecken/ *μετάβολοι, dardanarii, permutatores, impoſtores.*

Coclearii, gockler/ *circulatores, praeſtigiarii.*

Collata, Collatz/ *convivium, comeſſatio, ſymbola.*

Collaterales Imperii, *Principes Imperii, qui dimidium Imperium cum Cæſare habent, quibus cura Reſpub. pariter cum Imperatore incumbit, ut ſunt Electores.*

Colonitia, Kellerey.

Colpus, kolb/ *ictus*, coulp *aut* coup.

Comes parochialis, *Præſes paroeciæ ſeu Comitatus.*

Comitatus, *Curia vel Aula Principis & Imperatoris, judicium Regium.*

Comitiva, *Comitatus Principi adjunctus, Aula Principis.*

Commetanei, *confines, convicini.*

Concagatus, *merdatus, ſtercoratus,* beſchiſſen.

Concapulare, *truncare, excidere.*

Concila, *cineades, ſeps*

Condeſcenſio, *citatio irrita, vel litis in alios translatio.*

Conductus, glaide/ glaidegelt.

Conhibere, *connivere.*

Conjectum, *contributio, collatio de ſubſtantiis.*

Contradictus, *vetitus, prohibitus.*

Contubernium, *auxilium, collecta manus.*

Converra, mitwerr / *commune auxilium, ſubſidium.*

Credentiæ, *ſecretarii, conſiliarii, ſanatorii Italicum eſt.*

Cruciliæ, *cruces per vias erecta.*

Cultellus, *dentale, dens aratri*, coultre.

Cultra, golſter/ *culcitra*

Cuplæ canum, kuppelhund.

Curia, hoff / *Comitia, Conventus Imperiales,* Reichstag/ *judicium Regium.*

Curtis, ſchurtz / *domus ſepimento cincta.*

Cuſſinum *vel* Cuſſinus, küſſe/ *pulvinus culcitra lecti.*

D.

Defortiare, *per vim & violenter auferre, retinere, de facto violare*, desforcer.

Denarialis homo, *manumiſſus jactato denario coram Rege.*

Deſpotus, *δεσπότης, Dominus, Princeps.*

Dicta, *unius diei iter,* tagreiß.

Dicta, *indictus Conventus, congregatio, Comitia,* Tag/ Landtag/ Reichstag.

Diffacere, *deffaire Gallis.*

Diffidare, *bellum indicere, pro hoſte ſe habere velle nunciare*, deffier.

Dilatura, *mulcta, emenda,* frefel/ buoß.

Diſcargare, abladen/ deſcharger.

Diſpenſa, *deſpenſe, ſumptus, impenſa.*

Diſturbia, *turbationes motus publici.*

Drappus, *pannus, veſtimentum.*

Dromones, *navigia celerrima, quaſi curſoria.*

Dromanarii, *qui dromonibus præſunt.*

Druchte, truhte/ vertrawte/ *ſponſa.*

Ducaria ſcrova, *ſectaria, ductrix gregis porcorum.*

Durpilus, dürpel/ *liminare, veſtibulum.*

E.

Excervicare, *excorticare,* abſchelen.

Excontrum, *cum obſes alterius recedentis vel dimiſſi obſidis loco datur.*

Excontrare.

Excorticare, *excoriare.*

Excurtare *vel* Eſcurtare, *barbare, pro, curtare, ut* Exenia *&c.*

Exercituare, *caſtra ſequi, conſcribere milites.*

Exfeſtucare, *poſſeſſione abdicare.*

Evva, ehe/ *lex.*

F.

Faida fehd/ *inimicitia, aperta ſimultas,* feud/ *Anglis.*

Farfalius, vorfall / *propoſitum delinquendi.*

Feodum *vel* Feudum, *beneficium, terra tributaria & fides alicujus commiſſa.*

Ferendarius, *procurator.*

Feſtuca, *ſignum tradita poſſeſſionis*, feſtu. exfeſtucare, *exheredare, exfeudare.*

Fidedignitates, *ſunt proceſſus & teſtimonia cum Canonicis & Monachis.*

Fidejuſſores tollere, pfenden / *pignorare, repreſaliare alicujus ſubditos.*

Filtortus, *res apud alium inventa, & in tertii manum commiſſa aut ſequeſtrata.*

Filtrum, filtze/ beltz/ *pellicea veſtis.*

Fodrum, futer / *præſtatio cibi & potus pro hominibus & jumentis*, fuoter und mal.

Forbannitus, verbandt / *proſcriptus à judice.*

Forbannitus, verbant/ *ſancitus & cum interdicto ſancitus.*

Forbannita *res*, verbandt/ *id eſt, à magiſtratu ſub interdicto propoſita & vindicata.*

Forbattutus, verboten / *interdictus.*

Forenſis, *externus, extraneus, peregrinus: vel nundinator, qui fora frequentat.*

Forfactum, *delictum, crimen*, forfaict.

Forizare, *nundinari, fora negotiandi cauſa frequentare.*

Forsconſiliare, verrahten/ *prodere.*

Fortalitium, *caſtrum munitum, munitio, propugnaculum.*

Fortia, *vis, potentia*, force.

Fredum, frevel *mulcta judicialis, compoſitio fiſco debita.*

Foreſtis, forſt / *prohibitio in aqua piſcandi, aut in ſylva venandi*, fiſch und wildban.

Friſcingæ, friſchling/ *vituli, non autem porcelli.*

G.

Gabella, *vectigal.*

Galeæ, *genus navigii.*

Gaſachio *vel* Gaſachius, gegenſacher/ *adverſarius cauſator.*

Gaſindius, geſind / *familia comeſtica.*

Gaſtaldiones *vel* Gaſtaldii, gaſthalten/ *procuratores urbium, villarum & caſtrorum*, gaſtaldo *etiamnum Italis. verbum eſt Longobardicum, quaſi* waſthalten/ *vaſſaldiones ſive vaſſi aldiones.*

Geldonia *vel* Gildonia, willtum/ *confratria.*

Genuculus, *gradus cognationis vel generationis.*

Gravio, Graf/ *Comes.*

Granicies, gräntzen / *meta & limes Regni.*

Guerra, werr / *bellum.*

Gunebodigni, Guntbodigni, Guntbadingi, *Burgundi, Gundebada lege viventes.*

H.

Habiaticum, *aviaticum, res avita.*

Halli, *rami ſicci & aridi*, hales, ἀπὸ τοῦ ἁλιάζειν.

Hamallus, *qui ſuſcipit cauſam ad mallandum vel agendum in vicem alterius, advocatus, procurator.*

Harniſcara, harenſchar / *pœna corporalis, vulgo* Zu haut und har. Arner, *delumbare. Species poſita videtur pro genere.*

Haſtiludium, *torneamentum, tyrocinium.*

Hereburgius, Hörberger *adhuc Helvetiis dicitur veneficus.*

Heribannus, Heerban / *bannus in hoſtem ſeu vocatio ad caſtra vel exercitum, mulcta non ambulantis in exercitum.*

Hereſchild, Herſchilde / *militia cingulum.*

Heriſeliz *vel* Heriſliz, Heerſchlitz / *deſertio caſtrorum aut exercitus, ſive deſertionis mulcta.*

Herizup, *collecta & congregatio graſſantium militum.*

Herpix *vel* Erpica, *inſtrumentum ruſticum ad terendas glebas*, erpſen.

Hierarcha, *Abbas.*

Hiuſare, haſten / in haſt nemen oder legen / *arreſtare.*

Homagium, *mulcta ſive emenda capitis pretioſi*, weiſung oder ſtraff des beſten hauptſals / *in Hungaria.*

Homagium, *clientela & obſequium, ſubmiſſio quam vaſallus facit ſuo domino.*

Hominium, *pro eodem.*

Homines, *pro vaſallis ac fidelibus Regni.*

Hoſtis, *exercitus*, oſt, hoſte, hueſte.

Hranne, rhan / *coloſtrum*, Rhanbriſt *Helvetiis.*

I.

Iamundilingi, Iamundling / *qui ſe bonaq; ſua in poteſtatem ac ditionem Epiſcopi aut abbatis commiſerunt.*

Icon, *imago Crucifixi* εἰκών.

Idoniare, *idoneum & innocentem ſe facere.*

Iectare, *in judicium citare.*

Illaldiones, *miniſteriales Regii.*

Impotus, Impf / *fructus plantatus.*

Inbreviare, *inſcribere, in ſcriptum referre, notare*, auffſchreiben / *inventare.*

Inbreviatio, *inventarium.*

Inbreviatum, *inſcriptum, in regiſtra relatum ſive acta judicialia.*

Incrocare, *mettre au croc.*

Indiculus, *teſtimonium à magiſtratu vel judice acceptum.*

Inferenda, *illatio, tributum illatorium*, eintrag

Ingenium, *machina, inſtrumentum*, engin.

Iobagiones, *coloni, mancipia, homines colonarii, verbum Hungaricum.*

Ioculatores, ſpilleuch / *ludiones & citharœdi.*

Judices nobilium, *quatuor delecti in Comitatu ad jus perſequendum*, Zolgabyro *Hungaris.*

Jugum *vel* Jugerum, juchert / *ſpatium agri quantum bos in die arare poteſt.*

Juniores, Jungheren / *liberi Domini.*

Juſtitia, *præfectus juſtitiæ, juridicus, judex, miniſter Regius.*

L.

Laiſus, *ſinus.*

Lega, *gradus bonitatisq; metallorum.*

Leodes vini, weinleuch / *tabernarii, caupones.*

Leudis, *compoſitio liberi hominis.*

Leudi, leuth / *homines, id eſt, vaſalli ac fideles Regni.*

Ligius, *vaſallus immediate & totaliter ſubjectus.*

Ligietas, *clientela, obſequii præſtatio vaſalli ligii.*

Linguagium, *lingua, idioma, ſermo.*

Literatorius, *literis comprehenſus, in ſcriptis factus.*

Literatorie, *in ſcriptis.*

Litus, Lätz / *ſervus à liſſen / id eſt, ſervando dictus, quia in bello ſervatus ſit, colonus proprius. Alibi etiam* Lazus, Lätz / *à* laſſen.

Logotheta, *antiquarius, regiſtrator Reipublicæ.*

M.

Macholum, gmachol / *horreum ſine tecto*, machau.

Magiſter, *decane*, abgerichte.

Majores, *ſuperiores, Domini, Præfecti; Præpoſiti, Prælati.*

Mallus *vel* Mallum, mal / *judicium.* Malſtatt / *locus exequendi judicii.*

Mallare, *in jus vocare ad judicem.*

Mallobergium, malberg / *conventus publicus mulctarum fiſco debitarum gratia* bueßgericht.

Malman, mahelman / *fideles Eccleſiarum miniſteriales.*

Mancatio, *mutilatio, membri privatio.*

Mandualis, maldel / *cancelli.*

Maneria, æ, *vectigal ex dominico manerio.*

Maneries, *modi, genera, conditiones*, maniere.

Manerium, *domicilium, domus, habitatio*, manoir.

Mangones, *deceptores & impoſtores vagabundi*, Fahrend ſchuler / Zigeiner.

Mannire, manen / *in jus vocare, citare, monere, commonere*, ſemondre & adjourner.

Mannita, manung / ladung / *citatio, admonitio.*

Manopera, *ſervitium manuale.*

Manſionaticus, *hoſpitum ſuſceptio*, auffpan.

Manſuarius *qui unum manſum colit.*

Manſus Mans / mas / οὔνητος, meis *Burgundis*, mois *Nortmannis. hinc* mansmat / mangrab / *&c.*

Manuale factum handthat / *manifeſtum factum.*

Marca, *locus judicio habendo deſtinatus, forum.*

Marcha, march / *fines, limes.*

Marcha, marckh / *auri & argenti pondus.*

Mardurinæ, *dicuntur vectigalia & tributa exactionesq; Regiæ, in Sclavonia.*

Maſſa, maas / moß / *prædium.*

Maſſa, *villa armentaria, curtis jumentorium*, maſthoff.

Matrix, *Eccleſia cathedralis.*

Miles, *homo Nobilis ex ordine equeſtri*, Ritter / Juncher.

Miniſteriales, knecht / *miniſtri villarum.*

Miſſa, Meß / *mercatus, nundina.*

Miſſi, Geſandte / *Commiſſarii, Legati Imperiales ſeu Regii.*

Miſſaticum, *Commiſſariatus.*

Miſſaticum, *legatorium*, geſandtſchaffe *munus & officium Legati.*

Modius *vel* Modium, mütch / *genus menſuræ, quo frumentum menſuratur.*

Molinus, mülin / *mola, molendinum*, moulin.

Mordricus, mörder / *homicida, latro.*

Mordricare *vel* Mordridare, *nefarie occidere & trucidare.*

Mortraudus, mörder / *homicida.*

Mortua manus, nach eines mannes todt / mortemain.

Muffulæ, *hiberna manica, chiroteca hiberna, mouſles.*

Mundeburdis *vel* Mundeburdium, *tuitio, defenſio, advocatia, tutela*, manburnie.

Mundium, mundt / *tutela, tuitio, defenſio.*

N.

Nauffum *vel* Noffum, *ſarcophagus ligneus feretrum*, nau.

Nedſir, Nötfeur / *ignis Kalendis Martiis fieri ſolitus.*

Nonni *monachorum præpoſiti.*

Nonnæ, Nonnen / *Monachæ, Monia les.*

Nunnanes, Nonnanes, Nonnen / *monialis.*

O Obla-

O.

Oblata, offlata/ panis rotundus
Obligatores, qui liciis vel ligaturis magicis homines faſcinant
Obmallare, adſumere, reſpondere in judicio, gerichtlich verantworten
Octavæ, ſunt conventus juris dicundi in Hungaria, octo diebus ante Georgii & Martini diem: nunc Lucæ
Officiolatus, officia, honores, dignitates, ämpter
Olitana conſuetudo, inolita, vetus, antiqua
Orca, ὄρκη, menſura olearia.

P.

Palatii Comes, Pfaltzgraff
Pagani, unius villa vel juriſdictionis incolæ
Parada, fräß/ expenſa ad hoſpitum ſuſceptiones, futer und maal
Paramenta, ornatus & miniſteria Eccleſiarum
Paraveredus, pferd/ equus ſuperadditus, palefroy, palafreno. Hinc palefrenier, equorum & ſtabuli curator
Paraveredi, pferd/ majores equi agminales
Parentes, cognati, parens Gallis
Parentilla, cognatio, parente
Parhippus, πάριππος, equi aſſectator
Parlementum, Curia ſuprema, Camera Regni, Curia Regis tribunalis, in Gallia
Paſſagium, tranſitus, paß
Paſſus, paß/ tranſitus
Paſtoralis canis, Schäffershund/ Meyerhund/ pecuarius
Philtrum, filtz/ pellicea veſtis
Pictatium, ſyngrapha, manu emiſſa, pitſchat
Plaga, plag/ percuſſio, playe
Plagare, plagen/ percutere, player
Planeta, caſula, veſtis laxa Sacerdotum
Platoniæ, platten/ lapides caſi & formati in orbicularem aut quadratam formam
Plegii, vades, prædes fidejuſſores, pleige
Plegium, vadimonium, ſecuritas, cautio, fidejuſſio, appromiſſio, pleige
Plumalia, ſunt pellicea Electorum Imperii indumenta humeris ſuperinjecta
Pluvium, plevine Gallis
Polyptica, πολύπτυχα, tabula publica, in quibus cenſitorum poſſeſſorum nomina erant perſcripta, & quantitas penſionum à fiſcalibus exigenda
Pontaticum, vectigal per pontem
Porpriſum vel Purpriſum, Invaſum, violenter occupatum, injuſte obtentum
Poſſeſſionaria jura, poſſeſſionum jura, ut caſtrorum, oppidorum, &c.
Poſtergare, poſtponere, negligere
Potentia, vis facta, violentia illata
Potentionarius, violentus
Poteſtaria, præfectura, Poteſtatis officium
Priſerit, præbenderit
Proclamata congregatio, olim judicium in Zala Hungariæ, rigidum, & paucis diœceſibus: poſtea dilatatum & contra oppreſſores ordinatum
Prothodomeſticus, primarius miniſter in Aula verbum eſt Græcolatinum
Puledrus, füllé/ pullus πῶλος, poulain
Pulſare, accuſare, convenire
Pulſatus, accuſatus, conventus
Pulveraticum, vectigal pro labore viarum & pulvere in viam regiam comportato.

R.

Rachimburgius, Rechtbürg/ judex, Comitis aſſeſſor
Ramus, locus cuſtodiæ reorum, truncus, ſtock
Recaptivare, recuperare, requirere
Reffare, reffen/ vellere
Reicula, recula, parva res
Reippus, pretium emptionis viduæ matrimonii cauſſa
Reſtollare, retardare, impedire, exercitum opponitur. Bulgarice, ἀπὸ τ̃ στόλου
Retorta, wid/ ſuperior virga, quâ ſeps continetur
Reveſtire, refeudare, reſtituere in poſſeſſionem alicujus rei
Revvadiare, dicitur judex, quum mulctam in lege præſcriptam pronuntiat
Riedſeor, riedtſeur/ ignis paganus, qui Kalendis Martiis fit
Rotaticum, droict de rovage, vectigal pro rotis

S.

Sacrivus majalis, ſacer, & Eccleſiæ vel Monaſterio debitus ac devotus
Sagibaro, ſachbar/ judex à Comite ſecundus, homme de loy ou de cauſes
Sajon vel Sajus, Præpoſitus, Prevoſt, verbum Gothicum. Hiſpanis hodieque Sayon dicitur lictor, apparitor, ex Gothorum reliquiis
Saiſire, occupare & manum Regiam injicere, Saiſir
Salica terra, publico fiſco feudalis, dicta à Saliis, id eſt, Thuringis & Francis Germanis à flumine Sala ita appellatis, qui prædia publica dixere Salica, eo quod eorum penſiones ad fiſcum Salicenſem vel Salecis conſtitutum ſolverentur
Salutaticum, vectigal pro ſale
Salvagardia, tutela, protectio, ſalvihabitio, ſavvegarde
Salvus conductus, fidei publicæ interpoſitio ſauf conduct
Sarzianti, Officiales, miniſtri Reipublicæ, ſergeans
Sauma, ſaum/ clitellæ quæ ab equo commode geſtari poſſunt
Sauma, ſaumroß/ equus clitellaris
Scancio, ſchenck/ pincerna. Comes Scancziarum, Ertzſchenck
Scara, ſchaar/ turma, collecta
Scatlegi, ſchadlegung/ ceſſatio ab armis, armorum depoſitio
Schalcus, ſchalck/ ſervus, miniſter
Schalchum vel Schalcus, ſchelmenſtuck/ damnum fraudulenter datum.
Scintæ, zinßgüter/ terræ cenſuales à colonis conductæ pro cenſu annuo, quaſi cenſitæ
Scluſa, klus/ ſchleus/ ὀχύρωμα, eſcluſe
Scorticare, tollere corium & capillos, haut und haar
Screona, ſcheurn/ locus tectus adverſus injurias tempeſtatis, eſcrenc Campanis. Quin & eſcran, conere le vent.
Sculdaſius, Schultheiß/ prætor
Schultetus, ſchultheiß/ prætor
Scuria, ſchür/ ſtabulum animalium eſcurie
Scurtare, barbare, pro, curtare
Secale, farrago, ſeigle Gallis, ſegala, Italis, bladum hibernagium, geſchnitten und gedroſchen Korn
Selave, ſeul/ columella
Senior, dominus, ſeigneur Gallis, ſignor. Italis
Scuſius vel Seguſius, Seuhund/ groſſer dock/ ad apros & urſos venandos
Sigele, idem quod ſecale
Sigilboth, ſigillorum cuſtos, camerarius Principis
Siquilarius, tributi ſiliquatici exactor
Siliquaticum, ſpecies tributi, quod rebus omnibus venalibus imponebatur
Sckella, ſchell/ tintinnabulum, esquil.
Solem culcare vel Collocare, diem dicere, adiourner, donneriour
Solidatus, beſoldet/ ſtipendiatus, ſalariatus
Sonniare, ſaumen/ aufhalten/ detinere, remorari
Sparvarius, ſpärber/ niſus, ut Grammatici volunt, ſparavicro Italis, eſprevier, Gallis, ſparthant Anglis
Spicarium, ſpeicher/ horreum cum tecto
Stava, ſtab/ palus
Staplus, ſtaffel/ tegumentum, tapetium
Statutarius, magiſtratus qui ſtatutum condit
Stolium, claſſis, dictio derivata à Græca στόλος, quæ denotatur, claſſis, & navis quoq; commeatus, ἀπὸ τ̃ στέλλεσθαι, quod eſt proficiſci navigatione
Strioportius, qui ſtrigas portat vel deducit

ducit ad locum congregationis, Herrenmelſter

Subbatir, *ſuem batuit ut abortivet vel fœtus projiciat, qui ſolent eſſe in delitiis*

Sude *vel verius* Suten, ſuthen / ſeu *Gallis, porcorum ſtabulum, vox eſt compoſita*

Summonitus, *judicialiter conventus,* ſemonce.

Sunnis, ſaumnis/ *impedimentum,* eſſoine

Supportare, *alicui parcere in onere.*

T.

Tallia, *tributum, impoſitio,* taille

Tanganare, dingen/ *judicium petere*

Taxæ, *exactiones, penſiones pro literis editis: item, annata Romana*

Tecuaria, tecke/ *tegimenta*

Tempeſtarii, wettermacher/ *tempeſtatum cietores per artes magicas*

Tenementum, *regio, tractus & terra, quam quis tenet & poſſidet*

Tenutæ, *tenimenta, poſſeſſiones, telonia.*

Terragium, *penſio, jus fundi*

Tertiæ, *tributi ſpecies*

Tertuſſus porcellus, der ſuhus/ *domeſticus, qui domi nutritur*

Texaga *vel* Tecſaca, degſachen/ *nundinationes in dietis*

Theada, diet/ *populus*

Tintinnum, tintin/ *campanula, tintinnabulum*

Toloncus, zoll/ *telonium, vectigal*

Trana evectio, *tractatoria evectio*

Trappa, trappen/ *decipula avium vel aliorum animalium,* trape

Traſtura, *tranſitura, tranſitorium tributum*

Tremalcus *vel potius* Tremalius, tremmel/ *quod gyretur ad aquam aliquo transferendam*

Trespellius *vel verius* Tresbellio, triwilſch/ *trium villarum, quaſi trivillanus.* Well/ *villa. Alii ſcribunt,* Belle *dici campanulam tintinnabulum: forte à ſano, ἀπὸ* ᵽ billen. *Unde* Bellhus/ *campanarium, campanile,* clocher

Tresbellio, tretſchell

Treuga, trew/ *induciæ, pax publica, fides publica*

Trianti, *triens,* trilling

Tribattere *vel potius* Tribare, triben/ *abigere*

Truſtis, Troſt/ *fidelis advocatia, tuitio*

Truſtis, troſt/ *fidele ſervitium*

Tuitio, *ἀσφάλεια. ſecuritas, Gallis* ſalvagardia, ſalveguarde

Tunginus, dinggraf/ *judex,* Thegen/ *Anglis*

Tyrocinium, *haſtiludium, torneamentum.*

V.

Vadium, *cautio, ſecuritas, fidejuſſio*

Vadia, *pignorationes, repraſſalia*

Vadiare, wätten / *componere judici, mulctam dare*

Vadiationes, *pignorationes, repraſſalia*

Valvaſſus *vel* Valvaſſor, *inferior vaſſus, ſubbeneficiarius, ſubfendatarius*

Veltres, welter/ *canis ſagax vel odoriſequus*

Veltres leporarius, wind/ haſenwind/ leurier

Veltres porcarius, ſchweinhund/ veltro *Italis,* vaultre *Gallis*

Veredi, *equi curſores,* pferd

Veredarius, poſtmeiſter/ *qui curſui publico praeeſt*

Vertuolus, wirbel/ *quod vertendo volvatur ad aquam hauriendam*

Veſtigium minare, *res ſuas perſequi, latrones & fures perſequi*

Viæ falſæ, *pedagia injuſta, telonia injuſta tranſeuntibus impoſita*

Viæ laciſtiæ, *itineris obſtatio, impedimentum tranſitus*

Vicecomes, *diſtrictuum vicarius adminiſtrator*

Villani, *ruſtici in eadem villa commorantes*

Visvetum, *villa, diſtrictus, vocabulum Anglicum*

Urburæ, *vectigalia, tributa ac decima metallifodinarum, ut auri, argenti, cupri, ſalis, &c. Hungaricum eſt*

Urpheda, urfehd/ *juramentum quod ex carcere dimiſſus præſtat de non ulciſcendo.*

W.

Wadium, wett/ *pignus*

Wadiare, wetten / *componere judici mulctam*

Wallus, Wal/ Walon/ *Gallus*

Warandator, *evictor rei vendita*

Warandia, *evictio rei vendita*

Waranio, *equus integer,* Waran/ Warr/hengſt/ garagnon, *Tholoſanis & Hiſpanis*

Warenda, werung/ *evictio, cautio pro indemnitate*

Warendare, weren/ *evincere poſſeſſionem, cavere pro indemnitate rei vendita aut donata*

Wargus, farauß/ *dejectus & expulſus*

Waſſus, waß/ *ſervilis, miniſterialis*

Waivvoda, *Præſes loco Regis, Prorex, ut in Tranſylvania, VValachia, Moldavia, &c. Gubernator. Hungaricum eſt*

Weregildus, vvirgildus, wergelt/ *compoſitio judicialis, pretium pro maleficio perpetrato, propriè tamen hominis occiſi.*

CAPI-

Digitized by Google

CAPITULA

DE ADMINISTRATIONE IMPERII THEUTONICI SUB KAROLO MAGNO

EX ADALHARDI COMITIS PALATINI ET BRABANTIÆ Ducis Libello de Ordinatione Palatii,

Quæ pro inſtitutione CAROLOMANNI REGIS FRANCORUM, *flagitantibus Regni Proceribus, excerpſit * Hincmarus Rhemenſis Archiepiſcopus Epiſtola III. cap. XII. & ſeqq.*

* Qui VII. Imperatorum Conſiliarius fuit, Caroli M. Ludovici Pii, Lotharii, Ludovici II. Caroli Calvi, Ludovici Balbi, & Caroli Craſſi: item Ludovici & Carolomanni Regum.

C*Aput XII.* Adalhardum ſenem & ſapientem Domini Caroli Magni Imperatoris propinquum, & Monaſterii Corbeiæ Abbatem, inter primos Conſiliarios primum in Adoleſcentia mea vidi. Cujus libellum *De Ordine Palatii* legi, & ſcripſi, in quo inter cætera continetur: duabus principaliter diviſionibus totius Regni ſtatum conſtare, antepoſito ſemper & ubique omnipotentis Dei judicio. Primam videlicet diviſionem eſſe dicens, qua aſſidue & indeficienter Regis Palatium regebatur & ordinabatur: Alteram vero, qua totius Regni ſtatus ſecundum ſuam qualitatem ſtudioſiſſime providendo ſervabatur.

Aulæ adminiſtratio.

Caput XIII. In prima igitur diſpoſitione, Regis Palatium in ornamento totius Palatii ita ordinatum erat. Antepoſito ergo Rege & Regina cum nobiliſſima prole ſua, tam in ſpiritualibus, quam & in ſæcularibus, atq; corporalibus rebus per hos miniſtros omni tempore gubernabatur. Videlicet per *Apocriſiarium*, id eſt, Reſponſalem negotiorum Eccleſiaſticorum: cujus miniſterium ex eo tempore ſumpſit exordium, quando Conſtantinus Magnus Imperator Chriſtianus effectus propter amorem & honorem ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli, quorum doctrina ac miniſterio ad Chriſti gratiam baptiſmatis Sacramenti pervenit, locum & ſedem ſuam, Urbem ſcilicet Romanam, Papæ Silveſtro edicto privilegii tradidit, & ſedem ſuam in civitate ſua, quæ antea Byzantium vocabatur, nominis ſui civitatem ampliando ædificavit: & ſic Reſponſales tam Romanæ Sedis, quam & aliarum præcipuarum Sedium in Palatio pro Eccleſiaſticis negotiis excubabant.

Caput XIV. Aliquando per Epiſcopos, aliquando vero per Diaconos Apoſtolica Sedes hoc officio fungebatur. Quo officio B. Gregorius in Diaconi Ordine functus fuit, & ex aliis præcipuis Sedibus per Diaconos id officium exequebatur, ſicut ſacri Canones jubent. Et in his Ciſalpinis regionibus, poſtquam Hludovvicus prædicatione B. Remigii ad Chriſtum converſus, & ab ipſo cum tribus millibus Francorum in vigilia ſanctæ Paſchæ baptizatus extitit, per ſucceſſiones Regum ſancti Epiſcopi ex ſuis Sedibus, & tempore competenti Palatium viſitantes, viciſſim hanc adminiſtrationem diſpoſuerunt. à tempore vero Pipini & Caroli interdum per Presbyteros, interdum per Epiſcopos Regia voluntate, atque Epiſcopali conſenſu per Diaconos, vel Presbyteros magis quam per Epiſcopos hoc officium executum extitit: quia Epiſcopi continuas vigilias ſupra gregem ſuum debent aſſidue exemplo & verbo vigilare, & non diutius ſecundum Canones à ſuis abeſſe Parochiis.

CLODOVEUS.

Caput XV. Neque juxta decreta ex ſacris canonibus promulgata B. Gregorii, Prætoria, quæ nunc Regia, & uſitatius Palatia nominantur, debent inutiliter obſervare, ne incurrant judicium, ut contra placita Canonum ſibi in ordinatione ſua tradita facientes ipſi ſibi honore privent Eccleſiaſtico. Et, ut de licitis exempla ponamus & de illicite uſurpatis non taceamus, tempore Pipini & Caroli hoc miniſterium conſenſu Epiſcoporum per Fultadum Presbyterum: tempore etiam Caroli per Engelramnum & Hildiboldum Epiſcopos: tempore denique Hludovvici per Hilduinum Presbyterum, & poſt eum per Fulconem item Presbyterum, deinde per Drogonem Epiſcopum extitit hoc miniſterium exſecutum.

Caput XVI. Apocriſiarius autem, quem noſtrates *Capellanum* vel *Palatii Cuſtodem* appellant, omnem Clerum Palatii ſub cura & diſpoſitione ſua regebat. cui ſociabatur *Summus Cancellarius*, qui *à ſecretis* olim appellabatur: erantque illi ſubjecti prudentes & intelligentes ac fideles viri, qui præcepta Regia absque immoderata cupiditatis venalitate ſcriberent, & ſecreta illis fideliter cuſtodirent. Poſt eos vero ſacrum Palatium per hos miniſtros diſponebatur, per *Camerarium* videlicet & *Comitem Palatii*, *Seneſcalcum*, *Buticularium*, *Comitem Stabuli*, *Manſionarium*, *Venatores* principales quatuor, *Falconarium*: num.

Caput XVII. Et quamvis ſub ipſis, aut ex latere eorum alii miniſteriales fuiſſent, & *Oſtiarius*, *Saccellarius*, *Diſpenſator*, *Scapoardus*, & quorumcumq; ex eis Juniores aut Decani fuiſſent, vel etiam alii ex latere, ſicut *Berſarii*, *Veltrarii*, *Beverarii*, vel ſi qui adhuc ſupererant: verumtamen, quamvis & ipſi ſinguli juxta ſuam qualitatem ad hoc intenti eſſent, non tamen ad eos, ſicut ad cæteros principaliter, ut ſubter inſertum eſt, totius Regni confœderatio in majoribus vel minoribus, ſingulis quibusq; quotidianis neceſſitatibus occurrentibus, eum Palatio conglutinabantur: ſed nec ipſi ſuperiores omnes æqualiter propter miniſteriorum diverſitatem, qualitatem, vel convenientiam prodeſſe poterant; cum tamen nullus ſe propter fidei ſervandam veritatem Regis & Regni, ut prædictum eſt, ſubtrahere potuiſſet, vel etiam voluiſſet. De quorum perſonis vel miniſteriis, quamquam plura ſint quæ dicantur, hæc tamen præcipue habebantur.

Caput XVIII. Inprimis ut juxta cujuscumque miniſterii qualitatem & quantitatem miniſter, nobili corde & corpore conſtans, rationabilis, diſcretus, & ſobrius eligeretur: ſed nec illa ſollicitudo deerat, ut ſi fieri potuiſſet, ſicut hoc Regnum, Deo auctore, ex pluribus Regionibus conſtat, ex diverſis etiam eisdem regionibus, aut in primo, aut in ſecundo, aut etiam in quolibet loco iidem miniſtri eligerentur, qualiter familiarius quæq; regiones Palatium adire poſſent, dum ſuæ genealogiæ vel regionis conſortes in Palatio locum tenere cognoſcerent.

Caput XIX. His ita breviter de eligendis & conſtituendis miniſtris prædictis: nunc ad eorundem miniſtrorum & miniſtrationum ordinem qualiter currebant, veniendum eſt. Nam quamvis præfati miniſtri, unusquisq; de ſuo miniſterio, non ſub alio, vel per alium, niſi per ſeipſum, ſolum Regem, vel quantum ad Reginam, vel glorioſam prolem Regis reſpiciebant, caput ponerent: non tamen omnes æqualiter de cæteris rebus, vel cæterorum neceſſitatibus Regem adibant, ſed menſura ſua quisq; contentus erat, & ubi, vel ubi ratio poſcebat, ſolatium alterius requirebat. è quibus præcipuè duo, id eſt, *Apocriſiarius*, qui vocatur apud nos *Capellanus* vel *Palatii cuſtos* de omnibus negotiis Eccleſiaſticis, vel miniſtris Eccleſiæ; & *Comes Palatii*, de omnibus ſæcularibus cauſſis vel judiciis ſuſcipiendi curam inſtanter habebant: ut nec Eccleſiaſtici nec ſæculares prius Domnum Regem abſq; eorum conſultu inquietare neceſſe haberent, quousq; illi præviderent, ſi neceſſitas eſſet, ut cauſa ante Regem merito venire deberet. Si vero ſecreta eſſet cauſa, quam prius congrueret Regi, quam cuiquam alteri, dicere, eundem dicendi locum eidem ipſi præpararent introducto prius Rege, ut hoc juxta modum perſonæ vel honorabiliter vel patienter, vel etiam miſericorditer ſuſciperet.

Archicancellarii officium. *Caput XX.* Apocriſiarius quidem de omni Eccleſiaſtica religione vel ordine, necnon etiam de Canonicæ vel Monaſticæ altercatione, ſeu quæcumque palatium adibant pro Eccleſiaſticis neceſſitatibus, ſollicitudinem haberet: & ea tantummodo de externis Regem adirent, quæ ſine illo plenius definiri non potuiſſent. Cæterum ut non ſolum de his, quæ ad eos ſpecialiter de omni ornamento vel officio Eccleſiaſtico intra Palatium agenda pertinebant, verum quoque & omnem conſolationem ſpiritalem, ſive conſilium totius Palatii quicumque quæreret, apud eum, ut neceſſe erat, fideliter inveniret: & qui non quæreret, & tamen ipſe apud aliquem neceſſarium eſſe ſentiret, juxta perſonæ qualitatem, & à perverſo ſenſu vel opere retrahere, & ad viam ſalutis convertere ſtuderet. Et cætera ſpiritualia, quæcumque Palatio tam ab aſſidue converſantibus, quamque & à ſupervenientibus, ſive ſecundum Deum, ſive ſecundum ſæculum, ut providerentur, erant neceſſaria, quæ enumerare longum eſt, ad ejus ſpecialiter curam pertinebant. Non ita, ut aliter ullus, ſive Palatinus ſive externus, ſuperveniens ſapientia & vera devotione per Dei gratiam illuminatus tale aliquid minime ageret: ſed maxime conſuetudo erat, ut aut cum eodem Apocriſiario pariter, aut certe per ejus conſilium, quod erat agendum, ageret, ne forte quid

quid minus utile aut indignum Regi ſubriperet.

Cap. XXI. Comitis autem Palatii, inter cætera pænè innumerabilia, in hoc maxime llicitudo erat, ut omnes contentiones legales, quæ alibi ortæ propter æquitatis judiciũ alatium aggrediebantur, iuſte ac rationabiliter determinaret: ſeu perverſe iudicata ad quitatis tramitem reduceret, ut & coram Deo propter iuſtitiam, & coram hominibus ropter legum obſervationem cunctis placeret. Si quid vero tale eſſet, quod leges mun-an.æ hoc in ſuis diffinitionibus ſtatutum non haberent, aut ſecundum Gentilium con-actudinem crudelius ſancitum eſſet, quam Chriſtianitatis rectitudo, vel ſancta auctori-as merito non conſentiret, hoc ad Regis moderationem perduceretur, ut ipſe cum his, qui utramque legem noſſent, & Dei magis, quam humanarum legum ſtatuta metue-rent, ita decerneret, ita ſtatueret, ut ubi utrumque ſervare poſſet, utrumque ſerva-retur: ſin autem, lex ſæculi merito comprimeretur, juſtitia Dei conſervaretur. Camerarii Officium.

Caput XXII. De honeſtate vero Palatii, ſeu specialiter ornamento Regali, nec non & de donis annuis Militum, abſque cibo & potu vel equis, ad Reginam præcipue, & ſub ipſa ad *Camerarium* pertinebat, & ſecundum cuiusque rei qualitatem ipſorum ſolli-citudo erat, ut tempore congruo ſemper futura proſpicerent, ne quid, dum opus eſſet, ullatenus opportuno tempore defuiſſet. De donis vero diverſarum Legationum ad Camerarium aſpiciebat, niſi forte iubente Rege tale aliquid eſſet, quod Reginæ ad tra-ctandum cum ipſo congrueret. Hæc autem omnia & his ſimilia eo intendebant, ut ab omni ſollicitudine Domeſtica vel Palatina, in quantũ rationabiliter & honeſte eſſe po-terat, Dominus Rex omnipotenti Deo ſpem ſuam indeſinenter committens ad totius Regni ſtatum ordinandum, vel conſervandum animũ ſemper ſuum promptũ haberet.

Caput XXIII. Ad tres autem miniſteriales, a *Senaſcalcum*, b *Buticularium*, & c *Comitem Stabuli*, ſecundum uniuscuiusq; miniſterii qualitatem vel quantitatem pertinebat, a Magiſtrum Curiæ. b Dapiferum. c Mareſcalcum.
ut cum communi conſenſu de ſuo quisque miniſterio admonendi non eſſent ſegnes, ut quanto eius eſſe potuiſſet, omnes actores Regis præſcirent, ubi vel ubi Rex, illo vel illo tempore, tanto vel tãto ſpatio manere debuiſſet, propter adductionem vel præparatio-nem; ne forte tarde ſcientes, dum in opportuno tempore, vel cum nimia feſtinatione exiretur, familia Regalis per negligentiam ſine neceſſitate opprimeretur. Quæ videli-cet cura, quanquam ad *Buticularium*, vel ad *Comitem Stabuli* pertineret, maxima tamen cura ad *Seneſcalcum* reſpiciebat, eo quod omnia cætera, præter potus vel victus caballo-rum, ad eundem Seneſcalcum reſpiceret. Inter quos etiam & d Manſionarius interer at, d Metatarius Furrier.
ſuper cuius miniſterium incumbebat, ſicut & nomen eius indicat, ut in hoc maxime ſollicitudo eius intenta eſſet, ut tam ſupradicti actores, quamque & ſuſceptores, quo tẽpore ad eos illo vel illo in loco Rex venturus eſſet propter manſionũ præparationem, ut opportuno tempore præſcire potuiſſent: ne aut illi tarde ſcientes, propter afflictio-nem familiæ importuno tempore peccatum, aut hi propter non condignam ſuſceptio-nem, ac ſi bene noluiſſent, cum certe non volendo, ſed non valendo, offenſionem in-currerent. Jägermaiſter. Falckenmaiſter.

Caput XXIV. Similiter quoque quatuor *Venatores*, & quintus *Falconarius*, cum ea-dem unanimitate ſecundum temporis qualitatem admonere ſtudebant, qualiter ea, quæ ad ſingulorum miniſteriorum curam pertinebant, ut opportuno tempore, & non tarde, conſideraretur, quando tanti vel quando tanti: quando toti, & quando nulli, aut in Palatio retinerentur, aut more ſolito foris nutriendi usque ad tempus mitterentur, aut tempore congruo per denominata loca venandi cauſſa pariter & nutriendi diſpone-rentur. Sed & hoc, & illud, id eſt, & intra & extra Palatium ita ſemper cum menſura & ratione ordinaretur, ut quantum prodeſſet, eſſet, & quantum non prodeſſet, non eſſet: qoia in ipſis miniſteriis non ſic facile certus numerus, aut hominum, aut canum, aut avium diffiniri poteſt. ideo in ipſorum arbitrio manebat, quanti & quales eſſent. Sen-ſus autem in his omnibus talis erat, ut numquam Palatio tales vel tanti deeſſent mini-ſtri, propter has præcipue inter cæteras neceſſitates vel neceſſitates.

Caput XXV. Primo ut, ſive generaliter maioribus, ſive ſpecialiter vel ſingulariter quibusqoe minoribus recedentibus, omni tempore & multitudine congrua, ſine qua rationabiliter & honeſte eſſe non poſſet, ſemper eſset ornatum Palatium, & Conſiliariis condignis numquam deſtitutum fuiſset. Et, ut qualiscumque Legatio,

ſive

ſivè ſpeculandi, ſive etiam ſubdendi gratia veniret, qualiter omnes quidem honeſte ſuſcipi potuiſſent. Deinde primus conſilii rectitudinem, ſecundus miſericordiæ & benignitatis conſolarionem, tertius vero verſutiæ ſeu temeritaris ſermo referret medicinam. Et ut ex quacumq; parte torius Regni, quicumque deſolatus, orbatus, alieno ære oppreſſus, injuſte calumnia eujusque ſuffocatus, ſeu cæteta his ſimilia, quæ nunc enumetare perlongum eſt: maxime tamen de viduis & orphanis, tam Seniorum quamque & mediocrium, uniuscujusque ſecundum ſuam indigentiam & qualitatem, Dominorum vero miſericordiam & pietatem ſemper ad manum habetet, per quem ſinguli ad pias àutes Principis perferre potuiſſent.

Caput XXVI. Similiter qui oropter diutinum ſervitium digni erant, ut remunerari debuiſſent, & locus talis occurrebat, ubi ex prædictis indigentibus nemo ſine menſuta deſtituetetur, ſimiliter ſecundum eorum qualitatem ad memoriam Principum revocarentur: non tam ipſis utgentibus, quam eorum, de quibus ſupra dictum eſt, fidem & debitum exigentibus, ut in eis id fieret. Primo propter quod cum juſtitia & miſericordia Deo placeret. Deinde in militia remanentibus certiſſimam fideliter ſerviendi fidem & conſtantiam miniſtrarent. Deinde ut eriam longe poſiti per totius Regni ambitum lætitiam & gaudium demonſtrarent. Etſi aliquis ex miniſterialibus vel Conſiliariis decedebat, loco ejus congruus & urilis reſtituebatur.

Caput XXVII. Et ut illa mulritudo, quæ in Palario ſemper eſſe debet, indeficien-
Aulicorum tres ordines, Militū, Diſcipulorum & Puerorum vel vaſallorum. tet perſiſtere poſſet, his tribus ordinibus fovebatur. Uno videlicet, ut absque miniſteriis expediti Milites, antepoſita Dominorum benignitate & ſollicitudine, qua nunc victu, nunc veſtitu, nunc auro, nunc argento, modo equis, vel cæteris ornamentis, interdum ſpecialiter, aliquando prout tempus, ratio & ordo condignam poteſtatem adminiſtrabat, ſæpius porrectis: in eo tamen indeficienrem conſolarionem, necnon ad regale obſequium inflammatum animnm ardentius ſemper habebant: quod illos præfati Capitanei Miniſteriales ad manſiones ſuas vocabant, & non tam gulæ voracitate, quam veræ familiaritatis ſeu dilectionis amore, prout cuique poſſibile erat, impendere ſtudebant: ſicque fiebat, ut rarus quisque infra hebdomadam remaneret, qui non ab aliquo pro huiusmodi ſtudio convocaretur.

Caput XXVIII. Alter ordo per ſingula miniſteria Diſcipulis congruebat, qui Magiſtro ſuo ſinguli adhærentes & honorificabant & honorificabantur, locisque ſingulis ſuis, prout opportunitas occurrebat, ut à Domino videndo vel alloquendo conſolarentur. Tertius ordo item erat, tā majorum quā minorum, in Pueris vel Vaſallis, quos unusquisque, prout gubernare & ſuſtentare absque peccato, rapina videlicet vel furto poterat, ſtudioſe habere procurabat. In quibus ſc. denominatis ordinibus, absq; his, qui ſemper eundo & redeundo Palarium frequentabant, erat delectabile, quod interdum & neceſſitati, ſi repente ingrueret, ſemper ſufficerent: & tamen ſemper, ut dictum eſt, major pars illius propter ſuperius commemoratas benignitates, cum jucunditate & hilaritate prompta, & alacri mente perſiſtetent.

Caput XXIX. Secunda diviſio, qua torius Regni ſtatus, antepoſito, ſicuti ſem-
Imperii ipſius ſtatus & adminiſtratio. per & ubique, omnipotentis Dei judicio, quantum ad humanam rarionem pertinebat, conſervari videbatur, hæc eſt. Conſuetudo autem tunc temporis talis erat, ut non ſæpius, ſed bis in anno, *Placita* duo tenerentur. Unum, quando ordinabatur ſtatus totius Regni ad anni vertentis ſpatium, quod ordinatum nullus eventus rerum, niſi ſum-
Comitia generalia omnium Imperii ordinum. ma neceſſitas, quæ ſimiliter toto Regno incumbebat, mutabat. In quo Placito generalitas univerſorum Majorum, tam Clericorum quam Laicorum, conveniebat. Seniores, propter conſilium ordinandum: minores, propter idem conſilium ſuſcipiendum, & interdum pariter tractandum, & non ex poteſtate, ſed ex proprio mentis intellectu vel ſententia confirmandum.

Caput XXX. Cæterum autem propter dona generaliter danda aliud Placitum cum
Comitia ſpecialia ſummorum Principum. Senioribus tantum & præcipuis Conſiliariis habebatur: in quo jam futuri anni ſtatus tractari incipiebatur, ſi forte talia aliqua ſe præmonſtrabant, pro quibus neceſſe erat præmeditando ordinare, ſi quid mox transacto anno priore incumberet, pro quo anticipando aliquid ſtatuere aut providere neceſſitas eſſet: verbi gratia, ſi inter Marchiſos in qualibet Regni parte ad aliquod tempus dextræ datæ fuiſſent, quid mox poſt dextras exactas agendum eſſet, utrum renovandæ an finiendæ eſſent. Iuxta, cæterarum partium imminentibus rixa & pace, ut ſecundum id, quod tunc temporis ratio po-

poſcebat, ſi ex una parte hinc aut inde vel facienda vel toleranda inquietudo neceſſario incumbebat, ex aliis partibus tranquillitas ordinaretur. Et cum ita per eorundem Seniorum conſilium, quid futuri temporis actio vel ordo agendi poſceret, à longe conſiderarent; & cum inventum eſſet, ſub ſilentio idem inventum conſilium ita funditus ab omnibus alienis incognitum usque ad aliud iterum ſecundum generale Placitum, ac ſi non inventum vel à nullo tractatum eſſet, maneret, ut ſi forte tale aliquid aut infra aut extra Regnum ordinandum eſſet, quod præſcientia quorundam aut deſtruere, aut certe inutile reddere, aut per aliquam diverſam aſtutiam laborioſius faciendum convertere voluiſſet, hoc nullatenus facere potuiſſet. In ipſo autem Placito, ſi quid ita exigeret, vel propter ſatisfactionem cæterorum Seniorum, vel propter non ſolum mitigandum, verum etiam accendendum animum populorum, ac ſi ita prius exinde præcogitatum nihil fuiſſet, ita nunc à novo, conſilio & conſenſu illorum & inveniretur, & cum magnanimis ordo Domnio duce perficeretur. Ita autem anno priore terminato, præfato modo ordinaretur & de ſecundo.

Caput XXXI. Conſiliarii autem, quantum poſſibile erat, tam Clerici quam Laici, tales eligebantur, qui primo ſecundum ſuam quisque qualitatem vel miniſterium, Deum timerent; deinde talem fidem haberent, ut excepta vita æterna nihil Regi & Regno præponerent, non amicos, non inimicos, non parentes, non munera dantes, non blandientes, non exaſperantes, non ſophiſtice vel verſute, aut ſecundum ſapientiam ſolummodo huius ſæculi, quæ inimica eſt Deo, ſapientes, ſed illam ſapientiam & intelligentiam ſcientes, qua illos, qui in ſupradicta humana aſtutia fiduciam ſuam habuiſſent, pleniter per iuſtam & rectam ſapientiam non ſolum reprimere: ſed funditus opprimere potuiſſent. Electi autem Conſiliarii una cum Rege hoc inter ſe principaliter conſtitutũ habebant, ut quicquid inter ſe familiariter locuti fuiſſent, tam de ſtatu Regni, quamque & de ſpeciali cuiuslibet perſona, nullus ſine conſenſu ipſorum cuilibet domeſtico ſuo, vel cuicumque alteri prodere debuiſſet, ſecundum hoc, quod res eadem ſive die, ſive duobus, ſive amplius, ſeu annum, vel etiam in perpetuo celari, vel ſub ſilentio manere neceſſe fuiſſet: quia ſæpe in tali tractatu de qualiber perſona, talis interdum propter communẽ utilitatem agendam vel cavendam ſermo procedit, qui ab eo cognitus aut valde turbat, aut quod magis eſt, in deſperationem trahit, vel, quod graviſſimum eſt, in infidelitatem convertit, & ab omni profectu, quem fortaſſe multipliciter exercere potuit, inutilem reddit, cum tamen nihil ei obeſſet, ſi eundem ſermonem minime ſciret. Quale de homine uno, tale de duobus, tale de centum, tale de maiori numero, vel etiam de progenie una, vel tota qualibet ſimul provincia, ſi magna cautela non fuerit, fieri poterit.

Conſiliarii Imperialis, qui extra Aulam in Imperio erant, ut Epiſcopi, Abbates, Principes, Comites &c.

Caput XXXII. Apocriſiarius autem, id eſt, Capellanus, vel Palatii cuſtos, & Camerarius ſemper intererant: & idcirco cum ſummo ſtudio tales eligebantur, aut electi inſtruebantur, qui merito intereſſe potuiſſent: ſed & de cæteris miniſterialibus, qui talem ſe oſtendebat, ut ad hoc vel præſens, vel futurus, nunc diſcendo, poſtmodum vero conſiliando, loco eorundem honorifice ſubſtitui potuiſſet, cum ſumma intentione mentis, intendendo ſingulis quæ agebantur intereſſe iubebatur, ſalvans credita, diſcens incognita, retinens ordinata & conſtituta, ut ſi forte tale aliquid extra aut infra Regnum oriretur, aut imperatum, & ideo non præmeditatum, nuntiaretur, (ratius tamen neceſſe eſſet, ut conſilium altius tractaretur; & tamen tempus aptum non eſſet, in quo præfati Conſiliarii convocarentur), ipſi Palatini per miſericordiam Dei ex eorum aſſidua familiaritate, tam in publicis conſiliis quamque ex domeſtica in hac parte allocutione, reſponſione & conſultatione, ſtudium haberent, prout tunc rei vel temporis qualitas exigebat, aut conſilium pleniter dare, quid fieret, aut certe quomodo ad præfinita tempora cum conſilio & absque ullo detrimento res eadem expectari vel ſuſtentari potuiſſet. Hæc de Maioribus.

Caput XXXIII. De minoribus vero vel proprie Palatinis, ita ut diximus, non generaliter ad Regnum pertinentibus, ſed ſpecialiter ad perſonas quasque reſpicientibus, quæ ſpecialiter Palatio imminebant, cum eis Dominus rerum ita inconfuſe ordinare potuiſſet, ut exinde non ſolum detrimentum ullum oriretur, verum etiam ortum aut imminens utiliter aut mitigari, aut funditus extingui, aut etiam evelli potuiſſet. Si vero talis eſſet cauſa, ut velocitati immineret, & tamen aliquatenus usque ad generale

Placitum quoquo pacto ſuſtentari, vel ſine peccato, aut ſine contumelia potuiſſet, ipſi modum eiuſdem ſuſtentationis ex prædicto maiori uſu conſilium dandi ſcirent, & ſapientiam priorum imitati placite Deo & utiliter Regno interim dare potuiſſent.

Præfatorum autem Conſiliatiorum intentio, quando ad Palatium convocabantur, in hoc præcipue vigebat, ut non ſpeciales, vel ſingulares quaſcumque vel quorumcumque cauſas, ſed nec etiam illorum, qui pro contentionibus rerum aut legum veniebant, ordinarent, quouſque illa, quæ generaliter ad ſalutem, vel ſtatum Regis & Regni pertinebant, Domino miſerante, ordinata habuiſſent. Et tunc demum, ſi forte tale aliquid Domno Rege præcipiente reſervandum erat, quod ſine eorum certa conſideratione determinari à Comite Palatii, vel à cæteris, quibus congruebat, non potuiſſet.

Propoſitio Imperatoris in Comitiis.

Caput XXXIV. Proceres vero prædicti, ſive in hoc, ſive in illo præfato Placito, quin & primi Senatores Regni, ne quaſi ſine cauſa convocari viderentur, mox auctoritate Regia per denominata & ordinata Capitula, quæ vel ab ipſo per inſpirationem Dei inventa, vel undique ſibi nuntiata poſt eorum abſceſſum præcipue fuerant, eis ad conferendum, vel ad conſiderandum patefacta ſunt. Quibus ſuſceptis, interdum die uno, interdum biduo, interdum etiam triduo, vel amplius, prout rerum pondus expetebat, accepto ex prædictis domeſticis Palatii Miſſis intercurrentibus, quæque ſibi videbantur interrogantes, reſponſumque recipientes, tamdiu interim nullo extraneo appropinquante, donec res ſingulæ ad effectum perductæ glorioſi Principis auditui in ſacris eius obtutibus exponerentur, & quicquid data à Deo ſapientia eius eligeret, omnes ſequerentur. Ecce ſicut de uno, ita de duobus, vel quotquot eſſent, Capitulis agebatur, quouſque omnia Deo miſerante illius temporis neceſſaria expolirentur.

Imperatoris in Comitiis officium.

Caput XXXV. Interim vero, quo hæc in Regis abſentia agebantur, ipſe Princeps reliquæ multitudini in ſuſcipiendis muneribus, ſalutandis Proceribus, confabulando rarius viſis, compatiendo Senioribus, congaudendo Iunioribus, & cætera his ſimilia tam in ſpiritualibus, quamque & in ſæcularibus, occupatus erat. ita tamen, ut quotienſcumque ſegregatorum voluntas eſſet, ad eos veniret, ſimiliter quoque quanto ſpatio voluiſſent, cum eis conſiſteret, & cum omni familiaritate, qualiter ſingula reperta habuiſſent, referebant, quantaque mutua hinc & inde altercatione vel diſputatione, ſeu amica contentione decertaſſent, apertius recitabant.

Comitiorum Senatus duplex, Eccleſiaſticus & ſæcularis.

Sed nec illud prætermittendum, quomodo ſi tempus ſerenum erat, extra; ſin autem, intra diverſa loca diſtincta erant, ubi & hi abundanter ſegregati ſemotim, & cætera multitudo ſeparatim reſidere potuiſſent, prius tamen cæteræ inferiores perſonæ intereſſe minime potuiſſent. Quæ utraque tamen Seniorum ſuſceptacula ſic in duobus diviſa erant, ut primo omnes Epiſcopi, Abbates, vel huiuſmodi honorificentiores Clerici abſque ulla Laicorum commixtione congregarentur. Similiter Comites, vel huiuſmodi Principes ſibimet honorificabiliter à cætera multitudine primo mane ſegregarentur, quouſque tempus ſive præſente ſive abſente Rege occurrerent: & tunc prædicti Seniores more ſolito, Clerici ad ſuam, Laici vero ad ſuam conſtitutam Curiam, ſubſelliis ſimiliter honorificabiliter præparatis, convocarentur. Qui cum ſeparati à cæteris eſſent, in eorum manebat poteſtate, quando ſimul vel quando ſeparati reſiderent, prout eos tractandæ cauſæ qualitas docebat, ſive de ſpiritalibus, ſive de ſæcularibus, ſive etiam commixtis. Similiter ſi propter quamlibet * veſcendi vel inveſtigandi cauſam quemcumque convocare voluiſſent, & re comperta diſcederet, in eorum voluntate manebat. Hæc interim de his, quæ eis à Rege ad tractandum proponebantur.

Imperatoris officium alterum in Comitiis.

Caput XXXVI. Secunda autem ratio Regis erat, interrogatio, quid unuſquiſque ex illa parte Regni, qua veniebat, digna relatu vel retractatu ſecum afferret: quia & hoc eis non ſolum permiſſum, verum etiam arctius commiſſum erat, ut hoc unuſquiſque ſtudioſiſſime, uſque dum reverteretur, tam infra, quam extra Regnum perquireret, ſi quid tale non ſolum à propriis vel extraneis, verum etiam, ſicut ab amicis, ita & ab inimicis, inveſtigaret, intermiſſa interim, nec magnopere, unde ſciret, inveſtigata perſona. Si Populus in qualibet Regni parte, regione ſeu angulo turbatus, quæ cauſa turbationis eſſet; ſi murmur populi obſtreperet, vel tale aliquid neceſſarium eſſet, & cætera

his ſi

his ſimilia. Extra vero, ſi aliqua gens ſubdita rebellare, vel rebellata ſubdere, ſi necdum tacta inſidias Regni moliri, vel tale aliquid oriri voluiſſet. In his vero omnibus, quæcumque cuilibet periculo imminerent, illud præcipue quærebatur, cuius rei occatione talia vel talia orirentur.

Caput XXXVII. Poſt illa, quæ in Synodo apud Martyrium S. Macræ de maiorum conſtitutionibus collecta, & Regi *a* Hludovvico nuper defuncto fuere directa, hæc de ordine Palatii & diſpoſitione Regni vobis ad inſtitutionem iſtius *b* Regis noſtri ac miniſtrorum eius Regni, quæ Proviſorum, ſicut ſcriptis & verbis Seniorum didici, & ipſe adhuc in *c* adoleſcentia mea vidi, devote iuſſioni veſtræ obediens obtuli. Perſonas autem hominum & mores, ac qualitates illorum, per quos ſi aliqua ſunt collapſa reſtituantur, veſtra ſollertia providebit, quoniam de his, quos tempore Domni *d* Hludovvici Imperatoris vidi, Palatii Procuratores & Regni Præfectos, neminem ſcio eſſe ſuperſtitem: ſcio tamen de illorum Nobilitate natos pro patribus filios, licet ipſorum mores ac qualitates ignorem. Ipſi vero procurent, ut non ſint moribus ac virtute, atque pro ætatis quantitate, vel temporis qualitate, ſapientia & ſtudiis bonis degeneres, quatenus merito patrum loca & officia ſuppleant, & ſe in ipſa ſuppletione caute cuſtodiant: ne, ut S. Gregorius dicit, in culmine honoris poſiti uſu gloriæ permutentur, ſicut Saul, qui prius in electione honoris extitit humilis, poſtea reprobari meruit propter elationem tumoris.

a eius nominis III. Balbo Imperatori, Caroli Calvi filio.
b Carolomanni.
c fuit enim inter pueros Nobiles in Aula Caroli M.
d cognomento Pii.

E L O G I A

DE USU, AUCTORITATE, PRÆSTANTIA ET RESTAURATIONE LEGUM AC CONSTITUTIONUM IMPERIALIUM, QUÆ IN HOC VOLUMINE CONTINENTUR.

Nicolaus Boherius IC. Sacri Regalis Conſiſtorii Ordinarius Conſiliarius in dedicatione Legum Longobardicarum ad Chriſtianiſſimum & Superilluſtriſſimum Ludovicum XII, Francorum & Italiæ Regem.

a Quæ nimirum in Corpore Iuris clauſa ſunt.

PRinceps conſtantiſſime, dum anno ſuperiori mihi in provinciam Provinciæ Commiſſario à tua ſacra Regia Majeſtate deputato ultra ſex Legum a *volumina, Leges Longobardorum, quas Capitulare Car. Mag. Romanorũ Imperatoris & Franciæ Regis Iura vocant, eadem in parte occurrerent. Quorũ vigor & auctoritas non modo in hoc tuo ſacratiſſimo Franciæ Regno ac Italia ob hoc, quod ab eodem Carolo & Divis Ludovico & Lothario ſucceſſive Romanorum etiam Imperatoribus & Franciæ Regibus tuisque anteceſſoribus pro parte majori conditæ fuere, ſed in omni fere terrarum orbis parte ſervari debet. Memor ejus, quod inquit divinarum literarum ſupremus antiſtes Hieronymus ſuper Malachiam III. relatus a Gratiano. in c.* revertimini, *xvi. q. 1.* Quod ſi intelligens largitorem Deum, & agens his gratias, per quos à Deo eruditus eſt, in honorem Domini attulerit cibos, hoc eſt, ſcripturæ alimenta populo miniſtraverit, ſtatim aperientur ſuper eum cataractæ cœli, & mandabit nubibus ſuis, ut pluant ſuper eum imbrem, & habundantia omnium rerum perfruetur. *Et in Inventario universi Orbis lib. 2. in 3. parte, tit.* De inventione, commendatione & diffinitione Legis, *ſic dicitur:* Veneratione ampliori puto colendos viros illos, acutiſſimis ingeniis præditos, qui utcumque ratiocinando inveſtigare conati quid in rerum natura latitaret, quidve in moribus appetendis fugiendisque eſſet, ipſis ratiocinandis regulis certa connexione traheretur, aut quid eſſet non ſequens, vel potius repugnaret, licet humanitus impediti in multis erraverint, interea tamẽ adiuti divinitus leges temperatiſſimas invenerunt, quæ homines ad fidei conſervationem conſtringerent, eorumque immoderatos impetus cohiberent, ut proinde humanæ ſocietatis conciliatio tuta tranquillitate ſub cuſtodia juſticiæ lætaretur. *Hoc divino cantu excitatus, & aliquantiſper audentior factus ipſas Leges impreſſoribus aedi imprimendas, quas Deo mihi auxilium præbente, cum plus otij nactus fuero, commentari intendo. Has igitur Longobardorum Leges à tuis progenitoribus conditas, quæ ante femineces & tanquam apes ſine duce in tenebris iacebant, quamvis à Legislatoribus in multis Iuris partibus allegentur, Celſitudini tuæ pro munere dicare conſtitui, ut ſublimitatis tuæ ſplendore à Stygio lacu nigraque palude revocentur, & tandem revocatæ ſurſum protendentes vitali ſpiritu condonatæ lucem ſerenam aſſequantur. &c. Dat.* 1512.

Idem in præfatiuncula in leges Longobardorum, inter cætera ſcribit:

DE legibus Longobardorum hic inſertis, ſicut Caroli, Ludovici, Lotharij, & aliorum Imperatorum, non eſt dubium quin pro legibus ſervari debeant, ex quo ſunt Imperatorum, l. leges, C. de legib. *& quod notatur in* l. 1. C. de ſumma Trinit. *licet in hoc ſacratiſſimo Franciæ Regno, ſeu in Conſiſtoriis & Curiis ſupremis, Franciæ leges Imperatorum allegentur non pro auctoritate ſed pro ratione, ut notat Bartol. in l.* nemo, *in princ. C.* de ſentent. omn. iud. *& in d.* §. injuria, De pace iuram. firm. *Pro hoc allego textum in c.* ſuper ſpec. *ibi*, quia tamen in Francia & nonnullis Provinciis laici Romanorum Imperatorum legibus non utuntur, *&c.* De privileg. *hoc ideo quia leges non debent allegari in Conſiſtorio Principis, ut dicit Paris de Puteo in tract. Syndicat. in verb.* teſtis, c. qui ſemel, *col. 2. in fin. per text. in aut.* de cõſul. *Et licet hæc ratio ſit bona, & quã ſervant Curiæ ſupremæ, dicendo Advocatis iura allegantibus,* Venite ad factũ, Curia ſatis illa intelligit: *tamẽ credo, quod leges imperatorũ non allegantur in Francia aut ex eo, quod imperio nec imperatorib. eſt ſubdita, ut dixi de auctoritate magni Regalis Conſilii: & ſolũ ſubditis dantur & traduntur leges, & nõ aliis, ut d. l. 1.* de ſum̃. Tri. *& ne per approbationẽ legũ imperatorũ ſe imperio ſubiacere & reddere ſubditos videantur: aut quia conſuetudinib. & iure nõ ſcri-*

pto Fran-

pro Francia utitur, ut dixi lib. Conſuetud. Biturig. tamen propter ſacram Theologiam, quæ Pariſiis viget, leges ibi non leguntur, d. c ſuper ſpec. Sed hic Carolus Magnus, Ludovicus Pius & Lotharius filius, fuerunt Romanorum Imperatores & Reges Franciæ, approbati ab Eccleſia. De Carolo eſt text. in d. c. Adrianus, &c. venerabilem, & aliis iurib. ſupra allegatis. Et de Ludovico in c. ergo Ludovicus, & in c. Reatina Eccleſia, &c. inter nos. in ſubſcriptione, ubi fit etiam mentio de Lothario, LXIII. diſt. & quaſi per totum. Et iſte Lotharius fecit plures leges & conſtitutiones ad limen B. Petri tempore Eugenii Papæ, ut infra de Pontificib. & in Vſib. feudor. tit. Conſtitutiones feudales Domni a Lotharii, quas ante ianuam B. Petri &c. quæ allegantur per omnes, & qui maiorem partem harum Lombardarum legum condiderunt, ut infra dicam. Ideo ubique terrarum, & magis ac etiam magis debent hic ſervari pro legibus, & etiam quia plerumque in iſtis legibus dicitur, fiat punitio & condemnatio ſecundum morem Francorum, &c. Sed de legibus Luitprandi, Rotharis, & aliorum Regum Lombardorum & maxime Haiſtulphi, qui ſecundum Platinam in Pauli I Papæ Chronica, fecit multas leges & conſtitutiones in Lombardia, & tales non reperiuntur fuiſſe Imperatores Romanorum ſed tantum Reges Lombardiæ, non debent ſecundum ipſum de Iſernia ſervari pro legibus, quia Regno tantum potuerunt legem imponere, d. l. 1. Et hoc caſu militare poteſt dictum Baldi in d. c. translato, quod extincto Regno extincta quoque fuerit lex Regni: ſed tamen ratio ipſarum legum ab præfatis Regibus Lombardiæ conditarum allegari poteſt ſecundum ipſum, cum ex legibus abrogatis & correctis maneat ratio, l. 2. ff. ad Trebell. & l. 1. & ibi Bart. ff. de conjung. cum emancip. libet. de quo per Gloſſ. & Salycet. in l. 1. Cod. de Latin. libert. tollend. & in c. damnamus, De ſumma Trinit. & in c. novit, De iudic. & Gloſſ. in d. c. quicumque, 11. q. 3. & in c. cum devotiſſimam. Sed hoc ultimum reprobat Iacob. Alvarot. in prælud. Feud. col. 5. dicens, poſt Nicol. de Neapoli ibi, quod iſtud de ratione legis correcta intelligitur de legibus, quæ ſunt in VI. voluminibus iuris communis, quia ſi aliqua lex ex dictis voluminibus ſit correcta, bene manet ratio illius, ex qua poteſt aſſumi argumentum: ſecus eſt, ſi ex legibus, quæ non ſunt in dictis ſex voluminibus, vellet quis aſſumere argumentum, tunc non poteſt, ut notat Gloſſ. C. de Iuſtinian. Cod. confir. in verbo neceſſe, circa medium. immo eas allegans punitur pœna falſi, ut ibi dicit text. & per Cardin. Alexandr. in c. ſi Romanorum xix. diſt. & Batal. in l. fin. ff. de falſ. & Paridem de Puteo in tract. Syndicat. in verbo probatio, c. 2. inſi. & in verbo teſtis, c. qui ſemel, & Bald. in l. cum multis, C. de donat. Alvarottus tamen fatetur, quod Imperator poſſet hodie facere novas leges ultra illa ſex volumina librorum Iuris civilis, ut videmus de pace Conſtant. ad reprimendum, &, Qui ſunt rebelles, De pac. tenend. &, De pace iur. fir. De prohib. feud. alien. per Lotharium, & etiam per Fredericum. Et idem Bald. in c. 1. §. fin. verſ. venio ad primum, De pace Conſtant. ubi dicit, quod leges Friderici & capitula pacis Conſtantiæ poſſunt pro legibus allegari: & Bartol. in tract. de Guelphis & Gibellinis, Col. 1. Hæc ibi Boherius, & quæ ſequuntur multo plurima. a non illius primi ut falſo putat, ſed Tertii Saxonis.

NICOLAVS IASKIERVS SENATVS CRACOVIENSIS à Secretis in Dedicatione Legum ſive Iuris Provincialis Saxonum, ad Sereniſſimum Sigiſmundum Poloniæ Regem, Lithuaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæque Magnum Ducem & Hæredem:

EGo itaque animadvertens, Sacratiſſime Rex, legum iuriumque peritiam, ex his quæ præmiſſa ſunt, cuilibet Reipubl. plurimum eſſe neceſſariam, & ſine quibus diuſtare minime poteſt, cumque ſæpe ac ſæpius revolverem jura Saxonica Provincialia, tum & municipalia Maydeburgenſia, quibus celebris hæc noſtra Reſpubl. Cracovienſis, tum & aliæ Regni Poloniæ Civitates innituntur, reperi loca mille adeo adumbrata veritatis, quædam mutila, inverſa quædam, ac tantum depravata, ut peritiſſimo cuiquam non parum negotii prima fronte faceſſerent: collatis vetuſtiſſimis illius Iuris codicibus, curavi, publicis licet occupatiſſimus negotiis, ut iura illa emendatiora intelligibilioraque, ad communem totius Regni utilitatem patriæque ornamentum, prodirent in publicum, &c. in ſpem vocor maximam, & hoſce labores meos pro commodo & utilitate ſubditorum Majeſtati tuæ ſtatuque Civitatum, ac iuſtitiæ augmento præſtitos, Majeſtati tuæ, qui & præcipuus cultor legumque & conſtitutionum omnium aſſervator & cuſtos vigilantiſſimus ſit, acceptos fore & gratos.

&c. Dat. 1535.

IDEM IN DEDICATIONE JURIS MUNICIPALIS SAXONUM ſive Weichbildi Maydeburgenſis ad Petrum Tomicium Epiſcopum Cracovienſem & Regni Poloniæ Viceancellarium.

Quare iamiam magis officioſæ addictus vitæ, Cracovienſi Reipubl. inſerviens, Iuris municipalis Maydeburgenſis, quo urbs illa, & alia ex æquo Civitates Regni utuntur, depravati, & admodum obſcuri, quodque iampridem nimio plus mendis conſpurcatum vitiatumque eſt, adeo ut ne à doctis quidem facile intelligi poſſit, caſtigandi, limandi, inſtaurandique provinciam ſuſcepi: magnitudo ſiquidem rei, difficultasque ac plurima cura, ſed & livor invidentium edax, judiciumque perverſum, à propoſito me deterrebant & avocabant: publicæ tamen utilitatis & patriæ amor è diverſo alliciebat, omnemque obicem perfregit, dedecoroſum & indignum iniquumque ac damnoſum reputans, tam neceſſario pignore, cum Seniores Civitatum ac Iudices Rectoresque, tum cives bonos carere: quod quidem iſtorum iuſtitia & pacis civilis norma eſt & profugium, illis vero æqui judicii eſt regula & veluti perpendiculum, à quo vel latum unguem abire ſummum nefas eſt. &c. Sub tui igitur tanti nominis patrocinio ac tutela P. D. patiare opus hoc diligentiſſime recognitum atque repurgatum, in communem prodire utilitatem quod eo gratius Regni incolis & cunctis Iurium ſtudioſis fecerit T. P. ſi benigne calculo tanti cenſoris fuerit comprobatum. &c. Dat. 1535.

VITUS AMERBACHIUS HELVETIUS IN DEDICATIONE Capitularium Lotharii Imperatoris, ad CAROLUM V. Imp. & Ferdinandum Cæſarem.

Opportuniſſime ſe obtulit mihi Canonum & legum harum compendium, quorum hæ ab ipſo Carolo Magno latæ ſunt, illi vero approbati, aut una cum Epiſcopis ab eo conditi. Sunt enim ex magna parte velut flores quidam è diverſis legum hujus Imperatoris voluminibus, & actis habitorum ab eo cum Epiſcopis Conciliorum, collecti &c. Sed quid, obiicit aliquis, in hac re laudis admodum eſſe poteſt, cum & hæc eadem ex magna parte, & his meliora paſſim occurrant in Codicibus Legum & Canonum, tum etiam barbaricis vocabulis & impuris orationibus hic referta ſint omnia? Bona verba. Num vero gemmæ, annuli, veſtes, tabulæ, monetæ, & ſimiles res precioſæ non ubique poſſunt comparari, & tamen religioſe conſervantur, & longe ſunt cariores, cum relicta aut donata ſunt nobis aut à parentibus, aut ab amicis, aut ab Imperatoribus, aut à Regibus, aut ab aliis, quos vel caros valde habuimus, vel magni facimus, reveremur, obſervamus vivos, aut mortuos? Et an ideo faſtidimus gemmas, annulos, tabulas, vaſa, quod vel corrupta ſunt tempore, vel opere non ſatis expolita, ut fere ſunt ea, quæ afferuntur ex mediocri vetuſtate, ne dicam alia grata eſſe aliis temporibus, & opera non raro precium habere ex moribus, & judiciis hominum præſentium. Nihil igitur nos movere debent horum clamores aut etiam ocioſi quorundã δοξοσοφιςομαχοσοφιςῶν, ut ſic nominem, grunnitus & coaxationes, vel in hac re vel in ſimilibus. Quin potius reverenter colamus cum reliqua juſtitia & pietate & majorum noſtrorum bene ac pie tum geſta, tum conſtituta, nec patiamur nos ex hac velut arce aut templo virtutum & omnis honeſtatis expelli. Quod reliqui mortales in orbe Chriſtiano, veſtri cives, Carole & Ferdinande, Principes & ſapientiſſimi & religioſiſſimi, tanto alacrius facient, ubi videbunt in hac vos re ſibi velut magnas quaſdam faces & lumina prælucere, ac rectam viam ituris monſtrare. Idque vel Caroli exemplo, qui quantum in omni genere virtutum præſtiterit, oſtendunt hiſtoriæ: quantum vera pietate præter alia teſtatur etiam hic libellus, ubi & de nulla re tantopere eſt ſollicitus, quam de conſervanda & ornanda religione Chriſtiana in mentibus & ceremoniis: & cum de tintinnabulis non baptiſandis, & non uſurpandis aliis nominibus Angelorum quam uſitatis, de removenda quadam ſuperſtitioſa epiſtola, de cohercendis agentibus pœnitentiam, qui nudi cum ferro vagabantur, & ſimilibus rebus graviter præcipit, quid facit, niſi quod vult à finibus Chriſtianorum exterminatam ſuperſtitionem, quæ ut ex quadam ſingularitate naſcitur, ita religioni plurimum adverſatur? Obſecro igitur vos & obteſtor per manes veſtri avi ſanctiſſimi Herois, per majeſtatem illam Cæſaream, per veſtram & noſtram omnium ſalutem, ut tota mente, ac omnibus tum cogitationibus tum viribus in hoc incumbatis, ut Eccleſiæ matri noſtræ, & quidem, quantum poteſt fieri, ſine cædibus & ſanguine, reſtituatis concordiam primo in doctrina religionis & piis ceremoniis, deinde coerceatis inuſitatam & licentiſſimam illam rabiem calumniandi & maledicendi, ad

quam

Digitized by Google

um non parum facit multorum typographorum avaritia, & plus quam venalis opera, conni-
utibus ad hanc turpitudinem paſſim inferioribus Magiſtratibus, non ſine ſummo & religionis &
p. rii noſtri dedecore. Præterea ſuccurratis etiam infelici Pannoniæ, ac vicinis locis, eripite mi-
os ab hac Turcarum carnificina ſimul corporum & conſcientiarum. &c. Dat. 1545.

ERHARDUS LORICHIUS HADAMARUS IN NUNCUPA- toria Reformationis abuſuum &c. Ludovici Pii Imperatoris, ad Nicolaum Epi- ſcopum Azotenſem & Archiepiſcopi Trevirenſis Vicarium, aliosque Canonicos.

A*Rgumentum libri eſt, modus atque formula reformandi Cleri. Compilator eſt* LUDO-
VICUS PIUS *Caroli Magni filius. Authores, ex quorum ſententiis corraſus eſt, ſunt*
iographi veteris & novi teſtamenti Patres, Eccleſiæ columnæ. Argumentum ſane eſt religio-
nuum, Cleri nimirum reformationem delineans. Clerici, quos Chriſtus ſal terræ vocat, debent
ſte Gregorio) aliquid ad penſum ſanctæ inſtitutionis adjicere, & eorum, qui in laicali ordine
ſiſtunt, obſervantiam ut loco, ita & religione præcellere, Diſt. 4. *c.* denique. *Hîc rurſus cogor*
mperioſos Clericos redire, qui non ſunt ſal, ſed ſalſugo, uligo & mephitis terræ, qui acerbitate
ua abigunt, quos allicere debent. Alios in regnum cœlorum non patiuntur intrare, nec ipſi
nantur ingredi. Eadem decuplo patrant, quæ in aliis plectunt. Exempli cauſa: ambitione, pom-
ſaturitate, otio & hoc genus Sodomiticis vitiis diffluentes, bone Deus, quam concubinariis
mnoſis & laborioſis ſunt infeſti, colantes culicem, glutientes camelum. Habet peccatum ſuos
les omne. Concubinatum reſpectu aliorum vitiorum ego in infimo gradu ponere auſim. Eſt
n & ſcortatione peccatum remiſſius. Utinam qui concubinas non habent, non fornicentur o-
es: utinam non peiora libidinis vetita facinora deſignent. Faceſſe, miſogynæi ſecubantes, aliorum
rum ſubſeſſores non ſint, Veneris infenſiſſimi hoſtes omnes: non poſſunt tamen dicere, mundum
or noſtrum. Alia ut taceamus omnia, carnis fragilitatis vitia mentis impuritas longe ſuperat.
xima omnium impuritas eſt, faſtus & Phariſaicum ſupercilium, quæ ambitioſuli pompa man-
a, decem millium animarum iacturam minus curant, quam honoris ſui detrimentum mini-
m. Quantumvis rei ipſi, cœlo terræque inviſi, iniuria tamen ſe præcipua affici arbitrantur, ſi
Scripturam Canonicam contra ipſorum pomposam tyrannidem, iuxta nativum ſenſum, ex-
cre auſit: ipſi vero palmarium ſibi credunt eſſe, ſi ſua tyrannide multa animarum millia in
erationis barathrum præcipitent. Præcipitant autem erraticas tonſas, non niſi delumbatas &
ne acceptas in gratiam recipiunt: pœnitentiæ delectabile ſacramentum, in horribile tormen-
vertentes: vinum & oleum Chriſti meritorum, in hippomane & aconitum mutantes. Ad-
ſus hanc hypocriticam truculentiam efficax antidotum eſt libellus Reformationis Ludovici Pii,
toxico, cicuta, auripigmento, ſed nectare & ambroſia vera confectum, non ſerra & milio ta-
membra reſecanda contendens, ſed unguento optimè reſovenda docens. Hiera quidẽ picra eſt
ra, ſed ſalutaris: talis eſt Ludovici Divi medicamẽ. Non agit minis & conviciis, ſed ſalutari ad-
itione & inſtitutione leni. Hypocritæ faſtidioſi libellũ iſtũ perlegentes, quo ipſi contagine ſæteãt,
leſcent: & ſic tandem diſcent cum infirmis infirmari. Trabẽ ex ſuo ipſius oculo Magiſtratus Ec-
ſticus univerſus eiiciat, & gregarios Sacerdotes præſentiſſime reformaverit. Abbates Chriſti
ilitatis & manſuetudinis ſpecimẽ aliquod deſignent, Monaſticen ad priſcam hoſpitalitatem &
heologiæ ſacræ ſanctum ſtudium reforment: & non erit opus, ut errones cucullatos vinculis
des conſtrictos in ſua retrahant cœnobia. Ludovici itaque Pii ad primitivæ Eccleſiæ ſeculum
ir omnes prævaricantes revocans unicus libellus, multarum Synodorum & creberri-
um Viſitationum efficaciam exprimet in lucem editus: eſt enim ſua antiquitati authoritas.
n ut nemo bibens vinum vetus, dicit, muſtum eſt melius: ſic nemo cordatus, poſterioris
eſiæ authoritatem primitivæ prætulerit. Reformatio Cæſaris Sigismundi beatæ memoriæ,
noſtro huic ſeculo vicinus magis floruit, cum Ludovici Pii Reformatione collata, ad- Sigiſmundi Imp. Refor- matio
iebit, quantum præſtent æra lupinis. Optimus alioqui Imperator Sigiſmundus, primi-
Eccleſiæ authoritate minus obſervata, ſuum arbitrium proferens, minus profecit. Ludovicus
Pius, tametſi matrici Eccleſiæ magis vicinus floruerit, nihil tamen ſuopte ſtatuit arbitratu,
hoc, quod à ſanctis ſanctæ Eccleſiæ architectis & patribus rite decretum & obſervatum inve-
hoc ipſum à ſitu vindicandum duxit, & ſic plurimum profecit: quod eius temporis aurea
liquido arguit. Probanda itidem eſt CAROLI IV. *Imperatoris huius noſtræ*

d 4 *ætatis*

ætatis glorioſiſſimi Reformatio, quod & ipſa primitivæ Eccleſiæ authoritate fulta exiſtat. Actum agunt & Penelopes telam texunt, qui Eccleſiæ reformationem alia ratione meditantur: quod exemplo quorundam Germaniæ Principum, quibus mentem & inſtitutionem meliorem optaverim, plus ſatis planum eſt, fieri videmus. Dicat quis ſuperſtitioſum eſſe, diſciplinam Cleri huius tempeſtatis anguſtiſſima, ad Eccleſiæ primitivæ anguſtias redigendam contendere. Poteram hic reſpondere: ergo etiam incontinentes Sacerdotes ad anguſtiam coacti cœlibatus non compellendos. Sed ab illa illatione hic ſuperſedens, ea quæ libellus Reformationis à Sacerdotibus contendit, perſtringam. Anguſtum eſt Canonicos omnes rurſus ad Monaſtices diſciplinam redigi. Ex Monachis facti ſunt Canonici, ex Clauſtris Eccleſiæ Cathedrales & Collegiatæ, ex magiſtris Capitulares, ex miniſtris Vicarii. Non video, qui ad priſtinum ſtatum eum Canonicorum huius tempeſtatis converſatio poſſit facile reformari. Eſt tamen operæpretium, quemque Canonicum priſtinam Canonicorum diſciplinam noſſe, & ſufficere pro tempore, loco & perſonis ex Canonicis non fieri ciniflones & caculas. Ad moderationem eam pertinet alter libellus ille, cui nomen eſt inditum, Regula Canonicorum, qui Reformationi LVDOVICI PII tanquam appendix eſt adiectus. Libellus ille oſtendit, Canonicorum Conventus, victum & amictum, multum à Monachorum habitu & vita differre. Libellum itaque eum una cum Reformatione LVDOVICI PII excudi curavi, ut prioris leniret rigorem. Non video, qui Canonici vocari poſſint, infra infimorum Chriſtianorum ſortem & conditionem non modo viventes, ſed & infimis quibuscumque ſcandalo eſſe pergentes. Audivi ego quadruplicem Canonicum Cathedralium Eccleſiarum, illuſtri prognatum ſtemmate, fatentem ſe in lenocinicam vitam, in das buben leben | perveniſſe, tunc cum in Canonicorum album eſſet receptus. Libellus de Regula Clericorum, aſſeverat ſanctos Martyres & Confeſſores Eccleſiam locupletiorem feciſſe, ut ex opibus Eccleſiæ, Chriſti milites alerentur, & pauperes recrearentur. Tum Clerici verbi & ſacramentorum Oeconomi, magiſtri etiam & miniſtri Chriſti militiæ accenſebantur. Vult itaque Regula, ut eiuſmodi milites inprimis de Eccleſiæ bonis, iuxta præſcriptum Evangelicum & Apoſtolicum ſuſtententur: ut non eleemoſyna mera, ſed merces & ſtipendium illa Clericorũ alimonia habeatur. Non miſit Chriſtus Apoſtolos mendicatum, ſed ad prædicandum & ad curandum: idque gratis. hoc ſcilicet, ut non lucri cauſa evangelizarent, ſed victum tantum & amictum, tanquam mercedẽ operæ impenſæ gratificationem reciperent, quod Apoſtolus vocat rationem dandi & accipiendi. Eſt quidem eleemoſyna quicquid à maioribus Eccleſiæ eſt datum, ſed quod inde à militibus recipitur, ſtipendium & merces eſt, non mendicabulum. Sacrilegium itaque eſt, huic ſacræ militiæ aut ſtipendium ſuum negare, aut auferre. Mendicis quæ datur ſtipes, eleemoſyna vocatur. Proxime & ſecundum Chriſti milites Eccleſia inopum curam ſuſcipit. Sed debitum eſt, quod militiæ Chriſti impenditur: commiſeratio eſt, quod miſeris erogatur. Vtrumque ſacroſanctum & æque meritorium. Vnde, ut S. Hieronymus epiſt. XXXIV. ait, aliquid ex eleemoſyna Eccleſiæ pauperibus danda ſubtrahere, eſt omnium prædonum crudelitatem ſuperare. Vult itaque Regula Clericorum, ut etiam in congregandis Canonicis modus teneatur, ut cæteris etiam Eccleſiæ neceſſitatibus vota fidelium & pretia peccatorum & patrimonia (ſic vocat res Eccleſiæ) pauperum poſſint. Canones dicunt, Clericos eos, qui bonis parentum ſuſtentari poſſunt, ſi quod pauperum eſt accipiunt, ſacrilegium committere, & iudicium ſibi manducare & bibere. Sunt plurimi tam ex Catholicis, quam ex Schiſmaticis, loco ſummonati, qui conſtanter adfirmant, Eccleſias Cathedrales & Collegiatas locupletatas ad ſtemmaton ſplendorem conſervandum: & nihil aliud eſſe, quam ſecularis Nobilitatis & poteſtatis cellas penurias & ſubterfugia. Sed eorum opinioni pugnat dictio Cathedra & Collegium, unde Eccleſiæ ſunt appellatæ: pugnat & Canonis vox, unde Eccleſiarum Cathedralium & Collegiatarum Clerus appellatur pugnat & dandi ratio, pugnat & Eccleſiæ conſideratio, & alia multa, quæ iam neque recenſere neque declarare volo. Dabimus, temporis rationem novam metamorphoſin exigere, qua nunc demum, ſicut ex Monachis facti ſunt Canonici, ex Canonicis fiant caculæ, ex Sacerdotib. ſtratiotæ: quæ ex militia chori fiat ſtratia fori: quæ ſtola & orarium, paludamento, epheſtre & latoclavo mutetur. Militum Chriſti caſtra, pauperum proſeuchæ & cataſta, primo Eccleſiæ bonis ſtipendia ſua & eleemoſinam recipiant: & quidquid bonorum Eccleſiæ reliqui eſt, hoc ordini equeſtri relinquatur. Conſcribatur Nobilium Canonicorum exercitus, ſacramento militari religentur, quinque & viginti annis contra Turcam iuxta ſacramentum militare pugnent, ad militiam eam bona conſcientia bonis Eccleſiæ poſſunt uti. Emeriti item & veterani militia ea ſacra, præſcripto tempore legitime perſuncti, Eccleſiæ bonis educentur & recreentur. Metamorphoſin illam Religioni Chriſtianæ commodam nemo bonus poterit reprehendere. Reprehenſion vero non poterit carere, Eccleſiæ bona pompæ, voluptati, otio, atque adeo omnigenis vitiis dari. Non hoc ſplendorẽ ſtemmatũ eſt conſervare, ſed enervare & perdere. Interea vero dum novæ eius militiæ regula & lex nondum præſcribitur, dum Canonici à ſacramento Ordinis Eccleſiaſtici ad militare nondum dimittuntur, dum ab ara ad arenam nondum

Canonicorum regula Chriſtiane & utiliter mutaretur in Regulam militarem & Equeſtrem contra Turcos.

Digitized by Google

dum ablegantur, Canonici Dei timentes, tam præclara ſamilia nati, quam humili atq; obſcuro genere ſuſi, tympana, tibias & cornua Martialia diſſimulent: Pſalterion vero Davidicum ſedulo increpitent: aſina, cui Chriſtus inſedit, Bucephalon Alexandri poſthabeant: non ad Vulcania arma animum adjiciant, ſed panopliam ab Apoſtolo deſignatam affectent: oculo irretorto aquilas Quiritium prætereant, ad Chriſti militiæ vexilla anhelantes, poſthac curæ ſuæ præmia digna recepturi. Adhuc ſanctum propoſitum cum uterq; libellus Reformationis & Regulæ Clericorum, multum ponderis habeat, utrumq; in lucem edendum, & veſtris integritatibus dicandum duxi: quod norim vos non impetu, ſed ratione, Eccleſiæ reformationem exigendam cenſere, tam hypocriſios abuſus quam hæreſios labes eradicata velle, æque ignavorum Pſeudocatholicorum luſtra, quam Hæreticorum ſpeleas averſari. &c. Dat. VVormatiæ 1549. excuſum Coloniæ apud Ioannem Quentel eodem anno, cum gratia & Privilegio Imperiali.

BASILIUS IOANNES HEROLD IN PRÆFAT. LEGUM Germanicarum, an Ioannem Archiepiſcopum Treverenſem, S. Rom. Imperij Electorem, & Archicancellarium per Galliam & Regnum Arelatenſe:

INter paucos te unum, Iohannes Princeps, ceu è cælo divinitus delapſum hominem, boni omnes intuentur, ac eum eſſe deprædicant, cui ſi obtemperatum fuerit, eam, quæ nunc nulla eſt omnino, propediem inſtauratam, imo optime ſtabilitam Rempublicam Germanam fore, cum aſſeveratione gravi affirmant. Ejus autem iuvandæ tibi deſiderium innatum, ingenii fortunæque facultates largas eſſe Deo authore, ſummopere gratulandum eſt omnibus, neque meum committere, ut rectiſſimi illius tui ſtudii conatus, efficaciſſimis prudentiſſimorum ſapientiſſimorumque noſtrorum virorum Principum ſubſidiis atque monimentis non confirmem, cum ſanctiſſimi ſenis VVolufgandi Principis Fuldenſis pietate, in manus mihi devenerint, Leges Salicæ, quibus dignitas Germanici nominis, ac veræ Franciæ libertatis majeſtas aſſeritur. Eas cum longe ante Iuſtinianas illas ſancitas conſtet, à majoribus noſtris tam auguſtas, tam ſacroſanctas habitas fuiſſe, graviſſimorum authorum teſtimonio exploratum habeo, ut cætera potius jura omnia, & divina & humana, diſſimulari abrogarique, quam ipſas violari, perferrent tolerabilius. Optima ſane ratione. ex iis etenim non ſolum coniunctarum Legum omnium fontes & capita defluxerunt, verum etiam quanta priſcis illis erga Deos immortales pietas, quanta erga homines æquitas inſita fuit, elucescit. Quanta adverſus gentes exteras omnes, æterna illa noſtrorum fuerit authoritas Imperiique amplitudo, quod maximum fuiſſe argumento eſt, cum Romanos ipſos, rerum ſcilicet Dominos, gentemque togatam, legibus ſeverioribus noſtris coërcitam, Franco conditione, ſtatu, ſeu jure in omnibus inferiorem habitam tunc, declarant. Harum igitur adminiculo enitere ad gloriam illam immortalem, ad honorem quem à pueritia cogitaſti, dum ſtudia virtutis amplecteris, & bonæ exiſtimationis fructum uberrimum tibi propoſueris. Adeſt namque maxima occaſio, acerba ea tamen, at viro bono omnibus modis amplectenda, calamitas patriæ, in quam numquam incidiſſet, ſi communem gentilium noſtrorum conſenſum ſequi maluiſſet, quam vi ac fraude devincere & perfringere ab ipſo numine, per majores noſtros deductas has rationes honeſtas, quibus integris, ſuprema Germaniæ ſalus ſtetit. Nunc igitur tu, Ioannes Princeps, celerrime expectationi bonorum ſuccurre, erige labefactatam pertinacia, ac ea, quæ nullā peccati traductionē admittit, ambitione quorundā quaſſatam Rempublicam. Munus ſuſcipe dignum Germano atque ingenuo viro, proprium Septemviro Salicorum, hoc eſt, veteri illo ac vere Germano Imperio Tabularii Magiſtro Ioanne à Layen & Archiepiſcopo & Principe digniſſimum. Pollicetur id de te, elegantiſſimis ſtudiis, egregiis factis hucusque vita tua traducta, quæ abunde, ultro, & maxima omnia præſtabis, quandoquidem à genio illo tuo numquam diſſentis: aut in te ſit inane nihil, nihil inflati, aut amari. Accedit eximiorum collegarum tuorum Danielis Maguntini, Antonii Colonienſis Septemvirorum, coniuncta tibi animorum voluntas, necnon Rodolphi Spirenſis Principis in Rempubl. par ſtudium. Qui cum magnis virtutum & induſtriæ artibus adeptam illam in Eccleſia Chriſti, majoribus meritis dignitatem ſuam, maximam & præclariſſimam reddunt, ad pacificandam horum temporum & rerum turbam, recuſabunt laborem nullum. Neque deerunt, quos liberali & plane regia beneficentia ſublevare ſoles, viri boni & docti. Sequentur etiam alii Principes viri, hoc tuum quia præclarum eſt exemplum ac pietatis plenum: illecti inſtitutis his, atque majorum ſuorum Legibus cum ipſis non niſi antiquiſſime & ſumme cordi eſſe poſſint. &c. Suſcipe itaque Leges Germaniæ; Leges dico, quæ rationes, inſtitutum, & normam vitæ tuæ exprimunt, in quibus & morum & moderationis tuæ æquibilitas elucet. Vbi cuncta ei equidem, quam ſuſtentas, perſonæ, id eſt, authoritati Reipubl. & religioni Chriſtianæ, reſpondent. Dat. Baſileæ, 1557.

SIMON SCHARDIUS IC. ET ASSESSOR IMPERIALIS Cameræ Spirenſis, in Dedicatoria Epiſtolarum Friderici II. Imperatoris, quarum auctor Petrus de Vineis Imperii Cancellarius, ad Wolffgangum Hallerum, trium Imperatorum Caroli V. Ferdinandi & Maxim. II. Secretarium:

SI ſtudium quorundam in conſervandis ac conquirendis reliquiis vel exuviis eorum, qui ſanctitatis opinione excelluere, minime improbatur: cur non germana ac vera præſtantium virorum reliquia, nimirum ſententia de religione, aliisque rebus utilibus, errorum reprehenſiones, vitiorum inſectationes ac piæ admonitiones conſervari, & ad poſteritatem transmitti deberent: quum hæ ex Spiritu Sancto animos piorum agit ante profectæ, tanto cæteris rebus caducis atque terreſtribus ſint precioſiores, quanto plures in ſe utilitates habent? Initio namque huius generis ſcripta, optimi maximi Dei bonitatem ac miſericordiam erga Eccleſiam ſuam oſtendunt: qui, ne ingruentibus erroribus, vel falſis doctrinis graſſantibus, ea in errores pertracta, funditus interiret, ſed ſeptem millia piorum Baali genua non inflectentia retineret, ſingulis temporibus, vel Prophetas, Doctores ac Evangeliſtas, vel alios pios viros excitavit, qui erroribus atque mendaciis reſiſtentes, vitia taxarunt, ac pio & intrepido zelo veritati teſtimonium tulerunt. Ac ſi id unquam alias retroactis temporibus, ſub tyrannica Pontificum Romanorum dominatione accidit: certe temporibus Friderici huius id factum fuiſſe, veriſimile eſt. Namque quæ de Synagoga Romana optimi ac fortiſſimi herois Friderici II. ſententia fuerit, hæ epiſtolæ luculenter oſtendunt: cum Pontifices gregis Dominici lupos rapaces, patres doli, viros ſanguinum, amatores ſchiſmatum, pacis æmulos, lapides offenſionis, denique Antichriſtos aperte nominat. Ac quamvis eorum autoritas tunc temporis in Italia, Gallia & Germania, aliisque locis exigua fuerit, inde colligere licet, quod tam multi per Friderici concionatores ac Valdenſium doctrinam crediderint, Romam eſſe Babylonem, ac meretricem illam magnam, Papamque ipſiſſimum Antichriſtum: ut per Cyrillum quendam Græcum, Carmelitarum Præſidem generalem, Apocalypſin Iohannis ex Eccleſia tollere & in eius locum aliam ſubſtituere conati fuerint: quam impoſtor ſceleratiſſimus, Dei ipſius digito ſcriptam, ſe è cœlis accepiſſe, de futuro Eccleſiæ ſtatu commentus eſt. Ut ergo in cæteris operibus Deus bonitatem ac dilectionem ſuam erga Eccleſiam agnoſci ac prædicari vult: ſic eam quoque ex huiusmodi monimentis agnoſcamus, eique pro benignitate in conſervanda Eccleſia toto pectore gratias agamus. Porro ex huiusmodi ſcriptis multi boni, qui ex ſimplicitate in tenebris ignorantiæ captivi detinentur, non parum iuvantur, cum vident, Papiſticas fraudes, deceptiones atque nequitias, non recens cœpiſſe notari: ſed & ante hanc ætatem fuiſſe, qui Romaniſtarum impoſturis animadverſis, eos exagitare, proſcindere & damnare ſint auſi. Trecentis & ſexaginta abhinc annis has epiſtolas ſcriptas fuiſſe conſtat: at quam inſignia Pontificum ac Cardinalium facinora hic recenſentur? & quam præclaris eulogiis ſanctiſſimi patres à Friderico ornantur? Quod ſi quis hodie Pontificum vitia taxet, eorumque ſcelera ſuis coloribus pingat, id novum vel potius Lutheranicum eſſe neceſſe eſt, at id exemplo ſuperioris ætatis minime carere, hæ Epiſtolæ liquido probant. Quid, quod huiusmodi ſcripta ad interruptionem diuturnæ poſſeſſionis, quam in plerisque commentis ſeu traditionibus ſuis prætendunt, ac veluti caput Gorgonis obiiciunt, non parum momenti habent? Cũ n. ex doctrina Iurisperitorũ conſtet, vel per atteſtationẽ, vel contradictionẽ, poſſeſſionis vel quaſi ex tempore, ut ipſi loquuntur, cauſatæ interruptionem, ita induci, ut quis malæ fidei poſſeſſor conſtituatur: quomodo in plerisque ſe multorum annorum diuturna præſcriptione tuebuntur, quam ſæpius complurium ſcriptis, non ſecus ac per executoris conventionem interpellatam eſſe conſtat. Gloriatur iſta ſuperbiæ mater, ad ſe pertinere Imperatoris Electi confirmationem, & depoſitionem: perinde ac ſi filius Dei Apoſtolis miniſterio docendi commiſſo, ipſis ſimul orbis dominium tradiderit: nec ſatis ſit confirmatus, qui legitime electus ſit. At Fridericus talem Pontificis poteſtatem nunquam agnovit. Nametſi ad Pontificem, de iure & more maiorum, Imperatoris conſecrationem pertinere non diffiteatur: non magis tamen ad eum Imperatoris depoſitionem ſeu remotionem pertinere contendit, quam ad quoslibet Regnorum Prælatos, qui Reges ſuos conſecrant & inungunt. Sic & autoritatem indicendi Concilii, quam hodie Pontifices violenter uſurpant, in tantum Pontifici adimit, ut ſibi, Imperio & terræ Principibus indecentiſſimum iudicet, cauſam ſecularium poteſtatum Eccleſiæ foro vel iudicio Synodali ſubiicere. Quod ſi non alia cauſa eſſet, veterum ſcripta conſervandi, an non hæc ſola ſufficere poſſet, ut Pontifices malæ fidei poſſeſſores, in præſcribendis Imperii iuribus conſtituerentur? &c. Dat.

Baſileæ 1566.

GULIELMVS FORNERIVS IC. ANTECESSOR AVRELIAnenſis, in Dedicatione Variarum Caſſiodori, quibus Cancellarius Imperii Theodorici, Athalarici, Theodahathi &c. Gothorum Regum Decreta ſcripſit, ad Philip. Huraltum Vicecomitem Chevernium, ſummum Galliarum Procancellarium, Provinciæ Aurelianenſis, Carnutenſis, Blæſenſis &c. Proregem

VT non ingratum, nec hauſtæ proximo è flumine aquæ munus darem, Variarum libros XII. quibus & tu, V. CL. nonnihil oblectareris, & ij qui tibi in Comitatu aſſunt, lubenter uterentur. &c. Dat. Aurelianis 1578.

IOANNES SAMBVCVS HVNGARVS, S. CÆS. MAIESTAT. Conſiliarius, in præfatione Decretorum in Hungaria publicatorum.

CVm nemini ſit obſcurum, de reſponſis, legibus, ſtatutis, ſanctionibus, novellis reſcriptis cuiusvis ætatis, temporum, Rerumpublicarum normam, & regionum faciem deprehendi: profero & ipſe aliquot potiorum Regum articulos ſeu conſtitutiones, ad illuſtranda multa hiſtoriarum loca, eorumque ſeculorum repræſentandam formam: quorum & lectio multis grata erit, adeoque editio à noſtris cauſarum patronis fuit pridem deſiderata. Quod enim ad reliquos articulos, ad Maximilianum II. Imp. usque pertinet: hoc eſt, quibus pene ſingulis annis vel additur, vel aliquid demitur, iuſtum volumen debetur, ad fori atque iudiciorum Regiorum diſceptationes pertinens. Quod ſi forte lector vel formulis inuſitata, vel prima rudisque religionis ſuſceptæ zelo nonnulla, ne dicam ſuperſtitione, adſperſa, qua ne Clero ipſi usquequaque hodie ſatisfecerint, occurrerint, nemini præiudicium fertur, nec religio importatur: quisque duntaxat ut hiſtorica accipiet. &c. Dat. Viennæ 1580.

PETRVS PITHOEVS IC. IN PRÆFATIONE CAPITVLARIum Karoli Magni &c. ad Henricum III. Regem Galliæ.

MAiorum tuorum Chriſtianiſſimorum Principum leges non putavi aliis quam nominis tui, Rex, auſpiciis in publicum exire debere. Nam præter ſanguinis iura, quæ nulla civili ratione corrumpi aut dirimi poſſunt, ſane quæ Regum nomen præferent, & vero magna parte Regia eſſent, ad Regem etiam referri par fuit, cuius ſacroſanctam Majeſtatem qui vel tantulum imminuit, Dei ipſius ſummi omnium Regis atque Imperatoris imaginem violaſſe non immerito videatur. Acceſſit & illud, quod licet iſtis, ut ipſi tum appellabant, capitulis externa nonnulla & exotica pro collectorum ingeniis admixta ſint, tamen inter huiusmodi rudera, iuris Francici fontes, aut potius fundamenta, recognoſcere nobis quidem facile eſt, quæ poſteri hac parte aliquanto feliciores in melius ſic produxiſtis, ut quemadmodum nullum iam Francorum regno antiquius aut nobilius orbis habet, ita vix ulla fere gens reliqua ſit, quæ non ab hoc iura acceperit: nulla, quæ legibus & inſtitutis, ſive copiam ſive æquitatem & providentiam ſpectemus, cum eo comparari poſſit. Sed dabit veniã Maieſtas tua, ſi illud paulo fortaſſe liberius adieciſſe videbor, leges ipſas rem per ſe mutam ac mortuam eſſe, niſi vitam, &, ut noſtrorum verbis dicam, effectum rei à Magiſtratu accipiant, quem ob id priſci ſapientes νόμον ἔμψυχον *non fruſtra nuncuparunt. Quæ etiam in re ſecuritati Principum facile à Numine proviſum eſt, ut in paucorum fide, omnium benevolentia conquieſcere poſſint, dum virtuti potius quam ambitioni locum dent. Dat.* 1588.

ARNOLDVS HVITFELDIVS CANCELLARIVS REGNOrum Daniæ & Norvegiæ in præfatione Legum Provincialium terræ Scaniæ.

OMnes hæ leges, Cimbricæ, Scanica & Selandica, magna ex parte originem habent ex iure Saxonico, quod cuivis facile deprendere licet, qui eas cum libro Saxenſpiegel *vulgo dicto contulerit. &c. Optandum ſane eſſet, unis nos legibus uti, & præſtantiores in univerſum obtinere, additis quæ Receſſibus novis corriguntur, & aliis poſtea conſtitutionibus ſancita ſunt, ut perfectum Iuris corpus tandem extaret, quod omnibus in patulo eſſet. &c. Dat.* 1589.

SIGIS-

SIGISMUNDUS REX POLONIÆ, SVECIÆ, GOTTIÆ, ET Vandaliæ, Magnus Dux Lituaniæ, Ruſſiæ, Pruſſiæ, Maloviæ, Samogitiæ Livoniæque in Edicto de reimpreſſione Legum Saxonicarum &c.

Significamus præſentibus literis noſtris, quorum intereſt, univerſis & ſingulis. Magna laus ſummæ prudentiæ, iudicio noſtro, tribuenda eſt Sereniſſimis ſuperioribus Poloniæ Regibus, qui cum animadvertiſſent, quantum rerum omnium, non modo quæ ad uſum vitæ, verum etiam quæ ad cultum ſplendoremque pertineant, commercium Regni Poloniæ mercatores cum finitimis ſibi Germanis habeant, Teutonico iure urbes & oppida ſua uti voluerunt. Nam conſociatum eſſe iure ſingulare quiddam eſt, ad tuendam fidem, quæ eſt humanarum actionum negotiorumque fundamentũ. Hoc genere gloriæ perpetuis ætatibus Caſimiri magni Regis memoria vigebit: is omnium primus hanc rationem iuris dicendi, conſtituto ſummo eius tribunali in arce Cracovienſi inſtituit: & non modo urbibus & oppidis Regni, verum etiam pleriſque pagis permiſit, aliique Reges permiſere. Hos imitatus Alexander Rex, magnus noſter avunculus, Municipale Ius Codici legum ac ſtatutorum Regni, qui in Conventu Radomieſi edebatur, adiunxit. Sigiſmundus vero avus noſter graviſſimus, & ætatis ſuæ Regum pater, Speculum Iuris Saxonici, & illud idem Ius Municipale, docti viri Iaskri lucubratione & commentata oratione illuſtratum, publicari per Regnum & ditiones ſuas voluit, eidemque autoritatem tribuit, &c. Dat. Grodnæ 1601.

GOLDASTVS LECTORI.

*Erant & alia oppido quam plurima Theologorum & Iuris conſultorum de uſu, amplitudine & reſtauratione iſtarum*que *Legum Imperialium teſtimonia, quæ appoſuiſſemus, ni ea res nimis longa foret, nive nos vereremur, ne idem nobis aliquando à Regibus & Principibus, quibus omne ius in gladio & armis poſitum eſt, quive nihil iniuſtum putant, niſi quod eorum repugnat voluntati ac dominandi libidini, obiectari poſſit, quod Philoſopho cuidam ab Antigono Alexandri Magni ſucceſſore. Cui, quum is librũ de Iuſtitia à ſe conſcriptum recitaret, illudens Antigonus reſpondit:* Inſanus es, bone vir, qui mihi de iuſtitia prædicas, quem vides alienas urbes expugnare. *At nos memores illius, quod à ſanius ſapiente dictũ eſt:* Inſere arbores alteri ſæculo profuturas: *hanc plantationem noſtra opera atque induſtria primitus inoculatam non præſenti tantum ævo emplaſtravimus. Clabulæ hæ ſunt pluris ætates laturæ, & quod hac tempeſtate placere minus videtur, non fallimur, & animus auguratur fore, ut à poſteris requiratur cum cura. Vt omnia tempus habent, ita & Imperiorum ordo, cuius curſum Divinæ providentiæ commendamus.*

B.*V.*

Plutarch. de Fortun. Alexander.

CON-

CONSTANTINI III. BRITANNI, IMPERATORIS AUGUSTI

CONSTITUTIO

Anno Chriſti 411.

DE COMITIIS IMPERIALIBUS ANNUATIM IN URBE *Arelatenſi celebrandis.*

CONSTANTINUS IMP. AUG. VIRO INL. AGRICOLÆ GALLIARUM PRÆFECTO.

SALUBERRIMA magnificentiæ tuæ ſuggeſtione, inter reliquas Reipub. utilitates evidenter inſtructi, obſervanda Provincialibus noſtris, id eſt, per ſeptem provincias, manſura in ævum auctoritate decrevimus, quod ſperari plane ab ipſis Provincialib* debuiſſet. Nam cum propter privatas ac publicas neceſſitates, de ſingulis civitatibus, non ſolum de provinciis ſingulis, vel honoratos confluere, vel mitti Legatos, aut poſſeſſorum utilitas, aut publicarum ratio exigat functionum: maxime opportunum & conducibile judicamus, ut ſervata poſthac quotannis ſingulis conſuetudine, in conſtituto tempore in Metropolitana, i.e., in Arelatenſi urbe, incipiant ſeptē provinciæ habere Concilium, in quo plane tam ſingulis quam in commune conſulimus. Primum ut optimorum conventu ſub Illuſtri præſentia Præfecturæ (ſi id tamen ratio publicæ diſpoſitionis obtulerit) ſaluberrima de ſingulis rebus poſſent eſſe conſilia: tamen quicquid tractatum fuerit & diſcuſſum ratiociniis conſtitutum, nec latere potiores provincias poterit, & parem neceſſe eſt inter abſentes æquitatis formam juſtitiæque ſervari. Hoc plane præter neceſſitates publicas, etiam humanæ converſationi non parum credimus commoditatis accedere, quod in Conſtantina urbe jubemus annis ſingulis eſſe Concilium. Tanta eſt enim loci opportunitas, tanta eſt copia commerciorum, tanta illic frequentia commeantium, ut quicquid uſquam naſcitur, illic commodius diſtrahatur. Neque enim ulla provincia ita peculiari fructus ſui fœlicitate lætatur, ut non, niſi hæc propria Arelatenſis ſoli, credatur eſſe fœcunditas. Quicquid enim dives Oriens, quicquid odoratus Arabs, quicquid delicatus Aſſyrius, quicquid Aphrica fertilis, quicquid ſpacioſa Hiſpania, quicquid fertilis Gallia poteſt habere præclarum, ita illic exuberat, quaſi ibi naſcantur omnia, quæ ubique conſtant eſſe magnifica. Jam vero decurſus Rhodani & Turoni recurſus, neceſſe eſt ut vicinum faciant ac pene conterminum, vel quod iſte præterfluit, vel ille quod circuit. Cum ergo huic ſerviat civitati, quicquid habet terra præcipuum, ad hanc vel navi vel vehiculo, terra, mari, flumine deferatur, quicquid ſingulis naſcitur. Quemadmodum non multum ſibi Galliæ noſtræ præſtitum credant, cum in eadem civitate præcipiamus eſſe Conventum, in quo, divino quodam munere, commoditatum & commerciorum opportunitas tanta præſtatur. Siquidem hoc rationabili plane probatoque conſilio jam & vir inluſtris Præfectus* Patronius obſervari debere præceperit, quod interpolatum vel incuria temporum, vel deſidia Tyrannorum reparari ſolita prudentiæ noſtræ auctoritate decrevimus. Agricola parens chariſſime atque amantiſſime, unde illuſtris magnificentia tua & hanc præceptionem noſtram, & priorem ſedis ſuæ diſpoſitionem ſequuta, id per ſeptem provincias in perpetuo faciet cuſtodiri, ut ab Idibus Auguſtis, quibuscunq; mediis diebus in Idus Septembris, in Arelatenſi urbe, noverint honorati vel poſſeſſores judices ſingularum provinciarum, annis ſingulis Concilium eſſe ſervandum, ita ut de Novempopulana & ſecunda Aquitanica, quæ provinciæ longius conſtitutæ ſunt, ſi eorum occupatio certa retinuerit, ſciant Legatos juxta conſuetudinem eſſe mittendos. Qua proviſione plurimum & Provincialibus noſtris gratiæ nos intelligimus utilitatisque præſtare, & Arelatenſis urbis, cujus fidei, ſecundum teſtimonia atque ſuffragia parentis patriciique noſtri, multa debemus, non parum adjicere nos conſtat ornatui. Sciat autem magnificentia tua, quaternis auri libris judicem eſſe mulctandum, ternis honoratos vel curiales, qui ad conſtitutum locum intra definitum tempus venire diſtulerint.

Juxta formam hujus Pragmaticæ ſanctionis annuus iſte conventus à Carol. M. Moguntiã translatus eſt: inde à Friderico II. Imp. Francofordiam, & Miſſa S. Bartholomæi vocata. Nundinæ ergo propter Conventum imperialem inſtitutæ: quæ poſtea, intermiſſo Conventu, ſolæ duraverunt uſque ad electionem ſchiſmaticam Caroli IV. qui quod Francofordiani Gunthero Imp. adhærerent nundinas Moguntiam revocavit: quibus Guntherus Fridbergenſes nundinas Paſchales ſubſtituit. Sed Carolus in Imperio confirmatus utraſque & Moguntinas autumnales & Fridbergenſes vernales poſtea Francofordiæ reſtituit & confirmavit. Porro de hac Conſtitut. vide Savaronem Comment. in Sidon. lib. 1. epiſt. 11 & Ph. Berterium Pithanῶν diatrib. 1 c. 3. §. * fort. petronius.

FARAMUNDI PRIMI
FRANCORUM REGIS
LEGES SALICÆ.

Anno Chriſti 424.
* qui locus hodie Saltzburg, ad Salam fluvium in Franconia olim Salchem in pago Salico.

In Comitiis quondam * Salizenſibus per Francos & eorum Proceres decretæ; & per Regem poſtea cum eisdem Francis & toto cœtu Populi confirmatæ & ſancitæ, Anno Domini CCCC XXIV.

Tit. I.
De Mannire.

t. SI quis ad mallum legibus dominicis mannitus fuerit, & non venerit: ſi eum ſunnis non detinuerit, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. jud.

a. Ille vero qui alium mannit, ſi non venerit, & eum ſunnis non detinuerit, ei quem mannivit, ſimiliter DC. den. qui faciunt ſol. xv. componat.

3. Ille autem qui alium mannit, cum teſtibus ad domum illius ambulet, & ſic eum manniat, aut uxorem illius, vel cuicunque de familia illius denunciet, ut ei faciat notum quomodo ſit ab illo mannitus.

4. Nam ſi in juſſione regis fuerit occupatus, manniri non poteſt.

5. Si vero infra pagum in ſua ratione fuerit, poteſt manniri, ſicut ſuperius dictum eſt.

II. De furtis porcorum.

1. Si quis porcellum lactantem ſuraverit de hranne prima aut de mediana, & inde fuerit convictus, CXX. den. qui faciunt ſol. III. culp. jud. exc. cap. & dil.

2. Si vero in tertia hranne furaverit, dc. den. qui faciunt ſol. xv. culp. jud. exc. cap. & dil.

3. Si quis porcellum de ſude furaverit, quæ clavem habet, IDCCC. den. qui ſaciunt ſolid. xlv. culp. jud. exc. cap. & dil.

4. Si quis porcellum in campo inter porcos ipſo porçario cuſtodiente furaverit, dc. den. qui faciunt ſol. xv. culp. jud. exc. cap. & dil.

5. Si quis porcellum furaverit, qui ſine matre vivere poteſt, xl. den. qui faciunt ſolid. I. culp. jud. exc. cap. & dil.

6. Si quis ſcrovam ſubbatit in furto, hoc eſt, porcellos à matre ſubtrahit, CClxxx. den. qui faciunt ſol. VII. culp. judicetur excepto cap. & dil.

7. Si quis ſcrovã cum porcellis ſuraverit, DCC. den. qui faciunt ſol. XVII. S. culp. jud. exc. c. & dil.

8. Si quis porcellum anniculum furaverit, CXX. den. qui faciunt ſol. III. culp. jud. exc. cap. & dil.

9. Si quis porcum bimum furaverit, dc. den. qui faciunt ſol. xv. culp. jud. exc. cap. & dil.

10. Si quis tertuſſum porcellum furaverit usque ad anniculatum CXX. den. qui faciunt ſol. III. culp. jud. exc. cap. & dil.

11. Si quis vero porcum poſt anniculatum furaverit, dc den. qui fac. ſol. xv. cul. jud. exc. c. & dil.

12. Si quis verrum furaverit. DCC. den. qui ſaciunt ſol. XVII. S. culp. jud. exc. cap. & dil.

13. Si quis ſcrovam ducariam furaverit, dcc. den. qui fac. ſol. XVII. S. culp. jud. exc. cap. & dil.

14. Si quis majalem ſacrivum, qui dicitur votivus, ſuraverit, & hoc cum teſtibus ille, qui eum perdidit, potuerit adprobare, quod ſacrivus fuiſſet, dcc. den. qui fac. ſol. XVII. S. culp. jud. exc. c. & dil.

15. Si quis majalem non ſacrivum furaverit, dc. den. qui faciunt ſol. xv. culp. jud. exc. cap. & dil.

16. Si quis tres porcos vel amplius usque ad ſex capita furaverit, ICCCC. den. qui faciunt ſolid. xxxv. culp. jud. exc. cap. & dil.

17. Si quis de grege xv. porcos furaverit, & reliqui ibi remanſerint, ICCCC. den. qui fac. ſol. xxxv. culp. jud. exc. cap. & dil.

18. Si quis xxv. porcos furaverit, & de grege illo amplius non fuerit, IID. den. qui faciunt ſol. lxII. S. culp. jud. exc. cap. & dil.

19. Si autem aliqui ex iisdem porcis ſupra xxv. porcos remanſerint & non fuerint furati, ICCCC. den. qui faciunt ſol. xxxv. culp. jud. exc. cap. & dil.

20. Si vero l. porcos furaverit, & aliqui remanſerint, IID. den. qui ſaciunt ſol. lxII. S. culpab. jud. exc. cap. & dil.

III. De furtis animalium.

1. Si quis vitulum lactantem furaverit, CXX. den. qui ſaciunt ſol. III. culp. jud. exc. cap. & dil.

2. Si quis anniculum animal, aut bimam vitulam furatus fuerit, dc. den. qui faciunt ſolid. xv. culp. jud. exc. cap. & dil.

3. Si quis vaccam cum vitulo ſuraverit, ICCCC. den. qui faciunt ſol. xxxv. culp. jud. exc. cap. & dil.

4. Si quis vaccam ſine vitulo furaverit, ICC. den. qui faciunt ſol. xxx. culp. jud. exc. cap. & dil.

5. Si quis vaccam domitam furaverit, ICCCC. den. qui faciunt ſol. xxxv. culp. jud. exc. cap. & dil.

6. Si quis bovem furaverit, ICCCC. den. qui faciunt ſol. xxxv. culp. jud. exc. cap. & dil.

7. Si quis taurum gregem regentem furaverit, qui de tribus villis communes vaccas tenuerit, hoc eſt, treſpellius, IDCCC. den. qui faciunt ſol. xlv. culp. jud. exc. cap. & dil.

8. Si quis taurum furaverit, qui unum gregem regit, & junctus nunquam fuit, ICCCC. den. qui ſaciunt ſol. xxxv. culp. jud. exc. cap. & dil.

9. S

9. Si quis bimum taurum furaverit, ıcccc. den. qui faciuut ſol. xxxv. culp. jud. exc. cap. & dil.

10. Si quis taurum regis furaverit, ııııdc. den. qui faciunt ſol. xc. culp. jud. exc. cap. & dil.

11. Si quis xıı. animalia furaverit, ut nec uuum quidem animal ex eis remanſerit, ııd. den. qui iunt ſol. lxıı. S. culp. jud. exc. cap. & dil.

12. Si autem xıı. furaverit, & inſuper aliqua remanſerint. ıcccc. den. qui faciunt ſol. xxxv, p. jud. exc. cap. & dilatura. Et usque ad xxv. uno judicio terminantur.

13. Si quis xxv. animalia furaverit, & inſuper aliqua remanſerint, ııd. den. qui faciunt ſol. ı. S. culp. jud. exc. cap. & dil.

IV. De furtis ovium.

1. Si quis agnum lactantem furaverit, vıı. den. culpabilis judicetur, excepto cap. & dil.

2. Si quis anniculum vel bimum berbicem furaverit, cxx. den. qui faciunt ſol. ııı. culp. jud. . cap. & dil.

3. Si vero ıı. aut ııı. furaverit, ıcccc. den. qui faciunt ſol. xxxv. culpabilis judicetur, exc. c. & qui numerus usque ad xl. bervices obſervetur.

4. Si vero L. berbices aut lx. vel amplius furaverit, ııd. den. qui faciunt ſol. lxıı. S. culp. jud. . cap. & dil.

V. De furtis caprarum.

1. Si quis capritum ſive capram, aut duas capras vel tres furatus fuerit cxx. den. qui faciunt ſol. . culp. judicetur, excepto cap. & dil.

2. Si vero ſupra tres capras furaverit, dc. den. qui faciunt ſol. ııı. culp. jud. exc. cap. & dil.

3. Si quis buccum furaverit, dc. den. qui faciunt ſol. xv. culp. jud. exc. cap. & dil.

VI. De furtis canum.

1. Si quis canem Seuſium furaverit, aut occiderit, qui magiſter ſit, ıdccc. den. qui faciunt ſol. . culp. judicetur excepto cap. & dil.

2. Si quis vero Seuſium reliquum, aut Veltrem porcarium, ſive Veltrem leporarium, qui & Ararius dicitur, furatus fuerit vel occiderit, dc. den. qui faciunt ſol. xv. culp. jud. exc. cap. & dil.

3. Si quis vero canem cuſtodem domus ſive curtis, qui in die ligari ſolet, ne damnum faciat, poſt s occaſum ſolutum furatus fuerit vel occiderit, dc. den. qui faciunt ſol. xv. culp. jud. exc. c. & dil.

4. Si quis vero canem paſtoralem furatus fuerit, vel occiderit, cxx. den. qui faciunt ſol. ııı.). jud. exc. cap. & dil.

VII. De furtis avium.

1. Si quis acceptorem de arbore furaverit, cxx. den. qui faciunt ſol. ııı. culpabilis judicetur, . cap. & dil.

2. Si quis acceptorem de pertica furaverit, dc. den. qui faciunt ſol. xv. culp. jud. exc. cap. & dil.

3. Si quis acceptorem intra clavem repoſitum, furaverit, ıdccc. den. qui faciunt ſol. xlv. culp. . exc. cap. & dil.

4. Si quis ſparvarium furaverit, cxx. den. qui faciunt ſol. ııı. culp. jud. exc. cap. & dil.

5. Si quis anſerem domeſticum aut anctam furaverit, cxx. den. qui faciunt ſol. ııı. culp. jud. . cap. & dil.

6. Si quis gallum aut gallinam furaverit, vel cygnum aut gruam domeſticam, cxx. den. qui faci- ſol. ııı. culp. jud. exc. cap. & dil.

7. Si quis turturem de reti alterius aut quanlibet aviculam de quolibet laqueo vel decipula fu- ıs fuerit, cxx. den. qui faciunt ſol. ııı. culp. jud. exc. cap. & dil.

VIII. De furtis arborum.

1. Si quis pomarium ſive quamlibet arborem domeſticam extra clauſuram exciderit, aut fu- ıs fuerit, cxx. den. qui faciunt ſol. ııı. culp. judicetur, exc. cap. & dil.

2. Si quis vero pomarium aut quamlibet arborem domeſticam infra clauſuram exciderit, aut ıtus fuerit, dc. den. qui faciunt ſol. xv. culpabilis jud. exc. cap. & dil.

3. Hanc quoque legem & de vitibus furatis obſervari juſſimus.

4. Si quis in ſilva alterius matriamen furatus fuerit, aut incenderit, vel concapulaverit, aut ıa alterius furaverit, dc. den. qui faciunt ſol. xv. culp. jud. exc. cap. & dil.

IX. De furtis apium.

1. Si quis unum vas apium de intro clave aut ſub tecto furaverit, ıdccc. den. qui faciunt ſol. xlv.). jud. exc. cap. & dil.

2. Si quis unum vas cum apibus, ubi amplius non fuerit, furaverit, ıdccc. denariis, qui faciunt xlv. culp. jud. exc. cap. & dil.

3. Si quis unum vas cum apibus inter alia vaſa ſub tecto aut ſub clave furaverit, cauſam ſuperius aprehenſam convenit obſervari.

4. Si quis vero unum vas cum apibus foris tecto, ubi amplius non fuerit, furaverit, cauſam erius comprehenſam componat.

5. Si quis ex plurimis usque ad ſex vaſa foris tecto furaverit, dc. den. qui fac. ſol. xv. culp. . exc. cap. & dil.

6. Si vero ſeptem aut amplius furaverit, & adhuc aliqua remanſerint, ıdccc. den. qui faciunt xlv. culp. jud. exc. cap. & dil.

7. Si autem ſeptem aut amplius furaverit, ita ut nulla remaneant, ɪᴅᴄᴄᴄ. den. qui faciunt ſol. xlv. culp. jud. exc. cap. & dil.

X. De damno in meſſe vel in qualibet clauſura.

1. Si quis animal, aut caballum, vel quodlibet pecus in meſſe ſua inveoerit, penitus eum lædere non debet.

2. Quod ſi fecerit, & confeſſus fuerit, capitale in locum reſtituat, ipſum vero debile quod percuſſit, ad ſe recipiat.

3. Si vero confeſſus non fuerit, & inde fuerit convictus, dc. den. qui faciunt ſol. xv. S. culp. jud. exc. cap. & dil.

4. Si quis animal aut caballum aut jumentum in furto punxerit, dc. den. qui faciunt ſolid. xv. culp. jud. exc. cap. & dil.

5. Si quis in meſſe ſua, pecora aliena invenerit, quæ paſtorem non habeant, & ea inclauſerit, & nulli penitus innoteſcat, & aliqua ex ipſis pecoribus perierint, ɪcccc. den. qui faciunt ſolid. xxxv. culpabilis jud. exc. cap. & dil.

6. Si quis animal vel quodlibet pecus per ſuam negligentiam nocuerit, & hoc domino ejus confeſſus fuerit, capitale in locum reſtituat, & illud debile ad ſe recolligat.

7. Si vero negaverit, ſed tamé convictus fuerit, dc. den. qui faciunt ſol. xv. culp. jud. exc. c. & dil.

8. Si alicujus porci aut quælibet pecora paſtore cuſtodiente in meſſem alienam cucurrerint, & ille negando fuerit convictus, dc. den. qui faciunt ſol. xv. culp. jud. exc. cap. & dil.

9. Si qua pecora propter damnum meſſis alienæ inclauſa fuerint, aut minentur, qui ea excutere vel expellere præſumpſerit, dc. den. qui faciunt ſol. xv. culp. jud. exc. cap. & dil.

10. Si alicujus pecora propter damnum inclauſa fuerint, damnum æſtimatum reddat, & inſuper, x. den. perſolvat.

11. Si quis propter inimicitiam aut propter ſuperbiam ſepem alienam aperuerit, aut in meſſem, aut in pratum, vel in vineam ſive in quemlibet laborem quælibet pecora miſerit, & teſtibus fuerit convictus, ei cujus labor eſt, æſtimationem reddat, & inſuper, ɪcc. denar. qui faciunt ſol. xxx culp. jud.

XI. De ſervis vel mancipiis furatis.

1. Si quis ſervum aut ancillam alterius furaverit, ɪcccc. den. qui faciunt ſol. xxxv. culp. jud. exc. cap. & dil.

2. Si ſervus aut ancilla cum ipſo ingenuo de rebus domini ſui aliquid portaverit, dc. den. qui faciunt ſol. xv. exc. cap. & dilat. atque cauſam, quam ſuperius diximus, culp. jud.

3. Si quis ſervum alienum occiderit aut vendiderit, vel ingenuum dimiſerit, ɪcccc. den. qui faciunt ſol. xxxv. culp. jud. exc. cap. & dil.

4. Si quis homo ingenuus alienum ſervum in texaga ſecum duxerit, aut aliquid cum eo negociaverit, dc. den. qui faciunt ſol. xv. culp. jud. exc. cap. & dil.

15. Si quis ſervum aut ancillam valentem ſol. xv. aut xxv. furaverit, aut vendiderit, ſeu porcarium, aut ſabrum, ſive vinitorem, vel molinarium, aut carpentarium ſive venatorem, aut quemcunque artificem, ɪɪᴅccc. den. qui faciunt ſol. lxx. culp. jud. exc. cap. & dil.

6. Si quis puerum aut puellam de miniſterio dominorum furaverit, t. den. qui faciunt ſol. xxv. in capitale reſtituat, & inſuper mille cccc. den. qui faciunt ſol. xxxv. culp. jud.

XII. De furtis ingenuorum vel infracturis.

1. Si quis ingenuus foris caſa quod valet duos den. furaverit, dc. den. qui faciunt ſol. xv. culpabilis jud. exc. cap. & dil.

2. Si vero foris caſa quod valet xl. den. furaverit, ɪcccc. den. qui faciunt ſol. xxxv. culp. jud. exc. cap. & dil.

3. Si quis ingenuus caſam effregerit, & quod valet duos den. furaverit, ɪcc. denar. qui faciunt ſolidos, xxx. culpabilis judicetur, excepto capitali & dilat.

4. Si vero v. aut ſupra v. den. furaverit, ɪcccc. den. qui faciunt ſol. xxxv. culp. jud. exc. cap. & dil.

5. Si quis ingenuus clavem effregerit aut adulteraverit, & ſic domum ingreſſus fuerit, & inde aliquid per furtum tulerit, ɪᴅccc. denar. qui faciunt ſol. xlv. culp. jud. exc. cap. & dil.

6. Si vero nihil tulerit, ſed fugiens evaſerit, propter effracturam tantum, ɪcc. den. qui faciunt ſol. xxx. culp. jud.

XIII. De furtis ſervorum.

1. Si quis ſervus foris caſa quod valet duos den. furaverit, & inde convictus fuerit, aut flagellis, cxx. ictus accipiat, aut pro dorſo ſuo, cxx. den. qui faciunt ſol. ɪɪɪ. culpab. jud.

2. Si vero furaverit quod valet xl. den. aut caſtretur, aut ccxl. den. qui faciunt ſol. vɪ. reddat. Dominus autem ſervi, qui furtum fecerit, capitale in locum reſtituat.

XIV. De ingenuis hominibus, qui ingenuas mulieres rapiunt.

1. Si tres homines ingenuam puellam de caſa aut de ſcreona rapuerint, unusquisque eorum ɪcc. den. qui faciunt ſol. xxx. culp. judicetur.

2. Illi vero alii qui ſuper tres fuerint, unusquisque eorum cc. den. qui faciunt ſolid. v. culp. judicetur.

3. Qui

3. Qui cum ſagittis fuerint, unusquisque eorum, CXX. den. qui faciunt ſol. III. culp. jud.

4. Raptor vero IID. den. qui faciunt ſol. lxII. S. culp. jud.

5. Si vero puella quæ trahitur, in verbo regis fuerit, propter fredum, IID. den. qui faciunt lxII. ogatur perſolvere.

6. Si vero puer regis vel litus ingenuam fœminam traxerit, de vita componat.

7. Si vero ingenua fœmina quenque de illis ſua voluntate ſecuta fuerit, ingenuitatem ſuam dat.

8. Si quis ſponſam alienam tulerit, & ſibi in conjugium copulaverit, IID. den. qui faciunt ſol. . S. culp. jud.

9. Sponſo autem ejus, DC. den. qui faciunt ſol. XV. culp. judicetur.

10. Si quis puellam, quæ druchre ducitur ad maritum, in via adſalierit, & cum ipſa violenter chatus fuerit, VIII. den. qui faciunt ſol. CC. culp. jud.

11. Si quis ingenuus ancillam alienam in conjugium acceperit, ipſe cum ea in ſervitium im- etur.

12. Si quis uxorem alienam vivo marito tulerit, VIII. den. qui faciunt ſol. CC. culp. jud.

13. Si quis cum ingenua puella per virtutem mœchatus fuerit, IID. den. qui faciunt ſol. lxII. S. p. jud.

14. Si quis cum ingenua puella deſponſata ea conſentiente in occulto mœchatus fuerit, IDCCC. qui faciunt ſol. xlv. culp. jud.

15. Si quis lidam alienam in conjugium ſociaverit, ICC. den. qui faciunt ſol. XXX. culp. jud.

16. Si quis ſororis, aur fratris filiam, aut certe alterius gradus conſobrinam, aur fratris uxo-, aut avunculi, ſceleratis nuptiis ſibi junxerit, huic pœnæ ſubjaceat, ut à tali conſortio ſeparetur. ue etiam ſi filios habuerint, non habeantur legitimi hæredes, ſed infamia ſunt notati.

XV. De eo qui hominem ingenuum expoliaverit.

1. Si quis hominem ingenuum in ſuperventu expoliaverit, IID. den. qui faciunt ſol. lxII. S. cul- lis jud.

2. Si Romanus homo Francum expoliaverit, IID. den. qui faciunt ſol. lxII. S. culp. jud.

3. Si vero Francus Romanum expoliaverit, ICC. den. qui faciunt ſol. XXX. culp. jud.

4. Si quis hominem præceptum regis habentem contra ordinationem regis adſalire, vel viæ nam ei facere præſumpſerit, VIII. den. qui faciunt ſol. CC. culp. jud.

5. Si quis hominem ingenuum dormientem furtu expoliaverit, IV. den. qui faciunt ſol. C. culp. . exc. cap. & dil.

XVI. De eo qui villam alienam adſalierit.

1. Si quis villam alienam adſalierit, ipſe & omnes qui convicti fuerint, quod in ejus contur- nio fuiſſent, IID. den. qui faciunt ſol. lxII. S. unusquisque ipſorum culp. jud.

2. Si quis villam alienam adſalierit, & ibidem oſtia fregerit, canes occiderit, vel homines pla- crit, aut in carro aliquid inde abduxerit, VIII. den. qui faciunt ſol. CC. culp. jud. & quicquid in- abſtulerit, in locum reſtituat.

3. Et quanticunque in ejus conturbernio fuiſſe convicti fuerint, unusquisque illorum, IID. . qui faciunt ſol. lxII. S. culp. jud.

XVII. De eo qui mortuum hominem expoliaverit.

1. Si quis hominem mortuum antequam in terram mittatur furtu expoliaverit, IV. den. qui iunt ſol. C. culp. jud.

2. Si quis hominem mortuum effoderit, & expoliaverit, VIII. den. qui faciunt ſol. CC. culpab. . Et poſtea parentes defuncti judicem rogare debent, ur inter homines non habiret auctor ſce- s, & qui ei hoſpitium dederit, antequam parentibus ſatisfaciat, DC. den. qui faciunt ſolid. XV. p. jud.

3. Si quis mortuum hominem aut in noſſo, aut in petra, quæ vaſa ex uſu ſarcophagi dicuntur, er alium miſerit. IIN. den. qui faciunt ſol. lxII. S. culp. jud.

4. Si quis ariſtatonem ſuper hominem mortuum capulaverit, de unoquoque DC. den. qui fa- nt ſol. XV. culp. jud.

XIIX. De incendiis.

1. Si quis caſam quamlibet intus hominibus dormientibus incenderit, ei cujus caſa fuit, IID. . qui faciunt ſolidos, lxIIS. culpabilis judicetur, excepto capitali & dilatura. Et quanticunque us fuerinr, & evaſerint, mallare eum debent, & unicuiq; illorum, IID. den. qui ſol. faciunt, lxIIS. nponat, & quicquid ibi perdiderint in locum reſtituat. Et ſi aliquis intus arſerit, ille qui incen- um miſit, parentibus defuncti IIX. den. qui faciunt ſol. CC. culp. jud.

2. Si quis ſpicarium aut macholum cum annona incenderit, IID. denar. qui faciunt ſol. lxIIS. p. jud. excepto capitali & dilatura.

3. Si quis ſudem cum porcis, ſcuriam cum animalibus, vel fenile incenderit, IID. denar. qui iunt ſol. lxIIS. culp. jud. exc. cap. & dil.

4. Si quis conciſam vel ſæpem alterius capulaverit, vel incenderit, DC. den. qui faciunt ſol. XV. lp. jud.

XIX. De vulneribus.

1. Si quis voluerit alterum occidere, & colpus ei fallierit, vel cum ſagitta toxicata eum percutere voluerit, & ei ictus fallierit, IID. den. qui ſaciunt ſol. lXII. S.culp. jud.

2. Si quis hominem in capite ita plagaverit, ut ſanguis ad terram cadat, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. judicetur.

3. Si quis hominem in capite ita plagaverit, ut inde tria oſſa exeant ICC. denar. qui faciunt ſol. xxx. culp. jud.

4. Si quis hominem in capite ita plagaverit, ut cerebrum appareat, & tria oſſa deſuper cerebrum exierint, IDCCC. denar. qui faciunt ſol. xlv. culp. jud.

5. Si vero intra coſtas vulnus intraverit & usque ad intrania pervenerit, ICC. den. qui faciunt ſol. xxx. culp. jud.

6. Si vero plaga ipſa ſemper currit, & ad ſanitatem non perveneris, IID. den. qui ſaciunt ſol. lXIIS. culp. jud. excepta medicatura, quæ eſt ccclx. den. qui faciunt ſol. IX.

7. Si quis ingenuus ingenuum fuſte percuſſerit, & tamen ſanguis non exierit usque ad tres colpos, pro unoquoque ictu cxx. den. qui ſaciunt ſol. III. ſolvat.

8. Si vero ſanguis exierit, ita componat, veluti eum de ſerramento vulneraſſet, id eſt, DC. den. qui ſaciunt ſol. xv. culp. jud.

9. Si quis alterum clauſa manu, id eſt, pugno percuſſerit, ccclx. denar. qui faciunt ſol. IX. culp. jud. videlicet ut pro unoquoque ictu, III. ſol. reddat.

10. Si quis alterum in via adſalierit, & expoliare tentaverit, & ille fuga evaſerit, ICC. den. qui ſaciunt ſol. xxx. culp. jud.

11. Si vero ceperit cum & expoliaverit. IID. qui faciunt ſol. lxIS. culp. jud. exc. cap. & dil.

XX. De eo qui hominem innocentem & abſentem ad regem accuſaverit.

1. Si quis hominem innocentem & abſentem de culpis minoribus ad regem accuſaverit, IID. den. qui ſaciunt ſol. xxx. culp. jud.

2. Si vero tale crimen imputaverit, unde mori debuiſſet, ſi verum fuiſſet, ille qui eum accuſaverit, VIII. den. qui ſac. ſol. CC. cul. jud.

XXI. De maleficiis.

1. Si quis alteri herbas dederit bibere, & mortuus fuerit, VIII. den. qui faciunt ſolid. CC. culp. judicetur.

2. Si vero biberit, & mortuus non ſuerit, IID. den. qui ſaciunt ſol. lXIIS. ille qui dedit pro aliquo maleficio, culp. jud.

3. Si quis alteri aliquod maleficium ſuperiactatus fuerit, ſive cum ligaturis in quolibet loco miſerit, IID. den. qui fac. ſol. lXII. S. culp. jud.

4. Si quis mulieri herbas dederit, ut inſantes habere non poſſit, IID. qui ſaciunt ſolid. lXIIS. culp. jud.

XXII. De eo qui mulieri ingenuæ manum ſtrinxerit.

1. Si quis homo ingenuus fœminæ ingenuæ manum aut digitum ſtrinxerit, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. jud.

2. Si vero brachium ſtrinxerit, ICC. den. qui ſaciunt ſol. xxx. culp. jud.

3. Si autem ſuper cubitum manum miſerit, ICCCC. den. qui ſaciunt ſolid. xxxv. culp. jud.

4, Si ergo mamillam ſtrinxerit, IDCCC. den. qui ſac. ſol. xlv. culp. jud.

XXIII. De eo qui navem ſine permiſſu domini moverit aut furaverit.

1. Si quis ſine permiſſu navem alienam movere præſumpſerit, & cum ea flumen tranſierit, cxx. den. qui faciunt ſol. III. culp. jud.

2. Si vero ipſam navem ſuraverit, DC. den. qui ſaciunt ſol. xv. culp. jud. exc. c. & dil.

3. Si quis navem vel aſcum de intro clavem furaverit, ICCCC. den. qui faciunt ſol. xxxv. culpab. jud. exc. cap. & dil.

4. Si quis aſcum de intro clavem repoſitum, & in ſuſpenſo pro ſtudio poſitum furaverit, IDCCC. den. qui ſaciunt ſolid. xlv. culp. jud. exc. cap. & dil.

XXIV. De furtis in molino commiſſis.

1. Si quis ingenuus in molino alieno annonam furaverit, ei cujus molinus eſt, dc. den. qui faciunt ſol. xv. culp. jud. ei vero cujus annona eſt ſimiliter, dc. den. qui faciunt ſolid. xv. culp. judic. exc. cap. & dil.

2. Si quis ferramentum de molino alieno furaverit, IDCCC. den. qui ſaciunt ſol. xlv. culp. judicetur excepto cap. & dil.

3. Si quis ſcluſam de ſarinario alieno ruperit, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. jud.

XXV. De caballo ſine permiſſu domini ſui aſcenſo.

1. Si quis caballum ſine permiſſu domini ſui aſcenderit, & eum caballicaverit, DC. denar. qui faciunt ſol. xv. culp. jud. Et pro eo quia deſcenderit, ſimiliter aliis, dc. denar. qui faciunt ſolid. xv. culp. jud.

XXVI. De

XXVI. De his qui pueros vel puellas occiderint, vel totonderint.

1. Si quis puerum infra duodecim annos ſive crinitum, ſive incrinitum occiderit, XXIII. den. ui faciunt ſol. DC. culp. jud.

2. Si quis puerum crinitum ſine voluntate parentum totonderit, IDCCC. den. qui faciunt ſol. LV. culp. jud.

3. Si verò puellam totonderit, IID. den. qui faciunt ſol. LXII. S. culp. jud.

4. Si quis fœminam gravidam occiderit. XXVIII. den. qui faciunt ſol. DCC. culp. jud.

5. Si quis infantem in ventre matris ſuæ, aut natum antequam nomen habeat, infra VIIII. no- es occiderit, IV. den. qui faciunt ſol. C. culp. jud.

6. Si quis puellam ingenuam infra annos, antequam infantes poſſit habere, occiderit VIII. n. qui faciunt ſol. CC. culp. jud.

7. Si quis fœminam ingenuam poſtquam infantes cepit habere, occiderit, XXIV. den. qui faci- it ſol. DC. culp. jud.

8. Si quis fœminam poſtquam infantes habere non potuerit, occiderit, VIII. den. qui faciunt l. CC. culp. jud.

9. Si quis puer infra duodecim annos aliquam culpam commiſerit, fredus ei non requiratur.

XXVII. De adulteriis ancillarum.

1. Si quis ingenuus cum aliena ancilla mœchatus fuerit, DC. den. qui faciunt ſol. XV. culpabilis dicetur.

2. Si quis vero cum regis ancilla mœchatus fuerit, ICC. den. qui faciunt ſol. XXX. culp. jud.

3. Si quis Francus alienam ancillam ſibi publice junxerit, ipſe cum ea in ſervitio permaneat.

4. Si ſervus cum ancilla aliena mœchatus fuerit, & de ipſo crimine mortua fuerit, ſervus ipſe t caſtretur, aut CCXL. den. qui faciunt ſol. VI. culp. jud. dominus vero ſervi capitale in locum reſtituat.

5. Si autem ancilla propter hoc mortua non fuerit, ſervus ipſe aut CXX. ictus accipiat, aut CXX. n. qui faciunt ſol. III. domino ancillæ cogatur perſolvere.

6. Si quis ſervus ancillam alienam ſine voluntate domini ſui ſibi in conjugium copulaverit CXX. n. qui faciunt ſol. III. culp. jud. aut CXX. ictus accipiat.

XXVIII. De libertis dimiſſis.

1. Si quis lidum alienum, qui cum domino ſuo in hoſte fuerit, ſine conſilio domini ſui ante re- n per denarium ingenuum dimiſerit, IV. den. qui faciunt ſol. C. culp. jud. res vero ipſius lidi legi- io domino reſtituantur.

2. Si quis ſervum alienum ante regem per denarium ingenuum dimiſerit, ICCCC. den. qui faci- t ſol. XXXV. culp. jud. & capitale in locum reſtituat, & res ſervi ipſius proprius dominus recipiat.

XXIX. De furtis diverſis.

1. Si quis tintinnum de porcina aliena furaverit, DC. den. qui faciunt ſol. XV. culp. jud.

2. Si vero de pecoribus tintinnum furaverit, CXX. den. qui faciunt ſol. III. culp. jud.

3. Si quis skellam de caballis furaverit, DC. den. qui faciunt ſol. XV. culp. jud.

4. Si quis pedicam de caballis furaverit, CXX. den. qui faciunt ſol. III. culp. jud.

5. Si caballi ipſi perierint, capitale in locum reſtituat.

6. Si quis meſſem alienam per furtum metere, aut reſſare præſumpſerit, DC. den. qui faciunt XV. culp. jud.

7. Si quis hortum alienum ad furtum faciendum ingreſſus fuerit, DC. den. qui faciunt ſol. XV. p. jud.

8. Si quis impotos de miliario, aut de pyrario tulerit, CXX. den. qui faciunt ſol. III. culp. jud.

9. Si vero in horto fuerint, DC. den. qui faciunt ſol. XV. culp. jud.

10. Si quis miliarium aut pyrarium decorticaverit, CXX. den. qui faciunt ſol. III. culp. jud.

11. Si vero in horto fuerint, DC. den. qui faciunt ſol. XV. culp. jud.

12. Si quis cultellum alienum furaverit, DC. den. qui faciunt ſol. XV. culp. jud.

13. Si quis in napinam, in fabariam, in piſariam, in lenticulariam, vel in his ſimilia ad furtum fa- dum ingreſſus fuerit, CXX. den. qui faciunt ſol. III. culp. jud.

14. Si quis in campo alieno linum furaverit, & hoc in caballo aut in carro duxerit, DC. den. qui unt ſol. XV. culp. jud.

15. Si vero tantum tulerit, quantum in dorſo ſuo portare potuerit, CXX. den. qui faciunt ſol. III. . jud. exc. cap. & dil.

16. Si quis in agro alieno arborem inſertam exciderit, ICC. den. qui faciunt ſol. XXX. culp. jud.

17. Si quis campum alienum araverit & ſeminaverit, IDCCC. den. qui faciunt ſol. XLV. culp. jud.

18. Si vero tantum araverit, & non ſeminaverit, DC. den. qui faciunt ſol. XV. culp. jud.

19. Si quis aratrum in campum alienum intrare perhibuerit, vel arantem foras jactaverit vel averit, DC. denar. qui faciunt ſol. XV. culp. jud.

20. Si quis pratum alienum ſecaverit, laborem ſuum perdat, & inſuper DC. denar. qui faciunt XV. culp. judicetur.

21. Et ſi inde fœnum ad domum ſuam in carro duxerit, & diſcargaverit, IDCCC. den. qui faciunt ſol. XLV. culp. jud. exc. cap. & dil.

22. Si vero tantum tulerit, quantum in dorſo ſuo portare potuerit, CXX. den. qui faciunt ſol. III. culp. jud. exc. cap. & dil.

23. Si quis vineam alienam per furtum vindemiaverit, DC. den. qui faciunt ſol. XV. culp. jud.

24. Et ſi inde vinum in carro ad domum ſuam adduxerit, & diſcargaverit, IDCCC, den. qui faciunt ſol. XL. culp. jud. exc. cap. & dil.

25. De meſſibus autem ſimiliter convenit obſervare.

26. Si quis clauſuram alienam ruperit, DC. den. qui faciunt ſol. XV. culp. jud.

27. Si quis in ſylva materiamen alienum aut incenderit aut capulaverit, DC. den. qui faciunt ſol. XV. culp. jud.

28. Si quis materiamen de una parte dolatum furaverit CXX. den. qui faciunt ſol. III. culp. jud.

29. Si quis arborem poſt annum quam fuerit ſignata, capulare præſumpſerit, nullam exinde habeat culpam.

30. Si infra annum quis eam capulaverit, CXX. den. qui faciunt ſol. III. culp. jud.

31. Si quis rete ad anguillas capiendas de flumine furaverit, DCCC. den. qui faciunt ſol. XLV. culp. jud.

32. Si quis ſtatuam aut tremaclum vel vertuolum de flumine furaverit, DC. den. qui faciunt ſol. XV. culp. jud.

33. Si quis ſcreonam, quæ clavem habet, effregerit, & aliquid furaverit, IDCCC. den. qui faciunt ſol. XLV. culp. jud.

34. Et ſi inde nihil tulerit, pro ſola effractura DC. den. qui faciunt ſol. XV. culp. jud.

35. Si vero ſcreonam, quæ ſine clave eſt, effregerit, DC. den. qui faciunt ſol. XV. cul. jud.

36. Si quis cum ſervo alieno ſine conſenſu domini ſui aliquid negociaverit, DC. den. qui faciunt ſol. XV. culp. jud.

37. Si quis mulieri brachile furaverit, CXX. den. qui faciunt ſol. III. culp. jud.

38. Si quis caſam alienam ſine permiſſu poſſeſſoris traxerit, ICC. den. qui faciunt ſol. XXX. culp. jud.

XXX. De locationibus.

1. Si quis furtim aliquem locaverit, ut hominem interficiat, & pretium propter hoc dederit, IID. den. qui faciunt ſol. LXII. S. culp. jud.

2. Similiter & ille qui pretium accepit, ut hominem occideret, IID. den. qui faciunt ſol. LXII. S. culp. jud.

3. Si vero per tertium locatio ipſa fuerit transmiſſa, IID. den. qui faciunt ſol. LXII. S. culp. jud. Sic dans, accipiens, portans, unusquisque illorum culp. jud.

XXXI. De debilitatibus.

1. Si quis alteri manum aut pedem truncaverit, vel oculum effoderit, aut auriculam vel naſum amputaverit, IV. den. qui faciunt ſol. C. culp. jud.

2. Si vero manus ipſa ibidem mancata pependerit, IDCCC. den. qui faciunt ſol. XLV. culp. jud.

3. Si manus ipſa perexcuſſa fuerit, IID. den. qui faciunt ſol. LXII. S. culp. jud.

4. Si quis pollicem de manu vel pede excuſſerit IDCCC. den. qui faciunt ſol. XLV. culp. jud.

5. Si vero ipſe pollex mancatus pependerit, ICC. den. qui faciunt ſol. XXX. culp. jud.

6. Si ſecundum digitum, quo ſagittatur, excuſſerit, ICCCC. den. qui faciunt ſol. XXXV. culpabilis judicetur.

7. Si quis tres ſequentes digitos pariter uno ictu excuſſerit, IDCCC. denar. qui faciunt ſol. XLV. culp. jud.

8. Si quis medium digitum excuſſerit, DC. den. qui faciunt ſol. XV. culp. jud.

9. Si quis quartum digitum excuſſerit, DC. den. qui faciunt ſol. XV. culp. judicetur.

10. Si minimum excuſſerit, pariter DC. den. qui faciunt ſol. XV. culp. jud.

11. Si quis pedem alterius capulaverit, & ibi mancatus remanſerit, IDCCC. den. qui faciunt ſol. XLV. culp. judicetur.

12. Si vero pes ipſe perexcuſſus fuerit, IID. den. qui faciunt ſol. LXII. S. culp. judicetur.

13. Si quis alteri oculum evellerit, IID. den. qui faciunt ſol. LXIII. S. culp. judicetur.

14. Si naſum excuſſerit, IDCCC. den. qui faciunt ſol. XLV. culp. judicetur.

15. Si auriculam excuſſerit, DC. den. qui faciunt ſol. XV. culp. jud.

16. Si quis linguam alterius amputaverit, ut loqui non poſſit, IV. den. qui faciunt ſol. C. culp. jud.

17. Si dentem excuſſerit, DC. den. qui faciunt ſol. XV. culpabilis judicetur.

18. Si quis ingenuus ingenuum caſtraverit, aut virilia truncaverit, ut mancus fiat, IV. den. qui faciunt ſol. C. culp. jud.

19. Si vero ad integrum tulerit, VIII. den. qui faciunt ſol. CC. culp. jud.

XXXII. De

XXXII. De convitiis.

1. Si quis alterum cenitum clamaverit, DC. den. qui faciunt ſol. XV. culp. jud.
2. Si quis alterum concagatum clamaverit, CXX. den. qui faciunt ſol. III. culp. jud.
3. Si quis alterum vulpiculam clamaverit, CXX. den. qui faciunt ſol. III. culp. jud.
4. Si quis alterum leporem clamaverit, CCXL. den. qui faciunt ſol. VI. culp. jud.
5. Si quæ mulier ingenua aut vir mulierem meretricem clamaverit, & non poterit adprobare, ol. XLV. culp. jud.
6. Si quis alteri imputaverit, quod ſcutum ſuum projeciſſet in hoſte, vel fugiendo præ timore, :XX. den. qui faciunt ſol. III. culp. jud.
7. Si quis alterum delatorem clamaverit, & non potuerit comprobare DC. den. qui faciunt ſol. v. culp. jud.
8. Si quis alterum falſatorem clamaverit, & non potuerit comprobare, DC. den. qui faciunt ol. XV. culp. jud.

XXXIII. De viæ lacina.

1. Si quis Baroni viam ſuam obſtaverit, ant cum impioxerit, DC. qui faciunt ſol. XV. culpabilis idicetur.
2. Si quis mulieri ingenuæ viam ſuam obſtaverit, vel eam impinxerit, IDCCC. den. qui faciunt l. XLV. culp. jud.
3. Si quis viam quæ ad farinarium ducit, clauſerit, DC. den. qui faciunt ſol. XV. culp. jud.

XXXIV. De eo qui hominem ingenuum ſine cauſa ligaverit.

1. Si quis hominem ingenuum ſine cauſa ligaverit, ICC. denar. qui faciunt ſol. XXX. culpabilis dicetur.
2. Si vero eum ligatum in aliquam partem duxerit, IDCC. den. qui faciunt ſolidos XLV. culpabilis judicetur.
3. Si Romanus Francum ligaverit ſine cauſa, ICC. den. qui faciuot. ſol. XXX. culp. jud.
4. Si autem Francus Romanum ligaverit ſine cauſa, DC. den. qui faciunt ſol. XV. culp. jud.
5. Si quis hominem noxium ligatum per vim tulerit grafioni, vitam ſuam redimat.

XXXV. De Venationibus.

1. Si quis de diverſis venationibus aliquid aut furaverit aut celaverit, IDCCC. den. qui faciunt . XLV. culp. jud. quam legem tam de venationibus quam & de piſcationibus convenit obſervare.
2. Si quis cervum domeſticum, ſignum habentem aut occiderit ant furaverit, qui ad venationem faciendam manſuetus factus eſt, & cum teſtibus comprobare dominus ejus potuerit, quod cum venatione habuiſſet, & cum ipſo duas ant III. feras occidiſſet, IDCCC. den. qui faciunt ſol. XLV. culp. l.
3. Si quis cervum domeſticum, qui in venatione adhuc non fuit, aut occiderit aut furaverit, CC. den. qui faciunt ſol. XXXV. culp. jud.
4. Si quis cervum, quem alterius canes moverunt aut laſſaverunt, occiderit & celaverit, DC. n. qui faciunt ſol. XV. culp. jud.
5. Si quis aprum laſſum, quem alieni canes moverunt, occiderit, vel furaverit, DC. den. qui faci- . ſol. XV. culp. jud.

XXXVI. De ſepibus.

1. Si quis tres virgas, cum quibus ſepes ſuperligata eſt, vel retortas, quibus ſepes continetur, ulaverit, aut tres cambortas excervicaverit, DC. den. qui faciunt ſol. XV. culp. jud.
2. Si quis per alienam meſſem poſtquam germina produxerit, herpicem traxerit, aut cum carine via tranſierit, CXX. den. qui faciunt ſol. III. culp. jud.
3. Si quis per meſſem alienam poſtquam in culmum erigitur, ſine via cum carro tranſierit, DC. i. qui faciunt ſol. XV. culp. jud.
4. Si quis per malum ingenium in curtem alterius, vel in caſam, vel ubicunquem miſerit alid, quod furatum eſt, neſciente domino cujus poſſeſſio eſt, & ibidem inventum fuerit, ille qui per um ingenium hoc miſerit IID. den. qui faciunt ſol. LXII. S. culp. jud.

XXXVII. De homicidiis ſervorum vel ancillarum.

1. Si quis ſervus ſervum aut ancillam ſibi conſimilem occiderit, homicidam illum domini inter ividant.
2. Si quis ingenuus ſervum alienum adſalierit, & expoliaverit, & convictus fuerit, quod ei plusm XL. denar. valeant tuliſſet, ICC. den. qui faciunt ſol. XXX. culp. jud.
3. Si vero minus quam XL den. valent, tulerit, DC. den. qui faciunt ſol. XV. culp. jud.
4. Si quis ſervum alienum flagellaverit, & in XL. noctibus operare non potuerit XL. denar. qui unt ſol. I. & trianti uno quod eſt tertia pars ſolidi, culpabilis judicetur.
5. Si quis homo ingenuus lidum alienum expoliaverit, ICCCC. den. qui faciunt ſol. XXXV. culp.

6. Si

6. Si quis ſervum alienum mortuum per ſurtum expoliaverit, & ſpolia ipſa plusquam XL. denar. valeant. ICCCC. den. qui faciunt. ſol. XXXV. culp. jud.

7. Si autem ſpolia minus quam XL. den. valeant, DC. den. qui faciunt ſol. XV. culp. jud.

8. Si ſervus ingenuum hominem occiderit, ipſe homicida pro medietate compoſitionis hominis occiſi parentibus tradatur, aliam medietatem dominus ſervi ſe noverit ſoluturum, aut ſi legem intellexerit, potuerit ſe obmallare ut leudem non ſolvat.

XXXVIII. De quadrupedibus ſi hominem occiderint.

1. Si quis homo à qualibet pecude domeſtica fuerit occiſus, & hoc parentes illius teſtibus potuerint comprobare, quod dominus pecudis antea legem non adimpleverit, medietatẽ compoſitionis dominus ipſius quadrupedis cogatur exolvere: ipſum vero quadrupedem, qui eſt auctor criminis, pro medietate compoſitionis teſtituat requirenti, eo videlicet modo ſi dominus quadrupedis non intellexerit ſecundum legem ſe defendere.

XXXIX. De veſtigio minando.

1. Si quis bovem aut caballum vel quodlibet animal ſibi furatum perdiderit, & eum per veſtigium ſequendo fuerit conſecutus infra tres noctes, & ille qui eum ducit, ſe comparaſſe aut cambiaſſe dixerit, vel proclamaverit, ille qui per veſtigium ſequitur res ſuas, debet per tertiam manum adhramire. Si verò jam tribus noctibus exactis, qui res ſuas quæſierit, & invenerit, ille apud quem inveniuntur, ſi eas emiſſe aut cambiaſſe ſe dixerit, liceat ei adhramire. Quod ſi ille qui per veſtigium ſequitur, quod ſe agnoſcere dicit illo alio reclamante per tertiam manum adhramire noluerit, nec ſolem ſecundum legem culcaverit, ſed ei violenter quod ſe agnoſcere dicit, tuliſſe convincitur, ICC. den. qui faciunt. ſol. XXX. culp. jud.

XL. De caballis furatis.

1. Si quis caballum, qui carrucam trahit, furaverit, IDCCC. den. qui faciunt ſol. XLV. culp. jud. exc. cap. & dil.

2. Si quis Waranionem homini Franco furaverit, IDCCC. den. qui faciunt ſol. XLV. culp jud. exc. capitali & dil.

3. Si quis caballum ſpadatum furaverit, ICCCC. den. qui faciunt ſol. XXXV. culp. jud. exc. cap. & dil.

4. Si quis Waranionem regis furaverit, IIIDC. den. qui faciunt ſol. XC. culp. jud. exc. cap. & dil.

5. Si quis admiſſarium cum grege, hoc eſt, cum VII. aut XII. equabus furaverit, IID. qui faciunt ſol. LXII. S. culp. jud. exc. cap. & dil.

6. Si autem de grege minus fuerit usq; ad VI. capita, & pretium & cauſam ſuperius intimatam convenit obſervare.

7. Si quis puledrum anniculum vel bimum furaverit, DC. den. qui faciunt ſol. XV. culp. jud. exc. cap. & dil.

8. Si vero ſequentem poledrum furaverit, CXX. den. qui faciunt ſol. III. culp. jud. exc. cap. & dil.

9. Si quis jumenta aliena tribatterit, & evaſerint, DC. den. qui faciunt ſol. XV. culp. jud.

10. Si autem mortua inde fuerint, ICC. den. qui faciunt ſol. XXX. culp. jud.

11. Si quis prægnantem equam furaverit IDCC. den. qui faciunt ſol. XLV. culp. jud.

12. Si quis jumentum aut caballum furaverit ICCCC. den. qui faciunt ſol. XLV. culp. jud. exc. cap. & dil.

13. Si quis admiſſarium alienum ſine conſenſu domini ſui ſpadaverit, DC. den. qui faciunt ſol. XV. culp. judicetur. & per unum quodq; jumentum, quæ ille continere conſueverat, triaen componat, quod eſt tertia pars ſolidi, id eſt XII. denarii, & tertia pars unius denarii.

14. Si quis per ſuperbiam aut inimicitiam, caballos aut jumenta aliena tribatterit, vel debilitaverit, ICC. den. qui faciunt ſol. XXX. culp. jud.

15. Si quis caballum alienum ſine conſenſu domini ſui excurtaverit, CXX. den. qui faciunt ſol. III. culp. jud.

16. Si quis caballum alienum excorticaverit, CXX. den. qui faciunt ſol. III. culp. jud.

XLI. De his qui aliena mancipia ſollicitaverint.

1. Si quis mancipium alienum ſollicitaverit, & convictus fuerit, DC. den. qui faciunt ſol. V. culp. jud.

2. Si quis ſervum alienum plagiaverit, id eſt, per circunventionem de ſervitio domini ſui abſtraxerit, & trans mare ſive in quamlibet regionem ipſum duxerit, & ibidem à domino ſuo inventus fuerit, & ipſum à quo in patria plagiatus eſt, in mallo publico nominaverit, & tres ibidem teſtes dominus habere debet, & iterum cum ſervus ipſe citra mare vel de qualibet regione fuerit revocatus, in altero mallo debet nominare, qui eum plagiaverit, & ibidem ſimiliter tres teſtes debent adeſſe. Ad tertium vero mallum ſimiliter fieri debet, ut novem teſtes jurent quod ſervum ipſum æqualiter ſemper ſuper plagiatorem dicere audiſſent. Sic poſtea qui eum plagiaverit, ICCCC. den. qui faciunt ſol. XXXV. culpabilis judicetur, excepto capitali & dil. ea tamen ratione ut nomina hominum & villarum æqualiter per totos tres mallos debeat nominare.

3. Si quis hominem ingenuum plagiaverit, vel vendiderit & poſtea in patriam reverſus fuerit, . den. qui faciunt ſol. c. culp. jud.

4. Si quis hominem ingenuum vendiderit, & poſtea in patriam ad propria reverſus non fuerit, II. den. qui faciunt ſol. cc. culp. jud.

XLII. De ſervo qui de furto fuerit interpellatus.

1. Si cujus ſervus de furtu fuerit interpellatus, ſi talis cauſa eſt unde ingenuus DC. den. qui faciut ſol. xv. componere debeat, ſervus ſuper ſcamnum tenſus cxx. ictus accipiat.

2. Si vero antequam torqueatur, fuerit confeſſus, & domino ejus ita placuerit, cxx. den. qui faunt ſol. III. pro dorſo ſuo reddat, & capitale dominus ſervi in locum reſtituat.

3. Si autem talis culpa fuerit, de qua ingenuus, tcccc. den. qui faciunt ſol. xxxv. componere beat, ſimiliter ſervus cxx. ictus accipiat tenſus.

4. Et ſi in ipſo ſupplicio fuerit confeſſus, aut caſtretur, aut ccxl. den. qui faciunt ſol. vi. ſolvat. ominus vero ſervi capitale in locum reſtituat requirenti.

5. Et ſi ſervus confeſſus non fuerit, & ille qui eum torquet, adhuc ipſum ſervum torquere vorit, etiam nolenti domino ſervi pignus donare debet, & ipſum ſervum ad majora ſupplicia retine-. Et ſi poſtea ſervus ad majora ſupplicia traditus confeſſus non fuerit, qui eum torquebat, ipſum ha-at, Dominus vero ſervi de quo jam pignus acceperat, pretium pro ipſo ſervo ſuo ſuſcipiat.

6. Si vero ſupra dominum ſervus confeſſus fuerit, nunquam credatur.

7. Si vero majori crimine ſervus inculpatus fuerit, de quo ingenuus IDCCC. den. qui faciunt l. xlv. poſſet culpabilis judicari, & inter ſupplicia confeſſus fuerit, capitali ſententia feriatur.

8. Si autem ſervus de quolibet crimine inculpatus fuerit, & dominus ſervi ipſius præſens adcrit, ab eo qui repetit, admoneatur, ut ſervum ſuum ad juſta ſupplicia dare non differat, & qui repe-, virgas paratas habere debet, quæ in ſimilitudinem minimi digiti groſſitudinem habeant, & ſcanum paratum habere debet, ubi ſervum ipſum tendere poſſit.

9. Quod ſi dominus ſervi ſupplicia diſtulerit, & ſervus præſens fuerit, continuo ipſe qui repetit, mino ſervi ſolem collocet, & ad ſeptem noctes placitum concedat, ut ſervum ad ſupplicia tradat.

10. Si infra ſeptem noctes ſervum ad ſupplicia diſtulerit tradere, ſolem ei iterato, is qui repe-, collocet, & ſic iterum ad alias ſeptem noctes placitum tribuat, id eſt, ut xiv. noctes à prima admotione compleantur.

11. Quod ſi impletis xiv. noctibus ſervum noluerit ad ſupplicia dare, omnem cauſam & comſitionem dominus in ſe excipiat, hoc eſt, ut ſi talis cauſa fuerit, de qua ingenuus DC. den. qui faciunt l. xv. componere debeat, tantum ipſe dominus ſervi reddat.

12. Si verò major culpa fuerit de qua ingenuus IDCCC. den. qui faciunt ſol. xlv. componere deat, & dominus ſervum non præſentaverit, ipſum numerum ſolidorum reddat & capitale in locum ſtituat.

13. Quod ſi adhuc major culpa fuerit, quæ ſervo requiritur, dominus ſervi non ut ſervus, ſed ingenuus totam legem ſuper ſe ſolviturus accipiat.

14. Si autem ſervus abſens fuerit, dominum ſervi, is qui repetit, ſecretius admonere debet, ut vum ſuum infra ſeptem noctes præſentem faciat, quod ſi non fecerit, tunc repetens ſolem illi cum tibus collocet, & ſi infra alias ſeptem noctes ipſum ſervum non preſentaverit, iterum repetens cum tibus ſolem ei collocet, & tertia vice adhuc ſeptem noctes placitum illi concedat, id eſt, ut totus merus ad viginti & unam noctem perveniat. Quod ſi poſt tria placita ſervum noluerit ligatum ſupplicia dare, & per ſingula placita ſolem ei collocaverit, tunc dominus ſervi omnem repetitiom, ſicut ſuperius diximus, non ut ſervus, ſed quaſi ingenuus hoc commiſiſſet, talem compoſitiom repetenti reſtituat.

15. Si vero ancilla in tali crimine inculpatur, de quo ſervus caſtrari debuerat, ccxl. den. qui faant ſol. vi, ſi convenit, dominus reddat, aut ccxl. ictus accipiat flagellorum.

XLIII. De homicidiis ingenuorum.

1. Si quis ingenuus Francum aut hominem barbarum occiderit, qui lege Salica vivit, VIII. den. i faciunt ſol. cc. culp. jud.

2. Si vero eum in puteum aut ſub aquam miſerit, xxiv. denar. qui faciunt ſol. DC. culp. jud.

3. Si autem de ramis, vel de hallis, aut de qualibet re eum cooperuerit aut incenderit, xxiv. nar. qui faciunt ſol. DC. culp. jud.

4. Si quis eum occiderit qui in truſte dominica eſt, xxiv. denar, qui faciunt ſol. DC. culp. jud.

5. Si vero in puteum aut ſub aquam miſerit, aut de hallis vel de ramis eum cooperuerit aut innderit, LXII. denar. qui faciunt ſol. IDCCC. culp. jud.

6. Si quis Romanum hominem convivam regis occiderit, XII. denar. qui faciunt. ſol. ccc. lp. jud.

7. Si Romanus homo poſſeſſor, id eſt, qui res in pago ubi commanet, proprias poſſidet, occis fuerit, is qui eum occidiſſe convincitur, IV. den. qui faciunt ſol. c. culp. jud.

7. Si quis Romanum tributarium occiderit, IDCCC. denar. qui faciunt ſol. XLV. culp. jud.

9. Si

9. Si quis hominem invenerit in quadrivio ſine manibus & ſine pedibus, quem inimici ſui detruncatum dimiſerint, & eum vita privaverit ſeu percciderit, IV. den. qui ſaciunt ſol. c. culp. jud.

10. Si quis hominem ingenuum in puteum aut in pelagus, aut in quodlibet præcipitium, ubi periculum mortis eſſe poſſit, impinxerit, & ille qui projectus eſt quodlibet modo ab eodem periculo vivus evaſerit, ille qui eum impinxerit, IV. denar. qui ſaciunt ſol. c. culp. jud.

11. Si autem qui præcipitatus eſt mortuus fuerit, tota leude ſua componatur. Atque ita unaquæque perſona quæ majori minorive compoſitione componi debuerat, ſi de præcipitio periculum mortis evaſerit, medietate leudis ſuæ conponatur, qua componi debuerat ſi mortuus fuiſſet, nam & ſi mortuus fuerit, unusquisque ſecundum modum leudis ſuæ componat.

12. Si quis hominem ingenuum culibet ſocio ſuo de quolibet crimine accuſaverit, & per ejus commotionem ſive mendacium, ille qui accuſatus eſt, occiſus fuerit, ſi ei adprobatum fuerit, medietate leudis ejus componat, ille vero qui eum occidit, ſecundum legem pleniter eum componat.

XLIV. De homicidiis à contubernio factis.

1. Si quis collecto contubernio hominem ingenuum in domo ſua adſallierit, & ibidem eum occiderit, XXIV. den. qui faciunt ſol. DC. culp. jud.

2. Si verò in truſte dominica, ille qui occiſus eſt, fuerat, LXXII. denar. qui ſaciunt ſol. IDCCC. culp. jud.

3. Quod ſi corpus occiſi hominis tres plagas vel amplius habuerit, tres qui inculpantur, & quod in eo contubernio fuiſſent convincuntur, legem ſuperius comprehenſam ſingulatim cogantur exolvere. Alii verò tres de eodem contubernio, IIIDC. den. qui faciunt ſol. XC. unusquisq; illorum culp. jud. Et tres adhuc in tertio loco de eodem contubernio, IDCCC. den. qui faciunt ſol. XLV. ſinguli eorum cogantur exolvere.

4. Si verò Romanus vel lidus in tali contubernio occiſus fuerit, hujus compoſitionis, medietas ſolvatur.

XLV. De homicidiis in convivio factis.

1. Si in convivio ubi quatuor aut quinque fuerint homines, unus ex ipſis interfectus fuerit, illi qui remanent aut unum convictum reddant, aut omnes mortis illius compoſitionem conjectent, quæ lex usq; ad ſeptem qui fuerint in convivio illo convenit obſervari.

2. Si vero in illo convivio plus quam ſeptem fuerint, non omnes teneantur obnoxii, ſed quibus fuerit imputatum illi ſecundum legem componant.

3. Si quis foris caſa ſive iter agens ſeu in agro poſitus à contubernio fuerit occiſus, & tres vel amplius habuerit plagas, tres de eodem contubernio, qui convicti fuerint ſingillatim mortis illius compoſitionem componant, & tres alii de ipſo contubernio ICC. denar. qui faciunt ſol. XXX. unusquisq; illorum, culpab. jud. Et tres adhuc alii de ipſo contubernio, DC. den. qui faciunt ſol. XV. ſinguli eorum culp. jud.

XLVI. De reippis.

1. Si quis homo moriens viduam dimiſerit, & eam quis in conjugium voluerit accipere, antequam eam accipiant Tunginus aut Centenarius mallum indicent, & in ipſo mallo ſcutum habere debent, & tres homines cauſas tres demandare, & tunc ille qui viduam accipere vult, cum tribus teſtibus qui adprobare debent, tres ſolidos æque penſantes & denarium habere debet, & hoc factu ſi eis convenit, viduam accipiat.

2. Si vero iſta non fecerit, & ſic eam acceperit, illi cui reippus debetur, IID. den. qui faciunt ſol. LXII. S. culp. jup.

3. Si autem quæ ſuperius diximus omnia ſecundum legem impleverit, & tres ſol. & denarium ille cui reippus debetur acceperit, tunc eam legitime accipiat.

4. Hoc diſcernendum videtur, cui reippus debeatur.

5. Si nepus fuerit ſororis filius ſenior, ille reippum accipiat.

6. Si vero nepus non fuerit, neptis filius ſenior ille accipiat.

7. Quod ſi neptis filius non fuerit, conſobrinæ filius qui ex materno genere venit, ipſe accipiat.

8. Si autem nec conſobrinæ filius fuerit, tunc avunculus frater matris reippum accipiat.

9. Si verò avunculus non fuerit, tunc frater illius, qui ipſam mulierem ante habuerat, ſi in hæreditatem defuncti fratris, id eſt, mariti mulieris illius venturus non eſt, ipſe reippum accipiat.

10. Quod ſi nec ipſe fuerit, tunc qui proximior fuerit poſt ſuperius nominatos, qui ſingillatim ſecundum parentillam dicti ſunt usq; ad ſextum genuculum, ſi in hæreditatem illius mariti defuncti non accedat, ipſe reipum accipiat.

11. Si autem nullus niſi poſt ſextum genuculum proximus fuerit, in fiſcum ipſe reippus vel cauſa quæ inde orta fuerit, colligatur.

XLVII. De eo qui villam alienam occupaverit, vel ſi duodecim menſibus eam tenuerit.

1. Si quis ſuper alterum in villam migrare voluerit, & aliqui de his qui in villa conſiſtunt eum ſuſcipere voluerint, & vel unus ex ipſis extiterit, qui contradicat, migrandi licentiam ibidem non habeat.

2. Si

2. Si vero contra interdictum unius vel duorum io ipſa villa conſedere præſumpſerit, tunc in-erdictor teſtari debet illi eum teſtibus, ut infra decem noctes inde exeat, & ſi noluerit, iterum ad)ſum cum teſtibus veniat, & teſtetur illi, ut infra alias decem noctes ſecedat. Quod ſi noluerit, ite-um tertio placito, ut infra decem noctes exeat, denunciet. Si vero xxx. noctes impletæ fuerint, & cc tunc voluerit exire, ſtatim illum manniat ad mallum, & teſtes ſuos qui ad ipſa placita fuerunt :cum præſtos habeat. Si autem ipſe cui teſtatum eſt venire noluerit, & eum aliqua ſunnis non de-nuerit. & ſecundum legem ſupradictam teſtatus fuerit, tunc ipſe qui ei teſtatus eſt ſuper fortuna ſua onat, & grafionem roget, ut accedat ad locum, & ipſum inde expellat, & ſi ibi aliquid elaboravit, ua legem noluit audire amittat, & inſuper ıcc. den. qui faciunt ſol. xxx. culp. jud.

3. Si vero quis alium in villam alienam migrare rogaverit, antequam cooventum fuerit,)ccc. den. qui faciunt ſol. xlv. culp. jud.

4. Si autem quis migraverit in villam alienam, & ei aliquid infra xII. menſes ſecundum legem)nteſtatum non fuerit, ſecurus ibidem conſiſtat ſicut & alii vieini.

XLVIII. De afatomia.

1. Hoc convenit obſervare ut tunginus vel centenarius mallum indicent, & ſcutum in ipſo allo habeat, & tres homines cauſas tres demandare debent in ipſo mallo, & requiratur poſtea ho-o qui ei non pertinet, & ſic feſtucam in laiſum jactet, & ipſi in cujus laiſum feſtucam jactaverit, di-t verbum de fortuna ſua quantum ei voluerit dare, poſtea ipſe in cujus laiſum feſtucam jactave-, in caſa ipſius manere & hoſpites tres ſuſcipere, & de facultate ſua, quantum ei datur, in poteſtate a habere debet, & poſtea ipſe cui creditum eſt iſta omnia cum teſtibus collectis agere deb.t. Poſtea t ante regem, aut in mallo legitimo illi cui fortunam ſuam deputavit, ei reddere debet, & accipiat)ſtea feſtucam in mallo ipſo ante duodecim menſes ipſe quem hæredem deputavit in laiſum ſuum :tet, & nec minus, nec majus, oiſi quantum ei creditum eſt. Et ſi contra hoc aliquid dicere vo-:rit, debent tres teſtes jurati dicere quod ibi fuiſſent in mallo ubi tunginus vel centenarius indi-runt, & quod vidiſſent hominem illum, qui fortunam ſuam dedit in laiſum illius quem jam ele-rat. Feſtucam jactare & nominare illum debent, qui fortunam ſuam in laiſum electi jactavit, nec n & illum in cujus laiſum feſtucam jactavit, & hæredem appellavit, ſimiliter nominent, & al-i tres teſtes jurati debent dicere quod in caſa illius hominis qui fortunam ſuam donavit, ille in jus laiſum feſtucam jactavit ibidem manſiſſet, & hoſpites tres vel amplius collegiſſet, & paviſſet, .1 ibidem gratias egiſſent, & in beudo ſuo pultes manducaſſent, & teſtes collegiſſent, iſta omoia ı tres teſtes jurati dicere debent, quoniam in mallo legitimo vel ante regem ille qui accepit in .um ſuum fortunam in mallo publico hoc eſt ante theada vel tanginum fortunam illam quem hæ-lem appellavit publicè coram omnibus feſtucam in laiſum ipſius jactaſſet, & hæc omnia novem tes debent adfirmare.

XLIX. De filtortis, hoc eſt, qualiter homo furatas res intertiare debet.

1. Si quis qui lege Salica vivit ſervum aot ancillam, caballum vel bovem ſeu jumentum, ſeu amlibet rem ſuam ſub alterius poteſtate agnoverit, mittat eam in tertiam manum, & ille apud :m agnoſcitur debet adhramire, & ſi intra Ligerim aut Carbonariam ambo manent, & qui agno-& apud quem agnoſcitur in noctes quadraginta placitum faciant, & in ipſo placito quaoticunque rint qui rem intertiatam vendiderint aut cambiaverint, aut fortaſſe in ſolutionem dederint, nes intra placitum iſtum commoneantur, ut unusquisque cum negociatoribus ſuis alter aterum noneat. Si quis vero commonitus fuerit, & aliqua ſunnis eum non detinuerit, & ad placitum ıire diſtulerit, tunc ille qui cum eo negociavit habeat tres teſtes quod enunciaſſet ot ad placitum .ire debuiſſet, & alios tres ſimiliter habeat, quod cum eo publice negociaſſet; hoc ſi fecerit, exi-ſe de latrocinio, ille autem qui admonitus non venerit ſuper quem teſtes juraverint, erit latro ıs qui res ſuas agnoſcit, & ei ſecundum legem ipſas componat, & inſuper precium illi reddat cum eo negociavit, iſta omnia ubi ſuus hamallus eſt, ſuper quem res primitus agnita fuerit aut :rtiata, fieri debent. Quod ſi trans Ligerim aut Carbonariam manet ille apud quem res agno-ur, in noctibus lxxx. lex iſta cuſtodiatur.

L. De falſo teſtimonio.

1. Si quis falſum teſtimonium præbuerit, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. jud.

2. Quod ſi aliquis alicui imputaverit quod ſe perjuraſſet, & non potuerit adfirmare, DC. den. faciunt ſol. xv. culp. jud.

3. Si alicui fuerit imputatum qood ſe perjuraſſet, & hoc qui impotaverit adfirmare potuerit, de ipſis conjuratoribus perjuri unusquisque illorum, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. jud.

4. Alii vero qui ſuper ipſos tres fuerint quinis ſolidis culp. jud.

5. Ipſe vero cui imputatum fuerit, exceptis cauſa vel capitali & dilatura DC. denar. qui faciunt xv. culp. jud.

LI. De teſtibus adhibendis.

1. Si quis teſtes neceſſarios habuerit, & fortaſſe ipſi ad placitum venire noluerint, ille qui eos neceſſarios habet, mannire illos debet cum teſtibus ad placitum, ut ea quæ ſciunt jurantes dicant.

2. Si vero noluerint venire, , & eos ſunnis non detinuerit, unusquisque illorum DC. denar. qui faciunt ſol. xv. culp. jud.

3. Si vero præſentes fuerint ad teſtimonium vocati, & noluerint jurando dicere ea quæ ſciunt & forbanniti fuerint, DC. den. qui faciunt ſol. xv. unusquisque illorum culp. jud.

LII. De eo qui fidem factam alteri reddere noluerit.

1. Si quis ingenuus aut lidus alteri fidem fecerit, tunc ille cui fides facta eſt, xl. noctes aut quomodo placitum fecit, quando fidem ei fecit ad domum illius cum teſtibus ambulare debet, vel cum illis qui precium adpreciare debent, & ſi noluerit fidem factam ſolvere, DC. denar. qui faciunt ſol. xv. culp. jud.

2. Si vero adhuc ſupradictum debitum ſolvere noluerit, debet eum ſic admallare, Rogo te judex ut hominem illum denominatum gaſachionem meum, qui mihi fidem fecit, de debito tali denominato ſecundum legem Salicam mihi inde eum adſtringas. Tunc judex dicere debet, Ego gaſachium tuum illum in hoc mallo quod lex Salica habet. Tunc ille cui fides facta eſt, debet teſtificari fidejuſſori, ut nulli alteri nec ſolvat, nec pignus donet ſolutionis, antequam ei impleat unde fidem fecit. Et ſic feſtinanter ad domum illius, qui ei fidem fecit, cum teſtibus accedat, & roget eum ſolvere debitum ſuum. Quod ſi noluerit, ſolem ei collocet. Et ſi ei ſolem culcaverit, tres ſolidos ſuper debitum addat, & ſic usque ad tres vices per tres mannitas facere debet. Iſta igitur omnia facta ſi adhuc noluerit debita componere usque ad novem ſolidos debitum aſcendat, id eſt, ut per ſingulas admonitiones, vel ſolem culcatum, terni ſolidi adcreſcant. Si vero nec fidem factam in placito legitimo ſolvere noluerit, tunc ille cui fides facta eſt ambulet ad grafionem loci illius in cujus pago manet, accipietque feſtucam, & dicat verbum iſtud, Tu grafio, rogo te quia ille homo denominatus qui mihi fidem fecit, quem legitime habeo adjactivum vel admallatum ſecundum legem Salicam, & ego ſuper me, & ſuper fortunam meam pono, quod ſecurus mitto in fortunam illius manum, & dicat de quanta cauſa ei fidem fecerat. Tunc grafio congreget ſecum ſeptem ragimburgios idoneos, & cum ipſis ad calam illius fidejuſſoris veniat, & roget eum ſi præſens eſt, Per voluntatem tuam ſolve homini iſti, de quo ei fidem feciſti, & hoc quod debes ſecundum precium legitimè preciatum ſatisfacere ſtude. Quod ſi tunc adimplere noluerit præſens, aut ſi abſens fuerit, ſtatim rachimburgii precium adpreciatum, quantum debitum quod debet valuerit, de fortuna illius tollant, & ſi fredus antea de ipſa cauſa non fuerat datus, duas partes ille cujus cauſa eſt ad ſe revocet, & grafio tertiam partem obtineat.

3. Si autem grafio ibi invitatus non venerit, & ſunnis eum aliqua non detinuerit, aut certa ratio dominica, & ſi diſtulerit ut ibi non ambulet, neque mittat ut cum juſtitia exigatur debitum, aut ſe redimat, aut de vita componat.

LIII. De eo qui grafionem ad res alienas tollendas injuſte invitaverit.

1. Si quis grafionem ad res alienas injuſtè tollendas invitaverit antequam gaſachium ſuum ſecundum legem habeat admallatum, VIII. den. qui faciunt ſol. CC. culp. jud.

2. Si vero grafio invitatus contra legem ſupra debitum juſtum aliquid amplius tulerit, aut ſe redimat, aut de vita componat.

LIV. De re præſtata.

1. Si quis alteri de rebus ſuis aliquid præſtiterit, & ei reddere noluerit, ſic eum debet mallare. Cum teſtibus ad domum illius cui res præſtavit accedat, & ſic conteſtetur ei. Quia res meas noluiſti reddere, quas tibi præſtiti, in hoc eas tene nocte proxima quod lex Salica continet, & ſic ei ſolem collocet. Si nec tunc voluerit reddere, adhuc ſuper VII. noctes ſimiliter conteſtetur ſicut antea fecit, ut nocte proxima ſecundum quod lex Salica continet res ſuas tenere debeat. Quod ſi nec tunc voluerit reddere, iterum poſt ſeptem alias noctes ad eum ſimiliter cum teſtibus veniat & roget, ut debitum ſuum reddat. Ergo ſi tunc noluerit reddere, nec fidem facere reddendi, ſupra debitum quod ei præſtitutum eſt, & ſuper illos novem ſolidos, qui per tres admonitiones accreverunt, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. jud.

LV. De manu de æneo redimenda.

1. Si quis ad æneum mallatus fuerit, & forſitan convenerit, ut ille qui admallatus eſt manum ſuam redimat & juratores donet, ſi talis cauſa eſt, de qua legitime ſi convictus fuiſſet DC. denar. qui faciunt ſol. xv. componere debeat, tunc CXX. den. qui faciunt ſol. III. manum ſuam redimat.

2. Si vero plus ad manum ſuam redimendam dederit, fredus grafioni ſolvatur, tanquam ſi de ipſa cauſa convictus fuiſſet.

3. Si vero talis cauſa fuerit, de qua ſi convictus fuiſſet, MCCCC. denar. qui faciunt ſol. xxxv.

debuiſſet

uiſſet ſolvere, & convenit ut manum ſuam redimat & juratores donet, IX. ſolid. manum ſuam imat.

4. Quod ſi amplius dederit; fredus grafioni ſolvatur tanquam ſi de ipſa cauſa convictus ſſet.

5. Quod ſi major culpa fuerit de qua LXII S. ſol. ſolvere ſi convictus fuiſſet deberet, & conve-ut manum ſuam redimat, cum ſol. XV. manum ſuam redimat.

6. Et ſi amplius dederit, fredus grafioni ſolvatur tanquam ſi de ipſa cauſa coovictus fuiſſet, redemptio usque ad leudem ſic permaneat.

7. Si autem leudem alter alteri imputaverit, & cum ad æneum habet mallatum, & convenit, nanum ſuam redimat, & juratores donet, cum ſolid. XXX. manum ſuam redimat.

8. Et ſi amplius dederit fredum grafioni perſolvat, tanquam ſi de ipſa cauſa convictus exſſet.

LVI. De eo qui grafionem occiderit.

1. Si quis grafionem occiderit, XXIV. den. qui faciunt ſol. DC. culpab. jud.

2. Si quis ſagibaronem qui puer regis fuerat occiderit, XII. den. qui faciunt ſolid. CCC. culp. icetur.

3. Si quis ſagibaronem qui ingenuus eſt, & ſe ſagibaronem poſuit, occiderit, XXIV. denar. qui iunt ſol. DC. culpabilis jud.

4. Sagibarones in ſingulis mallobergiis, id eſt, plebs quæ ad unum mallum convenire ſolet, quam tres eſſe non debent, & ſi cauſa aliqua ante illos ſecundum legem fuerit definita, ante ſionem removere eam non licet.

LVII. De corporibus expoliatis.

1. Si quis corpus hominis mortui antequam in terram mittatur per furtum expoliaverit, IID. qui faciunt ſol. LXII S. culp. jud.

2. Si quis tumulum ſuper hominem mortuum expoliaverit vel diſſipaverit, DC. den. qui fac. XV. culp. jud.

3. Si quis ariſtatonem, hoc eſt, ſtaplum ſuper mortuum miſſum capulaverit, aut mandualem eſt ſtructura, ſive ſelave, qui eſt ponticulus, ſicut more antiquorum faciendum fuit, qui hoc de-erit, aut mortuum exinde expoliaverit, de unaquaq; de iſtis DC. den. qui fac. ſol. XV. culp. jud.

4. Si quis hominem mortuum ſuper alium in nauſo vel in petra miſerit, ICCCC. den. qui faciſol. XXXV. culp. jud.

5. Si quis corpus jam ſepultum effoderit aut expoliaverit, wargus ſit, hoc eſt expulſus de eopago, usque dum cum parentibus defuncti convenerit, ut & ipſi parentes rogati ſint pro eo, eat ei infra patriam eſſe, & quicunque antea panem, aut hoſpitalitatem ei dederit, etiam ſi uxor hoc fecerit, CD. denar. qui faciunt ſol. XV. culp. jud.

6. Auctor vero ſceleris hujus ſi ipſe hoc fecit & comprobatus fuerit, vel alium ad iſtud faciendum locaverit, VII. den. qui faciunt ſol. CC. culp. jud.

7. Si quis domum in modum baſilicæ factam ſuper hominem mortuum expoliaverit, ICC. qui faciunt ſol. XXX. culp. jud. exc. cap. & dil.

LODOVEI REGIS FRANCORUM
AUGUSTI, CONSULIS ROMANI AC PATRITII
DECRETIONES

Anno Chriſti 490.

mundi Legibus Salicis addendæ, in Comitiis Aquisgranenſibus Anno Imperii ſui V. cum univerſo cœtu populi promulgatæ, & poſtea in Theodonisvillanis Comitiis confirmatæ & pro Lege haberi juſſæ.

LVIII. De incendio vel expoliatione Eccleſiæ ſive homicidiis clericorum.

I quis eccleſiam ſanctificatam, vel ubi reliquiæ ſanctorum reconditæ ſunt, incenderit, vel de infra ipſa eccleſia aliquam expoliationem de altari, aut de infra illam eccleſiam aliquid tulerit, 1.
VIII. denar. qui faciunt ſol. CC. culp. jud. exc. cap. & dil.

2. Si quis diaconem interfecerit XII. denar. qui faciunt ſol. CCC. culp. jud. 2.

3. Si quis presbyterum interfecerit, XXIV. den. qui faciunt ſol. DC. culp. jud.

4. Si quis epiſcopum interfecerit DCCCC. ſol. culp. jud.

LIX. *De eo qui ad mallum venire contempſerit.*

1. Si quis ad mallum venire contempſerit, & quod ei à ragimburgiis judicatum fuerit implere diſtulerit, ſi nec de compoſitione, nec de ulla lege fidem facere voluerit, tunc ad regis præſentiam ipſum mannire debet, & ibidem XII. teſtes eſſe debent, qui per ſingula placita jurando dicant, quod ibidem fuiſſent ubi rachimburgii ei judicaſſent, & ille decretum judicium contempſiſſet, iterum alii tres jurare debent quod ibidem fuiſſent, poſt illam diem in qua ei ragimburgii judicaverunt, ut aut per æneum, aut per compoſitionem ſe educeret, hoc eſt de illa die in XL. noctes, in mallo iterum ſolem culcaverit, & nullatenus legem implere voluerit, tunc eum debet mannire ante regis præſentiam in XIV. noctes & tria teſtimonia jurando dicant quod eum manniſſet. Quod ſi nec tunc venerit, & iſta omnia novem teſtimonia conjurando quæ ſuperius diximus, vera eſſe dixerint, ſimiliter ei iterum ſolem culcet, & illos tres teſtes ibidem habeat ubi culcaverit ſolem, & iſta omnia compleverit, qui eum admallat, & ille qui admallatur ad nullum placitum venire, nec per legem ſe educere voluerit, tunc rex ad quem mannitus eſt extra ſermonem ſuum eum eſſe dejudicet, & ita ille culpabilis, & omnes res ſuæ erunt in fiſco, aut cui fiſcus dare voluerit, & quicunque ei panem dederit, aut in hoſpitium collegerit, etiam ſi uxor ejus propria ſit, DC. den. qui faciunt ſolid. XV. culp. jud. donec omnia quæ ei legibus imputantur, ſecundum legem componat.

LX. *De rachimburgiis qui ſecundum legem non judicant.*

1. Si quidem rachimburgii in mallo reſidentes, cum cauſa diſcuſſa fuerit inter duos cauſatores admoniti ab eo qui cauſam requirit ut legem Salicam dicant, & ſi legem dicere noluerint, tunc ab eo qui cauſam requirit ſint iterum admoniti usque in tertia vice: quod ſi dicere noluerint tunc dicat ille qui cauſam requirit. Ego vos tangano usque dum vos inter me & contra cauſatorem meum legem judicetis. Et ſi tunc dicendi ſe legem diſtulerint, ſole culcato ſeptem de illis unusquisque CXX. den. qui faciunt ſol. III. culp. jud.

2. Et ſi adhuc tunc rachimburgii deſpexerint nec legem dicere voluerint, neque de tribus ſolidis compoſitionem facere, tunc unusquisque illorum ſeptem, culcato ſole DC. den. qui faciunt ſol. XV. culp. jud.

3. Similiter ſi comprobati fuerint legem non judicaſſe ſeptem ex eis unusquisque, DC. denar. qui faciunt ſol. XV. culp. jud.

4. Si autem rachimburgii legem judicant, & cui judicatum fuerit, hoc ſuſtinere noluerit, & dicit contra legem judicaſſe ſibi, & hoc comprobare non potuerit, contra unumquemq; de ſeptem rachimburgiis, DC. den. qui faciunt ſol. XV. culp. jud.

LXI. *De chrene chruda.*

1. Si quis hominem occiderit & in tota facultate ſua non habuerit unde totam legem implere valeat, XII. juratores donet, quod nec ſuper terram nec ſubtus terram amplius de facultate non habeat, niſi quod donatum habet, poſtea intrare debet in caſam ſuam, & de quatuor angulis de terra illa in pugno ſuo colligat, & ſtare in durbilo, hoc eſt in liminari, & intus captare & cum ſiniſtra manu de illa terra, ultra ſuas ſcapulas jactare, ſuper quem proximiorem parentem habet, quod ſi jam pater aut mater vel frater ſolverint, tunc ſuper ſororem matris aut ſuper ſuos filios debet illam terram jactare, id eſt, ſuper tres de generatione matris qui proximiores ſunt, & poſtea in camiſa diſcinctus, & diſcalciatus cum palo in manu ſupra ſepem ſalire debet, ut pro medietate quantum de compoſitione diger eſt, aut quantum lex indicat illi tres ſolvant. Idem illi alii qui de paterna generatione veniunt facere debent. Si vero aliquis ex illis pauperior fuerit, & non haber unde ad integrum debitum ſolvat, quicunque de illis amplius habet, iterum ſuper illum chrene chruda, ille qui pauperior eſt jactet, & ille totam legem componat. Quod ſi nec ipſe habuerit ut totam legem perſolvat, tunc illum qui homicidium fecit, ille qui eum in fide ſua habet per quatuor mallos præſentem faciat. Et ſi eum nullus ſuorum per compoſitionem voluerit redimere, de vita componat.

LXII. *De alode.*

1. Si quis homo mortuus fuerit, & filios non dimiſerit, ſi pater aut mater ſuperfuerint, ipſi in hæreditatem ſuccedant.

2. Si pater aut mater non ſuperfuerint, & fratres vel ſorores reliquerit, ipſi hæreditatem obtineant.

3. Quod ſi nec iſti fuerint, ſorores patris in hæreditatem ejus ſuccedant.

4. Si vero ſorores patris non extiterint, ſorores matris ejus hæreditatem ſibi vendicent.

5. Si autem nulli horum fuerint, quicunque proximiores fuerint de paterna generatione, ipſi in hæreditatem ſuccedant.

6. DE TERRA VERO SALICA NULLA PORTIO HÆREDITATIS MULIERI VENIAT: SED AD VIRILEM SEXVM TOTA TERRÆ HÆREDITAS PERVENIAT.

LXIII. De eo qui ſe de parentilla tollere vult.

1. Si quis de parentilla tollere ſe voluerit, in mallo ante tunginum aut centenarium ambulet, & ibi quatuor fuſtes alninos ſuper caput ſuum frangat, & illas quatuor partes, in mallo jactare debet, & ibi dicere, ut & de juramento, & de hæreditate, & de tota illorum ſe ratione tollat.

2. Et ſi poſtea aliquis de parentibus ſuis aut moritur, aut occiditur, nihil ad eum de ejus hæreditate, vel de compoſitione pertineat.

3. Si autem ille occiditur, aut moritur, compoſitio aut hæreditas ejus non ad hæredes ejus, ſed ad fiſcum pertineat, aut cui fiſcus dare voluerit.

LXIV. De charocna.

1. Si quis alteri de manu aliquid per vim tulerit aut rapuerit, rem pro capitali reſtituat, & inſuper ICC. den. qui faciunt ſolid. xxx. culp. jud.

2. Si quis homini aliquid, quod ei in tertia manu miſſum fuerat, per vim tuliſſe convincatur, CC. den. qui faciunt ſolid. xxx. culp. judic.

LXV. De compoſitione homicidii.

1. Si alicujus pater occiſus fuerit, medietatem compoſitionis filii colligant, & aliam medietatem parentes qui proximiores fuerint tam de paterna, quam de materna generatione dividant.

2. Quod ſi de una parte vel paterna vel materna nullus proximus fuerit, portio illa ad fiſcum perveniat, vel cui fiſcus conceſſerit.

LXVI. De homine in hoſte occiſo.

1. Si quis hominem in hoſte occiderit, triplici compoſitione componat, ſicut in patria componere debuit, excepto ſi ex truſte regali non fuerit ille homo.

2. Nam ex truſte regali fuerit, eandem compoſitionem quam infra patriam facere debuit culpabilis judicetur: hoc ſunt den. lxII. qui faciunt ſol. IDCCC.

LXVII. De eo qui alterum hereburgium clamaverit.

1. Si quis alterum hereburgium clamaverit, hoc eſt, ſtrioportium, aut qui æneum portare dicitur ubi ſtriæ concinnunt, & convincere non potuerit, IID. denar. qui faciunt ſolid. lxII. S. culp. judicetur.

2. Si quis mulierem ingenuam ſtriam clamaverit, aut meretricem, & convincere non potuerit, aut meretricem & convincere non potuerit, VIID. denar. qui faciunt ſolid. clxxxvII. culp. jud.

3. Si ſtria hominem comederit, & convicta fuerit, VIII. den. qui faciunt ſol. CC. culp. jud.

LXVIII. De caballo excorticato.

1. Si quis caballum alienum ſine conſenſu poſſeſſoris decorticaverit, & interrogatus, fuerit confeſſus, caballum ipſum in capite reſtituat.

2. Si vero negaverit & convictus fuerit. DC. den. qui faciunt ſolid. xv. exc. cap. & dilat. culp. judicetur.

LXIX. De eo qui hominem de bargo vel de furca dimiſerit.

1. Si quis hominem de bargo vel de furca ſine voluntate judicis demiſerit, IDCCC. den. qui fac. l. xlv. culp. jud.

2. Si quis hominem ſine conſenſu judicis de ramo, ubi incroeatur, deponere præſumpſerit, C. den. qui faciunt ſol. xxx. culp. jud.

3. Si quis caput hominis quod inimicus ſuus in palo miſerit, ſine permiſſu judicis, aut illius qui eum ibi poſuit, tollere præſumpſerit, DC. den. qui faciunt ſol. xv. culp. jud.

4. Si quis vivum hominem de furca dimiſerit, IIII. den. qui faciunt ſol. C. cap. culpab. jud.

LXX. De eo qui filiam alienam quæſierit & ſe retraxerit.

1. Si quis filiam alienam ad conjugium quæſierit, præſentibus ſuis & puellæ parentibus, & poſtea ſe retraxerit, & eam accipere noluerit, IID. qui faciunt ſolidos lxII. S. culpabilis judicetur.

LXXI. De terra condemnata.

1. Si quis terram alienam condemnaverit, & ei fuerit adprobatum, IID. den. qui faciunt ſol. lxII. S. culp. jud.

Imperare cœpit A. C. 497.

THEODORICI GOTHI REGIS ROMANORUM

EDICTUM.

QUERELÆ ad nos plurimæ pervenerunt, intra provincias nonnullos legum præcepta calcare. Et quamvis nullus injuſte factum poſſit ſub legum auctoritate defendere, Nos tamen cogitantes generalitatis quietem, & ante oculos habentes illa, quæ poſſunt ſæpe contingere, pro hujusmodi caſibus terminandis præſentia juſſimus edicta pendere: ut ſalva juris publici reverentia, & legibus omnibus cunctorum devotione ſervandis, quæ Barbari Romanique ſequi debeant, ſuper expreſſis articulis, edictis præſentibus evidenter cognoſcant.

I. Iudex ſi pecuniam accepit ut male judicet.

Priore itaque loco ſtatuimus, ut ſi judex acceperit pecuniam, quatinus adverſum caput innocens contra leges & juris publici cauta judicaret, capite puniatur.

II. Iudex ſi contra ſtatum aut fortunas cujuslibet ut ſententiam proferret pecuniam acceperit.

Judex ſi pecuniam contra ſtatum aut fortunas cujuslibet ut ſententiam proferret, acceperit. & ex hac re ſub juſta fuerit examinatione convictus, in quadruplum quod venalitatis ſtudio accepit, exſolvat, illi profuturum contra quem redemptus docebitur tuliſſe ſententiam.

III. Iudex ſi immerito à provincialibus aliquid acceperit.

Judex quod immerito provincialibus rapuerit, amiſſa dignitate qua male uſus eſt, in quadruplum reddat his duntaxat quibus immerito conſtat ablatum: & ſi defunctus fuerit, ab ejus heredibus hæc pœna poſcatur.

IV. Si officium cujuslibet judicis ultra juſſionem acceperit.

Officium cujuslibet judicii quodquid ultra quam juſtum eſt exegerit, in quadruplum ſub fuſtuaria pœna cogatur exſolvere iis quibus inlicite monſtrabuntur ablata.

V. Si ſententia non præſentibus dicatur.

Sententia non præſentibus partibus dicta nullius momenti ſit, niſi adverſus eum prolata doceatur, qui tertio conventus & edictis ſolemniter inclamatus adeſſe contempſerit.

VI. Vt ad officium & ſollicitudinem judicis pertineat, quomodo in executionem mittantur judicia.

Ad officium ſollicitudinemque judicis pertinet, ut ea ſcripto lata definiant, quæ apud ſe aguntur, ſententia: & in executionem mitti jubeant, quod fuerit judicatum.

VII. Iudex ut diſcuſſis allegationibus vel documentis utriusq; partis, verum judicet.

Judex diſcuſſis utriusque partis ſuggeſtionibus atque documentis, id ſolum judicare debet, quod juri & legibus viderit convenire.

IIX. Sine judicis auctoritate nullum ingenuorum debere teneri.

Sine competentis judicis præcepto nullus ingenuorum ſuſtineat detentionis injuriam, aut ad judicium deducatur, vel in privata habeatur cujuslibet præſumptione cuſtodia.

IX. De his qui aliquid adverſum hoc præſumpſerint.

Si quis autem aliquid eorum admiſerit, ad violentiæ pœnam, quæ capitalis eſt, ſe non dubitet eſſe rapiendum.

X. Cujuslibet rei poſſeſſorem per judicis auctoritatem debere conveniri, & expectari cognitionis eventum.

Qualemcumque cujuslibet rei poſſeſſorem conveniri judiciaria auctoritate decernimus, & exſpectari ſemper juſtæ cognitionis eventus. Quod ſi quis qualemcumque poſſeſſorem poſſeſſione dejecerit, amiſſionem, pro tanta præſumptione, vel bonæ litis, incurrat, reformata ſcilicet poſſeſſione quam occupaverit, fructus quoque duplos pro tanta temeritate perſolvat. Quod ſi illam poſſeſſionem occupaverit, quæ eidem minime debebatur, hanc pœnam habeat, ut & rem cum fructibus in eo ſtatu Domino reddat invaſam, & æſtimationem rei pervaſæ ſubire cogatur fiſci viribus profuturam. Cujus decreti juſti atque legitimi omnes per provincias judices & urbe venerabili conſtitutos, vel eorum officia, jubemus eſſe cuſtodes: ita ut ſi aliquid extiterit, quo ſe putent exigendæ mulctæ ſuperius comprehenſæ pares eſſe non poſſe, relationem ad ſcrinia noſtra transmittant, ut à nobis, ſi ratio popoſcerit, diſtrictius vindicetur.

XI. Si

XI. Si poſſeſſor pulſatus legibus non reddiderit rem petitam.

Quod ſi poſſeſſor pulſatus legibus, non reddiderit rem petitam, & ſub cognitionis eventu adverſus eum legibus fuerit lata ſententia, à die qua per auctoritatem conventus eſt & dedit reſponſum, expenſas litis vel ſumptus victus exſolvat. Hoc remedio fiet, ut io mala cauſa nullum litigare delectet.

XII. De his qui per xxx. annos quamlibet rem jugiter poſſederint.

Qui per triginta annos quamlibet rem jugiter poſſidere fuerit adprobatus, neque publico, neque privato oomine patiatur aliquam penitus quæſtionem. Tali autem poſſeſſori etiam auctorum, proauctorumque ſuorum tempora ſecundum leges proficere debere cenſemus: illud adjicientes, ut ſi † ultra triginta † annorum mortalis fuerit nec finita, ſuperveniens concluſio xxx. annorum, eandem ſine aliqua dubitatione conſumat, quia cuivis ſatis credimus abundeque ſufficere, intra xxx. annos & actiones ſuas rite componere, & eas publico judicio vel privata definitione peragere: ita ut circa pupillarem ætatem privilegia antiquis vel novellis legibus conceſſa ſerventur, vel circa eos qui ex quo competere poterant poſt viceſimum & quintum annum, intra triceſimum, ſuas legis propoſuerint actiones. Cui caſui quinquennii beneficium novella lege probamus adjectum. † intra † annos.

XIII. De his qui alterum quolibet crimine pulſaverint.

Qui alterum quolibet crimine putaverit accuſandum, non prius audiatur, nec de exhibitione aliquid jubeatur, niſi ſe præmiſſæ ioſcriptionis vioculis obligarit, & iſtud caverit apud competentem judicem ſe eam pœnam ſubiturum, ſi non probaverit quod intendit, quam poſſit reus convictus ſecundum leges excipere: & usque ad eventum judicii, tam reus quam accuſator æquali cuſtodiæ ſorte teneantur, niſi ſorte aut minora ſint crimina, in quibus fidejuſſor præberi debeat, aut reus adeo nobilis vel ſplendidi honoris ſit, ut ſuæ committi debeat dignitati. Accuſatores alterius quatenus audiendi.

XIV. Ut ſub alterius nomine nullus accuſet.

Sub alterius nomine nullus accuſet, quia improbum judicamus, ut quis alienæ utilitatis vel voluntatis quaſi ſub ſpecie accuſationis executor exiſtat.

XV. De percuſſore ad ſe veniente.

Qui percuſſorem ad ſe venientem ferro repulerit, non habeatur homicida, quia defenſor propriæ ſalutis videtur in nullo peccaſſe.

XVI. De eo qui ad poſſeſſionem alienam violentus vadit.

Qui ad poſſeſſionem alienam violentus advenerit cum multitudine congregata, ſi aut ipſe aut aliquis ex eodem numero, caſu, dum repellitur violentia, occiſus fuerit, is qui per oceſſitatem hoc fecit, à metu pœnæ liber habeatur.

XVII. De raptore ingenuæ mulieris aut virginis.

Raptorem ingenuæ mulieris aut virginis, cum ſuis complicibus vel miniſtris, rebus probatis juxta leges jubemus extingui, & ſi conſenſerit rapta raptori, pariter occidatur.

XVIII. De parente raptæ aut curatore ejus.

Si parentes raptæ, aut curator ejus, quæ minore ætate rapta eſt, exſequi & vindicare talis facti culpam forte neglexerint, pactum, quod non licet, de hoc crimine faciendo, pœnam patiantur exilii.

XIX. De ſervo qui querelam de raptu viderit diſſimulari.

Servus vero ſi querelam de raptu diſſimulari à dominis, & pactione crimen ſenſerit definiri, atque indiciis prodiderit, libertate donetur.

XX. De raptu, intra quæ tempora concludatur.

Raptum intra quinquennium liceat omnibus accuſare, poſt quinquennium vero nullus de hoc crimine faciat quæſtionem, etiam ſi intra ſupraſcriptum tempus egiſſe aliquid de legibus doceatur: maxime cum & filii de hoc matrimonio ſuſcepti, exacto quinquennio legitimorum & jure & privilegio muniantur.

XXI. Si quis ancillam alienam aut originariam congregata multitudine rapiat.

Si quis ancillam alienam aut originariam violenter cum multitudine congregata rapoerit, ſi ingenuus eſt, raptoris pœna feriatur, quia violentiæ crimen admittit: ſi ſervus eſt aut colonus, & ſua hoc tantum voluntate commiſit, ſimili ratione puniatur.

XXII. De conductore conſcio aut conhibente.

Si vero conſcio conductore, aut jubente, aut conhibeote, vel non prohibente hoc fecerit, et-

iam conductor ipſe tanquam facti reus ſimili pœna feriatur. Si autem Domino ſciente vel jubente hoc fecit, eandem poſſeſſionem, de qua raptor egreſſus eſt, fiſco profuturam dominus incunctanter amittat.

XXIII. De his qui inteſtati mortui fuerint.

Si quis inteſtatus mortuus fuerit, is ad ejus ſucceſſionem veniat, qui inter agnatos atque cognatos gradu vel titulo proximus invenitur, ſalvo jure filiorum ac nepotum.

XXIV. Quando debet fiſcus agere.

Fiſcus tunc agat, quando nec parentum, nec filiorum, nec nepotum, nec agnatorum, nec cognatorum, nec uxoris & mariti quæ ſuccedat, extare comperitur perſona ſecundum legum veterum conſtituta: ita ut fiſcus quotiens locum ſucceſſionis invenerit, vel aliqua ſibi competentia repetit, actionem, remota titulorum vel officii præſumptione, proponat: quia tunc fiſcus unamquamque rem merito poteſt & ſine oppreſſionis alienæ injuria vindicare, dum intercedente ſententia pro ipſo fuerit judicatum. Nobis enim, ſicut & principes voluerunt, jus cum privatis volumus eſſe commune.

XXV. Vnumquemque poſſeſſorem apud judicem fiſci nomine pulſandum.

Unumquemque poſſeſſorem fiſci nomine apud competentem judicem ſtatuimus debere pulſari.

XXVI. De inteſtatis clericis & religioſis perſonis.

Clericos religioſaſque perſonas inteſtatas deficientes, quotiens defuerit qui jure ſuccedat, locum Eccleſiæ ſuæ ſecundum leges facere debere præcipimus.

XXVII. Curialis ſi ſine ſucceſſore inteſtatus defecerit.

Curialis ſi ſine ſucceſſore, quem leges vocant, inteſtatus defecerit, excluſo fiſco curiæ ſuæ locum faciat.

XXVIII. De data teſtandi licentia.

Faciendorum teſtamentorum omnibus quos teſtari leges permittunt, damus late licentiam: ita ut ſeptem aut quinque teſtes ingenui ac puberes, in conſpectu teſtatoris, uno tempore, eodem rogante ſubſcribant.

XXIX. Si teſtator aut literas ignoret aut non poſſit ſubſcribere.

Quod ſi teſtator aut literas ignorando, aut per neceſſitatem vicinæ mortis propriam ſubſcriptionem non potuerit commodare, tunc octavus teſtis pro teſtatore adhibeatur hujuſmodi, de cujus fide dubitari omnino non poſſit: ſcituris teſtibus & ſcriptore præcipue teſtamenti, quod ſi quid falſitatis extiterit, ſub cognitione decurſa ſe ſupplicium evadere non poſſe, quod circa falſarios legum dictat auctoritas.

XXX. De falſariis.

Sciat autem ſcriptus heres, vel legatarius, aut libertus, quod ſi eis conhibentibus aut ſcientibus tale aliquid temptatum fuerit, ſe non ſolum emolumento ipſo, vel fructu ejus ſcripturæ eſſe privandos, verum etiam falſi pœnam declinare non poſſe. In hoc reatu erit quiſquis operam aut ſtudium faciendis adhibuerit talibus teſtamentis: cum voluntates velimus eſſe liberas mortuorum, & nihil ibi ſibi aliena debeat præſuaſio vindicare.

XXXI. Vt voluntatem ſuam facere volenti nullus contradicat.

Ne quis voluntatem ſuam facere volenti aut teſtes quolibet nomine deterreat, aut contradictor exiſtat, cum, ſi quid actionis fuerit, eam legibus adverſum hæredem poſſit exercere.

XXXII. De Barbaris qui voluerint jure teſtari.

Barbaris, quos certum eſt reip. militare, quomodo voluerint & potuerint, faciendi damus licentiam teſtamenti, ſive domi, ſive in caſtris fuerint conſtituti.

XXXIII. De his qui ab inteſtato poſſunt ſuccedere.

Is qui ab inteſtato deſuncti ſperat hæreditatem, ſi volentem teſtatorem prohibeat facere teſtamentum, tanquam ab indigno ejus hæreditas auferatur.

XXXIV. De ſubreptione Romani aut Barbari.

Nemo aut Romanus aut Barbarus rem petat alienam, quam ſi per ſubreptionem impetraverit, non valebit, & eam ſe non dubitet cum fructibus redditurum: ſalvo eo quod ſuper hac parte ſuperiora noſtra edicta jus ſanciunt.

XXXV.

XXXV. De delatoribus.

Is qui quaſi ſub ſpecie utilitatis publicæ, ut ſic neceſſarie ſaciat, delator exiſtat, quem tamen nos execrari omnino profitemur, quamvis vel vera dicens legibus prohibeatur audiri, tamen ſi ea quæ ad aures publicas detulerit, inter acta conſtitutus non potuerit adprobare, flammis debet abſumi.

XXXVI. Si quis ad nuptias non legitimas aſpiraverit.

Si quis ad nuptias non legitimas aſpiraverit, legum cenſuram penitus non evadat: qui nec juſtum matrimonium, nec filios ſciat ſe habere legitimos.

XXXVII. Intra annum mortis mariti ſi mulier nupſerit.

Intra annum mortis mariti nulla ad ſecundas nuptias migret: ſed nec furtim ſe miſceat illi cujus poſt annum erit uxor futura, quia leges videtur circumſcribere voluiſſe. Idcirco utramq; perſonam ſtupri ream eſſe præcipimus. Quam querelam damus tantum filiis & propinquis, ut quod in talibus cauſis legibus competit, exequantur.

XXXVIII. De adultero & adultera.

Adulteri vel adulteræ intra judicia convicti interitum non evadant: miniſtris ejusdem criminis aut conſciis pariter puniendis. Adulterorum pœna mors.

XXXIX. Qui ut adulterium fieret domum præſtiterit.

Qui ut adulterium fieret, domum vel caſam præbuit: quive mulieri, ut adulterio conſentiret, ſuaſit, capite puniatur.

XL. Qui falſum neſciens allegaverit.

Qui falſum neſciens allegavit, ad falſi pœnam mimine teneatur.

XLI. Qui falſum fecerit, aut uſus fuerit.

Qui falſum fecerit, vel ſciens falſo uſus fuerit, aut alterum facere ſuaſerit aut coegerit, capitali pœna feriatur.

XLII. Qui varium vel falſum teſtimonium dixerit.

Qui † vanum vel falſum teſtimonium dixerint aut * utriusque parti prodiderint, in exilium dirigantur. † varium. * utrique.

XLIII. Nullum debere ad potentem Romanum aut Barbarum ſuas actiones transferre.

Nullus ad potentem Romanum aut Barbarum proprias quolibet titulo transferat actiones. Quod ſi fecerit, jacturam litis jurgator incurrat, & is qui ſuſceperit, medietatem pretii rei æſtimatæ fiſco cogatur inferre. Qua pœna teneri præcipimus etiam eos, qui rem in lite poſitam in hujusmodi crediderit transferendam eſſe perſonam, quoniam volumus ut remota perſona potentioris æqua jurgantes ſorte confligant. Litigantibus vero poſt cauſæ terminum, largiendi quod vicerint, cui voluerint perſonæ, concedimus poteſtatem.

XLIV. Nullum Romanum aut ſuffragatorem in alieno ſtare negotio.

Nullus ſe potens Romanus aut Barbarus tanquam defenſor aut ſuffragator negotio miſceat.

XLV. Nullum debere alienæ rei nec ſuæ titulos ponere.

Nullus alienæ rei vel ſuæ titulos prorſus adfigat: cum ſoli fiſco hoc privilegium his quæ poſſidet jure vel corpore, videatur eſſe conceſſum.

XLVI. Si quis in ea re, quam poſſidet conventus, ut adverſario ſuo reſiſtat, titulos poſuerit.

Is qui in ea re quam poſſidet, judicis præceptione conventus, titulum potentis nomine adfixum adverſario ſuo crediderit opponendum, ejus poſſeſſionis aut caſæ, quam ſub hac fraude vindicare temptaverit, amiſſione privetur: nec repetendæ actionis, & ſi ei competere poſſit, babeat facultatem.

XLVII. Si quis poſſeſſa ab aliis prædia titulis occupaverit.

Ille vero qui poſſeſſa ab aliis prædia titulis occupaverit, capite puniatur.

XLVIII. Libertos originarios aut ſervos contra patronos ſuos eorumque liberos non audiri.

Libertos originarios vel ſervos, dominos aut patronos ſuos, eorumque liberos deferentes in quolibet negotio prohibemus audiri, quia hujusmodi perſonæ neque in civilibus, neque in criminalibus cauſis contra patronos aut dominos eorumque liberos, etiamſi pro his dicant, vocem poſſunt habere legitimam, quos in hujusmodi facto deprehenſos, in ipſo actionis exordio gladiis oportet extingui.

XLIX. Hoc etiam de familiaribus obſervandum.

Hoc etiam de familiaribus ſervari debere cenſemus, qui cujuslibet familiaritati vel domui inhærentes, delatores aut accuſatores emerſerint: excepto tamen crimine majeſtatis.

L. De

L. De occultis ſecretisq́; delationibus.

Occultis ſecretisq; delationibus nihil credi debet: ſed eum qui aliquid defert, ad judicium venire convenit, ut ſi quod detulit, non potuerit adprobare, capitali ſubjaceat ultioni.

LI. De donationibus celebrandis mancipiorum.

Donationes ſub hac ſolemnitate præcipimus celebrari, quod ſi cujuslibet pretii res mobilis fortaſſe donetur, vel certe mancipium, ſola traditione largientis ſit perfecta donatio, quæ tamen ſcripturæ fide poſſit oſtendi, cui teſtium ſubſcriptio adjecta monſtretur.

LII. Si quis prædium ruſticum aut urbanum donaverit.

Si vero prædium ruſticum aut urbanum quisquam libero arbitrio conferre voluerit, ſcriptura munificentiæ etiam teſtium ſubſcriptionibus roborata, geſtis municipalibus allegetur, ita ut confectioni geſtorum præſentes adhibeantur tres Curiales, aut Magiſtratus, aut pro magiſtratu Defenſor civitatis cum tribus Curialibus, aut Duumviri, vel Quinquennalis: qui ſi defuerint, in alia civitate quæ hæc habuerit, allegationis firmitas impleatur, aut apud judicem ejusdem provinciæ, quod donatum fuerit, allegetur.

LIII. De traditione facienda.

De traditione vero quam ſemper in locis ſecundum leges fieri neceſſe eſt, ſi Magiſtratus, Defenſor, Duumviri, aut Quinquennalis forte defuerint, ad conficienda introductionum geſta, tres ſufficiant Curiales, dummodo vicinis ſcientibus impleatur corporalis introductionis effectus.

LIV. Matrimonia paſſim non debere diſſipari, ut quibuslibet criminibus probatis à conjunctione recedant.

Paſſim matrimonia diſſipari non patimur. Ideo uxor à marito, aut maritus ab uxore niſi probatis cauſis quas leges comprehendunt, omiſſo repudio, à jugali vinculo non recedant. Cauſæ autem iſtæ debent eſſe devortii. Si maritus aut homicida, aut maleficus, aut ſepulcbrorum violator ab uxore in examine fuerit adprobatus. Maritus quoque his criminibus convictam merito dimittat uxorem, ſi adulteram, vel maleficam, vel etiam quam vulgus adpellat aggagula, in judicio potuerit adprobare. Quibus edoctis, maritus & dotem lucretur, & ſponſalitiam recipiat vel ſibi habeat largitatem, & tituli utriusque proprietatem ſecundum leges filiis eum jubemus ſervare communibus. Pari etiam modo, ſi mulier maritum ſuperioribus criminibus involutum in judicatione convicerit, & dotem recipiat, & ſponſalitiam lucro habeat largitatem: cujus tamen ſponſalitiæ tantum donationis proprietatem liberis communibus etiam ipſa conſervet, & nubendi vero, vel non nubendi licentiam pro conſtitutis veteribus ſortiatur.

LV. Omnes appellationes judicem debere ſuſcipere.

Omnes appellationes ſuſcipiant ii provinciarum judices, à quibus provocari poteſt: quando optimæ conſcientiæ conveniat etiam ſuperfluam appellationem ſine dubitatione ſuſcipere, dum de appellationis merito ſacer poſſit perpenſis legibus cognitor judicare. Quod ſi judex ſuam abſentiam procuravit ne appellatorios libellos accipiat, in locis celeberrimis, qui appellare voluerit, libellum de abſentia judicis de ſua appellatione habere debere cenſemus. Judex autem qui aut ſuſcipere appellationem contempſerit, aut certe in cuſtodiam dederit, aut verberaverit aut aliquo diſpendio læſerit appellantem: decem librarum auri amiſſione feriatur, quas fiſci compendiis cura ſacri cognitoris præcipimus aggregari, officium quoque cujus intereſt mulctæ legitimæ ſubjacebit.

LVI. De abactore animalium diverſorum.

Abactores animalium vel gregum gladio puniti.

Abactor animalium vel gregum atq; pecorum alienorum, ſive ea de ſtabulis, ſive de paſcuis abegerit, gladio puniatur, & in quadruplum amittentis damno de ejus ſubſtantia conſulatur. Quod ſi ſervus aut originarius fuerit, dominus pro his conventus legibus, ſi maluerit, aut, ut ſupra diximus, ſatisfaciat, aut impetitos ad pœnam mortis, judici publico tradere non moretur.

LVII. Abactor ſi usq; ad unum equum, duas equas, totidemq́; boves, decem capras & quinq; porcos &c.

Abactor ſi usque ad unum equum, duas equas, totidemque boves, & usque ad decem capras & quinque porcos, tuliſſe tam de ſtabulis quam de paſcuis fuerit adprobatus, ſive per ſurreptionem ſive ea violenter abduxerit, ſeveriſſime puniatur, quidquid vero intra ſupraſcriptum numerum animalium vel † porcorum à quocumque ſublatum fuerit, tanquam furtum ſub quadrupli pœna ſolvatur.

† pecorum.

LVIII. Qui bovem, equum vel aliud pecus errans invenerit.

Qui bovem, vel equum errantem, vel aliud pecus abduxerit, furti magis reus tenendus eſt: & in quadruplum animalia vel pecora ſublata reſtituat, niſi ea ab eo die quo invenerit, ſeptem diebus con-

continuis in publicis celeberrimiſque locis aut ante Prætorium judicis propoſuerit: hoc enim facto nullius pœnæ damna ſuſtineat.

LIX. Qui ingenuam virginem per vim corruperit.

Qui ingenuam virginem per vim corruperit, ſi idoneo patrimonio gratulatur,& eſt genere nobilis,& eandem accipere cogatur uxorem,ita ut ei ſponſalitiæ titulo largitatis quintam partem patrimonii ſui noverit conferendam: quod ſi jam habens uxorem iſta commiſerit, tertiam partem patrimonii ſui illi quam per vim corruperit, ſub idonea & ſolemni ſcriptura dare cogatur: ut illa quæ per eum jacturam pudoris incurrit, honeſtum poſſit invenire conjugium. Si autem nullo patrimonio aut nobilitate fulcitur, oppreſſor & violator pudoris ingenui, ſupplicio adficiatur extremo.

LX. Si quis viduæ violenter ſtuprum intulerit.

Si quis viduæ ſtuprum violenter intulerit,cujuslibet loci corruptor ſit, adulterii pœna depereat.

LXI. Si matrona vidua volens corrumpatur à ſervo.

Si quis ſervus etiam ſi cum volente & adquieſcente vidua hoc crimen admiſerit,flammis ultricibus exuratur: illa quoque adulterii pœna damnanda, quæ non erubuit ſervili ſubjacere libidini.

LXII. Si matrona vidua cujuslibet libidine corrumpatur.

Si matrona vidua alicujus libidine volens corrupta ſit, ſtuprum admittitur: niſi forte vilis vulgariſque ſit mulier,cum his enim viduis adquieſcentibus ſi quis concubuerit, quas artis operam aut miniſterii laborem publice exercere conſtiterit,hoc crimine nec ipſe,nec illæ teneantur obnoxii.

LXIII. Si ſervus alienus aut originarius ingenuam virginem per vim corruperit.

Si ſervus alienus aut originarius ingenuam virginem per vim corruperit,aut ſtuprum viduæ per vim intulerit,convento domino,rebus diſcuſſis atq; patefactis, capite feriatur.

LXIV. Si quis ancillam alienam aut originarius aut ſervus miſcuerit.

Ancillam alienam virginem vel originariam, cujuslibet ætatis, quiſquis ingenuus, nulli tamen quolibet modo obnoxius civitati, corruperit, ſi dominus voluerit, aut corruptor ipſe rogaverit, & apud geſta profeſſus fuerit,manſurus in domini mulieris poteſtate, ejus quam vitiavit contubernium non relinquat, nec eadem mortua diſcedendi habeat facultatem. Quod ſi dominus ancillæ non conſenſerit aut ille profiteri noluerit, tunc aut hujus meriti duo mancipia domino tradat ejus juri profutura, ſi ejus ſubſtantia patiatur: aut,ſi hoc implere non potuerit, cæſus diſtrictiſſime fuſtibus, vicinæ civitatis collegio deputetur, quod judex ejusdem loci periculi ſui memor implere & cuſtodire debebit.

LXV. Quoties ſe ancillæ ingenuus, originarius aut ſervus miſcuerit.

Quoties ſe ancillæ ingenuus aut originarius aut ſervus forte miſcuerit, neceſſe eſt ut omnis matrem ſequatur agnatio,id eſt,filii omnes ad dominum ancillæ pertineant.

LXVI. Quotiens ſe originariæ ſervus alienus aut ingenuus ſociaverit.

Quoties vero ſe originariæ ſervus alienus ingenuusve miſcuerit, nihilominus omnes filii matrem ſequantur.

LXVII. Si originarius alienus ſe originariæ junxerit.

Si vero originarius alienus ſe originariæ, fortaſſe conjunxerit, duas filiorum partes originarii dominus,& tertiam ſobolis originariæ dominus conſequatur.

LXVIII. Si originaria de ingenuo ſolo exierit.

Originaria * ex eo de ingenuo ſolo diſceſſerit intra vicennii ſpatia repetatur: † quæ ſi originaria * ſi
exemptis viginti annis domino ſub hac præſcriptione perierit, † ſunt ejus agnatio intra viginti an- † quod ſi. † ſimul.
nos ſuſcepta domino mulieris, ſervato novellæ legis tenore, non pereat.

LXIX. Si quis curialem, collegiatum aut ſervum per xxx. annos poſſederit.

Quiſquis curialem,aut collegiatum, aut ſervum, per triginta annos poſſederit,qui nullam pa-
am † ſuam conlationem jubiſſe monſtretur, eos prædiorum dominis jubemus adquiri, quia in † patriæ ſub-
llo tricennalis legis ſaluberrimum conſtitutum ſub qualibet patimur occaſione turbari: quam ſive conl. ſuæ uſſe.
verſum privatum, ſive adverſum fiſcum, ſuam, quemadmodum leges præcipiunt, obtinere
venit firmitatem. Et quia frequenter ſcimus tales calumnias in perniciem dominorum, co-
ſentibus ruſticis aut curialibus excitari, quo † conſolationem præſtitiſſe dicantur, hoc eate- † conlationem.
valebit, ſi ſciente poſſeſſionis domino & non reluctante, aut certe procuratore conductoreq;
s, cum dominus in transmarinis fuerit regionibus conſtitutus, conſolationem præſtitam, fuerit
robatum.

LXX. Si

LXX. Si ſervus ad quamlibet Eccleſiam confugiat.

Si ſervus cujuslibet nationis ad quamlibet Eccleſiam confugerit, ſtatim domino veniam promittente reddatur: nec enim ultra unum diem ibidem reſidere præcipimus. Qui ſi exire noluerit, vir religioſus archidiaconus ejusdem Eccleſiæ, vel presbyter atque clerici, eundem ad dominum ſuum exire compellant, & domino indulgentiam præſtanti ſine dilatione contradant. Quod ſi hoc ſupraſcriptæ religioſæ perſonæ facere forte noluerint, aliud mancipium ejusdem meriti domino dare cogantur, ita ut etiam illud mancipium, quod in Eccleſiæ latebris commoratur, ſi extra Eccleſiam potuerit comprehendi, à domino protinus vindicetur.

LXXI. Si quis in cauſa publici debiti ad Eccleſiam quamlibet convolaverit.

Si quis in cauſa publici debiti ad Eccleſiam quamlibet convolaverit, archidiaconus eum compellat egredi ad edenda legibus ratiocinia ſua: aut ſi hoc facere noluerit, ejus ſubſtantiam, quam ad Eccleſiam detulit, ſine mora contradat: quod niſi fecerit, quanti intereſt utilitatis publicæ archidiaconus cogatur exſolvere.

LXXII. De allegatione teſtamentorum.

Teſtamenta, ſicut leges præcipiunt, allegentur, hoc modo fides voluntatis alienæ titubare non poterit.

LXXIII. De auctoritatibus exequendis.

Auctoritates quorumlibet judicum, vel præcepta cujuslibet ſedis ac poteſtatis ſola publica ſervata civilitate exequantur officia: & conventum ſufficiat promittere, ſe ad judicium eſſe venturum, nihil ultra præſumat apparitor. Et illius ſedis apparitor executiones ſuſcipiat, unde præcepta manaverint. Quod ſi alterius miles, alterius judicis auctoritatem exſequi forte temptaverit, amiſſionem cinguli fuſtibus cæſus incurrat: litigator autem negotium incunctanter amittat.

LXXIV. De improbo litigatore.

Si petitor improbe litem cujuscunque rei alteri forte commoverit, & fuerit ſub juſta examinatione convictus, ex die plantati ſolemniter jurgii, ſumptus & litis expenſas, quas ſe pulſatus immerito ſuſtinuiſſe docuerit, à petitore, recipiat, ſub æſtimatione ſcilicet judicis, aut bonorum virorum ex delegatione noſcentium: quorum juſtitiæ & deliberationis erit, quales ſumptus litis & expenſas eum qui importune alterum ad publicum deduxerit examen redhibere conveniat.

LXXV. De armatis hominibus expugnandis, ſi ad rem venerint violenti.

Qui etiam armatis hominibus, ferro, fuſte, lapide, de poſſeſſione quemquam, domo, villa expulerit, expugnaverit, obſederit, clauſerit, aut ſi forte propter hanc rem quis homines ſuos præſtiterit, locaverit, conduxerit, turbam, ſeditiones, incendium fecerit, ad violentiæ pœnam, quæ eſt ſuperius adſcripta, teneatur. Si quis autem ſepeliri mortuum, quaſi debitorem ſuum adſerens, prohibuerit, honeſtiores, bonorum ſuorum partem tertiam perdant, & in quinquennale exilium dirigantur: humiliores, cæſi fuſtibus perpetui exilii damna ſuſtineant.

LXXVI. De reddendo momento rerum invaſarum.

Illi res occupata per violentiam intra annum momenti jure ſalva proprietatis cauſa reddetur, qui eandem rem quam alterius præſumptione perdidit, nec violenter, nec abſcondite, nec precario poſſidet.

LXXVII. Si ſervi de irrogata violentia convicti fuerint.

Si ſervi de irrogata violentia convicti fuerint, aut certe confeſſi, & hoc domini præcepto factum ſub juſta & diligenti cognitione conſtiterit, domino ad violentiæ pœnam retento, pervaſa reddantur, ſervis nihilominus extremo ſupplicio puniendis, ſi violentiam eos ſua temeritate commiſiſſe claruerit.

LXXVIII. De ingenuo plagiato.

Qui ingenuum plagiando, id eſt ſollicitando, in alia loca translatum aut vendiderit, aut donaverit, vel ſuo certe ſervitio vindicandum crediderit, occidatur.

LXXIX. Si quis ingenuum in conditione tenuerit.

Qui ingenuum in ſervitutem tenet, nec conditioni poteſt obnoxium comprobare, & calumniæ, & injuriarum reus teneatur adſtrictus.

LXXX. Qui mancipium alienum ſollicitaverit.

Qui mancipium alienum ſollicitaverit, tres alios ejusdem meriti & ipſum domino cum peculio ſuo reddat: quod ſi quis à quolibet bona fide ſuſcipitur, quo ſe dicat ingenuum, ſuſcipientis hæc

debet

lebet eſſe cautela, ut eum ducat ad geſta, & ſe profitcatur ingenuum, quo facto, dum à Domino ſervus aut originarius poſtulatus fuerit & probatus, ſolus ſine retinentis incommoditate reddatur.

LXXXI. Si quis neſciens à plagiatore mancipia comparaverit.

Si quis neſciens à plagiatore mancipia comparaverit, reatu plagii non poteſt obligari.

LXXXII. Si quis ingenuus diſtrahatur.

Si ingenuus diſtrahatur, nullum præjudicium ſui ſtatus incurrit, niſi forte tacendo de ingenuitate ſua emptoris ignorantiam major ætate circumvenerit. Nam de plagio adverſum venditorem pro defenſione vel injuria ſua agere non potuit: niſi pretium quod pro eo datum fuerit cum ſuo voluerit venditore partiri. Tunc enim præjudicium conditionis incurret, quod ſibi ipſe diſſimulando & conſentiendo pepererit.

LXXXIII. Quisquis ſervum alienum aut colonum ſciens fugitivum ſuſceperit.

Quisquis ſervum ſive colonum alienum ſciens fugitivum ſuſceperit, aut occultaverit, ipſum domino cum mercedibus & peculio ejus, & ejuſdem meriti alterum reddat. Quod ſi ſecundo aut tertio eundem fugitivum idem apud quem fuerat, ſuſcipiendum eſſe crediderit, præter ipſum cum mercedibus, tres alios domino ejus tradat, mancipium tamen ipſum, ne forte propter capiendum lucrum callidè & doloſe à domino ad domum ejus qui ſuſceperat, immiſſum fuerit, oportet in examinatione torqueri: ut ſi per interrogationem in quæſtionem poſiti conſtiterit à domino ſuo ad domum alterius fraudulenter immiſſum, fiſci protinus compendiis adplicetur.

LXXXIV. Qui ingenuum celaverit, vendiderit, vel ſciens comparaverit.

Qui ingenuum celaverint, vendiderint, vel ſcientes comparaverint, humiliores fuſtibus cæſi in perpetuum dirigantur exilium, honeſtiores confiſcata tertia parte bonorum ſuorum, pœnam patiantur nihilominus quinquennalis exilii.

LXXXV. Si ſervos ſollicitatos vel ab altero furto ablatos ſuſceperit.

Servos ſollicitatos ab altero, vel furto ablatos, ſi ſcientes alii ſuſceperunt, non tantum de his ſusceptis conveniri, & eos reddere debent, ſed etiam ad pœnalem actionem furti detinendi ſunt.

LXXXVI. Qui ſervum alienum invito Domino apud ſe detinuerit.

Qui ſervum alienum invito domino apud ſe tenuerit, furti eſt actione pulſandus.

LXXXVII. In fuga poſitum ſervum.

In fuga poſitus ſervus nec vendi, nec donari poteſt.

LXXXVIII. Si abactor, ſollicitator aut fur antequam conveniatur, mortuus fuerit.

Si abactor, ſollicitator ac fur, antequam per auctoritatem judicis convincatur, mortuus fuerit, hæredes ejus pro delicto auctoris ſui in nullo teneantur obnoxii, niſi ob earum tantum rerum repetitionem, quas ad eos perveniſſe conſtiterit. De abactoribus pecudum

LXXXIX. Si qui ſibi ad terrorem militiam confinxerunt.

Si quis ſibi, ut aliquem terreat, militiam confinxerit vel adſumpſerit, quam non habet poteſtatem, viliores fuſtibus cæſi perpetuæ relegationis mala ſuſtineant, honeſtiores exilii patiantur incommoda.

XC. Si quis teſtamentum, codicillum, tabulas, rationes, geſta, libellos, cautiones, epiſtolas in fraudem alterius mutaverit.

Qui teſtamentum, codicillum, tabulas, rationes, geſta, libellos, cautiones, epiſtolas in fraudem alterius, quocunque loco, deleverint, mutaverint, ſubjecerint, ſubrepſerint, incenderint, raſerint, aut æs, argentum, vel ferrum inauratum ſcientes pro auro dederint, vel vendiderint, vel ſuppoſuerint, quique pro argento ſtannum ſubjecerint, vel exteriorem circulum ſolidi præciderint, quive ut id fieret, juſſerint, operamve dederint, pœnam ſuſtineant falſo crimini conſtitutam.

XCI. Qui teſtibus pecuniam dederit ut falſum dicant.

Qui teſtibus pecuniam dederit, ut falſum teſtimonium dicant, vel certe quod ſciunt taceant, aut non exprimant veritatem, vel judici præmium dederint, ut ſententiam contra juſtitiam dicat, vel non judicet, humiliores capite puniantur, honeſtiores bonorum ſuorum amiſſione multentur.

XCII. Si ſponſa perſuaſa ab ſponſo ad ejus domum non tradita venerit.

Si ſponſa perſuaſa ab ſponſo ad ejus domum non tradita venerit, ſponſus raptoris crimine non teneatur.

XCIII. Invitus pater familiam ſuam nulli dare in matrimonium cogitur.

Invitus pater familiam ſuam in matrimonium nulli dare compellatur.

XCIV. Parentes, qui cogente neceſſitate filios ſuos vendiderint.

Parentes qui cogente neceſſitate filios ſuos alimentorum gratia vendiderint, ingenuitati eorum non præjudicant, homo enim liber pretio nullo æſtimatur.

XCV. Nec pro pignore filios à parentibus dari.

Nec pro pignore filii à parentibus alicui dari poſſunt: & ſi ſciens creditor iogenuos pro pignore à parentibus ſuſceperit, in exilium dirigetur. Operas eoim tantum parentes filiorum, quos in poteſtate habuerint, locare poſſunt.

XCVI. Qui in libertate degent, ſi ad ſervitutem vocantur.

Qui in libertate degens ad ſervitutem vocatur, rei partes ſuſtinet: ideo petitori ejus vel illi qui ſe dominum dicet, incumbet ſervum ſuum docere. Si vero ex poſſeſſione ſervitutis in libertatem reclamet, defenſori ejus neceſſe eſt liberum comprobare.

XCVII. Qui domum aut villam, aut caſam incenderit.

Qui caſam, domum, aut villam alienam inimicitiarum cauſa incenderit: ſi lervus, colonus, ancilla, originarius fuerit, incendio concrcmetur: ſi ingenuus hoc fecerit, reſtituat quicquid diſpendii acciderit per illud, quod commovit incendium, ædificiumque renovet, & æſtimationem inſuper conſumptarum rerum pro pœna talis facti cogatur exſolvere; aut ſi hoc ſuſtinere pro tenuitate nequiverit, fuſtibus cæſus perpetui exilii relegatione plectatur.

XCVIII. Incendium quod incaute ſervus aut colonus in agro ſuo poſuerit.

Ex eo vero incendio quod incaute ſervus aut colonus in domini ſui agro ſupponit, ſi vicini forte arbores frugiferas, aut ſilvas, vineta, vel ſegetem læſerit, ſive aliud quodlibet diſpendium adtulerit, aut, æſtimatione habita, dominis ejus, per quem vicino damnum continget, farciat atque compenſet: aut ipſum qui ignem ſuppoſuit, ſi hoc magis elegerit, pro facti culpa tradat judici puniendum.

XCIX. Qui hominem ſine audientia occiderit, aut occidi ſuaſerit.

Qui hominem ſine audientia & ſine poteſtate vel jurisdictione judicis competentis immerito juſſerit vel ſuaſerit occidi, tanquam reus homicidii occidatur.

C. Servum alienum in alterius caput torqueri non poſſe.

Servus alienus in alterius caput torqueri non poteſt, niſi delator, aut accuſator cujus intereſt probare quod intendit, precium ejus quantum dominus taxaverit, ioferre paratus ſit.

CI. Qui ſervum ideo comparavit, ne adverſum ſe torqueretur.

Qui ſervum ideo comparavit ne adverſum ſe torqueretur, reſtituto pretio reſoluta venditione, adverſum cum qui frauduleoter emerat, debet ſubjici quæſtioni.

CII. Si ſervus adhoc fuerit manumiſſus ne torqueretur.

Si ſervus adhoc fuerit manumiſſus ne torqueatur, quæſtio de eo nihilominus haberi poteſt.

CIII. Ubi aliquod facinus committitur ibi debere deferri.

Ubi quod facinus commiſſum dicitur, ibi deferendum & vindicandum eſt, hi enim qui accuſaotur, de provincia ad aliam provinciam transferri noo debent, nec per longum iter eripiantur, aut fugiant: nec intereſt ſi iogeoui, vel liberti, vel ſervi ſint, qui aliquid criminoſum commiſiſſe dicantur.

CIV. De effoſſis terminis aut arboribus terminalibus.

Qui effodiunt terminos, vel exarant limites, finem ſcilicet deſignantes, aut arbores terminales evertunt, ſi ſervi ſunt aut coloni, & ſine conſcientia vel juſſu domini fecerint, puniantur. Si vero hoc imperante domino factum eſſe conſtiterit, idem dominus tertiam partem bonorum ſuorum perdat fiſci viribus profuturam: ſervo ipſo aut colono nihilominus capite punieodo.

CV. Qui limites inter duos fundos debeant obſervari.

Eos terminos obſervandos, quos duorum fundorum dominus inter utrumque prædium, cum

cum ex his unum alienaret, ſervari debere conſtituit, non eos, qui ſingulos fundos antiqua inſtitutione ſeparabant.

CVI. De negotio ſacramentis finito.

Quoties aliquod negotium conſenſu litigantium, aut ſententia judicis ſacramentis fuerit diffinitum, retractari non poterit: nec de perjurio agere cuiquam vel movere permittitur quæſtionem.

CVII. De auctore ſeditionis.

Qui auctor ſeditionis vel in populo, vel in exercitu fuerit, incendio concrematur.

CVIII. De his qui pagano ritu ſacrificaverint.

Si quis pagano ritu ſacrificare fuerit deprehenſus, arioli etiam atque umbrarii, ſi reperti fuerint, ſub juſta æſtimatione convicti capite puniantur, malarum artium conſcii, id eſt, malefici, nudati rebus omnibus quas habere poſſunt, honeſti, perpetuo damnentur exilio, humiliores, capite puniendi ſunt.

CIX. Si ſervus aut colonus Domino neſciente violenter aliqua rapuerit.

Si ſervus aut colonus domino neſciente violenter aliqua rapiat, dominus ejus intra annum in quadruplum, poſt annum in ſimplum e convenietur: aut pro noxa certe, ſi hoc magis elegerit, ipſum ſervum vel colonum noverit ad pœnam judici e contradendum: ita, ut quod ad eum ex ipſa ſervi violentia perveniſſe conſtiterit, reddat: aut ſi conventus eum fugiſſe dixerit, executionem ejus conquerenti dediſſe ſufficiat.

CX. Qui ſepulchrum deſtruxerit.

Qui ſepulchrum deſtruxerit, occidatur.

CXI. Si quis intra urbem Romam cadavera ſepelierit.

Qui intra urbem Romam cadavera ſepelierit, quartam partem patrimonii ſui fiſco ſociare cogatur: ſi nihil habuerit, cæſus fuſtibus civitate pellatur.

CXII. De bonis damnatorum ex quolibet crimine.

Damnatorum ex quibuslibet criminibus bona filiis primum ac parentibus vel propinquis usque ad tertium gradum proficiant, quod ſi eos non habuerint, fiſco omnia ſolventur.

CXIII. Si curialis damnatus filios reliquerit.

Si curialis damnatus filios reliquerit, totum quod dimiſit ipſi capiant: ſi non habuerit filios, ad curiam ejus perveniant facultates: excepta cauſa majeſtatis, in qua omnium damnatorum bona nec ad filios, ſi habeant, ſed ad ſolum fiſcum, ſecundum legum cauta neceſſe eſt pervenire.

CXIV. Si damnatum clerici aut alii eruerint.

Si addictos damnatosque judiciis clerici vel quilibet alii violenter eruerint, ipſi ad pœnam vel ad diſpendia teneantur, quæ ſententia in convictos prolata ſtatuiſſe monſtrabitur: Et ſi conniventia judicis vel colludio hoc claruerit perpetratum, quinque auri libras idem judex cogatur exſolvere.

CXV. Qui pecuniam publicam aut fiſcalem furatus fuerit.

Qui pecuniam fiſco vel publicis rationibus competentem furandi ſtudio tulerit, eam reddat in quadruplum.

CXVI. Si quis à fure aliqua ad ſervandum ſuſceperit.

Qui ſciens ex rapinis aliqua à raptore, id eſt, fure, ſervanda ſuſceperit, eadem qua raptor pœna teneatur.

CXVII. Servus ſi furtum fecerit, vel damnum cuilibet dederit.

Servus ſi furtum fecerit, vel damnum cuilibet dederit, niſi ejus dominus hoc pro ſui qualitate reddere vel ſarcire paratus ſit, noxæ eum dare cogitur, quod & de animalibus faciet, ſi alicui damna generaverint.

CXVIII. Si propter furtum ſervi Dominus conventus fuerit.

Si propter furtum ſervi dominus conventus, furem ipſum magis tradere, quam defendere eum in judicio voluerit, illa etiam quæ ad eum ex ipſo furto perveniſſe conſtiterit, pariter debebit exſolvere.

CXIX. Si quis de taberna, nave aut ſtabulo perierit.

Si quid de taberna vel ſtabulo perierit, ab his qui locis talibus præſunt, vel qui in his negotiantur,

ciantur, repetendum eſt, ita ut præſtent ſacramenta de conſcientia ſua ſuorumque: & ſi hoc fecerint, nihil cogantur exſolvere, aut certe quantum petitor juraverit ſe in eo loco perdidiſſe, reſtituant.

CXX. Si ſervus furtum fecerit, & manumiſſus fuerit.

Si ſervus furtum fecerit, & manumiſſus à domino fuerit, vel venditus alteri, vel donatus, cauſam de furto tam ipſe manumiſſus dicat, vel ille qui eum emittit, aut cui donatus eſt: noxa enim ſemper caput ſequitur. Et non ſolum is qui furtum facit, ſed etiam is cujus opera vel conſilio furtum factum fuerit, furti actione tenebitur.

CXXI. Si procuratori, aut actori, vel colono, conductori, aut ſervo alicujus, invito aut neſciente domino mutuam pecuniam quis dederit.

Si procuratori vel conductori ſive colono vel ſervo alicujus, invito vel neſciente domino, mutuam pecuniam quis dederit, nec ipſi domino, nec rei ejus aliquod præjudicium comparetur: ſed ex peculio ſervi vel coloni, conſiderata vel ſervata prius indemnitate domini, conſulatur petitionibus creditoris.

CXXII. Si quis cautionem ſuam potenti dederit erigendam.

Amittant repetitionem debiti creditores, qui cautiones debitorum ſuorum potentibus tradiderint, & per eos magis exactionem mutuæ pecuniæ voluerint procurare.

CXXIII. De pignoribus capiendis.

Capiendorum pro ſuo arbitrio pignorum uniçuique licentiam denegamus: ita ut, ſi probabile fuerit, hoc agendi judicis præſtet auctoritas.

CXXIV. Creditor ſi debitori ſuo res ſibi non obligatas violenter rapiat.

Ablatorum per vim reſtitutio.

Creditor ſi debitori ſuo res ſibi non obligatas violenter rapiat, intra annum criminis admiſſi conventus, ſub pœna quadrupli præſumpta reſtituat: poſt annum vero in ſimplum debebit exſolvere, quod etiam de fructibus violenter ablatis ſervari debere legum ratio perſuadet.

CXXV. Si quis de Eccleſiis, id eſt, locis religioſis homines traxerit.

Si quis de Eccleſiis, id eſt, locis religioſis, homines traxerit, vel aliquid violenter crediderit auferendum, capite puniatur.

CXXVI. Vt nullus curialium, ſive tabulariorum, vel ſuſceptorum intra Eccleſiam reſidens emittat pictatia.

Nullus poſt hæc curialium ſive tabulariorum aut ſuſceptorum in Eccleſia reſidens pictatia delegationis emittat: ſed ſi quem fiſco debitorem novit, exponat eum extra Eccleſiam conſtitutus, aut certe deleget facturus cum eo, qui ſe debitorem negaverit, publice rationem, quod ſi invitum quis, cum ſibi delegatur, & ſe non debere clamaverit, violenter crediderit exigendum, in quadruplum extorta reſtituat.

CXXVII. Vt invitus nullus delegetur.

Delegari nemo debet invitus: ſed ſi is qui à creditore ſubdelegatur, conſenſum delegationi præbens debere ſe fateatur, & redditurum ſpondeat, quod promiſit, cogatur exſolvere.

CXXVIII. Si filius in poteſtate patris poſitus, ſervus aut colonus ſi à patre vel domino in aliqua culpa non defendatur.

Filius in poteſtate patris poſitus, vel ſervus, aut colonus, ſi à patre vel domino in qualibet culpa non defendantur de ipſo delicto vel crimine, tradendi ſunt judici competenti: niſi forte filiusfamilias ipſe defendere pro delicto, quo impetetur, in judicio ſe voluerit.

CXXIX. Qui per mendacium vel ſurreptionem aliquid impetraverit.

Qui per mendacium vel ſurreptionem aliquid impetraverit, nec ipſi proſit, nec alterum lædat.

CXXX. Si quid promiſſum eſt, ut fur comprehenderetur.

Quod promiſſum fuiſſe conſtiterit ut fur comprehendatur, merito debetur, & oportet exſolvi.

CXXXI. Qui de debito in judicio convicti aut condemnati fuerint.

Qui de debito in judicio convicti vel condemnati fuerint, intra duos menſes à die latæ ſententiæ ſolutionem procurare debent: quod ſi non fecerint, per auctoritatem judicis, ad ejus peti-

ſtitionem qui vincet, capi eorum pignora debent & diſtrahi: ut quod ſententia juſte lata conſtituit, poſſit impleri.

CXXXII. Qui poſſeſſor ad judicium veniet.

Qui poſſeſſor ad judicium venit, non eſt cogendus dicere unde tenet, nec onus ei debet probationis imponi, quia hoc magis petitoris officium eſt, ut rem quam repetit, doceat ad ſe pertinere.

CXXXIII. Mulier etiamſi per cautionem alienum debitum ſe reddituram ſpondeat.

Mulier, etiamſi per cautionem alienum debitum ſe redditurum ſpondeat, non tenetur.

CXXXIV. Qui ultra legitimam centeſimam à debitore ſuo ſperaverit.

Amittat ſortem debiti creditor, qui ultra centeſimam legitimam crediderit à debitore poſcendum.

CXXXV. Si fidejuſſor pignora debitoris pro quo fidem fecit, liberaverit.

Fidejuſſor qui redimendo pignora ejus debitoris pro quo fidem dixerat, à creditore liberavit, oblata ſibi debita pecunia reſtituere pignora debitori compellatur.

CXXXVI. Si quis quamlibet rem ſuam neſciens à poſſeſſore conduxerit.

Si quisquam rem ſuam neſciens à poſſeſſore conduxerit, nihil ſibi præjudicat: ſed de proprietate ipſius agere poterit.

CXXXVII. Si quis in area aliena ædificium fecerit.

Si quis neſciens alienam aream eſſe, ædificium in ea conſtruxerit, ſumptus quos fecit, recipit: ſed amittit quam in ſolo alieno fecerat manſionem. Ædificium in aliena area.

CXXXVIII. Si una res à duobus fuerit comparata.

Si una res à duobus diverſis temporibus comparetur, ille potior erit, & dominium ejus magis acquiret, cui traditam fuiſſe claruerit.

CXXXIX. Cujus forum auctor venditionis ſequatur.

Auctor venditionis etiamſi privilegium habeat ſui judicis, tamen defenſurus venditionem ſuam forum ſequatur emptoris.

CXL. Qui de re comparata pertulerit quæſtionem.

Qui de re comparata pertulerit quæſtionem, ipſe petitori reſpondere compellitur, nec ad auctorem ſuum proponentem repellit: quem neceſſe eſt ad hoc tantum ipſe commoneat, ut factum ſuum in † indicione defendat. † judicatione pro judicio.

CXLI. Quicunq; ſervum fugitivum vendiderit ignoranti.

Quicunque fugere ſolitum vendiderit ignoranti, ſi emptorem quoque fugerit, & precium venditor reddat, & damna ſarciat quæ per eundem contigerint fugitivum.

CXLII. Liceat unicuiq; Domino mancipia ſua etiam originaria ad alia loca transferre, vel quod voluerit facere.

Liceat unicuiq; domino ex prædiis quæ corporaliter & legitimo jure poſſidet, ruſtica utriusq; ſexus mancipia, etiamſi originaria ſint, ad juris ſui loca transferre, vel urbanis miniſteriis adplicare, ita ut & illis prædiis adquirantur ad quæ voluntate domini migrata fuiſſe conſtiterit, & inter urbanos famulos merito cenſeantur: nec de ejusmodi factis atque ordinationibus velut ſub oppoſitione originis, quæſtio ulla naſcatur. Alienare etiam ſupradictæ conditionis homines liceat dominis abſque terræ aliqua portione, ſub ſcripturæ adte[...]ione vel cedere, vendere cui libuerit, vel donare.

CXLIII. De ſervandis privilegiis Iudæorum.

Circa Judæos privilegia legibus delata ſerventur: quos inter ſe jurgantes & ſui viventes legibus, eos judices habere neceſſe eſt, quos habent obſervantiæ præceptores.

CXLIV. De emittendis ſecuritatibus fiſcalium titulorum.

Quicunque ſuſceptores fuerint fiſcalium titulorum, in emittendis poſſeſſorum ſecuritatibus nomine ſingularum poſſeſſionum, profeſſione earum evidenter deſignent: acceptam quoque pro earum functione exponant pecuniæ quantitatem. Quodſi aliquis profeſſionem locorum, nomina ſummamque perceptæ pecuniæ in ſecuritatibus à ſe factis comprehendere forte noluerit, & hujus

Quod ſi forſitan perſona potentior, aut ejus procurator, vel vicedominus ipſius, aut certe conductor ſeu Barbari, ſeu Romani, in aliquo genere cauſæ præſentia noo permiſerint edicta ſervari, & judex cujus intererit, obſiſtere, aut vindicate, aut obviare non potuerit, in noſtram illico, ſi ſibi conſulit, inſtructa ex omnibus relatione, dirigat, depoſita totius formidinis ſuſpicione, notitiam. Hac enim ſolatione à culpa eſſe poterit abſolutus. Quia quod pro omnium provincialium ſecuritate proviſum eſt, univerſitatis debet ſervate devotio.

THEODORICI GOTHI
REGIS ROMANORUM
CONSTITUTIONES

I. De executione Iuſtitiæ.

Theodoricus Rex Floriano v. s.

IN immenſum trahi non decet finita litigia. Quæ enim dabitur diſcordantibus pax, ſi nec legitimis ſententiis acquieſcitur? Unus enim inter procellas humanas portus inſtructus eſt. quem ſi homines fervida voluntate prætereunt, in undoſis jurgiis ſemper errabunt. Et ideo ſpectabiliiti tuæ præſentibus affamur oraculis, quatenus ſi ita res ſe habet, ut à præſentibus ſupplicatur, & Comitis Annæ judicio Macenis fundi controverſia ſtatutis legitimis eſt deciſa, nec aliqua probaur appellatione ſuſpenſa, quæ ſunt decreta, ſerventur. Quia ſicut nolumus oppreſſis negare judiium, ita irrationabilibus querelis non præbemus aſſenſum. Cogi enim debet ut ſit quietus, qui ſuo tio renuit eſſe pacificus. Nam & medendi peritus invitum frequenter ſalvat ægrotum: dum voutas recta in gravibus paſſionibus non eſt: ſed potius illud appetitur, quod à ſalutis Judice gravare oſſe ſentitur.

II. De reſtituendis bonis pupillo.

Theodoricus Rex Felici v. c.

VEnantii tutoris Plutiani aditione cognovimus in ea te qua ooo decuerat actione verſatum: ut eum quem ſumptu proprio juvare debueras, diſpendio proprietatis affligeres. Affinitatem uippe tuam ſolacia debuerant impenſa teſtari. Quale ergo videtur ſanguine conjunctis, quod crimiſum probaretur extraneis? Atque ideo præſenti juſſione cenſemus, ut quicquid † Neotherio frae Plutiani malæ fidei poſſeſſore prodiga voluntate laſcivo, te non tam comparaſſe, quam ſurripuiscognoſcis, † incomparanda militi noſtro ſine aliqua dilatione reſtituas: ne nos hujusmodi factum gas legibus vindicare, qui nunc videmur omnia manſuetudine temperaſſe. Perire enim pupillo non imur, quæ parentibus ſub noſtra laude dederamus. Graviſſimum eſt enim per calumniam ſubtra, quod collatum eſt munificentia principali. Reliqua vero, † quæ te pro jugalis tuæ aſſeris portio contempto juſtitiæ tramite diviſiſſe, ſi tamen appellanda diviſio eſt, quam ſub unius celebratam nſtat arbitrio, ad noſtrum Comitatum feſtines occurrere, ut inter vos, quæ juſtitiæ conveniunt, dinemus. Iniquum eſt enim, ut de una ſubſtantia, quibus competit æqua ſucceſſio, alii abundanter fluant, alii paupertatis incommodis ingemiſcant.

† Neotherio prodiga

† incorporanda

† aſſerens

III. Super eodem.

Theod. Rex Amabili executori.

COrdi oobis eſt, cuoctos in commune protegere, ſed eos maxime, quos ſibi novimus defuiſſe. Sic enim æquitatis libra ſervabitur, ſi auxilium largiamur imparibus, & metum noſtri pro parilis, inſolentibus opponamus. Fortuna minor principem quærit. quia in vituperationem noram corruunt. quibus ſe publica vota ſubducunt. Venantii itaque tutoris Plutiani lachrymabili ggeſtione comperimus, Neotherium fratrem ſuum, affectum germanitatis oblitum bona parvuli oſtili furore laceraſſe. Quod nos pro rerum ſuarum acerbitate commovit: ne largitas noſtra, quam lut titulum volumus ſtare pietatis, uſurpata præſumptionibus videatur illicitis. Et quia dubium on eſt, in repetitione minoris maxime ſubmoveri diſpendia tarditatis. ideoque devotio tua noſtra ſſione firmata, ſi nihil eſt, quod rationabiliter à pulſato poſſit opponi, poſtulatas res prædicto tutori cias ſine dilatione reſtitui. Aut ſi quid eſt, quod pro ſuis partibus intentio retentatoris objiciat, leli poſitione præcedente, ad noſtrum venire deproperet Comitatum: ut allegationibus cognitis, ro conſuetudine noſtræ judicemus æquitatis.

IV. De Epiſcopali judicatione.

Theod. Rex, Euſtorgio viro venerabili Mediolanenſi Epiſcopo.

TUta eſt conditio ſubjectorum, ubi vivitur ſub æquitate regnantium: nec dubio decet rumore trahi, à quo debent non mutanda conſtitui. Fidem ſiquidem rerum à ratione colligimus: quæ nunquam deſiderantibus abſconditur, ſi ſuis veſtigiis perquiratur. Atque ideo quod beatitudini veſtræ gratiſſimum eſſe confidimus, præſenti tenore declaramus, Auguſtanæ civitatis Epiſcopum, proditionis patriæ falſis criminationibus accuſatum. Qui à nobis honori priſtino reſtitutus, jus habeat epiſcopatus omne quod habuit. Nihil enim in tali honore temeraria cogitatione præſumendum eſt: ubi ſi propoſito creditur, etiam tacitus ab exceſſibus excuſatur. Manifeſta proinde crimina in talibus vix capiunt fidem. Quicquid autem ex invidia dicitur, veritas non putatur. Volumus enim impugnatores ejus legitima pœna percellere: ſed quoniam & ipſi clericatus nomine fungebantur, ad ſanctitatis veſtræ judicium cuncta tranſmittimus ordinanda, cujus eſt & æquitatem moribus talibus imponere, quam novimus traditionem Eccleſiaſticam cuſtodire.

V. De juſto pondere obſervando, & pœna ejus qui illud diminuit.

Theod. Rex. Bœtio. v. i. atque Patritio.

LIcet univerſis populis generalis ſit impendenda juſtitia, quæ ſic nominis ſui obtinet dignitatem, ſi æquabili moderatione per potiores currat & humiles: confidentius tamen illam expetunt, qui à palatii militia non recedunt. Otioſa enim gravitate præſtatur aliquid munificentiæ principali. conſuetudo autem quodam debito redditur fideliter obſequenti. Domeſtici patres equitum & peditum, qui noſtræ aulæ videntur jugiter excubare (quod ex magnis fieri doloribus ſolet) ut admati nobis ſupplicatione conqueſti ſunt, ab illo † Arcario præfectorum, pro emolumentis ſolemnibus, nec integri ponderis Solidos percipere, & in numero gravia ſe diſpendia ſuſtinere. Quapropter prudentia veſtra lectionibus erudita dogmaticis, ſceleſtam falſitatem à conſortio veritatis ejiciat: nec cui ſit appetibile, aliquid de illa integritate ſubducere. Hæc enim quæ appellatur Arithmetica, inter ambigua Mundi certiſſima ratione conſiſtit. quam cum cœleſtibus æqualiter novimus. evidens ordo, pulchra diſpoſitio, cognitio ſimplex, immobilis ſcientia: quæ & ſuperna continet, & terrena cuſtodit. Quid eſt enim, quod aut menſuram non habeat, aut pondus excedat? Omnia complectitur, cuncta moderatur, & univerſa hinc pulchritudinem capiunt, quia ſub modio ipſius eſſe noſcuntur. Juvat inſpicere, quemadmodum denarius numerus, more Cœli, & in ſeipſum revolvitur, & nunquam deficiens invenitur: creſcit nova conditione, per ſe redeundo, addita ſibi ſemper ipſa calculatio: ut cum denarius non videatur excedi, ex modicis prævalet majora complecti. Hoc ſæpe repetitum inflexis manualibus digitis, & erectis, redditur ſemper extenſum, & quanto ad principium ſuum ſupputatio redditur, tanto amplius indubitanter augetur. Quantitate numerabili, arena maris, guttæ pluviarum, ſtellæ lucidæ concluduntur. Auctori quippe ſuo omnis creatura ſub numero eſt: & quicquid ad exiſtentiam pervenit, à tali non poteſt conditione dimoveri. Et quoniam delectat nos ſecretiora hujus diſciplinæ cum ſcientibus loqui, pecuniæ ipſæ quamvis uſu celeberrimo utiles eſſe videantur, animadvertendum eſt, quanta tamen à veteribus ratione collectæ ſunt. Sex millia Denariorum Solidum eſſe voluerunt: ſcilicet ut radiantis metalli formata rotunditas ætatem Mundi, quaſi Sol aureus, convenienter includeret. Senarium vero, quem non immerito perfectum docta Antiquitas definivit, unciæ, qui menſuræ primus gradus eſt, appellatione ſignavit: quam duodecies ſimilitudine menſium computatam, in libræ plenitudine ad anni curricula collegerunt. O inventa pudentium, ô proviſa Majorum, exquiſita res eſt, quæ & uſui humano neceſſaria diſtingueret, & tot arcana naturæ ſignaliter contineret. Merito ergo dicitur libra, quæ tanta rerum eſt conſideratione trutinata. Talia igitur ſecreta violare, ſic certiſſima velle confundere, nonne veritatis ipſius videtur eſſe crudelis, ac fœda laceratio? Exerceantur negotiatores in mercibus: emantur late, quæ vendantur anguſtius, conſtet populis pondus, ac menſura probabilis: quia cuncta turbantur, ſi integritas cum fraudibus miſceatur. Mutilari certe non debet, quod laborantibus datur: ſed à quo fidelis actus exigitur, compenſatio imminuta præſtetur. Da certe ſolidum, & aufer inde ſi prævales: Trade libram, & aliquid inde, ſi potes, imminue. Cuncta iſta nominibus ipſis conſtat eſſe proviſum, aut integra tribuis, aut non ipſa quæ dicuntur exolvis. Non poteſtis omnino, non poteſtis, nomina integritatum dare, & ſceleſtas imminutiones efficere. Providete itaque, ut & arbiter areæ habeat juſtas conſuetudines ſuas, & quod benemeritis impendimus, incorrupto munere conſequantur.

† Arthano.

VI. De reſtituendis bonis à militibus ablatis.

Theod. Rex. Servato duci Retiarum.

DEcet te honorem, quem geris nomine, moribus exhibere: ut per provinciam, cui præſides, nullam fieri violentiam patiaris: ſed totum cogatur ad juſtum, unde noſtrum floret imperium. Quapropter Maniarii ſupplicatione commoti, præſentibus te affamur oraculis: ut ſi re vera mancipia ejus Breones irrationabiliter cognoveris abſtuliſſe, qui militaribus officiis aſſueti, civilitatem premere dicuntur armati, & ob hoc juſtitiæ parere deſpiciunt, quoniam ad bella Martia ſemper intendunt, dum neſcio quo pacto aſſidue dimicantibus difficile eſt morum cuſtodire menſuram: qua pro-

pter

ter omni protervia remota, quæ de præſumptione poteſt virtutis aſſumi, poſtulata facies ſine intermiſſione reſtitume per dilationis incommoda, eorum videatur ſupplex odiſſe victoriam.

VII. De poteſtate Regis.

Theodoricus Rex Eugenio V. I. Magiſtro officiorum.

QUamquam poteſtati noſtræ, Deo favente, ſubjaceat omne, quod volumus, voluntatem tamen noſtram de ratione metimur, ut illud magis æſtimemur elegiſſe, quod cunctos dignum eſt approbare.

VIII. De tributo tertiarum.

Theodoricus Rex. Faſto præp.

Libenter omnibus modis præbemus aſſenſum, quoties vox eſt juſta poſcentium: quia nec decet eſſe difficile beneficium quod largitate non patitur detrimentum. Et ideo præcelſa magnificentia tua, quod à Chathalienſibus inſerebatur genus Tertiarum, faciat annis ſingulis in tributaria ſumma perſolvi: nec poſt ſuper hac parte patiantur ſupplices aliquam quæſtionem. Quid enim intereſt, quo nomine poſſeſſor inferat, dummodo ſine imminutione quod debetur exolvat? Ita & illis ſuſpectum Tertiarum nomen auferimus, & à noſtra manſuetudine importunitates competentium ſubmovemus.

IX. De bonis abſentium tuendis.

Theod. Rex Feſto v. i. atque patritio.

GRatum nobis eſt, quoties de magnitudinis tuæ meritis æſtimatio talis procedit, ut & infirmorum auxilium, & abſentium credaris eſſe tuitio. Nam ideo & Senator prior eſſe meruiſti, ut te ſequentibus pro juſtitiæ contemplatione præſtares. Unde fit, ut bona nobis de te creſcat opinio, glorioſæ actionis exemplo. Nulli enim propria res à diſcedente committitur, niſi de cujus bene conſcientia judicatur. Idcirco præſenti juſſione decernimus, ut domus patritii Angelli ad Africam diſcedentis, qui regnum petens alterius, noſtris eſt utilitatib. ſerviturus, ſalvis legibus tua tuitione valletur: ne violentos cujuſquam impetus ſubtracta domini defenſione patiatur. Perviæ ſunt enim ſemper injuriis facultates abſentium, & quodammodo videtur occaſio homines in delictum trahere, quæ non poteſt animum pervadentis de reſultatione terrere. Ideoque celſitudo veſtra, quam votum pium eſt habere vicinam gentis, erigat humiles, eripiat opprimendos: &, quod poteſtatibus rarum eſt, proſit cunctis, qui univerſis celſior inveniris.

X. Quod reſtituantur ablata, ſi præſcriptio temporis definiti non obviat.

Theod. Rex Domitiano & Williæ.

OPortet vos colere & obſervare juſtitiam qui æquitatem populo dicere ſuſcepiſtis: quando non
licet delinquere, qui alios creditur ſub æquitatis regula continere: ne fiat exemplum pravum, † orart
si electus ad laudabile cognoſcitur inſtitutum. Et ideo ad interrogationem veſtram curavimus præ- † niſi ubi
re reſponſum: ne per dubitationem poſſitis † errare, niſi quod abſit) velitis excedere. Si Romani † fonti
prædium (ex quo Deo propitio, † fonti fluenta tranſmiſimus, ubi primum Italiæ nos ſuſcepit impe- † ſemota
rium) ſine delegatoris cujuſquam petitione, præſumptor barbarus occupavit, cum priori domino * quoniam
ſubmota dilatione reſtituat. Quod ſi ante deſignatum tempus rem videtur ingreſſus, *adverſus quam præſc.
præſcriptio probatur obviare tricennii, petitionem jubemus quieſcere pulſatoris. Illa enim reduci in † videtur
prædium volumus, quæ noſtris temporibus præſumpta damnamus. Quia locus calumniandi non re- Præſcriptio triginta annorum.
quitur, cum longi temporis obſcuritas præteritur. De percuſſore tantummodo non etiam peremptore fratris, quamquam omnium communi lege damnetur, ſolumq; ſit parricidium, † quod totius Fratris percuſſor relegatur.
tragœdiam reatus † exuperet: tamen humanitas noſtra, quæ ſibi † & in ſceleratis locum pietatis inqui- † qui
rit, præſenti auctoritate † definit, ut hujuſmodi portenta provinciæ finibus abigantur. Nam quibus † erum peret.
eſt exoſa ſocietas parentum, civium non merentur habere conſortium: ne puri corporis jucunda ſe- † definivit
curitas, nebuloſis maculis polluatur. Parentum ſocietas.

XI. De tributis ſolvendis, & quod debetur à majoribus, non ſolvatur à minoribus.

Theod. Rex Saturnino & Verbuſio vv. ss.

FIſci volumus legale cuſtodiri compendium: quia noſtra clementia rebus propriis videtur eſſe contenta. Et ſicut nullum gravare cupimus, ita debita nobis perdere non debemus. Indigentiam ne fugimus, quæ ſuadet exceſſus: dum pernitioſa res eſt, in imperante tenuitas. Modus ubiq; laudandus eſt. Nam cur aut vituperabilis negligentia in propriis defluat, aut aliena cupiditas turpis abſorbeat? Et ideo vobis præſenti juſſione præcipimus, ut Adrianæ civitatis curialium inſinuatione ſuſcepta, quicunq; Gothorum Fiſcum detrectat implere, eum ad æquitatem redhibitionis arctetis. Ne tenuis de proprio cogatur exolvere, quod conſtat idoneos indebite detinere. Hac ſcilicet ratione ſervata, ut ſi quis contumaciæ vitio maluerit noſtra juſſa tardare, cum mulcta reddat, quæ debuit etiam non compulſus offerre: quatenus potervo ſpiritu indecenter erecta, impunita juſtis ſæculis non relinquatur audacia.

XII. De

XII. De cauſa principum Imperii diſcordantium judicanda.

Theodoricus Rex Cœliano & Agapito vv, II.

DEcet quippe regalis apicis curam, generalitatis cuſtodire concordiam: quoniam ad laudem regnantis trahitur, ſi ab omnibus pax ametur. Quid eſt enim, quod nos melius prædicet, quam quietus populus, concors ſenatus, totaque reſpub. morum noſtrorum honeſtate veſtita? Hinc eſt, quod præſenti juſſione † decrevimus, ut patritii atque magnifici viri, Feſtus atque Symmachus, contra illuſtrem & patritium Paulinum in judicio veſtro, quas ſe habere dicunt, exerant actiones. Quibus pro legum ratione ſuſceptis, & ſi juris ordo patitur definitis tunc patritius Paulinus, quicquid adverſum ſupra memoratos magnificos viros ſe habere cauſatur, pari ſorte depromat. Nec tardari volumus in ejus quoque parte † ſententiam, dum velimus omnia inter eos eſſe deciſa, nihilque aliud relinqui, niſi quod debetur affectui. Videte ergo tanti judicii arbitros vos electos: videte expectationem noſtram, æquabilem flagitare juſtitiam, † relaturi gratiæ uberrimum fructum, ſi præſens diſceptatio, quos dignos credidit, non impares probet eſſe. Debet enim de talibus viris eſſe cura præcipua, qui dare poſſunt minoribus evidenter exempla. Nam qui inter pares ſummos viros litem negligit * abolendam, hoc imitari reliquos ſine dubitatione permittit.

† decernimus.
† Sententiam dare volumus.
† relaturam
* Vet. abſolvendam.

XIII. De conſervatione ædificiorum.

Theod. Rex Sabiniano v. s.

NIl prodeſt initia rei ſolidare, ſi valebit præſumptio ordinata deſtruere. Illa ſunt enim robuſta, illa diuturna, quæ prudentia incipit, & cura cuſtodit. Atque ideo non minor in conſervandis rebus, quam in inveniendis adhibenda cautela eſt. Quia de initiis prædicatio debetur invento: de cuſtoditis autem acquiritur laudata perfectio. Dudum ſiquidem propter Romanæ mœnia civitatis, ubi ſtudium nobis ſemper impendere, infatigabilis ambitus erit, portum Lucini deputatis redditibus reparari juſſio noſtra conſtituit: ut viginti quinque millia tegularum annua illatione præſtentur: ſimul etiam portubus junctis, qui ad illa loca antiquitus pertinebant, & nunc diverſorum uſurpatione ſuggeruntur invaſi. Cuncta ergo ad ſtatutam præſtationem facies ſine dilatione revocari. Quia licet noſtra juſſa pro ſua reverentia in nullo violanda ſint, ea tamen cuſtodiri volumus, maxime, quæ Urbis faciem videntur ornare. Quis enim dubitet fabricarum miracula hac proviſione ſervata? & pendenti ſaxo formatas cameras tegularum tegmine cuſtoditas? Ut antiqui principes nobis merito debeant ſuas laudes, quorum fabricis dedimus longiſſimam juventutem: ut priſtina novitate reluceant, quæ jam fuerant vetuſtoſa ſenectute fuſcata.

XIV. De immunitate eccleſiæ.

Theod. Rex Fauſto præpoſito.

NEfas eſt, apud eos fidem beneficii prioris imminui, quibus alia convenit à noſtra ſæpius largitate præſtari. Sed ſicut quæ ſemel annuimus, reſcindi in perpetuum non merentur: ſic qui largitatem noſtram moderatis præcibus impetrarunt, noſtrorum terminos præſtitorum immodica non debent præſumptione tranſcendere. Unde quia religioſi ſtudii reverentia commonemur, ut quæ dudum Eccleſiæ viri venerabilis Verſilæ antiſtitis præſtitimus, valere in perpetuum cenſeamus: nunc quoque illuſtrem magnificentiam tuam duximus admonendam, quatenus ſuper indictorum onera titulorum, præfata Eccleſia in ea ſumma non ſentiat, quæ uſque à magnifici viri Caſſiodori patritii, pura nobis fide & integritate comperti, temporibus eſt ſoluta. Ea vero, quæ à tempore beneficii ad Eccleſiam veſtram ab aliquibus eſt translata poſſeſſio, commune cum univerſis poſſeſſoribus onus ſolutionis agnoſcat: & illius ſubjaceat functioni, cujus nacta eſt jura dominii. Alioqui grata nobis augmenta ejus eſſe non poſſunt, qui fiſci damno proficiunt. Sufficiat poſſeſſori compendium penſionis. Tributa ſunt † purpuræ, non lacernæ. Lucrum cum invidia periculum eſt. Quanto melius, omnia moderata gerere, quæ nullus audeat accuſare.

† Principis non militis.

XV. Quod ſaxa in agris jacentia deputentur in ædificium civitatis.

Theod. Rex univerſis Gothis & Romanis.

DIgna conſtructio civitatis in qua ſe commendet cura regalis: quia laus eſt temporum reparatio urbium vetuſtarum. In quibus & ornarus pacis acquiritur, & bellorum neceſſitas præcavetur. Ideoque præſenti juſſione profutura ſancimus: ut ſi quis cujuslibet generis ſaxa, in agris ſuis jacentia muris habuerit profutura, libens animo ſine aliqua dilatione concedat. Qui tunc verius magis poſſidebit, cum hoc civitatis ſuæ utilitati indulſerit. Quid enim gratius, quam videre creſcere publicum decus, ubi omnium utilitas in generalitate concluditur? Et licet præſtentur vilia, ad auctores ſuos magna ſunt commoditate reddittura. Datur enim plerumque, quod majori utilitate recipitur. Et frequenter homo lucra ſua complectitur, cum neceſſario pro temporis qualitate largitur.

XVI. De equis curſoribus publicis.

Theod. R. univerſis Lucriſtanis ſuper fontium conſtitutis.

NOn dubium eſt ad utilitatem Reipub. curſus cuſtodiam pertinere: per quem noſtris ordinationibus celerrimus præſtatur effectus. Et ideo, velut neceſſariæ rei major adhibenda cautela eſt: ut qui

iad continnos curſus conſtituti ſunt, turpi macie non tabeſcant, ne jejuna tenuitas laboribus præ- nta ſuccumbat: & incipiat iter fieri moroſum quod ad celeritatem conſtat eſſe inventum. Qua- opter devotio veſtra, præſenti juſſione commonita, terrarum ſpatia, quæ veredis antea licuerant rationibus ſuis, à poſſeſſore vendicata reſtituat. Ut nec illis parvo ſpacio inducantur damna, & ıs recuperata ſufficiant.

XVII. De ſervo homicidii reo.

Theod. Rex Senatui ubis Romæ.

Nimum noſtrum, Patres Conſcripti, Reip. curis calentem, & diverſarum gentium conſilia perſcrutantem, pulſavit ſæpius querela populorum, orta quidem ex cauſis levibus, ſed graves ſtavit exceſſus. Deplorat enim pro Spectaculorum voluptate, ad diſcriminis ſe ultima pervenis- ut legum ratione calcata, deſperate perſequeretur innoxios ſervilis furor armatus: & quod illis nanitas noſtra lætitiæ cauſa præſtitit, in triſtitiam audacia plectenda convertit. Quod nos cle- ntiæ noſtræ ſolita proviſione comprimimus: ne paulatim ſinendo, graviorem vindicare cogamur :nſam. Benigni quippe principis eſt, non tam delicta velle punire, quam tollere: ne aut acriter dicando æſtimetur nimius, aut leviter agendo putetur improvidus. Atque ideo præſenti defi- one ſancimus: ut ſi cujuſpiam ſenatoris ſamulus, in ingenui cæde fuerit forſan verſatus, cum tra- legibus impetitum: ut facti qualitate diſcuſſa, proferatur jure valitura ſententia. Si vero tanti noris reum fide mala dominus judiciis præſentare diſtulerit, noverit ſe decem librarum auri diſ- dio vulnerandum, & noſtræ ingratitudinis, quod multo gravius eſt, pericula ſubiturum. Sed ɪoneſtatem omnium par libra componeret, & civilitatis gratia reductis moribus conveniret, ad ulum quoque præcepta noſtra direximus: quæ vobis referari libenter amplectimur: ut alteru- uſſione penſata, ſarciatur civibus ſciſſa concordia. Proinde nullum à Spectaculorum gaudio ɪovemus, ſed ſeditionis ſemina radicitus amputamus. Interſit igitur inter ſplendorem veſtrum, reſque mediocres, refugite tales familiares, qui ſint injuriarum miniſtri: qui honori veſtro ni- ur adſcribere, quod delinquunt: & dum levitates ſuas afferere cupiunt, veſtram reverentiam licare contendunt. Vos enim quos ſemper gravitas decet, nolite truculenter inſequi inania a populorum. Si quid eſt forte quod pœnam mereatur admiſſum, in Præfecti urbis notitiam :ratur: ut culpa legibus, non per præſumtam coerceatur injuriam. Quid enim diſcrepat à :ante, qui ſe per exceſſum nititur vindicare? Impœnitenda eſt ultio, quæ de legibus venit: & :llenter videtur de pulſato triumphaſſe, qui victor pronunciatur à judice. Inter ipſos quoque :rſarios, ut ſcitis, non erant prius armata certamina: ſed pugnis ſe quamlibet fervida laceſſebat ntio. Unde & pugna nomen accepit. Poſtea Belus ferreum gladium primus produxit: à quo :llum placuit nominari. Conſilium atrox, crudele præſidium, ferina certatio. Nam etſi da- illi eſt prius inermem facile vincere, tamen crimini applicandum eſt, quod inde poſteritas po- interire. Non permittatis ergo à famulis veſtris fieri in civibus, quod adhuc debet in hoſtibus ſari.

XVIII. De ſeditionum auctoribus puniendis.

Theod. Rex Pop, Romano.

Spectacula voluptatum, lætitiam volumus eſſe populorum: nec erigere debet motus irarum, [Moderatio in ſpectaculis præcipitur.] quod ad remiſſionem animi conſtat inventum. Ideo enim tot expenſarum onus ſubimus, ut ventus veſter non ſit ſeditionis ſtrepitus, ſed pacis ornatus. Mores peregrinos abjicite. Ro- a ſit vox plebis, quam delectet audiri. Convitia nec gaudium pariunt, nec de lætitia procre- r. Hoc fuit certe, quod culpabatis in exteros. Nolite modo vitia turbulenta contrahere, quæ tis alios abjeciſſe. Atque ideo edictali programmate definimus, ut ſi atroces injurias in quem- ı Senatorum vox injuſta præſumpſerit, noverit ſe à præfecto Urbis legibus audiendum, ut pro qualitate diſcuſſa accipiat promulgatam jure ſententiam. Verum ut omne ſemen diſcordiæ ſun- s amputetur, præfinitis locis pantomimos artes ſuas exercere præcipimus: quod vos poterit uere ad præfectum Urbis data præceptio. Tantum eſt, ut animis compoſitis peragatis lætitiam atis. Nihil eſt enim, quod ſtudioſius vos ſervare cupimus: quam virorum veterum diſciplinam: ıod ab antiquis laudabile ſemper habuiſtis, ſub nobis potius augeatis. Soletis enim aëra ipſa mel- ıs implere clamoribus, & uno ſono dicere, quod ipſas quoque belluas delectet audire: pro fertis :s organo dulciores: & ita ſub quadam harmonia cytharæ concavum theatrum per vos reſonat, nos poſſit quilibet credere, quam clamores. Nunquid inter iſta rixæ decent, aut inflammata :ertio? Abjicite furores læti, iram gaudentes excludite. Taliter enim animi aliorum temperari unt, cum veſtri fautores ſuaviter audiuntur.

XIX. Su-

XIX. Super eodem.

Theod. Rex Agapito viro illuſtri præf. urb.

EXimiæ urbis præſulem, pacis convenit eſſe cuſtodem. Nam à quo melius moderatio debet ſperari, quam cui potuit Roma committi? Illa enim mater omnium dignitatum viros ſibi gaudet præſidere virtutum. Et ideo honori tuo debes animos exæquare: ut quod noſtris adeptus es beneficiis, tuis meritis inveniſſe, credaris. Circunſpicere te decet, ne qua in Spectaculis ſeditionum cauſa naſcatur: quia tuum præconium eſt, populus quietus. Sit inſultandi conſuetudo moderata: ut nec libertati pereat honeſta licentia, nec deſit moribus diſciplina. Quocirca ſicut noſtris oraculis & amplissimum ordinem docuimus, & plebem decrevimus admoneri, hoc tuam quoq; magnitudinem obſervare cenſemus. Ut ſi à quoquam irrogata fuerit injuria ſenatori, confeſtim loquax temeritas legum ſeveritate plectatur. Si verò ſenator, civilitatis immemor, quenquam ingenuum nefaria fecerit cæde vexari, protinus relatione transmiſſa perennitatis noſtræ mulctam perculſus excipiat. Meminerint enim cuncti, ſic Spectaculorum ſtudia parteſque dividere. ut in patria debeant eſſe concordes: nec ad hoc voluptatum ſibi exhiberi certamina, ut exinde hoſtilis ira ferveſcat. Verum, ne † poſthac ulla poſſit iterum † furioſa contentio provenire, Helladius de medio, voluptatem populis præſtaturus, introeat: habiturus æqualitatem menſtrui cum cæteris † Praſini pantomimis. Illud etiam, quod crebras inter eos ſeditiones exagitat, præſenti juſſione † definimus, ut amatores Helladii, quem de medio ſaltare præcepimus, ſine utrinsque partis ſtudio, ſpectandi eis ubi † delegerint, libera ſit facultas. Si vero eorum lubrica voluntas in unius caloris fervorem migraverit, ſtudia ſua populus tam in Circo, quam Theatro habeat pro parte quam diligit: ut is qui præſumpſerit † vetita, ipſe judicetur quæſiſſe diſcordiam.

† poſt
† venenoſa
† partium
† diffinimus
† elegerint
† vetitam

XX. De frumento non exportando.

Theod. Rex Fauſto præpoſito.

COpia frumentorum provinciæ debet primum prodeſſe, cui naſcitur: quia juſtius eſt, ut incolis propria fœcunditas ſerviat, quam peregrinis commerciis ſtudioſæ cupiditatis exhauriat. Alienis ſiquidem partibus debet impendi, quod ſupereſt: & tunc de exteris cogitandum, cum ſe ratio propriæ neceſſitatis expleverit. Atque ideo illuſtris magnificentia tua per loca ſingula, qui curam videntur habere litorum, faciat commoneri, ut non ante quiſpiam peregrinas naves frumentis oneret, ad aliena litora tranſituras, quam expenſæ publicæ ad optatam poſſint copiam pervenire.

XXI. De remuneratione patrum in filios facienda.

Theod. Rex Theotiolo v.s.

UTilitas perſonarum bonarum debet ſucceſſione renovari: ne defectu ſervientium patiatur aliquod res ſuſpenſa diſpendium. Et ideo locum te jubemus quondam Benedicti in Pedonenſi civitate ex noſtra auctoritate ſuſcipere: ut omnia vigilanti ordinatione procurans, noſtræ gratiæ merearis augmenta. Debes enim advertere, quam viciſſitudinem reddere ſtudeamus vivis, qui mortuorum fidem non poſſumus oblivisci. Illud etiam pietatis noſtræ conſuetudine † commonemur, ut quoniam devotorum nobis memoria probata non defecit, anteſati Benedicti quondam filios, qui ſyncera nobis cognoſcitur devotione paruiſſe, civili facias tuitione vallari quatenus defenſionis præſentis commodo ſublevati, & † ſecuritatem ſibi gaudeant paterna ſervitia contuliſſe. Proſit ergo generi, quod potuit unius devotione præſtari. Quia majora nos decet tribuere, quam videamur à ſervientibus accepiſſe. Hæc æqualitas æquitas non eſt: ſed pars noſtra juſtiſſime penpenſat, cum reddendo plus fuerit onerata.

Commendat filios mortui officialis.
† commovemur.
† Hic

De pœna uxoricidæ remittenda, & reſtituendis ei ablatis ob adulteram interfectam.

Theodericus Rex Criſpiano.

QUanvis homicidii facinus primus deteſtetur auditus, & cruentam manum occuli refugiant judicantum: quia proclivior ad miſericordiam via bonis mentibus ſemper patet: tamen juſtitiæ conſideratione liberandum eſt, qua cuique fiat injuria, nefarium ſcelus, quod nova inlicitate fortunæ commiſſum eſt: tunc fiat deteſtatio cunctorum, ſi ſe ſervet innoxium. Quis enim ferat hominem ad leges trahere, qui matrimonii niſus eſt jura violare? Feris inſitum eſt, copulam ſuam extrema concertatione defendere. Dum omnibus eſt animantibus inimicum, quod naturali lege damnatur. Videmus tauros, fœminas ſuas cornuali concertatione defendere: arietes pro ſuis ovibus capitaliter inſævire:

ævire: equos adjuoctas ſibi fœminas colaphis ac morſibus vendicare. Ita pro copulatis ſibi ani-ſponunt, qui verecundia non moventur. Homo autem quemadmodum patiatur adulterium in-um relinquere, quòd ad æternum ſuum dedecus cogooſcitur commiſiſſe? Et ideo ſi oblatæ peti-nis minime veritate fraudaris, & genialis thoti maculam depræhenſi adulterii ſanguine diluiſti, ſub prætextu cruentæ mentis, ſed cauſa pudoris intendis: ab exilio quod tibi conſtat inflictum, præcipimus alienum. Quoniam pro amote pudicitiæ porrigere ferrum maritis, non eſt leges care, ſed condere. Ita tamen, ut ſi legitimus extiterit accuſator, de facti tui qualitate te novetis diendum, ut ſi innoxios peremiſti, crimen publica diſtrictione recenſetur. Si male initos com-vus adulterorum morte diviſiſti, æſtimetur potius vindicta, quam culpa. Si quis autem tibi ca-nniantium damna generavit, & Agnello, ut aſſeris, fidejuſſori tuo à vicario vel ejus officio extor-n conſtiterit fuiſſe pecuniam, noſtra juſſione conventus, ſecundum leges ablata teſtituat. Nolu-s enim ea in cujusquam prædam cadere, quos noſtra viſa eſt ſententia liberare. Pari modo con-incivilium impetus Candacis tibi tuitionem ſubæ quali defenſione præſtamus: ut nec legibus te trahat, nec iterum contra jura publica laborare permittat.

XXII. De bonis pupillo à tutore reſtituendis.

Theod. Rex. Baioni v. s.

NON eſt beneficium, quod præſtatur invitis: nec cuiquam videtur utile, quod adverſa volun-tate conceditur. Unde ſpectabilitas tua Hilarii adoleſcentis nepotis tui cognoſcat, nos que-s gravibus expetitos: quod res patris ejus, non meliorandi cauſa, ſed deteriorandi voto detineas. propter quicquid ex jute memorato te retentare cognoſcis, ſine aliqua dilatiooe reſtitue: ut parentum ptopria voluntate diſponat. Quia & nobis congrua videtur eſſe perſona, qui aſſum-domini libertate ptoficiat. Pullos ſuos audaces Aquilæ tam diu procurato cibo nutriunt, donec latim à molli pluma tecedentes, adulta ætate penneſcant: quibus ut conſtiterit firmus volatus, vellos ungues in prædam teneram conſueſcunt: oec indigent alieno labore vivete, quos poteſt tio propria ſatiare. Sic juvenes noſtri, qui ad exercitum probantur idonei, indignum eſt ut ad am ſuam diſponendam dicantur infirmi: & putentur domum ſuam non tegere, qui cteduntur lla poſſe tractare. Gothis ætatem legitimam virtus facit. Et qui valet hoſtem coofodete, ab ni ſe jam debet vitio vindicare.

XXIII. De ſcholaſticis ab Academia non dimittendis ante abſolutum ſtudio-rum curſum.

Theodor. Rex Feſto viro illuſtri patritio.

RAtionabiles petitiones ſupplicum libenter amplectimur, qui etiam non rogati juſta cogita-mus. Quid enim eſt dignius, quod die ooctuque aſſidua deliberatione volvamus, niſi ut Rem-blicam noſtram ſicut arma protegunt, æquitas quoque inviolata cuſtodiat? Spectabilis itaque agrius in Syracuſana civitate conſiſtens, palatii noſtri longa obſervatione dilatus, reverti ſe ad s proprios ſupplicavit: qui ſtudiorum cauſa fratris filios ad Romanam exhibuit civitatem. Quos ſtris magnificentia tua, ex noſtra continens juſſiooe, in ſupradicta Urbe conſtituat, nec illis li-t ante diſcedere, niſi hoc ſecunda decernamus iterum juſſione. Ita enim & illis ingenii prove-s acquiritur, & noſtræ utilitatis ratio cuſtoditur. Non ergo ſibi impoſitum putet, quod debuit votivum. Nulli ſit ingrata Roma, quæ dici non poteſt aliena. Illa eloquentiæ fœcunda mater, virtutum omnium latiſſimum templum. Sentiatur plane, quod clarum eſt. Non enim ſioe tia creditur, cui habitatio tanta præſtatur, quibus mora poteſt eſſe ptoficua: dum interdum ex-lit patriam negligere, ut ſapientiam quis poſſit acquirere. Ulyſſes Ithacus niſi hoc feciſſet, in oribus propriis forſitan latuiſſet. Cujus ſapientiam hinc maxime Hometi nobile carmen aſſe-t, qui multas civitates & populos circuivit. Dum illi prudentiotes ſempet habiri, qui multorum minum convetſationibus probantut eruditi. Natura ſiquidem humana ſicut duris laboribus in-itur, ita per otia torpentia fatuatur.

XXIV. De militibus ad bellum exercendis.

Theod. Rex Aſſio v. i. Comiti.

ORdinatio noſtra non debet per moram impediri: ne quod ſalubriter conſtat eſſe diſpoſitum, per tatditatis vitium incutrat obſtaculum. Et ideo ante diſtribuenda ſunt arma, quam poſſit gitare neceſſitas: ut cum ea tempus exegerit, paratiores ad impetata ſufficiant. Ars enim bellan-ſi non præluditur, cum neceſſaria fuerit, non habetur. Proinde illuſtris ſublimitas tua Salonita-militibus, ut cuique ſe expediendi facultas obtulerit, pro noſtra juſſiooe arma neceſſaria procu-it: quia fida Reipub. ſalus eſt defenſor armatus. Diſcat miles in otio, quod proficere poſſit in lo. Animos ſubito ad arma non erigunt, niſi qui ſe ad ipſa idoneos, præmiſſa exetcitatiooe, con-unt. Geſtiunt vituli certamina, quæ impleant ætate robuſta. Catuli in novellis venationibus lu-t. Focos ipſos comprehendere virgultis teneris inchoamus: cæterum ſi robora primis ſcintillis ibeas, igniculum opprimis, quem fovere contendis. Sic animi bominum, niſi prius leniter rint imbuti, ad hoc quod tendis, idonei nequeunt reperiri. Primordia cuncta pavida ſunt: & er timiditas non tollitur, niſi cum tebus neceſſariis oovitas abrogatur.

XXV. De officio Præfecti Vrbis.

Theoder. Rex Senatui urbis Romæ.

CAritatem veſtram præcipuam nos habere, ex ipſa cura poteſtis agnoſcere: pro quibus ita videmur eſſe ſolliciti, ut nihil admonitionis patiamur omitti. Cautela ſiquidem prodit affectum: & quæ ſtudioſius diligimus, majori gratia cuſtodimus. Hinc eſt, quod viro illuſtri Artemidoro, diu noſtris obſequiis erudito, Præfecturæ Urbanæ dedimus faſces regendos. Ut quia quorundam illicitis ſeditionibus civilitas turbabatur, haberent innoxii puriſſimum teſtem, & errantes juſtiſſimum paterentur ultorem. Quod nos, qui delectamur inſontibus, in cunctorum notitiam duximus perferendum, ne quis inopinata diſtrictione ſolite præſumat excedere. Quocirca talia nos præſato viro delegaſſe noveritis, ut ſi quiſpiam incivilis extiterit, diſtrictionem illico noſtræ juſſionis incurrat. Et quanquam Præfecturæ urbanæ hanc poteſtatem dederint leges, nos tamen ſpecialiter delegavimus: ut confidentius fieret, quod duplex permiſiſſet auctoritas. Audebit ergo ſeditioſos, & à diſciplina publica deviantes, noſtra auctoritate percellere. Quieſcat concertantium fervor animorum. Bona pacis, quæ Deo propitio, noſtro labore meruiſtis, cur ſeditionibus fœdantur illicitis? Nunquam majori damno periclitati ſunt mores, quam cum gravitas Romana culpatur. Reparet itaque honeſta civitas moderationem ſuam. Pudor eſt degeneraſſe à prioribus: eo præſertim tempore, cum talem Principem cognoſcitis vos habere, qui præmia benemeritis, ultionem tribuat inquietis.

XXVI. De ruinis Vrbis ex lapidum ruderibus reſtaurandis.

Theod. Rex Suræ v. I. Comiti.

SIne uſu jacere non debet, quod poteſt ad decorem creſcere civitatis: quia non eſt ſapientiæ, profutura contemnere. Et ideo illuſtris magnificentia tua marmorum quadratos, qui paſſim diruti negliguntur, quibus hoc opus videtur inunctum, in fabricam murorum faciat deputari. Ut redeat in decorem publicum priſca conſtructio, & ornent aliquid ſaxa jacentia poſt ruinas: ita tamen, ut metalla ipſa de locis publicis corruiſſe, apud te manifeſta ratione doceatur. Quia ſicut nolumus ornatum Urbis cujuſquam præſumptione temeraria violari, ita privatis compendiis calumniam deteſtamur inferri.

XXVII. De damno ab exercitu dato reſarciendo.

Theod. Rex Severo viro venerabili epiſcopo.

QVis melius ad æquitatis jura deligitur, quam qui ſacerdotio decoratur? qui amore juſtitiæ perſonaliter neſciat judicare, & diligens cunctos in commune, locum non relinquat invidiæ. Proinde aptam conſiderantes veſtris meritis actionem, ſignificamus nos per Montanarium ſanctitati veſtræ mille quingentos ſolidos deſtinaſſe, quos provincialibus, prout quemque præſenti anno, exercitu noſtro transeunte, diſpendium pertuliſſe cognoveris, habita læſionis æſtimatione diſtribuas. Ut nullus à noſtra munificentia reddatur alienus, quem ſua damna gravaverunt. Nolumus enim ſub confuſione largiri, quod decet ſub ratione diſtribui. Ne quod neceſſario nos transmiſiſſe conſtat afflictis, ſuperfluo tribuatur illæſis.

XXVIII. De reſcindendo contractu inito cum muliere rapta.

Theod. Rex Specioſo viro devoto comitiaco.

PRopoſitum regale eſt, gravatis per injuriam ſubvenire: ut cohertio pravi, juſtitiam faciat plus amari. Nec diſſimulari poteſt, ſalva comunione qua vivitur, ut ſollicitatores publicos habeat genialis thori reverenda ſocietas, & illud Humani generis procreabile ſacramentum, ſcelerata temeritate proſanetur. Agapitæ igitur ſpectabilis fœminæ ſupplicatione commoti (quæ ab univerſis tentatum aſſerit ſuum ſecretum, ut etiam promitterent de nece mariti, à quo juſtè potius mererentur extingui) præſenti juſſione decrevimus, ut à tempore, quo jugalem copulam animo vitiata dereliquit, omni contractu, qui levitatis errore firmus eſſe non poteſt, legum ratione caſſato, quicquid à retentatoribus conſtiterit poſſideri, ſine ulla facias dilatione reſtitui. Ne ſcelerati ad illuſionem juſtitiæ fraudum ſuarum valeant compendia vendicare. Nimis enim abſurdum eſt, ut quos pœna meruit conſumere, etiam lucrum ſibi valeant vendicare.

XXIX. Super eodem.

Theodor. Rex Provino v. I. patritio.

INter cætera Humani generis pondera conjugalis affectus curam ſibi præcipuam vendicavit. Non immerito, quia in honore eſſe meretur, unde reparatio poſteritatis acquiritur. Omne facinus auctores ſolos inſequitur. Horror matris tranſit ad filios: & novo infelicitatis eventu, fit dedecus proprium, ſcelus alienū. Ideo enim jura vel divina vel publica nexum conjugii tanta cautela præcipiunt cuſtodiri, ut crimen ſit magnum conſcientiæ, alienos affectus in reverentiam non habere. Baſilius ſiquidem vir ſpectabilis datis precibus intimavit, Agapitam conjugem ſuam de propriis penatibus à quibusdam, vitio ſollicitationis, abductam, dum ſexus ille fœmineus ad mutabilitatis vitia patet. Quod etiam oblata nobis ſupra memoratæ conjugis ſuæ petitione firmavit. Adjiciens, eam cum in ſacroſanctæ eccleſiæ ſepta refugiſſet, ignorante marito, magnitudini tuæ caſam Arecinatinā ratione propoſita contuliſſe. Unde nunc reſpiciens deplorat ingeſtam ſibimet graviſſimam nuditatem, fa-

ctum

ꝭum ſuum ipſa condemnans. Quippe ut pauper diviti, caſto lubrica, prudenti viro donaret inſi- ꝭiens. Nunc abjicite lucra, quæ honeſtam non videntur commendare perſonam. Quia illud vos ꝭotius decet acquirere, quod & famam veſtram poſſit augere. Hinc etiam prius præcepta dedera- nus: & nunc iterata juſſione, repetimus, ut ſupraſcriptam rem ſine aliqua dubitatione reddatis. Alienatio enim rerum ſolidum deſiderat habere judicium. Et certe in his verſata rebus, firmum loceturperdidiſſe conſilium. Quid enim facere potuit probum, quæ nullis culpis extañtibus reli- quit maritum?

XXX. De lardo non exportando.

Theodor. Rex Comiti Siliquatariorum & portus curas agenti.

SI deſideriis noſtris commercia peregrina famulantur: ſi prolato auro acquiritur externa devo- tio, quanto magis ſuis bonis abundare debet Italia, cum nulla in parendo probetur ſentire detri- nenta? Et ideo ſpeciem laridi nullatenus jubemus ad peregrina transmitti, ſed in uſus noſtros pro- ꝭitia divinitate ſervetur. Ne quod in noſtris partibus conficitur, noxia negligentia deeſſe videatur. ꝭavete itaque, ne culpis quamvis parva præbeatur occaſio: ſcientes periculum graviſſimum fore, i ſtudeatis vel leviter injuſſa committere. In qualitate eſt, non in quantitate peccatum: ſiquidem nenſuram non quærit injuria. Imperium, ſi in parvo contemnitur, in omni parte violatur.

XXXI. De fidejuſſore principalis liberando.

Theodor. Rex Fruinail. Saioni.

COmmovemur quidem pietatis ſtudio querela ſupplicum: ſed ea maxime, quæ verſatur in di- ſpendiis innocentum: ut quibus non fuerint in exigendo compendia, gravem ſubeant in red- endo jacturam. Quod noſtri temporis manifeſtum eſt, non decere juſtitiam, ut alterius deſpectus lterum gravet, & reatus ſit innoxiis de contemptibus alienis. Ulpianus ſiquidem flebili petitione ggeſſit, adminiſtrationis ſuæ tempore debitorem publicum in quadringentis ſolidis, Venantio oſtulanti, fidejuſſionis ſe vinculo tradidiſſe. Quo ſponſionem ſuam præſumptione truculentium uſticorum deſpiciente, complere ſupplicem memoratus ſolidorum numerus oneravit. Ideoque rædictum Venantium, quem frequenter multorum ſcelerum pulſat invidia, notum ſolummodo uerelis aſſiduis, in præſenti negotio decernimus conveniri: ut legaliter convictus, ea quæ promi- ſſe ſuggeritur, ſine aliqua mora tergiverſationis adimpleat. Quia melius ſemper legum pondere reſſa curatur audacia: & dum metus talibus imponitur, peccandi licentia non præbetur.

XXXII. De filio, qui in parentes proprios manus injecit violentas, puniendo.

Theod. Rex Symmacho patritio.

QVis poſſit accuſare jam reliqua, ſi pietatis nomina probantur eſſe crudelia? Negligitur levis reatus, cum tragœdia criminis magna tonuerit, nec aliquis nititur, quod parvum eſt, vindi- are, ſi delicta ſumma reſpiciantur evadere. Inimicum trucem ratio ipſa profeſſionis oſtendit: atum plerumque poteris invenire collegam: inobedientem vero filium declinare pœnas, non ꝭrmittit humanitas. Ubi eſt illa naturæ vis, quæ amplexu copulæ deſtinatur ad poſteros? Ferarum ꝭtuli ſequuntur parentes: à ceſpite ſuo virgulta non diſcrepant: propago vitis propriæ ſervit origi- i, & diſcrepat homo à ſuo fuſus initio! Quid dicamus illa beneficia, quæ vel extraneam poſſunt ob- gare perſonam? Nutriuntur à parvulis, ipſis laboratur, ipſis divitiæ conquiruntur: & cum ſibi u- ꝭsquiſque credat abundare quod poſſidet, cum à patribus adhuc quæritur, pro altera potius ætate ꝭccatur. Proh dolor, non mœrebimus eorum affectum, pro quibus ſubire non recuſamus exitium? ꝭaria ipſa, ſævis tempeſtatibus excitata, genitoris cura non refugit: ut peregrinis mercibus acqui- ꝭr, quod propriæ ſoboli derelinquat. Aves ipſæ, quarum vita ſemper in eſcis eſt, naturam ſuam ex- ꝭanea ſorde non maculant. Ciconia, redeuntis anni jugiter nuntiatrix, ejiciens triſtitiam hyemis, ꝭtitiam verni temporis introducens, magnum pietatis tradit exemplum. nam cum parentes eorum ꝭnnas ſenio coquente laxaverint, nec ad proprios cibos quærendos idonei potuerint inveniri, ꝭumis ſuis genitorum membra frigida refoventes, eſcis corpora laſſa reficiunt: & donec in priſti- ꝭm vigorem aliſ[illegible]ndæva redierit, pia viciſſitudine juvenes reddunt, quod à parentibus parvuli ſceperunt. Et ideo non immerito longa vita ſervantur, qui pietatis officia non relinquunt. Per- cibus etiam mos eſt, ova perdita per alterius matris damna ſarcire: ut adoptione alienæ ſobolis in- ꝭmmoda ſuæ reparent orbitatis. ſed mox, ut nati fiduciam habere cœperint ambulandi, ad cam- ꝭs excu[illegible] cum nutrice: qui ut fuerint materna voce commoniti ovorum ſuorum potius genetricem ꝭtunt, quamvis ab aliis, furtivis fœtibus, educentur. Quid ergo homines facere debebunt, quan- ꝭ & hanc pietatem avibus ineſſe cognoſcunt? Romulum itaque, qui facti ſui acerbitate pollutus, ꝭomen fœdat Romanum, ad veſtrum facite venire judicium: & ſi eum patri ſuo Martino manus in- ciſſe conſtiterit, protinus legitimam ſentiat ultionem. Quia ideo elegimus mores veſtros, quia ꝭudelibus parcere non poteſtis. Quando genus pietatis eſt, in illos diſtringere, qui contra naturæ ꝭdinem ſceleratis ſe docentur actionibus miſcuiſſe.

XXXIII. Immunitas Presbytero conceſſa in contributione cæteros non gravet.

Theodor. Rex Honoratis poſſeſſoribus, defenſoribus & curialibus Tridentinæ civitatis.

MUnificentiam noſtram nulli volumus extare damnoſam: ne quod alteri tribuitur, alterius diſpendiis applicetur. Et ideo præſenti auctoritate cognoſcite, pro ſorte, quam Butiliano presbytero noſtra largitate contulimus, nullam debere ſolvere fiſcalis calculi functionem: ſed in ea præſtatione, quanti ſe Solidi comprehendunt, de Tertiarum illationibus vobis noveritis eſſe relevandos. Nec inferri à quoquam volumus, quod alteri noſtra humanitate remiſimus: ne, quod dictu nefas eſt, benemeriti munus innocentis contingat eſſe diſpendium.

XXXIV. Eccleſiæ & Epiſcopo nullum jus eſſe in Curiales civitatum.

Theod. Rex Gudilæ epiſcopo.

PRiſcarum legum reverenda dictat auctoritas, ut naſcendo Curialis nullo modo poſſit ab originis ſuæ muniis diſcrepare, nec in aliud Reipublicæ officium trahi, qui tali præventus fuerit ſorte naſcendi. Quod ſi eos vel ad honores transfire jura vetuerunt, quàm videtur eſſe contrarium, Curialem Reipubl. amiſſa turpiter libertate ſervire? & usque ad conditionem perveniſſe poſtremam, quem vocavit Antiquitas Minorem Senatum? Noverit itaque reverentia veſtra, Sarſenates municipes collegas ſuos aſſeruiſſe, Eccleſiam veſtram irrationabiliter ſibi velle defendere. Unde providentia veſtra, pro integritatis ſuæ propoſito examinata veritate diſcutiat, quæ veniunt in querelam: & ſi deſideria petitorum veritate ſubſiſtunt, pro implendis muniis eos ad Curiam ſuam remeare permittat. Si vero clero veſtro creditis in eis aliquid rationabiliter ſuffragari, ad noſtrum Comitatum inſtructam perſonam modis omnibus deſtinate, quæ adverſariorum debeat intentionibus obviare. Quod ſi de negotii qualitate dubitatis, convenit ſacerdotalibus inſtitutis, ut ante controverſiam juſtitiam magis ipſe cognoſcas, quàm de judicio victus abſcedas. Talem ſiquidem non oportet publice ſuperari, quem amatorem æquitatis convenit inveniri.

XXXV. Servorum, qui dominos occiderunt, pœna.

Theod. Rex univerſis Gothis & Romanis, & his qui portubus vel clulſuris præſunt.

CUncta quidem jure deteſtamur ſcelera, & omne, quod iniquum eſt, clemens execratur auditus: ſed ea maxime, quæ humani ſanguinis effuſione, polluta, noſtram contra ſe incitavere cenſuram. Quis enim ferat, in domeſticis præſidiis locum fuiſſe periculis? & ibi inventum dulcis vitæ exitum, unde naſci debuerat defenſionis auxilium? Et ideo præſenti juſſione mandamus, ut in famulos, qui Stephanum dominum ſuum plectibili ſcelere trucidantes, inhumatam quoque reverentiam ejus funeris abjecerunt, legum diſtrictione reſecetis. Quatenus qui exemplis provocantur peſſimis, pœnis arceantur aſpectis. Proh dolor, pietas in avibus invenitur, quæ ab humana conditione deſeritur. Vultur ipſe, cui vita eſt cadaver alienum, tantæ magnitudinis corpus nec exiguis alitibus probatur infeſtus, ſed magis accipitrem, vitam plumigerum avium perſequentem, alis cædit, ore dilaniat, totoque ſuo pondere periclitantibus nititur ſubvenire. Et homines parcere nequeunt, cujus ſe genus eſſe cognoſcunt: Ille non vult extinguere, quos poterat veſci: ſervi maluerunt occidere, qui eos ſuperſtes conſueverat enutrire. Fiat ergo paſtus pii vulturis, qui necem potuit crudeliter deſiderare paſtoris. Tali potius ſepulchro recipiatur, qui dominum reddidit inſepultum.

XXXVI. De emphyteuſi à negligentibus revocanda.

Theodor. Rex Joanni Apparitori.

GRave nimium eſt, ut fructu laboris ſui fraudetur induſtrius: & cui adhibetur pro ſedulitate conferri præmium, diſpendium patiatur injuſtum: in ea præſertim re, quæ ad noſtram reſpicit largitatem: cui nihil debet licere negligentiæ, ne videamur minus profutura ſanxiſſe. Dudum ſiquidem Spei & Domitio, ſpectabilibus viris, loca in Spoletino territorio, cœnoſis fluentibus inutiliter occupata, largitas noſtra conceſſerat, ubi aquatum vaſta profunditas terrenam gratiam in nullos uſus profuturam abſorbuerat. Jacebat tellus naufraga, paluſtri tempore confuſa, & ſub utroque jactata diſpendio: nec aquatum puros liquores meruerat, & decus terræ ſoliditatis amiſerat. Hoc nos, quibus cordi eſt, in melius cuncta mutare, ſupra memoratis ta[illegible] conditione conceſſimus, ut ſi eorum opera vel labore turpis deſiccaretur illuvies, ipſis liberata rura proficerent. Sed quantum actorum Spei loquitur ingeſta petitio, Domitii viri ſpectabilis vitio, dum immemor juſſionis tenaciter parcit expenſis, ad initium revocatus eſt labor operantium, cum jam in Solis faciem paulatim mollicies ſiccata dureſceret, cælatamque longa voracitate tellurem S[illegible] inſuetus afflaret. Quod nos nequaquam negligi poſſe patiemur, ut bene accepta invida deſtruantur ignavia. Proinde devotio tua præfatum Domitium moderata executione conveniat, ut acceptæ rei ſedulus operator immineat, aut ſi hoc ſibi ſumptuoſum eſſe crediderit, propriam cedat ſupplicantibus portionem. Oportet enim, ut ſi opera poſtulata nequit efficere, conſortem beneficii, gloriam noſtri temporis, permittat implere.

XXXVII. De licentia Scholaſticis danda eundi ad ſepeliendum patrem.

Theod. Rex Feſto v. I. Patritio

ÆQuum eſt, ut cōmodet ſe regalis pietas Fati vulnere ſauciatis: quia erigi plus merentur, qūos
ſortis ſuæ adverſa preſſerunt. Atque ideo magnificeotiæ tuæ præſenti auctoritate declara-
us, ut † Heeditii filios, quod in Urbe primitus reſidere cenſuimus, ad patriam cum genitoris ſui † Codidii.
nere, votivo quidem reditu, ſed acerbo caſu, remeare jubeatis. Ne eorum deſideriis abnegatis, vul-
is geminetur afflictis: & quod nefas dictu eſt, qui dolorum nubila, noſtra ſemper ſerenitate, de-
gimus, nunc miſeris pias lacrymas denegare videamur. Inſatiabilis quippe fletus eſt, qui human-
non ſinitur corporibus intereſſe: dum ſemper ſe reum judicat, qui cineribus juſta non præſtat.
iamus quanto pretio ſepeliendum Hectorem redemit? rogavit furentem, ſupplicavit armato,
amque ſuam exponere maluit, ut cadaveri debita non negaret. Et quoniam in his perſonis mu-
a ſunt officia pietatis, iniquum eſt, filium genitori gratuito non impendere, quod patrem magnis
entis conſtitit effeciſſe.

XXXVIII. De oneribus publicis non imponendis jam publico ſervitio occupatis.

Theodor. Rex Ampelio, Diſpoſitio & Theodulo v.v.v. s.s.s.

DEcet noſtri temporis diſciplinam, ut qui publicis utilitatibus ſerviunt, ſuperfluis oneribus Figulinarum conceſſio.
non graventur. Nec dignum eſt, ut cujusquam lædat invidia, noſtris moribus ordinata. Qua-
opter † figulinis regia vobis auctoritate conceſſis, operam * navanter impendite. Nec vereamini † figulis uſus. * ovanter. al. ornanter.
† alias vos actiones poſſe † traduci, à quibus injuncta præſentia vix credimus explicari. Ceſſavit † alias actiones.
go * contra vos improborum nefanda præſumptio, & obſcuris dolis effectum noſtra tollit aucto- † transduci * circa.
is. Incaſſum enim odit, cui ſe principalis clementia objecerit.

XXXIX. Quod majores non graventur ultra debitum in præſtatione debitorum.

Theod. Rex Senatui urbis Romæ.

COnſtat, Senatum populis vivendi regulam præſtitiſſe. Nam quod ornat nomen Romanum, à
vobis legitur inſtitutum. Ad hoc Patres in illo principio nominati, ut quaſi filiorum per vos
ſit vita componi. Vos enim devotionem provinciis, vos privatis jura decreviſtis, & ad omnes
ntiæ partes ſubditos parere libenter docuiſtis. Et ideo non decet iode ſignum reſultationis exire,
le exemplum potuit moderationis effulgere. Quod noſtra clementia, cui cordi eſt, rerum omniū
ore menſuram, in veſtram notitiam credidit perferendum. Ne magis ignorantia nutriatur ex-
ſus, ſub quorum conſcientia error non poteſt eſſe perpetuus. Igitur provincialium judicum re-
one, ad magnificum virum Præfectum prætorii directa, comperimus, ſic primæ transmiſſionis
pus exemptum, ut nihil aut parum à Senatoriis domibus conſtet illatum. Allegantes, per hanc
icultatem tenues de primi, quos magis decuerat ſublevari. Fiet enim, ut exactorum nimietas,
n à potentibus contemnitur, in tenues converſa graſſetur, & ille potius ſolvat aliena, qui eſt devo-
ad propria: prætere a multa acerbiora jungentes, quod pro ſua quisque voluntate aliquid exigen-
is dignetur objicere. Quæ tamen omnia detrimenta Curialibus dicuntur infligi: ut qui in uſus
licos fuerant noſtra proviſione reparati, contumacibus diſtrahantur injuriis. Atque ideo P.C.
parem nobiſcum Reipubl. debetis anniſum, ſic æquabiliter ordinate, ut quicquid unaquæque
nus Senatoria profitetur, deſtinatis procuratoribus per provincias trina illatione perſolvat. Aut
e, quod in locum beneficii ſolebatis expetere, arcæ Vicarianæ ſedis, ſi id diligitis, univerſa com-
te: ne neceſſe ſit curiali per multiplicem & inefficacem conventionis laborem in exiguis veſtris
tionibus ſua potius damna ſuſcipere, eveniatque deteſtabilis caſus: ut qui functionem propriam
poterat ſuſtinere devotus, alienis oneribus prematur infirmus. Quod nos, ſalva civilitate, diſſi-
lare non poſſumus, ut ſine acerbitate belli rebus ſuis exuantur oppreſſi, & illi magis pereant, qui
ipubl. parere feſtinant. Hoc etiam nos edictali programmate in cunctorum noveritis provin-
ium notitiam pertuliſſe, ut libere prorumpat in publicum, qui ſe alienæ functionis pondere no-
oppreſſum, relaturi à nobis juſtitiæ fructum, qui feſſis novimus dare præſidium.

XL. Super eodem.

Edictum Theoderici Regis.

QVamvis ſit querela vox doloris, nec ſe contineant immuniti, & læſus animus vociferatione pa-
ſcatur: tamen liberior ſermo promitur, ſi noſtra auctoritate laxatur. Deteſtamur enim, miſe-
premi: commovemur & non querentium malis: velociusque ad nos pervenit, quod diſſimulatio
ientis abſcondit. Merito, quando cunctorum nos reſpiciunt avido ore læſiones. Dum illud pieta-
oſtræ perire credimus, quod per mediocrium damna ſentimus. Nuper itaque provincialium ju-
um relatione comperimus, domos quasdam præpotentium ſuas non implere per ordinem fun-
ones. Hinc fieri, ut dum illationis quantitas procurari queritur à tenuibus, ſumma potior exiga-
. Superbia deinde conductorum canonicos Solidos non ordine traditos, ſed ſub iniquo pondere
ninentibus fuiſſe projectos, nec univerſam ſiliquam, quam reddere conſueverant, ſolemniter in-
tuliſſe.

tuliſſe. Proinde factum eſt, ut Curiales quibus nos volumus eſſe proſpectum; imminentium ſolicirudine coacti, gravia damna ſentireot, &, ſi dici fas eſt, cum alienis debitis ſub truculentis compulſionibus urgerentur, poſſeſſionum quoque ſuarum amiſſione privati ſunt. Quod ſcelus ut debeat amputari, ad reverendiſſimum quoque Senatom præcepta transmiſimus, & nunc edictali programmate definimus, ut quisquis poſſeſſorum ſive Curialium gravatum ſe ſenſerit in aliena calculi functione, ad noſtræ ſerenitatis audientiam venire deproperet, ſciturus, nobis priores exceſſus omnino diſplicuiſſe, cum viderit profutura ſuccedere. Patuit ergo vobis arbitrium juſti principis, quamvis multis ſemper declaretur judiciis. Nunc autem ſub ſilentio patientiam doloris abducite, aut ſub juſtitia iter vocis aperite. Jam in vobis erit hujus ſumma conſilii, quibus adjacet eligere, quod vobis proſpicitis expedire,

XLI. Quod Apuliæ & Calabriæ negotiatores publici non graventur.

Theod. Rex Fauſto præpoſito.

NUllius compendiis delectamur injuſtis: nec ad animum noſtræ pietatis perveniunt, quæ probitatis gratia deſeruntur. Reſpub. ſiquidem jure ſemper æquitatis augetur: & cum temperantia diligitur, velociter profutura ſuccedunt. Atque ideo illuſtrem magnificentiam tuam, Negociatorum Apuliæ ſive Calabriæ ſupplicatione permoti, duximus inſtruendam, ut frumenta quæ per ſupradictos negociatores publico comparantur, non iterum ab eisdem interpretii nomine Solidorum quantitas exigatur. Nam ſi coemptam ſpeciem expenſis publicis neceſſariam noo habetis, ab officio veſtro ſuscepta moderatio fideliter diſtrahatur, eventum rei ratio fiſcalis habitura eſt, quæ injuſtè videtur impoſuiſſe quod reſpuit. Nimis enim iniquum eſt, ut ille patiatur diſpendium, qui imperium fecit alienum: pari conditione cenſentes de ſextario quoque, quem negociator ejus provinciæ videtur inferre: ne quis audeat damnata ſemper pretia proterv' exigere: & ut validius retundamus exceſſus, pœnam XXX. librarum auri ſedis noſtræ præfectis imponimus, ſi quis contra hæc ſaluberrima conſtituta auſu temerario venire tentaverit. Officium vero decem librarum auri diſpendio ſe noverit eſſe feriendum, ſi inhibitas præſumpſerit exequi juſſiones. In illa quoque parte feſſis clementia noſtra ſe porrigit, ut ſi penſionem hujus tituli Siliquario præſtat, monopolium quoque negociator exerceat. Si vero Siliquarius hunc titulum negociatoribus indicat abrogandum, nullam ab eis exigat penſionem. Quia ſatis ablurdum eſt, ut affligatur damnis, qui commoda non habet actionis. In aurariis denique priſcus ordo ſervetur, & ad eos tantum functio ipſa reſpiciat, quos huic titulo ſervire voluit antiquitatis auctoritas. Quapropter beneficia noſtra erga negociatores, qui noſtris titulis neceſſarii comprobantur, omnibus modis facite cuſtodiri: ne genus hominum, quod vivit lucris, ad necem poſſit pervenire diſpendiis.

XLII. De danda Iudæis licentia reficiendi Synagogam.

Theod. Rex Univerſis Judæis Genuæ conſiſtentibus.

SIcut exorati juſtum cupimos præbere conſenſum, ita per noſtra beneficia fraudes fieri legibus non amamus; in ea parte præcipue, in qua divinæ reverentiæ credimus intereſſe. Ne ergo inſultare videantur elati, divinitatis gratia deſtituti. Quapropter tegumen tantum vetuſtis parietibus ſuperimponere Synagogæ veſtræ, præſenti vos auctoritate cenſemus, petitionibus veſtris eatenus licentiam commodantes, quatenus conſtituta divalia permiſerunt. Nec aliquid ornatus fas ſit adjicere, vel in ampliandis ædibus evagari. Noveritis vos ſeveritatem minime diffugere veteris ſanctionis, ſi rebus non abſtioeatis illicitis. In ipſis vero parietibus cooperiendis, vel reficiendis tantum licentiam damus, ſi vobis tricennalis non poteſt obeſſe præſcriptio. Quid appetitis, quæ refugere deberetis? Damus ſiquidem permiſſum, ſed errantium votum laudabiliter improbamus. Religionem imperare non poſſumus: quia nemo cogitur, ut credat invitus.

XLIII. De tuitione prædiorum & hominum Eccleſiæ.

Theod. Rex Adilæ v.s. Comiti.

QVamvis nullos velimus gravamen aliquod ſuſtinere, quos videtur pietas noſtra protegere (quia regnantis eſt gloria, ſubjectorum ocioſa tranquillitas) tamen ſpecialiter Eccleſias ab omni injuria reddi cupimus alienas: quibus dum æquabilia præſtantur, miſericordia divinitati acquiritur. Et ideo beatiſſimi viri Euſtorgii Epiſcopi ſanctæ Mediolaoenſis Eccleſiæ petitione permoti, præſentibus te affatibus admonemus, ut prædiis vel honoribus illius Eccleſiæ intra Siciliam conſtitutis tuitionem ſtudeas ſalva civilitate præſtare. Nec à quoquam, cujuslibet nationis homine, contra fas patiaris opprimi, quos decet divinitatis intuitu ſoblevari. Ita tamen, ut cauſis publicis & pritis, quæ contra eos rationabiliter proponuntur, reſpondere non differant. Quia ſicut nolumus, eos ab aliquo prægravari, ita exemptos à tramite juſtitiæ non patimur inveniri.

XLIV. Vt eximatur ab illatione tributorum, qui deputabitur ſervitio pauperum.

Theod. Rex Fauſto præpoſito.

NOn præjudicat juri poblico perſonalis exceptio: quia beneficialẽ eſſe principem licet, nec intra regulas conſtituti poteſt munificentia regalis arctari. Ita levis coerceatur graviſſimis inſtitutis impatiens, ambitio jure frenetur. Clementia non babet legem, nec debet ſub anguſtis terminis beni-

gna

a ſequi, quem decet ſine ſine laudari. Defenſores itaque ſacroſanctæ Mediolanenſis Eccleſiæ pro
penſitpauperum, quæ ſub lucri exaggeratione funduntur, unum ſibi ex negotiatoribus urbis ſuæ
ſiderant oportere præſtari:qui pro emptoris ſunctus officio,exceptis negociationis oncrib.debeat
plere, quod ſuſcipit.Hæc enim nos & Ravennati Eccleſiæ commemorant, motos rationabili alle-
tione,tribuiſſe: quod pietatis exemplum, ad ſuum quoq; commodum ſupplicant transſerendum.
e oilluſtris & præcelſa magnificentia tua (ſalva in aliis negociationibus commoditate publica,quæ
universo corpore conſuevit inſerri)unum eis,quem ſibi viſi fuerint eligere,deputabit,qui ita com-
rcium negociationis exerceat,quatenus nec Monopolii,nec Siliquatici,nec Aurariæ aliquid pen-
nis impendat,vel quodlibet gravamen ex permiſſa nundinatione ſuſtineat. Cur enim illud tarde-
is annuere, unde nulla poſſumus damna ſentire?

XLV. De pecunia fabricis publicis deſtinata non ſubvertenda.

Theod.Rex Arthemidoro præfecto urbis.

Audemus, in te noſtra floruiſſe judicia: lætamur, dignum præſulē te Romanis arcibus extitiſſe,
qui generoſis animis amicum fraudibus non paſſus es velare ſecretum, ne vos aut delicta com-
ces facerent,aut ſecuritas ad majora potius incitaret. Atq; ideo univerſa pecunia,quæ fuerat ſabri-
deputata Romanis,& nunc magnitudinis tuæ diſcuſſione conſtitit, † abjuratam,cum nec reddita
tempore nec docetur expenſa,ſine aliqua dilatione reſumatur: & vobis ordinantibus iterum Ro-
anis mœnibus applicetur. Neſas eſt enim,ut in alios uſus tranſeant,quæ ſibi ſubtracta non immeri-
Roma ſuſpirat. Deberemus itaq; cælatores deputatæ pecuniæ in non modica pœna percellere,qui
tali cauſa noſtram munificentiam fraudaverunt. Sed affuit moderatrix, ſemper quæ nobis eſt jun-
,clementia:ne indecore facta plectamus graviter incitante juſtitia. Sufficiat nobis, cupiditatem
n impleſſe,quod voluit.Nec major poteſt provenire vindicta, quando velut propria videtur perde-
qui ſe ſuppreſſa turpiter vendicaverat poſſidere.

XLVI. De furto inquirendo.

Theodoricus Rex Tancilæ V. S.

Acerbum nimis eſt,noſtris temporibus antiquorum facta decreſcere,qui ornatum urbium quo-
tidie deſideramus augere. Quocirca præſentibus te juſſionibus admonemus, ut de Comenſi ci-
ate æneam ſtatuam,quæ periiſſe ſuggeritur,omni animoſitate perquiras. Spondens etiam centum
reos,ſi quis hæc ſacrilega prodere furta maluerit. Quatenus promiſſio noſtræ ſerenitatis trepidos
ſpem confeſſionis invitet,quæ etiam ad te deſtinata edicta proloquantur. Sed cum hæc tamen juſſa
mulgaveris, ſi adhuc facinus ſecreto velaverint, poſt diem venerabilem locorum artifices facias
ngregari, à quibus ſub terrore perquire, quo miniſtro fuerit perpetratum. Ab imperitis enim ha-
m rerum ſtatuæ facilis everſio non fuiſſet,niſi eam tentaſſet movere loco magiſtra præſumptio.

XLVII. De mercede danda illis, qui revelarunt furtum & pœna infligenda furibus.

Edictum Theoderici Regis.

Quanvis ad proditionem ſceleris relaxata nimis pœna ſufficiat,nec parum ſit munus audaciæ,ſup-
plicii declinaſſe terrorem:addimus tamen præmium, quod habere innocentia ſolet. Non quia
mmiſſa placuerunt,ſed delectat nus munificos eſſe in amore vindictæ. Quapropter præſentis edi-
unusquiſq; auctoritate cognoſcat,centum ſe aureos largitate noſtra promereri, ſi prodat, qui ſta-
un de Comenſi civitate rapuerit,& de ſuo facto,quod maxime nocens requirit,indulgentiam ſe no-
rit habiturum.Damus in æneo compendio aureum munus:& metalla,quæ invenire poſſumus pre-
ſiora,largimur.Illud potius hac liberalitate redimentes,ne tranſeat in uſum,quod conſtat eſſe pro-
itum.Quis ergo tanta ſtultitiæ cæcitate damnetur,ut dubitet erumpere,quando & ſecuritatem re-
rit,& præmium confeſſionis acquirit? Si quis autem diſſimulandum forte crediderit, eumq; aliquo
ritatis indicio ſerenitas noſtra detexerit,ultimo ſe noverit diſcrimine rapiendum. Indignum eſt
im,ut qui reſpuunt indulgentiam noſtram, detectis poſtea ſuffragetur humanitas.

XLVIII. Quod civibus ſuper operis exhibitione, conſuetudo alia nullatenus deputetur.

Theod.Rex Fauſto præpoſito.

Proventum regni noſtri benignitas debet æmulari:ut tantum humanitas relaxet dona, quantum
Reſpublica ſuſcepit augmenta. Non enim aliter laudatum modum poſſumus cuſtodire, niſi ad
nſiderationem rerum noſtrum debeamus excitare propoſitum. Inter tot enim quotidie,Deo pro-
iante, ſucceſſus,tenacitatis eſſet vitium anguſta largitate contentum. Atq; ideo illuſtris magnifi-
ntia tua præſenti auctoritate cognoſcat, Spoletinis civibus ad exhibitionem Thermarum ſupra
nſuetudinem aliam millenam eſſe deputandam. Cupimus enim libenter impendere, quæ ad ſalu-
itatem civium novimus pertinere. Quia laudes ſunt noſtrorum temporum, celebrata gaudia po-
lorum.

XLIX. Quod negotiatores depopulatione vaſtati, usq; ad tempus non teneantur ad præſtationem tributorum & debitorum ſolutionem.

Theod.Rex Fauſto præpoſito.

OPes noſtras cupimus theſauro pietatis augeri, execrantes commoda, quę nobis vexatorum fuerint calamitatibus acquiſita. Moleſta eſt illatio noſtræ clementiæ, quæ deflctur. Quia quicquid ſub lætitia penditur, accipientis laudibus applicatur. Urbis itaque Sipontinæ negociatores hoſtium ſe aſſerunt depopulatione vaſtatos. Et quia egentium levamina noſtras potius divitias æſtimamus, illuſtris magnificentia tua, per hoc juge biennium nuncupatos, nulla faciat coemptione vexari. Sed quoniam lapſos nihil relevaſſe proficit, ſi onus aliud ſolutionis accedit: qui memoratis negociatoribus noſcuntur mutuaſſe pecuniam: celſitudo tua faciat admoneri, ne in hoc biennii ſpacio quicquam de credita ſumma æſtiment poſtulandum. Quatenus ſub induciis ſupradictis, & datam poſſint reparare pecuniam, & aliquatenus debitorum valeat reſpirare ſubſtantia. Quid enim proficit creditorem ſe urgere, quando incaſſum nititur † nudatos * exigere? quibus magis proſpicimus, ſi ad mutuata ſuſtineodo pervenire faciamus.

† nudos
*leg. exſugere.

L. De reparatione thermarum ſalubrium.

Theodoricus Rex Aloiſio architecto.

SI audita veterum miracula ad laudem noſtræ clementiæ volumus continere (quoniam augmenta regalis gloriæ ſunt, cum ſub nobis nulla decreſcunt) quo ſtudio convenit reparari, quod & noſtris oculis frequenter conſtat offerri? Delectat enim ſalutiferi Aponi meminiſſe potentiam: ut intelligas quo deſiderio cupimus reficere, quod de memoria noſtra neſcit exire. Cæruleum fontem vidimus, in formam dolii concavis hiatibus æſtuantem, & fornaces anhelantium aquarum circunducto tentilatio, Naturæ probabili diſpoſitione, coronatas: quæ licet, more calidæ, nebuloſos vapores exhalent, hanc tamen jucundam perſpicuitatem aſpectibus humanis aperiunt: ut quivis hominum illam gratiam deſideret contingere, etiam cum non ignoret ardere. Orę pleniſſimo, ut ſphæræ ſimilitudine, ſupra terminos ſuos aquarum dorſa torgeſcunt: unde latex tanta quiete defluit, tanta quaſi ſtabilitate decurrit, ut eum non putes creſcere, niſi quia inde aliquid rauco murmure ſcutis exire. Veniunt aquæ per algentes meatus tali fervore ſuccenſæ, ut poſt recurva ſpatia, quæ arte facta ſunt longiora, in calores ſint maxime redituræ. O magiſtri mirandum ſemper ingenium, ut naturæ furentis ardores ita ad utilitatem humani corporis temperaret, ut quod in origine dare poterat mortem, doctiſſime moderatum, & delectationem tribueret & ſalutem. Juvat videre ſecretum, latices vapores igneos exhalantes, amicum undis indeſinenter ardorem, & calorem venire decurſu rivi, unde uſualiter ſolebat extingui. Merito dicunt Philoſophi, Elemeota ſibi mutuis complexionibus illigari, & mirabili conjungi fœderatione, quæ inter ſe contraria intelliguntur varietate pugnare. Ecce madentem ſubſtantiam vapores producere conſtat ignitos, quæ mox ad thermarum ædificia decora pervenerunt, illis à cautibus unda deſcendens, & aera ſua qualitate ſuccendit, & tactu fit habilis, cum recepta fuerit in lavacris: unde non tantum delitioſa voluptas acquiritur, quantum blanda medicina confertur. Scilicet, ſine tormento cura, ſine horrore remedia, lanitas impunita, balnea contra diverſos dolores corporis attributa. Quæ ideo Aponum, Græca lingua, beoeficialis nominavit Antiquitas, ut cauſam tanti remedii æger cognoſceret, cum de tali nomine dubium non haberet. Sed inter alia loci ipſius bona, illud quoque ſtupendum eſſe didicimus, quod una fluentorum oatura diverſis miniſteriis videatur accommoda. Nam protinus ſaxo ſuſcipiente colliſa inhalat primæ cellulæ ſudatoriam qualitatem: deinde in ſolum mitigata deſcendens, minaci ardore depoſito, ſuavi temperatione mollеſcit: mox io vicinum producta, cum aliqua dilatiooe torpuerit, multo blandius intepeſcit: poſtremo ipſo quoque tepore derelicto, in piſcinam Neronianam frigida tantum efficitur, quantum prius ferbuiſſe ſentitur: non immerito auctoris ſui participans nomen collega eſt cum viriditate gemmarum, ut ipſa quoque vitrei elementi colore perſpicua quasdam tremens undas quieta commoveat. Sed ut ipſum quoque lavacrum mundius redderetur, ſtupenda quadam continentiæ diſciplina in undam, qua viri recreantur, ſi mulier deſcendat, incenditur: propterea quod ipſis altera exhibitio decora collata eſt: ſcilicet, ne ardeotium aquarum fœcundiſſimum locum non crederent habuiſſe, unde plurima largiretur, ſi uterque ſexus uno munere communiter uteretur. Hæc perennitas aquarum intelligendi præſtat indicium, per igneas terræ venas occultis meatibus, influens de intus, in auras erumpere excocti fontis irriguam puritatem. Nam ſi Naturæ fuiſſet illud incendium, ſine interitu ſubſtantiæ non fuiſſet amiſſum. Sed aquæ materia ſenſibilis, ſicut peregrinum contraxit ignem, ſic iterum nativum facile recepit algorem. Præſtat & aliud adjutorii genus vis illa medicabilis: nam juxta caput fontis ſcintilloſi, quendam ſibi meatum provida Natura formavit. Hinc deſuper ſella compoſita, quæ humanis neceſſitatibus in abſidis ſpeciem perforatur, ægros ſuſcepit interno humore defluentes: ubi dum feſſi nimio languore cooſederint, vaporis illius delectatione recreati, & laſſa viſcera reficiunt, & humores noxia infuſione laxatos, vitali ariditate conſtringunt: ut quaſi aliquo deſiderabili cibo refecti, valentiores queant protinus inveniri. Sic medicabili ſubſtantiæ veoit à ſulphure, quod calet, à ſalſedine, quæ deſiccat. Talia poſteris non tradere, hoc eſt graviter in longa ætate peccare. Quapropter antiqua illic ædificiorum ſoliditas inoovetur: ut ſive in thermis, ſive in cuniculis fuerit aliquid reparandum, te debeat imminente reconſtrui. Virgulta quoque ooxia importunitate naſcentia, evulſis ceſpitibus auferantur: ne radicum quidam capilli paulatim turgentes, fabricarum viſceribus inſerantur, & more vipereo prolem ſibi fœcunditate contraria nutriat, unde ſe compago caſura diſrumpat. Palatium quoque, longa ſenectute quaſſatum, reparatione aſſidua corrobora. Spatium, quod inter ædem publicam, & caput igniti fontis interjacet, ſylveſtri aſperitate depurga. Rideat florenti gramine facies decora campeſtris, quæ etiam ardentis aquæ fertilitate lætatur: miroque
modo

Digitized by Google

dodum proxime ſalem generet ſterilem, nutriat pariter & virores. Sed non his tantum benefi- Antenore terra fœcunda eſt. Infert & alia, quæ multo grandius obſtupeſcas. Corda illa (ut ita erim) montium, in vicem ſecretarii, negocia contentioſa diſtinguunt. Nam ſi quis forte pecus atum pilis nativis ſolito more ſpoliare præſumpſerit, undis ardentibus frequenter immerſum, ne- e eſt, ut antea decoquat, quàm emundare prævaleat. O vere ſecretarium, jure reverendum! quan- n his aquis non ſolum ſenſum, ſed etiam verum conſtat eſſe judicium: & quod humana nequit rcatione diſſolvi, fontium datum eſt æquitate definiri. Loquitur illic tacita Natura, dum judicat, ententiam quodammodo dicit, quæ perfidiam negantis excludit. Sed quis iſta conſervare negli- , quamvis plurima tenacitate ſordeſcat? Siquidem ornat regnum, quod fuerit ſingulariter toto e nominatum. Et ideo pecunia, quæ tibi nata eſt, ſi opus non poterit implere ſuſceptum, quan- adhuc expendendam eſſe crediderīs, miſſis nobis brevibus, indicabis. Quia non gravamur ex- idere, ut tanta videamur ruris amœna cuſtodire.

LI. Epiſcopus Eccleſiæ debitum ſolvat.

Theod. Rex Januario viro venerabili epiſcopo * Salonitano.

* Salernitano.

Mnes quidem juſtitiam colere & obſervare præcipimus, ſed eos maxime, qui divinis honoribus criguntur: ut ſupernæ gratiæ fiant proximi, dum à terrena fuerint cupiditate longinqui. Joan- itaque flebili nos allegatione pulſavit, ſanctitatem veſtram à ſe ſexaginta orcas olei, ad implenda inaria, ſuſcepiſſe: quarum pretium ſibi poſtulat oportere reſtitui. Bonum quidem votum, ſi ta- n non ibi aliquid miſceatur adverſum. Nam licet ubique deceat juſtitiam cuſtodiri, in illis rebus xime neceſſaria eſt, quæ divinis obtutibus offeruntur. Ne putemus ignorare Deum, unde acci- t, ſi fraudatis oblationibus acquieſcat. Et ideo, ſi veram querimoniam cognoſcitis ſupplicantis, ſideratione juſtitiæ, quam ſancta lege prædicatis, facite quæ juſte debentur, ſine tarditate reſtitui. atenus nullus ingemiſcat, illata ſibi per vos fuiſſe diſpendia, quos decet potius præſtare juvami- Quapropter ſtudete, ut qui non ſoletis pro magnis rebus excedere, nune videamini, quod abſit, arvitate peccare.

LII. De præſtatione contributionis publicæ.

Theod. Rex Venantio v. s. correctori Lucaniæ & Brutiorum.

Iſtitiæ ratio perſuadet, ab unoquoque poſtulari, quod ei conſtat injungi: & pecunias publicas in- anter quærere, ne debitorem neglectus debeat ingravare. Nam ſi remiſſio in admonitionibus ve- t, cunctos neceſſe eſt ut contemptus involvat. Et quodammodo naſcitur de pietate crudelitas, ſi m negligis admonere, poſtea cogaris exigere. Utilis eſt ergo cura prædicere, quando & occaſio trahitur delictis, & locus non datur illicitis. Quapropter illuſtris viri Comitis Sacrarum largitio- n ſuggeſtione comperimus, pridem tibi, ſecundum morem veterem, exactionem Binorum & rnorum fuiſſe delegatam. Unde te præſentibus commonemus affatibus, ut ſecundum Canonica- fidem tempora debeas conſtituta complere. Ne quicquid diſpendii aſſis publicus ſuſtinuerit, de prio exolvere tu cogaris, à quo nec tantæ juſſioni eſt habita reverentia, nec fides ſuæ promiſſionis pleta.

LIII. De lapidibus exhibendis in ædificia publica.

Theod. Rex Poſſeſſoribus, defenſoribus & curialibus * Æſtunis conſiſtentibus.

† Aeſtivis. al. Eſtunis.

Ropoſiti quidem noſtri eſt, nova conſtruere, ſed amplius vetuſta ſervare. Quia non minorem laudem de inv[illegible]is, quàm de rebus poſſumus acquirere cuſtoditis. Proinde moderna ſine prio- n imminutione deſideramus erigere. Quicquid enim per alienum venit incommodum, noſtræ ju- æ non probatur acceptum. In municipio itaque veſtro ſine uſu jacere comperimus columnas, & ides, vetuſtatis invidia demolitos. Et quia indecore jacentia ſervare nil proficit, ad ornatum de- nt ſurgere redivivum, antequam dolorem monſtrare ex memoria præcedentium ſæculorum. Atq; o præſenti auctoritate decernimus, ut ſi vera fides eſt ſuggerentium, nec aliquid publico nunc or- ui probatur accommodum, ſupra memoratas platonias vel columnas ad Ravennatem civitatem trahat modis omnibus devehendas: ut collapſis metallis obliterata facies reddatur iterum de arte lcherrima: & quæ ſitu fuerant obſcura, antiqui nitoris poſſint recipere qualitatem.

LIV. De Raptu.

Theod. Rex Aurigeni viro venerabili.

Uamvis judicio veſtro credamus omnia facinora diſplicere, maxime à vobis confidimus exe- crandum, quod matrimonii genialis impugnat affectum. Quibus enim animis à continentibus ipitur, quod etiam laicorum deteſtatione damnatur? Julianus itaque nobis lachrymabili aditione nqueſtus eſt, uxorem ſuam vel res à veſtris hominibus injuſta uſurpatione pervaſas. Unde ſi veram titionem ſupplicantis agnoſcitis, nec ſe rationabiliter pulſatus abſolvit, in *auctorem facti ſine tar- ate aliqua reſecate. Malum enim cum perſeverat, augetur, & remediabile bonum eſt in † pecca- m, accelerata correctio.

* actorem
† peccatis
† Theobaldo, Thurigeni venerabili Epiſcopo, al. Thedano.

LV. De procedendo in contumaciam citati.

Theod. Rex * Theodahado v. s.

Inju-

INjuria quidem noſtra eſt, læſa juſtitia: quia violationes earum rerum merito ad nos trahimus, quas amamus. Unde illud maxime inultum eſſe non patiinur, quod in contemptum noſtræ juſſionis conſtat admiſſum. Quæ enim præſumptio plectenda oon audeat, ſi ſacræ juſſionis reverenda contemnat? Ideoq; illum, quem dudum ad viri illuſtris Sonæ judicium decrevimus convenire, qui ſe inveterata calliditate ſubtraxit, examini veſtro committimus audiendum: ut finem detis jurgio, plectibili machinatione dilato. Præſtate itaq; audientiæ curam, ut juſtitiæ vobis creſcat opinio. Quando pro remedio cauſantium committuntur vobis ambigua jurgiorum.

LVI. De officio Vicarii Præfectorum Galliæ.

Theod. Rex Gemello v.s.

FIrmum eſt judicium, cujus tenetur exemplum: nec locus ambiguitati relinquitur, ubi experimenta probabilia ſuffragantur. Exploravimus efficaciam tuam per diverſos induſtriæ gradus. Sed non imparem meruiſti gratiam, variis actionibus æqualiter approbatus. Hinc eſt, quod præſenti tempore in Gallias, nobis Deo auxiliante ſubjectas, Vicarium te præfectorum noſtra mittit auctoritas. Unde perpende, qualia de te videamur habere judicia, quando ad illos populos mitteris corrigendos, quos noſtris laudibus ſpecialiter credimus acquiſitos. Cara eſt principi gloria: & oeceſſe eſt de illis amplius eſſe ſolicitum, unde ſibi triumphorum veniſſe ſentit augmentum. Age igitur mandata, ſi cupis in te proficere noſtra judicia: turbulenta ooo ames, avara declina: ut talem te judicem Provincia feſſa ſuſcipiat, qualem Romanum principem transmiſiſſe cognoſcat. Deſiderat viros egregios coacta cladibus ſuis. Effice, ut victam fuiſſe delectet. Nihil tale ſentiat, quale patiebatur, cum Romam quæreret. Abſcedat omnis de calamitate triſtitia. Serenetur tandem nubilus vultus. nunc illam gaudere convenit, cum ad ſua vota pervenerit.

LVII. Super eodem.

Theod. Rex univerſis provincialibus Galliarum.

LIbenter parendum eſt Romanæ conſuetudini, cui eſtis poſt longa tempora reſtituti. quia gratus ibi regreſſus eſt, ubi profectum veſtros conſtat habuiſſe Majores. Atque ideo in antiquam libertatem Deo præſtante revocati, veſtimini moribus togatis: exuite barbariem: abjicite mentium crudelitatem: quia ſub æquitate oostri temporis non vos decet vivere moribus alienis. Proinde de neceſſitatibus veſtris iooata nobis manſuetudine cogitantes, quod feliciter dictum ſit, ſpectabilem virum Gemellum, Vicarium Præfectorum, fide nobis & induſtria comprobatum, ad componendam Provinciam credidimus dirigendum: ſperantes, in nullo eum poſſe delinquere, qui nobis peccantes graviter intelligit diſplicere. Quapropter ordinationibus ejus ex noſtris juſſionibus obedite: quia eum credimus vobis profutura decernere. Reſpicite paulatim juridicos mores. Non ſit novitas moleſta, quæ probata eſt. Quid enim poteſt eſſe felicius, quam homines de ſolis legibus coofidere, & caſus reliquos non timere? Jura publica certiſſima ſunt humanæ vitæ ſolatia, infirmorum auxilia, potentum frena. Amate, unde & ſecuritas veoit, & conſcientia proficit. Gentilitas enim vivit ad libitum: ubi magis reperit mortem propriam, qui poteſt habere quod placeat. Vos jam ſecuri oſtentate divitias parentum. Bona, longo ſitu recondita, prodantur in lucem. Quia tantum quis nobilior erit, quantum & moribus probis, & luculenta facultate reluxerit. Ideo enim vobis Præfecturæ Vicarium direximus, ue cum tanta dignitate & civilem videamur regulam deſtinaſſe. Fruamini quod tantum audiebatis. Intelligite homines noo tam corpore vi, quam ratione præferri: & illos merito creſcere, qui poſſunt aliis juſta præſtare.

LVIII. De reſtituendis bonis poſtliminio reverſo.

Theod. Rex Gemello v. s.

MErentur bona, qui noſtrâ viſi ſunt elegiſſe clementiam: ut eos veraciter judicaſſe, per augmenta propria poſſimus oſtendere. Quod ſi talibus publica decet proſpici largitate, quanto magis eos ſua dignum eſt poſſidere, quod commune munus probatur eſſe juſtitiæ? Spectabilis itaque Magnus, hoſtium converſatione damnata, quod natus eſt reminiſcens, ad Romanum repatriavit imperium; cujus abſentia contigiſſe dicitur, ut ejus potuiſſet perire ſubſtantia. Atq; ideo præſenti juſſione ſancimus, quatenus tam in agris, quam mancipiis urbanis, aut ruſticis, vel quicquid ſibi competens quolibet modo nunc amiſſum poterit probare, ſine aliqua tarditate recuperet, retinens ex noſtra auctoritate dominii jus omne quod babuit: nec quæſtionem eum de rebus ſibi antiqua poſſeſſione competentibus volumus ſufficere, cui propoſiti noſtri eſt etiam nova præſtare.

LIX. De reſtituendis ſpoliato bonis, & pœna pervaſorum.

Theodoricus Rex Grimodæ Sajoni & Ferrocincto apparitori.

INter glorioſas Reipubl. curas, quas perpeti cogitatione, Deo auxiliante, revolvimus, cordi noſtro eſt levamen humilium: ut contra poteotiam ſuperborum noſtræ pietatis erigamus obſtaculum, nec liceat quicquam apud nos audaciæ, cujus eſt propoſiti, ſuperba calcare. Caſtorii igitur flebili calamitate permoti, quem exitialis hactenus diverſorum preſſit invidia, occaſionem præbuit ſalutaribus inſtitutis: ut plus valeret noſtræ pietatis auxilium, quam iniqua calliditas improborum. Atque ideo præſen-

ræſenti auctoritate decernimus, ut ſi perfectus vir magnificus Fauſtus ea, quæ Caſtorius poſſidebat
cl titulis ingravavit, vel privata uſurpatione detinuit, mox ei prædium, cum alio ejusdem meriti, vo-
is imminentibus à pervaſore reddatur, ut crudelibus damnis afflicto pietatis noſtræ remedio con-
ılamus. Si quis autem in hac præſumptione medius invenitur, ut ad ea, quæ juſſa ſunt, idoneus ne-
ucat inveniri, ad nos reducite vinculis illigatum: ut pœna * poſſit ſatisfieri, cujus facinoris facultas
on ſufficit ultioni. Tali igitur confuſione jam iniquæ mentis impetus conquieſcat: ne non tam Ca- Qui non habet in ære, &c.
orium, quam noſtrum votum perſecutus eſſe videatur. Quod ſi poſthac qualibet occaſione ſæpe
ıcnoratum Caſtorium notus ille artifex nocere tentaverit, quinquaginta librarum auri mulcta pro-
nus feriatur. Sitq; major cruciatibus pœna, reſpicere illæſum, quem videre deſideravit afflictum.
n factum, quod cunctas protinus temperet ac corrigat poteſtates, Prætorii Præfectus bacchari non
t in humilis læſione permiſſus: & cui à nobis aſſurgitur, officiendi poteſtas miſeris abrogatur. Hinc
mnes intelligant, quo amore delectamur æquitatis: ut & potentiam noſtrorum judicum velimus
ıminuere, quatenus bona conſcientia poſſimus augere.

LIX. *De officio Præfecti Provinciæ.*

Theodoricus Rex * Coloſſeo v. i. Comiti. * Coloſſo

Uvat, probatis ordinanda mandare: ſiquidem & de talibus judicium gaudet eligentis & eorum ſe-
cura ſubſtantia eſt, quæ committitur approbatis. Nam ut optamus eſſe, quod placeat, ita curamus,
qui placuerit, eniteſcat. Proinde proſperis initiatus auſpiciis ad Sirmienſem Pannoniam, quondam
dem Gothorum, proficiſcere, illuſtris cinguli dignitate præcinctus: commiſſamque tibi provin-
am armis protege, jure compone: ut antiquos defenſores recipere læta poſſit, quæ ſe noſtris paren-
ous feliciter paruiſſe cognoſcit. Noſti qua te nobis converſationis ſynceritate commendes. Sola ti-
placendi via eſt, ſi quæ gerimus imiteris. Æquitati fave: innocentiam animi virtute defende. Ut in-
r nationum conſuetudinem perverſam, Gothorum poſſis demonſtrare juſtitiam: qui ſic ſemper
erunt in laudis medio conſtituti, ut & Romanorum prudentiam caperent, & virtutem gentium
ıſſiderent. Remove conſuetudines abominanter inolitas. verbis ibi potius non armis cauſa tracte-
r. non ſit convitium negotium perdere, cum proprie abjurator alieni furtum non animam reddat.
e plus intentio civilis rapiat, quam bella conſumont. Scuta in hoſtes erigant, non in parentes. Et ne
ıcm forte ad mortem videatur præcipitare paupertas, redde pro talibus glorioſum plane damnum:
ecturus à nobis gratiæ uberrimum fructum, ſi civile ibi potueris plantare propoſitum: & noſtris
re judiciis dignum, ſi diſpendium judex ſubeat, ut vitam periturus acquirat. Quapropter conſuetu-
noſtra feris mentibus inſeratur, donec truculentus animus velle vivere conſueſcat.

* LX. *Super eodem.*

Theod. Rex univerſis * Barbaris & Romanis per Pannoniam conſtitutis. * Gothis

Nſtitutum ſuum providentia noſtra non deſerit, cum ſubjectis ſemper intenta, profutura diſponit,
ut ad majorem devotionem concitentur, qui ſui curam nos habuiſſe cognoſcunt. Hinc eſt, quod
loſſeo viro illuſtri, nomine viribusque potenti, gubernationem veſtram, defenſionemq; commi-
ıus: ut quia ſuæ hactenus multa dedit experimenta virtutis, augeatur potius in futurum. Atq; ideo
ıentiam veſtram ſæplus approbatam, nunc quoq; eodem præſente monſtrate. Quatenus in his,
æ pro regni noſtri utilitate rationabiliter agenda præceperit, devotione probabili complcantur.
ıa fidem conſtantia probat: & ille integritatem propriæ aſſerit mentis, qui jugibus perſiſtit obſe-
ıs. Illud præterea vos credimus admonendos, ut non in vos, ſed in hoſtem ſævire cupiatis. Res par-
ıon vos ducat ad extrema diſcrimina. Acquieſcite juſtitiæ, qua mundus lætatur. Cur ad monoma-
am recurritis, qui venalem judicem non habetis? Deponite ferrum, qui non habetis inimicum.
ſſime contra parentes erigitis brachium, pro quibus conſtat glorioſe moriendum. Quid opus eſt Jure, non vi
mini lingua, ſi cauſam manus agat armata? aut unde pax eſſe creditur, ſi ſub civilitate pugnetur? decernendum.
itamini certe Gothos noſtros, qui foris prælia, intus norunt exercere modeſtiam. Sic vos volumus
ere, quemadmodum parentes noſtros, præſtante Domino, cernitis floruiſſe.

LXI. *De Siliquatico & ferrariis.*

Theodoricus Rex Simeoni v. i. Comiti.

AMamus, publicis actionibus perſonas inſerere morum probitate conſpicuas: ut per obſequia fi-
delium nobis creſcat utilitatis augmentum. Proinde ſynceritatem animi tui, per præclara docu-
nta noſcentes, Siliquatici titulum, quam fide dominicatus jure dederamus diſcuſſione indictionis
ıæ, ſecundæ, vel tertiæ, per provinciam † Dalmatiam, ordinatio tibi noſtra committit. Ut quo- † Dalmatieam
t damnum fraudis veſtigio publicum te fuerit explorante repertum, proculdubio noſtris ærariis
ratur. Quia non tantum lucra quærimus, quantum mores ſubjectorum deprehendere feſtina-
s. Præterea ferrarias prædictę Dalmatię cuniculo te veritatis jubemus inquirere, ubi rigorem ferri
turit terrena mollicies, & igne decoquitur, ut in duritiem transferatur. Hinc, auxiliante Deo, de-
ſio patriæ venit: hinc agrorum utilitas procuratur, & in uſus humanæ vitæ multiplici commodi-
porrigitur. Auro ipſi imperat, & ſervire cogit locupletes pauperibus conſtanter armatis. Con-

venit

venit itaque, hanc ſpeciem diligenti indagatione rimari, per quam & nobis lucra generantur, & hoſtibus procurantur exitia. Eſto ergo de antefata diſcuſſione ſolicitus, & in publicis utilitatibus temperatus: ut noſtrum rationabile compendium creſcendi tibi poſſit procurare augmentum.

LXII. *De officio Proconſulis.*

Theod. Rex Joanni v. s. conſulari Campaniæ.

PRopoſitum eſt pietatis regiæ, locum injuſtis odiis amputare: & poteſtatis armatæ ſupercilium cohibere reverentia juſſionum. Infeſta eſt ſiquidem humilibus ſuperioris offenſa, cum ad laudem trahitur, ſi vindicta de mediocribus acquiratur. Proin de dio & varia perſecutione jactatus, ad pietatis noſtræ remedia haud irrite convolaſti, aſſerens eminentiſſimam præfecturam tibimet eſſe terrori, ne privata in te odia ſociarentur per publicam diſciplinam. Sed nos qui donatas dignitates juſtitiæ parere cupimus, non dolori, contra illicitas præſumptiones noſtra te tuitione vallamus. Ut regiæ majeſtatis objectu ferventium furor animorum in ſuis cautibus elidatur: & de ſe magis ſumat pœnas protervia, dum cohibetur innoxia. Tam diu enim judex dicitur, quam diu & juſtus putatur, quia nomen quod ab æquitate ſumitur, per ſuperbiam non tenetur. Reſtat nunc, ut aſſumptum impleas Conſularitatis officium, & te utilitatibus publicis, quas egiſſe tuos conſtiterit deceſſores, ſedulus ac devotus impendas, quantumq; à nobis protegeris, tantum modeſtiæ parere feſtines. Nam ſi gaudio perfrueris, quod à læſione tua præfectos Prætorii remotos eſſe cognoſcis, qui ſub illo eſſe monſtraris, quid te male agentem paſſurum eſſe cognoſcis.

LXIII. *De cloacis reparandis.*

Theod. Rex Argolico v. i. præfecto urbis.

ROmanæ civitatis cura noſtris ſenſibus ſemper invigilat. Quid eſt enim dignius quod tractare debeamus, quam ejus reparationem erigere, quàm ornatum conſtat noſtræ Reipub. continere? Proinde illuſtris ſublimitas tua ſpectabilem virum Joannem nos direxiſſe cognoſcat, propter ſplendidas Romanæ civitatis cloacas. Quæ tantum viſentibus conferunt ſtuporem, ut aliarum civitatum poſſint miracula ſuperare. Videas illic fluvios, quaſi montibus concavis clauſos, per ingentia ſigna decurrere. Videas ſtructis navibus per aquas rapidas non minima ſolicitudine navigari, ne præcipitato torrenti marina poſſint naufragia ſuſtinere. Hinc Roma ſingularis, quanta in te ſit poteſt colligi magnitudo. Quæ enim urbium audeat tuis culminibus contendere, quando nec ima tua poſſunt ſimilitudinem reperire? Et ideo ſupradicto Joanni officii noſtri ſolatia vos præbere cenſemus. Quoniam ordinationes noſtras publicas volumus implere perſonas, privatas manus amoventes, quæ audacius merguntur illicitis.

LXIV. *De derivatoribus aquarum publicarum ad privatum uſum.*

Theod. Rex Senatui urbis Romæ.

QUamvis univerſæ Reipub. noſtræ infatigabilem curam deſideremus impendere, & Deo favente, ad ſtatum priſtinum ſtudeamus cuncta revocare: tamen Romanæ civitatis ſolicitiora nos augmenta conſtringunt. Ubi quicquid decoris impenditur, generalibus gaudiis exhibetur. Pervenit itaque ad noſtram conſcientiam, ſuggeſtione multorum, quæ * parva non poteſt diſſimulare commiſſa, plura in præjudicio urbis Romanæ deteſtabiles præſumptores aſſumere: ut cui nos ſummum deſideramus adhibere ſtudium, dolum patiatur injuſtum. Quapropter ordinationes noſtras ad veſtram facimus notitiam pervenire, quibus amplius credimus civitatis noſtræ diſpendia diſplicere. Dicitur ergo, commodi cura privati, aquam formarum, quam ſummo deceret ſtudio communiri, ad aquæ molas exercendas, vel hortos irrigandos fuiſſe derivatam. Turpe hoc & miſerabile in illa urbe fieri, quod per agros vix deceret aſſumi. Et quia non poſſumus admiſſi qualitatem ultra jura corrigere (ne dum fabricis prodeſſe volumus, legum culmina deſtruamus) ſi hujus nefandiſſimæ rei dominis Triennii * præſumptione munitur, accepto pretio competenti ſuum vendat errorem. Ut quod læſionem publicis præſtat fabricis, non præſumatur ulterius: ne quod nunc ſub largitate corrigimus, poſtea ſeveriſſime vindicemus. Si vero tale aliquid moderna præſumptione tentatum eſt, ſine dubitatione tollatur. Unius enim deſiderio pravo generalis debet utilitas anteferri, cui vel in cauſis juſtis raro poterit obviari. Mancipia vero, formarum ſervitio principum proviſione deputata, in privatorum cognovimus tranſiſſe dominium. * Aes præterea, non minimum pondus, & quod facillimum direptioni eſt molliſſimum plumbum, de ornatu mœnium referuntur eſſe ſublata, quæ auctores ſuos ſæculis conſecrarunt. Aes enim, † Jonos Theſſaliæ rex, plumbum Midas regnator Phrygiæ, repererunt. Et quàm miſerum eſt, ut unde famam providentiæ alii ſulceperunt, nos opinionem negligentiæ incurriſſe videamur. Templa etiam & loca publica, quæ petentibus multis ad reparationem contulimus, ſubverſioni potius fuiſſe mancipata. Et quoniam malarum rerum emendatio nos delectat, ne conceſſa videatur ex taciturnitate licentia, Joannem virum ſpectabilem electum noſtra juſtitia ad hæc quæ ſupra memoravimus, dixerimus inquirenda: ut cuncta ſuo ordine diſcuſſa, nobis relationis obſequio lucidentur. Quatenus quid de ſingulis rebus, aut de præſumptoribus earum fieri oporteat more noſtræ juſtitiæ cenſeamus. Adhibete nunc ſtudia, præſtate ſolatia: ut inquiſitionem, quam debueratis petere, grata videamini mente complere.

* leg. prava.
* leg. præſcriptione.
* Aeris.
† Hionaios Sallie.

De

LXV. De indulgentia tributorum.

Theodericus Rex Gemello V. S.

COnſtat apud nos fidelium non perire ſervitia, ſed in triſtibus impenſa recipere, in meliore for-tuna. Arelatenſibus itaque, qui noſtris partibus perdurantem glorioſæ obſidionis penuriam rtulerunt, per indictionem quartam fiſcalia tributa noſtra relaxat humanitas: ita, ut futuro tem-ore ad ſolitam redeant functionem. Quatenus & nos benemeritis viciſſitudinem reddidiſſe videa-ur, & ab illis, cum res popoſcerit, ſolita devotio non negetur. Satientur in libertate, qui pro no-s in anguſtiis eſurire maluerunt. Sint læti, qui triſtitiam fideliter pertulerunt. Non decet ſtatim tributis eſſe ſolicitum, qui pro noſtra fidelitate caſum vix potuit declinare poſtremum. A quie-ſta, non obſeſſis inquirimus. Quid enim à domino agri exigas, quem cum non coluiſſe cogno-is? Pretioſum vectigal jam nobis dederunt ſuæ fidei. Injuſtum eſt, ut viles pecunias exigamus ab is, qui glorioſas conſcientias obtulerunt.

LXVI. De officio Comitis & Defenſoris civitatis.

Theod. Rex Maſſilienſibus.

PRopoſiti noſtri eſt, probatas fortitudine & moderatione perſonas ad ordinationem veſtram de-fenſionem dirigere: ut & provincialium ratio ſublevetur, & utilitas publica bonis præſidenti-s augeatur. Proinde Comitem * † Maradum, nobis æquitate compertum, ad Maſſilienſem civi- * Marabaudū. em credidimus dirigendum: ut quicquid ad ſecuritatem veſtram vel † utilitatem pertinet, Deo † Maragdum. ante, perficiat, memorque gratiæ noſtræ curam poſſit habere juſtitiæ: minoribus ſolatium ferat: † civitatem olennibus ſeveritatem ſuæ diſtrictionis objiciat: nullum denique opprimi iniqua præſumptione pertinet. iatur, ſed omnes cogat ad juſtum, unde ſemper floret imperium. Quapropter deſignato viro in is, quæ vobis pro publica utilitate præceperit, libentibus animis obedite: ut fides veſtra, quæ † iis prioribus monſtratur exemplis, ſubſequentibus quoque declaretur judiciis. Quia † gratius eſt † gratum ſequium, quod devotione perpeti cuſtoditur. Nos autem reddere cogitamus locum viciſſitudi-qui impenſa ſervitia non poſſumus obliviſci.

LXVII. De Eccleſiaſticis alienæ rei detentoribus.

Theoder. Rex Petro Epiſcopo.

I in alienis cauſis beatitudinem veſtram convenit adhiberi, ut per vos jurgantium ſtrepitus con-quieſcat: quanto magis ad vos remitti debet, quod vos ſpectat actores? Atque ideo ſanctitas ve-à Germano nos aditos flebili allegatione cognoſcat, qui ſe filium legitimum aſſerit quondam omatis, dicens partem facultatis patris ſui à vobis detineri, ſibimet legibus competentem. Quæ itio, ſi veritate ſulcitur, & genitoris ejus ſubſtantiam probatis ſibi jure competere, ſupplicanti, ſiderata juſtitia, quam monetis, ſine obſervationis longæ diſpendio, debita tribuantur. Quo- Judicium de ſacerdotibus n cauſarum veſtrarum qualitas vobis debet judicibus terminari, à quo eſt ſpectanda magis nemo niſi ſa-m imponenda juſtitia. Quod ſi hanc cauſam ſub æquitate veſtrum minime definit arbitrium, cerdos ſuſti-eritis ſupplicis querelam ad noſtram audientiam perducendam. Vos enim docetis, voces pau- net. um non debere negligi, quas poteſt juſtitia comitari.

LXVIII. De violentia exercitus compeſcenda.

Theod. Rex Wandil.

QVanvis pietatis noſtræ conſtet eſſe votum, ut ubique civilia, ubique moderata peragantur, maxime tamen bene agere optamus in regionibus Gallicanis: ubi & recens vaſtatio non tat injuriam, & ipſa initia bene plantare debent noſtri nominis famam. Principis ſiquidem ionem longe lateque diſſeminat ſubjectorum cuſtodita ſecuritas, & ubi exercitus dirigitur, gravandi, ſed defendendi cauſa potius æſtimetur. Atque ideo præſenti auctoritate delega-, ut in Avinione, quam regis, nullam fieri violentiam patiaris. Vivat noſter exercitus civili-cum Rom. Proſit eis deſtinata defenſio. Nec aliquid illos à noſtris ſinatis pati, quos ab tili nitimur oppreſſione liberari.

LXIX. Quod conſuetudo antiqua ſervetur, nec ſubtrahatur à modernis, quod priſco tempore indultum eſt.

Theod. Rex * Felici V. I. Comiti.

* al. Præpoſito Mediolan. Theod. Rex.

EQuitatis ratio perſuadet, ut exercentibus lætitiam publicam conſuetudinem ſervemus anti-quam, præſertim à Conſule veniente, cujus conſtat eſſe propoſiti, ut debeat ex liberalitate lau-: ne videatur aliud dignitas promittere, & aliud Senatorem velle complere. Quocirca ſub opi-ne munifici, parcum non decet inveniri: quia inumbrat famam publicam in Conſule tenacitatis

obſcuritas. Quapropter illuſtris Magnitudo tua à Mediolanenſibus aurigis nos aditos eſſe cognoſcat, illa ſibi veſtris temporibus fuiſſe ſubtracta, quæ mos priſcus indulſerat, cum præſtante tempore munificentia ſit pro lege. Proinde ſi nullo mendacio aſſerta vitiantur, ſublimitatem veſtram ſequi convenit vetuſtatem, quæ ſuo quodam privilegio, velut debita, quæ donantur, expoſcit. Nec licet negari, quod te cognoſcis ſub antiquitate largiri.

LXX. De indulgentia tributorum.

Theoder. Rex univerſis Provincialibus in Gallia conſtitutis.

QVanvis ſenſum noſtræ pietatis turba multiplex cogitationis intraret, & diverſas regni partes conſueta ſedulitate reſpiceret, feſtine tamen remedia veſtræ utilitatis inſpeximus. Quoniam apud conſcientiam noſtram læſionis genus eſt, profutura tardare. Nec poſſumus æſtimare jucundum, quod ingrata fuerit dilatione ſuſpenſum. Nam creſcentibus morbis læſio debacchari permittitur, cum medicina differtur. Vobis itaque hoſtili ferocitate vaſtatis pro qualitate læſionis per indictionem quartam relaxatam agnoſcite tributariam functionem (quia non gratulamur exigere, quod triſtis noſcitur ſolutor offerre) ita tamen, ut de illis, quæ conſtat intacta, exercituales juventur expenſæ. Quia illos in totum devotio non debet deſerere, quos pro ſe laborare cognoſcit. Invalidus eſt ſiquidem jejunus defenſor: nec animus miniſtrat audaciam, cum virtus *corporis fuerit deſtituta.

* v. corporeo fuerit robore.

LXXI. Vt fugitivi dominis reſtituantur.

Theod. Rex * † Unigis Spatario.

* Vignitis ſpatario.
† vitiſgis Spartario.

DElectamur jure Romano vivere, quos armis cupimus vendicare: nec minor nobis cura eſt rerum moralium, quam poteſt eſſe bellorum. Quid enim proficit, Barbaros removiſſe confuſos, niſi vivatur ex legibus? Quapropter cum, Deo propitio, Gallias exercitus noſter intraverit, ſi qua mancipia ſervitium declinantia, ad alios ſe, quam quibus debebantur competere, contulerunt, prioribus dominis jubemus ſine aliqua dubietate reſtitui. Quia confundi non debent jura, imperante juſtitia. Nec poteſt abjecto favere ſervitio libertatis defenſor. Aliorum forte Regum prælia captarum civitatum aut prædas appetunt, aut ruinas: nobis propoſitum eſt, Deo juvante, ſic vincere, ut ſubjecti ſe doleant, noſtrum dominium tardius acquiſiſſe.

LXXII. De ſubſidio afflictorum.

Theodor. Rex univerſis poſſeſſoribus Arelatenſibus.

QVanvis primum ſit, læſos incolas refovere, & in hominibus magis ſignum pietatis oſtendere: tamen utrunque humanitas noſtra conjungit: ut & largitatis remedio civibus conſulamus, & ad cultum reducere antiqua mœnia feſtinemus. Sic enim fiet, ut fortuna urbis, quæ in civibus erigitur, fabricarum quoque decore monſtretur. Pro reparatione itaque murorum Arelatenſium, vel turrium vetuſtarum, certam pecuniæ direximus quantitatem. Victualia quoque quæ veſtras relevare videantur expenſas, fecimus præparari: ut vobis deſtinentur, cum tempus navigationis arriſerit. Relevate nunc animos, & de noſtra proviſione recreati, futuræ copiæ ſpem tenentes, divino favore, habetote fiduciam. Quia non minus eſt, quod noſtris verbis, quam quod horreis continetur.

LXXIII. De indultis Romanæ Eccleſiæ.

Theod. Rex* Arigerno V.I. comiti.

* Fauſto præpoſito Theod 1. al. Boetio patritio Achaiæ.

IUſtitiæ noſtræ convenit, ut de indultis beneficiis calumnias fieri non ſinamus, & quicquid prava interpretatione tegitur, fugata mendacii nube revelemus. Defenſores itaq; ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ conqueſti ſunt: beatæ recordationis quondam Simplicium domum in ſacratiſſima Urbe poſitam ab Eufraſio acolyto inſtrumentis factis ſolemniter comparaſſe. Quam per annorum longa curricula Eccleſiam Romanam quieto jure ſuggerunt poſſediſſe, & in uſus alienos tranſtuliſſe ſecuritate dominii. Nunc autem exiſtere Samareæ ſuperſtitionis populū improba fronte duratum. Qui Synagogam ibidem fuiſſe, iniquis conatibus mentiatur: cum ad humanos uſus habitacula longe aliter formata doceantur, quam poteſt eſſe memorata conſtructio. Quapropter magnitudo tua, conſcientiæ ſuæ probata juſtitia, cauſam diligenti examinatione diſcutiat. Et ſi vera cognoverit, quæ veniunt in querelam, conſiderata æquitate definiat. Nam ſi humanis actibus ſunt calumniæ ſummovendæ, quanto magis credimus emendanda, quæ contumeliam divinitatis tangere judicamus.

De pœna in exilium temporale commutanda.

Theod. Rex Adeodato.

MAteria eſt gloriæ principalis, delinquentis reatus: quia niſi culparum occaſiones emergerent,
locum pietatis non haberet. Quid enim ſalubris ordinatio gerat, ſi morum probitas cun-
componat? Arida ſiccitas inadentis pluviæ beneficium exoptat. Salutiferis medentium mani-
niſi infirma valetudo non indiget. Sic dum imbecillitati ſuccumbitur, convenienter remedia
untur. Quapropter caſibus aſperis præſtandum eſt ſub juſtitiæ laude moderamen: ut nec vin-
ſinamus ſuperare peccata, nec culpam inſultare patiamur legibus impunitam. Datis itaque
bus allegaſti, viri ſpectabilis Venantii, Lucaniæ & Brutiorum præſulis, odiorum te acerbitate
preſſum, cuſtodiæ longo ſitu latentem, in confeſſionem raptus adultæ puellæ Valerianæ ſu-
compulſum: ut gratius tibi fuerit, ſpem citæ mortis expetere, quam tormentorum crudelia ſu-
nere. Inter ſupremas enim anhelantis anguſtias votum eſt potius perire, quam vivere. Quia de-
labilis ſenſus pœnarum excludit dulciſſimæ ſalutis affectum. Illud etiam, quod minime juſtitiâ
eretur, adjiciens, defenſorum tibi patrocinia ſæpius poſtulanti fuiſſe ſubtracta, cum adverſarii
rentes ingenio etiam innocentem te poſſent legum laqueis obligare. Quæ ſupplicatio cum effi-
citer animum noſtræ pietatis intraret, paulatimque ad miſericordiæ jura deflecteret, occurrit
utiorum præſulis miſſa relatio, quæ privatam allegationem tragœdiæ ſuæ voce compreſſit, ne-
ndo credi contra fidem publicam fallaciter ſupplicanti. Ideoque aſperitatem pœnæ noſtra leni-
e mollimus: ſtatuentes, ut ex die prolati oraculi, ſex menſium patiaris exilium. Ita ut nulli poſt
ſtituta noſtra ſub qualibet interpretatione tibi liceat objicere crimen infamiæ. Quando fas eſt
incipi, maculoſas notas vitiatæ opinionis abſtergere. Sed hoc exacto tempore patriæ rebuſque
nibus deformato, jus tibi ſit liberum omne quod primitus. Quia nulla te ingemiſcere probri
ſtione cenſemus, quem temporali volumus exilio detineri. Pœnam trium librarum auri nihil-
inus comminantes, ſi quis aut obviando, aut aliter intelligendo, præſens noſtrum violare ten-
erit conſtitutum. Sed quoniam hæc ſtatuta ad innocentes volumus uſque protendi, ne ſua cuique
nime videatur ignorantia profuiſſe, præſenti auctoritate eos à formidine liberamus, quos ut po-
neſcientes, in eadem cauſa quolibet loco vel tempore interfuiſſe conſtiterit. Similis enim vide-
abſentis, qui conſcientiam criminoſi non habet.

LXXV. De Homicidii inconſulti pœna.

Theoder. Rex Fauſto præpoſito.

IN partem pietatis recidit mitigata diſtrictio: & ſub beneficio præſtat, qui pœnam debitam mo-
deratione conſiderata palpaverit. Jovinum Curialem, quem Corrector Lucaniæ Brutiorum-
e humani nobis ſuggerit ſanguinis effuſione pollutum, ob hoc quod mutuæ contentionis ardo-
us excitatus, rixam verborum uſque ad nefarium collegæ deduxit interitum: ſed conſcios facti
intra Eccleſiæ ſepta refugiens, declinare ſe credidit præſcriptam legibus ultionem, Vulcaniæ
ulæ perpetua relegatione damnamus. Ut & ſancto templo reverentiam habuiſſe videamur, nec
dictam criminoſus evadat in totum, qui innocenti non credidit eſſe parcendum. Careat proin-
patrio foro, cum exitiabili victurus incendio: ubi viſcera terræ non deficiunt, cum tot ſæculis
nter conſumantur. Flamma ſiquidem iſta terrena, quæ alicujus corporis imminutione nutritur,
on abſumit, extinguitur: ardet continue inter undas medias montis quantitas indefecta. Nec
minuit, quod reſolvi poſſe ſentitur. ſcilicet quia naturæ inextricabilis potentia tantum crementi
ribus reponit, quantum illi vorax ignis ademerit. Nam quemadmodum ſaxa incolumia per-
nerent, ſi ſemper ignis adunata decoqueret? Potentia ſiquidem divina ſic de contrariis rebus mi-
ulum facit eſſe perpetuum: ut palam conſumpta occultiſſimis inſtauret augmentis, quæ vult rem-
ribus ſtare diuturnis. Verum cum & alii montes motibos vaporatis exæſtuent, nullus ſimili appel-
ione cenſetur æſtimandus: quia gravius ſuccenditur, qui Vulcani nomine nuncupatur. Mittatur
go reus capitis in locum prædictum vivus. Careat quo utimur mundo, de quo alterum crudeli fu-
vit exitio: quando ſuperſtes recipit, quod eventu mortis inflixit. Salamandræ ſecuturus exem-
um, quæ plerunque degit in ignibus. tanto enim naturali frigore conſtringitur, ut flammis arden-
us temperetur: Subtile ac parvum animal, lumbricis aſſocium, flavo colore veſtitum. Vitam
eſtat ſoli, qui mortalia cuncta conſumit. Memorant autem ævi priſtini ſervatores, hanc inſulam
e aliquot annos, undarum rupto terrore, ignitus erupiſſe, cum Hannibal apud Pruſiam Bithy-
e regem veneno ſecum ipſe pugnavit, ne tantus dux ad Romanorum ludibria perveniret: plus
inde mirabile, ut mons tanta flammarum congregatione ſuccenſus, marinis fluctibus ha-
beretur abſconditus, & ardor ibi indeſinenter viveret, quem
tanta unda videbatur obruere.

LXXVI. De agrimenſore finium regendorum.

Theod. Rex Conſulari viro illuſtri

SIcut invidioſa nimis interpellantium ſuggeſtione comperimus, inter Leontium atque Paſcaſium ſpectabiles viros, finalis orta contentio eſt: ita ut terminos caſarum ſuarum non legibus, ſed viribus crederent vindicandos. Unde miramur tanta animoſitate fuiſſe litigatum, quod aut terminis teſtibus, aut jugis montium, aut fluminum ripis, aut arcaturis conſtructis, aliiſque ſignis evidentibus conſtat eſſe definitum. Quid iſti facerent, ſi in Ægyptiacis partibus poſſiderent? ubi Nili fluminis ſuperveniente diluvio, indicia finium vaſtiſſimus gurges abradit, & indiſcreta terræ facies redditur, ubi omnia limus tegere comprobatur. Quapropter nec tunc ad arma concurrere debuiſſent, ſi excitata lis nulla ſatisfactione ſuperata diſcederet. Hoc enim per geometricas formas, & grammaticam diſciplinam ita diligenter agnoſcitur, quemadmodum literis omnis ſermo concluſus eſt. Geometriam quippe, ut eſt hominum genus nimis acutiſſimum atque ſolicitum, Chaldæi primum inveniſſe memorantur. Qui ratione ipſius diſciplinæ generaliter colligentes, & in aſtronomicis rebus, & in muſicis, & in mechanicis, & in architecticis, & in medicinam, & ad artem logiſticam, vel quicquid poteſt formis generalibus contineri, aptam eſſe docuerunt. Ut ſine ea nihil horum poſſit ad agnitionem veriſſimam provenire. Hanc poſt Ægyptii, non diſſimiliter animi fervore calentes, propter augmenta Nilotica, quæ ſingulis annis votiva inundatione patiuntur, ad dimenſionem terræ & recuperandas formas finium tranſtulerunt: ut fieret arte diſtinctum, quod litigioſæ confuſioni videbatur obnoxium. Quapropter agrimenſorem peritiſſimum, cui ab arte nomen eſt, veſtra nihilominus adhibeat magnitudo: ut jam omnia, quæ manifeſta ratione diſtincta ſunt, per evidentia debeat documenta monſtrare. Nam ſi hoc egit illa diſciplina mirabilis, ut indeterminatos agros ratione certa diſtingueret, quanto magis iſte monſtrare debet omnia, quæ jam probantur ſuis finibus terminata? Auguſti ſiquidem temporibus Orbis Romanus agris diviſus, cenſuque deſcriptus eſt, ut poſſeſſio ſua nulli haberetur incerta, quam pro tributorum ſuſceperat quantitate ſolvenda. Hoc auctor Hyrummetricus redegit ad dogma conſcriptum: quatenus ſtudioſus legendo poſſit agnoſcere, quod deberet oculis abſolute monſtrare. Videant artis hujus periti, quid de ipſis publica ſentit auctoritas. Nam diſciplinæ illæ, toto orbe celebratæ, non habent hunc honorem. Arithmetica, dicas, auditoriis vacat. Geometria, tantum de cœleſtibus diſputat, tantum ſtudioſis exponitur. Aſtronomia & Muſica diſcuntur ad ſcientiam ſolam. Agrimenſori vero finium lis orta committitur, ut contentionum protervitas abſcindatur. Judex eſt utique artis ſuæ, forum ipſius agri deſerti ſunt: fanaticum credis, quem tortuoſis ſemitis ambulare conſpexeris. Indicia ſiquidem rerum inter ſylvas aſperas & dumeta perquirit, non ambulat jure communi: via illi eſt ſua lectio: oſtendit, quod dicit: probat, quod didicit: greſſibus ſuis concertantium jura diſcernit: & more vaſtiſſimi fluminis, aliis ſpatia tollit, aliis rura concedit. Quapropter auctoritate noſtra ſuffulti talem eligite, poſt quem partes erubeſcant impudenti fronte litigare. Quatenus poſſeſſorum jura confuſa eſſe non debeant, quibus eſt neceſſarium rebus propriis adhibere culturam.

LXXVII. De aquilegio aquarum indagandarum.

Theodericus Rex Aproniano viro illuſtri Comiti Privatarum.

MAgnitudinis veſtræ relatione comperimus, Aquilegium Romam veniſſe de partibus Africanis: ubi ars ipſa pro locorum ſiccitate magno ſtudio ſemper excolitur, qui aridis locis aquas poſſit dare vernatiles, ut beneficio ſuo habitari faciat loca, nimia ſterilitate ſiccata. Hoc nobis fuiſſe gratum cognoſce: quatenus induſtria illa majorum libris expoſita, noſtris temporibus venerit approbanda. Signis quippe virentium herbarum ac proceritate arborum vicinitatem colligit decenter undarum. Terris enim, quibus dulcis humor non longe ſubeſt, ubertas quorundam germinum ſemper arridet, ut eſt juncus aquatilis, canna levis, rubus validus, ſalix lenta, populus virens, & reliqua arborum genera, quæ tamen ultra naturam ſuam felici proceritate luxuriant. Sunt & alia hujus artis indicia, cum nocte adveniente lana ſicca in terram ponitur jam proviſam, & rudi caccabo tecta relinquitur: tunc ſi quæ proximitas arriſerit, mane humida reperitur. Sole autem declarato intuentur etiam magiſtri loca ſoliciti, & ubi ſupra terram minutiſſimarum volitare ſpiſſitudinem conſpexerint omnino muſcarum, tunc promittunt læti facile quod quæritur inveniri. Addunt etiam, in columnæ ſpeciem conſpici quendam tenuiſſimum fumum, qui quanta fuerit altitudine porrectus ad ſummum, tanto in imum latices latere cognoſcunt. Ut hoc ſit mirabile, quod per hæc aliaque ſigna diverſa menſura definita prædicetur, quanta profunditate quæſita monſtretur. Prædicuntur etiam ſapores aquarum, ut nec aſpera diſpendioſo labore debeat quæri, nec dulcis neceſſariaque † inhonore contemni. Hanc ſcientiam ſequentibus pulchre tradiderunt apud Græcos ille, apud Latinos Marcellus. Qui non ſolum de ſubterraneis fluentis, ſed de ipſo quoque ore fontium ſolicite tractaverunt. Dicunt enim aquas, quæ ad Orientem Auſtrumque prorumpunt, dulces

† inhonora Marcellus ſcripſit de aquis & fluminibus.

atque

que perſpicuas eſſe, & pro ſua levitate ſaluberrimas inveniri: in Septentrionem vero atque Occi-
ntem quæcunque manant, probari quidem nimis frigidas, ſed craſſitudine ſuæ gravitatis incom-
odas. Atque ideo, ſi vidèrit memorato illi ſapientia veſtra & codicum lectione & uſu rerum,
æ ſunt prædicta, conſtare: competentibus annonis de publico deputatis, peregrinationem ejus
ptamque relevabis, accepturus mercedes, cui artis ſuæ dona præſtiterit. Nam quamvis Roma-
civitas aquis abundet irriguis, ſitque fontibus gaudens, & formarum inundatione ditiſſima: re-
iuntur tamen plurima ſuburbana, quæ hanc videantur deſiderare peritiam. Et merito contine-
, qui vel pro parte neceſſarius eſſe cognoſcitur. Huic tamen mechanicus omnino jungendus eſt:
ndas quas iſte reperit, ille levet, & arte ſubire faciat, quod aſcendere non prævalet per naturam.
beatur ergo & iſte inter reliquarum artium magiſtros. Ne quid deſiderabile putetur fuiſſe, quod
nobis non potuerit Romana civitas continere.

LXXVIII. De ritu adoptionis.

Theodericus Rex Regi Herulorum.

ER armafieri poſſe filium, grande inter gentes conſtat eſſe præconium. Quia non eſt dignus
adoptari, niſi qui fortiſſimus meretur agnoſci. In ſobole frequenter fallimur. Ignavi autem eſſe
ciunt, quos judicia pepererunt. Hi enim gratiam non de natura, ſed de ſolis meritis habent.
ando vinculo animi obligantur extranei, & tanta in hoc actu vis eſt, ut prius ſe velint mori quam
uid aſperum patribus videantur infligi. Et ideo more gentium, & conditione virili, filium te
ſenti munere procreamus: ut competenter per arma naſcaris, qui bellicoſus eſſe dignoſceris.
mus quidem tibi equos, enſes, clypeos, & reliqua inſtrumenta bellorum: ſed quæ ſunt omni-
dis fortiora, largimur tibi noſtra judicia. Summus enim inter gentes eſſe crederis, qui Theode-
ſententia comprobaris. Sume itaque arma, mihi tibique profutura. Ille à te devotionem
it, qui te magis defenſare diſponit: probat tuum animum, & opus non habebit obſequium.
optat te talis, de cujus gente tu potius formideris. Nota ſunt enim Herulis Gothorum,
O juvante, ſolatia. Nos arma tibi dedimus: gentes autem olim virtutum pignora præſtite-
t. Salutantes proinde gratia competenti, reliqua per illum & illum Legatos noſtros patrio
none mandamus, qui vobis literas noſtras evidenter exponant, & ad confirmandam gratiam
e ſunt dicenda ſubjungant.

LXXIX. De naufragium paſſis.

Theod. Rex Senario V.I. Comiti Privatarum.

Ropoſitum noſtræ pietatis eſt, injuſte periclitantium ſublevare fortunas. Quia quod aliena vi
conſtat impoſitum, trahere non poſſumus ad delictum. Iniquum eſt enim, ut hominis vitio de-
ctur, quod ejus voluntate non regitur, & illud imputetur periclitanti, unde raro datur eva-
c. Atque ideo ſublimitas tua proſequutores frumentorum, qui de Sicilia fuerant ad Gallias de-
ati, lacrymabili nos aditione pulſaſſe cognoſcat, dum ſuſceptum onus promoviſſent in pelagus
erſis flatibus fuiſſe ſuſceptum: ubi fatiſcente compage trabium, omnia vis undarum abſorbuit:
quicquam miſeris de aquarum nimietate niſi ſolas lacrymas reſtitiſſe. Unde illuſtris ſublimitas
, præſenti auctoritate commonita, mediationem tritici, quam ſub hac ſorte periſſe probave-
:, ſupradictis proſecutoribus ſine aliqua faciat cunctatione reputari. Crudelitatis enim genus
, ultra naufragium velle deſævire: & illos ad diſpendia cogere, quibus inopem vitam probantur
nania pericula ceſſiſſe.

LXXX. De minorum cauſis ad comitatum evocandis.

Theoder. Rex Oluni V.I. Comiti.

Nocentiæ profeſſio eſt, noſtram elegiſſe præſentiam: ubi nec violentiæ locus datur, nec avari-
iæ vitia formidantur. Maurentius atque Paula patris auxilio nudari, multorum ſe injuriis te-
ntur exponi: quorum adoleſcentia pervia videtur incommodis, cum facile poſſit ſurripi vel ju-
ribus deſtitutis. Et ideo noſtrum merentur præſidium, à quibus ſe calliditas non abſtinet im-
borum. Proinde ſublimitas veſtra, tenore præſentis juſſionis agnoſcens, ſupra memoratos
ltos, ſi quis jurgantium pulſare maluerit, ad noſtrum Comitatum noverit dirigendos: ubi & in-
entia perfugium, & calumniatores jus poſſunt invenire diſtrictum.

LXXXI. De pignerationibus ſeu repræſaliis.

Theodoricus Rex Joanni V.S. Conſuli Campaniæ.

OEdum eſt, inter jura publica privatis odiis licentiam dare, nec ad arbitrium proprium judi-
candus eſt inconſultus fervor animorum. Iniquum quippe nimis eſt, quod delectat iratum.
urentes juſta non ſentiunt: quia dum commoti animo in vindictam ſæviunt, rerum temperan-
m non requirunt.] Hinc eſt, quod legum reperta eſt ſacra reverentia: ut nihil manu, nihil pro-

prio ageretur impulſu. Quid enim à bellica confuſione pax tranquilla diſtabit, ſi per vim litigia terminentur? Provincialium igitur Campaniæ atque Samnii ſuggeſtione comperimus, nonnullos neglecta temporum diſciplina, ad pignorandi ſe ſtudia tranſtuliſſe, & quaſi edicto miſſo, per vulgus licentiam creviſſe vitiorum. His multo acerbiora jungentes, alienis debitis ad ſolutionem alios trahi, ſolamque cauſam probabilem videri, ſi aliqua debitor potuit in civitate conjungi. O iniquum perſuaſionis errorem! Dividuntur cauſæ germanis: filius obligationibus paternis, ſi non ſit hæres, exuitur: uxor maritalibus debitis, niſi per ſucceſſionis vincula, non tenetur, & audacia ad ſolutionem trahit extraneos, cum abſolvant jura conjunctos. Hoc hactenus fieri noſtri ignorantia fortaſſe pertulerit. Nunc neceſſe eſt remedium de legibus habeat, quod noſtram potuit intrare notitiam. Proinde edictalis programmatis tenore comperto, ſpectabilitas veſtra ad cunctorum faciat notitiam pervenire: ut quisquis quod repetere debuiſſet, pignorandi ſtudio fortaſſis invaſerit, voce juris amittat: nec liceat cuiquam ſua ſponte niſi obligatum forſitan, pignus auferre. Si vero alterum pro altero, quod nefas dictu eſt, pignorare maluerit, in duplum cui vim fecit, direpta reſtituat: quia ſcelera damna plus cohibent, & ſola detrimenta cogitant, qui pudoris fecere jacturam. Quem vero ab hac redimitione fœdum patrocinium tenuitatis excuſat, pro amiſſi qualitate facinoris in eum fuſtuario ſupplicio vindicetur. Non enim patimur impunitum, quod nolumus eſſe permiſſum.

LXXXII. De juriſdictione non trahenda.

Theod. Rex Senario V. I. Comiti Privatarum.

SPes eſt certa remedii, vota ſupplicum ad prudentis remiſiſſe judicium: ut per ordinationis beneficium confuſionis abrogetur incertum. Proinde magnitudo tua, cujus ordinationi videtur ſubjacere provincia, inter poſſeſſores Volienſes atque Curiales cauſam diligenti examinatione diſcutiat, quatenus inter eos ſopiatur querela, à vobis patefacta juſtitia. Non enim decet poſt audientiam veſtram negotium trahi, à quo poſt alios judices debuiſſet audiri.

LXXXIII. De bonis matris ad ſecundas nuptias convolantis.

Theoder. Rex Marabado V. I. Comiti & Gemello v. s.

PRopoſiti noſtri eſt, ut provincias nobis, Deo auxiliante, ſubjectas, ſicut armis defendimus, ita legibus ordinemus: quia ſemper auget principes obſervata juſtitia. Et quantum probabili inſtitutione vivitur, tantum ſummis adhuc provectibus aggregatur. Archotonia itaque illuſtris fœmina, flebiliter ingemiſcens nepotis ſui calamitatem tali conqueſtione deploravit (dum ſemper aviæ cura tenerior eſt ſuorum) aſſerens Ætheriam nurum ſuam, mariti poſtpoſita dilectione, cuidam ſe Liberio jugali fœdere ſociaſſe: & cum ornatior cupit novis thalamis apparere, ſtuduerit prioris viri facultates evertere, allegans ditatam filiorum ſpoliis, quibus magis decuit congregari. Ideoque nos, qui deſideria ſupplicantum conſuevimus remittere ad ſtatuta divalium ſanctionum: ut nec inſinuationem ſupplicum renuamus, nec adverſarii negotium credula facilitate damnemus, ſublimatis veſtræ judicio hanc cauſam legibus committimus audiendam: ut omni incivilitate ſummota, mediis ſacroſanctis Evangeliis cum tribus Honoratis, quos partium conſenſus elegerit, qui legum poſſint habere notitiam, quicquid priſci juris forma conſtituit, inter eos conſiderata diſciplina noſtri temporis proferatis. Quia non decet per vim eos aliquid agere, qui ad noſtra meruerunt regimina pervenire.

LXXXIV. De præſtatione contributionis.

Theod. Rex. Geſilæ Saioni.

MAgni peccati genus eſt, alienis debitis alterum prægravare: ut quod poteſt exigi, non mereatur audiri. Sua quique damna reſpiciant, & is ſolvat tributum, qui poſſeſſionis noſcitur habere compendium. Atque ideo præſenti tibi auctoritate delegamus, ut Gothi per Picenum ſive Thuſcias utrasque reſidentes, te imminente cogantur exolvere debitas functiones. In ipſis enim initiis comprimendus exceſſus eſt, ne fœda imitatio, quaſi turpis ſcabies, paulatim reliquos comprehendat. Si quis ergo juſſa noſtra agreſti ſpiritu reſupinatus abjecerit, caſas ejus appoſitis titulis fiſci noſtri juribus vindicabis: ut qui juſte noluit parva ſolvere, rationabiliter videatur maxima perdidiſſe. Qui enim debent ad fiſcum celerius eſſe devoti, niſi qui capiunt commoda donativi? quando amplius de noſtra humanitate recipiunt, quam ſtipendii jure præſtetur. Nam ſi liberalitatis noſtræ cauſa tractetur, nos potius voluntaria tributa ſolvimus, qui fortunas omnium ſublevamus.

LXXXV. De Rectoribus provinciarum devictarum.

Theodericus Rex Senatui urbis Romæ.

UTilitatis publicæ cauſa, quam noſter animus ſemper ſpectat virum illuſtrem Comitem Arigernum, civem pene veſtrum, dudum ad Gallias æſtimavimus dirigendum: ut ejus maturitate

conſilii

onſilii titubantium potuiſſent corda firmari. Novitatem quippe ſolicitam prudentes convenit habere rectores: ut quemadmodum fuerit vitæ formatus ordo, ſic currat inſtituta devotio. His rebus ad oſtia vota compoſitis, & gloriam civilitatis retulit, & quod inter vos didicit diligenter oſtendens ...llorum inſignia reportavit, quem deſideratum ſicut putamus cœtui veſtro reddidimus, ut qui vobis ...nga ætate placuit, nunc gratior fiat, cum eum adjecta bona commendant. Quapropter diſciplinæ ſe... ...tai viri Romanus ordo reſtituat, ut quod quietis amore præcipitur, devotis animis impleatur. ...uatenus & exceſſibus tollatur licentia, & quod optamus maxime, locum nequeat invenire vindicta. ...ua etiam per ejus abſentiam culpa provenerit, inter vos juſtitiæ conſideratione corrigite: ſicut ...bilitati veſtræ convenit agere cui ſemper probitas placet. Quoniam nos ſpecialiter injunxiſſe co...oſcite, ut error, qui ab au...toribus ſuis minime fuerit emendatus, legum diſtrictione reſecetur. Pa...tur ergo P. C. viro multis temporibus jam probato, cujus neceſſe eſt prædicanda ſequi, qui ſe ha...nus ſub veſtra omnium laude tractavit, & in tanta frequentia † nullius reperit adverſa judicia. † nullus

LXXXVI. *De ablatis Eccleſiæ poſſeſſionibus reſtituendis.*

Theod. Rex Ibæ v. s. Duci.

Definitam rem ab antiquo Rege, quam tamen conſtat rationabiliter eſſe decretam, nulla volumus ambiguitate † titubare. Quia decet firmum eſſe, quod commendatur probabili juſſione. † Forte turbare ...r enim priora quaſſemus, ubi nihil eſt, quod corrigere debeamus? Atque ideo præſenti tibi au...ritate præcipimus, ut poſſeſſiones Narbonenſis Eccleſiæ, ſecundum præcellæ recordationis Ala... præcepta, à quibuslibet pervaſoribus occupatæ teneantur, æquitatis facias contemplatione reſti... Quoniam verſari nolumus in Eccleſiæ diſpendio præſumptiones illicitas, dum noſtra deceat rem...a, ſedare confuſa. Eſto contra talia omnino ſolicitus: ut qui es bello clarus, civilitate quoq; red...s eximius, Sic & arma tua, Deo juvante, corroboras, ſi juſtitiam mediocribus ſervare contendas. ...robis enim potuiſſe reſiſtere, non prævales excuſare: quando omnes tibi libenter cedunt, quem ...oſum in bellorum certamine cognoverunt. Ignavus ſorte audacibus jubere nil poſſit: nemo ...præſumentibus imperat, quam quem ſua facta commendant.

LXXXVII. *De theſauro à Sacerdote invento in ſepulchro.*

Theod. Rex Annæ v. s. Comiti.

Conſuetudo eſt noſtræ clementiæ, probatæ nobis fidei agenda committere: ut cum judices dele...gamus prædictos tractatu maturo locum prava nequeat invenire ſurreptio. Dudum ſiquidem ...os multorum ſuggeſtione pervenit, Laurentium presbyterum effoſſis cineribus funeſtas divi...nter hominum cadavera perſcrutatum: concuſſionemque mortuis intuliſſe, quem oportet vi...ibus quietam prædicare. Non abſtinuiſſe perhibetur tam crudeli contagio piis dicatas conſecra...ibus manus, aurum execrabili quæſiſſe fertur affectu, quem ſuam decuiſſet egentibus dare ſub...iam, vel ſub æquitate collectam. Quod te diligenti examinatione præcipimus indagare. Ut ſi ve...i dicta perſpexeris convenire, hominis ambitum eo tantum fine concludas, ne poſſit ſupprime..., ...od cum non licuit invenire. Scelus enim, quod nos pro ſacerdotali honore relinquimus impu...n, majori pondere credimus vindicandum.

LXXXVIII. *De Indulgentia ſiliquatici præſtationis.*

Theod. Rex Gemello v. s.

Decet principalem providentiam feſſa reſovere: ut aſperitatem caſuum mitiget lenitas juſſionum. Non enim ſentitur incommodum, ſi quod per adverſitatem conſtat oppreſſum, conceſſa ...eritas oſtenderit ſublevatum. Siliquatici nanq; præſtationem, quam rebus omnibus nundinan...rovida definivit Antiquitas, in frumentis, vino & oleo, dari præſenti tempore non jubemus: ut ...miſſio ſolutionis copiam poſſit præſtare provinciis, & reſpirent aliquatenus feſſi præſentis ſtatute decreti. Quis enim ad vendendum non incitetur largius, cui ſolita diſpendia ſubtrahuntur? ...s noſtros navis veniens non paveſcat. Ut certum nautis poſſit eſſe refugium, ſi manus non incur...t exigentium, quos frequenter plus affligunt damna, quam ſolent nudare naufragia. Sit hoc for...ſub quiete tolerandum: nunc autem, dum provincialibus præſtare cupimus, mercium domi...terim conſulamus.

LXXXIX. *De Eccleſiæ donatis non invadendis*

Theod. Rex Geberich v. s.

...eſideramus locum beneficiis invenire, ut titulos poſſimus noſtræ pietatis erigere: quanto ...agis aliena beneficia intacta volumus defendi, qui propria cupimus ſponte largiri? Maxime ...o & illud conſcientiæ noſtræ reponitur, quod de fiſco ſub antiqua ſolemnitate præſta... Proinde viri venerabilis Epiſcopi Conſtantii ſupplicatione comperimus, ſacroſanctæ Ec...ipſius unum jugum, veterum Principum pietate collatum, & nunc quorundam uſurpatione

 violen-

violenta retineri. Sed quia nos uti nullum volumus frandibus ſuis, præſertim cum in diſpendio pauperum deteſtabili mente verſetur, præſenti auctoritate decernimus, ut ea quæ retro Principum conſtiterint humanitate deputata, ſupra memorata Eccleſia ſine aliqua imminutione percipiat, manente pœna etiam pervaſori, qui & veterum dona, & Eccleſiæ probatur violaſſe compendia,

XC. De magis & veneficis.

Theod. Rex Argolico v. i. præf. urb.

INtolerabilis exceſſus eſt, qui ſupernæ majeſtatis affectat injuriam, & oblitus pietatis crudelia ſectatur erroris. Quem enim ſperavit veniæ locum, qui reverendum contempſit auctorem? Abſcedat ritus de medio jam profanus. Conticeſcat pœnale murmur animarum. Verſari non licet in magicis artibus temporibus Chriſtianis. Magnitudinis itaque tuæ relatione comperimus, Baſilium atque Prætextatum, artis ſiniſtræ jamdiu contagione pollutos, in accuſationem tui examinis perſonarum intentione deductos. Super qua re noſtram te aſſeris ſpectare ſententiam: ut confidentius fiat, quod pietatis noſtræ mandat auctoritas. Sed nos, quæ neſcimus à legibus diſcrepare, quorum cordi eſt in omnibus moderatam tenere juſtitiam, præſenti auctoritate decernimus, ut quinque Senatoribus, id eſt, magnificis, & patritiis viris, Symmacho, Decio, Voluſiano, atque Cæliano, necnon illuſtri viro Maximiano, hanc cauſam legitima examinatione penſetis. Et per omnia juris ordine cuſtodito, ſi crimen, quod intenditur, fuerit comprobatum, ipſarum quoq; legum diſtrictione plectatur: ut rei, abditi atque ſecreti, per hoc vindictæ genus à culpis talibus arceantur, quos ad leges trahere non poteſt incerta notitia. De qua re illuſtri viro Comiti Arigerno præcepta direximus: ut omnium violenta defenſione ſummota, ſi ſe occulunt, ad judicium protrahat imperitos, & vobiſcum in hac cauſa reſidens, nec opprimi faciat innoxios, nec leges ſinat evadere criminoſos.

XCI. Super eodem.

Theod. Rex Arigerno v. i. Comiti.

QUanvis oporteat commiſſam tibi diſciplinam Romanæ civitatis in omnibus cuſtodiri, tamen in eis maxime ſtudioſior eſſe debes, quæ noſtra tibi auctoritate delegata cognoſcis: ut circa te augeat gratiam cuſtodita juſtitia, & augmenta ſumas noſtri judicii, qui nobis hactenus de integritate placuiſti. Præfectus igitur urbis ſua nobis relatione declaravit, Baſilium atque Prætextatum magicis artibus involutos, impeti accuſatione multorum: quos elapſos intimat mentis alienatione cuſtodum. Eos te præcipimus ubicunque repertos ad judicium. Quinqueviralc ducere, quod in præſenti negotio noſtra delegavit auctoritas: ubi te reſidere cenſemus: ut violenta omnium defenſione ſummota, hanc cauſam diſcuti facias legibus, & finiri. Et ſi rei criminis cujus impetuntur, fuerint approbati, ſententiam ſubeant, quam juris definita ſanxerunt. Si vero innocentia eorum deteſtabili pulſatur invidia, opprimi eos nulla ratione patiaris. Quia in omnibus cauſis, conſideratione divina illud fieri volumus, quod opinionem noſtræ pietatis accumulet.

XCII. De pecunia extorta, ac vulnere.

Theodoricus Rex Teruthar Saioni.

DEteſtabilis eſt quidem omnis injuria, & quicquid contra leges admittitur, juſta execratione damnatur: ſed malorum omnium probatur extremum, inde detrimenta ſuſcipere, unde credebantur auxilia provenire. Exaggerat enim culpam in contrarium verſa crudelitas, & majus reatui pondus eſt, inopina deceptio. Vir ſpectabilis itaq; Petrus admiranda nobis ſorte conqueſtus eſt, Sajonis Amaræ tuitionem, quam ei contra violentos indulſimus, in ſe potius fuiſſe graſſatam: ita ut ictum gladii in ſe demerſum,* aliquos poſt vim retardaret objectio: ſubjecta eſt vulneri manus, quæ ut in totum truncata non caderet, januarum percuſſa robora præſtiterunt: ubi laſſato impetu coruſca ferri acies corporis extrema perſtrinxit. O execrabilem caſum! impugnavit hominem auxylium ſuum, ut ſolatii proſperitate ſubtracta crevit ex defenſione neceſſitas. His multo acerbiora ſubjungens, ut quaſi læſio veniret ad pretium, ita ſcelus proprium enormi exactione taxatum eſt. Atque ideo juſte in illos pietatis noſtræ ira conſurgit, qui benigna juſſa in truculenta miniſteria mutaverunt. Nam quæ erunt refugia ſupplicantibus, ſi & noſtra beneficia vulnerabunt? Proinde præſenti juſſione cenſemus, ut quicquid ſupraſcriptus Amara commodi nomine de cauſis memorati ſupplicantis accepit, quaſi oppugnator ingratus à te conſtrictus, in duplo ei cogatur exſolvere. Quia ſub pœna reſtitui dignum eſt, quod improbata temeritate conſtat extortum. De plaga vero, quam educto gladio temerarius præſumptor inflixit ad judicium Comitis Dudæ ſæpe dictus Sajo te †compellente veniat audiendus: ut ſecundum edictorum ſeriem, quæ male commiſſa claruerint, ſine aliqua dilatione componat. Tuitionem vero poſtulanti contra * civiles impetus ex noſtra juſſione ſalva civilitate præſtabis, non exemplo accuſati, ſed conſideratione decenter electi.

* aliquatenus poſt eum.

† compellante.

* inciviles

XCIII. De

XCIII. De vulnerato à defenſore.

Theod. Rex Dudæ v. s. Comiti.

Onſcientiam probamus, cui judicanda committimus. Quia dignus eſt inter alios ſequenda decernere, qui ſibi modum viſus eſt legitimæ converſationis imponere. Petrus itaque vir ſpecta-is Amaram Sajonem noſtrum, qui contrario omine pro ejus tuitione directus eſt, educto gladio aſſerit vulneraſſe, defenſoremque feciſſe, quod vix inimicus potuiſſet audere. Hoc te & legitima lumus diſceptatione cognoſcere, & probabili ſententia terminare: quatenus nullus tentare auſus quod nobis diſplicere cognoſcit.

XCIV. De executione mandatorum.

Theod. Rex Argolico v. i. præfecto urbis.

loci veſtri cogitaretur auctoritas, ſi reverentiæ cura Romanæ, ultro debueratis expetere, in qui-bus arguimini. Quid enim præſenti tempore potuiſtis culmini urbano tam proprium, quam Se-us crementa cogitare? quando famæ præſulis proficit, quod Ordo ſacer acquirit. Sed quantum clariſſimi Armentarii teſtator miſſa ſuggeſtio, in contrarium fœdo ambitu de mora quæritis nmoda, cujus vos optare debuiſſe conſtat augmenta. Quid enim amplius eſſe poſſit incongruum m noſtris juſſionibus expeditis ſupplicantium vota ſuſpendere? & poſt ſacræ præceptionis affa-, ſi dici fas eſt, adhuc regium ſuſpendiſſe judicium? Sed nos, quibus cordi eſt poſt primam culpam ſtatim deſiderare vindictam, admonitionem potius juſſa convertimus: ne ſit noſtra diſtrictio nia, quam lenis patientia non præcedat. Ideoque præſenti auctoritate decernimus, ut juſſionibus tris nulla dilationis calliditas afferatur: quia non habet veniæ locum, qui delinquit admonitus.

XCV. De aquæ ductu.

Theod. Rex Æmiliano viro venerabili epiſcopo

AD finem debet perducere, quæ prudentum intentio viſa eſt ſuſcepiſſe. Quia ſicut perfectam laudem pariunt, ita & vituperationem generant, quæ in mediis conatibus ægra deſeruntur. Deſe-s enim rerum aut conſilium titubare, aut vires arguit defuiſſe. Quapropter ſanctitas veſtra à tali ocutione refugiens, quæ in aquæ ductu reficiendo probabili cura ex noſtra auctoritate ſuſcepit, iter ad effectum faciat pervenire. Nam quid aptius, quam ut ſitienti plebi provideat aquas ſan-ſimus ille ſacerdos? & humana providentia ſatiet, quos etiam miraculis paſcere debuiſſet? Imi-s enim antiquiſſimum Moſen, qui Iſraelitico populo longa ariditate ſiccato, de ſaxi ſterilitate co-ſos latices eduxit, & ad implendum miraculum, inde fecit currere humidos liquores, ubi erat ſic-uritics. Tu autem ſi fontes irriguos ſaxorum conſtitutione deducis, hoc labore tuo præſtas po-is, quod ille miraculis.

XCVI. De rebus depoſitis, quæ ad fiſcum pertinent.

Theod. Rex Dudæ Sajoni.

Um in omnibus cauſis velimus juſtitiam cuſtodiri (quia regni decus eſt æquitatis affectus) in eis maxime, quæ fiſci noſtri nomine proponuntur, ne quemquam deteſtabilis calumnia in invidiam nantis affligat. Patimur enim ſuperari ſalva æquitate per leges, ut inter arma ſemper poſſimus eſſe ores. Nam quem licenter ſubjectus ſuperat, non debellat adverſus. Marini itaque relatione com-mus, res Ruphæ apud Joannem quondam ſub emiſſione chirographi fuiſſe depoſitas. Et quia s competere manifeſtum eſt, quod ad proſcriptum poterat pertinere, ideo præſenti auctoritate cipimus, ut uxorem ſupradicti Joannis filiumque ejus Januarium moderata executione conve-. Qui ſi intentata injuſte ſe retinere cognoſcunt, æquitatis conſideratione reſtituant: minusve, peteuti ſponſione præmiſſa, ad conſularem Campaniæ veniant legibus audiendi. Ut coram parti-poſitis, te imminente, quod forma continet ſanctionum Divalium, cenſeatur. Ita tamen, ut nullo judicio, nulla injuria, nullo damno, innocentia prægravetur: ne alienæ accuſationis invidiam, n facere videaris offenſam.

XCVII. De privilegiis Judæorum.

Theod. Rex Univerſis Judæis Genuæ conſtitutis.

Uſtodia legum, civilitatis indicium, & reverentia priorum principum, noſtræ quoque teſtatur devotionis exemplum. Quid enim melius, quam plebem ſub præcepto degere velle juſtitiæ? ut ventus multorum diſciplinabilium ſit adunatio voluntatum. Hæc enim populos ab agreſti vita manæ converſationis regulam congregavit. Hæc ratio à feritate diviſit: ne arbitrio caſuali vaga-ur, quos regi conſilio divina voluerunt. Oblata itaque ſupplicatione depoſcitis, privilegia vobis

debere

Digitized by Google

debere ſervari, quæ Judaicis inſtitutis legum provida decrevit Antiquitas: quod nos libenter annuimus, qui jura veterum ad noſtram cupimus reverentiam cuſtodiri. Atque ideo præſenti auctoritate cenſemus, ut quæcunq; legum ſtatuta monuerunt, circa vos illibata ſerventur: quatenus quod ad civilitatis uſum conſtat eſſe repertum, perpeti devotione teneatur.

XCVIII. De theſauris in ſepulchro repertis.

Theod. Rex Dudæ Sajoni.

PRudentiæ mos eſt, in humanos uſus terris abolita talenta revocare, commercinmque viventium non dicere mortuorum: quia & nobis infoſſa pereunt, & illis in nulla parte profutura locantur, Metallorum quippe ambitus ſolatia ſunt hominum. Nam divitis auri vena ſimilis eſt reliquæ terræ, ſi jaceat: ulu creſcit ad pretium: quando & apud vivos ſepulta ſunt, quæ tenacium manibus includuntur. Atque ideo moderata juſſione decernimus, ut ad illum locum, in quo latere plurima ſuggeruntur, ſub publica teſtificatione convenias: & ſi aurum, ut dicitur, vel argentum fuerit tua indagatione detectum, compendio publico fideliter vindicabis: ita tamen, ut abſtineatis manus à cineribus mortuorum. Quia nolumus lucra quæri, quæ per funeſta poſſunt ſcelera reperiri. Ædificia tegant cineres, columnæ vel marmora ornent ſepulchra, talenta non teneant, qui vivendi commercia reliquerunt. Aurum enim ſepulchris juſte detrahitur, ubi dominus non habetur: immo culpæ genus eſt, inutiliter abditis relinquere mortuorum, unde ſe vita poteſt ſuſtentare viventium. Non eſt enim cupiditas eripere, quæ nullus ſe dominus ingemiſcat amiſiſſe. Primi enim dicuntur aurum Eacus, argentum Indus rex Sythiæ reperiſſe, & humano uſui ſumma laude tradidiſſe. Quod nos in contrarium negligere non debemus. Ne ſicut latentia cum laude ſunt prodita, ita inventa cum vituperatione videantur eſſe neglecta.

XCIX. De minore in integrum reſtituto.

Theod. Rex Actoribus Albini.

COnſulto provida decrevit Antiquitas, minores contractus liberos non habere, ut & inſidiantium laqnei fruſtrarentur, & lapſis ætas lubrica ſubveniret. Obrueretur quippe innocentia, ſi relaxaretur audacia, eſſetq; cunctis fallendi ſtudium, ſi fraus ſubreptitium lucraretur effectum. Erideo priſcæ conſuetudinis ſupplicatione porrecta ſuggeritis, patronum veſtrum in annis minoribus conſtitutum, in facultatibus ſuis potius aggregaſſe diſpendia, dum ignara pueritia contraria gerit, quæ profutura putaverit: & nunc ad tempus ætatis agere, quo lapſis poſſimus per ignorantiam ſubvenire, allegantes, ut qnod jura tribuerunt, noſtra quoque beneficia largiantur. Atque ideo, ſi petitio veſtra à veritate non deviat, & intra annorum ſpatia deget, quibus hoc beneficium leges ſacratiſſimæ præſtiterunt, nihilq; eſt, quod jure contra referatur, patronum veſtrum ſolemniter cauſa cognita, in integrum reſtitui noſtra quoq; permittit auctoritas. Ita tamen, ut omnia ſecundum juſtitiam legesq; peragantur. Quia ſic ſupplicantibus conſulere volumus, ut eorum adverſarios per juſtitiam non gravemus.

C. De indulgentia tributorum.

Theodericus Rex Fauſto præpoſito.

PRovidentiſſimi principis eſt, graviter imminutis relinqnere tributariam functionem: ut redivivis ſtudiis ad implenda ſolemnia recreentur, qui preſſi damnorum acerbitate defecerant. Nam ſi feſſo minime relevetur onus, neceſſitate cernitur jacere proſtratus. Melius eſt enim præſentia damna contemnere, quam exiguo quæſtu perpetua commoda non habere. Atq; ideo illuſtris magnificentia tua provincialibns Alpium Cottiarum aſſem publicum per tertiam indictionem nos relaxaſſe cognoſcit: quos tranſiens noſter exercitus more fluminis, dum irrigat, oppreſſit. Nam licet pro generali ſecuritate frementi adunatione proruperit, præteriens tamen iſtorum culta vaſtavit. Radit enim ſemper fluvius alveum ſuum, & licet molliter egrediens vicina fœcundet, illud tamen reddit ſterile, quo collectus influxerit. Unde neceſſe fuit, civica vaſtatione devictis porrigere dexteram ſalutarem, ne ingrati dicant ſe periſſe ſolos pro defenſione cunctorum: miſceantur potius lætitiæ, qui viam Italiæ defenſoribns præſtiterunt. Tributa enim non debent triſtes exigi, per quos tribntarios feliciter acquiſivi. Dicat pro illis noſter animus, quod Regi non poteſt imputare ſubjectus. Emimus noſtro diſpendio proſperitatem Gothorum: nos neceſſaria præbuimus, ut hoſtis vinceretur illæſus.

CI. De appellatione illegitima non attendenda.

Theoder. Rex Theodagundæ illuſtri fœminæ.

DEcet prudentiæ noſtræ curam, ſubjectorum negociis adhibere cuſtodiam: quia nobis ordinantibus illa fieri debent, qnæ regiam poſſunt demonſtrare præſentiam. Sic enim credimus, quia

memor

emornatalium tuorum à te abjicias omne vicioſum: ut illa ſola diligere poſſis, quæ & nos amare
gnoſcis. Proavorum forſitan obliviſceremur exempla, ſi longi generis minus facta recolantur: ſi-
iles autem filii patrum præconia mox ſequuntur. Renatus itaque flebili nóbis aditione conqueſtus
;, nobis delegantibus cognitores, judicatum ſe contra inquilinam nomine, poſt longa temporis
tervalla meruiſſe, & excubiis damnisq; confecto veſtrâ tandem perſpexiſſe juſtitiam, nec tamen li-
gatoris improbam ceſſare calumniam: dum redivivis litibus tenuitatem inſequitur ſupplicantis, ut
n tam vincendi votum, quam adverſarii videatur quæſiſſe detrimentum. Quapropter ſi nobis ju-
ntibus judicata cognoſcitis, nec conſtat adverſarium provocaſſe legaliter, finitum jure negocium
ſua facias firmitate manere. Ne longa quæſtio litigantium non tam augeat patrimonia, quam ever-
: & quod fit ambitu lucri, cauſa videatur eſſe diſpendii.

CII. Quod tributa ſecundum priſtinam conſuetudinem & non aliter perſolvantur.

Theodericus Rex Fauſto præpoſito.

Um omnes Reipublicæ noſtræ partes æquabiliter deſideremus augeri, crementa tamen fiſcali-
um tributorum juſtiſſimo ſunt penſanda judicio: quia ſervientium imminutio eſt hujus illatio-
acceſſio, quantumq; pars illa proficit, tantum ſe hæc à firmitate ſubducit. Sed à nobis, qui fiſci uti-
tem ſtabili volumus diuturnitate conſiſtere, excludenda eſt diſpendioſa ſemper enormitas. Ne
gmento ſuo tumens ſumma deficiat incipiatq; magis deeſſe, quia immaniter viſa eſt accreviſſe. Pro-
e illuſtris magnitudo tua Gravaſianos atq; Pontonates nobis ſupplicaſſe cognoſcat, à Januario ſed
robu diſcuſſoribus, iniquis ſe oneribus ingravatos: cum ſterilitas jejuna locorum nulla ſibi au-
enta fieri patiatur. Repugnante ſiquidem natura, quælibet cedit induſtria, nec prodeſt ſtudium la-
is impendere, quem ubertas loci non cognoſcitur adjuvare. Ibi poteſt cenſus addi, ubi cultura
feccrit. Inde & varia tributa, quia non eſt agrorum una fœcunditas. Atq; ideo conſuetudinem eis
tinam cenſemus eſſe revocandam: ut ſicut Odovacris tempore tributa ſolverunt, ita & nunc ab
ublicis utilitatibus ſerviatur: & ſi quid amplius probatur adjectum, conſideratione defectarum
um ſubmovemus. Nolumus enim tale aliquid indici, quod ſit neceſſe removeri.

CIII. Quod reſtituantur poſſeſſiones ſpoliatis.

Theoder. Rex Theobaldo viro illuſtri.

ter cæteras, quibus humanum genus ſolicitatur, illecebras, præcipue vitanda eſt alienarum re-
m turpis ambitio: quia in immenſum jactata rapitur, ſi juſtitiæ ponderibus non prematur. Ava-
m ſiquidem radicem eſſe omnium malorum & lectio divina teſtatur: quæ tali ſorte punita eſt, ut
multa rapiat, ſemper egeat. Quam propter vicinitatem generis noſtri ſic in animis veſtris
eſcere nolumus, ut illi nec initia concedamus. Quid enim faciunt ſordes animorum in ſplendo-
talium? Illud te potius decet eligere, quod nos poſſit ornare. † Hamalis ſanguinis virum non † Aman
t vulgare deſiderium: quia genus ſuum conſpicit eſſe purpuratum. Corrigamus itaque te per in-
nenta præconii, in quo adhuc non debemus eſſe diſtricti. Domitius itaque vir ſpectabilis data
s ſupplicatione conqueſtus eſt, poſſeſſiones juris ſui, id eſt, illam atque illam, ab hominibus ve-
neglectis legibus fuiſſe pervaſas, dum civiliter oportuerit recipi, ſi jure videatur expoſci. Sed quia
bis non patimur diutius obſcura jactari, qui generis claritate fulgetis, præſenti auctoritate
mus, ut imminente Guda Sajone noſtro, ſi momenti tempora ſuffragantur, occupata nuper
omnibus, quæ direpta ſunt, ſupplicanti faciatis ſine aliqua dilatione reſtitui. Et ſi quid par- Interdictum
, veſtris de legibus creditis poſſe competere, inſtructam perſonam ad noſtrum Comitatum de- unde vi.
re vos convenit, ut intentionibus partium ſub æquitate diſcuſſis, feratur ſententia, quam juris
t auctoritas. Generoſos quippe viros omnia convenit ſub moderata civilitate peragere: quia
m potentibus læſionis creſcit invidia, quantum præmii poſſe creditur, qui fortuna inferior
probatur.

CIV. De lite ad comitatum remittenda.

Theod. Rex Actoribus Probini.

Iſtrictius aliqua jubere compellimur amore juſtitiæ, dum circa minores fortunas clementiora
ſunt noſtri pectoris inſtituta. Trahit enim ad miſericordiam, qui potuit ſubdi: & hoc habet be-
um mediocritatis ſuæ, ut probatione ſalva interim moveat ad dolorem: quia credulitas ſublevat
les, premit invidia potiores. Datis itaque precibus allegatis, Baſilium virum ſpectabilem, noſtra
m præcepta meruiſſe, ut poſſeſſio Arcinatina, quam patronus veſter à conjuge ejus Agapita
Fuerat ſolemnitate mercatus, poſtpoſita dilatione cum documentis omnibus prædicto conju-
lderetur, dum à ſuis penetralibus ſolicitatam lacrymabili quæſtione quereretur uxorem: ad-
s more noſtræ juſtitiæ poſtea fuiſſe præceptum, ut ſi patroni veſtri de cauſæ qualitate præſu-
nt, ad noſtrum Comitatum ſocios deſtinarent: ut quæ ratione convenire poterant, velut à juſti-
ntibus emanarent. Quapropter ſi nullo mendacio vitiantur aſſerta, per officium noſtræ ſedis
um decernimus admoneri, ut ſi nihil eſt, quod pro ſuis partibus poſſit opponere, quo minus
c cauſa pulſetur, veſtris intentionibus reſponſurus occurrat, ſeu ad Comitatum venire:

ſeu

ſeu in competenti foro jurgare maluerit: quia nullis neceſſitatem longinquitatis imponimus, niſi qui ſuis hoc commodis expedire cognoſcunt. In locum ſiquidem beneficii noſtram præſentiam damus: & ideo non decet invitis imponi, quod meretur optari.

CV. De reſtituendo ſententiam paſſo.

Theodericus Rex Joanni Archiatro.

PRopoſitum regale eſt, preſſis labe fortunæ, pietatis remedio ſubvenire, & acerbos caſus injuriæ meliore ſorte mutare. Data ſiquidem ſupplicatione conquereris, virum ſpectabilem Vivianum legum artificio, quo callet, elatum, perſonam tuam objectis criminationibus inſequutum, & eousque perventum, ut indeſenſus contra juris ordinem Vicarii urbis Romæ ſententia damnareris. Nunc autem religioſæ mentis affectu odia mundana damnaſſe, auctorique ſuo tuum diſplicuiſſe periculum. Et ideo ſi nullis impugnationibus enervantur aſſerta, læſionem non patimur miſeris inhærere, quam ſuis conſtiterit machinatoribus diſplicere. Quapropter in abolitum miſſa ſententia, quæ à Vicario urbis Romæ ſuper hac parte noſcitur promulgata, patriæ te rebusque omnibus noſtra reddit auctoritas. Nec ullo tempore calumniam ſuper hac parte formides. Sed ne cujusquam forſitan plectenda temeritas in te impetus reparare poſſit audacia, Patricii Albini, ſalvis legibus, tuitio te deputata communiet. quia nihil fieri volumus incivile, cujus quotidianus labor eſt, pro generali quiete tractare.

CVI. De reſtituendis bonis pupillorum.

Theod. Rex Argolico v.p.

BEne principalis clementia ſuſcipit, quos pietas paterna deſtituit: quia ſub parente publico genitoris minime ſentiri debet amiſſio. Ad nos ſiquidem jure recurrit infantia deſtituta, quibus univerſorum hominum proficiunt incrementa. Clariſſimorum igitur adultorum, Marciani atque Maximi nos querela pulſavit, cum paſchalibus diebus paterni luctus eſſent vulnere ſauciati, & in ipſo lætitiæ tempore ſoli cogerentur triſtitiam ſuſtinere, utilitatem ſuam pio neglexiſſe contemptu, cum vel firmæ ætati inter lacrymas iſta cogitare, genus videretur inſaniæ. Ceſſat enim lucri ambitus, cum vacatur ad planctus, nec mens quodlibet aliud capit, cum eam qualitas pietatis impleverit. Hac crudeli ſurreptione captata, turrem Circi atque locum Amphitheatri illuſtris recordationis patris eorum deteſtabili ambitu à veſtris ſuggerunt faſcibus expetitum. Quorum inſidiatorem non humanitatis ullus revocavit affectus, non ſimilis terruit caſus: gravavit infantiam, cui non ſubvenire, merito pudoris æſtimatur eſſe jactura. Sed nos qui regulas Veterum, qui ſervamus momenta pietatis, ſalubri ordinatione cenſemus: ut ſi quondam patritius atque magnificus vir Voluſianus pater ſupplicum commemorata loca communi jure poſſedit, filiis perire non debeant. Præſertim cum germen ſenatorium novis cupiamus beneficiis enutrire, non inter ipſa initia ſpem adultæ ætatis aliqua læſione comprimere. Atq; ideo illuſtris magnificentia tua, ſi quid tale factum eſſe meminit, illico noverit corrigendum: ne venerandum examen Senatorii ordinis iniqua præſumptione temeretur.

CVII. De incendiariis.

Theod. Rex Senatui urbis Romæ.

URbis Romanæ celebris opinio ſuo conſervanda eſt nihilominus inſtituto: nec vitia peregrina capit, quæ ſemper ſe de morum probitate jactavit. Levitates quippe ſeditionum, & ambire propriæ civitatis incendium, non eſt velle Romanum. Ideoq; in actoribus facti legum eſt ſervanda diſtrictio: ne deteſtabilis aſpectus incendii ad imitationem nefandam vulgi pectora comprehendat. Vir illuſtris itaque Comitis Arigerni ſuggeſtione comperimus, Judæorum querela ſe fuiſſe pulſatum, quod in dominorum cæde proruperit ſervilis audacia: in quibus cum fuiſſet pro diſtrictione publice reſecatum, ſtatim plebis inflammata contentio Synagogam temerario duxerunt incendio concremandam, culpas hominum fabricarum excidio vindicantes: dum ſi quis Judæorum probaretur excedere, ipſe debuiſſet injuriæ ſubjacere: nunc autem juſtum fuit ad ſeditionum fœda concurri, aut ad fabricarum incendia feſtinari. Sed nos, quibus, Deo propitiante, cordi eſt perperam commiſſa dirigere, ut cunctis poſſit placatis moribus convenire, præſenti auctoritate decernimus, ut cauſam ſupra memoratam legitima diſcuſſione noſcatis, & in * auctoribus paucis, quos potueritis † hujus incendii reperire, habita diſtrictione reſecetis: quia nolumus aliquid deteſtabile fieri, unde Romana gravitas debeat accuſari. illud pari ratione cenſentes, ut ſi aliquid ſibi contra Judæos rationabiliter quispiam crediderit ſuffragari, ad veſtrum judicium veniat audiendus: ut quem reatus involverit, cenſura condemnat. Hoc enim nobis vehementer diſplicuiſſe cognoſce, ut intentiones vaniſſimæ populorum usque ad everſiones pervenerint fabricarum, ubi totum pulchre volumus eſſe compoſitum.

* auctores paucos.
† hujus reos incendii potueritis reperire.

CVIII. De

CVIII. De reſtituenda domo ablata ab hominibus Eccleſiæ.

Theoder. Rex Antonio viro venerabili Polenſi Epiſcopo.

Nvidioſa eſt contra eum querela, cui ſunt reverentiæ jura ſervanda: quia neſcio quid admiſſum
grave creditur, ubi contra tales ſileutinm non tenetur. Stephanus ſiquidem flebili aditione con-
ſtus eſt, cauſam ſui juris ante deceſſorem prædeceſſoremque noſtrum longa ætate poſſeſſam, an-
hos fere novem menſes ab hominibus Eccleſiæ, cui præſidetis, deſpecto civilitatis ordine fuiſſe
rvaſam. Quod ſi ita ſactum eſſe cognoſcitis, cam juſtitiæ conſideratione momenti jure reſtituite
plicanti. Decet enim à vobis corrigi, quod à veſtris familiaribus non debuiſſet admitti. Verun-
nen ſi partibus veſtris in tam momentaria vel principali juſtitiam adeſſe cognoſcitis, tractato prius
igenter inſpectoque negotio (quia ſacerdotem non decet protendere improbam litem) inſtru-
m legibus ad Comitatum noſtrum deſtinate perſonam: ubi qualitas negotii agnoſci debeat & fi-
i. Quapropter ſanctitatis veſtræ animus non gravetur, nec ſe fallacibus verbis doleat accuſatum:
lto major eſt opinio purgata, quam ſi deſinentibus querelis non fuerit impetita.

CIX. De Arbitris.

Theoder. Rex Mirabaudo V.I.

Onvenit, pietatem noſtram petitiones ſupplicum ſalubri ordinatione diſponere: quia ſubje-
ctorum animi relevantur, quoties mœrentium querela componitur. Vir ſpectabilis itaque
ertus dolenda nobis aditione ſuggeſſit, conjugem ſuam in veſtro judicio contra juris ordinem
gravatam. Qood ſi ita eſt, remotis præjudiciis, apud arbitros, quos partium conſenſus elege-
te imminente, cauſa legibus audiatur. Quod ſi illic finis negotii nequiverit inveniri, per inſtru-
perſonas, ſi tamen ipſæ venire non eligunt, noſtro Comitatui concurrendi licentiam partibus
negamus: ubi nec redemptio ſit forte ſuſpecta, nec invidioſa poſſit nocere calumnia.

CX. De equis curſualibus publicis.

Theod. Rex Ghodiſcalco Saioni.

Sſidua ſolicitudine refovenda ſunt, quæ continuis exercitiis ſubjacere noſcuntur. Quemad-
modum cum ſubjecti veredorum neceſſario ſufficiant labori, ſi permittatur excedi? Incita-
tum ſiquidem improbæ præſumptionis eſt, neglecta cuſtodia. Legatorum itaque noſtrorum
eſtione comperimus, Curſuales equos frequenti uſurpatione fatigari: & quos nos neceſſitati-
ublicis cupimus cuſtodiri, in uſum cognovimus privatæ voluntatis aſſumi. Atque ideo in ur-
omana ordinatione Præfecti prætorio & Magiſtri officiorum, quouſque utilitas publica ſua-
, te reſidere cenſemus: ut nullum Gothorum vel Romanorum exinde egredi patiaris, niſi quos
ictarum dignitatum Vices agentes forte dimiſerint. Et quod nobis frequenter uſurpatum eſſe
eritur, ſi quis invitis bis, quibus hæc cura mandata eſt, veredos præſumere fortaſſis aſſumpſe-
ujuslibet nationis fuerit vel honoris, per unum equum centum ſolidos mulctæ nomine coga-
ferre. Non quod tanti eſt unius æſtimanda jumenti læſio, ſed quia grandi damno reprimen-
t importuna præſumptio. Nullum præterea Saionum diſcurſus facere patiaris: ſed ad cauſam,
directus fuerit, uno tantum itinere permittatur accedere, vel redire. Quibus in ſuperiorem
tam cadat interdicta frequentia parhipporum. Quinctiam onera centum librarum nullus ex-
. Expeditos enim properare mittendarios volumus, non migrare cenſemus. Inertiam ſuam
it, quiſquis ſecum multa portaverit, nec cogitat de celeritate, qui delicata ſe maluerit con-
tione tractare. Grues denique, pelagus tranſituræ, parvos lapillos uncis pedibus amplectun-
t nec eorum levitas nimio vento rapiatur, nec nativa celeritas iniquis ponderibus ingravetur.
imitari nequeunt, qui ſe ad publicas neceſſitates electos eſſe cognoſcunt? Et ideo quinquagin-
idorum mulctam jam non veredarius, ſed catabulenſis incurrat, quiſquis ultra centum libras
ppum crediderit onerandum. His autem, qui ſupraſcriptarum dignitatum vicibus in Urbe
me te obſervare præcipimus: quatenus exceſſus, qui ab illis detectus fuerit, executione tua ſu-
cta condemnatione puniatur. Si quos autem intemperans culpa pertulerit, collectam quan-
m per Vices agentes mancipibus mutationum volumus applicari: ut curſualis tractus inde ha-
emedium, unde hactenus ſumpſit incommodum. Mundanis ſiquidem rebus frequenter na-
citur de adverſitate proſperitas, & homines cum lædere cupiunt, beneficia frequenter
impertiunt. Sed omnia ſic efficaciter ac diligenter implebis, ut provocati
bonis actibus devotioni tuæ majora committere
debeamus.

CXI. De officio Rectoris Provinciæ.

Theoder. Rex Univerſis provincialibus & capillatis defenſoribus & curialibus in Suavia conſiſtentibus.

DIſtrictio ſemper ſubtrahi non decet regiæ juſſionis: ut & audaces metus comprimat, & lacetatos ſpes futura refoveat. Plerunque enim denuntiata comminatio plus efficit, quam pœna componit. Et ideo, Deo auſpice, Fridiladum locis veſtris præeſſe cenſuimus, qui abactores animalium legitima ſeveritate coerceat, homicidia reſecet, furta condemnet quietosque vos à ſceleratis auſibus reddat, quos nunc præſumptio iniqua dilacerat. Vivite bonis moribus inſtituti, nullum natio, nullum promeritus honor excuſet. Neceſſe eſt, vindictæ ſubjaceat, qui pravis moribus obſecundat.

CXII. De indulgentia tributorum.

Theoder. Rex Fauſto præpoſito.

CAmpani, Veſuvii montis hoſtilitate vaſtati, clementiæ noſtræ ſupplices lachrymas profuderunt: ut agrorum fructibus enudati, ſubleventur onere tributariæ functionis. Quod fieri debere noſtra merito pietas acquieſcit. Sed quia nobis dubia eſt uniuscujusque indiſcuſſa calamitas, magnitudinem veſtram ad Nolanum ſive Neapolitanum territorium ptobatæ fidei virum præcipimus deſtinare: ubi neceſſitas ipſa domeſtica quadam læſione graſſatur: ut agis ibidem diligenter inſpectis, in quantum poſſeſſoris laboravit utilitas, ſublevetur: quatenus menſurata conferatur quantitas beneficii, dum modus integer cognoſcitur læſionis. Laborat enim hoc uno malo terris deflorata provincia: quæ ne perfecta beatitudine frueretur, hujus timoris frequenter acerbitate concutitur. Sed non in totum durus eſt eventus ille terribilis: præmittit ſigna gravia, ut tolerabilius ſuſtineantur adverſa. Tantis enim molibus natura rixante montis illius hiatus immurmurat, ut excitatus quidam ſpiritus grandiſono fremitu vicina terrificet. Fuſcantur enim aera loci illius exhalatione teterrima, & per totam pene Italiam cognoſcitur, quando illa indignatio commovetur. Volat per mare magnum cinis decoctus, & terrenis nubibus excitatis, transmarinas quoque provincias pulvereis guttis compluit. Et quid Campania pati poſſit agnoſcitur, quando malum ejus in Orbis alia parte ſentitur. Videas illic quaſi quosdam fluvios ire pulvereos, & arenam ſterilem impetu fervente velut liquida fluenta decurrere. Stupeas ſubito, usque ad arborum cacumina dorſa intumuiſſe camporum, & luctuoſo ſubito calore vaſtata, quæ lætiſſima fuerant viriditate depicta. Vomit fornax illa perpetua puniceas quidem, ſed fertiles arenas. Quæ licet diuturna fuerint aduſtione ſiccatæ, in varios fœtus ſuſcepta germina mox producunt, & magna quadam celeritate repatant, quæ paulo ante vaſtaverat. Quæ eſt iſta ſingularis exceptio? unum montem ſic infremere, ut tot mundi partes probetur aeris permutatione terrere & ſic ſuam ſubſtantiam ubique diſpergere, ut non videatur damna ſentire: longe lateque pulveres rorat: vicinis autem quasdam moles eructat, & tot ſæculis mons habetur, qui erogationibus tantis expenditur. Quis credat, tam ingentes glebas usque in plana deductas, de tam profundis hiatibus ebulliſſe? & ſpiritu quodam efflante montis ore conſputas, quaſi leves paleas fuiſſe projectas? Alibi cacumina magna terrarum localiter videntur ardere, hujus incendia pene mundo datum eſt poſſe cognoſcere. Quemadmodum ergo non credamus incolis, quod teſtimonio poteſt univerſitatis agnoſci? Quapropter, ut dictum eſt: talem eligat veſtra prudentia, qui & remedia læſis conferat, & locum ſurreptionibus non relinquat.

CXIII. De equis curſualibus neceſſitati Reipublicæ deſtinatis.

Theod. Rex Mannilæ Saioni.

LAndabile eſt, in illa parte geminare cuſtodiam, quam conſtat Reipub. neceſſitatibus exquiſitam. Per hanc enim & legationum utilitas, & ordinationum noſtrarum celeritas explicatur. Hæc & aulicis poteſtatibus per varias juſſiones miniſtrat effectum. Hæc crebris illationibus noſtrum ditat ærarium: ut pene quicquid in Repub. geritur, Curſuali miniſterio compleatur. Decet proinde ſemper eſſe paratum, quod utilitatibus publicis probatur accommodum: ne quod ad celeritatem repertum eſt, incongruam potius feſtinantibus inferat tarditatem. Atq; ideo Præfecti Prætorio & Magiſtri Officiorum, ubi publica utilitate delegerint, ordinatione locatus, excedentium improbam præſumptionem tali te præcipimus diſtrictione reſecare: ut ſive Gothus ſit, aut Romanus, qui ſine noſtra, vel eorum, quorum intereſt, evectione veredum præſumit attingere, per unum equum centum ſtatim Solidos à te cogatur exolvere: & de illis quoque pari ſeveritate cenſemus, qui ſupra evectionum numerum Curſuales equos uſurpare præſumunt. Parhippis quinetiam non ultra quam centum libras jubemus imponi. Nimis enim abſurdum eſt, ut à quo celeritas exigitur, magnis ponderibus opprimatur. Navis ipſa onere gravata pigreſcit, Carinæ, quæ labores nõn ſentiunt, repletæ gravius moventur. Qui quadrupes facere poſſit, qui preſſus nimietate ſuccumbit? Si quis autem à modulo definito amplius fuerit habere repertus, duarum unciarum auri damno feriatur. Quam ſummam protinus exactam, ſicut jam anteriorib. edictis conſtitutum eſt, per officium Magiſteriæ dignitatis curſui proficere debere cenſemus. Juſtum eſt enim, ut cogatur illa vendere, unde publicum equum male noſcitur oneraſſe: ſit nuditatibus expeditus, qui voluntate noluit eſſe celerrimus. Præterea como-

commonemus, ut Præpoſitorum commoda non præſumas, nec quicquid eos poteſtatis habere, reverenda ſanxit Antiquitas, aliqua uſurpatione deneges. Nos enim per te geminare volumus cuſtodiam non antiquæ conſuetudinis removere cautelam.

CXIV. De bonis contumacis viri confiſcandis.

Theod. Rex Stabulario comiciaco.

SUſcipienda precatio eſt, quæ publicis utilitatibus non repugnat: & amplectenda deſideria privatorum, quæ ſic remedium quærunt, ut nobis non videantur generare diſpendium. Viri itaque clariſſimi Joannis querela comperimus, Thomatem domus noſtræ certa prædia ſuſcepiſſe, id eſt, illud atque illud, & nunc decem millia Solidorum reliquatorem noſtris utilitatibus extitiſſe, & per diverſas ludificationes non implere debitam quantitatem: quod apud nos quoque procerum noſtrorum ſuggeſtione perclaruit. Ideoque cauſam tali credimus remedio muniendam, ut univerſam ſubſtantiam ſupradicti Thomatis ſub hac conditione fixis titulis juri publico debeas applicare, quatenus ſi intra Cal. Septembrium diem, quod rationabiliter exponitur, à Thomate minime fuerit exolutum, prædicta ſubſtantia Joanni viro clariſſimo contradatur, qui ejus debitum luere noſtro promiſit ærario. Quod ſi obligationem ſuam prædictus Thomas ſolvere intra præfinitum tempus fortaſſe potuerit, univerſa ei quæ ſublata ſunt, illibata reddantur: ita ut nec fiſcus noſter ſuſtinere videatur incommoda, & nos cognoſcamur ſubjectis ſolitam præſtitiſſe juſtitiam. Poſſemus enim adhuc ultra differre, ſi quid prodeſſet negligentiſſimum ſuſtinere, quem per tam longum temporis ſpatium ſemper invenimus imparatum.

CXV. Super eodem.

Theoder. Rex Joanni V. C. Arcario.

DEcet eorum vota in tantum reddere, qui malunt utilitates publicas continere: nec patimur de damno proprio eſſe ſolicitos, qui nos à diſpendiis fecere ſecuros. Tua igitur ſuggeſtione comperimus, per illam indictionem patrimonii noſtri prædia in Apulia provincia conſtituta, id eſt, illud atque illud, honeſto viro Thomati libellario titulo commiſiſſe. Sed eum male adminiſtrando ſuſcepta, uſque ad decem millia Solidorum de Indictionibus illa atque illa reliquatorem publicis rationibus extitiſſe. Qui à proceribus noſtris frequenter admonitus, debita reddere deteſtabili calliditate neglexit. Et ne tibi aliqua in poſterum quæſtio naſceretur, publicis utilitatibus debitam quantitatem, ſub hac ratione ſatisfacere te velle teſtaris, ſi tibi prædia ſupradicti debitoris loco pignoris contradantur. Hinc eſt, quod deſiderium tuum, juſta ratione conceptum, præſenti juſſione firmamus. Primum ut nullam ex hac re nomine publico metuas quæſtionem: deinde ſub hac conditione tibi univerſam ſubſtantiam, quam vel nunc tenet, vel primo tempore poſſidebat cum noſtris rationibus obnoxius eſſe jam cœperat, Thomatis debitoris addicimus, quam pridem noſtro nomine fixis titulis fecimus vendicari. Hoc tantum humanitatis intuitu relaxantes, ut uſque ad Cal. Septembrium ſpatium habeat reddendi debitam quantitatem, minusve, cum ad ſupradictam rem tu pecuniam viro illuſtri Comiti Patrimonii noſtri, quæ debetur, intuleris, facultas ejus univerſa, ſicut diximus, tuis compendiis applicetur. Quod triſte non credimus eſſe perdenti: quando ce ex toto videtur amittere, quod te generum ſuum cognoſcit acquirere. Nam quod poteras adipiſci jure ſucceſſionis, conditione à te poſſidetur emptoris.

CXVI. De executione mandatorum.

Theoder. Rex Anaſtaſio conſulari.

COnvenit, ſublimitatem tuam noſtris juſſionibus obedientiæ tribuere ſedulam firmitatem: quatenus ad effectum trahatur, quod ſalubri ordinatione diſponitur. Moderate ſiquidem novit injuncta ſibi complere prudentia, & ſine ingratitudinis nævo delegata explicabili procurare conſilio. Atque ideo ad Faventioam civitatem civilem executionem te præcipimus deſtinare: ut ſine ujusquam concuſſione vel damno quadrati ad Ravennatem urbem ex noſtra juſſione devehantur. Quatenus & noſtro deſiderio gratulemur impleto, & querulis vociferandi amputetur occaſio.

CXVII. Quod omnes in commune ſubeant onus conſtruendi muros civitatis.

Theodor. Rex poſſeſſoribus Feltrinis.

NEceſſitas publica multorum debet devotione compleri: quia non decet paucos ſuſcipere, quod conſtat plurimis expedire: ne regia juſſa tepefacta leneſcant, dum res utilis delegatur infirmis. Tridentina igitur regione, civitatem conſtrui noſtra præcepit auctoritas. Sed quia territorii partas magnitudinem operis ſuſtinere non poteſt, hoc ſolicitudo noſtra proſpexit, ut acceptis mercedibus competentibus pedaturam murorum omnes in commune ſubeatis, qui vicinitate jungimini. Quatenus accommodato ſolatio ſecurius impleatur, quod paucis inexplicabile fortaſſe cognoſcitur. Hac conditione ſcilicet definita, ut nullus ab his operibus excuſetur, unde nec divina domus excipitur.

CXVII. De proviſione certa exercitus facienda.

Theod. Rex Verano Saioni.

CUm DEO juvante, pro defenſione generali feliciſſimus prodeatur exercitus, providendum eſt, ne aut ipſi penuria inconſulta fatigentur, aut (quod dici nefas eſt) vaſtationem noſtræ videantur provinciæ ſuſtinere. Primus enim proſperitatis gradus eſt, ſuis non eſſe damnoſum: ut pro quorum compendio laboramus, eorum non videamur afflixiſſe fortunas. Et ideo devotioni tuæ præſenti auctoritate delegamus, ut multitudinem Gepidarum, quam fecimus ad Gallias cuſtodiæ cauſa properare, per Venetiam atque Liguriam ſub omni facias moderatione tranſire. Quibus ne aliqua excedendi præbeatur occaſio, per unamquamque hebdomadam ſumptus eis tres Solidos largitas noſtra direxit. Ut illis cum provincialibus noſtris non rapiendi votum, ſed commercii ſit facultas. Illud plane pro cunctorum quiete laborantibus indulgentia noſtra concedit, ut ſi aut eorum carpenta itinere longiore quaſſantur, aut animalia attrita langueſcunt, te cuſtode atque mediante eum poſſeſſoribus ſine aliqua oppreſſione mutentur. Ut qui daturi ſunt corpore aut qualitate meliora, quanvis parvis ſinis animalibus acquieſcant. Quia incerta eſt vita eorum, qui nimia fatigatione laſſantur. Ita ſit, ut nec illis deſit ſubventio neceſſaria, & nullum ſe læſum tali permutatione cognoſcat.

CXVIII Super eodem.

Theod. Rex Gepidis ad Gallias deſtinatis.

FUerat quidem diſpoſitionis noſtræ, ut vobis iter agentibus annonas juberemus expendi: ſed ne ſpecies ipſæ aut corrupte aut difficile præberentur, in auro vobis tres Solidos per hebdomadam eligimus deſtinare: ut & manſiones vobis, prout herbarum copia ſuppetit, poſſitis eligere, & quod vobis eſt aptum magis, emere debeatis. Nam & poſſeſſorem hæc res occurrere facit, ſi vos neceſſaria comparare cognoſcit. Movete feliciter. Ite moderati. Tale ſit iter veſtrum, quale decet eſſe, qui laborant pro ſalute cunctorum.

CXIX. De reſtituenda poſſeſſione invaſa, & lite ad comitatum remittenda.

Theod. Rex Theobaldo viro illuſtri.

SI Juſtitiam colere univerſos & amare præcipimus, quanto magis eos, qui noſtra proximitate gloriantur? quos omnia decet ſub laude gerere, ut regiæ poſſint fulgorem conſanguinitatis oſtendere. Hæc eſt enim indubitata nobilitas, quæ moribus probatur ornata. Quia pulchrũ eſt commodum famæ, fœda neglexiſſe lucra pecuniæ. Argolici itaque viri illuſtris, & Amandiani viri clariſſimi hæredes, ſupplici nobis aditione conqueſti ſunt, Palentianam maſſam, quam eis pro compenſatione largitas noſtra transfuderat, ut caſæ Arbitanæ amiſſionem hac commoditate ſolarentur, ab hominibus veſtris, nullis cauſis extantibus, indecenter invaſam: & inde creviſſe culpandæ ſurreptionis vitium, unde dari debuit glorioſæ moderationis exemplum. Quapropter ſi nullo mendacio aſſerta vitiantur, magnitudo veſtra, quæ ſunt ablata, reſtituat: & ſi quid vobis creditis poſſe competere, ad Comitatum noſtrum inſtructam juris perſonam modis omnibus deſtinate: ut civiliter plantata cauſatio finem de legibus ſortiatur. Ibi enim quicquid geritur, invidiæ tuæ potius applicatur: & majora detrimenta famæ ſuſcipis, dum talia non vitare contendis: hic autem confligunt cauſæ juribus ſuis, & ſine derogatione qualibet mediocris addicitur, quando juſtitia teſte ſuperatur.

CXX. De annona exercitus.

Theoder. Rex Eutropio & Acretio.

STudium veſtrum Reip. grata mente debetis impendere, quia nos agnoviſtis benemeritis multa præſtare. Nam pietatis intuitu viciſſitudinem pollicemur, cum tamen pro vobis omnia jubeamus. Atque ideo præſenti juſſione vos credidimus admonendos, ut annonas conſtitutas, exercitui præbere debeatis: quatenus nec illi negligantur adverſo voto, nec provinciales perincioſa debeat gravare direptio. Commodius enim ſub expenſarum lege tenetur exercitus, quam ſi cuncta fuerit vaſtare permiſſus. Ignorat modum ſervare præſumptio, nec poteſt ſub modo redigi, cui licentia fuerit viſa concedi. Quapropter conſequatur exercitus alimoniam deputatam, ne qua pars prædictam poſſit ſuſtinere moleſtiam.

CXXI. De tributorum æquatione.

Theodericus Rex Severiano V.I.

IUſtitiæ ratio perſuadet, excedentes reprimere: ut ad cunctos poſſit quietis ſuavitas pervenire. Nam quemadmodum æquabilitas agitur, ſi vires mediocrium conſurgere non ſinantur? Provincialium itaque noſtrorum ſæpius querela comperimus, poſſeſſores idoneos Suaviæ non ſolum cauſarum ſuarum tributariam functionem in tenuem reliſiſſe fortunam, verum etiam ſcelerato commercio aliquid exinde ſuis ſi poſſint applicare compendiis: ut functio publica commoditas ſit privata.

Hoc

oc quidem per plurimos deſideravimus corrigi, ſed hactenus in tuā laudem videtur potuiſſe dif-
rri: quatenus fides haberetur acceptior. Quando poſt multos neglectus ſtudium veſtrum effica-
ſſime comprobatis. Atque ideo prudentia, qua notus es, univerſum poſſeſſorem conſiderata ju-
tiate jubeinns inſpicere, & æquabilitatem tributi hac ratione moderari, ut quæ ſub aliis facta eſt
nniumredemptione caſſata, pro poſſeſſionum atque hominum qualitate aſſis publicus impona-
r. Sic enim & juſtitia perficitur, & vires noſtrorum provincialium ſublevantur. Eos autem, quos
ie juſſione noſtra cenſum impoſuiſſe conſtiterit, & pro libito ſuo quorundam onera in alios pro-
cerunt, legum ſeveritas inſequatur: ut omnia illis detrimenta ſarciant, quibus incompetenter
mna fecerunt. Illud quoque præcipimus inquirendum, ut inter Defenſores, Curiales & Poſſeſ-
res illatorum ratio veſtigetur: & quicquid ab octava Indictione nuper exempta, ſuper tributa-
:n ſolidum ſe poſſeſſor probaverit intuliſſe, nec noſtro ærario conſtat illatum, aut in expenſis ne-
ſſariis, quæ in provincia factæ ſunt, juſta ratione non claruerit erogatum, iniqua præſumptio mo-
s omnibus corrigatur. Hanc quoque partem non æſtimes negligendam, ut ſi hoc, quod tabu-
ius à cubiculo noſtro ſuſcepit, rationabiliter non docetur expenſum, ab injuſto detentore red-
.tur. Quid enim tam abſurdum, niſi ut liberalitas noſtra, quam univerſis proficere volumus,
ne à paucis furtivo compendio opprimatur? Judices quoque provinciæ vel Curiales atque De-
nſores tam de curſu, quam de aliis rebus, illicita dicuntur poſſeſſoribus irrogare diſpendia.
uodte perquirere, & ſub ratione legum emendare cenſemus. Antiqui Barbari, qui Romaois
ulicribus elegerint nuptiali fœdere ſociari, quolibet titulo prædia quæſiverint, fiſcum poſſeſſi
ſpitis perſolvere, ac ſuper indictitiis oneribus parete cogantur. Judex vero Romanus propter
penſas provincialium, quæ gravare pauperes ſuggeruntur, per annum in unumquodque muni-
pium ſemel accedat: cui non amplius, quam triduanæ præbeantur annonæ: ſicut legum cauta
buerunt. Majores enim noſtri diſcurſus Judicum non oneri, ſed compendio provincialibus
ſe voluerunt. Domeſtici Comitis Gothorum, necnon & Vicedomini aliqua dicuntur provin-
alibus continuatis terroribus abſtuliſſe. Quibus juſtitia veſtra in examinationem deductis,
itquid ſuper hac parte inique geſtum eſſe cognoverit, amotis dilationibus, legaliter ordinabit.
is ergo ac talibus, quæ ad utilitatem publicam vel provinciales pertinet, ſub omni ratione diſ-
ſſis, ea te per omoia volumus agere, quæ noſtræ manſuetudini non debeant diſplicere. Illud
ne providentia noſtra reſpexit, ut omnibus à te ſolicita atque æquabili indagatione compertis,
lıptici jubeantur adſcribi. Quatenus & teſtimonia fidei veſtræ clareant, & nulla poſt † hac, quæ † *hæc*
rogari volumus, ſemina fraudis iterentur.

CXXII. Super eodem.

Theod, Rex univerſis poſſeſſoribus in Suavia conſtitutis.

Icet cunctis laborantibus Comitatus noſter concedat, Deo auxiliante, juſtitiam: & hinc re-
media ſubjectis ad reliquas regni partes, quaſi à vivo fonte deſcendant: tamen frequenti adi-
ooe permoti, ingenioſa pietate reperimus, & æquitatem vobis concedere, & fatigationem longi
neris abrogare. Quia dulciora ſunt beneficia, quæ nullis difficultatibus obtinentur. Miſimus
ique illuſtrem & magnificum Severinum noſtris inſtitutionibus eruditum, ut hoc apud vos gere-
t, quod nobis ſemper placuiſſe cognovit. Vidit enim quam honorabilis apud nos juſtus habea-
ır, quemadmodum bonis actibus clementia noſtræ ſerenitatis arrideat. Exercet profecto, quod
os gratanter æſtimat accipere: nec poteſt amari rapacitas, continenti principi oulla redemptione
acitura. Præſumenter ergo conveoiat ad eum læſorum tumultus: ſperet remedium qualibet preſ-
s injuria. Difficultatem vobis querelæ ſubmovemus, dum in ipſis cunalibus ſcelera commiſſa re-
cantur: ſine aliqua formidine, alieni tributi ſarcina gravatus exclamet accepturus remedium,
uod de legibus habet. Sic enim confidimus: quia per eos, quos inſtituta noſtra componunt, in-
ocentibus detrimenta non veniant. Qualia vero pro quiete veſtra, vel æqualitate tributorum diſ-
onenda cenſuimus, oracula noſtra, quæ dedimus ad ſupradictum virum illuſtrem Severinum,
algata declarabunt: ut unusquisque unde ſupplicare debeat, evidenter agnoſcat.

CXXIII. De Annona exercitus.

Theod. Rex Abundantio Præpoſito.

TAtanem Saionem noſtrum cum ſagittariis ad illuſtrem virum Comitem Julianum æſtimavi-
mus eſſe dirigendum: ut majus ſumeret robur duplicatus exercitus. Oſtentent juvenes noſtri
ellis, quod in gymnaſio didicere virtutis. Schola martia mittat examina, pugnaturus ludo,
ui ſe exercere conſuevit in ocio. Atque ideo illuſtrem magnitudinem tuam, eis annonas & na-
gia ſecundum conſuetudinem præbere cenſemus, quatenus juvante DEO quo directi ſunt de-
beant pervenire. Veſtræ enim conſuetudini damus noſtrarum efficaciam juſſionum.
Qua nullatenus deſtitui poſſe creditur, quod Deo juvante, tuis ordina-
tionibus inchoatur.

CXXIV. De caducis fiſco applicandis.

Theoder. Rex Epiphanio V. S. conſulari provinciæ Dalmatiæ.

IOanna Andreæ, quondam jugali ſuo ſucceſſiſſe legis munere perhibetur: quæ inteſtata nullis exiſtentibus proximis luce dicitur eſſe privata. Cujus ſubſtantia à diverſis, nullo legitimo jure ſuffultis, uſurpatione voluntaria ſuggeritur poſſideri. Et quia caduca bona fiſco noſtro competere, legum cauta decreverunt, ideo te præſentibus oraculis admonemus, ut hujus rei veritate diſcuſſa, ſi re vera, ut ad nos perlatum eſt, nullus ei aut teſtamento heres extitit, aut proximitatis jure ſucceſſit, fiſci noſtri eam facias compendiis aggregari. Quando innocentiæ noſtræ profeſſio eſt, juſta compendia non negligere, apud quem calumnia nunquam locum potuit invenire. Rogari enim in talibus cauſis, non fraudari principem decet. Quia negligentiæ vitium eſt, præſumptiones relinquere, quas jura præcipiunt amputare. Si quid autem contra repereris, quietos dominos habere patiaris. Quia magis illa noſtra ſunt patrimonia, quæ à ſubjectis legitime poſſidentur.

CXXV. De donativo Principis annuo.

Theodericus Rex Guduim Saioni.

COnſuetudine liberalitatis regiæ commonemur, ut Gothis noſtris debeamus ſolemnia dona largiri. Et ideo devotio tua Millenarios provinciæ Piceni & Sannii ſine aliqua dilatione commoneat, ut eos, qui annis ſingulis noſtræ manſuetudinis præmia conſequuntur, pro accipiendo donativo ad Comitatum faciat incunctanter occurrere. Quatenus qui bene nobis meriti fuerint, majore munificentia gratulentur. Inculpabiliter enim neceſſe eſt vivat, qui ſuam præſentiam novit principibus offerendam. Bonos enim laus, malos querela comitatur. Decet etiam nos ſub hac occaſione ſingulorum facta perquirere: ut nulli poſſit perire, quod facit in acie. Nam ſi ſemper conſuetudinarias res expediret exercitus, virtutem non poteſt amare neglectus. Trepidus dificat ad judicem venire, qui ſe non meminit audacter aliquid egiſſe. Ut melius poſſit hoſtibus violentus inſurgere, qui noſtræ maluit imputationis vulnera declinare.

CXXVI. De ſtatu hominis liberi in controverſiam adducto.

Theod. Rex Neudi V. I.

MOvit nos quidem Oceri ſuſa precatio, ſed magis miſerabiliorem reddidit virum luminis ſui ademptus ornatus: quia neceſſe eſt, ut amplius permoveat viſa quam audita calamitas. Is enim perpetua nocte ſuperſtes ad remedia noſtra mutuati luminis beneficio feſtinavit: ut quem videre non poterat, ſaltem in clementiæ ſuavitate ſentiret. Clamat enim ſibi Gudila vel Oppane incognitam ſuo generi conditionem ſervitutis imponi: cum pridem ſub libertate noſtros fuerit ſecutus exercitus. Miramur ſumus talem in famulatum trahi, qui à vero domino debuiſſet expelli. Novus ambitus, talem quærere, quem poſſis horrere: ſervumque dicere, cui debeas divina conſideratione ſervire. Adjiciens enim hujuſmodi calumnias Pithiæ Comitis celebratæ opinionis viri ſibi examinationem ſummotam. Nunc autem infirmitatis ſuæ mole compreſſum, manu vindicare non poſſe, quæ patrona fortibus probatur aſſiſtere. Sed nos, quorum eſt proprium inter pares ac diſpares æquabilem juſtitiam cuſtodire, præſenti juſſione decernimus, ut ſi in judicio ſupra memorati quondam Pithiæ ſe probavit ingenuum, calumniantes protinus amoveas. Nec audeant ulterius neceſſitatibus alienis illudere, quos ſemel convictos decuerat ſua vota damnare.

CXXVII. De liberis hominibus non gravandis per onera ſervilia.

Theoder. Rex Gudui viro ſublimi.

QVos duces eligimus, eis ſimul & æquitatis momenta jure delegamus. Quia non tantum armis, quantum judiciis nos effici cupimus clariores. Coſtala igitur atque Darlacum, DEO propitio, Gothorum noſtrorum libertate lætentur, onera ſibi ſervilia à vobis cauſantur injungi: quæ nec ipſos deceat perpeti, nec cuiquam irrationabiliter fas ſit imponi. Quod ſi ita geſtum eſſe cognoſcis, ſine aliqua dilatione facias amoveri. Ne ad nos exinde ulterius querela revocetur, & incipiat gravis eſſe animo noſtro in ducem revoluta cauſatio, quem magis oportet talia peragere, quæ nos delectet audire.

CXXVIII. De ſiliquatici exactione.

Theod. Rex Decorato viro devoto.

THomas vir clariſſimus inter Apuliam Calabriamque provincias de Siliquatici titulo Indictionum octavæ, nonæ, undecimæ, primæ, ſecundæ, & quintædecimæ, quas ad conductionem ſuam pertinuiſſe commemorat, nonnullos maximam pecuniæ quantitatem redhibere conqueritur. Et quia utilitatem publicam diuturna non convenit ludificatione differri, ideo devotio tua præſentia decreta ſuſcipiens, Marcum presbyterum, Andream & Simeonium, vel reliquos, quos brevis ſubter annexus eloquitur, ſervata in omnib. civilitate conveniat. Ut ſi eos non per calumniam,

ſed

manifeſtos revera fiſco conſtiterit eſſe debitores, ſummaq; rationabiliter poſtulatur, ſine aliqua
minutione perſolvant. Providendum eſt enim, ne ſpiritus contumacium perſonarum publicis ra-
tionibus aliquod videatur afferre diſpendium. Qui vero minus intentata cognoſcunt, ad jud cũ com-
tens te imminente conveniant: ut quod æquitati congruit, utrarumque partium allegatione reco-
nita, ſalvis legibus impleatur.

CXXIX. *De maritali juriſdictione, & notione de uxore delinquente.*

Theod. Rex Blandillæ.

ADiit nos innumeris vicibus Patzenis repetita conqueſtio: qui cum eſſet in expeditione felicis-
ſima conſtitutus, à Procula conjuge tua uxorem ſuam aſſeruit trina fuiſſe cæde laceratam: ita
ſolo beneficio deſperationis evaderet, cum non plagis feſſa, ſed jam crederetur extincta. Hanc nos,
tamen vera eſt, in fœmina quam maxime mirantes audaciam, tranſire non patimur impunitam. At-
que ideo decretis te præſentibus admonemus, ut ſi factum evidenter agnoſcis, delatam querimoniam
pudori tuo conſulens maritali diſtrictione redarguas: quatenus ex eadem cauſa ad nos querela juſta
non redeat, & legibus noveris reſecari poſſe, quod te oportuerat domeſtica diſtrictione corrigere.
Quod ſi mendacium magis petitoris accuſans cauſam dicere fortaſſe volueris, ſummoto dilationis
obſtaculo, ad Comitatum noſtrum cum ſupradicta conjuge tua incunctanter occurre, exceptura aut
iniqua præſumtione vindictam, aut de mulieris improbitate victoriam.

CXXX. *De raptu, & pœna adulterii.*

Theod. Rex Wilitancho Duci.

GRavis eſt Patzenis clementiæ noſtræ ſenſibus intimata conqueſtio: qui ſe in expeditione Galli-
ca conſtituto, in eum Blandillam proſiluiſſe teſtatur exceſſum, ut uxorem ejus Reginam pro-
ſociandam duceret eſſe conjugio: in injuriam noſtrorum temporum, adulterium ſimulata ma-
monii lege commiſſum fuit. Hæc nos, ſi vera ſunt, tranſire nequaquam patimur impunita. Nam
quando affectus tutos quis habeat, ſi tunc ſceleri ſubjacebit, cum pro omnium ſalute pugnaverit? Re-
cite impudicæ gementium turturum caſtiſſimum genus: quod ſi à copula ſua fuerit caſu interce-
te diviſum, perpetua ſe abſtinentiæ lege conſtringit: gratiam conjunctionis non repetit, quam re-
ſit: fidem ſervat, dum laudem pudoris ignoret: & moribus ſtudere deprehenditur, quod nulla vi-
tatis converſatione gloriatur. Mulierum ſe, proh dolor, vota continere nequeunt, quibus caſtita-
ratio perſuadet, pœna legis imponit, terror maritalis extorquet. Perierunt profecto mores, ſi nec pœnam leges
comparari poſſunt, quæ ratione carentia temperantur. Et ideo ſublimitas tua impetitos ad ſuum imponunt.
at examen occurrere, & rerum veritate diſcuſſa, ſicut jura noſtra præcipiunt, in adulteros marito-
favore reſecetur. Quia defenſorem Reipub. redire noluerunt, qui ſcelerata præſumptione con-
cti ſunt. Confundi ſine dubio deſideraverunt omnia, qui tentaverunt legibus inimica. Sed melius
paucorum damno malorum corrigatur intentio. Quia omne matrimonium, quod abſit, incertum
quitur, ſi in tanta reverentia ſine aliquo errore peccetur.

CXXXI. *De contumace compellendo.*

Theod. Rex Abundantio * præpoſito. * Præf. pr.

Frontoſum, ſui nominis teſtem, frequenti nobis inſinuatione ſuggeſtum eſt, pecuniæ publicæ de-
coxiſſe non minimam quantitatem, quem à diverſis judicibus fecimus juſta examinatione perqui-
forſitan, ut aſſolet, eum non veritas, ſed infirmaret invidia. Ille omnia confeſſus, reddere ſe poſſe
ſtituit, ſi ei largæ præberentur induciæ, quibus frequenter emenſis, immemor promiſſionis ſuæ,
conſtituta ſemper imparatus occurrit. Fugere ſiquidem neſcius, ſed ſuæ ſponſionis ignarus, obli-
us, cum relinquitur, trepidus, cum tenetur. Mutat verba, variat conſtituta, nec in una dicti ſui qua-
contentus, diverſis imaginibus immutatur. Merito Chamæleonti beſtiæ conferendus, quæ par-
m ſerpentum formæ conſimilis, aureo tantum capite, & reliquis membris ſubalbentis praſini
re diſtinguitur. Hæc quoties humanos aſpectus incurrerit, dum ei fugiendi velocitas denegatur,
a timiditate confuſa, colores ſuos multifaria qualitate commutat, ut modo veneta, modo bla-
modo poſſit cyanea reperiri. Unde mirum eſt in una ſuperficie tot diverſa conſpicere. Quam non
erito Pandiæ gemmæ dicimus eſſe conſimilem, in qua unus ſe fulgor non poteſt continere: flu-
aſpectibus tremulis, dum lapis teneatur immobilis. Nam quod modo videris, mox aliud ibi, ſi
ius intuearis, advertis: ſic mutatum credis, quod neminem eripuiſſe cognoſcis. His permutatio-
æſtimatis mens Frontoſi ſimillima reperitur. Quæ dicti ſui non habet fidem, quæ tot varietates
net, quot verba protulerit. Protei fabulis jure ſociandus, qui ſubito compræhenſus, ſubſtantiæ
formam omnimodis non habebat. Nam ut cælaret hominem, aut leo frendebat, aut ſibilabat an-
aut in undas liquidas ſolvebatur. Et quia ſic notus eſt, cum facies ad tuum venire judicium, a-
rimum, ne promittat: cave, ne conſtituat. Quia leviſſimi animi mos eſt, polliceri facile, quæ non
nit implere. Quicquid autem perſolvere conſiderata æquitate potuerit, conſtrictus ſine aliqua
one jam reddat. Quia poſt tot falſitates, argutiæ ſuæ reputare poterit, quod ſe frequenter illuſiſſe
oſcit.

CXXXII. De pœna eorum, qui frumentum in detrimentum Reip. ad propria commoda tranſtulerunt.

Theod. Rex Luvirit Comiti Ampelio.

CUm pro incerti temporis eventu Romanas ædes inopia facie caſtigata pulſaret, & quanvis rara, tamen tam pulchræ civitati videretur eſſe fœdiſſima, æquum judicavimus Hiſpaniæ triticeas illi copias exhibere: ut antiquum vectigal ſub nobis felicior Roma reciperet. Juſſis ſiquidem noſtris viri ſpectabilis Marciani laude digna ſervivit induſtria. Sed parum diligenter impleta ſunt, quæ conſtat optime fuiſſe procurata. Hi enim, qui portanda ſuſceperant, morarum tædia non ferentes, deſtinatum frumentũ in Africæ partibus pro ſuo dicuntur vendidiſſe compendio. Quod quanvis inultum minime tranſire debuiſſet (ut amor proprii commodi, tot populorum jejuna vota ſuſpenderet) tamen quia nobis inſitum eſt, culpas remittere, quas poſſumus cauta ordinatione corrigere, Catellum & Servandum viros ſtrenuos eſſe credidimus dirigendos. Ut quia naucleri ducentos octoginta Solidos io triticum, & in naulis ſeptingentos quinquaginta octo Solidos accepiſſe perhibentur, ſi apud vos facti veritas innoteſcit, in ſummam rationem collecta, ab eis mille triginta octo Solidorum quantitas inferatur. Ut qui vindictam remiſimus, damna minime ſentiamus. In qua parte ita ſe ſublimitas veſtra diligenter impendat, ut & juſtitiæ & publicis utilitatibus ſatisfeciſſe videatur.

CXXXIII. De juribus Synagogæ Iudaicæ.

Theod. Rex Judæis Mediolanenſibus.

LIbenter annuimus, quæ ſine legum injuria poſtulantur, maxime cum pro ſervanda civilitate nec illis ſunt neganda beneficia juſtitiæ, qui adhuc in fide cognoſcuntur errare. Atque ideo diſcant rerum bonarum ſuaviſſimum ſaporem: ut qui humanam juſtitiam nituntur quærere, ſolicitius incipiant divina judicia cogitare. Proinde quoniam nonnullorum vos frequenter cauſamini præſumptione laceratos, & quæ ad Synagogam veſtram pertinent, perhibetis jura reſcindi, opitulabitur vobis manſuetudinis noſtræ poſtulata tuitio. Quatenus nullus eccleſiaſticus, quæ Synagogæ veſtræ jure competunt, violentia intercedente pervadat, nec veſtris ſe cauſis importuna acerbitate permiſceat. Sed ut religionis cultuum, ita & actuum ſint converſatione diſcreti: hac tamen moderatione principalis auxilii beneficium concedentes, ut nec vos quod ad præfatæ Eccleſiæ jus vel religioſas perſonas certe legibus pertinere conſtiterit, inciviliter attrectare tentetis. Tricennalis autem humano generi patrona præſcriptio, eo quod cunctis vobis jure ſervabitur: nec conventionalia vos irrationabiliter præcipimus ſuſtinere diſpendia: ut hac pietatis noſtræ defenſione muniti, petitio veſtra ab illicitis ſe liberatam gratuletur incommodis. Concedimus quidem clementiæ noſtræ conſuetudine, quæ rogaſtis. Sed quid Judæe ſupplicans temporalem quietem quæris, ſi æternam requiem invenire non poſſis?

CXXXIV. Vt arbores ædificiis obnoxiæ evellantur.

Theod. Rex univerſis poſſeſſoribus.

ADmonet nos formarum cura præcipua, ut quæ poſſunt noxie creſcere, debeamus celerius amputare. Quatenus & ſoliditas aquæ ductus, Deo auxiliante, incorrupta ſervetur, & vobis leve ſit opus, quod in teneris arboribus adhibetur. Nam quæ nuoc virgulta ſunt, eruut, ſi negligantur, & robora. Iſta enim quæ modo facili avulſioue dirimuntur, poſtea vix ſecuribus icta ſuccumbuut. Atque ideo ſociata debetis properatione contcodere, ut præſenti diligentia futuri laboris evadatis incommoda. Hæc eſt enim civilis everſio, ſine oppugnatione diſſidium, aries, ut ita dixerim, fabricarum. Quapropter omnem ſylvam, quæ parietibus inimica conſurgit, de Ravennate forma jubemus radicitus amputari: ut Signini Albei reparata conſtructio talem oobis deducat liquorem, qualem potuit à fontibus ſuſcipere puritatem. Tunc erit exhibitio decora thermarum, tunc piſcinæ vitreis fontibus fluctuabunt, tunc erit quæ diluat aqua, non inquinet: poſt quam lavari coutinuo noo ſit ueceſſe. Additur etiam, quod ſi ad potandum unda ſuavis influxerit, omnia noſtro victui redduntur accepta. Quando humanæ vitæ nullus cibus gratus efficitur, ubi aquarum dulcium perſpicuitas non habetur. Nam ſi lavari cupimus puriſſimis liquoribus, quanto magis ſaciari talibus feſtinamus? Quæ ſi nunc futura tractentur, nulli labor facit tædium, qui ſumitur pro delectatioue cunctorum.

CXXXV. De exactorum & aliorum fraudibus coercendis.

Theod. Rex Ampelio & Liveriæ.

DEcet, provincias regno noſtro, Deo auxiliante, ſubjectas, legibus & bonis moribus ordinari. Quia illa vita vere hominum eſt, quæ juris ordine continetur. Nam beluarum ritus eſt, ſub caſu vivere: quæ dum rapiendi ambitu feruntur, improviſa temeritate ſuccumbunt. Agrum ſuum denique à dumoſis ſentibus doctus purgat agricola: quia laus excolentis eſt, ſi agreſte ſolum dulciſſimis fructibus amœnetur. Sic quies ſuaviſſima populi & tranquilla diſpoſitio regionum præconium probatur eſſe regnantium. Multorum itaque querela comperimus, in provincia Hiſpaniæ, quod ſummum inter mortales crimen eſt, vitas hominum vaga præſumptione populari, & levium occaſione cauſarum ſubire multos interitum. Sic mala pace quaſi ludo corruunt, quanti vix potuiſſent cadere ſub

neceſſi-

eceſſitate bellorum. Dehinc non polyptieis publicis, ut moris eſt, ſed arbitrio compulſorum ſugge-
untur provincialium ſubjacere fortunæ. Quod genus evidentis eſt prædæ, pro illius voluntate dare,
u. ad ſuum commodum amplius feſtinat exigere. Cui rei nos regali providentia ſuccurrere eupien-
s, ſublimitatem veſtram per univerſam Hiſpaniam loco muneris credidimus deſtinandam. Ut ſub
rdinationis veſtræ novitate inveteratæ poſſit conſuetudini nil licere. Verum ut, more medicorum,
rioribus morbis accelerata remedia tribuamus, inde curationis noſtræ fiat initium, ubi magis no-
itur eſſe periculum. Homicidii ſcelus legum jubemus auctoritate reſecari: ſed quanto vehementior
œna eſt, tanto ejus rei debet inquiſitio plus haberi: ne amore vindictæ innocentes videantur vitæ
ricula ſuſtinere: Pereant itaq; ſoli nocentes, in correctione multorum: quando & hoc pietatis ge-
is eſt, coercere inſantiam criminis, ne juveneſcat augmentis. Exigentes vero aſſem publicum per 3.
avamina ponderum premere dicuntur patrimonia poſſeſſorum; ut non tam exactio, quam præda
le videatur: Sed ut totius fraudis abrogetur occaſio, ad libram Cubiculi noſtri, quæ vobis in præ- 4.
ni data eſt, univerſas functiones publicas jubemus inferri. Quid enim tam nefarium, quam ſi præ-
nptoribus liceat in ipſa etiam trutinæ qualitate peccare? ut quod eſt juſtitiæ proprie datum, hoc
r fraudes noſcatur eſſe corruptum? Conductores domus regiæ, quacunq; gente ſint editi, ad liqui- 5.
m veritate diſcuſſa, tantum decernimus ſolvere, quantum noſtra prædia conſtiterit penſitare. Et ne
iquam labor ſuus videatur ingratus, ſalaria ejus pro qualitate locatæ rei, veſtra volumus æquitate
nſtitui. Non enim noſtra, ſed illorum jura dicenda ſunt, ſi pro voluntate conducentis modus eve-
it penſionis. Transmarinorum igitur canonem, ubi non parva fraus fieri utilitatibus publicis inti- 6.
itur, vos attente jubemus exquirere: atq; ſtatutum numerum pro jurium qualitate definire. Quia
ntra fraudes utile remedium eſt, noſſe quod inſeratur. Monetarios autem quos ſpecialiter in uſum 7.
blicum conſtat inventos, in privatorum didicimus tranſiſſe compendium. Qua præſumptione
lata, pro virium qualitate functionibus publicis applicentur. Telonei quinetiam canonem nulla 8.
tatis uſurpatione contundi. Sed modum rebus utilimum, quem præſtare debeat, imponentes,
mmerciandi licentiam æquabili ratione revocate: ne ſe tendat in vagum ambitioſa enormitas exi-
nium. Actus præterea Læti, cujus conſcientia ſumma pulſatur invidia, ſub conſueta nobis cenſe-
is æquitate perquiri. Ut nec fraus aſtutis machinationibus occulatur, nec innocentia falſis crimi-
ionibus ingravetur. Quoscunque vero in furtivis actionibus repereris fuiſſe verſatos, pro fortu-
um quantitate, ſuppreſſam reddant veſtra æſtimatione pecuniam. Quod ſi hæc per alios diſperſa 9.
conſtiterit, & illi nihilominus teneantur obnoxii, qui ſcientes paſſi ſunt in tali actione miſceri.
mplices enim extiterunt criminis, qui non detexerunt facta raptoris. Præbendarum tenor alcri- 10.
s, quem noſtra diverſis largitur humanitas provincialibus ſuggeritur intolerabilis cauſa eſſe da-
orum: quando & in ſpecies exigitur, & impudenter ejus pretium poſtulatur. Deteſtabilis cupidi-
s illa ſunt documenta, competentia ſibi diſtrahere, & ad exigendi impudentiam mox redire.
od nimis improbum, nimis videtur abſurdum: ut & noſtra conſtituta prætereant, & tributario-
, qui fovendi ſunt, videantur afflixiſſe ſubſtantiam. Sint igitur præfixo modo contenti, ſive ibidem
ti, ſive hinc nihilominus deſtinati: habeant liberum arbitrium, unum tantum de duobus expe-
dummodo geminata exactione fortunas alienas non debeant ingravare. Exactorum quoq; li-
tia fertur amplius à provincialibus extorqueri, quam noſtro Cubiculo conſtat inferri. Quod dili-
ti examinatione diſcuſſum, ad hunc vos modum functiones publicas revocare decernimus, quem
rici atq; Enrici temporibus conſtat illatas. Paraveredorum itaque ſubvectiones exigere eos, 11.
habent veredos adſcriptos, provincialium querela comperimus: quod nullum penitus ſinatis
ſumere, quando per turpiſſimos quæſtus & poſſeſſor atteritur, & commeantium celeritas impe-
r. Villicorum quoque genus, quod ad damnoſam tuitionem queruntur inventum, tam de priva-
oſſeſſione, quam publica funditus volumus amoveri. Quia non eſt defenſio, quæ præſtatur invi- 12.
ſuſpectum eſt, quod patiuntur nolentes. Nam hoc eſt revera beneficium, ſi ſine murmure ſeratur
ptum. Servitia igitur, quę Gothis in civitate poſitis ſuperflue præſtabantur, decernimus amoveri.
enim decet, ab ingenuis famulatum quærere, quos miſimus pro libertate pugnare.

CXXXVI. De ſpectaculis.

Theod. Rex Maximo V. I.

conſularem munificentiam provocant, qui peruncta corporum flexibilitate luctantur, ſi organo
anentibus redditur viciſſitudo præmiorum, ſi venit ad pretium delectabilis cantilena: quo mune-
rator explendus eſt, qui ut ſpectantibus placeat, ſuis mortibus elaborat? Voluptatem præſtat
uine ſuo, & infelici ſorte conſtrictus feſtinat populo placere, qui eum non optat evadere. Actus
ſtabilis, certamen infelix, cum feris velle contendere, quas fortiores ſe non dubitat invenire. Sola
rgo in fallendo præſumptio, unicum in deceptione ſolatium. Qui ſi ferā non mereatur effugere,
rdum nec ſepulturam poterit invenire. Adhuc ſuperſtite homine perit corpus, & antequam cada-
fficiatur truculenter, aſſumitur. Captus eſca fit hoſti ſuo, & illum (proh dolor) ſatiat, quē ſe per-
e poſſe ſuſpirat. Spectaculum tantum fabricis clarum, ſed actione deterrimū, in honore Scythicæ
næ repertū, quæ ſanguinis effuſione gaudebat. O miſeræ deceptionis errorem, illā deſideraſſe co-
quæ hominum morte placabatur! Primum ſibi per lucos & ſylvas agreſtium populorum nota &
tionibus dedita, hanc triplicem deam falſa imaginatione finxerunt: ipſam in cœlo Lunam, pſam
lvis Dianam, ipſam apud inferos Proſerpinam eſſe, firmantes. Sed ſolum Herebi potentem,

non

non improbe forſitan æſtimarunt: quando tali falſitate decepti, in profundas vivi tenebras cum ſuis erroribus intraverunt. Hunc ludum crudelem, ſanguinariam voluptatem, religionem impiam, humanam (ut ita dixerim) feritatem, Athenienſes primum ad civitatis ſuæ perduxere culturam, juſtitia permittente divina, ut ad illuſionem ſpectaculi perveniret, quod falſæ religionis ambitus inveniſſet. Hoc Titi potentia principalis divitiarum profuſo flumine cogitavit ædificium fieri, unde caput urbium potuiſſet. Cum Theatrum, quod eſt hemiſphærium, Græce dicatur, Amphitheatrum quaſi in unum juncta duo viſoria, recte conſtat eſſe nominatum. Qui ſpeciem ejus arena concludens, ut concurrentibus aptum daretur ſpatium, & ſpectantes omnia facilius viderent, dum quædam prolixa rotunditas univerſa collegerat. Itur ergo ad talia, quæ refugere deberet humanitas. Primus fragili ligno confiſus currit ad ora beluarum: & illud, quod cupit evadere, magno impetu videtur appetere. Pari in ſe curſu feſtinat & prædator & præda: nec aliter tutus eſſe poteſt, niſi huic, quem vitare cupit, occurrerit. Tunc in aere ſaltu corporis elevato, quaſi veſtes leviſſimæ ſupinata membra jaciuntur, & quidam arcus corporeus ſupra beluam libratus, dum moras diſcedendi facit, ſub ipſo velocitas ferina diſcedit. Sic accidit, ut ille magis poſſit mitior videri, qui probatur illudi: alter angulis in quadrifaria Mundi diſtributione compoſitis, rotabili facilitate præſumens non diſcedendo fugit, non ſe longius faciendo diſcedit, ſequitur inſequentem, poplitibus ſe reddens proximum, ut ora vitet urſorum: ille in tenuem regulam venire ſuſpeoſus invitat exitiabilem feram, & niſi periclitatus fuerit, nil unde vivere poſſit, acquirit: alter ſe geſtabili muro cannarum, cootra ſæviſſimum animal, ericii exemplo, receptatus includit, qui ſubito io tergus ſuum refugiens, intra ſe collectus abſconditur: & qoum nuſquam diſceſſerit, ejus corpuſculum non videtur. Nam ſicut ille veniente contrario revolutus in ſphæram, oaturalibus defenſatur aculeis, ſic iſte conſutili crate præcinctus, munitior redditur fragilitate canoarum: alii tribus, ut ita dixerim, diſpoſitis hoſtiolis paratam in ſe rabiem provocare præſumunt, in patenti area cancelloſis ſe poſtibus occulentes, modo facies, modo terga monſtrantes. Ut mirum ſit evadere, quos ita reſpicis per leonum ungues denteſque volitare: alter labenti rota feris offertur: eadem alter erigitur, ut periculis auferatur. Sic hæc machina ad inſidi Mundi formata qualitatem iſtos ſpe refovet, illos timore diſcruciat, omnibus tamen viciſſim, ut decipere poſſit, arridet. Longum eſt per tot periculorum caſus ſermonibus evagari. Sed apte jungendum eſt, quod ait de Inferis Mantuanus, Quis *ſcelerum comprendere formas*? quis *omnia pœnarum percurrere nomina poſſit*? Sed vobis, quibus neceſſe eſt talia populis exhibere, largitate manus fundite præmia, ut hæc miſeris faciatis eſſe votiva. Alioqui violenta compulſio eſt, ſolemnia dooa ſubtrahere, & mortes deteſtabiles imperare. Et ideo quicquid in longam conſuetudinem antiqua liberalitate pervenit, ſine aliqua dilatiooe concedite ſupplicanti. Quia homicidii reatus eſt, illis eſſe tenacem, quos editio veſtra invitavit ad mortem. Heu mundi error dolcodus, ſi eſſet ullus æquitatis intuitus, tantæ divitiæ pro vita mortalium debereot dari quantæ in mortes hominum videntur effundi.

Virg. 6. Aeneid.

CXXXVII. De officio conſulis.

PRiſcorum judicio qualis ſit Conſulatus, hinc omnino datur intelligi, quando inter Mundi dignitates eximias, ſolus meruit habere palmatas veſtes, quas felicitas dabat, præmia vincentiom, nomen annorum, compenſatio ſola cui debebantur omnia. Statum Reipublicæ Romanæ viri fortis dextera tuebatur, fortunas omnium ac liberos hujus conſilia vindicabant, & tot magnis debitis ſola erat hujus retributio dignitatis, reperta in libertatis ornatum, inventa ad generale gaudium. Per illam nimirum ſtatus Imperii jugiter crevit: illam ſemper felix Roma ſuſcepit: merito pridem genus habebatur imperii: merito ſupra omnes cives poterat, qui ab hoſte patriam vendicabat, utilitates publicas ſub æquitate diſponens, jus dicebat etiam capiti: ſed tuto illi commiſſa eſt poteſtas necis, qui fuerat auctor ſalutis. Hinc eſt, quod etiam falces atq; ſecures tantæ poteſtati præceptæ ſunt illigati: ut cum tardius ſolverentur, moram deliberationis acciperent, ſi de cæde aut nece hominis aliquid cenſuiſſent: ita ut cum omnia ejus traderentur arbitrio, ne inſoleſceret animo, Conſul dictus eſt à conſulendo. Hinc tanta largitas proſluebat, ut illa dextra, quæ ſanguinem copioſe fuderat hoſtium, vitæ auxilium civibus manaret irriguum. Sic quos felices per bella fecerat, ſtudio largitatis explebat. In argumentum etiam publicæ gloriæ ſolvebat famulos jugo ſervili, qui libertatem tantæ dederat civitati. Sed nunc ſumitis iſta felicius: quando nos habemus labores Conſulum, & vos gaudia dignitatum. Palmatæ ſiquidem veſtræ, noſtræ probantur eſſe victoriæ: & proſperrimæ conditionis eventu vos in pace ingenuitatem ceditis famulis, cum nos ſecuritatem demus per bella Romanis. Atq; ideo per illam Indictionem Conſulatus te decoramus inſignibus. Pinge vaſtos humeros vario colore palmatæ: validam manum victoriali ſcipiooe nobilita: lares proprios etiam calceis auratis egredere: ſellam curulem pro ſua magnitudine multis gradibus eniſus aſcende: ut in otio ſubjectus merearis, quod nos per maximos labores aſſumimus imperantes. Rem victoriarũ agitis, qui bella neſcitis: nos, juvante Deo, regimus, nos conſulimus, & veſtrum nomen annum deſignat. Viciſtis felicitate Principes, qui & honores ſummos geritis, & dominationis tædia non habetis. Quapropter erige confidentiam mentis tuæ. Conſules eſſe magnanimos decet. Opes privatas non cogites, qui gratiam publicam donando habere decreviſti. Hinc eſt enim, quod alios judices etiam non rogantes evehimus, Conſules autem ſperantes tantummodo promovemus, ut ſoli ad has largitates veniatis, qui vos pares tantis expenſis eſſe cognoſcitis. Alioqui onera eſſent potius, non honores, ut ſupra vires aliquid imponeremus invitis. Fruere igitur decenter optatis. Hic eſt ambitus qui probatur. Eſto mundo clarus, tibi proſperrimus, tuis autem poſteris feliciter imitandus.

CXXXVIII. De

CXXXVIII. *De officio Patritiorum.*

I antiquitatis ordinem perſcrutemur origine dignitatum,*Patritiorum familia Jovi † noſcitur fu-
iſſe dicata: ut ſummi Dei (ſicut putavere) cultura locum primarium poſſideret: Sed quia vos ali-
id habere decebat eximium, & nomen ipſum Patribus magna ſe vicinitate jungebat, ſuperſtitione
relicta, ad veſtrum cœtum felici conditione migravit, quia pontificalis laus conſcientiæ Senatui
ſic poterat convenire. Sic ex augurali familia Reges quoq; legis inſtitutos, non injuria: quia de-
at tali propoſito venire, qui publica poterat jura tractare. Hinc eſt, quod & honor ipſe cinctus eſt,
n vacaret, nihil juriſdictionis habens, & judicantia cingulum non deponens, in quo felicitas per-
ua naſcitur, dum ſucceſſoris ambitio non timetur. Nam mox ut datus fuerit, in vitæ tempus reli-
um homini fit coævus, ornatus individuus cingulum fidele, quod neſcit aote deſerere, quã de Mun-
homines contingat exire: credo ad ſimilitudinem pontificatus, unde venerat, rem fuiſſe formatam:
ſacerdotium non deponunt, niſi cum vitæ munera delinquunt. Additur, quod leges tantam illis
erentiam detulerunt, ut in ſactis poſitus, cum hoc fuerit honore præcinctus, paternę poteſtatis ne-
us exuatur, niſi contra ſpecialiter à principe caveatur. Quod conſtat ratione probabili conſtitu-
n: ut qui ampliſſimum genium precioſæ libertatis acceperat, viliſſimam conditionem cum ſubditis
habeeret. Præfectorios & aliarum dignitatũ viros præcedit unitatum, cedens fulgori, quem inter-
n etiam à nobis conſtat aſſumi. Proinde neceſſario laudatam intellige dignitatem: ne aut nos pa-
i dediſſe videamur, aut tu negligentius tractes, ſi te aliquid mediocre ſuſcepiſſe putaveris. Quapro-
ab illa indictione noſtro munere ſublevatus, Patritiatus culmen aſcende, quod quidam juridi-
um à patribus dictũ eſſe voluerunt, facturus omnia, quæ tantam reverentiá decent. Nam quanvis
gna contulerit oostra clementia, habes adhuc quod expectes, ſi te probabiliter tractare contendas.

*Potitiorum † dignoſcitur.

CXXXIX. *De officio Præfecti Prætorio.*

honoris alicujus eſt origo laudabilis, ſi bonum initium ſequentibus rebus poteſt dare præconi-
m, tali auctore Præfectura Prætoriana glotiatur, qui & Mundo prudentiſſimus, & divinitati ma-
e probatur acceptus. Nam cum Pharao Rex Ægyptius de periculo futuræ famis inauditis ſomniis
retur, nec viſionem tantam humanum poſſet relevare conſilium, Joſeph, vir beatus, inventus eſt,
& futura veraciter prædiceret, & periclitanti populo prudentiſſime ſubveniret. Ipſe primum hujus
itatis infulas conſecravit: ipſe carpentum reverendus aſcendit, ad hoc gloriæ culmen evectus, ut
ſapientiam conferret populis, quod præſtare non potuerat potentia dominantis. Ab illo nanque
archa, & nunc patet appellatur imperii: ipſum hodieq; reſonat vox præconis inſtruens judicem,
patiatur eſſe diſſimilem. Merito, ut cui tanta poteſtas potuit dari, videretur ſemper ſubtiliter ad-
eri. Quædam enim huic dignitati & nobiſcum jura communia ſunt. Exhibet enim ſine præſcri-
ne longinquos, magna quantitate mulctat errantes, fiſcum pro ſua deliberatione diſtribuit, eve-
es ſimili poteſtate largitur, vacantia bona proſcribit, delicta provinciarum judicum punit, ver-
ntentiam dicit. Quid eſt, quod non habeat commiſſum, cujus eſt vel ipſe ſermo judicium? Pene
t leges poſſit condere, quando ejus reverentia poteſt negocia ſine appellatione finire. Ingreſſus
ium noſtra conſuetudine frequenter adoratur: & tale officium morem videtur ſolvere, quod a-
potuit accuſare. Poteſtate igitur nulla dignitas eſt æqualis. Vice Sacra ubiq; judicat. Nullus ei
s de fori ſui auctoritate præſcribit, excepto officiali, Magiſtri Militum: credo ut vel illis aliquid
quitaa cederet, qui videbantut pro Repub. bella tractare. Curiales etiam verberat, qui appellati
egibus Minor Senatus. In officio ſuo jus retinet ſingulare, & talib. tantisq; noſcitur jubere, quos
i provinciarum non audeant judices in aliqua parte contemnere. Officium plane geniatum, effi-
nſtructum, & tota animi firmitate prævalidum: qui ſic peragent juſſa, ut nullis morentur dilatio-
imperata. Militia perfunctis Tribunorum & Notariorum honorem tribuit, & milites ſuos illis
uat, qui inter proceres mixti, noſtris conſpectibus obſecundant. Gratanter implemus, quæ illẽ
ituit, cujus reverentia & nos ita conſtringimur, ut ſine dubitatione faciamus, quæ illum decre-
eognoſcimus. Non immerito, quando palatium ſua proviſione ſuſtentat, ſervientib. nobis pro-
annonas, humanitates quoq; judicibus ipſis facit. Legatos gentium voraces explet ordinationi-
is. Et licet aliæ dignitates habent titulos præfinitos, ab iſta totum pene geritur, quicquid impe-
oſtro æquabili moderatione tractatur. Hanc deniq; curarum omnium pulcherrimam molem
d proſperum nobis, utile Reipub. ſit) ab illa Indictione tuis humeris decenter imponimos: quam
ngenii virtute ſuſtineas, & ſumma fide tractare contendas. Quæ quantum diverſis ſolicitudinib.
ringitur, tanto magis laudes ampliſſimas dignitas hæc triumphat. Et ideo tantum lumen gloriæ
ioribus veſtris, ut & in palatio noſtro fulgeat, & in provinciarum looginquitate reluceat. Par
t cum poteſtate prudentia: conſciæ tuæ quadrifaria virtus aſſideat. Tribunal tuum ideo tam ex-
n factum eſſe noveris, ut locatus ibi nihil humile abjectumq; cogitares. Conſidera quid debeas
e, quod à tantis excipitur. Monimenta publica talia contineant, quæ ſe legiſſe nullus erubeſcat.
l mirabilis partem noo habet cum delictis: qoia niſi aliquid egregium aſſidue fecerit, culpam
l ocioſus incurrit. Nam ſi prædictus auctor ſanctiſſimus ille recolatur, quoddam ſacerdotium
eſt, Præfecturæ Prætorianæ competeoter agere dignitatem.

CXL. De

CXL. *De officio præfecti Vrbis.*

CUm de dignitate commiſſa laus ſemper judicis æſtimetur: & potior habendus eſt, quam ſint illi, quibus præeſſe cognoſcitur, nemo amplius videtur erigi, quam cui potuit Roma committi. Grande eſt quidem, procerem eſſe: ſed multo grandius, de proceribus judicare. Senatus ille mirabili opinione glorioſus probatur habere præſulem, quem mundus ſuſcipit jura condentem. Eoq; fit, ut illi utantur in Senatu poteſtate perfecta, qui apud te trepidant dicere proprias cauſas. Verum hæc quoque modeſtia cognoſcitur eſſe prædicanda: ut oporteret ſe legibus teneri, quæ ab ipſis ſciuntur poſſe conſtitui. Quæ res pro parte nobis abſolute communis eſt: ſed hac ſola ratione diſcreti, quod alteri ſubdi non poſſumus, qui judices non habemus. Reſpice tot doctos viros, & conſidera quale ſit his aliquid dicere, nec erroris verecundiam formidâre. De talibus diſceptas, quos tibi cognoſcis eſſe potiores. Sic ergo locum tuum tracta: ut omnes te judicem honoratæ congregationis agnoſcant. Conſideres, ſupra omnes ſcilicet Conſulares ſententiam primum dicis, & in illa libertatis aula reverendus aſpiceris, in qua commiſſos habere Mundi primarios approbaris. Quis jam de obſcuro vitio cogitare poſſit, qui ſe inter morum limina tot eſſe cognoſcit? Vis odium non recipere? ſtudium à te gratificationis exclude. Publicum amorem neceſſe eſt habeas, ſi ſecretius nil promittas. Erit nimirum magnum & ſingulare præconium, ſi Judices non accipiant, ubi ſunt qui multum darê contendant. Ditioni tuæ non ſolum Roma commiſſa eſt (quamvis in illa contineantur univerſa) verum etiã intra centeſimum milliarium poteſtatem te protendere antiqua jura voluerunt: ne tantæ civitatis judicem muralis agger includeret, cum Roma omnia poſſideret. Tu etiam ex deſignatis lege provinciis, ab appellatione cognoſcis. Advocati tibi militant eruditi: quando in illa patria difficile non eſt oratores non implere, ubi Magiſtros eloquentię contingit ſemper audire. Carpento veheris per nobilem plebem: publica te vota comitantur: favores gratiſſimi conſona tecum voce procedunt. Bene age, quia te veniente licet populis conticere. Habes copioſe unde tibi gratiam tantæ civitatis acquiras: ſi merces diverſæ ſub nulla venalitate vendantur: ſi exhibitio ſalubriter accenſa thermarum, rapinarum ardoribus non tepeſcat: ſi ſpectaculum, quod præbetur voluptati, non ſit cauſa litigii. Suaviter enim cogit gratum eſſe populum, quiſquis in certaminibus partium declinat injuſtum. Tanta eſt enim vis glorioſæ veritatis, ut etiam in rebus ſcænicis æquitas deſideretur. Admonitionum igitur ordine decurſo, per Indictionem illam habitu te togatę dignitatis ornamus: ut indutus veſte Romulæa, jura debeas affectare Romana. Nam ſi iſti dignitati par fueris, nihil eſt, quod à nobis minime conſequaris. Ad omnia enim tali ſuffragio eris nihilominus dignus, ſi actionem tuam laudet Senatus. Perfecta enim rei fidea eſt, ubi conſentanei teſtes probantur eſſe ſummates.

CXLI. *De officio Quæſtoris.*

SI tantum clarę ſunt dignitates, quantum noſtris affatibus perfruuntur: ſi præſentia frequens prodit dominantis affectum: nullus ita judicum poteſt eſſe glorioſus, quam ille, qui eſt in cogitationum noſtrarum participatione ſuſceptus. Aliis enim pecuniæ publicæ committimus procurationem: aliis cauſas concedimus audiendas: aliis patrimonii noſtri jura delegamus. Quæſturam toto corde recipimus, quam noſtræ linguæ vocem eſſe cenſemus. Hæc noſtris cogitationibus neceſſario familiariter applicatur: ut proprie dicere poſſit, quod nos ſentire cognoſcit: arbitrium ſuæ voluntatis deponit, & ita mentis noſtræ velle ſuſcipit, ut à nobis magis putetur exiſſe, quod loquitur. O quam arduum eſt, ſubjectum verba dominantis aſſumere, loqui poſſe quod noſtrum credatur, & provecti in publicum decorem glorioſam facere felicitatem! Conſiderate quid ponderis habeatis pariter & decoris. Si quid dubitamus, à Quæſtore requirimus: qui eſt theſaurua famæ publicæ, armarium legum, paratus ſemper ad ſubitum, & (ut ait Tullius magiſter eloquentiæ) Nihil præſtabilius videtur, quam poſſe dicendo tenere hominum mentes, allicere voluntates, impellere quo velit, unde autẽ velit, deducere. Nam ſi oratoris eſt proprium, graviter & ornate dicere, ut poſſit animos judicum commovere: quanto facundior debet eſſe, qui ore principis populos noſcitur admonere? ut recta diligant, perverſa contemnant, bonos ſine fine laudent, peſſimos vehementer accuſent. Ut pene feriata ſit diſtrictio, ubi prævalet eloquentiæ fortitudo. Sit imitator prudentiſſimus Antiquorum, mores alienos corrigat, & ſuos debita integritate cuſtodiat. Talem denique oportet eſſe Quæſtorem, qualem portare principis decet imaginem. Nam ſi nos (ut aſſolet) cauſam geſtis audire contingat, quæ anctoritas erit linguæ, quæ ſub oculis regalem genium poſſit implere? Adeſſe debet ſcientia juris, cautela ſermonis: ut nemo debeat reprehęndêre, quod Principem conſtiterit cenſuiſſe. Opus erit præterea firmitas animi: ut à juſtitiæ tramite nullis muneribus, nullis terrorib. auferatur. Nam pro æquitate ſervanda & nobis patimur contradici, cui etiam oportet obediri. Sed vide, ut tantum doctrinæ deferas, quatenus probabiliter omnia perquiſitus exponas. Aliæ quippe dignitates aſſeſſorum ſolatia quærunt: tua vero dignitas Principi conſilia ſubminiſtrat. Atque ideo prudentiæ vel eloquentiæ tuæ fama provocati, Quæſturam tibi, gloriam literarum, civilitatis templum, genitricem omnium dignitatum, continentiæ domicilium, virtutum omnium ſedem, per illam Indictionem, Deo præſtante, concedimus: ut ſic agas, quemadmodũ te parem rebus prædictis eſſe contendas. Ad te enim provinciæ ſua vota transmittunt: à te Senatus juris quærit auxilium: à te docti probantur expetere, quod noverunt. Et neceſſe tibi eſt omnibus ſufficere, quantos à nobis contigerit legum remedia poſtulare. Sed cum hæc omnia feceris nullis elationibus efferaris, nulla mordearis invidia, alienis calamitatibus non læteris. Quia quod odioſum

'um eſt Principi, non poteſt coovenire Quæſtori. Eacree poteſtatem Principis, conditione ſub-
i. Sic ore noſtro glorificatus eloquere, ut te tamen rationem credas nobis jodicibus redditurum:
ut culpabilis viciſſitudinem recipit, aut boni propoſiti gloriam laudatus acquirit.

CXLII. *De officio Magiſtri.*

Everendum honorem ſumit, quiſquis Magiſtri nomen acceperit: quia hoc vocabulum ſemper
, de peritia venit, & io nomine cognoſcitur, quid ſit de moribus æſtimandum. Ad eum nimirum
iii pertinet diſciplioa: ipſe inſolentium Scholarum mores procelloſos moderationis ſuæ ter-
is proſpere diſſerenat. Tam multi ordines ſine confuſione aliqua componuntur: & ipſe ſuſtinet
s omnium quod habet turba diſcretum. Sic oominis ſui gravitate perſunctus, ornat actibus Prin-
tum. Per eum Senator veniens noſtris præſentatur obtutibus: admonet trepidum: componit lo-
items ſua quinetiam verba ſolet inſerere, ut nos decenter omnia debeamus audire. Aſpectus Re-
ud irritus, promiſſor collocutionis noſtræ, glorioſus donator aulici cooſiſtorii, quaſi quidam
'er: nam ſicut ille venturum diem promittit, ſic iſte deſiderantibus vultus noſtræ ſerenitatis at-
iii. Cauſarum præterea maximum pondus in ejus audientiæ finibus optima ſecuritate reponi-
. Ut ejus curis fidelibus ſublevati, utilitatibus publicis vivacius occupemur. Veredorum quin-
noportunam velocitatem, quorum ſtatus ſemper in curſu eſt, diligentiæ ſuæ diſtrictione euſto-
ui ſolicitudines noſtras, quas conſilio juvat, beneficio celeritatis eapediat. Per eum exteris gen-
, ad laudem Reipub. noſtræ ordinator humanitas: & nolentes redeunt, quos merentes excepe-
'er eum quippe nobis Legatorum, qnamvis feſtinantium, prænuntiatur adventus: per eum no-
s noſtri deſtinatur evectio: & iſti principaliter creditur, quod tam neceſſarium eſſe ſentitur. His
i laboribus æſtimatis poteſtatem maximam huic decrevit Antiquitas: nt nemo judicum per
incias faſces aſſumeret, niſi hoc & ipſe fieri decreviſſet. Subdidit ejus arbitrio aliena judicia, ut
ſum rediret, quod alter viſus eſt præſtitiſſe. Moleſtias quidem non habet eaigendæ pecuniæ,
perte bono fruitur poteſtatis indeptæ: credo, ut ex diverſis titulis defloraretur dignitas, ad le-
n Principis inſtituta. Peræquatores etiam victualium rerum in urbe regia propria voluntate
ituit, & tam neceſſariæ rei judicem facit. Ipſe enim gaudium populis, ipſe noſtris temporibus
at ornatum. Quando tales viros copiæ publicæ præficit, ut plebs querula ſeditiooem non de-
iabere ſatiata. Officium vero ejus tanta genii prærogativa decoratur, ut militiæ perſunctus mu-
us, ornetur nomine Principatus. Miroque modo inter Prætorianas cohortes, & Urbanæ præ-
ræ milites videantur inveniſſe primatum, à quibus tibi humile ſolvebatur obſequium. Sic in
e magni honoris injuſtitia quædam à legibus venit, dum alienis excubiis præponitur, qui alibi
iſſe declaratur. Adjutor etiam Magiſtri noſtris præſentatur obtutibus: ut vicaria forte benefi-
gamus ejus præſidium, qui nobis præſtat fidele ſolatium. Hanc igitur dignitatem, tot titulis
n, tot inſignibus opulentam, per Indictionem illam gubernandam tibi, congrua gravitate
nittimus: ut omnia quæ geſſeris, Magiſter feciſſe videaris. Quia nihil moribus reſiduum re-
itur, ſi (quod abſit) à tanta maturitate peccetur.

CXLIII. *De Comite ſacrarum largitionum.*

Rata ſunt omnino nomina, quæ deſignant protinus actiones: quando tota ambiguitas audi-
enti tollitur, ubi in vocabulo concluditur, quid geratur. Donis enim præſidere regalibus Co
im ſacrarum Largitionum, indicia rerum verba teſtantur. Quod vere decorum, vere fuit omni-
s exquiſitum, in donorum regalium parte ſequeſtratam facere dignitatem & alterius honorem
, dum nos conſtet dona conferre. Actus innocens pietatis officiũ, illud ſemper ingerere, unde
a Principis poſſit augere. Regalibus magna profecto felicitas militare donis, & dignitatem
e de publica largitate. Alii judices obtemperant reſiduis virtutibus regnatoris: hæc ſola eſt,
intummodo ſerviat ad momenta pietatis. Nihil enim per ipſam diſtrictum geritur, nil ſeverum
enſetur, ſed tunc obſequitur, quando pro nobis vota funduntur. Supplicum per te ſortnnas
ius, Cal. Januariis affatim dooa largimur, & lætitia publica militia tua eſt. Verum hanc libera-
n noſtram alio decoras obſequio, ot figura vultus noſtri metallis uſualibus imprimatur mone-
ie facis de ooſtris temporibus futura ſæcula eommonere. O magna inventa prudentum! O
oilia inſtituta Majorum ut & imago Principum ſubjectos videretur paſcere per commercium,
m conſilia invigilare non deſinont pro ſalute cunctorum. Sed huic (ut ita dixerim) munera-
gnitati præconem largitatis noſtræ, publicæ felicitatis indicium, locum quoque Primiceria-
ungimus, ut per te demus honores, per quem & noſtræ pecuniæ conferimus largitates. Me-
uando & ſimili gratia utraque præſtantur, & ab uno debuerunt judice geri, quæ parili viden-
ide conjungi. Parum eſt autem, quod provinciarum judices tuæ ſubjaceant dignitati: ipſis
ie proceribus Chartarum confirmas officium: dum perfectum non creditur, niſi à te fuerit
lemnitate completum. Veſtis quoque ſacra tibi antiquitus noſcitur fuiſſe commiſſa, qui quod
ndorem regalem pertineat, tuis minus ordinationibus obediret. Curas quoque litorum ad-
a lueri proviſione committis. Negotiatores, quos humanæ vitæ conſtat neceſſarios, huic
ati manifeſtum eſt eſſe ſubjectos. Nam quicquid in veſtibus, quicquid in argento, quicquid
mis ambitio humana poteſt habere pretioſum, tuis ordinationibus obſecundat, & ad judi-
ium confluunt, qui de eatremis Mundi partibus advenere. Salis quoque commercium, in-
ces ſericas & pretioſiſſimam margaritam, noo inepte tibi deputavit antiqnitas: ut ſapientiam
videnter oſtenderet, cui talis ſpecies deputata ſerviret. Quapropter per illam Indictionem

Comitivæ Sacrarum, & Primiceriatus tibi conſerimus dignitates: ut multis laudibus decorari poſſis, qui honorum numeroſitate præcingeris. Utere igitur ſolemniter titulis tuis, & ſi quid tibi de antiquo privilegio uſus abſtulit, plurima certe quæ vindicare debeas dereliquit. Quando duarum dignitatum glorioſa quidem cura, ſed & laborioſa cuſtodia eſt, quæ tibi copioſum fructum decoris afferunt, ſi probis moribus excoluntur.

CXLIV. De Comite Privatarum.

COmitiva Privatarum, ſicut nominis ipſius ſentitur inſooare vocabulum, per rationalium curam quondam Principom privatam ſertur gubernaſſe ſubſtantiam. Et quia judicis faſtigium exercere non poterat inter homines, extremis conditionibus inclinatos, alios quoque titulos provida deliberatione ſuſcepit: ne dignitas Latialis cauſam tantum videretur habere cum famulis: ſed actibus urbanis tunc ſe felicius occupavit, poſtquam agreſtium cauſas decenter amiſit. Quid enim prius facerent inter ſervos, jura publica, qui perſonam legibus non habebant: Non ibi advocatus aderat: non ſe partes ſolemni actione pulſabant. Erat ſecretarium impolluta ſeditione conſuſum: & appellabatur abuſive judicium, ubi non allegabantur à partibus dicta prudentium. Utitur nunc dignitas liberorum cauſis, & legitimus præſul veraciter habetur, quando de ingenuorum ſortunis diſceptare poſſe ſentitur. Primum tibi contra nefarias libidines, & humani generis improbos appetitus, quaſi parenti publico, decreta cuſtodia eſt: ne quis ſe probroſa commixtione pollueret, dum vicino ſanguini reverentiam non haberet. Gravitas enim publica proximitatis ſanctitatem & conjunctionis gratiam, habita æſtimatione, diſcrevit. Quia longe aliud deberur proximitati naturæ, quam corporali poſſumus indulgere licentiæ. Contra hos eligeris unicus & continens inquiſitor: ut dum talia probra perſequeris, conſequaris præconia caſtitatis. Defunctorum quinetiam ſacram quietē æquabilia jura tuæ conſcientiæ com̄iſerunt: ne quis veſtita marmoribus ſepulcra nudaret: ne quis columnarū decorē irreligioſa temeritate præſumeret: ne quis cineres alienos, aut longinquitate temporis, aut voraci flam̄a conſumptos, ſcelerata perſcrutatione detegeret, ne corpus, quod ſemel reliquerat moleſtias mundanas, humanas iterum pateretur inſidias. Nam etſi cadavera furta non ſentiunt, ab omni pietate alienus eſſe dignoſcitur, qui aliquid mortuis abrogaſſe monſtratur. Vide quæ tibi commiſſa ſunt, caſtitas viventium, & ſecuritas mortuorum. Habes quoque per provincias de perpetuario jure tributorum non minimam quantitatem. Canonicarios dirigis, Poſſeſſores admones, & cum aliis judicibus non modica jura partiris, caduca bona non ſinis eſſe vacantia. Ita quod uſurpatio potuit invadere, tu fiſcum noſtrum facis juſtis compendiis obtinere. Proximos defunctorum nobis legaliter anteponis: quia in hoc caſu principis perſona poſt omnes eſt: ſed hinc optamus non acquirere, dummodo ſint, qui relicta debeant poſſidere. Depoſitivæ quoque pecuniæ, quæ longa vetuſtate competentes dominos amiſerunt, inquiſitione tua noſtris applicantur ærariis: ut qui ſua cunctos patimur poſſidere, aliena nobis debeant libenter offerre. Sine damno ſiquidem inventa perdit, qui propria non amittit. Proinde (quod felicibus applicetur auſpiciis) per Indictionem illam Comitivæ Privatarum te hooore decoramus, quam leges Præfectis quoque parem eſſe decreverunt: eſt enim & ipſa aulica poteſtas, palatio noſtro jure reverenda, quam tu facies vltra terminos ſuos creſcere, ſi ſuſceptam cootinenter egeris dignitatem.

CXLV. De Comite patrimonii.

ANtiquæ conſuetudinis ratio perſuadet, chartis noſtris illos imbuere, qui longe poſiti transmiſſas accipiunt dignitates: ut quos non poteram præſentes inſtruere, lectio probabilis commoneret. Sed te, quem ad patrimonii noſtri curas * regalis deſloravit electio, noo tam deſtinatis

* legalis

præceptionibus inſtruimus, quam uſu ſereniſſimæ collocutionis erudimus. Confabulationes ſiquidem noſtræ erunt tibi inſtrumenta juſtitiæ, quando illud gratum nobis eſſe perſpexeris, quod & divinis poteſt convenire mandatis. Patrimonium ſiquidem noſtrum, pro ſublevandis privatorum ſortunis, tibi credidimus, non premendis. Nam ſi tranquillitatis noſtræ velis conſiderare rationem, quoddam regiæ domus famulis præjudicium humilitatis imponis. Proprias quippe utilitates improbus dominus quoquo modo nititur vindicare: cæterum qui bonæ famæ ſtudere cognoſcitur, ſuo ſemper judicio plus gravatur. Inſolens libertatis genus eſt ruſticorum, qui adeo ſibi putant licere voluntaria, quoniam ad noſtram dicuntur pertinere ſubſtantiam. Eſto igitur illis cum erecta poteſtate moderatus. Temperamentum ſimul damus, cui poſſe concedimus. Conſidera, ſuſcepta dignitas quo debeat ſplendore tractari, per quam ſupra cæteros Judices familiaritatem principis habere meruiſti. Nam ſicut Sol ortus corporum colores fugata nocte detegit, ita ſe morum tuorum qualitas, aſſidue viſo principe, non celabit. Mens tua & oculis noſtris patebit & auribus. In vultu & in voce cognoſcimus ſervientium mores. Si facies tranquilla, ſi vox moderata ſuggeſſerit, credimus eſſe probatiſſimas cauſas. Quicquid enim turbulenter dicitur, juſtitiam non putamus. Quapropter penſabit loqui tuum dominantis examen, quando nequeunt proprias tegere voluntates, qui ſuos poſſunt proferre ſermones. Speculum ſiquidem cordis hominum verba ſunt: dum illico moribus placere creditur, quod ipſe ſibi agendum legiſſe monſtratur. Superbus quinetiam varicatis greſſibus patet, Iracundus luminum fervore declaratur. Subdolus terrenum ſemper amat aſpectum. Leves ioconſtantia prodit oculorum. Avarus obuncis unguibus explanatur. Et ideo ad quas provecti eſtis, ſtudete virtutibus. Quia nemo poteſt principem fallere, qui etiam rerum naturalium cauſas in vobis optime probatur inquirere. Quapropter ad Comitivam Patrimonii noſtri te per Indictionem illam (Deo juvante) promovemus, ut inavarū Judicem palatia noſtra teſtentur, quem nos judicavimus eſſe promovendum. Quid enim magis cupias, quam ſi te linguas nobilium

[il]lud re cognoſcas? Alibi forte Judices formidentur injuſti, hic ubi remedium præſens petitur, re-mpta ſententia non timetur. Querimonias poſſeſſorũ ſine vænali protractione diſtingue. Omne [q]uidem juſtum celeritatis commodo tranſit ad beneficium: & quod debito redditur, tali gratia [m]unus putatur. Poſſeſſiones noſtræ, vel quia ſunt immobiles, non egrediantur terminos conſtitutos: [in] conditione contraria quod non poteſt moveri, malis moribus contingat extendi. Trade etiam [m]ilitibus tuis quam ſectare de legeris animi caſtitatem. Quoniam ille juſtus poteſt dici, ſub quo non [p]obatur excedi. Utere igitur, auctore Deo, conceſſo tibi feliciter privilegio dignitatis. Incite te bonorum deſiderium, ſæpiſſime quod videris: quia in his quæ feceris, judex & teſtis ero. Nam ſi epulas ſolicita ordinatione diſponas, non ſolum noſtro palatio clarus, ſed & gentibus neceſſe eſt [la]udaris eximius. Legati pene ex tota Orbis parte venientes, cum noſtris cœperint intereſſe convi-[vi]is, admirantur copioſe repertum, quod in patria ſua norunt eſſe rariſſimum. Stupent etiam abun-[da]ntiam unius menſæ, tantas ſervientium turbas poſſe ſatiare: ut judicent conſumpta recreſcere, de tanta quæ probantur exire. Habent nimirum in ſua patria quod loquantur, dum parentibus ſuis [na]rrare geſtiunt, quæ viderunt. Sic propemodum in toto Mundo celeberrimus redditur, qui provi-[ſi]s noſtris apparatibus invenitur. Adde quod tempora noſtræ lætitiæ ſecretaria tua ſunt, cum pectus [ſo]llicitur curis alienum: & tunc tribuitur ſuggerendi locus, quando cunctis adimitur. Merito, ut [qu]i es judex tanti apparatus & epularum, delinitus cibis tibi animus concedatur.

CXLVI. De Codicillis vacantibus.

[P]Ericlitarentur graviter boni mores, ſi aut ſolis divitibus, aut corpore valentibus præſtarentur tantummodo dignitates, dum multos invenias excubias Palatii refugere, qui magis poſſint lau-[dab]ili converſatione fulgere. Multis enim facultas ſua non ſufficit ad triumphum: multis philoſo-[pha]ntibus corporis valetudo ſubtrahitur: & fit plerunque, ut ſapientes inremunerati jaceant, ſi [pe]r homines ad honores Comitatenſi obſervatione perveniant. Rarum eſt, uni multa confluere, [no]n omnibus debeat regnantis pietas ſubvenire. Quid ſi expenſas Conſulatus pauper nobilis expa-[ve]ſcat? quid ſi ſapientia clarus Præfecturæ neque at ſuſtinere moleſtias? quid ſi pondera Quæſturæ [fl]uens lingua formidet? quid ſi reliqui faſces moleſtiarum tædio vitentur forte quam meritis? [U]nne ſi à magnis viris talia fugiantur inverecundia noſtræ manſuetudinis, quandam repulſam ſuſ-[cep]unt dignitates? Quanto juſtius bono principi jure muneratum nihil relinquere, quod facit Na-[tura] laudabile? Sapientia eſt, quæ honores meretur, totum aliud extrinſecus venit. Sola eſt pruden-[tia] quæ rebus omnibus præponitur, quando in homine feliciter invenitur. Sit apud nos & fortunis [inte]gerrimus Conſularis: ſint & ſine longo labore Primates: habeant exercitia præmia ſua: ſed & honorabilis locus ſit, qui tantum meritis comparatur. Neque enim abſurde leges ſacratiſſimæ [ſta]tuerunt, eos quos bonæ opinionis fama commendat, Codicillis Vacantibus tales quærere ſum-[mi]tes. Quos etſi facultas in tanti honoris apparatu deſereret, virtus conſcia non cælaret. Animati ad talia, qui de ſua videbantur deſperare fortuna. Hoc & validiſſimus ad labores, hoc & imbe-[cilli]s corpore meretur ad laudes. Nam omnes ſub diverſitate prædicantur, quos hujusmodi nomen [hon]oris amplectitur: & magis neſcio quid amplius meriti extorſiſſe creditur, quod rem laboran-[ti]s ocioſus meruiſſe ſentitur. Atque ideo præſentibus Codicillis ab illa Indictione illud tibi pro-divinitate defende: ut conſiderata ratione præſentis temporis, adepti honoris ordine potiaris. [Ta]men, ut illi modis omnibus præferantur, qui ſudore maximo noſtris aſpectibus aſſuerunt. Ne-[qu]e eſt enim, ut unum credat meritum duobus evictum. Alioqui omnes ad quietas poſſunt currere [dign]itates, ſi laborantes minime præferantur ocioſis. Conſequantur illa qui poſſunt, nec nobis de-[ſi]ta quæ cedimus. Sic utraque gratia concitati, & illi ad palatia noſtra feſtinare poterunt, & vos [ve]ri honoris gaudia comitantur.

CXLVII. De Illuſtratu vacante.

[C]Onſtat felicem eſſe Rempub. quæ multis civibus reſplendet ornata. Nam ſicut cœlum ſtellis redditur clarum, ſic relucent urbes lumine dignitatum. Non quia fiat homo alter honoribus, [ſed q]uia modeſtior efficitur, à quo converſationis ordo melior poſtulatur. Quis enim opinionem vituperabiliter tractare velit, quam ſpecialiter ad laudes electam eſſe cognoſcit? Illum ſiqui-[dem] honores glorificant, quem commendat & vita. Nam malo inſtituto vivere, nec principi fas eſt: [qua]ndo & de illo populus occulte poteſt dicere, cui mores ſuos publice nullus auſus eſt imputare. [Tu] igitur pro fide ac laboribus tuis Comitivæ Domeſticorum Illuſtratum Vacantem: ut & tuis ci-de coratus appareas, & quod eſt dulciſſimum mentibus bonis, jugiter propriis utilitatibus oc-[cupe]ris. Quid enim fortunatius, quam agrum colere, & in urbe lucere, ubi opus proprium delectat [labo]rem, nec aliquid fallendo honorem conquiritur, dum ſuavi horrea labore cumulantur? Quapropter [conc]edimus delectabilem honorem, tu converſationis aſſocia dignitatem (nam utraque ſibi con-[juncta] ſunt, unum pendet ex altero: non coaleſcunt ſparſa ſemina, niſi etiam terræ qualitas fuerit [adjut]a) habiturus meſſem de noſtra gratia copioſam, ſi à te judicia noſtra cognoverimus oppor-[tune f]uiſſe tractata.

CXLVIII. De Comite primi ordinis.

[M]Agnum quidem multis, & inter vices videtur eſſe geniatum, publicæ utilitati probis actioni-bus occupari. Sed quanto felicius honorem ſplendidum ſumere, & cogitationum moleſtias [car]ere? Interdum enim aſſidui labores etiam ipſas ingratas faciunt dignitates: dum imbecilli-[tas hu]mana cito ſolet ſuſtinere faſtidia, & quod prius ambiſſe creditur, poſtea vitare velle ſentitur.

Sed hoc multo præſtantius adeſſe conſpectibus regiis, & abeſſe moleſtiis, gratiam habere loci, & vitare contumelias actionis. Dulce eſt, aliquid ſic mereri, ut nulla poſſit anxietate turbari: dum multo gratius redditur, ubi proſperitatis ſola gaudia ſentiuntur. Hunc igitur bonorem, quem tibi reſpicis ocioſa remuneratione præſtitum, qui nimium laborantibus antiqua noſcitur proviſione collatus, ut Rectores provinciarum, anni actione laudatos, vix ad tale culmen adducerent, quibus confitebantur plurima ſe debere. Conſiliarii quoque Præfectorum conſcientia clari, dictatione præcipui, qui in illo actu ampliſſimæ Præfecturæ ſic videntur exercere facundiam, ut ad utilitates publicas expediendas, alteram credas eſſe Quæſturam. Unde frequenter & nos judices aſſumimus: quia eos doctiſſimos probamus. Quid ergo de tali honore ſentiatur, agnoſce: quando præfecti viri pro tot laudabilibus inſtitutis hujuſmodi inveniunt præmia dignitatis: & merito, cum tanta pompa ceditur, quæ Senatorii quoque ordinis ſplendore cenſetur. Spectabilitas clara & Conſiſtorio noſtro digniſſima, quæ inter illuſtres ingreditur, inter proceres advocatur: otioſi cinguli honore præcincta dignitas, quæ nullum novit offendere, nullum cognoſcitur ingravare, & ſuper omnia bona concitare neſcit invidiam. Qnocirca provocati moribus tuis, Comitivam tibi Primi Ordinis ab illa Indictione majeſtatis favore largimur: ut Conſiſtorium noſtrum ſicut rogatus ingrederis, ita moribus laudatus exornes quando vicinus honor eſt illuſtribus, dum alter medius non habetur. Delectat te imitari, quos proximitate contingis. Tunc locum amplum & honorabilem facis, ſi te moderata conſideratione tractaveris. Admoneat te certe, quod ſuſcepta dignitas Primi Ordinis appellatione cenſetur: utique quia te ſequuntur omnes, qui Spectabilitatis honore decorantur. Sed vide, ne quis te præcedat opinione, qui ſequitur dignitate. Alioqui grave pondus invidiæ eſt, ſplendere cinguli claritate, & morum lampade non lucere.

CXLIX. De Magiſtro ſcrinii, & Comitiva primi Ordinis danda Comiciato.

SI honor frequenter defertur otioſis: ſi interdum aut nobilitas eligitur, aut ad promerendum aliquid perſonæ tantum gratia ſuffragatur: qno ſtudio remunerandi ſunt, qui ad agonis ſui præmia pervenerunt: Conſiderandum, quali labore ſervitum eſt, & ſic de remuneratione cogitandum. Harũ quippe rerum menſura de contrario venit: dum tale obedientibus dari debet donũ, quale indevotis potuit eſſe periculũ. Grandia ſunt, quæ ſuſtinent excubantes perſonas, contumaces ad parendum cogunt, latentes in cubilibus ſuis prudenti ſagacitate veſtigant, ſuperbis modeſtiã ęqualitatis imponunt. Ita quod à judicibus breviter dicitur, ab ipſis efficacia famulante completur. Notum eſt, quæ pericula ſuſtineant, cum ad cauſas mittuntur alienas. Si ſegnius agat, petitor quæritur: ſi diſtricte, pulſatus vociferatur. Sic inter utrumqne diverſum rara laus eſt inveniſſe præconium. Dignitatum pace dicamus, facilius eſt landatum judicem reperire, quam militem injuncta ſine offenſione complere. Aliud eſt enim tantum dicere legitima, aliud ad terminum deduxiſſe juſtitiam. Laudabiliter quidem bonum dicitur, ſed multo glorioſius ſtatuta complentur. Verba tantum diriguntur à præſulibus, à militibus autem poſtulatur effectus. Poſt omnia periculis ſubduntur, ſi conſtricti aliquid veriſimile conquerantur. Frequenter nocuit aliis ipſa quoque integritas actionis. Nam multos, qnos in executione contriſtari niſi ſunt, ipſos poſtea impenſos judices pertulerunt. Oſtendunt enim frequenter ignari, quibus ſunt poſtea parituri: & dum cauſis alienis fidem cuſtodiunt, interdum pericula propriæ ſalutis incurrunt. Verum inter hæc militem evaſiſſe laudatum, nonne juſte videtur eſſe miraculum: Talibus igitur meritis viciſſitudo reddenda eſt, ut nimio labore torpentes indictis compenſationibus excitemus. Utere igitur confidenter quicquid veteranis munificentia jura tribuerunt, nulli lordido ſubjiciendus oneri, qui te puriſſima converſatione tractaſti. Comitivam quoque tibi Primi Ordinis, quam tali militia perfunctis cana deputavit Antiquitas, ſecundum ſtatuta divalia vindicabis. Hæc quidem priſcorum beneficio conſequeris, ſed noſtri nominis contra inciviles impetus, & conventionalia detrimenta, perenni tnitione vallaris. Ut officium, quod noſtris juſſionibus ſpeciali ſolicitudine famulatum eſt, amplius aliud aliquid à militibus cæteris promereri potuiſſe videatur. Mulcta quoque tot librarum auri percellendum eſſe cenſemus, ſi quis ſtatuta noſtra qualibet erediderit occaſione violanda. Nec tamen aliquid contra te valere permittimus, quod doloſa fuerit machinatione tentatum.

CL. De referendis in Senatu Magiſtri ſcrinii.

OPtamus quidem Curiam Senatus ampliſſimi naturali fœcunditate compleri, ſobolemq; ejus tantum creſcere: ut quod difficillimum aviditatis genus eſt, parentum videatur vota ſatiare. Sed minus amantis eſt, non amplius quærere, unde tantum numerum poſſit augere. Agricola diligens præveniendo adjuvat imbrem cœleſtem, & ante rigat plantaria, quam pluvias mereantur optatas. Arborum quinetiam fœtus meliorare contendens, diverſi germinis fœturas inſtituit: ut multiplicata dulcedine fructuum, hortis ſuis conferat varietatis ornatum. Sic nos virtutum jucundiſſimas laudes incinctum Gaium deſideramus includere: ut germen alienum amplexu gratiæ colligatum, Curiæ moribus inoleſcat. Sed hæc cultura longe diſſimilis eſt. Arboribus enim, quod melius putatur inſeritur, ad illas peregrina veniunt, ut de illorum potius ſuavitate dulceſcant: vobis autem ut agreſtia proficiant offeruntur. Nam quanvis ignis nocte reluceat, Soli tamen præſentatus obſcurus eſt. Hinc eſt, qnod ad illum ordinem nihil poteſt eximium deferri, niſi quod per ipſum probatur augeri. Et ideo illum natalium ſplendore conſpicuum, & ingenii calore prudenter accenſum, Senatus lumen excipiat. Hactenus enim fuit ſuis meritis clarus, ſed jam erit de veſtra perſpicuitate prælucidus. Pandite Curiam, ſuſcipite canditadum. Jam Senatui prædeſtinatus eſt, cui nos

onſulimus Laticlaviam dignitatem. Benignos eſſe neceſſe eſt Publicos Patres: quia hoc vocabulum non tantum ſuo debet germini, quantum ſtudio votoque generali.

CLI. De vicario Vrbis Romæ.

Vices agentium mos eſt, ſic judicum voluntatibus obedire, ut ſuas non habeant dignitates. Splendent mutuato lumine, nituntur viribus alienis, & quædã imago in illis videtur eſſe veritatis, qui oprii non habent jura fulgoris. Tu autem Vicarius diceris, & tua privilegia non relinquis: quan ɔ propria eſt juriſdictio, quæ datur à Principe. Habes enim cum Præfectis aliquam portionem: ures apud te ſub Prætoriana advocatione confligunt. Vice Sacra ſententiam dicis, & quod maxiæ fidei ſignum eſt, in inſcriptionibus vita tibi committitur hominum, quod inter mortales conſtat ſe pretioſum. Additur, quod nec ſalutari te ſine chlamyde jura voluerunt: ſcilicet, ut ſub veſte miari ſemper viſus, nunquam crederis eſſe privatus. Sed hæc omnia ad Præfecturæ gloriam judicamus e conceſſa: ut qui tantæ ſedis Vicarium diceret, umbratile nil videret. Conſidera qualia de te præ ;s, qui tanta auctoritate ſubveheris: exuendus à crimine non nudetur ab innoxia facultate. Nam iid tibi debere poſſit, ſi minimis ſuis imputet, quod evaſit? Ad ſimilitudinem quippe ſummorum rpento veheris. Intra quadrageſimum ſanctiſſimæ urbis jura cuſtodis. Præneſte ludos edis: invim conſulis in honorem poſitus, dignitatemq; Senatoris acquiris, & illa tibi panduntur atria, quæ nmatibus probantur eſſe collata. Hinc eſt, quod in aula libertatis locum patrium tenes: & ibi me:is conſeſſum, ubi eſt vel intraſſe præconium. Ipſi quinetiam Senatores, qui præcedunt ordine, alia videntur à te neceſſaria poſtulare. Habes quod præſtes potioribus te: nec immerito inter præ uos cenſendus es, qui aut juvare potes, aut lædere Conſulares. Erige animos ſub qualitate motiæ. Talis eſt unaquæque dignitas, qualis adminiſtrantium eſt voluntas. Nihil abjectum eſt quod Reipubl. geritur, niſi malis fuerit moribus forte vitiatum. Nam ſi humilium privatorum placet ualitas, quanto magis grata eſt in poteſtatis culmine cuſtodita? quæ difficilem modum ſervat, n adſuum velle feſtinat. Proinde Vicariæ tibi dignitatem, ſerenitatis noſtræ æſtimatione conimus. Quam ſic Romæ geras, ut conſcientiam tuam tanta civitate facias eſſe digniſſimam. Uſuomnibus privilegiis, quæ tuos deceſſores habuiſſe conſtiterit. Quia ſicut à vobis antiquorum inuta depoſcimus, ita & dignitati veſtræ vetera non negamus.

CLII. De Notariis.

NON eſt dubium, ornare ſubjectos Principis ſecretum, dum nullis æſtimantur neceſſaria poſſe committi, niſi qui fuerint fide magna ſolidati. Publicum eſt quidem omne, quod agimus: ſed lta non ſunt ante ſcienda, niſi cum fuerint, Deo auxiliante, perfecta. Quæ tanto plus debent uli, quanto amplius deſiderantur agnoſci. Regis conſilium ſolos decet ſcire graviſſimos. Imidebent armaria, quæ continent monumenta chartarum. Ut quando ab ipſis aliqua inſtructio :ritur, tunc loquantur: totum autem diſſimulare debent, quaſi neſciant ſcientes: Nam ſolicitis uiſitoribus ſæpe & vultu proditur quod tacetur. Aſſit innocentia, quæ cuncta commendat: quia lacida mente regia decenter debent verba deponi. Sed quoniam te probatis moribus inſtitutum, atrix bonæ converſationis ſolicitudo noſtra reſpexit, ab illa Indictione Notarium te noſtrum cenſemus: ut ordine decurſo militiæ, ad Primiceriatus feliciter pervenias ſummitatem. Hoqui efficit Senatorem, cui patrum aula reſeratur non injuria: nam qui noſtris curis militat aſſiJucubratione, juſte videtur & Curiam libertatis intrare. Additur etiam perfuncti laboris aliud nos, ut ſi quo modo ad Illuſtratum, vel Vacantem meruerit pervenire, omnibus debeat antepoui Codicillariis Illuſtratibus probantur ornari. Unde abſolute colligitur, Primiceriatus meritis m uti, ut in uno eodemque titulo diſpar eſſet dignitas æqualiter acquiſita. Animari debes igitur bores: quando tibi tale præmium propoſitum vides, quale ſe gaudent inveniſſe ſummates.

CLIII. De Referendariis.

Vanvis tantum ſit clara quæque dignitas, quantum eam præſentiæ noſtræ conſpectus illuminat (dum ſemper honorem ſuſcipit, qui noſtra colloquia decenter acquirit) nemo tamen ſer:s noſtros tantum meretur, quam qui Referendarius eſſe dignoſcitur. Per eum nobis cauſarum ıes exponuntur: per eum interpellantium vota cognoſcimus, & ipſis reſponſa reddimus, ut ne1 compedita ſolvamus. Magnum eſt in hoc agone principali ſervire prudentiæ, & ad ſubitum olores alienos aſſerere, ut conquerentium videatur vota ſatiare. Quale eſt enim, in tumulis proceſſionibus noſtris nulla permixtione confundi? aut minime tantis clamoribus impediNeceſſe habet turbatis exquirere, quod nobis poſſit placabiliter intimare, & diſtinctius referquam potuiſſet audire. Arduum eſt, trepidantium dicta componere, & verum dicere: non ım interpellator formidat negocii ſui caſum, quantum ſuſtinet iſte in relatione periculum. Si minus dixerit, inimicus aſſeritur, redemptus clamatur: Negocii dominus timoris patrocinio ſt ſua verba convertere, referenti autem non licet aliquid immutare. Sententiæ vero noſtræ tanmoriæ cautela tenendæ ſunt, ut nihil minus, nihil additum eſſe videatur. Nobis plerunque :atibus noſtra dicturus es, & difficili conditione conſtrictus, judicio noſtro ſubjaces, dum ıs cauſas explanare contendis. Quapropter Referendarium te electio noſtra conſtituit: ſed itatem conſcientiæ & veritatem linguæ noſtris juſſionibus adhibeto. Eruditionem vero mirai colloquutio tibi noſtra concedit, quæ dum per te alios ordinat, qualitatem tuæ mentis exorſub nobis enim non licet eſſe imperitos: quando invicem cotis ingenia ſplendida reddimus,

quæ cauſarum aſſiduitate polimus. Quapropter illa cunctis vidiſſe nos referre, quæ aut debuiſtis, aut potuiſtis accipere. Noſtra ſic probatis, ſi juſta redicitis. Amate quod nos glorificat. Sit velle veſtrum, eſſe propoſitum. Ad ſummum, tales vos eſſe cupimus, ut etiam per vos judices corrigamus. Peculiare de vobis aliquod vectigal exigimus: ut ſicut vobiſcum familiariter miſcemus affatus, ita & noſtra opinio ſpecialiter à vobis mereatur affectum.

CLIV. De officio Præfecti annonæ.

SI ad hanc menſuram cenſendæ ſunt dignitates, ut tanto quis honorabilis habeatur, quanto civibus profuiſſe cognoſcitur, is certe debet eſſe glorioſus, qui ad copiam Romani populi probatur electus. Tui ſiquidem ſtudii eſt, ut ſacratiſſimæ Urbi præparetur annona, ubique redundet panis copia, & tam magnus populus, tanquam una menſa, ſatietur. Per officinas piſtorum ciboſq; diſcurris, penſum & munditiam panis exigis, nec vile judicas eſſe, unde te poſſit Roma laudare: merito, quando gloria ſingularis eſt, illius civitatis affectus. Et ne quod agis aliquid putetur extremum, carpentũ Præfecti Urbis mixta glorificatione conſcendis. Tu illi in ſpectaculis conjunctiſſimus inveniris, ut plebs quam induſtria tua ſatiat, in ſuam reverentiam te honoratum eſſe cognoſcat. Nam ſi querela panis, ut aſſolet, concitetur, tu promiſſor ubertatis ſeditiones civicas momentanea ſatisfactione diſſolvis: & per te proſpicitur, ne quid à populis conquerentibus excedatur. Non immerito. Pompejus fertur, copiæ quantitate proviſa, uſque ad rerum perveniſſe faſtigia. Quia merito ſingularis eſt amor populi, cum potuit à penuria liberari. Hinc ille gratificationem meruit, plauſumq; populorum. Hinc unice ſemper armatus eſt, & in gratia civium, omnium vicit facta majorum: qui ne aliquando in honore diceretur, cum nominis traxatione vocabatur & Magnus. Hoc te exemplum invitet ad proſpera: quando ille honoris tui locum egiſſe cognoſcitur, quem felix Roma mirabatur. Ne quis autem putet, abjectis te hominibus imperare, dignitati quoque tuæ piſtorum jura famulata ſunt, quæ per diverſas Mundi partes poſſeſſione latiſſima tendebantur: ne inopia faciente vileſceret, quod Romanæ copiæ laudabili famulatione ſerviret. Suarii quoque Romanæ copiæ cauſa reperti, tuo deputati videntur examini. Gloriare privilegiis acquiſitis. Tribunal tuum non eſt inter minimas dignitates: quando & Romana gratia frueris, & provinciis juſſa tranſmittis. Sed ut actionis ipſius in totum merita perſcrutemur, triticas quidem copias Præfectura Prætoriana procurat. Sed non minor laus eſt diſpenſationem probabilem facere quam frumenta colligere: quando in quavis abundantia querela non tollitur, ſi panis elegantia nulla ſervetur. Sic Ceres frumenta dicitur inveniſſe, Pan autem primus conſparſas fruges coxiſſe, perhibetur: unde & nomine ejus panis eſt appellatus. Ita & illa prædicata eſt, quæ reperit, & iſte laudatus eſt, qui decenter edenda humanis uſibus applicavit. Atque ideo cognoſcentes induſtriam tuam, quæ ſemper eſt amica ſapientiæ, Præfecturam Annonæ per illam Indictionem noſtra tibi electione deſcrimus. Conſidera nunc, quia non licet aliquid furari de populo. Nam quod in civitatis damna committitur, ſilentio non cælatur. Neſcit plebs tacere, quando interdum & hoc loquitur, quod à nemine perpetratur. In fraudulentos diſtringe: panis pondera æquus examinator intende: ſolicitius auro penſetur, unde à Quiritibus vivitur. Quia gratior nobis eſt lætitia faventis populi Romani, quam copia precioſiſſimi metalli. Intuere certe quod loquimur. Quid habes melius quod optes, quam illius populi gratiam quærere, quam nos etiam conſtat optare.

CLV. De officio Comitis Archiatrorum.

† Divina conſilia.
† auxiliatrix.

INter utiliſſimas artes, quas ad ſuſtentandam humanæ fragilitatis indigentiam, Divina tribuerunt, nulla præſtare videtur aliquid ſimile, quam quod poteſt † auxiliaris medicina conferre. Ipſa enim morbo periclitantibus materna gratia ſemper aſſiſtit. Ipſa contra dolores pro noſtra imbecillitate confligit: & ibi nos nititur ſublevare. ubi nullæ divitiæ, nulla poteſt dignitas ſubvenire. Cauſarum periti palmates habentur, cum magna negocia defenderint ſingulorum: ſed quanto glorioſius eſt expellere, quod mortem videbatur inferre? & ſalutem periclitanti reddere, de qua coactus fuerat deſperare? Ars, quæ in homine plus invenit, quam in ſe ipſo cognoſcit. Periclitantia confirmat, quaſſata corroborat, & futurorum præſcia valetudini non cedit, cum ſe æger præſenti debilitate turbaverit, amplius intelligens quam videtur, plus credens actioni, quam oculis. Ut ab ignorantibus pene præſagium putetur quod ratione colligitur. Huic peritiæ deeſſe judicem, nonne humanarum rerum probatur oblivio? Et cum laſcivæ voluptates recipiant tribunum, hoc non meretur habere primarium. Habeant itaque præſulem, quibus noſtram committimus ſoſpitatem. Sciant ſe huic reddere rationem, qui operandam ſuſcipiunt humanam ſalutem. Non quod ad caſum feeerit, ſed quod legerit, ars dicatur: alioqui periculis potius exponimur, ſi vagis voluntatibus ſubjacemus. Unde ſi hæſitatum fuerit, mox quæratur. Obſcura nimis eſt hominum ſalus, temperies ex contrariis humoribus conſtans: ubi quicquid horum excreverit, ad infirmitatem protinus corpus adducit. Hinc eſt, quod ſicut aptis cibis valetudo feſſa recreatur, ſic venenum eſt, quod incompetenter accipitur. Habeantur itaque medici pro incolumitate omnium, & poſt ſcholas magiſtrum vacent, libris delectentur antiquis. Nullus juſtius aſſidue legit, quam qui de humana ſalute tractaverit. Deponite medeodi artifices noxias ægrotantium contentiones: ut cum vobis non vultis cedere, inventa veſtra invicem videamini diſſipare. Habetis quem ſine invidia interrogare poſſitis. Omnis prudens conſilium quærit, dum ille magis ſtudioſior agnoſcitur, qui cautior frequenti interrogatione monſtratur. In ipſis quippe artis hujus initiis quædam ſacerdotii genere ſacramenta oos conſecrant. Doctoribus enim veſtris promittitis, odiſſe nequitiam, & amare puritatem. Sic vobis liberum non eſt, ſponte delinquere, quis ante momenta ſcientiæ animas

impo-

Digitized by Google

onitur obligare. Et ideo diligentius exquirite, quæ curent ſaucios, corroborent imbecilles. Nam
deroquod delictum lapſus excutet. Homicidii crimen eſt, in hominis ſalute peccare. Sed credi-
s jam illa ſufficere, quando facimus, qui vos debeat admonere. Quapropter à præſenti tempore
mitivæ Archia[illegible]rum honore decorare. Ut inter ſalutis magiſtros ſolus habearis eximius: & o-
es judicio tuo [illegible]nt, qui ſe ambitu mutuæ contentionis excruciant. Eſto arbiter artis egregiæ,
umq; diſtingue conflictus, quos judicare ſolus ſolebat affectus. In ipſis ægros curas, ſi contentio-
noxias prudenter abſcidis. Magnum munus eſt, ſubditos habere prudentes, & inter illos honora-
m fieri, quos reverentur cæteri. Viſitatio tua ſoſpitas ſit ægrotantium, refectio debilium, ſpes cer-
ſſorum. Requirant rudes, quos viſitant, ægrotantes, ſi dolor ceſſavit, ſi ſomnus affuerit. De ſuo ve-
anguore te ægrotus interroget, audiatq; à te verius, quod ipſe patitur. Habetis & vos cer[illegible] veriſſi-
s teſtes, quos interrogare poſſitis. Perito ſiquidem Archiatro venarum pulſus enunciat, quid intus
ara patiatur. Offeruntur etiam oculis urinæ, ut facilius ſit vocem clamantis non advertere, quam
usmodi minime ſigna ſentire. Indulge tu quoq; palatio noſtro: habeto fiduciam ingrediendi, quæ
gnis ſolent pretiis comparari. Nam licet alii ſubjecto jure ſerviant, tu rerum domino ſtudio præ-
itis obſerva. Fas eſt tibi, nos fatigare jejuniis; fas eſt, contra noſtrum ſentire deſiderium, & in lo-
a beneficii dictare, quod nos ad gaudia ſalutis excruciet. Talem tibi deniq; licentiam noſtri eſſe
noſcis, qualem nos habere non probamur in cæteros.

CLVI. De Conſularitate.

Uanvis dignitatem tuam à Conſulibus deſcendere nominis ipſius videantur teſtimonia declara-
re, tamen & inſignia tanta circumſtant, ut nullus poſſit ambigere, te de illius lampadis claritate
re. Secures enim & falces, quos illis dicavit genio Antiquitas, tuis videntur faleris deputata: ut ju-
lictio conceſſa vel tacita poſſit admonere provincias. Sed quale tibi debet eſſe, quod curules incly-
probatur ornare? Vultus quin etiam regnantium geniata obſequii pompa præmittit: ut non ſolum
mi judicis, ſed & dominorum reverentia cumulatus orneris. O magnæ temperationis inventum!
nomine conſulis promitteris clementiſſimus, & de principum imagine metuendus. In aliquibus
ue provinciis ornatus penula, carpenti etiam ſubvectione decoraris: ut multis declaretur indiciis,
expreſſas imagines rerum vices te præcelſæ gerere dignitatis. Conſidera, magnũ eſſe, quod luſci-
& nulla criminum dejectione vitieris. Nominis tui auctor multa conferendo prædicatur. Tu age
illis cupiditatibus accuſeris: ut ſi dare nõ prævales, certe te moderari velle feſtines. Proximus enim
tur donanti, de quo poteſt dici, abſtinens eſt jugiter alieni. Certe fœdiſſimæ contrarietatis viti-
eſt, ſtudere furtis & habere vocabulum largitatis. Erigat ad laudem tuos animos, quod vocaris.
n te profecto meritis imparem facis, ſi turpiſſimæ ambitionis delicta calcaveris. Nam errores no-
vincere, eſt vitia maculoſa ſuperare, & iſte revera editus eſt de moribus Conſulatus. Nec enim ſu-
lue prudentiſſimi Veterum talia rebus nomina impoſuerunt: dum continentiæ magnæ præſulem
inciis mitterent conſularem. Triumpha jura publica, largire juſtitiam, & ex fortiori parte imita-
ævales, quem nominis proximitate contingis. Pecuniis poteſt indigere mediocris, morum ta-
a non poteſt habere, qui juſtus eſt. Non paveſcas largas Conſulum manus. Habent & boni paupe-
ivitias ſuas. Illud ergò à te quæritur, quod in pectore humano naſcitur, non quod terrę viſceribus
tinetur. Quanto melius triumphare ex animi theſauro, unde nunquam naſcitur plenitudo? quia
tenuis efficeris, cum plura concedis: quinimo tantum locupletior redderis, quantum te bonæ
ſcientiæ ſparſiſſe cognoſcis. Quapropter opinionis tuæ laude pellecti, per illam Indictionem, in
rovincia, Conſularitatis te præcipimus agere dignitatem: ut tibi non ſit acceptum, quod legibus
atur inimicum. Illa magis dilige, quæ æquitatis jura commendant. Nomen tuum actionibus
a. Conſule feſſis, & tunc vere diceris Conſularis. Sed ut omnia æquabili moderatione penſentur,
tue pecunias non quærere, & agnoſcis munera tibi copioſa provenire. Hanc enim conditionem
anis actibus divina poſuerunt, ut ille magis poſſit diteſcere, qui lucra turpia neſcit optare. Igno-
es accipiunt, qui bene agunt. Quia neceſſe eſt, ut dum parumper malorum ambitio contemnitur,
rno munere plus donetur.

CLVII. De officio Rectoris Provinciæ.

Mnino provide decrevit Antiquitas, Judices ad provinciam mitti, ne poſſit ad nos veniendo
mediocritas ingravari. Quis enim latronum ferret audaciam, ſi longe poſitam cognoſcerent di-
inam? Abſolute poterat vis permiſſa craſſari, ſi conquerens tardius crederetur audiri. Sed quanto
us in ipſis cunabulis adhuc mollia reprimere, quam indurata crimina vindicare? In compendium
mus mala, ſi præſentia facimus eſſe judicia. Quis enim audeat peccare, cum ſupra cervices ſuas
ctionem cognoverit imminere? Et ideo te illi provinciæ Rectorem, per illam Indictionem, no-
ittit electio: ut revera corrigere nitaris, quos tibi commiſſos eſſe cognoſcis. Chlamydis tuæ
dubio inter alia clavos intende, quos ſcias non inaniter poſitos. Hinc fit, ut cum publicũ agen-
rpuram cernerent, de vigore ſemper Principis admonerent. Geniatus indutus, veſtis gratioſa,
filio ſuo Priapo Venus dicitur texuiſſe, ut eximiæ pulchritudinis matrẽ ſingulariter ornatus fi-
ſtaretur. Reſpice, quantum dederint leges, & ad menſuram te poteſtatis extende. Tibi fiſcalium
orum credita monſtratur exactio. Conſtat eſſe tuæ fidei commiſſum, Principi renunciare,
in provinciis probatur emergere. Tu etiam Senatorem ibidem reſidentem juberis audire: tu in
ctorum militem cum ipſius tantum conſcientia vindicare. Tuum nomen in ſubſcriptionibus

juſſerunt Honoratis Provincialibus anteferri. Quid de te æſtimatum ſit, datur adverti, cui tot videntur nobiles potuiſſe poſtponi. Additur, quod à Principe frater vocaris: ut nobilitate pretioſi nominis à vilitate criminum tolleris. Cogita, tantorum hominum tibi commiſſas eſſe fortunas. Fama erunt noſtri temporis tui mores. Eſto vitæ continens, ut poſſis in alios eſſe judex. Prima æquitas eſt, à ſe præſules inchoare: ut debeant criminoſi metuere, quem nequeunt ſimilem reperire. Nullas enim in ſe culpas timet reus, quas habere reſpexerit cognitorem: quando agentem male niſi bonis moribus non æſtimat diſplicere. Suos actus nullus damnat in altero: quia natura eſt humani animi, ut nitatur potius vindicare, quod ſe cognoverit admiſiſſe. O quale eſt liberum tribunalibus inſidere! non eſſe obnoxium reo ſuo: ne incipiat potior fieri, quem redemit: timeat diſtrictum: timeat continentē, non audiat blandum. Da ut poſſit rigidam formidare ſententiam, avari judices neſciunt, quantum delinquunt. Nam cum vendunt aliena crimina, ſua faciunt eſſe peccata. Quapropter eſto ſolicitus, ut bonæ actionis tuæ laudes potius audiamus. A nobis confidenter exigis, quod remittis. Quia tantum de remuneratione tua cogitamus, quatenus te pecunias non quæſiſſe, cognovimus.

CLVIII. De Comite Syracuſanæ civitatis.

REgalis eſt providentiæ, tales Judicum perſonas eligere, ut ad comitatum neceſſitatem non habeant veniendi, quos in longinquis regionibus contigerit immorari. Nullum enim tale negotium eſt, quod Siculi itineris tantas pati poſſit expenſas, dum commodius ſit cauſam perdere, quam aliquid per talia diſpendia conquiſiſſe. Non enim querelas de Sicilia volumus venire, ſed laudes: quia gravatur apud nos actio præſulis, ſi eam tam longinqui potuerint accuſare petitores. Falſus enim dolor eſſe non creditur, ubi tanti laboris tædia ſubeuntur. Et ideo majore cura tractanda ſunt, unde invidia plus timetur. Proinde per Indictionem illam, Comitivam tibi Syracuſanæ civitatis, propitia divinitate concedimus: ut omnia ſic agere nitaris, quemadmodum nos tibi præſtitiſſe cognoſcis. De proximis vota cauſantiū ſuſtinemus: inde autem ultro requirimus, unde ad nos difficile venire poſſe ſentimus. Habes quæ te decorare debeant, ſi tu tamen ibi conſcientia defecatus adveneris. Militum tibi numerus noſtris ſervit expenſis. Redderis inter arma geniatus, proceſſio tua procinctualis ornatus eſt. Exercitu uteris pacato, nec pericula belli ſubis, & armorum pompa decoraris. Verum inter hæc civilem cogita diſciplinam. Non permittas milites eſſe poſſeſſoribus inſolentes. Annonas ſuas ſub moderatione percipiant: cauſis non miſceantur extraneis. Pro ſecuritate ſe omnium cognoſcat electum, qui ſe gloriatur habere armatum. Privilegia dignitatis tuæ nec volumus minui nec jubemus excedi. Sufficiat tibi tantum gerere, quantum deceſſores tuos conſtiterit rationabiliter effeciſſe.

CLIX. De Comite Neapolitanæ civitatis.

INter cætera vetuſtatis inventa, & ordinatarum rerum obſtupenda præconia, hoc cunctis laudibus meretur efferri, quod diverſarum civitatum decora facies aptis adminiſtrationibus videtur ornari: ut & conventus nobilium occurſione celebri colligatur, & cauſarum nodi juris diſceptatione ſolvantur. Unde nos quoque non minorem gloriam habere cognoſcimur, qui facta Veterū annuis ſolemnitatibus innovamus. Nam quid prodeſſet inventum, ſi non fuiſſet jugiter cuſtoditum? Exeunt à nobis dignitates relucentes quaſi à Solis radiis, ut in orbis noſtri parte reſplendeat cuſtodita juſtitia. Ideo enim tot emolumentorum commoda ſerimus, ut ſecuritatem provincialium colligamus. Meſſis noſtra cunctorum quies eſt, quam non poſſumus aliter recordari, niſi ut ſubjecti non videantur aliquid irrationabiliter perdidiſſe. Et ideo ad Comitivam te Neapolitanam per illam Indictionem libenter adducimus: ut civilia negotia æquus trutinator examines: tantumq; famam tuam habita maturitate cuſtodias, quantum te illi populo vel in levi culpa facile diſplicere cognoſcas. Urbs ornata multitudine civium, abundans marinis terreniſq; deliciis: ut dulciſſimam vitam te ibidem inveniſſe dijudices, ſi nullis amaritudinibus miſcearis. Prætoria tua officia replent, militium turba cuſtodit. Conſidis gemmatum tribunal: ſed tot teſtes pateris, quot te agmina circundare cognoſcis. Præterea litora uſq; ad præfinitum locum data juſſione cuſtodis. Tuæ voluntati parent peregrina commercia. Præſtas ementibus de pretio ſuo, & gratiæ tuæ proficis, quod avidus mercator acquirit. Sed inter hæc præclara faſtigia optimum eſſe judicem decet: quando ſe non poteſt occulere, qui inter frequentes populos cognoſcitur habitare. Factum tuum erit ſermo civitatis, dum per ora fertur populi, quod à judice contigerit actitari. Habet ultionem ſuam hominum frequentia, ſi loquar ad diverſa: & de judice judicium eſſe creditur, quod à multis adſtipulationibus perſonatur. Contra, quid melius, quam illum populum gratum reſpicere, cui cognoſceris præſidere? Quale eſt perfrui favore multorum, & illas voces accipere, quas & clementes dominos delectat audire? Nos tibi proficiendi materiam damus: tuum eſt ſic agere, ut ſua beneficia principem delectet augere.

CLX. De honoratis poſſeſſoribus & Curialibus civitatis Neapolitanæ.

TRibuta quidem nobis annua devotione perſolvitis, ſed nos majore viciſſitudine decoras vobis reddimus dignitates: ut vos ab incurſantium pravitate defendant, qui noſtris juſſionibus obſecundant. Erit noſtrum gaudium, veſtra quies, ſuave lucrum, ſi neſciaris incommodum. Degite moribus compoſitis, ut vivatis legibus feriatis. Quid opus eſt, quenquam facere, unde pœnas poſſit incurrere? Quærat judex * in vos cauſas, & non inveniat. Ratio motus veſtros componat, qui rationales vos eſſe cognoſcitis. Improbis judicem, teſtē bonis moribus deſtinamus: ut nemo ſe cogi ſentiat, niſi

* inter vos

quem

quem ordo legiti.næ converſationis accuſat. Atq; ideo illi nos Comitivam Neapolitanæ † civitatis † civitas. per illam Indictionem dediſſe declaramus: ut noſtra gubernatione laudatus, alteram mereatur de noſtro judicio dignitatem. Cui nos convenit prudenter obedire: quia utrumque laudabile eſt ut bonus populus judicem benignum faciat, & manſuetus judex gratiſſimum populum æquabili ratione commonat.

CLXI. *De Comitiva Principis militum.*

OMnes apparitiones decet habere judices ſuos. Nam cui præſul adimitur, & militia denegatur. Sed nos, quibus cordi eſt, locis ſuis univerſos ordines continere indicamus, illi Comitivam Neapolitanam, Deo juvante, largitos. Ut judicibus annua ſucceſſione reparatis, vobis ſolemnitas non creat actionis. Quapropter deſignato viro præſtate competenter obſequium, ut ſicut vos non patiur emolumentorum commoda perdere, ita, & vos parendi debeatis priſcam regulam cuſtodire.

CLXII. *De officio Comitis Provinciæ.*

QUanvis omnium dignitatum officia à manu ſecludantur armata, & [illegible]ilibus veſtibus videantur induti, qui diſtrictionem publicam docentur operari: tua tamen dignitas à terroribus ornatur, uæ gladio bellico, rebus etiam pacatis, accingitur. Vide quo judicio frueris evectus, quando aliis viorem faſcium videas eſſe creditum, tibi autem ab ipſis legibus ferrum conſtet eſſe porrectum. Rem uentam dederunt animo pacato, ut & noxii nimium metuerent, & læſi de optata ultione gaudent. Alioqui culparentur priores, ſi temperata omnia non feciſſent. Sed cum te intelligas ad modemen electum, humanum facile non concupiſcas exitium. Reus qui dicitur, & probetur. Scito puendi remedium datum tibi pro ſalute multorum. Arma iſta juris ſunt, non furoris. Hæc oſtentatio mirum eſt contra noxios inſtituta: ut plus terror corrigat, quam pœna conſumat. Non enim cogir ferro ſuccidere robuſtam, qui adhuc teneram verbis curvat audaciam. Civilis eſt pavor iſte, non llicus: quem tu ſic facies eſſe glorioſum, ſi habere non probetur exceſſum. Habes etiam & ferrum, ulominus incruentum. Claudantur nexibus cathenarum, quos levium criminum pulſat invidia. inctator eſſe debet, qui judicat de ſalute. Alia ſententia poteſt corrigi, de vita transactum non patiimmutari. Signa tua abactores timeant, fures paveſcant, latrones perhorreant: Innocentia tantum a reſpiciat, dum ſibi auxilia veniſſe credit, quæ legum diſciplina transmiſit. Nemo redemptionibus um velle deflectat. Gladius conditur, ubi aurum ſuſcipitur. Tu te inermem reddis, ſi à virili ani- cupiditate receſſeris. Quocirca per Indictionem illam Comitivæ tibi in illa provincia tribuimus gnitatem: Ut ad titulos tuos pertinentia civilitate potius laudabilis exequatis: nec quicquam prænas facere, niſi quod privatus poſſis legibus vindicare. Ipſa eſt enim recta adminiſtratio, quæ & ſine teſtate defenditur: Ut tunc probetur fuiſſe juſtus, quando ei quæ mavult objicere poſſit inimicus. c tamen ſpes noſtra velut faſtiditate deſeritur: nam ſi bene provinciarum adminiſtrationibus prætis, honores vos ampliſſimos ſperare, leges merito cenſuerunt. Unde jam videtur pene debitum, od vobis à tanta auctoritate ultro noſcitur fuiſſe promiſſum.

CLXIII. *De Officio Præſidis.*

Rudenter omnimodis inſpexit Antiquitas, provinciarum dignitates annua ſucceſſione reparari: ut nec diuturna poteſtate unus inſoleſceret, & multorum provectus gaudia reperirent. Sufficit n unicuique diſceſſiſſe laudatum: quia dum tempus poteſtatis prolixum quæritur, culparum opbria non vitantur, illa enim vel in brevitate declinare mirabile eſt, dum frequenter & his ſurripi, qui à faſcibus ſub velocitate diſcedunt. Annus univerſus & ad declaranda conſcientiæ bona ſuf, & facilius ſe ab errore cuſtodit. Sit in veſtro propoſito, adminiſtrationem unius anni ſuſcipere: rum eſt, merentibus tempus augere. Quia non facile removere cupimus, quos juſtos eſſe ſenti-. Idcirco converſationis tuæ moribus invitati, per illam indictionem Præſidatum tibi in illa proia, propitia divinitate, concedimus: ut ſic debeas agere, quemadmodum nobis poſſeſſor gratias tributis videatur exolvere. Deceſſorum bona exempla ſequere: à vitioſorum te imitatione disge: non putetur omnis conſuetudo probabilis. Cautum debet reddere, non ſequacem, error alie-. Prodit juſtitiæ culpam, qui ſequitur accuſatum. Sed illud melius eligitur, unde præſidentis opinio adminiſtratione laudatur. Reſpice quantis ſit provincia plena nobilibus. Habes qui & bene loquſ debeant, & derogare præſumant. Quia nulla poteſtas eſt quæ qualitatem famæ ſuæ de ore homipoſſit auferre. Contraque, fructus eſt, opinione prædicabili per confines ire provincias, & ibi inre veriſſimam laudem, ubi non imperas poteſtate. Additur, quod irremuneratum non relinqui-, ſi te egiſſe probabiliter audiamus. Horrere vitium, & principis mereris affectum. Voluntatem am in legibus habes: illis obtempera, & noſtra cognoſceris implere mandata.

CLXIV. *De officio Comitis Gothorum per ſingulas provincias.*

Um, Deo juvante, ſciamus Gothos vobiſcum habitare permixtos, ne qua inter conſortes, ut as- ſolet, indiſciplinatio naſceretur, neceſſarium duximus, illum ſublimem virum, bonis nobis mos hactenus comprobatum, ad vos Comitem deſtinare, qui ſecundum edicta noſtra inter duos hos litem debeat amputare: ſi quod etiam inter Gothum & Romanum natum fuerit fortaſſe neum, adhibito ſibi prudente Romano certamen poſſit æquabili ratione diſtringere. Inter duos n Romanos Romani audiant, quos per provincias dirigimus cognitores: ut unicuique ſua jura ſerven-

Digitized by Google

ſerventur, & ſub diverſitate judicum una juſtitia complectatur univerſos. Sic pace communi utræq; nationes, divinitate propitia, dulci ocio perfruantur. Scitote autem, unam nobis in omnibus æquabiliter eſſe caritatem: ſed ille ſe animo noſtro amplius commendare poterit, qui leges moderata voluntate dilexerit. Non amamus aliquid incivile, ſceleſtam ſuperbiam cum ſuis deteſtamur auctoribus. Violentos noſtra pietas execratur. In cauſa poſſint jura, non brachia. Nam cur eligant quærere violenta, qui præſentia probantur habere judicia? Ideo enim emolumenta judicibus damus, ideo tot officia diverſis largitatibus continemus, ut inter vos non ſinamus creſcere, quod poſſit ad odium pertinere. Unum vos amplectatur vivendi votum, quibus unum eſſe conſtat imperium. Audiat uterque populus, quod amamus. Romani vobis ſicut ſunt poſſeſſionibus vicini, ita ſint & caritate conjuncti. Vos autem Romani magno ſtudio Gothos diligere debetis, qui & in pace numeroſos vobis populos faciunt, & univerſam Remp. per bella defendunt. Itaq; deſtinato à nobis Judici vos convenit obedire: ut quicquid pro conſervandis legibus cenſuerit, modis omnibus impleatis: quatenus & noſtro imperio, & veſtræ utilitati ſatisfeciſſe videamini.

CLXV. *De officio Ducis Retiarum.*

QUanvis ſpectabilitatis honor unus eſſe videatur, nec in his aliquid aliud niſi tempus ſoleat anteferri, tamen rerum qualitate perpenſa multum his creditum videtur, quibus confinales populi deputantur. Quia non eſt tale pacatis regionibus jus dicere, quale ſuſpectis gentibus aſſidere: ubi non tantum vitia, quantum bella ſuſpecta ſunt, nec ſolum vox præconis inſonat, ſed turbarum crepitus frequenter inſultat. Retiæ nanque munimina ſunt Italiæ & clauſtra provinciæ. Quæ non immerito ſic appellata eſſe judicamus, quando contra feras & agreſtiſſimas gentes, velut quædam plagarum obſtacula, diſponuntur. Ibi enim impetus gentilis excipitur, & transmiſſis jaculis ſauciatur furibunda præſumptio. Sic gentilis impetus, veſtra venatio eſt, & ludo geritis, quod vos aſſidue feliciter egiſſe ſentitis. Ideoq; validum te ingenio ac viribus audientes, per illam Indictionem, Ducatum tibi credimus Retiarum: ut milites & in pace regas, & cum eis fines noſtros ſolemni alacritate circumeas. Quia non parvam rem tibi reſpicis fuiſſe commiſſam, quando tranquillitas regni noſtri tua creditur ſolicitudine cuſtodiri. Ita tamen, ut milites tibi commiſſi vivant cum provincialibus jure civili, nec inſoleſcat animus, qui ſe ſentit armatum: quia clypeus ille exercitus noſtri quietem debet præſtare Romanis. Quos ideo conſtat appoſitos, ut intus vita felicior ſecura libertate carpatur. Quapropter noſtro reſponde judicio, fide nobis & induſtria placiturus: ut nec gentiles ſine diſcuſſione ſuſcipias, nec noſtros ad gentes ſub incurioſitate transmittas. Ad neceſſitatem ſiquidem rarius venitur armorum, ubi ſuſcepta ſurreptio cuſtodiri poſſe ſentitur. Privilegia vero dignitatis tuæ noſtris tibi juſſionibus vindicabis.

CLXVI. *De Cura Palatii.*

AUla noſtra ſicut agnoſcitur peritis diſpoſitionibus inſtituta, ita doctorum in ea diligens debet eſſe cautela. Quando pulchritudo illa mirabilis, ſi ſubinde non reficitur, ſenectute obrepente vitiatur. Hæc noſtra ſunt oblectamenta, potentiæ imperii decora facies, teſtimonium præconiale regnorum: hæc legatis ſub admiratione monſtrantur, & prima fronte talis dominus eſſe creditur, quale ejus habitaculum comprobatur. Et ideo magna voluptas eſt prudentiſſimæ mentis, pulcherrima jugiter habitatione gaudere, & inter publicas curas animum ſeſſum reficere dulcedine fabricarum. Quas primum Cyclopes dicuntur ad antrorum modum ampliſſimas in Sicilia condidiſſe, poſtquam in cavernis montium Polyphemus ab Ulyſſe ſingularis oculi lugendam pertulerat orbitatem. Inde ad Italiam fabricandi peritia legitur fuiſſe translata. Ut quod tantis ac talibus inſtitutoribus inventum eſt, æmulatrix poſteritas in ſuum commodum cuſtodiret. Hinc eſt, quod ſublimitatem tuam ab illa Indictione curam palatii noſtri ſuſcipere debere cenſemus: ut & antiqua in nitorem priſtinum contineas, & nova ſimili antiquitate producas. Quia ſicut decorum corpus uno convenit colore veſtiri, ita nitor palatii ſimilis debet per univerſa membra diffundi. Atq; ſic poteris idoneus inveniri, ſi frequenter geometram legas Euclidem: ſi ſchemata ejus, mirabili varietate deſcripta, in tuæ mentis contemplatione condideris: ut in hora commonito famuletur tibi copioſa notitia. Archimedes quoq; ſubtiliſſimus exquiſitor cum Metrobio tibi ſemper aſſiſtant: ut ad nova reddaris paratiſſimus. Non enim tibi minima cura delegatur, quando animum noſtrum fabricandi ſtudio cupidiſſimum artis tuæ miniſterio probaris explere. Nam ſicubi aut civitatem reficimus, aut caſtellorum volumus fundare novitatem, vel ſi conſtruendi nobis prætorii amœnitas blandiatur, te ordinante ad oculos perducitur, quod nobis cogitantibus invenitur. Decorum magiſterium, propoſitum omnino glorioſum, in tam longas ætates mittere, unde te debeat poſteritas admirata laudare. Quicquid enim aut inſtructor parietum, aut ſculptor marmorum, aut æris fuſor, aut camerum rotator, aut gyploplaſtes, aut muſivarius ignorat, te prudenter interrogat: & tam magnus ille fabrilis exercitus ad tuum recurrit judicium, ne poſſit aliquid habere confuſum. Vide ergo quanta debet noſſe, qui poſſit tantos inſtruere. Recipis certe bonæ diſpenſationis tuæ uberrimum fructum, cum tu de illorum labore laudaris, ſi ab eis diligenter facta monſtraveris. Quapropter quicquid ad te pertinet, ita decenter, ita firmiter volumus explicari, ut ab opere Veterum ſola diſtet novitas fabricarum. Sed hæc poſſibilia facis, ſi dona noſtra nulla cupiditate ſuppreſſeris. Efficaciter enim imperat artifici, qui eum competenti non patitur commoditate fraudari. Manus larga artium nutrit ingenia, quando qui de victu non cogitat, perficere juſſa feſtinat. Illud quoque conſidera, qua gratificatione tracteris, ut aurea virga decoratus, inter obſequia numeroſa, ante pedes regios primus videaris incedere, vel ut ipſo teſtimonio vicinitatis noſtræ agnoſcamus tibi palatia commiſiſſe.

CLXVII. De

CLXVII. De officio Comitis formarum.

QUanvis Romuleæ fabricæ collatæ ſibi vix poſſint præcipuæ reperiri (quia totum admiratione noſcitur exquiſitum, quod ibi cernitur eſſe fundatum) tamen intereſſe arbitramur, quod utili- as neceſſaria gratificat, & quod pulchritudinis tantum cauſa commendat. Trajani Forum vel ſub aſſi- luitate videre miraculum eſt. Capitolia celſa conſcendere, hoc eſt humana ingenia ſuperata vidiſſe. ſed nunquid per ea vivitur, aut corporis ſalus aliqua inde delectatione recreatur? In Formis autem tomanis utrumq; præcipuum eſt, ut fabrica ſit mirabilis, & aquarum ſalubritas ſingularis. Quod enim illuc flumina, quaſi conſtructis montibus perducuntur, naturales credas alveos ſoliditates ſaxorum: quando tantus impetus fluminis, tot ſæculis firmiter potuit ſuſtineri. Cavati montes plerunq; ſubru- unt, meatus torrentium diſſipantur, & opus illud veterum non deſtruitur, ſi induſtria ſuffragante ſer- etur. Reſpiciamus certe, aquarum copia quantum Romanis mœnibus præſtat ornatum. Nam ther- arum illa pulchritudo quid eſſet, ſi dulciſſima quædam æquora non haberet? Currit aqua Virgo ſub delectatione puriſſima, quæ ideo ſic appellata creditur, quod nullis ſordibus polluatur. Nam cum aliæ luviarum nimietate terrena commixtione violentur, hæc aerem perpetuo ſerenum puriſſime labens nda mentitur. Quis poſſit talia ſermonibus idoneis explicare? Claudiam per tantam faſtigii molem ead Aventini caput eſſe perductam, ut cum ibi ex alto lapſa ceciderit, cacumen illud excel um, quaſi nam vallem irrigare videatur. Ægyptius Nilus certis temporibus creſcens per campos jacentes ſu- erducto diluvio aere ſereno turbulentus exæſtuat: ſed quanto pulchrius eſt, Claudiam Romanã per ot ſiccas montium ſummitates lavacris ac domibus liquores puriſſimos fiſtularum uberibus emiſi- ? & ita æqualiter fluere? ut nunquam ſe poſſit deſiderata ſubducere? Ille enim dum recedit, limus eſt: um venit inſperate, diluvium. Quis ergo famoſum Nilum urbis noſtræ fluminibus non æſtimet eſſe peratum? Quando ille incolas ſuos aut veniendo terret, aut recedendo deſtituit. Verum hæc non ſu- erflua commemoratione narravimus: ut poſſis advertere, qualis à te diligentia perquiratur, cui pul- ritudo tanta committitur. Qua de re, per Indictionem illam, Comitivam tibi Formarum ſub ma- ia deliberatione credidimus: ut ſummo ſtudio nitaris efficere, quod tantis ac talibus rebus videris pedire. In primis noxias arbores, quæ inferunt fabricarum ruinas, dum ſunt quidam mœnium im- ortabiles arietes, cenſemus radicitus amputari: quia nulla læſio removetur, cujus origo non tollitur. quid autẽ conficiente ſenio fuerit demolitum, pervigili claritate reparetur: ne creſcente defectu au- atur nobis cauſa diſpendii. Ductus aquæ fortuna tua eſt, dum incolumis eris, ſi illa ſolidaveris: tan- mq; apud nos proficis, quantum te illi ſtuduiſſe probaveris. Agat ergo peritia fideſq; tua, ut & con- uctio fabricæ illibata permaneat, & aquæ diſtributio nulla ſe cuſtodum venalitate ſubducat.

CLXVIII. De officio Præfecti vigilum urbis Romæ.

QUanvis nomen tuum ad civitatis te vigilias debeat excitare, ut poſſis implere, quod diceris: ta- men providentiæ noſtræ ſolita cautela non deſerit, niſi eos quos ad agendum deligimus, ad pa- adium quoq; ſuaviter invitemus. Quid eſt tibi pulchrius, quam in illa Urbe operam navanter im- ndere: diligentiæ tuæ ubi tales teſtes videntur aſſiſtere? Cautela quidem tua, mox ut adhibita fuerit, Patritiorum & Conſulum ora diſcurrit: vix te contigit aliquid ſolicite facere, & audis proceres n admiratione laudare. Mediocrem dignitatem regis, & in ſumma opinione verſaris. Cuſtos Ro- næ civitatis diceris, quando eam ab inteſtino hoſte defendis. Quapropter circa fures ſolicitus eſto: os ſi tibi leges punire minime præcipiunt, tamen eos indagandi licentiam contulerunt: eredout mvis eſſent raptores deteſtabiles, tamen quia dicebantur Romani, majori eos ſubderent dignita- ltere igitur per Indictionem illam Præfecturæ Vigilis dignitate. Horror tibi pœnarum ademptus non poteſtas: nam lex à quo velit malos capi, ipſum cenſuit plus timeri. Eris ſecuritas ſoporanti- , munimen domorum, tutela clauſtrorum, diſcuſſor obſcurus, arbiter ſilentioſus, cui fallere inſidi- es fas eſt, & decipere gloria. Actus tuus venatio nocturna eſt, quæ miro modo, ſi non cernitur, tunc ctur. Furta magis in furibus facis, dum illos circumvenire niteris, quos omnibus illudere poſſe noſcis. Præſtigii genus eſt, quod agitis, ut latronum verſutias irretire poſſitis. Facilius enim æſti- nus, Sphingis ænigmata comprehendi potuiſſe, quam raptoris fugacem præſentiam reperire. Ille unſpectus ad omnia, inſtabilis ad ventura, trepidus ad inſidias, quemadmodum poteſt capi, qui re venti, nullo ſitu cernitur convinci? Vigila impiger cum nocturnis avibus: nox tibi pandat aſpe- : & ſicut illæ reperiunt in obſcuris cibum, ita tu poſſis invenire præconium. Eſto nunc ad injuncta itus. Venalitas tibi non adimat, quod concedit induſtria. Nam licet hæc ſub profunda caligine antur geri, nullus tamen actus eſt, qui poſſit abſcondi. Privilegia quoque tua, vel officii deputati oſtra tibi auctoritate rationabiliter vendicabis. Quia neceſſe eſt, in tam magna civitate per diver- udices agi, quod ab uno non poteſt explicari.

CLXIX. De officio præfecti Vigilum urbis † Ravennatis.

† Ravennæ.

QUanvis dignitate magni nominis prima fronte decoreris (quia non potuit Antiquorum pruden- ria ſumma imaq; ſimili appellatione cenſere: ne ſplendorem, quem ſummis dabat, alterius vilita- illucret) tamen hinc intelligitur, quid ſentire Majorum potuiſſet auctoritas, quando Præfectos libus appellare voluere, qui pro generali quiete diſcurrunt. Tibi enim commiſſa eſt fortunarum ritas, civitatis ornatus, utilitas omnium, ſcilicet, ut circa domeſticos craſſatores bellum pacatum res, ſi quem civium lædendũ eſſe ſentires. Cuſtodi fortunas omnium. Securus ſomnus te vigilante

carpi-

carpitur, & moleſtia nulla ſentitur. In pace poſitus ſumis de nocturno fure victoriam. Tuis laureis mane civitas defenſa lætatur: quæ dum captos reſpicit, tuoc ſe occulto hoſte caruiſſe cognoſcit. Quotidie triumphas, ſi bene vigilas. Et cum rara ſit gloria bellici certaminis, tibi jugiter latronibus famulatur inventis. Ob ducatum nimia civium affectione ſuſceptum, aſſumes prædones inquirere, quos per ſe dominus non valet invenire: & duplici ratione beneficus, aut futura furta prohibes, aut commiſſa concludis. Nonne iſta quædam eſt ineffabilis gratia civitatis unum in ſe ſuſcipere, quod videt omnibus expedire? Merito tibi glorioſum nomen Præfecti, prudens Antiquitas depuravit: quia illud facere non poterat, niſi qui cives à ſuis commodis plus amabat. Officium quoq; tuum non parvo conſtat munere ſublevatum, quando & ipſis momenti jura dilata ſunt, qui pro ſecuritate civium militare noſcuntur. Quæ cum ita ſint, Præfecturam tibi Vigilum, per illam Indictionem, delectati in tua opinione concedimus. Ita ut & curam hujus dignitatis, & privilegia tibi competentia modis omnibus exequaris. Sed quanvis nomen odioſiſſimum furum generalis perſequatur aſſenſus, tamen quia de effuſione humani ſanguinis agitur, nihil ſubitum aut indeliberatum jubemus aſſumi. Modeſtiam ſequere, qui damnas audaciam: cootinentiam dilige, qui furta condemnas. Ad geſta perducti audiantur aliquid pro ſalute dicturi. Quoniam quicquid non diſcutitur, juſtitia non putatur. Convictis vero atque confeſſis, quæ ſunt decreta, ſerventur: quando crudele nil efficit, qui ſequitur leges.

CLXX. De Comitiva portus Vrbis Romæ.

DElitioſa magis quam laborioſa militia eſt, in portu Romano Comitivæ gerere dignitatem. Illic enim copioſus navium proſpectatur adventus. Illic veligerum mare peregrinos populos cum diverſarum provinciarum merce transmittit, & inter tot Spectacula dulcium rerum commodum tuum eſt, venientes evaſiſſe periculum. His primum faucibus Romanæ deliciæ ſentiuntur, & undis Tyberinis, quaſi per alveum vadunt, quæ ad commercia civitatis aſcendunt. Bene inventa dignitas, quæ copias videtur ornare Romanas. Nam quid elegantius poteſt agi, quam unde probatur populus ille ſatiari? O inventa Majorum! ô exquiſita prudentum! ut quia longius à litore Roma videbatur poſita, inde magis eſſe inciperet, ubi decorũ ingreſſum navium poſſideret. Duo quippe Tyberini alvei meatus ornatiſſimas civitates, tanquam duo lumina ſuſceperunt: ne vacaret à gratia quod tantæ urbi miniſtrabat expenſas. Eximia ergo res tibi committitur, ſi moderate peragatur. Tu copiam facis, dum ingredientes juſte tractaveris. Avara manus portum claudit, & quum digitos attrahit, navium ſimul vela concludit. Merito enim illa mercatores cuncti refugiunt, quæ ſibi diſpendia eſſe cognoſcunt. Quapropter adverſus ibi ventus eſt, immoderata præſumptio. Nam placidum mare damnat, qui undas cupiditatis exaggerat. Unusquiſque pro ſolemnitate commonitus offerat voluntarium munus. Xenia ſunt enim iſta, noo debita. A paucis accipit, qui nimium quærit: & ſibi ipſi mittit vitæ munera, quî moderatur oblata. Sit tibi ergo cura præcipua, non ſolum te abſtinere, verumetiam cohibere præſumentium manus. *Quia non eſt leve, in illa ubertate delinquere, quam decet cunctos inſidenter optare. Quocirca per Indictiooem illam Comitivæ Portus te honore decoramus. Ut ſicut dignitas dulces delitias adminiſtrat, ita & tu honori opinionem laudabilem derelinquas.

*Forte ſic: non eſt leve in ubertate non delinquere.

CLXXI. De officio Tribuni voluptatum.

QUanvis artes lubricæ honeſtis moribus ſint remotæ, & hiſtrionum vita vaga videatur efferri poſſe licentia, tamen moderatrix providit Antiquitas: ut in totum non efflue rent, cum & ipſæ judicem ſuſtinerent. Adminiſtranda eſt enim ſub quadam diſciplina exhibitio voluptatum. Teneat ſcenicos, ſi ooo verus, vel umbratilis ordo judicii. Temperentur & hæc legum qualitate negocia, quaſi boneſtas imperet inhoneſtis, & quibusdam regulis vivant, qui viam rectæ converſationis ignorant. Student enim illi non tantum jucunditati ſuæ, quantum alienæ lætitiæ: & conditione perverſa cum dominatum ſuis corporibus tradunt, ſervire potius animas compulerunt. Dignum fuit ergo moderatorem ſuſcipere, qui ſe neſciunt juridica moderatione tractare. Locus quippe tuus his gregibus hominum veluti quidam tutor eſt poſitus. Nam ſicut illi ætates teneras adhibita cautela cuſtodiunt, ſic à te voluptates fervidæ impenſa maturitate frenandæ ſunt. Age bonis inſtitutis, quod nimia prudentia conſtat inveoiſſe Majores. Leve deſiderium, & ſi verecundia ooo cohibet, diſtrictio prædicta modificet. Agantur Spectacula ſuis conſuetudinibus ordinata: quia nec illi poſſunt invenire gratiam, niſi imitati fuerint aliquam diſciplinam. Quapropter Tribunum te Voluptatum per illam Indictionem noſtra facit electio: ut omnia ſic agas, quemadmodum tibi vota civitatis adjungas. Ne quod ad lætitiam conſtat inventum, tuis temporibus ad culpas videatur fuiſſe transmiſſum. Cum fama diminutis ſalva tua opinione verſare. Caſtitatem dilige, cui ſubjacent proſtitutæ: ut magna laude dicatur: virtutibus ſtuduit, qui voluptatibus miſcebatur. Optamus enim, ut per ludicram adminiſtratiooem ad ſeriam pervenias dignitatem.

CLXXII. De Officio Defenſoris cujuslibet civitatis.

SI ad cujuslibet negocium peragendum talis eligitur, qui conſilio & gravitate laudetur, quanto eo præſtantior eſſe debet, qui ſuſcipit negocia civitatis? Nam ſi periculum eſt unum decipere, quod erit imparem taotorum judiciorum extitiſſe? Cauſa enim multorum benè acta nobilitat, quando totũ bono propoſito agere creditur, qui generalibus deſideriis adeſſe ſentitur. Defenſorem te itaq; illius civitatis, per Indictionẽ illam, civium tuorũ ſupplicatione permota, oostra concedit auctoritas: ut nil

vænale

…rnale, nil improbum facere velis, qui tali nomine nuncuparis. Commercia civibus, ſecundum tem…orum qualitatem æquabili moderatione diſpone. Definita ſerva, quæ juſſeris. Quia non eſt labor …endendi ſummas includere, niſi ſtatuta pretia caſtiſſime cuſtodire. Imples enim re vera boni defen…oris officium, ſi cives tuos nec legibus patiaris opprimi, nec caritate conſumi.

CLXXIII. De officio Curatoris civitatis.

Quamvis per ſe honorabilis habeatur, qui vel minimam ſolicitudinem civitati propriæ videtur impendere: & inter ſuos magna reverentia perfruatur, qui cives ſe amare profeſſus eſt: tamen indubitatus honor eſt, qui noſtra electione confertur. Quia prædictus bonis inſtitu…s creditur, cui aliquid principis auctoritate delegatur. Et ideo ab Indictione illa illius civitatis cu…m ad te volumus pertinere. Ut laudabiles ordines Curiæ ſapienter gubernes: moderata pretia …ipſis, quorum intereſt, facias cuſtodiri. Non ſit merces in poteſtate ſola vendentium: æquabili…s grata cuſtodiatur in omnibus. Opulentiſſima ſiquidem & hinc gratia civium colligitur, ſi pretia …ib moderatione ſerventur. Ut vere Curatoris impleas officium, cum tibi ſolicitudo fuerit de utili…te cunctorum. Conſuetudines autem tibi ex noſtra auctoritate defende, quas in eodem loco tuos …onſtat habuiſſe Majores.

CLXXIV. De officio Comitivæ Romanæ.

…t cauſis domibus ac munitis inſidiari ſolet nequiſſimum votum, quanto magis in Romana ci…vitate videtur illici, qui in plateis pretioſum reperit, quod poſſit auferri? Nam quidam popu…s copioſiſſimus ſtatuarum, greges etiam abundantiſſimi equorum, tali ſunt cautela ſervandi, quali cura videntur affixi. Ubi, ſi eſſet humanis rebus ulla conſideratio, Romanam pulchritudinem …n vigiliæ, ſed ſola deberet reverentia cuſtodire. Quid dicamus marmora metallis & arte pretioſa? …æ ſi vacet eripere, rara manus eſt, quæ poſſit à talibus abſtinere. Ubi ſunt expoſita, quæ facere …tuerunt divitiæ generales, & labor mundi? Quem inter iſta deceat eſſe negligentem? Quis in …uſa tali patitur eſſe vænalis, quando graviſſimum damnum poteſt fieri in pulchritudine ſingulari? …uare per Indictionem illam Comitivæ Romanæ, cum privilegiis & juſtis commodis ſuis, tibi con…dimus dignitatem. Ut fideli ſtudio, magnoque niſu, quæras improbas manus, & inſidiantes aut …ivatorum fortunis, aut mœnibus ad tuum facias venire judicium, & rei veritate diſcuſſa congruam …beant de legibus ultionem. Quia juſte tales perſequitur publicus dolor, qui decorem Veterum …dant, detruncatione membrorum: faciuntque illa in monumentis publicis, quæ debent pati. …ilicium tuum & milites conſuetos noctibus potius invigilare compelle: in die autem civitas ſe ipſa …ſtodit. Vigilans enim ſtudio non indiget alieno. Furta quidem perſuadent: ſed tunc præſumptus …ile capitur, cum cuſtos minime ſupervenire ſentitur. Statuæ nec in toto mutæ ſunt: quando à …ribus percuſſæ cuſtodes videntur tinnitibus admonere. Proinde diligentiam tuam devotione …dabili ſentiamus: ut cui nunc laborioſos faſces injungimus, ſecuros honores poſtea conferamus.

CLXXV. De officio Comitivæ Ravennatis.

…I æſtimanda eſt dignitas ex labore, ſi laudabilis ſolicitudo actuum publicorum parit gratiam li…beraliter ſervienti: ſumma gratificatione locus tuus habendus eſt, qui ſuis neceſſitatibus proba…adimere noſtris ordinationibus tarditatem. Quis enim neſciat, quantam copiam navium leviter …ocures admonitus? A dignitatibus Palatii noſtri vix in evectionibus ſcribitur, & jam à te ſumma …eritate completur. Nam inter dimiſſorum feſtinationes anxias vix ſufficit alter advertere, quod …ivaciter contingit implere. Negociatorum operas conſuetas nec nimias exigas, nec vænalitate …elinquas. Sit modus, qui non poteſt gravare laborantes. Ut cum res querioſas ſine querimo…s egeris, majora de noſtro examine merearis. Proinde Comitivam Ravennatem per illam Indi…onem tibi ſerenitas noſtra concedit: ut dignitatis tuæ privilegia ſubeas & labores. Officium tuum …uitatis conſideratione moderare. Semper enim & præſtandi & lædendi cauſas invenit, qui pu…cis actionibus adhibetur. Sed quantum adminiſtratio tua inter mediocres agitur, tanta debet …ualitate trutinari: quia illum potius expedit tenere menſuram, qui defectam noſcitur gubernare …ſtantiam. Idonei damna vix ſentiunt, tenues autem levi diſpendio vulnerantur: quando vel me…cri injuria totum videtur amittere, qui exiguum cognoſcitur poſſidere.

CLXXVI. De Fabricis & Architectis.

Theod. Rex Præfecto urbis.

…Omanæ fabricæ decus peritum convenit habere cuſtodem: ut illa mirabilis ſylva mœnium dili…gentia ſubveniente ſervetur, & moderna facies operis affabris diſpoſitionibus conſtruatur. Hoc …m ſtudio largitas noſtra non cedit, ut & facta Veterum excluſis defectibus innovemus, & nova …uſtatis gloria veſtiamus. Proinde illum illuſtris magnitudo tua Romanis arcibus ab illa Indictio…latum architectum eſſe cognoſcat. Et quia juſtis commodis ſtudia conſtat artium nutrienda: ad …n volum' pertinere, quicquid deceſſores ejus conſtat rationabiliter conſecutos. Videbit profecto …iora, quam legit: pulchriora, quam cogitare potuit; ſtatuas illas auctorum ſuorum, ſcilic. adhuc …a retinentes: ut quam diu laudabilium perſonarum opinio ſupereſſe, tam diu & ſimilitudinem …e ſubſtantiæ imago corporis cuſtodiret. conſpiciet expreſſas in ære venas, niſu quoſdā muſculos

tumentes, nervos quaſi gradu tenſos, & ſic hominem fuſum in diverſas ſimilitudines, ut credas potius eſſe generatum. Has primum Tuſci in Italia inveniſſe referuntur, quas amplexa poſteritas pene parem populum urbi dedit, quam natura procreavit. Mirabitur formis equinis ſigna etiam ineſſe fervoris. Criſpatis enim naribus, ac rotundis, conſtrictis membris, auribus remulſis, credet forſitan curſus appetere, cum ſe metalla noverit non movere. Quid dicamus columnarum junceam proceritatem? moles illas ſublimiſſimas fabricarum, quaſi quibusdam erectis haſtilibus contineri, & ſubſtantiæ qualitate concavis canalibus excavatas: ut magis ipſas æſtimes fuiſſe transfuſas: alias ceris judices factum, quod metallis duriſſimis videas expolitum: marmorum juncturas, venas dicas eſſe genitales: ubi dum falluntur oculi, laus probatur creviſſe miraculis. Ferunt priſci ſæculi narratores, fabricarum ſeptem tantum terris attributa miracula. Epheſi Dianæ templum. Regis Mauſoli pulcherrimum monumentum, à quo & Mauſolæa dicta ſunt. Rhodi Solis æneum ſignum, quod Coloſſus vocatur. Jovis Olympici ſimulachrum, quod Phidias primus artificum ſumma elegantia ebore auroque formavit. Cyri Medorum Regis domus, quam Memnon arte prodiga illigatis auro lapidibus fabricavit. Babyloniæ muri, quos Semiramis Regina latere cocto, ſulphure, ferroque conſtruxit. Pyramides in Ægypto, quarum in ſuo ſtatu ſe umbra conſumens, ultra conſtructionis ſpatia nulla parte reſpicitur. Sed quis illa ulterius præcipua putabit, cum in una Urbe tot ſtupenda conſpexerit? Habuerunt honores, quia præceſſerunt tempore: & in rudi ſæculo quicquid emerſiſſet novum, per ora hominum jure ferebatur eximium. Nunc autem poteſt eſſe veridicum, ſi univerſa Roma dicatur eſſe miraculum. Quapropter talia virum peritiſſimum ſuſcipere decet: ne inter illa nimis ingenioſa priſcorum ipſe videatur eſſe metallicus, & intelligere non poſſit, quæ in illis artifex Antiquitas, ut ſentirentur, effecit. Et ideo det operam libris Antiquorum, inſtructionibus vacet: ne quid ab illis ſciat minus, in quorum locum cognoſcitur ſurrogatus.

CLXXVII. De officio Comitis Inſulæ† Curritanæ & Celſinæ.

† Turritanæ, al. Curmitanæ.

CONſtat plerumque bene poſſe agi, ubi non defuerit perſona monitoris. Omnia enim ſine Priore confuſa ſunt, & dum unusquisque ſecundum voluntatem ſuam cogitat vivere, regulam cognoſcitur omittere diſciplinæ. Itaque antiquæ conſuetudinis morem ſecuti, Curritanæ & Celſinæ inſulis te judicem, per illam Indictionem, noſtra cedit auctoritas. Juſtum eſt enim, ut qui à reliquorum hominum ſunt converſatione diviſi, ad habitationes eorum vadat, qui eos probabili ratione componat. Ne quædam ſit neceſſitas injuſtitiæ, communes actus longe poſitos ignoraſſe. Habetis igitur ſupradicti, qui inter vos emergentes cauſas & audire debeat, & finire, & ſi quid etiam fuerit à noſtra pietate decretum, eodem commonente, peragite. Quia erroribus locus tollitur, quando vobis, cui debeatis obedire declaratur. Quem credimus ita bonis actibus ſtudere, ut augmenta noſtræ gratiæ poſſit accipere. Neceſſe eſt enim, ut à nobis remunerationem ſumat, ſi vobis, quæ ſunt profutura, diſponat.

CLXXVIII. De officio Præfecti calcis.

GLorioſum opus eſt ſervienti, unde Romana civitas probatur ornari: dum tantum quis apud nos proficit, quantum prodeſſe Urbi proprio labore conſtiterit. Dubium non eſt, coctilem calcem, quæ eſt nivibus concolor, ſpongiis levior, inſtrumentum eſſe maximum fabricarum. Hæc quantum ignis aduſtione ſolvitur, tantum exinde parietum firmitas roboratur: petra ſolubilis, ſaxea mollicies, arenaeius lapis: qui tunc potius accenditur, quando aquis copioſiſſimis irrigatur: ſine quo nec ſaxa fixa ſunt, nec arenarum minuta ſolidantur. Et ideo majus ſtudium meretur accipere, quod primum locum in Romanis mœnibus noſcitur obtinere. Quocirca induſtriam tuam, multorum ſermone celebratam, ad coctionem diſtributionemque calcis, ab Indictione illa, noſtra præponit auctoritas. Ut tam publicis, quam privatis fabricis abunde procurata ſufficiat: & ad ædificandum cunctorum animi concitentur, dum viderint paratum eſſe quod quæritur. Privilegia vero loci tui noſtris juſſionibus rationabiliter vendicabis. Ut majora mereri poſſis, ſi bene tibi delegata compleveris.

CLXXIX. De armorum factoribus.

COnſidera quod ſuſcipis, & intelliges locum te dare non debere peccatis. Arma enim bene conſtruere, eſt ſalutem velle omnium cuſtodire. Quia prima facie ipſis terretur inimicus, & incipit animo cedere, ſi ſe cognoſcit ſimilia non habere. Atque ideo ab Indictione illa militibus te & fabris armorum, invitati morum tuorum opinione, præfecimus. Ut tale opus ab artificibus exigas, quale nobis placere poſſe cognoſcis. Securitas te noſtræ non induat abſentiæ: Quicquid feceris, nos videmus, qui uſu ipſo ſubtiliſſimæ perquiſitionis & errores artificum poſſumus prima fronte reprehendere, & laudabiliter operata judicare. Vide ergo qua diligentia, quo ſtudio ſit faciendum, quod ad noſtrum venturum conſtat examen. Age itaque, ut nulla te vænalitas, nulla culpa demergat. Quia veniale eſſe non poteſt, quod in tali cauſa delinquitur: ne inde puniaris, de qua parte peccaveris. Opus quod mortem generat & ſalutem, interitus peccantium, cuſtodia bonorum, contra improbos neceſſarium ſemper auxilium. Hoc primum Phoroneus Junoni dicitur obtuliſſe: ut inventum ſuum numinis, ut putabant, auſpicio conſecrarent. Hæc in bello neceſſaria, in pace decora ſunt. Hæc denique imbecilles fragilesque mortales cunctis belluis efficit fortiores.

Digitized by Google

CLXXX. Super eodem.

Theodericus Rex Præpoſito.

MUltorum inſinuatione comperimus, illum probis moribus inſtitutum commiſſa ſibi poſſe fideliter expedire. Icirco illuſtris magnitudo veſtra nos eum eligiſſe cognoſcat: ut & militibus præſit ſecundum morem priſtinum, & artificibus jubere poſſit armorum: quatenus conſuetudines ſuas ſic eleganter adimpleant, ut nulla in eis inveniri poſſit offenſio. Quia licet ubique culpa lædat, hinc tamen graviter percutit, ſi bellorum inſtrumenta neglexerit. Proditionis quippe inſtar eſt, exercitui ſubtrahere, quod eum conſtat armare. Quibus conſuetudines ſuas providentia veſtra deputabit: ut dum illis victualium lex tollitur, neceſſaria vivacius exigantur.

CLXXXI. De binorum & ternorum exactione per judicem.

AD genium dignitatis tuæ credimus pertinere, ſi competentia tibi videamur injungere. Quia tanto quis gratior redditur, quanto parendi cauſas amplius ſuſcepiſſe monſtratur. Et ideo Binorum & Ternorum titulos, quos à provincialibus exigi priſca decrevit auctoritas, per illam Indictionem, officio tuo procurante, ad ſcrinia Comitis Sacrarum Largitionum tranſmittere maturabis: ita ut omnis quantitas intra Cal. Martiarum diem ſolemniter impleatur. Ne de proprio reddere cogaris, quod procurare neglexeris. Tuam enim tetigiſſet injuriam, ſi alter eos titulos videretur exigere, quos ad te præceperunt leges ſanctiſſimæ pertinere.

CLXXXII. De binorum & ternorum exactione per officium.

QVanvis priſca conſuetudo, Binorum & Ternorum exactionem ad te juſſerit pertinere, tamen ne te multiplex occupatio prægravaret, & impedimenta tibi faceret ſolicitudo geminata, illũ illum Scriniarios officii noſtri duximus deſtinandos: ut tibi officioq; tuo debeant ũnire, quanus cum eorum ſolatio intra Cal. Martiarum diem ad illuſtrem virum illum Comitem Sacrarum Largitionum ſolmenis quantitas deferatur: Ne opinionis publicæ reus efficiaris, ſi Largitiones Sacras per moram aliquam putaveris eſſe tardandas. Ita ut te excipiendum eſſe non æſtimes, quem os credidimus adjuvandum. Nam ſi quid minus fuerit, quam oportebat, illatum, de tuis hoc noris facultatibus eruendum.

CLXXXIII. De Vicarioportus.

BEneficia nôſtra gratiæ tuæ ſpecialiter damus, ſi te agere commiſſa rationabiliter approbemus. Nec enim irremuneratus jaces, ſi & populos peregrinos prudenter excipias, & noſtrorum commercia moderata æqualitate componas. Nam licet ubique neceſſaria ſit prudentia, in hac potius ione videtur accommoda: quando inter tuos populos naſcuntur ſemper certamina, niſi fuerit titia cuſtodita. Quapropter arte placandi ſunt, qui mores afferunt ſimillimos ventis, quorum i prius animi temperentur, in contemptum maximum nativa facilitate proſiliunt. Qua de re motiæ tuæ ſama provocati, curas illius portus, per illam Indictionem te habere cenſemus. Ut omnia uum titulum pertinentia ſic agas, quemadmodum ad meliora pervenias. In parvis enim diſci-, cui potiora præſtentur.

CLXXXIV. De officio Principis Dalmatiarum.

MAgna inter collegas ſuos prærogativa decoratur, quiſquis gerit militiam nomine Principatus. Cognoſcitur enim agere locum primarium, quando in rebus humanis magna pars homin afferit excellentiam dignitatum. Hoc etiam tui loci probatur exemplo, ſine quo nec ſecrei præſtatur acceſſus, nec oſculationis pompa peragitur, totuſque ille judicis genius, ita tibi leus probatur creditus, ut ſine te nequeat eſſe perfectus. Comiti quidem provinciarum poteſtas a eſt, ſed tibi judex ipſe commiſſus eſt. Tu vitam tenes improbis minantem: tu diſciplinam r jura cuſtodis: tibi inſolentiam perorantis fas eſt diſtringere, quam præſuli non licet vindie: geſta quinetiam totius actus te ſubſcribente complentur, & conſenſus tuus quæritur, poſtm voluntas judicis explicatur. Age, ut qui talibus præponeris, ea impleſſe merito ſentiaris. ue per Indictionem illam, ad illam te provinciam jubemus excurrere: ut mixtus judicis officompetentia loco tuo peragas: & qui Princeps à nobis egrederis, nullis vilitatibus accuſeris. erentiſſimum enim te omnibus facis, ſi quod de nomine tuo creditur, & in moribus ſentiatur.

CLXXXV. De Comitiva honorum ſecundi ordinis diverſarum civitatum.

Eculi hujus honor humanæ mentis eſt manifeſta probatio: quia libertas animi voluntatem ropriam ſemper oſtendit, dum ſe contemnit occulere, qui ſibi alios cognoverit ſubjacere.

Sed humanæ mentia felix illa conditio eſt, quæ arbitrium provectionis ſuæ intra terminum moderationis includit, & ſic peragit dignitatis breviſſimum ſpatium, ut univerſis temporibus reddatur acceptus. Quapropter interdum Judices ad blanda deſcendite. Labotioſum quidem, ſed non eſt impoſſibile, juſtitiam ſuadere mortalibus, quam ita cunctorum ſenſibus beneficium divinitatis attribuit, ut & qui neſciunt juta, rationem tamen veritatis agnoſcant. Neceſſe eſt enim, ut quod à natura conceditur, ſubmonente iterum eadem ſuaviter audiatur. Et ideo non laboretis populis imponere, quod eos conſtat ex propria voluntate ſentire. Facile enim ſequuntur veſtigia verbi alieni, qui ſe poſſe credunt monitione compelli. Propterea per illam Indictionem in illa civitate Comitivæ honorem Seeūndi Ordinis tibi, propitia divinitate, largimur: ut & cives commiſſos æquitate regas, & publicarum ordinationum juſſiones conſtanter adimpleas: quatenus tibi meliora præſtemus, quando te probabilitet egiſſe præſentia, ſentiemus.

CLXXXVI. De honoratis poſſeſſoribus & curialibus.

UTile eſt unum ſemper eligere, cui reliqni debeant obedire: quia ſi voluntas diverſorum vaga relinquitur, confuſio, eulparum amiea, generatur. Itaque civitatis veſtræ Comitivam per Indictionem illsm nos illi largitos fuiſſe noveritis, cui ſalubetrimam patientiam commodate: ut cauſis veſtris ferat temedium, & juſſionibus publicis procuret effectum: ſcituri, quod ſi quis probabili devotione tractaverit, ſimilia de noſtris ſenſibus haud irrite poſtulabit.

CLXXXVII. De officio Comitis militum.

GRatum vobis eſſe confidimus, quando militiæ noſtræ judiees deſtinamus: quia tunc ordines noſtros agitis, quoties vobis non defuerit præſentia judicantis. Relativa iſta intellectui ſunt nomina, ſi præſulem ademeris, militem non relinquis: apparitio enim tollitur, quoties qui jubere poterat, abtogatur. Vobis ergo aptum credimus, dum ad vos dirigimus dignitates, & tamdiu vos militare facimus, donec judices deſtinamus: nec iſtud leve credatis beneficium, ut eum voa ſeitis obſequium, vobis nceurrat electio cognitotum. Et ideo per Indictionem illam, illum Comitem militiæ veſtræ cognoſeite deſtinatum. Quem ita acturum eſſe putamus, tam in cauſis publicis, quam privatis, ut eum laus optsta comitetur. Cui devotionem juſtiſſimam commodantes, his quæ vobis præeeperit, ſolemniter obedite: quia reverentiam noſtram honotatam eſſe credimus, ſi bene habitos noſtros judices ſentiamus.

CLXXXVIII. De cuſtodiendis portis civitatis.

NUllatenus de ejus fide dubitatnt, qui ad cuſtodiam eivitatis eligitur: quia probatæ conſcientiæ conſtat eſſe credendum, quod fuerit pto ſecuritate multorum. Atque ideo curam portæ illius civitatis noſtra tibi auctoritate coneedimus: ut improborum non pateat adventibus, & bonorum non retardet acceſſus. Nam ſi porta ſemper obſerata ſit, inſtar eſt cateetis: ſi itetum jugiter pandatur, mnrorum nil ptodeſt habere munimina. Sit ergò utrunque moderatum: ut & cuſtodiæ nocturnæ ſatisfacias, & ineompetenter eam claudere non præſumas. Eris nimirum via civium, & ingreſſus mercium ſingularum, amicus ſimul copiæ, quam optas intrare. Stude ergo, eum alimoniis invitate venientes. Non tibi quod deſpiciatur eſt creditum. Quibuſdam faucibus civitatis præponeris, qui ingredientibus victualibus præeſſe monſtraris. Quod te opottet ſine querela perficete: ut in parvis agnoſcete poſſimus, cui majora credete debeamus.

CLXXXIX. De Tribuno provinciarum.

ÆQuitati eonvenit, ut unusquisque ad fructum militiæ emenſo tempore debeat pervenire, & laboris recipiat præmium pro compenſatione meritorum. Unde quia priſcæ conſuetudinis ratio perſuadet, ut à nobis debeat deſignari, qui à vobis Tribunus eſſe mercatur, ideo hac auctoritate cenſemus, ut ille quem locus videtur expoſcere, vobis in ſuptadicto honore præſideat: quatenus eum ad tempus venerit eonſtitutum, optato honore potiatur. Divina ſunt iſta judicia, non humana: ut quem ſuperna ad tempus debitum opus voluerunt petduçere, merito videatut & laboris ſui ptæmia ſuſcepiſſe. Excubiarum ſuarum igitur eompetentia privilegia conſequatur. Quia nullum emolumento conſueto fraudari deſideramus, quem ſine culpis ad primatum venite cognoſcimus. Quapropter illi, pro utilitate publica diſponenti, modis omnibus obedite: quoniam partem judicis habent priores, quando ab ipſis requiritur, ſi quid à vobis inſolentius excedatur.

CXC. De principatu urbis Roma, & dignitate officii Comitiaci.

CUm in urbe Roma plurima fieri cenſeamus, & neceſſe ſit ibi poteſtatem eſſe Comitiaci officiī, ut utilitates publicæ videantur impleri, noſtro mote proſpeximus, ut quia prineipem noſtrum eatdinalem obſequiis noſtris deeſſe non patimur, tu ejus locum vicarii nomine in urbe Romana ſolemniter debeas continete. Quatenus & ille primatus ſui labotibus perfruatur, & tu in

alteriua

alterius honore poſſis diſcere, quod in tuo debeas feliciter exhibere. Si quos etiam Comiriacorum ad Comitatum judicaveris eſſe dirigendos, conſulens obſequio noſtro, tuo ſubjacebit arbitrio. Eos autem, quos retinendos putaveris, indulta ſecuritate potiantur. Ita tamen, ut viciſſim omnia modereris: quatenus nec excubantes continuus labor atterat, nec ſegnes iterum rubigo ocii fugienda conſumat.

CXCI. De moneta.

OMnis quidem utilitas publica fideli debet actione compleri: quia totum vitioſum geritur, ubi conſcientiæ puritas non habetur: tamen omnino monetæ debet integritas quæri, ubi & vultus noſter imprimitur, & generalis utilitas invenitur. Quidnam erit tutum, ſi in noſtra peccetur effigie? & quam ſubjectus corde venerari debet, manu ſacrilega violare feſtinet? Additur, quod venalitas cuncta diſſolvitur, ſi victualia metalla vitiantur: quando neceſſe eſt reſpui, quod in mercimoniis corruptum videtur offerri. Quis ergo patiatur, unius eſſe commodum diſpendia ſceleſta cunctorum: ut deteſtabile vitium venire poſſit ad pretium? Sit mundum, quod ad formam noſtræ ſerenitatis adducitur. Claritas regia nil admittit inſectum. Nam ſi vultus cujuslibet ſyncero colore depingitur, multo juſtius metallorum puritate principalis gratia cuſtoditur. Auri flamma nulla injuria permixtionis albeſcat, argenti color gratia candoris arrideat, æris rubor in nativa qualitate permaneat. Nam ſi unum lædere, legibus putatur eſſe damnandum, quid ille mereri poterit, qui in tantam hominum numeroſitatem peccaverit? Pondus quinetiam, conſtitutum denariis, præcipimus debere ſervari, qui olim tam penſo, quam numero vendebantur: unde verborum vocabula competenter ab origine trahens compendium & diſpendium pulchre vocitavit Antiquitas. Pecunia enim à pecudis tergo nominata. Gallis auctoribus, ſine aliquo adhuc ſigno ad metalla translata eſt. Quam non ſinimus fœculenta permixtione fieri contemptibilem, ne iterum in antiquam cognoſcatur redire vilitatem. Proinde te, cujus nobis laudata eſt integritas actionis, ab illa Indictione per juge quinquennium monetæ curam habere præcipimus, quam Servius Rex in ære primum impreſſiſſe perhibetur: ita ut tuo periculo non dubites quæri, ſi quid in illa fraudis potuerit inveniri. Nam ſicut caſus aſperos ſubibis, ſi quid fortaſſe deliqueris, ita irremuneratum non relinquimus, ſi te egiſſe inculpabiliter ſenſerimus.

CXCII. De officio Legatorum gentium diverſarum.

QVis dubitet, utilitatis publicæ intereſſe rationi, ut quibus uos conſtat dona conferre, nullam videantur itineris moleſtiam ſuſtinere? quando nec vobis morarum detrimenta faciunt, & illi bene habitos fuiſſe cognoſcunt. Atque ideo humanitatem ſubter annexam, vel ad equos definitum illius gentis legatis ſine aliqua tarditate præſtabitis, quatenus ad ſedes ſuas irremunerati non debeant pervenire. Quia feſtinantibus gratior eſt celeritas in redeundo, quam quælibet munerum magnitudo.

CXCII. De honore Spectabilitatis.

OPtamus nobis, Deo auxiliante, ſubjectos varia dignitatum prærogativa gloriari: deſideramus, probabile genus hominum impreſſa gratia dignitatis ornare: ut laudabilius unusquisq; poſſit vivere, cum ſe honores reverendos cognoverit accepiſſe. Sic enim & ad virtutis ſtudia decenter aſcenditur, & à bonis civibus Reſpub. plus amatur. Atque ideo te Spectabilitatis nitore decoramus: ut ſententiam tuam in conventibus publicis ſpectandam eſſe cognoſcas, cum inter nobiles decorus aſſederis. Ut ſi hæc prædicabili converſatione tractaveris, in futurum præmiis melioribus augearis.

CXCIII. De honore Clariſſimatus.

COnſtat, jucundum eſſe rerum bonarum ſaporem, & utilem ambitum laudis, qui appetitur per augmenta virtutis. Hoc nos ſtudium providæ liberalitatis infundimus: ut major ſit cultus morum, dum creſcunt deſideria præmiorum. Clariſſimatus igitur honorem, ornamenta judicii noſtri, regia tibi largitur auctoritas: quod præbeat & exactæ vitæ teſtimonium, & futuræ proſperitatis polliceatur augmentum. Quapropter nihil jam obſcurum agere patiaris, qui clariſſimatus dignitate reſplendes. Grande ſiquidem vitæ teſtimonium eſt, non tam clarum, quam clariſſimum dici: quando pene totum de illo optimum creditur, qui tanti fulgoris ſuperlativo nomine vocitatur.

CXCIV. De Tuitione & mundiburde.

SUperfluum quidem videtur, tuitionem ſpecialiter à Principe petere, cujus eſt propoſiti univerſos communiter vindicare. Sed quia ſecuritatem tuam quorundam violentorum execranda temeritas inquietat, non piget dolentium querelis ad hanc partem pietatis adduci: ut quod omnibus præſtare cupimus, ſupplicanti potiſſimum conferamus. Atq; ideo diverſorum te, quemadmodum quereris, diſpendiis ſauciatum, in caſtra defenſionis noſtræ clementer excipimus. Ut cum adverſariis tuis, non ut hactenus, campeſtri certamine, ſed murali videaris protectione contendere. Ita fiet, ut truculentis viribus preſſus, reddaris auxiliis regalibus exæquatus. Quapropter tuitionem tibi noſtri nominis, quaſi validiſſimā turrem contra inciviles impetus, & conventionalia detrimenta, noſtra condit auctoritas. Ita tamen, ne his præſumptionibus ſublevatus civile reſpuas præbere reſponſum, ne tu videaris inſolens calcare jura publica, quem primitus deteſtanda premebat audacia. Et quia miniſtros efficaces noſtra debet habere præceptio, nec decet Principem loqui, quod non videatur

poſſe compleri, præſentis beneficii juſſione, adverſus Gothos illa, adverſus Romanos illa, facile te fides & diligentia cuſtodivit. Quia nemo laborat defendere, niſi qui timetur offendi. Dum præſtans dominus fieri formidatur ingratus. Fruere igitur noſtra clementia, beneficio lætare ſuſcepto. Nam ſi ulterius à quoquam ſub incivilitate tentaris, tua de inimicis potius vota complebis.

CXCV. De matrimonio confirmando & liberis legitime conſtituendis.

ÆTernum eſt beneficium, quod poſteritatis fuerit favore collatum: nec plus eſt conveniens Regi, quam ſi humanæ præſtet origini. In lucem quippe venturus caſus ſuſcipere non meretur adverſos: ne ante gravamen diſtrictionis incurrat, quam gaudia ſupernæ lucis inveniat. Oblata itaque ſupplicatione depromis, mulierem, quam tibi placitus illigavit amplexus, beneficio noſtro jugali honeſtate debere ſociari: ut ex ea liberi nati nomen nanciſcantur heredū. Nam cum ſpontanea copula animantia cuncta conſociet, dignumque unicuique videatur eſſe, quod placuit, durum eſt libertatem liberam non habere, unde liberi procreantur. Et ideo illam, quæ ſicut jure præcipitur, honeſtate nnn fuiſſe probatur æqualis, legitimam tibi fieri cenſemus uxorem, & filios ex eadem conjuge, ſive qui ſuſcepti ſunt, ſive qui ſuſcipiendi, heredum volumus jura ſortiri: ut ſub nulla dubietate diligas, quos tibi abſolute ſucceſſores futuros eſſe cognoſcas. Natura enim tibi præſtitit filios: ſed nos tali ſecuritate facimus eſſe cariſſimos.

CXCVI. De ætatis venia.

GLorioſa ſupplicatio eſt, quæ veniam quærit ætatis: quando ſe gravitatem de moribus confitetur accipere, quam maturitatem vitæ adhuc non contigit intuliſſe. Minor naſcendo, grandævus cupis eſſe conſilio. Ita, quod in humanis rebus audaciſſimum eſt, ad erroris auxilium beneficium contemnis annorum. Quapropter oblata ſupplicatione depromis, ut cum tibi ſit ratio firma prudentiæ, actiones tuæ non relinquantur ambiguæ: ne infirmetur jure, quod non poteſt utilitate titubare. Hoc nos, quibus cordi eſt bona deſideria perficere, libenter accipimus: Quia nullas ſe captare velle profitetur inſidias, quisquis habere liberos contractus conſtanter affectat. Atque ideo, ſi id tempus conſtat elapſum, quo ad hanc veniam accedi jura voluerunt, nos quoque probabilibus deſideriis licentiam non negamus: ut in foro competenti, ea, quæ in his cauſis reverenda legum dictat Antiquitas, ſolemniter actitentur. Ita ut in alienandis ruſticis vel urbanis prædiis conſtitutionum ſervetur auctoritas. Ne cum opinioni præſtare volumus, utilitatem publicam lædere videamur. Cape igitur noſtro beneficio potiorem annis ætatem: & quod petis ab oraculo, moribus exhibeto. Nam profeſſio maturitatis acerbæ locum denegat actionis, quando multo gravior eſt culpa, quam ſuæ promiſſionis impugnat auctoritas.

CXCVII. De Saionibus.

Theodoricus Rex Quæſtori.

FRequenter Saiones, quos à nobis credidimus pia voluntate concedi, querelis maximis cognovimus ingravatos. Corruptum eſt, (proh dolor) beneficium noſtrum, crevitque potius de medicina calamitas, dum ad alios uſus potentium malignitate tranſlati ſunt, quam eos noſtra remedia tranſtulerunt. Unde nobis neceſſe fuit remedio ſalubri votis peſtiferis obviare: ne dum pietatis ſtudium ad æqualia beneficia trahitur, ſurreptionum iniquiſſima patiamur. Atque ideo edictali programmate definimus, ut quicunque contra violentas inſidias propter ineluctabiles neceſſitates ſuas mereri deſiderat fortem Saionem, officio noſtro pœnali ſe vinculo cautionis aſtringat: ut ſi præcepta noſtræ juſſionis immiſſione plectibili, Saius quem meretur exceſſerit, & ipſe pœnæ nomine det auri libras tot, & ſatisfacere promittat, quæcunque ejus adverſarius potuerit tam commodi quam itineris ſuſtinere detrimenta. Nos enim eum reprimere inciviles animos volumus, prægravare innocentiam non debemus. Saius autem, qui ſua voluntate modum præceptionis exceſſerit, donativis ſe noverit exuendum, & gratiæ noſtræ (quod eſt damnis omnibus gravius) incurrere poſſe periculum: nec ſibi ulterius eſſe credendum, ſi juſſionis noſtræ, cujus executor eſſe debuit, temerator extiterit.

CXCVIII. De officio Cartariorum.

COnſtat militiam bene geri, quæ probatis moribus videtur imponi: quando ipſe ſecum poteſt revolvere, quod judex enm potuit admonere, maxime cum ad patrimonia divinæ talis domus mercatur accedere, ut cupiditate deteſtabili non poſſit accendi. Deinde cum ſplendidiſſimum officium cenſoria quadam gravitate reluceat, & turpe ſit illis miſceri, qui dignis moribus non poſſunt approbari, congruum videtur tales quærere, qui in nullo debeant diſplicere. Atque ideo Tribuni Cartariorum ſuggeſtione comperta, penes quam officiū eſt digna reverentia, ab illo die Cartarii te volumus nomen adipiſci: ut qui nobis bene acturus promitteris, documentis laudabilibus approberis. Avaritiam declina: longius ſuge iniqua compendia. Multo melius proficitur, ſi bonis moribus ſerviatur.

CXCIX. De Competitoribus.

NEſcio quid grande de ſe videtur promittere, qui loca deſiderat publica poſſidere. Hoc enim ita fieri decet, ſi res ſqualida in meliorem loci faciem transferatur, & revocetur ad ornatum, quod pridem

debatur jacere incultum. Atque ideo deſideranti tibi illum locum proprietario jure concedimus,
ter æs, aut plumbum, vel marmora, ſi tamen ibi fuerint latere comperta. Age itaque, ut per te ſu- * ſcribe, incu-
at decorem, quod neglectum * in Curia vetuſtate jacuerat. Quatenus boni civis laudem invenire ria.
erearis, ſi faciem tuæ civitatis ornaveris: ſecurus etiam ad poſteros transmiſſurus, quod proprio
erit labore compoſitum. Quia tanto firmius unusquisque poſſidebit, quanto ſe auctoresque ſuos
plius expendiſſe probaverit.

CC. *De cenſus diminutione.*

Um de agri utilitate vivatur, & omnibus inde certum ſit juſtum venire compendium, tributum
illud poſſeſſionis in illa provincia conſtitutæ, ita quereris oneroſum, ut univerſas tibi voraverit
ultates lacus ille vaſtiſſimus functionis: & quod aliunde magno labore poteſt colligi, per illam vi-
atur aſſumi, cujus utilitatem nimia tranſcendit illatio, dum plus compulſoribus redditur, quàm à
dulo præſtetur. Quapropter credimus te evadere poſſe nuditatem, ſi domiuium hujus urbis amiſe-
, cui jugis ſterilitas de compulſoribus venit: ne conditione miſerabili ſervias neceſſitati, cujus do-
nus eſſe meruiſti. Sed quia boc genus beneficii præſtari mediocribus leges ſacratiſſimæ cenſuerunt
t qui pro unius ceſpitis enormitate deprimitur, nec alterius commoditate ſublevatur, moderatio-
habita ei debeat ſubveniri) magnitudinis noſtræ, cui cordi eſt cogitare juſtitiam, præſenti aucto-
ate decernimus, ut ſi ita eſt, tot Solidos tributario ſupradictæ poſſeſſionis datis præceptionibus ad
s, quorum intereſt, ita ſaciatis de vaſariis publicis diligenter abradi, ut hujus rei duplarum veſtigi-
non debeat inveniri: ſed per ſæcula ſine errore ſervetur, quod uoa communi ſumma concluditur.

CCI. *De matrimonio conſobrinorum per Principem legitimando.*

Nſtitutio divinarum legum humano juri miniſtrat exordium, quando in illis capitibus legitur præ-
ceptum, quæ duabus tabulis probantur adſcripta. Sacer enim Moſes, divina inſtitutione formatus,
aelitico populo inter alia definivit, ut concubitus ſuos à vicinitate pii ſanguinis abſtinerent: ne &
n proximitatem redeundo, pollueretot, & dilationem providam in genus extraneum non habe-
t. Hoc prudentes viri ſequentes exemplum, longius publicam obſervantiam poſteris transmiſe-
t: reſervantes principi tantum beneficium, conſobrinis nuptiali copulatione jungendis. Intelli-
ites rarius poſſe præſumi, quod à principe juſſerant poſtulari. Admiramur inventum, & temperiem
um ſtupenda conſideratiooe laudamus, hoc ad principis fuiſſe remiſſum judicium. Ut qui popu-
um mores regebat, ipſe & moderata concupiſcentiæ frena laxaret. Et ideo ſupplicatiooum tua-
n tenore permoti, ſi tibi illa tantum conſobrini ſanguinis vicinitate conjungitur, nec alio gradu
ximior approbaris, matrimonio tuo decernimus eſſe ſociaodam, nullamq; vobis exinde jubemus
quæſtionem: quando & leges noſtra permitti voluntate cooſentiunt, & vota veſtra præſentis au-
ritatis beneficio firmaverunt. Erunt vobis itaque, Deo favente, poſteri ſolenniter heredes, ca-
n matrimonium, glorioſa permixtio, quando quicquid à nobis fieri præcipitur, neceſſe eſt ut non
pis, ſed laudibus applicetur.

CCII. *De prædiis ſub decreto curiali vendendis.*

Theodoricus Rex Præfecto Prætorio.

Atitur hoc improvida mortalium plerunque conditio, ut cum lædere putatur, conſulat; & cum
conſulere videtur, affligat. Sed illud magis eſt eligendum, quod prodeſſe cognoſcitur. Nam vene-
pſa ſi juvare probantur, accepta ſunt. E contra refugienda eſt ſuavitas mellis, quæ inferre dignoſci-
læſiones. Finis ergo ſapientis eſt, amare quod expedit: ſic nec igitur votum reſpicit, qui prodeſſe
tendit. Prædia quidem Curialium non facile diſtrahi, prudens definivit Antiquitas: ut ad neceſ-
es publicas melius * efficerent, ſi ſubſtantiæ juvamina plus haberent. Sed in hac iterum parte * forte, ſuffi-
ſpexit, ut ſi apud vos ineluctabilis neceſſitas appareret, rerum ſuarum diſtractio ſubveniret. Nam cerent.
d prodeſt, ſi quispiam videtur idoneus, & fieri non poſſit à contractis nexibus abſolutus? Egenti
lis eſt, qui reddere nequit alienum, oee dici poteſt proprium, quod liberare dominum non vide-
* additum. Sed quanvis hoc veſtræ poteſtati fuerit legum auctoritate conceſſum, tamen ne quam * addictum
ſſimi facti ſuſtineretis invidiam, illius municipis allegatione permoti, nos quoq; eminentiæ ve- malim vel à
præſenti juſſione permittimus, ut aliquid veritate diſcuſſa, ſi aliter ſolvi nequeunt, diſtracta liga- debito.
a prædii ſui, quod propria voluntate delegerit, habeat licentiam diſtrahendi: ita ut reddat debi-
, quod probatur eſſe contractum: ne vitio voracitatis imbutus, facultates ſuas abſorbere, videa-
eſſe permiſſus. Conſtet apud vos probabilis cauſa damnorum, quoniam illis volumus ſubveniri,
duris neceſſitatibus probantur aſtringi: utrunq; enim poteſt eſſe culpabile, aut malis moribus fre-
xare, aut juſtas iterum querelas excludere. Quapropter provida vobis permiſit Antiquitas de illa
auſa decernere, cui eſt utile Curiam cuſtodire. A quibus enim munia poterunt ſuſtineri,
ſi civitatum oervi paſſim videantur abſcidi?

ATHALARICI GOTHI REGIS ROMANORUM

CONSTITUTIONES.

I.

De Electione Regis, juramento ejus Imperio præſtando, & fidelitate Senatus populiq; Romani, Regi facienda.

Athalaricus Rex Senatui Urbis Romæ.

PLeniſſimum gaudium conſtant eſſe P.C. cognoſcere dominantis exortum: ut qui creditur univerſos poſſe protegere, audiatur ad regni culmina perveniſſe. Menſura lætitiæ de magnitudine nuntii venit, & tanta fit alacritas animi, quanta fuerit & conſideratio rei. Nam ſi prudentes viros erigunt commoda prædicta ſodalium, ſi amicorum relevat ſoſpitas nuntiata, quanta exultatione ſuſcipi debet, omnium rectorem feliciter proveniſſe terrarum? Quem non protulit commota ſeditio, non bella ferventia pepererunt, non Reip. damna lucrata ſunt: ſed ſic factus eſt per quietem, quemadmodum vrnire decuit civilitatis auctorem. Magnum profecto fidelitatis genus, obtinere ſine contentionib. principatum, & in illa Repub. adoleſcentem dominum fieri, ubi multos conſtat maturis moribus inveniri. Non enim poteſt cuilibet ætati deeſſe conſilium, ubi tot parentes publicos conſtat inventos. Prælata eſt ergo ſpes noſtra cunctorum meritis, & certius fuit de nobis credi, quàm quod de aliis potuit approbari: non injuria, quomodo quævis claritas generis à malis cedit, & ſicut qui ex vobis naſcitur, origo ſenatoria nuncupatur, ita qui ex hac familia progreditur, regno digniſſimus approbatur. Probata ſunt præſenti facto, quæ loquimur. Nam cum domni avi noſtri pro beneficiorum quantitate dulciſſima nobis recordatio urgeretur extremis, magnitudinem dominationis ſuæ tanta in nobis celeritate transfudit, ut non tam regnum quàm veſtem crederes eſſe mutatam. Tot proceres manu conſilioq; glorioſi nullum murmur, ut aſſolet, miſcuerunt, ſed ita cum magno gaudio ſecuti ſunt principis ſui judicia, ut voluntatem ibi potius agnoſceres confluxiſſe divinam. Quapropter neceſſarium duximus, propitio Deo, de ortu regni noſtri vos facere certiores. Quia dilatatum tamq; mutatum videtur imperium, cum tranſit ad poſteros. Nam quodammodo ipſe putatur vivere, cujus nobis progenies cognoſcitur imperare. Hæc habuerunt veſtra vota, hæc illius fuit indubitata ſententia, ut heredem bonorum ſuorum relinqueret, qui beneficia ejus in vobis poſſit augere. Amore principum conſtat inventum, ut ſimulachris æneis fides ſervaretur imaginis: quatenus ventura progenies auctorem videret, qui ſibi Rempub. multis beneficiis obligaſſet. Sed quanto verior eſt, qui vivit in poſteris? per quos plerunq; & forma corporis redditur, & vigor animi protelatur. Et ideo nobilitatis veſtræ fidem majore nunc ſtudio oſtendit: quatenus & priora munera meritis videantur eſſe collata, & futura indubitanter eis præſtemus, quos præteritorum immemores fuiſſe minime ſenſerimus. Noveritis etiam divina providentia fuiſſe diſpoſitum, ut Gothorum Romanorumq; nobis generalis conſenſus accederet, & voluntatem ſuam, quam puris pectorib. offerebant, juris etiam jurandi religione firmarēt. Quod vos ſecuturos eſſe minime dubitamus, tempore non amore, nam à vobis potuit inchoari, quod præventi longinquitate ſequimini. Conſtat enim excellentiſſimos patres tanto amplius poſſe diligere, quanto majores honores à cæteris ordinibus viſi ſunt accepiſſe. Sed ut primordia noſtra, & circa vos benignitatem poſſitis agnoſcere (quia decet Curiam veſtram beneficiis introire) illuſtrem Sigismerem, Comitem noſtrum, vobis cum his qui directi ſunt, fecimus ſacramenta præſtare. Quia inviolabiliter ſervare cupimus, quod publica auctoritate promittimus. Si qua autem à nobis poſtulanda creditis, quæ veſtræ ſecuritatis incrementa multiplicent, indubitanter petite, commoniti, quos ad fundendas preces nos etiam videmur hortati. Promiſſio potius eſt iſta, quàm commonitio. Nam qui reverendum Senatum ſupplicare præcipit, quod impetrare poſſit nihilominus compromiſit. Nunc veſtrum eſt, tale aliquid ſperare, quod communem Rempubl. poſſit augere.

II. *Super eodem.*

Athalaricus Rex Populo Romano.

SI vos externus heres imperii ſuſcepiſſet, dubitare forſitan poteratis, ne quos prior dilexerat, in videndo ſubſequens non amaret: quia neſcio quo pacto cum ſucceſſor amplius laudari nititur, præcedentis fama * lætatur. Nunc vero perſona tantum, non eſt autem vobis gratia commutata: quando recte vobiſcum agi credimus, ſi avi veneranda † judicia ſubſequamur. Noſtræ ſiquidem opinionis intereſt, ut quos ille benigniſſime tuitus eſt, nos etiam ſtatuta conſtantia copia & beneficiorum ubertate paſcamus. Minus cogitant, qui obſcuris principib. & verſatis in mediocri † natione ſuccedunt. Nos talis præceſſit, ut exquiſitis virtutib. ejus ſequi veſtigia debeamus. Quapropter, auſpice Deo dictum ſit, glorioſi † domni avi noſtri ita vobis nuntiamus ordinatione diſpoſitum, ut Gothorum Romanorumque in regnum noſtrum ſuaviſſimus conſenſus accederet: & ne adverſis reb. aliqua poſſit † remanere

* leg. lædatur.
† veſtigia.
† Forte, actione.
† domini.
† remeare.

ſuſpi-

ſpicio,vota ſua ſacramentorum interpoſitione firmarunt,ſe dominatum noſtrum tanto gaudio ſub- ;,tanquam ſi vel illis domnus avus noſter fatali ſorte non videretur ſubtractus: ne ſolis linguis, ſed iam imis pectoribus,probarentur eſſe devoti: quod ſi vos,ut opinamur, libenti animo ſimilia ſeee- tis,harum portitores ſub obteſtatione divina vobis fecimus polliceri, juſtitiam nos & æquabilem ementiam,quæ populos nutrit,juvante domino,cuſtodire,& Gothis Romanisq; apud nos jus eſſe ommune,nec aliud inter vos eſſe diviſum, niſi quod illi labores bellicos pro communi utilitate ſub- ut; vos autem civitatis Romanæ habitatio quieta multiplicat. Ecce ad condictionem clementiſſi- am ſacramenti inclinando noſtrum eveximus principatum: ut nihil dubium, nihil formidoloſum pulı habere poſſint,quos beatus noſter auctor enutrivit. Ecce Trajani veſtri clarum ſæculis repa- mus exemplum. Jurat vobis, per quem juratis: nec poteſt ab illo quisquam ſalli, quo invocato non et impune mentiri. Erigite nunc animos,&, Deo propitio,meliora ſemper optate: ut ſicut à cari- te poteſtatem regiam inchoavimus, ita tranquillitatem, Deo placitam, ſequentibus temporibus equamur.

Rex populo,& viciſſim populus Regi jurat.

III. Super eodem.

Athalaricus Rex univerſis Romanis per Italiam & Dalmatias conſtitutis.

HOnorabile credimus,indicare quod fama potuiſtis teſte cognoſcere. Jure ſiquidem de ſe bene arbitrabitur æſtimatum,qui regium meretur alloquium: quia dignitas eſt ſubjecti, affatus me- iſſe dominantis, in ea præſertim cauſa,in qua omnium corda ſic videntur eſſe follicita,ut ſi non co- oſcant proſperum,credant ſemper adverſum. Nam qui audit mutatum,novum nihilominus for- dat imperium. Et re vera neſcio quid triſte creditur cogitare, qui tardat inter initia benigna pro- ittere. Quapropter locum ſiniſtris cogitationibus amputantes,aliter de nobis non patimur credi, iàm quod de noſtris potuit parentibus æſtimari. Et ideo, quod Divinitate propitia dictum ſit, glo- oſo domno avo noſtro feliciter ordinante,tam Gothorũ quàm Romanorum præſentium pro mu- ıinc indepti regni ſacramenta ſuſcepimus: quod vos quoque facturos eſſe libentiſſime, judicamus: qui fideles parentibus noſtris extitiſtis,nobis quoq; ſimili devotione pareatis. Suavius enim diligit edem,qui beneficiorum recordatur auctorem. Sed ut vobis benevolentiæ noſtræ jam nunc inte- tas innoteſcat, jurisjurandi vobis fecimus religione promitti, quod & noſtrum poſſit declarare ɔpoſitum, & ſpem debeat munire cunctorum.

Regni ſacramenta.

IV. Super eodem.

Athalaricus Rex univerſis Gothis per Italiam conſtitutis.

SOluiſſemus quidem domni avi noſtri longævæ vitæ gaudia nuntiare: ſed quoniam diligentibus dura conditione ſubtractus eſt,nos heredes regni ſui, Deo ſibi imperante,ſubſtituit: ut ſucces- ne ſanguinis ſui beneficia, vobis à ſe collata,faceret eſſe perpetua: dum nos illa & augere & rueri ımus,quæ ab illo facta eſſe cognoſcimus. Cujus ordinationi adhuc eo ſuperſtite in regia civitate ſacramenti interpoſitione cunctorum vota ſociata ſunt, ut unum crederes promittere, quod gene- tas videbatur optare. Hoc vos ſequentes exemplum, pari devotione peragite: ne quid à præſenti- minus feciſſe videamini, à quibus creditur totum ſimiliter poſſe compleri. Illum vero Comitem ɔis fecimus jurata voce promittere,ut ſicut nobis veſtrum animum devotiſſime proditis, ſic opta- le noſtris ſenſibus audiatis. Recipite itaque proſperum vobis ſemper nomen, Amalorum regalem ɔſapiem,baltheum germen,infantiam purpuratam: per quos, Deo juvante, parentes noſtri decen- cvecti ſunt, & inter tam prolixum ordinem Regum ſuſceperunt ſemper augmenta. Credimus e- ı de divinitate propitia, quæ Majores noſtros dignanter adjuvit, nunc quoque gratiam ſuæ digna- nis impendere, ut & nobis regnantibus bonarum rerum fructus dulciſſimos afferatis, qui ſub no- s parentibus copioſa virturum laude floruiſtis.

V. De inducendis devotis Regni ad fidelitatem ſervandam.

Athalaricus Rex Præfecto Prætorio Galliarum

Cimus, animum veſtrum de obitu glorioſæ memoriæ domini avi noſtri acerbo dolore fatigari, dum omnia bona graviter defleantur amiſſa. Plus enim quæritur, dum dominus deſiderabilis ab- ;atur. Expedit autem ſtudio pietatis, afflictam mentem compenſativo remedio conſolari: quia vix titur amiſſus,cui non ſuccedit extraneus. Sic enim, Deo ſibi imperante, proſpexit, dum eſſet & poſt ı providus,ut regionibus ſuis pacem relinqueret, ne aliqua novitas quieta turbaret. In ſellam re- ſui nos dominos collocavit, quatenus decus generis, quod in illo floruit, in ſucceſſores protinus ıali luce radiaret. Cui ordinationi Gothorum Romanorumque deſideria convenerunt: ut ſub ju- urandi religione promitterent fidem ſe regno noſtro devoto animo ſervaturos. Quod ad illuſtris gnitudinis veſtræ notitiam credimus perferendum: ut ab his, qui in Galliis regno pietatis noſtræ oti ſunt, ſimile proferatur exemplum. Et ſicut animos noſtros circa ſe minores non deſiderant ef- ,ita pari conditione teneantur aſtricti.

VI. De mutuo jureſjurando regi præſtando.

Athalaricus Rex univerſis provincialibus per Galliam conſtitutis.

Icet glorioſæ memoriæ domni avi noſtri pro excellentibus meritis triſtis videatur occaſus, tamen quia ille humana conditione decubuit, ad continuandã gubernationẽ, quã ſingulariter geſſerat,

nos

nos reliquit, ne damnum boni principis ſentiretis, cujus vobis noſcitur regnare progenies. Nullus enim apud nos perdit, qui illi patuit: ſed duplici largitate munifici, & illius debita reddimus, & futuris obſequiis beneficia ingenita pietate mutuamus. Atque ideo fidem priſtinam majori nunc vos convenit devotione monſtrare; quia bene proſpicit rebus futuris, qui regnantium ſervit initiis, dum ipſe & in reliquum perſeverare creditur, qui primordia fovere ſentitur. Indicamus autem, favore divino, cum ad regni culmina perveniremus, omnia nobis ſic felicia, ſic tranquilla ceſſiſſe, ut unum loqui crederes, quod generalitas inſonabat: nec putaretur humanum, quod tot vota ingentium populorum nihil probata ſunt habere contrarium. Unde vos quoque prædicta convenit imitari, ut Gothi Romanis præbeant jusjurandum, & Romani Gothis ſacramento confirment, ſe unanimiter regno noſtro eſſe devotos. Quatenus & nobis veſtra ſynceritas laudabiliter innoteſcat, & ad quietem veſtram proficiat invicem promiſſa concordia. Eat inter vos legalis miſſa tranquillitas: potior minori non ſit infeſtus. Habetote animum pacatum, qui bellum non habetis externum. Quia primum inde nobis placere poteritis, ſi vobis hac ratione proficiatis,

VII. De Epiſcoporum concordia & fide Imperio ſervanda.

Athalaricus Rex Victorino viro venerabili Epiſcopo

DE fide atque conſtantia tales ſunt commonendæ perſonæ, quæ deſideriis humanis diverſa ſorte quatiuntur. Vos autem, quos ſapientia firmos efficit, & mens religioſa conſolidat, ad provincialium potius convenit adunationes animari. Quia juſte debitor fit alieni arbitrii, qui à pluribus meretur audiri. Quapropter ſalutantes veneratione, qua dignum eſt, quod vobis quidem mœrorem poſſit indicere, tranſitum glorioſæ memoriæ domini avi noſtri cum dolore maximo nuntiamus. Sed inde poteſt veſtra triſtitia temperari, quia nos in ſede regni ſui, divinitate propitia, collocavit: ut in totum deſiderio veſtro non videatur ereptus, qui vobis conſurgit in ſucceſſione reparatus. Favete nunc orationibus ſacris, noſtris libenter auſpiciis: ut Rex cœleſtis humana nobis regna confirmet; gentes externas atterat: peccata abſolvat: conſolidet & conſervet propitius, quod parentibus noſtris dignatus eſt præſtare glorioſus. Quapropter ſanctitas veſtra provinciales cunctos admoneat, ut inter ſe concordiam habentes, regno noſtro per omnia debeant eſſe puriſſimi. Cupimus enim in ſubjectis fidem reperiri, quam larga poſſimus pietate munerari.

VIII. De Honore Patriciatus.

Athalaricus Rex Tolonico viro patritio.

LIcet ad regendos populos idoneos efficiant, quos ad auguſtum culmen divina provexerint (quando nec ætas impedit, ubi ſeſe potentia cœleſtis infundit) tamen ad relevandam florentiſſimæ noſtræ ætatis ſolicitudinem, viſum eſt te virum prudentiſſimum convenienter adhibere, quem conſtat etiam domini avi noſtri tractatibus jugiter & laudabiliter adhæſiſſe. Quod ſi dignum fuit, hoc illum talem tantumque facere, quanto magis nobis convenit ſolatium quærere, quod pro adoleſcentiæ flore decenter adhuc ne poſſumus indigere? Magna eſt enim infinitaque prudentia, quam nemo ſic aſſequitur, ut eam non neceſſarie, & per alios quærere videatur. Senes ipſi conſiliis ſapientiam diſcunt, & à maturis in commune quæritur, quod pro omnium utilitate tractatur. Solatium curarum frequenter ſibi adhibent maturi Reges, & hinc meliores æſtimantur, ſi ſoli omnia non præſumunt. Quod ſi longævi domini ſubjectorum ingeniis adjuvantur, conſulte relaxamus ætatis noſtræ breves ferias, ut ſuis incrementis devota proſperius robuſtior ad imperii pondera ſuſtinenda conſurgat. Atque ideo te, cum favore divino, ſuggeſtu præſentalis Patritiatus evehimus: ut pro Repub. noſtra tractantem ſedis celſa ſublimet. Ne ſententia ſalutaris, cui decet humiliter parere, à loco videatur veniſſe communi. Hic eſt honor, qui & armis convenit, & in pace reſplendet. Hunc illa dives Græcia, quæ multa glorioſiſſimo domino avo noſtro debuit, gratificata perſolvit: velavit fortes humeros chlamydum veſtis: pinxit ſuta ſetis calceus iſte Romanus: & dignitatem viſus eſt accipere, quod ſe cognoſcebat aſſumere per honorem. Creſcebat viſendi ſtudium Eois populis heroem noſtrum, dum neſcio quo pacto in eum, qui bellicoſus eſſe creditur, civilia plus amantur. Hac igitur honoris remuneratione contentus, pro exteris partibus indeſeſſa devotione laboravit: & præſtare cum ſuis parentibus principi dignabatur obſequium, qui tantorum Regum ſuerat ſtirpe procreatus. Sic ſe magnorum beneficia ſemper extollunt: ut & quibus imperare nequeunt, jura venerationis imponant. Diligit omnis morem mens ſui provectus ſemper auctorem: & mortalitatis jura neſciunt, qui beneficiis non tenentur. Sed longum eſt, de ejus gloria ſufficienter loqui, quem ſingularem gentibus ſæcula fœcunda genuerunt. Ipſius te labor inſtituit, ut nos minus laborare debeamus. Tecum pacis certa, tecum belli dubia conſerebat: &, quod apud ſapientes Reges ſingulare munus eſt, ille ſollicitus ad omnia ſecure tibi pectoris pandebat arcana. Tu tamen nullos reſponſis ludebas ambiguis. Amaſti in audiendo patientiam, in ſuggeſtione veritatem: ſæpe quæ ad eum falſo pervenerant, recti ſtudio corrigebas, &, quod rarum confidentiæ genus eſt, interdum reſiſtebas contra vota principis, ſed pro opinione rectoris. Patiebatur enim invictus ille præliis pro ſua fama ſuperari, & dulcis erat juſto principi rationabilis contrarietas obſequentis. Ama nunc ſublimior juſtitiam, quam ſerviens diligebas. Oſtende te illius eſſe diſcipulum, qui nunquam laboravit incaſſum, junctus Amalo generi, nobiliſſima tibi facta conſortia. Omne ſiquidem bonum regia ſuadere debet affinitas. Acturus eſt conſueta prudentia, ut laude morum faſtigium contigiſſe videaris excelſum. Extat gentis Gothicæ hujus probitatis

tis exemplum, Genſimundus ille toto Orbe cantabilis: ſolum armis filius factus, tanta ſe Amalis devotione conjunxit, ut heredibus eorum curioſum exhibuerit famulatum, quamvis ipſe peteretur ad regnum. Impendebat aliis meritum ſuum, & moderatiſſimus omnium, quod ipſi conferri poterat, ille parvulis exhibebat. Atque ideo cum noſtrorum fama concelebrat. Vivit ſemper relationibus, qui quandoque moritura contempſit. Sic quandiu oomen ſupereſt Gothorum, fertur ejus cunctorum atteſtatione præconium. Unde fas eſt de te meliora credere, quem noſtri conſtat generis affinitate gaudere.

IX. De Quæſturæ dignitate.

Athalarius Rex Ambroſio viro Quæſtori.

SEcurus celſa conſcendit, qui ſe in paulo minoribus approbavit: & certo procedit veſtigio, qui gradatim deſiderio potitur accepto. Sine merito ſiquidem remuoeratum putatur omne, quod ſubitum eſt: nec inexplorati ſuſpicionem refugit, quod repente provenerit. Contra, omnia deliberata ſunt robuſta: & totum bonis actibus obtinuiſſe creditur, qui poſt documenta laudatæ militiæ promovetur: dum inter gymoaſia literarum adſcitus ab illo inſpectore meritorum, qui judiciis ſuis etiam futura prædicebat, Privatarum Largitionum faſcibus præfuiſti: ſuſcipiens patrocinium meritorum, a gratiam dominantis auxiſti, ut tibi ſæpe committeretur, quod dignitas non habebat. Quod ſi laudabile eſt, vel medioeribus eſſe honoribus parem, quanto præſtantius viciſſe moribus aulicam dignitatem? Hæc cum tu ſub tanto Judice laudata perageres, gratiam quoque loci alterius inveniſti. Dictationibus enim probaris adhibitus, cum ſit offenſionibus alter expulſus: & ita ſuſpenſum honorem tuum ſuſtinebat ingenium, ut palatio non ſineres deeſſe Judicem, cujus ad tempus abrogatam cognovimus dignitatem. Non ſunt imparia tempora noſtra tranſactis. Habemus loquaces æmulos q; priſcorum. Ecce iterum ad Quæſturam cum immenſo venit ingenio. Redde nunc Plinium, & ſume Trajanum. Habes magna, quæ dicas, ſi & tu ſimili oratione reſplendeas. Fama temporum de legitima que eloquenti juſſione generatur. Omnia ſiquidem bona cumulat lingua diſerta: & quod à nobis accipitur, gratia dictantis ornatur. Eſto nobis ad bona ſuggerenda promptiſſimus, & adverſus improbitatem male præſumentium conſtanter erectus. Dicet jam auribus noſtris, quod eſt omnino pro nobis: Bonus princeps ille eſt, cui licet pro juſtitia loqui: & contra tyrannicæ feritatis indicium, audire nolle conſtituta veterum ſanctionum. Renovamus certe dictum illud celeberrimum Trajani: *Sume dictationem, ſi bonus fuero, pro Repub. & me: ſi malus, pro Repub. in me.* Sed vide, quid à te quæratur, quando nec nobis aliquid injuſtum licere permittimus. Decreta ergo noſtra priſcorum reſonent conſtituta: quæ tantam ſuavitatem laudis inveniunt, quantum ſaporem vetuſtatis aſſumunt. Præjudicia, quæ nos horremus, in aliis non amamus. Obligamus te certe generalitati, dum abſolute præcipimus jura ſervari. Quod ideo nunc dicimus, ut opportune omnibus in te conſuluiſſe videamur. Decet enim præmonere, ne te jam tardius poſt aliena pericula videamur velle corrigere. Bonorum exempla ſequere, & nobilitatis tuæ memor incede. Illi digne ad vitia generis ſui redeunt, qui contemptibili ſtirpe naſcuntur. His igitur in bonum publicum prædictis, per quintam feliciter Indictiooem Quæſturæ tibi inſignia, Deo præſtante, concedimus: honorem prudentium, fontem omnium dignitatum: quando exinde procedit, quod indulgentiæ noſtræ largitate manaverit. Age, ut qui ad conſilium noſtrum aſciſceris, prudentia cunctis & gravitate præeminere noſcaris. Nam quid tibi conveniat vides. Vox legum dicens, dum nos jura condimus. Incumbe nunc probitati vel fidei. Ut ſicut te primus honor dignum fecit alteri, ita ſecundus tertiæ faciat dignitati. Vox legum

X. De electione Romani Pontificis

Athalaricus Rex Senatui urbis Romæ.

GRatiſſimum noſtro profitemur animo, quod glorioſi domini avi noſtri reſpondiſtis in epiſcopatus electione judicio. Oportebat enim arbitrio boni principis obediri, qui ſapienti deliberatione pertractans, quanvis in aliena religione, talem viſus eſt pontificem delegiſſe, ut nulli merito debeat diſplicere: ut agnoſcatis illum hoc optaſſe præcipue, quatenus bonis ſacerdotibus Eccleſiarum omnium religio pullularet. Recepiſtis itaq; virum, & divina gratia probabiliter inſtitutum, & regali examinatione laudatum. Nullus adhuc priſtina contentione teneatur. Pudorem non habet victi, cujus votum contingit à principe ſuperari. Ille quinimo ſuum efficit, qui eum ſub puritate dilexerit. Nam quæ ſit cauſa doloris, quando hoc & in iſto reperit, quod alteri in partem ductus optaverit? Civilia ſunt iſta certamina, pugna ſine ferro, rixa ſine odio, clamoribus non doloribus res iſta peragitur. Nam etſi perſona ſummota ſit, nihil tamen à fidelibus amittitur, cum optatum ſacerdotium poſſidetur. Quapropter redeunte Legato veſtro illuſtri viro Publiano, rationabile duximus ad cœtum veſtrum ſalutationis apices deſtinare. Magna enim jucunditate perfruimur, quoties cum noſtris proceribus verba miſcemus. Et hoc quoque ſuaviſſimum vobis minime dubitamus, ſi quod illius feciſtis arbitrio, nobis etiam cognoſcitis eſſe gratioſum. Theodorici conſtitutio de electione Pontificis.

XI. De officio Quæſtoris.

Athalaricus Rex Felici v. i. Quæſtori.

Profeſſionē conſtat eſſe juſtitiæ, legum peritos Judices ordinare: quia vix poteſt negligere, qui novit æquitatē: nec facile erroris vitio ſordeſcit, quem doctrina purgaverit. Dudū te, forenſibus negotiis inſudantē, oculus imperialis aſpexit: nec latere potuit, qua fide ſuſcepta peregeris, qua luculēta

tracta-

tractata peroraveris, ex quo gradu eloquentia tua atque conſcientia pariter incedebant. nullus ſuſceptus, quod amplius deſideraret, habuit: nullns judicum, quod in te corrigere poſſet, invenit. Acceſſit enim venuſtas oris, & caſtitas animi. Juvenem te ſolus decor oſtendit, ab ore primævo cana verba manaverunt. Contendit flos ætatis, & maturitas mentis: ſed potius illa ſuperavit, quæ nos ad virtutum gradus gloriamque perducit. Quapropter aptamus munera nomini & meritis tuis: ut arcana regia fidelis accipias, ut vir eloquens literatam reperias dignitatem. Nunc cauſas glorioſas judicas, quas laudabiliter perorabas. Aſſideat tibi propria & exercitata doctrina. Modo eſt felix & certa conditio negotiorum: quando ille ſententiam dicit, qui non poteſt ignorare quod eligit. Non enim decet, Judicem miniſtrum eſſe voluntatis alterius, ut magis alteri pareat, cui tot milites obſecundant. Certe ſi in aliis tolerandum utcunque, nimis in Quæſtore pudendum eſt, ut qui eligitur ad Principis conſilium, ſolatium expectet alienum. Et ideo, quod Deo auſpice dictum ſit, per ſextam Indictionem Quæſturæ tibi conferimus dignitatem. Sed tuus honor imperitis opprobrium eſt. Nam ſicut conſcientia læta eſt, quæ provehitur meritis: ita ſub reatu jacet, qui ſe imparem cognoſcit muneribus conſecutis. Habes priſcos viros, quos te deceat imitari. Præcede fama, quem ſequeris dignitate. Nam ſi te privata vita virtutibus exercuit, quanto melius provecta declarabit? Sumpſiſti nomen ex meritis: cuſtodi ut ſemper læteris veritate vocabuli. Nam cum omnis appellatio ad declarandas res videatur impoſita, nimis abſurdum eſt, portare nomen alienum, & aliud dici, quàm poſſit in moribus inveniri. Verum hæc bonæ conſcientiæ dicta ſufficiant: quia dubitari de illo creditur, qui plurimis admonetur.

XII. De officio Præfecti Prætorio.

Athalaricus Rex Albieno v. i. Præfecto Prætorio.

ASſertio meritorum eſt, potuiſſe eligi poſt improbitatem Judicis accuſati: quando exceſſus præcedentium non corrigitur, niſi cum ſucceſſor optimus invenitur. Contrariis rebus plerumque medicina ſuccedit. Nam dum calor vitalis adhibitus fuerit, frigus peſtiferum tunc recedit. Nubila ipſa ventorum ſpiratione terguntur, & Aquilo faciem cœli tranquillam reddit, quam auſtralis aura turbaverit. Sic nos deceſſorem tuum ſummovimus amore generalitatis, ut tu ſaluberrimus advenires. Contraria prioribus imitare, & laudanda peregiſti. Ille calumniis odioſus, tu ſtude ut juſtitia reddaris acceptus. Rapax ille, tu continens. Bonorum omnium brevis eſt definitio, vitare quæ ſecit: quoniam vere laudanda ſunt, quæ ſuo judicio comprobavit. Reſpice denique in illo odium publicum, & tu amorem affectare cunctorum. Tanti tuis moribus gratias agant, quanti illius acerbitatem actionis accuſant. Animare igitur dedecore præcedentis: quando poſt illum profeſſæ malitiæ virum, vel à malis abſtinuiſſe laudabile eſt. Nam quale erit, ſi beneficia provinciis tribuas, quæ hactenus non habebant? Bonum inſolitum plus amatur, & ſequenti gaudio conferri dulcedinem temporum præmiſſa triſtitia. Atque ideo Præfecturæ tibi faſces per ſextam feliciter Indictionem, Deo auxiliante, conferimus: quę quanto fuit hactenus læſione terribilis, tantum miſericordiæ habere debet. Beneficia lenitatis, ſiquidem ſauciata, tua cura reformanda ſunt. Non tuis, non alienis manibus quiſquam gravetur. Nam ultra omnes impietates eſt nocere læſos, qui ſanare creditur vulneratos. Redeat ad nomen antiquum Præfectura illa Prætorii, toto orbe laudabilis. Cujus ſi principium quæramus, per Joſeph à beneficiis inchoavit: nec immerito à legibus noſtris pater provinciarum, pater etiam prædicatur imperis: quia ſic juſte, ſic provide agi voluerunt, ut non diſtrictum Judicis nomen, ſed vocabulum illi pietatis imponerent. Juſtis ac debitis compendiis noſtrum per te creſcat ærarium. Lucra renuimus, quæ legum cauta profanant. Pecunias illas volumus, quibus libra juſtitiæ ſuffragatur. Aedes noſtras nequitiam non patimur introire: quia nec privata intromittere poſſumus, quàm publica voce damnamus. Audite Judices, quid amemus: nolite in malum publicum ſuſpicari. Nam cui vos per iniquas proviſiones creditis eſſe placituros, cum nos cognoſcatis ſola illa diligere, quæ poſſunt juſtitiæ monitis convenire? Veſtris jam moribus peccatis, ſi poſt iſta delinquitis. Sed illi ſorte talia geſſerunt, qui ad dignitates ſuis parentibus incognitas pervenerunt: tu poſt patris Præfecturam laudabilem, aliquid, quod melius prædicetur, adjunge: quia diligentior ſemper eſſe debet, qui ſequitur: dum bona parentum probabiliter & imitari cupimus, & vincere feſtinamus. Accedit etiam tuis laudibus, quod dictis prudentum probaris imbutus. Grave eſt ſapienti offendere, ubi alterum reperit incidiſſe. Jus forte prætereat, qui jura neſcivit: totum à te legitimum quæritur, cujus origo indocta fuiſſe neſcitur, Æquales tibi ſunt libri Veterum, & actiones parentum. Præſta opinioni tuæ, præſta noſtro judicio, ut impar non ſis meritis, quorum æquaſti per noſtra beneficia dignitates.

XIII. De dignitate Patriciatus.

Athalarius Rex Cypriano viro Patritio.

LIcet propriis frequenter honoribus, & germani tui fueris dignitate laudatus, tamen quia natura bonorum non expeditur cum refertur, quaſi ad judicium revertimur, de quo jam præconia multa ſonuerunt. Teſtificatum eſt de te, quicquid de fidelibus, quicquid de benemeritis debuit æſtimari. Sed digne landum cum voluerit novitates emittit, qui ſe actionis probitate complevit. Natura perennis fontis eſt gloriæ vena laudabilis: Nam ſicut ille fluendo non expenditur, ſic nec iſta celebri ſermone ſiccatur. Quod etſi tranſacta taceantur, nova probaris ſuggerere quæ dicantur, qui cum ætate creſcis ſemper & meritis. Curſus annorum laudis tibi procurat augmentum. Seneſcis quidem corpore,

pore, ſed laude juveneſcis. Merito tibi prolixior ætas optatur, in qua fama ſemper robuſtior inve- nitur. Habuiſti ſub divæ memoriæ domino avo noſtro in utraque parte laudatas ſemper excubias. Vidit te adhuc gentilis Danubius bellatorem: non te terruit Bulgarum globus, qui etiam noſtris rat præſumptione certaminis obſtaturus. Peculiare tibi fuit, & renitentes Barbaros aggredi, & converſos terrore ſectari. Sic victoriam Gothorum non tam numero, quam labore juviſti. Poſt- ea vero, quod non minus ipſis certaminibus fuit, Referendarii officium laborioſis contentioni- bus exhibebas. Fuerant enim apud illum virtutum omnium virum exercitualia vel pacata ſervitia. Quis enim non ageret bellum, qui illi potuit competens exhibere reſponſum? qui tantam firmita- tem animi ſemper exegit, tantam verborum in aſſerenda veritate conſtantiam, ut merito ſe viciſſe diceret hoſtem, qui illo præſente vitare valuiſſet errorem. Hinc fuit, quod ejus obſequia reddiderunt prudentes. Quia cautela ſemper adhibita erigit ſenſum: & dum culpam quis formidat incurrere, ſa- pientibus ſe nititur aggregare. Contulit etiam dignitatem ſacrarum Largitionum, hoc eſt, laborum uorum aptiſſimum munus: quam ſic caſta, ſic moderata mente peregiſti, ut majora tibi deberi face- os, quamvis eam in magna præmia ſuſcepiſſes. Per hæc te florida juventus exercuit, ſed noſtris tem- poribus ætas matura ſervavit. Conſilio quidem plurimum vales, nec fractus tamen ætate cognoſce- is. Sic enim adeptus es ſenectutis bona, ut ejus non ſubires incommoda. Hæc ſunt, quæ in te æſti- namus augenda: ut ſicut es conſcientia præditus, reddaris quoq; honore reverendus. Sunt enim be- neficiis noſtris conſentanea & vitæ ſuperna judicia; quando talium filiorum pater effectus, natura pſa videris eſſe Patritius. Quorum bona vernantia non eſt abſurdum referri, quoniam educantium eliciot laus eſt, de filiorum probitate laudari. Primum quod non minimæ laudis præſtat initium, nfantia eorum nota eſt palatio. Sic fœtus tui more aquilæ ſe probantes, regales oculos ab ipſis pene unabulis pertulerunt. Relucent etiam gratia gentili, nec ceſſant armorum imbui fortibus inſtitu- is. Pueri ſtirpis Romanæ noſtra lingua loquuntur: eximie indicantes, exhibere ſe nobis futuram idem, quorum jam videntur affectaſſe ſermonem. Habemus unde tibi felix pater præmium debeat eferri, qui & filiorum tuorum nobis animos obtuliſti. Quapropter multis laboribus, multaque de & conſtantia comprobato, Patritiatus tibi, Deo auſpice, conferimus dignitatem: honorem ſi- uidem celſum, ſed qui tuis meritis probetur eſſe æqualis. Fruere igitur probatiſſimis inſtitutis: t cum bona tua geminaveris, noſtris interim beneficiis augearis.

XIV. De bonis maternis hæredis dominio vendicandis.

Athalaricus Rex Senatui Urbis Romæ.

SI favore veſtro dignus eſt, qui vel ſemel regale potuit impetrare judicium, quid P. C. vir ma- gnificus merebitur Cyprianus? qui vobis toties gratior debet effici, quoties à nobis dignitates acceperit. Certantes in ſtadio numeroſior corona glorificat: olympicos currus frequens palma obilitat: ſic vel in levibus rebus glorioſior efficitur, cui frequenter præmia referuntur. De primo nique provectu poteſt eſſe cunctatio: dum multi fallunt principis animum: quando facile eſt illu- re, cui ſemper votum eſt præſtitiſſe. Sed talem mentis exhibuit conſtantiam, tantum bonorum buit propoſitum, ut ſemper in ſe provocaverit regium munus. Hæc eſt certa gloria, hæc indubi- ta ſententia, frequenter potuiſſe mereri, per quod homines conſtat ornari. Hos etiam intrare in oſtram Curiam decet, qui ad primos honores non expendunt meritum ſuum, ſed cum magna ſuſ- perint, iterum majora promerentur. Ornant quoque tales & noſtra judicia: quoniam bene prius ctus creditur, qui ſæpius approbatur. Natura ipſa bonis adhibita perſeverantia pretiatur: quia inus eſt laudanda incipere quam bonorum propoſitum cuſtodire. Similes habuiſtis olim P. C. ecios, ſimiles vetuſtas prædicat fuiſſe Corvinos. Neq; enim hic vir, de quo nobis ſermo eſt, no- um ſibi tantummodo conciliavit arbitrium: ab uno quippe principe provehi, videtur forte gra- ſum: nam & ſub altero meruiſſe provectum, apud utroſque integrum conſtat fuiſſe judicium. ncros ergo ſequaces habet, qui aliquid ex veritate decernit. Hunc provectus ſui auctorem me- t, ut nos augmentatores digniſſime reperiret. Ille in eum fundamenta poſuit bonorum, nos cul- n conſtruximus dignitatum. Et ideo P. C. tot laboribus, tot laudibus clarificato, illuſtri viro priano, ſuggeſtum quoque Patritiatus addidimus: ne major eſſet meritis ſuis, quam honoribus tris. Favete nunc collegæ, quem ſæpe decoraſtis extranei. Securus ad vos redit, qui jam hono- ſuos in libertatis aula repoſuit. Habet etiam, unde nobis reddatur acceptior: quando tales Cu- veſtræ alumnos protulit,, de quibus quanvis avidus pater, tamen propria vota ſuperantur, non antia trepidos, non ad reſpondendum, ut licebat, ignaros. Variis linguis loquuntur egregie, ma- is viris communione miſcentur. Sic cum nobis noti ſunt, in ipſo ætatis primordio adoleſcen- n tranſierunt. Præſtet divina majeſtas, ut ſicut de patre eorum munificentiæ nomen extulimus, & in eis pietatis noſtræ titulos augeamus.

XV. Super eodem.

Athalaricus Rex Bergantino viro illuſtri Comiti patrimonii.

Icet munificentiam Regis quotidie deceat cum Sole relucere, & jugiter aliquid facere, quo poſſit largitas principis apparere: hinc tamen conſcientiæ debitum ſolvitur, quoties parenti- bus ſub æquitate præſtatur. Lucrantur principes dona ſua, & hoc vere theſauris reponimus, od famæ commodis applicamus. Abſit enim, ut negemus affini, quod ſolemus cuſtodire ſubjectis: ndo qui nobis ſanguine conjungitur, plus meretur, nec fraudari poteſt proprio deſiderio, qui

militat ſub Judice gratioſo. Atque ideo illuſtrem magnitudinem tuam præcelſo atque ampliſſimo viro Theodahado maſſas ſubter annexas, tot ſolidos penſitantes, ex patrimonio quondam magnificæ fœminæ matris ipſius præcipimus reformari, ejus feliciter dominio pleniſſime vendicandas, cujus ſucceſſionis integrum jus in ea qua præcipimus parte largimur. De cujus fide ac ſynceritate præſumimus, ut ſequenti tempore reliqua ſupra memorati patrimonii omni adjecta quantitate mereatur. Quid enim tali viro negare poſſimus, qui etiam meliora ſuis obtinere poſſit obſequiis, vel ſi non probaretur affinis? vir, quem nobilitatis ſuæ nulla inflat elatio, modeſtia humilis, prudentia ſemper æqualis, quid à nobis mereatur intendite: quoniam ad gloriam noſtram trahimus, qui eum proximum confitemur. Quapropter æquiſſimæ juſſioni opera navanter impendite, directiſque ſedis veſtræ Cartariis deſignatas maſſas actoribus ejus, ſine aliqua dilatione contradite. Ut ſumma nobis caritate ſociatus, gratia præſentis muneris reddatur acceptior.

XVI. De Sacerdote reo, & ad quos ſint remittendi.

Athalaricus Rex Clero eccleſiæ Romanæ.

TAnto divinitati plurima debemus, quanto à cæteris mortalibus majora ſuſcepimus. Nam quid ſimile rependat Deo, qui potitur Imperio? Sed licet pro tanto munere nihil compenſari poſſit idonee: ipſi tamen gratia redditur, dum in ſervientibus honoratur. Itaque flebili aditione cauſamini, hoc fuiſſe longæ conſuetudinis inſtitutum, ut ſi quis ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ ſervientem aliqua crederet actione pulſandum, ad ſupradictæ civitatis antiſtitem negocium ſuum dicturus occurreret, ne clerus veſter forenſibus litibus profanatus, negociis potius ſæcularibus occupetur: addentes, diaconum quoq; veſtrum ad contumeliam religionis tanta executionis acerbitate compulſum, ut Saius eum propriæ cuſtodiæ crederet mancipandum. Presbyterum quinetiam Romanæ Eccleſiæ pro levibus cauſis, aſſeritis, criminaliter impetitum. Quod nobis, pro ingenita reverentia, quam noſtro debemus auctori, diſplicuiſſe profitemur, ut qui pridem ſacris meruerant inſervire miniſteriis, conventionibus irreverenter nefariis expoſiti injuriis ſubjacerent. Sed aliorum plectenda ſubreptio nobis obtulit pleniſſimæ laudis eventum: ut cauſa contingeret præſtandi, quæ nos cœleſtibus commendaret auxiliis. Atque ideo conſiderantes Apoſtolicæ ſedis honorem, & conſulentes deſideriis ſupplicantium, præſenti auctoritate moderato ordine definimus, ut ſi quiſpiam ad Romanum clerum aliquem pertinentem, in qualibet cauſa probabili crediderit actione pulſandum, ad beatiſſimi Papæ judicium prius conveniat audiendus. Ut aut ipſe inter utroſq; more ſuæ ſanctitatis agnoſcat, aut cauſam deleget æquitatis ſtudio terminandam: & ſi forte, quod credi nefas eſt, competens deſiderium fuerit petitoris eluſum, tunc ad ſæcularia fora jurgaturus occurrat, quando ſuas petitiones probaverit à ſupradictæ ſedis Præſule fuiſſe contemptas. Quod ſi quis extiterit tam improbus litigator, atque omnium fuerit judicio ſacrilega mente damnatus, qui reverentiam tantæ ſedi exhibere contemnat, & aliquid de noſtris affatibus crediderit promerendum, ante alicujus conventionis effectum decem librarum auri diſpendio feriatur, quæ à Salatinis ſacrarum Largitionum protinus exactæ, per manus ſæpe memorati antiſtitis pauperibus erogentur, carenſque impetratis negocii quoque ſui amiſſione mulctetur. Dignus eſt enim duplici pœna percelli, qui & divinam reverentiam, & noſtra juſſa temerarit. Sed interim vos, quos judicia noſtra venerantur, eccleſiaſticis vivite inſtitutis. Magnum ſcelus eſt, crimen admittere, quos nec converſationem decet habere ſæcularem, profeſſio veſtra vita cœleſtis eſt. Nolite ad mortalium vota humilia, & errores deſcendere. Mundani coerceantur humano jure, vos ſanctis moribus obedite.

XVII. De officio Prioris.

Athalaricus Rex univerſis Reatinis & Nurſinis.

GLorioſus domnus avus noſter deſideria veſtra agnoſcens, Quidilanem Sibiæ filium, Priorem vobis quidem facere diſponebat: ſed quia interveniente mortali conditione nequivit cogitata complere, neceſſe nobis eſt, ejus vota perficere: ne tantus vir de aliquo inaniter judicetur bona potuiſſe ſentire. Atque ideo præſenti auctoritate præcipimus, ut eum Priorem feliciter habere debeatis: & quæ ordinaverit pro diſciplina ſervanda, ubi noſtra maxime utilitas continetur, in omnibus obedire debeatis. Quia ſic domni avi noſtri eſtis moribus inſtituti, ut & leges libenter audiatis & Judices. Hoc eſt enim, quod noſtrum comit imperium, quod opinionem noſtram inter gentes amplificat, ſi talia geratis, quæ & nobis accepta, & divinitati poſſunt eſſe gratiſſima. Robuſtius enim inimici noſtri vincuntur moribus bonis. Quia quos ſuperna protegunt, felices adverſarios habere non poſſunt. Pugnatis enim efficaciter foris, dum in ſedibus veſtris juſtitiam fovere contenditis. Iſta enim duo mutua ſe amplexatione conſociant: qui æquitatem coluerit, fructum victoriæ poſſidebit. Nam quæ neceſſitas ad injuſta compellat, cum vos & fortes alant propriæ, & munera noſtra, domino adjuvante, ditificent? Nam & cui aliquid expetendum eſt, ſperet de munificentia principis, quam de præſumptione virtutis. Quia vobis proficit, quod Romani quieti ſunt: qui dum æraria noſtra ditant, veſtra donativa multiplicant.

Joanni referendario.

XVIII. De poſſeſſionum invaſoribus.

Athalaricus Rex * Dumerit Saioni & Florentino viro devoto Comitiaco.

SEveritas publica ſicut ab innocentib. vacat, ita neceſſe eſt, ut in ſceleratis operam ſuæ diſtrictionis impendat: quia non ſemper unum merentur judicium diverſa merita perſonarum. Morbi ipſi diſſi-

liſſimilibus ſuccis ſanantur herbarum: aliis cibi, aliis ferrum optatam revocant ſoſpitatem, & pro qualitate paſſionis præceptum merentur artificis. Et ideo devotio veſtra per Faventinum territorium incunctanter excurrat: & ſi quos Gothorum atque Romanorum in direptionibus poſſeſſorum ſe miſcuiſſe repererit, ſecundum facti æſtimationem & damnis affligantur & pœnis. Quia gravius plectendi ſunt, qui nec admonitionibus juſtis, nec initiis principis obediendum eſſe crediderunt. Quoniam major ambitus eſt dominis nobis velle ſervire, ut commendati bonis initiis reliquam vitam ſecuritatis munere perfruantur.

XIX. De juſtitia unicuiq; reddenda.

Athalaricus Rex Cunigaſto V. I.

PErmovit ſerenitatem noſtram Conſtantii atque Venerii dolenda conqueſtio, quia ſibi à Tancane juris proprii agellum, quod Fabricula nominatur, cum ſuo peculio cauſantur ablatum, adjicientes, ne rerum ſuarum repetitionibus imminerent, liberis ſibi conditionem ultimæ ſervitutis imponi. Atque ideo magnitudo tua, decretis obſecuta præſentibus, præfatum ſuo jubeat adeſſe judicio: ut omni inter partes veritate diſcuſſa, juri conſentaneam, & amicam veſtris moribus proferre ſententiam. Quia ſicut grave eſt, de ſuo dominos jure cedere, ita noſtris eſt ſæculis inimicum, ſervitutis jugo libera colla deprimere. Momenti jure, ſi competunt, primitus reddantur invaſa: ita tamen ut perſona legitima diſceptationibus non deſiſtat. Ceſſet violenta præſumptio, ut cauſa judicis cognoſcatur arbitrio, & aut conjunctos ſervos cum rebus ſibi competentibus poſſideat, aut propatos liberos indemnes atque integros derelinquat. Sufficit enim, quod ei relaxamus pœnam, qui facere præſumpſit injuriam.

XX. De Aquaductu purgando, & cloacarum cura.

Athalaricus Rex Honoratis poſſeſſoribus & curialibus Parmenſis civitatis.

DIgnum eſt, ut libenti animo faciatis, quæ juberi pro urbis veſtræ utilitate cognoſcitis: nam quod proprio ſumptu decuit aggredi, compendio ſe vobis conſtat offerri. Civitatem ſiquidem veſtram diutina ſiccitate laborantem, juvante Deo, domnus avus noſter ſaluberrima unda rigavit. Cui nunc ſtudio veſtro cloacarum ora pandantur: ne ſordium objectione tardata reciprocans unda veſtris ædibus illidatur, & quas debuit abluere, eaſdem vobis cogatur inferre. Cui operi, quanquam vos urgere debeat civicus amor, virum ſpectabilem Geoſium præcipimus imminere. Et nos ad meliora provocetis, ſi, quæ juſſimus, gratanter efficitis.

XXI. Super eodem.

Athalaricus Rex Geneſio viro ſublimi.

AMore civitatis veſtræ, antiqui operis formam domnus quidem avus noſter largitate regia conſtruxit. Sed nihil prodeſt aquarum copias urbibus immiſiſſe, niſi nunc provideatur cloacarum opportuna digeſtio: more vitæ humanæ, cujus ita ſalubritas continetur, ſi quod ore quis ſuſcipit, alia parte corporis relaxatus effuderit. Et ideo ſublimitas tua Parmenſes municipes faciet huic operi gnaviter inſiſtere: quatenus antiquos cuniculos, ſive ſubterraneos, ſive qui junguntur marginibus platearum, diligenter emendent. Ut cum ſolemniter optatus vobis liquor influxerit, nulla adcti luctaminis objectione tardetur. Quia gratiam unda non habet, niſi quæ jugiter influit, & viſa ſemper abſcedit. Illa enim, quæ pulchre rivis exercitata ridet, quam deformis eſt in lacunis? palua nimis nec viſu grata, nec jumentis accommoda. Elementum pulcherrimum quidem, ſed ſi cum naturali puritate ſervatur. Sine hac agri ſqualent, urbes anhela ſiccitate fatigantur. Ut merito antiqua prudentia, quos à civica converſatione ſegregandos eſſe judicavit, aquarum interdictione puniérit. Quapropter tam utillimæ rei omnium debet ſtudere conſenſus: quia civis animum non habet, qui urbis ſuæ gratia non tenetur.

XXII. Ut Poſſeſſores & Curiales in civitatibus commaneant, nec diu ruſticentur.

Athalaricus Rex Severo viro ſublimi.

CUm te Præfectorum conſiliis laudabiliter inhærentem omnia didiciſſe credamus, quæ ad Reipub. ſtatum pertinent componendū, maxime cognoviſti literis eruditus pulchram eſſe faciem civitatum, quæ populorum probantur habere conventum. Sic enim & in illis ſplendet libertatis ornatus, & noſtris ordinationibus neceſſarius ſervit effectus. Feris datum eſt, agros ſylvaſq; quærere: hominibus autem focos patrios ſupra cuncta diligere. Aves ipſæ gregatim volant, quæ innoxia vonitate miteſcunt. Canori turdi amant ſui generis denſitatem. Strepentes ſturni e compares ſequuntur deſinenter exercitus. Murmurantes palumbi proprias diligunt cohortes, & quicquid ad ſimplicem pertinet vitam, adunationis gratiam non refutat. Contra, animoſi accipitres, aquilæ venatrices & ſuta omnes alites acutius intuentes, volatus ſolitarios concupiſcunt: quia rapaces inſidiæ innoxia conventicula non requirunt. Ambiunt enim aliquid ſoli agere, qui prædam cum altero non deſident invenire. Sic mortalium voluntas plerunq; deteſtabilis eſt, quæ conſpectum hominum probare effugere. Nec poteſt de illo aliquid veraciter credi, cujus vitæ teſtis non poteſt inveniri. Redeant poſſeſſores & Curiales Brutii in civitatibus ſuis. Coloni ſunt, qui agros jugiter colunt. Patiantur ſe à

ruſticitate diviſos, quibus & honores dedimus, & actiones publicas probabili æſtimatione commiſimus: in ea præſertim regione, ubi affatim veniunt inclaboratæ delitiæ. Ceres ibi multa fœcunditate luxuriat. Pallas etiam non minima largitate congaudet: plana rident paſcuis fœcundis, erecta vindemiis: abundat multifariis animalium gregibus, ſed equinis maxime gloriatur armentis: merito, quando ardenti tempore tale eſt nervum ſylvarum, ut nec muſcarum aculeis animalia fatigentur, & herbarum ſemper virentium ſatietatibus explcantur. Videas per cacumina montium rivos ire puriſſimos, & quaſi ex edito profluant, ſic per Alpium ſumma decurrunt. Additur, quod utroque latere copioſa marina poſſidet frequentatione commercia: ut & propriis fluctibus affluenter exuberet, & peregrino penu in vicinitate litorum complcantur. Vivunt illic ruſtici epulis urbanorum, mediocres autem abundantia præpotentium: ut nec minima ibi fortuna copiis probetur excepta. Hanc ergo provinciam civitatibus nolunt incolere, quam vel in agris ſuis ſe fatentur omoino diligere? Quid prodeſt tantos viros latere literis defecatos? Pueri liberaliũ ſcholarium convcotum quærunt a & mox, ut ſoro potuerint eſſe digni, ſtatim incipiunt agreſti habitatione neſciri: proficiunt, ut dediſcant, erudiuntur, ut negligant: & cum agros diligunt, ſe amare non norunt. Quærat eruditus, ubi poſſit exiſtere glorioſus: prudens frequentiam non reſpuat hominum, in qua ſe novit eſſe laudandum. Alioqui virtutibus fama tollitur, ſi carũ merita in hominibus neſciantur. Nam quale deſiderium eſt, civium frequentiam deſerere, cum aliquas quoq; avium converſationi humanæ ſe videant velle miſcere? Mortalium enim penatibus fiducialiter nidos philomena ſuſpendit, & inter commanentium turbas pulſos nutrit intrepida. Fœdum ergo nimis eſt, filios in deſolationibus educare, cum frequentationi humanæ videat alites ſua pignora commiſiſſe. Redeant igitur civitates in priſtinum decus: nullus amœnitatem ruris præponat mœnibus antiquorum. Quomodo poteſt in pace refugi, pro qua oportet bellum (ne vaſtetur) aſſumi? Cui enim minus grata nobilium videatur occurſio, cui non affectuoſum ſit cum paribus miſcere ſermonem, forum petere, honeſtas artes inviſere, cauſas proprias legibus expedire, ioterdum Palamediacis calculis occupari, ad balnea ire cum ſociis, prandia mutuis apparatibus exhibere? Caret profecto omnibus his, qui vitam ſuam vult ſemper habere cum famulis. Sed ne ulterius in eandem conſuetudinem mens aliter imbuta relabatur, datis fidejuſſoribus tam Poſſeſſores, quam Curiales, ſub æſtimatione virium, pœna interpoſita, promittant anni parte majore ſe in civitatibus manere, quas habitare delegerint. Sic fiat, ut eis oec ornatus deſit civium, nec voluptas denegetur agrorum.

XXII. De Abactoribus perſequendis.

Athalaricus Rex Severo V. S.

* Sciliano. al. Scitiliano.

CUm Infadius vir ſublimis pro cauſis ſuis ad Comitatum ſacratiſſimum feſtinaret, itineris longinquitate confectus, animalia feſſa reparare contendens, ad footem Arethuſæ, in * Scyllatino territorio conſtitutæ, elegit ponere manſionem: eo quod ipſa loca & paſcuarum ubertate fœcunda ſint, & inundatione aquarum pulchreſcant. Eſt enim, ut dicitur, ſub pede collium ſupra maris arenam fertilis campus: ubi fons vaſtus egrediens, cannis in coronæ ſpeciem riparum ſuarum ora cootexit, amœnus admodum, & arundineis umbris & aquarum ipſarum virtute mirabilis. Nam cum ibi tacitus homo, & ſtudioſe ſilentioſus advenerit, aquas fontis irrigui reperit ſic quietas, ut in morem ſtagni non tam currere, quam ſtare videantur. At ubi concrepans tuſſis emiſſa fuerit, aut ſermo clarior fortaſſe ſonuerit, neſcio qua vi ſtatim aquæ ibidem coocitatæ proſiliunt: os illius gurgitis ebullire videas graviter excitatum: ut putes, aquam rigentem ſuccenſæ ollæ ſuſcepiſſe fervorem: ſilenti homini tacite, loquenti ſtrepitu & fragore reſpondens: ut ſtupeſcas, ſic ſubito perturbatam, quam nullus tactus exagitat. Nova vis, inaudita proprietas, aquas voce hominum commoveri, ut quaſi appellatæ reſpondeant, ita hominum ſermonibus provocatæ, neſcio qoid immurmurant. Credas ibi aliquod animal proſtratum ſomno quieſcere, quod excitatum magno ſtrepitu tibi reſpondeat. Legitur quidem, nonnullos fontium variis ſcaturire miraculis: ut aliqui potati animalibus reddant varium colorem, alter greges albos efficiat, quidam in ſaxeam duritiem ſuſcepta ligna convertant. Sed has cauſas nulla ratio comprehendit: quia ſupra intellectum humanum eſſe cognoſcitur, quod tantum rebus naturalibus applicatur. Sed ut ad querelam ſupplicantis cito redeamus. Hic cum manſionem ſupradictus Infadius habuiſſet, inſidiis ruſticorum abactos ſibi aſſerit caballos: quod temporum noſtrorum habere non decet diſciplinam, ut delectatio illius loci tali damno redderetur horribilis. Quod vivacitatem tuam diligenti cenſemus examinatione diſcutere, quæ & de palatio noſtro auctoritatem, & de legibus viſa eſt juſtitiam collegiſſe: ut, more ipſius fontis, ſcelus quod actum eſt videaris, ulciſci: perquirantur fontes ſummo ſilentio, teneantur in ſuis laribus quieti: ut dum mox inſecutor increpuerit, eorum corda turbentur: in voces proſiliant, & ſe terribili murmuratione confundant. Sic aquas ſuas omina ſibi judicent dediſſe pœnarum. Sit ergo in eis competens vindicta, ut loca ſint pervia: invitet poſita diſciplina ſtudium commeaotium. Ne latronum exceſſibus vitetur tale miraculum, quod ſemper lætificare cognoſcitur inquiſitum.

XXIV. De pœna eorum, qui turbant euntes ad nundinas & mercatus.

Athalaricus Rex Severo V. S.

SIcut incognita velle noſſe, prudentis eſt: ita cognita diſſimulare, dementia eſt: eo præſertim tempore, cum noxia res ad correctionem poſſit celerrimam pervenire. Frequenti ſiquidem probatione didicimus, Lucaniæ conventu, qui priſca ſuperſtitione Leucothea nomen accepit, quod

ibi ſitaquanimio candore perſpicna, præſumptionibus Illicitis ruſticorum facultates negociantium hoſtili direptione læpe laceratas: ut qui ad natale ſancti Cypriani religioſiſſime venerant peragendum, mercimoniiſque ſuis faciem civilitatis ornare, egentes turpiter inaneſque diſcederent. Hoc nos ſimplici ac facili remedio credidimus corrigendum', ut ſpectabilitas veſtra prædicto tempore unacum Poſſeſſoribus atque Conductoribus diverſarum maſſarum, ad quietem convenientium, anticipata debeat cautela procurare, ut atroces facti reos inveniat, quos pœna conſumat. Quod ſi aliquis ruſticorum, vel cujuslibet loci homo cauſas nefandæ litis attulerit, inter ipſa initia comprehenſus fuſtuariæ ſubdatur protinus ultioni: & pompatus mala nota corrigat, qui prius occultum facinus excitare tentabat. Eſt enim conventus iſte & nimia celebritate feſtivus, & circumjectis provinciis valde proficuus. Quicquid enim præcipuum aut induſtrioſa mittit Campania, aut opulenti Brutii, aut Calabri peculioſi, aut Apuli idonei, vel ipſa poteſt habere provincia, in ornatum pulcherrimæ illius venalitatis exponitur: ut merito tam ingentem copiam judices de multis regionibus congregatam. Videas enim illic collucere pulcherrimis ſtationibus latiſſimos campos, & de amœnis frondibus intextas ſubito momentaneas domos, populorum cantantium, lætantiumque diſcurſum. Ubilicet non conſpicias operam mœnium, videas tamen opinatiſſimæ civitatis ornatum. Præſto ſunt pueri ac puellæ, diverſo ſexu atque ætate conſpicui, quos non facit captivitas eſſe ſub pretio, ſed libertas: hos merito parentes vendunt, quoniam de ipla famulatione proficiunt. Dubium quippe non eſt, ſervos poſſe meliorari, qui de labore agrorum ad urbana ſervitia transferuntur. Quid veſtes referam innumera varietate diſcretas? quid, diverſi generis animalia nitere pinguiſſima? ubi ali cuncta taxatione proponuntur, ut quanlibet emptor faſtidioſiſſimus invitetur. Sic de illo commercio nemo ingratus redit, ſi cuncta probabilis diſciplina componit. Eſt enim & locus ipſe camporum amœnitate diſtenſus, ſuburbanum quoddam Conſilinatis antiquiſſimæ civitatis, qui à conlitore ſanctorum fontium Marcilianum nomen accepit. Hic erumpit aquarum perſpicua & dulcis ubertas, ubi in modum naturalis antri abſidis fabricata concavitas ſic perſpicuos liquores emanat, ut vacuum putes lacum, quem non dubitas eſſe pleniſſimum. Hic perlucidus uſque ad fundum patet: ut aſpectibus tuis aerem potius apparere judices, non liquorem. Æmulatur ſerenum diem aqua ſubtiliſſima: nam quicquid in imo geritur, inoffenſa aeris claritate monſtratur. Colludunt illic gregatim electiſſimi piſces, qui ad manus poſcentium ſic intrepidi veniunt, tanquam ſe noverint non eſſe capiendos: nam qui tale aliquid præſumpſit efficere, mox pœnam divinitatis cognoſcitur exceiſſe. Longa ſunt, illius fontis memoranda deſcribere. Veniamus ad illud ſingulare munus, ſanctumque miraculum. Nam cum die ſacratæ noctis precem baptiſmatis cæperit ſacerdos effundere, & de ore ſancto ſermonum fontes emanare, mox in altum unda proſiliens, aquas ſuas non per meatus ſolitos dirigit, ſed in altitudinem cumuloſque transmittit. Erigitur brutum elementum ſponte ſua, & quadam devotione ſolemni præparat ſe miraculis, ut ſanctificatio majeſtatis poſſit oſtendi. Nam cum fons ipſe quinque gradus tegat, eoſque tantum ſub tranquillitate poſſideat, aliis duobus cernitur creſcere, quos nunquam præter illud tempus cognoſcitur occupare. Magnum ſtupendumque miraculum, fluenta labentia ſic ad humanos ſermones vel ſtare vel creſcere, ut eis credas audiendi ſtudium minime defuiſſe. Fiat venerabilis omnium ſermone fons iſte cœleſtis. Habet & Lucania Jordanem ſuum. Ille exemplum baptiſmatis præſtitit, hic ſacrum miniſterium annua devotione cuſtodit. Quapropter & reverentia loci & utilitas rei dare debet populis ſanctiſſimam pacem. Quia cunctorum judicio ſceleratiſſimus habendus eſt, qui talium dierum gaudia temerare contendit. Relegantur populis & proponantur iſta, quæ diximus: ut cum multa eſſe minime creduntur, excedendi licentia non quæratur.

XXV. De præſumptoribus in diſpendium Curialium.

Edictum Athalarici Regis.

Qvi Reipublicæ ſtatum, & generale cupit ſtare faſtigiū, ad univerſa debet eſſe ſolicitus: quia non eſt ſalus in corpore, niſi quam & membra potuerint obtinere. Injuria unius loci compago tota concutitur, & tanta convenientiæ vis eſt, ut unum vulnus ubiq; credas accipi, quando illa cœperit condolere. Reſpub. ſiquidem non eſt unius civitatis cura, ſed totius regni proviſa cuſtodia. Quapropter ſi quid ex ipſa minuitur, in origine diſpendia ſentiuntur. Minus enim habere neceſſe eſt, cui aliquid perit. Et ideo diverſarum civitatum pervigil nos cura ſolicitat: ne permiſſa longius mala, noſtra poſſint gravare palatia. Arbor, quam florere vides, quam ſumma conſpicis viriditate lætari, ſubterraneo ſucco fœcunditatis animatur, reddens in ſuperficiem, quod continet in radice. Hominum quoq; vultus magna hilaritate decoratur, ſi viſceribus ſanis gravamen nullius ſentiat læſionis. Sic regnum tre dicitur integerrimum, ſi nuſquam fuerit imminutum. Hoc fieri poteſt, cum undiq; ſumovetur frenata licentia: nec datur auſus menti malignæ, ſub abominabili libertate peccare. Curiales, quibus à provida ſollicitudine nomen eſt, graviſſima dicuntur infeſtatione quaſſari: ut quicquid eis honoris cauſa delegatur, ad injuriam potius videatur eſſe perductum. O nefarium ſcelus, importabile malum! quando debuit Reip. ſerviendo proficere, tunc libertatem ſuam cum fortunis videtur amittere. Quocirca edictali programmate definimus, ut ſi quis vexatus fuerit aut injuria, aut in diſpendio Curialis, vel aliquid ei, præter quam juſſum fuerit à nobis, vel ab aulicis, quorum intereſt, poteſtatibus imponere fortaſſe præſumpſerit, aut decem librarum auri diſpendio feriatur, ipſi qui tale aliquid pertulerit nihilominus profuturum: aut ſi facultas vindictæ non ſufficit, per fuſtuaria ſupplicia lace-

retur: & reddat debitûm pœnis, quod non potuit compenſare pecuniis: ita tamen, ut quæ pro publica utilitate fuerint delegata, ingenua ſolicitudine compleantur: quando plus incipiunt debere, quos alienas iniquitates non permittimus ſuſtinere. Prædia Curialium, unde maxime mediocribus parantur inſidiæ, nullus illicita emptione pervadat. Quia contractus dici non poteſt, niſi qui de legibus venit. Circa Saionum & militantium moleſtias Judicum protegantur auxilio. Ab ipſis quoque moderatoribus eos noſtra vindicavit auctoritas. Quanto gravius plectendus eſt, ſi ille cui delegatur auxilium, probetur inferre detrimentum? Erigite colla depreſſi: ſublevate animos malorum ſarcinis ingravati. date ſtudium recuperare, quæ vos male cognoſcitis amiſiſſe. Unicuique civi urbs ſua Reſpub. eſt. Adminiſtrare civitatum ſub conſentanea voluntate juſtitiam. Ordines veſtri æquabiliter vivant. Nolite gravare mediocres, ne vos merito opprimere poſſint potiores. Pœna iſta peccati eſt, ût unusquisque in ſe recipere poſſit, quod in alterum protervus exercuit. Vivite juſte, vivite continenter. Quia vix audet quisquam in illos excedere, in quibus culpas non poteſt invenire. Grues moralem noverunt exercere concordiam: inter quas nullus primatus quæritur, quia iniquitatis ambitus non habetur. Vigilant viciſſim, communi ſe cautela cuſtodiunt, ipſe paſtus alternus eſt. Sic honor nullis adimitur, dum omnia ſub communione ſervantur. His etiam volatus vicaria æqualitate diſponitur: ultima fit prima, & quæ primatum tenuit, eſſe poſterior non recuſat. Sic quadam communione ſociatæ ſibi ſine regibus obſequuntur, ſine dominatu parent, ſine terrore famulantur. Voluntarie ſerviendo liberæ ſunt, & invicem ſe diligendo muniuntur. Quarum morem ſcriptores rerum naturalium contuentes, politiam quodammodo inter ipſas eſſe commemorant, quas civico affectu vivere cognoverunt. Has ſi vos imitemini, omnes à vobis pravitatum calumnias excluditis: Nam vos qui recti vota recipitis, habetis per leges poteſtatem in civibus veſtris. Non enim incaſſum vobis Curiam conceſſit Antiquitas, non inaniter appellavit Minorem Senatum, nervos quoque vocitans ac viſcera civitatum. Quid in iſta appellatione non habeatis vel potentiæ, vel honoris? Nam qui Senatui comparatur, à nullo genio claritatis excluditur.

XXVI. De metallis fodiendis & exercendis.

Athalaricus Rex Bergantino viro Comiti Patritio.

SI labor omnis aſſiduus adeo diverſos exigit fructus, ut aurum argentumque ſolita commutatione mercetur, cur non ipſa diligenter exquirimus, quo pter quæ poſce re alia videbamnt? Italia dives inſerat nobis & aureos fructus. Omnis proventus acquiritur, ubi metallum fulvidum reperitur. Nam quid neceſſe eſt, terram multiplici fœcunditate laſſari, ſi ipſa magis pretia in ea potuerint inveniri? Frumenta vobis uſualiter Natura, induſtria ſuffragante, concedit, paſſim ſe vina profundunt: metallum raro proditur, ut ſtudioſius expetatur. Quapropter ad maſſam juris noſtri Ruſticianam, in Brutiorum provincia conſtitutam, magnitudinem tuam jubemus Cartarium deſtinare: etſi (ut ab artifice harum rerum Theodoro dicitur) memoratis rebus terra fœcunda officinis ſolemniter inſtitutis montium viſcera perquirantur, intretur beneficio artis in penetrale telluris, & velut in theſauris ſuis Natura locuples inquiratur. Cameris enim ingenioſa præſumptione revolutis, talpinum animal imitantes, itinera fodiunt, quæ nullis ante patuerunt. Sic ambitio nil relinquit abſconditum, nec ubi interdum ſuſtinere poſſit extremum. Intrant homines caligines profundas: vivunt ſine ſupernis: exulant à Sole: & dum ſub terris compendia quærunt, nonnunquam lucis gaudia derelinquunt. Eſt aliquando illis ruina via ſua, & reditus procurare nequeunt, qui pedibus ſuis ſemitas operoſis manibus effecerunt. Sed quibus cautior ars, vita felicior eſt, intrant egentes, exeunt opulenti, ſine furto divitias rapiunt, optatis theſauris ſine invidia perfruuntur: & ſoli ſunt hominum, qui absque ulla nundinatione pretia videantur acquirere. Mox enim, ut ſupernæ luci fuerint reſtituti, minuta quæque graviora diſcernentibus aquis à genitrice terra ſeparant, ac fictilibus recondita, vaſta fornace decoquunt, donec ſolvantur utiliter in liquorem. Rivos quoque de flamma venientes tanto igne depurgant, quousq; pulchritudinem ſui prodant, quam terrena viſcera, ne cuperentur, abſconderant. Vincitur Natura, dum eam meliorat induſtria. Pulchrior eſt, dum arſerit: potior, dum decoxerit. Quia tantum creſcit ad pretia, quanta fuerit ſynceritate mundata. Origo quidem nobilis, ſed de flamma ſuſcipit vim coloris. Ut magis credas inde naſci, cujus ſimilitudine videtur ornari. Sed cum auro tribuat ſplendidum ruborem, argento confert albiſſimam lucem. Ut mirum ſit, unam ſubſtantiam tradere, quod rebus diſſimilibus poſſit aptari. Proinde quicquid ad exercendam hujus artis peritiam pertinere cognoſcitis, ordinatio veſtra perficiat. Ut & terra Brutiorum ex ſe tributum, quod dare poſſit, inveniat, quæ fructibus copioſa luxuriat. Decet enim, ut inter tanta bona, nec illa deſint, quæ putantur eſſe præcipua. Cur enim jaceat ſine cultu, quod honeſtum poteſt eſſe compendium? Aurum ſiquidem per bella quærere, nefas eſt: per maria, periculum: per falſitates, opprobrium: in ſua vero natura, juſtitia. Honeſta vero ſunt lucra, per quæ nemo læditur. Et bene acquiritur, quod à nullis adhuc dominis abrogatur. Gryphes aurum jugiter leguntur effodere, atque hujus metalli inſpectione gaudere: quibus quoniam non eſt ambitus lucri, cupiditatis crimine non dicuntur accendi, ſcilicet, quia omnis actus in qualitate propoſiti eſt: & non eſt vituperandum, quod nulla fuerit voluntate laſcivum. Sint ergo ſedula operatione continui quæſtus, invidiam non paveſcant: quod ars dicitur, à crimine liberatur.

XXVII. De Curialium albo eximendis ob delictum.

Athalaricus Rex Abundantio Præpoſito.

FElix querela eſt, quando leges pietate ſuperantur: & beata conditio ſubjectorum, ſi cognoſcant
illum aliu miſertum, qoem & ſibi optant eſſe propitium. Neq; enim ob aliud Curiales leges ſa-
ɿatiſſimæ ligaverunt, niſi ut cum illos ſoli Principes abſolverent, indulgentiæ præconia reperirent:
ıoc eſt, ubi dominus adverſum ſua judicia amabili concertatiooe diſſentit: quando & ipſius quædam
uſtitia eſt, ut qui pius dicitur, diſtrictioois termino minime teneatur. Nam & iſte quidam rationabi-
is ordo eſt, militia tandem ſolvere, qui impares laboribus probantur exiſtere. Curialis enim, ſi nulla
alctudine corporis continetur, ad ſolas deceptiones appooitur: & dum adeſſe quid proderit, ſi eum
ontingat deſectum viribus inveniri? Similis quippe eſt abſenti, à quonon potuerint imperata com-
leri. Deinde dum Curia moltiplici oumeroſitate lætetur, non videtur perculſa damnis, paucos per-
idiſſe de plurimis. Quapropter illuſtris magnificentia tua Agenantiam, uxorem Campaniani viri di-
:rtiſſimi, in Lucania proviocia conſtitutam, filiosque eorum de albo Curiæ ſuæ faciat diligenter ab-
ıdi: ut ventura poſteritas neſciat fuiſſe, qui vetatur abigere: quia calumnia non præſumitur, ubi ali-
ua probationon habetur. Proinde in Poſſeſſorum numero potius collocentur, paſſuri nihilominus
ıoleſtias, quas ipſi aliis ingerebant. Ad tributa enim ſolita turbabuntur: faciem compulſoris horre-
unt (à poteſtatibus juſſa prius veniſſe neſciebant) & votiva ignorantia fatigati, formidare delegata
ıcipient, per quæ antea timebantur. Nam & ex ea parte bonis moribus vixiſſe probandi ſunt, quan-
o perpetiuntur inter illos otioſi vivere, quorum ſe non cognolcunt odia meruiſſe. Aliqui non pate-
:ntur ſub illis eſſe, quos ſe cognoſcebant malis actibus incitaſſe. Fruantur ergo beneficio principali
vant remiſſa pace tranquilli, qui fuerunt io actiooum ſuarum qualitate compoſiti.

XXIIX. De Dardanariis panicii ſpeciem ſibi vendicantibus, ut vendere cogantur frumentum in annonæ caritate.

Athalaricus Rex Epiſcopis & Honoratis.

)Oſſeſſorum territorii veſtri querela comperimus, ſupra temporis neceſſitatem quorundam civi-
um ſuorum execrabilem ſuſtinere ſævitiam: dum primo tempore panicii ſpeciem cooceptam in
opriam redegere ſubſtantiam, exſpectantes caritatem, mediocribus gravem, ut parcius reponenti-
ıs deteſtabilem inſerant nuditatem: quando homines in famis periculo conſtituti rogantes offe-
nt, quos ſe ſpoliare poſſe cognoſcunt. In neceſſitate ſiquidem penuriæ, pretii oulla contentio eſt:
m patitur quis induci, ne poſſit aliqua tarditate percelli. Hæc igitur vota damnantes, præſentes di-
cimus portitores. Ut ſive in gradu, ſive in aliis locis frumentorum coodita potueriot invenire, tan-
n ſibi unusquisqoe dominos vel familiæ ſuæ domus retineat, quantum ſe expeodere poſſe cogno-
:: reliquum periclitantibus vendat, præſentibus ſcilicet harum gerulis, qui ad eam rem deſtinati eſſe
ſcuntur, moderata tamen pretii quantitate, qua cum conſtiterit à ſuis provincialibus comparas-
Ut nec nimium gravetur qui emit, & aliqoo compeodio foveatur ille, qui diſtrahit. Quapropter
entibus animis implete, quæ juſſa ſunt. Quia vobis debetis in bac parte conſulere invicem. Ne
n caritatem nimiam quæritis, ſcelеſtum vobis aliquid potius, quod abſit, optetis. Ne quis ergo
ıditionem ſibi impoſitam conqueratur, ſciat libertatem in crimine non requiri, ſed illud boni in-
ıii magis eſſe, ſi oon feſtinet excedere. Vendat itaque ſub juſta ratione, qui diſtrahit. Si conſentit,
:ratur laudem ſuam: ſi diſcrepat, noſtrum facit eſſe præcooium. Quando bonum eſt jubentis, ſi
.itia imponatur invitis.

XXIX. De officio Præfecti Urbis.

Athalaricus Rex Reperato Præfecto urbis.

Oſt parentum claras adminiſtrationes bene conſeruntur poſteris emioentiſſimæ dignitates: dum
nullius acquieſcit ingenium, jacere intra æſtimationem ſuarum: quando quidam honeſtus ambi-
:lt, quos ſequimur tempore, velle præconiis anteire. Additur etiam, quod priſcorum dogmatibus
liti opinionis gratia delectantur augeri. Nam quanto ſe unusquisque melioribus cognoſcit arti-
ſtuduiſſe, tanto amplius grandiora præſumit appetere. Dudum itaque illuſtris recordationis ge-
ɿis cui Reſpub. ſenſit Romana diligentiam. Comitivæ ſiquidem Largitionum præſidens, fuoctus
n vicibus Præfectorum, Prætoriaoam egit integerrime dignitatem, Curiam reparans, paupcribus
ta reſticuens, & quanvis liberalibus ſtudiis fuerit impolitus, placere oon omiſit induſtrius. Quo-
ı naturaliter per ſe commendari poteſt booum ingenium, etiam cum rebus accidentibus noo vi-
r ornatum. Sed hoc quantum eſt ad tuam notitiam literarum? Doctrina ſiquidem quos ab
:ritis diſcernit, ſapientibus amica ſocietate conjungit: cui perfacile eſt ornare generoſum,
etiam ex obſcuro nobilem facit. Creſcit quoque præclaris meritis tuis, quod in affinitatis gra-
te calis elegit, quem ſemper cootigit de jodicii ſui iotegritate prædicari: moribus commu-
:onſciencia ſingularis, qui ſe ſemper ſuis moribus, & amicorum cooverſatione & ſua fecit pro-
e laudari. Qualem ergo ſuo ſanguini æſtimandus eſt ſociaſſe, qui nunquam improbum vel
munioni ſuæ deerevit adjungere. Et ideo licet primævus venias ad honorem, poſt tanti vi-
licium ineptum eſt te dicere oon probatum. Nam ſi bene illis ſoggerentibus in extraneis cauſis
das aures præbemus, cur magis in genere ſuo eorum judicia non ſequamur, ubi ſemper ſtudioſe

ſibi proſpiciunt,etiam qui in aliis actibus frequenter excedunt? Atque ideo, quod feliciter dictum ſit, per Indictionem illam Urbanæ tibi tribuimus infulas dignitatis: ut ſicut in illo ordine primus,ita habearis & meritorum laude præcipuus. Pene ſiquidem terrarum oculis habetur, quod in illa civitate peragitur. Quem jam ſibi judex placatum faciat, ſi illum Senatum tantæ benignitatis offendat? Quid ſit maturitatis, quid prudentiæ, in ordinis ipſius æſtimatione cognoſcis, cujus primæva germina mox ut adoleverint, Patres vocantur. Adoleſcentia illic inchoat à maturitate conſilii: tractant juvenes cum modeſtia ſenium, ubi morum pondus in flore permittitur, quod vix alibi cana ætate generatur. Talem te ergo habita moderatione tractabis, ut cum tot Proceres ad Curiam vocas, dignam ante illos ſententiam tuæ voluntatis aperias. Nimis quippe arduum eſt, tale aliquid inter illos dicere, quod nequeat tantis prudentibus diſplicere. Ideoq; non unius dignitatis vir æſtimandus eſt, qui ab illa turba doctorum bonum potuit referre judicium. Nam ſi gratum eſt vel ſub raritate prædicari, quid illi gaudii provenire poſſit: quem tot nobilium vota laudaverint? Juſtitiam dilige. Oppreſſis te diligenter impende. Redde laudes Poſteris tuis, quas tu à Majoribus accepiſti.

XXX. De Comitiva Dalmatiarum & Suaviæ.

Athalaricus Rex Oſum V.I. Comit.

PRopoſiti noſtri eſt, honeſtos labores palma remunerationis ornare: ut viciſſitudine, qua provecti gaudent, deſides mordeantur, ſibique imputare poſſint, quod clementiſſimis temporibus judicii noſtri præmia non merentur. Atq; ideo illuſtrem magnitudinem tuam, Deo juvante, ad Dalmatiarum atq; Suaviæ provincias iterum credidimus deſtinandam: ut quicquid pro utilitatibus noſtris eſſe cognoſcis, æquabili ordinatione diſponas, populumq; nobis devotum per tuam juſtitiam facias eſſe gratiſſimum. Quia dominorum laudibus applicatur, cum ſe probabiliter tractat electus. Non exempla aliena perquiras: memor eſto quæ feceris, & non indignes admoneri. Quid eſt enim, quod de tua quiſquam debeat actione dubitare, quando ipſis provinciis adhuc propria bona redolere cognoſcis? Quodammodo jam debitum eſt illi velle præſtare, apud quem ſcis te fuiſſe laudabilem. Obedientibus enim juſte indulgetur animus, & quos ſcimus memores bonorum, indubitanter eis denuo præbemus affectum. Ætas quidem tua provecta eſt, ſed actus quoque maturior. Quid enim nunc ſurripere valeat, in quo nunc inventus reprehenſibilis fuit? Sed hæc in domni avi noſtri regno feciſti: nunc talia demonſtra, ut temporibus noſtris reſervaſſe videaris, quicquid probitatis addideris.

XXXI. Ut Rectori provinciæ pareatur.

Athalaricus Rex univerſis Gothis & * Romanis.

* Provincialib. Suaviæ ac Dalmatiæ.

PEr provincias, nobis Deo præſtante conceſſas, tales viros cupimus deſtinare, qui ſint armis præditi, & juſtitia glorioſi: ut abſit à vobis & extranearum gentium metus, & calumnioſis non pateatis inſidiis. Quia non minus eſt, malum bellicum vitaſſe, quam ſæva diſcuſſionis evadere. Ipſa eſt enim vera ſecuritas, quæ de nulla Judicis impietate formidat. Atq; ideo, quod Deo auſpice dictum ſit, illuſtrem Comitem Oſum, & palatio noſtro clarum, & provinciis longa converſatione notiſſimum, Dalmatiis decernimus præſidere. Cui pro utilitate noſtra jubenti, parere procurate: quoniam tantam ejus eſtis juſtitiam frequenter experti, ut & ſine regia juſſione ei deberetis priorum memores obedire. Habet enim proprium jus ille, qui juſtus eſt: nam etſi terrore minime poteſtatis erigitur, æquitate tamen ſuadente ſemper auditur. Simul etiam & virum illuſtrem Severinum ad vos æſtimavimus dirigendum: ut compoſiti conſona voluntate, poſſint vobis laudanda præcipere. Nam ſi diſparibus calamis convenit unum melos edicere, multo magis viris prudentiſſimis aptum eſt, juſta cordis voce ſuadere. Verum, ut primordia noſtra à præſtitis inchoarent, clementiſſimumque dominum in ipſo regni limine ſentiretis, per quartam Indictionem, quod à nobis augmenti nomine quærebatur, illuſtrem virum Comitem patrimonii noſtri nunc juſſimus removere. Hoc etiam inſuper vobis concedentes, ut cum (Deo propitio) ſupradictum virum ad noſtra obſequia venire fecerimus tales homines deſtinare, per quos poſſimus evidenter agnoſcere, quemadmodum in futurum cenſus doceatur impoſitus. Ut ſi gravatos vos eſſe cognoſcimus, pro parte vobis qua viſum fuerit, conſiderata æquitate, relevemus. Ita fit, ut habeatis ſpem & futuri beneficii, qui eſtis jam pro parte remedia conſecuti. Quapropter ſervire vos convenit utilitatibus noſtris: quando ea, quæ magnis ſperare precibus potuiſtis, ultro contulit munificentia principalis. Sic enim tradente clementiſſimo nobis auctore didicimus, ut à ſubjectorum beneficiis non vacemus. Diſciplina videlicet imperandi eſt, amare, quod multis expedit: quoniam Reſpub. nimium ſoliditatis accipit, ſi tributariorum facultas illæſa conſtiterit.

XXXII. De indulgentia cenſuum & finitionis augmenti.

Athalaricus Rex univerſis Provincialibus Syracuſanæ civitatis.

DUdum quidem vobis ortum noſtri imperii æſtimavimus nunciandum: nunc decet ſubſequi beneficium pro lætitia augenda cunctorum: ut quibus fuit gratiſſimus noſter exortus, ſit illis regalis animus in aliqua parte munificus. Creſcere nobiſcum, Deo præſtante, cuncta deſideramus. Quia vere ille noſter eſt cenſus, quem lætus poſſeſſor exolvit. Proinde ſubtrahimus pecuniæ, quod

ugmentetur gloriæ,& avari ad laudes, profuſe nitimur ſublevare cultores. Pridem divæ memoriæ lominus avus noſter de ſuis beneficiis magna præſumens (quia longa quies & culturam agris præſti-it,& populos ampliavit) intra Siciliam provinciam ſub conſueta prudentiæ ſuæ moderatione cen-um ſtatuit ſubſlagitari: ut vobis ereſceret devotio, quibus ſe facultas extenderat. Sed illius prædican-la juſtitia locum noſtræ benignitati præparavitut quod ei offerri juſte potuit, nos clementi animo, uaſi illata ſtipendia donaremus: & quodam præſagio mentis divinæ fecit etiam pium, cui parabat mperium. Atq; ideo per quartam feliciter Indictionem, quicquid à vobis ſupra conſuetudinariam unctionem augmenti nomine vel petebatur, vel conſtat exactum, liberalitas noſtra concedit. Quod ·ſi juſte potuiſtis pendere, gloriam vos potius noſtræ largitati jubemus inferre. Sed ut latius exten-latur noſtra clementia, ſuavemq; Dominum impenſis beneficiis ſentiatis, quicquid à diſcuſſoribus ıovi cenſus per quintam Indictionem probatur affixum, ad veſtram eos fecimus deferre notitiam. Ut uod rationabile fuerit æſtimatum, libentibus animis perferatis. Quia nullum lædit obſervata juſti-ia. Sed ne credatis, per ordinatorum tantum arbitrium vos gravari, ſi quis eſt, qui de eorum facto æ-limet conquerendum, ad remedia noſtræ pietatis occurrat. Ut judicantes corrigamus, qui etiam non ogati beneficia clementer indulſimus. Nam & glorioſæ recordationis dominus avus noſter de eo-um commotus fuerat tarditate, ut erat altæ prudentiæ perſerutator, æſtimans eos tamdiu in provin-ia non ſine noſtro gravamine reſidere, quos repetita juſſione cenſuerat jam redire. Sed nos, quos de-et implere quicquid ille ſub æquitate diſpoſuit, Deo auxiliante, ejus nunc in vobis inchoata perfici-nus. Reddite modo largitati noſtræ proſperrimum votum, & fidele ſervitium. Habetis principem, ui vobiſcum beneficiis probatur exortus: & quod ſubjectis dulcius eſt, augetur ingenio benevolo um ætatis augmento. In quam rem Quidilanem Sajonem noſtrum credimus dirigendum, per uem vobis juſſa proſperrima, Deo largiente, pandantur.

XXXIII. De conceſſa immunitate ſervanda.

Athalaricus Rex Gildiæ v. s. Comiti Syracuſanæ civitatis.

AD Victorem & Wigiſidam, ſpectabiles viros, Siciliæ provinciæ Cenſitores, præcepta noſtra di-reximus. Ut quicquid poſſeſſoribus tributariæ functionis per eos nuper videtur adjectum, de uarta Indictione non exigant. Quia gravis eſt ejus rei illatio, cujus adhuc juſtitia non probatur. De ·r dinationibus vero eorum nobis fecimus inſtructiones deferri: ut ſi æſtimatis viribus quicquid ſub ·qualitate ſit diſpoſitum, debeat permanere moderatum: ſin vero aliquem contra rationem conſtat ſſe prægravatum, noſtro relevetur arbitrio: ita tamen, ut ſi aliquid per quartam Indictionem proba-ır illatum, Poſſeſſoribus ſine aliqua imminutione reddatur. Quia ſine querela ſuſcipi debet onus npoſitum, quod longis temporibus conſtat eſſe portandum. Nunc quod reſtat, Provinciales vos onvenit admonere: ut quibus beneficia dedimus, eorum devotionem per omnia ſentiamus: & uod debetur principi, grato animo videatur exolvi.

XXXIV. De reſtitutione augmenti tributarii.

Athalaricus Rex Victori & Vitigiſclo VV. SS.

TArditas veſtra apud glorioſæ memoriæ dominum avum noſtrum merito vos fecit eſſe ſuſpectos (quos etiam ſeris præceptionibus credidit admonendos, ut relicto tandem provincialium gra-mine ad ejus deberetis juſtitiam feſtinare) & nunc quoque ſuſpicionis maximæ fecit augmentum, nec ad initia noſtra voluiſſetis occurrere, quod libera conſcientia potuiſſet optare. Et ideo præſen-auctoritate cenſemus, ut ſi quid ſupertributarium ſolidum per quartam Indictionem à provincia-bus exegiſtis, ſine aliqua eis imminutione reddatis. Quia ſupra veterem cenſum nulla Indictionis rædictæ eos volumus damna ſentire. Hoc etiam addendum eſſe credidimus (quoniam amore cle-ientiæ errores nolumus invenire: ne coacti potius reſecemus, quod ſalva juſtitia diſſimulare non oſſumus) ut ſi aliquem ſtudio læſiſtis pravo, veſtro magis emendetis arbitrio. Quia hoc eſt, propria electa corrigere, quod & non facere. Et ne forſitan credatis longinquitatis difficultate latere, quæ ·ſta ſunt, Siculis fiduciam vos dedimus ſubſequendi. Videte nunc, ſi voces poſſitis ferre querulas, uas etiam noſtra vitavit auctoritas. Admonuimus igitur, quos pios decet eſſe. Jam ſuo vitio videtur ·cuſari, qui ſpontanea noluit voluntate corrigi.

XXXV. De ſtipendiis neceſſariis, & avita annona.

Athalaricus Rex Viliæ v. i. Comiti patrimonii.

MAgnitudinis tuæ ſuggeſtione comperimus, de Domeſticorum exceſſibus, qui deſtinatis Comi-tibus obſequuntur, Provinciales damnis plurimis ingravatos. quod credimus emolumentorũ ırvitate nutritũ. quia ſub quadã excuſatione peccare creditur, cui neceſſaria non præbentur. Et ideo ce iali beneficio generalia cõpendia largientes, magnitudini tuæ præſenti auctoritate præcipimus, ſupra ducentos ſolidos & decem annonas, quas hactenus acceperunt, à quinta feliciter Indictione ainquaginta eis ſolidos annuos faciatis incunctanter adjungi, qui noſtris rationibus debeant im-putari.

Digitized by Google

putari. Ut dum mater criminum neceſſitas tollitur, peccandi ambitus auferatur. Si quis autem juſſionum noſtrarum improbus temerator extiterit, ut aliquo caſu in damnis provincialium aut præjudiciis implicetur, emolumentis careat univerſis. Quia ille dignus eſt præmia conſequi, qui parere cognoſcitur æquitati. Ideo enim à nobis accipit, ne ab aliis quærat. Noſtrum dare nobilitas eſt: dona regalia quanvis parva ſublimant: quia ſimul & meritorum gratiam repeciſſe creditur, qui principali munere ſublevatur.

XXXVI. De remiſſione cenſuum, & executione mandatorum.

Athalaricus Rex Gildiæ v. s. Comiti Syraculanæ civitatis.

PRovincialium Siculorum nobis eſt ſuggeſtione declaratum, quædam à tua poteſtate fieri, unde eorum fortunæ videantur affligi. Quod ideo leviter accepimus, quia ipſi vindicari præterita noluerunt. Conſtat enim eſſe dubium, quod concedit adverſarius: & percelli non poteſt jure, cui mavult querulosus ignoſcere. Sed ut ſuſpitiones iniquas futuris caſibus abrogemus, obſervanda jugiter præſenti juſſione decernimus, ut nec iſti aliquid de futuro metuant, nec tu per ignorantiam quæ dicuntur, incurras. Prima fronte pro reparatione murorum pecuniæ diverſis provincialibus dicuntur extortæ, cum tamen nulla exinde ſurrexerit promiſſa conſtructio. Hoc ſi conſtat admiſſum, aut muri exinde pro eorum munimine conſtruantur, aut unusquisque recipiat, quod ei probatur incompetenter ereptum. Nimis enim abſurdum eſt, ſpondere munitiones, & dare civibus execrabiles vaſtitates.

II. Quorundam etiam ſubſtantias mortuorum, ſine aliqua diſcretione juſtitiæ, fiſci nomine caduci te perhibent titulo vendicare, cum tibi hoc tantum de peregrinis videatur eſſe commiſſum, quibus nullus heres, aut teſtamentarius aut legitimus invenitur. Nefas eſt enim, ut quod à nobis præcipitur, à te noſtro nomine per injuriam vendicetur.

III. Præterea conventionibus ſe gravari omnimodis ingemiſcunt: ut ad judicium deducendi pene tanta videantur amittere, quanta vix probantur addicti diſpendia ſuſtinere. Vocatio enim Judicis ſpes juſtitiæ debet eſſe, non mulcta. Nam ipſe juſte ſuſpectus redditur, ante cujus audientiam gravamina ſentiuntur. Unde cenſemus, ut ſi noſtra conveniunt decreta pulſatos, tantum commodi percipiat executor, quantum glorioſus dominus avus noſter pro honoribus perſonarum debere Sajones accipere, expreſſa quantitate, conſtituit. Commodum enim debet eſſe cum modo. Nam ſi menſuram æqualitatis exceſſerit, vim ſui nominis non habebit. Si vero tua juſſione conventio deſtinatur, duntaxat in illis cauſis atque perſonis, ubi te miſceri edicta voluerunt, mediam portionem executor accipiat, quam de præceptis regiis ſumere potuiſſet. Quia non poteſt convenire juſtitiæ, ut tantum à te directo tribuatur, quantum pro reverentia noſtræ juſſionis offertur. Si quis autem ſaluberrimi conſtituti temerator extiterit, in quadruplum jubemus ablata reſtitui. Ut quod delectatione cupiditatis admittitur, aſperitate diſpendii vindicetur.

IV. Edicta vero glorioſi domini avi noſtri, vel univerſa præcepta, quæ ad Siciliam pro commovendis univerſorum moribus deſtinavit, ſub tanta volumus obedientia cuſtodiri, ut ſacrilegii reus habeatur, quisquis beluinis moribus excitatus munimen tentaverit irrumpere juſſionum. Duorum negotia Romanorum, etiam his invitis, ad tuum diceris vocare judicium. Quæ, ſi cognoſcis facta, ulterius non præſumas. Ne dum vis judicium incompetenter quærere, reatum potius videaris invenire. Memor enim prius debes eſſe edicti, qui inter alios mavis à te ſequenda conſtitui. Alioqui tota tibi decernendi auctoritas tollitur, ſi à te illa regula minime cuſtoditur. Ordinariis Judicibus adminiſtrationum ſuarum poteſtas illibata ſervetur. Cognitores ſuos legitima turba comitetur. Obſervationum illarum non mordearis invidia. Gothorum laus eſt, civilitas cuſtodita. Tota ad vos fama confluit, ſi vobis rarius litigator obſervet. Vos armis jura defendite, Romanos ſinite legum pace litigare. Navigiis vecta commercia te ſuggerunt occupare, & ambitu cupiditatis exoſæ ſolum antiqua precia definire, quod non creditur à ſuſpicione longinquum, etiamſi non ſit actione vicinum. Quapropter ſi rumorem hujus vitare feſtinas, Epiſcopus civitatis & populus conſcientiæ tuæ teſtes aſſiſtant. Omnibus placeat, quod ad cunctorum neceſſe eſt pertinere fortunas. Pretia debent communi deliberatione conſtitui: quia non eſt delectatio commercii, quæ jubetur invitis. Quocirca ſublimitatem tuam juſſis præſentibus credimus admonendam, quia excedere nolumus, quos amamus, nec aliquid de talibus ſiniſtrum patimur dici, per quos aliorum mores putamus eſſe recorrigendos.

XXXVII. De electione Romani Pontificis.

Athalaricus Rex Joanni Papæ.

SI antiquis principibus ſtudium fuit leges exquirere, ut ſubjecti populi delectabili tranquillitate fruerentur, multo præſtantius eſt talia decernere, quæ poſſunt ſacris regulis convenire. Abſint enim à noſtro ſæculo damnoſa compendia. Illud tantum vere poſſumus lucrum dicere, quod conſtat divina judicia non punire. Nuper ſiquidem ad nos defenſor Eccleſiæ Romanæ flebili allegatione pervenit, cum Apoſtolicæ ſedi peteretur antiſtes, quosdam nefaria machinatione neceſſitatem temporis aucupatos, ita facultates pauperum extortis promiſſionibus ingravaſſe, ut quod dictu nefas eſt, etiam ſacra vaſa emptioni publicæ viderentur expoſita. Hoc quantum fuit crudele committi, tanto glorioſum eſt adhibita pietate reſecari. Atque ideo ſanctitas veſtra ſtatuiſſe nos præſenti definitione

cogno-

gnoſcat, quod etiam ad univerſos patriarchas atque metropolitanas Eccleſias volumus pertinere, ut a tempore ſanctiſſimi Papæ Bonifacii cum de talibus prohibendis ſuffragiis P. C. ſenatus conſulta nobilitatis ſuæ memores condiderunt, quicunque in epiſcopatu obtinendo ſive per ſe, ſive per aliam quamcunque perſonam, aliquid promiſiſſe declaratur, ut execrabilis contractus cunctis viribus effe-ctur. Si quis autem in hoc ſcelere deprehenditur fuiſſe verſatus, nullam relinquimus vocem, verum etiam ſi aut repetendum aut quod acceptum eſt non reddendum eſſe crediderit, ſacrilegii reus proti-nus habeatur, accepta reſtituens compulſione Judicis competentis. Juſtiſſimæ ſiquidem leges, ut bo-nis aperiunt, ita claudunt malis moribus actionem. Præterea quicquid in illo ſenatus decretum eſt conſulto, præcipimus in eos modis omnibus cuſtodiri, qui ſe quoquo modo, per interpoſitas quas-cunque perſonas, ſcelestis contractibus miſcuerunt. Et quia omnia decet ſub ratione moderari, nec poſſunt dici juſta, quæ nimia ſunt, cum de Apoſtolici conſecratione Pontificis intentio ſortaſſe per-venerit, & ad palatium noſtrum producta fuerit altercatio populorum, ſuggerentes nobis intra tria millia Solidorum, cum collectione cartarum cenſe.nus accipere. A quibus tamen omnes idoneos rei ipſius conſideratione removemus, quia de eccleſiaſtico munere pauperibus eſt potius conſulendum. Alios vero Patriarchas, quando in Comitatu noſtro de eorum ordinatione tractatur, in ſupradictis conditionibus atque perſonis intra duo millia Solidorum jubemus expendere. In civitatibus autem his tenuiſſimæ plebi non amplius quàm quingentos Solidos ſe diſtributuros eſſe cognoſcant. Reli-quos accipientes, & edicti præſentis & ſenatus conſulti nuper habiti, pœna conſtringat: ſed & dantes canonum ſeveritas perſequatur. Vos autem, qui Patriarcharum honore reliquis præſidetis Eccleſiis, quoniam conſtitutio noſtra ab illicita promiſſione liberavit, reſtat ut bona imitantes exempla, ſine aliquo Eccleſiarum diſpendio dignos majeſtate pontifices offeratis. Iniquum eſt enim, ut locum apud vos habeat ambitus, quem nos laicis divina conſideratione præcluſimus. Quapropter ſi quis A-poſtolicæ præſulem Eccleſiæ vel Patriarcharum epiſcopum, ſive per ſe, ſive per parentes, vel ſervien-tium quaſcunque perſonas aliqua ſuffragii crediderit ambitione promovendum, & ipſum reddere accepta definimus, & quod eſt canonibus ſtatutum, cum modis omnibus eſſe paſſurum. Si quis vero quæ dederit aut promiſerit eodem ſuperſtite timuerit publicare, ab hæredibus ejus Eccleſia repe-tat, cujus ſuffragio antiſtes deprehenditur ordinatus: Nota infamiæ nihilominus ſuperſtites inuren-. Reliquos quoque ordines ſub eadem fieri diſtrictione præcipimus. Quod ſi forſitan doloſæ ma-chinationis invento ſacramantis perſona intercedentibus fuerit obligata, ut ſalvo ſtatu animæ com-miſſam iniquitatem neque approbare poſſit, neque audeat accuſare, damus licentiam quibuslibet honeſtis perſonis, in ſingulis quibusque civitatibus apud Judices competentes hoc crimen deſerre, & quicquid ex ea potuerit probatione recolligi, ut approbatione inſequentes animemus, tertiam par-tem judicatæ rei ille percipiat, qui tale facinus voluerit publicare. Reliqua ipſis Eccleſiis proficiant, quæ videntur extorta, aut in fabricis earum, aut in miniſteriis nihilominus profutura. Decet enim ad uſus bonos convertere, quæ voluit perverſitas inimica fraudare. Quieſcat igitur malignantium prava cupiditas. Quo tendunt, qui à fonte præcluſi ſunt? Recolatur & timeatur Simonis juſta damnatio, qui emendum credidit totius largitatis auctorem. Orate igitur pro nobis edicta noſtra cuſtodientes: quia divinis noſcitis convenire myſteriis. Sed quo facilius principis votum univerſorum mentibus innoteſcat, hoc Senatui, hoc populis, per Præfecturam Urbis præcipimus intimari: ut generalitas agnoſcat, nos illos proſequi, qui majeſtati divinæ potius viderentur adverſi. Vos quoq; hoc univer-ſis, quos Deo propitio regitis, Epiſcopis intimate: neq; ſit alienus à culpa, qui potuit agnoſcere con-ſtituta.

XXXVIII. Super eodem.

Athalaricus Rex Salvantio v. s. Præfecto urbis.

GRata res eſt, cuncta profutura vulgare: ut generale fiat gaudium, quod potuit eſſe votivum. A-lioqui læſionis cauſa noſcitur, ſi beneficia potius occulantur. Dudum ſiquidē Senatus amplimus ſplendore ſuo cupiens maculam fœdiſſimæ ſuſpicionis abradere, provida deliberatione conſtituit, ut in beatiſſimi Papæ conſecratione nullus ſe abominabili cupiditate pollueret, pœna etiam conſti-tuta, qui talia præſumere tentaviſſet: non injuria, quia tunc electi vere meritum quæritur, cum pecu-nia non amatur. Quod nos laudantes, & augentes inventum, ad beatiſſimum Papam direximus con-ſtituta, quæ his antelata præfulgent: ut ab honeſtate ſanctæ Eccleſiæ profanus ambitus auferatur. Hoc nos ad notitiam Senatus & Romani populi volumus ſine aliqua dilatione perducere: quatenus cunctorum figatur cordi quod cupimus omnium ſtudio cuſtodiri. Verum ut principale beneficium præſentibus hæreat ſeculis & futuris, tam Definita noſtra, quàm Senatusconſulta tabulis marmo-reis præcipimus decenter incidi, & ante atrium beati Petri Apoſtoli in teſtimonium publicum collo-cari. Dignus enim locus eſt, qui & glorioſam mercedem noſtram, & Senatus ampliſſimi laudabilia decreta contineat. In quam rem illum direximus, quo redeunte noſcamus impleta quæ juſſimus. In-certum enim videtur habere, quod præcipit, cui rerum effectus tardius innoteſcit.

XXXIX. De captivis relaxandis.

Athalaricus Rex Salvantio v. i. Præfecto urbis.

SI principes antiqui mœnia Romana in populorum exquiſivere lætitiam, ne cives illi merito ſingu-lares aliquid commune cum cæteris poſſiderent, neſas eſt inter tot rerum jucunda, eos longâ ſu-

ſtinere

ſtinere triſtitiam. Quia exultatio civitatis illius generale votum eſt: dum neceſſe eſt lætari reliqua, ſi Mundi caput gaudere provêniat. Apoſtolici ſiquidem Papæ Joannis, & procerum noſtrorum relatione cognovimus, illum & illum Romanos pro ſola ſuſpitione ſoditionis tam longæ cuſtodiæ pœna maceratos, ut cuncta civitas mœrorem de illorum continua calamitate contraxerit: ut eis nec dierum feſtivitas, nec ulla (quæ apud nos eſt gratiſſima) nominis ſui dignitas ſubveniret. Quod nobis pro ſui facti acerbitate diſplicuit: ut qui in judicio convicti minime feruntur, debita malis tormenta cruciatusque pertulerint. Et ideo magnitudinem tuam juſſis præſentibus admonemus, ut quoque loci reperire potueris eos, abſolvere non moreris. Quod etiam ſi aliquo reatu involutos eſſe claruerit, interceſſionibus ſupradictis eos jam à metu liberos eſſe cenſemus. Si vero innocentes ſe tormenta ſuſtinuiſſe confidunt, damus querelis eorum liberam vocem: ut juſtis legibus vindicent, quod iniquis auſibus pertulerunt. Quia nolumus innocentes à Judicibus deprimi, quos ad eorum præſidia conſtat elevari. Revocentur nunc ad lætitiam priſtinam Romani: nec nobis credant placere poſſe, niſi qui eos eligunt modeſta æqualitate tractare. Intelligant, parentes noſtros pro ſua quiete laborioſa ſubiiſſe pericula: nos autem multis expenſis agere, ut illi debeant garrula exultatione gaudere. Nam & ſi quid inique vel acerbe hactenus pertulerunt, non credant à noſtra manſuetudine negligendum: qui nec nobis otia damus, ut illi ſecura pace ac tranquilla lætitia perfruantur: cito ſentiant, quia nos amare non poſſumus, quos illi pro ſuis exceſſibus horruerunt. Nam quorum gratiam impetrare poſſunt, qui ſuis civibus diſplicere meruerunt? & dum tempus habuiſſent amoris publici, egerunt unde juſte debeant execrari?

XL. De pervaſoribus, fornicariis & concubinariis.

Edictum Athalar. Regis.

* excedentis.

PRovide decrevit Antiquitas, univerſitatem Edictis generalibus admoneri: per quæ & delictum omne corrigitur, & * decentis verecundia non gravatur: Cuncti enim ſibi æſtimant dici, ubi nullum conſtat exponi: & ſimilis fit innocenti, quem contigerit ſub communione purgari. Hinc & noſtra vere pietas cuſtoditur, dum feriato gladio naſcitur metus & provenit ſine cruore correctio. Commovemur enim placati: minamur ocioſi: & clementer iraſcimur, quando vitia ſola damnamus.

Edictum in pervaſores.

1. Diu eſt, quod diverſorum querelæ noſtris auribus crebris ſuſurrationibus inſonarunt quoſdam civilitate deſpecta affectare vivere belluina ſævitiá: dum regreſſi ad agreſte principium, jus humanum ſibi æſtimant feraliter odioſum. Quos nunc apte judicavimus comprimendos: ut eo tempore inimica bonis moribus crimina perſequamur, quo hoſtibus Reipub. divina virtute reſiſtimus. Utrunque quidem noxium, utrunque pellendum: ſed tanto gravius graſſantur vitia, quanto probantur magis interna. Unum recumbit in altero: facilius quippe inimicorum acies cadunt, ſi noſtro ævo delicta ſubducimus.

Valentiniani lex.

2. Primum humano generi noxiam pervaſionem (ſub qua nec dici poteſt civilitas, nec haberi) ſeveritate legum, & noſtra indignatione damnamus: ſtatuentes, ut ſanctio divi Valentiniani adverſum eos diu peſſime neglecta conſurgat, qui prædia urbana vel ruſtica, deſpecto juris ordine, per ſe ſuosq; præſumpſerint, expulſo poſſeſſore, violenter intrare: nec aliquid de ejus diſtrictione, deteſtabili volumus temperatione mitigari: inſuper addentes, ut ſi quis ingenuorum ad ſatisfaciendum legi ſuperius definitæ idoneus non habetur, deportationis protinus ſubjaceat ultioni. Quia plus debuit cogitare jura publica, qui ſe noverat alibi non poſſe ſuſtinere vindictam. Judices igitur competentes, ad quos poteſt admiſſum facinus pertinere, ſi invaſorem, cum poſſint amovere, pertulerint, tenere præſumpta, & adepti cinguli honore priventur, & fiſco noſtro tantum fiant obnoxii, quantum præſumptor potuiſſet addici: in auctoribus tamen facinoris manentibus conſtitutis. Quod ſi quis in tantam raptatus amentiam, tyrannico ſpiritu juri publico parere neglexerit, viribusq; præpotens deſtinati officii ſpreverit paucitatem, relatione Judicis noſtris auribus notabilis ingeratur: ut indulta executione Sajonum, ultionem ſentiat vigoris regii, qui obedire noluit cognitori.

3. Et quia ſummis Principibus juris communione vivendum eſt: ſi quis, legum ordine prætermiſſo, nomine publico titulos præſumſerit affigere: in tantum poſſidenti fiat obnoxius, quantum ſanctio ſuperius memorata teſtatur. Merito enim & ſacrilegii pœna percellitur, qui iniquo pervaſionis pondere auſus eſt majeſtatem regii nominis ingravare. Litis quoque expenſas judicio ſuperatus exolvat: quod hinc dantur fomenta deteſtabilis jurgii, cum improbi vincuntur illæſi: nec dolet calumniantibus pudoris damnum, ſi evaſerint, diſpendia facultatum. Si quis autem de noſtris ſcriniis aliquid crediderit promovendum, adverſario ſuo quantum ad cauſam ejus pertinet, de conſecuta ſerie juſſionum nihil æſtimet ſupprimendum: ni fecerit, careat impetratis: vel ſi aliquid ex eo agere tentaverit, nihilominus habeatur infirmum: quia illos ſolos volumus uti beneficiis noſtris, quos non cognoſcimus ſtudere verſutiis.

Talionis lex in matrimonii diviſores.

4. Qui ſuaſione plectenda matrimonia dividere nititur aliena, ipſius conjugium habeatur illicitum: ut magis contigiſſe ſentiat ſibi, quod in altero malignus exercere tentaverit. Si vero pro conjunctionib. caritate privatur, futurum matrimonium illi jure denegamus, quia non meretur jugalis reverentiæ præmia conſequi, qui in genialis thori auſus eſt diviſione graſſari. Sed ne aliquos hujus ſceleris reos ultio noſtra derelinquat, illos quos ſpes non habet præſentis conjugii vel futuri, ſi quid in alienos thalamos doloſa machinatione præſumpſerint, facultatum ſuarum media portione priventur, ſtatim

fiſci

ılci juribus applicanda. Si vero prohibente pauperie iiś aliquorum ſubſtantia nequierit vindicari,
ena relegentur exilii. Ne quod dictu nefas eſt, ideo videantur comminationem juris publici e-
ıdere, quia viliſſimæ noſcuntur ſubjacere fortunæ. Sed hæc de ſolicitatoribus affectus alicui pietas
ıoſtra decrevit.

5. Cæterum in adulteris totum diſtrictiſſime volumus cuſtodiri, quicquid divali potuit com- Qui non habet in ære.
nonitione decerni.

6. Uno tempore duabus nemo copuletur uxoribus: quià ſe noverit rerum ſuarum amiſſione ple-
ꝉendum. Nam aut libido eſt, & recte perfrui non ſinitur: aut cupiditas, & jure nuditate damnatur.

7. Si quis autem ſuperflua turpique cupidine, conjugali honeſtate deſpecta, ad concubinæ ele- Concubinatus.
ꝗerit venire complexus: ſi ingenua fuerit, jugo ſervitutis cum filiis ſuis modis omnibus addicatur
ıxori: ut illi ſe per honeſta judicia ſentiat ſubdi, cui per illicitam libidinem credidit poſſe præponi.
Quod ſi ad tale flagitium ancilla pervenerit, excepta pœna ſanguinis, matronali ſubjaceat ultioni:
ıt illam patiatur Judicem, quam formidare debuiſſet abſentem.

8. Donationes nullius terror extorqueat, nullus acquirere per fraudem vel execrabilem la- Donationes liberæ ſunt.
civiam concupiſcat. Sola enim honeſtas merito capit lucrum de legibus. In allegationem juſtiſſi-
ıæ largitatis illam diſtrictionem volumus cuſtodiri, quam pro veritate ſolicite legalis ſanxit Anti-
quitas. Sic enim ut ipſa teſtatur & fraudi non patebit occaſio, & veritati major creſcit auctoritas.
Alioqui nulli præcipimus videri firmum, quod ipſe conditor, non implendo, quæ leges vel jura præ-
ipiunt, fecit incertum.

9. Maleficos quoq;, vel eos qui ab eorum nefariis artibus aliquid crediderint expetendum, le- Malefici ac magi.
um ſeveritas inſequatur. Quia impium eſt, nos illis eſſe remiſſos, quos cœleſtis pietas non patitur
mpunitos. Qualis enim ſatuitas eſt, creatorem vitæ relinquere, & ſequi potius mortis auctorem?
Turpis actus ex toto ſit à Judicibus alienus. Nemo faciat, quod jura condemnant. Quia decretali
cenſa plectendi ſunt, qui ſe prohibitis exceſſibus miſcuerunt. Quid enim in aliis damnent, ſi ipſi ſe
nhoneſta contagione commaculent? Sit etiam ſub divitibus tuta mediocritas.

10. A cædis temperetur inſania. Nam præſumptio manuum, actus probatur eſſe bellorum, Cædes.
maxime in eis, quos tuitionis noſtræ munit auctoritas. Si quis autem contra facere improba præſum-
tione tentaverit, violator noſtæ juſſionis habeatur.

11. Appellari à ſubjecto judicibus ordinariis in una cauſa ſecundo non patimur: ne quod ad Secunda appellatio.
emedium repertum eſt innocentis, aſylum quodammodo videatur eſſe criminoſis. Si quis vero ve-
ita iterare tentaverit, negocio privatus abſcedat.

12. Sed ne pauca tangentes, reliqua credamur noluiſſe ſervari, omnia edicta tam noſtra, quam Confirmatio
omini avi noſtri, quæ ſunt venerabili deliberatione firmata, & uſualia jura publica, ſub omni cen- LL. anteriorũ.
ſemus diſtrictionis robore cuſtodiri: quæ tanto munimine ſe tegunt, ut noſtra quoque jurisjuran-
ı interpoſitione cingantur. Quid per multa diſcurrimus? Legum uſualis regula & præceptorum
oſtrorum probitas ubique ſervetur.

XLI. De Edictorum publicatione.

Athalaricus Rex Senatui urbis Romæ.

LAudabilium juſſionum cauſas plerunque præbet vituperabilis exceſſus alienus, & miro modo
momenta juſtitiæ de iniquitatis occaſione naſcuntur. Silet enim æquitas, ſi culpa non voci-
retur admiſſa: & feriatum quieſcit Principis ingenium, quod non fuerit aliqua querela provoca-
ım. Conquerentium ſiquidem vocibus adacti, & frequentium populorum de rebus quibusdam
ıterpellatione commoniti, neceſſaria quædam Romanæ quieti edictali programmate duodecim
apitib. ſicut jus civile legitur inſtitutum, in ævum ſervanda conſcripſimus, quæ cuſtodita reſiduum
ıs non debilitare, ſed potius corroborare videantur. Hæc in cœtus veſtri ſplendore recitentur, &
er triginta dies Præfectus urbis locis celeberrimis faciat ſolemni more proponi. Ut noſtra civili-
te recognita, ſpes truculentis moribus auferatur. Nam qua confidentia protervus aſſu-
ıat, quod Principis agnoverit damnaſſe clementiam? Redeat amor omnibus diſciplinæ, per quam
parva coaleſcunt, & potiora ſervantur. Ideo enim exercitus noſtros, juvante Deo, crebris expedi-
onibus commonemus, ut univerſitatem compoſitam vivere legibus ſentiamus. Reddatur hæc a-
mo noſtro viciſſitudo præmiorum: ut quem Reip. utilitatibus cognoſcitis occupatum, rariſſima
querelarum editione pulſetur. Teneant Judices legitimas diſtrictiones, votum fœdiſſimæ vænali-
tis abjiciant. Metus cuncta componit, ſi reus crimen in judicante non invenit.

XLII. De officio Judicum.

Athalaricus Rex ad univerſos judices Provinciarum.

CUm vos provinciis noſtris, juvante Deo, annua reparatione præſtaremus, nec deſint judicia
per univerſos fines Italiæ diſtributa, intelligimus de inopia juſtitiæ copiam venire cauſarum.
ulpa ſiquidem veſtræ probatur eſſe negligentiæ, quoties à nobis coguntur homines legum bene-
cia poſtulare. Nam quis eligeret, tam longe petere, quod in ſuis videtur ſedibus advenıſſe? Sed
vobis verſutas excuſationes, & duras neceſſitates provincialibus coleremus, de aliquibus caſibus Edictum 30.
ıctenus peſſimo torpore neglectis, edictalis programmatis definitione cenſuimus: ut & vobis cre- diebus in con-
eret confidentia recte judicandi, & paulatim audacia maligna poſſit imminui. Quod more ſolemni ventibus pro-
er conventus publicos triginta dierum facite propoſitionem. Ut jure condemnatus habeatur, qui mulgetur.
oſt hæc remedia manere præſumpſerit deſperatus,

XLIII. De profeſſoribus liberalium artium, & eorum ſtipendiis.

Athalaricus Rex Senatui urbis Romæ.

Filiorum cauſas jure ad patrum cognoſcimus remiſiſſe perſonas: ut ipſi de illorum provectu debeant cogitare, quorum intereſt ſtudia Romana proficere. Neque enim credendum eſt, vos inde poſſe minus eſſe ſolicitos, unde & generi veſtro creſcit ornatus, & cœtui provenit aſſidua lectione conſilium. Nuper ſiquidem, ut eſt de vobis cura noſtra ſolicita, quorundam ſuſurratione cognovimus, doctores eloquentiæ Romanæ laboris ſui conſtituta præmia non habere, & aliquorum nundinatione fieri, ut ſcholarum magiſtris deputata ſumma videatur imminui. Quapropter cum manifeſtum ſit, præmium artes nutrire, nefas judicavimus, doctoribus adoleſcentium aliquid ſubtrahi, qui ſunt potius ad glorioſa ſtudia per commodorum augmenta provocandi. Prima enim grammaticorum ſchola eſt fundamentum pulcherrimum literarum, mater glorioſa facundiæ: quæ cogitare novit ad laudem, loqui ſine vitio, hoc in curſu orationis ſic errorem cognoſcit abſonum, quemadmodum boni mores crimen deteſtantur externum. Nam ſicut muſicus conſonantibus choris efficit dulciſſimum melos, ita diſpoſitis congruenter accentibus metrum novit decantare grammaticus. Eſt Grammatica magiſtra verborum, ornatrix humani generis, quæ per exercitationem pulcherrimæ lectionis, Antiquorum nos cognoſcitur juvare conſiliis. Hæc non utuntur barbari Reges. Apud legales dominos manere çognoſcitur ſingularis. Arma enim & reliquæ gentes habent ſola reperitur eloquentia, quæ Romanorum dominis obſecundat. Hinc oratorum pugna civilis juris claſſicum canit. Hinc cunctos proceres nobiliſſima diſertitudo commendat, &, ut reliqua taceamus, hoc quod loquimur inde eſt. Qua de re P.C. hanc vobis curam, hanc auctoritatem propitia divinitate largimur, ut ſucceſſor ſcholæ liberalium literarum, tam grammaticus quam orator, necnon & juris expoſitor, commoda ſui deceſſoris ab eis, quorum intereſt, ſine aliqua imminutione percipiat: & ſemel Primi Ordinis veſtri, ac reliqui Senatus ampliſſimi auctoritate firmatus, donec ſuſcepti operis idoneus reperitur, neque de transferendis, neque de imminuendis annonis à quolibet patiatur improbam quæſtionem: ſed vobis ordinantibus atque cuſtodientibus emolumentorum ſuorum ſecuritate potiatur, Præfecto Urbis nihilominus conſtituta ſervante. Et ne aliquid pro voluntate præbentium relinquatur incertum, mox ut ſex menſes exempti fuerint, ſtatutæ ſummæ conſequantur prædicti magiſtri mediam portionem. Reſidua vero anni tempora cum annonarum debita redhibitione laudantur. Ne cogantur de alieno pendere faſtidio, cui piaculum eſt. vel horarum aliquo vacaſſe momento. In tantum enim, quæ ſunt decreta, volumus firmiſſime cuſtodiri, ut ſi quis cujus intereſt, differendam putaverit hanc quaſi debitam functionem, procurato more uſurarum diſpendia ipſe patiatur: quia juſta commoda laudabiliter laborantibus, plectenda cupiditate, ſubtraxit. Nam ſi opes noſtras ſcænicis pro populi collectione largimur, & ea ſtudioſiſſime conſequuntur, qui adeo neceſſarii non habentur, quanto magis illis ſine dilatione præbenda ſunt, per quos & honeſti mores proveniunt, & palatio noſtro facunda nutriuntur ingenia. Hæc autem præſentibus literarum magiſtris venerando cœtui veſtro præcipimus intimari. Ut ſicut nos agnoſcunt de ſuis commodis eſſe ſolicitos, ita à ſe provectus adoleſcentium enixius noverint nos exigendos. Ceſſet nunc illa ſatyris doctoribus querulis uſurpata ſententia: quia duabus curis ingenium non debet occupari. Ecce jam habere tolerabile probantur hoſpitium, unde nunc merito, uni ſolicitudini jugiter inhærentes, toto vigore animi ad bonarum artium ſtudia transferantur.

AMALASVENTHÆ
GOTHÆ, REGINÆ ROMANORUM
EDICTVM

Anno Chriſti 534.

De Electione Conſortis, & officio Regis

Amalaſventha Regina Senatui Urbis Romæ.

Poſt flebilem filii noſtri divæ recordationis occaſum, vicit animum piæ matris generalitatis affectio: ut non mœroris ſui cauſas, ſed veſtra potius augmenta cogitaret. Quæſivimus regales curas, quo ſolatio fulciremus. Sed auctor ille caſtitatis & miſericordiæ ſingularis, qui nobis primævum ſubtracturus erat filium, maturi fratris reſervavit affectum. Elegimus, deo auſpice, conſortem regni noſtri feliciſſimum Theodahaldum: ut qui hactenus Reipub. molem ſolitaria cogitatione pertulimus, nunc utilitates omnium junctis conſiliis exequamur: quatenus in tractatib. duo, in ſententiis unum eſſe videamur. Aſtra ipſa cœli mutuo reguntur auxilio, & vicario labore participata Mundum ſuis luminibus adminiſtrant. Ipſi quoque homini duplices manus, ſocias aures, oculos geminos, divina tribuerunt: ut robuſtius peragere tur officium, quod duorum fuerat ſocietate complendum. Exultate P. C. & factum noſtrum ſupernis commendate virtutibus. Nihil reprehenſibile deſideramus agere, quæ cum conſilio alterius cuncta delegimus ordinare. Communio ſiquidem regni mores aſſerit: quoniam placabilis eſſe juſte creditur, qui poteſtatis ſuæ habere participem comprobatur. Reſervavimus itaque deo juvante, palatia viro noſtri generis claritate conſpicuo, qui Amalorum ſtirpe progenitus, regalem habeat in actib. dignitatem, patiens in adverſis, moderatus in proſperis, &, quod difficillimum poteſtatis genus eſt, olim rector ſui. Acceſſit his bonis deſiderabilis eruditio literatum, quæ naturam laudabilem eximiè reddit ornatam. Ibi prudens invenit unde ſapientior fiat. ibi bellator reperit, unde animi virtute roboretur

inde

inde princeps accipit, quemadmodum populos ſub æqualitate componat. Nec aliqua in mundo poteſt eſſe fortuna, quam literarum non augeat glorioſa notitia. Accipite quod majus generalitatis vota meruerunt. Princeps veſter etiam Eccleſiaſticis eſt literis eruditus: à quibus ſemper quicquid eſt pro honore commonemur judicare recte, bonum ſapere, divina venerari, futura cogitare judicia. Neceſſe eſt enim, ut ſequatur juſtitiæ veſtigium, qui de ſua ſententia cauſam ſe credit eſſe dicturum. Viderint quæ lectio acuat ingenium divina, ſemper efficere nitimur pium. Veniamus ad illam privatæ Eccleſiæ largiſſimam frugalitatem, quæ tantam procurabat donis abundantiam, convivis copiam, ut conſiderato ejus antiquo ſtudio, nihil novi habere videatur in regno. In hoſpitalitate promptus, in miſeratione piiſſimus. Sic cum multa expenderet, cenſus ejus cœleſti remuneratione creſcebat. Talem univerſitas debuit optare, qualem nos probamur elegiſſe, qui rationabiliter diſponens propria, non appetat aliena. Tollitur enim neceſſitas principibus excedendi, quoties aſſeruerint propria moderari. Laudata nimirum ſententia, quæ rerum præcipit modum quia nimium non placet, etiam quod bonum putatur. Gaudete P. C. & ſupernæ gratiæ pro nobis vota perſolvite: quando talem mecum conſtitui principem, qui & de noſtra æquitate bona faciendo propria ſuæ pietatis oſtendat. Hunc enim Majorum ſuorum commonet virtus, & avunculus efficaciter excitat Theodericus.

THEODAHADI GOTHI
REGIS ROMANORUM
CONSTITVTIONES

Anno Christi 534.

I. De modeſta diſciplina ſervanda, & illicitis præſumptionibus corrigendis.

Theodahadus Rex Theodoſio homini ſuo.

POteſtatis noſtræ cenſuram, rerum voluntas] eſſe modeſtiam, ut quantum divina beneficia percepimus, tantum æquabilia plus amemus. Privata ſiquidem ſtudia à noſtro animo probantur excluſa: quia generalis dominus cuſtos ſactus ſum, Deo auxiliante, cunctorum. Ec ideo præſenti juſſione præcipimus, ut quicunque ad domum noſtram noſcitur pertinere, & curæ tuæ probatur eſſe commiſſus, nullis præſumptionibus inſoleſcat. Quia ſolus dicendus eſt ille meus. qui legibus potuerit eſſe tranquillus. Augete famam noſtram, per patientiam veſtram. Si quis habuerit cum altero forte negocium, ad communia jura deſcendite, fora vos tueantur, non iniqua præſumptio. A domeſticis inchoare volumus diſciplinam, ut reliquos pudeat errare, quando noſtris cognoſcimur excedendi licentiam non præbere. Mutavimus cum dignitate propoſitum, & ſi ante juſta diſtricte defendimus, nunc clementer omnia mitigamus, quia domum exceptam non habent principes, ſed quicquid divino auxilio regimus, noſtrum proprie confitemur. Eſtote ergo circa eos, qui juri noſtro ante fuêre ſubjecti, omnino ſoliciti: nullum contra legem aliquid permittatis excedere. Laus ad me veſtra potius perveniat, quam aliqua querela procedat: quia bona conſcientia tunc vere imperat, cum generaliter præſtare feſtinat.

II. De officio Quæſtoris.

Theodahadus Rex Patritio V. I. Quæſtori.

NEceſſarium probatur eſſe Reip. perſonas dignitatibus aptas eligere: ut cui juſtitia committitur, malis moribus non gravetur. Alioqui inefficax eſt, ab homine exigere quod agnoſcitur non habere: contra, confidenter quæritur quod ineſſe ſentitur. Et ideo primum nobis placuit tuos mores inſpicere, ſine quibus poſſunt quælibet optima diſplicere. Ornamentum enim bonorum omniũ eſt ſyncera benignitas, quæ non eſt ſola, quia de virtutibus videtur eſſe generata. Ordinem ſerva noſtri judicii: ut ſicut hæc prima quæſivimus, ita te cuſtodire juſtitiam præ omnibus ſentiamus. Secunda nobis cura fuit, eloquentiæ tuæ fluenta perquirere? quam licet ſingulariter diligamus, moribus tamen juſte poſtponimus. In illis enim vita cognoſcitur, hic tantum lingua laudatur: ſed in te valde decorum: quia utrunque noſceris habere ſociatum. Æqualiter enim ſplendes actionis merito, & dictationis eloquio: ut juſte poſſit intelligi, per te voluntas principis expediri. Nam inter cæteras artes oratoriam ſic diligimus, ut eam ornamentum omnium literarum eſſe fateamur. Quicquid enim in qualibet diſciplina concipitur, ab iſta ſub decore profertur. Reperiat quanvis magna philoſophus, quid proderit ſentire, ſi laudabiliter non poſſit extollere? Naturale eſt, invenire: ſed facundius decenter aſſerere. Quale enim cunctis deſiderantibus loqui? & res communes ita diſerte dicere, quas etiam prudentes ſe mirentur audiſſe: In hac te cognovimus arte prævalidum, ut & ſuadere poſſis ſuaviter, ſuggeſtionibus tuis neſcias maligna miſcere. Atque ideo Quæſturæ tibi faſces per decimam tertiam Indictionem, propitia divinitate concedimus: ut facias generalitatis votum juridicorum ſequendo judicium. Totum de legibus, totum reſponſis trade prudentium. Sic nobis optime conſulueris, ſi priſcorum ſervias conſtitutis. Conſidera in verbis tuis laudem poſitam principalem. Fama noſtra eſt, quod loqueris: conſcientia, ſine dubitatione quod ſentis. Intellige tamen quantum ſit, quod à te exigatur, cui opinio noſtra commit-

titur. Hæc ſubjectos noſtros amplectitur, hæc per geotes exteras pervagatur, per hane ubi non videmur, agnoſcimur. Decreta noſtra tradunt civitatibus provinciisque ſermones. Judicare de nobis poſſuut, qui etiam noſtris juſſionibus obſequuntur. Summo ergo ſtudio conſtat eſſe ſervandum, quod de nobis poteſt ferre judicium.

III. De Romanorum participatione in curis imperialis regiminis.

Theodahadus Rex Senatui urbis Romæ.

POſtqoam venerabiles viros Epiſcopos agnita legatione remiſimus: nec petitionibus veſtris, quanvis eſſent quædam reprehenſibilia, ooſter animus obviaſſet, venientes ad nos aliqui retulerunt, civitatem Romanam adhuc inepta ſolicitudine laborare, & id agere, ut niſi noſtræ manſuetodinis intereſſet, pericula ſibi potius certa ex dubiis ſuſpicionibus concitaret. Unde æſtimate, cui debeat populorum inanis levitas imputari, niſi veſtro ordini, à quo decuerat cuncta componi. Per veſtram ſiquidem ſapientiam admoneri provincias oportuit univerſas: ut talia probarentur aſſumere, quæ principis primordia viderentur ornare. Verum quæ civitas oon fiat excuſabilis, ſi Roma deliquerit? Rex minor ad potioris currit exemplum, & alieni facti jure invidiam ſuſtinet, quæ peccatis præſtat exemplum. Sed gratias divinitati referimus, quæ dona ſua veſtris potius ornavit exceſſibus. Ecce prius culpas ignoſcimus, quam devotiones aliquas ſentiamus. Nihil debemus, & ſolvimus: ante benefici ſumus, ut poſtea gratiſſimos invenire poſſimus. Sed licet in hac parte noſtræ modeſtiæ gravitas aſſeratur, nolumus tamen nos tantum prædicari, niſi ut devotionis Romanæ benignitas poſſit oſtendi. Plus enim de veſtra opinione paſcimur, quam ſi de noſtra ſemper tranquillitate laudaremur. Amovete ſuſpiciones ab ordine veſtro ſemper extraneas. Non decet Seoatum corrigi, qui debet alios paterna exhortatione moderari. Nam ex quibus habebunt genium mores, ſi parentes publicos minores contigerit inveniri? Sufficiunt hæc nobilibus, ſufficiunt iſta verecundis, ut ad ſtudium perfectæ devotionis incitemus, quos paululum de prava ſuſpicione culpamus. Nos enim, quod præſentiam veſtram expetivimus, non vexationis injuriam, ſed utilitatis veſtræ cauſas profunda cogitatione tractavimus: ut illud magis debuiſſetis efficere, quod vobis cognovimus expedire. Certe munus eſt, videre principem. Hoc à vobis pro Reip. utilitate volumus fieri, quod præmiis ſolebat optari. Sed ne ipſa remedia in aliqua parte viderentur auſtera, cum res popoſcerit, aliquos ad nos præcipimus evocari, ut nec Roma ſuis civibus enudetur, & noſtra conſilia viris prudentibus adjuventur. Redite ergo in priſtinam devotionem, ut ſolicitudioes meæ, quas pro generalitate ſuſtineo, veſtro potius adjuventur ingenio. Quia hoc vobis ſemper inſitum fuit, principibus veſtris votum puritatis offerre: oec parere neceſſitate terroris, ſed potius amore dominantis. Reliqua per illum harum portitorem verbo dicenda commiſimus: ut ſummotis cogitationibus ambiguis, noſtris admonitiooibus credere debeatis.

IV. Super eodem.

Theodahadus Rex Populo Romano.

LIcet vobis inſitum, dominos veſtros pura mente diligere, & obſequiis id agere, ut regnantis animum poſſitis habere placabilem: hoc tamen Majorum veſtrorum ſemper proprium fuit, ut tanquam membra capiti, ita ſuis principibus viderentur adjungi. Quam enim viciſſitudinem reddat, qui maximo labore defenditur, cujus per dies ſingulos civilitas cuſtoditur, niſi ut illos diligat ſupra omnia, per quos habere probatur univerſa? Abſit enim à temporibus noſtris, ut in vobis aliquid tale reperiamus, quod noſtris indignationibus eſſe poſſit idoneum. Fides veſtra quæ vos hactenus aſſeruit, modo potius evidenter, oſtendatur. Non vanum, non doloſum, nec ſeditionibus plenum, populum decet eſſe Romanum. Mali mores noſtro nomini prodantur adverſi. Sed hoc quoque mirabile eſt, quod gravitatem veſtram cogimur admonere, quem conſtat ſemper ſponte ſapuiſſe. Nullæ vos ineptæ ſuſpiciones, nulla timoris umbra deterreat. Habetis principem, qui pietatis ſtudio optet in vobis invenire, quod diligat. Hoſtibus veſtris, non defenſoribus obietis. Invitare, non excludere debuiſtis auxilium. Sed ſenſus iſte fortaſſis eorum eſt, qui minus probantur intelligere, quæ generaliter poterant expedire. Ad veſtrum potius redite conſilium. Nunquid vos nova gentis facies ulla deterruit? Cur expaviſtis, quos parentes hactenus nominaſtis? Qui relictis familiis ad vos venire properabant, de veſtra erant potius ſecuritate ſoliciti. Quando, rogo, talis ab illo viciſſitudo recepta eſt, cui ſalutis præmia debebantur? Illud enim, quod ad nos attinet, ſcire debuiſtis: quia die noctuque inceſſanter optamus, ut quod parentum noſtrorum temporibus conſtat enutritum, ſub nobis potius divinis auxiliis augeatur. Ubi enim fama regnantis erit, ſi vos (quod abſit) patiatur imminui? Nolite talia cogitare, qualia nos minime videtis aſſumere. Imo magis, ſi quis aliqua iniquitate depreſſus eſt, ſpem de bona conſcientia non amittat. Quoniam ſublevare cupimus, quos intendere probis moribus invenimus. Aliqua etiam vobis per illum dicenda commiſimus: ut noſtrum circa vos in omni parte animum propitium ſentientes, jugibus (ſicut oportet) obſequiis, & oratione ſyncera devoti eſſe debeatis.

XLVI. De

V. De Sacramento à Rege præſtito Imperio.

Theodahadus Rex Senatui urbis Romæ.

IMperioſa nimium res eſt P.C. pietas noſtra, quando propria voluntate vincimur, qui alienis conditionibus non tenemur. Nam cum (deo præſtante) poſſimus omnia, ſola nobis licere credimus laudanda. Cognoſcitis prudentes viri verba, quæ loquimur: vel nunc clementiam, quam vobis ante promittere debuiſtis, agnoſcite. Ecce nec ſolicitos patimur, quibus inſenſi eſſe putabamur. Sic eſt à principe gravis vincenda ſuſpicio: ſic curare debuit, qui noxius eſſe non voluit. Poſtulata ſiquidem ſacramenta, vobis ab illo atque illo præſtari, noſtra decrevit auctoritas. quod bene imperaturo non eſt difficile perſuaſu: quia ſic vobis ſecuritatem dedimus, ut nihil noſtro propoſito addere videremur. Talia ſiquidem, qualia promittimus, eramus acturi: quia deo debemus iſta, non homini. Nam qui per lectiones ſacras antiqua regna cucurrimus, quid aliud optare poſſumus, niſi quod divinitati in aliis placuiſſe ſentimus? Ipſe enim remunerator eſt bonorum omnium Deus. Nam quicquid in ſubjectos pietatis efficimus, illum nobis repenſare ſine dubio judicamus. Quapropter conſcientiam fidelem adepta ſecuritate monſtrate. Quia poſt talia redditur clementiæ noſtræ, potius quam offertur affectus.

VI. Super eodem.

Theodahadus Rex Populo Romano.

COgnoſcite Quirites, quali vos princeps veſter firmitate dilexerit, ut tentatus aſperis rebus non vos pateretur eſſe ſolicitos: nec volumus amplius vota veſtra differri, quos ſemper optamus in ſumma Reip. celebritate lætari. Veſtra enim ſecuritas noſter ornatus eſt: & hoc vere gratanter accipimus, cum gaudia vos habere ſentimus. Quapropter flexi petitionibus veſtris per illum atque illum præſtari vobis ſacramenta cenſuimus, ut Regis veſtri animum non habeatis incognitum, nec liceat falſis ſuſpicionibus errare, dum manifeſte teneatur, quod creditis in principe. Æſtimate, quid vobis benignitatis videatur impendi, quando ille jurat, qui non poteſt cogi. Scimus enim pro remedio nos datos eſſe cunctorum: non deſpicimus ſanare ſubjectos. & ideo licet culmini noſtro videretur incongruum, libenter acquievimus facere, quod generalitatem probamus optaſſe. Intelligite quantum vobis imponere veſter videatur affectus. fide vobis conſtringimur, qui vel ſolo verbo promiſſa ſacris lectionibus admonemur. Oſtendite nunc devotionem veſtram. ſupernæ majeſtati jugiter ſupplicate, ut tranquilla tempora, quæ vos habere cupimus, cœleſti munere concedantur.

VII. De relevatione Monialium ob agri ſterilitatem, & de pace religionis.

Theodahadus Rex Juſtiniano Imperatori.

INtelligimus, ſerenitatis veſtræ gratiam muneribus omnibus ditiorem: quando illa nos hortamini facere, quæ ad mercedem noſtram poſſint omnimodis pertinere. Tale ſiquidem votum ſemper amantis eſt, ut cauſas miſericordiæ velitis agere, quæ nos divinæ poſſint commendare potentiæ. Et ideo ſignificamus gloriæ veſtræ, monaſterium famularum dei, quod vobis inſinuatum eſt tributorum gravi ſorte laborare, eo quod ager ejus nimia inundatione perfuſus ſterilitatis vitia de inimica humectatione contraxerit, ad virum eminentiſſimum Senatorem, Præfectum Prætorio dediſſe nos nihilominus juſſionem: ut ejus ordinatio provida ad prælium, de quo querela eſt, diligens inſpector accedat, & rebus moderata inquiſitione trutinatis, quicquid gravaminis poteſt habere poſſeſſio rationabiliter abrogetur; ita ut competens atq; ſufficiens dominis remanere poſſit utilitas. Quia vere nobis lucrum pretioſiſſimum judicamus, quod pro manſuetudinis noſtræ voluntate concedimus. Veranildæ quoque cauſa, unde veſtra ſerenitas me commonere dignata eſt, quanvis ante longum tempus ſub parentum noſtrorum regno contigerit, tamen neceſſe nobis fuit negocium de noſtra largitate componere: ut tali facto, eam non pœniteret, mutata religione. Earum ſiquidem rerum judicium non præſumimus, unde mandatum ſpecialiter non habemus. Nam cum divinitas patiatur, multas religiones eſſe, nos unam non audemus imponere. Retinemus enim legiſſe, voluntarie ſacrificandum eſſe domino, non cujusquam cogentis imperio. Quod qui aliter facere tentaverit, evidenter cœleſtibus juſſionibus obviavit. Merito ergo pietas veſtra invitat nos ad talia, quæ nobis præcipiunt divina mandata.

VIII. De frumento ob famem ex horreo publico vendendo.

Theodahadus Rex * Honorio Præfecto.

* Senatori Præf. P. al. Senario præpoſito.

NOn dare, ſed reddere videtur expenſas, quisquis tributariis aliquo remedio ſubvenire feſtinat. Quid enim juſtius eſt, quam petenti conferre, quod intelligitur ipſe laboraſſe? Ad miſericordiam forſitan poſcantur otioſi: cultor agri ad futuram famem deſeritur, niſi ei, cum neceſſe fuerit, ſubvenitur. Quapropter induſtrioſæ Liguriæ, devotisque Venetiis, copia ſubtracta dicitur eſſe de campis: ſed nunc naſcatur in horreis: quia nimis impium eſt, pleniſſimis cellis vacuos eſurire cultores. Atque ideo illuſtris magnitudo tua, quorum dignitas ad hoc cgitur inſtituta, ut de repoſitis copiis populum ſaturare poſſetis, Liguribus, quos tamen indigere agnoſcitis tertiam portionem ex horreis Ticinenſibus atque Dertonenſibus per ſolidum viginti quinque modios diſtrahi cenſitote. Venetis autem ex Tarviſino atque Tridentino horreis ad definitam ſuperius quantitatem item dari facite tertiam portionem. Ut miſerata divinitas

nitas copiam largiri poſſit, quam homines in ſe exercuiſſe cognoſcit. Et ideo tales viros his diſtributionibus adhibete. Ut indulgentia noſtra maxime ad illos perveniat, qui ſuis viribus paſci minime potuerunt.

IX. De electione populi in quinquennium.

Theodahadus Rex Senatori populo.

DEcet, regiam juſtitiam cuſtodire, quod à Judicibus bene agentibus fuerit ordinatum: maxime quorum conſcientia ſic nota eſt, ut nihil incaute, nihil venalitatis ſtudio, feciſſe videantur. Et ideo Arcarios prorogatores tritici, vini & caſei, macellarios, vinarios, capitularios horreariorum & tabernariorum, fœnerarios & cellerarios, qui ad urbem Romanam, vel ad manſionem pertinent Ravennatem, ſed & eos, qui ripam Ticinenſem & Placentinam, ſive per alia loca quicunque publicos titulos adminiſtrare noſcuntur, quos à vobis comperimus ordinatos, cujus judicia ſic libenter amplectimur, ſic ſervari deſideramus, tanquam à nobis facta eſſe credantur, nec ſinimus contra illos cujusquam prævalere malitiam, qui veſtro judicio adminiſtrationes publicas ſusceperunt. Quapropter in deſignatis titulis ambitio, inimica ſemper juſtitiæ, conquieſcat: conſuetudinarium bene agentibus locum protinus tollamus invidiæ: non liceat cuiquam inter quinquennium prædictis velle ſuccedere, ſi tamen noſtra inquiſitione eos nulla culpa reſpuerit. Sint ergo intrepidi, qui veſtra voluntate vel ſunt vel fuerunt ordinati: procurent ſibi neceſſaria ſecuri. Non timeat intra hoc quinquennium expelli, quem commendaverit probitas actionis. Propter ſterilitatem quoque præſentis temporis de ſingulis ſpeciebus prout eminentiæ veſtræ rationabiliter viſum fuerit, pretia facite temperari. Ut hi, quibus commiſſum eſt exercere ſingulos apparatus, de injuſto gravamine non querantur. Sed quoniam humana ambitio niſi per metum damni non poteſt inhiberi, is qui à nobis titulis ordinatis, ſive ſuffragiis, ſive patronorum precibus viſus fuerit cuiquam ſuccedere, ſtatim triginta librarum auri mulcta feriatur, à vobis nihilominus exigenda. Quod ſi ad hoc damnum idoneus non potuerit inveniri, corporali ſupplicio pœnam luat, qui non potuerit in ſupradicta percuſſione ſufficere, & fruſtretur auſibus ſuis: pœna etiam inurendus infamiæ, qui contra interdicta noſtra aliqua tergiverſatione venire tentaverit. Nihil enim ſecurum, nihil poterit ſtabile reperiri, ſi ſemper invidentium vota ad illicitas accedere permittantur inſidias. Quod magnitudo veſtra in omnium faciat pervenire notitiam. Ne quis per ignorantiam ſe æſtimet excuſandum, quod non intellexerit fuiſſe prohibitum.

VITIGIS GOTHI REGIS ROMANORUM

EDICTA.

Anno Chriſti 536.

I. De Electione Regis.

Vitigis Rex univerſis Gothis.

QVanvis omnis provectus ad divinitatis eſt munera referendus, nec aliquid conſtat bonum, niſi quod ab ipſa dignoſcitur eſſe collatum: tamen quam maximè cauſa regiæ dignitatis ſupernis eſt applicanda judiciis: quia ipſe nihilominus ordinavit, cui ſuos populos parere cognoſcit. Unde auctori noſtro gratias humilima ſatisfactione referentes, indicamus parentes noſtros Gothos inter procinctuales gladios, more majorum ſcutorum ſuppoſito, regalem nobis contuliſſe, præſtante Deo, dignitatem. Ut honorem arma darent, cui bella opinionem pepererant. Non enim in cubilibus anguſtis, ſed in campis late patentibus electum me eſſe noveritis: nec inter blandientium delicata colloquia, ſed tubis concrepantibus ſum quæſitus: ut tali fremitu concitatus deſiderio virtutis ingenitæ Regem ſibi Martium Geticus populus inveniret. Quandiu enim fortes viri inter bella ferventia nutriti principem ferre poterant, non probatum? ut de ejus fama laboraret, quanvis de propria virtute præſumeret. Neceſſe eſt enim, talem de cunctis opinionem currere, qualem gens meruit habere rectorem. Nam ſicut audire potuiſtis, parentum periculis evocatus adveneram commune m cum omnibus ſubire fortunam: ſed illi ducem me ſibi eſſe non paſſi ſunt, qui exercitatum Regem quærere videbantur. Quapropter primum divinæ gratiæ, deinde Gothorum favere judiciis: quia me Regem omnes facitis, qui unanimiter vota confertis. Deponite nunc damnorum metum, diſpendiorum ſuſpiciones abjicite. nihil ſub nobis aſperum formidetis. Amare novimus viros fortes, qui ſæpius bella peregimus. Additur, quod unicuique virtutum veſtrarum teſtis aſſiſto. Ab alio enim mihi non eſt opus facta veſtra narrari: quia omnia vobiscum laboribus ſociatus agnovi. Amici Gothorum nulla promiſſionum mearum varietate frangendi ſunt. Ad gentis utilitatem reſpiciet omne, quod agimus: privatim nec nos amabimus. Hoc ſequi promittimus, quod ornet regium nomen. Poſtremo noſtrum per omnia pollicemur imperiū, quale Gothos habere deceat poſt inclytum Theodericum. vir ad regni curas ſingulariter & pulchre compoſitus: ut merito unusquisque principum tantum præclarus intelligatur, quantum conſilia ipſius amare dignoſcitur. Iccirco parens ipſius debet credi, qui ejus facta potuerit imitari. Et ideo pro regni noſtri utilitate eſtote ſoliciti, de interna converſatione, Deo juvante, ſecuri.

II. Ut

II. Ut Epiſcopi paratas faciant Legatis Regiis.

Vitigis Rex Epiſcopis ſuis.

SI ſacerdotibus, etiam ignotis, honorem debemus: quanto magis illis, quos amabili veneratione conſpeximus? Aliter enim requirimus notum, & aliter appellamus incognitum. Viſorum major ſemper affectus eſt, dum gratiſſime retinetur, qui aſſiduo & ſuavi ſermone conjungitur. Et ideo per harum portitores, Legatos noſtros, quos ad ſereniſſimum principem deſtinavimus, ſanctitati veſtræ præſentamus debitæ venerationis obſequium: ſperantes, ut pro nobis orare dignemini, & ubi usus exegerit, * ſolatia veſtra reperiant. Quia neceſſe eſt, ut bene velitis, quos vobis religione junctos eſſe cognoſcitis.

* i. paratas & manſionatica.

RECESSUS SIVE DECRETIONES COMITIORUM COLONIENSIUM

Quæ Childebertus & Clotharius cum Proceribus & omni populo Francorum habuerunt Anno Domini DXXXIX.

Anno Chriſti 539.

DECRETIO CHILDEBERTI REGIS.

Childebertus Rex Francorum vir inluſter.

CUm in Dei nomine nos omnes Cal. Mar. de quibuscunque conditionibus una cum noſtris optimatibus pertractavimus, ad unumquenq; notitia volumus pervenire.

2. Ita Deo auxiliante Attiniaco Cal. Mar. anno xx. regni noſtri convenit, ut nepotes ex filio vel ex filia ad aujaticas res cum avunculis vel amitis ſic venirent in hæreditatem, tanquam ſi pater aut mater vivi fuiſſent. De illis tamen nepotibus iſtud placuit obſervari, qui de filio vel filia naſcuntur, non qui de fratre.

3. In ſequenti hoc convenit una cum leudis noſtris, ut nullus de crinoſis inceſtum uſum ſibi ſociet conjugio, hoc eſt, nec fratris ſui uxorem, nec uxoris ſuæ ſororem, nec uxorem patris ſui aut parentis conſanguinei. Si quis uxorem patris acceperit, mortem incurrat. De præteritis vero inceſtis conjunctionibus per prædicationem Epiſcoporum juſſimus emendari. Qui vero Epiſcopo ſuo noluerit audire & excommunicatus fuerit perennem condemnationem apud Deum ſuſtineat, & inſuper de palatio noſtro ſit omnino extraneus, & omnes facultates ſuæ legitimis parentibus perveniant.

4. Similiter Trajecti convenit nobis, Campo, ut quaslibet res ad unum ducem vel judicem pertinentes, per decem annos, quicunque inconcuſſo poſſedit, nullam habeat licentiam intertiandi, niſi tantum cauſa orphanorum usque ad xx. annos licentiam tribuamus. Si quis ſuper hoc judicium præſumpſerit intertiare, ſol. xv. ſolvat, & rem intertiatam amittat. De reliquis vero conditionibus omnes omnino cauſas tricenaria lex excludit, præter id quod in alia regna hucusq; detenuit.

5. Pari conditione convenit Cal. Mar. omnibus nobis adunatis, ut quicunq; raptum facere præſumpſerit, periculum mortis incurrat, & nullus de optimatibus noſtris de tam turpiſſimo vitio præſumat rogare, ſed inimicum Dei unusquisque à modo perſequatur. Qui vero edictum noſtrum auſus fuerit irrumpere, judex loci illius ſolatio collecto ipſum raptorem occidat & jaceat forbattutus. Et ſi ad Eccleſiã confugerit, reddatur ab Epiſcopo, & ſine ulla precatione exinde ſeparetur. Et ſi ipſa mulier poſtea raptori conſenſerit, ambo pariter in exilio transmittantur. Et ſi foras Eccleſiam capti fuerint pariter occidantur, & facultates illorum parentibus legitimis dentur, & quod fiſco noſtro debitum eſt, acquiratur.

6. De homicidiis vero ita juſſimus obſervari, ut quicunque auſu temerario alium ſine cauſa occiderit, vitæ periculo feriatur & nullo precio ſe redimere unquam valeat. Et ſi convenerit, ut ad compoſitionem quis deſcendat, nullus de parentibus aut de amicis ei quicquam adjuvet. Quisquis fecerit, ſuum Weregildum omnino componat, quia juſtum eſt, ut qui injuſte novit occidere, diſcat juſte mori.

7. De farfalio ita convenit, ut quicunque in mallo præſumpſerit farfalium minare, ſine dubio ſuum Weregildum componat, quia omnino volumus ut farfalius reprimatur. Et ſi forſitan ut adſolet, judex hoc conſenſerit: & fortaſſe adquieſcet iſtum farfalium cuſtodire, vitæ periculum per omnia incurrat.

8. De furibus & malefactoribus ita decrevimus obſervari, ut ſi quinque aut ſeptem bonæ fidei homines absque inimicitia interpoſita criminoſum cum ſacramenti interpoſitione eſſe dixerint, quomodo contra legem furtum perpetravit, ſecundum legem moriatur. Et ſi judex comprehenſum latronem laxaverit, vitam ſuam amittat, & hæc diſciplina in populo modis omnibus obſervetur.

9. Similiter Cal. Mar. Coloniæ convenit, & ita bannivimus, ut unusquisque judex criminoſum latronem ut audierit, ad caſam ſuam ambulet, & ipſum ligare faciat, ita ut ſi Francus fuerit ad noſtram præſentiam dirigatur. Et ſi debilior perſona fuerit, in collo pendatur.

10. Si quis centenarium aut quemlibet judicem noluerit ſuper malefactorem ad prindendum adjuvare, ſol. lx. omnino condemnetur.

11. Et quicunque ſervum criminoſum habuerit, & judex rogaverit ipſum præſentare, & noluerit, ſuum Weregildum omnino componat.

12. Similiter convenit, ut ſi furtum factum fuerit, capitale de præſenti centena reſtituat, & cauſator centenarium cum centena requirat.

13. Pari conditione convenit, ut ſi una centena in alia centena veſtigium ſequuta fuerit, & invenerit, vel in quibuscunque fidelium noſtrorum terminis veſtigium miſerit, & ipſum in aliam centenam minime expellere potuerit, aut convictum reddat latronem, aut capitale de præſenti reſtituat, & cum XII. perſonis ſe ex hoc ſacramento exuat.

14. Si ſervi Eccleſiarum aut fiſcalini furtum admiſerint, ſimilem pœnam ſuſtineant ſicut & reliquorum ſervi Francorum.

15. Diem dominicum ſimiliter placuit obſervare, ut quicunque ingenuus, excepto quod ad coquendum vel ad manducandum pertinet, opera alia præſumpſerit, ſi Francus fuerit ſol. XV. componat. Si Romanus VII. S. Servus autem tres ſolidos reddat, aut dorſum ſuum componat.

16. De chrene chruda lex quam paganorum tempore obſervabant, deinceps nunquam valeat quia per ipſam cecidit multorum poteſtas. Datum pridie Calend. Mar. anno XX. regni Domini noſtri. Coloniæ.

Pactum pro Tenore Pacis dominorum Childeberti & Clotharii Regum.

1. ET quia multorum inſaniæ convaluerunt, ut malis pro immanitate ſcelerum digna reddantur. Idcirco decretum eſt ut apud quemcunque poſt interdictum, ſi latrocinium comprobatur, vitæ incurrat periculum.

2. Si quis ingenuam perſonam furto ligaverit, & negator extiterit, XII. Juratores medios electos dare debet, quod furtum, quod objicit, verum ſit. Quod ſi latro redimendi ſe haber facultatem, ſe redimat. Si facultas deeſt, tribus mallis, parentibus offeratur, & ſi non redimitur, de vita componat.

3. Qui furtum vult celare, & occulte ſine judice compoſitionem acceperit, latroni ſimilis eſt.

4. Si homo ingenuus in furto inculpatus, ad æneum provocatus manum incenderit, quantum inculpatur, furtum componat.

5. Si ſervus in furto fuerit inculpatus, requiratur à domino ut ad viginti noctes ipſum in mallum præſentet. Et ſi dubietas eſt, ad ſortem ponatur. Quod ſi placitum ſunnis non detricaverit, & alias XX. noctes ita fiet. Et perſecutor cauſæ de ſuis conſimilibus tres, & de electis aliis tres dabit, qui ſacramenta firmarent per placita, quod lex Salica habet fuiſſe completum. Et ſi dominus ſervum non præſentaverit, legem unde inculpatur, componat, & de ſervo faciat ceſſionem.

6. Si ſervus minus tremiſſo involaverit, & mala ſorte priſerit, Dominus ſervi, III. ſol. ſolvat, & ſervus ille CCC. ictus accipiat flagellorum.

7. Si quis mancipia aliena injuſte tenuerit, & inter dies XL. non reddiderit, ut latro mancipiorum teneatur obnoxius.

8. Si litus, de quo inculpatur, ad ſortem ambulaverit, mala ſorte priſerit, medietatem ingenui legem componat, & juratores ſex medios electos dare debet.

Decretio Clotharii Regis.

1. DEcretum eſt, quia in vigiliis conſtitutis nocturnos fures non caperent, eo quod per diverſas intercedente conludio ſcelera prætermiſſa cuſtodias exercent, centenas fieri. In qua centena aliquid deperierit capitale qui perdiderat recipiat, & latronem inſequantur. Vel ſi in alterius centenæ partem deduxerint, & adhuc admoniti ſi neglexerint, quinos ſol. condamnentur. Capitale tamen qui perdiderat, à centena illa accipiat abſque dubio, hoc eſt, de ſecunda vel tertia cuſtodia.

2. Si veſtigium comprobatur latronis, tamen præſentia nihil longe multandus, aut ſi perſequens latronem ſuum comprehenderit, integram ſibi compoſitionem accipiat.

3. Quod ſi in truſte invenitur, medietatem compoſitionis truſtis adquirat, & capitale exigat à latrone.

4. Si quis in domo alterius, ubi clavis eſt, furtum invenerit, dominus domus de vita componat.

5. Si quis cum furto capitur, antedictæ ſubjaceat legi.

6. Si de ſuſpicione inculpatur, ad ſortem veniat.

7. Si mala ſorte priſerit, latro eſt, tamen ad utranque partem ſint ternæ perſonæ electæ, ne conludius fieri poſſit.

8. De ſervis Eccleſiæ, aut fiſci, vel cujuslibet quicunq; inculpatur, ad ſortem veniat, aut ad plebium promoveatur, aut ipſum pretium à domino reformetur. Nam probati periculo ſubjacebunt.

9. Si quis cujus libet de potentioribus ſervis qui per diverſa poſſident, de crimine habetur ſuſpectus, domino ſecretius cum teſtibus condicatur, ut intra XX. noctes ipſum ante judicem debeat præſentare. Quod ſi in ſtatutum tempus interludente conludio non fecerit, dominus ſtatus ſui juxta modum culpæ inter fredum & fredum compenſabitur.

10. Si ſervus ante admonitum dominum defuerit, capitale dominus reſtituat, & de ſervo faciat ceſſionem, ut cum inventus fuerit, detur in vindictam.

11. Si quis occulte de re ſibi furata à quolibet latrone compoſitionem acceperit, uterque latronis culpæ ſubjaceat, fur tamen judici præſentetur.

12. Ut

11. Ut continuo capitale ei qui perdiderit reformare feſtinet, & latronem perquirat. Quem ſi in truſte perinvenerit, medietatem ſibi vindicet vel dilaturam. Si fuerit de facultate latronis, & qui damnum pertulit, ſatiatur. Nam ſi perſequens latronem ceperit, integram ſibi compoſitionem ſimul & ſolutionem, vel quicquid diſpendii fuerit, revocavit, fredus tamen judici, in cujus pago eſt, reſervetur.

13. Nullus latronem, vel quemlibet culpabilem, ſicut ſummis epiſcopis convenit, de atrio Eccleſiæ trahere præſumat. Quod ſi ſunt Eccleſiæ, quibus atria clauſa non ſint, ab utraq; parte parietum terræ ſpatium, arpennis pro atrio obſervetur.

14. Nullus confugiens foris ante dicta loca pro operarum cupiditate ſe dicat exire. Quod ſi fecerint, & capti fuerint, ad dignum ſibi ſupplicium condamnentur.

15. Quod ſi cujuslibet ſervus deſerens ſuum dominum ad Eccleſias confugerit, & ibi primitus dominus ejus advenerit, contentio excuſatur, reddatur furtum, ut ſe de pretio redimat.

16. Si quis ad veſtigium minandum, vel latronem perſequendum admonitus venire noluerit, V. ſol. condamnetur.

17. Ea quæ in Dei nomine pacis tenore conſtituimus, in perpetuum volumus cuſtodire.

18. Hoc ſtatuentes, ut ſi quis ex judicibus hoc decretum violare præſumpſerit, vitæ periculum ſubjacere cognoſcat.

Hæc Childebertus & Clotharius ita inter ſe firmaverunt, ut iſta omnia, quæ cum Regnorum ſuorum ſapientibus invenerunt & conſtituerunt, inviolabiliter omnique tempore conſervata mutuo fuiſſent.

RECESSUS SIVE
CAPITULARE
COMITIORUM RATISPONENSIUM
A * Carlomanno I. Francorum Principe, regnante Childerico II. celebratorum, Anno DCCXLVII.

Anno Chriſti 742.

In nomine Domini noſtri IESU CHRISTI.

EGo Carolomannus Dux & Princeps Francorum, anno ab Incarnatione Chriſti DCCXLII. XI. Kal. Majas, cum conſilio ſervorum Dei & Optimatum meorum, Epiſcopos, qui in regno meo ſunt, cum Presbyteris ad Concilium & Synodum pro timore Chriſti congregavi: id eſt Bonifacium *a* Archiepiſcopum, & *b* Burchardum, & *c* Regenfredum, & *d* Wintanum, & *e* Willibaldum, & Deddanum, & Eddanum, cum Presbyteris eorum: ut mihi conſilium dediſſent, quomodo lex Dei & Eccleſiaſtica religio recuperetur, quæ in diebus præteritorũ Principum diſſipata corruit, & qualiter populus Chriſtianus ad ſalutem animæ pervenire poſſit, & per falſos Sacerdotes deceptus non pereat, qui per falſos Sacerdotes hucusque deceptus eſt. Itaque per conſilium Sacerdotum & Optimatum meorum ordinavimus per civitates Epiſcopos, & conſtituimus ſuper eos Archiepiſcopum Bonifacium, qui eſt Miſſus ſancti Petri.

2. Statuimus quoque per annos ſingulos Synodum congregare, ut nobis præſentibus canonum decreta, & Eccleſiæ jura reſtaurentur, & religio Chriſtiana emendetur: & fraudatas pecunias Eccleſiarum eccleſiis reſtituimus & reddidimus: falſos Presbyteros & adulteros vel fornicatores Diaconos & Clericos de pecuniis Eccleſiarum abſtulimus, & degradavimus, & ad pœnitentiam coegimus. Servos Dei per omnia omnibus armaturam portare, vel pugnare, vel in exercitum & in hoſtem pergere omnino prohibuimus, niſi illi tantummodo, qui propter divinum miniſterium, Miſſarum ſcilicet ſolemnia adimplenda, & ſanctorum patrocinia portanda ad hoc electi ſunt: id eſt, unum vel duos Epiſcopos cum Capellanis Presbyteris Princeps ſecum habeat: & unusquisque Præfectus unum Presbyterum, qui hominibus peccata confitentibus judicare, & indicare pœnitentiam poſſit. Nec non & illas venationes, & ſylvaticas vagationes cum canibus, omnibus ſervis Dei interdiximus. Similiter ut accipitres & falcones non habeant.

3. Decrevimus quoque ſecundum Sanctorum canones, ut unusquisq; Presbyter in Parochia habitans Epiſcopo ſubjectus ſit illi, in cujus parochia habitat, & ſemper in Quadrageſima rationem & ordinem miniſterii ſui, ſive de baptiſmo, ſive de fide Catholica, ſive de precibus & ordine Miſſarum Epiſcopo reddat & oſtendat. Et quandocunque, jure Canonico, Epiſcopus circumeat parochiam ad populos confirmandos, Presbyter ſemper paratus ſit ad ſuſcipiendum Epiſcopum cum collectione & adjutorio populi, qui ſibi confirmari debet: & in Cœna Domini ſemper novum chriſma ab Epiſcopo quærat: & ut Epiſcopus teſtis aſſiſtat caſtitatis, & vitæ, & fidei, & doctrinæ illius.

4. Statuimus, ut ſecundum canonicam cautelam, omnes undecunque ſupervenientes ignotos Epiſcopos vel Presbyteros ante probationem Synodalem in Eccleſiaſticum miniſterium non admittant.

* Cuſanus Cardinalis perperam Carolo magno tribuit, qui hujus Carolomanni fuit ex fratre Pipino nepos.

a Moguntinenſem

b Epiſcopum Wirceburgenſem. Card. Cuſanus male ponit Vormatienſem.

c Archiepiſcopum Rothomagenſem.

d Epiſcopum Birsburgenſem.

e Eyſtetenſem.

5. Decre-

5. Decrevimus, ut ſecundum canonem, unusquiſque Epiſcopus in ſua parochia ſolicitudinem adhibeat, adjuvante, Gravione, qui defenſor Eccleſiæ ejus eſt, ut populus Dei paganias non faciat, ſed ut omnes ſpurcitias gentilitatis abjiciat & reſpuat, ſive ſacrificia mortuorum, ſive ſortilegos vel divinos ſive phylacteria, auguria, ſive incantationes, ſive hoſtias immolatitias, quas ſtulti homines juxta Eccleſias ritu pagano faciunt ſub nomine ſanctorum Martyrum, vel Confeſſorum, Deum & ſuos Sanctos ad iracundiam provocantes: ſive illos ſacrilegos ignes, quos *Niedſcor* vocant, ſive omnes, quæcunq; ſunt Paganorum, obſervationes diligenter prohibeant.

al. Nedfratres. al. Nedfri. An. leg. Riedſcor, quos adhuc menſe Martio faciunt, apud Cuſam excoriatus.

6. Statuimus ſimiliter, ut poſt hanc Synodum, quæ fuit XI. Kalend. Maji, quisquis ſervorum Dei, vel ancillarum Chriſti in crimen fornicationis lapſus fuerit, in carcere pœnitentiam faciat in pane & aqua. Et ſi ordinatus Presbyter fuiſſet, duos annos in carcere permaneat, & antea flagellatus & * ſcorticatus videatur, & poſt Epiſcopus adaugeat. Si autem Clericus vel Monachus in hoc peccatum ceciderit, poſt tertiam verberationem in carcerem miſſus, vertentem annum ibi pœnitentiam agat. Similiter & Nonnæ velatæ eadem pœnitentia contineantur, & radantur omnes capilli capitis earum.

7. Decrevimus quoque, ut Presbyteri vel Diaconi non ſagis Laicorum more, ſed caſulis utantur ritu ſervorum Dei, & nullus in domo ſua mulierem habitare permittat. Et ut Monachi & ancillæ Dei Monaſteriales, juxta Regulam S. Benedicti ordinare & vivere vitam propriam gubernare ſtudeant: & vitam propriam gubernare ſecundum prædicti Patris ordinationem non negligant.

Anno Chriſti 743.

DECRETA

Comitiorum Liſtinenſium eodem Carolomanno Principante.

* in diœceſi Cameracenſi. al. Lipunas.

MOdo autem in hoc Synodali Conventu, qui congregatus eſt ad Kalendas Martias, in loco qui dicitur * Liſtinas, omnes venerabiles Sacerdotes Dei & Comites & Præfecti, prioris Synodi decreta conſentientes, firmaverunt ſe implere velle & obſervare promiſerunt. Et omnis Eccleſiaſtici ordinis Clerus, Epiſcopi, & Presbyteri, & Diaconi cum Clericis ſuſcipientes antiquorum Patrum canones, promiſerunt ſe velle Eccleſiaſtica jura moribus & doctrinis & miniſterio recuperare. Abbates & Monachi receperunt Regulam ſancti Patris Benedicti ad reſtaurandam normam regularis vitæ.

2. Fornicatores & adulteros Clericos, qui ſancta loca vel monaſteria ante tenentes coinquinaverunt, præcipimus inde tollere, & ad pœnitentiam redigere, & ſi poſt hanc definitionem in crimen fornicationis vel adulterii ceciderint, prioris Synodi judicium ſuſtineant: ſimiliter & Monachi & Nonnæ.

3. Statuimus quoq; cum conſilio ſervorum Dei & populi Chriſtiani propter imminentia bella & perſecutiones cæterarum gentium, quæ in circuitu noſtro ſunt, ut ſub precario cenſu aliquam partem Eccleſialis pecuniæ in adjutorium exercitus noſtri, cum indulgentia Dei, aliquanto tempore retineamus, ea conditione, ut annis ſingulis de unaquaque caſſata ſolidus, id eſt, duodecim denarii ad Eccleſiam vel Monaſterium reddatur, eo modo, ut ſi moriatur ille, cui pecunia * commodata fuit, Eccleſia cum propria pecunia reveſtita ſit: & iterum, ſi neceſſitas cogat, ut Princeps jubeat, precarium renovetur & reſcribatur novum, & omnino obſervetur, ut Eccleſiæ vel Monaſteria penuriam vel paupertatem non patiantur, quorum pecunia in precario præſtita ſit, ſed ſi paupertas cogat, Eccleſiæ & domui Dei reddatur integra poſſeſſio.

* al. commendata.

4. Similiter præcipimus, ut juxta decreta canonum adulteria & inceſta matrimonia, quæque non ſunt legitima, prohibeantur & emendentur Epiſcoporum judicio, & ut mancipia Chriſtiana Paganis non tradantur.

† Carolus Martellus.

5. Decrevimus quoque, quod & † pater meus ante præcipiebat, ut qui Paganas obſervationes in aliqua re fecerit, mulctetur & damnetur quindecim ſolidis.

RECESSUS SIVE CAPITULARE COMITIORUM METTENSIUM

Anno Chriſti 755.

A Pipino Francorum Rege & patritio Romanorum, Defenſore S. Dei Eccleſiæ, celebratorum, Anno DCCLV.

CAP. I. *De Inceſto.*

SI homo inceſtum commiſerit de iſtis cauſis, de Deo ſacrata, aut commatre ſua, aut cum matrina ſua ſpiritali de fonte & confirmatione Epiſcopi, aut cum matre & filia, aut duabus ſororibus, aut cum matris filia, aut ſororis filia, aut nepte aut cum conſobrina aut ſobrina, aut cum amita & matertera, de iſtis capitulis pecuniam ſuam perdat, ſi habet: & ſi emendare ſe noluerit, nullus

eum recipiat, nec cibum ei donet, & ſi hoc fecerit, LX. ſol. Domno Regi componat, uſq; dum ſe ipſe homo correxerit. Et ſi pecuniam non habet, ſi liber eſt, mittatur in carcerem uſq; ad ſatisfactionem: ſi ſervus aut libertus eſt, vapuletur plagis multis. Et ſi Dominus ſuus permiſerit eum amplius in tale facinus cadere, ipſos LX. ſolidos Domno Regi componat.

CAP. II. *De eodem.*

De Eccleſiaſticis vero, ſi bona perſona fuerit, perdat honorem ſuum: Minores vero vapulentur, aut in carcere recludantur.

CAP. III.
De Presbyteris & Clericis ad Synodum commonendis.

De Presbyteris & Clericis ſic ordinamus, ut Archidiaconus Epiſcopi eos ad Synodum commoneat una cum Comite: & ſi quis contempſerit, Comes eum diſtringere faciat, ut ipſe Presbyter aut Defenſor ſuus LX. ſolid. componat, & ad Synodum eat, & Epiſcopum ipſum Presbyterum & Clericum juxta Canonicam auctoritatem dijudicare faciat: ſolidi vero LX. de ipſa cauſa in ſacello Regis veniant. Et ſi aliquis per violentiam Presbyterum aut Clericum ut inceſtuoſum contradixerit, tunc Comes ipſam perſonam per fidejuſſoris poſitum ante Regem faciat una cum Miſſo Epiſcopi venire, & Dominus Rex diſtringat, ut cæteri emendentur.

CAP. IV. *De Toloneis.*

De toloneis ſic ordinamus, ut nullus de victualia & carnalia, quod abſq; negotio eſt, toloneos non prehendat. De ſaumis vero ſimiliter ubicumq; vadunt, & de peregrinis ſimiliter conſtituimus, qui propter Dominum ad Romam, vel alibi vadunt, ut ipſi per nullam occaſionem ad pontes, & ad excluſas, aut navigio non detineantur propter ſcrippa ſua. Nullus peregrino calumniam faciat, nec ullum teloneum ei tollat, & ſi aliquis hoc fecerit, qualiſcumq; homo hoc comprobaverit, de LX. ſolid. XXX. illi concedemus, & illi alii in ſacello Regis venient.

CAP. V. *De Moneta.*

De Moneta conſtituimus, ut amplius non habeat in libra penſante, niſi XXII. ſolid. & de ipſis XXII. ſol. monetarius accipiat ſolidum unum, & illud alius domino, cujus ſunt, reddat, ut immunitates conſervatæ ſint.

CAP. VI. *De juſtitia facienda.*

Ut omnes juſtitiam faciant tam publici quam Eccleſiaſtici. & ſi quis homo ad palatium venerit pro cauſa ſua, & ante ad illum Comitem non innotuerit in mallo ante Racemburgos, & cauſa ſua ante ipſum Comitem fuit, ante Racemburgos hoc ſuſtinere noluerit, quod ipſi ei legitime judicaverint, ſi pro ipſis cauſis ad palatium venerit, vapuletur: & ſi major perſona fuerit, Regis arbitrium erit. Et ſi reclamaverit, quod legem ei non judicaſſent, tunc licentiam habeat ad palatium venire pro ipſa cauſa: & ſi ipſos convincere potuerit, quod legem ei non judicaſſent, ſecundum legem contra ipſum emendare faciant. Et ſi Comes & Racemburgi ei convincere potuerint, quod legem ei judicaſſent, & ipſe hoc recipere noluerit, hoc contra ipſos emendare faciat.

CAP. VII. *De eodem.*

Similiter de Eccleſiaſticis, ſi ad palatium venerint de eorum cauſa ſibi reclamare, niſi ſuper ſeniore, vapulentur, niſi ſenior hujus pro ſua cauſa tranſmiſerit.

PIPPINI

PIPPINI REGIS FRANCORUM, ET PATRITII ROMANORUM, DEFENSORIS SANCTÆ DEI ECCLESIÆ.

Anno Chriſti 764.

EDICTUM

De gratiis Deo agendis pro annonæ copia, & eleemoſynis faciendis.

* Moguntino.

*Pippinus Gratia Dei Rex Francorum, vir inluſter, Domino ſancto Patri Lullo * Epiſcopo.*

COgnitum ſcimus ſanctitati veſtræ, qualem pietatem & miſericordiam Deus fecit præſenti anno in terra iſta. Dedit tribulationem pro delictis noſtris: poſt tribulationem autem, magnam atque mirabilem conſolationem ſive abundantiam fructus terræ, quem modo habemus. Et ob hoc, atque pro aliis cauſis noſtris opus eſt nobis illi gratias agere, quia dignatus eſt ſervos ſuos conſolari per ejus miſericordiam. Sic nobis videtur, ut abſq; jejunio indicto unusquisque Epiſcopus in ſua parochia Litanias faciat, non cum jejunio, niſi tantum in laude Dei, qui talem nobis abundantiam dedit: & faciat unusquisque homo ſuas eleemoſynas, & pauperes paſcat. Et ſic prævidere faciatis, & ordinare de verbo noſtro, ut unusquisque homo, aut vellet aut nollet, ſuam decimam donet. Valete in Chriſto.

CAROLI MAGNI IMPERATORIS AUGUSTI

Anno Chriſti 777.

CONSTITUTIO.

De Privilegiis nobilium Francorum & Germanorum, ſubactis Saxonibus ſancita Padrabrunni in Comitiis generalibus.

ITe, Milites mei: vos Heroes vocabimini, ſocii Regum, Judices criminum. Vivite poſthac laboris expertes, conſulite Regibus publico nomine, favete orphanis, juvate pupillos, conſilio circumdate Principes: ab his victum, & veſtitum, & ſtipendium petite: ſi quis negaverit, inglorius infamisq; eſto.

2. Si quis injuriam vobis intulerit, reum ſe Majeſtatis agnoſcat.

3. Vos autem cavete, ne tantum decus, tantumq; privilegium, juſto bellorum labore partum, aut ebrietatis, aut ſcurrilitatis, aut alio quovis vitio maculetis, ne, quod largimur vobis ad gloriam, redundet ad pœnam, quam de vobis ſumendam, ſi forte exceſſeritis, nobis & ſucceſſoribus noſtris Romanorum Regibus perpetuo reſervamus, &c.

Anno Chriſti 778.

RECESSUS SIVE CAPITULARE

Comitiorum Generalium Anno Domini DCCLXXVIII. *habitorum.*

ANno feliciter undecimo Regni Domini noſtri Karoli Glorioſiſſimi Regis, in menſe Maji, factum Capitulare, qualiter congregatis in unum Synodali Concilio Epiſcopis, Abbatibus, virisque Illuſtribus, Comitibus, una cum piiſſimo Domino noſtro ſecundum Dei voluntatem de cauſis oportunis conſenſerunt Decretum.

CAP. I. *De Metropolitanis.*

Ut Suffraganei Epiſcopi ſecundum canones ſubjecti ſint, & ea, quæ erga miniſterium illorum emendanda cognoſcant, libenti animo emendent, atq; corrigant.

CAP. II. *De Epiſcopis.*

Ubi præſentes Epiſcopi ordinati non ſunt, ſine tarditate ordinentur.

CAP. III.

De monaſteriis.

Ut,ubi Regulares fuerunt, ſecundum regulam vivant. Necnon & Monaſteria puellarum ordinem ſanctum cuſtodiant: & unaquæque Abbatiſſa in ſuo monaſterio ſine intermiſſione reſideat.

CAP. IV.

Ut Epiſcopi de Presbyteris & Clericis infra illorum parochia poteſtatem habeant ſecundum canones.

CAP. V.

Ut Epiſcopi de inceſtuoſis hominibus emendandi licentiam habeant, ſeu & de viduis infra ſua parochia poteſtatem habeant corrigendi.

CAP. VI.

Ut nulli liceat alterius clericum recipere aut ordinare in aliquo gradu.

CAP. VII. *De decimis.*

Ut unusquisque ſuam decimam donet, atque per juſſionem Pontificis diſpenſetur.

CAP. VIII. *De homicidis.*

Ut homicidæ, aut cæteri rei, qui legibus mori debent, ſi ad Eccleſiam confugerint, non excuſentur,neque eis ibidem victus detur.

CAP. IX. *De latronibus.*

Ut latrones de infraemunitate Judices ad Comitis placita præſentent,& quiboc non fecerit, beneficium & honorem perdat.

2. Similiter & Waſſus noſter,ſi hoc non impleverit, beneficium & honorem perdat, & qui beneficium non habuerit,bannum ſolvat.

CAP. X. *De perjuris.*

De eo,qui perjurium fecerit,ſe ſciente,nullam redemptionem habeat,niſi manum perdat.

2. Quod ſi accuſator contendere voluerit,de ipſo perjurio,ſtent ad crucem. Et ſi jurator vicerit, lege ſua accuſator emendetur.

3. Hoc vero de minoribus cauſis obſervandum. De majoribus vero rebus, aut de ſtatu ingenuitatis,ſecundum legem cuſtodiant.

CAP. XI.

De latronibus juſte peremptis, & de hominibus injuſte punitis.

De vindicta & judicio juſto in latronibus facto, teſtimonio Epiſcoporum abſque peccato Comites eſſe dicuntur: ſic tamen ut abſque invidia, aut occaſione mala, & nihil aliud ibi interponatur,niſi vera juſtitia ad perficiendum, & pacem confirmandam. Et ſi quis per odium, aut malum ingenium niſi per juſtitiam faciendam,hominem diffecerit,honorem ſuum perdat,& legibus,contra quem injuſte fecit,ſecundum pœnam,quam intulit,emendet.

CAP. XII.

De ſtatutis Pipini Regis.

Quæ bonæ memoriæ * genitor noſter in ſua placita conſtituit, ſic & nos conſervare volumus. * ſc. Pipinus

CAP. XIII.

De nonis & decimis, vel cenſu Eccleſiarum.

De rebus vero Eccleſiarum, unde nunc penſiones exeunt, decima & nona ſint ſolutæ. Unde ante a non exierint,ſimiliter nona & decima dentur, ac de caſatis quinquaginta ſolid. i. & de caſatis 30. medio ſolido,& de viginti tremiſſe uno. Et precariæ,ubi modo ſunt, renoventur,ubi non ſunt, ſcribantur. Et ſit diſcretio inter præſtarias de verbo noſtro factas, & inter eas, quæ ſpontanea voluntate de ipſis rebus Eccleſiarum faciunt.

CAP. XIV. *De truſte.*

De truſte facienda nemo præſumat.

CAP. XV.

De tributariis Eccleſiarum.

De cerariis,& tabulariis,atque * cartulariis,ſicut de longo tempore fuit,obſervetur. * al. Caſtulariis.

CAP. XVI.

Ut ſacramentum pro geldonia non fiat.

De ſacramentis per geldonia invicem conjurantibus, ut nemo facere præſumat. Alio vero modo de illorum eleemoſynis, aut de incendio, aut de naufragio, quamvis † convenientiam faciant,nemo in hoc jurare præſumat. † al. cohibentiam.

CAP. XVII.

Ut iterantibus nullus impedimentum faciat.

De iterantibus,qui ad Palatium, aut aliubi pergunt, ut eos cum collecta nemo ſit auſus ſalire.

CAP. XVIII. *De herba non tollenda.*

Ut nemo alterius herbam defenſionis tempore tollere præſumat, niſi in hoſtem pergendo, aut Miſſus noſter ſit. Qui aliter facere præſumit, emendetur.

CAP. XIX. *De theloneis forbannitis.*

De tholoneis, qui jam antea furbanniti fuerunt, ut nemo tollat, nec novos, ubi antiquo tempore conſuetudo fuit, præſummat.

CAP. XX.

Ut mancipia non ſine teſtibus vendantur.

De mancipiis, tot qui vendentur, ut fiat in præſentia Epiſcopi, vel Comitis, aut in præſentia Archidiaconi, & Centenarii, ſive Vicedomini, aut Judicis, aut Comitis, ante bene nota teſtimonia. Et foras marcha nemo mancipium vendat. Qui hoc fecerit, tantas vices bannum ſolvat, quanta mancipia vendit. Et ſi non habet precium, in Wadium pro ſervo ſemetipſum donet Comiti usque dum ipſos bannos ſolvat.

CAP. XXI.

De bruniis non exportandis.

De bruniis, ut nullus foras noſtro Regno vendere præſumat.

CAP. XXII.

De Comitibus vel Waſſis Dominicis juſticias non facientibus.

Si Comes in ſuo miniſterio juſtitias non fecerit, Miſſum noſtrum de ſua cauſa ſonniare faciat, usq; dum juſticiæ ibidem factæ fuerint.

3. Et ſi Waſſus noſter juſticias nôn fecerit, tunc & Comes & Miſſus, ad ipſius cauſam ſedeant, & de ſuo vivant, quousque juſticias fecerint.

CAP. XXIII.

De his, qui precium pro faida recipere, & juſtitiam facere nolunt.

Si quis pro faida precium recipere non vult, tunc ad nos ſit transmiſſus, & nos eum dirigamus, ubi damnum minime facere poſſit. Simili modo & qui pro faida precium ſolvere noluerit, nec juſtitiam exinde facere, in tali loco eum mittere volumus, ut per eum majus damnum non creſcat.

CAP. XXIV.

De latronibus bis per membra, & tertio per vitam puniendis.

De latronibus ita præcipimus obſervandum, ut per primam vicem non moriantur, ſed oculum perdant.

2. De ſecunda vero culpa naſus ipſius latronis abſcindatur.

3. De tertia vero culpa, ſi non emendaverit, moriatur.

CAROLI MAGNI
IMPERATORIS AUGUSTI
CONSTITUTIO
De immunitate Eccleſiaſtica.

Anno Chriſti 779.

Hinc patet univerſalitatem Eccleſiaſticæ libertatis ac immunitatis hoc tempore fuiſſe adhuc inauditam, quam primus Innocentius III. Papa tutor & educator Imperatoris Friderici II. nomine ſui pupilli promulgavit atque edixit ut quanti ea facienda ſit ab auctoris qualitate diſcas licet.

CArolus gratia Dei Rex Francorum & Longobardorum atque Patricius Romanorum, omnibus Epiſcopis, Abbatibus, Comitibus, ſeu Junioribus noſtris.

Si opportuna beneficia ad loca ſanctarum eccleſiarum vel Sacerdotibus præſtare non deſinemus, hoc nos proculdubio ad æternam beatitudinem retribuere confidimus. Igitur cognoſcat magnitudo ſeu utilitas veſtra, qualiter venerabilis vir Hrobertus Abba de baſilica S. Vincentii, vel Domni Germani, ubi ipſe preciosus corpore requieſcit, clementiæ Regni noſtri ſuggeſſit, & præceptionem Domni & genitoris noſtri bonæ memoriæ Pipini quondam Regis nobis oſtendit relegendam. Ubi reperimus in certum, qualiter propter nomen Domini, & ejus meritis compellentibus, beneficium præſtitiſſe, cognoſcitur, ut annis ſingulis ubicunq; in Regno noſtro negotiantes ipſius ſancti loci pergere vellent, ſicut ipſe Hrobertus Abba mercari videtur, tam ad luminaria comparanda, vel pro reliqua neceſſitate diſcurrentes, tam ultra Ligerim, quam & citra Ligerim vel in Burgundia, etiam & in Provincia, vel in Francia quam & in Neuſtria, ubicunque in Regna Chriſto propitio noſtra pergere vellent, nulli teloneo, nec de ſaumis, nec de carrigine, neque de navigio, neq; de qualibet redhibitione exinde ad partem fiſci noſtri Miſſi ſui diſcurrentes diſſolvere debeant. Proptérea per præſens præceptum decernimus, quod perpetualiter manſurum eſſe jubemus, ut per nullos portus, neque per Civitates, tam in Rodomo, quam & in Vuicis, neque in Ambianis, neque in Trejecto, neque in Dorſtade neque per omnes portus ad ſanctam Maſſentiam, neque alubi, neque in Pariſiis, neque in Ambianis, neque in Burgundia, in pago Tricaſino, neque in Senonico, per omnes civitates ſimiliter ubicunque in Regna Chriſto propitio noſtra aut pagis vel territoriis teloneus exigatur, nec de navale, nec de carale, neque de ſaumis, neque

de

de trana evectione, neque rotatico, nec pontatico, nec pulveratico, nec ſalutatico, nec ciſpitatico, nec ulla redibitione, quod fiſcus noſter exinde poterat ſperare, nec vos nec juniores, ſucceſſoreſque veſtri eis dem non requiratis nec exactetis: ſed omnia & in omnibus hoc propter nomen Domini, ipſe Abba vel ſucceſſores ſui, aut memorata Eccleſia S. Vincentii vel Domni Germani habeant indultum, vel ad luminaria ipſius ſancti loci proficiat in augmentis. Adjungimus etiam teloneum illum, quem Gerhardus Comes de Villa nova curte ſancti Germani viſus fuit recepiſſe, ut deinceps pars ſancti Germani ipſo teloneo cum omni integritate in noſtra eleemoſina ad luminaria ipſius Eccleſiæ recipere debeant, abſque alicujus contrarietate. Quam veſtra auctoritate perpetuis temporibus valituram manu noſtra propria decrevimus roborare.

SIGILLUM CAROLI GLORIOSISSIMI REGIS.

Optatus ad vicem Radonis recognovit.

Data ſexto Kal. Aprilis, anno undecimo Regni noſtri, & quinto Patriciatus noſtri. Actum Hariſtalio Palatio publico.

KAROLI MAGNI

Anno Chriſti 780.

IMPERATORIS AUGUSTI

CAPITULARE.

ANno feliciter XII. Regni Domini noſtri Karoli glorioſiſſimi Regis in Menſe Martio, qualiter congregatis in unum Synodali Concilio Epiſcopis, Abbatibus, Viriſque Illuſtribus, una cum Comitibus, ſecundum Dei voluntatem, pro cauſis oportunis cenſentur utiliter eſſe decreta.

I. De Metropolitanis.

De Metropolitanis, ut Epiſcopi Suffraganei eis adjutores ſint, eaque, quæ erga miniſterium illorum emendanda cognoſcunt, libenti animo emendent atque corrigant.

II. De Epiſcopis ordinandis.

Ut ubi in præſens Epiſcopi ordinati non ſint, ſine tarditate ordinentur.

III. De Monaſteriis ſub regula conſtitutis.

Ut Monaſteria, quæ ſub regula fuerint, ſub regula vivant. Similiter & monaſteria puellarum ordinem ſanctum cuſtodiant; & unaquæque Abbatiſſa in ſuo Monaſterio ſine intermiſſione reſideat.

IV. De Poteſtate Epiſcoporum ſuper Presbyteros & Clericos.

Ut Epiſcopi de Presbyteris & Clericis infra illorum Parochiam poteſtatem habeant ſecundum Canones.

V. De alterius Clerico Epiſcopi non recipiendo, nec ordinando.

Ut non liceat alterius clericum recipere nec ordinare ad aliquem gradum.

VI. De loricis extra regnum non vendendis.

De bruniis, ut nullus foras noſtro regno vendere præſumat.

VII. De eo qui pro faida pretium recipere aut ſolvere noluerit.

Si quis pro ſaida pretium recipere non vult, tunc ad nos transmittatur ut nos ipſum dirigamus ubi damnum nemini facere poſſit. Simili modo qui pro faida pretium ſolvere non vult, & juſtitiam exinde facere, in talem locum illum mittere volumus, ut pro eodem majus damnum non creſcat.

VIII. Ne presbyter vel reliqui clerici, aut nullus fidelium præſumat decimas vendere, vel donare, aut pignorare, Eccleſiæque quoquo modo alienare.

Nullus presbyter aut diaconus vel quilibet clericus aut laicus decimas vendere aut dare vel pignorare aut indebitare præſumat, antequam eas cum omni integritate fideliter collectas habeat, & infra ſepta Eccleſiæ, cui jure debentur in ſuis utiliter graneis collectas habeat, & poſtea juxta præceptum proprii Epiſcopi, ſecundum canonicas ſanctiones atq; decreta B. Gelaſii Papæ, eas diſpenſet. Si quis autem hæc parvi penderit vel infringere tentaverit, ſiquidem clericus fuerit gradus ſui periculo ſubjacebit: Si vero monachus vel laicus fuerit, communione privetur.

IX. De providentia Epiſcopi circa Archidiaconos.

Ut provideant Epiſcopi ne cupiditas Archidiaconorum culpas nutriat ſacerdotum, quia multis modis mentitur iniquitas ſibi.

X. De non ejiciendis de ſepulchris oſſibus mortuorum.

Ut nullus oſſa mortuorum de ſepulchris audacter ejiciat.

XI. De non jurando.

Ut unusquisque caveat jurare, quia perjuri regnum Dei non poſſidebunt, ſicut nec adulteri.

XII. De prædiis à presbyteris emptis, Eccleſiis propriis confirmandis.

Ut presbyteri pauperes ordinati prædia comparantes Eccleſiis, confirment.

XIII. De formatis faciendis, & ut ſine formata nullus proficiſcatur clericus. Ex Concilio Africano vel Milevitano cap. xx. ut ſine formatis nemo ad comitatum proficiſcatur, & qualiter fiant formatæ.

Placuit ut quicunque clericus propter neceſſitatem ſuam alicubi ad comitatum ire voluerit, formatam ab Epiſcopo ſuo accipiat. Quod ſi ſine formata voluerit pergere, à communione removeatur. Quod ſi alicubi ei repentina neceſſitas orta fuerit ad comitatum pergendi, alleget apud Epiſcopum loci ejus ipſam neceſſitatem, & de hoc ſcripta ejusdem Epiſcopi deferat. Formatæ autem, quæ à quibuscumque Epiſcopis clericis propriis dantur habeant diem Paſchæ. Quod ſi adhuc ejusdem anni Paſchæ dies incertus eſt, ille præcedens adjungatur, quomodo ſolet, poſt conſulatum, in publicis geſtis adſcribi.

XIV. De clericis negligentibus: ex concilio Agatenſi cap. 13. De contumacibus clericis & ad officium tardis.

Contumaces vero clerici, prout dignitatis ordo permiſerit, ab Epiſcopis corrigantur; Et ſi qui prioris gradus elati ſuperbia communionem fortaſſe contempſerint, aut Eccleſiam frequentare vel officium ſuum implere neglexerint, peregrina eis communio tribuatur, ita ut cum eos pœnitentia correxerit, reſcripti in matricula gradum dignitatemque recipiant.

XV. De non pergendo clericis ſine permiſſu Epiſcopi ad judices ſeculares: ex concilio Agatenſi cap. 32. Ut clericus inconſulto Epiſcopo ad judicem ſecularem non pergat.

Clericus nequaquam præſumat apud ſecularem judicem, Epiſcopo non permittente, pulſari: Sed ſi pulſatus fuerit, non reſpondeat, nec audeat criminale negotium in judicio ſeculari proponere. Si quis vero ſecularium per calumniam Eccleſiam aut clericum fatigare tentaverit & victus fuerit, ab Eccleſiæ liminibus, & Catholica communione, niſi digne pœnituerit, coerceatur.

XVI. De his qui in propriis provinciis non communicant: ex concilio Africano cap. 18.

Placuit ut quicumq; non communicans in propria provincia, in aliis provinciis vel tranſmarinis partibus ad communicandum obrepſerit, jacturam communionis vel clericatus excipiat.

XVII. De patratoribus diverſorum malorum.

Sunt ſane diverſorum malorum patratores, quos & lex divina improbat, & condemnat propinquorum etiam diverſis ſceleribus & flagitiis populus fame & peſtilentia flagellatur, & Eccleſiæ ſtatus infirmatur, & regnum periclitatur. Et quanquam hæc in ſacris eloquiis ſatis ſint execrata, nos neceſſarium prævidimus iterum noſtra admonitione & exhortatione atq; prohibitione præcaveri omnino oportere: ſicut ſunt diverſarum pollutionum patratores, quas cum maſculis & pecoribus nonnulli diverſiſſimis modis admittunt, qui incomparabilem dulcedinem piiſſimi Creatoris ad amaritudinem provocantes, tanto gravius delinquunt, quanto contra naturam peccant: pro quo etiam ſcelere igne cœleſti conflagratæ inferniq; hiatu quinque abſorptæ ſunt civitates, necnon & quadraginta & eo amplius milia ſtirpis Benjamineæ mucrone fraterno confoſſa ſunt. Hæc porro judicia & evidentes vindictæ declarant, quam deteſtabile & execrabile apud divinam majeſtatem hoc vitium extet. Scimus enim quoniam talium criminum patratores, lex Romana quæ eſt omnium humanarum mater legum, igne cremari jubet. Vobis ergo omnibus terribiliter denunciamus, veſtrisque cunctis ac vobis famulantibus atque ſubditis una vobiſcum, ſub Dei diſtricto judicio & fidelitate noſtra, præcipimus ab his caveri, & hæc facientibus nec verbis nec factis ullo modo conſentire: quoniam *qui talia agunt*, Apoſtolo pollicente, *regnum Dei non conſequentur.* Tempus namque eſt ut multitudini pereuntis populi parcatis, quæ ſecundum exempla peccantis principis, cadebat in puteum mortis, quia quantoscumque vel per bona exempla ad vitam cœleſtem patri contrahimus, vel per mala exempla ad perditionem ſequentes præimus, de tantis proculdubio ab æterno judice vel pœnas vel præmia accepturi ſumus. Si enim gens noſtra, ſicut per iſtas provincias divulgatum eſt, & nobis in Francia & in Italia improperatur, & ab ipſis paganis improperium eſt, ſpretis legalibus connubiis adulterando & luxuriando, ad inſtar Sodomitanæ gentis, fœdam vitam duxerit de tali commixtione meretricum æſtimandum eſt degeneres populos & ignobiles, & furentes libidine fore procreandos, & ad extremum, univerſam plebem ad deteriora & ignobiliora vergentem, & noviſſime nec in bello ſeculari fortem, nec in fide ſtabilem, & nec honorabilem hominibus, nec Deo amabilem eſſe venturam: Sicut aliis gentibus Hiſpaniæ, & Provinciæ, Burgundionum populis contigit, quæ ſic à Deo recedentes fornicatæ ſunt, donec judex omnipotens talium criminum ultrices pœnas per ignorantiam legis Dei & per Sarracenos venire & ſervire permiſit. Et notandum quod in illo ſcelere aliud immane flagitium ſubter latet, id eſt, homicidium: quia dum illæ meretrices ſive monaſteriales ſive ſeculares male conce-

ptas

ptas ſoboles in peccatis genuerunt, ſæpe maxima ex parte occidunt, non implentes Chriſti Eccleſias filiis adoptivis, ſed tumulos corporibus, & inferos miſeris animabus ſatiant. Abſit enim ut pro talibus pereatis, & nos ſimul cum regno cadamus, gloriaque totius regni pereat: quoniam ex præcedentibus agnovimus quæ ſequuturis, niſi prævìſa fuerint, poſſunt evenire. Satius eſt quinque nobis talibus carere, quam cum his ruere regnumque, & ab inimicis depopulatoribus futuro tempore adnullari vel poſſideri. Scire enim vos cupimus, quia quicunque ſuper his aut faciens vel libenter conſentiens inventus fuerit, nos eum juxta prædictam Romanam legem velle punire.

XVIII. De Veſtitura 30. annorum, ſive de rebus Eccleſia quæ abſq; ulla repetitione ab eadem Eccleſia per triginta annos poſſeſſa ſunt, ut nulla teſtimonia ſuper hanc deinceps poſſeſſionem recipiantur.

Ut de rebus Eccleſiarum quæ ab eis per triginta annorum ſpatia ſine ulla interpellatione poſſeſſæ ſunt, teſtimonia non recipiantur, ſed eo modo contineantur ſicut res ad fiſcum noſtrum pertinentes contineri ſolent.

KAROLI MAGNI
IMPERATORIS AVGVSTI
CAPITULARE

Anno Chriſti 789.

De Reformatione Eccleſiæ & diſciplinæ Chriſtianæ.

Statutum in Comitiis Aquisgranenſibus Anno Domini DCCLXXXIX.

PRÆFATIO DOMNI
Karoli ſereniſſimi Imperatoris.

REgnante domino noſtro Jeſu Chriſto in perpetuum, ego Karolus gratia Dei, ejusq; miſericordia donante Rex & rector regni Francorum, & devotus ſanctæ Dei Eccleſiæ defenſor, humilisque adjutor, omnibus Eccleſiaſticæ pietatis ordinibus, ſeu ſecularis potentiæ dignitatibus, in Chriſto Deo æterno perpetuæ pacis & beatitudinis ſalutem. Conſiderans pacifico piæ mentis intuitu una cum ſacerdotibus & conſiliariis noſtris abundantem in nos noſtrumque populum Chriſti regis clementiam, & quam neceſſarium eſt non ſolum toto corde & ore ejus pietati agere gratias inceſſanter, ſed etiam continua bonorum operum exercitatione ejus inſiſtere laudibus, quatenus, qui noſtro regno tantos contulit honores, ſua protectione nos, noſtrumq; regnum in æternum conſervare dignetur. Quapropter placuit nobis veſtram rogare ſolertiam ô paſtores Eccleſiarum Chriſti, & ductores gregis ejus & clariſſima mundi luminaria, ut vigili cura & ſedula admonitione populum Dei per paſcua vitæ æternæ ducere ſtudeatis, & errantes oves bonorum exemplo operum ſeu adhortatione humeris intra Eccleſiaſticæ firmitatis muros reportare ſatagatis: ne lupus inſidians aliquem canonicas ſanctiones transgredientem, vel paternas traditiones univerſalium conciliorum excedentem, quod abſit, inveniens devoret. Ideo magnæ devotionis ſtudio admonendi & adhortandi ſunt, imo cōpellendi, ut firma fide & infatigabili perſeverantia, intra paternas ſanctiones ſe contineant. In quo operis ſtudio ſciat certiſſime ſanctitas veſtra noſtram vobis cooperari diligentiam. Quapropter & noſtros ad vos dreximus miſſos, qui ex noſtri nominis auctoritate, una vobiſcū corrigerent quæ corrigenda eſſent. Sed & aliqua capitula ex canonicis inſtitutionibus, quæ magis vobis neceſſaria videbantur, ſubjunximus. Ne aliquis quæſo hujus pietatis admonitionem eſſe præſumptuoſam putet vel judicet, qua nos errata corrigere, ſuperflua abſcindere, recta coarctare ſtudeamus: ſed magis benivolo charitatis animo ſuſcipiat. Nam legimus in Regum libris quomodo ſanctus Joſias Regnum ſibi à Deo datum circumeundo, corrigendo, admonendo, ad cultum veri Dei ſtuduit revocare. Non ut me ejus ſanctitati æquiparabilem faciam, ſed quod nobis ſint ubiq; ſanctorum ſemper exempla exſequenda & quoscunque poterimus, ad ſtudium bonæ vitæ in laudem & in gloriam Domini noſtri Jeſu Chriſti congregare neceſſe eſt. Quapropter, ut prædiximus, aliqua capitula notare juſſimus, ut ſimul hæc eadem vos admonere ſtudeatis, & quæcunque vobis alia neceſſaria eſſe ſcitis: ut & iſta & illa æquali intentione prædicetis. Nec aliquid quod veſtræ ſanctitati populoque Dei utile videtur, omittatis, ut pio ſtudio nos admoneatis: quatenus ut & veſtra ſolertia & ſubjectorum obedientia æterna felicitate ab omnipotente Deo remuneretur.

I. De his qui ab Epiſcopo proprio excommunicantur. *Omnibus.*

Sunt enim aliqui, qui culpis exigentibus ab Epiſcopo proprio excommunicantur, & ab aliis Eccleſiaſticis vel laicis præſumptuoſe in communionem accipiuntur: quod omnino ſanctum Nicænum concilium, ſimul & Calcedonenſe: necnon & Antiochenum, atq; Sardicenſe fieri prohibent.

II. De his qui ad ordinandum veniunt. *Epiſcopis.*

Item habetur in eodem concilio, ut eorum qui ad ordinandum veniunt, fides & vita prius ab Epiſcopo diligenter diſcutiatur, & poſtea ordinentur.

III. De clericis fugitivis & peregrinis. *Omnibus.*

Item in eodem concilio, necnon & in Antiocheno, ſimul & in Chalcedonenſi, ut fugitivi clerici, & peregrini à nullo recipiantur nec ordinentur ſine commendatitiis literis, & ſui Epiſcopi vel abbatis licentia.

IV. De presbyteris, diaconibus, vel his qui in clero ſunt.
Ad Solos ſacerdotes.

Item in eadem ſynodo, interdictum eſt presbyteris & diaconibus vel omnibus, qui in clero ſunt, mulierem non habere in domo ſua, propter ſuſpitionem, niſi matrem aut ſororem, vel eas tantum perſonas, quæ ſuſpitiones effugiunt.

V. De uſuris. Omnibus.

Item in eodem concilio, ſeu in decretis Papæ Leonis, necnon & in canonibus qui dicuntur Apoſtolorum, ſicut & in lege ipſe Dominus præcepit, omnino omnibus interdictum eſt ad uſuram aliquid dare.

VI. De presbyteris miſſas cantantibus & non communicantibus.
Ad ſacerdotes.

Auditum eſt aliquos presbyteros Miſſam celebrare & non communicare, quod omnino in canonibus Apoſtolorum interdictum eſſe legitur. Vel quomodo dicere recte poteſt, ſi non communicaverit, *Sumpſimus Domine ſacramenta?* Hæc vero per ſingula capitula in ſtatutis Nicæni concilii legere poteſtis, ſeu & in aliis ſanctorum patrum ſynodalibus inſtitutis vel edictis.

VII. De his qui à ſynodo vel à ſuo Epiſcopo damnati ſunt.
Omnibus.

In Antiocheno concilio, quod his, qui damnati ſunt à ſynodo vel à ſuo Epiſcopo, & poſtea miniſtrare præſumunt, præcipitur, ut nullus audeat communicare. Si quis vero eis communicaverit, ſimili ſententiæ ſubjaceat ſicut & damnatus.

VIII. De ſuffraganeis Epiſcopis. Epiſcopis.

Item in eodem concilio, ut ad Metropolitanum Epiſcopum ſuffraganei reſpiciant, & nihil novi audeant facere in ſuis parochiis ſine conſcientia & conſilio ſui Metropolitani: nec Metropolitanus ſine eorum conſilio.

IX. De Chorepiſcopis. Sacerdotibus.

Item in eodem concilio, ſimul & in Ancyronenſi, ut chorepiſcopi cognoſcant modum ſuum, & nihil faciant abſq; licentia Epiſcopi, in cujus parochia habitant.

X. De Epiſcopis, vel quibuslibet ex clero.
Omni clero.

Item in eodem concilio, ut Epiſcopus vel quilibet ex clero ſine concilio vel literis Epiſcoporum vel Metropolitani non audeant ad regalem dignitatem pro ſuis cauſis clamare, ſed in communi Epiſcoporum concilio cauſa examinetur.

XI. De ordinationibus vel quibuslibet negotiis.
Epiſcopis.

Item in eodem concilio, ſimul & in Sardicenſi, nec non & in decretis Innocentii Papæ, ut nullus Epiſcopus in alterius parochia ordinationes aliquas faceret, vel negotia perageret, quæ ad eum non pertinent.

XII. De cura Epiſcoporum. Epiſcopis.

Item in eodem concilio, ut Epiſcopus ejus Eccleſiæ curam habeat, ad quam ordinatus eſt.

XIII. De provincialibus Epiſcopis. Epiſcopis.

Item in eodem concilio, necnon & in Calcedonenſi, ut provinciales Epiſcopi cum ſuo Metropolitano bis in anno propter cauſas Eccleſiæ concilia celebrent.

XIV. De monachis & clericis. Epiſcopis.

In concilio Laodicenſi, nec non & in Africano præcipitur, ut monachi & clerici tabernas non ingrediantur edendi vel bibendi cauſa.

XV. De die dominica qualiter ſervanda eſt.
Ad omnes.

Item in eodem concilio præcipitur, ut à veſpera usque ad veſperam dies dominica ſervetur.

XVI. De ignotis Angelorum nominibus.
Omnibus.

Item in eodem concilio præcipitur, ut ignota Angelorum nomina nec fingantur nec nominentur, niſi illorum quos habemus in auctoritate: hi ſunt, Michael, Gabriel, Raphael.

XVII. De mulieribus ne ad altare accedant.
Clericis & Nonanis.

Item in eodem concilio, quod non oporteat mulieres ad altare ingredi.

XVIII. De Epiſcopis ubi non oporteat eos conſtitui.
Omnibus.

Item in eodem concilio, necnon & in Sardicenſi, quod non oporteat in villulis vel in agris Epiſcopos conſtituere.

XIX. De

XIX. De Epiſcopis ordinandis, vel quibuslibet ex Clero.
Clericis & Monachis

Item in concilio Calcedonenſi, ut non oporteat Epiſcopum, aut quemlibet ex clero per pecunias ordinari. Quia utrique deponendi ſunt, & qui ordinat, & qui ordinatur, necnon qui mediator eſt inter eos. Item de eadem re in canonibus Apoſtolorum legitur: *Si quis Epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus per pecunias hanc obtinuerit dignitatem, dejicitur & ipſe, & ordinator ejus, & à communione abſcindatur*, quam hæreſin jam ipſe princeps Apoſtolorum in Simone Mago terribiliter damnavit.

XX. De libris Canonicis. Sacerdotibus.

Item in eodem concilio, ut canonici libri tantum legantur in eccleſia.

XXI. De Maleficis vel incantatoribus.
Ad ſacerdotes.

Item in eodem concilio, ut coclearii, malefici, incantatores & incantatrices fieri non ſinantur.

XXII. De monachis & clericis & presbyteris.
Omnibus.

Item in eodem concilio infra duo capitula, necnon & in decretis Leonis Papæ, ut nec monachi, nec clerici, nec presbyteri in ſecularia negotia tranſeant.

XXIII. De ſervis alterius non ſollicitandis.

Et ut ſervum alterius nullus ſollicitet ad clericalem vel monachalem ordinem ſine voluntate & licentia Domini ſui.

XXIV. De ſtabilitate epiſcoporum vel clericorum.
Sacerdotibus.

Item in eodem concilio infra duo capitula, necnon & in Sardicenſi, ut nec epiſcopus nec clerici transmigrent de civitate in civitatem.

XXV. De presbyteris non abſolute ordinandis.
Omnibus.

Item in eadem ſynodo, ut nullus abſolute ordinetur, & ſine pronunciatione ſtabilitatis loci, ad quem ordinatur.

XXVI. De propoſito monachorum & clericorum.
Omnibus

Item in eodem concilio, ut clerici & monachi in ſuo propoſito & voto, quod Deo promiſerunt, permaneant.

XXVII. De monachis qui ad clericatum provehuntur.
Omnibus.

Item in decretis Innocentii Papæ de eadem re, ut monachus, ſi ad clericatum provehatur, propoſitum monachicæ profeſſionis non amittat.

XXVIII. De negotio clericorum inter ſe.
Omnibus.

Item in eodem concilio, ut ſi clerici inter ſe negotium aliquod habuerint, à ſuo epiſcopo dijudicentur, non à ſæcularibus.

XXIX. De conſpiratione clericorum vel monachorum.
Omnibus.

Item in eodem concilio, ut nec clerici nec monachi conſpirationem vel inſidias contra paſtorem ſuum faciant.

XXX. De accuſatione Laicorum contra epiſcopos.
Ad omnes.

Item in eodem concilio, ut Laici epiſcopos aut clericos non accuſent, niſi prius, eorum diſcutiatur exiſtimationis opinio.

XXXI. De monaſteriis Deo dicatis.
Omnibus.

Item in eodem, ut loca quæ ſemel Deo dedicata ſunt, ut monaſteria ſint, maneant perpetuo monaſteria, nec poſſint ultra fieri ſæcularia habitacula.

XXXII. De fide ſanctæ Trinitatis prædicanda.
Omnibus.

In concilio Carthaginenſi, primo omnium neceſſe eſt, ut fides ſanctæ Trinitatis & incarnationis Chriſti, paſſionis, reſurrectionis, & aſcenſionis in cœlo, diligenter omnibus prædicetur.

XXXIII. De avaritia.
Omnibus.

Item in eodem de prohibenda avaritia, ut nullus alienos fines uſurpet, vel terminos patrum tranſcendat.

XXXIV. De his qui ſe convertunt ad Deum.
Omnibus.

Item in eodem de his qui in periculo conſtituti ſunt, & convertunt ſe ad Deum, ut canonice inquirantur de reconciliatione, & canonice reconcilientur.

XXXV. De his qui non ſunt bonæ converſationis.
Omnibus.

Item in eodem, ut illi qui non ſunt bonæ converſationis, & eorum vita eſt accuſabilis, non audeant Epiſcopos vel majores natu accuſare.

XXXVI. De his qui excommunicato communicaverint.
Omnibus.

Item in eodem, ut qui excommunicato præſumptuoſe communicaverit, excommunicetur & ipſe.

XXXVII. De ſubjectione presbyterorum.
Sacerdotibus.

Item in eodem concilio infra duo capitula, ut nullus presbyter contra ſuum Epiſcopum ſuperbire audeat.

XXXVIII. De clericis eccleſiaſtici ordinis.
Omnibus.

Item in eodem, ut clerici eccleſiaſtici ordinis ſi culpam incurrerint, apud Eccleſiaſticos judicentur, non apud ſeculares.

XXXIX. Ut clerici non ſint uſurarii.
Omnibus.

Item in eodem, ut qui commodaverit pecuniam, pecuniam accipiat: ſi ſpeciem aliam, eandem ſpeciem, quam dederit, accipiat.

XL. De virginibus Deo dicatis.
Omnibus.

In concilio Africano præcipitur, ut virgines Deo ſacratæ à gravioribus perſonis diligenti cuſtodia ſerventur.

XLI. De principali cathedra Epiſcoporum.
Epiſcopis.

Item in eodem, ut non liceat Epiſcopo principalem cathedram ſuæ parochiæ negligere & aliquam eccleſiam in ſua diœceſi magis frequentare.

XLII. De falſis nominibus Sanctorum.
Epiſcopis.

Item in eodem, ut falſa nomina martyrum, & incertæ ſanctorum memoriæ non venerentur.

XLIII. De uxore à viro dimiſſa.
Omnibus.

Item in eodem, ut nec uxor à viro dimiſſa alium accipiat virum, vivente viro ſuo, nec vir aliam accipiat vivente uxore priore.

XLIV. De judicibus à Metropolitano probatis.
Epiſcopis.

Item in eodem, ut probati à Metropolitano judices non ſpernantur.

XLV. De accuſatione vilium perſonarum.
Omnibus.

Item in eodem infra duo capitula, ut viles perſonæ non habeant poteſtatem accuſandi: & ſi in primo crimine victi ſunt falſum dicere, in ſecundo non habeant poteſtatem dicendi.

XLVI. De virginibus velandis.
Omnibus.

Item in eodem, ut virgines non velentur ante xxv. annos, niſi rationabili neceſſitate cogente.

XLVII. De oblatis pauperum.
Omnibus.

In concilio Gangrenſi, ut nulli liceat oblata, quæ ad pauperes pertinent, rapere vel fraudare:

XLVIII. De jejuniis à ſacerdotibus conſtitutis.
Omnibus.

Item in eodem, ut eccleſiaſtica à ſacerdotibus jejunia conſtituta ſine neceſſitate rationabili non ſolvantur.

XLIX. De his qui contra naturam peccant.
Sacerdotibus.

In concilio Ancyronenſi, Si inventi ſunt inter vos, qui cum quadrupedibus vel maſculis contra naturam peccant, dura & diſtricta pœnitentia coercendi ſunt. Quapropter Epiſcopi & presbyteri, à quibus judicium pœnitentiæ injungitur, conentur omnimodis hoc malum à conſuetudine prohibere vel abſcindere.

L. De presbyteris quo tempore ordinentur.
Epiſcopis.

In concilio Neocæſarienſi, ut nullatenus presbyter ordinetur ante xxx. ætatis ſuæ annum, quia Dominus Jeſus Chriſtus non prædicavit ante xxx. annum.

LI. De ſponſa alterius. *Omnibus.*

In Decretalibus Siritii Papæ, ut alterius ſponſam nemo accipiat.

LII. De

L II. De monachis & virginibus propoſitum ſervantibus.
Epiſcopis, monachis & virginibus.

Item in ejusdem, ut monachi & virgines ſuum propoſitum omnimodis obſervent.

L III. De pace danda. Omnibus.

In Decretalibus Innocentii Papæ, ut pax detur ab omnibus, confectis Chriſti Sacramentis.

L IV. De nominibus recitandis. Sacerdotibus.

Item ejusdem, ut nomina publice non recitentur ante preces ſacerdotales.

L V. De Canonum inſtitutis à Presbyteris non ignorandis.
Epiſcopis & Sacerdotibus.

Item ejusdem, ut nulli Sacerdoti liceat ignorare ſanctorum canonum inſtituta.

L VI. De clericis alterius Epiſcopi.
Epiſcopis.

In decretis Leonis Papæ ſancitum eſt, & in Sardicenſi concilio, ut Epiſcopus alterius clericum ad ſe non ſollicitet, nec ordinet.

L VII. De Servis alterius.
Epiſcopis.

Item ejusdem, ut nullus Epiſcopus ſervum alterius ad clericatus officium ſine domini ſui voluntate promovere præſumat, & hoc Gangrenſe concilium prohibet.

L VIII. De ſacerdotibus contra Decretalia agentibus.
Epiſcopis.

Item ejusdem, ut ſi quis ſacerdotum contra conſtituta decretalia præſumptioſe agat, & corrigi nolens, ab officio ſuo ſubmoveatur.

L IX. De Viduis à quibus non velentur.
Epiſcopis.

In decretis Gelaſii Papæ, ut nullus Epiſcopus viduas velare præſumat.

ITEM ALIA CAPITULA.

Hæc enim, dilectiſſimi, pio ſtudio & magna dilectionis intentione veſtram unanimitatem admonere ſtuduimus, quæ magis neceſſaria videbantur, ut ſanctorum patrum canonicis inſtitutis inhærentes, præmia cum illis æternæ felicitatis accipere mereamini. Scit namq; prudentia veſtra, quam terribili anathematis cenſura feriantur, qui præſumptioſe contra ſtatuta univerſalium conciliorum venire audent. Quapropter & vos diligentius admonemus, ut omni intentione illud horribile execrationis judicium vobis cavere ſtudeatis: & magis canonica inſtituta ſequentes, & pacifica unitate nitentes, ad æterna pacis gaudia pervenire digne mini. Sunt quoq; alia capitula, quæ vobis utilia huic præcedenti admonitioni ſubjungere viſa ſunt.

L X. De fide catholica, & primo præcepto legis.
Omnibus.

Primo omnium admonemus, ut fides catholica ab Epiſcopis & presbyteris diligenter legatur omni populo, prædiceturque hoc primum præceptum Domini Dei omnipotentis in lege, *Audi Iſrael: quia Dominus Deus tuus Deus unus eſt, & ut ille diligatur ex toto corde, & ex tota mente, & ex tota anima, & ex tota virtute.*

L XI. De pace & concordia ſervanda.
Omnibus.

Ut pax ſit & concordia & unanimitas cum omni populo Chriſtiano, inter Epiſcopos, Abbates, Comites, Judices, & omnes ubique ſeu maiores ſeu minores perſonas: quia nihil Deo ſine pace placet, nec munus ſanctæ oblationis ad altare, ſicut in Evangelio, ipſo Domino præcipiente legimus. Et ut eſt illud ſecundum mandatum in lege, *Diliges proximum tuum ſicut te ipſum.* Item in Evangelio: *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.* Et iterum. *In hoc cognoſcent omnes: quia mei diſcipuli eſtis, ſi dilectionem habueritis ad invicem.* In hoc enim præcepto diſcernuntur filii Dei, & filii diaboli. Quia filii diaboli ſemper diſſenſiones & diſcordias movere ſatagunt, filii autem Dei ſemper paci & dilectioni ſtudent.

L XII. De judicibus.
Omnibus.

Ut quibus data eſt poteſtas judicandi, juſte judicent, ſicut ſcriptum eſt: *Juſte judicate filii hominum.* Non in muneribus, quia *munera excæcant corda prudentium, & ſubvertunt verba juſtorum.* Non in adulatione nec in conſideratione perſonæ, ſicut in Deuteronomio dictum eſt, quod juſtum eſt judicate, ſive civis ſit ille, ſive peregrinus, nulla ſit diſtantia perſonarum, quia Dei judicium eſt. Primum nanque judici diligenter diſcenda eſt lex à ſapientibus populi compoſita, ne per ignorantiam à via veritatis erret. Et dum ille rectum intelligit judicium, caveat ne declinet aut per adulationem aliquorum, aut per amorem cujuslibet amici, aut per timorem alicujus potentis, aut propter præmium a recto judicio. Rectum autem & honeſtum videtur, ut judices jejuni cauſas adiant, & diſcernant.

L XIII. De perjuriis.
Omnibus.

Habemus in lege, Domino præcipiente, *nõ perjurabis in nomine meo, nec polluet nomẽ Dei tui, neq; aſſumes*

aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum. Ideo omnino admonendi ſunt homines diligenter, ut caveant perjurium, non ſolum in ſancto Evangelio, vel in altari, ſeu in ſanctorum reliquiis, ſed & in communi loquela: quia ſunt aliqui qui per charitatem & veritatem jurant, & cavent ſe à juramento nominis Dei, & neſciunt quod idem eſt Deus quod eſt charitas & veritas, dicente Joanne Apoſtolo, quia *Deus charitas eſt.* Item ipſe dominus in Evangelio: *Ego ſum via & veritas.* Ideo qui in veritate & charitate jurat, in Deo jurat. Item cavendum eſt, ne Phariſaica ſuperſtitione aliquis plus aurum honoret quam altare, ne dicat ei Dominus: *Stulte, & quid eſt majus, aurum, an altare quod ſanctificat aurum?* Sed & nobis honeſtum videtur, ut qui in ſanctis habet jurare, hoc jejunus faciat cum omni honeſtate & timore Dei. Et ſciat ſe rationem redditurum Deo unusquiſque veſtrum, ubicunq; ſit, ſive intra eccleſiam ſive extra eccleſiam. Et ut parvuli, qui ſine rationabili ætate ſunt, non cogantur jurare, ſicut Gunebodigni faciunt. Et qui ſemel perjuratus fuerit, nec teſtis ſit poſt hæc, nec ad ſacramentum accedat, nec in ſua cauſa, vel alterius jurator exiſtat.

LXIV. De auguriis & aliis maleficiis.

Item habemus in lege Domini mandatum, *Non auguramini:* Et in Deuteronomio, *Nemo ſit qui ariolos ſciſcitetur, vel ſomnia obſervet, vel ad auguria intendat.* Item, *nemo ſit maleficus, nec incantator, nec Pythonis conſultor.* Ideo præcipimus, ut nec cauculatores & incantatores, nec tempeſtarii vel obligatores fiant. & ubicunq; ſunt, emendentur, vel damnentur. Item de arboribus, vel petris, vel fontibus, ubi aliqui ſtulti luminaria vel alias obſervationes faciunt, omnino mandamus, ut iſte peſſimus uſus, & Deo excerabilis, ubicumq; invenitur, tollatur & deſtruatur.

LXV. De odio vel invidia. Omnibus.

Item, Prædicare neceſſe eſt, quantum malum ſit odium vel invidia. In lege enim ſcriptum eſt. *Non oderis fratrem tuum in corde tuo, ſed publice argue eum.* Item Joannes Evangeliſta: *Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt:* Item in Evangelio, *Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipſum ſolum,* & cætera quæ ibi leguntur.

LXVI. De avaritia vel concupiſcentia.

De avaritia autem Apoſtolum legimus dicentem: *Avaritia, quæ eſt idolorum ſervitus, eſt valde cavenda.* De concupiſcentia vero legitur, quod *radix ſit omnium malorum,* & in Lege; *Non concupiſces rem proximi tui.*

LXVII. De homicidiis.

Item, ut homicidia intra patriam, ſicut in lege Domini interdictum eſt, nec cauſa ultionis, nec avaritiæ, nec latrocinandi fiant: & ubicunq; inventa fuerint, à judicibus noſtris ſecundum legem ex noſtro mandato vindicentur & non occidatur homo niſi lege jubente.

LXVIII. De furtis, & injuſtis connubiis, & falſis teſtimoniis. Omnibus.

Item & futura, & injuſta connubia, necnon & falſa teſtimonia, ſicut ſæpe rogavimus, prohibete diligenter, ſicut & lex Domini prohibet.

LXIX. De honore parentum. Omnibus.

Hoc cum magno ſtudio admonendum eſt, ut filii honorent parentes ſuos: quia ipſe Dominus dicit, *honora patrem tuum & matrem tuam, ut ſis longævus ſuper terram, quam Dominus Deus tuus dabit tibi.*

LXX. De fide presbyterorum ab Epiſcopis diſcutienda. Sacerdotibus.

Ut Epiſcopi diligenter diſcutiant per ſuas parochias presbyterorum fidem, baptiſma catholicum, & Miſſarum celebrationes, ut fidem rectam teneant, & baptiſma catholicum obſervent, & ut Miſſarum preces bene intelligant, & ut Pſalmi digne ſecundum diviſiones verſuum modulentur, & Dominicam orationem ipſi intelligant, & omnibus prædicent intelligendam, ut quisque ſciat quid petat à Deo, & ut Gloria patri cum omni honore apud omnes cantetur: & ipſe ſacerdos cum ſanctis angelis & populo Dei communi voce Sanctus, ſanctus, ſanctus decantet. Et omnimodis dicendum eſt presbyteris & diaconibus, ut arma non portent, ſed magis confidant in defenſione Dei quam in armis.

LXXI. De honore Eccleſiæ Dei. Aliquid ſacerdotibus, aliquid omnibus.

Item Placuit nobis admonere reverentiam veſtram, ut unusquisque veſtrum videat per ſuam parochiam, ut Eccleſia Dei ſuum habeat honorem: ſimul & altaria ſecundum ſuam dignitatem venerentur, & non ſit domus Dei & altaria ſacrata pervia canibus: & ut vaſa ſacrata Deo cum magna veneratione habeantur. & ut ſacrificia ſanctificata ab eis colligantur, qui digni ſunt, & cum honore ſerventur: & ut ſæcularia negotia vel vaniloquia in Eccleſiis non agantur, quia domus Dei domus orationis debet eſſe., non ſpelunca latronum; & intentos habeant animos ad Deum, quando veniunt ad Miſſarum ſolemnia & ut non exeant ante completionem benedictionis ſacerdotalis.

LXXII. De miniſtris altaris Dei, & de Schola. Sacerdotibus.

Sed & hoc flagitamus veſtram almitatem, ut miniſtri altaris Dei ſuum miniſterium bonis moribus ornent, & alii canonici obſervent eorum ordines atq; monachi propoſitum conſecrationis. obſecramus etiam, ut bonam & probabilem vitam & converſationem habeant, ſicut ipſe Dominus in Evangelio ſuo præcipit, *Sic luceat lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrũ qui in cælis eſt:* ut eorum bona converſatione multi attrahantur ad ſervitium

Dei,

Dei, & non ſolum ſervilis conditionis infantes, ſed etiam ingenuorum filios aggregent, ſibiq; ſocient, & ut ſcholæ legentium puerorum fiant, pſalmos, uotas, cantus, compotum, grammaticam per ſingula monaſteria vel Epiſcopia diſcant: ſed & libros catholicos bene emendatos habeant, quia ſæpe dum bene aliquid Deum rogare cupiunt, per inemendatos libros male rogant, & pueros veſtros non ſinatis eos vel legendo vel ſcribendo corrumpere. Et ſi opus eſt Evangelium, & Pſalterium, & Miſſale ſcribere, perfectæ ætatis homines ſcribant cum omni diligentia.

LXXIII. De voto monachorum, & de clericatu.

Simul & hoc rogare curavimus, ut omnes ubicunq; qui ſe voto monachicæ vitæ conſtrinxerunt monachi & regulariter omnimodis ſecundum votum ſuum vivant ſecundum quod ſcriptum eſt: *Vota veſtra reddite Domino Deo veſtro.* Et iterum, *Melius eſt non vovere, quam vovere & non reddere.* Et ut ad monaſteria venientes ſecundum regularem ordinem primo in pulſatorio probentur, & ſic recipiantur. Et qui ex ſeculari habitu in monaſteria veniunt, non ſtatim foras ad miniſteria monaſterii mittantur, antequam intus bene erudiantur, & ut monachi ad ſecularia placita non vadant. Similiter qui ad clericatum accedunt, quod nos nominamus canonicam vitam, volumus ut illi canonice ſecundum ſuam regulam omnimodis vivant: & Epiſcopus eorum regat vitam, ſicut Abba monachorum.

LXXIV. De menſuris & ponderibus. Omnibus.

Ut æquales menſuras, & rectas, & pondera juſta & æqualia omnes habeant, ſive in civitatibus, ſive in monaſteriis, ſive ad dandum in illis, ſive ad accipiendum, ſicut in lege Domini præceptum habemus. Item in Salomone Domino dicente, *Pondus & pondus, menſuram & menſuram odit anima mea.*

LXXV. De ſuſceptione hoſpitum. Omnibus.

Et hoc nobis competens & venerabile videtur, ut hoſpites, peregrini & pauperes ſuſceptiones regulares & canonicas per loca diverſa habeant: quia ipſe Dominus dicturus erit in remuneratione magni diei, *Hoſpes eram, & ſuſcepiſtis me.* Et Apoſtolus hoſpitalitatem laudans dixit: *Per hanc quidem placuerant Deo, Angelis hoſpitio ſuſceptis.*

LXXVI. De Abbatiſſis contra morem Eccleſiæ Dei facientibus.
Epiſcopis, & Abbatibus.

Auditum eſt aliquas Abbatiſſas contra morem ſanctæ Dei Eccleſiæ benedictiones, & manus impoſitiones, & ſignacula ſanctæ Crucis ſuper capita virorum dare, nec non & velare virgines cum benedictione ſacerdotali, quod omnino à vobis, ſanctiſſimi patres, in veſtris parochiis illis interdicendum eſſe ſcitote.

LXXVII. De clericis, qui ſe fingunt eſſe monachos. Clericis.

Ut illi clerici, qui ſe fingunt habitu vel nomine monachos eſſe, & non ſunt, omnimodis videantur corrigendi atque emendandi, ut illi veri monachi ſint, vel veri canonici.

LXXVIII. De pſeudographis & dubiis narrationibus. Omnibus.

Pſeudographæ & dubiæ narrationes, vel quæ omnino contra fidem catholicam ſunt, ut Epiſtola peſſima & falſiſſima, quam tranſacto anno dicebant aliqui errantes, & in errore alios mittentes quod de cœlo cecidiſſet, nec credantur nec legantur, ſed comburantur, ne in errorem pro tali ſcripto populus mittatur. Sed ſoli canonici libri, & catholici tractatus, & ſanctorum auctoritates, & dicta legantur & tradantur.

LXXIX. De mangonibus, & nudis cum ferro.
Aliquid ſacerdotibus, aliquid omnibus.

Item ut iſti mangones, & cogciones, qui ſine omni lege vagabundi vadunt, per iſtam terram non ſinantur vagari, & deceptiones hominibus agere. Nec iſti nudi cum ferro, qui dicunt ſe data ſibi pœnitentia ire vagantes, melius videtur, ut ſi aliquid inconſuetum, & capitale crimen commiſerint, in uno loco permaneant laborantes, & ſervientes, & pœnitentiam agentes, ſecundum quod ſibi canonice impoſitum ſit.

LXXX. De cantu Romano à monachis peragendo. Omnibus clericis.

Monachi ut cantum Romanum pleniter & ordinabiliter per nocturnale vel gradale officium peragant. Secundum quod beatæ memoriæ genitor noſter Pippinus Rex decertavit ut fieret quando Gallicanum cantum tulit, ob unanimitatem Apoſtolicæ ſedis, & ſanctæ Dei Eccleſiæ pacificam concordiam.

LXXXI. De operibus ſervilibus, quæ diebus Dominicis non ſunt agenda. Omnibus.

Statuimus quoq; ſecundum quod & in lege Dominus præcepit, ut opera ſervilia diebus Dominicis non agantur, ſicut & bonæ memoriæ genitor meus in ſuis ſynodalibus edictis mandavit, quod nec viri ruralia exerceant opera, id eſt, nec in vinea colenda, nec in campis arando nec in metendo, vel fœnum ſecando, vel ſepem ponendo: nec in ſylvis ſtirpare, vel arbores cædere, vel in petris laborare, nec domos conſtruere: nec in horto laborent, nec ad placita conveniant, nec venationes exerceant. Sed tria carralia opera licet fieri in die Dominico, id eſt, hoſtilia carra, vel victualia, vel angana & ſi forte neceſſe erit corpus cujuslibet duci ad ſepulchrum. Item fœminæ opera textrilia non faciant: nec capulent veſtitus, nec conſuant, vel acupictile faciant: nec lanam carpere, nec in publico veſtimenta lavare, nec berbices tondere habeant licitum, ut omnimodis honor & requies diei dominici ſervetur. Sed & ad Miſſarum ſolemnia ad Eccleſias undiq; conveniant, & laudent Deum pro omnibus bonis, quæ nobis in illo die fecit.

LXXXII. De

LXXXII. De prædicatione Epiſcoporum & presbyterorum. *Omnibus.*

Summopere vobis videndum eſt dilectiſſimi & venerabiles paſtores & rectores eccleſiarum Dei, ut presbyteri, quos mittitis per parochias veſtras ad regendum & prædicandum per eccleſias populum Deo ſervientem, recte & honeſte prædicent: & non ſinatis nova vel non canonica aliquos ex ſuo ſenſu, & non ſecundum ſcripturas ſacras fingere & prædicare populo, ſed & vosmetipſi utilia honeſte & recte, & quæ ad vitam ducunt æternam, prædicate aliosq; inſtruite, ut hæc eadem prædicent.

2. Primo omnium prædicandum eſt omnibus generaliter, ut credant patrem & filium & ſpiritum ſanctum unum eſſe Dominum omnipotentem, æternum, inviſibilem, qui creavit cœlum, & terram, mare & omnia quæ in eis ſunt. Et unam eſſe deitatem, & ſubſtantiam, & majeſtatem in tribus perſonis patris, & filii, & ſpiritus ſancti.

3. Item prædicandum eſt, quomodo filius Dei incarnatus eſt de ſpiritu ſancto, ex Maria ſemper virgine, pro ſalute & reparatione humani generis paſſus, ſepultus, & tertia die reſurrexit, & aſcendit in cœlos, & quomodo iterum venturus ſit in majeſtate divina judicare omnes homines, ſecundum merita propria: & quomodo impii propter ſcelera ſua cum diabolo in ignem æternum mittentur, & juſti cum Chriſto & cum ſanctis Angelis ſuis in vitam æternam. Item diligenter prædicandum eſt, ſe reſurrectionem mortuorum accepturos.

4. Item cum omni diligentia cunctis prædicandum eſt, pro quibus criminibus deponuntur cum diabolo in æternum ſupplicium. Legimus enim Apoſtolo dicente: *Manifeſta autem ſunt opera carnis, quæ ſunt, fornicatio, immunditia, luxuria, idolorum ſervitus, veneficia, inimicitiæ, contentiones, æmulationes, animoſitates, iræ, rixæ, diſſenſiones, hæreſes, ſectæ, invidiæ, homicidia, ebrietates, commeſſationes, & his ſimilia, quæ prædico vobis, ſicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non conſequentur.* Ideo hæc eadem, quæ magnus prædicator eccleſiæ Dei ſingillatim nominavit, cum omni ſtudio prohibeantur, intelligentes, quam ſit terribile illud quod dixit, *Quoniam qui talia agunt regnum Dei non conſequentur.*

5. Sed & omni inſtantia admonete eos de dilectione Dei & proximi, de fide & ſpe in Domino, de humilitate & patientia, de caſtitate & continentia, de benignitate & miſericordia, de eleemoſynis & confeſſione peccatorum ſuorum, & ut debitoribus ſuis ſecundum Dominicam orationem ſua debita dimittant, ſcientes certiſſime, quod qui talia agunt, regnum Dei poſſidebunt.

6. Et hoc ideo diligentius injungimus veſtræ charitati, quia ſcimus temporibus noviſſimis pſeudoctores eſſe venturos, ſicut ipſe Dominus in Evangelio prædixit, & Apoſtolus Paulus ad Timoth. teſtatur. Ideo dilectiſſimi toto corde præparemus nos in ſcientia veritatis, ut poſſimus contradicentibus veritati reſiſtere: & divina donante gratia verbum Dei creſcat, & currat, & multiplicetur in profectum ſanctæ Dei eccleſiæ, & ſalutem animarum veſtrarum, & laudem & gloriam nominis Domini noſtri Jeſu Chriſti. Pax prædicantibus, gratia obedientibus, gloria Domino noſtro Jeſu Chriſto, Amen.

Anno Dominicæ incarnationis DCCLXXXIX. indictione XII. anno XXI. regni noſtri actum eſt hujus legationis edictum in Aquisgrani palatio publice: Data eſt hæc XIIII. die Kal. April.

KAROLI MAGNI
IMPERATORIS AVGVSTI
CONSTITVTIO

De Epiſcoporum & univerſi Ordinis ſacri vacatione à muniis militaribus.

Lata in Comitiis Wormatientibus Anno DCCLXX.

De generali totius populi ſupplicatione apud principem pro ſacerdotum cauſa ne in hoſtem aut pugnam pergerent & quale eis omnibus ex hoc immineat periculum, ex capitulis domni Karoli Imp. Wormatia generaliter decretis atq; ab omnibus firmatis, & cunctis pro lege tenendis contraditis.

FLexis omnes precamur poplitibus majeſtatem veſtram, ut Epiſcopi deinceps, ſicut hactenus non vexentur hoſtibus, ſed quando vos nosq; in hoſtem pergimus, ipſi propriis reſideant in parochiis, Deoque fideliter famulari ſtudeant, & earum ſacroſancta myſteria canonice, & Deo placite peragere ſatagant, atque pro vobis & cuncto exercitu veſtro una cum omnibus ſibi commiſſis orare viriliter, miſſasque decantare, & letanias atque eleemoſynas facere decertent. Quosdam enim ex eis in hoſtibus & præliis vulneratos vidimus & quosdam periiſſe cognovimus. Hæc verò valde periculoſa, & oppido ſunt cavenda, quæ idcirco ſuggerimus ne pro talibus vos & nos ſimul pereamus. Novit Dominus quando eos in talibus videmus, terror adprehendit nos, & quidam ex noſtris timore perterriti propter hoc fugere, & inimicis terga vertere ſolent. Plures enim poteſtis habere præliatores, ſi illi propriis reſident in parochiis, quam ſi vobiſcum pergunt. quoniam illi qui eos prævident, omnes tunc pugnabunt: quod modo nequaquam faciunt, ſed eos tantummodo cuſtodiunt. Nam ſine dubio potius vobis nobisque proficere poſſunt, ſi remanſerint, quam ſi in hoſtem, vel ad pugnam perrexerint: quia tunc eorum precibus adjuvamur, & modo eorum preſſuris gravamur. Quando vero Moyſes expanſis ad cœlum manibus orabat, vincebat Iſrael: quando à precibus ceſſabat, & manus ejus gravabantur, priusquam ſuſtentatæ fierent, & ipſe precibus inſiſteret, vincebatur, & terga vertebat. Talibus ergo & multis aliis exemplis fulti, quorum prolixitatem vitantes modo non dicimus, quia ſapienti ſemel dicta ſufficiunt

prædicta

prædicta, obnoxie omnes precamur, & ut concedantur rogamus, quia nullatenus volumus adſentire, ut nobiſcum ad talia pergant: niſi duo aut tres bene docti, electione videlicet cæterorum, ad benedictionem dandam, & ad periclitantium reconciliationem faciendam, ne vos & nos ſimul cum plurib. pereamus, ſed eorum precibus, ut jam memoratum eſt, fulciamur. Quam formam & de ſacerdotibus tenere optamus, id eſt, ut nec illi in hoſtem niſi benedicti, & ipſi electione atq; permiſſione propriorum Epiſcoporum, qui tamen tales ſint, de quorum ſcientia & vita ac converſatione omnes ſecuri eſſe poſſimus. Illud tamen vobis & omnibus ſcire cupimus, quod non propterea hæc petimus, ut eorum res aut aliquid ex eorum pecuniis, niſi ipſis aliquid ſponte nobis dare placuerit, aut eorum Eccleſias viduari cupiamus: ſed magis eis, ſi Dominus poſſe dederit, augêre deſideramus ut & ipſi & vos & nos ſalviores ſimus, & Deo potius ipſo amminiculante placere mereamur: Scimus enim res Eccleſiæ Deo eſſe ſacratas, ſcimus eas eſſe oblationes fidelium, & precia peccatorum, quapropter ſi quis eas ab Eccleſiis, quibus à fidelibus collatæ Deoq; ſacratæ ſunt, aufert proculdubio ſacrilegium committit. Cæcus enim eſt, qui iſta non videt. Quiſquis ergo noſtrum ſuas res Eccleſiæ tradit, Domino Deo illas offert atq; dedicat, ſuiſque ſanctis & non alteri, dicendo talia, & agendo ita. Facit enim ſcripturam de ipſis rebus, quas Deo dare deſiderat, & ipſam ſcripturam coram altari, aut ſupra tenet in manu dicens ejuſdem loci ſacerdotibus atq; cuſtodibus, *Offero Deo, atq́; dedico omnes res, quæ hac in carthula tenentur inſertæ pro remiſſione peccatorum meorum, ac parentum, & filiorum*, aut pro quocunque illas Deo deliberare voluerit ad ſerviendũ ex his Deo in ſacrificiis, Miſſarumq; ſolenniis, orationibus, luminariis, pauperum ac clericorum alimoniis, & cæteris divinis cultibus, atq; illius Eccleſiæ utilitatibus. Si quis autem eas inde, quod fieri nullatenus credo, abſtulerit, ſub pœna ſacrilegii ex hoc Domino Deo, cui eas offero atque dedico, diſtrictiſſimas reddat rationes. Ponit etiam, in ea alias conjurationes, quas enumerare longum eſt. Nam qui eas inde poſtea aufert, quid agit niſi ſacrilegium? Si ergo amico quippiam rapere furtum eſt, Eccleſiæ vero fraudari vel auferri indubitanter ſacrilegium eſt. Unde & in ſacris canonibus ſpiritu Dei conditis habetur ita: Si quis oblationes Eccleſiæ extra Eccleſiam accipere, vel dare voluerit prèter Epiſcopi conſcientiam, vel ejus cui hujuſcemodi ſunt officia commiſſa, nec eum ejus voluerit agere conſilio anathema ſit. Abſit enim, ut rerum Eccleſiarum cupiditate vel ablatione ſacrilegi, aut anathema efficiamur, aut talibus laqueis nnquam devinciamur, quoniam ſcimus anathematos homines, vel ſacrilegos, non ſolum infames, & à conſortio fidelium priuſquam hæc per publicam ſatisfactionem Eccleſiæ & Epiſcoporum reconciliationem, manuſq; impoſitionem emendent, alienos eſſe, ſed etiam à regno Dei extorres fieri, ſi in talibus defecerint, nnn dubitamus. Ut ergo omnis ſuſpicio à nobis, cunctis Sacerdotibus, & omnibus Chriſti, & ſanctæ Dei Eccleſiæ fidelibus funditus auferatur, profitemur omnes ſtipulas dextris in manib. tenentes, caſq; propriis è manibus ejicientes, coram Deo & Angelis ejus, ac vobis cunctiſq; Sacerdotibus & populis circunſtantibus nec talia facere, nec facere volentibus conſentire, ſed magis Deo auxiliante reſiſtere. Et hoc vobis omnibuſq; fidelibus ſanctæ Dei Eccleſiæ, & noſtris notum eſſe cupimus, quod cum his qui abſque voluntate aut conſenſu, vel datione rectoris illius Eccleſiæ, cui ipſæ res juſte eſſe debentur, & maxime proprii Epiſcopi res Eccleſiæ à regibus petere, aut retentare, vel auferre, aut invadere vel vaſtare præſumpſerint, nec in hoſtem, nec ad pugnam ire, nec cibum ſumere, nec ad Eccleſiam, vel ad palatium, aut in itinere pergere, nec etiam noſtros homines cum eorum hominibus aut caballos, vel reliqua pecora noſtra cum eorum pecoribus, aut ad paſtum ire, aut ſimul habitare, vel manere, nec ullam participationem cum eis, niſi pro emendatione ante publicam emendationem & Eccleſiæ ſatisfactionem unquam ſcienter, aut libenter habere debeamus, ne pro eorum iniquitatibus atq; flagitiis una cum eis nos & noſtri, quod abſit, pereamus. Scimus enim, quia perit juſtus pro impio. Tales vero à nobis, ſi nos fideles habere vultis, ſegregate, & in ergaſtulum ſub publica pœnitentia redigite, & poſtulata concedite. Ut ergo hæc omnia à vobis, & à nobis, ſive à ſucceſſoribus veſtris, & noſtris futuris temporibus abſq; ulla diſſimulatione conſerventur, ſcriptis Eccleſiaſticis inſerere jubete, & inter veſtra capitula interpolare præcipite.

Ne Epiſcopi ad bella pergant Conceſſio domini KAROLI Imperatoris.

OMnibus notum eſſe volumus, quia non ſolum ea, quæ ſuper Epiſcoporum & Presbyterorum hoſtium vexationibus & precibus pro nobis & vobis fieri rogitaſtis, concedere optamus, ſed quicquid pro ſanctæ Dei Eccleſiæ & Sacerdotum, ſive totius populi, & veſtra utilitate inveneritis, concedere paratiſſimi ſumus, & modo iſta ſicut petiſtis, concedimus: & quando vita comite, Deo auxiliante, ad generale placitum venerimus, ſicut petiſtis conſultu omnium fidelium noſtrorum ſcriptis firmare noſtris, noſtrorumque atq; futuris temporibus inrefragabiliter manenda firmiſſime Domino amminiculante cupimus: Modo ea, quæ generalia ſunt, & omnibus conveniunt ordinibus ſtatuere, ac cunctis ſanctæ Dei Eccleſiæ, noſtriſque fidelibus ob Dei omnipotentis amorem & recordationem tradere parati ſumus: & ad proximum ſynodalem noſtrum conventum ac generale placitum, ubi plures epiſcopi & comites convenerint, iſta ſicut poſtulaſtis, firmabimus.

Ex quibus ſupra Sacerdotibus omnibus.

1. Studendum eſt Epiſcopis, ut diſſidentes fratres magis ad pacem, quàm ad judicium cohortentur.

2. Auctoritas eccleſiaſtica, atque canonica docet non debere abſque ſententia Romani Pontificis concilia celebrari.

3. Epiſcopi interceſſionem præſtent his qui iniqua vi opprimuntur.

4. Nullus Epiſcopus niſi in legitima ſynodo & ſuo tempore apoſtolica, atque canonicà vocatione congregata ſuper quibusdam criminibus pulſatus audiatur.

5. Variis detractionibus & accuſationibus non decet labefactari primatem, ſed magis patrum regulis roborari. Nam & Liberius Papa pro Athanaſio duobus annis in exilio truſus eſt: & multi alii Epiſcopi, qui eum damnare noluerunt, exilio ſunt damnati, quorum exemplum omnes convenit ſequi ſacerdotes.

6. Multum derogatio prævalet, quando derogator creditur ſide dignus: ideo non omnes admittendi ſunt, ſed viri probatiſſimi.

7. Omnis accuſatio intra provinciam audiatur, & à comprovincialibus terminetur, ultra provinciæ terminos accuſandi licentia non progrediatur.

8. Epiſcopos ejectos, atque ſuis rebus expoliatos in ſedes proprias recipi, & ſua omnia legaliter primo eis reddi ſancti canones decreverunt: & poſtea ſi quis eos accuſare vellet, æquo periculo facere ſanciverunt, judices eſſe decernentes Epiſcopos recta ſapientes, in Eccleſia convenientes, ubi teſtes eſſent ſingulorum, qui oppreſſi eſſe videbantur.

9. Placuit, ut ſi quæcunque perſona contra Epiſcopum, vel actores Eccleſiæ ſe proprium crediderit habere negocium, prius ad eum recurrat charitatis ſtudio, ut familiari colloquio commonitus ea ſanare debeat, quæ in querimoniam deducuntur, quam rem ſi deferre voluerit, ſententiam ſuſcipiat excommunicationis.

10. Si quæ cauſæ vel contentiones inter clericos & laicos tam majoris ordinis, quam etiam inferioris fuerint exortæ, placuit ut ſecundum ſynodum Nicænam congregatis omnibus ejusdem provinciæ Epiſcopis jurgium terminetur, nec cui liceat ſine præjudicio tamen Eccleſiæ Romanæ, quæ in omnibus cauſis debetur reverentia cuſtodiri, relictis his ſacerdotibus, qui in eadem provincia Dei Eccleſias nutu divino gubernant, ad alias convolare provincias, vel aliarum provinciarum Epiſcoporum judicium expeti vel pati, niſi fuerit provocatum. Quod ſi quis præſumpſerit, & ab officio cleri depoſitus, & injuriarum reus ab omnibus judicetur. Si autem majores cauſæ in medio fuerint devolutæ ad ſedem Apoſtolicam, ut ſancta ſynodus ſtatuit, & beata conſuetudo exigit, poſt judicium Epiſcopale referatur. Prudentiſſime juſtiſſimeque decreta Nicæni concilii atque Africani decreverunt quæcunq; negocia in ſuis locis, ubi orta ſunt finienda. Maxime quia unicuique conceſſum eſt, ſi judicio offenſus fuerit cognitorum, ad concilia ſuæ provinciæ, vel etiam univerſale provocare.

11. Servata quæ ſcripta eſt de gubernationibus regula, manifeſtum eſt, quid illa quæ ſunt per unamquamque provinciam ipſius provinciæ ſynodus diſpenſet, ſicut Nicæno conſtat decretum eſſe concilio.

12. Quæcunque ſunt ad religionis obſervantiam pertinentia locis ſuis, & à ſuæ dioceſeos ſynodis audiantur. Unaquaque provincia ſuo metropolitano, & ſuis comprovincialibus Epiſcopis ſit contenta. *Maledictus omnis qui transfert terminos proximi ſui, & dixit omnis populus, amen* & reliqua. Qui ſunt ſupra dioceſin Epiſcopi nequaquam ad Eccleſias, quæ ſunt extra præfixos ſibi terminos, accedant: nec eas aliqua præſumptione confundant: non oportet transferri terminos à patribus conſtitutos, ut alter alterius parochiam invadat, atque illuc celebrare divina myſteria inconſulto eo, cui commiſſa eſt, præſumat.

CAROLI MAGNI
IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 772.

DECRETVM
DE PURGATIONE SACERDOTUM

Factum in comitiis Wormatienſibus ſecunda vice ubi à ſuis tota quæſtio tractata atque ſopita eſt, Anno DCCLXXII.

OMnibus vobis tam præſentibus quam futuris ſcire cupimus, quia ideo conſultu ſedis Apoſtolicæ, & omnium noſtrorum Epiſcoporum ac reliquorum ſacerdotum, atque maxime cunctorum fidelium noſtrorum, de purgatione criminatorum ſacerdotum tanta tractavimus eamque cum teſtibus, ſicut in anteriori capitulari noſtro continetur fieri decrevimus, quoniam neſciebamus eandem cauſam à beato Gregorio Papa eſſe definitam. Nam cum Wormatiæ generalem conventum habuiſſemus, allata eſt nobis à Riculfo Mogunciacenſi metropolitano epiſtola beati Gregorii Papæ, in qua inter cætera continebantur hæc. *De presbytero vero vel quolibet ſacerdote à populo accuſato, ſi certi non fuerint teſtes qui crimini illato approbent veritatem, jusjurandum erit in medio, & illum teſtem proferat de innocentia ſua puritate cui nuda & aperta ſunt omnia, ſicque maneat in proprio gradu.* Iſta vero omnia quia vires noſtras excedunt, in judicio Epiſcoporum juxta canonicam ſanctionem definienda reliquimus, ut hæc quando orta fuerint ita definire ſatagant, ut nec ſecundum ſæculum juſtam reprehenſionem, nec penes Deum, quod abſit, damnationem, ſed æternæ beatitudinis ipſo auxiliante, qui omnia infucata præſtat, præmia conſequantur.

KARO-

CAROLI MAGNI
IMPERATORIS AVGVSTI ET PIPINI CÆSARIS

Anno Chriſti 786.

CAPITVLARE,

Factum in Comitiis Ticinenſibus Anno Domini DCCLXXXVI.

INCIPIT CAPITULARE, QUALITER PRÆCEPIT Dominus * Rex de quibusdam cauſis.

* In legibus Longobard. lib. 2. tit. De eo quod pater neceſſe hab. &c. Pipino tribuitur hoc capitulare.

CAP. I. *De Xenodochiis.*

PRimo Capitulo de Xenodochiis juſſit, ut quicunq; Xenodochia habent, ſi ita pauperes paſcere voluerint, & conſilio facere, quomodo abantea fuit, habeant ipſa Xenodochia, & regant ordinaliter, & ſi hoc facere noluerint, ipſa dimittant, & per tales homines inantea ſint gubernanda, qualiter Deo & nobis exinde placeant.

CAP. II. *De Eccleſiis baptismalibus.*

De eccleſiis baptismalibus, ut nullatenus eas laici homines tenere debeant, ſed per Sacerdotes fiant, ſicut ordo eſt, gubernatæ, & neque illi pagenſes negligentiam habeant de hoc, quod ibidem facere debeant, & illi Sacerdotes ſic regant, quomodo ordo canonicus expoſcet.

CAP. III. *De Advocatis Eccleſiarum.*

De Advocatis Sacerdotum volumus, ut pro Eccleſiaſtico honore, & illorum reverentia Advocatos habeant.

CAP. IV. *De diverſis hominibus.*

De diverſis generationibus hominum, qui in Italia commanent, volumus, ut, ubicumque culpa contigerit, unde faida creſcere poteſt, propter eas fatigationes hominis illius, eotraque culpam ſecundum ipſius legem, cui negligentiam commiſſit, emendet.

2. De vero ſtatu ingenuitatis, aut aliis querelis, unusquisque ſecundum ſuam legem ſeipſum defendat.

CAP. V. *De compoſitionibus.*

De compoſitionibus, quæ ad Palatium pertinent, ſi Comites ipſas cauſas commoverint ad requirendum, illam tertiam partem ad eorum recipiant opus, duos vero ad Palatium. Et, ſi per ſuam negligentiam remanſerint, & Miſſus Dominicus ipſas cauſas cæperit inquirere, tunc volumus, ut ipſe Comes illam tertiam partem non habeat, rectum integritate ad Palatium veniat.

CAP. VI.

De monaſteriis & Xenodochiis Regalibus.

De monaſteriis & xenodochiis, quæ per diverſos Comites eſſe videntur, ut Regalia ſint; & quicunque ea habere voluerit, per beneficium dono Regis habeat.

CAP. VII. *De rebus per diverſos Comites.*

De rebus per diverſos Comites volumus, ut ad placitum pertineant.

CAP. VIII. *De eleemoſynis.*

Si cui res in elemoſyna datæ ſunt, & ipſe mortuus fuerit, antequam eas diſpenſet, tunc Miſſus Dominicus una cum Epiſcopo parrochiæ illa * conquiret, qualiter in Domini Regis mercede ipſa elemoſyna fuit facta, & infra xxx. noctes adimpletæ eſſe debent. * al. conredit.

CAP. IX.

De ſervis à patro manumiſſis in fraudem filiæ.

De filia, cujus pater per manum arrogatoris homines ſervos ſuos juſſit fieri liberos, & quia contra legem eſſe videtur, inſtituimus, ut ipſa in tertiam portionem de præfatis rebus iterum introire liceat.

CAP. X. *De conſuetudine.*

Placuit inſerere, ubi lex erit, præcellere conſuetudinem, & nulla conſuetudo ſuperponatur legi.

CAP. XI. *De fœmina poteſtate in donando.*

Placuit etiam nobis, ut, quæcunque fœmina poteſtatem habet per comeatum viri ſui vendere, habeat poteſtatem & donare.

CAP. XII.

De Mancipiorum mundio.

De mancipiis Palatii noſtri, & Eccleſiarum noſtrarum, nolumus mundium recipere, ſed noſtra ipſa mancipia habere.

CAP. III.

De liberis hominibus ad ſervile opus non cogendis.

Placuit nobis, ut illos liberos homines Comites noſtri ad eorum opus ſervile non opprimant: & quicunque hoc fecerit, ſicut judicandum habemus, emendet.

CAP. XIV.

De rebus Hildegardæ R.

De rebus, quæ Hildegardæ Reginæ traditæ fuerunt, volumus, ut fiant deſcriptæ breves, & ipſæ breves ad nos fiant adductæ.

CAP. XV. *De Placentinis.*

Non eſt noſtra voluntas, ut homines Placentini per eorum præceptum de Curte Palatii noſtri illaldiones recipiant.

CAP. XVI. *De fugitivis.*

De fugitivis, qui in partibus Beneventi, & Spoleti, ſive Romania, vel Pentapoli, confugium faciunt, & reddantur, & ſint reverſi ad proprium locum.

CAP. XVII.

De ſigillis & epiſtolis.

Sicut conſuetudo fuit, ſigillos & epiſtolas prendere, & vias vel portas cuſtodire, ita nunc factum.

KAROLI MAGNI
IMPERATORIS AUGUSTI

Anno Chriſti 787.

CONSTITVTIO.

De emendatione Cantionum & Lectionum Eccleſiaſticarum.

CAROLUS Dei fretus auxilio, Rex Francorum & Longobardorum, ac Patricius Romanorum, Religioſis Lectoribus noſtræ ditioni ſubjectis.

Cum nos divina ſemper domi foriſque clementia, ſive in bellorum eventibus, ſive pacis tranquillitate, cuſtodiat, etſi rependere quicquam ejus tenuitas humana non prævaleat, quia eſt inæſtimabilis miſericordiæ Deus noſter, devotas ſuæ ſervituti benigne approbat voluntates. Igitur quia curæ nobis eſt, ut noſtrarum Eccleſiarum ad meliora ſemper proficiat ſtatus, obliteratam pene majorum noſtrorum deſidia, reparare vigilanti ſtudio literarum ſatagimus officinam, & ad pernoſcenda ſtudia liberalium artium, noſtro etiam, quos poſſumus, invitamus exemplo. Inter quæ jampridem univerſos veteris ac novi Teſtamenti libros, librariorum imperitia depravatos, Deo nos in omnibus adjuvante, examuſſim correximus. Accenſi præterea memoriæ venerandæ PIPPINI genitoris noſtri exemplis, qui totas Galliarum Eccleſias Romanæ traditionis, ſuo ſtudio, cantibus decoravit, nos nihilominus ſolerti eaſdem curamus intuitu, præcipuarum inſignire ſerie Lectionum. Denique qui ad nocturnale Officium copulatas quorundam caſſo labore, licet recto intuitu, minus tamen intuitu, reperimus Lectiones, quippe quæ & ſine authorum ſuorum vocabulis eſſent poſitæ, & infinitis vitiorum anfractibus ſcaterent, non ſumus paſſi noſtris in diebus, in divinis lectionibus, inter ſacra Officia, inconſonantes perſtrepere ſolœciſmos, atque earundem Lectionum in melius reformare tramitem, mentem intendimus: idque opus Paulo Diacono familiari clientulo noſtro elimandum injunximus, ſcilicet ut ſtudioſe Catholicorum Patrum dicta percurrens, veluti à latiſſimis eorum pratis certos quoſque floſculos legeret, & in unum, quæque eſſent utilia, quaſi ſertum aptaret. Qui noſtræ Celſitudini devote parere deſiderans, tractatus atque ſermones diverſorum Catholicorum Patrum perlegens, & optima quæque decerpens, in duobus voluminibus per totius anni circulum, congruentes cuique feſtivitati diſtincte & abſque vitiis, nobis obtulit Lectiones. Quarum omnium textum noſtra ſagacitate perpendentes, noſtra eadem volumina authoritate conſtabilimus, veſtræque religioni in Chriſti Eccleſiis tradimus ad legendum.

Præfixa eſt hæc conſtitutio Homiliis Sanctorum Patrum, quarum collectionem vulgo non recte Alcuino Levitæ adſcribunt, ut etiam ex hac præfatione liquet:

PAULUS DIACONUS.

Vere felix	*CAROLE Princeps,*
Munere Chriſti	*Atque togati*
Pluribus annis,	*Arbiter Orbis,*
Lux q; decusq;,	*Dardaniaq;*
Magne tuorum	*Gloria gentis.*

CA-

CAROLI MAGNI
IMPERATORIS AUGUSTI

Anno Chriſti 788.

PRÆCEPTUM DE TRIBUTO PROVINCIARUM.

In nomine Domini & Salvatoris noſtri Ieſu Chriſti CAROLUS, *divina ordinante clementia, Rex.*

SI Domino Deo exercituum ſuccurrente, in bellis victoria potiti ſumus: in illo, & non in nobis gloriamur, & hoc ſæculo pacem & proſperitatem & in perpetuo futuro æternæ mercedis retributionem nos promereri confidimus. Quapropter noverint omnes Chriſti fideles, quod Saxones, quos à progenitoribus noſtris ob ſuæ pertinaciæ perfidiam ſemper indomabiles, ipſique Deo & nnbis tamdiu rebelles, quousq; illius non noſtra virtute ipſos & bellis vicimus, & in Baptiſmi gratiam, Deo annuente, perduximus, priſtinæ libertati donatos, & omni nobis debito cenſu ſolutos, pro amore illius, qui nobis victoriam contulit, ipſi tributarios & ſubjugales devote addiximus, videlicet ut qui noſtræ poteſtatis jugum hactenus ferre detrectarunt, victi jam (Deo gratias) & armis & fide Domino Salvatori noſtro Jeſu Chriſto ac Sacerdotibus ejus, omnium ſuorum jumentorum ac fructuum, totiusque culturæ decimas ac nutrituræ, divites ac pauperes legaliter conſtricti perſolvant.

2. Proinde omnem terram eorum antiquo Romanorum more in Provinciam redigentes, & inter Epiſcopos certo limite diſterminantes, Septemtrionalem illius partem, quæ & piſcium uberiate ditiſſima, & pecoribus alendis habetur aptiſſima pio Chriſto, & Apoſtolorum ſuorum principi Petro pro gratiarum actione devote obtulimus: ſibiq; in Vuigmodia, in loco Bremon vocato ſuper fluvium Viraam Eccleſiam & Epiſcopalem ſtatuimus Cathedram. Huic Parochiæ decem pagos ſubjecimus, quos etiam adjectis eorum antiquis vocabulis & diviſionibus, in duas redigimus provincias, his nominibus appellantes, Vigmodiam & Lorgne. Inſuper ad præfatæ conſtructionem Eccleſiæ, in ſupradictis pagis ſeptuaginta manſos, cum ſuis colonis offerentes, totius hujus Parochiæ incolas, decimas ſuas Eccleſiæ ſuoq; Proviſori fideliter perſolvere, hoc noſtræ Majeſtatis præcepto jubemus, donamus & confirmamus, &c.

Signum Domini CAROLI *Regis invictiſſimi.*

HIldibaldus Archiepiſcopus Colonienſis & ſacri Palatii Capellanus recognovi: Data pridie Idus Julii, anno Dominicæ incarnationis ſeptingenteſimo octogeſimo octavo, Indictione * duodecima, Actum in Palatio Nemetenſi feliciter. Amen.

* Undecima.

DECRETUM DOMINI CAROLI REGIS FRANCORUM,

Anno 790.

Vt Servi Dei neq; in hoſtem pergant, neq; armaturam bajulent.

CArolus gratia Dei Rex, Regniq; Francorum rector, & devotus ſanctæ Eccleſiæ defenſor atque adjutor in omnibus, Apoſtolicæ ſedis hortatu omniumq; fideliom ooſtrorum, & maxime Epiſcoporum, ac reliquorum Sacerdotum conſultu, ſervis Dei per omnia nmnibus armaturam portare, vel pugnare, aut io exercitum & in hoſtem pergere omnino prohibemus, niſi illi tantummodo, qui propter divinum miniſterium Miſſarum ſcilicet ſolemnia adimplenda & ſanctorum patrocinia portanda ad hoc electi ſunt, id eſt, unum vel duos Epiſcopos cum cappellanis presbyteris princeps ſecum habeat, & unusquisque præfectus unum presbyterum, qui hominibus peccata confitentibus judieare & indicere pœnitentiam poſſit.

D. CAROLI MAGNI
GLORIOSISSIMI IMPERATORIS RESCRIPTUM.

De obſervatione Septuageſimæ, Sexageſimæ, Quinquageſimæ & Quadrageſimæ.

CArolus gratia Dei Rex Francorum & Longabardorum, ac Patricius Romanorum dilectiſſimo Magiſtro oobisq; cum amore nominando ALBINO Abbati in Domino Jeſu Chriſto æternam ſalutem. Pervenit ad nos epiſtola miſſa à religione prudentiæ veſtræ, quæ poſt laudes & benedictiones omnipotenti Deo debitas nobis & progeniæ noſtræ benedictionem optabilem cum ſumma benevolentia detulit. Poſthæc textus illius inquirendo, ſubſecutus eſt,

cur ſeptuageſima, & ſexageſima, nec non & quinquageſima in ordine per dies Dominicos ante quadrageſimam dicatur vel ſcribatur. Inde arrepta ratione per campos arithmeticæ artis quicquid ex hac re veſtra ſenſit induſtria, ſe extendendo nobis pleniter ſignificare ſtuduit. Sed dum mens noſtra huc illucque diſcurreret, ſollerti indagatione conſideravimus, non ſolum infra præſcriptos vobis à nobis dies, ſed etiam per ſingulas ebdomadas, nec non & per totum anni circulum per intervalla horarum ac punctorum ſeu momentorum myſteria numerorum poſſe ab his, qui hujus artis peritia imbuti ſunt reperiri. Unde, quia tuæ caritati placuit noſtram Regalem aulam de hac re conſulere, quicquid inde ſerenitas noſtra ſentit, ſermone commatico tibi patefacere non negamus.

1. Exigente igitur inquiſitione, & conſiderata ratione, cur alii ſex, alii ſeptem, alii octo, nonnulli vero novem abſtinent ebdomadas, argumentum ſenſus noſtri tuæ familiaritati per hos apices ſignificare ſtudemus. Qui enim ſex ebdomadas obſervantes ſe abſtinentiæ tradunt, ſubtractis ſex diebus Dominicis, in quibus jejunare minime licet, decimas dantes dierum corporis ſui, triginta ſex diebus, ſicut beatus Gregorius mirabilis doctor edocet, jejunant. Et hoc tempus, licet in ipſo duo ſupereſſe videantur dies, uſque ad ſanctam reſurrectionem, Quadrageſima doctoribus ſanctæ Dei Eccleſiæ nominari placuit. Religione vero creſcente à Theleſphoro Pontifice, qui poſt Petrum Apoſtolum nonus in ſancta Eccleſia Romana claruit, ſeptem ebdomadæ in abſtinentia dedicatæ ſunt. Et hoc tempus quo alio nomine rectius vocare, quam Quinquageſimam in ordine debuerunt? Et hinc & deinceps collecta ratione, qui octo ebdomadas obſervare ſtuduerunt, Sexageſimam gratim nominaverunt. Similiter qui novem, Septuageſimam juxta præfatam rationem nomen impoſuerunt, &

MS. al. * numeris.

non ob numerum ebdomadarum vel dierum, ſed tenorem * nominis ſervantes hæc nomina cenſuerunt. Veluti ſi qui nunc fuiſſent, qui decimam ebdomadam addere pro aliqua juſta ratione voluiſſent, non propter numerum ebdomadarum Decageſimam, ſeu quolibet alio nomine, vel propter numerum dierum Septuageſimam, ſed Octogeſimam ordine conſervato vocabulo cum recto tramite pergendo nuncupare debuiſſent.

2. Quia igitur gratia divina opitulante prout nobis viſum fuit, de nomine Septuageſimæ, & Sexageſimæ, ac Quinquageſimæ tuæ caritati ſcripſimus, nunc ſtilo percurrente de obſervantia vel cul-

* MS. al, cutatem.

tu harum ebdomadarum * ſagacitatem ſenſus noſtri tibi ſcribere curabimus. Quinquageſima vero ideo dicitur, & obſervatur à nonnullis, ut & decimas dierum jejunandi omnipotenti Deo offerre valeant, & imitari Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, qui quadraginta diebus jejunium ſacratiſſimū implevit. A quinquageſima namque uſq; in Paſcha, ſeptem ebdomadæ ſunt, quæ faciunt dies quinquaginta, ex quibus ſi octo dies Dominicos abſtraxeris, in quibus non licet jejunium obſervare, remanent quadraginta & duo dies. & hi duo dies, ſexta videlicet & ſeptima feria, qui quadragenarium numerum excedunt, apud quoſdam jejunio dedicantur, apud quoſdam in refectionem propter cœnam Dominicam & ſanctum Sabbatum habentur. Sexageſima autem, ut æſtimo, propterea à nonnullis obſervatur, ut & decimas dierum corporis ſui dare omnipotenti Deo poſſint, & Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum in quadragenario numero particulatim jejunando imitari: & ut primam vel quintam feriam à jejunio vacare valeant. A ſexageſima quippe uſque in ſanctum diem reſurrectionis octo ebdomadæ ſunt, ex quibus ſi de ſingulis ebdomadibus primam & quintam feriam ſubtraxeris, & ipſum diem Paſchæ, quadraginta tantum dies remanent in abſtinentia. Melchiades vero natione Afer, vir per omnia Apoſtolicus, triceſimus quartus poſt ſanctum Petrum, cui ſucceſſit beatus Silveſter in cathedram Apoſtolicæ dignitatis. Hic conſtituit, ut nulla ratione in prima vel quinta feria jejunium quiſquis de fidelibus agere præſumeret. Nam cur in prima feria jejunium ipſo tradente ſolvatur, non eſt neceſſe texendo replicare. Quintam vero arbitrati ſumus propter magna myſteria, quæ in eo continentur, ab eo eſſe ſolutam. In ipſo namque ſanctum Chriſma conficitur ad abluendam totius mundi primæ originis culpam. In ipſo reconciliatio fit penitentium. In ipſo redemptor omnium cænando cum diſcipulis ſuis panem & calicem eis pariter miniſtravit in figura corporis & ſanguinis ſui, nobiſque profuturum magnum exhibuit ſacramentum. Eo videlicet die poſt multa myſteria Deus & Dominus noſter Jeſus Chriſtus ſanctis diſcipulis ſuis videntibus gloriola aſcenſione cælos penetravit. Sed ne diutius ſermo protrahatur, multa te legiſſe de hac ſolemnitate in ſanctorum venerabilium dictis orthodoxorum patrum non ignoramus. Septuageſima namque, ut æſtimamus, propterea ab aliquibus obſervatur, ut & decimas dierum Deo dare queant, & primam vel quintam, nec non & ſeptimam feriam jejunium, * obſervare poſſint. A ſeptuageſima vero uſque in Paſcha novem

* MS. al, ſolvere.

ebdomadæ ſunt, quæ faciunt dies ſexaginta tres. ex quibus ſi de unaquaque ebdomada tres præfatos ſubtraxeris dies, & Paſchalem ſacratiſſimum, triginta ſex dies in abſtinentia remanent. Hi vero ſabbatum, in quo Deus ab omnibus operibus requievit, non ſolum ob ſuperſtitionem Judæorum, nec propter mandata legalia veteris teſtamenti, quæ ſunt umbra futurorum, ſed ne cum Judæis ſabbatizentur, jejunium * obſervare conantur: ea præcipue cauſa, quia in ipſa veſperaſcente die gaudium ſanctæ re-

* MS. al. ſolvere.

ſurrectionis à fidelibus honorifice celebratur. Sed quia unuſquiſque in ſuo ſenſu abundat, ſive hoc, ſive aliud ſit, ſalva fide & religione nihil * præjudicamus.

* MS. præjudicaturus.

3. De hoc autem quod cartula proſecutura veſtra retulit, quod plurima hinc dici poſſint, ſed noluiſſe te excedere modum cartulæ, & maxime quia cum ſapiente paucis utendum ſit verbis: ita & nos verſa vice pauci pauca reſcripſimus. Quod autem uſurpatis verba Reginæ Sabæ ad Salamonem de beatitudine ſervorum, qui nobis adſiſtunt & audiunt verba ſapientiæ noſtræ, ſi hoc verum fore ſcitis, venite, adſiſtite, audite, & pariter in Domino in pratis vernantibus varietate florum ſcripturarum jocundantes delectemur.

KARO-

KAROLI MAGNI
IMPERATORIS AVGVSTI
CAPITULARE
DE REFORMATIONE MONACHORVM.

CAP. I.

DE Monachis Gyrovagis vel Sarabattis. Sunt excerpta Capitula.

CAP. II.

Item Cap. de Anachoretis: Melius eſt, ut hortentur in congregatione permanere, quàm animos eorum aliubi ambulare tentent.

CAP. III.

Ut non parvi pendentes ſint paſtores animarum ſibi commiſſarum, nec majorem curam habeant de lucris terrenis, quàm de animabus ſibi commiſſis.

CAP. IV.

De obedientia, quæ Abbati exhiberi debet, & ut abſque murmuratione fiat.

CAP. V.

De Decanis & Præpoſitis, ut eorum mutatio ſecundum regulam fiat.

CAP. VI.

De Cellariis Monaſterii, ut non avari mittantur, ſed quales Regula præcipit.

CAP. VII.

Ut, ubi corpora Sanctorum requieſcunt, aliud oratorium habeatur, ubi fratres ſecrete poſſint orare.

CAP. VIII.

De Eulogiis.

CAP. IX.

De ſuſceptione hoſpitum, ſicut Regula continet.

CAP. X.

De veſtimentis Monachorum, ubi ſuperfluum eſt, abſcindatur, ubi minus, augeatur.

CAP. XI.

De noviter venientibus ad converſationem, ut ſecundum Regulam probentur, & non antea ſuſcipiantur, niſi, ſicut Regula jubet.

2. Et nullus cogatur invite repromittere, & de obedientia, & de ſtabilitate permanendi, ſicut Regula habet.

CAP. XII.

De filiis Nobilium, qui offerantur.

CAP. XIII.

De ordinando Abbate.

CAP. XIV.

De Fratribus in via directis.

CAP. XV.

Ut nullus Abbas pro ſuſceptione Monachi præmium quærat.

CAP. XVI.

Ut diſciplina Monachis regularis imponatur, non ſecularis. Iidem non orbentur, nec mancationes alias habeant, niſi ex auctoritate Regulæ.

RECESSUS SIVE CAPITULARE

COMITIORUM GENERALIUM per KAROLUM MAGNUM.

CAP. I. *De Comitum judicio.*

UT Comites pupillorum & orphanorum cauſas primum audiant, & in venationem non vadant illo die, quando placitum debent cuſtodire, nec ad pratum.

CAP. II. *De Sacramento fidelitatis.*

De ſacramento fidelitatis, quod nobis & filiis noſtris jurare debent, quod his verbis conteſtari debent: *Sic promitto ego, ILLE, partibus Domini mei CAROLI REGIS, & filiorum ejus, quia fidelis ſum & ero diebus vitæ meæ, ſine fraude vel malo ingenio.*

CAP. III.

De Monaſteriis Monialium regularibus.

De Monaſteriis, ubi Nunnanes ſine Regula ſedent, volumus, ut in uno loco congregatio fiat regularis, & Epiſcopus prævideat, ubi fieri poſſit, & ut nulla Abbatiſſa foras monaſterio exire præſumat ſine noſtra juſſione, nec ſibi ſubditas facere permittat, & earum clauſtra ſint bene firmata, & nullatenus ibi vini leoddis ſcribere, vel mittere præſumat, & de pallore earum propter ſanguinis novationem.

CAP. IV.

De prohibitis libris & ſortitionibus.

De tabulis vel codicibus requirendis, & ut nullus in Pſalterio, vel Evangelio, vel in aliis rebus ſoriri præſumat, nec divinationes aliquas obſervare.

CAP. V. *De injuſtitiam glorantibus.*

Ut nullus glorietur per injuſtitiæ rationem aut conquirere aliquid, aut continere.

CAP. VI. *De diſciplinis.*

Ut illæ diſciplinæ, quæ propter legem conſervandam ſunt conſtitutæ, propter præmium non dimittantur.

CAP. VII. *De baptiſterio.*

Ut audiant Epiſcopi baptiſterium Presbyterorum, ut ſecundum morem Romanum baptizent.

CAP. VIII. *De calciamentis.*

De calciamentis ſecundum Romanum uſum.

CAP. IX. *Ut in feſtis ad eccleſiam veniant.*

Ut in diebus feſtis, vel Dominicis, omnes ad Eccleſiam veniant, & non invitent Presbyteros ad domos ſuas ad miſſam faciendam.

CAP. X.

De ebrietate, & caupona majoribus Eccleſiaſticis interdicta.

Omnino prohibendum eſt omnibus ebrietatis malum; & iſtas conjurationes, quas faciunt per ſanctum Stephanum, aut per Nos, aut per filios noſtros, prohibemus; & præcipimus, ut Epiſcopi vel Abbates non vadant per caſam miſcendo.

CAP. XI.

De accuſationibus contra majores Eccleſiaſticos ad Regem referendis.

De eo, quod Miſſi noſtri providere debent, ne forte aliquis clamor ſuper Epiſcopum, vel Abbatem, vel Abbatiſſam, vel Comitem, ſeu ſuper qualemcunq; gradum ſit, & nobis renunciare.

CAP. XII. *De injuſtis theloneis.* . . . .

CAP. XIII. *De manu leproſi.* . . . .

CAP. XIV. *Monachi non tractent ſecularia.*

Ut Monachi, & qui in Sacerdotali gradu conſtituti ſunt, ad ſecularia negocia non tranſeant. De reliquis tonſuratis detur ſpacium usq; in Synodum noſtram.

CAP. XV. *De venatione & ludo majoribus Eccleſiaſticis prohibito.*

Ut Epiſcopi & Abbates, & Abbatiſſæ, cuplas canum non habeant, nec falcones, nec accipitres, nec joculatores.

CAP. XVI. *De pauperibus colligendis.*

De pauperibus in plateis, vel quadruviis, jacentibus, ut ad Eccleſiæ & illorum confeſſiones donentur.

CAP. XVII. *De altaribus tegendis.*

Ut ſuper altaria tecuaria fiant vel laquearia.

CAP. XVIII. *De Campanis non baptizandis.*

Ut Clocas non baptizent, nec cartas per perticas pendant propter grandinem.

CAP. XIX. *De Proviſione Regalium beneficiorum.*

Ut Miſſi noſtri provideant beneficia noſtra, quomodo ſint condirecta, & nobis renunciare faciant.

CAP. XX.

CAP. XX.

De leproſis.

De leproſis,ut ſe non intromiſceant alii populo Chriſtiano.

CAP. XXI.

De Miſſis.

Et omnino Miſſis noſtris præcipimus,ut bona,quæ alii per verbum noſtrum docent facere, factis in ſe ipſis oſtendant.

CAROLI MAGNI REGIS AUGUSTI

RESCRIPTUM

DE PEREGRINIS ET MERCATORIBUS.

Anno Chriſti 796.

CAROLUS gratia Dei Rex Francorum & Longobardorum, & Patricius Romanorum, Viro venerando & fratri chariſſimo OFFAE Regi* Merciorum ſalutem. Primo gratias omnipotenti Deô agimus de Catholicæ fidei ſinceritate quam in veſtris laudabiliter paginis reperimus exaratam.

* Anglorum.

2. De peregrinis vero, qui pro amore Dei & ſalute animarum ſuarum, beatorum Apoſtolorum limina deſiderant adire, cum pace ſine omni perturbatione vadant: ſed ſi aliqui non religioni ſervientes, ſed lucrum ſectantes inter eos inveniantur, locis opportunis ſtatuta ſolvant telonia.

3. Negociatores quoque volumus, ut ex mandato noſtro patrocinium habeant in Regno noſtro legitime. Et ſi in aliquo loco injuſta affligantur oppreſſione, reclament ſe ad nos vel noſtros Judices,& plenam videbimus juſtitiam fieri.

CAROLI MAGNI IMPERATORIS

CAPITULARE,

De quo non conſtat quibus in Comitiis decretum fuerit.

DE latronibus,ſicut jam antea in alio capitulari commendavimus,ita maneat.

2. De adventitiis,ut cum miſſi noſtri ad placitum venerint, habeant ſcriptum, quanti adventitii ſunt in illorum miſſatico,aut de quo pago ſunt,& nomina eorum, & qui ſunt eorum ſeniores.

3. Si quis de libertate ſua fuerit interpellatus, & timens, ne in ſervitium cadat, aliquem de propinquis ſuis,per quem ſe in ſervitium caſurum timet,occiderit,id eſt, patrem, matrem, patruelem, avunculum, vel quamlibet hujuſmodi propinquitatis perſonam, ipſe, qui hoc perpetravit, moriatur. Agnatio eis & conſanguinitas in ſervitutem cadat. Et ſi negaverit ſe illum occidiſſe,ad novem vomeres ignitos judicio Dei examinandus accedat.

4. De fugitivis ac peregrinis,ut diſtringantur: ut ſcire poſſimus qui ſint,aut unde venerint.

5. Ut bauga,& bruniæ non dentur negotiatoribus.

6. De menſuris,ut ſecundum juſſionem noſtram æquales fiant.

7. Ut non mittantur teſtimonia ſuper veſtituram Domni Pipini regis.

8. Ut omnia,quæ wadiare debent, juxta quod in lege continetur, pleniter ſecundum ipſam legem rewadiata fiant: & in poſtmodum vel domnus rex,vel ille, cujus cauſa eſt, juxta quod ei placuit, perdonet

9. Ut miſſi noſtri, qui jam breves detulerunt de adnuntiatione, volumus ut adhuc adducant de opere.

10. Quantam moram facient in uno quoq; loco,& quot homines ſecum habeant.

11. De prudentia & conſtantia Miſſorum noſtrorum.

12. De falſis monetariis requirendum eſt.

13. De illis Saxonibus qui uxores non habent.

14. De ſignatis qui mentiendo vadunt.

15. Si aliæ res fortuita non præoccupaverint. 8. Kalen. Jul. id eſt Miſſa ſancti Joannis Baptiſtæ ad Magon-

Magontiam, ſive Cabilionem generaliter placitum habere volumus.

16. Ut nemo propter cupiditatem pecuniæ, aut propter avaritiam ſuam prius det precium aut futuram conventionem ſibi præparet, ut duplum vel triplum tunc recipiat, ſed tunc tantum, quando fructus præſentes ſunt, illos comparet.

17. De cauſis, quæ quotidie non ceſſant.

18. De fugitivis qui non ceſſant recipere & abſcondere.

19. De vagis peregrinis.

20. De homicidiis.

21. De commendatis menſuris modiorum, & ſextariorum.

22. De beneficiis noſtris non bene conſtructis.

23. De hoſpitalitate & ſuſceptione itinerantium, tam miſſorum noſtrorum, quam reliquorum bonorum hominum.

24. Quod miſſos ad vicem noſtram mittimus.

25. De his, qui vinum & annonam vendunt, antequam colligant, & per hanc occaſionem pauperes efficiuntur, ut fortiter conſtringantur, ne deinceps fiat.

26. Ut ante vicarium, & centenarium de proprietate aut libertate judicium non terminetur, aut adquiratur: niſi ſemper in præſentia miſſorum imperialium, aut in præſentia comitum.

27. De homicidiis factis anno præſenti inter vulgares homines, quaſi propter pulverem mortalem.

28. De heribanno, ut diligenter inquirant miſſi noſtri, qui hoſtem facere potuit, & non fecit, ut bannum noſtrum ipſe componat, ſi habet unde componere poſſit. Et ſi tantum non habuerit, unde componere valeat, rewadiatum fiat & inbreviatum: & nihil ex hoc ca actum fiat, uſque dum ad notitiam domni Imperatoris veniat.

29. Qui heriſcliz factum habent, per fidejuſſores mittantur.

30. De beneficiis deſtructis, & alode reſtaurato.

31. De freda exigenda.

32. De materiamine ad naves faciendum.

33. Si aliquis Saxo hominem comprehenderit abſque furto, aut abſque ſua propria aliqua re, dicens, quod illi ſit damnum factum, & hoc contendere voluerit in judicio, aut in campo, aut ad crucem, licentiam habeat. Si vero hoc noluerit, cum ſuis juratoribus ipſe liber homo ſe idoniare faciat. Et ſi ſervum cujuslibet abſq; aliqua comprobatione comprehenderit, ipſe ſervus aut ad aquam ferventem, aut ad aliud judicium ſe idoniare faciat.

34. Si aliquis Saxo caballos in ſua meſſe invenerit, & ipſos caballos inde ducere pro ſuo damno ad comprobandum voluerit, ſi quis liber homo ei hoc contradixerit, aut aliquod malum pro hoc ei fecerit, tripla compoſitione ſecundum legem & ſecundum evua ea emendare ſtudeat, & inſuper bannum dominicum ſolvat, & manum perdat, pro eo quod inobediens fuit contra præceptum Domini Imperatoris, quod ipſe pro pace ſtatuere juſſit. Si ſervus hoc fecerit, ſecundum ſuam legem omnia in triplum reſtituat, & diſciplinæ corporali ſubjaceat.

35. Quicunque liber homo inventus fuerit anno præſente cum ſeniore ſuo in hoſte non fuiſſe, plenum heribannum perſolvere cogatur. Et ſi ſenior vel comes eum domi dimiſit, ipſe pro eo eundem heribannum perſolvat: & tot heribanni ab eo exigantur, quot homines domi dimiſit. Et quia nos anno præſente unicuiq; ſeniori duos homines, quos domi dimitteret, conceſſimus, illos volumus, ut miſſis noſtris oſtendat, quia his tantummodo heribannum conceſſimus.

36. Ut quandocunque navigium mittere volumus, ipſi ſeniores in ipſis navibus pergant, & ad hoc ſint præparati.

KAROLI MAGNI
IMPERATORIS AUGUSTI
EDICTVM.

I.

De hoſte, & pugna, atque armis Sacerdotibus prohibitis.

Anno Chriſti 797.

Secunda vice propter ampliorem obſervantiam Apoſtolica auctoritate & multorum ſanctorum Epiſcoporum admonitione inſtructi, ſanctorumque canonum regulis edocti, conſultu videlicet omnium nobilium noſtrorum noſmetipſos corrigentes poſterisq; noſtris exemplū dantes, volumus, ut nullus ſacerdos in hoſtem pergat, niſi duo vel tres tantum Epiſcopi electione cæterorum propter benedictionem & prædicationem populiq; reconciliationem & cum illis electi ſacerdotes qui bene ſciant populis pœnitentias dare, miſſas celebrare, de infirmis curam habere, ſacratique olei cum ſacris precibus unctionem impendere, & hoc maxime providere ne ſine

viatico

viatico quis de ſeculo recedat. Hi vero nec arma ferant, nec ad pugnam pergant, nec effuſores ſanguinum, vel agitatores fiant, ſed tantum ſanctorum pignora & ſacra miniſteria ferant, & orationibus pro viribus iolilſtant, ut populus qui pugnare debet, auxiliante Domino victor exiſtat, & non ſit ſacerdos ſicut populus. Reliqui vero qui ad Eccleſias ſuas remaneot, ſuos homines beoe armatos nobiſcum, ant cum quibus juſſerimus dirigant, & ipſi pro nobis, & cuncto exercitu noſtro miſſas, Letanias, oblationes, eleemoſynas faciant, orantes Deum cœli ut proficiamus in itinere quo pergimus, victoresq; Deo adminiculante exiſtamus. Gentes enim & reges earum quæ ſacerdotes ſecum pugnare permiſerunt, nec prævalebant in bello, nec victores extiterunt, quia non erat differentia inter laicos & ſacerdotes, quibus pugnare non eſt licitum. hæc vero Galliarum, Spaniarum, Langobardorum, nonnullasq; alias gentes, & reges earum feciſſe cognovimus, qui propter prædictum nefandiſſimum ſcelus, nec victores extiterunt, nec patrias retiouerunt. Quam foveam caventes maluimus cum paucis & licitis Domino opem ferente victores exiſtere, quam cum multis & illicitis terga, quod abſit, vertere, & cum prædictis gentibus perire. Qualis enim victoria datur ubi ſacerdotes una hora Dominica pertractant miniſteria, & Chriſtianis Dominicum porrigunt corpus pro ſuarum animarum redemptione, & poſt Chriſtianis quibus hoc miniſtrare debueraot aut pagaoos quibus Chriſtum prædicare propriis ſacrilegisq; manibus necant, præcipue diceote eis Domino, *Vos eſtis ſal terræ, quod ſi ſal evanuerit, in quo condietur: ad nihilum valet ultra niſi ut mittatur foras, & conculcetur ab hominibus.* & dum hæc ita ſe habeant elegimus potius Domino adminiculante nobisq; illis & cunctis eorum Eccleſiis opem ferente, nec quicquam eis pro hoc de honoribus, vel eccleſiarum rebus minuente, ut gradus eorum, & ſanctorum canonum decreta cuſtodiant, quam illi aut nobis imperantibus, aut conſentientibus, contra hæc faciant, aut gradibus careant, aut pereant, & nos ſimul quod abſit, cum eis & victoria careamus vel pereamus. Quoniam peccatis exigentibus, timemus ſi talia & tam illicita aut imperemus aut agere conſentiamus, ut una cum eis pereamus, quia non ſolum qui faciunt, ſed & qui conſentiunt facientibus, æquo piaculo rei ſunt in conſpectu Dei & ſanctorum ejus. Si vero iſta veraciter ex utraq; parte fuerint cuſtodita, credimus quia corruent ante nos omnes paganæ gentes, & erimus victores, inſuper, & bene agentes, Domino auxiliante, vitam poſſidebimus ſempiternam.

II. De his qui putaverunt idcirco præceptum fuiſſe non ire ad pugnam ſacerdotes ut honor eis minueretur.

QUia inſtigante antiquo hoſte audivimus quosdam nos ſuſpectos habere propterea quod conceſſimus Epiſcopis & ſacerdotibus, ac reliquis Dei ſervis ut in hoſtes, niſi duo aut tres à cæteris electi, & ſacerdotes ſimiliter perpauci ab eis electi non ireot, ſicut in prioribus noſtris continetur capitularibus, nec ad pugnam properarent, nec arma ferrent, nec homines tam Chriſtianos quam paganos necarent, nec agitatores ſanguinum fierent, vel quicquam contra canones facerent, quod honores ſacerdotum, & res Eccleſiarum auferre vel minorare eis voluiſſemus, quod nullateous facere velle, vel facere volentibus conſentire omnes ſcire cupimus. Sed quanto quis eorum amplius ſuam normam ſervaverit, & Deo ſervierit, tanto eum plus honorare, & cariorem habere volumus. Et ut hæc certius credantur, & per futura tempora conſerventur, præcipimus ut nullus res Eccleſiæ niſi precario poſſideat, & poſtquam ipſæ precariæ finitæ fueriot, faciant poteſtavative ſpeculatores Eccleſiæ utrum elegerint aut ut ipſas res recipiant, aut poſteris eorum ſub precario & cenſu habere permittant. Ita tamen ut ipſi proprias & utiles res eiſdem Eccleſiis de quarum jure eſſe videntur, legaliter tradant, & ſic à rectoribus earundem Eccleſiarum precariæ ſi renovandæ ſunt, canonice renoventur. Novimus ergo multa regna & reges eorum propterea cecidiſſe, quia Eccleſias ſpoliaverunt, resq; earum vaſtaverunt, abſtulerunt, alienaverunt, vel diripuerunt, Epiſcopisque & ſacerdotibus, atque quod magis eſt, Eccleſiis eorum abſtulerunt & pugnantibus dederunt. Quapropter nec fortes in bello, nec in fide ſtabiles fuerunt, nec victores extiterunt, ſed terga multi vulnerati & plures interfecti verterunt, regnaque & regiones, & quod pejus eſt, regna cœleſtia perdiderunt, atque propriis hæreditatibus caruerunt & hactenus carent. Quæ omnia vitantes, nec talia facere, nec conſentire, nec infantibus aut ſucceſſoribus noſtris exemplum dare volumus, ſed quantum valemus & poſſumus adjuncto Leonis Papæ & omnium Epiſcoporum quorum conſilio uſi hoc egimus, ſpiritu noſtro ſpiritui eorum per Deum conteſtamurque & omnium ſanctorum merita prohibemus, nec talia faciant, vel facere volentibus conſentiant, ſed adjutores & defenſores, atque ſublimatores Eccleſiarum & cunctorum ſervorum Dei, pro viribus exiſtant ne in foveam, in quam prædicti reges & regna ceciderunt, cadant, aut in profundum, quod abſit, inferni demergantur. Et ut hæc devotius per futura tempora conſerventur, præcipientes jubemus, ut nullus tam noſtris quam futuris temporibus à nobis vel ſucceſſoribus noſtris ullo unquam tempore abſque conſenſu & voluntate Epiſcoporum, in quorum parochiis eſſe noſcuntur, res Eccleſiarum petere, aut invadere vel vaſtare, aut quocumque ingenio alienare præſumat. Quod ſi quis fecerit, tam noſtris, quam & ſucceſſorum noſtrorum temporibus, pœnis ſacrilegii ſubjaceat, & à nobis atque ſucceſſoribus noſtris, noſtrisque judicibus vel comitibus ſicut ſacrilegus, & homicida vel fur ſacrilegus legaliter puniatur & ab Epiſcopis noſtris anathematiſetur, ita ut mortuus etiam ſepultura & cunctis Dei Eccleſiæ precibus & oblationibus careat, nec eleemoſinam ſuam quiſpiam recipiat. Quod autem maximum ſacrilegium ſit res Eccleſiæ auferre, alienare, vaſtare, vel ſubripi, maxime omnes ſcripturæ divinæ teſtantur: Et Beatus Symmachus Papa ſynodali ſententia cunctos feriendo dicit: *iniquum*

eſt,

eſt, inquit, & ſacrilegii inſtar ut quæ vel pro ſalute, vel pro requie animarum ſuarum unusquisq́; venerabili Eccleſiæ pauperum contulerit, aut certe reliquerit, ab his quibus maxime ſervari convenerat auferri, aut in aliud transferri: & multa ſanctorum canoοum decreta & ſanctorum patrum edicta hæc eadem teſtantur, quæ ſcrutari & ſcire cupientibus perſacile pateot.

LIII. De ſceleribus nefandis ob quæ regna percuſſa ſunt, ut penitus caveantur.

PRohibemus omnino ſub pœna ſacrilegii generaliter omnibus cunctarum Eccleſiarum rerum invaſiones, vaſtationes, alienationes, ſacerdotumq; & reliquorum ſervorum Dei oppreſſiones, vexationes, atq; cunctorum generum injurias, nec non & cunctis utriusq; ſexus hominibus, adulteria, fornicationes ſodomiticasq; luxurias atq; inceſta vel cuncta illicita conjugia, homicidia injuſta, perjuria, falſa teſtimonia, & omnia illicita, pro quibus non ſolum regna vel reges, ſed etiam homines in eis commanentes perire cognovimus. Sed quia Deo auxiliante per merita, & interceſſiones ſanctorum ſervorumq; Dei quos ſublimare & honorare curavimus, atq; curamus, hactenus nos & ſucceſſores noſtri, regna & regiones, adquiſivimus, & victorias multas habuimus, deinceps ſummopere omnibus nobis providendum eſt, ne pro prædictis illicitis & ſpurciſſimis luxuriis, his, quod abſit, careamus. Nam multæ regiones quæ rerum Eccleſiarum invaſiones, vaſtationes, alienationes, vexationesque, & ſacerdotum, reliquorumq; ſervorum Dei oppreſſiones vel quascunq; injurias, quæ jam dicta illicita, & adulteria vel ſodomiticam luxuriam, vel commixtionem meretricum ſectatæ fuerunt, nec in bello ſeculari fortes nec in fide ſtabiles perſtiterunt, & qualiter Dominus talium criminum patratoribus ultrices pœnas, per Sarracenos & alios populos venire & ſervire promiſit, cunctis earum geſta legentibus liquet, & niſi nos ab his caveamus, ſimilia nobis ſupervenire non dubitamus, quia vindex eſt Deus de his omnibus. Quapropter ſciat unusquisq; nobis ſubjectus, qui in uno ex his repertus, atq; convictus fuerit, & honores ſi habet, omnes perdere, & in carcerem ſe uſq; ad juſtam emendationem atque per publicæ pœniteotiæ ſatisfactionem retrudi, & ab omoi fidelium conſortio fieri alienum: valde enim cavenda eſt illa ſovea, in quam alios cecidiſſe cognovimus.

CAROLI MAGNI
IMPERATORIS CONSTITUTIO

Qualiter ex factis aut manſis, vel quartis, manopera & cenſus ac tributa, ac reliqua ſervitia exigantur vel agantur.

PRo nimia reclamatione, quæ ad nos venit de hominibus Eccleſiaſticis ſeu fiſcalinis, qui oon erant adjurnati, quando in Cœnomanico pago fuimus, viſum eſt nobis una cum conſultu fidelium noſtrorum ſtatuere, ut quicunq; de prædictis hominibus quartam facti tenet, cum ſuis animalibus ſeniori ſuo pleniter unum diem cum ſuo aratro in campo Dominico aret: & poſtea nullum ſervitium ei manuale in ipſa hebdomada à ſeniore ſuo requiratur. Et qui tanta animalia non habet, ut in uno die hoc explere valeat, perficiat prædictum opus in duobus diebus. Et qui ſolummodo ita invàlida, ut per ſe noo poſſit arare, quatuor animalia habet, cum eis ſociatis ſibi aliis aret uno die in campo ſenioris, & uno die poſtmodum in ipſa hebdomada opera manuum faciat. Qui nihil ex his facere poteſt, neque animalia habet, per tres dies ſeniori ſuo à mane uſq; ad veſperam operetur, & ſenior ſuus ei amplius noo requirat. Diverſis namq; modis hæc agebantur, à quibuſdam tota hebdomada operabatur, à quibusdam dimidia, & à quibuſdam duobus diebus. Idcirco hæc ſtatuimus ut ne familia ſe à prædictis operibus ſubtrahere poſſit, neque à ſenioribus amplius eis requiratur. Et qui minus quartæ optimæ de terra habet, ſecundum æſtimationem ſuæ telluris opera ſaciat. Hæc ab Adalardo comite palatii noſtri ad eorum ſatisfactiooem una cum aliis fidelibus noſtris præcipi noſtra vice, & publice annuntiari juſſimus

Anno Chriſti 798.

CAROLI MAGNI
IMPERATORIS AVGVSTI
CAPITVLA

Quæ in Lege Salica mittere præcepit Anno Domini DCCXCVIII.

I. De Homicidiis Clericorum.

SI quis Subdiaconum occiderit, & ei fuerit approbatum CCC. ſolidos componat. Si quis diaconum CCCC. componat. Si quis Presbyterum ſol. DC. componat. Si quis Epiſcopum DCCCC. componat. Si quis monachum occiderit CCCC. ſolidis culpabilis judicetur.

II. De immunitate.

1. Siquis in immunitate damnum aliquod fecerit DC. ſolidos componat.

2. Si autem homo furtum, aut homicidium fecerit, vel quodlibet crimen foris committens infra immunitatem fugerit, mandet Comes ille epiſcopo, vel abbati, vel vicedomino, vel quicunq; locum epiſcopi vel abbatis tenuerit, ut reddat ei reum. Si ille contradixerit, & eum reddere noluerit, in prima contradictione, xv. ſol. culpab. judicetur. Si ad ſecundam inquiſitionem eum reddere noluerit, 30. ſolid. culpabilis judicetur. Si nec ad tertiam inquiſitionem conſentire voluerit, quidquid reus damni fecerit, totum ille qui eum infra immunitatem retinet, nec reddere vult, ſolvere cogat. Et ipſe Comes veniens licentiam habeat ipſum hominem infra immunitatem quærendi, ubicunque eum invenire potuerit. Si autem ſtatim in prima inquiſitione Comiti reſponſum fuerit, quod reus infra immunitatem quidem fuiſſet, ſed fuga lapſus ſit, ſtatim juret, quod ipſe eum ad juſtitiam cujuslibet diffaciendam fugere non feciſſet, & ſit ei in hoc ſatisfactum. Si autem intranti in ipſam immunitatem Comiti collecta manu quilibet reſiſtere tentaverit, Comes hoc ad regem, vel ad principem deferat, ibique judicetur. ut ſicut ille, qui in immunitate damnum fecit DC. ſolid. componere debuit, ita, qui comiti collecta manu reſiſtere præſumſit, DC. ſolid. culpabilis judicetur.

III. De confugio ad Eccleſiam.

Si quis ad Eccleſiam confugium fecerit, in atrio ipſius Eccleſiæ pacem habeat, ne ſit neceſſitas Eccleſiam ingredi, & nullus eum inde per vim abſtrahere præſumat: ſed liceat ei confiteri quid fecit, & inde per manus bonorum hominum ad diſcuſſionem in publicum perducatur.

IV. De pravis cauſidicis.

Si quis hominem in judicio injuſte contra alium altercantem adjuvare per malum ingenium præſumpſerit, atque inde coram judicibus vel Comite increpatus fuerit, & negare oon potuerit, xv. ſolidis culpabilis judicetur.

V. De parricidiis.

Si quis de libertate ſua fuerit interpellatus & timens ne in ſervitium cadat, aliquem de propinquis ſuis, per quem ſe in ſervitium caſurum timet, occiderit, id eſt, patrem, matrem, patruelem, avunculum, vel quamlibet hujusmodi propinquitatis perſonam, ipſe, qui hoc perpetravit, moriatur, & agnatio ejus. & conſanguinitas in ſervitium cadat, & ſi negaverit ſe illum occidiſſe, ad novem vomeres ignitos judicio dei examinandus accedat.

VI. De his qui ad caſam Dei res ſuas tradere voluerunt.

Qui res ſuas pro anima ſua ad caſam Dei tradere voluerit, domi traditionem faciat coram teſtibus legitimis. & quæ hactenus in hoſte factæ ſunt traditiones, de quibus nulla eſt quæſtio, ſtabiles permaneant. Si vero aliquis alii res ſuas tradiderit, & in hoſtem profectus fuerit, & ille, cui res traditæ ſunt, interim mortuus fuerit, qui res tradidit cum reverſus fuerit, adhibitis teſtibus coram quibus traditio facta eſt, res ſuas recipiat. Si autem & ipſe mortuus fuerit, heredes ejus legitimi res traditas recipiant.

VII. De carta ingenuitatis.

Si quis per cartam ingenuitatis à domino ſuo legitime libertatem eſt conſecutus, liber permaneat. Si vero aliquis eum injuſte inſervire tentaverit, & ille cartam ingenuitatis ſuæ oſtenderit, & adverſarium ſe inſervire velle comprobaverit, ille qui hoc tentavit, multam quæ in carta deſcripta eſt ſolvere cogatur. Si vero carta non paruerit, ſed etiam ab illo qui eum inſervire voluerit diſfacta eſt, Weregeldum ejus componat, duas partes illi quem inſervire voluerit, tertiam regi, & ille iterum per præceptum regis libertatem ſuam conquirat.

VIII. De libero homine Wadiato.

Liber qui ſe loco Vvadii in alterius poteſtatem commiſerit, ibique conſtitutus damnum aliquod cuilibet fecerit, qui eum in locum Wadii ſuſcepit, aut damnum ſolvat aut hominem in mallo perductum dimittat, perdens ſimul debitum propter quod eum Wadio ſuſcepit, & qui damnum fecit dimiſſus juxta qualitatem regi cogatur emendare.

2. Si vero liberam fœminam habuerit usque dum in pignus extiterit & filios habuerit, liberi permaneant.

IX. Debita Fiſcalia quibus denariis ſolvenda.

Omnia debita quæ ad partem regis ſolvi debent ſolid. XII. denariorum ſolvant, excepta freda, quæ in lege Salica conſcripta eſt. Illa eisdem ſolidis, quibus ceteræ compoſitiones ſolvi debent, componatur.

X. De Re judicata.

Si quis cauſam judicatam repetere in mallo præſumpſerit, ibique teſtibus convictus fuerit, aut xv. ſolid. compooat, aut xv. ictus ab iis ſcabinis, qui cauſam prius judicaverunt, accipiat.

XI. De Teſtibus.

Optimus quisque in pago, vel civitate in teſtimonium aſſumatur, & cui is contra quem teſtimoniare debet, nullum crimen poſſit indicere.

CAROLI MAGNI
IMPERATORIS AUGUSTI

EDICTUM.

De obedientia Epiſcopis & Sacerdotibus præſtanda.

CArolus gratia Dei Rex Francorum & Longobardorum, ac Patricius Romanorum, dilectis Comitibus, ſeu Judicibus, & Vaſſis noſtris, Vicariis, Centenariis, vel omnibus Miſſis noſtris & Agentibus.

Cognoſcat utilitas veſtra, quia reſonuit in auribus noſtris quorundam præſumptio non modica, quod non ita obtemperetis Pontificibus noſtris ſeu Sacerdotibus, quemadmodum canonum, & legum continet auctoritas. Ita ut Presbyteros, neſcio qua temeritate, præſentari Epiſcopis denegetis, Inſuper & aliorum clericos uſurpare non pertimeſcatis, & abſq; conſenſu Epiſcopi in veſtras Eccleſias mittere audeatis. Nec non & veſtris miniſteriis Pontifices noſtros talem poteſtatem habere non permittatis, qualem rectitudo Eccleſiaſtica docet. Inſuper nonas & decimas vel cenſus improba cupiditate de eccleſiis, unde ipſa beneficia ſunt, abſtrahere nitimini, & precariis de ipſis rebus, ſicut à nobis dudum in noſtro Capitulare inſtitutum eſt, accipere neclegitis, & ipſam ſanctam Dei Eccleſiam una cum ipſis Epiſcopis vel Abbatibus emendare juxta vires veſtras. Quapropter nos una cum conſenſu Epiſcoporum noſtrorum, Abbatum, necnon & aliorum Sacerdotum hæc inſtituta partibus * veſtris direximus. (* al. noſtris,) Præcipientes enim jubemus, ut nullus quilibet ex fidelib. noſtris à minimo uſq; ad maximum in his, quæ ad eum pertinent, Epiſcopo ſuo inobediens parere audeat de ſupradictis Capitulis, ſeu aliis eruditionibus ad illorum miniſteria pertinentibus, ſed cum bona voluntate, & omni manſuetudinis ſubjectione unusquisque Sacerdoti ſuo, propter Deum, & pacis ſtudium, obtemperare, ſtudeat. Si quis autem, quod abſit, unus ex vobis ullus de nonis & decimis cenſibusq; reddendis, atque precariis renovandis neclegens apparuerit, & importunus Epiſcopis noſtris de his, quæ ad miniſterium illorum pertinere noſcuntur, vel ſicut in Capitulare dudum à nobis factum continetur, contradicere præſumpſerit, ſciat ſe proculdubio, niſi ſe citò correxerit, in conſpectu noſtro exinde ducere rationes, Et ut has literas certius credatis, de anulo noſtro ſubterius decrevimus roborare.

KAROLI MAGNI
IMPERATORIS

Anno Chriſti 801.

CAPITULA,

Quæ addira ſunr ad Legem Longobardorum.

CArolus divino nutu Coronatus, Romanorum regens Imperium, Sereniſſimus, Auguſtus, omnibus Ducibus, Comitibus, Gaſtaldiis, ſeu, cunctis Reipublicæ per provincias Italiæ à noſtra manſuetudine Præpoſitis. Anno ab incarnatione Domini noſtri Jeſu Chriſti DCCCI. Indictione nona: Anno vero Regni noſtri in Francia XXX. in Italia XXVIII. Conſulatus autem noſtri primo.

Cum in Italiam propter utilitatem ſanctæ Dei Eccleſiæ, ac provinciarum diſponendarum veniſſem, & multæ atq; diverſæ per orbis ſingulas ante conſpectum noſtrum quæſtiones tam de eccleſiaſticis, quam publicis ac privatis rebus, diſcuterentur, pleraque ſtatuta, recitata ex Romana ſeu Longobardica Lege competenti ſententia terminata & deciſa ſunt. Quædam vero in noſtri examinis arbitrium ad tempus dilata, quorum judicialis ſententia à Legiſlatoribus aut penitus omiſſa eſt, aut à poſteris oblivioni tradita. Quocirca nos conſiderantes utilitatem noſtram, & populi à Deo nobis conceſſi, ea, quæ ab anteceſſoribus noſtris Regibus Italiæ in edictis Legis Longobardiæ ab ipſis editæ prætermiſſa ſunt, juxta rerum & temporum conſiderationem addere curavimus, ſolliciti, ut neceſſaria, quæ Legi defuerant, ſupplerentur, ut in rebus dubiis non quorumlibet arbitrium, ſed noſtræ Regiæ auctoritatis ſententia prævaleret.

Capitula autem, quæ nobis addere placuit, hæc ſunt.

CAP. I. *De cartis donationis faciendis.*

Statuimus, ſi quis Longobardus ſtatum ſuæ fragilitatis præcogitans pro ſalute animæ ſuæ de rebus ſuis cartam donationis quamlibet facere voluerit, non, ſicut hactenus fieri ſolebat, jus ſibi vendendi, commutandi, & per aliam cartam eandem rem alienandi reſervet, ſed abſolute faciat unusquisque de rebus ſuis, quid velit, & noverit ſibi à noſtra auctoritate penitus interdictum duas de eadem re facere donationes: ſed poſtquam unam de rebus ſuis ordinationem fecerit, aliam de ipſis faciendi nullam habeat poteſtatem. Eidem tamen, ut uſumfructum per tantum precaria, res traditas usque in tempus definitum poſſidendi ſit facultas.

CAP.

Digitized by Google

CAP. II. *De haribanno.*

Si quis liber, contempta juſſione noſtra, cæteris in exercitum pergentibus, domi reſidere præſumpſerit, plenum haribannum ſecundum legem Francorum ſolidis LX. ſciat ſe debere componere.

2. Similiter & pro contemptu ſingulorum Capitulorum, quæ per noſtræ Regiæ auctoritatis bannum promulgavimus.

3. Item qui pacem Eccleſiarum Dei, viduarum, orphanorum, & pupillorum, ac minus potentium, irruperit, LX. ſolidos exſolvat.

CAP. III. *De deſertoribus.*

Si quis adeo contumax aut ſuperbus exſiterit, ut dimiſſo exercitu, abſq; juſſu vel licentia Regis, domum revertatur, &, quod nos Theutiſca lingua dicimus, Eriſliz fecerit, ipſe, ut reus Majeſtatis, vitæ periculo incurrat & res ejus fiſco noſtro ſocientur.

CAP. IV. *De latronibus.*

Si quis latronem morte dignum ſibi ad occidendum traditum reſervaverit, vitam indigno conceſſerit, medietatem damni, propter quod traditus eſt, pro latrone componat, & ſi idem latro iterum in latrocinio fuerit comprehenſus, quod imprimis debuerat, capitali ſententia debitum exſolvat.

CAP. V. *De mancatione qualibet.*

Si quis alterum præſumptione ſua, vel ſponte, caſtraverit, & ei ambos teſticulos amputaverit, integrum Widrigildum ſuum juxta conditionem perſonæ componat. Si virgam abſciderit, ſimiliter. Si unum teſticulorum, medietatem ſolvat.

2. De oculis, manibus, ac pedibus, vel lingua ſancimus, ut ſi unum horum abſciſum fuerit, medietas Widrigildi: ſi ambo, integritas * pro factis emendatione componatur. * al. præfecta. for. pro facti.

CAP. VI. *De aldionibus publicis ad jus publicum pertinentibus.*

* Aldiones vel aldianes ea lege vivant in Italia in ſervitute dominorum ſuorum, qua fiſcalini vel liddi vivunt in Francia. † al. Aldianes vel aldianæ.

CAP. VII. *Item de latronibus.*

Si quis furem vel latronem comprehenderit, & eum indemnem dimiſerit, neq; illum ad præſentiam Ducis, aut Comitis, vel Loci ſervatoris, qui Miſſus Comitis eſt, adduxerit, & de hoc facto vel nequitia poſt hoc in præſentia judicum convictus fuerit, ipſe damnum ad extimationem, pro qua fur vel latro comprehenſus eſt, componere cogatur.

CAP. VIII. *De ſervis fugitivis.*

Ubicunque intra Italiam ſive Regius, ſive Eccleſiaſticus, vel cujuslibet alterius hominis ſervus fugitivus inventus fuerit, à domino ſuo ſine ulla annorum præſcriptione vindicetur, ea tamen ratione, ſi dominus Francus, ſive Alemannus, aut alterius cujuslibet nationis ſit. Si vero Longobardus aut Romanus fuerit, ea lege ſervos ſuos vel adquirant, vel amittant, quæ inter eos antiquitus eſt conſtituta.

CAROLI MAGNI
IMPERATORIS AUGUSTI
EDICTUM.

Anno Chriſti 802.

In nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti.

CArolus Sereniſſimus Auguſtus, à Deo Coronatus, magnus, pacificus Imperator, Romanum gubernans Imperium, qui & per miſericordiam Dei Rex Francorum & Longobardorum, dilectiſſimo filio noſtro Pipino glorioſo Regi ſempiternam in Domino ſalutem.

1. Pervenit ad aures clementiæ noſtræ, quod aliqui Duces, & eorum Juniores, Gaſtaldii, Vicarii, Centenarii ſeu reliqui miniſteriales, falconarii, venatores, & cæteri per ſingula territoria habitantes ac diſcurrentes, manſionaticos & paradas accipiant, non ſolum ſuper liberos homines. ſed etiam in Eccleſias Dei, monaſteria videlicet virorum & puellarum, & xenodochia, atque diverſas plebes, & ſuper reliquos ſervientes Eccleſiarum Dei in eorum opera, id eſt, in vineis, & campis, ſeu pratis, necnon in eorum ædificiis eos faciant operari, & carnaticos & vinum contra omnem juſtitiam ab eis exactare non ceſſant, & multas oppreſſiones patiantur ipſæ Eccleſiæ Dei, vel ſervientes eorum. Ideoq; cariſſime Fili has literas ad tuam dilectionem direximus, ut hanc cauſam diligenter ac prudenter inquirere facias, & ſi veritas eſt, quod ita factum ſit, deinceps omnimodis emendare & corrigere ſtudeas, quatenus in diebus noſtris ac tuis pax eccleſiarum Dei, ſive illarum ſervientium, in omnibus conſervetur, & ut merces copioſa nobis ac tibi exinde jugiter adcreſcat.

2. Audivimus etiam, quod quædam Capitula, quæ in Lege ſcribi juſſimus, per aliqua loca aliqui ex noſtris ac veſtris dicant, quod nos nequaquam illis hanc cauſam ad noticiam per noſmetipſos condictam habeamus, & ideo nolunt eis obedire, nec conſentire, neque pro lege tenere. Tu autem noſti, quomodo vel qualiter tecum locuti fuimus de ipſo Capitulo. Et ideo monemus tuam amabilem dilectionem, ut per univerſum Regnum tibi à Deo commiſſum ea nota facias, & obedire atque implere præcipias.

3. De Epiſcopis & Sacerdotib. neciſis, ſicut ſtatutũ habemus, & de reliquis quibuslibet cauſis.

4. Verumtamen de Presbyteris videtur nobis, ut, ſi liber natus eſt Presbyter, tripla compoſitione

tione ſecundum tuam Legem fiat compoſitus. Et ſi placatus fuerit, ſecundum qualitatem plagarum, vel diſciplinæ, tripla compoſitione emendetur, qui hoc perpetraverit. Si tamen Presbyter ſervus natus fuerit, ſecundum illius nativitatem tripla compoſitione ſolvatur in plagis, & diſciplinis: & de diaconibus ſimiliter fiat. His expletis, bene vale ſemper in Domino, Fili dilectiſſime.

Capitula, quæ pro lege tenenda ſunt.

1. Volumus primo, ut neq; Abbates, & Presbyteri, neque Diaconi, & Subdiaconi, neq; quislibet de clero de perſonis ſuis ad publica vel ſecularia judicia trahantur, vel diſtringantur, ſed à ſuis Epiſcopis adjudicati juſtitias faciant. Si autem de poſſeſſionibus ſuis, ſeu Eccleſiaſticis ſeu propriis ſuper eos clamor ad judicem venerit, mittat judex clamantem cum Miſſo ſuo ad Epiſcopum, ut faciat eum per Advocatum juſticiam recipere. Si vero talis aliqua inter eos contentio orta fuerit, quam per ſe pacificare non velint, aut non poſſint, tum per Advocatum Epiſcopi, qualem juſſerit ipſe in cauſa ipſa ante Comitem vel Judicem veniat, & ibi ſecundum legem finiatur antepoſita, ut dictum eſt, perſona Clerici.

2. Ut ſervi, aldiones, libellarii antiqui vel illi noviter facti, qui non pro fraude, non pro malo ingenio de publico ſe ſubtrahentes, ſed pro mala paupertate & neceſſitate terras Eccleſiæ incolunt, vel colendas ſuſcipiunt, non à Comite vel quolibet miniſtro illius ad ullam angariam ſeu ſervitium publicum vel privatum cogantur vel compellantur: ſed quidquid ab eis juſte agendum eſt, à patrono vel domino ſuo ordinandum eſt.

3. Si vero de crimine aliquo accuſantur, Epiſcopus primo compellatur, ut ipſe per Advocatum ſuum, ſecundum quod lex eſt, juxta conditionem ſingularum perſonarum juſticiam faciant. Sin vero, ſicut in Capitulare noſtro ſcriptum eſt, ita fiat. Cæteri vero liberi homines, qui vel commendationem vel beneficium Eccleſiaſticum habent, ſicut reliqui homines, juſticiam faciant.

4. Volumus etiam & ſtatuimus de plateis vel cloacis curandis uniuſcujuſq; civitatis de Regno Italiæ pertinentibus, ut ſingulis annis curentur. Tamen non volumus, quod exinde * pandum aliquis ad partem Palatii noſtri perſolvat, ſed præcipimus, quatenus exactores ſingularum civitatum ſtudium habeant, ne ante finiatur annus, quam plateæ & cloacæ emundentur. Et hoc unusquisque Procurator civitatis publice ex noſtra Imperiali parte admonendo præcipiat, ne prætermiſſum fiat.

* for. bannum.

KAROLI MAGNI
IMPERATORIS AUGUSTI

Anno Chriſti 806.

CONSTITVTIO
DE SACERDOTUM PURGATIONE.

OMnibus vobis viſu aut auditu notum eſſe non dubitamus, quod ſæpiſſime ſuadente antiquo hoſte ſacerdotibus crimina diverſa objiciantur, ſed quoniam qualiter ex eis ab his rationabilis examinatio & ſatisfactio fiat, licet tempore bonæ memoriæ domni genitoris noſtri Pipini, ſive priſcis temporibus à ſanctis patribus & reliquis bonæ devotionis hominibus ſæpiſſime ventilatum fuerit, nos tamen pleniter & ad liquidum definitum reperire minime quivimus. Noſtris quippe temporibus ad ipſum à ſanctis Epiſcopis, & reliquis ſacerdotibus, & cæteris Eccleſiaſticæ dignitatis miniſtris noſtris in regnis, ſeu in aliis Deo degentibus, nobiſq; una cum eis agentibus ſæpiſſime propter multas & nimias reclamationes, quæ ex hoc ad nos ex diverſis partibus venerunt, ventilatum eſt, ſed qualiter conſultu domni & patris noſtri Leonis Apoſtolici, cæterorumque Romanæ Eccleſiæ Epiſcoporum, & reliquorum ſacerdotum, ſive orientalium & Græcorum Patriarcharum, & multorum ſanctorum Epiſcoporum & Sacerdotum, necnon & noſtrorum Epiſcoporum, omniumq; cæterorum ſacerdotum ac Levitarum auctoritate & conſenſu, atq; reliquorum fidelium, & cunctorum conſiliariorum noſtrorum conſultu definitum eſt, vobis omnibus utriuſq; ordinis miniſtris ſcire volumus. Statutum eſt namq; ratione & neceſſitate ac auctoritate prædicta conſultu omnium, ut quotienscunq; cuiquam ſacerdoti crimen imponitur, ſi ipſe accuſator talis fuerit, ut recipi debeat. (quia quales ad accuſationem ſacerdotum admitti debeant in canonibus pleniter expreſſum eſt.) Si autem, ut dictum eſt, ille accuſator, qui canonice eſt recipiendus, eum cum legitimo numero verorum & bonorum teſtium approbare in conſpectu Epiſcoporum poterit, tunc canonice dijudicetur. Et ſi culpabilis inventus fuerit, canonice damnetur. Si vero eum ſupraſcripto prætextu approbare ipſe accuſator minime poterit, & hoc canonice definiatur. Ipſe ergo ſacerdos, ſi ſuſpicioſus, aut incredibilis ſuo Epiſcopo, aut reliquis ſuis conſacerdotibus, ſive bonis & juſtis de ſuo populo vel de ſua plebe hominibus fuerit, ne in crimine aut in prædicta ſuſpicione remaneat, cum tribus aut quinq; vel ſeptem bonis ac vicinis ſacerdotibus, exemplo Leonis Papæ, vel eo amplius, ſi ſuo Epiſcopo viſum fuerit, aut neceſſe propter tumultum populi ineſſe proſpexerit: & cum aliis bonis & juſtis hominibus ſe ſacramento coram populo ſuper quatuor Evangelia dato purgatum Eccleſiæ reddat. Si quis autem ſcire deſiderat, quales teſtes ad accuſationem ſacerdotum recipi debeant, & quicquid de accuſatore faciendum ſit, pleniter in canonibus reperire poterit.

CA-

KAROLI MAGNI
IMPERATORIS AUGUSTI
CAPITULA.

Anno Chriſti 806.

Sancita in Comitiis Theodonis villanis.

Capitularium Dominicum datum anno incarnationis Domini noſtri IESV Chriſti DCCC. VI. ad Theodonis villam, anno imperii Domini Karoli VI.

I. De lectionibus.

VT lectiones in Eccleſia diſtinctè legantur.

II. De cantu.

Ut ſecundum ordinem & morem Romanæ Eccleſiæ fiat cantatus.

III. De notariis.

Ut unusquisque Epiſcopus & abba & ſinguli comites ſuum notarium habeant.

IV. De cæteris diſciplinis Eccleſiæ.

Ut ſecundum canones vel regulam fiant.

V. De medicinali arte.

Ut infantes hanc diſcere mittantur.

VI. De Eccleſiis & altaribus.

De Eccleſiis ſine honore manentibus, absque officiis & luminariis, & de his qui decimas aſſumunt, & de Eccleſiis non curant, ut omnimodis emendentur. & de altaribus, ut non ſuperflua ſint in Eccleſiis.

VII. Ut compotus diſcatur.

De compoto, ut veraciter diſcant omnes.

VIII. De libris canonicis, ut veraces habeantur.

Volumus, & ita Miſſis noſtris mandare præcipimus, ut in Eccleſiis libri canonici veraces habeantur, ſicut jam in alio capitulari ſæpius mandavimus.

CAROLI MAGNI
IMPERATORIS AUGUSTI
CONSTITUTIO

Anno Chriſti 806.

UT OMNES A MINORE USQUE AD MAJOREM SUIS SACERdotibus, ſicut ipſi Domino, obedientes exiſtant, cujus vice legatione in Eccleſia funguntur.

Sancita in Comitiis. Anno DCCCVI.

VOlumus atque præcipimus ut omnes ſuis ſacerdotibus, tam majoris ordinis, quam & inferioris, à minimo usque ad maximum, ut ſummo Deo cujus vice in Eccleſia legatione funguntur, obedientes exiſtant. Nam nullo pacto agnoſcere poſſumus qualiter nobis fideles exiſtere poſſunt, qui Deo infideles, & ſuis ſacerdotibus inobedientes apparuerint, aut qualiter nobis obedientes noſtrisque miniſtris ac legatis obtemperantes erunt qui illis in Dei cauſis & Eccleſiarum utilitatibus non obtemperant. Potius namque, juxta veritatis vocem, ille metuendus eſt, qui poteſt animam & corpus perdere in gehennam, quam ille qui corpus torquere & honores temporales poteſt auferre. De illis dictum eſt: *Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit:* & alibi, *Qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei:* & rurſus, *Qui ſcandalizaverit unum de puſillis iſtis, melius eſt illi ut ſuſpendatur mola aſinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris.* Et iterum, *Qui vos recipit me recipit: & qui me recipit, recipit eum qui me miſit.* Et multa alia horumque ſimilia. His ergo fulti oraculis, jubemus ut omnes eis pro viribus ad eorum peragenda miniſteria, & ad malos & peccatores atque negligentes homines diſtringendos ſummopere obedientes exiſtant. Qui autem in his, quod abſit, aut negligentes eisque inobedientes fuerint inventi, ſciant ſe nec in noſtro imperio honores retinere, licet etiam filii noſtri fuerint, nec in palatio locum neque nobiscum aut cum noſtris ſocietatem aut communionem ullam habere, ſed magis ſub magna diſtrictione & ariditate pœnas luere. In his namque omnium noſtrorum fidelium volumus agnoſcere fidem, ac benevolentiam: quoniam ſi hæc fideliter & utiliter impleverint, tunc Deo & nobis fideles erunt: Si autem, quod abſit, ſecus egerint, tunc non ſolum infideles, ſed etiam infames atque reprobi manifeſte apparentes notabuntur, eorumque domus publicabuntur, & ipſi exiliabuntur.

RECESSUS SIVE CAPITULARE
*COMITIORUM GENERALIUM, QUAE Karolus Imperator habuit ad * Niumagd.*

Anno Chriſti 807.
* i. e. Neomagi.

CAP. I. *De Miſſatico.*

UNusquisque in ſuo Miſſatico maximam habeat curam ad prævidendum, & ordinandum, ac diſponendum ſecundum voluntatem Dei.& ſecundum juſſionem noſtram.

CAP. II. *De ſacramento fidelitatis.*

De ſacramento, ut hi, qui antea fidelitatem partibus noſtris non promiſerunt, promittere faciant, & inſuper omnes denuo repromittant.

CAP. III.
De concordia filiorum Regiorum ſtabilienda.

Ut ea, quæ inter filios noſtros propter pacis concordiam ſtatuimus, pleniter omnes conſentire debeant.

CAP. IV.
De Miſſis, qui per civitates & monaſteria mittuntur.

Ut prædicti Miſſi per ſingulas civitates, & monaſteria virorum & puellarum prævideant, quomodo aut qualiter in domibus eccleſiarum ornamenta eccleſiis emendata vel reſtaurata eſſe videantur: & diligenter inquirant de converſatione ſingulorum, vel quomodo emendatum habeant, quod juſſimus de eorum lectione, & cantu, cæterisque diſciplinis & eccleſiaſticæ regulæ pertinentibus.

CAP. V.
De theſauris eccleſiaſticis.

Ut ſinguli Epiſcopi, Abbates, Abbatiſſæ, diligenter conſiderent theſauros Eccleſiaſticos, ne propter perfidiam, aut negligentiam cuſtodum aliquid de vaſis, reliquo quoque theſauro perditum ſit. quia dictum eſt nobis, quod negociatores, Judæi, necnon & alii gloriantur, quod quicquid eis placeat, poſſint ab eis emere.

CAP. VI.
De æqualitate à Miſſis Dominicis facienda.

Volumus, ut æqualiter Miſſi noſtri faciant de ſingulis cauſis ſive de heribanno, ſive de advenis, ſive de cæteris quibuslibet cauſis. De advenis volumus, ut, qui jam diu conjugati ſunt per ſingula loca, ut ibi maneant, & ſine cauſa, vel ſine aliqua culpa non fiant ejecti. Fugitivi vero & latrones redeant ad propria loca.

CAP. VII. *De his, qui beneficia habent Regalia.*

Auditum habemus, qualiter & Comites & alii homines, qui noſtra beneficia habere videntur, comparant ſibi proprietates de ipſo noſtro beneficio, & faciunt ſervire ad ipſas proprietates ſervientes noſtros de eorum beneficio, & curtes noſtræ remanent deſertæ, & in aliquibus locis ipſi vicinantes multa mala patiuntur.

CAP. VIII. *De his, qui fraudem faciunt in Regalibus beneficiis.*

Audivimus, quod aliqui reddant beneficium noſtrum ad alios homines in proprietatem, & in ipſo placito, dato precio, comparant ipſas res iterum ſibi in alode: quod omnino cavendum eſt, quia, qui hoc faciunt, non bene cuſtodiunt fidem, quam nobis promiſſam habent. Et, ne forte in aliqua infidelitate inveniantur, qui hoc faciunt per eorum voluntatem ad aures noſtras talia opera illorum non perveniunt. Deinceps ergo caveant ſe omnino à talibus, ne à propriis honoribus, à proprio ſolo, à Dei gratia & noſtra extorres fiant.

CAP. IX.
De his, qui propter propriam juſticiam dilatandam fugant.

Sunt & alii, qui juſticiam legibus recipere, & in tantum fiunt in quibusdam locis fatigati, usque dum illorum juſticiam per fidejuſſorum manus tradant, ita ut aliquid vel parvum poſſint habere, & fortiores ſuſcipiant majorem portionem.

CAP. X. *De mendicis diſcurrentibus.*

De mendicis, qui per patrias diſcurrunt, volumus, ut unusquisque fidelium noſtrorum ſuum pauperem de beneficio, aut de propria familia enutriat. & non permittat alicubi ire mendicando. Et ubi tales inventi fuerint, niſi manibus laborent, nullus eis quicquam tribuere præſumat.

CAP. XI. *De theloneis & ciſpaticis.*

De theloneis & ciſpaticis, ſicut in alio Capitulare ordinavimus, teneant id, ut ubi antiqua conſuetudo fuit exigantur: & ubi nova fuerint inventa, deſtruantur.

CAP. XII. *De uſura.*

Uſura eſt, ubi amplius requiritur, quam debetur; verbi gratia, ſi dederis ſolidos decem, & amplius requiſieris: vel ſi dederis modium vini, frumenti, & iterum ſuper aliud exegeris.

CAP. XIII. *De cupiditate in bonam partem.*

Cupiditas in bonam partem poteſt accipi, & in malam, In bonam, juxta Apoſtolum. *Cupio diſſolvi & eſſe cum Chriſto*. Et in Pſalmo; *Concupivit anima mea in atria Domini.*

Philip. 1.

CAP.

CAP. XIII. *De cupiditate in malam partem.*

Cupiditas vero in malam partem accipitur, ſi quis ſupra modum res quaslibet injuſte appetere vult juxta Salomonem; *Poſt concupiſcentias tuas non eas.* Eccleſ. 18.

CAP. XIV. *De avaritia.*

Avaritia eſt alienas res appetere, & adeptas nulli largiri, & juxta Apoſtolum hæc eſt *Radix omnium malorum.* 1. Timoth. 6.

CAP. XV. *De turpibus lucris.*

Turpe lucrum exercent, qui per varias circumventiones lucrandi cauſa inhoneſte res quaslibet congregare decertant.

CAP. XVI. *De fœnore.*

Fœnus eſt, qui aliquid præſtat. Juſtum fœnus eſt, qui amplius non requirit, niſi quantum præſtitit.

CAP. XVII. *De emptione tempore meſſis, cauſa cupiditatis & turpis lucri.*

Quicunque enim tempore meſſis vel tempore vindemiæ, non neceſſitate, ſed propter cupiditatem comparat annonam aut vinum, verbi gratia, de duobus denariis comparat modium unum, & ſervat usque dum iterum venundare poſſit contra denarios quatuor, aut ſex, ſeu & amplius, hoc turpe lucrum dicimus. Si autem propter neceſſitatem comparat, ut ſibi habeat, & aliis tribuat, hoc negocium dicimus.

CAP. XVIII. *De hoc ſi per plurima loca fames fuerit.*

Conſideravimus itaque, ut præſenti anno, quia per plurima loca fames valida eſſe videtur, omnes Epiſcopi, Abbates, Abbatiſſæ, Optimates, & Comites, ſeu Domeſtici, & cuncti fideles, qui beneficia Regalia, tam de rebus eccleſiaſticis, quamque & de reliquis, habere videntur, unusquisq; de ſuo beneficio ſuam familiam nutricari faciat & de ſua proprietate propriam familiam nutriat. Et ſi Deo donante, ſuper ſe, & ſuper familiam ſuam, aut in beneficio aut in alode annonam habuerit, & venundare voluerit, non carius vendat, niſi modium de avena denariis duobus, modium de ordeo contra denarios tres, modium unum de ſecale contra denarios IV. modium unum de frumento parato contra denarios VI. Et ipſum modium ſit quod omnibus habere conſtitutum eſt, ut unusquisque habeat æquam menſuram, & æqualia modia.

KAROLI MAGNI
IMPERATORIS AUGUSTI
CONSTITUTIONES

Anno Chriſti 813.

Sancitæ in Comitiis Imperii generalibus Acquisgrani Anno Domini DCCCXIII.

Ut litem habentes ſive petitor ſive poſſeſſor ſi antiſtitum judicium elegerint, ad eos dirigantur.

Volumus atque præcipimus, ut omnes ditioni noſtræ Deo auxiliante ſubjecti tam Romani, quam Franci, Alamani, Bajovarii, Saxones, Turingii, Freſones, Galli, Burgundiones, Brittones, Langobardi, Waſcones, Beneventani, Gothi, Hiſpani, cæterique nobis ſubjecti omnes: licet quocumque videantur legis vinculo conſtricti vel conſuetudinario more connexi, hanc ſententiam quam ex ſexto decimo Theodoſii Imperatoris libro, capitulo videlicet XI. ad interrogata Ablavii ducis illi & omnibus reſcriptam ſumpſimus, & inter noſtra capitula pro lege tenendam conſultu omnium fidelium noſtrorum tam clericorum quam & laicorum poſuimus, lege cunctis perpetua tenendam, id eſt. *Quicunq; litem habens ſive poſſeſſor, ſive petitor fuerit, vel in initio litis, vel decurſis temporum curriculis, ſive cum negotium peroratur, ſive cum jam cœperit promi ſententia, ſi judicium legerit ſacroſanctæ legis antiſtitis, illico ſine aliqua dubitatione, etiamſi alia pars refragatur, ad Epiſcoporum judicium cum ſermone litigantium dirigatur. Multa enim quæ in judicio captioſa præſcriptionis vincula promi non patiuntur, inveſtigat & promit ſacroſanctæ religionis auctoritas. Omnes itaq; cauſæ quæ vel prætorio jure vel civili tractantur, Epiſcoporum ſententiis terminatæ perpetuo ſtabilitatis jure firmentur. Nec liceat ulterius retractari negotium, quod Epiſcoporum ſententiis deciderit. Teſtimonium etiam ab uno licet Epiſcopo perhibitum, omnes judices indubitanter accipiant. Nec alius audiatur, cum teſtimonium Epiſcopi à qualibet parte fuerit repromiſſum. Illud eſt enim veritatis auctoritate firmatum, illud incorruptum, quod à ſacroſancto homine conſcientia mentis inlibata protulerit. Hoc nos edicto ſalubri aliquando cenſuimus: hoc perpetua lege firmamus, malitioſa litium ſemina comprimentes, ut miſeri homines longis ac pene perpetuis actionum laqueis implicati ab improbis petitionibus vel à cupiditate perpera maturo fine diſcedant. Quicquid itaq; de ſententiis Epiſcoporum clementia noſtra cenſuerat, etiam hac ſumus lege complexi gravitatem tuam & cæteros pro utilitate omnium in perpetuum obſervare conveniet.*

Ut ea inlibata ſerventur, quæ patrum auctoritas catholicorum lege inſtituit.

Ea quæ circa catholicam legem vel olim ordinavit antiquitas, vel parentum noſtrorum auctoritas religioſa conſtituit, vel noſtra ſerenitas roboravit, novella ſuperſtitione ſubmota integra & inviolata cuſtodiri præcipimus.

Ut privilegia, quæ propter religionem inſtituta ſunt, nulla interminatione nova mutilentur.

Non novum aliquid præſenti ſanctione præcipimus, ſed illa, quæ olim videntur indulta, firmamus. Privilegia igitur quæ olim reverentia religionis obtinuit, mutilari ſub pœnæ etiam interminatione prohibemus. Ita quoq; ut qui Eccleſiæ obtemperant, his quibus Eccleſia beneficiis perfruantur.

CAROLI MAGNI
IMPERATORIS AUGUSTI
CAPITULARIA,

In diverſis Imperii Comitiis generalibus ſtatuta, quibus nec loca nec tempora, ubi & quando habita fuerint, ſunt adſcripta: ſumpta ex Collectione Capitularium Lotharii I. Imperatoris.

CAPITULARE.

CAP. I.

De armis ad placitum non portandis.

UT nullus ad mallum, vel ad placitum infra patriam arma portet, id eſt, ſcutum & lanceam.

CAP. II.

De latronibus.

Quicunque poſt miſſam S. Johannis latroni manſionem dederit, ſi Francus eſt, eum 12. ſimilibus Francis juret, quod ipſe latronem eum fuiſſe non ſciſſet, licet pater ejus ſit, aut frater, vel propinquus. Si hoc jurare non potuerit, & ab alio convictus fuerir, quod latronem in hoſpitio ſuſcepiſſet, quaſi latro & infidelis judicetur, quia latro & infidelis eſt noſter & Regno noſtro Francorum: & qui illum ſuſcepit, ſimilis eſt illi. Si antem audivit, quod latro fuiſſet, & tamen non ſcit pro firmiter, aur juret ſolus, quod nunquam eum audiſſet nec per veritatem nec per mendacium latronem, aut ſit paratus, ſi ille de latrocinio poſtea convictus fuerit, ut ſimiliter damnetur.

CAP. III.

De animalibus vel aliis rebus à quibus emuntur.

Ut nullus comparet caballum, bovem, & jumentum, vel alia, niſi illum hominem cognoſcat, qui ei vendidit, aut de quo pago eſt, vel ubi manet, aut quis ejus ſenior.

CAP. IV.

De adventiciis.

De adventiciis autem, cum Miſſi noſtri ad placitum venerint, habeant ſcriptum, quanti adventicii ſint in illorum miſſatico, & de quo pago ſint, & nomina eorum, & qui ſint eorum ſeniores.

CAP. V.

De fugitivis & adventiciis.

Similes dreximus Miſſos in Aquitaniam, & in Langobardiam, ut omnes fugitivos & adventicios ad noſtrum placitum adducant.

CAP. VI.

De capitulorum publicatione.

Quicunqne iſta Capitula habet, ad alios Miſſos transmittar, qui non habent, ut nulla excuſatio de ignorantia fiat. Et hoc Miſſi noſtri anre nativitatem Domini cognitum faciant.

CAPITULA ECCLESIASTICA.

CAP. 1. Ut per ſingulos annos Synodus bis fiat.

2. Qualis ad ſacerdotium, vel ſacros ordines, ſecundum quod in Canone legimus, venire non poteſt.

3. Ut nequaquam inter duos Metropolitanos provincia dividantur.

4. Ne in una civitate duo ſint Epiſcopi, & de Vicariis Epiſcoporum.

5. Quod non oportet ordinationes Epiſcoporum diu differre.

6. De lectionibus, ut in eccleſia diſtinctè legantur.

7. De cantu, ut ſecundum ordinem & morem Romanæ eccleſiæ fiat.

8. De notariis, ut unusquisqne Epiſcopus & Abbas & ſinguli comites ſuum notarium habeant.

9. De cæteris diſciplinis eccleſiæ, ut ſecundum canones & regulas fiant.

10. De compoto, ut partes diſcant omnes.

11. De medicinali arte, ut infanres hanc diſcere mittantur.

12. De Eccleſiis ſine honore manentibus absq; officiis & luminariis: & de his qui decimas ſumunt, & de eccleſiis non curant: & de altariis, ut non ſuperflua ſint in Eccleſiis.

13. De laicis noviter converſis, ne antequam ſuam legem pleniter vivendo diſcant, ad alia, negotia mittantur.

14. De relinquentibus ſeculum, ut unum è duobus eligant, aut pleniter ſecundum canonicam, aut ſecundum ſecularem inſtitutionem vivere debeant.

15. De eccleſiis,ſeu ſanctis noviter inventis ſine auctoritate,niſi Epiſcopo probante, mioime veoerentur,ſalva etiam de hoc,& de omnibus eccleſiis canonica auctoritate.

16. De ordinatis Epiſcopis, nec receptis.

17. Quod non oporteat abſulute quoslibet ordinare.

18. De ſervo,ſi neſciente domino ſuo fuerit ordinatus.

19. Quod non liceat clericum in duabus civitatibus miniſtrare, nec abbatibus plurima monaſteria aut cellas habere.

20. De peregrinis Epiſcopis,& clericis.

21. De literis peregrinorum,& clericis ſine literis ambulantibus.

22. Qualis vel pro qualibus culpis quisque ſecundum canonicam inſtitutionem degradetur de officio ſacerdotali.

23. De expulſo ab eccleſia & excommunicato, vel damnato ab officio ſuo.

24. De ordine Eccleſiaſtico,& officio Miſſæ.

25. De reliquiis ſanctorum,& oratoriis villaribus.

26. De altari non conſecrando niſi lapideo.

27. De confirmatione cum chriſmate.

28. De baptiſmo.

29. De paſcha,& die dominico,& de reliquis feſtivitatibus.

30. De jejunio,& de quadrageſima,vel lætaniis.

31. Ut feſtivitates præclaræ non niſi in civitatibus,aut in vicis publicis teneantur.

32. De hoc officio.

33. De Eccleſiis emendandis,ut ubi in uno loco plures ſunt,quam neceſſe eſt,deſtruantur quæ neceſſariæ non ſunt,& aliæ conſtruantur.

34. De Eccleſiis non bene conſtructis.

35. De judicio pœnitentiæ,ad interrogandum reliquimus per quem pœnitentialem, vel qualiter judicentur pœnitentes: & de inceſtibus,quibus liceat injungere,quibus non.

36. De eleemoſyna mittenda in Hieruſalem propter Eccleſias Dei reſtaurandas proximo natali Domini.

37. Ut nullus homo malignis conſentiat,ſed magis in quantum poteſt reſiſtat,ut pauperes,orphani,& viduæ,& Eccleſiæ Dei pacem habeant.

38. De concordia fidelium noſtrorum.

39. Ut omnes fideles communicent,& ad Miſſas perſtent io Synodali deprecatione. *al. text.*& ad miſſas per expectent finalem deprecationem.

40. Canon S. Sylveſtri.

Fecit hos gradus in gremio Synodi,ut non Presbyter adverſus Epiſcopum,non Diaconus adverſus Presbyterum,non Subdiaconus adverſus Subdiaconum,non Acolythus adverſus Subdiaconum,non Exorciſta adverſus Acolythum,non Lector adverſus Exorciſtam, nec Oſtianus adverſus Lectorem det accuſationem aliquam. Et non damnabitur Præſul ſine 72. teſtibus: neque Præſul ſummus à quoquam judicabitur, quoniam ſcriptum eſt: *Non eſt diſcipulus ſuper magiſtrum.* Presbyter autem, niſi in 44. teſtimoniis non damnabitur. Diaconus autem in cardine conſtitutus Urbis Romæ niſi 37. teſtibus non damnabitur. Subdiaconus,Acolythus,Exorciſta,Lector,niſi,ſicut ſcriptum eſt in 7. teſtimoniis filios,* habentibus & oxorem,& omnino Chriſtum * prædicantibus. Sic datur myſtica veritas.

Exempl. Amerbachii, habentes, prædicantes. Imo ex Capitulis in Conventu Miſſorum à Carolo ſtatutis.

CONSTITVTIO AD MISSOS DIRECTA EX CAPITULARI.

Vt judices ſive fiſcales freda non exigant, priusquam facinus componatur.

HOc quoq; jubemus, ut Judices nominati ſive Fiſcales de quacumquelibet cauſa freda non exigant,priusquam facinus componatur: Si quis autem per cupiditatem iſta transgreſſus fuerit, legibus componatur: fredum autem non illi judici tribuat, cui culpam commiſit,ſed illi,qui ſolutionem recipit,tertiam partem coram teſtibus fiſco tribuat, ut pax perpetua ſtabilis permaneat.

CAPITVLARE.

CAP. I. *De cauſis admonendis.*

CAP. II. *De eccleſiis emendandis.*

De eccleſiis emendandis, & ubi in uno loco plures ſunt, quam oeceſſe ſit, ut deſtruantur, quæ neceſſariæ non ſunt,& aliæ conſtruantur.

CAP. III. *De Presbyterorum ordinatione & excommunicatione.*

Ut Presbyteri non ordinentur, priusquam examinentur: & excommunicatio paſſim & ſine cauſa non fiat.

CAP. IV. *De ſcabinis,advocatis & notariis ordinandis.*

Ut Miſſi noſtri ſcabinos,advocatos,ootarios per ſingula loca eligant,& eorum nomina, quando reverſi fuerint,ſecum ſcripta deferant.

CAP. V.

CAP. V.

De illis qui legem ſervare contemnunt.

De his, qui legem ſervare contempſerint, ut per fidejuſſores ad præſentiam Regis deducantur.

CAP. VI.

De haribannatoris conjecto.

Ut illi, qui haribannum ſolvere debent, conjectum faciant ad haribannatorem.

CAP. VII. *De fugitivis & peregrinis.*

De fugitivis & peregrinis, ut diſtringantur, ut ſcire poſſimus, qui ſint, aut unde venerint.

CAP. VIII. *De baugis & bruniis.*

Ut baugæ, & bruniæ non dentur negociatoribus.

CAP. IX. *De menſuris.*

De menſuris, ut ſecundum juſſionem noſtram æquales fiant.

CAP. X. *De veſtitura Pipini.*

Ut non mittantur teſtimonia ſuper veſtitura Domini Pipini Regis.

CAP. XI. *De colonis & fiſcalinis.*

Ut nec colonus, nec fiſcalinus poſſint alicubi traditiones facere.

CAP. XII.

De homine ad judicium mittendo.

Ut nullus præſumat hominem ad judicium mittere, niſi judicatum fuerit.

CAP. XIII. *De converſione liberi hominis.*

Ut liber homo, qui in monaſterio regulari comam depoſuerit, & res ſuas ibidem delegaverit, promiſſione facta, ſecundum Regulam firmiter teneat.

CAP. XIV.

De debitis Regalibus qualiter ſolvi debeant.

Ut omnia debita, quæ ad partem Regis ſolvi debent, ſolidis 12. denariorum ſolvant, excepta freda, quæ in Lege Salica conſcripta eſt. Illa iisdem ſolidis, quibus cæteræ compoſitiones ſolvi debent, componatur.

CAP. XV. *De Wadio.*

Ut omnia, quæ wadiari debent, juxta quod in lege continetur, pleniter ſecundum ipſam legem rewadiata fiant, & poſtmodum vel Dominus Rex, vel ille, cujus cauſa eſt, juxta quod ei placuerit, miſericordiam faciat.

CAP. XVI.

De his qui ad placitum non comparuerunt.

De Epiſcopis, Abbatibus, Comitibus, qui ad placitum noſtrum non venerunt.

CAP. XVII.

De cauſa ebrii hominis, & de ejus teſtimonio, & de placito Comitis.

Ut nullus ebrius ſuam cauſam in mallo poſſit conquirere, nec teſtimonium dicere, nec placitum Comes habeat, niſi jejunus.

CAP. XVIII. *De non cogendo bibere.*

Ut nullus præſumat alium cogere ad bibendum, niſi quod ei neceſſe fuerit.

CAP. XIX.

De Miſſis Dominicis, vel cæteris hominibus diſcurrentibus.

De Miſſis noſtris diſcurrentibus, vel cæteris hominibus propter utilitatem noſtram iter agentibus, ut nullus manſionem contradicere præſumat.

CAP. XX.

De canibus in dextro armo tonſis.

De canibus, qui in dextro armo tonſi ſunt, ut homo, qui eum habuerit, cum ipſo cane in præſentiam Regis veniat.

CAP. XXI.

De capitulis, quæ in Legem noviter addita ſunt.

Ut populus interrogetur de Capitulis, quæ in Lege noviter addita ſunt, & poſtquam omnes conſenſerint, ſubſcriptiones & manufirmationes ſuas in ipſis Capitulis faciant.

CAP. XXII.

De illis, qui ad placitum banniri debent.

Ut nullus ad placitum banniatur, niſi qui cauſam ſuam quærit, aut ſi alter ei quærere debet: exceptis Scabiniis VII. qui ad omnia placita præeſſe debent.

CAP. XXIII. *De generali placito habendo.*

Si aliter res fortuito non præoccupaverint, 8. Kal. Jul. id eſt, in miſſa S. Johannis Baptiſtæ, ad Mogontiam, ſive ad Cabillionem, generalem placitum nunciatores habere volumus.

CAP. XXIV. *Ex Lege Ripuarenſe.*

1. Si ingenuus ingenuum ictu percuſſerit, 15. ſolidis culpabilis judicetur.
2. Homo Regius, i. fiſcalinus, & Eccleſiaſticus, vel laicus interfectus, c. ſolidis componatur.

3. Ho-

3. Homo ingenuus, qui multam quamlibet ſolvere non potuerit, & fidejoſſores non habuerit, licet ei ſemetipſum in Wadium ei, cui debitor eſt, mittere, usque dum multam, quam debuit, perſolvet.

4. In eodem Cap. Cleſoniſte aut DC. ſolid. componat, aut cum 12. juret, aut, ſi ille, qui cauſam quærit, 12. hominum ſacramentum recipere noluerit, aut cruce, aut ſcuto, & fuſte contra eum decertet.

CAP. XXV.

De ſervo, qui damnum quodlibet perpetrat.

Nemini liceat ſervum ſuum propter damnum ab illo cuilibet illatum dimittere, ſed juxta qualitatem damni dominus pro illo reſpondeat, vel eum in compoſitione, aut ad pœnam petitoris offeret. Si autem ſervus, perpetrato ſcelere, fugerit, ita ut à domino penitus inveniri non poſſit, ſacramento ſe dominus etiam excuſare ſtudeat, quod hoc nec ſuæ voluntatis nec conſcientiæ fuiſſet, quod ſervus ei tale facinus commiſit.

CAP. XXVI. . . . . . .

CAP. XXIX.

De mannitione ſecundum legem ad mallum.

Si quis ad mallum legibus mannitus fuerit, & non venerit, ſi eum ſunnis non detinuerit, 15. ſol. culp. jud. Sic ad ſecundum & tertium. Si autem ad quartum venire contempſerit, poſſeſſio ejus in bannum mittatur, donec veniat, & de re, de qua interpellatus fuerit, juſticiam faciat. Si infra annum non venerit, de rebus ejus, quæ in banno miſſæ ſunt, Rex interrogetur, & quidquid inde judicaverit, fiat. Prima mannitio ſuper noctes 7. Secunda ſuper noctes 15. Tertia ſuper noctes 21. Quarta ſuper noctes 42. fiat. Similiter & de beneficio hominis, ſi forte res proprias non habuerit, mittatur in bannum, uſq; Rex interrogetur.

CAP. XXX. . . . . . .

CAP. XXXIV. *De auctore rei.*

Si auctor venerit, & rem iotertiatam recipere renuerit, campo vel cruce contendaot.

CAP. XXXV.

De eo qui filios non habuerit, & in eorum loco alium ſibi heredem facere voluerit.

Qui filios non habuerit, & alium quemlibet heredem ſibi facere voluerit, coram Rege, vel coram Comite, & Scabinis, vel Miſſis dominicis, qui tum ad juſticias faciendas in provincia fueriot ordinari, traditionem faciat.

CAP. XXXVI.

De denarialibus qualiter poſſint hereditare.

Homo denarialis non antea hereditare in ſua agnatione poterit, quam usque ad tertiam generationem perveniat.

CAP. XXXVII.

Homo cartularius ſimiliter.

CAP. XXXVIII.

Ut omne ſacramentum in Eccleſia juretur.

Omne ſacramentum in Eccleſia, aut ſupra reliquias juretur: & quod in Eccleſia jurandum eſt, vel cum VI. electis, vel ſi 12. eſſe debent, quales potuerit invenire: *Sic illum Deus, & illi Sancti, quorum iſta reliquia ſunt, ut veritatem dicat.*

CAP. XXXI. *De re intertiata furto amiſſa.*

Si res intertiata furto ablata fuerit, liceat ei, ſuper quem res intertiata fuerit, per ſacramentum ſe excuſare de furto, quod nec ſuæ voluntatis, aut conſcientiæ fuiſſet, quod ablatum eſt, aut aliud tantum ſine damno reſtituat.

CAP. XL.

De homine, qui comprehendit ſervum, juſſit eum occidere dominos ſuos duos infantes: unum, qui habuit 9. annos; alium, qui habuit XI. ad extremum illum ſervum, poſtquam dominos ſuos illos pueros occidit, in foveam quandam projecit: & judicatum eſt: ut illum, qui novem annos habuit, Wereguildo componat: alium vero, qui XI. annos habuit, dupliciter: ſervum quem mordricum, tripliciter: & bannum noſtrum ad omnia.

CAPITULA ECCLESIASTICA.

CAP. I. *Infra Eccleſiam de lectionibus.* . . . . . .

CAP. XI. *De ſervis propriis vel ancillis.*

De ſervis propriis vel ancillis, ut non amplius tondeantur, vel velentur, niſi ſecundum menſuram, ot & ibi ſatisfiat, & villæ non ſint deſolatæ.

CAP. XII. *De congregationibus.*

De congregationibus ſuperfluis, ut nullatenus fiant, ſed tantos congreget, quantis conſilium dare poteſt.

CAP. XIII. *De pulſantibus.*

De illis, qui non fiunt ſecundum Regulam pulſari, ut deinceps emendentur, & pulſentur ſecundum Regulam.

CAP.

CAP. XIV.

De infantulis puellis, quando velentur.

Ut infantulæ ætatis puellæ non velentur ante, quam illæ eligere ſciant, quid velint, & pulſentur ſalva Canonica autoritate.

CAP. XV.

De Præpoſitis monachorum.

Ut laici non ſint Præpoſiti Monachorum infra monaſteria. Neç Archidiaconi ſint laici.

CAP. XVI.

De inceſtuoſis.

Ut inceſtuoſi canonice examinentur, & nec propter alicujus amicitiam quidam relaxentur, quidam vero conſtringantur.

CAPITVLARE.

CAP. I.

De pace conſervanda.

Hoc factum eſt à Carolo jam Imperatore, ut patet ex c. 4. & c. 22.

DE pace, ut omnes, qui per aliqua ſcelera ei rebelles ſunt, conſtringantur ad omnes generaliter.

CAP. II.

De juſticiis generalibus.

De juſticiis eccleſiarum Dei, viduarum, orphanorum, pupillorum, & in publicis judiciis non deſpiciantur clamantes, ſed diligenter audiantur.

CAP. III.

De juſticiis Regalibus.

De juſticiis Regalibus, ut pleniter fiant inquiſitæ.

CAP. IV.

De fame, clade & peſtilentia, ſi evenerit.

De hoç, ſi famis evenit, clades, aut inæqualitas aeris, vel aliam qualiscunq; tribulatio, non expectetur Edictum noſtrum, ſed ſtatim deprecetur Dei miſericordia. Et in præſenti anno de famis inopia, ut ſuos quisque adjuvet, prout poteſt, & ſuam annonam non nimis care vendat, & ne foris Imperium noſtrum vendatur aliquid alimoniæ.

CAP. V.

De armis non portandis.

* De armis infra patriam non portandis, i. ſcutis, & lanceis, & loricis. Si faidoſus quis ſit, diſcutiatur tunc, qui de duobus contrarius ſit, ut pacati fiant, & diſtringantur ad pacem, etiam ſi noluerint. Et ſi aliter ſe pacificare nolunt adducantur in noſtram præſentiam. Et ſi aliquis poſt pacificationem alterum occiderit, componat illum, & manum, quam perjuravit, perdat, & inſuper bannum Dominicum ſolvat.

CAP. VI.

De armatura in hoſtem habenda.

De armatura in exercitu, ſicut antea in alio Capitulari commendavimus, ita ſervetur: & inſuper omnis homo de duodecim manſis bruniam habeat. Qui vero bruniam habens eam ſecum non tulerit, omne beneficium cum brunia perdat.

CAP. VII.

De negociatoribus quoadusq; procedant.

De negotiatoribus, qui partibus Sclavorum & Avarorum pergunt quousque procedere cum ſuis negociis debeant, id eſt, partibus Saxoniæ usque ad Bardenwich, ibi prævideat Heretus; & ad Skesba, ubi Madalgaidus prævideat; ad Alveſtat, & ad Erpfesfurt item, Miam prævideat; ad Foranheim, & ad Brenberg, & ad Raginiſpurg, Audulfus; ad Magadeburg prævideat Hatto; & ad Lauriacum Weinberi. Et ut arma & brunias non ducant ad venundandum. Quod ſi inventi fuerint portantes, omnis ſubſtantia eorum auferatur ab eis: dimidia quidem pars partibus Palatii, alia vero dimidia inter jam dictos Miſſos & inventorem dividatur.

CAP. VIII.

De clamatoribus vel cauſidicis.

De clamatoribus vel cauſidicis, qui nec judicium Scabinorum acquieſcere, nec blaſphemare volunt, antiqua conſuetudo ſervetur, id eſt, ut in cuſtodia recludantur, donec unum è duobus faciant. Et ſi ad Palatium pro hac re clamaverint, & literas detulerint, non quidem eis credatur, nec tamen in carcere ponantur, ſed cum cuſtodia & cum ipſis literis pariter ad Palatium noſtrum remittantur, ut ibi diſcutiantur ſicut dignum eſt.

CAP. IX.

De juramento.

Ut nulli alteri per ſacramentum fidelitas promittatur, niſi nobis, & unicuique Seniori proprio, ad

prio, ad noſtram utilitatem & ſui Senioris, exceptis his ſacramentis, quæ juſte ſecundum legem alteri ab altero debentur.

CAP. X. *De conſpirationibus.*

Quicunque conſpirationem facere præſumpſerint, & ſacramento quamcunque conſpirationem firmaverint, ut triplici ratione judicentur. Primo, ut ubicunque aliquod malum pro hoc perpetratum fuerit, auctores facti, interficiantur: * adjutores vero eorum, ſinguli alter ab altero flagellentur, & nares ſibi invicem præcidant. Ubi vero nihil mali perpetratum eſt, ſimiliter quidem inter ſe flagellentur, & capillos ſibi viciſſim detondeant. Si vero per dextras aliqua conſpiratio firmata fuerit, ſi liberi ſunt aut jurent cum idoneis juratoribus hoc pro malo non feciſſe, aut, ſi facere non potuerint, ſuam legem componant: ſi vero ſervi ſunt, flagellentur. Et ut de cætero in Regno noſtro nulla hujusmodi conſpiratio fiat, nec per ſacramentum, nec ſine ſacramento, ſevere præcipimus.

* al. adjuratores.

CAP. XI.

De perjuriis, & teſtibus.

De perjuriis, ut caveantur, & non admittantur teſtes ad juramentum antequam diſcutiantur. Et ſi aliter diſcuri non poſſint, ſeparentur ab invicem, & ſingulariter inquirantur. Et non ſoli accuſatori liceat teſtes eligere, abſente ſuo cauſatore: & omnino nullus, niſi jejunus, ad juramentum vel ad teſtimonium admittatur. Si vero aliquis reputatur, dicat ille, qui eum refutat, & probat, quare illum recipere nolit. Et de ipſo pago, non de altero, teſtes eligantur, niſi forte extra Comitatum longius cauſa ſit inquirenda. Et ſi quis convictus fuerit perjurus, perdat manum, aut redimat.

CAP. XII.

De advocatis, vicedominis, vicariis & centenariis.

De advocatis item, ut pravi Advocati, Vicedomini, Vicarii & Centenarii tollantur, & tales eligantur, quales & ſciant & velint juſte cauſas diſcernere & terminare. Et ſi comes pravus inventus fuerit, nobis nuncietur.

CAP. XIII. *De theloneis.*

Placet nobis, ut antiqua & juſta thelonea à negociatoribus exigantur tam de pontibus, quam de navigiis, ſeu mercatis. Nova vero, ſeu injuſta, ubi vel funes tenduntur, vel cum navibus ſub pontibus tranſitur ſeu his ſimilia, in quibus nullum adjutorium iterantibus præſtatur, ut non exigantur. Similiter etiam nec de his, qui ſine negociandi cauſa ſubſtantiam ſuam de una domo ad aliam aut ad Palatium, aut in exercitum ducunt.

2. Si quid vero fuerit, unde dubitetur, ad proximum placitum noſtrum, quod cum ipſis Miſſis habituri ſumus, interrogetur.

CAP. XIV. *De fugitivis.*

De fugitivis, ſeu & laicis, etiam fæminis, ſicut jam in alio Capitulari præcipimus, ita ſervetur.

CAP. XV.

De liberis hominibus ad ſervitium Dei tradentibus.

De liberis hominibus, qui ad ſervitium Dei ſe tradere volunt, ut prius non faciant hoc, quam à nobis licentiam poſtulent. hoc ideo, quia audivimus aliquos ex illis non tam cauſa devotionis, hoc feciſſe quam exercitus, ſeu alias functiones Regales fugiendo. Quosdam vero cupiditatis cauſa ab his qui res illorum concupiſcunt, circumventos audivimus: & hoc ideo fieri prohibemus.

CAP. XVI. *De oppreſſione pauperum.*

De oppreſſione pauperum liberorum hominum, ut non fiant à potentioribus per aliquod malum ingenium, contra juſtitiam oppreſſi, ita ut coacti res eorum vendant aut tradant. Ideo hæc & ſupra & hic de liberis hominibus diximus, ne forte parentes eorum contra juſticiam faciant exhereditare, & Regale obſequium minuatur, & ipſi heredes propter indigentiam mendici, vel latrones, ſeu malefactores efficiantur. Et ut ſæpius non fiant manniri ad placitum, niſi ſicut & in alio Capitulari præcepimus, omnimodo ita ſervetur.

CAP. XVII.

De eccleſiis ſeu Sanctis novis.

De Eccleſiis ſeu Sanctis noviter ſine auctoritate inventis niſi Epiſcopo probante, minime venerentur, ſalvo etiam de hoc, & de omnibus eccleſiis, Canonica auctoritate.

CAP. XVIII. *De falſis monetis.*

De falſis monetis, quæ in multis locis contra juſticiam & contra Edictum fiunt, volumus, ut in nullo alio loco moneta ſit, niſi in Palatio noſtro: niſi forte iterum à nobis aliter fuerit ordinatum.

2. Illi tamen denarii, qui modo monetati ſunt ſi penſantes & meri fuerint, habeantur.

CAP. XIX. *De haribanno.*

De haribanno volumus, ut Miſſi noſtri hoc anno fideliter exactare debeant absque ullius perſonæ gratia, blanditiis ſeu terrore, ſecundum juſſionem noſtram: id eſt, ut de homine habente libras VI. in auro, argento, bruneis, æramento, pannis integris, caballis, bobus, vaccis, vel alio peculio, ita ut uxores vel infantes non fiant deſpoliati pro hac re, ſed de eorum veſtimentis accipiant legitimum haribannum id eſt libras III. Qui vero non habuerit amplius in ſupraſcripto precio valente niſi libras II. ſolidi XXX. ab eo exigantur, id eſt, libra una & dimidia. Qui vero non habuerit niſi duas libras, ſolidos X. exſolvat. Si vero unam habuerit, ſolidos V. ita ut iterum ſe valeat præparare ad Dei ſervitium, &

ad noſtram utilitatem. Et noſtri Miſſi caveant, & diligenter inquirant, ne per aliquod malum ingenium ſubtrahant noſtram juſticiam alteri tradendo aut commendando.

CAP. XX. *De cenſu Regali.*

Cenſus Regalis, undecumque legitime exiebat, volumus ut inde perſolvatur ſive de propria perſona hominis, ſive de rebus.

CAP. XXI. *De latronibus.*

De latronibus, ſicut jam in alio Capitulari commendavimus, ita maneat.

CAP. XXII.

De liberis hominibus uxores fiſcalinas habentibus.

De liberis hominibus, qui uxores fiſcalinas Regias, & feminis liberis, quæ homines ſimiliter fiſcalinos Regios accipiunt, ut nec de hereditate parentum, vel de cauſa ſua quærenda, nec de teſtimonio pro hac re abjiciantur, ſed talis etiam nobis in hac cauſa honor ſervetur, qualis & anteceſſoribus noſtris Regibus vel Imperatoribus ſervatus eſſe cognoſcitur.

CAP. XXIII. *De decimis.*

Sequentia Capitula ſtatuta ſunt in Senatu Eccleſiaſtico.

Ut decimæ populi dividantur in quatuor partes, id eſt, una pars Epiſcopo, alia Clericis, tertia pauperibus, quarta Eccleſiæ in fabricis applicetur, ſicut in Decreto Gelaſii Papæ continetur.

CAP. XXIV.

De viduis, pupillis, cæcis & claudis tutandis.

Ut viduis, & pupillis, orphanis, cæcis, & claudis tuitionem atque adminiculum impertiamus juxta poſſibilitatem noſtram vel vires, ſicut in præcepto Domini Regis continetur.

CAP. XXV. *De ſortilegiis & maleficiis.*

De incantationibus, auguriis vel divinationibus, & de his, qui tempeſtates, vel alia maleficia faciunt, placuit ſancto Concilio, ut, ubicunque deprehenſi fuerint, videat Archipresbyter diœceſis illius ut diligentiſſime examinatione conſtringantur, ſi forte confiteantur malorum, quæ geſſerunt. Sed tali moderatione fiat eadem diſtrictio, ne vitam perdant, ſed ut ſalventur in carcere afflicti, uſque dum Deo inſpirante ſpondeant emendationem peccatorum, & ut nullatenus per aliqua præmia à Comitibus vel Centenariis abſque diſtricta examinatione remittantur. Et hoc ſi fecerint, Archipresbyteri, dum hoc cognoverint, nequaquam Epiſcopis celare audeant, & ab Epiſcopis, ut dignum eſt, pro hoc corripiantur.

CAPITULARE.

CAP. I.

De Ordinatione Eccleſiaſtica, & reſtauratione Eccleſiarum.

De ordinatione Eccleſiaſtica, & reſtauratione Eccleſiarum Dei, omnes generaliter habeant bonam providentiam.

CAP. II. *De pace tenenda.*

Ut pacem & concordiam habeant ad invicem fideles noſtri.

CAP. III. *De marca ſinium.*

Quomodo marca noſtra ſit ordinata, & quæ per ſe fecerunt conſiniales noſtri ſpecialiter iſtis præteritis annis.

CAP. IV. *De placito condicto.*

De placito condicto ad marcam neceſſe eſt, ut omnimodis ex omni parte, ſicut ordinatum fuerit, unusquisque conveniat.

CAP. V. *De fugitivis.*

De illis hominibus non recipiendis à Marchionibus noſtris, qui Seniores ſuos fugiunt, pro damnaque eis facta habent.

CAP. VI. *De pravis judicibus.*

De pravis Judicibus, Advocatis, Vicedominis, Vicariis, Centenariis, vel reliquis actoribus malevolis non habendis.

CAP. VII.

De liberorum hominum poſſibilitate.

De liberorum hominum poſſibilitate, ut juxta qualitatem proprietatis exercitare debeant.

CAP. VIII.

De non permittendo hominibus malefacere.

Ut nullus conſentiat ſuis hominibus ad malefaciendum infra patriam, de eo quod dicunt ſe non poſſe habere homines ad marcam defendendam, ſi eos bene diſtringunt.

CAP. IX. *De Vaſſis Regalibus.*

De Vaſſis Regalibus, ut honorem habeant & per ſe, aut ad nos, aut ad filium noſtrum caput teneant.

CAP. X. *De obſidibus.*

De obſidibus, quod bene non cuſtodiunt, & ab eis aufugiunt.

Digitized by Google

CAP. XI.

De oppreſſione minus potentium.

DE illis, qui neceſſitatem patiuntur, ut meliorem habeant conſolationem ad eorum juſticiam.

CAP. XII.

De hominibus in placito non banniendis.

UT per placita non fiant banniti homines, excepto, ſi aliqua proclamatio ſuper aliquem venerit, aut certe ſi Scabinus aut Judex non fuerit, & pro hoc condemnati illi pauperiores non fiant.

CAP. XIII. *De haribanno.*

UT haribannum, aut aliquod collectum, pro exercitali cauſa Comites de liberis hominibus recipere, ant inquirere non præſumant, excepto ſi de palatio noſtro aut filii noſtri Miſſus veniat, qui illum haribannum requirat.

PIPINI II. REGIS ROMANORUM

CAPITULARE,

I. De competitionbus.

DE competitionibus, quæ ad placitum noſtrum pertinent, ſi Comes ipſas cauſas commoverit ad requirendum, ille tertiam partem ad ejus recipiat opus, duas vero ad Palatium. Et ſi per ejus negligentiam remanſerit, & Miſſus Dominicus ipſas cauſas requirat, tunc volumus, ut ille Comes illam tertiam partem non habeat, ſed cum integritate ad Palatium perveniat.

II. De homicidiis.

DE advenis & peregrinis, qui in Dei ſervitio vel Romam vel ad alia loca feſtinant ad Sanctorum corpora, ut ſalvi vadant & revertantur ſub noſtra defenſione. Et qui ex ipſis peregrinis auſus fuerit occidere, LX. ſolid. in noſtro Palatio componat: & inſuper ipſa compoſitio fiat de ipſo homicidio, cui legibus leudum ipſum pertinuit. Et hoc damus in mandatis cunctis Epiſcopis & Abbatibus ſeu Actionariis noſtris, ut hæc omnis ſupraſcripta juſtitia de præſenti abſque ulla traditate adimpleta fieri debeat, ut qui in tantos annos juſtitiam habere non potuerit, vel modo per Dei omnipotentis miſericordiam, & præceptum Domini & genitoris noſtri CAROLI, Regis Francorum & Longobardorum, ac Patricii Romanorum, ſimul & per noſtram præceptionem, unusquisque juſtitiam ſuam accipiat.

III. De Invaſionibus.

UT nullus alteri præſumat res ſuas aut alienam cauſam ſine judicio legali tollere aut invadere, Et qui hoc facere præſumpſerit, ad partem noſtram exinde bannum componat.

IV. De inhibitis nuptiis.

DE inceſtis conjunctionibus hoc præcipitur, ut nullus deinceps propinquam, nec quam propinquus habuerit uxorem, ducat in conjugio: & uxoris parentela ita ſit viro, ſicut propria parentela.

V. De Donatione mulieris.

PLacuit nobis etiam, ut ſicut quæque femina poteſtatem habet cum licentia viri ſui res ſuas vendere, ita poteſtatem habeat donare.

VI. De Mancipiis Regis.

DE mancipiis Palatii noſtri & Eccleſiarum noſtrarum, volumus mundium recipere, ſed noſtra mancipia habere.

VII. De Ultimis voluntatibus.

SI cujuscunque res in eleemoſynam datæ ſunt, & ipſe homo mortuus fuerit, antequam diſpenſet, tunc Dominicus Miſſus una cum Epiſcopo parrochiæ ipſius conſideret, qualiter pro mercede Domini Regis ipſa eleemoſyna fiat facta, & infra XXX. noctes adimpleta eſſe debeat.

VIII. De filia reſtituta.

DE filia, cujus pater de manu erogatoris, omnes ſervos ſuos juſſit fieri lubertos, contra legem eſſe videtur, inſtituimus ut in tertiam portionem de præfatis rebus iterum introire poſſit.

IX. De Re intertiata.

UT nullus comparet caballum, bovem, jumentum, vel aliam rem, niſi illum hominem cognoſcat, qui ei vendiderit, aut de quo pago eſt, vel ubi manet, & quis eſt ejus Senior.

X. De Denariali.

HOmo denarialis, modo ante hæreditatem in ſuam agnationem acquirere poterit, usque in tertiam generationem perveniat.

2. Et homo Cartularius ſimiliter.

XI. De Advocatis.

De Advocatis Sacerdotum, volumus ut pro Eccleſiaſtico honore, & pro illorum reverentia, Advocatos habeant.

XII. Quibus tutores dandi ſunt.

Ut viduæ & orphani tutores habeant, juxta illorum leges, qui illos defendant & adjuvent, ut per malorum hominum oppreſſionem juſticias ſuas non perdant. Et ſi actor illorum aliquis eſſe noluerit, Judex provideat Deum timentem, juſtum hominem, ut lex illorum eſt, qui pro noſtra præceptione illorum cauſam peragere debeat.

XIII. De Armis intra patriam non portandis, vel ad placitum.

Ut nullus ad mallum vel ad placitum infra patriam, arma, id eſt, ſcutum & lanceam portet.

XIV. De Teſtibus.

De univerſali quidem populo, qui ubicunque juſticiam quæſierit, ſuſcipiat tam à Comitibus ſuis, quam à Gaſtaldiis ſeu Sculdahis, vel loci Præpoſitis, juxta ipſorum legem absque tarditate.

2. Et ſi Comites Franci diſtulerint ad juſticiam faciendam, & probatum fuerit, juxta ut eorum fuerit electio, ita pœnæ ſubjaceant, & de illorum honore ita fiat, ſicut eſt conſuetudo Francorum.

3. Et de Longobardis Comitibus, qui ex ipſis neglectum poſuerit ad juſticiam faciendam, ſicut illorum lex eſt, ita componat.

4. Et ſi forſitan attenderit ad gaſindium, vel ad parentem, aut ad amicum ſuum, ſeu ad præmium, & legem non judicaverit, & probatum fuerit, Widrigild ſuum componat, & honorem ſuum amittat, ſicut ipſorum lex eſt.

5. Et ſi Gaſtaldius, aut Sculdahis, vel loci Præpoſitus de qualibet judiciaria, tam ad ſuos pagenſes, quam ad alios, qui juſticiam quæſierint, non fecerit, componat ſicut lex ipſorum eſt.

6. Et ſi forſitan Francus aut Longobardus habens beneficium, juſtitiam facere noluerit, ille Judex, in cujus miniſterio fuerit, contradicat illi beneficium ſuum, interim dum ipſe aut Miſſus ejus juſticiam faciat.

XV. De Juramento.

Ut Judex unusquisque faciat ad Dei judicia per civitates, homines credentes, juxta quantos præviderit, ſeu foras per curtes vel vicos, ubi manent, ut cui ex ipſis hominibus cognitum fuerit homicidia, furta, adulteria, & de illicitis conjunctionibus, ut nemo ex eis eas concelet.

2. Et hoc damus in mandatis, ut ſi quis venerit juſticiam reclamare ſuper quempiam hominem, dicendo de homicidio, furto, aut præda, & ille, ſuper quem dixerit, denegare voluerit, tunc ille, qui reclamat, ſi potuerit, approbet illud. Et ſi forſitan non potuerit approbare, & ipſe, ſuper quem dixerit, negaverit, quod ipſum malum nec ipſe nec homines ipſius perpetraſſent, & poſuerit excuſationem, & dixerit: Nomina mihi meos homines, qui tibi iſtud malum fecerint, ego tibi de illis juſticiam faciam: & ille incognitus, qui reclamat, nomina illorum hominum neſcit, nec approbare poteſt, & ipſi, qui exinde veritatem faciunt, denegare voluerint, & ille, qui reclamat, dixerit: Quia illi homines veritatem ſciverint, tunc ipſe Judex, qui in ipſo loco eſt, faciat jurare homines quilibet fuerint, Franci aut Longobardi, quos ipſe nominative dixerit, ut dicant veritatem. Et ſi credentes homines fuerint, in manu Comitis ſui dextras dent. Et ſi latrocinia, vel furta, aut præda inventa fuerint, emendentur ita, ut eorum lex eſt, cui ipſum malum perpetratum fuerat: tamen Judex de loco unde fuerit, de latronibus & furibus ſtudium ponat, ut ille poſt hic habitans aut veniens in pace vivere valeat.

3. Placuit atque convenit nobis, ut omnes juſtitiæ pleniter factæ eſſe debeant infra Regnum noſtrum, absque ulla dilatatione, tam de Eccleſiis, & Xenodochiis, ſeu pauperibus, & viduis, & orphanis, atque de reliquis hominibus ſecundum juſſionem Domini CAROLI Regis.

XVI. De Judiciis.

Ut in illius Comitis miniſterio, ibidem Miſſi noſtri placitum non teneant, qui in aliquo Miſſatico directus eſt, donec reverſus fuerit.

2. Ut ubicunque Miſſi noſtri aut Epiſcopum aut Comitem, aut Abbatem, vel alium quemlibet quocumq; honore præditum invenerint, qui juſticiam facere noluerit, vel prohibuerit, de ipſius rebus vivant, quandiu juſticiam facere debent.

3. Volumus ut Comites noſtri licentiam habeant, inquiſitionem facere de Vicariis, Centenariis qui magis per cupiditatem quam propter juſticiam faciendam ſæpiſſime placita tenent, & exinde populos nimis affligunt, ſicut in Capitulis Domini Caroli continetur.

4. Ut

4. Ut nullus ad placitum banniatur, niſi qui cauſam ſuam quærit, aut ſi alter exquirere debet, exceptis Scabinis VII. qui ad omnia placita debeant eſſe.

5. De conclamatoribus vel cauſidicis, qui nec ad judicium Scabinorum, acquieſcere, nec blaſphemare volunt, antiqua conſuetudo eis ſervetur, id eſt, in cuſtodiam recludantur, donec unum è duobus faciant, Et ſi ad placitum pro hac re clamaverint, non quidem quod eis credatur, nec tamen in carcere ponantur, ſed cum cuſtodia teneantur, & ipſi cum literis pariter ad placitum noſtrum revertantur, & ibi diſcutiantur, ſicut dignum eſt.

6. De Judicibus, ut inquirantur, ſi nobiles & ſapientes & Deum timentes conſtituti ſunt, & jurent ut juxta ſuorum intelligentiam rectum judicent, & pro muneribus vel humana gratia juſtitiam non pervertant, nec differant: & quod judicaverint, ſua diſtrictione confirmare non diſſimulent. Ubi autem tales non ſunt, à Miſſis noſtris conſtituantur, & idem ſacramentum facere cogantur. Quod ſi viles perſonæ, & minus idoneæ ad hoc conſtitutæ ſunt, ejiciantur.

7. Similiter & Notarii ſint & Legibus eruditi, & bonæ opinionis, & jusjurandum præbeant, ut nullatenus falſitatem vel colludium ſcribant: & qui hoc feciſſe præterito tempore inventus fuerit, præſentialiter damnetur.

XVII. Res diverſorum, ut dirimantur.

De diverſis generibus hominum, qui in Italia commanent, volumus, ut ubicunque culpa contigerit, unde faida creſcere poterit, pro ſatisfactione hominis, contra quem culpaverit, ſecundum legem ipſius, cui negligentiam commiſerit, emendet.

2. De ſtatu ingenuitatis, aut de aliis querelis, unusquisque homo ſecundum ſuam legem ſeipſum defendat.

XVIII. De Perjurio.

Si quis perjurium fecerit, nullam redemptionem ei facere liceat, niſi manum perdat. Et ſi ille, qui prius illud ſacramentum jurat, de illo perjurio probatus fuerit, & aliquis de ſuis juratoribus dixerit: Quod neſciens ſe ibidem perjuraſſet; aut hoc apud judicium Dei approbet factum eſſe, aut ſimiliter manum perdat, de cujus cauſa perjurium fecerit, ſicut lex loci illius, ubi perjurium factum eſt, à longo tempore fuerit, de eorum precio emendare ſtudeat.

2. Ut qui ſe perjuraverit, aut infamis erit, poſtquam pœnitentiam accepit, inculpabilis eſſe videatur.

XIX. De Eccleſiis.

Ut Eccleſiæ baptismales, ſeu oracula, qui eas à longo tempore reſtauraverint, mox iterum reſtaurent, & tam Curtis Regia quam Longobardi tales ibi habeant dominationes, qualis illorum à longo tempore fuerit conſuetudo.

2. Ut Pontifex unusquisque ordinet & diſponat Eccleſiam ſuam canonico ordine, & Sacerdotes ſuos vel Clericos diſtringat Canonico ordine vivere.

3. Et ſi quis Pontifex Clericos ſuos Canonico ordine diſtringere noluerit, anathema ſit. Et ſi illi ad ſecularem pertranſierint habitum, quod canones Clericos prohibent facere, Comes, qui in loco ordinatus fuerit, diſtringat illos, in omnibus ad ſuam partem, ſicut alios exercitales.

XX. De Monaſteriis.

Monaſteria virorum & puellarum, tanquam in mundio Palatii eſſe noſcuntur, vel in mundio Epiſcopi ſui, ſeu reliquorum hominum, diſtringat unusquisque, in cujus mundio ſunt, ut regulariter vivant.

XXI. De Xenodochiis.

Similiter in xenodochiis cujuslibet, Fratres in omnibus paſcantur juxta poſſibilitatem illorum locorum.

XXII. De Reſtaurandis Eccleſiis, & aliis.

Ut de reſtauratione Eccleſiæ vel pontis facienda, aut ſtrata reſtauranda, omnia generaliter faciant homines, ſicut antiqua fuit conſuetudo, & non anteponatur immunitas, nec pro hac re ulla occaſio perveniat.

XXIII. De Monachis vagantibus.

Inſtituimus, ut ſicut Dominus Carolus Rex commendavit de illis Monachis, qui de Francia vel de aliis locis venerint, & eorum monaſteria dimiſerint, ut præſentialiter in illis partibus revertantur ad monaſteria, & nemo ex vobis ipſos ſecum detineat.

2. De Presbyteris, qui de aliis locis vel provinciis, veniunt ut nullus eos debeat recipere ſine dimiſſoria Epiſcopi, de cujus parrochia eſt.

3. Placuit nobis de eccleſiis baptismalibus, ut in omnibus ita debeant eſſe ordinatæ & conſervatæ, ut Dominus Carolus Rex commendavit, & in ſuo Capitulari continetur.

XXIV. De Immunitatibus.

Et hoc conſtituimus, ut immunitates, quæ ſunt jam ab Edicto, patrono confirmatæ, ut in omnibus conſervatæ debeant permanere, ſicut juſſio ipſius Domini Caroli Regis eſt.

XXV. De pontibus, & viis publicis.

Conſideravimus, ut viæ, portus, & pontes infra Regnum noſtrum, in omnibus pleniter emendari debeant, per illa loca, ubi jam antea fuit conſuetudo. Nam per alia loca ſuper ipſa flumina nullatenus pontes eſſe debeant.

XXVI. De Viſitationibus.

Stet nobis, ut miſſos noſtros, unum Monachum & alium Capellanum, direxiſſemus infra Regnum noſtrum, providendo & inquirendo per monaſteria virorum ac puellarum, quæ ſub ſancta Regula vivere debent, quomodo eſt eorum habitatio, aut qualiter eſt vita eorum, aut converſatio eorum, & quomodo quodque monaſterium debeat habere, unde vivere poſſint.

2. Ut quicumque xenodochia habent, ſi ita pauperes paſcere voluerint, & conſilium facere, quomodo ab antea fuerit, habeant ipſa xenodochia, & regant ordinabiliter: & ſi hoc facere noluerint, ipſa dimittant, & per talem hominem inantea fiat gubernata cum conſilio Epiſcopi, qualiter Deo & nobis exinde placet.

3. De ecclesiis baptiſmalibus, ut nullatenus laici homines eas tenere debeant, ſed per Sacerdotes fiant, ſicut ordo eſt gubernare: neque illi pagenſes negligentiam habeant de hoc, quod ibidem facere debent: & illi Sacerdotes eas ſic regant, quomodo ordo Canonicus expoſcit.

4. De monaſteriis & xenodochiis, quæ per diverſos Comitatus eſſe videntur, & Regalia ſunt, ut quicunque ea habere voluerint, per beneficium Domini Regis habeant.

XXVII. Quando liceat alterius Clericum accipere vel non.

Ut nemo alterius Clericum ſine commendatieiis aut dimiſſoriis literis recipere præſumat.

2. De Presbyteris, qui de alia provincia venerint, nullus eos debeat recipere ſine dimiſſoria Epiſcopi ſui.

XXVIII. De Iterantibus.

De Epiſcopis & Abbatibus, Comitibus ſeu Vaſſis Dominicis, vel reliquis hominibus, qui ad placitum veniunt, vel inde vadunt, vel ubicunque pergunt per Regnum noſtrum, ut non præſumant ipſi aut homines illorum alicui homini ſuam cauſam tollere, vel ſuum laboratum, in tantum ſi non comparaverit, aut ipſe homo, qui ſua ſpontanea voluntate eis non dederit.

2. Et quando heribanni tempus fuerit, nullus audeat manſionem vetare ad ipſos iterantes, in tantum quod ipſi iterantes injuſte nullas cauſas tollant. Et ſi aliquis hoc præſumpſerit facere, tam Seniores quam Vaſalli noſtri, & ipſe homo ibidem ad eos proclamaverit, tunc volumus, ut præſentialiter ipſe, qui hoc fecerit, hoc, quod ad ipſum hominem tulerit, ſecundum ſuam legem emendet.

3. Et ſi evenerit, quod ei ipſa cauſa ibidem ſecundum legem præſentialiter emendata non fuerit, & ad Palatium exinde proclamatio evenerit, tunc volumus, ut ipſe, qui hoc malum fecerit, contra ipſum hominem, qui proclamaverit, ſecundum ſuam legem emendet, & inſuper ad Palatium noſtrum componat, ex eo quod bannum noſtrum frangere auſus fuerit.

XXIX. De his, qui ſe in poteſtate alterius ſubdiderint, vel res per fraudem alienaverint, vel diviſionem diſtulerint facere.

Stetit nobis de illis hominibus liberis Longobardis, ut licentiam habent ſe commendandi, ubi voluerint, ſicut antea in tempore Longobardorum conſuetudo fuit, in tantum ut ſuo Comiti faciant rationabiliter, quod debent.

2. De bis hominibus, qui res ſuas alienaverint, ubicunque ſuper eas reſident, diſtringat eos Comes per excubias publicas, ſicut lex continet.

3. Placuit nobis, ut liberi homines, qui non propter paupertatem, ſed ob vitandam Reipublicæ utilitatem, fraudulenter ac ingenioſe res ſuas Eccleſiis delegant, denuo ſub cenſu utendas recipiunt, ut quouſque res ipſas poſſident, & hoſtes & reliquas publicas functiones faciant. Quod ſi juſſa facere neglexerint, licentiam eos diſtringendi Comitibus permittimus per ipſas res, non reſiſtente immunitate, ut ſtatus & utilitas Regni hujuſmodi adinventionibus non infirmetur.

4. Volumus, ut ſimul in laicali ordine hæc ſervetur menſura, videlicet ut ſi quis alterius proprietatem, qui hoſtem facere poſſit, emerit, aut quovis modo ad eum pervenerit, eique ad utendum eam dimiſerit.

5. Et ſi negligenter de hoſte fuerit, per ipſas res à Comite diſtringantur, ut quoquo modo publica utilitas non minoretur.

6. Videtur nobis, ut quicunque liber homo ingenioſe in ſervitium alicujus ſe tradiderit is qui eum recipit, hoc quod ille, qui ſe in ſervitium tradidit, in publico per antiquam conſuetudinem facere debuit, adimpleat.

7. De his perſonis, quæ ſuas res ideo ad alienam perſonam delegant, ut ad placitum venire non compellantur, ut mala, qui facta habent, non emendent. Quod ſi apparuerit ideo delegaſſe, ne juſticiam facerent, volumus ut ipſæ res in bannum mittantur, quouſque ille, qui eas habet, auctorem in palatium adducat, & ſic de malefactore juſticiam faciat.

8. Præcipimus ut de his fratribus, qui in noſtris & Romaniæ finibus in patrinam vel matrinam

nam ſuccedunt hereditatem, ſi contigerit, quod unus Eccleſiaſticæ militiæ ſit mancipatus: & idcirco is, qui ſeculariter militare debuerat, ut ſe ad defenſionem Regni ſubtrahat, in noſtris finibus partem ſubſtantiæ in portionem ſuſcipere diſſimulaverit, idcirco ut neq; à Comite diſtringi valeat. Ubicumque enim ſuus Comes eum invenerit, licentiam diſtringendi ei concedimus, ita ut primum fidejuſſorem non invenerit, donec ut ad placitum veniat, & bannum noſtrum perſolvat. Si vero fidejuſſorem non invenerit, tamdiu per Comitem ſub cuſtodia teneatur, quouſq; fidejuſſorem inveniat, & bannum noſtrum perſolvat.

9. De liberis vero hominibus, qui in alienam poteſtatem mobile ſuum transferunt, ut cauſatores eorum pignorare eos non poſſint, placet nobis, ut eorum res infiſcentur, quouſq; venientes ad audiendam juſticiam faciant.

10. Si vero venire contempſerint, ſecundum Capitulare Domini ac genitoris noſtri de rebus eorum agatur. Nam & de rebus eorum habita æſtimatione damnum quæſitori ſarciatur. Qui vero illud mobile recepit, ſi hoc per ſacramentum probare non potuerit, quod propter juſticiam alterius differendam illud mobile non recepiſſet, bannum noſtrum perſolvat.

11. De fratribus namque, qui ſimul in paterna ſeu materna hereditate vivunt, communiter nolentes ſubſtantiam eorum dividere, occaſione, ut unus eorum tantum in hoſtem vadat, volumus ut ſi ſolus eſt, vadat: ſi vero duo, ſimiliter.

12. Si vero tres fuerint, unus remaneat. Si ultra tres numerus excreverit, unus ſemper propter domeſticam curam, atque rerum communium excolentiam, remaneat.

13. Si vero inter eos aliqua fuerit orta contentio, quis eorum expeditionem facere debeat, tunc prohibemus, ut nemo eorum remaneat.

14. In ætate eorum lex propria ſervetur: & in nepotibus hæc conditio remaneat ſimiliter.

XXX. *Ne liberi opprimantur.*

Placuit nobis, ut ullos liberos homines, Comites noſtri ad eorum in ſervitium non opprimant. Et quicumque hoc fecerit, ſecundum judicium, quod ſtatutum habemus, emendet.

XXXI. *Qualiter judicium inter Epiſcopum & privatum fieri debeat.*

Ut qui ſe reclamaverit ſuper Pontificem, quod juſticiam habeat ad inquirendum, dirigat illum Comes, aut per Miſſum ſuum, aut per epiſtolam ſuam, ad ipſum Pontificem. Et ſi Epiſcopus ipſe Francus aut Longobardus diſtulerit ad juſticiam faciendam, tunc juxta ut ipſi Epiſcopi elegerint, ubi conſuetudo fuerit pignorandi à longo tempore, ut inantea in eo modo ſint pro juſticia facienda.

2. Et hoc ſtatuimus, ut ubicumq; Epiſcopi ſubſtantiam habuerint, Advocatum habeant in ipſo Comitatu, qui abſque tarditate juſticiam faciat, & ſuſcipiat.

3. Et talis ſit ipſe Advocatus, liber homo, bonæ opinionis, laicus aut clericus, qui ſacramentum pro cauſa Eccleſiæ, quam peregerit, deducere poſſit, juxta qualitatem ſubſtantiæ, ſicut lex eorum habet.

XXXII. *De Rebus forfactis.*

De rebus forfactis, quæ per diverſos Comitatus ſunt, volumus ut ad Palatium pertineant tranſacto anno & die.

XXXIII. *De hominibus Placentinis.*

Non eſt noſtra voluntas, ut homines Placentini, per eorum præceptum, de Curte Palatii noſtri aldiones recipiant.

Digitized by Google

LUDOVICI PII IMPERATORIS AUGUSTI

REFORMATIO ECCLESIASTICA,

Continens Reformationem abuſuum Cleri & Inſtitutionem Canonicæ profeſſionis ſeu Regulam Clericorum: conſtituta & ordinata in Comitiis Aquiſgranenſibus. Anno Domini DCCCXVI.

Anno Chriſti 816.

Hinc videre licet, cujus fuerit Eccleſiam reformare, Imperatorisne an Papæ: & quis poteſtatem abſolutam in Eccleſiaſticos habuerit, Imperatorne an Papa.

INCIPIT PRÆFATIO.

CUm in nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis Chriſtianiſſimus ac glorioſiſſimus LUDOVICUS ſuperno munere victor Auguſtus, anno incarnationis Domini noſtri Jeſu Chriſti DCCCXIII. Indictione decima, anno ſiquidem imperii ſui tertio, Aquiſgrani palatio generalem ſanctumq; convocaſſet conventum, & cœpiſſet ſecundum ardentiſſimam erga divinum cultum ſibi cœlitus inſpiratam voluntatem, multa congrua & neceſſaria de emendatione ſanctæ Dei Eccleſiæ, illius videlicet amore, qui eam ſuo ſancto & precioſo redemit ſanguine, eiq; ſe adfuturum uſq; ad conſummationem pollicitus eſt ſeculi, ſolerter ac barioſe pertractare: eo uſq; inter cætera perventum eſt, ut eundem ſanctum & venerabilem Deo annuente aggregatum conventum conſuleret, immo conſulendo admoneret ſuper quibusdam Eccleſiarum præpoſitis, qui partim ignorantia, partim deſidia, ſubditorum curam parvipendebant, & hoſpitalitatem minus juſto diligebant, quid facto opus eſſet. Adjunxit etiam monendo, ut quia Canonicorum vita ſparſim in ſacris canonibus eisdem & in ſanctorum patrum dictis erat indita, propter ſimplices quosq; minusq; capaces, aliquam ex eiſdem ſacris canonibus & ſanctorum patrum dictis inſtitutionis formam pari voto, pariq; conſenſu excerperent, per quam patenter prælatorum & ſubditorum vita monſtraretur: quatenus omnes qui canonica cenſentur profeſſione, per viam propoſiti ſui inoffenſo greſſu incederent, & in Chriſti militia devotius unanimes atq; concordes exiſterent. Sed ut id nutu divino fieret, dominum in commune humiliter exorandum præmonuit, ut ſervorum ſuorum exorabilibus pulſatus precibus, ejus admonitionem ſecundum ſuam voluntatẽ fieri, ſuaq; gratia eam præcedere & ſubſequi dignaretur. Ad quam etiam admonitionem ſacer conventus intimo gaudio repletus, expanſis in cœlum manibus creatori omnium gratias agens, benedixit. Quippe qui talem, tam pium, tamq; benignum Eccleſiæ ſuæ ſanctæ principem, cunctiſq; ejus neceſſitatibus ſapientiſſimum ac devotiſſimum prætulerit procuratorem. Suſcipientes ergo libentiſſime hilariterq; ejus ſaluberrimam multis Deo miſerante profuturam admonitionem, licet plerique auxiliante Deo devote ac religioſe cum ſibi ſubjectis canonicam ſervent inſtitutionem, & in pleriſq; locis idem ordo pleniſſime ſervetur: omnium tamen id animis ſedit, ut ſecundum ejuſdem principis admonitionem, una divino freti auxilio, & ejuſdem piiſſimi principis non modico adjuti juvamine, ejus videlicet liberaliſſima largitione, copiam librorum præ manibus habentes, & canonica authoritate & ſanctorum patrum dictis veluti ex diverſis pratis quoſdam floſculos carpentes, hanc inſtitutionis formam excerperent, & canonicis obſervandam conferrent, ut quorum forte labore ob tarditatem ingenii ſeu copiam librorũ ſparſim digeſta difficile compræhendi poſſet, ſolerti ſtudio in eodem opere breviter congeſta perfacile ab his reperiri poſſet, per quam (ut præmiſſum eſt) & prælati recto tramite incedere, & ſubditis normam vivendi abſq; ignorantiæ obſtaculo ſalubriter noſſent præbere. Vigilanti ergo ſtudio eandem inſtitutionis formam colligere ſtuduerunt: in qua pleniſſime continetur, qualiter & prælati vivere, & ſubjectos regere, eisq; Eccleſiaſticos ſumptus adminiſtrare; & in Dei ſervitio conſtringere bene operantes quoq; ad meliora provocare, protervos quoſq; & negligentes debeant corrigere. Cum igitur hujus inſtitutionis formam coram memorato glorioſo principe prolatam ſacer conventus laudibus extuliſſet, & Eccleſiaſtica authoritate fulcitam, laudeq; dignam, ac ſanctæ Eccleſiæ utiliſſimam atq; proficuam conſona voce prædicaret: nihilq; in ea repræhenſionis ab iis qui ſanum ſapiunt, reperiri poſſe profiteretur, ab eodem victorioſiſſimo principe, & ab omnibus qui aderant, Deo gratias, acclamatum eſt. Nec immerito: quippe qui & occulta ſua diſpenſatione & gratiſſima inſpiratione præfatum principem, ut id fieri moneret, compulit, & ut ad effectum perduceretur, miſerando adjuvit. Proinde omnium ſententia ſtatutum eſt, ab omnibus qui in canonica profeſſione domino militant, hanc inſtitutionis formam tot eccleſiaſticorum virorum vigilanti ſtudio congeſtam, digniſq; præconiis laudatam, juxta virium poſſibilitatem, modis omnibus obſervandam, quatenus hanc ſive aliarum ſanctarum ſcripturarum documenta ſedula meditatione perlegentes, & prælati & ſubditi vocatione qua vocati ſunt, ope divina adminiculati infatigabiliter ambulent, & pro tam piiſſimo principe, qui ob lucrum animarum hoc ſacrum & venerabile concilium ad hanc formam congerendam & ſtatuendam ſalutiferis admonitionibus excitavit, modernis futurisque temporibus Dei immenſam clementiam jugiter exorent. Nam & in altero libello idem ſacer conventus, eodem religioſiſſimo Auguſto monente, quandam inſtitutionis formulam ex ſanctorum patrum dictis ſtudioſe excerpſit, & in unum breviter ſatiſq; congruenter congeſſit, & ſanctimonialibus canonice degentibus tenendandam cenſuit. In qua continetur,

tinetur, quales eis abbatiſſe præferendæ ſint, qualiter eiſdem ſanctimonialibus infra clauſtra monaſterii vivendum, quid à prælatis ſtipendiorum dandum, quibus documentis & virtutum inſtrumentis exornandæ ſint: quatenus hac formula vivendi inſpecta, & Deo ſibi adjutorium præbente, humiliter ſuſcepta & efficaciter impleta, cum bonorum operum lampadibus venienti ſponſo apparere, atq; ejus thalamum ingredi mereantur.

ISIDOR. *In libro officiorum De tonſura clericorum.* *Caput I.*

TOnſuræ eccleſiaſticæ uſus à Nazaræis, niſi fallor, exortus eſt. Qui prius crine ſervato, divina poſt magnã vitæ continentiã devotione completa, caput radebant, & capillos in igne ſacrificii ponere jubebantur, ſcilicet ut perfectionẽ devotionis ſuæ domino conſecrarent. Hujus ergo exempli uſus ab Apoſtolia introductus eſt, ut hi qui in divinis cultibus mancipati domino conſecrantur quaſi Nazaræi, id eſt, ſancti Dei, crine præciſo innoventur. Hoc quippe & Ezechieli Prophetæ jubetur, dicente domino: *Tu fili hominis, ſume tibi gladium acutum, & duces per caput tuum & barbam:* videlicet quia & ipſe ſacerdotali genere DEO in miniſterium ſanctificationia deſerviebat. Hoc & Nazaræos illos Priſcillam & Aquilam in Actibus Apoſtolorum primum feciſſe legimua, Paulum quoq; Apoſtolum, & quoſdam diſcipulorum Chriſti, qui in hujusmodi cultu imitandi extiterunt. Eſt autem in clericis tonſura ſignum quoddam, quod in corpore figuratur, ſed in animo agitur, ſcilicet ut hoc ſigno irreligionis vitia reſecentur, & criminibua carnis noſtræ quaſi crinibua exuamur, atq; inde innovatis ſenſibus & comia rudibus eniteſcamua, *expoliantes nos* juxta Apoſtolum *veterem hominem cum actibus ſuis, & induentes novum, qui renovatur in agnitione Dei.* Quam renovationem in mente oportet fieri, ſed in capite demonſtrari, ubi ipſa mens noſcitur habitare. Quod vero de tonſo capite ſuperius, inferius circuli corona relinquitur, ſacerdotium regnumq; eccleſiæ in eis exiſtimo figurari. Tiara enim apud veteres conſtituebatur in capite ſacerdotum. Hæc ex byſſo contexto rotunda erat, quaſi ſphæra media, & hoc ſignificatur in parte capitis tonſa. Corona autem, latitudo aurei eſt circuli, quæ regum capita cingit. Utrumque itaque ſignum in capite clericorum exprimitur, ut impleatur etiam corporis quadam ſimilitudine, quod ſcriptum eſt, Petro Apoſtolo perdocente: *Vos eſtis genus electum, regale ſacerdotium.*

Quæritur autem, cur ſicut apud antiquos Nazaræos non ante coma nutritur, & ſic tondetur: ſed qui hæc exquirunt, advertant quid ſit inter illud propheticum velamentum, & hanc evangelii revelationem, de qua dicit Apoſtolus: *Cum tranſieris ad Chriſtum, auferetur velamen:* Quod autem ſignificabat velamen interpoſitum inter faciem Moſia & adſpectum populi Iſrael, hoc ſignificabat illis temporibus etiam coma ſanctorum. Nam & Apoſtolus comam pro velamento eſſe dicit. Proinde jam non oportet ut velentur crinibus capita eorum, qui domino conſecrantur, ſed tantum ut revelentur: quia quod erat occultum in ſacramento prophetiæ, jam in evangelio declaratum eſt.

ISIDOR. *De Oſtiariis.* *Caput II.*

OStiarii ſunt, qui in veteri teſtamento janitores templi vocabantur, qui præerant portis Hieruſalem: quiq; ordinati per vicea ſuas, omnia interiora templi vel exteriora cuſtodiebant. Hi deniq; inter ſanctum & iniquum diſcernentes, eos tantum in eccleſia qui ſunt fideles, recipiunt. Intrare enim templum niſi per hos non poſſumus. Habent enim poteſtatem tam bonos recipiendi, quam rejiciendi indignos.

De Lectoribus idem. *Caput III.*

LEctorum ordo, formam & initium à prophetis accepit. Sunt igitur lectores, qui verbum Dei prædicant, quibus dicitur: Clama, ne ceſſes: quaſi tuba exalta vocem tuam. Iſti quippe ordinantur. Primum de eorum converſatione Epiſcopus verbum facit ad populum. Deinde coram plebe tradit eis codicem divinorum apicum, ad verbum Dei annunciandum. Qui autem ad hujuſmodi provehitur gradum, iſte erit doctrina & libria imbutus, ſenſuumque ac verborum ſcientia perornatus, ita ut ex diſtinctionibus ſententiarum intelligat, ubi finiatur junctura, ubi adhuc pendeat oratio, ubi ſententia extrema claudatur. Sicq; expeditus, vim pronunciationis tenebit, ut ad intellectum omnium mentes ſenſumq; promoveat, diſcernendo genera pronunciationum, atque exprimendo ſententiarum proprioa affectua: modo indicantia voce, modo dolentia, modo increpantis, modo exhortantis, ſive his ſimilia ſecundum genus propriæ pronunciationia. in quo magis illa ambigua ſententiarum adhibenda cognitio eſt. Multa enim in ſcripturis ſunt, quæ niſi proprio modo pronuncientur, in contrariam recedunt ſententiam, ſicuti eſt: *Quis accuſabit adverſus electos Dei? Dominus qui juſtificat?* Quodq; ſi confirmative non ſervato genere pronunciationis dicatur, magna perverſitas oritur. Sic ergo pronunciandum eſt, ac ſi diceretur: Dominus ne qui juſtificat? ſubauditur, non. Neceſſe eſt ergo in tantia rebus ſcientiæ ingenium, quo proprie ſingula convenienterque pronuncientur. Propterea & accentuum vim oportet lectorem ſcire, ut noverit in qua ſyllaba vox protendatur pronunciantis. Plerunque enim imperiti lectores in verborum accentibus errant, & ſolent irridere nos imperiti hi qui videntur habere notitiã, detrahentes & jurantes penitua noa neſcire quod dicimua. Porro vox lectoris ſimplex erit & clara, ad omne pronunciationis genua accommodata, plena ſucco virili, agreſtem & ſubruſticum effugiena ſonum. Non humilis, nec adeo ſubtilia, non fracta, non tenera, nihilq; fœmineum ſonans, neq; cum motu corporis, ſed tantum cum gravitatia ſpecie. Auribua enim & cordi conſulere debet lector, non oculia: nec potius ex ſeipſo expectatores magis, quam auditores faciat. Vetus opinio eſt, lectores pronunciandi cauſa præcipuam curam vocis habuiſſe, ut exaudiri in tumultu poſſit. Unde & dudum lectores præcones vel proclamatores vocabantur.

ITEM

Item idem de Exorciſtis. *Caput IV.*

IN ordine & miniſterio Eccleſiæ eſſe exorciſtas, ſecundum officia quæ in templo Salomonis erant diſpoſita, quæq; poſterius ſunt ab Eſdra diſpertita: Invenimus eos quos Eſdras actores memorat templi, eos nunc eſſe exorciſtas in Eccleſia Dei. Fuerunt enim ſub Eſdra actores templi, ſervorum Salomonis filii, qui actum templi totius ſub curam ſuam haberent, ac ſacris oblationibus deſervirent. Et cum fuiſſent ex ordine & miniſterio templi, longe fuerunt ab officio altaris Dei: quia nec Pſalmiſtis, nec oſtiariis, nec ſacrorum ſervis attingere licebat ad munera altaris, niſi tantummodo Levitis. Quid ergo eſt? nullam aliam curam habebant actores templi, niſi de ſartatecta facienda, aut quæcunque fuiſſent veterata in ædificatione templi aut delapſa, per eoſdem actores de theſauris dominicis reficerentur atq; recolerentur. Ergo actores templi, exorciſtæ ſunt in populo Dei. Quomodo enim actor prudens & bonus ſcit, quid ſit domini ſui cenſus, & omnis ſubſtantiæ modus, & redigit apud ſe totius poſſeſſionis inſtrumenta originalia: ſic & exorciſta redigit in ſua diligentia totius regni Domini ſecreta, ut memoriæ mandet de ſcripturarum ſacramentis: unde exerceat ſcilicet donum, quod illi eſt à Spiritu ſancto conceſſum, ſecundum Apoſtoli præconium. Exorciſtas enim memorat Apoſtolus, cum dicit: *Nunquid omnes donationes habent ſanationum?* Hi enim *cum ordinantur*, ſicut ait Canon, *accipiant de manu Epiſcopi libellum, in quo ſcripti ſunt exorciſmi, accipientes poteſtatem imponendi manus ſuper energumenos* ſive cathechumenos ſive baptizatos.

Item Iſidorus de Acolytis *Caput V.*

ACOlyti Græce, Latine ceroferarii dicuntur à deportandis cereis, quando legendum eſt Evangelium, aut ſacrificium offerendum. Tunc enim accenduntur luminaria ab eis, & deportantur, non ad fugandas tenebras dum ſol eo tempore rutilet: ſed ad ſignum lætitiæ demonſtrandum, ut ſub typo luminis corporalis, illa lux oſtendatur, de qua in Evangelio legitur: *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.*

Item Iſidorus *de Subdiaconibus.* *Caput VI.*

SUbdiaconi qui apud Græcos hypodiaconi vocantur, in Eſdra inveniuntur, appellanturq; ibi Nathinæi, id eſt, in humilitate domino ſervientes. Ex eorum ordine fuit ille Nathanael, qui in Evangelio Joannis divina proditione commonitus, ſalvatorem meruit confiteri. Quiq; etiam ad primum divinitatis indicium fidelis emicuit, proteſtante domino ac dicente: *Ecce vere Iſraelita, in quo dolus non eſt.* Deniq; iſti oblationes in templo Domini ſuſcipiunt à populis. Iſti obediunt officiis Levitarum. Iſti quoq; vaſa corporis & ſanguinis Chriſti diaconibus ad altaria domini offerunt. De quibus quidem placuit patribus, ut quia ſacra miniſteria contrectant, caſti & continentes ſint ab uxoribus, & ab omni carnali immunditia liberi, juxta quod illis Propheta dicente jubetur: *Mundamini qui fertis vaſa domini.* Hi igitur cum ordinantur, ſicut Sacerdotes & Levitæ, manus impoſitionem non ſuſcipiunt: ſed patinam tantum & calicem de manu Epiſcopi, & ab Archidiacono ſcyphum aquæ cum aquamanili, & manuergium accipiunt.

Item Iſidorus *de Diaconibus.* *Caput VII.*

DIaconorum ordo, à tribu Levi accepit exordium. Præcepit enim Dominus Moſi, ut per ordinationem Aaron Sacerdotis & filiorum ejus, rurſus in divini cultus miniſterio ordinarentur, & conſecrarentur Domino pro omnibus primogenitis, & ſervirent pro Iſrael coram Aaron & filiis ejus in tabernaculo Dei, excubantes in templo die ac nocte, ipſique geſtarent arcam & tabernaculum, & omnia vaſa ejus, & in circuitu tabernaculi caſtra ipſi conſtituerent, & in promovendo tabernaculo ipſi deponerent, rurſus ipſi componerent. A vigintiquinque annis & ſupra, in tabernaculo ſervire ipſis mandatum eſt. Quam regulam ſancti Patres & in novo Teſtamento conſtituerunt. In Evangelio autem primordia eorum & in Actibus Apoſtolorum ita leguntur: *Convocantes autem duodecim Apoſtoli multitudinem diſcipulorum, dixerunt: Non eſt æquum, nos relinquere verbum Dei, & miniſtrare menſis. Quid ergo eſt, fratres? Conſiderate ex vobis viros boni teſtimonii ſeptem, plenos Spiritu ſapientia, quos conſtituamus in hanc rem. Nos vero erimus orationi & miniſterio ſermonis inſtantes. Et placuit hic ſermo coram multitudine: Et elegerunt ſtatim Stephanum, virum plenum fide & Spiritu ſancto, & Philippum, & Procorum, Nicanorem, & Timonem, & Parmenam, & Nicolaum advenam Antiochenum. Hos ſtatuerunt ante Apoſtolos. Et cum oraſſent, impoſuerunt illis manus, verbumq; Dei creſcebat, & multiplicabatur numerus credentium.* Et hinc jam decreverunt Apoſtoli, vel ſucceſſores Apoſtolorum, per omnes Eccleſias ſeptem Diacones ordinandos eſſe, qui ſublimiori gradu cæteris proxime circa aram Chriſti, quaſi columnæ altaris, aſſiſterent, & non ſine aliquo ſeptenarii numeri myſterio. Hi enim ſunt, quos in Apocalypſi legimus, *ſeptem Angeli tubis canentes.* Hi ſunt ſeptem candelabra aurea, hi voces tonitruorum. Ipſi enim clara voce, in modum præconis, admonent cunctos, ſive in orando, ſive in flectendo genua, ſive in pſallendo, ſive in lectionibus audiendis. Ipſi etiam, ut aures habeamus ad Dominum, clamant. Ipſi quoque evangelizant. Sine ipſis ſacerdos nomen habet, officium non habet. Nam ſicut in ſacerdote conſecratio, ita & in miniſtro diſpenſatio ſacramenti eſt. Ille orare, hic pſallere mandat. Ille oblata ſanctificat hic ſanctificata diſpenſat. Ipſis etiam ſacerdotibus propter præſumptionem non licet de menſa Domini tollere calicem, niſi eis traditus fuerit à diacono. Levitæ inferunt oblationes in altaria. Levitæ componunt menſam Domini. Levitæ operiunt arcam teſtamenti. Non enim omnes vident alta myſteriorum, quæ operiuntur à Levitis, ne videant quæ videre non debent, & ſumant quæ ſervare non poſſunt. Qui propterea

altari

altari albis induti adſiſtunt, ut cœleſtem vitam habeant, candidiq; ad hoſtias & immaculati accedant, mundi ſc. corpore, & incorrupti pudore. Tales enim decet Dominum habere miniſtros, qui nullo carnis corrumpantur contagio, ſed potius eminentia caſtitatis ſplendeant. Quales autem diaconi ordinentur, Paulus Apoſtolus pleniſſime ſcribit ad Timotheum. Nam cum præmiſiſſet de ſacerdotum electione, continuo ſubjunxit: *Diaconi ſimiliter irreprehenſibiles*, hoc eſt, ſine macula, ſicut Epiſcopi. Pudici utiq; i. à libidine contineutes. Nec bilingues, ſive ne conturbent pacem habentes. Non multo vino dediti: quia ubi ebrietas, ibi libido dominatur & furor. Non turpe lucrũ ſectantes, ne de cœleſti miniſterio lucra terrena ſectentur. Eſt quoq; turpis lucri appetitio, plus de præſentibus quam de futuris cogitare. Poſt hæc ſubjecit: *Hi autẽ probentur primũ, & ſic miniſtrent, nullũ crimen habentes.* Hi utiq; ſicut Epiſcopi, ſic & iſti ante ordinationem probari debent, ſi digni ſint, & ſic poſtea miniſtrare.

Item ISIDORUS *De Sacerdotibus.* *Caput VIII.*

PResbyterorum ordo, exordium ſumpſit (ut dictum eſt) à filiis Aaron. Qui enim ſacerdotes vocabantur in veteri teſtamento, hi [illegible] qui nunc vocantur presbyteri. Et qui nuncupantur principes ſacerdotum, nunc Epiſcopi nominantur. Presbyteri autem interpretantur ſeniores, quia ſeniores ætate, Græci presbyteros vocant. His enim ſicut Epiſcopis, diſpenſatio miniſteriorum Dei commiſſa eſt. Præſunt eñ Eccleſiæ Chriſti, & in confectione divini corporis & ſanguinis conſortes cum Epiſcopis ſunt. Similiter & in doctrina populorum, & in officio prædicandi, ac ſolum præter authoritatem ſummi ſacerdotii, clericorum ordinatio & conſecratio reſervata eſt, ne à multis diſciplina Eccleſiæ vindicata, concordiam ſolveret, ſcandala generaret. Nam Paulus Apoſtolus eoſdem presbyteros, ut vere ſacerdotes, ſub nomine Epiſcoporum ita adſeverat, loquens ad Titum: *Hujus* (inquit) *rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea quæ deſunt, corrigas, & conſtituas per civitates presbyteros, quemadmodum ego tibi diſpoſui. Si quis ſine crimine eſt, unius uxoris vir, filios habens fideles, non in accuſatione luxuriæ, aut non ſubditos. Oportet enim Epiſcopum ſine crimine eſſe.* Qua ſententia oſtendit, etiam presbyteros ſub Epiſcoporum nomine taxari. Unde ad Timotheum de ordinatione Epiſcopi & diaconi ſcribit, de presbyteris omnino tacuit, quia eos in Epiſcoporum nomine compræhendit. Secundus eñ primo conjunctus gradus eſt, ſicut ad Philippenſes Epiſcopis & diaconibus ſcribit, cum una civitas plures Epiſcopos habere non poſſit, & in Actibus Apoſtolorum presbyteros Eccleſiæ, iturus Hieroſolymam, congregavit, quibus inter cætera ait: *Videte gregem, in quo vos Spiritus ſanctus Epiſcopos ordinavit.* Unde etiam tales in Eccleſia presbyteros conſtituendos eſſe ſicut Epiſcopos, & Apoſtolus ad Titum loquitur, & canones ipſi teſtantur. Presbyteros autem merito & ſapientia dici, non ætate. Nam & Moſi præcipitur, ut eligat presbyteros. Unde & in Proverbiis dicitur: *Gloria ſenum canicies.* Quæ eſt hæc canicies? Haud dubium quin ſapientia, de qua ſcriptum eſt: *Canicies hominum, prudentia eſt.* Cumq; nongentos & amplius annos ab Adam uſq; ad Abraham, vixiſſe homines legerimus, nullus alius primus appellatus eſt presbyter, id eſt, ſenior, niſi Abraham, qui multo paucioribus annis vixiſſe convincitur. Non ergo propter decrepitam ſenectutem, ſed propter ſapientiam presbyteri nuncupantur. Quod ſi ita, miror cur inſipientes conſtituantur.

Item ISIDORUS *De Sacerdotio.*

VIdeamus ergo nunc ad ſacratiſſimos ordines, & ſingulariter demonſtremus, quid eſt ſacerdotii fundamentum, vel quo authore pontificalis ordo adolevit in ſecula. Initium quidem ſacerdotii Aaron fuit, quanquam & Melchiſedech prior obtulerit ſacrificium, & poſt hunc Abraham, Iſaac & Jacob. Sed iſti ſpontanea voluntate, non ſacerdotali authoritate, iſta fecerunt. Cæterum Aaron primus in lege ſacerdotale nomen accepit, primusq; ſacerdotali ſtola indutus, victimas obtulit, jubente Domino, ac loquente ad Moſen: *Accipe* (inquit) *Aaron & filios ejus, & applicabis ad oſtium tabernaculi teſtimonii. Cumq; laveris patrem cum filiis aqua, indues Aaron veſtimentis ſuis, id eſt, linea & tunica, & ſuperhumerali, & rationali, quod conſtringes balteo, & pones tiaram in capite ejus, & laminam ſanctam ſuper tiaram, & oleum unctionis fundes ſuper caput ejus, atq; hoc ritu conſecrabitur. Filios quoq; ejus applicabis, & indues tunicis lineis, cingesq; balteo*, Aaron ſcilicet, & liberos ejus, *& impones eis mitras, eruntq; ſacerdotes mei religione perpetua.* Quo loco contemplari oportet, Aaron ſummum ſacerdotem, id eſt, Epiſcopum fuiſſe: nam filios ejus, presbyterorum figuram præmonſtraſſe. Fuerunt enim filii Aaron & ipſi ſacerdotes, quibus merito adſtare debuiſſent Levitæ, ſicut ſummo ſacerdoti. Et hoc fuit inter Aaron ſummum ſacerdotem & inter filios ejusdem Aaron, qui & ipſi erant ſacerdotes: quod Aaron ſuper tunicam accipiebat poderem, ſtolam ſanctam, & coronam auream, mitram & zonam auream, & ſuper humerale, & cætera quæ ſupra memorata ſunt. Filii autem Aaron, ſuper tunicas lineas tantummodo, & tiarati adſtabant ſacrificio Dei. Sed forſitan quæritur & hoc, cujus figuram faciebat Moſes? Si enim filii Aaron presbyterorum figuram faciebant, & Aaron ſummi ſacerdotis, id eſt, Epiſcopi, Moſes cujus? Indubitanter Chriſti, & vere per omnia Chriſti: quoniam fuit ſimilitudo mediatoris Dei, qui eſt inter Deum & hominem, Jeſus Chriſtus, qui eſt verus Dux populorum, verus princeps ſacerdotum, & Dominus pontificum, cui eſt honor & gloria in ſecula ſeculorum. Amen.

Item Idem. *Caput IX.*

HActenus de primordiis ſacerdotalibus in veteri teſtamento: in novo autẽ teſtamento, poſt Chriſtum, ſacerdotalis ordo à Petro cœpit. Ipſi enim primũ datus eſt pontificatus in Eccleſia Chriſti. Sic n. loquitur ad eum Dominus: *Tu es* (inquit) *Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo Eccleſiam meam & portæ inferi non prævalebunt adverſus eam: & tibi dabo claves regni cœlorum.* Hic ergo ligandi ſolvendiq; poteſtatem primus accepit, primusque ad fidem populum virtute ſuæ prædicationis adduxit.

Siquidem

Siquidem & cæteri Apoſtoli cum Petro pari conſortio honoris & poteſtatis acceperunt. Qui etiam in toto orbe diſperſi, Evangelium prædicaverunt, quibusq; decedentibus ſucceſſerunt Epiſcopi, qui ſunt conſtituti per totum mundum in ſedibus Apoſtolorum. Qui non jam ex genere carnis & ſanguinis eliguntur, ſicut primum ſecundum ordinem Aaron, ſed pro uniuscujusq; merito, quod in eum gratia divina contulerit. Sicut etiam ad Heli Dominus pronunciavit, dicens: *Hæc dicit Dominus Deus Iſrael: Dixi, domus tua & domus patris tui permanebunt coram me usq; in æternum. Et nunc hæc dicit Dominus: Nequaquam, ſed glorificantes me glorificabo. Qui me ſpernit ſpernetur.* Quatuor etenim ſunt genera Apoſtolorum. Unum à Deo tantum, ut Moſes. Alterum per hominem & Deum, ut Joſue. Tertium tantum per hominem, ſicut his temporibus multi ſavore populi, & poteſtatum in ſacerdotium ſubrogantur. Quartum autem genus ex ſe eſt, ſicut pſeudoprophetarum & pſeudo-Apoſtolorum. Quid eſt autem nomen Apoſtolorum? Apoſtoli in Latina lingua miſſi interpretantur, quia ipſos miſit Dominus Evangelizare ad illuminationem omnium populorum. *Epiſcopus* autem, ut quidam prudentium ait, *nomen eſt operis, non honoris.* Gra[illegible]n eſt enim, atque inde ductum vocabulum, quod ille qui ſuperefficitur, ſuperintendit, curam ſcilicet ſubditorum gerens. *Epi*, ſuper: *ſcopus* autem intentio eſt: ergo Epiſcopum Latine ſuperintendentem poſſumus dicere, ut intelligat ſe non eſſe Epiſcopum, qui non prodeſſe, ſed præeſſe * neglexerit. Quod verò per manus impoſitionem à præceſſoribus Dei ſacerdotibus, Epiſcopi ordinantur, antiqua eſt inſtitutio. Iſaac autem patriarcha ſanctus, ponens manum ſuam ſuper caput Jacob, benedixit ei. Similiter & Jacob filiis ſuis benedictionem dedit. Moſes ſuper caput Joſuæ manum ſuam imponens, dedit ei ſpiritum virtutis & ducatus in populo Iſrael. Sic & ſuperimpletor legis & Prophetarum Dominus noſter Jeſus Chriſtus, per manus impoſitionem Apoſtolos benedixit, ſicut in Evangelio Lucæ ſcriptum eſt: *Et perduxit illos trans Bethaniam: & elevavit manus ſuas, & benedixit eos. Factumq; eſt cum benedixiſſet illis, diſceſſit ab eis: & ipſi reverſi ſunt in Hieruſalem cum gaudio magno.* Et in Actibus Apoſtolorum ex præcepto S. Spiritus, Paulo & Barnabæ Apoſtolis manus impoſita eſt in Epiſcopatum, & ſic miſſi ſunt ad Evangelizandum. Quod autem à triginta annis ſacerdos efficitur, ab ætate ſcilicet Chriſti ſumptum eſt, ex qua idem orſus eſt prædicare. Hæc enim ætas profectum jam non indiget parvulorum, ſed perfectionis: nam plena eſt & robuſta, & ad omne diſciplinæ ac magiſterii exercitium præparata. Quod vero unius virginalis matrimonii ſint qui eliguntur in ordine pontificatus, & in veteri lege mandatum eſt, & plenius ſcribit Apoſtolus, dicens: *Unius uxoris virum.* Sacerdotem quærit Eccleſia aut de monogamia ordinatum, aut de virginitate ſanctum. Porro quod Epiſcopus non ab uno, ſed à cunctis provincialibus Epiſcopis ordinatur, ideo inſtitutum eſt, ne aliquid contra fidem Eccleſiæ unius tyrannica authoritas moliretur: propterea ab omnibus convenientibus conſtituitur, ac non minus quam à tribus præſentibus, cæteris tamen conſentientibus teſtimonio literarum. Huic autem, dum conſecratur, datur baculus, ut ejus indicio ſubditam plebem vel regat, vel corrigat, vel infirmitates infirmorum ſuſtineat. Datus & annulus, propter ſignum pontificalis honoris, vel ſignaculum ſecretorum. Nam multa ſunt, quæ carnalibus minusq; intelligentibus occultantes ſacerdotes, quaſi ſub ſignaculū condunt, ne indignis quibusq; ſacramenta Dei aperiantur. Jam vero quod ſeculares viri nequaquam ad miniſterium Eccleſiæ aſſumantur, eadem authoritas Apoſtolica docet & dicit. *Manus cito nemini impoſueris.* Et iterum: *Non neophytum, ne in ſuperbia elatus, putet ſe non tam miniſterium humilitatis, quam adminiſtrationem ſecularis poteſtatis adeptum: & per condemnationem ſuperbiæ, ſicut diabolus, per jactantiam dejiciatur.* Quomodo enim valebit ſecularis homo ſacerdotii magiſterium adimplere, cujus nec officium tenuit, nec diſciplinam cognovit? Aut quid docere poterit, cum ipſe non didicit? Nunc vero ſæpe cernimus plurimos ordinationem talibus facere: nec eligunt qui Eccleſiæ proſint, ſed quos vel ipſi amant vel quorum ſunt obſequiis deliniti, vel pro quibus majorum quiſpiam rogaverit. Et ut deteriora dicam, qui ordinarentur, muneribus impetrarunt. Taceo de reliquis. Alii ſucceſſores filios vel parentes faciunt, & conantur poſteris præſulatus relinquere dignitatem, cum hoc nec Moſes amicus Dei facere potuit, ſed Joſue de alia tribu elegit, ut ſciremus, principatum in populo non ſanguine deſendendum eſſe, ſed vitæ merito. Interdum autem & juxta meritum plebium eliguntur perſonæ rectorum: unde noverint populi, ſui fuiſſe meriti, regimen perverſi ſuſcepiſſe pontificis. Quod autem is, qui poſt baptiſmum aliquo mortali peccato corruptus, ad ſacerdotium non promoveatur, lex ipſa teſtatur. Moſes enim in lege præcepit ſacerdotibus, ne aliquod * pejus vitiatum ad altare Dei offerrent, quod ipſum poſtea offerentibus ſacerdotibus Iſrael per Malachiam improperavit Deus, dicens: *Vos ſacerdotes qui polluiſtis nomen meum. Et dixiſtis: In quo polluimus eum? Offerentes ſuper altare meum panem pollutum, & offerebatis cæcum & languidum.* Unde & in Numeris vitula ruſa, cujus cinis expiatio eſt populi, non aliter jubetur offerri ad altare Domini, niſi quæ terrena opera non fecerit, jugumq; delicti non traxerit, nec vinculis peccatorum fuerit alligata. Sed quid plura ſubjiciamus? Si enim is qui in Epiſcopatum vel presbyterium poſitus, mortale aliquod peccatum admiſerit, retrahitur: quanto magis ante ordinationem, ſi peccator inventus eſt, ut non ordinetur? Quapropter quia lex peccatores à ſacerdotio removet, conſideret ſe unusquiſq; & ſciens quia potentes potenter tormenta patientur, retrahet ſe ab hoc non tam honore, quam onere, & aliorum qui digni ſunt, locum non ambiat occupare. Qui enim erudiendis atque inſtituendis de virtute populis præerit, neceſſe eſt in omnibus ſanctus ſit, & in nullo repræhenſibilis habeatur. Qui enim alium de peccatis arguit, ipſe à peccato debet eſſe alienus. Nam qua fronte ſubjectos arguere poterit, cum illi ſtatim poſſit correptus ingerere: Ante doce te quæ recta ſunt Epiſcopi. Quapropter qui negligit recta facere, deſinat recta docere. Primitus quippe ſemetipſum corrigere debet, qui alios ad bene docendum monere ſtudet, ita ut in omnibus ſemetipſum formam vivendi præbeat, cunctosque

* ſtuduerit.

* pecus.

ctosq; ad bonum opus & doctrina & opere provocet. Cui etiam ſcientia ſcripturarum neceſſaria eſt: quia ſi Epiſcopi tantũ ſit ſancta vita, ſibi ſoli poteſt prodeſſe ſic vivens. Porro ſi & doctrina fuerit eruditus, poteſt cæteros quosq; inſtruere, & docere ſuos, & adverſarios repercutere. Qui niſi refutati fuerint atq; convicti, facile poſſunt ſimpliciũ corda pervertere. Hujus autẽ ſermo debet eſſe purus, ſimplex & apertus, plenus gravitate & honeſtate, plenus ſuavitate & gratia, tractans de myſterio legis, de doctrina fidei, de virtute continentiæ, de diſciplina juſtitiæ, unumquenque diverſa admonens exhortatione, juxta profeſſionis morumque qualitatem, videlicet ut pernoſcat, quid, cui, quando vel quomodo proferat. Cujus præ cæteris ſpeciale officium eſt, ſcripturas legere, percurrere canones, exempla ſanctorum imitari. Vigiliis, jejuniis, orationibus incumbere, cum fratribus habere pacem, nec quenquam ex membris ſuis diſcerpere. Nullum damnare, niſi comprobatum. Nullum excommunicare, niſi diſcuſſum. Cuicq; ita humilitate pariter & authoritate præſtabit, ut nec per nimiam humilitatem ſuam, ſubditorum vitia convaleſcere faciat, nec per immoderatam authoritatem ſeveritatis poteſtatem exerceat: ſed tanto cautius erga commiſſos agat, quanto durius à Chriſto judicari formidat. Tenebit quoque illam ſupereminentem donis omnibus charitatem, ſine qua omnis virtus nihil eſt, Cuſtos enim ſanctitatis, charitas eſt: locus autem hujus cuſtodis, humilitas. Habebit etiam inter hæc omnia & caſtitatis eminentiam, ita ut mens Chriſti corpus conſectura, ab omni inquinamento carnis ſit munda & libera. Inter hæc oportet eum ſolicita diſpenſatione curam pauperum gerere, eſurientes paſcere, veſtire nudos, ſuſcipere peregrinos, captivos redimere, viduas ac pupillos tueri, pervigilem in cunctis exhibere curam providentiæ diſtributione diſcreta. In quo etiam & hoſpitalitas ita erit præcipua, ut omnes cum benignitate & charitate ſuſcipiat. Si enim omnes fideles illud evangelicum audire deſiderant, *Hoſpes fui, & ſuſcepiſtis me*: quanto magis Epiſcopus, cujus diverſorium, cunctorum debet eſſe receptaculum? Laicus enim unum aut duos ſuſcipiens, implevit hoſpitalitatis officium. Epiſcopus ſi omnes non receperit, inhumanus eſt. In negociis autem ſecularibus dirimendis, oportet eum cauſam merito diſcernere, non gratia. Neque enim ſic debet Epiſcopus ſuſcipere potentem, ut contriſtet contra juſtitiam pauperem: neq; pro paupere auferre juſtitiam à potente. Non defendat improbum, nec ſancta indigno committenda arbitretur. Neque arguat aut impugnet, cujus crimen non deprehendit. Erit quoque illi etiam juxta Apoſtolum manſuetudo. patientia, ſobrietas, moderatio, abſtinentia, ſive pudicitia, ut non ſolum ab opere immundo ſe abſtin.at, ſed etiam ab oculis & verbi & cogitationis errorem. Ita ut dum nullum in ſe vitium regnare permittit, impetrare apud Deum veniam pro ſubditorum facinoribus valeat. Qui enim iſta ſectaverit, & Dei miniſter * humilis erit, & perfectum ſacerdotium conſummabit. * utilis.

EXCERPTVM BEATI HIERONIMI

ex epiſtola ad Titum.

Caput. X.

H*Ujus rei gratia reliqui te Cretæ, ut ea quæ deſunt, corrigas.* Reliquit Titum diſcipulum Cretæ, ut rudimenta naſcentis Eccleſiæ confirmaret, & ſi quid videbatur deeſſe, corrigeret: ipſe pergens ad alias nationes, ut rurſum in eis Chriſti jaceret fundamentum. Quod autem ait, *ut ea quæ deſunt corrigas:* oſtendit, necdum eos ad plenam veniſſe ſcientiam veritatis: & licet ab Apoſtolo correpti fuerint, tamen adhuc indigere correctione. *Et conſtituas per civitates presbyteros, ſicut & ego tibi diſpoſui.* Diligenter Apoſtoli attendamus verba, dicentis: *ut conſtituas per civitates presbyteros, ſicut & ego diſpoſui tibi.* Qui, qualis presbyter debeat ordinari, in conſequentibus differens, hoc eſt, *ſi quis ſine crimine eſt, unius uxoris vir*, &c. poſtea intulit: *Oportet enim Epiſcopum ſine crimine eſſe, tanquam Dei diſpenſatorem.* Idem ergo eſt presbyter, qui Epiſcopus. Et antequam diaboli inſtinctu ſchiſmata in religione fierent, ac dicerent in populis, *Ego ſum Pauli, ego Apollo, ego autem Cephæ*, communi presbyterorum coosilio Eccleſiæ gubernabantur. Poſtquam vero unusquisque eos quos baptizaverat, putabat ſuos, non Chriſti, in toto orbe decretum eſt, ut unus de presbyteris electus, ſuperponeretur cæteris, ad quem omnis cura eccleſiæ pertineret, & ſchiſmatum ſemina tollerentur. Putet aliquis non ſcripturarum, ſed noſtram eſſe ſententiam, Epiſcopum & presbyterum unum eſſe, & aliud ætatis, aliud eſſe nomen officii: relegat Apoſtoli ad Philippenſes verba, dicentis: *Paulus & Timotheus ſervi Chriſti Jeſu, omnibus ſanctis in Chriſto Jeſu, qui ſunt Philippis, cum epiſcopis & diaconibus, gratia vobis & pax*, & reliqua. Philippi, una eſt urbs Macedooiæ. Et certe in una civitate plures, ut nunc putantur, Epiſcopi eſſe non poterant. Sed quia eosdem Epiſcopos illo in tempore, quos presbyteros appellabant, propterea indifferenter de Epiſcopis quaſi de presbyteris eſt locutus. Adhuc alicui hoc videtur ambiguum, niſi altero teſtimonio comprobetur: In actibus apoſtolorum ſcriptum eſt, quod cum veniſſet apoſtolus Panlus Miletum, miſerit Epheſum, & convocaverit presbyteros ejusdem Eccleſiæ, quibus poſtea inter cætera ſit locutus: *Attendite vobis & univerſo gregi, in quo vos poſuit Spiritus ſanctus Epiſcopos, paſcere Eccleſiam domini, quam adquiſivit per ſanguinem ſuum.* Et hic diligentius obſervare, quomodo unius civitatis Epheſi presbyteros vocans, poſtea eosdem Epiſcopos dixerit. Videamus igitur, qualis presbyter ſive epiſcopus ordinandus ſit. *Si quis eſt ſine crimine, unius uxoris vir, filios habens fideles, non in accuſatione luxuriæ, aut non ſubditos. Oportet enim Epiſcopum ſine crimine eſſe, tanquam Dei diſpenſatorem. Non protervum, non vinolentum, non percuſſorem, non turpis lucri appetitorem.* Primum itaque *ſine crimine ſit*, quod puto alio verbo ad Timotheum, *irreprehenſibilem* nominatum. Non qui eo tantum tempore quo ordinandus eſt, ſit ſine crimine ullo, & præteritas maculas nova converſatione deleverit: ſed ex eo tempore, quo in Chriſtum renatus eſt, nulla peccati conſcien-

ſcientia mordeatur. Quomodo enim poteſt preſes Eccleſiæ auferre malum de medio ejus, qui in delictum ſimile corruerit? aut qua libertate corripere peccantem, cum tacitus ſibi reſpondeat eadem ſe admiſiſſe quæ corripit? Primum itaque dicendum eſt, quod tam nomen ſacerdotii ſit ſanctum, ut nobis etiam ea quæ extra nos ſunt poſita, reputentur: non quo propter vitam noſtram Epiſcopi non fiamus, ſed quo propter filiorum incontinentiam ab hoc gradu arguendi ſimus. Qua etiam libertate poſſumus alienos filios corripere, & docere quæ recta ſunt, cum nobis ſtatim poſſit, qui fuerit correptus, ingerere, *Ante doce filios tuos?* Aut qua fonte extraneum corripio fornicantem, cum mihi conſcientia mea ipſa reſpondeat, *Exhereda ergo filium fornicantem, Abjice filios tuos vitiis ſervientes.* Cum autem nequam filius in una tecum convivatur domo, tu audes de alterius oculo feſtucam detrahere, in tuo trabem non videns? Non itaque juſtus polluitur ex vitiis filiorum, ſed libertas ab Apoſtolo Eccleſiæ principi reſervatur, ut talis ſit, qui non timeat propter vitia liberorum extraneos repræhendere. *Oportet enim Epiſcopum ſine crimine eſſe tanquam Dei diſpenſatorem.* Quæritur ergo inter diſpenſatores, ut fidelis quis inveniatur. Et non comedens & bibens cum ebrioſis, percutiat ſervos & ancillas, ſed incertum domini expectet adventum, & det conſervis in tempore cibaria. Inter vicillum autem & familiam hæc ſola diſtantia eſt, quod conſervus præpoſitus eſt conſervis ſuis. Sciat itaque Epiſcopus & presbyter, ſibi populum eſſe conſervum, non ſervum.

Cætera quæ ſequuntur, in nobis poſita ſunt. *Non protervum*, id eſt, non tumentem & placentem ſibi quod Epiſcopus ſit: ſed quaſi bonum villicum, id requirentem quod pluribus proſit. *Non iracundum.* Iracundus eſt, quod ſemper iraſcitur, & ad levem reſponſionis auram atque peccati, quaſi à vento ſolium movetur. Neque vero qui aliquando iraſcitur, iracundus eſt: ſed ille dicitur iracundus, qui crebro hac paſſione ſuperatur. Prohibet quoque Epiſcopum eſſe *vinolentum*, ut ſenſu occupato vel exaltet riſum contra gravitatis decorem, & labiis ſolutis cachinnet, vel ſi paululum triſtis cujuſdam rei fuerit recordatus inter pocula, in ſingultus prorumpat & lachrymas. Eſt ira per ſingula & inſanies,* quas ebrietas ſuggerit explicare. Poſt vinolentiam etiam hoc præcepit, *ne percuſſor ſit.* Quod quidem ſimpliciter intellectum, ædificat audientem, ne facile manum porrigat ad cædendum, ne in os alterius verberandum inſanus erumpat. Melius eſt autem, ut non percuſſorem illum eſſe dicamus, qui manſuetus & patiens, ſciat in tempore quid loquendum ſit, quid tacendum, nec ſermone inutili conſcientiam percutiat auditorum infirmorum. *Turpis* quoque *lucri appetitus*, ab eo qui Epiſcopus futurus eſt, eſſe debet alienus. Sunt enim multi, docentes quæ non oportet turpis lucri gratia, qui totas domus ſubvertunt, & putant quæſtum eſſe pietatem. *Melior eſt* autem, juxta Salomonem, *modica acceptio cum juſtitia, quam multa genimina cum iniquitate: & magis eligendum in paupertate nomen bonum, quam in divitiis nomen peſſimum.* Epiſcopus, qui imitator Apoſtoli eſſe cupit, habens victum & veſtitum, his tantum debet eſſe contentus. Qui altario ſerviunt, de altario vivant. *Vivant*, inquit, *& non divites fiant.* Unde & æs nobis excutitur, & una tantum tunica induimur, ne de craſtino cogitemus. Turpis quoque lucri appetitio eſt, plus de præſentibus quam de futuris cogitare. Huc uſque, quid non debeat habere Epiſcopus ſive presbyter, Apoſtoli ſermone præceptum eſt: nunc econtrario, quid habere debeat, explicatur. *Sed hoſpitalem, bonorum amatorem, caſtum, juſtum, ſanctum, continentem, abſtinentem, obtinentem eum qui ſecundum doctrinam eſt, fidelem ſermonem, ut potens ſit conſolari doctrina ſancta, & contradicentes arguere.* Ante omnia hoſpitalitas futuro Epiſcopo denunciatur. Si enim omnes illud de evangelio audire deſiderant, *Hoſpes fui ſuſcepiſtis me:* quanto magis Epiſcopus, cujus domus, omnium commune debet eſſe hoſpitium? laicus enim unum aut paucos ſuſcipiens, implevit hoſpilitatis officium: Epiſcopus niſi omnes receperit, inhumanus eſt. Quomodo itaque manſuetudo, patientia, ſobrietas, moderatio, abſtinentia lucri, hoſpilitas quoque & benignitas præcipue eſſe debent in Epiſcopo & inter cunctos laicos eminentia: ſic & caſtitas propria, & (ut ita dixerim) pudicitia ſacerdotalis, ut non ſolum ab opere ſe immundo abſtineat, verum à jactu oculi & cogitationis errore mens, Chriſti corpus conſectura, ſit libera. Juſtus quoque Epiſcopus eſſe debet & ſanctus, ut juſtitiam in populis, quibus præeſt, exerceat, reddens unicuique quod meretur: nec accipiat perſonam in judicio. Inter laici autem & Epiſcopi juſtitiam hoc intereſt, quod laicus poteſt apparere juſtus in paucis: Epiſcopus vero in tot exercere juſtitiam, quot & ſubditos habet.

* quæ

EXCERPTUM EX EPISTOLA HIERONYMI ad Oceanum, Caput XI.

SIquis *Epiſcopatum deſiderat, bonum opus deſiderat.* Opus, non dignitatem: laborem, non delicias. Opus quod per humilitatem decreſcat, non intumeſcat faſtidio. Oportet ergo Epiſcopum *irrepræhenſibilem* eſſe. Id ipſum quoq; ad Titum: *Si quis eſt ſine crimine.* Omnes virtutes in uno ſermone compræhendit, & pene rem contra naturam exigit. Si enim omne peccatum, etiam in ocioſo verbo, repræhenſione dignum eſt: quis ille qui abſq; peccato, id eſt, ſine repræhenſione, verſetur in mundo? Sed futurus paſtor Eccleſiæ, talis eligitur, ad cujus comparationem recte grex cæteri nominentur. Definiunt Rhetores oratorem, qui ſit vir bonus, dicendi peritus. Ante vitam ſic lingua irrepræhenſibilis quæritur, ut doctus merito ſuſcipiatur. Perdit enim authoritatem dicendi, cujus ſermo opere deſtruitur. *Unius uxoris virum.* Certe de baptizatis, Apoſtoli ſermo eſt, nemo dubitet. *ſobrium, prudentē ornatum, hoſpitalem, doctorem pudicum*, &c. Sacerdotes qui miniſtrant in templo Dei, prohibentur vinum & ſiceram bibere, ne crapula & ebrietate aggraventur corda eorum: & ut ſenſus, officium exhibens Deo, vigeat ſemper & tenuis ſit. Quod autem infert, *prudentem*: excludit eos, qui ſub nomine ſimplicitatis, excuſant ſtultitiam ſacerdotum. Niſi enim cerebrum ſanum fuerit, omnia membra in

vitio

vitio erunt. *Ornatum.* Qui vitia non habet, irreprehenſibilis appellatur. Qui virtutibus pollet, ornatus eſt. Poſſumus & aliud intelligere ex hoc verbo, juxta illud Tullii: *Caput eſt artis, docere quod facias.* Sunt enim quidam ignorantes menſuram ſuam, & tantæ ſtoliditatis ac vecordiæ, ut & in motu & in inceſſu & in habitu & in ſermone communem riſum expectantibus tribuant: & quaſi intelligentes quid ſit ornatus, comunt ſe veſtibus & munditiis corporis, & lautiores menſæ epulas parant, cum omnis iſtiuſmodi ornatus & cultus ſordibus ſœdior ſit. Quod autem doctrina à ſacerdotibus expectatur, & veteris præcepta ſunt legis, & ad Titum plenius ſcribitur. Innocens enim & abſq; ſermooe converſatio, quantum exemplo prodeſt, tantum ſilentio nocet. Nam latratu canum, baculoque paſtoris, luporum rabies deterrenda eſt. *Non vinolentum, non percuſſorem.* Virtutibus vitia oppoſuit. Dicimus, quales eſſe debeamus: dicamus, quales non eſſe debeant ſacerdotes. Vinolentia ſcurroourn eſt & comeſſatorum: venterq; mero æſtuans, cito deſpumat in libidines. In vino luxuria, io luxuria voluptas, in voluptate impudicitia eſt. Qui luxuriatur, vivens mortuus eſt: ergo qui inebriatur, & mortuus & ſepultus eſt. Noe ad unius horæ ebrietatem nudavit ſemora ſua, quæ per ſexcentos annos ſobrietate contexerat. Loth per temulentiam, neſciens libidini miſcet inceſtum: & quem Sodoma non vicerat, vina vicerunt. Percuſſorem autem Epiſcopum ille condemnat, qui dorſum poſuit ad flagella, & maledictus non remaledixit. *Sed modeſtum.* Duobus malis nnum adpoſuit bonum, ut temulentia & ira modeſtia refrenentur. *Non litigioſum, non avarum.* Nihil eſt impotentius arrogantia. Qui garrulitatem authoritatem putant, & parati ſemper ad lites, in ſubjectum ſibi gregem tumidis ſermonibus tonant. Avaritiam in ſacerdote vitandam & Samuel docet, nihil coram populo eripuiſſe ſe cuiquam probans: & apoſtolorum paupertas, qui refrigeria ſumptuum à fratribus accipiebant, & præter victum atque veſtitum, nihil ſe aliud nec habere, nec velle gloriabantur. Quam avaritiam, ad Timotheum & ad Titum, turpis lucri cupiditatem apertiſſime ootat. *Domum ſuam bene regentem,* non ut opes augeat, non ut regias paret epulas, non ut cælatas patinas ſtruat, & phaſides aves lentis vaporibus coquat, qui ad oſſa perveniuot, & ſuperficiem carnium non diſſolvunt, artificii temperamentum cõndunt, ſed ut quod populis præcepturus eſt, prius à domeſticis exigat. *Filios hab.ntem ſubditos cum omni caſtitate,* ne ſcilicet incontinentes imitentur filios Heli, qui in veſtibulo templi cum mulieribus dormiebant. *Non neophytum, ne in ſuperbiam elatus, in judicium incidat diaboli.* Heri catechumenus, hodie pontifex: heri in amphitheatro, hodie in Eccleſia: veſpere in circo, mane in altari: dudum fautor hiſtrionum, none virginum conſecrator. Quod autem ait, *ne in ſuperbiam elatus, in judicium incidat diaboli,* quis non exemplo verum probet? ignorat momentaoeus ſacerdos humilitatem & manſuetudinem ruſticorum. Ignorat blanditias Chriſtianus, neſcit ſeipſum contemnere. De dignitate transfertur ad dignitatem. Non jejunavit, noo flevit, non mores ſuos ſæpe reprehendit, & aſſidua meditatione correxit. Non ſubſtantiam pauperibus erogavit. De cathedra quomodo ducitur ad cathedram, de ſuperbia ad ſuperbiam? Judicium autem & ruina diaboli nulli dubium quio arrogantia ſit. Incidunt in eam, qui in punctu horæ, necdum diſcipuli, jam magiſtri ſunt. *Oportet autem eum & teſtimonium habere bonum ab his qui foris ſunt.* Quale principium, talis & concluſio. Qui irreprehenſibilis eſt, non ſolum à domeſticis, ſed ab alienis conſono ore laudatur. Alieoi extra Eccleſiam ſunt Judæi, hæretici, atq; gentiles. Talis ergo ſit pontifex Chriſti, ut qui religioni detrahunt, vitæ ejus detrahere non audeant. Hos io ſacerdotibus eligendis canones obſervare oportet.

AUGUSTINUS *DE PASTORIBVS ECCLESIAE.*

Caput XII.

QUi paſtorum nomina audire volunt, & paſtorum officium implere nolunt: quid ad eos per prophetã dicitur, ſicut lectum audivimus, recenſeamus: Audite vos cum intentione, audiamus nos cum tremore. *Et factum eſt verbum domini,* inquit Ezechiel, *ad me, dicens: Fili hominis, propheta ſuper paſtores Iſrael, & dic ad paſtores Iſrael.* Hanc lectionẽ modo cum legeretur, audivimus. Hinc cum veſtra ſanctitate aliquid loqui decrevimus. Adjuvabit ipſe ut vera dicamus, ſi non noſtra dicamus. Nam ſi noſtra dixerimus, paſtores erimus paſcentes nos, non oves. Si autẽ illius ſunt quæ dicimus, per quemlibet ipſe vos paſcit. *Hac dicit dominus Deus: O paſtores Iſrael, qui paſcunt ſe ſolos.* Nunquid non oves paſcunt paſtores? non ſe paſcunt, ſed oves. Hæc prima cauſa eſt, quare arguuntur iſti paſtores: quia ſeipſos paſcuot, non oves. Qui ſunt, qui ſeipſos paſcunt? de quibus Apoſtolus dicit: *Omnes enim ſua querunt, non quæ Jeſu Chriſti.* Nos enim, quos io loco iſto, de quo periculoſa ratio redditur, dominus ſecundum dignationem ſuam, non ſecundum meritum noſtrum, conſtituit, habemus duo quædam. Uoum, quod Chriſtiani ſumus: alterum, quod præpoſiti ſumus. Illud, quod Chriſtiani ſumus, propter nos eſt: quod præpoſiti ſumus, propter vos eſt. In eo quod Chriſtiani ſumus, attendatur utilitas noſtra: in eo quod præpoſiti ſumus, non niſi veſtra. Et ſuot multi, qui Chriſtiani, & non præpoſiti, perveniunt ad dominum faciliore fortaſſe itinere, & tanto forte expeditius ambulantes, quanto minorem ſarcinam portant. Nos autem, excepto quod Chriſtiani ſumus, unde rationem reddemus Deo de vita noſtra: ſumus etiam præpoſiti, unde rationem reddemus Deo de diſpenſatione noſtra. Ad hoc iſtam difficultatem propono, ut compatientes nobis, oretis pro nobis. Veniet enim dies, quo cuncta adducantur in judicium, & ille dies ſi ſeculo longe eſt, unicuique homini ſuæ vitæ ultimus prope eſt: tamen utrunque latere voluit Deus, & quando veniat finis ſeculi, & quando ſit in unoquoque homioe hujus vitæ finis. Vis non timere diem occultum dum venerit? Inveniat te paratum. Cum ergo præpoſiti ad hoc ſint, ut his qui ſubjecti ſunt, conſulant: nec ideo quod præſunt, omnino utili-

utilitatem ſuam attendant, ſed eorum, quibus miniſtrant. Quiſquis ita præpoſitus eſt, ut in eo quod præpoſitus eſt gaudeat, & honorem ſuum quærat, & commoda ſua ſola reſpiciat: ſe paſcit, non oves. Ad hos ſermo dirigitur. Audite tanquam oves Dei, & videte quemadmodum vos ſecuros fecerit dominus. Qualeſcunque ſint qui vobis præſunt, id eſt, qualeſcunque nos ſumus vobis: ſecuritatem dedit, qui paſcit oves Iſrael. Nam ſi Deus non deſerit oves ſuas, mali paſtores debitas pœnas luent, & oves promiſſa percipient. Videamus ergo quid alloquatur paſtores ſeipſos paſcentes, non oves, ſermo divinus neminem palpans: *Ecce lac conſumitis, & lanis vos tegitis, & quod craſſum eſt interficitis, & oves meas non paſcitis. Quod infirmatum eſt, non confortaſtis: & quod ægrotaverat, non corroboraſtis: & quod tribulatum eſt, non colligaſtis: & quod errabat, non revocaſtis. & quod periit, non requiſiſtis: & quod forte fuit, confregiſtis: & diſperſæ ſunt oves meæ, eo quod non ſit paſtor.* Dicitur ad paſtores paſcentes ſeipſos, non oves, quid diligant, quid negligant. Quid ergo diligunt? *lac conſumitis.* Propter quod & Apoſtolus dicit: *Quis plantat vineam, & de fructu ejus non ſumit? quis paſcit gregem, & de lacte gregis non percipit?* Invenimus ergo lac eſſe gregis, quicquid à plebe diſtribuitur præpoſitis, ad ſuſtentandum victum temporalem. Inde enim loquebatur Apoſtolus cum hæc diceret quæ commemoravi. Et quidem Apoſtolus quanquam elegerit manibus ſuis tranſigi, & nec ipſum lac quærere ab ovibus: tamen lactis percipiendi poteſtatem habere ſe dixit, & ſic dominum diſpoſuiſſe, *ut qui evangelium annunciant, de evangelio vivant.* Et dicit alios coapoſtolos ſuos uſos fuiſſe hac poteſtate non uſurpata, ſed data. Plus ille fecit, ut nec quod debebat, acciperet. Ipſe ergo donavit & debitum, ſed ab aliis non exigit indebitum. Ille plus fecit, fortaſſis enim ipſum ſignificabat, qui ægrum cum adduceret ad ſtabulum, dixit: *Si quid amplius erogaveris, in redeundo reddam tibi.* De his ergo qui non indigent lacte gregis, quid plura dicamus? Miſericordiores ſunt, vel potius ipſius miſericordiæ officium largius impendunt: poſſunt, & quod poſſunt faciunt. Laudent hi, nec damnentur illi. Nam & ipſe Apoſtolus datum non quærebat. Fructuoſas tamen oves ſuas eſſe cupiebat, non ſteriles ſine lactis ubertate. Itaque cum eſſet quodam tempore in magna indigentia, vinctus in confeſſione veritatis: miſſum eſt illi à fratribus unde neceſſitati & indigentiæ ejus miniſtraretur. Reſpondit autem illis gratias agens, & dixit: *Bene feciſtis communicantes neceſſitatibus meis: ego enim didici in quibus ſum, ſufficiens eſſe. Scio & abundare, novi & penuriam pati. Omnia poſſum in eo qui me confortat. Veruntamen vos benefeciſtis, uſibus mittere meis.* Sed ut oſtenderet in eo quod illi benefecerunt, quid ipſe quæreret, ne inter illos eſſet, qui ſe ipſos paſcunt, non oves: non tam ſuæ gaudet ſubventum eſſe neceſſitati, quàm illorum gratulatur fœcunditati. Quid ergo ibi quærebat? *Non quia quæro*, inquit, *datum, ſed requiro fructum. Non ut ego*, inquit, *explear, ſed ne vos inanes remaneatis.* Qui ergo non poſſunt facere quod Paulus, ut manibus ſuis ſe tranſigant, accipiant de lacte ovium: ſuſtentent ſuam neceſſitatem, ſed non negligant ovium infirmitatem. Non hoc ibi quærant, tanquam commodum ſuum, ut ex neceſſitate penuriæ ſuæ videantur annunciare evangelium, ſed hominibus illuminandis parent lucem verbi veritatis. Sunt enim tanquam lucernæ, ſicut dictum eſt: *Sint lumbi veſtri præcincti, & lucernæ ardentes.* Et, *nemo accendit lucernam, & ponit eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum, ut luceat omnibus qui in domo ſunt. Sic luceat lumen veſtrum coram hominibus, ut videant opera veſtra bona, & glorificent patrem veſtrum qui in cælis eſt.* Si ergo tibi lucerna accenderetur in domo, nonne adjiceres oleum, ne extingueretur? Porro lucerna, non accepto oleo, non luceret. Non erat plane digna, quæ in candelabro poneretur, ſed quæ continuo frangeretur. Unde ergo vivitur, eſt neceſſitatis accipere, eſt charitatis præbere. Non tanquam venale ſit evangelium, ut illud ſit precium ejus quod ſumunt, qui adnunciant unde vivant. Si enim ſic vendunt, magnam rem vilipendunt. Accipiant ſuſtentationem neceſſitatis à populo, mercedem diſpenſationis à domino. Non enim eſt idoneus populus reddere mercedem illis, qui ſibi in charitate evangelii ſerviunt. Non expectant illi mercedem, niſi unde & iſti ſalutem. Quid autem iſtis increpatur, unde arguuntur? quia cum lac ſumerent, & lanis ſe tegerent, oves negligebant. Sua ergo tantum quærebant, non quæ Jeſu Chriſti. Sed quoniam diximus, quid ſit lac conſumere: quæramus, quid ſit lanis tegere. Qui præbet lac, potum præbet: & qui præbet lanam, honorem præbet. Iſta ſunt duo, quæ à populis quæruntur, qui ſeipſos paſcunt, non oves: commodum ſupplendæ neceſſitatis, & favorem honoris & laudis quærunt. Etenim veſtimentum propterea bene intelligitur in honore, quia nuditatem contegit. Eſt enim unuſquiſque homo infirmus. Et quid eſt, quiſquis vobis præeſt, niſi quod vos eſtis? Carnem portat, mortalis eſt, manducat, dormit, ſurgit, natus eſt, moriturus eſt. Si ergo cogites quid ſit, ſecundum ſeipſum homo eſt: & tu honorando tamen amplius veluti contegis quod infirmum eſt. Videte cujuſmodi indumentum acceperat à bona Dei plebe idem Paulus, cum diceret: *Sicut angelum Dei excepiſtis me. Teſtimonium enim vobis perhibeo, quia ſi fieri poſſet, oculos veſtros eruiſſetis, & dediſſetis mihi.* Sed cum tantus illi honor exhibitus eſſet, nunquid propter ipſum honorẽ ſibi exhibitum, ne forte negaretur, & minus ille cum argueret, laudaretur, pepercit errantibus. Nam ſi hoc feciſſet, eſſet inter illos, qui ſe ipſos paſcunt, nõ oves. diceret ergo apud ſeipſum: Quid ad me pertinet? quis quod velit, agat. Victus meus ſalvus eſt, honor meus ſalvus eſt, & lac & lana ſatis eſt mihi. Eat quiſq; qua poteſt. Ergo integra tibi ſunt omnia, ſi eat quiſq; qua poteſt? Nolo te præpoſitum facere. Unum te conſtituo de iſta plebe. ſi patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra. Proinde ipſe Apoſtolus cum eis commemoraret, quales fuerint erga illum, ne qua ſcilicet oblitus eorum honorificentiæ videretur, teſtimonium perhibet, quod ſicut angelum Dei receperint eum: quod ſi fieri poſſet, oculos ſuos vellent eruere, & illi dare. Et tamen accedit ad ovem languidam, ad ovẽ putridam, ſecare vulnus, non parcere putredini. *Ergo*, inquit, *inimicus factus ſum vobis, prædicans veritatem?* Ecce & accepit de lacte ovium, ſicut paulo ante commemoravimus. Et indutus eſt lanis ovium,

ſed

ſed tamen oves non neglexit. Non enim ſua quærebat, ſed quæ Jeſu Chriſti. Abſit ergo ut dicamus vobis, Vivite ut vultis: ſecuri eſtote. Deus neminem perdet. Tantummodo fidem Chriſtianam tenete. Non perdet ille quod redemit. Non perdet pro quibus ſanguinem fudit. Et ſi ſpectaculis volueritis oblectare animos veſtros, ite. Quid mali eſt feſta iſta, quæ celebrantur per univerſam civitatem in lætitia convivantium, & publicis menſis ſeipſos (ut putant) jocundantium, re vera perdentium? Ite, celebrate ſecuri: magna eſt Dei miſericordia, quæ totum ignoſcat. Coronate vos roſis antequam marceſcant. In domo Dei veſtri, quando volueritis, convivamini: implemini cibo & vino cum veſtris. Ad hoc enim data eſt iſta creatura, ut ea perfruamini. Non enim paganis & impiis dedit Deus, & vobis oon dedit. Hæc ſi dixerimus, forte congregabimus turbas ampliores. Et ſi ſunt quidam, qui ſentiant nos hæc dicentes, non recte ſapere, paucos offendimus, ſed multitudinem conciliamus. Quod ſi fecerimus, non verba Dei, oon verba Chriſti dicentes, ſed noſtra: erimus paſtores paſcentes nosmetipſos, non oves. Cum autem dixiſſet, quæ diligant iſti paſtores, dicit & quæ negligant. Vitia enim ovium late jacent. Sanæ atque craſſæ oves perpaucæ ſunt, id eſt, ſolidæ in cibo veritatis, utentes paſcuis bene de munere Dei. Sed mali iſti paſtores ooo parcunt talibus. Parum eſt, quod illas languentes & infirmas & errantes & perditas non curant: etiam iſtas fortes & pingues oecant, quantum in ipſis eſt: & illæ ſi vivunt, de miſericordia Dei vivunt: tamen quantum ad paſtores malos attinet, occidunt. Quomodo, inquit, occidunt? Male vivendo, malum exemplum præbendo. Ao fruſtra dictum eſt ſervo Dei eminenti in membris ſummi paſtoris: *Circa omnes teipſum bonorum operum præbens exemplum, & forma eſto fidelibus?* Attendit enim ovis, etiam fortis, plerumque præpoſitum ſuum male viventem, ſi declinet oculos à regulis domini. Intendit in hominem, incipit dicere in corde ſuo: Si præpoſitus meus ſic vivit, ego quis ſum qui non faciam quod ille facit? Occidit ovem fortem. Jam de cæteris quid facis, quod illud, quod non ipſe fructificaverat, ſed forte aut robuſtum invenerat, male vivendo interfecit? Dico charitati veſtræ, ac iterum dico: Etſi vivunt oves, etſi fortes ſunt oves in verbo domini, & tenent illud quod audierunt à domino ſuo: *Quæ dicunt, facite: quæ autem faciunt, facere nolite:* Tamen qui in conſpectu populi male vivit, quantum in illo eſt, eum à quo attenditur, occidit. Non ſibi ergo blandiatur, quia ille non eſt mortuus, & ille vivit, & ille homicida eſt. Quomodo cum laſcivus homo intendit mulierem ad concupiſcendum, ecce illa caſta eſt, & mœchatus iſte. Domini enim vera & aperta eſt ſententia: *Quiſquis viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo.* Non pervenit ad illius cubiculum, & interiore jam ſuo cubiculo volutatur. Sic omnis qui male vivit in conſpectu eorum quibus præpoſitus eſt, quantum in ipſo eſt, occidit etiam fortes. Qui imitatur, moritur: qui non imitatur, vivit, tameo quantum ad illum pertinet, ambos occidit. *Et quod craſſum eſt*, inquit, *interfeciſtis, & oves meas non paſcitis.* Jam audiſtis quid diligant: videte quid negligant. *Quod infirmatum eſt, non confortaſtis: & quod male habuit, non corroboraſtis: & quod contribulatum eſt, & quod confractum eſt, non colligaſtis: & quod errabat, non revocaſtis: & quod periit, non inquiſiſtis: & quod forte fuit, confregiſtis, interfeciſtis, occidiſtis.* Infirmatur ovis, id eſt, infirmum non corrigitur, ut non poſſit cedere tentationibus incauto & imparato ſupervenientibus, paſtor negligeos, quando credit talis, non illi dicit: Fili, accedens ad ſervitutem Dei, ſta in juſtitia & timore, & præpara animam tuam ad tentationem. Qui hæc enim loquitur, confortat infirmum, ex infirmo facit firmum, ut noo ille, cum crediderit, proſpera hujus ſeculi ſperet. Si enim doctus fuerit ſperare proſpera ſeculi, ipſa proſperitate corrumpitur, ſupervenientibus adverſitatibus ſauciatur, aut fortaſſis extinguitur. Non ergo eum ædificat ſuper petram, qui ſic ædificat, ſed ſuper arenam pooit. Petra autem erat Chriſtus. Chriſti paſſiones imitandæ ſunt, non à Chriſtianis deliciæ conquirendæ ſuot. Confortatur infirmus ſi ab illo non receſſerit, retro cor tuum, cum ei dicitur: Spera, imminent quidem tentationes hujus ſeculi, ſed ab omnibus te eruet dominus, Nam ad confortandum cor tuum venit ille pati, venit ille mori, venit ſputis inliniri, venit ſpinis coronari, venit opprobria audire, venit poſtremo ligno configi. Omnia hæc ille pro te: tu nihil non pro illo, ſed pro te.

Quales autem ſunt, qui timentes hos lædere, quibus loquuntur, non ſolum non præparant ad imminentes tentationes, ſed etiam promittunt felicitatem hujus ſeculi, quam Deus ipſe ſeculo non promiſit? Ille præcipit labores uſque in finem venturo ipſi ſeculo, & tu vis ab ipſis laboribus exceptum eſſe Chriſtianum? quia Chriſtianus eſt aliquid plus paſſurus in hoc ſeculo. Etenim ait Apoſtolus: *Omnes qui volunt in Chriſto pie vivere, perſecutionem patientur.* Jam ſi tibi placet paſtor, ſua quærens, non quæ Jeſu Chriſti: ille dicat, *Omnes qui volunt in Chriſto pie vivere, perſecutionem patientur:* & tu dic, ſi io Chriſto pie vixeris, abundabunt tibi omnia bona. Et ſi filios non habes, ſuſcipies & virtutes omnes, & nemo tibi morietur. Hæccine eſt ædificatio tua? Attende quid facias, ubi ponas. Super arenam eſt quem conſtituis. Venturus eſt imber, influxurus eſt fluvius, flaturus eſt ventus, impingent domum iſtam, & cadet: cadet, & fiet ruina ejus magna. Leva de arena, pone ſuper petram, in Chriſto ſit, quem vis eſſe Chriſtianum. Attendat ad paſſiones Chriſti indignas. Attendat illum ſine ullo peccato, quæ non rapuit, exolventem. Attendat ſcripturam dicentem ſibi: *Flagellat omnem filium quem recipit*, & tu (dicis forte) exceptus eris? Si exceptus à paſſione flagellorum, exceptus à numero filiorum. Ita ne, inquies, *flagellat omnem filium?* prorſus flagellat omnem filium, ut unicum. Unicus ille de patris ſubſtantia natus, æqualis patri in forma Dei, verbum per quod facta ſunt omnia, non habebat ubi flagellaretur. Ad hoc carne indutus eſt, ut ſine flagello non eſſet. Qui ergo flagellat unicum ſine peccato, reliquit cum peccato adoptatum. In adoptionem vocatos nos eſſe Apoſtolus dicit. *Ado-*

ptionem filiorum accepimus, ut eſſemus unico cohæredes, i.e. eſſemus etiam hæreditas ejus. *Poſtula à me, & dabo tibi gentes hæreditatem tuam.* Exemplum enim nobis propoſuit in paſſionibus ſuis. Sed plane, ne futuris tentationibus deficiat infirmus: ne falſa ſpe decipiendus eſt, nec terrore frangendus. dic ei: Præpara animam tuam ad tentationem. Et forte incipit labi, contremiſcere, nolle accedere? habes & aliud: Fidelis Deus qui non vos ſinet tentari ſupra quam poteſtis ferre. Illud enim promittere & prædicere venturas paſſiones, infirmum confirmare eſt. Timenti autem nimium, & ex hoc deterrito cum polliceris miſericordiam Dei, non quia tentationes deerunt, ſed quia non promittit tentari ſupra quam ferre poteſt, fructum colligere eſt.

Sequitur: *Quod infirmatum eſt*, inquit, *non confortaſtis.* Paſtoribus malis dicit, paſtoribus falſis, paſtoribus ſua quærentibus, non quæ JESU CHRISTI, & commodo lactis & lanæ gaudentibus, oves omnino non curantibus. Et quod male habuit, non corroboraſtis. Inter infirmum (id eſt, non firmum) & ægrotum (id eſt, male habentem) hoc mihi videtur intereſſe. Etenim inter iſta fratres, quæ diſtinguere utcunque conamur, forte & nos poſſumus majori diligentia melius diſtinguere, quàm alius peritior vel lumine cordis plenior. interim ne fraudemini, quod ſentio, loquor. Infirmo, ne accidat tentatio, & eum frangat, timendum eſt. Languens autem, jam cupiditate aliqua ægrotat, jam cupiditate aliqua impeditur ab intranda via Dei, à ſubeundo jugo Chriſti. Qui ergo videntur fervere in operibus bonis, ſed imminentes paſſiones tolerare nolle, aut non poſſe, infirmi ſunt. Qui vero aliqua cupiditate mala amatores mundi ab ipſis bonis operibus revocantur, languidi & ægroti jacent. Quippe qui ipſo languore, tanquam ſine ullis viribus, nihil boni poſſunt operari.

Sequitur: *Et quod errabat, non revocaſtis: & quod periit, non inquiſiſtis.* Hic inter manus latronum & dentes luporum furentium, utcunque verſamur: & contumaces ſunt oves, quia quæruntur errantes. Alienas ſe à nobis dicunt, errore ſuo & perditione ſua: Quid nos vultis, inquiunt, quid nos quæritis? Si in errore, inquit, ſum, ſi in interitu, quid me vis? quid me quæris? Quia in errore es, revocare volo: quia periſti, invenire volo. Sic volo errare, ſic volo perire. Sic vis errare? ſic vis perire? Quanto melius ego nolo? prorſus audeo dicere, importunus ſum. Audio dicentem Apoſtolum: *Prædica verbum, inſta opportune, importune.* Quibus opportune? quibus importune? Opportune utique volentibus, importune nolentibus. Prorſus importunus ſum. Audeo dicere. Tu vis errare? tu vis perire? Ego nolo. Revocabo errantem, requiram pereuntem. Velis nolis, id agam, etſi me inquirentem laniant vepres ſylvarum. Per omnia anguſta me coarctabo. Omnes ſepes excutiam, quantum mihi virium terrens dominus donat. Omnia peragrabo, revocabo errantem, requiram pereuntem. Si me pati non vis, noli errare, noli perire. Parum eſt quod doleo te errantem atque pereuntem. timeo, ne negligens te, etiam quod forte eſt, occidam. Vide enim quid ſequitur;

Et quod forte fuit, confregiſtis. Si neglexero errantem atque pereuntem, & eum qui fortis eſt, delectabit errare & perire. Cupio lucra exteriora: ſed timeo plus damna interiora. Si indifferentem habuero errorem tuum, attendit qui fortis eſt, cum te perditum non requiro: & putat nihil eſſe, ire in hæreſim. Non fruſtra ergo cum jam dixiſſet ſuperius, *quod craſſum eſt, interfeciſtis:* hic iterum in noviſſimo poluit, *Ex quod forte fuit, confregiſtis.* Proinde audi quid ſequatur de iſta negligentia malorum, imo falſorum paſtorum: *Et diſperſæ ſunt oves meæ, eo quod non ſit paſtor: & factæ ſunt in comeſturam omnibus beſtiis agri.* Furantur lupi inſidiantes, rapiunt leones frementes, cum oves adhærent paſtori. nam præſens eſt paſtor: ſed male agentibus non eſt paſtor, & inhærent paſtoribus non paſtoribus, ſeipſos videlicet, non oves, paſcentibus: ac lætalis error conſequitur. Eunt in beſtias, deprædantes ſe, & de illorum morte ſe ſatiare cupientes. Tales enim, omnes qui gaudent de erroribus alienis. Diſperſæ ſunt & erraverunt oves meæ in omnem montem, & in omnem collem altum: hoc eſt, in omnem tumorem terrenæ ſuperbiæ. Mons enim & collis, tumor terrenus & ſuperbia ſeculi intelligitur. Sunt enim & montes boni, de quibus propheta dicit: *Levavi oculos meos ad montes, unde veniet auxilium mihi.* In omnem montem, & in omnem collem, & in omnem faciem terræ lucent, & in omnem faciem terræ diſperſæ ſunt, omnia terrena ſectantes. Ea quæ in faciem terræ lucent, ipſa emunt, ipſa diligunt. Nolunt mori, ut abſcondatur vita eorum in Chriſto.

Propterea paſtores audite ſermonem domini. *Vivo ego, dicit dominus Deus: Ecce ego ipſe requiram oves meas, & viſitabo eas ſicut viſitat paſtor gregem ſuum.* Non curaverunt mali paſtores: non enim ſuo ſanguine redemerunt. *Sicut viſitat*, inquit, *paſtor gregem ſuum in diem.* In qualem diem? *Cum fuerit nimbus & nubes*, id eſt, pluvia & nebula. Error ſeculi hujus, caligo magna ſurgens de cupiditatibus hominum, & nebula valida conterens terram. Et difficile eſt, ut non errent oves in iſta nebula: ſed paſtor non deſerit eas, inquirit eas. penetrat nebulam oculis validis & acutiſſimis, non impeditur caligine nubium. Videt undiq;, errantem revocat, tantum ut fiat, quod dicit in evangelio: *Quæ ſunt oves meæ, audiunt vocem meam, & ſequuntur me.* In medio ovium diſperſarum. Sic inquiram oves meas, & reducam eas ex omni loco quo diſperſæ ſunt illic. in die nubis & nimbi, quando difficile inveniri eſt, tunc ego inveniam. craſſa eſt nebula, pinguis nimbus eſt. oculos ejus nihil latet. *Et educã eas de gentibus, & colligam eas de regionibus, & inducam eas in terram earũ, & paſcam eas ſuper montes Iſrael.* Conſtituit ſuper montes Iſrael authores ſcripturarũ divinarum. Ibi paſcite, ubi ſecure paſcatis. Quicquid inde

inde audieritis,hoc vobis bene ſapiat:quicquid extra,reſpuite: ne erretis in nebula.Audite vocem paſtoris: colligite vos ad montem ſcripturæ ſanctæ. Ibi ſunt deliciæ cordis veſtri. ibi nihil venenoſum,nihil alienum. Uberrima paſcua ſunt. vos tantum ſane venite,ſane paſcimini in montibus Iſrael, & in rivis, & in omni habitatione terræ, à montibus enim quos oſtendimus, manaverunt rivi prædicationis Evangelicæ, cum in omnem terram exivit ſonus eorum. Et facta eſt omnis habitatio terræ paſcendis ovibus lata atq; fœcunda. *In paſcuis bonis paſcam eas, & in montibus altis Iſrael: & erunt ſtabula eorum illic*, hoc eſt, ubi requieſcant, & ibi dicant, bene eſt, ubi dicant verum & manifeſtum. Non fallimur gloria Dei. *Requieſcent tanquam in illis ſtabulis, & dormient*, hoc eſt, requieſcent. *Et requieſcent in deliciis ſuis bonis, & in paſcuis pinguibus paſcentur ſuper montes Iſrael.* Sequitur: Quod n. primũ curavit, iterum dicit: *Hæc dicit dominus Deus: Quod periit, inquiram: & quod erravit, revocabo: & quod imminutũ eſt, colligabo: & quod exanime eſt, confortabo: & quod pingue eſt & forte, cuſtodiam.* Quod faciebant mali paſtores,ſeipſos paſcentes,non oves. Non,ait dominus: conſtituã alios bonos paſtores, qui faciant hæc.ſed ego,inquit,faciam: oves meas nulli committam. Securi vos fratres,ſecuræ vos oves. Nobis videtur timendum,quaſi abſit bonus paſtor. audite ſic: *Et paſcam eas cum judicio.* Vide quia ſcilicet ſolus paſcit,cum judicio paſcens. Quis enim homo certum judicat de homine? temerariis judiciis plena ſunt omnia. De quo deſperavimus,ſubito convertitur,& fit optimus: de quo præſumpſimus,ſubito deficit,& fit peſſimus. Nec timor ergo noſter certus eſt, nec amor noſter certus eſt. Quid ſit hodie quisque homo, vix novit ipſe homo. tamen utcunque ipſe, quid hodie: quid autem cras,nec ipſe. Paſcit ergo ille cum judicio,diſpertiens propria propriis. Novit enim quid agat. Cum judicio paſcit,quos judatos redemit. Sequitur: *Abſit ut deſint modo boni paſtores.* Abſit à nobis ut deſint. Abſit à miſericordia ipſius, ut non eos gignat atque conſtituat. Utique ſi ſunt bonæ oves, ſunt & boni paſtores. Nam de bonis ovibus fiunt boni paſtores. Sed omnes boni paſtores in uno ſunt,Unum ſunt. Illi paſcant. Chriſtus paſcit. Sint ergo omnes in paſtore uno, & dicant vocem paſtoris unam, quam audiant oves, & ſequantur paſtorem ſuum, & non illum aut illum,ſed unum. Et omnes in illo una voce dicant,diverſas voces non habeant.

GREGORIUS *De paſtoribus animarum, quales eligi debeant.*

Caput XIII.

Cum rerum neceſſitas expoſcit,penſandum valde eſt, ad culmen cujusq; regiminis qualiter quiſque veniat: atq; ad hoc rite perveniens,qualiter vivat: & bene vivens, qualiter doceat: & recte docens,infirmitatem ſuam quotidie quanta conſideratione cognoſcat, ne aut humilitas acceſſum fugiat,aut perventioni vita contradicat,aut vitam doctrina deſtituat,aut doctrinæ præſumptio extollat. Prius ergo appetitum timor temperet: poſt autem magiſterium quod non à quærente ſuſcipitur,vita commendet. Ac deinde neceſſe eſt, ut paſtoris bonum, quod vivendo oſtenditur, loquendo propagetur. Ad extremum vero supereſt; ut perfecta quæque opera conſideratione propriæ infirmitatis deprimat,ne hoc ante occulti judicis oculos,tumor elationis extinguat. Eſaias quoq; ait: *Clama, ne ceſſes, ſicut tuba exalta vocem tuam.* Præconis nanque officium ſuſcipit, quisquis ad ſacerdotium accedit, ut ante adventum judicis, qui terribiliter ſequitur, ipſe ſcilicet clamando gradiatur. Sacerdos ergo ſi prædicationis eſt neſcius, quam clamoris vocem daturus eſt præco mutus? Fortes perſeverantesq; doctores, velut imputribilia ligna, quærendi ſunt, qui inſtructioni ſacrorum voluminum ſemper inhærentes, ſanctæ Eccleſiæ unitatem denuncient, & quaſi intromiſſi circuli, arcam domini portent. Vectibus arcam teſtamenti portare, eſt bonis doctoribus ſanctam Eccleſiam ad rudes infidelium mentes prædicando deduci. Qui auro quoq; jubentur operiri, ut cum ſermone aliis inſonant, ipſi etiam vitæ ſplendore fulgeſcant. Neceſſe eſt igitur, ut qui ad officium prædicationis excubant, à ſacræ lectionis ſtudio non recedant. Ad hoc nanque vectes eſſe in circulis arcæ ſemper jubentur, ut cum portari arcam oportunitas exigit, de intromittendis vectibus portandi tarditas nulla generetur: quia videlicet cum ſpiritale aliquid à ſubditis paſtor inquiritur, ignominioſum valde eſt, ſi tunc quærat diſcere, cum quæſtionem debet enodare. Circulis arcæ fœderis vectes inhæreant, ut doctores ſemper in ſuis cordibus eloquia ſacra meditantes, teſtamenti arcam ſine mora elevent, ſi quicquid neceſſe eſt,protinus docent. Unde bene primus paſtor Eccleſiæ paſtores cæteros admonet, dicens: *Parati ſemper eſtote ad ſatisfactionem de ea, quæ in nobis eſt, ſpe.* Ac ſi aperte dicat,ut ad portandam arcam mora nulla præpediat,vectes à circulis nunquam recedant. Sancti viri dum præſunt, non in ſe poteſtatem ordinis, ſed æqualitatem conditionis attendant: nec præeſſe gaudeant hominibus ſed prodeſſe. Sciant enim quod antiqui patres noſtri,non tam reges hominum,quam paſtores pecorum fuiſſe memorantur.

Cum Noæ dominus filiisq; ejus poſt diluvium diceret, *Creſcite & multiplicamini, & implete terram*, ſubditur: *Et terror veſter ac tremor ſit ſuper cuncta animalia terræ.* Homo quippe animalibus irrationalibus,non autẽ cæteris hominibus,natura prælatus eſt. Idcirco ei dicitur, ut ab animalibus, non ab homine timeatur,quia contra naturam ſuperbire eſt,ab æquali velle timeri. Cuncti qui præſunt,non

 in ſe

in ſe poteſtatem debent ordinis, ſed æqualitatem penſare conditionis. Nam ſicut præfati ſumus, antiqui patres noſtri, paſtores pecorum, & non reges hominum, fuiſſe memorantur. Neceſſe eſt ergo, ut rectores à ſubditis timeantur, quando ab eiſdem Deum minime timeri deprehendunt, ut humana ſaltem formidine peccare metuant, qui divina judicia non formidant. Nequaquam præpoſiti ſubjectorum timore ſuperbiant, in quo non ſuam gloriam, ſed ſubditorum juſtitiam quærunt. In eo autem quod metum ſibi à perverſe viventibus exigunt, quaſi non hominibus, ſed animalibus dominantur: quia videlicet ex qua parte beſtiales ſunt ſubditi, ex ea debent etiam formidini jacere ſubſtrati. Facies ſanctæ Eccleſiæ ſunt hi, qui in locis regiminum poſiti, apparent primi, ut ex eorum ſpecie honor ſit fidelis populi, etiam ſi quid in corpore latet deforme. Qui nimirum prælati plebibus, plangunt culpas infirmantium, ſeque de alienis lapſibus, ac ſi de propriis, affligunt. Sæpe rectores boni dum quoſdam vident ad veniam poſt culpas redire, quoſdam vero in iniquitate perſiſtere, occulta omnipotentis Dei judicia mirantur, ſed penetrare nequeunt. Obſtupeſcunt enim quæ non intelligunt. Ille modis omnibus debet ad exemplum vivendi pertrahi, qui cunctis carnis paſſionibus moriens, jam ſpiritaliter vivit, qui proſpera mundi poſtpoſuit, qui nulla adverſa pertimeſcit, qui ſola interna deſiderat, cujus intentioni bene congruens, nec omnino per imbecillitatem, nec valde per contumeliam corpus repugnat. Ipſe nihilominus ad dignitatem paſtoralis officii debet provehi, qui ad aliena capienda non ducitur, ſed propria largitur: qui per pietatis viſcera citius ad ignoſcendum flectitur, ſed non plusquam decet ignoſcens, ab arce rectitudinis inclinatur: qui nulla illicita perpetrat, ſed perpetrata ab aliis, ut propria, deplorat: qui ex affectu cordis alienæ infirmitati compatitur, ſicque in bonis proximi, ſicut in ſuis provectibus, lætatur. Ad dignitatem pontificalis excellentiæ recte pervenit, qui ita ſe imitabilem cæteris in cunctis quæ agit, inſinuat, ut inter eos non habeat quod ſaltem de tranſactis erubeſcat: qui ſic ſtudet vivere, ut proximorum quoque corda arentia, doctrinæ valeat fluentis irrigare: qui orationis uſu experimento jam didicit, quod obtinere à domino, quæcunque popoſcerit, poſſit: cui per affectus ſui vocem jam quaſi ſpecialiter dicitur: *Adhuc loquente te, dicam, Ecce adſum.* Si fortaſſe quiſpiam veniret, ut pro ſe ad intercedendum nos apud potentem quempiam virum, qui ſibi iratus, nobis vero eſt incognitus, duceat protinus reſpondemus: Ad intercedendum venire non poſſumus, quia familiaritatis ejus notitiam non habemus. Si ergo homo apud hominem, de quo minime præſumit, fieri interceſſor erubeſcit, qua mente apud dominum interceſſionis locum pro populo arripit, qui familiarem ſe ejus gratiæ eſſe per vitæ meritum neſcit? Ab eo autem quomodo aliis veniam poſtulat, qui, utrum ſibi ſit placatus, ignorat: qua in re eſt adhuc aliud ſolicitius formidandum, ne qui placare iram poſſe creditur, hanc ipſe ex proprio reatu mereatur. Cuncti liquido novimus, quia cum is qui diſplicet, ad intercedendum mittitur, iratus animus ad deteriora provocatur. Qui adhuc terrenis deſideriis ſtringitur, caveat ne diſtricti iram judicis gravius accendens, dum loco delectatur gloriæ, fiat ſubditis author ruinæ. Solerter ſe quiſque metiatur, ne locum regiminis aſſumere audeat, ſi adhuc in ſe vitium damnabiliter regnat, ne is quem crimen deprimit proprium, interceſſor fieri appetat pro culpis aliorum.

GREGORIUS *Ut indigni ac imperiti ad paſtorale magiſterium non accedant.*

Caput XIIII.

Sunt plerique paſtorum, qui dum metiri ſe neſciunt, quæ non didicerunt, docere concupiſcunt. Qui pondus magiſterii tanto levius æſtimant, quanto vim magnitudinis illius ignorant. Ut quia indocti ac præcipites doctrinæ arcem tenere appetunt, à præcipitationis ſuæ auſibus in ipſa locutionis janua repellantur. Nulla ars doceri præſumitur, niſi intenta prius meditatione diſcatur. Ab imperitis ergo paſtorale magiſterium qua temeritate ſuſcipitur, quando ars eſt artium, regimen animarum? Quis autem cogitationum vulnera occultiora eſſe neſciat vulneribus viſcerum? Et tamen ſæpe qui nequaquam ſpiritalia præcepta cognoverunt, cordis ſe medicos profiteri non metuunt: dum qui pigmentorum vim neſciunt, videri medici carnis erubeſcunt. Sunt nonnulli, qui intra ſanctam Eccleſiam per ſpeciem regiminis, gloriam affectant honoris. Videri doctores appetunt, tranſcendere cæteros concupiſcunt, atteſtante veritate. Primos recubitus in cœnis, primas in conventibus cathedras quærunt, qui ſuſceptum curæ paſtoralis officium miniſtrare digne tanto magis nequeunt, quanto ad humilitatis magiſterium ex ſola elatione pervenerunt. Ipſa quippe in magiſterio lingua confunditur, quando aliud diſcitur, & aliud docetur. Contra indignos paſtores Dominus per prophetam queritur, dicens: *Ipſi regnaverunt, & non ex me: principes extiterunt, & non cognovi.* Ex ſe nanque, & non ex arbitrio ſummi rectoris regnant, qui nullis fulti virtutibus, nequaquam divinitus vocati, ſed ſua cupiditate accenſi, culmen regiminis rapiunt potius quam aſſequuntur. Inutiles ſacerdotes internus judex & provehit, & non cognoſcit: quia quos permittendo tolerat, profecto per judicium reprobationis ignorat. Unde ad ſe quibuſdam & poſt miracula venientibus dicit: *Recedite à me operarii iniquitatis: neſcio qui eſtis.* Paſtorum imperitia voce

veritatis

veritatis increpatur, cum per prophetam dicitur: *Ipſi paſtores ignoraverunt intelligentiam.* Quos rurſus Dominus deteſtatur, dicens: *Et tenentes legem, neſcierunt me.* Et neſciri ergo ſe ab eis veritas conqueritur, & neſcire ſe principatum neſcientium proteſtatur: quia profecto hi, qui ea quæ ſunt domini, neſciunt, à domino neſciuntur, Paulo atteſtante qui ait: *Si quis autem ignorat, ignorabitur.* plerunque paſtorum imperitia meritis congruit ſubjectorum: qua quanvis lumen ſcientiæ, ſua culpa exigente, non habeant: diſtricto tamen judicio agitur, ut per eorum ignorantiam hi etiam qui ſequuntur, offendant. hinc nanq; in Evangelio per ſemetipſam veritas dicit: *Si cæcus cæco ducatum præbeat, ambo in foveam cadunt.* Hinc Pſalmiſta non optantis animo, ſed prophetantis myſterio, denunciat, dicens: *Obſcurentur oculi eorum ne videant, & dorſum eorum ſemper incurva.* Oculi, qui præſunt, qui in ipſa honoris ſumma facie poſiti, providentis itineris officium ſuſceperunt. Quibus hi nimirum qui ſubſequenter inhærent, dorſa nominantur. Obſcuratis ergo oculis, dorſum flectitur: quia cum lumen ſcientiæ perdunt qui præeunt, profecto ad portanda peccatorum curvantur onera qui ſequuntur. Indigni quippe, tanti reatus pondera fugerent, ſi veritatis ſententiam ſolicita cordis aure penſarent; qui ait: *Qui ſcandalizaverit unum de puſillis iſtis, qui in me credunt, expedit ei ut ſuſpendatur mola aſinaria in collo ejus, & demergatur in profundum maris.* Ne temerare ſacra regimina, quiſquis his impar eſt, audeat: & per concupiſcentiam culminis, ducatum ſuſcipiat perditionis. Hinc enim pie Jacobus prohibet, dicens: *Nolite plures magiſtri fieri fratres mei.* Hinc ipſe Dei hominumq; mediator, regnum percipere vitavit in terris: qui ſupernorum quoq; ſpirituum ſcientiam ſenſumq; tranſcendens, ante ſecula regnat in cœlis. Plerunq; qui adverſitatis magiſterio ſub diſciplina comprimitur: quod ſi ad regiminis culmen pervenerit, vel eruperit in elationes protinus uſu gloriæ permutatur. Sic Saul, qui indignum ſe prius conſiderans, fugerat: mox ut regni gubernacula ſuſcepit, intumuit. Honorari nanque coram populo cupiens, dum repræhendi publice noluit, ipſum tamen qui in regno ſe unxerat, ſcidit. David propheta, authoris judicio pene in cunctis actibus placens, mox ut preſſuræ pondere caruit, in tumorem vulneris erupit: factusque eſt in morte viri crudeliter rigidus, qui in appetitu fœminæ enerviter fuerat flexus. Et qui malis ante pie noverat parcere, in bonorum quoq; nece poſt didicit ſine obſtaculo retractationis anhelare. Prius quippe ferire depræhenſum perſecutorem noluit, & poſt cum damno deſudantis exercitus, etiam devotum militem extinxit. Quem profecto ab electorum numero culpa longius raperet, niſi hunc ad veniam flagella revocaſſent. Plerunque qui ſubire magiſterium paſtorale cupiunt, nonnulla quoq; bona opera animo proponunt. Et quanvis hoc elationis intentione appetant, operaturos tamen ſe magna pertractant. Fitq; ut aliud in imis intentio ſupprimat, aliud tractantis animo ſuperficies cogitantis oſtendat. Nam ſibi ipſa de ſe mens ſæpe mentitur, & fingit ſe de bono opere amare. quod non amat: de mundi autem gloria non amare, quod amat. Sæpe mens principari appetens, fit ad hoc pavida, cum quærit: audax, cum pervenerit. Tendens enim, ne non perveniat, trepidat: ſed repente perveniens, jure ſibi hoc debitum, ad quod pervenerit, putat. Cumq; percepto principatus officio perfrui ſeculariter cœperit libenter obliviſcitur quicquid religioſe cogitavit. Neceſſe eſt enim, ut cum cogitatio extra uſum ducitur, protinus mentis oculis ad opera tranſacta revocent: ac penſet quiſque, quid ſubjectus egerit: repente cognoſcet, ſi prælatus bona agere, quæ propoſuerit, poſſit. Nequaquam valet in culmine humilitatem diſcere, qui in imis poſitus, non deſiit ſuperbire. Neſcit laudem, cum ſuppetit, fugere: qui ad hanc didicit, cum deeſſet, anhelare. Nequaquam vincere avaritiam poteſt, quando ad multorum ſuſtentationem tendit is, cui ſufficere propria nec ſoli potuerunt. Ex anteacta ergo vita ſe quiſq; inveniat, ne appetito culminis, imago ſe cogitationis illudat. Plerumq; in occupatione regiminis, ipſe quoq; boni operis uſus perditur, qui in tranquillitate tenebatur: quia quieto mari, recte navem & imperitus dirigit: turbatus autem tempeſtatum fluctibus, etiam peritus ſe nauta confundit. Quid eſt poteſtas culminis, niſi poteſtas mentis, in qua cogitationum ſemper procellis navis cordis quatitur, huc illucq; inceſſanter impellitur, ut per repentinos exceſſus oris & operis, quaſi per obviantia ſaxa frangatur? Inter hæc quæ protulimus, quid ſequendum eſt, quid tenendum, niſi ut virtutibus pollens, coactus ad regimen veniat? virtutibus vacuus, nec coactus accedat? Ille ſi omnino renititur, caveat, ne acceptam pecuniam in ſudario ligans, de ejus occultatione judicetur. Pecuniam quippe in ſudario ligare, eſt, percepta dona ſub ocio lenti torporis abſcondere. Indignus quippe cum regimen appetit, attendat, ne per exemplum pravi operis, phariſæorum more, ad ingreſſum regni tendentibus obſtaculum fiat. Qui juxta vocem magiſtri, nec ipſi intrant, nec alios intrare permittunt. Conſiderandum quoque eſt, quia cum cauſam populi electus præſul ſuſcipit, quaſi ad ægrum medicus accedit. Si ergo adhuc ejus in opere paſſiones vivunt, qua præſumptione percuſſum mederi properat, qui in facie vulnus portat?

ISIDORUS *DE INDIGNIS PRAEPOSITIS.*

Caput XV.

NOn ſunt promovendi ad regimen Eccleſiæ, qui adhuc vitiis ſubjacent. Hinc eſt quod præceptum eſt David, non ædificare viſibile templum, quia ſanguinum vir belli frequentia eſſet. Qua figura illi ſpiritaliter admonentur, qui adhuc corruptioni ſunt dediti, ne templum ædificent: hoc eſt, Eccleſiam docere præſumant. Non debet honoris ducatum ſuſcipere, qui neſcit

Digitized by Google

neſcit ſubjectos tramite vitæ melioris præire. Neq; enim quiſq; ad hoc præficitur, ut ſubditorum culpas corrigat, & ipſe vitiis ſerviat. Qui ſe indignum ad Epiſcopatum exiſtimat, locum ejus qui dignus eſt, non præſumat. Nam tam ſanctum eſt ſacerdotii nomen, ut nulla vitiorum nota maculari ſe ſinat. Gravius enim condemnabitur, qui indignus ſuſcipit, quod non meretur. Qui regimen ſacerdotii contendit appetere, ante in ſe diſcutiat, ſi vita honori ſit congrua. Quod non diſcrepat, humiliter ad id, ad quod vocatur, accedat. Reatum quippe culpæ geminat, ſi quis cum culpa ad ſacerdotale culmen aſpirat. Uniuſcujuſq; caſus tanto majoris eſt criminis, quanto erat, priuſquam caderet, majoris virtutis. Præcedentium namq; magnitudo virtutum, creſcit ad cumulum ſequentium delictorum. Pleriq; ſacerdotes, ſuæ magis utilitatis cauſa, quam gregis, præeſſe deſiderant: nec ut proſint, præſules fieri cupiunt: ſed magis, ut divites fiant & honorentur. Suſcipiunt enim ſublimitatis culmen non pro paſtorali regimine, ſed pro ſolius regiminis vel honoris ambitione. Atq; abjecto opere dignitatis, ſolam nominis appetunt dignitatem. dum mali ſacerdotes Deo ignorante non fiant, tamen ignorantur à Deo, ipſo per prophetam teſtante: *Principes extiterunt, ſed non cognovi.* Sed hic neſcire Dei, reprobare eſt: nam Deus omnia novit.

ISIDORUS *DE INDOCTIS PRÆPOSITIS*

Caput XVI.

SIcut iniqui & peccatores miniſterium ſacerdotale aſſequi prohibentur, ita indocti & imperiti à tali officio retrahuntur. Illi enim exemplis ſuis vitam bonorum corrumpunt, iſti ſua ignavia inliquos corrigere neſciunt. Quid enim docere potuerunt, quod ipſi non didicerunt? Deſinat locum docendi ſuſcipere, qui neſcit docere. Ignorantia quippe præſulum, vitæ non congruit ſubjectorum. Cæcus enim ſi cæco ducatum præbeat, ambo in foveam cadunt. Sacerdotes indoctos per Eſaiam prophetam ita dominus reprobat: *Ipſi*, inquit, *paſtores ignoraverunt intelligentiam.* Et iterum: *Speculatores enim cæci omnes*, id eſt, imperiti Epiſcopi. *Neſcierunt*, inquit, *universi canes muti, non valentes latrare:* hoc eſt, plebes commiſſas non valentes reſiſtendo malis, per verbum doctrinæ defendere.

GREG. *DE HIS QVI IN REGIMINE PRODESSE poſſunt, ſed idem officium per quietem propriam refugiunt.*

Caput XVII.

SUnt nonnulli, qui nimia virtutum dona percipiunt, & pro exercitatione cæterorum, magnis muneribus exaltantur. Qui ſtudio caſtitatis mundi, abſtinentiæ robore validi, doctrinæ dapibus * refecti, patientiæ longanimitate humiles, authoritatis fortitudine erecti, diſtricti ſunt. Qui nimirum culmen regiminum ſi vocati ſuſcipere renuunt, ipſa ſibi plerumq; dona adimunt, quæ non pro ſe tantummodo, ſed etiam pro aliis acceperunt. Cumq; ſua & non aliorum lucra cogitant, ipſis ſe, qui privata habere appetunt, bonis privant. Diſcipulis in Evangelio veritas dicit: *Non poteſt civitas abſcondi ſub montem poſita: neque accendunt lucernam, & ponunt eam ſub modio, ſed ſuper candelabrum, ut luceat omnibus, qui in domo ſunt.* Hinc Petro dominus ait: *Simon Joannis, amas me?* Qui cum ſe amare protinus reſpondiſſet, audivit: *Si diligis me, paſce oves.* Si ergo dilectionis eſt teſtimonium, cura paſtionis: quiſquis virtutibus pollens, gregem Dei renuit paſcere, paſtorem ſummum convincitur non amare. Si noſtri, ſicut proximi, curam gerimus, quaſi utrumque pedem per calceamentum munimus. Qui vero ſua cogitans, utilitatem proximorum negligit, quaſi unius pedis calceamentum cum dedecore amittit. Sunt nonnulli, qui magnis muneribus ditati, dum ſolius contemplationis ſtudiis inardeſcunt, parere utilitati proximorum in prædicatione refugiunt, ſecretum quietis diligunt, ſeceſſum prædicationis vel ſpeculationis appetunt: de quo ſi diſtricte judicentur: ex tantis proculdubio rei ſunt, quantis venientes ad publicum prodeſſe potuerunt. Qua enim mente is, qui proximis profuturus eniteſceret, utilitati cæterorum ſecretum proponit ſuum: quando ipſe ſummi patris unigenitus, ut multis prodeſſet, de ſinu patris egreſſus eſt ad publicum noſtrum? Sunt nonnulli, qui ex ſola humilitate refugiunt, ne his quibus ſe impares æſtimant, præferantur: Quorum profecto humilitas, ſi cæteris quoq; virtutibus cingitur, tunc ante oculos Dei vera eſt, cum ad reſpuendum hoc, quod utiliter ſubire præcipitur, pertinax non eſt. Neque enim vere eſt humilis, qui ſuperni nutus arbitrium, ut debet præeſſe, intelligit, & tamen contemnit. Divinis diſpoſitionibus ſubditus, atq; à vitio obſtinationis alienus, cum ſibi regiminis culmen ingeratur, ſi jam donis præventus eſt, quibus & aliis proſit: & ex corde debet fugere, & invitus obedire.

* referti,

ISIDORUS *DE PRAEPOSITIS ECCLESIAE.*

Caput XVIII.

VIr Eccleſiaſticus & crucifigi mundo per mortificationem propriæ carnis debet, & diſpenſationem Eccleſiaſtici ordinis, ſi ex Dei voluntate provenerit, nolens quidem, ſed humilis, gubernandam ſuſcipiat. Multis intercipit ſatanas fraudibus eos, qui vitæ & ſenſus utilitate præſtantes, præeſſe & prodeſſe aliis nolunt. Et dum eis regimen animarum imponitur, renunciant, conſultius arbitrantes ocioſam vitam degere, quam lucris animarum inſiſtere. Quod tamen decepti agunt per argumentum diaboli, fallentis eos per ſpeciem boni: ut dum illos à paſtorali officio retrahit, nequaquam

quam proficiant, qui eorum verbis & exemplis poterant inſtrui. Viri ſancti nequaquam occupationum ſecularium curas appetunt: ſed occulto ordine ſibi ſuperimpoſitas gemunt. Et quamvis illas per meliorem intentionem fugiant, tamen per ſubditam mentem portant. Quas quidem ſummopere, ſi liceat, vitare feſtinant: ſed timentes occultam diſpenſationem Dei, ſuſcipiunt quod fugiunt, exercent quod vitare noſcuntur. Intrant enim ad cor, & ibi conſulunt, quid velit occulta voluntas Dei: ſeſeque ſubditos debere eſſe ſummis ordinationibus cognoſcentes, humiliant cervicem cordis jugo divinæ diſpenſationis.

PROSPER. *QVOD SACERDOTES SANCTI contemplativæ vitæ ſunt participes.*

Caput XIX.

QUi diligenter de vita contemplativa conſiderat, & ſufficienter inſtructus intelligit, quando & ubi poſſit ejus perfectio compræhendi: non dubitabit, Eccleſiarum principes vitæ contemplativæ poſſe & debere fieri ſectatores: quia ſive ſecundum opinionem quorundam, nihil aliud ſit vita contemplativa, quam rerum latentium, futurorumq; notitia: ſive vacatio ab omnibus occupationibus mundi, ſive divinarum ſtudium literarum, ſive (quod his probatur eſſe perſectius) ipſa viſio Dei: non video quid impedimenti ſanctis ſacerdotibus poſſit afferri, quo minus ad hæc quatuor, quæ commemoravi, perveniant. Duo enim, primum & ultimum, id eſt, rerum latentium, futurorumq; notitia, & ipſa viſio Dei, incomparabiliter præſtantiora erunt in illa vita beata, quam in iſta diverſis erroribus implicata. Quandoquidem tam rerum omnium notitia, quam ipſa Dei ſubſtantia, plene ac perſecte videbitur. Duo autem media, vacationem videlicet ab omnibus occupationibus mundi, & divinarum ſtudium literarum, etiam hic poſſunt habere pontifices. Sed illi, qui ſe ab omnibus implicantentis negociorum ſecularium removentes, non torpent ocio, ſed inſiſtunt perſectionis ſuæ negocio, & ab ſtultitia ſapientiæ ſecularis averſi, verbo Dei infatigabiliter vacant, ſapientes veraciter fiunt, cœleſtia ſapiunt, terrena deſpiciunt: contradicentes ſanæ doctrinæ redarguunt: obedientes inſtituunt: ſanctis virtutibus, quibus in dies fiant Deo propinquiores, incumbunt: tam ſuis quam omnium qui per eos erudiuntur, provectibus clari. Hic quidem velut guſtum quendam contemplativæ vitæ, quo ad eum ferventius provocentur, accipiunt: ſed ibi jam in æternum felices effecti, de ejus perfectione gaudebunt. Proinde non inflantur, quia hic omnium fidelium catholicorum honorantur ut capita: ſed lætantur potius, quia ibi Chriſti, qui eſt ſacerdotum ac omnium fidelium caput, clariora membra futuri ſunt. At ſi (quod abſit) ſecularibus negociis implicati, fundorum terminos ſine termino cupiditatis extendunt, ac ſe paſſim exquiſitis deliciis addicant, quæ animum corpusq; debilitant: ſi gloriam non Chriſti, ſed ſuam, decepti vulgi adulantis honoribus, quærant: plusq; de ſe alienæ linguæ, quam ſuæ conſcientiæ credant: ſi omnino gaudium ſuum, non in futurorum remuneratione, nec ſanctitate vitæ, ſed in ſua tantum dignitate conſtituant: & dum tales eſſe, quales creduntur, amant, nunquam ſibi diſpliceant: ac placentes ſibi, non ſint de ſua correctione ſoliciti: quis non intelligat tales, ſi in talibus perſeverent, nec ſe ante finem præſentis vitæ participes eſſe non poſſe, ad quam non perveniunt, niſi qui ſtuduerunt eſſe quod facti ſunt, nec affectant videri, ſed eſſe quod ſunt? Non alienis laudibus, ſed moribus ſuis eximii: nec ſolum de ſua dignitate, ſed potius de ſacerdotalis vitæ nobilitate conſpicui: qui ſunt non appellatione tenus, ſed virtute pontifices, vitæ contemplativæ capaces, & gaudiorum cœleſtium cohæredes.

ISIDORUS *DE DOCTRINA ET EXEMplis præpoſitorum.* *Caput XX.*

TAm doctrina quam vita clarere debet Eccleſiaſticus ordo. Nam doctrina ſine vita, arrogantem reddit. Vita ſine doctrina, inutilem facit. Sacerdotis prædicatio, operibus confirmanda eſt, ita ut quod docet verbo, inſtruat exemplo. Vera enim eſt illa doctrina, quam vivendi ſequitur forma. Nam nihil turpius eſt, quam ſi bonum, quod quisq; prædicat, explere opere negligat. Tunc enim prædicatio utiliter proſertur, quando efficaciter adimpletur. Unusquisq; doctor, & bonæ actionis & bonæ prædicationis habere debet ſtudium. nam alterum ſine altero, non facit perfectum, ſed præcedat juſtus bene agere, ut ſequenter poſſit bene docere. Sicut in numiſmate metallum, figura, & pondus inquiritur, ita in omni doctore Eccleſiaſtico, quid ſequatur, quid doceat, quomodo vivat. Per qualitatem igitur metalli, doctrina: per figuram, ſimilitudo patrum: per pondus, humilitas deſignatur. Qui ergo ab his tribus diſcrepaverit, non metallum, ſed terra erit.

GREGORIUS, *DE HVMILITATE PRAEPOSITORVM.*

Caput XXII.

SIt rector diſcretus in ſilencio, humilis in verbo: ne aut tacenda proferat, aut proferenda reticeſcat. Nam ſicut incauta locutio in errorem pertrahit, ita indiſcretū ſilentium hos, qui erudiri poterant, in errore derelinquit. Sit rector bene agentibus per humilitatem ſocius, contra delinquentium vitia per zelum juſtitiæ erectus: ut & bonis in nullo ſe præferat, & cum pravorum culpa exigit, poteſtatem protinus ſui prioratus agnoſcat: quatenus & honore ſuppreſſo, æqualē ſe ſubditis bene viventibus deputet, & erga perverſos viros rectitudinis jura nō exercere formidet. Omnes homines natura æquales

genuit:

genuit: ſed variante meritnrum ordine, alios aliis culpa poſtponit. Ipſa autem diverſitas, quæ acceſſit ex vitio, divino judicio diſpenſatur: ut quia omnis homo æque ſtare non valet, alter regatur ab altero. Cuncti qui præſunt, non in ſe poteſtatem debent ordinis, ſed æqualitatem penſare conditionis: nec præeſſe hominibus gaudeant, ſed prodeſſe. Quam videlicet potentiam bene regit, qui & tenere illam noverit, & impugnare. Bene hanc gerit, qui ſcit per illam ſuper culpas erigi, ſcit cum cæteris illa æqualitate componi. Quam tamen poteſtatem recte diſpenſat, qui ſolicite noverit & ſumere ex illa quod adjuvat, & expugnare quæ temnat: & æqualem ſe cum illa cæteris cernere, & tamen ſe peccantibus zelo ultionis anteferre. Prædicator quiſq; ſtudeat, ut minas potentium ratiocinatione mitiget: & oppreſſorum anguſtias, quantum prævalet, ope levet: ut foris reſiſtentibus opponat patientiam, & intus ſuperbientibus exhibeat cum patientia diſciplinam: ut erga errata ſubditorum ſic manſuetudo zelum temperet, quatenus à juſtitiæ ſtudio non enervet. Sic ad ultionem zelus ferveat, ne tamen pietatis limitem fervendo tranſcendat. Rectoris officium eſſe debet, ut ingratos beneficiis ad amorem provocet, ut gratos quoſq; miniſteriis in amore ſervet: ut proximorum mala, cum corrigere non valet, taceat: & quæcunq; corrigi loquendo poſſunt, ſilentium conſenſum eſſe pertimeſcat.

ITEM ISIDORUS *DE HUMILITATE PRÆpoſitorum. Caput XXII.*

QUi præficitur ad regimen, taliter erga diſciplinam ſubditorum præſtare ſe debet, ut non ſolum authoritate, verum etiam humilitate clareſcat. Sed tamen ita erit in eo virtus humilitatis, ne diſſolvatur vita ſubditorum in vitiis: atque ita authoritas aderit poteſtatis, ne per tumorem cordis, ſeveritas exiſtat immoderationis. Hæc eſt in Dei ſacerdotibus vera diſcretio, qua nec per libertatem ſuperbi, nec per humilitatem fiunt remiſſi. Hinc eſt quod ſancti cum multa conſtantia redarguerunt etiam principum vitia: in quibus cum ſumma eſſet humilitas, loco tamen neceſſario libere transgreſſores juſtitiæ increpabant. Aliquando etiam ſubditis nos oportet animo eſſe humiliores, quum facta ſubditorum judicantur à nobis, noſtra vero Deus judicat. Agnoſcat Epiſcopus ſervum ſe eſſe plebi, non dominum. Verum hæc charitas, non conditio exigit.

ISIDORUS *DE DOCTRINÆ DISCRETIONE Caput XXIII.*

NOn omnibus una eademq; doctrina eſt adhibenda: ſed pro qualitate morum, diverſa exhortatio erit doctorum. Nam quoſdam increpatio dura, quoſdam vero exhortatio corrigit blanda. Sicut periti medici ad varios corporis morbos diverſo medicamine ſerviunt, ita ut juxta vulnerum varietates, medicina diverſa ſit: ſic & doctor Eccleſiæ ſingulis quibuſq; congruum doctrinæ remedium adhibebit, & quid cuiq; oporteat pro ætate, pro ſexu ac profeſſione, adnunciabit. Non omnibus ea quæ ſunt clauſa, aperienda ſunt. Multi ſunt enim qui capere non poſſunt: quibus ſi indiſcrete manifeſtantur, ſtatim aut detrahunt, aut negligunt. Prima quippe prudentiæ virtus eſt, eam quam docere oporteat, exiſtimare perſonam. Rudibus populis ſeu carnalibus plana atq; communia, non ſumma atque ardua, prædicanda ſunt, nè immenſitate doctrinæ opprimantur potius quam erudiantur. Unde & Apoſtolus Paulus ait: *Non potui vobis loqui quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus: tanquam parvulis in Chriſto lac vobis potum dedi, non eſcam.* Carnalibus quippe animis nec alta nimis de cœleſtibus, nec terrena convenit prædicare: ſed mediocriter, ut initia eorum moreſq; deſiderant edoceri. Corvus dum ſuos pullos viderit albi coloris, nullis eos cibis alit: ſed tantundem attendit, donec paterno colore nigreſcant, & ſic illos frequenti cibo reficiat. Ita & Eccleſiæ doctor ſtrenuus, niſi eos quos docet, viderit ad ſuam ſimilitudinem pœnitentiæ confeſſione nigreſcere, & nitore ſeculari depoſito, lamentationis habitum de peccati recordatione inducre, ut pote adhuc exterioribus, hoc eſt, carnalibus, non aperit intelligentiæ ſpiritalis profundiora myſteria, ne, dum audita non capiunt, prius incipiant contemnere, quam venerari, mandata cœleſtia. Aliter eſt agendum erga eos, qui noſtro committuntur regimini, ſed offendunt: atque aliter cum his, qui nobis commiſſi non ſunt. Qui ſi juſti ſunt, venerandi ſunt: ſi vero delinquunt, pro ſola charitate, ubi locus eſt, corripiendi ſunt: non tamen cum ſeveritate, ſicut hi qui nobis regendi ſunt commiſſi. Prius docendi ſunt ſeniores plebis, ut per eos infra poſiti facilius doceantur. Unde & Apoſtolus: *Hæc*, inquit, *commenda fidelibus hominibus, qui idonei ſunt & alios docere.* Ingenium boni doctoris eſt, incipere à laudibus eorum, quos ſalubriter objurgatos corrigere cupit, ſicut Apoſtolus ad Corinthios facit, quos à laudibus inchoat, & increpationibus probat. Sed erant apud Corinthioa, qui & laude & increpatione digni eſſent. Ille vero ſic diſcrete de utraque omnibus loquitur, ut omnibus utraque convenire videatur.

GREGORIUS *QUALITER PRÆLATI SUBIECTOS doceant, ac ſe ipſos diſcreta circumſpectione provideant. Caput. XXIV.*

QUia igitur, qualis eſſe debeat paſtor, ſuperius oſtendimus: nunc qualiter doceat, demonſtremus. Non una eademq; cunctis exhortatio congruit, quia nec cunctos par morum qualitas adſtringit. Sæpe nanq; aliis officiunt, quæ aliis proſunt. Quia & plerunq; herbæ, quæ hæc animalia

animalia nutriunt, alia occidunt. Et lenis ſibilus equos mitigat, catulos inſtigat: & medicamentum quod hunc morbum imminuit, alteri vires jungit: & panis qui vitam fortium roborat, parvulorum necat. Pro qualitate igitur audientium, formari debet ſermo doctorum: ut & ad ſua ſingulis congruat, tamen à communis ædificationis arte nunquam recedat. Quid enim ſunt intentæ mentes auditorum, niſi (ut ita dixerim) quædam in cithara tenſiones tractæ chordarum? Quas tangendo artifex, ut non ſibimetipſi diſſimile canticum faciat, diſſimiliter pulſat: & idcirco chordæ conſonam modulationem reddunt, quia uno quidem plectro, ſed non uno impulſu, feriuntur. Doctor quisque ut in una virtute charitatis cunctos ædificet, ex una doctrina, non una eademque exhortatione, tangere corda audientium debet. Doctor etenim, qui loci ſui neceſſitate exigitur ſumma dicere, hac eadem neceſſitate compellitur ſumma monſtrare. Illa nanque vox libentius auditorum cor penetrat, quam dicentis vita commendat: quia quod loquendo imperat, oſtendendo adjuvat ut fiat. Per prophetam Dominus dicit: *Super montem excelſum aſcende tu qui Evangelizas Sion.* Ut videlicet qui cœleſti prædicatione utitur, ima terrenorum operum deſerens, in rerum culmine ſtare videatur, tantoque facilius ſubditos ad meliora pertrahat, quanto per vitæ meritum de ſupernis clamat. Recte etiam ſacerdos ſuperhumerale ex auro, hyacintho, purpura, coccoque bis tincto & byſſo retorta factum habere præcipitur: ut quanta virtutum diverſitate clareſcere debeat, demonſtretur. In ſacerdotis quippe habitu ante omnia aurum fulget, ut in eo intellectus ſapientiæ principaliter emicet. Cui hyacinthus qui æthereo colore reſplendet, adjungitur: ut dum per omne intelligendo penetrat, non ad favores infimos, ſed ad amorem cœleſtium ſurgat: ne, dum ſuis incautus laudibus capitur, ipſo etiam veritatis intellectu vacuetur. Auro & hyacintho purpura & bis tinctus coccus adjungitur, ut ante interni judicis oculos, omnia virtutum bona ex charitate decorentur, & cuncta quæ coram hominibus rutilant, hæc in conſpectu occulti arbitri, flamma intimi amoris accendat. Quæ ſcilicet charitas, qua Deum ſimul ac proximum diligit, quaſi ex duplici tinctura fulgeſcit. Qui ſic ad authoris ſpeciem anhelat, ut proximorum curam negligat: vel ſic proximorum curam exequitur, ut à divino amore torpeſcat: qui unum horum quodlibet negligit, in ſuperhumeralis ornamento habere coccum bis tinctum neſcit. Cum rector ſe ad loquendum præparat, ſub quanto cautelæ ſtudio loquatur, attendat: ne, ſi inordinate ad loquendum rapitur, erroris vulnere audientium corda feriantur: & cum fortaſſe ſapiens videri deſiderat, unitatis compagem inſipienter abſcindat. In Evangelio veritas ait: *Habete ſal in vobis, & pacem habete inter vos.* Per ſal quippe verba ſapientiæ deſignantur. Qui igitur loqui ſapienter nititur, magnopere metuat, ne in ejus eloquio audientium unitas confundatur. Hinc Paulus ait: *Non plus ſapere quam oportet ſapere, ſed ſapere ad ſobrietatem.* Ne igitur rector incautus ad loquendum proruat, hoc quod jam præmiſimus, per ſemetipſum diſcipulis veritas clamat: *Habete ſal in vobis, & pacem habete inter vos.* Ac ſi figurate per habitum ſacerdotis dicat: Mala punica tintinnabulis jungite, ut per omne quod dicitis, unitatem fidei cauta obſervatione teneatis. Sacerdos ſemper vocem prædicationis habeat, ne ſuperni expectatoris judicium ex ſilentio offendat. Sacerdos in tabernaculum ingrediens vel egrediens. moritur, ſi de eo ſonitus non auditur: quia iram contra ſe occulti judicis exigit, ſi ſine prædicationis ſonitu incedit. Apte tintinnabula veſtimentis pontificis deſcribuntur inſerta. Veſtimenta etenim ſacerdotis quid aliud, quam recta opera debemus accipere, propheta atteſtante qui ait: Sacerdotes tui induantur juſtitiam? Veſtimentis itaque illius tintinnabula inhærent, ut vitæ viam cum linguæ ſonitu, ipſa quoque opera ſacerdotis clament. Nos quia infirmi homines ſumus, cum de Deo hominibus loquimur, debemus primum meminiſſe quid ſumus: ut ex propria infirmitate penſemus, quo docendi ordine infirmos fratres conſolemur. Conſideremus igitur, quia aut tales ſumus, quales nonnullos corrigimus: aut tales aliquando fuimus, etſi jam divina gratia operante, non ſumus: ut tanto eos temperantius corde humili corrigamus, quanto nosmetipſos verius in his, quos emendamus, agnoſcimus. Si nos ſacerdotes tales nec ſumus, nec fuimus, quales adhuc illi ſunt, quos emendare curamus: ne cor noſtrum forte ſuperbiat, & de ipſa innocentia pejus ruat: quorum mala corrigimus, eorum bona nobis ante oculos revocemus: quæ ſi omnino nulla ſunt, ad occulta Dei judicia recurramus. Quia ſicut nos nullis meritis hoc ipſum bonum, quod habemus, accipimus: ita illos quoque poteſt gratia ſupernæ virtutis infundere, ut excitati poſterius, etiam poſſent ipſa bona quæ nos ante accepimus, prævenire. Quis enim crederet, quod per Apoſtolatus meritum, Saulus lapidatum Stephanum præcurſurus erat, qui in morte ejus lapidantium veſtimenta ſervabat? His ergo primum cogitationibus humiliari cor debet, & tunc demum delinquentium iniquitates increpare.

ISIDORUS *De Doctorum ſilentio.*

Caput XXV.

PRo malo merito plebis, aufertur doctrina prædicationis: pro bono merito audientis, tribuitur ſermo doctoris. In poteſtate divina conſiſtit, cui velit Deus doctrinæ verbum dare, vel cui auferre: & hoc aut pro dicentis, aut pro audientis fit merito, ut modo pro culpa plebis auferatur ſermo doctoris, modo vero pro utilitate rectoris tribuatur. Nam & bonus docet bonum, & malus malum: & bonus malum, & malus bonum, quod tamen fit juxta meritum populorum. Nō omnia tempora congruunt doctrinæ, ſecundum Salomonis ſententiam, dicentis: *Tempus tacendi, & tempus loquendi.* Non quidem per timorem, ſed per diſcretionem, propter malorum incorreptibilem iniquitatem, non-

nunquam electos oportet à doctrina ceſſare. Interdum doctores Eccleſiæ calore charitatis ardentes, conticeſcunt à docendo, quia non eſt qui audiat, teſtante propheta: *Civitates auſtri clauſæ ſunt, & non eſt qui aperiat.* Qui docendi accipit officium, interdum ad tempus facta proximi taceat, quæ ſtatim corrigere nequaquam exiſtimat. Nam ſi corrigere poteſt & diſſimulat, verum eſt quod conſenſum erroris alieni habeat. Plerique ſancti doctores pro mali pertinacia, quia iniquos emendare nequeunt, his tacere diſponunt: ſed calorem ſpiritus quo aguntur, ferre non ſuſtinentes, iterum in increpationes proſiliunt impiorum.

PROSP. *Quod nihil proſit ſacerdoti etiamſi bene vivat, nec male viventes non arguat.*

Caput XXVI.

QUodvero dicit Apoſtolus, ut nos formam debeamus exhibere fidelibus: quid valebit, ſi is cui vel exhortandi bonos, vel caſtigandi malos cura commiſſa eſt, bene vivendo ſe imitandum bonis exhibeat, & malos tacendo non arguat? Ad hoc enim (niſi me fallit opinio) ſanctè vivendum eſt ſacerdoti, ne dicta ſua repugnantibus factis evacuet. Si quod prædicat fieri debere, non faciat: aut ſi quod non facit, prædicare præſumpſerit, nihil apud eos qui ejus vitam novere, proficiet. Quia ad hoc eſt Eccleſiæ Dei præpoſitus, ut non ſolum bene vivendo alios exemplo ſuæ converſationis inſtruat, ſed etiam fiducialiter prædicando ſingulis ante oculos peccata ſua conſtituat: quæ pœna maneat duris, quæ gloria obedientibus, oſtendat. Nullius ſalutem deſperando contemnat, animas emendari nolentium plangat, imitatus Apoſtolum qui ait: *Ut lugeam multos qui ante ex his peccaverunt, & non egerunt pœnitentiam.* Et iterum: *Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non uror?* Quapropter ſciens quod ſit quibuslibet divitibus ac potentibus male viventibus parcat, aut foveat eos, perdat ſimul & pereat, & ſancte debet vivere propter exemplum, & pie docere propter ſuæ adminiſtrationis officium: certus, quod ei nihil ſua juſtitia ſuffragetur, de cujus manu anima pereuntis exigitur. Quandocunque alius perierit, quem nulla docendi neceſſitas manet, ſolus pœnas ſui ſceleris dabit. Ille autem cui diſpenſatio verbi commiſſa eſt, etiam ſi ſancte vivat, & tamen perdite viventes arguere aut erubeſcat, aut metuat: cum omnibus qui eo tacente perierint, perit. Et quid ei proderit, non puniri ſuo, qui puniendus eſt alieno peccato? Mentior, niſi hoc dominus per Ezechielem prophetam ſub cujusdam terroris denunciatione loquatur, dicens ad eum: *Et tu fili hominis, ſpeculatorem dedi te domui Iſrael.* Nec hoc tranſeunter debemus audire, quod ſacerdotem ſpeculatorem appellat: ut ſicut ſpeculatoris eſt, de loco editiore proſpicere, & plus omnibus contemplari, ita ſacerdos debet eſſe propoſiti ſublimitate celſior cunctis, ac majoris ſcientiæ habere gratiam, qua poſſit ſub ſe viventes inſtruere. Videamus jam quid divinus ſermo contineat. *Audies*, inquit, *ſermonem ex ore meo, & annunciabis ei ex me:* ut dicat hoc ſacerdos, quod ex divina lectione didicerit, quod illi Deus inſpiraverit, non quod præſumptione humani ſenſus invenerit. *Annunciabis eis*, inquit, *ex me*, & non ex te, mea verba loqueris eis, non eſt quod ex eis tanquam de tuis infleris. *Ex me*, inquit, *eis annuncia.* Sed quid jam annunciet, audiamus. *Si me dicente ad impium, Impie, morte morieris: non fueris locutus, ut ſe cuſtodiat impius à via ſua, ipſe impius in iniquitate ſua morietur, ſanguinem vero ejus de manu tua requiram.* Quid expreſſius, quid apertius poteſt dici? ſi impio, inquit, locutus non fueris, ut ſe ab impietate cuſtodiat, & ille perierit, ſanguinem ejus de manu tua requiram. Hoc eſt dicere: Si ei peccata ſua non annunciaveris, ſi eum non argueris, ut ab impietate ſua convertatur, & vivat: & te qui non increpaſti, & ipſum qui te tacente peccavit, flammis perennibus perdam. Quis rogo, tam ſaxei pectoris, quis tam ferreus erit, quem ſententia iſta non terreat? quis tam alienus à fide, qui ſententiæ iſti non credat?

GREGORIUS *De paſtoribus non recte gradientibus.*

Caput. XXVII.

SUnt nonnulli, qui ſolerti cura ſpiritualia præcepta perſcrutantur: ſed quæ intelligendo penetrant, vivendo conculcant. Repente docent, quæ non opere, ſed meditatione didicerant: & quod verbis prædicant, moribus impugnant. Unde fit, ut cum paſtor per abrupta graditur, ad præcipitium grex ſequatur. Per prophetam dominus contra contemptibilem paſtorum ſcientiam queritur, dicens: *Cum ipſi lympidiſſimam aquam biberetis, reliquam pedibus veſtris conculcabatis: & oves meæ, quæ conculcata pedibus veſtris fuerant, paſcebantur: & quæ pedes veſtri turbaverunt, hæc bibebant.* Aquam quippe lympidiſſimam paſtores bibunt, cum fluenta veritatis recte intelligentes hauriunt. Sed eandẽ aquam perturbare, eſt ſanctę meditationis ſtudia male vivendo corrumpere. Aquam ſcilicet paſtorum turbatam pedibus oves bibunt, cum ſubjecti quiq; non ſectantur verba quæ audiunt: ſed ſola quæ conſpiciunt, exempla pravitatis imitantur. Qui cum dicta ſciunt, quæ per opera vertuntur, quaſi corruptis fontibus, in potibus lutum ſumunt. Nemo amplius nocet in Eccleſia, quam qui perverſe agens, nomen vel ordinem ſanctitatis habet. Delinquentem nanque hunc redarguere nullus præſumit: & in exemplum culpa vehementer extenditur, quando pro reverentia ordinis peccator honoratur. Qui ad ſanctitatis ſpeciem deductus, vel verbo cæteros deſtruit vel exemplo: melius profecto fuerat,

rat, ot hunc ad mortem ſub exteriori habitu terrena acta conſtringerent, qoem ſacra officia in culpa cæteris imitabilem demonſtrarent: quia nimirum ſi ſolus caderet, utcunque hunc tolerabilius inferni pœna cruciaret. Sæpe ſuſcepta cura regiminis, cor per diverſa diverberat: & impar quisque invenitur ad ſingula, dum confuſa mente dividirur ad multa. Unde quidam ſapiens provide prohibet, dicens: *Fili, ne in multis ſint actus tui.* Quæ videlicet nequaquam plene in uniuscujusqne operis ratione colligitur, dum mens per diverſa partitur. Cumque foras per inſolentem curam trahitur, à timoris intimi ſoliditate vacuatur. Dum mens in exreriorum ſir diſpoſitione ſolicita, ſui eſt ſolummodo ignara: & ſcit multa cogitare, ſe neſciens. Nam cum plus, quam neceſſe eſt, ſe exterioribus implicat, quaſi occupata in itinere, oblivifcitur quo tendebar, ita ut ab ſtudio ſuæ inquiſitionis aliena, ne ipſa quidem quæ patitur, damna conſideret, & per quanta delinquat, ignoret. Ezechias rex peccare ſe minime credidit, cum venientibus ad ſe alienigenis, cellas aromatum oſtendit: ſed in damnatione ſecuturæ prolis, ex eo iram judicis pertulit, quod ſe licenter facere exiſtimavit. Sæpe dum multa ſuppetunt, dumq; agi poſſunt, ſubjecti quæcunque acta ſunt, admirantur, in cogitatione ſe animus elevat, & plane in ſe iram judicis provocat, quanvis per iniqua foras opera non erumpat. Intus quippe eſt qui judicat, intus qui judicatur. Cum ergo in corde delinquimus, latet hominibus quid apud nos agimus: ſed tamen ipſo judice reſte, peccamus. Hæc proferentes, non poteſtatem regiminis repræhendimus: ſed ab appetitu illius, cordis infirmitatem munimus, ne imperfecti quique culmen arripere regiminis audeant: & qui in planis ſtantes titubant, in præcipiti pedem ponant. Cæcus paſtor eſt, qui ſupernæ lumen contemplationis ignorat, qui præſentis vitæ tenebris preſſus, dum venturam lucem nequaquam dirigendo conſpicit, quo greſſum operis ponat, neſcit. Claudus vero rector eſt, qui quidem, quo pergere debear, aſpicir: ſed per infirmitatem mentis vitæ viam perfecte non valet tenere, quam videt: quia ad virtutis ſtatum dum fluxa conſuetudo non erigitur, quo ex deſiderio innititur, illuc greſſus efficaciter non ſequuntur. Parvo autem naſo eſt, qui ad tenendam menſuram diſcretionis idoneus non eſt. Naſo quippe odores ſœtoresque diſcernimus. Recte ergo per naſum diſcretio exprimitur, per quam virtutes eligimus, delicta reprobamus. Sunt nonnulli, qui dum æſtimari ſe hebetes nolunr, ſæpe ſe in quibusdam inquiſitionibus, plusquam neceſſe eſt, exercentes, ex nimia ſubtilitate falluntur. Unde recte dicitur, vel grandi & torto naſo. Naſus etenim grandis & tortus, eſt diſcretionis ſubtilitas immoderata. Quoniam dnm plus, quam neceſſe eſt, crevit, actionis ſuæ rectitudinem ipſa confundit. Fracto pede, vel manu eſt, qui viam Dei pergere omnimodo non valet, atque à bonis actibus funditus exſors vacat: qoatenus hæc non ut claudus ſaltem cum infirmitate teneat, ſed ab his omnimodo alienus exiſtat. Gibbus vero eſt, quem rerreuæ ſolicitudinis pondus deprimit, ne unquam ad ſuperna reſpiciat, ſed ſolis his quæ in intimis calcantur, intendat. Qui etſi aliquando aliquid ex bono patris cœleſtis audierit, ad hoc nimirum perverſæ conſuetudinis pondere prægravatus, cordis faciem non attollit: quia cogitationis ſtatum erigere non valet, quem terrenæ uſus ſolicitudinis curvum tenet. Lippus nanque eſt, cujus quidem ingenium ad agnitionem veritaris emicat, ſed tamen hoc carnalia opera obſcurant. In lippis oculis quippe pupillæ ſanæ ſunt: ſed humore defluente infirmantes palpebræ groſſeſcunt. Quarum quia infuſione crebra atteritur, acies pupillæ vitiatur. Sunt nonnulli, quorum ſenſum carnalis vitæ operatio ſanciat, qui videre recta ſubtiliter per ingenium poterant, ſed uſu pravorum actuum caligant. Lippns itaque eſt, cujus ſenſum natura exacuir, ſed converſationis pravitas confundit. Cui bene per angelum dicitur: *Collyrio inunge oculos tuos, ut videas.* Collyrio quippe oculos, ut videamus, inungimus, cum ad cognoſcendam veri luminis claritatem, intellectus noſtri aciem medicamine bonæ operationis adjuvamus. Albuginem habet ſacerdos in oculo, qui veritatis lumen videre non ſinitur, qui arrogantia ſapientiæ ſive juſtitiæ cæcatur. Pupilla nanque oculi nigra, videt: albuginem tolerans, nihil videt: quia videlicer ſenſus humanæ cogitationis, ſi ſtultum ſe peccatoremque intelligit, cogitationem intimæ claritatis appræhendir: ſi autem candorem ſibi juſtitiæ ſive ſapientiæ tribuit, à luce ſe ſupernæ cognitionis excludit: & eo claritatem veri luminis nequaquam penetrat, quo ſe apud ſe per arrogantiam exaltat, ſicut de quibusdam dicitur: *Dicentes enim ſe eſſe ſapientes, ſtulti facti ſunt.* Jugem habet ſcabiem in corpore, cui carnis petulantia ſine ceſſatione dominatur in mente. In ſcabie etenim fervor viſcerum ad cutem trahitur, per quam recte luxuria deſignatur: quia ſi cordis tentatio usqne ad operationem proſilit, nimirum fervor intimus usque ad cutis ſcabiem prorupit. Foras corpus ſcabies ſauciat: quia dum in cognitione volnntas non reprimitur, etiam in actione dominatur. Quaſi enim cutis pruriginem Paulus curabat abſtergere, cum dicebat: *Tentatio vos non apprehendat niſi humana.* Ac ſi aperte diceret: Humanum quidem eſt, in corde tentationem perpeti; dæmonum vero eſt, tentarionis certamine & in operatione ſuperari. Impetiginem habet in corpore, quisquis avaritia vaſtatur in mente. Quæ ſi in parvis non compeſcirur, nimirum ſine menſura dilatatur. Impetigo quippe ſine dolore corpus occupat, & absque occupatitædio excreſcens, membrorum decorem fœdat, quia avaritia capti animum dum quaſi delectat, exulcerat. Dum adipiſcenda quoque cogitationi dejicit, ad inimicitias aſcendit: & dolorem in vulnere non facit, quia æſtuanti animo ex culpa abundantiam promittit. Decor membrorum per impetiginem perditur, quia aliarum quoque virtutum per avaritiam pulchritudo depravatur. Et quaſi totum corpus exaſperat, quia per univerſa vitia animum ſupplantat, Paulo atteſtante qui ait: *Radix omnium malorum eſt cupiditas.* Pondetoſus eſt, qui turpitudinem non exercet opere, ſed tamen ab hac cogitatione continua ſine moderamine gravatur in mente. Qui nequaquam usque ad opus quidem neſarium rapitur, ſed ejus animum voluntate luxuriæ, ſine ullo repugnationis ſtimulo, delecta-

tur. Vitium quippe eſt ponderis, cum humor viſcerum ad renes labitur, quæ profecto cum moleſtia dedecoris intumeſcunt. Ponderoſus eſt, qui totis cogitationibus ad laſciviam defluens, pondus turpitudinis geſtat in corde. Et quanvis prava non exerceat opere, ab his tamen non evellitur mente: nec ad uſum boni operis in aperto valet aſſurgere, quia gravat hunc in abditis pondus turpe. Quisquis ergo quolibet horum vitio ſubigitur, panes domino offerre prolubetur: ne profecto diluere aliena delicta non valeat is, quem adhuc propria devaſtant. Cum ſacerdos non agit bona quæ loquitur, ei etiam ſermo ſubtrahitur, ne loqui audeat quod non operatur, ſicut per prophetam dicitur: Peccatori autem dixit Deus, *quare tu enarras juſtitias meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum?* Unde & pſalmiſta deprecatur, dicens: *Et ne auferas de ore meo verbum veritatis uſquequaque.* Perpendit nanque quod omnipotens Deus veritatis verbum facientibus tribuit, & non facientibus tollit. Qui ergo hoc de ore ſuo non auferri petiit, quid aliud quam gratiam bonæ operationis quæſivit? Ac ſi aperte diceret: A bono opere errare me non ſinas, ne, dum amitto ordinem bene vivendi, rectitudinem perdam loquendi. Plerunque doctor qui docere audet quod negligit agere, cum deſierit bona loqui quæ operari contempſit, docere ſubjectos incipit prava quæ agit: ut juſto omnipotentis Dei judicio, in bono jam nec linguam habeat, qui habere bonam vitam recuſat, quatenus dum mens ejus terreno amori intenditur, de terrenis rebus ſemper loquatur. Unde in Evangelio veritas dicit: *Ex abundantia enim cordis os loquitur. Bonus homo de bono theſauro profert bona, & malus homo de malo theſauro profert malum.* Hinc & Joannes ait: *Ipſi de mundo ſunt, ideo de mundo loquuntur.*

PROSPER. *De negligentia ſacerdotis, qui tametſi doceat, perſonam non poteſt implere doctoris.*

Caput XXVIII.

REcolite ergo, quanto & qualia me audiente atque probante, dicere ſolebatis de adminiſtratione pontificis, qui populi ſibi commiſſi cura poſthabita, ardentias bona præſentia deſiderat, quam futura: & oblitus quod non ſolum de ſe, ſed etiam de grege ſibi credito rationem paſtori paſtorum omnium reddat, ſua ſuorumque detrimenta non cogitet, quem non delinquentium peccata contriſtant, nec proficientium bona lætificant, ſed de ſe tantum, plerumque autem nec de ſe omnino ſolicitus, quid à ſuis boni malive geratur, ignorat. Qui non prædicat perſeverantiam juſtis, pœnitentiam pravis, contemptum mundi converſis, futuras pœnas averſis. Qui non poteſt dicere contemptoribus admonitionis ſuæ, Futurum cogitate judicium, quod ipſe forte non cogitat. Amatoribus mundi, Nolite diligere mundum, ſi eum mundi amor oblectat. Ambitioſis, Ambitioni jam finem imponite, ſi eum ambitio ruinoſa præcipitat. Ebrioſis, Ebrietatem cavete, ſi ſe mero uſque ad alienationem mentis ingurgitat. Sumptuoſis dapibus gravidus, non poteſt ſuis abſtinentiam laudare quam calcat. Vitio cupiditatis addictus, cupidis amorem non poteſt diſſuadere pecuniæ. Inimicitiarum tenax, non valebit animos diſſidentium ſacerdotali tranquillitate componere. Juſtitiam prædicare judicibus erubeſcit, quam ipſe perſonæ potentis favore corrumpit: nec defendit oppreſſos, ſi perſonas aut honorat, aut deſpicit: & quicquid boni non facit, aut mali committit, nec jubebit fieri, nec vetabit, quia neceſſariam docendi authoritatem, contrarietate ſuæ actionis amittit aut minuit.

ISIDORUS *De his qui bene docent, & male vivunt.*

Caput XXIX.

INterdum doctoris vita etiam ipſa veram doctrina vileſcit. Et qui non vivit ſicut docet, ipſam quam prædicat, veritatem contemptibilem facit. Arcus perverſus, eſt lingua magiſtrorum docentium bene, & viventium male: & ideo quaſi ex perverſo arcu ſagittam emittunt, dum ſuam pravam vitam propriæ linguæ ictu confodiunt. Qui bene docet & male vivit, tanquam æs aut cymbalum, ſonum facit aliis, ipſe tamen ſibi manet inſenſualis. Qui bene docet, & male vivit: quod dicit bene, viventibus proficit: quod vero male vivit, ſe ipſum occidit. Sicut ſacerdos qui ſi digne ſe agit, ut ſacerdotem decet, miniſterium & ei ipſi & aliis utile eſt. Indigne autem vivens, aliis quidem utilis eſt loquendo, ſe autem interficit prave vivendo. Ac per hoc, quod in illo mortuum eſt, proprium ei eſt: quod vero vivit in eo, id eſt, ſacrum miniſterium, alienum eſt. Qui bene docet & male vivit, videtur ut cereus, qui aliis bonam novit lucem præſtare, ſe vero in malis ſuis conſumere atque extinguere. Qui bene docet, & male vivit, videtur bonum malo conjungere, lucem tenebris permiſcere, veritatem mendacio mutare.

Item ISIDORUS *De exemplis pravorum ſacerdotum.*

Caput XXX.

SÆpe per quos juſtitia docetur, per ipſos peccati morbus irrepit, & mors ad plebes pertranſit: ſcilicet vel dum mala docent, vel dum faciunt prava. Plerique ſacerdotes & clerici prave viventes, forma cæteris in malum exiſtunt, qui bonis in exemplum eſſe debuerunt. Hi enim quoscunque exemplo malæ converſationis ſuæ perdunt, de illis rationem ſine dubio reddituri ſunt.

Ex

Ex carnalium præpoſitorum exemplo, plerunque fit vita deterior ſubditorum: & plebis merito fiunt tales ſacerdotes, qui exemplo deteriore populum deſtruant, non ædificent. Ex merito enim plebis nonnunquam Epiſcopi depravantur, quatenus proclivius corruant qui ſequuntur. Capite langueſcente, cætera corporis membra inficiuntur. Unde & ſcriptum eſt: *Omne caput languidum, & omne cor mœrens, à planta pedis uſque ad verticem, non eſt in eo ſanitas.* Caput enim languidum, doctor eſt agens peccatum: cujus malum ad corpus pervenit, dum eo vel peccante, vel prave docente, peſtifer languor ad plebes ſubditas tranſit. Deteriores ſunt, qui ſine doctrinis, ſine exemplis vitam moresque bonorum corrumpunt, his qui ſubſtantias aliorum prædiaque diripiunt. Hi enim ea quæ extra nos, ſed tamen quæ noſtra ſunt, auferunt. Corruptores vero morum, proprie nos ipſos decipiunt: quoniam divitiæ hominum, mores eorum ſunt. Multum ergo diſtant damna morum, à damnis temporalium rerum, dum iſta extra nos ſint, mores vero in nobis.

Item ISIDORUS *De præpoſitis carnalibus.*
Caput XXXI.

PRovidentia plerunque divini conſilii ordinantur præpoſiti, mundana & exteriora ſectantes, ut dum temporalibus rebus ſe totos impendant, ſpiritales tuti interim vitam contemplationis exerceant. Quia dura ſunt, quiete vivere, providet ſæpe Deus curis deditos ſecularibus ad ſuſceptionem regiminis, ut dum hi exteriora ſine tædio procurant, ſpiritales rebus interioribus ſine impedimento rerum terrenarum deſerviant. Dei ergo ordinem accuſat, à quo inſtituuntur, qui Epiſcopos contemnunt, dum minus ſpiritalia, ſed magis terrena ſectantur. Ex divini enim tabernaculi diſpoſitione, ob injurias mundi ferendas & turbines, quoſdam inſtitui Epiſcopos, ſecularibus curis inſiſtentes: ut hi qui interius ſuperna deſiderant, nullo terreno obſiſtente negocio, liberius hoc quod amant, intendant. Non eſt itaque judicandus à plebe rector inordinatus, dum magis noverint populi, ſui ſuiſſe meriti, perverſi regimen ſuſcepiſſe pontificis. Nam pro meritis plebium, diſponitur à Deo vita rectorum, exemplo David peccantium, ad comparationem principum, qui ex merito plebis prævaricantur. Sententia damnantur Cham filii Noæ, qui ſuorum præpoſitorum culpas in publico produnt, ſicut Cham qui patris pudenda non operuit, ſed deridenda monſtravit. Habituri Sem meritum & Japhet qui reverenter operiunt, quæ patres ſuos exceſſiſſe cognoſcunt, ſi tantum patrum facta non diligant, ſed tantum operiant, nec imitentur. Nam ſunt qui præpoſitos ſuos perverſe judicant, dum terrenis ſtudiis eos plus viderint eſſe intentos, ſi vel parum jam ipſi de ſpiritalibus cognoverint. Rectores ergo judicandi à Deo ſunt, à ſuis autem ſubditis nequaquam judicandi ſunt, exemplo domini, qui per ſe vendentes columbas & nummulariorum menſas proprio evertit flagello, & projecit à templo. vel etiam ſicut dicit, *Deus ſtetit in ſynagoga deorum, in medio autem deos diſcernit.* Quod ſi à fide exorbitaverit rector, tunc erit arguendus à ſubditis. Pro moribus vero reprobis tolerandus magis, quam diſtringendus à plebe.

PROSPERI *Luctuoſa deſcriptio carnaliter viventium ſacerdotum.*
Caput XXXII.

SEd nos præſentibus delectati, dum in hac vita commoda noſtra & honores inquirimus, non ut meliores, ſed ut ditiores: nec ut ſanctiores, ſed ut honoratiores ſimus, cæteris præeſſe feſtinamus. Nec gregem domini, qui nobis paſcendus tuendusque commiſſus eſt, ſed noſtras voluntates, dominationem, divitias, & cætera blandimenta carnaliter cogitamus. Paſtores dici volumus, nec * tantum eſſe contendimus. Officii noſtri vitamus laborem, appetimus dignitatem. Immundorum ſpirituum feras à grege dilacerando non pellimus: & quod eis remanſerit, ipſi conſumimus, quando peccantes divites vel potentes, non ſolum non arguimus, ſed etiam veneramur, ne nobis aut munera ſolita offenſi non dirigant, aut obſequia deſiderata ſubducant. Ac ſic muneribus eorum & obſequiis capti, imo per hæc illis addicti, loqui eis de peccato ſuo aut de futuro judicio formidamus, & ideo minaciter ſuperbiam noſtram divinus ſermo contundit, ſed noſter auditus nihil, unde proficiamus, admittit: quia præſentis vitæ capti dulcedine, quæ pœna negligentiæ noſtræ maneat in æternum, nolumus cogitare. In paſtores ergo iſta dicuntur, de quorum nobis inani appellatione blandimur: *Hæc dicit Dominus Deus, væ paſtoribus Iſrael, qui paſcebant ſemetipſos. Nonne greges paſcuntur à paſtoribus? Lac comedebatis, & lanis operiebamini. Quod craſſum erat, occidebatis, gregem autem meum non paſcebatis: quod infirmum fuit, non conſolidaſtis: & quod ægrotum, non ſanaſtis: quod fractum eſt, non alligaſtis: & quod abjectum, non reduxiſtis; quod perierat, non quæſiſtis: ſed cum auſteritate imperabatis eis, & cum potentia: & diſperſa ſunt oves meæ eo quod non eſſet paſtor, & factæ ſunt in devorationem omnium beſtiarum agri.* Et Paulo poſt: *Propterea paſtores audite verbum domini: Vivo ego, dicit dominus Deus, quia pro eo quod facti ſunt greges mei in rapinam, & oves meæ in devorationem omnium beſtiarum agri, eo quod non eſſet paſtor neque enim quæſierunt paſtores gregem meum, ſed paſcebant paſtores ſemetipſos, & gregem meum non paſcebant: Propterea paſtores audite verbum domini: Hæc dicit dominus Deus: Ecce ego ipſe ſuper paſtores requiram gregem meum de manu eorum, & ceſſare eos faciam, ut ultra non paſcant gregem, nec paſcant amplius paſtores ſemetipſos.*

* tamen.

Quis ad hæc non contremiſcat? Quis iſta ſine intolerabili metu futuræ examinationis accipiat, nisi

niſi qui non intelligit, aut futuram non credit? Sed omnia quæ Deus obſervari voluit, tam aperte poſuit, & ita ſui nominis authoritate firmavit, ut ea facilius (quod dictu quoque nefas eſt) contemnamus, quam nos intelligere vel non credere tam aperta & divina fingamus. Quando audimus, *Hæc dicit dominus*, quis futurum eſſe non credat quod dicit dominus, niſi qui Deo non credit? Quod autem dicit, *væ paſtoribus*: iſtud væ pro maledicto poni, & paſtorum nomine nos ſignificari, quis non intelligat, niſi qui futurum non cogitat? Greges domini paſcendos, paſtores facti, ſuſcipimus: & nos ipſos paſcimus, quando non gregum utilitati proſpicimus: ſed quod foveat & augeat noſtras voluntates, attendimus. Lac & lanas ovium Chriſti, oblationibus quotidianis ac decimis fidelium gaudentes, accipimus: & curam paſcendorum gregum ac reficiendorum, à quibus perverſo ordine volumus paſci, deponimus. Non ſanamus ſpiritali conſilio peccatis infirmum: non ſacerdotali ope conſolidamus ac reficimus diverſis tribulationibus fractum: non ad viam ſalutis revocamus erroneum: non requirimus ſolicitudine paſtorali, veniæ deſperatione jam perditum, ad hoc tantum potentes effecti, ut nobis in ſubjectos dominationem tyrannicam vindicemus, ut non afflictos contra violentiam potentum, qui in eos ferarum more ſæviunt, defendamus. Inde eſt quod tam à potentibus hujus mundi, quam à nobis (quod pejus eſt) nonnulli graviter fatigati, depereunt: quos ſe de manu noſtra dominus requiſiturum terribiliter comminatur, dicens: *Requiram oves meas de manu paſtorum, & ceſſare eos faciam, ut ultra jam non paſcant greges meos.* Quod quid eſt aliud, quam paſtores, qui ſemetipſos, non greges meos paſcunt, ſublimitate ſuæ dignitatis expoliem, & inter reprobos, quia honorem ſuum noluerunt cuſtodire, projiciam? Horum & his ſimilium conſideratione perterritus, timor & tremor venerunt ſuper me, & contexerunt me peccatorum meorum tenebræ. Et dixi, quis dabit mihi pennas ſicut columbæ, & volabo, & requieſcam? Et hoc totum, propter quod imperitiæ meæ ac futuri finis recordatus ingemui, & volui ſarcina Epiſcopatus mei depoſita, elongare fugiens, & manere in ſolitudine, & ibi expectare dominum, qui ſalvum me faceret à puſillanimitate mea, & ab ipſa intolerabilium nimis ſolicitudinum tempeſtate.

ISIDORUS *De iracundis doctoribus.*

Caput XXXIII.

IRacundi doctores, per rabiem furoris, diſciplinæ modum ad immanitatem crudelitatis convertunt: & unde emendare ſubditos poterant, inde potius vulnerant. Ideo ſine menſura ulciſcitur culpas præpoſitus iracundus: quia cor ejus diſperſum in rerum curis, non colligitur in amorem unius deitatis. Mens enim ſoluta in diverſis, catena charitatis non adſtringitur: ſed male laxata, male ad omnem occaſionem movetur.

GREGORIUS *De zelo Paſtoralis officii erga ſubditos.*

Caput XXXIV.

OMnis ſpiritalis zelus, doctoris animum pungit: quia valde cruciatur, dum infirmos quoſque æterna deſerere, & rebus temporalibus oblectari conſpicit. Nullum quippe omnipotenti Deo tale eſt ſacrificium, quale eſt zelus animarum, ſicut pſalmiſta ait: *Zelus domus tuæ comedit me.* Paulus apoſtolus zelo animarum cruciatus, dicebat: *Quis infirmatur, & ego non infirmor? Quis ſcandalizatur, & ego non uror?* Ipſum ſuum cor, quod animarum zelo ſuccenderat, quid aliud quam quaſi ſartaginem fecerat, in quo amore virtutum contra vitia ardebat? Quod enim urebatur, ſartago erat. In ardeſcebat enim & coquebatur, quia incendebatur amaritudine, ſed virtutum alimenta præparabat ex ſua afflicta cogitatione. Quid eſt quod Ezechiel propheta ſartaginem inter ſe & civitatem murum ferreum ponit, niſi quod idem fortis zelus, qui nunc in mente doctoris agitur, in die extremi judicii inter eum & animam quam à vitiis zelatur, teſtis eſt, ut ſi & audire is qui docetur, noluerit, doctor tamen pro zelo * quod exhibet, de authoris negligentia reus non ſit: Murum ferreum propheta inter ſe & civitatem ponit: quia in ultionis tempore, inde doctor à damnationis periculo munitur, unde nunc per zelum cuſtodiæ, cordis frixuram patitur. Quantum frixura cordis, quæ per ſpiritalem zelum agitur, omnipotenti domino placeat, aperte oſtenditur, cum offerri per legem ſimila in ſacrificium jubetur. Scriptum quippe eſt: *In ſartagine oleo conſperſa frigetur, offeretque eam calidam in odorem ſuaviſſimum domino ſacerdos, qui patris jure ſucceſſerit, & tota cremabitur in altari.* Tunc ſimila in ſartagine frigitur, cum munda mens juſti, per zeli ſancti ardorem crematur. Quæ conſpergi oleo præcipitur, id eſt, charitas miſericordiæ miſceri, quæ in conſpectu omnipotentis Dei ardet & lucet. Conſpergatur ergo Deo mens, quæ in ſartagine frigitur: quia ſancti zeli diſtrictio neceſſe eſt, ut ex miſericordiæ virtute & ardeat & clareſcat. Amat enim eundem ipſum, quem inſequi videtur. unde calida in odorem ſuaviſſimum domino offerri præcipitur: quia ſi amorem zelus non habet, ea quæ de ſartagine offertur, calorem ſimila amiſit. Notandum valde eſt, quis ſimilam offerre præcipitur, videlicet ſacerdos qui patris jure ſucceſſerit. Ille enim ſacerdos patris jure ſuccedit, qui ſe eſſe omnipotentis domini filium moribus demonſtrat, atque à nobilitate intima, operum ſuorum ignobilitate non diſcrepat. Quæ in altari tota cremari præcipitur, ut videlicet holocauſtum fiat.

Simila itaque in ſartagine, eſt munda mens juſti in zeli ſpiritalis afflictione, quæ per ſolicitudi-

tudinem animarum frangitur: non ſolum ſacrificium, ſed etiam holocauſtum domino eſſe deputatur. Sumamus igitur ſartaginem ferream, & ponamus eam murum ferreum inter nos & civitatem, id eſt, aſſumamus zelum fortem, ut inter nos & auditoris noſtri animum, inveniamus hanc poſtmodum fortem munitionem. Tunc enim hunc murum ferreum inventuri ſumus, ſi nunc eum fortiter tenemus, videlicet docendo, cuſtodiendo, ſuadendo, increpando, mulcendo, terrendo, aliquando & ſeverius agendo. De qua ſeveritate per Ezechielem recte ſubditur: *Et obfirmabis faciem tuam ad eam, & erit in obſidionem.* Quid eſt, obfirmare faciem ad Jeruſalem in latere deſcriptam, niſi ut ei animæ, cui cæleſtis pacis viſionem doctor denunciat, ſi adhuc eam infirmari in ſuis actibus conſpicit, remiſſiorem & clementiorem ſe minime oſtendat? Scriptum eſt: *Filiæ tibi ſunt? ſerva corpus illarum, & non oſtendas hilarem faciem tuam ad illas.* Infirmæ quippe animæ, atq; ad appetitum mundi deditæ, aliquando melius ex ſeveritate ſervantur, ut obfirmata facies, per ſeveritatis cuſtodiam ab omni ſpe frivolæ remiſſionis obducta, inconſtantem animam terreat, atq; à delectatione vitiorum, diſtrictionis vigore conſtringat.

Quod cum à doctore agitur, ſemper neceſſe eſt, ut dulcedo & humilitas in corde teneatur, quatenus & multum amet, & nunquam contra eum per elationem ſuperbiat: cui tamen amorem ſuum & humilitatem, pro utilitate ejus prodere recuſat. Circumdat doctor auditoris animam, cum omne quod in hac vita agitur, in tentationum laqueos apponi poſſe denunciat, ut dum ubiq; ſit mens pavida, ubiq; circumſpecta, quanto timidior, tanto vigilantior vivat. Ipſe enim zelus rectitudinis, dum inquietudine mentem agitat, ejus mox aciem obſcurat, ut altiora in commotione non videat, quæ bene prius tranquilla cernebat. Sed inde ſubtilius ad alta reducitur, unde ad tempus, ne videat, reverberatur. Nam ipſa recti æmulatio, æterna poſt paululum in tranquillitate largius aperit, quæ hic interim per commotionem claudit: & unde mens turbatur ne videat, inde proficit, ut ad videndum verius clareſcat. Sic infirmanti oculo cum collyrium immittitur, lux penitus negatur. Sed inde eam poſt paululum veraciter recipit, unde hanc ad tempus ſalubriter amittit. Nunquam commotioni contemplatio jungitur; nec prævalet mens perturbata conſpicere, ad quod vix tranquilla valet inhiare: quia nec ſolis radius cernitur, cum commotæ nubes cæli faciem obducunt, nec turbatus fons reſpicientis imaginem reddit, quam tranquillus propriam oſtendit: quia* quo ejus unda palpitat, in ſe ſpeciem ſimilitudinis obſcurat. Cum per zelum animus movetur, curandum ſummopere eſt, ne hæc eadem, quæ inſtrumento virtutis aſſumitur, menti ira dominetur: nec quaſi domina præeat, ſed velut ancilla ad obſequium parata, à rationis tergo nunquam recedat. Tunc enim robuſtius contra vitia erigitur, cum ſubdita rationi famulatur. Quantumlibet ira ex zelu rectitudinis ſurgat, immoderatam mentem dilacerat, rationi protinus ſervire contemnit. Et tanto ſe impudentius dilatat, quanto impatientiam vitiorum, virtutem putat. Neceſſe eſt, ut hoc ante omnia, qui zelo rectitudinis movetur, attendat, ne ira extra mentis dominium tranſeat, ſed in ultione peccati tempus modumq; conſiderans, ſurgentis animi perturbationem ſubtilius retractando reſtringat, animoſitatem reprimat, & motus fervidos ſub æquitate diſponat: ut eo fiat juſtior ultor alienus, quo prius extitit victor ſuus. Qui zelo rectitudinis movetur, ſic culpas delinquentium corrigat: ut ante ipſe qui corrigit, per patientiam creſcat, ut fervorem ſuum tranſcendendo dijudicet, ne intemperanter excitatus, ipſo zelo rectitudinis, longe à rectitudine aberret.

* quando.

PROSP. *Quod ſacerdotes nihil proprium habeant & Eccleſiæ facultates tanquam communes, utpote de quibus Deo rationem reddituri ſunt.*

Caput XXXV.

EXpedit facultates Eccleſiæ poſſideri, & proprias perfectionis amore contemni. Non enim propriæ ſunt, ſed communes, Eccleſiæ facultates: & ideo quisquis omnibus quæ habuit, dimiſſis aut venditis, fit rei ſuæ contemptor, cum præpoſitus fuerit factus Eccleſiæ, omnium quæ habet Eccleſia, efficitur diſpenſator. Deniq; ſanctus Paulinus, ut ipſi melius noſtis, ingentia prædia quæ fuerunt ſua, vendita pauperibus erogavit. Sed cum poſtea factus eſſet Epiſcopus, non contempſit Eccleſiæ facultates, ſed fideliſſime diſpenſavit. Quo facto, ſatis oſtendit, & propria debere ex perfectione contemni, & ſine impedimento perfectionis, poſſe Eccleſiæ facultates, quæ ſunt profecto communia, poſſidere. Quid ſanctus Hilarius? Nonne & ipſe omnia ſua aut parentibus reliquit, aut vendita pauperibus erogavit? Is tamen cum merito perfectionis ſuæ fieret Eccleſiæ Arelatenſis Epiſcopus, quod illa tunc habebat Eccleſia, non ſolum poſſedit, ſed etiam acceptis fidelium numeroſis hæreditatibus, ampliavit. Iſti ergo tam ſancti, tamq; perfecti pontifices, factis evidentibus clamant, poſſe & debere fieri quod fecerunt. Qui utiq; homines tam ſecularium, quam divinarum literarum ſine ambiguitate doctiſſimi, ſi ſcirent res Eccleſiæ debere contemni, nunquam eas haberent, quia omnia ſua reliquerant. Unde datur intelligi, quod tanti ac tales viri, qui volentes fieri Chriſti diſcipuli, renunciaverunt omnibus quæ habebant, non ut poſſeſſores, ſed ut procuratores, facultates Eccleſiæ poſſidebant. Et idcirco ſcientes, nihil aliud eſſe res Eccleſiæ, niſi vota fidelium, precia peccatorum, & patrimonia pauperum, non eas vendicaverunt in uſus ſuos, ut proprias: ſed ut commendatas, pauperibus diviſerunt.

Hoc eſt poſſidendo contemnere, non ſibi, ſed aliis poſſidere: nec habendi cupiditate eccleſiæ facultates ambire, ſed eas pietate ſubveniendi ſuſcipere. Quod habet eccleſia, cum omnibus nihil habentibus habet commune. Nec aliud inde eis, qui ſibi de ſuo ſufficiunt, erogat: quando nihil aliud ſit habentibus dare, quam perdere.

ISIDORUS *de diſciplina Sacerdotum in his qui delinquunt.*

Caput XXXVI.

SAcerdotes pro populorum iniquitate damnantur, ſi eos aut ignorantes non erudiant, aut peccantes non arguant, teſtante domino ad prophetam: Speculatorem domui Iſrael dedi te. Si non fueris locutus, ut ſe cuſtodiat impius à via ſua, ille in iniquitate ſua morietur, ſanguinem vero ejus de manu tua requiram. Sic enim Heli ſacerdos pro filiorum iniquitate damnatus eſt, & licet eos delinquentes admonuit, ſed tamen non ut oportebat, redarguit. Sacerdotes exquirere debent peccata populorum, & ſagaci ſolicitudine unumquenque probare, juxta teſtimonium domini, ad Jeremiam loquentis: Probatorem, inquit, dedi te in populo meo robuſtum: & ſcies, & probabis vias eorum. Sacerdotes, ſtudio corrigendi, facta perſcrutari debent ſubjectorum, ut emendatos lucrifacere poſſint. Sicut autem peccatorem convenit argui, ita juſtum non exulcerari. Sacerdotes curam debent habere de his qui pereunt, ut ſacerdotali redargutione aut corrigantur à peccatis, aut ſi incorrectibiles exiſtunt, ab eccleſia ſeparentur. Atrociter arguuntur, qui decipiendo peccantes, non ſolum quia non arguunt pro peccato, ſed etiam adulanter decipiunt, dicente propheta: *Et erunt qui beatificant populum iſtum, ſeducentes: & qui beatificantur, præcipitati.* Atrociter iterum arguuntur, qui peccantem non recipiunt, ſed deſpiciunt & ſpernunt, nec alterius delictum, tanquam proprium, ingemiſcunt. De talibus per Eſaiam dominus comminans, dicit: *Qui dicunt, recede à me: non appropinquans mihi, quia immundus es, iſti fumus erunt in furore meo, ignis ardens tota die.* Inde eſt quod & Apoſtolus *omnibus omnia factus eſt*, non imitatione erroris, ſed compaſſionis miſeratione, ſcilicet ut ita vitia aliena fleret, quemadmodum ſi tali & ipſe implicaretur errore. Boni paſtores populi debent delicta deflere, & totos ſe planctibus tradere, imitantes Jeremiam prophetam, dicentem: *Quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lachrymarum, & plorabo die ac nocte interfectos populi mei?* Tanquam propria igitur delicta, plebis peccata ſacerdos flere debet: ſed affectu compatiendi, non actione committendi. Nonnulli præſules gregis, quoſdam pro peccato à communione ejiciunt, ut pœniteant: ſed quali ſorte vivere debeant, ad melius exhortando non viſitant. Quibus congrue increpans ſermo divinus comminatur: *Paſtores qui paſcunt populum meum, vos diſperſiſtis gregem meum: ejeciſtis, & non viſitaſtis eos. Ecce ego viſitabo ſuper vos malitiam ſtudiorum veſtrorum.* Bonorum ſtudia ſacerdotum, multa diligentia etiam prava plebium facta perquirunt: ut dum in minimis ſubditorum peccatis ſe acerrimos præſtant, majores malos, cautos ſibi, ſubditosq; ac ſolicitos faciant. Sicut medici morbos imminentes curandos ſuſcipiunt, futuros vero, ne incipiant, medicinæ objectu quadam præſcientia antecedunt: ita & doctores boni ſic ea quæ male acta ſunt, reſecant, ut ea quæ admitti poſſunt, ne perpetrentur, doctrina ſuccurrente præveniant. Qui blando verbo caſtigatus non corrigitur, durius neceſſe eſt arguatur. Cum dolore enim abſcindenda ſunt, quæ leniter ſanari non poſſunt. Qui admonitus ſecreto, corrigi de peccato negligit, publice arguendus eſt: ut vulnus quod occulte ſanari neſcit, manifeſte debeat emendari. Manifeſta peccata non ſunt occulta correctione purganda. Palam enim ſunt arguendi, qui palam nocent, ut dum aperta objurgatione ſanantur, hi qui eos imitando deliquerant, corrigantur. Dum unus corripitur, plurimi emendantur. Neceſſe eſt enim, ut pro multorum ſalvatione unus contemnatur, quàm per unius licentiam multi periclitentur. Ita erga delinquentem ſermo eſt proferendus, ſicut ejus qui corripitur, expoſtulat ſalus. Quod ſi opus eſt aliquam medicamenti ſalutẽ increpationis aſpergere, lenitatẽ corde opus eſt retinere. Doctores nonnunquã duris feriunt increpationibus ſubditos, qui tamen à charitate eorum quos corripiunt, non recedunt. Sæpe eccleſiæ cenſura, arrogantibus videtur eſſe ſuperbia: & quod à bonis pie fit, crudeliter fieri putatur à pravis: quia non diſcernunt recto oculo, quod à bonis recto fit animo. Notandum omni pontifici vehementer, ut tanto cautius erga commiſſos agat, quanto durius à CHRISTO judicari formidat. Nam ſicut ſcriptum eſt, *in qua menſura menſi fueritis, remetietur vobis.* Quotidie namque omnes delinquimus, & in multis erroribus labimur. Qui enim in noſtris delictis clementes ſumus, in alieno peccato rigorem tenere nequaquam debemus. Multi aliorum vitia cernunt, ſua non aſpiciunt. Et cum ipſi maximis criminibus obnoxii teneantur, minora peccata fratribus non dimittunt. Hypocritæ trabem in oculo ſuo conſiſtentem non ſentiunt, & hærentem feſtucam in lumine fratris intendunt. Facilius reprehendimus vitia aliena, quam noſtra. Nam quæ ſæpe perverſa in aliis judicamus, in nobis nocibilia eſſe minus ſentimus: & quod in aliis reprehendimus, agere ipſi non erubeſcimus, facilius vitia uniuscujuſque, quam virtutes, intendimus: nec quid boni quiſque geſſerit agnoſcere, ſed quod male gerit, perſcrutamur.

De

De collata Epiſcopi poteſtate ligandi atque ſolvendi.

Caput CXXXVII.

PRÆDICATORES ſancti, qui diſtrictum DEI judicium metuunt, animarum judices fiunt: & alios damnant & liberant, qui ſemetipſos damnari metuebant. Horum profecto nunc in Eccleſia Epiſcopi locum tenent: ſolvendi atque ligandi authoritatem ſuſcipiunt, qui gradum regiminis ſortiuntur. Grandis honor pontificalis, ſed grave pondus iſtius eſt honoris. Durum quippe eſt, ut qui neſcit tenere moderamina vitæ ſuæ, judex vitæ fiat alienæ. Plerunq; contingit, ut ipſe judicii locum teneat, cui ad locum vita minime concordat. Et ſæpe agitur, ut vel damnet immeritos, vel alios ipſe ligatus ſolvat. Sæpe in ſolvendis ac ligandis ſubditis ſuæ voluptatis motus, non autem cauſarum merita ſequitur. Unde fit, ut ipſa & ligandi & ſolvendi poteſtate ſe privet, qui hanc pro ſuis voluptatibus, & non pro ſubjectorum meritis, exercet. Sæpe fit, ut erga quemlibet proximum odio vel gratia moveatur paſtor. Judicare autem digne de ſubditis nequeunt, qui in ſubditorum cauſis ſua vel odia, vel gratiam ſequuntur. Unde recte per prophetam dicitur: *Mortificabant animas quæ non moriuntur, & vivificabant animas quæ non vivunt.* Non morientem quippe mortificat, qui juſtum damnat: & non victurum vivificare nititur, qui reum à ſupplicio abſolvere conatur. Dominus omnipotens ut nos à præcipitante ſententiæ prolatione compeſceret, cum omnia nuda & aperta ſunt oculis ejus, mala tamen Sodomæ noluit inaudita judicare, qui ait: *Deſcendam & videbo, utrum clamorem qui venit ad me, opere compleverint, an non eſt ita, ut ſciam.* Omnipotens itaque Dominus, & omnia ſciens, cur ante probationem quaſi dubitat, niſi ut gravitatis nobis exemplum proponat, ne mala hominum ante præſumamus credere quam probare? Quid hoc exemplo niſi nos admonemus, ne ad proferendā ſententiam unquam præcipites eſſe debeamus, ne temere indiſcuſſa judicemus, ne quælibet mala audita nos moveant, ne paſſim dicta, ſine probatione credamus? Cauſæ videlicet penſandæ ſunt, & tunc ligandi atque ſolvendi poteſtas exercenda. Videndum, quæ culpa, aut quæ ſit pœnitentia ſecuta poſt culpam: ut quos omnipotens Deus per compunctionis gratiam viſitat, illos paſtoris ſententia abſolvat. Tunc vera eſt abſolutio præſidentis, cum interni arbitrium ſequitur judicis. Quod bene quatriduani mortui reſuſcitatio illa ſignificat, quæ videlicet demonſtrat, quia prius mortuum Dominus vocavit & vivificavit, dicens: *Lazare, veni foras.* Et poſtmodum is qui vivus egreſſus fuerat, à diſcipulis eſt ſolutus, ſicut ſcriptum eſt: *Cumq; egreſſus eſſet qui fuerat ligatus inſtitis, tunc dixit diſcipulis ſuis: Solvite eum, & ſinite abire*, ſcilicet ut paſtores Eccleſiæ ei pœnam debeant amovere quam meruit, qui non erubuit confiteri quod fecit. Sub magno moderamine paſtores Eccleſiæ ligare vel ſolvere ſtudeant. Sed utrum juſte an injuſte obliget paſtor, paſtoris tamen ſententia gregi timenda eſt, ne is qui ſubeſt, & cum injuſte forſitan ligatur, obligationis ſuæ ſententiam ex alia culpa mereatur. Paſtor quiſq; vel abſolvere indiſcrete timeat, vel ligare. Is autem qui ſub manu paſtoris eſt, ligare timeat juſte vel injuſte: nec paſtoris ſui judicium temere reprehendat, ne & ſi injuſte ligatus eſt, & ipſa tumidæ reprehenſionis ſuperbia, culpa quæ non erat, fiat.

GREGORIUS *De Epiſcopis qui pro ordinatione ſacerdotis, munera libenter accipiunt.*

Caput CXXXVIII.

NOnnulli Epiſcoporum, donum accepti ſpiritus in uſum ſolent negociationis inflectere, & miraculorum ad avaritiæ obſequium declinare. Hinc eſt enim quod Simon per impoſitionem manus edita miracula concupiſcens, percipere donum ſpiritus pecunia voluit: ſcilicet ut deterius ſpirituale venderet, quod male comparaſſet. Redemptor noſter flagello de reſticulis facto, de templo turbas ejecit, cathedras vendentium columbas evertit. Columbas quippe vendere, eſt, impoſitione manus, qua ſpiritus ſanctus accipitur, non ad vitæ meritum, ſed ad præmium dare. Sunt nonnulli, qui nummorum quidem præmia ex ordinatione non accipiunt, & tamen ſacros ordines pro humana gratia largiuntur, atq; de largitate eadem laudis ſolummodo retributionem quærunt. Hi nimirum, quod gratis acceptum eſt, gratis non tribuunt: quia de impenſo officio ſanctitatis, nummum favoris expetunt. Cum juſtum virum deſcriberet Eſaias propheta, ait: *Qui excutit manus ſuas ab omni munere.* Neq; enim dicit, *Qui excutit manus ſuas à munere:* ſed adjunxit, *ab omni:* quia aliud eſt munus ab obſequio, aliud munus à manu, aliud munus à lingua. Munus ab obſequio, eſt ſubjectio indebite impenſa. Munus à manu, pecunia. Munus à lingua, favor. Qui ergo ſacros ordines tribuit, tunc ab omni munere manus excutit, quando in divinis rebus non ſolum ullam pecuniam, ſed etiam humanam gratiam non requirit. Plerunq; fit, ut quiſq; eorum vel bona corporalia ab hominibus accipere contemnat: ſed quia hæc non accipit, majores ab eis recipere laudes quærat. Et fortaſſe munus ſe accepiſſe non æſtimat, qui bona corporalia accipere recuſat, ſicut ſcriptum eſt ſuperius. Aliquando munus à manu, aliquando vero ab ore porrigitur. Nā qui nummū tribuit, munus ex manu dedit. Qui autē verbum laudis impendit, munus ab ore protulit. Plerunq; ſacerdos etſi exteriora dona quæ terrenæ forſitan

Digitized by Google

ſitan neceſſitati congruunt, pro impoſitione manuum accipere recuſat: plus eſt quod ſibi retribui appetit, cum ultra meritum laudare deſiderans, munus ab opere quærit.

Incipit Canon *ex Niceno Concilio, de ſubintroductis mulieribus.*

Caput XXXVIII.

INterdixit per omnia magna ſynodus, non Epiſcopo, non Presbytero, non Diacono, nec alicui omnino qui in clero eſt, licere ſubintroductam habere mulierem: niſi forte matrem, aut ſororem, aut amitam, vel eas tantum perſonas quæ ſuſpiciones effugiuot.

Item in eodem concilio de clericis uſuras accipientibus.

Caput XXXIX.

DE clericis uſuras accipientibus, quoniam multi ſub regula conſtituti, avaritiam & turpia lucra ſectantur, oblitique divinæ ſcripturæ, dicentis: *Qui pecuniam ſuam non dedit ad uſuram*, mutuum dantes, centeſimos exigunt: juſte cenſuit ſancta & magna ſynodus, ut ſi quis iouentus fuerit poſt hanc diffinitionem uſuras accipiens, aut ex inventione aliqua, vel quolibet modo oegocium tranſigens; aut hemiolia, id eſt, ſexcupla, exigens, vel aliquid tale prorſus excogitans, turpis lucri gratia, dejiciatur à clero, & alienus exiſtat à regula.

Item de privilegiis presbyterorum.

Caput XL.

PErvenit ad ſanctum magnumque concilium, quod in quibusdam locis & civitatibus presbyteris gratiam ſacræ communioois diaconi porrigant, quod nec regula, nec conſuetudo tradidit, ut ab his qui poteſtatem noo babeot offereodi, illi qui offerunt, Chriſti corpus accipiant. Nec non & illud innotuit, quod quidam diaconi ante Epiſcopos ſacra oblata contingant. Hæc igitur omnia reſecentur, & in ſua diaconi menſura permaneant, ſcientes quod epiſcoporum quidem miniſtri ſunt, inferiores autem presbyteris habeantur. Per ordinem ergo, poſt presbyteros gratiam ſacræ communionis accipiant, aut epiſcopo eis, aut presbytero porrigente. Sed oec ſedere in medio presbyterorum diaconis liceat: quia ſi hoc ſaciat, præter regulam & ordinem probatur exiſtere. Si quis autem etiam poſt bas diffinitiones obedire noluerit, à miniſterio ceſſare debebit.

De excommunicatis in eodem Concilio.

Caput XLI.

DE his qui communione privantur, ſeu ex clero, ſeu ex laico ordine, ab epiſcopis, per unamquamq; provinciam ſententia regularis obtineat, ut hi qui abjiciuntur, ab aliis oon recipiantur. Requiratur autem, ne puſillanimitate, aut contentione, vel alio quolibet epiſcopi vitio, videatur à congregatione ſcelusſus. Ut hoc ergo decentius inquiratur, bene placuit annis ſingulis per unamquamq; provinciam bis in anno Concilia celebrari, ut communiter omnibus ſimul Epiſcopis congregatis proviociæ, diſcutiantur hujuſmodi quæſtiones: & ſic qui ſuo peccaverunt evidenter epiſcopo, excommunicati rationabiliter ab omnibus æſtimentur, uſquequo vel in communi vel Epiſcopo placeat humaniorem pro talibus ferre ſententiam. Concilia vero celebrentur: unum quidem ante quadrageſimam paſchæ, ut omni diſſenſione ſublata, munus offeratur Deo puriſſimum: ſecundum vero circa tempus autumni.

Item ex eodem Concilio quod non oporteat demigrare.

Caput XLII.

PRopter multam perturbationem & ſeditiones, quæ fiunt, placuit conſuetudinem omnimodis amputari, quæ præter regulam in quibusdam partibus videtur admiſſa, ita ut de civitate ad civitatem, noo Epiſcopus, oon presbyter, ooo diaconus, transferatur. Si quis autem poſt diffinitionem ſancti & magni Concilii, tale quid agere tentaverit, & ſe hujuſcemodi negocio mancipaverit, hoc factum prorſus irritum ducatur, & reſtituatur Eccleſiæ, qui fuit Epiſcopus, aut presbyter, aut diaconus ordinatus.

In Concilio Chalcedonenſi, Non transmigrandum de civitate in civitatem.

Caput XLIII.

DE his, qui transmigrant de civitate in civitatem, Epiſcopis aut clericis placuit, ut Canones, qui de hac re à ſanctis patribus ſtatuti ſunt, habeant propriam firmitatem.

In

In Concilio Niceno *de his, qui in eccleſiis, in quibus provecti ſunt, minime perdurarunt.*

Caput XLIV.

Quicunque temere ac periculoſe, neque timorem Dei præ oculis habentes, nec agnoſcentes eccleſiaſticam regulam, diſcedunt ab eccleſia presbyteri aut diaconi, vel quicunq; ſub regula prorſus exiſtunt, hi nequaquam debent in aliam eccleſiam recipi, ſed omnem neceſſitatem convenit illis imponi, ut ad ſuas parochias revertantur. Quod ſi non fecerint, oportet eos communione privari. Si quis autem ad alium pertinentem audacter invadere, & in ſua Eccleſia ordinare tentaverit, non conſentiente Epiſcopo, à quo diſceſſit is qui regulæ mancipatur, ordinatio hujuſcemodi irrita comprobetur.

Item in eodem Concilio de flectendo genu.

Caput XLV.

Quoniam ſunt quidam in die dominico genu flectentes, & in diebus pentecoſtes, ut omnia in univerſis locis conſonanter obſerventur, placuit ſancto concilio ſtantes domino vota perſolvere.

In Antiocheno *Concilio, De damnatis & miniſtrare tentantibus.*

Caput XLVI.

SI quis epiſcopus damnatus à ſynodo, vel presbyter aut diaconus à ſuo epiſcopo, auſi fuerint de miniſterio ſacro contingere, ſive epiſcopus, juxta præcedentem conſuetudinem, ſive presbyter aut diaconus, nullo modo liceat ei nec in alia ſynodo, reſtitutionis ſpem aut locum habere ſatisfactionis. Sed & communicantes ei omnes abjici de eccleſia, & maxime ſi poſteaquam didicerint, adverſus memoratos prolatam fuiſſe ſententiam, eiſdem communicare tentaverunt.

In Africano *Concilio, de clericis damnatis.*

Caput XLVII.

ET illud petendum, ut ſtatuere dignetur, ut ſi quis cujuslibet honoris clericus, judicio epiſcoporum quocunque crimine fuerit damnatus, non liceat eum ſive ab eccleſiis, quibus præfuit, ſive à quolibet homine defenſari, interpoſita pœna damni pecuniæ atque honoris, quo nec ætatem, nec ſexum excuſandum eſſe percipiant.

In Antiocheno *concilio, de peregrinorum ſuſceptione.*

Caput XLVIII.

NUllus peregrinorum ſine pacificis, id eſt, commendatitiis ſuſcipiatur epiſtolis.

In Chalcedonenſi *concilio, quod non liceat clerico in duarum civitatum eccleſiis miniſtrare.*

Caput XLIX.

NOn licere clericum in duarum civitatum conſcribi ſimul eccleſiis, & in qua initio ordinatus eſt, & ad quam confugit quaſi ad potiorem, ob inanis gloriæ cupiditatem. Hoc autem facientes, revocari debere ad ſuam Eccleſiam, in qua primitus ordinati ſunt, & ibi tantummodo miniſtrare. Si vero quis jam translatus eſt ex alia in aliam eccleſiam, prioris eccleſiæ vel martyriorum quæ ſub ea ſunt, aut ptochiorum, aut xenodochiorum rebus in nullo communicet. Eos vero, qui auſi fuerint poſt diffinitionem magnæ & univerſalis hujus ſynodi, quicquam ex his, quæ ſunt prohibita, perpetrare, decrevit ſancta ſynodus, à proprio hujuſmodi gradu recedere.

Item in eodem, quod non oporteat peregrinos clericos ſine commendatitiis miniſtrare.

Caput L.

PEregrinos clericos & lectores in alia civitate, præter commendatitias literas ſui Epiſcopi, nuſquam penitus miniſtrare debere.

In Laudacenſi *concilio, quod ſine literis ſacro miniſterio ſervientes, proficiſci non debeant.*

Caput LI.

QUod non oporteat ſacerdotem vel clericum ſine liberis proficiſci canonicis.

In

In Concilio Sardicenſi, *De clericis à communione ſummotis, ab alio non recipiendis Epiſcopo.*

Caput LII.

OSius Epiſcopus dixit: Hoc quoq; omnibus placet, ut ſive diaconus, ſive presbyter, ſive quis clericorum ab Epiſcopo ſuo communione fuerit privatus, & ad alterum perrexerit Epiſcopum, & ſcierit, ad quem confugit, eum ab Epiſcopo ſuo fuiſſe abjectum, non oportet ut ei communionem indulgeat. Quod ſi fecerit, ſciat ſe convocatis Epiſcopis cauſas eſſe dicturum. Univerſi dixerunt: Hoc ſtatutum & pacem ſervabit, & concordiam cuſtodiet.

In Carthaginenſi *Concilio, Si quis excommunicatus ante audientiam communicare præſumpſerit, ipſe in ſe damnationem protulit.*

Caput LIII.

ITem placuit univerſo Concilio, ut qui excommunicatus fuerit pro ſuo neglectu, ſive Epiſcopus, ſive quilibet clericus, & tempore excommunicationis ſuæ ante audientiam communionem præſumpſerit, ipſe in ſe damnationis judicetur protuliſſe ſententiam.

De non ſolicitandis clericis alienis.

Caput LIV.

IAnuarius Epiſcopus dixit: Illud quoq; ſtatuat ſanctitas veſtra, ut nulli Epiſcopo liceat alterius Epiſcopi civitatis miniſtrum Eccleſiaſticum ſolicitare, & in ſuis parochiis ordinare. Univerſi dixerunt, Placet: quia ex his contentionibus ſolet naſci diſcordia, & ideo prohibet omnium ſententia, ne quis hoc facere audeat.

In Concilio Africano, *De his qui ſemel legerunt in Eccleſia, ab aliis non poſſe promoveri.*

Caput LV.

ITem placuit, ut quicunque in Eccleſia vel ſemel legerit, ab alia Eccleſia ad clericatum non teneatur. & ſubſcripſerunt: Aurelius Epiſcopus Eccleſiæ Carthaginenſis, huic decreto conſenſi, & perlecto ſubſcripſi. Similiter & cæteri Epiſcopi ſubſcripſerunt.

In Concilio Carthaginenſi *Si qui clerici ab Epiſcopis ſuis promoti contempſerint, nec illic maneant unde recedere noluerunt.*

Caput LVI.

ITem placuit, ut quicunque clerici vel diaconi, pro neceſſitatibus Eccleſiarum, non obtemperaverint Epiſcopis ſuis, volentibus eos ad honorem ampliorem in ſua Eccleſia promovere: nec illic miniſtrent in gradu ſuo, unde recedere noluerunt.

In decretali Leonis *Papæ, ut nullum alienum clericum ſolicitare vel tenere præſumat ſuo Epiſcopo, non præveniente conſenſu.*

Caput LVII.

ALienum clericum, invito Epiſcopo ipſius, nemo ſuſcipiat, nemo ſolicitet, niſi forte ex placito charitatis id inter dantem accipientemque conveniat. Nam gravis injuriæ reus eſt, qui de fratris Eccleſia id, quod eſt utilius aut pretioſius, audet vel abjicere, vel tenere. Itaque ſi intra provinciam res agatur, transfugam clericum de Eccleſia ſua, metropolitanus redire compellet. Si autem longius receſſit, ſui præcepti authoritate revocabitur, ut nec cupiditati, nec ambitioni occaſio relinquatur.

In Africano *Concilio, ut in Eccleſiis convivia minime celebrentur.*

Caput LVIII.

UT nulli Epiſcopi vel clerici in Eccleſia conviventur, niſi forte tranſeuntes hoſpitiorum neceſſitate illic reficiant. Populi etiam ab hujusmodi conviviis, quantum fieri poteſt, prohibeantur.

In Laudacenſi *Concilio, quod nullus Eccleſiaſticorum in tabernis comedere debeat.*

Caput LIX.

QUod non oporteat ſacro miniſterio deditos, à presbyteris uſque ad diaconos, & reliquum Eccleſiaſticum ordinem, id eſt, uſq; ad ſubdiaconos, lectores, cantores, exorciſtas, & oſtiarios, & ex numero continentium & monachorum, ingredi tabernas.

In Car-

In Carthaginenſi *concilio De avaritia*

Cap. 60.

AUrelius Epiſcopus dixit: Avaritiæ cupiditas, quam rerum omnium malarum matrem eſſe nemo qui dubitet, proinde inhibenda eſt, ne quis alienos fines uſurpet, aut per præmium terminos patrum ſtatutos tranſcendat. Nec omnino cuiquam clericorum liceat de qualibet re fœnus accipere, quanquam novellæ ſuggeſtiones, quæ vel obſcuræ ſunt, vel ſub genere latent, inſpectæ, à nobis formam accipient. Cæterum de quibus apertiſſime divinitus ſcriptura ſanxit, non eſt differenda ſententia, ſed potius exequenda. Proinde quod in laicis reprehenditur, id multo magis debet in clericis prædamnari. Univerſum concilium dixit: Nemo contra prophetas, nemo contra Evangelica facit ſine periculo.

In Decretali Papæ Leonis, *quod uſuram non ſolum clerici exigere non debent, ſed nec laici Chriſtiani.*

Cap. 61.

NEc hoc quoq; prætereundum eſſe duximus, quoſdam lucri turpis cupiditate captos, uſurariam exercere pecuniam, & fœnore velle diteſcere, quod nos niſi dicam in eos qui ſunt in clericali officio conſtituti, ſed in laicos cedere, qui Chriſtianos ſe dici cupiunt, condolemus. Quod vindicari acrius in eos qui fuerint confutati, decernimus, ut omnis peccandi opportunitas adimatur.

In Anquyritano *conc. De his qui eſum carnium in clero conſtituti diffugiunt.*

Cap. 62.

HI qui in clero ſunt presbyteri & diaconi, & à carnibus abſtinent: placuit eas quidem contingere, & ita ſi voluerint, continere. Quod ſi in tantum eas abominantur, ut nec olera quæ cum eis coquuntur, exiſtiment comedenda, tanquam non conſentientes regulæ, ab ordine ceſſare debebunt.

In concilio Neocæſarienſi, *decimotertio, De numero certo diaconorum.*

Cap. 63.

DIaconi ſeptem eſſe debent juxta regulam, licet & valde magna ſit civitas. Idipſum autem & Actuum Apoſtolorum liber inſinuat.

In Gangrenſi *concilio*, 5. *De his, qui abominantur eos qui carnibus veſcuntur.*

Cap. 64.

SI quis carnes edentem, præter ſanguinem & idolis immolatum, & ſuffocatum, cum religione & fide contemnat, velut ſpem propter hujuſmodi perceptionem non habentem, anathema ſit.

Item in eodem concilio 8. *De his quæ in uſum pauperum conferuntur.*

Cap. 65.

SI quis dederit vel acceperit oblata præter epiſcopum, vel eum, qui conſtitutus eſt ab eo, ad diſpenſandum miſericordiam pauperibus: & qui dat, & qui accipit, anathema ſit.

Item in eodem concilio de his qui pro virginitate ſuperbiunt.

Cap. 66.

SI quis ex his qui virginitatem propter dominum ſervant, extollitur adverſus conjugatos, anathema ſit.

Item in eodem concilio, viceſimo quinto, De his qui in dominica die jejunant, tanquam nihil præ cæteris differente.

Cap. 67.

SI quis propter continentiam, quæ putatur, aut contumaciam in die dominico jejunat, anathema ſit.

In eodem concilio, decimo nono, De his qui eccleſiaſtica jejunia abſque neceſſitate diſſolvunt.

Cap. 68.

SI quis eorum qui continentiæ ſtudent, abſque neceſſitate corporea tradita in commune jejunia, & ab eccleſia cuſtodita, ſuperbiendo diſſolvit, ſtimulo ſuæ cogitationis impulſus anathema ſit.

In Antiocheno *concilio*, 5. *de his qui ſe à perceptione ſanctæ communionis avertunt, & qui excommunicatis per domos communicant.*

Cap. 69.

OMnes qui ingrediuntur eccleſiam Dei, & ſcripturas ſacras audiunt, nec communicant in oratione cum populo, ſed pro quadam intemperantia ſe à perceptione ſanctæ communionis avertunt, hi de eccleſia removeantur, quamdiu per confeſſionem pœnitentiæ fructus oſtendant, & precibus indulgentiam conſequantur.

Item in eodem concilio, 3. *de his qui ab alia parochia præter conſcientiam epiſcoporum ſuorum, in aliis commorantur.*

Cap. 70.

SI quis presbyter aut diaconus, & omnino quilibet ex clero, parochiam propriam deſerens, ad aliam properavit, dein omnino demigrans in aliam parochiam, per multa tempora nititur immorari, ulterius ibidem non miniſtret, maxime ſi vocanti ſuo epiſcopo, & regredi ad propriam parochiam

commonenti, obedire contemſerit. Quod ſi in hac indiſciplinatione perdurat, à miniſterio modis omnibus removeatur, ita ut nequaquam locum reſtitutionis inveniat. Si vero pro hac cauſa damnatum alter epiſcopus ſuſcipiat, hic etiam à communi coerceatur ſynodo, velut qui eccleſiaſtica conſtituta diſſolvat.

Item in eodem Concilio, VI. de clericis excommunicatis vel laicis.

Cap. 71.

SI quis à proprio epiſcopo communione privatus eſt, non ante ſuſcipiatur ab aliis, quam ſuo reconcilietur epiſcopo: aut certe ad ſynodum, quæ congregatur, occurrens, pro ſe ſatisfaciat.

Item in eodem de epiſcopis & clericis adeuntibus Imperatorem.

Cap. 72.

SI quis epiſcopus, aut presbyter, aut quilibet regulæ ſubjectus eccleſiæ, præter conſilium & literas epiſcoporum provinciæ, & præcipue metropolitani, adierit imperatorem, hunc reprobari & abjici oportere non ſolum à communione, verum & ab honore cujus particeps videtur exiſtere, quia venerandi principis auribus moleſtiam tentavit inferre contra leges eccleſiæ. Si igitur adire principem neceſſaria cauſa depoſcit, hoc agatur cum tractatu & conſilio metropolitani, & cæterorum Epiſcoporum, qui in eadem provincia commorantur. Qui etiam proficiſcentem ſuis proſequantur epiſtolis.

Item in eodem concilio, XII. de damnatis epiſcopis aut clericis, adeuntibus Imperatorem.

Cap. 73.

SI quis à proprio epiſcopo presbyter aut diaconus, aut à ſynodo fuerit epiſcopus forte damnatus, & Imperatoris auribus moleſtus extiterit, oportet ad majus Epiſcoporum converti Concilium: & quæ putaverint habere juſta, plurimis epiſcopis ſuggerant, eorumque diſcuſſiones ac judicia præſtolentur. Si vero hæc parvi pendentes, moleſti fuerint imperatori, hos de nulla venia dignos eſſe nec locum ſatisfactionis habere, nec ſpem futuræ reſtitutionis penitus opperiri.

Item in Laodicenſi *concil. VI. ut hi qui in ſacrario ſerviunt, uſuras non exigant.*

Cap. 74.

* ſex culpum. QUod non oporteat ſacerdotes & clericos fœnerantes uſuras, vel quæ dicuntur * ſex dupla, id eſt, & ſummam capitis, & dimidium ſummæ percipere.

Item in eodem concilio, 15. de his qui debeant in ambone, id eſt, in pulpito pſallere.

Cap. 75.

QUod non oporteat amplius præter eos qui regulariter cantores exiſtunt, qui & de codice canunt, alios in pulpitum conſcendere, & in eccleſia pſallere.

Item in eodem conc. 20. de honore quem presbyteris diaconi, qui ſub ipſis ſunt, debeant exhibere.

Cap. 76.

QUod non oporteat diaconum coram presbytero ſedere ſed juſſione presbyteri ſedeat. Similiter autem & diaconus in honore habeatur ab obſequentibus, id eſt, ſubdiaconis & omnibus clericis.

Item in eodem concilio 25. quod ſubdiaconi non debeant benedicere vel benedictionem tribuere.

Cap. 77.

QUod non oporteat ſubdiaconos panem dare vel calicem benedicere.

Item in eodem conc. 26. de exorciſtis qui non ſunt ab epiſcopis ordinati.

Cap. 78.

QUod hi qui non ſunt ab epiſcopis ordinati, tam in eccleſiis quam in domibus, exorcizare non poſſint.

Item in eodem conc. 28. in eccleſia prandia fieri non debere.

Cap. 79.

QUod non oporteat in dominicis, id eſt, in domini eccleſiis convivia, quæ vocantur agapæ, fieri, nec intra domum Dei comedere vel accubitus ſternere.

Item in eodem conc. 40. quod præter epiſcopum clericus proficiſci non debeat.

Cap. 80.

QUod non oporteat ſacerdotem vel clericum, præter juſſionem ſui proficiſci pontificis.

Item in eodem conc. 44. ut ad ſacrarium mulieres non introeant.

Cap. 81.

QUod non oporteat ingredi mulieres ad altare.

Item in eodem conc. 54, non licere clericis lubricis ſpectaculis intereſſe.

Cap. 82.

QUod non oporteat ſacerdotes aut clericos ex collatis vel commeſſationibus convivia celebrare. Hoc autem nec laicis poſſe congruere.

Item

Item in eodem conc. 57. *Oblationes offerri in domibus non oportere.*

Cap. 83.

QUod non oporteat in domibus oblationes celebrari ab Epiſcopis vel à presbyteris.

Item in conc. Chalcedonenſi 7. *de clericis & monachis non manentibus in ſuo propoſito.*

Cap. 84.

QUi ſemel in clero deputati ſunt, aut monachorum vitam expetiverunt, ſtatuimus, neque ad militiam, neque ad dignitatem aliquam venire mundanam: aut hoc tentantes, & non agentes pœnitentiam, quo minus redeant ad hoc, quod propter Dominum primitus elegerunt, anathematizari.

Item in eodem concilio, 9. *quod non oporteat clericos habentes adverſus invicem negocia, proprium Epiſcopum relinquere, & adſecularia judicia convolare.*

Cap. 85.

SI quis clericus adverſus clericum habet negocium, non deſerat Epiſcopum proprium, & ad ſecularia percurrat judicia: ſed prius actio ventiletur apud Epiſcopum proprium, vel certo conſilio ejusdem Epiſcopi apud quos utræque partes voluerint, judicium obtinebunt. Si quis autem præter hæc fecerit, canonicis correptionibus ſubjacebit. Quod ſi clericus habet cauſam adverſus Epiſcopum proprium, vel adverſus alterum, apud ſynodum provinciæ judicetur. Quod ſi adverſus ejusdem provinciæ metropolitanum Epiſcopus vel clericus habet querelam, petat primatem diœceſeos, aut ſedem regiæ urbis Conſtantinopolitanæ, & ad ipſum judicetur.

In eodem conc. 20. *quod minime clericos transmigrari conveniat.*

Cap. 86.

CLericos in Eccleſia miniſtrantes, ſicut jam conſtituimus, in alterius civitatis Eccleſiam ſtatutos fieri non oportet ſed contentos eſſe, in quibus ab initio miniſtrare meruerunt, exceptis illis, qui proprias amittentes provincias, ex neceſſitate ad aliam Eccleſiam tranſierunt.

Item in eodem conc. 22. *quod non liceat clericis poſt mortem ſui Epiſcopi, res ad eum pertinentes diripere.*

Cap. 87.

NOn licere clericis poſt obitum ſui Epiſcopi, res ad eum pertinentes diripere, ſicut antiquis quoque eſt canonibus conſtitutum. Quod ſi hoc facere tentaverint, graduum ſuorum periculo ſubjacebunt.

Item in concil. Carthaginenſi, 32. *ſi quis clericorum pauper promotus in ordine poſtea habuerit aliquid, Eccleſiæ poteſtati ſubjiciat.*

Cap. 88.

ITem placuit, ut Epiſcopus, presbyteri, diaconi, vel quicunque clerici, qui nihil habentes ordinantur, & tempore Epiſcopatus vel clericatus ſui agros, vel quæcunque prædia nomine ſuo comparant, tanquam rerum dominicarum invaſionis crimine teneantur, niſi admoniti, in Eccleſia eadem ipſa contulerint. Si autem ipſis proprie aliquid liberalitate alicujus, vel ſucceſſione cognationis obvenerit faciant inde quod volunt. Si quis eorum à propoſito retrorſum exorbitaverint, honore Eccleſiaſtico indigni, tanquam reprobi, judicentur.

Item in Africano *conc.* 7. *ut clerici tabernas, niſi in peregrinis, non ingrediantur.*

Cap. 89.

UT clerici, edendi vel bibendi cauſa tabernas non ingrediantur, niſi peregrinationis neceſſitate compulſi.

Item in eodem concilio, 21. *ut alienus clericus minime ſuſcipiatur ab alio.*

Cap. 90.

EPigonius Epiſcopus dixit: In multis conciliis hoc ſtatutum eſt, etiam nunc hoc confirmatum eſt à veſtra prudentia beatiſſimi fratres, ut clericum alienum nullus ſibi privet Epiſcopus, præter ejus arbitrium cujus fuerit clericus.

In decretali Leonis *Papæ* **, *ut clericus nec ſuo, nec alieno nomine fœnus exerceat.*

Cap. 91.

ILlud etiam duximus præmonendum, ut ſicut non ſuo, ita non alieno nomine aliquis clericorum exercere fœnus attentet. Indecens enim eſt, crimen ſuum commodis alienis impendere fœnus autem hoc ſolum aſpicere & exercere debemus, ut quod hic miſericorditer tribuimus, ab eo Domino, qui multipliciter & in perpetuum manſura retribuet, recipere valeamus.

In decretali Gelaſii *Papæ I.* * 15. *Ut clerici nullas negociationes inhoneſtas & turpia lucra ſectentur.* *Cap.* 92.

CONſequens fuit, ut illa quoq; quæ de Nicenis patribus nuper ad nos miſſa relatio nunciavit, non prætereunda putaremus, id eſt, plurimos clericorum negociationib. inhoneſtis & lucris turpib. imminere, nullo pudore cernentes Evangelicam lectionem: quia ipſe Dominus noſter negociatores è templo verberatos flagellis aſſeritur expuliſſe, nec Apoſtoli verba recolentes, quibus ait: *Nemo militans Deo, implicat ſe negociis ſecularibus.* Pſalmiſtam quoq; David ſurda diſſimulantes aure cantantē: *Quoniā nō cognovi negociationes, introibo in potentias Domini.* Proinde hujuſmodi ut ab indignis poſt hæc quæſtibus noverint abſtinendum, & ab omnibus cujuslibet negociationis ingeniis cupiditateq; ceſſandū, aut in quocunq; gradu ſint poſiti, mox à clericalib. officiis abſtinere cogantur: quoniam domus Dei, domus orationis & eſſe debet & dici, ne officina negociationis & ſpelunca potius ſit latronū.

Excerptum ex Epiſtola S. Hieronymi *presbyteri ad Nepotianum de vita clericorum.* *Cap.* 93.

PEtis à me ô Nepotiane chariſſime, literis tranſmarinis, & crebo petis, ut tibi brevi volumine digeram præcepta vivendi: & qua ratione is, qui ſeculi militia derelicta, cœperit eſſe clericus, rectum Chriſti tramitem teneat, ne ad diverſa vitiorum diverticula rapiatur. Scio quidem ab avunculo tuo B. Heliodoro, qui nunc pontifex Chriſti eſt, te & didiciſſe quæ ſancta ſunt, & quotidie diſcere, normamque te ejus exemplo habere virtutum. Sed & noſtra, qualiacunq; ſunt, ſuſcipe: & libellulum hunc, libello illius copulato, ut cum ille te monachum erudierit, hic clericum doceat eſſe perfectum. Igitur clericus qui Chriſti ſervit Eccleſiæ, interpretetur primo vocabulum ſuum: & nominis diffinitione prolata, nitatur eſſe quod dicitur. Si n. cleros græce, latine ſors appellatur: propterea vocantur clerici, quia de ſorte ſunt Domini, vel quia Dominus ipſe ſors, i. pars clericorum eſt. Et quia vel ipſe pars Domini eſt, vel Dominum partem habet: talem ſe exhibere debet, ut ipſe poſſideat Dominum, & ipſe poſſideatur à domino. Qui poſſidet Dominum, & cum propheta dicit, *Pars mea Dominus*, nihil extra dominum habere poteſt. Quod ſi quippiam aliud habuerit præter Dominum, pars ejus non erit Dominus. Verbi gratia: Si aurum, ſi argentum, ſi poſſeſſiones, ſi variam ſupellectilem, cum iſtis partibus dominus pars ejus fieri non dignatur. Si autem ego pars domini ſum, & funiculus hæreditatis ejus: nec accipio partem inter cæteras tribus, ſed quaſi Levita & ſacerdos, vivo de decimis: & altari ſerviens, altaris oblatione ſuſtentor: habens victum & veſtitum, his contentus ero, & nudam crucem nudus ſequar. Obſecro itaq; te, & repetens iterum monebo, ne officium clericatus, genus antiquæ militiæ putes: i. ne lucra ſeculi in Chriſti quæras militia: nec plus habeas, quam quando clericus eſſe cœpiſti: & dicatur tibi: Clerici eorum non proderunt eis. Menſulam tuam pauperes & peregrini, & tu cum illis Chriſtum convivam noveris. Negociatorem clericum, & ex inope divitem, ex ignobili glorioſum, quaſi quandam peſtem fuge. *Corrumpunt mores bonos confabulationes peſſimæ.* Tu aurum contemnis, alius diligit. Tu calcas opes, ille ſectatur. Tibi cordi eſt manſuetudo, ſilentium ſecretum: illi loquacitas, attrita frons, fora placent & plateæ & medicorum tabernæ. In tanta morum diſcordia, quæ poteſt eſſe concordia? hoſpitiolum tuum aut raro, aut nunquam mulierum pedes terant. Omnes puellas & virgines Chriſti aut æqualiter ignora, aut æqualiter dilige. Ne ſub eodem tecto manſeris, ne in præterita caſtitate confidas. Nec David ſanctior, nec Salomone potes eſſe ſapientior. Memento ſemper, quod paradiſi colonum de poſſeſſione ſua mulier ejecerit. Ægrotanti tibi ſanctus quilibet frater aſſiſtat, & germana vel mater, aut probata quælibet apud omnes fide. Quod ſi hujuſcemodi non fuerint conſanguinitatis caſtimoniæq; perſonæ, multas anus nutrit Eccleſia, quæ & officium præbeant, & beneficium accipiant miniſtrando, ut infirmitas quoq; tua fructum habeat eleemoſynæ. Scio quoſdam convaluiſſe corpore, & animo ægrotare cœpiſſe. Periculoſe tibi miniſtrat, cujus vultum ſequenter attendis. Si propter officium clericatus aut vidua viſitatur, aut virgo: nunquam domum ſolus introeas, taleſq; habeto ſocios, quorum contubernio non infameris. Si lector, ſi acolytus, ſi pſaltes ſequitur: non ornetur veſte, ſed moribus: nec calamiſtro criſpent comas, ſed pudicitiam habitu polliceantur. Solus enim ſola ſecrete & abſq; arbitro vel teſte, non ſedeas. Si familiarius eſt aliquid loquendum, habet nutricem majorem domus, virginem, viduam, maritatam: non eſt tam inhumana, ut nullum præter te habeat cui ſe debeat credere. Caveto omnes ſuſpiciones: & quicquid probabiliter fingi poteſt, ne fingatur, ante divita. Crebra munuſcula & ſudariola & faſciolas & veſtes ori applicitas ac oblatas, ac deguſtatos cibos, blandaſq; ac dulces literas, ſanctus amor non habet. Mel meum, lumen meum, meumq; deſiderium Chriſtus eſt. Natus in paupere domo, & in tugurio ruſticano, qui vix milio & cibario pane rugientem ſatiare ventrem poteram, nunc ſimilam & mella faſtidio. Novi & genera & nomina piſcium: in quo littore conchæ lectæ ſint, calleo: ſaporibus avium diſcerno provincias: & ciborum me raritas, ac noviſſime damna ipſa delectant. Tu quidem divinas ſcripturas ſæpius lege, imo nunquam de manibus tuis ſacra lectio deponatur. Diſce quod doceas, obtine eum, qui ſecundum doctrinam eſt, fidelem ſermonem, ut poſſis exhortari in doctrina ſana, & contradicentes revincere. Permane in his quæ didiciſti, ac credita ſunt tibi, ſciens à quo didiceris, paratus ſemper ad ſatisſactionem omni poſcenti à te rationem de ea, quæ in te eſt, ſpe. Non confundant opera ſermonem tuum, ne cum in Eccleſia loqueris, tacitus quilibet reſpondeat: Cur ergo hæc quæ dicis, ipſe non facis? Delicatus magiſter eſt, qui pleno ventre de jejuniis diſputat. Accuſare avaritiam & latro poteſt. Sacerdotis Chriſti os cum mente concordet. Eſto ſubjectus pontifici tuo, & quaſi animæ parentem ſuſcipe. Amare, filiorum: timere, ſervorum eſt. Si pater ſum, inquit, ubi eſt honor meus? Si dominus ego ſum, ubi timor meus eſt? Melius chariſſime, non habere quod tribuas, quam impudenter petere quod des. Sed & genus arrogantiæ eſt, clementiorem velle videri, quam pontifex Chriſti, eſſe.

Non

Non omnia poſſumus omnes. Alius in Eccleſia oculus eſt, alius lingua, alius manus, alius pes, auris, venter, & cætera. Lege Paulum ad Corinthios, ubi diverſa membra unum corpus efficiunt. Nec ruſticus & ſimplex frater inde ſe ſanctum putet, ſi nihil ooverit: nec peritus & eloquens in lingua exiſtimet ſanctitatem: multoq; melius eſt è duobus imperfectis, ruſticitatem habere ſanctam, quam eloquentiam peccatricem. Multi ædificant parietes, & columnas Eccleſiæ ſubſtruunt, marmora nitent auro, ſplendent laquearia, gemmis altare diſtinguitur, & miniſtrorum Chriſti nulla electio eſt. Nec vero portemus crucem Chriſti, & divitias lutum non putemus. Quid miramur quod Chriſtus vocat iniquum mammona? Quid ſuſcipimus & amamus, quod Petrus ſe non habere teſtatur? Convivia tibi deteſtanda ſunt ſecularium, maxime horum qui honoribus tument. Turpe eſt, ante fores Domini ſacerdotis crocifixi & pauperis, & qui cibo quoq; veſcebatur alieno, lictores conſulum & milites excubare: judicemque provinciæ melius vis apud te prandere, quam in palatio. Quod ſi obtenderis facere te hæc, ut roges pro miſeris atq; ſubjectis: judex ſeculi plus deſert clerico continenti, quam diviti: & magis ſanctitatem tuam veneratur, quam opes. Aut ſi talis eſt, qui non audiat clericos niſi inter phialas, libenter carebo hujuſcemodi beneficio, & Chriſtum rogabo pro Judice, qui magis poteſt citius ſubvenire. Melius eſt enim, in Domino quam confidere in homine. Melius eſt ſperare in Domino, quam ſperare in principibus. Nunquam vinum redolcas, ne audias illud Philoſophi: *Hoc non eſt oſculũ porrigere, ſed propinare.* Vinolentos ſacerdotes & Apoſtolus damnat, & vetus lex prohibet. *Qui altario ſerviunt vinum & ſiceram non bibant.* Sicera, Hebræo ſermone, omnis potio nuncupatur, qua inebriari poteſt, ſive illa quæ frumeoto conficitur, ſive pomorum ſucco, aut ſavi decoquuntur in dulcem & barbaram potionem, aut palmarom fructus exprimuntur in liquorem: coctisq; frugibus, aqua pinguior coloratur. Quicquid inebriat, & ſtatum meotis evertit, fuge ſimiliter ut vinum. Nec hoc dico, quod Dei creatura à nobis damnetur. Siquidem & Dominus vini potator eſt appellatus. Et Timotheo dolenti ſtomachum, vini modica ſorbitio relaxata eſt. Sed modum ætatis & valetudinis, pro corporis qualitate exigimus in potando. Quod ſi abſq; vino ardeo, & adoleſcentię inflammor calore, & tenuato ſanguine ſucculento, validoq; ſum corpore, libenter cavebo poculum, in quo ſuſpicio veneni eſt. Pulchre dicitur apud græcos, ſed neſcio otrum apud nos æq; reſonet, *pinguis venter non gignit ſenſum tenuem.* Tantum tibi jejuniorum impone, quantum ferre potes. Sint tibi jejunia pura, caſta, ſimplicia, moderata, & non ſuperſtitioſa. Quid prodeſt oleo non veſci, & moleſtias quaſdam difficultatesq; ciborum quærere, caryeas, piper, nuces, palmarum fructus, ſimilam, mel, piſtacia? Tot hortorum cultura vexatur, ut cibario noo veſcamur pane. Audio præterea quosdam contra rerum hominumq; naturam, aquam non bibere, nec veſci pane, ſed ſorbitiunculas delicatas, & contrita olera, betarumque ſuccum non calice ſorbere, ſed concha. Fortiſſimum jejunium, eſt aqua & panis. Sed quia gloriam non habet, & omnes pane & aqua vivimus, quaſi publicum & commune jejunium non putatur. Cave ne homioum rumuſculis aucuperis, ne in offenſam Dei, populorum laudem commutes. *Si adhuc*, inquit Apoſtolus, *hominibus placerem, Chriſti ſervus non eſſem.* Deſivit placere hominibus, & ſervus factus eſt Chriſti. Per bonam & malam famam, à dextris & à ſiniſtris Chriſti miles graditur: nec laude extollitur, nec vituperatione frangitur: non divitiis tumet, non contrahitur paupertate: & læta contemnit & triſtia. Per diem ſol non urit eum, neque luna per noctem. Nolo te orare in angulis platearum, oe rectum iter precum tuarum frangat aura popularis. Nolo te dilatare fimbrias, & oſtentui habere phylacteria: & conſcientia repugnante, phariſaica ambitione circundari. Inde pendet Evangelium, inde Crux ac Prophetæ. Fidelis mecum lector intelligis, quid taceam, & quid magis tacendo loquar. Tot regulæ, quot ſpecies gloriarum. Quanto melius erat, hęc non in corpore, ſed in corde geſtare? Dominum habere fautorem, non aſpectus hominum? Vis ſcire qualesquales quærat Dominus ornatus? habeto juſtitiam, prudentiam, temperantiam, fortitudinem. His cœli plagis iocludere, hæc te quadriga velut aurigam Chriſti, ad metam concitum ferat. Nihil hoc monili precioſius, nihil hac gemmarum varietate diſtinctius. Ex omni parte decoraris, cingeris, atque protegeris, & ornamento tibi ſunt, & munimini: geminæ vertuntur in ſcuta. Cave quoq;, ne aut linguam aut aures habeas prurientes, id eſt, ne aut ipſe aliis detrahas, aut alios audias detrahentes. *Sedens* (inquit) *adverſus fratrem tuum loquebaris detrahendo, & adverſus filium matris tuæ ponebas ſcandalum, &c.* Parce à detractione linguæ, cuſtodi ſermones tuos, & ſcito quia cuncta quæ de aliis loqueris, tua ſententia judicaris: & in his ipſe deprehendendus eris, quæ in aliis arguebas. Neq; vero illa juſta eſt excuſatio, referentibus aliis injuriam facere non poſſum. Nemo invito auditori libenter refert. Officii ergo tui ſit, chariſſime, non ſolum oculos caſtos ſervare, ſed & linguam. Nunquam de mulierum formis diſputes, nec quid in cujusquam domo agatur, alia domus per te noverit. Omnium Chriſtianorũ domos, quaſi proprias ama. Facilius contemnitur clericus, qui ſępe vocatur ad prandium, & non recuſat. Nunquam petentes, raro accipiamus rogati. Beatius eſt magis dare quam accipere. Neſcio enim quo modo etiam ipſe qui deprecatur, ut tribuat, cum acceperis, viliorẽ te judicat. Et mirum in modum, ſi eum rogantem contempſeris, plus te potius veneratur. Procuratores atq; diſpenſatores domorum alienarum atque villarum, quomodo eſſe poſſunt clerici, qui proprias jubentur contemnere facultates? Amico rapere quippiam, furtum eſt. Eccleſiam fraudare, ſacrilegium eſt. Accepiſſe pauperibus erogandũ & eſurientibus plurimis, vel cautum eſſe velle, vel timidum, aut (quod apertiſſimi ſceleris eſt) exinde aliquid ſubtrahere, omnium prædonum crudelitatem ſuperat. Alter fame torquetur, & tu judicas, quoniam ventri ejus ſatis ſit. Aut divide ſtatim, quod accipis: aut ſi timidus diſpenſator es, dimitte largitori, ut ſua ipſe diſtribuat. Nolo, ſub occaſione mea, ſacculus tuus plenus ſit. Nemo mea melius me ſervare poteſt. Ipſe eſt optimus diſpenſator, qui nihil ſibi reſervat. Coegiſti me Nepotiane chariſſime, talia ſcribendo, omnium me lin-

guis prodere. Aut enim nihil ſcribendum fuit, ne hominum judicium ſubiremus, quod tu facere voluiſti: aut ſcribentem noſſe, adverſum nos cunctorum maledicorum tela eſſe torquenda. Quos obſecro, aut quieſcant, & deſinant maledicere. Non n. ut adverſariis, ſed ut amicis ſcripſimus. Nec invecti ſumus in eos qui peccent, ſed ne peccent, monemus. neq; in illos tantum, ſed in nos ipſos ſeveri judices fuimus, volentesq; feſtucam de oculo alterius tollere, noſtram prius trabem ejiciamus. Nullū læſi. oullius nomen de mea ſcriptura deſignatum eſt. Neminem ſpecialiter meus ſermo pulſavit. Generalis de vitiis diſputatio eſt, ſed qui mihi iraſci voluerit, prius ipſe de ſe, quod talis eſt, confitebitur.

Excerptum Beati Hieronymi *De inſtitutione clericorum, ex epiſtola ad Paulinum presbyterum. Cap.* 94.

OBſecro chariſſime, ut multitudines homioum & officia & ſalutationes & convivia, veluti quaſdam catenas fugias voluptatum, ſit vilis tibi veſpertinus cibus. Olera & legumina, interdumq; piſciculos, pro ſummis ducas deliciis. Qui Chriſtum deſiderat, & illo pane veſcitur, non quærat magnopere, quam de precioſis cibis ſtercus conficiat. Quicquid poſt gulam non ſentitur, idem tibi ſit quod panis & legumina. Semper in manu tua ſacra lectio ſit. Frequenter orandum, & flexo corpore mens erigenda ad dominum. Crebræ vigiliæ, & ventre vacuo ſæpius dormiendum. Rumuſculos & gloriolas, & palpantes adulatores quaſi hoſtes devita. Pauperibus & fratribus refrigeria ſumptuum manu propria diſtribue: humilitatem veſtium tumenti animo non appetas. Secularium, & maxime potentium, conſortium devita. Habeto ſimplicitatem columbæ, ne cuiquam machineris dolos: & ſerpentis aſtutiam, ne aliorum ſupplanteris inſidiis. Non multum diſtat in vitio, vel decipere poſſe, vel decipi. Templum Chriſti, anima credentis eſt, illam exorna, illam veſti, illi offer donaria, in illa Chriſtum ſuſcipe. Neſcio enim quomodo plus placeat mundo, qui Chriſto diſplicet.

Item ex eodem ad Ruſticum. Cap. 95.

DIco autem, ſi clericatus tirillat te deſiderium, diſce quod poſſis docere, & rationalem hoſtiam offer Chriſto. Ne ſis miles antequam tyro: ne prior magiſter ſis, antequam diſcipulus. Non eſt bumilitatis meæ neq; menſuræ judicare de cæteris, & de miniſtris eccleſiarum ſiniſtrum quippiam dicere. Habeant illi ordinem & gradum ſuum. Quem ſi tenueris, quomodo tibi vivendum ſit, editus ad Nepotianum liber docere te poterit. Volo ergo, ut ſine intermiſſione oratio & vigil tibi ſit ſenſus, nec vagis cogitationib. patens. corpus pariter animusq; tendatur ad dominum. Iram vince patientia. Ama ſcientiam ſcripturarum, & carnis vitia non amabis. nec vacet mens tua variis perturbationibus. Quæ ſi pectori inſederint, dominabuntur tui, & te deducent ad delictum maximum. Fac aliquid operis, ut ſemper te diabolus inveniat occupatum. Memento quia & apoſtoli Chriſti, habentes poteſtatem de evangelio vivere laborabant manibus ſuis, ne quem gravarent: & aliis tribuebant refrigeria, quorum pro ſpiritualibus debebant metere carnalia. Ita ergo age, & vive in monaſterio, ut clericus eſſe merearis, ut adoleſcentiam tuam nullius ore commacules, ut ad altare Chriſti quaſi de thalamo virgo procedas, & habeas deforis bonum teſtimonium. Fœminæ quæ nomen tuum noverint, vultum neſciant. Cum ad perfectam ætatem veneris, ſi tamen vita comes fuerit, & te vel populus vel pontifex civitatis ad clericum allegerint, agito quæ clerici ſunt, & inter ipſos ſectare meliores: quia in omni conditione & gradu optimis mixta ſunt peſſima. Multo tempore diſce quod doceas. Ne credas laudatoribus tuis, imo irriſoribus aurem ne libenter accommodes.

Item ejuſdem, ex epiſtola ad Heliodorum, quid diſtet inter monachum & clericum. Cap. 96.

MOnachum autem perfectum eſſe nolle, delinquere eſt: ſed de hoc gradu pulſus, provocabis ad clericos. An de his aliquid audeam dicere, qui certe in ſuis urbibus commorantur? Abſit autem, ut quicquam de his ſiniſtrum loquar, qui apoſtolico gradui ſuccedentes, Chriſti corpus ſacro ore conficiunt, per quos nos etiam Chriſtiani ſumus, qui claves regni cœlorum habentes, ante judicii diem judicant, qui ſponſam domini ſobria caſtitate conſervant. Sed & alia, quæ ante perſtrinxi, monachi cauſa eſt, alia clericorum. Clerici oves paſcunt, ego paſcor. Illi de altario vivunt: mihi quaſi infructuoſæ arbori ſecuris ponitur ad radicem, ſi munus ad altare non defero: nec poſſum obtendere paupertatem, cum in evangelio anum viduam duo quæ ſibi ſola ſupererant, æra mittentem laudat dominus. mihi ante presbyterum ſedere non licet. Illi ſi peccavero, licet tradere me ſatanæ in interitum carnis, ut ſpiritus ſalvus ſit in die domini Jeſu. Et in veteri quidem lege, quicunque ſacerdotibus non obtemperaſſet, aut extra caſtra poſitus lapidabatur à populo, aut gladio cervice ſubjecta, contemptum expiabat cruore. Nunc vero inobediens, ſpiritali animadverſione truncatur: aut ejectus de eccleſia, rabido dæmonum ore diſcerpitur.

Item ejuſdem ex epiſtola ad Oceanum, de vita clericorum. Cap. 97.

DEprecatus es ut tibi breviter exponerem, qualiter clerici victitare debeant. Hinc me pleriq; è maledictis æmulis prȩſtolantur, quia non ſileo veritatem. Prima quidem tentamenta ſunt clericorum, fœminarū frequentes acceſſus. Iſti ſexus irreprehenſibiles exhibent clericos. quid tibi revera cū fœmiois, qui ad altare cū domino fabularis? Te cuncti in publico, te in agro ruſtici aratores ac vinitores quotidie graviter lacerabunt, ſi contra diſpoſitū fidei, cū fœminis habitare contendis. Et quia (ut arbitror) concupiſcis inreprehenſibilis inveniri, teſtimonio bono munire. Nūquid in choro apoſtolorū fœmioæ affuerunt? Prohibe virgines tecum commorari, quæ de genere tuo non ſunt. Diligis eas? exterius ordina, frequenter viſita, junctus obſequio clericorū ne cum ſecretaliter ac ſolus ingrederis, macules teſtimonium tuum. Aliter nanq; conjugati, aliter continentes edocentur eccleſiaſticū ſubire miniſterium. Onus fœminarum cum clericis, nullo pacto conjuncta præcipitur converſatio.

Janua

Digitized by Google

Janua diaboli, via iniquitatis, ſcorpionis percuſſus, nocivumq; genus fœmina. Cum proximat ſtipula, incendit ignem. Flammigero igne percutit fœmina conſcientiam pariter habitantis, exuritq; fundamenta montium. Ego judico, ſi cum viris fœminæ habitant, * viſcanum non deeſſe diaboli, qui ex eis aucupatus eſt ab initio peccatum. Ferreas mentes libido domat. Si alligat quis ignem in ſinum ſuum, veſtimenta ejus non comburentur? Aut ſi quis ambulaverit ſuper carbones ignis, pedes ſuos non comburentur? Mihi crede, non poteſt toto corde habitare cum domino, qui fœminarum acceſſibus copulatur, ſed dicis: *Qui ambulat* (inquit) *ſimpliciter, ambulat confidenter.* Bene & argute, ſed oportet teſtimonium bonum habere ab his, qui foris ſunt, licet coram domino incedas, tamen aſtutiores ſunt filii tenebrarum ſuper filios lucis. Cum a te hoc genus non amputatur, das repræhendentibus te locum. Ipſe te detrahentium morſibus tradidiſti, ſi agapetarum conſortiū non dimiteris. Benignus es? gaudeo. pudicus? talium eſt. Si pudicitiam quæris, fœminam quam videris bene converſantem, mente dilige, non corporali frequentes * ornatu. Non veſtis tenera clericum facit aut ſacerdotem, ſed caſta mentis intentio. Hæc enim devotionem honoris in te cuſtodit. Honorem quidem glorioſius boni operis fama conſervat. Sacerdotes quippe decet vel gradus cæteros clericorum itidem, ut ſupra dictum eſt, à fœminis ſegregari. Si igitur generis gratia judicas eaſdem nullo pacto dimittere, memento quod Thamar ab Amnon fratre ſuo corrupta ſit. Ipſum perſequor, dilectiſſime: tibi unius eſt tabernaculi converſatio, carnis non facile tollitur delectatio. De duobus enim quod unus deſiderat, ſi loqui non poteſt, vel tentatur. Remotio igitur viri, caſtitatis collocat arma: conſtruit in melioribus caſtra, pudoris honorem conſolatur. Potuit enim & Maria mater Domini de choro Apoſtolorum non diſcedere, ſi liceret. Tecla poſt tentationem paſſionis Antiochiæ, a Paulo prohibetur pariter pergere. Nemo miles cum uxore pergit ad bellum. Non invideo charitati, ſit tibi cum caſtis virginibus longæva dilectio. tunc in bono meritum collocabis, & famam meliorabis. Sed quod ad congregationes puellarum attinet, pulchre cenſeo, in hebdomada ſecunda viſitatione ad benedicendam congregationem convenies, ſed non ſolus, ne rumigeruli linguis te lacerantibus macerent. Alienam enim cupiunt vicini diſcutere vitam, non ſuam. Propterea digne accipe noſtrorum præcepta verborum, & monita humilitatis, quæ fraterno affectu calamo imperante expreſſimus, dulciter lege. Jam vero, ut repræhenſibilis divini altaris non ſit ſacerdos, pauca de reliquis Apoſtoli teſtimoniis, quantum Dominus donat exponam. Sufficiant ſuperiores cauſæ, quæ dictæ ſunt. Verum ne aliquis minus intelligens, ad epiſcopos ſentiat Apoſtolum fuiſſe locutum, quid de diaconibus præceptum eſt ad Timotheum? quid de presbyteris ad Titum commemorari delectet? Sed prætereundum non eſt, ſuperioris explanare ſententiam. *Unius uxoris virum*, & nova & vetus præceptio ſacerdotem cenſuit eligendum: quia digamos ad miniſterium pleriq; Epiſcopi applicaverunt, ſic aſſeruerunt: Concubina fuit illa, hæc uxor, quaſi hæc non ſint commercia fidelitatis nulla, quæ in hac exercentur quæ uxor aſſeritur. Hæc quia conjugii tabulas non fecit, concupiſcentia alia fuit. Nullo pacto digamos, vel concubinarum catenis inſertos, decet ſubire miniſterium. In Levitico ſcriptum eſt ac præfinitum, quales eligi debeant ſacerdotes. Si ergo clericus monogamus fuerit, & uxor ejus digama, noli eum ad miniſterium applicare. Hæc Tito præcepta, idem Apoſtolus de ordinandis clericis dedit. Et quia liber finem expectat, nec ſi duæ aut tres pariter Dei ancillæ morentur, ſolum ad eas decet ingredi ſacerdotem. Si quis hæc præcepta non obſervaverit, hoſtis eſt animæ ſuæ. Quod ſi poſt noſtra monita aliquis clericus agapetas amplius quæſierit amare quam Chriſtum, ſecundum ſynodalem regulam convenietur, & præcepta patrum in Nicæa diffinita, ei legantur. Jam vero ſi conventus, prædicta fugerit & reliquerit, conſecuti ſumus maximum lucrum. Alioquin talis ab Eccleſia anathematizandus ſit. Germinant enim fœminæ cum viris habitantes ſpinas, & arcana mentium acuto mucrone percutiunt. Proh nefas. dolor eſt dicere, ſed prætérire non decet. Chriſto iſtæ voverunt mulieres, non clericis. Clericum ſolitudo facit, non publicum. Lege quia talis debet eſſe ſolitarius, qualem Jeremias deſcripſit. *Sedebit ſolitarius & tacebit.* Et quia Jeſus, relictis Apoſtolis, ſolus ibat orare. Mariam in penetralibus Angelus ſolam invenit, non cum agapeta loquentem, & illa virilem introitum trepidavit. *Hoſpitalem* præcepit Apoſtolus clericum ordinandum. Hoc præcepto pater Abraham & Loth Angelos ſuſceperunt, quia hoſpites dilexerunt, ſic & Oneſiphorus, Paulum doctrinæ fontem ſuſcepit. Hæc imitationes ſint veſtræ & ne ſinatis incolam præterire, qui apud vos non comederit panem. Sequitur: *Non percuſſorem.* Non enim pugilem deſcribit Apoſtolus, ſed qui conſcientias non percutiat ſingulorum. Sit modeſtus, non inſanit, non inebrietur, ſuæ domui bene præſit. Perquam erit horribile, ſi domui clerici detrahatur. Lædet ſacerdotis opinionem in plebe, quando de proximis ejus male loquitur populus. Super omnia hæc, præcepit boni teſtimonii clericos fundamenta componere, ut bonorum operum teſtificatio caſto confirmetur effectu.

Ex libro officiorum Iſidori *De clericis.* *Cap. XCVIII.*

Itaq; omnes qui in Eccleſiaſtici miniſterii gradibus ordinati ſunt, generaliter clerici nominantur. Cleros autem vel clericos hinc appellatos, doctores noſtri dicunt, quia Matthias ſorte electus eſt, quem primum per Apoſtolos legimus ordinatum. Sic & omnes quos illis temporibus eccleſiarum principes ordinabant, ſorte eligebant. Nam cleros ſors interpretatur. Unde & hæreditas, Græce cleronomia appellatur. & hæres cleronomus. Proinde ergo clericos vocari ajunt, eo quod in ſorte hæreditatis domini dantur, vel pro eo quod ipſe dominus ſors eorum ſit, ſicut de eis ſcriptum eſt, loquente domino. Ego hæreditas eorum. Unde oportet ut qui dominum hæreditate poſſidet, abſque ullo impedimento ſeculi, Deo ſervire ſtudeant, & pauperes ſpiritu eſſe contendant, ut congrue illud Pſalmiſtæ dicere poſſint: *Dominus pars hæreditatis meæ.*

Item ejuſdem De Regulis clericorum. *Cap. XCIX.*

His igitur lege patrum cavetur, ut à vulgari vita ſeclusi, à mundi voluptatibus ſeſe abſtineant. Non ſpectaculis, non pompis interſint, convivia publica fugiant. privata non tantum pudica, ſed & ſobria colant. Uſuris nequaquam incumbant, neque turpium occupationes lucrorum, neque fraudi ſuæ cujuſquam ſtudium appetant. amorem pecuniæ, quaſi materiam cunctorum criminum, fugiant. ſecularia officia negociaque abjiciant, honorum gradus per ambitiones non ſubeant pro beneficiis medicinæ Dei. munera non accipiant. Dolos & congregationes caveant, odium & æmulationem, obtrectationem atque invidiam fugiant, non vagis oculis, non infreni lingua, aut petulanti tumidoque geſtu incedant, ſed pudorem ac verecundiam mentis ſimplici habitu inceſſuque oſtendant. obſcœnitatem etiam verborum, ſicut & operum, penitus exſecrentur, viduarum ac virginum viſitationes frequentiſſimas fugiant. Contubernia extranearum fæminarum, nullatenus appetant. Caſtimoniam quoque inviolati corporis perpetuo conſervare ſtudeant, aut certe unius matrimonii vinculo fœderentur. Senioribus quoque debitam præbeant obedientiam, neque ullo jactantiæ ſtudio ſemetipſos attollant. Poſtremo in doctrina, in lectionibus, pſalmis, hymnis, canticis, exercitio jugi incumbant. Tales etiam eſſe debent, quicunque divinis cultibus ſeſe mancipandos ſtudent, ſcilicet ut dum ſcientiæ operam dant, doctrinæ gratiam populis adminiſtrent.

Item ejuſdem De generibus clericorum. *Cap. C.*

Duo ſunt genera clericorum: unum eccleſiaſticorum, ſub regimine epiſcopali degentium: alterum acephalorum, ſine capite, qui quem ſequantur ignorant. Hos neque inter laicos ſecularium officiorum ſtudia, neque inter clericos religio retentat divina, ſed ſolutos atque oberrantes, ſola turpis vita complectit & vaga, quaſi quidem nullum metuentes, explendæ voluptatis ſuæ licentiam conſectantur, quam ſi animalia bruta, libertate ac deſiderio ſuo feruntur, habentes ſignum religionis, non religionis officium, hippocentauris ſimiles, qui nec equi nec homines, mixtumque, ut ait poeta, genus, prolesq; biformis, quorum quidem ſordida atq; infami numeroſitate, ſatis ſuperq; noſtra pars occidua pollet.

GREGOR. *Quales oporteat eſſe clericos.*

Cap. CI.

CLericus admonendus eſt, quatenus ſic vivat, ut bonum exemplum vitæ ſuæ ſecularibus præbeat. Et in clerico ſi quid juſte repræhenditur, ex ejus vitio ipſa religionis noſtræ æſtimatio gravatur. Clerici diſcant, ut quæ à ſenioribus ſuis jubentur, impleant, ut humiliter eorum imperiis ſubjaceant, ut non ſubjectio eos conterat, nec locus ſuperior extollat. Clerici diſcant, quomodo ante occulti arbitri oculos, per humilitatem & obedientiam ſuam interiora componant, quatenus non cum reprobis puniantur, ſed cum electis æterna præmia ſortiantur. Admonendi ſunt clerici, ut tanto circa ſe ſolicitius vivant quanto eos aliena cura non implicat. Dicendum eſt clericis, ne præpoſitorum ſuorum vitam temere judicent, ſi quid eos fortaſſe agere reprehenſibiliter vident, ne unde recte mala redarguunt, inde per elationis impulſum, in profundiora mergantur. Admonendi ſunt clerici, ne cum culpam ſuorum præpoſitorum conſiderent, contra eos audaciores fiant. Sed ſic eorum prava apud ſemetipſos dijudicent, ut tamen divino timore conſtricti, ferre ſub eis jugum reverentiæ non recuſent: quia facta præpoſitorum, oris gladio ferienda non ſunt, etiam cum recte repræhendenda judicantur. Pleroſq; clericos impudentiæ vitio, non niſi increpatio dura compeſcit: quia dum ſe delinquere neſciunt, neceſſe eſt ut à pluribus increpentur.

Item ejuſdem de ſubjectis bonis, ſub paſtorali regimine conſtitutis.

Cap. CII.

ADmonendi ſunt ſubditi, ne præpoſitorum ſuorum vitam temere repræhendant, ſi quid eos fortaſſe agere repræhenſibiliter vident, ne unde recte mala redarguunt, inde per elationis impulſum in profundiora mergantur. Admonendi ſunt ſubditi, ne cum culpas præpoſitorum conſiderent, contra eos audaciores fiant: ſed ſic, ſi qua valde ſunt eorum prava, apud ſemetipſos dijudicent, ut tamen divino timore conſtricti, ferre ſub eis jugum reverentiæ non recuſent. Quod melius oſtendimus, ſi Davidis factum ad medium deducamus. Saul quippe perſecutor, cum ad purgandum ventrem ſpeluncam fuiſſet ingreſſus, illic cum viris ſuis David inerat, qui jam tam longo tempore perſecutionis, ejus mala tolerabat. Cumque eum viri ſui ad feriendum Saul accenderent, fregit eos reſponſionibus, quia manum mittere in Chriſtum domini non deberet. Qui tamen occulte ſurrexit, & oram chlamydis ejus abſcidit. Quid per Saul, niſi mali rectores? Quid per David, niſi boni ſubditi deſignantur? Saulem igitur ventrem purgare, eſt, pravos præpoſitos conceptam in corde malitiam uſq; ad opera miſeri odoris oſtendere, & cogitata apud ſe noxia, factis exterioribus exequendo monſtrare. David nanque Saulem ferire metuit, quia piæ ſubditorum mentes, ab omni ſe peſte obtrectationis abſtinentes, præpoſitorum vitam nullo linguæ gladio percutiunt, etiam cum de imperfectione repræhendunt. Boni ſubditi, quando pro infirmitate ſeſe abſtinere vix poſſunt, ut extrema quædam atq; exteriora præpoſitorum mala, ſed tamen humiliter, loquantur, quaſi oram chlamydis ſilenter incidunt. Qui videlicet dum prælatæ dignitati, ſaltem innoxie & latenter derogant, quaſi regis ſuperpoſiti veſtem ſecant. Sed tamen ad ſemetipſos redeunt, ſeque vehementiſſime vel de tenuiſſima verbi laceratione repræhendunt. Unde bene & illic ſcriptum eſt: *Poſt hæc David percuſſit cor ſuum, eo quod abſcidiſſet oram chlamydis Saul.* Facta præpoſitorum, oris gladio ferienda non ſunt, etiam cum recte repræhendenda judicantur. Si quando vero contra eos vel in minimis lingua labitur, neceſſe eſt ut per afflictionem pœnitentiæ cor prematur, quatenus ad ſemetipſum redeat. Et cum quis præpoſitæ poteſtati deliquerit, ejus contra ſe judicium, à quo ſibi prælatus eſt, perhorreſcat. Nam ſi eum præpoſitis delinquimus, ejus ordinationi qui eos nobis prætulis, obviamus. Unde Moſes cum contra ſe & Aaron conqueri populum cognoviſſet, ait: *Nos enim quid ſumus? Nec contra nos eſt murmur veſtrum, ſed contra dominum.* Admonendi ſunt benevoli ſubditi, ut ſic alienis bonis congruant, quatenus habere & propria concupiſcant. Sic proximorum facta diligendo laudent, ut etiam imitando multiplicent, ne ſi in hoc præſentis vitæ ſtadio ad certamen ſine bravio remaneant, quo nunc in certamine non laborant: & tunc eorum palmas afflicti reſpiciant, in quorum nunc laboribus otioſe perdurant. Valde peccamus, ſi aliena bene geſta non diligimus: ſed nihil mercedis agimus, ſi ea quæ diligimus, in quantum poſſumus, non imitamur. Dicendum eſt benevolis ſubditis, quia ſi imitari bona minime feſtinant, quæ laudantes approbant: ſic eis virtutum ſanctitas, ſicut ſtultis ſpectatoribus ludicrarum artium vanitas placet. Illi nanq; aurigarum ac hiſtrionum geſta favoribus efferunt: nec tamen tales eſſe deſiderant, quales illos conſpiciunt eſſe quos laudant. Mirantur eos placita egiſſe, ſed tamen ſimiliter devitant placere. Dicendum eſt benevolis ſubditis, ut cum proximorum facta conſpiciunt, ad ſuum cor redeant: & de alienis actibus non præſumant, ne bona laudent, & agere recuſent. Gravius quippe extrema ultione feriendi ſunt quibus placuit quod imitari noluerunt.

Item ISIDORUS *De ſubditis.*

Cap. CIII.

PRopter peccatum primi hominis, humano generi pœna divinitus illata eſt ſervitutis, ita ut quibus adſpicit non congruere libertatem, his miſericordius irroget ſervitutem. Et licet omnes per peccatum humanæ originis æquales ſimus, tamen æquus Deus ideo diſcrevit hominibus vitam, alios

ſervos

ſervos conſtituens,alios dominos,ut licentia male agendi ſervorum, poteſtate dominantium reſtringatur. Nam ſi omnes ſine metu fuiſſent,quis eſſet qui à malis quempiam prohiberet? Inde & in gentibus reges principesq; electi ſunt, ut terrore ſuo populos à malo coercerent, atq; ad rectè vivendum legibus ſubderent. Quantum attinet ad rationem, non eſt perſonarum acceptio apud dominum. Qui mundi elegit ignobilia & contemptibilia & ea quæ non ſunt, ut ea quæ ſunt, deſtrueret, ne glorietur omnis caro: hoc eſt, carnalis potentia coram illo. Unus enim dominus æqualiter & fert conſulem, & ſervos. Melior eſt ſubjecta ſervitus, quam elata libertas. Multi enim inveniuntur Deo libere ſervientes, ſub dominis conſtituti flagitioſis. Qui etſi ſubjecti ſunt illis corpore, prælati tamen ſunt mente.

Gregorius *De invidis vel protervis ſubditis.*

Cap. CIV.

PLerunque ſubditi ſub paſtorali regimine conſtituti, dum valde de ſe elati præſumunt, exprobrando cæteros dedignantur, dum ſingulariter ſumma exiſtimant cuncta quæ agunt. Subtiliter itaq; ab arguente diſcutienda ſunt opera protervorum, ut in quo ſibi placent, oſtendantur, quia Deo diſplicent. Tunc protervos melius corrigimus, cum ea quæ bene egiſſe ſe credunt, male acta monſtramus: Et unde adepta gloria creditur, inde utilis confuſio ſubſequatur. Nonnunquam ſubditi, cum ſe vitium protervia minime perpetrare cognoſcunt, compendioſius ad correptionem veniunt, ſi alterius culpæ manifeſtioris, & ex latere requiſitæ, improperio confunduntur, ut ex eo quod defendere nequeunt, cognoſcant ſe tenere improbe quod defendunt. Cum proterve Paulus Corinthios adverſum ſe temere invicem videret inflatos, ut alius Apollo, alius Pauli, alius Cephæ, alius Chriſti ſe eſſe diceret, inceſtus culpam in medium deduxit, quæ apud eos & perpetrata fuerant, & incorrepta remanebant, dicens: *Auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis nec inter gentes, ita ut uxorem patris quis habeat. Et vos inflati eſtis, & non magis luctum habuiſtis, ut tolleretur de medio veſtrum qui hoc opus fecit.* Ac ſi aperte dicat: Quid vos per proterviam hujus vel illius dicitis, qui per diſſolutionem negligentiæ nullius vos eſſe monſtratis? Admonendi ſunt invidi ſubditi, ut perpendant, quantæ cæcitatis ſint, qui alieno profectu deficiunt, aliena exaltatione contabeſcunt: quantæ infelicitatis ſint, qui melioratione proximi deteriores fiunt: & dum augmenta alienæ proſperitatis aſpiciunt, apud ſemetipſos anxie afflicti, cordis ſui peſte moriuntur. Quid invidis infelicius, quos dum conſpecta felicitas afficit, pœna nequiores reddit? Aliorum vero bona quæ habere non poſſunt, ſi diligerent, ſua feciſſent. Noſtra nimirum ſunt bona aliorum, quæ etſi imitari non poſſumus, amamus in aliis: & amantium fiunt, quæcunque amantur in nobis. Hinc ergo penſent invidi, charitas quantæ virtutis eſt, quæ alieni laboris opera, noſtra ſine labore facit. Dum ſe invidi à livore minime cuſtodiunt, in antiquam verſuti hoſtis nequitiam demerguntur. De illo namque ſcriptum eſt: *Invidia diaboli mors intravit in orbem terrarum.* Quia enim ipſe cœlum perdidit, condito hoc homini invidit: & damnatione ſua perditus, adhuc alios perdendo cumulavit. Cognoſcant invidi, quantis lapſibus ſubereſcentis ruinæ ſubjaceant: quia dum livorem à corde non projiciunt, ad apertas operum nequitias devolvuntur. Niſi enim Cain invidiſſet acceptam fratris hoſtiam, minime perveniſſet ad ejus extinguendam vitam. Unde ſcriptum eſt: *Et reſpexit Dominus ad Abel & ad munera ejus, ad Cain autem & ad munera ejus non reſpexit. Iratusq; eſt Cain vehementer, & concidit vultus ejus.* Itaq; livor ſacrificii, fratricidii ſeminarium fuit. Nam quem meliorem ſe eſſe doluit, ne utcunq; eſſet, amputavit. Dicendum eſt invidis, quia dum ſe iſta intrinſecus peſte conſumunt, etiam quicquid in ſe aliud boni habere videntur, interimunt. unde ſcriptum eſt: *Vita carnium, ſanitas cordis: Putredo oſſium, invidia.* Per livoris vitium ante Dei oculos pereunt, etiam quæ humanis oculis fortia videntur. Oſſa quippe per invidiam putreſcere, eſt, quædam etiam robuſta deperire. Ille eſt vere humilis ſubjectus in bonis, qui non eſt defenſor in malis. Nam dum de malis ſuis ſubjectus arguitur, & contra verba arguentis accenditur, quando de bonis ſuis quaſi humiliter titubat, per humilitatis vocem ornari appetit, non doceri.

Proſper. *Quod ſecundum ſermonem Prophetæ, culpa ſua pereant, qui ſacerdotum increpationes perverſa voluntate contemnunt.*

Cap. CV.

AD hæc ego tunc ſic (inquam) iſta invidioſis queſtibus jactas, & in ſuggillationem pontificum, vel certe ipſius pontificatus exaggeras, quaſi non ubi iſta legiſti, quibus rationabiliter promoveris. ibi etiam illa, quæ à vobis prætermiſſa, breviter in excuſationem officii ſacerdotalis attingemus, poſt illa verba, quibus negligentium finis ſacerdotū oſtenditur. De pontifice officium ſuum curante, Propheta ſic loquitur: *Si autem annunciante te ad impium, ut à viis ſuis convertatur, non fuerit converſus à via ſua, ipſe impius in iniquitate ſua morietur, & tu animam tuam liberaſti.* Hic certe ſatis evidenter oſtenditur, quod ſive proficiant, ſive non proficiant auditores, tacere eis non debeant ſacerdotes. Nec ideo rei ſint, ſi forte eorum verba populi non audiunt, vel audita contemnunt, ſed ſi ab eis corrigendis abſtinent: quia ſi nec exemplo vitæ præpoſitorū ſuorū, nec verbo doctrinæ populi contumaces emendati proficiunt, ipſi ſibi cauſa ſuæ perditionis exiſtunt, & doctores ſuos, quorū exempla ſimul ac verba deſpiciunt, involvere criminibus ſuis omnino non poterunt. Quod idem Propheta evidentius alio loco proſequitur, dicens: *Speculator cū viderit gladiū venientē ſuper terrā, & cecinerit buccina, & annunciaverit populo: audiens autē quisquis ille eſt, ſonum buccinæ, & non ſe obſervaverit, veneritq; gladius & tulerit eum, ſanguis ipſius ſuper caput ejus erit. Sonū buccinæ qui audivit, & non ſe obſervavit, ſanguis ejus in ipſo erit. Si autē cuſtodierit, animā ſuam ſalvabit.* Hic quoq; quid agere debeat, qui fungitur ſpecu-

ſpeculatoris officio, divinus ſermo ſatis oſtendit, ut quando viderit venientem gladium lupet terram, iram ſcilicet Dei ſuper peccatores, operibus terreuis addictos, omnino non taceat, atq; eis, quaodiu inhæſerint iniquitatibus ſuis, imminere divinæ indignationis interitum denunciare non deſinat, ſed clare ac publice arguat: quia hoc buccinæ nomen inſinuat, ut ſe à ſuis criminibus emendantes, ſupplicium futuræ damnationis effugiaot. Quod ſi corripieotem, ſi iram futuram, quæ contemptoribus imminet, nunciantem homiues terreni deſpiciunt: ſanguis eorum io ipſis erit, & ſacerdos qui eis peccata eorum oon tacuit, pœnitereq; eos expectat, particeps eſſe non poterit.

Proſper. *Cum quo damno animæ ſuæ ab Eccleſia quæ pauperes paſcit, accipiunt illi, qui ſibi de ſuo ſufficiunt.*

Cap. CVI.

NEc illi qui ſua poſſideotes, dari ſibi aliquid volunt, ſine grandi peccato ſuo, unde pauper victurus erat, accipiunt. De clericis quidem Spiritus ſanctus dicit: *Peccata populi mei comedunt.* Sed ſicut nihil habentes proprium, noo peccata, ſed alimenta, quibus indigere videntur, accipiunt: ita poſſeſſores ooo alimenta quibus abundant, ſed aliena peccata ſuſcipiuot. Ipſi quoque pauperes, ſi ſe poſſuot ſuis artificiis aut laboribus expedire, nun præſumant, quod debet debilis & infirmus accipere: ne forte Eccleſia, quæ poteſt omni ſolatio deſtitutis neceſſaria miniſtrare, ſi omoes, etiam nihil indigentes, accipiant, gravata, illis quibus debet, ſubvenire non valeat. Qui autem Eccleſiæ ſerviunt, & labore ſuo velut debita reddi oportere credentes, ea quibus opus non habent, aut accipiunt libenter, aut exiguot, nimis carnaliter ſapiunt, ſi putant, quod Eccleſiæ fideliter ſervientes ſtipendia terrena ac non potius præmia æterna percipiaut. Secularis quippe militia, quia cæleſtia non habet, terrena ſtrenuo militantibus præſtat. Unde ſatis indignum eſt, ſi fidelis & operoſa devotio clericorum, propter ſtipendium temporale præmia ſempiterna contemnat. Quod ſi quilibet miniſter Eccleſiæ non habeat unde vivat, oon ei reddat hic: ſed neceſſaria præſtet Eccleſia, ut in futuro præmium laboris recipiat, quod in hac vita jam ſpe dominicæ promiſſionis expectat. Illi quoq; qui velut idonei, nihil ſibi quidem dari velut debitum poſcunt, ſed tameo Eccleſiæ ſumptibus vivunt: uoo eſt meum dicere, quali peccato cibos pauperum præſumeodo ſuſcipiant, qui Eccleſiam, quam juvare de propriis facultatibus debuerant, ſuis expenſis inſuper gravant, propter hoc fortaſſis in congregatione viventes, ne aliquos pauperes paſcaot, ne advenientes excipiant, aut ne ſuum cenſum expenſis quotidianis imminuant. Quod ſi aliquid de fructibus ſuis, Eccleſiæ velut pro ipſa expenſa ſua contulerint, non ſe præferant inani jactantia illis, quos oihil habentes paſcit & veſtit Eccleſia: quia perfectior eſt ille, qui ſe mundi rebus expoliat, aut qui cum nihil habuerit, nec habere deſiderat, quam ille qui ex multis quæ poſſidet, Eccleſiæ aliquid præſtat: ac ſe de eo quod præſtiterit, forſitan jactat. Dura ſunt, ſed obſervare oolentibus. Cæterum ſi fiant iſta, quæ difficilia non facientibus ſunt, ſtatim facilia facientibus fiuot. Non ergo ea quæ novimus obſervare, impoſſibilitas nobis facit dura, ſed novitas. In uſum veniant, & neminem frequentata cooturbabunt. Nam quæro, quid ſit eorum, quæ dixi, difficile, ut homo id quod opus non habet, ab Eccleſia noo accipiat: an, ut quod habet, ſine cauſa contemnat. Si propter hoc non vult ſua relinquere, ut habeat unde vivat: ut quid accipit, unde rationem reddat? ut quid peccatis alieois ſua multiplicat?

Proſper. *Qui ſint, qui etiam cum profectu animæ ſuæ, opibus ſuſtentantur Eccleſiæ.*

Cap. CVII.

ITaque ſacerdos cui diſpenſationis cura commiſſa eſt, non ſolum ſine cupiditate, ſed etiam cum laude pietatis accipit à populo diſpeoſanda, & fideliter diſpenſat accepta, quia omnia ſua aut reliquit, aut Eccleſiæ rebus adjunxit, & ſe in numero pauperum paupertatis amore conſtituit, ita ut unde pauperibus ſubminiſtrat, inde & ipſe tanquam pauper voluntarius vivat. Clerici quoque, quos pauperes aut voluotas, aut nativitas fecit, eum perfectione virtutis, vitæ neceſſaria, ſive in domibus ſuis, ſive in congregatione viventea, accipiant: quia ad ea accipienda non eos habendi cupiditas ducit, ſed cogit vivendi neceſſitas.

Proſper. *Quid facere debeant clerici, quorum infirmitas non poteſt ſua contemnere.*

Cap. CVIII.

ILli autem qui tam infirmi ſunt, ut poſſeſſionibus ſuis renunciare non poſſint, ſi ea quæ accepturi erant, diſpenſatori relinquant, nihil habentibus conferenda, ſine peccato poſſident ſua: quia & ipſi quodammodo ſua relinquunt, quando propriis contenti rebus, nihil eorum quæ labori vel ordini ſuo deberi arbitrantur, accipiunt. Quod ſi putant ideo accipi debere eorum quæ conferuntur Eccleſiæ, portionem, ne eam videantur abjicere, ſe vero oon poſſe ſua relinquere, quod eis deforme ſit inter ſuos pauperes reddi: ooverint eſſe deformius, poſſeſſores de eleemoſynis pauperum paſci.

Proſper. *Quæ ſint vera gaudia vel veræ divitiæ, & quid impedimenti afferant bona præſentia amatoribus futurorum.*

Cap. 109.

HEu quam ſubtiliter nos ille decipiendi artifex fallit: quanta cæcitate oculos noſtræ mentis obducit, ne diſcernamus gaudendi avidi, unde juſtius gaudeamus: aut ne cupientes augeri divitiis, noverimus quas quibus incomparabiliter præferamus. Nam gaudere quidem bonum eſt: ſed qui gaudet, ſi non inde gaudet unde debet, non poteſt bonum eſſe quod gaudet. Siquidem gaudet & raptor, cum deſiderata rapuerit. Gaudet & ebrioſus, cum exoptatæ occaſionem potationis invenerit. Gaudet & adulter, cum ad delectationem fruendi corporis concupiti pervenerit. Sed cum ſit gaudere bonum, de his atq; de hujuſcemodi gaudere, grande eſt malum. Hæc & his ſimilia ſunt, unde nos gaudere vult mundus, cum ſuis amatoribus periturus. Hæc ſunt quæ repudiare debemus, ut de bona conſcientia, de ſanctitate morum, de acquiſitione virtutum, de dono Dei, & de promiſſione futuri regni, ineffabiliter gaudeamus. Ditari quoq; divitiis, grande eſt bonum. Sed inde ditari unde non debeas, non eſt habenda facultas, ſed deteſtanda calamitas. Nihil eſt enim calamitoſius, nihilq; miſerius eo, qui iniquis acquiſitionibus creſcit, quem locupletem fraudes faciunt ac rapinæ. Illæ nobis ſunt ambiendæ divitiæ, quæ nos ornare poſſunt & munire. Quas nec acquirere poſſumus inviti, nec perdere: quæ nos contra impetus hoſtiles armant, à mundo diſterminant, Deo commendant, ditant animos noſtros atq; nobilitant. Nobiſcum ſunt, intra nos ſunt, divitiæ noſtræ credendæ ſunt, Pudicitia, quæ nos pudicos: juſtitia, quæ juſtos: pietas, quæ pios: humilitas, quæ humiles: manſuetudo, quæ manſuetos: innocentia, quæ innocentes: puritas quæ puros: prudentia, quæ prudentes: temperantia, quæ temperaotes: & charitas, quæ nos facit Deo & hominibus charos, virtutum potentes, ſeculi contemptores, ac bonorum omnium ſectatores. Hæc ſunt non omnium, ſed ſanctorum ſanctæ virtutes: non divitum ſuperborum, ſed humilium pauperum facultates: patrimonium cordium, divitiæ incorruptibiles morum: quibus non abundant, niſi qui illis carnalibus ex corde renunciant. Quæ quanvis & ipſa ſint bona, utpote à bono Deo creata, tamen quia ſuot boois maliſq; communia, ſtudent caſpiritales viri contemnere, quo poſſint ad illa incomparabiliter meliora, quæ ſunt bonorum omnium propria, pervenire. Quoniam non eſt tale bonum quod habent & mali, quale illud eſt, quod non habent, niſi boni. Corporale bonum quando habent iniqui, ipſorum eſt præmium: quando habent juſti, non eſt eorum præmium, ſed temporale ſolatium. Item boni temporalis amiſſio, fit exercitium juſti, & injuſti ſupplicium: quia & juſtus deſiderio cœleſtium captus, omnia temporalia, ſive habeat, ſive amittat, omnino non ſentit: & iniquus id, quod cum delectatione habuit, ſine dolore non perdit. Propterea igitur eis qui militant Deo, fugiendæ ſunt ex toto corde divitiæ. Quas qui habere volunt, ſine labore non quærunt, ſine difficultate non inveniunt, ſine cura non ſervant, ſine anxia dilectione non poſſident, ſine dolore non perdunt. Apoſtolus autem Chriſti militibus dicit: *Volo vos ſine ſollicitudine eſſe.* Et, *Radix omnium malorum avaritia. Quam quidam appetentes, erraverunt à fide, & inſeruerunt ſe doloribus multis*, ac ſic cenſus iſte terrenus eis, à quibus ocioſe diligitur, non eſt voluptatum materia, ſed dolorum. Quapropter expedit facultates Eccleſiæ poſſideri, ut inde vivant, qui non ſeculo, cujus gaudia fugitiva repudiant, ſed Deo deſerviunt, cujus ineffabilia bona deſiderant.

Proſper. *Qualiter intelligatur quod dicit Apoſtolus, Qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt, edant.*

Cap. 110.

DE talibus dicere videtur Apoſtolus, *Qui in ſacrario operantur, quæ de ſacrario ſunt, edunt: & qui altario deſerviunt, cum altari participant.* Qui niſi hoc de contemptoribus facultatum ſuarum vellit intelligi, nunquam ſecutus adjungeret, *Ita & Deus ordinavit his qui evangelium annunciant, de evangelio vivere.* De evangelio vivunt, qui nihil habere proprium volunt, qui nec habent, nec habere aliquid concupiſcunt, non ſuorum, ſed communium poſſeſſores. Quid eſt aliud de evangelio vivere, niſi laborantem inde ubi laborat, neceſſaria vitæ percipere? Apoſtolus tamen qui ſic evangelium prædicavit, ut nec de evangelio viveret, ſed neceſſaria ſibi ſuis manibus miniſtraret, de ſe confidenter eloquitur: *Ego autem nullo horum uſus ſum.* & quare hoc dixerit, ſecutus aperuit, dicens: *Expedit mihi mori magis, quam ut gloriam meam quis evacuet.* Evacuari dicit gloriam ſuam, ſi ab eis quibus prædicabat, voluiſſet accipere vitæ temporalis expenſam. Nolebat quippe in præſenti laboris ſui fructum, ſed in futuro, recipere. Si ergo ille qui nihil habebat, noluit de evangelio, in quo laborabat, ſed ſuis manibus vivere, ne gloriam ſuæ mercedis amitteret: quid nos qui propria nolumus, amore poſſidendi, non vivendi neceſſitate, relinquere, & accipere inſuper volumus, non unde vivamus, ſed unde cenſum noſtrum incrementis damnabilibus augeamus?

Auguſtinus *De vita & moribus clericorum.*

Cap. 111.

PRopter quod volui & rogavi heſterno die, ut hodie frequentius convenirctis: hoc autẽ eſt quod dicturus ſum: Vobiſcũ hic vivimus, & intentio votumq; noſtrum eſt, ut apud Chriſtũ vobiſcum ſine fine vivamus. Credo enim ante oculos veſtros eſſe converſationem noſtram, ut & nos dicere fortaſſis audeamus, quamvis multum illi impares, quod dixit Apoſtolus: *Imitatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti.* Et ideo nolo, ut aliquis de nobis inveniat male vivendi occaſionem. *Providemus enim*

bona,

Digitized by Google

bona, ait idem Apoſtolus, *non ſolum coram Deo, ſed etiam coram hominibus.* Propter nos conſcientia noſtra ſufficit nobis: propter vos fama noſtra non pollui, ſed pollere debet in vobis. Tenete quod dixi, atque diſtinguite. Duæ res ſunt, conſcientia & fama. Conſcientia tibi, fama proximo tuo. Qui fidens conſcientiæ ſuæ negligit famam ſuam, crudelis eſt, maxime in loco iſto poſitus, de quo dicit Apoſtolus, ſcribens ad diſcipulum ſuum: *Circa omnes te ipſum bonorum operum præbens exemplum.* Ut ergo non vos diu teneam, præſertim quia ego ſedens loquor, vos ſtando laboratis. Noſtis autem omnes aut pene omnes, ſic nos vivere in ea domo, quæ dicitur domus epiſcopi, ut quantum poſſumus, imitemur eos ſanctos, de quibus loquitur liber Actuum Apoſtolorum: *Nemo dicebat aliquid proprium, ſed erant illis omnia communia:* quia forte aliqui veſtrum non ſunt tam diligentes vitæ noſtræ ſcrutatores, ut hoc ſic noverint, quomodo volo vos noſſe. Dico quid ſit, quod breviter dixi: Ego, quem Deo propicio videtis epiſcopum veſtrum, juvenis veni ad iſtam civitatem. multi veſtrum noverunt. quærebam ubi conſtituerem monaſterium, & viverem cum fratribus meis. Spem quippe omnẽ ſeculi reliqueram, & quod eſſe potui, nolui: non quæſivi tamen quod ſum. Elegi in domo Dei abjectus eſſe, magis quam habitare in tabernaculis peccatorum. Ab eis qui diligunt ſeculum, ſecrevi me: ſed eis qui præſunt populis, non me coæquavi, nec in convivio domini mei ſuperiorem locum elegi, ſed inferiorem & abjectum. Et placuit illi dicere mihi: Aſcende ſurſum. Uſq; adeo autem timebam epiſcopatum, ut quoniam cœperat eſſe jam alicujus momenti inter Dei ſervos fama mea, in quo loco ſciebam non eſſe epiſcopum, non illo accederem. Cavebam hoc, & agebam, quantum poteram, ut in loco humili ſalvarer, ne in alto periclitarer. Sed ut dixi, domino ſervus contradicere non debet. Veni ad iſtam civitatem, propter videndum amicum, quem putabam me lucrari poſſe Deo, ut nobiſcum eſſet in monaſterio quaſi ſecurus, quia locus habebat epiſcopum. Appræhenſus, presbyter factus ſum, & per hunc gradum ad epiſcopatum perveni. Non attuli aliquid, non veni ad hanc eccleſiam, niſi cum his indumentis, quibus illo tempore veſtiebar. Et quia hoc diſponebam eſſe in monaſterio cum fratribus, cognito inſtituto & voluntate mea, beatæ memoriæ ſenex Valerius dedit mihi hortum illum, in quo nunc eſt monaſterium. cœpi boni propoſiti fratres colligere compares meos, nihil habentes, ſicut nihil habebam, & imitantes me, ut quoniam ego tenuem paupertatulam meam vendidi, & pauperibus erogavi, ſic facerent & illi qui mecum eſſe voluiſſent, ut de communi viveremus. Commune autem vobis eſſet magnum & uberrimum prædium ipſe Deus. Perveni ad epiſcopatum: vidi neceſſe habere epiſcopum, exhibere humanitatem aſſiduam quibuſq; venientibus ſive tranſeuntibus. Quod ſi non feciſſet epiſcopus, inhumanus diceretur. Si autem iſta conſuetudo in monaſterio miſſa eſſet, indecens eſſet: & volui habere in domo iſta epiſcopi mecum monaſterium clericorum. Ecce quomodo vivimus. Nulli licet in ſocietate noſtra habere aliquid proprium. Sed forte aliqui habent, nulli licet. Si qui habent, faciunt quod non licet. Bene autem ſentio de fratribus meis, & ſemper bene credens, ab hac inquiſitione diſſimulavi: quia & iſta quærere, quaſi male ſentire mihi videbatur. Noveram enim & novi omnes qui mecum viverent, noſſe propoſitum noſtrum, noſſe legem vitæ noſtræ. Venit ad nos etiam presbyter Januarius, quod videbatur habere honeſte, erogando quaſi conſumſit, & non conſumſit. Remanſit illi quædam pecunia, id eſt, argentum, quod diceret eſſe filiæ ſuæ. Filia ipſius, DEO propicio, in monaſterio fœminarum, & bonæ ſpei eſt, gubernet illam dominus, ut impleat quod de illa ſperamus, in illius miſericordia, non in ejus meritis. Et quia infra annos erat, & de ſua pecunia nihil facere poterat: quanvis enim videremus fulgorem profeſſionis, tamen lubricum timebamus ætatis: factum eſt ut ipſum argentum quaſi puellæ ſervaretur, ut cum ad legitimos annos veniret, faceret inde quod virginem Chriſti deceret, quando optime jam facere poſſet. Dum hæc expectantur, cœpit ille morti propinquare. Qui diu tanquam de ſuo vivens, quia ipſius erat, non filiæ, teſtamentum fecit. Teſtamentum, inquam, fecit presbyter ſervus noſter, nobiſcum manens, de Eccleſia vivens, communem vitam profitens. Teſtamentum fecit, hæredem inſtituit. O dolor illius ſocietatis, ô fructus natus, non de arbore quam plantavit dominus. Sed eccleſiam ſcripſit hæredem. Nolo munera iſta, non amo amaritudinis fructum. Ego illum Deo quærebam, ſocietatem profeſſus erat, hanc teneret, hanc exhiberet. Nihil habebat? teſtamentum non faceret. Habebat aliquid? non ſe noſtrum ſocium, quaſi Dei pauperem fingeret. Magnus mihi inde dolor eſt fratres. Dico charitati veſtræ: propter hunc dolorem ſtatui hæreditatem ipſam in eccleſia non ſuſcipere. Filiorum ipſius ſit, quod reliquit. Ipſi inde faciant quod voluerint. Videtur enim mihi, quia ſi eam ſuſcepero, in iſto facto quod mihi diſplicet, & quod doleo, ejus particeps ero. Hoc volui non latere charitatem veſtram. Filia ipſius, in monaſterio virorum eſt, ambo exhæredavit. Illam cum laude, iſtum cum elogio, id eſt, cum vituperatione. Commendavi autem eccleſiæ, ut non accipiat ipſas portiunculas, quæ pertinent ad exhæredatos, niſi cum ad legitimam ætatem pervenerint. Hoc eis reſervat eccleſia. Deinde litem dimiſit inter filios ſuos, in qua laboro. Puella dicit, Meum eſt, Noſtis quia hoc dicebat ſemper pater meus. Puer dicit, Credatur patri meo, quia moriens mentiri non potuit. Et iſta contentio, quale malum eſt? Sed ſi pueri ipſi ſervi Dei ſunt, litem hanc inter illos cito finimus. Audio illos ut pater, & forte melius quam pater ipſorum. Video quid ſit, & ſicut dominus voluerit, cum paucis fratribus fidelibus honoratis, Deo propicio, de numero veſtro, id eſt, de plebe iſta, audio inter illos cauſam, & ſi dominus donaverit, finio. Tamen rogo vos, nemo me reprehendat: quia ejus hæreditatem nolo ſuſcipiat eccleſia. Primo, quia factum illius deteſtor. Deinde, quia inſtitutum meum eſt. Multi laudant quod dicturus ſum, ſed aliqui & repræhendunt, utriſq; ſatisfacere valde difficile eſt. Audiſtis modo cũ evangelium legeretur, Cantavimus vobis, & non ſaltaſtis: planximus, & non luxiſtis. *Venit Joannes Baptiſta non manducans neq; bibens, & dicunt, dæmoniũ habet. Venit filius hominis manducans & bibens, & dicunt, Ecce homo vorax, potator vini, & amicus publicanorum.* Quid ergo facio inter illos, qui pa-

Digitized by Google

rant me repræhendere,& dentes in me ducere,ſi ſuſcepero hæreditates eorum,qui filios ſuos irati exhæredant? Iterum quid ſum facturus eis,quibus canto,& nolunt ſaltare: qui dicunt,ecce quare nemo donat Eccleſiæ Hipponienſi aliquid? Ecce quare non eam faciunt,qui moriuntur,hæredem,quia Epiſcopus Auguſtinus? De bonitate ſua laudando eum mordent,labiis mulcent,& dentem figunt: donat totum, non ſuſcipit:plane ſuſcipio.Profiteor me ſuſcipere oblationes,oblationes ſanctas. Si quis autem iraſcitur in filio ſuo,& moriens exhæredat eum: ſi viveret, non eum placare, non ei filium reconciliare deberem? Quomodo ergo, cum filio ſuo volo ut habeat pacem, cujus appeto hæreditatem? Sed plane faciat quod ſæpe hortatus ſum.unum filium habet?putet Chriſtum alterum: duos habet? putet Chriſtum tertium:decem habet? undecimum faciet,& ſuſcipio.Quia ergo feci hoc in quibusdam rebus, jam volunt bonitatem meam vel commendationem famæ meæ in aliud vertere, ut in alio modo me repræhendant, quia oblationes devotorum hominum nolo ſuſcipere. Conſiderent quam multa ſuſceperim.Quid opus ea numerare? Ecce unam dico, filii Viliani hæreditatem ſuſcepi. Quare? quia ſine filiis defunctus eſt. Bonifati, id eſt, fati,hæreditatem ſuſcipere nolui. Non miſericordia,ſed timore.Naviculariam nolui eſſe Eccleſiam Chriſti.Multi ſunt quidem, qui etiam de navibus acquirunt. Tamen una tentatio ſi eſſet,ſi iret navis, & naufragaret, homines ad tormenta daturi eramus: ut de ſubmerſione navis ſecundum conſuetudinem quæreretur, extorquerentur à judice, qui eſſent de fluctib. liberati.Sed non eos daremus. Nullo pacto enim hoc facere deceret Eccleſiam. Onus ergo fiſcale perſolveret,ſed unde perſolveret? enthecam nobis habere non licet. Non eſt Epiſcopi ſervare aurum, & revocare à ſe mendicantis manum. quotidie tam multi petunt, tam multi gemunt,tam multi nos inopes interpellant,ut plures triſtes relinquamus, quia quod dare omnibus non habemus. Non habemus ergo enthecam. Propter naufragium ergo hoc vitando feci, non donando. Nemo ibi me laudet, ſed nemo & vituperet.plane,quando donavi filio,quod iratus pater moriens abſtulit,bene feci. Laudent, qui volunt: parcant,qui laudare nolunt. Quid pluribus fratres mei? Quicunq; vult,exhæredato filio, hæredem facere Eccleſiam: quærat alterum qui ſuſcipiat, non Auguſtinum: imo, Deo propicio, neminem inveniat. Quam laudabile factum ſancti & venerandi Epiſcopi Aurelii Carthaginenſis,quomodo implevit omnibus qui ſciunt omnes laudibus Dei. Quidam cum filios non haberet, neq; ſperaret, res ſuas omnes, retento ſibi uſufructu,donavit Eccleſiæ. Nati ſunt illi filii,& reddidit Epiſcopus nec opinanti, quæ illi donaverat. In poteſtate habebat Epiſcopus non reddere:ſed jure fori, non jure cæli. Sane etiam hoc noverit charitas veſtra,dixiſſe me fratribus meis, qui mecum manent,ut quicunq; habet aliquid,aut vendat, aut eroget, aut donet, aut commune illud faciat.Eccleſiam habet, per quam nos dominus paſcit; & dedi dilationem usq; ad Epiphaniam, propter eos qui vel cum fratribus ſuis non diviſerunt, & dimiſerunt quod habent apud fratres ſuos. Vel nondum re ſua aliquid egerunt,quia expectabatur ætas legitima. Faciant inde quod volunt, dum tamen ſint pauperes mecum,ſimul expectemus miſericordiam Dei. Si autem nolunt,qui forte nolunt, certe ego ſum,qui ſtatueram, ſicut noſtis, nullum ordinare clericum, niſi qui mecum vellet manere; ut ſi vellet diſcedere à propoſito,recte illi tollerem clericatum, quia deſereret ſanctæ ſocietatis promiſſum,cœptumq; conſortium.Ecce in conſpectu Dei & veſtro muto conſilium.Qui volunt habere aliquid proprium,quibus non ſufficit Deus & Eccleſia ejus,maneant ubi volunt,& ubi poſſunt; non eis aufero clericatum,nolo habere hypocritas. Malum eſt,quis neſciat? malum eſt, cadere à propoſito:ſed pejus eſt,ſimulare propoſitum.Ecce dico, audite: qui ſocietatem communis vitæ jam ſuſceptã, quæ laudatur in Apoſtolorum Actibus,deſerit: à voto ſuo cadit,è profeſſione ſancta decidit. Obſervet judicem, ſed Deum, non me: ego ei non aufero clericatum, quantum ſit periculum, ante oculos ejus poſui,faciat quod vult.Novi etiam,quia ſi aliquem hoc facientem degradare voluero,non ei deerunt ſuffragatores & hic & apud Epiſcopos, qui dicant: Quid mali fecit? non poteſt tecum tolerare vitam iſtam,extra epiſcopium vult manere,de proprio vivere:ideo non debet perdere clericatum.Ego ſcio,quantum mali ſit profiteri ſanctum aliquid,nec implere.*Vovete* (inquit) *& reddite domino Deo veſtro*.Et, *Melius eſt non vovere,quam vovere,& non reddere*.Virgo eſt, ſi nunquã fuit in monaſterio, & virgo ſacra eſt:nubere illi non licet,eſſe in monaſterio non compellitur.Si autem cœpit & deſeruit, & tamen virgo eſt,dimidia ruit. Sic & clericus duas res profeſſus eſt & ſanctitatem & clericatum interim ſanctitatem.Nam clericatum per populum ſuum Deus impoſuit cervicibus ipſius. Magis onus eſt,quam honor.Sed quis ſapiens,& intelligit hoc?Ergo profeſſus eſt ſanctitatem,profeſſus eſt communiter vivendi ſocietatem:profeſſus eſt quam bonum & quam jucundum habitare fratres in unum. Si ab hoc propoſito ceciderit,& extra manens, clericus fuerit, dimidius & ipſe cecidit. Quid ad me? Non eum judico. Si foris ſervat ſanctitatem,dimidius cecidit. Si intus habuerit ſimulationem,totus cecidit. Nolo habeat neceſſitatem ſimulandi. Scio quomodo homines ament clericatum. Nemini eum tollo,nolenti mecum communiter vivere:habet Dominum,qui mecum manere vult. Si paratus eſt paſci à Deo per Eccleſiam ipſius,non habere aliquid proprium,ſed aut erogare pauperibus,aut in commune mittere,maneat mecum. Qui hoc non vult, habeat libertatem: ſed videat, utrum habere poſſit felicitatis æternitatem. Sufficiant hæc nunc interim charitati veſtræ, quod egero cum fratribus meis. Spero enim bona,quod omnes mihi libenter obediant, nec inventurus ſum aliquos habere aliquid,niſi aliqua neceſſitate religionis, non occaſione cupiditatis. Quod ergo egero,poſt Epiphaniam charitati veſtræ in Domini voluntate nunciabo.Et quomodo litem finiero inter duos fratres,filios presbyteri Januarii,non vobis tacebo.Multa loquutus ſum, date veniam loquaci ſenectuti, ſed timidæ infirmitati.Ego,ſicut videtis, per ætatem modo ſenui; per infirmitatem corporis, olim

ſum ſenex: tamen ſi DEO placet, quod dixi, modo ipſe det vires, non vos deſero. orate pro me, ut quantum ineſt animæ in hoc corpore, & qualescunque vires ſuppetunt, in verbo Dei ſerviant. Amen.

Item Sermo ſecundus, de vita & moribus clericorum.

Caput 22.

CHaritati veſtræ hodie de nobis ipſis ſermo reddendus eſt. Quod enim ait Apoſtolus, *Spectaculũ facti ſumus mundo & angelis & hominibus.* Qui nos amant, quærant quod laudent in nobis: qui autem nos oderunt, detrahunt nobis. Nos autem in utroque medio conſtituti, adjuvante domino Deo noſtro, & vitam noſtram & famam ſic cuſtodire debemus, ut non erubeſcant detractoribus, laudatores. Quomodo autem vivere velimus quomodo Deo propicio jam vivamus, quanvis de ſcriptura ſancta multi noveritis, tamen ad commemorandos vos, ipſa de libro Actuum Apoſtolorum vobis lectio recitabitur, ut videatis ubi deſcripta ſit forma, quam deſideramus implere. Dum ergo recitatur, vos intentiſſimos volo, ut poſt ejus recitationem quod inſtitui, loquar Domino donante, intentioni veſtræ. Cumq; diaconus Lazarus legeret, *Cum oraſſent, motus eſt locus in quo erant congregati, & impleti ſunt omnes ſpiritu ſancto, & loquebantur verbum DEI cum fiducia omni volenti. Multitudinis autem credentiũ erat anima una & cor unum: & nemo eorum qua poſſidebat, dicebat aliquid ſuum eſſe, ſed erant illis omnia communia. Et virtute magna reddebant teſtimonium Apoſtoli reſurrectionis domini Jeſu, gratiaque magna erat ſuper illos. Neque enim egens quiſquam fuit inter illos. Quotquot enim poſſeſſores prædiorum vel bonorum erant, vendentes afferebant precia illorum, & ponebant ante pedes apoſtolorum. diſtribuebantur autem unicuique prout opus erat.* Cumque Lazarus diaconus recitaret, & epiſcopo codicem tradidiſſet, Auguſtinus epiſcopus dixit: Et ego legere volo, plus enim me delectat hojus verbi eſſe lectorem, quam verbi mei diſputatorem. *Cum oraſſent, motus eſt locus, in quo erant congregati, & impleti omnes ſpiritu ſancto, loquebantur verbum Dei cum fiducia omni volenti. Multitudinis autem credentium erat anima una & cor unum. Et nemo eorum qua poſſidebat, dicebat aliquid ſuum eſſe, ſed erant illis omnia communia. Et virtute magna reddebant teſtimonium apoſtoli reſurrectionis domini Jeſu, gratiaque magna erat ſuper omnes illos. Neq; enim egens quiſquam fuit inter illos. Quotquot enim poſſeſſores prædiorum vel bonorum erant, vendentes afferebant precia eorum, & ponebant ante pedes apoſtolorum. diſtribuebantur autem unicuique prout opus erat.* Cumque epiſcopus legeret, dixit: Audiſtis quid velimus, orate ut poſſimus. Contingit autem quædam neceſſitas, ut hæc diligentius agerem. Quoniam ſicut jam noſtis, presbyter in noſtra ſocietate conſtitutus, quali ſocietati perhibet teſtimonium lectio, quam modo cum recitaremus, audiſtis: moriens, teſtamentum fecit, quia habuit unde faceret. Erat quod diceret ſuum, cum in ea ſocietate viveret, ubi nemini licebat dicere aliquid ſuum, ſed eſſe illis omnia communia. Si quis dilector & laudator noſter apud detractorem noſtrum prædicaret iſtam ſocietatem, & diceret, cum epiſcopo Auguſtino ſic vivunt omnes cohabitatores ejus, quomodo ſcriptum eſt in actibus apoſtolorum, continuo ille detractor caput movens, dentem promovens, diceret: Ita vero ſic ibi vivitur, quomodo dicis? Quare mentiris? quare falſa laude honoras indignos? Nonne ibi modo in eorum ſocietate poſitus presbyter teſtamentum fecit: & quod habuit, quomodo voluit, diſpoſuit & reliquit? Certe omnia ibi ſunt communia. Certe nemo dicit aliquid ſuum. Sub his verbis quid ageret laudator meus? Nonne os ejus quaſi plumbo oppilaret ille detractor? nonne illum laudaſſe pœniteret? nonne reverentia perfuſus, & illius ſermone confuſus, vel nobis vel teſtatori illi malediceret? hæc fuit neceſſitas, ut ad iſtam diligentiam veniremus. Nuncio ergo vobis unde gaudeatis. Omnes fratres & clericos meos, qui mecum habitant, presbyteros, diaconos, ſubdiaconos, Patricium nepotem meum, tales inveni, quales deſideravi. Sed qui de ſua qualicunque paupertate quod ſtatuerant, nondum fecerunt, hi duo ſunt, Valens ſubdiaconus, & paulo ante dictus nepos meus ſubdiaconus. & matris vita impediebat, quia inde vivebat. Expectabatur in illo etiam legitimæ ætatis acceſſus, ut quod faceret, firmiſſime faceret. Nondum autem fecit, quia ipſos agellos habet cum ſuo fratre communes, & ſubindiviſos poſſident. Si autem eos cupit eccleſiæ conferre, ut inde alantur, qui ſunt in propoſito ſanctitatis, quousq; in hac vita degunt. Scriptum eſt enim & hoc Apoſtolus loquitur: *Quiſquis autem ſuis & maxime domeſticis, non providet, fidem denegat, & eſt infideli deterior.* Hæc autem mancipia ſunt ei ſimiliter cum fratre communia, nondum diviſa. Diſponit ea manu mittere, non poteſt antequam dividantur. Qui enim ad quem pertinent, adhuc ignorat, Ad ipſum ſane, quia ad majorem pertinet diviſio: & ad fratrem ejus electio, & ipſe frater ejus Deo ſervit. Subdiaconus eſt cũ ſancto fratre meo, & coëpiſcopo Severo in eccleſia Milevitana. Hoc agitur, hoc ſine dilatione peragendum eſt, ut illis ſervuli dividantur, manumittantur, & ſic det eccleſiæ, ut eorum excipiat alimentum. Nepos autem meus ex quo converſus eſt, & mecum eſſe cœpit, impediebatur & ipſe aliquid de agellis ſuis agere. Vita uſufructuaria mater ſua hoc anno defuncta eſt. Inter ipſum & ſorores ejus ſunt quædam, in Chriſti adjutorio cito finienda, ut & ipſe faciat qood Dei ſervum decet, quod ipſa profeſſio & iſta exigit lectio. Diaconus Fauſtinus (ſicut pene omnes noſtis) hic de militia ſeculi ad monaſterium converſus eſt. Hic baptizatus, inde diaconus ordinatur. Sed quia exiguum eſt, quod videtur poſſidere, ſicut viri periti loquuntur, jure non opere reliquerat illud, & id ejus fratrib. tenebatur. Nunquam inde cogitavit, ex quo converſus eſt, nec ipſe aliquid quæſivit à fratribus ſuis, nec ab illo aliquid eſt quæſitum. Modo quia ventum eſt ad hunc articulum temporis cũ conſilio meo diviſit ipſam rem: & dimidiam donavit fratribus ſuis, dimidiam eccleſiæ pauperi in loco eodem conſtitutæ. Diaconus Severus ſub qua Dei diſciplina & flagello ſit, noſtis: lumen tamen non perdidit mentis. Unam domum hic emerat propter matrem & ſororem ſuam, quas de ſua patria huc deſiderabat adducere. Emerat autem non ſua pecunia, quam non habebat, ſed ex conſolatione religio-

religioſotum vitorum, qnos mihi quærenti etiam nominans indicavit. De ipſo non poſſum dicere quid fecerit, aut quid diſponat, niſi quia totum & ipſe in mea poſuit voluntate, ut quicquid ipſe vellem, hoc inde fieret. Sed habet quasdam cauſas cum matre lua, quarum cauſarum me judicem poſcit: ut eum illæ cauſæ fuerint tetminatæ, fiat de ipſa domo quod ego voluero. Quid autem velle potero, Deo regente, niſi quod juſtitia jubet, & pietas poſtulat? habet etiam in patria ſua aliquos agellos: diſponit eos ſic diſtribuere, ut etiam illic in ipſo loco poſitæ pauperi largiatut Eccleſiæ. Diaconus Hipponienſis homo pauper eſt, quid alicui conferat, non habet: tamen de laboribus luis antequam eſſet clericus, emetat aliquos ſervulos, hodie illos in conſpectu veſtro manu miſſurus eſt Epiſcopalibus geſtis. Diaconus Hetaclius ante veſtros oculos verſatur; opera ejus lucent coram oculis noſtris; de opere cjus expenſam pecuniam memoriam ſancti martyris habemus. De pecunia ſua emit etiam poſſeſſionem ex conſilio meo. Nam ipſam pecuniam volebat per manus meas erogari, ſicuti mihi placeret. ego ſi pecuniæ avidus eſſem, aut neceſſitates ipſas meas, quas pro pauribus habeo, in hac cauſa plus curarem, pecuniam accipetem. Quare, dicit aliquis? quia poſſeſſio illa, quæ ab illo empta, & Eccleſiæ donata eſt, adhuc nihil præſtat Eccleſiæ. Mirum enim ad precium. Et quia mutuatus fuerat, hoc de ejus adhuc fructibus tedditur. Homo ſum ſenex. quantus mihi de illa poſſeſſione poteſt fructus accidere? Nunquid promitto mihi tot annos eſſe victurum, donec ſuum precium illa perſolvat? Quod ergo vix diu partibus reddit, de ptoximo haberem totum, ſi accipere voluiſſem. Non feci, aliud attendi. Fateor enim vobis, & ipſi ſuſpecta mihi adhuc ejus ætas fuit, ac vetebar, ne forte ut ſunt homines, matri ejus hoc diſpliceret, & diceret, inductum à me fuiſſe adoleſcentem, ut bona ejus paterna conſumerem, & eum egentem relinquerem, ideo volui ejus pecuniam in illa poſſeſſione ſervari, ut ſi aliquid (quod Deus avertat) aliter quam voluimus eveniſſet, reddetetur illa, ne culparetur Epiſcopi fama. Scio enim quantum vobis ſit neceſſaria ſama mea. Nam mihi ſufficit conſcientia mea. Emit enim ſpatium ab iſta poſtera Eccleſiæ, notum vobis, & ſua pecunia ædificavit domum; & hoc noſtis ante paucos dies priusquam ſermonem de hac re haberem vobiſcum, eam donavit eccleſiæ. Expectabat enim ut eam perficeret, & perfectam donaret. Fabricandi autem Domum neceſſitas illi nulla erat, niſi quia cogitavit matrem ſuam huc eſſe venturam. Si ante veniſſet, in re filii habitaret; modo ſi venerit, in opere filii ſui habitabit. Teſtimonium ei perhibeo; pauper remanſit, ſed in chatitatis poſſeſſione permanſit. Aliqui ſervuli & reliqui fuerant, jam quidem in monaſterio viventes, quos tamen geſtis Eccleſiaſticis manu miſſurus eſt hodie. Nemo ergo dicat, dives eſt, nemo exiſtimet, nemo male loquatur, nemo ſeipſum & animam ſuam ſuis dentibus laniet. Pecuniam nullam habet ſervatam. Vineã quam debet, reſtituat. Cæteri, id eſt, ſubdiacones pauperes ſunt, Deo propicio, miſericordiam Dei expectant. Unde ipſi faciant, non habent: nullas habentes facultates, finierunt mundi cupiditates. Vivunt nobiſcum in ſocietate communi, nemo eos diſtinguit ab eis qui aliquid attulerunt. Charitatis unitas præponenda eſt terrenæ commodo hæreditatis. Reſtant presbyteri. ſic enim ad eos gradatim aſſcendere volui. Cito dixerim, pauperes Dei ſunt, nihil ad domum ſocietatis noſtræ attulerunt, niſi ipſam, qua nihil eſt charius, charitatem. Veruntamen quoniam ſcio natos fuiſſe rumores de divitiis ipſorum, non à me ad aliquid compellendi, ſed vobis meo ſermone purgandi ſunt. Vobis dico, qui forte neſcitis. Nam veſtrum plurimi ſciunt presbyterum Lcporium, quanvis ſeculi natalibus clarum & apud ſuos honeſtiſſimo loco natum, tamen jam Deo ſervientem, cunctis quæ habebat relictis, inopem ſuſcepi. Non quia nihil habuit, ſed quia jam fecerat, quod lectio iſta perſuadet. Hic non fecit, ſed nos ſcimus & ubi fecit. Unitas Chriſti eſt, eccleſia una eſt. Ubicunq; fecit opus bonum, pertinet & ad nos, ſi congaudeamus. Hortus eſt unus, ut noſtis. ibi monaſterium ſuis conſtituit, quia & ipſi Deo ſerviunt. Ille hortus ad eccleſiam non pertinet, nec ad ipſum. & ad quem? dixerit aliquis. ad illud, quod ibi eſt, monaſterium: ſed quod verum eſt, usq; ad hoc tempus curam pro illis ita gerebat, ut ſumpticulos, quibus ſuſtentantut, apud ſe haberet, & eis ipſe (ut videbatur) impenderet. S. d ne ptopter hoc daretur locus hominibus ſuſpiciones ſuas rodentibus, & ventrem non implentibus, hoc placuit & mihi & ipſi, ut ſic ſe illi tranſigant, quaſi iſte jam de ſeculo exierit. Nunquid enim cum objecit ipſe, illis diſpenſaturus eſt aliquid? melius eſt ut videat illos bene verſantes, regente Deo, in diſciplina Chriſti ſic viventes, ut de illis tantummodo gaudeat, non eorum neceſſitatibus occupetut. Pecuniam nõ habeat, quam ſuam dicere poſſit. Habeat xenodochium ædificandum, quod modo videtis ædificatum. Ego illi injunxi, ego juſſi: obtemperavit mihi libentiſſime, & ſicut videtis, operatus eſt. Quomodo meo juſſu etiam baſilicam ad octo martyres fabricavit, de his quæ per vos Deus donat. Cœpit enim de pecunia, quæ data erat eccleſiæ propter xenodochium. Et cum cœpiſſet ædificare, ut ſunt teligioſi, deſiderantes opera ſua in cœlo ſcribi, adjuverunt, prout quisq; voluit, & fabricavit. Opus ante oculos habemus. Omnis homo quid factum ſit videt. de pecunia, quia non habet, mihi credat. dentẽ compeſcant, ne frangant. Emerat de ipſa pecunia xenodochii quandam domum in carratia, quam ipſi exiſtimabat ptopter lapides profututam. Sed lapides ejus domus, fabricæ neceſſarii non fuerunt, quoniam aliunde proviſi ſunt. Domus ergo ipſa ſic remanſit. Penſionem præſtat, ſed Eccleſiæ, non presbytero. nemo amplius dicat, in domum presbyteri, ad domum presbyteri, ante domum presbyteri. Ecce ubi eſt domus presbyteri: ubi eſt domus mea, ibi eſt domus ptesbyteri. Alibi non habet domum, ſed ubicunq; habet Deum. Quid amplius quæritis, niſi qui à me illud memini etiam promiſiſſe, ut ad vos perferrẽ, quid egiſſem intet duos, fratrem videlicet & ſororem, filios Januarii presbyteri, quia orta intet illos fuerat controverſia pecuniaria: ſed tamen ſicut intet frattes, ſalva Deo propicio charitate ptomiſeram. Ego audirem inter illos, & quicquid eſſet judicando finirem. Paraveram me judicem, ſed antequam judicarem, ipſi, unde judicaturus fueram, finierunt. Non inveni unde judicarem, ſed unde lætarer. Acquieverunt omnino concorditet voluntati meæ & conſilio meo, ut pares eſſent in pecunia,

quam reliquit pater eorum, Eccleſia renunciante, poſt ſermonem meũ locuturi ſunt homines, ſed & quodlibet homines loquantur, qualecunq; aura flante perducetur inde aliquid ad aures meas, & ſi tale fuerit, ut ſit nos iterum neceſſe purgare, reſpondebo maledicis. Reſpondebo detractoribus, reſpondebo incredulis, non nobis credentib. præpoſitis ſuis. Reſpondebo, ut potero, quod Dñs dederit. Interim modo nõ eſt neceſſe, quia nihil forte dicturi ſunt. Qui nos amant, libere gaudeant: qui nos oderunt, tacite dolebunt: tamen ſi linguas exercuerint, audient Deo propicio vobiſcum reſponſionem meam, non linem meam. Non enim homines nominaturus ſum & dicturus, ille hoc dixit, ille ſic detraxit: cum fortaſſe etiam ad me falſa, quia & hoc poteſt fieri, perferantur. Verumtamen quæcunq; perlata fuerint, ſi oportere videbitur, loquar inde charitati veſtræ. Ante oculos veſtros volo ſit vita noſtra. Scio quia quærentes licentiam male faciendi, quærunt ſibi exempla male viventium, & multos infamant, ut ſocios inveniſſe videantur. Ideo quod noſtrum eſt, plus quid faciamus, non habemus. Ante veſtros oculos ſumus, nullius aliquid deſideramus, niſi bona opera veſtra. Et vos exhortor fratres mei, ſi aliquid vultis clericis dare, ſciatis quia non debetis quaſi vitia eorum ſovere contra me. Omnibus offerte, quod vultis offerre de voluntate veſtra. Quod commune erit, diſtribuetur unicuiq; prout cuique opus erit. Gazophylacium attendite & omnes habebimus. Valde me delectat, ſi ipſum fuerit præſepe noſtrum, ut nos ſimus jumenta Dei, vos ager Dei. Nemo det birrum, lineã tunicam, niſi in commune. De communi accepi & mihi ipſi, cum ſciam commune me velle habere quicquid habeo. Nolo talia offerat ſanctitas veſtra, quib. ego ſolus quaſi decentius utar. Offeratur mihi, verbi gratia, birrũ precioſum. Forte decet Epiſcopum, quanvis non deceat Auguſtinum, i. hominem pauperẽ de pauperibus natũ. Modo dicturi ſunt homines, quia inveni precioſas veſtes, quas nõ poſſem habere vel in domo patris mei, vel in illa ſeculari profeſſione mea nõ decet. Talẽ debeo, qualem poſſim, ſi nõ habuerit, fratri meo dare: qualẽ poteſt habere decenter diaconus & ſubdiaconus, talẽ volo accipere, quia in commune accipio. Si quis meliorẽ dederit, vendo: quod & facere ſoleo, ut quando nõ poteſt veſtis eſſe commune, vendo & erogo pauperibus. Si hoc eum delectat, ut ego habeam, talem det, de qua non erubeſcam. Fateor n. vobis, de precioſa veſte erubeſco: quia non decet hanc profeſſionem, non decet hanc admonitionẽ, non decet hæc membra, non decet hos canos. Etiam illud dico, ſi forte in noſtra domo, in noſtra ſocietate æger eſt aliquis, vel poſt ægritudinem, ut neceſſe ſit eũ ante horam prandii reficere, nõ prohibeo religioſos vel religioſas mittere eis, quod eis videtur ut mittant. Prandiũ tamen & cœnam extra nemo habebit. Ecce dico, audiſtis, audiunt. Qui habere voluerit propriũ, & de proprio vivere, & contra iſta præcepta noſtra facere, parum eſt ut dicam. Non mecum manebit, ſed clericus non erit. Dixeram enim, & ſcio me dixiſſe, ut ſi nollent ſuſcipere ſocialem vitam meam, non illis tollerem clericatum. ſeorſum manerent, ſeorſum viverent, quomodo noſſent, Deo viverent, & tamẽ ante oculos poſui, quantum mali ſit, à propoſito cadere. Malui enim habere vel claudos, quam plangere mortuos. Qui n. hypocrita eſt, mortuus eſt. Quomodoquicunq; voluiſſet extra manere, & de ſuo vivere, non ei tollerem clericatum: ita modo, quia placuit illis, Deo propicio, ſocialis hæc vita, quiſquis cum hypocriſi vixerit, quiſquis inventus fuerit habens proprium, non illi permitto, ut inde faciat teſtamentum, ſed delebo eum de tabula clericorum. Interpellet contra me mille concilia, naviget contra me quo voluerit, ſit certe ubi potuerit. Adjuvabit me dñs, ut ubi ego ipſe ſum, ille clericus eſſe non poſſit. Audiſtis, audierunt, ſed ſpero in dñm noſtrum & miſericordiam ejus, quia ſicut diſpoſitionẽ meam iſtam hilariter acceperunt, ſic eam pure fideliterq; ſervabunt. Dixi aliquid ſuũ habere presbyteros cohabitatores meos, inter quos eſt & presbyter Barnabas. Sed & de illo audivi quędã fuiſſe jactata. Ante omnia, quia emit villã à dilecto & honorabili filio meo Eleuſino. Hoc falſum eſt, monaſterio donavit ille, non vendidit. ego ſum teſtis. Donavit ille, nõ vendidit. Sed dum nõ creditur donare potuiſſe, creditus eſt vendidiſſe. Beatus homo qui tam bonũ opus fecit, ut non crederetur. Tamẽ vel modo credite, & detractores audire libenter deſinite. Jam dixi, ego ſum teſtis. Dictum eſt de illo, quod anno præpoſituræ ſuæ per induſtriã debita fecerit, ut dum volo ego reddi debita, darẽ illi poſcẽti fundũ Victorianenſem, & hoc falſum eſt: ſed fuit unde rumor naſceretur. Fecit debita reddenda à nobis reddita ſunt partim unde potuerunt. Remanſit aliquid quod nõ debebatur etiã monaſterio illi, quod per ipſum dominus inſtituit. Cũ ergo remanſiſſet, cœpimus quærere unde debitũ redderemus.
*.40 Ad conductionẽ ipſius fundi nullus acceſſit, niſi *13. ſolidos offerens penſionẽ. Sed vidimus fundum amplius poſſe dare, ut celerius debitum redderetur, & commiſi fidei ejus, ut de ipſa conductione lucra nõ requirerẽt fratres. Sed quicquid daret fundus, de ipſis fructib. imputarent ad debitũ, fide agitur. Paratus eſt presbyter, ut alium conſtituã qui de fructib. reddat. Ex numero veſtro ſit aliquis cui hoc cõmittam, ex numero ipſorum qui ad nos talia pertulerunt. Sunt n. in vobis homines religioſi, qui cũ rumorẽ falſo reprẹhenſum eſſe doluerunt, & tamẽ crediderunt factũ. Ex ipſis ergo aliquis veniat ad nos ſuſcipiat poſſeſſionẽ. Omnes fructus preciis ſuis fideliter vẽdat, ut reddi poſſit facilius quod debetur, & hodie recedit inde cura presbyteri. Locus etiam ipſe, ubi monaſterium conſtitutum eſt, à memorato honorabili filio meo Eleuſino, ipſi presbytero Barnabæ donatus eſt. Antequã ordinaretur presbyter, in ipſo loco monaſteriũ inſtituit. Sed tamẽ quia nomine ipſius donatus erat locus, mutavit inſtrumenta, ut nomine monaſterii poſſideatur. De fundo Victorianenſi ego rogo, ego peto, ut ſi quis religioſus eſt, fide agat, & exhibeat Eccleſiæ iſtam operã, ut cito debitum reddam. Quod ſi nemo de laicis fuerit inventus, ego præpono alium, iſte illuc nõ accedet. Quid vultis amplius? Nemo laceret ſervos •Dei, quia nõ expedit lacerantib. ſervos Dei: quidẽ merces falſis detractionib. creſcit, ſed creſcit etiam pœna detrahentium. Nam non ſine cauſa dictum eſt: gaudete & exultate, quando detrahunt de vobis dicentes falſa, quia merces veſtra magna eſt in cælis. Nolumus cum detrimento veſtro magnam habere mercedem. minus ibi habeamus, & tamen vobiſcum ibi regnemus.

IN-

INCIPIT PRÆFATIO DE REGULA CLERICORUM.

QUia ergo conſtat, ſanctam Eccleſiam prædictorum patrum exempla ſequi debere, quorum noſcitur documenta poſt Apoſtolica inſtituta ubertim coruſcare: debent non ſolum prælati imitando, verumetiam ſubditi obſequendo, usquequaq; ſtudere qualiter eorum exemplis & doctrinis parentes, ad felicitatis gaudia, quo illi præceſſerunt, valeant pervenire. Quoniam ſicut hi qui eorum doctrinis & exemplis humina devotione obediunt, æternis gaudiis inſeruntur: ita nimirum ea ſectari nolentes, æternis ſuppliciis mancipantur. Memoratas itaque ſanctorum patrum ſententias, quibus clericalis ordo ad bene vivendum inſtruitur, ſedule perlegat & diligenter pertracter, quisquis canonicam profeſſus eſt vitam. Quas cum bene perſcrutatus fuerit, patenter inveniet, quod illi non enervate, ſed religioſe vivendum ſit.

Quæ præcepta ſpecialiter monachis, quæ generaliter cæteris conveniant Chriſtianis.

Caput I.

PRopter quorundam ſimplicium verba, qui religioſis & eruditis viris ſe admonentibus ac redarguentibus plerunq; objicere ſolent, ſolos monachos ſanctarum ſcripturarum præcepta obſervare debere: operæ precium duximus, quædam Evangelica atq; Apoſtolica quam breviſſime ad medium deducere præcepta, ut hæc hujuſcemodi imperiti homines audientes, hisq; aurem cordis accommodantes, intelligant quæ ſibi, quæ monachis conveniant obſervare præcepta. Qui enim mente & corpore vult contemnere ſeculum, & pauperem ſequi Chriſtum, audiat ipſum dicentem in Evangelio: *Si vis perfectus eſſe, vade & vende omnia quæ habes & da pauperibus: & veni, ſequere me.* Et iterũ: *Omnis qui reliquerit domum aut fratres, aut patrem, aut matrem, aut agros propter me: centuplũ accipiet, & vitam æternam poſſidebit.* Ad diſcipulos autẽ: *Vos* (inquit) *qui reliquiſtis omnia, & ſecuti eſtis me, ſedebitis ſuper ſedes duodecim, judicantes 12. tribus Iſrael.* Hæc & hujusmodi præcepta ſpecialiter ſolis congruunt monachis: & quanto ſingularia, tanto & præcipua. Dicit etiam idem ſalvator generaliter omnibus: *Omnis qui venit ad me, & non odit patrem ſuum & matrem, & uxorem, & filios, & fratres, & ſorores, adhuc autem & animam ſuam, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Et iterum: *Qui non renunciaverit omnibus quæ poſſidet, non poteſt meus eſſe diſcipulus.* Et iterum: *Qui amat filium aut filiam ſuper me, non eſt me dignus.* Et iterum: *Omnia quæcunq; vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis.* Et iterum: *Attendite ne juſtitiam veſtram faciatis coram hominibus, ut videamini ab eis, alioquin mercedem non habebitis.* Item: *Theſaurizate vobis theſauros in cœlo, ubi nec ærugo, nec tinea demolitur.* Item, *Attendite vobis, ne forte graventur corda veſtra in crapula & ebrietate, & curis hujus vitæ.* Item, *dico vobis: Nolite reſiſtere malo, & diligite inimicos veſtros: Benefacite his qui vos oderunt, & orate pro perſequentibus & calumniantibus vos.* Item, *omnis qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit judicio. Qui dixerit racha, reus erit concilio. Qui dixerit fatue, reus erit gehennæ ignis.* Item *Nolite jurare, neq; per cœlum, neq; per terrã. Sit autẽ ſermo veſter, eſt eſt, non non.* Item, *Omne verbũ ocioſum quod locuti fuerint homines, reddent de eo rationẽ in die judicii.* Itẽ, *ſi quis te percuſſerit in dextera maxilla: præbe illi & alterã.* Itẽ, *Eſtote miſericordes, ſicut & pater veſter miſericors eſt.* Itẽ, *Si peccaverit in te frater tuus, dimitte ei ſepties: & nõ ſolũ ſepties, ſed uſq; ſeptuagies ſepties.* Itẽ, *Si nõ remiſeritis hominibus de cordibus veſtris, nec pater veſter cæleſtis dimittet vobis peccata veſtra.* Item, *Quærite primũ regnũ Dei & juſtitiam ejus, & hæc omnia adjicientur vobis.* Et cuidam diviti: *Si* (inquit) *vis ad vitam ingredi ſerva mandata, id eſt, non homicidium facies, non adulterabis, non furtum facies, non falſum teſtimonium dices, non concupiſces rem proximi tui: honora patrem tuum & matrem tuam, & diliges proximum tuum ſicut teipſum.* Et cuidam legis doctori ſe interroganti, quod eſſet mandatum magnum in lege, ait: *Diliges dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex tota mente tua: hoc eſt maximum & primum mandatum. Secundum autem ſimile eſt huic, Diliges proximum tuum ſicut teipſum. In his duobus mandatis tota lex pendet & Prophetæ.* Paulus quoq; Apoſtolus dicit: *Qui diligit proximum ſuum, legem implevit. Nam non adulterabis, non occides, non furaberis, non falſum teſtimonium dices, non concupiſces, & ſi quod eſt aliud mandatum, in hoc verbo inſtauratur, Diliges proximum tuum ſicut teipſum.* Item idem: *Patientes eſtote ad omnes, ne quis malum pro malo alicui reddat, ſed ſemper quod bonum eſt, ſectamini invicem & in omnes. Hæc enim eſt voluntas Dei. Omnia autem probate, quod bonum eſt, tenete. ab omni ſpecie mala abſtinete vos.* Item idem: *Mortificate membra veſtra, quæ ſunt ſuper terram: fornicationem, immunditiam, libidinẽ, concupiſcentiam malam, & avaritiam.* Item idem: *Nunc autem deponite & vos iram, indignationem, malitiam, blaſphemiã, & turpis ſermo de ore veſtro non procedat.* Item idem: *Induite vos viſcera miſericordiæ, benignitatem, humilitatem, modeſtiam, patientiam, ſupportantes invicem.* Item idem: *Nolite mentiri invicem.* Item idem: *Si conſurrexiſtis cum Chriſto, quæ ſurſum ſunt quærite.* Item idem: *Eſtote invicem benigni, miſericordes, donantes invicem, ſicut & Deus in Chriſto donavit vobis.* Item idem; *Omnis amaritudo, & ira, & indignatio, & clamor, & blaſphemia tollatur à vobis cum omni malitia.* Item idem: *Fornicatio, & omnis immunditia, aut avaritia, nec nominetur in vobis, ſicut decet ſanctos; aut turpitudo, aut ſtultiloquium, aut ſcurrilitas.* Item idem; *An neſcitis quia iniqui regnum Dei non poſſidebunt? Nolite errare, Deus non irridetur; quia neq; fornicarii, neq; idolis ſervientes, neq; adulteri, neq; molles, neq; maſculorum concubitores, neq; fures, neq; avari, neq; ebrioſi, neq; maledici, neq; rapaces regnum Dei poſſidebunt.* Item idem; *Omnis fornicator, aut immundus, aut avarus, non habet hæreditatem in regno Chriſti & Dei.* Item idem; *Imi-*

tatores mei eſtote, ſicut & ego Chriſti. Item idem: *Pacem ſequimini cum omnibus & ſanctimoniam, ſine qua nemo videbit dominum.* Item idem ad Timotheum: *Diſcedat* (inquit) *omnis ab iniquitate, qui nominat nomen domini.* Apoſtolus quoq; Joannes ait: *Nolite diligere mundum, neq; ea quæ in mundo ſunt: quia ſi quis diligit mundum, non eſt charitas patris in eo.* Item idem: *Qui dicit ſe in Chriſto manere, debet quo ille ambulavit, & ipſe ambulare.* Item ipſe: *Omnis qui odit fratrem ſuum, homicida eſt: & omnis homicida non habet vitam æternam in ſe manentem.* Jacobus autem Apoſtolus ait: *Quicunq; voluerit amicus eſſe hujus ſeculi, inimicus Dei conſtituitur.* Multa quidem & innumerabilia legalia, Prophetica, & Evangelica atque Apoſtolica poterant proferri documenta, quibus infatigabiliter atque inexcuſabiliter devotio famulari debet Chriſtiana: ſed propter eos quos ſupra memoravimus, hæc pauca breviter adnumerare ſtuduimus, qui inſipienter aſſerunt, ſolos monachos arctam ſectari debere viam, cum utique dominus arctam & anguſtam viam dicat eſſe quæ ducit ad vitam, & nemo niſi per eam in vitam ingredi poſſit æternam. Non ſolum igitur monachis & clericis, verumetiam omnibus qui Chriſtiano cenſentur vocabulo, per hanc arctam & anguſtam intrandum eſt viam. Quid ergo arctius, quam id quod præcipitur, *Diligite inimicos veſtros, & nolite reſiſtere malo*: &, *qui iraſcitur fratri ſuo, reus erit judicio*: &, *qui viderit mulierem ad concupiſcendum eam, jam mœchatus eſt eam in corde ſuo*: & cætera talia? Hæc quippe arcta ſunt, ſed ſaluberrima: & quanto arctiora, tanto potiora & eminentiora. Oportet itaque omnes qui juxta Apoſtolum in Chriſto baptizati ſumus, Chriſtumq; induimus, in novitate vitæ ambulare, ſemperq; ante oculos ponere pactum, quod cum Deo in baptiſmate fecimus, ubi abrenunciavimus ſatanæ & omnibus pompis ejus, & omnibus operibus ejus. Quod pactum tunc irritum fit, cum in fide quis permanendo, vitiis, aut à fide exorbitando, idolorum cultibus, aut hæreſum erroribus implicatur. Quia ergo (ſicut ſcriptum eſt) *corpus quod corrumpitur, aggravat animam*, & deprimit terrena inhabitatio ſenſum multa cogitantem, & fragilitas humana poſt baptiſmi gratiam peccatorum ſordidatur illecebris, eademque peccata baptiſmatis iteratione nequaquam deleri poſſunt: neceſſe eſt, ut pœnitentiæ lamentis & eleemoſynarum largitionibus, & cæteris bonorum operum executionibus, quam celerrime deleri procurentur. Et quia unus eſt Pater noſter & magiſter & dominus, una fides, unum baptiſma, una mater ſancta Eccleſia, inſtanter & vigilanter ab omnibus certandum eſt, quanquam diverſorum donorum modis curratur, qualiter una ad ſanctam & ſupernam Hieruſalem matrem noſtram tendamus, quo ſine fine cum domino vivere mereamur. Illud quoque ſciendum, quia quanto quisque ſe in præſenti ſeculo pro Chriſti amore abjectionem fecerit, tanto magis in futuro feliciorem remunerationem percipiet.

Quod canonica inſtitutio, Evangelica & Apoſtolica authoritate fulta cæteris ſupereminеat inſtitutionibus.

Caput 2.

QUia evidenti authoritate liquet, canonicam inſtitutionem cæteris præſtare inſtitutionibus: debent, neceſſe eſt, qui hujus profeſſionis cenſentur nomine, procurare qualiter in ſemetipſis eandem inſtitutionem vita & moribus exornent potius quam dehoneſtent. Quoniam qui tantæ authoritatis inſtitutione pollent, & ſe aliis imitabiles præbere debent, verendum eſt, ne ſi (quod abſit) à propoſito exorbitaverint, regno Dei indigni fiant. Quanquam enim canonicis, quia in ſacris canonibus illis prohibitum non legitur, liceat linum induere, carnibus veſci, dare & accipere, propria & eccleſiæ cum humilitate & juſtitia habere, quod monachis, qui ſecundum regularem inſtitutionem arctiorem ducunt vitam, penitus inhibitum eſt: non tamen in cavendis vitiis & amplectendis virtutibus, eorum à monachorum diſtare debet vita. Monachi nanque qui evangelicum præceptum ſequentes, diſtractis atque renunciatis patrimoniis, ſua Chriſto dedere, merito de facultatibus Eccleſiæ ſubſidium accipiunt temporale: ut quia toto mentis deſiderio cœleſtia appetunt, ſic in hac peregrinationis via ſumptibus dominicis ſuſtententur, quatenus ad ea quę contempſerunt, minime redire qualibet neceſſitatis cauſa compellantur. Et quia nihil ſibi proprium reliquerunt, manifeſtum eſt, illos copioſius Eccleſiæ ſumptibus quam canonicos, qui ſuis & Eccleſiæ licite utuntur rebus, indigere. *Unusquisque enim*, ut ait Apoſtolus, *proprium donum habet à Deo.*

Quid ſint res Eccleſiæ. *Cap.* 3.

REs Eccleſiæ, ſicut à ſanctis patribus traditur, & ſuperioribus capitulis continetur, *vota ſunt fidelium, precia peccatorum, & patrimonia pauperum.* Fideles nanque fidei ardore & Chriſti amore ſuccenſi, ob animarum ſuarum remedium & cœleſtis patriæ deſiderium, ſuis propriis facultatibus ſanctam locupletem fecerunt Eccleſiam, ut his & miniſtri Chriſti alerentur, & Eccleſiæ exornarentur: pauperes recrearentur, & captivi pro temporum opportunitate redimerentur. Quapropter vigilanti ac ſolerti cura providendum eſt his, qui ejus facultates adminiſtrant, ne eas in ſuos ſolummodo uſus convertant, ſed magis juxta poſſibilitatem rerum, Chriſto famulantium, imo eorum in quibus Chriſtus paſcitur & veſtitur, curam gerere penitus non negligant. Sed & ſententia B. Hieronymi, non ſolum prælatis, ſed etiam cæteris qui rebus utuntur Eccleſiæ, vigilanter perpendenda eſt, qui ita in commentario Matthæi Evangeliſtæ ait: *Omnis igitur qui ſtipe templi & his quæ conferuntur ad uſus Eccleſiæ, abutuntur in aliis rebus, quibus ſuam explent voluntatem, ſimiles ſunt ſcribarum & ſacerdotum, redimentium mendacium & ſalvatoris ſanguinem.* Ergo res ec-

cleſiæ pauperibus & militibus Chriſti ſtipendiariæ debent intelligi. Unde totis niſibus prælatis ſatagendum eſt, ut ſanctorum patrum dictis & exemplis obſequentes, de rebus ſibi commiſſis (ut præmiſſum eſt) & ſubditos gubernent, & pauperes foveant, cunctisq; utilitatibus ac neceſſitatibus eccleſiæ fideliter adminiſtrando conſulant, quatenus de fideli adminiſtratione ab ipſo cujus miniſtri eſſe noſcuntur, ineffabiliter remunerari mereantur.

Quod diligenter munienda ſint clauſtra canonicorum.

Caput 4.

PRæpoſitorum officii eſt, ut ſubditorum mentes ſanctarum ſcripturarum lectionibus aſſidue muniant, ne lupus inviſibilis aditum inveniat, quo ovile domini ingredi & aliquam ovium ſurripere valeat. Et quanquam ab his hoc inſtantiſſime ſpiritaliter fieri oporteat, neceſſe eſt tamen, ut clauſtra in quibus clero ſibi commiſſo canonice vivendum eſt, firmis undiq; circundentur munitionibus, ut nulli omnino intrandi aut exeundi, niſi per portam, pateat aditus. Sint etiam interius dormitoria, refectoria, cellaria, & cæteræ habitationes, uſibus fratrum in una ſocietate viventium neceſſariæ. Qui vero hæc, quæ præmiſſa ſunt, juxta quod poſſibilitas ſuppetit, agere renuerit, in par minusq; idoneus ad cætera eccleſiaſtica officia peragenda habendus eſt. Et quanquam divina ultione ſit dignus, ſynodali tamen eſt ſententia feriendus.

Ut in congregandis canonicis, modus diſcretionis ſit tenendus.

Caput 5.

CAvendum ſummopere præpoſitis eccleſiarum eſt, ut in eccleſiis ſibi commiſſis, non plures admittant clericos, quam ratio ſinit & facultas eccleſiæ ſuppetit: ne ſi indiſcrete & extraordinarie plures aggregaverint, nec ipſos gubernare, nec cæteris eccleſiæ neceſſitatibus, ut oportet, valeant adminiculari. Sunt nanque nonnulli vanam gloriam ab hominibus captantes, qui numeroſam cleri congregationem volunt habere, cum nec animæ nec corporis curant ſolatia exhibere. Hi nanque taliter aggregati dum à prælatis ſtipendia neceſſaria non accipiunt, neque canonicum ſervant ordinem, nec divinis officiis inſiſtunt, clauſtra ſocietatemq; cæterorum relinquentes, efficiuntur vagi & laſcivi: gulæ & ebrietati & cæteris ſuis voluptatibus dediti. Quicquid ſibi libitum eſt, licitum faciunt. Proinde præpoſitis ſolerter providendum eſt, ut in hoc negotio modum diſcretionis teneant, ſcilicet ut nec plus quam oportet, & poſſibilitas eccleſiæ ſuppetit, in congregationem admittant nec eis quod rationabiliter gubernare poſſunt, cauſa avaritiæ excludant.

De his qui in congregatione ſibi commiſſa ſolummodo ex familia eccleſiæ clericos aggregant.

Caput 6.

SUnt nonnulli, qui tantum ex familia eccleſiaſtica clericos in ſibi commiſſis congregant eccleſiis: & hoc ideo facere videntur, ut ſi quando eis aliquod incommodum fecerint, aut ſtipendia opportuna ſubtraxerint, nihil querimoniæ contra ſe objicere præſumant, timentes ſcilicet, ne aut ſeveriſſimis verberibus afficiantur, aut humanæ ſervituti denuo crudeliter addicantur. Hoc autem ideo non dicitur, ut ex familia eccleſiæ probabilis vitæ in congregatione non ſint admittendi, præſertim cum apud dominum non ſit perſonarum acceptio: ſed potius, ut propter quam intulimus occaſionem, nullus prælatorum, ſecluſis nobilibus, viles tantum in ſua congregatione admittant perſonas.

Qui clerici in congregatione canonica conſtituti, eccleſiaſtica accipere debeant ſtipendia.

Caput 7.

QUia ſanctorum patrum ſupra notatæ ſententiæ docent, clericos non divitiarum ſectatores eſſe, nec res eccleſiarum inofficioſe accipere debere, non abre putavimus, nonnulla capitola libri Proſperi ad medium, & exempli cauſa deducere, in quibus ita legitur: *Qui eccleſiæ ſerviunt, & ea quibus opus non habent, aut libenter accipiunt, aut exigunt, nimis carnaliter ſapiunt.* Item ibi: *Satis quippe indignum eſt, ſi fidelis & operoſa devotio clericorum, propter ſtipendium ſeculare, præmia ſempiterna contemnat.* Item ibi: *Si propter hoc non vult ſua quisq; relinquere, ut habeat unde vivat: ut quid accipit, unde rationem reddat? Ut quid peccatis alienis ſua multiplicat?* His igitur & cæterorum ſanctorum patrũ dictis diligenter animadverſis, ſtudeant neceſſe eſt clerici in accipiendis eccleſiaſticis ſumptib. ſuum vitare periculum. Proinde qui & ſuas & eccleſiæ habent facultates, & utilitatem eccleſiæ aut interius aut exterius conferunt accipiant in congregatione cibum & potũ, & partes eleemoſynarum, ut his contenti ſint, ne plus accipientes pauperes gravare videantur, perpendentes ſententiam Proſperi qua dicitur: *Qui ſua poſſident, & dari ſibi aliquid volunt, ſine grandi peccato ſuo, unde pauper victurus erat, non accipiunt.* Hi vero qui nec ſuis rebus abundant, nec eccleſiæ habent poſſeſſiones, & magnam utilitatẽ eccleſiæ conferunt, accipiant in canonica congregatione victum & veſtitum, & eleemoſynarum partes: quia de talibus ita in libro Proſperi ſcribitur: *Clerici quos voluntas aut nativitas pauperes fecit, in congregatione viventes, neceſſaria vitæ accipiant: quia ad ea accipienda non eos habendi ducit cupiditas, ſed cogit vivendi neceſſitas.* Porro ſi tales fuerint, qui nec ſuas, nec eccleſiæ velint habere poſſeſſiones, horũ neceſſitatib. providentiſſima gubernatione de facultatib. eccleſiæ debent ſubvenire prælati, attendentes illud Proſperi: *Quod habet*, inquit, *eccleſia, cũ omnibus nihil habentibus commune habet.*

Sed & illorum curam nihilominus gerere debet, quos aut infirmitas, aut ſenectus aggravat, quos etiam conſtat olim in utilitatibus eccleſiæ deſudaſſe.

Vt in congregatione canonica æqualiter cibus & potus accipiatur.

Caput VIII.

SOlet in plerisq; canonicorum congregationibus irrationabiliter atq; indiſcrete fieri, ut nonnulli clerici, qui & divitiis affluunt, & aut parum aut nihil utilitatis eccleſiæ conferunt, majorem cæteris, divinum ſtrenue peragentibus officium, annonam accipiant: cum hoc ita fieri debere nuſquam nec in authoritate ſcripturarum, nec in traditionibus ſanctorum patrum poſſit quoquo modo ſancitum reperiri. Sed quia hujuſcemodi factum nulla autoritate fulcitur: ſed magis gulæ, imo avaritiæ cauſa conſtat eſſe molitum: reſtat ut falce juſtitiæ reſecetur, & æquitatis cenſura ab eiſdem locis in quib. ſit, prorſus abdicetur. Nempe rationabile juſtumq; coram Deo & hominibus, ut in unaquaq; canonica congregatione, à minimo usq; ad maximum, cibum & potum omnes æqualiter accipiant, hi videlicet, qui propter aliquam utilitatem in numero canonicorum fuerint admiſſi. Quanquam enim pleriq; ſubditorum à prælatis, rebus quibuslibet aliis plus, cæteris merito ſoleant honorari, in hac tamen ſocietate, ſecluſa perſonarum acceptione, una debet cibi & potus æqualitas eſſe.

De menſura cibi & potus.

Caput IX.

ILlud quoq; congruentiſſime & rationabiliter tenendum eſſe cenſuimus, ut in ſingulis locis, in quibus ſocialiter canonice domino militatur, panem & pulmentum & eleemoſynarum partes æqualiter canonici accipiant. Et quanquam decentiſſimum foret, ut ſimiliter æque potum acciperent, non tamen id æqualiter in omnibus locis: nec eccleſiarum diverſiſſimæ facultates, nec terrarum qualitates, nec eventuum ſinunt fieri poſſe varietates. Unde neceſſarium duximus, ut in hoc negocio modum diſcretionis tenendum deſcriberemus. Quapropter communi voto, communiq; conſenſu, ſacro conventui ſtatuere placuit, ut in omnibus locis, majoribus ſcilicet & minoribus, accipiant ſinguli canonici per ſingulos dies quatuor libras panis. In locis vero ubi majores facultates ſunt eccleſiæ, v. g. tria aut quatuor aut certe octo & eo amplius millia manſi, ſi eadem regio vini ferax fuerit accipiant per ſingulos dies quinq; libras vini. ſi tamen ſterilitas impedimento non fuerit temporis. Si vero vinifera plene non fuerit, tres libras vini, & tres cerviſiæ. Et ſi penitus vini ferax non fuerit, accipiant libram vini, & quinq; libras cerviſiæ. In mediocribus enim locis mille, aut mille quingentos, vel certe duo millia manſos habentibus, ſi regio (ut præmiſſum eſt) vini ferax fuerit, quatuor libras vini. Et ſi plene vini ferax non fuerit, duas libras vini, & tres potus ex diverſis materiis confecti. Quod ſi etiam vini ferax minime fuerit, quatuor libras memorati potus, & libram vini accipiant. Porro in minoribus locis ducentos aut trecentos manſos habentibus, accipiant duas libras vini. Quod ſi & eadem regio (ut jam dictum eſt) vineis caruerit, tribuantur eis tres libræ cerviſiæ: & ſi facultas ſuppetit, libra vini. Licet enim in nonnullis provinciis copia deſit vini, ſatagendum eſt tamen prælatis, ut ex circumjacentibus viniferis provinciis vinum habeant. Quoniam quanquam in pleriſq; regionibus vineæ non ſint, abundat tamen ſancta Dei eccleſia, domino attribuente, aliarum rerum copiis, è quibus induſtria prælatorum ex aliis provinciis vinum adipiſci, ſibique ſubditis juxta facultatem, pocula conferre poſſunt. In locis igitur ubi permodicæ ſunt res eccleſiæ, aut forte quorundam abſtractu valde attenuatæ, pauci numero, magni tamen conſtituantur officio: quibus ſaltem præmiſſa minor menſura ſine difficultate dari poſſit. Diebus vero feſtis, ſicut moris eſt eccleſiæ, juxta quod melius prælati poſſunt, fratribus cibum potumq; miniſtrent. In his itaq; locis, ubi forte nonnulli prælati, piorum prælatorum imitantes exemplum, magis ſubditis dare ſoliti ſunt, nullatenus bonum quod faciunt, obmittant. Sed & ſicut ob æternam retributionem magis ſubditis ſupererogare libuerit, hilariter quod potuerit, tribuat. Sin autem nullatenus menſuram prædictam absq; inevitabili cauſa eis ſubtrahat. Quando tempus ſterilitatis vini extiterit, ſicut crebro peccatis præpedientibus evenire ſolet, & prælati, quantum debent, dare vinum canonicis nequiverint, id quod dederint, ſic diſcrete & temperate diſtribuant, ut omnes communiter eo utantur. Non autem id murmuranter, ſed magis cum gratiarum actione, quod dari poteſt, accipiant, & ſocialiter in ſancto propoſito perſeverent. Idcirco proſpicere ſibi debent canonici, ut vinum aut quemlibet alium potum in eleemoſyna ſibi datum, in communi recondant cellario, quatenus imminente hujuſcemodi ſterilitatis tempore, ſuis eo ſuffragentur communiter neceſſitatibus, non tamen eis propter hoc à prælatis potus debitus penitus ſubtrahatur, ſi eſt unde detur. Qui vero & ſuis & eccleſiæ abundant rebus, inſtante ſterilitatis tempore eis, quos pauperes paſcit eccleſia ſuis facultatibus cum charitate & humilitate ſuffragari procurent, ut juxta Apoſtolum, *Frater fratrem adjuvet & ambo conſolentur.* Non tamen ob id ſe ſuperbiendo extollant, quia ſicut in libro Proſperi ſcribitur, *non ſe debent hujuſcemodi inani jactantia præferre his, quos nihil habentes paſcit ac veſtit eccleſia.* Illud interea ſemper caveant prælati ne id quod dare debent aut poſſunt, qualibet diſſimulatione aut tenacitate ſubditis ſubtrahant, ne paupertatis occaſione compulſi, per diverſa vagari ac turpibus ſe implicari negotiis cogantur: relictoq; eccleſiaſtico officio incipiant indiſciplinate vivere, & propriis voluptatibus deſervire: & prælati, qui eis neceſſaria largiendo, à domino remunerari poterant diſtricte & ſevere judicentur. Dent quippe eis pulmentum, juxta quod vires ſuppetant, & loco eis congrua attribuant, in quibus nutrimina fiant, unde neceſſaria pulmenta habeant, exceptis his quæ de eccleſiæ villis vel oblationibus fidelium accipiunt. Habeant itaque iidem canonici hortos olerum, unde cum cæteris redditamentis aliquod

pul-

mentum quotidie in refectorio ſibi viciſſim miniſtrent. Propter diverſitates nanq; & inæqualitates menſurarum, quæ apud plerosque non æque ſecundum domini legem, ſed ſecundum uniuscujusque provinciæ uſum habentur, menſuram cibi & potus, ponderis ratione, canonicis daodam eſſe cenſuimus: & hoc ideo, quia cum hujuscemodi menſuræ diverſiſſimæ & inæquales ſoleant haberi, publicum tamen pondus provinciis, civitatibus, metallisque inditum, nihil diverſitatis aut inæqualitatis pati debet, quatenus ſicut idem pondus æquum permanet, ita etiam eadem menſura æque illis tribuatur. Noverint tamen generaliter omnes, librã non amplius quam duodecim unciis conſtare debere.

Quod à prælatis Gemina paſtio ſit ſubditis impendenda. Caput 10.

SOlerter prælatis ſatagendum eſt, ut eos quibus præſunt, verbis & exemplis ad bene vivendum informent, fixoq; corde tenendum, ne eos quaſi proprios, ſed ut domini ſui gregẽ tractare meminerint, juxta illud quod Petro dicitur: *Si diligis me, paſce oves meas.* Meas inquit, non tuas. Et hoc ideò dicimus. quia ſunt nonnulli, qui oves Chriſti, non amore Chriſti, ſed ſuæ vel gloriæ vel dominationis vel quæſtus gratia, paſcunt. Sed & hoc vigilanter perpendere debent quod eadem paſtio gregis dominici, non uniformi, ſed multimoda eſt ſollicitudine gerenda, ſcilicet quia & terrena ſubſidia diligenter illis præbere, & exemplo virtutis ſimul cum verbo predicationis debent ſoliciti impendere. Quapropter ſtudeat unusquisq; prælatus, ut familiæ Chriſti annonam ſpiritalem, carnalemq; fideliter ſubminiſtret, ut effici mereatur ille evangelicus, de quo dicitur: Fidelis ſervus & prudens, quem conſtituit dominus ſuper familiam totam, ut det illis in tempore tritici menſuram. Ergo, ſicut ſubditis neceſſaria corporis tribuunt, ita nihilominus ſtudere debent, ut idem religioſiſſime ordinem canonicum ſervent, & prælatis ſuis ac magiſtris honorem debitum humiliter impendant, ut horis canonicis divinum officium devotiſſime expleant, intus foriſque, non ſolum habitu & actu, ſed etiam ipſo inceſſu irrepræhenſibiles exiſtant: ut non ocio vacent, non vaniloquiis inſerviant, non detractionibus & cæteris vitiorum illecebris incumbant, ſed potius aut orationi, aut lectioni, aut quibuslibet eccleſiæ aut certe propriis utilitatibus vacent, aut etiam doctrinis ſanis, & diverſarum artium erudiantur diſciplinis, ita videlicet, ut nullus in congregatione inutilis aut ocioſus exiſtens ſtipendia eccleſiæ inofficioſe accipiat, ut quotidie ad collationem veniant, ubi & hanc inſtitutionem & aliarum ſcripturarum ſanctarum lectiones perlegant, & pro admiſſis veniam poſtulent, & ſententiam pro qualitate admiſſi ſuſcipiant: ubi etiam de communi profectu & utilitate eccleſiæ pertractent, ut omnes in dormitorio, niſi quem infirmitas aut ſenectus id facere prohibuerit, dormiant: in refectorio quotidie una reficiantur: niſi forte quem neceſſitas abeſſe compulerit, & hoc ſine licentia magiſtri non fiat: illis quoq; comedentibus, & ſilentium religioſe tenentibus, continuatim legatur lectio, & ab his intentiſſime audiatur, ut viciſſim in refectorio, & cæteris communibus neceſſitatibus ſibi fraternitatis officio ſerviant, ut nullus foras, niſi per licentiam egrediatur, egreſſus quoq;, nullũ de ſe tractioni locum det ſed magis imitabilem ſe cunctis exhibeat. Hanc igitur geminam paſtionem, prælati ſibi commiſſis ovibus impendere inſtanter procurent, utpote pro animabus eorum domino rationem reddituri, quatenus eas paſtori omnium Chriſto, videlicet ſummo pontifici, ſecum in tremendi examinis die illæſas præſentantes, non cum reprobis & divina ultione feriendis damnentur, ſed potius cum electis paſtoribus perpetua felicitate à domino remunerentur.

Vt canonici, ſicut in cæteris, ita etiam in cultu veſtium modum teneant diſcretionis.

Caput 11.

QUærere potius dominum cultum cordis quam corporis, evidentibus ſcripturæ ſanctæ patet indiciis. Proinde canonicis totis viribus elaborandum eſt, ut & indumenta virtutum habeant interius, & per immoderatum cultum caveant dehoneſtare religionis dignitatem exterius. Quantum etiam à ſuperfluo & immoderato cultu veſtium ſe compeſcere debeant, multis ſanctorum patrum documentis perdoceri poteſt. Dicit n. beatus Hieronymus in epiſtola ad Euſtochium: *Sunt quidam mei ordinis, quibus omnis cura eſt de veſtibus, ſi bene oleant, ſi pes laxa pelle non folleat. crines calamiſtri veſtigio rotant. digiti de anulis radiant, & ne plantas humidior via ſpargat, vix imprimunt ſumma veſtigia. tales, inquit, cum videris, ſponſos magis æſtimato, quam clericos.* Et beatus Gregorius: *Nemo*, inquit, *æſtimet in luxu atq; in ſtudio veſtium peccatum deeſſe: quia ſi hoc culpa non eſſet, nullo modo Joannem dominus de veſtimenti ſui aſperitate laudaſſet. Si cultus veſtium culpa non eſſet, nequaquam Petrus apoſtolus per epiſtolam fœminas à precioſarum veſtium appetitu compeſceret, dicens: Non in veſte precioſa.* Penſandum nobis ſummopere eſt de cultu veſtium, quæ culpa ſit, hoc etiam viros appetere, à quo curavit paſtor eccleſiæ & fœminas prohibere. Quapropter oportet canonicos ſanctarũ ſcripturarum authoritati parere, ſanctorum patrũ documenta vigilanter perpendere, ut humilitate quam corde geſtant, actu, habitu, inceſſu, ipſa etiam equitatione, religioſiſſime demonſtrent, plusq; velint ſancta converſatione, eximiisq; moribus quam ornatu veſtium fulgere. Si enim more conjugatorum in ſe ornandis, nitore veſtium, faleris equorum, cæterisq; humanæ vanitatis rebus abuſi fuerint, ſcilicet, ut ſe ſimilibus uti debere contendant, in quo eorum converſatio à laicorum diſtare videbitur? Decet porro, ut eorum talis ſit veſtium cultus, qui occaſione vanitatis careat, & nihil novitatis, nihil ſuperfluitatis redolcat, nihilq; repræhenſionis aut detractionis habeat. Non n. ſpecialiter præſumi debet ab aliquo, quod nõ generaliter teneatur ab omnib. i. nec plus juſto cultior veſtis, nec inſolita atq; deformis: quia in utroq; illorũ aut elationis, aut certe ſimulationis noxa pateſcet. Inter utrũq; n. virtus diſcretionis moderatiſſime tenenda eſt. Quæ pleniſſime in vita B. Auguſt. in laudem illius prolata, ita legitur:

Veſtis

Digitized by Google

Veſtis ejus & calceamenta, vel lectualia ex moderato & competenti habitu erant, nec nitida nimium nec abjecta plurimum: quia his plerique vel jactare ſeſe inſolenter homines ſolent, vel abjicere, ex utraque non quæ Jeſu Chriſti, ſed quæ ſua ſunt, quærentes. At iſte ut dixi, medium tenebat, neque ad dexteram, neque ad ſiniſtram declinans.

Ut canonici cucullas monachorum non induant.

Caput 12.

REprehenſibilem, & eccleſiaſtica emendatione dignum apud pleroſq; canonicos inoleviſſe comperimus uſum, eo quod contra morem eccleſiaſticum, cucullas, quibus ſolis monachis utendum eſt, induant, cum utiq; illorum habitum penitus uſurpare non debeant, à quorum propoſito quodammodo diſtant: quia ſicut indecens eſt, ut arma militaria more laicorum geſtent, ita nimirum inhoneſtum & valde indecorum eſt, ut alterius propoſiti indumenta ſibi imponant. Habitus ſingulorum ordinum idcirco in eccleſia ab invicem diſcreti ſunt, ut his viſis, cujus propoſiti ſit geſtans, vel in qua profeſſione domino militet, liquido cognoſcatur. Nam & domini lege vir muliebrem, & mulier virilem prohibetur induere veſtem, ſcilicet ut uterque ſexus ſibi convenienti veſte indutus incedat. Sicut enim turpe eſt, virum veſtem muliebrem, & mulierem, veſtem virilem induere: ita valde indecorum eſt, canonicum veſtem monaſticam induere, niſi tamen cum veſte etiam propoſitum voluerit aſſumere. Et quia hujuſcemodi uſus nulla authoritate approbatur, ſed potius ab his qui ſanum ſapiunt. merito repræhenditur & repudiatur, oportet ut ab hinc, ne fiat penitus, inhibitum ſit.

Excerptum ex libro officiorum Iſidori, qua autoritate horæ canonicæ celebrantur, quas ſcire ac relligioſe obſervare canonicos oportet.

Caput 13.

HOram tertiam, ſextam, & nonam, Daniel & tres pueri ſupplicationibus devoverunt, ſcilicet ut ab ortu diei in tempus ſupplicationis tres horæ porrectæ, Trinitatis nobis reverentiam declararent, pariliter à tertia & ſexta uſq; inde ad nonam, per lucis intervalla ſatis dimenſionibus terminata Trinitas, ter die rogata coleretur. illud etiam occurrens ad probationem venerabilis Trinitatis, quod Spiritus ſanctus hora tertia, hoc eſt, ſuo loco & numero & tempore deſcendit ad terras, impleturus gratiam quam Chriſtus promiſit. Nam & ſexta hora Chriſtus paſſus, in nonam patibuli cruciamenta porrexit. Tali enim ſacramento legitimis ad precem temporibus per ternas horas, Trinitatis perfectio aut laudatur celebritatibus, aut precibus impetratur, licet & computetur diurna celebritas, per quam ternarium uſque in veſpertinum officium, hoc eſt, quaternis ſignificatur mundus, quadrifario diviſus, in Trinitate ſalvatus. ſiquidem & in nocte ſtationes vigiliæ militaris in quatuor partes diviſæ, ternis horarum ſpatiis ſecernuntur, ut & in ipſis nocturnis mundialibusq; officiis Trinitatis myſterium veneretur.

De veſpertinis. *Caput* 14.

VEſpertinum diurni finis officium, & alternæ lucis occaſus eſt. Cujus ex veteri teſtamento ſolennis eſt celebratio. Deniq; hoc tempore veterum ſacrificia offerri, adoleriq; altario aromata & thura mos erat. Teſtis eſt hymnidicus ille, regio ac ſacerdotali perfunctus officio, dicens: *Dirigatur oratio mea ſicut incenſum in conſpectu tuo, elevatio manuum mearum ſacrificium veſpertinum.* In novo quoq; teſtamento eo tempore DOMINUS & ſalvator noſter cœnantibus Apoſtolis, myſterium ſui corporis & ſanguinis initio tradidit, ut tempus ipſum ſacrificii, veſperum oſtenderet ſeculi. Proinde in honore ac memoria tantorum ſacramentorum, his temporibus adeſſe non decet Dei conſpectibus & perſonare, in ejus cultibus orationum noſtrarum illi ſacrificium offerentes, atq; in ejus laudibus pariter exultantes. Veſperum autem nominatum à ſidere, quod veſper vocatur & decidente ſole exoritur. De quo propheta dicit: Et veſperum ſuper filios hominum producere facit.

De completis. *Caput* 15.

DE completis autem celebrandis, id etiam in patrum invenitur exemplis, David propheta dicente: *Si aſcendero in lectum ſtrati mei, ſi dedero ſomnum oculis meis, & palpebris meis dormitationem, & requiem temporibus meis, donec inveniam locum domino, tabernaculum Deo Jacob.* Quis non ſtupeat tantam in Dei amore animi devotionem, ut ſomnum ſibi, ſine quo utiq; corpora humana deficiunt, penitus interdixerit, donec locum ac templum domino fabricandum in pectore ſuo regius propheta reperiret? Quæ res nos debet fortiter admonere, ut ſi ipſi locus domino eſſe volumus, & tabernaculum ejus aut templum cupimus haberi, inquantum poſſumus exempla ſanctorum imitemur, ne de nobis dicatur quod legitur: *dormierunt ſomnum ſuum, & nihil invenerunt omnes viri divitiarum in manibus ſuis.*

De vigiliarum antiquitate.

Caput 16.

ANtiqua eſt vigiliarū devotio, ſamiliare bonū omnibus ſanctis. Eſaias deniq; propheta exclamat ad dominū, dicens: *De nocte vigilat ſpiritus meus ad te Deus, quia lux præcepta tua ſunt ſuper terram.* Item David: *Media nocte ſurgebam ad confitendum tibi ſuper judicia juſtitiæ tuæ.* Hoc nanq; tempore vaſtator angelus tranſiens, primogenita Ægyptiorum percuſſit. Unde & nos vigilare oportet, ne periculo Ægyptiorum admiſceamur. iiſdem etiam horis venturum ſe eſſe in evangelio ſalvator aſſeruit.

ſervit. Unde ad vigilandum auditores ſuos exuſcitans, dicit: *Beati ſervi illi, quos, cum venerit, dominus invenerit vigilantes. Et ſi veſpertina* (inquit) *hora venerit, & ſi media nocte, & ſi galli cantu, & invenerit eos vigilantes, beati ſunt ſervi illi. Itaq; & vos eſtote parati, quia neſcitis qua hora filius hominis venturus eſt.* Siquidem nec verbis ſolum docuit vigilias, ſed etiam confirmavit exemplo. Nam teſtatur Evangelium, quia erat Jesus pernoctans in oratione Dei. Paulus quoq; & Silas in cuſtodia publica circa medium noctis orantes, hymnum audientibus cunctis, dixiſſe memorantur: ubi repente terræmotu facto, & concuſſis carceris fundamentis, & januæ ſponte apertæ, & omnium vincula ſunt ſoluta. Unde oportet his horis pſallendi orandiq; frequentiam nos in ſanctis habere officiis, finemq; noſtrum, vel (ſi advenerit) ſub tali actu expectare ſecuri. Eſt autem quoddam genus hæreticorum, ſuperfluas æſtimantium ſacras vigilias, & ſpiritali opere infructuoſas, dicentium jura temerari divina, qui noctem fecit ad requiem, ſicut diem ad laborem. Qui hæretici Græco ſermone Hypnotici, hoc eſt, ſomniculoſi vocantur.

De Matutinis. *Caput* 17.

DE Matutinorum antiquitate & authoritate teſtis eſt idem David Propheta, dicens: *In matutinis meditabor in te, quia fuiſti adjutor meus.* Et alibi: *Prævenerunt oculi mei ad te diluculo, ut meditarer eloquia tua.* Caſſianus autem dicit: *Matutina ſolennitatis officio, novo adhuc tempore inſtituto, primitus in Bethleem monaſterio, ubi Dominus noſter* Jesus Christus *pro redemptione humana ſalutis, ex virgine naſci dignatus eſt, ſicq́; ex illo per univerſum mundum ejuſdem celebrationis invaluit conſuetudo.* Diluculo autem proinde oratur, quod reſurrectio Chriſti celebretur. Matutina autem luce radiante, dominus & ſalvator noſter ab inferis reſurrexit, quando cœpit oriri fidelibus lux, quæ moriente Chriſto occiderat peccatoribus. Siquidem & eodem tempore cunctis ſpes futuræ reſurrectionis creditur, cum juſti & omnes ab hac temporali morte quaſi à ſopore ſomni reſurgentes, evigilabunt.

Ut horas canonicas canonici religioſe obſervent.
Caput 18.

STudeant ſummopere canonici prædictas horas vigilantiſſima cura cuſtodire, & in his divinum officium humiliter ac devote perſolvere. Mox enim ut datum fuerit ſignum, feſtinato omnes ad Eccleſiam conveniant. Quam non pompatice aut inhoneſte vel incompoſite, ſed cum reverentia & Dei timore ingrediantur. Nec cum baculis in choro, exceptis debilibus, ſed religioſiſſime illis ſtandum & orandum eſt. Sunt etenim quidam clericorum, qui in ſecularibus negociis & diſceptationibus pene totum infatigabiliter deducunt diem, & mox ut Eccleſiam ad divinum officium peragendum intraverint, ita fatigati videntur, ut nec orationi vacare, nec ad pſallendum ſtare queant: ſed potius ſedentes, non divinis, ſed vanis ſolent inſtare loquelis, ac ſecularia verba, & (quod dictu nefas eſt) turpia & obſcœna invicem proferunt. Oportet itaq; ut ab his qui faciunt, & ab illis qui eos forte imitari volunt, iſte execrabilis uſus radicitus evellatur: quia ſecundum domini ſententiam, domus ejus, domus orationis vocanda eſt. Omnes igitur ab ocioſis ſermocinationibus auditum pariter caſtigent & linguam, & in Eccleſia cum timore & veneratione ſtantes, aut orent, aut cantent, aut legant, aut audiant: verba vero turpia & livida ac ſecularia, nec ipſi proferant, nec alios proferre ſinant, quinimo laudes Deo in commune perſolventes, pro ſuis ac populorum, quorum oblationibus vivunt, delictis dominum exorent. *Debent* quoque, juxta Apoſtolum, *primo omnium ab his fieri obſecrationes, orationes, poſtulationes, gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus & omnibus qui in ſublimitate ſunt conſtituti, ut quietam & tranquillam vitam agamus in omni pietate & caſtitate. Hoc enim,* inquit Apoſtolus, *bonum eſt & acceptum coram ſalvatore noſtro Deo.* Caveant etiam, ne pro requie ſibi in locis divino cultui mancipatis conceſſa, ocio torpeant: ſed magis in perſolvendis divinis laudibus promptiores ac devotiores exiſtant, ut per hanc quietem bene operantes, ad eam quæ fine caret, pervenire valeant. Qui vero has horas frequentare, & in his, ut dignum eſt, cæleſte neglexerit officium perſolvere, digna invectione corripiatur, ut & ipſe emendetur, & cæteri timorem habentes, hujuſcemodi negligentiam caveant. Sed quoniam aliud eſt ex toto amittere, aliud pigre occurrere: qui ſegniter aut tarde ad matutinum aut aliud quodlibet divinum obſequium peragendum occurrerit, dignum eſt, ut non cum aliis in choro, ſed omnium ultimus, aut certe, ut erubeſcere diſcat, in loco hujuſcemodi negligentibus à prælatis conſtituto, ſtet: foris vero nullatenus remanere præſumat, ne ocio & fabulis vacet, & à Dei laudibus penitus exiſtat. Cuſtodes præterea Eccleſiæ harum horarum diſtinctiones bene norint, ut ſcilicet ſigna certis temporibus pulſent. Luminaria vero cum omni diligentia concinnanda provideant, ſitq; eorum ſtudii, ut nihil de ſibi commiſſis rebus Eccleſiæ pereat.

Quod pſallentibus Domino, Angelorum aſſit præſentia. *Caput* 19.

PSallentium in Eccleſia domino mens concordare debet cum voce, ut impleat illud Apoſtoli: *Pſallam ſpiritu, pſallam & mente,* quoniam quanvis ubique Dominum per potentiam divinitatis noverimus eſſe, præcipue tamen eum, cum divino aſſiſtimus officio, per gratiam nobis credimus adeſſe. De qua re Beda venerabilis presbyter, in expoſitione Evangelii Lucæ ita dicit: *Non latet Angelos crebro electis inviſibili adeſſe præſentia, ut eos vel ab hoſtis callidi defendant inſidiis, vel majori cœleſtis deſiderii gratia ſuſtollant, Apoſtolo atteſtante, qui ait: Nonne omnes adminiſtratorii ſpiritus, in miniſterium miſſi propter eos, qui hæreditatē capiunt ſalutis? Maxime tamē Angelici nobis ſpiritus adeſſe credendi ſunt, cum divinis ſpecialiter mancipamur obſequiis, i. cum Eccleſiā ingreſſi, vel lectionib. ſanctis aurē accommodamus, vel pſalmodiæ operā damus, vel orationi incumbimus, vel etiā Miſſarū ſolennia* celebra-

celebramus. Unde ait Propheta: In conſpectu angelorum pſallam tibi. Nec dubitari licet, ubi corporis & ſanguinis dominici geruntur myſteria, ſupernorum civium adeſſe conventus. Unde ſtudendum ſolerter, ut cum eccleſiam vel ad divinæ laudis debita ſolvenda vel ad agenda Miſſarum ſolemnia intramus, ſemper angelicæ præſentiæ memores, cum timore & veneratione competenti, cæleſte compleamus officium, ne ſi (quod abſit) id negligenter aut inhoneſte vel tepide expleverimus, & ad perficiendum pigri advenerimus, in ſententiam qua dicitur, *Maledictus homo qui opus Dei fecerit negligenter,* miſerabiliter labamur. Ergo ſolerti induſtria nobis obſervandum eſt, ne quid in eccleſia Dei ineptum, ne quid perverſum, ne quid indecens aut cogitatione, aut verbis aut actibus perpetremus, quatenus & conſpectu angelorum digni efficiamur, & dominus ad nos veniens, non quod contemnat in nobis, ſed potius quod remuneret, inveniat.

Quales ad legendum & cantandum in eccleſia conſtituantur. Cap. 20.

TAles ad legendum, cantandum & pſallendum in eccleſia conſtituantur, qui non ſuperbe, ſed humiliter debitas domino laudes perſolvant, & ſuavitate lectionis ac melodiæ & doctos demulceant, & minus doctos erudiant: plusq; velint in lectione vel cantu populi ædificationem, quam popularem vaniſſimam adulationem. Qui vero hæc docte peragere nequeunt, erudiantur prius à magiſtris: & inſtructi, hæc adimplere ſtudeant, ut audientes ædificent.

Qui modus ſit correptionis Cap. 21.

QUanquam contemptores canonicarum inſtitutionum, *epiſcopali præcipue judicio plectendi ſint, qua pœna* (ut ait beatus Auguſtinus) *in eccleſia nulla major eſſe poteſt,* demonſtrandum tamen eſt, qualem cæteri prælati, qui illis dignitate inferiores eſſe noſcuntur, in locis ſibi commiſſis, in quibus canonice vivitur, erga ſubjectos quosque delinquentes, & ea quæ proprie ad eorum propoſitum pertinent, obſervare nolentes, adhibere debeant correptionis modum. Sed quia omnis ætas vel uniuscujusque intelligentiæ capacitas, proprias debet babere menſuras, & juxta modum culparum menſura extendenda eſt correptionum, & hæc omnia jure in prælatorum pendent judicio, quo & diſcretiſſime temperanda ſunt: neceſſe eſt, ut idem prælati circa delinquentes, medici peritiſſimi imitentur factum, ſcilicet ut adhibita magnæ diſcretionis cura, quid cuiq; congruat quidve conveniat, adhibeant: hoc ſummopere perpendentes, ut juxta quantitatem vulnerum, exhibeant fomenta curationum, quatenus nec alteri dent quod noceat, nec alteri ſubtrahant quo vivat. Omiſſis igitur his, quorum ætati delinquenti parcendum non eſt, ſed potius juxta Salomonem, *eorum latera ne indureſcant, virgis aſſidue tundenda ſunt,* qualiter erga cæteros delinquentes, juxta authoritatem divinam & ſanctorum patrum exempla traditionesque id fieri oporteat, ſtrictim breviterque oſteodatur. Si quis frater in congregatione canonica conſtitutus, boras canonicas frequentare neglexerit, eccleſiamq; non religioſe, ſed pompatice vel incompoſite intraverit, & opus Dei negligenter executus fuerit, ad collationem venire diſtulerit, obedientiam à magiſtris ſibi injunctam agere recuſaverit, in legendo vel cantando vel in cæteris eccleſiaſticis diſciplinis, juxta vires ſtudium non exhibuerit, ad menſam non neceſſitate, ſed vino tarde occurrerit, è clauſtris ſine licentia exierit, per licentiam vero egreſſus, extra conſtitutum ſibi placitum moras fecerit, in plateas ire aut in biviis reſidere tentaverit, in dormitorio aliquid indecens, aut inhoneſtum verbis aut actibus perpetraverit, alicubi niſi in dormitorio cum cæteris absq; cauſa inevitabili dormire præſumpſerit, fratribus charitatis officio obedienter ſervire neglexerit, *diſcordiam, quam* (dicente ſcriptura) *Dei anima deteſtatur,* inter fratres ſeminaverit, & huic inſtitutioni contumax, aut ſuperbus, aut murmurans, aut in aliquo contrarius extiterit, & cætera hujuſcemodi agere tentaverit: hic primo ſecundum DEI præceptum non ſolum ſemel, & ſecundo ac tertio, quinimo crebrius admoneatur: & ſi his admonitionibus non ceſſerit, publica objurgatione corripiatur. Quod ſi & his renſus fuerit, cæteris ſibi alimentis interdictis, pane tantum usq; ad dignam ſatisfactionem utatur & aqua. Si vero nec ſic ſe correxerit, ſeparetur à menſa, & à ſocietate fratrum in choro pſallentiũ removeatur, & ſeorſum in loco hujuſcemodi negligentibus à prælatis conſtituto, ſtare cogatur, ut ſaltẽ rubore ſequeſtrationis emendetur. Dein ſi his modis correptus incorrigibilis extiterit, & ætas permiſerit, quia juxta Salomonis vocem, ſtultus verbis non corrigitur, congrua ei verborum adhibeatur caſtigatio, quibus utpote filius verberetur, quatenus ſecundum beati Gregorii ſententiam, *qui jubentis verba non audiunt, verberibus admoneantur, ut ad bona deſideria pertrahant, quos præmia non invitant.* Cæterum ſi talis fuerit, quem aut ætas, aut qualitas perſonæ verberari non ſiverit, publica objurgatione, & jejuniorum continua afflictione, & ſequeſtrationis rubore, hujusmodi corripiatur, usq; dum digna pœnitentiæ ſatisfactione veniam conſequatur. Si vero uterque & qui flagellatur, & quem flagellari ætas aut qualitas perſonæ prohibent, adhuc incorrigibiles extiterint: ſit locus intra clauſtra canonicorum, ſicut multis in locis noſcitur eſſe, quo ad tempus retrudantur, & ſecundum modum culpæ caſtigentur, ut juxta Apoſtolum *tradití ſatanæ in interitum carnis ſpiritus ſalvus ſit in die Domini.* Quod ſi etiam tot ſaluberrimis admonitionibus & caſtigationibus nec dum paruerint, fiat pro eis ab omni congregatione communis oratio, ut à domino ſanentur. Poſtremo, ſi prorſus inemendabiles & incorrigibiles apparuerint, ne per plures eorum dira ſerpant contagia, neceſſe eſt, ut à cæterorum ſocietate, utpote oves morbidæ, ſecreti, ante præſentiam deducantur Epiſcopi, ut ab eo canonica authoritate publice damnentur. Si vero quis in collegio canonicorum culpam criminalem admiſerit, huic nulla eſt danda dilatio, quin aut ſponte pœnitentiam pro admiſſo crimine gerat, aut ſi id agere refutaverit, coram epiſcopo deducatur, ut ab eo publica mulceatur pœnitentia. Meminiſſe n. oportet rectores

quia

quia columba eſt in divinis ſcripturis Eccleſia appellata, quæ non unguibus lacerat, ſed alis pie percutit. Unde etiam illis ſummopere obſervandum eſt, ut (ſicut præmiſſum eſt) juxta modum culparum, & perſonarum atque ætatum, omnino ipſa temperata ſit correptio, ut nec vitium deſidiæ inoleſcat, *nec correptio manſuetudinis modum excedat, ne* (ut ait beatus Maximus) *aut ſolutior levitas conniventiam præbeat peccanti, aut immoderata ſeveritas a lapſu non revocet delinquentem.* Sed hoc nihilominus illis cavendum eſt, ne errata delinquentium alicujus rei livore feriant, ſed potius (ut ait beatus Auguſtinus) *ſint criminū perſecutores, & hominum liberatores. Oderint vitia, diligant homines. Oderint quod inſtinctu diaboli ingeſtum eſt, diligant quod Dei bonitate creatum eſt.* Teneant in manu baculum & virgam. baculum videlicet, quo aliorum virium imbecillitates ſpiritaliter ſuſtentent: virgam vero, qua vitia delinquentium, zelo rectitudinis feriant. Delinquentibus interea & excommunicatis fratribus, nequaquam cæteri fratres debent favere, aut eos ſuis adulationibus decipere, aut eorum errata defendere: ſed potius opem ferre, ut æquitatis cenſura diſtricte corrigantur.

Vt erga pueros, qui nutriuntur vel erudiuntur in congregatione canonica inſtantiſſima ſit adhibenda cuſtodia.

Caput XXII.

SOlerter rectores Eccleſiarum vigilare oportet, ut pueri & adoleſcentes, qui in congregatione ſibi commiſſa nutriuntur vel erudiuntur, ita jugibus Eccleſiaſticis diſciplinis conſtringantur, ut eorum laſciva ætas & ad peccandum valde proclivis, nullum poſſit reperire locum, quo in peccati facinus proruat. Quapropter in hujuſcemodi cuſtodiendis, & ſpiritaliter erudiendis, talis à prælatis conſtituendus eſt, vitæ probabilis frater, qui eorum curam ſumma gerat induſtria, eoſque ita arctiſſime conſtringat, qualiter Eccleſiaſticis doctrinis imbuti, & armis ſpiritalibus induti, & Eccleſiæ utilitatibus decenter parere, & ad gradus Eccleſiaſticos quandoque digne poſſint promoveri. Libuit præterea ob ædificationem congruam, & inſtructionem negocii, de quo agitur, quandam ſanctorum patrum ſententiam huic operi inſerre, quæ ita ſe habet: *Prona eſt omnis ætas ab adoleſcentia in malum. Nihil incertius quam vita adoleſcentium. Ob hoc conſtituendum oportuit, ut ſi quis in clero puer eſt, aut adoleſcentes exiſtunt, omnes in uno conclavi atrii commorentur, ut lubricæ ætatis annos, non in luxuria, ſed in diſciplinis Eccleſiaſticis agant, deputati probatiſſimo ſeniori, quem & magiſtrum doctrinæ, & teſtem vitæ habeant*, &c. His ita præmiſſis, oportet ut probatiſſimo ſeniori pueri ad cuſtodiendum, licet ab alio erudiantur, deputentur. Frater vero cui hæc cura committitur, ſi eorum curam parvipenderit, & aliud quam oportet, docuerit, aut eis in aliquo, cujuſlibet læſionis maculam ingeſſerit, ſeveriſſime correptus, ab officio amoveatur: & fratri alii id committatur, qui eos & innocentis vitæ exemplis informet, & ad opus bonum peragendum excitet.

Vt ab omnibus canonicis ad Completorium veniatur.

Caput XXIII.

EXpletis religioſiſſimo obſequio horis competentibus diurnis officiis, ab omnibus canonicis, dato ſigno, devotiſſime ad completorium celebrandum veniendum eſt. Quo completo, oportet, ut non epulis & potationibus, vaniſque inſerviant loquelis, ſed his penitus poſtpoſitis, humiliter & honeſte dormitorium petant: & nequaquam duo in uno, ſed ſinguli in ſingulis lectis quieſcant. Lucerna quoque in eodem dormitorio noctis tempore jugiter ardeat. Nihil denique inhoneſtum aut indecens in dormitorio geratur ab aliquo, nec quiſpiam aliquem inquietare præſumat, nec ad verba inutilia & ocioſa prorumpere cogat. Hujus vero capituli contemptor, ſpecialiter à prælatis & magiſtris ſeveriſſime caſtigetur.

De Cantoribus. Cap. XXIV.

STudendum ſummopere cantoribus eſt, ne donum ſibi divinitus collatum, vitiis fœdent, ſed potius illud humilitate, caſtitate, & ſobrietate, & cæteris ſanctarum virtutum ornamentis exornent: quorum melodia animos populi circunſtantis ad memoriam amoremq; cæleſtium, non ſolum ſublimitate verborum, ſed etiam ſuavitate tonorum, quæ dicuntur, erigat. *Cantorem* autem, ſicut traditum eſt à ſanctis patribus, *& voce & arte præclarum illuſtremq; eſſe oportet, ita ut oblectamenta dulcedinis, animos incitent audientium* &c. Cantores itaque non propter donum ſibi collatum, ſe cæteris ſuperbiendo, præferant, ſed humiliter ſocios exhibeant. Et providendum eſt illis, quando temperate, quandoq; ſubmiſſe divinum agatur officium: ſcilicet ut ſecundum numerum clericorum & officii qualitatem & temporis prolixitatem, cantum protendant, & voce amoderentur cæterorum, ſonum etiam vocalium literarum, bene & ornate perſtrepant. His vero qui hujus artis minus capaces ſunt, donec erudiantur, melius convenit ut ſileant, quam cantare volendo quod neſciunt, aliorum voces diſſonare compellant. Pſalmi nanque in Eccleſia non curſim & excelſis atque inordinatis intemperatiſque vocibus, ſed plane ac dilucide & cum compunctione cordis recitentur, ut & recitantium mens illorum dulcedine paſcatur, & audientium aures, illorum pronunciatione demulceantur, quoniam quamvis cantilenæ ſonus in aliis officiis excelſa ſoleat edi voce, in recitandis tamen Pſalmis hujuſcemodi vitanda eſt vox. Conſtituantur interea ſeniores fratres probabilioris ſcilicet vitę, qui tempore ſtatuto viciſſim cum cantorum ſchola ſint, ne hi qui diſcere debent, aut ocio vacent, aut inanibus & ſupervacuis

Digitized by Google

enis fabulis inſtent. Si vero cantores ſuperbi extiterint, & artem quam divinitus adjuti didicerint, aliis inſinuare renuerint, graviter ac ſevere judicentur, ut emendati atque correcti, talentum ſibi à Deo collatum, aliis erogare procurent. Hujuscemodi autem correptionis modus erga eos, qui quarumlibet artium diſciplinis eruditi ſunt, & de talento ſibi divinitus collato, magis ſe aliis ſuperbiendo præferre, quàm id cum charitate inſinuare geſtiunt, à prælatis obnoxie tenendus eſt.

Quales vice Prælatorum in congregatione canonica fungi debeant.

Caput XXV.

OPortet Eccleſiæ prælatos, ut de congregatione ſibi commiſſa tales eligant boni teſtimonii fratres, in quibus onera regiminis ſecure poſſint partiri. Quibus etiam talem conferant poteſtatem, ut vice illorum fungentes, & inobedientes canonica cenſura corripere, & obedientes hortando ad meliorã, valeant provocare. Non enim conſtituendi ſunt perſonaliter, aut eo ordine, quo in collegio fratrum admiſſi ſunt, ſed ſecundum vitæ meritum & ſpiritalium donorum prærogativam, qui & in congregatione aſſidui ſunt, & fratrum curam pervigili ſtudio gerant: & ſicut alios præcedunt magiſterio, ita nimirum innocentis vitæ informent exemplo, ut juxta Apoſtolum, *exemplo ſint cæteris in verbo, in converſatione, in charitate, in fide, in caſtitate*, &c. Qui etiam, ſi prioratus ſui cauſa intumeſcere cœperint, & curam fratrum nihil penderint, ſi crebro admoniti, incorrigibiles extiterint, à miniſterio propellantur, aliique in loco illorum; qui id ſtrenue peragere poſſint, ſubſtituantur.

De præpoſitis.

Cap. XXVI.

QUamvis omnes qui præſunt, præpoſiti rite dicantur, uſus tamen obtinuit, eos vocari præpoſitos, qui quandam prioratus curam ſub aliis prælatis gerunt. Hi tamen qui juxta hunc morem præpoſiti vocantur, tales & tam ſtrenui conſtituendi ſunt, qui & vitæ probabilis ſint, & ea, quæ ſibi injuncta ſunt, fideliter humiliterque expleant, & pro eo quod aliis prælati ſunt, nequaquam parvipendant canonica inſtituta: ſed quanto plus implicantur in fratrum curis, tanto magis ſtudeant cœleſtibus obtemperare monitis. Debent igitur cunctæ congregationi utiles eſſe, & de miniſterio ſibi commiſſo fideliter prodeſſe. Ea vero quæ fratribus dare debent, cum charitate tempore opportuno incunctanter præbeant, quatenus à domino de fidei adminiſtratione gradum bonum acquirant. Erga hujuscemodi vero delinquentes, & obedientiam ſibi commiſſam bene non adminiſtrantes, modus ſuperius comprælienſus tenendus eſt.

Qualis Cellarius ſit conſtituendus.

Caput XXVII.

DEbet procurare prælatus, ut fratribus cellarium, non vinolentum, non ſuperbum, non tardum, non prodigum, ſed moribus honeſtum, ac Deum timentem conſtituat, qui & ſtipendia fratrum fideliter ſervet, & diligenti cura adminiſtret, & in adminiſtrando nullatenus fratres contriſtet. Cui etiam piſtrinum fratrum committendum eſt, ut illud ita vigilantiſſima cura cuſtodiat, ne miniſtri ibidem deputati, annonam fratrum aut furtim ſubripiendo, aut alio quolibet modo negligenter vivendo diſſipent. Hi vero famuli eligantur de fideliſſima eccleſiæ familia, & his officiis diligenter erudiantur, ut ſcilicet & piſtoria arte, & fidei puritate neceſſitatibus fratrum opportuniſſime valeant ſuffragari. Eadem quoque forma de cocis ſervanda eſt. Inutiles denique atque inobedientes cellarii, ſecundum ſuperius compræhenſum tenendi ſunt.

Cui committi debeant ſtipendia pauperum.

Caput XXVIII.

EVangelicis atq; apoſtolicis inſtruimur documentis, in colligendis hoſpitibus ante omnia operã dari debere, ut merito de nobis à domino dicatur: *Hoſpes fui, & collegiſti me*, &c. Proinde oportet, ut prælati eccleſiæ præcedentium patrum exempla ſectantes, aliquod præparent receptaculum, ubi pauperes colligantur, & de rebus eccleſiæ tantum ibidem deputent, unde ſumptus neceſſarios juxta poſſibilitatem rerum habere valeant, exceptis decimis, quæ de eccleſiæ villis ibidem conferuntur. Sed & canonici tam de frugibus, quàm etiam de omnibus eleemoſynarum oblationibus, in uſus pauperum decimas libentiſſime ad ipſum conferant hoſpitale, & boni teſtimonii frater conſtituatur, qui hoſpites & peregrinos adventantes, utpote Chriſtum in membris ſuis ſuſcipiat, eisq; neceſſaria libenter pro viribus adminiſtret: qui etiam ea quæ in uſus pauperum cedere debent, nequaquam in uſus ſuos reflectat: ne cum Juda loculos domini furante, ſententiam damnationis excipiat. Sed & prælatorum debet vigilare induſtria, ne eum, cui hoſpitale pauperũ committitur, res pauperibus deputatas in aliquo minuere, aut his quaſi beneficiario munere conceſſis ſinant uti, quod à prælatis quibusdam, curam pauperum parvipendentibus fieri comperimus. Clerici namq; ſi aliis temporibus nequeunt, ſaltem quadrageſimæ tempore pedes pauperũ in competenti lavent hoſpitali, juxta illud evangelicũ: *Si ego dominus & magiſter lavi vobis pedes, quanto magis vos debetis alter alterius lavare pedes?* &c. Quapropter expedit, ut in competenti loco hoſpitale ſit pauperũ, ubi perfacilis ad illud veniendi cõventus poſſit fieri fratrum. Quod ſi is, cui hoſpitale commiſſum eſt, curam pauperum neglexerit, eorumq; res in ſuos uſus retorſerit, quanquã divina ultione dignus ſit, ſeverius tamen quã cæteri delin-

quen-

quentes à præpoſitis judicandus,& à miniſterio removendus eſt. Nec immerito: quippe qui & precia peccatorum,& alimenta pauperum,& theſaurum cælo recondendum,ſuis (quod fas non fuit) aptavit uſibus.

De infirmorum ac ſenum cura fratrum.

Caput XXIX.

QUanvis canonicis proprias licitum ſit habere manſiones, debet tamen à prælato manſio infirmorum & ſenum intra clauſtra canonicorum fieri,ut qui ſuam forte non habent,in eadem ſuam aptiſſime poſſint tolerare imbecillitatem, quatenus ibidem & ſubſidiis Eccleſiaſticis quibus indigent, & fratrum adminiculis miſericorditer ſuſtententur: erga quos oportet ut cæteri fratres magnam exhibeant charitatem,ſcilicet ut eis compatiendo ſubveniant, aſſiduis viſitationibus & ſcripturarum ſanctarum conſolationibus,nec non & propriarum rerum facultatibus adminicula neceſſaria præbeant,ut impleatur in eis illud evangelicum: *Infirmus fui, & viſitaſti me.*

Qualiter porta canonicorum cuſtodiatur.

Caput XXX.

ELigatur neceſſe eſt à prælato,ex congregatione ſibi commiſſa frater probabilis vitæ, cujus officii ſit portam canonicorum cum ſumma obedientia & humilitate competenti tempore claudere ac reſerare,ut nulli per eam niſi per licentiam aditus pateat intrandi aut exeundi,cui etiam obſervandum eſt,ne eis quibus cordi eſt plus ociis vacare, quam divinis obſequiis incubare,foras evagandi locum præbeat, & eorum nugarum, quod nefas eſt, particeps fiat. Debet præterea advenientes quoſque cum charitate ſuſcipere,& Priori adventum eorum cauſamque nunciare. Expleto nanque veſpertino & completorio officio,obſeratisque portis, claves earum idem portarius ei qui vicem prælati tenet, ferat,ut nulli horis incompetentibus intrandi aut exeundi maneat facultas, quas etiam ab eodem in craſtinum tempore accipiat conſtituto. Si vero inobediens atque protervus idem repertus fuerit portarius,ſicut de aliis miniſtris negligentibus ſuperius dictum eſt,judicetur.

Vt clauſura Canonicorum cuſtodiatur. Cap. XXXI.

OPortet clauſtra canonicorum ita diligenter cuſtodiri, ut grex dominicus fraterna concorditer fruatur pace: & ſi quemlibet prælatus,aut qui ejus vice fungitur,aut forte quilibet alius ſpiritalis frater intra clauſtra quempiam inhoneſte agentem, aut extra, ibique aut in plateis ocio vaniſque confabulationibus vacantem repererit,primo ſecreta admonitione eum corripiat, & poſt, ſi neceſſe fuerit, coram fratribus idem negligens acrius judicetur, ut deinceps emendatus in melius proficiat, Fœminis nanque non ſolum in manſionibus & clauſtris canonicorum prandendum aut requieſcendum non eſt, quin potius nec in ea intrandi,excepto in Eccleſiam,ulla tribuenda facultas, quia valde hoc à ſanctis patribus legitur inhibitum. Si quid vero charitatis officio illis attribuendum eſt, extra clauſtra conſtituatur locus,in quo id accipiant: nullus tamen fratrum cum ipſis,niſi teſtes coram fuerint,loquatur. Qui vero ſecus quam præmiſſum eſt, agere tentaverit,ita ſeveriter à prælatis & magiſtris corrigatur,ut cæteris,ne quid tale agere pertentent, exemplo correptionis ſibi exhibitæ terrorem incutiant.

Epilogus breviter digeſtus.

QUanquam à ſanctis patribus in ſuperioribus hujus libelli partibus ſatis ſit dilucidatum, qualiter clerici vivere debeant,adeo ut qui habet quæ ſuperius comprehenſa ſunt, ac ſedula meditatione perlegat,perſpicue in his reperire valeat, qualis ejus debeat eſſe fida devotio, actuum morumque exornatio,ac divinorum cultuum executio: propter plerosque tamen ſimplices, minusque capaces, hæc strictim breviterque replicanda perneceſſarium duximus: ut qui hæc aut legere,aut forte ab aliis lecta,plene intelligere nequiverint, utantur hac defloratiuncula,ut pote calatho diverſorum florum vernantium nectare referto,& diſcant quid illis agendum, quidve vitandum ſit. Legalibus interea inſtitutis,& evangelicis ſaluberrimis monemur præceptis, ut dominum *Deum noſtrum totis præcordiis diligamus,& proximum tanquam noſipſos* &c. Si igitur ab omnibus fidelibus, his ſalutiferis præceptis totis niſibus eſt favendum: quanto magis ab his qui divinis cultibus mancipati ſunt, & aliis exemplo virtutum condimentum eſſe debent? Proinde oportet, ut primo omnium *dominum diligant ex toto corde,ex tota anima,ex tota virtute, & proximos tanquam ſeipſos*, & noſſe quia *in his duobus præceptis tota lex pendet & prophetæ.* Non occidant,neq; fratrem oderint. Qui autem(ut ait Apoſtolus) *fratrem ſuum oderit,homicida eſt.* Non adulterent, non faciant furtum, non concupiſcant rem alienam, non falſum teſtimonium dicant.& quod ſibi nolunt fieri,alteri ne faciant. Non ſint ſuperbia tumidi, non detractionibus aſſueti,non ebrietati ſervientes,non luxuria enervati,non iracundia turbidi,non quibuslibet aliis vitiis ſubſtrati,non vaniloqui,non invidi,non ſomnolenti,non pigri, non murmuratores,non ſuſurrones,non vinolenti,non multum edaces, fraudes & doloſitates caveant. Uſuris nequaquam inſerviant.non jurent,ne forte perjurent.malum pro malo non reddant. Cum in ſe aliquid boni viderint, Deo: & malum cum viderint, ſibi deputent. diſcordiam fugiant, & quos diſcordantes invenerint,ad charitatis concordiam revocent, & juxta vocem Pſalmiſtæ, *declinent a malo, & faciant bonum:* attendant & Apoſtolum prohibentem: *Non*,inquit, *in commeſſationibus & ebrietatibus, non in cubilibus & impudicitiis,non in contentione & æmulatione,ſed induimini dominum Jeſum Chriſtum.*

Animadvertant etiam quod ab his vitiis ab Apoſtolo prohibitis, omnium vitiorum ſeges emergat: & quod horum morborum mater, ſuperbia ſit. Oportet etiam, ut animam corpusque ſuum ab omni inquinamento carnis & ſpiritus cuſtodiant, ut, juxta Apoſtolum, *integer ſpiritus eorum & anima & corpus, ſine querela in adventu domini noſtri Jeſu Chriſti ſervetur.* Sobrie, juſte, & pie vivant, ſecularia negocia prorſus abjiciant: quia juxta eundem Apoſtolum; *nemo militans Deo, implicat ſe negociis ſecularibus*, ut ei placeat cui ſe probavit. Jejunium ament, hoſpites colligant, pauperes recreent, & nudos veſtiant, infirmos viſitent, mortuos ſepeliant, in tribulatione poſitis opem ferant, dolentem conſolentur. Amori Chriſti nihil præponant, charitatem non derelinquant: pacem, ſi fieri poteſt, cum omnibus hominibus habeant: diem judicii timeant, vitam æternam ſpiritaliter concupiſcant. Spem ſuam Deo committant, proprio Epiſcopo in omnibus ſecundum canonicam inſtitutionem obtemperent, magiſtros ſuos non temere repræhendant. Poſtremo in doctrinis ſpiritalibus operam dent. Lectionibus, Pſalmis, hymnis, canticis, & cæterorum bonorum operum exercitiis jugiter incumbant: in dormitorio, niſi quem infirmitas detinuerit, omnes dormiant: in refectorio pariter reficiantur, quotidie ad collationem veniant. mox ut ſignum datum fuerit, ad Eccleſiam omnes feſtinato veniant, & horas canonicas non negligenter, ſed cum omni religione pariter celebrent. Eccleſiam non pompatice, ſed reverenter ingrediantur. In choro non cum baculis ſtent, vaniloquiis nequaquam inſiſtant, ſed cum omni devotione & veneratione divinæ ſervitutis opus peragant, ſcientes Angelorum præſentiam ſemper illic adeſſe. è clauſtris non niſi per licentiam egrediantur: egreſſi, irrepræhenſibiliter vivant, ut ab his qui foris ſunt, bonum teſtimonium habeant, & religionem ac propoſitum ſuum, actibus illicitis nequaquam maculent, ſed potius omnes quibus ſe conjunxerint, ſale ſapientiæ & bonorum operum exemplis condiant. Contubernia fœminarum nullatenus appetant, non vanis oculis aut petulanti tumidoque geſtu ac diſſolutis renibus incedant, non ſpectaculis, non pompis ſecularibus interſint, non aleæ, non quibuslibet venationibus inſerviant. Apoſtoli nanque inſtructi documento, quo ait, *Non in veſte precioſa*, nequaquam precioſis delectentur veſtibus. caveant ſummopere, ne extra clauſtra moras faciant, niſi prout ſibi à Priore conſtitutum fuerit, & opportunitas temporis dictaverit. intra clauſtra poſiti, non ocio vacent, ſed aut divinis officiis, aut propriis utilitatibus, aut certe magiſtrorum juſſionibus pareant, ne ocio torpentes, ab Apoſtolo audiant: Qui non vult operari, nec manducet. Seniores, ſpiritaliter juniores diligant. Juniores, ſenioribus obſequium dignum exhibeant. doctiores, minus doctis nequaquam ſe præferant, ſed magis eos cum charitate ædificent: neque hi qui nobilitate generis aut virtutum donis pollent, cæteris ſe tumide ſuperextollant. Omnes in congregatione viciſſim ſibi charitatis officio ſerviant, quibus etiam in refectorio comedentibus, & religioſe ſilentium tenentibus, continuatim legatur lectio. delinquentes zelo rectitudinis pariter arguant & caſtigent, pueros & adoleſcentes negligentes, verberum diſciplinis corripiant. ſinguli juxta capacitatem ſuam, diverſarum artium erudiantur diſciplinis, ut nullus in collegio canonico inutilis appareat, nec vota fidelium ocioſus comedat. Tales quippe eſſe & immortaliter converſari decet omnes qui divinis ſe manciparunt. Quapropter ſtudeant hæc breviter collecta ſedula meditatione perlegere, & memoriæ commendare, & divina adjuvante gratia, juxta vires adimplere, quo facilius & liberius majora à ſanctis patribus edita exequi valeant. Vocatione enim qua vocati ſunt, nec ad dexteram, nec ad ſiniſtram declinantes, ambulent, quatenus divinis juſſionibus obtemperantes, ad Chriſtum, in cujus ſorte eſſe noſcuntur, quia via, veritas, & vita eſt, eo opitulante, pervenire mereantur.

LVDOVICI PII IMPERATORIS AUGUSTI

Anno Chriſti 817.

REFORMATIO MONACHORVM.

Anno incarnationis Domini noſtri Jeſu Chriſti DCCC. XVII. Imperii vero glorioſiſſimi principis Ludovici IV. VI. idus Julii, cum in domo Aquisgrani palatii, quæ Lateranis dicitur, Abbates complures una cum ſuis reſediſſent monachis, quæ ſubſequuntur Capitula communi conſilio ac pari voluntate inviolabiliter regularibus conſervari decreverunt.

I. De Abbatibus mox ut ad monaſteria ſua remeaverint, ut regulam diſcutiant, & efficaciter legant: & quod legerint & intellexerint, cum ſuis obſervent monachis.

VT Abbates mox ut ad monaſteria ſua remeaverint, regulam per ſingula verba diſcutientes pleniter legant, & intelligentes, Domino opitulante efficaciter cum monachis ſuis implere ſtudeant.

2. *De*

2. De monachis ut regulam ſancti Benedicti, qui voluerint, memoriter diſcant.

Ut monachi omnes qui poſſunt, regulam memoriter diſcant.

3. De regulari officio, ut juxta præceptum ſancti Benedicti celebretur inter alia.

Ut officium quod in regula Sancti Benedicti continetur celebrent monachi.

4. Ut tam in coquina, quam & in cunctis monaſterii officinis monachi operentur, & ut ipſi veſtimenta ſua lavent.

Ut in coquina, in piſtrino & in cæteris officinis propriis operentur manibus, & veſtimenta ſua oportuno tempore lavent.

5. De monachis ut poſt matutinalem expletionem, niſi ante conſtitutam ſurrexerint horam denuo ad lectos ſuos non præſumant cauſa dormiendi redire.

Ut nullo unquam tempore poſt vigilias cauſa dormiendi, niſi contigerit eos ante horam conſtitutam ſurgere, ad lectos redeant ſuos.

6. Ut monachi niſi in ſabbato ſancto Paſchæ per totam quadrageſimam non radantur. Alio tempore poſt finitos XV. dies licito radantur tam in ſabbatis quam & in octavis Paſchæ.

Ut in quadrageſima niſi in ſabbato ſancto non radantur: in alio autem tempore ſemel per xv. dies radantur, & in octavis Paſchæ.

7. De balnearum uſu.

Ut balnearum uſus in arbitrio Prioris conſiſtat.

8. De non edendis volatilibus monachis intus foriſve, niſi infirmitatis cauſa.

Ut volatilia intus foriſve, niſi pro infirmitate, nullo tempore comedant.

9. Ne Epiſcopi monachis volatilia comedere præcipiant.

Ut nullus Epiſcoporum monachis volatilia comedere præcipiat.

10. Ne à monachis poma & lactuca, niſi quando alius cibus ſumitur, manducentur.

Ut poma & lactucæ, niſi quando alius ſumitur cibus, non comedantur.

11. De certo tempore phlebotomandi obſervando, & ut monachis tunc ibi cibus potuſque magis in ſupplementum largiatur.

Ut certum phlebotomiæ tempus non obſervent, ſed unicuique ſecundum quod neceſſitas expoſtulat concedatur; & ſpecialis in cibo & in potu tunc conſolatio præbeatur.

12. Ut ſi neceſſitas poſtulaverit, monachis poſt veſpertinum cibum ante lectionem completorum potus tribuatur: ſimiliter quadrageſimali tempore, vel quando mortuorum officium egerint.

Et, ſi neceſſitas popoſcerit, ob operis laborem, poſt refectionem veſpertinam etiam & in quadrageſima pari modo, & quando officium mortuorum celebretur, priuſquam lectio completorii legatur, bibant.

13. De monacho à Priore ſuo increpato.

Ut cum à quocunque Priore ſuo increpatus quis eorum fuerit, *Mea culpa* primo dicat: dehinc proſternens ſe illius pedibus cum cappa, ſi habuerit, veniam petat & tunc jubente priore ſurgat, & unde interrogatus fuerit, rationem humiliter reddat.

14. Ne nudi coram aliis vapulent.

Ut nudi pro qualibet culpa coram fratrum obtutibus non flagellentur.

15. Ne ſoli in itinere dirigantur monachi.

Ut ſoli & ſine alio fratre in via non dirigantur.

16. Ne ſibi compatres vel commatres monachi faciant.

Ut ſibi compatres commatreſve non faciant, neque oſculentur fœminas.

17. Ut non murmurent monachi tempore legendi & meridiano occupati ad colligendas fruges.

Ut ſi neceſſitas fuerit eos occupari in fruges colligendo, conſtitutum legendi & meridie pauſandi tempus præmittatur, & operantes non murmurent.

18. De monachis quarta & ſexta feria jejunantibus.

Ut quarta & ſexta feria jejunantes, ante nonam aut poſt nonam, ſi neceſſitas fuerit, juxta prioris arbitrium, levia opera exerceant.

19. Ut in quadrageſimali tempore, monachi libros accipiant.

Ut in quadrageſima libris de bibliotheca ſecundum prioris diſpoſitionem acceptis, alios niſi prior decreverit expedire, non accipiant.

20. De veſtimento monachis nec ſatis pretioſo nec ſatis vili dando.

Ut eis veſtimenta nec multum vilia, nec multum pretioſa, ſed mediocria dentur.

21. De cuculla menſura.

Ut menſura cucullæ duobus conſiſtat cubitis.

22. *De poteſtate Abbatis ſi extra menſuram infrapoſitam aliquid addendum decreverit.*

Ut ſi infrapoſitæ menſuræ quantitatem decreverit Abbas cauſa neceſſitatis quippiam augeri, in illius maneat poteſtate: Alioquin hoc omnino provideat ut camiſas duas & tunicas duas, & cucullas duas, & cappas duas unusquisque monachorum habeat, quibus vero neceſſe eſt, addatur & tertia, & pedules IV. paria, & femoralia II. paria, roccum, I. pellicias usque ad talos II. faſciolas II. quibus autem neceſſe eſt itineris cauſa, alias duas. Wantos in æſtate, muffulas in hyeme vervecinas: Calciamenta diurna paria II. Subtalares per noctem in æſtate II. in hyeme vero ſoccos. Saponem & uncturam ſufficienter. Pinguedinem ad eſum excepto VI. feria & XX. diebus ante nativitatem Domini, & ſeptima. illa quæ ante quadrageſimam, vocatur quinquageſima. Ubi autem vinum non eſt unde emina detur, duplicem menſuram de cervisia bona, Et quæcunque præter hæc regula jubet, ſinguli cum neceſſitas poſtulaverit, absque dilatione accipiant.

23. *De pedibus fratrum viciſſim lavandis.*

Ut in quadrageſima, ſicut & in alio tempore viciſſim ſibi pedes lavent, & antiphonas huic officio congruentes decantent: In cœna vero Domini pedes fratrum, ſi valet, Abbas lavet & oſculetur, & demum propria manu poculum eis porrigat.

24. *De mandato poſt cœnam faciendo.*

Ut mandatum ſi tempus cœnæ eſt, tam fratrum quam etiam peregrinorum poſt cœnam fiat.

25. *De menſura monachorum ut ea Abbates illorum ſint contenti.*

Ut ea quam monachi ſui habent menſura ſint Abbates contenti, in manducando, in bibendo, in dormiendo, in veſtiendo, in operando, ſi in aliis utilitatibus non fuerint occupati.

26. *De villis fratrum ut eas non circumeant monachi.*

Ut illas frequenter & niſi neceſſitas coegerit, non circumeant, neque ſuis illas monachis cuſtodiendas committant: & ſi eos ire ad eas neceſſitas fuerit, expleto neceſſitatis negocio, ad ſua mox monaſteria redeant.

27. *De Abbate vel quolibet monacho ne ad portam monaſterii cum quocunque hoſpite manducare præſumat.*

Ut Abbas vel quispiam fratrum ad portam monaſterii cum hoſpitibus non reficiantur: In refectorio autem omnem eis humanitatem manducandi ac bibendi exhibeat, ipſe tamen ea cibi potusq; menſura contentus ſit, quam reliqui fratres accipiunt. Si vero propter hoſpitem voluerit ad ſolitam menſuram fratribus ſibique augere aliquid, in ſua maneat poteſtate.

28. *Ne ſervitores fratrum poſt refectionem eorum ad unam menſam, ſed in propriis ſedeant locis.*

Ut ſervitores non ad unam menſam, ſed in propriis locis poſt refectionem fratrum reficiatur, quibus eadem lectio quæ fratribus recitetur.

29. *De lectore, ut nihil niſi quod regula decernit accipiat.*

Ut lectori nihil niſi quod regula jubet, detur.

30. *De Alleluya in Septuageſima dimittendo.*

Ut Alleluya in Septuageſima dimittatur.

31. *De præpoſito, ut majorem quam cæteri habeat poteſtatem.*

Ut præpoſitus intra & extra monaſterium poſt Abbatem, majorem reliquis Abbatis ſubditis habeat poteſtatem.

32. *De præpoſito monachis non conſtituendo, niſi & ipſe monachus ſit.*

Ut monachis non niſi monachus conſtituatur præpoſitus.

33. *De ſenioribus fratribus monaſterium circumeuntibus.*

Ut de junioribus monaſterium circumeuntibus quidam cum fratribus in obedientiam exeant, quidam in monaſterio propter cuſtodiam remaneant.

34. *De novitio fratre, ut non facilis ei in monaſterium tribuatur ingreſſus.*

Ut novitio non facilis in monaſterium tribuatur ingreſſus, & ut in cella hoſpitum probationis cauſa hoſpitibus ſerviat paucis diebus: Res vero quas habet, parentibus ſuis committat. Expleto autem probationis ſuæ anno, ſecundum quod regula præcipit inde faciet: Ipſe vero nec tondeatur, nec veſtimenta priſtina immutet, priusquam obedientiam promittat.

35. *De monacho quam profeſſionem faciat.*

Ut monachus profeſſione facta, tribus diebus cuculla coopertum habeat caput.

36. *De puero, ut pater & mater eum ad altare offerant.*

Ut puerum pater aut mater tempore oblationis offerant altari, & petitionem pro eo coram laicis teſtibus faciant, quam tempore intelligibili ipſe puer confirmet.

37. *De infantibus oblatis, ut carnem non comedant.*

Ut infantes oblati carnem non niſi cauſa infirmitatis manducent.

38. *De fratribus poſt ſextam dormientibus.*

Ut quando fratres poſt ſextam dormiunt, ſi quis eorum voluerit egere, in Eccleſia aut in lecto ſuo legat.

39. *De fratribus ut usque ad nonam in quadrageſima operentur.*

Ut in quadrageſima usque ad nonam operentur fratres, quatenus miſſa celebrata congruo tempore reficiantur.

40. *De*

40. *De his fratribus qui quolibet modo, tamen graviter delinquunt.*

Ut domus ſemota habeatur hujuſmodi, his qui fugere aut pugnis baculiſve inter ſe voluerint confligere, aut quibus ex integro factæ ſunt regulares diſciplinæ, qua in hyeme ignis poſſit accendi, & atrium juxta ſit, in quo valeant quod eis injungitur, operari.

41. *De eo qui in refectorio negligenter coram fratribus aliquid exceſſerit.*

Ut ſi quis negligenter ſonitum fecerit, aut aliud quid exceſſerit, in refectorio, mox à priore veniam petat.

42. *De plebejo non recipiendo in monaſterio, niſi prius monachus fieri voluerit.*

Ut nullus plebejus ſeu clericus ſecularis in monaſterio ad habitandum recipiatur, niſi voluerit fieri monachus.

43. *Ne monachus jurando ſermonem ferat, niſi ſicut ſancti patres conſueverunt loqui.*

Ut nemini liceat ſermonem juramenti aut affirmationis proferre, niſi ſicut ſancti patres ſoliti fuerunt loqui.

44. *De Abbatibus cellulas monachorum vel canonicorum habentibus.*

Ut Abbatibus liceat habere cellas, in quibus aut monachi ſint aut canonici, & Abbas provideat neminus de monachis ibi habitare permittat quam ſex.

45. *De ſchola in monaſterio non habenda, niſi de his qui oblati fuerint.*

Ut ſchola in monaſterio non habeatur: niſi eorum qui oblati ſunt.

46. *De præcipuis ſolemnitatibus ſanctorum, ut plenarium in eis officium fiat, & bis monachi edant.*

Ut in præcipuis ſolemnitatibus, id eſt in Natali, & in octavis Domini, in Epiphania, in Paſcha quoq; & Aſcenſione Domini, in Pentecoſte, & in ſanctorum feſtivitatibus, id eſt, ſancti Stephani & B. Joannis Evangeliſtæ, & in Natale infantium, in Purificatione & Aſſumptione ſanctæ Mariæ; Similiter & in Beatorum Apoſtolorum feſtis, & in ſancti Joannis Baptiſtæ nativitate, ſancti quoq; Laurentii atq; Martini, ſeu in natalitiis eujuſlibet ſancti, cujus honor in qualicunq; parrochia ſpecialiter celebratur, plenarium officium agatur, & bis reficiatur.

47. *De jejunio Paraſceve.*

Ut in paraſceve non aliud niſi panis & aqua ſumatur.

48. *De benedictione poſt completorium.*

Ut benedictio poſt completorium à ſacerdote dicatur.

49. *De decimis dandis tam Eccleſiæ quam pauperibus.*

Ut de omnibus in eleemoſynam datis tam Eccleſiæ quam fratribus, decimæ pauperibus dentur.

50. *De ſpecialibus Pſalmis pro eleemoſynariis & defunctis cantandis.*

Ut prætermiſſis partitionibus Pſalterii Pſalmi ſpeciales pro eleemoſynariis & defunctis cantentur.

51. *De Pentecoſte, ut per hebdomadam non flectantur genua, neq; jejunetur, niſi dies jejunii extiterint.*

Ut in hebdomada Pentecoſtes, non flectantur genua & non jejunetur, niſi ſtatuti fueriot dies.

52. *De laicis in refectorium monachorum manducandi vel bibendi cauſa non ducendis.*

Ut laicus cauſa manducandi ac bibendi in refectorium non ducatur.

53. *De veſtimentis & calciamentis, ut fratribus quoties expedit dentur.*

Ut quoties expoſcit neceſſitas, veſtimenta & calciamenta, & omnia neceſſaria fratribus deotur.

54. *De his qui præponuntur ut nonni vocentur.*

Ut qui præpoountur, nonni vocentur.

55. *De ſeniore Decano.*

Ut ſenior decanus reliquis decanis præponatur, & Abbate vel præpoſito præſente locum proprium teneat.

56. *De præpoſito, Decano, & Cellario.*

Ut Præpoſitus, Decanus, Cellarius de eorum miniſterio, niſi cauſa utilitatis aut neceſſitatis, non removeantur.

57. *De libra panis ut triginta ſolidos penſet antequam coquatur.*

Ut libra panis triginta ſolidis per duodecim denarios ponderetur.

58. *De dormitorio hoſpitum.*

Ut dormitorium juxta oratorium conſtituatur, ubi ſupervenientes monachi dormiant.

59. *De Abbatibus ut ſecum monachos in itinere non niſi ad ſynodum ducant.*

Ut Abbates monachos ſecum in itinere, niſi ad generalem ſynodum, non ducant.

60. *De duobus ſignis ad tertiam, ſextam & nonam pulſandis.*

Ut duo tantum ſigna ad tertiam, ſextam, nonamque pulſentur.

61. *De monachis, ut diſconſutas cappas non habeant, niſi tantum villoſas.*

Ut monachi cappas diſconſutas præter villoſas non habeant.

62. *De Abbatibus & præpoſitis atq; decanis, ut benedictionem lectoribus tribuant, licet presbyteri non ſint.*

Ut Abbas, præpoſitus vel decanus quamvis presbyteri non ſint, lectoribus benedictionem tribuant.

64. *Ut è fratribus docti eligantur qui ſupervenientibus monachis loquantur.*

Ut docti fratres eligantur, qui cum ſupervenientibus hoſpitibus loquantur.

64. *De incerto furto, ut oratio & excommunicatio non fiat, quouſq; qui culpabilis exiſtit manifeſtetur.*

Ut de furto incerto oratio & excommunicatio à corpore & ſanguine Chriſti non fiat, quouſq; culpabilis confiteatur.

65. *De monacho qui adverſus alium monachum teſtimonium protulerit.*

Ut ſi frater adverſus fratrem pro qualibet culpa teſtimonium protulerit, fratri perfectiori credatur.

66. *De pſalmo invitatorio & Gloria pro defunctis non cantando.*

Ut pſalmus invitatorius, & Gloria pro defunctis non cantetur.

67. *De lectore ut ſtans benedictionem petat.*

Ut lector ſtando benedictionem poſtulet.

68. *De eulogiis in refectorio fratribus à presbyteris dandis.*

Ut eulogiæ fratribus à presbyteris in refectorio dentur.

69. *Quod ad capitulum primo martyrologium legendum ſit, & verſus poſtea dicendus inde regula.*

Ut ad capitulum primitus martyrologium legatur & dicatur verſus, deinde regula aut homilia quælibet legatur, deinde, *Tu autem Domine*, dicatur.

70. *De lectione in capitulo exponenda.*

Ut ad capitulum lectio tradatur; ſimiliter ad conlationem ſi tempus fuerit opportunum.

71. *De jejunio fratrum æſtivo tempore.*

Ut quando fratres æſtivo tempore jejunant, poſt ſextam dormiant.

72. *De eo, qui culpa noxa tenetur, ut die dominico remiſſius habeat.*

Ut is, qui noxæ culpa tenetur, die dominico remiſſius habeat, & veniam non petat.

73. *De anniverſaria die pro defuncto Abbate celebranda.*

Ut pro Abbate defuncto anniverſarium fiat officium.

74. *De eo, ut ad Miſſam inclinati Sanctus dicant, & ad Pater noſter genu flectant.*

Ut ad Miſſam *Sanctus Sanctus Sanctus*, ſtantes, & *Pater noſter*, genu flectentes dicant.

75. *Non debet aliquis pro munere in monaſterio recipi.*

Ut nullus pro munere recipiatur in monaſterio, niſi quem bona voluntas & merita commendant.

76. *De menſura cibi ac potus, quæ monachis ſeparatim debet tribui.*

Ut unicuique fratri in cibo & potu ſua menſura ſeparatim detur, & de tota menſura ſibi alicui nihil tribuat.

77. *De fratrum pinguedine, quam accipere debeant in victu quotidiano.*

Ut fratres aliquid pinguedinis in victu quotidiano habeant, excepta ſexta feria, & diebus octo ante natale Domini, & à quinquageſima uſq; ad Paſcha.

78. *In Domini natali & feſtivitate Paſcha monachis volatilia ſumere octo diebus conceſſum eſt.*

Ut volatilia in natali Domini & in Paſcha tantum octo diebus, ſi eſt unde comedant; ſi vero non fuerit unde, non requiratur per debitum: Si autem Abbas aut monachi abſtinere ſe voluerint, in eorum ſit arbitrio.

79. *De muffulis monachis dandis.*

Ut muffulæ verveeinæ monachis dentur.

80. *De diſciplinæ modo.*

In doctrina ſua Abbas Apoſtolicam debet illam ſemper formam ſervare, in qua dicit, *Argue, obſecra, increpa*, id eſt, indiſciplinatos & inquietos debet durius arguere, obedientes autem & mites, ut in melius proficiant obſecrare, negligentes & contemnentes ut increpet & corripiat, admonemus, neq; diſſimulet peccata delinquentium, ſed mox ut cœperint oriri, radicitus ea, ut prævalent, amputet, memor periculi Heli ſacerdotis de Silo. improbos autem & duros ac ſuperbos vel inobedientes verberum vel corporis caſtigatione in ipſo initio peccati coerceat ſciens ſcriptum; *Stultus verbis non corrigitur*. Et iterum: *Percute filium tuum virga & liberabis animam ejus à morte*. In omnibus igitur omnes magiſtram ſequantur regulam, neq; ab ea temere declinetur à quoquam. nullus in monaſterio proprii cordis ſequatur voluntatem: neq; præſumat quiſquam cum Abbate ſuo proterve infra monaſterium aut foris contendere, quod ſi præſumpſerit, regulari diſciplinæ ſubjaceat. Si quis frequenter correptus pro qualibet culpa; ſi etiam excommunicatus non emendaverit, acrior ei accedat correctio, id eſt, verberum vindictæ in eum procedant. Similiter & qui præſumpſerit clauſtra monaſterii egredi, vel quocunque ire, vel quippiam, quamvis parum, ſine juſſione Abbatis facere, vindictæ regulari ſubjaceat. Peccantes autem coram omnibus arguantur, ut cæteri metum habeant.

RECES-

RECESSUS SIVE DECRETA

COMITIORUM AQUISGRANENSIUM.

Anno Chriſti 818.

Quæ LUDOVICUS PIUS Imperator habuit Anno Domini DCCCXVIII.

Hæc capitula proprie ſunt ad Epiſcopos vel ad ordines Eccleſiaſticos pertinentia, quæ non ſolum obſervari, ſed etiam ſibi ſubjectos, vel commiſſos facienda perdocere debent.

1. *De his, qui à proprio Epiſcopo non accipiunt chriſma.*

SI quis de alio chriſmate, quàm de illo novo quod proprii Epiſcopi largitione vel conceſſione accepit, baptizare, niſi præoccupante morte, tentaverit, pro temeritatis auſu ipſe io ſe ſuæ damoationis protuliſſe ſententiam manifeſtatur.

2. *Ut nullus niſi juſto judicio expolietur.*

Non eſt privilegium quo ſpoliari poſſit jam nudatus, ideo, niſi juſto judicio decernente, nullus expolietur.

3. *De eo, qui poſt veritatem repertam aliquid deinceps diſcutit.*

Quiſquis enim poſt veritatem repertam aliquid ulterius diſcutit, mendacium quærit. Idcirco ab omnibus caute agendum eſt.

4. *Ut oblationes in domibus ab Epiſcopis vel presbyteris non fiant.*

Quod non oporteat in domibus oblationes celebrari ab Epiſcopis vel à Presbyteris.

5. *Quod poſteriore pacto omne pactum diſſolvatur.*

Omne pactum, poſteriori diſſolvitur pacto, homo vero liber ſtatum ſuum & pejorare & meliorare poteſt.

6. *De accuſatoribus de inimici domo prodeuntibus.*

Accuſatoribus de inimici domo prodeuntibus non eſt credendum.

7. *De fratrum proviſione ne irrationabiliter fiat.*

Ita conſulendum eſt fratribus, ut non videamur deſtruere quod ædificatum eſt. Si enim qood ædificavi,, deſtruo, prævaricatorem meipſum conſtiruo.

8. *De clericis, qui in ſeditione arma ſumpſerint.*

Clerici, qui in quacunq; ſedirione arma volentes ſumpſerint, reperti, amiſſo ordinis ſui gradu in monaſterium pœnirentiæ contradantur.

9. *Quod lex Imperatorum non ſit ſupra legem Dei.*

Lex Imperatorum non eſt ſupra legem Dei, ſed ſubtus.

10. *Quod ſpiritalis examinet omnia ipſe autem à nemine judicetur.*

Spiritalis judicat omnia, ipſe autem à nemine judicarur.

11. *Ut tempore menſtruo ab uxoribus abſtineatur.*

Quod tempore menſtruo, ab uxoribus omoino ſit abſtinendum.

12. *De his, qui erga Epiſcopos vel erga actores Eccleſia aliquam querelam juſtam habuerint.*

Si qui erga Epiſcopum vel actores Eccleſiæ quamlibet querelam habere juſtam crediderint, non primates aut alios adeant judices, priusquam ipſos conveniant familiariter, non ſemel ſed ſæpiſſime, ut ab eis aut ſuam juſtitiam aut juſtam recipiant excuſarionem: Si autem ſecus egerint, ab ipſis & aliis communione priventur tanquam Apoſtolorum patrumq; aliorum contemptores, De quibus ait Propheta, *Erunt quaſi non ſint, & peribunt viri qui contradicunt.*

13. *De poteſtate ligandi, atque ſolvendi conceſſa ſacerdotibus à Chriſto.*

Quod noſſe oporteat, ſacerdotibus laicos ligandi atq; ſolvendi poteſtatem à Domino eſſe collatam, & quod eorum monitis parere atq; excommunicationi humiliter ſuccumbere debeaot.

14. *Presbyteri, qui ſine præcepto Epiſcoporum ad externas Eccleſias tranſierint, à communione ſeparentur.*

Presbyteri, qui ſine juſſione proprii Epiſcopi de Eccleſiis ad alias Eccleſias migraverint, tamdiu à communione habeantur alieni, quamdiu ad eaſdem redierint Eccleſias, in quibus primitus ſunt inſtitoti.

15. *De pace & concordia & unanimitate.*

Ut pax & concordia ſit atq; unanimitas in populo Chriſtiano: quia unum Deum patrem habemus in cœlis, & unam matrem Eccleſiam, unam fidem, unum baptiſma, ideo in una pace & unanimitate concorditer vivere debemus, ſi ad unam & veram hæreditatem regni cœleſtis cupimus pervenire; quia non eſt diſſenſionis Deus, ſed pacis, ut ipſe ait: *Beati pacifici, quoniam filii Dei vocabuntur.*

15. *De poteſtate Epiſcoporum pro rebus eccleſiaſticis & de convenientia Epiſcoporum cum laicis.*

Ut Epiſcopi poteſtatem habeant res Eccleſiaſticas providere, regere & gubernare atque diſpen-

diſpenſare ſecundum canonum auctoritatem. Volumus ut & laici in eorum miniſterio obediant Epiſcopis ad regendas Eccleſias Dei, viduas & orphanos defenſandos, & ut obedientes ſint eis ad eorum Chriſtianitatem ſervandam; & Epiſcopi conſentientes ſint comitibus & judicibus ad juſtitias faciendas: & ut nullatenus per aliquorum mendacium vel ſalſum teſtimonium, neque per perjurium aut per præmium lex juſta in aliquo depravetur.

17. *De inteſtato Epiſcopo.*

Si quiscumque ex gradu Eccleſiaſtico ſine teſtamento & ſine cognatione diſceſſerit, hæreditas ejus ad Eccleſiam ubi ſervivit, devolvatur. Similiter de ſanctimonialibus.

18. *De Epiſcopis & Abbatibus, ut ante ſe joca turpia fieri non permittant.*

Ut Epiſcopi & Abbates ante ſe joca turpia facere non permittant, ſed pauperes & indigentes ſecum ad menſam habeant, & lectio divina ibi perſonet, & ſumant cibum cum benedictione & laude Domini ſecundum Apoſtolum; *Sive manducatis, ſive bibitis, omnia in laude Dei facite.*

19. *De juſtis judiciis à presbyteris agendis.*

Ut Epiſcopi & judices judicia juſta diſcernant, quia ſunt quædam judicanda modo, quædam Dei judicio reſervanda. Scriptum eſt enim: *Nolite judicare ante tempus, quoadusque veniat Dominus qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordium, & tunc laus erit unicuique à Deo.* Et illud memores ſiot: *In quo enim judicio judicaveritis, judicabitur de vobis.*

20. *De monachorum & canonicorum militia cum conſilio utiliter implenda.*

Ut monachi & canonici pleniter conſilium habeant qualiter Deo militare animasque eorum melius valeant cuſtodire, ne propter aliquam neceſſitatem, occaſionem quærant vagandi, & inter ipſos propter hoc locus tentandi detur Diabolo.

21. *Viduas in deliciis non oportere vivere.*

Ut viduæ non ſint in deliciis ſed ſecundum Apoſtolum, ſub poteſtate Epiſcopi vivant ſicuti decet.

22. *De eo qui res Eccleſiæ per falſam precariam vel fraude adipiſcitur.*

Ut ſi quilibet hominum res Eccleſiæ per mendacia vel mala ingenia in precariam ſibi adquirere & habere voluerit, & poſt ſactas precarias eadem mendacia ad aures ejusdem rectoris Eccleſiæ delata fuerint, ipſa Eccleſia res ſuas quæ ei mendaciter abſtractæ ſuerunt, pleniter absque ullius contradictione, omnimodis recipiat. Ille vero qui res ſuas per eadem mendacia propter cupiditatem ipſius precariæ, eidem Eccleſiæ tradidit, ſimili modo in ſuam recipiat dominationem.

23. *Quod antiquus mos pœnitendi, qui juxta canonicam auctoritatem agendus eſt, jam ab uſu receſſerit.*

Pœnitentiam agere juxta antiquam canonum inſtitutionem in plerisque locis ab uſu receſſit: & neque excommunicandi, neque reconciliandi antiqui moris ordo ſervatur. Ut à domno Imperatore impetretur adjutorium, qualiter ſi quis publice peccat, publica multetur pœoitentia; & ſecundum ordinem canonum pro merito ſuo excommunicetur & reconcilietur.

24. *De clerico ad tutelam vocato.*

Si Epiſcopus, presbyter, diaconus, ſubdiaconus ad tutelam vel curationem vocentur, tantum munus adminiſtrationis in hoc conceditur ſuſcipere; ſi tameo intra quatuor menſes per competentem judicem in ſcriptis maniſeſtaverit, quod hujusmodi munus ſua ſponte recepit, & tuoc circa aliam tutelam præjudicium non patiatur.

25. *De Eccleſiis in rebus propriis conſtitutis & inter hæredes diviſis.*

Perlatum ad nos eſt, quod inter hæredes Eccleſiæ in rebus propriis conſtitutæ dividantur, & tanta per eandem diviſionem ſimultas oriatur, ut unius altaris quatuor partes fiant, & ſingulæ partes ſingulos habeant presbyteros: quod ſine diſcordia & ſimultate nullo modo geri poteſt. Unde nobis viſum eſt, quod hujuscemodi Eccleſiæ inter hæredes dividi non debeant, & ſi in contentionem venerint, & ſimultates inter eos ſurrexerint, per quas ſacerdos ſuo ibi officio canonice ſungi non poſſit, præcipiatur ab Epiſcopo civitatis, ut nullo modo ibi Miſſarum ſolemnia celebrentur, donec illi ad concordiam redeant, & pari voto atque conſilio Eccleſia illa ſacerdotem canonice babeat, qui libere ſuum miniſterium ibi peragere poſſit.

26. *De his qui bis aut ter ab Epiſcopis confirmantur, ignorantibus tamen eisdem Epiſcopis.*

Dictum nobis eſt, quod quidam de plebe bis aut ter ab Epiſcopis, igoorantibus tamen, confirmentur. Unde nobis viſum eſt eandem confirmationem, ſicut nec baptismum iterari minime debere, quia qui bis vel amplius baptizantur vel coofirmantur, non ſeculo, ſed ſoli Domino ſub habitu regulari vel clericali religioſiſſime ſamulari decretum eſt.

27. *De clericis ad tabulas ludentibus.*

Si quis clericus ad tabulas ludat, vel ſpectaculis attendat, per tres anoos à ſacro miniſterio prohibeatur, & ſi dignam pœnitentiam ſecerit, reconcilietur.

28. *De his qui ſervorum matrimonia dirimunt.*

Dictum nobis eſt, quod quidam legitima ſervorum matrimonia poteſtativa quadam præſumptione dirimant, non attendentes illud Evangelicum, *Quod Deus conjunxit, homo non ſeparet.* Unde oobis viſum eſt, ut conjugia ſervorum non dirimantur, etiam ſi diverſos dominos babeant, ſed in uno con-

jugio

jugio permanentes dominis ſuis ſerviant. Et hoc in illis obſervandum eſt, ubi legalis conjunctio fuit, & per voluntatem dominorum.

29. *De his qui pleniter peccata non confitentur.*

Sed & hoc emendatione indigere perſpeximus, quod quidam dum confitentur peccata ſua ſacerdotibus, non plene id faciunt. Quia ergo conſtat hominem ex duabus eſſe ſubſtantiis, anima videlicet & corpore, & interdum animi motu, interdum carnis fragilitate peccatur, ſolerti indagatione debent inquiri ipſa peccata, ut ex utriſq; plena ſit confeſſio, ſcilicet ut & ea confiteantur quæ per corpus geſta ſunt, & ea quibus in ſola cogitatione delinquitur. Inſtruendus eſt itaq; peccatorum ſuorum confeſſor, ut docto principalibus vitiis, ſine quibus in hac vita difficile vivitur, confeſſionem faciat, quia aut cogitatione, aut quod eſt gravius, opere eorum inſtinctu peccavit. Odium etenim, invidia, ſuperbia vel certe hujuſcemodi animæ peſtes tanto periculoſius lædunt, quanto ſubtilius ſerpunt.

30. *De ſanctis Eccleſiis.*

Nulli ſub Romana ditione conſtitutæ Eccleſiæ, vel Xenodochii, vel monaſterii rectori earum rem immobilem liceat alienare, id eſt, agrum, domum, mancipium: panes civiles, neque creditori obligare. (Alienatio enim eſt venditio, donatio, permutatio, emphiteuſeos perpetuus contractus) & omnes omnino convenit ſe ab hujuſmodi alienatione abſtinere. Tabellio vero qui talia inſtrumenta conſcripſerit, perpetuo exilio tradatur. Magiſtratus vero judices, qui talia inſtrumenta conſenſerint, & dignitatem & facultates amittant.

31. *De his qui Deo ſolummodo confiteri peccata debere dicunt.*

Quidam Deo ſolummodo confiteri debere dicunt peccata, quidam vero ſacerdotibus confitenda eſſe percenſent. Quod utrumq; non ſine magno fructu intra ſanctam fit Eccleſiam, ita duntaxat ut & Deo qui remiſſor eſt peccatorum, confiteamur peccata noſtra, & cum David dicamus, *Delictum meum cognitum tibi feci, & injuſtitiam meam non abſcondi: Dixi, confitebor, adverſum me injuſtitias meas Domino, & tu remiſiſti impietatem peccati mei:* Et ſecundum Apoſtoli inſtitutionem; *Confiteamur alterutrum peccata noſtra, & oremus pro invicem ut ſalvemur.* Confeſſio itaq; quæ Deo fit, purgat peccata, ea vero quæ ſacerdoti fit, docet qualiter ipſa purgentur peccata: Deus namque ſalutis & ſanitatis auctor & largitor, plerumq; hanc præbet ſuæ potentiæ inviſibili adminiſtratione, plerumque medicorum operatione.

32. *Quod perſonarum acceptio in omnibus cavenda ſit judiciis.*

Quia igitur Apoſtolo teſte, *non eſt perſonarum acceptio apud Deum*, & in omnibus judiciis cavenda eſt: multo magis in hoc pœnitentiæ judicio præcaveri debet, ut nullus ſacerdotum unquam aut gratia aut odio alicujus perſonæ ſecus judicet, quam quod in canonibus ſacris invenerit, aut quod illi ſecundum ſanctarum Scripturarum auctoritatem & Eccleſiaſticam conſuetudinem rectius viſum fuerit. Si ergo medici qui corporibus medicinam inferre conantur, nequaquam propter perſonæ cujuslibet acceptationem, his quos ſanare cupiunt cauterio, aut ferro, aut duris aliis quibuslibet rebus parcunt, multo magis his obſervandum eſt, qui non corporum ſed animarum medici exiſtunt. Neq; penſanda eſt pœnitentia quantitate temporis, ſed ardore mentis, & mortificatione corporis. *Cor* autem *contritum & humiliatum Deus non ſpernit.*

33. *Quod multi in pœnitentia deliciis indulgeant.*

Multi (quod non ſine dolore dicendum eſt) in pœnitentia non tam peccati remiſſionem, quam temporis conſtituti expectant expletionem, & ſi carnium & vini uſus eis interdictus eſt, mutata non voluntate, ſed ejuſdem cibi aut potus perceptione, in tantum deliciis ſuis indulgent, ut delicioſius his interdictis aliorum ciborum vel potionum appetitu vivere cognoſcantur. Spiritalis autem abſtinentia quæ in pœnitentibus potiſſimum vigere debet, & quorumdam ciborum ac potionum perceptiones & deſiderium fugere debet. Ille, inquam, ille magis parſimoniæ ſervire cenſendus eſt, qui ſibi non ſolum quarumdam rerum perceptiones, ſed delectationes corporis penitus interdicit.

34. *De his qui ex induſtria peccant.*

Sed nec hoc prætereundum putamus, quod quidam ex induſtria peccantes propter eleemoſynarum largitionem quandam ſibi promittunt impunitatem: *Eleemoſyna extinguit peccata:* juxta illud; *Ignem ardentem extinguit aqua, & eleemoſyna extinguit peccata:* Sed ea quæ aut neceſſitate, aut caſu, aut qualibet fiunt fragilitate, ea vero quæ ex induſtria ad cujuslibet libidinem explendam idcirco fiunt, ut eleemoſynis redimantur; nequaquam eis redimi poſſunt; Quia qui hoc perpetrant, videntur Deum mercede conducere, ut eis impune peccare liceat. Non ergo idcirco quis peccare debet, ut eleemoſynam faciat, ſed ideo eleemoſynam facere debet quia peccavit. Mentem enim & corpus quæ libido traxit ad culpam, afflictio & contritio debet reducere ad veniam.

35. *Quod pœnitentia ſecundum canonum ſtatuta agi debeat.*

Modus autem pœnitentiæ peccata ſua confitentibus aut per antiquorum canonum inſtitutionem, aut per ſanctarum ſcripturarum auctoritatem, aut per Eccleſiaſticam conſuetudinem, ſicut ſuperius dictum eſt, imponi debet, repudiatis ac penitus eliminatis libellis quos pœnitentiales vocant, quorum ſunt certi errores, incerti auctores, de quibus rite dici poteſt, *Mortificabant animas quæ non moriebantur, & vivificabant animas quæ non vivebant!* qui dum pro peccatis gravibus leves quosdam & inuſitatos imponunt pœnitentiæ modos, conſuunt pulvillos ſecundum propheticum ſermonem, ſub omni cubito manus, & faciunt cervicalia ſub capite univerſæ ætatis ad capiendas animas.

36. *Quod quidam presbyteris absq; conſenſu Epiſcoporum Eccleſias dent vel auferant.*

Inventum eſt, quod multi arbitrii ſui temeritate, & quod eſt gravius, ducti cupiditate, presbyteris quibuslibet abſque conſenſu Epiſcoporum Eccleſias dant vel auferunt. Unde oportet ut canonica regula ſervata, nullus abſque conſenſu Epiſcopi cuilibet presbytero Eccleſiam det, quam ſi juſte adeptus fuerit, hanc non niſi culpa ſua, coram Epiſcopo canonica ſeveritate omittat.

37. *De Scotis, qui ſe Epiſcopos eſſe dicunt, & quoſdam abſq; licentia Dominorum ſuorum ordinant.*

Sunt in quibusdam locis Scoti, qui ſe dicunt Epiſcopos eſſe, & multos negligentes abſq; licentia dominorum ſuorum ſive magiſtrorum, presbyteros & diaconos ordinant. Quorum ordinationem, quia plerumque in ſimoniacam incidit hæreſem, & multis erroribus ſubjacet, modis omnibus irritam fieri debere omnes uno conſenſu decrevimus.

38. *De his, qui in cœna Domini euchariſtiam negligunt.*

In cœna Domini à quibusdam Euchariſtia negligitur, quæ quoniam in eadem die ab omnibus fidelibus, exceptis his, quibus pro gravibus criminibus inhibitum eſt, percipienda ſit, Eccleſiaſticus uſus demonſtrat, cùm etiam pœnitentes eadem die ad percipienda corporis & ſanguinis Dominici ſacramenta reconciliat.

39. *Quod infirmi & ægroti oleo benedictionis perungendi ſint.*

Secundum beati Jacobi Apoſtoli documentum, cui etiam documenta Patrum conſentiunt, infirmi oleo, quod ab Epiſcopis benedicitur, à presbyteris ungi debent. Sic enim ait; *Infirmatur aliquis in vobis? inducat presbyteros Eccleſiæ, & orent ſuper eum, ungentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei ſalvabit infirmum, & allevabit eum Dominus. & ſi in peccatis ſit, dimittentur ei.* Non eſt itaq; parvipendenda hujuſcemodi medicina, quæ animæ corporiſq; medetur langoribus.

40. *De ſponſo vel ſponſa in monaſterium ingreſſa.*

Si ſponſus vel ſponſa intraverit monaſterium id, quod arrarum nomine datum eſt, in ſimplum tantum reddatur.

41. *De locis, in quibus Miſſæ celebrandæ ſunt.*

In quibus locis & quo apparatu Miſſarum ſolemnia, exceptis baſilicis, celebrari debeant, & utrum celebrari debeant in Concilio Laodicenſi ita ſcribitur; *Quod non oporteat in domibus oblationes celebrari ab Epiſcopis vel presbyteris.*

42. *De his, quæ ad aurium & oculorum pertinent oblectamentum; quæq; ſacerdotes vitare debent.*

Quæcunq; ad aurium & oculorum pertinent illecebras, unde vigor animi emolliri poſſe credatur, ut de aliquibus generibus muſicorum aliiſq; nonnullis rebus ſentiri poteſt, ab omnibus Dei ſacerdotes ſe abſtinere debent: quia per aurium oculorumq; illecebras, vitiorum turba ad animum ingredi ſolet. Hiſtrionum quoq; turpium & obſcœnorum inſolentias locorum & ipſi animo effugere, cæteriſq; ſacerdotibus effugienda prædicare debent.

43. *Ut ſacerdotes à ludis ſecularibus ſe caveant.*

Sacerdotibus non expedit ſecularibus & turpibus quibuslibet intereſſe locis; venationes quoq; ferarum vel avium minime ſectentur.

44. *De presbyteris & diaconis, ut Epiſcoporum ſuorum in bonis operibus veſtigia ſectentur.*

Presbyteri quoq; & diaconi in omnibus bonorum operum exhibitionibus ſui Epiſcopi veſtigia ſectentur, & in bonorum morum probitate, quæ Epiſcopo obſervanda ſunt, eadem & ſibi obſervanda eſſe cognoſcant.

45. *Quantam curam Epiſcopi circa indigas habeant.*

Epiſcopi quidem maximam curam & ſolicitudinem circa pauperes habeant, & res Eccleſiaſticas Eccleſiis collatas, cauta circumſpectione diſpenſent, quaſi Dei miniſtri, non quaſi turpis lucri ſectatores, illiſq; ita utantur, non ut propriis, ſed ut ſibi ad diſpenſandum commiſſis.

46. *Quod liceat Epiſcopis præſentibus presbyteris & diaconis, theſauros Eccleſiæ pauperibus erogare.*

Licitum ſit Epiſcopis præſentibus presbyteris & diaconibus de theſauro Eccleſiæ, familiæ & pauperibus ejusdem ſecundum canonicam inſtitutionem, juxta quod indiguerint erogare.

47. *De diaconiſſa.*

Si diaconiſſa nupſerit, gladio ultore ſternatur, & facultas ejus Eccleſiæ ei ubi ſervivit, addicatur. Corruptores eorum ſimiliter puniantur: bona vero eorum fiſci juribus vindicentur.

48. *De presbytero non ordinando ante legitimum tempus.*

Presbyterum ordinari non debere ante legitimum tempus, hoc eſt, trigeſimum ætatis annum, ſed priusquam ad conſecrationem presbyteratus accedat, maneat in Epiſcopio diſcendi gratia officium ſuum tandiu donec poſſint & mores & actus ejus animadverti: Et tunc, ſi dignus fuerit, ad ſacerdotium promoveatur.

49. *De presbyteris, qualiter parrochias ſuas diligenter perſcrutentur.*

Ut unusquisque Epiſcoporum parrochiam ſuam diligenter perſcrutari nitatur, ne aliquis presbyter ab alterius parrochia in ſuam commigrans, officium celebrare præſumat ſine literis commendatitiis, ſicut olim multis in locis actum eſſe repertum eſt.

50. *Ne*

50. *Ne quilibet presbyter de titulo minori ad majorem transeat.*

De titulo minori ad majorem migrare nulli presbytero licitum ſit, ſed in eo permaneat ad quem ordinatus eſt. Quod ſi inventus fuerit contra ſtatuta id facere, eadem feriatur ſententia qua & Epiſcopus qui de minori ad majorem transmigraverit.

51. *Ut decimæ ſemper conſultu Epiſcoporum diſpenſentur.*

Ut decimæ quæ ſingulis dabuntur Eccleſiis, per conſulta Epiſcoporum à presbyteris ad uſum Eccleſiæ & pauperum ſumma diligentia diſpenſentur.

52. *De blaſphemia in Deum.*

Si quis quolibet modo blaſphemiam in Deum jactaverit, à præfecto urbis ultimo ſupplicio ſubjiciatur: Qui vero talem cognoſcens non manifeſtaverit, ſimiliter coërceatur. Si præfectus urbis hæc punire neglexerit, poſt Dei judicium noſtram indignationem incurrat.

53. *De viduis juvenibus, ne cito velentur.*

Ut juvenes viduæ cito nequaquam velentur, usq; dum probetur illarum religio, & bona ab eis nota ſit converſatio, ne forte de eisdem dici poſſit; *Quæ autem in deliciis ſunt, viventes mortuæ ſunt.*

54. *Ut comites & judices Epiſcopis ſuis conſentiant, ipſiq; eos honorifice recipiant.*

Comitibus, judicibus, reliquoque populo expedit, ut ſuis ſint Epiſcopis conſentientes & obedientes propter Dei amorem, ſuiq; gradus honorem, & ſemper ab eis utile quærant conſilium, illorumque ſalubria non ſpernant monita, ſed intenta cordis aure audiant. Similiter vero & Epiſcopi prædictas perſonas humiliter ſuſcipiant, bonorificeq; erga eos in omnibus agant, & ſeſe mutuis ſtudeant ſublevare conſolationibus.

55. *De hærede qui piam diſpoſitionem non implet.*

Si hæredes juſſa teſtatoris non impleverint, ab Epiſcopo loci illius, omnes res quæ his relictæ ſunt, auferantur cum fructibus & cæteris emolumentis, ut vota defuncti impleantur.

56. *Ut comites & judices viles perſonas non admittant ad teſtimonium.*

Summopere admonendi ſunt comites & judices; ne viles & indignas perſonas coram ſe permittant ad teſtimonium accedere, quoniam multi ſunt qui perjurare pro nihilo ducunt, in tantum ut pro unius diei ſatietate aut pro quolibet parvo pretio ad juramentũ conduci poſſint, animasq; ſuas perjurio perdere minime formidant. Quamobrem tales nequaquam ad quodlibet teſtimonium admittendi ſunt. Et hoc notandum, quod non ſolum illi qui perjurant, ſed etiam qui perjuris conſentiunt, ſimili plectendi ſunt damnatione.

57. *Nullus Chriſtianus munera exigat pro quolibet placito.*

Nullus Chriſtianus pro quolibet placito vel judicio à qualibet perſona munera exigere aut accipere debet, quoniam id divina Scriptura multis in locis magna interdicit auctoritate, teſtante Scriptura quæ ait: *Munera excæcant oculos ſapientium, & ſubvertunt verba juſtorum.*

58. *De rebus quæ paganis non conceduntur.*

Non liceat Chriſtianis Judæorum neque paganorum vel hæreticorum res emphiteuſeos vel conductionis titulo habere, neq; ſuorum ſimiliter eis accommodare.

59. *De placitis ſecularibus ne in Eccleſia fiant.*

Placita quidem ſecularia in Eccleſiis vel in atriis Eccleſiarum à comitibus vicariisq; usq; modo multis in locis habita, ſed ne ultra fiant interdicendum eſt cum auctoritate Dominica, quæ expulſis de templo negotiatoribus adſerit debere domum Dei domum eſſe orationis.

66. *De magicis artibus & incantationibus.*

Admoneant ſacerdotes fideles populos, ut noverint magicas artes incantationesque quibuslibet infirmitatibus hominum nihil poſſe remedii conferre: non animalibus languentibus, claudicantibus, vel etiam moribundis quicquam mederi, non ligaturas oſſium vel herbarum cuiquam mortalium adhibitas prodeſſe, ſed hæc eſſe laqueos & inſidias antiqui hoſtis, quibus ille perfidus, genus humanum decipere nititur.

61. *Ne nomen Domini in vanum jurando aſſumatur.*

Omnes homines admonemus, ne per ſingula verba quaſi ad confirmationem ſuæ adſertionis nomen Domini in vanum aſſumant; quod ipſe Dominus interdicit faciendum ubi ait; *Ne aſſumas nomen Dei tui in vanum:* In vanum etenim nomen Dei aſſumitur, quando aliquis ad ſingula verba quibus vult, ut ſibi ab alio credatur, Deum omnipotentem teſtem rei, de qua ait, invocat, eumq; ſibi ita eſſe adjutorem, ſicut ea vera ſunt quæ loquitur. Nam & ipſe Dominus in Evangelio hoc modo prohibens omne genus juramenti, *Nolite,* inquit, *omnino jurare, neq; per cælum, neq; per terram, neq; per caput tuum,* & cætera.

62. *De laicis ne munera à presbyteris exigant.*

Ut laici omnino à presbyteris non audeant munera exigere propter commendationem Eccleſiæ, quia propter cupiditatem plerumque à laicis talibus presbyteris Eccleſiæ dantur, qui ad peragendum ſacerdotale officium indigui ſunt.

63. *De pace & concordia.*

De pacis bono atq; concordia ut ab omnibus omnino indiſrupta teneatur inter Epiſcopos & comites, inter clericos & monachos & omnem populum Chriſtianum, ut B. Apoſtolus Paulus docuit dicens: *Sectamini charitatem & ſanctimoniam, ſine qua nemo videbit Deum.* Et idcirco quicquid illud eſt quod nos ad veræ pacis ſtudium & charitatis perfectionem provocat, totis viribus noſtris ſectandum eſt: quicquid vero nos ab illa disjungit ut venenum mortiferum à nobis cavendum eſt.

64. *De comitibus & judicibus ut obedientes ſuo ſint Epiſcopo.*

Ut comites & judices reliquusq; populus obedientes ſint Epiſcopo, ut invicem conſentiant ad faciendas juſtitias, & munera pro judicio non accipiant, nec falſos teſtes; ne per hoc pervertant judicia juſtorum, quia ſcriptum eſt; Juſtitia elevat gentem, injuſtitia vero miſeros facit populos. Et Pſalmiſta; *Beati qui qui cuſtodiunt judicium & faciunt juſtitias in omni tempore.*

65. *Ut Epiſcopi ſemel in anno parochias ſuas circumeant.*

Ut unusquisque Epiſcopus ſemel in anno circumeat parrochiam ſuam; noverint ſibi curam populorum & pauperum in protegendis ac defendendis impoſitam, idcoque dum conſpiciunt judices ac poteſtates pauperum oppreſſores exiſtere, prius eos ſacerdotali admonitione redarguant, & ſi contempſerint emendari, eorum inſolentia Regis auribus intimetur: ut quos ſacerdotalis admonitio non flectit ad juſtitiam, regalis poteſtas ab improbitate coerceat.

66. *De eo qui infamis furto efficitur.*

Furti quocumque genere condemnatus, infamis efficitur.

67. *De eo qui abſens fuerit, minime damnando.*

Jubemus ut in cauſa capitali abſens nemo damnetur, quia neque abſens per alium accuſare aut accuſari poteſt.

68. *De omnibus poſſeſſionibus à præceptore poſſeſſori reddendis.*

Omnes poſſeſſiones & omnia ſibi ſublata atque fructus cunctos ante litem conteſtatam præceptor poſſeſſori reſtituat.

In duob. Vetuſtiſſ. exemplaribus notatum eſt hoc loco deeſſe quadam capitula.

69. *De inceſtis, quod non ſint legitimi hæredes.*

Omnes noſſe volumus, quod inceſti non ſint legitimi hæredes, ſed infamia ſint notatæ utræque perſonæ: Ideoque proximorum copula vel ſtupra quaſi quædam turpiſſima peſtis cavenda eſt, quoniam inceſti uſque ad canonicam ſeparationem, Eccleſiæque per publicam pœnitentiæ ſatisfactionem; magis inter energuminos vel audientes, quam inter Chriſtianos catholicos utriq; cum omnibus ſuis ſunt habendi.

70. *De oratione obedientis.*

Sciendum ſane eſt omnibus, quia citius exauditur una obedientis oratio, quam decem millia contemptoris.

71. *Ut unaquæq; provincia à judicibus propriis judicetur.*

Præcipimus ut non degradetur unaquæq; provincia, ſed apud ſemetipſam habeat judices Epiſcopos; & quicumq; cauſam habuerit, à ſuis judicibus judicetur, & non ab alienis, id eſt, à ſuæ juſtis judicibus provinciæ, & non ab externis, niſi fuerit appellatum.

72. *Quod unumquemq; juſte & pie vivere oporteat.*

Notum eſſe omnibus volumus quam juſte, quam ſobrie, quam etiam pie vivere debeant. Juſte enim vivere oportet ſecundum ſermonem dominicum præcipientem; *Luceat*, inquit, *lux veſtra coram hominibus, ut videant opera veſtra bona & glorificent patrem veſtrum qui in cœlis eſt*: hoc eſt, ſic juſte vivite, ut filii lucis nominari valeatis. Quod vero ſobrie vivere debeat quisque, monet Evangelium dicens; *Videte ne graventur corda veſtra crapula & ebrietate & curis hujus vitæ.* Pie etiam vivere vel patienter monet Paulus exhortando dicens: *In omni patientia, doctrina & cum pietate regere domum* monet, & ne ipſa pietas indiſcreta videatur, præmittit ſententiam dicens: *Argue cum omni imperio.*

73. *De graphia prolatore ut eam affirmet.*

Statutum eſt ut ſcripturam prolator affirmet: Nam ſi is, qui ſcripturam protulit, ejus non adſtruxerit veritatem, ut falſitatis reum eſſe detinendum.

74. *Quod ſacerdos in habitu religionis perſiſtere debeat.*

Studendum ſane omnibus eſt, ut in habitu religionis quisq; ſacerdos permaneat, & ore prophetico ſibimet præcipi conſtat dicente: Clama, ne ceſſes, quaſi tuba exalta vocem tuam. Quando dixit: *Clama ne ceſſes*, omne tempus excluſit, quod nemo poteſt excuſare: Etenim de libris officialibus ut novimus patet ratio, quia neqnaquam corporeo uſu hæc requirenda ab illis erat qui ſpiritaliter vivebant, dicente Pſalmographo: *In me ſunt Deus vota tua, quæ reddam laudationes tibi?* Nos tamen qui in medio poſiti ſumus, ſcilicet inter ſpiritalem & corporalem intellectum, neceſſe nobis quærere officialem intellectum, ut in omnibus exhibeamus nosmetipſos ſicut Dei miniſtros, ut non vituperetur miniſterium noſtrum: Et propheticum ſermonem impleamus dicentem: *Juſtitiam diſcite qui habitatis terram*, Et, quod avertat Deus à nobis, idem Propheta dicit: *Zelus apprehendit populum ineruditum.* Ex item alius Propheta: *Sacerdotes ignoraverunt intelligentiam.* Et idem Propheta: *Sacerdotes non dixerunt: Ubi eſt Dominus, & tenentes leges meas neſcierunt me.* Qua ergo fronte, qua conſcientia ſacerdotem nominari ſe fateatur, quem Dominus per Prophetam neſcire ſe dicit.

75. *De eo qui cauſam habuerit, ut à propriis judicibus judicetur.*

Quicunque cauſam habuerit à propriis judicibus judicetur, & non ad alienos cauſa vagandi & proterviæ dimittens ſuam patriam transeat, ſed apud metropolitanum & reliquos Epiſcopos ſuæ provinciæ judicetur.

76. *De canonicis clericis, qui in civitatibus vel monaſteriis degunt.*

Volumus atq; præcipimus, ſicut ſynodali atq; canonica auctoritate à paſtoribus ſanctæ Eccleſiæ ſæpiſſime admoniti ſumus, ut canonici clerici qui in civitatibus vel in monaſteriis degunt, qui beneficia habent unde victum & veſtimentum habere poſſunt, ut his juxta Apoſtolum contenti ſint, & ſtipendia fratrum unde pauperiores & hi qui aſſidue in prædictis locis Domino famulantes excubant,

atque

atque ibi aſſiduum divinum explent officium, vitam ſuſtinent, nequaquam aſſumant, aut in ſuis uſibus convertant: Scimus enim quia abſque periculo atque diſpendio animarum ſuarum, hoc nullatenus facere poſſunt. Si quis hæc ſtatuta contempſerit, utriſque careat, id eſt, & beneficio & præbenda, atque ſi gradibus fruitur Eccleſiaſticis, ipſis privetur.

78. *De communicatione Eccleſiæ cum nihil habentibus.*

Quod habet Eccleſia, cum omnibus nihil habentibus habet commune, ne aliquid inde eis qui ſibi de ſuo ſufficiunt, convenit erogare: quando nihil aliud ſit habentibus dare, quam perdere.

79. *De his qui ſua poſſident, & ſibi aliquid dari volunt.*

Nec illi qui ſua poſſidentes dari ſibi aliquid volunt, ſine grandi peccato ſuo, unde pauper victurus erat, accipiunt.

LVDOVICI PII IMPERATORIS AUGUSTI

Anno Chriſti 819.

CAPITVLA

In generali conventu Imperii in Inghilhem habito, Apoſtolica auctoritate & Synodali ſanctione, omnium, videlicet Clericorum ac Laicorum generaliter conſenſu decreta, Anno Domini DCCCXIX.

1. *De his, qui rapinas infra regnum faciunt.*

SI quis infra regnum rapinam fecerit, aut cuiquam noſtro fideli, eique homini aliquid vi abſtulerit in triplo, coi aliqoid abſtulerit, legibus componat, & inſuper bannum noſtrum, id eſt, LX. ſolid. nobis perſolvat, poſtmodum vero ante nos à comite adducatur, ut in baſtonico retruſus, usque dum nobis placuerit, pœnas luat. Nam ſi publice actum fuerit, publicam inde agat pœnitentiam juxta ſanctorum canonum ſanctionem. Si vero occulte, ſacerdotum conſilio ex hoc agat pœnitentiam, quoniam raptores ut ait Apoſtolus, niſi veram egerint pœnitentiam, regnum Dei non poſſidebunt. Qui vero de rebus Eccleſiarum aliquid abſtulerit, gravius inde judicetur, quia ſacrarum rerum ablatio ſacrilegium eſt, & ſacrilegus vocatur, qui ex his aliquid aut abſtulerit, aut rapuerit. Infames quoq; tales perſonæ usque ad ſatisfactionem Eccleſiæ, quam læſerint, ſunt habendæ.

2. *De ſacerdotibus, & levitis, atq; monachis interfectis, vel debilitatis.*

Si quis ſacerdotem vel levitam aut monachum interfecerit, vel debilitaverit juxta ſtatuta priorum capitulorum, quæ legi Salicæ ſunt addita, componat: & inſuper bannum noſtrum, id eſt, LX. ſol. nobis perſolvat. Et arma relinquat, atque in monaſterio diebus vitæ ſuæ ſub ardua pœnitentia Deo ſerviat, nusquam poſtmodum ſeculo vel ſecularibus militaturus neq; uxori copulaturus.

3. *De his, qui Epiſcopo aliquam injuriam vel dehonorationem fecerint.*

Si quis Epiſcopo aliquam injuriam aut injuſtam dehonorationem fecerit, de vita componat: & omnia quæ habere viſus fuerit, Eccleſiæ, cui præeſſe dinoſcitur, integerrime ſocientur: & nobis in triplo bannus noſter, id eſt, LX. ſolidi perſolvantur. Aut ipſe in ſervitio fiſco noſtro ſerviturus ſemper ſocietur, usque ſe redimere in triplo juxta Wirgildum ſuum potuerit. Sancta vero Eccleſia in ſacerdotibus conſtat, idcirco magna pœna plectendi ſunt, qui Epiſcopis vel reliquis ſacerdotibus injuriam vel contumeliam fecerint. Nam detractio ſacerdotum ad Chriſtum pertinet, cujus vice legatione in Eccleſia funguntur.

4. *De religioſa muliere decepta, id eſt, veſte mutata vel religionem profeſſa.*

Si quis rapuerit, aut ſollicitaverit, vel corruperit religioſam fœminam, bona amborum Eccleſia vindicet, in qua talis mulier habitavit: ipſi tamen capitali periculo ſubjiciantur. Quod ſi hoc mulier non conſenſit, cum ſuis rebus monaſterii ditionibus tradatur. Si vero comes ipſius pagi una cum concilio ſui Epiſcopi, in cujus parochia tale ſcelus commiſſum eſt, hoc vindicare neglexerit, honore careat, & cingulum amittat, atque publica pœnitentia mulctetur: & inſuper Wirgildum ſuum fiſci juribus dare compellatur.

5. *De blaſphemia in Deum.*

Si quis quolibet modo blaſphemiam in Deum jactaverit, ab Epiſcopo vel comite pagi ipſius carceri usque ad ſatisfactionem tradatur: & publica pœnitentia mulctetur, donec precibus proprii Epiſcopi publice reconcilietur, Eccleſiæq; gremio canonice reddatur.

6. *De his qui in domo ſua oratorium fecerint.*

Qui in domo ſua oratorium habuerit, orare ibidem poteſt: miſſas tamen in eo celebrare non audeat, nec agere cuiquam permittat ſine permiſſu vel dedicatione Epiſcopi loci illius. Quod ſi fecerit, domus illius fiſci juribus addicatur. Comes vero qui hoc cognovit, & non prohibuit, publica pœnitentia mulctetur, vel honore privetur.

7. *De privilegiis Eccleſiarum & clericorum non corrumpendis.*

Ut privilegia, quæ Eccleſiis & clericis ab anteceſſoribus noſtris, vel nobis conceſſa ſunt, ſemper maneant incorrupta.

LUDOVICI PII IMPERATORIS AUGUSTI

CAPITULA

Quæ Salicis Legibus addenda in Comitiis Aquisgranenſibus conſtituit, quæ & Miſſi, & Comites habere, & cæteris nota facere debent.

1. *De honore Eccleſiarum.*

SI quis aut ex levi cauſa, aut ſine cauſa hominem in Eccleſia interfecerit, de vita componat. Si vero foris rixati fuerint, & unus alterum in Eccleſia fugerit, & ibi ſe defendendo cum interfecerit, & ſi hujus facti teſtes non habuerit, cum duodecim conjuratoribus legitimis per ſacramentum affirmet ſe defendendo eum interfeciſſe, & poſt hæc DC. ſolid. ad partem Eccleſiæ, quam illo homicidio pollucrat, & inſuper bannum noſtrum ſolvere cogatur. Is vero, qui interfectus eſt, abſque compoſitione jaceat. Ac deinde interfector ſecundum judicium canonicum congruam facinori, quod admiſit, pœnitentiam accipiat. Si proprius ſervus hoc commiſerit, judicio aquæ ferventis examinetur, utrum hoc ſponte, an ſe defendendo feciſſet. Et ſi manus ejus exuſta fuerit, interficiatur: Si autem non fuerit, dominus ejus juxta quod Wirgildus ejus eſt, ad eccleſiam perſolvat: aut eum, ſi voluerit, eidem Eccleſiæ tradat.

2. De eccleſiaſtico & fiſcalino, & beneficiario ſervo, volumus, ut pro una vice Wirgildus ejus pro eo componatur. Altera vice ipſe ſervus ad ſupplicium tradatur. Hæreditas tamen liberi hominis, qui propter tale facinus ad mortem fuerit judicatus, ad legitimos hæredes illius perveniat. Si in atrio eccleſiæ, cujus porta reliquiis ſanctorum conſecrata eſt, hujusmodi bomicidium perpetratum fuerit, ſimili modo emendetur vel componatur. Si vero porta eccleſiæ non eſt conſecrata, eo modo componatur, quod in atrio committitur, ſicut componi debet, quod in immunitate violata committitur.

2. *De injuriis ſacerdotum, vel quorumlibet ex clero in eccleſia factis.*

Sanguinis effuſio in Eccleſia facta cum fuſte, ſi presbyter fuerit, triplo componatur, duæ partes eidem presbytero, tertia pro fredo ad eccleſiam, & inſuper bannus noſter. Similiter de diacono juxta compoſitionem ejus in triplo, cum banno noſtro componatur. De ſubdiacono ſimiliter in triplo ſecundum ſuam compoſitionem. Et de uniuscujusque ordinis clerico ſecundum ſuam compoſitionem in triplum perſolvatur, & inſuper bannus noſter. Similiter & de ictu ſine ſanguinis effuſione de uniuscujusque ordinis clerico ſecundum ſuam compoſitionem in triplo, & bannus noſter. Et qui non habet unde ad eccleſiam perſolvat, tradat ſe in ſervitium eidem eccleſiæ, usque dum totum debitum perſolvat.

3. *De ſolutione occiſi presbyteri.*

Presbyteri interfecti Epiſcopo, ad cujus parrochiam pertinent, ſolvantur ſecundum capitulare glorioſi Karoli genitoris noſtri, ita videlicet, ut medietatem Wirgildi ejus Epiſcopus utilitatibus Eccleſiæ, cui præfuit, tribuat: & alteram medietatem in eleemoſyna illius juſte diſpertiat, quia nullus nobis ejus hæres proximior videtur, quam ille, qui ipſum Domino ſociavit.

4. *De viduis, pupillis & pauperibus.*

Præcipimus, ut quandocunque in mallum aut comitem viduæ, pupilli, & pauperes veneriut, primo eorum cauſa audiatur & definiatur. Et ſi teſtes per ſe ad cauſas ſuas quærendas habere non potuerint, vel legem neſcierint, comes illos vel illas adjuvet, dando eis talem hominem, qui rationem eorum teneat, vel pro eis loquatur.

5. *De raptu viduarum.*

Qui viduam intra primos XXX. dies viduitatis vel invitam vel volentem ſibi copulaverit, bannum noſtrum, id eſt LX. ſolid. in triplo componat. Et ſi invitam eam duxit, legem ſuam ei componat: illam vero ulterius non attingat.

6. *De homine publicam pœnitentiam agente interfecto.*

Qui hominem publicam pœnitentiam agentem interfecerit, bannum noſtrum in triplo componat, & ut Wirgildus ejus proximis perſolvatur.

7. *De homine libero, ut poteſtatem habeat, ubicunq; voluerit, res ſuas dare: & qualiter facere debeat.*

Si quis res ſuas pro ſalute animæ ſuæ, vel ad aliquem venerabilem locum, vel propinquo ſuo, vel cuilibet alteri tradere voluerit, & eo tempore intra ipſum comitatum fuerit, in quo res illæ ſunt, legitimam traditionem facere ſtudeat. Quod ſi eodem tempore, quo illas tradere vult, extra eundem comitatum fuerit, id eſt, ſive in exercitu, ſive in palatio, ſive in alio quolibet loco, adhibeat ſibi vel de ſuis pagenſibus, vel de aliis qui eadem lege vivunt, qua ipſe vivit, teſtes idoneos, vel ſi illos habere non potuerit, tunc de aliis quales ibi meliores inveniri poſſint, & coram eis rerum ſuarum traditionem faciat: & fidejuſſores veſtituræ donet ei, qui illam traditionem accipit, ut veſtituram faciat. Et poſtquam hæc traditio ita facta fuerit, hæres illius nullam de prædictis rebus valeat facere repetitionem.

Inſuper

Inſuper & ipſe per ſe fidejuſſionem faciat ejusdem veſtituræ, nec hæredi ulla occaſio remaneat hanc traditionem immutandi, ſed potius neceſſitas incumbat illam perficiendi. Et ſi nondum res ſuas cum cohæredibus ſuis diviſas habuit: non ei hoc ſit impedimento: ſed cohæres ejus, ſi ſponte noluerit, aut per comitem, aut per miſſum ejus diſtringatur, ut diviſionem cum illo faciat, ad quem defunctus hæreditatem ſuam voluit pervenire. Et ſi cuilibet Eccleſiæ eam tradere rogavit, cohæres ejus eam legem cum illa Eccleſia de prædicta hæreditate habeat, quam cum alio cohærede ſuo habere debebat. Et hoc obſervetur erga patrem, & filium, & nepotem, usq; ad annos legitimos. Poſtea ipſæ res ad immunitatem ipſius Eccleſiæ redeant.

8. *De homicidiis prohibendis.*

Quicunque hominem aut ex levi cauſa, aut ſine cauſa interfecerit, Wirgildus ejus his, ad quos ille pertinet, componatur. Ipſe vero propter talem præſumptionem in exilium mittatur, ad quantum tempus nobis placuerit: res tamen ſuas non amittat.

9. *De hoc, quod in compoſitionem Wirgildi dari debeat.*

In compoſitionem Wirgildi volumus, ut ea dentur, quæ in lege continentur, excepto accipitre & ſpata, quia propter illa duo aliquoties perjurium committitur, quando majoris pretii, quam illa ſint, eſſe jurantur.

10. *De raptu alienarum ſponſarum.*

Si quis ſponſam alienam rapuerit, aut patri ejus, aut ei qui legibus ejus defenſor eſſe debet, cum ſua lege eam reddat: & quicquid cum ea tulerit, ſemotim unamquamque rem ſecundum legem reddat. Et ſi hoc defenſor ejus perpetrari conſenſerit, & ideo raptori nihil quærere voluerit, comes ſingulariter de unaquaq; re freda noſtra ab eo exactare faciat. Sponſo vero legem ſuam componat, & inſuper bannum noſtrum, id eſt, LX. ſolid. vel in præſentiam noſtram comes eum adveoire faciat, & quanto tempore nobis placuerit, in exilio maneat, & illam fœminam ei habere non liceat.

11. *De falſis teſtibus convincendis.*

Si quis cum altero de qualibet cauſa contentionem habuerit, & teſtes contra eum per judicium producti fuerint, ſi ille falſos eſſe ſuſpicatur, liceat ei alios teſtes, quos meliores potuerit, contra eos oppoοere, ut veracium teſtimonio falſorum teſtium perverſitas ſuperetur. Quod ſi ambæ partes teſtium ita inter ſe diſſenſerint, ut nullatenus una pars alteri cedere velit, eligantur duo ex ipſis, id eſt, ex utraque parte unus, qui cum ſcutis & fuſtibus in campo decertent, utra pars falſitatem, utra veritatem ſuo teſtimonio ſequatur. Et campioni, qui victus fuerit, propter perjurium, quod ante pugnam commiſit, dextera manus amputetur. Cæteri vero ejusdem partis teſtes, qui falſi apparuerunt, manus ſuas redimant. Cujus compoſitionis duæ partes ei, contra quem teſtati ſunt, dentur, tertia pro fredo ſolvatur. Et in ſeculari quidem cauſa hujuscemodi teſtium diverſitas campo comprobetur. In Eccleſiaſticis autem cauſis, ubi de una parte ſeculare, de altera vero Eccleſiaſticum negotium eſt, idem modus obſervetur. Ubi vero ex utraque parte Eccleſiaſticum fuerit, rectores earuodem Eccleſiarum, ſi ſe familiariter pacificare velint, licentiam habeant. Si autem de hujuscemodi pacificatione inter eos convenire non poſſint, advocati eorum in mallo publico ad præſentiam comitis veniant, & ibi legitimus terminus eorum contentionibus imponatur. Teſtes vero de qualibet cauſa non aliunde quærantur, niſi de ipſo comitatu, in quo res, unde cauſa agitur, poſitæ ſint: quia non eſt credibile, ut vel de ſtatu hominis, vel de poſſeſſione cujuslibet par alios melius rei veritas cognoſci valeat, quam per illos, qui viciniores ſunt. Si tamen contentio, quæ inter eos exorta eſt, in confinio duorum comitatuum fuerit, liceat eis de vicina centena adjacentis comitatus ad cauſam teſtes habere.

12. *De proprio in bannum miſſo.*

Cujuscunque hominis proprietas ob crimen aliquod, quod idem habet commiſſum, in bannum fuerit miſſa, & ille re cognita, ne juſtitiam faciat, venire diſtulerit, annumque ac diem in eo banno illam eſſe permiſerit, ulterius eam oon adquirat: ſed ipſa fiſco noſtro ſocietur. Debitum vero, quod is, cujus ea fuit, ſolvere debuit, per comitem ac mioiſtros ejus juxta æſtimationem damoi de rebus mobilibus, quæ in eadem proprietate inventæ fuerint, his quibus idem debitor fuit, exſolvatur. Quod ſi rerum mobilium ibidem inventarum quantitas ad compoſitionem oon ſuffecerit, de immobilibus ſuppleatur: & quod ſuperfuerit, ſicut dictum eſt, fiſcus noſter poſſideat. Si nihil ſuper compoſitionem remanere potuerit, totum in illud expendatur. Si autem homo ille nondum cum ſuis cohæredibus proprium ſuum diviſum habuit, convocet eos Comes, & cum eis legitimam diviſionem faciat, & tunc, ſicut jam dictum eſt, partem ejus fiſco oostro addicat: & compoſitionem de ea juxta modum ſuperius comprehenſum, his, ad quos illa legibus pertinet, exſolvat. Quod ſi non de alia re, ſed de ipſa proprietate, quæ in bannum miſſa fuit, ac per hoc in noſtram poteſtatem redacta fuerat, interpellatur, comes, in cujus miniſterio eam eſſe conſtiterit, hoc ad notitiam noſtram perferre curet, ut nos eaodem proprietatem, quæ ſecundum ſupradictum modum in noſtrum dominium redacta eſt, per præcepti oostri auctoritatem in jus & poteſtatem hominis, qui eam quærebat, ſi ſua debet eſſe, faciamus pervenire.

13. *De mannire.*

Si quis de ſtatu ſuo, id eſt, de libertate vel de hæreditate compellendus eſt, juxta legis conſtitutionem manniatur. De cæteris vero cauſis, unde quis rationem eſt redditurus, non manniatur, ſed per comitem banniatur. Et ſi poſt unam & alteram comitis admonitionem aliquis ad mallum venire noluerit, rebus ejus in bannum miſſis venire & juſtitiam facere compellatur.

14. *Qualiter de ſtatu ſuo pulſatus evindicet libertatem ſuam.*

Homo de ſtatu ſuo pulſatus, ſi is, qui eum pulſat, ad convincendum illum procinctum habuerit, adhibeat ſibi octo conjuratores legitimos ex ea parte unde pulſatur, ſive illa paterna ſive materna ſit: & quatuor aliunde non minus legitimos, & jurando vindicet libertatem ſuam. Quod ſi procinctus defuerit, adſumat undecunq; xii. liberos homines, & jurando ingenuitatem ſuam defendat. Omnis controverſia coram centenario definiri poteſt, excepta redditione terræ & mancipiorum, quæ non niſi coram comite fieri poteſt.

15. *De faidis coercendis.*

Si quis aliqua neceſſitate cogente homicidium commiſſit, comes, in cujus miniſterio res perpetrata eſt, & compoſitionem ſolvere, & faidam per ſacramentum pacificare faciat. Quod ſi una pars ei ad hoc conſentire noluerit, id eſt, aut ille qui homicidium commiſſit, aut is, qui compoſitionem ſuſcipere debet, faciat illum comes, qui ei contumax fuerit, ad præſentiam noſtram venire, ut eum ad tempus, quod nobis placuerit, in exilium mittamus, donec ibi caſtigetur, ut comiti ſuo inobediens eſſe ulterius non audeat, & majus damnum inde non adcreſcat.

16. *De ſacramentis, ubi juranda ſint.*

Ubi antiquitus conſuetudo fuit de libertate ſacramenta adrhamire vel jurare, ibi mallum habeatur, & ibi ſacramenta jurentur. Mallus tamen neque in Eccleſia, neq; in atrio ejus habeatur. Minora vero placita comes ſive intra ſuam poteſtatem, vel ubi impetrare potuerit, habeat. Volumus utique, ut domus à comite in loco, ubi mallum tenere debet, conſtituatur, ut propter calorem ſolis, & pluviam publica utilitas non remaneat.

17. *De his, qui de furto accuſati fuerint.*

Si liber homo de furto fuerit accuſatus, & res proprias habuerit, in mallo ad præſentiam comitis ſe adhramiat, Et ſi res non habet, fidejuſſores donet, qui eum adhramire, & in placitum adduci faciant: & liceat ei prima vice per ſacramentum ſe ſecundum legem idoneare, ſi potuerit. At ſi alia vice duo vel tres eum de furto accuſaverint, liceat ei contra unum ex his cum ſcuto & fuſte in campo contendere. Quod ſi ſervus de furto accuſatus fuerit, Dominus ejus pro eo emendet, aut eum ſacramento excuſet, niſi tale furtum perpetratum habeat, propter quod ad ſupplicium tradi debeat.

18 *De deſpectu literarum Dominicarum.*

Si quis literas noſtras deſpexerit, id eſt, tractoriam, quæ propter miſſos recipiendos dirigitur, aut honores quos habet amittat, aut in eo loco, ubi prædictos miſſos ſuſcipere debuit, tandiu reſideat, & de ſuis rebus legationes illuc venientes ſuſcipiat, quousque animo noſtro ſatisfactum habeat. Qui vero Epiſtolam noſtram quocunque modo deſpexerit, juſſu noſtro ad palatium veniat, & juxta voluntatem noſtram congruam ſtultitiæ ſuæ caſtigationem accipiat. Et ſi homo liber vel miniſterialis comitis hoc fecerit, honorem, qualemcunque habuerit, ſive beneficium amittat. Et ſi ſervus fuerit, nudus ad palum vapulet, & caput ejus tondeatur.

19. *De injuſtis tholoneis, & conſuetudinibus.*

Ut ubi tempore avi noſtri Domini PIPINI conſuetudo fuit tholoneum dare, ibi & in futurum detur. Nam ubi noviter inceptum eſt, ulterius non agatur. Et ibi neceſſe non eſt, fluvium aliquem per pontem transmeare, vel ubi navis per mediam aquam aut ſubter pontem ierit, & ad ripam non appropinquaverit, neque ibidem aliquid emptum vel venundatum fuerit, ulterius tholoneum non detur. Et nemo cogat alium ad pontem ire, ubi juxta pontem aquam transmeare poteſt. Et qui alterius in talibus locis, vel de eis, qui ad palatium ſeu in hoſtem pergunt, tholoneum exactaverit, cum ſua lege ipſum tholoneum reddat, & bannum noſtrum, id eſt, LX. ſolid. componat.

20. *De his, qui bonos denarios accipere nolunt.*

Quicunque liber homo denarium merum & bene penſantem recipere noluerit, bannum noſtrum LX. ſolid. componat. Si vero ſervi Eccleſiaſtici, aut comitum, aut vaſſalorum noſtrorum hoc facere præſumpſerint, LX. ictibus vapulent. Aut ſi magiſter eorum, vel advocatus, qui liber eſt, eos vel comiti vel miſſo noſtro juſſus præſentare noluerit, prædictum bannum LX. ſolid. componat.

21. *De adulteratoribus moneta.*

De falſa moneta jubemus, ut qui eam percuſſiſſe comprobatus fuerit, manus ei amputetur. Et qui hoc conſenſit, ſi liber eſt, LX. ſolid. componat. Si ſervus eſt, LX. ictus accipiat.

22. *De proprio dominico ſine juſſione illius reddito.*

Si quis proprium noſtrum, quod in veſtitura genitoris noſtri fuit, alicui quærenti ſine noſtra juſſione reddiderit, aliud tantum nobis de ſuo proprio cum ſua lege componat. Et quicunque illud ſcienter per malum ingenium adquirere tentaverit, pro infideli teneatur, quia ſacramentum fidelitatis, quod nobis promiſit, irritum fecit. & ideo ſecundum noſtram voluntatem & poteſtatem dijudicandus eſt.

23. *De pueris invitis parentibus detonſis, aut puellis velatis.*

Si quis puerum invitis parentibus totonderit, aut puellam velaverit, legem ſuam in triplo componat, aut ipſi puero vel puellæ, ſi jam ſuæ poteſtatis ſunt, aut illi, in cujuslibet poteſtate fuerint. Illi vero poteſtatem habeant capitis ſui, ut in tali habitu permaneant, qualis eis complacuerit.

LUDO-

LUDOVICI PII IMPERATORIS AUGUSTI

CAPITULARIUM,

Anno Chriſti 819.

DE HOSTE FACIENDO.

Brevis Capitulorum, quam Miſſi Dominici habere debent ad exercitum promovendum.

Ut omnis liber homo, qui quatuor manſos veſtitos de proprio ſuo, ſive de alicujus beneficio habet, ipſe ſe præparet, & ipſe in hoſtem pergat, ſive cum Seniore ſuo. Qui vero tres manſos de proprio habuerit, huic adjungatur unus, qui unum manſum habeat, & det illi adjutorium, ut ille pro ambobus ire poſſit. Qui autem duos manſos tantum de proprio habet, jungatur illi alter, qui ſimiliter duos manſos habeat, & unus ex eis, altero illi adjuvante, pergat in hoſtem. Qui etiam unum tantum manſum de proprio habet, & adjungantur ei tres, qui ſimiliter habeant, & dent ei adjutorium, & ille tantum pergat: tres vero, qui illi adjutorium dederunt, domi remaneant.

2. Volumus atque jubemus, ut iidem Miſſi noſtri diligenter inquirant, qui anno præterito de hoſte bannito tranſiſſent, ſuper illam Ordinationem, quam modo ſuperius comprehenſo de liberis & pauperibus hominibus fieri juſſimus. Et quicunque fuerit inventus, qui nec parem ſuum ad hoſtem faciendum ſecundum noſtram juſſionem adjuvit, neque perrexit, heribannum noſtrum pleniter rewadiet, & de ſolvendo illo ſecundum legem fidem faciat.

3. Quod ſi forte talis homo inventus fuerit, qui dicat: Quod juſſione Comitis vel Vicarii, aut Centenarii ſui, hoc quoque ipſe ſemetipſum præparare debeat eidem Comiti, vel Vicario, aut Centenario, vel quibuslibet hominibus eorum dediſſet, & propter hoc illud iter dimiſiſſet, & Miſſi noſtri hoc ita verum eſſe inveſtigare potuerint, is, per cujus juſſionem ille remanſit, bannum noſtrum rewadiet atq; perſolvat, ſive ſit Comes, ſive Vicarius, ſive Advocatus Epiſcopi, atque Advocati.

4. De hominibus, Comitum caſatis, iſti ſunt excipiendi, & bannum rewadiare non jubeantur. Duo, qui cum uxore illius domi dimiſſi fuerunt; & alii duo, qui propter miniſterium ejus cuſtodiendum, & ſervitium noſtrum faciendum remanere juſſi ſunt. In qua cauſa modo præcipimus, ut quanta miniſteria unusquisque Comitis habuerit, toties duos homines ad ea cuſtodienda domi dimittat, præter illos duos, quos cum uxore ſua: cæteros vero omnes ſecum pleniter habeat, vel, ſi ipſe domi remanſerit, cum illo, qui pro eo in hoſtem proficiſcitur, dirigantur. Epiſcopus vero vel Abbas duo tantum de caſatis & laicis hominibus ſuis domi dimittat.

5. De hominibus noſtris, & Epiſcoporum, & Abbatum, qui vel beneficia vel talia propria habent, ut ex eis ſecundum noſtram juſſionem in hoſtem bene poſſunt pergere, exceptis his, quos eis ſecum domi remanere permiſimus. Si aliqui inventi fuerint, qui vel pretio ſe redimiſſent, vel dominis ſuis permittentibus domi remanſiſſent, bannum noſtrum, ſicut ſuperius dictum eſt, & fidem faciant ac perſolvant. Domini vero eorum, qui eos domi remanere permiſerunt, vel miniſteriales eorum, qui ab eis precium acceperunt, ſimiliter bannum noſtrum rewadient, & fidem faciant, usq; dum nobis fuerit annunciatum.

6. Volumus, ut Miſſi noſtri diligenter inquirant, in quibus locis hoc factum ſit, quod ad nos pervenit: quod quidam homines, poſtquam ſecundum noſtram juſſionem ſociis ſuis, qui in hoſtem perrexerunt, de ſtipendiis ſuis adjutorium fecerunt, jubente Comite, vel miniſterialibus ejus, propter ſe redimendum precium dederunt, ut eis domi remanere licuiſſet, cum illi in hoſtem ire non deberent, quia jam ſociis ſuis conſtitutum à nobis adjutorium dederunt: hoc fiat inveſtigatum, & nobis nunciatum.

7. Volumus, ut iſti Miſſi noſtri, qui hac legatione fungi debent, ab his hominibus conjectum accipiant, qui in hoſtem pergere debuerunt, & non perrexerunt. Similiter & à Comite, vel Vicario, vel Centenario, qui ad hoc conſenſerunt, ut illi domi remanſiſſent, necnon & ab omnibus prædictum conjectum accipiant, qui anno præterito conſtitutam à nobis exercitalis itineris juſſionem irritam fecerunt.

8. Iſtius Capitularii exemplaria quatuor volumus ut ſcribantur, & unum habeant Miſſi noſtri: alterum Comes, in cujus miniſteriis hæc facienda ſunt, ut aliter non faciant, neque Miſſus noſter, neque Comes, niſi ſicut à nobis Capitulis ordinatum eſt: tertium habeant Miſſi noſtri, qui ſuper exercitum noſtrum conſtituendi ſunt: quartum habeat Cancellarius noſter.

9. Volumus, ut homines fidelium noſtrorum, quos nobiscum ad ſervitium noſtrum domi reſervare juſſimus, in exercitum ire non compellantur; ſed & ipſi domi remaneant, vel in ſervitio dominorum ſuorum: neque heribannum rewadiare jubeantur illi homines, qui anno præterito nobiscum fuerunt.

CONSTITUTIONES PRINCIPUM ECCLESIASTICORVM S. ROMANI IMPERII, CAPITULA,

Anno Chriſti 820.

Ex mandato LVDOVICI PII IMP. in Comitiis in Attiniaco celebratis conſcripta, & per Miſſos Imperiales in Imperio promulgata.

Capitula quæ ſunt generaliter per Parrochias populis denuncianda.

Vt fidei Sacramento baptizandi imbuantur, & ut parvuli de ſacris fontibus ab his non ſuſcipiantur vel homines ad confirmationem teneantur, qui in publica pænitentia adhuc canonice irreconciliati manſerunt.

HOc admonendum vel denunciandum fidelibus neceſſarie prævidimus, ut hi, qui fidem Chriſti expetunt, & provectæ ætatis ſunt, priusquam ad baptiſmum accedant, inſtruantur & de fidei & baptiſmatis ſacramento. Similiter & illi inſtruendi ſunt, qui parvulos de ſacro fonte ſuſcipere voluerint, ut intelligant & vim ejusdem ſacramenti, & quid pro aliis ſpoponderint, vel pro quo fidejuſſores extiterint. Illos tamen ſpecialiter ab his officiis removendos judicamus, ne alios de ſacroſancto fonte baptiſmatis ſuſcipiant, nec etiam ad percipiendum Sancti Spiritus donum aliorum patroni exiſtant, qui & communione canonica privati, & pœnitentiæ publicæ ſunt ſubabacti, donec per pœnitentiæ ſatisfactionem reconciliationem mereantur. Quos enim lex divina & auctoritas canonica ab Eccleſiarum liminibus, & à caſtris militaribus, ne ruina ſint populi, ſequeſtrat, multo magis ab his ſacris officiis usque ad tempus pœnitentiæ, ut jam dictum eſt, peractum ſunt ſequeſtrandi.

2. *Quo tempore baptiſma celebrari oporteat.*

Ut extra ſtatuta tempora canonum baptiſmata non celebrentur: quia ſacri canones hoc modis omnibus, niſi aliquod periculum inſtiterit, fieri probibent, in tantum, ut etiam eos, qui alio tempore baptizantur, à gradibus Eccleſiaſticis arceant.

3. *Ut pactum in baptiſmate factum cum Deo à baptizatis obſervetur.*

De eo etiam inſtruendos fideles neceſſario prævidimus, ut intelligant pactum quod cum Deo in baptiſmate fecerunt. Pactum quod cum Deo in baptiſmate fit à multis ex toto, à multis ex parte transgreditur. Ex toto quippe transgreditur, quando quis poſt acceptam baptiſmatis gratiam, aut ad infidelitatem, aut hæreſim, aut certe ad ſciſma prolabitur. Ex parte vero, quando quis aut ad ſuperbiam, aut ad invidiam, aut ad cætera vitia ſpiritalia, quæ ex radice ſuperbiæ prodeunt, labitur.

4. *Quid ſit abrenunciatio in baptiſmo, & quomodo obſervanda.*

Quid ſit abrenunciare Diabolo, operibus & pompis ejus, valde omnes fideles intelligere oportet. Quapropter neceſſe eſt, ut prædicatores in admonendo, & auditores in diſcendo & opere complendo ab hinc, ut ſuum cavere poſſint periculum, magis adhibeant ſtudium. Abrenunciare igitur Diabolo, eſt penitus eum reſpuere, ſpernere, rejicere, eique contradicere, ſeque unumquemq; ab eo alienare, ſive aliud quid quod hoc verbo in hoc ſenſu exprimi poteſt. Opera ejus ſunt, quæ utique operibus ſalvatoris contraria exiſtunt. Primum ſuperbia, cujus ille auctor eſt, & quæ eum ex Angelo dæmonem fecit, quæ eſt etiam initium omnis peccati, & cætera vitia, quæ ex radice prodeunt ſuperbiæ. Pompa diaboli hæc eſt, quæ & pompa mundi, id eſt, ambitio, arrogantia, vana gloria omnisq; cujuslibet rei ſuperfluitas in humanis uſibus; Unde creſcit elatio, quæ multoties honeſtati ſolet aſcribi, & cætera hujusmodi, quæ de fonte ſuperbiæ procedere noſcuntur. Hæc & his ſimilia ſunt, quæ unusquisq; fidelis tempore baptiſmatis à ſe rejecit, Chriſtoque ſe mancipavit, pactumque cum Deo fecit, ne penitus ad ea, quibus abrenunciavit, rediret. Verum ſi jura humanæ pactionis firmiter conſervantur, fixius tamen atque ferventius jura tanti pacti, quæ cum Deo facta ſunt, inviolabiliter ſunt obſervanda.

5. *De Scholis per ſingulas urbes habendis.*

Inter nos pari conſenſu decrevimus, ut unusquisque Epiſcoporum in ſcholis habendis & ad utilitatem Eccleſiæ militibus Chriſti præparandis & educandis, ab hinc majus ſtudium adhiberet, & in hoc uniuscujusq; ſtudium volumus probare, ut quando ad provinciale Epiſcoporum concilium ventum fuerit, unusquisque rectorum ſcholaſticos ſuos eidem concilio adeſſe faciat, quatenus & cæteris Eccleſiis noti ſunt, & ejus ſolers ſtudium circa divinum cultum omnibus manifeſtum fiat.

6. *Quod ab Epiſcopis jejunis impoſitio manuum fieri oporteat.*

Ut Epiſcopi non niſi jejuni per impoſitionem manuum Spiritum Sanctum tradant, exceptis infirmis & morte periclitantibus. Sicut autem duobus temporibus, Paſcha videlicet & Pentecoſte, baptiſmum, ita etiam traditionem Sancti Spiritus à jejunis Pontificibus convenit celebrari.

7. *Ut nullus presbyterorum miſſam ſolus celebrare præſumat.*

Viſum etiam nobis fuit illud inhibendum, ut nullus presbyterorum ſolus Miſſam celebrare præſumat, quia ita nec verba Domini Salvatoris, quibus myſteria corporis & ſanguinis ſuis Diſcipulis celebranda contradidit, nec Pauli documenta declarant, nec etiam in ipſis actis Apoſtolorum, ſi enucleatim

cleatim legantur, ita fieri debere ullo modo invenitur. Unde conveniendus, imo interrogandus nobis videtur hujusmodi corporis & ſanguinis Domini ſolitarius conſecrator, quibus dicat, *Dominus vobiscum*, & à quo illi reſpondeatur, *Et cum ſpiritu ſuo:* vel pro quibus ſupplicando Domino inter cætera, Memento Domine & omnium circumaſtantium, cum nullus circumſtet, dicat. Quæ conſuetudo, quia Apoſtolicæ & Eccleſiaſticæ auctoritati refragatur, & tanto myſterio quandam dehonorationem irrogare videtur, omnibus oobis in commune viſum eſt, ut deinceps hujuscemodi uſus inhibeatur.

8. *Ut in unaquaq; Eccleſia, proprius presbyter habeatur.*

Sæpe namque in aliis conciliis, & nunc in noſtris conventibus conſtitutum eſt, ut unaquæque Eccleſia, ſi facultas ſuppetit, proprium habeat presbyterum; & unusquisq; presbyter una tantum ſit contentus Eccleſia.

9. *Ut in die Dominica rurale opus non fiat.*

Inter cætera vero admonitionis noſtræ officia, ſatis illud neceſſarium viſum eſt, ut populis fidelibus terribiliter denuncietur, ut diem Dominicam, in qua auctor vitæ reſurrexit à mortuis, honorabiliter & venerabiliter colant. Nam ſi pagani ob memoriam & reverentiam Deorum ſuorum dies colere; & Judæi more carnali Sabbatum carnaliter obſervare ſatagunt, quantomagis Chriſtianæ religionis devotio ob memoriam Dominicæ reſurrectionis eundem diem venerabiliter atque honorabiliter colere debet? Multi namque noſtrorum viſu, multi etiam quorumdam relatu didicimus quosdam in hoc die opera ruralia exercentes, fulmine interemptos, quosdam artuum contractione multatos, quosdam etiam viſibili igne abſumptos ſubito in cinerem reſolutos pœnaliter occubuiſſe. Proinde neceſſe eſt, ut primum ſacerdotes, reges & principes, cunctiq; fideles huic diei debitam obſervatiooem atq; reverentiam devotiſſune exhibeant.

10. *Demiſſarum celebrationibus in locis incongruentibus minime agendis.*

Illud etiam quanquam ſæpe admonitum ſit iterum inculcandum populisque denunciandum ſummopere viſum fuit, ut miſſarum celebrationes in locis incongruentibus fieri omnino non debeant. Et neceſſe eſt ut unusquisq; Epiſcoporum hujuscemodi temerariam conſuetudinem à parochia ſua penitus amoveat. Et ſi quis presbyterorum abhinc, excepto quando in itinere pergitur, & locus baſilicæ procul eſt, & ideo in altaribus ab Epiſcopo conſecratis fieri neceſſitas compellit, ne populus Dei ſine miſſarum celebratione & corporis & ſanguinis Dominici perceptione maneat: miſſarum celebrationes in hujusmodi illicitis locis poſt tot tantasque prohibitiones facere attentaverit dignum eſt ut gradus ſui periculum incurrat. Satius igitur eſt Miſſam non audire, quam eam, ubi noo licet nec oportet, celebrare aut audire.

11. *Quod presbyteri inconſultis Epiſcopis viduas velare non debeant.*

Quia ergo quod ſæpe in noſtris conciliis prohibitum eſt, Viduas inconſultis Epiſcopis velari non debere, & eandem conſtitutionem à quibusdam prævaricari nunc cognovimus, prorſus ne deinceps fieret, interdiximus; Ut ſi quispiam presbyterorum deinceps hujus conſtitutionis contumaciter transgreſſor extiterit, ſcilicet ut aliquam viduam inconſulto Epiſcopo velare præſumat, gradus ſui periculum incurrat.

12. *De puellis virginibus à presbyteris non velandis.*

Similiter & de puellis virginibus à presbyteris non velandis inhibuimus, in qua re hactenus multos presbyterorum partim temeritate deliquiſſe deprehendimus.

13. *Quod quædam fœminæ ſibi velum absq; ſacerdotum conſenſu imponunt.*

Deprehendimus & aliam negligentiam, eo quod quædam fœminæ ſine conſenſu ſacerdotum velum ſibi incaute imponant, quod ſimiliter ne ulterius fieret, inhibuimus.

14. *De Abbatiſſis & ſanctimonialibus, quæ contra canones viduis & puellis velum imponunt.*

Nihilominus etiam in quibusdam locis inolitum invenimus uſum ſtultitiæ plenum, & Eccleſiaſticæ auctoritati contrarium, eo quod videlicet nonnullæ abbatiſſæ & aliquæ ex ſanctimonialibus, viduis & puellis virginibus contra ſas velum imponere præſumant, & ideo nonnullæ taliter velatæ, putant liberius ſuis carnalibus deſideriis poſſe vacare & ſuas voluntates explere. Quapropter ſtatuimus, ut ſi aut abbatiſſa aut quælibet ſanctimonialis poſt hanc diffinitionem in tantam audaciam proruperit, ut aut viduam aut puellam virginem velare præſumat, judicio canonico usque ad ſatisfactionem ſubdatur.

15. *De fœminis nobilibus quæ poſt mortem virorum ſuorum, ſtatim capita velant.*

De nobilibus fœminis, quæ amiſſis viris repente velantur, & in propriis domibus diverſas neceſſitates opponentes reſidere delectantur, de quibus in aliis conventibus jam dudum ventilatum & definitum eſt, majori ſolertique ſtudio admonendas eſſe & inſtruendas ab Epiſcopis ſtatuimus, quatenus ſuæ ſaluti conſulant, ne ſic indiſcrete vivendo & propria noxiaque libertate utendo, & per diverſa vagando periculum animarum ſuarum incurrant, ſemper illud Apoſtolicum ante oculos habentes quo dicitur: Vidua quæ in deliciis eſt, vivens mortua eſt.

16. *Ut nullus canonicorum vel monachorum, niſi prædicationis aut alicujus certæ neceſſitatis cauſa, & hoc, licentia Epiſcopi, vel qui ab eo ſua vice fungitur, monaſterium monacharum aut canonicarum adire præſumat.*

Quia etiam comperimus quosdam canooicos & monachos poſtpoſito religionis ſuæ pudore monaſteria ſanctimonialium tam monacharum quam canonicarum inconſulto Epiſcopo ſuo imprudenter atq; irreverenter adire, qui obtendere ſolent ſe non ob aliud illuc accedere, niſi aut propinquitatis, aut familiaritatis, aut certe neſcio cujus collocutionis gratia: Quod factum quia nec canonico nec

nec monaſtico congruit propoſito, prorſus interdicimus, niſi forte cauſa prædicationis, aut certe inevitabilis neceſſitas id facere coegerit; & hoc nullatenus ſine licentia Epiſcopi, aut illius qui vice illius fungitur, fieri præſumatur. Quod ſi ſermo prædicationis faciendus eſt, congruo in loco coram omnibus fiat: Si vero colloquendum cum aliqua ſanctimonialium ratio expoſtulat, id non alibi niſi in conſtituto loco, id eſt, in auditorio, ſub teſtimonio virorum religioſorum & religioſarum fœminarum fiat. Quando vero ſacerdotibus in monaſteriis puellaribus Miſſarum celebrationes faciendæ ſunt, cum miniſtris ſibi deputatis illuc ingrediantur: quibus rite peractis non ad ſecretas collocutiones ſanctimonialium ſe ullo modo divertant, ſed cum miniſtris ſuis illico egrediantur. Porro ſi ſacerdotibus ſanctimoniales peccata ſua confiteri voluerint, id non niſi in Eccleſia coram ſancto altari, adſtantibus haud procul teſtibus, faciant. Si autem infirmitas præpedierit, ut in Eccleſia eadem confeſſio fieri nequeat, in quacumqualibet domo facienda eſt, non niſi teſtibus ſimiliter haud procul adſtantibus fiat. Nullo modo quippe videtur nobis convenire, ut monachus relicto monaſterio ſuo idcirco ſanctimonialium monaſteria adeat, ut confitentibus peccata ſua modum pœnitentię imponat.

17. *Quod pecunia à paupere non ſit exigenda cum uſura.*

Quia ergo in multimodis uſurarum adinventionibus quoſdam clericos & laicos oblitos præceptionis Dominicæ, qua dicitur, Pecuniam tuam non dabis ad uſuram; & frugum ſuperabundantiam non exiges, ego Dominus Deus veſter; in tantam turpiſſimi lucri rabiem exarſiſſe cognovimus, ut in multiplicibus atque innumeris uſurarum generibus ſua adinventione & cupiditate repertis, pauperes affligant, opprimant & exhauriant, adeo ut multi fame confecti pereant, multi etiam propriis derelictis alienas terras expetant, in quibuscunque locis hoc fieri didicimus, ne ulterius fieret cum ingenti proteſtatione modis omnibus inhibuimus: attendentes illud, quod in libro Exodi Dominus per legislatorem dicit: Si pecuniam tuam dederis populo meo pauperi qui habitat tecum, non urgeas eum quaſi exactor, nec uſuris opprimas. In libro quoq; Levitici; Si attenuatus fuerit frater tuus & infirmus manu & ſuſceperis eum quaſi advenam & peregrinum, & vixerit tecum, non accipias ab eo uſuram, nec amplius quam dediſti. Time Dominum Deum tuum, ut vivere poſſit frater tuus apud te. Et in libro Deuteronomii; Si unus, inquit, de fratribus tuis qui morantur intra portas civitatis tuæ in terra quam Dominus Deus daturus eſt tibi, ad paupertatem venerit, non obdurabis cor tuum nec contrahes manum. ſed aperies eam pauperi, & dabis mutuum quo indigere eum perſpexeris. Item in eodem: Cave ne forte ſubrepat tibi impia cogitatio, & dicas in corde tuo, Appropinquat ſeptimus annus remiſſionis, & avertas oculos à paupere fratre tuo, nolens ei mutuum quod poſtulat, commodare, ne clamet contra te ad Dominum, & fiat tibi in peccatum, ſed dabis ei, nec ages quidpiam callide in ejus neceſſitatibus ſublevandis, ut benedicat tibi Dominus Deus tuus in omni tempore in cunctis ad quæ manum miſeris. Amos Propheta ait, Audite hoc qui conteritis pauperem & deficere facitis egenos terræ dicentes: Quando tranſibit meſſis & venundabimus merces, & ſabbatum & aperiemus frumentum ut imminuamus menſuram & augeamus ſiclum, & ſupponamus ſtateras doloſas, ut poſſideamus in argento egenos, & pauperes pro calciamentis, & quiſquilias frumenti vendamus. Hieronymus in expoſitione Ezechielis Prophetæ: Putant quidam uſuram tantum eſſe in pecunia, quod prævidens Scriptura, omnis rei aufert ſuperabundantiam ut plus non recipias quam dediſti. Solent in agris frumenti & milii, vini & olei cæterarumq; ſpecierum uſuræ exigi, ſive, ut appellat ſermo divinus, ſuperabundantiæ, verbi gratia, ut hyemis tempore demus decem modios, & in menſe recipiamus quindecim, hoc eſt, amplius parte media, qui juſtiſſimum ſi putaverit quartam plus accipiet portionem. Et ſolent argumentari ac dicere: Dedi unum modium, qui ſatus fecit decem modios, nonne juſtum eſt ut medium modium de meo plus accipiam, cum illa mea liberalitate novem & ſemis de meo habeat. Noli errare, inquit Apoſtolus, Deus non irridetur. Reſpondeat enim nobis breviter fœnerator miſericors, utrum habenti dederit, an non habenti. habenti utique dare non debuerat: ſed dedit quaſi non habenti. ergo quare plus exigit quaſi ab habente? Alii pecunia fœnerata ſolent munuſcula accipere diverſi generis, & non intelligunt uſuram appellari & ſuperabundantiam quicquid illud eſt, ſi ab eo quod dederint plus acceperint. De menſurarũ namq; inæqualitate & modiis injuſtis & ſextariis quæ Domini lege habere prohibentur, qualiter res ad certam correctionem perduci poſſit, non ſatis perſpicue nobis patet, eo quod in diverſis provinciis, diverſæ ab omnibus pene habeantur. hoc tamen modis omnibus optamus & admonemus, ut ſaltem nullus duplices menſuras in ſua dominatione aut habeat aut haberi permittat: quoniam hac occaſione multos pauperes affligi in plerisq; locis cognovimus.

18. *De diverſis malorum flagitiis.*

Sunt ſane diverſorum malorum patratores, quos & lex divina improbat & condemnat. pro quorum etiam diverſis ſceleribus & flagitiis populus fame & peſtilentia flagellatur, & Eccleſiæ ſtatus infirmatur, & regnum periclitatur. Contra quos nos eorum malitiam exaggerantes, quanquam in ſacris eloquiis ſatis ſint execrata, neceſſarium prævidimus iterum noſtra admonitione & exhortatione præcaveri omnino oportere: ſicut ſunt diverſarum pollutionum patratores, quas cum maſculis & pecoribus nonnulli diverſiſſimis modis admittunt, quæ incomparabilem dulcedinem piiſſimi Creatoris ad amaritudinem provocantes, tanto gravius delinquunt, quanto contra naturam peccant: pro quo etiam ſcelere igne cœleſti conflagratæ inferniq; hiatu abſorptæ ſunt civitates, necnon & quadraginta & eo amplius millia ſtirpis Benjaminæ mucrone fraterno confoſſa ſunt. Hæc porro judicia & evidentes vindictæ declarant, quam deteſtabile & execrabile apud divinam majeſtatem hoc vitium exiſtet. Extant & alia pernicioſiſſima mala, quæ ex ritu gentilium remanſiſſe non dubium eſt, ut ſunt magi,

arioli, ſortilegi, venefici, divini, incantatores, ſomniorum conjectores, quos divina lex irretractabiliter puniri jubet. De quibus in lege dicitur: Anima quæ declinaverit ad magos, & ariolos, & fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, & interficiam illam de medio populi ſui. Sanctificamini & eſtote ſancti, quia ego ſanctus ſum Dominus Deus veſter. cuſtodite præcepta mea, & facite ea, quia ego Dominus qui ſanctifico vos. Et alibi: Magos, & ariolos, & maleficos terræ vivere ne patiamini. Dubium etenim non eſt, ſicut multis eſt notum, quod quibusdam præſtigiis atque diabolicis illuſionibus ita mentes quorundam inficiunt poculis amatoriis, cibis, vel philacteriis, ut in inſaniam verſi à plerisq; judicentur, dum proprias non ſentiunt contumelias. Ferunt enim ſuis maleficiis aëra poſſe conturbare, & grandines immittere, futura prædicere, fructus & lac auferre, aliisq; dare, & innumera à talibus fieri dicuntur. Qui ut fuerint hujusmodi reperti viri ſeu fœminæ in tantum diſciplina & vigore principis acrius corrigendi ſunt, in quantum manifeſtius auſu nefando ac temerario ſervire Diabolo non metuunt. De his quoque in concilio Ancyritano titulo XXIII. ita ſcriptum eſt: Qui divinationes expetunt, & more gentilium ſubſequuntur, aut in domos ſuas hujuscemodi homines introducunt, exquirendi aliquid arte malefica aut expiandi cauſa, ſub regula quinquennii jaceant ſecundum gradus pœnitentiæ definitos. Oportet enim hæc in omnibus, & maxime in his locis ubi licite & impune multi ſe poſſe aut perpetrare hoc confidunt, ut ſtudioſius & diligentius admoneantur, & ſeverius corrigantur.

19. *De aliis vitiis quæ in uſu quaſi per naturam habentur.*

Sunt & alia deteſtanda vitia quæ ita habentur quaſi naturaliter in uſu, ut ea perpetrantes quanti ſunt diſcriminis non advertant, ſicut ſunt ea, quæ Apoſtolus aperte enumerat, id eſt, ebrictates, comeſſationes, contentiones, iræ, rixæ, diſſenſiones, detractiones, invidiæ, inimicitiæ, quæ homines, juxta eundem Apoſtolum, à regno Dei excludunt, ita inquientem: Qui enim talia agunt regnum Dei non conſequuntur. In tantum enim ea impudenter & fidenter quidam committunt, ut merito de illis dici poſſit, Lætantur cum male fecerint, & exultant in rebus peſſimis. Unde oportet ut omnes Chriſtiani hæc & ſubtiliter intelligant, & ſtudioſiſſime caveant, ne forte ea perpetrantes, & alia bona quæ agunt perdant, & propter hoc à regno Dei ſe alienos faciant. Similiter etiam de otioſo ſermone pro juxta Domini vocem, omnes reddituri ſumus in die judicii rationem. De ſcurrilitate & ſtultiloquio & maledictionibus, quoniam juxta Apoſtolum, maledicentes regnum Dei non poſſidebunt. De mendacio, de periculoſo noxio, aſſiduoq; juramento & obſcœnis turpibusq; canticis, omnibus Chriſtianis intelligendum & obſervandum eſt, ut ſummopere ab his ſe caveant, ne his ſtudentes per negligentiam detrimentum, quod abſit, ſuarum patiantur animarum. Hæc igitur quæ breviter præmiſſa ſunt primum adjuvante divina gratia à nobismetipſis abdicando, formam & exemplum aliis præbere volumus, & fidelibus noſtris humiliter innoteſcere, & fideliter denunciare neceſſario judicavimus, ſed & per parrochias noſtras omnes admonendo inſtruere cupimus, ne, quod abſit, per ſuam ignorantiam & noſtram negligentiam hujuscemodi mortiferis ſubjaceant vitiis.

20. *Vt laici uxores ſola cauſa filiorum habere debeant.*

Congeſſimus etiam in opere conventus noſtri nonnulla alia capitula ad laicorum fidelium obſervationem & ſalutem pertinentia, quorum hic omiſſa prolixitate mentionem tantum facimus, ſcilicet, quod noſſe eos oporteat conjugium à Deo eſſe conſtitutum, & quod non ſit cauſa luxuriæ, ſed cauſa potius filiorum appetendum: & ut virginitas, ſicut doctores noſtri tradunt, usq; ad nuptias ſit cuſtodienda, & ut uxores habentes, neque pellicem neque concubinam habere debeant. Quomodo etiam in caſtitate uxores ſuas diligere, eisque utpote vaſe infirmiori honorem debitum debeant impendere, & quod commixtio carnalis cum uxoribus gratia fieri debeat prolis non voluptatis, & qualiter à coitu prægnantium uxorum viris abſtinendum ſit, nec non & qualiter menſtruo tempore viris ab uxoribus ſuis abſtinendum ſit, & quod niſi cauſa fornicationis, ut Dominus ait, non ſit uxor dimittenda, ſed potius ſuſtinenda, & quod hi qui cauſa fornicationis dimiſſis uxoribus ſuis alias ducunt, Domini ſententia adulteri eſſe notentur, ſive etiam qualiter inceſta Chriſtianis cavenda ſint, & quod loca Deo dicata frequentius devotiusq; à fidelibus ad Deum exorandum, ſibiq; propicium faciendum ſint adeunda. Et quod in baſilicis Deo dicatis non ſit fabulis otioſis, turpibusq; & obſcœnis ſermocinationibus vacandum, & negotia ſecularia publicaq; placita habenda, & quod qui hæc in Eccleſiis Dei faciunt, majora ſibi peccata accumulent. De juſto judicio judicando & munerum acceptione cavenda. De falſo teſtimonio vitando, & de detractione vitanda. Necnon & cæteris quæ longum eſt dinumerare. Sunt etiam alia plura flagitia pernecеſſario corrigenda, quæ nos ideo hic inſerere non neceſſarium duximus, quoniam ſatis evidenter in veſtris capitulis ea comprehenſa eſſe ſcimus, quæ vos veſtra auctoritate & fidelium conſultu per ſtrennos miſſos veſtros corrigenda eſſe cenſuiſtis. Hæc nos fideles & devotiſſimi famuli & oratores veſtri, juxta parvitatem ſenſus noſtri, prout brevitas temporis permiſit, ſecundum ſanctam ordinationem veſtram, de his quæ ad noſtram & conſacerdotum, ſubjectorumque noſtrorum correctionem & emendationem pertinere perſpeximus, necnon & de his, quæ populis neceſſario annuncianda & admonenda prævidimus, illud etiam, quod veſtræ pietati depoſcendum modo judicavimus, pauca de multis quæ in noſtris conventibus geſta ſunt, excerpentes, in unum redigendo ſuccincte & ordinatim adnotavimus: ſed quamquam ordine præpoſtero de his quæ præmiſſa ſunt, veſtro ardentiſſimo deſiderio prius ſatisfacere elegerimus, illud tamen quod in capite prius ponendum fuerat, & ad veſtram ſpecialiter perſonam miniſteriumque pertinere cognovimus, nullatenus oblivioni tradidimus, ſed potius veſtræ ſaluti proſpicientes, non-

nulla

nulla capitula neceſſaria fideliter collegimus, & vobis familiariter admonitionis gratia porrigenda devovimus, ut aperte atque diſtincte inſpiciendo, legendo, & audiendo veſtra cognoſcere poſſit ſolertia, de quibus & pro quibus in memoratis conventibus noſtris ſecundum virium poſſibilitatem noſtrarum fideliter egerimus.

21. *De Regis vocabulo, & qualis eſſe debeat ipſe.*

Ut quid Rex dictus ſit, Iſidorus in libro Sententiarum ſcribit: Rex enim, inquit, à recte agendo vocatur, ſi enim pie & juſte & miſericorditer agit, merito Rex appellatur: ſi his caruerit, non Rex, ſed tyrannus eſt. Antiqui autem, ut idem Iſidorus in libro Etymologiarum ſcribit, omnes Reges tyrannos vocabant, ſed poſtea pie & juſte, & miſericorditer regentibus, Regis ſunt nomen adepti: Impie vero, injuſte, crudeliterq; principantibus non Regis, ſed tyrannicum aptatum eſt nomen. Unde & Beatus Gregorius ait in Moralibus: Viros nanque ſanctos proinde Reges vocari in ſacris eloquiis didicimus, eo quod recte agant ſenſusque proprios bene regant, & motus reſiſtentes ſibi rationabili diſcretione componant. Recte igitur illi Reges vocantur, qui tam ſemetipſos, quàm ſubjectos bene regendo pacificare noverunt. Ad quid etiam conſtitutus ſit Imperator, Fulgentius in libro de veritate prædeſtinationis & gratiæ ſcribit. Clementiſſimus quoq; Imperator, non ideo eſt vas miſericordiæ præparatum in gloria, quia apicem terreni principatus accepit, ſed ſi in Imperiali culmine recta fide vivat, & vera cordis humilitate præditus, culmen regiæ dignitatis ſanctæ religioni ſubjiciat, ſi magis in timore ſervire Deo, quàm in timore dominari populo delectetur, ſi in eo levitas iracundiam mitigat, ornat benignitas poteſtatem, ſi ſe magis diligendum quàm metuendum cunctis exhibeat, ſi ſubjectis ſalubriter conſulat, ſi juſtitiam ſic teneat, ut miſericordiam non relinquat, ſi præ omnibus ita ſe ſanctæ matris Eccleſiæ Catholicæ meminerit filium, ut ejus paci atq; tranquillitati per univerſum mundum prodeſſe ſuum faciat principatum. Magis enim Chriſtianum regitur ac propagatur imperium dum Eccleſiaſtico ſtatui per omnem terram conſulitur, quàm cum in parte quacunque terrarum pro temporali ſecuritate pugnatur. Unde & Iſidorus ſcribit: Principes namque ſæculi nonnunquam intra Eccleſiam poteſtatis adeptæ culmina tenent, ut per eandem poteſtatem diſciplinam Eccleſiaſticam muniant. Cæterum intra Eccleſiam poteſtates neceſſariæ non eſſent, niſi ut quod non prævalet ſacerdos efficere per doctrinæ ſermonem, poteſtas hoc imperet per diſciplinæ terrorem. Sæpe per regnum terrenum cœleſte regnum proficit, ut qui intra Eccleſiam poſiti contra fidem & diſciplinam Eccleſiæ agunt, rigore principum conterantur, ipſamq; diſciplinam, quam Eccleſiæ utilitas exercere non prævalet cervicibus ſuperborum poteſtas principalis imponat. Salomon in Proverbiis, Miſericordia & veritas cuſtodiunt Regem, & roborabitur clementia thronus ejus.

22. *De miniſterio regali quale ſit.*

Regale namque miniſterium ſpecialiter eſt, populum Dei gubernare & regere cum æquitate & juſtitia, & ut pacem & concordiam habeant, ſtudere. Ipſe enim debet primo defenſor eſſe Eccleſiarum & ſervorum Dei, viduarum, orphanorum, cæterorumque pauperum, necnon & omnium indigentium. Ipſius enim terror & ſtudium hujusmodi inquantum poſſibile eſt, eſſe debet primo, ut nulla injuſtitia fiat, deinde ſi evenerit, ut nullo modo eam ſubſiſtere permittat, nec ſpem deliteſcendi ſive audaciam male agendi cuiquam relinquat: ſed ſciant omnes quoniam ſi ad ipſius notitiam pervenerit quidpiam mali quod admiſerint, nequaquam incorrectum aut inultum remanebit, ſed juxta facti qualitatem erit & modus correctionis. Unde oportet, ut ipſe, qui judex eſt judicum, cauſam pauperum ad ſe ingredi faciat, & diligenter inquirat, ne forte illi, qui ab eo conſtituti ſunt, & vicem ejus agere debent in populo, injuſte aut negligenter pauperes oppreſſiones pati permittant. Scire autem & unumquemq; cujuslibet ſit ordinis oportet, quia ſi de otioſo ſermone Deo rationem redditurus eſt, multo magis de miniſterio ſibi divinitus commiſſo. De miniſterio autem Regis ita Job loquitur, Quumque ſederem quaſi Rex circumſtante exercitu, eram tamen mœrentium conſolator, auris audiens beatificabat me, & oculus videns teſtimonium reddebat mihi, quod liberaſſem pauperem vociferantem & pupillum cui non eſſet adjutor. Benedictio perituri ſuper me veniebat, & cor viduæ conſolatus ſum. Juſtitia indutus ſum, & veſtivit me ſicut veſtimento & diademate judicio meo. Oculus fui cæco, & pes claudo. Pater eram pauperum, & cauſam quam neſciebam, diligentiſſime inveſtigabam. Conterebam molas iniqui, & de dentibus illius auferebam prædam. Salomon Rex qui ſedet in ſolio judicii, diſſipat omne malum intuitu ſuo. Item idem in libro Sapientiæ: Diligite juſtitiam qui judicatis terram, ſentite de Domino in bonitate, in ſimplicitate cordis quærite illum. Item ibi: Audite ergo Reges & intelligite, diſcite judices finium terræ. Præbete aures vos qui continetis multitudines, & placetis vobis in turbis nationum, quoniam data eſt à Domino poteſtas vobis, & virtus ab Altiſſimo, qui interrogabit opera veſtra & cogitationes ſcrutabitur, quoniam cum eſſetis miniſtri ejus, non recte judicaſtis neque cuſtodiſtis legem juſtitiæ, neque ſecundum voluntatem Dei ambulaſtis, horrende & cito apparebit vobis Dominus, quoniam judicium duriſſimum in his qui præſunt, fiet. Exiguo enim conceditur miſericordia, potentes autem potenter tormenta patientur. Non enim ſubtrahet perſonam cujusquam Dominus, nec reverebitur cujusquam magnitudinem: quoniam puſillum & magnum ipſe fecit, & æqualiter pro omnibus cura eſt illi. Extant & alia innumera ſanctarum Scripturarum teſtimonia, regio nomini & officio convenientia, ſuper quibus colligendis veſtra ſancta devotio idcirco magnum nobis ademit laborem, eo quod divina gratia adeo tot virtutum prærogativis veſtrum repleverit animum, & exornaverit dignitatem, ut non ſit neceſſe ſacerdotibus Domini copioſioribus exemplis qualibet exaggeratione veſtrum animum onerare. Quare

Deo

Deo omnipotenti gratias uberrimas ac multiplices referimus, qui ita vos pia religione, ſancta devotione, benigna humilitate, amore juſtitiæ, operibus miſericordiæ, cæterarumq; ſanctarum virtutum perfectione ſua gratuita pietate ditavit, ut merito ab omnibus amandi & imitandi ſitis. Verum quod nos ſi hæc vobis cælitus attributa non fuiſſent, cum temporali periculo propter auctoritatem miniſterii noſtri vos ad ea peragenda admonere, imo admonendo exigere à vobis quoquo modo debueramus. Vos è contra propter divinum amorem & honorem & admonendo nos ad potiora provocatis, & pium oportunumque adjutorium nobis ferre devotiſſime curatis. Proinde humillimis precibus ſpecialiter pietati veſtræ ſuggerimus, ut bonum quod cœpiſtis Deo opitulante indeſinenter perficere non gravemini, & adimplendis operibus juſtitiæ & pietatis ac miſericordiæ nullatenus deficiatis: quoniam non inchoantibus, ſed perficientibus præmium æternæ vitæ datur. Et juxta veritatis vocem: Qui perſeveraverit usque in finem, hic ſalvus erit.

23. *Quod in eligendis & conſtituendis Eccleſiæ rectoribus Regem magnam diligentiam adhibere oporteat.*

Iterum monendo magnitudini veſtræ ſuppliciter ſuggerimus ut deinceps in bonis paſtoribus rectoribusque in Eccleſiis Dei conſtituendis magnum ſtudium atq; ſolertiſſimam adhibeatis curam, Quia ſi aliter factum fuerit, & ordo Eccleſiaſticus ſuam non habebit dignitatem & religio Chriſtiana in multis labefactando damna detrimenti ſui patietur, & animæ veſtræ, quod non optamus, periculum generabitur.

24. *De Abbatiſſis conſtituendis.*

Similiter depoſcimus ut in Abbatiſſis conſtituendis veſtrum ſpecialiter caveatis periculum, ſicut vobis ſæpe eſt admonitum, & per divinam auctoritatem crebrius manifeſtatum.

25. *De adjutoribus reipublicæ & miniſtris eligendis.*

Sed & hoc obſecramus, ut in eligendis adjutoribus veſtris & reipublicæ miniſtris qui vice veſtra populum Dei regere & gubernare atque judicare debent, ſolertiſſimam providentiam habeatis, ſemper illud attendentes quod in libro Exodi ad Moyſen dicitur, Provide, inquit, de omni populo viros potentes & timentes Deum, in quibus ſit veritas & qui oderint avaritiam, & conſtitue ex eis tribunos & centuriones & quinquagenarios qui judicent populum omni tempore. Quicquid autem majus fuerit, referant ad te, & ipſi minora tantummodo judicent, leviusque tibi ſit partito in alios onere. Si hoc feceris, implebis imperium Domini & præcepta ejus poteris ſuſtentare. Unde & in libro Deuteronomii: Judices, inquit, & magiſtros conſtitues in omnibus portis tuis, quas Dominus Deus tuus dederit tibi per ſingulas tribus tuas, ut judicent populum juſto judicio nec in aliquam partem declinent. Item ibi: Dixique vobis in illo tempore: Non poſſum ſolus ſuſtinere vos, quoniam Dominus Deus veſter multiplicavit vos & eſtis hodie ſicut ſtellæ cœli plurimæ: Dominus Deus patrum veſtrorum addat ad hunc numerum multa millia, & faciat vobis ſicut locutus eſt. Non valeo ſolus veſtra negotia ſuſtinere, & pondus & jurgia. date è vobis viros ſapientes & gnaros & quorum converſatio ſit probata in tribubus veſtris. Sed & in libro Paralipomenon ita legitur. Conſtituitque Rex Joſaphat judices terræ in cunctis civitatibus Juda munitis per ſingula loca, & præcipiens judicibus, Videte, ait, quid facitis, non enim hominis exercetis judicium ſed Domini: & quodcunque judicaveritis, in vos redundabit, ſit timor Domini vobiscum & cum diligentia cuncta facite. non enim eſt apud Dominum Deum veſtrum iniquitas, nec perſonarum acceptio, nec cupido munerum. Rogamus etiam veſtram pietatem propter divinam miſericordiam, veſtramque ſalutem ac totius populi utilitatem, nec non & regni honorem atque ſtabilitatem, ut veſtra pietas ſolertiſſimam vigilantiam adhibeat, quatenus conſiliarii & dignitatis veſtræ miniſtri cuſtodesque animæ veſtræ & corporis, qui debent eſſe intra regnum aliis decus & bonitatis exemplum, & in exteris nationibus bonæ opinionis condimentum, charitatem, pacem atq; concordiam omni ſimulatione & calliditate poſtpoſita adinvicem habeant ut ſecundum Dei voluntatem & veſtram honeſtatem atque totius regni profectum communiter decertent & viri vobis adjutores in omnibus concorditer exiſtant: Tunc enim veri conſiliarii verique adjutores veſtri & totius regni ſalubriter eſſe poterunt, ſi unanimes extiterint, & invicem dilectionem habuerint. decet quippe ut ſacra domus veſtra cunctis ſpectabilis appareat & imitabilis exiſtat, & fama ſuæ bonæ opinionis ſive alios imperii veſtri ſubjectos, ſive exteras nationes abundantiſſime perfundat. Ubi igitur omnes diſſenſiones & diſcordiæ dirimendæ, & omnis militia imperiali auctoritate eſt comprimenda, neceſſe eſt, ut quod in aliis corrigere decernit, in ea minime reperiatur. Nam & hoc humiliter obſecrando admonemus, ut liberos veſtros quos vobis divina pietas largiri voluit, in timore Dei jugiter diligenterq; erudiatis, ſicuti & facitis, & ut in mutuæ dilectionis charitate & fraternitatis amore atque unanimitatis concordia viciſſim conſiſtant ſedula paternaque admonitione inſiſtatis, & ne illicitis actibus creatoris ſui offenſam incurrant, provida ſolertique circumſpectione nihilominus invigiletis, attendentes beatum Job cujus ſtudium, ut Beatus Gregorius in moralibus libris ſcripſit, circa filios erudiendos tale extitit, ut non ſolum eos exterius perfectos opere & ſermone efficeret, verum etiam eorum corda ſacrificii oblatione mundaret. Attendite

etiam & David inſtruentem Salomonem filium ſuum, de quo in primo libro Malachim legitur: Ego (inquit) ingredior viam univerſæ terræ, confortare & eſto vir fortis, & obſerva cuſtodias Domini Dei tui, ut ambules in viis ejus & cuſtodias ceremonias ejus, & judicia ejus, & præcepta & teſtimonia, ſicut ſcriptum eſt in lege Moyſi. & in libro Paralipomenon: Tu autem Salomon fili mi, ſcito Deum patris tui, & ſervi ei corde perfecto, & animo voluntario. Attendite etiam Tobiam de quo legitur, quod cum factus eſſet vir accepit uxorem Annam ex tribu ſua, & genuit ex ea filium, nomen ſuum imponens ei, quem ab infantia timere Deum docuit & abſtinere ab omni peccato. Item idem alloquens eundem filium ſuum: Omnibus (inquit) diebus vitæ tuæ habeto Deum in mente, & cave ne aliquando peccato conſentias & prætermittas præcepta Dei noſtri. Ex ſubſtantia tua fac Eleemoſynam, & noli avertere faciem tuam ab ullo paupere: Ita enim fiet, ut nec à te avertatur facies Domini. Quomodo potueris, ita eſto miſericors, &c. Item paulo poſt: Attende tibi fili ab omni fornicatione, & præter uxorem tuam nequaquam patiaris crimen ſcire ſuperbiam nunquam in tuo ſenſu aut in tuo corde dominari permittas. Ex ipſa enim initium ſumpſit omnis perditio. Et idem non poſt multa: Conſilium ſemper à ſapiente perquire, omni tempore benedic Deo, & pete ab eo ut vias tuas dirigat, & omnia conſilia tua in ipſo permaneant. Item idem: Audite ergo filii mei patrem veſtrum, ſervite Domino in veritate, & inquirite ut faciatis quæ ſunt placita illi, & filiis veſtris mandate ut faciant juſtitias & eleemoſynas, & ut ſint memores Dei & benedicant eum in omni tempore in veritate & in tota virtute ſua. His omnibus prælibatis noteſcimus vobis quod ea quæ in capitulis veſtris nobis tractanda commiſiſtis, ſcilicet, quid à principibus & reliquo populo vel ita ut divina auctoritas doceat aut aliter teneatur, vel quid inde ex parte aut ex toto dimiſſum ſit & non teneatur, fatemur quia in his capitulis quæ ſuperius continentur, necnon & in his quæ præſenti anno conſcribi, & per miſſos veſtros ob vitia comprimenda per imperium veſtrum direxiſtis multa demonſtrata ſunt quæ à paſtoribus Eccleſiarum & à principibus & à reliquo populo hactenus neglecta extiterunt & aliter quam divina auctoritas ſe habet, in his eos egiſſe & agere novimus. Sed ſi hæc noſtra ſacerdotalis admonitio effectum Deo operante per veſtrum bonum ſtudium abhinc obtinuerit, credimus quod multa quæ à multis aliter quam divina auctoritas ſe habeat dimiſſa ſunt, quæ non tenebant, corrigentur. Nam & illud quod in eiſdem capitulis continetur, ut manifeſtum fieret quæ cauſæ id effecerint ut ſacerdotes & principes à recto tramite deviaſſent, exceptis præmiſſis capitulis in quibus, ſicut diximus, multa negligebantur, ſpecialiter tamen unum obſtaculum ex multo tempore jam inoleviſſe cognovimus, id eſt, quia & principalis poteſtas diverſis occaſionibus intervenientibus, ſecus quam auctoritas divina ſe habeat in cauſas Eccleſiaſticas proſilierit, & ſacerdotes partim negligentia partim ignorantia in cupiditate, in ſecularibus negotiis & ſollicitudinibus ultra quam debuerant ſe occupaverint, & hac occaſione aliter quam divina auctoritas doceat, in utraque parte actum extitiſſe dubium non eſt. Sed quia Deo miſerante à progenitoribus & genitore veſtro, & à vobis multa correcta gratulamur, ſi ea quæ admonemus proſperum ſucceſſum habuerint, credimus quod ad perfectionis ſtatum, veſtra intentio noſtraque devotio, Deo cooperante, pervenire poſſit. Veruntamen quia novimus ſtatum hujus regni ſub tali conditione & tenore creviſſe atque dilatatum eſſe, à prudentiſſimis ſanctisque prædeceſſoribus veſtris, ſive ſcilicet ab Epiſcopis, ſive à principibus hanc cauſam ex toto correctam non fuiſſe propter hæc quæ ſuo tempore dici poſſunt, & pondus tantæ conſiderationis parvitatis noſtræ vires exceſſit, quoniam nec otium nec ſpatium temporis, nec plenitudinem conſacerdotum noſtrorum, ſicut ipſa neceſſitas expoſcebat, habuimus. Ideo hæc congruentiori & aptiori tempori, vita comite, ſi Deus ita annuerit, tractanda ac conſideranda diſtulimus, quoniam tantæ conſiderationis perfectio indiget aſſenſu & adjutorio principum & multitudine atque devotione necnon & ſtudio ſacerdotum & obedientia vel concordia populi & congruentia loci temporisque ſpacio. Porro de Epiſcopali libertate quam Deo annuente veſtroque adminiculo ſuffragante adipiſci ad Dei ſervitium peragendum cupimus, ſuo in tempore vobis dicenda atque vobiſcum conferenda reſervavimus, quatenus ita ſit ut & nosmetipſos ſalvare populoque nobis ſubjecto utiliter prodeſſe, atq; pro vobis & ſtabilitate imperii veſtri liberius valeamus exorare, & de veſtris obſequiis & regni adjutorio ſolatium debitum minime ſubtrahatur, ſed ſi poſſibile fuerit, potius augeatur.

LUDO-

LUDOVICI PII IMPERATORIS AUGUSTI, ET LOTHARII CAESARIS

CAPITULARE

Statutum in Comitiis Theodonis villanis
Anno DCCCXXI. An. Chriſti 821.

PRÆFATIO.

OMNIBUS vobis aut viſu aut auditu notum eſſe non dubitamus, quia genitor noſter, & progenitores, poſtquam à Deo ad hoc electi ſunt, in hoc præcipue ſtuduerunt, ut honor ſanctæ Dei Eccleſiæ, & ſtatus regni decens maneret. Nos etiam juxta modum noſtrum eorum ſequentes exemplum, ſæpe veſtram devotionem de his admonere curavimus, & Deo miſerante multa jam emendata & correcta videmus. Unde & Deo juſtas laudes perſolvere, & veſtræ bonæ intentioni multimodas debemus gratias referre.

2. *De divina providentia in conſtitutione Domini Imperatoris, & de conſervatione trium Capitulorum.*

Sed quoniam complacuit divinæ providentiæ noſtram mediocritatem ad hoc conſtituere, ut ſanctæ ſuæ Eccleſiæ & regni hujus curam gereremus, ad hoc certare & nos & filios ac ſocios noſtros diebus vitæ noſtræ optamus, ut tria ſpecialiter capitula, & à nobis & à vobis, Deo opem ferente, in hujus regni adminiſtratione ſpecialiter conſerventur, id eſt, ut defenſio & exaltatio vel honor ſanctæ Dei Eccleſiæ, & ſervorum illius congruus maneat: & pax & juſticia in omni generalitate populi noſtri conſervetur. In his quippe maxime ſtudere, & de his in omnibus placitis, quæ vobiſcum Deo auxiliante habituri ſumus, vos admonere optamus, ſicut debitores ſumus.

3. *De hoc quod admonitor fidelium Dominus Imperator ſit, & omnes fideles adjutores ipſius.*

Sed quanquam ſumma hujus miniſterii in noſtra perſona conſiſtere videatur, tamen & divina auctoritate, & humana ordinatione ita per partes diviſum eſſe cognoſcitur, ut unuſquiſque veſtrum in ſuo loco & ordine partem noſtri miniſterii habere cognoſcatur. Unde apparet, quod ego omnium veſtrum admonitor eſſe debeo, & omnes vos noſtri adjutores eſſe debetis. Nec enim ignoramus quid unicuique veſtrum in ſibi commiſſa portione conveniat, & ideo prætermittere non poſſumus, quin unumquemq; juxta ſuum ordinem admoneamus.

4. *De ſacro miniſterio Epiſcoporum, & de admonitione domini Imper. ad Epiſcopos.*

Sed quoniam ſcimus quod ſpecialiter pertineat ad Epiſcopos, ut primum ad ſacrum miniſterium ſuſcipiendum juſte accedant, & in eodem miniſterio religioſe vivant, & tam bene vivendo, quam recte prædicando populis ſibi commiſſis iter vitæ præbeant, & ut in monaſteriis, in ſuis parochiis conſtitutis ſancta religio obſervata fiat, unuſquiſque juxta ſuam profeſſionem veraciter vivat, curam impendant: Omnes vos in hoc ſacro ordine conſtitutos, & officio paſtorali functos monemus atq; rogamus, ut in hoc maxime elaborare ſtudeatis, & per voſmetipſos, & per vobis ſubjectos, quantum ad veſtrum miniſterium pertinet, nobis veri adjutores in adminiſtratione miniſterii nobis commiſſi exiſtatis, ut in judicio non condemnari pro noſtra & veſtra negligentia, ſed potius pro utrorumque bono ſtudio remunerari mereamur. Et ubicunque per negligentiam abbatis aut abbatiſſæ, vel comitis ſive vaſſi noſtri, aut alicujus cujuſlibet perſonæ, aliquid vobis difficultatis in hoc apparuerit obſtaculum, noſtræ dignoſcentiæ id ad tempus inſinuare non differatis, ut noſtro auxilio ſuffulti, quod veſtra auctoritas expoſcit, famulante, ut decet, poteſtate noſtra, facilius perficere valeatis.

5. *De admonitione Domini Imperatoris ad Epiſcopos de ſacerdotibus ad eorum curam pertinentibus & de ſcholis.*

De ſacerdotibus vero ad veſtram curam pertinentibus magnum adhibete ſtudium, ut qualiter vivere debeant, & quomodo populis ad ſuam portionis curam pertinentibus exemplo & verbo proſint, à vobis cum magna cura edoceantur & admoneantur, & id ut facere ſtudeant veſtra pontificali auctoritate conſtringantur. Quicquid autem in illis à populis juſte reprehenditur in exemplo propriæ conver-

converſationis, veſtra providentia corrigere non neglegat. Ne vero Eccleſiæ illis commiſſæ in reſtauratione, aut in luminaribus juxta poſſibilitatem rerum ab illis negligantur, veſtra nihilominus invigilare debet ſolertia. Et ſicut alios prohibetis ne de manſis ad Eccleſiæ luminaria datis aliquid accipiant, ſic & vos, & veſtri archidiaconi de eiſdem manſis nihil accipiendo aliis exemplum præbeatis: ſed potius ad id, ad quod data ſunt ſervire concedatur, ut totum ſicut dictum eſt, in reſtauratione Eccleſiarum & luminaribus veſtra auctoritate & ſtudio cedere poſſit. Scholæ ſane ad filios, & miniſtros Eccleſiæ inſtruendos vel edocendos, ſicut à nobis præterito tempore ad Attiniacum promiſiſtis, & vobis injunximus, in congruis locis, ubi necdum perfectum eſt, ad multorum utilitatem & profectum à vobis ordinari non neglegantur.

6. *De admonitione ad comites pro utilitate Sanctæ Dei Eccleſiæ.*

Vobis vero comitibus dicimus, voſque commonemus, quia ad veſtrum miniſterium maxime pertinet, ut reverentiam & honorem ſanctæ Dei Eccleſiæ exhibeatis, & cum epiſcopis veſtris concorditer vivatis, & ejus adjutorium ad ſuum miniſterium peragendum præbeatis, & ut vos ipſi in miniſteriis veſtris pacem & juſtitiam faciatis, & quę noſtra auctoritas publice fieri decernit, in veſtris miniſteriis ſtudioſe perficere ſtudeatis. Proinde monemus veſtram fidelitatem, ut memores ſitis fidei nobis promiſſæ, & parte miniſterii noſtri vobis commiſſi, in pace ſcilicet & juſtitia facienda, voſmetipſos coram Deo & coram hominibus tales exhibeatis, ut & noſtri veri adjutores, & populi conſervatores juſte dici & vocari poſſitis: & nulla quælibet cauſa aut munerum acceptio, aut amicitia cujuslibet, vel odium, aut timor, vel gratia ab ſtatu rectitudinis vos deviare compellat, quin inter proximum & proximum ſemper juſte judicetis. Pupillorum vero & viduarum & cæterorum pauperum adjutores, & defenſores, & ſanctæ eccleſiæ vel ſervorum illius honoratores, juxta veſtram poſſibilitatem ſitis. Illos quoq; qui temeritate & violentia in furtis & latrociniis, ſive rapinis communem pacem populi perturbare moliuntur, veſtro ſtudio & correctione, ſicut decet, compeſcite. Et ſi aliqua perſona in aliquo vobis impedimento fuerit, quin ea, quæ dicimus facere non valeatis, nobis ad tempus illud notum fiat, ut noſtra auctoritate adjuti, miniſterium veſtrum digne adimplere poſſitis.

7. *De admonitione ad laicos pro honore Eccleſiaſtico conſervando.*

Omnes vero laicos monemus, ut honorem Eccleſiaſticum conſervent, & dignam venerationem epiſcopis & Dei ſacerdotibus exhibeant, & ad eorum prædicationem cum ſuis devote accurant, & jejunia ab illis communiter indicta reverenter obſervent, & ſuos obſervare doceant & compellant: & ut etiam dies dominicus, ſicut decet, & honoretur & colatur, omnes ſtudeant: & ut liberius fieri poſſit, mercata & placita à comitibus, ſicut ſæpe admonitum fuit, illo die prohibeantur.

8. *De admonitione ad abbates & laicos pro monaſteriis ex regali largitate ſibi commiſſis.*

Abbatibus quoque & laicis ſpecialiter jubemus, ut in monaſteriis, quæ ex noſtra largitate habent, Epiſcoporum conſilio & documento ea, quæ ad religionem canonicorum, monachorum, ſanctimonialium pertinent, peragant: & eorum ſalubrem admonitionem in hoc libenter audiant & obediant.

9. *De admonitione ad Epiſcopos, abbates & ad omnes fideles pro Comitum adjutoriis.*

Epiſcopis iterum, abbatibus & vaſſis noſtris, & omnibus fidelibus laicis dicimus, ut comitibus ad juſtitias faciendas adjutores ſitis.

10. *De admonitione ad epiſcopos, vel comites pro concordia adinvicem, & cum cæteris fidelibus.*

Epiſcopi vero vel comites & ad invicem & cum cæteris fidelibus concorditer vivant, & ad ſua miniſteria peragenda viciſſim ſibi adjutorium ferant.

11. *De admonitione ad omnes generaliter pro charitate & pace adinvicem.*

Omnibus etiam generaliter dicimus, ut charitatem & pacem adinvicem babeatis: & generalem juſſionem noſtram generaliter obſervare decertetis: & miſſis noſtris pro qualicunque ſcilicet aut Eccleſiaſtica aut publica utilitate vel opportunitate à nobis directis, noſtri honoris cauſa bonorem exhibeatis, & noſtræ propter auctoritatis venerationem, ea quæ per illos injungimus, agere non neglegatis.

12. *De hoc, quod unusquisque Epiſcoporum vel comitum partem miniſterii regalis habeat & teſtimonio ipſorum adinvicem.*

Et quoniam, ſicut diximus, unusquisque veſtrum partem mioiſterii noſtri per partes habere dinoſcitur, volumus ſtudere & per clamatores, & per alia quælibet certa indicia, & per miſſos noſtros,

quos

quos ad hoc ordinaverimus, qualiter unusquisque ad hoc certare ſtuduerit, & per commune teſtimonium, ideſt, Epiſcoporum de comitibus, comitum de epiſcopis comperire, qualiter ſcilicet comites juſtitiam diligant & faciant, & quam religioſe Epiſcopi converſentur & prædicent: & amborum relatu de aliorum fidelium in ſuis miniſteriis conſiſtentium æquitate & pace atque concordia cognoſcere. Similiter etiam volumus, ut omnes illis, & illi omnibus de communi ſocietate & ſtatu à nobis interrogati, verum teſtimonium ſibi mutuo perhibere poſſint.

13. *De cauſa orta ad inhonorationem regni pertinente.*

Et ſi talis cauſa in qualibet provincia, aut in aliquo comitatu orta fuerit, quæ aut ad inhonorationem regni, aut ad commune damnum pertineat, quæ etiam ſine noſtra poteſtate corrigi non poſſit, nos diu latere non permittatis, qui omnia, Deo auxiliante, corrigere debemus: quia quicquid hactenus in his, quæ ad pacem & juſtitiam totius populi pertinent, & ad honorem regni & communem utilitatem, aut à nobis, aut à vobis neglectum eſt, debemus Deo auxiliante certare, qualiter abhinc noſtro & veſtro ſtudio emendatum fiat.

14. *De pace in itinere exercitali cuſtodienda.*

De pace vero in exercitali itinere ſervanda usque ad marcham, hoc omnibus notum fieri volumus, quod quicunque auctorem damni ſibi præterito anno inlati nominatim cognoſcit, ut juſtitiam de illo quærat & accipiat.

15. *De denunciatione, ut qui in hoſtem pergunt, ſuos, qui in ſuo obſequio ſunt, unusquisq; cognoſcat.*

Deinceps tamen omnibus denunciare volumus, ut cognoſcat unusquisque omnes, qui in ſuo obſequio in tali itinere pergunt, ſive ſui ſint, ſive alieni, ut ille de eorum factis rationem ſe ſciat redditurum: & quicquid ipſi in pace violanda deliquerint, ad ipſius debet pluvium pertinere: ea ſcilicet conditione, ut pacis violator primum juxta facinoris qualitatem, ſive coram nobis, ſive coram miſſo noſtro dignas pœnas perſolvat: & ſenior qui ſecum talem duxerit, quem aut conſtringere noluit, aut non potuit, ut noſtram juſſionem ſervaret, & inſuper in regno noſtro prædas facere non timeret, pro illius negligentia, ſi ante eum de his non admonuerit, & poſtquam negligentia contemptoris ad ejus notitiam pervenerit, eum corrigere ſicut decet, neglexerit, honore ſuo privetur, ut ſcilicet neuter illorum ſine juſta vindicta remaneat.

16. *De inhonoratione Regis propter negligentiam eorum, qui legationes male recipiunt.*

De inhonoratione quoque regis & regni & mala fama in exteras nationes diſperſa propter negligentiam eorum qui legationes ad nos directas in ſuis manſionibus aut male recipiunt, aut conſtitutam à nobis expenſam non tribuunt, aut paraveredа dare nolunt, aut furto aliquid eis ſubripiunt, aut (quod perpeſſimum eſt) apertas violentias, eos cædendo & res eorum diripiendo, in ipſis exercere non pertimeſcunt, hoc omnibus notum eſſe volumus, quod quicunque ex his, qui honores noſtros habent, abhinc negligentiam hanc emendare non certaverit, & ſuos homines qui ejus vice hoc agere debent, ut id bene perficiant, non inſtruxerit aut conſtrinxerit, ut ulterius illud neglegere non præſumant, & honorem noſtrum, & regnum nobis commiſſum cuſtodire contempſerit, nec noſtrum nec regni noſtri honorem ulterius volumus ut habeat, ſed volumus, ut unusquisque fidelium noſtrorum procuratores rerum ſuarum de his ſpecialiter inſtruat, ut quandocunque & undecunque legatio advenerit, & aut literas aut miſſum viderint, honorifice illam in omni loco imperii noſtri propter noſtrum & totius regni honorem omnes ſuſcipere valeant.

17. *De locis in quibus legationes recipiendæ ſunt.*

In illis vero locis, ubi modo via & manſionatici à genitore noſtro, & à nobis per capitulare ordinati ſunt, miſſos ad hoc ſpecialiter conſtitutos, qui hoc jugiter prævideant, habeant, ut omnia, quæ ad easdem legationes ſuſcipiendas pertinent, fideles noſtri ad hoc conſtituti ad tempus præparare ſtudeant, ut non tunc ſit neceſſe de longe quærere vel adducere, quando tempus eſt illa dare vel perſolvere. In cæteris vero locis per totum imperium noſtrum unusquisque fidelium noſtrorum, & per ſe & per miniſtros ſuos, ſicut diximus, ſedulam vigilantiam adhibeat.

18. *De admonitione unius monetæ.*

De moneta vero, unde jam per tres annos & admonitionem fecimus, & tempus, quando una teneretur, & aliæ omnes ceſſarent, conſtituimus; hoc omnibus notum eſſe volumus, quoniam ut absque ulla excuſatione cito poſſit emendari, ſpatiumque ad Miſſam S. Martini dare decrevimus, ut unusquisque comitum in ſuis miniſteriis de hoc juſſionem noſtram tunc poſſit habere adimpletam, quatenus ab illa die non alia, ſed illa ſola per totum regnum noſtrum ab omnibus habeatur juxta illam conſtitutionem, ſicut in capitulis, quæ de hac re illis comitibus dedimus, in quorum miniſteriis moneta percutitur, conſtitutum eſt: quia tunc volumus miſſos noſtros hujus rei gratia dirigere per ſingulos comitatus, qui diligenter inquirant, qualiter comites in hoc noſtram juſſionem adimplere certaverint: & quicunque neglegens inde inventus fuerit, volumus, ut ante noſtram præſentiam quantocius venire jubeatur: & rationem reddat, utrum hoc, quod juſſimus, facere noluerit, aut non potuerit: aut ſi aliqua re præpediente id facere non potuit, cur nobis ipſam impoſſibilitatem ad tempus non

annunciavit. Quia ſi ipſe aut non voluit, aut ſuæ negligentiæ cauſa non potuit, nos talem invenire volumus, qui hoc, quod jubemus, ſervare velit & poſſit. Ut autem juſſio noſtra in hac re citius impleatur, volumus, ut quicunque ab illa die alium denarium negotiandi cauſa protulerit, à comite & miniſtris ejus auferatur ab eo.

19. *De injuſtis Tholoneis.*

Similiter quoque de injuſtis Tholoneis, de quibus qualiter ab omnibus obſervandum eſſet, & capitulis conſtituimus, & creberrimas admonitiones fecimus, prædicti miſſi noſtri volumus ut inquiſitionem faciant, à quibus noſtra juſſio in hoc adimpleta, à quibus quoque ſit neglecta, & eum qui implere neglexit aut diſtulit, ad noſtram volumus ut veniat juſſus præſentiam: ut cito rationem de his, ſicut ſuperius diximus, reddat, & ſi culpabilis inventus fuerit, dignam correctionem accipiat, ut cæteris neglegentibus exemplum terroris præbeat.

20. *De pontibus, ubi antiquitus fuerunt, renovandis.*

Ut ubi pontes antiquitus fuerunt, & in his locis, ubi tempore genitoris noſtri ipſo jubente diverſarum neceſſitatum cauſa facti, omnino abſque ulla dilatione ab his, qui eos tunc fecerunt, reſtituantur & renoventur, ita ut ad Miſſam S. Andreæ reſtaurati fiant: niſi forte aut ipſa operis magnitudo, aut aquarum in quolibet inundatio hoc prohibeat. Aliter vero nullus qualibet occaſione hoc neglegere, aut differre præſumat, quin ad prædictum tempus completum fiat: & miſſi noſtri, quorum ſuperius mentionem fecimus, volumus ut renuncient, in quibus locis noſtra juſſio impleta, in quibus neglecta eſt: aut aliqua impoſſibilitate, vel certa ratione dilata.

21. *De nonis & decimis.*

De nonis quidem & decimis, unde & genitor noſter, & nos frequenter, & in diverſis placitis admonitionem fecimus, & per capitularia noſtra qualiter hæc obſerventur ordinavimus, volumus atq; jubemus, ut de omni conlaborato, & de vino, & fœno fideliter & pleniter ab omnibus nona & decima perſolvatur. De nutrimine vero pro decima, ſicut hactenus conſuetudo fuit, ab omnibus obſervetur. Si quis tamen Epiſcoporum fuerit, qui argentum pro hoc accipere velit, in ſua maneat poteſtate, juxta quod ei & illi, qui hoc perſolvere debet, convenerit.

22. *De operibus in reſtaurationem Eccleſiarum adimplendis.*

Similiter quidem de operibus in reſtaurationem Eccleſiarum, ſive in faciendo ſive in redimendo, Epiſcopalis potius ſequatur voluntas. Nullatenus tamen remaneat, quin ſicut à nobis ſæpe juſſum eſt, hoc aut illud partibus Eccleſiarum perſolvatur. Et hoc omnibus notum ſit, quia quicunque neglegenter exinde egerit, & coram nobis exinde neglegens repertus fuerit, illud volumus omnino ut ſubeat, quod in noſtro capitulari de hac re communi conſultu fidelium noſtrorum ordinavimus.

23. *De comitibus, ut miniſtris Eccleſiæ in ſuis miniſteriis adjutores ſint.*

Comites vero miniſtris Eccleſiæ in eorum miniſteriis, ut hoc plenius & de noſtris, & de ſe, & de ſuis hominibus obtinere poſſint, adjutores in omnibus fiant, & quicunque prima & ſecunda vice de his à comite admonitus non ſe correxerit, volumus ut per eundem comitem ejus neglegentia ad noſtram notitiam perferatur, ut noſtra auctoritate, quod in noſtro capitulari continetur, ſubire cogatur.

24. *De capitulis à Cancellario palatii ab Archiepiſcopis & comitibus accipiendis.*

Volumus etiam, ut capitula, quæ nunc & alio tempore conſultu fidelium noſtrorum à nobis conſtituta ſunt, à Cancellario noſtro Archiepiſcopi, & comites eorum de propriis civitatibus modo aut per ſe aut per ſuos miſſos accipiant, & unusquisque per ſuam diœceſim cæteris Epiſcopis, abbatibus, comitibus & aliis fidelibus noſtris ea tranſcribi faciant, & in ſuis comitatibus coram omnibus relegant, ut cunctis noſtra ordinatio & voluntas nota fieri poſſit. Cancellarius tamen noſter nomina Epiſcoporum & comitum, qui ea accipere curaverint, notet: & ea ad noſtram notitiam perferat, ut nullus hoc prætermittere præſumat. Vaſſi quoq; & vaſſalli noſtri nobis famulantes, volumus, ut condignum apud omnes habeant honorem, ſicut à genitore noſtro, & à nobis ſæpe admonitum eſt.

25. *De nominibus locorum, in quibus miſſi Dominici legatione funguntur.*

In Veſontio, quæ eſt diœceſis Bernoini Archiepiſc. Heiminus Epiſc. & Monogoldus comes. In Mogontia, quæ eſt diœceſis Heiſtulfis Archiepiſc. idem Heiſtalfus Epiſc. & Rhuotbertus comes. In Treveris Hetti Archiepiſc. & Adalbertus comes. In Colonia Hadaboldus Archiepiſc. & Ecmundus comes. In Remis Ebo Archiepiſcopus, quando potuerit & quando ei non licuerit, Rhuothadus Epiſcopus ejus vice & Rhuofridus comes ſint ſuper ſex videlicet comitatus, id eſt, Remos, Cathalaunem, Sueſſionem, Sylvanectem, Be[illegible]um, & Laudunum. ſuper quatuor vero Epiſcopatus, qui ad ean-

ad eandem dioceſim pertinent, id eſt, Noviomacenſem, Ambianenſem, Tervanenſem, & Cameracenſem Rangarius epiſcopus, & Berengarius comes. Sennnes Hieremias Archiepiſcopus, & Donatus comes. Rothomagum Willebertus Arcbiepiſeopus, & Ingobertus comes. Turonem Landrannus Archiepiſcopus, & Rhuotbertus comes. Lugdunum, Tarentaſia, & Vienna, Albericus epiſcopus, & Richardus comes.

26. *De commemoratione ad legationem prædictorum miſſorum pertinente.*

Commemoratio, quid ad prædictorum miſſorum legationem pertineat. Primo ut conventum in duobus aut tribus locis congregent, ubi omnes ad eorum legationem pertinentes convenire poſſint: & omnibus generaliter notum faciant, qualis ſit eorum legatio. Scilicet ad hoc eſſe ſe à nobis miſſos conſtitutos, ut ſi quilibet epiſcopus aut comes miniſterium ſuum propter quodlibet impedimentum implere non poſſit, ad eos recurrat: & cum eorum adjutorio miniſterium ſuum adimpleat. Et ſi talis cauſa fuerit, quæ per eorum admonitionem emendari non poſſit, per eos ad noſtram notitiam deferatur. Et ſi forte epiſeopus aut Comes aliquid neglegentius in ſuo miniſterio egerit, per iſtorum admonitionem corrigatur, & omnis populus ſciat ad hoc eos eſſe conſtitutos, ut quicunque per neglegentiam aut incuriam vel impoſſibilitatem Comitis, juſtitiam ſuam adquirere non potuerit, ad eos primum querelam ſuam poſſit deferre, & per eorum auxilium juſtitiam adquirere. Et quando aliquis ad nos neceſſitatis cauſa reclamaverit, ad eos poſſimus relatorum querelas ad definiendum remittere. Ipſi vero miſſi non ſine certiſſima cauſa vel neceſſitate huc illucq; diſcurrant, niſi forte quando tale aliquid in cujuslibet miniſterio ad legationem ſuam pertinente ortum eſſe cognoverint, quod eorum præſentia indigeat, & ſine illorum conſilio vel adjutorio emendari non poſſit. Inde tamen debent eſſe ſolliciti, ut propter illorum neglegentiam nihil in ſua legatione incorrectum remaneat. Sed ubi certam & veram neceſſitatem cognoverint, noſtram juſſionem adimplere non neglegant.

27. *De hoc quod per miſſos dominicos ea, quæ per capitula ſtatuta ſunt, omnibus nota fieri debeant.*

Volumus etiam, ut omnibus notum ſit, qui ad hoc conſtituti ſunt, ut ea, quæ per capitula noſtra generaliter de quibuscunq; cauſis ſtatuimus, per miſſos nota fiant omnibus: & in eorum procuratione conſiſtant, ut ab omnibus adimpleantur. Et ubi forte aliquo tali impedimento, quod per eos emendari non poſſit, aliquid de his, quæ conſtituimus ac juſſimus, remanſerit imperfectum, eorum relatu nobis ad tempus indicetur, ut per nos corrigatur quod per eos corrigi non potuit.

28. *Admonitio ad eos, qui legatione funguntur.*

Noſſe vos credimus, quanti ſit ponderis legatio, quam vobis commiſimus: & quam ſit periculoſum tantæ rei curam neglegere, quam vos pro noſtra omnium communi ſalute ex noſtra obligatione ſuſcepiſſe non ignoratis. De qua re cum vos interrogaſſemus, non ſic nobis reſponſum eſt, ut in eo reſponſo ſufficere potuiſſet ad eam diſpoſitionem, quam rerum neceſſitas ad communem utilitatem pertinentium poſcere videbatur: vel qua nobis aliquod ſecuritatis ſolatium afferri potuiſſet. Et hoc ideo eveniſſe perſpeximus, quia anno præterito, quando capitula legationis veſtræ vobis dedimus, caute vos obſervare juſſimus, ne ſine cauſa his, quos honoratos eſſe volumus, aliqua fieret injuria. Quapropter volumus vobis notum facere, qualiter nunc Domino adjuvante eandem juſſionem noſtram debeatis adimplere. Volumus ut miſſi noſtri (quos ad hoc conſtitutos habemus, curam & ſollicitudinem habeant, quatinus unusquisque, qui rector à nobis populi noſtri conſtitutus eſt, in ſuo ordine officium ſibi commiſſum juſte ac Deo placite ad honorem noſtrum ac populi noſtri utilitatem adminiſtret) in hunc modum cognoſcendi diligentiam adhibeat, ſi ea, quæ in capitulari noſtro, quod eis anno præterito dedimus, continentur, ſecundum voluntatem Dei ac juſſionem noſtram fiant adimpleta. Itaque volumus, ut medio menſe Majo conveniant iidem miſſi unusquisque in ſua legatione cum omnibus epiſcopis, abbatibus, comitibus ac vaſſis noſtris, advocatis noſtris ac vicedomnis, abbatiſſarum, nec non & eorum, qui propter aliquam inevitabilem neceſſitatem ipſi venire non poſſunt, ad locum unum. Et ſi neceſſe fuerit propter opportunitatem conveniendi in duobus vel tribus locis, vel maxime propter pauperes populi, idem conventus habeatur, qui omnibus congruat: & habeat unusquisque Comes vicarios, & centenarios ſuos ſecum, necnon & de primis ſcabinis ſuis tres aut quatuor. Et in eo conventu primum Chriſtianæ religionis & eccleſiaſtici ordinis collatio fiat, deinde inquirant miſſi noſtri ab univerſis, qualiter unusquisque illorum, qui ad hoc à nobis conſtituti ſunt, officium ſibi commiſſum ſecundum Dei voluntatem ac juſſionem noſtram adminiſtret in populo, & quam concordes atque unanimes ad hoc ſint, vel qualiter viciſſim ſibi auxilium ferant ad miniſteria ſua peragenda. Et tam diligenter ac ſtudioſe hanc inveſtigationem faciant, ut omnem rei veritatem per eos cognoſcere valeamus. Et ſi aliqua talis cauſa ad eorum notitiam perlata fuerit, quæ illorum auxilio indigeat, ſecundum qualitates cauſarum, quæ in noſtro capitulari continetur, tunc volumus, ut illuc pergant, & ex noſtra auctoritate illud corrigere ſtudeant.

29. *De rebus ad venerabiles locos pertinentibus non alienandis.*

Nulla ſub Romana ditione conſtituta Eccleſia, vel Xenodochium, vel Ptochotrophium, vel Noſocomium, vel Orphanotrophium, vel Gerontocomium, vel Brephotrophium, vel monaſterium tam monachorum quam ſanctimonialium Archimandritam habens, vel Archimandritiſſam, contra hæc agere præſumat. Ergo his omnibus non liceat alienare rem immobilem, ſive domum ſive agrum, ſive hortum, ſive ruſticum mancipium, vel panes civiles neque creditoribus ſpecialis hypothecæ titulo obligare. Alienationis autem verbum contineat venditionem, donationem, permutationem, & Emphitheuſeos perpetuum contractum: ſed omnes omnino ſacerdotes hujusmodi alienatione abſtineant, pœnas timentes quas Leoniana conſtitutio minatur, id eſt, ut is quidem, qui comparaverit, rem loco venerabili reddat, cujus & antea fuerat, ſcilicet, cum fructibus aliisq; emolumentis, quæ in medio tempore facta ſunt: œconomum autem Eccleſiæ præſtare omne lucrum, quod ex hujusmodi prohibita alienatione ſenſerit, vel Eccleſiam damno affecerit, ita ut in poſterum œconomus non ſit. Non ſolum autem ipſe, ſed etiam ſucceſſores ejus hac lege teneantur, ſive ipſe Archiœconomus alienaverit, ſive reſpiciens alienantem Epiſcopum non prohibuerit: multo magis ſi conſenſerit. Tabellionem autem, qui talia interdicta inſtrumenta conſcripſit, perpetuo exilio tradi oportet. Magiſtratus autem, qui eadem inſtrumenta admiſerunt, & ad officiales copiam dederunt, ut & monumentis intimentur donationes, vel cæteræ alienationes actis intervenientibus confirmentur, non ſolum magiſtratu, ſed etiam dignitate & facultatibus ſuis cedant. Remittit autem conſtitutio ea, quæ in præterito tempore acta ſunt. Excepit autem quosdam contractus, quos in ſequentibus exponit capitulis, per quos & Eccleſiarum immobiles res alienari poſſunt. Xenodochium, id eſt, locus venerabilis in quo peregrini ſuſcipiuntur. Ptochotrophium, id eſt, locus venerabilis in quo pauperes & infirmi homines paſcuntur. Noſocomium, id eſt, locus venerabilis in quo ægroti homines curantur. Orphanotrophium, id eſt, locus venerabilis in quo parentibus orbati pueri paſcuntur. Gerontocomium, id eſt, locus venerabilis in quo pauperes & propter ſenectutem ſolam infirmi homines curantur. Brephotrophium, id eſt, locus venerabilis in quo infantes aluntur.

30. *De hoc quomodo liceat ad Imperatorem res ſancti loci transferri.*

Si princeps voluerit rem immobilem ſancto loco præſtare, & accipere ab eo aliam immobilem rem, & eo modo permutationem contrahere, liceat hoc facere ei divina pragmatica ſanctione ab eo promulgata.

31. *Orphanis exhæredatis ſubveniendum.*

Propter iſtius itaque pacis concordiam conſervandam, placuit nobis de Orphanis & pauperibus, qui debite vel indebite dicuntur amiſiſſe hæreditatem paterni vel materni juris ad ſe legibus pertinentem, ſi alicubi inventi fuerint, quos patres vel matres propter traditiones ilorum exhæredes fecerunt aliorum ſcilicet ſuaſionibus aut petitionibus vel aliquo ingenio, omnino volumus atque decrevimus emendari, quantum ad nos vel ad noſtram pertinet poteſtatem juxta voluntatem Dei & veſtram ſanctam admonitionem & conſiderationem: ut ſi forte extra officium noſtrum alicubi inventum fuerit, admonere veſtram clementiam audeamus, ut emendetur.

32. *De rebus pauperum minus potentum mala occaſione non emendis.*

Propter proviſiones pauperum, pro quibus curam habere debemus, placuit nobis, ut nec Epiſcopi, nec Abbates, nec Comites, nec vicarii, nec judices, nullusque omnino ſub mala occaſione vel malo ingenio res pauperum vel minus potentum nec emere, nec vi tollere audeat, ſed quisquis ex iis aliquid comparare voluerit, in publico placito coram idoneis teſtibus, & cum ratione hoc faciat. Ubicunque autem aliter inventum fuerit factum, hoc omnino emendetur per juſſionem noſtram.

33. *Qualiter juſtitiæ fiant pauperibus.*

De cauſis viduarum, pupillorum, orphanorum, vel reliquorum pauperum, ut in primo conventu ante medium diem illorum ratio vel querela audiatur & definiatur: & poſt mediam diem cauſa regia, & Eccleſiarum, vel potentum hominum: quia ipſi pauperes non habent facultatem, unde ſubſtentare ſe poſſint, donec ad eorum perveniatur juſtitiam: & ideo tantos clamores faciunt ad aures noſtras.

34. *De illis hominibus, qui injuſtas querelas habent.*

De illis hominibus, qui injuſte ſuper alios homines querelas faciunt, de quibus volumus, ſi inventus fuerit aliquis, qui non habeat juſtitiam cauſandi vel reclamandi, & revictus fuerit, propter illam calumniam, quam fecit, ſecundum legem & æquitatem juſtitiam reddat.

35. *De feſtivitatibus anni.*

Feſtos dies in anno celebrare ſanximus, hoc eſt, diem dominicum Paſchæ cum omni honore & ſobrietate venerari, ſimili modo totam hebdomadam illam obſervare decrevimus. Diem aſcenſionis Domini plœnitèr celebrare. In Pentecoſte ſimiliter ut in Paſcha. In natali Apoſtolorum Petri & Pauli diem unum, nativitatem S. Joannis Baptiſtæ, aſſumptionem S. Mariæ, dedicationem S. Michaelis, natalem S. Remigii, S. Martini, S. Andreæ. In natali Domini dies 4. Octavus Domini, Epiphaniam Domini, Purificationem S. Mariæ, & illas feſtivitates Martyrum, vel confeſſorum obſervare decrevimus, quorum in unaquaq; parochia ſancta corpora requieſcunt.

36. *De antiquis eccleſiis, ut honorem ſuum habeant.*

Eccleſiæ antiquitus conſtitutæ nec decimis, nec aliis poſſeſſionibus priventur, ita, ut novis oratoriis tribuantur.

37. *De hoc ut ſacerdotes inreprehenſibiles ſint.*

Ut juxta apoſtoli vocem ſacerdotes inreprehenſibiles ſint, & moribus ornati, & nequaquam turpibus lucris deſerviant, juxta illud quod ait ſcriptura, *Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſecularibus, ut ei placeat cui ſe probavit.* Et à turpibus lucris, & uſuris non ſolum ipſi abſtineant, verum etiam plebes ſibi ſubditas abſtinere inſtruant.

38. *De hoc, ut ab inceſtuoſis, & ab his qui decimas non dant, & à presbyteris negligenter viventibus vuadii non dentur, nec accipiantur.*

Dictum eſt nobis, quod in quibusdam locis Epiſcopi & comites ab inceſtuoſis & ab his qui decimas non dant vuadios accipiant, & à presbyteris pro quibusdam neglegentiis, & inter ſe pecuniam dividant: quod penitus abolendum decrevimus, ne forte avaritiæ locus detur, & conſtituimus, ut inceſtuoſi juxta canonicam ſententiam pœnitentia multentur. Qui vero decimas poſt crebras admonitiones & prædicationes ſacerdotum dare neglexerint, excommunicentur. Juramento vero eos conſtringi nolumus propter periculum perjurii.

39. *De ſpiritualibus filiolis.*

Deinde præcipimus, ut unusquisque compater, vel proximi ſpiritales filios ſuos chatholice inſtruant.

LUDOVICI PII IMPERATORIS AUGUSTI

Anno Chriſti 822.

CAPITULARE

DE LEGATIONE MISSORUM DOMINICORUM.

1. *De legatione Miſſorum Dominicorum, de quibus videlicet cauſis agere debeant.*

Legatio omnium miſſorum noſtrorum hæc eſt. Primo ut ſicut jam aliis miſſis injunctum fuit, juſtitiam faciant de rebus & libertatibus injuſte ablatis: & Epiſcopus, aut abbas, aut vicarius, aut advocatus, aut quislibet de plebe hoc feciſſe inventus fuerit, ſtatim reſtituantur. Si vero vel comes, vel actor Dominicus, vel alter miſſus palatii noſtri hoc perpetravit, & in noſtram poteſtatem redegerit, res diligenter inveſtigata & deſcripta ad noſtrum judicium reſervetur.

2. *De illis libertatibus & rebus reddendis, quæ in Dominica veſtitura ſunt, qualiter inquirantur.*

Volumus autem, ut de his libertatibus & rebus reddendis, quæ in noſtra veſtitura ſunt primo per optimos quosque inquiratur. Et ſi per illos inveniri non poſſit, tunc per eos, qui poſt illos in illa vicinia meliores ſunt. Et ſi nec per illos rei veritas inveniri poteſt, tunc liceat litigantibus ex utraque parte teſtes adhibere. Et ſi diſcordaverint, ſecundum conſtitutionem à nobis promulgatam examinentur.

3. *De oppreſſione pauperum, viduarum, & pupillorum.*

De pauperibus, viduis & pupillis injuſte oppreſſis volumus, ut adjuventur & releventur.

4. De

4. *De injuſtis conſuetudinibus noviter inſtitutis.*

De injuſtis occaſionibus & conſuetudinibus noviter inſtitutis, ſicut ſunt tributa & tholonei in media via, ubi nec aquà, nec palus, nec pons, nec aliquid tale fuerit, unde injuſte cenſus exigi poſſit, vel ubi naves ſubter pontes tranſire ſolent, ſive in medio flumine, ubi nullum obſtaculum eſt, ut auferantur. Antiquæ autem ad noſtram notitiam deferantur.

5. *De honore eccleſiarum.*

De honore eccleſiarum, ut per omnia eis exhibeatur, ſicut nuper à nobis cum conſenſu omnium fidelium noſtrorum conſtitutum eſt: & ut hoc miſſi noſtri omnibus in ſua legatione conſtitutis notum efficiant.

6 *De nonis & decimis.*

De nonis & decimis, ut ſecundum juſſionem noſtram dentur.

7. *De locis ad clauſtra canonicorum facienda.*

De locis dandis ad clauſtra canonicorum facienda, ſi terra de ejusdem eccleſiæ rebus fuerit, reddatur ibi. Si de alterius eccleſiæ, vel liberorum hominum, commutetur. Si autem de fiſco noſtro fuerit, noſtra libertate concedatur.

8. *De obſervatione præceptorum Dominicorum.*

De obſervatione præceptorum noſtrorum, & immunitatum, ut ita obſerventur, ſicut à nobis & ab anteceſſoribus noſtris conſtitutum eſt.

9. *De his qui occaſione immunitatis juſtitiam facere renuunt.*

De his qui per occaſionem immunitatis juſtitiam facere renuunt, ut hoc obſervetur, quod à nobis conſtitutum eſt.

10. *De locis jamdudum ſacris, & nunc ſpurcitia fœdatis.*

De locis jamdudum ſacris, & nunc ſpurcitia fœdatis, ut juxta poſſibilitatem in antiquum ſtatum reformentur.

11. *De beneficiis dominicis deſtructis.*

De beneficiis noſtris, quæ deſtructa inveniuntur, hoc impleatur, quod nuper à nobis conſtitutum eſt.

12. *De falſa moneta, & de aliis diverſis cauſis prohibendis.*

De nova moneta & de falſa moneta, & de deſpectu literarum noſtrarum, & de latronibus coercendis, vel puniendis, & de faidis pacandis, de homicidiis prohibendis, de perjuriis & falſis teſtibus compeſcendis, de his omnibus vel cæteris his ſimilibus hoc, quod modo conſtituimus, omnibus annuncietur, & in futurum obſervetur.

13. *De miſſorum dominicorum obſervatione.*

Hoc volumus, ut miſſi noſtri obſervent, ut quicquid de his cauſis, vel ſimul, vel ſingulatim emendare potuerint, emendent: & ea, quæ emendaverint, diligenter ſcriptis notent: & hoc ſic peragere curent, quatenus juſte reprehendi à quoquam nullatenus poſſint. Et quæ facere debent, aut poſſunt, nullatenus prætermittant: imo caveant, ne, quod abſit, aut gratia alicujus, aut honoris, aut timoris ſive odii cauſa illud, quod agere debent, omittant. & ſummopere ſtudeant, ut hoc quod per ſe efficere non poſſunt, nobis notum faciant: & omnimodis prævideant, ut per ſingula capitula tam verbis, quam ſcriptis de omnibus, quæ illic peregerint, nobis rationem reddere valeant.

14. *De placitis à liberis hominibus obſervandis.*

De placitis ſiquidem, quos liberi homines obſervare debent, conſtitutio genitoris noſtri penitus obſervanda atq; tenenda eſt, ut videlicet in anno quarto ſolummodo generalia placita obſervent, & nullus eos amplius placita obſervare compellat, niſi forte quilibet aut accuſatus fuerit aut alium accuſaverit, aut ad teſtimonium perhibendum vocatus fuerit. Ad cætera vero quæ centenarii tenent, non alius venire jubeatur, niſi qui aut litigat, aut judicat, aut teſtificatur.

15. *De debito ad opus dominicum revvadiato.*

Ut de debito, quod ad opus noſtrum fuerit, revvadiatum, talis conſideratio fiat, ut is qui ignoranter peccavit, non totum ſecundum legem componere cogatur: ſed juſta quod poſſibile viſum fuerit. Is vero, qui tantum mala voluntate peccavit, totam legis compoſitionem cogatur exſolvere.

16. *De his, qui ad palatium, vel in hoſtem pergunt vel inde redeunt.*

Ut nullus ad palatium, vel in hoſtem pergens, vel de palatio vel de hoſte rediens, tributum quod traſturas vocant, ſolvere cogatur.

17. *De pontibus publicis.*

Ut pontes publici, qui per bannum fieri ſolebant, anno præſente in omni loco reſtaurentur.

18. *De*

18. *De clericis, monachis, & ſervis fugitivis.*

Ut clerici & monachi, & ſervi fugitivi ad loca ſua redire jubeantur.

19. *De advocatis Epiſcoporum, abbatum, comitum, & abbatiſſarum.*

Ut nullus Epiſcopus, nec abbas, nec comes, nec abbatiſſa centenarium comitis advocatum habeat.

20. *De vicariis vel centenariis, ſi latrones celaverint.*

Ut vicarii vel centenarii, qui fures & latrones vel celaverint vel defenderint, ſecundum ſibi datam ſententiam dijudicentur.

21. *De comitibus & vicariis admonendis de conſtitutione legis.*

Ut comites & vicarii & centenarii de conſtitutione legis admoneantur, qua jubetur, ut propter juſtitiam pervertendam munera non accipiant.

22. *De foreſtibus Dominicis.*

De foreſtibus noſtris, ut ubicunq; fuerint, diligentiſſime inquirant, quomodo ſalvæ ſint & defenſæ: & ut comitibus denuncient ne ullam foreſtem noviter inſtituant, & ubi noviter inſtitutas ſine noſtra juſſione invenerint, dimittere præcipiant.

23. *De miſſis Dominicis, & de his qui juſtitiam facere renuunt.*

Ut ubicunque ipſi miſſi aut epiſcopum, aut abbatem, aut alium quemlibet quocunque honore præditum invenerint, qui juſtitiam facere vel noluit, vel prohibuit, de ipſius rebus vivant, quamdiu in eo loco juſtitias facere debent.

24. *De miſſis Dominicis, ubi diutius non debeant immorari.*

Ut in illius comitis miniſterio, qui bene juſtitias factas habet, idem miſſi diutius non morentur: neque illuc multitudinem convenire faciant, ſed ibi moras faciant ubi juſtitia vel minus vel negligenter facta eſt.

25. *De miſſis Dominicis, & de comite in aliquod Miſſaticum directo.*

Ut in illius comitis miniſterio idem miſſi noſtri placitum non teneant, qui in aliquod Miſſaticum directus eſt, donec ipſe reverſus fuerit, ut cauſa, quæ adhuc coram comite non fuit, & is qui ſe reclamat propter ſuam ſtultitiam aut contumaciam, comitem inde appellare noluit, iterum comiti commendetur.

26. *De miſſis Dominicis, qualiter conjectum accipere debeant.*

Ut miſſi noſtri, qui vel Epiſcopi, vel abbates vel comites ſunt, quamdiu prope ſuum beneficium fuerint, nihil de aliorum conjecto accipiant. Poſtquam vero inde longe receſſerint, tunc accipiant ſecundum quod in ſua tractoria continetur. Vaſſi vero noſtri & miniſteriales, qui miſſi ſunt, ubicunque venerint, conjectum accipiant.

27. *De vaſſis dominicis, & epiſcoporum, vel reliquorum qui in hoſte non fuerunt.*

Ut vaſſi noſtri, & vaſſi epiſcoporum, abbatum, abbatiſſarum, & comitum, qui anno præſente in hoſte non fuerunt, heribannum revvadient, exceptis his, qui propter neceſſarias cauſſas & à domno ac genitore noſtro Karolo conſtitutas domi dimiſſi fuerunt, id eſt, qui à comite propter pacem obſervandam, & propter conjugem ac domum ejus cuſtodiendam, & ab epiſcopo vel abbate vel abbatiſſa ſimiliter propter pacem conſervandam, & propter fruges colligendas, & familiam conſtringendam, & miſſos recipiendos dimiſſi fuerunt.

28. *De epiſcopis, abbatibus, & comitibus, & de placito Miſſorum dominicorum.*

Ut omnis epiſcopus, abbas, & comes, excepta infirmitate, vel noſtra juſſione, nullam excuſationem habeat, quin ad placitum Miſſorum noſtrorum veniat: aut talem vicarium ſuum mittat, qui in omni cauſa pro illo reddere rationem poſſit.

29. *De non exigendo heribanno antequam juſſio dominica nota fiat.*

Ut miſſi & unuſquiſque in ſuo miniſterio hæc capitula relegi faciant coram populo, & nota ſint omnibus, ne aliquis excuſationem habere poſſit. Et non prius bannum exigant à quoquam homine, donec omnibus hæc nota fiant.

30. *De diſpenſa Miſſorum Dominicorum.*

De diſpenſa Miſſorum noſtrorum, qualiter unicuique juxta ſuam qualitatem dandum vel accipiendum ſit, videlicet epiſcopo panes XL. friſcingæ tres, de potu modii tres, porcellus unus, pulli tres, ova XV. annona ad caballos modii quatuor. Abbati, comiti, atque miniſteriali noſtro unicuiq; dentur cotidie panes triginta, friſcingæ duæ, de potu modii duo, porcellus unus, pupilli tres, ova XV. annona ad caballos modii tres. Vaſallo noſtro panes X. & ſeptem, friſcinga una, porcellus unus, de potu mod. unus, pulli duo, ova decem, annona ad caballos modii ii.

LUDOVICI PII IMPERATORIS

An. Chriſti 823.

CAPITULARE

Sancitum in Comitiis Compendianis
Anno DCCCXXIII.

1. *Decretale precum quorundam Epiſcoporum.*

CAPITULARE qualiter inſtitutum eſt in hoc Epiſcoporum conventu, id eſt, ut unusquisque Epiſcopus tres miſſas & tria pſalteria, unum pro domno rege, & alium pro exercitu Francorum, tertium pro præſenti tribulatione faciat. Presbyter miſſas III. Monachi & monachæ & canonici unusquisque pſalteria III. & biduanas omnes faciant tam Epiſcopi, monachi & monachæ, atque canonici, atque eorum infra caſati homines, vel qui potentes ſunt. Et unusquisque Epiſcopus, Abbas & Abbatiſſa, qui facere poteſt, libram donet de argento, aut eam valente in eleemoſyna. Mediocres vero dimidiam libram: minores vero, ſol. V. Epiſcopi, abbates, & abbatiſſæ pauperes famelicos IV. pro iſta ſtrictitate nutrire debent usque tempore meſſium. Et qui tantum non poſſunt, juxta quod poſſibilitas eſt, aut III. vel II. aut I. Comites fortiores libram de argento aut valente donent in Eleemoſyna. Mediocres vero mediam libram. Vaſſus dominicus de caſatis CC. mediam libram. De caſatis C. ſolid. V. de L. unciam I. & faciant bidnanas, & eorum homines atque eorum caſati, vel qui hoc facere poſſunt. Et qui redimere ipſam triduanam voluerit, fortiores comites nncias III. minores denarios XXX. minores ſol. I. & de pauperibus famelicis, ſicut ſupraſcriptum eſt, ipſi faciant. Hæc omnia ſi Domino placuerit, pro domino rege, & exercitu Francorum, & præſenti tribulatione miſſa S. Joannis ſint completa.

2. *Ut nullus presbyter aliqua cupiditate quemquam tonſurare ſuadeat.*

Statutum eſt, ut nullus in canonica aut regulari profeſſione conſtitutus aliquem tonſurare propter res adipiſcendas deinceps perſuadeat. Et qui hoc facere tentaverit, ſynodali vel imperiali ſententia modis omnibus feriatur.

3. *De concordia Epiſcoporum & Comitum.*

Ut Epiſcopi cum comitibus ſtent, & comites cum Epiſcopis, ut uterque pleniter ſuum miniſterium peragere poſſit.

4. *De latronibus, homicidis, adulteris, & inceſtuoſis ſub magna diſtrictione coercendis.*

Ut latrones ſeu homicidæ, ſeu adulteri vel inceſtuoſi ſub magna diſtrictione & correctione ſint correpti.

5. *De invaſione alienarum rerum.*

De rebns propriſis, ut ante miſſos & comites & judices noſtros veniant, & ibi accipiant finitivam ſententiam, & antea nullus præſumat alterius res proprindere, ſed magis ſuam cauſam quærat ante judices noſtros, ut diximus, & ibi recipiant quod juſtum eſt.

6. *Pro qua re in præſentiam regis venire quis debeat.*

Ut ſi aliquis voluerit dicere quod juſte ei non judicetur, tunc in præſentiam noſtram veniat. Aliter vero non præſumat in præſentiam noſtram venire, pro alterius juſtitia dilatanda.

7. *Quid de his agendum ſit, qui gratia fugiendi debitum ſervitium ſeculum relinquunt.*

De his, qui ſeculum relinquunt propter ſervitium impediendum, & tunc neutrum faciunt, ut unum è duobus eligant, aut pleniter ſecundum canonicam, aut ſecundum regulæ inſtitutionem vivant: ant ſervitium dominicum, faciant.

8. *Ut oratio dominica ſymbolum, lex, & capitula regum diligenter ab omnibus intelligantur.*

Ut laici ſymbolum & orationem Dominicam pleniter ediſcant. Comites quoque & centenarii & cæteri nobiles viri legem ſuam pleniter diſcant, ſicut in alio loco decretum eſt. Præcipimus autem miſſis noſtris, ut ea quæ à multis jam annis per capitularia noſtra in toto regno noſtro mandavimus, agere, diſcere, obſervare vel in conſuetudinem habere debeant, ut hæc omnia nunc diligenter inquirant, & omnino ad ſervitium Dei & ad utilitatem noſtram, vel ad omnium Chriſtianorum hominum profectum innovare ſtudeant, & quantum Domino donante prævalent ad perfectum usque perducant, & nobis omnino annuncient, quis inde certamen bonum hoc adimplere habuiſſet, ut à Deo & à nobis gratiam habeat. Qui autem neglegens inde fuerit, ut talem diſciplinam percipiat, qualem talis ſit contemptor recipere dignus, ita ut cæteri metum habeant amplius.

9. *De*

9. *De Eccleſiis deſtructis.*

De Eccleſiis deſtructis, ut Epiſcopi & miſſi inquiſitionem faciant, utrum per neglegentiam aut impoſſibilitatem deſtructæ ſunt: & ubi neglegentia inventa fuerit, Epiſcopali auctoritate emendare cogantur ab his, qui eas reſtaurare debuerunt. Si vero per impoſſibilitatem contigit, ut aut plures ſint quam neceſſe ſit, aut majoris magnitudinis quam ut ex rebus ad eas pertinentibus reſtaurari poſſint, Epiſcopus modum inveniat qualiter congrue emendari & conſiſtere poſſint.

10. *De his, qui nonas & decimas dare neglexerunt.*

De his, qui nonas & decimas jam per multos annos aut ex parte aut ex toto dare neglexerunt, volumus, ut per miſſos noſtros conſtringantur, ut ſecundum capitularem priorem ſolvant nonas & decimas cum ſua lege, & inſuper bannum noſtrum. Et hoc eis denuncietur, quod quicunque hanc neglegentiam iteraverit, beneficium unde hæc nona & decima perſolvi debuit, amiſſurum ſe ſciat. Ita enim continetur in capitulari bonæ memoriæ genitoris noſtri in libro primo cap. CLXIII. Quicunque decimam abſtrahit de Eccleſia, ad quam per juſtitiam dari debet & eam præſumptuoſe vel propter munera, aut amicitiam, vel aliam quamlibet occaſionem ad alteram Eccleſiam dederit, à comite vel à Miſſo noſtro diſtringatur, vel ejusdem decimæ quantitatem cum ſua lege reſtituat.

11. *De his, qui reſtaurationes Eccleſiarum facere neglegunt.*

Quicunque de rebus Eccleſiarum, quas in beneficium habent, reſtaurationes earum facere neglexerint, juxta auctoritatis noſtræ capitularem, in quo de operibus ac nonis & decimis conſtitutum eſt, ſic de illis adimpleatur, ſicut in lib. IV. cap. XL. continetur. De opere & reſtauratione Eccleſiarum conſtitutum eſt, ut de frugibus terræ, & animalium nutrimine, & cunctis cenſibus exceptis hortilenſibus perſolvantur. De opere vero & reſtauratione Eccleſiarum, &c.

12. *De his qui agros dominicatos idem neglegunt, ut nonas exinde non perſolvant.*

De his, qui agros dominicatos propterea neglexerunt excolere, ut nonas exinde non perſolvant, & alienas terras ad excolendum propter hoc accipiunt, volumus ut de tribus annis ipſam nonam cum ſua lege perſolvant. Et ſi quis contemptor aut comitum aut vaſſallorum noſtrorum propter hoc extiterit, per fidejuſſores ad palatium venire compellatur.

13. *Ut intelligatur, in quo facto immunitas frangatur.*

Pervenit ad nos, quod quædam Eccleſiæ ac monaſteria noſtra ac prædeceſſorum noſtrorum immunitates habentia, multa præjudicia & infeſtationes à quibusdam patiantur, & nec per easdem immunitates ullam defenſionis tuitionem habere valeant, propter hoc quod ab eisdem immunitatum temeratoribus dicatur, non plus immunitatis nomine complecti, quam clauſtra Monaſterii: Cætera quoque quamvis ad easdem Eccleſias vel Monaſteria pertineant, extra immunitatem eſſe. Propter hoc volumus atque decernimus, ut omnes intelligant non ſolum clauſtra monaſterii vel Eccleſiæ atque caſtitia Eccleſiarum ſub immunitatis defenſione conſiſtere, verum etiam domus & villas & ſepta villarum & piſcatoria manu facta, & quicquid foſſis aut ſepibus, vel etiam alio clauſarum genere præcingitur, eodem immunitatis nomine contineri. Et quicquid intra hujusmodi monumenta ad jus earundem Eccleſiarum vel monaſteriorum pertinentia à quolibet homine nocendi vel damnum inferendi cauſa ſpontanea voluntate committitur, in hoc facto immunitas fracta judicatur. Quod vero in agros & campos ac ſylvas, quæ ſine laborantibus ſunt, & nullo modo munitione cinguntur, caſu, ſicut fieri ſolet, à quibuslibet hominibus aliquid damnum factum fuerit, quamvis idem ager aut campus vel ſylva ad Eccleſiam vel monaſterium præceptum immunitatis pertineat, non tamen in hoc immunitas fracta judicanda eſt. Et ideo non ſexcentorum ſolidorum compoſitionem, ſed ſecundum legem quæ in eodem loco tenetur, is mulctandus eſt, qui ſcandalum vel damnum in tali loco convictus fuerit.

14. *De eo, qui propriam dereliquit uxorem, vel ſine culpa interficit, & aliam ducit.*

Quicunque propria uxore derelicta, vel ſine culpa interfecta, aliam duxerit, armis depoſitis publicam habeat pœnitentiam: & ſi contumax fuerit, comprehendatur à comite, & ferro vinciatur, & in cuſtodiam mittatur, donec res ad noſtram notitiam deducatur.

CONSTITUTIONES LUDOVICI PII IMPERATORIS AUGUSTI

ORDINATIO DE BENEDICTIONE VEL EXORCISMO AQUÆ CALIDÆ SEU FRIGIDÆ, IN QUA MANUS AD JUDICIUM MITTITUR.

Anno Chriſti 825.

Benedictio aquæ calidæ.

EXORCIZO te creatura aquæ nomine Dei Patris omnipotentis, & in nomine JESU CHRISTI filii ejus Domini noſtri, ut fias aqua exorcizata ad effugandam omnem poteſtatem inimici, & omne phantaſma Diaboli, ut ſi hic homo manum ſuam in te miſſurus eſt innocens unde reputatur, pietas Dei omnipotentis liberet eum: & ſi, quod abſit, culpabilis eſt, & præſumtuoſe in te manum mittere auſus fuerit, ejuſdem Omnipotentis virtus ſuper eum hoc declarare dignetur: ut omnis homo timeat & contremiſcat nomen ſanctum gloriæ Domini noſtri, qui vivit & regnat Deus per &c.

Domine JESU CHRISTE, qui es judex juſtus, fortis & patiens, & multum miſericors, per quem facta ſunt omnia, Deus Deorum & Dominus Dominantium, qui propter nos homines, & propter noſtram ſalutem, de ſinu Patris deſcendiſti, & ex virgine Maria carnem aſſumere dignatus es, & per paſſionem tuam mundum in Cruce redemiſti, & ad inferos deſcendiſti, & Diabolum in tenebris exterioribus conligaſti, & omnes juſtos, qui originali peccato ibidem detinebantur, magna potentia exinde liberaſti. Tu Domine quæſumus mittere digneris Spiritum tuum ſanctum ex ſumma cœli arce ſuper hanc creaturam aquæ, quæ ab igne ferveſcere atque caleſcere videtur, quæ rectum per eam judicium ſuper hunc hominem nomine illo comprobet ac manifeſtet. Te Domine Deus ſupplices deprecamur, qui in Cana Galilææ ſigno admirabili tua virtute ex aqua vinum feciſti, & tres pueros Sydrac, Miſac & Abdenago de camino ignis ardentis illæſos eduxiſti, & Suſannam de falſo crimine liber. i. , cæco nato oculos aperuiſti, Lazarum quatriduanum à monumento ſuſcitaſti, & Petro mergenti manum porrexiſti. Ne reſpicias peccata noſtra in hac oratione, ſed tuum verum & ſanctum judicium coram hominibus in hoc manifeſtare digneris, ut, ſi hic homo pro hac reputationis cauſa, furto videlicet, vel homicidio, aut adulterio, vel luxuria, aut pro qualibet cauſa culpæ modo ad præſens manum ſuam in hanc aquam igne ferventem miſerit, & culpabilis ex hac cauſa non eſt, hoc ei præſtare digneris, ut nulla læſio vel macula in eadem manu appareat, per quam ſine culpa calumniam incurrat.

Iterum te Deus Omnipotens nos indigni & peccatores famuli tui ſuppliciter exoramus, ut ſanctum verum & rectum judicium nobis in hoc etiam manifeſtare digneris, quatinus hic homo ex hac reputatus cauſa, ſi per aliquod maleficium Diabolo inſtigante, aut cupiditate, vel ſuperbia, culpabilis eſt, in factu vel conſenſu, & hoc comprobationis judicium ſubvertere aut violare volens malo confiſus ingenio, manum ſuam in hanc aquam præſumptuoſe mittere auſus fuerit, tua pietas taliter hoc declarare dignetur, ut in ejus manu dignoſci queat quod injuſte egit, ut & ipſe deinceps per veram confeſſionem pœnitentiam agens ad emendationem perveniat, & judicium tuum ſanctum & verum in omnibus declaretur gentibus, per te Redemptor mundi qui venturus es, &c.

Judicium aquæ frigidæ.

CUm homines vis mittere ad judicium aquæ frigidæ ob comprobationem, ita facere debes. Accipe illos homines, quos vis mittere in aquam, & deduc eos in Eccleſiam, & coram omnibus illis cantet Presbyter Miſſam, & fac eos ad ipſam miſſam offerre. Cum autem ad communionem venerint, antequam communicent, interroget eos Sacerdos cum adjuratione, & dicat: Adjuro vos homines per Patrem & Filium & Spiritum Sanctum, & per veſtram Chriſtianitatem quam ſuſcepiſtis, & per unigenitum Dei filium, & per Sanctam Trinitatem, & per ſanctum Evangelium, & per illas ſanctas reliquias, quæ in iſta Eccleſia, ut non præſumatis ullo modo communicare, neque accedere ad altare, ſi hoc feciſtis, aut conſenſiſtis aut ſcitis qui hoc egerit. Si autem omnes tacuerint, & nullus confeſſus fuerit, accedat Sacerdos ad altare, & communicet, ſeparatis illis qui examinandi ſunt. Poſtea vero communicent illi, quos vult in aquam mittere. Cum autem communicant, dicat Sacerdos per ſingulos ante altare: Corpus hoc & ſanguis Domini noſtri JESU CHRISTI ſit tibi ad probationem hodie, ad laudem & gloriam nominis ſui, & ad Eccleſiæ ſuæ utilitatem. Expleta miſſa faciat Sacerdos aquam benedictam, & deferat eam ad locum examinis, ubi homines probantur: cum autem venerit ad ipſum locum, letaniam faciens, omnibus pro eadem cauſa Dominum deprecantibus, det examinandis bibere de aqua illa benedicta. Cum autem dederit unicuique, dicat: Hæc aqua Domini fiat tibi ad probationem hodie per Dominum noſtrum JESUM CHRISTUM, qui eſt verus judex & juſtus. Deinde conjuret aquam ubi mittendi ſunt. Poſt conjurationem autem aquæ exuat illos veſtimentis ſuis, & faciat illos per ſingulos oſculari ſanctum Evangelium, & Crucem Chriſti. Et poſthæc de ipſa aqua benedicta aſpergat ſuper unumquemque hominem, & projiciat eos ſtatim per ſingulos in aqua. Hæc autem omnia facere debet jejunus: neque illi antea comedant, qui ipſos mittant in aqua.

Conju-

Conjuratio aquæ.

ADjuro te aqua in nomine Dei patris omnipotentis, qui te in principio creavit, quique te ſegregavit ab aquis ſuperioribus, & juſſit deſervire humanis neceſſitatibus. Adjuro te etiam per inviſibile & ineffabile nomen CHRISTI JESU filii Dei vivi omnipotentis, ſub cujus pedibus te calcabilem præbuiſti, qui etiam in te baptizari dignatus eſt, & ſuo baptiſmate conſecravit. Adjuro etiam te per Spiritum ſanctum, qui ſuper Dominum in te baptizatum deſcendit, qui te inviſibili ſanctificatione ſacratam ad animarum purgationem inenarrabile conſtituit ſacramentum: per quam olim & populus Iſraeliticus ſiccis pedibus tranſivit, & ex aqua ferrum, quod caſu ceciderat, Heliſeus divina virtute contra naturam natans, in ſuo manubrio redire fecit, ut nullo modo ſuſcipias hunc hominem, ſi in aliquo culpabilis eſt ex hoc quod illi objicitur, ſcilicet aut opere, aut conſenſu, ſeu conſcientia, vel quolibet ingeoio, ſed per virtutem Domini noſtri JESU CHRISTI rejice ex te, & fac illum natare ſuper te, quatinus cognoſcant fideles Chriſti nullum maleficium, nullum præſtigium divinæ virtuti poſſe reſiſtere, quod non detectum fiat & omnibus manifeſtum. Adjuro etiam te per virtutem ejusdem Domini noſtri JESU CHRISTI, ut ad laudem illius, cui omnis creatura ſervit, & cui cœleſtis exercitus famulatur clamans, *Sanctus, Sanctus, Sanctus Dominus Deus Exercituum*, ut nobis adjurantibus & ejus miſericordiam obſecrantibus obedias, qui regnat & dominatur per infinita ſæcula ſæculorum. Amen.

Hominis conjuratio.

ADjuro te homo & conteſtor per Patrem & Filium & Spiritum Saoctum, & per ſanctam & individuam Trinitatem, & per omnes Aogelos & Archangelos, & per omnes principatus & poteſtates, dominationes quoque & virtutes, & per Dei ſedilia Cherubin & Seraphin, & per diem tremendum judicii Dei, nec non & XXIV. Seniores, qui cotidie laudant Deum, & per quatuor Evangeliſtas, & per ſanctos quoque Apoſtolos, Martyres & Confeſſores: necnon & per ſanctam genitricem Dei Mariam, omnesque virgines, & per cunctum populum ſanctum Dei, vel per ſanctum baptiſmum in quo renatus es, ſi tu hoc malum feciſti, ex quo culparis, vel aſſenſum præbuiſti, aut bajulaſti, aut in domum tuam recepiſti, aut inde conſcius aut conſentaneus extitiſti, coram omnibus dicito. Quod ſi Diabolo ſuadente celare diſpoſueris, & culpabilis exinde es, evaneſcat cor tuum incraſſatum & induratum, & non ſuſcipiat te aqua incredulum & ſeductum, ut dicat populus, quia Deus noſter judex eſt, cujus poteſtas in ſæcula ſæculorum. Amen.

Poſt conjurationem aquæ, exuat illos veſtimentis illorum, & oſculari ſanctum Evangelium & ſanctam Crucem faciat, & ſanctificatis omnibus aqua benedicta cum timore & reverentia fidus de ejus clementia projiciat in aquam.

Hoc judicinm autem petente Domino LUDOVICO Imperatore conſtituit beatus *a* Eugenius, *b* præcipiens ut omnes Epiſcopi, Comites, Abbates, omnisque populus Chriſtianus, qui infra ejus Imperium eſt, boc judicio defendant innocentes, & examinent nocentes, ne perjuri ſuper reliquias Sanctorum perdant ſuas animas malum conſentientes.

a Papa ejus nominis Secundus.
b ſc. Imperator.

LUDOVICI PII IMPERATORIS AVGVSTI, ET LOTHARII CÆSARIS

Ann. Chriſti 826.

CAPITVLARE

Sequentia quædam Capitula ex Sanctorum Patrum Decretis, & Imperatorum Edictis, colligere curavimus, atque inter noſtra Capitula lege firmiſſima tenenda, generali conſultu, Erchembaldo Cancellario noſtro inſerere juſſimus.

DE NUPTIIS.

Ex ſacrarum inſtitutione legum lib. 12. Tit. 3. Cap. 15.

NULLI Chriſtianorum vel Judæorum in utroq; ſexu permittimus ex propinquitate ſui ſanguinis vel uxoris ſuæ atq; etiam virorum juxta legem, quæ in Chriſtianis eſt lata, usque ad ſeptimi generis gradum connubia ducere, vel inceſti maculam operari. Hujus igitur permixtionis illecebra tali multabitur pœna, ut ſeparati ab invicem, & centena publice decalvati flagella ſuſcipiant, & exilio relegati ſub publica pœnitentia remaneant, eorumque bona, ad filios quos de præcedenti conjugio babuerint, redeant, ſi tamen & ipſos aut in nullo Judaicæ prævaricationis maculaverit noxa, aut nulla inceſtivæ nationis ſordidaverit macula. Quod ſi aut multos habuerint filios, aut habitos, ut dictum eſt vel Judaicus involverit error, vel inceſti fœdaverit natio, tunc facultas prædictorum omnimoda in principis poteſtate conſiſtat, qualiter principali diſcretione res ipſa aut in Chriſtianis eorumve hæredibus conceſſa permaneat. Quod ſi heredes hujusmodi dignitatis defuerint, fiſco noſtro ſociata deſerviat. Illud tamen modis omnibus obſervandum fere præcipimus, ut ſi quis Chriſtianus vel Chriſtiana, aut Judæus vel Judæa noviter nuptiale feſtum celebrare voluerint,

non aliter quam cum præmiſſo dotis titulo, quo in Chriſtianis ſalubri inſtitutione præceptum eſt, vel ſacerdotali benedictione intra ſinum ſanctæ Eccleſiæ perceptæ conjugium cuiquam ex his adire permittimus. Quod ſi abſque benedictione ſacerdotis quisquam Chriſtianorum, vel Hebræorum noviter conjugium duxerit, vel ſolennitatem legis pro dotali titulo in quocunq; tranſcenderit, aut centum principi ſolidos coactus exſolvat, aut centum publice verberatus flagella ſuſcipiat: Hæc ſcilicet damna vel verbera ſigillatim unusquisque percipiat, videlicet tam ille qui nupſit, quam ea quæ nupta eſt, vel etiam conſentanei parentes eorum unusquisq; pro ſe jacturam legis bujus ſuſcipiat.

2. *De accuſatione epiſcoporum. Ex libro 7. Tripartitæ Hiſtoriæ cap.* 12.

Igitur Valentinianus cum ita ſaperet ſicut Niceni Patres, ſimilia profitentibus proderat, aliter vero ſapientibus non erat importunus: Qui dum initio regni de urbe Conſtantinopolitana per Thracias properaret ad Romam, tunc epiſcopi recte ſapientes legatum miſerunt Hicpaucianum epiſcopum, quatenus dignaretur ad emendationem dogmatis intereſſe. Is cum adiiſſet Imperatorem, & epiſcoporum legationem intimaſſet, reſpondens Imperator ait: Mihi quidem cum unus de populo ſim, fas non eſt talia perſcrutari: Verum ſacerdotes quibus hæc cura eſt, apud ſemetipſos congregentur ubi voluerint. Cum hæc itaq; reſpondiſſet princeps, in Lampſacum convenerunt epiſcopi: cumque duos menſes tractaſſent, inter cætera juxta priores canones epiſcopos electos atque ſuis rebus expoliatos ad ſedes proprias recepi & primo ſuo omnia eis reddi decreverunt: Et ſi quis poſt hac eos accuſare vellet, æquo periculo facere ſanciverunt, judices eſſe decernentes epiſcopos recte ſapientes in eccleſia convenientes ubi teſtes eſſent ſingulorum, qui dicebantur oppreſſi. & reliqua.

3. *De eadem Re. Ex epiſtola Stephani Papæ ſcripta generaliter omnibus epiſcopis.*

Quicquid in ſacratis Deo rebus & epiſcopis injuſte agitur, pro ſacrilegio deputabitur, quia ſacra ſunt & violari à quoquam non debent. Nullus enim epiſcoporum dum ſuis fuerit rebus exſpoliatus aut à ſede propria qualibet occaſione pulſus debet accuſari aut à quoquam ei poteſt crimen objici, priusquam integerrime reſtauretur, & omnia quæ ei ablata quoquo ſunt ingenio, legibus redintegrentur, & ipſe propriæ ſedi & priſtino ſtatui regulariter reddatur, ita ut omnes poſſeſſiones & cuncta ſibi injuſte ſublata, atque fructus omnes ante cœptam accuſationem, per primates & ſynodi epiſcopos funditus reſtituantur, quia hoc non ſolum eccleſiaſticæ, ſed etiam ſeculi leges fieri docent.

5. *Ut poſt pœnitentiam nemo fiat Clericus, ex Auguſtino ad Bonifacium de lapſorum reſtitutione.*

Ut conſtitueretur in eccleſia, ne quisquam poſt alicujus criminis pœnitentiam clericatum accipiat, vel ad clericatum redeat, vel in clericatu maneat: non deſperatione indulgentiæ ſed rigore factum eſt diſciplinæ: Alioquin, contra claves datas eccleſiæ diſputabitur, de quibus dictum eſt: *Quæ ſolveritis in terra, ſoluta erunt & in cælo.* Sed ne forſitan etiam de cæteris criminibus ſpe honoris eccleſiaſtici animus intumeſcens ſuperbe tegeret pœnitentiam ſeveriſſime placuit ut poſt actam de crimine damnabili pœnitentiam nemo ſit clericus, ut deſperaporatione temlis altitudinis medicina major & verior eſſet humilitatis. Nam & ſanctus David de criminibus mortiferis egit pœnitentiam, & tamen in honore ſuperſtitit: Et Beatum Petrum quando amariſſimas lachrimas fudit, utique Deum negaſſe pœnituit, & tamen Apoſtolus manſit. Sed non ideo ſupervacua putanda eſt poſteriorum diligentia. qui ubi ſaluti nihil detrahebatur, humilitati aliquid addiderunt, quo ſalus tutius muniretur: experti credo aliquorum fictas pœnitentias, per affectatas honorum potentias: Cogunt enim multas invenire medicinas multorum experimenta morborum.

6. *De præſidentia, Ex epiſtola Leonis Papæ Aquilienſi Epiſcopo directa.*

Illam partem eccleſiaſticæ diſciplinæ qua olim à ſanctis patribus & à nobis ſæpe decretum eſt, ut nec in presbyteratus gradu, nec in diaconatus, nec in ſubſequenti ordine clericorum ad eccleſiam tranſire cuiquam ſit liberum, ut in integrum revoces, admonemus, ut unusquisque non ambitione illectus, non cupiditate ſeductus, non perſuaſione hominum depravatus, ubi ordinatus eſt perſeveret, ita ut ſi quis ſua quærens non quæ Jeſu Chriſti ad plebem & eccleſiam ſuam redire neglexerit, & ab honoris privilegio, & à communionis vinculo babeatur extraneus.

7. Ut nullus derogetur aut temere accuſetur Epiſcopus, nec à primatibus facile eorum ſuſcipiatur accuſatio, quia injuria Epiſcoporum ad Chriſtum pertinet cujus vice legatione funguntur. ex Decretis Anaſtaſii Papæ capitulo VI.

Placuit ut nullus temere accuſet epiſcopum, neque à primatibus paſſim aut indifferenter ſuper quibuslibet impetitionibus audiatur, dicente Domino; Non ſuſcipias vocem mendacii: & ipſa veritas ait: Quod tibi non vis, alteri ne facias, & reliqua. Et alibi ſcriptum eſt: Quid prodeſt illi ſuo errore non pollui qui conſenſum præſtat erranti? Proculdubio contra mandata dimittit qui habet peccatum proprium, & qui ſequitur alienum, & reliqua. Sed ſi quis in epiſcopum cauſam habuerit, primitus cum charitative conveniat, & ei aut ſuam inculcet injuriam, aut ejus correctionem, dicente Domino, Si peccaverit in te frater tuus, vade & corripe eum inter te & ipſum ſolum: Si autem te non audierit, adhibe denuo duos aut tres tecum, & reliqua. Prius ergo quam hæc fiant, nemo præſumat epiſcopum accuſare manifeſte: Quia nemo contra Evangelium vel contra Apoſtolum aut decreta patrum facit aliquid absque periculo. Paulus quoque Apoſtolus præcipit dicens: Seniorem ne increpaveris, ſed obſecra ut patrem. Et alibi ſcriptum eſt: Si quis fidelis eſt, videat ne falſa aut nociva loquatur, aut cuiquam inſidias ponat. Et alibi: Sapiens non eſt qui nocet. Et Dominus in lege: Non facias calumniam proximo tuo. Et idem: Non eris criminator aut ſuſurro in populis: non ſtabis contra ſanguinem proximi tui: leges meas cuſtodite, ego Dominus. Si hæc de omnibus dicta ſunt, quanto magis ſuper epiſcopis ſunt cuſtodienda? de quibus Salvator ait: Qui vos contriſtavit, me contriſtavit: qui vos tangit, tangit pupillam oculi mei, & cætera. Item, Qui facit injuriam eis, recipiat id quod inique geſſit. Et in Daniele legitur, Confundantur omnes qui oſtendunt ſervis tuis mala: confundantur in omni potentia, & robur eorum conteratur, ut ſciant quia tu es Dominus Deus ſolus, & glorioſus ſuper orbem terrarum. Et juxta antiquæ inſtitutionis edictum, Plus erga corrigendos agere debet benevolentia quam ſeveritas, plus cohortatio quam commotio, plus charitas quam poteſtas. Et Dominus per Prophetam monet dicens: Cohibe linguam tuam à malo & fac bonum: Nemo enim bonum faciens, alteri verbo aut facto nocere vult. Si quis hæc non obſervaverit, hoſtis eſt animæ ſuæ: Si quidem clerici fuerint, gradu proprio decidant, ſi vero monachi vel laici fuerint, amplius pelli debent, vel extorres fiant.

8. Qualiter epiſcopus ad Synodum convocetur & qualiter in ea de illo agatur.

Sancta Synodus Romana dixit: Hæc ſunt quæ deinceps propter multorum hominum inſidias, qui in eccleſiam & in eccleſiaſticos indifferenter ſæviunt viros, conſervari firmiſſime volumus in ſecula. Si quis epiſcopus ab illis accuſatoribus qui recipiendi ſunt, fuerit accuſatus, poſtquam ipſe ab eis charitative conventus fuerit, ut ipſam cauſam emendare debeat, & eam corrigere noluerit, non olim, ſed tunc ad ſummos primates cauſa ejus canonice deferatur: Qui in congruo loco infra ipſam provinciam tempore in canonibus præfixo Nicenis, concilium canonice convocare debebunt, ita ut ab omnibus ejusdem provinciæ epiſcopis in ea audiatur. In quam & ipſe convocatus, ſi eum aut infirmitas aut alia gravis neceſſitas non detinuerit, adeſſe debebit, quia ultra provinciæ terminos accuſandi ante licentia non eſt, quam audientia rogetur. Nam ſi ſuis fuerit rebus expoliatus, quod abſit, aut quod alienum ab omnibus eſſe debet fidelibus, à ſede propria ejectus, aut in detentione aliqua à ſuis ovibus fuerit ſequeſtratus, tunc canonice antequam in priſtinum reſtituatur honorem, & ſua omnia quæ ab inſidiis inimicorum ſuorum ei ablata fuerint, redintegrentur, nec convocari nec judicari poterit, niſi ipſe pro ſua neceſſitate, minime tamen judicandi, advenire ſponte elegerit, nec omnino à quoquam reſpondere rogetur, antequam integerrime omnia, quæ per ſuggeſtiones inimicorum ſuorum amiſerat, poteſtati ejus ab honorabili concilio redintegrentur; & præſul prius ſtatui priſtino reddatur, & ipſe diſpoſitis ordinatisque libere ac ſecure ſuis, tunc canonice convocatus ad tempus ſynodo in legitima & canonica veniat ad cauſam: & ſi ita juſte videtur, accuſantium propoſitionibus reſpondeat. Nam hoc ſummopere providendum eſt: non ante quam hæc omnia fiant coactus reſpondeat, quia contentio ſemper vitanda eſt: Adimi namque epiſcopo epiſcopatum antequam cauſæ ejus exitus appareat, nulli Chriſtiano videri jure poteſt. Quod ſi ægrotans fuerit epiſcopus, aut aliqua eum gravis neceſſitas detinuerit, pro ſe legatum ad Synodum mittat, nec à communione ſuſpendatur, cui crimen intenditur, niſi ad cauſam ſuam dicendam electorum judicium die ſtatuta literis evocatus minime occurrerit: hoc eſt, niſi alia præoccupaverit neceſſitas, infra ſpatium duorum vel trium menſium, & eo amplius prout cauſa dictaverit. Quod ſi ex utraque parte ad cauſam dicendam venerint, quia unus absque altero audiri non debet, quærendum eſt in judicio, cujus ſint converſationis & fidei atque ſuſpitionis accuſatores, aut qua intentione hoc faciant: quia ad hoc admitti non debent, niſi bonæ converſationis & rectæ fidei viri & qui omni ſuſpitione careant, & bona vita clareant, neque infames exiſtant. Quod ſi accuſatorum perſonæ in judicio epiſcoporum culpabiles apparuerint, ad arguendum non admittantur, niſi proprias cauſas, non tamen criminales vel eccleſiaſticas, objecerint: Infamis etiam enim perſona nec procurator poteſt eſſe nec cognitor. Abſente vero adverſario non audiatur accuſator, nec ſententia abſente parte alia à judice dicta, ullam obtinebit firmitatem, neque abſens per alium accuſare aut accuſari poteſt, nec affinis teſtis admitti. Neminem ergo exhiberi de provincia ad provinciam, vel ad comitatum oportet, niſi ad relationem judicis, ad

quem fuerit appellatum, id eſt, ut actor rei ſemper forum ſequatur. Si quis autem judicem adverſum ſibi ſenſerit, vocem appellationis exhibeat, quam nulli, oportet negari & reliqua.

9. *Ut accuſatio clericorum intra Provinciam fiat, niſi forte accuſatus majorem appellaverit auctoritatem.*

Si quis clericus ſuper quibuslibet criminibus pulſatus fuerit in provincia qua conſiſtit, ille qui pulſatur ſuas exerat actiones, nec æſtimet cum accuſator ſuus alibi aut longius pertrahendum ad judicium: Illi vero, qui pulſatus fuerit, ſi judicem ſuſpectum habuerit, liceat appellare.

10. *Ut Nullus Metropolicanorum aliquorum Pontificum, ſuorumq; clericorum aut Eccleſiarum cauſas audiat abſq; omnium comprovincialium Epiſcoporum præſentia. ex Synodo Romana tertia, Capitulo XV.*

Nullus Metropolitanus Epiſcopus abſque cæterorum omnium comprovincialium Epiſcoporum inſtantia aliquorum, audiat cauſas eorum: quia irritæ erunt, immo & cauſam in ſynodo pro facto dabunt. Nec reliquorum aliquis Epiſcoporum ſuorum ſacerdotum cauſas audiat abſque præſentia clericorum ſuorum, quia irrita erit ſententia Epiſcopi, niſi præſentia clericorum confirmetur.

11. *De rimanda accuſatoris perſona. ex decretis Sixti Papæ. Capitulo VII.*

Placuit ut ſemper primo in accuſatione clericorum, perſona, fides, converſatio & vita blaſphemantium perſcrutetur. Nam fides omnes actus hominis debet præcedere, quia dubius in fide infidelis eſt. Nam eis omnino eſſe credendum qui veritatis fidem ignorant, nec rectæ converſationis vitam ducunt. Quoniam tales facile & indifferenter lacerant & criminantur recte & pie viventes: ideo ſuſpicio eorum diſcutienda eſt primo & corrigenda.

12. *De primatu ſedis Apoſtolicæ, cui Epiſcoporum finitiva judicia, & congregandarum ſynodorum privilegia ſunt reſervata: & de canonica Epiſcopi vocatione, ex ſynodis Romanis capitulo XLIX. & ex decretis Julii Papæ.*

Nullus Epiſcopus niſi canonice vocatus, & in legitima Synodo ſuo tempore Apoſtolica auctoritate convocata, (cujus juſſione Domini & meritis B. Petri Apoſtoli ſingularis congregandorum conciliorum auctoritas, & ſanctorum canonum ac venerandorum patrum decretis multipliciter privata tradita eſt poteſtas) ſuper quibuslibet criminibus pulſetur. i. e. judicetur, audiatur vel impetretur. Sin aliter præſumptum à quibuslibet fuerit, in vanum deducatur quod egerint, nec inter eccleſiaſtica ullo modo reputabitur, nec ullas habebit vires quicquid ei obviaverit: quoniam eadem ſedes teſtante veritatis voce primum primatum obtinuit, nec prima diceretur, ſi aliam ſuper ſe haberet; quæ etiam caput eſt omnium Eccleſiarum, à qua omnes ſumpſere originem. Primatum enim non ſynodalibus aut aliquibus commentis meruit inſtitutis, ſed Domino largiente, qui ait; Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam, & his ſimilia. Quibus ſi aliquis ſuperbo ſpiritu obviaverit præceptionibus, non exeat impunitus, ſed gradus ſui periculo ſubjacebit.

13. *Ut ſi quis Metropolitanum ſuſpectum habuerit, apud primatem audiatur: ex Concilio Calcedonenſi. Capitulo.*

Si quis putaverit ſe à proprio Metropolitano gravari, apud primatem dioceſeos aut apud Conſtantinopolitanæ civitatis ſedem agat judicium, Et reliqua.

14. *De accuſato vel judicato Epiſcopo, ſi bonam putaverit habere cauſam & voluerit à Romano audiri pontifice à nullo prohibeatur, ſed libere hoc ei, & abſq; ullo impedimento concedatur. Ex quibus ſupra: cum quibus & Sardicenſe Concilium, & alia decreta canonum & ſanctorum patrum concordant.*

Ut accuſato vel judicato in aliqua cauſa Epiſcopo liceat iterare judicium; & ſi neceſſe fuerit aut ipſe voluerit, abſque ulla detentione aut impeditione Romanum adire pontificem. Et dum iterato judicio Pontifex cauſam ſuam agit, ſua non privetur ſede aut dignitate: quoniam dudum à ſanctis patribus ſtatutum eſt, ut accuſati nullus uſurpet ſedem Epiſcopi. Et alibi: Adimi Epiſcopo Epiſcopatum antequam cauſæ ejus exitus appareat, nulli Chriſtiano jure videri poteſt. Et reliqua.

15. *Ut dum accuſatus vel judicatus Epiſcopus Romanum appellaverit Pontificem, nulla ei læſio fiat, neq; aliquis ejus arripiat ſedem, aut in ejus loco ordinetur Epiſcopus, antequam ejus cauſa Romani Papæ ſit terminata judicio. Ex quibus ſupra: cum quibus & multa ſanctorum patrum decreta conſentiunt.*

Placuit ut accuſatus vel judicatus à comprovincialibus in aliqua cauſa Epiſcopus, licenter appellet

pellet & adeat Apoſtolicæ ſedis pontificem, qui aut per ſe aut per vicarios ſuos, ejus retractari negotium procuret: Et dum iterato judicio Pontifex cauſam ſuam agit, nullus alius in ejus loco ponatur, aut ordinetur Epiſcopus. Quoniam quamquam comprovincialibus Epiſcopis accuſati cauſam Pontificis ſcrutari liceat, non tamen definiri inconſulto Romano Pontifice permiſſum eſt, cum B. Petro Apoſtolo non ab alio quam ab ipſo Domino dictum eſt, Quæcunque ligaveris ſuper terram erunt ligata & in cœlis, & quæcumq; ſolveris ſuper terram erunt ſoluta & in cœlis.

16. *De epiſcoporum appellatione ad Romanam Eccleſiam, quotiens neceſſitas expoſcerit, cui Epiſcoporum & ſummarum cauſarum negotia ſpirituali privilegio à patribus reſervata ſunt. Ex quibus ſupra, cum quibus maxime cuncta canonum & ſanctorum patrum decreta concinunt.*

Ut omnes Epiſcopi, qui in quibusdam gravioribus pulſantur vel criminantur cauſis, quotiens neceſſe fuerit, libere Apoſtolicam appellent ſedem atque ad eam quaſi ad matrem confugiant, ut ab ea ſicut ſemper fuit profulciantur, defendantur & liberentur, cujus diſpoſitioni omnes majores Eccleſiaſticas cauſas & Epiſcoporum judicia, antiqua Apoſtolorum eorumque ſucceſſorum atque canonum auctoritas reſervavit. Quoniam culpantur Epiſcopi qui aliter erga fratres egerint, quam ejusdem ſedis Papæ fieri placuerit: Canonibus quippe jubentibus in talibus absq; Romano nil decerni pontifice, nec ad Synodum Epiſcopum convocari debere: Et quicquid ex his eo inconſulto præſumptum fuerit, viribus carere.

17. *De cauſa Lupicini Epiſcopi, ex Epiſtola Leonis Papæ Africanis Epiſcopis directa.*

Cauſam Lupicini Epiſcopi, quia ſic nobis placuit, illic jubemus audiri, cui multum & ſæpius poſtulanti communionem hac ratione reddidimus, quoniam cum ad noſtrum judicium provocaſſet, immerito eum pendente negotio à communione videbamus fuiſſe ſuſpenſum: Adjectum etiam illud eſt, quod huic temere ſuperordinatus eſſe cognoſcitur, qui non debuit ordinari priusquam Lupicinus in præſenti poſitus, aut confutatus, aut certe confeſſus juſtæ poſſit ſubjacere ſententiæ, ut vacantem locum, quemadmodum diſciplina Eccleſiaſtica exigit, is qui conſecrabatur, acciperet: Si quæ vero aliæ emerſerint cauſæ, quæ ad ſtatum Eccleſiarum & ad concordiam pertineant ſacerdotum, illic ſub timore Domini volumus ut modo ventilentur. Et de componendis atque compoſitis omnibus ad nos relatio plena mittatur: ut ea quæ juxta Eccleſiaſticum morem juſte & rationabiliter fuerint definita, noſtra quoq; ſententia roborentur. Ex his enim poſſumus cognoſcere qualiter de cæteris agatur, qualiter nos nil contra ſtatuta majorum egiſſe pœniteat. Data IV. Id. Auguſt.

18. *Ex libro XVI. Theodoſii Imperatoris, de his qui ſuper religione contendunt.*

Imperatores Valentinianus, Theodoſius, & Archadius A. A. A. Thratiano præfecto prætorii. Nulli egreſſo ad publicum diſceptandi de religione vel tractandi, vel conſilii aliquid deferendi pateſcat occaſio: Et ſi quis poſthac caſu gravi atque damnabili, contra hujusmodi legem veniendum eſſe crediderit, vel inſiſtere motu peſtiferæ perſeverationis audebit, competenti pœna & digno ſupplicio coerceatur. Data XVI. Kal. Julii Theodoſio Auguſto II. & Cynegio Coſſ.

19. *Ut Nullus audeat prædicare, niſi ſacerdos ab Epiſcopo loci electus, ex Epiſtola Leonis Papæ ad Theodoricum Cyri Epiſcopum directa.*

Illud quod nobis propter improbitatem quorundam monachorum verbo mandaſti, ſpecialiter prædictorum patrum ſtatuta firmantes, ſtatuimus, ut præter Domini ſacerdotes ab Epiſcopo ejusdem videlicet loci electos nullus audeat prædicare, ſive ſit monachus ſive laicus, qui cujuslibet ſcientiæ nomine glorietur.

29. *Clerici accuſatores fratrum ad communionem recipiantur non ad clerum: ex Concilio Carthaginis.*

Ut epiſcopi accuſatores fratrum excommunicent, & ſi emendaverint vitium, recipiant eos ad communionem, non ad clerum.

21. *De præſidibus vel cæteris Rempublicam agere volentibus, ne ſine literis Epiſcopi ſui communicent, & cum contra diſciplinam egerint, excommunicentur: ex concilio Arelatenſi.*

De præſidibus qui fideles ad præſidatum proſiliunt, ita placuit, ut cum promoti fuerint, literas accipiant eccleſiaſticas, id eſt, communicatorias: ita tamen ut in quibuscunque locis geſſerint, ab epiſcopo ejusdem loci cura illis agatur, ut cum cœperint contra diſciplinam publicam agere, tunc demum à communione excludantur. Similiter & de his qui Rempublicam agere volunt.

22. *Ut clerici vel laici in aliena Eccleſia non communicent ſine literis Epiſcopi ſui: ex Concilio Carthaginis.*

Caſſianus Velenenſis Epiſcopus dixit, Statuat gravitas veſtra ut unusquisque clericus vel laicus non communicet in alia plebe ſine literis Epiſcopi ſui.

23. *De honore & pace ſancta Eccleſiæ.*

Ut honor & pax atque juſtitia ſanctæ Dei Eccleſiæ & ſervorum ejus, inlæſus ab omnibus conſervetur.

24. *De Dei ſacerdotibus & miniſtris altaris.*

Ut Dei ſacerdotibus & miniſtris altaris contra canonicam auctoritatem, nulla læſio à quoquam fiat.

25. *De concordia Epiſcoporum & comitum.*

Ut epiſcopi & comites concordes ſint, & comites corumque miniſtri epiſcopis atque corum miniſtris in omnibus adjutores exiſtant.

26. *De incendio & rapina.*

Ut incendium vel rapinam in noſtro regno nullus faciat, & fures vel raptores fortiter conſtringantur, ut nulli ſua auferre audeant niſi gratis tribuantur aut juſto cenſu exigantur

27. *De pace cuſtodienda.*

Ut pax in noſtro regno ſecundum morem parentum noſtrorum omnibus conſervetur.

28. *De puella virgine vel vidua.*

Ut puellam virginem, vel viduam nullus rapiat, nec facere volentibus conſentiat.

29. *De banno perſolvendo.*

Ut ex his ſingulis bannus noſter perſolvatur, ſi à quoquam fruſtrata hæc fuerint, & fidejuſſores usque ad noſtram præſentiam fidiſſimos comitibus vel miſſis noſtris horum corruptores ſinguli tribuant, ut juxta Romanam legem hæc corrigantur.

30. *De his qui ſervos ſuos extra judicem necant.*

Si quis ſervum proprium ſine conſcientia judicis occiderit, excommunicatione vel pœnitentia biennii reatum ſanguinis emendabit.

31. *De his qui ad pacem non revertentur.*

Placuit ut, ſicut plerumque fit, quicumque odio aut longinqua inter ſe lite diſceſſerint, & in pacem revocari diuturna intentione nequiverint, à civitatis primitus ſacerdotibus arguantur: Qui ſi inimicitias deponere pernicioſa intentione noluerint, de Eccleſiæ cœtu juſtiſſima excommunicatione pellantur.

32. *De his qui intrant in Eccleſiam, & propter nimiam luxuriam ſuam à Sacramento ſe abſtinent.*

Si quis intrat in Eccleſiam Dei & ſacras Scripturas non audit, & pro luxuria ſua avertit ſe à communione ſacramenti, & in obſervandis myſteriis declinat conſtitutam regulam diſciplinæ, iſtum talem projiciendum de Eccleſia Catholica eſſe decernimus, donec pœnitentiam agat & oſtendat fructum pœnitentiæ ſuæ, ut poſſit, communione percepta, indulgentiam promereri.

33. *De clericis vel laicis.*

De clericis vel laicis à communione ſummotis, ab aliis non recipiendis Epiſcopis.

34. *De clericis adverſus invicem negocia propria habentibus.*

Non oportet clericos habentes adverſus invicem negotia, proprium Epiſcopum relinquere, & ad ſecularia judicia convolare.

35. *De eo qui excommunicatus ante audientiam communicare præſumpſerit.*

Si quis excommunicatus ante audientiam communicare præſumpſerit, ipſe in ſe damnationem protulit.

36. *De potente qui aliquem expoliaverit.*

Si quis potentium quemlibet expoliaverit, & admonente epiſcopo non reddiderit, excommunicetur.

37. *Quod Eccleſiarum omnium dotes ad Epiſcopi ordinationem debeant pertinere.*

Multi contra canonum conſtituta ſic eccleſias, quas ædificarint, poſtulant conſecrari, ut dotem quam ei eccleſiæ contulerint cenſeant ad epiſcopi ordinationem non pertinere: Sed omnia ſecundum conſtitutionem antiquam ad epiſcopi ordinationem & poteſtatem pertineant.

38. *De his quæ à fidelibus in parochitanis baſilicis offeruntur.*

De his quæ parochiis in terris, vineis, mancipiis atque peculiis quicunque fideles obtulerint, antiquorum canonum inſtituta ſerventur & omnia in Epiſcopi poteſtate conſiſtant. De his tamen quæ altario acceſſerint tertia fideliter Epiſcopis deferatur.

39. *De quatuor portionibus eccleſiaſticis.*

Quod in unaquaque Eccleſia cui Epiſcopus præeſt, quatuor tam de reditibus quam de oblationibus fidelium fieri debeant portiones, ut una ſit Epiſcopi, alia clericorum, alia pauperum & quarta fabricis Eccleſiaſticis applicetur.

40. *Ex epiſtola Papæ Gelaſii, De eo qui anathematis pœnam parvi duxerit.*

Ut ſi quis anathematis pœnam parvi duxerit etiam documento quo ſe putat prædium poſſidere, fruſtretur, liceatque cuilibet eccleſiaſticæ perſonæ vocem contradictionis adferre, & cum fructibus præteriti temporis eadem prædia alienata repoſcere.

41. *De laicis qui contemptores canonum extiterint.*

Ut laici contemptores canonum excommunicentur, clerici honore priventur.

42. *Ut populus ante completam miſſam, & benedictionem acceptam egredi non præſumat.*

Cum ad celebrandas miſſas in Dei nomine convenitur, populus non ante diſcedat quam miſſæ ſolemnitas compleatur, & ubi Epiſcopus fuerit, benedictionem accipiant ſacerdotis, ſacerdote autem verbum in Eccleſia faciente, qui egreſſus de auditorio fuerit, excommunicetur.

43. *De his qui Eccleſiaſtica jejunia abſq; neceſſitate diſſolvunt.*

Si quis eorum qui continentiæ ſtudent abſque neceſſitate corporea, tradita in commune jejunia & ab eccleſia cuſtodita, ſuperbiendo diſſolvit ſtimulo ſuæ cogitationis inpulſus, anathema ſit.

44. *De his qui rebaptiſati vel reconfirmati ſunt, quid ſit agendum.*

De his qui rebaptizati ſine aliqua neceſſitate vel tormento lapſi ſunt, placuit ut circa eos illa Nicenæ ſynodi ſtatuta ſerventur, quæ de prævaricatoribus conſtituta eſſe noſcuntur, id eſt, ut annis ſeptem inter Catechumenos orent, & duobus inter Catholicos: Et poſtea moderatione & clementia Epiſcopi fidelibus in oblatione & Euchariſtia communicent. Quam formam ſequantur & reconfirmati.

45. *De clericis qui ad ſecularium defenſionem confugiunt propter diſtrictionem Epiſcopi.*

Placuit ut clericus, ſi relicto officio ſuo propter diſtrictionem ad ſecularem forte confugerit, & is ad quem recurrit ſolatium defenſionis impenderit, cum eodem de Eccleſiæ communione pellatur.

46. *De turpiloquiis.*

Clericos ſcurriles & verbis turpibus joculares ab officio detrahendos.

47. *De clericis qui in convivio cantare præſumpſerint.*

Clerici inter epulas cantantes ſupradictæ ſententiæ ſeveritate coerceantur.

48. *Ne clericus per creaturas juret.*

Clericum per creaturas jurantem acerrime objurgandum: ſi perſtiterit in vitio, excommunicandum.

49. *Ne ante horam diei tertiam quis ad convivium pergat, nec ante benedictionem manducet.*

Non oportet clericos vel laicos religioſos ante ſacram horam diei tertiam inire convivia, neq; aliquando clericos, niſi hymno dicto edere panem, & poſt cibos gratias auctori Deo referre.

50. *Ut presbyter ſi inconſulto Epiſcopo agendam celebraverit, honore privetur. Ex concilio Carth.*

Numidius Epiſcopus Maſilitanus dixit: In quibuſdam locis ſunt presbyteri, qui aut ignorantes ſimpliciter, aut diſſimulantes audaciter præſente & inconſulto epiſcopo, cum pluribus in domiciliis agunt agendam, quod diſciplinæ incongruum eſſe cognoſcit ſanctitas veſtra. Genetlius epiſcopus dixit: Fratres & coepiſcopi noſtri dignæ ſuggeſtioni reſpondere moremur. Ab univerſis epiſcopis dictum eſt: Quiſquis presbyter inconſulto epiſcopo agendam in quolibet loco voluerit celebrare, ipſe bonori ſui contrarius exiſtit.

51. *Ne presbyter benedictionem, vel pœnitentiam in Eccleſia dare præſumat.*

Benedictionem ſuper plebem in eccleſia fundere, aut pœnitentiam in eccleſia benedicere presbytero penitus non licebit.

52. *Si*

52. *Si qui clerici ab epiſcopis ſuis promoti contemſerint, nec illic maneant, unde recedere noluerint: ex concilio Carthag.*

Placuit ut quicunque clerici vel diaconi pro neceſſitatibus Eccleſiarum non obtemperaverint epiſcopis ſuis, volentibus eos ad honorem ampliorem in ſua eccleſia promovere, nec illic miniſtrent in gradu ſuo unde recedere noluerunt.

53. *De inceſtis, ex decretis Papæ Gregorii junioris, & ex dictis Epiſcoporum & Imperatorum.*

Si quis conſobrinam duxerit in conjugium, anathema ſit. Et paulo poſt infert & dicit, Si quis de propria cognatione, vel quam cognatus habuit, duxerit uxorem, anathema ſit. Et Dominus in lege divina ait; Omnis homo ad proximam ſanguinis ſui non accedat, ut revelet turpitudinem ejus. Et paulo poſt; Nec accedat ad uxorem ejus qui ſibi affinitate conjungitur. Item unde ſupra: Nullus certi gradus conſanguineam in conjugium accipiat, aut ſibi ſceleratis nuptiis deſideret copulari. Item ex dictis epiſcoporum & Imperatorum Theodoſii & aliorum. In ſeptem gradibus omnia propinquitatum nomina continentur, ultra quos nec affinitas invenitur, nec ſucceſſio poteſt amplius prorogari.

54. *Item de inceſtis, ex epiſtolis Gregorii III. Papæ, ſancto Bonifacio Moguntiæ Archiepiſcopo miſſis.*

Progeniem ſuam unumquemque usque ad ſeptimam obſervare decernimus generationem, & quandiu ſe cognoſcunt affinitate propinquos, ad hujus copulæ non accedere ſocietatem. Et in ſanctis Canonibus ſpiritu Dei conditis de inceſtis habetur inſertum; Inceſtis conjunctionibus nihil prorſus veniæ reſervamus, niſi cum adulterium ſeparatione ſanaverint: inceſtos vero nullo conjugii nomine appellandos ſancimus, ſed quibus illicita conjunctio interdicitur, niſi hi ſunt quos ſanctorum patrum decreta conjugio copulari prohibent, habebunt ineundi melioris conjugii libertatem.

55. *De his qui ſolo convivio gentilium vel eſcis immolaticiis uſi ſunt, aut quod hi qui homicidia vel alia capitalia perpetrant flagitia, non niſi per publicam pœnitentiam ſanari poſſunt.*

Qui convivio ſolo gentilium & eſcis immolaticiis uſi ſunt, poſſunt jejuniis, & manus impoſitione purgari, ita ut deinceps ab idolotitis abſtinentes, ſacramentorum Chriſti poſſint eſſe participes. Si autem aut idola adoraverunt, aut homicidiis vel fornicationibus contaminati ſunt, ad communionem eos niſi per pœnitentiam publicam non oportet admitti.

56. *De familiaritate extranearum mulierum.*

Ut nullus ſamiliaritatem extranearum mulierum præſumat habere; & qui inventus fuerit ſeverius corrigatur.

57. *Ne mulieres monaſterium monachorum ingrediantur.*

Ut mulieres in monaſterium monachorum nullatenus ingrediantur.

58. *Ut omnibus veſpertinis & matutinis horis oratio Dominica dicatur.*

Placuit ut omnibus diebus poſt matutinas & veſperas, oratio Dominica à ſacerdote proferatur.

59. *De his qui ſibi quacumq; negligentia mortem inferunt, ut eorum commemoratio non fiat: Similiter de his qui pro ſuis ſceleribus puniuntur.*

Placuit ut qui ſibi ipſis aut ferro, aut veneno, aut præcipitio, aut ſuſpendio, vel quolibet modo violenter inferunt mortem, nulla illis in oblatione commemoratio fiat, neque cum pſalmis ad ſepulturam eorum cadavera deducantur. Multi enim ſibi per ignorantiam uſurparunt. Similiter & de his placuit, qui pro ſuis ſceleribus puniuntur.

60. *De eo qui hominem peremerit.*

Qui occiderit hominem juxta canonicam pœniteat ſanctionem, & ab Eccleſia prius projiciatur, ubi proſtratus in terram in cinere & cilicio in introitum & exitum populi ſemper jaceat humiliter poſtulans ut pro ſe orare non dedignentur, & hoc usque ad ſatisfactionem eccleſiæ & ſacerdotum agat, pane tantum & aqua fruens, niſi humanius erga eum epiſcopo agere placuerit cujus ditioni ſubſiſtit.

61. *De ſartatectis Eccleſiarum quæ ex donis ſiunt eiſdem collatis, ut in poteſtate epiſcopi revocentur, quæcumq; colligata fuerint.*

Quæcumque pro ſartatectis Eccleſiis fuerint conlata, in poteſtate Pontificis aut presbyteri vel ſervientium ſanctorum locorum, ſecundum voluntatem conferentis, ad ſe debeant revocare. Quod ſi aliquis hæc inde abſtraxerit, rapuerit, furatusve fuerit, vel ea fraudaverit aut vaſtaverit, ſeu quocumque commento alienaverit, ſciat ſe eſſe canonice excommunicatum quousque ea quæ abſtulerit ſtudeat reformare.

62. *Ne*

62. *Ne presbyterum, diaconum, aut clericum aliquem ullus judex ſecularis abſq; conſenſu epiſcopi ſui diſtringat.*

Ut nullus judex neque presbyterum, neque diaconum, aut clericum, aut juniorem eccleſiæ ſine ſcientia Pontificis per ſe diſtringat, aut condemnare præſumat.

63. *De libertis, ut à ſacerdotibus defenſentur.*

Liberti quorumcumque ingenuorum à ſacerdotibus defenſentur, nec ad publicum ullatenus revocentur.

64. *Ne aliquis clericus pro quacumq; occaſione extraneam mulierem in domo ſua habeat.*

Nullus deinceps clericorum pro occaſione neceſſitatis veſtes faciendi, aut cauſa ordinandæ domus, extraneam mulierem in domo ſua habere præſumat.

65. *De viduis, ex epiſtola beati Gregorii Papæ Bonifacio Archiepiſcopo miſſa, in qua inter cætera ita legitur.*

Viduas à propoſito diſcedentes viduitatis, ſuper quibus nos conſulere voluit dilectio tua, frater chariſſime, credo te noſſe à ſancto Apoſtolo, & à multis ſanctis patribus, niſi convertantur, olim eſſe damnatas: quas & nos Apoſtolica auctoritate damnandas, & à communione fidelium atque à liminibus eccleſiæ arcendas fore cenſemus, usque quo obediant epiſcopis ſuis, & ad bonum, quod cœperunt, invitæ aut voluntarie revertantur. De virginibus autem non velatis, ſi deviaverint, à ſanctæ memoriæ prædeceſſore Papa Innocentio taliter decretum habemus: Ea vero quæ necdum ſacro velamine tectæ tamen in propoſito virginali ſemper ſe ſimulaverunt permanere, licet velatæ non fuerint, ſi ſumpſerint, his agenda aliquanto tempore pœnitentia eſt, quia ſponſio earum à domino tenebatur. Si enim inter homines ſolet bonæ fidei contractus nulla ratione diſſolvi, quanto magis iſta pollicitatio quam cum Deo pepegit, ſolvi ſine vindicta non poterit? & cætera. Nam ſi virgines nondum velatæ taliter pœnitentia publica puniuntur, & à cœtu fidelium usque ad ſatisfactionem excluduntur, quanto potius viduæ quæ perfectioris ætatis & maturioris ſapientiæ atque conſilii exiſtunt, virorumque conſortio multoties uſæ ſunt, & velari ſe permiſerunt habitumque religionis aſſumpſerunt, & demum apoſtaverunt atque ad priorem vomitum ſunt reverſæ, à nobis & ab omnibus fidelibus, à liminibus eccleſiæ & cœtu fidelium usque ad ſatisfactionem ſunt eliminandæ, & carceribus tradendæ, qualiter, juxta beatum Apoſtolum Paulum tradentes hujusmodi hominem Satanæ in interitu carnis, ut ſalvus ſit ſpiritus in die Domini? De talibus enim & Dominus per Moyſem loquitur dicens: Auferte malum de medio veſtri. De quibus & per Prophetam ait: Lætabitur juſtus cum viderit vindictam, manus ſuas lavabit in ſanguine peccatoris. De talibus namque eorumque ſimilibus atque eisdem conſentientibus, (quia non ſolum qui faciunt, ſed etiam qui facientibus conſentiunt, rei ſunt) Dominus per eundem Prophetam David loquitur dicens, Videbas furem, currebas cum eo, & cum adulteris portionem tuam ponebas. Et multa talia eorumque ſimilia. Tales vero perſonæ indubitanter adulteræ eſſe manifeſtantur: quoniam relicto immortali ſponſo ad anteriorem ut canes ad proprium ſunt reverſæ vomitum, & apoſtatæ factæ, illicita & ſacrilega ſe contagione polluentes, viris mortalibus ſe conglutinaverunt. Quæ etiam, juxta eundem Apoſtolum Paulum: eo quod viduitatis propoſitum dimiſerunt, & fidem quam cum Deo pepigerunt, frangere præſumpſerunt, atque primam fidem prævaricaverunt ſunt damnandæ, à nobisque & à vobis atque à reliquis noſtri ordinis viris, à ſingulis videlicet ſua in diœceſi à limitibus eccleſiæ & à cœtu fidelium usque ad ſatisfactionem, ut prædictum eſt, ſunt eliminandæ. A talium autem conſortio & ſocietate omnes fideles in omnibus abſtinere mandamus. Super quibus etiam placuit quousq; in ipſo deteſtando & illicito atq; ſacrilego carnis contubernio perſeverant, ut nullus Chriſtianorum, niſi quibus proprius ſtudio corrigendi juſſerit epiſcopus, cum eis in quoquam communicet, aut ad domum in qua ſunt accedat. Cum quibus etiam, ut jam dictus ſanctus præcipit Apoſtolus, nulli fidelium cibum ſumere licet. Quod ſi quis ex his quicquam tentare aut temerare præſumpſerit, pari cum eis excommunicationis ſententia feriatur, &c.

66. *De decimis quæ eccleſiis dantur, ne eas presbyteri vendere præſumant.*

Ut ulterius non præſumant presbyteri decimas vendere, quæ in pauperum & eccleſiarum uſibus dantur, ſicut hactenus, mirabile dictu, in horreis veterata ſunt ad theſaurorum cumulum: In cujus rei teſtimonio multi pauperum de manibus ſacerdotum requirendi moriuntur. Sed ubi Deo largiente abundaverint, ad ſuſtentationem pauperum parentur famis tempore.

67. *De pauperibus à presbyteris colligendis.*

Ut presbyteri quotidie duos vel tres pauperes colligant ad lavandos pedes.

68. *De prædiis quæ per ordinationem ſuam presbyteri emerint.*

Ut presbyteri poſt ordinationem ſuæ paupertatis prædia comparantes teſtamenta eccleſiis confirment: ſin aliter ut fraudatores removeantur.

69. Ut preſbyteri ad tractanda eorum miniſteria ad civitatem veniant.

Ut preſbyteri ſigillatim ſub diſpoſitione epiſcopi in civitates veniant ſuas ad tractanda miniſteria.

70. De his qui communicaverint, ut tribus horis ſuſpendantur propter cibi commixtionem.

Ut doceant communicantes duabus vel tribus ſuſpendere horis, propter admixtionem cibi.

71. De ſatisfactione quotidiana.

Ut ſicut ſine culpa nemo quotidie exiſtit: ita ſine quotidiana ſatisfactione nullus eſſe debet etiam ſacerdotum vel Chriſtianorum.

72. De eo qui ſine conſenſu epiſcopi preſbyterum de eccleſia ejecerit vel conſtituerit.

De his qui ſine conſenſu epiſcopi Preſbyteros in eccleſiis ſuis conſtituunt, vel de eccleſiis ejiciunt, & ab epiſcopo vel à quolibet miſſo dominico admoniti obedire noluerint, ut bannum noſtrum revvadiare cogantur, & per fidejuſſores ad placitum noſtrum venire jubeantur: Et tunc nos decernamus, utrum nobis placeat, ut aut illum bannum perſolvant, aut etiam armiſcaram ſuſtineant.

73. De eo qui decimam dare neglexerit eccleſia, cujus eſſe debet, alteriq; eccleſiae eam dederit.

Quicunque decimam abſtrahit de eccleſia, ad quam per juſtitiam dari debet, & eam præſumptuoſe vel propter munera aut amicitiam, vel aliam quamlibet occaſionem ad alteram eccleſiam dederit, à comite vel à miſſo noſtro diſtringatur, ut ejusdem decimæ quantitatem cum ſua lege reſtituat.

74. De malis ſcabinis ejiciendis.

Ut miſſi noſtri ubicunque malos ſcabinos inveniunt ejiciant, & totius populi conſenſu in locum eorum bonos eligant, & cum electi fuerint, jurare faciant, ut ſcienter injuſte judicare non debeant.

75. De melioribus & veracibus eligendis.

Ut in omni comitatu hi, qui meliores & veraciores inveniri poſſunt eligantur à miſſis noſtris ad inquiſitiones faciendas & rei veritatem dicendam, & adjutores comitum ſint ad juſtitias faciendas.

76. De ſcabinis qui propter munera aut amicitiam injuſte judicaverint.

Volumus ut quicunque de ſcabinis deprehenſus fuerit propter munera aut propter amicitiam vel inimicitiam juſte judicaſſe, ut per fidejuſſores miſſus ad præſentiam noſtram veniat. De cætero omnibus ſcabinis denuncietur, ne quis deinceps etiam juſtum judicium vendere præſumat.

77. De eo qui comprobatus fuerit teſtes in perjurium ſcienter induxiſſe.

Quicunque comprobatus fuerit de eo quod ſcienter teſtes in perjurium induxiſſet, ſub fidejuſſione ad palatium noſtrum venire compellatur, ut ibi cum fidelibus noſtris conſideremus quid de tali homine faciendum ſit.

78. Ut bonos nummos nullus reſpuat.

De bonis denariis quos populus recipere non vult, volumus ut hoc obſervetur & teneatur quod in priori capitulare noſtro conſcriptum eſt, id eſt, in libro IV. de eo qui emptione vel debiti ſolutione denarium merum recipere non voluerit. Et ad hanc conſtitutionem noſtram adimplendam Epiſcopi & Abbates ſive qui noſtra beneficia habent, adjuvent Comites in ſuis hominibus diſtringendis. Et ſi comites hanc noſtram conſtitutionem neglexerint, hoc per miſſos ad noſtram notitiam perferatur.

79. De collectis malis omnimodis inhibendis.

Collectæ ad male faciendum fieri omnimodis prohibeantur, & ubicumq; hujusmodi præſumptiones factæ fuerint, digna emendatione corrigantur. Et ſi per negligentiam comitis vel factæ ſunt vel inemendatæ remanſerunt, hoc ad noſtram notitiam perferatur. Auctor vero facti ſi fuerit præpoſitus vel advocatus, ſive centenarius, vel qualibet alia dignitate præditus, libera perſona per legalem emendationem in loco ſactam ſub fidejuſſoribus ad noſtram præſentiam veniat: Multitudo vero ſive de ſervis ſive de liberis ſit, legit ma emendatione multetur.

80. Ut pontes publici, qui deſtructi fuerint, iterum extruantur.

De pontibus publicis deſtructis nobis ſi qui juſſionem noſtram in reparandis contempſerint, volumus ac jubemus ut omnes homines noſtri in noſtram veniant præſentiam rationes reddere, cur noſtram juſſionem auſi ſunt contemnere. Comites autem reddant rationem de eorum pagenſibus cur eos aut non conſtrinxerunt ut hoc facerent, aut nobis nunciare neglexerunt: Similiter & de injuſtis teloneis ubicumq; accipiuntur, ſciant ſe exinde nobis rationem reddituros.

81. *De*

81. *De examine aquæ frigidæ.*

Ut examen aquæ frigidæ, quod hactenus faciebant, à miſſis omnibus interdicatur, ne ulterius fiat.

82. *De reverſione Comitis & pagenſium de hoſtili expeditione, ut ex eo die ſuper quadraginta dies ſit bannus reciſus.*

Poſtquam comes & pagenſes de qualicumque expeditione hoſtili reverſi fuerint ex eo die ſuper XL. noctes ſit bannus reciſus, quod lingua Teodiſca Scaſt legi, id eſt, armorum depoſitio vocatur.

83. *De audientia regis.*

Hoc miſſi noſtri notum faciant Comitibus & populo, quod nos in omni hebdomada unum diem ad cauſas audiendas & judicandas ſedere volumus. Comites autem & miſſi noſtri magnum ſtudium habeant, ne forte propter eorum negligentiam pauperes crucientur, & nos tædium propter eorum clamores patiamur, ſi noſtram gratiam habere velint. Populo autem dicatur, ut caveat de aliis cauſis ad nos reclamare, niſi de quibus aut miſſi noſtri aut Comites eis juſtitias facere noluerint.

84. *De inferenda à vicariis vel aliis miſſis Comitum exigenda.*

Quicumque vicarii vel alii miniſtri tributum quod inferenda vocatur, majoris pretii à populo exigere præſumpſerit, quam à miſſis bonæ memoriæ genitoris noſtri conſtitutum fuit, hoc eſt, duos ſolidos pro una vacca, quod injuſte ſuperpoſuit atque abſtulit, ſibique retinuit, his quibus hoc tulit cum ſua lege reſtituat, & inſuper fredum noſtrum componat, & miniſterium amittat.

85. *De eo qui propter cupiditatem rerum quemcumq; propinquorum ſuorum interfecerit.*

Si quis propter cupiditatem rerum, patrem, aut matrem, aut ſororem, vel alium propinquum ſuum interfecerit, hæreditas interfecti ad alios ſuos legitimos hæredes perveniat, interfectoris autem hæreditas in fiſcum redigatur, ipſe vero ordinante Epiſcopo publicæ pœnitentiæ ſubdatur.

86. *De eo qui res alienas cuilibet homini vendiderit.*

Quicumque res alienas cuilibet homini vendiderit, & ipſe homo eaſdem res alicui alteri dederit ſive vendiderit, & ipſe qui tunc eaſdem res comparatas habet per malum ingenium, pro filio aut alteri cuilibet necdum legitimos annos habenti juſtitiæ tollendæ cauſa tradiderit, volumus atque firmiter præcipimus, ſi pater ejuſdem parvuli vixerit, ipſe interim ſuam rationem reddendi pro filio ſuo: Si autem pater mortuus eſt, tunc legitimus ejus propinquus, qui juſte ei tutor aut defenſor eſſe videtur, pro ipſo rationem reddere compellatur. Similiter de aliis omnibus inſtitutis ad eum pertinentibus, pro ipſo rationem reddere compellatur. Similiter de aliis omnibus inſtitutis ad eum pertinentibus, excepta ſua legitima hæreditate, quæ ei per ſucceſſionem parentum ſuorum legitime evenire debuit. Quod ſi quis hanc noſtram juſſionem contempſerit vel neglexerit, ſicut de cæteris contemptoribus, ita & de eo agatur. Is vero qui eaſdem res primus invaſerit, & injuſte vendidit, nec non & emptores, excepta ſola perſona parvuli, hoc quod fraudulenter admiſerunt intra patriam emendare cogantur. Et poſtea ſicut contemptores juſſionis noſtræ ſub fidejuſſoribus ad noſtram præſentiam venire compellantur.

LUDOVICI PII IMPERATORIS AUGUSTI, ET LOTHARII CÆSARIS

CAPITULA

Decreta Aquisgrani in Palatio Regio.

I.

Benedictus de ſua reclamatione in perpetuum ſileat.

II.

De manſo, quem Gehirfredus Epiſcopus à Liutrico Comite requirit, ut ſi miſſi noſtri invenerint eum juſtitiam habere, non permittant Liutricum per veſtituram Domini KAROLI juſtitiam ejus impedire.

III.

De foreſte, quam Autharius Comes habere vult, ubi ea prius non fuiſſe dicitur, ut Miſſi noſtri rei veritatem inquirant, & juxta quod juſtum invenerint, ex noſtra auctoritate definiant.

IV.

De cauſa Rothmundi Comitis, ut ei liceat hic in Palatio ſacramentum ſuum jurare, quia propter noſtrum ſervitium ſibi conſtitutum placitum intra patriam obſervare non licuit.

V.

De duabus fœminis, quæ indiculos attulerunt, interrogandi ſunt Heiminus & Monoaldus, utrum Eccleſiaſticæ, an fiſcalinæ fuiſſent.

VI.

Odo Buticularius de foreſte ſua interrogandus eſt.

VII.

De rebus quas Marchio tradidit filio Boſonis vel aliis homioibus, volumus, ut hi, quibus traditæ fuerunt, veſtituram ſuam accipiant, & inſuper confirmationem.

VIII.

De rebus, quas quædam fœmina Hildegardi reginæ tradidit, & portionem quam ſibi reſervavit, injuſte amiſiſſe dicitur, volumus, ut charta traditionis quæratur, & inſpiciatur, & tuoe quid illa haberc debeat, definiatur.

IX.

Querelam, qoam Helizachar & Heiminus eootra Maginarium habent, volumus, ut miſſi noſtri ſecundum juſtitiam & æquitatem definiant.

X.

De querela Hildebrandi comitis, quod pageoſes ejus parauredra dare recuſant, volumus, ut hoc miſſi noſtri ab his hominibus, qui in eodem comitatu manent, & ea dare ooo debent, necnon & à vicinis comitibus inquirant, & ſi inveoerint, quod ipſi ea dandi debitores ſuot, ex ooſtra juſſione dare præcipiant.

An. Chriſti 832.

LUDOVICI PII IMPERATORIS AUGUSTI, ET LOTHARII CÆSARIS

CAPITULARE

Hæc ſunt Capitula, quæ aliqui ex Miſſis noſtris ad *noſtram noticiam detulerunt Anno XVI. Imperii noſtri.

* ſc. Lotharii Cæſaris, cui in Leg. Longobard. attribuuntur.

Cap. I. *De Presbyteris.*

DE his, qui ſine conſenſu Epiſcopi Presbyteros in Eccleſiis conſtituunt, vel de Eccleſiis ejiciunt, & ab Epiſcopo, vel à quolibet Miſſo Dominico admoniti obedire noluerint, ut bannum noſtrum revadiare cogantur, & per fidejuſſores ad placitum noſtrum venire jubeantur: & tum nos deceroamus, utrum nobis placeat, ut aut illum bannum perſolvant, aut aliam harniſcaram ſuſtineant.

Cap. 2. *De Eccleſiis inter heredes diviſis.*

DE Eccleſiis, quæ inter heredes diviſæ ſunt, conſideratum eſt, quatenus, ſi ſecundum providentiam & admonitionem Epiſcopi ipſi coheredes eas voluerint tenere, & honorare faciant. Sin autem hoc contradixerint, ut Epiſcopus poteſtatem teneat, utrum eas ita conſiſtere permittat, aut reliquias exinde auferat. Et ubi ad noſtrum beneficium Eccleſiæ pertinentes ita diviſæ inventæ fuerint, ut deſcribatur, & nobis renuncietur.

Cap. 3. *De Eccleſiis deſtructis.*

DE Eccleſiis deſtructis, & Epiſcopi & Miſſi inquiſitionem faciant, otrum per negligentiam aut impoſſibilitatem deſtructæ ſint: & ubi negligentia inventa fuerit, Epiſcopali auctoritate emendare cogantur, qui eam reſtaurare debuerant. Si vero impoſſibilitate contigit, aut plures ſint, quam neceſſe ſit, aut majoris magnitudinis, quam ut ex rebus ad eas pertinentibus reſtaurari poſſint, Epiſcopus modum inveniat, qualiter congrue emendari, & conſiſtere poſſint.

Cap. 4. *De manſo ad Eccleſiam dato.*

DE uno maoſo ad Eccleſiam dato, de quo aliqui homines contra ſtatuta ſibi ſervitium exigunt. Quicumque pro hac cauſa accuſatus fuerit, Comes vel Miſſus hoc, quod deinde ſubtractum eſt, Presbyteris cum ſua lege reſtituere faciant.

Cap. 5. *De nonis & decimis.*

DE his, qui nonas aut decimas jam per multos aonos aot ex parte aut ex toto dare neglexerunt, volumus, ut per Miſſos noſtros conſtringantur, ut ſecundum Capitularem priorem ſolvant unius anni nooam & decimam cum ſua lege, & inſuper bannum noſtrum. Et hoc eis denuncietur, quod, quicumque haoc negligentiam iteraverit, beneficium ſuum, unde hæc nona & decima perſolvi debuit, amiſſurum ſe ſciat. * Ita enim continetur in Capitulare bonæ memoriæ genitoris noſtri in lib. I.

* hæc verba referenda ſunt ad ſequens Capitulum.

Cap. 6. *Item de nonis & decimis.*

UT qui Eccleſiarum beneficia habent, nonam & decimam ex eis Eccleſiæ, cujus res ſunt, donent; & qui tale beneficium habent, & ad medietatem laborant, & de eorum portione proprio Presbytero decimas doneot. * Item in Capitulare noſtro in lib. 2. cap. 21. de eadem re.

* ad ſequentia pertinet.

Cap. 7.

Cap. 7. *De nonis & decimis.*

DE nonis & decimis, unde genitor noſter & nos frequenter & in diverſis placitis admonitionem fecimus, & in Capitularia noſtra, qualiter quæ obſerventur, ordinavimus, volumus atque jubemus, ut de omni collaborato, & de vino, & fœno, fideliter & pleniter ab omnibus nona & decima perſolvatur. De nutrimine vero pro decima, ſicut hactenus conſuetudo fuit, ab omnibus obſervetur. Si quis tamen Epiſcoporum fuerit, qui argentum pro hac accipere velit, in ſua maneat poteſtate, juxta quod ei, & illi, qui hoc perſolvere debet, convenerit.

Cap. 8. *Qui decimam fraudat.*

QUicunq; decimam abſtrahit de Eccleſia, ad quam per juſticiam dari debet, & eam præſumptione, vel propter munera, aut amicitiam, vel aliam quamlibet occaſionem ad alteram Eccleſiam dederit, à Comite vel à Miſſo noſtro diſtringatur, & ejusdem decimæ quantitatem cum ſua lege reſtituat.

Cap. 9. *De decimis, quas populus recuſat.*

DE decimis, quas populus dare non vult, niſi quolibet modo ab eo redimantur, ab Epiſcopis prohibendum eſt, ne fiat. Et ſi quis contemptor inventus fuerit, & nec Epiſcopum nec Comitem audire velit, ſi noſter homo fuerit, ad præſentiam venire compellatur. Cæteri vero diſtringantur, ut inviti Eccleſiæ reſtituant, qui voluntarie dare neglexerunt.

Cap. 10. *De reſtauratione Eccleſiarum.*

QUicumque de rebus Eccleſiarum, quas in beneficium habent, reſtaurationes earum facere neglexerint, juxta Capitulare, in quo *De operibus, nonis & decimis* conſtitutum eſt, ſic de illis adimpleatur. *Item in libro 4. Cap. 38. *De opere & reſtauratione Eccleſiarum.* * pertinent ad ſeq. cap.

Cap. 11. *Super eadem re.*

COnſiderandum eſt, ut de frugibus terræ, & animalium nutrimine perſolvantur.

2. De opere vel reſtauratione Eccleſiarum Comes & Epiſcopus vel Abbas, una cum Miſſo noſtro, quem ſibi ipſi ad hoc elegerint, conſiderationem faciant, ut unusquisque eorum in tantum inde accipiat ad operandum, & reſtaurandum, quantum ipſe de rebus Eccleſiarum habere cognoſcitur. Similiter & Waſſi noſtri in commune tantum operis accipiant, quantum rerum Eccleſiaſticarum habent, vel unusquisque per ſe juxta quantitatem, quam ipſe tenet, aut, ſi inter eos convenerit, ut pro opere faciendo argentum donet, juxta æſtimationem operis in argento perſolvant, cum quo precio Rector Eccleſiæ ad prædictam reſtaurationem operis & materiam operis conducere valeat. Et qui nonas & decimas dare neglexerit, primum quidem illas cum ſua lege reſtituat, inſuper bannum noſtrum ſolvat, ut ita caſtigatus caveat, ne ſæpius iterando beneficium amittatur.

Cap. 12. *De nonis.*

DE illo, qui agros Dominicos propterea neglexit colere, ut nonas exinde non perſolvat, & alienos ſcintas ad excolendum propter hoc accipit, volumus, ut de tribus annis ipſam nonam cum ſua lege perſolvat. Et ſi quis contemptor aut Comitis aut Miſſorum noſtrorum propter hoc extiterit, per fidejuſſores ad placitum venire compellatur.

Cap. 13. *De præſcriptione 30. annorum.*

DE rebus Eccleſiarum, quę ab eis per 30. annorum ſpacium ſine ulla interrogatione poſſeſſæ ſunt, teſtimonia non recipiantur, ſed eo modo contineantur, ſicut res ad fiſcum pertinentes contineri ſolent.

Cap. 14. *De beneficiis deſtructis.*

DE beneficiis deſtructis hoc obſervetur, quod in Capitulare priori continetur, id eſt, in lib. 4. cap. 36. Quicumque ſuum beneficium occaſione proprii deſertum habuerit, & intra annum, poſtquam à Comite vel Miſſo noſtro notum factum fuerit, illud emendatum non habuerit, ipſum beneficium amittat.

Cap. 15. *De malis Scabinis.*

UT Miſſi noſtri, ubicunq; malos Scabinos inveniunt, ejiciant, & totius populi conſenſu in locum eorũ bonos eligant, & cum electi fuerint, jurare faciant, ut ſcientes injuſte judicare non debeant.

Cap. 16. *De inquiſitoribus.*

UT in omni Comitatu Inquiſitores meliores & veraces inveniri poſſint, eligantur à Miſſis noſtris ad inquiſitiones faciendas, & rei veritatem dicendam, & adjutores Comitum ſint ad juſticias faciendas.

Cap. 17. *De Scabinis munera acceptantibus.*

VOlumus, ut quicumque de Scabinis deprehenſus fuerit propter munera, aut propter amicitiam, injuſte judicaſſe, per fidejuſſores Miſſus noſter ad præſentiam noſtram venire faciat. De cætero vero omnibus Scabinis denuncietur, ne quis deinceps etiam juſtum judicium vendere præſumat.

Cap. 18. *De commutationibus Eccleſiarum.*

VOlumus, ut ubicumque commutationes tam de proprio noſtro quam de genitoris noſtri, legitimæ & rationabiles atque utiles Eccleſiis Dei factæ ſunt, permaneant. Ubicunq; vero inutiles & incommodæ atque irrationabiles factæ ſunt, diſſolvantur, & recipiat unusquisq; quod dedit. Ubi vero mortua manus interjacet, aut alia quælibet cauſa; quæ irrationabilis eſſe videatur, inventa fuerit, diligenter deſcribatur, & ad noſtram noticiam perferatur.

Cap. 19. *De eo qui teſtes fecit perjurare.*

QUicunq; comprobatus fuerit de eo, quod ſcienter teſtes in perjurium induxiſſet, ſub fidejuſſione ad placitum noſtrum venire compellatur, ut ibi cum fidelibus noſtris conſideremus, quid de tali homine faciendum ſit.

Cap. 20. *De pacis turbatoribus.*

DE his, qui diſcordiis & contentionibus ſtudere ſolent, & in pace vivere nolunt, volumus, ut ſub fidejuſſoribus ad noſtrum placitum veniant, & ibi cum fidelibus noſtris conſideremus, quid de talibus faciendum ſit.

Cap. 21. *De denariis.*

DE bonis denariis, quos populus recipere non vult, volumus, ut hoc obſervetur & teneatur, quod in priori Capitulari noſtro conſtitutum eſt in lib. 4. cap. 30.

Quicumque liber homo vel in emptione, vel in debiti ſolutione denarium merum & bene penſantem recipere noluerit, bannum noſtrum, id eſt, LX. ſolidos componat. Si vero Eccleſiaſtici vel fiſcalini noſtri, aut comitum, aut vaſallorum noſtrorum hoc facere præſumpſerint, LX. ictus vapulentur. Et ſi Actores noſtri, aut aliorum, vel Advocati, eos à Miſſis noſtris vel à Comitibus juſſi præſentare noluerint, prædictum bannum componant. Et ad hanc noſtram conſtitutionem adimplendam Epiſcopi, & Abbates, ſive reliqui, qui beneficia noſtra habent, adjuvent Comites in ſuis hominibus diſtringendis. Et ſi Comites hanc noſtram conſtitutionem neglexerint, hoc per Miſſos noſtros ad noſtram notitiam perferatur.

Cap. 22. *De homicidiis, vel injuſticiis.*

DE homicidiis, vel aliis injuſticiis, quæ à fiſcalinis noſtris fiunt, quia impune ſe ea committere poſſe exiſtimant, nos Actoribus noſtris præcipiendum eſſe decernimus, ne ultra impune fiant, ita ut ubicumq; facta fuerint, ſolvere cum diſciplina præcipiemus.

Cap. 23. *De collecta malefactorum.*

COllectam ad malefaciendum fieri omnimodis prohibeatur: & ubicumque hujusmodi præſumptiones factæ fuerint, digna emendatione corrigantur. Et ſi per negligentiam Comitis vel factæ ſunt, vel inemendatæ remanſerunt, hoc ad noſtram noticiam perferatur: author vero facti, ſi fuerit Præpoſitus, vel Advocatus, ſive Centenarius, vel qualibet alia dignitate prædita libera perſona, poſt legem emendatam in locq factam ſub fidejuſſoribus ad noſtram præſentiam veniat, multitudo vero ſive de liberis, ſive de ſervis ſit, legitima emendatione multetur.

Cap. 24. *De pontibus publicis.*

DE pontibus publicis deſtructis placuit nobis, ut hi, qui juſſionem noſtram in reparandis pontibus contempſerunt, volumus ac jubemus, ut omnes homines noſtri in noſtram veniant præſentiam rationes reddere, cur noſtram juſſionem auſi ſint contemnere. Comites autem reddant rationem de eorum pagenſibus, cur eos aut non conſtrinxerunt, ut hoc facerent, aut nobis nunciare neglexerunt.

2. Similiter & de injuſtis toloneis, ubicumque accipiuntur, ſciant ſe exinde nobis rationem redituros.

Cap. 25. *De judicio aquæ frigidæ.*

VT examen aquæ frigidæ, quod hactenus faciebant, à Miſſis noſtris interdicatur, ne ulterius fiat.

Cap. 26. *De inferenda.*

QUicumq; Vicarii, vel alii miniſtri Comitum tributum, quod inferenda vocatur, majoris precii à populo exigere preſumpſit, quam à Miſſis bonæ memoriæ genitoris noſtri conſtitutum fuit, hoc eſt, duos ſolidos pro una vacca: hoc, quod injuſte ſuperpoſuit, atq; abſtulit, ſibiq; retinuit, bis, quibus hoc abſtulit, cum ſua lege reſtituat, & inſuper fredum noſtrum perſolvat, & miniſterium amittat.

Cap. 27. *De Scatlegi.*

POſtquam Comes, & pagenſes de qualibet expeditione hoſtili reverſi fuerint, ex eo die ſuper XL. noctes ſit bannus reciſus, quod in lingua Teutiſca Scatlegi, id eſt, armorum depoſitio, vocatur.

Cap. 28. *De audientia Regis.*

HOc Miſſi noſtri notum faciant Comitibus, & populo, quod nos in omni hebdomada unum diem ad cauſas audiendas ſedere volumus.

Comites autem & Miſſi noſtri magnum ſtudium habeant, ne forte propter eorum negligentias pauperes crucientur, & nos tædium propter eorum clamores patiamur, ſi noſtram gratiam habere velint. Populo autem dicatur, ut caveat de aliis cauſis ſe ad nos reclamare, niſi de quibus aut Miſſi noſtri, aut Comites eis juſticiam facere noluerunt.

LOTHARII I. IMPERATORIS AVGVSTI CONSTITUTIO,

DE DECIMIS.

DE decimis, ut dentur, & dare nolentes, ſecundum quod anno præterito denunciatum eſt, à miniſtris Reipublicæ exigantur, id eſt, eligantur quatuor ſive octo optimi homines vel prout opus fuerit, de ſingulis plebibus juxta qualitatem uniuscujusq; plebis, ut ipſi inter ſacerdotem & plebem teſtes exiſtant, ubi datæ vel non datæ fuerint. Hoc ideo, ne ibi juramentum aliquod faciendi neceſſitas contingat. Non tamen ideo tantos teſtes mittendos dicimus, ut ipſi ſemper omnes in dandis decimis præſentes eſſe pariter neceſſe ſit, ſed ut, dum pluribus committitur, minus gravetur. In duobus autem, ſi adfuerint, ſufficere credimus.

2. Negli-

2. Negligentes autem amoveantur à Presbyteris Eccleſiarum usque ad tertiam vicem, ut ipſam decimam dent. Quod ſi contempſerint, ab introitu Eccleſiæ prohibeantur: & ſi hoc non emendaverint, à miniſtris Reipublicæ diſtricti ſinguli per caput ſex ſolidos Eccleſiæ componant, & inſuper decimam dare cogantur. Nam ſi iterum contemptores extiterint, tunc per publicam auctoritatem domus vel caſæ eorum hiuſentur, quousq; pro ipſa decima, ſicut ſupradictum eſt, ſatisfaciant. Quod ſi denuo rebelles vel contradictores eſſe voluerint, & ſuper ipſam hiuſam ſua auctoritate intrare præſumpſerint, tunc à miniſtris Reipublicæ in cuſtodia mittantur, usque dum ad judicium publicum producantur, & ibi ſecundum legem contra Comitem vel partem publicam componant. Reliqua autem, ut ſupradictum eſt de decimis, & VI. ſolidis contra Eccleſiam, ſatisfaciant.

LOTHARII I. IMP. AUG.

CAPITULA

Quæ pro lege habenda ſunt.

Cap. 1. *De homicidiis.*

DE homicidiis in Eccleſiis, vel in atriis eorum commiſſis, hoc obſervetur & teneatur, ſicut in Capitulari priore conſtitutum, noluerit prædictum bannum LX. ſolid. componat.

Cap. 2. . . . .

Cap. 9. *De falſa moneta.*

DE falſa moneta jubemus, ut quicumq; percuſſerit, aut probatus fuerit, manus ei amputetur: & qui hoc conſenſerit, ſi liber eſt, LX. ſolid. componat.

Cap. 10. *De teſtibus.*

DEcernimus, ut quisquis aliter teſtes habere non potuerit, aut per Comitis juſſionem, quos in ſuo teſtimonio neceſſarios quosque habuerit, veritatem perlaturi publico conventui adducantur, ut per ipſos rei veritas cum juramento valeat inquiri. Quod ſi de duabus partibus fuerit inquiſitio facta, idcirco quod nullus eorum poſſit habere teſtes, antequam jurent, fiat inquiſitio facta. Quod ſi omnes ad unam partem dixerint teſtimonia, jurent, verum dixiſſe teſtimonium. Et ſi diſſenſerint, aut quædam pars uni præbuerit teſtimonium, & alia alteri, tunc interrogentur, ſi audent per pugnam illorum teſtimonia approbare. Quod ſi nulla pars alteri ceſſerit, jurent, & per pugnam probetur illorum teſtimonium. Et ſi una pars ſe ſubtraxerit, tunc ille, quæ auſa fuerit contendere, recipiatur ad teſtimonium.

Cap. 11. *Quando ſervus non poſſit liberari.*

UT per 30. annos ſervus liber fieri non poſſit, ſi pater illius ſervus, aut mater illius ancilla fuit.

Cap. 12. *De Cancellariis & notariis.*

UT nullus cancellarius pro ullo judicato aut ſcripto aliquid amplius accipere valeat, niſi dimidiam libram argenti de majoribus ſcriptis.

2. De minoribus autem infra ipſam dimidiam libram, quantum res expoſcit, & judicibus rectum videatur, accipiat.

3. De orphanis autem, vel cæteris pauperibus, qui exſolvere hoc non poſſunt, in providentia Comitis fiat, ut nequaquam inde accipiat aliquid.

4. Notarii autem hoc jurare debent per ſingula loca, quod nullum ſcriptum falſum faciant, nec inoccultum. Nec ſcriptum aliquod faciant de uno Comitatu in alium, niſi per licentiam illius Comitis, in cujus Comitatu ſtare debet. Quod ſi aliter fecerit, ſit inanis.

5. Si vero neceſſitas itineris aliquem compulerit, aut infirmitas gravis, ſecundum Capitulare Domini & genitoris noſtri faciat.

Cap. 13. *De obſervantia Capitulorum.*

PLacuit nobis, ut Capitula ſanctæ memoriæ avi noſtri KAROLI, ac Domini noſtri HLUDOVICI Imperatoris, ab omnibus ſanctæ Dei Eccleſiæ ſeu noſtris fidelibus in Regno Italiæ conſiſtentibus pro lege teneantur, & conſerventur. Et quicumq; eorum contemptor extiterit, LX. ſolid. componat, ſicut in Capitulis prædicti Domini avi.

RECESSUS

COMITIORUM ROMANORUM IMPERIALIUM.

LOTHARII I. IMPERATORIS AUGUSTI, ET LUDOVICI II.

CÆSARIS,

DE SUPERIORITATE IMPERATORIS ET OBEDIENTIA PAPÆ ET URBIS ROMÆ.

Anno Chriſti 844.

CUm Papa Sergius Secundus inconſulto Imperatore electus & conſecratus fuiſſet, & peſſime ſuum Pontificatum adminiſtraret, & ad defectionem ac rebellionem quandam ab Imperio ſpectare videretur, Inuictiſſimus Imperator LOTHARIUS Auguſtus excellentiſſimum LUDO-

VICUM REGEM filium ſuum cum Drogone Metenſis Eccleſiæ Archiepiſcopo, magnoque exercitu Francorum Romam direxit, ut Papam & Romanos ad obedientiam Imperii retraherent, & de aliis quoq; delatis crimioibus eum redarguerent. Cum quibus etiam Archiepiſcopos, pluresq; Epiſcopos, Abbates & Comites proficiſci præcepit. Ipſi vero, vi & armis omnia occupantes, Papam & Romanos perterritos coegerunt ſe Romam intromittere. Ubi habito Epiſcoporum & Optimatum conventu per dies ſingulos ſummi certaminis de obedientia & ſuperioritate, quod ſcil. Papa ſit modis omoibus Cæſari ſubjectns, nec ſine ejus nutu conſecrari, multo minus regnare debeat, cum ſanctiſſimo Præſule, omnibusque Epiſcopis & Optimatibus noſtris atq; Proceribus, ipſe Drogo Archiepiſcopus Metenſis Eccleſiæ commovebat, tam ipſe quàm omnes Archiepiſcopi & Epiſenpi, qui cum eo contra univerſalem Epiſcopum, & caput cunctarum eccleſiarum, Domini ſive Metropolitani conceſſione atq; vocatione, convenerant. Ii ſunt:

Gregorius Archiepiſcopus eccleſiæ Ravennenſis.
Angelbertus Archiepiſcopus eccleſiæ Mediolanenſis.

* ſo. Veronenſis,

Joſeph Epnredienſis
Aginus * Vergonenſis
Amalricus Cumenſis
Northcbaudus Vercellenſis
Sigifridus Regenſis
Toringarius Concordienſis
Odelberius Aquenſis
Ambroſius Lucenſis
Joannes Piſenſis
Petrus Volaterrenſis
Gausbrandus Piſtorienſis
Cantio Senenſis
Lupus Textini
Siſimundus Aprunenſis
Pieco Scholavenſis
Fratellus Camerinenſis
Biſus Firmanæ
Raciupertus Nucerinenſis
Amadeus Pinnenſis
Donatus Feſolanæ

} Eccleſiarum Epiſcopi

Et cæteri, cum quibus etiam

Boſo Comes, | Vuldo Comes,
Adalgiſus Comes, | Bernhardus Comes,
Joannes Comes, | Vvinefridus Comes.

atque Maurinus Comes, & cæteri pariter contendebaot.

* Incluſa ſunt præter Hiſtoriarum fidem, quæ in his Comitiis ſuperatā Pontificis pervicaciam aſſerunt.

(* Sed divina gratia inſpirante, nec ſermones ipſius almi Pontificis, neque prudeotiam ſuperare valuerunt. Tantaque ei ſuperna aderat virtus, ut nulli ſermone eum concludere vel conſtringere potuiſſent. Et ab eo ſuperati pudore, & operti confuſione diſceſſerunt.)

Papa Imperatori fidelitatē promittit cum Romanis.

Illis igitur peractis, à prædicto poſtulaverunt Pontifice, ut omnes Primates Romani fidelitatem ipſi LUDOVICO REGI per ſacramentum promitterent. Quod prudentiſſimus Præſul fieri nequaquam conceſſit: ſed ſic orſus eſt illis; Quia, ſi vultis, Domino LOTHARIO magno Imperatori hoc ſacramentum, ut faciant, ſolummodo conſentio atq; permitto. Nam LUDOVICO ejus filio, ut hoc peragatur, nec ego nec omnis Nobilitas Romanorum conſentit. Tunc demum in eadem eccleſia ſedentes pariter tam beatiſſimus Pontifex, quàm magnaoimus REX, & omnes Archiepiſcopi atq; epiſcopi, ſtantibus reliquis Sacerdotibus, & Romanorum ac Francorum Optimatibus, fidelitatem LOTHARIO magno Imperatori ſemper Auguſto promiſerunt.

Anno Chriſti 846.

CAROLI II. CALVI REGIS
CAPITULA SPARTACANA.

* Meldenſi anno 845. & Pariſienſi 846.
a Archiepiſc. Senonenſis
b Rothomagenſis.
c
d Rhemenſis.
e Turonenſis.

HÆc quæ ſequuntur Capitula, excerpta ſunt à Domno Rege Karolo Domni Hlodovici Imp. Filio & Principibus ejus ex capitulis, quæ anno DCCCXLVI. ediderant epiſcopi in * ſyodis, a Wenilo ſcil. cùm ſuffraganeis ſuis, b Guntboldus cum ſuffraganeis ſuis, c Urſmarus cum ſuffraganeis ſuis, d Hincmarus cùm ſuffraganeis ſuis, e Amalo cum ſuffraganeis ſuis: & oblata ſunt eidem Principi, ſicut ipſe juſſerat, collecta ad relegendum in Sparnaco villa Remenſis eccleſiæ. Et quia factione quorundam motus eſt animus ipſius Regis contra epiſcopos, diſſidentibus regni ſui primoribus ab eorundem epiſcoporum ammonitione & remotis ab eodem concilio epiſcopis, ex omnibus illis capitulis hæc tantum obſervanda & complacenda ſibi collegerunt, & epiſcopis ſcripto tradiderunt, dicentes, non amplius de eorum capitulis acceptaſſe quam iſta, & iſta ſe velle cum principe obſervare.

De honore & cultu eccleſiarum.
De hoore epiſcoporum & veneratiooe ſervorum Dei.
De juſtitiis.

Ut cau-

Ut cautela fiat erga eos, qui cauſa juventutis aut inſipientiæ, in aliquo fallunt, ſive contemnunt ammonitionem epiſcoporum, ne ſubito, aut incaute damnentur a nathemate.
De his, qui contra regiam poteſtatem contumaces eſſe moliuntur.
De precariis.
De hoſpitalibus.
De rapacibus.
Ut epiſcopis tempus congruum obſerveetur ad miniſterium ſuum peragendum.
Ut clerici arma militaria non contingant.
Ut miſſi dirigantur, qui inquirant, ſi præcepta à nobis de reb. eccleſiarũ ad proprium ſint facta.
De hæreſi ſimoniaca.
Ut à nullo ſedes epiſcopalis proprio infirmante epiſcopo uſurpetur.
Ut Canonici infra dormitorium dormiant.
Ut monachi ad palatium non veniant, niſi cauſa obedientiæ, exceptis Abbatibus.
Ut laici decimas de eccleſiis non contingant.
De ſanctimonialibus contra auctoritatem nuptis.
De ſponſis aliorum.
De ſepulturis infra eccleſiam.

Plenitudo autem Capitulorum, quæ in plenitudine Synodalium actionum habentur, unde hæ Commemorationes excerptæ ſunt, ita per loca continentur.

DE honore & cultu Dei atque ſanctarum eccleſiarum, quæ auctore Deo ſub ditione & tuitione regiminis noſtri conſiſtunt, communiter, Deo mediante, decernimus, ut ſicut tempore beatæ recordationis Domni ac genitoris noſtri excultæ & honoratæ atque rebus ampliatæ fuerunt, ſalva æquitatis ratione, ita permaneant; Et quæ à noſtra liberalitate honorantur atque ditantur, de cætero ſub integritate ſui ſerventur, & ſacerdotes ac ſervi Dei vigorem eccleſiaſticum & debita privilegia juxta reverendam auctoritatem obtineant. Eisdem vero Regalis poteſtas & illuſtrium virorum ſtrenuitas, ſeu Reipublicæ adminiſtratores, ut ſuum miniſterium competenter exequi valeant, in omnibus rationabiliter & juſte concurrant.

2. Honor etiam Regius & poteſtas regali dignitati competens, atque ſinceritas & obtemperantia ſeniori debita, remota omni ſocordia & calliditate, ſeu qualibet indebita quorumcunque conjunctione, contra honorem & poteſtatem atque ſalutem noſtram, ſive regni noſtri ſoliditatem nobis in omnibus & ab omnibus ſicut tempore anteceſſorum noſtrorum conſueverat, exhibeatur. Et ſi quis quemcunque contra nos, & contra hanc pactam ſinceritatem aliquid moliri manifeſte cognoverit, ſi eum convertere nequiverit, aperte prodat atque denotet, & ſic conſilio atque auxilio epiſcopalis auctoritas, & fidelium unanimitas, ut noſter honor & poteſtas regia inconvulſa permaneat, totis niſibus decertare & adjuvare procuret.

3. Quia vero debitum eſſe cognoſcimus, ut à quibus honorem ſuſcipimus, eos juxta dictum dominicum honoremus, volumus, ut omnes fideles noſtri certiſſimum teneant, neminem cujuslibet ordinis, aut dignitatis, deinceps noſtro inconvenienti libitu, aut alterius calliditate vel injuſta cupiditate promerito honore debere privari, niſi juſtitiæ judicio & ratione atque æquitate dictante. Legem vero unicuique competentem, ſicut anteceſſores ſui tempore meorum prædeceſſorum habuerunt, in omni dignitate & ordine favente Deo, me obſervaturum perdono.

4. Quod ut facilius atque obnoxius noſtra auctoritas valeat obſervare, omnes ſicut in veſtra bene memorabili convenientia pepigiſtis, conſervare ſtudebitis; Immo etiam cuncti in poſtmodum ſolicite præcavebunt, ne aliquis pro quacunque privata commoditate, aut rejicienda cupiditate, ſive alicujus conſanguinitatis vel familiaritatis ſeu amicitiæ conjunctione nobis immoderatius ſuggerat, vel poſtulationibus aut quolibet modo illiceat, ut contrà juſtitiæ rationem & noſtri nominis dignitatem ac regiminis æquitatem agamus.

5. Et ſi forte ſubreptum nobis quippiam, ut homini fuerit, competenter & fideliter, prout ſublimitati regiæ convenit, & neceſſitatibus ſubjectorum expedit, ut hoc rationabiliter corrigatur, veſtra fidelis devotio ammonere curabit.

6. Et ne magnificentiam veſtram illuc veſtræ dignitati indecens & inhoneſta impellat neceſſitas, quo non trahit voluntas. Et partim neceſſitate, partim etiam ſubreptione, quia aliter quam ſe rei veritas habeat nobis dictum vel poſtulatum fuit, maxime quod ad rempublicam pertinuit, aut prærepcione in beneficiario jure, aut in alode aſſumptum habetur, videtur nobis utile & neceſſarium, ut fideles & ſtrenuos miſſos ex utroque ordine per ſingulos comitatus regni veſtri mittatis, qui omnia diligenter inbrevient, quæ tempore avi ac patris veſtri, vel in regio ſpecialiter ſervitio, vel in vaſſallorum dominicorum beneficiis fuerint, & quid vel qualiter, aut quantum exinde quiſque modo retineat, & ſecundum veritatem renuntietur vobis, & ubi invenietis, quia ratio & utilitas, ac ordo ſeu veritas in abſumptis vel donationibus habeatur, in ſtatu permaneant: Ubi autem inrationabilitas, vel potius fraus inventæ fuerint una cum conſilio fidelium veſtrorum hoc taliter corrigite, ut ratio atque utilitas ſeu juſtitia non deſerantur, & dignitas magnificentiæ veſtræ per neceſſitatem ita vilis non fiat, ſicut vos non decere cognoſcitur, quoniam domeſtica domus veſtra aliter obſequiis domeſticorum repleri non poterit, niſi habueritis, unde eis meritis reſpondere, & indigentiæ ſolatium ferre poſſitis: & ſic demum reſpublica veſtra de ſuo ſuffragetur ſibi & Eccleſiæ, à quibus non expedit, habeantur immunes.

7. Ut nemo Epiſcoporum qnemlibet ſine certa & maniſeſta peccati cauſa communione privet Eccleſiaſtica. Anathema autem ſine conſenſu Archiepiſcopi, aut coëpiſcoporum, prolata etiam Evangelica ammonitione oulli imponat; niſi unde canonica docet auctoritas, quia anathema æternæ eſt mortis damnatio, & non niſi pro mortali debet imponi crimine, & illi qui aliter non potuerit corrigi.

8. Ut precariæ & commutationes tempore viduatarum Eccleſiarum factæ ab his, qui loca Epiſcoporum occupaverant, reſcindantur: & cum anctoritate Eccleſiaſtica vel civili denuo ſi fiendæ ſunt, fiant.

9. Precariæ autem à nemine de rebus Eccleſiaſticis fieri præſumantur, niſi quantum de qualitate convenienti datur ex proprio: duplum accipiatur ex rebus Eccleſiæ in ſuo tantum qui dederit nomine. Si autem res proprias ad præſens dimiſerit, ex rebus Eccleſiaſticis triplum fructuario uſu in ſuo tantum quis nomine ſumat, quia ſic eas quemque tractare oportet ut alienarum diſpenſatorem, non propriarum largitorem, & à nulla poteſtate quis cogatur facere precariam de rebus proprie Deo & ſanctis illius dicatis. cum ratio & uſus obtineat, neminem, cui non vult, contra utilitatem & rationem præſtitum de proprio facere beneficium. Præcepta autem regalia ſuper precariis Eccleſiaſticis fieri nec ratio ſinit, nec auctoritas quolibet modo permittit, quoniam præcepta in jure Eccleſiaſtico firmare indignum judicet neceſſe eſt majeſtas regia, niſi ab Eccleſiaſtico rectore petantur. Idem autem cuſtos Eccleſiæ ſolertiſſime caveat, ne ſui ordinis & Eccleſiaſticæ communionis ſorte immemor contra auctoritatem præceptum regium pro quacumque adſentatione fieri petat. Qui etſi ſecerit, non audiatur: Si autem obtinuerit, regia diſcretione & Epiſcopali id reſcindatur: & petitor injuſtus pro principis injuſta ſuggeſtione digne corripiatur, & precariæ ſecundum antiquam conſuetudinem & auctoritatem quinquennio in quinquennium renoventur.

10. Ut contra deprædatntes, & oppreſſores Eccleſiarum, & rerum ad easdem pertinentium defenſores ſecundnm miniſterium veſtrum, quantum Deus poſſe dederit, exiſtatis, & præcepta, quæ avus & pater veſter eccleſiis ditioni veſtræ ſubjectis ſecerunt ac firmaverunt, & ſtabilia conſervaverunt, quæq; vos confirmaſtis, de cætero rata in omnibus conſervetis.

11. Ut regia magnificentia liberiorem libertatem epiſcopis ad ſuum peragendum in eorum parochiis miniſterium, quam hacteous propter diverſas perturbationes habuiſſent, maxime in ſacratiſſimis temporibus, quadrageſimæ ſcilicet, & adventus Domini, tribuat, quatenus & periculum & ipſi Epiſcopi & regia dignitas ſalubrius pro miniſterio ſibi commiſſo & neglecto poſſunt evadere, & pro ſtrenue executo divioam miſericordiam ſibi conciliare prævaleant. Ipſi autem epiſcopi conceſſum ſibi otium non in ſuas voluptates, ſed in divinum & officioſum convertant negotium: quatenus ſtudentes prædicatiooi atque confirmationi, quod hactenus per parrochias fuit neglectum ſolerter & devotiſſime de cætero ſit correctum & emendatum: & non propter ſuam quietudinem epiſcopi ad remotiora loca ſecedentes, & ſuum miniſterium neglegentes proprias deſerant civitates, ſed ut parrochias ſuas cum officii efficacia circumeant, aut cum religione io ſuis civitatibus canonice cum ſuis filiis degant, & hoſpitalitate ornati, quæ jam pene propter diverſas rapacitates annullata eſt, oon ſolum in oculis Domini propter ioobedientiam mandati divini reddantur conſpicui, verum & bonum teſtimonium ſecundum ſanctum adquirant Apoſtolum. Presbyteros etiam ſibi commiſſos & doctrinæ caſtitate, & ſobrietate atq; hoſpitalitate, ſecundum eorum miniſterium ornari compellant.

12. Ut quicumque ex clero eſſe videntur arma non ſumant, nec armati incedant, ſed profeſſionis ſuæ vocabulum religioſis moribus, & religioſo habitu præbeant. Quod ſi contempſerint tamquam ſacrorum canonum contemptores, & eccleſiaſticæ ſanctitatis profanatores proprii gradus amiſſione multentur, quia non poſſunt ſimul Deo & ſæculo militare.

13. Ammonenda eſt regia magnitudo de hoſpitalibus, quæ tempore prædeceſſorum ſuorum & ordinata, & exculta fuerunt: & modo ad nihilum ſunt redacta. Sed *& hoſpitalia Scottorum*, quæ ſancti homines gentis illius in hoc regno conſtruxerunt, & rebus pro ſanctitate ſua adquiſitis ampliaverunt, ab eodem hoſpitalitatis officio funditus ſunt alienata: & non ſolum ſupervenientes io eadem hoſpitalia noo recipiuntur, verum etiam ipſi qui ab infantia in eisdem locis ſub religione domino militaverunt, exinde ejiciuotur, & oſtiatim mendicare coguntur. Unde pertimeſcenda eſt canonica ſententia, & maxime decretalis Symmachi Papæ definitio, quia ut necator pauperum, & Chriſti traditor Judas, id eſt, qui hujos ſceleris aoctor & perpetrator eſſe dignoſcitur, præſenti & perpetuo anathemate feriendus. Qui reiculam, inquit, Symmachus Papa, vel quicquid fuerit eccleſiæ, petunt à regibus, & corrumpendæ pietatis inſtinctu egentium ſubſtantiam rapiunt, irrita habeantur ſi qoa obtineant, & à communione eccleſiæ cujus facultatem auferre cupiunt, excludantur. Item in canone Aurelianenſi: Si quis quolibet tempore contra hanc conſtitutionem noſtram venire tentaverit, aut aliquid de conſuetudine vel facultate Xenodochii abſtulerit, ut Xenodochium quod avertat Deus, eſſe deſinat, ut necator pauperum irrevocabili anathemate feriatur.

14. Cavendum & ſummopere præcavendum, ac per virtutem Chriſti ſanguinis interdicendum, & epiſcopis & regibus & omnibus ſublimioribus poteſtatibus, atque cunctis fautoribus & electoribus quorumcumque atq; conſenſoribus ſeu ordinatoribus in gradu eccleſiaſtico, ut nemo per ſymoniacam hæreſim regiminis locum obtineat quacumque factione, calliditate, promiſſione ſeu commoditate, aut donatione, per ſe aut per emiſſam perſonam; cum Spiritus Sanctus inter cætera documenta eccleſiaſtica per os ſancti dicat Gregorii: Cur non perpenditur, quia benedictio illi in maledictionem convertitur, qui ad hoc ut fiat hæreticus promovetur? & item; Ementes quippe atq; vendentes

par pœ-

par pœna conſtringit, cum liqueat hanc hæreſim in ipſa ſua origine Apoſtolicâ eſſe deteſtatione damnatam. & Apoſtolus docet; Non ſolum qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt digni ſunt morte; & item beatus Gregorius: dolens inquit dico, gemens denuncio: quia ſacerdotium, quod apud vos intus cecidit, foris diu ſtare non poterit. Item: Ideo adverſarius animarum callida ſpecie ſuadet quaſi debere ab habentibus accipi, ut ſit quod poſſit non habentibus erogari. Sed ſcriptum eſt: hoſtiæ impiorum abominabiles, quæ offeruntur ex ſcelere.

15. Ut nemo Epiſcopo vivente Eccleſiam illius aut res ad eam pertinentes invadere, aut dominari præſumat, neque ſub voluntariæ cleri ac populi electionis obtentu præter voluntatem Epiſcopi quisquam quacumq; ſeculari poteſtate præditus, quaſi œconomum conſtituat: Sed ſi Epiſcopus miniſterium Eccleſiaſticum propter infirmitatem corpoream exhibere non poterit, in Archiepiſcopi hoc cum voluntate Epiſcopi ejusdem Eccleſiæ maneat ordinatione, qualiter debitum officium non remaneat. Obſequium vero ad rempublicam pertinens, qualiter exſequatur per tales ex ſubditis & Eccleſiaſticis miniſtris cum conſenſu Archiepiſcopi propter pacis charitatisque cuſtodiam Epiſcopus ordinet & diſponat quos ſuccedendi in Epiſcopatu appetitus indebitus non elevet, neq; vexet, niſi moratua ita extiterit, ut ſecundum inſtituta beati Gregorii in libro Epiſtolarum, & ſimiliter in ſubdito proſit, & poſt humiliter conveniens ſanctis regulis præſit, quia ob hoc in multia Eccleſiis ſcandalum magnum conſpeximus. Si autem in Archiepiſcopo talis neceſſitas acciderit, ſimiliter ipſe conſilio Epiſcoporum ſuorum hujusmodi ordinationem exhibeat.

16. Ut Canonici in civitate vel monaſteriis, ſicut conſtitutum eſt, in dormitorio dormiant, & in refectorio comedant, & in domo infirmorum neceſſario ſubleventur: & tam ſani quam & infirmi canonice veſtiantur, atque in clauſtris congruis horis degant, & ſub cuſtodia canonica lectionis & cæteris divinæ inſtitutionis inſiſtant officiis. Qui vero Epiſcoporum loci convenientiam aut facultatem non habuerit, ut hoc perficere & ordinare poſſit, Princeps ſecundum conſtitutionem Domini Imperatoris Hludovici annuat. Id eſt, ſi vicina Epiſcopio terra de eadem Eccleſia eſſe reperta fuerit, & ab alio poſſidetur, Eccleſiæ rectori ad clauſtra clericorum, vel alia quælibet eccleſiæ commoda facienda reddatur. Si autem de fiſco fuerit, regia liberalitas, eandem terram ad ſervorum Dei habitacula conſtruenda largiri dignetur. Si autem de alia cauſa Dei aut de cujuslibet proprio fuerit, ex convenientia commutandi licentia tribuatur. Et ſi paupertas loci ad ædificandas domos neceſſarias non ſuffecerit, eos ad adjutorium ædificandi poteſtas regia cogat, qui res de eadem eccleſia in beneficiis retinent.

17. Ut monachi quibus monaſteriorum cura commiſſa non eſt, paſſim & ſine auctoritate palatium non adeant, nec in eo immorentur, vel ibi diſcurrere ac pervagari acephali præſumant. Sed ſi tales quilibet fuerint ut utiles & neceſſarii eccleſiæ ac principi reperiantur, cum auctoritate epiſcopi canonice ac religioſe pergant: Sin autem in monaſteriis ſuis ſicut canonica & regularis docet inſtitutio, religioſe reſideant, hos etiam nec Epiſcopus, nec Abbas vel quilibet alius veredariorum more in miſſaticia inſtanter transmittat: quia per quosdam illorum contra canonicam auctoritatem, & eccleſiaſtica & civilia perturbantur negotia, nec ſub prætextu obedientiæ diutius villicationibus inſerviant, ſed regulariter obedientiam viciſſitudine ſua peragentes ſecum, ut de S. Benedicto legitur, in monaſterio habitent, atq; ſeipſos recolligant. Hæc autem transgredientes, ſive prælati in favendo, ſive ſubditi in obediendo excommunicentur.

18. Hi vero, qui ex rebus eccleſiaſticis nonas & decimas perſolvere, & ſartatecta Eccleſiæ ſecundum antiquam auctoritatem, & conſuetudinem reſtaurare debent, & hoc non ſolum negligunt, verum & per contemptum dimittunt, atq; clericos fame & penuria, eccleſiaſtica quoq; ædificia diſſolutione annulari permittunt, tandiu ab eccleſiaſtica communione ſeparentur, uaque dum diligentia emendare ſtudeant quod ſocordia neglexerunt. Quod ſi iterum iteraverint, poſt excommunicationia ſatisfactionem, regia poteſtate compulſi, juxta legale & antiquum dictum, *Qui negligit cenſum, perdat agrum.* Servi autem Eccleſiarum quibuscunq; poteſtatibus ſubditi, unde melior conſuetudo vel devotior commendatio ex tempore & juſſione domni Ludovici, vel certe domni Karoli, ſeu etiam Pipini non exiſtit ſaltem viginti diebus in anno eidem Eccleſiæ ad reficiendas ipſius ruinas absq; moleſtia ſervire ſinantur. Ubi autem & amplior commendatio, & melior conſuetudo inde habetur pro hac noſtra neceſſitudinis conſideratione non decidat.

19. Qui ſanctimoniales virgines vel viduas rapiunt, & progreſſu etiam criminis in conjugium ſumunt, publicæ pœnitentiæ, juxta modum quod præviderit Epiſcopus, ſubigantur. Ipſæ vero locis congruis pœnitentiæ retrudantur, & ad habitum religionis redire cogantur: Utrique autem ſine ulla ſpe uxoriæ copulationia perenniter maneant. Si autem, quod abſit, conjugia iterare præſumpſerint, acriori ſubdantur vindictæ, & amplius propellantur. Qui forte obedire monitis ſalutaribus noluerint, anathematizentur.

20. De his, qui ſponſas alienas rapiunt, vel conſenſu parentum accipiunt, antiqua & ſynodalis ſententia obſervetur. Quod & ſi forte in Eccleſia eventus talis reperiri dignoſcitur; ut pro ſalutis, & religionis competentia humanius quiddam debeant tractare pontifices, ſicut canonica, ut eisdem verbis utamur, docet auctoritas, quia prior quidem, inquiens, diffinitio durius, poſterior autem quiddam tractavit humanius, nullo modo, ut ad maximam indulgentiam deſcendamus, alterius ſponſæ acceptor ſine publica transeat pœnitentia, & ſponſo legaliter multa componat. Quod ſi his obedire renuerit, ſine ulla refragatione anathematizetur, fautores vero illius, juxta modum culpæ, Epiſcopali decreto pœniteant. Si vero, quod non optamus, quis de gradu eccleſiaſtico talibus nuptiis ſe conſenſorem, vel interventorem manifeſte prodiderit, à gradu proprio repellatur: Et ſi veriſimilibus exinde ſuſpicionibus fuerit propulſatus, & canonice nequiverit approbari, ſecundum ſanctorum patrum ſtatuta ſe purgare cogatur.

21. Ut

21. Uttiemo quemlibet mortuorum in Eccleſia, quaſi hæreditario jure, niſi quem Epiſcopus aut presbyter pro qualitate converſationis & vitæ dignum duxerit, ſepelire præſumat. Nec quisquam oſſa cujuslibet mortui de ſepulchro ſuo ejicere, aut ſepulturam cujusquam temerario auſu quoquo modo violet, ſed unumquemque in loculo ſibi ideo præparato atque conceſſo adventum ſui judicis præſtolari concedat: maxime cum non ſolum divinæ leges, ſed etiam & humanæ apud humanam rempublicam ſepulchrorum violatores reos mortis dijudicent. Sed & neque pro loco ſepulturæ, ut verbis ſancti Gregorii utamur, pretium de terra putredini conceſſa quærere, & de alieno luctu facere compendium aliquo modo temptet. Si quando autem proximi vel hæredes ſponte aliquid offerre Eccleſiæ voluerint in eleemoſyna defuncti, accipere non vetamus: Peti vero, aut aliquid exigi omnimodo prohibemus, ne (quod valde inreligioſum eſt) aut venalis, quod abſit, dicatur Eccleſia, aut de humanis mortibus videamur gratulari, ſi compendium exinde ſtudemus quolibet modo quærere.

Anno Chriſti 852.
* Hic regnavit in Orientali Francia, Lotharii Imp. frater,

LUDOVICI II. REGIS DECRETUM

DE ADVOCATIS.

Decrevimus, ut nullus Præfectus in ſua Præfectura, aut Quæſtionarius infra quæſturam ſuam, alicujus cauſam Advocati nomine ſuſcipiat agendam. In alienis vero Præfecturis vel Quæſturis ſinguli pro ſua voluntate, aliorum cauſis agendis habeant facultatem. Dat. apud Erpſesfurt habito Conventu.

CAROLI II. CALVI REGIS FRANCORUM

CAPITULARE

DE STATU ECCLESIARUM ET RERUM ECCLESIASTICARUM CORRIGENDO,

Ann. Chriſti 853.

Sancitum ac promulgatum in Comitiis Sueſſionenſibus Anno DCCCLIII.

Iſta ſunt Capitula à Domno CAROLO in Synodo apud Sueſſionis civitatem, in monaſterio S. Medardi facta, anno Incarnationis Dominicæ octingenteſimo quinquageſimo tertio, in Menſe Aprili

Caput 1.

Ut Miſſi noſtri per civitates & ſingula monaſteria tam Canonicorum, quàm Monachorum ſive Sanctimonialium unà cum Epiſcopo parrochiæ uniuscujusque in qua conſiſtunt, enm conſilio etiam & conſenſu ipſius, qui monaſterium retinet, quem volumus & expreſſe præcipimus, ut præſens ſit, vitam ibi degentium & converſationem inquirant, & ubi neceſſe eſt, corrigant, & ubi deſunt, congruas officinas conſtruere jubeant; & ubi ſunt factæ, & per negligentiam ſunt deſtructæ, inſtaurari præcipimus; & victum ac potum & veſtitum, atque cætera neceſſaria pro qualitate ac poſſibilitate loci, & inhabitantium neceſſitate ordinent, & hoſpitalem ſupervenientium hoſpitum, receptionem pauperum ibidem ponant & ordinent: & theſaurum ac veſtimenta ſeu libros diligenter inbrevient, & breves nobis reportent; inbrevient etiam quid unusquisque Eccleſiarum Prælatus, quando Prælationem Eccleſiæ ſuſcepit, ibi invenerit, & quid modo exinde ibi minus ſit, vel quid & quantum ſit ſuperadditum. Quid etiam Northmannis per noſtram commendationem, ſive ſine noſtra commendatione datum ſit, quidve relictum, vel quid à quoquam ibi in eleemoſynam datum, numerum etiam Canonicorum & Monachorum ſive Sanctimonialium uniuscujusq; loci deſcribant, & nobis referant, ut ſecundum qualitatem & quantitatem loci, cum conſilio Epiſcoporum & fidelium noſtrorum, ubi minor numerus fuerit, noſtra auctoritate addamus, ubi vero indiſcretione Prælatorum ſuperfuerit, ad menſuram redigamus.

Caput 2.

Inquirant quoque quot tempore avi noſtri CAROLI, & Domni genitoris noſtri HLUDOVVICI, unoquoque in loco fuerint, & quot modo ſint, & ubi loca à Northmannis, ſive à quibuslibet aliis deſtructa ſunt, & penitus annullata, quot ibi nunc propter paucitatem rerum, & devaſtationem earundem conſtitui vel ordinari poſſint, ut inde cum conſenſu fidelium noſtrorum ordinemus, quid de cætero agendum ſit, & qualiter Abbatiarum Prælati, & in locis ſacris inhabitantes de his, quæ Miſſi noſtri præceperint, obedierint, nobis diligentiſſime & capitulatim referri procurent.

Caput 3.

Ut Miſſi noſtri diligenter inveſtigent per ſingulas Parochias ſimul cum Epiſcopo, de monaſteriis, quæ Dominum timentes in ſuis proprietatibus ædificaverunt. Et nc ab hæredibus eorum dividerentur-

derentur, parentibus & prædeceſſoribus noſtris ſub immunitatis defenſione tradiderunt, & poſtea in alodem ſunt data, ut deſcribant quæ ſint, & à quo vel à quibus in proprietatem data ſint, & nobis renunciare procurent; ut cum Epiſcopis & cæteris fidelibus noſtris conſideremus, quid & qualiter ſecundum Dei voluntatem, & noſtram ſalutem agere debeamus.

Cap. 4.

VT Miſſi noſtri per ſingulas Parochias una cum Epiſcopo parochiæ ipſius requirant de capellis & abbariolis & caſis Dei in beneficium datis, qualis cenſus inde exeat, ut Eccleſia, de qua ſupra, exinde veſtituram habere poſſit, & nobis renuncient, ut hoc noſtra auctoritate commendetur & firmetur, & ſecundum qualitatem & quantitatem loci Clericos & luminaria ibi ordinent, & loca inſtaurari faciant.

Cap. 5.

DEnunciandum eſt omnibus, & à Miſſis noſtris ordinandum, ut omnes Eccleſiæ Presbyteri ſub immunitate & privilegio & ordinatione atque diſpoſitione Epiſcoporum ſingularum parochiarum, quibus conſiſtunt, ſecundum auctoritatem canonicam & Capitularia Domini KAROLI Imp. avi noſtri, & pii Auguſti HLUDOVICI Domini & genitoris noſtri permaneant.

Cap. 6.

VT Miſſi noſtri diligenter inveſtigent cum Epiſcopo & Prælatis monaſterinrum, & per fideles & ſtrenuos viros in unaquaq; parochia de rebus Eccleſiaſticis in alodem datis, & ſicut evidentibus & veris indiciis ac auctoritatibus conſpexerint diligenter, à quo & quibus dati ſunt, vel quantum exinde percepturi ſint, deſcribant, & oobis renuncient.

Cap. 7.

VT Miſſi noſtri expreſſe & cum omni diligentia cum Epiſcopo & Prælatis monaſteriorum per ſingulas parochias requirant de rebus Eccleſiaſticis, unde nonæ & decimæ ſolvi debent, & non ſolvuntur, & perſolvi ab eaſdem res tenentibus faciant. Et ſi aliqua contradictio, quæ rationabilis videatur, oborta fuerit, deſcribatur. Et Prælatus ipſius caſæ Dei, unde res eſſe noſcuntur, & ille qui eas detinet, & nonam ac decimam ſolvere detrectat, ſimul cum Miſſis noſtris ad noſtram jubeantur venire præſentiam, & tunc veritate comperta, & definitione decreta, quod rationabiliter invenerimus, inde percipiamus. Volumus etiam ut inveſtigent Miſſi noſtri, qualiter illi, qui eaſdem res Eccleſiaſticas, unde decimæ dantur, ſive non dantur, poſſident, illas ſalvas habeant, & in caſticiis, & ſilvis cuſtoditis; & ſi terræ aut mancipia inde perdita ſint, vel aliquid hujusmodi, aut ſi familia oppreſſa ſit contra legem. Et omnia per breves renuncient Miſſi noſtri.

Cap. 8.

VT Miſſi noſtri per ſingulas parochias Comitibus, & Reipublicæ miniſtris ex banno noſtro præcipiant, ne malla vel placita, in exitibus & in atriis Eccleſiarum, & Presbyterorum manſionibus, neque in Dominicis & feſtivis diebus tenere præſumant. Sed Comes convenientem locum conſideret, & convenientem ſtationem ad mallum tenendum conſtituat. Quia nefas eſt, ibi reos puniri, ubi reſpectu divinæ reverentiæ miſericordiam conſenſu fidelium & decreto prædeceſſorum noſtrorum conſequuntur.

Cap. 9.

VT Miſſi noſtri Comitibus & omnibus Reipublicæ miniſtris firmiter ex verbo noſtro denuncient atq; præcipiant, ut à quarta feria ante initium Quadrageſimæ, neq; in ipſa quarta feria usq; ad octavam Paſchæ mallum vel placitum publicum, niſi de concordia & pacificatione diſcordantium tenere præſumant: ſimiliter etiam quartam feriam ante Nativitatem Domini usque ad conſecratos dies obſervent, nec non & jejuniis quatuor temporum, & in rogationibus ſimili obſervatione eoſdem feriatos dies vocari omnimodis ſtudeant.

Cap. 10.

VT Miſſi noſtri omnibus per ſingulas parochias denuncient, quia ſi epiſcopus & miniſtri epiſcoporum pro criminibus colonos flagellaverunt cum virgis propter metum aliorum, & ut ipſi criminoſi corrigantur cum tali diſcretione ſine ulla occaſione indebita, ſicut in Synodo collocutum eſt, ut vel inviti pœnitentiam corporaliter & temporaliter agant, ne æternaliter pereant: ſi ſeniores ipſorum colonorum indigne tulerint, & aliquam vindictam inde exercere voluerint; aut eoſdem colonos ne diſtringatur, contendere præſumpſerint: ſciant quia & bannum noſtrum component, & ſimul cum excommunicatione eccleſiaſtica noſtram armiſcaram duriſſime ſuſtinebunt.

Cap. 11.

VT Miſſi noſtri omnibus Reipublicæ miniſtris denuncient, ut Comites & Reipublicæ miniſtri ſimul cum epiſcopo uniuscujusque parochiæ ſint, ut miniſteriis illorum, quando idem epiſcopus ſuam parochiam circumiret, cum epiſcopus eis notum faceret, & quos per excommunicationem epiſcopus adducere non potuerit, ipſi Regia auctoritate & poteſtate ad pœnitentiam & rationem atque ſatisfactionem adducant.

Cap. 12.

SCiant etiam fideles noſtri, quia conceſſimus in Synodo venerabilibus epiſcopis, ne ſuper beneficia eccleſiaſtica vel præſentatorias, etiamſi epiſcopus aut quilibet monaſteriorum Prælatus irrationabiliter petierit, præcepta confirmationis noſtræ ullo modo faciamus. Et ideo ab irrationabili petitione ſe unusquisq; compeſcat.

Cap.

Cap. 13.

VT Miſſi noſtri omnibus per illorum Miſſaticum denuncient, ne commutationes rerum ac mancipiorum quilibet Prælatus earundem rerum Eccleſiaſticarum ſine licentia & conſenſu noſtro facere præſumat, neque mancipia Eccleſiaſtica quisque niſi ad libertatem commutet, videlicet ne mancipia, quæ pro Ge . . . . dabuntur, in Ge . . . . ſervitute permaneant, ut Eccleſiaſticus homo perpetua libertate fruatur.

Ann. Chriſti 856.

CAROLI II. CALVI
REGIS FRANCORUM
EDICTUM

DE RAPTORIBUS ET PRAEDONIBUS

Promulgatum in Conciliis Cariſſiacis, Anno Domini DCCCLVI.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis CAROLUS Dei gratia Rex Illuſtris, Epiſcopis & dilectis ac fidelibus Miſſis, Illuſtribus Comitibus noſtris Salutem.

1. Notum ſit fidelitati veſtræ, quia decimo quinto Kalend. Martii, ſecundum ſacram auctoritatem Synodum venerabilium Epiſcoporum, ac conventum fidelium noſtrorum apud Cariſſiacum fecimus convenire. Cum quibus inter cætera Eccleſiaſtica utilitatis ac Regni neceſſitatis negotia conſideravimus, qualiter rapinæ, & delationes, quæ partim occaſione ſuperirruentium Paganorum, partim mobilitate quorumdam fidelium noſtrorum in Regno noſtro, per eos etiam, qui Eccleſiam Dei defendere & tueri, & Regni ſoliditatem & quietem debuerant providere, graſſantur, aliquo modo, annuente Domino, ſedari valeant & amoveri.

2. Quorum conſultu decrevimus, ut quia peccata, quæ in ſuo initio, ut ſunt, magni ponderis æſtimantur, pernicioſo proceſſu ipſo etiam exitiabili ſupra jus mentibus loquantur, & quaſi inſenſibiles: ac ſi quando reſipiſcere moliuntur, caſſibus ſuis obligent, ut ſi reſurgere velint, non poſſint. Antequam cenſura Eccleſiaſtica, ac legales ſententiæ hujusmodi prædatores terribiliter & damnabiliter feriant, Epiſcopi quidem in ſuis parochiis, & Miſſi in illorum Miſſaticis. Comitesque in eorum Comitatibus pariter placita teneant, quo omnes Reipublicæ miniſtri & Vaſſi Dominici, omnesque quicumque vel quorumcunque homines in iisdem parochiis & comitatibus, ſine ulla perſonarum acceptione & excuſatione aut dilatione conveniant. Et Epiſcopi illius parochiæ breviter annotatas ſententias de ejusmodi cauſa, Evangelicæ videlicet & Apoſtolicæ & Propheticæ auctoritatis, necnon & decreta Apoſtolica atque canonica omnibus relegant, & aperto ſermone cunctis, quale quantumque peccatum ſit, & qualem quantamque pœnitentiam, & quam immanem ſeveriſſimamque vindictam expoſcat, cum aliis debitis & neceſſariis atq; utilibus prædicationibus innoteſcere curent.

3. Miſſi quoque legales ſententias, ſicut eas cognitas habent, annotent, & prædeceſſorum noſtrorum Regum atque Imperatorum, noſtraque Capitula de hac cauſa in unum collecta omnibus nota fiant. Et Epiſcopi Dei & Apoſtoli auctoritate tales deprædationes omnibus interdicant, & Miſſi & Comites noſtri cunctis ex Regio noſtro banno prohibere firmiter ſtudeant, & cognoſcant omnes, quia ſi abhinc inante in Regno noſtro talia facere aliquis præſumpſerit, ſecundum divinas ſententias ſpecialiter excipiet ſententiam, & ſecundum leges ac Capitula Regia emendari cogetur, & ſecundum judicium fidelium noſtrorum condignam vindictam ſuſcipiet.

4. Et ſi talis perſona fuerit, ut Epiſcopi & Miſſi noſtri ac Comites in illorum miniſteriis quod pravum actum fuerit potuerint emendare, ſecundum præfixa monita illud emendare ſtudeant, aut per fidejuſſores ad noſtram præſentiam venire faciant. Si autem aliquis quiscunque inobediens extiterit, cum ſumma feſtinatione nobis notum facere curent, ut quanto citius ad noſtram præſentiam illum venire jubeamus, & dignam ultionem ſecundum judicium fidelium noſtrorum ſuſtineat. Et ſi, quod abſit, talis emerſerit, qui Dei timorem poſtponat, & Eccleſiaſticam auctoritatem contemnat, ac Regiam poteſtatem refugiat, ſciat, quiscumque ille fuerit, quia & ſecundum Canonicam auctoritatem ab omnium Chriſtianorum cœtu, & ſanctæ Eccleſiæ conſortio, & in cœlo & in terra alienus efficietur, & Regali poteſtate atque omnium Regni fidelium unanimitate, ſicut Dei & Eccleſiæ inimicus & Regni devaſtator perſequetur, usq; dum à Regno exterminetur.

5. Et ſi aliquis Comes fuerit, qui hoc in ſuo Comitatu fecerit, aut ibi talia increſcere permiſerit, & ipſe illa non emendet, aut nota nobis non fecerit, ut noſtra auctoritas talia corrigat, ſciat, quia talem ſententiam inde ſuſtinebit, ſicut tempore anteceſſorum noſtrorum conſuetudo fuit.

6. Et ſi aliqui itinerantes deprædationes & rapinas per Regnum noſtrum fecerint, & Epiſcopi ſeu Miſſi & Comites hoc emendare non potuerint, quam citius poſſint, nobis notum facere curent, ut jubeamus ipſos deprædatores per eandem viam cum Miſſo noſtro redire, & illa omnia, quæ alii egerunt, legaliter emendare, & talem armiſcaram, ſicut à nobis juſſum fuerit, aut judicium, ſicut cum fidelibus noſtris conſideraverimus, ſuſtinere. Si autem dilecti *a* fratris noſtri, ac *b* nepo-

a Ludovici Germaniarum Regis.

b nepotum noſtrorum homines fuerint, qui talia egerint, & hoc nobis innoteſcat, ut illis nota faciamus. Et illi ſuos homines, ſicut illis melius viſum fuerit, de talibus caſtigare procurent, ſicut & nos noſtros homines caſtigare volumus, ſi in illorum Regnis indecentia & aliqua noxia (quod abſit) facere præſumpſerit.

b Ludovici II Imperatoris, Lotharii Regis Auſtraſiæ, & Caroli Regis Provinciæ ſeu Arelatenſis.

7. Admonendi ſunt, qui aliena rapere contendunt, ut ſolicite audiant, quod veniens in judicio Dominus dicat: *c Eſurivi & non dediſtis mihi manducare*, &c. quibus dicit: *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum, qui paratus eſt Diabolo & Angelis ejus.* Hinc ergo colligendum eſt, quanta damnatione plectendi ſint qui aliena rapiunt, ſi tanta animadverſione feriuntur, qui ſua indiſcrete tenuerunt. Perpendant, quo eos obliget reatu res capta, ſi tali ſubjicit pœnæ non tradita. Perpendant quo demeretur injuſtitia illata, ſi tanta percuſſione digna eſt pietas non impenſa.

c Matth. 25.

8. Audiant raptores, *qui multiplicant non ſua uſquequaq; & aggravant contra ſe denſum d lutum.* Denſum lutum contra ſe aggravare, eſt terrena lucra cum pondere peccati emulare. *d* Habac. 2.

9. Audiant quid Chriſtus dicat: *e Quid prodeſt homini, ſi totum mundum lucretur, animæ vero ſuæ detrimentum patiatur?* id eſt, quid prodeſt homini, ſi totum quod eſt extra ſe, congregat, & hoc ſolum quod ipſe eſt, damnat. *e* Matth. 16.

10. Audiant illi, qui rapiunt in hoc ſæculo, deficient autem & in ſæculo dimittent, ſed ſecum ad judicium cauſas rapinæ, id eſt, damnationem ſecum ferent, ut alibi ſcriptum eſt.

11. Audiant quia Propheta Iſaias dicit: *Rapina a pauperis in domo veſtra, & cauſa viduæ non ingreditur ad eos, & lacryma viduæ uſq; ad maxillam deſcendit; & Dominus non delectabitur in illis.* *a* Iſai. 3.

12. Audiant quia in cujus domo rapina, ſive in domo corporis, ſive in domo manſionis, non habitat in illa domo Spiritus ſanctus, ſed ſpiritus malignus. Et ſi accedit ad communionem corporis & ſanguinis Chriſti ante dignam ſatisfactionem, non mundatur per illam communionem à peccato, ſed plenius, ſicut Judas quando in cæna plenus rapina & iniquitate communicare præſumpſit de manu Chriſti, poſſidetur à Diabolo, unde & ſuſpenſus crepuit medius. Ad quem cauſa viduæ non ingreditur, nec ipſe ſi digne non ſatisfecerit, in cæleſtem Eccleſiam intrare valebit.

13. Audiant raptores quid iterum Propheta dicat: *b Qui prædaris, nonne & ipſe prædaberis?* Videlicet quia ille, qui prædatur res pauperum & Eccleſiarum ac ſervorum Dei, deprædatur à Diabolo, & præda illius fit. *b* Iſai. 33.

14. Audiant quid ſanctus Apoſtolus dicat, per quem locutus eſt Chriſtus, & qui raptus fuit usq; ad tertium cœlum, & qui raptus fuit in paradiſum, & audivit talia ſecreta verba, quæ non licebat hominibus loqui, ait namque: *c Quia rapaces, neq; homicidæ, neq; adulteri regnum Dei poſſidebunt.* Ille intendat quale quantumque peccatum eſt rapina, quam cum adulterio & homicidio ſanctus comparavit Apoſtolus. Item ipſe dicat: *Si quis fornicator, aut adulter, aut rapax aut homicida eſt, cum hujusmodi nec cibum ſumere Chriſti diſcipulo*, id eſt, Chriſtiano, *licet ante ſatisfactionem*, id eſt, correctionem ac emendationem, & dignam pœnitentiam. *c* 1 Cor. 6.

15. Audiant quod ſanctus Joannes Apoſtolus electus & dilectus Chriſti, qui in cæna ſupra pectus ejus recubuit, talem hominem ſalutare vetat, dicens: *a Nec ave dixeris, nec in domum receperis.* *a* 2. Johan.

16. Audiant quid in Toletano Concilio ſancti Epiſcopi, qui in cœlo & cum Deo regnant, & in terris miraculis coruſcant, de totius mundi partibus congregati decreverunt: *b Si quis de Potentibus Clericū aut quemlibet pauperem, aut religioſum expoliaverit, & mandaverit ad ipſum Epiſcopus ut eum audiat, & ſi contempſerit, in vicē mox ſcripta percurrant per omnes provinciæ Epiſcopos, quoscumq; adire potuerint, ut excommunicatus habeatur, donec audiat, & reddat aliena.* Ecce de pauperū raptoribus. *b* 24. 4. 3. c. 25.

17. Audiant raptores & prædones rerum Eccleſiaſticarum quod S. Anacletus Papa ab ipſo Petro Apoſtolo Presbyter ordinatus cum totius mundi Sacerdotibus judicavit. Dicit namque: *c Qui abſtulerit aliquid patri vel matri, homicidæ particeps eſt. Pater noſter ſine dubio Deus eſt, qui nos creavit: mater vero noſtra Eccleſia, quæ nos in baptiſmo regeneravit. Ergo qui Chriſti pecunias & Eccleſiæ rapit, vel fraudat, homicida eſt, utq; homicida ante conſpectum juſti judicis deputabitur. d Qui rapit pecuniam proximi ſui, iniquitatem operatur: qui autem pecuniam vel res Eccleſiæ abſtulerit, ſacrilegium facit, & ut ſacrilegus judicandus eſt.* It. S. Urban. Papa & Martyr: *Res & facultates Eccleſiæ oblationes appellantur, quia Domino offeruntur, & vota ſunt fidelium & pretia peccatorū, & patrimonia pauperum. Si quis illa rapuerit, reus eſt damnationis Ananiæ & Sapphiræ, & oportet hujusmodi tradi Satanæ, ut ſpiritus ſalvus ſit in die Domini.* Item S. Luc. Papa: *Rerum a Eccleſiaſticarum & facultatum raptores à liminibus S. Eccleſiæ anathematizatos Apoſtolica auctoritate pellimus & damnamus, atq; ſacrilegos eſſe judicamus; & non ſolum eos, ſed etiam omnes conſentientes, quia non ſolum qui faciunt, rei judicantur, ſed etiam qui facientibus conſentiunt. Par enim pœna agentes & conſentientes comprehendit.*

c c. 12. q. 2. cap. 6.
d 17. q. 4. c. 18.
e 17. q. 4. c. 5.

18. Et S. Auguſtinus in Sermone Evangelii S. Joannis ita dicit: *Fur ſacrilegus loculorum ſacrorum & Dominicorum eſt Judas, & qui aliquid de eccleſia furatur, & rapit, Judæ perdito comparatur.* Item in ſacris Canonibus à ſancto Spiritu dictatis, & Chriſti ſanguine confirmatis ſcriptum eſt: *Si quis oblationes Eccleſiæ extra eccleſiam accipere & dare voluerit præter conſcientiam Epiſcopi & ejus, cui hujusmodi officia commiſſa ſunt, nec cum ejus voluerit agere conſilio, anathema ſit.* Epiſcopus autem omnibus dicere debet, quid anathema ſit, & ne deſperent, oſtendere debet, quamdiu duret anathema, id eſt, quamdiu quisque errorem non corrigit, & digna ſatisfactione non emendat, ut reconciliationem & indulgentiam valeat promereri. Si quis vero ante ſatisfactionem & reconciliationis indulgentiam in peccatis ſuis perſeverans, mortuus fuerit, jam anathema perpetuum illi erit & peccatum ad mortem, pro quo non dicit *a* Apoſtolus ut oretur. Sed plura, ſi neceſſe fuerit, Epiſcopus quisque colligere & dicere procurabit. *a* 1. Joan. 5.

Anno Chriſti 856.

* Hic regnavit in Italia, Lothari Imp. filius.

LUDOVICI* II. IMPERATORIS AUGUSTI

CONSTITUTIONES

I.

Leg. Longob. lib. 3. tit. Qualiter diverſar. leg. hom. &c.

DE obſervatione præceptorum noſtrorum in immunitate. Si ita obſervetur, ſicut à nobis & ab anteceſſoribus noſtris conſtitutum eſt.

II.

Ut omnis ordo Eccleſiarum lege Romana vivat: & ſic inquirantur & defendantur res Eccleſiaſticæ, ut emphiteoſeos contractus, unde Eccleſia damnnm patitur, non obſerventur, ſed ſecundum legem Romanam deſtruantur, & pœna non ſolvatur.

III.

Et Miſſi noſtri, qui vel Epiſcopi vel Abbates ſunt, ant Comites, usquequo infra ſuam judiciariam vel terminum fuerint, nihil de aliorum conjectu accipiant, ſecundum quod in ſua tactatoria continetur. Vaſſi vero noſtri & Miniſtri alii, qui Miſſi ſunt, ubicumque venerint, inde conjectum accipiant.

Anno Chriſti 859.

a vulgo Francia.

b Regnum Lotharienſe.

c Regnum Arelatenſe.

CAROLI CALVI REGIS a NEUSTRIÆ, LOTHARII REGIS b AUSTRASIÆ, CAROLI REGIS c PROVINCIÆ

DECRETA PER SYNODUM DEFINITA IN CONVENTU TULLENSI.

HÆC ventilata, definita atque obtenta ſunt in Synodo duodecim Provinciarum, quæ habita eſt anno Incarnationis Dominicæ octingenteſimo quinquageſimo nono, Indictione ſeptima, in territorio Tullenſi, ſub Principibus CAROLO, LOTHARIO, & item CAROLO. Ut charitas fraterna & concordia pacis reformetur inter fratres, Principes ſcilicet ac glorioſos Reges noſtros d LUDOVICUM ac CAROLUM.

d Germaniarum Regem, cujus tamen Epiſcopi ad Synodum non venerunt.

1. Qualiter ſchiſma, quod ortum eſt nuper in Eccleſia, ad unitatem benignitatis valeat redintegrari, ſtatus Eccleſiæ pene collapſus reſtitui, & pax & juſtitia in populo Chriſtiano valeat procurari; & qui à fidelitate debita defecerunt. judicio & juſtitia per rectam rationem & rationabilem miſericordiam poſſint ſalvari, & à perverſo conamine ad ſalubriorem converti.

2. Epiſcopi namque ſecundum illorum miniſterium ac ſacram auctoritatem uniti ſint, & mutuo conſilio atque auxilio Reges, Regumque Primores, atque populum ſibi commiſſum in Domino regant, & corrigant; & nemo ſe ſolatio mutuo ſubtrahat, ſed Synodales Conventus ſecundum juſſionem Canonicam frequentare procurent, quatenus ordo Eccleſiaſticus, qui quaſi obliteratus jam fuerat, quoniam Synodi propter diſcordiam Regum frequentari non poterant, Epiſcopali collatione ad neceſſarium ac debitum ſtatum reduci prævaleat. Unde etiam conſenſum apud Reges expetitum obtinuerunt.

3. Reges nihilominus ac Principes noſtri CAROLUS, LOTHARIUS, atque item CAROLUS, ad Dei voluntatem, atque ſanctæ Eccleſiæ ſtatum, ſuamque ſalutem & populi ſublevationem, gratias Deo, uniti & in eadem ſalutari unitate firmati ſint.

4. Perventum eſt ante Conventum Epiſcoporum, quendam Diaconum, cui Tortoldus nomen eſt, Epiſcopalem dignitatem in urbe Bajocenſium occupaſſe, & pollicitationibus atque minis ſolicitare multos ac perturbare. Unde definivit ſancta Synodus, ut Wenilo Senonum Archiepiſcopus, cujus Diaconus fuit, adjunctis ſecum tribus aliis, memoratum Diaconum evocatum audiant, & ſecundum auctoritatem Canonicam de eo definiant. Si autem refugerit eorum cognitionem, annitente Principali poteſtate, venire ad audientiam compellatur. Quod ſi hanc quoque declinaverit, anathemate feriatur.

5. De quodam etiam Subdiacono Anſcario, qui vivo & incolumi Epiſcopo, civitatis Lingonum ſedem pervaſit, ſimili eſt ſententia definitum. Sed intervenientibus Legatis ejusdem Subdiaconi, humanior eſt prolata ſententia: videlicet ut ſacramento confirmet, ſe numquam talia hujusmodi præſumptione facturum. Cujus ſacramenti tenorem huic capitulo ſubnectere dignum exiſtimavimus

Ego

Ego Anſcarius Subdiaconus confiteor coram Domino, & ſanctis Angelis ejus, reverentiæ ſanctæ paternitatis veſtræ, contra Dei voluntatem, & contra Canonica ſtatuta, temere me feciſſe in Iſaac venerabilem Pontificem, uſurpando ſedem Eccleſiæ ſanctæ ſibi commiſſæ Lingonicæ, & ſolicitando Clericos & Vaſallos ejus, omnemq; familiam. Atq; ideo pro tanta præſumptionis exceſſu, per ſacri miniſterii veſtri vobis largitam à Domino poteſtatem, veniam mihi pœnitenti largiri ſuppliciter deprecor. Deinceps vero nec in eundem Antiſtitem, nec in alium quemlibet, nec in illa, nec alia Eccleſia hujusmodi præſumptionem facere tentabo. Et neq; illi, aut alicui ſuorum Clericorum aut Laicorum in aliqua re impedimentum faciam pro hac cauſa: quia me graviter deliquiſſe confiteor. Nec inſidias eis ullius inquietudinis parabo, neq; per me, neq; per aliquem meorum propinquorum, neq; per quemcunq; hominem, ſed adjutor pro viribus & intelligentia ipſi ſuisq; ero, prout ſibi placuerit. Et qui ſibi pro hoc ipſo inimici ſunt, quot ipſe voluerit, ſi potuero, colligare eidem procurabo. Sic me Deus adjuvet, & iſta ſancta Sanctorum reliquiæ.

6. Statuit etiam ſancta Synodus, ut numquam ad eamdem Lingonenſem Eccleſiam, ſive ad Lanuacenſem, quam jampridem pari modo afflixerat, debeat adſpirare. Et ſi ita, ut præmiſimus, juſſis Epiſcopalibus obedire refugerit, ſententiam ſuperius Diacono datam incurrat.

7. Deinde glorioſus Rex Domnus CAROLUS ſacræ Synodo libellum appellationis, electorumque judicium inter ſe & Wenilonem Senonum Archiepiſcopum, qui ab eo defecerat, & damnationis diploma porrexit. Unde ſecundum ſacram auctoritatem & induciæ & dierum prolatio per Epiſcopos & ſynodicas litteras præfato Archiepiſcopo eſt intimata atque conceſſa, ſecundum regulas divinitus promulgatas.

8. Mota eſt etiam quæſtio de Attone Virdunenſium Epiſcopo, quod oblatione regulari, (unde petitio ibidem eſt præſentata) in monaſterio S. Germani Autiſiodorenſium exstiterit, & contra regulas Eccleſiaſticas inde diſcedens, minus proviſe quam ſacra auctoritas doceat, ad ordinem Epiſcopalem pervenerit. Unde etiam definitum eſt dari ſibi commeatus veniendi ad aliam Synodum, ſicut ſacra ſanxit auctoritas.

9. Ad Epiſcopos ſiquidem Britonum, qui ſe contra auctoritatem à * Metropoli ſua moliuntur di- * Turonenſi.
ſcindere, Synodus litteras ſecundum auctoritatem ſacram direxit, quatenus ad ſuam Metropolim redeant, eiq; debito jure ſe ſubdant; nec à Canonica & Epiſcopali congregatione ſe ſegregent. Excommunicatis etiam, ſicut ſacræ decernunt regulæ, Britones communicantes ipſi ſe ſacra communione non privent.

10. Ad memoratos quoque excommunicatos ſancta Synodus litteras direxit, eisq; usq; ad futuram proximam Synodum corrigendi ſpacium tribuit, monens Eccleſiaſtica pietate, ut convertantur & vivant: quia niſi ſe correxerint ad futuram Synodũ, generali unanimitate anathemate terribili ferientur.

11. Relicta ſunt denique in eadem Synodo quædam Capitula, ſuper quibus quorundam fratrum ſenſus diſſentire probantur. Unde convenit inter Epiſcopos, ut Deo favente, pace & tranquillitate impetrata, ſimul conveniant, & prolatis ſanctarum Scripturarum atque Catholicorum Doctorum ſententiis, quæ ſaniora ſunt, concordi unanimitate ſequantur.

12. Tandem poſtulavit humiliter Synodus generalis, ſe ad terram usque proſternens ante CA- * Floriacenſis.
ROLUM Regem, & Rodulphum Biturigum Archiepiſcopum, obſecrans & adjurans per Crucem & Chriſti ſanguinem, ut privilegium monaſterii * S. Benedicti, quod annuente Rege præfato firmaverat, quodque idem Rodulphus ſubſcripſerat, inconvulſum ſervare ſtuderent. Quod ſi Abbas negligens, & ſacris regulis inconveniens per directos Miſſos inventus fuerit, ab eadem paternitate removeatur, & alius, qui dignus repertus fuerit, ſubſtituatur, & privilegii regularis auctoritas in eodem monaſterio quacumque occaſione non deſtituatur.

13. Hæc de præcipuis in eadem ſacra Synodo fuere ſtatuta. Ceterum ſpecialia de quibusque parochiis, prout viſum fuit, ſecundum Eccleſiaſticam auctoritatem definita, & Epiſcopis in propriis parochiis ſunt ad exequendum commiſſa.

14. Placuit omnibus (ut creditur) inſtinctu divino, qui ad univerſale Concilium in viciniam Tullenſium confluxerunt, quoniam calamitatum tædio laborabant, quo invenirent aliquid, ubi conſolationis gratia reſpirarent. Statuerunt itaque ut pro ſe invicem omnes, dum adviverent, preces in ejusmodi frequentarent, ſcilicet ut ſinguli pro cunctis per ſingulas hebdomadas feria quarta Miſſam celebrarent. Poſt vocationem autem cujuslibet eorum, ſuperſtites obtineant, ut pro eo qui deceſſerit in ſedibus ſeptenæ Miſſæ, totidemque Vigiliæ Domini perſolvantur: à Presbyteris autem monaſteriorum ſive villarum totidem Vigiliæ dependantur. Exitus autem uniuscujusque viciſſim ptis currentibus literis innoteſcat. Præſentes etiam Abbates in tam profutura ſocietate recepti, eadem ſe conditione junxerunt.

CAROLI REGIS PROCLAMATIO.

Libellus Proclamationis Domni CAROLI Regis adverſus Wenilonem Archiepiſcopum Senonum, electis judicibus

Remigio Lugdunenſi,
Eirardo Turonenſi,
Wenilone Rothomagenſi,
& Rodulpho Biturigum,
} Archiepiſcopis,

in ſancta Synodo xii. Provinciarum apud Tullenſem Parrochiam, in ſuburbano ejusdem urbis, quod dicitur Saponarias, propria ipſius manu porrectus, Anno Incarnationis Domin. DCCCLIX. Indict. VI. XVIII. Kal. Jul.

Cap. I.

* Turonenſis epiſcopus Hiſtor. l. 2. c. 9.

QUia, ſicut dicit ſanctus * Gregorius, & ex conſuetudine olitana cognoſcitis, in Francorum regno Reges ex genere prodeunt, mihi à Domino & genitore meo piæ memoriæ LUDOVICO Auguſto pars Regni inter fratres meos Reges divina diſpoſitione eſt tradita, in qua parte Regni vacabat tunc paſtore Metropolis Senonum, quam juxta conſuetudinem prædeceſſorum meorum Regum, Weniloni tunc Clerico meo in Capella mea mihi ſervienti, qui more liberi Clerici ſe mihi commendaverat, & fidelitatem ſacramento promiſerat, conſenſu ſacrorum Epiſcoporum ipſius Metropolis ad gubernandam commiſi, & apud epiſcopos, quantum ex me fuit, ut eum ibidem Archiepiſcopum ordinarent, obtinui.

Cap. II.

† al. altercatio.
a in Occidentali Francia ſive Gallia.
b in Orientali Francia ſive Germania.

POſthæc de diviſione Regni inter me & fratres meos † ratio eſt exorta notiſſima, unde *a* partem diviſionis cum mutuis noſtris ſcilicet noſtrorumque fidelium ſacramentis, ſicut etiam primores Regni totius invenerant, tenendam & gubernandam ſuſcepi. Quam diviſionem inter me & fratres meos de cætero à me ſubſtantialiter tenendam, ſicut & alii qui ibi adfuerunt Epiſcopi, Vvenilo mihi fratribusque meis propria manu juravit: pacem etiam & mutuum adjutorium inter me & præfatum fratrem *b* LUDOVICUM Wenilo ſacramento firmavit.

Cap. III.

SEd & poſt hoc electione ſua aliorumq; Epiſcoporum ac cæterorum fidelium Regni noſtri voluntate, conſenſu & acclamatione cum aliis Archiepiſcopis & Epiſcopis Wenilo in dioceſi ſua apud Aurelianis civitatem in baſilica ſanctæ Crucis me, ſecundum traditionem Eccleſiaſticam, Regem conſecravit, & in Regni regimine chriſmate ſacro perunxit, & diademate atque regni ſceptro in Regni ſolio ſublimavit. A qua conſecratione vel Regni ſublimitate ſupplantari vel projici à nullo debueram, ſaltem ſine audientia & judicio Epiſcoporum, quorum miniſterio in Regem ſum conſecratus, & qui throni Dei ſunt dicti, in quibus Deus ſedet, & per quos ſua decernit judicia, quorum paternis correptionibus & caſtigatoriis judiciis me ſubdere fui paratus, & in præſenti ſum ſubditus.

Cap. IV.

c ſo. in Bajerna villa.

DEnique cum ſeditiones in Regno noſtro per homines irreverentes cœperunt crebreſcere, conſenſu epiſcoporum ac cæterorum fidelium noſtrorum chirographum invicem conſcripſimus, qualiter ego erga eos cooperante Domino agere vellem, & qualiter mihi conſilio & auxilio idem fideles noſtri abinde poſtmodum ſolatium ferre debuiſſent. Cui ſcripto Wenilo c Baiernam villam propria manu ſubſcripſit, ſicut in præſenti videre poteſtis.

Cap. V.

DEinde cum contra Paganos ad inſulam loci, qui Oſcellus dicitur, cum fidelibus noſtris in terreno ac navigio, ſicut ſcitis, perrexi, quidam à nobis deficientes fuga lapſi ſunt. Wenilo autem ſe pro infirmitate ſua illuc ire non poſſe dicens, ad ſedem ſuam reverſus eſt. Dum autem in procinctu eo infirmi degeremus, frater noſter LUDOVICUS, ſicut ſcitis, cum manu hoſtili & ſediciosis hominibus ex Regno ſuo Regnum noſtrum irrupit. Ad cujus colloquium, ſine mea voluntate atque licentia, Guenilo venit, quem ſupplantatorem meum eſſe cognovit, quod nemo Epiſcoporum ex Regno noſtro alius fecit.

Cap. VI.

DE cætero cum contra prædictum fratrem meum & inimicos meos ac vaſtatores Eccleſiæ, & depopulatores Regni, qui cum illo erant, cum fidelibus Dei ac noſtris perrexi, nec per ſe ipſum, nec per debitum ſolatium, quod anteceſſores mei Reges & ego ipſe ex Eccleſia illi commiſſa habere ſolitus eram, aliquid adjutorii præbuit, præſertim cum hoc devote ab illo petierim.

Cap. VII.

* Lotharium Lotharii Imp. filium.

CUm autem ratio & neceſſitas mihi accidit de villa Bierna, ut à prædicto fratre meo ſecederem. Et ipſe frater meus LUDOVICUS ad hoc rediit in partem Regni mei, ut mihi meum * nepotem ſubriperet, & homines meos mihi ſubtraheret, ac fideles meos valtanter imprimeret, Guenilo, cum quo potuit ſolatio, ad prædictum fratrem meum LUDOVICUM in meam contrarietatem venit, cum quo erant excommunicati iſtius Regni & ſeditioſi, de quorum excommunicatione Coëpiſcoporum ſuorum literas accepit, & miſſas publicas fratri meo, cum quo ipſi ſeditioſi erant, in Palatio meo Attiniaco, & parrochia & provincia alterius Archiepiſcopi fidelis noſtri ſine ſua licentia ac Coëpiſcoporum conſenſu Guenilo excommunicatis vel excommunicatorum participibus celebravit. Et in eo concilio atque conſilio fuit, quo nepos meus LOTHARIUS per mendacia quantum ex deductoribus ſuis ſubriperetur, & debitum ac ſacramento promiſſum ſolatium ac adjutorium ex illo mihi ſubtraheret.

Cap. VIII.

PRædicti nihilominus fratris mei conſiliariis & publicis ac ſecretis tractatibus Guenilo cum ſpecialibus familiaribus & inter primores ejus familiariter cum Epiſcopali judicio, ut diximus, excommunicatis & judicio Regni dijudicatis interfuit, quatenus partem Regni, quam idem frater meus & Guenilo mihi juraverant, & in qua Guenilo me Regem ſacraverat, ſæpe fatus frater meus obtineret, & ego illam perderem.

Cap. IX.

WEnilo in eo conſilio & tractatu fuit, ut Epiſcopi, qui mihi fidei promiſſæ debitores erant, & conſilium atque auxilium manu propria confirmatum ferre debuerant, deficerent, & ad fratris mei LUDOVICI obſequium & ſubditionem ſe verterent.

Cap.

CAP. X.

De Abbatia S. Columbæ, & rebus vel honoribus Regni mei apud LUDOVICUM fratrem meum, præceptum obtinuit, & literas ad Miſſos, qui eandem Abbatiam revocarent, Ecbardum & Theodoricum impetravit.

CAP. XI.

Sed in eisdem literis ad præfatos Miſſos juſſionem fratris mei LUDOVICI Guenilo obtinuit, ut de muro caſtelli Meloduni, quod jus Regiæ eſt poteſtatis, petras haberent licentiam prendere. unde conſtat quæ in plebe iſtius Regni mihi à Deo collati cum ſtudebat colere, & ſatagebat tenere.

CAP. XII.

Guenilo in eo conſilio & tractatu cum prælatis excommunicatis fuit, ubi conſideratum eſt, quatenus illi homines, qui mihi fideles erant, & mihi ſacramento fidelitatem promiſerant, ſive nolentes ſive volentes fratri meo LUDOVICO jurarent, ut ei adjutoriū ferrent, qualiter Regnū meum contra me obtinere potuiſſet: & non ſolum Conſilio Guenilo interfuit, ſed & ipſe hoc idem conſilium fratri meo LUDOVICO contra meam fidelitatem, quam mihi promiſit ſacramento, donavit.

CAP. XIII.

Wenilo per ſe & per familiares ſuos ſupradictos ſcilicet excommunicatos apud fratrem meū LUDOVICUM obtinuit, ut vacans Epiſcopatus Bajoacenſis ſcilicet civitatis propinquo ſuo, clerico meo, nomine Toutoldo, qui mihi ſe commendavit, & fidelitatem ſacramento promiſit, donaretur, qui eundem epiſcopatum in mea fidelitate & contra fidelitatem mihi promiſſam conſenſu LUDOVICI fratris mei accepit.

CAP. XIV.

Tandem poſtquam mihi Deus vires recuperandi mei per ſolatium fidelium meorum contra fratrem meum donavit, perrexi prope de civitate Guenilonis, qui me contra fratrem meum ad recuperandum Regnum meum pergere ſcivit, & nullum adjutorium vel per ſe promiſſo ac ſubſcripto conſilio, vel per militiam, quæ ex Eccleſia ſibi commiſſis ſolet exire, adjutorium aliquod præſtitit.

SYNODALIS EPISTOLA AD WENILONEM.

Dilecto ac venerabili Weniloni Senonum Metropolitano,

Remigius Lugdunenſis Metropolitanus Epiſcopus,
Rudolphus Biturigum Metropolitanus Epiſcopus,
Guntharius Agrippinenſium Metropolitanus Epiſcopus,
Ardoicus Veſontionum Metropolitanus Epiſcopus,
Hincmarus Rhemorum Metropolitanus Epiſcopus,
Teutgandus Trevirorum Metropolitanus Epiſcopus,
Wenilo Rothomagenſis Metropolitanus Epiſcopus,
Erardus Turonum Metropolitanus Epiſcopus,
Himmo Noviomagorum Epiſcopus,
Jonas a Heduorum Epiſcopus, (a Auguſtodunenſis.)
Ungerus Trajectenſis Epiſcopus,
Ebbo Gratianopolitanus Epiſcopus,
Fredebertus Baſilienſis Epiſcopus,
Arnulphus Tullenſis Epiſcopus,
Rhotadus Sueſſionum Epiſcopus,
Ermenfridus Bellovacenſis Epiſcopus,
Adventius Metenſis Epiſcopus,
Abbo Autiſiodorenſis Epiſcopus,
Æneas Pariſienſis Epiſcopus,
Raioldus Argentarius Epiſcopus,
Erpuinus Silvanectenſis Epiſcopus,
Gilibertus Carnotenſis Epiſcopus,
Guntbertus Ebroicenſis Epiſcopus,
Ratbertus Valentinenſis Epiſcopus,
Franco Tungrenſis Epiſcopus,
Ajus Aurelianorum Epiſcopus,
Hildegarus Meldenſis Epiſcopus,
Hincmarus Laudunenſis Epiſcopus,
Rotbertus Cenomanenſis Epiſcopus,
Erloinus Conſtantiæ Epiſcopus,
Abbo Maurogenſis Epiſcopus,
Hildebrandus Sagienſis Epiſcopus,
Aicardus Luxovienſis Epiſcopus,
Waltbertus Abriventenſis Epiſcopus,
Godelſadus Cabillonenſis Epiſcopus,
Iſaac Lingonenſis Epiſcopus,

Erchembertus Bajocenſis Epiſcopus,
Gilmeradus Ambianenſis Epiſcopus,
Et multi alii, qui ad univerſale Concilium in ſuburbano Tullenſi convenerunt, in Domino Salutem.

De inſtauratione pacis, totiusque ſtatus Eccleſiaſtici redintegratione conferentibus nobis, glorioſus Rex Dominus noſter CAROLUS decimo octavo Kalend. Jul. ſubmiſſe unanimitatem noſtram adiit, implorans, ut quæ à vobis vehementer indebite paſſus eſſet, cognoſceremus, & maculam noſtri ordinis juſto judicio tergeremus, &c.

[*Enumer. ſingula accuſationis capita, in recitato CAROLI libello poſita. ſequitur deinceps.*]

Elegit autem terminandæ querelæ judices me Remigium Lugdunenſem, & Wenilonem Rothomagenſem, & Erardum Turonum, & Rodulphum Biturigum Epiſcopos, ceteris noſtrum judicium ſua ſponte approbaturis. Proinde, frater chariſſime, à tempore quo litteras has acceperis, poſt diem triceſimum quocumque evocatus fueris, ita canonice inſtructus occurreris, ut defenſionis tempore ac loco accepto, ſic conſcientiæ (quod plurimum optamus) confidis, ſuffragante veritate, probabiliter objecta diſſolvas. Sin autem in defenſione defeceris, ſententias à majoribus inſtitutas accipias, &c.

[*Subjiciuntur diverſorum Conciliorum antiqui Canones de accuſationibus Epiſcoporum editi.*]

SYNODALIS EPISTOLA AD BRITANNIÆ Epiſcopos.

SYnodus univerſalis collecta ex Gallia & Germania in ſuburbio Tullenſi villa Saponarias,

Remigius Lugdunenſium,
Wenilo Rothomagenſium,
Erardus Turonum,
Rodulphus Biturigum,
Hincmarus Remorum,
Guntharius Agrippinenſium,
Arduicus Veſontionis,
} Metropolitani Epiſcopi.

a Dolenſi Archiepiſcopo.
b Alethenſi Epiſcopo.
c Briocenſi Epiſcopo.
d Trecorenſi Epiſcopo.

Cum multis aliis Epiſcopis, *a* Faſtcario, *b* Wernario, *c* Garurbrio, *d* Felici, in Domino ſalutem.

Quo plura emergunt in populo Dei noxia & Epiſcopali diligentia recidenda, ad hoc plures & frequentius neceſſe eſt, convenire pontifices, ne miniſterii Sacerdotalis nomen fruſtra comprobentur geſtare. Hac intentione confluximus ad memoratum locum, ut fida collocutione quid nobis in tantis periculis & tribulationibus agendum ſit, ſollicite quæreremus, & S. Spiritu demonſtrante inveniremus. Ad hanc conlocutionem vos, præſertim evocatos, non cucurriſſe moleſtius tulimus. Decuerat enim ut quorum eſt unum officium, par ſtudium probaretur. Sacris inſtitutis canonibus non ignoramus, Metropolitano veſtro cariſſimo fratri noſtro Erardo competentem reverentiam vos debere, ita ut præter ejus præſentiam aut conſenſum nullus in regione veſtra canonice poſſit ordinari Epiſcopus, nec vos generale aliquid ſine ejus conſenſu poſſe ſanciare. De qua reverentia ſalubriter à vobis & à gente veſtra Metropolitano impendenda tempore nomine Placis & Reverentiſſimi Papæ Leonis & ſucceſſoris ejus Benedicti ſcripta docuerunt, & refragantibus Apoſtolicæ auctoritati dignam excommunicationis protulerunt ſententiam. Monet etiam nos, quod iis, quos veſter Metropolitanus cum aliis Epiſcopis propter diverſa crimina excommunicavit, indifferenter vos communicare comperit. In canonibus autem divinitus inſtitutis ſocii excommunicatorum, eorundem ſententia feriuntur. Proinde monemus ſanctam nobisque amabilem fraternitatem veſtram, ut ab his exceſſibus ulterius temperetis, & veſtra inſtantia, opitulante Dei gratia, gentem veſtram ad olim traditæ diſciplinæ ac totius Eccleſiaſticæ religionis obſervantiam invitetis, & unanimiter & conſtanter absq; dilatione reducatis. Siquidem illi obſervandum eſt, ne damnatorum illicita ſocietate certam ſententiam damnationis incurrant. Quæ autem à nobis diligentiore tractatu reperta ſunt atque decreta, Venerabilis Coepiſcopi Erardi relatione diſcetis. Verum ſi, quod non optamus, ab ejusdem Metropolitani ſollicitudine ulterius reſilieritis, & noſtris ex charitate manantibus exhortationibus vos conſtiterit reluctari, miniſterii neceſſitate canonicam in vos cogemur proferre ſententiam. Bene valete & orate pro nobis.

Placuit univerſali Concilio, ut Salomoni, qui Britannorum tenet regionem, ſuggeratis, ut quæ pro ejus ſalute mandamus, obedienter audiat, ſi Deum vult habere propitium, & noſtræ unanimitatis tenere conſortium. Ut permittat totius Britanniæ Epiſcopos debitam reverentiam Metropolitano inferre. Ut facultates Eccleſiaſticas nec ipſe Deo auferat, nec aliis auferre permittat. Ut conſideret quanto animæ ſuæ periculo Britannorum dominationem invaſerit, cum Domino noſtro Regi CAROLO fidelitatem prius juraverit. Ut recordetur, gentem Britannorum Francis ab initio fuiſſe ſubjectam, & ſtatutum dependiſſe tributum, ac per hoc non dedignetur ad nuper obmiſſam reverti conſuetudinem. Ut proprietates à parentibus relictas vel quolibet modo rationabiliter adquiſitas, juſtos poſſeſſores habere permittat. Niſi enim ab hac audacia & impietate ſe traxerit, & divina plenitudine deleverit, quod deliquit, noſtræ auctoritatis affectu nobis admonentibus, cito ei Deus uſurpatam auferet poteſtatem, & debitam inferet ultionem. Ut pro diverſis criminibus canonice excommunicatos ne recipiat, ſuadete, oſtendentes divino judicio, ſi id præſumpſerit, pari eum vindicta conſtringi.

LUDOVICI II. RE- GIS DECRETUM

* in Oriental. Francia.

De Libertate Eccleſiaſtica, Factum in Comitiis Wormatienſibus Anno Domini DCCCLXII.

Anno Chriſti 863.

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis.

HLUDOVVICUS Divina favente Gratia Rex, &c. Notum eſſe volumus omnibus Sanctis Dei fidelibus, noſtriaque præſentibus & futuris, qualiter beatæ memoriæ præcellentiſſimus Rex, avus noſter KAROLUS, tempore prædeceſſorum noſtrorum, divino afflatus Spiritu, gentem Saxonum ſacro cultui ſubdidit, jugumque Chriſti, quod ſuave ac leve eſt, usque ad terminos Danorum ſive Sclavorum, corda ferocia perdomans, docuit, ultimamque Regni ipſius partem Transalbeam, inter mortifera Paganorum pericula conſtitutam, videlicet ne ad ritum relaberetur Gentilicium, vel quia lucrandis adhuc gentibus aptiſſima videbatur, proprio Epiſcopali vigore fundare decreverat.

2. Sed quia effectum mors prohibuerat, ſuccedente ejus filio HLUDOVVICO Imperatore Auguſto, pium ſtudium ſacri genitoris ſui efficaciter implevit. Cujus etiam auctoritate in Nordalbingorum populo ſedes conſtituta eſt Archiepiſcopalis, in caſtello Hammeburg nuncupato, in eadem ſede Archiepiſcopus, accepto à ſede Apoſtolica pallio, primus eſt nominatus Anagarius, cui delegata cura ſeminandi verbi Dei, & animas lucrandi Deo. Delegavit etiam genitor noſter eidem Archiepiſcopo quandam cellam Turholt vocatam, quatenus eidem loco periculis undique circumdato fieret ſupplementum.

3. Cumque ego, quem divina clementia in ſedem Regni ejus aſciverat, in multis Regni diſponendis negotiis inſiſterem, hoc quoque prædictum patris mei ſtudium, velut Regni in finibus peractum, minus caute attendi. Unde contigit, ut peccatis populi exigentibus, Deoque permittente, occulto judicio, ipſa metropolis Hammeburg penitus devaſtaretur.

4. Cumque prædictus Archiepiſcopus in multis eſſet preſſuris & calamitatibus, & fratres congregationis ejus unà cum ſanctis pignoribus per varia loca circumeundo huc illucque vagarentur, & nusquam ſedem haberent quietam, matrona quædam nomine Ikia, divino amore tacta, ex ſua hæreditate poſſeſſiunculam tradidit, in ſylva Rameſloa nominata, in pago Bardengoa, in Epiſcopatu Waldagari Verdenſis Eccleſiæ Epiſcopi, ubi & cellam conſtruxit, & reliquias Sanctorum una cum fratribus, qui ſupererant, collocavit.

5. Quamobrem adiit celſitudinem noſtram, miſeriarum ſuarum ordinem lacrimabiliter exponens; unicum namque refugium, monaſterium videlicet Turholt nuncupatum, quod illi genitor noſter ad ſupplementum & victum ſibi ſuisque Clericis dederat, ex parte fratris noſtri Karoli Regis ablatum non ſine magno dolore conqueſtus eſt: unde & nos paterna ſimul & Regali poteſtate commoti, quærere cœpimus, quomodo ei ſolatium ſubſidendi faceremus, quò Legationis ſuæ mandatum perficere poſſet.

6. Et quia in eadem provincia cellam nullam huic Legationi habebamus congruam, ſuggerere ſtuduimus prædicto Waldagario Verdenſis Eccleſiæ Epiſcopo, ut ejus permiſſione ei liceret in ſupradicto loco Rameſloa monaſterium ex ſuis impenſis conſtruere, ubi & fratres, qui tantæ cladi ſuperfuerant, noſtro cæterorumque Dei fidelium auxilio ſuſtentarentur, & ipſe locum reſpirandi, & ſi unquam facultas ſuppeteret, propter vicinitatem ejusdem loci, Hammaburgenſem Eccleſiam reſtaurandi haberet, ſub ſuo ſucceſſorumque ejus regimine manſuram. Cui quidem rei ipſe admodum contrarius extitit.

7. Poſtmodum vero Wormatiæ habito generali Conventu, in noſtra noſtrique fratris LOTHARII Regis præſentia, præſentibus Archiepiſcopis, Ebone Remenſi, Necti* Tremenſi, & Otgario Moguntinenſi, cum pluribus aliis utriusque Regni Præſulibus, hæc eadem res, noſtro juſſu, diligentiſſime ventilata eſt. * f. Trevirenſi.

8. Quæ cum ab omnibus licita & concedenda probarentur, ut prædictus Pontifex Vualdagarius hoc ipſum ſua auctoritate concederet & confirmaret, cuncti rogavimus. Qui primum quidem fortiter reniti cœpit, non eſſe juſtum multipliciter aſſerens, ut honorem ſuæ ſedis in aliquo minueret: Poſtremo tamen & nobis ipſis, & cunctis Epiſcopis ibi aggregatis pro hoc ipſo eum rogantibus, & omnino cauſa neceſſitatis id licitum fore dicentibus, evictus conceſſit & conſcripſit.

9. Quapropter conſulto fidelium noſtrorum, tam noſtra quam ſanctæ Romanæ Sedis authoritate, per hoc noſtræ Regiæ dignitatis præceptum præcipimus firmiter atque jubemus, ut prædicta cellula Rameſloa nuncupata, ſub poteſtate ac regimine Anſgarii Hammaburgenſis Eccleſiæ Archiepiſcopi, ejusque ſucceſſorum, abſque omni contradictione perpetualiter maneat.

10. Homines quoque, qui eidem cellulæ ſervire videntur, ob amorem Dei & ſancti Sixti Confeſſoris ejus, ad noſtram noſtræque ſobolis perpetuam mercedem, ab omni expeditione vel militia, ſeu qualibet occupatione abſolvimus, ut idem venerabilis Archiepiſcopus ad hanc dignam Deo peragendam in proviſis temporibus Legationem, nullum in hoc patiatur impedimentum.

*i.e. ſubditos pignorare.

11. Res quoq; Sedis & præſcripti Monaſterii, ſub pleniſſima defenſione & immunitatis tuitione volumus ut conſiſtant ac tueantur, ita ut nullus judex publicus, aut alia quælibet poteſtate publica prædita perſona, de eorum rebus freda, tributa, manſionaticos, vel paratas, aut teloneum, vel * fidejuſſores tollere, aut homines ipſorum tam litos quam & ingenuos, ſuper terram eorum commorantes, diſtringere, nec ullas publicas functiones aut redhibitiones, vel illicitas occaſiones requirere vel exigere præſumat.

12. Sed liceat venerabili Archiepiſcopo ſuiſque ſucceſſoribus, ac omni clero ſub eodem regimine conſtituto, quiete in Dei ſervitio degere, ac pro nobis prolcque noſtra atque ſtatu totius Regni noſtri divinam miſericordiam exorare. Et ut hæc authoritas ſui vigoris perpetuam habeat firmitatem, manu noſtra propria ſubter eam firmavimus, & annuli noſtri impreſſione aſſignari juſſimus. Datæ VI. Idus Junii, Anno Dominicæ incarnationis DCCCLXII. Indict. VI. HLUDOVVICI Sereniſſimi Regis. Actum in Francofurdt palatio Regio, in Dei nomine feliciter, Amen.

Anno Chriſti 863.

CAROLI II. CALVI REGIS FRANCORUM PRÆCEPTUM

DE SEDIS APOSTOLICAE POTESTATE IN EPISCOPOS.

Pallium hunc aſſentationis Regi extorſit avaritia ſimul & ambitio, qua in Regna Lotharingiæ & Provinciæ & Monarchiam Francorum inhiabat, quam ope ac miniſterio Papæ aſſequi poſſe ſperabat.

SAnctiſſimo & reverendiſſimo Patri Nicolao Catholicæ & Apoſtolicæ Sedis ſummo Pontifici & univerſali Papæ, KAROLUS gratia Dei Rex & ſpiritalis filius veſter.

1. Quia ſicut devotio noſtra erga ſanctam Sedem Apoſtolicam omniumque Eccleſiarum matrem atque Magiſtram, & erga ſancti Apoſtolatus veſtri honorem in iſtis Ciſalpinis regionibus longe lateque (gratias Deo) cognoſcitur, ita & colendæ cum ſummi amoris veneratione paternitatis veſtræ benignitas, erga filialem noſtram dilectionem non ſolum noſtris benevolis, ſed & æmulis auctore Deo certis indiciis, veluti ſanctitatem veſtram ſcilicet religionis culmen decet, innotuit. Adventius Metenſium venerabilis Epiſcopus hunc fratrem, nomine Bettonem, nobis fidelem, ut credimus, in monaſterio Regni noſtri ab infantia regulariter educatum, & noſtra munificentia, ſicut inter nos convenit, ſibi conceſſum, ad nos miſit, petens à nobis veſtræ amantiſſimæ paternitati pro eo literas mitti, quas profuturas, & non modice ſibi apud auctoritatem veſtram credidit ſuffragari: Mandavit etiam mihi, quod profeſſionem ſuam, ſubreptionum præteritarum correctionem, & futurarum cautelam continentem, ſicut regulæ ſanctæ præcipiunt, manu ſua ſubſcripta, veſtro Apoſtolatui per hunc fratrem vellem dirigere, quatenus & exceſſuum veniam, & Apoſtolicæ Sedis communionem, & veſtri Apoſtolici vigoris gratiam, valeat obtinere.

2. Unde quoniam venerandus & amantiſſimus patruus noſter Drogo, qui licet in Regno fratris noſtri HLOTHARII quondam Imperatoris poſt obitum Domni & patris noſtri degiſſet, eo quod ſedes in partem Regni ipſius devenerat, nobis tamen unice dulciſſima dilectione, & obnixa fidelitate conjunctiſſimus fuit, eundem venerabilem Adventium nutrivit, & domeſtica familiaritate habuit, & ipſe Adventius nobis fidelis & amicus extitit, ac ſi veſtigia ſanctiſſimæ paternitatis veſtræ deoſculantes, cum omni devotione depoſcimus, ut noſtra petitione, ſicut credit, apud auctoritatem veſtram ſe ſentiat adjuvari, ne ipſe, & ſedes ejus in illo, modo quolibet (quod abſit) dehonoretur, quæ poſtulatione avi noſtri divæ memoriæ KAROLI Imperatoris honorari ac Apoſtolica Sede meruit, ut Engelramus prædeceſſor iſtius, ſummus Capellanus ejus, & Apocriſiarius Apoſtolicæ Sedis in iſtis regionib. aliquandiu fieret, & poſtea deprecatione ſanctæ recordationis Pii Auguſti, Domni & genitoris noſtri, excellenti genio à Sede Apoſt. in præfato patruo noſtro Drogone venerando Epiſcopo fuerat honorata, ut una cum prædicto monaſterio & Imperatoris & Apoſt. Sedis, etiam uſu pallii potiretur.

Metenſis Eccleſiæ prærogativa & dignitas.

3. Nam etſi hic vir venerabilis Adventius, aut Principis ſui aut magiſtrorum ſuperſtitione actus, aut favore ac conſenſu plurimorum attractus, vel alio quolibet modo ſubreptus, vel interceptus in aliquo minus quam debuerat, providus extitit: quoniam, ut Auguſtinus dicit, *amat Deus confitentib. parcere, & eos qui ſemetipſos judicant, non judicare; ceſſatq; divina vindicta, ſi converſio præcurrat humana:* veſtri Apoſtolatus mitiſſima & præſtabilis cunctis converſis benignitas, in eo ſententiam prædeceſſoris ſui Leonis ſequetur, quæ dicit; *Sedis*, inquiens, *Apoſtolica moderatio hanc temperantiam ſervat, ut & ſeverius agat cum obduratis, & veniam cupiat præſtare correctis*; quatenus venia concedatur, ſi error aboleatur. Petimus ſiquidem, ut iſtum non modo ſuum, verum & noſtrum Legatum Bettonem religioſum monachum, & literarum ſcientia boniq; ingenii capacitate, Dei gratia, & ſedulo ſtudio imbutum benigne & familiariter recipiatis, quo ea quæ ſibi injuncta ſunt, manſuetudini veſtri Apoſtolatus domeſtica ſuggeſtione valeat enarrare. Deus omnipotens orantem pro nobis Sanctitatem veſtram ævo longiore conſervare in voluntate ſua dignetur, ſanctiſſime & reverendiſſime pater in Domino.

KARO-

RECESSUS ſive CAPITULARE

COMITIORUM TURISSIACORUM

à LUDOVICO II. ORIENTALIS, ET CAROLO CALVO Occidentalis Franciæ Regibus celebratorum, Anno Domini DCCCLXV.

Anno Chriſti 865.

Anno Incarnationis Dominicæ octingenteſimo ſexageſimo quinto, Kal. Martii, hæc quæ ſequuntur Hludovicus & Karolus Reges in Turiſſiaco villa populo denun-* ciarunt.

* Hinc Denunciationes vocantur publicationes decretorum imperialium, cum finitis Comitiis, audiente populo, recitantur.

CAPITULUM I.

Deſunt quinque Capitula, quæ exſtant in Manuſcripto Codice Bibliothecæ Trevirenſis.

CAP. VI.

VOs ſcitis, qualiter nepos noſter Lotharius per ſuam juventutem, & per levium hominum conſenſum & hortamentum, & etiam per eorum favorem, qui illum ſalvare debuerant, fecit & facit contra illam legem, quam *a* Deus primo in Paradiſo primis hominibus dedit, & quam in *b* Evangelio per præſentiam carnis cum hominibus habitans renovavit & confirmavit, quæ ad omnes homines pertinet, qui ſecundum Deum legitime utuntur conjugio. Unde univerſalis Eccleſia Dei pulſatur, & Sacerdotes ſunt dehonorati, & populus Chriſtianus ſicut mali morbi contagio eſt maculatus. Propterea quod Deus dixit; *c Diliges proximum tuum ſicut teipſum:* & ſicut ſcriptum eſt, *d Ipſe os noſtrum & caro noſtra eſt, & populus & Chriſtianitas una eſt:* conſideravimus ut ad illum Miſſos noſtros mitteremus, & ei tale conſilium mandaremus, qualiter ipſe coram Deo ſalvus, & coram ſeculo honoratus eſſe valeat, & Eccleſia & Regnum, quod illi ad ſalvationem commiſſum eſt, ſolidum eſſe poſſit, & populus Dei ſalvus ſit, & legem & juſtitiam & pacem & tranquillitatem habeat. Quia etiam ipſe ſuos Miſſos ad nos transmiſit quaſi conſilium quærens: per noſtros Miſſos, ut Deus ubi nobis mandavit, quantum nobis Dominus dederit, ei verum & ſincerum conſilium remandamus, & talem voluntatem noſtram eſſe erga eum ſicut nos, dicere illi per eoſdem Miſſos noſtros mandamus.

a Gen. 2. b Matth. 19. c Matth. 5. d Gen. 29.

Anno Chriſti 866.

LOTHARII II. *REGIS RESCRIPTUM

DE MAJORITATE REGIS IN TEMPORALIBUS, ET obedientia in ſpiritualibus,

Ad Nicolaum I. Pontificem Romanum.

SAnctiſſimo & perbeatiſſimo Summo Pontifici & Univerſali Papæ Nicolao Hlotharius divina præveniente Clementia Rex, ſummæ felicitatis & præſentis proſperitatis pacem & gloriam.

1. Poſtquam nobis gratuita miſericordia Dei Regni gubernaculum commiſit, more prædeceſſorum noſtrorum, Chriſtianiſſimorum videlicet Principum, ſemper & in omnibus ſublimandam beati Petri Apoſtolorum Principis Sedem, veſtrique Pontificii Deo dignum apicem, ut dignum eſt, reverenter diliximus, atque inſtanter illam exaltare, quantum in nobis, paratiſſimi ſumus; & de veſtro tanquam ſpiritalis patris regimine ſpiritalia ac ſalubria inhianter audire deſideravimus: imo quaſi de Paradiſiaco fonte, vitæ pocula in poſterum haurire parati ſumus, quippe puram noſtræ mentis aciem, quaſi ad æthereum jubar, & totius ſanctæ Dei Eccleſiæ Pharum ad cuſtodiam gregis Chriſti in eminentiſſimo apice conſtitutum confidenter & humiliter direximus. Sed quod non modice plangimus, veſtræ piæ paternitatis circumſpecta ſolicitudo ultra quam nobis neceſſe eſſet æmulorum vocibus credula, paternas increpationes nuperrime & inopinate excepimus. Revera quia meliora ſunt vulnera diligentis quam oſcula inimici, quidquid nobis à veſtra pia paternitate dirigitur, ultra quam credi poteſt omni melle dulcius, omni theſauro charius in palato noſtræ mentis dulciter ſaporatur, & in area noſtri pectoris reverenter amplexamur.

2. Denique Principem paſtorum vos diligere declaratis, & veram paſcendarum ovium Chriſti curam gerere teſtamini, qui vobis in Petro loquitur: *Si diligis me, paſce oves meas.* Libenter enim veſtra pia monita audimus, & quia Deo placita ſunt, noſtræque ſaluti congrua, deſideranter amplectimur: multo magis cupientes veſtro documento inſtrui, & ad meliora provehi, quam juxta æmulorum diffamationem in pravitate delectari. Quod lucidiſſime claruit, eum coram veſtro Legato, veſtris parendo juſſis humiliter colla ſubmiſimus, confidentes apud veſtram paternitatem eſſe ſuſceptos, cum ſemper optemus ad veſtram dilectionem pertinge-

* in Auſtraſia, Lotharii Imp. filius. Hanc Epiſtolam ſcripſit contra falſas delationes & accuſationes Caroli Calvi patrui ſui, quem inhiaviſſe univerſi Francorum Regni Monarchiæ pluribus evidentioribus ſignis oſtenderat: quod & poſt mortem ipſius Lotharii re ipſa omnibus pateſecit, ut habent verba Baroniana. tom. 10. hoc anno, n. 42. Hujus ergo ambitione, arrogantia & dominandi libidine ad quæſtum ſuum abuſus Papa, eum adverſus Lotharium nepotem conciiavit, ipſique Lothario Regni jacturam minitabatur, ni bullis ſuis pareret, & inceſtuoſam conjugem dimitteret, veniamque Romæ in perſona peteret. Reſcribit huſce Lotharius, ſe quidem mandatis ejus ſpiritualibus libenter pariturum, at in temporalibus nullius ſe hominis ſuperioritatem nec recognoſcere nec recogniturum, ſed vim vi, ſi inferretur, repulſurum. Hæc eſt mens hujus Reſcripti ſic ſatis adulatorii, ne dicam abjecti & ab Epiſcopis timidis dictati.

tingere, ac devotis obſequiis ad veſtram gratiam propinquare. Siquidem magno deſiderio accendimur, ad beatorum Apoſtolorum limina, & ad veſtram chariſſimam paternitatem, noſtram præſentiam exhibere; ſed variæ incommoditates noſtram devotionem hactenus prohibuerunt, ſperantes nimiumque volentes hoc citius, Domino donante, implere.

3. Interea prudentiſſima ſanxit antiquitas, & ſanctorum Patrum ſpiritu Dei conditæ regulæ evidentiſſime teſtantur, quod accuſatoris & accuſati voces veraciter audiri debeant, ut ſub introducto veritatis teſtimonio, nocens & innocens juſto judicio examinentur. Quapropter quamvis non corpore, ſpiritu tamen præſentes, ſolotenus ad veſtra ſacra veſtigia provoluti humiliter precamur, ut accuſatores noſtros, qui non manifeſte, ſed occulte noſtram Serenitatem, quantum in ipſis eſt, lacerare in veſtris auribus avidiſſima cupiditate illecti non ceſſant, ex divina & veſtra auctoritate accerſiri placeat, ut in veſtra præſentia rei veritas probabiliter ac legaliter pateat. Quippe non erit difficile veſtræ auctoritati in tanto temporis intervallo accuſatores ad rationem invitare, quos importunos atque infeſtos in noſtra infamia patienter ferre dignamini, & ſecundum ſapientiam vobis cœlitus collatam de incertis ac dubiis longanimiter juſti judicis patientiam imitamini,

4. Interim ergo humiliter veſtræ paternitati ac bonæ fidei nos committimus, ut nullo modo dubitetis, quoniam quicquid nobis mandare * curaſtis, pro viribus annuente miſericordia Dei obſervare decernimus; nec vos aliter omninò à veracibus invenietis, præveniente miſericordia Dei. Nam ſi fallaces & invidi aliquo modo vobis aliter ſignificare conantur, & ſiniſtrum aliquid falſa interpretatione invenerint, nequaquam mendoſis ſuſpicionibus acquieſcatis, quia nos, ſicut ſcribimus, credibilibus ac certis indiciis approbabimus. Unde, ſiquidem vos per idoneos Legatos certificabimus, mittentes illos ex noſtro generali Concilio, quod una cum Epiſcopis ac reliquis fidelibus noſtris, mediante Julio menſe celebrabimus. Nam uti anteceſſores noſtri ſanctiſſimorum prædeceſſorum veſtrorum monitis obedierunt, ita nos etiam coram Excellentia Apoſtolatus veſtri nos humiliter, atque in omnibus veſtris paternis monitis, abſentibus ſeu præſentibus, promptiſſimo parere cupimus animo, quod olim ſecundum veſtram voluntatem coram Legatis veſtris egimus. Perpendite itaque, quod nullus coæqualium noſtrorum veſtræ paternitatis unquam diligentius atq; honorificentius tractaverit Miſſos, quam nos fecimus, dumq; ſpiritus noſtros vegetaverit artus, Deo propitio, faciemus.

* curabitis.

4. Quamobrem cernuo lumine veſtram affatim depoſcimus paternitatem, ut dum nos vobis Miſſiſque veſtris, ut ita dicamus, majoribus ſeu minoribus, per omnia, ſuper omnes coæquales noſtros obedire volumus, non aliquem noſtri, Deo miſerante, conſimilem ſuper nos extollere, aut terræ præponere veſtræ libeat paternitati: ne forte ipſi talem contra nos moliri velint cauſam, quam tolerare non valentes, pro Regio munimine, inter nos aliquod ſcandalum evenire poſſit. Nam ſi veſtra paternitas aliquid nobis nuntiare decreverit, Legatos aut certe litteras mittere placeat; præſertim cum nunquam veſtræ Beatitudinis juſſa deſpexerimus: ſed modis omnibus veneramur atque diligimus, nulli prorſus homini ſubjecti eſſe volentes, niſi Deo & ſancto Petro, ac cæteris Sanctis, veſtræque paternitatis culmini, mi Pater & Domine, in quo, ut prætulimus, poſt Deum & Sanctos ejus noſtræ ſalutis ſpes multipliciter maneat: quodcunque ſignificaveritis, aut per veſtros aut per noſtros Legatos ſeu per litteras, pro amore Dei & Apoſtolica reverentia libenter obedire volumus propter vos, * niſi quantum & ipſi nobis. Scimus nimirum qua intentione, nec latere poterit quorundam invidia, atque poteſtas contra nos deſudat, omnia argumenta occaſioneſque inquirens accuſandi, atque nocendi. Sed abſit à mea Chriſtianitate, ut talis ſit noſtra intentio, tam prava conſcientia, & iniqua ſtudia, ſicut à talibus mendoſe narratur, quia, licet me peccatorem eſſe recognoſcam, tamen pravæ voluntatis fore non permittet bonitas omnipotentis Dei, de cujus miſericordia & auxilio nequaquam diffido. Præterea, quicunque vobis hoc dixit, quod ego, poſtquam Arſenius à nobis ſeparatus eſt, cum Waldrada in aliquo loco converſatus fuerim, aut poſtquam ab Italia reverſa eſt, ullum mutuum acceſſum, tactum vel viſum inter nos habuerimus, penitus mendacium eſt.

* pro: ſed quatenus & vos ipſi nobis exhibueritis, h.e. ego ita me erga vos geram, ut filium par & æquum eſt, ſed ſi vos quoque ita erga me geſſeritis, ut patrem decet, nec me inimicis prædæ aut ludibrio exponatis.

5. Sed ut experiatur paternitas veſtra, velle in omnibus nos veſtræ obſequi voluntati, hoc ipſum pro veſtro beneplacito præſens Legatus noſter, Grimlandus nomine ac dilectus Cancellarius Regiæ dignitatis coram vobis approbare poterit. Agat igitur veſtra Sanctitas circa nos, ut credimus, cum omni benignitate ac moderatione, ut non nobis aliquando improperare ullus poſſit, quod vobis noſtrum negotium cum tanta fiducia ſemper commiſimus. Optamus ſanctiſſimi Apoſtolatus veſtri ſublimiſſimum apicem ſemper & in omnibus vigere feliciter.

EPISCO-

EPISCOPORUM ET COMMUNIUM ORDINUM † GERMANIÆ TRANSRHENANÆ EDICTUM

Anno Chriſti 866.

† i. e. Regni Lotharienſis.

De unitate Regum & ordinum * utriusque Franciæ conſideranda, & ne alter alterius homines ad defectionem ſollicitet,

In Carolingiam transmiſſum ex Comitiis Virdunenſibus Anno Domini DCCCLXVI.

* Orientalis & Occidentalis i.e. Germanicæ & Gallicæ.

SAnctiſſimis ac Venerabilibus io Chriſto fratribus & Coëpiſcopis in Regno præſtantiſſimi Principis Caroli habitantibus, unanime Epiſcoporum Concilium in regno glorioſi Regis Hlotharii degentium, copioſam in Salvatoris noſtri gratia felicitatem atque perpetuam Salutem.

1. Novit veſtra veneranda fraternitas, quod annis nuper præteritis, crebreſcentib. in hoc Regno tam intrinſecus quam extrinſecus diſcordiarum tumultibus, omnis ſtatus noſtræ Reipublicæ, & omnis pax & ſecuritas pene in ruinam fuerit ſublapſa. Ubiq; luctus & calamitates, ubiq; diſpendia, & vaſtationes, homicidia quoq; & incendia atq; innumerabiles ſcelerum facies inoleverunt, propter diſſenſiones, & injuſtiſſimas ambitiones, propter quosdam in populo ſuſurrones, malorumq; inventores, facibus cupiditatis atq; invidiæ ſtimulis exardeſcentes. Sed inſtantibus piæ devotionis atq; ardoris ad Dominum precibus, & condolentibus orationum gemitibus, miſertus eſt plebis ſuæ Dominus, ac tenebras afflictionis convertit in claritatem exoptatæ utcumq; ſerenitatis. Quid ergo retribuemus Domino pro tantæ miſericordiæ beneficio, niſi condignas gratiarum actiones, ipſius inæſtimabilem deprecantes clementiam, ut pacem & concordiam, quam in populo ſuo quantuluncumq; florere conceſſit, areſcere non ſinat, quatenus electum ſibi populum per pacem tranſitoriam ad æternæ pacis gaudia perducat? Etenim inimici pacis & impugnatores Chriſtianæ concordiæ ac ſecuritatis brandum eſt, ut à laqueis Diaboli reſipiſcant, & viam pacis cognoſcant ac firmiter teneant.

2. Audivimus enim, quod quidam in his partibus veſtro Principi nitantur perſuadere, ut Regis noſtri Regnum quolibet modo acquirat, ipſumque noſtrum Principem, quaſi deſperatum & à ſuo populo derelictum, patrio Regno expellat. Sic & de veſtro Domino Rege Carolo perfidi & maligni homines voluerunt, confingentes, quod etiam ipſi Epiſcopi eum deſerere, ac Regno expellere voluiſſent; ſed mentita eſt vox vana ſibi: Nam ille Princeps eximius ab Omnipotente ſublevatus, & à fidelibus adjutus, non ſolum Regnum non amiſit, ſed & ſuos inimicos judicio Dei repulſos, & confuſione plenos inde effugavit.

3. Porro fatemur, quia noſtro Regi fideles ſumus, & eſſe cupimus, cui videlicet fidem de manu patris in Regem recepto conſtanter promiſimus. Qui nimirum ſicuti cauſa fragilitatis ac juventutis erravit, quod ſuæ ætatis hominibus frequenter accidit, hoc totum meliori conſilio, ut confidimus, emendare concupiſcit, quem nos quoque proculdubio ſalubriter correctum atque directum magis optamus retinere & habere Principem, quam amittere vel deſerere. Et ſi forte ſunt aliqui fraude & infidelitate ſive cupiditate decepti, qui ſuo Seniori cogitent vel machinentur mala, vobis tamen non convenit jugum ducere cum infidelibus. Numquid igitur pro nihilo ſunt ducenda illa Statuta pacta & juramenta, inter ipſos Reges toties confirmata? Abſit, abſit, ut coram Deo & Sanctis ejus atque coram omni Eccleſia Catholica tantum offendamus, ut Angelis Satanæ tale gaudium faciamus. Non ergo jura fidei atque Chriſtiani ſacramenti erga noſtrum Seniorem & Regem frangere poſſumus, ne cum mundo æterna ſupplicia perſolvamus. Præſertim cum ipſe Rex adoleſcentia, mobilitate, & aſtutia hominum aliquando ſeductus, nunc autem ad meliora converſus ſe totum, Domino præſtante, Epiſcopalibus decretis, ac ſalubribus monitis, bonorumq; conſiliis aptare feſtinet. Unde nos omnes in divina miſericordia ſpem propter tantæ devotionis auſpicium habentes, ac firmiſſime ſcientes, quod potens ſit in ipſo juvene implere, qui operatus eſt bene velle, veſtræ ſanctitatis reverentiam unanimiter admonemus, atq; concorditer obſecramus, quatenus notetis & corrigatis eos cum omni auctoritate, qui ſcandala & diſcordiarum ſemina in Dei moliuntur populo. Mementote, Domini fratres, quomodo parati fuimus aliquando una vobiſcum ire contra omnia pericula, & mox facere quod vos voluiſſetis inchoare.

4. Nolumus itaque veſtram latere præſtantiam, quia quisquis incentor malorum, quisquis ſeminator diſcordiarum, quisquis Eccleſiaſticæ diſcordiæ diſruptor fuerit, quisquis deniq; hanc tantulam pacē in his partibus Regni Domini pietate hactenus conſervatam perturbare tentaverit, horrendi anathematis ignominiæ ſubjacebit, & induetur ſicut diploide confuſione, & dies ejus abbreviabuntur, atq; æternū væ non evadet, niſi cito digna ſatisfactione ſemet emendaverit. Bonū nobis videtur, Deſiderantiſſimi fratres, ut hæc omnia nullatenus abſcondamus, neq; ſileamus, ſed inſeparabili atq; inclu-

inelnctabili Sacerdotali auctoritate, qua ligandi atque ſolvendi poteſtatem à ſummo Sacerdote Chriſto Domino percepimus, freti anticipemus iniquam quorundam intentionem, maliſque votis ac pravis ſtudiis tota virtute reſiſtamus. Ita ut in his omnibus nil aliud reperiant in nobis aut ſentiant homines, quàm cor unum & animam unam; quatenus mala, quæ cogitant, tanto minus iniqui homines ſe poſſe implere cognoſcant, quanto nos in nullo illicito ſibi favere perſpexerint. Proh dolor! cur infelix hominum audacia, quia ſtatim non punitur, ſemet contra Omnipotentis diſpoſitiones & ordinationes extollit; nec recogitat, quoniam ab ipſo & per ipſum & in ipſo eſt omnis poteſtas in cœlo & in terra, cujus præſcripta & prædeſtinata nullus mortalium, nec etiam totus mundus immutare poteſt? Et nunc, chariſſimi, nos omnes unanimiter atque devotiſſime pro pace eccleſiaſtica & Regum noſtrorum inviolabili concordia, ſummopere altiſſimi clementiam imploremus, ne chariſſimi principes malignantium conſiliis decipiantur, ne (quod abſit) à mutua ſocietate ac dilectione, ſive conſanguinitatis jure exorbitent, inde ineffabilia mala longe lateque, imo ubique, proveniant; ſed miſerante Deo, de illorum pacifica concordia, & quæ ſunt noxia, evaneſcant, & omnia profutura ſuccedant. Quod ipſe præſtare dignetur, qui in Trinitate unus & omnipotens Deus vivit & regnat per omnia ſecula ſeculorum, Amen.

TRANSACTIO PROCASPIDANA.

SVPER DIVISIONE REGNI LOTHARIENSIS INTER CAROLUM CALVUM FRANCIÆ OCCIDENTALIS, ET LUDOVICUM II. FRANCIÆ ORIENTALIS REGES.

Anno Chriſti 870.

* al. v, Kal. Aug.

Anno Incarnationis Dominicæ DCCCLXX. Regni Karoli XXXIII. Indict. III. * VI. Id. Aug. fuit hæc diviſio Regni facta in Procalpide ſuper fluvium Moſam inter glorioſos Reges Karolum & Hludovvicum.

Et hæc eſt portio, quam ſibi HLVDOVICVS accepit.

a al. Baſileam. b al. Silveſtre. c al. Laureram. d al. Mejeni. e al. Suvagium. f Morbachum.

COloniam. Treveris. Utrech. Straſtburch. *a* Baſulam. Abbatiam *b* Sueſtre. Berch. NiuMonaſterium. Caſtellum. Indam. Sancti Maximini. Ephterniacum. Horream. Sancti Gangulfi. Faverniacum. Polemniacum. Luxovium. *c* Luteram. Balmam. Offonis villam. *d* Megeni. Monaſterium Sancti Deodati. Boſonis monaſterium. *e* Stivarium. Romerici montem. *f* Morbarch.

Hic in MS. relictum eſt ſpatium quoddam purum: ſequitur in altera pagina.

g al. Seagu. h al. Teſtebant, Baviam. Hattuarias. i al. Trectis. k al. Suentenſium. l al. Moſſenſi. al. Moſienſi. m al. Urca. n al. Condruſto. o al. Stabolas.

SAncti Gregorii. Mauri monaſterium. Eboresheim. Homovva. Maſonis monaſterium. Homburch. Sancti *g* Stephani Straſtburch. Erenſtein. Sancti Urſi in Salodoro. Grandivallem. Altam petram. Juſtinam. Vallem Cluſæ. Caſtellum Carnones. Heribodesheim. Abbatiam de Aquis. Hoenchirche. Auguſtchirche. Comitatū *h* Treſtebant. Batua. Hattuaris. Maſau ſubterior de iſta parte. Item Maſau ſuperior, quod de iſta parte eſt. Liugas quod de iſta parte eſt. Diſtrictum Aquenſe. Diſtrictum *i* Teſtis. In Ripuarias Comitatus V. Megenenſium. Bedagovva. Nitchovva. Sarajichovaia ſubterior. Bleſitchovva. Selinc. Albechovva. *k* Suetiſium. Calmontis. Saracbavva ſuperior. Odormenſe quod Bernhardus habuit. Solocenſe. Baſiniacum. Eliſchovve. Waraſch. Scudingum. Emaus. Baſalchovva. In Eliſatio Comitatus II. De Friſia duas partes. De regno quod Hlotharius habuit, ſuper iſtam diviſionem propter pacis & caritatis cuſtodiam ſuperaddidimus iſtam adjectionem. Civitatem Mettis cum Abbatia S. Petri, & S. Martini, & Comitatu *l* Moslenſi, cum omnibus villis in eo conſiſtentibus, tam dominicatis quàm & vaſallorum. De Arduenna ſicut flumen *m* Urta ſurgit inter Bislanc & Tumbas, ac decurrit in Moſam, & ſicut recta via pergit in Bedenſi, ſecundum quod communes fideles noſtri rectius invenerunt, excepto quod de *n* Conduſtro eſt ad partem Orientis trans Urtam, & Abbatias Prumiam & *o* Stabolata, cum omnibus villis dominicatis & vaſallorum.

Et hæc eſt portio, quam KAROLVS de eodem Regno ſibi accepit.

a al. Uztias. b al. Suldum. al. Gildini. c al. Gauderici. al. Lauderici. d al. Humulfiurt. e al. Servatii. f al. Sunivacū. g al. Waslaos. h al. Lonienſem. i al. Verſatum.

LUgdunum. Veſontium. Viennam. Tungris. Tullum. Viridunum. Cameracum. Vivarias. *a* Ucetia. Montem Falconis. Sancti Michaelis. *b* Culdini monaſterium. Sancta Maria in Biſinciono. Sancti Martini in eodem loco. Sancti Augentii. Sancti Marcelli. Sancti Laurentii. Leudenſi. Sennonem. Abbatiam Mellam. Molbarium. Laubias. Sancti *c* Gaugerici. Sancti Salvii. Criſpinno. Foſſas Marilias. *d* Hunulcurt. Sancti *e* Gervaſii. Maalinas. Ledi. *f* Sumniacum. Antonium. Condatum. Merrebecchi. Ticlivinni. Luitoſa. Calmontis. Sancta Maria in Deonant. Echa. Andana. *g* Wasloi. Altum montem. Comitatum Texandrum. In Brachanto Comitatus IIII. Cameracenſium. Hanioum. *h* Lomenſem. In Hasbanio Comitatus IIII. Maſau ſuperior quod de iſta parte eſt. Liugas quod de iſta parte Moſæ eſt, & pertinet ad *i* Velſatum. Scarponinſe Viriduninſe. Dulminſe. Arlon. Waurenſe Comitatus

tus duos. Moſininſe. Caſtricium, Condruſt. De Arduenna ſicut flumen Urta ſurgit inter Biſlanc & Tumhas ac decurrit ex hac parte in Moſam, & ſicut recta via ex hac parte Occidentis pergit in Budenſi, ſecundum quod miſſi noſtri rectius invenerint. Tullenſe. aliud Odornenſe, quod Tetmatus habuit. Barrenſe. Portenſe. Salmoringum. Lugdunenſe. Viennenſe. Vivarias. Vcetium. De Friſia tertiam partem.

Cætera pactata deſunt.

CAROLI II. CALVI REGIS MANDATU

Anno Chriſti 871.

CONGREGATÆ SYNODI DUZIACENSIS.

DECRETALIS

De auctoritate Synodorum, & ut ſingularum Provinciarum Epiſcopi ſuas cauſas finaliter dijudicent, nec cogantur eas ad Papam mittere judicandas.

DOmino Sanctiſſimo ac Reverentiſſimo Patri Hadriano, ſanctæ Catholicæ & Apoſtolicæ Romanæ primæ Sedis Papæ, epiſcopi diverſarum provinciarum, qui in Synodo apud Duziacum provinciæ Remenſis in nomine Chriſti convenimus, quorum nomina & ſubſcriptiones in geſtorum ejusdem Synodi ſerie continentur, quam per venerabilem Conſacerdotem noſtrum Actardum vobis direximus, & quibus exinde per eum paternitatis veſtræ literas remiſiſtis.

CAP. I.

VEniens ad nos prædictus venerabilis frater & Conſacerdos noſter Actartus, tradidit nobis epiſtolam à veſtra paternitate filialitati veſtræ directam, quam cum in Conventu noſtro fecimus recenſeri, quædam in ea invenimus, quæ ſtuporem mentibus noſtris non mediocriter induxerunt, feceruntq; nos non modicum dubitare utrum aliter putaremus, an illa ita eſſent poſita quemadmodum perſonabant: quæ cum ſæpius repeti juſſimus, præſati patris & Coepiſcopi noſtri relatione, impedimenta veſtræ ſanctitatis & occupationes miniſtrorum Sedis Apoſtolicæ, pro diverſis & maximis negotiis audivimus, geſta Synodi ab exiguitate noſtra ſublimitati veſtræ per eundem fratrem noſtrum ſecundum canones ſacros directa ab eo, cui nobis inde juſſiſtis, ſicut ipſæ literæ monſtrant, reſcribere, ex integro relecta non fuiſſe advertimus. Sed & epiſtolam noſtram de eisdem actionibus Authoritati veſtræ transmiſſam ſtudio neceſſario eum non relegiſſe comperimus. ſcriptum eſt enim in epiſtola Sanctitatis veſtræ nobis directa, hoc modo: *Igitur de Hincmari Laudunenſis eccleſiæ epiſcopi depoſitione pontificio noſtro ſcripſiſtis, quatenus de eo ſecundum quod Canonicum eſt vobis reſcribere jubemus. Primo deniq; veſtræ reſpondimus charitati, quia cum clamet in Synodo, ſe ad Sedem Apoſtolicam velle incunctanter venire atq; in præſentia ejus pro objectis ſibi ab adverſario criminibus reſpondere, damnationis in eum non eſt proferenda ſententia. Tamen ſicut in ipſis Concilii actionibus legitur, qui ſalvo in omnibus judicio Sedis Apoſtolicæ illum ab epiſcopis fuiſſe judicatum aſſeritis: nos autem non aliqua contra quoslibet commoti invidia nec alterius culpam in alterum retorquere cupientes, volumus & auctoritate Apoſtolica (quia nullius partis favorem aut obſequium, ſed rei geſtæ veritatem magis invenire cupientes) jubemus ipſum Hincmarum Laudunenſem epiſcopum ad limina ſanctorum Apoſtolorum noſtramque venire præſentiam, quo ſane veniente, veniat pariter accuſator idoneus, qui nulla poſſit auctoritate legitima reſpui, & tunc in præſentia noſtra, & totius Sedis Romanæ ſynodali Collegio, cauſa illius prudenti ventilata examine, ac diligenter inquiſita, ſecundum Deum & ſacrorum canonum conſtitutiones Spiritu Dei prolatas ſine protelatione aliqua finietur.* A qua reprehenſione noſtra, quod accuſemur, quia cum clamaret in Synodo, ſe ad Sedem Apoſtolicam velle incunctanter venire atque in præſentia ejus pro objectis ſibi ab adverſario criminibus reſpondere, damnationis in eum non erat proferenda ſententia, beati Petri Apoſtolorum primi pro modulo noſtro imitantes exemplum, per quem ſumpſimus religionis exordium, nos minores apud vos potiorem humiliter excuſare ſatagimus, quia ille (ut in ſacra Hiſtoria legimus) repræhenſus à minoribus ſuis cur ad Gentiles intraſſet, & comediſſet cum eis & cur eos in baptiſmate recepiſſet, querelam minorum ſuorum humili ratione placuit atque in cauſa reprehenſionis ſuæ etiam teſtes adhibuit dicens; *Venerunt autem mecum ſex fratres iſti.* quam excuſationis noſtræ ſatisfactionem tanto vos placabilius acceptare confidimus, quanto nos in ea ipſius exemplum ſequi velle cognoſcetis, cujus Sedi divino conſilio præſidetis. Unde nunc nobis non eſſet neceſſarium excuſare, ſi is, quem nobis juſſiſtis reſcribere, ad locum in geſtorum Synodalium ſerie legiſſet, quod ibi antequam damnationis in Hincmarum profertur ſententia, ſcriptum eſt ita; *Tunc lecta ſunt in Synodo ab Adalgario Diacono ſententiæ canonum, ita eo dicente:* Sardicenſes canones decreverunt, *ut ſi aliquis epiſcopus judicatus fuerit in aliqua cauſa, & putat ſe bonam cauſam habere, ut iterum Concilium renovetur. Si vobis placet, ſancti Petri Apoſtoli memoriam honoremus, ut ſcri-*

detur ab his, qui cauſam examinarunt, Julio Romano Epiſcopo, & ſi judicaverit, renovandum eſſe judicium, renovetur, & det judices. Si autem probaverit talem cauſam eſſe, ut non refricentur ea, quæ acta ſunt, quæ decrevit, confirmata erunt. Et Innocentius tunc Papa decrevit, *ut ſi majores cauſæ in medio fuerint devolutæ, ad Sedem Apoſtolicam, ſicut Synodus ſtatuit, & vetus conſuetudo exigit, poſt judicium Epiſcopale referatur.* Et Boniſac. Papa dicit: *Nos per omnes provincias literas dirigemus, ne excuſationem ſibi ignorationis, qui * maximus eſt, obtendat, ut ad provinciam venire cogatur, & illic ſe conſtituto præſentare judicio. Quicquid autem charitas de hac cauſa duxerit decernendū, cum ad nos relatū fuerit, noſtra, ut decet, neceſſe eſt auctoritate confirmetur.* Et S. Leo Papa decrevit; *Si quæ,* inquiens, *aliæ emerſerint cauſæ, quæ ad ſtatum Eccleſiarum, & ad concordiam pertineant Sacerdotū, illic ſub timore Domini volumina ventilentur, & de componendis atq; compoſitis omnib' ad nos relatio plena mittatur, ut ea quæ juxta Eccleſiaſticum morē juſte & rationabiliter fuerint definita, noſtra quoq; ſententia roborentur. . . . .*

* fort. accuſatus.

Cætera deſiderantur.

Anno Chriſti 873.

KAROLI II. CALVI IMPERATORIS AUGUSTI

ORDINATIONES

DE JURAMENTIS FIDELIUM.

I. Ordinatio.

SACRAMENTUM FIDELITATIS, quod juraverunt omnes Franci, Miſſis Domni KAROLI Regis ſecundum Capitula facta apud Attiniacum anno incarnationis Dominicæ DCCCLIV. menſe Junio.

Ego ille Karolo HLudovvici filio ab iſta die inante fidelis ero ſecundum meum ſavirum, ſicut Francus homo per rectum eſſe debet ſuo Regi: ſic me Deus adjuvet & iſtæ reliquiæ.

Quod juramentum juratum eſt in mallo Remis V. Non. Julii eodem anno.

II. Ordinatio.

Acta ſunt hæc ſequentia apud Cariſiacum palatium anno incarnationis Domini DCCCLVIII. Regni autem Domni Karoli XVIII. Indictione VI. XII. Kal. April. in Dei nomine feliciter.

Juramentum fidelium tam Eccleſiaſticorum quam Laicorum.

QVantum ſciero & potuero, Domino adjuvante, abſq; ulla doloſitate aut ſeductione, & conſilio & auxilio ſecundum meum miniſterium & ſecundum meam perſonam, fidelis vobis adjutor ero, ut illam poteſtatem, quam in Regio nomine & Regno vobis Deus conceſſit; ad ipſius voluntatem, & ad veſtram ac fidelium veſtrorum ſalvationem, cum debito & honore & vigore tenere & gubernare poſſitis, & pro ullo homine non me inde retraham, quantum mihi Deus intellectum & poſſibilitatem donaverit.

Juramentum Regis.

ET ego quantum ſciero & rationabiliter potuero, Domino adjuvante, unumquemque veſtrum ſecundum ſuum ordinem & perſonam honorabo & ſalvabo, & honoratum ac ſalvatum abſque ullo dolo ac damnatione vel deceptione conſervabo, & unicuique competentem legem & juſtitiam conſervabo, & qui illam neceſſe habuerit, & rationabiliter petierit, rationabilem miſericordiam exhibebo, ſicut fidelis Rex ſuos fideles per rectum honorare & ſalvare, & unicuique competentem legem & juſtitiam in unoquoque ordine conſervare, & indigentibus ac rationabiliter petentibus rationabilem miſericordiam debet impendere. Et pro nullo homine ab hoc, quantum dimittit humana fragilitas, per ſtudium aut malevolentiam vel alicujus indebitum hortamentum deviabo, quantum Deus intellectum & poſſibilitatem donaverit. Et ſi per fragilitatem contra hoc mihi ſubreptū fuerit, cum hoc recognovero, voluntarie illud emendare curabo.

III. Ordinatio.

ANno incarnationis Dominicæ DCCCLXXIII. Indictione quinta, V. Idus Septembr. in placito generali apud Gundulfi villam, Ingelberga Regina & legatis Sedis Apoſtolicæ Formoſo & Gaderico præſentibus, tempeſtate urgente, Epiſcopi omnes ex Regno glorioſi Regis Karoli hanc profeſſionem infraſcriptam, & omnes Laici hoc ſacramentum ſimiliter infraſcriptum juraverunt.

Profeſſio Epiſcoporum.

QVantum ſciero & potuero, adjuvante Domino, conſilio & auxilio ſecundum meum miniſterium fidelis vobis adjutor ero, ut Regnum quod vobis Deus donavit vel donaverit, ad ipſius voluntatem, & ſanctæ Eccleſiæ & debitum Regium honorem veſtrum, & veſtram fideliumque veſtrorum ſalvationem habere & obtinere & continere poſſitis.

Sacramentum Laicorum.

QVantum ſciero & potuero, adjuvante Domino, conſilio & auxilio fidelis vobis adjutor ero, ut Regnum, quod habetis, ad Dei voluntatem, & ſanctæ Eccleſiæ & veſtrum honorem atque ad veſtram ſalvationem continere poſſitis, & quod Deus adhuc vobis conceſſerit, adquirere & contra omnes homines defendere valeatis.

Generale omnium fidelium.

SIc promitto Ego, quia de iſto die inantea iſti Seniori meo, quamdiu vixero, fidelis & obediens & adjutor quantumcumque plus & melius ſciero & potuero, & conſilio & auxilio ſecundum meum miniſterium in omnibus ero abſque fraude & malo ingenio, & abſque ulla doloſitate vel ſeductione ſeu deceptione, & abſque reſpectu alicujus perſonæ: & neque per me, neque per miſſum, neque per literas, ſed neque per emiſſam ſeu intromiſſam perſonam, vel quocunque modo ac ſignificatione contra ſuum honorem & ſuam Eccleſiæ atque Regni illi commiſſi quietem & tranquillitatem atque ſoliditatem machinabo vel machinanti conſentiam, neque umquam aliquod ſcandalum movebo, quo illius præſenti vel futuræ ſaluti contrarium vel nocivum eſſe poſſit. Sic me Deus adjuvet ZASU patrocinia.

CAROLI II. CALVI IMPERATORIS AUGUSTI ET EPISCOPORUM

Anno Christi 876.

SYNODUS PONTIGONENSIS

De Electione Imperatoris, Primatu per Gallias & Germanias, & appellatione Presbyterorum ad Romanam Sedem.

ANno Dominicæ Incarnationis DCCCLXXVI. menſe Julio Dominus Carolus Imperator generalem Synodum auctoritate Apoſtolica & ſanctione ſua apud Pontigonem indixit. Undecimo Kalend. Jul. Indictione IX. Epiſcopis & cæteris quibusque Clericis, veſtibus Eccleſiaſticis indutis & domo ac ſedilibus palliis protenſis, atque in gremio Synodi & proſpectu Imperialis Sedis, lectorio ſuppoſitis ſacroſanctis Evangeliis, venit Dominus Imperator Carolus in veſtitu deaurato, habitu Franciſco, cum Legatis Apoſtolicæ Sedis in Synodum: & cantoribus antiphonam, *Exaudi nos Domine*, cum verſibus & *Gloria Patri* cantantibus, poſt *Kyrie eleiſon*, & data oratione à Joanne Tuſcanenſi Epiſcopo, reſedit Dominus Imperator in Synodo, & legit Joannes Tuſcanenſis Epiſcopus epiſtolas à Domino Apoſtolico miſſas: cum quibus & legit epiſtolam de primatu Anſegiſi Senonenſis Archiepiſcopi, ut quotiens utilitas Eccleſiaſtica dictaverit, ſive in evocanda Synodo, ſive in aliis negotiis exercendis, per Gallias & Germanias Apoſtolica vice fruatur: & decreta Sedis Apoſtolicæ per ipſum Epiſcopis manifeſta efficiantur: & rurſus quæ geſta fuerint, ejus relatione, ſi neceſſe fuerit, Apoſtolicæ Sedi pandantur, & majora negocia ac difficiliora quæque ſuggeſtione ipſius à Sede Apoſtolica diſponenda & enucleanda quærantur. Petentibus autem Epiſcopis, ut eis permitteretur ipſam legere epiſtolam, quibus erat directa, non adquievit Imperator, ſed reſponſum quæſivit ab eis, quid de his juſſis Apoſtolicis reſponderent? Quorum reſponſio talis fuit, ut ſervato ſingulis Metropolitanis jure privilegii ſecundum ſacros Canones & juxta Decreta Sedis Romanæ Pontificum ex eiſdem ſacris Canonibus promulgata, Domini Joannis Papæ Apoſtolicis juſſionibus obedirent. Et cum Imperator & Legati Apoſtolici ſatagerent, ut abſolute Archiepiſcopi reſponderent, ſe obedituros de primatu Anſegiſi, ſicut Apoſtolicus ſcripſit, aliud, niſi quod prædictum eſt, reſponſum ab eis extorquere non potuerunt: excepto quod Frotharius Burdegalenſis Archiepiſcopus, quoniam à Burdegala ad Pictavos, indeq; ad Bituricum favore Principis contra regulas ſe contulit, per adulationem reſpondit, quod Imperatori placere cognovit. Tunc motus Imperator dixit, quod Dominus Apoſtolicus ei ſuas vices commiſit in Synodo, & quod iiſdem præcepit, ille exequi ſtuderet: & accepit ipſam epiſtolam involutam, una cum Joanne Tuſcanenſi & Joanne Aretino, & dedit illam Anſegiſo, & juſſit ſellam plectilem poni ante omnes Archiepiſcopos Ciſalpini Regni ſui, juxta Joannem Tuſcanenſem, qui ad dextram illius ſedebat: & præcepit Anſegiſo, ut ſupergrederetur omnes ante ſe ordinatos, & ſederet in eadem ſella, Remorum Archiepiſcopo reclamante, audientibus omnibus, hoc factum ſacris regulis obviare. Imperator tamen in ſententia ſua permanſit. Et petentib. epiſcopis ut liceret eis ſaltem exemplar ſibi de epiſtola directa ſumere, nec hoc ullo modo impetravere: & ſic ſoluta eſt Synodus in die illa.

Primatus à Papa inſtitutus non recipitur.

Confirmatio electionis Imperatoriæ fruſtra petitur.

2. Decimo Kal. præfati menſis iterum convenerunt epiſcopi: in quo conventu lectæ ſunt epiſtolæ à Domino Apoſtolico laicis miſſæ, & lecta eſt electio Domini Imperatoris, ab epiſcopis & cæteris Italici Regni firmata: ſed & capitula, quæ in palatio Ticinenſi conſtituit, & ab omnibus confirmari fecit, quæ & epiſcopis Ciſalpinis confirmare præcepit: & hic ſoluta eſt Synodus in illa die.

Appellatio Presbyterorũ ad ſedem Romanam improbatur.

3. Quinto Nonis Julii convenerunt iterum epiſcopi ſine Imperatore: & habitæ ſunt contentiones de presbyteris ex diverſis parochiis, clamantibus ad legatos Apoſtolici: & ſic ſoluta eſt Synodus in hac die.

Oratores Ludovici Regis Germaniæ partem Imperii poſtulant.

4. Quarto Non. ejuſdem menſis iterum convenerunt epiſcopi: & Imperator in Synodo reſidens audivit Oratores fratris ſui Ludovici Regis, Willebertum Archiepiſcopũ Coloniæ, & Adalardum ac Menigardum Comites: per quos petiit partem de Regno Ludovici imperatoris, filii Lotharii fratris eorum, ſicut ei competeret ex hæreditate, & illi firmatũ erat ſacramento. Et legit Joannes Tuſcanenſis epiſtolam à Joanne Papa Epiſcopis Regni Ludovici directã, & dedit exemplar Willeberto Archiepiſcopo, ut deferret illud præfatis epiſcopis: & ſic ſoluta eſt præfata Synodus in die illa.

5. Sexto Idus Julii convenerunt Epiſcopi. & circa horam nonam venerunt Legati Domini Apoſtolici; Leo Epiſcopus & Apocriſarius ac nepos Apoſtolici, atque Petrus Foriſempronii Epiſcopus, deferentes epiſtolas Imperatori & Imperatrici, & ſalutationes Apoſtolici ad Epiſcopoa: & ſic ſoluta eſt Synodus in illa die.

6. Quinto Idus Julii convenientibus Epiſcopis, lecta eſt epiſtola Apoſtolici de damnatione Formoſi Epiſcopi (Gregorii Nomenclatoris) & conſentientium eis: & præſentata ſunt Imperatori ab Apoſtolico miſſa dona: inter quæ fuerunt præcipua ſceptrum & baculus aureus. Sed & Imperatrici dona ſunt ab eo miſſa, pallia & armillæ cum gemmis: & ſic ſoluta eſt Synodus in illa die.

7. Pridie Idus Julii convenerunt Epiſcopi, & miſit Imperator Vicarios Apoſtolici, increpare durius Archiepiſcopos & Epiſcopos, qui pridie non venerant, ſicut præcepit. Illis autem canonice rationabilem reddentibus rationem, ſopita eſt increpatio. Et lecta eſt à Joanne Tuſcanenſi iterum epiſtola, jubente Imperatore pro primatu Anſegiſi, & quæſita eſt ab Epiſcopis denuo inde reſponſio. Et reſpondentib. ſingulis Archiepiſcopis, quod veluti ſui anteceſſores illius anteceſſorib. regulariter obedierunt, ita ejus Decretis vellent obedire: tunc facilius eſt illorũ admiſſa reſponſio, quam fuerat in Imperatoris præſentia. Et ſic iterũ poſt multas contentiones de Presbyteris diverſarum Parochiarũ reclamantibus ad Legatos Apoſtolici lecta eſt proclamatio Frotharii Burdegalenſis Archiepiſcopi, quia non poterat conſiſtere propter infeſtationem Paganorum in civitate ſua, ut liceret ei Bituricenſem metropolim occupare. Cujus petitionibus unanimitas Epiſcoporum nullatenus adquievit.

Appellatio Presbyterorum denio improbata.

8. Et jubentibus Legatis Apoſtolici, ut 17. Kal. Aug. convenirent Epiſcopi mane: circa horã nonam venit Imperator Græcanico more paratus, & coronatus, deducentibus eum Apoſtolicæ Sedis Legatis more Romano veſtitis, ad Epiſcopos Eccleſiaſticis veſtimentis indutos: & cæteris ſecundũ modum primæ horæ diei (quando inchoata eſt Synodus) præparatis, ut prius cantata antiphona, *Exaudi nos Domine*, cum verſibus & *Gloria*, poſt *Kyrie eleiſon* data oratione à Leone Epiſcopo, reſederunt omnes: & legit Joannes Aretinus quandam ſcedulam ratione & auctoritate carentem. Poſt quam legit Odo Belgivagorum Epiſcopus quædam Capitula à Legatis Apoſtolici & ab Anſegiſo & eodem Odone ſine conſcientia Synodi dictata, inter ſe diſſona & nullam utilitatem habentia, verum & ratione & auctoritate carentia: & ideo hic non habentur ſubjuncta.

Capitula ſynodalia à Legatis Papalibus concepta ab Epiſcopis rejiciuntur.

9. Iterum mota eſt interrogatio de primatu Anſegiſi. Et poſt multas ab Imperatore & Legatis Apoſtolici contra Epiſcopos querimonias habitas, tantum in noviſſimo quantum & in principio Synodi, exinde Anſegiſus obtinuit.

10. Poſt hæc perrexit Petrus Epiſcopus Foriſempronii & Joannis Tuſcanenſis ad cubiculum Imperatoris: & adduxerunt Imperatricem Richildẽ coronatam in Synodum: & ſtante illa juxta Imperatorem, ſurrexerunt omnes, & ſtantes quique in gradu ſuõ, incœperunt laudes Leo Epiſcopus & Joannes Tuſcanenſis epiſcopus: & poſt laudes actas in Dominum Apoſtolicum & Dominum Imperatorem & Imperatricem, & cæteros, juxta morem, data oratione à Leone Gaumenſi epiſcopo, ſoluta eſt Synodus.

Confirmatio electi Imperatoris proclamata ſine conſenſu Epiſcoporum.

CONCILII ROMANI
SYNODICA CONFIRMATIO ELECTIONIS CAROLI IMPERATORIS ANNO DCCCLXXVII.

Anno Chriſti 877.

SUmma ejusdem Synodi, poſt multas & multiplices laudes Imperatoris, hæc eſt: ut electio, & promotio ad imperialia ſceptra anno præterito Romæ celebrata, extunc & nunc & in perpetuum firma & ſtabilis maneat. Quam ſi quia perturbare aut violare tentaverit, cujuscumq; ſit ordinis, dignitatis, aut profeſſionis, anathemate usq; ad ſatisfactionem teneatur omni tempore adnoxius. Patratores & incitatores hujus conſilii, ſi quidem Clerici fuerint, deponantur: Laici vero & Monachi, perpetuo anathemate feriantur. Ut quia Synodus anno præterito apud Pontigonem, hinc habita ſecus Andranacum, nil profuit, usquequaq; iſta debeat prævalere.

Hoc anathema exſufflarunt Ludovicus Germaniæ Imperator, ejusque filii Carolomannus & Carolus Craſſus Nobiliſſimi Cæſares, qui Papam Romæ expulſum in Galliã profugarunt.

CAROLI II. CALVI IMPERATORIS
RECESSUS COMITIORUM COMPENDIANORUM
Anno DCCCLXXVII.

Anno Chriſti 877.

IN Placito generali apud Compendium Kalend. Junii habito, Dominus Carolus Imperator per Capitula, qualiter Regnum Franciæ filius ſuus Ludovicus cum fidelibus ejus & Regni Primoribus regeret, usque dum ipſe Roma rediret, ordinavit.

2. Et quomodo tributum de parte Regni Franciæ, quam ante mortem Lotharii habuit, ſed & de Burgundia exigeretur, diſpoſuit: ſcilic. ut de manſis indominicatis ſolidus unus: de unoquoque manſo ingenuo quatuor denarii de cenſu Dominico, & quatuor de facultate manſuarii: de manſo vero ſervili duo denarii de cenſu Dominico, & duo de facultate manſuarii. Et unusquisq; epiſcopus de Presbyteris ſuæ Parochiæ ſecundum quod cuique poſſibile erat: à quo plurimum, quinq; ſolidos: à quo minimum, quatuor denarios epiſcopi de ſingulis Presbyteris acciperent, & Nunciis Dominicis redderent. Sed & de Eccleſiarum theſauris, prout quantitas extitit loci, ad idem tributum exolvendum acceptum fuit. Summa vero tributi fuerunt quinque millia libræ argenti ad penſam.

Tributum pro expeditione Romana.

3. Illi vero tam epiſcopi quam & alii, qui trans Sequanam ſunt de Neuſtria, tributum illia Normannis, qui in Ligeri erant, ſecundum quod ſibi ab eis fuit impoſitum, undecumque valerent, reddere procurarent.

Tributum Normannis penſum.

RECES-

RECESSUS SIVE DECRETA

COMITIORUM FURONIENSIUM

Anno Chriſti 879.

à LUDOVICO III. BALBO, IMPERATORE, SED II. OCCIDENTALIUM, & Ludovico III. Orientalium Francorum Rege, primum apud † Marſinam Kal. Novemb. conventa, dein ad Gundulphi villam in Purificatione S. Mariæ facta, tandem Furoni confirmata & publicata Anno Domini DCCCLXXIX.

† al. Marſuam.

CONVENTIO, *quæ inter glorioſos Reges Ludovicum filium* * *Caroli Imperatoris, itemque Ludovicum filium Ludovici Regis, in loco qui vocatur Furonis Kal. Novembr. ipſis & communibus fidelium ipſorum faventibus & conſentientibus facta eſt.*

* ejus nominis 2. cognomine Calvi.

1. Anno DCCCLXXIX. Indictione duodecima. Sicut inter patrem meum Carolum & patrem veſtrum Ludovicum regnum Lotharii diviſum fuit, volumus ut ita conſiſtat. Et ſi aliquis noſtrorum fidelium de regno, patris ſui purpriſum habet, juſſu noſtro illud dimittatur. De regno vero quod Ludovicus Imperator in Italia habuit, quia nondum ex illo aliqua diviſio facta eſt, quicunque modo illud tenet, ita teneat, donec (Domino volente) ſimul venientes cum communibus fidelibus noſtris inveniamus & definiamus, quod ex hoc melius & juſtius viſum fuerit. De regno Italiæ, quia modo nulla ratio eſſe poteſt, omnes ſciant, quia partem noſtram de illo regno & requiſivimus & requirimus, & Domino auxiliante requiremus.

Iſta die ſequenti ſtatuta ſunt.

2. * Quod, quia firmitas amicitiæ & conjunctionis noſtræ modo quibusdam præpedientibus cauſis eſſe non potuit, usque ad illud Placitum, quo ſimul ut conveniamus ſtatutum habemus, talis amicitia inter nos maneat, Domino auxiliante de corde puro & conſcientia bona & fide non ficta, ut nemo ſuo pari vitam, regnum aut fideles ſuos, vel aliquid quod ad ſalutem ſive proſperitatem ac honorem regni pertinet, diſcupiat aut forsconſiliet.

* al. Et quia.

3. Ut ſi in al[illegible] utrius noſtrum regnum, Pagani ſeu Pſeudochriſtiani inſurrexerint, uterque veraciter ſuum parem, ubicunque neceſſitas fuerit, ſi ipſe rationabiliter potuerit, aut per ſemetipſum aut per ſuos fideles & conſilio & auxilio, ut optime poſſit, adjuvet.

4. Quod ſi ego vobis ſuperſtes fuero, filium veſtrum Ludovicum adhuc parvulum & alios filios veſtros, quos Dominus vobis donaverit, ut regnum paternum hæreditario jure quiete tenere poſſint. & conſilio & auxilio, prout melius potuero, adjuvabo: ſi autē vos mihi ſuperſtites fueritis, filios meos Ludovicum & Carlomannum & alios, quos mihi divina pietas donare voluerit, ut regnum paternum quiete tenere poſſint, ſimiliter & conſilio & auxilio, quam optime potueritis, adjuvabitis.

5. Ut ſi aliqui ſuſurrones, detractores & qui paci noſtræ invident, & quietum regnum eſſe non permittunt, inter nos lites & contentiones & diſcordias ſeminare voluerint, neuter noſtrum recipiat aut libenter * receptet: niſi forte hoc ad rationem coram nobis utrisque & fidelibus noſtris perducere voluerit. Si vero hoc noluerit, cum neutro noſtrum aliquam ſocietatem habeat, ſed uterque illum, ſicut mendacem & falſarium, & inter fratres volentem ſeminare diſcordias, cōmuniter à nobis abjiciamus, ne de cætero quisque talia mendacia auribus noſtris inſerere audeat.

* acceptet.

6. Ut communiter, quo citius potuerimus, Legatos noſtros ad Carlomannum & Carolum glorioſos Reges dirigamus, qui eos ad Placitum, quod VIII. Idus Februar. ſtatutum habemus, invitent, &, ut nullatenus venire differant, obſecrent. Et ſi, ſecundum quod optamus, venire voluerint, communiter nos ad Dei voluntatem & ſanctæ Eccleſiæ ſalvationem ac communem honorem noſtrum, & profectum ac ſalvamentum totius populi Chriſtiani nobis commiſſi, Domino cooperante, ita conjungamus, ut de cætero in eo, qui unus eſt, unum ſimus, & unum velimus, & idipſum dicamus, ſecundum Apoſtolum, & faciamus omnes, & non ſint in nobis ulla ſchiſmata.

7. Si autem illi obſecratione noſtra vocitati & invitati, aut Legati eorum ad præfatum Placitum venire diſtulerint, nos, ſecundum quod ſtatutum habemus, illic omnino venire, & nos ſecundum Dei voluntatem conjungere omnimodo non omittemus, niſi forte inevitabilis neceſſitas evenerit, pro qua id fieri nullatenus poſſit. Et ſi hoc acciderit, ad tempus uterque pari ſuo hoc reſcire faciat: & propterea amicitia noſtra nec minuatur, nec immutetur, donec (Domino volente) congruo tempore perfecte confirmetur.

8. Ut res Eccleſiarum, in cujuscunque regno caput fuerit tam de Epiſcopatibus quam de Abbatiis, ſine ulla contradictione Rectores ipſarum eccleſiarum illas poſſideant: & ſi aliquid ibi injuſtum factum à quoquam eſt, in cujuscunque regno illæ res conſiſtunt, legaliter exinde ſecundum juſtitiam reddere faciant.

9. Et quia per vagos & in tyrannica conſuetudine irreverentes homines, pax & quies regni perturbari ſolent, volumus ut ad quemcunque noſtrum talis venerit, ut de his, quæ egit, rationem & juſtitiam ſubterfugere non poſſit, neuter noſtrum illum ad aliud recipiat vel retineat, quam ut ad re-

* al. uterque. ctam rationem & debitam emendationem perducat: & ſi rationem rectam ſubterfugerit * omnes in commune, in cujus regnum venerit, illum perſequamur, donec aut ad rationem perducatur, aut de regno expellatur vel deleatur.

10. Volumus ut ii, qui merito proprietatem ſuam in regno noſtro perdiderint, ita judicentur, ſicuti temporibus anteceſſorum noſtrorum inventum fuit. Qui vero dicunt ſe injuſte proprietatem ſuam perdidiſſe, veniant in noſtram præſentiam: &, ſicut juſtum eſt, ita illis judicemus, & ſua recipiant.

Anno Chriſti 882.

CAROLI III. CRASSI IMPERATORIS AUGUSTI

CONSTITUTIONES

I. Ne ad Regem venientibus injuria fiat.

Leg. Longob. lib. 1. h. t.

SI quis liber ſuper Miſſum Dominicum cum collecta & armis venerit, & Miſſaticum illi junctum contradixerit, aut contradicere voluerit, & hoc ei approbatum fuerit, quod ſe ſciente eſſe Miſſum Dominicum, ad reſiſtendum veniſſet, de vita componat. & ſi negaverit, cum duodecim ſacramentalibus ſuis ſe idoneum faciat, & pro eo quod cum collecta eſſe Miſſum Dominicum armatus venerit ad reſiſtendum, bannum Dominicum componat. Simili modo Dominus Imperator de ſuis Vaſſis judicavit. Et ſi ſervus hoc fecerit, diſciplinæ corporali ſubjaceat.

II. De ſucceſſionibus.

Leg. Longob. lib. 2. h. t. in fi.

QVicunque ex quacunque natione legitimam uxorem acceperit, vel acceperit, ſi eam mori contigerit ſine filiis amborum eorum, vir uxori ſuæ ſuccedat & omnia bona ſua percipiat.

Anno Chriſti 891.

GUIDONIS IMPERATORIS AUGUSTI

CAPITULARE

I. De Convitiis

SI quis judicibus noſtris in judicio reſidentibus minas aut convicia intulerit, eosque verbis aut factis turpiter dehoneſtaverit, guydrigild illi quem læſerit, componat.

2. Si vero aliquis ex ipſis judicibus noſtris pro ipſo judicio falſidicos dixerit, aut pro ipſa intentione ex hac cauſa quemlibet hominem interfecerit, quinquaginta libras auri optimi componat, medium Regi, & medium heredibus defuncti.

II. De Invaſionibus.

DE cartis vero interdicimus, ut nemini liceat alienas res præſumptive invadere, occaſione cartulæ ab eo factæ, qui inveſtituram legitimam non habens dinoſcitur evaliſſe.

2. Sed ſi quis acquiſitor extiterit, non antea invadere alienas res Eccleſiæ, vel cujuſpiam liberi hominis præſumat, antequam author cartulæ legali & judiciali diffinitione eas vendicet. Et tunc demum, cui vult, liberam habeat tradendi facultatem.

3. Et ſi quis ipſas res ſine lege invaſerit, non ſolum ipſas res amittat, ſed inſuper bannum noſtrum componat.

III. De poteſtate mulieris in rebus ſuis.

COncedimus, ut ſicut mulieres cum viris ſuis res donare aut venundare poſſunt, ita & commutare valeant, ac familiam ſuam liberam facere.

IV. De Succeſſione.

VOlumus prætcrea atque ſancimus, ut ſi quis liber homo legitimæ uxori ſuæ, dum advixerit, res ſuas per ſcriptum ad uſumfructum dederit, & plures * habuerit, & unus ex ipſis vel duo mortui fuerint, & filios & filias † reliquerit, æqualiter ipſas res, quas uſufructuario modo prædicta uxor habuerit, filii defuncti cum patruis, ſicut cæteram hæreditatem, ita uſumfructum dividant.

* fort. adjiciendum liberos.
† reliquerint.

V. De Subſidiis Regni.

PLacuit etiam nobis ſtatuere ſummopere, ut epiſcopi & Comites uniti ſint, in ſuis parochiis & comitatibus, pro pace & ſalvatione in omnibus honoribus ſuis hominibus habitantibus, ita ut nullum prædonem, raptorem, vel inceſtum, in ſuis ſedibus vel conceſſis honoribus permittant morari.

2. Et ſi

2. Et ſi intellexerint, ex aliqua parte, per eorum terminos velle aut debere tranſire extraneos ad iſtius Regni vaſtationem, dirigant eis Miſſos, ut in pace & ſine præda per eorum tranſeant terram. Vendere autem eis, quæ neceſſaria ſunt, faciant, non plus carum, ſed ſecundum conſuetudinem terræ.

3. Si vero noluerint acquieſcere, ſed prædas & rapinas exercuerint, quicquid alter rapuerit, legaliter cum banno noſtro, ab Epiſcopo & Comite ejusdem loci dare cogantur. Quod ſi eas exequi noluerint, ſtatim ab epiſcopo loci excommunicentur.

4. Poſtea verò ſi contigerit, ut Comes loci populusque terræ ſupra ipſos prædones venerint, & eos impedierint, & fuerint mortui, neque faida inde creſcat, neque compoſitio aliqua requiratur pro his, qui ibidem occubuerint.

5. Et ſi Comes ejusdem loci hoc implere neglexerit, proprio honore privetur.

6. Et ſi oportuerit, & neceſſe fuerit, in ipſo auxilio vicinum ſuum Comitem advocet. Et ſi ille ſe ſubtraxerit, ſimiliter proprio privetur honore, & inſuper XXX. libras argenti Comiti componat.

VI. Ne liberi opprimantur.

NEmo Comes, neque loco ejus præpoſitus, neque Sculdaſius, ab arimannis ſuis aliquid per vim exigat, præter quod conſtitutum legibus eſt; ſed neq; per ſuam fortunam in manſione arimanni ſe applicet, aut placitum teneat, aut aliquam violentiam faciat. Si vero de prædictis perſonis publicis hoc irritum fecerit, honore proprio ſive miniſterio privetur, & ſecundum legem emendet.

VII. Vt ſe quis ab hoſte ſalvet.

QUicunque igitur ex laicali ordine, tam liberi quam ſervi homines, in comitatu manentes, à proprio Comite, vel à publica parte, quæ ab his, qui Rempublicam agunt, ammoniti fuerint, ſi ſe ſubtraxerint ab adjutorio ſui proprii Comitis, & eum non adjuvaverint infra ipſum Comitatum contra prædones venientes in ſuo comitatu, tertiam partem liberi ex ſuis mobilibus componant: ſervi autem LX. ictus à propriis dominis accipiant, ſi probatum fuerit, quod eis fuiſſet renuntiatum.

2. Si igitur præcepto Imperiali Comes loci defenſionem patriæ ſuos arimannos hoſtiliter præparare monuerit, aut per ſe aut per Miſſos ſuos: ſi aliquis eorum remanſerit, exceptis his, quos epiſcopus elegerit in ſua neceſſitate, aut comes dimittere voluerit, niſi ſonnis aut cæteris impedimentis, quæ legibus continentur, detentus fuerit, Widrigild ſuum componat. Et hoc nullus Comitum publicus poteſtatem habeat exigendi, niſi cum Miſſo Palatii Imperatoris. Dat. Papiæ, Kalendis Maji, anno Imperii noſtri primo.

WIDONIS IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 892.

CONSTITUTIO

De jure principum in civitates ab Imperatore in feudum acceptas.

COncedimus eisdem epiſcopis ac Principibus, ut quemadmodum loca, in quibus dictæ civitates conſtructæ fuerant, ſicut anteceſſorum noſtrorum auctoritate conceſſa ſunt, ita noſtræ auctoritatis præcepto firma remaneant.

2. Concedimus etiam eisdem vias, pontes, portas, & quicquid ex antiquo jure, in columnibus civitatibus, de his Regia auctoritate per Procuratores Reipubl. ſolvebatur.

3. Item ut ubicumque vias, pontes, portas in ſuis terris habuerint, loco noſtrum, liberam exigendi debitum ex eis vectigal habeant poteſtatem: & ut liceat eis foſſas fodere molendina conſtruere, portas erigere, & ultra mille paſſus in circuitu munire ad ſalutem ſanctæ eccleſiæ, & Reipublicæ, & aquam aperire, & claudere: Atque cum omnibus ſuis rebus, & ad eas pertinentibus quietam ſub defenſione vitam traducere. Dat. Lignaci, X. Kalend. Decembris, anno Imperii noſtri primo.

CONSTITUTIONES WIDONIS IMPERATORIS AUGUSTI

Anno Chriſti 892.

ORDINATIO

DE VOTO PRO NATO FILIO LAMBERTO FACIENDO.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis WIDO Imperator Auguſtus divina clementia. Cum Auguſtalis ſublimitas in omnibus rebus non ſolum terrenis, verum etiam Eccleſiarum Monaſteriorumve cura, ut perſiciantur, Deo favente, ſedula intentione oportet ut ſit pervigil, quatenus dignis digna tribuamus, cum etiam præcepto divino inimicis bona præbere dignum eſt. Et ideo notum ſit omnibus, tam præſentibus quam abſentibus noſtris fidelibus, quia à Benevento redeuntes noſtra cum conjuge, tandem pervenimus Balbam, cui inſtabat pariendi tempus. angebatur etenim maxime, quo loco diverteretur. Tandem vero per ſuggeſtionem Leonis venerabilis Abbatis noſtri fideliſſimi in cellam ſui Monaſterii à Deo opulentam devenimus, quæ in honorem S. Rufini conſtructa eſt in loco, qui dicitur Campus de Rocca. Poſt tertium diem dilectiſſimus filius noſter Lambertus natus eſt nobis. Quocirca ut ſuperna clementia nobis illum ad Imperii gubernacula concedat, per rogationem noſtræ conjugis pro merito concedimus Monaſterio B. Vincentii Martyris Chriſti Eccleſiam S. Marcelli, quæ eſt conſtructa in loco Florinæ, cum ſervis & ancillis, & omnibus ſuis pertinentiis. Inſuper offerimus in præfato Monaſterio auri puri libras, quantum idem chariſſimus noſter penſat filius. Et ut hæc noſtra conceſſio robur perpetuum habeat, & ut ab omnibus obſervetur, veriusq; credatur, annulo noſtro ſubterſigillari juſſimus. Data Idus Novembris, Indictione decima. Actum in Balba.

ARNULPHI IMPERATORIS AUGUSTI

CONSTITUTIO

Anno Chriſti 895.

DE EXCOMMUNICATIS

Sancita in Concilio Triburienſi Anno Domini DCCCXCV.

NOs, quibus Regni cura & ſolicitudo Eccleſiarum Chriſti commiſſa eſt, aliter Regnum & Imperium jure Eccleſiaſtico regere, & gubernare non poſſumus, niſi hos, qui Eccleſiam Chriſti, non habentem (ut *a* Apoſtolus ait) maculam, neq; rugam, conturbant, zelo fidei perſequamur, de quo Rex David teſtatur: *b nonne qui oderunt te Deus, oderam illos, & ſuper inimicos tuos tabeſcebam? perfecto odio oderam illos, inimici facti ſunt mihi.* Et cum Evangelium legeretur, audivimus: *c Si te non audierit, ſit tibi ſicut Ethnicus & publicanus.* Et alibi: *d Qui percutit malos in eo, quod mali ſunt, miniſter Domini eſt.* Idcirco non potentiam oſtendentes, ſed juſtitiam exhibentes, præcipimus, & authoritate noſtra injungimus omnibus Regni noſtri Comitibus, poſtquam ab Epiſcopis anathemate excommunicationis percelluntur, & tamen ad pœnitendum non inclinantur, ut ab ipſis comprehendantur, & ante nos perferantur: ut qui divina judicia non verentur, humana ſententia feriantur. Unde per quendam Sapientem dictum eſt: *e Rex, qui ſedet in ſolio judicii, diſſipat omnes malos intuitu ſuo.* Si enim tam rebelles extiterint, ut comprehendentibus repugnare ſtuduerint, & in tali temeritate interfecti fuerint, judicio epiſcoporum interfectoribus nulla imponatur pœnitentia: & præcepto noſtro, Weregeldi nulla ab eis extorqueatur compoſitio. Conſtringanturque proximi, & eorum cognati cum juramento, ne in illis eos vendicent, ſed pacem ad eos & concordiam ſervent.

a Epheſ. 5.
b Pſal. 138.
c Matt. 18.
d Rom. 13.
e Prov. 20.

LAM-

LAMBERTI IMPERATORIS AUGUSTI

CONSTITUTIO

Anno Chriſti 906.

DE ELECTIONE ROMANI PONTIFICIS, ET JURISDICTIONE EPISCOPORUM

Facta præſente Joanne IX. PP. in Concilio Ravennenſi, Anno Domini DCCCCVI.

QUia ſancta Romana eccleſia, moriente Pontifice, multas patitur violentias, quod inſciente Imperatore, aut Legatis ejus abſentibus, Pontifex conſecretur, neq; canonico ritu miſſi ab Imperatore interſint Nuncii, qui vim & ſcandala in ejus conſecratione prohibeant, volumus, ut poſthac Pontifex, convenientibus epiſcopis & univerſo Clero, Senatu & populo expetente, legatur. atque ita in conſpectu omnium celeberrime electus ab omnibus, præſentibus Legatis Imperatoris conſecretur. nemoque ſine periculo ſacramenta, aut promiſſa nova arte ab eo audiat extorquere, niſi quod antiqua contineatur conſuetudine, ne quid ſcandali, aut detrimenti eccleſia patiatur.

2. Quoniam pernicioſa inolevit conſuetudo, ut judices populi flagitia populi, quæ ab epiſcopis eſſent inquirenda, inquirant, & ſi in poſſeſſione eccleſiæ aut Clerici, feminas deprehendant, tanquam adulteras capiant ac vexent, donec à dominis aut parentibus eorum pretio redimantur. ex quo propinquorum inopia & mulierum fornicandi licentia ſequitur, quod nihil pertinere ad epiſcopum aſſerant, quæ ſemel à magiſtratu judicata & liberata ſit: ob hæc ſtatuimus, ut epiſcopi habeant in ſua diœceſi liberam poteſtatem, ſcelera & adulteria inquirendi, judicandi & puniendi, prout ſacri Canones habent. &, cum opus fuerit, ad coercendos contumaces Magiſtratus opem implorent.

CAPITULA SIVE DECRETA.

CONCILII RAVENNATIS

à

LAMBERTO IMPERATORE AUGUSTO ET JOANNE IX. PAPA CELEBRATI,

Anno Domini DCCCCVI.

Anno Chriſti 906.

Prælocutio Pontificis.

QUia divina inſpirante miſericordia, veſtra nobiſcum convenit fraternitas, ut nutu Sancti Spiritus, qui ſuis numquam deeſt fidelibus, communi omnium veſtrum conſultu, Fratres chariſſimi, ea quæ neceſſaria ſanctæ Dei Eccleſiæ prævidimus, una cum ſpirituali filio noſtro, glorioſiſſimo videlicet Imperatore Lamberto & veſtro ſancto collegio, & quæ nocivo ſurculo pullulare conabantur in agro ſanctæ eccleſiæ, canonico ſarculo eradicare ſtudeamus, quæ capitulatim annotata ſunt, ſi omnibus placent, in conſpectu omnium legantur, examinentur, & examinata manibus omnium pro futura memoria roborentur, ne ulli unquam ſine ſtatus ſui periculo eadem violare liceat, ſed rata & firma in perpetuum conſiſtant ad ſtatum & munimen ſanctæ Dei eccleſiæ, ad ſalvationem omnium fidelium per Dei miſericordiam.

Reſponſio Synodi.

IMmenſas Deo Salvatori noſtro laudes referimus qui talem vos ſuæ præfecit Eccleſiæ ejus opportunitatem decernere, ut omne ab ea zizanium eradicare conemini, prout in hac ſancta Synodo cunctis nationibus apertis declaratur indiciis. Capitula etiam, quæ pro generali omnium cautela ad robur & munimen ſanctæ eccleſiæ conſcripta ſunt, ſi veſtræ placet pietati, legantur, qualiter per ea omnes doceamur, quæ obſervare, vel quæ cavere debeamus, ne in aliquo à Regulis ſanctorum Patrum (quod Deus avertat) deviare inveniamur.

CAP. I.

SI quis ſanctorum Patrum Regulas contempſerit, & glorioſiſſimorum Imperatorum, Caroli videlicet Magni Imperatoris, & Ludovici, atque Lotharii, necnon & filii ejus Ludovici, quæ de eccleſiaſticis decimis in eorum Capitularibus ſtatuta atque ſancita ſunt, non obſervaverit: & qui dat & qui recipit, auctoritate ſanctæ ſedis Apoſtolicæ, & ſanctione Synodi excommunicationi ſubjaceat.

Impe-

Imperator autem iſta ſervanda propoſuit.

CAP. 2.

SI quis Romanus cujuscumque ſit ordinis, ſive de clero ſive de Senatu, ſeu de quocumque ordine gratis ad noſtram Imperialem majeſtatem venire voluerit, aut neceſſitate compulſus ad nos voluerit proclamare, nullus ei contradicere præſumat & neque eorum res quisquam invadere vel deprædari, aut eorum perſonas in eundo, vel redeundo, vel morando inquietare præſumat, donec liceat Imperatoriæ poteſtati eorum cauſas aut perſonas, per nos aut per miſſos noſtros deliberare. Qui autem eos inquietare, eundo, redeundo vel morando tentaverit, vel eorum quidpiam rerum auferre: poſtquam per noſtram miſericordiam ſe proclamaverint, Imperialis ultionis indignationem incurrat.

CAP. 3.

VT Privilegium S. Romanæ eccleſiæ, quod à priſcis temporibus per piiſſimos Imperatores ſtabilitum eſt atque firmatum, ita nunc à nobis firmetur, & diebus noſtris (ſicut condecet) immutilatum ſervetur, & ſancta Romana eccleſia mater noſtra exaltetur, protegatur, ac defendatur, quoad Imperii noſtri eſt.

Pontifex his ſubjicit iſta.

CAP. 4.

VT * Synodus, quæ veſtris temporibus in baſilica B. Petri Apoſtoli pro nonnullis malis eradicandis, & maxime pro cauſa Domini Formoſi ſanctiſſimi Papæ acta eſt, veſtro Imperiali conſenſu, & venerabilium Epiſcoporum & optimatum veſtrorum roboretur, ac perpetualiter ſtabilita ſervetur. Quæ non invidiæ Zelo, ſed rectitudinis gratia canonice peracta.

* in qua acta Stephani VII. PP. contra Formoſum PP. habita reſcinduntur & improbantur, hoc eodem Anno 904. celebrata.

CAP. 5.

VT tantæ impietates, pro quibus nos & vos veniſſemus, quas etiam per territoria noſtra vidimus in tractationibus, deprædationibus, incendiis, rapinis & violentiis, à vobis diligentiſſime inquirantur, & prout neceſſe eſt, legaliter emendentur. quoniam tanto dolore perculſi ſumus talia contemplantes, quod magis mori cuperemus, quam talia in noſtris diebus cerniſſemus, de quibus ſi emendata non fuerint, vos & nos à ſummo judice † diſtincte quæremur. Ideo petimus, & per Chriſtum Dominum adjuramus, ut talia impunita non dimittatis.

† leg. diſtricte.

CAP. 6.

VT Pactum, quod à beatæ memoriæ veſtro genitore Domino Widone, & à vobis piiſſimis Imperatoribus, juxta præcedentem conſuetudinem factum eſt, nunc reintegretur, & inviolatum ſervetur.

CAP. 7.

DE locis atq; rebus, quæ in eodem Pacto continentur, præcepta nonnulla illicita facta ſunt, quæ petimus ut in eadem Synodo terminentur, & quæ non recte facta præcepta ſunt, corrumpantur.

CAP. 8.

VT patrimonia, ſeu ſuburbana, atq; maſſæ & colonitiæ, nec non civitates, quæ contra rationem, quaſi per præcepta largita ſunt, petimus reddantur, ipſaque. . . . .

CAP. 9.

VEſtræ igitur majeſtati non maneat incognitum, qualiter illicitas conjunctiones Romani & Longobardi ſimul & Franci, contra Apoſtolicam & imperialem volunt item facere præſumpſere in territoriis B. Petri Apoſtolorum principis: petimus ut ſicut à veſtris antecesſoribus Imperatoribus prohibitum eſt, ne quoquo modo fierent, ita amodo veſtro Auguſtali decreto omnibus prohibeantur, & Synodaliter, ne amodo ac deinceps fieri tententur, in perpetuum firmiter ſtatuatur atque firmetur.

CAP. 10.

DE hoc ſane præ omnib. condolemus, quia ad tantum Apoſtolicum culmen gratia Chriſti provecti, eum eccleſiam Domini ſalvatoris, quæ Conſtantiniana vocatur, deſtructam cerneremus, direximus pro illius aliqua reſtauratione ad trabes incidendas; ſed qui directi ſunt à nobis, quæ neceſſaria erant, ad malitioſorum hominum infeſtationem facere nullo modo valuerunt. Super quibus omnibus Chariſſime fili, videte nobiſcum, & quantum ſit indecens, quantamq; violentiam ſancta mater Romana eccleſia ſit paſſa, medullitus conſiderate. & ut amodo & deinceps veſtro imperiali ſtudio ad optatum vigorem perducatur, ſicut dilectiſſimus ejus filius & imperator ſublimiſſimus, operam date. Sed hoc ſcire vos volumus, quoniam ſancta Romana eccleſia tantum eſt ad nihilum deducta, quod eleemoſynæ, quæ pauperibus pro ſoſpitate veſtri imperii diſtribui ſolebant, & ſtipendia Clericorum ac famulorum ejus omnimodis ſunt evacuata. pro quibus vero ad ſtabilitatem Imperii veſtri magis vos oportet cum veſtris fidelibus prudenter tractare, ut ſicut prædiximus, alicui reſtaurationi ipſius, quæ nimium eſt afflicta, operam detis.

His

His lectis, Papa ad Epiſcopos converſus ſic perorat.

QUia veſtra omnium Fraternitas concordi voce ſibi placere profitetur, quæ Chriſti Dei noſtri gratia inſpirante præfiximus: hortamur ut ſecundum debitam ſolicitudinem commiſſæ ſibi à Deo Eccleſiæ curam unusquisq; veſtrum agere ſtudeat, & gregem Chriſti ſanguine redemptum bonis exemplis ac ſalutaribus documentis inſtruat, habens ſemper præ oculis illum tremendum judicem, qui ſuum ſacratiſſimum ſanguinem pro omnibus fudit, ut cum ante ipſius tribunal ſteteritis, unicuiq; veſtrum dicat: *Euge ſerve bone & fidelis, quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſupra multa te conſtituam: intra in gaudium Domini tui.* Matth. 25.

Cumque, Deo auxiliante, ad propria veneritis, jejunium indicite, litaniam celebrate, rogantes & obſecrantes pium & miſericordem Dominum, ut furorem mitiget, pacem tribuat, ſchiſmata & ſeditiones comprimat, diſcordiam auferat, retroacta peccata tergat & miſerando aboleat: quatenus indultis omnibus delictis, miſericordiam rogantibus largiatur, & ad protectionem & exaltationem ſanctæ ſuæ Eccleſiæ ſpiritualem filium noſtrum, Excellentiſſimum ſcilicet Imperatorem Lambertum conſervet, & ſuperbarum gentium illi colla ſubjiciat ſua potenti dextera Jeſus Chriſtus, Dominus noſter, cui eſt cum Patre & Spiritu Sancto honor & gloria in ſæcula ſæculorum. Amen.

LUDOVICI IV. * IMPERATORIS AUGUSTI

Anno Chriſti 901.

CONSTITUTIONES DE CONFIRMATIONE PRÆCEPTORUM AC PRIVILEGIORUM A SUPERIORIBUS IMPERATORIBUS EDITORUM.

* Hic filius fuit Boſonis Provinciæ Regis, Ludovici II. Imp. ex ſorore nepos, a i.e. Craſſo.

OMnia à Regibus, Aiſtulfo, Deſiderio, Adalgiſo, & Imperatoribus, *Carolo Majore, Ludovico Majore, Lothario, Ludovico Piiſſimo, Carlomanno, Carolo* a *Juniore, Arnulfo, Vidone, & Lamberto*, facta, conceſſa, donata & conſtituta, auctoritate noſtra Imperiali, rata eſſe omnia jubemus. Dat. Papiæ, Kalend. Juliis, Anno Chriſti nongenteſimo primo, anno Imperii primo.

I. De Teſtibus.

Leg. Longob. lib. 2. h. t. ſed magis eſt, ut ad Ludovicum II. referamus.

COnſtitutum eſt, ut nullus laicus crimen Clericis audeat inferre. Teſtimonium Clerici adverſus laicum nemo recipiat. Nemo enim Clericus, vel Diaconus vel Presbyter pro qualibet cauſa intret in Curiam, nec ante judicem cauſam dicere præſumat: quoniam omnis Curia à cruore dicitur & immolatione ſimulacrorum. Et ſi quis Clericus Clericum accuſans in Curiam introierit, anathema ſuſcipiat.

BERENGARII I. IMPERATORIS AUGUSTI

CAPITULARE

Anno Chriſti 903.

Statutum in Conventu Epiſcoporum ac Optimatum in civitate Ticina, Anno Domini DCCCCIII.

CAP. 1.

UT Comes inter honores ſuos, rapinam exercitus legi ſubjiciat.

CAP. 2.

UT Imperiales homines ad colloquium ſive ſervitium Imperatoris properantes, ſuis ſtipendiis ſint contenti.

CAP. 3.

UT nullus Comitum † arimannos in beneficia ſuis hominibus tribuat. † f. herimannos.

CAP. 4.

UT homines Comitum nullatenus in domibus arimannorum reſideant, ſed domos Reipublicæ inſtaurent, ibique reſideant.

CAP. 5.

UT ſcriptoribus publicis nullatenus interdicatur res arimannorum tranſcribere, ſi quando eis fuerit opportunum. Quod ſi occaſione † vitandi exercitus, aut placitum venditæ fuerint, & ipſi † al. vitandi. eas pendere ſuperſederint, exigatur ab eis utrumque, ſicut ante tranſcriptionem.

CAP. 6.

Cap. 6.

UT ipſi arimanni frequentius, quam in lege ſtatutum eſt, ad placitum ire non cogantur, nec à Comitibus nec à Sculdaſiis.

Cap. 7.

UT bannum Miſſi exercitus Imperialis ſolummodo exigant.

Cap. 8.

UT paſtus Imperatoris ab Epiſcopis & Comitibus, ſecundum antiquam conſuetudinem, ſolvatur. Quod ſi novo tempore Fiſcus Comitialis in jus Eccleſiaſticum converſus eſt, augeatur ſtipendium Imperiale ab Eccleſia, juxta quod res publicæ fuerint minoratæ.

Cap. 9.

UT omnis decimatio Epiſcopis, vel his, qui ab eo ſubſtituti ſunt, præbeatur, nullusq; eam ad ſuam Capellam, niſi forte conceſſiune Epiſcopi, conferat. Quod ſi feciſſe contigerit, primum legibus ſubjaceat humanis, poſtea excommunicatione populi conſtrictus, ad ultimum ipſa Capella, quæ magis contentionem quam utilitatem aliquam præſtat, deſtruatur.

Cap. 10.

UT plebes Eccleſiæ nullatenus aut Comitibus, aut Epiſcoporum vaſallis, aut ullis laicis in beneficia tribuantur.

Cap. 11.

UT in domibus Eccleſiarum, neq; Miſſus, neq; Comes, vel Judex quaſi pro conſuetudine neq; placitum, neq; hoſpitium vendicent; ſed in publicis vicis domos conſtituant, in quibus placitum teneant, & ſecundum antiquam conſuetudinem hoſpitentur.

Cap 12.

UT ſingulæ plebes Archipresbyterum habeant, propter aſſiduam erga populi Dei curam ſingulis plebibus Archipresbyteros præeſſe volumus, qui non ſolum imperiti vulgi ſolicitudinem gerant, verum etiam eorum Presbyterorum, qui per minores titulos habitant, vitam jugi circumſpectione cuſtodiant, & qua unusquisq; induſtria divinum opus exerceat, Epiſcopo ſuo renuntient, nec obtendat Epiſcopus, non egere plebem Archipresbytero. Quod ſi ipſe gubernare valeat, quia eſt valde idoneus, decet tamen ut partiatur onera ſua, & ſicut ipſe Matrici præeſt, ita Presbyteri præſint plebibus, ut in nullo titubet Eccleſiaſtica ſolicitudo. Cuncta tamen ad Epiſcopum referant, nec aliquid contra ejus decretum ordinare præſumant.

Anno Chriſti 906.
* Hic filius fuit Arnulfi Imp. ſed Romam non acceſſit.

HLVDOWICI IV. * IMPERATORIS AUGUSTI

EDICTUM.

De Ritu manumiſſionis.

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis.

HLUDOWICUS divina favente gratia Rex. Noverint omnes fideles noſtri, præſentes ſcilicet, & futuri, quia nos rogatu Purucharti dilecti Comitis noſtri, quendam proprium ſervum noſtrum Johan nominatum, in præſentia fidelium noſtrorum, per excuſſionem denarii de manu illius, juxta Legem Salicam, in eleemoſynam noſtram liberum dimiſimus, & ab omni jugo ſervitutis abſolvimus: ejus quoq; abſolutionem hoc ſcripto firmavimus, quam in omni tempore firmam inviolabilemq; manſuram eſſe volumus. Præcipientes ergo jubemus, ut ſicuti reliqui manumiſſi, qui per hujus modi titulum abſolutionis à Regibus vel Imperatoribus noſcuntur eſſe relaxati ingenui, ita deinceps memoratus Johan bene ingenuus atq; ſecurus exiſtat.

Ernuſtus Cancellarius ad vicem Theotmari Archicapellani recognovi.

Data II. Kal. Jun. Anno Incarnationis Domini DCCCCVI. Indict. IX. Anno Regni Domini Hludowici VII. Actum in Rotwila feliciter. Amen.

LUDO-

LUDOVICI IV. IMPERATORIS AUGUSTI,

CONSTITUTIO

DE AUCTORITATE INSTRUMENTORUM.

Anno Chriſti 909.

SI quis contra cartam precarii aliquam fraudem temptaverit agere, ſive ille ipſe, qui fecit, ſive alius quispiam, ad ærarium Regis multam perſolvat, id eſt, auri uncias tres, argenti pondera quinque, & nihilominus ipſa carta precarii firma & ſtabilis permaneat. Dat. anno Incarnationis Domini DCCCCIX. Regni noſtri anno X.

CHUNRADI I. FRANCI IMPERATORIS AVGVSTI

CONSTITUTIONES

Anno Chriſti 915.

I. De Pace publica.

QUicunque pacem noſtram turbare præſumpſerit, ita ut adverſus Edictum noſtrum aliquem in bonis aut corporibus noſtris aggrederit, vel captivaverit, vel læſerit, nec ad eum juſtitiam habuerit, præcipimus ut debeat capitali ſententia feriri.

II. De Deſertoribus.

QVicumque absque permiſſione Principis de exercitu aufugerit, quod factum Franci heriſchliz dicunt, aut caſtra deſeruerit, aut clamores fecerit, ut ad terrorem alii fugerent, aut ſtationem & vigiliam ſuam non habuerit, jubemus ut capitalis ſententia in eum ſine venia detur.

2. Quicumque Regale habens beneficium, Parem ſuum contra Regni noſtri inimicos communes in exercitu prodiderit, ita ut is damnũ patiatur ab inimicis: ſi de culpa certum erit, volumus ut caput perdat, ſicut proditoribus ſtatutum eſt.

3. Quicumque beneficiarius parem ſuum in exercitu proficiſcentem dimiſerit, & cum eo ire vel ſtare noluerit, honorem ſuum & beneficium perdat:

Ex hoc decreto Erchenger & Bertholdus fratres, Duces Sueviæ, Anno 918. decollati fuerunt, quod contra Pacis edictum, Salomonem Epiſcopum cepiſſent.

HENRICI I. AVCVPIS IMPERATORIS AUGUSTI

CONSTITUTIO.

Anno Chriſti 931.

De Jure Primogenituræ.

QUilibet primogenitus, qui Curiæ Principis contra hoſtes in neceſſitate ſervierit, abſolutè & præ aliis ejus fratribus & ſororibus, defuncto patre, illius veſtes & arneſia, quaſi ex quodam prælegato, reportare debet, nec illa in hæreditatem diviſionis paternæ ei computari debent.

ALBERICI REGIS ROMANORUM

EDICTUM

Anno Chriſti 933.

De Depoſitione Regis tyrannicè dominantis.

ALbericus Princeps & Marchio Tuſciæ, cuncto populo Romano. Romanæ urbis dignitas ad tantam eſt ſtultitiam ducta, ut meretricum etiam imperio pateat. Quid enim fœdius, quidve turpius, quam ut unius *a* mulieris inceſtui *b* Romana civitas pareat? Romanorum aliquando ſervi ſcilicet Burgundiones Romanis imperent? Si meam Rex Hugo privigni ſcilicet ſui faciem cæcidit, cum præſertim novus habeatur hoſpes, quid vobis jam inveteratum facturum creditis? Quare Hugonem Regem deſerite, atque me à vobis electum Dominum agnoſcite.

a Maroziæ, quæ duob. fratribus nupſit, Alberico Marchioni Tuſciæ & Hugoni Comiti Arelatenſi, Imperatori Romanorum.

b Præſentavit hæc Marozia typum ac figuram meretricis Babyloniæ jam tum libere mœchantis.

ALBERICI REGIS ROMANORUM

Anno Chriſti 934.

CONSTITUTIO.

DE USU PALLII EPISCOPIS GRÆCIÆ CONCESSO.

Luitprandus in Relatione ſua Legationis Orientalis.

CUm Albericus Romanam civitatem ſibi uſurparet, Dominumque Apoſtolicum quaſi ſervum proprium in conclavi teneret, Romanus Imperator Græcorum filium ſuum Theophylactum eunuchum Patriarcham conſtituit. Cumque eum Alberici cupiditas non lateret, miſſis eo muneribus ſatis magnis, effecit, ut ex Papæ nomine Theophylacto Patriarchæ litteræ mitterentur, quarum auctoritate tum ipſe, tum ſucceſſores abſque Paparum permiſſu palliis uterentur. Ex quo mos inolevit, ut non ſolum Patriarchæ, ſed etiam Epiſcopi totius Græciæ palliis utantur.

HUGONIS IMPERATORIS AUGUSTI ET LOTHARII CÆSARIS

Anno Chriſti 941.

CONSTITUTIONES

I. *De reſtauratione Eccleſiarum.*

SI fervore Charitatis accenſi de ſtatu & reſtauratione Eccleſiarum Dei diligenti cura & indagatione tractamus, Regnum noſtrum ſtabilire, ac feliciter nos regnare cum Chriſto, nequaquam ambiguimus, &c.

Geſebrandus Camerarius ad vicem Boſonis Epiſcopi Archicancellarii recognovit. Data XIII. Kal. Auguſti, anno Incarnationis nongenteſimo quadrageſimo primo, Regni vero Domini Hugonis decimo quinto, Lotharii vero decimo, Indict. decima quarta, in Campania juxta oppidum Rom. feliciter.

II. *De pœna prævaricatorum mandati Regii.*

Anno Chriſti 945.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Hugo & Lotharius divina clementia Reges. Si quis noſtri & anteceſſorum noſtrorum præcepti de privilegiis & bonis Eccleſiarum ſtatutum aliquando, quomodocumque, inſtigante Diabolo, infringere conatus fuerit, ſciat ſe compoſiturum auri optimi libras mille, medietatem Cameræ, & medietatem Eccleſiæ læſæ. Dat. Papiæ, Idus Auguſti, anno Incarnationis Domini DCCCCXLV. Regni vero Domini Hugonis XX. Lotharii XV. Indict. III.

Giſeprandus Epiſcopus & Cancellarius ad vicem Boſonis & Archicancellarii recognovi.

LOTHARII II. IMPERATORIS AUGUSTI

Anno Chriſti 948.

CONSTITUTIONES

I. *De teſtibus.*

Leg. Long. lib. 2. h. t.

QVamquam Sacerdotis teſtimonium credibile habeatur, tamen ipſi in ſecularibus negociis pro teſtimonio aut conficiendis inſtrumentis non rogentur: quia eos in talib. rebus eſſe non convenit. Si autem cauſa eventus aliquid audierint aut viderint, ubi nullæ idoneæ ſeculares perſonæ inveniantur, ne veritas occultetur, & malum in bonum æſtimetur, in providentia Epiſcopi proprii ſit, ita ut coram ſe & competentib. judicibus aut aliter veritatem honorifice tollant.

II. *De Epiſcopis & Clericis.*

Leg. long. lib. 3. tit. 1.

* Olonnæ etiã Ludovicus IV. Leges promulgavit, menſe Octob. Anno 901.

a Hugonis Imp.

DE eccleſiis emendandis. Volumus ut ita obſervetur, ut in Capitulari noſtro continetur, quod ad * Olonam fecimus: & ſi in uno loco plures eccleſiæ ſint, quam neceſſe eſt, deſtruantur. Quod ſi forte in alio loco eccleſia ſit conſtructa, quæ tamen neceſſaria ſit, & nihil dotis habuerit, volumus ut ſecundum juſſionem Domini ac a genitoris noſtri unus manſus cum duodecim vicariis de terra arabili ibi detur, & mancipia duo à liberis hominibus, qui in eadem Eccleſia officium audire deberent, ut Sacerdotes ibi poſſint eſſe, & divinus cultus fieri. Quod ſi hoc populus facere noluerit, deſtruatur.

III. Sta-

III.

STatutum eſt, ut ſi quis liber homo per conſenſum epiſcopi eccleſiam in ſua conſtruxerit proprietate, fonteſque ab epiſcopo in ea fuerint conſecrati, ideo non perdat ſuam proprietatem, ſed ſi epiſcopus voluerit officium ſacri baptiſmatis, in ſuam eccleſiam transferat: ipſa verò eccleſia, quæ transfertur, in conſtructuri maneat jure.

BERENGARII II. IMPERATORIS ET ADELBERTI CÆSARIS

EDICTVM

AnnoChriſti 950.

De Eccleſiarum & Populi Contributione ad bellum contra infideles.

Luitprandus lib. 5. cap. 15.

TAxis Ungarorum Rex magno cum exercitu in Italiam venit. Cui Berengarius ex eccleſiarum ac populi collectione decem modios nummorum dedit. Nam per edictum in omni ætate omniſque ſexus, tamque ablactatus, qnam lactens pro ſe nummum dare coactus fuit.

Subſcriptio Edicti.

Hubertus Cancellarius ad vicem Bruningi epiſcopi & Archicancellarii recognovi & ſubſcripſi. Dat. 6. Kal. Octobris anno Dominicæ incarnationis nongenteſimo quinquageſimo; Regni vero Domni Berengarii atque Adelberti piiſſimorum Regum primo.

OTTONIS I. MAGNI IMPERATORIS AVGVSTI

CONSTITVTIONES.

AnnoChriſti 967.

I. De Raptu.

VIR qui virginem rapuit & eam ſibi poſtea matrimonio copulavit, etiamſi eſſent in ſimul concordati raptor & filia, & matrimonialiter inſimul copulati, mandamus tamen eum coram nobis aut juſtitiario noſtro adduci propter tantum nefas, & ibidem confeſſum decollari: quia matrimonia libere & non per raptum virginum, nec violentiam fieri oportet

II. De Monetæ falſificatione. *Anno 966.*

MEdiolanenſibus, qui falſificarunt imperialem noſtram monetam auream & argenteam, mandamus & injungimus hac imperialis noſtræ ſententiæ condemnatione, ut nulla moneta, niſi de corio facta, in poſterum utantur.

III. De Latronibus perſequendis & puniendis. *Anno 967.*

INſignes latrones omni die feriata quæſtionibus ſubjici poſſunt, ut ſic tollatur eis dilatio temporis componendi mendacia, per quæ poſſent ſe in peccatis forte taliter qualiter excuſare, dicente Propheta; Beati qui faciunt judicium & juſtitiam omni tempore.

IV. De ſucceſſione nepotum cum patruis. *Anno 942.*

ORta diſſenſione inter Principes de varietate legis, utrum avis ſuperſtitibus filii filiorum poſt patres defunctos adire hæreditatem, an exheredatis fratruelibus (fratrum mortuorum liberis) hereditas ad viventes patruos redire deberet: Nos ex omnium Principum ſententia cognitionem veritatis commiſimus gladiatorio judicio, ceſſitque victoria his, qui cenſebant mortuorum fratrum filios venire ad hæreditatem cum* patribus debere. Anno imperii piiſſimi Ottonis Regis quarto. *f. patruis.*

V. De Warendatione. *Anno 948.*

QUi alteri bona donaverit aut vendiderit, & alter in eorum per ipſum judicem præſentetur poſſeſſionem, cum ea primus adhuc perſonaliter non poſſedit, poſſidens huic licite contradicat, dummodo pro eiſdem bonis in primo judicii termino ſe præbeat reſponſurum: quia poſſeſſionem ſuam nullus tenetur relinquere, niſi ipſa ei veris actionibus & ſententiis prohibeatur.

2. Donata viro vel mulieri, per tres dies poſſideri oportet. Quæ vero per querelam evincuntur, aut hæreditario per ſucceſſionem veniunt, non eſt neceſſe poſſeſſorio obtinere.

3. Qui alteri feudale prædium confert aut dimiſerit, per annum & diem illius varendator eſſe debet. Qui vero proprium aut res mobiles vendiderit, quouſque vixerit, illorum varendator eſſe tenetur: res tamen illa, pro qua litigatur, ad manus tradi debet venditoris, ad defendendum vel perdendum, quamdiu illud defendere tenetur.

4. Cui autem quid donatum eſt, in eo donatarius probare non poterit, niſi donationem. Datum in Maydeburg. prima menſis Junii, Anno Imperii decimo.

VI. De violenta occupatione, & cæde poſſeſſorum.

QVi bona alterius violenter auſert ſeu occupat ante mortem ejus, ſeu ſic occupata violenter tenet usque in ipſius mortem omne jus perdit, quod habere debuit in bonis illis poſt deceſſum ſpoliati.

2. Vaſallus, ſi interficit Dominum ſuum in vita, honore & bonis, cum quibus ab ipſo fuerit infeudatus, condemnetur.

3. Idem etiam de domino cenſendum eſt, ſi occidat vaſallum. Et ſuperior Dominus ſic occiſi vaſalli natos, ad prædictum Dominum, cum inveſtitura dicti feudi, dirigere non valebit, ut ſibi ſervitio aſtringantur.

4. Qui occiderit patrem, matrem, fratrem, aut alium quemcumque, de cujus morte proprietatis aut feudi ſucceſſionem expectet, hanc ſe noſcat perdidiſſe: niſi forte id ignoranter, vel cauſa neceſſariæ defenſionis accidiſſe prout juris fuerit, ſuper mortuum comprobetur.

Anno 961. *VII. De jurisdictione Eccleſiarum Imperii.*

OTto divina propitiante clementia Rex. Præcipientes jubemus, ut nullus judex publicus, vel quislibet ex judiciaria poteſtate, in eccleſias ſub noſtro & anteceſſorum noſtrorum Regum receptas mundeburdo, aut loca, vel agros, ſeu reliquas poſſeſſiones dictarum eccleſiarum, quas nunc infra ditionem Regni noſtri legibus poſſideant, vel quæ deinceps in jura earum divina pietas voluerit augeri, ad cauſas judiciario more audiendas, vel freda exigenda, manſiones vel paradas faciendas, aut fidejuſſores tollendos, aut homines ipſarum eccleſiarum contra rationem diſtringendos, nec ullas redibitiones vel inuſitatas occaſiones requirendas, ullo unquam tempore ingredi audeat, vel ea quæ ſupra memorata ſunt, penitus exigere præſumat, hominibus quoque famulatum earundem eccleſiarum facientibus, qui Saxonice Malman dicuntur, mundeburdum & tuitionem noſtræ Imperialis poteſtatis conſtituimus, ut etiam coram nulla judiciaria poteſtate examinentur, niſi coram præſulibus ipſarum eccleſiarum, aut advocatis, quos eorundem locorum Præſules elegerint, aut à nobis acceperint. Et ipſi præſules cum omnibus rebus ſuis noſtro fideliter pareant Imperio, & ſub noſtra conſiſtant defenſione. Fratres autem, quibus à noſtra aut anteceſſorum noſtrorum liberalitate conceſſum eſt, habeant licentiam eligendi Paſtorem inter ſe qualemcunque voluerint, ita tamen ſi talis inter eos inveniatur, qui vita & moribus probatus habeatur, ſalva in omnibus diſpoſitione noſtra Imperiali.

Lindulfus Cancellarius ad vicem Brunonis
Archicapellani recognovit.

Dat. Butchem, VII. Idus, Anno Dom. incarnat. D CCCCLXI. Indictione IV.
Anno regni noſtri XXII.

Anno 940. *VIII. De eccleſiarum prædiis non concedendis Laicis.*

OTto Rex Comiti Abbatiam Laureshemenſem ſuis ſuorumque uſibus concedi petenti. Obedire oportet Deo magis quam hominibus ſcriptum eſt: *nolite ſanctum dare canibus.* Quod quamvis ſpiritualiter intelligendum prædicetur, ego tamen ſanctum me canibus dare judico, ſi eccleſiarum & monaſteriorum prædia, quæ à religioſis viris tradita ſunt Deo militantibus tulero, & ſeculo militantibus tradidero. In caſtris apud Briſach, Anno DCCCCXL.

IX. De Re intertiata.

SI quis equum ſuum, vel cætera animalia, ſive rem ſuam ſuper aliquem repetierit, & ipſe ſe varentem dare dixerit, ſtatim ut ad certum varentem eum conducat, & ſuper tertium varentem, & tertium Comitatum præcedat. Et ſi hoc facere noluerit, rem perdat, & ſecundum legem componat.

X. De Advocatis.

LAicorum vero nullum præter Comitem in ſolis eccleſiaſticis rebus advocatum habere permittimus.

XI. De Feriis.

QVotidie contra leges agitur, quotidie malum mali facere non verentur. Ideo hanc legem per omne ævum divinitate propitia valituram * edicimus, ut toto anni tempore liceat Judicibus cauſas agere, lites dirimere, tumultum quæſtionum determinare, & diffinire, ut qui quotidie legem offendunt, quotidie legis ſententia feriantur.

* male, eſſe adjecimus.

2. Nec enim tempore meſſis, vel vindemiarum, legis edictum effugere debent, qui in nullo tempore peccare deſiſtunt. Bene enim facere, verum dicere, juſtitiam armare, tectum judicare omnibus temporibus licuit, ſemperque licebit, quia à bonis nunquam, à malis autem operibus ſemper requieſcendum eſſe, Catholice didicimus. David autem Rex & Propheta dicit:

Beati qui cuſtodiunt judicium, & faciunt juſtitiam in omni tempore.

3. In

3. In nativitate vero Domini, in Epiphania, & in ſtatutis Jejuniorum diebus, in diebus Quadrageſimalibus, in Paſcha & in Aſcenſione Domini, in Pentecoſte, in Dominicis diebus, in feſtis præcipuis, judiciarios motus exequi, publicas quæſtiones appeti, ut hæ ſolemnitates, quæ ſunt Chriſtianorum, cum omni vigilantia celebrentur, penitus * Inhibemus. * prohibemus

12. *Quibus honoribus filii Diaconorum & Presbyterorum removeantur.*

DIaconorum, Epiſcoporum, Presbyterorum filios, Notarios, Sculdaſios, Comites, Judices fieri, omnibus modis prohibemus.

13. *Quopacto unus defendere ſe debet, ut in extraneo non reſpondeat judicio.*

HOmo extraneus in alieno judicio reſpondere minime tenetur alteri, qui in uno ſecum reſidet judicio. Quod ſi inde in damnum induxerit eundem, id reſarcire ſibi tenetur, niſi forſan judicium illic ſibi denegatum ſit.

14. *De Donatione ſeu acceſſione bonorum, in quibus veram poſſeſſionem ſolus non habuerat.*

QVi bona alteri in ejus tradiderit poteſtatem, in quibus nullam ſolus habuerat poſſeſſionem. Si alter jure mediante in eadem bona introductus ſit, is qui poſſeſſionem habet, intromiſſioni licite jure contradicere poteſt & illum ſic introductum removere. Tenebitur tamen poſſeſſionem jure defendere in proximo aſſignato judicio.

2. Nullus etenim poſſeſſionem dimittere cogitur, niſi judicialiter accuſatus per veras ſententias repulſam patiatur. Quod cum factum fuerit, iſte tandem judicialiter introducitur, & exinde eundem nullus expellere poterit, niſi accuſatus veris ſententiis repellatur.

15. *De Donationibus vel acceſſionibus coram judicio factis.*

DOnata viro vel mulieri jure municipali, tribus diebus illa poſſidere oportet.

2. Quæ vero per querelam evincuntur præſcribi poſſeſſione non cogitur.

3. Bona feudalia ſi quis alteri dimiſerit, illa varendare oportet anno & die.

4. Qui vero proprium vel mobilia in municipio vendiderit, illorum varendator eſſe tenetur quoad vixerit: res tamen illa, pro qua litigatur, ad manus tradi debet venditoris, ad commodum vel damnum, quamdiu illam defendere valeat.

5. Cui autem donatum quid eſt, in eo donatarius probare non poterit, niſi donationem, neç varendare eum oportebit.

OTTONIS I. IMPERATORIS AUGUSTI

Anno Chriſti 948.

STATUTA ECCLESIASTICA IN COMITIIS Ingelenhemenſibus.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. Anno ab incarnatione Domini nongenteſimo quadrageſimo octavo Indictione VI. VII. Idus Januarii: Anno Sereniſſimi Regis Ottonis XIII. ipſo quoque cum illuſtriſſimo Rege Ludovico in præſentia manente, Sancta ac generalis Synodus apud Engilenhem in Eccleſia S. Remigii Confeſſoris Chriſti in pago Nagauue dicto collecta eſt, præſidente videlicet Domni Agapiti Papæ Apocriſario venerabili *a* Polimarcienſis Eccleſiæ Epiſcopo Marino, & conſidentibus Archiepiſcopis

a Corruptum pro Narnienſis vel Sutrienſis.

Wichfredo Sanctæ Colonienſis eccleſiæ Archiepiſcopo,
Frithurico Sanctæ Moguntinæ Sedis Archiepiſcopo,
Rhotberto Sanctæ Trevirenſis eccleſiæ Archiepiſcopo,
Ardoldo Sanctæ Rhemenſis eccleſiæ Archiepiſcopo,
Adaldago Sanctæ Hammeburgenſis Eccleſiæ Archiepiſcopo,
Richgauuone Wangionenſis eccleſiæ Archiepiſcopo,
Keroldo Sanctæ Juvavenſis eccleſiæ Archiepiſcopo,
Udalrico Auguſtenſis eccleſiæ Epiſcopo,
Bernardo Habalreſtadenſis eccleſiæ Epiſcopo,
Thiedardo Hildineshcimenſis eccleſiæ Epiſcopo,
Dudone Padebrunenſis Eccleſiæ Epiſcopo,
Cuonrado Conſtantienſis eccleſiæ Epiſcopo,
Starcando Eiſtettenſis eccleſiæ Epiſcopo,
Reginbaldo Nemetenſis eccleſiæ Epiſcopo,
Bobbone Wirciburgenſis eccleſiæ Epiſcopo,
Adalberone Metenſis eccleſiæ Epiſcopo,
Gochlino Tullenſis eccleſiæ Epiſcopo.

Berengero Virdunenſis eccleſiæ Epiſcopo,
Baldrico Trajectenſis eccleſiæ Epiſcopo,
Wichardo Baſilenſis eccleſiæ Epiſcopo,
Duodone Oſneburgenſis eccleſiæ Epiſcopo,
Eberiſo Mimidonenſis eccleſiæ Epiſcopo,
Hildiboldo Mimigardevurdenſis eccleſiæ Epiſcopo,
Varaberto Tungrenſis eccleſiæ Epiſcopo,
Volgberto Camaracenſis eccleſiæ Epiſcopo,
Rudolfo Lugdunenſis eccleſiæ Epiſcopo,
Michaele Radesbonenſis eccleſiæ Epiſcopo,
Adalberto Lauriacenſis eccleſiæ Epiſcopo,
Liopdago *b* Ripuenſis eccleſiæ Epiſcopo,
Oredo *c* Suevvicenſis eccleſiæ Epiſcopo,
Reginbrando Aruſuenſis eccleſiæ Epiſcopo,

b Ripenſis. *c* Slesvvicenſis.

Cum cœtu Abbatum, Canonicorum, nec non & Monachorum, unius Spiritus amore ferventium, quatenus cœlitus adminiculati zizania divini cultus agro ab inimica manu ſuperſita, Canonicarum ſarculis ſententiarum radicitus extirparentur.

2. Igitur recitato primitus Evangelio, oramineq; finito, & ſanctorum Canonum quampluirimis inſtitutionibus linguarum clavibus coram recluſis, Miſſus Apoſtolicæ Sedis chartam ſuæ legationis honorifice protulit: in qua pro debitæ reverentiæ dono Romano Pontifici exhibendo commoniti ſunt, ut univerſalis Eccleſiæ puppis exoptatæ tranquillitatis portui ſecura ſuccedat, ſeq; procelloſo tribulationum turbine vexari diutius non timeat. Significatum eſt autem in ejusdem recitaminis ſententia prædictum Præſulem Marinum ab ipſo univerſali Papa, tali tenore ad noſtros fines directum fuiſſe, quo in omni eccleſiaſticarum legum diſcuſſione ipſius exiſtens Vicarius, quæcumq; liganda eſſent, Apoſtolica auctoritate ligaret: & quæ ſolvenda viderentur, parili ſolveret poteſtate. Hujusmodi proculdubio affaminis tam ſalubri miſſatico glorioſiſſimi Reges præfati cum Pontificibus, omniumque Clero congratulantes, ut dignum fuit, ſe in omnibus conſentire & obedire profeſſi ſunt. A quibus auctorante & confirmante Legato Apoſtolico Capitula ſubſequentia ſtatuta ſunt.

3. Dehinc ex ſeſſionis ſu[illegible]co ſe ſubrigens inclytus Rex Ludovicus ad præſentiam Sereniſſimi Regis Ottonis, totiusq; Sanctiſſimi Concilii unanimitatem ſatis lacrymoſi conqueſtus protulit querimoniam, videlicet quod Regia privaretur auctoritate à quodam Principe Hugone nominato, quondamque ſibi ſubjecto. cujus anxietati & multimodæ reclamationi condolentes in unitate Spiritus coadunati ſanctiſſimi Patres ejusmodi ſuper hac re ſententiam protulere.

* Ex Ducum Saxoniæ familia, Othonis Imp. agnatus, cujus etiam interpoſita auctoritate in ordinem redactus eſt. Hic enim Otho ut ſcribit Adamus Bremenſ l. 2. c. 2. omnia Regna, quæ poſt mortem Caroli Magni deſecerant, ſuo Imperio ſubjugavit, ut Lotharingium, Burgundicum, Gallicum, Danicum, Hungaricum, &c. Carolus V. Imp. in Reſcript. ad Paulum III. P.R. anno 1542. de Gallorum Rege Franciſco: Majores illius occuparunt Provinciam Galliam, quæ ditionis eſt Imperii.

*Reclamatio Ludovici, qualiter * Hugo Comes illum de Regno ſuo privavit.*

CAP. I.

NUllus deinceps Regiam poteſtatem præſumat populari, ſeu aliquam perfidiæ maculam ſibi fallaciter exhibere. Decrevimus enim Toletani Concilii judicium exequendo, Hugonem Regis Ludovici Regni invaſorem & raptorem excommunicationis gladio feriendum, niſi forte tempore ſtatuto ad Synodale Concilium veniat, & à tam nefaria protervitate ſatisfaciendo reſipiſcat.

Item reclamatio Ardoldi Epiſcopi, qualiter Hugo Pſeudoepiſcopus Sedem ſuam illicite invaſit.

CAP. 2.

ARdoldus Rhemenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus propria de ſede expulſus ex Canonica auctoritate in priſtinum honorem inthronizatus: Hugo autem, qui ejus Sedem contra fas ſibi uſurpat, anathematis eſt mucrone multatus, ejusque ordinatores, & qui ab eo ſunt ordinati, niſi VI. Idus Septembris Treviris veniant, & ibi pro erratibus dignam ſatisfaciendo pœnitentiam ſubeant, ſimilem excommunicationis ſententiam ſuſtineant.

Item reclamatio Rudolfi Lugdunenſis Eccleſiæ Epiſcopi.

CAP. 3.

DE antedicto Hugone Comite, qui Ruodolphum Lugdunenſis Eccleſiæ Epiſcopum propria de Sede, non cauſa alicujus criminis, ſed pro fidelitate Ludovici præfati Regis proprii ſenioris expulit, decrevimus in ſancta Synodo cum pro hac re, ſicut de præſcripta, excommunicandum, niſi veniendo ſatisfecerit.

CAP. 4.

VT laici ſine Epiſcopali licentia Presbyteris Eccleſias dare vel dimittere non præſumant.

CAP. 5.

VT nullus laicorum Presbyterum flagitare ſeu fatigare, vel aliquam ſibi injuriam inferre audeat.

CAP.

CAP. 6.

UT Paſchalis hebdomada ſeſtive tota celebretur,& in Pentecoſte II.III.IV.feria non minus quam dies dominicus ſolemniter hoorentur.

CAP. 7.

IN Letania majore jejunium, ſicut in Rogationibus ante aſcenſionem Domini, exerceatur.

CAP. 8.

VT oblatiooes fidelium a quater altari deferantur, oihil omnino ad laicalem pertineant poteſtatem, dicente Scriptura; Qui altario deſerviunt,de altario participentur. a for. quæ ſacro altari offeruntur,

CAP. 9.

VT decimæ,quas Dominus præcepit in horreum ſuum deferri, ſi eccleſiis Dei non fuerint redditæ,ſed nefaria cupiditate,quæ ſævior Aetnæ ignibus ardet,à ſecularibus ſuerint retentæ,ſecularia ſuper hoc non exerceantur judicia,nec in forenſibus diſcutiatur cauſis,ſed in ſancta Synodo ab ipſis Sacerdotibus, quorum deputatæ ſunt uſibus, quid exinde debeat actitari certis diffiniatur promulgationibus.

CAP. 10.

VT Evangelica auctoritate,& ſacrorum Canonum inſtitutione,pœnasque proponere divini judicii,ut noſtra ſit abſoluta conſcientia,& illarum pro ſe rationem Deo reddat intentio. Cavendum eſt quippe,quod de earum moribus actibusq; B.Paulus teſtatur Apoſtolus. Quod planius exponere præterimus,ne ſexus inſtabilis non tam deterreri,quam admoneri videatur.

OTTONIS I. IMPERATORIS
AVGVSTI
STATVTA ECCLESIASTICA IN COMITIIS AVGVSTANIS.

Anno Chriſti 952.

CUm excellentiſſimos piiſſunusque Otto Rex, ſuperna attractus clementia non minus de negotio ſpiritali,quam de ſtatu Chriſtiani Imperii tractaret, io primis Pontificum, aliorumq; primatum ſuorum communi conſilio fretus, anno incarnationis DCCCCLII. indictione x. Anno vero Regni ejus xvi. ſub die vii. Id. Aug. placitum conventumq; Synodalem Auguſtæ fieri decrevit,quatenus coocordi diligentia, tam ſancti Cleri,quam populi Eccleſiæ ſtabilitatis profectus,& totius Chriſtianitatis utilitates tractarentur. Cujus rei diſpoſitionem per reverentiſſimi atque prudentiſſimi Frithurici Maguntioæ Sedis Archiepiſcopi induſtriam maxime gubernari deliberavit.

Hoc anno Auguſti menſe, Auguſtæ Rhetiæ provinciæ publicus habetur conventus epiſcoporum, oec non principum Francorum, Saxonū, Bavarorum, Alemannorū, & Longobardorum, ubi Berengarius Rex cum filio Adalberto ſeſe ſubjiciens Ottoni, ab eo, ut ſubditus, recipit regendam Italiā &c. Hæc Baronius Annal. tom. 10.

Heroldo etiam Juvanenſis eccleſiæ Archiepiſcopo,
Manaſſe quoq; Mediolanenſis eccleſiæ Archiepiſcopo,
Petro Ravennate Archiepiſcopo: cæterisq; Italiæ, Galliæ, Germaniæ, ſubnotatis Pontificibus huic diſcuſſioni operam exigentibus.
Vdalrico Auguſtenſis eccleſiæ epiſcopo,
Annone Wangionenſis eccleſiæ epiſcopo,
Starcando Eichſteteoſis eccleſiæ epiſcopo,
Conrado Conſtantienſis eccleſiæ epiſcopo,
Poponi Werziburgenſis eccleſiæ epiſcopo,
Godefrido Nemetenſis eccleſiæ epiſcopo,
Harberto Curienſis eccleſiæ epiſcopo,
Vudone Argentinenſis eccleſiæ epiſcopo,
Lantperto Friſingenenſis eccleſiæ epiſcopo,
Hugone Aritienſis Eccleſiæ epiſcopo,
Michaele Radesborienſis eccleſiæ epiſcopo,
Adelberto Patavenſis eccleſiæ epiſcopo,
Luidfrido Ticioenſis eccleſiæ epiſcopo,
Giſibrando Terdonenſis eccleſiæ epiſcopo,
Antonio Brioſienſis eccleſiæ epiſcopo,
Vultooe Cumano epiſcopo,
Deodato Parmenſis eccleſiæ epiſcopo,
Wittone Mutinenſis eccleſiæ epiſcopo,
Adelhardo Regenenſis eccleſiæ epiſcopo,
Sigolſo Placeotinæ eccleſiæ epiſcopo,
Adalgiſo Aquenenſis eccleſiæ epiſcopo,

Cum eorum unanimis diligentia,huic eeeleſiaſtico negotio vigilanter ioſtaret, omnib. ratum putabatur, Principem regni beatæ matris eccleſiæ devotum filium poſtulare,quatenus ibidem divina diſcutientibus intereſſe dignaretur. Tum die præfinito eo veniens dulciſona modulationum jocunditate,honorifice,uti Regiam dignitatem decuerat, ab omnibus acceptus,Miſſæ celebratione finita, ſatisfa-

tiſfaciendo Pontificum petitioni cum inſigni privatim turba Synodum intravit. Interim reverendus Moguntinæ Sedis Archiepiſcopus Frithuricus ſe è ſolio erigens, humiliter ſtrenueq; ſermonem regulari ſtudio congruentem protulerat: deinde cuncta, quæ de jure Eccleſiaſtico juxta Canonicam auctoritatem & imitanda ſanctorum Patrum Decreta erant ventilata, pronuncians, in hiſce omnibus huic rei neceſſariis ſe in commune ejus præſidium ſentire poſtulabat. Quibus Rex ſuperni amoris igne ſuccenſus, & zelo divini amoris animatus, mentis corporisq; niſu Eccleſiaſticarum rerum auxiliatorem, defenſorem promptiſſimum ſe eſſe promittendo certificavit. Hac videlicet promiſſione audita Regali, prælibatus Archiepiſcopus reſidens, communi cæterorum aſſenſu, Capitula ſubſequentia titulari præcepit.

Contra hoc capitulum extat Epiſtola Vdalrici Epiſcopi Auguſtani ad Papam ſcripta.

CAP. 1.

SI quis Epiſcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, Subdiaconorumque uxorem acceperit, à ſibi injuncto officio deponendus eſt, ſicut in Concilio Carthaginenſi tenetur cap. xxv.

CAP. 2.

EPiſcopos, Presbyteros, vel aliquem de Clero canes, venandi amore vel accipitres habere non licet, ſicut in Concilio legitur Toletano c. x. Quisquis autem perſonarum hujusmodi in hac voluptate denudatus fuerit, quamdiu in illa deteſtabili voluptate detinetur, ab omni Eccleſiaſtico officio ceſſet.

CAP. 3.

EPiſcopus, Presbyter aut Diaconus aleæ vacans, ſi ab hoc interdicto opere ceſſare noluerit, velut in Canone Apoſtolorum habetur capitulo XLII. deponendus erit.

CAP. 4.

NUllus in Clericatus officio manens mulierem ſubintroductam ſecum habitare permittat. Si vero aliqua ſuſpicionum maculis adſperſa contra hæc agere tentaverit, ab Epiſcopo vel ejus Miſſo virgis cæſa detondeatur. Si autem ſæcularis poteſtas hæc fieri probibuerit, Regia poteſtate fœmina coacta prælatæ ſententiæ ſubjaceat.

CAP. 5.

DIverſa ſæcularis vitæ negocia fugientes, & Monaſticæ inſtitutionis normam aggredientes, extra clauſtrum ſine licentia proprii Abbatis ire non licet, ſed tantummodo jejunio & orationi vacare in locis, quibus renunciaverunt ſæculo, permanentes, ſicut in Concilio Chalcedonenſi præcipitur.

CAP. 6.

OPortet etiam Epiſcopum, in cujus dioceſi Cœnobium ſitum eſt, Monachorum providentiam gerere: & ſi aliquod correctione dignum repperit, corrigere feſtinet.

CAP. 7.

CLericis Monachicum habitum ſequi cupientibus, & pro remuneratione divina ſæcularib. ſpretis arctiorem vitam adire volentibus, nullatenus introeundi aditus ab Epiſcopo denegetur, ſed potius eum in tali converſatione perſtare exhortari conetur, ſicut in Concilio Toletano habetur capitulo primo.

CAP. 8.

SAnctimonialis, quæ ſpontanea voluntate, ſtrictiori vitæ propoſito ſe alligare voluerit, nulla re obſtante, id quod bona intentione diſpoſuerat peragendum, ab Epiſcopo impediatur.

CAP. 9.

VT laici Presbyteros ſine conſcientia & conſenſu proprii Epiſcopi ab eccleſiis eis canonice commendatis non ejicere præſumant, nec alios locum eorum ſubire faciant: quia ut ab Epiſcopis ordinantur, ita neceſſe eſt, ut ab ipſis eccleſias procurandas accipiant, ſicut in Concilio habetur Arelatenſi cap. IV.

CAP. 10.

VT omnis decimatio in poteſtate Epiſcopi ſit: & ſi neglecta fuerit, quicquid inde emendandum ſit coram Epiſcopo ejusve Miſſo corrigatur.

CAP. 11.

EPiſcopus, Presbyter, Diaconus, Subdiaconus, ut in multis Conciliis firmatum eſt, quia divina miniſteria contrectant, ab uxoribus abſtineant. Cæteri autem Clerici, quando ad maturiorem ætatem pervenerint, licet nolentes, ad continentiam cogantur.

ACTA

Anno Chriſti 964.

ACTA
CONCILII ROMANI II.
AB OTTONE I. IMPERATORE ET LEONE VIII. PONTIFICE CELEBRATI.

De Depoſitione Benedicti V. Pſeudopapæ, Anno Domini DCCCCLXIV.

RESidentibus Domino Leone ſummo & univerſali Papa in Eccleſia Lateranenſi, necnon & Imperatore ſanctiſſimo Ottone, & Epiſcopis Romanis, Italicis, à Lotharingia & Saxonia Archiepiſcopis, Presbyteris, Diaconis, omniq; Romanorum plebe, quorum nomina ſuperius adſcribuntur, advenit Benedictus Apoſtolicæ Sedis invaſor, eorum qui ſe elegerant, manibus adductus. Pontificalibus veſtibus indutus. Quem Benedictus Cardinalis Archidiaconus tali eſt ſermone aggreſſus: Qua tibi auctoritate, quave lege, ô invaſor, hæc Pontificalia indumenta uſurpaſti, ſuperſtite hoc præſente Domino noſtro venerabili Papa Leone, quem tu nobiſcum, accuſato & reprobato Joanne, ad Apoſtolatus culmen elegiſti? Num inficiari potes, præſente Domino Imperatore juramento promiſiſſe, nunquam te cum cæteris Romanis Papam electurum, aut ordinaturum, absq; illius, filiiq; ſui Regis Ottonis conſenſu.

Benedictus reſpondit: ſi quid peccavi, miſeremini mei. Tunc Imperator, effuſis lacrymis, quam miſericors eſſet, oſtendens, rogavit Synodum, ne Benedicto præjudicium fieret, ſi vellet & poſſet, ad interrogata reſponderet: quod ſi non poſſet aut nollet, ac ſe culpabilem redderet, tamen pro timore Dei miſericordiam aliquam inveniret. Quo audito, ad Domini Leonis Papæ pedes, ipſiusque Imperatoris idem Benedictus concite procidens ſe peccaſſe, ſeque ſanctæ Romanæ Sedis invaſorem eſſe clamavit. Poſt hæc pallium ſibi abſtulit, quod ſimul cum Pontificali ferula, quam manu geſtabat, Domino Papæ Leoni reddit: quam ferulam idem Papa fregit, & fractam populo oſtendit. Deinde Benedictum in terra ſedere præcepit, cui caſulam, quam planetam vocant, cum ſtola pariter abſtulit. Poſt autem omnibus Epiſcopis dixit: Benedictum ſanctæ & Apoſtolicæ Sedis Romanæ invaſorem omni Pontificatus & Presbyteratus honore privamus: ob eleemoſynam vero Domini Imp. Ottonis, cujus ſumus opera in Sedem debitam reſtituti Diaconatus eum ordinem habere permittimus, & non jam Romæ, ſed in * exilium deſtinamus.

* Hamburgum.

OTTONIS II. RUFFI IMPERATORIS AUGUSTI

CONSTITUTIONES

I.
De duobus Reus ſtipulandi vel promittendi.

VBi plures Werigeldum, ſeu aliam conjunctim promiſerint pecuniam, omnes ſunt aſtricti per juſtitiam ad ſolutionem faciendam, quamdiu non ſit per ſolutum plenarium, non quivis in totum, ſed quilibet, quantum ad ſe pertinet, & quamdiu per judicium conſtringi poterit, cui ſuerat promiſſum, vel huic, qui cum coſtipulatus eſt, & ſolvere eſt coactus, in virilem condemnetur portionem, niſi forte aliquis in ſolvendo deficiat ſociorum.

2. Si plures pro uno debito ponerentur promiſſores, & promiſſio à pluribus recipiatur, ſatisfacto uni creditori ab omnibus liberatur.

3. Qui pecuniam ſolvere promittit, & fidejuſſorem ad hoc, quod promiſſo ſatisfiat, ſtatuat, ſolvente principali, fidejuſſor liberatur, dummodo per eundem id comprobetur. Qui autem per ſeipſum pecuniam ſolvere pro alio promiſerit, ei incumbit probatio factæ per ſe vel ex parte ejus per alium ſolutionis.

II. *Si quis communitatis ſe prædiis intromiſerit.*

QUi terram ſeu communem agrum ſuorum villanorum arat, ſodit, aut ſepit, incuſatus pro eo coram Sculteto, tres ſolidos mulctæ perſolvet. Qui ſi ibidem, quod juris eſt, reddere negaverit, & cauſa ad ſuperiorem trahatur judicem, eidem mulctam dabit, & cum hoc triginta ſolidos villanis emendæ, cum agri reſtitutione.

2. Sic etiam villa villæ cum triginta ſolidis, & damni reſtauratione, ſi, ut juris eſt, coram circumſedentibus hoc conqueratur & oſtendatur, emendabit. Quod ſi villani hoc ſacere noluerint, & coram ſuperiori judice pro eo accuſentur, Scultetus eorum communem mulctam pro eis ſuſtinere debet, & ipſi cum triginta ſolidis, & damni reſtauratione, ſuis adverſariis emendabunt.

III. De

Anno 967. *III. De Advocatis Eccleſiarum.*

ADvocati Eccleſiarum noſtro banno conſtringant omnes viros ipſarum eccleſiarum ad omnem juſtitiam faciendam. Dat. Veronæ, anno Dominicæ incarnationis DCCCCLXVII. Indictione x. Anno Sereniſſimi Ottonis Magni Imperatoris VI. Regni vero noſtri VII.

Anno 974. *IV. De Iurisdictione Eccleſiarum Imperii.*

PRæcipimus ut nullus Dux, neq; Marchio, vel Comes aut alia quælibet judiciaria poteſtas, aliquam ſibi vindicet poteſtatem in hominibus Eccleſiarum & Monaſteriorum noſtri Imperii, litis videlicet & colonis, atq; jamundilingis, vel eos aliquis capitis banno ob capitis furtum, vel capitis, vel alio quolibet banno conſtringat, aut aliquam juſtitiam facere cogat, niſi Advocati ipſarum Eccleſiarum & Monaſteriorum, quos ipſi velint & conſtituant ex privilegio & indultu Regii culminis, vel à uobis petant Advocatos.

2. Ipſi vero Advocati prædictos homines banno uoſtro ob capitis furtum recte facieudi conſtringant.

Dat. Magadaburch v. Kal. Octob. Dominicæ incarnat. DCCCCLXXIV. Indictione I. Anno Regni noſtri XI. Imperii autem VI.

V. De Fidejuſſoria debiti vel injuriarum.

FIdejuſſorem coram judicio ſtatuens pro debito cum conditione, quod ille ſolus vel fidejuſſor exolvat, ſi probare poſſet, quod ille ſolus perſolverit, ut juris eſt, fidejuſſor liberatur, dummodo per eum probetur.

2. Qui autem pro alio fide juſſerit certam pecuniam ad tempus ſolvere, probare teſtibus idem tenetur, quod ſolutioni ſatisfecit.

3. Si quis vero fidejuſſoriam ſtatuere pro injuria accuſatus cogitur, coramque judicio eundem ſtatuendi fidejuſſor promiſerit, & non ſtatuerit ad terminum judicialem pro eo accuſatus, emendare eum oportet juxta querelam & determinatum verigeldum.

RECESSVS SIVE DECRETVM.

COMITIORUM VERONENSIUM OTHONIS II. IMPERATORIS, P. F. AUG.

ANtiquis eſt conſtitutum temporibus, ut ſi cartarum inſcriptio, quæ conſtabat ex prædiis, falſa ab adverſario diceretur, ſacroſanctis Evangeliis tactis, veram eſſe ab oſtenſore cartæ probabatur, ſicq; prædium ſine deliberatione judicium vendicabat. Qua ex re mos deteſtabilis in Italia improbusq; non imitandus inolevit, ut ſub legum ſpecie jurejurando acquireretur, qui Deum non timendo minime formidaret perjurare.

2. Tempore ergo, quo piiſſimus Rex Otho unctionem ſuſcepit Imperii, reſidente in Synodo ſummo & univerſali Papa Domino Johanne XIII. ab Italiæ Proceribus eſt proclamatum, ut Imperator ſanctus mutata lege facinus indignum deſtrueret, per quod etſi corpore quidem dives fieret, anima pereunte pauper in æternum maneret. Judicio itaq; Domini Papæ & piiſſimi Auguſti expectatum eſt usque ad illam Synodum, quæ paulo poſt intercapedinem habita eſt Ravennæ.

3. Cumque ibidem ex eadem re proclamatio repeteretur, ob quorum abſentiam usque ad id tempus eſt expectatum, quo Glorioſiſſimi Othonis Regis Otho Glorioſiſſimus filius, & Conradus Burgundiæ Rex, Italiam properantes, Veronæ Colloquium cum omnibus Italiæ Proceribus habuerint. In hoc itaq; cum ab omnibus Imperiales aures magnis quæſtionibus pulſarentur, ut mutata lege fraudem hanc tam diram ab Italia tolleret, convenientibus cæteris conſentientibus legem hujusmodi ſecundum inferiora promulgavit Capitula.

4. De prædiis ſi contentio emerſerit, & utraque pars ſive altera cum cartis ſeu deſcriptionibus prædium ſibi vendicare voluerit, ſi ille, qui falſam cartam appellaverit, per pugnam declarare voluerit, ut veritas ita decernatur: ſin autem, ſecundum priora Capitula determinetur edicimus.

5. De Eccleſiarum rebus per Advocatos fiat ſimiliter, jubemus.

6. De inveſtitura prædii ſi contentio fuerit, ut per pugnam decernatur edicimus.

7. Si quis perſeipſum, aut per ſuum nuncium, quicquam alicui depoſuerit, & depoſitum cupiditate victus negaverit, ſi XX. ſolid. precium fuerit, ut per pugnam decernatur, edicimus.

8. Si quis dixerit, quod per vim de prædio cartam alicui fecerit, per pugnam decernatur, edicimus.

9. De furto vel ſchalcho ſi ultra VI. ſol. fuerit, ſimiliter ut per pugnã veritas inveniatur præcipimus.

10. Quacumq; lege, ſive etiam Romana, in omni Regno Italico homo vixerit, hæc omnia, ut in his Capitulis per pugnam decernimus, obſervare præcipimus, ita tamen, ut ſi quem eorum juvenilis aut decrepita ætas ſeu infirmitas pugnare prohibuerit, liceat ei pro ſe pugnatorem ponere, & alter ſimiliter faciat.

11. Si ſervus propter appetitum libertatis liberum ſe vocaverit, liceat Domino, ſi ſibi melius viſum fuerit, propter difficultatem approbationis inſidioſæ, aut per ſe, aut per ſuum campionem dare, ſi morbus aut ætas eum pugnare prohibuerit.

12. Ut eccleſiæ ſeu Comites & viduæ lites ſuas de his, quæ in ſupradictis Capitulis continentur, per conſimiles Advocatos per pugnam diriment. Cæteri vero natura liberi, ſecundum legem priſtinam per ſemetipſum reſpondeant & determinent.

OTTONIS III. MIRABILIS IMPERATORIS AUGUSTI

Anno Chriſti 988.

CONSTITUTIONES

I. De Manciporum proprietate.

OTto divina favente clementia Rex Adaldago Bremenſi Archiepiſcopo. Mancipia, litum videlicet, cum filiis ejus & filiabus omniq; progenie, quæ ex hiis per ſucceſſura tempora ſuerint procreata: omnem etiam eorum poſſeſſionem, ſeu adquiſitionem tibi in proprium tradita, eo tenore donata cenſentur, ut ipſe dehinc poteſtatem habeas, ſive retinendi, dandi, vendendi, commutandi, ſeu quodcunq; tibi libitum fuerit inde faciendi. Dat. Wildeshuſen XIII. Kal. April. Anno Dom. incar. DCCCCLXXXVIII. Indict. I. Anno autem Regni noſtri V.

II. De Libertate eccleſiarum in Regno Danorum.

OTto Dei clementia Rex. Ob petitionem & interventum dilecti noſtri Adaldagi, Bremenſis Eccleſiæ videlicet venerabilis Archiepiſcopi, ac pro ſtatu & incolumitate Regni noſtri, quicquid proprietatis in Regno Danorum, ad eccleſias in honorem Dei conſtructas, videlicet Slieſvvicenſem, Ripenſem, Aruſenſem, Ottoneſvvigenſem, vel adhuc pertinere videtur, vel in futurum adquiratur, ab omni cenſu vel ſervitio noſtri juris abſolvimus; & ut epiſcopis præſcriptarum Eccleſiarum abſq; ulla comitis, vel alicujus fiſci noſtri exactoris infeſtatione ſerviant & ſuccumbant, volumus & firmiter jubemus.

2. Inſuper concedimus prædictarum Eccleſiarum epiſcopis, ut poteſtatem habeant emendi agros, poſſeſſiones & prædia, in omnibus Regni noſtri partibus, ubicunque velint aut poſſint.

3. Servos vero & colonos in eorum proprietatibus habitantes, nulli niſi iiſdem epiſcopis ſervituros, ab omni etiam noſtri juris ſervitio abſolvimus & ſub nullius banno vel diſciplina illos, niſi ſub illarum Eccleſiarum Advocatis, eſſe volumus. Dat. Wildeshuſen XV. Kal. April. Anno Dom. incarnat. DCCCCLXXXVIII. Indict. I. Anno autem Regni noſtri V.

III. De privilegiis Venetorum.

OTto Dei favente clementia Rex. Ob petitionem & interventum honorandæ noſtræ aviæ, Adeleidæ Auguſtæ, & pro ſtatu ac incolumitate ſacri Imperii, conceſſimus; Ne in riparum legibus, & tranſitibus aliquid novi ſtatueretur: ut ſervi capti redderentur: ut bona eccleſiæ Gradenſis, & aliarum, itemque Monaſteriorum poſita in Regno, atque illis in urbibus, caſtris, montibus, campis, nemoribus, aquis, aquarum ductibus, molendinis, piſcationibus, & venationibus, à Venetis ante triginta annos poſſeſſa, quiete tenerent, & amiſſa recuperarent. Ut nullus Princeps aliquem Venetorum coercere, aut ſodrum exigére, aut banno mulctare poſſet. Lauretum, quouſque aqua ſalſa pertineret, in eorum poteſtate maneret. Dat. XIIII. Kal. Auguſti, Indictione V. Anno Domini DCCCCXCII. anno vero Regni noſtri nono.

Anno 992. Vetus hoc Venetorum fuiſſe ab Imperatorib. indultam privilegium indicant verba Carol. Sigonii l. 6. De regnó Ital. A. C. 891. Vido, ut ſe pontifici gratum præberet, privilegia ac dona à Pipino Rege, Carolo, & Pio Impp. Rom. Eccleſiæ data probavit. Inde Papiam regreſſus ſolemnem Regni conſtituendi cauſa Conventum habuit, & beneficia Eccleſiis ac Civitatibus more Regio indulgere ingreſſus Petro Duci.

HENRICI II. CLAUDI IMPERATORIS AUGUSTI

Anno Chriſti 1009.

EDICTUM.

De juriſdictione Eccleſiarum Imperii.

HEnricus divina favente clementia Rex. Decrevimus præcipientes, ut nullus Judex publicus vel quislibet ex judiciaria poteſtate in Eccleſias noſtræ Regalis poteſtatis & piiſſimorum anteceſſorum noſtrorum Regum vel Imperatorum mundiburdio ac defenſione receptas, aut loca vel agros, ſeu reliquas poſſeſſiones jam dictarum Eccleſiarum, quas nunc infra ditionem Regni noſtri legibus poſſident, vel quæ deinceps in jura earum divina pietas voluerit augeri, ad cauſas audiendas, vel freda exigenda, manſiones vel paradas faciendas, aut fidejuſſores tollendos, aut homines ipſarum Eccleſiarum, francos liberos & Eccleſiaſticos litones maalman vel ſervos cujuslibet conditionis, ſeu colonos, contra rationem diſtringendos, nec ullas redibitiones vel illicitas evaſiones requirendas, ullo unquam tempore ingredi audeat, aut bannum ſive heribannum, ſeu ea quæ ſupra memorata ſunt, ab illis penitus exigere præſumat. Hominibus quoq; famulatum earundem Eccleſiarum facientib. prædictum mundiburdium conſtituimus, ut etiam coram nulla judiciaria poteſtate examinentur, niſi coram præſulibus, & Advocatis earum, quos eorundem locorum Præſules elegerint, vel à nobis acceperint. Et per ſe Præſules in omnibus rebus ſuis noſtro fideliter pareant Imperio, ſub noſtra conſtent defenſione. Confirmamus quoque eorum locorum Fratribus, qui jure Regio habent licentiam eligendi inter ſe paſtorem dignum & idoneum, ſalvo tamen Regis ſive Imperatoris conſenſu.

Guntherus Cancellarius vice Willigiſi Archicapellani recognovit. Dat. Drutmanniæ IV. Idus Martii, Indict. VII. Anno Dom. incarnat. MIX. Anno vero Regni noſtri VII.

HEN-

HENRICI II. IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 1013.

CONSTITVTIONES

1. *De Pacis turbatoribus & homicidis.*

* Sc. in Receſſu Veronenſi Othonis II. Imp.

SI quis intra treugam, poſt datum oſculum pacis, aliquem hominem interfeeerit, & negare voluerit, Pugnam pro ſe facit, nec campionem pro ſe dare debet, niſi ſicut dictum eſt * ſupra.

2. Si vero convictus fuerit, manum, quæ homicidium fecit, amittat.

2. *Quando liceat alterius Clericum accipere vel non.*

VT nulli epiſcupo liceat alterius clericum recipere, aut ordinare in aliquo gradu, ſine dimiſſoria epiſcopi ſui, de cujus parrochia eſt.

3. *De Parricidiis.*

QUicumq; propter cupiditatem rerum, patrem, aut matrem, aut fratres aut ſorores, vel nepotem aut aliquem ſuum propinquum, per ſe aut per alium interſecerit, hereditas interfecti ad alios ſuos legitimos heredes perveniat.

2. Hereditas vero interfectoris in fiſcum redigatur. Ipſe vero, ordinante epiſcopo, publicæ pœnitentiæ ſubdatur.

3. Quod ſi ille, cui crimen mittitur, negare voluerit, per ſe pugnam faciat, nec liceat campionem pro ſe dare, niſi decrepita ætas aut juvenilis aut infirmitas pugnare prohibuerit.

CONRADI II. SALICI IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 1039.

CONSTITVTIONES

I. *De Pace publica, edita in Comitiis Spirenſibus Anno MXXXIX.*

Hiſce verbis refert Dubravius epiſc. Olomucenſ. in hiſt. Bohem. p. 52.

PRincipes Imperii, quisquis es, pacem colunto, juri & legibus obtemperanto, nec ullo pacto ocium Imperii turbanto: quique non paruerit, capitale eſto.

II. *De Pace mercatorum.*

Chunradus divina favente clementia Romanorum Imperator Auguſtus. Bannum noſtrum Imperiale ſuper omnes ad mercatum ſolemnem venientes, ut illuc eundo & redeundo habeant pacem, facimus. Eundemque bannum noſtrum fidelibus Imperii ea ratione concedimus, ut ſi in ſtatuto tempore ex illuc venientibus aliqua temeritas evenerit, inde juſtitiam faciendi Dux, aut Comes, vel & epiſcopus, aut quiscunque hominum locum illum à nobis tenet, licentiam habeant. Dat. Magedeburch XVII. Kal. Octobr. Anno Dom. incarnat. MXXXV. Indict. III. Anno autem Regni noſtri XI. Imperii vero IX.

Anno 1035.

Anno 1029.

III. *De Banno foreſtorum.*

CHunradus clementia divina favente Romanorum Imperator Auguſtus. In ſylvis, campis, fluminibus, & paludibus foreſtaris & banni noſtri diſtrictu circumvallatis, ea ratione bannum facimus, ut nemo ulterius in eisdem absque Domini ſuorumque heredum licentia, poteſtatem habeat venandi, ſagittandi, retia aut laqueos ponendi aut ullo ingenio feras decipiendi, quæ merito ſub jure banni continentur.

Oudalricus Cancellarius vice Aribonis Archicapellani recognovit.

Dat. Ratisponæ III. Cal. Aprilis, Indict. XII. Anno Dom. incarnat. MXXIX. Anno autem Regni noſtri V. Imperii vero ſecundo.

IX. *De bonis Eccleſiarum non alienandis.*

BOna & prædia Eccleſiis Dei quæſita, vel quæ poſtmodum divina adjuvante clementia eis acquiſita fuerint, præcipimus ut nullus præſul poteſtatem habeat eadem bona data vel in poſterum danda à prædictis eccleſiis alienare, vel Milites ſuos inde beneficiare, vel in aliquid aliud in commune Fratrum *a* commodum commutare: Si quis autem Præſul absque eorum conſenſu & collandatione eadem bona abalienare vel militibus ſuis in beneficium dare, vel in proprium uſum transferre voluerit ipſi Fratres ad nos noſtrosq; ſucceſſores refugium habeant. Dat. Regenſpurg Idus Aprilis, Indict. XII. Anno Dom. incarnat. MXXIX. Anno autem Regni noſtri V. Imperii vero tertio.

a for. incommodum.

Impera-

V. Imperator Romæ in baſilica Vaticana Auguſtalia inſignia accepturus à quo deducendus ſit ad conſecratıonem a Pontifice ſuſcipiendam. Anno 1027.

NOn eſt dubium, Reverendi Patres, quin quemadmodum Imperatoris innnctio ad Romanum Pontificem pertinet, ſic Regis Italiæ conſecratio tota ſit Mediolanenſis Antiſtitis. Quare eſt æquum, ut * Mediolanenſis Antiſtes, cujus manu in Regem Italiæ futurus Imperator inungitur, ſi adſit, Regem Pontifici offerat, quem ad Imperium provehat, ut ex ejus auctoritate poſſit imperare, qui ejusdem ordinatione didicit, & cœpit regnare.

* cui litem movebat Ravennas Archiepiſcopus & Patriarcha.

HENRICI III. NIGRI IMPERATORIS AUGUSTI

Anno Chriſti 1042.

CONSTITUTIONES.

I. De Veneficiis.

DEcet Imperialem ſolertiam Reipub. curam agere, & ſic ſollicitetur erga præſentia, quatenus ea quoque diligenter provideat, quæ poſteris ſunt utilia atq; profutura. Id autem ſatis competenter agitur, cum bonis virtutis præmium, impiis autem digna ultio ſibi ad vindictam, aliis ad exemplum, recompenſatur. Sed quoniam omnia, quæ habet humanum genus, excedit de ejus ſalute, tanto præcipue curandum eſt, quanto manifeſtius conſtat, quod omnipotens quoque Deus, pro redemptione ejus, Unigenitũ ſuum ab æterna ſede Divinitatis ſuæ in terram miſit. Quapropter quoniam plerumque (prob dolor) veneficio ac diverſo genere furtivæ mortis perire audivimus: ſuper hoc dum in Regno univerſali Conventu Longobardorum ſederemus, hujuſmodi legem Epiſcoporum, Marchionum, Comitum, aliorumque conſenſu & auctoritate probari ſancimus.

2. Quicumq; veneficio, ſeu quolibet modo furtive aliquem peremerit, vel conſentiens fuerit, mortis ſententiam incurrat, omniumque ſuarum rerum mobilium & immobilium facultatem amittat; ita tamen ut precium x. librarum auri pro legitimo Widrigild propinquis parentibus perempti præmium detur: reliqua rurſus medietas ejus propinquis, altera autem medietas ad fiſcum accedat.

3. Si quis vero prædicti criminis aut de facto, aut de conſenſu accuſatus negare voluerit, aut per duellum, ſi liber eſt; ſi vero ſervus, per judicium defendat ſe; aut ſimilem ſententiam incurrat.

4. Ad hoc autem volumus, noſtraque Imperiali auctoritate ſancimus, ut quicumque hominibus prædicti reatus noxiis refugium aut ſubſidium aliquod præbuerit, omnis poſſeſſio ejus in publicum perveniat: ipſe vero in noſtram omniumque noſtrorum indignationem incurrat.

II. De Epiſcoporum ſurrogatıone ab Imperatore facienda.

HENRICUS Romanorum Imperator Auguſtus. Cum Herebertus Epiſcopus ſanctæ Mutinenſis Eccleſiæ, & cives ejus noſtra adita Clementia expoſuerint, ipſorum olim nobiliſſimam atq; antiquiſſimam urbem Mutinam prope deſertam eſſe, ex eaq; ſe nobis & noſtræ Reipubl. maximum detrimentum accedere, petierintq; ut eam nos ipſis reædificare, munire atque augere concederemus, quo noſtris & ſanctæ Eccleſiæ hoſtibus firmioribus reſiſtere viribus poſſent. Ob eam rem nos juſtis eorum precibus obſequentes cum id eis permittimus, tum vero etiam uſum aquæ amnium Sielæ & Scultemnæ, Epiſcopo & Civitati concedimus, poteſtatemque alvei excavandi ad merces in Padum Venetias & Ravennam deſerendas largimur. Quinctiam Eccleſiæ & Civibus omnes rectas conſuetudines conſervamus, quas antiquitus habuerunt, modo ne Epiſcopi mutatio, aut alio modo, niſi per noſtram manum ſubrogatio, fiat, niſi à Romano Pontifice legitime abdicetur.

HENRICI IV. IMPERATORIS AUGUSTI

Anno Chriſti 1062.

CONSTITUTIONES.

I. De juribus cuilibet ſervandis.

HEINRICUS divina favente clementia Rex. Cum Regiæ dignitatis ſit, jus cuilibet ſervare ſuum, præcipue tamen Eccleſiaſtica jura nobis obſervanda videntur, quia, ſi peccandum, tolerabilius in hominem quam in Deum; ſi non peccaudum, reverentius tamen Deo quam hominibus obſequendum. Dat. Altſtedii V. Kal. Julii, Anno Dom. incarnat. MLXII. Indict. I. Anno autem Ordinationis noſtræ VIII. Regni vero VI.

II. De Jure Miniſterialium.

Anno 1062.

HEINRICUS divina favente Clementia Rex. Servientes eorumque hæredes tali jure utantur, quale de conſuetudine habent, univerſa bona ſua, eum prædiis adpertinentibus id eſt, utriusq; ſexus mancipiis, terris cultis & incultis, areis, ædificiis, agris, pratis, paſcuis, campis, ſylvis, venationibus, aquis, aquarum decurſibus, rivis, piſcationibus, molis, molendinis, viis & inviis, exitibus & reditibus, quæſitis & inquirendis, & cum omni utilitate, quæ ullo modo ad eos pervenire poteſt, liberali poteſtate tenendi, infra Eccleſiaſtica dandi, vendendi, commutandi, precariandi, heredibus ſuis relinquendi. Dat. Triburiæ XVI. Kal. Febr. Anno Dom. incarnat. MLXIV. Indict. II. Anno autem Ordinationis noſtræ IX. Regni vero VII.

HENRICI IV. IMPERATORIS AUGUSTI,

Anno Chriſti 1073.

RESCRIPTVM

AD GREGORIUM VII. PONTIFICEM ROMANUM,

De invaſione rerum Eccleſiaſticarum, & Simoniaca labe ab Eccleſiis exſtirpanda.

Vigilantiſſimo & deſiderantiſſimo Domno Papæ Gregorio Apoſtolica dignitate cœlitus inſignito, Henricus Romanorum Dei gratia Rex, debiti famulatus fideliſſimam exhibitionem.

1. Cum enim Regnum & Sacerdotium, ut in Chriſto rite adminiſtrata ſubſiſtant, vicaria ſui ope ſemper indigeant, oportet nimirum, Domne mi & Pater amantiſſime, quatenus ab invicem minime diſſentiant, verum potius Chriſti glutino conjunctiſſima indiſſolubiliter ſibi cohæreant. Namque ſic & non aliter conſervatur in vinculo perfectæ charitatis & pacis, & Chriſtianæ concordia unitatis, & eccleſiaſticæ ſimul ſtatus religionis. Sed nos, qui (Deo annuente) Regni aliquandiu jam ſortimur miniſterium, Sacerdotio (ut oportuit) per omnia jus & honorem non exhibuimus legitimum. Quippe nobis à Deo datæ poteſtatis vindicem non ſine cauſa gladium portavimus, nec tamen in reos, ut juſtum fuit, judiciaria illum ſemper cenſura evaginavimus. Nunc autem divina miſeratione aliquantulum compuncti, & in nos reverſi, peccata noſtra priores veſtræ indulgentiſſimæ Paternitati nos accuſando confitemur, ſperantes de vobis in Domino, ut Apoſtolica veſtra auctoritate abſoluti juſtificari mereamur. Heu criminoſi nos & infelices, partim pueritiæ blandientis inſtinctione, partim poteſtativæ noſtræ & imperioſæ potentiæ libertate, partim etiã eorum, quorum ſeductiles nimium ſequuti ſumus conſilia, ſeductoria deceptione peccavimus in cœlum, & coram vobis, & jam digni non ſumus vocatione veſtræ filiationis. Non ſolum enim nos res eccleſiaſticas invaſimus, verum quoque indignis quibuslibet, & Simoniaco felle amaricatis, & non per oſtium, ſed aliunde ingredientibus Eccleſias ipſas vendidimus, & non eas (ut oportuit) defendimus. At nunc quia ſoli abſque veſtra auctoritate Eccleſias corrigere non poſſumus, ſuper his (ut etiam de noſtris omnibus) veſtrum una & conſilium & auxilium obnixe quærimus, veſtrum ſtudioſiſſime præceptum ſervaturi in omnibus.

2. Et nunc in primis pro eccleſia Mediolanenſi, quæ noſtra culpa eſt in errore, rogamus, ut veſtra Apoſtolica diſtrictione canonice corrigatur, & exinde ad cæteras corrigendas auctoritatis veſtræ ſententia progrediatur. Nos ergo vobis in omnibus (Deo volente) non defuerimus, rogantes id ipſum ſuppliciter Paternitatem veſtram, ut nobis alacris adſit clementer in omnibus.

Litteras noſtras non poſt longum tempus cum fideliſſimis noſtris habebitis, ex quibus noſtra, quæ adhuc dicenda reſtant, (Deo dante) plenius audietis.

DECRETVM

Anno Chriſti 1077.

COMITIORUM TICINENSIUM HENRICI IV. IMPERATORIS, ET

Epiſcoporum ac Principum Germaniæ, Galliæ & Italiæ,

Anno Domini cIↄ LXXVII.

Hildebrandus, qui ſe Gregorium nuncupat, primus ſine conſenſu noſtro adverſus Imperatoris Romani, rerum Domini à Deo conſtituti, voluntatẽ, contra morem majorum, contra leges, contra auſpicia, Pontificatum maximum, quem pridem ambivit, & judicio convictus perpetuo abjuravit, invaſit; Monachus deſertor eſt, novis dogmatibus ſacroſanctam Philoſophiam adulterat, divinas literas falſo interpretando ſuæ cauſæ ſervire cogit, concordiam Collegii ſcindit, ſacra prophana, divina humana commiſcet, utraque juxta polluit. Diabolis, hoc eſt, acerbiſſimorum hoſtium ſpurciſſimis criminationibus, iniquorum maledictis aurem commodat & credit. Teſtis, judex, accuſator, inimicus idem eſt. Maritos ab uxoribus ſeparat: ſcorta pudicis conjugibus, ſtupra, inceſtus, adulteria, caſto præſert connubio: populares adverſus Sacerdotes, vulgus adverſum Epiſcopos concitat. Neminem initiatum rite eſſe docet, niſi qui ab eo Sacerdotium emendicaverit: vili plebeculæ gratificari ſtudet, vulgi imperiti auram captat, ſimulata religione decipit, defraudat, circumvenit: in ſenatulo muliercularum de ſacratiſſimis religionis myſteriis pertractat: ſupremi numinis legem, qua ſe idem quoque ligavit, ſolvit: utrumque & Imperium & Pontificatum, ſicuti Decii & falſorum Deorum cultores factitare conſueverunt, uſurpat.

Haſce ob cauſas Sanctiſſimus Imperator, Pontifices, Senatus, Populusque Chriſtianus, illum Hildebrandum abdicandum, ſibi eundem non placere, neque oves lupo committendas cenſent. Huicq; decreto Germaniæ Galliæque, & Italiæ Epiſcopi ac Proceres, Conventu in hac regia urbe Papia acto, ſubſcripſere, juraruntq;, ſe nunquam Pontificem Maximum iſthoc nomine recepturos.

DECRETI APUD PAPAM INSINUATIO.

RUlandus Sacerdos Parmenſis literas Imperatoris,& Concilii decretum deferens,ædem ſacram, ubi Pontifex Gregorius cum Schiſmaticis ad conciliabulum convenerat, ingreditur, & absque omni ſalutationis honore: Tibi, ad Hildebrandum, inquit, Cæſar noſter Chriſtianiſſimus, ſanctiſſimi Italiæ, Germaniæ, Galliæ Epiſcopi,& ſacer ordo Chriſtianus, præcipiunt, ut te munere, quod actu, pecunia, gratia occupaſti, confeſtim abdices. Nec enim fas eſt, in vitiis illis te adverſus authoritatem Imperatoris, contra Chriſtianæ Eccleſiæ decretum, ovili Dei ultra incubare. Deinde ad cæteros verſus: Pientiſſimi, inquit, fratres, paſtorem jure veſtro deligite, deinde ſacratiſſimus Conſul, Tribunus & Princeps veſter more majorum author fiat.

HENRICI IV. IMPERATORIS AUGUSTI

Anno Chriſti 1089.

MANDATU CONGREGATÆ SYNODI ROMANÆ

EDICTUM

DE GREGORII PAPÆ OB HÆRESEOS, SCHISMATIS ET SEDITIONIS CRIMEN DEPOSITIONE.

Adalbertus Epiſcopus ſanctæ Rufinæ Sylvæ Candidæ,
Joannes Epiſcopus Hoſtienſis,
Hugo Epiſcopus Præneſtinus,
Albertus Epiſcopus Nepbeſinus,
Beno Cardinalis Presbyter urbis Romæ,
Romanus Presbyter urbis Romæ,
Guido Cardinalis Presbyter urbis Romæ,
Octavianus Cardinalis Presbyter deſignatus,
Paulus Primicerius Romanæ Eccleſiæ,
Nicolaus electus Abbas ſancti Sylveſtri urbis Romæ,
N. Abbas ſancti Pancratii urbis Romæ,
& Clerus, & Clariſſimi Principes laici, Theobaldus Chimebii, & Udalricus de ſancto Euſtachio,& Populus Romanus, omnibus Deum timentibus, & ſalutem Romanæ Reipublicæ diligentibus.

I.

NOlumus ignorare prudentiam veſtram, quod ad deſtruendas hæreſes noviter ab Hildebrando inventas, & antiquas ſub nomine pietatis impie ab ipſo renovatas, & ad defenſionem fidei Catholicæ, & ad exterminandam impietatem eorum, qui noviter ipſam fidem Catholicam, quantum in ipſis erat, ſcindere non timuerunt, Deo authore, Nonis apud S. Baſilium conveoimus, VIII. Idus apud S. Celſum, VII. Idus apud S. Mariam, in eccleſia quæ vocatur Rotunda conſedimus, ipſas hæreſes damnatas, ſicut majores noſtri, & nos damnamus; omnes ſectatores, communicatores, complices ſemel damnatæ pravitatis pari ſorte cenſemus, ne ſi vel paululum taceamus, conſeotire videamur. Eos vero, qui authoribus errorum communicant, data ſecuritate libere veniendi & abeundi, vocamus, & ut per majores ſuos, D. Raynerium & Joaonem Burgundionem, cauſam ſuam agaot, admonemus, etiam cum in cauſa ſua defecerint, neminem circumvenientes, nullius ſanguinem ſed omnium vitam & honorem ſitientes, nec ſeditiones io populo commoventes. De cauſa enim ſua diffidere videtur, quisquis author eſt ſeditionis.

2. Pacem veram, dilectionem ſynceram, proponimus omnibus pacem,& veritatem, & unitatem Eccleſiæ Catholicæ amplectentibus, ut ſimus filii patris noſtri qui in cœlis eſt. Qui enim ex patre Diabolo ſunt, opera patris ſui faciunt: conſpirationibus, ſeditionibus, cujus filii ſint, manifeſto oſtendunt. Nos vero illius diſcipuli eſſe deſideramus, cujus doctrina etiam inimicis ſana eſt intelligenda. Orent pro nobis Eccleſiæ filii, ut creſcat ſermo Domini, &c. Datæ Romæ contra Schiſmaticos in ſacro Conventu, anno ab incarnatiooe Domini milleſimo nonageſimo octavo, Indictione ſexta, ſeptimo Idus Auguſti.

3. His litteris vocati ſunt. Declinaverunt autem audientiam Schiſmatici per ſedecim annos, per obſides potentes & clariſſimos, & ſacramenta ſibi oblata invitati, ne caperentur ſuis mendaciis, ne ſuis libellis convincerentur, quibus authores eorum corruperunt terram hæreſibus variis longe lateque diſſeminatis per apoſtolos multiplicis erroris. Sacer enim Conventus, toties deprehenſa eorum verſutia, in conſpectu Eccleſiæ coram multitudine Romanorum ait: Eos qui ſanctam Eccleſiam

ſcindere non timuerunt, iterum vocamus ad Synodum, quam Deo authore celebrare diſpoſoimus circa Calend. Novemb. In Præſenti tamen, quia venire renuunt, teſtes invocamus contra eos cœlum & terram, quod nullum conſenſum adhibemus eorum perverſitati: & in teſtimonium illius, in medio Eccleſiæ, in conſpectu Angelorum & hominum, incendio tradimus decreta eorum hæretica, quibus orbem terræ perverterunt, Verbum Dei adulterantes ſub ementito colore pietatis, quærentes plus ſe quàm fidem Catholicam amari. Qui per ſedecim annos nullum dederunt locum veritati, fugientes lucem examinationis, tenebris erroris aſſueti, falſis expoſitionibus intorqueotes Scripturas, in adjumentum nefandiſſimi Schiſmatis.

Papæ & Pſeudoſynodi decreta concremata.

HENRICI IV. IMPERATORIS AUGUSTI MANDATUM

Anno Chriſti 1105.

DE REFORMANDA PACE IMPERII ET ECCLESIÆ.

HENRICUS IMPERATOR ROMANO PONTIFICI PASCHALI.

SI illa inter nos pax eſſet & concordia, quæ inter noſtros olim & tuos fuit anteceſſores, quæ inter nos etiam & Nicolaum & Alexandrum viros Catholicos & religioſos Romanos Pontifices plena charitate, & integra devotione viguit, mandaremus tibi, quidquid filius patri: ſed diſtulimus expectantes & recognoſcere deſiderantes, ſi in beneplacito Dei ſit, nos in charitate & amicabiliter poſſe convenire, & Eccleſiam ſuam ooſtris temporibus, noſtro labore, ipſo cooperante, in ſtatum redire unitatis priſtinæ. Hoc quanquam dudum, Deo teſte, deſideravimus; tamen cognita nimia eorum auſteritate, qui in Romana erant Eccleſia, non utile nobis viſum eſt, vel competens, eos hac de cauſa convenire: quia magis videbantur oos proſequi odio & indignatione, quàm zelo juſtitiæ, vel etiam quàm velle nos amplecti dulcedine charitatis ad profectum Eccleſiæ. effectus hoc probat. Quia cum ipſi Regnum hæreditario jure nobis collatum tempore religioſorum virorum, Romanorum Pontificum, pacifice à nobis diu poſſeſſum, contra nos commovere ſtuderent, & armare: multa inde orta eſt ſtrages populorum, tam corporũ quàm etiam, quod magis dolendum eſt, animarum. Nunc quoque filius noſter, quem tam vehementer dileximus, ut usque ad ſolium Regni noſtri exaltaremus, eodem veneno infectus, conſilio quorundam perfidiſſimorum & perjuratorum ſibi adhærentium inſurgit in nos, poſtpoſitis omnibus ſacramentis, quibus ſe nobis obligaverat, poſthabita omni fide & juſtitia, tantum ut Eccleſiarum bona & Regni libere valeant perdere, tapere, & inter ſe dividere. Et cum multi nobis perſuadeant, absque dilatione io eos vi & armis eſſe ulciſcendum; maluimus tameñ adhuc differre, ut tam in Italico quàm in Teutonico Regno ſciatur manifeſte, quod nec noſtræ ſit voluntatis nec culpæ, ſi tandem inviti & coacti in eos inſurrexerimus, quæcumque mala, vel infortunia, vel populorum ſtrages inde evenerint.

2. Præterea, quia audivimus te hominem diſcretum, Deum timentem, charitati inſudantem, ſanguinem hominum non ſitire, rapinis, & incendiis noo gaudere, unitatem Eccleſiæ ſuper omnia diligere: conſilio & ſuggeſtione Principum noſtrorum mittimus tibi Nuntium iſtum cum Legatione noſtra. Per hanc quippe volumus cognoſcere, ſi eſt tibi voluntati, te nobis in charitate & amicabiliter, & nos uniri tibi, ſalvo nobis honore Regni & Imperii, & totius noſtræ dignitatis, ſicot & avus & pater noſter, aliique anteceſſores noſtri habuerunt; ſervato etiam tibi à nobis honore Apoſtolicæ dignitatis, ſicut anteceſſores noſtri tuis anteceſſoribus ſervaverunt, & nos præfatis Pontificibus. Quod ſi placuerit tibi paterne nobiscum ageret & eam, quam mundus dare non poteſt, pacem integre nobiſcum componere; mitte nobis familiarem Nuotium tuum cum privatis litteris tuis & ſecreta Legatione cum hoc Nuncio noſtro, ut hoc modo indubitanter poſſimus cognoſcere omnẽ de hac re certitudinẽ voluntatis tuæ. Qua cognita mittemus tibi de majoribus Principibus noſtris, quales & nos tibi mittere & deceat à nobis recipere, ad tantam rem componendam, per quos excluſa omni ambiguitate, manifeſte poſſis cognoſcere, nos veraciter velle complere, quæ tibi mandamus ſecrete. Præter ea, quæ hic ſcripta non ſunt, commiſimus huic fideliſſimo noſtro Nuntio quædam tibi dicenda, quibus tam veraciter quam ſcriptis credas.

(o)

HENRI-

HENRICI IV. IMPERATORIS AUGUSTI

EDICTUM

Anno Chriſti 1106.

De Injuriis ſibi fraude Romani Pontificis illatis, & injuſta ſua degradatione.

HENRICUS IMPERATOR PHILIPPO REGI CELTARUM.

PRinceps Clariſſime, & omnium, in quibus poſt Deum ſperamus, fideliſſime, primum & præcipuum inter omnes vos excepti, cui conqueri & deplorare omnes calamitates meas & miſerias neceſſarium duxi, & etiam genibus veſtris advolvi, ſi licet, ſalva Majeſtate Imperii. Primum quidem eſt, quod non ſolum vobis, ſed totius Chriſtianæ profeſſionis hominibus graviſſimum ac intolerabile arbitramur, quod de Apoſtolica Sede, unde usque ad memoriam noſtri temporis ſalutifer fructus conſolationis, dulcedinis & ſalvationis animarum oriebatur, modo perſecutionis, excommunicationis, & omne perditionis flagellum emittitur. nec ponunt ullum modum ſententiæ, tantum ut ſatisfiat voluntati indiſcretæ. Hujus voluntatis ſuæ intemperantia adeo usque nunc abuſi ſunt, ut nec Deum, nec quid, aut quantum mali inde proveniat, penſantes, per ſe, & per ſuos omnibus modis in nos invehantur, cum obedientiam, & omnem ſubjectionem debitam ſæpe obtulerim Apoſtolicæ Sedi, ſi tamen honor debitus, & reverentia, ſicut anteceſſoribus meis, exhiberetur & mihi. Quid autem intendant, opportunius ſignificabo vobis, ſi quando optati colloquii copiam Deus dederit nobis. In hac igitur perſecutionis & odii ſui inflammatione, cum parum viderent ſe proficere, contra ipſum jus naturæ laborantes (quod ſine maximo cordis dolore, ſine multis lacrymis dicere non valeo, & quia dicitur, vehementer contremiſco) filium meum, Abſalom, inquam, dilectiſſimum non ſolum contra me armaverunt, ſed etiam tanto furore animaverunt, ut in primis contra fidem & ſacramentum, quod ut miles Domino juraverat, Regnum meum invaderet, Epiſcopos & Abbates meos deponeret, inimicos & perſecutores meos ſuſtineret: ad ultimum (quod maxime vellem taceri, aut ſi taceri non poteſt, vellem non credi) omnem affectum naturæ abjiciens, in ſalutem & animam meam intenderet, nec quidquam penſi haberet, quomodo vi & fraude ad hanc periculi & ignominiæ ſuæ ſummam aſpiraret.

2. In hac tanta mali ſui machinatione, cum eſſem in pace & in aliqua ſalutis meæ ſecuritate, in locum, qui Confluentia dicitur, in ipſis Dominici Adventus ſanctiſſimis diebus ad colloquium evocavit me, quaſi de communi ſalute & honore filius tractaturus cum patre. Quem cum vidi, ilico ex paterno affectu tactus intrinſecus dolore cordis mei ad pedes ſuos procidi, admonens & obteſtans per fidem, per ſalutem animæ, ſi pro peccatis meis flagellandus eram à Deo, de me ipſe nullam conquireret maculam honori & nomini ſuo, quia culpæ patris vindicem filium eſſe, nulla divinæ legis conſtituit ſanctio. At ille tam pulchre, immo miſerrime inſtitutus ad malitiam, quaſi abominabile & execrabile ſcelus cœpit deteſtari, & procidens ipſe ad pedes meos, de præteritis cœpit veniam deprecari, in reliquum, ut miles Domino, ut patri filius, cum fide & veritate per omnia ſe mihi obauditurum promiſit cum lachrymis, ſi modo Sedi Apoſtolicæ vellem reconciliari. Quod cum promptiſſime annuiſſem, & deliberationi ſuæ & conſilio Principum hoc tantum mancipandum promiſiſſem, in præſenti Nativitate ſe producturum me Moguntiam, & ibi de honore & reconciliatione mea, quam fidelius poſſet, acturum, & inde in Pacem & ſecuritatem me reducendum promiſit, in ea veritate & fide, qua patrem à filio honorari, & filium à patre præcipit Deus diligi. Hac promiſſione, quæ & Gentili obſervanda eſt, ſecurus ibam, & filius meus aliquantulum me præceſſerat: & ecce quidam fideles veriſſime me deceptum affirmabant, & proditum ſub falſa pacis & fidei ſponſione. Revocatus autem filius meus, & iterum à me inſtantiſſime admonitus, ſub ejusdem fidei & ſacramenti obteſtatione animam ſuam pro anima mea fore promiſit ſecunda vice.

3. Cum ergo ad locum, qui Binga vocatur, perveniſſem, jam exiſtente die Veneris ante Nativitatem, numerus armatorum ſuorum jam ſatis augebatur, jam fraus ipſa de ſe detegebatur, & filius ad me: Pater, inquit, nobis ſecedendum eſt in vicinum caſtellum, quia Moguntinus Epiſcopus in ſuam civitatem non admittet vos, quamdiu in banno eritis. Illic Nativitatem cum honore & pace agatis, quoscumque placuerit vobis, vobiſcum habeatis: ego interim quanto inſtantius, quanto fidelius potero, pro nobis utrisque laborabo, quia cauſam veſtram meam exiſtimo eſſe. At ego, Mi, inquam, fili, judex & teſtis ſermonum & fidei ſit inter nos hodie DEUS, quomodo te in virum & hæredem meum produxerim, quantis tribulationibus meis honori tuo inſervierim, quot & quantas inimicitias pro te habuerim, & habeam, ſolus conſcius es. Ille autem tertio ſub ejusdem fidei & ſacramenti atteſtatione, ſi ingrueret occaſio periculi, caput ſuum pro meo capite fore mihi promiſit.

4. Sedpoſtquam clauſit me in eodem caſtello, quo omnia animo & corde fuerit locutus, manifeſte rei oſtendit eventus. Ex omnibus meis quartus ego ſum incluſus, nec quilibet alius admitti potuit, cuſtodes deputati, qui vitæ meæ erant atroces inimici (benedictus per omnia Deus) exaltandi, & humiliandi quæ voluerit Rex potentiſſimus. Cum ergo ipſo ſacratiſſimo die Nativitatis ſuæ omnibus redemptis ſuis ille ſanctus Sanctorum puer fuiſſet natus, mihi ſoli filius ille non eſt datus. Nam ut tacesm opprobria, injurias, minas, gladios io cervicem meam exertos, niſi omnia imperata facerem: præter famem, & ſitim, qnam perferebam ab illis, quos injuria erat videre, & audire, ut etiam taceam, quod eſt gravius, me olim ſatis felicem fuiſſe: illud numquam obliviſcar, illud numquain deſinam omnibus Chriſtianis conqueri, quod illis ſanctiſſimis diebus, ſine omni Chriſtiana communione in carcere illo fui.

5. In illis pœnitentiæ & tribulationis meæ diebus à filio meo miſſus venit ad me quidam Princeps * Wuigbertus, dicens: nullum vitæ meæ eſſe conſilium, niſi ſine ulla contradictione omnia Regni inſignia redderem ex voluntate & imperio Principum. At ego, etſi omnis terra, quaotum inhabitatur, mei Regni terminus eſſet, nollem Regno vitam commutare: quia vellem nollem, ſic agendum, & ſic definitum intelligebam, coronam, ſceptrum, crucem, lanceam, gladium miſi Moguntiam. Tunc communicato conſilio cum inimicis meis, meus filius egrediens, relictis ibidem fidelibus & amicis meis, quaſi me eo adducturus, ſub multa frequentia armatorum ſuorum me abductum ad villam, quæ dicitur Ingelheim, fecit me ad ſe adduci, ubi maximam inimicorum meorum multitudinem collectam inveni, nec ipſum filium ceteris mihi meliorem reperi. Et quia firmius & ſtabilius videbatur eis eſſe, ſi propria manu cogerent me Regnum, & omnia Regalia exfeſtucare: ſimili modo & ipſi omnes minabantur mihi, niſi omnia imperata facerem, oullum vitæ meæ conſilium fieri poſſe. Tunc ego inquam, quia de ſola vita mea agitur, qua nihil pretioſius habeo, ut ſaltem vivens pœnitentiam exhibeam Deo, quidquid imperatis, faciam. Cumque inquirerem, ſi ſaltem ſic de vita mea certus eſſem? Apoſtolicæ Sedis Legatus, qui ibidem aderat (oon dico, qui omnia hæc audierat) reſpondit, me nullo modo eripi poſſe niſi publice confiterer, me injuſte Hildebrandum perſecutum eſſe, Wigebertum ei injuſtè ſuperpoſuiſſe, & injuſtam perſecutionem in Apoſtolicam Sedem, & omnem Eccleſiam exercuiſſe.

* Palatinus Comes, cujus nimirum eſt ſententiam pronunciare in Cæſarem, quantumvis Saxo fuerit, non ille Rhenanus.

6. Tunc cum magna contritione animi proſtratus, cœpi per Deum, per ipſam conſcientiam orare, ut locus & tempus mihi daretur, ubi in præſentia omnium principum, cum innocens eſſem, vellem ex judicio omnium me expurgare, & in quo culpabilem me recognoſcerent, ex conſilio omniũ ſanioris ſententiæ, pœnitentiam & ſatisfactionem, quo ordine juberent, quærere, & in Principibus Regni, de fidelibus noſtris quoscumque obſides vellent, dare. At idem Legatus locum & diem mihi abnegavit, dicens: aut totum ibi debere determinari, aut nulla ſpes mihi eſſet evadendi. In tanto tribulationis articulo cum interrogarem, ſi confiterer omnia, quæ imperabantur, an confeſſio mea, ut juſtum eſt, veniam & abſolutionem conſequeretur? ibi Legatus dixit, non eſſe juris ſui me abſolvere: ſi vellem, inquit, abſolvi, Romam irem ſatisfacere Apoſtolicæ Sedi. Sic deſolatum, & ſpoliatum (nam & caſtella, & patrimonia, & quidqnid in Regno conquiſieram, eadem vi & arte ſua extorſerant à me) in eadem villa reliquerunt me. In qua cum aliquo tempore commoratus eſſem, & filius meus ex eodem fraudis ſuæ conſilio demandaſſet, ut ibidem cum expectarem, ſuperveniens quorundam fidelium meorum Legatio præmonuit, ut ſi quidem ad monitum ibi remanerem, fore ut aut in perpetuam raperer captivitatem, aut in eodem decollarer.

7. Quo nuntio ſatis tunc vitæ meæ diffiſus: illico aufugiens, fugiendo Coloniam veni, & ibi aliquot diebus commoratus, poſtea Leodium veni. In quibus locis fideles viros & io fide Regni conſtantes ſemper inveni. Horum cæterorumque Regni fidelium conſilio uſus, vobis fiducialius & honeſtius habeo deplorare has omnes meas miſerias. Fiducialius quidem, propter mutuum conſanguinitatis, & antiquæ amicitiæ debitum: honeſtius autem, propter tanti Regni oomen glorioſum. Vos igitur per fidem, per amicitiam rogo, in tantis tribulationibus meis ac injuriis propinquo & amico conſulatis. Quæ fidei & amicitiæ vincula etſi inter nos non eſſent, veſtra tamen, & omnium Regum terræ intereſſet, injuriam & contemptum meum vindicare, & tam oefariæ proditionis & malitiæ exemplum de ſuperficie terræ extirpare.

HENRI-

HENRICI V. IMPERATORIS AVGVSTI

CONSTITUTIONES

I. De illicitis nuptiis.

HENRICUS divina pietate * IV. Romanorum Imperator Auguſtus, omnibus hominibus. Quoniam nobis divinæ pietatis providentia, imperialis officii curam commiſſam credimus, nos quoque erga ea, quæ ad Chriſtianas religiones pertinent, & ad cultum juſtitiæ, jugiter ſollicitare debemus. Quapropter cum in regni univerſali Conventu noſtrorum fidelium Principum Italicorum ſederemus, orta quæſtio eſt *De illicitis conjugiis*, conſilio noſtrorum Principum, Archiepiſcoporum, Epiſcoporum, Marchionum, Comitum, ac judicio Judicum, ſeu conſenſu omnium Judicantium, hujusmodi ſententiam diffinivimus: Omnia ſcilicet, quę ſancti canones & ſacræ leges noſtrorum prædeceſſorum inſtituerunt, ſumma auctoritate confirmamus, & inſuper in noſtro Imperiali jure addimus.

* Vulgo, tr. ſed perperam. Dictus enim Junior vel ſecundus ab Italis propter patrem.

2. Ut quicumque ſeu in legitima ætate, ſive infra ætatem legitimam, uxorem duxerit vel deſponſaverit, ſi morte præventus fuerit, nulli propinquorum ſuorum liceat viduam vel deſponſatam illius uxorem ducere.

3. Quod ſi quis hoc fecerit, tam mulier quam vir ex hac lege exheredati ſint, omniumq; bonorum eorum amittant facultatem, & medietas propinquis parentibus, & altera medietas ad fiſcum deveniat.

4. Et quicumq; ex hujusmodi conjugio natus fuerit, ipſe quoq; (ſicut & parentes ſui) ex hac lege exheredatus ſit.

II. De jurejurando Clericorum.

HENRICUS divina pietate IV. Romanorum Imperator Auguſtus. Quoniam in Legibus cautum eſt, ut nemo Clericorum jurare præſumat: alibi vero reperitur ſcriptum, ut omnes principales perſonæ in primo legis exordio ſubeant jusjurandum calumniæ, nonnullis Legisperitis res venit in dubium, utrum Clerici jusjurandum præſtare debeant, aut alii perſonæ hoc officium liceat delegare. Quia enim illud conſtitutionis edictum, ubi Clerici jurare prohibentur, à *a* Marco Auguſto conſtitutum eſt, propterea quia de Conſtantinupolitanis Clericis promulgatum fuiſſe videtur, idcirco ad alios Clericos pertinere non videtur.

Hanc conſtit. confirmavit Honorius II. Papa in c. 1. Ext. de juram. calumn.

a Marciano, legit Interp. ad d. c. 1. de jur. cal.

2. Ut ergo hæc dubietas omnibus penitus auferatur, illam *b* Domini Marci conſtitutionem ita interpretari decernimus, ut ad omnium eccleſiarum Clericos generaliter pertinere judicetur.

b Leg. Divi Marciani.

3. Nam cum Divus Juſtinianus jure decreverit, ut Canones Patrum vim legum habere oporteat, & in nonnullis Patrum canonibus reperitur, ut Clerici jurare non audeant, dignum eſt, ut totus Catholicus ordo à præſtando jurejurando immunis eſſe proculdubio cenſeatur.

4. Quapropter nos, utriusque videlicet divinæ & humanæ legis intentione ſervata, decernimus, & Imperiali auctoritate irretractabiliter diffinimus, ut nec Epiſcopi, nec Presbyteri, nec cujuscumque ordinis Clericus, non Abbas, non aliquis Monachus, vel Sanctimonialis, in quacumque controverſia, ſive criminali ſive civili, jusjurandum qualibet ratione compellatur ſubire, ſed Advocatis ſuis propriis idoneis hoc officium debeat delegare. Dat. Arimini III. Kalend. April.

III. De ſpreta Majeſtate.

HENRICUS divina pietate II. Romanorum Imperator Auguſtus. Omnem decoris ac ſolertiæ Imperialis ac præſentiæ contemptorem, capitali damnare ſententia convenit.

An propter ea, quæ in patrem patrata fuerunt, hanc legem ſancivit? *Anno Chriſti* 1117.

HENRICI V. IMPERATORIS AVGVSTI

ORATIO

AD CLERUM POPULUMQUE ROMANUM

DE PACE PUBLICA IMPERII ET ECCLESIAE.

SI divinitus datum foret, Patres Conſcripti, rerum publicarum ſtatum digno moderamine gubernari, digna reverentia earum Rectores alter ab altero prævenirentur: pax foret, nec Imperialibus Comitiis Urbis abeſſet Pontifex, nec in Pontificalibus orbis abeſſet Imperator, alter alterius gloria fulciretur, gloria alterius, gloria utriusque foret; & robur utrorumque, timor omnium, amoreq; in utroque tota ſe converteret Civitas: nos Patres, nos Conſules, nos Primores, nos omnes boni Urbis & orbis intuerentur; Gothi, Galli, Hiſpani, & Afri, Græci & Latini, Parthus, Indus & Arabs, aut timerent nos aut diligerent. Nunc autem dum ſecus agitur, fit aliter. Dimiſſis cæteris, dum in invi-

invicem agimus, invicem agitur ab omnibus: merito hæc patimur, maledicimur, impugnamur, exterminamur. Convertimini igitur, & mei licet peccantis votum correctionemque ſuſcipite; ne dum per vos nimia rigeſcit juſtitia, multiplicatis ſceleribus, malum ſine me qualiter rigeſcat, non habeat. Ecce à Patre Romanæ Eccleſiæ Domino Paſchali Papa è Galliis coronandus adveni in Urbem: eum abeſſe, infortuniis meis deputo. Nunc autem id à vobis expoſco, tantoque ſi id recipiam, mihi fiet gratius, quantum ut mihi fieret, gravius elaboravi. Solent accuratius excolere homines, quod diu quæſitum periculis adinvenitur. Sit pax & quidem erit, ſi velitis. ſine crimine loquor, profecto ſedatis ventis, quieſcunt maria.

LOTHARII III. SAXONIS IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 1136.

RESCRIPTUM

AD ABBATEM CASSINENSEM, PETENTEM, UT Imperator ea, quæ ſunt juris Imperii, contra Pontificem vendicaret, & Caſſinenſe Monaſterium, quod eſt Cameræ Imperii, contra Rogerium * Tyrannum, & ipſum Innocentium Papam ſuos Monachos exagitantem excommunicationibus, omneſque è loco diſpergere minitantem, in defenſione Imperiali tueretur.

* Comitem Apuliæ.

Summa Epiſtolarum hæc eſt.

ADmonet religioſi Caſſinenſis Eccleſiæ nominis, unde Religionis exemplum ac forma occiduum per orbem emanaverit, cujus maxime orationibus negotia Regni ſtare conſideret: ſic quod ob varios eventus rerum à Romana Eccleſia deſciviſſent, cujuslibet perterriti metu, ad eum, quem Patrem tota recognovit Eccleſia, redirent. Se Monaſterii curam ſuſcipere, paratum quod ab anteceſſoribus ſuis Imperatoribus ſciret fuiſſe ſemper obſervatum, præſtare. Mandat item, ut cum eo propinquaret, Abbas illi cum ſapientioribus congregationis occurreret, ut quæ eſſent Monaſterio utilia, una tractarent.

AD FRATRES CONVENTUALES.

SCribit, ſe, quantum in ipſo eſſet, Monaſterium honoribus & opibus ampliare intendere, ac pro tanti loci reverentia, qui ſemper ſingulari floruit præ cæteris religione, eccleſiam illam ut domum propriam, atque Imperii ſedem ſervare diſponere. Multum enim cupere (ſi permittat Deus) memoriale ſuum apud Patrem Benedictum honoriſq; inſigne relinquere.

ACTA

COMITIORUM AQUASPENSILIUM IN CAUSA PAPÆ cum Petro Abbate Caſſinenſi, coram

LOTHARIO III. IMPERATORE,

Anno Chriſti 1137.

à Petro Diacono Caſſinenſi & Capellano Imperiali excepta per Notarios.

Hic vides Imperatorem præfuiſſe judicem inter Cardinales & Monachos, imo inter ipſum Pontificem & Abbatem.

IN nomine Domini & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, anno ab Incarnatione ejus MCXXXIX. indictione prima, VII. Idus Julii, anno Imperii Domini Lotharii Cæſaris VII. reſidente eodem Invictiſſimo Principe ad Aquaſpenſiles, conſedente etiam Peregrino Patriarcha Aquilegienſe cum Archiepiſcopis, Epiſcopis Abbatibus quampluribus, Cauſidicus pro Romana Eccleſia directus eſt, Girardus Cardinalis tituli S. Crucis, & Guido Cardinalis, [*qui ambo poſtea Romani fuere Pontifices*] Aimericus Cancellarius & Diaconus Cardinalis Presbyter, Balduinus Cardinalis, [*qui poſt Piſanus Archiepiſcopus fuit*] & * Robertus Claravallenſis Abbas, & alii plurimi Romanæ Urbis Nobiles. Ex parte Caſſinenſis Eccleſiæ auditores fuere,

* Bernardus, vel leg. Bonævallenſis.

Henricus Dux Imperatoris gener,
Conradus Dux, [*qui poſt Imperii ſceptra tenuit*]
Ottho Imperatoris conſobrinus,
Fridericus Marchio Anconitanus.

Malaſpi-

Malaſpina Marchio Liguriæ,
Henricus Epiſcopus Ratisbonenſis,
Hanno Abbas Luneburgenſis,
*Gulfridus Palatinus Romani Imperii Judex. *leg. Gutfridus ſeu Gotfridus.

Facto itaq; ſilentio, Imperator dixit: Non modo præſentium & temporalium, verum futurarum æternarumq; rerum in hoc Conventu diſcuſſio erit. Conſtat enim ſanctos Patres, dum unius rei gratia Concilia ſæpe celebrarent, plurima unius occaſione diffiniſſe. Ita & hic Romanæ quidem & Caſinenſis Eccleſiæ cauſa, cum ſpecialiter agi videatur, variæ tamen, Deo agente, ſolventur quæſtiones: fietq; unius Eccleſiæ cauſa, ſalus omnium per orbem conſtitutarum. Nos quoq; veſtigia prædeceſſorũ noſtrorum ſequentes, dignũ duximus huic intereſſe Concilio, & eorum, quæ dicentur, librare momenta. Defenſores utriusq; diſceptantium partis magnificos à noſtro latere dedimus viros, qui violentiam omnem prohibeant. Igitur in Domini nomine ſedeant, quibus Romanæ non diſplicent leges, taciteq; rerum exitum expectent: ne, dum omnes confuſe vel dicunt vel obſtrepunt, veritas obnubiletur. Hæc & alia plura cum præfatus eſſet Auguſtus, Conradus Dux ab Imperatore defenſor datus inquit: Copia Imperialium verborum me fecit fandi inopem, cum tam profunde, tam plene, tantaq; ratione Imperialis ſit præfata Majeſtas, ut non humano ore, ſed divino prodiſſe videantur. Ducibus tamen atque Comitibus mecum defenſoribus datis, viſum eſt primo apparatu hodiernæ ſeſſionis proferri, quæ ſint pro utraq; parte diſceptaturæ perſonæ, ut non permittatur diſceptandi licentia, niſi his tantum, quibus fuerit conceſſa. Omnis enim maximeque divina Conventus cauſa ordinate fieri ac rationabiliter debet: quippe cum nihil perfecte diffiniri poſſit, ubi confunditur ordo loquendi. Placuit omnibus ſententia Ducis: & quis pro utraq; parte reſponderet, inquiritur, quinam item interpretes, & quis eſſet diſputantibus locus. Eligitur Girardus Cardinalis S. Crucis, qui pro Romana, & Petrus Diaconus, qui pro Caſinenſi reſponderet Eccleſia. Interpretes dati ſunt Bertulfus Imperatoris Cancellarius, Anfredus Veſterarius, & Bertulfus Manſionarius. Traditur autem Girardo locus ante Imperatoris faciem; ad pedes vero ejus conſtituitur Diaconus Petrus. Renuit Girardus Monachum ad ſuos ſedere pedes, dicens, nequaquam oportere ſive licere excommunicatum cum filio ſedere Eccleſiæ. At Imperator finem litigio imponens, Petrum Diaconum extunc & deinceps ſedere ad pedes ſuos juſſit. Tum taliter Girardus Cardinalis loqui orſus eſt: Sancta & univerſalis Eccleſia, invictiſſime imperator, quæ & vos & prædeceſſores veſtros orbis totius dominatores effecit, mirari non deſinit, cur excommunicatos, & à liminibus Eccleſiæ ſeparatos receperitis. Ad hæc imperator: Imperii quidem noſtri nos ab Apoſtolica Sede gaudemus accepiſſe coronam: excommunicatos nullo pacto ſuſcepiſſe putamus: hoc tamen ex conflictu veſtro conſtabit. Pandulfus Theanenſis Epiſcopus & Caſinenſis Monachus dixit: Quomodo Romanæ Eccleſiæ Cardinalis Caſinenſes Monachos excommunicatos aſſerat, videre non poſſumus. Girardus Cardinalis dixit: Quid mihi & tibi, bone vir? alienus nobis es. ô mirum, ô novum inauditumq; prodigium, ut truncus ramis præciſis & à radicib. evulſis, novas contra eccleſiam erigat machinas! Ad hæc imperator: Ceſſet, inquit, omnis violentia: hic enim non inferendæ vel referendæ injuriæ, ſed ferendæ potius æquanimiter ſunt. Quocirca ſtatuimus, ut neutra pars utatur in alteram contumeliis: ne, quod ad laudem Domini & poſterorum utilitatem ſtatuit, in litigium rixamq; vertatur. Tunc Girardus reſumpto ſermone, ſic ait: Decrevit ſancta & univerſalis Eccleſia, ut Caſinenſis Cœnobii Monachi voluntatem Domini noſtri Innocentii pii & univerſalis Papæ ſe in omnibus impleturos ſacramento confirment. Jam enim Innocentius ipſe hos Caſinenſes Monachos diſpergere per diverſa loca ſtatuerat, niſi Lotharius Clementiſſimus imperator nolens Caſinenſem eccleſiam deſtrui, pro ipſa eccleſia contra Papæ voluntatem ſe objeciſſet. Cum itaq; Girardus Cardinalis de ſacramento Monachorum ſermonem feciſſet, Petrus Diaconus reſpondit: Non parum miramur, cur Dominus Cardinalis Monachos ſacramento velit aſtringi, cum Dominus in evangelio jusjurandum omnino interdixerit. Matth. 5. Girardus Cardinalis dixit: Quod Monachus ait, probamus: ſed Romana eccleſia Caſinenſes Monachos ſine ſacramento recipiendos non eſſe decernit. Petrus Diaconus ait: In Regula ſanctiſſimi Patris noſtri Benedicti jurare omnino interdicitur Monachis, quod non modo divinæ, verum humanæ quoq; prohibent Leges. Quippe inter imperatorum præcepta, Caroli, Ludovici, Hugonis, Lotharii, Berengarii, Alberti, trium Othonum, quinq; Henricorum, & Conradi, ſic invenitur: *Statuimus ut Monachi ad Sacramentum non compellantur*. Et hæc dicens, præcepta ipſorum imperatorum Caſinenſi collata Monaſterio, auro, plumbo, ceraq; ſignata, imperatori cæterisq; monſtravit. Ea imperator præcepta excipiens, deoſculatus eſt, moxq; in hæc verba prorupit: Magnorum ſanctorumq; Principum hæc eſſe præcepta ex ſigillis agnovimus. Convenit Majeſtati noſtræ, cuncta prædeceſſorum noſtrorum ſervare præcepta. Quare Dominum Apoſtolicum vos, qui hic illius adeſte vice, ex nobis orate, ut ſanctiſſimorum imperatorum præcepta nobiſcum protegere, ſuaq; authoritate firmare dignetur. Quis enim jam imperatorem obſervaret, ſi ab Apoſtolico contemnatur? Omnia membra ſequuntur caput, neq; ab eo, niſi magno ſuo detrimento, ſeparari queunt. Certet itaq; pro membris caput, pro natis pater, pro ovibus paſtor: quia nullo modo lupi rabies prævalet, ubi cura ſollicita paſtoris invigilat. Sit igitur hodierno conſeſſui finis & hoſpitia ſua ſinguli repetant. Cardinales vota noſtra Pontifici referant, Caſinenſeq; Cœnobium ut ſecum foveat, noſtra vice precentur. Monacho electo ſuo, quæ dicta ſunt, referant, & craſtina die quid reſpondere objectis debeant, parent. Tertia diei hora hic adeſſe ſinguli curent: hodiernus tractatus, adhibitis Notariis, litteris mandetur, ne oblivioni tradatur, quæ poſteris quoque profutura prævidimus. His dictis in ſua quisque diſceſſere. Imperator ad ea, quæ ſibi imminebant, tractanda reſedit.

Poſte-

Poſtera die utræq; conveniunt diſceptantium partes. At ubi ingreſſis data eſt copia fandi, Girardus Cardinalis dixit: Mandata pietatis veſtræ, Sanctiſſime Imperator, retulimus ſummæ Sedis Antiſtiti. Sed hæc nullo modo implere ſe poſſe reſpondit, aſſerens facilius ſe Pontificia veſtimenta deponere, ac pedibus ſubjecta calcare, quàm quæ abs te rogantur efficere. Ad hæc Imperator pauliſper obticuit: dehinc reliquas diſputationes heſternas concludere juſſit. Girardus dixit: Memini heſterno die de ſacramento Caſinenſium Monachorum tractaviſſe, nihilq; inde fuiſſe diffinitum. De eadem igitur re tractaturi denuo proponere debemus ex parte Domini noſtri, quæ heri quoq; propoſuimus, fidem ſcilicet Apoſtolico à Caſinenſibus ſacramento promittendam, perpetuamq; obedientiam: alioquin illos nunquam patietur Dominici corporis & ſanguinis participes fieri. Ad hæc Petrus: Conſtat, inquit, Dominum Cardinalem heſterni tractatus renovaſſe conflictum, noſtroſque

Matth. 5.

terminos ad rediviva reparaſſe certamina. Nobis contra ſatis ſuperq; videtur huic ſententiæ Dominicis obiviſſe præceptis, quibus omnino jurare prohibemur: fidem autem à nobis ſacramento exigi, profecto ocioſum eſt, cum hanc ſponte ſimus exhibere conſueti. Girardus inquit: Non eſt veritus Monachus coram invictiſſimo Principe mendoſa proferre, dicens, Caſinenſes Monachos Romanæ Eccleſiæ ſemper ſervaſſe fidem; cum conſtet omnibus, eos hactenus ſchiſmaticos eſſe, Abbatemq; à ſchiſmatico ordinatum præfeciſſe. Petrus: Prudentis, inquit, viri eſt, non ante quemquam falſitatis arguere, quàm ipſum omnibus mendacium in conſpectum dederit: ut cum nil contra poſſit opponi, à conſcientia ſua, qui mentitus eſt, ipſe accuſetur. Inique igitur & oblique me impetit Dominus Cardinalis, qui tacito mendacio me falſitatis inſimulat. Proponatur cauſa, aperiantur mendacia, tunc me fallacem aſſerat, tunc mendacii arguat. Girardus: Facile id quidem probare eſt. Nam cum, relicto Innocentio, Schiſmatico adeſtis, quid niſi infideles fuiſtis? Petrus: Deum oro, inquit, illum nos, an potius nos ille dimiſit? Girardus: Eccleſia, inquit, à ſchiſmaticis capta, piiſſimus de ſua ſede eſt pulſus

Joan. 10.

Epiſcopus: ſicque Italia relicta properavit ad Gallias. Petrus: Bonus paſtor bonus Jeſus Chriſtus, cum diverſitatem immo unitatem in ſe unitam oſtenderet, *Bonus paſtor*, inquit, *animam ſuam dat pro ovibus ſuis*. Girardus: Hæc, inquit, non ſolum verbis, verum & factis oſtendit: Petrus: Rurſus ipſe Dominus, cum deſcripſiſſet optimi facta paſtoris, mercenarii quoq; mores adjunxit, dicens: *Mercenarius, & qui non eſt paſtor, cujus non ſunt oves propriæ, videt lupum venientem, & dimittit oves, & fugit.* Agnoſcis profecto Evangelii verba. Girardus: Ita ſane. Petrus: Hoc ne Romanum agere Pontificem decet? Girardus: Tanto, inquit, magis ab Apoſtolicæ Sedis ſunt obſervanda Pontifice, quanto peculiarius ſuſcepit aliis prædicáda. Petrus: Quid igitur, ovibusne imputabitur, ſi quid paſtor admiſit? Girardus: Minime, inquit. Petrus: Ergo Monachis imputandum non eſt, ſi paſtore deſtituti, morſibus lupi patuerunt. Debuit enim Apoſtolicus, ut ait Dominus, oves ſuas, non modo non dimittere, verum pro eis mortem quoq; libenter amplecti. Ad hæc Imperator: Patet, inquit, ex aſſertione, Monachi ſi quid peccaverunt, paſtoris culpa contigiſſe non ovium. Unde roganda adhuc eſt Domini Apoſtolici pietas, ut nobiſcum quæ contra nos geſſere dimittat. Quare hodiernæ quæſtioni finem placet imponi. Occupati enim Reipublicæ curis diutius his intereſſe non poſſumus. Quiſq; igitur revertatur ad propria. Cras idem certamen rurſos incundum eſt. Hoc dicto, cum omnium favore diſceſſum eſt.

Altera die cum piiſſimus Imperator memoratiq; Proceres audituri, quæ reſidua erant, conſediſſent, hac voce Imperator uſus eſt: Omnibus, qui intra Romanum orbem ſunt, ootiſſimum credimus, quanta in reverentia & obſervatione Caſinenſem Eccleſiam, ut ſcilicet peculiarem Cameram, majores noſtri habuerunt, & ſuper omnia Monaſteria Imperii Romani dilexerunt, hooribusque & privilegiis eximiis exaltaverunt. Deceret quoque Domnum Apoſtolicum mecum eandem ſovere Eccleſiam, quod, auxiliante Domino, in poſterum fiet. Non eſt autem iſta, quæ agitur, controverſia dicenda lis, cum conſtet membra ſecum litigare non poſſe, neq; caput dicere manui, neceſſariam te non habeo, nec oculus pedi: viliora ſæpe noſtra utiliora ſunt. Nullus igitur nos indecens aliquid exiſtimet facere, quod Caſinenſe Monaſterium quaſi tueri videamur. Nam neq; cum vel mater filiam, vel conjugem vir, aut filium pater ira ſtimulante cæciderit, ſi quis ſe inter ſævientem patrem & paventem filium objiciat medium, natumque ab immoderata cæde patris eripiat, cum manſueſcerit pater, homini illi indignabitur, ſed contra maximas habebit gratias, quod filium à ſuis abſtraxerit manibus. Ita & univerſalis Eccleſia cum poſita ira requieverit, gratias aget Imperio noſtro, quod filiã ipſius iræ ſubduximus. Agantur ergo quæ agenda reſtant, quia nunquam deſiſtam, niſi compleam deſiderium meum. His dictis, Girardus Cardinalis dixit: Veſtræ magnitudinis verba, Sacratiſſime Imperator & ſemper Auguſte, preceſq; Domino Innocentio Papæ retulimus, ſed nullo pacto ſine ſacramento Caſinenſes ut recipiat, induci poteſt. Petrus Diaconus dixit: Satis nos feciſſe his, & ex præcepto Domini & ex Imperialibus edictis exiſtimamus. alia ſi quæ habes, edicito. Girardus: Ignoras, invictiſſime Imperator, hos, quos veſtra Magnitudo defendit, cum Rogerio Siculorum Comite contra Romanam Eccleſiam veſtrumq; conjuraſſe Imperium, neq; ſolum conjuraſſe, verum anathematizaſſe ac damnaſſe? ô rem inauditam, ut ligati & ligent ſolutos, & ſolvant ligatos! Ad hæc Cæſar indicto ſilentio dixit: Quod in me Caſinenſes admiſere, libens tolero, grateque remitto, exemplo itaque noſtro, quod in Romanum Pontificem commiſerunt, & ipſe dimittat. Girardus: Et ſi Domini noſtri Innocentii pii univerſalis Papæ agimus vices, hujuſmodi tamen ſine illo diffinire non poſſumus. His dictis, favente Imperatore, diſceſſum eſt. Nocte inſecuta cum Imperator duraret pervigil, Petrus Diaconus, genu flexo ante illum, ita pro Caſinenſi orabat Eccleſia. Cum omnes mortales vobis militent, ut Domino rerum atque Principi, vos tamen ipſi Imperatori cœleſti, pacis, pietatis atq; juſtitiæ authori humiliamini.

mini. Aliter enim utriusq; vitæ ſalus tuta eſſe non poterit, niſi talibus miniſtratoribus gubernetur. Itaque, Imperator Invicte, cum Majeſtatem veſtram cunctas per orbem tueri Eccleſias deceat, Caſinenſi tamen Eccleſiæ ideo magis te exhibere * convenit, quia magis opus habet, cum nobis & loqui licitum non ſit, & indulta ab Imperatoribus privilegia pro nihilo habeantur. Nam Romano Pontifici obtemperandum & ipſe cenſeo, ſed Deum illi quoq; præferendum libera voce profiteor. Neq; enim illi irrogatur injuria, ſi ſibi Deus præferatur. Totus in Caſinenſis Eccleſiæ dejectione Monaſticus ordo vacillat. Te ergo Imperatore Monachis ſua jura tollentur? Te Imperatore à Monachis ſacramentum extorquebitur? Te tuamque Clementiam deprecamur, Imperator Invicte, ne hoc decernas, ne ſtatuas, ne hujuſcê decreto ſubſcribas. Indignum profecto eſt, ut te agente abrogetur Caſinenſis Eccleſiæ dignitas, ut Cardinalibus proveniat malæ voluntatis effectus. Nihil majus eſt religione, nihil ſanctius ordine Monaſtico, nihilque ſublimius patre Benedicto. Quid reſpondebit * Carolomannus pius Imperator Auguſtus? Nonne tibi dicet? Imperium me dimiſiſſe non credidi, quia Lotharium juſtum & ſanctum Imperatorem habebam: Imperium me depoſuiſſe non dolui, quia imperia mea, præſertim de religione Monaſtica, inconvulſa perpetuo manere credebam. Titulos ergo pietatis, juſtitiæ atq; manſuetudinis in Caſino erexeram: has de mundi preſſuris manubias referebam. Quid mihi plus potuit meus hoſtis auferre? Modo, inquam, modo abrogantur decreta mea: nunc gravius telum excipio corpore, cum à Romano Pontifice mea decreta damnantur: nunc mihi abrogatur Imperium, & (quod eſt gravius) à Pontificibus Romanis, & hoc præſente fratre meo Imperatore Lothario. Cui enim magis, quam ſibi, præſtat Imperator, ſi inſtituta majorum, ſi Caſinenſis Cœnobii jura conſervat? Nulli ergo grave videatur, ſi † defendimus religionis Monaſticæ ſtatum. Certe à B. Benedicto ad Innocentium Papam CXIII. Romani Pontifices numerantur: omnes Caſinenſe Cœnobium dilexerunt, coluerunt, auxerunt: nullus religionem violavit. Jam vero ſi quid meretur veneranda canities, B. Benedictum introducamus loquentem. Optime Imperator, pater patriæ, Cæſar Auguſte, reverere canos meos, in quos ætas me longa provexit: utantur licite filii mei legibus ſuis à me ſibi ſalubriter traditis. decet enim ut vivant meo more. Per hos occiduum orbem in mea redegi jura: per hos Anglia, multæq; nationes ad Chriſtum converſæ ſunt. Mea eſt horum ſalus, tutela, juvamen. Cum hæc & his ſimilia Petrus oraſſet ad Bertulfi Cancellarii * tentorium, imperatore jubente, regreſſus eſt.

[*Quomodo Imperator fuerit ira permotus contra duritiam Papæ.*]

CUm igitur evocati Cardinales ad Imperatorem egreſſi eſſent, Girardus ait: Quæ heri veſtra Sublimitas juſſit, Domino noſtro retulimus: benigne veſtra poſtulata ſuſcepir. Cauſam tamen permoleſtam ſibi à vobis injungi conqueſtus eſt. Jus enim Epiſcopale, quod ſui habuere majores nullo ſe pacto, nulla ratione ſe poſſe dimittere teſtatus eſt. Lotharius ad hæc: Nos, inquit, Caſinenſem Eccleſiam eo magis honorare decet, quo majoribus noſtris in honore ac reverentia habitam ſcimus atque ditatam. Nam ſciat Domnus Apoſtolicus, caſtra, prædia, villas, omnemq; Monaſterii poſſeſſionem juris noſtri eſſe. Epiſcopale autem jus ſuum in nullo violamus. Bertulfus Cancellarius dixit: Nil juris ſui Apoſtolicus in Caſinenſe debet habere Cœnobio, quod Romani Imperii ſpiritualis camera eſſe decernitur, niſi Abbatis conſecrationem, quam Henrico Imperatore concedente habuiſſe dinoſcitur. Girardus: Placeat ergo conſilium meum veſtro imperio, Cæſar invicte, ut vobis quidem ſæcularium, Apoſtolico vero ſpiritualium rerum fidem ſacramento confirmeot. Lotharius: Noſtro valde inhoneſtum videtur Imperio, majorum non ſervare mandata, eorumq; ſanctiſſimis non obedire præcepris. Nam ſi nos illa negligimus atq; nolumus, quis ea ſervabit? Quo pacto alios hæc ſervare compellimus, ſi nos ea convellimus? Lex itaq; Imperatorum, non plus aliis quam Imperatoribus ipſis conſtituitur: immo illos hanc magis ſervare convenit, ne à ſe ipſis deſciviſſe videantur. Girardus Cardinalis dixit: Non parum quoque Dominus Papa miratur, cum te Eccleſia in Cæſarem, totiusq; orbis dominatorem conſecraverit, cur contra eam niti pro Caſinenſe Eccleſia videaris, quam non ad te, ut aſſeris, ſed ad ſe ut cæteras Eccleſias pertinere † teſtaris. Tum Imperator iratus; Immo, inquit, nos valde miramur, cur noſtris precibus annuere nolit, cum nos ipſius gratia annum jam ac dimidium in papilionibus commorati cum Romano exercitu, pecunias in uſus publicos deputatas in ipſius obſequium converterimus, omnesq; Ultramontanos populos illi obtemperare fecerimus. Quid ergo mirum, ſi Caſinenſem tuemur Eccleſiam, cum conſtet id à majoribus noſtris glorioſe actum: & illi quidem eam tanti fecerunt, ut ibi magis, quam domi ſepeliri delegerint. Quid de ſanctiſſimo & omni honore nominando Auguſto * Carolo dicam, qui relictis Imperii ſceptris Monaſticam ibi tranſegit vitam? Quid de ipſius Caroli fratre Pipino loquar, qui defunctum apud ſe Monachum fratrem, Caſinum ibi tumulandum cum honore remiſit? Rachis quoq; Longobardorum Rex, relicto Regno, ad ipſum venerabile Monaſterium venit, Monaſticamq; ibi exereuir vitam. Quid de Imperatorib. Juſtiniano, Juſtino, Theoderico, Pipino, Carolo, Pipino, Carolo Magno, binis Ludovicis, Hugone, duobus Lothariis, Alberto, tribus Othonib. quinq; Henricis? Quid de Conſtantinopolitano Michaele & Alexio referam? qui omnes Caſinenſem Eccleſiam ſummo affectu dilexerunt, & magnis illuſtravere muneribus? Adeo Caſinenſis eccleſia Imperatoribus extitit grata, ut ad ejus liberationem Romani imperatores cum omni exercitu venerint. Henricus enim Pius, invictiſſimus Chriſtianiſſimusque imperator, ad eam tuendam cum centum octoginta milibus militum Italiam ingreſſus eſt, † eamque à Capuani Principis ditione ſublatam, priſtinæ reſtituit dignitati: Conradus item Imperator Auguſtus, & HENRICUS ipſius filius, cum centum ſexaginta milibus pugnatorum eandem defenſurus Eccleſiam venit, cum Pandulfi nequiſſimi, non dicam

Princi-

* al. evenit.
* Pipini Regis frater, Caroli M. Imp. patruus.
† ſ. defenditis.
* in caſtris quæ ibi Imper. habebat.
† ſ. teſtatur.
* Carolomanno, de quo ſupra.
† ſc. eccleſiam Caſinenſem.

Principis,ſed Tyranni,jugo premeretur. Omittimus nova & noſtra geſta memoria: antiquiora repetamus,locique ſitum,cujus proprie fuerit,videamus. Varro nempe,ut legimus, Romanorum nobiliſſimus ac doctiſſimus, hanc ſibi ſedem elegiſſe, eatruaiſſe, multisque illuſtrem monumentis reddidiſſe cognoſcitur.Ipſum Caſinatem fundum, ut M. Tullius in Philippicis refert, Cæſar Antonio tradidit. At fortaſſis objicitur, Benedictum Patrem Romanæ Eccleſiæ alumnum, illud inſtruxiſſe Cœnobium. Quis id neſciat? ſed Romanorum Nobilium ſuffultus auxilio, id eum feciſſe cognoſcimus. Beatiſſimo namque Papa Gregorio referente, didicimus B. Benedictum una cum Mauro ſenatoris Equitii, Placidoque Tertulli patritii filio, ad Monaſterium Caſinenſe conſtruendum divinitus fuiſſe directum. Alibi quoque expreſſimus, Caſinum cum finibus ſuis à Tertullo patritio jure ſuo hæreditario præciſum, patrique Benedicto traditum legimus. Quid plura? aut Romana Eccleſia Romani Imperii Cameram, Caſinenſe Cœnobium, decenter accipiat,aut ab ea Romanum Imperium irrevocabiliter ſeparabitur.Girardus Cardinalis dixit: Nequaquam invictiſſime Cæſar veſtra indignetur manſuetudo,nec ſuper Domini & Apoſtolici indignetur mandatis,neq; Domini Innocentii pii & univerſalis Papæ mandata videantur injuſta: verum ſi quid in his diſplicet, ad eum referatur. His dictis,quarti diei eſt ſolutus Conventus.

Mane facto, cum utræq; partes ante Imperatoris præſentiam conſtitiſſent,Girardus, qui vicem Romanæ gerebat Eccleſiæ, dixit: Noverit veſtra Celſitudo, Cæſar invicte,hæc Dominum Apoſtolicum veſtris ita annuiſſe mandatis,ut veſtri cauſa,fidelitate omiſſa, ſacramentum ſolummodo obedientiamq; requirat. Interim de electione quoq; Abbatis nobis injunxit diſputandum: qua ratione excommunicatum & (quod gravius eſt) ſchiſmaticum Eccleſiæ Chriſti prætulerint. Tunc Petrus Diaconus initium diſputandi faciens dixit: Quid de noſtri Abbatis electione Dominus Cardinalis dicere velit,audiamus. GIR. Sancta & univerſalis Eccleſia valde miratur, cur excommunicari & ab Eccleſia ſeparati,ſchiſmaticum hominem vobis & præferre, & Abbatem appellare præſumpſiſtis.PE. Cum varias,ut doctus, quæſtiones nobis effuderis, ex earum copia reſpondendi nobis inopiam gignis.Unde ſi ſancto Imperio cæterisq; Proceribus placet,proponatur ea his aliqua quæſtio: qua ventilata,tunc ſubtexentur & reliquæ.GIR. Quod Monachus propoſuit, fecimus. nam de Abbatis electione propoſuimus. PE. Si de Abbatis electione proponitis, quid ad hæc dicere velitis, audiamus. GIR. Prima objectio eſt,quod Abbatem abſq; Romani Pontificis conſenſu elegeritis.PE. Meminimus probanda, quę volumus, vel teſtimoniis veterum vel exemplis. Quare ſi quod exemplum proferre vultis, proferatis in aſſertionem propoſitionis veſtræ.GIR. Abundamus quidem exemplis, verum ſufficient pauca de pluribus. Occurrit primo loco Fridericus Caſinenſis primum Abbas, abhinc Stephanus electus Papa.Ergo priusquã res geſta referatur,dicat Monachus,quis Fridericum electo Imperio ſubſtituerit;quis item Petrum ipſum depoſuerit:quis Deſiderium,Oderiſium,Girardum; quis poſtremo elegerit Senioretum. Et cum negare nequiverit ab Apoſtolicis & illum dejectum, & iſtos fuiſſe electos,Apoſtolici profecto juris eſſe Abbatis electionẽ nemo dubitabit. PE. Ad id,quod primo propoſuiſtis,hoc breviter dixerim: quod licet Petri depoſitioni,& ordinationi Friderici, Romani interfuerint Cardinales,non ab ipſis tamen,ſed à Monachis & ille depoſitus, & iſte fuerit electus. Oderiſius item,primus,qui ab Apoſtolico,ut aſſeritis,eſt ordinatus,nequaquam objiciendus nobis eſt, cum profecto licuerit renovatori Monaſterii non jure Apoſtolici,ſed innovationis gratia, quia Monaſterium à fundamentis erexerat,jure ſuo ordinare Monaſterium.Neq; tamen à Victore Papa, ſed à Monachis electus eſt Oderiſius, neq; illis à Pontifice poteſtas ablata eſt,ſed attributum adjutorium. Quid autem mirum,ſi renovator Monaſterii Abbatem de conſenſu fratrum ſibi ſubſtituit? Gerardus quoq; Abbas,quamvis annuente Paſchali,à Monachis tamen electus eſt.Senioretum,quem extremũ poſuiſtis,quo ordine ab Honorio electum fuiſſe dicatis,ignoro,cum præſens fuerim,neq; ibi Pontificem,neq; illius Nuntium viderim.Sed ut de veteribus Caſinenſis Cœnobii Abbatibus loquar,dico, oro,quis beatiſſimum patrem Benedictum in Caſinenſi Cœnobio elegerit? Ad hæc Cardinalis obticuit.Iterum Petrus.Conſtat,inquit, ſanctiſſimum Patrem ab eo eſſe in Caſino electum, qui Regem dominumq; Pharaonis conſtituit Moyſem.Unde dicendum nobis eſt,Caſinenſe Cœnobium neq; ab homine neq; per hominem cœpiſſe:ſed initium ſui ab omnipotente Deo habuiſſe,qui principium finisq; eſt.GIR.Novum loquendi genus invenit Monachus, ut dicat, Caſinenſem Eccleſiam per non hominem cœpiſſe. LOTHARIUS ad hæc: Si quid, inquit, boni vel mali, me jubente, meus fecerit famulus, mihi profecto imputabitur.Quod ſi ita eſt: liquet utique, quod B.Benedictus à Deo juſſus egit, non ſibi eſſe, ſed Deo imputandum. Conſtat ergo Monachum vera proſecutum, & nequicquam fuiſſe reprehenſum. ſed qualiter, quove ordine B. Benedictus Caſinum advenerit, adoleſcens ante noſtrum Conſiſtorium poſitus pendat. Tunc Petrus,Imperatore cæterisq; audientibus,relegit ita.Divina admonitus revelatione B.Benedictus,& loco ceſſit,& Caſinum adiit caſtrum. Quo dum pergeret,duobus Angelis ſe & tribus * corvis comitantibus,per quinquaginta paſſuum milia Caſinum advenit, & in templo quondam Apollinis, oraculum B. Martini: ubi vero ara Apollinis fuit, Eccleſiam ſancti conſtruxit Joannis,& circumquaque manentes populos ad fidem Chriſti convertit. LOTHARIUS: De his jam nobis ſatisfactum eſt. Nunc ad Abbatis electionem veſtram recurrat oratio, ut manifeſta per vos nobis eluceat veritas.Petrus: Noſtri temporis Abbatum electionem ab Apoſtolico factam non eſſe docuimus: reſtat veterum Abbatum modo explorare rationem. Legimus in Vita B. Mauri S. patris Benedicti diſcipuli, quod Caſinenſis congregatio adhuc vivente patre Benedicto, S. Maurum Abbatem ſibi conſtituere poſt illius obitum optaverat, feciſſetque

* quos nutrire ſolum ſcribit Leo Marſicanus Chron. Caſinenſ. l.1. c. 1. quem imitatus videtur S. Meinradus Eremita, ut in actis e[illegible] refertur.

ſatis,

ſatis, niſi illum Deus in Gallias ire voluiſſet. Dic, oro, quis defuncto patre Benedicto elegit Conſtantinum, Simplicium, Bonitum, & reliquos usque ad Nicolaum? Hos profecto dicere non poteris ab alio, quam à Monachis, fuiſſe ordinatos. GIR. Non parum miramur, quod Monachus attrita fronte auſus ſit de Caſinenſium electione talia proſequi, cum ſanctiſſimus & luculentiſſimus Monaſticæ conſcriptor Regulæ pater Benedictus id jubeat, ut ſi in Abbate eligendo congregatio erraverit, Epiſcopus, ad cujus dioceſim pertinet locus, id fieri minime permittat: nec modo Epiſcopo, verum & fidelibus vicinis hanc facultatem tribuat. Quid plura de Abbatis ordinatione? cum S. Benedictus Presbyterum quoque, qui eſt in Monaſterio, nullo modo projici ſine Epiſcopi conſenſu & voluntate velit. PET. Aſſentior ſanctiſſimum patrem Benedictum Epiſcopo contra malam electionem compeſcendam facultatem præſtitiſſe: verum qui unanimiter eligunt, quid ad eos mandatum hujusmodi pertinet? GIR. Conſecratio Abbatis Caſinenſis cui competit? PE. Romano Pontifici: GIR. Si illi conſecratio competit, electio quoque ſimiliter ratione conveniet. Injuriam ergo Romanæ Sedi feciſtis, quando abſque ejus conſcientia Abbatem elegiſtis. PE. Electionem factam non negamus, quia nec debemus: Romanæ vero Sedis injuriam omnino denegamus. GIR. Hoc interim negare non vales, Senioretum Abbatem juſſu Honorii electum fuiſſe. PE. Ego electioni aſſui, ſed nullum penitus neque Epiſcopum neque Cardinalem vidi. GIR. Perge, quo vis: argumentare ut libet; quia Subdiaconum nullo pacto Abbatem eligere potuiſtis, & hoc abſque Papæ conſenſu. Nam Eugenius Papa ita in Decretis ſuis ſcripſit: *Abbates per monaſteria tales eligantur, qui Levitico vel Sacerdotali honore ſint prediti.* PE. Miraris, ſi ſæpe Romanorum Pontificum jura mutantur, cum Deus ipſe ſæpe numero, quæ promittit, mutet? Centum & viginti annos ad agendam pœnitentiam his, qui ante diluvium fuerant, ſpondet. quia tamen illnrum malitia augebatur in dies, viginti ſubductis annis diluvium induxit mundo. Judæ quoque Patriarchæ, & Salomoni Regi, nonne regnum promiſit æternum? Ninivitas quoque perdendos per Jonam prædixit, eamque mox removit ſententiam, quia pœnitentiam egerunt. GIR. Quod pro parte veſtra intuliſti, Domino Papæ nil obeſt. Patet enim patrem Benedictum vitia congregationis ab Epiſcopo emendanda dixiſſe. PE. Canonica decernit auctoritas, ut vel humilis cujuscunq; Eccleſiæ Clero liceat liberum de eo, qui ſibi præferendus eſt, habere judicium: & Caſinenſi Cœnobio Romani Pontifices, Gregorius doctor, & alii CXII. idem permiſere judicium ac tulere decretum, ut defuncto Abbate, ex ſua congregatione Abbatem ſibi eligant ſecundum timorem Domini, & Regulam B. Benedicti. GIR. Qualem ergo eligere debent Abbatem, Catholicum, an Eccleſiæ membris abſciſſum? PE. Catholicum. GIR. Subdiaconum, an Diaconum, vel Presbyterum? PE. Diaconum vel presbyterum eligendum Canonum ſanxit auctoritas. GIR. Et ſi Levitico vel Sacerdotali non fungantur honore, qui eligendi ſunt, quomodo juxta præceptum Regulæ, lecturi ſunt lectionem Evangelii, aut Miſſam canere quomodo poſſunt? quomodo poſſunt aliquem vel ligare vel ſolvere? qualiter ad Subdiaconi pedes Diaconi vel Presbyteri procident? qualiter inceuſum ponent, & Presbyteris vel Diaconis benedicent? Subdiaconi quippe Levitarum & Sacerdotum officiis ſubjacent. Si ſubjacent, quomodo præficiuntur? Neque enim juxta B. Sylveſtri ſententiam, Subdiaconus ſuper Diaconum vel Presbyterum præferri debet. Hinc pater Benedictus Abbatem in Gallias dirigere cupiens, non Subdiaconum quemvis, ſed Maurum eo direxit Levitam ſanctiſſimum. Quomodo ergo electio de Subdiacono excommunicato vel Schiſmatico rata dici poterit? Ad hæc Imperator reſpondit: Ea quæ injuſte hactenus egere Caſinenſes Monachi, eis per omnia remittenda cenſuimus. Hæc petitionis meæ ſumma, quam à Domino Apoſtolico rogo, ut eis quæcunque usque in præſens incautius admiſerunt, remittantur. Sit ergo finis hodierni conflictus. Noſtra iterum rogata ad Papam referantur, & poſt diem quartum, quid jubeat, audiemus. Has autem inducias idcirco damus, ut definire melius ac ſtatuere poſſit.

Tunc Papa vehementi ira concitatus, talia poſt quartam diem referri Imperatori verba præcepit: Dominium Caſinenſis Eccleſiæ non ad illum, ſed ad ſe pertinere, ſicuti & Eccleſiarum reliquarum. Decreveramus, inquit, veſtra interventione fidelitatem remittere Monachis: verum quia nituntur contra nos, & hæc & alia ab eis requirenda conſuluimus.

Cum Cardinales à facie Imperatoris exiſſent, quidam Ciſtellenſis Monachus eminus adſtans, ſubſannare cœpit Caſinenſes Monachos, quod filio Petri Leonis adhæſiſſent, & Abbatem ſibi abſque conſilio Papæ elegiſſent, aſſerens electionem irritam fuiſſe. Ad quem Petrus: Electio, inquit, ejus juxta antiquam Monaſterii conſuetudinem facta liquido conſtat. Ciſtellenſis ait: Rainaldus veſter Abbas non fuit, ideoque facta ejus pro nihilo ducenda ſunt. Petrus: Non ſolum, qui Caſinum habitabant, verum & omnes circummanentes eum ut Abbatem habuerunt, Ciſtellenſes ait: Electio tamen illius ficta & reprobata fuit. Ad hæc Lotharius: De omnibus, inquit, quæ contra noſtram Cameram, Caſinenſem Eccleſiam, Ciſtellenſis objecerat, Petrus Diaconus lucide ſatis, aperteque reſpondit. Sed hujus altercationis iſte ſit finis. Singuli ad hoſpitia redeant, mane rurſus ad conflictum redituri.

Die altera ubi lux eſt reddita terris, Imperator accerſitis Magnatibus ſuis in Conſiſtorio reſedit, & utrasque diſceptantium partes ad ſe ingredi juſſit. Et dum veniſſet Ciſtellenſis, hujusmodi diſputationis initium dedit: Princeps Monaſtici ordinis Benedictus Regulam ſcribens vitæ deſcripſit modum. Vos illius præceptorum immemores, multa adjeciſtis, nonnulla ſubduxiſtis: nec veremini. aliter autem ille juſſit agere. Petrus: Quid contra Regulam agamus in conſpectu Domini noſtri Invictiſſimi Imperatoris edicito. Ciſtellenſis ait: Contra Regulam agitis de cibo, de potu,

de indumentis, aliisque quam pluribus. Petrus: Falſus teſtis non erit impunitus. Nam Caſinenſes Monachi cum Regula, non contra Regulam, agunt. Veſtimenta habemus, quæ corpus contegant, nuditatis verecundiam arceant, & frigoris injuriam repellant. Ciſtellenſis: Cur nigris ſemper veſtimentis utimini? Petrus: Quia talibus Benedictus pater uſus eſt, ut habitu quoque mundo renuntiaſſe videretur. Hæc & his ſimilia multa cum dicerent, Lotharius Imperator dixit: Et ſi varia contra Eccleſiam Caſinenſem protuliſtis, quia tamen ad veſtra fulmina, aperte ſatis Petrus Diaconus & Romani Imperii fidelis reſpondit, omnemque mentium noſtrarum fugavit ambagem. Quiſque ad ſuum hoſpitium redeat: mane rurſus ad conflictum remeabitis. Petrus autem Imperiali *al. pacturus. cauſa cum Bertulſo Cancellario noſtro remaneat, Imperii ſervitia * acturus. Hæc ubi Cæſar edixit, ad tentoria ſua quisque receſſere.

Nocte vero adveniente Imperator pro tribunali ſedens, Annales Principum atque Imperatorum coram ſe afferri ac recitari juſſit. Ubi autem Solis jubar matutinum illuxit, Cæſar accitis Aulicis utrasque partes ingredi juſſit: & cum adeſſent, ſic exorſus eſt: Ea, quæ conferenda ſunt, præcipimus ut ſcripturarum teſtimoniis roboretis, ut amotis omnibus dubietatis ambagibus, juſtitiæ ac veritati tenaciter inhærere valeamus. Ciſtellenſis reſpondit: Jure cum adoleſcente iſto pro Caſinenſi Eccleſia congrediendum eſſet, niſi de ſchiſmate & hæreſi ipſe & Caſinenſis Eccleſia notata eſſet. Petrus: Erubeſcens conticeſcat lingua frenetica, quæ prius in latratum quam in æqua verba prorupit. Ad hæc Imperator anticipans: Quoniam, inquit, pro Caſinenſi Eccleſia ſolus congredi adverſus omnes cœpiſti, graviter, non furioſe reſpondere te convenit. Indecens enim eſt, ut in Imperiali Aula morantes, & Prothodomeſtici Imperatoris effecti, inhoneſtum quid aut inſulſum in ſermone, in inceſſu habituve proferatis. Petrus: Si quid, Imperator invicte, ſervus veſter in locutione peccavit, iſte me compulit, qui ab ipſo diſputationis exordio ab injuriis cœpit, & in injuriis perſeverat. Ciſtellenſis: Dic ubi injurias irrogavi? Petrus: Cum nobis excommunicationis, & ſchiſmatis titulum affixiſti. Ciſtellenſis: Si placet, edicito quid ſit injuria. Petrus: Injuria eſt, quæ verbis fallentibus irrogatur. Vos autem falſiſſime loqui ante Dominum Imperatorem veriti non eſtis, cum hæreſim nobis immiſiſtis. Cum plura diſputaſſent, Peregrinus Patriarcha reſpondit: Juſta & competenti ratione conſtat Ciſtellenſem à Petro Diacono fuiſſe ſuperatum: ideoque hujus controverſiæ iſte ſit finis.

Die altera Girardus Cardinalis ex parte Sedis Apoſtolicæ veniens, imperatore pro tribunali reſidente, ait: Romana Eccleſia Sacratiſſime imperator & ſemper Auguſte, non ab hominibus neque per hominem, ſed per Jeſum Chriſtum fundata eſt, qui Petrum Apoſtolorum Principem illuc direxit, cui etiam claves Regni cœlorum tradidit: & idcirco nullum illius gratia violari debere Apoſtolicus cenſet. Petro autem reſpondente, numquam Romanum Pontificem à Caſinenſibus Monachis ſacramentum exegiſſe, Girardus ait, idcirco vos non hæc quæſiſſe, quia usque ad illa tempora in Eccleſiæ unitate manſiſſent: Sed poſtquam ſchiſma incurriſſent, absque ſacramento recipiendos non eſſe: protulitque juſſu Papæ Innocentii capitulum Niceni Concilii: *Ut revertentes à ſchismate absque ſacramento non reciperentur.* Lotharius Imperator dixit: Non vos idcirco congregavi, *al. ſervetis. ut Canonum jura * ſcrutetis, ſed ut benigne & leniter cum Eccleſia Caſinenſe ageretis. Meminiſſe debetis, quæ in Romana Eccleſia beneficia ipſe contulerim, quot & quanta pericula pro vobis cum exercitu perpeſſus ſim, qualiter annum integrum ac menſes duos in tentoriis egerim, quot propinquos & amiciſſimos inter bellorum amiſerim fremitus. Non enim Caſinenſes fratres ad inimicum Pontificis, ſed ad Romanum Imperatorem, Eccleſiæ propugnatorem confugere. Poſtremo ſi me à ſpe fruſtratum eſſe vultis, neque fratres ab excommunicationis ſententia abſolvere, conteſtor hodie ſchiſma inter me & Pontificem futurum: & pro amico obſequentiſſimo, infeſtiſſimum fore inimicum.

* *Anno Chriſti* 1138.

LOTHARII III. IMPERATORIS AUGUSTI

DECRETUM

DE POSSESSIONIBUS BONORUM CASINENSIS ET S. VINCENTII MONASTERIORUM.

Ex Chronico Caſſinenſi.

CUm Imperator Capuæ remoraretur, fratres Monaſterii ſancti Martyris Chriſti Vincentii illum adeuntes adverſus Caſinenſe Cœnobium conqueſti ſunt, quod illis abſtuliſſet caſtrum Cardetum, Vitæcuſum, Vallem rotundam, Saraceniſcum, & poſſeſſiones alias, quas juris ſancti Vincentii fuiſſe conſtaret. Aderat querelæ Petrus Diaconus, qui rei indignitate permotus, illos præſente Cæſare rogare cœpit, ſub quo Imperatore caſtra ipſa Monaſterii ſancti Vincentii collata eſſent. Qui cum Ludovicum Secundum protuliſſent, Petrus eos injuſte contra Caſinenſe Cœnobium Calabriæ arguit, prolato præcepto Juſtini ſenioris & Juſtiniani Impp. de poſſeſſionibus Monaſterii, quod ante Ludovici tempora trecentos ferme annos conſcriptum fuiſſe conſtabat. Imperator autem æquitatis ratione perſpecta, ſententiā protulit dicens: Iniquum eſſe & indi-

indignum, ut Caſinenſis Eccleſia, ſingulare Imperii Romani ornamentum, aliquid ſuo tempore amitteret ex his, quæ ante ſexcentos ferme annos habuiſſe conſtaret, eaq; omnia Caſinenſi Cœnobio perenniter poſſidenda firmavit: decreti ſui contemptoribus mille librarum auri pœna propoſita.

LOTHARII III. IMPERATORIS AUGUSTI

Anno Chriſti 1138.

MANDATUM

DE NECESSITATE COGNITIONIS ANTIQVITATUM, ET PRIVILEGIORUM SACRI IMPERII.

LOTHARIUS Dei gratia Romanorum Imperator Auguſtus, dilectiſſimo fideli ſuo Guibaldo Caſinenſi a Hierarchæ, & Romani Imperii Cancellario Capellano ac Principi pacis, gratiam ſuam & bonam voluntatem. a Abbati.

Tuæ fidelitati per Imperialia ſcripta mandamus, ut noſtræ à Deo conſervandæ Majeſtati Petrum Diaconum, qui à noſtra Imperiali ſervitute Logotheta Italicus, Exceptor, Cartularius, & Capellanus Romani Imperii conſtitutus eſt, transmittere ſtudeas, recepturum pro ſuæ fidelitatis ſervitio dignæ retributionis præmium. Indubitanter enim noveritis, noſtram Majeſtatem & Collaterales Imperii propter antiquitates & rerum geſtarum relationes, ejus abſentiam ferre non poſſe. Mitte etiam per eum omnia anteceſſorum noſtrorum privilegia: quæ ei ad Aquaspenſiles olim cuſtodienda dediſſe meminimus. Data apud ſuburbium Tiburtinum, pridie Calend. Octob.

CONRADI III. SVEVI IMPERATORIS AUGUSTI

Anno Chriſti 1141.

CONSTITUTIO

DE BENEFICIIS ET TERRIS TRIBUTARIIS.

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis.

CUNRADUS Dei gratia Romanorum Imperator Auguſtus omnibus Sanctæ Dei Eccleſiæ fidelibus & noſtris, tam præſentibus quam futuris, notum eſſe volumus, quod ad reconciliandos animos Seniorum & Militum, ut ad invicem ſemper reperiantur concordes, & ut fideliter & perſeveranter nobis & ſuis fidelibus Senioribus ſerviant & devote, præcipimus, & firmiter ſtatuimus, ut nullus Miles Epiſcoporum, Abbatum & Abbatiſſarum, Marchionum, vel Comitum, vel omnium, qui beneficium de noſtris publicis bonis aut de Eccleſiarum prædiis nunc tenent, aut tenuerint, aut hactenus injuſte perdiderint, tam de noſtris majoribus Valvaſſoribus, quam eorum Militibus, ſine certa & convicta culpa, ſuum beneficium non perdat, niſi ſecundum conſuetudinem anteceſſorum noſtrorum, & judicium Parium ſuorum. vide in hanc conſtitution. Cujatium l. 5. Feud. in pr. Guillimannũ in fin. Conradi II. ubi ab utroq. Conrado Salico tribuitur, ſed ἀνωνύμως.

2. Si contentio emerſerit inter Seniorem & Militem, quamvis Pares adjudicaverint, illum ſuo beneficio carere debere, & ille dixerit, hoc injuſte vel odio factum eſſe, ipſe ſuum beneficium teneat, donec Senior & ille, quem culpat, cum Paribus ad noſtram præſentiam veniant, & ibi cauſa juſte determinetur.

3. Si autem Pares ejus culpati in judicio Seniorum defecerint, ille, qui culpatur, ſuum beneficium teneat, donec ipſe cum ſuo Seniore & Paribus ad noſtram præſentiam veniant.

4. Seoior vero, & Miles a ejus qui culpatur, qui ad nos venire debuerint, ſex hebdomadas antequam iter incipiat, ei, cum quo litigaverint, innoteſcant. a ſcil. Senioris.

5. Hoc autem de majoribus Valvaſſoribus obſervetur. De minoribus vero in regno noſtro, aut ante Seniores, aut ante Miſſum noſtrum eorum cauſa finiatur.

6. Præcipimus etiam, ut cum aliquis Miles, ſive de majoribus, ſive de minoribus, de hoc ſeculo migraverit, filios ejus beneficium teoere.

7. Si vero filios non habuerit, & habiaticum ex maſculo filio reliquerit, pari modo beneficium habeat, ſervato uſu majorum Valvaſſorum in dandis equis & armis, ſuis Senioribus.

8. Si vero forte haviaticum ex filio non reliquerit, ſed fratrem legitimum ex parte patris re-
*al. &, ſi. liquerit, * ſed Seniorem offenſum habuerit, & ſibi vult ſatisfacere, & Miles ejus eſſe, beneficium, quod patris ſui fuit, habeat, ſervato uſu majorum Valvaſſorum in dandis equis & armis, ſuis Senioribus.

9. Inſuper & omnibus modis prohibemus, ut nullus Senior de beneficio ſuorum Militum cambium, aut precariam, aut libellum ſine eorum aſſenſu facere præſumat. Illa vero, quæ tenent proprietario jure, aut per præceptum, ſive porrectum libellum, ſive per precariam, nemo eum injuſte deveſtire audeat.

10. Fodrum vero de caſtellis, quod noſtri anteceſſores habnerunt, habere volumus: Illud vero, quod non habuerunt, nullo modo exigimus.

11. Si quis autem hanc juſſionem noſtram infregerit, auri optimi lib. C. componat, medietatem Cameræ noſtræ, & medietatem, cui damnum illatum fuerit.

Dat. apud Roncalias in Conventu omnium Principum & populorum frequentiſſimo.

CONRADI III. IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 1143.

RESCRIPTVM

DE CONCORDIA UTRIUSQVE IMPERII, ORIENTIS ET OCCIDENTIS.

CONRADUS Dei gratia Romanorum Imperator Auguſtus, Chariſſimo fratri ſuo Manueli Porphyrogenito Comneno, Illuſtri & Glorioſo Regi Græcorum.

2. Nobilitatis tuæ litteras, ut à tanto & tam charo amico noſtro, Serenitati noſtræ transmiſſas, gratanter excepimus, & viſo eorum tenore de incolumitate & ſublimitate tua admodum gaviſi ſumus. Sed auditis à Nicephoro, tuæ dilectionis prudenti Apocriſiario,
*appellando ſc. Cæſarem noſtrum, Imperii Domini ſui Regem. præter illa, quæ in litteris continebantur, quibusdam * verbis duris, & (ut verum fateamur) ab omni retro tempore inauditis, & noſtræ Majeſtatis, ultra quam lingua explere valeat, perturbata eſt manſuetudo, & eſt admirata univerſi Imperii noſtri latitudo.

2. Unde vel à quo hoc tam amarum verbum proceſſerit, miramur, præſertim cum inter cætera hujus mundi Regna, Græcorum Regnum omni ſapientia & diſcretione hactenus floruerit. Si enim idem Nuntius tuus Nicephorus unicum filium noſtrum Henricum in præſentia noſtra morti dediſſet, ad majorem iram Majeſtatis noſtræ animum provocare non poterat. Cumque jam per
a al. multaque. triduum in hoc acerbo dolore laboraſſet, & rigorem noſtri animi nullo ingenio a nullaque ſapientia ad ſuam voluntatem inflectere potuiſſet, vix tandem quarto die aliis verbis mitioribus Excellentiam noſtram exhilaravit, noſtræq; furore indignationis mitigato, Nobilitatis tuæ voluntatem nobis aperuit. Et quoniam ita nunc eſt & eſſe debet, quod tu, amicorum amiciſſime, uxorem accipias dilectiſſimam filiam noſtram, ſororem videlicet dilectiſſimæ conthoralis noſtræ, volumus ut inſit æternum fœdus perennis amicitiæ, quam videlicet amicitiam præſenti Apocriſiario tuo ore & manuſcripto firmari juſſimus, ita videlicet, ut & amici amicorum & inimici ſimus inimicorum tuorum. Proinde certa ſit prudentia tua, quod ſi tuæ Nobilitati undecumque aliqua moleſtia vel injuria fuerit illata, non hanc tibi tantum ſed etiam nobis factam jure dilectionis reputamus, quoniam virtutis tuæ Nobilitas, & maxime generoſi ſanguinis, quo in pignus perpetuæ dilectionis confœderati ſumus, propinquitas non invitat, ut te tanquam filium chariſſimum totis ulnis charitatis amplectamur, & cuncta, quæ tibi placita ſunt, libenti animo faciamus. In qua re juſtum arbitramur, ut eandem amicitiam nobis & Imperio noſtro firmari facias, ut completis omnibus honorifice utrique Imperio debitus honor exinde deferatur, & pax & nomen Chriſti per univerſum mundum inde glorificetur.

3. Porro de quingentis militibus, quos Nobilitas tua petit, hoc tibi reſpondemus, quod non ſolum quingentos, ſed etiam duo vel tria millia, ſi neceſſe habueris, tibi mittemus, & quod majus eſt, antequam detrimentum aliquod honoris tui pati videremus, elaborata totius Imperii noſtri fortitudine, in propria perſona tibi, ſicut præcordiali filio & fratri chariſſimo, deficere & deeſſe non poſſemus.

4. Præterea ſcripſit nobis tua Nobilitas, quod magnos & charos Nuntios Sinceritati tuæ mitteremus; in quo voluntati tuæ acquievimus, quoniam quos chariores habuimus, Excellentiæ tuæ transmiſimus: ſcilicet chariſſimum præcordialem noſtrum Embriconem, venerabilem Wirzburgenſem Epiſcopum, Illuſtrem & magnum Imperii Principem, qui eſt cor noſtrum & anima noſtra; necnon dilectiſſimum noſtrum Robertum, Illuſtrem & Nobilem Principem Capuanum. Miſimus
a Abbatem Augienſem. etiam quaſi utrasque manus noſtras, germanos duos fratres, ſcilicet fratrem a Bernonem virum ſapientem & religioſum, & fratrem ipſius Rivvinum, qui nobis valde charus eſt & familiaris & Nobilis; & honorandum Principem Imperii noſtri Rogerium, Illuſtrem Comitem de Adriano, cujus fidem & conſtantiam ſæpius experti ſumus, & Gualterum fidelem noſtrum. Itaque

ea, quæ

ea, quæ in litteris non continentur, induſtriæ tuæ referenda commiſimus, quorum verbis fidem adhibeas, & quæ tibi dixerint, tanquam à nobis dicta credas.

5. De Ruthenis vero * pro quibus patri tuo vivæ recordationis, Joanni Imperatori per fideliſſimum Capellanum noſtrum Adalbertum & per Comitem Alexandrum de Gravina ſcripſimus. * exſtat hoc reſcriptum tom. 1. pag. 57. hujus Collectionis.

6. De loco, in quo noſtris Teutonicis ad honorem Dei Eccleſiam ædificari volumus: & de Nobilibus Baronibus Apuliæ, Alexandro videlicet Clarimontis, Philippo de Surre, Henrico Cornite & Senne Puſtel, ille noſter præcordialis Wirzburgenſis Epiſcopus & cæteri familiares noſtri voluntatem noſtram tibi referent, quibus tanquam nobis credas.

7. Super his omnibus fidelem Apocriſiarium tuum Nicephorum, licet in principio Legationis ſuæ nos conturbaverit, tibi attentius commendamus, & quia conſtanter perduravit: ut eum remuneres, rogamus. Vale.

CHUNRADI III. IMPERATORIS AUGUSTI

Anno Chriſti 1145.

CONSTITUTIO DE PACTO ET CONDITIONE INSERTA IN CONTRACTU.

Cunradus divina favente Clementia Romanorum Rex II.

VIR venerabilis Fridericus ſanctæ Hammaburgenſis Eccleſiæ Archiepiſcopus pacta quædam & conventiones, in noſtra & Principum noſtrorum præſentia contraxit cum *a* Hartvvico, præclaro Eccleſiæ ſuæ Canonico, ejusque matre Richarde *b* Marchioniſſa, quas utrimque auctoritate noſtra Regia roborari, & Principum noſtrorum, qui aderant, teſtimonio ſtipulari petierunt. Siquidem prædictus ſublimis Clericus, una cum præfata matre ſua, contulit eidem Archiepiſcopo & Hammaburgenſi Eccleſiæ poſſeſſiones ſuas, quas de patrimonio ſuo hereditaria ſucceſſione acceperat; retento tamen Miniſterialium, qui ad eas pertinent, omnibus diebus vitæ ſuæ, tam per obſides, quam per ſecuritatem ſacramenti, obſequio, tali conditionis tenore: ut quia inclytus carnalis frater ipſius Rudulfus * Comes à ſuis hominibus in Comitatu † Diethmaringenſium impie interemptus fuerat, & ei tota paternæ domus poſſeſſio hereditario jure competebat, à cujus ingreſſu & uſu eum prædicti ſicarii, ſui germani interfectores, prohibebant, deberet eum prænominatus Archiepiſcopus per bonam fidem usque ad efficaciam obtinendi adjuvare, non ſolum de prædicto Comitatu Diethmaringenſium, ſed etiam de Comitatu Nortlandiæ, & de poſſeſſionibus, quæ fuerunt Comitis *d* Friderici & Dominæ Idæ, & de omnibus, quæ in ſua poteſtate habebat, & de omnibus aliis, de quibus eidem ſublimi Clerico juſta exactio ex legum ratione competebat. Inſuper duas curtes cum omnibus appendiciis prælatus Archiepiſcopus ſæpedicto Clerico & matri ſuæ dedit, hac interjecta rationis conſtantia, ut non ex jure beneficii easdem curias teneant, ſed reditibus earum ad uſus ſuos quoadusque vixerint, filius poſt matrem, ſeu mater poſt filium, absque omni impedimento ex jure privilegii poſſideant. Præter hæc etiam idem Archiepiſcopus contulit prænominato Nobili Clerico de menſa ſua reditus XL. librarum, juxta prædictam conditionis legem, ut non beneficiali jure teneat, ſed ad uſus ſuos accipiat. Adhæc quoque beneficium centum marcarum, quod primum de manu cujusquam Principis, vel cujusquam Nobilis vacaverit, idem Archiepiſcopus ad uſus ejusdem Clerici dimittere firma ſtabilitate promiſit, ita videlicet, ut filium ſororis ſuæ Adelbertum earundem centum marcarum ſibi legitimum heredem relinquat. Super hæc omnia idem Archiepiſcopus data fide, inviolabili conditionis lege, promiſit: Canonici ſui tam pro eo, quam pro Eccleſia ſua, adhibita fide indubitanter ſponderunt; Miniſteriales ſui jurejurando firmaverunt; quod hæc omnia, quæ prædicta eſſe noſcuntur, bona fide & absque omni malo ingenio idem Archiepiſcopus debeat obſervare, & pro retinendis ad uſum & dominium ejusdem Nobilis Clerici prænotatis poſſeſſionibus, tanquam pro ſuis & Eccleſiæ rebus, inviolare. Statutum etiam eſt, ut ſi prætaxatus Archiepiſcopus eundem præcelſum Clericum adjuvare non poſſet vel nollet, tota ad ipſum & ad heredes ſuos collatæ poſſeſſionis integritas reverteretur. *Conditionem* vero *in omni contractu valere, ſacra Imperialia ſcripta indubitati juris eſſe teſtantur.* Et ut hæc ab omnibus ſic diſpoſita & conſtituta eſſe noſcantur, Principes noſtri huic contractui ſubſcripſerunt:

a Marchioni Stadenſi.
b de Wiſtede.
* i. Marchio Stadenſis
† nunc Dithmarſia.
d Marchionatum Stadenſem, quem poſtea Friderico fratri ſuo collatum Hartvicus factus Archiepiſcopus mutavit in Comitatum Palatinū: alii Palatinum Comitatum Bremenſem feciſſe ſcribunt.
e Comitatum Elſtorp. alii addunt etiam Comitatus Harzeveldenſem & Lucenſem.

Rudulfus Halverſtadenſis Epiſcopus,
Anſelmus Havelbergenſis Epiſcopus,
Wikerus Brandeburgenſis Epiſcopus,
Buggo Wormacienſis Epiſcopus,
Wibaldus Stabulenſis Abbas,
Heinricus Dux Saxoniæ,
Heinricus Palatinus Comes de Rheno,
Adalbertus *a* Marchio,
Heinricus *b* Comes de Winceborch,

a de Brandeburg.
b Landgravius.
c de Sumeresburg.

Fredericus Palatinus *c* Comes,
Adolſus Comes de Schovvenborch,
Erneſtus Comes de Hohenburch,
Hludvicus Comes de Lara,
Sibodo de Scarduelte,
Hludevvicus de Wipera,
Hogerus de Manasvek,
Eſyco de Burmenſteden,
Walterus de Arneſtede,
Otto de Hilgesleve.

e al. Comes de Bodvvide. Fridericus de Scaltzvvitelen, & frater ejus Wolradus, Heinricus de *e* Botvvidel, & frater ejus Helinodus & Wolradus.

* for. Hammaburg. Datum * Magdeburg, Anno Dominicæ incarnationis MCXLV. Indictione VIII. Anno vero Regni noſtri VIII.

Anno Chriſti 1158.

FRIDERICI I. STOVFFENSIS IMPERATORIS AUGUSTI,

CONSTITVTIONES.

I.

De judicio & foro competente.

SI quis laicus laicum coram Eccleſiaſtico judice impetierit in cauſis ibi de jure non tractandis, & ei damnum dederit, ſi is pro eo civiliter accuſetur, judici admulctam, & damnum paſſo ad emendam, & ad prioris judicii indemnitatis obſervationem, condemnetur.

2. Idem ſolvet paganus, ſi contra alium in extraneo vel municipali judicio egerit, dum ſint unius villæ vel jurisdictionis incolæ: niſi forte eidem à judice vel à parte jus fuerit denegatum. Jus autem judex denegare dicitur, cum judicare non vult, aut ſuos debitos judiciales terminos non obſervat. Jus etiam homo, contra quem agitur, denegat, quando de ipſo fit querela, poſtquam fuerit proſcriptus, aut alteri adjudicata debita non perſolvit, nec habet ut pro his pignoretur, vel per vvadium ad ſolvendum aſtringatur. Contra hujusmodi hominem licebit actori querulari, ubicunque eum reperire poſſet; ipſi autem nullus reſpondere cogatur.

II.

De Probationibus.

QVicquid aliquis judicialiter probare debeat, Judex teſtimonium ſub Imperii deponere tenetur fidelitate: poſtea Scabini hoc idem facient, negocium ſub eadem declarantes fidelitate: cæteri vero ad judicium pertinentes ſeu juridici ſub ſuo deponant ſacramento.

2. Ubi proſcriptus ſine manuali facto in judicium deducitur, & ab actore poſitio ejus poſtuletur: & ſi reus ſe proſcriptum non fateatur, Judex cum ſententiarum repræſentatoribus proſcriptionem ante poſitionis permiſſionem debebit comprobare: actor vero tunc non jurabit, quia ubi cum judicio comprobaverit, ſuo non indiget juramento. Facta autem poſitione, actor prius jurare debet, eum facti reum eſſe, pro quo paſſus eſt proſcriptionem: *Sic Deus eum adjuvet & Sancti ejus.* Deinde jurabunt teſtes, juramentum actoris juſtum, purum, mundum eſſe, & immune. Sic etiam actor cum ſuis teſtibus pro injuriis proſcriptum, & in manuali facto deprehenſum, judicioq; præſentatum & poſitum jurando ſuperabit.

3. Ubi autem quis teſtibus probaturus eſt coram judicio, vel contra judicium, ſive pro bonis, ſive pro vvârenda, deponens prius intentum ſuum exprimere debet teſtibus, qui hoc debent ſacramento teſtari, & actor ipſe hoc eſſe verum, poſtea juret.

III.

De furtis involuntariis.

QVi alterius gladium, veſtimenta, pelvim, raſorium, aut quid aliud pro ſuo ſimili opinative de balneo ſeu alio loco abſtulerit; vel de molendino ſaccum plenum aut vacuum; ſellam aut philtrum, trænum, calcaria, lectum de plumis cuſſinum, aut linteamen alterius, vel quicquid aliud huic ſimile, ea intentione & opinione, quod res hujusmodi ſua ſit, ceperit, exportaverit, & ſuam rem ibi dimiſerit, hoc idemque non celando tenuerit, ſuamque rem eſſe opinatus ſit, ſi innocentiam in eo ſuam ſacramento affirmet, alter quidem rem ſuam civiliter poterit vindicare: criminaliter autem, ſi pro hujusmodi accuſetur, ſuo abſolvitur ſacramento: dummodo ipſam rem ſe non occultando tenuiſſe teſtibus poterit comprobare, nec etiam tunc de manuali facto poterit incuſari.

IV. De

IV.

De Homicidiis.

1. Occiditur quis in campo, & perpetrantes ignorantur, ſi quis cum cum ſociis ſuorum villanorum ibidem aut in villa tumulaverit, non delinquet.

2. Occiditur alicujus pater, frater, aut cognatus, quamvis ſibi de patratore ſceleris conſtet, eundem licite, dummodo cum ipſo mortuo judicialiter actionem non inceperit, tumulabit: ſed ſi cum eo actio incepta fuerat, ante actionis terminationem, ſine licentia judicis non ſepeliatur.

3. Si cadat quis, aut vulneretur, vel ita graviter percutiatur, ut ad villam per ſe venire vel intrare non valeat, is, qui ipſum intulerit, in ejusque domicilii manſione læſus poſtmodum moriatur, manet abſq; damno, hæredes etiam mortui tenentur hoſpiti expenſas exſolvere, ſi res, quæ circa mortuum in morte ſuperfuerint, ad exſolutionem non ſufficiant expenſarum.

4. Colligit ſi quis ſeu ſuſcipit in hoſpitium aliquos, & unus alium occiderit, vel vulneraverit, aut aliquam injuriam fecerit, ſine hoſpitis culpa, hoſpes impunitus permanebit. Quemadmodum etiam villani, ſi violatorem nequeunt comprehendere, inculpabiles permanebunt, ſi hoc ſuis ſacramentis affirmabunt. Hujusmodi tamen caſus in judicio ſunt referendi.

V.

De Officio Scabinorum.

1. Judex non poteſt cum tutore vel abſque illo aliquem impetere, præter actorem ad duellum, nec altius quàm ad rei excuſationem, ſi ipſam reus ſecundum jus ſuum exhibere præſumat.

2. Judex non poteſt neque cum tutore, neque ſine tutore, aliquem inculpare durius, quàm ad ſuam negationem, excepto actore duelli.

3. Nec licet Judici aliquod terræ præceptum mandatumve, aut hoſpitia ſervitiave, neque precariam exactionem expeditionemque imponere, aut conſuetudinem novam ſtatuere in confinio, aut incolis imponere abſque Provincialium communi conſenſu.

VI.

De Servitute nativitatis ſeu genealogiæ.

SI liber homo ſervam ſuperduxerit, vel ingenua ſervum, proles illa utriusque ſexus matrem ſequi debet, & non patrem.

VII.

Quo pacto unus defendere ſe debet, ut in extraneo non reſpondeat judicio.

COnqueratur ſi quis jure municipali ſuper hæreditate, proprio, debito, bonis, injuriis, ſive ſit Theutonicus ſive Sclavus, ibidem etiam reſpondere tenetur. Nam ubi quis petit, ibidem etiam jus dare, hoc eſt, reſpondere debet in cauſis omnibus, excepto duello cum ſuis ſimilibus.

2. Accuſetur vero quis coram judice ſpirituali in cauſa ſæculari vel quæ judicio ſæcularis judicis proprie ſubeſt, & in eo damnum perpeſſus ſit, ac tandem is coram ſæculari judice conveniatur, proteſteturq; contra eum, quod jus nunquam ſibi recuſavit, indemnem eundem reddere, ac emendam ſibi ſolvere cogitur, judici vero mulctam præſtabit.

VIII.

De Abbatiſſæ & Epiſcopi hereſchildo.

SI Monialis in Abbatiſſam, aut Monachus in Epiſcopum eligatur, per hoc in Imperio militiæ cingulum, & non jura civilia acquirere poſſunt.

FRIDERICI I. BARBAROSSÆ IMP. AUGUSTI

CONSTITUTIO DE PACTIS INTER IMPERIUM ET ECCLESIAM SERVANDIS,

Anno Chriſti 1052.

Publicata in Comitiis Conſtantienſibus Anno MCLII.

VEnerabili in Chriſto Domino Eugenio Dei gratia Apoſtolicæ Sedis Pontifici Fridericus eadem gratia Romanorum Imperator Auguſtus filialem dilectionem & debitam in Chriſto reverentiam.

Regiæ Majeſtatis dignitas poſtulat, quæ ad pacis & concordiæ bonum ſpectare noſcuntur, attenta ſollicitudine ſtabilire, & ut inter Sacerdotium & Regnum indiſſolubili charitate bonum ipſum perpetuo perſeveret, diligenti ſtudio & exacta diligentia laborare. Hujus itaque rationis proſpectu Concordiam inferius annotatam, quæ inter vos & nos, auctore Deo, ſtatuta eſt,

ſicut ab utraque parte ſtabilita eſt & ordinata, ne aliquid arbitrio noſtro immutaſſe videamini, per eadem verba præſentis ſerie ſcripti præcepimus annotari.

IN NOMINE DOMINI, AMEN.

HÆc eſt Concordiæ forma & conventionis inter Dominum Papam Eugenium, & Dominum Fridericum Romanorum Imperatorem conſtituta, mediantibus

Gregorio ſanctæ Mariæ trans Tiberim,
Hubaldo ſanctæ Praxedis,
Bernardo ſancti Clemeotis,
Octaviano ſanctæ Cæciliæ,
Rolando ſancti Marci,
Gregorio ſancti Angeli,
Guidone ſanctæ Mariæ in Porticu } Cardinalibus,

a Bernardo,

& *a* Brunone Abbate de Claravalle, ex parte Domini Papæ:
Anſelmo vero Avelbergenſi,
Hermanno Conſtantienſi, } Epiſcopis,

b Zvveibruch, vel Luzenburch ut infra. c Blandratenſi.

Odelrico de *b* Zembruch,
Guidone Guerra,
& Guidone *c* Baldratenſi } Comitibus, ex parte Domini Regis.

Dominus ſiquidem Rex unum de majoribus Miniſterialibus regni fecit in anima Regis jurare, & ipſe propria manu data fide in manu legati Domini Papæ promiſit, quod ipſe nec treugam, nec pacem faciet cum Romanis, nec cum Rogerio Rege Siciliæ, ſine libero conſenſu & voluntate Romanorum, & Domini Papæ Eugenii, vel ſucceſſorum ſuorum, qui ſubſcriptæ concordiæ eum eodem Rege Friderico tenere voluerint, & pro viribus laborabit Romanos ſubjugare Domino Papæ, ſicut melius unquam fuerunt à centum retro annis. Honorem Papatus, & regalia beati Petri, ſicut devotus & ſpiritualis Advocatus S. R. E. contra omnes homioes pro poſſe ſuo ſervabit & defendet; quæ non habet, recuperare pro poſſe juvabit, recuperata defendet; Græcorum quoque Regi nullam terram ex iſta parte maris concedet. Quod ſi forte ille invaſerit, pro viribus Regni, quanto citius poterit, ipſum ejicere curabit. Hæc omnia faciet, & obſervabit ſine fraude, & malo ingenio.

Dominus vero Papa Apoſtolicæ auctoritatis verbo una cum prædictis Cardinalibus in præſentia præſcriptorum Legatorum Domini Regis promiſit, & obſervabit, quod eum ſicut B. Petri chariſſimum filium booorabit, & venientem pro coronæ ſuæ plenitudine, ſine difficultate & contradictione, quantum in ipſo eſt, Imperatorem eoronabit, & ad manutenendum, augendum, & dilatandum honorem Imperii, pro debito officii ſui juvabit, & quicumque juſtitiam & honorem Regoi conculcare aut ſubvertere auſu temerario præſumpſerit, Dominus Papa à regiæ dignitatis dilectiooe præmonitus, eos ad ſatisfactionem canonice admonebit. Quod ſi Regi ad Apoſtolicam monitionem de jore & honore regio juſtitiam exhibere contempſerint, excommunicationis ſententia innodentur. Regi etiam Græcorum ex iſta parte maris terram non concedet: quod ſi ille iovadere præſumpſerit, Dominus Papa viribus B. Petri eum rejicere curabit.

Hæc omnia ex utraque parte ſine fraude & malitia ſervabuntur, niſi forte libero & communi conſenſu utriusq; immutentur. Teſtes autem, quorum nomina ſubſcripta videntur,

Arnoldus Colonienſis Archiepiſcopus,
Hermannus Conſtantienſis Epiſcopus,
Anſelmus Avelburgenſis Epiſcopus,
Arditio Cumanus Epiſcopus,
Conradus Curienſis Epiſcopus,
Vuibaldus Stabulenſis Abbas,
Albertus Colonienſis Decanus,
Magiſter Henricus Notarius,
Gotifredus Viterbienſis Capellanus Regis.

Ex laicis, quorum Vulpho Dux,
N. Marchio,
Hermannus de Baden Comes,
Ulricus de Luzemburch Comes,
Anſelmus Miniſterialis & Camerarius Regis.

SIGNUM DOMINI FRIDERICI ROMANORUM IMPERATORIS INVICTISSIMI.

Ego Arnoldus Cancellarius recognovi.

Datum Conſtantiæ, decimo Kalendas Aprilis, Indictione decimaquinta, Anno Dominicæ Incarnationis milleſimo centeſimo quinquageſimo ſecundo; Regnante Domino Friderieo Romanorum Rege glorioſo, anno vero Regni ejus primo.

FRIDERI-

IMPERIALES.

FRIDERICI I.

IMPERATORIS AUGUSTI

RESCRIPTUM

Anno Chriſti 1155.

DE JURE IMPERATORUM IN URBEM Romam.

MUlta de Romanorum ſapientia ſeu fortitudine hactenus audivimus, magis tamen de ſapientia. Quare ſatis mirari non poſſumus, quod verba veſtra plus arrogantiæ tumore inſipida, quàm ſale ſapientiæ condita ſentimus. Antiquam tuæ proponis Urbis nobilitatem, divæ tuæ Reipub. veterem ſtatum ad ſidera ſuſtollis. Agnoſco, agnoſco, ut & tui Scriptoris verbis utar, fuit, fuit quondam in hac Repub. virtus; quondam dico, atq; ô utinam tam veraciter, quam libenter, nunc dicere poſſemus. Senſit Roma tua, imo & noſtra, viciſſitudines rerum: ſola evadere non potuit æterna lege ab auctore omnium ſancitam cunctis ſub Lunari globo degentibus ſortem. Quid dicam? Clarum eſt, qualiter primo nobilitatis tuæ robur ab hac noſtra Urbe tranſlatum ſit ad Orientis urbem regiam, & per annorum curricula ubera deliciarum tuarum Græculus eſuriens ſuxerit. Supervenit Francus, vere nomine & re nobilis, eamque, quæ adhuc in te reſidua fuit, ingenuitatem fortiter eripuit. Vis cognoſcere antiquam tuæ Romæ gloriam, Senatoriæ dignitatis gravitatem, tabernaculorum diſpoſitionem, Equeſtris ordinis virtutem & diſciplinam, ad conflictum procedentis intemeratam ac indomitam audaciam? Noſtram intuere Rempublicam, penes nos cuncta hæc ſunt. Ad nos ſimul omnia hæc cum imperio dimanarunt. Non ceſſit nobis nudum imperium; virtute ſua amictum venit, ornamenta ſua ſecum traxit. Penes nos ſunt Conſules tui, penes nos eſt Senatus tuus, penes nos eſt miles tuus. Proceres Francorum ipſi ſe conſilio regere, Equites Francorum ipſi tuam ferro injuriam propellere debebunt.

2. Gloriaris, me per te vocatum eſſe: me per te primo Civem, poſt Principem factum: quod tuum erat, à te ſuſcepiſſe. Quæ dicti novitas, quàm ratione abſuna, quàm veritate vacua ſit, æſtimationi tuæ prudentumq; relinquatur arbitrio. Revolvamus modernorum Imperatorum geſta, ſi non Divi noſtri Principes Carolus & Otto nullius beneficio traditam, ſed virtute expugnatam, Græcis ſeu Longobardis Urbem cum Italia eripuerint, Francorumq; appoſuerint terminis. Docent hæc Deſiderius & Berengarius Tyranni tui, in quibus gloriabaris, quibus tanquam Principibus innitebaris. Eos à Francis noſtris non ſolum ſubactos & captos fuiſſe, ſed & in ſervitute ipſorum conſenuiſſe, vitam finiſſe, vera relatione didicimus. Cineres ipſorum apud nos reconditi evidentiſſimum hujus rei repræſentant indicium. Sed dicis: Vocatione mea veniſti. Fateor, vocatus fui. Redde cauſam, quare vocatus fuerim. Ab hoſtibus pulſabaris; nec propria manu, Græcorumve mollitie liberari poteras: Francorum virtus invitatione adſcita eſt. Implorationem potius quàm vocationem hanc dixerim. Implorasti miſera felicem, debilis fortem, invalida validum, anxia ſecurum. Eo tenore vocatus (ſi vocatio dicenda eſt) veni Principem tuum militem meum feci, teq; deinceps usq; in præſentiarum in meam ditionem transfudi. Legitimus poſſeſſor ſum: eripiat quis, ſi poteſt, clavam de manu Herculis. Siculus, in quo confidis, forte hæc faciet? Ad priora reſpiciat exempla. Nondum facta eſt Francorum ſive Teutonicorum manus invalida: Deo largiente, vitaq; comite & ipſe temeritatis ſuæ quandoque capere poterit experimenta.

3. Juſtitiam tuam, quam tibi debeam, exquiris. Taceo quod Principem populo, non populum Principi leges præſcribere oporteat. Prætermitto, quod quilibet poſſeſſor poſſeſſionem ſuam ingreſſurus, nullum conditionis præjudicium pati debeat. Ratione contendamus. Proponis (ut mihi videtur) trium ſacramentorum exactionem. De ſingulis reſpondeo. Dicis me debere jurare, ut leges anteceſſorum meorum Imperatorum eorum privilegiis tibi firmatas, & bonas conſuetudines tuas obſervem. Apponis etiam, quod patriæ usq; ad periculum capitis tuitionem jurem. Ad iſta duo ſimul reſpondeo. Ea quæ poſtulas, aut juſta ſunt, aut injuſta. Si injuſta ſunt, nec tuum erit poſtulare, nec meum concedere: ſi juſta, recognoſco hæc & debendo velle, & volendo debere. Quare ſuperfluum erit voluntario debito & debitæ voluntati ſacramentum apponere. Quomodo enim tibi tuam juſtitiam infringerem, qui quibuslibet infimis etiam quod ſuum eſt, ſervare cupio? Quomodo patriam, & præcipue Imperii mei ſedem usque ad periculum capitis non defenderem, qui & ipſius terminos non ſine ejusdem periculi æſtimatione, quantum eſt in me, reſtaurare cogitaverim? Experta eſt hoc Dania nuper ſubacta, Romanoq; reddita orbi, & fortaſſe plures provinciæ, pluraq; ſenſiſſent regna, ſi præſens negotium non impediſſet.

4. Ad tertium venio capitulum. Affirmas pro pecunia quadam juramentum præberi à mea debere perſona. Proh nefas! à tuo, Roma, exigis Principe, quod quilibet lixa potius petere deberet ab inſtitore. A captivis hæc penes nos exiguntur. Num in captivitate detineor? Num vinculis hoſtium urgeor? Nonne multo & forti ſtipatus milite inclytus ſedeo? Cogetur Princeps

Roma-

Romanus contra ſuam voluntatem cujuslibet præbitor eſſe, non largitor? Regaliter & magnifice hactenus mea, cui libet, & quantum decuit, & præcipue bene de me meritis dare conſuevi. Sicut enim à minoribus debitum rite expetitur obſequium, ſic à majoribus meritum juſte rependitur beneficium. Hunc, quem alibi à Divis parentibus meis acceptum ſervavi morem, civibus cur negarem, Urbemq; meo introitu lætam non facerem? ſed merito non juſta injuſte petenti cuncta juſte negantur.

FRIDERICI I.
IMPERATORIS AVGVSTI
CONSTITUTIO
VT TIBVRTINI OBEDIANT PAPAE.

Anno Chriſti 1155.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, univerſis civibus Tiburtinis gratiam ſuam & omnem voluntatem, &c.

Univerſitatem veſtram noſſe volumus, quod ob B. Petri Principis Apoſtolorum reverentiam, dilectiſſimo atque in Chriſto reverendiſſimo Patri noſtro Hadriano Papæ civitatem dimiſimus Tiburtinam, ſalvo tamen ſuper omnia jure imperiali. Hujus rei gratia omnes & ſingulos Tiburtinos à fidelitate, quam nuper nobis juraſtis, abſolvimus, attentius vobis præcipiendo mandantes, quatenus eidem venerabili Papæ fideliter aſſiſtatis, devote ſerviatis, atque ſicut Domino veſtro devote obedire ſtudeatis, ſcientes, ſicut jam dictum eſt, à juramento fidelitatis, quod nuper feciſtis, vos abſolutos, ſalvo in omnibus jure imperiali, &c.

FRIDERICI I. IMPERATORIS AUGUSTI
EDICTUM
In Comitiis Brixienſibus Procerum Germaniæ, Galliæ & Italiæ.

Anno Chriſti 1158.

IMperii Romani, cujus apud nos adminiſtratio, penes vos vero, qui Optimates Regni eſtis, auctoritas reſidet, nemo nos pro libidine bella gerere exiſtimet, quæ & incertos eventus habent, & plurimis incommodis detrimentisq; carere non poſſunt. Verum dignitas Imperii, quæ impunitis rebellibus ſalva eſſe non poteſt, nos accendit. Non igitur ego veſtris vos patriis laribus, ſed *a* Mediolanum excivit. Quod cum à legitimo Imperio defecerit, juſtam belli cauſam effecit. Neq; nos bellum victoriæ cupiditate, ſed pacis amore ſuſcepimus, ut malorum audacia coerceatur, & bonis fidei ſuæ merita præmia tribuantur. Nam ſi per deſidiam noſtram Mediolanenſium injuriam gladio non perſequemur, indigni erimus, qui eo accingamur, nec tam in hoc noſtra erit patientia collaudanda, quàm negligentia improbanda. Quamobrem adeſte animis, virtutemque, quam ſoletis, præſtate, ut & adverſariorum audaciam contundamus, & Imperii à Carolo & Othone ad veſtra usque tempora deducti dignitatem tueamur. Et quoniam non inferimus, ſed propulſamus injuriam, juſtum bellum cum ſumma ſpe laudis, & certa fiducia præmiorum capeſſite, atque imperatis meis ad reipublicæ utilitatem pro viribus obedite.

a quæ ab Imperatore rebellaverat.

FRIDERICI I. IMPERATORIS
AVGVSTI
DECRETA
Comitiorum apud Roncalias habitorum cum Proceribus Germaniæ, Galliæ, & Italiæ, ſuper Regalibus Imperii, Anno Domini MCLVIII.

Anno Chriſti 1158.

QUoniam Deo placitum eſt, nos imperii gubernacula adminiſtrare, ob eam rem, quæ ad dignitatem & ſalutem ejus pertinere videntur, curare ac moliri omnia ſummo ſtudio ac ſingulari vigilantia convenit. Optime vero id actum iri arbitramur, ſi & metu ſuppliciorum improborum audaciæ reſiſtemus, & ſpe præmiorum bonos ad partem capeſſendam Reipub. invitabimus, neq; per ſocordiam aut inſcitiam noſtram aliquid de imperii rationibus detrahi patiemur, ſive armis ſive legibus Reipub. fuerit opus. Quamobrem quando Dei beneficio armis detrectantes imperium nobis obedire coegimus, ſequitur, ut eosdem in pace legibus etiam aſtringamus, & jura, quæ Lotharii & Conradi noſtrorum deceſſorum incuria obliterata, atq; ab Italicis uſurpata ſunt, repetamus, ac novis inſtitutis ſtabiliamus. Quæ ut ſint utilia, honeſta, & temporibus convenientia, multo ante providere oportet. Quamobrem vos hortor, atq; etiam oro, ut ſinguli quid expedire maxime Reipub. exiſtimetis, in commune promatis.

2. Quæ

2. Quæ ubi dixit, tum Archiepiſcopus Mediolanenſis, primus ſententiam dicere juſſus, improbata ſuperiorum Regum multorum tyrannide, & collaudata Friderici juſtitia atque æquitate, poteſtatem novi condendi juris ei tribuit, ac voluntatem Imperatoris pro lege habendam eſſe cenſuit. Poſt quem Epiſcopi & Abbates primum, deinde Principes ac Comites, tum Conſules Civitatum rogati ſententiam, omnes Archiepiſcopo ſe aſſentiri dixerunt.

3. Tum de litibus appellationum componendis Imperator conſtituit, in ſingulis diœceſibus judices ordinarentur non ex ipſa diœceſi, ne gratia aut odio corrumperetur judicium, ſed aut ex hoc Conventu, aut ex aliis civitatibus editi, eisq; ſummum de omnibus rebus ſtatuendi arbitrium dedit.

4. De regni jure conſtituendo & regalibus imperii Decretum imperatoris *Extat Feudor. lib. 2. titul. 56.*

5. Judicatum eſt etiam, in ſingulis urbibus Prætores, Conſules, cæterosque Magiſtratus aſſenſu populi per imperatorem creari oportere, qui ſacramentum ei dicerent, ac jus civium regumq; tueri ſcirent.

6. Tum de pace ſtabilienda conſultum, ſtatutumque, ne civitas civitatem, privatus privatum oppugnaret injuſſu Regis: edictoque cautum, ut ſi qua civitas hæc jura violaret, centenas marchas auri dependeret: ſi Marchio, quinquagenas; ſi Comes, quadragenas; ſi Capitaneus, ſeu alius Valvaſor major, vicenas; alii vero denas, usque ad ternas. Quod ſi ſolvendo non eſſent, per quinquennium quinquaginta millibus paſſuum longe à patria exularent.

7. De jure Feudorum conſtitutum imperatoris *Exſtat dicto lib. 2. Feudor. tit. 55.*

8. Lex imperii de iis, qui ſtudiorum cauſa publica gymnaſia frequentant. *Exſtat in Auth. Habita, C. ne filius pro patre.*

Hiſce Comitiis interfuerunt ex Germania, Archiepiſcopi, & eorum Legati, Colonienſis, Moguntinenſis, Treverenſis, Salisburgenſis, Magdeburgenſis, & Hammaburgenſis: Epiſcopi, & eorum Legati, Curienſis, Conſtantienſis, Auguſtanus, Wirciburgenſis, Aicheſtetenſis, Baſilienſis, Ultrajectenſis, Cameracenſis, Argentinenſis, Spirenſis, Wormatienſis, Bambergenſis, Metenſis, Viridunenſis, Tullenſis, Havelburgenſis, Segovienſis, Patavienſis, Friſingenſis, Ratisbonenſis, Paterborneoſis, Verdenſis, Leodicenſis, Monaſterienſis. Osnabrugenſis, Mindenſis, Michſnenſis, Martiſpurgenſis, Naumburgenſis & Schleſvvicenſis. Abbates, de Sancto Gallo, Augienſis, Stabulenſis, Prumienſis, Campidonenſis, Altorphenſis, Elevacenſis, Weiſſenburgenſis, Fabarienſis, Heresfeldēſis, Fuldenſis, Morbacenſis, Corbejenſis, Werdenſis, Tudenſis, &c. Principes, Rex Bohemiæ, Dux Bavariæ, Dux Saxoniæ, Marchio Brandenburgenſis, Dux Sueviæ, Dux Dalmatiæ, Dux Auſtriæ, Conradus Palatinus Comes Rheni, Dux Meraniæ, Dux Carinthiæ, Marchio Stiriæ, Dux Lotharingiæ, Dux Brabantiæ, Marchio Hiſtriæ, Dux Zaringiæ, Marchio Badenſis, Comes de Lucemburg, Comes de Limburg, Comes de Holland, Comes de Wirtemberg, Dux Teccenſis, Marchio Moraviæ, & innumeri alii Duces & Comites. Conſulca Civitatum & Communitatum, &c.

De Gallia Archiepiſcopi & eorum Legati, Veſontinus, Lugdunenſis, Arelatenſis, Viennenſis, Tholoſanus. Epiſcopi & eorum Legati, Sedunenſis, Lauſannenſis, Genevenſis, Gratianopolitanus, Valentinus, Avennionenſis, Luxovienſis, Seguſianus, &c. Abbates. Claræ vallenſis & Cluniacenſis. Principes, Otto Comes Palatinus Burgundiæ Dux, Ultrajuraniæ, Marchio Seguſianus; Comes Moriennæ, Comes Cabillonenſis, Comes Matiſconenſis, Comes Orbenſis, Comes Novoburgenſis Comes Viennenſis, Comes Tholoſanus, Comes Narbonenſis, & alii innumeri Principes ac Comites.

De Italia, Patriarchæ, Aquileienſis & Ravennas. Archiepiſcopi, Mediolanenſis, &c. Epiſcopi, Taurinas, Albenſis, Eporœdienſis, Haſtenſis, Novarienſis, Vercellenſis, Derthonenſis, Papienſis, Comenſis, Cremenſis, Laudenſis, Cremonenſis, Placentinus, Parmenſis, Regienſis, Mutinenſis, Bononienſis, Mantuanus, Veronenſis, Brixianus, Bergomenſis, Concordienſis, &c. Principes & Comites, Marchio Montisferrati, Marchio Ateſtis, Marchio Salutiarum, Comes Carecti, Comes Malæſpinæ, Comes Capitii, &c. Conſules ac poteſtates Civitatum, Ferrarienſes, Bononienſes, Patavini, Veronenſes, Vicetini, Tarviſini, Ravennates, Mutinenſes, Regienſes, Parmenſes, Mantuani, Cremonenſes, Papienſes, Laudenſes, Comenſes, Novarienſes, Vercellenſes, Haſtenſes, Bergomates, Blanderatenſes, Mediolanenſes, Inſulani, Piſani, Genuenſes, &c.

ACTA

DICTORVM COMITIORVM IN RONCALIA CELEBRATORUM

Ex Ottonis Monenæ Laudenſis Chronico Laudenſi.

DOminus Imperator in Roncalia Colloquium in S. Martino proximo veniente maximum ſe conſtituit habiturum, præcepitq; omnib. fere Italiæ Principibus, atq; Civitatum Conſulibus, ut ipſi Colloquio intereſſent. Ad quod etiā quatuor principales legis Doctores, videlicet Dominos Bulgarum, & Martinū Groſium, ſeu Jacobum, atq; Hugonē de Porta Ravegnana, Bononiæ Magiſtros intereſſe fecit. Omnes prædicti convenere ad Colloquiū nono Kalend. Decem. ultra Padum prope Eccleſiam S. Petri de Conturbia, in milleſ. quinquageſ. octavo anno, Indict. ſeptima. Cum aūt Imperator, univerſiq; Principes, ac civitatū conſules ibi ſimul conveniſſent: inprimis vocavit Imperator eos prædi-

prædictos Bononienſes Magiſtros, juſſitque eis, quod ipſi judicarent ſibi in veritate omnia jura Regalia, quæ ratione Imperii in Lombardia ad ipſum ſpectarent, & ſua eſſe deberent. Qui reſpondentes Imperatori, dixerunt, ſe hæc nolle ſine conſilio facere aliorum Judicum univerſarum Lombardiæ Civitatum ibi tunc exiſtentium, Imperator itaque duos uniuscujusq; Civitatis Lombardiæ Judices elegit, juſſitque eis, omniaque jura Regalia, quæcumq; eſſent, diligenter inveſtigarent; ut cum à Conſilio recederent, ſub nomine fidelitatis, quam ſibi juraverant, ea omnia recto tramite, prout melius poſſent, publice demonſtrarent. Ipſi autem judices cum viginti octo, exceptis Bononiæ Magiſtris, ſtatim ut Imperator juſſerat, ad conſilium euntes, de omnibus regalibus juribus inter ſe diligentius contulerunt. Qui poſtmodum ad Imperatorem redeuntes, coram omnibus Principibus, omnibusq; Civitatum Lombardiæ Conſulibus narraverunt in ſcriptis omnia jura, quæ ei jure Regali noverant pertinere.

Hoc autem ſic peracto, Dominus Hubertus Mediolanenſis Archiepiſcopus una cum Conſulibus Mediolani, omnesq; alii præſentes Lombardiæ Epiſcopi, Comites, Marchiones, Duces, cæteriq; Italiæ Principes, ac omnium Lombardiæ Civitatum Conſules ibi aſtantes, publice in Colloquio ipſo ſurgentes, in manu ipſius Imperatoris omnia, quæ prædicti judices jura Regalia eſſe dixerant, refutaverunt, & ei fidem de ipſis præcipiente, ne ipſi amplius de ipſis rebus intromitterent: omnes, & unusquisq; tamen per ſe amplius de ipſis rebus non intromiſſuros, unanimiter reſponderunt. Inſuper etiam veram & perpetuam pacem ibi omnes inter ſe, & cum omnibus aliis perſonis deinceps ſe firmiter tenere juraverunt. Et in hoc Mediolanenſes privavere ſe de multis rationibus & dignitatibus, obtentis à diverſis Pontificibus, & Imperatoribus, & promiſerunt ponere ſignum Aquilæ ſuper campanile Eccleſiæ majoris in ſignum fidelitatis, ac etiam quod liberarent centum nonaginta Papienſes, quos habebant incarceratos. Ac etiam præcepit eis Imperator, ut ſervarent pacem perpetuam ſuis vicinis. Deinde Mediolanenſes, Cremonenſes, Laudenſes, Papienſes quoq; & Placentini deſtando & per omnia attendendo ipſius Imperatoris præcepto, ei tum multos obſides tradiderunt. Ibiq; ipſe Dominus Imperator multas leges, quas fecerat, in ſcriptis redigi fecit; multaq; etiam præcepta hortatu ſuorum Principum cuſtodiri præcepit.

FRIDERICI I. IMPERATORIS AVGVSTI

DECRETVM

Anno Chriſti 1159.

IN CAUSA ARCHIEPISCOPI BREMENSIS CONTRA DUCEM Saxoniæ, & epiſcopum Verdenſem, & Magdeburgenſem.

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis.

FRIDERICUS divina favente clementia Romanorum Imperator Auguſtus. Quoniam divina clementia Romani titulo Imperii & corona ſublimare nos & inſignire dignata eſt, ideo ſtudioſius bonori & promotioni Eccleſiarum Dei invigilare debemus, & efficacius inſiſtere. Inde eſt quod venerabilem Hartvvigum nobis per omnia dilectiſſimum ſanctæq; Hammenburgenſis Eccleſiæ Paſtorem & Archiepiſcopum inter ſpeciales noſtros præ cæteris Principibus familiarius colligentes, ad perſonæ ipſius promotionem, honorem & omnimodam gloriam ſtudium adhibebimus, ſanctamq; Hammaburgenſem eccleſiam ipſius providentiæ commiſſam, fovere, manutenere, omnibus modis exaltare operam dabimus.

a Henricum Leonem. 1. Primum igitur dilectos noſtros, Dominum Bremenſem & Bajoariæ ac Saxoniæ *a* Ducem, tantæ dilectionis vinculo unire dignum cenſemus, ut alteruter in alterum exceſſerit, per ſeulciſci non præſumat, ſed dictante ſententia ad examen noſtræ juſtitiæ, prout decet, recurrere feſtinet.

b Thietmarū. 2. Aliam quoq; cauſam, quæ inter dilectum noſtrum Bremenſem & *b* Verdenſem, honorabiles perſonas agitatur, juxta tenorem privilegiorum utriusque, adhibito Principum & aliorum ſapientum conſilio, componere ſatagemus.

c Wichmannus. 3. In hac quoq; parte fideliſſimo noſtro Bremenſi non poſſumus deeſſe nec volumus, quia pro recuperanda ipſius hæreditate, quam *c* Magdeburgenſis ſuæ poteſtati aſcribit, prout melius & honeſtius poterimus, laborare curabimus.

4. Præterea ut præfatus Bremenſis noſtræ erga eum dilectionis emolumentum experiatur, ab expeditionibus & à debitis ſervitiis, & à cæteris laboribus eum juxta velle ſuum ſupportabimus.

5. Cum etiam univerſalem Eccleſiam Romanam viſitare poterimus, debitum honorem Hammaburgenſi eccleſiæ, pro jure noſtro, per omnia requiremus.

* Comiti. 6. Adjicimus inſuper, quod Waltero * de Arneſtede omnia eum benevolentia dimittemus, quæ ab eodem Archiepiſcopo eum habuiſſe in beneficio cognoſcimus.

7. Dabimus quoq; dilecto noſtro Bremenſi Archiepiſcopo vini carratas XX. quolibet anno, de Bobarden X. & de Moguntino X.

8. Pro ejus etiam dilectione Bovonem in gratia Ducis pleniter reſtituemus, & quamdiu vivet, ipſum ad omnia ſibi pertinentia ſub noſtra Imperiali tutela conſervabimus.

Ego Reynoldus Cancellarius vice Domini Arnoldi Moguntini Archiepiſcopi & Archicancellarii recognovi.

Datum Auguſtæ, anno Dom. incarnat. MCLIX. Indict. VI. Anno autem Regni noſtri VII. Imperii vero IV.

LOTHA-

FRIDERICI I. IMPERATORIS AUGUSTI

CONSTITUTIO

De electione Archiepiſcopi. *Anno Chriſti 1159.*

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator & ſemper Auguſtus Hadriano Romanæ Eccleſiæ Venerabili Epiſcopo.

Dilecto & fideli noſtro Anſelmo bonæ memoriæ Ravennenſis Eccleſiæ Venerabili Epiſcopo defuncto, ne Curia noſtra diutius tanto careret Principe, operam dare curavimus, loco ejus talem ſubrogare perſonam, quæ pro tempore ad reſarcienda Eccleſiæ illius damna, & ad noſtrum peragendum ſervitium apta videretur. Ante omnia autem præ oculis mentis habentes, & aure non ſurda audientes quod ſcriptum eſt: *Honore invicem prævenientes:* filium Comitis Blandra- Rom. 12. tenſis, quem vos in Clericum Romanæ Eccleſiæ & filium noſtra petitione aſſumpſiſſe recordati ſumus invicem ad honorem veſtrum & ſanctæ Romanæ Eccleſiæ altius ſublimari intendimus, in ea præſertim Eccleſia, quam poſt S. Romanam Eccleſiam, aut maximam, aut unam de maximis habemus, noſtræque voluntatis propoſitæ, divina favente clementia, in electione illius perſonæ concorditer & voluntariè univerſa Ravennas convenit Eccleſia, præſertim viris honeſtiſſimis, Legato noſtro & veſtro, hinc Hyacintho Cardinali, inde Hermanno Verdenſi Epiſcopo. Scientia autem & moribus in perſonam præfati Electi una cum genere convenientibus, propter reverendum veſtræ Paternitatis teſtimonium commendabilior & acceptior eadem perſona nobis jam facta eſt, quam utique etiam diligi à vobis, & honorari gaudemus & volumus, ea tamen ratione & ordine, quo Patres filios ſuos ſolent diligere, quos ſuo tempore & manumittunt, & domui ſuæ providere permittunt. Et quidem decentiſſimum eſt, ſanctam Romanam Eccleſiam, tamquam matrem omnium Eccleſiarum filios, qui ſunt fructus ventris, aggregare, & aggregatos ad decorem domus Dei per domos & familias diſtribuere. Quibus etiam noſtrum Imperium tamquam ab utero & gremio matris noſtræ progredientibus debeat, & velit congruum honorem impendere. Proinde altiori conſideratione veſtra perpendat diſcretio, quid in hac cauſa tam veſtræ quam noſtræ Majeſtati & honeſtati conveniat.

COLLATIO

INTER IMPERATOREM ET PAPAM

Anno Chriſti 1159.

Capitula ex Parte Domini Papæ, quæ propoſuerunt Octavianus tituli S. Cæciliæ Presbyter Cardinalis, Henricus tituli SS. Nerei & Achillei, VVillelmus Cardinalis Diaconus, & Guido Cremenſis Diaconus Cardinalis, miſſi à Papa Hadriano.

1. Nuntios ad Urbem, ignorante Apoſtolico, ab Imperatore non eſſe mittendos, cum omnis Magiſtratus inibi B. Petri ſit cum univerſis regalibus.

2. De dominicalibus Apoſtolici fodrum non eſſe colligendum, niſi tempore ſuſcipiendæ coronæ.

3. Epiſcopos Italiæ ſolum ſacramentum fidelitatis ſine hominio facere debere Domino Imperatori.

4. Neque Nuntios Imperatoris in palatiis Epiſcoporum recipiendos.

5. De poſſeſſionibus Eccleſiæ Romanæ reſtituendis, & tributis Ferrariæ, Maſſæ, Ficorolii, totius terræ Comitiſſæ Mathildis, totius terræ, quæ ab Aquapendente eſt usque Romam, Ducatus Spoletani, inſularum Sardiniæ & Corſicæ.

Reſponſio Imperatoris.

QVamvis non ignorem, ad tanta negotia non ex animi mei ſententia, ſed ex conſilio Principum me reſpondere debere, ſine præjudicio tamen ſapientum hoc abſque conſultatione reſpondeo. Epiſcoporum Italiæ ego quidem non affecto hominium, ſi tamen & eos de noſtris regalibus nihil delectat habere. Qui ſi gratanter à Romano Præſule: *Quid tibi & Regi?* conſequenter quoque eos ab Imperatore non pigeat audire: *Quid tibi & poſſeſſioni?*

2. Nuntios noſtros non eſſe recipiendos in palatiis Epiſcoporum aſſerit: Concedo, ſi forte aliquis Epiſcoporum habet in ſuo proprio ſolo & non in noſtro palatium. Si autem in noſtro ſolo & allodio ſunt palatia Epiſcoporum, cum profecto omne quod ædificatur ſolo cedat, noſtra ſunt & palatia. Injuria ergo eſſet, ſi quis Nuntios noſtros à Regiis palatiis prohiberet.

Anno Chriſti 1159.

FRIDERICI I. IMPERATORIS AUGUSTI

EDICTUM

De Dimiſſione Cardinalium ob crimen læſæ Majeſtatis captivorum & electione novi Pontificis facienda.

Manueli Imperatori Conſtantinopolitano.

ORbis mutilatio propter diſſenſiones & ſchiſmata, & totius humani generis torbulentiæ, quæ propter Eccleſiæ viduitatem, antiqui ſerpentis effuſo veneno, emerſerunt & irruerunt, pro electione magni Sacerdotis, non ſolum communibus ſuffragiis, ſed etiam magoa cum ſolertia facienda & habenda, ſpiritum & animum noſtrum quaſi deſpondere nos compulerunt, ut per frequentes & proſtantes, & inſignes Apocriſarios & Legatos noſtræ Serenitatis ad Cardinales egerimus propterea, ut de hujusmodi magni ſacerdotis electione diligentiſſime cogitarent. Et ne juſta præberetur occaſio aliqua iis, qui tantum bonum impedire vellent, eo quod detineretur à nobis Magiſter Oddo S. Nicolai in Carcere Tulliano reverendiſſimus Cardinalis; non ſolum ipſum, verum etiam alios Eccleſiæ Prælatos præſtantiſſimos dimittendos decrevimus.

2. Nunc vero rem novam, non ſolum hæſitatione, verum etiam ſtupore dignam vobis & reliquis orbis Principibus hæc noſtra epiſtola ſignificatura progreditur, quod ſcilicet reverendiſſimum Præneſtinum Epiſcopum, qui adverſus Imperatoriam Majeſtatem & nomen ita aperte ſe objecit & obſtitit, quam primum abſolvimus & dimiſimus præter omnium hominum opinionem. Stupebunt profecto, ut credimus, Principes bellicoſi, viri fortes. Cæſarum memoriæ, incomparabilibus decoratæ magnificentiis, in libris ſcriptæ veterum Annalium & Chrooicorum evolvantur & perſcrutentur, ſingulorum Principum vita & geſta perquirantur, nihil tale adeo inſperatæ clementiæ æquale nobis quisquam inveniet diligens indagator. Licet enim legatur fortaſſe multorum Principum nobilis ira, aperta clementia, & illuſtris humanitas, propterea quod dextera victoris victoriis & trophæis ornata, hoſtibus proſtratis pepèrcerit, & ita eos, qui eorum exaltationi ſe objecerunt, benigne dimiſerint, & à ſevero juſtitiæ gladio adverſus damnatos abſtinuerint; nihilominus illorum ſinguli, vel imbecillum aliquem, vel nullius pretii & valoris ſontes ipſos cum judicaveriot, eos libenter dimiſerunt; vel quia belli immineotis occaſione propter eam, quam promiſerunt, ſontium dimiſſionem, finem impoſueruot.

3. Quod vero nos adhuc ſimultate permanente, adeo nobile membrum Eccleſiæ, tanti conſilii virum, & perſpicuæ fortitudinis & virtutis, noſtris conſiliis gratis adverſantem, & ſe objicientem, & ſe objecturum, ut ab omnibus ſperabatur, licet nos neque omnino crederemur tale quid, ut eum ſcilicet dimitteremus; neque preteritarum rerum memoria, neque præſentium ſecuritas & cautela nobis ſuadebat: oihilominus in ſtatera noſtrarum cogitationum, juſtitiæ ſecuritatem clementia fecit declinare, & impetum ooſtræ indignationis fregit & vicit; & miſericordia, quam de generis humani diſſenſionibus habemus, nos cohibuit & detinuit, & Chriſtianæ Reipublicæ publicum commodum privati noſtri commodi cauſam ſuperavit; cum pro dicti epiſcopi Præneſtini abſolutione & liberatione non dubitemus, quin eccleſiæ Dei paſtoris ſui ſolatio deſtitutæ, de optimo paſtore, nobis & Imperio non ingrato deligendo curam gerent: quod præter omnium opinionem, & multorum conſilium & mentem, inter omnia, quæ à nobis maxime deſiderantur, tamquam pacis & quietis cupidiſſimis jucundiſſimum contingeret.

4. Nec nobis hoc indignum ullo pacto vel inutile credimus, ſi cum noſtra matre Eccleſia pacis maxime cupidos nos eſſe aſſerimus, & concordiæ fatemur eſſe æmulatores, cujus affectatores eſſe Reges & Principes, frequenter ſimulare ſolent dum inter ſe contendunt. Compatimur oos propterea orbis laboribus & calamitatibus, quodammodo ruinam minantis propter univerſorum diſſenſiones & diſſidia. Compatimur naviculæ Petri, quæ propter frigefactam hominum fidem, & propter ferveotem Hæreticorum iniquitatem maris & undarum furore & impetu agitata cooteritur & ſubmergitur. Nec miretur veſtra celſitudo, ſi me, Curatorem videlicet Eccleſiæ, ſi me præcipuum filium matris viduæ, ejusdem matris ſuſpiria ex imo emiſſa pectore emollieruot, ut depoſitis juribus, quibus fortaſſe humana prudentia mentem adhibuiſſet, & matri filium, & fratrem fratribus, præcipue vero pro tanti commodi ſpe, abſolvere & dimittere decreverim. Quis enim in tantorum malorum conſideratione, quis in ſpe tanti futuri gaudii, propter detentionem vel abſolutionem & dimiſſionem uniuscujusque perſonæ quantumvis conſpicuæ, poſſet cor ſuum obturare? præcipue vero, quia ab omnibus & ſingulis Cardinalibus, qui in urbe Roma & in ſimplicitate & in puritate

MANDATUM

DE INCOMPETENTIA REGIS FRANCORUM IN COGNOSCENDA CAUSA ELECTIONIS ROMANI PONTIFICIS, QUÆ AD IMPERIALEM JURISDICTIONEM SPECTAT.

Anno Chriſti 1162.

Miſſum Regi per Reinaldum Cancellarium.

MANDAT vobis Dominus noſter Fridericus Imperator Romanorum & ſpecialis Romanæ Eccleſiæ Advocatus, quod ad nullos Eccleſiarum Prælatos de cauſa electionis Romani Pontificis judicium facere pertinet, niſi ad eos tantum, qui ſub Romano Imperio exiſtunt. Ideoque bonum videtur & juſtum, ut cum Epiſcopis & Clero veſtro ad eundem Imperatorem tamquam amicum & ſocium accedere, & illius ſententiam audire debeatis.

FRIDERICI I. IMPERATORIS AUGUSTI

Anno Chriſti 1165.

RESCRIPTUM

Ad Schiſmaticos Cardinales Romanos, ſuper eorum maledicis litteris in Imperatorem & Papam Paſchalem emiſſis.

FRIDERICUS Dei gratia Romanus Imperator ſemper Auguſtus Clericis Romanæ Eccleſiæ cum Lazaro quondam paupere æternam habere requiem.

1. *Loquar* a *ad Dominos meos, quamvis ſum pulvis & cinis*, & b *ut jumentum factus* a Gen. 17.
ſum apud vos: tamen c *homines & jumenta ſalvabit DEUS.* Multiplicavit Deus miſericor- b Pſalm. 72.
diam ſuam ſuper vos, qui congregavit vos à quatuor ventis cœli, ut recumbatis cum Abraham in c Pſalm. 35.
ſinu patris ſui. Fidelis ille cum tota domo Ægypti (Moyſen dico) qui de veſtra vos Ægypto extraxit, ut evitaretis ollas carnium, & ut poſſetis clamare in deſerto: d *Manhu. Quid eſt hoc?* à re- d Exod. 16.
gione deſerti manna venit ad viatores: cum & jure dicitis: *Quid eſt hoc?* Quid, inquam, eſt, quod famem expellit, & deſiderium ſatiat, & ſatiando accendit? Rapuit etiam vos manus illa inexhauſtæ clementiæ, & fecit vos lucem de luto, & *in diademate* e Salomonis, *quo coronavit eum mater* e Cant. 3.
ſua, vos coronavit, fecit vos aurum de luto. Sed neſcio, quo pacto aurum in lutum rediit, & in ferri vilitatem aurei ſicli moneta regeneravit. Levaſtis corpora veſtra in montes, ſed mentes in convallibus remanſerunt. Unde ergo veniet auxilium vobis? Sperabamus enim, quod in cacuminibus montium pennas tenderetis, quæ veherent * nos ad dexteram Dei Patris. Seduxit * nos * al. vos.
opinio lubrica, & quod valde gemimus, alarum nudato remige, plumbi modum gravitas corporis vos peſſundat.

2. Putabitis, quod Deus eſſet tantum Romanorum: ſed & valles Teutonicorum frumento abundant. Suſcipite montes pacem populo, ut linguæ ſpicula abſcindatis. Non ſolum in Imperium, ſed & in Deum *cultus juſtitia*, teſte Propheta, f *ſilentium.* Super nubes volatis aquilæ, & f Iſa. 32.
tandem ad noſtrum cadaver carpendum veſtra roſtra deponitis. Abſtinetis vos à carnibus pecudum, & carnes Imperiales ſine ſale voratis. Vere *cultus juſtitia ſilentium.* Quod nondum eſt, finxit, & nondum venit in linguam, jam penes vos conſtat eſſe patratum. Ait enim: *Quis hic Papa* Cardinalium
injuſtus? Imperatrix prægnans, ſed non de ſemine Imperiali? hic Archiepiſcopus ter in die carnibus Schiſmaticorum
ventrem confundit: hic Epiſcopus ructu fetenti aera fœdat: hic Abbas exhaurit ſcutellam uſque ad convitia in Eccleſiaſti-
vomitum. Vacatis otio, idcirco talia eructatis. Nam detractio in cameris concipitur, & in † Cu- cos Imperii
ria evomitur. Non eſt Curia cœlum: non eſt Curia paradiſus, ſed adhuc eſt Curia inter flumina Principes.
Babylonis. Veſtrum oſtium omnibus patet, cum quis per illud ingreditur, non palpatur, ſed cæ- † ſc. Romana.
ditur: non curatur, ſed mactatur: non juſtificatur, ſed damnatur. Et (ut breviter dicam) nihil ſine crimine apud vos, ſed cum venerit g Filius hominis in ſede majeſtatis ſuæ, quæſo dicite: Ubi ſe- g Luc. 9.
debitis? hic & ibi?

3. Clementes medici non orationibus ægros curant, ſed eorum vulnera ſuſcipere ſtudent, ut cum eis pariter & ægrotent. Nos non poteramus aſcendere ad veſtra licita, ſed vos veſtra pietate commoti ad noſtra illicita deſcendiſtis, & facti eſtis hujuſmodi. Quid prodeſt in deſertum exire, & in deſerto Ægyptium cor habere? Quid prodeſt ranas h Ægypti vitare, & in h Exod. 8.
deſerto murmuratione perire? En qui ſub Pharaone languiſtis, ſub Moyſe ſuſpiratis. Emptores

vitæ nolite * decipere venditores margaritæ. Ecce qui dediſtis manus & oculos, & alia membra, ut Evangelicam margaritam poſſetis comparare, ea nondum eſtis digni. Hac autem ad ſalutis fructum utimini. Reddite Deo linguam, & accipite margaritam. Si vero hæc Epiſtola vobis placuerit: noſtra erit ſententia illa Sapientis: a *Argue juſtum, & diliget te.* Si vero ſuccenſi fueritis, non ideo Diogenes amittet cornua. Valete, & ſi Deum dilexeritis, linguas veſtras Dei gladio amputate, & in Catholicum Papam conſentictis.

a. Prov. 9.

Anno Chriſti 1166.

RECESSUS SIVE DECRETUM
COMITIORUM HERBIPOLENSIUM
à
FRIDERICO I. IMPERATORE AUGUSTO
Celebratorum, Anno Domini MCLXVI. ſuper Schiſmate duorum Pontificum.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator & ſemper Auguſtus cunctis populis, quos clementiæ noſtræ regit imperium.

1. Jamdudum innotuiſſe credimus, qualiter exorta quondam inter Eccleſiæ Romanæ Cardinales de Apoſtolatu diſcordia, inter Reges & Regna impetu peſtifero eſt diffuſa. Pro qua ad optabile bonum pacis revocanda quantos poſt beatæ memoriæ Papæ Victoris electionem ac confirmationem Catholicam Papiæ, Mediolani, * Laude, atque in diverſis Imperii finibus in corpore noſtro labores tam nos quam invicti Principes noſtri pertulerimus: quantas rerum copias Zelo juſtitiæ impenderimus: in extremis quoq; mundi partibus, jam auditum non dubitamus. Denique beatiſſimo Papa Victore in Paradiſi gaudia feliciter aſſumpto, & in ejus locum ab Epiſcopis & Cardinalibus almæ Sedis Apoſtolicæ Domino b Paſchali viro Chriſtianiſſimo in præſentia Epiſcoporum & Religioſorum Lombardiæ ac Tuſciæ, Illuſtris quoque Urbis Præfecti Romæ, ac multorum Nobilium Romanorum Catholice ſubſtituto: ipſum etiam Dominum Paſchalem & Eccleſiæ ac Principum Imperii judicio atque conſilio in Papam & Patrem Catholicum ſolemniter recepimus, debitoque honore venerari ſemper intendimus. Proinde obſtinata Schiſmaticorum perfidia mortem viri juſti ſuis ſucceſſibus aperta fronte adſcribens, Siræneis ſuis blanditiis quorundam fidelium noſtrorum adeo molita eſt denuo immutare, ut niſi morbis novis nova remedia objicerentur, pars noſtrorum non modica videretur ex fiducia noſtræ lenitatis ſeducenda.

* al. Laone.

b Pius ejus nominis III.

2. Igitur Zelo reformandi decoris domus Dei ardentius accenſi, cum Regem Francorum, qui nulla noſtra culpa præeunte, una cum Rolando imperii noſtri hoſte publico, ejusque ſequentibus, Imperialem noſtrum honorem manifeſte molitur auferre, poſt multos noſtros admonitus irrevocabilem perſenſiſſemus: univerſis imperii Principibus in ſancta Pentecoſte Curiam Wirzburg generalem indiximus. Quorum cœtu celeberrimo ibidem ſolemniter † præſente, Eccleſiæ Dei ſtatum ac Domini Papæ Paſchalis negotium ſerio ac magnifice duximus roborandum. Invocata igitur Spiritus ſancti gratia, & univerſorum, qui aderant, conſilio communicato, ad removendam pro parte noſtra omnem ambiguitatem, prorſus ipſi nos manu propria ſuper Sanctorum reliquias juramentum publice præſtitimus, quod * Rolandum Schiſmaticum, vel ejus ſucceſſorem, quem pars ipſius elegerit, in Papam nunquam recipiemus, nec ad eum recipiendum, aſſenſum umquam alicui præbebimus. Nulli etiam fautorum ejus gratiam umquam noſtram reddemus, niſi ab errore viæ ſuæ ad unitatem Eccleſiæ fuerit converſus. Dominum vero Papam Paſchalem manutenebimus ſemper & promovebimus: eique tamquam Patri Catholico & univerſali Pontifici obedientiam, honorem & reverentiam exhibebimus: & ab ipſo, ejusque parte, vita comite, numquam recedemus. Electos quoque, qui ſub eo, aut ejus ſucceſſore, quem pars ipſius elegerit, conſecrationem receperunt, vel adhuc recipiunt, honore aut ordinibus ſuis per ejus obedientiam privari numquam permittemus: & hujus abſolutionem ſacramenti numquam requiremus, nec oblatam recipiemus.

† al. præſidente.

* Alexandrum III nominatum.

3. Præterea noſter in Imperio ſucceſſor, quem Principes univerſi elegerint, hunc honorem eccleſiæ Dei & Imperii, & hanc partem noſtram ſub eodem juramento tuebitur ſemper atque tenebit.

4. Idem quoque juramentum Archiepiſcopi, & omnes epiſcopi, atque Electi, qui interfuerunt numero quadraginta, ſuper ſancta Dei Evangelia propria manu unusquisque ſub ſtola ſua præſtiterunt, & publice firmarunt. Nihilominus univerſi Principes ſeculares, Dux videlicet c Saxoniæ, & Brandenburgenſis Marchio Albertus ſenior, Conradus Palatinus de d Chevo, & Ludovicus Lantgravius, & reliqui omnes ſuper Sanctorum reliquias id ipſum juraverunt. Repente autem Spiritus ſanctus mentes omnium adeo unius effecit voluntatis, quod Electi omnes in ſabbato Quatuor temporum ad laudem Dei & honorem Imperii ſacros ordines devotiſſime ſuſceperunt.

c Henricus Leo.

d Scheiren.

5. Fir-

5. Firmiter quoq; à nobis,& ab univerſis decretum eſt, ut quicumq; ſuperſunt ordinandi in primis Quatuor temporibus ſimiliter exequantur,alioquin dignitatis, ad quam electi ſunt, honore, omni remota dilatione,priventur.

6. Ad hæc honorabiles Legati Illuſtris amici noſtri Henrici glorioſi Anglorum Regis ad nos ab ipſo transmiſſi,in totius Curiæ noſtræ præſentia ſuper ſanctorum reliquias ex parte Regis Angliæ publice juraverunt nobis,quod Rex ipſe cum toto Regno ſuo in parte noſtra fideliter ſtabit, Dominum Paſchalem, quem nos tenemus, nobiſcum ſemper tenebit. De Rolando autem Schiſmatico manutenendo, nullatenus ſe de cætero intromittet.

7. Quia vero juſtitiæ, quam hoſtes Eccleſiæ Dei & noſtri ſive ex ſuperbia, ſive ex cauſæ diffidentia devitarunt, nos ſemper hactenus ſtare parati, nunc tandem ad inſolita ſacramenta ex eorum manifeſta obſtinatione ſumus impulſi: à Schismaticorum communione omnis homo omnisq; ordo caveat. Furor enim eorum etſi hactenus aliquo modo viſus eſt venialis, in poſterum prorſus erit irremiſſibilis.

8. Ad perfectum quoq; hujus negotii firmamentum,ex totius Herbipolenſis Concilii decreto firmiſſime præcipimus,ut ſi quis ad ſui mandatum Antiſtitis ſacramentum ſupra ſcriptum non præſtiterit,ſi Clericus ſit,aut Monachus,Eccleſiaſtico privetur honore ac beneficio: ſi Laicus, alodia & beneficia quæcumq; poſſidet, noſtra ipſi auctoritate à ſuo Judice vel Domino prorſus adimantur. Data Wirtzburg, Kalend. Julii.

S. CÆSAREÆ MAJESTATIS MANDATVM

Anno Chriſti 1166.

De executione Decretorum Herbipolenſium

Ad Abbatem Stabulenſem.

IPSE cum omnib. eccleſiæ tuæ fidelibus publice jures & obſerves,& ſingulis Dominicis diebus & feſtis in publica Miſſa,ſicut edictum eſt & ſancitum à nobis & à Principibus,publicam orationem pro Domino Papa Paſchali nominatim & aſſidue intus & foris præcipias recitari. Edictum quoq; & ſtatutum eſt,ut hæc omnia juramenta infra ſex hebdomadas ab omnibus complcantur. Quod ſi aliquis Monachorum,Clericorum,Laicorum, in imperio noſtro huic confirmationi & edicto noſtro. aliquo modo ſe opponendo contradixerit, certum ſit apud te,quod ſicut publicus hoſtis imperii, absq; omni ſpe recuperationis judicatus eſt & damnatus,& ab omni officio & honore & beneficio deſtitutus. . . . .

ACTA

SVPERIORVM COMITIORVM, EX ARCHIVO VATICANO.

vide Baronium tom. 12. Annal.

*Alexandro Papæ * quidam amicus ſuus.*

* Abbas aliquis aut Præpoſitus, homo perfidus & proditor.

IMPERATOR cum principes ſuos ad Curiam,quam eis in feſto Pentecoſtes indixerat, adunaſſet,& Principes ipſi Sabbatho ante feſtum,atq; ſubſequenti ſecunda feria,de pace inter vos & eum reformanda tractare cœpiſſent,Reginaldus dictus Colonienſis Archiepiſcopus advenit, publice aſſerens & proponens, quod nihil contra vos ad honorem ſui labor & ſtudium Imperatoris proficeret,niſi ejus tunc penitus aſſentiret conſiliis. Dicebat enim, quod potior pars Imperii vobiſcum erat, commemorans ſcilicet Salzburgenſem,Maguntinum,& alios de Alemannia,qui veſtræ obtemperant Sanctitati. Verumtamen ad magnificandum ſeipſum; plures inquit, quam vos ſumus, ad obedientiam Apoſtolici noſtri conquiſiti,quos ei Rex Anglorum numero quinquaginta,& plures, juxta Domini Imperatoris beneplacitum exhibebit. Cum igitur ei talia promittenti,& ad certitudinem hujus rei duos Nuncios prædicti Regis præſentialiter exhibendi,de proſequendo ejus conſilio ſuum Imperator polliceretur aſſenſum,in audientia cunctorum Principum hujusmodi conſilium Imperatori formavit.

Quod ipſe videlicet Imperator in conſpectu totius Curiæ propria manu juraret, quod nullo umquam totius vitæ ſuæ tempore vos, vel aliquem qui ex parte veſtra ſit, in Pontificem Romanum reciperet, ſed devotioni Papæ ſui Paſchalis inconcuſſe ſemper & inſeparabiliter adhæreret: ſi verò mori illi ante contingeret, hoc ipſum juramentum ſui ſucceſſores obſervarent. Principes verò ſuos hoc ipſum jurare compelleret, adjecto in eorundem Principum juramento, quod ſi prius Imperator obiret, Principes ipſi nullum antea coronarent in Regem, quam is, qui coronandus eſſet, de tenendo & ſovendo eodem Schiſmatico, & ejus ſucceſſoribus idem faceret juramentum. Et quod Principes infra ſex hebdomadas, poſtquam de Curia ad propria loca rediiſſent, omnes Abbates, Præpoſitos, & alios Eccleſiarum Prælatos, Milites quoque & alios omnes, qui in locis eorum aliquos honores obtinerent, hoc jurare compellerent, & eos, qui nollent

hoc facere, rebus eorum penitus confiſcatis, depoſitos, & honoris ſui cingulo ſpoliatos; vel ſi privsti homines fuerint, in membris propriis crudeliter mutilatos, à toto Imperio compellerent exulare. Placuit Imperatori forma Conſilii.

Sed Archiepiſcopo Magdeburgenſi, & aliis, qui præſentes erant, Epiſcopis dura viſa eſt admodum & moleſta, ita quod idem Msgdeburgenſis nullum juramentum ſe præſtare velle reſpondit, niſi prius Colonienſis ordines & conſecrationem reciperet, per quam omnem dubitationem sb ejus & aliorum pectoribus removeret. Unde cum ille id promittere detrectaret, acriter eum aggreſſus Imperator, ſuamq; ipſi malignitatem improperans, in eum verba iſta eſt proſecutus; Ecce, inquit, manifeſte apparet, quod ſicut traditor & deceptor in periculum meum Papam mihi *præfeceris ignoranti, cum etiam ante receptionem litterarum mearum, ne de ſubſtituendi Pontificis electione tractares, tu ſtatim cum *Te Deum laudamus*, & juxta beneplacitum tuum, novum mihi Pontificem elegiſti, plus mihi proditor factus quam Maguntinus Electus, quem reum hujus criminia deferebas: præſertim cum ille dederit mihi ſalubre conſilium, ut ex quo Deus me à prioris periculo liberavit, nullatenus me obnoxium facerem ſucceſſori. Nunc vero neceſſario te noveris compellendum, ut laqueum, quem paraſti, primus incurras, & aliis etiam id facere recuſantibus, ſolus habebis ſubire periculum, qnod in malitia tua noſcitur cæteris præparatum.

* tamquam Italiæ Archicancellarius.

Sic ergo ille vehementer aſtrictus non potuit evadere, quin primus juxta prædictam formam faceret juramentum, & ſuſceptis ordinibus conſecrationem quoqne ſe promitteret recepturum. Exhibuit etiam prædictos Nuncios Regis Angliæ, qui in perſona Regis Angliæ publice coram omnibus juraverunt, quod quicquid Imperator ſuper hoc ſe ſervaturum juraverit ipſe quoque tenebit firmiter & ſervabit. Sic ergo propria manu Imperator ſupradictum præſtitit juramentum, eo tamen ad verbum Archiepiſcopi Magdeburgenſis determinato, ut ſi voa & Schiſmaticum illum eodem tempore obire contingeret & Cardinales utriusque partis in aliquem nnanimiter convenirent, liberum ſibi eſſet, eum recipere, ſi tamen (quod quidem Colonienſis fecit apponi) de imperatoris aſſenſu eadem electio provenlret.

Deinde qui præſentes erant Principes, ſicut ſupradictum eſt, ſuum præſtitere ſinguli juramentum. Cum vero ad Epiſcopos ventum eſſet, dicerentque omnes, excepto Verdenſi, velle ſe potius Regalibus cedere, quam hujusmodi ſacramentum præſtare, reſponſum eſt eis oportere eos vellent nollent juramentum facere, & regalia retinere. Sicq; juravit primus Magdeburgenſis, ſub ea tamen conditione, ſi omnes alii, qui aberant, eſſent juraturi, & quod ſolutus eſſet à juramento, quocunque tempore deſineret regalia poſſidere. Babenbergenſis vero epiſcopus poſt multas & varias excuſationes ita ipſi Imperatori juravit, qnod quandiu voluerit regalia retinere, ſecundum quod ei proprius ſenſus dictaverit, eidem Imperatori ſuper negotio auxilium & conſilium miniſtrabit. Verdenſis etiam intruſus & Halberſtadenſis abſolute, ſicut Colonienſis, juraverunt. Virdunenſis, & Friſingenſis, propter ſuorum Archiepiſcoporum abſentiam excuſsti, juramentum facere minime ſunt coacti, ſed habita licentia libere ad propria redierunt, usq; ad feſtum beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli ſibi licentiam impetrantes.

Hi tantummodo Principes juraverunt, Dux Saxonienſis, Marchio Albertus, Comes Palatinus frater Imperatoris, & quidam ſororius Imperatoris.

Hi ſunt Archiepiſcopi, qui juraverunt, Msgdeburgenſis & *Babenbergenſis, ſub conditione tamen prænominata. Colonienſis autem, & duo ſuffraganei ejus abſolute juraverunt.

* for. Bremenſis.

Filius vero Conradi, qui ad Curiam cum mille quingentis militibus venit, ut sudivit fieri mentionem de juramento, receſſit. Patriarcha Aquileienſis non affuit, neque aliquis Suffraganeorum ſuorum. Similiter nec Salzburgenſis, vel aliquis ſuorum, neque Trevirenſis, vel aliquis ſuorum: & multi de Principibus non affuerunt.

HEN-

HENRICI * REGIS ANGLORUM

CONSTITUTIONES,

IN COMITIIS IMPERIALIBUS HERBIPOLENSIBUS AB IMPERATORE FRIDERICO CONFIRMATÆ.

* eo nomine Secundi.

Reſcriptum minatorium ad Papam, niſi bannum ſolvat.

Anno Chriſti 1164.

ALEXANDRO Papæ Henricus Dei gratia Anglorum Rex, Dux Northmannorum & Aquitanorum, & Comes Andegavorum.

Sæpius Nuncios noſtros ad pedes Paternitatis veſtræ direximus, rogantes & ſupplicantes, quatenus querelis, quæ inter nos & Cantuarienſem Archiepiſcopum vertuntur, finem debitum juſtitia mediante poneretis: & tandem placuit Paternitati veſtræ, ut juxta petitionem noſtram de latere Legatos nobis mitteretis, cum poteſtatis plenitudine, ut omnes controverſias noſtras plene decidere & definire poſſent, remoto appellationis obſtaculo. Qui cum in poteſtate ſicut Nuncii veſtri ad nos reportaverunt, & litteris veſtris continebatur expreſſum, quas adhuc penes nos habemus, quod miſſi fuiſſent, ſicut per eoſdem Legatos, cum ad nos perveniſſent, accepimus, poteſtas illa ad injuriam noſtram illis ſubtracta eſt. Unde cum nos ad omnem coram eis emendationem offerremus, præfato Cantuarienſi Archiepiſcopo, qui ita iniq; & malitioſe erga me ſe habet, ſicut vobis & toti mundo innotuit, coram illis juſticiis parere omnino contempſit. Ob cujus delictum alios deinceps Nuncios ad Majeſtatem veſtram transmiſimus, per quos litteras veſtras recepimus, quas adhuc penes nos habemus, in quibus terram noſtram & perſonas Regni noſtri à poteſtate præfati Cantuarienſis eximebatis, donec ipſe in gratiam noſtram rediiſſet. Quam cum ante reſtitutionem gratię noſtræ neſcimus ob quam cauſam immutaveritis, dum alii noſtri adhuc in Curia noſtra morarentur, & antequam noviſſimi Legati veſtri ad nos perveniſſent, *a* Vivianus ſcilicet & *b* Gratianus, ipſe in perſonas Regni noſtri & in quosdam familiares & ſervientes noſtros, qui ſingulis diebus nobis aſſiſtebant, excommunicationis ſententiam promulgavit. Cum vero prænominatos Nuncios debito honore ſuſcepiſſemus, qui tam per litteras veſtras quam viva voce proteſtabantur, quod ad honorē noſtrum & exaltationem Regni noſtri veniſſent, primo loco de abſolvendis excommunicatis tractavimus, qui non ſolum ad noſtram, verum etiam ad veſtram eorundem Legatorum injuriam excommunicati videbantur, petitionibus illis, quas ex parte noſtra nobis proponebant, quantum poteramus ob reverentiam veſtram & amorem veſtrum pro aſſenſu condeſcendebamus. Proponebant ſiquidem litteræ veſtræ quatenus ſæpe dicto Cantuarienſi Archiepiſcopatum ſuum pacem & amorem noſtrum redderemus: nos vero, propoſito omnino honore veſtro, communicato conſilio

a. Juriſconſultus ab Accurſio in Gloſſis frequenter laudatus.
b. Decreti compilator.

* Burdegalenſis & Rothomagenſis Archiepiſcoporum:

* ſc. Retroti.

Cenomanenſis,
Redonenſis,
Bajocenſis,
* Lexovienſis,
Cunſtantienſis, &
Sagienſis, } Epiſcoporum:

* al. Luxovienſis: qui dictus fuit Arnulphus.

Fiſcavenſis,
Beccenſis,
Sancti Wandregiſili,
Cadomenſis,
Troactis,
Ceriſiaci,
Revvalles,
Mortui maris,
Tironenſis,
Delbetenſis, } & quorundam aliorum Abbatum:

Necnon & Gaufredi Antiſiodorenſis, & quorundam aliorum virorum Religioſorum, conceſſimus antedicto Cantuarienſi (licet ipſe, ſicut vobis multotiens ſignavimus; abſq; conſcientia noſtra & coactione aliqua à Regno noſtro exierit) *ut in bono & in pace rediret, & poſſeſſiones omnes haberet, ſicut habuit quando à Regno exivit, & ipſe & omnes, qui cum eo vel pro eo exierunt, ob amorē Dei & ob amorem veſtrū, ſalva dignitate Regni noſtri.* Cumq; Nuncii veſtri coram ſupra nominatis viris reſponſum hoc abſq; omni contradictione recepiſſent, excommunicatos illos, qui præſentes aderant, abſolverunt.

Con-

Convenit autem inter nos, ut alter eorum, Vivianus ſcilicet, pro hiis, qui in Anglia erant, abſolvendis transfretaret: Gratianus vero ad verba hæc nominato Cantuarienſi transportanda redieret: Mane autem facto cum ab eis, quibusdam negotiis nos (accepta prius ab eis licentia) trahentibus, receſſiſſemus, neſcimus, cujus inſtinctu, aut quo ſpiritu conceſſis ſtare recuſaverunt, cauſantes verbum illud, quo nos *Dignitatem Regni noſtri ſalvam* fore dixeramus, quod tam nobis quam illis, qui nobiſcum aderant, nullo jure ab eis cauſari videbatur debere. Nos autem hujus rei ad conſcientiam duximus, de veſtra ſemper diſcretione præſumentes, quod vos in nullo honori noſtro derogare velitis, vel Regni noſtri dignitati, obnixe Serenitati veſtræ ſupplicantes, quatenus attente conſiderantes honorem & utilitatem, quam vobis & Curiæ veſtræ contulimus, & in futurum, niſi per vos ſteterit, conferemus, ſic rem temperetis, ne tantum penes vos ſint illius perfidi proditoris noſtri malitioſæ blandiciæ, quantum evidentia tot & tantorum virorum teſtimoniis corroborata cauſæ noſtræ merita: ſed juxta petitionem noſtram eos, qui excommunicati ſunt, abſolvatis, & ne in alios venenum ſuæ excommunicationis effundere poſſint provideatis: ne, ſi minus in hac juſta petitione noſtra exauditi fuerimus, tanquam de veſtra benivolentia deſperantes aliter ſecuritati noſtræ & honori proſpicere compellamur. Et quoniam ſingula quæ à nobis dicta ſunt & propoſita, difficile ſcripto comprehenderentur, transmiſimus ad pedes Paternitatis veſtræ Clericos familiares noſtros, Ricardum Archidiaconum de Salesberia, Ricardum Barre, qui plenius vobis cuncta, quæ hinc inde agitata ſunt, exponent: quibus in cunctis, quæ ex noſtra parte veſtræ Sanctitati exponent, fidem indubitanter habeatis, de quorum reditu feſtinanter maturando, veſtra precamur & conſulimus ſollicite provideat diſcretio, quoniam eorum mora diuturnior periculum & damnum intolerabile Eccleſiæ poſſet afferre.

Edictum contra clericos Papæ adhærentes.

HEnricus Rex Angliæ ſingulis epiſcopis in Anglia conſtitutis. Noſti quam male Thomas Cantuarienſis Archiepiſcopus operatus ſit adverſum me & Regnum meum, & quam male receſſerit. Et ideo mando tibi, quod clerici ſui, qui circa ipſum fuerunt poſt fugam ſuam, & alii Clerici, qui detraxerunt honori meo & honori Regni, non percipiant aliquid de redditibus illis, quos habuerunt in Epiſcopatu tuo, niſi per me, nec habeant aliquod auxilium vel conſilium à te.

Edictum contra Appellantes ad Papam.

HEnricus Rex Angliæ ſingulis Vicecomitibus in Anglia conſtitutis. Præcipio tibi, quod ſi aliquis Clericus vel Laicus in bailia tua Romanam Curiam appellaverit, eum capias & firmiter cuſtodias, donec voluntatem meam præcipiam: & omnes reditus & poſſeſſiones Archiepiſcopi ſaiſias in manum meam, ſicut Radulphus de Brock & alii miniſtri tibi dixerint: & omnium Clericorum, qui cum Archiepiſcopo ſunt, patres & matres, fratres & ſorores, nepotes & neptes, ponas per ſalvos plegios catalla eorum, donec voluntatem meam inde præcipiam. Et hoc breve tecum afferas, cum ſummonitus fueris.

Edictum contra eos, qui litteras banni Papalis deferunt in Regnum.

TEnor mandatorum, quæ Henricus Rex in Angliam miſit: Scilicet ut omnis portus cautiſſime cuſtodiatur, ne litteræ interdictiones ullatenus illic deferantur. Et ſi aliquis Regularis illas attulerit, pedibus truncetur: ſi Clericus, oculos & genitalia amittat: ſi Laicus, ſuſpendatur: ſi leproſus, comburatur. Et ſi quis epiſcopus ejus interdictum metuens, recedere voluerit, nihil ſecum deferat præter baculum. Vult etiam, ut omnes Scholares repatriare cogantur, aut beneficiis ſuis priventur; & qui remanſerint, ſine ſpe remeandi remanebunt. Et presbyteri, qui cantare noluerint, genitalia amittant, omnesq; rebelles beneficiis priventur.

Conſuetudines avitæ De juribus regni, contra Cleri Papalis uſurpationes, apud Clarendunam promulgatæ.

ANno ab incarnatione Domini milleſimo centeſimo ſexageſimo quarto, Papatus Alexandri anno quarto. Illuſtriſſimi Regis Anglorum Henrici Secundi anno decimo, in præſentia ejusdem Regis facta recordatio & recognitio cujusdam partis conſuetudinum & libertatum & dignitatum anteceſſorum ſuorum, videlicet Regis Henrici avi ſui, & aliorum, quæ obſervari & teneri debent in Regno. Et propter diſſenſiones & diſcordias, quæ emerſerant inter Clerum & Juſtitias Domini Regis & Barones Regni de conſuetudinibus & dignitatibus, facta eſt iſta recognitio coram Archiepiſcopis & epiſcopis & Clero & Comitibus & Baronibus

&

& Proceribus Regni. Et eaſdem conſuetudines recognitas per Archiepiſcopos & Epiſcopos & Comites & Barones & per nobiliores & antiquiores Regni,

Thomas Cantuarienſis Archiepiſcopus, &
Rogerius Eboracenſis Archiepiſcopus, &
Gileberdus Londonienſis Epiſcopus, &
Henricus Winctonienſis Epiſcopus, &
Nigellus Elienſis Epiſcopus, &
Willermus Norwicenſis Epiſcopus, &
Robertus Lincolinenſis Epiſcopus, &
Hilarius Ciceſtrenſis Epiſcopus, &
Jocelinus Salesberienſis Epiſcopus, &
Richardus Ceſtrenſis Epiſcopus, &
Bartholomeus Oxonienſis Epiſcopus, &
Robertus Herefordenſis Epiſcopus, &
David Menenenſis Epiſcopus, &
Rogerus Wigornenſis Electus

Conceſſerunt, & in verbo veritatis viva voce firmiter promiſerunt tenendas & obſervandas Domino Regi & hæredibus ſuis, bona fide & abſq; malo ingenio, præſentibus iſtis:

Roberto Comite Lochceſtriæ,
Reginaldo Comite Cornubiæ,
Conano Comite Britanniæ,
Johanne Comite de Haugo,
Rogerio Comite de Clare,
Comite Gaufredo de Mandeville,
Hugone Comite Ceſtriæ,
Willermo Comite de Arundel,
Comite Patricio,
Willermo Comite de Ferrariis,
Richardo de Leici,
Regniale de S. Walerico,
Rogerio Bigot,
Riginaldo de Warenner,
Richerio de Aquilâ.
Willermo de Branſa,
Richardo de Canivilla,
Nigello de Monbray,
Simone de Bello Campo,
Hunfrido de Boun,
Mattheo de Herefordia,
Waltero de Meduana,
Manacer de Biſeth Dapifero,
Willermo Maleth,
Willermo de Curci,
Roberto de Duneſtavilla,
Jocelino de Baillolio,
Willermo Laywalis,
Willermo de Laisneto,
Gauffrido de Veu,
Willermo de Haſtinga,
Hugone de Moravilla,
Alano de Newillis,
Simone filio Petri,
Willermo Malevit Camerario,
Joanne Malevit,
Johanne Mariſcallo,
Petro de Mara,

& multis aliis Proceribus & Nobilibus Regni tam Clericis quam Laicis. Conſuetudinum vero & dignitatum Regni recognitarum quædam pars præſenti ſcripto continetur.
Cujus partis capitula ſunt hæc.

Capi-

Capitulum I.

DE advocatione & præſentatione Eccleſiarum ſi controverſia emerſerit inter laicos, vel inter laicos & Clericos, vel inter clericos, in Curia Domini Regis tractetur & terminetur.

Capitulum II.

ECcleſiæ de feudo Regis non poſſunt in perpetuum dari abſq; aſſenſu & conceſſione ipſius.

Capitulum III.

CLerici citati & accuſati de quacunq; re, ſive moniti à Juſtitia Regis, veniant in Curiam ipſius reſponſuri ibidem de hoc unde videbitur Curiæ Regis quid ibi ſit reſpondendum; & in Curia Eccleſiaſtica, unde videbitur quid ſit ibi reſpondendum; ita quod juſtitia Regis mittat in Curiam ſanctæ Eccleſiæ ad videndum, qua ratione res ibi tractabitur. Et ſi Clericus convictus vel confuſus fuerit, non debet eum de cætero Eccleſia tueri.

Capitulum IV.

ARchiepiſcopis, epiſcopis, perſonis Regni, non licet exire de Regno abſq; licentia Regis. Et ſi exire voluerint, ſi Domino Regi placuerit, aſſecurabunt, quod nec in eundo nec in moram faciendo, nec in redeundo, perquirent malum vel damnum Regi vel Regno.

Capitulum V.

EXcommunicati non debent dare vadium ad remanens, nec præſtare juramentum, ſed tantum vadium & plegium ſtandi judicio Eccleſiæ ut abſolvatur.

Capitulum VI.

CLerici non debent accuſari, niſi per certos & legales accuſatores & teſtes in præſentia Epiſcopi, ita quod Archidiaconus non perdat jus ſuum, nec quicquam quod inde habere debeat. Et ſi tales fuerint qui culpantur, quod nec velit nec audeat aliquis eos accuſare, Vicecomes requiſitus ab epiſcopo faciet jurare duodecim legales homines de viſucto ſeu de villa coram epiſcopo, quod inde veritatem ſecundum conſcientiam ſuam manifeſtabunt.

Capitulum VII.

NUllus qui de Rege teneat in capite, nec aliquis dominicorum miniſtrorum ejus excommunicetur, nec terræ alicujus illorum ſub interdicto ponantur, niſi prius Dominus Rex, ſi in terra fuerit, conveniatur, vel Juſtitia ejus, ſi extra Regnum fuerit, ut rectum eſt de ipſo faciat: & ita id, quod pertineat ad Curiam Regiam, ibidem terminetur, & de eo, quod ſpectabit ad eccleſiaſticam, ad eandem mittatur ut ibidem tractetur.

Capitulum VIII.

DE appellationibus, ſi emerſerint, ab Archidiacono debent procedere ad epiſcopum, & ſi Archiepiſcopus defuerit in juſtitia exhibenda ad Dominum Regem eſt perveniendum poſtremo, ut præcepto ipſius in Curia Archiepiſcopi controverſia terminetur, ita quod non debet ulterius procedere abſq; aſſenſu Regis.

Capitulum IX.

SI calumnia emerſerit inter Laicum & Clericum, vel è converſo inter Clericum & Laicum, de ullo tenemento, quod Clericus ad eleemoſinam velit attrahere, Laicus vero ad laicum feudum, recognitione duodecim legalium hominum, per Capitalis Regis Juſtitiæ conſiderationem terminabitur, utrum tenementum ſit pertinens ad elemoſinam ſive ad laicum feudum coram ipſa Juſtitia Regis. Et ſi recognitum fuerit ad elemoſinam pertinere, placitum erit in Curia eccleſiaſtica: ſi vero ad laicum feudum (niſi ambo de eodem epiſcopo vel Barone advocaverint) erit placitum in Curia Regis. Sed ſi uterque advocaverit de feudo illo ante eundem epiſcopum vel Baronem, erit placitum in Curia ipſius: ita quod propter factam recognitionem ſaiſinam non amittat, qui prius ſaiſitus fuerat.

Capitulum X.

QUi de civitate, caſtello vel burgo, vel dominico manerio Regis fuerit, ſi ab Archidiacono vel epiſcopo de aliquo delicto citatus fuerit, unde debeat eis reſpondere, & ad citationē eorum noluerit ſatisfacere, bene licet eum ſub interdicto ponere, ſed non debet excommunicari priusquam Capitalis miniſter Regis villæ illius conveniatur, ut juſtificet eum ad ſatisfactionem venire. Et ſi miniſter Regis inde defecerit, ipſe erit in miſericordia Regis, & exinde poterit epiſcopus ipſum accuſatum juſtitia Eccleſiaſtica cohercere.

Capitulum XI.

ARchiepiſcopi, epiſcopi, & univerſæ perſonæ Regni, quæ de Rege tenent in capite, & habent poſſeſſiones ſuas de dominio Regis, ſicut Baroniam, & inde reſpondent Juſtitiis & miniſtris Regis,

Regis, & ſequentur & facient omnes rectitudines & conſuetudines Regias, & ſicut Barones cæteri debent judiciis Curiæ Regis cum Baronibus intereſſe, usque dum perveniatur in judicio ad diminutionem membrorum vel mortem.

Capitulum XII.

CUm vacaverit Archiepiſcopatus, vel Epiſcopatus, vel Abbatia, vel Prioratus de domino Regis, debet eſſe in manu ejus, & inde percipiat omnes reditus & exitus ſicut dominicos. Et cum * ventum fuerit ad conſulendum Eccleſiæ, debet Dominus Rex mandare potiores perſonas Eccleſiæ, & in capella ejus debet fieri electio aſſenſu Regis & conſilio perſonarum Regni, quas ad hoc faciendum vocaverit. Et ibidem faciet electus homagium & fidelitatem Regi, ſicut ligio Domino ſuo de vita ſua & membris & bonore ſuo terreno, ſalvo ordine ſuo priusquam ſit conſecratus. * al. venerit ad conſulendam Eccleſiam.

Capitulum XIII.

SI quisquam de proceribus Regni Archiepiſcopo vel Epiſcopo vel Archidiacono de ſe vel ſuis juſtitiam exhibere renuerit, Rex debet *a* juſtificare. Et ſi forte aliquis *b* deforciaret Regi rectitudinem ſuam, Archiepiſcopi, vel Epiſcopi, & Arcbidiaconi debent eum *c* juſtificare ut Domino Regi ſatisfaciat. *a* al. juſtitiare. *b* al. difforciaverit. *c* al. juſtitiare.

Capitulum XIV.

CAtalla eorum, qui ſunt in forisfacto Regis, non detineat eccleſia vel cimiterium contra juſtitiam Regis, quia Regis ſunt, ſive in eccleſiis ſive extra fuerint inventa.

Capitulum XV.

PLacita de debitis, quæ fide interpoſita debentur, vel absque interpoſitione fidei, ſint in *d* juſtitia Regis. *d* al. Curia.

Capitulum XVI.

FIlii ruſticorum non debent ordinari absque aſſenſu Domini, de cujus terra nati dignoſcuntur.

Facta eſt prædictarum conſuetudinum & dignitatum Regiarum recordatio ab Archiepiſcopis, Epiſcopis, Comitibus, Baronibus & Nobilioribus terræ, & ab antiquioribus Regni, apud Clarendoniam quarto die ante Purificationem Beatæ Mariæ, Domino Henrico filio Regis, patre ſuo ibidem præſente.

CONSTITVTIONES, QVAS CONSTITUIT REX HENRICUS IN NORMANNIA, ET MANDAVIT JUSTITIIS

ſuis Richardo de Lucy, & duobus Archidiaconis G. & R. & omnibus Principibus & populis Angliæ, Normanniæ & Aquitaniæ jurandas & ſervandas. Latores earum fuerunt, Guimerus Presbyter & Galterus de Grimesby.

Contra tyrannidem Papæ & Sacerdotum.

Capitulum I.

SI quis inventus fuerit ferens litteras Domini Papæ, vel aliquod mandatum Archiepiſcopi Cantuarienſis, continens interdictum Chriſtianitatis, in Angliam, capiatur, & de eo ſine dilatione juſtitia fiat ſicut de traditore Regis & Regni.

Capitulum II.

PRæterea nullus Clericus, vel Monachus, vel Converſus, vel alicujus Converſionis, permittatur transfretare vel redire in Angliam, niſi de tranſitu ſuo habeat litteras juſticiæ, & de reditu ſuo litteras Domini Regis. Si quis aliter inventus fuerit agens, capiatur & incarceretur.

Capitulum III.

NE aliquis appellet ad Papam vel ad Archiepiſcopum.

Capitulum IV.

NE aliquod placitum teneatur de mandatis Papæ vel Archiepiſcopi, vel aliquod mandatum eorum in Anglia ab ullo homine recipiatur. Si quis inventus fuerit aliter agens, capiatur & incarceretur.

Capitulum V.

GEneraliter quoque interdictum eſt, quod nullus ferat aliquod mandatum Clerici vel Laici Domino Papæ vel Archiepiſcopo. Si talis inventus fuerit, capiatur & incarceretur.

Capitulum VI.

SI Epiſcopi, vel Clerici, vel Abbates, vel Laici, ſententiam interdicti tenere noluerint, ſine dilatione de terra ejiciantur, & tota eorum cognatio, ita quod de catallis ſuis nihil ſecum ferant.

Capitulum VII.

UT catalla omnium Papæ vel Archiepiſcopo faventium, & omnes poſſeſſiones eorum, & omnium eis pertinentium, cujuscunque gradus ſint vel ſexus vel conditionis, capiantur, * & dominica manu Domini Regis confiſcentur.

* al. In dominica.

Capitulum VIII.

UT omnes Clerici, qui redditus habent in Anglia, ſint ſummoniti per omnes Comitatus, ut infra tres menſes veniant in Angliam ad redditus ſuos: & ſi non venerint ad terminum ſtatutum, redditus in manu Regis capiantur.

Capitulum IX.

UT denarii B. Petri non reddantur ulterius Apoſtolico, ſed diligenter ſerventur in theſauro Regis, expendanturque ad ejus præceptum.

Capitulum X.

LOndonienſis & Norvvicenſis Epiſcopi ſint in miſericordia Regis, & ſummoveantur per Vicecomites & Bedellos, ut ſint contra Juſticias Regis ad rectum faciendum Regi & Juſticiis ejus de eo, quod contra ſtatuta de Clarendona interdixerunt ex mandato Papæ terram Comitis Hugonis, & excommunicationem, quam Dominus Papa in ipſum fecerat, per ſuas parochias divulgaverint ſine licentia Juſticiarum Regis.

Anno Christi 1166.

LITTERÆ HENRICI REGIS ANGLIÆ AD ARCHIEPISCOPUM * COLONIÈNSEM.

* ad quem, ut Italiæ Archicancellarium, negotia Romana ſpectabant.

DIU deſideravi juſtam habere occaſionem recedendi à Papa Alexandro, & à perfidis Cardinalibus ejus, qui proditorem meum Thomam quondam Cantuarienſem Archiepiſcopum contra me manutenere præſumunt. Unde cum conſilio omnium Baronum meorum, & cum conſenſu Cleri, magnos viros de Regno meo, ſcilicet Eboracenſem Archiepiſcopum, Londonienſem Epiſcopum, Archidiaconum Pictavienſem, Joannem de Oxoneford, Richardum de Luci, Romam miſſurus ſum, qui publice & maniſeſte ex parte mea, & totius Regni mei, & omnium aliarum terrarum, quas habeo, proponent, & denuntiabunt Papæ Alexandro, & Cardinalibus ſuis, ne ulterius proditorem meum manuteneant, ſed ita liberent me ab eo, ut alium cum conſilio Cleri in Eccleſia Cantuarienſi poſſim inſtituere. Denuntiabunt etiam, quod quicquid Thomas fecit, in irritum revocent. Hoc etiam poſtulabunt, quod coram eis Papa jurari faciat publice, quod ipſe & ſucceſſores ſui, & mihi & omnibus ſucceſſoribus meis Regias Conſuetudines HENRICI avi mei inconcuſſas & inviolatas, quantum ad ſe, conſervabunt in perpetuum. Quod ſi forte alicui petitionum mearum contradicere voluerit, neq; ego, neq; Barones mei, neq; Clerus meus aliquam ei ulterius ſervabimus obedientiam, immo maniſeſte eum & omnes ſuos impugnabimus. Et quicunq; in terra mea inventus fuerit, qui ei poſthæc adhærere voluerit, expelletur. Ea propter rogamus vos, ſicut Chariſſimum amicum, quatenus Fratrem Ernoldum, vel Fratrem Radulphum Hoſpitalariũ, omni occaſione remota, cito ad me mittatis, qui ex parte Imperatoris & veſtra prædictis Nunciis meis ducatum præbeat eundo & redeundo per terram Imperatoris.

JUSJU-

JUSJURANDUM, QVOD JURAVIT JOHANNES SIMVL ET HENRICVS DE OXENFORDIA, CVM

ſocio Richardo de Viecoſtria apud * Coloniam, cujus occaſione juramenti Conſuetudines Regiæ in † Alemania valorem obtinuerunt, ſicut in Anglia etiam operatione Reginaldi Colonienſis Archiepiſcopi Reſcriptum Imperiale communionis ſententiam recepit.

CUm Clerum plurimum & Principes ſuos ad Concilium ſuum in feſto Penthecoſtes adunaſſet Fridericus Imperator, ſabbato & ſecunda feria tractatum eſt de pace & concordia Regni inter Papam Alexandrum & ipſum reformanda. Adhæc exſurgens in medio Colonienſis Electus proteſtatus eſt coram omni Concilio ſic: Domine Imperator, conſilia, quæ adverſus Papam Alexandrum hucusque captaſti ad deſtitutionem ejus nil tibi profuerunt, nil ei nocuerunt. Nam & de noſtris etiam ei plures obediunt & adhærent, ſicut Dominus * Marguncius Archipræſul Conradus, & quidam alii: ſed ſi mihi & meo conſilio acquieveris, in promptu erit & Alexandri dejectio, & Papæ noſtri exaltatio. En ego aequiſivi parti meæ quinquaginta epiſcopos cum ſuis Archiepiſcopis de Dominatione & Regno Regis Anglorum. Johannes & Ricardus parati ſunt in perſona Domini Regis hæc jurare, quod ratum habebit Rex & jurabit ore proprio, quod vos ſuper hoc hîc ſtatueritis & juraveritis. Placuit Imperatori forma conſilii, & ſe nomen Papæ Alexandri & obedientiam ejus in perpetuum objuraturum dixit. Cumque Clerus de ſententia & conſenſu interrogaretur, & inſtantius conveniretur, ait Magdeburgenſis & plurimi alii: Quoniam futura incerta ſunt, & plerumque quem elegit populus, abjicit Deus; & quem populus improbat, Deus approbat, temerarium eſſe hujus ſacramentum, & ſe prius relicturum, quam ita juraturum. Reſpondit Imperator, eum oportere regalia retinere, & cum eo ita jurare. Cumque jam excandeſceret Imperator, Magdeburgenſis ad mitigandum eum vel ad differendum juramentum aſtute ait: Si Dominus Colonienſis, qui hujus nobis conſilium & ſacramentum inducit, primus omnium Alexandrum abjuraverit, & juraverit, quod ordinationem ſuam & conſecrationem recipiet à Papa † Paſchali, certiores nos reddat de ſecreto animi ſui, & omne ſcrupulum ſuſpicionis pravæ à mentibus auferet, & nos in hujusmodi ſic ſententiam & ſacramentum facilius reducet. Acquievit Imperator. Cumque Colonienſis ita primo jurare juſſus detrectaret, & usque etiam ad lachrimas reniteretur, vehementer ira accenſus Imperator ait; En apparet Reginalde, quod ſanum mihi dedit conſilium * Magdeburgenſis, defuncto Victore Octaviano Papa meo, dicens, quod cum eo mortuo me Dominus à periculo maximo liberaſſet, caverem mihi de cætero, ne me iterum conſimili periculo involverem, unde tibi miſſis mandatis ſcripſi litteris, ne me inconſulto de ſubſtituendi Pontificis electione quicquam tractares. Tu vero clam auctoritate tua Guidonem de Crema elegiſti, Paſchalem eum nominaſti, & *Te Deum laudamus* per te decantaſti. Paraſti vobis foveam, Reginalde; certe tu prius incides modo in eam. Sicque Colonienſis primus & abſolute juravit in ſupradictam formam. Poſt Colonienſem juravit Imperator, & obedientiam ipſius Alexandri, & nomen ejus, & cujuscunque de parte ejus abjuravit: hoc ſane retento & determinato, quod ſi contigerit Papam Paſchalem & * Rolandum pariter Cancellarium decedere, ut utraque pars, Romanorum ſcilicet & Alemanorum, in unam perſonam eligendam pariter conveniant, liberum ſit Imperatori aſſentire, & eam recipere. Tunc Colonienſis adjecit. Ita Domine Imperator, ſi de conſenſu noſtro celebrata fuerit electio. Et adjecit: Fac, Domine, Principes tuos, qui aſſunt, & qui abſunt in ſuis provinciis jurare in conſimilem formam: Item, fac eos jurare, quod te, Domine, decedente non prius alium electum Imperatorem inſignibus Imperialibus *a* inducarent, donec ipſe Clericus idem præſtiterit ſacramentum abjurationis Alexandri. Conſenſit Imperator, & ſic juſſit fieri. Tunc juravit Dux Saxoniæ gener poſtea Henrici Regis: deinde Marchio Albertus, & quidam Comes Palatinus frater imperatoris, & quidam ſororius ejus. Magdeburgenſis Archiepiſcopus tandem cum lachrimis abjuravit Papam Alexandrum, hoc adjecto, quandiu regalia retinebit, & ſi omnes qui aderant, idem jurent. Poſtmodum *b* Brunenſis & duo Suffraganei ejus juraverunt in idipſum. Duo quoque Nuntii Regis Anglorum * Johannes & . . . . . . objuraverunt Papam Alexandrum, & in verba ſacramenti Colonienſis Electi & in ipſius Imperatoris juraverunt, in perſona Regis Domini ſui, ipſum quoque juraverunt, ore proprio quod ratum habebit, quicquid hoc ſcripto continetur, quod Imperator Fridericus juravit & ſtatuit. Duo vero epiſcopi, qui aderant, excuſaverunt ſe per abſentiam ſui Archiepiſcopi, & non ſunt coacti jurare, ſed dilatum eſt eorum & cæterorum, qui aberant, ſacramentum usque in octabas Apoſtolorum Petri & Pauli.

* Herbipoli

† in Comitiis Imperialibus.

* Moguntinus.

† ejus nominis Tertio.

* al. Moguntinus.

Colonienſis elector & archiepiſcopus, tamquam Italiæ archicancellarius, in electione & depoſitione Papæ primum votum habebat.

* Alexandrum III. appellatū.

a for. inducerent, donec ipſe prius idem.

b al. Babebergenſis. for. Bremenſis.

* Londonienſis & Oxenefordenſis epiſcopi.

LITERA HENRICI REGIS AD IMPERATOREM PRO REGNO ET DUCATIBUS IN IMPERII CLIENTELAM TRADENDIS

Sereniſſimo Friderico Romanorum Imperatori ſemper Auguſto.

HENRICUS Rex Angliæ, Dux Normanniæ & Aquitaniæ, & Comes Andegavenſis. Excellentiæ veſtræ, quantas poſſumus, referimus gratias, Dominantium optimi, quod nos Nuntiis veſtris viſitare, ſalutare literis, muneribus prævenire, &, quod his charius amplectimur, pacis & amoris invicem dignata ſit fœdera inchoare. Exultavimus, & quodammodo animum nobis creſcere, & in majus ſenſimus evehi, dum veſtra promiſſio, in qua nobis ſpem dediſtis, in diſponendis Regni noſtri negotiis alacriores nos reddidit atque promptiores. Exultavimus inquam, & tota mente Magnificentiæ veſtræ aſſurreximus, id vobis ſincero cordis affectu reſpondentes, quod quicquid ad honorem veſtrum ſpectare noverimus, pro poſſe noſtro, effectui mancipare parati ſumus. Regnum noſtrum, & quicquid ubique noſtræ ſubjicitur ditioni, vobis exponimus, & veſtræ committimus poteſtati, ut ad veſtrum nutum omnia diſponantur, & in omnibus veſtra fiat voluntas Imperii. Sit igitur inter nos & populos noſtros dilectionis & pacis unitas indiviſa, comercia tuta, ita tamen ut vobis, qui dignitate præeminetis, imperandi cedat auctoritas, nobis non deerit voluntas obſequendi. Et ſicut veſtræ Serenitatis memoriam veſtrorum excitat in nos munerum largitio, ſic vos noſtri quoque reminiſci præoptamus, mittentes quæ pulchriora penes nos erant, & vobis magis placitura. Attendite itaque dantis affectum, non data, & eo animo, quo dantur, excipite. Valete.

Anno Chriſti 1157.

FRIDERICI II. BARBAROSSÆ IMPERATORIS AUGUSTI

EDICTUM

De pace Eccleſiaſticorum.

FREDERICUS Dei gratiâ Romanorum Imperator & ſemper Auguſtus, ſanctæ N. Eccleſiæ honeſto & venerabili Clero univerſo, & ejuſdem Eccleſiæ fidelibus tam Nobilibus quam Liberis & Miniſterialibus omnibus gratiam ſuam & omne bonum.

1. Cum juſtum & honeſtum ſit, quod omnis, qui Principatum adminiſtrat, Principatus officia non negligat: ideo nos, quantum longa & gravis occupatio noſtra & importuna bellorum tempeſtas patitur & in quantum illa benigniſſima auctoris omnium pietas cooperari dignabitur, paci omnium Eccleſiarum provideri cupimus & intendimus. Eas vero, quas nobis devotiores & Imperio ad ſerviendum promptiores cognoſcimus, plus cæteris honorare debemus & volumus. Inde igitur eſt, quod N. Eccleſiæ, quæ devotum obſequium cum ſyncera & devota hactenus nobis fidelitate exhibuit, favorabili & ſereno noſtræ gratiæ amplexamur affectu, pro rogatu & voluntate fidelis & dilecti noſtri N. epiſcopi noſtri, maxime çogente nos rigore juſtitiæ, quæ nulli neganda eſt, vobis & omnibus comprovincialibus veſtris hanc Majeſtatis noſtræ dirigimus paginam Imperatoriæ.

2. Itaque Majeſtatis noſtræ auctoritate diſtricti præcipimus, & obſervari omnibus volumus, ne ullus Comes vel Advocatus, Nobilis vel miniſterialis, ſervus aut liber, Canonicis in domibus & areis clauſtralibus & Sacerdotalibus, in domibus & areis dotalibus aliquas omnino injurias irrogare præſumat; & ne aliquis ex his, quos prætaxavimus, in prædictis domibus & areis aliquid ſibi juris addicat. Si quis autem hujus tam diſtrictæ quam juſtæ præceptionis noſtræ violator extiterit, præſumptuoſum ipſum Majeſtatis Imperatoriæ reum conſtituimus. Ne autem quis putet, quod in hac tam rationabili quam neceſſaria pacis Eccleſiaſticorum roboratione ſteterit pro ratione voluntas, & magis præſentia & inſtantia Domini Epiſcopi quam juſtitia voluerit, hoc vobis conteſtando ſcribimus quod prædictam ſententiam Endericus Marchio de Luſiz in Palatio noſtro apud Cremonam, approbantibus Imperii noſtri Principibus, edidit.

(o)

ACTA

ACTA PACIS PUBLICAE, INTER FRIDERICUM I. IMPER. ET ALEXANDRUM PAPAM.

Anno Chriſti 1176.

Anagniæ cœpta Venetiis & Clugiæ continuata, ſed Venetiis demum publicata ex Archivis Vaticanis.

Tractatio Anagniana.

ANNO Dominicæ Incarnationis MCLXXVI. Fridericus Imperator ad præſentiam Domini Alexandri Papæ miſit Weremundum Magdeburgenſem Archiepiſcopum Chriſtianum Maguntinum Archiepiſcopum, Conradum Wormatienſem Electum, & * R. Protonotarium Regni, majores imperii Principes, cum poteſtate plenaria complendæ pacis inter Eccleſiam & Imperium. Qui venientes usque Tibur, nuntiaverunt ipſi Pontifici, reſidenti apud Anagniam, ſui adventus cauſam, & impetrato ſecuro ducatu, recepti ſunt à duobus Cardinalibus & Capitaneis Campaniæ, atque honorifice deducti in civitatem Anagniam. In Craſtino cum Pontifex in Conſiſtorio, aſtante Clericorum & Laicorum multitudine, reſideret, inde acceſſurus ad majorem Eccleſiam cum decora ſocietate, intrarunt prædicti Legati in conſpectum Pontificis. Stantes autem in medio coram ipſo, cum multa reverentia loquentes dixerunt: Dominus noſter Imperator deſiderio magno deſideravit, & deſiderat Romanæ Eccleſiæ & Urbi pacem veram dare. Miſit ideo nos cum plenitudine poteſtatis ad præſentiam veſtram, poſtulans inſtanter, ut verbum illud & pacis, quod in præterito anno Fratres veſtri ſecum præſentialiter tractaverunt, & usque modo, peccatis ita exigentibus, imperfectum remanſit; nunc per vos & aſſenſum noſtrum, qui in eo fuerit, auctore Domino, compleatur. Notum eſt enim & indubitatum, quod ab initio naſcentis Eccleſiæ omnipotens Deus in orbe terrarum eſſe voluit, quibus principaliter mundus regatur; Sacerdotalis dignitas, & Regalis poteſtas, quæ niſi ad invicem concordia fulciantur, pax nullatenus ſervaretur, & mundus controverſiis & bellorum ſtrepitu abundaret. Ceſſet jam nunc iſta odioſa turbatio, & per vos duos Principes orbis pax univerſis eccleſiis & populo Chriſtiano reddatur.

* Guvoruvinum.

His igitur publico allegatis, benignus Pontifex hilari & placido vultu, cum jucunditate ſermonis reſpondens, ait: De adventu veſtro cum jucundis rumoribus valde gaudemus, & exinde omnipotenti Deo gratias agimus. Non eſt in præſenti ſæculo res, quæ in auribus noſtris ita dulceſcat, quam ſi Dominus Imperator noſter, quem inter alios mundi Principes cognoſcimus eſſe majorem, pacem vobis veram dare, ſicut aſſeritis, velit. Sed ſi vult integram pacem ſuam nobis tribuere, & eccleſiæ Romanæ, oportet ut ampliatoribus noſtris, maximè Regi Siciliæ Lombardis & imperatori Conſtantinopolitano, qui nobis contra eum in Eccleſiæ neceſſitatibus firmiter aſtiterunt, pariter tribuat.

Legati vero laudantes & approbantes verbum pontificis, dixerunt: in mandatis accepimus à Domino Imperatore, ut ſecrete vobiſcum, & cum Fratribus veſtris loquamur quatenus ea, quæ inter nos & vos tractanda fuerint & ſtatuenda, inimicus homo non audiat, ſed in ſecreto conſerventur, quousque pacis bonum, præſtante Domino, compleatur. Scimus enim, quod in parte veſtra & noſtra nonnulli ſunt, qui pacem non audiunt & hanc diſcordiam libenter fovent. His itaque auditis, univerſus conventus diſceſſit, & pontifex cum Fratribus ſuis, & univerſis Legatis ſecretarium Concilii ſolus intravit. Cœperunt autem de verbo pacis ad invicem tractare diligenter. Sed quoniam res ardua & nimium difficilis videbatur (multi enim nobiles & potentes in ſchiſma graviter capti fuerant; & de quibusdam capitulis inter Eccleſiam & Imperium controverſia vertebatur) ultra quindecim dies tractatus ille duravit. In quo ſpatio ſanctiſſimorum Patrum auctoritates, privilegia Imperatorum, atque antiquæ conſuetudines, & aliæ rationes oſtenſæ fuerunt. & ſuper his eſt diutius laboratum atque ſubtiliter diſputatum. Tandem, cooperante Spiritus ſancti gratia, ita factum eſt, quod de omnibus capitulis inter eccleſiam & Imperium, cum ſæpedictis Legatis pontifex & Fratres ejus unanimiter concordarent, remanente Lombardorum ſtatu, in quo erat, usque ad eorum colloquium; quoniam in eorum abſentia nec debuit, nec potuit quidquam terminari. Et quoniam ſine corporali præſentia Imperatoris & Lombardorum pax iſta (ſicut prædictum eſt) fieri non debebat, conſtitutum eſt, ut Pontifex cum Fratribus ſuis pro deſideratæ pacis bono laboraret corpore proprio, & ad partes Lombardiæ absque longa dilatione feſtinaret. Interim data eſt firma ſecuritas ex parte Imperatoris omnibus Eccleſiæ Romanæ perſonis, & rebus eorum & terris B. Petri & Siciliæ Regis, cunctisque majoribus usq; ad conſummationem pacis.

TRACTATIO VENETA.

Anno Chriſti 1177.

ANtequam Anagnia Pontifex Alexander ad Colloquium Imperatoris exiret, Humbaldum Oſtienſem epiſcopum & Rainerium Diaconum Cardinalem S. Georgii ad Imperatoris præſentiam ea occaſione præmiſit ut ſecuritatem, quam Magdeburgenſis Archiepiſcopus cum ſociis ſuis promiſerat, ab eodem imperatore per exhibitionem juramenti manifeſte reciperent. Cuncti autem per partes Tuſciæ in Lombardorum intraverunt terram & circa Mutinam eundem imperatorem ſatis pacificum invenerunt, qui eos hilari vultu & reverentia ſuſcepit, & honorificentia plurima honoravit. Præſentibus itaque multis epiſcopis & Principibus, coram ipſis Legatis Fridericus Imperator Conradum filium Marchionis Montisferrati ſuper ſancta Evangelia jurare fecit in anima ſua eandem ſecuritatem, quam Legati apud Anagniam indubitanter præſtiterant, conſervare. Inſuper ad majorem bonæ voluntatis, quam gerebat de pace, oſtenſionem, omnes Principes Alemannos, qui ſecum aderant, eandem ſecuritatem fecit nihilominus per jusjurandum corroborare.

Anno igitur ſui Pontificatus decimo octavo, X. Kalend. Aprilis, Indictione X. Pontifex Alexander cum ingenti honorificentia Venetias intravit, occurrente ſibi duce cum Patriarcha & epiſcopis & Nobilibus, cum Clero in navium copioſa multitudine. Eo autem in palatium Patriarchæ ſuper Rivoalto deducto, prædictus Magdeburgenſis epiſcopus cum Electo Wormacienſi, Protonotarioque acceſſerunt ad eum, dicentes: Dominus noſter Imperator cuncta, quæ inter vos & eum de pace, nobis mediantibus tractata ſunt & conſcripta, paratus eſt adimplere. Sed in civitate Bononienſi, quam ejus Principes nimis habent ſuſpectam convenire nullatenus poteſt. Unde clementiam ipſi veſtram ſuppliciter exoramus, quatenus alium locum ipſi & vobis congruum, Ravennam videlicet, vel Venetias eligere ſatagatis. Quibus beatus Pontifex conſtanter ſine mora reſpondit: Diu eſt, quod mediantibus Fratribus noſtris Humbaldo Oſtienſi epiſcopo, & Rainerio Diacono Cardinali, cum Lombardis Imperator convenit, ut ipſe in Imola, & nos in Bononia debeamus pariter convenire. Ideo nos abſque Lombardis, & conſilio Fratrum noſtrorum, qui circa partes Bononiæ noſtrum præſtolantur adventum, locum ipſum mutare non poſſumus nec debemus. Si ergo minime diſplicet, quod prius ſibi ſponte conſenſit; ſibi debet non nobis, talem conditionem Sæpe poſitam imputare. Veruntamen, ut inceptum bonum pacis ad deſideratam conſummationem celerius valeat, operante Domino pervenire: nos uſque Ferrariam ſine mora venire ſtudebimus, quatenus ibi cum Fratribus noſtris & Rectoribus Lombardiæ deliberare, & eligere plenarie poſſimus. quod pro utraque parte congruentius fuerit faciendum. Quod verbum quia Legatis bene complacuit, per litteras Apoſtolicas univerſis epiſcopis & Rectoribus civitatum Lombardiæ mandavit, ut in Dominica die Paſſionis ad ejus præſentiam in ipſa civitate, DEO favente conveniant.

Exivit ergo Venetiis, & per fauces Padi aſcendens, venit in civitatem Ferrariam. In ſequenti vero die principales perſonæ, quæ inferius annotantur, ab utraque parte ad præſentiam Pontificis convenerunt. Ex parte Lombardorum, Aquileienſis Patriarcha, Ravennatenſis & Mediolanenſis Archiepiſcopi, & eorum comprovinciales Epiſcopi, Rectores Civitatum cum Marchionibus & Comitibus; Salernitanus quoque Archiepiſcopus cum Rogerio Hadrienſi Comite: ſed ex Imperatoris parte, Moguntinus, Colonienſis, Trevirenſis, Biſuntinus Archiepiſcopi, cum aliquibus Suffraganeis epiſcopis, Electoque Wormatienſi, & Protonotario. Quibus ad invicem congregatis, de loco, ubi Papa ſecure poſſet cum Imperatore præſentialiter convenire, cum non modica inter partes altercatio exiſteret, Lombardis petentibus Bononiam, vel Placentiam, aut Ferrariam, ſive Paduam; Imperatoris autem principibus Papiam, aut Ravennam aut Venetias eligentibus; pontifex cum Nuntiis Regis Siciliæ Venetias in hunc modum elegit: ut ſi Dux cum populo Veneto juratoriam cautionem præſtaret, quod antequam pax firmiter confirmata eſſet, ſine conſenſu Papæ Imperatorem intrare Venetias nullatenus permitterent, & venientes illuc, ſive redeuntes nullo modo impedirent: tunc pars utraque ad locum ipſum accederet. quod ad verbum pontificis factum eſt.

Exivit ergo Alexander Papa Ferraria cum epiſcopis & Cardinalibus, VII. Idus Maij, & ſine mora Venetias remeavit, cujus veſtigia partes utræque celeriter ſunt ſubſecutæ. Conſtitutis itaque principibus & Lombardis in conſpectu principis de reconciliatione pacis inter alterutros tractare cœperunt. Sed quia de feudis maxima inter eos controverſia vertebatur, & pax eccleſiæ abſque illorum pace, quia cum Eccleſia contra imperium firmiter fieri non debebat, tractatus ipſe multis intervenientibus induciis, uſque ad Apoſtolorum Petri & Pauli octavas proceſſit.

Ea igitur die pax eccleſiæ in ea forma, quæ de conſenſu partium ordinata fuerat, & ſcripto firmata de conſenſu principum, qui præſentes aderant, Imperatoris aſſenſu eſt roborata. Pax quoque Siciliæ Regis proximis Kalendis Auguſti uſque ad quindecim annos eodem modo approbata eſt. Super quibus Chartæ hinc inde concorditer factæ, & à ſingulis partibus in bona voluntate receptæ ſunt. Quibus ita peractis, ad inſtantiam Principum Imperatori licentiam dedit Pon-

tifex

tiſex veniendi uſq; Chiogiam, qnatenus in loco ipſo à Pontifice parum diſtante, conſtitutis in ejus præſentia Cardinalibus illis & Principibus, qui curſum pacis & treguarum fere jam conſummaverant, cum ipſa Imperiali auctoritate, Domino cooperaote, plenum ſortiretur effectum, & immutabile firmamentum.

TRACTATIO
CHIOGIANA.

VEnit ergo illuc Imperator, & ad ejus præſentiam Cardinales & Principes pariter convenerunt, omnia, quæ de pacis bono ejus conſenſu fuerant ibidem concorditer transacta, oſtendentes. Auditis itaque omnibus, quæ geſta fuerant, & plenarie intellectis, licet ab his, qui pacem oderant, valde turbatus fuerit & commotus, quatenus Principes in facie ipſi reſtiterint: omnia tandem, ſicut in præſentia Pontificis geſta fuerant & conſcripta, rata habuit, & ea confirmare ſponte promiſit. Tuoc factum eſt, quod & in audientia eorundem Cardinalium & Principum, Diedoni Comiti filio * Contadi Marchionis præcepit, ut in anima ſua coram Domino Papa, Nuntiis Regis Siciliæ, & Lombardis publice juraret, io hunc qui ſequitur modum.

* al. Alberti Marchionis.

Ego Comes Diedo juro, quod Dominus Imperator mandavit mihi, ut in anima ſua jurarem juramentum, quod nunc factutus ſum. Et poſtquam mandavit, non revocavit mandatum. Et ego ex eodem Impetatoris mandato juro in anima ſua, quod ex quo venerit Venetias, omni quæſtione & contradictione ſemota, faciet jurare in anima ſua, quod pacem Eccleſiæ, ſicut diſpoſita eſt per mediatores ex ſcripto, & pacem Regis Siciliæ uſq; ad quindecim annos, ſicut ſcriptum eſt, & treguam Lombardorum uſque ad ſeptem annos, ſicuti eſt per mediatores utriuſq; partis diſpoſitum in ſcripto, quod & apud eosdem mediatores continetur, bona fide ſervabit, & Principes ſuos hoc ipſum jurare faciet.

Similimodo præcepit Sigilboth Camerario ſuo in hunc modum jurare: Ego Sigilboth juro, quod ex qno Dominus Imperator veoerit Venetias, juramentum ipſum pacis Eccleſiæ, & Regis Siciliæ, & treguæ Lombardorum faciet præſtari in anima ſua, & Principes ſuos ſimiliter jurare faciet.

TRACTATIO
VENETA.

HIs ita hoc modo completis, Pootifex Ducem & populum Venetum à juramento, quo tenebantur, abſolvit, & ut Dominum Imperatorem honorifice Venetias ducereot, cis præcepit.

Altera die, in Vigilia S. Jacobi, ſummo mane Pontifex miſit ad Imperatoris præſentiam Humbaldum Oſtienſem, & Willelmum Portuenſem Epiſcopos, & Joannem tituli S. Anaſtaſiæ, & Theodinum tituli S. Vitalis, & Petrum tituli S. Suſannæ, Presbyteros Cardinales, & Hyacinthum Diaconum Cardinalem S. Mariæ in Coſmedni. Qui ad eum venientes, poſtquam Imperator reouociavit ſchiſma Octaviani, Guidonis Cremenſis, & Joannis de Struma, poſt promiſſam quoque obedientiam Venerabili Patri Domino Alexandro tamquam Catholico Pontifici, ejusque ſucceſſoribus canonice intrantibus: ipſum à ſententia excommunicationis pariter abſolverunt, & Catholicæ unitati aggregarunt. Idemque factum eſt de majoribus ipſius Principibus, qui eodem vinculo tenebantur, juxta priſcum Eccleſiæ morem.

ALEXANDRI PAPÆ EDICTUM
DE REÇONCILIATIONE CUM
Imperatore.

ALexander Epiſcopus ſervus ſervorum Dei &c. Exigunt gratiſſimę devotionis obſequia, quę nobis & Eccleſiæ tam devote quam laudabiliter exhibuiſſe noſcimini, ut ſelices ſucceſſus Eccleſiæ vobis, ſicut ſpecialibus & devotis Eccleſiæ filiis ſpiritualibus deſcribamus, cum dignum ſit & conveniens & honeſtum, ut quos ita habuimus in noſtra devotione firmos & ſtabiles, de proſperitate noſtra & ipſius Eccleſiæ reddamus hilares & gaudentes. Agite itaque una nobiſcum gratias omnipotenti Deo, qui habitat in altiſſimis, & humilia reſpicit de ſupernis, de cujus munere venit, ut ſponſa ſua ſacroſancta Eccleſia diu & graviter procelloſis fluctibus, & validiſſima tempeſtate quaſſata, nunc tandem portum ſalutis attigerit: & pacatis ſævientibus procellis, debita & deſiderata tranquillitate lætetur. Sane duodecimo Kalend. inſtaotis menſis Auguſti, de mandato Chariſſimi in Chriſto filii noſtri Friderici Illuſtris Romanorum Imperatoris, filius Marchionis * Alberti, vir nobilis, magnus & potens, & Camerarius ipſius Imperatoris, præſentib. Principib. eccleſiaſticis, & etiam Sæcularibus, Teutonici Regni, publice in anima ejus in præſentia noſtra coram innumeroſa hominum multitudine præſtiterunt, tactis ſacroſanctis Evangeliis, juramentum, quod poſtquã idem Imperator veniret Veoetias,

* Brandeburgenſis.

omni quæſtione & contradictione ſopita, pacem Eccleſiæ, ſicut per Fratres noſtros & Principes ſuos diſpoſita eſt & tractata, & pacem chariſſimi in Chriſto filii noſtri Willelmi Illuſtris Siciliæ Regis uſq; ad quindecim annos, & treugam Longobardorum uſq; ad ſeptem annos, in anima ſua, & etiam à Principibus ſuis faceret, ſicut in ſcripto pacis & treguæ continetur, juramento firmari, & Principes Teutonici Regni, ſcilicet Venerabiles fratres noſtri, Magdeburgenſis, Colonienſis, & Chriſtianus dictus Moguntinus, Archiepiſcopi, & quidam alii in anima ſua pro ſe jurare fecerunt. Nono vero Kalend. Auguſti, præfatus Imperator, ſicut tractatum fuerat & diſpoſitum, venit ad Eccleſiam B. Nicolai, quæ per unum milliare diſtat à Venetiis, & ibi tam ipſe quam Archiepiſcopi, Epiſcopi, & alii Principes Teutonici Regni abrenunciantes ſchiſmati, per Fratres noſtros Epiſcopos, & Cardinales de mandato noſtro, præſentibus quibuſdam aliis, abſolutionis beneficium meruerunt. Deinde venerunt Venetias, & ibi ante eccleſiam B. Marci prædictus Imperator, innumera multitudine virorum & mulierum præſente, alta voce reddente gratias & laudes Altiſſimo, nobis ſicut Summo Pontifici obedientiam & reverentiam humiliter & reverenter exhibuit, & recepto à nobis pacis obſculo, nos devote deatravit, & cum reverentia qua decuit & devotione, uſq; ad altare in eccleſiam introduxit. Sequenti vero die, in feſto B. Jacobi, ab eodem Imperatore rogati, ad prædictam Eccleſiam S. Marci ſolemnia celebraturi Miſſarum acceſſimus: & nobis illuc venientibus præfatus Imperator extra Eccleſiam obviam venit, & de atero latere noſtro devote ſuſcepto, nos in eccleſiam introduxit: & peractis Miſſarum ſolemniis, nos uſq; ad ipſius eccleſiæ portam dextravit: & cum aſcenderemus palafredum noſtrum ibi paratum, ſtapham tenuit, & omnem honorem & reverentiam nobis exhibuit, quam prædeceſſores ejus noſtris conſueverunt anteceſſoribus exhibere. Erit itaq; ſollicitudinis veſtræ, nobis & Eccleſiæ in proſperia ſucceſſibus congaudere, & effectum pacis aliis devotis Eccleſiæ filiis aperire, ut hi, quos zelus domus Domini tangit, de pacis munere divinitus dato in Domino gaudeant & exultent. Data Venetiis in Rivoalto, ſeptimo Kalend. Auguſti.

Kalendis menſis Auguſti, convocatis Notariis, & univerſis, Lombardorum, Rectoribus, Pontifex & imperator in Conſiſtorium pariter intraverunt. Tunc Imperator coram Pontifice cum omni auditorio, præcepit Comiti Henrico † de Res . . . . qualiter in anima ſua ipſius imperatoris juraret, quod pacem eccleſiæ & imperii & pacem Regis Siciliæ uſq; ad quindecim annos, ſicut etiam per mediatores utriuſq; partis diſpoſitum & deſcriptum fuerat, bona fide ſervabit. Præſentibus quoque Principibus nihilominus juſſit ad eamdem pacem & treguam ut pariter jurarent, quod bona fide ſervarent. Comes . . . . moa & ipſe juravit ſuper ſancta Dei Evangelia. Juraverunt & ſequentes Principes hoc modo

† apud Romualdum Archiepiſcop. Salernitanum qui huic tractatui interfuit, vocatur, Henricus de Dieſca, apud Sigon Sedens.

Ego Chriſtianus Moguntinus, | Archiepiſcopi.
Ego Philippus Colonienſis, |
Ego Weremundus Magdeburgenſis, |
Ego Bertoldus Trevirenſis, |

* ſi. Patavienſis,

Ego P. * Pictavienſis.
Ego Conradus Electus Wormatienſis.
Ego R. Imperiali auctoritate Protonotarius.
Ego C. Mantuanus Epiſcopus.
Ego Gotifridus Cancellarius.
Ego Diedo Comes.

Juramus in manibus veſtris ſuper hæc ſancta Dei Evangelia, quod pacem Eccleſiæ & Imperii, & pacem Regis Siciliæ uſque ad quindecim annos, & treguam Lombardorum uſque ad ſeptem annos, ſicut ſtatutum eſt & ſcriptum per mediatores utriuſque partis, bona fide ſervabimus & abſque fraude. Sic Deus nos adjuvet, & hæc ſancta Dei Evangelia.

* L. Hadrienſis.

Ea parte vero Siciliæ Regis eodem modo juravit Romvaldus Salernitanus Archiepiſcopus, & Rogerius Comes * Andrienſis.

Ea parte vero Lombardorum jurarunt, qui præſentes erant, Civitatum Rectores, præter Cremonam Terdonam, quæ relicto civitatum fœdere ad Imperatorem deſciverant: De Mediolano, Gerardus de Pileis Judea: Rogerius & Marcellinus Conſules.

De Placentia, Willelmus Letatorius.
De Briaia, Albertus de Gambara.
De Bergamo, Alberatus.
De Verona, Cæcius Conſul.
De Parma, Vetulus.
De Regio, Antemanus.
De Bononia, Picamontes Poteſtas eorum.
De Novaria, Willelmus Gueliri.
De Aleaandria, Hubertus de Foro.
De Padua, Teſlulanus Poteſtas.
De Venetia, Gozelinus.

Abſo-

Abſoluto autem Imperatore, ſequaces quoque ejus intruſi, & ſchiſmatici ad ſinum matris Eccleſiæ catervatim confluentes, abſolvi humiliter poſtulantes, refutarunt & anathematizarunt, abjurantes ſuper ſancta Evangelia omnem hæreſim, extollentem ſe adverſus ſacroſanctam Romanam Eccleſiam, & præcipue ſchiſma hæreſim & factionem Octaviani, & Guidonis Cremenſis, & Joannis de Struma: eorumque ordinationes irritas eſſe pronuntiantes, fidelitatem quoque & obedientiam Domino ſuo Papæ Alexandro, ejusque ſucceſſoribus Catholicis promittent, reconciliati ſunt, & unitati Eccleſiæ aggregati. De quorum numero famoſiores Archiepiſcopi, Epiſcopi & Abbates Imperiales,

Principum Imperii Eccleſiaſticorum abſolutio.

Chriſtianus Moguntinus, Philippus Colonienſis, Weremundus Magdeburgenſis, Bertholdus Trevirenſis, N. Biſuntinus,	Archiepiſcopi.
P. Patavienſis, Conradus Electus Wormatienſis, Auguſtanus, Maſſilienſis, Argentinus, Halberſtadenſis, Papienſis, Placentinus, Brixienſis, Novarienſis, Aquenſis, Mantuanus, Balneo Regienſis. Biſaurenſis, Faventinenſis,	Epiſcopi.

Guido Cremenſis promotus in Levitam.
Wilhelmus Cluniacenſis Abbas.
Abbas ſancti Georgii in Velo aureo.
Abbas ſancti Salvatoris, & aliorum multitudo innumeroſa.

Decimo ſexto Kalendas Septembris in eccleſia S. Marci Alexander Papa cum Archiepiſcopis Epiſcopis, & aliis Eccleſiarum Prælatis, Italis & Alemannis, Synodum celebravit, in qua juxta eum Imperator reſedit. ubi pacem inter Eccleſiam & Imperium, & pacem Imperatoris cum Siciliæ Rege, & treguas Lombardorum, ſicut ſuperius eſt ordinatum, communi aſſenſione roborata fuit atq; firmata. ſed ad majorem ipſius ſoliditatem, Pontifex in hunc modum excommunicationis ſententiam protulit. Ut quicumque pacem ipſam, vel treguas infringeret, niſi requiſitus infra quadraginta dies, & commonitus ſatisfaceret, eamdem excommunicationem incurreret. In ſchiſmaticos vero, qui nondum reſipuerant, quouſq; ſatisfecerint, anathematis ſententiam innovavit.

FRIDERICI IMPERATORIS CONFIRMATIO PACIS.

Reverendo in Chriſto Patri, Domino Papæ Alexandro, ſacroſanctæ Romanæ Eccleſię ſummo & univerſali Pontifici, Fridericus Dei gratiâ Romanorum Imperator ſemper Auguſtus debitam obedientiam & filialis devotionis affectum. Cum Imperatoria ac Regia Majeſtas ad hoc in terris ordinata ſit, ut per ejus operam totus orbis pacis gaudeat incremento: nos, quos Deus in ſolio Imperii Romani conſtituit, eam diligenter amplecti, & ferventius conſervare debeamus ac volumus. Inde eſt, quod pacem eccleſiæ & imperii ſecundum quod à Principibus noſtris & Cardinalibus Romanæ Eccleſiæ diſpoſita eſt & ordinata, & in ſcripto Principum noſtrorum ſigillis ſignata continetur, ſicut per interpoſitam perſonam jurare fecimus, ſic præſenti ſcripto nos obſervare promittimus, & confirmamus, & ratum in poſterum permanere volumus, & ſic deinceps firmiter obſervabimus, & faciemus, quatenus in nobis fuerit, Deo propitio obſervari.

Datum apud Venetias in palatio Ducis, decimo quinto Kalendas Octobris, Indictione decima.

PRINCI-

PRINCIPUM IMPERII CONFIRMATIO.

DOmino ſuo ac Patri Venerando, Alexandro Dei gratia ſanctæ Romanæ Sedis & Catholicæ Eccleſiæ ſummo Pontifici atq; univerſali Papæ, Chriſtianus Moguntinus Archiepiſcopus, Ph. Colonienſis Archiepiſcopus, V. Magdeburgenſis Archiepiſcopus, Arnoldus Trevirenſis Archiepiſcopus, Conradus Wormatienſis Electus, Gaufredus Cancellarius, Wermundus Protonotarius, F. Comes Holandiæ, F. Marchio de † Lucis, & frater ejus, Diedo Comes de * Dierſa, & R. Comes de Diuna, filialis devotionis obſequium cum debita obedientia & devotione. Quot commoda, quæ ex confirmata pace Eccleſiæ & Imperii utilia toti mundo provenerint, ipſa innumerabilia mala, quæ exinde acciderunt, manifeſte oſtendunt. Sicut enim ab utriusq; concordia provinciæ orbis terrarum ad ſalutem & tranquillitatem reguntur. Ita ſub eorum diviſione à propria ſtatus rectitudine diſtrahebantur. Gaudeat itaque tellus tam deſiderabilis roris viſitatione reſperſa, tam gratioſæ pluviæ inundatione fecunda, per quam fideles populi ariditatis ſitim depellant, & omnia jurgiorum ſcandala, & ſcandalorum incendia ſuffocentur. Nos ergo, Pater Sanctiſſime, de tanto concordiæ fructu lætantes, ipſam ſacratiſſimæ Eccleſiæ & Imperii pacem, ſicut ab utriusq; partis mediatoribus eſt diſpoſita, & in commune ſcriptum redacta, & Illuſtris Regis Siciliæ usq; ad quindecim annos, & treguam Lombardorum à proxime præteritis Kalendis Auguſti usq; ad ſeptem annos, ſicut à mediatoribus eſt ordinata, & noſtris juramentis firmata & in ſcriptum commune redacta, noſtri conſenſus ſtudio & vigore confirmamus, & ratam atq; inconcuſſam tenemus: & ut ſic obſervetur, operam dabimus. Et ut hæc noſtræ confirmationis pagina ſubſecuturis temporibus firma atq; illibata permaneat, eam propriis ſubſcriptionibus communiri, & ſigillorum noſtrorum fecimus appenſione inſigniri.

† ſ. Luſitz.
* al. Dieſſa.
al. Dietza.

Ego Chriſtianus Archiepiſcopus Moguntinus ſubſcr. †
Ego Philippus Colonienſis Archiepiſcopus & Italiæ Archicancellarius ſubſcr. †
Ego Weremundus Archiepiſcopus Magdeburgenſis ſubſcr.
Ego Arnoldus Archiepiſcopus Trevirenſis ſubſcr. †
Ego Conradus Wormatienſis Electus Epiſcopus ſubſcr. †
Ego Gaufredus Imperialis Cancellarius ſubſcr. †
Ego Weremundus Imperiali auctoritate Protonotarius ſubſcr. †
Ego Florentius Comes Holandiæ ſubſcr. †
Ego Theodoricus Marchio de Luſicz ſubſcr. †
Ego Henricus Comes de Dierſa ſubſcr. †
Ego Diedo Comes de Groyx ſubſcr. †
Ego Robertus Comes de Diuna ſubſcr. †

Rebus ſic peractis, Imperator Venetiis receſſurus, ut à Summo Pontifice licentiam acciperet, acceſſit ad eum in palatium Patriarchæ. Sed omnino excluſis cæteris, cum ſolis Epiſcopis & Cardinalibus ac ſuis Principibus de his, quæ ad pacis complementum reſtabant, cum eodem Papa colloquium habuit. Tunc Pontifex ab Imperatore petivit, ut Regalia S. Petri, & poſſeſſiones S. R. E. ſicut per mediatores Cardinales & Principes apud Anagniam conſtitutum fuerat & firmatum, ſibi reſtitui faceret. Cui reſpondens Imperator dixit: Regalia S. Petri, & poſſeſſiones alias Romanæ Eccleſiæ, præter terram Comitiſſæ Mathildis, & Comitatum Bertinorum, libere ad præſens reſtituam. Sed quia iſta mihi videntur ad imperii jus pertinere, vos eligite de veſtris Cardinalibus tres, & nos de noſtris Principibus totidem eligemus, ad iſta tractanda, quorum judicio pars utraq; irrefragabiliter ſtare debeat. Quod licet Pontifici grave nimis & durum fuerit, quoniam & in forma Pacis de reſtituenda terra Comitiſſæ Mathildis expreſſum fuerat & juratum, & tunc ipſe caſtrum Bertinorum ex traditione C. Comitis poſſidebat: ne tamen occaſione iſta Eccleſiæ pax turbaretur, voluntati ejus tandem aſſenſum præbuit. Statimq; Chriſtianum Moguntinum Archiepiſcopum, & Wormatienſem Electum, & A. Protonotarium, qui præſentes aderant, ad id faciendum delegit Imperator: & Alexander Papa ſuos, videlicet Oſtienſem & Portuenſem Epiſcopos, & Cynthium Diaconum Cardinalem elegit. Pro reſtituendis vero prædictis Regalibus, & cæteris Eccleſiæ poſſeſſionibus, ilico eundem Moguntinum aſſignavit Pontifici, præcipiens ei ſub obtentu gratiæ ſuæ, ut reſtitutionem ipſam infra tres menſes cum integritate perficeret.

Digitized by Google

DIPLOMA PACIS INTER IMPERATOREM ET REGEM Siciliæ Willelmum.

NOs FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Imperator & ſemper Auguſtus, & HENRICUS Rex filius noſter, interventu venerabilis Patris noſtri, Alexandri Dei gratia Summi Pontificis, & Fratrum ſuorum Cardinalium, pro parte noſtra & hæredum noſtrorum paciſcimur vobiſcum Domine Willelme, eadem gratia Illuſtris Rex Siciliæ, quod amodo usque ad quindecim annos obſervabimus vobis & hæredibus veſtris & univerſo Regno veſtro, & toti terræ dominationis veſtræ veram & firmam pacem. Et quod per nos, vel per quoslibet alios mari vel terra vos prædictum Illuſtrem Regem & hæredes veſtros, aut Regnum veſtrum, & terram dominationis veſtræ, ſicut præſcriptum & determioatum eſt, usque ad quindecim annos non invademus, nec invadi faciemus, nec vobis aut regno veſtro, & jam dictæ terræ dominationis veſtræ guerram aliquo modo faciemus. Et ut hæc omnia ſupraſcripta firmiter & illibata nobis ſupradicto FRIDERICO Dei gratia Romanorum Inperatori & ſemper Auguſto, & HENRICO filio noſtro Rege, & hæredibus ooſtris, tam vobis ſupradicto Illuſtri Regi Willelmo, quam hæredibus veſtris, & Regno veſtro, & toti terræ dominationis veſtræ attendantur & obſerventur: Nos prædictus Imperator bona fide, ſine fraude & malo ingenio, in præſentia beatiſſimi Patris noſtri Papæ Alexandri & Cardinalium, & Legatorum veſtrorum Romualdi venerabilis Salernitani Archiepiſcopi, & Rogerii egregii Comitis * Andriæ; (* Hadriæ.) & Principum ac fidelium noſtrorum, à Comite Henrico de Dieſſa in anima noſtra, ſuper ſancta Dei Evangelia, & Sanctorum reliquias jurare fecimus; & HENRICUM filium noſtrum per interpoſitam dignam perſonam in anima ſua id ipſum jurare faciemus usq; ad medium futurum Septembrem Indictionis undecimæ. Et principes noſtros idem jurare fecimus, videlicet

Moguntinum Archiepiſcopum Chriſtianom,
† Arnoldum Trevirenſem Archiepiſcopum, († al. Bertoldum.)
Conradum Wormatienſem Electum,
Gotifridum Imperialis Aulæ Cancellarium,
Guorvvinom Protonotarium, (* al. Luſia.)
Marchionem Theodoricum de * Suſiz,
Florentinm Comitem Holandiæ.
Comitem Diedonem de Groyx,
Comitem Henricum de Dieſſa,
Comitem Robertum de Diuna.

Ad hujus autem pacti promiſſionis & juramenti noſtri & Principum noſtrorum memoriam, (*al. Wermundus. al. Guorvvinus.) & inviolabile firmamentum, præſens privilegium noſtrum per manus * Wortvvini Protonotarii noſtri ſcribi fecimus & imperiali ſigillo noſtro aureo ſigillatum, & prædictorum Principum juramento communitum, vobis ſupraſcripto Illuſtri Regi Willelmo fecimus aſſignari. Anno Dominicæ Incarnationis milleſimo ceoteſimo ſeptuageſimo ſeptimo, menſe Auguſti, decima Indictione.

DIPLOMA PACIS INTER IMPERATOREM ET ORDINES Italiæ.

NOs FRIDERICUS Imperator, interventu venerabilis Patris D. Alexandri Pontificis, & fratrum ejus Cardinalium, promittimus Lombardis, Marcbianis, & Romaniolis & reliquis de ſocietate ipſorum, vaſallis noſtris, & iis qui debent eſſe vaſalli noſtri, nos pro fidelitate nobis non præſtita, vel opera non navata, vel inveſtitura non petita, quamdiu indociæ manebunt, neminem de ſocietate judicaturum, aot judicari juſſurum, nec feudum alicui ademptu-rum. Actum Parmæ.

Anno Chriſti 1176.

LEGES

PACIS PACTÆ INTER IMPERATOREM ET PAPAM, STATUTÆ IN ANAGNIA, PROUT ETIAM NUNC ANAGNIÆ CONSERVANTUR.

FRIDERICUS Imperator Alexandrum Pontificem in Catholicum & Univerſalem Pontificem recipiet, ac debitam ei reverentiam adhibebit, perinde ac Catholici ipſius anteceſſores Catholicis ejus anteceſſoribus præſtiterunt, eademque ſucceſſoribus ejus Catholice ineuntibus exhibebit.

2. Reddet veram pacem Alexandro, & omnibus ſucceſſoribus ejus, & univerſæ Romanæ Eccleſiæ.

3. Quæcumque poſſidet, aut tenet, ſive Præfecturam, ſive rem aliam, quam Romana Eccleſia habuit, & ipſe vel per ſe vel per alios abſtulit, bona fide reſtituet, ſalvo omni jure Romanæ Eccleſiæ. Quasque poſſeſſiones reſtituet, ad eas etiam retinendas auxilio erit.

4. Imperator & Pontifex ad honorem & jura Eccleſiæ atque Imperii conſervanda ſe invicem adjuvabunt. Pontifex ut benignus pater devotum & cariſſimum filium & Imperatorem Chriſtianiſſimum: Imperator, ut devotus filius & Chriſtianiſſimus Imperator dilectum reverendum patrem & B. Petri Vicarium.

5. Quæ à tempore ſchiſmatis, vel occaſione ipſius, aut ſine ordine judiciario Eccleſiaſticis ab Imperatore vel ſuis erepta ſunt, eis reſtituentur.

6. Beatrix Imperatrix recipiet Alexandrum Pontificem in Catholicum & venerabilem Pontificem. HENRICUS Rex, filius eorum, ſimiliter recipiet eum, atque ei & Catholicis ſucceſſoribus ejus debitam reverentiam adhibebit, & Sacramento eodem ſe obſtringet, quo ſe Imperator obſtrinxerit.

7. FRIDERICUS Imperator, & HENRICUS Rex filius ejus, pacem veram reddent Gulielmo Regi Siciliæ ad annos quindecim, ſicut per ſequeſtres pacis eſt conſtitutum.

8. Imperatori Conſtantinopolitano, & adjutoribus Eccleſiæ Romanæ, pacem reddent, nec mali quidquam referent per ſe vel per ſuos pro opera Eccleſiæ Romanæ impenſa.

9. De controverſiis, quæ ante tempora Hadriani Pontificis inter Eccleſiam & imperium verſabantur, ſequeſtres ex parte Pontificis & imperatoris conſtituent, quibus mandabitur, ut eas pro arbitrio tranſigant. Quod ſi illi non conſenſerint, judicio ſtabitur Pontificis & imperatoris, vel eorum, quos ipſi delegaverint.

10. Chriſtiano Cancellario Moguntinus Archiepiſcopatus, Philippo Colonienſis concedetur, & pleniſſimo jure firmabitur.

11. Primus Archi epiſcopatus, qui in Teutonico Regno vacaverit, Conrado auctoritate Pontificis & auxilio imperatoris deferetur, qui idoneus videatur.

12. Ei, qui ſe Caliſtum appellat, Abbatia tribuetur. Illi, qui dicuntur ejus Cardinales, loca repetent, quæ primum habuerunt, niſi ea ſponte & judicio dimiſerant, & in Ordinibus, quos ante ſchiſma habuerant, relinquentur.

13. Gero nunc dictus Alberſtatenſis deponetur, & Ulricus reſtituetur.

14. Alienationes à Gerone factæ, & beneficia data ſimiliter, & ab omnibus intruſis, auctoritate Pontificis & imperatoris delebuntur, & ſuis Eccleſiis reſtituentur.

15. De electione Brandeburgenſis Epiſcopi, qui in Bremenſem Archiepiſcopatum lectus fuerat, cognoſcetur: &, ſi rite factum fuerit, ad eam Eccleſiam traducetur. Et quæcumq; ab Aldevino, qui nunc præeſt Bremenſi Eccleſiæ, alienata ſunt, prout rite factum viſum fuerit, eidem Eccleſiæ reſtituentur.

16. Quæ Salisburgenſi Eccleſiæ tempore ſchiſmatis ademta ſunt, ei plene reddentur.

17. Omnes Clerici ex Italia, aut aliis regionibus, quæ ſunt extra Teutonicum Regnum diſpoſitioni & judicio Alexandri Pontificis & ſucceſſorum ejus relinquentur. Si vero imperator rogarit pro Ordinibus aliquorum, usq; ad decem vel duodecim, exaudietur.

18. Garſidonius Mantuanus Epiſcopatui quondam ſuo reſtituetur, ita ut ille, qui nunc eſt Epiſcopus Mantuanus, ad Epiſcopatum Tridentinum traducatur: niſi forte inter Pontificem & imperatorem convenerit, ut alius ei Epiſcopatus indulgeatur.

19. Archiepiſcopus de Savo in Archipresbyteratum quondam ſuum, & alia beneficia, quæ ante ſchiſma habuit, reſtituetur.

20. Omnes

20. Omnes ordinati à quondam Catholicis in Teutonico Regno reſtituentur Ordinibus ſuis ita perceptis.

21. De Argentinenſi & Baſilienſi dictis Epiſcopis, qui ordinati fuerunt à Vidone Cremenſi, in eodem Regno prædicti ſequeſtres rem committent decem vel octo hominibus, quos ipſi elegerint, qui jurejurando affirmabunt, ſe illud conſilium Pontifici atque Imperatori daturos, quod ſe juſte dare poſſe ſine animæ ſuæ atque ipſorum detrimento ſtatuerint. & Pontifex atque Imperator eorum conſilio obtemperabit.

22. Pontifex & omnes Cardinales recipient Beatricem uxorem Friderici Imperatoris in Catholicam & Romanam Imperatricem, eamque aut Alexander Pontifex, aut Legatus ejus coronabit: & Henricum filium eorum in Catholicum & Romanum Regem.

23. Pontifex & Cardinales pacem reddent Friderico Imperatori, & Beatrici Imperatrici, & Henrico Regi, filio eorum & omnibus adjutoribus eorum Pontifex, & omnes Cardinales promittent, ſe obſervaturos hanc pacem in verbo veritatis, & privilegium condent ſubſcriptione omnium Cardinalium. & Cardinales ſcriptum prædictæ confirmationis condent ſigillis ſuis appoſitis.

24. Pontifex ſubito advocato Concilio, prout ſubito advocari potuerit, cum Cardinalibus, Epiſcopis & aliis religioſis hominibus, qui interfuerint, excommunicationem ſtatuet in omnes, qui hanc pacem violare voluerint, deinde in generali Concilio.

25. Plerique Nobilium Romanorum, & Capitaneorum Campaniæ hanc pacem firmabunt.

26. Imperator pacem cum Eccleſia, & pacem cum Rege Siciliæ ad quindecim annos, & inducias cum Lombardis à proximis Kalendis Auguſti usque ad ſex annos firmabit jurejurando ſuo, Principumque ſuorum, mandabitque Lombardos, qui in parte ſua ſunt, prout in tabulis induciarum communibus eſt deſcriptum, eas inducias confirmare. Si quis vero ex parte Imperatoris has inducias jurare noluerit, Imperator præcipiet omnibus, qui in parte ſua ſunt, pro officio fidelitatis & gratiæ ſuæ, ut nullum præſtent auxilium, & volentibus offendere, ne impedimento ſint. Si quis offenderit, culpa vacuus ſit. Nec mandatum hoc revocabit Imperator, donec induciæ ſtabunt.

27. Henricus Rex, filius ejus, pacem cum Eccleſia & cum Rege Siciliæ ad quindecim annos, & inducias cum Lombardis ad ſexennium ſcripto confirmabit, ac ſui Principumque ſuorum ſubſcriptione.

28. Si vero, quod abſit, Pontifex præmoriatur, Fridericus Imperator, & Henricus Rex filius ejus, hanc formam pacis & compoſitionis firmiter obſervabunt ſucceſſoribus ejus, & univerſis Cardinalibus, & toti Romanæ Eccleſiæ, & Regi Siciliæ, & Lombardis, & cæteris qui ſecum ſentiunt. Et ſi, quod abſit, Imperator præmoriatur, Pontifex, & Cardinales, & Eccleſia Romana prædictam pacem firmiter obſervabunt ſucceſſori ejus, & Beatrici uxori, & Henrico filio ejus, & omnibus ex Teutonico Regno, & cæteris adjutoribus eorum. & ſucceſſores Pontificis ſimiliter obſervabunt.

PACTA INDUCIARUM
INTER
IMPERATOREM ET PRINCIPES
AC CIVITATES IMPERIALES ITALICÆ,
quorum Tabulæ adhuc in tabulario Bononienſium exſtant.

PRidie Kalend. Septembris, MCLXXVI. inter Imperatorem Fridericum, & partem ejus Cremonam, Papiam, Genuam, Derthonam, Comum, Haſtam, Albam, Aquas, Taurinum, Eporœdiam, Albintimillium, Savonam, Albingaunum, Caſale Sancti Evaſii, Montemvellii, Imolam, Faventiam, Ravennam, Forum Livii, Forum Popilii, Cæſenam, Ariminum, Caſtrocarum; Marchionem Montisferrati; Comites Blanderati, Vaſti; Marchiones Boſchi; Comites Laumelli: & ab altera parte ſocietatem Lombardorum, nempe Venetias, Tarviſium, Patavium, Vicetiam, Veronam, Brixiam, Ferrariam, Mantuam, Bergomum, Laudem, Mediolanum, Novariam, Vercellas, Alexandriam, Caſinum, Belmontem, Placentiam, Bobium; Marchionem Malamſpinam; Parmam, Regium, Mutinam, Bononiam, Sancaſſinenſes, Ducianos, & cætera loca ſocietatis Lombardiæ, Marchiæ, Romaniæ, induciæ conſtitutæ ſunt à Kalend. Auguſti usque ad annos ſex. Jurabit imperator & filius, & ſinguli in ſuis civitatibus ſe has inducias obſervaturos, nec offenſuros Cremonenſes aut Papienſes, aut alios ex parte imperatoris. Idem jurabunt Conſules & Credentiæ civitatum fœderatarum; aut homines quinquaginta, ubi non erunt Credentiæ; aut Prætores, ubi non erunt Conſules. Et ſi offenſio inciderit, eam emendaturos. Imperator autem jurabit, ſe per ſex annos neminem ſacramentum fidelitatis apud ſe dicere coacturum.

Digitized by Google

FRIDERICI I. IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 1188.

MANDATVM DIFFIDATORIVM,

Ad Saladinum pro reſtitutione Terræ ſanctæ.

FRidericus Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, & hoſtium Imperii magnificus triumphator, Saladino Præſidi Sarraceoorum quondam illuſtri, exemplo Pharaonis fugere Iſraelem.

Devotionis tuæ litteras multis retro temporibus ad nos deſtinatas ſuper arduis negotiis, tibi quidem, ſi fides verbis ſuffuiſſet, profuturis (prout Majeſtatis noſtræ decuit Magnificentiam) ſuſcepimus, & epiſtolarum noſtrarum alloquiis magnificentiæ tuæ conſulere dignum duximus. Nunc vero quia Terram ſanctam profanaſti, cui æterni regis imperamus imperio: in tanti ſceleris præſumptuoſam & plectibilem ac auſibilem audaciam debita animadverſione decernere, imperialis officii ſollicitudo nos admonet. Quamobrem, niſi occupatam terram Judææ, Samariæ & Palæſtinorum ante omnia reſtituas, adjuncta ſatisfactione ſacris conſtitutionibus pro tam nefariis exceſſibus taxata, ne minime legitimum videamur quærere bellum, à capite Kalendarum Novembrium, anno Incarnationis Dominicæ milleſimo centeſimo octogeſimo octavo, revoluto anni ſpatio, terminum tibi præfigimus ad experiendam belli fortunam in campo Tanceos in virtute vivificæ Crucis, & in nomine veri Joſeph. Vix enim credere poſſumus hoc te latere, quod ex ſcripturis veterum, & hiſtoriis antiquis noſtri temporis factum redolet. Numquid ſcire diſſimulas, ambas Æthiopias, Mauritaniam, Perſiam, Syriam, Parthiam, ubi M. Craſſi noſtri Dictatoris fata ſunt præmaturata, Judæam, Samariam maritimam, Arabiam, Chaldæam, ipſam quoque Ægyptum, ubi (proh dolor) civis Romanus Antonius vir inſigni virtute præditus citra nitorem temperantiæ, & ſecus quam decebat militem, à tanto culmine rerum emiſſum, minus ſobriis Cleopatræ inſerviebat amoribus? Numquid etiam ſcire diſſimulas, Armeniam, & innumerabiles alias terras noſtræ ditioni ſubjectas?

Norunt hæc Reges, quorum cruore gladii Romani ſunt crebrius inebriati, & tu quidem in ipſa rerum experientia, Deo auctore, intelliges, quid noſtræ victrices aquilæ, quid cohortes diverſarum nationum, quid furor Teutonicus, etiam in pace arma capeſſens, quid caput indomitum Regni, quid juventus, quæ nunquam fugam novit, quid proceſsus Bavarius, quid Suavus aſtutus, quid Francia circumſpecta, quid Anglia provida & ingenioſa, quid Albania, quid Cimbria, quid in gladio ludens Saxonia, quid Turingia, quid Weſtphalia, quid agilis Brabantia, quid neſcia pacis Lotharingia, quid inquieta Burgundia, quid Alpini * ſalaces, quid Friſonia in armento † prævaleos, quid Reemia ultro mori gaudens, quid Boemia ſuis feris ferinr, quid Auſtria, quid Friſia, quid Rutonia, quid partes Illyricæ, quid Lombardia, quid Tuſcia, quid * Anconitana Marchia, quid Venetus pirata, quid Piſanus nauclerus, denique quid dextera noſtra, quam ſenio arguis effœtam, quam gladios vibrare didicit dies illa pleoa reverentiæ & jucunditatis triumpho Chriſti præfixa te docebit.

* al. falces.
† al. prævolās
* al. Anconitana Marſia.

HENRICI VI. IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 1189.

CONSTITVTIONES

De Argentifodinis.

I.

HEnricus Dei gratia Romanorum Rex & ſemper Auguſtus, fidelibus ſuis Epiſcopis, Mindenſi, Paderburnenſi, Oſnaburgenſi, Comitibus quoque & Nobilibus, & univerſis hominibus in eiſdem Epiſcopatibus conſtitutis gratiam ſuam & omne bonum.

1. Cum omnis argentifodina ad jura pertineat imperii, & inter regalia noſtra ſit computata, nulli venit in dubium, quin ea, quæ nuper in Epiſcopatu Mindenſi dicitur inventa, ad noſtram totaliter ſpectet diſtributionem. unde in ea nulli hominum quicquam juris recognoſcimus, niſi hoc à noſtra liberalitate valeat ſpecialiter impetrare. Mandamus igitur omnibus vobis & ſingulis ſub obtentu gratiæ noſtræ præcipientes, ut nullus veſtrum ſe de prædicta argentifodina intromittat, nec aliquid juris ſine noſtra licentia ſibi in ea uſurpet. Quod ſi quis temerario auſu forte

forte attemptaverit, indignationem noſtram ſe noverit incurſurum. Pnntium autem latorem fidelem Nuntium noſtrum ad partes illas transmiſimus, ut de eadem argentifodina ordinet & diſponat, prout nobis videtur expedire. Mandamus itaq; dilectioni veſtræ attente rogantes, ut ei conſilio & auxilio fideliter aſſiſtatis, grates affectuoſas à Serenitate noſtra recepturi. Datum apud Nonnenſteine,* anno Domini M C LXXXIX. Indictione VIII. XII. Kalend. Aprilis.

* al. Nannenſteine.

II.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis Henricus Sextus, divina favente Clementia Romanorum Rex Auguſtus. Cum argentiſodina, quæ eſt in Epiſcopatu Mindenſi conſtituta, ad jura pertineat Imperii, & inter regalia noſtra ſit computata: notum fieri volumus univerſis Imperii fidelibus, præſentibus & futuris, quod nos fideli noſtro Epiſcopo Mindenſi & Eccleſiæ ſuæ, nec non & omnibus ſucceſſoribus ſuis, in perpetuum conceſſimus, & regali auctoritate confirmamus, duas partes ejusdem argentiſodinæ, cum omni fructu, & jure exinde rationabiliter proveniente: teriiam vero partem totius argentiſodinæ & totius fructus ſive juris exinde provenientis, ſive ex divina, quæ in aliis locis recipi ſolet, ſive ex jurisdictione vel judicio vel alio quocunque modo proveniat, nobis totaliter & integre ſalvam eſſe volumus & quietam conſervari: Auctoritate regia firmiter præcipientes, ut nullus Dux, nullus Marchio, nullus Comes, nullus Nobilis, nulla denique perſona homilis vel alta, ſecularis vel eccleſiaſtica, hujus noſtræ conceſſionis & confirmationis paginam audeat violare. Si quis autem hoc temerario auſu attentaverit, in ultionem temeritatis ſuæ centum libras auri puri componat, medietatem cameræ noſtræ, reliquam vero prædicto Epiſcopo & Eccleſiæ. Teſtes hujus rei ſunt

Henricus de Nerneſen,
Arnoldus de Hornebert,
Hunifredus de Valckenſteine,
Henricus de Litt,
Camerarius Waltherus;
Comes de Sano,
Godeboldus Comes Senegalienſis, & alii plures.

Datum apud Nannenſteine, Anno Domini M C LXXXIX. Indictione VIII. XII. Calend. Aprilis.

HENRICI VI. IMPERATORIS AUGUSTI
STATVTVM

De Servitute Nativitatis ſeu genealogiæ.

SI liber homo ſervam ſuperduxerit, utraque proles, filius & filia, naſcuntur ſecundum matrem, & non patrem, hoc eſt, ventrem ipſum ſequuntur, ſive pater ſit Saxonicus ſive Sclavus, Theotonicus ſive Lombardus aut Wallus. Qui enim libertatem commutavit in ſervitutem, utrumque, tam libertatem quam proprium amiſit.

HENRICI VI. IMPERATORIS AVGVSTI
CONSTITVTIO

Anno Chriſti 1190.

De obedientia Ducis Burgundiæ Imperio præſtanda.

HEnricus Dei gratia Romanorum Rex ſemper Auguſtus, dilecto & fideli ſuo, Hugoni Duci Divionenſi, gratiam ſuam & omne bonum. Diſcretioni tuæ ſignificamus, & firmiter conſtare volumus, quod nos pacem, quæ inter noſtram ſublimitatem & tuam dilectionem ordinata eſt, ſecundum eam formam, quæ in præſenti pagina ſubſcripta eſt, ſicut in tuis litteris continetur, hominium nobis facies, & ligietatem de tota terra Comitatus Albonii, quæ infra diſtrictum Imperii cõtinetur, quẽ modo poſſides, & in poſterum poſſeſſurus es. Bona quoq; fide & ſano intellectu, ſecundum uſus & conſuetudinem Borgundiæ atque Provinciæ recipies, & à nobis recognoſces, allodium Vrrici de Blangeio, & alia etiam allodia, quæ infra terminos Imperii ſunt conſtituta. In hoc etiã voluntati tuæ conſentimus, quod filius tuus, ille qui futurus eſt Dux Divionenſis, ſalva fidelitate Regis Franciæ, nobis hominium faciet de allodio memorati Vrrici de Blangeio, & ſimiliter de allodiis, quæ habet & quæ habebit infra imperium. Hoc quoque ratum ſimiliter & firmum volumus obſervare,

quod ſi forte Rex Francorum inſultum fecerit Imperio, tu in propria tua perſona auxilium nobis præbebis de omni caſamento, quod à nobis habeas. Et ſi nos Regi Franciæ & Regno ejus inſultum fecerimus, tu ſimiliter in propria tua perſona præſtabis auxilium de omni caſamento, quod de eo habes. Contra omnem etiam hominem, præter Regem Franciæ, pacem & guerram facies ad mandatum noſtrum de univerſo Comitatu Albonii, ſalvo jure Eeclefiarum Imperii, &c.

HENRICI VI. IMPERATORIS AUGUSTI

Anno Chriſti 1191.

RESCRIPTUM

De Captivitate Proditoris Regis.

HENRICUS Dei gratia Romanorum Imperator & ſemper Auguſtus, dilecto & ſpeciali amico ſuo Philippo Illuſtri Francorum Regi ſalutem, & ſinceræ dilectionis affectum. Quoniam Imperatoria Celſitudo non dubitat Regalem Magnificentiam tuam lætiorem effici de univerſis, quibus omnipotentia Creatoris nos ipſos & Romanum Imperium honoraverit & exaltaverit: Nobilitati tuæ præſentium tenore declarare duximus, quod inimicus Imperii noſtri, & turbator Regni tui, Richardus Rex Angliæ, cum eſſet in transeundo mare, ad partes ſuas reverſurus, accidit, ut ventus, rupta navi ſua, in qua ipſe erat, duceret eam verſus partes Iſtriæ, ad locum, qui eſt inter Aquilejam & Venetias, ubi ipſe Rex, Dei permiſſione, paſſus naufragium, cum paucis evaſit. Quidam itaque fidelis noſter, Comes Mainardus de Gortze, & populus regionis illius, audito, quod in terra erat, & conſiderato diligentius, qualem nominatus Rex in Terra promiſſionis proditionem, & traditionem, & perditionis ſuæ cumulum exercuerat, inſecuti ſunt, intendentes eum captivare. Ipſo autem Rege in fugam converſo, ceperunt de ſuis octo milites. Poſtmodum proceſſit Rex ad Burgum in Archiepiſcopatu Saltzeburgenſi, qui vocatur Friſorum, obi Fridericus de Boteſovve, Rege cum tribus tantum verſus Auſtriam properante noctu, ſex milites de ſuis cepit. Dilectus autem conſanguineus noſter Liupoldus Dux Auſtriæ, obſervata ſtrata, impoſitis ubique cuſtodibus, ſæpedictum Regem juxta Wenam in villa viciniori in domo deſpecta capivavit. Cum itaque in noſtra nonc habeatur poteſtate, & ipſe ſemper tuæ moleſtiæ & turbationibus operam præſtiterit; ea, quæ præmiſimus, Nobilitati tuæ inſinuare curavimus, ſcientes ea dilectioni tuæ beneplacita exiſtere, & animo tuo uberrimam importare lætitiam. Datum apud Ritheneie, quinto Kalendas Januarii.

HENRICI VI. IMPERATORIS AUGUSTI

CONSTITUTIO

DE JURE MONETÆ CUDENDÆ.

NOs Henricus Rex Romanorum, ſtudio Bononienſium incitati jus concedimus pecuniæ ſignandæ in urbe Bononiæ, atque Agnellum Prætorem hujus conceſſionis munere inveſtimus, ut, prout expedire putaverit civitati, pecuniam percutiendam curet, modo ne monetæ Imperiali ſit aut forma, aut pondere par. Datum Bononiæ, pridie Idus Januarias.

AVREA BVLLA

De Compoſitione inter Henricum Imperatorem & Richardum Regem Angliæ.

Anno Chriſti 1191.

Facta in Comitiis Hagenovienſibus Anno MCXCIII.

HENRICUS Dei gratia Romanorum Imperator & ſemper Auguſtus, dilectis ſibi Archiepiſcopis, Epiſcopis, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, & omnibus, ad quos præſens pagina pervenerit, in Anglia conſtitutis, ſalutem & bonam voluntatem.

Dignum

Dignum judicavimus, & noſtræ Celſitudini glorioſum, ſi univerſitatem veſtram ſollicitius inducamus ad ea modis omnibus, quibus poteſtis, agenda, quæ ad honorem Chariſſimi noſtri Illuſtris Regis Richardi, Domini veſtri, debeantur, ne devotionis veſtræ conſtantia, & meritum fidei circa ipſius commoda appareat mortuum, ſed in ſuis & in Regni ſui obſequiis vivere videatur. Sane omnibus, quorum devotio prædicto Regi abſenti ſincera extiterit & pura, uberes referemus gratiarum actiones; ad univerſalitatis veſtræ notitiam devenire volentes, quod Imperatoria ſublimitas cum Regia ipſius Nobilitate in concordia & bona pace conſiſtit. Unde quæcumque ipſi irrogata fuerint contraria, pariter cum eo nobis parient moleſtiam & gravamen. Quare ad devotorum ſuorum & fidelium honorem & profectum, & turbatorum ſuorum damnationem & exterminium operam præſtabimus ſemper efficacem, & quia corde & animo uniti ſumus, facta Regis veſtri, ſpecialiter noſtra & Imperii noſtri penitus reputabimus, & gravamina ejus nobis & Coronæ Imperiali illata cenſebimus, nec ea, Deo concedente, ſine ultione, & eorum qui ea intulerint, gravi damno & deſtructione tranſibimus. Datum apud Hagenou decimo tertio Kalendas Martii.

FORMA COMPOSITIONIS *INTER* HENRICUM IMPERATOREM ET RICHARDUM REGEM ANGLIÆ.

IN nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti, Amen. Hæc eſt forma Compoſitionis inter Dominum Imperatorem ſemper Auguſtum, & Dominum Richardum Illuſtrem Regem Angliæ. Dominus Imperator mittet Nuntios ſuos cum Nuntiis Domini Regis, qui Londonias ibunt, & ibi recipient centum millia marcharum puri argenti ad poodus Coloniæ. Quæ pecunia à Nuntiis Imperatoris accepta & ponderata ſigillabitur in præſentia Nuntiorum ipſius, & in conductu Regis per Regni ſui terminos ducetur: ita ut ſi eam in Regno ſuo perdi contigerit, periculo Regis perdatur. Poſtquam vero ad terminos Imperii venerit dicta pecunia, per Nuntios Regis Nuntiis Domini Imperatoris præſentabitur, qui eam ilico ibi recipient, & ſi forte in partibus Imperii eam perdi contigerit, periculo Imperatoris perdetur, & Rex in ea non tenebitur, nec obſides ſui. Alia quoque quinquaginta millia marcharum argenti dabit Rex Imperatori & Duci Auſtriæ, & pro illis ponet obſides, ſcilicet Domino Imperatori pro triginta millibus marcharum ſexaginta obſides: Duci vero Auſtriæ ſeptem obſides pro viginti marcharum millibus. Solutis ergo centum millibus marcharum, & datis obſidibus Rex libere recedet. Si autem Dominus Rex ſolverit promiſſionem, quam Domino Imperatori de Henrico quondam Duce Saxoniæ fecerat, Imperator de quinquaginta millibus marcharum Regem liberum dimittens & abſolutum, pro ipſo Rege ſolvet Duci Auſtriæ viginti millia marcharum, & Rex non tenebitur dare Duci Auſtriæ ſeptem obſides, nec Imperatori ſexaginta. Cum igitur Rex prædictam promiſſionem de Henrico quondam Duce Saxoniæ impleverit, & centum millia marcharum ſolverit, libere recedet. Præterea Rex fecit jurare in animam ſuam, quod neptem ſuam, filiam Comitis Britanniæ tradet nuptui filio Ducis Auſtriæ infra ſeptem menſes, poſtquam liberatus fuerit, & in terram ſuam redierit, & eam tranſmittet uſque ad introitum Imperii, ſi eam recipere voluerint; & ſi noluerint, erit abſolutus. Item ſi promiſſio de Henrico quondam Duce Saxoniæ completa non fuerit, quinquaginta millia marcharum, quæ reſidua ſunt, ſolventur infra ſeptẽ menſes, poſtquam Dominus Rex in terram ſuam redierit. Cum autem Rex liberatus fuerit, & redire voluerit, Imperator dabit ei conductum per terram ſuam uſque ad fines Imperii ſui, & in portu illo, ubi mare intrabit, quam diu ibi ſtabit, donec proſpero vento recedat. Præterea ea omnia, quæ tam in his, quam in aliis familiaribus litteris ſigillatis ſigillis Imperatoris & Regis, ſuper contractibꝰ, qui inter eos ordinati ſunt, uterque pro parte ſua rata & firma habebit, & bona fide obſervabit.

HENRICI IV. IMPERATORIS AUGUSTI *CONSTITUTIO*

De Fide Vaſalli Imperatori & Regi Franciæ pariter obſtricti.

HENRICUS Dei gratia Romanorum Rex, ſemper-Auguſtus, dilecto & fideli ſuo Hugo- * ui Duci * Divionenſi, gratiam ſuam & omne bonum. *i. Burgundiæ

1. Diſcretioni tuæ ſignificamus, & firmiter conſtare volumus, quod nos pacem, quæ inter noſtram ſublimitatem, & tuam dilectionem ordinata eſt, ſecundum eam formam, quæ in præſenti pagina ſubſcripta eſt, ſicut in tuis litteris continetur, hominum nobis facies & ligie-

tatem de tota terra Comitatus Albonii, quæ infra diſtrictum Imperii continetur, quem modo poſſides, & in poſterum poſſeſſurus es. Bona quoque fide, & ſano intellectu, ſecundum uſus & conſuetudinem Burgundiæ atque Provinciæ recipies, & à nobis recognoſces, allodium Vrrici de Blangeio, & alia etiam allodia, quæ infra terminos Imperii ſunt conſtituta.

2. In hoc etiam voluntati tuæ conſentimus, quod filius tuus, ille qui futurus eſt Dux Divionenſis, ſalva fidelitate Regis Franciæ, nobis hominium faciet de allodio memorati Vrrici de Blangeio, & ſimiliter de allodiis, quæ habet, & quæ habebit infra Imperium.

3. Hoc quoque ratum ſimiliter & firmum volumus obſervare; quod ſi forte Rex Francorum inſultum fecerit Imperio, tu in propria perſona auxilium nobis præbebis de omni caſamento, quod à nobis habeas. Et ſi nos Regi Franciæ & Regno ejus inſultum fecerimus, tu ſimiliter in propria tua perſona præſtabis auxilium de omni caſamento, quod de eo habes. Contra omnem etiam hominem, præter Regem Franciæ, pacem & guerram facies ad mandatum noſtrum, de univerſo Comitatu Abbonii, ſalvo jure Eccleſiarum Imperii, &c.

HENRICI VI. IMPERATORIS AUGUSTI

Anno Chriſti 1193.

DECRETUM

De Feudo Comitatus Matiſconenſis inter Comitem Palatinum Burgundiæ, & Ducem Divionenſem ſuperioris Burgundiæ, controverſo.

HENRICUS Dei gratia Romanorum Imperator & ſemper Auguſtus. Notum fieri volumus, tam præſentibus quam futuris, quod Ottone conſanguineo noſtro, filio Ducis Divionenſis, & Ottone fratre noſtro, Comite Palatino Burgundiæ, in præſentia noſtra conſtitutis, hanc inter eos ordinavimus compoſitionem, quod recognitum eſt, quod Matiſcon & Polegium cum ſuis ſunt de feodo Ducis Divionenſis, & quod jam dictus frater noſter hoc tenebit, quamdiu vixerit, & quicumque poſt eundem fratrem noſtrum, ſive heres ſuus fuerit, ſive alius, prænominata feoda cum ſuis pertinentiis poſſidebit, tenebit ea de Duce Divionenſi, vel ejus ſucceſſore legitimo: inſuper ex utraque parte duo prudentes viri ad hoc electi ſunt, ut inter ſe diligenter conſiderent & attendant, ſi præmemoratus frater noſter aliquid amplius præter prædicta teneat, quod ſit de feodo Ducis Divionenſis; & ſi quid fuerit amplius, ſæpe dicti fratris noſtri heres, &c. ſalva in omnibus poteſtate noſtra Imperiali & ſucceſſorum noſtrorum. Ab utraque autem parte juratum eſt, quod huic ſtare debeant compoſitioni. Cujus rei teſtes ſunt

Wilielmus Comes Vienenſis,
Chonradus Præpoſitus Spyrenſis,
Marchardus Dapifer de Annevvilre,
Hugo Dominus Vergii,
Philippus de Mulens,
Pontius de Roca,
Pontius de Brance,
Hugo de Mulens.

Acta ſunt hæc * Frankemort; Anno Domini M CC XIII. Indict. X. quinta Kalend. Maji.

* Franckenfort.
† numerus eſt & corruptus. reſcribe MCXCIII.

HENRICI VI. IMPERATORIS AUGUSTI

CONSTITUTIO

DE REBUS ECCLESIÆ ROMANÆ CONCEDENDIS

Anno Chriſti 1197.

. . . .

Imperatrix conſors noſtra, & filius noſter Fridericus Domino Papæ, & Eccleſiæ Romanæ exhibeant omnia jura, quæ à Regibus Siciliæ conſueverunt habere, & Domino Papæ ſecuritatem faciant, ſicuti Reges Siciliæ Summo Pontifici, & Romanæ Eccleſiæ facere conſueverunt. Si vero prædicta conſors noſtra præmoriatur: filius noſter ſecundum ordinationem noſtram remaneat; & ſi filius noſter ſine herede deceſſerit, Regnum Siciliæ ad Romanam Eccleſiam deveniat. Si vero filius noſter præmoriatur: dilecta conſors noſtra Regnum in vita ſua retineat; & poſt mortem ſuam Regnum Siciliæ ad Romanam Eccleſiam deveniat.

De

De Imperio ordinamus, quod Dominus Papa & Eccleſia Romana illud filio noſtro confirmet. Et pro hac confirmatione Imperii & Regni volumus, quod tota terra Comitiſſæ Mathildis reſtituatur Domino Papæ, & Romanæ Eccleſiæ, præter Mediſinam, & Angelatam cum eorum pertinentiis. Et inſuper ordinamus & volumus, ut tota terra de Pontepayli, cum Montefortino, libere dimittatur Domino Papæ usque ad Ceperanum; & quod Eccleſia Romana habeat Montem Flaſconem cum omnibus pertinentiis ſuis. Inſuper præcipimus Marcovvaldo Seneſcallo noſtro, ut Ducatum Ravennatem, terram * Brictinori, Marchiam Anconæ recipiat à Domino Papa, & Romana Eccleſia; & recognoſcat etiam ab eis Mediſinam, & Angelatam cum eorum pertinentiis. De quibus omnibus bonis ſecuritatem ei juret, & fidelitatem faciat, ſicut Domino ſuo. In morte vero, ſi ſine herede deceſſerit, Ducatus Ravennæ, & terra Brictinorii, & Marchia Anchonæ, Mediſina, Angelata, cum earum pertinentiis, in dominio Eccleſiæ remaneant . . . .

* vulgo, Bertinore.

PHILIPPI II. IMPERATORIS AVGVSTI
CONSTITUTIO
DE DIFFIDAMENTIS.

Anno Chriſti 1201.

EOs, qui de cætero adverſus aliquos juſtam diffidationis cauſam ſe habere fingentes, ipſos in locis, ubi domicilia non obtinent, aut ea communiter non habitant, intempeſtive diffidant, declaramus, damna quæcunque per incendia, ſpolia vel rapinas diffidatis ipſis cum honore ſuo inferre non poſſe. Et quia patrocinari non debet alicui fraus & dolus, in præſenti conſtitutione in perpetuum valitura ſancimus, diffidationes hujusmodi quibuscunque dominis aut perſonis, cum quibus aliqui fuerunt in ſocietate, & familiaritate, vel honeſtate, quamvis amicitia conſervati, ſic factas vel fiendas in poſterum non valere, nec licere prætextu diffidationis cujuslibet quempiam invadere per incendia, ſpolia vel rapinas, niſi diffidatio per tres dies naturales ipſi diffidando perſonaliter, vel in loco, in quo habitare conſuevit, publice fuerit intimata, poſſitq; de intimatione hujusmodi per teſtes idoneos fieri plena fides. Quisquis ſecus quempiam diffidare & invadere, modo præmiſſo non ſervato, præſumpſerit, infamiam eo ipſo incurrat, & ſic nulla facta eſſet; quem etiam tanquam proditorem per quoscunq; Judices pœnis legalibus ſtatuimus caſtigari.

Vide ad hanc conſtitut. quæ notavit Guid. Papæ Deciſ. 19:. ibique Interpp.

2. Inhibemus etiam & damnamus univerſas & ſingulas guerras, & lites injuſtas, cuncta quoque injuſta incendia, ſpolia & rapinas, indebita & inconſueta thelonia, & conductus, & exactiones pro ipſis conductoribus extorqueri conſuetas, ſub pœnis, quibus ſacræ leges præmiſſæ, & eorum quælibet, faciunt punienda.

BALDVINI I. FLANDRI IMPERATORIS CONSTANTINOPOLITANI
EDICTVM
DE RESTAURATIONE IMPERII ORIENTIS & redunitione cum Occidentali.

Anno Chriſti 1204.

BALDUINUS, Dei gratia, fideliſſimus Imperator Conſtantinopolitanus, à Deo coronatus, Romanus Moderator & ſemper Auguſtus; Flandrenſis & Heunegovienſis Comes: Univerſis Chriſti fidelibus, Archiepiſcopis, & Abbatibus, * Primoribus, Præpoſitis, Decanis, cæterisq; Eccleſiarum Prælatis, Eccleſiaſticisq; perſonis: Baronibus, Militibus, Sarziantis, omnique populo Chriſtiano, ad quos præſens pagina pervenerit, in vero ſalutari gratiam & ſalutem.

* for. Prioribus.

1. Audite, qui longe eſtis, & qui prope admiramini, & laudate Dominum, qui magnifice fecit, qui antiqua miracula noſtris dignatus eſt renovare temporibus, & non nobis quidem, ſed nomini ſuo dedit gloriam omnibus ſeculis admirandam. Nam mirabilibus ejus circa nos ſemper mirabiliora ſuccedunt, ut etiam infidelibus dubium eſſe non debeat, quin manus Domini operetur hæc omnia, cum nihil à nobis ſperatum aut proviſum ante contigerit, ſed tunc demum nova nobis Dominus procuravit auxilia, cum nihil humani videretur ſupereſſe conſilii.

a leg. veſtræ.

2. Et quidem, ſi bene meminimus, per litteras univerſitati *a* noſtræ tranſmiſſas, noſtri progreſſus & ſtatus narrationem eo usq; deduximus, ut Urbe populoſa capta violenter à paucis, Tyranno fugato, & Alexio coronato, mora noſtra promiſſa fuerit & ordinata per hyemem, ut potenter obtinerentur, ſi qui reſiſtere valerent Alexio. Sed nos, ne diſcordiæ inter nos & Græcos fomitem miniſtraret moribus noſtris adverſa barbaries, de civitate exeuntes, ex adverſo civitatis, interjacente Ponto, ad preces Imperatoris caſtra poſuimus. Verum ſicut non hominum opera fuerunt, ſed Dei, quæ Græcis intulimus, ita non hominum, ſed Dæmonum, quæ cum Imperatore novo Græciæ nobis ex perfidia conſueta retribuit.

Videndus Nicetas, qui in hiſce variat.

3. Imperator ſiquidem ex imperato Græcorum ſeductus perfidia, à nobis receſſit animo, cui tanta beneficia contuleramus, & in omnibus cum patre Patriarcha & mole Nobilium nobis promiſſis perjurus & mendax, tot incurrit perjuria, quot nobis præſtitit ſacramenta. Unde noſtro tandem deſtitutus auxilio, prælia contra nos meditatur incaſſum, & navigii, quod ipſum adduxerat & ſublimaverat ad coronam, procurat incendia. Sed voto tam crudeli fraudatur, Domino nos protegente. Fit pars ſua per cuncta deterior, & hominum ſuorum cædes, incendia & rapinæ. Imminente foris pugna, intus timoribus coarctatur. Æmulum ei elevant Græci Imperatorem, ea occaſione captata, quia ad auxilium noſtrum tunc nullum ſanguine ſibi propinquum poſſit habere refugium. Cumque evadendi ſpes unica reſtaret in nobis, juratum ſibi quendam MURZUFLUM nomine, de quo ſuper alios omnes pro impenſis ei beneficiis confidebat, mittit ad exercitum noſtrum: Imperiale Palatium, Blachernæ dictum, nobis ſub Imperatoris & ſuo juramento promittit in obſidium, donec cuncta nobis promiſſa reddantur. Accedit ad accipiendum Palatium nobis Marchio Montisferrati cum militibus noſtris. Sed Græci noſtris illudunt, &, quos ſuper hoc promiſſo jam nobis dederant, ſumptis obſidibus, conſueta perjuria non verentur. Nocte inſecuta MURZUFLUS, Domino ſuo & nobis perjurus, reddendi nobis Palatii revelat arcana, & ex hoc perpetuam ipſis eripi libertatem, & contra hoc veniendum modis omnibus eſſe, declarat, ſi dejiciatur ALEXIUS.

Alexius Ducas, cognomenti, Murzuflus.

4. Hujus itaque proditionis merito Imperator à Græcis acclamatur. In Dominum ergo ſuum dormientem, & rei neſcium, ſacrilegas mittit manus, & in carcerem unà cum Nicolao quodam, quem inſcium, proditione Imperatorem traditum, vi populus apud ſanctam Sophiam * ſimul dejecit, ſibique coronam imperialem uſurpavit. Modicumque poſthæc Dominus ISAACIUS, pater ALEXII, diem clauſit extremum, qui animum filii ſui à nobis præ omnibus, ut dicebatur, averterat.

* Locus eſt mendoſus. vide Nicetam, Iſaaci Angeli mors.

5. Græcis autem ſanguinem noſtrum tantum ſitientibus, acclamante præcipue Clero & populo univerſo, ut de terra in brevi tolleremur, prælia contra nos proditor jam dictus inſtaurat, Urbem machinis in propugnaculis munit, quorum ſimilia nemo vidit unquam. Cumque murus miræ latitudinis in altum valde conſurgens turres haberet ampliſſimas, pedibus circiter quinquagenis paulo minusve diſtantes, inter quaslibet duas ex parte maris, quia noſter timebatur aſſultus, turris lignea erigitur ſuper murum ſtationibus tribus aut quatuor, multitudinem continens armatorum. Nec minus inter duas turres qualibet ſeu paterca ſeu magnellus erigitur. Turribus autem ſupererigimtur ligneæ turres altiſſimæ ſtationum ſex, ſuperque ſupremam ſtationem adverſum nos porriguntur ſcalæ, appoditiones ex utraque parte & propugnacula continentes, paulo minus excelſis ſcalarum capitibus, quantum jacere poſſet in altum arcus à terra. Murum etiam ipſum murus circumcingit inferior. Duxitque foſſatum, ne muris ulla applicari poſſent ingenia, ſub quibus poſſint latitare foſſores.

6. Interim terra marique nos tentat perfidus imperator, ſemper nos Domino protegente, * ſuosque fruſtrante conatus. Nam præter ordinationem noſtram ad prædam victualium procul exeuntibus noſtris usque ad mille animas pugnatorum, imperator occurrit in multitudine gravi. Sed primo congreſſu diſſipatur omnino, cæſis captisque non paucis ſine damno noſtrorum: & fuga ignominioſa conſulens ſibi clypeum abjicit, arma deponit, & vexillum imperiale dimittit, ſimulque nobilem, quam ſibi præferri faciebat, iconem, quam Ciſtercienſium Ordini dedicavere victores. Poſthæc naves noſtras flammis aggreditur, intempeſtæque noctis ſilentio quindecim naves ſuas incenſis velis ſuis in altum colligatis & inferius ad proram, flante fortiter auſtro, noſtras mittit in naves. Sed Domino faciente, cum multo labore noſtrorum cuſtodimur indemnes, & ardentibus navibus clavis infixis catenas habentibus, noſtrorum remigio trahuntur in pelagus, & ſic ab imminentis mortis periculo à Domino liberamur. Nos quoque terreſtrem cum provocamus ad pugnam, & * ponte atque amne tranſmiſſo, qui exercitum noſtrum ſeparabat à Græcis, cuneis ordinatis ante portam diu ſtetimus regiæ civitatis præcedente Cruce vivifica, in nomine Domini agminum Iſrael parati ad prælium Græcos excipere, ſi eis placuiſſet exire. Sed unus tantum Nobilis quiſpiam pro militiæ exercitio egreſſus eſt, quem noſtri pedites membratim dilaniaverunt, ſicque in caſtra reverſi ſunt. Terra marique ſæpius provocamur: ſed dante Domino ſemper triumphaliter obtinemus.

* ſc. Ponto.

7. Mittit ergo ad nos pacis fictæ Legatos perfidus occupator imperii, poſtulat & obtinet cum Duce Venetorum colloquium. Cumque eidem Dux objeciſſet, quod nulla cum eo poſſit eſſe ſecuritas, qui Dominum ſuum carcere concluſiſſet, poſtpoſita jurisjurandi religione, & fidei ac

fœderis,

Digitized by Google

fœderis, & ipſi præripuiſſet Imperium: & bona fide conſuleret, ut Dominum ſuum reſtitueret, & humiliter veniam poſtularet, noſtras etiam pro ſe mittens preces: & quod cum eodem Domino ſuo miſericordiam agere, ſi vellet, deberemus, & quicquid egerat contra nos venenoſe, ſi rediret ad animum, imputare vellemus ætati lapſuique conſilii. Ille vana verba ſubintulit, quia quæ reſponderet rationabiliter, non habuit. Obedientiam Romani Pontificis, & ſubventionem Terræ Sanctæ, quam juramento & ſcripto confirmarat Alexius Imperiali, adeo refutat, ut vitam amittere præeligeret, Græciamque ſubverti, quam quod Latinis Pontificibus Orientalis Eccleſia ſubderetur. Nocte igitur inſequenti Dominum ſuum latenter ſuffocat in carcere, cum quo ipſa die prandium ſumſerat. Alexius Junior ſtrangulatur. Inde & clava ferrea, quam tenebat in manu, latera morientis & coſtas inaudita crudelitate confringit, caſuq; vitam, quam laqueo extorſerat, confringit exemtam. Propalatum omnibus ſcelus funeris honore diſſimulat.

8. Sic nobis hyems tota perficitur, donec manibus noſtris ſtabiliter aptatis, & inſtrumentis bellicis præparatis, nos & noſtra recipientes in navibus, V. Idus Aprilis, hoc eſt, ſexta feria ante Paſſionem Domini, unanimiter pro honore ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, & † ſub veneratione Terræ ſanctæ, navali prælio invadimus civitatem. † Leg. ſubventione. Et eo die, ſine multo tamen noſtrorum ſanguine, ſumus tanta perpeſſi, ut inimicis noſtris in opprobrium verteremur, quorum eo die pars fuit per cuncta deterior, adeo ut tracta in terram bellica noſtra machinamenta Græcis compelleremur relinquere, & infecto negocio ad ripam cogere redire adverſam, ea die, ut videbatur, inutiliter fatigati. Conturbati ergo plurimum & contriti, & demum in Domino corroborati, definito conſilio rurſum inſtauramur ad pugnam, & quarto die, prid. Idus Aprilis, hoc eſt, ſecunda feria poſt Paſſionem Domini, flante borea, rurſum applicamur ad muros, ſcalis navium trium applicatis, cum multo labore noſtrorum, & permultum reſiſtentibus Græcis. Sed ex quo cominus gladios ſenſere noſtrorum, belli durat anceps eventus. Duæ ſiquidem naves colligatæ, quæ pariter noſtros Epiſcopos, Sueſſionem ac Trecenſem, deferebant, quarum erant inſignia Paradiſus & Peregrina, primæ ſcalis ſcalas turrium attigerunt, & felici auſpicio Peregrinos pro Paradiſo certantes hoſtibus admoverunt. Prima muros obtinent vexilla Pontificum, miniſtriſq; ſecretorum cœleſtium prima conceditur de cœlo victoria. Irruentibus igitur noſtris, Domino jubente, cedit multitudo infinita perpaucis, & propugnacula relinquentibus Græcis, noſtri audacter militibus portas aperiunt. Quorum cum Imperator, qui non procul à muris in tentoriis ſtabat armatus, conſpicaretur ingreſſum, ſtatim tentoria dereliquit & fugit. Noſtri cædibus occupantur, capitur civitas populoſa, recipiuntur in Palatiis Imperialibus, qui noſtrorum enſes effugerunt, multaq; cæde facta Græcorum, noſtri ſeſe recolligunt, adveſperaſcente jam die, arma feſſi deponunt.

9. De aſſultu craſtino tractaturus ſuos recolligit Imperator, & craſtinam hortatur ad pugnam, aſſerens, quod noſtros in poteſtate nunc habeat intra murorum ſepta concluſos. Sed noctu latenter dat terga devictus. Quo comperto, Græcorum plebs attonita, de ſubſtituendo Imperatore pertractat. Et dum mane facto ad denominationem cujusdam Conſtantini procedunt, pedites noſtri non expectata deliberatione majorum, ad arma proſiliunt, & terga dantibus Græcis, fortiſſima & munitiſſima relinquuntur palatia, totaque in momento civitas obtinetur, diripitur equorum innumera multitudo, auri, argenti, ſericarum precioſarumque veſtium atque gemmarum, & omnium eorum, quæ ab hominibus inter divitias computantur, tam inæſtimabilis abundantia reperitur, ut tantum tuto latitans non videretur poſſidere. Et qui pauca ante negaverant, cuncta nobis divino judicio reliquerunt: ut ſecure dicamus, quod majora his mirabilia circa bellorum caſus nulla umquam narret hiſtoria; ut impleta prophetia manifeſte videatur in nobis, quæ dicit: *Perſequetur unus ex vobis centum alienos.* Quia ſi inter ſingulos victoriam partiamur, quilibet ex noſtris non pauciores quam centum obſedit & vicit. Nunc autem non nobis victoriam uſurpamus, quia ſuper omnia mirabilia ſalvati ſumus dextera Domini, & brachium virtutis ejus revelatum eſt in nobis. *A Domino factum eſt iſtud, & eſt mirabile in oculis noſtris.*

10. Ordinatis igitur diligenter, quæ diſponendarum rerum poſcebat eventus ad electionem Imperatoris unanimiter & devote procedimus, & omni ambitione ſeclula, cum ſex Baronibus Venetorum, venerabiles viros, Epiſcopos noſtros, Sueſſionenſem, Halberſtadenſem, Dominum quoque Bethlemitanum, qui à partibus transmarinis auctoritate Apoſtolica nobis fuerat delegatus, Acconenſem electum, Abbatemq; Lucedii, Imperatoris noſtri ſub Domino, conſtituimus Electores. Qui oratione præmiſſa, ut decuit, Dominica *Miſericordias Domini* perſonam noſtram, quod à noſtris meritis erat procul, unanimiter ac ſolemniter elegerunt, divinis laudibus Clero ac populo acclamante. Sequentiq; Dominica, qua *Jubilate* cantatur, præcipiente Petro Apoſtolo *Regem honorificari, eiq; obedire,* & Evangelio nunciante, *gaudium veſtrum nemo tollet à vobis,* cum ingenti honore atq; tripudio, more etiam ſuo applaudentibus Græcis, ad honorem Dei, ſanctæq; Romanæ Eccleſiæ, glorioſe ad Imperii faſtigia & coronam, Deo & hominibus amabiles Patres, memorati Pontifices, cum univerſorum applauſu & piis lachrymis, nos ſublimarunt. Aderant incolæ Terræ Sanctæ, Eccleſiaſticæ militaresque perſonæ, quorum præ omnibus inæſtimabilis erat & gratulabunda lætitia. Exhibitumque Deo gratius officium aſſerebant, quam ſi civitas ſancta Chriſtianis cultibus eſſet reſtituta: cum ad confeſſionem perpetuam inimicorum Crucis, ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, Terræq; Sanctæ, ſeſe regia civitas devoveret, quæ tam diu, tam potenter, adverſaria ſtetit & contradixit utrique.

11. Hæc

11. Hæc eſt, quæ ſpurciſſima Gentilium pro fraterna ſocietate alternis ebibitis, cum infidelibus eſt auſa ſæpius amicitias firmare ferales, & eaſdem mamma diu lactavit ubertima, & extulit in ſuperbiam ſeculorum, arma, naves, & victualia miniſtrando. Quæ econtrario fecerunt peregrinis, magis edocere ſufficiunt in omni Latinorum gente exempla quam verba. Hæc eſt enim, quæ in odium Summi Pontificis Apoſtolorum Principis nomen audire vix poterat, nunc unam eidem inter tot Græcos Eccleſiam concedebat, qui omnium Eccleſiarum accepit ab ipſo Domino principatum: &, ſicut eorum memoria recens recolit qui viderunt, Legatum Apoſtolicum morte tam turpiſſima condemnavit, ut nec inter Martyres legatur ulla conſimilis, licet pœnas eorum incredibiles invenerit ingenioſa crudelitas. Hæc eſt, quæ Chriſtum didicerat ſolis honorare picturis, & inter ritus nefandos, quos ſibi, ſpreta Scripturarum auctoritate, confinxerat, etiam lavacri ſalutaris plerumque facere præſumebat iterando jacturam. Hæc eſt, quæ Latinos omnes non hominum nomine dignabatur ſed canum, quorum ſanguinem effundere pene inter merita reputabatur: nec ulla pœnitentiæ ſatisfactione ſatisfaciebant laici Monachi, penes quos, Sacerdotibus ſummotis, tota ligandi atque ſolvendi conſiſtebat auctoritas.

Imaginum cultus idolatricus.

Monachi pro laicis habentur.

12. Hæc & hujuſcemodi deliramenta, quæ Epiſtolaris non valet explicare anguſtia, impletis iniquitatibus eorum, qui Chriſtum Dominum ad nauſeam provocabant, divina juſticia noſtro miniſterio digna ultione percuſſit, & expulſis hominibus Deum odientibus, nobis ſeſe amantibus terram dedit omnium bonorum copiis affluentem, frumento, vino & oleo ſtabilitam, fructibus opulentam, nemoribus, aquis & paſcuis ſpatioſam, ad manendum ſpecioſam, & cui ſimilem non continet orbis, aëre temperatam.

13. Sed nec in his deſideria noſtra ſubſiſtunt, nec ab humeris ſuſtinebimus vexillum Regale deponi, donec terra incolatu ſtabilita noſtrorum, partes inviſerimus transmarinas, & Deo donante propoſitum peregrinationis expleamus. Speramus enim in Domino Jeſu, qui, quod cœpit in nobis opus bonum, ad laudem & gloriam nominis ſui, inimicorum videlicet Crucis depreſſionem perpetuam, perficiet, confirmabit ſolidabitque.

14. Univerſitatem igitur veſtram propenſius oramus in Domino, ut gloriæ hujus atq; victoriæ & ſpei, cujus oſtium nobis magnum apertum eſt, dignemini eſſe participes: quia abſque ulla dubitatione vobis continget, ſi nobiles & ignobiles cujuslibet conditionis aut ſexus eiſdem deſideriis accenſi, ad veras immenſaſq; divitias capeſſendas, temporales pariter & æternas, unanimiter acquiratis. Univerſis enim, Deo donante, ſufficimus, quos nobis Chriſtianæ religionis zelus adduxerit: univerſos volumus ſimul & poſſumus, ſecundum ſtatus ſuos varietatemque natalium, & augere divitiis, & honoribus ampliare. Spiritualiter autem Deo amabiles Eccleſiaſticos viros, cujuſque religionis aut ritus, in Domino poſtulamus, ut ad idem populum ſuum potentibus verbis accendant, & exemplis edoceant, catervatimque & ipſi venire feſtinent, in locis amœniſſimis & uberrimis non jam in ſanguine, ſed cum multa libertate & pace, omniumque bonorum affluentia, Eccleſiam plantaturi, ſalva ſemper, ut decet, obedientia Prælatorum.

Datum Conſtantinopoli . . . .

* *Exſtat & Epiſtola ad Othonem Imperatorem, in qua Balduinus cum Principibus ſuis eum pro Domino ſuo agnoſcunt & ſalutant. Ejus Epiſtolæ hæc eſt inſcriptio*: Balduinus Flandrenſis, Ludovicus Blezenſis, & Henricus Sancti Pauli Comites, cæteriq; Barones & Milites exercitus Cruceſignatorum, Othoni Rom. Regi & ſemper Auguſto. *Et poſt longam rerum geſtarum narrationem*: Et nunc ſi quid ex his, quæ acta ſunt vel agenda, meriti vel gratiæ, vel etiam gloriæ præſtolamur, Serenitatem veſtram in Domino deſideramus eſſe participem, imo & Principem. Nos interim Soldano Babyloniæ, Terræ ſanctæ impio detentori, præmiſimus Nuncios noſtros, qui ex parte Regis ſummi JESU CHRISTI Nazareni, & ſervorum ejus, dicti videlicet *a* Imperatoris, & *b* veſtra legaliter debeant intimare, quod devotionem populi Chriſtiani, incredulæ genti ſuæ, DEO donante, in proximo proponamus oſtendere, & ad contritionem infidelitatis de cœlo nos expectare virtutem.

Hæc autem fecimus de veſtra potius *c* ut Domini, & aliorum Chriſtiani nominis Zelatorum, quam de noſtra virtute, confiſi, &c.

a Alexii Conſtantinopolitani.
b al. noſtra regaliter.
c al. ſub Domino.

BALDU-

Digitized by Google

BALDVINI I. FLANDRI IMPERATORIS AVGVSTI

RESCRIPTVM

Anno Chriſti 1205.

DE PRÆCELLENTIA IMPERII, ET OBEDIENTIA SACERDOTII.

BALDUINUS Dei gratia fideliſſimus Imperator Conſtantinopolitanus à Deo Coronatus, Romanorum Moderator & ſemper Auguſtus, Innocentio III. Sanctæ Romanæ Eccleſiæ Summo Pontifici & Univerſali Papæ. vide c. ſollicitæ, De majorit. & obedient.

Miratur noſtra Imperialis Sublimitas, quod nos tua Sanctitas auſa fuit in ſuis litteris increpare, cum meminiſſe debueris, quod non dominus Imperatoris ſed ſubditus ſis, & Imperium Sacerdotio dignitate ac poteſtate præferendum eſſe, juxta id quod beatus Petrus Apoſtolorum Princeps ſcripſit, præcipiens; *Subditi eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum, Sive Regi tanquam præcellenti, ſive Ducibus tanquam ab eo miſſis, ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum.* Ex qua auctoritate Apoſtolica triplex patet argumentum. Primum ex eo quod legitur, *Subditi eſtote*: ſecundum ex eo quod ſequitur, *Regi tanquam præcellenti*: Tertium ex eo quod eſt ſubſequenter adjunctum, *ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum.* Per primum probatur atque conſtat, ſubeſſe Sacerdotium: per ſecundum, Imperium præminere: per tertium, Imperatorem tam in Sacerdotes quam in Laicos juriſdictionem, imo etiam gladii poteſtatem accepiſſe. Cum enim & boni quidam ſint Sacerdotes, & quidam eorum malefactores exiſtant, is qui ſecundum Apoſtolum gladium portat ad vindictam malefactorum, laudem vero bonorum, imo malefacientes Presbyteros & eorum exceſſus præſumptos poteſt ultore gladio vindicare, cum inter presbyteros & alios Apoſtolus non diſtinguat.

OTHONIS IV. SAXONIS IMPERATORIS AVGVSTI

CONSTITVTIONES.

Anno Chriſti 1209.

I.

De electione Imperatoris.

IMperatorum † nullus hereditariam dignitatem vindicato, Principes ſex, ſacri ordinis tres, Moguntinus, Trevirenſis & Colonienſis; profani totidem, Comes Palatinus Rheni, Dux Saxoniæ & Marchio Brandenburgenſis, eum deligunto. Hi ſi diſcordes fuerint, Boemiæ Regem cooptanto. Factum decretum in Franckenfurt cum conſenſu Principum, in præſentia Legatorum ſummi Pontificis, Hugolini & Leonis.

* vulgo Pictavienſis, quem Comitatum poſſidebat.

† Refert in Ottone III. Bapt. Egnatius: ſed nullo certo argumento: quum ad hunc IV. Ottonem Legum reformationem referat Auctor Chronicæ Sclavorum.

II.

De donationibus.

SI Judex & Scabini in municipio moriantur, ex tunc in cauſa donationis alicujus ſedes Scabinalis, ſi neceſſitas urgeat, ſuppleri & locari debet, ad maximum duobus Scabinis & quatuor viris ad judicium pertinentibus, & ut ſic, ille ſuam obtinebit donationem.

III.

De vulneratis mutuo, quorum unus gladio, alter vero cultello vulneretur.

SI duo vulneraverint ſe mutuo, unus gladio, & alter cultello, & ad judicium veniant uterque conformiter, ac in recenti actione duellum comprobatum ſit per veram ſententiam, pro vulnere ex cultello, judicatur in collum illius. Cultellus etenim furtivam & occultam infert mortem. Ille vero, qui gladio vulnus intulit, ſuper manum ipſius judicabitur.

FRIDE-

FRIDERICI II. IMPERATORIS AUGUSTI

EDICTA ET MANDATA,

DE INJURIIS ROMANORUM PONTIFICUM IN Imperatorem & Principes Imperii, injuſtaq; eorundem tyrannide & uſurpatione.

Anno Chriſti 1227.

I.

SUPER DEPOSITIONE SUA CONTRA PAPAM ET Dominos Cardinales.

FRIDERICUS IMPERATOR SEMPER AUGUSTUS REGIBUS ET PRINCIPIBUS MUNDI.

COllegerunt Pontifices *&* Phariſæi *conſilium in unum adverſus* Principem & Romanorum Imperatorem. *Quid faciamus*, inquiunt, *quia hic homo* de hoſtibus ſic triumphat? *ſi ſic eum dimittimus, omnem ſibi* ſubjiciet gloriam Lombardorum, & more Cæſareo veniens non tardabit, ut poſſe nobis *& locum auferat, & deſtruat gentem noſtram.* Vineam autem Domini Sabaoth aliis locabit agricolis, & nos abſq; judicio judicabit, & male perdet. Obſtemus ergo principiis, ne forte ſcintilla tenuis in flam̃am tranſeat deſtructivam, & morbus quidẽ fiſtulare incipiens, non abſciſus usquequo perveniat in medullas. Sæpe enim vix *a* fumus ignis extinguitur, & morbo Cronico ſalubris ſerò parabitur medicina. Nullos igitur hujusmodi ſermones Principis attendentes, percutiamus acriter (ajebant) ipſum lingua, nec ſagitta noſtra plus lateat, ſed procedat: ſic procedat, ut feriat; ſic feriat, ut lædat; ſic lædatur, quod jaceat; ſic proſternatur, ut amplius non reſurgat: & tunc clare videbitur, ſi ſua ſomnia proſint illi.

a al. ferus ignis

2. Super cathedra Moyſi ſedentes hoc tempore Phariſæi ſic moti ſunt contra Romanorum Principem oberrantes, quod actores malitiæ facti, ſimul & judices, aperte judicium perverterunt. Tandẽ illos ſui cordis malitia ſic intus & extra penitus obcæcavit, quod una prorſus errante clavium poteſtate inſontem & juſtum Principem ligaverunt. Sed audite mirabilem tam glorioſi Principis ligaturam. Iſte Pater Patrum, qui dicitur *Servus ſervorum Dei*, omni prorſus excluſa juſtitia, factus eſt aſpis ſurda, non admittens Romani Principis allegata; & velut lapis qui de funda jacitur, ſic emiſit ſubito verbum malum; ac velut omnino reſpuens in perturbatione conſilium, *Quod ſcripſi ſcripſi*, vociferans, reſpuit viam pacis. Sed qui Chriſti Vicarius diceris, & Petri ſucceſſor etiam humilis piſcatoris, cur accenſus furore refugis id, pro quo Rex omnium induit formam ſervi? Dic rogo, quid reſurgens à mortuis dixit primo diſcipulis ille Magiſter omnium magiſtrorum? Non, inquit, arma & ſcutum ſumite, nec ſagittam vel gladium, ſed *Pax vobis.* Ad quid gloriaris in malitia, qui ſolus in orbe *a* diteris fraude & dolo? Quid aliud niſi pacem ympnus dicit Angelicus, & *b* tertius Agnus Dei? vel quid ille mirabilis Regis æterni filius, corporali præſentia diſceſſurus, tunc reliquit diſcipulis, cum redit unde venit? Certe pax & dilectio ſunt principaliter illa duo, quæ teneri voluit poſt diſceſſum. Ergo ſi Chriſti Vicarium, & Petri te aſſeris ſucceſſorem, à Chriſti prorſus & Petri tramite non diſcedas: ſed actus concordent actibus, & * Campanus inhæreat Galilæo.

a al. diceris fraus & dolus.
b al. in terris.

* i. e. Gregorius IX. imitetur veſtigia Petri. Nam Gregorius natione Campanus, Petrus vero Galilæus fuit

3. Iſtud autem ſatis & merito turbat Chriſti fidelium puritatem, quod Petrus relictis omnibus & rete, ſequi Chriſto vocante voluit viam vitæ, qui tanquam omnia poſſidens & nihil habens ad theſaurum cæleſtis patriæ ſemper ardentius aſpirabat. Tu vero tamquam nihil prorſus habens, omnia autem poſſidens, quæris ſemper quid derodas, devores & diglutias, nec ſedare poteſt aliquando totus mundus tui ventris ingluviem, quia tibi non ſufficit orbis terræ. Petrus autem Apoſtolus, ut legitur, ad portam veniens Speciosam; *Nec aurum nec argentum habeo*, dixit Claudo: tu vero, ſi forſan incipit acervus pecuniæ, quem adoras, minui, ſtatim cum claudo claudicas, quærens anxie quæ ſunt mundi. Sed qui, Chriſto jubente, prædicas tamquam paſtor Eccleſiæ paupertatem, cur refugis quod hortaris, & quæris ſemper ut *a* copules aurum auro? In hiis ergo non reſtat aliud, ſi non dormis, niſi ut Summi Pontificis prorſus prædicatio contempnatur. De cælo namque, ſi bene recolis, deſcendit lintheum ſupra Petrum, cui; *Surge, macta, & comede*, dictum eſt, dum oraret, qui tamen immunda noluit manducare, dira quamvis eſſet eſurie ſtimulatus. Tu vero ad hoc vivis ut comedas, in cujus vaſis & cyphis aureis ſcriptum eſt, *Bibo bibis.* Cujus verbi præteritum ſic frequenter in menſa repetis, & poſt cibum, quod quaſi raptus usque ad cœlum tertium Hebraice, Græce loqueris & Latine. Poſtquam autem impleta fuerit vino ventris ingluvies, & ſtomachus usq; ad ſummum ejus, tunc ſuper pennis ventorum exiſtimas te ſedere. Tunc tibi Romanorum *b* ſubſtat Imperium, tunc afferunt tibi munera Reges terræ; tunc vinum mirabiles cito facit exercitus, & tibi ſubſerviunt omnes gentium nationes.

a al. cumules.

b al. ſubeſt.

4. Ploret igitur mater Eccleſia, quod paſtor gregis Dominici factus eſt lupus rapax. Craſſum quidem

quidem de grege comedens, confractum non alligat, & diſſolutum ad propria non reducit, ſed velut amator ſchismatis, caput & auctor ſcandali, pater doli, contra jura Romani Principis & honorem tuetur Hæreticos, Dei quidem & omnium Chriſti fidelium inimicos, omni prorſus Altiſſimi timore poſtpoſito, & hominum verecundia *a* retrojecta. Sed ut poſſit hic melius ſui cordis malitiam oc- *a* mſ. ultrojecta
cultare, prædictos Crucis hoſtes & fidei ſovet, & protegit, ſub quadam ſpecie pietatis, adſerens ſe Lombardis ad hoc tantum ferre ſubſidium in hac parte, ne Cæſar illos cædat, aut judicet plus, quam requirit ſeries ſui juris. Sed doloſæ vulpis aſtutia numquam in hoc *b* fallet ingenium venatoris: ac *b* al. fallit. al. fallet.
qui regis Iſrael, intende ſingularis gregis Dominici paſtor: dic, rogo, quid eſt hoc, quod *curabat*, ut legitur, *infirmos à morbis validis umbra Petri?* Tu vero, tamquam vir ſanguinum, ad hoc ſolum invigilas, ut facta ſtrage viventium ſanguis innoxius effundatur: & de te, Sacerdos male, optime dici poteſt, qui tuo tempore Deo diſplicere proponis, & per excellentiam tuam iracundiæ turpis es imitator, dicens; Guerram veni mittere in terram, & quid aliud volo, niſi ut inter ſe homines prælientur? Non enim eſt hoc Romani Pontificis, cui *Paſce* dictum eſt *oves meas*, ut illas quidem mortifices, quarum paſtor & caput diceris, dux etiam & ſervator. Iſtud quidem conſideres, ut nec voluntas vel furor opprimat jus & verum, quod ille Rex terreſtrium & cœlorum, in terris diutius converſatus, nil prorſus habere voluit cum terrenis, ſed docendo diſcipulos, *beatos pauperes Spiritu* tunc vocavit. Tu vero tantum in terris habens proprium & commune terrenis, in terris *c* orrea theſaurizas. Sed, proh *c* al. terrea.
dolor, quod theſauros Eccleſiæ raro vel nunquam in uſus erogas egenorum: ſed, ut teſtatur Anagnia, mandaſti ſtatim domum fieri mirabilem, ſicut regia Solis erat, oblitus prorſus Petri inopiæ, qui dudum non habuit niſi rete: &, quod pejus eſt, etiam illa noſtra Hieruſalem, in qua Chriſtus effuſo ſanguine pati voluit & occidi, jacet *d* ancillata canibus, & tributaria Sarracenis. Et tu Chriſti Vicarius in *d* al. ancilla canib.
hoc dormis, nec curas, quod noſtra *e* deletur hæreditas ad alios devoluta. Sedet enim deſerta civitas, *e* al. dolor.
olim plena populo & gentibus ſpecioſa, Romani quidem Antiſtitis omni prorſus ſolatio deſtituta, fundens rivos amaritudinis, quæ lac olim & mel fundere conſuevit. Vox cujus vox turturis, quæ pro cantu dat gemitum, viduata plorat anxie, velut Rachel filios ſuos, quos non vidit in templo ſancto ſuo ſabbata venerari, aſſidue Regem Regum Romanum expectans Principem, captivitatis ſuæ fiduciam & ſui exterminii redemtionem. Sed tu hoſtes Herodes impie, illuc ire times, lapis offenſionis & petra ſcandali, maris & terræ ſemitas conturbaſti, ne Cæſar iſte mirabilis, mundi lumen & ſpeculum ſine ruga, ſuccurrat more *f* Cæſareo terræ Dei. Sed defendens Hæreticos perditionis filios & *f* mſ. ſolito.
errorum, audire potes merito verbum illud; *Error tuus non reſiſtitur, approbatur*. nec eſt mirum: non enim cares occultæ ſocietatis ſcrupulo, cum manifeſto facinori deſinis obviare.

5. Ad cor ergo revertere, nec opponas te Principi matris Eccleſiæ defenſori, ſed cogita & attende, quod Silveſtro dudum Papæ pauperrimo, latenti tunc temporis in cavernis, reſpondit, ut decuit tantum virum, ſacri magnificentia Conſtantini, qui curatus à lepræ vitio dedit Eccleſiæ quicquid habet libertatis hodie vel honoris. Sed Silveſtri Vicarius male reſpondet Friderico. Nunquid enim dimittis ſeptuageſies ſepties, ſicut æterni Regis filius dixit Petro, qui non vis inſonti ſemel parcere, ſæpe & inſtanter veniam poſtulanti? Aut cum dicat Apoſtolus; *Omnis poteſtas à Domino Deo eſt: qui poteſtati reſiſtit*, divinæ potentiæ contradicit. Revertentem ergo ad gremium matris Eccleſiæ benigne recipias filium ſingularem, præſertim cum petat inſtanter veniam abſque culpa: alioquin leo noſter fortiſſimus, qui ſimulat hodie ſe dormire, rugitu ſolo terribili trahet omnes à terræ finibus tauros pingues, & plantando juſtitiam, Eccleſiam diriget, evellens prorſus ac deſtruens cornua ſuperborum.

II.

Super ſententia excommunicationis lata contra ipſum per Dominum Papam in Vrbe.

Anno Chriſti 1227.

Fridericus Imperator Cardinalibus.

CUm ſit Chriſtus caput Eccleſiæ, & in Petri vocabulo ſuam fundaverit Eccleſiam ſuper petram, voſque Apoſtolorum ſtatuerit ſucceſſores, ut Petro pro omnibus miniſtrante vos, qui eſtis cãdelabra Eccleſiæ ſupra montem non ſub modio conſtituti, revera omnibus, qui ſunt in domo domini, ex *g* effectu bonorum operum luceatis, nec à publica mundi, vel conſcientia generali veritatis, *g* al. affectu.
vos ſubtrahere intendatis, cum ad ſingula, quæ *h* Præſidens ſedi Petri proponit ſtatuere, vel denun- *h* mſ. præſidetis fidei prop.
ciando decreverit, æqua participatio vos admittat, niſi ipſius religionis Eccleſiaſticæ ſtatus & zelus effervens evitandi ſcandalum generale, cautelam vobis ſuggeſſerit ob ſutura. Quis enim non miretur & ſtupeat, quod tot venerabilium Patrum aggregatione munitus Eccleſiæ, generalis ſedens in ſolio (utinam juſtus judex) inconſulte velit procedere, ac ſuis moribus excandeſcens, in Romanum intendat Principem, Advocatum Eccleſiæ, ad præcipitationem omnium, ſententiam depoſitionis ſtatuere, & ob favorem Lombardorum rebellium exercere ſpiritualem gladium, ſi dici liceat, minus juſte; cum alias quicquid ex objectis Eccleſiarum gravaminibus, quæ vel dicuntur objecta, vel quæ ut ſpecies à genere per individuum deriventur, vel emendationem ceperint, vel *i* ad deliberationem *i* mſ. ad liberationem noſtri conſ.
veſtri conſilii ſit in proximo, prout juſſio jam præceſſit debita, & integra emendatio ſecutura.

2. Nam ecce per patentes litteras Prælatorum, *k* per quas mandatum Apoſtolicum nos præſtitit monituros, evidens teſtimonium declaratur, & præcedens noſtra conſtitutio ſuper vocatione Præ- *k* al. quos M. A. mittit monitores.
latorum damna paſſorum, & de eiſdem præſtanda integra ſatisfactione Prælatis, tam per litteras

venerabili Archiepiſcopo Meſſanenſi vocato ad hoc aſſeſſori noſtro transmiſſas, evidens teſtimonium exhibetur veritatis. Propter quod non indigne *a* dolemus, ſi pater Apoſtolicus offendere tam graviter nos intendit, ut nos, dum in conſtantem virum, tam vehemens cadat injuria; & ſi patienter ferre voluerimus, immanitas negotii non permittit, quin ad ultiones, quibus Cæſares uti ſolent, facti violentia nos compellit. Verumtamen dum conſideramus impotentiam dominantis vel procedentis, & difficultatem attendimus *b* defenſorum, ſi ex quo *c* liceret privatas exercere vindictas, quas in hominem, per quem ſcandalum venit, & *d* in ſui participes ſanguinis compenſare poſſemus, ut in ipſum & ſuos attentata noſtræ ſedis injuria redundaret, tolerabilius duceremus: ſed cum nec ipſe, nec tota ejus ſucceſſura progenies tanta foret, ut Imperii culmen zelaret in ultionem ipſorum, cumque *e* Apoſtolicæ ſedis Antiſtes audaciæ ſibi frena relaxet, & tot venerabilium Fratrum ſuorum moles *f* cum eo concurrere in concepta furorum pertinacia videatur, angit nos altiori mente turbatio, quod dum nos intendimus à perſequente defendere, oportet nos defendendo gravius offendere ſatagentem, ſalva in omnibus Eccleſiæ ſanctitate, *g* quam cultu ſacro, debita reverentia corde & opere veneramur.

a al. debemus terre.
b al. defenſoris
c mſ. licetur.
d mſ. in uſu.
e al. ſedis ipſi 9 authoritas aud.
f al. cum in concepta fovare pertin. vid.
g mſ. qua clericos ſacros deb.

3. Quapropter venerandum veſtrum cœtum affectuoſius deprecamur, quatenus motus Summi Pontificis, quos ex cauſis evidentiſſimis, tam miniſtros quam voluntarios mundus agnoſcit, ex deliberata modeſtia compeſcatis, generali ſtatui Eccleſiæ præſertim & quieti mentium ac ſcandalis providentes. Nam cum ad ſalutem & honorem omnium veſtrum favorabiliter *h* alligemur, & ſic principiis obſtare non poſſumus, licite liceat nobis injurias, quas revocare non poſſumus, injuriis propulſare. Datum Paduæ.

h mſ. obligemur.

Anno Chriſti 1227.

III.

De eo quod Romani non oppoſuerunt ſe Domino Papæ, quando excommunicationis ſententiam protulit in Imperatorem.

Fridericus Imp. Romanis.

CUm Roma ſit noſtri caput & *i* auctrix Imperii, & Romanus Imperator à *k* Romæ vocabulo nuncupetur, ut ſibi noſtri nominis & honoris proceſſus & auſpicia debeamus, in ammirationē ducimur vehementem, ſi, ubi promovendus eſt honor, & injuria propulſanda *l* inter eos, qui tenentur & debent pro culmine noſtro ſe murum defenſionis opponere inſurgentibus ex adverſo, ipſis *m* audientibus & diſſimulantibus contrarium patiamur. Propter quod dolore compellimur, quod Romanus Antiſtes contra Romanum Principem, quod alibi non auderet, ſicut dicitur, in Urbe præſumpſit ſic Romanum Imperatorem, auctorem Urbis, & benefactorem populi Romani, ipſis non reſiſtētibus impie blaſphemare, *n* dum beneficiorum noſtrorum, tam Proceres quam populum Romanum, quibus ſpecialiter & communiter ſtuduimus & liberali ac ſpontanea munificentia providere, & eorum intendimus continuatis augmentis commoda promovere, recte *o* monemur immemores extitiſſe, ac inerti ſompno detentos, ut de tribu Romulea non eſſet vir de tot Proceribus & tribu Quiritum, vel de tot Romani populi milibus, qui pro nobis exurgeret, & verbum unicum loqueretur, quique noſtræ injuriæ condoleret, cum nos Urbem triumphorum titulis inſignitam noſtræ victoriæ ſucceſſibus honoremus, & ad reformandum nomen, ſicut in diebus antiquis, & ſedandum ſtatum Romani Imperii, continuis laboribus intendamus.

i mſ. nutrix.
k mſ. Romanorum.
l mſ. apud eos.
m mſ. advenientibus.
n al. ut ben.
o al. notemur.

2. Quapropter neceſſario decrevimus vos requirere, inſtanter monēre, pariter & hortari, quatenus quod omiſſum eſt aliqua negligentia vel torpore, nunc inſtanter *p* reſumere debeatis, inducentes alios monitis & exemplo, ut omnes & ſinguli prompta voluntate *q* concurrant ad noſtrum & veſtram injuriam ulciſcendam: ne idem blaſphemator noſter, qui auſus eſt in noſtri nominis blaſphemiam prorumpere, de tanta præſumptione gloriari ſe poſſet, quod *r* volentibus & nolentibus Romanis contra nos talia perpetrarit, quia cum poſt id poſſet *ſ* veſtræ magnitudini imputari, ſi quod autem impedire laudabiliter potuiſtis, poſt factum noſtram & veſtram injuriam poſtponatis inultam. Nam cum alter ad alterutrum teneamur, & nos Romanorum honorem, & vos Romanum defendere nomen noſtrum, ſi ad hoc vos ſegnes & negligentes invenerimus, cum nullus timor nos coegerit ad beneficia Romanorum, ſed gratia induxerit ſpecialis, per ingratitudinem iſtam, licet inviti, cogemur ab univerſis & ſingulis exhibitam gratiam revocare.

p al. oſtendere.
q al. conſurgant.
r al. valentib. & volentib.
ſ mſ. noſtræ.

Anno Chriſti 1247.

IV.

Ut Reges & Principes Mundi non obediant Domino Papæ & Cardinalibus, eo quod ſunt Chriſtianorum eleemoſynis impinguati.

Fridericus Imperator Regibus & Principibus mundi.

ILlos felices deſcribit antiquitas, quibus ex alieno præſtatur cautela periculo. Status namque ſequens formatur ex principio præcedentis, & ut impreſſionem cera recipit ex ſigillo, ſic humanæ vitæ formatur mortalitas ab exemplo. Hanc utinam felicitatem noſtra Serenitas prægustaſſet, ut cautelæ ſolertiam, quam vobis ô Chriſtiani Reges & Principes, ex noſtræ Majeſtatis nimia læſione relinquimus, nobis potius Chriſtiani Reges & Principes læſi reliquiſſent.

2. Porro quia Clerici cenſentur pauperum eleemoſynis impinguati, filios opprimunt: ipſiq; noſtrorum filii ſubditorum paternæ conditionis obliti, nec Imperatorem nec Regem aliqua veneratione habere dignantur, quotiens in Patres Apoſtolicos ordinantur. Quod a. circumlocutionib. noſtris innuitur, ex Innocentii Papæ IIII. præſumptione probatur, quia vocata Synodo, ut aſſerit, generali contra nos non vocatos, nec ſuper aliqua fraude vel pravitate convictos, auſus eſt ſententiam depoſitio-

t. al. pauperum

poſitionis ſtatuere, quam præter omnium Regum enorme præjudicium non poterat ſtabilire. Quid enim vobis, & ſingulis Regibus ſingularum regionum, à facie tanti Principis Sacerdotum timendũ? non immerito ſupereſt, ſi nos & Principum electione ſolempni, & adprobatione totius Eccleſiæ, ac in Chriſtianæ fidei religione viventium, Imperiali diademate divinitus inſignitos, & alia Regna nobilia magnifice gubernantes, ille deponendos adgreditur: & cujus, quoad Imperiale diadema, non intereſt aliquid in nos exercere rigoris, etiamſi cauſæ legitimæ probarentur. Verum id propter quod Sacerdotalis ſic infeſtat abuſio poteſtatis, & à ſummo nos conatur præcipitare deorſum, neç primi ſumus nec ultimi.

3. Et hoc quidem vos facitis obedientes religionem ſimulantibus ſanctitatis, quorum ſperat ambitio, quod totus mundus *a* influat in os ſuum. O ſi veſtræ credulitatis ſimplicitas à Scribarum & Phariſæorum fermento, quod eſt hypocriſis, juxta ſententiam Salvatoris, ſibi curaret *b* attendere: quot illius Curiæ turpitudines execrari poſſetis? quas inhoneſtas & pudor prohibet nos effari. Sane redditus copioſi, quibus ex plurium depauperatione Regnorum ditantur, quemadmodum ipſi noſtis, ipſos faciunt inſanire. Apud vos Chriſtiani mendicant, ut apud eos Patareni manducent: ibi veſtras domos obſtruitis, ut illic adverſariorum oppida conſtruatis. Sicq; de veſtris elemoſynis impinguati tales Chriſti pauperes ſuſtentantur, qui beneficii compenſatione, ea ſaltem gratitudinis exhibitione vobis ſe præbent obnoxios, quidem quanto manus eis *c* indigentibus largiores oſtenditis, tanto non ſolum manus, ſed etiam manus & cubitos avidius adprehendunt, ſuo vos laqueo detinentes, ſicut aviculam, quæ quanto ad evaſionem fortius nititur, tanto firmius alligatur.

a al. defluat.
b mſ. advertere.
c al. indignantibus liberaliores.

4. Hæc vobis in præſens ſcribenda curavimus mittere, inſufficienter exprimentia votum noſtrum. Cætera vero ſecretius intimanda decrevimus omittere: videlicet in quos uſus divitias pauperum expendit prodigalitas avarorum. Quid ſuper Imperatore comperimus eligendo, niſi pax, quam per magnos mediatores intendimus reformare inter nos & Eccleſiam, ſaltem ſuperficialiter reformetur: Quid de Regum omnium communibus ſpecialibusque negociis diſponere intendatur. Quid ſuper Inſulis Oceani fuerit ordinatum. Quid contra Principes univerſos quibusdam conſiliis vel negotiis, quæ nos, qui nonnullos ibidem habemus familiares & ſubditos, licet clamdeſtine, latere non poſſint, illa Curia machinetur. *e* Quantis viribus, quot virorum inſidiis, *f* qualiter inſtructorum ad bella, in hoc ipſo vere, quod inſtat, omnes, qui nos opprimunt, opprimere poſſe ſperemus, etiamſi ſe nobis opponeret totus mundus. Quicquid autem tales & tales fideles noſtri, latores præſentium, vobis retulerint, certe credatis, ac etiam ſi ſanctus Petrus juraſſet, firmiſſimũ habeatis, nec per hoc quod à vobis petimus, videatur vobis, quod propter in nos latam ſententiam depoſitionis, noſtræ magnanimitas Majeſtatis aliquatenus incurvetur. Habemus enim conſcientiæ puritatem, ac per conſequens, Deum nobiſcum; cujus teſtimonium invocamus, quia ſemper fuit noſtræ voluntatis intentio, Clericos cujuscunque religionis ad hoc inducere, & præcipue maximos ad illum ſtatum reducere, ut tales perſeverent in fide, quales fuerant in Eccleſia primitiva, Apoſtolicam vitam ducentes, & humilitatem Dominicam imitantes. Tales namque Clerici ſolebant Angelos intueri, miraculis coruſcare, ægros curare, mortuos ſuſcitare, & ſanctitate non armis ſibi Principes ſubjugare. At iſti ſeculo dediti, & inebriati deliciis Deum præterponunt, quorum ex affluentia divitiarum religio ſuffocatur. Talibus ergo ſubtrahere nocentes divitias, quibus damnabiliter onerantur, opus eſt charitatis potius quam erroris. Ad hoc vos omnes Principes una nobiscum, ut cuncta ſuperflua deponentes, modicis rebus contenti, Deo ſerviant, cui ſerviunt omnia, omnem, quem poteſtis, debetis diligentiam adhibere.

d al. intendatur. mſ. exponere diſponamus.
e mſ. Quod omnes tot vir.
f mſ. quos habet inſtructos.

V.

Super ſententia depoſitionis lata contra eum per Papam & Cardinales in Concilio Lugdunenſi.

Fridericus Regi Franciæ.

Anno Chriſti 1247.

ETſi cauſæ noſtræ juſtitiam per vulgaris famæ proloquium, & multorum veridiça teſtimonia nũctiorum ad Serenitatis veſtræ notitiam perveniſſe credamus, quia tamen

Segnius irritant animum demiſſa per aurem,
Quam quæ ſunt oculis ſubjecta fidelibus.

ipſam puram & nudam veritatem proceſſus, quem contra nos Summi Pontifices hactenus habuerunt, veſtro conſpectui præſentamus. Ad cujus inſpectionem plenariam & attentam à tot temporibus & diebus veſtris negotiis deputatis unum ſufficiens tempus & diem nobis affectio veſtra concedat. Quod ſi licuerit diligenter attendere, Regia conſilia recte conſiderent, ſi fuerit in prædeceſſoribus noſtris rectitudinis zelus, ſi nobis tot & tantis *a* injuriis laceſſitis juſta debuerit aut debeat defenſio denegari. Si demum Chriſti Vicarius Chriſti vices impleverit, & prædeceſſorum Petri ſucceſſores ejusdem imitentur exemplum. Conſiderent etiam, quo jure cenſeri debeat validus proceſſus hujusmodi contra nos habitus, vel quo nomine nuncupari, ſi dici ſententia valeat, quam judex incompetens promulgavit.

a mſ. inimicitiis.

2. Nam etſi nos rectæ Catholicæ fidei debito ſuggerente manifeſtiſſime fateamur, collatã à Domino ſacroſanctæ Romanæ Sedis Antiſtiti plenariam in ſpiritualibus poteſtatem, ut quantumcumq; (quod abſit) ſit ipſe peccator, ut quod in terra ligaverit, ſit ligatum in cœlis; & quod ſolverit, ſit ſolutũ: nusquam tamen legitur, divina ſibi vel humana lege conceſſum, quod transferre poſſit pro libito Imperium, aut de puniendis temporaliter in privatione regnorum Regibus & Principibus judicare.

Nàm licet ad eum de jure & more majorum conſecratio noſtra pertinet, non magis ad eum depoſitio
ſeu remotio pertinet, quam ad quoslibet Regnorum Prælatos, qui Reges ſuos, prout aſſolent, con-
ſecrant & inungunt.

3. Vel eſto ſine præjudicio noſtro, quod habeat hujusmodi poteſtatem, eſt ne iſtud de plenitudi-
ne poteſtatis ipſius, quod nullo prorſus ordine juris ſervato aoimadvertere poſſit in quoslibet, quos
aſſerit ſuæ jurisdictioni ſubjectos? Proceſſit enim nuper contra nos, ut dicitur, non per accuſationis
ordinem, cum nec accuſator comparuiſſet idoneus, nec inſcriptio præceſſiſſet, nec per denũctiatio-
nem legitimo denunctiatore ceſſante, nec per inquiſitionis modum, quam clamoroſa inſinuatio non
præceſſit, cum etiam nullorum inquiſitorum facta nobis fuerit copia, ſi qui forſan occulte fuerint,
a mſ. etiam. eum nulli publice fuerint per hujusmodi judicem ad inquiſitionem adducti. Aſſerit *a* enim omnia
fore notoria, quæ nos eſſe notoria manifeſte negamus, & quæ eſſe notoria per legitimum teſtium
numerum non probantur. Sic enim quilibet judex poſſet per ſe ſolummodo crimen aſſerendo no-
torium, ſpreto juris ordine, quemlibet condempnare. Inſurrexerunt ni ſiquidem in Concilio, ſicut
b mſ. Clamenſ. dicitur, aliqui teſtes iniqui, ſed valde perpauci, quorum aliquos, velut *b* Calinenſem Epiſcopum, quẽ
propter ſuos, fratres videlicet & nepotem per nos ex cauſa proditionis ad ſuſpendium legitime con-
dempnatos, offenſa rationabilis nobis reddidit odioſum & juſte propterea repellendum: alios autẽ,
tanquam ex ultimis partibus Hiſpaniæ prodeuntes, Terraconenſem videlicet & Compoſtellanum
Antiſtites, quos negotiorum Italiæ natalis zonæ longinquitas fecit inſcios, & eosdem venenoſæ
ſubornationis inductio noſtræ juſtitiæ fecit infeſtos.

4. Sed eſto ſine præjudicio noſtro, quod legitimi fuerint, ſubſiſtentibus teſtibus, actor & judex;
ſed deſuit tertius, reus, qui vel præſens, vel contumaciter abſens ſecundum juſtitiam debuit conde-
mpnari. Citati itaque in prædicatione ſua Lugdunenſi, ſicut audivimus, licet prorſus informiter
fuimus, videlicet quod ipſi citanti & aliis cauſis nonnullis omnino perſonis aut rebus expreſſis factu-
ri juſtitiam per nos deberemus, vel per reſponſales idoneos comparere, præſentes pro certo non fui-
mus, ſed ex juſtis cauſis abſentes, à quarum allegationibus noſtri legitimi reſponſales fuerunt repul-
c mſ. vim cita- ſi, nec abſentes contumaciter fuimus: Cum præter id, quod nulla fuerit citatio, ut eſt dictum, *c* per-
tionis citatio emptorium terminum, prout ordo juris expoſtulat, citatio non haberet, prout citationis forma Prin-
non. cipibus & Prælatis miſſa per literas evidenter oſtendit. Contumaciam noſtram præterea Magiſter
Thadæus de Sueſſa, magnæ Curiæ noſtræ Judex, fidelis noſter, & plenæ procurationis mandatum
excuſat: cujus auctoritas pro eo, quod fuerit criminale judicium, ad quod fruſtra procurator inter-
venerit, nullatenus enervatur, cum ipſius citationis tenor, quæ nos aut procuratores noſtros exegit,
manifeſte contrarium dediſſet intelligi, videlicet quod contra nos non criminaliter, ſed civiliter
tantum fuiſſet agendum.

5. Prædictis etiam omnibus absque noſtro præjudicio circumſcriptis, dato, quod maoifeſtiſſime
fuerimus contumaces, non eſt iſta legitimæ contumaciæ pœna, quod delatus aut accuſatus & contu-
max, privato vel publicato judicio, in nullo de ſua cauſa diſcuſſo, per diffinitivam debeat ſententiam
condemnari. Sunt etiam & aliæ contumacium pœnæ civilibus legibus & caoonibus introductæ.

6. Denique poſito, quod omnia prædicta juris præſidio fulciantur, licet irrefragabiliter cauſæ
d mſ procura- noſtræ ſufficiant & deſerviant, ipſius tamen *d* pronunctiationis tenor ipſam ſententiam nullam o-
tionis. ſtendit, per quam non procurator noſter præſens, ſed nos abſentes extitimus condempnati, quam i-
pſo jure nullam ſententiam eſſe leges & jura quælibet manifeſte declarant.

7. Evidenter quoque proceſſus præcedentis iniquitatem cauſæ denotat, quod cum ſententia
comprehendat multiplex perjurium, videlicet de ſacramento pacis præſtito per nos (ſicut aſſerit)
non ſervato: præterea de Anagnia per privilegia Divorum Auguſtorum & noſtra Eccleſiæ Romanæ
conceſſa, violenter à nobis poſtmodum occupata, ut aſſerit: de Cardinalibus & Prælatis captitatis ad
Concilium convocatis: de quibusdam Eccleſiis, ut aſſerit, Eccleſiarum Prælatis, rebus Eccleſiaſti-
e mſ abbatis. cis, & Clericis Regni noſtri per officiales de Regno, nobis abſentibus, per vim *e* violatis. A quibus
omnibus nos incorruptibilis veritas & publica munimenta defendunt, prout ſeriatim hæc omnia fida
relatio latoris præſentium & ipſorum munimentorum tenor manifeſtiſſime profitentur. Quanquam
ad tam diræ pœnæ ſententiam, ſi tamen ſententia dici poteſt, quæ contra nos præcipitata dinoſcitur
in prædictis, Venerabilem Friſingenſem Epiſcopum, dilectum Principem noſtrum, Fratrem Her-
mannum Magiſtrum Domus ſanctæ Mariæ Theotonicorum, & Magiſtrum Petrum de Vineis, dile-
ctos fideles noſtros, quos ultimo pro omnimoda *f* confirmatione pacis tractatæ ad Concilium mit-
f al. conſum- tebamus, ſaltem per triduum, ad multorum Nobilium & quam plurium Prælatorum inſtantiam Sum-
matione.
g mſ. ceſſione. mus Pontifex noluit præſtolari. Nec quod de *g* ceſſatione cenſus adjicitur, pro Regno Siciliæ, nos
ab ipſius regni dominio vel jure ſecludi, cum cenſum ante diſcordiam inter nos & Eccleſiam exor-
tam abſentes à Regno per officiales noſtros ſolvi mandaverimus, prout literæ noſtræ inter rationes
Rationalium noſtrorum inventæ manifeſte declarant; & quem pro tempore ſupradicto, Domino
teſte, usq; in præſentem diem credimus eſſe ſolutum, præſertim cum à nobis nunquam extiterit re-
quiſitus. Poſt diſcordiam vero cenſum eundem conſignatum Prælatorum & publicarum perſona-
rum ſigillis apud ſacras ædes deponi mandavimus, & hodie depoſitus conſervatur.

8. Apparet igitur animoſa nimis, & ampulloſa non minus ex ipſius inflictæ pœnæ ſeveritate,
ſententia, per quam Imperator Romanus, Imperii auctor & dominus, in læſæ majeſtatis crimine
dicitur condempnatus, per quam ridiculoſe legi ſubjicitur, qui omnibus legibus Imperiali-
ter

ter eſt ſolutus. De quo *a* temporales pœnæ ſumendæ, cum temporalem hominem ſuperiorem non habeat, non ſunt in homine, ſed in Deo: ſpirituales autem pœnas per Sacerdorales nobis pœnitentias injungendas fore tam pro contemtu claviũ quam pro aliis transgreſſionibus humanæ fragilitatis & peccatis, nedum à Summo Pontifice, quem in ſpiritualibus patrem noſtrum & dominum profitemur, ſi tamen ipſe nos ut filium debita *b* relatione cognoſcat, ſed per quemlibet Sacerdotem reverenter accipimus, & devote ſervamus.

a mſ. temporaliter. *b* mſ. religione.

9. Ex quibus omnibus manifeſte liquet, quod hii potius ignominioſe quam juſte habendos nos dixerint de Catholica fide ſuſpectos, quam nos, teſte ſummo Judice, in omnibus & ſingulis ejus articulis, ſecundum univerſalis Eccleſiæ diſciplinam, & approbatum Romanæ Eccleſiæ Symbolum, firmiter credimus & ſimpliciter confitemur,

10. Advertat ergo induſtria Regia, ſi prædictam nullam ſententiam ipſo jure nullumque proceſſum ſervare non minus in noſtram quam omnium Regum, aut quarumlibet temporalium Dignitatum, perniciem debeamus: quam nulli noſtrorum Germaniæ Principum, à quibus aſſumptio noſtri ſtatus & depreſſio noſtra dependet, præſentia vel conſilio firmaverunt. Advertat & aliud, qualis ex iſtis initiis exitus expectetur. A nobis *a* incipit, ſed noveritis, quod *b* finiet io vobis; quia noſtra potentia primitus conculcata, reſiſtentiam aliquam non expectat. Veſtram ergo juſtitiam in cauſa noſtra tuentes, vobisque & veſtris hæredibus à longe providentes nobis in hiis, ſicut convenit, toto poſſe viriliter aſſiſtatis. Nec illud omittimus, quin fidei veſtræ conſtantiam ex confœderatione *c* cõtracta nobiscum ad præſcos fiducialiter requiramus, ut oe dum adverſario noſtro aut Nunctiis ſeu Legatis ipſius occulte vel publiee faveatis; quio nobis potius toto poſſe viriliter aſſiſtatis, nullum omnino Nunctium Papalem, veſtræ ditioni ſubjectum, in diſpendia noſtra convertere molientem, aliquatenus admittentes: pro certo ſcituri, quod nos, à quibus inchoata eſt tantæ temeritatis audaeia, quæ ad depoſitionem noſtram, velut cujuslibet Sacerdotis, auctoritatem ſuæ jurisdictionis extendit, *d* taliter, aſſidente noſtris auxiliis dextra Regis Regum, qui ſemper juſtitiam comitatur, iſtis principiis occurremꝰ, dum modo ſe nobis illorum potentia non opponat, Regum & Principum ſcilicet, quos communiter cauſa noſtra contingit, & quorum non minus vertitur intereſſe, quam noſtrum, quod vobis & aliis orbis terræ Nobilibus cauſam juſti timoris in talibus noſtra defenſio non relinquet. Inviti tamen hoc facimus, teſte Deo, ſed ſumus neceſſario provocati, velut qui peſte multiplici Chriſtianitatem noſtris temporibus videmus attritam: ad cujus auxilium una nobiſcum, prout etiam nuperrime ſcripſimus, totis vos intendere viribus *a* expectamus. Requirat autem de manu ejus hoc Deus, qui tanto diſcrimini materiam ſubminiſtrat.

a al. incipitur. *b* mſ. finietur. *c* al. facta. *d* mſ. calicis. *a* mſ. ſperabamus.

VI.

De Captione Legatorum & Prælatorum vocatorum ad Concilium Romanum contra Imperatorem congregandum.

Fridericus Imp. Comitibus & Principibus aliisque Nobilibus.

Anno Chriſti 1241.

ADaucta nobis continuæ felicitatis auſpicia, quibus dextera Domini proſequitur greſſus noſtros, deſiderium veſtrum volumus nõ latere. Cum enim io obſidione Faventiæ, præterita hyeme, fixa fuerint victricia caſtra noſtra, & inſultus propter aſperitatem temporis non pateret, ſed ex machinis & inſtrumentis bellicis extrinſecus & intrinſecus dicta civitas quaſſaretur, & muris ex continuo machinarum ictu collapſis, & propter ſubterraneas vias, quas noſtri fecerant, attingentes mœnia civitatis & intima penetrantes, verni temporis adveniente temperie, & ipſa non conſideret ulterius ſe tueri, miſericordiam noſtram tandem humiliter imploravit, & quartodecimo die præſentis menſis Aprilis cum omni devotione ſe ad mandata noſtra convertens, quanquam de ſuis diffiſa meritis, de noſtra tamen, quæ ſuis præponderabat exceſſibus, pietate confiſa, ditioni noſtræ colla ſubjecit, corporali fidelitatis debitæ præſtito juramento, aliis omnibus illicitis juramentis, quæ prius fecerat, penitus *a* abjuratis. Nos igitur, qui de noſtrorum ſubjectorum converſione gaudemus, glorioſum vindictæ genus penſantes, ignoſcere ſubditis, & ſuorum exceſſuum judicium moderari, civitatem eandem & eives ejus, in gratiam noſtram clementer accepimus, & reos abſolvimus, ac offenſas remiſimus, quas patrarant, captivis eorum liberaliter liberatis, & tantam eis de noſtra gratia confidentiam dedimus, ut victi noſtram miſericordiam conſecuti victoriæ quoque noſtræ *a* denuo congaudeant, & nihil dulcius nihilque ſuavius jugo Imperii ſentiant experiri.

a mſ. abdicatis. a mſ. dono.

2. Cumq; poſt victam & obtentam Faventiam, ad populationem vicinæ Bononiæ noſtrum properaremus propoſitum inſtantius, & conatus exercitu noſtro potenti ex diverſi mundi partibus reſtaurato, *b* accingeremus ad iter feliciter, auribus noſtris nova expectata deſiderabiliter occurrerũt: quod cum Peneſtrinus Epiſcopus, noſtri honoris & nominis obtrectator, qui rapacem lupum ſub ovina pelle *c* tegebat, quod poſſet effugere manus noſtras, *d* patratarum velut ſuarum in nos conſcius oſtenſarum, frequenter ſpecies hominum ex alterna rerum & commerciorum varietate contraxit, Oddo ſancti Nicolai in carcere Tulliano Diaconus & Cardinalis, qui diu *e* Legatus fuerat in partibꝰ Tranſalpinis, & contra honorem noſtrum multipliciter machinatus, nec noo & plures alii eum tanta Prælatorum turba, quam divinare nemo poterat, pro Concilio contra nos Romæ celebrando, ex diverſis mundi Provinciis congregati Januam *f* venientes & conſpiratione facta cum Januenſibus,

b mſ. contingeremus. c mſ. gerebat. d mſ. ex protracta. e mſ. legati fuerant. f mſ. revertentes.

noſtris rebellibus, & armata ibidem copia galearum, cum quibus duci Romam & reduci Januam convenerant, ſub infauſtis eorum auſpiciis viam navigationis aſſumerent, galeas noſtras & Piſanorum, quas ad eorum impediendum tranſitum ſollicitudo noſtra diu ante providerat, & paraverat in locis & portibus, per quæ oportebat eos neceſſario pertranſire, obvias habuere: ita quod homines Regni noſtri cum victorioſo exercitu noſtro, cum fidelibus noſtris Piſanis, noſtrorum infidelium Januenſium galeas potenter adgreſſi, tribus eorum galeis in mari ſubmerſis, & perſonis amiſſis, viginti & duas galeas triumphaliter habuerunt: quarum ſedecim ſpecialiter obtentæ ſunt ab hominibus Regni noſtri, reliquis ſex ad manus devenientibus Piſanorum, in quibus capti ſunt duo prædicti Legati, & cum eis G. de *a* Romaniola, tertius inſimul Legatus, qui Januam pro eorum paſſagio diſponendo præceſſerat, ut in eodem caſu cum prædictis Legatis *b* inſimul ligaretur. Capti quoque ſunt quamplures Archiepiſcopi, Epiſcopi Abbates, Priores, Presbyteri, Procuratores, & diverſorum Nuntii Prælatorum, Ambaſiatores civitatum rebellium Lombardorum, qui contra nos ad ipſum Concilium mittebantur, & quatuor millia Januenſium electorum, qui pro comitatu eorum & ducatu fuerant deputati Prælatorum, quos omnes carcer noſter includit, dignam pœnam pro exceſſibus exſpectaturi.

a al. Romangia.
b al. firmiter.

VII.

Ex Edicto ſuper eadem captione Prælatorum & etiam Legatorum.

Fridericus Imperator eiſdem.

VT de Peneſtrino illo, qui ſummum contra nos ubilibet odium incitabat, divinum non defuiſſe judicium arbitremur, qui ſub latentis lupi ſpecie, in ovina pelle ac agni chlamyde Deum incluſum gerere non formidat. Et ſciat, Deum nobiſcum eſſe, ſicut cum Diis eorum, qui non ſolum per Sacerdotium, ſed per Regnum & Sacerdotium mundi machinam ſtatuit gubernandam, &c.

IIX.

De exigenda ſubventione à Clericis.

Fridericus Imperator juſtitiario Terræ laboris.

PAcem quæſivimus, gratam nobis & à cunctis gentibus votis affectatam, ad quam per humilitatis & patientiæ holocauſtum recte captandam, præter ſacri Imperii jus & morem, noſtra ſe pluries inclinavit humilitas, petitionis ſuæ votum tanto celerius adeptura, quãto pax à Petri Vicario, cui legatum pacis hominibus erogandæ commiſſum eſt, patientius petebatur. Vulnus enim immedicabile, quod latebat interius, externi curam medicaminis inſenſurum, ſub mitis medici cura computruit, & cordis intima, proh dolor, violenter invaſit. Congregavit enim Lugdunenſe Concilium, quod inviti referimus, Romanus Antiſtes, per quod ferrum gentibus præbuit: & quod ſedaſſe debuerat lethale *c* diſſidium, noſtris temporibus enormiter *d* innovavit. Reſtat itaque mederi per gladium, & putres partes audacter abſcidere, ne ſubſequenter imputres per coadhærentiam putrefiant.

c mſ. ſubſidium
d al. incitavit.

2. Ad ſalubre igitur & feſtinum ſubſidium procurandum, fidelium noſtrorum omnium promptas exquirimus voluntates, Eccleſiarum potiſſime & Eccleſiaſticarum perſonarum, in quibus profundius laborat infirmitas, ſpeciale ſubſidium inquirentes continue: quorum vota manifeſte conjicimus votis noſtris concurrere, ut quanto fuerit concurſus agilior, tanto magis indigens & promptior ſit cautela. Quocirca fidelitati tuæ firmiter & diſtrictè præcipiendo mandamus, quatenus ab eiſdem Clericis tuæ juriſdictioni ſubditis tertiam partem obventionum & proventuum omnium pro tam ſalubri ac neceſſaria ſubventione inſtanter exigas, & recolligas feſtinanter, ipſam ad noſtram cameram celeriter tranſmiſſurus. Et cum Clerici cura protegantur imperii * Paſtoris negligentia vel temeritate diſperſi, volumus quod de bonis patrimonialibus, quæ in imperio poſſident, contingentem eos *e* collectam exolvere more ſolito auctoritate noſtra compellas. Quoſcunque vero ex eis in ſolutione quantitatis ſubſidialis eis impoſitæ vel imponendæ repereris contumaces, noſtri carceris excidiis *f* aggreges, ne impunitas ſcelerum intentionem aggravet delinquendi.

* ſc. Papæ.
e mſ. collatam.
f al. adgraves.

Anno Chriſti 1243.

IX.

Quatenus obedientia Papæ præſtanda, & de auxiliis contra Tartaros mittendis.

Fridericus Imperator Regi Angliæ & aliis Regibus.

VIctorioſo exercitu noſtro Romanorum finibus inſidente, ad quos aviditate componendæ pacis, & voto generalis diſſidii removendi, ſpecialiter Celſitudo noſtra pervenit, publicus ad caſtra noſtra rumor exivit, quod die præſentis mẽſis Auguſti Gregorius Papa novus rebus eſt humanis exemptus, ut qui pàcẽ & tractatum pacis recipere denegabat, ad univerſalem *g* diſſenſionem aſpirãs, & argumento parabat augmenta extendere, quibus Auguſtum offendere nitebatur, vix ultoris Auguſti metas excederet. Revera mortuus eſt, per quem pax deerat, & vigebat diſſidiũ, & quàm plures in mortis periculum incidebant: de cujus morte multa compaſſione *h* compatimur, & licet digno contra eum odio moveremur, velut ab eo manifeſtis injuriis & evidentis inimicitiæ perſecutionibus laceſſiti, gratum tamen compaſſio noſtra duxiſſet, ſi diebus ſuis fuiſſet ab auctore ſalutis indultum,

g mſ. defenſionem.
h al. conducimur.

quod

quod reverenda matrem noſtram, ſacroſanctam Romanam Eccleſiam, & *c* Romani ſedem Imperii, cui auctore Domino præſidemus, in optata pace, ſopitis diſſenſionibus, ſtatuiſſet, & ortum de ſuo motu ſcandalum generale, quod valde fuit modernis temporibus *d* Chriſti fidelibus oneroſum, ſuo tempore quieviſſet. Sed cum aliter viſum fuerit in excelſis apud omnium conditorem, qui novit in abſcondito conſilia malignantium, rebus *e* diſſidentibus providit, ad clamorem Chriſtiani populi *f* conſulendum; & diſponat in Apoſtolica ſede virum ſecundum Cor ſuum, qui ſui prædeceſſoris indirecta dirigat, & malefacta corrigat, totius mundi paci provideat, & nos in maternam dilectionem Eccleſiæ dirigat & reformet: ad quod votis ardentibus totisque conatibus inſudamus, ut pacis amico & Zelatore juſtitiæ in Dei Eccleſia ſubſtituto, ad honorificentiam novi patris devotus filius aſſurgamus, dummodo prædeceſſoris crimen & odium non ſequatur, et omnimodam benevolentiam, defenſionem & patrocinium impenſuri, ad tuitionem Catholicæ fidei & Eccleſiaſticæ libertatis. Cum ad hoc, diſponente Domino, Imperii ſceptrum ſuſceperimus, & Romanum Imperium noſtrum ad *g* prædicationem Evangelii præparatum, ut Catholicam fidem & matrem Eccleſiam à cunctis hoſtium incurſibus noſtrarũ virium conatibus eruamus. Præſertim cum ex Occidentalib. partibus *h* Tartarorum hoſtis adveniat, qui deſtructis partibus cujusque Regni, per quas tranſitum habuerat, & diverſarum multitudine gentium conculcata ac copia populorum, funditus abolere ſatagit tam nomen quam cultores fidei Chriſtianæ, cui de providentia novi patris Romani ſubſtituendi Pontificis, aſſiſtente nobis potentia Regum & Principum orbis terræ, magnifice diſponimus obviare. Aſſumentes fiducialiter cauſam Dei, qui noſtros de medio auferet inimicos, ut expoſitas ad ejus ſervitium impedire nequeant vias noſtras. Vos igitur divinæ proviſioni ac noſtris affectibus devoti & hilares aſſurgentes; tam veſtrorum propoſita cordium præparetis ad pacem, quam armis neceſſariis corpora muniatis ad conterendam una nobiſcum hoſtium advenientium ſuperbiam Tartarorum.

c mſ. Romanam.
d mſ. Chriſticolis on.
e mſ. diſcedentibus.
f al. conſolandum.
g mſ. præparationem.
h mſ. barbarorum.

X.

De electione novi Pontificis & factionibus Cardinalium tollendis.

Fredericus Imp. Cardinalibus.

EX fervore caritatis intrinſecæ, decapitatis membris Imperialis Excellentia condolet ex indiviſibilis dilectionis affectu, quem erga matris ubera gerit filius *a* tam adultus. Eccleſiæ viduatæ compatitur, & compatiendo turbatur, ut cui materna ſuavitas dulcedinis alimenta communicat, & augmenta dilectionis interius ſubminiſtrat, doloris proculdubio non ſit expers. Dolor eſt ſiquidem, dolor ingens, ſi Romana Eccleſia, quæ mater debet eſſe omnium & magiſtra, in qua ſecus decurſus aquarum plantata ſunt ligna ſcientiæ, Paſtoris ſolatio deſtituta careat, & quæ viã præbere tenetur aliis, penitus oberrans in invio cogatur addiſcere, quæ facere debuit & docere. Sane contra naturalis ordinis tramites mira res agitur, dum revolutas undique aquas abyſſus denegat, quas virtutum ariditas, ut credimus, jam ſiccavit, dum Petri navicula, quam cupiditatis flamma voravit in gyrum, nautarum culpa præſidentium, procellis intumeſcentibus conquaſſatur, dum mater Eccleſia, quæ in Petro, immo in Petra poſuit fundamentum, *b* viro privata proprio remanſit ut indigena viduata. Ecce ſiquidem perdente Chriſto Vicarium, princeps Apoſtolorum perdidit ſucceſſorem, & paſtorali regimine grex Dominicus eſt privatus.

a mſ. non.
b mſ. ſenſu.

2. Sed Cardinales Eccleſiæ cardines & columnæ, quos diminutio capitis eclipſavit, quales ceteris aliis veniæ imperatores exiſtitis, veritatem ipſam cum opprimitis, ac vosmetipſos vindicetis, qui, ſi veritas ſub modio non celatur, non ſufficitis ad vindictam? Quales ſemitas oſtenditis errantibus, qui à directionis greſſibus deviatis? Sedentes enim ut colubri, non quæ ſurſum ſunt, ſapitis, ſed quæ ante oculos ſua ſunt, mundana non ſpiritualia intuentibus providetis. Sitit enim quilibet Præſulatum, & Papalem eſurit apicem, prout voluntas dictat arbitrii, & merita non ſubſerviunt rationi, quorum vultus ut invidiæ maculis ſic & livore cupiditatis obducitur, quod neuter vivere velit alterum, nedum Pontificatus faſtigio ſuſcipere *c* cathedratum. Movetur igitur, movetur & merito noſtræ Majeſtatis induſtria, & tanto fortius doloris aculeo pungimur, quanto propius præ cunctis gentibus & mundi Principibus, Romanæ Eccleſiæ Imperium vicinatur. Ceſſet itaque, ceſſet materia factionum, ceſſet materia ſcandali, ceſſet inter vos innata diſſenſio. Non vos ſeducat Angelus tenebrarum, qui ſæpe in lucis Angelum ſe transformat, & unitatem gregis Dominici diſrumpere conſuevit, ſed pax & juſtitia, quæ velut duæ ſorores ſe invicem amplexantur, in Cardinalium Collegio vendicent ſibi locum, & invocata Clementia illius, cujus eſt à ſummo cœlo egreſſio, ad electionem novi Pontificis unanimiter procedentes, nobis & mundo Præſulem eligatis; & ibi divinus intuitus vos invitet, ubi pondera ſubeant æquitatis, ut à vobis, quos in opere prævios & in merito præcurſores habere debet populus Chriſtianus (cum aſſumatur à ſubditis audacius in exemplum, quod committit irreverentius improviſio Prælatorum) non transgreſſionis notam accipiant ſubditi, quos regitis dirigendo, ſed proviſionis unanimis gratiam & firmioris fidei, *d* veſtigia ſubſequantur.

c al. decoratum.
d al. proſequantur.

XI.

De juribus Imperii & regnorum tuendis contra Papam.

Fridericus Imp. Regi Caſtellæ.

PEnſantes amoris affectum, quem ad vos ſemper habuimus hactenus, & habemus illæſum, firmiter credimus, ut ſicut nos honorem veſtrum, & commoda libenter amplectimur, ſic vos vice mutua diligatis & noſtra, quæ maxime cauſam *a* noſtram aliorumque Regum & Principum immediate contingunt, & in quibus non minus veſtrum quàm noſtrum vertitur intereſſe. Latere vos quidem forte non credimus, qualiter Pontificalis ambitio, *b* in imperialis honoris diſpendium, & aliarum dignitatum ſecularium conata eſt ſemper hactenus jura noſtra confundere, & noſtræ potentiæ brachia conculcate, faciens *c* à Cæſare Romano principium, ut ad Reges & Principes alios faciliorem habeat in ſua cupiditate progreſſum. Papa quidem non advertens quot & quanta mundo diſſidia ex hujusmodi turbatione proveniant, tractare non deſinit, qualiter hoſtes noſtros contra nos temporaliter incitet, & fideles à devotione noſtra ſubvertat: qui ſi rebus ordinarie procedentibus rectitudinis ſpiritu duceretur, deberet contra Chriſticolas arma deponere, & in Terræ ſanctæ ſubſidium, quam quolibet inſpicimus auxilio deſtitutam, univerſaliter à Chriſti fidelibus advocare ſuccurſum. Præter alia namq; diſcrimina, quæ per unionem ſopiendæ diſcordiæ inter nos & Summum Pontificem procurandam totus fere jam mundus potuit evitare: nunc miſerabili caſui, quem non ſine fidei diſpendio audivimus eveniſſe in partibus Transmarinis, fuiſſet forte ſalubriter & accurate proviſum, cum ibidem noſtram vel filiorum noſtrorum præſentiam, quam libenter & frequenter obtulimus, habere potuerit fructuoſam, ſi petitæ per nos multotiens pacis favere negotio voluiſſet. Nos enim, qui propter honorem Catholicæ fidei ſacroſanctam Romanam Eccleſiam in omnibus reveremur ut matrem, & libenter ut patrem Summum Pontificem coleremus, ſi ipſe nos ut filium debita *e* relatione tractaret. Sed ſic in negotio ipſo jura noſtra defendimus, ut non ſolum nobis, ſed vobis & Principibus aliis gloriam de noſtra defenſione portemus. Vos tamen, quorum in hoc non minus veſtra cauſa quam noſtra nunc agitur, & in quos de facili poſſet hujusmodi *f* refundi negotium, ſic aperte videmini præſentia facta negligere vel ſuper iis potius dormitare, tamquam ſi vos in nulla parte contingeret, & de honore *g* veſtro cura vobis ſollicitudinis non adeſſet. Quis enim cautelæ modus in vobis & Regibus aliis in caſu ſimili remaneret, ſi cauſam ipſam Romanus Auguſtus desereret? vel quorum humeri ad onera iſta portanda ſufficient, ſi colla noſtra ſubtrahere ab eorundem ſupportatione vellemus? Verum cum iſte Romanæ Sedis Antiſtes, ab ea forſitan devios pietate, quam prædicat, quocumq; modo poterit (licet contra nos ſuum poſſe non valeat) tam in Imperio quam in Regnis noſtram nitatur offendere Majeſtatem, motus noſtros arcere non poſſumus, quin cauſam noſtram & aliorum *a* in noſtra viriliter tueamur.

2. Requirimus igitur affectionem veſtram & rogamus attente, quatenus diligentius advertentes, qualiter Summus Pontifex, qui ſuis viribus nihil habere debet, cum gladio non contentus in alienam meſſem falcem præſumptuoſius immittit: & ut non longe à nobis petatur exemplum, qualiter in regno Portugaliæ honoris *b* ſibi uſurpaverit dignitatem, curas veſtras & animos excitetis. Nos enim ad conterenda noſtrorum colla rebellium, & expiandas inſidias, quæ per Papalem aſtutiam noſtris proceſſibus *c* præparantur, poſt magnificum exercitum noſtrum, quem ad partes Italiæ victorioſe præmiſimus, perſonaliter illuc proceſſiſſemus inſtanter: ſed audito caſu Illuſtris * Regis Francorum, dilecti amici noſtri, ſtatim proceſſus noſtros in noſtrum † Regnum prævidimus revocandos, ubi de vaſallis noſtris & gente ac de ſuffragiis ſic Ultramarino negocio magnifice diſponimus providere, quod dexteram noſtræ potentiæ, quam ſibi liberaliter extendimus, celeriter ſibi ſentiat fructuoſam. Non tamen ex hoc tales curas obmittimus, quin ad conterendas rebellium noſtrorum reliquias potenter & viriliter intendamus. *d* Ad hæc quicquid de ſervitiis noſtris N. devotus fidelis noſter vobis dixerit, indubitanter affectio veſtra credat, & adimpleat cum effectu.

a mſ. veſtram
b mſ. dignitatis Imp. ho.
c al. Cæſare Romanum Principem.
d mſ. Ipſe.
e mſ. religione.
f mſ. refundi.
g al. noſtra
a al. injuriam
b mſ. unde.
c mſ. imperantur.
* S. Ludovici à Sarracenis capti.
† ſc. Siciliæ.
d al. Idem hoc

XII.

De juribus Imperii tuendis contra Papam.

Fridericus Imper. Regi Anglorum.

QUantum & qualiter hactenus pro generali bono fidei Chriſtianæ & Terræ ſanctæ præcipue, ad cujus recuperationem univerſorum Chriſtianorum, ſed præcipue Regum & Principum, vota ſuſpirant, ad pacis univerſaliter expectatæ dulcedinem inter nos & iſtum & alios Eccleſiæ Romanæ Pontifices procurandam, humilitatis noſtræ colla ſubmiſimus, Serenitatem veſtram ſcire jam credimus, nec mundus ignorat. Volumus ſiquidem pacem reverenter expetere, ne in mundi graſſari diſſidiis videamur. Volumus etiam illum antiquum *a* patientia noſtra temperare rigorem, quem nonnullos progenitores noſtros, Divos Romanos Auguſtos in ſimilibus forſan novimus habuiſſe. Sed nuper ad requiſitionem & preces Illuſtris Regis Francorum, dilecti amici noſtri, quem in Terræ ſanctæ ſubſidium perſonaliter & inſtanter accinctum percepimus, deſperatum quodammodo pacis negocium reſumere delectabat: quanquam nos præteritorum experimento perterriti de pacis dubitare negotio neceſſario cogeremur, cum quotiens humilitatis ad pacem evidentia ſigna monſtravimus, totiens voluntatem partis adverſæ invenerimus duriorem. De proceſſu tamen Regis ejusdem ad pacem reformandam, & aliqualem à Papa præſente fiduciam obtinentes, & fideles noſtros, ſolempnes Excel-

a al. addunt, ſerpentem.

Excellentiæ noſtræ Legatos, plena noſtræ voluntatis auctoritate ſuffultos ſpecialiter providimus deſtinandos, qui dum pro honore Eccleſiæ matris noſtræ, ac felicibus Chriſtianitatis auſpiciis, ſalvo honore ſemper Imperii & Regnorum, quibus auctore Domino præſidemus, voluntatem noſtram ad pacem paratam exponerent, & manifeſta præſagia futuræ ſatisfactionis offerrent, quæ Rex ipſe ſufficientia reputabat. Sed iſte bonus Paſtor Eccleſiæ nullum ad jus & honorem Imperii nec ad nos voluit habere reſpectum, immo totum ſuæ volens, ſubjicere poteſtati pro Lombardorum negocio, quod pacis tractatui ſemper hactenus impedimenta paraverat, & pacem, quam debebat exquirere, turpiter profugavit oblatam. Ecce itaque quæſivimus pacem, & non invenimus; & vocavimus eam, nec vocata reſpondit. Reſtat igitur, ut ſic nuſtra & Imperii noſtri jura, aliorumq; Regum & Principum in cauſa noſtra viriliter tueamur, quod nos non oporteat amplius pacem *a* imprudenter expetere, ſed potius acceptare petitam.

a mſ. impudenter.

XIII.

De maturanda novi Papæ electione, & factionibus Cardinalium tollendis.

Fridericus Imperator Cardinalibus.

Ad vos hoc eſt verbum, filii Efrem, male tendentes arcum, & pejus emittentes ſagittas, turpiter in die belli converſi retrorſum. Ad vos eſt hoc verbum, filii Belial, diſperſionis oves. Ad vos eſt hoc verbum, animalia capita non habentia, magni judicis aſſeſſores. Ad vos eſt hoc verbum, *b* Cardines obliquati, in quibus male volvitur orbis. Ad vos eſt hoc verbum, pro quibus totus mundus prorumpens in verba obloquitur. Nec ego poſſum loqui, quin obloquar, quia de mundo ſum, licet immundus, propter quod oportet me ſentire cum mundo, tamquam pars ſuo toti nec diſſona nec adverſa. *c* Scribenti itaque attendite de dura & inepta materia rudem epiſtolam exordii dignitate privatam. Nam lingua mea velocitate compulſa prius prorupit in verba, quam concipiens ei Spiritus delegaſſet, & ſic *d* ſuperioris non expectato imperio minus plene concepta edere feſtinavit. Habet enim hoc animus perturbatus, quia plerumque ſermonem *e* inconcinnum parit, aliquando & abortivum. Communis namque animorum exiſtit opinionis conceptio, & ſermo vulgaris, quod non mediator Dei & hominum, Jeſus Chriſtus, qui de ſummo cœlo venit in finibus ponere pacem terræ, Apoſtolorum magiſter & dominus, ſed diviſus in ſe Sathanas, princeps Aquilonarius, ſit in medio veſtrum, tamquam quibus miniſtrat ille perſuaſor diſcordiæ, homicida, mendacii pater, & ſpiritus tenebroſus, quæ poſuit linguas veſtras in diviſiones, & in pluralitatis articulos veſtram diſgregare compulit unitatem, dum nec vobis nec mundo conſulitis, qui tot periculis propulſatur; & de Petri navicula, quæ per maris altitudinem ventorum flatibus rapitur, remis & remige deſtituta, non eſt aliquatenus vobis curæ; quæ quamvis in ſe ſubmerſionem non timeat, in ſuis tamen multa & varia patitur naufragia tempeſtatum. Sane ſi diligenter attenderitis, qualiter Nationes & Gentes, quas judicare ſoletis, contra vos deriſorie moveant capita ſua, in ſe unusquisque palleret, & ad tam publicum ac deteſtabile opprobrium propulſandum, aliud inveniri non poſſet neceſſarium argumentum; quia dum quilibet veſtrum aſpirat ad cathedram, unus non conſentit in alium: & dum alter in alterum non conſentit, nullus erigitur: & dum nullus erigitur, cathedralis dignitas evaneſcit, & ſic ex diſconvenientia veſtra conveniens Eccleſiæ ſtatus confunditur, & fidei, qua vivitis, deperit rectitudo. Per capitis quidem defectum *f* emergit, ut ubi natura ſenſus impoſuit, monſtra reputemini quædam, & membra truncata, in cunctis ſenſibus defectiva, quoniam videtur obtenebratus viſus veſter, diminutus auditus, & ille oris ſonus, in fines orbis terræ olim ſonorus, penitus obmuteſcens, factus eſt deriſorius echo. Nam Petri & Pauli hodie non audiuntur tonitrua: concionatores, ſicut canes muti, ad ſilentium *g* compelluntur. Forte vobis paratæ ſunt manus ad recipiendum, ſed deſunt munera, quia, qui veniebant de Saba, aurum deferentes & munera, modo non veniunt, cum non inveniant Dominum in præſepi, ducatum eis cœleſti ſydere denegante. Pedes etiam non habetis ad ambulandum, & dum modo potentis vos *h* munus coarctet, ultra quinque pedes veſtra veſtigia non moventur. Proh pudor, minima reptilium animalium in prudentia vos præcedunt. Nam aves ſine ducatu non volant, apes abſque rege non vivunt. Vos autem ſine rectoris gubernaculo fluctuantes, matrem Eccleſiam fortuitis *i* caſibus relinquentes, nec attenditis, quod illi errantes Iſraelitæ quadraginta diebus abſque duce vagantes, ad ſummam dementiam devenerunt, pro Deo ſibi vitulum conflatilem ſtatuentes. *k* Si Papalis ceſſavit unctio, veniet ergo alius Sanctus ſanctorum: & quis ille eſt? O inexcuſabilis culpa! Rachel virum non habet, cujus parvuli petunt panem, & non eſt qui porrigat eis: Et Sion dudum pulchra facie jacet ſicut mulier menſtruoſa, cujus viæ lugent, & non eſt qui veniat ad ſollempnitatem. Concidit gloria vultus ejus, oculi columbarum viſu deficiunt, quia non videtis quantum proximi eſtis naufragio dum ſine remige navigatis. O ſi poſſetis alternatim libros conſcientiæ legere, quot & quantas inveniretis in eis accuſatorias lectiones contrariis *l* ſententiis involutas. Revertatur ergo, revertatur quilibet in ſeipſum, & ad reſumendum caput, ſeorſum & rationem induite, ut mater Eccleſia tamdiu ſuo privata lumine decorem ſuſcipiat, & ad ſtatum priſtinum reducatur.

b al. Cardinales obligati.
c mſ. Scribens.
d mſ. ſuperiorum.
e al. incontinuum.
f mſ. immergit.
g mſ. complectuntur.
h mſ. manus coherceat.
i mſ. canib.
k mſ. Sed.
l mſ. conſcientiis.

XIV.

De Imperii & Regnorum Iuribus contra Papæ tyrannidem tuendis.

Fridericus Imperator Regi Franciæ.

a al. cædimur. b al. imprudenter. c mſ. motiva. d mſ. promovimus.

SAtis nos pungit interius res nova, immo noſtra medullitus interiora perturbat, dum ibi noviter inquietamur amarius, ubi quietis dulcedinem ſtudioſius procuramus: inde crudeliter *a* lædimur & impetimur *b* impudenter, uude pacis deberet hodie prodire charitativa religio, & beatitudinis zelus à fidei noſtræ cultoribus expectari. Iſte ſiquidem Summus Pontifex, paſtor Eccleſiæ, qui quantum nos dudum gravibus injuriis provocarit, affectionis veſtræ noticiam ſcire confidimus, nec mundus ignorat. Sagittas acutas emittit de pharetra, cum ſatis ſibi fore non æſtimans in Italiæ partibus continuis jaculis impetiſſe nos hactenus, niſi nunc in peculiaris noſtri Regni pomerio, quod materna nobis decrevit hæreditas, ſpinas interſerat, & noſtrorum corda fidelium, quæ fidelibus *c* nativa conſolidat, à noſtra devotione ſubvertat, pro Lombardorum negotio, cujus occaſione pacis tractatui ſemper impedimenta paraverat, & in quo totiens voluntatem ejus invenimus duriorem, quotiens voluntatis ad pacem ſigna monſtravimus promptiora. Nuper autem in Regnum ipſum per Fratres Minores & Prædicatores, quos ad honorem divini nominis benigno ſemper favore *d* proteximus, poſſetenus quoque ſemper curavimus ampliare, quorum etiam inſolentias hactenus, licet inviti tulerimus, & nobis metus juſta cauſa ſubeſſet, tamen aliquando ſub patientiæ velo ſtuduimus præterire, literas improvide dirigit, & occultas ſuggeſtiones innectlt, quibus excommunicationis & interdicti ſententias, contra nos dudum improvide fulminatas, à fidelibus noſtris regnicolis ſub interminatione divini judicii faciat obſervari.

a al. vivificæ.

2. Aliud etiam quod reputamus amarius, ſuæ mentis amaritudinem contra nos protervius eructavit, dum translato quaſi *a* mirificæ Crucis myſterio de partibus Transmarinis in Regnum, tamquam iterum in Apulia crucifixus ſit Chriſtus, fideles Chriſticolas, de quorum feſtino ſubſidio, ſi Chriſti fidem evangelizaret in terris, ut credimns, Terræ ſanctæ neceſſitati debuerat providiſſe. Nunc parentes armat in filios, & ad Regni Chriſtianiſſimi ſpolia crucesignat. Sed hoc profecto, quod diximus, non magis ex odio, quo nos ſpecialiter injuſte proſequitur, quam ex innato, ſi dici liceat, ſibi livore nequitiæ proceſſiſſe penſamus, ut quia dilectionis puræ conſtantiam, qua vos affectuoſe amplectimur, directe non poterat ſpiritu detractionis impetere, calumnioſus ſaltem inficeret per obliquum. Dum enim ante cœptum noſtræ Peregrinationis aggreſſum, pro deſperato quodammodo pacis negocio, quod nos tunc temporis reſumere delectabat, ad requiſitioné veſtram ſolempnes Excellentiæ noſtræ Legatos apud Lugdunum noſtra Serenitas deſtinaſſet; quamquam nos forſitan, præteritorum experimento perterriti de pacis dubitare negotio neceſſario cogeremur: idem ſanctiſſimus pater noſter conceptum noluit circa mare nobis præſentibus virus emovere, ſed tempus noſtræ captavit abſentiæ ut tam inconſultus quam ſubitus motus ejus nobis infamiæ notam impingeret, & factionis hujusmodi nos quaſi participes denotaret, ut quæ nobiſcum nondum celebrato colloquio temptare in tempore diſtulerat, poſt noſtram cum eo collationem habitam, præſumpta ſic temere, non ſine veſtræ conniventiæ vel conſenſus involucro, quod omnino non credimus, manifeſte daret intelligi præformata.

a mſ. populari. b mſ. nobis c al. oporteret. d al. quam

3. Ex his ſane cauſis doloris multiplex cauſa nos afficit. Movemur itaque merito ſuper juribus noſtris injuſte ſic impeti. Movemur, quod nunc videmus illos in arma conſurgere, qui prædicare debent tantummodo verbum Dei. Movemur nunc illos in gremio proprio nutriviſſe ſerpentes, quos quanto familiarius hucusque tractavimus, tanto nunc hoſtes peſtiferos gravius invenimus. Movemur profundius, & Terræ ſanctæ neceſſitatibus præcipue condolemus, quæ cum ſui ad recuperationem nobis dudum firmo propoſito arma & ſcutum viriliter aſſumentibus, & potenter Gallicorum virium recepto ſubſidio, univerſale Chriſtianorum ſubſidium expectaret, *a* Papali ſuffragio fruſtrata jam remanet, & neceſſario *b* vobis in partibus Ultramarinis morantibus, à quibus modico freto diſtabat Apulia, ipſam rerum victualium opulentiam ſubtrahere *c* oportet. Cum enim anno proxime præterito de cariſtia victualium Regni noſtri, quam accidens temporale conduxerat, prout dilectionem veſtram latere non credimus, veſtris & veſtrorum uſibus amicabiliter faceremus utiliter provideri, ac eſſemus inantea tanto fœcundius providere parati, quanto nunc ibidem tempora fœcundiora ſuccedunt, quæ poſſit aut debeat nobis inantea Regni fertilitas opulentiæ ſigna ſucceſſive protendere, ſi Regnum oporteat ex patris noſtri perſecutione, quem diximns plusquam civilia bella tractare, Regalis induſtria videat & diſcutiat diligenter. Non tamen in totum propterea ſic vobis credatis noſtra ſubſidia velle ſubtrahere, quin vobis, in quantum negotiorum & temporum qualitas patitur, tum ex publico bono fidei Chriſtianæ, quam tota mentis affectione zelamus, tum etiam ex amicitiæ fœdere, quod *a* ad invicem progenitores noſtros & vos nobiſcum habuiſſe ſuaviter memoramus illæſum, tamquam illi, quem cariorem habemus præ aliis, libertatis noſtræ ſuffragia promptis affectibus *b* offeramus.

a mſ. quod ad progenitores noſtros & nos, vos hab. b mſ. afferamus. c mſ. ejusdem. d al. veſtro

4. Cauſam itaq; noſtram in libra veſtræ conſiderationis appendite, & cum veſtra res agatur in proximis, quæ fides hujusmodi danda ſit Angelis, quod ex ipſorum actibus colligatur exemplum, ſi ſub patientiæ pallio *c* iidem noſtræ benignitatis ingrati cauda nos feriant: ſi religionis, quam ſolo figurant habitu, pudore poſtpoſito, ab ea deviantes pietate, quam prædicant, negociis bellicis temporaliter ſe immiſcent. Super hiis honori *d* noſtro, ſicut convenit, providete. Attendat nihilominus veſtræ Serenitatis affectio, ſi ſunt hæc arma Pontificum: ſi Petri ſuiambulus, quod debet, in gentibus

oleum

oleum pietatis infundat: ſi Chriſti Vicarius Chriſti vices adimpleat, dum illis diſpendiis incaute ſe implicat, ex quibus homicidia ſanguinolenta proveniunt, & animarum multiplicia detrimenta *a* naſcuntur. Nos enim, qui pondus incudis hactenus patienter & devote ſubivimus, nolentes per patientiam noſtram lædi, de cætero pati nequivimus, quin cauſam noſtram defendendo viriliter mallei conſequenter officium *b* aſſumamus.

a mſ. vaſtantur.
b mſ. aſſignamus.

XV.

De injuſtitiis Papæ.

Anno Chriſti 1239.

Fridericus Imp. Regi & univerſis Baronibus Regni Franciæ.

VT juſtitiam & innocentiam noſtram tam vos, quam alii Reges orbis & Principes, agnoſcatis, ecce proceſſum totum ſuper diſcordia inter nos & iſtum Summum Pontificem & *c* prædeceſſores ſuos habitum præſentibus denotamus. Nec tamē in hoc ſtare tantummodo fidei noſtræ volumus, ſed quicquid tenori ſcripturæ præſentis inſerimus, parati ſumus per ſufficientia documenta monſtrare.

c al. prædeceſſorem ſuum.

1. Primum quidem ſcire vos credimus, qualiter Innocentius alius prædeceſſor iſtius, ſub cujus pallio & tutela nos nedum impuberem ſed infantem dimiſerat mater noſtra, contra nos in Imperio, cujus Principes nos in Regem elegerant, & nos in vita * patris noſtri aſſumere in Imperatorem juraverant, Othonem de Saxonia, veterem adverſarium noſtrum & domus noſtræ, Imperatorem in noſtrum præjudicium conſecravit. Qualiter Comitem Guilhelmum de *d* Brenna, qui velut gener Tancredi Regis mortem noſtram & ſanguinem ſitiebat, ſub defenſionis noſtræ ſpecie miſit in Regnum. Qualiter etiam Gregorius Nonus, prædeceſſor iſtius, ſub ea occaſione, quod nos in termino nobis dato infirmitate gravati tranſire nequivimus ultra mare, contra juſtitiā primitus excommunicationi ſubjecit. Poſtmodum pro ſervitio Jeſu Chriſti peregrinantibus nobis, Regnum noſtrum hoſtiliter uſurpando, qualiter de Ultramarinis partibus redeuntes recuperata terra noſtra, quam cœperat, pacem cum ipſo firmavimus, quam nullo credidimus tempore violandam: quam licet ipſe nobis in parte ſervare negaverit, requiſitus, cum civitatem Caſtellæ, per ipſum turbationis occupatam, reddere nobis nollet ex pacto, viſus eſt in multis aliis noſtram offendere Majeſtatem. Nos tamen nedum illatas diſſimulabamus injurias, verum etiam ſervire ſibi ſub infinitis laboribus, noſtris ſumptibus nitebamur, nos opponendo Romanis pro recuperatione jurium Eccleſiæ, quæ Romani prædicti nequiter occuparant. Cum quibus poſtea Papa præfatus pacem compoſuit, nobis inſciis & contemptis.

* Henrici VI. Imp.
d mſ. Brenda.

2. Nec illud ignorare vos patimur, qualiter nos de prædicto ſervitio diebus ante proximis recedentes in Theotoniā, ad corrigendum Henrici primogeniti filii noſtri errorem, favoris ſui literis præcedentibus, occulte Nunctium ad Principes deſtinavit, per quem mandavit eiſdem, ut nullum de filiis noſtris vel de genere noſtro in Regem ſibi aſſumerent, prout iidem Principes nobis poſtmodum retulerunt: & ſic quem pro impenſo ſervitio publice credebamus habere propitium, latenter invenimus inimicum. Qualiter etiam paratis nobis in Italiam deſcendere pro recuperandis non minus Eccleſiæ quam Imperii juribus, pro Ultramarino negotio procurando, & ordinando ſtatu pacifico regionis ipſius, miſit nobis obviam Epiſcopum Peneſtrinum, Nunctiorum noſtrorum contradictione contempta, qui non ipſum, velut inimicum noſtrum, ſed Antiochiæ Patriarcham, velut amicum, in Transmarino negotio requiſierant pro Legato. qui prænominatus Epiſcopus à devotione noſtra Mutinam temptavit avertere, & Placentiam, in qua velut originarius ejus nimium poterat, evidenter avertit contra nos, & munitiones quas poterat, ne tranſire poſſemus: quamquam hoc fruſtra temptaverit Lombardorum exercitum congregando. Obtenta deinde cum auxilio Regis Regum de Mediolanenſium pravitate victoria, dum Lombardi contra nos & Imperium de ipſorum reſiſtentia deſperarent, ad eundem Summum Pontificem, qui *e* eos favore palliato protexerat, publice defugerunt, aſſerentes, quod niſi ipſos à nobis Papa præfatus & * Fratres publica defenſione defenderent, ad noſtrum & Imperii dominium redire cogerentur.

e mſ. nos.
* i. e. Cardinales.

XVI.

De injuſtitiis Papæ & tyrannide.

Anno Chriſti 1239.

Fridericus Imperator Regibus & Principibus mundi.

LEvate in circuitu oculos veſtros, arrigite filii hominum aures veſtras, videte generale orbis ſcandalum, diſſidia gentium & generale juſtitiæ doleatis excidium, exeunte nequitia à * ſenioribus Babylonis, qui populum hactenus regere videbantur, dum judicium in amaritudinem, & fructum juſtitiæ in abſynthium convertunt. Sedete Principes, & intelligite populi cauſam noſtram: de vultu Domini judicium prodeat, & oculi veſtri videant æquitatem. Scimus enim, & in ſupremi judicis virtute confidimus, quod cū apud vos pondus & pondus, menſura & menſura, non fuerit, profecto modeſtiā & innocentiā *f* noſtram in judicii veſtri libra præponderare videbitis, calumnioſis detrahentiū labiis & venenoſis adinventionibus factionū. Sed nec nunc primum credimus noſtrā juſtitiam, & reſidentis in throno Domini pravitatē, ad publicam mundi notitiā devenire quin præter agillimæ famæ præloquiū, quæ frequenter in maximis virginū aurium deflorat auditū, nos ipſi, quos primitus rumor eduxerat, ſubſequentibus poſtmodū *g* veſtræ Serenitatis affectib. firmaremus, qualiter iſte novus athleta ſiniſtris auſpiciis factus Pontifex *h* generalis, amicus noſter præcipuus, dum in minoribus eſſet ordinibus conſtitutus, beneficiorum omnium, quibus Imperium Romanum Chriſtianum ſacroſanctam dotavit Eccleſiam, oblitus ſtatim poſt aſſumptionem ſuam fidem noſtram cum tempore varians, &

* i. e. Papa & Cardinalibus.
f al. veſtram
g al. virginibus.
h al. noſtræ.

mores

mores cum dignitate commutans, ac habens quodammodo de publica perturbatione pruritum, in nos *d* ſupremum & unicum Eccleſiæ filium, luæ malignitatis aculeos acuiſſet, dum occaſione ſumpta, quod *e* propter imminens ſcandalum evitandum ſacramento præſtito, & lata contra nos excommunicationis ſententia, nos ad certi temporis ſpatium obligaverimus tranſituros, adverſa valetudine corporis præpeditos adjectis capitulis aliis, de quibus antea numquã fueramus admoniti, excuſationibus noſtris, contra Deum & juſtitiam, omnino rejectis, excommunicationis ſententia nos denunciavit aſtrictos: cui velut in nos primitus cum noſtra voluntate prolatæ cum humilitate paruimus, abſolutionis beneficium, priſtina nobis incolumitate corporis reddita, poſtulantes, dum nos ad tranſitum pararemus inſtanter. Quo petito & injurioſe negato, in Terræ ſanctæ ſubſidium ſub pia voti proſecutione tranſivimus, æſtimantes Vicarium Jeſu Chriſti ad ejus negotium potius, quam ad conceptæ malivolentiæ contra nos odium aſpirare. Sed is, quem ſperavimus ea ſolummodo, quæ ſurſum ſunt, ſapere, & *f* niſi cœleſtia contemplari, ac mente credidimus in cœleſtibus habitare, ſubito inventus eſt homo: quin immo, per humanitatis opera non ſolum penitus à veritate ſepoſitus, ſed à qualibet humanitate deſertus, dum præter impedimenta, quæ nobis in Syria præparaverat per Nuntios & Legatos, qui Soldanum literis ſuis, quas nos captis earum latoribus in publicum teſtimonium reſervamus, ne nobis terram divino cultui deditam redderet cum Regni Hieroſolymitani *g* juribus munierunt. Regnum noſtrum Siciliæ violenter intravit, (ſumpta occaſione, quod Raynerius filius olim Ducis Spoleti præter conſcientiam & voluntatem noſtram, prout nos poſtmodum per ipſius pœnam expreſſimus, terram Eccleſiæ parabat intrare) & non prout Sancti regna per fidem vicerunt, ſed in perfidiam & perjuria prædicat univerſis. Et ſi qui in perjurium prædicatione ſolummodo provocari non poterant, provocarentur exemplo, dum ipſi *h* præfecti Papalis exercitus, quo terram facilius obtinerent, nos captos in Syria manifeſte jurabant.

d al. ſummum.
e al. Papa.
f al. viſu o. contemplantem, mente.
g viribus
h mſ. præfati.

2. Redeuntibus tamen nobis de partibus *i* Ultramarinis, & *k* injuriam noſtram propulſantibus ſolummodo, nec juxta magnificum morem Imperii procedentibus ad vindictam, per concordiæ medios verbum pacis libenter admiſimus: Romanam matrem noſtram Eccleſiam ex agnitione Catholicæ fidei benignam *l* reperiiſſe cognoſcimus, ſed *m* patrem ſemper invenimus *n* ſimulatum, dum & reconciliationis die *o* viam noſtræ confuſionis excogitans, ut rediremus in Italiam ſub inermi & domeſtica comitiva nobis inſtantiſſime perſuaſit: occaſionem fingens, ne velut ex priori & armato proceſſu timoris cauſam noſtris fidelibus præſtaremus, aſſerens quod nobis omnia planiſſima faciebat, cujus contrarium per nuntios & literas ſuas manifeſtiſſime procurarat, prout conſtat teſtimonio plurium noſtrorum fidelium, qui tunc temporis erant omnium conſcii, velut ex eis quidam participes & alii principes factionis: propter quod filio & Principibus noſtris de Germania omnibus ad nos venientibus, per rebelles noſtros itineribus publicis præpeditis, ac eodem filio noſtro apud Aquilegiam navali præſidio cum ſumma difficultate *p* recepto, & in Theotoniam abinde deſtinato, in Regnum de neceſſitate redivimus, utpote quos ad conterendam rebellium noſtrorum nequitiam Patris conſilium vel aſtutia potius miſerat imparatos: ubi quodammodo reſpirantibus nobis & capeſſentibus requiem poſt labores, tunc ſubito ſanctiſſimus Pater noſter, noſtræ quietis invidus *q* Conſultoris ſibi perſonam aſſumpſit, inſtantiſſime perſuadens, ut contra Romanos Excellentiæ noſtræ devotos, & alios rebelles noſtros de Tuſcia, qui jura Eccleſiæ & Imperii detinebant, procederemus audacter, de ſuo favore ſecuri, quia nobiſcum noſtra & Imperii noſtri pondera participare volebat. Et ſic ad multam ejus inſtantiam Romanos, qui tunc temporis Viterbium impugnabant, in favorem Eccleſiæ nos oportuit diffidare, eodem mittente litteras latenter ad Urbem, quod hæc præter ſuam conſcientiam & mandatum *r* fecerimus in odium Romanorum. Et cum interim quadam ſeditione ſuborta oportuiſſet nos neceſſario conferre Meſſanam, ut factionis inchoatæ principiis obſtaremus, iſta ſolummodo occaſione prætenta, quod tam nobilem noſtram Siciliæ inſulam noluimus amittere, nobis irrequiſitis & omnino celatis, contra communem opinionem hujuſmodi gentium, quos belli ſocios & participes ſtatuit non relinqui, fœdus iniit cum Romanis per nos ad mandatum ejus, ut diximus, diffidatis, non attendo, quod nos ſub dubia *s* vice, & honoris noſtri fortuna, inter rebelles & ſeditioſos ipſos remanentes inermes, copioſam & ſtrenuam militiam armatorum in ejus ſubſidium miſeramus, quamquam perſonaliter nequierimus intereſſe.

i al. transmarinis
k al. modos
l mſ. repetiiſſe
m mſ. patenter.
n mſ. ſimulatam.
o mſ. vitam noſtram noſtræ conſumptionis exc. de nobis redeuntibus in It.
p mſ. retento.
q mſ. conſiliariorum.
r al. faceremus.
ſ al. fide

3. Adhuc tamen conſcientiæ noſtræ fidelis integritas & pura devotio, quam ad matrem noſtram ſacroſanctam Romanam Eccleſiam habeamus, novercalia *t* deliramenta patris agnoſcere filium non ſinebant, quin quod eſſet juſtitiæ, crimini imputantes, ſatisfactionis noſtræ cauſam in novercantis patris arbitrium poneremus, qui tanto nobis vice qualibet illudebat acerbius, quanto conſtantius uberiorem ſpem auxilii arbitrii promittebat. Medio itaq; tempore, dum in negotio Italiæ *u* per Papam ad bonorẽ Imperii exponendo, ex præteritorum conjectura diſcriminum nulla ſpes remanſiſſet nobis in poſterum vel exilis, ac proſecutionem eandem opportuno tempori reſervaremus expectationibus noſtris repente credidimus illuxiſſe fortunam. Reiterata diſcordia inter Eccleſiam & *x* Romanos, in qua ſic magnifice theſauros noſtros effudimus, & perſonam, quod omnem omnino conſcientiæ pravæ rubiginem de malivolentium cordibus credidimus eruiſſe. His etiam omnibus non contenti ut de nobis prorſus indubitata ſecuritas Eccleſiæ præberetur, circa ipſam zelo ſummæ devotionis accenſi, & incentivo perfectæ caritatis inducti, ad iſtius Papæ præſentiam perſonaliter ivimus, etiam non vocati, ducentes nobiſcum Corradum filium noſtrum, nunc in Romanorum Regem electum, Regni Hieroſolymitani hæredẽ, quem nobis tunc temporis, *fratris ſui manifeſta transgreſſio, filium

t al. deliramenta.
u al pro populo a. h. l. componendo.
x al. Romanum Imperium, in ſua ſic.
Henrici VII. Regis Rom

filium unicum in paternæ dulcedinis affectione reliquerat, ac eundem, poſt oblatam Eccleſiæ per ſo-
nam noſtram in totum obſidem Summo Pontifici nos offerre non puduit, unionem omnimodam
inter nos & Eccleſiam ſub atteſtatione divini judicii poſtulantes, quam dudum antea iſte Prælatus
Eccleſiæ generalis, dum eſſet Epiſcopus Hoſtienſis nobis ſuaſerat eſſe petendam: propter quæ omnia
dum ſerenam nobis totius Curiæ faciem affectio præmonſtrata prætenderet, & verba gratiſſima tam
Summi Pontificis, quam Curialium omnium ſinceram oſtenderent etiam voluntatem, cum eis omnia
perfeciſſe credentes, ſub intentionis noſtræ facto propoſito, nec minus ſub obſequiorum noſtrorum
fiducia diſſenſionis cauſam inter nos & Lombardos, in ſinu corrupti judicis [a] totiens ſuffocatam, [a] al. totaliter.
& ſeditionem diſcordiæ inter nos & cives ac Nobiles Acconenſes devotione promptiſſima duxi-
mus exponendam. Sicque de negotiorum noſtrorum omnium proſpera [b] conſummatione ſecuri, [b] al. conſum-
in obſequium Eccleſiæ perſonaliter alacri voluntate proceſſimus cum exercitu copioſo, quem ſub ptione.
magnis ærarii noſtri diſpendiis congregaritsm de Germaniæ quam de Italiæ partibus feceramus, nec
prius à concepti propoſiti proſecutione deſtitimus, quam libertatem Eccleſiæ conculcatam in Urbe,
& terram exterius occupatam, in ſtatum priſtinum & debitum noſtra potentia reformaret, indubi-
tanter exiſtimantes, ut quod obtinere prius favor juſtitiæ noſtræ non poterat, devotionis obſequia
mererentur. Sed audire retributionem mirabilem, quam pro tanta devotione, pro tot beneficiis,
prorsam indubitatæ fiduciæ firmamento Chriſti Vicarius, *Paſtor* Eccleſiæ, noſtræ Catholicæ fidei
[c] prædicator, nobis in ſingulis reddere procuravit. [c] mſ. Procu-rator.

4. Inprimis ſuper Ultramarino negotio quicquid per G. Archiepiſcopum [d] Ravennatem, [d] mſ. Raven-
tunc Apoſtolicæ Sedis Legatum, ſecundum formam expreſſam ab Eccleſia ſibi datam, videlicet narum.
de reducendis nobis & Corrado filio noſtro in poſſeſſionem plenam & priſtinam omnium nobis juri-
um ſubtractorum in Regno, fuerat rationabiliter ordinatum, ſtatim adveniente Cæſarienſi Epiſcopo,
nec Legato prædicto nec Nuntiis noſtris ad Curiam venientibus expectatis, nec ulla majori mora
protracta, niſi quatenus delatos [e] Bitzantios potuit numerare inordinate, fuit ex toto [f] deſtructum [e] al. Biſanti-
negotium Italiæ, & nedum quod ad honorem noſtrum, ſicut promiſerat, ordinaret. Imo petentibus nos juvare.
& inſtantibus nobis ad revocationem hoſtium noſtrorum, qui in Lombardia & Tuſcia fideles no- [f] mſ. diſtin-
ſtros tunc temporis diviſis ſuis exercituum copiis devaſtabant, nec nos cum militibus noſtris, quos ctum.
tunc in partibus illis, ut diximus, pro Eccleſiæ ſervitiis habebamus, ire permiſit, nec alios nuntios
ſeu literas voluit deſtinare, ex quibus bella [g] campeſtrina ſunt & quamplurium ſtrages hominum ac [g] al. campe-
incendia ſubſecuta. Adhuc etiam tanta ſuperiori nequitia non contentus, civitatem Caſtellæ, per ſtria.
ipſum retroactis turbationis temporibus occupatam, quam reddi nobis Fratrum omnium conſilia
ſuadebant, receptis C C C. libris illius monetæ, quæ ad quingentarum marcharum numerum non
adſcendunt, nobis cum eo permanentibus in Reate, & pro eo multa marcharum millia expendenti-
bus, reddere recuſavit. Ecce qualiter pater noſter ſanctiſſimus nos amabat.

5. Demum ſuper profectibus noſtris omnibus, & ſuper pacificanda nobis Italia, de qualli-
bet patris vel vitrici potius noſtri benevolentia deſperare coacti, apprehendimus arma & ſcutum, [h] al. viros de
[h] vires in Theutoniæ partibus ad quas diebus illis prævaricatio filii noſtri nos de neceſſitate vocave- Theutoniæ
rat, propter ingreſſum Italiæ congregatis militibus ſtrenuis juſtitiam noſtram armavimus, quam aſſe- partibus, ad
qui precibus minime poteramus. Quod cum ad notitiam Summi Pontificis perveniſſet, ſub prætextu quos congre-
treugarum, pro terræ ſanctæ ſubſidio fidelibus populis & terræ Principibus indictarum, armatum no- gandos die-
bis ingreſſum Italiæ per Apoſtolicas literas interdixit, oblitus quod ab ipſo eodem die, quo prædictas bus.
treugas indixerat, nos tanquam advocatum & defenſorem Eccleſiæ requiſivit, quod contra Roma-
nos, quos ſibi jura Eccleſiæ ſubtraxiſſe dicebat, potenter procedere deberemus: iniquum in nobis
reputans, quod domum [i] noſtram & poſſeſſionem avitam, quam nobis rebellium noſtrorum rebellio [i] al. noſtram
furioſa præcluſerat, viriliter ingredi nitebamur quod juſtum crediderat in Romanis, qui patri vel avo poſſeſſionem
ſeu parentibus ſuis in nullo prorſus extiterant obligati. Adjecit præterea in literis antedictis, quod & pactionem
de negotiis Lombardiæ in ipſum præciſe & ſine adjectione temporis & conditione aliqua, nullo jure habitam.
& honore Imperii reſervatis, compromittere deberemus, [k] per quod vel nos in perpetuum à juris [k] al. vel quod
noſtri cujuſlibet proſecutione ſuſpenderet, vel jus & honorem Imperii libere ſuffocaret: quod cum nos.
nobis nec noſtrorum conſilia Principum, nec præteritorum ſtipendiorum memoria ſuaderent, ad a-
lias artes poſtmodum ſe convertit, mittens obviam in veſtimentis albis lupum rapacem, Epiſcopum
Peneſtrinum, per quem apud nos cum literis Apoſtolicis de vita ſanctiſſima commendatum, Placen-
tiam nobis ſubditam ac noſtris amicam ad factionis Mediolanenſium perjuriam revocavit, per ipſum
firmiter extimans ſic univerſaliter & in totum fideles noſtros evertere, ut proceſſus noſtros in Italiæ
partibus enervaret. Qua ſpe, faciente divina clementia, quæ ſuum tuetur Imperium, omnino fru-
ſtratus, clamantibus apud [l] Deum rebellium noſtrorum incendiis, de populationibus rerum, & [l] al. cum.
ſtragibus occiſorum, qui ipſum de data eis rebellionis ſecura fiducia, necnon de fide mentita, eo quod
contra nos & Imperium ipſis aſſiſtere promiſiſſet, publicis vocibus arguebant.

6. Et quia juxta petitiones eorum occaſione prædicta juſte nos excommunicare non pote-
rat, impedimenta clandeſtina noſtris proceſſibus undique præparavit, literas & Legatos per
Imperium & ubique per orbem, ut quoſcunque à fide & devotione noſtra ſeduceret, deſtinando;
non poterat tamen noſtrorum fidelium fides, & amicorum noſtrorum affectio, [m] Conſcientiam [m] mſ. cum.

noſtram *a* latere nolentes, adhuc vinci in malo ſed in bono malum vincere cupientes, ſolemnes Nuntios noſtros *b* G. venerabilem Panormitanenſem Archiepiſcopum, N. Florentinum & N. Reginum Epiſcopos, Magiſtrum Thadæum de Sueſſa magnæ Curiæ noſtræ Judicem, & R. Porcaſtrellum Capellanum, dilectos noſtros fideles, ad Sedem Apoſtolicam duximus deſtinandos. Quibus oblata ſibi per eos ex parte noſtra, devotione omnimoda, & unione tractata contra Hæreticā pravitatem, & pro Eccleſiaſtica libertate, de reformandis Eccleſiæ & Imperii juribus, diutius inter nos & Eccleſiam *c* expetita, Summus Pontifex de præſentium Fratrum ſuorum conſilio, petitione & legatione noſtra in omnibus ſuis capitulis acceptata, per eoſdem & Archiepiſcopum Meſſanenſem, quem ad nos pro parte ſua Nuntium deſtinavit, Excellentiæ noſtræ promiſit, quod ceſſari Cæſari mandaret ubique locorum ab impedimentis omnibus, quæ ſe noſtris proceſſibus objeciſſe coram Fratribus ſuis & Nuntiis noſtris manifeſtiſſime fatebatur, prout hæc omnia per teſtimoniales Antiſtitum prælatorum omnium literas manifeſtiſſime comprobantur. Cum qua reſponſione Nuntiis noſtris & ſuo, ad noſtram præſentiam redeuntibus, priusquam tres dietas à Curia receſſiſſent, eis omnino celatis, & in confuſionem *d* ipſorum G. de Monte longo, quem prius ad nos Nuntium miſerat, & contra nos poſtmodum ad everſionem Mantuanorum, & aliorum noſtrorum fidelium ſtatuerat, in Lombardiam cum legationis officio plene miſit, arbitrans quod quanto magis ſibi major daretur auctoritas, tanto majora nobis & noſtris impedimenta pararet. Præterea Principibus noſtris, Prælatis Italicis & Germanis, nobiſcum in Curia noſtra manentibus, literas deſtinavit, ſuggillationem famæ noſtræ non modicam continentes, certis articulis interclusis, & ſpecialiter de gravaminibus, quæ quibuſdam Eccleſiis Regni noſtri, ut dicebatur, illata, ſuper quibus mandavit nos per eoſdem Principes admoneri. * Quorum Articulorum omnium, & Reſponſionum noſtrarum ad ſingula, ſeriem vobis ſub teſtimonio publico duximus conſervandam & mittimus intuendam. Quibus omnibus eorum Principibus & Prælatis ac Religioſis quampluribus, quibuslibet ordinate & ſigillatim oſtenſis, quanquam de patris inſtabilitate confuſos ſe filii reputarent, *e* quos de verecundia capitis perſæpe rubor ora perfuderat, nihilominus tamen de eorum conſilio prædictos, Panormitanenſem Archiepiſcopum, Magiſtrum Thadæum, & alios Excellentiæ noſtræ Legatos, cum Nuntiis Civitatum noſtrorum fidelium, ad Sedem Apoſtolicam duximus remittendos, per quos ad omnem ſatisfactionem, mora qualibet & occaſione poſtpoſitis, obtulimus nos paratos. Sed nec in iis omnibus averſus eſt furor ejus, quin dictus Chriſti Vicarius non evangelizans pacem ſed auctor ſchiſmatis & amicus erroris, contra traditionem ſanctorum Patrum, audiens Nuntios noſtros, portantes omnimoda noſtræ devotionis *f* exenia, per diætam Urbi vicinos, & metuens ne ſupervenientibus ipſis, obice vallo juſtitiæ, ſine publico ſcandalo forte procedere non valeret, ex præfeſtinantia nimia conceptum edidit abortivum, in nos ſupremum Chriſtianorum Principem, die *Dominica* Palmarum, contra ſolemnem morem ſacroſanctæ matris Eccleſiæ: & in Cœna Domini poſtmodum ſententiam præcipitando, per quam, ſicut per famam audivimus, licet hoc credere minime debeamus, contradicente ſaniori parte Fratrum ſuorum, de quorundam Cardinalium Lombardorum conſilio, excommunicationis vinculo nos dicitur adſtrinxiſſe, præpeditis Nuntiis noſtris per fautores & ſatellites ſuos, de patrimonio pauperum * ſolidatos, qui jam applicuerant, ne ad allegandam noſtram innocentiam & juſtitiam ac demum ad ſatisfactionem offerendam, etiam ad cautelam præſentiam ſuam & aſpectus publicos pervenirent.

7 *g* Sed eſto, licet nos ſingulari quadam & publica infamia Papam offendiſſemus, ò quam perperam & inordinate contra nos proceſſit, qui bullientem intrinſecus ſpiritum niſi forſan exterius evomuiſſet, ſuam nequitiam editurum, forſan interius increpuiſſet. Dolemus tamen, & ex corde dolemus ac turbamur propter verecundiam univerſalis Eccleſiæ matris noſtræ, quam Dominus Ieſus Chriſtus ſub ſpecie Virginis glorioſæ in paſſionis teſtimonio diſcipulis commendavit, *h* nobis per talem, quem omnino noſtrum judicem non habemus, nullam nobis poſſe fieri juſtitiam, licet injuriam fieri reputemus: utpote cum Papa ſe prius inimicum capitalem, non judicem noſtrum, & opere fuerit profeſſus & verbo, rebelles & hoſtes Imperii publice confovendo: indignum præterea tanti coërctione Principis, & qualibet Pontificalis officii dignitate ſeu auctoritate ſe reddit, dum Mediolanenſem civitatem, quæ pro maxima parte teſtimonio Religioſorum & quam plurium fide dignorum inhabitatur Hæreticis contra nos & Imperium manifeſto favore ruetur; & R. de N. Civitatis Mediolanenſ. Poteſtatem, dudum *i* delatione Epiſcopi Florentini, viri vitæ probabilis, & famæ probatæ, in pleriſque Capitulis ſuper Hæretica pravitate convictum, ob odium noſtrum & Mediolanenſium gratiam non admiſit. Illum præterea Chriſti Vicarium haberi & Petri ſucceſſorem, ac diſpenſatorem animarum fidelium, indignum fatemur, non ob dignitatis injuriam, ſed ob perſonæ defectum, qui diſpenſationes cum Fratrum deliberatione maxima faciendas in Camera ſua, more mercatoris cujuslibet, in libra mercationis appendit, celatis Fratrum conſiliis, cum quibus ſecundum Eccleſiaſticam diſciplinam deliberare tenetur, exiſtens ipſe bullator, & ſcriptor, & forſitan etiam numerator. De quibus quaſdam diſpenſationes inſignes præterire ſilentio non valemus, per quas *k* Sybillam mulierem naturalem quondam Comeſtabulis Regni Cypri, contra ſeparationis ſententiam ſuper hoc per Epiſcopum latam, & de non habitando ſimul præſtito ſacramento, Galliono de N. & ſororem Johannis de

Cæſarea

a mſ. Conſtantiam noſtram latere non vellent volentes.
b al. B.
c mſ. expectatis.
d mſ. Mantuanorum.
* Extant Tom. 2. pag. 78.
e al. ac ver. cap. præſentium rubor ora perfunderent.
f al. literas.
* Beſoldet.
g mſ. ſed ſi- cet nos ſing. quadam publica notione propter noſtram juſtitiam & ejus infamiam procedere malle merito debeamus, quam perperam &c.
h mſ. alias per quem merito noſtrum jud. n. hab. & ideo nullam nobis poſſe fieri injuriam reputamus.
i mſ. delatorem.
k mſ. Sibillam natam Comeſt.

Cæſarea Jacobo de N. qui prius ſororem ſuam deſponſaverat, proditoribus noſtris, ſibi gradu tertio contingentibus, invicem conceſſit uxorem percepta non multa pecuniæ quantitate, veruntamen quod quantitati vel numero deſuit, odii noſtri qualitas compenſavit. Defectum itaque & prævaricationem ipſius in illo dolemus, quod contra nos nobiles & potentes Romanos, ſubditos Imperii noſtri, ſibi ſatellites & fautores acquirat, effuſione pecuniæ nō contentus, ipſius caſtra & poſſeſſiones ſanctis Patribus pia fidelium devotione donatas, Romanam Eccleſiam noſtro patrocinio commendatam, dilapidando largitor. Itaque non miretur univerſalis Eccleſia, nec Reges aut Principes & populi Chriſtiani, ſi nos talem ſententiam judicis non veremur, non in contemptum Papalis officii vel apoſtolicæ dignitatis, cui omnes Orthodoxæ fidei profeſſores, & nos ſpecialius præ cæteris ſubeſſe fatemur, ſi perſonæ prævaricationem arguimus, quæ ſe ſolio tanti regiminis monſtravit indignam.

8. Et ut omnes Primates nominis Chriſtiani ſanctum intentionis noſtræ propoſitum, & *b* internæ devotionis Zelum in nobis agnoſcant, & quod non ex odii fomite ſed ex cauſa juſtiſſima Romanus Princeps contra Romanum Antiſtitem commovetur, dum metuit ne grex Dominicus ſub tali Paſtore per devia deducatur: Ecce quod ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales per ſanguinem Jeſu Chriſti, ſub atteſtatione divini judicii, per literas noſtras & Nuntios obſecramus, ut generale concilium *Prælatorum* & aliorum Chriſti fidelium debeant evocare, Nuntiis noſtris & reliquorum Principum accerſitis, in quorum præſentia nos ipſi præſentes cuncta, quæ diximus, ſumus oſtendere & probare parati, & his etiam duriora.

b mſ. intimæ

9. Nec minus illa probabili ratione turbamur, *c* quod iſte Rector Eccleſiæ, qui debet eſſe virtutum quarumlibet & conſtantiæ maximæ vas electum, contra promiſſionem ſuam literis ſuis de Fratrum conſcientia nobis factam, per quas in reſtaurandis Imperii juribus non deeſſe nobis, ſed adeſſe promiſit conſilio, auxilio & favore, præter perſonæ noſtræ blaſphemiam, ſic manifeſte, ſic nos aperte perſequitur, cum licet conſcientiæ noſtræ librum ſollicite revolvamus nullam in nobis occaſionem inveniamus aut cauſam, per quam iſte inimicus homo debuiſſet contra nos tam acriter commoveri, niſi quod cum ipſo contrahere de nepte ſua deſponſanda Henrico naturali filio noſtro, *d* nunc Regi Turrium *e* & Galluri, magnificentia noſtra incongruum credidit, & reputavit indignum.

c mſ. probamus.
d mſ. tunc
e mſ. in Gal.

10. Vos ergo Reges & Principes orbis terræ, nec ſolum nobis, ſed Eccleſiæ, quæ congregatio eſt fidelium omnium, condolete: cujus caput languidum, princeps ejus quaſi leo rugiens, in medio propheta ejus verſanus, vir infidelis, ſacerdos ejus pollutus, ſine juſtitia faciens contra legem: nobis tamen præ cæteris mundi Principibus defectus talis ſummi Pontificis eſt merito deplorandus, qui veluti viciniores & propinquiores affectione præcipua honores gerimus; & ipſius onera præſentimos.

11. Sed nec illud obmittimus, quin Serenitatem veſtram affectuoſe rogemus, & contumeliam noſtram ad veſtram injuriam revocetis: ad domum veſtram cum aqua currite, cum ignis accenditur in vicinia. Cauſam motus Pontificalis attendite, & cur hæc in favorem noſtrorum rebellium procurantur: quæ cauſa licet ad præſens expreſſa non fuerit procul dubio tamen ſubeſt ut ſimilia vobis & veſtris imminere pericula timeatis. Facilis enim aliorum regum & principum humiliatio creditur, ſi Cæſaris Romani potentia, quæ prima jacula ſuſtinet, conteratur. Hæc eſt namque cauſa pro vero, videlicet de Lombardis, quæ cor Papæ pungebat interius, ſicet ipſam foras educere propter veſtrum & audientium ſcandalum non auderet, pro qua vobis per ſpecialem Nuntium ſuum fide dignum, cujus ad hoc teſtimonium invocamus, oretenus expreſſe promiſit, quod ſi negotium Lombardorum in ejus manibus poneremus, nedum quod in aliquo magnificentiam noſtram offenderet, verum etiam totius orbis decimas Terræ ſanctæ neceſſitatibus deputatas, noſtris uſibus applicaret. Nec eſt mirum: inſtantibus enim & acutis Lombardorum aculeis pungebatur, quibus, prout aliquorum prælatorum confeſſione recepimus, de aſſiſtendo eis contra nos & Imperium, corporale præſtitit juramentum, qui eos, peregrinantibus nobis in partibus Syriæ, pro ſervitio Jeſu Chriſti tranſmiſit in Regnum. Sed cum turpis fuerit iſta promiſſio fidem frangere licite poterat, & edictum variare decretum. In quorum favorem rem audito horribilem, & diſcretione qualibet ac ratione carentem, facere minime formidavit. Cum enim nos per pergamenſem, *f* Brixinenſem & Cumenſem epiſcopos, & alios Prælatos nos faceret amoneri, quod vel ſatisfactionem Lombardorum per ipſum deberemus accipere, vel treugas pro terræ ſanctæ ſubſidio per quadriennium, ut ſupra diximus, indictas obſervare Lombardis, cum ab indictarum treugarum tempore jam *g* quinquennium exceſſiſſet; nos rem tanti conſilii ad deliberationem noſtrorum fidelium modico temporis ſpatio ſervaſſemus, *h* monitoribus ipſis, *i* de approbatione Legati prædicti, G. de monte longo *k* videlicet, qui apud Mediolanum interius morabatur, inducias approbantibus ſupradictas, prout hæc omnia liquido Prælatorum præfatorum teſtimonio approbantur, *l* medio tempore nec voluntatis noſtræ judicio, nec fidelium noſtrorum conſiliis expectatis, conceptum virus evomuit contra nos, prout aliquorum relatio retulit, ad depoſitionis ſententiam procedendo. Hâ Deus! hâ crudeliſſime pater & pontifex! qui ut ſervum redimeres, filium perdidiſti. Propter quod veſtram & omnium Potentium manus nobis exigimus adjuvantes, non ut ad propulſationem talis injuriæ nobis noſtra non ſufficiant munimenta, ſed ut totus mundus agnoſcat, quod honor omnium tangitur, quicunque de corpore ſecularium Principum offendatur.

f al. Briſcienſem & Cumanenſ.
g al. quadriennium.
h mſ. monitionibus.
i mſ. ad probationes.
k al. fidelis noſtri.
l mſ. modico.

XVII. *De defendendis Imperii & Regnorum juribus adverſus Papam & Tartaros ſive Turcas.*

Anno Chriſti 1243.

Fredericus Imp. Regni Ungariæ.

HOnor Imperij,qui propter turbationes temporum valde fuerat in Italis diminutus, per quem noſtra & aliorum exaltatio Principum procuratur,diu nos *a* de conſilio tuo & aliorum Principum ad ſui reformationem tenuit in eiſdem partibus occupatos, ut quibuslibet deliciis & Regiis opportunitatibus prætermiſſis, perſonæ noſtræ ac noſtrorum fidelium continuatis laboribus per quamplures annos, æſtivis temporibus & hyemalibus,minime parceremus: Regnum hæreditarium, noſtræ matris Auguſtæ obventiones & commoda, nobis undecunque proveniunt, præter mores regnantium cæterorum, qui bona hæreditaria commodis ſpecialibus & privatis attribuunt, pro Rep. & augmento Imperii, tam in rebus quam in divitiis & perſonis inceſſabiliter exponentes: ita quod,auctore Domino,cujus prævia dextera feliciter in omnibus triumphamus,ad id labores noſtri, tranſacti temporis pervenerunt,ut devictis fere in *b* totum hoſtibus & Imperio noſtro ſubactis, valde modici temporis reſtet labor: quo defuncto ſperamus ad perfectionem votorum *c* omnium, & proſperum totius Italiæ operis complementum *d* triumphaliter pro noſtro & communi honore Principum penitus pervenire.

a mſ. in
b mſ. univerſum.
c al. communium.
d mſ. triumphanter.

2. Quia vero pridem auditis rumoribus nationis barbaræ Tartarorum, quod regnum Hungariæ ſubitis aggreſſibus invaſiſſent, cogitamus proximo ardente pariete, rebus noſtris conſultius ſuccurrendum, adhæc prompta ex poſita voluntate,velut qui tum proprio ſuadente negotio,tum totius Chriſtianitatis ſubſidio & tuitione Catholicæ fidei requirente; ad quam tuendam ex commiſſa nobis Imperialis officii diſpenſatione tenemur, & debemus inimicis fidei Chriſtianæ totis viribus obviare. Sed ſumma neceſſitas neceſſariæ cauſam dilationis induxit, ut rem tam arduam Imperii, nos ſpecialiter & principaliter tum & Principes contingentem, bellicis tot armorum laboribus & effuſione Germanici ſanguinis acquiſitam,& ad finem *e* proſperum Germanis enſibus jam deductam Imperii,non deberemus omittere propter breviſſimam moram temporis imperfectam, ut quod eſſet deterius,& facile contingeret,Italicis gentibus in abſentia Dominorum ſuorum utentibus more ſolito,tantus labor & effuſæ divitiæ pro receſſu noſtro in irritum reciderent,& recidua negotii graviora nobis & Imperio iterata pericula remanerent.

e al. proximum.

3. Alid etiam urgens & evidens impedimentum occurrit, quod creſcente inter nos & Romanum Pontificem ab olim orto diſſidio, experientia præteriti temporis ſuggerit venturum tremorem,ut juſtus timor,qui cadere valeat in conſtantem, recte moveat mentem noſtram,ne nobis venientibus ad confuſionem hoſtium Barbarorum,familiaris & domeſticus hoſtis,velut quondam nobis partes Ultramarinas adeuntibus pro ſervitio Jeſu Chriſti, *f* animatis quibuſdam rebellibus noſtris, marinis prædonibus, qui libenter occaſionem abſentiæ noſtræ captarent,invaderet Regnum noſtrum, cum familiaris peſtis ſit levior ad nocendum. Propter quod de te ac cæteris Principibus non abſque admiratione publica totius loquitur lingua mundi, quod audito & cognito infauſto adventu infidelium Tartarorum, qui ad exterminium Eccleſiæ & Imperii, & totius cladem Chriſtianitatis adſpirant,præviſa deliberatione Principum,ad Sedem Apoſtolicam Nuntios miſerimus ſpeciales,ſupplicaturos Summo Pontifici,ut tot impedimenta,quæ verbis & opere nobis oppoſuit, & opponere non deſiſtit,inſpecta neceſſitate Occidentalis provinciæ revocaret, & nos ad publicæ fidei & Chriſtianorum defenſionem venire permitteret,etiam inoffenſos, ut moram noſtram, quam juſte cauſaris, tu vel alii Principes arguere non poſſetis. Sed ſi pro diuturnis bellis ac humiliatione rebellium, exhauſtis theſauris noſtris & viribus,tot *g* annorum laboribus fatigati, tam *h* etiam ea tueri,quam ab inimici hominis inſidiis præcavere, ac inſtanti diſſenſioni finem imponere compellamur, atrio noſtro in tranquillitatis ſecuritate diſpoſito,reparatis opibus ac virium copiis, ad interitum communium hoſtium potentius acceſſuri. Quapropter omnibus prætermiſſis,felices greſſus noſtros direximus verſus Urbem,ita quod Romanis partibus vicinamur, intendentes eſſe contenti veteribus & hæreditariis Imperii juribus, quæ Divi Auguſti prædeceſſores generis & honoris,tam Imperii quam Regnorum,propria poſſederunt, quibus tam diu neglectis per te & alios Principes notari merito poteramus. Ad pacem vero, quam ſemper affectavimus, inſtantem operam adbibemus, quæ per nos fuiſſet olim & ſæpius procurata,niſi frequens noſtra petitio aures & animum pertinacis hominis induraret & inde nutriret diſcordiam,unde concordiam poſtularet.Speramus autē per præſentē greſſum noſtrum mundo acquirere bonum pacis, & ſtatu Italiæ pacifice reformato, ac regno noſtro in Dei ſecuritate dimiſſo, tam onuſti divitiis, quam gentium multitudine conſtipati, cum expectata benedictione ſacroſanctæ *i* matris Eccleſiæ veniemus, ita quod Domino exercituum nos juvante, quo duce,quo prævio,miniſtrata nobis è cœlo victoria, qua de cunctis inimicis noſtris conſuevimus triumphare, Tartarorum multitudinem devincemus. Tuam igitur induſtriam exhortamur, quatenus interim cum toto tuarum conatu virium dilecto filio noſtro Conrado,in Romanorum Regem electo,ſemper Auguſto,potenter aſſurgas ad reprimendos impetus adverſariorum communium & ingreſſus, ut eis non liceat campum liberum invenire,donec nos cum potentia maxima ad eorum confuſionem ultimam veniemus.

f mſ. armatis,
g mſ. armorum.
h al. propter ea.
i mſ. Romanæ.

XVIII. De

XVIII. De tuendis Imperii juribus contra Papam & Turcas,

Fredericus Imp. Principibus & Statibus S. Imperii.

PErfectæ ſollicitudinis Zelus , quo ſicut pater Imperii ſtatum ejuſdem diligere cogimur & tueri propenſius,nos inducit,non tam manifeſta pericula quam ſuſpecta vereri nec proviſionem differre cautelæ , quosque rei certitudinem per *a* oculatæ fidei teſtimonium aſſequamur. Sed quanto majora timentur eſſe diſpendia , tanto promptior & perfectior debet eſſe cautela. Infeſtam igitur nobis & infauſtam omnibus famam de Tartarica tempeſtate , finibus Imperii jam vicins , per *b* nos,quos ex vicinitate loci primos invenit, ad vos certius & ordinatius deducendam, vobis idcirco deſcribimus,ne ſuper tanto diſcrimine taciti videamur. Advertimus enim iſta jam dudum, ſed quanquam audita decredere veremur, nec credere delectaret, ipſa tamen longe modernis remota temporibus contingere putabamus , tum propter itineris remoti diſtantiam , tum propter quamplurium fortium Principum & populorum occurſum , qui trementium Tartarorum armis & furiis occurrebant.Sed ecce deletis in totum terræ Principibus,quos obices invenerunt,& ad juga perpetuæ ſervitutis,pauciſſimis admodum ea inferioribus reſervatis,jam verſus Romani fines Imperii propinquare dicuntur,& ad religionis ac fidei noſtræ matrem ſacroſanctam Romanam Eccleſiam prophanandam, & Urbem Regiam Imperii noſtri caput jure dominii vel injuria potius poſſidendam à Tartaris, prout firmiter creditur,aſpiratur. Verum quantumlibet haberemus,ut diximus,ea reſiſtentia remota fiduciam,ne præoccupari tam ſubito crederemus,in totum tamen ſollicitudo noſtra non cavit providentiæ futuræ conſilium,quin multis retroactis temporibus penſaremus , qualiter nos contra hujuſmodi infauſti caſus,ſi diebus noſtris ita contingeret,pararemus incurſum. Sicque nos,quantumvis *c* invitos,oportuit eiſdem præferre præſentia, & manifeſta præponere diſpendia præſumptivis. Propter hoc etenim Romanum Pontificem multis obſequiis , multisque blanditiis nobis efficere nitebamur unanimē : ſed,quod dolentes referimus,& reminiſcimur lachrymoſi,venenoſi ſerpentis antiqui perfidia in tantum cauſæ noſtræ prævaluit, quod in totius fere mundi perniciem, ſubjectorum noſtrorum fidem in perfidiam tranſtulit,& nobis maternæ dulcedinis(proh dolor!)ubera novercavit. Propter hoc etiam in totum fere vitæ noſtræ deliciis abdicatis,quas Regni noſtri Siciliæ nobis amœnitas offerebat,per aſpera maris & montium Germaniam repetentes,& ad congregandas ibidem dominii noſtri vires , & conſolidandas in unum poſt domitam & oppreſſam Henrici primogeniti noſtri dementiam,qui ſibi contra nos ſedem aſſumpſerat Aquiſonis,circa fertilis Italiæ partes direximus greſſus noſtros,vires noſtras eduximus,& noſtrorum, ut pacatis undique dominii noſtri partibus , & rebellibus omnibus ad mandata noſtra ſubactis tanto velocius tantoque ſecurius ad exterminium tempeſtatis Tartaricæ,Imperialis dextera conſurgeret,quanto potentius & quietius imperaret. Occurrit veruntamen doloroſa de præteritis reis geſtæ memoria , quod transfretantibus nobis dudum in Terræ ſanctæ ſubſidium & Sarracenorum excidium , qui non minus fidem noſtram quam Tartari perſequuntur,iſte chariſſimus pater noſter Mediolanenſium ac ſuorum complicum mentibus *d* iniquitate diſſutis Regnum noſtrum Siciliæ violenter invaſit ; & , quod horribilius eſt auditu , nobis ibidem agentibus,omnibus Chriſti fidelibus , ne nobis in Chriſti Crucifixi negotio ferrent vel præberent auxilium interdixit. Non eſt enim levitatis hic timor,qui poteſt cadere in conſtantem , velut præteriti temporis ad futurum,& ex toto è ſimilibus offenſis aſſumptus. Vellemus etenim tam glorioſa præteritorum memoratione foveri,quod illam gerimus de patre fiduciam , illam de ſubditis conſtantiam haberemus,quod in ſpe paterni conſilii & fide firmiſſima ſubjectorum cuncta,poſt terga poſſemus ſecure relinquere,& ad exterminium Tartarorum,poſtpoſitis omnibus,feſtinare. Ecce veriſimiliter opinamur,quod fama diſſenſionis hujuſmodi non modicam Tartaris præſtat audaciam, ut in ſeipſum diviſum fidei noſtræ Regnum facilius deſoletur. Audito veruntamen per venerabilem Epiſcopum *e* Wormatienſem Legatum ad nos Regis Ungariæ,tam magna de Tartarorum *f* venientium tempeſtate , viis & jugis montium maturatis verſus Romam direximus greſſus noſtros : ubi devotione nec minus potentia noſtra de vicino conſpecta,ſi apud Summum Pontificem, quæ ſunt patris, invenerit filius,& apud Sedem Apoſtolicam pro tantæ fidei neceſſitate conſilium , non dubitabit nullatenus nec retardabit Romanus Auguſtus,Catholicus Imperator , ac rebellium inclitus *g* domator,pro tanta fidei neceſſitate corpus exponere,& totius potentiæ vires offerre.

2. Vos denique Patres conſcripti,quibus eſt peſtis ipſius fama clarior , quia cauſa vicinior, nobis proſequentibus Imperii noſtri cauſam,quia dum patria,& avita Regna *h* repetimus,non aliena per injuriam uſurpamus,vias omnes inveniatis & modos,qualiter una nobiſcum & cum aliis omnibus terræ Principibus , quos ad hoc per literas noſtras & Nuntios excitamus pro tantæ neceſſitatis articulo,ad deſtructionem communium hoſtium occurrere valeatis,præſertim cum divina potentia non tam tueri velit Romanum Imperium quam augeri. Ecce enim Rex Ungariæ regnum * noſtræ ditioni ſubjecit,dummodo defenſionis noſtræ clipeo protegatur.

a mſ. occulta.
b al. vos.
c mſ. inimicos.
d mſ. voluntate.
e al. Varmacens.
f mſ. nuntio.
g al. dominator.
h al. recepimus.
* Imperialſ ſc. qua in re Principes Imperii in Comitiis Wormatienſ. ſe à Maximiliano Imper. primo deluſos conqueſtunt in Receſſu An. 1509. vide Reichshandlungen. pag. 87. Quid de eodē Regno Hungariæ ad Imperium reducendo cum Maximiliano II. Imp actū ſit in Comitiis Auguſtanis Anno 1566. vide Receſſum in §. Ueber torigs/ & ſeq.

XIX. *De juriſdictione Imperii & Eccleſiæ: de Papæ Antichriſtianiſmo & tyrannide compeſcenda de Fide Catholica, &c.*

Fridericus Imp. univerſis Prælatis.

IN exordio naſcentis mondi provida & ineffabilis Dei providentia, cui conſilia non communicant aliens, in firmamento cœli duo ſtatuit luminaria, msjus & minus: majus, ut præeſſet diei: minus, ut præeſſet nocti. Quæ duo ſic ad propria officia in regione Zodiaca offeruntur, ut etſi ſe multotiens ex obliquo reſpiciant, unum tamen alterum non offendit, imò quod eſt ſuperius, inferiori ſuam communicat claritatem. A ſimili, eadem æterna proviſio, in firmamento terræ duo voluit ineſſe regimins, Sacerdotium ſcilicet & Imperium, unum ad cautelam, reliqnum ad tutelam: ut homo, qui erat in duobus componentibus diutius diſſolutus, duobus retinaculis frenaretur, & ſic fieret pax orbi terræ *a* omnibus exceſſibus limitatis. Sed ſedens in caſhedra perverſi dogmatis, Phariſæus unctus oleo nequitiæ præ participibus ſuis noſtri temporis, Romanus Pontifex, quod de cœleſtis ordinis æmulatione deſcendit, evacuare nititur, & credens forte cum ſuperioribus convenire, quæ natura non voluntate ducuntur, noſtræ Majeſtatis jubar intendit ducere in eclipſin, dum, veritate in fabulam commutata, plenæ mendaciis ad diverſas mundi partes Papales mittuntur epiſtolæ, de complexione, non de ratione, accuſantes noſtræ fidei puritatem.

a hominum.
b mſ. vere.
c al. deceptoribus.
* Cum Anno 1242. Fredericus Imp. Conradum filium, abdicato Henrico, Regem Francofurti feciſſet, dixiſſe ibi apud Papam à Landgravio Thuringiæ delatus eſt;

2. Scripſit enim ſolo nomine Papa, nos beſtiam adſcendentem de mari, plenam nominibus blaſphemiæ, pardique varietatibus circumſcriptam. Et nos ipſum belluam illam aſſerimus, de qua legitur: *Et exivit alius equus rufus de mari, & qui ſedebat ſuper eum, ſumebat pacem de terra, ut viventes invicem ſe interficiant.* Nam à ſuæ promotionis tempore iſte pater non miſericordiarum, ſed diſcordiarum, deſolationis, & non conſolationis, ſollicitus procurator totum mundum ad ſcandala excitavit. Et, ut verba ſua recto ſenſu interpretemur, ipſe draco magnus, qui ſeduxit univerſum orbem, Antichriſtus eſt, cujus nos dixit eſſe præambulum: & alter Balaham, conductus ſuo pretio, ut male diceret nobis: Princeps inter principes tenebrarum, qui abuſi ſunt Prophetiis. Hic eſt Angelus proſiliens de abyſſo, habens phyalas plenas amaritudine, ut mari & terræ noceat.

Tres in regiminibus ſuis mundum ſe duxiſſe, Moyſen Iudæos, Chriſtũ Chriſtianos, Mahometẽ Gentiles. Sed hanc Henrici Thuringi delationem magis falſam quam veram fuiſſe, ejus in Romanorũ Regem poſtea facta electio ſatis probat. Chron. Thuring.

3. Inſervit enim falſus Chriſti Vicarius fabulis ſuis, nos Chriſtianæ fidei religionem *b* recte non colere, ac dixiſſe tribus *c* baractatoribus * mundum eſſe deceptum: quod abſit de noſtris labiis proceſſiſſe, cum manifeſte confiteamur unicum Dei filium, coæternum & coæqualem Patri ac Sancto Spiritui, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, ab initio & ante ſecula genitum: proceſſu temporis miſſum in terris in ſubſidium generationis humanæ, non de potentia ordinata, ſed de potentia ordinante: qui eſt de glorioſa Virgine matre natus, paſſus poſtmodum & mortuus ſecundum carnem & alteram naturam, quam aſſumpſit in utero matris, & virtute Deitatis à morte poſt triduum reſurrexiſſe. Machometi vero corpus in aere pendere didicimus, obſeſſum Dæmonibus, animam inferni cruciatibus deditam: cujus opera tenebroſa fuerunt & contra legem Excelſi. Moſen vero, amicum Dei & familiarem, vera docente pagina, fuiſſe tenemus, in Monte Synai cum ipſo tenentem colloquia, cui Dominus rubum *d* accendit: per quem ſigna & mirſbilia fecit in Ægypto, & Hebraico populo lex tradita declaratur, ipſum poſtmodum ad gloriam vocatum cum electis. In his & aliis accuſator noſter & æmulus, ponens adverſus filium matris Eccleſiæ ſcandalum, contra nos mendaces & *e* venenoſas notas mundo inſcripſit. Sed ſic rectitudo ſenſus Apoſtolici non fuiſſet intrinſecus impedita, nec præpoſuiſſet impetum rationi, qui dominatur in ipſo, talia non ſcripſiſſet, nec ad ſuggeſtionem illorum, qui tenent lucem tenebras, & dicunt malum bonum, qui ſuſpicantur mel eſſe fel, per locum ab opinione, qui eſt debilis & infirmus, cum verum eſſe falſum, cum non eſſe convertatur, & opinio vero, ſic indifferens ad utrumque, uno gradu diſtans à fide, in hujuſmodi Papalis conſcientiæ hoſtium infringi minime debuiſſet.

d mſ. oſtendit.
e mſ. ventoſas.

4. Super quibus omnibus vehementer cogimur admirari, & noſtræ mentis quietem multa vexat turbatio, quod vos, qui eſtis Eccleſiæ fundamenta, columnæ rectitudinis, aſſeſſores Petri, Urbis Senatores, & orbis cardines, non flexiſtis motum judicis fulminantis, quemadmodum ſuperiores planetæ faciunt, qui ad retardandam magni corporis velocitatem contrariis motibus opponuntur. Revera Imperialis felicitas Papali ſemper impugnatur invidia. Unde Symonides interrogatus, *cur invidos non haberet?* reſpondit: *Quia nihil feliciter geſſi.* Et quia proſpera nobis, Deo benedicto cuncta ſuccedunt, præſertim cum Lombardos rebelles noſtros ad mortem proſequimur, quos ipſe prædeſtinavit ad vitam: hæc eſt cauſa, quare *f* nominalis ipſe Apoſtolicus ingemiſcit, & utinam non de conſilio veſtro felicitati noſtræ inſtituerit obviare. Verum de poteſtate ligandi & ſolvendi forte ipſe Dominus gloriatur & *g* pangit: ſed ubi virtus deficit poteſtatis, ibi *h* deſervit abuſus. Hoc in eo intelligitur, quia regiæ poteſtatis magnus Princeps, eximius Prophetarum, reſtitutionem poſcebat Spiritus principalis, quia polluerat officii dignitatem. Sed ſecundum quod indiſſolubilia non ſolvuntur, ita & illigabilia non ligantur: quod ex eo maniſeſte probatur, *i* quod S. Spriptura inſtruit de iis, qui mortificant animas, quæ non moriuntur: & vivificant, quæ non vivunt. *k* Patet ergo quæ ſunt digna potentiæ, quantum & quando. Nam cum Deus omnia poſſit, *l* eſt aliud quod non

f al. Pontifex ipſe.
g al. pungit.
h al. ſubſervit.
i al. quia S. ſcripta inſtruunt, mortificant an.
k al. poteſt.
l mſ. & aliquid quod.

non poteſt. Sane ſi verus eſſet Pontifex innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus haberetur, non jurgiorum victimæ, ſed hoſtiarum pacificarum pacificus immolator: & poneret incenſum odoris, non doloris: nec Pontificium in maleficium commutaret. Si verus eſſet Pontifex, verbum prædicationis non traheret in fructum diſſenſionis. Nec ex hoc accuſabimur hoſtis Eccleſiæ matris noſtræ, quæ ſancta eſt in genere ſuo, quam cum reverentia colimus, & amplectimur eum honore, divinis ſacramentis ornatam: perſonas tamen ſingulares & ſubjectas corruptioni, à medio recedentes, penitus reprobamus. Et quia Injuriæ non ſunt tranſitoriæ, quæ noſtræ Majeſtati jugiter inferuntur, & animum ſuper iis non lenire poſſumus nec debemus, *a* utique noſtram potentiam relaxare cogimur ad vindictam. Vos vero, qui eſtis viri ad ſaniora conſilia conſtituti, ſenſus & rationis excellentiam obtinentes, fugientem adverſarium noſtrum à proceſſu, cujus deteſtabile fuit initium, penitus revocetis, rerum conſequentia ex cauſis præcedentibus attendentes: alioquin utraque terra ſentiet, qualiter in perſecutorem ac conſequentes Principes & fautores procedat Auguſtus, & qualiter ferro Cæſareas inferat ultiones.

a mſ. & undique.

XX. De Creatione novi Pontificis.

Fredericus Imp. fidelibus ſuis.

SUblato de medio quondam Gregorio Summo Pontifice, qui velut paternæ dilectionis ignarus in filium vitricus, tanti * diſcriminis origo fuit & cauſa: & tamen præteritarum injuriarum obliti, nedum ſumus filiali compaſſione viduitatem Eccleſiæ proſecuti, verum etiam ad reſtituendum ſibi novi ſponſi ſolatium, opem & operam dedimus efficacem, ſtuporem ſenſibus omnium inducentes, ita quod deſiderium noſtrum in *b* erectione novi pugilis admodum mirabantur. Angebat nos tamen univerſalis mali compaſſio, & firma fiducia de ſubſtituendo paſtore pacifico delectabat. Quapropter, ſicut te latere non credimus, noſtros reſeravimus † carceres, quos in noſtrum exterminium temere navigantium copia repleverat Prælatorum: exercitus ſolvimus, quibus Urbem, urbium caput, præ foribus cinxeramus: Fratres per diverſa loca diſperſos in unum reduci, parata viarum ſecuritate, curavimus, ut Eccleſiæ de Paſtore liberius, nobis & mundo de patre facilius providerent, quorum votis in iſtum Summum Pontificem, inſpiratione divina, ſicut noſtra tenere debet opinio, concordatis, gaviſi ſumus gaudio magno valde, probabiliter exiſtimantes, orthodoxam & univerſalem Eccleſiam ratio novi luminis illuſtratam: Romanum Imperium nova juſtitiæ *c* regeneratione lætatum, quod de ſe filium genuit, quem patrem orbis & fidei forte merito gloriatur. Igitur habentibus nobis tam ob perſonæ vocatæ, quam innocentiæ noſtræ juſtitiam, prorſus indubitabilem ſpem de pace, curſim ad ipſum proceſſimus, offerentes eandem primitus ad honorem Dei & Eccleſiæ, quam præſtolaremus oblatam. Demum qualiter non ſolum noſtra ſed omnium ſit expectatio (proh dolor!) perſonarum ac temporum iniquitate, fruſtrata, &c. alteri paginæ committemus.

* belli inter imperium & Eccleſiam.

b al. creatione.

† de quibus ſupra tit. VI.

c al. lege, generatione.

XXI. De illicitis machinationibus Papæ coercendis, & edicto per Regnum divulgando, ut nullus accedat ad Concilium Papale.

Anno Chriſti 1244.

Fredericus Imp. Regi Franciæ.

INfallibilis veritatis teſtem, ſupremæ juſtitiæ judicem, obteſtamur, quod cum apud vos & alios Principes, illum auctorem transgreſſionis arguimus, cujus verenda tegere filialis reverentiæ debito coarctamur, rubore multo perfundimur: nec ad hæc aliter diſpendii noſtri cura ſollicitat, vel timor adſtringit, niſi quod tutius Reip. Chriſtianæ, ſed omnium maxime ſecularium dignitatum, veremur ex noſtra taciturnitate jacturam, & proximam ex dilatione ruinam. Nam ut exempli perniciem taceamus, quæ ſæpe labitur à mundi Primatibus, & viris præcipua dignitate conſpicuis ad privatos: ecce quod Chriſtianorum debet & poteſt corda compungere, poteſt & debet ad lachrymas oculos commovere, quod iſte noſter Summus Pontifex, Eccleſiæ generalis archipater, & Catholicæ fidei procurator, Mediolanenſium Hæreticorum perfidiam fovere non deſinit, imo ſic in ipſorum favore continuo amplius atque perfectius obſtinatur, ut nec ipſum ab hoc Zelus divinæ calamitatis amoveat, nec privata correctio ſeparet, nec infamia ſeculi generalis abducat. Sic eſt in obſtinationis hujus ſoliditate firmatus, ut reſipiſcentiam transgreſſionis ad vitium, & perſeverantiam reputet ad virtutem. Qualiter enim ad multam inſtantiam Lombardorum contra nos inconſulto calore proceſſerit, ſatis vos publica fama perdocuit. Qualiter etiam cum contra nos, religionis debito & Pontificatus gravitate depoſitis, hoſtiliter arma capiens, ſe ducem & Principem noſtrorum rebellium ſtabilivit, nos univerſale Concilium, & ſpecialiter Nuntiorum veſtrorum præſentiam, petierimus, Serenitatem Regiam credimus non latere. Demum notitiam veſtram non latuit, qualiter ex quorundam ex Fratribus ejus inſtantia, qui pro reparatione tanti diſcriminis pacis conſilia cogitabant, præter omnium requirentiũ ſpem noſtra magnificentia condeſcendit, ut Lombardis prorſus excluſis permitteremus eundem ab infeſtis Sacerdotum infeſtationibus pro temporalis treugæ ſubſidio reſpirare,

utpote qui præ ſedatione ſcandali generalis, & Terræ ſanctæ ſubſidio procurando reperiri modos & vias metiebamur ad ſalutem & pacem. Sed Romanæ Sedis Antiſtes, utpote pacis æmulus, & non magis in perfidia fidem, quam perfidiam in fide ſervans, Lombardos eoſdem, quibus confœderatus fuerat, à treugarum ipſarum fœdere non eſt paſſus excludi, totius orbis diſſidio Mediolanenſium Hæreticorum ac ipſorum ſequacium ſuffragia proponendo. Cui cum in participatione tanti ſceleris aſſentiri nollemus, ut læſæ Majeſtatis noſtræ reos ſub prædictarum treugarum involucro pateremur involvi, vel ipſos ullo modo Papæ præſidio communiri: tandem poſtquam vidit eoſdem rebelles noſtros propria virtute deficere, nec ipſis poſſe remedium temporalis quietis offerre, ad artes illas poſtmodum ſe convertit, ſatagens nos per N. Epiſcopum ad noſtram præſentiam accedentem inducere, ut cum pro reformatione Pacis inter nos & Eccleſiam, veſtros & quamplurimorum Regum Nuntios, ac nonnullos de Occidentalibus partibus Principes & Prælatos, ad Synodum intendere evocare, Lombardos prædictos, Excellentiæ noſtræ bannitos, in treugas cum ipſo uſque ad proximum feſtum Reſurrectionis Dominicæ contrahendas comprehendere deberemus, cauſam fingens, ut ex particularibus treugis largior occaſio ad univerſales præberetur. Audite mirabilem calliditatis aſtutiam, conſiderate ſigna prorſus à qualibet veritate remota. *Dum* pacem habere nobiſcum ſe ſimulat, ut Lombardos, ad tempus pro treugarum ſuffragio reſpirantes contra nos ſecurius in rebellione confirmet, ut qua contra nos ad diſcordiam medio tempore venientium ad vocationem ſuam ſubſidia Prælatorum licentius præparet, ſpem nobis concordiæ pollicetur. Et ut evidenter ad oculum videatis, quod pro diſcordia potius Concilium indicat, quam pro pace, formam convocationis attendite: in qua nihil omnino de futuræ pacis tractatu deſcribitur, dum negatum nobis ante Concilium poſt rebelles noſtros per nos aggreſſos hoſtiliter nititur advocare. Conſiderate perſonas, dum ſpretis Magnificentiæ * veſtræ Nuntiis, per quos ſibi tractatum pacis hujus frequenter obtuliſtis, nunc manifeſtos Excellentiæ noſtræ rebelles N. & N. cum quibus in necem noſtram, data ſibi pecunia, prout eſt publica voce notorium, conjuravit, vocat expreſſis nominibus ad *Synodum* ſupradictam. Verum quantumcunque ſint clara calliditatis indicia, quibus iſte Romanus Pontifex noſtram circumvenire credidit puritatem, tamen ob reverentiam ſummi Regis, ſic Epiſcopo nominato duximus reſpondendum: Quod nos cum ſacroſancta Romana eccleſia, matre noſtra, diſcordiam aliquam non haberemus, ſed ab ejus Romani pontificis impetu juſtitiam Imperii defendimus, & injuriam propulſamus: nihilominus tamen pacem cum ipſo ſemper habere optamus. Propter quod, quo generale mundi diſpendium evitemus, & tractatus pacis à remotis partibus non quæratur, per eundem Epiſcopum & alios bonos viros, juſtitiæ noſtræ conſcios, & communis concordiæ Zelatores, ad præſentem tractatum pacis, ut mala de medio citius auferantur, obtulimus nos paratos: treugas etiam, nobis velut ad guerræ præſidia munitis infeſtas, inire conceſſimus cum eodem, ſperantes per eam velut ſalutiferam ſcalam poſſe ad alta palatia pacis aſcendi. Lombardos autem, ex nexu treugarum hujuſmodi, Excellentiæ noſtræ rebelles, ſicut ſemper excluſimus, ſic & in perpetuum excludemus. Nec inter nos & eum durante præſenti diſcordia, vocari Concilium per eundem, velut per publicum Imperii hoſtem, permittemus; præſertim cum nobis, Imperio & terræ Principibus indecentiſſimum judicemus, cauſam noſtrorum ſecularium Poteſtatum Eccleſiæ foro ſubjicere vel judicio Synodali: ſed omnibus ad ipſum Concilium convocatis per terram noſtræ ditioni ſubjectam, ſecuritatem quamlibet denegamus. Quapropter Serenitatem regiam precibus exoramus, quatenus ad Prælatos omnes regni veſtri vulgata programmata divulgetis, ut nullus ſub ſecuritatis noſtræ fiducia ad Synodum ipſam accedat. Nos enim, quantumcunque fidelibus regni veſtri ob amorem præcipuum, quem erga vos gerimus, libentiſſime deferamus, præſumptuoſam tamen temeritatem eorum, qui prohibitionis noſtræ temerarii violatores ad inimici noſtri vocationem accedent, nos non deceret ulterius æquanimiter tolerare.

*al. noſtræ.

Anno Chriſti 1239.

XXII. De admiranda Pontificis Romani iniquitate contra Imperatorem & Imperium.

Fredericus Imp. Principibus ſuis.

AEmula regum & Principum orbis terræ, ac conſortium impatiens, dudum in ſuperbiam ſecularium liberaliter adducta Romana Sedes, propter illius, qui princeps eſſe dicitur Sacerdotum, in ſuum adverſus nos præconceptum odium, ad univerſale ſcandalum ſic exarſit, adeo adverſo Eccleſiaſticæ Religionis ordine, præter mandata legis, quorum lator & Pater eſſe debuerat, quæ prævertit, dum ſe hoſtilibus rebus immiſcens dubios bellorum eventus, cædes hominum, obſidiones urbium & univerſitatum procurat, & undique pericula populorum: ſponſam Chriſti Eccleſiam, matrem noſtram, cujus auctoritate libitum pro licito ſequitur, è ſanctuario Dei ſuarum vindictam inimicitiarum exercens, reddit (proh dolor!) mundo notabilem, ut ſub tam inconſtanti, & volubili rerum actore, qui præſidet, & nomine Eccleſiæ diverſa variat & confingit, experientia facti ſingulos edocente, non immerito ab Eccleſia, pro ejus præſide ac patre mendacii, meticuloſa ſuſpicio cordibus hominum inſeratur.

2. Quapropter devotionem tuam contingentia non putimur ignorare. Nuper enim per quosdam de majoribus Fratribus ſuis, & Religioſos alios viros, aſpirantes ad quietũ Eccleſiæ ſtatum, & piis Zelantes deſideriis bonum pacis, adhibita eſt cura propenſior intuendi modum, & habendi tractatum, per quem inter nos & Pontificem Phariſæum iſtum, contra noſtri honorem nominis prava conſi-

conſilia colligentem, ad certum tempus treugarum compoſitio fieret, infra quod per te, quem habemus in omni dilectione præcipuum, & alios Principes orbis terræ, ad integræ pacis reformationem opportunitas commodior haberetur. Cumque nos iiſdem viris, inventoribus hujus viæ, præter ſpem & creditum, pro Eccleſiæ reverentia condeſcendere dignaremur, Gregorius dictus Papa petebat Lombardos rebelles noſtros & noſtri bannitos Imperii treugis ipſis debere muniri; quibus excluſis treugas ipſas non poterat acceptare, ut evidentiorem daret omnibus intellectum, quod negotium rebellium Lombardorum fovit, & fovet in noſtrum odium manifeſtum, illud gerens & reputans velut ſuum: quanquam hactenus alias palliarat, quod non in favorem ipſorum, ſed ob transgreſſiones noſtras alias, quas fingebat, contra nos ad excommunicationis ſententiam proceſſiſſet. Quod intolerabile viſum eſt nobis, ut rebellibus noſtris diutino guerrarum diſcrimine fatigatis, & in majori parte depreſſis, treugas concedere deberemus: ad quorum perſecutionem & vindictam accincti vexilla neceſſaria & præpotentia caſtra noſtra triumphaliter duximus educenda. Et licet nobis in confinio caſtra metatis Campaniæ, ſuggereretur inſtanter ad ingreſſum illius provinciæ, data plena fiducia de obtentu, ſuper quo doloris gladius ad injuriatoris noſtri animam pertranſiret, nos tamen ad præſens ob honorem Dei, & reverentiam BB. Apoſtolorum Petri & Pauli, quibus, utpote qui ſacrum Imperii Diadema de ara B. Petri ſuſcepimus, eſſe volumus non ingrati, ab ingreſſu & receptione ipſius terræ deſtitimus, expectantes interim, ſi noſtrum injuriatorem omiſſa vexatio revocet ab offenſis.

3. Præterea non patimur te latere, qualiter homo iſte dictus Papa in obſidione Ferrariæ civitatis Imperii, & Salinguerræ fidelis noſtri, Bononienſibus, Venetis, & aliis convicinis noſtris rebellibus, convocatis, Legatum ſuum cum Mediolanenſibus fecerit convenire, ducem ibidem exercitus & rectorem: qui adeo cum ſuis complicibus eundem Salingerram & Ferrariam in exhæredationem Imperii coarctavit, quod à ſuis proditus, receptis tamen promiſſionibus & pactis de indemnitate perſonæ ſuæ ac rerum ſuarum & de ſalubri mora ſua in eadem civitate, necnon per eundem Legatum, Ducem Venetiarum, Poteſtates, Rectores, Capitaneos exercitus, & generaliter per totum exercitum juramento firmatis, nomine Eccleſiæ juramentum impendit, ac ſæpe dictam civitatem aſſignavit Eccleſiæ ſpecialiter poſſidendam, commiſſa fide ſua fidei Legati Eccleſiæ, quod præſtita & jurata ſibi ſecuritas plenarie ſervaretur. Sed poſt deditionem civitatis & ſuam Legatus idem eadem celebritate, qua præſtiterat juramenta, cum prædictis omnibus dejerando, demolitis domibus & bonis ejuſdem Salinguerræ, ipſum ſimul duxere fide mentita Venetias captivatum. Ecce qualis invenitur in Legato fides? qualis de patre Legati mentiendi prodeat auctoritas? ut fidem reputent, fidei juramenta non ſervare. O quam peſtiferum ab eccleſiæ rectoribus emanat exemplum: quam evidens omiſſa veritate deceptio: ut Regibus & Principibus orbis, quibus propter impatientiam invident, ſint præcipue præcavendi, ne de facili ſe præbeant in manus eorundem, qui ſemper intercipere conantur incautos, & pium reputant innocentiam condemnare. Nos autem qui omnes & ſingulos eorum tum ex vicinitate, tum ab experto, intus & in cute jam novimus, taliter te per imaginem rerum ab eorum fallaciis cautum volumus obſervari, ut vobis intendamus præcavere, ſperantes in eo, qui Reges & Regna conſtituit, quod juſte injuriam propulſantes, violentiam nobis illatam noſtrarum virium conamine propellemus, & in gladio juſtitiæ, quem auctore Domino bajulamus, Sacerdotum gladios, quibus abjecta ſtola lumbos ſuos inhoneſte præcingunt, juſtius retundemus.

4. Dignum inſuper duximus ad tuam notitiam perferendum, quod idem Papa, ſicuti eſt ſuis motibus præceps, & inconſtans in omnibus viis ſuis, ſtrenuis viris de Francia, Cruceſignatis, & pro voti executione ad iter accinctis, prohibuit cenſura Eccleſiaſtica, ne tranſeant in præſenti, non attendens neceſſitatem Chriſtiani exercitus in Ultramarinis partibus commorantis, cui in emergentis caſus articulo nedum de Cruceſignatis, ſed de noviter conſignandis deberet in auxilium ſubvenire. Unde ab operibus ejus, quæ ſuo teſtimonio profitetur, auctorem potes agnoſcere, quod duplicitas viarum ſuarum ſcandalum generet, & totius univerſitatis incommodum ſubminiſtret.

XXIII. De poteſtate Imperatoris, & obedientia Urbis Romæ Imperio contra Papam debita.

Fredericus Imp. Senatoribus & Populo Romano.

PRæteritæ culpæ veſtræ convitium, quod ſub patientiæ hactenus regulariter duximus, factionum veſtrarum faciente protervia, cum a tolerantia pati ulterius non valemus: ' ſed in hoc motus a mſ. collati. noſtros reſtringimus, & audaciæ refrenamus inſtinctum, ne poſſet ultio culpam excedere, & à one. quo trames juris oritur, inde juſtitiæ limitea deviarent. Quanquam etenim Serenitati noſtræ, quam divina potentia ſervare non ceſſat, ſubjacet omne quod volumus, noſtræ tamen voluntatis Imperium de rationis fonte colligimus & de virtutum puteo temperamus. Dudum etenim ſi ſub teſta, nucleus non celatur, dum victrix Aquila noſtri proceſſus prævia, in Romanis prædiis victricia ſigna pandebat: dum caſtrorum ſtabilitate micantium angulos veſtræ perfidiæ cingebamus: dum noſtræ victoriæ gladius, qui vinci neſcit, per vicinitatis inſtantiam vobis hactenus cuſpide minabatur, dum

dum noſtræ potentiæ fremitu terror & ſtrepitus ſic greſſus veſtros præcluſerat, ſic puſillanimitatis affectus oppreſſerat, ſicut in experientiæ libro legere potuiſtis, quod cordis cogitatio nô palpitabat intrinſecus, nedum quod in modum audaciæ imo inſipientiæ (ut loquela ſit proprior) Cæſarem incitaretis victoriam ad ultionis meritæ funera, ſicut improvide nuper *a* attemptaſtis, non attendentes, quod licet noſtra non ſit ubique corporalis præſentia, noſtræ tamen ad longinquos orbis terminos laxantur habenæ, *potati de calice Babylonis. Nam poſſe *b* veſtrum, quod contra noſtram potentiam non poſſe putatur, feciſtis in partibus Tyburtinis, ova rumpentes aſpidum, ex quibus jam prodiit regulus, telas araneas texuiſtis. Cum itaque omnis ſubita rerum mutatio non ſine quodam quaſi conflictu proveniat animorum, iniquæ temeritatis eventibus, potentiæ noſtræ propoſito mutante judicium, veſtra diſſolvetur Babylon; Damaſcus deficiet, ſufflatorium conſumetur in igne, ſedes ab Aquilone poſita corruet, & lumbare veſtrum circa lumbos appoſitum computreſcere faciet noſtræ Serenitatis induſtria, quam divinus intuitus non deſinit illuſtrare. Et quæ livorem cujuslibet tenebroſitatis obducit, cuique ſe totus fere orbis inclinat, faciente divina clementia, per locum à genere Urbem ſibi ſentiet emolliri, ut à quo Romanum Imperium meruit nominari vere nobis Roma ſubjaceat, quibus terra ſervit, mare favet, & ad motum omnia deſiderata ſuccedunt.

a mſ. acceptaſtis.
* ſc. Romani.
b al. veſtrum contra n. p. non poſſe putari feciſtis: in partibus &c.

Anno Chriſti 1246.

XXIV. *De proditoribus Imperii non receptandis.*

Fridericus Imp. Senatoribus & Populo Romano.

IGnominioſa vulgaris veſtri nominis fama, quæ non abſque verecundiæ maculæ nota Urbem urbium jam infecit, & ſi non Pontificum ſuorum, Senatorum tamen maxime Magnatum & virorum Illuſtrium modernorum debuiſſet corda ferire, dum tantorum Nobilium ſucceſſivs progenies omiſerit aure ſurda ipſius prædeceſſorum Urbis nobilem nutrituram. Equidem mater ipſa *c* priſtinis temporibus fideles lactabat filios, nutriebat providos, recceptabat honeſtos, exulabat inſidos, ejiciebat improbos, & impios perimebat: & ſic tantis tunc illuſtrata nominibus totius mundi regna tributaria erant ſibi. Mirabilis igitur non ſatis, imo ultra quam dici poſſit miranda tam excellentiſſimæ urbis cæcitas, & tantorum civium obſcuritas oculorum, ut qui tam felicium deberetis anteceſſorum, hujuſmodi antiquitatis, digniſſimæ vitæ morumq; ſequi veſtigia, à ſemitis veſtrorum laudabilium Patrum improvide deviantes, non minus in veſtrum quam culminis noſtri præjudicium, proditores noſtros favorabiliter receptando, honorabiliter confovetis, qui ad ipſorum interitum deberetis totis viribus ſummo ſtudio anhelare, velut ii, qui ab eorum infantia de limo terræ aſſumpti, paterna dilectione nutriti, & inſigniti famoſis honoribus, & liberalitatis noſtræ dextera multis in Imperio & Regno ditati muneribus præfulgebant, percuſſi *d* celo principis tenebrarum, & oculorum ſtupefecit viſum, & auris auditum quod multos multipliciter ſcandalizat, paratis latenter ipſorum in ſanguine gladiis, dum nobiſcum ſimul refecti cibo unanimiter converſarentur in Aula, facinoroſo nequitiæ facinore præconcepto abſynthio, doloſe ſimul & doloroſe procuraverunt mortem noſtram. Animadvertite igitur Romani populi & videre, utrum pro collatis beneficiis per nos vobis, quibus ſemper noſtræ liberalitatis magnificentia vos doravit, à vobis, tanquam à ſacri noſtri Imperii capite, tam ingratum quid merito Imperialis Excellentiæ debeatur; ut hujuſmodi gubernetis nequiſſimos proditores, qui non ſine multiplici Chriſtianitatis clade noſtrum ſanguinem, utpote Romani Cæſaris, Catholicæ fidei defenſoris, ſic unanimiter ſitiebant. Cumque tam nefandiſſimi ſceleris patratores inter vos de jure conſortium habere nequeant vel favorem, ad ipſorum exterminium & confuſionem taliter prudentia veſtra procedat, quod honoris veſtri perpetuam cedat ad gloriam, & noſtræ magnificentiæ ad vindictam.

c al. priſcis.
d al. Zelo.

XXV. *De Executione Mandatorum, & rationibus ſui officii ab Officialibus exigendis.*

Fridericus Imper. Magiſtris Rationalibus ſuis.

INter accidentium multiplices diverſasque materias, quæ regnantes inſigniunt, addeſt de magis participantibus provida modeſtia mandatorum. Nam ſive pro mera gratia, quam aliquibus conferant, vel mixta juſtitiæ mandata, per literas dirigant ad ſubjectos, motum interioris hominis, quo medio in actum velut de potentia ſingula prodeunt, literis credita, metallo vel cera figurata mandantis ſpecies auctorizat. Quantumcunque veruntamen dominantis exornet mandata modeſta directio, accidit præcipue adeſſe domini fidelis & diligens executio eorundem, à quibus totius creditur, & minus indecena reputatur, quod Imperantes abſtineant à mandatis, quam per patientiam nullius executionis eorum indebite vel improvide ſe eludant.

Conſiderato propterea verecundiæ notam culmini noſtræ Majeſtatis *e* inurere, quam regnantes debere proſpicimus quoslibet evitare, diſpoſitionis rectæ materiam in hoc ſingulis tradimus, dum hæreditarium Regnum noſtrum Siciliæ parere nobis in his, ſicut in quibuslibet aliis omni genere devotionis obſequitur, ordinamus. Quanquam autem dum pridem feliciter ab eodem Regno noſtro receſſimus, evidentis utilitatis gratia Germaniã reviſuri, Officiales omnes & Capitaneos per noſtram

e al. incurrere,

Excel-

Excellentiam ordinatos, poſt depoſitum commiſſæ ſibi adminiſtrationis officium, in magna curia noſtra nobis feliciter in Regno præſentibus, vel in abſentia noſtra coram eo, qui vices noſtras ibidem pro tempore gereret, juſſerimus præſentandos, ut ſuper exactionibus mandatorum, quæ ad eos fiſcali vel privatorum utilitate poſcente, officio durante, pervenerant, ponerent rationem, prout ex literis noſtris ad Henricum dilectum filium noſtrum, & ipſius olim Conſiliarios deſtinatis, quas per ipſos ipſum per totum Regnum publicare mandavimus, ad vos conjicimus perveniſſe. Quis tamen temporis & rerum varietate poſcente, quibus oportet captari conſilis, fortunæ noſtræ *a* felicitas prorogato itinere ad Germanos, in Liguriæ partibus nos aliquandiu moraturos inſtituit, ut Auguſtæ potentiæ novi triumphi materia non deeſſet, ex prædicti filii noſtri Conſiliariis, coram quibus Officiales comparere propterea debuiſſent, aliquos in alleviatione noſtrorum onerum ad noſtram præſentiam evocatis, & quoſdam alios aliis noſtris ſervitiis duxerimus *b* promovendos: cum fidelibus noſtris regnicolis ſolitam Excellentiæ noſtræ manſvetudinem exercentes, veniendi propter hoc ad partes Imperii ea neceſſitate ſubmovimus, ne damnoſa ſibi propterea noſtræ Majeſtatis officia reputarent.

a mſ. fidelitatis.
b mſ. præponendos.

3. Vobis igitur, de quorum experta fide confidimus, quorum induſtriam in aliis experimur, quos examinatores eſſe volumus de prædictis, præſentium auctoritate præcipimus mandantes, quatenus, ut quã primum Officiales tranſacti temporis, per Excellentiam noſtram principaliter ordinati voluerint ponere rationem de geſto per ipſos officio, vel ſe vobis ultroneis offerrent, vel ad id vocatos ſe etiam præſentarent, tactis ſacroſanctis Evangeliis corporale præbeant ſacramentum, quod mandata omnia & literas, quæ à Majeſtate noſtra propter officium ſibi *c* traditum exercendũ receperant, vobis debeant integre præſentare. Quibus exhibitis coram vobis quantitatem omnium mandatorum & reſponſalium, ſicut ad quemlibet ſingulis menſibus ſunt directa, diſcretis iis, quæ fiſcalia mere continent, à privatis, faciatis, Officiali præſente, in quaterno aliquo memorialiter annotari. Sicque inſtanter, ſi hora vel tempus patitur, & alia noſtra major utilitas non repugnat, legatis cum ſumma diligentia literas, quæ ad Officiales ſpecialiter pro noſtris ſervitiis ſunt directæ, ordine menſium, ſicut diximus, ordinato ab Officiali præſente de executione illorum, quæ videritis per nos mandata fuiſſe, per literas exquirendo: quæ ſi videritis per eum executioni debitæ demandata, commendetis eundem, & bonum proceſſum ejus in ſpeciali quaterno, quem facere vos inde præcipimus, redigi faciatis, noſtræ conſcientiæ poſtmodum applicandum. Quod ſi vobis de ipſorum executione idonea non conſtaret, requiratis ab eo, *d* quare hoc potuerit accidiſſe. Quod ſi juſtam excuſationis ſuæ cauſam prætenderit, audiatis eundem & ſimiliter annotetis: ſi vero non juſtam, aut nullam excuſationem prætendere poterit, in peccato negligentia vel culpa ſua ſive defectus per vos noſtræ conſcientiæ applicentur: ubi vero damnum evidens fuerit per Officialis defectum, noſtræ Curiæ *e* vel privato inflictum, illud per Officialem eundem tam fiſco quam fidelibus noſtris læſis volumus reſtaurari.

c al. creditum
d mſ. quatenus.
e mſ. non privatæ.

4. Sicque diſcuſſis mandatis & reſponſalibus primo, quæ fiſcalia mere continent, idem vos facere volumus de literis Majeſtatis noſtræ, quæ ad eum privatis ſupplicationibus ſunt directæ, reſponſalium ad hoc tenore noſtrarum & verbis diligenti proviſione penſatis, quæ multa vobis de commodis noſtris aperient; præſertim in notificationibus expenſarum, & in aliis Officialium noſtrorum proceſſibus, de quibus vobis aliter in proceſſu ratiocinii non conſtaret.

5. Generalia vero mandata noſtra, quæ ſpecialiter in favorem fiſcalium contra ſuſpectos nobis aliquando proditores noſtros, & eorum conſanguineos, qui in Majeſtatem noſtram noviter deliquerunt, direximus, ſuper inquiſitionibus faciendis de fidelitate illorum, pro quibus literæ à nobis de mera gratia impetrantur, de ordinatione feudorum, *f* de tenendis immeritis, de reddendis jumentis, de immunitatibus quæ anno proximo præterito indultæ ſunt à Majeſtate noſtra Eccleſiis & prælatis, de maneriis qualiter ſunt ſolvendæ, deſuper exactionibus abſtinendo, de inquirendis & revocandis ſtabilibus & mobilibus proditorum in Curiæ noſtræ præjudicium occupatis, de forma & locationibus fiſcalium & armis etiam attributa, & de quibuslibet aliis, quæ à noſtra Curia emanarunt, & in fiſci noſtri vel fidelium noſtrorum favorem generaliter duratura, excepto etiam de aliis, ſicut ad quemlibet novorum Officialium dirigenda videritis, auditis & admiſſis juſtis & moderatis expenſis, ſi quas in eorum executionibus debitis Officialis, ad quem directa ſunt, ſe feciſſe monſtrabit, ad Officiales noſtros circa Portam Roſeti, ut eorum tempore ea ſimiliter exequantur, mittere non tardetis. Quibus etiam per literas patentes injungimus, quòd à nobis ea recipiant, & ipſa tanquam ad eos directa clauſa retineant, & fideliter exequantur.

f al. de tenendis & redd. jumentis.

6. Poſt exquiſitam vero plene rationem ſuper executionibus mandatorum, ſuper reſiduis inveniendis, quod eſt *Curiæ noſtræ* perutile, ſervata forma vobis anno præterito per Curiam noſtram data, cujuslibet ratiocinium ad Curiæ noſtræ Præfectum & fidelium noſtrorum expeditionem, ſicut officium veſtrum decet, ſtudioſe diſcutite, ac diſcuſſum & *g* expeditum finaliter juxta ſolitum in deſcribendo noſtro culmine terminare procuretis: prædictis omnibus uſque ad aliud mandatum noſtri culminis duraturis, & à vobis annexa ſuperius, ſine alio ſpeciali mandato noſtro, annis ſingulis, quibus Officiales mutari mandavimus, efficaciter ſervaturis.

g mſ. exquiſitum.

7. Ne

7. Ne autem Officiales, de quibus ſuperius diximus, ſi de mandatis noſtris vel reſponſalibus aliqua retinere, vel potius occultare non exhibendo præſumpſerint poſt *a* præſtitum juramentũ, fraudem vel eorum malitiam tranſire ſe gaudeant impunitam. Officialem, qui Curiæ noſtræ regiſtra, quorum exempla ſemper habebitis, in iis *b* obtexerit vel defecerit, quem Curiæ noſtræ ſcribetis, prudentiæ veſtræ committimus puniendum.

a mſ. præfatum.
b al. exceſſeris.

XXVI. *De Profeſſoribus liberalium artium & eorum ſtipendiis.*

Fridericus Imp. Magiſtro Petro de Hybernia.

NOſter inſtanter, quem in ſubditorum ſemper emolumenta dirigimus, ſollicitatur affectus, qualiter regni noſteri Sicilia præclara poſſeſſio, ſicut rerum ubertate victualium ad diſpenſationem divini nominis *c* naturæ profluente tripudiat, ſic ad noſtræ proviſionis edictum, virorum *d* perfectione ſcientium, favente fortuna, valeat fœcundari. Ad quod etſi progenitorum noſtrorum nos memoranda prioritas invitet exemplo, dum diverſarum ſcientiarum Doctores fore dudum in Regno comperimus, & multos artium beneficio liberalium munimentis provectos ad ardua, quos innata ruditas honoris & gloriæ reddidiſſet indignos, ſic nos ſuper iis & priorum tempora reviviſcere volumus, ut quæ per intervalla quantalibet quaſſata videntur, jam paſſa *e* deſidiam ſub juventutis noſtræ promordiia ſeniliter juveneſcant: ac dum fideles noſtri regnicolæ paratam ſibi menſam propoſitionis inſpexerint, non ſolum ſupervacuum ſibi reputent aliena proinde flagitare ſuffragia, ſed glorioſum exiſtiment extraneos alios ad gratitudinis hujuſmodi participium evocare.

c mſ. terra.
d mſ. profectione.
e al. diffidia.

2. Cumque civitatem Neapolitanam, antiquam utique matrem & domum ſtudii, tam marinæ vicinitatis habilitas, quam terrenæ fertilitatis fœcunditas, reddant utiliter tanto negotio congruentem, generale ſtudium in civitate ipſa mandavimus reformari, ut quam localis amœnitas plenitudine rerum gratificat docentibus, & addiſcentibus undique collecta commoditas efficiat gratioſam. Te igitur, quem antiquæ fidei præſcripta ſinceritas, & præſtita dudum felicis *f* recordationis Domino Patri noſtro grata ſervitia nobis efficaciter recommendant: de cujus etiam experta ſcientia, probitate cognita, & doctrina probata, in conſpectu noſtro jam pluries multorum teſtimoniis claruerunt, ad celebranda communis Studii ejuſdem feſtiva ſolemnia hilariter providimus invitandum: fideſitati tuæ præcipiendo mandantes, quatenus de favore & gratia noſtra ſecurus, ad civitatem ipſam, ob reverentiam Majeſtatis noſtræ, perſonaliter recturus accedas. Et ut certam concipias de noſtræ gratiæ liberalitate fiduciam, firmiter tenere te volumus, quod in adventu tuo, in ſignum fœcundioris auſpicii, de valore annuo duodecim unciarum auri tibi faciet noſtra munificentia provideri.

f mſ. memoriæ.

Anno Chriſti 1245.

CONCILII LUGDUNENSIS

DECRETUM, DE ELECTIONE IMPERATORIS ROMANORUM.

Magnates Alemanniæ, non tamen Electores Imperatorum.

Rex Bohemiæ.
Dux Lotharingiæ.
Dux Brunesvvikiæ.
Dux Svaviæ.
Landgravius Duringiæ.
Dux Lemburgiæ.
Dux Carenteniæ.
* Comes Sabodiæ.
Comes de Geltia.

*Dux Saxonæ.

Electores Imperatorum:

Laici:
- Dux Auſtriæ.
- Dux Bavariæ.
- Dux Saxonum.
- Dux Brabantiæ, qui & Lovaniæ.

Prælati (Principales):
- Archiepiſcopus Colonienſis.
- Archiepiſcopus Moguntinus.
- Archiepiſcopus Salsburgenſis.

2. Iſt

2. Iſti ducentur in inſulam quandam Rheni, & dimittentur ſoli in ea, & amovebuntur omnes naviculæ, & ibi tractabunt de electione Imperatoris: nec adveniet aliquis ad eos, donec ſint concordes. Huic negotio præerit Archiepiſcopus Colonienſis, ſecundus Moguntinus, tertius Salsburgenſis.

3. His à Domino Papa directa eſt diligentiſſima admonitio cum ſupplicatione, ut ſibi alium Imperatorem eligerent, promiſitque eis ſui & totius Eccleſiæ conſilium & auxilium: & in principio, ſub ſpe potioris ſucceſſus, quindecim millia librarum argenti.

Definitio Imperatoris & Principum Germaniæ.

3. Prævenit autem & invaluit FRIDERICI diſſuaſio: qui eis & maxime duci Auſtriæ, vinculo affinitatis eſt confœderatus: unde * monitis aut precibus Papalibus Electores minime paruerunt.

* Hinc patet Principes Germanos Papæ, ut Imperii translationem, ita quoq; electorum inſtitutionem negaſſe, quam utramque hodie tantopere urgent Papiſtæ.

CONRADI IV. IMPERATORIS AUGUSTI

CONSTITUTIONES

I. De privilegiis Urbis Romæ.

Conradus Imp. Senatui & populo Romano.

ARDENS ſemper fuit cor noſtrum ab ætatis noſtræ principio, poſtquam Regalem indolem Illuſtris natura Cæſarum de virtute contingente prævenit, & eadem continuata voluntas cum dignitate ſuccedente concrevit, ſicut Nunctii veſtri ad noſtram frequenter præſentiam deſtinati, cum quibus de corde puro & conſcientia non ficta contulimus, potuerunt ad publicam veſtram notitiam pertuliſſe noſtrum conſtans propoſitum & affectum, ut auctricem pariter & actricem Imperii Romani Romam reformaremus in ſtatum dignitatis antiquæ, & Proceres ac cives ſuos, cum quibus Reſpublica Imperii conſuevit hactenus longe lateque magnificis titulis exaltari, de commiſſo nobis Imperialis honoris onere, non indigne ad partes ſollicitudinis vocaremus, quoſdam præficientes circa latus noſtrum publicis officiis Aulæ Cæſareæ, quoſdam ad præſidatus regionum pariter & Regnorum, ac Provinciarum adminiſtrationes & regimina ſtatuentes, aliis per diverſa officia Præfecturarum, prout Nobilitas exigit & induſtria ſingulorum, propenſiori ſtudio deputatis, ut quæ in Principem Romanum cuncta officia & ſua tranſtulerat, eadem felix Roma nihilominus particeps onerum & laborum coadjutrix accedat, nec ſit expers honorum, quorum ipſa contulit incrementa. Non patientes igitur conceptæ voluntatis commoda diutius prorogari, ſed ut ad decus & honorem Urbis Nobiles Romani præſideant officiis, & dignitatibus illuſtrentur, univerſitatem veſtram monemus, ſollicitamus & hortamur attentius, quatenus *a* Proconſules noſtros, Neapoleonem, Joannem de filiis Vaſi Comitem Johannem de Polo, Oddonem Frangepanem, & Angelum Malabrancham, dilectos noſtros, abſque difficultate moræ ad noſtram præſentiam tranſmittatis, honores & onera ſubituros, quibus ſingulos eorum duxerimus deputandos, ut felici noſtro tempore in Urbe Romana Romulei ſanguinis honos appareat, Romanum diadema vel idioma præfulgeat, & antiqua renovetur dignitas Romanorum, & fiat nexus indiſſolubilis gratiæ noſtræ inter Romanum Imperium & Romanos, quam nos & noſtra tota Cæſarea ſucceſſura progenies circa Romani ſtatus honorificentiam & augmentum teneamur perenniter ampliare. Cæterum quæ *b* Theodinus Judex Curiæ noſtræ, fidelis noſter, vobis ex parte noſtra dixerit, credere debeatis, fideliter.

a mſ. præconſules veſtros.

b al. Theodemus.

II. Super excontro obſidum.

Conradus Imp. Capitaneo.

SUpplicarunt Excellentiæ noſtræ fideles noſtri, &c. obſides de Monte Flaſcone, de mandato noſtro apud Capuam commorantes, ut cum velint pro ſeipſis excontrum perſonarum condecens exhibere, videlicet fratrem pro fratre, patrem pro filio, filium pro patre, nepotem pro patruo, vel patruum pro nepote, licentiam eis taliter excontrandi de noſtra gratia concedere dignaremur. Quorum ſupplicationibus benignius inclinati, fidelitati tuæ præcipiendo mandamus, quatenus per Commune Caſtri præfati plene certificari ſtudeas de nominibus & qualitatibus eorum, qui excontrari petunt: & eorum quos modo prædicto pro eorum excontro dare intendunt: ſtudium diligens habiturus de inquirenda certitudine veritatis, utrum, ſicut prædictum eſt, frater pro fratre, ac reliqui ſufficientes & idonei tribuantur, ut ex eis videlicet, qui pro excontro offeruntur, æque ſicut per alios, qui excontrari debent, ſecurè noſtræ Curiæ caveatur: ac per literas tuas de nominibus & qualitatibus omnium prædictorum, & ſi per eos, qui dandi ſunt, noſtræ ſit Curiæ æque cautum, noſtram fideliter inſtruas Majeſtatem.

III. De remuneratione fidelium in filios facienda.

Cunradus Imp. &c.

IN exemplum noſtrorum fidelium, ut alii fideles ad noſtra ſervitia promptius animentur, ipſorum fidem poſt mortem eorundem, in ipſorum filios remunerari volumus.

IV. De diſpenſatione ſuper defectu natalium.

DIgnum eſſe decrevimus & conſentaneum rationi, ut hii, quos interdum in legitimis actibus defectus natalium impedit, legitimationis honore per Principem reparentur; & ſi quandoque, ſuper hiis Imperialis favor fidelium ſuorum ſupplicatione requiritur, liberaliter largiatur. Inde eſt, quod cum Magiſter Theodinus de Curia Clericus, fidelis noſter, pro legitimatione P.M. & S. filiorum ſuorum, quos ipſe dudum in ſacris ordinibus conſtitutus ex B. de eadem terra muliere ſoluta ſe aſſerit genuiſſe, Majeſtati noſtræ humiliter ſupplicavit: Nos ſupplicationibus ſuis benignius inclinati, prædictis N. de plenitudine poteſtatis noſtræ, ex çerta ſcientia, eos ſpurios eſſe ſcientes, legitimavimus, & ad omnia jura legitima reſtituimus, ut tamquam legitimi & de legitimo thoro nati, in bonis paternis & maternis, quæ feudalia non exiſtunt, ſuccedant, & ad omnes actus publicos & civiles honores, ſi ſe caſus ingeſſerit, admittantur, & in omnibus aliis ſuam libere proſequi valeant actionem, objectione prolis illicitæ in poſterum quieſcente, & lege aliqua non obſtante, & ea præcipuè quæ legitimari ſpurios niſi ex certa ſcientia non permittit: ita tamen quod vigeſimam partem proventuum omnium bonorum, quæ prædictæ legitimationis beneficio ad legitimos eosdem pervenerint, ſingulis annis reddant Curiæ noſtræ in recognitionem gratiæ, quam eis ſuper hoc duximus indulgendam.

V. De Cingulo militari per Principem concedendo.

NOtum facimus univerſis, quod A. de N. Majeſtati noſtræ humiliter ſupplicavit, ut eum fieri vellit* Miles, & pater ſuus Miles non eſſet, ſibi exinde largiri licentiam dignaremur. Nos autem, ut fidei ſuæ meritum, & ſuorum, per Imperialis gratiæ præmium imperialiter compenſemus, ſupplicationibus ipſius benignius inclinati, de poteſtatis noſtræ plenitudine ſibi concedimus poteſtatem, quod quamquam pater ſuus Miles non fuerit, & noſtris conſtitutionibus caveatur, quod milites fieri nequeant, qui de genere Militum non naſcuntur, ipſe tamen de culminis noſtri licentia decorari valeat cingulo militari; mandamus, quatenus nullus ſit, qui ipſum ſuper hoc de cætero moleſtare vel impedire valeat, præſumat.

* i.e. Eques.

VI. Sententia ultimi ſupplicii homicidæ per ſolum Cæſarem remittenda.

QVam ſit favorabilis Magnificentia Cæſaris, & quam ſit affabilis miſericordiam petentibus vultus ejus, ex præſentis negocii ſerie poteſtis aperte conjicere: in quo ſic eſt operatus juſtitiam, ut per miſericordiæ ſemitas dirigat greſſus ſuos: ſic miſericorditer eſt profectus, ut partes juſtitiæ non excludat, & ut conſulatur animæ mortui potius quam vindictæ: nec impunitum penitus dimiſit noxium, nec perdere voluit ad ſuæ pietatis refugium proclamantem. Tales ſunt etenim Magnifici Principis viæ ſuæ, ut in eo quis reperiat ipſius participium, quod formidat, & ſupplex ac humilis miſericordiæ fomitem ut reſpiret: quia nec ſanguinem ſitit, ſi juſtitiæ *a* viam non minuit miſerendo, nec parcere vult noxio, quem reddit culpabilem temeraria præſumptio delinquendi. Sermo hic eſt de G. de Placentia captivo, quem propter homicidium, non ex propoſito ſed rixa interveniente commiſſum, noſtra ſententia ultimo ſupplicio condemnarat: qui licet ante judicem in examinatione juſtitiæ ſtricto jure inexcuſabilis ſit repertus, tamen coram ſummi principis clementia factus eſt redivivus, ſicut in authentici ſcripti noſtri ſerie videritis contineri, quod latrix præſentium operoſa demonſtrabit.

a mſ. viam invenit miſerendi.

HENRI-

HENRICI VIII. THURINGI REGIS ROMANORUM

Anno Chriſti 1245.

Leges Judæis traditæ.

NOS HENRICUS Dei gratia, &c. Univerſis præſentem literam inſpecturis. Propter diverſos quæſtionum articulos, qui ſuper jure Judæorum ſæpius proponuntur, nos jura ipſorum, quibus eos in terra noſtra uti volumus, pariter & gaudere, præſenti litera duximus exprimenda.

Sub Regis nomine citat Heigerus. Sed apud Georg. Fabricium Annalium Miſnenſ. lib. 1. Anno 1265 legitur hæc inſcriptio: Nos Henricus Dei gratia Miſnenſis & Orientalis Marchio. quia poſtea factus eſt Langravius Thuringiæ. Ergo Miſniæ & Oſtlandiæ primum datæ hæ leges, non ſunt Imperiales, ſed Municipales.

1. Si Judæus conteſtari voluerit ſuper Chriſtiano de debito, vel de alia cauſa, conteſtari debet cum duobus Chriſtianis, & uno Judæo veracibus & bonæ famæ, Chriſtianis jurantibus ſuo more, & Judæo jurante in ſuo libro.

2. Si Chriſtianus conteſtari voluerit ſuper Judæo de debito, vel de alia cauſa, conteſtari debet cum duobus Judæis, & uno Chriſtiano veracibus & bonæ fidei.

3. Nullus Judæus tenetur reſpondere coram alio, quam ſuo Judice, quem nos dederimus eiſdem.

4. Omne pignus, quodcunque fuerit, poteſt Judæus accipere, ſine adductione teſtium, exceptis præparamentis & aliis rebus Eccleſiarum, quas ſemper debent accipere cum adhibitione teſtium, duorum Chriſtianorum & unius Judæi, qui ſint bonæ famæ.

5. Omne pignus, quod Judæus acceperit, ſi de eo tanquam de furto Chriſtianus aliquis impetierit, Judæus potius obtinebit cum juramento, quod in pignore acceperat, quam Chriſtianus id auferat cum juramento. Sin Judæus ſuper hac re teſtes habere poterit, non erit neceſſarium quod juret, præter præparamenta, ornatus & res Eccleſiarum, de quibus ſi Judæus conventus fuerit, Warandatores ſuos adducere debet vel teſtes duos Chriſtianos & unum Judæum, veraces & bonæ famæ: ſin minus, perdet pignus & denarios accommodatos.

6. Si Judæus de rebus Eccleſiarum conventus, ſe habere negaverit, & poſtea ſub eo inventæ fuerint, perdet res ipſas, & denarios accommodatos, & judicio ſuo vadiabit: aliud incommodum aut aliam pœnam non ſuſtinebit.

7. Si Chriſtianus equum Judæo in pignore poſuerit, & poſtmodum extra ſuam Warandiam alio ſub eo *a* repetit eundem equum, ſi Judæus Warandiam habere poterit, vel conteſtatores poſitis pignoribus, equum retinebit: ſin minus, equum perdet, & aliud damnum non ſuſtinebit. Si infra Warandiam non repetitus fuerit, nec impetitus, Judæus obtinebit cum juramento, vel teſtibus, quod idem equus ſit ſibi impignoratus.

a al. reperit.

8. Si Chriſtianus cum nuncio Judicis Judæorum de re ſibi ablata interrogaverit ſcholis & Judæorum communitatibus, ſi aliquis habuerit, & non recognoverit, & poſtea ſub eo enventa fuerit, rem ipſam perdet, & denarios accommodatos, & judici ſuo vadiabit, aliud damnum non ſuſtinebit.

9. Si Judæus pignus poſitum perdiderit cum aliis rebus ſuis, per ignem, vel per furtum, vel per violentam rapinam, & hoc conteſtatus fuerit cum juramento in libro, vel veracibus hominibus, pignus perditum ſolvere tenetur. Sed ſi Chriſtianus, qui pignus poſuerat, veniens ad Judæum argentum ſuum tulerit, & ponderatum exhibuerit, repetens pignus quod poſuerat à Judæo, ſuper hoc teſtes, videlicet duos Judæos & unum Chriſtianum veraces addens, & Judæus non reddiderit, ab ea die uſura non accreſcit. Et ſi poſtea Judæus idem pignus perdiderit igne vel furto, vel quocunque modo, tenetur Chriſtiano ſolvere ad juſtitiam ſub juramento, reſtituturus illud, in quo pignus erat melius, quam ſumma accommodata & uſura.

10. Si autem Judæus ſequenti die, vel quocunque die poſtea venerit ad Chriſtianum, & pignus idem exhibuerit ad redimendum, ſub teſtimonio duorum Chriſtianorum & unius Judæi, & ille non redemerit, & ſi poſtmodum Judæus eidem pignus, igne vel furto vel violenta rapina cum aliis rebus ſuis, non tenebitur ſolvere Chriſtiano.

11. Si conqueſtus fuerit Chriſtianus de Judæo coram Imperatore, & ſi Judæus tenetur vadiare, vadiabit marcam auri.

12. Item ſi coram nobis conqueſtus fuerit Chriſtianus de Judæo, & ſi Judæus vadiare tenetur, vadiabit ſimiliter marcam auri.

13. Si coram Camerario noſtro Judice erit conventus, & ſi vadiare tenetur, vadiabit marcam denariorum.

14. Coram quocunq; alio inferiore Judice, ſi conventus vadiare tenetur, vadiabit librã piperis.

15. Itẽ quicunq; contra Judæũ habet aliquid quæſtionis, debet coram ſuo Judice, qui pro tempore fuerit, ipſum & apud ſcholas ubi ipſorũ cauſæ tractantur, convenire, & juſtitiã accipere applicatã.

16. Cæterum ſi qua difficultas quæſtionum orta fuerit, contra Judæum aliquem, quæ ſuperius non eſt expreſſa, illam ſpecialiter noſtræ definitioni duximus reſervandam. Ne autem ſuper iis unquam dubium oriatur, præſentes literas conſcribi fecimus, & ſigilli noſtri patrocinio roborari. Teſtes hujus ſunt, Nobiliſſimus Vir

Hermanus de Lobdeburg,
Johannes Burggravius de Wetin,
Witigo Præpoſitus Miſnenſis Eccleſiæ,
Albertus Dapifer de Brene,
Henricus Camerarius de Gnaneſtein,
Ulricus de Maltitz, & alii quamplures.

Dat. in Miſna Anno Dominicæ incarnationis MCCLXV.

REGULA MILITARIS ORDINIS Præſcripta

Anno Chriſti 1247.

VVilhelmo, cum in Regem Romanorum eligeretur, à Principibus Imperii in Comitiis Colonienſibus, Anno Domini MCCXLVII.

QVONIAM Wilhelmus deſignatus Romanorum Rex adoleſcens eſt armiger, viſum nobis eſt, ut cum feſtinatione præparentur omnia, quæcumq; ſunt neceſſaria, ut ſecundum ritum Chriſticolarum Imperatorum Miles fieret, antequam Aquisgrani diadema Regni ſuſciperet, & ut ſecundum Chriſtianam inſtitutionem Miles effectus, & Regulam Militaris ordinis profeſſus, ex eo diſceret, cujusmodi jugum in ordine ſuo ſuſceperit, & quale votum in proceſſione ſuæ Regulæ emiſerit.

Itaq; ex conſenſu noſtro, præparatis in Eccleſia Colonienſi omnibus, poſt Evangelium ſolemnis Miſſæ, prædictus Wilhelmus armiger coram Cardinale Apoſtolicæ Sedis Legato productus eſt per Regem Bohemiæ, dicentem in hunc modum: Veſtræ Reverentiæ, Pater almiflue, præſentamus hunc electum armigerum, devotiſſime ſupplicantes, ut veſtra Paternitas votivam ejus profeſſionem ſuſcipiat, quo militari noſtro collegio digne aſcribi poſſit. Dominus autem Cardinalis in Pontificalibus aſſiſtens ornamentis, eidem armigero dixit: ſecundum etymologiam ejusdem nominis, quod eſt Miles: Oportet, ait, unumquemq; militare volentem, eſſe magnanimum, ingenuum, largifluum, egregium & ſtrenuum: magnanimum quidem in adverſitate, ingenuum in conſanguinitate, largifluum in honeſtate, egregium in curialitate, & ſtrenuum in virili probitate, ſed antequam votum tuæ profeſſionis facias, cum matura deliberatione jugum regulæ prius audias.

Iſta itaque Regula eſt militaris ordinis, in primis cum devota recordatione Dominicæ paſſionis, Miſſam quotidie audire: pro fide Catholica corpus audacter exponere; ſanctam Eccleſiã cum miniſtris ejus à quibuscumq; graſſatoribus liberare; viduas, pupillos ac orphanos in eorum neceſſitate protegere; injuſta bella vitare; iniqua ſtipendia renuere; pro liberatione cujuslibet innocentis duellum inire; tyrocinia non niſi cauſa militaris exercitii frequentare; Imperatori Romanorum, ſeu ejus Patricio reverenter in temporalibus obedire: Rempublicam illibatam in vigore ſuo permittere bona feudalia Regni vel Imperii nequaquam alienare: ac irreprehenſibiliter apud Deum & homines in hoc mundo vivere. Hæc ſtatuta militaris regulæ ſi devote cuſtodieris, & pro virili diligenter adimpleveris, ſcias, temporalem te honorem in terris, & poſt hanc vitam requiem æternam in cœlis mereri.

Quibus expletis, Dominus Cardinalis conjunctas manus ejusdem tyronis clauſit in Miſſali, ſupra lectum Evangelium, ita dicens: Vis ergo militarem ordinem in nomine Domini devote ſuſcipere, & regulam tibi verbotenus explicatam, quantum potes, perficere? Cui reſpondit armiger: volo. Et tum Dominus Cardinalis ſubſequentem profeſſionem armigero dedit, quam idem armiger palam omnibus in hunc modum legit: Ego Wilhelmus Comes Hollandiæ, militiæ Princeps, ſacrique Imperii vaſallus liber, jurando profiteor regulæ militaris obſervantiam, in præſentia Domini mei Petri ad Velum Aureum diaconi Cardinalis, & Apoſtolicæ Sedis Legati, per hoc ſacroſanctum Evangelium, quod manu tango. Cui Cardinalis: Hæc devota profeſſio peccatorum tuorum ſit vera remiſſio, Amen.

Iſtis itaq; dictis Rex Bohemiæ ictum impegit in collum tyronis, ita dicens: Ad honorem Dei omnipotentis te militem ordino, ac in noſtrum collegium gratanter accipio: ſed memento, quoniam Servator mundi coram Anna pontifice pro te colaphiſatus & illuſus coram Pilato Præſide, & flagellis cæſus, ac ſpinis coronatus, coram Herode Rege chlamyde veſtitus & deriſus: & coram omni populo nudus & vulneratus in cruce ſuſpenſus eſt, cujus opprobria meminiſſe te ſuadeo: cujus Crucem acceptare te conſulo: cujus etiam mortem ulciſci te moneo.

Quibus ita ſolemniter adimpletis, novus tyro poſt dictam Miſſam cum ſtridentibus buccinis, proſtrepentibus tympanis, & tinnientibus cymbalis contra filium Regis Bohemiæ tribus vicibus concurrit in haſtiludo, & exinde cum gladiis enitentibus dimicationis tyrocinium fecit.

Erant autem in eadem ſua electione & Curia præſentes,
Petrus Caputii Cardinalis Legatusque Sedis Apoſtolicæ,
Rex Bohemiæ cum filiis ſuis,
Arnoldus de Iſenborch Archiepiſcopus Trevirenſis,
Conradus de Hoyſtaden Archiepiſcopus Colonienſis,
Gerhardus Archiepiſcopus Moguntinenſis,
Henricus de Geldria Electus Leodienſis,
Otto de Hollandia Epiſcopus Trajectenſis,
Cum novem aliis Archiepiſcopis & Epiſcopis
Marchio Brandenburgenſis, cum pluribus Ducibus & Marchionibus & Vaſallis Imperii.

IMPE-

IMPERIALIS PROCESSUS.

In Unctione Regis Romanorum, & in ejus Coronatione & Conſecratione ſervandus.

IN Coronatione & unctione Regis Romanorum debet eſſe talis proceſſus. Primo poſt electionem concorditer vel à majori parte factam, comparebit Rex Romanorum noviter electus in Eccleſia Aquenſi, & ibidem Archiepiſcopus Colonienſis ex jure Regni debitus conſecrator indutus ſuis Pontificalibus ornamentis, & ſimiliter Archiepiſcopus Moguntinus, & Treverenſis Archiepiſcopus erunt induti ſuis Pontificalibus ornamentis, & deſuper plumalibus, cum debito ordine miniſtrorum, cruce, thuribulo, & textu Evangeliorum, præcedentibus, qui obviam ibunt Regi electo venienti ad fores Eccleſiæ Aquisgranenſis, ubi Archiepiſcopus Colonienſis eum recipiet, dicens: *Adjutorium noſtrum in nomine Domini.* Et Clerus: *Qui fecit cœlum & terram.* Archiepiſcopus: *Sit nomen Domini benedictum.* Miniſtri: *Ex hoc nunc, &c.* Archiepiſcopus dicet collectam illam: *Omnipotens ſempiterne Deus, qui famulum tuum N. Regni faſtigio dignatus es ſublimare, tribue ei quæſumus, ut ita præſentis ſeculi curſum cunctorum in communem ſalutem diſponat, quatenus à tua veritatis tramite non recedat, per Dominum, &c.*

Et hac collecta dicta, Archiepiſcopi Moguntinenſis & Treverenſis, præſidente Archiepiſcopo Colonienſi, ſuſcipiant Regem, unus ex uno, & alter ex altero lateribus, per manus ipſum ducent ad chorum Aquenſem, & ſic præcedente Archiepiſcopo Colonienſi cum Clero, cruce, thuribulo, textu Evangeliorum, & reliquiis, præcedentibus. Clerus vero cantet: *Ecce mitto Angelum meum, qui præcedat te, &c.* cum verſic. Pſalmi: *Si me audieris, &c.* Et tunc cum perductꝰ fuerit Rex electus ad chorum, proſternet ſe ſuper tapeto poſito ad gradus altaris, & Rex totus ſe proſternet ad longum, ubi Archiepiſcopus Colonienſis ſuper eum poſtratum dicet: *Domine ſalvum fac Regem. Oremus. Deꝰ, qui ſcis genus humanum nulla poſſe virtute ſubſiſtere, &c.* Item: *Oremus. Sempiterne Deus, qui cœleſtiū terreſtriumq; moderator, famulum tuum ad Regni faſtigium dignatus es promovere, &c.* His dictis elevet ſe Rex, & ponat ſe ſuper ſedem Regiam, & addatur ei Regina, ſi præſens fuerit; & collocetur juxta Regem in latere ſiniſtro: ac Archiepiſcopus Moguntinus à dextro, Treverenſis vero in ſiniſtro latere juxta Reginam ſe ponant. Et tunc Archiepiſcopus Colonienſis, induta caſula, celebraturus Miſſam, dicat: *Confiteor Deo omnipotenti, &c.* Quo dicto incipitur Miſſa ſolenniter: *Ecce advenit Dominator.* Verſic. *Judicium Regi da.* Et tunc dicentur duæ collectæ: illa ſcilicet: *Deus qui miro ordine Angelorum, &c.* De tribus Regibus, ac *Alleluja*, & Sequent. * ad officium totum de tribus Regibus, lectio Eſaiæ Prophetæ: *Surge illuminare Jeruſalem, &c.* Si autem eſſet tempus Quadrageſimale, dimiſſis *Alleluja* & proſa, cantabuntur tractus *Deſyderium animæ ejus*, usq; ad verſic. *Poſuiſti in capite ejus coronam de lapide pretioſo.* Et tunc ſurgat Rex, & depoſito pallio Regio, ducetur per Archiepiſcopos Moguntinenſem & Treverenſem ad gradus altaris, & proſtratus in totum, in modum crucis, cantetur Litania à duobus Clericis, in quo loco ſuo erigat ſe Archiepiſcopus Colonienſis, qui proſtratus cum Rege baculum in manibus ſuis tenens, dicet inter cantandum Litanias per Clerum: *Ut hunc famulum tuum N. in Regem eligere digneris.* Clerus: *Te rogamus, &c.* Item Archiepiſcopus Colonienſis: *Ut eū benedicere † ſublimare † & conſecrare † digneris.* Clerus: *Te rogamus, &c.* Item Colonienſis: *Ut eum ad Regni & Imperii faſtigium fœliciter perducere digneris.* Clerus: *Te rogamus, &c.* Deinde illi duo Clerici complent Litaniam: *Ut Pontificem noſtrum, &c.*

* fort. ac off.

Et finita Litania, eriget ſe D. Colonienſis, & Rex ſimiliter ſe levet. Et D. Colonienſis à Rege quæret: *Vis ſanctam fidem Catholicam à ſanctis Apoſtolis traditam tenere, & operibus fide dignis ſervare?* Reſpondebit ei Rex: *Volo.* Item Colonienſis quæret: *Vis ſanctis Eccleſiis Eccleſiarumq; miniſtris fidelis eſſe tutor & defenſor?* Reſpondebit Rex: *Volo.* Item Colonienſis quæret tertio: *Vis Regnum Dei tibi à Deo conceſſum, ſecundum juſtitiam prædeceſſorum tuorum regere & efficaciter defendere?* Reſpondebit Rex: *Volo.* Item Colonienſis: *Vis jura & regna Imperii bonaq; ejusdem injuſte diſperſa conſervare & recuperare, ac fideliter in uſus Regni & Imperii diſpenſare?* Reſpondebit Rex: *Volo.* Item Colonienſis quæret: *Vis pauperum & divitum, viduarum & orphanorum æquus eſſe judex & pius defenſor?* Reſpondebit Rex: *Volo.* Item Colonienſis quæret: *Vis integerrimo in Chriſto Patri & Domino Romano Pontifici & ſanctæ Romanæ Eccleſiæ defenſionem debitam & fidem reverenter exhibere, &c.* Reſpondebit Rex, poſitis duobus digitis manus ſuæ dextræ ſuper altare: *Volo, & in quantum divino ſuffultus fuero adjutorio, & precibus Chriſtianorum adjutus, quantum valuero, omnia præmiſſa fideliter adimplebo, ſic me Deus adjuvet & ſanctum ejus Evangelium.*

Et tunc reducitur iterum ad altare, ubi Dominus Archiepiſcopus Colonienſis à Principibus Alemaniæ, Clero & Populo circumſtantibus quæret, & ſic dicet: *Vultis tali Principi & Rectori vos ſubjicere, ipſiusq; regnum firmare, fide ſtabilire, atq; juſſionibus illius obtemperare, juxta dictum Apoſtoli: Omnis anima Poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit, ſive Regi quaſi præcellenti?* Ad quam quæſtionem Archiepiſcopi Moguntinenſis & Treverenſis, Principes Alemaniæ, Clerus & populus, aſſiſtentes reſpondebunt dicentes: *Fiat, fiat, fiat.* Quia tamen Rex quandoque non intelligit Latinum idioma, præmiſſa per Archiepiſcopū Colonienſem aut Clericos ejus præmiſſas interrogationes declarabit.

Quo facto, Rex proſternet ſe in longum, & Colonienſis dicet ſuper eum benedictionem: *Oremus. Benedic Domine hunc Regem noſtrū N. qui regna omniū moderaris à ſeculo, &c.* Item Colonienſis ſuper eū dicet: *Deus ineffabilis auctor mundi, conditor generis humani, &c.* Poſt, *Amen*, iterū eriget ſe Rex &

Dominus Colonienſis unget caput ejus, pectus inter ſcapulas, & ambas juncturas brachiorum circa ſcapulas, de oleo Catechuminorum, dicens: *Pax tibi.* Ad quod Clerus: *Et cum Spiritu, &c.* Et tunc Colonienſis dicet: *Ungo te in Regem de oleo iſto, in nomine Patris † & Filii † & Spiritus † Sancti.* Et interea Clerus cantet: *Unxerunt Salomonem Zadoch Sacerdos & Nathan Propheta Regem in Syon: & procedentes læti dixerunt, Vivat Rex in æternum.* Poſtea Colonienſis ungat palmas manus, dicens: *Ungantur manus iſtæ de oleo ſacro, unde uncti fuerunt Reges & Prophetæ, & ſicut unxit Samuel David in Regem, ut ſis benedictus & conſtitutus Rex in regno iſto ſuper populum iſtum, quem Dominus Deus tuus dederit tibi ad regendum & gubernãdum, quod ipſe præſtare dignetur, qui vivit & regnat Deus, &c.* Interea Clerus iterum cantet: *Unxit te Deus, &c.* Et factis unctionibus iſtis, ſtatim ſint parati Capellani Domini Regis, & cum lana mundiſſima detergant omnia loca, ubi oleum appoſitum eſt.

Et tunc ducetur Rex ad armarium, & indutum ibidem ſandaliis, alba ſtola ad modum crucis in pectore ſine Cappa: & ita redeat ad ſedem ſuam circa altare. Et tunc Colonienſis dicet collectam: *Proſpice omnipotens Deus ſerenis obtutibus glorioſum Regem N. & ſicut benedixiſti Regem Abraham, Iſaac & Jacob, &c.* Item aliam collectam: *Spiritus Sanctus gratia humilitatis noſtræ officio copioſe in te deſcendat.* Item alia: *Deus, qui es juſtorum gloria & miſericordia peccatorum, &c. per omnia ſecula ſeculorum.* Aſſiſtentes reſpondeant: *Amen.* Colonienſis: *Dominus vobiſcum: Surſum corda: Gratias agamus, &c. Vere dignum & juſtum eſt, &c.* Specialem præfationem, ut in Ordinario Epiſcopi Colonienſis habetur. Item collecta alia, *Quoniam Dei filius JESUS CHRISTUS Dominus noſter, qui à Patre oleo exultationis, &c.* His dictis poſtea Regalia tradentur Regi hoc ordine, & locentur primo ad ſiniſtram altaris in menſa. Et tunc Colonienſis, Moguntinenſis & Treverenſis ſimul tradent Domino Regi gladium, & dicet Colonienſis: *Accipe gladium per manus Epiſcoporum vice & auctoritate ſanctorum Apoſtolorum conſecratas, tibi regaliter impoſitum.* Hinc accinctus gladio, accipiat à Domino Colonienſi armillas, pallium, & annulum, dicente ſibi Colonienſi: *Accipe Regiæ dignitatis annulum, & per hunc Catholicæ fidei cognoſce ſignaculum, &c.* Poſtea Dominus Colonienſis tradet ei ſceptrum & pomum, & dicet: *Accipe virgam virtutis & æquitatis.* Hinc Domini Colonienſis, Moguntinenſis & Treverenſis ſimul ſupraponent Regi Coronam Regiam, ſcilicet Caroli Magni de Nornberg adductam: & pariter dicant: *Accipe coronam Regni, &c.*

Hinc Domini Moguntinenſis & Treverenſis ducent Regem ad altare: & Rex poſitis manibus ſupra altare, hanc profeſſionem faciet in ſuo vulgari, id eſt, Teutonico, prius tamen in Latino: *Profiteor & promitto coram Deo & Angelis ejus, amodo & deinceps legem & juſtitiam, pacemq; ſanctæ Dei Eccleſiæ ſervare, populoq; mihi ſubjecto prodeſſe, & juſtitiam facere, & jura Regni conſervare, ſalvo condigno divinæ miſericordiæ reſpectu, ſicut cum auxilio Principum & fidelium Regni atq; meorum melius invenire potero. Sanctiſſimo Romano Pontifici, & Eccleſiæ Romanæ cæteriſq; Pontificibus & Eccleſiis Dei condignum & canonicum honorem exhibere volo. Ea etiam, quæ ab Imperatoribus & Regibus Eccleſiis ſeu Eccleſiaſticis viris collata ſunt, & erogata, inviolabiliter ipſis conſervabo, & faciam conſervari. Abbatibus & Ordinibus, vaſallis Regni, honorem volo portare & exhibere, Domino noſtro Jeſu Chriſto mihi auxilium præſtante, fortitudinem & decorem.*

Poſt iſtam profeſſionem Moguntinenſis & Treverenſis Archiepiſcopi ducent Regem ad ſolium ſuum, Clero cantante officium, quod incipit: *Deſiderium animæ tribuiſti, &c.* Et verſiculum: *Qui prævenisti eum.* Hinc ducetur Rex ſuperius ad altare Apoſtolorum Simonis & Judæ, in Eccleſia Aquenſi: & deinde dicet Archiepiſcopus Colonienſis Regi: *Ita retine amodo locum Regni, quem non jure hæreditario, nec paterna ſucceſſione, ſed Principum Electorum in Regno Alemanniæ ſeu verius Romanorum tibi noſcas delegatum, maxime per auctoritatem Dei omnipotentis, & traditionem præſentem, & omnium Epiſcoporum cæterorumq; ſervorum Dei, &c.*

His itaq; cum Rege peractis, ſi Rex habuerit Reginam, quæ affuerit, jungatur Regina ante altare coram Domino Archiepiſcopo Colonienſi, qui ſuper eam proſtratam dicat benedictionem: *Omnipotens ſempiterne Deus, fons & origo totius bonitatis, qui fœminei ſexus fragilitatem, &c.* Et tunc projiciat ſe Regina per modum crucis in longum ante Dominum Colonienſem, qui iterum dicat ſuper ea benedictionem: *Deus qui ſolus habes immortalitatem, &c.* Hinc detegatur pectus Reginæ per ſuas pediſſequas, & Archiepiſcopus Colonienſis circa præcordia pectoris Reginæ de oleo ſacro ungat eam dicens: *Spiritus S. gratia humilitatis noſtræ officio in te copioſe deſcendat, &c.* Hinc Colonienſis, Moguntinenſis & Treverenſis Archiepiſcopi pariter ſupraponant coronam ad caput Reginæ, dicentes: *Officio indignitatis noſtræ in Reginam benedictam ponimus coronam Regalis excellentiæ.* His dictis Capellani Reginæ accedant & detergant loca cum oleo deuncta cum lana munda & alba. Et poſtea pediſſequæ Reginæ ipſam reinduant. Quo facto ducatur juxta Regem, & ſedeat in latere ſiniſtro Regis, & prius Clero cantante: *Te Deum laudamus.*

His peractis legitur Evangelium ſecundum Matthæum: *Cum natus eſſet Jeſus in Bethlehem Judæ, in diebus Herodis.* Deinde dicitur, *Credo.* Offertorium. *Reges Tharſis, &c.* Et Rex ſceptrum in manu tenens offerat ad altare, ubi Miſſa cantatur: deinde offerat Regina: poſtea Principes Moguntinenſis, Treverenſis: poſtea alii Principes Electores ſecundum gradum ſuum. Et procedetur in Miſſa usque ad illum locum, *Et pax ejus.*

Completo officio Miſſæ & mox poſt electionem Rex confirmet privilegia Principum Electorum, & juret, quod poſtquã unctus fuerit & coronatus & diademate Imperiali per Romanum Pontificem ornatus, iterum Principum Electorum privilegia confirmabit.

Quibus ſic peractis, Rex cum Principibus Electoribus ingredientur auditorium. Et ſi tunc fuerint

rint

rint aliqua negotia ſpecialia & ardua Regni tractanda, illa tractabunt. Et ita Rex ipſe proceſſu temporis cum ſuis Principibus ac Proceribus Regnum Romanorum adminiſtrabit, pacem conſervando, oppreſſos relevando, injuſtos reprimendo, & juſtitiam defendendo in jure, & ita cum Dei adjutorio Regnum & regimen ſacri Romani Imperii fœliciter continuando. Quod iſte ei miſericorditer præſtet, qui ſine fine vivit & regnat per omnia ſecula ſeculorum benedictus. Amen.

ANTIQVA ORDINATIO

DE OFFICIO COMITIS PALATINI.

IN primis, majorum ordinatione ſancitum & conſtitutum eſt, quod ſi quando Regium ſemen deficere contigerit, & de electione novi Regis tractaretur, in ipſa electione, Comes Palatinus ex officii dignitate, primam vocem ſemper habere debet.

2. Secundo, ſi quispiam Regum hæredem in tenera ætate conſtitutum reliquerit, Comes Palatinus ex officio tenetur & debet illum, tamquam tutor, in regnis & dominiis ſubjectis conſervare, & fideliter defendere. Cui quidem Palatino interim, quo hæres ipſe in adultam pervenerit ætatem, univerſi illius ſubditi & regnicolæ, perinde ac vero Domino & Regi, ſemper obedire, & in omnibus rebus obtemperare teneantur.

3. Tertio, ſi Regium ſemen deficere contigerit, infra id tempus, quoad novus Rex eligeretur, aut etiam, ſi, ut præfertur, hæres in tenera ætate relinquatur, Comes Palatinus ejus tutor habet ſemper ex officio pro rebus & neceſſitate Regni, & etiam illius hæredis facere, & judicare diætas, quascumque opportunas duxerit, cui, ut præfertur, regnicolæ ſemper parere, & morem gerere debent, & teneantur.

4. Quarto, ſi quando urgeret Regni neceſſitas, & opus eſſet, ut pro ejus neceſſitate & neceſſaria defenſione regnicolæ inſurgerent, Comes Palatinus ex ſuſcepto officio debet eſſe generalis & ſupremus Capitaneus regni & regnicolarum, & illos gubernare, juxta tamen volumtatem & arbitrium Regiæ Celſitudinis.

5. Quinto, quod ſi quæ differentiæ, ſive ſeditiones, aut aliæ controverſiæ, inter regnicolas forte contingerent, Comes Palatinus authoritate officii providere, illasq; ſedare, & complanare, atque nocentes juxta demerita punire, necnon commiſſa emendare & rectificare debet, dignitate tamen & anthoritate Regia ſalva ſemper remanente.

6. Sexto, quod ſi quando differentia ſive diſcordia aliquando inter Regem & Regnum oriri forte contingeret, Palatinus ex officio debet eſſe mediator, & ſe interponere, atq; illos, adhibita omni diligentia, cura, ſtudio & ſollicitudine, fideliter componere.

7. Septimo, ſi quando contingeret Regem tam ſimplicem, aut negligentem eſſe ad audiendum Oratores, vel etiam ad reſpondendum, illis Palatinus ex officio providere & illius defectum ſupplere debet & teneatur.

8. Octavo, ſi bona aliqua donantur per Regiam Majeſtatem, & contradictores apparuerint, cauſabunturq; injuſte per ſuam Majeſtatem fuiſſe donata, debent Palatino conqueri, & ille ad aures Regias hujusmodi querelas quamprimum referre tenetur. Si verò Rex abeſſet, nihilominus accepta querela, tenetur ille quamprimum ſignificare, & ſimiliter rogatum facere, quo Majeſtas ſua præfigat terminum & locum, ubi & quando ipſa querela videatur, diſcutiatur & diffiniatur.

9. Nono, Palatinus ex officio habet, quemlibet regnicolarum ſine prætextu jurium poſſeſſionariorum, ſive actuum potentionariorum, ad juſtitiam querulantium in jus evocare. Et hac iare adeo amplam poteſtatem, jurisdictionem & authoritatem habet, ut dempta Regia dignitate, nullus omnino Juſtitiariorum ampliorem, ſed neque parem habeat. Alii quippe Comites & Judices Regni, in cauſis dumtaxat actuum potentiariorum, & non jurium poſſeſſionariorum, decernere, & ſententias ferre habent. Cæterum ſi qui jure coram Comite Palatino in Byrſagiis, aut aliis Judiciorum oneribus convincantur, illis ejuscemodi onera Regia Celſitudo non tam ordinata, quam ſed abſoluta potentia & authoritate relaxare quidem poteſt, non tamen debet hic, quia Comes Palatinus de Byrſagiis ipſis pro ſuo arbitrio ſemper diſponere poteſt; aliis autem, qui coram cæteris Comitibus & Judicibus convincuntur, Regia Sublimitas libere & directe de ordinata ſua potentia, onera ipſa relaxare ſemper poteſt.

10. Decimo quod Regiam Majeſtatem ſive in exercitu, ſive aliter extra Regnum agere ſi contingat, Comes Palatinus ex officio debet in Regno ſemper eſſe Locumtenens, & cum aliquibus penes ipſum deputandis, quorum tamen ipſe caput & ſuperior eſſe debet, omnia facere & exercere, quæ Rex ipſe poſſet & deberet, poteſt, demptis tamen gratiis & donationibus jurium ad Coronam devolutorum, præterea aliis illis, quæ directe ad Regiam Dignitatem ex antiqua Ordinatione pertinuerunt ſemper.

Comes Palatinus, qui olim Major domus, eſt Vicarius Regni, ipſi Regiâ populo tamquam arbiter, cuſtos & obſervator attributus, ne limites præſcriptæ jurisdictionis excedere poſſet. Francia ſive Germania duos habuit, Suevicum ſive Rhenaoum & Saxonicum; qui ſub ſe alios inferiores Palatinos habebant, Et Rhenano quidem Suevicus, Bavaricus & Franconicus ſubjecti erant. Quibus tandem Henricus III. Imper. cognomento Niger ſubacto Hungariæ regno, & reſtituto Petro Rege, fidelitate ab eo recepta, petentibus Ordinibus, Palatinum Hungariæ adjecit Anno 1042. Item recuperata Campania, & imperio Germanico unita, Palatinum Campaniæ An. 1054. Conradus Imp. III. Poloniæ Palatinum confirmavit Anno 1146. Fridericus I. Imper. Burgundiæ & Viennenſis Provinciæ Palatinum inſtituit An. 1199. Hæc autem conſtitutio, ne quid diffitear, quamvis proprie de Hungariæ palatino à Matthia Rege & Ordinibus Regni renovata ſit Anno 1462. tameo verbatim, ut ex priſcis monumentis alibi doceo, ex vetuſta Francorum ſive Germanorum formula & ordinatione deſumpta eſt, & ſane Hungari, ut & Poloni plerasq; leges ſuas Imperio Germanico debent, unde acceperunt.

ITEM ALIA CONSTITUTIO

DE SUCCESSIONE IN DEFUNCTI FILII HÆREDITATEM.

Anno Chriſti 1258.

Filius, patre & matre ſuperſtite, ſine liberis defunctus, excluſis fratribus & ſororibus, patrem & matrem ſolos habet ſucceſſores. Poſt patris autem obitum, & diviſione paternæ hæreditatis facta, filio ſine liberis decedenti in feudalibus ſoli fratres conſanguinei, in alodialibus ſorores pariter & fratres conſanguinei, excluſa matre, ſuccedunt. Datum Loſannæ, VI. Kalendas Octobris.

ALPHONSI HISPANI

MANDATUM

Ad Civitates Imperiales Italiæ, de paratis & manſionaticis & conductibus coronando Cæſari exhibendis.

Anno Chriſti 1258.

ALFONSUS Electus Romanorum Imperator, Rex Caſtellæ &c. Antianis, Conſilio, & Populo Patavino, fidelibus ſuis dilectis. Mandamus vobis, ut Legatos viros honeſtiſſimos legatis, qui mihi Lombardiam ingredienti occurrant, ac debitum comitatus officium exhibeant.

* *Hic Imperator auctor eſt corporis Conſtitutionum, quod Partitam Hiſpani vocant, & vim legis non per Hiſpaniarum modo Regna, ſed Indiarum quoq; & Affricæ Imperium hodie obtinet. Audio nunc Moguntiæ ſub prælo eſſe, dum & hæc imprimuntur. In ejus electionem conſenſiſſe Moguntinum, Treverenſem & Saxonem ſcribunt. Sed tempore electi hujus Cæſaris, jus creandi Regis Romanorum non tantum Septemviris hodiernis fuiſſe, ſed & aliis Germaniæ Principibus, ejus ſeculi ſcriptor Matthæus Pariſienſis memoriæ prodidit, eosq; de Richardi & Alphonſi electionibus loquens indicavit his verbis:* Hi ſunt maximi in Alemania, ad quorum nutum pendet electio ipſius Regni, quod eſt quaſi ara (*for.* arrha) Imperii Romanorum, Archiepiſcopus Coloniæ, cui titulus eſt, Sacri Imperii Procancellarius, poſt honorem Archipræſulatus: Archiepiſcopus Moguntinus, Archiepiſcopus Treverenſis, Rex Bohemiæ, Comes Palatinus de Rheno, Dux Auſtriæ, Dux Sueviæ, qui & Comes Bavariæ, Dux Poloniæ, Marchiſius de Miche (*for.* de Moravia,) Marchiſius de Brandeborg, Dux de Melai (*for.* Meran), Dux Brabantiæ, qui & Lovaniæ, Landegravius Thuringiæ, Marchio Miſniæ. Inter omnes hos Magnates ſupereminens eſt Archiepiſcopus Colonienſis, qui coronare tenetur Regem Alemanniæ apud Aquisgranum ab antiqua & approbata conſuetudine.

CONRADINI REGIS ROMANORUM

EDICTUM

DE RECEPTIONE CINGULI MILITARIS.

Anno Chriſti 1267.

Conradus Rex Panormitanis.

AD noticiam veſtram perducimus, quod licet ex generoſitate ſanguinis, qua nos à primis componentibus natura dotavit, & ex dignitatis officio, qua duorum Regnorum nos in ſolio gratia divina præfecit, nobis militaris honoris auſpicia non deeſſent, quia tamen militiæ cingulum, quod reverenda ſancivit antiquitas, nondum Serenitas noſtra ſuſceperat, die præſentis menſis Auguſti, cum ſolennitate tyrocinii, latus noſtrum eligimus decorandum, ut ex hoc ætatis noſtræ victorioſa floriditas ſigna majoris ſtrenuitatis induceret, & originalis nobilitatis gratiam renovaret novæ militiæ claritudo. Qua etiam die, ut bonoris noſtri ſolennia dignis militantum ſtudiorum titulis ornaremus, præter celebrata magnificæ feſtivitatis, quæ tanti boni jocunditas, & perſonæ noſtræ Magnificentia requirebant, ad locum victorioſi exercitus noſtri caſtra perduximus, ut abinde ſub felicitatis futuræ præſagio, pace data, plene fidelibus contra hoſtes noſtros continuatis greſſibus procedamus.

PHILIPPI PULCHRI REGIS FRANCORVM, ET SVB ALBERTO I. CÆSARE S. ROM. IMPERII IN REGNO Arelatenſi Vicarii Generalis

Anno Chriſti 1302.

RESCRIPTUM

De ſuperioritate Regia, & collatione Beneficiorum Eccleſiaſticorum ad jus Regium pertinente, adverſus Papæ Romani tyrannidem.

EPISTOLA PAPÆ

BONIFACIUS * Epiſcopus, Servus ſervorum Dei, Philippo Francorum Regi. Deum time, & mandata ejus obſerva. Scire te volumus, quod in ſpiritualibus & temporalibus nobis ſubes. Beneficiorum & præbendarum ad te collatio nulla ſpectat: & ſi aliquorum vacantiam habeas fructus eorum ſucceſſoribus reſerves: & ſi quæ contuliſti, collationes tales irritas decernimus, & quantum de facto proceſſerunt, revocamus. Aliud credentes Hæreticos reputamus. Datum Laterani, IIII. Nonas Decembr. Pontificatus noſtri anno VI.

* ejus nominis Octavus,

Reſponſum Regis.

PHilippus * Dei gratia Francorum Rex, Bonifacio ſe gerenti pro Summo Pontifice, ſalutem modicam ſive nullam. Sciat tua maxima † fatuitas, in temporalibus nos alicui non ſubeſſe: Eccleſiarum & præbendarum collationem ad nos jure Regio pertinere, & fructus eorum vacatione durante noſtros facere, collationes à nobis hactenus factas, & in poſterum faciendas, fore validas: & illarum vigore, poſſeſſores contra omnes viriliter nos tueri. Secus credentes fatuos & dementes reputamus. Datum &c.

* ejus nominis Secundus.
† ſic & Mauritius Imper. Gregorium Primum Papam in quodam Reſcripto Fatuum appellavit. Vide Greg. epiſt. l. 4. ep. 32. ind. 13.

EJUSDEM REGIS

ARTICULI

Adverſus Bonifacium Papam in Synodo Pariſienſi per Archiepiſcopum Arelatenſem propoſiti & decreti.

Anno Chriſti 1303.

1. Quod ſit Simoniacus, & ſe Simoniam committere non poſſe dicat.
2. Quod ſit homicida, uſurarius, Hæreticus, Epicureus, religionis Pontificiæ contemptor, inceſtuoſus.
3. Quod Angliæ Regi conceſſerit omnes decimas de Eccleſiaſticis bonis in ſubſidium belli contra Francum.
4. Quod ſtipendio allexerit Saracenos ad invadendam Siciliam.

Itaque Rex PHILIPPUS ad Sedem Apoſtolicam tum, ut ipſe dicebat, vacantem, futurumque Concilium, appellat.

HENRICI VII. LVZELBVRGII IMPERATORIS AUGUSTI

RESCRIPTVM

Anno Chriſti 1311.

De Iuramento Imperatoris Pontifici non præſtando, ad Clementem V. Papam.

NOvi exempli res eſt, nec uſurpata anteceſſorum meorum temporibus, Principem Principum, ac orbis terrarum Dominum, Servo ſervorum fidelitatis juramento obſtringi. Aventinus l. 7.

HEN-

HENRICI VII. LVCEMBVRGII IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 1312.

AVTHENTICA

De ſumma Trinitate & fide Catholica, & de Hæreticis.

HEINRICUS Septimus divina favente elementia Romanorum Imperator & ſemper Auguſtus, ad perpetuam rei memoriam.

1. Reddentes honorem & debitam reverentiam ſummæ & individuæ Trinitati, cujus providentia, & miſeratione benigna imperii diadema ſuſcepimus, & gubernamus imperium; in qua ſpem noſtram præcipue ponimus, credentes firmiter, ſimpliciter profitemur Patrem ingenitum, & Filium ex Patre genitum, & Spiritum Sanctum ex utroque procedentem, unam Deitatem ſub pari majeſtate, & ſub pia Trinitate ſecundum Apoſtolicam diſciplinam, Evangelicamq; doctrinam eſſe colendam. Hæc eſt fides recta, quæ contra omnes præmunitur errores, quam divinum Apoſtolum Petrum & Paulum doctorem gentium novimus tradidiſſe: qua divæ memoriæ Conſtantinus noſter inclytus prædeceſſor Romanum munivit & auxit imperium. Cunctos populos noſtro ſubjectos Imperio, noſtræ ditioni ſubjectos, in iſta volumus religione verſari, & præſenti in perpetuum lege valitura, quam ſanximus, omnes Hæreticos utriusque ſexus, quocunque nomine cenſeantur, perpetua damnamus infamia, diffidamus & bannimus, confirmantes prædeceſſorum noſtrorum conſtitutiones & pœnas, quæ adverſus Hæreticos, credentes, fautores, defenſores & receptores, ſine quibus diutius manere non poſſent. hactenus ſunt ſtatutæ: mandantes inſuper cunctis ſecularibus Poteſtatibus, ut conſtitutiones Romanorum Pontificum contra prædictos, vel in cauſa fidei, editas obſervent, & faciant ab aliis immobiliter obſervari.

2. Sanctam Romanam Eccleſiam ſicut matrem, & ipſius Sedis Antiſtitem tanquam Chriſti Vicarium, & B. Petri ſucceſſorem veneramur, & præcipimus cunctis ex debito venerari. Ipſam enim Romanam Eccleſiam in ſpiritualibus divinæ providentiæ altitudo univerſis diſpoſitione incommutabili Eccleſiis prætulit, & totius orbis aurea præſentia inſignivit. & ideo hanc eſſe omnium caput, ut Patrum regulæ & Principum ſtatuta declarant, & ſereniſſimi noſtri teſtantur affectus. Quapropter Romanum Pontificem & ipſius Eccleſiæ Cardinales, qui ſunt ejus corporis pars præclara, ab omni injuria cupimus eſſe alienos, mandantes præſenti noſtra conſtitutione, ut ſeculares quæcumq; Poteſtates conſtitutiones tam Pontificum quam Principum Romanorum contra ſacrilegos editas obſervent, & faciunt arctius ab aliis obſervari.

Et hanc itaque noſtræ Serenitatis conſtitutionem in Corpore Juris ſub debita rubrica volumus inſeri & mandamus. Datum in Urbe, 1312.

SENATVSCONSULTUM

Anno Chriſti 1312.

DE LEGE REGIA,

Quo Senatus Populusq; Romanus omne jus ſuum in Henricum VII. Imperatorem contulit.

EGO CORONARUM CORONA, MUNDIQUE CAPUT, CONFIRMO PRINCIPI POTESTATEM, SIBIQUE SUBJICIO CIVITATES, GENTIUMQUE NATIONES. TUEANTUR AQUILÆ GLORIAM MEAM. HÆC ROMA.

LUDOVICI IV. BAVARI IMPERATORIS AUGUSTI, ORDINUMQUE IMPERII

DECRETUM *AnnoChriſti* 1338.

De Imperatoria Majeſtate, & quod ſit Imperator, qui ab Electoribus electus eſt, etiamſi à Papa non ſit unctus, conſecratus & coronatus.

In Comitiis Renſenſibus ſtatuta & publicata Anno MCCCXXXVIII.

ANno Chriſtianæ libertatis MCCCXXXVIII. ſexto die Julii, Benedicti XII. P.M. anno quarto, convenerunt Electores & Ordines Imperii in pomario vici Rhenoſei, ubi convenire atque de ſummis Imperii rebus colloqui ſolenr. Concione vocata, ſacramento prius rogati, ritu ſolenni, ex Conſilii decreto, accitis tribus libellionibus, qui in acta, quæcunque fierent dicerenturve, ex fide referrent, ſubſcriberent, atque in vulgus ederent, hanc rogationem ſciverunt, juſſerunt, voluerunt, promulgarunt, perpetuo ſanxerunt. Vide Aventin. Annal. Bojor. lib. 7.

1. Sacroſanctum Imperium, ſumma in terris poteſtas, cœleſte donum eſt. Imperator enim primus ante omnes, ſecundus poſt Deum eſt, & tam grande nomen à ſolo Deo traditur, cui ſoli illæ Reipubl. adminiſtrandæ rationem reddendam habet, qui à ſupremo duntaxat cœli numine in ſummo rerum humanarum faſtigio collocatus eſt, & in terris neque parem neque ſuperiorem habet. Per quem leges, jura, regna humanæ genti largitur æterna Majeſtas. *Cæſari reddite quæ Cæſaris ſunt*, præcipit Ch ſtus. Is & Comites ejus omnes vectigalia, honorem, officium, obſequium obedienter ac reverenter Imperatoribus præſtiterunt.

2. A curiatis igitur Heptarchis, reb. impoſitus, continuo more majorum, atque jure gentium, Rex eſt & vocatur. Ipſum contra Majeſtatem Reip. decus Imperii, Legatos ad Sacerdotem Roman. ut author fiat, copiam adminiſtrandi concedat, mittere; eidem jurejurando fidem aſtringere, atque petere ab eo uſum Regii diadematis * religio eſt: nullum harum rerum jus omnino eſt Paſtori, qui ſervus ovium eſt, & in conſecrando Domino gregi ſervit. Quippe jure ſuffragiorum, beneficio Electorum, atque populi, quisque imperat. Hæc veriſſima eſſe convenit inter omnes Annalium, rerum humanarum divinarumque peritos, atq; jam ſæpius utriusq; juris, Cæſarei atque Pontificii, cœleſtis theſauri teſtimoniis comprobatum eſt. * i.e. nefas eſt.

3. Tamen quidam (ut ſunt ebrii ſucceſſu rerum nimio, atque impotentes ſui, mortalium animi: proſperis enim rebus ferocitas atq; ſuperbia augeſcunt) impudentiſſime refragari non erubeſcunt. Et nonnulli ſanctuli. qui ſibi ſacrarum literarum magiſterium arrogantiſſime ſumunt, per fallacias verba Domini arguunt, ſimplicitati Chriſtianæ imponunt, divinæ ſapientiæ oracula polluunt, contaminant; ſacram Hiſtoriam falſo interpretando ſuæ cauſæ ſervire cogunt; ſuis moribus, atque vitiis, nempe ambitioni, ſuperbiæ, avaritiæ accommodant, veritatem adulterant humanis nugis, cœleſtem philoſophiam commentis depravant, invertunt, à germano ſenſu ad ſuum negotium ſuasque nundinas caprioſis ratiocinnculis detorquent, nō voluntatem legi ſacræ, ſed legem voluntati jungunt. More argutorum hominum magis quam ex æquo & bono, diſputant, præter fas contra naturæ legem docere non erubeſcunt, Paſtoris beneficiarium eſſe Dominum, neque ante Principem Principum eſſe aut nominari oportere, quam ille ſervus ſervorum author fiat, & dignum judicarit qui regnet. Hæc cum maxima Chriſtianæ Reip. pernicie, intolerabili populi Chriſtiani, Imperatoriæ Majeſtatis jactura, nec ſine graviſſimo Tetrarcharum, Dynaſtarum, Clientium Imperii detrimento, inſtigante Stygio principe, domino hujus mundi, commenta eſſe eventus doçet, exitus probat. Inde bella plusquam civilia, ſeditiones domeſticæ, tumultus inteſtini concitantur, populus Chriſtianus ſe mutuis vulneribus atterit, cognato ſanguine manus polluit, ſtupra, perjuria, adulteria, ſacrilegia, peculatus, inceſtus, perfidia, impune committuntur.

4. Ob hæc dogmata peſtifera, hiſce peſtilentibus erroribus claſſicum concinentibus, cædes, homicidia, parricidia, incendia, paſſim eduntur; excidia regnorum, urbium, regionum, direptiones ubique fiunt, ima ſummis miſcentur, divina humana perturbantur, pietas refrigeſcit, lites, diſcordia, ſcelera, ſimulata religio, ceremoniæ caſſæ fervent & gliſcunt: juſtitia, pax, concordia, ſimplicitas, libertas, depulſæ terris exulant: divitiæ atque arma dominantur: fraus, dolus & ambitus eccleſiaſtic9 corripiunt gradum. Ut autem poſthac hujuscemodi malis evitatis, auguſta pace, feſta quiete, populus Chriſtianus fruatur, ex Conſilii decreto, hocq; plebiſcito decernimus, quæ ſupra ritu ſolenni, religione adacti, cenſuimus, perpetuo ſancimus edicto, nimirum ex ſolo electionis beneficio, omnem poteſtatem Imperiumque proficiſci, nec ullo pacto Pontificis Romani in hac re ſanctimonia, flaminio, authoritate, conſenſu opus eſſe. Quicumque aliter docuerit, ſenſerit, factitarit, crimine læſæ Majeſtatis reus, hoſtis Reipublicæ atque proſcriptus eſto, capite pœnas ſolvito, bona ejus publica ſunto, prædia infiſcentur.

LUDOVICI IV. BAVARI
IMPERATORIS AUGUSTI

EDICTUM

Anno Chriſti 1338.

De poteſtate officioq; Imperatoris, & tyrannide injuſtitiaq; Pontificis, adverſus acta Joannis XXII. Papæ.

Aventinus Annal. lib. 7.

IMPERATOR LUDOVICUS IV. divino duntaxat munere Cæſar Auguſtus, univerſis Chriſtianis ſalutem.

1. Divus Petrus atque Paulus, Nuntii æternæ Majeſtatis primarii, longo ante tempore prædixerunt, cecinerunt, ſedulo nobis denuntiarunt, poſt facta ſua vafros, verſutos, audaces, falſos Prophetas, Sacerdotes, legatos mendaces futuros, quorum facta jampridem depinxere nobis. *In templo Dei*, inquiunt, hoc eſt Eccleſia, *quaſi ſint Deus ſedebunt, & ſupra omne id quod usquam gentium aut colitur, aut cultum eſt, extollentur. Neq; dicendi neq; faciendi ullum, niſi quod libebit, noſcent modū: gloriam regnum concupiſcendi nec finem ſcient, nec terminum capient. Dominationem, potentiam, Urbi orbiq; terrarum, nec minus ipſis exitiabilem, rejecta cruce Chriſti, arripient; confictis ad quaſtum, lucrum, ambitionem, luxum, ſermonibus, de populo Chriſtiano, abuſi credulitate ſtolidi vulgi, nundinabuntur.* Quæ itaq; Vates illi veridici, arcanorum Dei interpretes, nobis ante cantarunt, veriſſima eſſe experimentis animadvertimus, & plane, niſi aſini ad lyram ſimus, ſentimus. Non imus inficias, eſt genus hominum ſuperſtitioſius, quam ut temporum infelicitas refragetur, ad fraudes & commenta ſuperſtitioſa, quibus vulgus imperitum facile lactari atq; capi ſolet, ingenioſiſſimum exiſtit, ad tentandos mores impudentiſſimum, credulitate ſtultorum, quorum infinitus eſt numerus, abutitur. Meum eſt hujuſcemodi argutias atque vaframenta, ne hiſce ſimplicitati Chriſtianæ imponatur, veritati divinæ illudatur, detegere atque confutare.

Artes Pontificis noſtro ſeculo magis quam unquam antea vigentes.

2. A ſpinis non colliguntur uvæ, Propheta Dei non accipit munera. *Qui vult maximus eſſe, ſit infimus omnium* (nunc iis Chriſtus præcipit) *& Reges quidem dominantur populo, vos autem* ſervi gregis mei, nempe paſtores, non Domini eſtis. Nihilominus tamen, quamvis illa clariſſima ſint, peſſimi Phariſæi, perditiſſimi Antichriſti *Comitiis Cæſareis & ſuffragiis Principum rebus impoſitum ajunt non eſſe Imperatorem, niſi primarius Sacerdos, qui dominus rerum, & utriusque poteſtatis manceps ſit, author fiat. Id etſi pravum, ineptum, falſum, perquam abſurdum, alienum a vita Sacerdotis Crucifixi, divino humanoq; juri, ſacris contrarium, nec rationi conſentaneum fiet, tamen illi impoſtores in malitia pervicaciores quam boni in pietate exiſtunt. Quis obſecro non videt, niſi talpa plane perpetuo oculis à rerum ſummo opifice damnatus, terræ tenebris incubet? Repugnatiſſima ſunt, nec coire poſſunt, corporale & ſpiritale, terrenum & cœleſte, fluxum & æternum, caducum & immortale, enſis myſticus atque ferreus. Hic Cæſari à Deo datus eſt, ut malis, & pacis atque concordiæ diſturbatoribus neci datis, boni tranquilla quiete perfruantur: ille concioni Chriſtianæ à Servatore commiſſus mortuos vitæ reſtituit, neminem occidit. Diverſa ſunt, Sacrificulus & Auguſtus; uterque cœleſti dono conſtituitur, ſuis limitibus clauſus: atque, ut ſunt humana & divina, ille *Servorum ſervus*, hic *Princeps Principum* habetur, & eſſe in bene conſtituta Republica debet. Nos ſolius Dei beneficio, Curiatorum Comitiorum jure, lege ſuffragiorum, authoritate Senatus, majeſtate atq; viribus populi Principatum tenemus. Si quis ambigat, ad ſacræ Hiſtoriæ penetralia, Annales priſcos recurrat, ita dubitare deſinet. Quod ſi ignorare perrexerit, ignorabitur. Ut tamen Sophiſtæ illi, monſtra, & abominandæ larvæ religionis Chriſtianæ, clava Herculis repercutiantur, & ſuo enſe jugulentur, veteres juris Pontificii (cui vacat) evolvat codices; ubi non ſemel ſcriptum eſt, Pontificis atque Imperatoris omnino diverſas eſſe jurisdictiones, nec vices earum commiſcendas eſſe.

* al. Comitiis Cæſaris. fort. Comitiis curiatis.

3. Quocirca liquet, quam perperam atq; temere Viceſimus ille ſecundus Imperii habenas ſibi uſurpaverit, præter fas atq; æquum Italiam à Regno Germaniæ ſeparare conatus fuerit; adverſus leges, inſtituta, morem majorum; contra auſpicia, interceſſionem, authoritatem Senatus, majeſtatem Principum atq; populi Romani, Italici, Germanici. Non tam nobiſcum quam cum ipſa Republica Chriſtiana bonus ſane paſtor vi, armis, & manu, non jure, diſceptavit. Sanguinem Chriſtianum lupus cruentus ſitivit & hauſit. Item hoſtis, accuſator, teſtis & judex, atq; inimicus noſter publicus, in propria cauſa tamen adverſus nos abſentes, indemnatos, non vocatos, non judicatos, inauditos, nec citatos, nec loco legitimo, nec die dicto, contra leges, indicta cauſa, ſecundum ſe homo belliſſimus pronunciavit. Sicuti in rebus inviſibilibus & divinis Sacerdoti cedimus, ita jure noſtro in humanis & his quæ conſpici tangive queunt, ſuperiores eo qui temporalia & dignitatem Regum, noſtro beneficio poſſidet, ſumus. Oportet magis Chriſto quam Pontifici Maximo obtemperare. Ille Imperatoris dicto ſuos audientes eſſe præcipit, hic vetat.

4. Haſce ob cauſas, bene, recte atque ſapienter ab hoſte Reip. Chriſtianæ ad futurum totius Chriſtianiſſimi, cujus ille membrum (ſi tamen exiſtit) non caput eſt, Senatum provocamus. *Orbis*, inquit Divus Hieronymus, *major eſt quam Urbis Eccleſia.* Sententiam igitur illius alterius & Viceſimi ſecundi adverſus nos latam vanam, irritam, ex conſilii decreto cenſemus, declaramus hoc edicto,

cto, quod Francofordiæ in auguſtiori templo ritu ſolenni ſubfixum, ſi quiſpiam pertinax fuerit, qui oblatrare aut obſtrepere auſit, tanquam veritatis oſor, pacis conturbator, hoſtis Reipublicæ, inimicus pietatis, ſatelles Antichriſti, mancipium Satanæ, perduellionis, perfidiæ, perjurii reus; non Philoſophorum argumentis vel decretorum, ſed verbere, vinculis, carcere fatigatus, poſſeſſionibus, peculio mulctabitur, & ultimo ſupplicio, more majorum, parricidium luet. Datum in oppido noſtro Francofordia, die ſexta Auguſti, Anno Chriſtianæ libertatis M. CCC. XXXVIII. Domini Ludovici Imperatoris Clementiſſimi, Regni XXIIII. Imperii XI.

LUDOVICI IV. BAVARI IMPERATORIS AUGUSTI

CONSTITUTIO

De Imperii juribus & excellentia, & poteſtate Electi Romanorum Regis,

Anno Chriſti 1339.

Lata in Comitiis Francofurtenſibus Anno MCCC XXXIX.

CÆſar, cum hoc à Pontificibus agi cerneret, ut Cæſarea dignitate conculcata, tyrannidem ſuam ſtabilirent, Francofurtum Principibus, ac humanæ divinæq; ſapientiæ doctiſſimis quibusque convocatis, Decretum de conſilio Doctorum ſub ſigillo ſuo contra proceſſus defuncti Joannis Papæ promulgat, rationem fidei ſuæ clariſſime reddit, plane ingenueq; profitens, ſe Chriſtianum hominem, articulos Fidei integros credere.

2. Ad hæc multa præclara proponit, publica atq; ſolenni acclamatione novas confirmationes antiquis legibus addens, easque corroborans: ſcilicet ut Electores Imperii, & nullus alius, Regem Romanorum eligant: cuiq; plura accedunt Principum ſuffragia, is etiam in diſcordia verus cenſeatur electus ſive Rex ſive Imperator, cum in eſſentia, idem ſint, licet nomina diverſa credantur, idemque poſſit, citra Apoſtolicæ Sedis confirmationem, Imperii jura & exercere & adminiſtrare.

3. Debeat quoque mox idem poſt Principum inſinuationem à Pontifice inungi, ſi legitime ſit electus. Quod ſi recuſet Pontifex, poſſit à quocumq; Catholico Antiſtite proclamari Imperator & Auguſtus: cum maxime inunctiones iſtæ ſolennitates tantum quædam ſint adinventitiæ, à Pontificibus excogitatæ, nomina tantum, & non res concedentes. Quis enim Romanus Pontifex conſecravit Conſtantinopolitanos Imperatores? Et quis ante Carolum multos Chriſtianos Cæſares? & ante Conſtantinum, Ethnicos quis ſacravit Imperatores? Nec fidelitatis juramentum Pontifici tribuit Imperator, ſed obſequii ac fidei defenſionis.

In hiſce Comitiis Eduardus Angliæ, Franciæ & Hiberniæ Rex, ab Imperatore, omnibus Ordinum ſuffragiis, S. Rom. Imperii Vicarius generalis pronuntiatus ſeſſionem in Comitiis juxta Electores obtinuit, Decretoque ſubſcripſit.

4. Præterea falſiſſimum eſſe oſtendit, per vacationem Imperii jus ad Papam devolvi: idq; eſſe contra ſacri Imperii libertatem, dignitatem, jura ac majeſtatem. Longa enim & approbata conſuetudine, inconcuſſe à majorum ordinatione hactenus obſervata, vacante Imperio, jus adminiſtrandi Imperii jura, feuda conferendi, & negotia cætera diſponendi, Palatino Rheni debetur, non obſtante Clementina *Paſtoralis*. Datum in civitate Francofurt, in Quadrageſima, anno 1339.

EDVARDI * ANGLIÆ REGIS,

* hoc nomine Tertii.

ET SUB LUDOVICO IV. IMPERATORE S. ROM. IMPERII VICARII GENERALIS, ET POSTEA ELECTI ROMANORUM REGIS.

RESCRIPTUM

Anno Chriſti 1344.

De libera electione Eccleſiaſticarum Perſonarum, adverſus Romanæ Sedis gravamina.

SAnctiſſimo in Chriſto Patri, Domino Clementi, divina providentia ſacroſanctæ Romanæ ac univerſalis Eccleſiæ Summo Pontifici, * Eduardus eadem gratia Rex Francorum & Angliæ, & Dux Hiberniæ, poſt devota pedum oſcula beatorum.

1. Penſata Sedis Apoſtolicæ clementia, quæ de fovenda devotione Chriſti fidelium, & animarum ſalute ſolet eſſe ſumme ſollicita, non *quærens quæ ſua ſunt, ſed quæ ſunt* potius *Jeſu Chriſti*, tenet probabiliter noſtra fiducia, quod veſtra paternitas, inſpecta Celſitudinis Apoſtolicæ præclaritate miſericordiæ (*al.* meritorum,) & ſcientia divinitus jam erecta, ea, quæ decus Eccleſiæ ac devotionem plebis attenuant, & animarum ac rerum pericula comitantur, curabit miſericorditer reformare (*al.* tollere.)

* Qui ab Imp. Ludovico IV. & Ordinibus Imperii Vicarius per Galliam & Regnum Arelatēſe conſtitutus interfuit Comitiis Francofordianis &

Rhenſenſibus anno 1338. & Colonienſibus anno 1340. adverſus Papæ tyrannidem & injuſtitias, celebratis, corā decretis ſubſcripſit, in Apoſtolis Nationis Gallicæ Concilio Conſtanrienſi oblatis, & cum Clemangis libro de corrupto Eccleſiæ ſtatu impreſſis, ſcribitur, hunc Regem tandem ſevero edicto prohibuiſſe annatarum exportationē, & petitionem Prælaturarum Anglicarum apud Papam: ad formam ſc. Decretorum Imperialium, in quibus eadem fuerant prohibita.

2. In publicam autem non ambigimus noticiam perveniſſe, qualiter ab exordio naſcentis Eccleſiæ in regno noſtro Angliæ, progenitorum noſtrorum Regum Angliæ, & Procerum ac Fidelium dicti regni digne recolenda prioritas, propter divini (*al.* Domini) cultus augmentum conſtruxit Eccleſias, & ipſas amplis dotavit poſſeſſionibus, & privilegiis communivit, ponens in eis miniſtros idoneos, qui fidem Catholicam in ſubjectis (*al.* ſubditis) ſibi linguis & populis fideliter (*al.* feliciter) propagarunt; per quorum curam & ſollicitudinem vinea Domini Sabaoth cum cultu & fructu ibidem mirifice fœcundavit. Sed, quod dolendum eſt, ipſius vineæ progenies degeneravit in labruſcas, & exterminat eam aper de ſylva, & ſingulares feræ depaſcunt eam, dum impoſitiones & proviſiones Sedis Apoſtolicæ, quæ ſolito gravius invaleſcunt, ipſius peculium, contra piam voluntatem & ordinationem donatorum manus occupant indignorum, & præſertim exteriorum, (*al.* ſaturorum,) & ejus dignitates & beneficia pinguia perſonis conferuntur alienigenis, plerumque nobis ſuſpectis: qui non reſident in dictis beneficiis & vultus commiſſorum ſibi pecorum non agnoſcunt, & linguam nō intelligunt, ſed velut mercenarii, ſolummodo temporalia lucra quærunt; & ſic diminuitur Chriſti cultus, animarum cura negligitur, ſubtrahitur hoſpitalitas, Eccleſiarum jura depereunt, ruunt ædificia Clericorum, attenuatur devotio populi, Eccleſiaſtici Sacerdotes Regni (*al.* populi, Clerici dicti regni) viri magnæ ſcientiæ (*al.* literaturæ) & converſationis honeſtæ, qui curam animarum poſſent (*al.* paſcendarum) ibi & regimen ſalubriter peragere, & pro noſtris forent & publicis conſiliis oportuni, ſtudium deſerunt propter promotionis congruæ ſpem ablatam: quæ divinæ ſcimus non eſſe placita voluntati.

3. Quæ omnia in grave noſtrum & fidelium noſtrorum vertentur præjudiciom & ineſtabile periculum, niſi citius & conſultius caveamus. Nam jus patronatus, quod nos & fideles noſtri in talibus obtinemus beneficiis, enervatur: Curia noſtra, in qua duntaxat cauſæ ſuper jure patronatus dictorum beneficiorum tractari debent, & ſic jura Coronæ noſtræ Regiæ tam probroſe quam damnoſe depereunt: & Regni theſaurus ad extraneos, ne dicamus noſtros malevolos, aſportatur, ſubtili forſan artificio (*al.* conjectura,) ut Regno depreſſo Sacerdotioque, & ejus exhauſto theſauro, reddatur Regnum debilius in adverſis. Quæ ſingula & alia, quæ ex præmiſſis ſequuntur, incommoda fuerunt nuper coram nobis in Parlamento noſtro generali per Communitatem dicti Regni in Coaventu palam expoſita, unanimi & ardenti petitione ſubjuncta, ut prædictis diſpendiis, quæ dictæ Communitati videntur intolerabilia, celeriter occurramus.

4. Nos autem Anglicanæ depreſſionem Eccleſiæ, & exhæredationem Coronæ Regiæ, ac mala prædicta, quæ diſſimulata diutius adducerent veriſimiliter graviora pericula, cernentes intuitu, ad vos ſucceſſorem Apoſtolorum principis, qui ad paſcendum non ad concidendum (*al.* comedendum) oves Dominicos, & confirmandum & non deprimendum fratres ſuos mandatum (*al.* majoritatem) à Chriſto ſuſcepit, iſta deferimus, votivis affectibus ſupplicantes, quatenus præmiſſis ponderatis, & conſiderando, quod de jure creaodi ſunt devoti populi magiſtratus, & juxta dictum Prophetæ, *Dandi ſunt de eodem loco populi viuitores* (al. *doctores*,) quod per beatos Apoſtolos eſt factum, dum gentibus viros linguarum ſuarum habentes noticiam tranſmiſerunt (*al.* præfecerunt:) penſata etiam devotionis plenitudine, quod domus (*al.* Dei gratia) noſtra Regia, & Clerus ac populus dicti Regni perſtiterunt in obedientia dictæ Sedis, propter quod non deberet eis paternus affectus onera & gravamina cumulare; ſed (*al.* ſcilicet) velitis, ut pater filiis theſaurizans, alleviare dictarum impoſitionum & proviſionum ac onerum, jam per Sedem Apoſtolicam invaleſcentium, gravitatem, permittentes ulterius, ut patroni patronatus ſui ſolatium non amittant, Eccleſiæque Cathedrales & aliæ dicti Regni liberas electiones (*al.* actiones) & eorum officia habeant. Quas quidem Eccleſias dicti Regni progenitores dudum in ſiogulis natiooibus (*al.* vocationibus) eorundem perſonis idoneis jure ſuo Regio libere conferebant, & poſtmodo ad rogandum ad inſtantiam ſanctæ Sedis ſub certis modis & conditionibus conceſſerunt, quod electiones fierent in dictis Eccleſus per Capitula (*al.* templa) eorundem. Quæ conceſſio fuit per Sedem ipſam ex certa ſcientia confirmata: ſed contra formam conceſſionis & confirmationis prædictarum, dicta Sedes per reſervationes & promiſſiones ſuas dictis Capitulis adimit ſupradictas electiones, & nobis jus & prærogativam quæ juxta formam dictæ conceſſionis nobis competunt in hac parte, propter quod, juxta legem Regni noſtri, ex quo lex in conceſſione poſita noo ſervatur, conceſſio reſolvitur, & ſtatum revertitur in primævum.

* al. dirigemini, quæſumus, noſtra benignitate.

5. Super præmiſſis igitur * dignetur, quæſumus, veſtra benignitas, ad honorem Dei & ſalutem animarum, nec non ad tollenda ſcandala & præjudicia prælibata, feſtinum & ſalubre temperamentum apponere, ut nos & noſtri, qui perſonam veſtram ſanctiſſimam, & ſanctam Romanam Eccleſiam dominari cupimus, ut debemus, ceſſantibus dictis malis intolerabilibus, in paterna veſtræ dilectionis dulcedine acquieſcamus, revireſcatque noſtra devotio per oſtenſam nobis piæ moderationis veſtræ Clementiam recreata. Conſervet vos Altiſſimus, & regimen Eccleſiæ ſuæ ſanctæ, per tempora proſpera & longæva. Datum apud † Waſon, die VII. Anno Regni noſtri Fraociæ IV. Regni noſtri vero Angliæ XVII.

† al. Waſen.

S. CÆSA-

S. CÆSAREÆ MAJESTATIS ORDINUMQUE IMPERII

DECRETUM

Anno Chriſti 1345.

Adverſus iniqua poſtulata Romani Pontificis de Imperio à Sede Romana recognoſcendo, factum in Comitiis Francofurtenſibus Anno Domini MCCCXLV.

ANno MCCCXLV. Legari Cæſaris Avinione revertuntur, mandataq; ſcripta Pontificis Maximi ad Auguſtum perferunt, quorum hæc ſumma fuit. Cæſar Wilhelmum Oecomenſem Hæreſiarcham, ejus collegas & ſocios Pontifiei Maximo dederet: Decreta adverſus Joannem Viceſimum ſecundum Vicarium Chriſti retractaret, acta reſcinderet, opprobria recantaret, edicto perpetuo publice ſanciret, Imperium beneficium eſſe primarii Sacerdotis, nec ante Cæſarem eſſe aut vocari, quam ille author fieret. Hæc ubi ad Imperatorem relata ſunt, Francofordiæ Proceres convocat, mandata Clementis VI. reeitari jubet. Fit Decretum, hujuſcemodi poſtulata prava, inepta, antiquata, argutiora denique eſſe, quam ſimplicitati Chriſtianæ atque Majeſtati Reipublicæ conveniret, irrita vanaq; declarata ſunt; Flaminesque Avinionenſes ſecundis rebus oblitos humanæ imbecillitatis nullum modum neque dicendi neque faciendi, niſi quem velint, noſcere, promulgatum. Quicquid libeat licitum putare, licentia ſanctitatem metiri acclamatum. Joannes Rex Bojemus, filius ejus Carolus, denuo in verba Auguſti jurant, Decretoque ſubſcribunt.

Aventin. lib. 7 Annal.

S. CÆSAREÆ MAJESTATIS ORDINUMQVE IMPERII

DECRETVM

Anno Chriſti 1346.

De Pſeudoelectione Caroli Bojemi annullanda, & de juribus Imperii adverſus Papam & ejus ſectatores manutenendis.

Factum in Comitiis Spirenſibus Anno Domini MCCCXLVI.

IMperator, ubi comperit, Carolum filium Regis Bojemiæ, ab * Archiepiſcopis & Proceribus quibusdam, Pontificiis nummis & pollicitationibus ad tantam perfidiam inductis, Cæſarem † deſignatum, Auguſtæ Nemetum Conciliũ cogit, concionem Procerum advocat anno MCCCXLVI. perfidiam paucorum arguit. Pontificum Romanorum inſolentiam, faſtum omnium temporum, injurias in ſe eorum commemorat, à quibus inductum depravatumq; Carolum, item alios, conqueritur, Carolique perjurium proponit, Senatus authoritatem, populi Chriſtiani libertatem, Majeſtatem Imperii, fidem religionis proditam & pollutam docet, liberos eſſe Germanos aſſerit; rogat, ſe ne, cujus clementiam, benignitatem, fidem, conſtantiam, munificentiam, jampridem tot adverſitatibus comprobatam ſenſerint, imperare, an Carolum, perfidum caput parricidamque, qui * avum optimum Imperatorem impietatis condemnet, regnare velint. Absque cunctatione tota † concio conclamat, Ludovicum rerum potiri, Ludovicum à Deo Imperatorem conſtitutum eſſe, ſeque in ejus poteſtate futuros. Perfidiam deinde paucorum execrati, Caroloque innominatis verbis male precati, denuo ſacramenta Ludovico Principes & Civitates Imperiales certatim dicunt, dantque fidem, operam daturos, ne hujusmodi flagitia inulta ſint, & Germanicæ virtuti, ab hoſtibus etiam laudatæ, tanta macula illinatur.

* Gerlaco Moguntino Balduino Trevetenſi, Walramo Colonienſi, Rodulpho Saxoniæ Duce, & Joanne Bohemo patre.

† Reinſii, & Bonnæ coronatum.

* Henricum VII. Imp.

† in qua ex Electorib. Henricus Moguntinus, Rudolphus Palatinus Waldemarus Brandenburgius, & tandem etiam Rodulphus Saxo melius informatus.

S. ROM. IMPERII ELECTORUM ET STATUUM

DECRETUM

Anno Chriſti 1347.

De jugo Pontificio excutiendo.

Factum in Comitiis Francofurtenſibus Anno Domini MCCCXLVII.

Adventinus lib. 7.

POſt Ludovici obitum, Clemens VI. Carolo Bojemi Regis filio diploma dat, poſtulatque, ut Germani Carolum Eccleſiæ fidum recipiant, & nullum poſthac prius fore Cæſarem, quam primarius orbis Chriſtiani Sacerdos, Vicarius Chriſti, author fiat, jurent. Inſuper abrogationem Pontificis Maximi ad Imperatorem attinere, hæreſin omnium pernicioſiſſimam eſſe profiteantur. At Germani partim tergiverſantur, partim aperte detrectant, atque proclamant: Usque adeone Servus ille ſervorum faſtu libidineque dominandi furit, inſanit, atq; in præceps abit, ut omnium ſæviſſimorum tyrannorum, quos unquam fuiſſe legimus, crimina, ſuperbiam vincere propalam perfricta fronte contendat?

GUNTHERI SCHWARZENBURGII IMPERATORIS AUGUSTI

EDICTUM

Anno Chriſti 1349.

De Imperii excellentia, & Poteſtate Electi Imperatoris.

CUm prædeceſſor noſter, Dominus Ludovicus felicis recordationis Romanorum Imperator, legem condiderit, in qua decrevit, Electum in Francofurt in Regem Romanorum à Principibus Electoribus, aut majori eorum parte, adminiſtrationem Imperii ante confirmationem Papalem habere plenam & omnimodam, Nos habitu Principum noſtrorum conſilio, tam ſpiritualium quam ſecularium, poſt electionem noſtram ab omni Clero & Populo probatam & confirmatam, eandem legem hoc edicto noſtro in perpetuum valituro renovamus & ratificamus, renovatamque & ratam eſſe jubemus, decernimusq; omnes proceſſus adverſus illam inſtitutos fuiſſe & eſſe nullos, Pontificumq; Romanorum acta & dogmata adverſus eam habita Chriſtianæ doctrinæ & Apoſtolicæ repugnare, cum ipſe Pontifex ſecundum omnia jura divina & humana debeat ſubeſſe Imperio, nec Imperator in temporalibus illi aut ulli perſonæ in terris ſubjectus eſſe noſcatur. Quænam ergo hæc ſuperbia eſt, quæ nova & inaudita tyrannis, ut Princeps Romanorum, legitimis ſuffragiis Electus, publicæ libertatis author, libertate privetur, ut cujus eſſe debent omnia, ipſe non ſit ſuus?

2. Quapropter ex dictorum Principum ac fidelium Imperii maturo conſilio & inſtantibus precibus jura Imperii adverſus quamcunque * perſonam, quæcunque aliquid in perniciem & deſtructionem ejus attentare, aut huic noſtro edicto & confirmationi cõtravenire auſus fuerit, ſtrenue viriliterque propugnanda ſuſcepimus, ipſis Principibus ac fidelibus firmum auxilium fideliter promittentibus, & ſuſcipientes declaramus omnes eos, qui contra hanc noſtram confirmationem aliquid dicere aut facere, vel dicentibus aut facientibus conſentire præſumpſerint, tanquam noſtros & Imperii rebelles, omnibus beneficiis, gratiis & dignitatibus, quæ ab Imperio tenent, ipſo jure & facto eſſe privatos, ſicuti, nunc & extunc eos privamus: inſuper crimen læſæ Majeſtatis eos incurriſſe ſancimus, & pœnis omnibus in criminis læſæ Majeſtatis reos ſtatutis ſubjacere. Datum in oppido noſtro Frankofurt, VI. Idus Martii, anno ab Incarnatione Domini milleſimo trecenteſimo quadrageſimo nono: anno vero Regni noſtri primo.

* In primis Carolum Bohemũ, à Colonienſi, Trevirenſi & Bohemo electum à Pontifice confirmatum, & Rege Franciæ adjutum: quũ Gunthero Moguntinus, Saxo & Brandenburgius Electores & Rex Angliæ Imperii Vicarius faverent & adhærerent.

CAROLI

CAROLI IV. IMPERATORIS AVGVSTI

DECRETVM

DE REFORMATIONE CLERI

In Comitiis Moguntinis Anno Domini MCCCLXVI. *Anno Chriſti 1366.*

Domino Archiepiſcopo Moguntino.

VObis præcipimus ſub ea fidelitate, qua noſtris aſtringimini, ut Clerum veſtrum reformetis, tollatisque abuſum in veſtibus, calceis, capillis, & toto vitæ habitu. Quod ſi non fecerint, manderis fructus beneficiorum ſuorum occupari, & Fiſco noſtro præſentandos, quos nos in honeſtiores uſus convertemus.

CAROLI IV. IMPERATORIS AVGVSTI

CONSTITVTIO

De Libertate Eccleſiaſtica.

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis feliciter, Amen. *Anno Chriſti 1377.*

CAROLUS QVARTUS, divina favente Clementia, Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, & Bohemiæ Rex, ad perpetuam Rei memoriam.

1. Etſi Imperialis benignitatis clementia, quorumlibet devotorum fidelium, quos ſacrum Romanum ambit Imperium, ex officio debito teneatur neceſſitatibus & injuſtis oppreſſionibus conſulere, & de opportunis remediis providere: ad illos tamen permaxime dirigitur noſtræ mentis affectio, quos indebitè pati cognoſcimus, quorumque oppreſſionibus ſtatus Eccleſiaſticæ libertatis, quem ſemper noſtris temporibus augeri voluimus, enormiter enervatur, & quaſi ad nihilum redigitur.

2. Minus juſte ſane ad noſtræ Serenitatis audientiam pro parte honorabilium Prælatorum Canonicorum & Clericorum Mindenſis Civitatis & diœceſis inſinuatione queruloſa ſuppliciter eſt deductum, quod ſeculares quidam in poteſtatibus & officiis publicis conſtituti, videlicet Duces, Comites, Barones, Milites & Sculteti, & alii Domini temporales: necnon Conſules civitatum, oppidorum, villarum & locorum Rectores diœceſis prædictæ Dei timore poſtpoſito, ſtatuta ſingularia, iniquas ordinationes, motu proprio ac temeritate præſumptuoſa, de facto contra perſonas Eccleſiaſticas, Eccleſiarum & locorum Religioſorum libertates & privilegia condiderunt & condunt, eisdemque publice & de facto inſiſtere præſumpſerunt & præſumunt auſu temerario & nephando quotidie contra legitimas civiles & canonicas ſanctiones, ut puta quod nulla bona temporalia in poteſtatem Eccleſiaſticam transferantur, neve Clerici in ſacris conſtituti ad agendum ſeu teſtificandum in civilibus & maxime in piis cauſis aliquatenus admittantur, quodque excommunicati laici & publice denunciati in civili foro minimè repellantur, nec in eorum Conſulatus officio ac aliis actibus ſecularibus evitentur.

3. Item prædicti Domini temporales Conſules Rectores, per ſecularem poteſtatem Eccleſias & perſonas Eccleſiaſticas capiunt & capi procurant; res & bona Clericorum occupant & arreſtant; oblationes fidelium diminuunt & reſtringunt; exactiones & tallias indebitas de bonis & redditibus Eccleſiarum exigunt & extorquent; ſtationes immoderatas cum multitudine Nobilium in bonis Eccleſiarum & piorum locorum faciunt; vecturas curruum & vectiones multiplices bonis ipſis imponunt contra Eccleſiaſticam libertatem; poſſeſſiones Eccleſiarum & perſonarum Eccleſiaſticarum devaſtant incendiis & rapinis; contractus inter Clericos & Laicos legitime factos, ad libros civitatum, villarum & locorum recuſant inſcribere ac ſigillare; donata & legata ad fabricas & Eccleſiarum ſtructuras contra voluntatem Prælatorum & aliorum, quorum intereſt, præſumunt uſurpare contra juſtitiam; in fraudem & odium Clericorum confugientes ad Eccleſias, cimiteria & ad loca libertatis Eccleſiarum, inde extrahere contra Imperiales ſanctiones præſumunt.

4. Cum igitur hæc omnia & ſingula, & quævis alia ſimilia, necnon quæcumq; ſequuta ſint & ſequi poſſunt, ex eisdem ſint & fuerint ſolum de facto ac temere attẽtata, & per ſacras civiles & canonicas ſanctiones reprobata expreſſe; Nos ea omnia & ſingula de Principum, Dominorum, Comitum, Baronum, fideliumq; noſtrorum conſilio ex certa ſcientia tenore præſentium & auctoritate Imperiali caſſamus, irritamus, adnullamus, caſſaq; irrita & nullius eſſe momenti penitus declaramus, dicimus & nuntiamus expreſſe præſenti edicto perpetuo valituro, ſerioſius inhibentes, nec hujusmodi

aut eorum ſimilia de cætero dicti Domini temporales attemptare præſumant, præcipientes nihilominus ſub indignatione Imperialis banni univerſis & ſingulis Dominis, Militibus, Conſulibus, Poteſtatibus, Officiatis & in officiis publicis conſtitutis, quatenus mox viſis aut iotellectis præſentibus dicta eorum ſtatuta & ordinationes, ſicut in præjudicium Eccleſiaſticæ libertatis ædita ſuot, omnioo revocent & de luce tollant; quodq; ſecundum ea non judicent amplius, nec ſententias dictent, aut eisdem in judicio vel extra quomodo libet per ſe & contra Eccleſiaſticam libertatem potiantur.

5. Item pronunciamus & declaramus Imperiali auctoritate, quod, quicumq; cujuscumque ſtatus vel conditionis extiterit, auſo ſacrilego & propriæ temeritatis audacia Sacerdotem vel Clericum, ſecularem vel religioſum, diffidaverit, proſcripſerit, captivaverit, ſpoliaverit, occiderit, mutilaverit, aut in carcere detinuerit, aut hujusmodi malitiam perpetrantes ſcieoter receptaverit, ſeu coosilium, auxilium vel favorem in bis eis præſtiterit, vel pro cauſa criminali vel civili quæſtionum in judicium ſeculare, & ſpecialiter judicium quod dicitur, * Freyding/ quod nulla temporis præſcriptione, vel Regali ſeu Imperiali edicto ſeu judicii confirmatione, contra perſonas Eccleſiaſticas ſeu Clericos per quamcumque conſuetudinem introduci volumus, trahere præſumpſerit, vel ratione dictæ conſuetudinis aut potius corruptelæ extra præfatum judicium contra Clericos in præjudicium Eccleſiaſticæ libertatis, aliquid attemptaverit præter pœnas à ſacris Imperialibus & Canonicis ſanctionibus eis inflictas, decernimus hos imperiali edicto ipſo facto infames, & omni honore privatos, nec ad placita vel conſilia Nobilium aliquatenus admittendos, & actorem vel actores tales à jure ſuo cadere, ac judicatum non tenere, Judicemq; judicandi poteſtate privatum & bannum Imperiale incidiſſe pronunciamus.

* al. Frydius.

6. Verum quia parum eſſet jura condere, niſi eſſent, qui tuerentur eadem auctoritate Imperiali prædicta, univerſis Principibus, Archiepiſcopis, Epiſcopis, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Barooibus; & ſpecialiter Colonienſi, Moguntino, Magdeburgenſi & Bremenſi, Archiepiſcopis: Monaſterienſi, Oſoabrugenſi, Hildenſemeoſi, Paderburnenſi, Mindenſi, Lubicenſi, Verdenſi & Svverinenſi, Epiſcopis: nec non omnibus, Saxoniæ, Luneburgen & Brunſvvicen Ducibus: Lantgravio Haſſiæ: nec non de Marcka, de Monte, de Hoia, de Teckelnburg, de Schobenburg, de Wernengerode, de Holzatie, & de Regenſtein Comitibus, quibus & eorum cuilibet vices noſtras committimus io præmiſſis per præſeotes & eis ſub obtentu Imperialis gratiæ præcipimus & mandamus, quatenus toties, quoties pro parte dictorum Prælatorum Canonicorum & Clericorum vel alicujus ipſorum fuerint requiſiti, eisdem pro toto ſuo poſſe aſſiſtant & faciant, quod præmiſſa committentes quicumq; fuerint pœnis prædictis puniantur realiter & cum effectu, quatenus cæteri eorum exemplo perterriti ſimilia de facili non attemptent: præterea omnes & ſingulos Eccleſiarum ſeu Eccleſiaſticarum perſonarum prædictarum vaſallos & feudatarios cujuscumque ordinis, gradus vel conditionis exiſtant, qui contra Eccleſiam vel perſooas Eccleſiaſticas ipſius Mindenſis Eccleſiæ Civitatis & dioceſis, à quibus feuda eorum teneot, aliquid fecerint de præmiſſis ſeu ea facientibus, ſi propter hoc excommunicati denunciantur, vel aliàs aſtiterint quovis modo, dummodo de hoc ſervato juris ordine conjuncti fuerint, denuntiamus & decernimus eo ipſo ſuis feudis ſive beneficiis eſſe privatos, eosque præſentis conſtitutionis edicto privamus perpetuo, dantes Eccleſiæ ſeu Eccleſiaſticis perſonis antedictis dicta feuda concedendi aliis perſonis laicis fidelibus & utilibus liberam facultatem.

7. Volumus etiam, hortamur & requirimus Epiſcopos & Prælatos Eccleſiaſticos, ut hanc noſtram legem & conſtitutionem in Synodis & Eccleſiis publicari procurent, ne in præmiſſis per ſimulatam ignorantiam ſuas malitias valeant excuſare.

8. Nulli ergo omoino hominum liceat hanc ooſtram caſſationis, irritationis, annullationis, inhibitionis, necnon pronunciationis & declarationis paginam infringere, aut ei auſu temerario quomodolibet contraire, ſub pœna Imperialis noſtræ indignationis graviſſima, necnon quinquaginta marcharum auri puriſſimi, quas ab eo, qui contrafecerit, totiens, quotiens fuerit contrafactum, irremiſſibiliter exigi, & earum medietatem Imperialis noſtri ærarii ſive fiſci, reſiduam vero partem injuriam paſſorum uſibus volumus applicari.

Signum Sereniſſimi Principis & Domini, Domini Karoli Quarti Romanorum Imperatoris Invictiſſimi, & Glorioſiſſimi Bohemiæ Regis.

Teſtes hujus rei ſunt:

Venerabiles: a Gerhardus Hildenſemenſis, Heinricus Werdenſis, & Heinricus Paterbrunnenſis — Eccleſiarum Epiſcopi. (a al. Borcherdus.)

Illuſtres: Albertus Saxoniæ, & Luneburgenſis, & Wenceſlaus Opaviæ — Duces.

Spectabiles: Burchardus de Hardeck, b Gerhardus de Hoia, Boſzo & Heinricus de Schrapelovv — Comites. (b al. Borchardus.)

Nobiles

Nobiles {
Otto Advocatus de Monte, [*al. de Mente.*
Petrus de Wartenberg, dictus de Choſt, Imperialis Curiæ noſtræ Magiſter,
Thuno de Colditz Cameræ noſtræ Magiſter,
Hintzo de Lipa,
Albertus de Sterneberg, [*al. de Storenburg.*
Symon de Lyvven, [*al. de Lippen.*
Busko de Pritzan, [*al. de Azuzan.*
Buſſeto de Briſtritz, [*al. Buſſiro de Bisken.*
c Alhardus de Puſche Dapifer in Ravenſperg, c al. Alzardus.
Heinricus de Ezigelhem. [*al. Ezigelhelm: al. Ezigelen.*
}

& alii quam plures noſtri & Imperii ſacri Principes, Comites, Nobiles & fideles: præſentium ſub Imperialis Majeſtatis noſtræ ſigillo teſtimonio literarum. Datum Mindæ anno Domini MCCCLXXVII. Indictione quintadecima, XV. Calend. Decembr. Regnorum noſtrorum anno XXXII. Imperii vero XXIII.

De Mandato Domini Imperatoris

Nicolaus Cameracenſis Præpoſitus.

SIGISMUNDI HUNGARI IMPERATORIS AUGUSTI

CONSTITUTIO

De pace Budæ infidelibus & rebellibus ſuis facta, ratione erectionis Banderii æmuli ſui, necnon injuriarum damnorum, nocumentorum, Anno Domini MCCCCIII.

Anno Chriſti 1403.

NOs SIGISMUNDUS Dei gratia, Rex Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Ramiæ, Serviæ, *a* Galliciæ, Lodomeriæ, Comaniæ & Bulgariæ: Marchioq; Brandeburgenſis, &c. Sacri Romani Imperii Generalis Vicarius & Regni Bohemiæ Gubernator; Memoriæ commendantes ad univerſorum notitiam volumus ſerie præſentium pervenire, quod quia nos ad inſtantem & devotatam ſupplicationem fidelium noſtrorum Baronum, Procerum & Nobilium, Regni noſtri Hungariæ, hic nobiscum perſonaliter exiſtentium, quorum Proceribus propter eorum fidelia & graviſſima ſervitia, atq; fidelitates eximias, conſenſum non poſſumus denegare, decrevimus cum omnibus rebellibus, æmulis & adverſariis noſtris, in Regnis noſtris Hungariæ & Sclavoniæ, necnon in partibus Tranſſylvanienſibus conſtitutis & exiſtentibus veram pacem facere, & concordiam ſtabilire. Idcirco nos dictorum fidelium noſtrorum ſupplicationibus favorabiliter annuentes, ex innata nobis clementia, omnibus & ſingulis Prælatis, Baronib. Nobilib. Militib. Clientibus, necnon cujuscunq; alterius præeminentiæ vel conditionis hominib. in Regnis noſtris prælibatis Hungariæ & Sclavoniæ, necnon partib. Tranſſylvanienſibus, commorantibus, ad eosdemque pertinentibus, gratiam faciendi duximus in hunc modum.

a vulgo, Walachiæ.

1. Primo namque, quod Regia pietate concedimus, quod omnes ipſi Prælati, Barones, Nobiles, Milites, Clientes, & alii prætitulati, ac hæredes eorum, & cujuslibet eorum, occaſione vel ratione erectionis Banderii alieni noſtri æmuli, & ſub ipſo contra noſtram Majeſtatem & alios noſtros fideles, diverſarum pugnarum & conflictuum exercitationis, oblationis, etiam receptionis ſeu occupationis aliquorum caſtrorum, diſtrictuum, villarum & poſſeſſionum, ſive combuſtionis & deprædationis illorum & illarum, necnon diſſipationis & perceptionis bonorum ſeu jurium noſtrorum Regalium, ſeu Eccleſiaſticorum, vel Nobilium, & generaliter quorumcumque hominum, ac etiam occaſione captivationis, ſpoliationis, interfectionis, ſeu mutilationis quorumcumq; hominum, tam Nobilium quam ignobilium, nec non cuſſionis monetarum ſeu denariorum, & generaliter cujusvis enormis facti, per eos vel aliquem eorum, ſimul vel diviſim, hucusque quomodocunq; vel qualitercumq; factorum, geſtorum & perpetratorum, nullo unquam tempore, quovis modo per nos aut alios poſſint vel debeant impedire ſeu aliqualiter aggravari. Sed iidem à quibusvis cauſidicis intra vel extra judicium, abſoluti penitusq; ſupportati habeantur, nec *b* eos quisquam judex ordinarius Regni ratione prævia judicare *c* valeat aut damnificare, immo lites exinde ſubortæ vel oriundæ ſopiantur & ſedentur per judices antefatos.

b al. nos.
c al. valeant.

2. Idem concedimus, quod ſi aliqui ex regnicolis noſtris prædictis quævis caſtra, munitiones ſeu fortalitia ſponte vel invite manibus alienis tradidiſſent, ſeu etiam ſi aliqua aſſumpta ibi votis extraneorum aliqua damno nobis vel regnicolis noſtris intuliſſent, aut ſuper civitates liberas, villas, oppida & poſſeſſiones noſtras, vel aliorum, cenſus, collectas vel taxas recepiſſent, aut ad urburas camerasq; ſalium, & lucrum cameræ, ſive aliorum quorumvis redituum & proventuum noſtrorum Regalium, vel regnicolarum, debite vel indebite ſe intromittentes diſſipaſſent, ratione horum nec nos nec per aliquem poſſint impediri, ſed penitus habeantur abſoluti.

3. Interea

3. Interea ſi qua caſtra, munitiones ſeu fortalitia, diſtrictus aut paſſiones ad noſtram Regiam Majeſtatem cuipiam hominum regnicolarum prædictorum forent obligata, ille vel illa à nemine recipiant, niſi prius facta debita ſolutione, etiamſi ille, cui prius impignorata fuerant, alterque ea nomine pignoris obligaſſet.

4. Concedimus quoque, quod omnes donationes eis hactenus factæ majori ſigillo noſtro de novo fiendo confirmentur pro eisdem.

5. Cæterum ſi contigerit in poſterum per regnicolas in Regno aliquam congregationem generalem celebrari, in eademq; ratione præmiſſorum, nos vel aliquis ex regnicolis noſtris aliquem ex prædictis Baronibus, Nobilibus, Militibus, clientibus, vel ad ipſos ſpectantibus, ſimiliter conjunctim vel diviſim, quocumque exquiſito ingenio, condemnare aut aggravare vellemus, vel niteretur rebus & bonis univerſis facere, *a* valeamus atque poſſint.

a for. non valeamus, neque poſſint.
b al. Patrem.
c al. habere.

6. Inſuper omnes Epiſcopatus, dignitates & beneficia Eccleſiaſtica quælibet: Item caſtra Ronch Jaurienſ. Hrvvſovv & Padalayn in caſu, quo Nicolaus, filius Stephani de Liblio, & *b* partem Podolayn non in honorem, ſed in perpetuum *c* habere dono ſcitur, necnon munitiones & poſſeſſiones à viris eccleſiaſticis vel ſecularibus, aut Nobilibus quovis modo ablatas, occupatas, & receptas, duximus eis, à quibus eædem abalienatæ fuerant, pleno jure remittendas, illis videlicet, pro quibus uterque Nicolaus, Wayvvodæ Tranſylvanienſes, duxerunt obſides nobis dandos.

7. Demum omnibus & ſingulis Prælatis, Baronibus, Nobilibus, Militibus, Clientibus, cæteriſque cujusvis ſtatus & conditionis hominibus, & Regnis, & partibus ſuperius nominatis, pro quibus ipſi Wayvvodæ ipſos obſides eorum ſtare voluerint, uſque ad dies triginta à die datarum præſentium inantea memorandos ipſi nobis in ſcriptis nominatim intimaverunt gratiam facere, & eo modo, quo cæteris rebellibus, indulgere. De potioribus autē Proceribus ac ſociis ſequacibus, fautoribus & adhærentibus ipſorum æmulorum noſtrorum, & cujuslibet ipſorum, pro quibus obſides non habuimus, ſtatuimus, quod illi, ſi usq; ad feſtum Dominicæ Nativitatis nunc venturæ coram noſtra Majeſtate in dicto regno noſtro Hungariæ *d* exiſtente comparuerint, debeant, cum conſilio tamen Prælatorum, Baronumque noſtrorum conſilii noſtri, in forma aliis conceſſa, gratiam obtinere; ſi vero venire contempſerint, eis præſens gratia nihil ſuffragetur. De familiaribus vero quorumcunq; æmulorum præfatorum, nec non de quibuscumque Nobilibus in præfatis Regnis noſtris Hungariæ, Sclavoniæ, & in partibus Tranſylvanienſibus, poſſeſſiones habentibus, decernimus, quod in præſens gratia ipſis generaliter computetur, ita tamen quod infra anni revolutionem proxime futuri, à die datarum præſentium inchoando, cauſa infidelitatis oſtendendæ coram noſtra Majeſtate ſe præſentando, literas noſtras regales pro ſe obtineant ſuperinde. Quod ſi forte nonnulli ex rebellibus & æmulis noſtris ſuperius deſignatis, ſeu ex ſequacibus eorum, aliqua ſpolia, incendia, damna, maleficia, rapinas, cædes, ſeu alias cujuslibet generis offenſiones deinceps commiſerint, vel perpetraverint, ſeu quicquam contra Majeſtatem noſtram attemptare præſumpſerint, videlicet illi inter partes Tranſſylvanienſes & Dravvan commorantes, poſt dies octo; illi vero de partibus Tranſſylvanienſibus, poſt dies viginti; ſed illi qui ſunt trans Dravvam, poſt dies quindecim, à die datarum præſentium inantea computando, volumus quod poſſint, non obſtantib9 contentis in literis noſtris, ſecundum formam juris & juſtitiæ condemnari.

d al. exiſtentes

8. Poſtremo donationes univerſas per noſtram Majeſtatem de poſſeſſionibus, caſtris, oppidis, & diſtrictibus dictorum Prælatorum, Baronum, Nobilium, Militum, Clientum, & ad eos pertinentium præſcriptorum, quibusvis durante præſenti guerra hactenus factas, ſimul cum omnibus literis exinde ſcriptis vel confectis, irritantes atque annullantes, à prioribus poſſeſſoribus earundem cenſemus eo jure, quo antea poſſederunt, eas tenere, ac etiam gubernare: ſpondentes atque promittentes omnia præmiſſa, & ſingula eorum, eis & quibuslibet eorum, & ad ipſos pertinentibus hæredibusque ipſorum, pure & ſincere, ſine omni dolo & fraude aliquali, bona fide & inviolabili mediante firmiter obſervare, ita videlicet, ut ibi aliquis eorum quovis modo reſiliendo contra noſtram Majeſtatem rebellizantes niteretur atque vellet, tunc nos talem cum Prælatis & Baronibus noſtris, qui tunc ipſi de conſilio noſtro fuerint, ſimul & conjunctim, non autem diviſim, agnitis ſuis demeritis, prout qualitas exiget, juxta Regni noſtri antiquam conſuetudinem punire valeamus. Datum Budæ feria proxima poſt feſtum S. Franciſci Confeſſoris, Anno Domini milleſimo quadringenteſimo tertio.

SIGIS-

SIGISMUNDI HVNGARI IMPERATORIS AUGUSTI

DECRETVM

Super Donationibus Poſſeſſionum Infidelium, Anno Domini MCCCCIIII.

Anno Chriſti 1404.

NOs SIGISMUNDUS Dei gratia, Rex Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Marchioq; Brandenburgenſis, &c. Sacri Romani Imperii Vicarius Generalis & Regni Bohemiæ Gubernator: Memoriæ commendamus, tenore præſentium ſignificantes, quibus expedit univerſis, quemadmodum nos aliàs extra Regnum noſtrum in partibus Bohemiæ pro Sacri Romani Imperii honore, & jure noſtri patrocinii, pro poſſe inſudandum & laborandum, quod quidam Prælati, Magnates, Proceresque & Nobiles Regni noſtri, malo freti conſilio, imo rebellionis calcaneo ducti, & in improbum ſenſum dati, ingrati & immemores beneficiorum noſtrorum à Celſitudine noſtra ſuſceptorum, & crimen læſæ Majeſtatis ſimiliter conſpirantes; Nos vero Regem & Dominum Hungariæ diademate & ſolio ipſius Regni noſtri, cui jam à Deo propitio fere XVI. annis feliciter regnavimus & imperavimus, privare & deſtituere, aliumque eis ignotum in Regem, ut puta Ladislaum, filium Karoli de Duracio eligentes, in dictum Regnum noſtrum introducere satagebant, tandemq; aſſiſtentibus nobis domini remedii adjutores nonnullorum fidelium Baronum, & Procerum noſtrorum interveniente ſubſidio, gubernacula dicti Regni noſtri votive readipiſcentibus, plerisque ex dictis infidelibus noſtris juxta demeritorum ſuorum exigente digna correctionis linea feriri, aliasq; caſtris, tenutis, diſtrictibus, Comitatibus, oppidis, poſſeſſionibus, & cunctorum bonorum muneribus, tanquam per notam infidelitatis hujusmodi rebellium ad manus noſtras Regias devolutas & redactas, de dictisque manibus noſtris Regiis, nonnullis prædictis fidelibus Baronibus, Proceribus & Nobilibus noſtris partem noſtram animo conſtanti & fidelitate firma tenente, favente & magnificante, juxta laudabilium ſervitiorum ipſorum merita, vigore certarum literarum noſtrarum exinde confectarum, jure perennali dediſſe, donaſſe, contuliſſe & diſtribuiſſe perhibemur & recordamur. Itaq; nunc nonnulli forent regnicolæ noſtri, quorum, ut præmittitur, poſſeſſiones & jura poſſeſſionaria per Majeſtatem noſtram modo præmiſſo, prætactis noſtris fidelibus donata & diſtributa exiſtunt, qui his tribus modis infra ſcriptis, lamentantibus querelis noſtram infeſtant Majeſtatem.

1. Primo qualiter nonnulli eſſent ex ipſis, quorum licet jura poſſeſſionaria propter notam infidelitatis ipſorum dictis noſtris fidelibus in eum contulerimus, tamen tandem moti Regia pietate, qua delinquentibus veniam ſolemus impartiri, ipſis capitibus, poſſeſſionibus, ac rebus & bonis ipſorum univerſis gratiam feciſſemus ſpecialem.

2. Secundo autem quibusdam ex ipſis, licet jura poſſeſſionaria ipſorum per eandem notitiam infidelitatis aliis fidelibus noſtris donaverimus, tamen ipſi juxta gratiam per Nos ac Dominum Archiepiſcopum Strigonienſem, necnon utrosq; Nicolaum, aliàs Wayvvodas noſtros Tranſſylvanienſes, feliciter factam, initam, motam, à quibusvis malorum generibus, necnon actibus potentiariis & injuriis cuipiam inferendis, ſuperſediſſent prorſus & ceſſaſſent, nec unquam poſt prædictam gratiam nobis aut cuipiam regnicolarum noſtrorum, adhærendo noſtris rebellibus & æmulis, aliquam injuriam, damna, nocumenta, inſolentiasque & opprobria intuliſſent.

3. Tertio autem eſſent tales, quorum ſimiliter jura poſſeſſionaria pro præmiſſa nota infidelitatis aliis noſtris fidelibus certarum noſtrarum literarum donationalium vigoribus contuliſſemus, quo nunquam & maxime in his elapſis proximis diſturbiorum temporibus, aliquam noxii criminis infidelitatis, aut alius cujusvis contagionis notam in ſe continentem, contra noſtram Majeſtatem & ſacrũ noſtrum diadema, aut alios quoscunque fideles noſtros palam vel occulte perpetraſſent & commiſiſſent, pariterque ipſi hujusmodi poſſeſſionibus & juribus poſſeſſionariis non eſſent digni, & merito privandi & deſtituendi, ſupplicium modo Culmini vocibus gemebundis, ut ipſis circa præmiſſa remedio dignaremur providere opportuno.

4. Nos itaque, qui ex ſuſcepti regiminis officio cauſas quorumlibet oppreſſorum & querulantium omnino metiri debemus, juſtitia requirente, auditis & ſane intellectis propoſitionibus præmiſſis, unà cum fidelibus Prælatis, Baronibus, & Proceribus noſtris maturo exinde præhabito & digeſto conſilio, circa præmiſſos articulos, objectiones, & querelas permovere, querulantes modo ſuperius ſpecificato, coram nobis ac ipſis Prælatis & Baronibus noſtris propoſitos & declaratos, unà cum eisdem ſanximus, decrevimus & inſtituimus, ſuper hisq; ſtatũ fecimus, ut hi omnes & ſinguli regnicolæ noſtri, quo, uti ſuperius expreſſatum eſt, jura poſſeſſionaria aliis fidelibus noſtris prætextu præmiſſæ notæ infidelitatis contuliſſe dignoleimur, hos noſtros fideles, apud quos dicta jura poſſeſſionaria exiſtunt, in domib. eorum propriis, aut aliàs ubi reperiri potuerint, mediantib. hominib. noſtris regiis,

& teſti-

Digitized by Google

& teſtimoniis aliquorum credibilium Capitulorum vel Conventuum contra ſeipſos perſonaliter, vel per Procuratorem noſtræ Majeſtatis perſonaliter, ubi tunc (Deo duce) una cum eiſdem Prælatis, Baronibus & Proceribus noſtris fuerimus conſtituti, evocent in præſentiam, merum, plenum & condignum judicium, finemque deciſivum recepturi cauſa in præmiſſa. Adveniente autem ipſo termino, ipſis partibus coram nobis pro habendo in eorum cauſa moderativo judicio, ſi (a inquam) tum ipſæ partes unanimi & concordi voluntate ſeipſos in eorum cauſa, atteſtatione ſeu teſtimonio aliquorum fide dignorum proborum Nobilium virorum, qui fideles fuerint à principio & ſunt, noſtræ Majeſtati ſponte ſubmiſerint, & compromiſerint: extunc idem ipſa compromiſſio ipſis partibus per nos ac ipſos Barones noſtros admittatur & conſentiatur, inter ipſasque partes juxta formam hujusmodi compromiſſionis aut atteſtationis, judicium & juſtitiam exhibeant indilate, prout conveniens fuerit, & juri videbitur expedire. In caſu vero, quo partes prætactæ in hujusmodi teſtium electione diſcordes fuerint, tunc nos Prælatos, Barones aut cæteros Nobiles illius Comitatus, in quo ipſæ poſſeſſiones denotatæ & collatæ exiſtunt, qui nobis fideles fuere, vel in ipſo Comitatu tot & tanti nobis fideles in numero pro tunc non fuiſſent, quorum teſtimonium ſuper his ſufficiens eſſet, & acceptandum, tunc alios noſtros fideles alterius Comitatus, ipſis poſſeſſionibus collatis propinquiores, de fidelitate vel infidelitate partis, quæ inculpatur, per cæteras literas noſtras requirere, & ab ipſis exinde meram certitudinem recipere & experiri teneamur, ut recepta rei veritate inter ipſas partes finem facere valeamus indilatam.

a al. inquinantum.

6. Ad concluſionem autem horum articulorum. Primo quicumque regnicolarum noſtrorum, quorum jura poſſeſſionaria modo antelato cuipiam fidelium noſtrorum ſunt collata, ſe annotantium gratiam per nos ipſis Domino Archiepiſcopo & Weyvvodæ factam, per evidens documentum, aut alia credibilia teſtimonia veraciter obſervaſſe comprobare poterunt, tales rurſus in plenum dominium univerſorum jurium ipſorum poſſeſſionariorum debent eſſe in continenti reſtituendi. Illis vero noſtris fidelibus, apud quos ipſa jura poſſeſſionaria extiterint, loco eorundem alias poſſeſſiones aliquorum infidelium noſtrorum notoriorum à nobis impetraverint, & ſeipſos ipſi infideles ab ipſa nota infidelitatis expurgare non valuerint, allegantibus ſolum ſub ipſis capitibus, poſſeſſionibus & bonis eorum poſt ipſam donationem noſtram, per noſtram Majeſtatem gratiam fore factam, in pleno dominio ipſarum poſſeſſionum ipſis donatarum in ævum debeant remanere, nec unquam ipſis poſſeſſiones ab eiſdem noſtris fidelibus modo qualicumq; abſq; bona eorum annuentia & voluntate auferre valeamus, nec ipſis infidelibus noſtris ipſa gratia noſtra quoad rehabitationem ipſarum poſſeſſionum eorum poſſit in aliquo ſuffragari, quoniam volumus hujusmodi donationem noſtram ſemper & ubique in ſui roboris firmitate inviolabiliter permanere.

7. Item quicumque fidelium noſtras aliquas poſſeſſiones infidelium noſtrorum à Culmine noſtro modo qualicumq; obtinuerit, vel impetraverit, ſeipſumque in dominium hujusmodi poſſeſſionum per nos ſibi donatarum, tepiditate aut aliquali inertia ductus, infra tempus legitimum, ut puta infra anni revolutionem, per noſtrum, aut Capituli, vel Conventus homines, prout moris eſt, ſtatim non faceret, tales vigores literarum ſuarum donationalium perdiderit, ipſæq; poſſeſſiones rurſus ad manus noſtras Regias ſunt devolvendæ eo facto, aut his regnicolis noſtris, quorum capitibus & poſſeſſionibus gratiam feciſſemus, in eo caſu debeat eſſe utique reſtituendum.

8. Illorum autem infidelium poſſeſſiones, quorum ſolum capitibus, & non poſſeſſionibus, gratiam feciſſe perhibemur, nobis retinemus, aut ſi cuicunque ipſos maluerimus donare, id in noſtra conſtat & conſtare poterit voluntate. Qui vero modo & conſuetudine obſervatis, ſe vigore donationis noſtræ Regiæ in dominium poſſeſſionum ſibi datarum, infra tempus legitimum, per noſtrum aut Capituli aut Conventus homines introduci, ac per ipſos homines faſſionem debitam coram dicto Capitulo aut Conventu, prout moris eſt, fieri provocarunt, occurrentibusque interim & imminentibus aliquibus ſibi impedimentis aut obſtaculis eorundem Capituli vel Conventus, ipſum Capitulum vel Conventus ipſas literas ſtatutorum ob contradictorum nihilationem, aut aliam potentionariam reſiſtentiam, aut favorem, ſeu formidinem dictorum noſtrorum infidelium, vel fratrum eorundem, aut aliis cauſis expreſſis extradare & emanari facere recuſaſſent; tunc ex eo non debent perdere vigorem literarum ſuarum donationalium, dummodo de ea re legitime doceant, de & ſuper his perhibeant teſtimonium veritatis.

9. Propterea quicumque fidelium noſtrorum in dominium poſſeſſionum ob notam infidelitatis alicujus per nos ſibi donatarum, infra anni revolutionem, aut hucusque, aut ob metum & potentiam ſui adverſarii; vel de noſtra commiſſione ſeu mandato, aut prorogatione ſe ſtatui facere nequiviſſet, & in dominium earundem legitime introire; & id rite & legitime, cum ſufficienti teſtimonio poſſet comprobare, ſimiliter volumus, ut ex eo non perdat vires literarum ſuarum donationalium.

10. Volumus etiam, quod præſentis ſcripti noſtri patrocinio ſtabilimus, ut hi omnes & ſinguli noſtri fideles, qui de poſſeſſionibus eorum per noſtram Majeſtatem eis prætextu aliquarum infidelitatum donatis, vigore gratiæ noſtræ per nos ſibiipſis infidelibus factæ, aut per ipſos infideles, aut alios quoscumq, potentionaliter excluſi eſſent, vel qui, ut præmiſimus, ob metum dictorum adverſariorum eorum hucusq; dictas poſſeſſiones intrare nequiviſſent, rurſus in plenum dominium earundem per Comites Parochiales, illorum Comitatuum, in quibus ipſæ poſſeſſiones exiſtunt, modis omnibus reſtituantur & introducantur.

11. Volumus etiam, ut numerus eorundem fidelium noſtrorum augeatur, & via recludatur delinquentium.

12, San-

12. Sanximus, ut quicumque regnicolarum noſtrorum quibusvis noſtris infidelibus facto aut ſubſidio expenſarumque largitione ſubveniſſe, aut ipſis hoſpitalitatem præbuiſſe, probare potuerunt, hi omnes ſimiliter perdant jura ipſorum poſſeſſionariorum univerſa.

Datum Budæ feria tertia proxima poſt Dominicam *Invocavit*, Anno Domini milleſimo quadrageſimo quarto.

CAROLI * REGIS FRANCORUM, ET SUB RUPERTO PALATINO IMPERATORE S. ROM. IMPERII PER REGNUM ARELATENSE VICARII GENERALIS

* eo nomine Sexti.

ARRESTUM

De Annatis.

Anno Chriſti 1406.

CONgregatis igitur eisdem noſtræ Curiæ noſtri Parlamenti Cameris, convocatisque & aſtantibus in notabili numero de gentibus noſtri magni Conſilii, ac viſis ſupradictis literis & ſchedula; conſideratis inſuper & attentis diligenter, & cum magna & longa deliberatione omnibus circa hæc attendendis & conſiderandis, & quæ eandem noſtram Curiam in hac parte poterant & debebant movere, per præfatæ Curiæ noſtræ arreſtũ, prædictis obtemperando literis per eandem * filiam noſtram à nobis impetratis, dictum fuit, quod dictus Benedictus (Papa) & Officiarii ſui ceſſabunt in noſtris Regno & Delphinatu ab exactionibus annatarum, primorum fructuum & emolumentorum, Prælaturarum & aliorum beneficiorum quorumcunque vacantium, ſeu quæ vacaverunt, aut vacabunt, tam pro primis annatis, quam etiam fructuum & emolumentorum qui tempore ſubtractionis alias eidem Benedicto factæ, & vacationis Prælaturarum, dignitatum & aliorum beneficiorum obvenerunt, ſeu obveniunt qualitercunque; necnon procurationum pro viſitationibus debitarum, ipſasque procurationes, poterunt Prælati, Archidiaconi & alii Ordinarii, quando ipſos ſuos ſubjectos viſitare contigerit, * levare. Ceſſabunt etiam Cardinales & Camerarius Collegii à perceptione illius partis, quam in vacationibus Prælaturarum pro primis annatis, vel alias ante præſens arreſtum percipiebant, & arreragiorum quorumcunque occaſione præmiſſa debitorum, & ſi aliquid ex his, quæ levata ſeu exacta fuerunt, occaſione prædictorum apud collectores ſeu ſubcollectores aut alios quoscunque exiſtit, ſeu remanet ſub manu noſtra, arreſtabit, & id arreſtavit & arreſtat ipſa Curia noſtra, ipſisque ne aliquid eidem Benedicto, ſeu hoc cuiquam alteri tradant, aut ſolvant, inhibebitur, & inhibet etiam eadem Curia noſtra. Et per idem arreſtum eadem Curia noſtra ordinavit & ordinavit quod excommunicationis ſententia præmiſſorum occaſione illigati relaxabuntur; & hæc quousque alias per eandem Curiam noſtram extiterit ſuper præmiſſis ordinatum. In cujus rei teſtimonium præſentibus literis noſtrum juſſimus apponi ſigillum. Datum Pariſiis in Parlamento noſtro, die XI. Septembris, Anno Domini MCCCCVI. & Regni noſtri XXVI.

* Academiam Pariſienſem.

* & levare.

Per arreſtum Curiæ

BAIÆ.

EJUSDEM REGIS ET VICARII

EDICTUM

Anno Chriſti 1407.

Super libertate Eccleſiarum Regni & Delphinatus, quoad exactiones, annatas & gravamina per Papam impoſita.

CArolus Dei gratia Rex Francorum &c. univerſis &c.

1. Si dotare vel dotari novas Eccleſias, vel veteres ampliare operibus, opus eſt perfectæ charitatis, multo præſtantius eſt depreſſis & gravatis congrua ſuffragia exhibere. Lamentabilem ſiquidem querimoniam noſtri & plurimorum Principum proſapiæ noſtræ Procuratores, nec oõ Prælatorum, Capitulorum, Collegiorum, Conventuum, ac Cleri Regni noſtri ac Delphinatus, ac etiam dilectæ filiæ noſtræ Univerſitatis Pariſienſis recepimus continentiæ ſubſequentis: Videlicet, quod quamvis ſecundum Apoſtolicam doctrinam Papæ poteſtas à Chriſto ſit ad Eccleſiæ ædificationem, non ad deſtructionem ordinata, ad juſtitiam rectumque judicium exercendum, cui non couvenit pro libitu facultates, exactiones, angarias & tyrannides ſuper Eccleſias aut ſubditos exercendi, cum Dominus docuerit paſcere gregem & docere, non terrenis literis inhiare, aut avaritiis delectari; Quia fructus Eccleſiarum & beneficiorum quorumcunque & vacantium, tam ſecundum diſpoſitionem Conciliorum generalium & jurium, quam ſecundum piam intentionem fundatorum ordinati, ad ſuſtentationem miniſtrantium iodivinis, ipſius divini cultus augmentum, alimentationem pauperum, redemptionem captivorum, Eccleſiarum ſuorumque ædificiorum reparationem, terrarum & poſſeſſionum Eccleſiæ culturam, virium ipſarum conſervationem, cæterorumque onerum intolerantium ſupportationem; adeo etiam, quod bona per Prælatos poſt eorum obitum dimiſſa futuris debent ſucceſſoribus reſervari in Eccleſiæ utilitatem conferenda, niſi forte in illis locis Regni, ubi de uſu & conſuetudine veteri obſervatis licitum ſit Prælatis ipſis, & aliis viris Eccleſiaſticis ſecularibus, de eiſdem bonis facere teſtamentum, quibus etiam ab inteſtato in dictis bonis ſecundum conſuetudinem & obſervantiam ſupradictas ſui ſuccedunt hæredes: Quodque licet fuerit decretis ſanctorum Patrum inſtitutum, ut Prælati Eccleſias ſibi ſubditas omnes ſingulis annis viſitare deberent, quatenus ſic docerent indoctos, corrigerent exceſſus, mores reformarent, Eccleſias reſtaurarent, & cætera Prælatis convenientia ad Dei honorem exercerent, ac propter hoc procurationes in victualibus aut pecuniam reciperent ad victum uſitatum, nihilominus tamen aliqui Collectores, & alii Officiarii Romanorum Pontificum, præſertim Papæ moderni, ab aliquibus annis circa Eccleſiam & viros Eccleſiaſticos præfatorum Regni & Delphinatus noſtrorum contra prædicta pluribus juribus & importabilibus ſervitutibus oppreſſerunt & afflixerunt, potiſſime bona Prælatorum & virorum Eccleſiaſticorum decedentium, tam regularium quam ſecularium, quæ *ſpolia defunctorum* interdum nuncupantur, reſervando & uſurpando fructus Eccleſiæ, tempore vacationis Prælaturarum aut beneficiorum Eccleſiaſticorum obvenientes, levando & capiendo arreragia præteritorum & incognitorum temporum tanquam debita per fulminationem cenſurarum Eccleſiaſticarum, exigendo à beneficiatis quibuscunque, annatam exaſperando & extorquendo.

2. Cujus annatæ medietatem quoad majores dignitates Collegiorum, Dominorum Cardinalium conſueverunt aſſignare, & adhuc annatam unam cum quadam pecuniæ ſumma, quam vocant *minuta ſervitia*, & quam pro familiaribus eſſe dicunt, cum exactione juramenti & ſub pœna perjurii, & aliis diverſis modis & cenſuris exigerent, procurationesque Prælatis & aliis ratione factæ viſitationis tamquam deberetur capiendo & levando in pecunia numerata, licet viſitationis officio non impenſo. Ab aliis autem, qui ad procurationem nullatenus tenebantur, tantumdem quidem quod dum vocant exigeodo decimas, & alia ſubſidia tractatu oõn habito cum Prælatis pro libitu voluntatis imponendo.

3. In his etiam exigendis ſicut nec modus nec miſericordia, nec æquitas ſervatur, aut menſura. Et cum Prælatus prohibeatur adminiſtrare ſine bullis, quare, cui non placet ſolvere, expellitur, quia bullæ non expediuntur ſine pecunia parata. Unde ſicut beneficium Eccleſiaſticum obtinere videtur cum precio vel mercede, quod pro bono communi potius debetur præditis ſcientia aut virtute, & qui ſufficientiſſimi ſunt, ii tamen, ſi pauperes ſunt, nullatenus promoventur: propter quæ & alia innumera inconvenientia gravamina ipſæ Eccleſiæ & Monaſteria & eorum beneficia multis in locis dictorum Regni noſtri & Delphinatus irreparabilia currunt hæreditaria, conſpiciuntur inocculta & immobilia, interdum de facto alienantur aut impignorantur: mobilia etiam pretioſa reliquiarum vaſa, Eccleſiaſtica ornamenta, calices, libri, & ſimilia interdum etiam vili precio diſtrahuntur, memoria non cedenda frequentius inciduntur & vcouodantur & Eccleſiæ innumerabili mole debitorum importabiliter oneraotur.

4. Nu-

4. Numerus Deo ſervientium miniſtrorum, qui ſuſtentari in conſueto numero non valent, minuuntur, & qui remanent Deo & Eccleſiæ ſervientes, propter frequentes excommunicationes & cenſuras, occaſione dictarum exactionum, quibus ſatisfacere non valerent, de facto prolatas, à divino ſervitio plurimum retrahuntur, & interdum aliqui mendicare compelluntur, & in maximam penuriam rediguntur, non habentes de quo valeant Deo ſerviendo, aut in ſtudiis exiſtendo, ſive comedendo, ſuſtentari. Et Regnum noſtrum, quod inter alia Regna viris ſcientificis communiter floruit copioſe, per quos etiam Regni juſtitia conſuevit gubernari, talibus viris his temporibus (proh dolor) nudum caret. Inde cultus divinus & opera charitatis, quæ fieri debuerant, multipliciter defraudantur & ceſſant, & intentio fundatoris non ſervatur. His etiam modis Regnum redditur pecuniis & opibus plurimum depauperatum, & infinita vixque enarrabilia ſcandala quotidie oriuntur. Quæ omnia ſunt ſatis ad oculum manifeſta, & ad ea eſt Papæ poteſtas ordinata, & de directo tenetur obviare.

5. Fuitque Papa modernus & alii prædeceſſores ſui ſuper revocationem, aut moderationem dictorum gravaminum, ac de aggregando Concilium generale, ad providendum de præmiſſis pluries requiſitus, attamen ſic omnia abſque remedio diuturna continuatione perdurarunt, donec dudum ſuper quibusdam per noſtram Regiam ordinationem, & noviſſime ſuper aliis ex dictis gravaminibus per quendam noſtræ Curiæ Parlamenti ſub ea forma nunciatum, quod ceſſarent, quouſque per eandem Curiam fuiſſet aliter ordinatum proviſumque extitiſſe. Et ut ad perpetuum uberius & plenitus provideretur in prædictis, nuper per Procuratorem noſtrum Regium in Concilio Prælatorum, & dictarum Eccleſiarum Gallicanarum & Delphinatenſium Pariſiis celebrata, ubi erant Archiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates, Prælati & Procuratores Capitulorum & Collegiorum, ac Univerſitatum, & alii viri Eccleſiaſtici, Nobiles Magiſtrandi numero ſolenniter congregati: ubi etiam conſanguineus noſter Rex Siciliæ Ludovicus, & primogenitus noſter Dux Aquitaniæ, & Duces Bituriæ patruus, conſanguineus noſter Burgundiæ, & Borbonii avunculus, pro nobis illic tunc præſidebant; propoſitum fuit & requiſitum, quod taliter ordinaretur & fieret, quod exactiones & gravamina, de quibus ſupra, ceſſarent penitus & omnino. Super quo plurimis & repetitis intervenientibus diſcuſſionibus, & maturius per Prælatos & alios viros Eccleſiaſticos ſupradictos deliberatum extitit & conceſſum, quod, attamen illis, quæ ſupra præmiſſa ſunt, & aliis attendendis, talia gravamina & uſurpationes ſecundum Deum & conſcientiam non valeant commode, nec debeant amplius tolerari. Supplicabant igitur ut ad Dei laudem, Reipub. utilitatem, & Eccleſiarum libertatem dictarum Eccleſiarum Regni & Delphinatus conſervationem ſupradictam, efficaciter ad perpetuum de remedio opportuno providere dignemur, prædicta omnia & ſingula gravamina ceſſare faciendo, & nihilominus prædictas ordinationes vel per nos factas, & dictum Arreſtum Parlamenti confirmando & ad perpetuum extendendo noſtram ſuper hoc ordinationem Regiam ubique publicari, teneri & obſervari facientes.

6. Nos igitur attendentes, quod ad ſtabilitatem Eccleſiæ eſt poteſtas Regia divinitus ordinata, & quod per Regnum terrenum cœleſte regnum nunc proficit, quando deſtruentes Eccleſiam rigore Principum coërcentur, & quando talia per majores Eccleſiæ perpetrantur, ad Reges debent habere recurſum. & quod in illis, de quibus notorie turbatur ſtatus Eccleſiæ, etiam Papæ non obedire conſulunt ſancti Doctores, recognoſcentes, ut tenemur, & propter Eccleſiam, quam, quantum ad nos ſpectat, etiam ex ſpirituali debito juramenti Chriſto Domino tuendam ſuſcepimus, Deo ſumus rationem reddituri, progenitorum noſtrorum exemplo edocti, qui ſacroſanctas Dei Eccleſias & viros Eccleſiaſticos, zelo fidei & piæ devotionis accenſi, immenſis muneribus atque privilegiis invenientes, Eccleſias ædificantes, & contritas reſtaurantes, à concuſſionibus & quibusdam novitatibus indebitis præſervare curarunt, quarum etiam nos promptos defenſores & pugiles exiſtere gloriamur, prædictis omnibus cum debita præmeditatione penſatis, habita etiam prius deliberatione cum Principibus Regulis noſtræ Proſapiæ, & aliis Proceribus, multisq; viris prudentibus & notabilibus Regni noſtri nobis in Conſilio noſtro aſſiſtentibus, tam gravem & manifeſtam deformationem atq; deſtructionem Eccleſiarum prædictarum Regni & Delphinatus, virorumque Eccleſiaſticorum deſolationem, ſub conniventia oculorum amplius diſſimulare non valentes, ordinamus, & tenore præſentium ordinavimus, quod omnia & ſingula gravamina ſuperius declarata & enarrata ceſſare debeant & ceſſabunt, &c. ut antea in noſtris Regno & Delphinatu prædictis: & quod illa, quæ per dictum Arreſtum Curiæ noſtri Parlamenti circa hoc fuerunt, donec fuerit aliud ordinatum, dictaque & pronunciata de cætero in dictis Regno & Delphinatu perpetuo tenebuntur, & immobiliter ſervabuntur. Hæc autem præſentium literarum ſcripto annotari, publicarique, & inter regias noſtras ordinationes regiſtrari mandavimus, ut harum partium interventu plenam inde notitiam habeat poſteritas ſucceſſura. Quocirca vobis omnibus & ſingulis ſupradictis & veſtrum cuilibet, qui ſuper hoc fuerit requiſitus, committimus & mandamus, quatenus hanc noſtram ordinationem in dictis Regno & Delphinatu noſtris publicari, cuſtodiri & immobiliter conſervari faciatis, dictas Eccleſias & perſonas Eccleſiaſticas ab omnibus & ſingulis exactionibus ſupradictis, & liberas & immunes ſervari, & in hac libertate manuteneri faciatis, &c.

Datum Anno 1406. xxviii. Februar.

JODOCI MORAVI IMPERATORIS AUGUSTI

SANCTIO

Anno Chriſti 1410.

De reſiſtendo Regiæ Majeſtati, ſi contra Ordinationes Imperii fecerit.

Similis prorſus ſanctio eſt in Decreto Andreæ Regis Hungariæ facto in Comitiis Regni, anno 1222.

* An hoc additum propter depoſitionem Wenceslai Cæſaris, cui Jodocus iſte patruus fuit?

QUod ſi Nos ipſi (quod abſit) aut quiſpiam ſucceſſorum noſtrorum, Romanorum Regum vel Imperatorum (quod non ſperamus,) proceſſu temporis aliquo, huic noſtræ ſtatutioni & ordinationi contravenire voluerit, aut eam retractare, aut aliquo quovis modo violare præſumpſerit, præſentium authoritate literarum, quas mera noſtra authoritate, & poteſtatis plenitudine Regiæ, ex certa noſtræ Majeſtatis ſcientia, nec non cum conſenſu & beneplacito præfatorum ſacri Romani Imperii Principum Electorum, in robur perpetuæ firmitatis ſancivimus, ex tunc tam ipſi Electores, quam cæteri Principes, Eccleſiaſtici & ſeculares, Prælati, Comites, Barones, Nobiles ac Communitates ſacri noſtri Imperii, univerſi & ſinguli, præſentes ac futuri, licitam habeant ſine* rebellionis aut infidelitatis crimine, reſiſtendi & contradicendi Nobis & noſtris ſucceſſoribus, Romanorum Regibus vel Imperatoribus, in perpetuum libertatem. Datum in Frankenfurt &c. Anno Domini MCCCCX. Anno vero Regni primo.

SIGISMUNDI IMPERATORIS AUGUSTI

CONSTITVTIO

Anno Chriſti 1415.

De Electione Romani Pontificis, quo modo & forma per Concilium ſit celebranda, & quod Concilium non diſſolvatur, donec fiat Electio.

SIGISMUNDUS Dei gratia Romanorum, &c. Rex ſemper Auguſtus. Notum facimus tenore præſentium, quibus expedit, univerſis ad futuram memoriam.

1. Inter varias ſolicitudines curaſque multiplices illa maxime nos urget anxietas, ne inter domeſticos fidei, qui Chriſtiano cenſentur nomine, & præcipue Eccleſiaſticas perſonas, controverſia, ſeminante humani generis inimico, aliqualiter oriatur. Summopere igitur procurandum eſt, ut non creſcant jurgia, ſed juxta magiſtram bonorum omnium charitatem, quæ nil ſapit extraneum, nil aſperum, nil confuſum, immo propria authoritate nutrit concordiá, diſſociata conjungit, inter ſervos Dei, quos non oportet de bono propoſito reſilire, pax & unanimitas conſervetur. Æquum enim eſt, ut qui ſpiritu diriguntur, nulla ſectione mentium, nulla voluntate contraria, nulla novitate noxia dividantur, ne inde diſcordia initium, unde pacis fœdera & præcipue Eccleſiæ tranquillitas commoda debent ſuſcipere incrementum.

2. Cum itaque ſacroſancta Conſtantienſis Synodus in Spiritu Sancto legitime congregata, univerſalem Eccleſiam Catholicam matrem noſtram repræſentans pro bono unionis in Eccleſia ſancta Dei conſequenda feliciter laborans, ac celeri (in quantum occurrentium caſuum qualitas aliarumq; circumſtantiarum neceſſitas & præſentium temporum diſpoſitio patiuntur) unici, veri & indubitati Summi Pontificis electione, favente Domino, celebranda, ut dum ad ædificationem patris filii ſponſique ejusdem matris ſanctæ Eccleſiæ votivam enititur, parturientis partes experiens, conatus proſequens & moleſtias perferens, acerbos dolores ſentiat ad inſtar illius, ut poſt acceptam de antiquo & peſtifero ſchiſmate victoriam antiquæ felicitatis antidota reſumat, ejusdem Eccleſiæ proviſioni cum omni diligentia ſolerter & ſtudioſe ac inſtanter & ſedulo ſuccurrere feſtinat. Veruntamen conſultius idoneum pariendi tempus expectat, ne inconſultæ feſtinantiæ impetu partum præcipitet in abortum, ſicque nonnumquam occulta forſan Dei diſpoſitione poſtponendus eligitur, & poſtponitur præferendus, prout his accidiſſe diebus ex humanorum defectuum ſupponimus conſideratione.

3. Cum inter cætera proinde ſtatuerit & ſalubriter ordinaverit, quod hoc ſacrum Concilium non diſſolvatur, donec electio hujusmodi futuri ſummi Pontificis fuerit celebrata. Nos, qui tanquam Romanæ Eccleſiæ Advocatus, dictiq; Concilii protector & defenſor, ipſius Romanæ Eccleſiæ celerem proviſioné totis præcordiis affectamus, & dictæ ſanctæ Synodi ſtatutis & ordinationibus colla noſtra ſub-

ſubmiſimus, eisdemque in omnibus parere & intendere volumus & debemus, animo deliberato, ex certa ſcientia, tenore præſentium verbo Regio promittimus & nos obligamus, quod omnem ad hoc operam efficaciter impendemus. & bona fide curabimus, ac quantum in nobis eſt, legaliter faciemus, quod dilecta ſancta Synodus non diſſolvetur, ſed in ſuo robore conſervabitur, manutenebitur & protegetur, quousque dicta electio, largiente Altiſſimo, fuerit celebrata, ac Spiritus Paracliti virtus, alto ſuo & ſecreto conſilio obumbrante, eidem ſanctæ Synodo concesſerit ſpiritum unitatis ad felicem conſummationem & reformationem Eccleſiæ ſuæ ſanctæ: præſentium ſub noſtræ Majeſtatis ſigilli appenſione teſtimonio literarum. Datum Conſtantiæ Anno Domini MCCCCXV. prima die menſis Jul. Regnorum noſtrorum anno Ungariæ &c. XXIX. Roma electionis V. coronationis vero primo.

Ad mandatum Domini Regis

Ioannes Præpoſitus de Strigonio Vicecancellarius.

SIGISMUNDI IMPERATORIS AUGUSTI

CONSTITUTIO

De Concilio per Imperatorem tuendo in libertate electionis.

Anno Chriſti 1415.

SIGISMUNDUS Dei gratia Romanorum Rex ſemper Auguſtus, ac Ungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Rex. Notum facimus tenore præſentium, quibus expedit, univerſis ad futuram rei memoriam.

1. Qui ſtatuit terminos gentium ſecundum numerum Angelorum, & utrorumque miniſteria ordine miro diſpenſans, ſicut choros Angelicos variis dignitatibus, quæ propriis vocabulis (teſte Apoſtolo) appellantur, mirabiliter inſignivit: ſic & Eccleſiam adhuc militantem in terris, diverſis tam ſpiritualium quam temporalium diſtinxit titulis poteſtatum, ut pulchra fidelibus & infidelibus terribilis apparens, ut caſtrorum acies ordinata, procedat proſpere, donec Regina tandem à dextris ſummi Regis in veſtitu ſedeat deaurato, fideliter in perpetuum regnatura. Unde conſtat quod omnis à Deo eſt poteſtas, qui ſolus poteſtatem habet in regno hominum, & quemcumq; vult ſuſcitat ſuper illud. Nemo illi temere reſiſtere videatur, quin potius tenetur quilibet in operibus manuum Domini * exaltare, per quæ ſemper juxta Prophetam *miſericordia & judicium conſtat.* *al. exultare.

2. Sane cum propter vacationem Sedis Apoſtolicæ, Romani & Summi Pontificis electio & proviſio in noſtra Conſtantienſi civitate, in qua ad præſens generale Concilium celebratur ſuo tempore juxta cjusdem ſtatuta Concilii immineat facienda; nos tanquam Romanæ Eccleſiæ Advocatus, dicti Concilii defenſor, ac præſertim dictæ civitatis Conſtantienſis Dominus naturalis volentes dictam electionem fore tutam, liberam & ſecuram, omnibus & ſingulis Principibus, Vaſallis & ſubditis Sacri Imperii, & præſertim civibus & incolis dictæ Civitatis Conſtantienſis noſtræ fidelibus noſtris dilectis, diſtricte præcipimus & mandamus, quatenus dictum ſacrum Concilium in pura, ſyncera pacificaq; libertate manuteneant & defendant, in omnem eventum usque ad electionem & perfectionem futuri Summi Pontificis incluſive. Et quod ſi & quando ſacrum Concilium deliberaverit ad electionem Romani Pontificis in eadem civitate noſtra fore procedendum, omnem curam, diligentiam, ſolicitudinem & operam efficaciter impendant, quod electio hujusmodi in plena libertate & ſecuritate debite deſendatur. Specialiter autem Rectoribus & Conſulibus dictæ noſtræ Civitatis Conſtantienſis injungimus, ut juxta ſacrorum canonum inſtituta id ipſum corporaliter jurent obſervare. Quicumque autem iſtam libertatem tutelam aut ſecuritatem aliquatenus impediverit, violaverit, fraudem contra eam ſecerit, aut quantum in eo fuerit non obſervaverit, cujuscunque dignitatis, ſtatus, præeminentiæ aut conditionis exiſtat, omni ceſſante privilegio, eo ipſo ſententiam Imperialis banni incurrat, perpetuo ſit infamis, nec ei unquam portæ pateant dignitatis, nec ad aliquod officium publicum admittatur: quin immo omnibus feudis, & aliis bonis, quæ à Romano tenet Imperio, ſit ipſo jure privatus. Civitas autem ſeu univerſitas Conſtantienſis, niſi Conſules & Rectores prædicta obſervaverint, aut ſi contra ea venerint, eo ipſo banno Imperiali ſubjaceat, ac omnibus privilegiis, gratiis & libertatibus Imperialibus ſive Regalibus ſit penitus deſtituta: Præſentium ſub noſtræ Majeſtatis ſigilli appenſione teſtimonio litterarum. Datum Conſtantiæ Anno Domini milleſimo quadringenteſimo decimo quinto, prima die Julii, Regnorum noſtrorum anno, Ungariæ &c. XXIX. Romanæ electionis quinto, coronationis vero primo.

SIGISMUNDI IMPERATORIS AUGUSTI

AVREA BVLLA

De adhæſione Concilio inconcuſſe facienda.

Anno Chriſti 1432.

Lecta in congregatione generali Concilii Baſileenſis, die Lunæ 19. Ianuarii, Anno* 1433.

* 2. Maii.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis Amen. SIGISMUNDUS Dei gratia Romanorum Rex, ſemper Auguſtus, ac Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Rex, ad perpetuam rei memoriam.

1. Notum facimus tenore præſentium univerſis, quod cum inter alios orbis Principatus ſacrum Romanum Imperium divinitus inſtitutum obtineat principatum, cui Deo authore præſidemus, & aſſidua pulſemur ſolicitudine, ut ea, quæ concernunt religionem Chriſtianam & bonum Eccleſiæ ſanctæ Dei, quorum Advocatus & Protector ex officio nobis incumbenti ſumus & eſſe debemus, procurareque habeamus ſtabilitatem & felicem progreſſum eorundem. Sane cum ex ſacrorum generalium Conſtantienſis & Senenſis Conciliorum decreti conſtitutione ſuſcepta felicis recordationis Martini Papæ Quinti, & deinde ſanctiſſimi Domini Eugenii Papæ Quarti ſucceſſoris immediati authoritativa approbatione ſacrum Baſileenſe Concilium initiatum fuerit, roburque & authoritatem ſumpſerit & progreſſum habeat: & ſucceſſive per idem ſacrum Concilium Baſileenſe & Romanos Patres in eodem exiſtentes & illud celebrantes, cum inſtantia fuerimus requiſiti, ut tamquam Advocatus Eccleſiæ ſanctæ Dei & Defenſor protectionem ipſius in nobis aſſumeremus, prout ad nos pertinere dignoſcitur, quod perſonaliter exequi non valentes, vocati & invitati per Dominum Martinum, & ipſo ſublato per Dominum Eugenium, Summos Pontifices prædictos tranſire ad Italiam, prout tranſivimus. Et propterea loco noſtri protectionem in nobis aſſumendo, prout tenebamur, in eodem ſacro Concilio protectorem dimiſerimus Illuſtrem Principem Wilhelmum Comitem Palatinum Rheni & Ducem Bavariæ, avunculum noſtrum chariſſimum, deputamusque & inſtituimus cum plena authoritate & omnimoda poteſtate, prout in noſtris ſuper hoc confectis litteris plenius continetur.

2. Et quia, ut percepimus, nonnulli vaniloquentes non recte ſentientes, ipſum ſacrum perſuadere ac turbare per exquiſitas vias molientes, ut de noſtra pura mente interpretationeque ejusdem & voluntate cunctis appareat & evidenter, ad confutationem iniqua perverſe loquentium, volentes Reverendiſſimos ſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, Patriarchas, Archiepiſcopos & Epiſcopos Deo amabiles, necnon Venerabiles Abbates, Prælatos, & omnes alios in civitate noſtra Baſileenſi congregatos & congregandos, ſacrum generale Concilium facientes, & illud celebrare intendentes, ſacroſanctamque univerſalem Eccleſiam repræſentantes, & eidem adhærentes, & adhærere volentes, & quoscunque alios de eadem noſtra intentione & voluntate claros reddere & ſecuros, ad ipſius ſacri Concilii corroborationem firmiorem & authorizationem, prout ad nos poteſt quovis modo pertinere, animo deliberato ex certa noſtra ſcientia motuque proprio in verbo noſtro Regio dicimus ac tenore præſentium atteſtamur, quod nos ab initio præfati ſacri Concilii Baſileenſis ſemper absque omni dubio ſimpliciter atque pure eidem adhæſimus, adhæremusque firmiter, & quandiu duraverit continuatumque fuerit, adhærebimus inconcuſſe, nec faciemus neque fieri permittemus, Deo authore, quantum in nobis fuerit, quod ſit vel eſſe poſſit directe vel indirecte contra ipſius ſacri Concilii authoritatem & libertatem, ſeu in præjudicium actorum in eodem vel agendorum in futurum, quoad ea propter quæ eſt convocatum & etiam congregatum. Præſentium ſub noſtræ Majeſtatis ſigillo teſtimonio literarum. Datum * Mediolani, Anno Domini 1432. die 22. menſis Novembr. Regnorum noſtrorum anno Hungariæ &c, XLVI. Romanorum XXII. Bohemiæ vero XIII.

* al. Senis.

Ad mandatum Domini Regis,

Petr. Kalde Canonicus.

SIGIS-

SIGISMUNDI IMPERATORIS AUGUSTI

AVISAMENTA.

Anno Chriſti 1433.

Ad Papam Eugenium IV.

BEatiſſime Pater & Domine Reverendiſſime: hodie recepimus Bullam veſtræ Sanctitatis de manibus E. V. Sanctitatis, notificantem nobis diſſolutionem ſacri Baſileenſis Concilii, quam eadem Sanctitas fecit per ſuas Bullas hinc inde publicari. De qua quidem re nobis nedum terribili, ſed infauſta nimium, nedum amariſſime perturbati, immo tanto vehementius ſtupefacti ſumus, quanto aperte videmus calamitates innumeras, diſcriminoſa pericula atq; ſcandala, toti Chriſtianiſmo exinde ſucceſſura, & fidem Catholicam per hoc indubie fundamentaliter enervari. Et quamvis plurima & infanda mala, quæ ſtylo deſcribi non poſſunt, ex diſſolutione tali ſequutura ſint, tamen nos accenſi zelo, quem gerimus ad religionem fidei, & affectu filiali, quem habemus ad veſtram Sanctitatem, ad ſatisfaciendum quoq; debito noſtro, quod nobis tamquam Romanorum Regi, Advocato & Defenſori Eccleſiæ, incumbit, præmittimus veſtræ Sanctitati hic incluſa certa Aviſamenta, & repentine quidem ac feſtinatiſſime: quoniam arduitas & magnitudo rei, ipſius Oratoris miſſionem propter moram pati no potuit. in quibus eadem Sanctitas verſando colligere poterit pericula, in quæ Eccleſia Dei ruitura eſt, ſi Concilium diſſolvatur, quod abſit. Videbit etiam Sanctitas V. in Aviſamentis præfatis mentem noſtram ſuper rationibus, quæ V. Sanctitatem ad hujuſmodi diſſolutionis materiam permoverunt. quæ utinam tantum facerent in hac Chriſtianorum extremitate, quantum ſine fructu prolongant! Rogantes, obſecrantes ac affectu majori, quo poſſumus, requirentes V. Sanctitatem in Domino noſtro Jeſu Chriſto, cujus res agitur, quatenus penſata totius Chriſtianæ religionis ſubverſione, mox remediare dignemini, ſcribere & mandare Reverendiſſimo Præſidenti & ſacro Concilio, ut nullatenus diſſolvantur, ſed in nomine Spiritus ſancti, in quo congregati ſunt, incepta feliciter perficiant. Et ſi quæ V. Sanctitas contraria ſcripſerit ſeu nunciaverit, illa reſpectus præmiſſis legitimis penſatis, protinus revocet, eidemq; Concilio favores & omnes promotiones impendat, neceſſitas ſumma requirit. Aviſata enim eſſe debet eadem Sanctitas, quod niſi hoc celeriter fiat, Eccleſia Dei in deterrimas conditiones prolapſura eſt, potiſſime in Germaniæ partibus, quæ jam proh dolor in dubioſo vacillat diſcrimine. In quo profecto Sanctitas Veſtra, quæ hujuſq; tamquam innocens ſine macula tenta eſt, non modice (quod dolenter deſcribimus) ſuſpicionis notæ ſubjacebit. Quam quidem remedium ſalutare V. Sanctitas tollere velit, & hanc admonitionem noſtram, ad quam nos extrema unctio, quam Eccleſia Dei modo expectat, ac conſcientia noſtra, ac filialis erga S. V. urget affectus, paterne & benigne ſuſcipere, & ſic providere, ut grex Dominicus non tam miſere diſpergatur, ſed boni paſtoris regimine, ad ejuſdem & ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ obedientiam, cum tempus aſſit gratiæ, feliciter conducatur. Datum Placentiæ, die nona menſis Januarii, Regnorum noſtrorum anno Hungariæ &c. XLVII. Romanorum XXIII. & Bohemiæ XIII.

Aviſamenta ad Dominum Summum Pontificem ex parte Domini Romanorum &c. Regis ſuper facto Baſileenſis Concilii.

PRimo, quemadmodum V. S. in Bulla nobis tranſmiſſa notificat nobis primo diſſolutionem ſacri Baſileenſis Concilii &c. ita perlecto diligenter tenore ejuſdem, non videmus aliam penitus cauſam diſſolutionis, propter quam fiat, contineri, niſi propter reductionem Græcorum ad ritum Romanæ ac Univerſalis Eccleſiæ. Et quemadmodum eadem Sanctitas nos rogat, ut ſi aliqua Aviſamenta excogitaturi ſumus, ad pacem fidelium religionis Chriſtianæ ac ſtatum & honorem eccleſiæ facientia, Veſtræ Sanctitati velimus exponere &c. Ita requiſitione V. Sanctitatis permoti & inducti etiã, devotione ſyncera, quam ad bonum Eccleſiæ & ſtatum univerſæ Reipublicæ Chriſtianæ gerimus, rubore depoſito & confidenter dicimus, quod hæc cauſa Græcorum nullatenus ſufficere poteſt ad diſſolutionem ipſius ſacri Concilii, quamvis bene eſſet res ſanctorum & multum optabilis, ipſos Græcos reductos videre, nec prætermittendum eſt ſuo tempore ad illa intendere. Sed non poterit nec debebit ipſa reductio, quæ tot centenis annorum ſic perſtitit, & dubioſa quidem eſt, rebus tam arduis, quæ ſubverſionem totius noſtræ fidei tangunt, quoquo modo præponi: quia utique res illa moram* pati poteſt, quæ hucusque tanto tempore perduravit ſine læſione Romanæ Eccleſiæ, cum à Græcis & ſuis concredentibus, hucusque Chriſtianitas nihil violenti pertulerit. Sed iſtæ res videntur nobis debere illico ad manus recipi, tamquam magis bonæ & arduæ, quæ facere poſſunt ad extirpationem hæreſum, quæ hodie tanta enormia mala in populo fideli patrant, nec ceſſant, ſed igne & gladio trucidant, non parcentes ſexui nec ætati. Numquam enim credibile eſſe poterit, Græcos ritui noſtro conformari velle, videntes nos in tanta ſtrage, diſſenſione, & deformitate morum & vitiorum, nec umquam aliquam correctionem adhiberi, ſed de die in diem nos in viliora & magis

* al. pati non poteſt.

inordinata corruere, & ritum noſtrum ac obedientiam Chriſticolarum quaſi penitus extingui. Dicunt ipſi aperte,

Turpe eſt doctori cum culpa redarguit ipſum.

Sed ſi nos viderent eſſe compoſitos & reformatos, & intendere ad extirpationem hæreſum & pacem fidelium, profecto indubii ſumus, quod ſe deflecterent. Sed hoc iterum per alios & alios modos, Deo faciles & bene coovenientes, prout à nobis enucleatius & clarius informabitur Sanctitas veſtra.

2. Secundo ſacrum Baſilienſe Coocilium miſit nobis certas litteras, Bohemis, Huſſitiſq; ſonantes, eoſq; ad Baſileam pro reductione ipſorum vocantes, quas illico eiſdem tranſmiſimus, adjunctis noſtris opportunis & adhortatoriis literis, tenorem literarum ſacri Concilii cootinentibus. Super quibus Pragenſes, qui inter eos potiores ſunt, in Praga diætam, prout in copia hic annexa, Sanctitas veſtra elicere poterit, & ut nos aliunde informamur, ſperatur omnino de comparitione ipſorum coram Concilio, & veriſimiliter etiam multo magis ad hoc ſtringuntur, quanto jam in regno noſtro Hungariæ conflicti ſunt, & magnam partem ſui exercitus, equeſtrium & pedeſtrium, ac inſtrumentorum & curruum, auxiliante Domino perdiderunt, & etiam per Illuſtrem filium noſtrum * Ducem Auſtriæ, æſtate præterita in Moravia potenter de campo depreſſi, & in fugam cooverſi, ac noviſſime in Ducatu Auſtriæ notabiliter ſunt proſtrati. Inſuper etiam, quia ipſum Concilium ipſis magnum terrorem inducit, dum audiunt, illud ad extirpationem hæreſum eſſe potiſſime congregatum, quibus comparentibus, ſperaremus ipſos per ſacrum Concilium ita informari, quod contenti recederent, & hæc peſtis Deo dante ceſſaret. Nec intentio Concilii & noſtra unquam fuit, neque eſt, ut ſuper articulis ipſorum prius damnatis debeat fore diſputatio, prout tangit Sanctitas veſtra, ſed ſolum informatio & inſtructio per ſacras ſcripturas, ut ſe errare cognoſcant & reſipiſcant, prout Dominus noſter Papa Martinus prædeceſſor veſter, nobis & Regi Poloniæ in plurimis ſuis Bullis faciendum impoſuit & perſuaſit. Et in caſu, quo nil perficeret, tamen videns ſacrum Concilium ipſorum pertinaciam, ferventius ad eorum ſuppreſſionem intenderet, & ſuper his ex omnium regionum finibus provideret, quoniam hoc onus ſolis eſt importabile Alemanis. Inſuper quia locus Baſilcenſis præfatis Huſſitis eſt deputatus, & ſacrum Concilium noſq; ſecuritatem illuc conducendi illis plene obtulimus, & per literas noſtras affirmavimus: quid dicent ipſi Heretici, ſentientes diſſolutionem Concilii, niſi quod nos fugiamus eos, & Eccleſiam contra eorum rationes quodammodo ſuccubuiſſe? & ſic confortabunt ſuos, & fideles populos, ad quos jam, ut audivimus, errores ſuos & articulos cum inſertionibus ſacrarum ſcripturarum miſerunt, mortali contagione inficient, in quo cunctus populus ſpem ſuam defixit, nec illud tantam moram perferre quomodolibet poterit, quanta eſſet hujuſmodi protractio Concilii: quia revera in tanto tempore & ipſi quaſi totam Germaniam poſſent ſubripere, prout circumquaq; in magna parte de facto fecerunt, nec reſiſtentia aliqua pataretur, nec parari poſſet propter diſſolutionem ipſius Concilii, uti claret.

* Albertum II. poſtea Cæſarem.

3. Tertio, quia ubique famatur, ſacrum Concilium pro reformatione morum in populo Catholico & etiam ſtatu Eccleſiaſtico congregatum fore, &c. modo ſi diſſolutum maneret Concilium, revera timendum eſt, quod laici, qui multimode contra Clericos debacchantur, capiant occaſionem irruendi contra ipſos, dicentes in congregandis & diſſolvendis Conciliis ſine fructu illuſiones fieri, prout prius etiam factum eſt, prout manifeſte clamant, quod non expectant niſi finem hujus concilii. Et ut principium hujus mali oſtendamus, ecce civitas Metropolitana Meyddeburgenſis, expulſo ſuo Archiepiſcopo atq; Clero, jam per terras ipſius Eccleſiæ in fortitudine curruum Huſſitarum divagant, quibus in ſubſidio ſunt quaſi omnes civitates Saxoniæ maritimæ, & majorem, ut timendum eſt, habebunt ſequelam, ſi non celerrima fiet proviſio. Inſuper, ut aviſamur, Patavienſis civitas ſuo Epiſcopo rebellavit, & ſe parat ad expugnandum caſtra ſua. Demum civitas Bambergenſis, quæ propter mutationem, quam fecit propter Hæreticos ex indulto noſtro, per Clerum infeſtatur, in magna eſt vacillatione. Et quia prædicta loca omnia Bohemis ſunt vicina, timendum eſt, quod per diſſolutionem Concilii, quod pro ſeparandis talibus Nuncios ſuos tranſmiſit, illa loca talia cum Hæreticis in ſpem ſubſidii partita capient, quæ nullis vel ſaltem graviſſimis erunt recuperanda laboribus.

4. Quarto, quamvis multi Principes, Nobiles & Civitates circumquaque Bohemiam poſt rupturam exercitus cum Hæreticis treugas inierunt, tamen major pars adhuc ſe contra eos ſuſtentat ponendo ſpem ſuam totalem in ipſo Concilio pro liberatione ſua: ad quos dictum Concilium & nos dudum pro eo miſimus, qui audientes Concilium debere diſſolvi, totaliter ſe avertent, & treugas etiam inient ad redimendas vexationes, & quid in locum ſequetur, niſi illius pravitatis adhæſio?

5. Quinto, quemadmodum ipſum ſacrum Concilium pro ponenda pace inter cætera congregatum exiſtit, & jam inter quam plurea Reges, Principes & alios ſint præparamenta & initia facta, ad dandum modos pro pace: ita ipſi audientes diſſolutionem Concilii, convertent ſe ad gladium, & erit error noviſſimus pejor priori: nec poſtea erit aptitudo id faciendi, cum Principes fuerint exhauſti, terræ per clades, cædes & ſanguinis effuſionem deſertæ, & in periculum innumerabilium animarum & corporum, quæ infra has prorogationes & inducias, proh dolor, corruent. Ceſſabunt etiam multæ proviſiones, quæ in eodem Concilio pro Republica Chriſtiana fieri poſſent: & innumera provenient ſcandala in deſtructionem totius religionis Chriſtianæ vergentia, quæ V. S. clarius quam poſſunt deſcribi proſpicere valeat.

6. Idcir-

6. Idcirco nos petimus, invocamus, & quanto efficacius poſſumus, requirimus veſtram Sanctitatem, quatenus eadem V. S. in continenti ad præfatum Dominum Præſidentem & ſacrum Concilium ſcribat & mittat, ut nullatenus diſſolvantur, ſed in nomine Domini, in quo congregati ſunt, incepta feliciter perficiant: & ſi quæ V. S. in contrarium ſcripſerit ſeu nunciaverit, illa protinus revocet & annullet; aviſando veſtram Sanctitatem, quòd niſi hoc fiat, hæreſes iſtæ armatæ multimode augebuntur, & Eccleſia Dei indubie in peſſimas conditiones ruitura eſt, quibus poſtmodum nulla potentia, nullo conſilio, nullave arte ſeu ingenio ſuccurri poterit. Et revera tamen hi, qui veſtræ Sanctitati dederunt conſilium, non intellexerunt forſitan tanta ventura mala; utinam ſaperent & intelligerent, ac noviſſima providerent. Mora enim in hoc negocio periculoſa eſt, & nullatenus ſufferenda. Et ſi quippiam fortaſſis pertimeſcerent, aliqua contra ſtatum Eccleſiaſticum per laicos debere tractari, non timeant; quia laici falcem ſuam non habebunt in meſſem illam immittere, immo profectò induciæ protractionis, quæ quæruntur, laicos facient contra clerum & Eccleſiam inſanire: quod tamen per iſtud Concilium ordinate tolletur de medio, dum laici videbunt clerum omni bono intendere.

7. Item conſiderandum eſt veſtræ Sanctitati, quod ſacrum Concilium (ut putatur) ad hujuſmodi diſſolutionem nullatenus conſentiet, cum quo etiam major pars Regum, Principum, Prælatorum & Communitatum concurret, & V. S. quæ hucuſq; in Eccleſia Dei ſine ruga & macula tenta eſt, per hujuſmodi opera poterit ſibi ſuſpicionem & rubiginem facere, ac innocentiam ſuam per hoc, quod facili & quaſi nulla legitima ratione ſubſiſtit, diſſolutionis negotium, fermentare: quia dici poterit, quod V. S. hac occaſione foveat hæreſes, cædes & clades inter Chriſtianos, & perſeverantiam deformitatum & vitiorum in populo: & timendum eſt, quod habebunt ſequelam multorum. Item ſi V. S. vellet Concilio perſonaliter intereſſe, eſſet bonum & ſalubre, ſi poſſet. Sed ſi non poſſet, feſtinanter & cito demandet illud exequi, prout eſt inceptum: quia res illæ, quæ uſque ad ſanguinem tangunt, nullatenus volunt moram, niſi cum diſpendio totius Chriſtianitatis. Et ſi V. S. poſtea voluerit perſonaliter intereſſe ſuper facto Græcorum, ſeu aliis, quæ non requirunt tantam feſtinantiam, poterit congregare aliud Concilium, quod fiet cum gratitudine & majori aptitudine, quàm nunc hæc mora tolerari poſſit. Nam iſto diſſoluto, neſcimus ſi per annum cum dimidio aliqui congregari poſſent propter diſpendia, quæ interim evenirent.

8. Hæc omnia S. V. velit diligentiſſime conſiderare, & providere, ut iſtud Concilium mox reſtauretur: ſuſcipiatq; hanc adhortationem noſtram paterne & benigne, quam fecimus fideliter, urgente ad eadem conſcientia & extremitatibus, in quibus Eccleſia Dei conſtituta eſt, & etiam quia Majeſtas ſua valde invite perciperet, quod Sanctitati veſtræ exinde aliqua inter Chriſticolas deberet ſiniſtra ſuſpicio ſuboriri, quemadmodum nos V. Sanctitati, dum cum eadem conſtituemur, prout in brevi ſperamus, clarius communicabimus.

S. CÆSAREÆ MAJESTATIS

Inſtructio pro Dominis euntibus ex parte ſuæ Majeſtatis ad Dominum Summum Pontificem, — Anno Chriſti 1433.

DE EXPEDITIONE ROMANA.

PRimo exponatur, qualiter ad aures Regias pervenerit, quod Sanctitas Domini noſtri gentes ſuas armigeras miſerit contra Majeſtatem Regiam, & ſubditos ſuos, ac terras ſibi & Imperio ſubtractas, abſque culpa regia, & nulla offenſa & rationabili cauſa præcedente. Et quamvis hucuſq; nunquam crediderit, Sanctitatem ſuam erga Majeſtatem Regiam aliquam indignationem velle aut poſſe concipere, ſeu facere, licet Nicolaus de Tolentino, qui ſe per expreſſum Capitaneum generalem Eccleſiæ ſcripſit, alias veniens cum Florentinenſibus gentibus inante Lucam, gentibus Regiis, ut debitum erat, Papam defendentibus, publice clamari fecerit, *Vivat Eccleſia:* tamen jam habetur certius, qualiter Nicolaus de Fortebrachiis contra terras Imperio ſubjectas noviter inſultaverit, & illas nomine ſuæ Sanctitatis & Eccleſiæ poſtulaverit. Qualiter etiam memoratus Nicolaus de Tolentino in Maricim Senenſem pridem patraverit, eadem Sanctitas perſentiet in ſchedula cum præſentibus oſtendenda, quæ tamen Majeſtas ſua à dicta Sanctitate minime ſperaſſet, cum talia numquam demeruerit, ſed ſemper ſtuduerit omni ſolicitudine ſuæ Sanctitati & Sedi Apoſtolicæ ſumma devotione & filialiter complacere: nec ab eo umquam compertum eſt contrarium. Non poteſt non mirari, quis Sanctitatem ſuam contra ſuum Advocatum & filium ſine cauſa commoveat. Et ſi ſubditi ſuæ Majeſtatis & Imperii ſacri eandem Sanctitatem aut ſuos in aliquo moleſtaſſent, fas fuiſſet, eam ante aviſare: & ipſa fuiſſet quàm parata, nedum eidem Sanctitati, ſed & cuique de ſubditis ſuis juſtitiam miniſtrare, quod profectò in adverſum paternalius & clementius actum fuiſſet, quam tali indignatione prorumpere, cum continuo eadem Sanctitas ſuæ Majeſtati ſcripſerit

ſcripſerit, ac latiſſime nunciaverit, ac noviſſime per venerabilem Jacobum Archiepiſcopum Ebredunenſem Principem Triſcamerarium ſuum dici fecerit, ſe erga eandem Majeſtatem optime eſſe diſpoſitam, eamq; multum amare, nec aliud unquam ſperavit, & adhuc, quod ſua Sanctitas clementius & paternalius cogitabit & aget, ut in eadem ſperat.

2. Item Regia Majeſtas ſuſcepit reverenter, & vidit, ac audivit diligenter Bullas ſuæ Sanctitatis per Dominum Archiepiſcopum allatas: ſed quia negotia illa magni ſunt ponderis, & extra poteſtatem Regiam, non poſſet ſuper illo ſuæ Sanctitati eadem Majeſtas efficaciter reſpondere, cum illa potius pertineant ad ſacrum Baſileenſe Concilium, prout aliàs Oratoribus Apoſtolicis in Parma conſtitutis clare dixit eadem Majeſtas, tales res Concilium tangentes, ibidem quæri debere. Et ſic denuo ibidem dicet, & adhuc cooperabitur omni poſſe, ut res illæ bene cedant. Verumtamen petit & obſecrat eandem Sanctitatem filialiter devote in Dominu Jeſu Chriſto, quatenus eædem limitationes & modificationes capitulorum in Bullo expreſſorum, defendendo illud Concilium ad laudem Dei & ſalutem ſuæ ſanctæ Eccleſiæ, dignetur ſimpliciter & indiſtincte manutenere & fovere, ut ſuper articulis & rebus, pro quibus congregatum eſt, procedat libere juxta formas & modos in retro generalibus Conciliis tentos. Quod ſi eadem Sanctitas faceret, ut ſperat eadem Majeſtas, providebit indubie ſaluberrime honori & dignitatibus ſuis, & extolletur ad æthera, & ſub ejus regimine ejuſq; præſidio in Eccleſia Dei, nunc undiq; impugnata, tot bona ſequutura ſunt, ſcilicet reductio Hæreticorum atq; Hæreſium extirpatio, quæ in foribus eſt, & ſine generali Concilio nullatenus fieri potuit, & alia bona innumera, habebitq; Majeſtatem Regiam devotam ſemper & obedientem filium in auribus ſuæ Sanctitati gratum & Eccleſiæ Dei accommodum. Nam profecto ſi id non fiet, prout eadem Majeſtas ſæpius ſcripſit & dixit ac proteſtata eſt, indicibilia ſcandala exinde, proh dolor, ſunt eventura.

3. Item regratiatur ſummopere Sanctitati ſuæ de paterna affectione & clementi oblatione Sanctitatis ſuæ erga Majeſtatem eandem, quemadmodum in ſchedula parva contentum eſt: quoniam Majeſtas ſua * quia Dominus Archiepiſcopus Ebredunenſis concluſit cum reverendiſſimis Dominis Cardinalibus deputatis per Sanctitatem D. N. ad facta illorum, qui ſunt in Baſilea, idem Dominus noſter vult habere literas à Domino Romanorum Rege attentius cum ſigillo Majeſtatis & ſubſcriptione propriæ manus ſuæ. quod ſi illi non conſentirent, & poſtea in aliquo contrafecerint, idem Dominus Rex promittit & jurat ſub fide Regia, perſequi eos tanquam homines turbatores pacis & quietis Eccleſiæ & totius Religionis Chriſtianæ, ad ſimplicem requiſitionem ipſius Domini noſtri, ſicut ipſe per juramentum eſt obligatus, & adhærebit ſuæ Sanctitati tam in Concilio per eandem ſuam Sanctitatem tenendo, quam alibi.

4. Item quod idem Dominus Ebredunenſis aſſerit, præfatum Dominum Regem affectare accedere ad Urbem Romanam, & præfatum Dominum viſitare, quem ſemper præcipua charitate dilexit, & ſperat quod per communicationem ipſorum ad invicem multa potuerunt fieri congruentia, concernentia fidem ipſorum & Eccleſiam & totam Chriſtianitatem.

* ſc. Papa.

† in Epiſtola nunc ipſius Papæ Eugenii ad Imp. quæ extat. tom. 9. concil. pag. 211.

5. Item * Dominus noſter contentatur de acceſſu ſuo, cum ipſum à tempore Concilii Conſtantienſis, quo cognovit eum, ſemper fuerit magna dilectione & amore proſequutus, dummodo ejus adventus pacificus ſit, id eſt, cum illis de domo ſua tantum, ut † aliàs tactum fuit. Et certificatus de tempore adventus ſui, mittat obviam ſibi uſque ad confinia terrarum Eccleſiæ duos ex reverendiſſimis Dominis Cardinalibus, & alios Prælatos & Clericos ad ipſum aſſociandum honorifice, & ipſum ſecure conducent, & tenebit per Dei gratiam, & remittet cum honore, pace & benedictione Domini noſtri Jeſu Chriſti, & ſanctorum Apoſtolorum ejus Petri ac Pauli, ac ſua. Et ſi voluerit in comitativa ſua habere de gentibus armigeris præfati Domini noſtri, tam in veniendo quam in revertendo: etiſi petierit, quod dictæ gentes faciant conveniens prædictæ materiæ, contentatur Dominus noſter, quod fuit hoc declaratum, quod antequam intret terras Eccleſiæ, præſtabit juramentum, quod de jure præſtare tenebatur antequam intraret Italiam, juxta formam Clementinam.

6. Item ad oſtendendum charitatem, amorem & benevolentiam erga perſonam Domini Regis, conſideratis magnis expenſis habitis per futurum Dominum Regem, Dominus eſt paratus ſubvenire eidem Domino Regi, poſtquam intraverit terras Eccleſiæ: & eum illa paternali charitate amplecti, qua pater bonus filium optimum complecti debet, prout per Oratores ſuos alias oblatum fuit.

Et ſuper hoc Dominus noſter paratus eſt deputare aliquos, qui habeant tractare eum deputandis per Dominum Regem, & infallenter ſperat quod erunt in bona concordia cum Dei adjutorio.

SIGIS-

SIGISMUNDI IMPERATORIS AUGUSTI

CONSTITVTIO

De Advocatia & protectione Eccleſiæ Romanæ.

Mandatum miſſum ſanctiſſimo Domino noſtro Papæ, per Sereniſſimum Daminum Regem Ramanorum, per ſuos Oratores, & lectum in Conſiſtorio publico die 8. April. 1433. Domini Papæ Eugenii anno tertio. & in eodem Conſiſtorio Oratores Imperatoris juramentum Papæ præſtiterunt.

Anno Chriſti 1433.

SIGISMUNDUS Dei gratia Imperator Romanorum ſemper Auguſtus, ac Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Rex.

Notum facimus tenore præſentium univerſis, quod quamvis inter Sanctitatem beatiſſimi Domini noſtri Papæ Eugenii atq; Majeſtatem noſtram fuerit ſemper & ſit per Dei gratiam bona concordia & perfecta ſynceritas animorum, nihilominus quia per multos aliquando quam plurima inconſulta hinc inde relata ſunt, ſicut pleriq; mortalium prompti ſunt ad zizaniam inter Principes ſeminandam & imprimendas ſuſpiciones, quo nihil periculoſius eſſe poteſt, ne forte de claritate mentium utriusq; dubium, quod hucusq; volavit, amplius perſeveret: conſiderantes etiam, ex noſtra integra injunctione bonum publicum ſecuturum, deliberavimus de proximo viſitare S. præfati Domini noſtri & Urbem Romam, pro ſuſcipiendis Imperialibus noſtris coronis, & aliis rebus perarduis, tangentibus Remp. Chriſtianam & pacem Italiæ, pertractandis. Quæ ut perfectius & plenius pertractari poſſint, mittimus ad S. præfati Domini noſtri Papæ Eugenii dilectos Conſiliarios & Ambaſiatores noſtros magnificos, Matikonem Comitem Kewinenſem & Capitaneum Mandoralbenſem, & Caſparem Slyck Vicecancellarium noſtrum & Capitaneum terrarum Egræ, conſtituentes, creantes, ordinantes & facientes ipſos tenore præſentium ac authoritate Regia noſtros veros & legitimos procuratores & factores & Nuncios ſpeciales, & quidquid melius eſſe & dici poteſt; dantesq; eisdem plenariam & omnimodam poteſtatem, plenam licentiam & facultatem exponendi ſuæ Sanctitati pro nobis devotionem & reverentiam filialem, quam ad ſuam Sanctitatem & Romanam Eccleſiam ſyncero affectu gerimus: necnon petendi & impetrandi à ſua Sanctitate favorem & gratiam conſuetos, offerendi quoq; eidem ſuæ Sanctitati fidelitatis & cujuslibet alterius generis juramentum ſimul & ſucceſſive: & nihilominus petendi à ſua S. nobis per manus ſuas impendendam unctionem, conſecrationem & Romani Imperii diadema, ac promittendi quod illa, dum apud Sanctitatem ſuam fuerimus in propria perſona, ſi opus fuerit, innovabimus: ac omnia & ſingula alia peragendi & concludendi, promittendi, & ſpondendi, quæ mutuam unionem, charitatem & concordiam vitæ, Sanctitatem ſuam & Majeſtatem noſtram, & ſupereminentiæ & dignitatis Principes, qui ſuper alios à Domino conſtituti ſumus, facere & conſervare poſſunt, ut etiam à Sanctitate ſua, ſi opus fuerit, obligationes quascumq; acceptandi, cæteraq; omnia faciendi, & concludendi, quæ nos facere poſſemus, ſi perſonaliter adeſſemus: ratum & gratum habentes, & habere promittentes verbo noſtro Regio, quidquid per præfatos Oratores & Procuratores noſtros actum, factum ſive geſtum fuerit, ac ſi illud in perſona propria feciſſemus: volentes illa omnia noſtris Regiis literis & ſigillis, ſi opus fuerit, denuo roborare, præſentium ſub noſtræ Majeſtatis ſigillo litterarum. Datum Senis, Anno Domini MCCCCXXXIII. die XVI. menſis Martii, Regnorum noſtrorum anno Hungariæ &c. XLVII. Romanorum XXXIII. Bohemiæ vero XIII.

Sequitur forma Iuramenti facti in Conſiſtorio publico per dictos Ambaſiatores tactis ſanctis Evangeliis & ſacris Crucibus cum reliquiis. & lectum alta voce per Caſparum Slyck Vicecancellarium Regis Roman. coram Domino noſtro Papa præſente & acceptante. & iſtud Iuramentum fuit ſcriptum in membrana cum duobus ſigillis pendentibus recognitis eſſe dictorum Oratorum.

Juramentum Imperatoris Eugenio Papæ præſtitum.

NOs Matiko de Callgatz Comes Kewinenſis & Capitaneus Mandotalbenſis, & Caſpar Slyck Vicecancellarius & Capitaneus terrarum Egræ, Ambaſiatores & Procuratores Invictiſſimi Principis & Domini Sigismundi Romanorum Regis ſemper Auguſti, ac Hungariæ, Bohemiæ &c. Regis glorioſiſſimi, ad ſanctiſſimum & clementiſſimum Dominum noſtrum Papam Eugenium IV. deſtinati, recognoſcimus tenore præſentium univerſis, quod nos de mandato & licentia præfati Sereniſſimi Domini noſtri Regis, cujus pleno & ſufficienti mandato fulciti ſumus, quodq; ſigillatum in manus ſanctiſſimi Domini noſtri diſpoſuimus hodie dato literæ noſtræ præſentis in Conſiſtorio Apoſtolico generali in manus ſuæ Sanctitatis præſtitimus in forma, quæ eſt infra:

i. Nos

1. Nos Comes Matiko & Caſpar Slick Vicecancellarius, procuratorio nomine, quo ſupra, promittimus, & tactis Evangeliis ſacroſanctis juramentum firmamus Sanctitati præfati Domini noſtri, ſuo & Eccleſiæ nomine hujusmodi juramentum accipienti, quod Sereniſſimus Dominus Rex Sigiſmundus Eccleſiam & fidem Catholicam pura fide totis viribus conſervabit reverenter & etiam defendet, omnemque hæreſim, ſchiſma & Hæreticos quoslibet, fautoresq; & receptatores & defenſores eorum exterminabit pro poſſe, ac numquam cum Saraceno, Pagano, Schiſmatico, ſeu alio quolibet communionem Catholicæ fidei non habente, aut cum aliquo alio præfatæ Eccleſiæ inimico vel rebelli, ſeu eidem manifeſte ſuſpecto, unionem quamlibet, parentelam, aut confœderationem inibit: ſed tam veſtram, quam ſucceſſorum veſtrorum perſonas, honorem & ſtatum manutenebit, & defendet ac conſervabit contra omnes homines, cujuscumque exiſterent præeminentiæ, dignitatis aut ſtatus.

2. Eidem adjicientes juramento, quod eadem Majeſtas manutenebit ſemper atq; ſervabit privilegia omnia, per prædeceſſores ſuos Reges ac Imperatores Romanos, præfatæ Romanæ Eccleſiæ ac aliis quibuslibet Eccleſiis quocumq; conceſſa tempore, & continentiæ cujuscumque, ipſaq; omnia & ſpecialiter ac præcipue præclaræ memoriæ Conſtantinum, Carolum, Henricum, Ottonem IV. Fredericum Secundum, atq; Rudolphum, prædeceſſores ipſius, præſertim ſuper conceſſione, recognitione; advocatione, quitatione ac libera admiſſione terrarum & provinciarum Romanæ eccleſiæ ubilibet poſitarum, quarum etiam multas nominatim expreſſit, Sedi Apoſtolicæ Romanisq; Pontificibus ſub quocumq; tenore conceſſa, recognoſcet, confirmabit, & ex certa ſcientia innovabit, ac etiam de novo concedet, & terras ipſas atq; provincias cognoſcet ad jus & proprietatem ipſius Eccleſiæ pleniſſime pertinere, easq; nihilominus ex abundanti de novo Eccleſiæ præfatæ donabit ſub prædicto ſe obligans juramento, quod ipſas vel aliquam ipſarum partem nullo umquam tempore occupabit, ſeu quantum in eo erit, occupari permittet, poſſeſſiones, aut ſemitas habebit, ſeu quomodolibet poſſidebit, nec in eis etiam poteſtariæ, ſeu cujusvis Capitaniæ officium, aut jurisdictionem quamcumq; per ſe vel alium exercebit: quodq; ut Princeps Catholicus ſæpedictæ eccleſiæ Advocatus atq; Defenſor ipſam juvabit & conſiliis & auxiliis illi aſſiſtet opportunis, contra quoscumq; inobedientes & rebelles eidem, & præcipue contra occupantes & turbantes terras prædictas ſeu provincias vel partem quamlibet earundem.

3. Sub eodem etiam juramento promittimus, quod tam ipſam Romanam quam alias eccleſias, libertatem eccleſiaſticam, bona, jura, Prælatos, & miniſtros eccleſiarum ipſarum ipſe Dominus Rex manutenebit, conſervabit ac defendet ſuo poſſe.

4. Et quod Eccleſiæ Romanæ vaſallos contra juſtitiam nullatenus offendet, devotos & fideles etiam in Imperio conſtitutos benigne tractabit, nec eos opprimet contra juſtitiam, aut quantum in eo erit, per alium opprimi ſuſtinebit, ſed in ſuis potius juribus & juſtitiis conſervabit. Sic eum Deus adjuvet, & ſancta Dei Evangelia. Et ſic nos Procuratores nomine præfato recognoſcimus, confirmamus, innovamus, concedimus, donamus, & cætera facimus ſecundum tenorem, qui ſuperius continetur: promittentes inſuper, quod præfatus Sereniſſimus Dominus noſter Rex, hoc quoq; juramentum per nos (ut præmittitur) præſtitum, in manus ſuæ Sanctitatis vel Legatorum ejusdem Sanctitatis, ſi illos præmittere decreverit, perſonaliter innovabit, ſuas Regias patentes literas & ſigilla conſueta ſuper illis tradendo. In cujus rei teſtimonium, ſigilla noſtra propria præſentibus ſunt appenſa. Datum Romæ, anno MCCCCXXXIII. die VI. menſis Aprilis.

Concordata Sigiſmundi Imperatoris & Eugenii Papæ.

Sequitur Bulla Capitulorum initorum & concluſorum inter Dominum noſtrum Papam & prædictos Oratores Regios.

Eugenius &c. ad futuram rei memoriam. Quoniam Dominus Dei filius de cœlis ad terram deſcendens ad ſalvandum genus humanum, inter cætera divina præclariſſima documenta, tamquam pacis mediator, pacem diſcipulis ſuis reliquit, cujus ſanctum fructum quaſi ſubſtantia vitæ terminus

Ioan. 14.

conſervare humanam ſocietatem, unde fides augetur, ſpes ſublevatur, & charitas ampliatur, cum ſit directiva juſtitiæ, Regnorum, Principatuum, omnisq; ſpiritualis & temporalis ſtatus valida & robuſtiſſima conſervatio: Nos moniti ipſius Dei filii ſalutaribus documentis, pacem tamquam bonorum omnium productricem ſemper optavimus & optamus pro univerſali bono ſanctæ Eccleſiæ Dei, totiusq; populi Chriſtiani. Ut itaq; omnis mundus intelligat ſynceritatem noſtræ affectionis ad tranquillitatem & quietem Reipublicæ Chriſtianæ, continuis meditationibus & affectibus adſpirare, deductis inter nos & chariſſimum in Chriſto filium Sigiſmundum Romanorum, Hungariæ & Bohemiæ Regem Illuſtrem, certis tractatibus multa bona concernentibus, demum cum dilectis filiis Nobili-

* Krewin.

bus viris Matikone Comite * Kewinenſi & Capitaneo Manderalbenſi, & Caſpare Slik Regio Vicecancellario, & terrarum Egræ Capitaneo, ejusdem Regis Oratoribus, habentibus ab ipſo Rege ſufficiens mandatum, infraſcripta Capitula & omnia in ipſis contenta ſervabimus quæ de verbo ad verbum fecimus hic inſcribi, quorum tenor ſequitur & eſt talis.

In Dei nomine, Amen. Infraſcripta ſunt Capitula, conventiones & pacta, inita & firmata inter ſanctiſſimum Dominum noſtrum Eugenium Papam IV. ex parte una, & Magnificos viros Conſiliarios, Procuratores, Legatos ac Ambaſiatores Sereniſſimi Principis & Domini, SIGISMUNDI Romanorum Regis ſemper Auguſti ex parte altera: de quorum mandato publico plene conſtat per literas Regias, ſuo pendente ſigillo ſigillatas, videlicet Magnificos Matikonem Comitem Kewinen-

Digitized by Google

Kewinenſem & Capitaneum Manderalbenſem, ac Caſparum Slik Vicecancellarium dicti Domini Regis,& Capitaneum terrarum Egræ, Anno Domini MCCCCXXXIII. die ſeptima menſis Aprilis, indictione XI. Pontificatus ſanctiſſimi Domini noſtri prædicti Domini Eugenii Papæ Quarti anno III.

CAP. I. In primis dictus Comes Matiko & Caſpar prædicti Procuratores & procuratorio nomine dicti Domini Regis Sigismundi, promiſerunt dicto Domino noſtro Eugenio, ſtipulantes & recipientes tam ſuo quam Eccleſiæ nomine, quod ipſe Sereniſſimus Rex Sigismundus per totum præſentem menſem Aprilis veniet Viterbium, ubi ipſe inveniet Sanctiſſimum Dominum noſtrum Eugenium, & ut verus ejus ſpiritualis filius dicto tempore ibidem ipſum viſitabit.

CAP. II. Item promiſerunt Procuratores procuratorio nomine, quo ſupra, ipſi ſanctiſſimo Domino noſtro Eugenio, ſtipulantes & recipientes, ut ſupra, quod ipſe Dominus Rex præſtabit perſonaliter Papæ omnia illa juramenta,& alia faciet ad quæ tenetur, tam de conſuetudine quam de jure, ſive etiam ejus Legato aut Legatis per ſuam Sanctitatem ſpecialiter deſtinando ſeu deſtinandis.

CAP. III. Item promiſerunt dicti Procuratores, quod ipſum juramentum per ipſos Procuratores hodie in generali Conſiſtorio præſtatum, in propria perſona & perſonaliter iterum ipſe Rex præſtabit ſanctiſſimo Domino noſtro Eugenio, vel ejus Legato ſeu Legatis ſpecialiter deſtinando ſeu deſtinandis, non obſtante dicta proteſtatione juramenti per procuratores ipſos ante facta.

CAP. IV. Item promiſerunt dicto nomine, quo ſupra, quod Dominus Rex veniet ad viſitandum ſanctiſſimum Dominum noſtrum Viterbium, vel ad Urbem, ſolum & duntaxat cum comitiva & familia ſua, quam in præſenti habet Senis, dummodo nullum ſcienter ducat hoſtem vel inimicum Eccleſiæ, vel Domini noſtri Eugenii Papæ Quarti, vel rebellem Romani populi. Et ſi ex inanimadvertentia aliquem ſecum duxerit, vel aliquos, illos ſua Majeſtas ad inquiſitionem Domini noſtri Papæ illico licentiet & remittat.

Cætera deſunt.

SYNODI CONSTANTIENSIS

Confirmatio Karolinæ.

Anno Chriſti 1434.

DE LIBERTATE ECCLESIASTICA.

SAcroſancta generalis Synodus Baſileenſis, in Spiritu ſancto legitime congregata, univerſalem Eccleſiam repræſentans,*Venerabili Epiſcopo Adrienſi, & dilectis Eccleſiæ filiis, S. Levini Zienxenſis, ac S. Servatii Trajectenſis ſupra Moſam, Trajectenſis & Leodienſis diœceſis Eccleſiarum Decanis, Salutem & omnipotentis Dei benedictionem.

* in alio exemplari pro his nominibus iſta leguntur: Dilectis Eccleſiæ Abbati S. Bavonis, Gandenſis & Cameracenſis ac S. Petri Lovanienſis Eccleſiarum Decanis, Tornacenſis & Leodienſis diœceſium ſalutem.

1. Ad compeſcendos conatus nefarios perverſorum, qui perſonas & loca Eccleſiaſtica ſuper bonis & juribus ſuis offendere, ac multiplicibus perturbare moleſtiis non verentur: tanto magis nos decet generale Concilium de opportuno remedio providere, quanto per amplius turbationes hujusmodi & moleſtiæ in divinæ Majeſtatis offenſam, nec non Eccleſiaſticæ libertatis diſpendium redundare dinoſcuntur.

2. Dudum ſiquidem, cum in diverſis mundi partibus Conſules civitatum & Rectores, nec non alii, qui poteſtatem habere videbantur, tot onera frequenter imponerent Eccleſiis, ut deterioris conditionis factum ſub eis ſacerdotium videretur, quam ſub Pharaone fuiſſet, qui legis divinæ notitiam non habebat, quique omnibus aliis ſervituti ſubactis, Sacerdotes & poſſeſſiones eorum in priſtina libertate dimiſit, & de publico eis alimoniam miniſtravit: in Concilio Lateranenſi Eccleſiæ immunitati providendo, ſub anathematis diſtrictione prohibitum extitit, ne Conſules, Rectores aut alii prædicti, Eccleſias & viros Eccleſiaſticos talliis ſeu collectis, aut exactionibus aliis aggravare præſumerent, transgreſſores & fautores eorum præcipiendo anathematis ſententiæ ſubjacere, donec ſatisfactionem impenderent competentem. Et etiam deinde in generali Concilio editum fuerit; Quod ſi Epiſcopi forte ſimul cum Clericis, etiamſi tantum neceſſitatem vel utilitatem inſpicerent, ut abſque ulla coactione ad relevandas communes utilitates vel neceſſitates, ubi laicorum non ſuppeterent facultates, ſubſidia per Eccleſias laicis ducerent concedenda, minime ſuper hoc conſulto Romano Pontifice, conceſſiones & ſententiæ, quæ à talibus, vel de ipſorum mandato forent promulgatæ, eſſent irritæ & inanes, nullo umquam tempore valituræ. Ac etiam in ipſo generali Concilio decretum extitit, illum, qui infra tempus ſui regiminis, propter fractionem conſtitutionum vel ſanctionum, hujusmodi ſuſtineret anathema, tanquam poſt illud non eſſet ad ſatisfactionis debitum compellendus:

Necnon ipſius ſucceſſorem, qui non ſatisfaceret infra menſem, manere Eccleſiaſtica cenſura concluſum, donec ſatisfaceret competenter, cum ſuccederet in onere, qui ſubſtitueretur in honore.

3. Poſtmodum vero felicis recordationis Honorius Papa Tertius attente conſiderans, quod quondam FRIDERICUS II. olim Romanorum Imperator, tunc ſub obedientia & devotione S. Romanæ Eccleſiæ perſiſtens, ad laudem ejusdem Eccleſiæ, & ſacri decus Romani Imperii, cupiens ut expurgatis quoruudam erroribus, & iniquis ſtatutis penitus deſtitutis, de cætero Eccleſiæ & Eccleſiaſticæ perſonæ plena vigerent quiete, ac ſecura libertate gauderent: ac pie & juſte attendeos, quod quoruodam perverſorum iniquitas adeo abundaverat, ut non dubitarent contra Eccleſiaſticam diſciplinam & ſacros Canones ſtatuta ſua confingere adverſus Eccleſiaſticas perſonas & Eccleſiaſticam libertatem, edictali lege hujusmodi ſtatuta iniqua irritaverat; & præceperat irrita nunciari, & omnia ſtatuta & conſuetudines, quæ civitates & loca, Poteſtates & Conſules, aut quæcumque aliæ perſonæ contra libertatem Eccleſiæ, vel perſonas Eccleſiaſticas, ac bona hujusmodi, edere aut ſervare tentarent contra Canonicas vel Imperiales ſanctiones, de ipſorum Capitularibus intra duos menſes poſt ipſius legis publicationem penitus aboleri facerent, & ſi de cætero talia attentarent, illa ipſo jure decrevit eſſe nulla, & eos ſua juriſdictione privatos. Nec non locum, ubi talia deinceps præſumpta fuiſſent, banno mille marcarum auri, fiſco Imperiali præceperat ſubjacere. Poteſtates vero, Conſules, Statutarii, & ſcriptores ſtatutorum prædictorum, nec non Conſiliarii locorum ipſorum, qui ſecundum ſtatuta & conſuetudines memorata judicarent, extunc eſſent ipſo jure infames, quorum ſententias & actus legitimos ſtatuerat aliqualiter non tenere. Quodque ſi per annum præfatarum Conſtitutionum inventi forent contemptores, bona eorum per totum Imperium mandavit impune ab omnibus occupari, ſalvis nihilominus aliis pœnis contra tales in eisdem generalibus Conciliis promulgatis. Et inſuper voluit idem tunc Imperator, quod nulla Communitas vel perſona publica vel privata, collectas ſeu exactiones, angarias, vel perangarias Eccleſiis vel aliis piis locis aut Eccleſiaſticis perſonis hujusmodi imponere ſeu invadere Eccleſiaſtica bona præſumerent. quod ſi ſecus facerent, & requiſiti ab Eccleſia vel Imperio, hujusmodi emendare contemnerent, tripliciter refunderent. Et nihilominus banno Imperiali ſubjacerent, quod ſine ſatisfactione debita nullatenus remitteretur. Statuerat inſuper, quod quæcumque Communitas vel perſona per aurum in communicatione propter libertatem Eccleſiæ violatam perſiſteret, ipſo jure ſimiliter banno Imperiali ſubjaceret, à quo nullatenus extraheretur, niſi prius ab Eccleſia beneficio abſolutionis obtento. Et inſuper ordinaverat, ut nullus Eccleſiaſticam perſonam in criminali quæſtione vel civili ad judicium ſeculare trahere præſumeret contra easdem Canonicas ſanctiones & Conſtitutiones Imperiales. quod ſi ſecus faceret, actor à ſuo jure caderet & judicatum non teneret, & Judex foret extunc judicandi authoritate privatus. Quodque Judices temporales, qui Clericis & perſonis Eccleſiaſticis juſtitiam denegare præſumerent, tertio requiſiti ſuam jurisdictionem amitterent. Conſtitutionem ipſam de conſilio etiam fratrum ſuorum S. Romanæ Eccleſiæ Cardinalium, qui tunc erant, authoritate Apoſtolica approbans & confirmans, ipſam mandavit inviolabiliter obſervari: nec uon ſtatutarios & ſcriptores ac violatores prædictos excommunicatos eadem authoritate nunciari.

4. Et deinde ad audientiam divæ memoriæ Caroli IV. etiam Romanorum Imperatoris ſemper Auguſti deducto, quod nonnullæ ſeculares perſonæ in poteſtatibus & officiis publicis conſtitutæ, videlicet Duces, Marchiones, Comites, Barones, & alii Domini temporales, necnon Conſules civitatum, oppidorum, villarum & locorum Rectores, in diverſis provinciis ejusdem Imperii, Dei timore poſtpoſito, ſtatuta ſingularia & iniquas ordinationes motu proprio de facto contra ipſas perſonas Eccleſiaſticas & Eccleſiarum libertates, ac eorum privilegia condiderant, illisque de facto & publice utebantur contra canonicas & legitimas ſanctiones, utpote quod nulla bona temporalia in poteſtatem Eccleſiaſticam transferrentur, & ne Clerici in ſacris ordinibos conſtituti, ad ageodum & teſtificandum in civilibus & maxime in piis cauſis aliquatenus admitterentur: quodque excommunicati laici, & publice denunciati, io civili foro minime repellerentur. Et inſuper prædicti Domini temporales, Conſules & Rectores, qui per ſecularem poteſtatem bona Clericorum occuparent, arreſtarent, & oblationes Chriſti fidelium minuerent atque reſtringerent; exactiones & tallias indebitas de bonis & redditibus Eccleſiarum exigerent & extorquerent; poſſeſſiones Eccleſiarum & perſonarum earundem devaſtarent incendiis & rapinis: contractus inter Clericos & Laicos factos legitime ad libros civitatum, villarum & locorum prædictorum inſcribere & ſigillare recuſarent, donataque & legata ad fabricas & Eccleſiarũ ſtructuras contra Prælatorum voluotatem, & aliorum quorum intererat, temere uſurpare præſumerent, ac in fraodem & odium Clericorum de bonis etiam & rebus eorundem Clericorum, quæ non cauſa negotiationum, ſed & pro eorum propriis uſibus per eorum terras ducebant ſeu duci faciebant, telonium exigere & recipere non verebantur: & coofugientes ad eccleſias & earum cœmiteria inde extrahere contra canonicas & Imperiales ſaoctiones hujusmodi præſumpſerant & præſumebant. Idem Carolus Imperator tamquam Chriſtiaoiſſimus Princeps, volens in præmiſſis providere de remedio ſalutari, etiam de quorundam Ducum, Principum, Comitum, Baronum, Militum, Fideliumque aliorum ſacri imperii ſæpedicti coofilio, authoritate Imperiali, quæcumque ſtatuta & conſuetudines prædicta, tamquam per Canonicas & civiles ſanctiones expreſſe reprobata, caſſavit, irritavit & annullavit, ac caſſa & irrita nulliusque eſſe voluit roboris vel momenti, præcipiens ſub Imperialis banni pœna, univerſis & ſingulis Principibus & Dominis temporalibus, Conſulibus, Poteſtatibus, & aliis in officiis publicis in eodem Imperio cooſtitutis, quatenus extunc eorum ſtatuta & ordinationes, ſicut in præjudiciũ Eccleſiaſticæ libertatis edita fuerant,

rint,omnino revocarent & de luce tollerent: quodq; ſecundũ ea non judicarent,amplius,nec ſententias dictarent,aut de eisdem in judicio vel extra judicium quomodolibet pro ſe & contra eandem Eccleſiaſticam libertatem potirentur. Pronunciavit inſuper & eadem decrevit authoritate, quod quicumq; Laicus cujuscumq; ſtatus aut conditionis exiſteret, auſu ſacrilego & propriæ temeritatis audacia Sacerdotem aut Clericum ſecularem vel religioſum diffidaret, proſcriberet, captivaret, ſpoliaret, occideret, mutilaret, ant in carcere detineret, vel hujusmodi maleficia perpetrantes ſcienter receptaret vel eis ſavorem præſtaret, præter pœnas à ſacris canonibus & legalibus ſanctionibus in tales inflictas, eo ipſo redderetur infamis, & omni honore privatus, nec ad placita vel conſilia Nobilium admitteretur, quovis modo. Hortans inſuper in Domino & requirens Eccleſiaſticos prælatos, in illis partibus, in quibus committerentur talia, conſtitutos, ut legem Imperialem hujusmodi per eorum Eccleſias & Synodos publicarent, ne transgreſſores hujusmodi per ſimulatam ignorantiam, ſuam valerent in hac parte malitiam excuſare, prout in conſtitutionibus & ſanctionibus Conciliorum, & Honorii prædictorum ac Imperialibus præfatis plenins continetur.

4. Cum autem, ſicut lamentabili querela dilectorum Eccleſiæ filiorum Abbatis & Conventus Monaſterii SS. Cornelii & Cipriani Ninivenſis, Præmonſtratenſis Ordinis, Cameracenſis dioceſis, Decani & Proviſoris, ſingulorumq; beneficiatorum cum Cura & ſine Cura Decanatus Ruralis Walacriæ Trajectenſis dioceſis, nuper accepimus, quod nonnulli Principes, Duces, Comites, Barones, Milites, Communitates, & alii ſeculares Poteſtates, earundem conſtitutionum & ſanctionum Canonicarum & Legalium forſitan ignari, contra ipſas à Decano & Proviſore ſingulisque beneficiatis prædictis, ab Abbate, Monachis & conventu Monaſterii prædicti, eorundemq; ſubditis, communiter vel diviſim, forſan tallias & gabellas, ac alias exactiones illicitas hactenus extorſerunt, & adhuc extorquere nituntur, ac etiam bona ipſorum communiter vel diviſim Decani vel Proviſoris, ſingulorumq; beneficiatorum prædictorum invaſerint, arreſtaverint, occupaverint, detinuerint, & ſuis uſibus applicaverint, necnon occupare, invadere, arreſtare, detinere, ac etiam eisdem ſuis uſibus applicare ſimiliter de facto præſumant in animarum ſuarum periculum, necnon Decani & Proviſoris, ſingularumq; beneficiatorum prædictorum, Abbatis & Cõventus Monaſterii prædicti, eorundemq; ſubditorum hujusmodi conjunctim & diviſim, non modicum præjudicium atq; damnum: Nos in præmiſſis Decano & Proviſori, ſingulisq; beneficiatis prædictis, Abbati, Monachis & Conventui Monaſterii prædicti, eorundemq; ſubditis, præſentibus & futuris, communiter & diviſim, de opportuno remedio providere volentes, diſcretioni veſtræ tenore præſentium in virtute ſanctæ obedientiæ diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus vos vel duo vel unus veſtrum per vos vel alium ſeu alios, Decano & Proviſori, ſingulisque beneficiatis prædictis, Abbati, Monachis & Conventui Monaſterii prædicti, eorundemque ſubditis prædictis, contra quoscumqne transgreſſores & violatores conſtitutionum & ſanctionum earundem, cujuscumq; ſtatus, dignitatis & excellentiæ fuerint, efficacis defenſionis auxilio aſſiſtentes, non permittatis eos contra Canonicas & Legales ſanctiones & conſtitutiones hujusmodi indebite moleſtari. Necnon easdem conſtitutiones & ſanctiones, ubi & quando expedire videritis, ſolenniter publicantes, faciatis transgreſſores & violatores hujusmodi, ſi prout juſtum fuerit, ac ubi & quoties expedierit, tam diu execratos & anathematizatos publice nunciari, donec ab earundẽ talliarum, collectarum, impoſitionum, & quarumlibet extorſionum, necnon bonorũ Decani & Proviloris, ſingulorumq; beneficiatorum prædictorum, Abbatis, Monachorum & Conventus Monaſterii prædicti, ac eorum ſubditorum, invaſione, arreſtatione, occupatione, detentione, & applicatione omnino deſiſtant. Necnon etiam efficaciter reſtituant eisdem Decano & proviſori, ſingulisq; beneficiatis prædictis, Abbati, Monachis, & Conventui, eorumq; ſubditis Monaſterii prædicti, occaſione præmiſſorum per eos communiter vel diviſim læſis ſeu gravatis, tallias, gabellas & exactiones ipſas ac etiam bona ipſorum Decani & Proviſoris, ſingulorumq; beneficiatorum prædictorum arreſtata, occupata, detenta & applicata, communiter & diviſim, ipſis aut quæ per ſe vel alios illo prætextu quomodolibet receperint, immo verius temere & illicite uſurpaverint, à ſe libere omnino relaxent, ac in manibus veſtris juraverint, quod de cætero talia non committent, & ea committentibus non præſtent auxilium, conſilium, vel favorem, contradictores pet cenſuram Eccleſiaſticam & alia juris opportuna remedia compeſcendo, invocato ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſecularis.

5. Cæterum ſi forlan hujusmodi transgreſſorum, aut violatorum vel ea fieri mandantium, ipſisq; conſentientium ſeu dantium in illis per ſe, vel alias directe vel indirecte, publice vel occulte auxiliũ, conſilium, vel favorem, præſentia, pro monitionibus & requiſitionibus per vos de ipſis fiendis, tute, ſecure vel commode haberi nequiret: Nos vobis monitiones & requiſitiones hujusmodi ac citationes quaslibet per edicta publica in locis affigenda publicis de quibus ſit veriſimilis conjectura, quod ad notitiam dictorum citatorum & monitorum hujusmodi pervenire valeant, faciendi plenam & liberam concedimus tenore præſentium facultatem: volentes, quod monitiones, requiſitiones, & citationes hujusmodi, perinde ipſos citatos requiſitos & monitos (ut præmittitur) arctent, ac ſi eis factæ & inſinuatæ præſentialiter & perſonaliter extitiſſent: non obſtantibus tam piæ memoriæ Bonifacii Papæ VIII. quibus cavetur, ne aliquis extra ſuam civitatem vel dioceſim, niſi in certis exceptis caſibus, & in illis ultra unam dietam à fine ſuæ dioceſis ad judicium evocetur: ſeu ne judices extra civitatem & dioceſim, in quibus deputati ſuerint, contra quoscumq; procedere, aut alii vel aliis vices ſuas committere, ſeu aliquos ultra unam dietam à fine dioceſis eorundem trahere præſumant: dummodo ultra duas dietas aliquis authoritate præſentium non trahatur, ac de perſonis ultra certum numerum ad judicium non vocandis, quam aliis conſtitutionibus Apoſtolicis contrariis quibuscumque: aut ſi aliqui-

aliquibus communiter vel diviſim à Sede Apoſtolica indultum exiſtat, quod interdici, ſuſpendi, vel excrari, vel extra vel ultra certa loca ad judicium evocari non poſſint per litteras Apoſtolicas, non facientes plenam & expreſſam, ac de verbo ad verbum, de indulto hujusmodi mentionem.

Datum Baſileæ * duodecimo Calendas Maji, Anno à Nativitate Domini MCCCCXXXIV.

* in alio exempl. 16. calen. Julii.

SIGISMUNDI IMPERATORIS AUGUSTI
RESCRIPTA.

I. De conſervanda Concilii Baſilienſis auctoritate, & quod Principes Imperii in Comitiis Francofurtenſibus noluerint conſentire in bellum Huſſitis inferendum.

Anno Chriſti 1432.

AD DOMINUM PAPAM PER ORATORES CONCILII Baſilienſis deſtinatum.

BEATISSIME Pater & Domine Reverendiſſime. Non fuit indignum, quod veſtra Sanctitas receſſum & ſcripturam fidelium de Bohemia geſſit moleſtam, prout ex Bulla ejusdem Sanctitatis, quæ nobis hodie præſentata exiſtit, clare percepimus. Nam & nos tantam mentis amaritudinem exinde concepimus, ut revera ad plenum reſcribere nequeamus. Non expediebat * eum hos cunctos contrarios ad V. S. auditũ ita præcipitanter deducere, quia ipſorum ſignificatio erat horribilis, & potius his committenda, qui ipſis rebus cõſilio adſuerunt, viderunt, & eas corporaliter tetigerunt.

* for. autem hos conventus, id eſt, Comitia Bohemica, quorum Receſſus ad Papam erat transmiſſus: vel, hos eventus, id eſt, clades bellicas.

2. Ad proviſionem autem tanti caſus, tantumq; opprobrium gentis fidelium abſtergendum, palpebras noſtras non contraximus: immo vigilando ſolerter poſt reverſionem exercitus, mox in præſentia Reverendiſſimi Domini Cardinalis Legati, Electorum & Principum aliorum omnia remedia exquiſivimus, quæ tanta celeritate fieri poterant, & tandem diætam in civitate noſtra Franckfordenſi cunctis indiximus in feſto S. Galli nunc præterito, ad providendũ his rebus ſalubriter, & ut hæc ignominia Catholicorum auferri, & Hæreticorum ſuperbia poſſet contundi. In qua tamen diæta quamvis ſolennes Oratores noſtros Prælatos & alios haberemus, nil peractũ eſt, quia quaſi nullus comparuit.

3. Nec jam aliqua ſalubria ſperantur in re iſta remedia, quam hoc ſacrum Baſileenſe Concilium, quod Deus omnipotens hoc tempore tribulationis ab alto conceſſit, & in quo omnis virtus contra hanc peſtem Hæreticam, omnisque ſalus & ſpes omnium conſiſtit. Neq; alibi exquirendæ ſunt particulares viæ in rebus tam arduis, niſi ubi generalia & ſumma Chriſtianorum ingenia Spiritu ſancto duce, feliciter convenerunt. Ad quod quidem Concilium manutenendum, protegendum & conſervandum, antequam montes tranſiremus, tales promiſſiones fecimus, prout Nuncii dicti Concilii à nobis petere voluerunt. Et nihilominus Illuſtrem Principem noſtrum Wilhelmum Ducem Bavariæ, & cum eo certos Epiſcopos, Abbates & viros notabiles, tunc promptos fecimus illuc noſtro nomine accedendo. Quos jam ibidem * ſine fallo, ſtatutos confidimus. Et ſperamus in clementiſſimo Deo noſtro, quod ibidem ad proviſionem hujus tam piæ & ſanctæ rei dabitur proviſio ſalubris & optata. Quamobrem veſtram S. cui ex ſummi Apoſtolatus officio non minus, quam nobis, res iſtæ incumbunt; obſecramus in Deo, quatenus ipſum ſacrum Concilium V. S. dignetur conſovere & augere, ſicque providere, ut illud nec diſſolvatur, nec nullatenus prorrahatur: quoniam ejus turbatio, indubie eſſet totius Reip. Chriſtianæ deſtructio, hæreſumque auctio: ex adverſo, ipſius fomentum & confortatio, profecto Catholicæ fidei & toti Chriſtianiſmo pariet remedia adoptata. Et dum Deo dante cum V. S. erimus, prout Deo largiente in brevi ſperamus, multa ardua ſuper re ipſa cum eadem conferemus, quæ non minus erunt utilia, &, prout confidimus, Sanctitati V. accepta. Cujus perſonam conſervare dignetur Altiſſimus feliciter & longæve Regimini Eccleſiæ ſuæ ſanctæ. Datum Mediolani &c. regnorum noſtrorum, Romani XXII. Hungariæ XLVI. & Bohemiæ XII.

* for. ſi non fallor.

Ad mandatum Domini Regis

Caſpar Slick.

II. De Coronatione Mediolanenſi, & conſervatione Concilii Baſilienſis.

Anno Chriſti 1432.

AD CONCILIUM BASILEENSE.

SIgiſmundus Dei gratia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, ac Hungariæ, Bohemiæ, &c. Rex, Reverendiſſimo in Chriſto Patri, Domino Juliano Cardinali tit. S. Angeli, Præſidenti, Venerandisq; Patribus, Prælatis & cæteris in ſacro generali Baſileenſi Concilio congregatis, amicis noſtris chariſſimis & ſyncere grateque dilectis.

1. Reverendiſſime ac Venerandi in Chriſto Patres, amici chariſſimi, ſynceri & grati, nobis dilecti, venientes ad nos venerandos & egregios. Jacobum de * Syrck Scholaſticum Treverenſem, & Thomã † Fyme Decretorũ Doctorem, Officialẽ Pariſienſem, Oratores veſtros nobis gratiſſimos, lætanter ſuſcepimus: qui habita diſerta per ipſos coram nobis tam ſyncere quam eleganter oratione ex impoſita ipſis Legatione, inter cætera retulerunt, deliberatum eſſe pro ſeſſione futura tractandum de ſuffi-

* al. Slyck.
† al. Fyrnæ.

ſufficienti ſtabilimento ſacræ Synodi Baſileenſis, & de continuatione ejusdem. quæ omnia nedum honeſta, immo verius divina eſſe cenſuimus, & repulſis penitus turbationibus & animi noſtri procellis, conſolati fuimus & refecti gaudio ſingulari, reddentes in primis gratias Domino Deo noſtro, cum ipſa ſacra Synodus ita congregata exiſtat, ut nullum convenientius præſidium excogitari poſſit, quo navicula Petri ſeſe ab extremis horrendisque fluctibus jam undique inſultantibus tueri, neq; labes Hæretica commodius deprimi, mores Chriſtianorum in præſtantius reformari, aut res univerſæ orthodoxæ fidei poſſint in melius commutari.

2. Moxque præfatis veſtris Oratoribus recommendatorias ad Dominum noſtrum Summum Pontificem dedimus, ſuæque ſanctitati res ipſius Concilii commiſſas fecimus: quos etiam Ambaſiatores noſtri ſolennes ſuper ea inteotione e veſtigio ſubſequentur, certificantes Paternitates veſtras, quod quemadmodum prius omnem facultatem Regnorum noſtrorum, perſonamq; Regiam usque ad effuſionem ſanguinis & mortis paſſionem obtulimus, ita ſemper Deo cooperante, ea inteotione, iovicta, quoad vixerimos, reperiemur, & ſic nos offerimus pro Eccleſia ſancta Dei, ſignificantes Paternitatibus veſtris, quod ipſo feſto S. Catharinæ virginis proxime præterito hic Mediolani in domicilio S. Ambroſii, majorum noſtrorum imitando veſtigia, Regium diadema aſſumpſimus, authore Domino Jeſu Chriſto, cum ſolennitate & celebritate ſemper digna memoria, & in rebus ſecundis illius gratia feliciter proſperamur, accincti ſeptimana inſtante ad conventiooem cum filio noſtro chariſſimo Duce Mediolaui in Placentia, pro tranſitu noſtro verſus Romam, celebrandam, prout vobis quicquid ibidem concluſum fuerit, ilico deſcripturi ſumus.

3. In ſingulis autem, quæ per Oratores veſtros petita ſunt, ita nos apud Sanctitatem Domini noſtri, dum ſecum fuerimus, prout in brevi ſperamus, & alios quoſcumque & ubicumque pure & fideliter exhibebimus, quod ſancta mater Eccleſia, quam devote veneramur, & ſemper venerabimur, in nobis ſentiet integerrimum Advocatum & filium, & ipſius Concilii, quod eandem repræſentat Eccleſiam, deſenſorem & ultroneum protectorem. Obſecrantes Paternitates veſtras in viſceribus Jeſu Chriſti, ut io hoc ſancto velitis perſeverare propoſito, & ſi qui æmulorum Dei & Chriſtianiſmi in pœnis debacchantium, fortaſſis ad protractionẽ ſeu diſſolutionem ipſius Concilii conarentur intendere, illos velitis tamquam membra putrida præcidere, ne corpus inficiant: ad hocq; ſolerter eniti, ut ipſum Concilium omnino ſolidetur, & accuratiſſime foveatur. Nam ex ejus diſſolutione aut induciis, quas Deus avertat, non videmus niſi Eccleſiam Dei in totalem interitum & conditionem peſſimam ruituram: quibus omnibus per hoc ſacrum Concilium, quod Deus hoc tempore tribulationis ab alto conceſſit, & in quo omnis virtus, omnisq; ſpes Chriſtianorum ad extirpandas hæreſes, repellendaque vitia, & omnes rugas Eccleſiæ abſtergendas plene conſiſtit, fietque proviſio adoptata, ad quod etiam, Deo dante, cito & feliciter reverti ſperamus, deſiderio magno incenſi, ut, ſicut in Conſtantienſi Coucilio vidimus gregem Dominicum antea miſere diſperſum, in unius Paſtoris obedientiam convenire, ita in præſenti Baſileenſi Concilio ipſius unici gregis reformationem videre poſſimus, oramus, ut nobis velit concedere Rex æternus. Datum Mediolani, die XI. menſis Decembris, Regnorum noſtrorum anno Hungariæ XLVI. Romanorum XXII. & Bohemiæ XII.

Ad mandatom Domini Regis

Caſpar Slick.

III.

DE CORONATIONE ROMANA, ET QUATENUS IMPERATORI concordandum cum Papa, & manutentione Concilii.

Anno Chriſti 1433.

Ad Concilium Baſileenſe, in cujus congregatione lectum eſt die 2. Maii, Anno Domini 1433.

Sigismundus Dei gratia Romanorum Rex ſemper Auguſtus, ac Hungariæ, Bohemiæ, &c. Rex, Reverendiſſimis in Chriſto Patribus, ac venerabilibus Dominis, ſacroſanctæ generali Baſileenſi Synodo, in Spiritu ſancto legitime congregatæ, univerſalem Eccleſiam repræſentanti, amicis noſtris chariſſimis, ac grate & ſyncere nobis dilectis.

Reverendiſſimi in Chriſto Patres & Domini, ac venerabiles & egregii ſyncere grateque dilecti ad requiſitionem & continuatam inſtantiam veſtrarum Paternitatum, ut ad ſacrum Concilium nos quanto citius transferremus, ſatis conflavimus operas noſtras atque ſtudium, ut conſiliis veſtris nos conformare poſſemus, quemadmodum profecto ipſi Concilio & rebus peragendis per præſentiam noſtram oon modicum commodi eventurum ſperavimus, ſicq; res noſtras aptavimus, ut ſive per terram ſive per mare diſponeremus procedere, omnibus periculis & diſcriminibus parvipenſis. Verumtamen approbante Domino Summo Pontifice ſacrum Concilium, ad perſuaſionem nonnullorum notabilium virorum, & etiam Oratorum noſtrorum, & imperii ſacri Principum Electorum, qui nobis hujusmodi Bullas exhibebant, nobisq; receſſum noſtrum ſine Imperialibus infulis penitus diſſuadebant, cum Sanctitate ſua remanſimus concordes in deificis, licitis & honeſtis. Sicq; per totum iſtum menſem Aprilis cum Sanctitate ſua in Viterbio conſtituemur, & usq; medium Junii vel prius in Urbe Romana à Sanctitate ſua coronabimur præſtabimusq; & innovabimus ſibi illa juramenta, quæ

noſtri prædeceſſores Romanis Pontificibus præſtiterunt; iſtudq; adjecimus, quod ipſum manutenebimus, quantum cum Deo poterimus, quoniam nos usquequaque ad alia obligari non permiſimus, nec permittemus. Et hæc Veſtris Paternitatibus ideo deſcribimus, ut ſi aliquis banc concordiam ſiniſtrè initam forſitan interpretari v llet, illud à Paternitatibus veſtris non credatur: quoniam hæc concordia bonis reſpectibus facta eſt. Diſpoſitique ſumus ſemper ipſi Concilio juxta Bullam per nos traditam, in proſecutione illorum, pro quibus ipſa Synodus eſt congregata, plenarie favere & conſtanter adhærere. Certificantes vos, quod niſi Sanctitas ſua ſæpe dictum Concilium approbaſſet, indubiè ſine ipſis coronis, quas propter facta ipſius Concilii tanto tempore prætermiſimus, ad propria rediſſemus: quemadmodum de his omnibus Illuſtris Princeps & Locumtenens noſter Dux Wilhelmus V. P. poterit clarius informare, cui in dicendis velitis credere tamquam oobis. Datum Senis, die xv. Aprilis, Regnorum noſtrorum Hungariæ &c. XLVII. Romanorum XXIII. & Bohemiæ XIII.

Ad mandatum Domini Regis,

Caſpar Slyck.

IV.

SVPER FACTO EODEM.

Anno 1433. REverendiſſimi in Chriſto Patres, ac Venerabiles grate & ſyncere nobis dilecti, translapſis diebus, geminatis noſtris litteris, veſtris Paternitatibus notificavimus concordiam ioter ſanctiſſimum Dominum ooſtrum Papam ac Majeſtatem noſtram ſecuram, quemadmodum noo ambigimus, jam lympide cognoſcere potuiſtis. Et ecce propter rerum gerendarum progreſſum modo ad hanc civitatem Viterbienſem intravimus, continuaturi iter noſtrum verſus Urbem Romanam, ad viſitandum Sanctitatem ipſius Domini noſtri, quam ſeptimana proxima ſine dilatione annuente Domino convenire ſperamus. Et quoniam præter Bullam admiſſionum ſacri Baſileenſis Concilii, qua & certi reddimur, dudum habuiſtis, reperimus per Legatos & Oratores ſuæ Sanctitatis, eandem bene diſpoſitam ad favores ſacri Concilii, & eorum maxime, pro quibus ipſum ſacrum Concilium congregatum exiſtit. Et nos quoque una cum Sanctitate ſua, illa & alia bona opera favorizare intendimus. Quæ Sanctitas ſua jam ſuos Præſidentes & Legatos miſiſſet dudum appromptuatos, niſi legitima impedimenta, prout percepimus obſtitiſſent. Intendit autem ſua Sanctitas, prout nobis dici fecit, illos quantocyus expedire: nihilominus ne ſacrum Concilium ex hujusmodi dilatione patiatur diſcrimen, eadem Sanctitas ſua pronunciavit nonnullos alios Præſidentes, prout ex Bullis ſuis Apoſtolicis clarius colligere poteritis. Adhortamur igitur V. P. majori affectione, qua poſſumus, quatenus eosdem benigne velitis ſuſcipere, nilque interim admittere, quod poſſit cedere in perturbationem Sanctitatis ſuæ & pacis univerſalis Eccleſiæ. Quoniam nobis convenientibus, breviſſimis (ut prædiximus) his diebus una cum Sanctitate ſua ſolennes noſtros Oratores ſuper ſingulis ad V. P. mittemus, ſperantes in Domino, quod omnia pro bono Reipubl. Chriſtianæ bene manebunt compoſita, & ad id omni ſtudio intendemus, qui ſcandala in Eccleſia Dei (ipſe novit) moleſte ferremus. Datum Viterbii die oona menſis Maii, Regnorum noſtrorum anno Hungariæ &c. quadrageſimo ſeptimo, Romanorum vigeſimo tertio, Bohemiæ vero decimo tertio &c.

Sigismundus Dei gratia Romanorum Rex ſemper Auguſtus, ac Hungariæ Bohemorumque &c. Rex.

Ad mandatum Domini Regis

Caſpar Slick.

V.

DE SESSIONE ELECTORVM IMPERII ET DUCIS BURGUNDIÆ, ET CONTROVERSIA DE ELECTORATU

Saxoniæ inter Marchionem Miſniæ & Ducem Lawenburgenſem.

Anno 1434.

REverendiſſimis, Reverendis ac Venerabilibus in Chriſto Patribus & Dominis ſacroſanctæ generalis Synodi Baſileenſis &c. Sigismundus Dei gratia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, ac Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Rex.

1. Reverendiſſimi Reverendiq; Patres, Amici chariſſimi, ac Venerabiles & egregii, devoti ſyncere grateq; dilecti, audito pridem, quod P. V. ſuper controverſia ſeſſionis inter Illuſtres Archiprincipes ſacri Romani Imperii Electores & Ducem Burgundiæ quandam proviſionem fecerint, quæ per Ambaſiatores utriusq; partis Ambaſiatorio nomine gratificata ſit, de veſtrarum Paternitatum ſolertia, & ipſorum Ambaſiatorũ induſtria confiſi, ſpemq; firmam aſſumentes, quod hujusmodi proviſio noſtro & ipſius ſacri Romani Imperii ac ipſorum Archiprincipum honori expediat, ſumus admodum gaviſi.

2. Sed intellecto ad præſens, quod quidam Procuratores Illuſtris Erici Ducis Lauwenburgenſis, qui ſe nominat Saxoniæ Ducem, ac ipſius ſacri Imperii Electorem & Archimareſcallum, hujusmodi proviſionis occaſione ſe de loco Illuſtri Frederico Duci Saxoniæ, ſacri Rom. Imperii Archimareſcallo, Lantgravio Turingiæ, ac Marchioni Miſnenſi, & Ambaſiatoribus ejus debito intromiſerint, ſeque intruſerint in eodem, ſatis nobis illud viſum eſt alienum. Et quia genitorem præfati Frederici, ac deinde ipſum Fredericum de ipſo Ducatu Saxoniæ ac jure eligendi Romanum Principem, ac etiam ipſi Achimareſcallatus officio iovestivimus cujus inveſtituræ vigore

Digitized by Google

gore, primum genitor, ac deinde Fredericus natus ejus, poſſeſſionem Principatus Saxoniæ nacti ſunt, & deinde per illuſtres ſacri Rom. Imperii Electores ad jus & exercitium dignitatis & officii Principis Electoris & Archimareſcalli ſimiliter recepti ſunt & admiſſi: non immerito manſimus admirati de ſupradicti Ducis Erici, quinimmo ſuorum Ambaſiatorum præſumptione, qua poſſeſſionem juris & dignitatis apud alium conſtitutorum ante eventum judicialis arbitrii violenter invadere præſumpſerunt. Licet itaque credamus veſtras Paternitates noſtros & imperii noſtri Principes in veſtra diſpoſitiſſima domo, quantum ad ſeſſionem, inceſſum, vel aliam exhibitionis reverentiam, non aliter honorare, quam à nobis & imperii noſtri Principibus honorantur, ſicut & nos Eccleſiaſticos Prælatos ſecundum gradus Eccleſiaſticarum dignitatum in noſtra Curia reveremur: ne tamen in poſterum oriatur diſcordiarum materia præmiſſa, quamvis undique notoria, veſtris Paternitatibus duximus intimanda, quatenus prælibata Frederico & ejus Oratoribus honorem Archiprincipi & Electori juxta veſtræ proviſionis normam impendendum exhibere velitis, prout nos, Imperii noſtri Principes & univerſi Proceres ſibi impendunt. In quo nobis V. P. facient complacentiam multum gratam. Datum Ulmæ Conſtantienſis dioceſis, die 19. Julii, Regnorum noſtrorum anno Hungariæ XLVIII. &c.

VI.

DE GRATIIS DEO AGENDIS PRO VICTORIA BOHEMORUM ADVERSUS TABORITAS. Anno 1434.

REverendiſſimis ac venerabilibus in Chriſto Patribus ac Dominis ſacroſanctæ generalis Synodi Baſileenſis, in Spiritu Sancto legitime congregatis, Eccleſiam univerſalem repræſentantibus, Amicis noſtris chariſſimis ac gratè & ſyncere nobis dilectis, Sigismundus Dei gratia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus &c. Hungariæ, Bohemiæ, &c. Rex.

Reverendiſſimi in Chriſto Patres, & Domini, Amici chariſſimi, & reverendi grate ſyncereq; dilecti: Hodie hora veſperarum confluxerunt ad nos nuncii, qui in tribus diebus & citius de Bohemia volantiſſime applicuerunt, afferentes nobis jocundiſſima & feliciſſima nova de victoria noſtrorum, & conflictu Taboritarum & illorum, qui alias in obſidione civitatis Pilznenſis erant, qui per Dei gratiam, à quo omnis procedit victoria, in planitie inter civitatem Gurſim & monaſterium Scalicz forti bello cum modico damno noſtrorum victorioſe proſtrati ſunt, quarum litterarum aliquas originales veſtris Reverendiſſimis Paternitatibus mittimus præſentibus intercluſas. Hæc Reverendiſſimi Patres, voluimus veſtris Paternitatibus pro ſingulariſſimo gaudio cunctis Chriſti fidelibus optantiſſime nuntiare, rogantes cordintime, quatenus altiſſimo Domino Jeſu Chriſto infinitas agentes gratias cum proceſſionibus & aliis ſolennitatibus, ad bonum & felicem progreſſum tam felicis principii, immo verius medii, omni opera atq; cura vigilare velitis, quoniam & nos ſimiliter de agendis nil prætermittemus. Et quæcumq; in futurum habuerimus, veſtris Paternitatibus die noctuq; intimare curabimus. Datum Ulmæ, die 4. Junii.

VII.

DE CONCILIATIONE BOHEMORUM IN MATERIA Articulorum Fidei in Comitiis Imperialibus Ratiſponæ concludenda. Anno. 1434.

REverendiſſimi Reverendiq; in Chriſto Patres & Domini, ac Venerabiles & egregii ſyncere grateque dilecti. Confirmat continuo Deus noſter magnam miſericordiam ſuam ſuper nos in felici proſecutione rerum Bohemiæ, quæ, Chriſto diſponente, qui cuncta gubernat, indies conſiderabilius diriguntur. Scribunt enim nobis illi Oratores noſtri, quos in proxima dieta Pragenſi habuimus, quomodo omnes Bohemi in unam ſententiam unamq; voluntatem tracti ſunt in materia articulorum fidei. Et quod ſuper reliquis ad vos verſus Ratiſponam miſſuri ſunt in feſto Aſſumptionis Virginis glorioſæ. Quarum litterarum copias de Bohemico in Latinum translatas V.P. mittimus præſentibus intercluſas. Verum reverendiſſimi Patres, quia ipſi Bohemi multum affectare videntur in hujusmodi dieta Ratiſponenſi præſentiam Venerabilis * Conſtantienſis Epiſcopi, etiam Auditoris & Magiſtri Martini & aliorum, qui tractatibus ipſorum prius affuerunt, nos opinioni eorum & deſideriis concurrentes, illud nedum utile, verum etiam pro bona concluſione & ſalubri conſummatione omnium neceſſariorum arbitrantes, vos attentiſſime adhortamur, quatenus P. V. velint dare ordinem, ut præfati Patres & Magiſtri in hujusmodi dieta omnino interſint. Et ſi ad eam aliqui alii ſuperaddendi fuerint, & illud extollimus atque laudamus, ut & deſideriis ipſorum Bohemorum ſatisfiat, & ipſi patres nobis & nos ipſis in mutuis peragendis poſſimus aſſiſtere atq; conſulere. Hæc itaque, Reverendiſſimi Patres, vobis pro conſolatione ſtatuimus ſcribere, ut nil vos lateat de his, quæ ad notitiam noſtram in tam arduis rebus deveniunt. Et quicquid in proceſſu temporis habuerimus, V. P. ſignificabimus, exorantes Altiſſimum, ut ſuccedant talia, quæ V.P. cum immenſa jocunditate ſignificare poſſimus. Datum Ulmæ Conſtantienſis dioceſis, die 13. Julii, Regnorum &c.

* provinciæ Rothomagenſis in Gallia.

VIII.

Anno. 1434.

DE INCOMPETENTIA FORI, ET REMITTENDA ET NON recipienda appellatione ad Concilium facta à principe Imperii.

Ad Concilium Baſileenſe.

REverendiſſimis, Reverendis ac venerabilibus in Chriſto Patribus & Dominis ſacroſanctæ generalis Baſileenſis Synodi, in Spiritu Sancto legitime congregatæ, univerſalem Eccleſiam repræſentantis, amicis noſtris Chariſſimis, ac grate & ſyncere nobis dilectis.

Reverendi Patres, inſinuatione litterarum veſtrarum ac relatione Illuſtris Frederici Ducis Saxoniæ, ſacri noſtri Imperii Archimareſcalli, Lantgravii Thuringiæ ac Marchionis Miſnenſis, aliorumq; plurimorum fidelium noſtrorum nuper accepimus, quod Illuſtris Ericus Dux Lawenburgenſis, qui ſe nominat Saxoniæ Ducem & ipſius Imperii Archimareſcallum, eundem Fridericum coram Synodo veſtra, ſeu judicibus ab ea deputatis, ſuper Ducatu, officio & jure ſupradictis trahere nititur in cauſam, non erubeſcens de noſtra Majeſtate publicas proponere querelas, quod ſibi licet crebre poſtulanti juſtitiam in foro noſtro denegaverimus ſeu miniſtrare neglexerimus. Unde perpendendum in primis authoritati noſtræ derogari, pro eo quod cauſas ad examen noſtræ Imperialis Ma-
* producere. jeſtatis & Procerum noſtrorum immediate ſpectantes, ad alienum forum * perducere conatur: noſtram inſuper honorificentiam detractari ex eo, quod dicimur juſtitiæ neglectores. Quorum utriq;
i. e. in Comitio Imperiali. debitis & aptis ad hoc remediis occurrendo, nuper in † Aula noſtra Cæſarea ſuper his habita diligenti Epiſcoporum, Abbatum, Archiprincipum, Principum, Comitum, Baronum, & aliorum Procerum & Ducum ſacri noſtri palatii examinatione, tandem in ipſorum & omnium oratorum Ambaſiatorum, & quorumlibet aliorum, qui tunc in noſtri conſpectus conſtituti fuerunt præſentia, palam & ſolenniter proteſtati ſumus, quod cum Archiprincipatus, Archimareſcallatus, & jus eligendi Romanum Principem, à nobis & ſacro Romano Imperio immediate deſcendant, ac in feudum dependeant,
* al. cum autem juxta. * cumq; juxta formam juris, ac ſtylum & obſervantiam ſacri noſtri Imperii, feudales quæſtiones coram Dominis feudorum, etiamſi minores Valvaſſores eſſent, ac paribus curiarum ſuarum, reſpectu feudi, de quo agitur, decernendæ ſint; quod etiam in noſtra Cæſarea Majeſtate, & ſacro Imperio noſtro, & paribus Curiæ noſtræ, reſpectu feudi talis modi, merito debeat illæſum conſervari, conſequens eſſe cauſam prælibatam ad forum noſtrum pertinere: Certificantes præterea omnes & ſingulos, quorum intereſſe poſſet, quod nos præfato Erico juſtitiam nullo umquam tempore denegavimus legitime poſtulanti, nec in futurum Deo propitio denegabimus umquam rite petenti. Quinimmo quandocunque ipſe vel alius juſtitiam popoſcerit, parati ſumus pares Curiæ evocare, & cauſam juxta ſtylum Imperii noſtri diffinire. Quare veſtras Paternitates requirimus & hortamur, ac etiam attente rogamus, quatenus cauſam ipſam ad forum noſtrum remittatis, more ſolito & conſuetudine Imperii noſtri & parium Curiæ noſtræ terminandam. Sic enim juſtitiæ debitum videtur requirere, & officia noſtra in ſacrum Concilium merito poſtulare. Datum in Ulma, feria IV. poſt Jacobi, Anno &c. MCCCCXXXIV.

Ad mandatum Domini Imperatoris

Caſpar Slygk Miles &c. Cancellarius.

Anno Christi 1434.

SIGISMUNDI IMPERATORIS AUGUSTI

EDICTUM

De incompetentia Concilii in judicandis Cauſis Principum Imperii ad Sacram cameram pertinentibus.

Publicatum Ulmæ in Comitiis Imperialibus
Anno MCCCCXXXIV.

SIGISMUNDUS Dei gratia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, ac Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Rex, Vobis Reverendis, Venerabilibus, Illuſtribus, Magnificis, Spectabilibus, Generoſis, Nobilibus, Strenuis, Providis & Circumſpectis, Archiepiſcopis Epiſcopis, Abbatibus, Principibus, Comitibus, Baronibus, Militibus, Oratoribus, Ambaſiatoribus & Nunciis, qui in noſtræ Majeſtatis conſpectu in maxima copia conſtituti eſtis.

1. Notum facimus, ac per præſentem noſtram inſinuationem ac ulteriorem relationem, quam vobis omnibus & ſingulis ſub debito fidelitatis injungimus, cunctis noſtro ſubjectis imperio publicari jubemus, quod ad noſtræ Majeſtatis notitiam pervenit, qualiter Illuſtris Ericus Dux Lauwenburgenſis, Illuſtrem Fredericum Saxoniæ Ducem, ſacri noſtri Imperii Archimareſcallum, Lantgravium

gravium Turingiæ ac Marchionem Miſnenſem, coram ſacro Baſileenſi Concilio ſuper Ducatu Saxoniæ & Archimareſcallatu prædictis, & jure eligendi Romanorum Principem, trahere nititur in cauſam, prætendens Principatum, officium & jus ſupra dicta ſibi tam hæreditario jure quam etiam infeudationis per nos ſibi factæ jure deberi. Et inſuper quod nos ſuper impetitionibus ſibi promiſſorum occaſione contra præfatum Fredericum competentibus juſtitiam miniſtrare denegaverimus, querelas in publicum proferre minime veretur. Per quorum alterum noſtræ Majeſtatis authoritati derogatur, per alterum autem honorificentiæ noſtræ detrahitur.

2. Noſtram itaque decet ſolertiam in primis, quædam Imperii noſtri jura ſervare, quinimmo juxta poſſibilitatem noſtræ facultatis adaugere, prout ex debito ſacramenti ſumus adſtricti. Quod recte conſpicimur, ſi cauſas ad examen Imperialis culminis pertinentes, ſub noſtra jurisdictione conſervemus. Cum itaq; Principatus officium ac jus ſupradicta à nobis & imperio noſtro in feudum immediate deſcendant, ac ſecundum juris communis diſpoſitiooem, nec non uſum, morem, ſtylum & conſuetudinem ſacri Romani Imperii, feudalis contentio per dominum feudi ac pares Curiæ terminanda ſit, liquet, hanc quæſtionem, ſi qua prætendi poterit, ad noſtrum & Illuſtrium Archiprincipum noſtrorum ſacri Rom. Imperii Electorum pertinere notionem.

3. Expedit inſuper de neglectu juſtitiæ noſtram ſolicitudinem excuſare. Et quidem meminimus, quòd poſt per inveſtituram per nos dudum in Fredericum tunc Marchionem Miſnenſem, genitorem ipſius Frederici, de quo nunc agitur, de Ducatu, officio & jure prædictis gratioſe collatam, Illuſtres Archiprincipes Electores, ante ipſius Frederici aſſumptionem, ac in collegium & conſortium ſuum aggregationem, cauſam hujusmodi perpenſis maturisq; conſiliis biennio fere digeſſerunt: tandem ipſum in collegium & ſenatum ſuum acceperunt, etiam Erico prælibato renitente, ac ſucceſſionem & inveſtituram ſimiliter prætendente. Quamquam autem ipſe Dux Ericus apud nos plurimum inſtiterit pro juſtitia ſibi contra eundem Fredericum mioiſtranda, foret quoque ſatis durum, cauſam & contentionem tam perpenſo digeſtam conſilio, rurſus in dubium revocare: quia tamen quæſtio ipſa non erat in figura judicii trutinata, nos eidem Erico ſemper ultroneos præbuimus juſtitiæ complementum miniſtrare legitime. Quod aliter expediri nequit, niſi parium noſtræ Curiæ arbitrio, reſpectu feudi memorati. Quos utiq; pares, legitime requiſiti, prompti ſumus more Imperialis Majeſtatis intra fines Alemaniæ vocare, ubi de cauſis & quæſtionibus Principum Alemaniæ ex ſtylo Imperii noſtri nos convenit judicare. Ex quibus aperte colligitur, nos eidem Erico juſtitiæ complementum in præteritum minime denegaſſe. Itaq; & in præſentiarum nos in hujuſmodi cauſa præbemus juſtitiæ miniſtrum, quinimmo, Deo propitio, præbebimus ſemper in futurum, quamdiu nos ſuo terreno Imperio præeſſe voluerit.

4. Quæ omnia & ſingula mentibus veſtris firmiter inculcari volumus, & in theſauro memoriæ veſtræ reponi tenacius, & nihilominus per organa veſtra in omni orbe diffundi, quo liquidius cunctis innoteſcere queat, cauſam hujuſcemodi ad noſtram & parium noſtræ Curiæ, reſpectu ipſius feudi, examen pertinere, noſq; juſtitiam in ea numquam denegaſſe. Nec modo, poſtquam divina præordinata clementia ſolium Cæſareæ Majeſtatis conſcendimus, futuris umquam temporibus denegabimus. De quo publice & ſolenniter proteſtamur. Quam inſuper proteſtationem ſacræ Baſileenſi Synodo intimare curabimus, ac ipſam requirere, quatenus cauſam ipſam à ſe penitus abdicet, & ad forum noſtrum remittat, more, ſtylo & conſuetudine Imperii noſtri & parium Curiæ noſtræ terminandam. In hoc actu proteſtatioois noſtræ præſentes fuerunt

Venerabiles:
- Guntherus Archiepiſcopus Magdeburgenſis.
- Alexander Trideotinus & Petrus Auguſtenſis — Epiſcopi.
- Abbas Campidonenſis.

Illuſtres:
- Fredericus Marchio Brandenburgenſis, Archicamerarius ſacri Imperii.
- Guilhelmus Comes Palatinus Rheni & Dux Bavariæ.
- Albertus Marchio Brandenburgenſis & Burggravius Nurenburgenſis.
- Ludovicus Comes de Wirtenberg.

Venerabilis Eberhardus Magiſter Ordinis beatæ Mariæ Teutonicorum per Alemaniam & Italiam.

Henricus Ruſſe de Melbingen Præceptor.

Marquardus de Kunigsfek, & alii Commendatores Ordinis præfati.

Comites:
- Henricus de Furſtenberg,
- Wilhelmus ſenior, Henricus & Wilhelmus junior de Monteforti,
- Joannes de Newenburg,
- Eberardus de Kyreberg,

Et maxi-

Et maxima copia Nobilium, Militum & Clientum, & Ambaſiatorum Principum & Civitatum ſacri Imperii. In quorum omnium & ſingulorum fidem, robur & evidens teſtimonium has noſtras patentes litteras fieri, & noſtræ Majeſtatis ſigillo juſſimus communiri. Datum Ulmæ Conſtantienſis dioceſis, Anno Domini MCCCXXXIV. die XXVIII. menſis Julii, Regnorum Hungariæ &c. XLVIII. Romanorum XXIV. Bohemiæ XV. Imperii vero II.

Ad mandatum Domini Imperatoris

Caſpar Slygk Miles &c.

Cancellarius.

SIGISMUNDI HUNGARI
IMPERATORIS AUGUSTI
DECRETA.

Anno Chriſti 1435.

Poſonii edita Anno Domini MCCCCXXXV.

in Comitiis Regni.

SIGISMUNDUS Divina favente clementia, Romanorum Imperator, ſemper Auguſtus, ac Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Ramiæ, Serviæ, Galliciæ, Lodomeriæ, Comaniæ, Bulgariæq; Rex: Archiprinceps Brandeburgenſis; Scleſiæ & Lucemburgenſis Dux: Marchioq; Moraviæ & Luſatiæ &c. Univerſis Chriſti fidelibus, præſentibus pariter & futuris, præſentium noticiam habituris, ſalutem in omnium Salvatore.

Inter omnia, quæ pro ſubjectorum ſalute conſervanda noſtræ meditationis perpendit acumen, ad ea præſertim cordis noſtri curas innata nobis inclinatione natura ſolemus divertere, quibus humanæ temeritatis audacia effrenata nonnunquam vincta potentia reprimatur, & juris integritas abutentium prævaricatione depravata, nunc apertiore priorum conſuetudinum declaratione, nunc novarum utili conſtitutioni legum participantes providentia reformetur. Proinde ad univerſorum, tam præſentium quam futurorum, noticiam volumus pervenire, quod cum nos pro Imperialis faſtigii honore finaliter adipiſcendo, poſt electionem noſtram in Regem Romanorum factam, & primæ coronæ Regiæ Aquiſgrani ſuſceptionem, noviſſime Sacri Imperii Principibus Electoribus nobis conſulentibus in partes Lombardiæ deſcendendum, in civitate Mediolani ſanctam coronam Regiam Romani Imperii recepiſſemus, & demum in urbem Ravennam profecti fuiſſemus, infulaſq; noſtras Imperiales de manibus ſanctiſſimi Domini noſtri, Domini Eugenii Papæ Quarti, cum debita ſolemnitate ſuſcepiſſemus, & deinde nonnullis partibus Italiæ & Germaniæ perluſtratis, rebuſq; tam ſanctæ Romanæ Eccleſiæ, quam noſtris Imperialibus nobis interim occurrentibus, votive diſpoſitis exonerati, tum in peculiare Regnum noſtrum Hungaricum medio tempore præſentia noſtra Regali viduatum, injuriis & damnificationibus potentialibus in ſuo ſtatu, & ſine quietis & pacis amœnitate diſturbatum regreſſi, in hac civitate noſtra Poſonienſi primam reſidentiam perſonalem feciſſemus, ac una cum fidelibus noſtris, Prælatis videlicet & Baronibus ejuſdem Regni noſtri, ad noſtram Majeſtatem confluentibus, certam conventionem Nobilium de ſingulis ipſius Regni Comitatibus convocari feciſſemus: tandem ipſorum congregatione adunata de eorundem Prælatorum & Baronum noſtrorum, necnon Nobilium Regni noſtri, totum corpus ejuſdem Regni, cum plena facultate abſentium, repræſentantium, unanimi voto, conſilio, deliberatione & conſenſu pro debita, ordinata & ſorum juſtitiæ adminiſtratione incolis ejuſdem Regni æqualiter omnibus de cætero exhibenda, necnon quieto & tranquillo ſtatu eorundem regnicolarum infraſcriptas conſtitutiones, ſtatuta, & leges in perpetuum duraturas, & inviolabiliter obſervandas diſpoſuimus, decrevimus ordinandas, declarandas & firmandas.

Artic. I.

De Iudicibus Ordinarius Regni, & de eorum juramento.

PRimo quidem, ut omnis ſcrupuloſa ſuſpicio, quæ contra judices & juſticiarios ipſius Regni noſtri, de favore, odio, aut quoquo modo concipi poſſet, de cordibus quorúlibet penitus removeatur & tollatur, ſtatuimus, ut ſemper ſucceſſivis temporibus omnes & ſinguli judices & juſticiarii, dicti Regni noſtri, tam Eccleſiaſtici quam ſeculares, qui videlicet in Palatinũ, vel Judicem Curiæ, Magiſtrũ Tavernicorum Regalium, Cancellarium aut Vicecancellarium Regalem, in Protonotarium ſeu Vicegerentem judicũ prætactorum, ac etiam Aſſeſſoris in judicio, in Waywodam partium Tranſſylvanienſium, Comitem Siculorũ, Banum regnorũ Dalmatiæ & Croatiæ, Banum Sclavoniæ, Banum Mochonienſem, ac in Comites quorumlibet Comitatuum, & Judices Nobilium eligentur & aſſumentur, eorundemq; in judicatu Vicegerentes, Subſtituti & Aſſeſſores, tempore receptionis eorundem, ad hujuſmodi honores & officia adminiſtrationis judicii, & juſticiæ in manibus noſtris Regiis, vel deputatorum à nobis, juramentum præſtare teneantur, per formam verborum infraſcriptorum.

FORMA JURAMENTI.

2\. *Ego N. juro per Deum, & glorioſam Dei genitricem Virginem Mariam, per omnes Sanctos & electos Dei, quod omnib. & ſingulis coram me cauſantibus, abſq; cuivis perſonæ, divitis ſcilicet & pauperis, altæ vel humilis, acceptione, omnibus prece, præmio, favore & amore, & odio poſtpoſitis & remotis, prout ſcilicet ſecundum Deum & juſtitiam faciendum cognovero, juſtum & verum juſticiam & judicium faciam meo pro poſſe: ſic me Deus adjuvet, & B. V. Maria, & hoc ſignum vivifica Crucis Domini noſtri Jeſu Chriſti.*

Artic. II.

Artic. II.

De Electione judicum Nobilium.

Judices autem Nobilium in quolibet Comitatu eligantur, ut præficiantur ex Nobilibus potentioribus, & bene poſſeſſionatis illius Comitatus communiter omnibus Nobilibus cjusdem Comitatus concorditer viſi, & merito acceptandi.

Artic. III.

De Pœna recuſantium aſſumere hoc officium, & quod infra quinquennium non poſſit Iudex Nobilium iterum ad hoc officium aſſumendum coarctari.

ET ipſi electi teneantur non refutare, ſed ſuſcipere officium Judicatus, ſub pœna viginti quinq; marcarum, per ipſam communitatem, ſi ſecus fecerint, irremiſſibiliter exigendarum, exceptis tamen Officiolatus & honores Regios, Reginales, Prælatorum, Baronum, vel aliorum tenentibus, vel ſtipendia ratione exercituationis habentibus, vel aliis rationabilibus ex cauſis in ipſo Comitatu continuam reſidentiam non facientibus, & hujuſmodi officium ad minus per annum exercendum, habentibus ſigillum cognoſcibile, ad dandum cum ſigillis aliorum Judicum, Nobilium, vel Comitis, vel Vicecomitis, literas fide dignas. Si vero elapſo anno voluerint, habeant recuſandi voluntatem. Quod ſi reſignaverint, aut per communitatem Nobilium comprovincialium remoti ſeu mutati fuerint, ante annum quintum futurum ad officium aſſumendum inviti non coarctentur.

Artic. IV.

De diviſione byrſagiorum inter Comites & Judices Nobilium.

DE byrſagiis autem Comitum Parochialium ad portionem judiciariam cedentibus, Comites Parochiales & Judices, æquam inter ſe diviſionem facere teneantur in duas partes.

Artic. V.

De proclamata congregatione generali.

VErum quia frequenti querela regnicolarum noſtrorum, imo quadam palpabili experientia teſte, noſtra percepit Celſitudo, per nonnullas poſſeſſionum occupationes, & potentiarum actuum illationes, eoſdem regnicolas, inferiores videlicer, à potentioribus multipliciter opprimi & gravari, ideo volentes inſolentiis & novis *a* attemptationibus pro remedio opportuno viam præcludere, ſtatuimus & ordinamus, quod quandocumque & ubicumq; fuerint factæ poſſeſſionum aut terrarum occupationes, potentiarum vadationes, ſeu rerum & bonorum occupationes, ablationes, ſuccisiones ſylvarum, interemptiones, vulnerationes, & verberationes hominum, domorum & poſſeſſionum invaſiones & deprædationes, & alii ſimiles novi actus potentiarum majores: extunc læſi, damnum & injuriam paſſi, impetratis literis Regalibus noſtris querimonialibus & præceptoriis, Comites Parochiales & Judices Nobilium Comitatus illius, in quo facta hujuſmodi patrata extiterunt, accedant & requirant. qui quidem Comites & Judices cum teſtimonio Capituli & Conventus illi Comitatui deſervire ſoliti, à vicinis & commetaneis, & Nobilibus comprovincialibus, ſub certis pœnia in hujuſmodi literis noſtris Regalibus declaratis, in ſedem eorum juſticiariam, per modum proclamatæ congregationis, partibus quoq; litem habentibus convocatis, ad fidem eorum Deo debitam, fidelitatemq; nobis & ſacræ Coronæ noſtræ obſervandam, tactis Sanctorum reliquiis præſtitam, ſuper hujusmodi novis occupationibus poſſeſſionariis, & aliis actibus potentionariis, plenam & indilatam requirant veritatem. Qua requiſita & inventa, poſſeſſiones occupatas, authoritate, in hac parte attributa mediante, reſtituant eiſdem, à quibus fuerant indebite occupatæ, ipſoſq; in dominio earundem protegant & conſervent: alia vero bona, & vada potentionaliter ablata, abſque defectu reddantur, & reſtitui faciant.

a al. anteceptationibus per media opportuna.

Artic. VI.

Quod habita ſufficienti inquiſitione, & ſatisfactione impenſa, factum potentiarum ad Curiam Regiam decidendum tranſmittatur.

SUper facto autem potentiæ in talibus commiſſæ, partes utraſq; diſcuſſionem & ſententiam finalem recepturi, ad certum terminum mediantibus eorum, & dicti Capituli vel Conventus literis, ſeriem totius facti exprimentibus, ac propria, & poſſeſſionum factum hujuſmodi atteſtantium nomina continentibus, in perſonalem præſentiam noſtram Regiam, aut Palatinalem, ſeu Judicis Curiæ noſtræ tranſmittant: ubi abſq; ulterioris termini & litigionarii proceſſus obſervatione & continuatione, etiam partis non venientis abſentia non obſtante, nos, vel judex alius, ad quem cauſa tranſmiſſa fuerit, juramentum capiti decernent: tandem finalem ſententiam proferemus, & proferre tenebitur. Partes tamen litigantes, quandocumq; voluerint, abſq; requiſitione Judicis, & onere ſolutionis byrſagiorum, liberam concordandi habeant facultatem, quemadmodum antiqua & laudabilis Regni noſtri conſuetudo, hujuſmodi concordiam in quibuſcumq; factis potentialibus & aliis libere faciendam dictat & conſentit.

Concordatio libera ita in Colomani Regis Decreto.

Artic. VII.

Artic. VII.

De Baronibus, Judicibus, & aliis Officialibus, ac Comitibus Parochialibus alios indebite opprimentibus, quod earum proclamata congregatio generalis contra eos celebretur.

NE autem Barones, Judices, & alii honores Regios & officiolatus à Regia Majeſtate tenentes, ſeu Comites Parochiales, honori & judicatui ipſorum ſubjectos, quibus etiam ipſi ab aliis juſtitiam miniſtrant, per ſeipſos quamvis cupiditate vel propria voluntate allecti, aliqua occaſione indebite graveant, opprimant ſeu damnificent, aut per eorum Vicegerentes talia fieri permittant: ſtatuimus, ut à talibus læſi, damnificati & injuriati, impetratis literis noſtris, ipſorum querelam continentibus præceptoriisque, modo prætacto coram Judicibus Nobilium, ac teſtimonio Capituli vel Conventus ejuſdem Comitatus, per modum ſimilis proclamatæ congregationis, veritatem inquiri facere, & ſua damna vel gravamina comprobare valeant, & per ipſos Judices una cum Nobilibus provincialibus Comitatus ejuſdem judicium & juſtitia ea parte hujuſmodi Officialium impendatur, aut noſtræ Majeſtati ſeu Judicibus & Juſtitiariis Curiæ noſtræ prænotatis, modo præſcripto per literas ipſorum Judicum Nobilium, ſeu Capituli & Conventus, ſeriem totius facti continentes, cauſa diſcutiendi ad certum terminum transportetur, ubi hujuſmodi cauſa modo præmiſſo ſine dilatione terminetur. Si vero iidem Barones, ſeu Officiales Regales, aut Comites debitum moderamen ſui officii in tantum exceſſerint, ut ea parte totius Communitatis, officiolatui ſuo ſubjectæ, generalis vociferatio queruloſa contra nos increſerit, extunc nos ad fidelem & * literatoriam aſſertionem Judicum Nobilium, & Capituli aut Conventus provincialis perſonaliter, vel per idoneum hominem ad hoc ſpecialiter deputando, volumus & tenebimur ea parte talium condignam juſtitiam miniſtrare.

* i. e. literis comprehenſam.

Artic. VIII.

De Officialibus Dominorum, qui cum potentiis Dominorum ſuorum alios damnificant, quod Domini eorum de ſuis bonis ſatisfaciant, & tandem de bonis ſuorum familiarium, etiam per detentiones perſonarum pro ſe ſatis recipiant.

STatuimus itaque ad reprimendum potentionariorum actuum effrenatum abuſum, præſente ordinatione ſancientes, quod ſi qui Caſtellanorum, aut cæterorum Officialium noſtrorum, aut Reginalium, necnon Prælatorum, Baronum, & Nobilium, ac regnicolarum noſtrorum de caſtris & officiolatibus, & cum potentiis Dominorum ſuorum, à quibus ejuſmodi caſtra, poſſeſſiones & officiolatus pro honore obtinent, aliquos actus potentiarios, damnificationes, injurias, & quæcumque mala perpetraverint & commiſerint, talium Domini, qui eiſdem hujuſmodi caſtra, officiolatus & honores contulerint, ſuper omnibus damnis & nocumentis per ſe & de ſuis bonis, plenam ſatisfactionem exhibere ſint obligati, & teneantur effective ſeipſos in hujuſmodi actibus potentiariis per ſuos Caſtellanos ſeu Officiales perpetratis inſcios & innocentes & immunes fore, debito juramento purgandi: ſuum autem damnum in hujuſmodi ſatisfactione prætacte perceptum, ſi voluerint, à ſuis familiaribus Caſtellanis ſeu Officialibus, qui ipſi ſatisfactioni cauſam dederunt, per ablationes rerum, & bonorum ipſorum, ac poſſeſſionum occupationes, ſeu rebus & bonis, ac poſſeſſionibus minus ſufficientibus per perſonarum eorum detentionem, & in captivitatem redactionem, & conſervationem, uſq; ad recuperationem damnorum ſuorum prædictorum fiendam, non obſtante liberæ nobilitatis conditione, vel alterius cujuslibet dignitatis privilegio, liberam habeant facultatem, quantitatem tamen ſui damni in ſolutione hujuſmodi percepti non excedendo.

2. Ut autem Officiales & Comites noſtri prætacti, Nobiles & incolas Regni noſtri ſub ſuo onere & judicatu conſtitutos, in debitis byrzagiis, exactionibus gravandi occaſionem non habeant, antiquam in hac parte conſuetudinem Regni imitando declaramus: Quod nullus Judicum ſecularium judicia ſeu byrzagia extorquere poſſit, niſi tempore congregationis Palatinalis, vel alterius per Regiam Majeſtatem ad congregationes generales celebrandas deputati, in ſingulis Comitatibus celebrandis, ſecundum conſuetudinem ab antiquo obſervatam, exceptis caſibus infraſcriptis, quibus etiam extra tempus dictarum congregationum generalium byrſagia exigi debite poſſint.

DE CASIBUS IN QUIBUS BYRSAGIA EXTORQUERI poſſunt, non expectata congregatione generali.

Artic. IX.

Primus caſus propter violatam retentionem, & damnificationem Iobagionum poſt petitam licentiam.

PRimo videlicet propter violatam retentionem, aut damnificationem Jobagionum, petita licentia, juſto terragio depoſito, aliisq; debitis ſuis perſolutis, ad alterius poſſeſſionem ſe transferre volentium; quo caſu Comes Parochialis cum ſuis judicibus Nobilium, absq; quibus nullum in talibus proceſſum facere debet, ab his, qui in hoc caſu culpabiles legitime inventi fuerint, Judicium ſeu Byrſagium trium marcarum totiens, quotiens & quandocumq; culpabiles inventi fuerint, ſine expectatione extorquere poteſt, Jobagionem detentum ſeu damnificatum cum omnibus bonis ſuis damnis etiam recuperatis, libere abire permitti faciendum.

Artic. x.

Artic. x.

Secundus caſus propter indebitam abductionem Iobagionum, ante dies quindecim petitæ licentiæ

ITem ſi quis Jobagionem alterius, non petita nec obtenta licentia, vel petita ſed non obtenta, ante dies quindecim hujusmodi petitæ licentiæ potentialiter abduxerit, talis pro abductione violenta Jobagionis hujusmodi byrſagia trium marcarum ſolvat, & eundem Jabogionem cum aliis tribus marcis byrſagialibus per Comitem Parochialem cum Judice nobis reſtituere compellatur.

2. Si vero Jobagio aliquis non obtenta licentia, ſed furtive, ad poſſeſſionem alterius receſſerit, & idem, ad cujus poſſeſſionem acceſſerit, requiſitus reddere recuſaverit; extunc ad reſtitutionem Jobagionis furtivi Comes Parochialis talem cum byrſagio trium marcarũ compellere debeat ac teneatur.

Artic. XI.

Tertius caſus propter violationem ſedis judiciariæ.

ITem violator ſedis judiciariæ byrſagium vigintiquinque marcarum ſolvat.

Artic. XII.

Quintus propter dimiſſionem malefactorum de Captivitate.

ITem quicumq; furem, vel latronem, aut aliquem publicum malefactorem captivaverit, & eundem de captivitate ſua voluntarie permiſerit abire, ſolvere debet Comiti Parochiali homagium malefactoris prænotati.

Artic. XIII.

Quintus caſus propter non ſolutionem lucri Cameræ.

ITem à quocumque lucrum Cameræ debito tempore ſolutum non fuerit, Comes Parochialis cum Judice Nobilium, de qualibet villa non perſolvente poſt emanationem literarum byrſagialium per Judices Nobilium contra tales dari ſolitarum, exigere debeat ipſum lucrum Cameræ cum byrſagio trium marcarum.

Artic. XIV.

Sextus caſus propter non ſolutionem decimarum debito tempore.

COnſimiliter qui certa ſcientia meminimus noſtrorum prædeceſſorum literis, per noſtram Majeſtatem frequentius liberatorie, & laudabili conſuetudine Regni noſtri, percipi ſolitum eſſe, & uſitatum fore, decimas Eccleſiarum de ſingulis villis decimas perſolvere: poſt interdictum Eccleſiaſticum certo conſueto tempore obſervari commiſſum, recuſantibus per Comites Parochiales, aut Vices ſuas gerentes exigere debere, cum ſingulis tributis Majeſtatis. Ideo præſentibus ordinationibus & ſtatuti vigore eandem conſuetudinem ratam habendam, innovandam & imitandam committentes, quod poſt interdictum Eccleſiaſticum, in ſingulis diœceſibus & locis Epiſcopalibus hucusq; ſolitis, impoſitum de ſingulis villis, quæ per unius menſis ſpacium hujusmodi interdictum Eccleſiaſticum animo indurato tolerarint, easdem decimas ſolvere recuſarint, ſeu non curaverint, mox elapſo ipſius menſis ſpacio, Comites vel Vicecomites Parochiales per decimationes requiſiti, decimas easdem cum ſingulis tribus marcis byrſagialibus pro ſe indilate exigentes, eis, quibus ſolvi debent, absque dilatione & defectu perſolvi facere teneantur.

Artic. XV.

Septimus caſus propter non atteſtationem Nobilium tempore proclamatæ congregationis.

ITem quandocumque Nobiles alicujus Comitatus, vigore literarum Regalium, per modum proclamatæ congregationis, ſub pœna trium marcarum, in eisdem literis Regalibus expreſſa, convocati fuerint: quicumque in illam congregationem non venerint, niſi ægritudine, ſenio, viduitate, orphanitate, paupertatis impotentia, abſentia remota, vel eorum arduis negotiis rationabiliter ſe excuſare poterint, Comes Parochialis, & Judex Nobilium, prædictas tres marcas in dictis literis noſtris expreſſas indilate exigere poſſint.

Artic. XVI.

Octavus & ultimus caſus propter extorſionem byrſagiorum in cauſis accumulatorum.

ITem Palatinus, & Judex Curiæ, ac cæteri Judices ordinarii, Eccleſiaſtici & ſeculares, univerſa judicia ſtatim in cauſis coram eis vertentibus aggregata, ſtatim ipſis cauſis finitis, & per ſententiam finalem concluſis, primo parti adverſæ de ſua portione ſatisfactionem impendere teneantur, & ad partem ſuam judiciariam cedentem, exigere, liberam habeant facultatem.

Artic. XVII.

Quales perſonæ Capitulares & Conventuales pro teſtimonio mittantur.

ITem ſtatuimus, quod ad faciendas ſtatutiones, inquiſitiones & evocationes, & alios quoscumque proceſſus cum hominibus & teſtimoniis Capitularibus & conventualibus fieri ſolitas, quæ communiter Fidedignitates vocantur; de Capitulis & Conventibus perſonæ ſeu homines ſimplices non mittantur, ſed de ipſis Capitulis Canonici ad minus, aut perſonæ in beneficiis vel officiis conſtitutæ: de Conventibus vero Monachus Conventualis Sacerdos deſtinetur.

Artic. XVIII.

Quod teſtimonium antequam exmittatur juramentum præſtet.

QUi quidem pro hujusmodi teſtimoniis Capitularibus & Conventualibus deputati, priusquam ad faciendas antiquas ſtatutiones poſſeſſionarias, metarum reambulationes, * reviſiones poſ- *reverſiones,
ſeſſionarum, & communes inquiſitiones transmittantur & procedant, jurare teneantur, ut in eisdem factis fideliter & recte procedant, & veram relationem ſeu faſſionem faciant.

Artic. XIX.

Quod homines Regii poſt reverſionem tempore relationis coram Capitulis vel Conventibus.

HOmines etiam Regii in præmiſſis procedentes, tempore reverſionis eorum, ac faſſionis ſeu relationis, coram ipſis Capitulis & Conventibus facientes ſimile juramentum præſtare teneantur. quicumque non feciſſe repertus fuerit, talis, tanquam fallarius & perjurus, pœna amiſſionis beneficii ſui, ſi quod habuerit, puniatur, & inſuper ſive beneficiatus ſive non beneficiatus, exiſtat, perpetuis carceribus mancipetur.

2. Homo vero Regius, ſi in præmiſſis poſſeſſionariis ſtatutionibus metarum, reambulationis, & reviſionis ſiniſtre vel falſe proceſſerit, in facto perjurus pœna capitis & amiſſione omnium bonorum ſuorum convincatur.

Artic. XX.

De pœna illorum, qui executione ſibi commiſſa procedere nollent.

QUicunq; vero Nobilis per alium, ſeu alios quoscunq;, mediantibus noſtris Regiis, vel aliis conſuetis literis nomen ſuum continentibus pro honore Regio, coram teſtimonio alicujus Capituli vel Conventus requiſitus, hujasmodi proceſſus aſſumere & exequi recuſaverit, in byrſagio conſueto trium marcarum per Comitem Parochialem indilate exigendarum, convincatur eo facto.

Artic. XXI.

Ut Vicinorum & commetaneorum nomina in literis conſcribantur.

STatutiones autem poſſeſſionariarum metarum, reambulationes, & reviſiones aliter fieri non debeant, niſi vicinis & commetaneis hujusmodi poſſeſſionum inibi legitime convocatis, & ut fraus & dolus in talibus melius evitetur, nomina ſingulorum vicinorum & commetaneorum tempore præmiſſorum proceſſuum illac principaliter convenientium, in literis Capitularibus & Conventualibus ſuperinde emanandis, ſeriatim conſcribantur.

Artic. XXII.

De reambulatione literarum à capitulis vel conventibus, & de ſalario Fidedignitatum.

ET ut materia diſcordiæ ſuper facto redemptionis literarum Capitularium vel Conventualium, necnon ſuper ſatisfactione viarum ſeu laborum, teſtimoniis Capitularibus & Conventualibus fientibus, hactenus ſæpius ſuboriri conſueta decreto ceſſet, & ſuccidatur, præſenti ordinatione, antiquam tamen & laudabilem conſuetudinem imitantes.

Artic. XXIII.

Primo de redemptionibus literarum.

STatuimus, ut in omnibus locis, tam Capitularibus quam Conventualibus, pro qualibet litera evocatoria per ſe, videlicet evocatoria prima, ſecunda & tertia, in Capitulo aut in Conventu ſimiliter cum eorum notario & ſcriptore pro redemptione literæ recipiantur ſeu ſolvantur ſinguli denarii viginti quatuor majoris monetæ.

2. Item pro qualibet litera proclamatoria denarii centum.

3. Item pro qualibet litera procuratoria denarii XXIV.

4. Item pro qualibet litera prohibitoria, proteſtatoria, & aliis ſimilibus, ſi patenter emanentur, denarii XXIV. Si vero clauſæ, denàrii XII.

5. Item pro qualibet litera faſſionali emanata privilegialiter, denarii centum: patenter vero, XXIV. clauſe autem, denarii XII.

6. Item pro paribus antiquarum literarum in conſervatoriis requiſitarum, cuſtodi ſeu requiſitori per ſe denarios centum.

Et pro redemptione literæ requiſitæ, ſi non habuit multum de ſcriptura, & patenter confecta fuerit, denarii XXIV. Si vero labor ſcribendi fuerit magnus, & litera privilegialiter confecta, denarii centum.

7. Item de ſimplicibus transſcriptis, ſeu transſumptis literis patenter emanatis, ubi labor ſcribendi magnus non fuerit, denarii XXIV. Ubi autem litera fuerit prolixa, aut privilegialiter emanata, denarii centum.

8. Item de litera ſtatutoria, in qua contradictio facta fuerit denarii XXIV. De literis vero ſententialibus perpetuis. in quibus contradictio facta non fuerit, recipiantur pro redemptione literarum, ſecundum quantitatem poſſeſſionis, nec non ſeſſionis modo ſubſcripto, videlicet de ſeſſione una, duabus aut tribus vel quatuor, in toto denarii C. Ubi autem fuerit ultra quatuor ſeſſiones, usq; ad decem, pro qualibet ſeſſione denarii XII. Ubi vero fuerint ultra viginti, usq; ad centum de qualibet ſeſſione denarii XII. Si vero fuerint ultra centum, usquequaque de qualibet ſeſſione denarii VIII.

9. Item de literis reambulatoriis, metalibus, in quibus contradictio & evocatio facta non fuerit, denarii XXIV. In reambulationibus autẽ metalibus, in quibus ſimplex conſignatio, vel cum hominibus regiis de Curia Regia transmiſſis, ſimilis conſignatio, vel finalis metarũ erectio, cum juramento ſuper terrã in forma judiciaria, aut partibus concordantibus facta fuerit & pro redemptione literæ denarii quingenti: ubi autem partibus in hujusmodi reambulationibus & demonſtrationibus metalibus diſcordantib. cauſa ad Curiã Regiam reducta fuerit, tunc pro redemptione literarũ talium denarii CC.

10. Item de communi inquiſitione ordine judiciario commiſſa, denarii C.

11. Item

11. Item de remiſſione poſſeſſionariæ occupationis, denarii C.

12. Item de occupationibus poſſeſſionum hominum in ſententia Capituli convictorum, & rerum ablationibus, judiciaria commiſſione mediante, fiendis, de rebus sblatis de antiqua coofuetudine Capitulum habebit decimam partem: pro redemptione autem literæ, denarii C.

13. Item de æſtimationibus poſſeſſionariis, judiciaria commiſſione fiendis denarii C.

14. Item de poſſeſſionaria diviſionis, de ſingulis poſſeſſiooibus diviſis ſinguli denarii C.

15. Item de expeditoria juramentali, denarii XXIV.

16. Item de expeditione juramentali continente nomina conjuratorum, deoarii C.

17. Item de ſolutionibus pecunialibus coram Capitulis vel Conventibus, vel eorum teſtimoniis, fieri ſolitis, Capitulum vel Conventus decimam & nonam partes exigere oon poſſint: oiſi quando propter diſcordiam partium, in eorum ſacriſtiis ſeu conſervatoriis hujusmodi pecuniæ repoſitæ fuerint: de talibus nempe de jure, decimam & oooam partes recipere poſſint, attamen partis rationem; quæ cauſam dederit pecuoiam hujusmodi in cooſervatoriis reponendi.

Artic. XXIV.

De ſalariis Fidedignitatis.

PErſonis autem teſtimonialibus Capitulorum & Conveotuum, pro ſingulis diebus, quibus in itinere fidedignitatis proceſſerint, ſolvantur XII. denarii majores, ſive in propriis equis, ſive in equis cauſantium ambuleut & ducantur: ita tamen, quod in victualibus & expenſis cauſantium, & ipſos ad facta ſua ducentium, ſimiliter cum equis, & familiarium eorum de domo iterum in domum ſemper duci debeant & reduci.

2. Præterea ex quo io jodiciis, in Curia noſtra Regia fieri conſuetis coram Judicibus ordinariis ejusdem Curiæ, ac eorum ootariis, ſupraſcriptæ literæ & redemptiones earum oeceſſariarum occurrerunt: ideo ad tollendam cujuslibet altercatioois occaſiooem, quæ inter ipſos ootarios & cauſantes emergi poſſet, antiquam conſuetudinem redemptionis literarum earundem modo ſubſcripto duximus ſimiliter declarandam: videlicet quod in præſenti Curia ooſtra, notariis ipſius Curiæ judiciariæ de una litera prorogatoria communiter ſolvantur deoarii XII. De ſimplici litera inquiſitionali, ſimiliter denarii XII. De ſecunda evocatoria, denarii XXIV. De tertia evocatoria, denarii C. De proclamatoria, denarii C. De liters juramentali tertio vel ſexto ſe alicui adjudicata, denarii XXIV. De eo qui jurabit, XII. vel XXII. aut quinquaginta ſe, denarii C. De communi ioquiſitione, denarii C. De litera duellari, denarii CC. de jurameotali ſuper caput, denarii CC. De inſtrumentali exhibitione prima, denarii XXIV. De ſecundaria & tertiaria inſtrumentaria exhibitione cum gravamine aſſumpta, ſimiliter denarii XXIV. De prorogatoria reſpondeote cum tribus marcis, deoarii XXIV. De litera prorogatoria patenti, denarii XXIV. De litera faſſionali communi, denarii XXIV. De aliis literis generalibus, videlicet prohibitoria, & ſimilibus, denarii XXIV. De prohibitoria facie ad faciem, denarii centum. De litera ſententiali facti potentialis conſervatorii ſigilli, floreni decem per centum denarios: ſcripturi autem ducenti. De literis autem ſtatutoriis, & reambulatoriis ſimplicibus, densrii XXIV. De literis autem adjudicatoriis reobtentionis poſſeſſionum, ſeu aliarum rerum, juxta quautitatem poſſeſſionis, ſeu rei reobtentæ, habita concordia inter cauſantem & protonotarios, fiet ſolutio.

Artic. XXV.

De redemptione literarum in Cancellaria majori.

IN Cancellaria autem noſtra Regia, quo ad redemptiones literarum judiciariarum, & conſervatarum ſervetur antiqua conſuetudo ejusdem Cancellariæ. Similiter de donatiooibus, & confirmatoriis, penſata quaotitate rei donatæ, vel confirmatæ, erit concordantia cum Cancellaria modo hactenus obſervato.

2. Quia vero in omnibus præmiſſis redemptionibus literarum, & aliis quibuscumque ſolutionibus, & byrſagiorum exactionibus, de numero & quaotitate deoariorum pro tempore currentium, ſæpenumero mentio facta eſt: gratia removendi dubii præſentium ſerie declaramus, ot denarii tales intelligantur, quorum ſinguli centum unum florenum auri valeant & repræſentent. Et ſi denarios minores pro aliquo tempore curſum habere contigerit, ad eandem rationem cum ampliori & æquivaleoti numero ſuppleant. Denarii.

Artic. XXVI.

De areſtationibus, quod in propriis terris & officiolatibus fieri nequeant ſub pœna ſex marcarum.

ITem in areſtationibus mercatorum, & aliorum hinc inde proficiſcentium, quæ pro debitis, & aliis exceſſibus, propriis aut alienis in poſſeſſionibus, ſeu locis communibus, tam per Eccleſiaſticos quam ſeculares, nobiles & ignobiles, ſatis frequenter fieri ſolent: in quibus etiam hactenus nonnulla impedimenta, & damna, & injuriæ, per extraconſuetudinem hujusmodi areſtationis commiſſa ſunt & patrata: eandem antiquam Regni noſtri cooſuetudinem approbandam, declaramus: Quod nullus areſtare volens, in ſuis propriis aut fratrum condiviſionalium ſuorum poſſeſſionibus, terris aut officiolatibus, pro quacumque cauſa areſtationem facere poſſit: alioquin pro indebita areſta in pœna trium marcarum convincatur, & areſtum hujusmodi indebite factum, cum altero byrſagio trium marcarum relaxare, & liberum permittere per Comitem Parochialem compellatur.

2. Cum autem in loco communi quispiam areſtationem facere voluerit, Judex ipſius loci

communis eandem areſtationem coram ſe ſic, & non aliter, fieri patiatur & acceptet, ſi videlicet areſtans prius à ſe domino vel villico poſſeſſionis, in qua areſtandi reſidentiam habuerint, juſtitiam poſtulaſſe, & hujusmodi juſtitiam aut ſibi temere denegatam, aut finaliter exhibitam fore, & ſatisfactionem debitam eum impenſa extitiſſe, literis Comitis, vel Vicecomitis Parochialis, aut Judicis nobilium, vel aliis creditoribus poterit comprobare. Dum autem hæc præmiſſa modo prætacto evidenter poterit comprobare, ex tunc Dominus, vel Judex, aut villicus ipſius loci ſeu poſſeſſionis communis areſtum retinere, & inter partes, more in talibus conſueto, judicium & juſtitiam facere. Super debitis autem aliis, exceſſibus, vel rebus coram eo rationabiliter obtentis, debitæ ſatisfactionis complementum de rebus & bonis judicialiter condemnati, aut rebus & bonis ipſius minus ſufficientibus, per detentionem perſonalem impendere teneatur.

Artic. XXVII.

De pœnis Iudicis areſti ſavorizantis, & de villata areſtanti, nec non de proteſtatione Iudicis ſuper eo fieri debentia.

IN caſu etiam, quo ipſe Judex areſti, pro favore aut timore cujuscumque, vel ex qualibet alia cauſa rationem non habente, areſtum coram & legitime factum ſeu fiendum retinere, judiciumque & juſtitiam, & ſatisfactionis complementum, modo ſuperius deſcripto, exhibere recuſaverit: extunc ipſi areſtatori, cujus ipſe adverſarium libere abire permiſerit, pro damno, quod per hujusmodi areſtũ requirere, & mediante juſtitia obtinere poterat, & pro toto intereſſe teneatur, & exiſtat obligatus, niſi areſtandus, vel areſtandi tantam potentiam & vim habuerint, per quam Dominus aut Judex loci communis eis reſiſtere, & eos retinere non valebit, aut alia potentia ſuperveniens areſtatos contra voluntatem Judicis areſti violenter abduxerit: quo caſu eveniente, ad ſui excuſationem, ſuper eo quantotius poterit, ſuis vicinis & commetaneis publice proteſtetur.

Artic. XXVIII.

De pœnis civium regalium, & reginalium, in propriis terris regalibus & reginalibus areſtantium.

VOlumus autem, quod in noſtris ac Reginalibus liberis Comitatibus, oppidis, villis & poſſeſſionibus, mediantibus eorum Judicibus, Officialibus & Præſidentibus quibuscumque, per cives, mercatores, hoſpites & incolas eorundem pro ſuis debitis, rebus & acquiſitionibus quibuscumque, areſtationes hujusmodi modo ſubſcripto, & ſub pœnis antedictis per Magiſtrum Tavernicorum aut alios eorum ſuperiores indilate exigendis, fieri nullatenus debeant neque poſſint: ſed in locis communibus, & coram Judice communi, cum neceſſe fuerit, fiant arreſtationes per eosdem, modo ſuperius declarato.

Artic. XIX.

De ſalario Iudicis areſti.

JUdex autem communis areſtationes hujusmodi coram eo debite & legitime factas decernens & judicans, pro ſuo labore & honore, ſi fuerit Judex per dominum poſſeſſionis conſtitutus, aut Dominus ipſemet, LX. denarios: ſi vero villicus, XII. denarios, ab homine judicialiter condemnato, pro ſe exigendi habeat facultatem.

Artic. XXX.

De donationibus jurium, quæ per defectum ſeminis quorumcumque decedentium devolutæ fuerint, & de hujusmodi poſſeſſionibus manifeſte non conſtat: & de electione Nobilis communis, qui pendente lite easdem poſſeſſiones conſervet: & de donationibus jurium poſſeſſionariorum ad Regem devolutorum.

POrro æquitatem & juris obſervantiam, quam inter regnicolas noſtros vigere peroptamus, à noſtra Regia Majeſtate exordium habere, demonſtrare volentes, præſenti Decreto ſtabilimus, quod in quocumque Comitatu aliqua jura per defectum ſeminis quorumcumq; decedentium devoluta fuerint, & de hujusmodi poſſeſſionibus manifeſte non conſtat, an ad jus Regium pertineant, vel aliquos fratres generationales, ſeu hæredes fœminei ſexus concernant, ſed inter iſta duo, videlicet jus Regium & jus aliorum, ſc. generationalium vel fœmineum, dubium intervenerit, extunc homo communis, Nobilis & idoneus, in quolibet Comitatu ad id per Comitem Parochialem cum Judice Nobilium, & aliis Nobilibus comprovincialibus ad unum locum congregatis, non tamen ex Baronibus, nec de Potentibus, ſed de mediocribus Nobilibus electus, hujusmodi jura devoluta & dubioſa, & etiam alia ſimilia, ſi qua contigerit, tamdiu conſervet, & manu teneat, absque damnificatione qualibet: excepto ſolo, quod de proventibus conſuetis hujusmodi poſſeſſionum, donec in manibus ſuis manebunt, expenſas moderatas capere & ſatisfacere poſſit, de quibus tandem rationem reddere valeat & teneatur, quousque hujusmodi revolutio jurium ſine hæredibus decedentibus in ſede judiciaria Curiæ noſtræ Regiæ publicata fuerit, ipſaque publicatione facta, quicumque easdem poſſeſſiones & jura ſibi pertinere allegaverit, interciſis octavis ſequentibus, quantocius poterit, rationabiliter jura ſua producendo, easdem ad ſe pertinere comprobet. Quod ſi facere poterit, Judex Curiæ noſtræ Regiæ eidem ſtatui mandet, & faciat cum effectu. Si vero in probatione defecerit, juri Regio relinquatur: & ſi quis ulterius ad easdem jus habere ſperaverit, eas de manibus Regiis requirat legitime.

Artic.

Artic. XXXI.

De uxoribus & filiabus decedentium in bonis defuncti remanentibus.

UBi autem uxores vel filiæ hujusmodi hominum absque hæredibus maſculinis decedentium, in talibus poſſeſſionibus & juribus remanſerint, extunc poſſeſſiones eædem & jura à manibus earum occupari & auferri non debeant: priusquam de earum juribus, videlicet an hæreditario & perpetuo ad jus fœmineum pertineant, an non, veritas inquiratur. Quod ſi repertum fuerit eadem jura juri fœminco non competere, extunc dictis uxoribus talium decedentium, antequam à dominio dictarum poſſeſſionum excludantur, per Regiam Majeſtatem, vel alios, ad quos repertæ fuerint eſſe devolutæ, de earum dotibus & juribus plena ſatisfactio impendatur.

Artic. XXXII.

De quarta puellari & domo paterna.

FIliabus vero usq; tempus maritationis earum, domus cum quarta parte poſſeſſionum paternarum, pro quarta filiali, ſecundum conſuetudinem Regni noſtri, ſequeſtretur, & poſſidenda relinquatur.

Artic. XXXIII.

De filiabus nubentibus homini impoſſeſſionato.

POſtquam vero maritatæ & traductæ fueriot, de earum jure quartalitio pecuniaria ſolutione * mediante latisfaciet. * al. immediate.

2. Ubi autem aliqua ex ipſis filiabus, homini impoſſeſſionato tradita fuerit, dictante eadem Regni noſtri conſuetudine, imperpetuo jure & dominio hujusmodi quartæ poſſeſſionariæ ſuccedere deberet & remanere: ita tamen, ſi ipſa de voluntate & conſenſu fratrum ſeu conſanguineorum ſuorum, in quos poſt ipſius matrimonium hujusmodi jura ſeu quartalitia reverti & redividere debentur, homini ut præfertur, impoſſeſſionato nupſerit: alioqui ſive de domo parentali, ſeu de curiis & ſervitiis Baronum, vel Majorum Nobilium dictis ſuis fratribus, ſeu conſanguineis, aut parentibus irrequiſitis, & nolentibus ſeu non conſentientibus id fecerit, jus ſuum quartalitium, non cum poſſeſſione ſeu cum ſatisfactione pecuniaria, requirendi habebit facultatem.

Artic. XXXIV.

De non occupandis rebus Eccleſiaſticis.

ADjicientes ſtatuimus ſtatutis ſuperioribus, quod nullus Comes, Banus, Waywoda, ſeu alius Officialis Regius, cujuscumque denominationis & dignitatis exiſtat, Eccleſias Epiſcopales, Archiepiſcopales, Abbatiales, Præpoſitiales, & alias quascumque Regio jure patronatus diſponendi, earundemque tenutas, pertinentias, decimas, & poſſeſſiones intra terminos & limites ſui honoris ſeu officiolatus, absque ſpeciali mandato Regio, occupare, aut de eisdem portionaliter vel totaliter ſe ingerere præſumat.

Artic. XXXV.

De ſuperflua exactione tributorum.

VErum quia ex immoderata & ſuperflua exactione tributorum, per longiturni temporis abuſum & inadvertentiam ac negligentiam diſpoſitionis ſuperinde neceſſariæ, multa damna, gravamina, & incommoda regnicolis noſtris & extraneis hominibus, cum eorum rebus & mercibus in Regno noſtro hinc inde proficiſcentibus, per tributarios, tam noſtros Regales & Reginales, quam aliorum, propria cupiditate, nullo ad Dei timorem & æquitatem habito reſpectu, allectos, illata fore hactenus, ferventiorique aviditate dietenus irrogari, experientia teſte, noſtra cognovit Celſitudo: ideo præſenti ſanctione decernimus, quod in ſingulis Comitatibus Regni noſtri, tempore celebrationis generalium congregationum Palatinalium per Palatinos pro tempore conſtitutos, vel alios ex Regia deputatione celebrandarum, inquirant à juratis Aſſeſſoribus hujusmodi congregationum, numerum & loca noſtrorum tributorum, in ipſo Comitatu exigi ſolitorum, & à Dominis ſeu poſſeſſoribus eorundem tributorum petantur exhiberi literæ primariæ inſtitutionis tributorum eorundem: in quibus ſi inventa fuerit quantitas ſolvendi tributi, de ſingulis rebus ſolvi conſuetis, talis ſolutio moderetur, & reducatur ad rationem præſentis monetæ, taliter ne pro tributariis ſeu tributa habentibus, eorum juſti proventus non decreſcant, nec econtrario ſolutionis motus in onus tributa ſolvere debentium ſupercreſcat.

Artic. XXXVI.

De moderatione ſolutionis tributorum, & viarum falſarum.

UBicumque autem hujusmodi literæ primariæ inſtitutionis tributorum reperiri, & exhiberi non poterunt, aut repertæ forſitan, & non exhibitæ, quantitatem ſolvendi tributi non expreſſerint, tunc à prædictis juratis Aſſeſſoribus dictæ congregationis ſimiliter inquiratur, & reſciatur quantitas ſolutionis tributorum, in quibusvis tributis ipſius Comitatus de ſingulis rebus tributariis ſolitis tempore antiquiori, quod humana memoria compræhendere poteſt, fieri conſuetæ, & retrahatur ad antiquam conſuetudinem compenſata qualitate, quantum juſtius fieri poterit, pecuniæ tunc currentis, ſemper absque damno & detrimento tributa exigere & ſolvere debentium, æquitate videlicet utriusque partis ſemper ſalva.

2. Similiter inquiratur, diſcutiatur & moderetur, quomodo & ubi fiunt falſæ viæ, & indirecte quorumlibet tributorum, & quantum longe vel prope hujusmodi vias falſas ſinguli tributarii obſidentes & itinerantes in eisdem prohibentes vel impedientes, juſtam & conſuetudinariam habuerint & habere debeant facultatem.

Artic. XXXVII.

Quod novæ viæ non adinveniantur.

Vias autem novas in locis, quibus viæ abolim numquam haberi conſueverunt, nemo pro communi & univerſali tranſitu itinerantium, in detrimentum ac damnum tributorum vicinorum, in faciebus ſuarum terrarum adinvenire præſumat.

Artic. XXXVIII.

De exquirendis falſis viis.

Alioquin de hujuſmodi viis noviter adinventis, cum prædictis congregationibus generalibus, juxta affirmationem juratorum Aſſeſſorum hujuſmodi congregationum decernatur, an pro falſis viis deputandæ ſint, vel aliter reſtringendæ & moderandæ.

2. Habentes inſuper & exigentes tributa, ratione pontis, vel navium, pontes hujuſmodi aut naves ſub debita reformatione ſemper ſtudeant conſervare, taliterque viatores, & tributa ſolventes, abſque impedimento per pontes & naves eorum tranſitum liberum, & non impeditum, facere poſſint: id vero facere negligentes, pœnis & gravaminibus opportunis, ad debitam reformationem & conſervationem ſuorum pontium & navium in dictis congregationibus promulgatis per Comites eorum Parochiales aſtringantur, totiens, quotiens eorum negligentia exigente fuerit opportunum.

Artic. XXXIX.

De non acceptandis infidelibus & aliis facinoroſis ad caſtra Dominorum, præter Officiales finitimos, qui ſolum fures latrones & malefactores recipere poſſint.

Poſtremo antiquam Regni noſtri conſuetudinem præſenti edicto confirmandam, Prælatorum, Baronum, & Nobilium Regni approbante Conventu, ſtabilimus & ordinamus: Quod nullus Prælatorum, Baronum, Nobilium & regnicolarum noſtrorum, cujuſcumque ſtatus, conditionis, & dignitatis exiſtant, quoſcumque infideles manifeſtos noſtros, & Coronæ noſtræ ac Regni noſtri, publicos fures & latrones, & malefactores, præſertim in congregationibus generalibus proſcriptos, in ſuis caſtris, domibus, bonis & poſſeſſionibus retinere, hoſpitare & conſervare, aut eis auxilium, hoſpitalitatem & favorem impendere præſumat, ſub pœna conſimilis infidelitatis, & furum & latronum hoſpitalitatis: excepto quod fures & latrones & alios malefactores in congregationibus generalibus proſcriptos, demptis infidelibus, Barones & Caſtellani noſtri, in confinibus Regni caſtra & fortalitia ac officiolatus & honores pro defenſione confiniorum tenentes, uſque ad tempus acquirendæ gratiæ poterunt in hujuſmodi caſtris & fortalitiis metalibus receptare & retinere.

In cujus rei memoriam firmitatemque perpetuam, præſentes conceſſimus literas privilegiales, prudentis autentici ſigilli novi duplicis, pro quo nunc ut Rex Hungariæ utimur, munimine roboratas. Datum per manus Venerabilis Domini Matthiæ de Gathalotz Præpoſiti Eccleſiæ Quinqueccleſienſis, Aulæ noſtræ Summi Cancellarii, fidelis noſtri dilecti, anno Domini milleſimo quadringenteſimo triceſimo quinto, octavo Idus Martii: Regnorum noſtrorum anno, Hungarici quadrageſimo octavo, Romanorum vigeſimoquinto, Bohemiæ quindecimo, Imperii vero ſecundo. Venerabilibus in Chriſto Patribus, Dominis

Gregorio Strigonienſis
a al. Colcienſis. Joanne *a* Colocenſis & Bachienſis canonice unitarum } Eccleſiarum Archiepiſcopis:

Doymo Spalatenſis,
Jadrenſe Sede vacante,
Petro de Rozgen Agrienſis,
Varadienſe Sede vacante,
b al. Albanenſis Tranſſylvaniæ. Georgio Lopes *b* Tranſſylvanienſis,
Zagabrienſe Sede vacante,
Henrico Quinqueccleſienſis,
Simone de dicta Rozgon Veſprimienſis,
Clemente Jaurienſis,
Vacienſe Sede vacante,
c al. Litrienſis. Georgio *c* Nitrienſis,
Chanadienſe Sede vacante,
Jacobo Sirmienſis,
Joſepho Boznenſis,
Johanne Thininienſis,
Vito Corbonenſis,
Joanne de Domniis Segnienſis, } Eccleſiarum Epiſcopis,

d al. Modruſienſi. Eccleſias Dei fœliciter gubernantibus, ſubinvicem monentibus Scordienſe, Traguarienſe, *d* Makorienſe, & Farcenſe Sedibus vacantibus. Item Magnificis

Matthæo de Paloz prædicti Regni noſtri Hungarici Palatino: Spectabili & Magnifico Hermanno Ciliæ & Sagoriæ Comite, ſocero noſtro chariſſimo, totius Regni noſtri Sclavoniæ Bano:

Comite

Comite Stephano de Bathor, Judiee Curiæ noſtræ;
Ladislao de Chaak Waywoda noſtro Tranſſylvanienſi;
Joanne & Stephano Weglea, Segniæ & Modruſiæ Comitibus, Regnorum noſtrorum Dalmatiæ & Croatiæ prædictorum, } Banis
Deſew & Ladislao de Gara *e* Machonienſibus,
Nicolao de Radniich Crucifero Ordinis Pruthenorum, Sewerienſi

e al. Mochomenſi: al. Machowenſibus.

Joanne de ſæpe dicta Rozgon Tavernicorum,
Emerieo filio Nicolai Waywodæ de Marcali Janitorum,
Joanne & Stephano de Peren Dapiferorum, } noſtrorum Magiſtris:
Paulo & Joanne Koinpolth de Nana pincernarum,
Laurentio de Hederwara Agazonum,

Ac Stephano & Georgio de antelata Rozgon, Comitibus noſtris Poſonienſibus, aliisque quam plurimis Regni noſtri Comitatus tenentibus & honores, &c.

SIGISMUNDI HUNGARI
IMPERATORIS AUGUSTI
DECRETUM.
SUPER MODO EXERCITUANDI.

Anno Chriſti 1435.

NOS SIGISMUNDUS divina favente clementia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, ac Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Rex: Notum facimus tenore præſentium, ſignificantes quibus incumbit univerſis: Quod nos, cui Regiæ Celſitudinis providentia, ſubditorũ ſuorum, & terrarũ, ac Regnorum ſuorũ ditioni, tuitioni, & illæſæ conſervationi nedum introrſus, verum potius ab extraneis invaſoribus, officio ſuæ dignitatis exigente, ſe obligatam profiteatur: volentes fines Regni noſtri prædicti à partibus noſtris Bohemiæ & Moraviæ, à quibus propter ingruentiam præſentis temporis, ab aliquibus elapſis annis huculq; frequentiores ferventioresq; ipſum Regnum prætulit hoſtilitates, vi noſtra Regia reddere ſecuriores, omnes infraſcriptum ſponte, imo ex debito Regali, in noſtras Regias curas & expeditiones duximus aſſumendũ.

Huſſitæ & Taboritæ Hunganam vaſtabant

1. Videlicet ut civitates, & caſtra ſubſcripta, civitatem & caſtrum Poſonienſe, civitatem & caſtrum Tirnavienſe, & Zacoltza, caſtrum Trinczinienſe, & alia caſtra ac munitiones, & fortalieia, in confinio Moraviæ, & juxta fluvium Wagh ſituata, quemadmodum tam in ipſo ex parte Bohemiæ, quam in aliis omnibus confiniis & metis Regni noſtri, ex quacumq; parte apud noſtras Regias manus habita, & in futurum quovis eventu & caſu eisdem noſtris manibus applicari contingentia: noſtris ſumptibus Regalibus contra quempiam Bohemorum, & alios undecumq; emergentium, muniemus & tutabimur ſufficientibus gentibus, armis & victualibus, aliisq; neceſſariis tam pro conſervatione & defenſione caſtrorum & munitionum in ſe, quam ad tenendos campos & defendendum circumjacentia campeſtria, contra quoſvis inſultus hoſtiles occurrentes.

Prælatorum banderiæ.

Comitum banderiæ.

2. Si autem tanta potentia inimicorum irrepſerit, quod major viribus gentium noſtrarum Imperialium foret, nec ab invaſione finium Regni arceri & prohiberi per easdem gentes noſtras Imperiales poſſe veriſimiliter videretur, extunc Prælati deputati pro defenſione illarum partium, cum ſuis Banderiis & viribus juxta depoſitionem de Epiſcopis factam, & obſervari conſuetam, necnon Communitates ſingulorum Comitatuum, pro earum partium, vel aliorum converras habere contingentium, defenſione, modo ſimili deputatorum, ſub Banderio Regali cum Baronibus, Proceribus & Nobilibus dictorum Comitatuum, & eorum gentibus, per modum generalis expeditionis exercitualis, viribus conjunctis ſupradictos.

3. Concluſum eſt inſuper ac ſtatutum per noſtram Majeſtatem, cum Prælatis ac Baronibus, & regnicolis noſtris prænotatis, quod tempore univerſalis exercitus generaliter proclamati, ſinguli Barones, Proceres & nobiles Poſſeſſionati, ſecundum quantitatem dominii ipſorum, videlicet de ſingulis triginta tribus Jobagionibus, proprias poſſeſſiones & terras, more aliorum Jobagionum, in poſſeſſionibus, quibus reſident, habentibus & cenſum colligentibus, munera ſeu alia ſervitia dominorum cum aliis Jobagionibus ſupportantibus unum: de centum vero tres, & ſic conſequenter de aliis, quotquot habuerint, de ſingulis centum ſingulos tres pharetrarios equeſtres, ad minus videlicet arcus, pharetras, gladios & biccellos habentes, & ad bellandum aptos & utiles, ipſimet perſonaliter accedentes, ad quoslibet exercitus Regni generales conducere teneantur. Hi vero, qui minus quam viginti tres habent Jobagiones, Jobagiones ſuos, quos habuerint, cum Jobagionibus aliorum taliter conjungere & commendare teneantur, quod ſemper de triginta tribus Jobagionibus quorumcumq; unus pharetrarius, modo præmiſſo armatus & diſpoſitus, ad exercitus generales transmittatur.

2. Cæteri deniq; Nobiles Jobagionibus carentes, ſingulariter propriis in perſonis, hi videlicet, qui dominos habere dignoſcuntur, ſub quorum nominib. & expenſis exercituare ſolent cum eorum dominis ac gentib. ſeu Banderiis: Alii autem hujuſmodi dominos non habentes, de propriis eorum poſſeſſionibus, domibus & expenſis cum eorum Comite Parochiali (illis tamen exceptis, quos decrepita ætas, viduitas, orphaneitas, & alterius conſimiliter impotentiæ cauſa neceſſaria, videantur excuſare) ſimiliter pro ſua facultate condecenter armati & diſpoſiti, exercitualiter proficiſci teneantur.

4. Ubi autem duo vel plures fratres indiviſi, & in uno victu manentes extiterint, uno eorum ad hujusmodi generales exercitus proficiſcente. Illi vero, qui in propriis perſonis ſub Banderio & ſtipendio Regali, & Baronum procedere habebunt, præter & ultra gentes ſuas, de honoribus & ſtipendiis Regalibus vel Baronum ſecum ſervientium, & exercituare debentium nihilominus prætactum numerum exercituum de ſuis propriis poſſeſſionibus, cum Comite ſuo Parochiali, ſeu Comitibus, ſub quo vel ſub quibus poſſeſſiones ſuæ exiſtant, expediant, & transmittant ad illas partes & pro illo tempore, quibus iidem Comites Parochiales ſingulorum Comitatuum debebant exercituare.

Duo Fratres indiviſi.

5. Præterea Prælati, Barones, & Nobiles Regni noſtri caſtra, fortalitia & munitiones habentes, eorum Caſtellanos ſeu alios Nobiles & majores perſonæ ſeculares coram conjugibus & domeſticis ſuis perſonis Nobiles pro Magiſtro Curiæ, & alios ad conſtituendum honorem Curiarum ſuarum deputandi & relinquendi habeant facultatem: moderate tamen, & tantum noſtro inevitabiliter neceſſarias perſonas in hujuſmodi ſervitiis occupando, & relinquendo, & propterea commiſſum eſt, quod in quolibet Comitatu univerſitates Nobilium eisdem Comitatus convenientes, certum ex eis eligere debeant de medio in ſtatu Nobilium ipſius Comitatus numerum Jobagionum quorumlibet Regalium, & Baronum ac Nobilium in ipſo Comitatu poſſeſſiones habentium, tempore proclamationis exercitus generalis fideliter computet & conſcribi faciat, & regiſtri par ſeu copiam hujusmodi regiſtri tradere Comiti ſuo Parochiali debeat.

6. Item quod quilibet, tam in generali exercitu regnicolarum, quam ad ſtipendia exercituare debens, die & termino expeditionis exercitualis, cui intereſſe debebit, aſſignatis, absq; omni procraſtinatione in loco deputato, cum omni gente ſua, cum qua exercitum ire teneatur, conſtituatur.

7. Quicumque autem ad hujuſmodi generales exercitus proficiſci debent, tempore proclamationis & inſtaurationis eorundem, contumaciter ire & proficiſci neglexerint, aut multum tarde terminum & locum univerſalis conventionis ipſius exercitus prænotatum ſtudioſe prætermittentes, cæteris exercituantibus fatigatis vel diſperſis, ſeu conflictu bellicoſo jam commiſſo & habito ſupervenerint, aut tempore venientes ad comparendum eandem ante debitam & finalem expeditionem belli, occaſione qualibet conflictu non habito, noſtra vel Capitaneorum ipſius exercitus abſq; licentia de eodem exercitu temerarie receſſerint: tales expediti minime reputentur, ſed eorum poſſeſſiones, quod hujusmodi non venientibus vel tarditate, aut temerario diſceſſu occupentur, & de hujusmodi poſſeſſionibus occupatis, per noſtram Majeſtatem, de conſilio Prælatorum & Baronum noſtrorum, quid agendum ſit, deliberetur.

8. Item quod exercituantes tempore æſtivo in villis & ſegetibus deſcenſus facere non debeant, ſed in campis vacuis, in quibus ſegetes pedibus equorum non conculcent nec deſtruant, ullaq; damna & nocumenta inferre præſumant, nihil omnino præter herbas non falcatas, ligna & aquam, abſq; debito precio, capiendum ſeu auferendum præſumant.

9. Precia vero victualium cujuslibet generis, tam pro hominibus quam equis neceſſariorum, in quolibet Comitatu, ante adventum exercituantium, per communitatẽ Nobilium ejusdem Comitatus ſecundum fertiliorem vel infertiliorem eventum temporis & anni limitentur, moderentur, & taliter ordinentur, ut intuitu ipſorum exercituantium precia victualium in nullo excreſcant ultra priorem curſum & communẽ in foris communibus uſitatum, prout cupiditate hominũ fieri conſuevit.

10. Si qui vero contra præmiſſam ordinationem in villis & aliis locis modo prætacto prohibitis, deſcenſus facere, aut victualia cujuſcumq; materiæ, abſq; precio ordinato, auferendo, damna irrogare præſumpſerint: extunc homines damnati, ſive nobiles ſive ignobiles, ad præſentiam Comitis Parochialis & Judicis nobilium Comitatus illius, in quo hujuſmodi deſcenſus & damna facta & illata extiterint, accedentes, ſuper quantitate damnorum, quæ ſibi illata fore conqueſti fuerint; ſi Nobiles, per ſe: ſi vero ignobiles fuerint, cum ſuo villico: & duobus villicis ſuis domi ſuæ ex utraq; parte proxime conjunctis, juramentum præſtent, ipſiq; Comites & Judices nobilium ſuper hujuſmodi damno & juramento, ipſi conquerenti literas eorum teſtimoniales tradant, vigore quarum quamprimũ ad Curiam Regiam in præſentiam Judicum & Juſtitiariorum ipſam Curiam judicantium acceſſerit, mox abſq; ulteriori probatione & litium protractione, eisdem conquerentibus & damnificatis, juxta contenta literarum Comitis & Judicis nobilium illius Comitatus, in quo hujuſmodi damna per quoſcunq; exercituantes illata fuere: quibus quidẽ literis, abſq; ulterioris probationis requiſitione, ex vigore præſentis conſtitutionis, plena fides adhibeatur, ex parte cujuslibet damnũ inferentis omnimoda ſatisfactio damnorũ, necnon expenſar, pro ipſis damnis exquirendis factarum, ſententialiter fieri decernatur, & cum executione debita, finaliter & effective, per ſententiam judiciariam, quam Palatinus & Judex Curiæ pro tempore conſtitutus, vel eorum Vicarii & Sigilliferi literatorie dare & proferre teneantur: Comitibus & Vicecomitibus, & Judicibus nobilium illorum Comitatuum, in quibus ipſi exercituantes, qui præmiſſa damna irrogaſſe modo ante lato comprobati fuerint, poſſeſſiones & bona habere dignoſcuntur, per hujuſmodi literas ſententiales ſcribatur & demandetur, quatenus ipſi mox receptis dictis literis ſententialibus, hujusmodi læſis & damnum paſſis, ex parte ipſorum damna inferentium, per ablationem rerum, & bonorum eorundem, & ſi neceſſe fuerit, poſſeſſionum occupationes, ſuper omnibus in hujuſmodi literis ſententialibus contentis, coram teſtimonio alicujus Capituli vel Conventus, omnimodam & indilatam ſatisfactionem teneantur exhibere.

11. Quicunq; autem ex hujuſmodi exercituantibus potentialiter ſeu voluntarie ſuccenſiones, & combuſtiones, aut deprædationes villarũ & poſſeſſionum, exactiones Eccleſiarũ, Nobilium, & virorum

Digitized by Google

rum Eccleſiaſticorum propriam Curiam, & domorum invaſiones, & deprædationes, mulierum vel virginum ſpoliationes, raptus & dehoneſtationes, hominum verberationes & vulnerationes, & alios ſimiles & majores & enormes actus potentialiter committere præſumpſerint: extunc contra tales, præmiſſo modo & ordine in illis comitatibus, in quibus hujusmodi potentialiter parvata fuerint, inquiſita & comperta veritate in facto potentiæ convincantur, & ex parte eorum, indilata ſatisfactio, modo ſuperius declarato, per ſententiam judiciariam impendenda declaretur & demandetur, ac per Comites Parochiales & Judices nobilium ipſius delinquentis, & in facto potentiæ convicti, ad executionem earundem ſententiarum per occupationes poſſeſſionum, rerum & bonorum ablationes, & alia in talibus fieri ſolita, per Palatinum & Judicem Curiæ realiter & effective procedi literatorie committatur & demandetur.

In cujus rei memoriam firmitatemque perpetuam, præſentes conceſſimus literas noſtras, pendentis & authentici ſigilli noſtri novi duplicis, quo ut Rex Hungariæ utimur, munimine roboratas. Datum Budæ, in * feſto B. Gregorii Papæ, Anno Domini milleſimo quadringenteſimo triceſimo quinto: Regnorum noſtrorum anno, Hungarici quadrageſimo octavo, Romanorum vigeſimo quinto, Bohemiæ decimo quinto, Imperii vero ſecundo.

* IIII. Idus Martii.

SIGISMVNDI IMPERATORIS AUGUSTI EDICTVM

Anno Chriſti 1435.

De Salvo conductu Concilii Baſileenſis, Perſonarumque ad illud euntium, ibidem ſtantium, & inde recedentium.

SIGISMUNDUS Dei gratia Imperator Romanorum ſemper Auguſtus, ac Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Rex.

Notum facimus tenore præſentium univerſis, quod licet pridem, dum ſacrε, ſanctum generale Baſileenſe Concilium exordium ſumeret, ex inſtitutione præcedentium ſacrorum Conciliorum, nos omnibus & ſingulis Eccleſiaſticis & Secularibus perſonis illuc venientibus, ibidem ſtantibus, & abinde recedentibus, noſtrum ſalvum & ſecurum conductum dederimus & conceſſerimus, quemadmodum nobis tamquam Advocato & primo Protectori ſanctæ Romanæ Eccleſiæ & ſacrorum Conciliorum digne conveniebat: eaſdem etiam perſonas cujuscumq; dignitatis, ſeu conditionis exiſterent, in noſtram ſpecialem protectionem aſſumentes: tamen intellecto, quod nonnulli, licet ſuperfvacue, dubitent, ne propter diffidationem, quam Philippo Duci Burgundiæ fecimus hujusmodi noſtra conceſſa libertas poſſet lædi ſeu infringi, quod tamen noſtræ intentionis nunquam fuit, neq; eſt, cum ipſam diffidationem ſolum pro recuperatione * jurium ſacri Romani Imperii & nullius perturbatione fecerimus, ſtatuimus pro ſecuritate ipſius ſacri Concilii, cujus felicem & deſideratum progreſſum ſemper concupivimus, cum non mediocri noſtra exhibita opera ſalubriter providere, & mentem noſtram ſynceram declarare, ne quiſquam nobis imputare habeat, nos aliquid intentaſſe, quod quomodolibet eſſe poſſit ad perturbationes ipſius, ſeu venientium, ſtantium, ſeu recedentium. Idcirco animo deliberato, & ex certa noſtra ſcientia iterum de novo ac ex ſuperabundanti (licet profecto non ſit) cum intentio noſtra ad indemnitatem & libertatem ipſius ſacri Concilii ſemper illæſa & integra fuerit atq; ſit, univerſos & ſingulos Prælatos, Principes, Doctores, Magiſtros, Ambaſiatores, Nobiles, & quaſcumq; Eccleſiaſticas & ſeculares perſonas, cujuſcumque ſtatus, gradus ſeu conditionis exiſtant, ut ſacrum Concilium feliciter ſuper his, pro quibus congregatum eſt, continuari poſſit ad reverentiam Dei, relevationem Orthodoxorum, & honorem univerſalis Eccleſiæ in noſtram ſpecialem ſalvagardiam, tuitionem & protectionem grato & devotiſſimo animo recipimus per præſentes: Volentes & ordinantes authoritate Cæſarea præſentium per tenorem, quod omnes & ſinguli ad dictum Concilium accedentes, in eodem permanentes, & ab eodem recedentes, in noſtra Imperiali cuſtodia, non obſtante diffidatione præmiſſa, quodq; ab aliquo non moleſtentur, inquietentur, vel aliquam injuriam ſeu moleſtiam patiantur: mandantes univerſis & ſingulis Principibus Eccleſiaſticis & ſecularibus, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Magnatibus, Proceribus, Militibus, Clientibus, Capitaneis, Poteſtatibus, Gubernatoribus, Rectoribus, Burggraviis, Caſtellanis, Officialibus, Judicib. telonearib. boletariis paſſuũ. Cuſtodib. civitatũ, villarum, & quorumcumq; locorum Communitatibus & Rectoribus eorundem, cæteriſq; noſtris & Imperii ſacri ſubditis & fidelib. firmiter & diſtricte, eoſdem terioſiſſime requirentes, quatenus univerſis & ſingulis Prælatis, Principibus, Nobilibus, & Magiſtris, & Ambaſiatoribus quorumcumq; Regum, Prælatorum, Principum, & Communitatum, Univerſitarumq; totius Chriſtianitatis, qui ad præfatum Concilium auxiliante Domino acceſſuri ſunt, ibidem ſteterint, vel receſſerint, cujuſcunq; ſtatus, gradus, dignitatis ſeu conditionis exiſtant, noſtro & Imperii ſacri nomine favorabilem & benignam debeatis impendere voluntatem, eoſdem cum gentibus & familiaribus ſuis, ac bonis & rebus eorũ quibuſcumq; faciatis pleniſſima libertate gaudere, ipſoſq; favorabiliter pertractare, ac eoſdem & eorum quemlibet cum bonis prædictis tute & ſecure per territoria, civitates, caſtra, caſtella, oppida, villas, itinera, paſſus, portus, pontes & terras, ac juriſdictionis veſtræ loca, nobiſq; ſubjecta, ire, tranſire, ſtare & morari, eundo ad dictum Concilium, & redeundo ab eodem permittatis: immo eiſdem amore ſanctæ

* quæ Dux Burgundiæ in tractatu Attrebarenſi, hoc anno 1435. inter Regem Franciæ & ipſũ facto per delegatos Conciliĩ Baſileenſis, contra quorũ incompetentiam Imperator ſolenniter erat proteſtatus Imperio ſubtracta in Regnum Francorum tranſportavit. Copiam totius tractatus illius leges tom. 4. Concil. general. pag. 155.

matris

matris Eccleſiæ, ob reverentiamq; ſacri Concilii, ac noſtram & ſacri Imperii benevolentiam ſingularem, dum & quoties requiſiti fueritis in his, quæ ſecuritatem & celeritatem ipſorum concernunt itineris, promotivam & gratuitam ipſis oſtendere realiter & exhibere velitis & debeatis voluntatem, nec non eiſdem & cuilibet ipſorum de victualibus, domibus, expenſis ipſorum competentibus & conductis, petitis & requiſitis, pro rationabilibus ſalariis providendo. Sic enim fieri volumus, ut in favorem præfati Concilii conceſſimus & concedimus per præſentes, quibuscumq; litteris in contrarium factis ſeu fiendis non obſtantibus. Quicumq; enim aliquem prædictum Coocilium viſitantem, modo quocumq; lædere præſumpſerit, ſciat ſe ooſtram & Imperii ſacri indignationem graviſſimam incurriſſe. Et econtrario quicumq; viſitanubus, undecumque ſiot, noſtri amore favores impenderit, certum ſe reddat, quod eidem ſingula beneficia impenſabimus gratia ſingulari, præſentium ſub noſtræ Imperialis Majeſtatis ſigillo teſtimonio litterarum. Datum Tervaniæ Strigonienſis dioceſis, Anno Domini MCCCCXXXV. menſe Maji, Regnorum noſtrorum anno Hungariæ &c. XLIX. Romanorum XXV. Bohemiæ XV. Imperii vero III.

Anno Chriſti 1436.

SIGISMUNDI IMPERATORIS AUGUSTI

CONFIRMATIO

Articulorum cum Huſſitis concordatorum per Legatos Synodales.

† vide de his Narrationem in Faſciculo rer. expetendar. Ortvvini Grati, quæ & in princ tom. 4. concil. gen. legitur.

* anno 1435. de quo Conventu vide Synod. Baſileenſ. tom. 4. Concil. p. 162 col. 2. Eſt autem Brunna opidũ in Moravia diœceſis Olmutzenſis.

SIGISMUNDUS divina favente clementia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, ac Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Rex.

Notum facimus teoore præſentium univerſis, quod ab alto oobis commiſſum officium tunc recte indubitanter exequimur, cum in his, quæ ad fidem Catholicam pertinent, ſanctæ matri Eccleſiæ ipſiuſq; ordinationibus inhærentes, pro earum obſervantia & executione partes noſtræ ſolicitudinis adhibemus. Cum itaq; inter Legatos ſacri generalis Concilii, quod Baſileæ in Spiritu ſancto legitime celebratur, nomine & authoritate ipſius ſacri Concilii, & generalem Congregationẽ regni noſtri Bohemiæ & Marchionatus Moraviæ, pro unitate & pace quædam † Capitula concordata fuerunt, & manuum ſtipulatione firmata, debeantq; ſigillorum munimine roborari, & ad executionem deduci, juxta formam in noſtri præſentia * Brunnæ concordatam, & nunc noviter coram nobis à Partibus recognitam & confeſſatam. Nos rei tam utili ac ſalutari officii noſtri partes volentes authore Domino impartiri, Deoq; & fidei Catholicæ obſequium reddere, omnipotenti Deo & ſanctæ matri Eccleſiæ promittimus, & vovemus, quod poſtquam ipſa compactata fuerint, ut præmittitur, roborata, nos ea firmabimus & roborabimus, & ſervari faciemus pure, ſimpliciter, & ſyncere, juxta ſanum & bonum intellectum eorum, nec permittemus ea in aliquo violari, vel eis abuti, nec permittemus aliquem ad communionem ſub utraq; ſpecie coarctari, vel compelli quoquo modo in præjudicium compactorum. In cujus rei teſtimonium, ſigillum Majeſtatis noſtræ præſentibus eſt appenſum. Datum in Alba regali, Veſprimenſis dioceſis, Anoo Domini MCCCCXXXVI. die VIII. Januarii, Regnorum noſtrorum anno Hungariæ &c. XLIX. Romaoorum XXVI. Bohemiæ XVI. Imperii vero III.

Anno Chriſti 1436.

SIGISMVNDI IMPERATORIS AUGUSTI

DECRETVM.

Quo Compactata & Concordata Legatorum Synodalium de Vſu Calicis petentibus concedendo iterum comprobavit confirmavitq;, Iglaviæ in Moravia Anno MCCCCXXXVI. quinto die menſis Iulii.

BOHEMIS ac Moravis Eccleſiaſticam unitatem complectentibus, ſeque in cæteris omnibus, præterquam in uſu Communionis utriuſq; ſpeciei, univerſalis Eccleſiæ fidei ac ritui conformantibus, authoritate Domini noſtri Jeſu Chriſti & Eccleſiæ ſponſæ ſuæ, ſub duplice ſpecie, panis ſcilicet ac vini, his qui conſuevíſſent, divinæ Euchariſtiæ communicare licebit. An vero ex præcepto Dei id fieri debeat, generale Concilium † Baſileæ congregatum diffiniet, & quod utilitati fidelium ſalutiq; congruat, lege in perpetuum valitura conſtituet. Quo facto decreto, ſi nihilominus perſeveraverint Bohemi & Moravi in ejuſmodi Communionis deſiderio, idque miſſa legatione petierint, ſacer * Conventus Bohemiæ ac Moraviæ Sacerdotibus communicandi ſub utraque ſpecie perſonas ſibi ſubjectas, & in annis diſcretionis conſtitutas, & quæ id reverenter poſtulaverint, libertatem impartietur: ea conditione adjecta, ut inter communicandum plebem publice inſtruant, non ſub ſpecie panis carnem Chriſti tantum, nec ſub ſpecie vini ſolum ſanguinem, ſed ſub qualibet ſpecie totum & iotegrum contineri Chriſtum.

† quod factũ anno ſeq. 1437 in Seſſ. 30. plane ut in hoc Decreto Imperiali habetur.

* id eſt, Synodus nationalis.

SYNODI

SYNODI BASILEENSIS

Anno Chriſti 1437.

BULLA

De Papæ Romani ſuſpenſione ab officio paſtorali propter ejus lupinam Tyrannidem,

Miſſa ad ſacri Romani Imperii Electores in Conventu Electorali congregatos.

SACROSANCTA generalis Synodus Baſileenſis, in Spiritu ſancto legitime congregata, univerſalem Eccleſiam repræſentans, Venerabilibus Archiepiſcopis, & dilectis Eccleſiæ filiis, Nobilibus viris, Ducibus Illuſtribus ſacri Romani Imperii Electoribus ſalutem &c.

1. Deus pius & miſericors, Reges & Principes in terra conſtituit, ut ſanctuaria templaq; ſua defenderent, & veluti quadrigæ quædam arcam Eccleſiæ ſanctiſſimam deportarent. Sunt ergo agri Dominici cuſtodes, pontes, arces, & divinæ humanæq; legis vehicula atq; portus. Quamobrem ſi commiſſam eis curam intelligerent, nihil magis ſe debere eaiſtimabunt, quam ut Eccleſiam ſanctam, pro qua Chriſtus, ne periret, in cruce oravit, tueantur. Quod ubi fecerint, tunc recte Reges ſeu Principes appellari poterunt, & Dei, qui eos ſupra homines conſtituit, judicia miniſtrabunt. Porro in eo nunc tempore ſumus, ut ipſorum ſuffragia & auxilia eandem Eccleſiam implorare oporteat, ut ſuam pietatem oſtendere neceſſe ſit, cujus favoribus freti hùc convenimus, dum remedium nullum melius viſum ſit ad hujuſmodi flagitia ſubmovenda, quam ut ſacræ ſynodi generalis accerſitio haberetur, per cujus authoritatem, diſſidia abuſuſq; abſecti tolli poſſent. Talis enim ſacer cœtus ſæpe antiquum humani generis hoſtem devicit. & deformitates Eccleſiæ ſuſtulit. Teſtes ſunt Ariani, Neſtoriani, Sabelliani, aliiq; Hæreſiarchæ, qui cum Philoſophorum ſcholis expugnari non potuere, ſacrorum Conciliorum ſententia everſi ſunt. Deniq; quanta ſemper fuit ipſorum ſacrorum generalium Conciliorum anthoritas Canonica ſcriptura, quam univerſalis recipit & dogmatizat Eccleſia, demonſtrat, dum quatuor Synodos * ut ſacra Evangelia recipi jubet, veluti quæ columnæ & baſes quædam ſint in firmamentum Chriſtianæ relligionis poſitæ, per eas enim Catholica fides quadam claritate coruſcat, & Hæreticorum impietas conculcatur. Alias etiam Synodos ſacris ritibus & legibus Sacerdotum radiantes, ut candelabra & ſpecula militantis Eccleſiæ, coli, amplectiq; ſuadet. Quamobrem dudum Catholici Principes cernentes populum Chriſtianum variis occurſibus in dies magis ac magis deprimi & labefactari, præterita tempora, quibus evenerunt ſimilia recolentes ſummopere ad celebrationem generalis Concilii intenderunt. Itaq; ſacra Conſtantienſis Synodus inde profecta eſt, qua conſultiſſime ſancitum fuit, ut de cætero generalia Concilia certis ſtatutis temporibus tenerentur, quaſi ea præcipua ſemita videretur, per quam ad mores reformandos & pacem recuperandam [illegible]ctaſcenſus. Deniq; & ad hanc devenimus, etiam authoritate Domini Eugenii Papæ moderni, ut tandem extirpatis hæreſibus, flagitiis & deformitatibus ſubmotis, ac animis pacis dulcedine recreatis, quandoq; ſacer ordo refloreat, & leges ac mores diu perditi reviviſcant. Eaq; acta jam feliciter extitiſſent, niſi dicti Domini Eugenii Papæ impedimenta notoriâ obſtitiſſent. Nihil enim adeo vacavit, quam ut prætenſa ſua diſſolutio hujus Synodi effectui mandaretur, nunc Nunciis, nunc literis figmentis variis refertis, cunctorum animos exercitando, ut rei tam execrabili annueretur. Sed veritas, quæ dum plene defenditur, raro vincitur, invicta remanſit: atq; amotis errorum nubibus eam in dies proſperaturam minime dubitamus.

2. Proinde ingenti admiratione detinemur, cur tam adeo animi veſtri erepti, tantoq; ardore obſcurati videntur, cum obſecrare exhortarique non deſinatis, ut in proceſſu adverſus eundem Dominum Eugenium incepto ſuperſedere: immo id ſtupendum magis extitit, monitorium ſuſpenſionis pœnam continens, relaxare ac alterare deberemus. Annon cogitatis, quid idem Dominus Eugenius patravit, quid indies indurato animo molitur? Jactata ſcilicet fundamenta recuperandæ quandoq; pacis, & morũ reformationis evertere, dum ſacratiſſimum hoc Concilium tam legitime inchoatum nititur annullare. Annon videtis, ſi ſuæ ſententiæ pareatur, ut non ſolũ hanc Synodum evaneſcere oporteat, ſed ne de cætero aliæ ſiant, facile eventurum? profecto in id ſua pergere videtur intentio, ut quod totius orbis ſalute, veſtris & aliorum Principum conſiliis auxiliiſq; effectum eſt, momento excitat aboleaturque. Arbitramini ergo, quantum, quale quid ex humeris noſtris pendeat, quid ſit inſuper quod rogatur, & à quibus id tam enixe rogatum ſit: nempe Chriſtianus populus, pacem eſuriens, diſciplinamque perditam repetens, ex nobis juſtitiam expectat, ſi quis talia damnabiliter impedire vellet. Nos autem univerſalis conſtituit Eccleſia judicaturos malignantium impietatem, vindicaturosque eandem in dextera virtutis ſuæ. Quod ergo noſtrum non eſt, à nobis non expetite Chariſſimi filii. Id pium eſt rogare, quod decet & licet rogatos facere. Noſtra ſiquidem cura ea præcipue eſſe debet, ne univerſalis Eccleſiæ anthoritas contemnatur: atque ut poteſtas, quæ ſibi à Deo tributa eſt, illibata permaneat: quam violare idem Dominus Eugenius notorie viſus eſt, dum hanc Synodum præcipiti Zelo diſſolvere tentavit. Et quod eſt gravius, obſtinate perſeverare non deſinit.

Papa non eſt ſupra Eccleſiã neque judex Eccleſiæ.

Quomo-

Quomodo ergo rem hanc tam Eccleſiæ periculoſam diſſimulare poſtergareq; poſſumus, niſi tanti ex-
ceſſus participes eſſe velimus? Deniq; ſi impunis & inexpugnatus exceſſus hujusmodi relinquatur,
quia umquam Romano Pontifici, quamquam improbiſſimo, contradicet? quis in generalis Concilii
authoritate confidet? Cedat ergo uni hominum omnis homo? Cunctane ejus arbitrio committan-
Matth. 18. Joan. 20. tur? Obliviſcamur Chriſtū ſæpe, ut Evangelica doctrina teſtatur, poteſtatem clavīū Apoſtolis, in qui-
bus repræſentabatur Eccleſia, tradidiſſe, & non in fide, quæ omnes Catholicos complectitur, ſed in
for. diffiteamus. ſolo Petro, Eccleſiam fundaviſſe fateamur? Etiam Conſtantienſe Concilium illuxiſſe hominibus
*confiteamur, dum Synodum generalem immediate à Chriſto poteſtatem habuiſſe, etiam ſupra Pa-
pam, in his quæ pertinent ad extirpationem hæreſum, ac generalem reformationem in capite & in
membris, declaravit? Non hæc ſunt, quæ conniventibus oculis tranſire debeamus, ſed ſeveritate
opus eſt, dum levia argumenta non proſunt. Debuiſſemus quidem citius his rebus præſcribere, &
hujuſmodi Domini Eugenii jacula refellere. Sed nunc dum ulterior expectatio onuſta undiq; eſt
periculis, mutiendum non erit. Quod ergo pridem veſtræ litteræ in generali ſacra noſtra congrega-
tione recitare requirebant, ut ab ulteriori proceſſu adverſus Papam abſtinere, & monitorium decre-
tum relaxare dignaremur, libenter impleremus, niſi in ea reparatum diſcrimen univerſalis Eccleſiæ
appareret. Toties enim dilationes repetitas ſomenta malorum, & præcipue contemptum Eccleſiæ
peperiſſe, exploratiſſimum eſt. Ignoraſſe autem vos videmus, dum eas litteras decreviſtis, noviſſime
inſtantiſſimis precibus Chariſſimi Eccleſiæ filii Sigiſmundi Romanorum Imperatoris Illuſtriſſimi, &
ejuſdem Eccleſiæ Advocati, nos ad dies triginta eidem Domino Eugenio terminum prorogaſſe. Præ-
fato enim Sigiſmundo ob tam ingentia merita inexplicabileſque labores, quos hactenus pro univer-
ſali ſuſtinuit Eccleſia, nuncque in præſentiarum ſuſtinet, id negare minime potuimus. Sed cum nul-
lam de cætero dilationem expetere, & decretis noſtris libere acquieſcere pollicitus ſolenniter extite-
rit, prout in prorogationis decreto inſertum eſt, & diximus & conſtituimus ſolenni in ſeſſione, nul-
lum alium de cætero ad cujuscumq; inſtantiam terminum præbituros. Minime autem dubitamus, ſi
hæc vobis innotuiſſent, quod preces hujuſmodi porrectæ non fuiſſent. Neque ambigui ſitis, ſi quid
ſit quod ſine Chriſtiani populi diſcrimine & animarum periculo fieri poſſit, non obliti ingentium me-
ritorum veſtrorum, & nec ignari quanta & qualia in univerſis Eccleſiæ commoda indies efficere va-
leatis, quam libenter veſtram in complacentiam ageremus, faciemusq; Deo dante, dum ad talia ſe fa-
cultas obtulerit. Sinite ergo, Chariſſimi filii, nos in juſtitiæ dextera hujuſmodi exceſſus propellere,
& vineam Domini ſub veritatis clypeo reformare. Imitamini, obſecramus, Chriſtianiſſimum ac po-
tentiſſimum illum Romanorum Imperatorem Carolum Magnum, qui cum Romæ Synodo congre-
* imo Leonem III. gata, ut adverſus * Symmachum Papam accuſatores audiri deberent, interrogaretur, quam in partem
judicium ſuum penderet, Deo inſpirante, reſpondit: *Synodalis eſſe arbitrii, in tanto negotio ſequenda
præſcribere & ſtatuere, nec aliquid ad ſe præter reverentiam de Eccleſiaſticis negotiis pertinere.* Id quid ſi
facietis, ut certiſſimi pene ſumus, apud Deum immortalem gratiam, & apud homines laudes ampliſſi-
mas conſequemini. Datum Baſileæ &c.

Anno Chriſti 1438.

SYNODI BASILEENSIS
RESCRIPTUM

De non impedienda Eccleſiæ Reformatione in capite & in membris, & quod Papa ſubjectus ſit Concilio, quodq; tyrannica ejus adminiſtratio à Concilio ſuſpendi debeat.

Datum Oratoribus Vicariorum & cæterorum Electorum Imperii Romani, &c. Francofurti in Conventu Electorali congregatorum, inſtantibus ut ſuperſederetur in proceſſu Papæ Eugenii.

SAcroſancta generalis Synodus Baſileenſis, in Spiritu ſancto legitime congregata, univerſalem Ec-
cleſiam repræſentans, ad futuram rei memoriam.

1. Audivit hæc ſancta Synodus affectionem devotiſſimam Venerabilium Archiepiſcoporum, &
cæterorum Illuſtrium Principum Electorum ſacri Imperii, ad pacem & quietem Eccleſiæ, quam vos
egregii ipſorum Oratores in noſtra congregatione generali diſerta oratione reſeraſtis. Viciſſim
quoq; audierunt diſcretiones veſtræ zelum ſincerum, quem ſancta eadem Synodus ad ipſius Eccleſiæ
ſalutem & pacem ſemper geſſit, veluti per Venerabilem Archiepiſcopum Panormitanum ex ordina-
tione hujus ſacri Concilii fuit in eadem congregatione latius explicatum. Deinceps pro affectu,
quem ad pacem in cordibus noſtris ſedulo gerimus, ab eiſdem diſcretionibus veſtris inter Deputatos
hujus ſacri Concilii quæſitum eſt, ut media ad pacem ipſam opportuna velletis aperire. Nam hæc
ſancta Synodus omnia media intendebat gratis animis amplexari, per quæ authoritas Eccleſiæ ſer-
varetur illæſa, & reformatio tantis expetita temporibus & pro qua jam in Conciliis Conſtantienſi,
Senenſi, & iſto Baſileenſi tot ſunt adhibiti labores, aliquem tandem fructuoſum ſortiretur effectum,
ad Dei gloriam & animarum ſalutem. Vos vero pacis inveniendæ ſpem vos habere dixiſtis, ſi ſu-
ſpenderetur proceſſus adverſus Dominum Eugenium Papam Quartum inchoatus, & interim opera
daretur per Dominos veſtros Illuſtres, ut ipſe Dominus diſſolutionem prætenſam Concilii per eum
attentā revocaret, & ea quæ adverſus hoc ſacrū Concilium egerat, de quibus atq; etiā de juſtitia ipſius
Concilii, Dominos veſtros plene informatos eſſe commemoraſtis. Utq; inſuper ipſe Dominus Eu-
* videl. Baſileam, Avenionem, & Nicæā Sabaudiæ. genius Decreta Synodalia ſuſciperet, & de congregando Concilio pro Græcis ſe non intromitteret,
ſed fieret apud Græcos ipſos inſtantia, ut venirent ad aliquem * trium locorum electorum per Con-
cilium. Quod ſi obtineri non poſſet, videretur de aliquo tertio loco eligendo, qui & Concilio &

Papæ

Papæ tutus & accommodus foret, adjicientes quod ad Papam ſuper his deſtinaremus Oratores. Et tandem ſi concordia aliter non poſſet inveniri, ſuper ipſius tertii loci electione Concilium & Papa in aliquos compromitterent. Quibus per vos ex optima intentione & Zelo lyncero (ut credimus) expreſſis, matura deliberatione præhabita, duximus hoc modo reſpondendum.

2. Laudamus & commendamus plurimum devotionem Venerabilium Archipræſulum, & cæterorum Illuſtrium Dominorum veſtrorum atque veſtram, quam ſimul & juſtitiam hujus ſacri Concilii attentius conſiderare, & pacis media invenire conari conſpicimus, laboribusque ipſorum ac veſtris gratia eſt habenda. Nos quoque ea cupimus efficere, quæ ad pacem ſalutarem conſequendam, & piorum veſtrorum deſideriorum efficaciora ſint. Speramus autem, favente Chriſti clementia, pacem ipſam nobis & vobis pariter deſideratam inveniri poſſe, ſi ſororem pacis juſtitiam non prorſus abjecerimus. Nam ita juſtitia & pax oſculatæ ſunt, atq; tali vinculo fœderatæ, ut quisquis unam ſine altera quærit, neutram valeat amplecti. Si conſtantibus animis viam juſtitiæ & veritatis ingrediamur, authoritatem Eccleſiæ & determinationes fidei jam in pluribus Conciliis promulgatas, atque per univerſalem Eccleſiam approbatas, totis viribus defendamus, quæ concorditer acclamant, Romanum Pontificem teneri obedire univerſalibus Conciliis in his, quæ pertinent ad fidem, extirpationem ſchiſmatis, & reformationem Eccleſiæ in capite & membris ac pertinentibus ad ea, ut quod veritas ipſa declarata ſonat, opere impleatur, pacem optimam & nunc & in futurum univerſa Eccleſia conſequetur. Nec Romani Pontifices pro libito ſuæ voluntatis implendæ adverſus univerſales Synodos tanta bella movebunt in continuam perturbationem Eccleſiæ, ſed benigne amplexabuntur, quæ univerſali conſenſu ſunt inſtituta pro ædificatione ipſius Eccleſiæ & animarum ſalute. Ipſi quoque hoc pacto à Synodis univerſalibus omni favore & honore tractari merebuntur.

3. Inducunt nos præterea exiſtimare de futuris, Dominum Eugenium Papam Quartum facilius ad hanc pacem inclinari poſſe pro ſalute animæ ſuæ, & totius Eccleſiæ, ſi proceſſus inchoatus ad hanc ſanctam Synodum continuetur, quam ſi eodem proceſſu ſuſpenſo, nudis precibus de hoc interpelletur. Meminiſtis, ut credimus, dum altera vice Concilium diſſolverat, neque precibus inclytæ memoriæ Sigismundi Imperatoris Romanorum, nec Archipræſulum & cæterorum Illuſtrium Principum Electorum ſacri Imperii, aut quorumlibet aliorum, ad hujusmodi revocandam diſſolutionem induci potuiſſe, donec ad ſuſpenſionem ipſius ab adminiſtratione Papali hæc ſancta Synodus procedere decrevit. Ubi vero nunc longe graviora, longe duriora peregit, & ſemel revocatam diſſolutionem iterum attentavit, quid putandum eſt ex dilatione proceſſus eventurum, niſi duriorem ipſius in cœpto propoſito perſiſtentiam? Jam ſemel poſt ejus accuſatam contumaciam, dilationem ſexaginta dierum ad inſtantiam præfati Imperatoris ac Illuſtrium Dominorum veſtrorum dedimus. Et poſt lapſum illorum adhuc aliis pluribus diebus expectavimus. Quid iſtæ dilationes profecerint, vos ipſi conſpicitis? quoniam etiam Dominos veſtros Illuſtres literas & Nuncios ad eundem Dominum Eugenium miſiſſe commemoratis. Et quanquam plurimum ſit eorum diligentia commendanda, nihil tamen ad ſalutem Eccleſiæ Dei obtentum eſt. Interim ipſe Dominus Eugenius literas & Nuncios ad diverſas regiones miſit, in hujus Concilii impugnationem: interim plurimos ad adeundum prætenſum Ferrarienſe Concilium convocare ſtuduit, in ſciſſuram Eccleſiæ: interim laboravit ut Græcos ad locum, quem vellet, poſſet adducere, ut ſub umbra conventionis eorum correctionem effugere, & obedientiam quam huic ſanctæ Synodo exhibere tenetur, eludere valeret. Cujus rei aſſequendæ gratia, jam adverſus honorem Eccleſiæ Latinæ plurima ſcandala per ipſum Dominum Eugenium atque ſuos etiam in oculis Græcorum commiſſa ſunt: & nunc in foribus eſt ſchiſma inauditum duorum Conciliorum, per erectionem ipſius prætenſi Concilii Ferrarienſis. Jam imminet ſperatæ reformationis extinctio, authoritatis univerſalis Eccleſiæ proſtratio, ſi non celeriter occurratur; neq; aliud remedium nobis ſupereſt, quam ut per continuationem proceſſus & juſtam ſuſpenſionem ab adminiſtratione Papali, ipſe Dominus Eugenius ad viam juſtitiæ & ſemitam veritatis reducatur, per quam pax gratiſſima non tantum in hoc tempore, ſed & diebus futuris donetur populo Dei. Nec iſta ſuſpenſio eſt ipſius depoſitio: adhuc illa differetur: nec ad eam niſi cum magna maturitate hæc ſancta Synodus procedere intendit. Et interim Illuſtrium Dominorum veſtrorum pia devotio apud ipſum Dominum Eugenium laborare poterit, ut pacem Eccleſiæ donet. Longe quoq; facilius, Deo adjuvante, ſua conſequentur deſideria, vehementiusq; Dominum ipſum ad pacis amplexus excitabunt, imminente depoſitione ſua, ſi non aſſenſerit precibus ipſorum, quam ſi ſuſpenderetur proceſſus. Erit enim per Dei gratiam hæc ſuſpenſio non letalis vulneratio, ſed medicina ſalutaris. habebitisq; in ulteriori dilatione, quod à nobis expoſcitis, tempus proſequendi ſalubria media pacis, ad quorum cupitos amplexus hanc ſanctam Synodum ſemper pacatam invenietis. Offert autem hæc S. Synodus Venerabilibus Archiepiſcopis & cæteris Illuſtribus Dominis veſtris plurimo honore digniſſimis quicquid ad pacem & proſperitatem ſacri Imperii & omnium Prælatorum atq; Principum inclytæ Germaniæ efficere poterit, exhortans in Domino devotiones eorum, ut ſaluti Eccleſiæ ac paci ſemper & auxilia huic ſanctæ Synodo jugiter largiantur: & cum bona concordia atq; diligentia debita talem futurum Imperatorem eligere curent, qui languoribus univerſalis Eccleſiæ ſua advocatione ſubvenire poſſit, & univerſum populum Dei inter præſentium temporum calamitates conſolari, ad ipſius omnipotentis Dei gloriam & honorem, qui eſt benedictus in ſecula ſeculorum, Amen. Datum Baſileæ in congregatione noſtra generali, XVI. Calend. Februarii, Anno à nativitate Domini MCCCCXXXVIII.

ALBERTI II. AUSTRII IMPERATORIS AUGUSTI

DECRETA

Edita Budæ in Hungaria Anno Domini MCCCCXXXIX.

Anno Chriſti 1439.

NOs ALBERTUS Dei gratia Romanorum Rex, ſemper Auguſtus, ac Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Ramiæ, Serviæ, Gallieiæ, Lodomeriæ, Comaniæ, Bulgariæque Rex: Dux Auſtriæ & Stiriæ, Marchioque Moraviæ &c. Memoriæ commendamus, tenore præſentium ſignificantes, quibus expedit, univerſis, quod Excellentiſſimo Principe, Domino SIGISMUNDO Romanorum Imperatore ac præfati Regni Hungariæ &c. Rege, patre noſtro chariſſimo, laudandæ memoriæ, tempore noviter præterito, Deo cœli, cujus nutui humana fragilitas nequit obviare, volente, viam univerſæ carnis ingrediente, nobisque (favente divina clementia) in regimen & ſolium ipſius Regni Hungarici votive ſuccedentibus, Prælatorum & Baronum, necnon Procerum & Nobilium Regni noſtri Hungarici Univerſitatis identitas, noſtrum Regium conſpectum adeundo, & libertates ipſius Regni noſtri, quibus ipſi Prælati & Barones ac Nobiles, eorumque prædeceſſores, temporibus Divorum Regum, præſertimque quondam Sereniſſimi Principis, Domini Ludovici, Regis fœlicis recordii, prædeceſſoris noſtri, freti fuere & gaviſi, in quamplurimis ſuis articulis diminutas eſſe recitantes, & noſtram Regiam Serenitatem ſuper reformatione ſtatus dicti Regni noſtri precibus & inſtantiis propulſantes, infraſcriptos Articulos, & in eis contenta, noſtris literis inſeri, & conſcribi facere, approbare, & in eiſdem ſe per nos illibate conſervare, humilime ſupplicarunt; nos quoque promiſimus, imo promittimus bona fide, quod Articulos infraſcriptos tenere & implere volumus & debemus.

Artic. I.

De reformatione conſuetudinum Regni.

PRimo, quod antiquas leges & conſuetudines hujus Regni, & libertates regnicolarum, Eccleſiaſticorum & ſecularium, cujuslibet ſtatus, ad priorem ſuum modum & ſtatum, quantum de jure, & cum honore eorumdem Prælatorum, & Baronum, ac Regni Nobilium conſilio & auxilio poſſumus, reducemus, redintegrabimus, reformabimus, & de cætero in eiſdem manutenebimus & conſervabimus.

Artic. II.

De electione Palatini.

INſuper quod Regia Majeſtas Palatinum Regni, antiqua conſuetudine Regni noſtri requirente, eligat; & quod idem Palatinus ex parte regnicolarum Regiæ Serenitati, & ex parte ipſius Regiæ Majeſtatis regnicolis, judicium & juſtitiam facere poteſt, & teneatur: quod conſilio Prælatorum & Baronum ac Regni Nobilium pari voluntate eligatur.

Artic. III.

De ſtipendiis, & exercitu generali.

ITem, quod Regia dignitas, pro tuitione Regni & confiniorum, ipſiusque conſervatione, hominibus ſuis exercitualibus de ſtipendio Regali diſpoſitiones facere, ſic, quod regnicolas ipſi ſtipendiati exercituantes non prædentur; exercitus verò generalis regnicolis tam diu, donec hujusmodi ſtipendiati exercituantes adverſariis reſiſtere poterunt, non proclametur. Ubi autem ipſi exercituantes regnicolas prædati fuerint, tunc tales pronuncientur ad inſtar aliorum patratorum actuum potentiariorum. Dum vero neceſſitate urgente, exercitum generalem proclamari contigerit, tunc Nobiles Regni ultra metas & confinia Regni, ex quacumque parte ejusdem Regni, inviti more exercituantium non ducantur, antiqua eorum libertate requirente.

2. Item quod novitates, & nocivæ conſuetudines introductæ, aboleantur, & deſtruantur.

Artic. IV.

Quod officia exteris nationibus non conferantur, & quod Domini Prælati & Barones, homines forenſes non conſervent.

ITem alienis & forenſibus hominibus, cujuscumque nationis & linguagii exiſtant, officia in ipſo Regno noſtro non committemus; nec caſtra, fortalitia, metas, poſſeſſiones, honores, Prælaturas, Baronias, Comitatus, vel quascumque Eccleſiaſticas vel ſeculares dignitates, ad tempus vel in perpetuum, extraneis & forenſibus, niſi hominibus Hungaris, conferemus. Quodque Prælati & Barones, homines extraneos & forenſes non conſervent.

Artic. V.

Quod proventus Regales ſolis incolis Regni in arendam conferantur.

ITem de triceſimis, lucro Cameræ, montanis, urburis, cuſſionibus monetarum, cameris ſalium, eorundemque Comitibus, necnon marduris, quinquageſimis, & quibuscumque Officialibus in arendam, vel adminiſtrative, ſeu aliter quovis modo, ſimiliter hominibus idoneis, coronæ Hungariæ ſuppoſitis, & non extraneis, liberam diſponendi facultatem, modo conſueto, habeamus.

Artic.

Artic. VI.

De lucro Cameræ, quinquageſima & mardurinis.

ITem quod lucrum Cameræ in Regno Hungariæ, quinquageſimam in partibus Tranſylvanienſibus, ac mardurinas in Regno Sclavoniæ, exigi conſuetas, exigi, more alias ab antiquo conſueto, redimendi, & ad ſtatum tempore præfati quondam Domini Ludovici Regis obſervatum.

Artic. VII.

An Domini Prælati & Barones duas dignitates tenere non poſſint.

ITem Prælati & Barones duas dignitates, honores, Baronias, ſcilicet ſeculares & Eccleſiaſticas, ſimul tenere non valeant; nec homo ſecularis ſive vir Eccleſiaſticus, dignitates Eccleſiaſticas occupative ſervare poſſit.

Artic. VIII.

De cambiis forenſium mercatorum.

ITem nullus mercatorum forenſium, & extraneorum, cujuscumque nationis exiſtant, ad mercandum ſeu forizandum, in medium Regni, ſed ad loca tempore præfacti quondam Lodovici Regis ad forizandum & emendum & cambiendum deputata, negociationes ſuas peracturus, more conſueto accedat.

Artic. IX.

De moneta non immutanda, & de cuſſione obulorum.

ITem quod monetam auri & argenti, in valore & curſu, quibus pronunc exiſtit, ſine conſilio Prælatorum, Baronum & Regni Nobilium non immutabimus: ſed cudantur obuli in eadem lega, qua ipſi majores denarii cuduntur; quorum obulorum duo unum integrum denarium valeant: Et quod penes Dominum Archiepiſcopum Strigonienſem & Magiſtrum Tavernicorum, unus fidelis & idoneus vir, in probatione hujusmodi cuſſionis monetæ, auri ſcilicet & argenti, deputetur.

Artic. X.

De extraneis monetis & ſalibus.

ITem monetæ & pecuniæ atque ſales forenſes in regnum non introducantur, & nec acceptentur, & de hoc fiat proviſio celerius quantum poteſt.

Artic. XI.

Quod Domina Regina officiolatus ſolis regnicolis Regni conferat.

ITem quod diſpoſitio pro Sereniſſima Principe, Domina Elizabeth Regina, & ejus ſtatus honoris conſervatione, ex quo eſt hæres hujus Regni, fiat, ubicumque vult in Regno: ſic tamen, quod ipſa Domina Regina, honores & officiolatus ſuos non extraneis & alienis, ſed incolis hujus Regni, quibuscumque maluerit, conferendi, & collatos, dum ſibi placuerit, ab eiſdem, ſecundum ſuum arbitrium habeat facultatem auferendi.

Artic. XII.

De captivis in exercitu, tempore pugnæ erectis, & de facultate bellantium diſponendi de eiſdem.

ITem dum in exercitibus & pugnis, ſeu quibuscumque Regis cum inimicis Regno committendis, Hungaros aliquos de hoſtibus captivare, vel aliquid aliud lucrari contigerit: tunc ipſi Hungari hujusmodi captivos, & lucrum, exceptis notabilibus perſonis vel Capitaneis ipſorum exercituum inimicorum Regiæ Majeſtatis, in captivos pertinentes, quos nos ab ipſis captivantibus, pro donis condignis recipere valeamus, pro ſe retinendi vel vendendi, aut Eccleſiis perpetuæ ſervitutis jugo tradendi & donandi habeant facultatem.

Artic. XIII.

Quod in defenſionibus metarum Regni, Majeſtas Regia conſilio regnicolarum utetur.

ITem quod in defenſionibus & conſervationibus metarum, & confiniorum hujus Regni, conſiliis regnicolarum utemur.

Artic. XIV.

Quod honores ſeculares incolis hujus Regni conferantur.

ITem honores ſeculares, absque quolibet conſilio, hominibus iſtius Regni Hungariæ, & non advenis, liberum arbitrium conferendi, & ab eiſdem auferendi habeamus.

Artic. XV.

Quod poſſeſſiones forenſibus non conferantur: incolis etiam pro ſervitiis, & non pro pecuniis, donentur.

ITem poſſeſſiones & juta poſſeſſionaria, non forenſibus, ſed benemeritis incolis tantum Regni & coronæ Hungariæ ſubjectis, juxta eorum merita & obſequia, & non pro pecunia, conferemus. Perpetuas vero venditiones, vel impignorationes jurium Regalium & Cameræ, nec cum conſilio nec ſine conſilio quorumcumque faciemus.

ALBERTI II. AUSTRII IMPERATORIS AUGUSTI

DECRETA

Edita Budæ in Hungaria Anno Domini M CCCCXXXIX.

Anno Chriſti 1439.

NOs ALBERTUS Dei gratia Romanorum Rex, ſemper Auguſtus, ac Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Ramiæ, Serviæ, Galliciæ, Lodomeriæ, Comaniæ, Bulgariæque Rex: Dux Auſtriæ & Stiriæ, Marchioque Moraviæ &c. Memoriæ commendamus, tenore præſentium ſignificantes, quibus expedit, univerſis, quod Excellentiſſimo Principe, Domino SIGISMUNDO Romanorum Imperatore ac præfati Regni Hungariæ &c. Rege, patre noſtro chariſſimo, laudandæ memoriæ, tempore nouiter præterito, Deo cœli, cujus nutui humana fragilitas nequit obviare, volente, viam univerſæ carnis ingrediente, nobisque (favente divina clementia) in regimen & ſolium ipſius Regni Hungarici votive ſuccedentibus, Prælatorum & Baronum, necnon Procerum & Nobilium Regni noſtri Hungarici Univerſitatis identitas, noſtrum Regium conſpectum adeundo, & libertates ipſius Regni noſtri, quibus ipſi Prælati & Barones ac Nobiles, eorumque prædeceſſores, temporibus Divorum Regum, præſertimque quondam Sereniſſimi Principis, Domini Ludovici, Regis fœlicis recordii, prædeceſſoris noſtri, freti fuere & gaviſi, in quam plurimis ſuis articulis diminutas eſſe recitantes, & noſtram Regiam Serenitatem ſuper reformatione ſtatus dicti Regni noſtri precibus & inſtantiis propulſantes, infraſcriptos Articulos, & in eis contenta, noſtris literis inſeri, & conſcribi facere, approbare, & in eisdem ſe per nos illibate conſervare, humilime ſupplicarunt; nos quoque promiſimus, imo promittimus bona fide, quod Articulos infraſcriptos tenere & implere volumus & debemus.

Artic. I.

De reformatione conſuetudinum Regni.

PRimo, quod antiquas leges & conſuetudines hujus Regni, & libertates regnicolarum, Eccleſiaſticorum & ſecularium, cujuslibet ſtatus, ad priorem ſuum modum & ſtatum, quantum de jure, & cum honore eorumdem Prælatorum, & Baronum, ac Regni Nobilium conſilio & auxilio poſſumus, reducemus, redintegrabimus, reformabimus, & de cætero in eisdem manutenebimus & conſervabimus.

Artic. II.

De electione Palatini.

INſuper quod Regia Majeſtas Palatinum Regni, antiqua conſuetudine Regni noſtri requirente, eligat; & quod idem Palatinus ex parte regnicolarum Regiæ Serenitati, & ex parte ipſius Regiæ Majeſtatis regnicolis, judicium & juſtitiam facere poteſt, & teneatur: quod conſilio Prælatorum & Baronum ac Regni Nobilium pari voluntate eligatur.

Artic. III.

De ſtipendiis, & exercitu generali.

ITem, quod Regia dignitas, pro tuitione Regni & confiniorum, ipſiusque conſervatione, hominibus ſuis exercitualibus de ſtipendio Regali diſpoſitiones facere, ſic, quod regnicolas ipſi ſtipendiati exercituantes non prædentur; exercitus verò generalis regnicolis tam diu, donec hujusmodi ſtipendiati exercituantes adverſariis reſiſtere poterunt, non proclametur. Ubi autem ipſi exercituantes regnicolas prædati fuerint, tunc tales pronuncientur ad inſtar aliorum patratorum actuum potentiariorum. Dum vero neceſſitate urgente, exercitum generalem proclamari contigerit, tunc Nobiles Regni ultra metas & confinia Regni, ex quacumque parte ejusdem Regni, inviti more exercituantium non ducantur, antiqua eorum libertate requirente.

2. Item quod novitates, & nocivæ conſuetudines introductæ, aboleantur, & deſtruantur.

Artic. IV.

Quod officia exteris nationibus non conferantur, & quod Domini Prælati & Barones, homines forenſes non conſervent.

ITem alienis & forenſibus hominibus, cujuscumque nationis & linguagii exiſtant, officia in ipſo Regno noſtro non committemus; nec caſtra, fortalitia, metas, poſſeſſiones, honores, Prælaturas, Baronias, Comitatus, vel quascumque Eccleſiaſticas vel ſeculares dignitates, ad tempus vel in perpetuum, extraneis & forenſibus, niſi hominibus Hungaris, conferemus. Quodque Prælati & Barones, homines extraneos & forenſes non conſervent.

Artic. V.

Quod proventus Regales ſolis incolis Regni in arendam conferantur.

ITem de triceſimis, lucro Cameræ, montanis, urburis, cuſſionibus monetarum, cameris ſalium, eorundemque Comitibus, necnon marduris, quinquageſimis, & quibuscumque Officialibus in arendam, vel adminiſtrative, ſeu aliter quovis modo, ſimiliter hominibus idoneis, coronæ Hungariæ ſuppoſitis, & non extraneis, liberam diſponendi facultatem, modo conſueto, habeamus.

Artic.

Artic. VI.

De lucro Cameræ, quinquageſima & mardurinis.

ITem quod lucrum Cameræ in Regno Hungariæ, quinquageſimam in partibus Tranſylvanienſibus, ac mardurinas in Regno Sclavoniæ, exigi conſuetas, exigi, more alias ab antiquo conſueto, redimendi, & ad ſtatum tempore præfati quondam Domini Ludovici Regis obſervatum.

Artic. VII.

An Domini Prælati & Barones duas dignitates tenere non poſſint.

ITem Prælati & Barones duas dignitates, honores, Baronias, ſcilicet ſeculares & Eccleſiaſticas, ſimul tenere non valeant; nec homo ſecularis ſive vir Eccleſiaſticus, dignitates Eccleſiaſticas occupative ſervare poſſit.

Artic. VIII.

De cambiis forenſium mercatorum.

ITem nullus mercatorum forenſium, & extraneorum, cujuſcumque nationis exiſtant, ad mercandum ſeu forizandum, in medium Regni, ſed ad loca tempore prætacti quondam Lodovici Regis ad forizandum & emendum & cambiendum deputata, negociationes ſuas peracturus, more conſueto accedat.

Artic. IX.

De moneta non immutanda, & de cuſſione obulorum.

ITem quod monetam auri & argenti, in valore & curſu, quibus pronunc exiſtit, ſine conſilio Prælatorum, Baronum & Regni Nobilium non immutabimus: ſed cudantur obuli in eadem lega, qua ipſi majores denarii cuduntur; quorum obulorum duo unum integrum denarium valeant: Et quod penes Dominum Archiepiſcopum Strigonienſem & Magiſtrum Tavernicorum, unus fidelis & idoneus vir, in probatione hujuſmodi cuſſionis monetæ, auri ſcilicet & argenti, deputetur.

Artic. X.

De extraneis monetis & ſalibus.

ITem monetæ & pecuniæ atque ſales forenſes in regnum non introducantur, & nec acceptentur, & de hoc fiat proviſio celerius quantum poteſt.

Artic. XI.

Quod Domina Regina officiolatus ſolis regnicolis Regni conferat.

ITem quod diſpoſitio pro Sereniſſima Principe, Domina Elizabeth Regina, & ejus ſtatus honoris conſervatione, ex quo eſt hæres hujus Regni, fiat, ubicumque vult in Regno: ſic tamen, quod ipſa Domina Regina, honores & officiolatus ſuos non extraneis & alienis, ſed incolis hujus Regni, quibuscumque maluerit, conferendi, & collatos, dum ſibi placuerit, ab eisdem, ſecundum ſuum arbitrium habeat facultatem auferendi.

Artic. XII.

De captivis in exercitu, tempore pugnæ erectis, & de facultate bellantium diſponendi de eisdem.

ITem dum in exercitibus & pugnis, ſeu quibuscumque Regis cum inimicis Regno committendis, Hungaros aliquos de hoſtibus captivare, vel aliquid aliud lucrari contigerit: tunc ipſi Hungari hujusmodi captivos, & lucrum, exceptis notabilibus perſonis vel Capitaneis ipſorum exercituum inimicorum Regiæ Majeſtatis, in captivos pertinentes, quos nos ab ipſis captivantibus, pro donis condignis recipere valeamus, pro ſe retinendi vel vendendi, aut Eccleſiis perpetuæ ſervitutis jugo tradendi & donandi habeant facultatem.

Artic. XIII.

Quod in defenſionibus metarum Regni, Majeſtas Regia conſilio regnicolarum utetur.

ITem quod in defenſionibus & conſervationibus metarum, & confiniorum hujus Regni, conſiliis regnicolarum utemur.

Artic. XIV.

Quod honores ſeculares incolis hujus Regni conferantur.

ITem honores ſeculares, absque quolibet conſilio, hominibus iſtius Regni Hungariæ, & non advenis, liberum arbitrium conferendi, & ab eisdem auferendi habeamus.

Artic. XV.

Quod poſſeſſiones forenſibus non conferantur: incolis etiam pro ſervitiis, & non pro pecuniis, donentur.

ITem poſſeſſiones & jura poſſeſſionaria, non forenſibus, ſed benemeritis incolis tantum Regni & coronæ Hungariæ ſubjectis, juxta eorum merita & obſequia, & non pro pecunia, conferemus. Perpetuas vero venditiones, vel impignorationes jurium Regalium & Cameræ, nec cum conſilio nec ſine conſilio quorumcumque faciemus.

2. Item quod præſcriptiones, ſeu diſpoſitiones ſuper metis & graniciebus inter Hungariam & Auſtriam prius factæ, in ſuo robore perdurent: de metis vero & graniciebus inter Hungariam & Moraviam, quicquid de conſilio eorumdem Prælatorum, Baronum & Regni Nobilium de jure facere debemus, libenter faciemus.

Artic. XVI.

De hoſpitibus & victualium procuratoribus.

ITem quod in poſſeſſionibus & bonis Nobilium & Eccleſiarum, ſeu quarumcumque ſecularium & Eccleſiaſticarum perſonarum, violentas exactiones victualium, procurationes hoſpitalitatum, & alias quaſcumque aggravationes præter voluntatem inſtantium non faciemus, nec fieri permittemus; nec in domibus, & in locis Prælatorum, Baronum, & aliorum quorumcumque Secularium & Eccleſiaſticarum perſonarum, pro tractatibus habendis, & aliis quibuscumque negociis diſponendis, ipſis invitis morabimur, aut eos expenſis, victualibus, curruum & ſareinarum vecturis, nunciorum & familiarium, & quorumcumque ad nos pertinentium procuratione ultra eorum ſpontaneam voluntatem in aliquo gravabimus, ſicut abuſive & contra voluntatem eorum, ab antiquo tempore retracto fieri erat inchoatum.

Artic. XVII.

De ſervitiis exercitualibus Eccleſiaſticarum perſonarum.

ITem Eccleſiæ & Eccleſiaſticæ perſonæ à taxis non diu abuſive introductis, liberæ & abſolutæ relinquantur; ſervitia tamen exercitualia more alias conſueto facere teneantur.

Artic. XVIII.

De maritationibus filiarum Regia Majeſtatis.

ITem quod de maritatione filiarum noſtrarum agemus cum conſilio Prælatorum, & Baronum, ac Nobilium Regni noſtri Hungarici, necnon cognatorum & proximorum, atque ſubditorum Regnorum ac Ducatuum noſtrorum.

2. Item quod Eccleſiaſtica beneficia vacatura non faciemus, neque permittemus perſecutores occupare perſonas.

3. Item quod habitationem noſtram in Hungaria, more aliorum Regum, faciemus & continuabimus.

Artic. XIX.

Quod procuratores Regii & Reginales in ſede judiciaria ſedere non poſſint.

ITem quod Procuratores Regiæ & Reginalis Majeſtatum in ſede judiciaria, una cum judicantibus ſedere non poſſint, ſed interim cauſantes, tempore, quo videlicet cauſa ipſorum Regiæ & Reginalis Majeſtatum agitur, ſtare debeant: literas etiam per cauſidicos in ipſa ſede exhibentes, per ſe non conſpiciant, nec tractent ſuis manibus, niſi Magiſtri judicantium.

Artic. XX.

Quod Regia & Reginalis Majeſtates ratione indebita recaptivationis jurium poſſeſſionariorum in æſtimatione convincantur, & de impetratoribus jurium Regalium.

ITem in facto poſſeſſionum per Regiam vel Reginalem Majeſtatem, aut eorum Procuratorum à talibus, qui per præſens in dominiis earumdem extiterunt, recaptivandarum, & juri Regio acquirendarum, quas Regalis ſeu Reginalis Majeſtas jure mediante, vigore hujusmodi recaptivationis, ſibi appropriare non poſſent, contra tales, qui ſic indebite & abſq; jure impediti, & expenſis fatigati fuerint, ipſa Majeſtas in æſtimatione talium poſſeſſionum ad inſtar aliorum ſimilia facientium regnicolarum, convincatur. Et ſimiliter, ſi quipiam aliqua jura poſſeſſionaria, nomine juris Regii, pro ſe impetrarent, & eadem ipſi juri Regio pertinere, comprobare non valerent, in æſtimatione eorumdem. Si vero tales impetrantes ante deciſionem cauſæ, in facto hujusmodi jurium impetratoris motæ, de ſe dominio ipſorum jurium, ac de proventuum eorum perceptione occupative, ſive alio quovis modo intromitterent, nec tandem juridice ſibi appropriare poſſent, contra partem læſam ſeu litigantem, & expenſis fatigatam in facto potentiæ, prout ordo juris requirit, convincatur.

Artic. XXI.

Quod Deſpotus, & Comes Cilia officiolatus Hungaris conferant.

* quæ olim ſuperior Myſia, in Novel. II. Juſtin. Imp. Myſia ſecunda. hodie etiam Bulgaria dicitur, Thraciæ Regio. Myſia prima, quæ hodie Servia, Daciæ regio.

ITem juxta requiſitionem regnicolarum noſtrorum, nos unacum eisdem operabimur, quod Deſpotus * Raſciæ, & Comes Ciliæ, cæteriq; Magnates, dominia, videlicet poſſeſſiones, caſtra, fortalitia, civitates, oppida, & alia bona in hoc Regno Hungarico habentes & tenentes; hujusmodi caſtra, fortalitia, oppida, civitates & poſſeſſiones, non advenis & forenſibus, ſed Hungaris hominibus pro honore dare debeant.

2. Item honores & officia noſtra illis Hungaris, regnicolis noſtris, quibus voluerimus, more ab antiquo conſueto, juxta hujus Regni noſtri Hungarici conſuetudinem, conferemus.

Artic.

Artic. XXII.

Quod ſolum Nobiles poſſint captivari, qui in ſententia capitali convincuntur.

ITem quod nullus Nobilium Regni, pto quibuscumque factis per quemcumque, præter talem, contra quem ſententia capitalis juridice lata fuerit, poſſit detineri, ſeu quoquo modo captivari.

Artic. XXIII.

Quod Nobiles decimas ſolvere non teneantur.

ITem Nobiles tam jobagiones habentes quam non habentes, decimas dare non teneantur, antiqua eorum libertate tequirente.

Artic. XXIV.

De proclamata congregatione, qui modus inſtitutus fuit olim tempore quondam DN. Sigismundi Regis, per DN. Albertum Regem renovatus.*

* In Decretis Poſonianis art. 5.

VErum quia frequenti quetela regnicolatum noſtrorum, imo quadam palpabili expetientia teſte, noſtra percepit Celſitudo, quod nonnullas novas poſſeſſionum occupationes, & potentiariorum actuum illationes, eosdem regnicolas, inferiotes videlicet à potentioribus multipliciter opprimi, & gravari; ideo volentes inſolentiis & novis *a* anteceptationibus, per media opportuna, viam præcludere, ſtatuimus & ordinamus, ſicut etiam in Decreto majori antefati quondam Domini Sigismundi Impetatoris alias Poſonii de unanimi Ptælatorum, & Baronum, ac Procerum hujus Regni noſtri Nobilium conſilio, aſſenſuque & voluntate edito, aperte continetut, quod quandocumque & ubicumque fuerint factæ novæ poſſeſſionariæ, ac terrarum occupationes, potentiariæ vadiationes, ſeu rerũ & bonotum ablationes, ſucciſiones ſylvarum, interemptiones, vulnerationes & verberationes hominum, domorum & poſſeſſionum invaſiones, & deprædationes, ac alii ſimiles novi actus potentiarii majores, ex tunc læſi, ac damna & injuriam paſſi, impetratis literis noſtris Regalibus querimonialibus & præceptoriis, Comites Parochiales, & Judices nobilium Comitatus illius, in quo facta hujusmodi patrata extiterint, accedant & requitant. qui quidem Comites & Judices Nobilium cum teſtimonio Capituli vel Conventus illi Comitatui deſervire ſoliti, à vicinis & commetaneis ac Nobilibus ptovincialibus ſub certis pœnis & hujusmodi literis noſtris Regalibus declarandis, in ſedem eorum judiciariam, per modum proclamatæ congregationis, pattibus quoq; litem habentibus convocatis, ad fidem eorum Deo debitam, fidelitatem nobis & ſacræ Coronæ obſervandam, tactis Sanctorum reliquiis præſtitam, ſupet hujusmodi novis occupationibus poſſeſſionariis, & aliis actibus potentionariis, plenam & indilatam requirant veritatem; qua tequiſita & invenia, poſſeſſiones occupatas authotitate in hac parte eis attributa mediante, teſtituant eisdem, à quibus fuerant indebite occupatæ, ipſosque dominio in earumdem protegant & conſervent. Alia vero bona, & valida potentia ablata, absque defectu reddant & reſtituant.

a al. attemptationibus.

2. Super facto autem potentiæ in talibus commiſſæ, partes utrasque diſcuſſionem, & ſententiam finalem recepturi, ad certum terminum, mediantibus eorum, & dicti Capituli vel Conventus literis ſeriem totius facti exprimentibus, ac propria, & poſſeſſionum factum hujusmodi atteſtantium nomina continentibus, in perſonalem præſentiam noſtram Regiam, aut Palatinalem, ſeu Judicis Curiæ transmittant: ubi absque ulterioris termini & litigionatii ptoceſſus obſervatione, & continuatione, etiam partis non venientis abſentia non obſtante, Nos vel Judex alius, ad quem cauſa transmiſſa fuerit, jutamentum capitis decernentes, tandem finalem ſententiam ptoferemus, & *b* pio fine terminabitur.

b al. proferre tenebitur.

3. Quicumque autem hujusmodi vicinorum & commetaneorum, ac aliorum Nobilium comptovincialium atteſtationes fieri, de damnisque & ablatis, læſis & damnificatis ſatisfactionem impendi non petmitteret, eisdem omnino reſiſtendo, extunc talis in illo termino, ad quem factum ſeu cauſa hujusmodi per Comitem, ac Capitulum ſeu Conventum reſcribetut, in facto potentiæ pronuncietut, ſed decernatur eo facto.

4. Volumus etiam, & præſentibus decernimus, ut talismodi ptæmiſſorum executio ſeu cauſa, per modum ptoclamatæ congregationis exinde mota ſine verteñ: nec noſtris Regalibus ſeu Reginalibus, neque Prælatorum ſeu Baronum, quorumcumque etiam confinia Regni noſtri tenentium literis, nec videlicet ratione exercitualis expeditionis, neque conſervationis caſtri poſſit quoquam ptorogari, ſed eadem cauſa in uno termino ad hoc deputato finaliter concludatur.

Artic. XXV.

Quod quilibet perſonaliter repertus ſuper novus actibus potentiariis reſpondere teneatur.

ITem quod quilibet patratot novorum actuum potentiariorum, qui cotam Regia Majeſtate, aut Palatino, ſeu Judice Cutiæ uoſtræ Regiæ per querulantes perſonaliter reperietur: in continenti ſine ulla protogatione, ullaque cautela inventa, ſupet omnibus ſibi objiciendis ipſi querulauti debeat reſpondere: alioqui contra tales, tamquam abſentes, ipſa congregatio generalis detur.

Artic. XXVI.

De facultate concordandi litigantium.

In Decret Sigismundi art. 6.

PArtes tamen litigantium, quandocunque voluerint absque requiſitione judicis, & onere ſolutionis byrzagiorum, liberam concordandi habeant facultatem, quemadmodum antiqua & laudabilis conſuetudo hujusmodi concordiam, in quibuscumque factis pœnitentialibus, & aliis libere faciendam dictat & conſentit.

2. Redemptiones autem literarum, & adductiones teſtimoniorum Capitularium, ſeu Conventualium, & qualiter aut quomodo ſalſæ viæ tributorum cuſtodiantur, in eodem ſtatu, quo in ipſo Decreto Domini Sigismundi Imperatoris & Regis continentur, relinquantur.

Artic. XXVII.

De proceſſibus per exhibitiones literalium inſtrumentorum.

ITem alia facta potentiaria minora, pro qnibus videlicet proclamata congregatio non datur, in tribus terminis, ſeu octavis finaliter in judicio concludanrur, ſic videlicet, quod duas evocationes præcedentes trina forenſis proclamatio ſubſequatur. In factis autem, ſeu requiſitionibus quarumcumque poſſeſſionum, finaliter duabus evocationibus, & trine forenſi proclamatione procedenti pars adverſa reſpondere teneatur, tali modo: Quod ſi aliqna literalia inſtrumenta apud ſe habere aſſeruerit, tunc ſemel ſine onere, binis autem vicibus, cum oneribus judiciorum, absque conſulentia ulterioris prorogationis, exhibere teneatur: aut ſi ad primum terminum exhibitionis non venerit, tunc etiam duo termini; & ſi ad ſecundum non venerit, tunc unus terminus compleatur, cauſaque in facto poſſeſſionario mota, finem ſortiatur effectivum.

Artic. XXVIII.

Quod ſi dixerit inſtrumenta apud manus alienas exiſtere.

SI vero pars adverſa ſua literalia inſtrumenta apud manus alienas haberi aſſeruerit, tandem pro requiſitione hujusmodi ſuorum literalium inſtrumentorum unus annus aſſignetur, ut contra adverſarium in facto ipſorum inſtrumentorum terminus complearur: ſic, quod elapſo ipſo anno, in primo termino juridice aſſignato, dicta inſtrumenta ſua exhibeat; vel ſi exhibere nollet, aut non poſſet, runc absque uiteriori prorogatione ipſa cauſa ſimiliter finem ſortiatur effectivum.

Artic. XXIX.

Quod ſi plures fuerint in cauſam attracti, & quidam ex eis abſentes fuerint.

SI vero in accuſatione alicujus poſſeſſionis, tres, vel quatuor, aut quinque, ſive plures perſonæ, unius tamen & ejusdem generationis, in cauſam fuerint attracti, tunc abſentia, & non venientis unius, vel duorum aut plurium, aut ſi ex ipſis unus vel duo aut plures in exercitu, ſive in conſervatione confiniorum, ſeu caſtri, vel aliis quibuscumque ſervitiis Regalibus fuerint conſtituti, tunc ratione horum cauſa in facto talis poſſeſſionis mota ullatenus prorogari poſſit, ſed in eadem cauſa cum uno vel pluribus eorumdem in propriis reſidentibus, terminus legitimus ſimiliter compleatur.

Artic. XXX.

Quod ſi omnes in exercitu fuerint.

UBi autem omnes hujusmodi in cauſam attractos, nullo penitus eorum in propriis remanente, in notabilibus Regni vel Regiis ſervitiis occupari contigerit, exrunc cauſa ipſa, dempto facto proclamatæ congregationis generalis, ad ulteriorem terminum, more alias conſueto, poterit prorogari.

Artic. XXXI.

De pœnis inter Eccleſiaſticos & ſeculares impoſitis.

ITem, quæcumque Eccleſiaſtica perſona aliquem Nobilem in præſentia cujuscumque Judicis ordinarii citaverit, vel evocaverit, & ſi idem Nobilis contra ipſam perſonam Eccleſiaſticam ordine judicario in ſententia convictus fuerit, tunc gravamina majora incurrere non poſſit idem Nobilis, niſi homagium luum, ſcilicet emendam capitis ſui pretioſi, eo modo ſicuti ipſa Eccleſiaſtica perſona, & de damnis tam ex parte Eccleſiaſticarum, quam ſecularium perſonarum, judex damnum patienti ſatisfactionem impendere teneatur.

Artic. XXXII.

De funeribus hominum interfectorum, quod Archidiaconi nullam ſolutionem recipere valeant.

ITem decrevimus, prout etiam per certos prædeceſſores noſtros Reges decretum fuiſſe intelleximus, quod pro funeribus hominum per aliquem vel aliquos interemptorum, Archidiaconi ſeu Pleba-

Plebani Parochiales, prout huc uſq; de mala conſuetudine fuit obſervatum, nullam ſolutionem pecuniariam recipere valeant atque poſſint.

Nos itaque hujusmodi petitionibus Prælatorum, Baronum, Nobilium ac regnicolarum noſtrorum aures exaudibiles Regis cum favore inclinantes, ſupradictos Articulos, quoad omnes ſuas continentias & clauſulas, mera noſtra authoritate, & poteſtatis plenitudine, ex certa noſtræ Majeſtatis ſententia, necnon de conſenſu & beneplacito præfatæ Dominæ Elizabeth Reginæ, conſortis noſtræ prædictæ, præſentibus literis noſtris inſeri fecimus, ipſos Prælatos; Barones, Nobiles & Regnicolas noſtros, præmiſſis libertatibus in eisdem Articulis ſuperius expreſſis, perenniter fruituros, & gaviſuros committen. Adjecimus præterea, ac noſtro ac poteſtate Dominæ Reginæ conſortis noſtræ nominibus ſpondemus, quod memoratos regnicolas noſtros, & totum Regnum noſtrum, in quibuſcumq; eorum neceſſitatibus non deſeremus, ſed fideliter & toto poſſe noſtro, pariter cum eisdem ipſum Regnum, ac præaſſertos omnes regnicolas noſtros, ab omnibus æmulis defenſabimus, ac in cunctis tam præmiſſis quàm etiam in aliis ſingulis bonis & laudabilibus ac juſtis antiquis conſuetudinibus eorum, & Regni noſtri Hungarici prædicti, inviolabiliter ſemper & ubiq; tenebimus, & conſervabimus effective. Quicumq; autem hominum, cujuſcumq; ſtatus & conditionis exiſtant, hæc ipſa, quæ in ſuperioribus continentur, quavis ſcilicet occaſione impugnare molirentur, contra omnes & quoslibet tales; ad eorum proterviam domandam & compeſcendam pariter, tum eisdem regnicolis noſtris, prout & ipſi omnes univerſaliter idipſum ſe facturos ſpoſponderunt, operabimur, totoq; poſſe præſentium literarum noſtrarum, quibus ſecretum ſigillum noſtrum, quo ut Rex Hungaricus utimur, eſt appenſum, vigore & teſtimonio mediante.

Datum Budæ feria ſexta,* proxima ante feſtum ſanctæ Trinitatis, anno Domini milleſimo quadringenteſimo triceſimo nono. * III. Non. Junii.

SYNODI BASILEENSIS RESCRIPTUM

DE PROMOVENDA REFORMATIONE ECCLESIÆ, in capite & membris, ut ei Papa ſubjiciatur, & quod Papa non habet poteſtatem mutandi Concilia, & quod tyrannice agens ab officio Papali debet ſuſpendi, & ſi non reſipiſcat, deponi. Anno Chriſti 1439.

AD ALBERTI II. REGIS ROMANORUM ET ALIORUM REGUM ac Principum ſchedulam præſentatam in deputationibus per Oratores, ſuper mutatione Concilii in alterum ex tribus locis, etiamſi Papa & Græci non conſentirent.

SAcroſancta generalis Synodus Baſileenſis, in Spiritu ſancto legitime congregata, univerſalem Eccleſiam repræſentans, ad futuram rei memoriam.

1. Audiat veſtra Charitas, Venerabiles & Circumſpecti Viri, Oratores Sereniſſimorum Regum Romanorum & Francorum atque etiam & Principum, qui per hos dies huic ſanctæ Synodo Baſileenſi præſentes affuiſtis, ea quæ ſuper rebus per vos propoſitis, zelus domus Domini nos in auxilio ipſius divinæ pietatis confidentes, reſpondere urget atq; compellit. Commendamus quidem inprimis & ipſorum Principum veſtrorum piam devotionem, & veſtram ad bonum univerſalis Eccleſiæ, in quod pariter univerſa noſtra vota & deſideria ſedulo adſpitant. Quid enim aliud hæc tanta Synodus tantis & tam aſſiduis laboribus jam per octo fere annos continuatos efficere cupit, niſi ut Eccleſia Chriſti & ſalubri diſpoſitione regatur, & optima pace & tranquillitate refloreat? Sed ut nos & vos auxiliante pacis & ſalutis authore Chriſto Jeſu, tandem id conſequi valeamus, quod omnes communi conſenſu optamus, non ſupervacuum erit de neceſſitatibus & periculis, in quibus ipſa verſatur Eccleſia, quicquam dicere: quæ etſi aliis noſtris decretis & Epiſtolis magna ex parte commemorata ſint, tamen his jam ad memoriam cunctorum recenter deductis & plenius intellectis, ſalutaria remedia facilius inveniri poterunt, & efficacius præſtari.

2. Non latet diſcretiones veſtras, quanto conatu jam tribus Conciliis generalibus, Conſtantienſi, Senenſi, & hoc præſenti Baſileenſi, elaboratum ſit pro pacifico & ordinato regimine Eccleſiæ, ſub lege Domini & Canonicis regulis diſponendo, ut non per varios abuſus aſſidue increſcentes ipſe ſtatus Eccleſiaſticus decolorari, & in deteriora ruere ſineretur, in offenſam divinæ Majeſtatis, & periclitationem, confuſionem atque turbationem maximam univerſæ Chriſtianæ religionis. Neq; inficiari poſſumus, id eſſe beneplacitum divinæ voluntatis; ut hæc reſtauratio decoris domus Dei, & reformatio ſalutaris ageretur, pro qua efficienda jam hæc tria generalia Concilia in Spiritu ſancto legitime congregata fuerunt, ptout ipſi ſummi Pontifices, & univerſi Eccleſiæ miniſtri, atq; etiam

Reges & Principes Chriſtiani profeſſi ſunt, & omnis plebs Catholica cognovit. Et ut dolorum præ-
ſentium originem aperto ſermone dicamus, pro hac una cauſa reformationis Eccleſiæ in capite & in
membris, quam cum aliis operibus extirpationem hæreſum & pacificationem Chriſtianorum Princi-
pum concernentibus, hæc ſancta Synodus multa ſolicitudine & vehementi inſtantia proſequi cœpit,
tot & tanta perturbationum genera, quæ conſpicitis, adverſus eam excitata ſunt. Cum enim decreta
a Seſſ. 12. 23. 32. 38. ſalubria ſuper celebrandis *a* electionibus Prælatorum, tollendisq; *b* exactionibus, quæ ſub prætextu
b Seſſ. 21. 31. annatarum in collatione dignitatum & beneficiorum ac Eccleſiarum proviſione intervenire ſole-
c Seſſ. 8. bant: atq; inſuper de *c* Prælatis non transferendis invitis: de *d* tetris Eccleſiæ Romanæ non alienan-
d Seſs. 8. dis, & alia quædam edidiſſet, ſperans Dominum Eugenium Papam Quartum non ſolum ea amplecti
& maxime exequi, verum etiam cæteros verbo & exemplo ad obſervantiam ſacrorum Canonum in-
e Seſſ. 14. ducere, præſertim viſa *e* adhæſione, quam huic ſacro Concilio præſtiterat, ubi expreſſe affirmabat, ipſũ
Concilium debere continuari, & progreſſum habere ad reformationem Eccleſiæ in capite & in mem-
bris, ac pertinentia ad ea: idemq; Concilium pure, ſimpliciter, & cum effectu ac omni devotione pro-
f Seſſ. 16. ſequebatur, ut dicebat & intendebat proſequi, ſicut in *f* litteris ſuis patentibus more Romanæ Curiæ
bullatis, & per Cardinales ſanctæ Romanæ Eccleſiæ tunc apud eum conſiſtentes ſubſcriptis, atq; in
noſtra Synodali ſeſſione ſolenniter præſentatis & publicatis, latius continetur. Vidit autem deinceps
hæc S. Synodus, quod quaſi paſſim electionibus obſiſtebat, reſervationibus contrariis utendo: exa-
ctionesq; pecuniarum in collatione beneficiorum & dignitatum magis indies creſcebant in illaquea-
tionem animarum, depauperationem Regnorum & Provinciarum, violationem voluntariam ſacrorũ
Canonum, & parvipenſionem authoritatis Concilii generalis, à quo Canones ipſi editi erant, unde fu-
turorum Conciliorum parvipenſio & gravis contemptus imminere videbantur. Nec ſic tamen ceſſa-
vit S. Synodus à perſecutione inchoati, ſanctiſſimi operis reformationis Eccleſiæ, ut voluntati Domi-
g Seſſ. 33. 27. ni Dei ſui pro viribus obſequeretur. Promulgati ſunt Canones de *g* numero & qualitate Cardinalium,
h Seſſ. 23. in fi. de reſtringendis ſupervacuis *h* reſervationibus beneficiorum, de ſublatione multitudinis *i* gratiarum
i Seſſ. 31. expectativarum, & *k* cauſis in partibus, ubi oriuntur, ordinate tractandis. Necnon & alia plura ſalutem
k Seſſ. 31. & tranquillitatem totius Eccleſiæ concernentia, multoq; ampliora & in breviori tempore pro publi-
ca ſalute edita fuiſſent, ſi non graviſſima impedimenta obſtitiſſent, quæ huic ſanctæ Synodo quaſi aſſi-
due procurata fuerant. Quantum vero & Canones ipſos & authoritatem condentis reveritus fuerit
ipſe Dominus Eugenius, facta proh dolor nimis in adverſum multiplicata teſtantur. Admonitus eſt
pluribus vicibus cum omni charitate, ut animum ſuum ad eorum obſervationem inflecteret, quæ pro
ſalute gregis Dominici ſtatuta erant: nec poteſtatem ſibi in ædificationem Eccleſiæ datam, verteret
in deſtructionem. Et ne in quibuſdam ſuper minus ſufficienti proviſione temporalium, aliquam præ-
tenderet excuſationem, obtulit ei S. Synodus, ſi indigeret, convenientem proviſionem exhibere, dum
animum ſuum ad obſervationem decretorum Synodalium videret benigne inclinatum. Ipſe autem,
quod dolenter referimus, nimium dure in adverſum obſtitit. Solvebatq; inſuper, quos ligabat S. Sy-
nodus; & ligabat ipſe, quos hæc ſolvebat. Quibus ex rebus plurima ſcandala, diviſiones & ſchiſmata
tum in Eccleſiis particularibus, tum in generali facto univerſalis Eccleſiæ exorta ſunt.

3. Viſusq; eſt in hoc unum vehementer adſpirare, ut hoc Concilium ſic reformationi inten-
tum abrumpere, & aliud in ea parte Italiæ, quæ ſibi magis placeret, eligere poſſet, ubi omnia magis ad
ſuum libitum tractarentur: quod nec beneplacito divinæ voluntatis conſentaneum, nec ſaluti Domi-
nici gregis, nec conſervandæ authoritati ſacrorum Conciliorum accommodum, attentis præfati Do-
mini Eugenii actibus hæc S. Synodus exiſtimavit. Cum vero ſuum in ea re deſiderium explere aliter
non poſſet ipſe Dominus Eugenius, cogitavit ſub umbra Græcorum hoc tandem adſequi. Qui qui-
dem antea voluerat, ut cum eisdem Græcis in Conſtantinopoli communio fieret: jamq; Orator ſuus
cum Imperatore Romanorum ita fiendum eſſe convenerat, ſi hoc S. Synodo placuiſſet. Verum ipſa
ex hoc grave periculum fidei Catholicæ judicavit poſſe imminere, ſi in eo loco tam remoto ab eccle-
ſia Latina in faucibus Turcarum conſtituto, res illæ concludi & tractari haberent. Sed dum eadem
S. Synodus in eo propoſito perſeveravit, ut Græcorum ipſorum in regiones iſtas Occidentales pro-
curaretur adventus, locumq; nominavit, in quo juxta conventiones cum ipſis habitas de ipſorum age-
retur unione. Nam & ſingulariter pro unione Græcorum & Orientalium proſequenda, eadem S.
Synodus inter cætera fuit à principio congregata, ac inſuper pro expenſis neceſſariis ſubſidia exquiſi-
vit, tum ab univerſis populis fidelibus per indulgentiarum largitionem, tum ſingulariter à civibus A-
vinionenſibus per mutuationem pecuniæ. Novit Deus quanta impedimenta ex parte ipſius Domini
Eugenii & ſuorum in his præſtita ſunt, ut tandem deficientibus pecuniis & ſubſidiis ſacro Concilio, in
eam partem Italiæ, quam idem Dnminus Eugenius deſiderabat, tranſire cogeretur: Sicq; per me-
dium auri & argenti, in quo prævalere ſperabat, facta Concilii & eccleſiæ in ſuam redigeret volunta-
tem. Sed cum divina miſeratio nec in his neceſſitatibus Concilium deſereret, ſubſidiaq; tum ex mu-
tua Avinionenſium, cum ex devotione populorum ſuppeterent, quorum ope S. Synodus ſuam Lega-
tionem in Conſtantinopolim pro conductione Græcorum tranſmittebat. nec ſic proh dolor ceſſavit
idem Dominus Eugenius aliud Concilium, prout ei libitum erat, velle eligere, & Græcos perduci fa-
cere in locum, qui ſibi placebat, nullatenus electum per hanc S. Synodum, ſicut ex conventionibus in-
ter ipſam & eosdem Græcos habitis, & per ipſum Dominum Eugenium expreſſe approbatis, eligi &
nominari debeat. Quodque ſingulariter advertendum eſt, non ſolum conventioni habendæ in
loco per Concilium nominato obſiſtebat, immo & eum locum, qui per duos Præſidentes inter alia
loca, licet nulliter & de facto, ſicut in aliis noſtris Decretis & Epiſtolis lucide oſtendimus, nomi-

natus

Digitized by Google

natus erat, quiq; pecunias & galeas protunc parare conabatur, rejecit ac recuſavit. Vidit autem hæc S. Synodus, ex ea re ſchiſma graviſſimum jam parturiri, per alterius prætenſi Concilii contra hoc verum Concilium, & altaris contra altare diſpoſitam erectionem. ad quam perficiendam ipſe Dominus Eugenius jam de facto alias galeas, aliosq; Oratores in Græciam tranſmittebat, in contrarium illorum, qui ex parte Concilii miſſi erant. Unde periculoſiſſima gregi Dominico vaſtatio parabatur & perplexitas animarum, irreparabilisq; jactura authoritatis ſacrorum Conciliorum & Canonum Synodalium imminebat, dum ſic aut eccleſiam ſcindere, aut ipſius eccleſiæ facta in ſuæ libitum voluntatis redigere Dominus ipſe Eugenius conari videbatur.

4. Non potuit diſſimulare Synodus, quæ multum patienter facta ejuſdem D. Eugenii adverſus ejus Decreta & bonum regimen eccleſiæ in ſpiritualib. & temporalibus longo tempore ſuſtinuerat, quo minus ad ejus evocationem & citationem procederet, recepta etiam prius informatione ſummaria ſuper his, quæ de abuſibus ſpeciem Simoniacæ labis habentibus, alienationeq; & deſtructione plurium terrarum Romanæ Eccleſiæ, perjurio ac aliis in noſtro citatorio Synodali plenius deſignatis, fama publica ferebat, ut priusquam vulnera illata eccleſiæ cunctorum matri, validioribus incrementis aggravarentur, ſuper ipſius eccleſiæ regimine opportuna quæreretur proviſio. Quid autem egerit vocatus ad Synodum, pro Deo attendite. Non ſolum non venit, immo nec minimum ſervulum mittere dignatus eſt, neq; non mittere contentus fuit, verum inſuper Synodum ipſam authoritate Apoſtolica, ex plenitudine poteſtatis ac ex certa ſcientia in Ferrariam ſe transferre dixit, caſu quo virtute citatorii Synodalis in aliquo procederetur, aut fieret aliqua novitas contra eum & ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinales, aut contra aliquem præſidentium Oratorum ſuorum, qui in Concilio fuerant, excepta cauſa Bohemorum, per triginta dies duntaxat Baſileæ tractanda, cum alter ſuorum Præſidentium protunc Archiepiſcopus Tarentinus, quem in litteris præmiſſæ translationis nominavit, ad judicium Synodale vocatus eſſet, occaſione certarum litterarum ſuper quodam prætenſo decreto factarum, de quo in eadem translatione mentio habita eſt, quas tamen litteras falſo & clandeſtine bullatas fuiſſe conſtitit, prout in decreto XXVII. Seſſionis hujus S. Synodi extitit declaratum. Cognoſcebat ipſe Dominus Eugenius eſſe verum & legitimum Concilium in Baſilea, & expreſſe tam ipſe quam ſui Præſidentes ipſum in eodem loco firmum perſiſtere debere condixerant & firmaverant, ſaltem uſq; ad adventum Imperatoris & Patriarchæ Græcorum in ultimum portum citramarinum. Et ſi interim aliqua neceſſitas mutandi locum ſuperveniſſet, mutari debebat Concilium in locum propinquiorem ejusdem nationis juxta decretum Concilii Conſtantienſis, quod incipit, *Frequens*, ſicut in conventionibus firmatis cum Græcis expreſſe cautum erat. Sciebatq; multipliciter fuiſſe declaratum per hanc S. Synodum, etiam ex tempore primæ diſſolutionis per eum attentatæ, quod Concilium per neminem cujuscumque dignitatis, etiamſi Papalis, diſſolvi, aut de loco ad locum mutari ſine ipſius conſenſu poterat: quam eſſe veritatem juris divini, & articulum, qui fidem concerneit, frequentius Synodus ipſa oſtenderat. Unde nullatenus tolerare potuit eadem Synodus hanc translationem prætenſam, quam ipſe Dominus Eugenius, non obſtantibus quibuscumq; Decretis Concilii Conſtantienſis & iſtius Baſileenſis, & conventionibus habitis cum Græcis, per ipſumq; approbatis, & declarationibus factis in materia fidei, attentaſſe comperiebatur, quibus omnibus derogatum eſſe velle videtur ex eo ſolo capite, ſi procederetur contra aliquem ſuorũ Oratorum. Minusq; poteſt tantus error in Summo Pontifice, quã in quocumq; viventium, tolerari, quanto magis ipſum in fide Orthodoxa eruditũ eſſe, & recte ſapere convenit, ne (quod abſit) totum corpus gravis morbus invadat, ſi languor non fuerit curatus in capite. Videreq; poſſunt clariſſime omnes intellectus hominum, authoritatem ſacrorum generalium Conciliorum, aut nullam aut minimam deinceps haberi reſpectu Summorum Pontificum, ſi permitterentur ut Conciliũ authoritate Apoſtolica transferrent, caſu quo procederetur contra ipſos aut aliquem ſuorum. Dicit veritas fidei, in ſacro Conſtantienſi Concilio declarata, quod Concilium generale univerſalem eccleſiam repræſentans, poteſtatem à Chriſto immediate habet, cui etiam Summus Pontifex obedire tenetur in his, quæ pertinent ad generalem reformationem eccleſiæ in capite & in membris. Ecce citatur ipſe Dominus Eugenius ſuper non obſervantia Decretorum Synodalium, concernentium ipſam generalem reformationem capitis & membrorum, aliisq; ad eandẽ pertinentibus. Ipſe autẽ præcipit Concilio, ne ulterius in his procedat. Alioquin ipſum extunc transfert in Ferrariam, pœnas & cenſuras, licet tamen nulliter & de facto, in omnes, qui poſt actus Conciliares Baſileæ exercuerint, fulminat. Addidit etiã, ut factum Bohemorũ, pro quo tot millia hominũ interierant, eo caſu ultra triginta dies non tractaretur in Baſilea, ubi Oratores Regni Bohemiæ eo tunc conſtituti erant, cum quibus ſancta Synodus ſuper declaratione articuli *de* * *Communione ſub utraq; ſpecie*, gravibus & maturis diſputationibus ac diſcriminibus laborabat. Poteſtne, ô Venerabiles Oratores, hanc taliter attentatam diſſolutionem & translationem hæc ſancta Synodus tolerare, aut ſub diſſimulatione tranſire, ubi per eam, dum prima ejus diſſolutio longe minus gravis, quàm hæc ſecunda, fuerat perpetrata, reſponſum extitit Oratoribus ipſius Summi Pontificis, in reſponſione Synodali, in qua ſeptem Cardinales aderant, & Legatus Apoſtolicus præſidebat. *Hic articulus fidem concernit, qui ſine interitu ſalutis negligi non poteſt. Malumus mori, quàm tanto errori per ignaviam cedere.* Hæc verba ibidem dicta fuerunt: quæ nunc multo magis dicenda veniunt, ubi poſt declarationes ſuper hoc factas per Eccleſiam, poſt promiſſiones ipſius Domini Eugenii, quod abſtineret in futurum à gravaminibus inferendis Concilio & ſuppoſitis ejus. Hæc prætenſa noviſſima translatio ſub talibus conditionibus, quæ nulla ratione colorari poſſunt, & tali tempore facta eſt, quod ſi oportuit, ut primam diſſolutionem ſine conſenſu ipſius Concilii attentatam, declararet ipſe Dominus nullam,

* Seſſ. 30.

lam, irritam & inanem, quanto magis de hac iterum attentata prætenſa translatione, hoc agere neceſſe eſt? Sed uberiora proſequamur. In vim hujus translationis noviſſimæ idem Dominus Eugenius aliam congregationem ſub nomine generalis Concilii apud Ferrariam erexit, etiam ante adventum Imperatoris & Patriarchæ Græcorum, declaratione præmiſſa, quod conditio, poſita in præfata translatione, jam erat adimpleta, & quod ſua contumacia fuerat per Synodum declarata, dum ad Synodum ipſam (ut præfertur) nec unum ſervulum mittere dignatus eſt. Ecce fundamentum erectionis alterius prætenſi Concilii, & altaris contra altare, immo contra univerſalem Eccleſiam: non ſolum adverſus decreta Conſtantienſis & hujus Baſileenſis Conciliorum, verum etiam expreſſe contra ea, quæ per ſuos Præſidentes in prætenſa decreratione ſua nominationis locorum ordinata fuerant, & quæ in conventionibus Græcorum, approbatis (ut præfertur) per eundẽ Dominum Eugenium, habebantur. Conſiderate in vero judicio, qualiter hoc factum à ſchiſmate excuſari poſſit, præſertim ubi jam dudũ in VIII. Seſſione hujus S. Synodi, præſidente Sedis Apoſtolicæ Legato, etiam ante ipſius Domini Eugenii adhæſionem, fuerat ſolenniter declaratum, quod *ſicut unica eſt Chriſti Eccleſia, ſic non poteſt eſſe niſi unicum generale Concilium ipſam repræſentans. Et quod ſi contigerit aliam congregationem ſub nomine generalis Concilii, durante iſto, erigi per quemcumq; cujuscumq; dignitatis, etiamſi Papalis, non foret Concilium Eccleſia Catholica, ſed Schiſmaticorum conventiculum.* Hæc verba ibidem habentur.

5. Conſpicite pro Dei reverentia, ſi poſt horum perpetrationem cauſam legitimam, immo urgentiſſimam, habuit hæc S. Synodus decernendi & declarandi ipſum Dominum Eugenium Papam fuiſſe ſuſpenſum ab omni adminiſtratione Papali, lapſis quatuor menſibus à die prætenſæ diſſolutionis ſeu translationis, per eum (ut præfertur) attentatæ, præmiſſa monitione per ſolenne decretum, ut infra illud tempus quatuor menſium ipſam translationem revocare haberet, ſub pœna ipſius ſuſpenſionis ab adminiſtratione Papali ipſo facto incurrendæ, juxta formam quæ dudum in decreto XI. Seſſionis hujus S. Synodi ordinata fuerat. Poteſtne aliquis huic ſuſpenſioni contradicere, quæ facta eſt à legitimo generali Concilio univerſalem Eccleſiam repræſentante, & ex tam urgentiſſimis cauſis, poſt tantum contemptum decretorum Synodalium, continuationemq; abuſuum & deformitatum: poſt tam gravem læſionem authoritatis generalium Conciliorum, quam fidem tenemus ex determinatione univerſalis Eccleſiæ nobis tradita, quam quilibet Chriſtianorum tenetur uſq; ad animam & ſanguinem defenſare: poſt ſchiſma perpetratum, propter quod merito ſibi obedientia ſubtrahenda erat, dum (ut verbis dicamus B. Cypriani) *ſe ſeparabat à collegio Sacerdotum & vinculo Eccleſiæ.* quo caſu de Novatiano dicit idem Cyprianus, *quod Epiſcopi poteſtatem non poteſt habere nec honorem, qui Epiſcopatus nec habere voluit unitatem nec pacem:* poſt manifeſtam contumaciam & apertam rebellionem, dum ſic Dominus Eugenius notorie & incorrigibiliter Eccleſiam Dei ſcandalizabat? Quæ etiam ſuſpenſio decreta & declarata fuit ante adventum Imperatoris & Patriarchæ Græcorum ad ultimum portum citramarinum. Nam ſupradictus terminus quatuor menſium effluxerat, quo tempore Concilium ipſum adhuc durare in Baſilea nullus, quovis quæſito colore, ambigere poterat. Quid autem poſt ipſorum Græcorum adventum in erectione cujuslibet congregationis ſub nomine generalis Concilii efficere potuerit, ſive apud Ferrariam, ſive ad quemlibet locum alterum, cum jam ab adminiſtratione Papali legitime ſuſpenſus eſſet, vos præclari Oratores lucide conſpicere poteſtis, etiam abſque aliis neceſſariis rationibus, quas latius in aliis* Decretis & Epiſtolis noſtris deduximus. Et ut adhuc parumper de hac ſuſpenſionis evidentia ſummatim loquamur, determinationes præcedentes univerſalis Eccleſiæ in hoc advertite. Olim Conſtantienſe Concilium in eo maxime decreto, quod incipit, *Frequens*, pluribus in caſibus decrevit Summos Pontifices ſuſpenſioni ab adminiſtratione Papali ſubjacere debere, propter bonum univerſalis Eccleſiæ: & in ea Seſſione, quam ſuper authoritate Conciliorum generalium celebravit, expreſſe ſtatuit & declaravit, *quod ſi quis, etiam Summus Pontifex, mandatis, ſtatutis, ſive ordinationibus, aut præceptis cujuslibet Concilii generalis univerſalem Eccleſiam repræſentantis, obedire contumaciter contempſerit in his, quæ pertinent ad fidem, ad extirpationem ſchiſmatis, & generalem reformationem Eccleſiæ in capite & in membris, niſi reſipuerit, condignæ pœnitentiæ ſubjiciatur, & debite puniatur, ad alia juris remedia, ſi opus fuerit, recurrendo.* Deinde in XI. Seſſione hujus S. Synodi ſtatutum fuit, *quod ſi Summus Pontifex in futurum attentaret Concilia generalia actu cõgregata diſſolvere, aut de loco ad locũ congregare ſine conſenſu ipſorũ, niſi reſipiſceret intra quatuor menſes, ſuſpenſionẽ ab adminiſtratione Papali incurret ipſo facto. Et ſi hanc ſuſtineret per duos menſes animo indurato, ad depoſitionem ipſius procederetur.* Subſequenter in XII. Seſſione fuit monitus ipſe præſens Summus Pontifex, ut diſſolutionem Concilii per eum tunc attentatam, revocaret infra ſexaginta dies; alioquin extunc, prout nunc, eſſet ſuſpendendus ab omni adminiſtratione Papali. Poſtquam hæc omnia præceſſerant, ipſe Dominus Eugenius adhæſit huic ſacro Concilio, dicens ipſum legitime ab initio ſui fuiſſe continuatum, non obſtante præmiſſa diſſolutione, quam expreſſe declaravit nullam, irritam & inanem. Exinde Oratores ſui ad præſidendum in Concilio deputati, juraverunt expreſſe ſuis nominibus decreta Concilii Conſtantienſis ſuper authoritate generalium Conciliorum edita, atque inſuper decreta Concilii Baſileenſis manutenere & defendere. Quis poſt tanta tamque ſolida univerſalis Eccleſiæ teſtimonia ambigere aut in dubium revocare poteſt, ſi præfata ſuſpenſio per hanc S. Synodum decerni ac declarari potuerit ac debuerit? quod non ſolum clariſſime conſpicitur, verum etiam illud irrefragabile eſt, quod poſtquam ſuſpenſionem ipſam Dominus Eugenius ſuſtinuerat per duos menſes animo indurato, ad ejus depoſitionem procedere incumbebat Synodali judicio. Sed quantam in ea re manſuetudinem obſervaverit S. Synodus, quam benigne ſupplicationibus veſtrorum Sereniſſimorum Principum condeſcenderit, vos venerabiles Oratores pro Deo attendite. Jam eandem ſuſpenſionem Summus Pontifex per annum integrum ſuſtinuit animo indurato, &

Ecce Papa Novatiano Hæretico comparatur.

* Seſſ. 4.

Digitized by Google

to, & ecce depoſitionem ejus diſtulimus uſq; ad hoc tempus, proceſſusq; adverſus eum inchoatos tardiori greſſu deduci & continuari fecimus, expectantes ſi forſitan ad preces veſtrorum Principum, aut aliunde quomodolibet excitatus, reverteretur ad cor, & ad ea, quæ ſunt ſalutis, unionis, pacis & boni regiminis Eccleſiæ in ſpiritualibus & temporalibus efficaciter converteretur, ſi tandem Eccleſiam monentem & corripientem audiret, ne ipſum oporteret haberi juxta verbum Chriſti, *ſicut ethnicum & publicanum.* Matth, 18.

6. Quantas vero interim perſecutiones adverſus hanc S. Synodum pro ſalute ipſius laborantem excitavit, conſiderate. Quantum in ſe erat, licet tamen nulliter & de facto, omnia ſuppoſita ipſius S. Synodi excommunicare, privare, inhabilitare conatus eſt, niſi ſuæ prætenſæ diſſolutioni parerent. Interdictum in Civitate Baſileenſi ſervandum ſtatuit, niſi cives Baſileenſes Concilium ipſius à civitate ſua ejicerent.

Victualia ad nos deferri prohibuit, & portantes eadem ſpoliari conceſſit, atque ipſorum ſpolia cedere occupantibus. Inſuper quoque per literas ſuas more Romanæ Curiæ bullatas mandavit, ut in ipſa ſuppoſita Concilii fieret perſecutio tanquam in hoſtes fidei Chriſtianæ, appellans hanc S. Synodum, perfidam iniquorum ſynagogam. Poſtque Venerabilis Epiſcopus Viſeenſis, & dilecti Eccleſiæ filii Ludovicus de Urbe Sedis Apoſtolicæ Protonotarius, Dionyſius de Sabenrays ſacræ Theologiæ Profeſſor, & Stephanus Plonerii Decretorum Doctor, Oratores noſtri, realiter capti fuerunt, ſumpta occaſione per captivantes, uti accipimus, ex mandatis Domini Eugenii.

Sed Dominus in his omnibus nobis adjutor fuit, pro cujus Eccleſia perſecutiones pati non refugimus, ſcientes quoniam ipſe Dominus ait: *Beati qui perſecutionem patiuntur propter juſtitiam.* Matth. 5. Et quamvis plurima temporalia damna, diſpendia & pericula nobis afferat in hoc loco, tam longi temporis expectatio cum innumeris ſumptibus & laboribus, tamen non poſſumus hanc in Deum noſtrum offenſam committere, ut Eccleſiam ejus ruere, inceptam reſtaurationem Chriſtianæ religionis deſeri atque abjici, necnon veritatem & juſtitiam in diebus noſtris miſerabiliter conculcari patiamur: ſed miſericordiam Salvatoris noſtri jugiter exorabimus, ut ipſa Eccleſiam ſuam adverſus perſecutiones ſuſcitatas aſſidue tueatur, nobisque in eo propoſito perſeverare donet, ut nullus adverſitatis impetus, nulla perſecutionum magnitudo noſtros animos dimoveat, quo minus ſancta opera, propter quæ hæc univerſalis Eccleſiæ Synodus congregata eſt, in realem effectum deduci procuremus, & authoritatem univerſalium Conciliorum, per quam fidei integritas & Eccleſiaſticæ diſciplinæ vigor, omnisque regula Chriſtianæ vitæ conſervari habet, ſuſtineamus illibatam, non quærentes in ea re quæ noſtra ſunt, ſed quæ Jeſu Chriſti & ſalutis animarum.

Alia quoque plura ſpecialia de geſtis tam per Summum Pontificem, quam etiam per ſuos, qui ad diverſas regiones miſſi fuerunt, nequaquam per ſingula commemorare de præſenti volumus. Sed illam graviſſimam offenſam Dei noſtri & Eccleſiæ ſuæ, atque etiam humanæ naturæ, nequaquam tacendum eſt in perſonam Heraldi Illuſtris Principis Pedemontium perpetratam: quem ad Græciam præmiſerant Legati noſtri, qui * ſuper una galea Oratorum Summi Pontificis captivatus, & torturæ expoſitus nusquam comparet: & in mare projectum & dimerſum fuiſſe accepimus. Verum divinam exoramus clementiam, quatenus cor ipſius Summi Pontificis ita convertere dignetur in viam veritatis, ſalutis & pacis, ut non ampliora de his loqui aut ſcribere neceſſe ſit, ſed omnibus emendatis, Eccleſia cunctorum mater de ipſius probis actibus in Domino gaudeat.

* for. per unam galeam.

7. Jam vero, Clariſſimi Oratores, ad ea venimus, quæ ſuper mutatione loci pro celebratione Concilii, nomine veſtrorum Principum poſtulaſtis. Opportunum quidem fore propoſuerunt diſcretiones veſtræ, ut locus alius huic ſacro Concilio tutus & accommodus eligeretur, in quo cum Græcis haberetur conventio, ſervata ex integro authoritate generalium Conciliorum, & hujus præſentis Baſileenſis Concilii, quod univerſalem Eccleſiam repræſentare devotis & fidelibus animis profitemini. Nos quoque pacis & unitatis amantiſſimi, ipſorum Principum veſtrorum votis, quantum cum Deo poſſumus, condeſcendere cupientes, aures benignas cunctis in ea re per vos proponendis accommodavimus. Petierunt autem Deputati hujus ſanctæ Synodi, inter quos Cardinales, Archiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates & Doctores inſignes erant, ut media aperire velletis, quibus res iſtæ perfici poſſent.

Vos ad hæc reſpondiſtis, ut illi potius ea aperirent, qui de authoritate Conciliorum generalium, & rebus eam concernentibus amplius informati erant, atque in his ultra jam per ſeptennium occupati. Ipſi vero ſuaſioni veſtræ morem gerentes, huic negotio operam dederunt.

Et cum plurima in ea re pericula cernerent ſubverſionis ejusdem authoritatis Conciliorum generalium, atque deperditionis inchoatorum operum, reformationem in capite & membris concernentium, certa capitula conceperunt, per quæ his periculis obviare pro ſua fidelitate conabantur. Et ſi vero eadem capitula dum à vobis audita fuerint, non à juſtitia & ſanctitate deviare arbitremini, tamen quoniam difficile fore exiſtimatis, Summum Pontificem ad hæc inducere, alia capitula concepiſtis, quibus completis, hanc fieri poſſe loci mutationem, Vos autem majorem partem veſtrum adviſaſſe dicebatis, ſuper ipſis quoq; per vos adviſatis deinceps, noſtri deputati nonnulla, quæ adden-

addenda videbantur, & quædam etiam ſubtrahenda, exinde annotaverunt, circa quæ deinceps mutuam collationem habuiſtis. Hæc autem S. Synodus omnia maturo examine ponderans, quæ tam per Deputatos ſuos, quam per devotiones veſtras deliberata fuerunt, jam in præſentiarum grandia pericula veſtris devotionibus exponere duxit, ex hac mutatione ſibi ac toti Eccleſiæ evidenter imminentia: quibus non ſatis cautum eſſe per capitula, quæ à vobis concepta, veſtræ diſcretiones facile poſſunt advertere.

8. Primum quidem, de nullitate diſſolutionis ac translationis prætenſæ hujus ſacri Concilii in Ferrariam per Summum Pontificem recognoſcenda, nullam feciſtis mentionem; quam nullatenus per Eccleſiam tolerari poſſe, ſuperiores rationes oſtenderunt: neque ſola ceſſatio congregationis Ferrarienſis, de qua feciſtis mentionem, grave vulnus in hoc illatum Eccleſiæ quoquo modo ſanaret.

9. Secundo, tria loca per Synodum nominanda propoſuiſtis, ita ut alterius ipſorum optio per Dominum Papam & Græcos fieri haberet, cum tamen venerabiles & diſcreti Oratores Sereniſſimi Regis Romanorum & Venerabilium ac Illuſtrium Principum Electorum ſacri Romani Imperii, tam in propoſitionibus per vos factis, quam in petitionibus ſcriptotenus præſentatis, à principio duntaxat locum alterum pro Oecumenico Concilio celebrando quæſieritis, & poſſet Concilio periculum imminere, dum illum locum, quo minus accommodus & ſecurus nobis eſſet, Papa cum Græcis fortaſſe aſſumeret.

10. Tertio, non expreſſiſtis quod Dominus Eugenius in talem locum conſentiret tanquam authoritate hujus ſacri Concilii univerſalem Eccleſiam repræſentantis nominatum: neq; aliquod verbum in veſtris Aviſamentis percepimus, per quod ipſe hoc Baſileenſe Concilium legitime continuatum recognoſcere haberet: quod tamen neceſſe eſt, ſi Summus ipſe Pontifex cum hac ſancta Synodo, atq; etiam cum religioſis Principibus veſtris unum ſentiret, & pacem & unitatem confovere velit, ac futuris quæſtionibus & controverſiis obviare, quæ in altero loco exoriri poſſent.

11. Quarto, de obſervatione Synodalium Decretorum & reformationis executione, pro qua hæc S. Synodus graviſſimos labores tanto tempore ſuſtinuit, & quæ in tantum divinę legi beneplacita, ſalutiq; Dominici gregis neceſſaria judicata eſt, nullam mentionem expreſſam videmini: neq; etiam ſuper obſervatione geſtorum in materia juſtitiæ, gratiæ ſeu indulti in hac S. Synodo, per ipſa Aviſamenta veſtra habetur proviſio aut ſecuritas, ex qua re quamplurimæ turbationes in diverſis regionibus provenirent, niſi opportune provideretur.

Penes ſolum Papam non eſt vox diffinitiva.

12. Quinto, de modo transferendi Concilii ad locum alterum, & qualiter procedetur in illo loco, ſaltem ab initio, nihil Aviſamenta veſtra dixerunt, niſi tantum quod modus ille obſervabitur, quem Concilium ibi exiſtens determinabit. Dum vero ibi deventum eſſet, dicerent forſan aliqui, ſolos Pontifices vocem diffinitivam habere, & à votis illorum concludere vellent. Alii, Abbates, Doctores & Priores & Capitulorum Procuratores, aliterq; debite qualificatos inſignes viros non excludi debere, & à majori parte omnium concluſiones habendas arbitrarentur. Rurſum quidam per deputationes, alii per nationes procedere conarentur: facileq; eſſet Concilium inter has diſſenſiones diſſolvi, maxime attento conatu, quem præſens Summus Pontifex ad ipſam diſſolutionem hactenus exercere viſus eſt. Sicq; tandem poſſet contingere, ut parvipenſis Decretis Synodalibus, & quodammodo ſepulta authoritate generalium Conciliorum, Summi Pontifices pro libito voluntatis agere poſſent, quicquid eis videretur, dum adverſus hoc Concilium, cui incorporati fuerunt omnes Reges Chriſtiani, & quod tanta authoritate fundatum extitit, in ipſius tali diſſolutione & eluſione poſt tanta certamina prævaleret moderni Domini Eugenii voluntas: quod quam eſſet pernicioſum & damnoſum toti eccleſiæ atque Chriſtiano populo, vos ipſi conſiderate. Quare neceſſe eſt, ſi Concilium transferri debet, ut cum magna cautela his periculis obvietur, & de modo incipiendi progreſſum ipſius Concilii in loco altero, firma & ſtabilis concluſio ante translationem habeatur. Cum vero ibi ſolidatum & ſtabilitum fuerit Concilium, ſi alios modos tenere voluerit, hoc in ſua libertate manebit.

13. Sexto, ſuſpicionem Summi Pontificis ab adminiſtratione Papali mox ſublatam intelligi profertis, cum canones Conſtantienſis Concilii profeſſus erit, & in locum nominatum conſenſerit: quod nullatenus fieri poſſe, manentibus cauſis propter quas ſuſpenſio ipſa decretata eſt, veſtræ diſcretiones clariſſime conſpicere poſſunt: quæ etiam ubi expurgatæ eſſent, & ſpes bona in ſpiritualibus & temporalibus in adminiſtratione poſſet concipi, talem ſublationem cum magna conſideratione per ſolenne decretum effici conveniret: neq; de admiſſione Præſidentium ex parte ipſius Summi Pontificis, de qua in veſtris Aviſamentis agebatur, mentio eſt habenda, priusquam ipſa ſuſpenſio auferatur. Quod voto de cenſuris hinc & inde tollendis additum eſt, ſcitis ea, quæ adverſus hoc legitimum generale Concilium in his facta ſunt, nulla prorſus eſſe, irrita & inania, ſicut etiam dudum in Decreto XII. Seſſionis hujus S. Synodi extitit declaratum. Et cum unica ſit Eccleſia, unicum eſt etiam generale Concilium ipſam repræſentans, cui quilibet cujuſcumq; ſtatus & dignitatis, etiamſi Papalis, obedire tenetur. Nec in eccleſia contrariæ ſunt poteſtates, à quibus contrariæ cenſuræ veraciter procedere poſſint, ſicut & vos optime intelligere non dubitamus.

14. Septimo, locum mutari quæritis: eſto, quod nec Papa neq; Græci venirent ad illum alterum locum, aut in eum conſentirent. Quæ autem neceſſitas vel quæ utilitas id agere ſuadet, non aperuiſtis. Nec videtur quo pacto Dominus Eugenius ibidem audiri haberet, ſicut tangere videmini, dum neque in illum locum conſentire, neque ad ipſum mittere vellet. Ipſum vero nequaquam con-

veniens

veniens eſſe, Synodum in loco ſecuro ac quieto & pacifico conſiſtentem, periculoſæ translationi exponere ſine fructu aut ſpe alicujus utilitatis vel urgente neceſſitate.

15. Octavo, quoniam non dixiſtis, quid agendum erit, ſi Dominus Eugenius ea, quæ petuntur, facere noluerit, poterimus ne ſemper in talibus dilationibus, in his fluctuationibus Eccleſiam periclitari permittere, & non ſibi de aliquo providere remedio: Videtis quantæ dilationes conceſſæ ſunt, quæ nullum fructum attulerunt: immo pendentibus illis, ipſe Dominus Eugenius quam plurima in præjudicium Eccleſiæ innovavit: pendente quidem dilatione ſexaginta dierum, poſt citationem ejus, Concilium diſſolvere & transferre attentavit. ſubſequenter dilatione quatuor menſium, poſt diſſolutionem ipſam, congregationem Ferrarienſem erexit. deinde ſub tertia dilatione duorum menſium, poſt ſuſpenſionem ipſius ab adminiſtratione Papali, nos prædæ & ſpoliationi, aliisque perſecutionibus antedictis expoſuit, & Græcos ad ſe pro ſui munimento attraxit. Longioribus deinde dilationibus ad rogamina Principum per nos obſervatis, ipſe interim Nuncios per orbem transmiſit, qui ſuaderent corda multorum in viam ejus. Rurſum, dum his diebus ſuper tractatibus pacis vobiſcum occuparemur, ipſe neque nobis neq; vobis conſultis, prætenſam translationem in civitatem Florentinam fecit & cum vos Venerabiles Oratores locum alterum in Germania expeteretis, ubi omnes convenire poſſent, ipſe ad longiores regiones non parum acceſſu difficiliores, ſe tranſtulit. Videtis quod inter has dilationes ſcandala continue creſcunt. Vileſcit Synodalis authoritas, totus fere grex Dominicus ób defectum paſtoris provide regentis, in præcipitium malorum dilabitur, & in his nullam medelam profertis, nullam ſecuritatem remediorum datis, ſi Summus Pontifex huic ſanctæ Synodo & veſtris deſideriis condeſcendere recuſaverit.

16. Tandem deſignaſtis, quod dum ſic ad alterum locum deventum fuerit, civibus Avinionenſibus creditoribus Eccleſiæ ſatisfiet. Nullatenus autem poſſumus aut debemus usque in id tempus ſub eventu incerto ſatisfactionem eis debitam differre & prolongare, cum & pecuniæ jam collectæ pro Eccleſia in diverſis locis habeantur, quæ nullatenus nobis denegari juſte poſſunt, tenemurque pro viribus agere, ut quantocyus ſine mora, quod debet, S. Synodus reſtituat.

17. Hæc itaque Clariſſimi Oratores ponderare velint veſtræ prudentiæ, & pro reverentia Chriſti Salvatoris noſtri efficacem operam impendere, ut res univerſalis Eccleſiæ ad honorem Dei, ſalutem animarum & veram pacem cunctorum, feliciter diſponi poſſint. Vos omnes uno animo cum hac S. Synodo ſaluti Eccleſiæ ſanctæ Dei conſulere curetis, & eam in ſuis neceſſitatibus efficaciter adjuvare. Nos vero ſi in præmiſſis, quæ neceſſaria ſunt, convenienter proviſum fuerit, pro bono pacis & contemplatione Sereniſſimorum Principum veſtrorum, atque ſingulariter pro unione Græcorum proſequenda, quam ſemper multo deſiderio expetivimus, ad translationem hujus ſanctæ & univerſalis Synodi in alterum locum ſecurum, & rebus univerſalis Eccleſiæ gerendis accommodum, condeſcendere parati erimus. Interim tamen non omiſſuri ea, quæ ad progreſſum hujus ſacri Concilii & operum per ipſum inchoatorum, tam in reformatione Eccleſiæ in capite & in membris, quam in cæteris rebus, pertinere videbuntur pro honore Dei & ſalute univerſalis Eccleſiæ. Et nihiloſminus totis viribus ſemper operam dabimus, ut pax optima & beata tranquillitas per omnem Eccleſiam vigeat. Ad laudem & gloriam Spiritus Paracliti, qui cum Patre & Filio unus eſt Deus benedictus in ſecula ſeculorum, Amen. Datum Baſileæ in congregatione noſtra generali, x. Calendas Martii, Anno à Nativitate Domini MCCCXXXIX.

SYNODI BASILEENSIS RESCRIPTUM

SUPER EODEM FACTO ET NE OBEDIRE velint Papæ, ſed ut eum refutent.

Anno Chriſti 1439.

AD ALBERTI II. IMPERATORIS ET COMMUNIUM S. ROM. Imperii Statuum in Comitiis generalibus Moguntiæ congregatorum ſchedulam ab Oratoribus oblatam de mutatione Concilii in alium ex tribus locis, ubi inchoandum eſſet omnino Concilium ad ſex menſes cum dimidio, nec interim contra Papam procedendum.

SAcroſancta generalis Synodus Baſileenſis, in Spiritu ſancto legitime congregata, univerſalem Eccleſiam repræſentans, ad futuram rei memoriam.

1. Rem graviſſimam, quam ab hac Synodo quæritis, Venerabiles ac circumſpecti Oratores, attentis conſiderantes animis, Deum noſtrum, qui ſua potenti dextera Eccleſiam plantavit in terris, ſupplices oravimus & oramus, ut ea nobis loqui ac reſpondere donet, quæ ſint ad ſuæ majeſtatis honorem, & ſalutem omnium credentium, qui Apoſtolis ſuis & diſcipulis, ut in tempore neceſſitatis loquendi fiduciam haberent, dixit; *Dabitur enim vobis in illa hora quid loquamini.* Mutationem Matth. 10.

tionem, hujus ſacri Concilii iu locum alterum, ſuperiori tempore per vos expetitam, iterum poſtulatis. Spem quoque pacis Eccleſiæ ex ea re concipere videmini. Quam profecto pacem ſi per hoc medium poſſemus adipiſci, jam dudum ipſam mutationem avidis animis quæſiviſſemus, quoniam ſummo deſiderio cupimus cum beatis pacificis filiationem Dei promerentibus operari ad pacem, non quidem illam pacem appellantes, qua, Conciliorum authoritate contempta, quiſpiam Summus Pontifex poſſet de tota Eccleſia & animabus redemptis ſanguine Chriſti, agere quicquid ſibi libitum foret, abjectaque ſalutiſera reformatione, ſpretis ſacris Canonibus & Decretis, vitia & abuſus peſtiſeri pacifice regnare permitterentur: aut quod omnibua gravius eſt, fide læſa & vulnerata, quisquis fidem ipſam impugnans pacifice oppimeret Eccleſiam, & illi tacere cogerentur, qui fidem ipſam ſuſtinerent. Non quidem hoc eſſet pacem agere, ſed turbationem graviſſimam: non hoc eſſet mederi languoribus præſentibus Eccleſiæ, ſed eam in miſerabile diſcrimen adducere. Quod quidem non eſſe noſtræ intentionis credimus. Sed Zelus domus Dei cogit nos in extremis Eccleſiæ periculis
a Eſa. 6. non tacere veritatem, ut tandem dicere oporteat in Dei judicio: *a Væ mihi, quia tacui.* Sciunt diſcretiones veſtræ, vitam Eccleſiæ in fide & probis moribus præcipue conſiſtere, quibus capiti ſuo & fon-
b Gal. 5. ti vitæ Chriſto conjungitur, ac cum eo pacem habet, charitatem & gaudium, quæ ſunt fructus Spiritus, ut & vos ipſi ex *b* Apoſtolo allegaſtis. Quam vere pacem quærunt beati pacifici, qui recipiunt ad-
c Joan. 14. optionem filiorum Dei. Hæc eſt enim pax Chriſti, de qua ipſe ait: *c Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis, non quomodo mundus dat, ego do vobis.*

2. Cum autem his noviſſimis temporibus deformitates, ſchiſmata & errores plus ſolito cœpiſſent inſurgere, congregata in Spiritu ſancto ſacra Conſtantienſis Synodus, nobis fidem explicavit de poteſtate immediate data ab ipſo fidei authore Chriſto Conciliis generalibus, repræſentantibus Catholicam militantem Eccleſiam, quibus & Summus Pontifex & quilibet alius obedire tenetur; ut Chriſtiani intelligerent, quod ipſis erroribus, ſchiſmatibus & deformitatibus obviare oporteret per Conciliorum generalium authoritatem, ſicut Chriſtus ipſe Deus noſter ordinavit, ut ſic frequens Conciliorum celebratio, quæ præcipua agri Dominici cultura eſt, vepres & tribulos prædictorum malorum evellat, prout in eadem Conſtantienſi Synodo declaratum extitit, & pax optima cum ſanctitate & juſtitia omnibus diebus vigeant in terris. Unde vero languores, unde morbi, unde turbationes pacis & vexationes Eccleſiæ jam nunc potiſſime invaleſcunt, niſi ex eo quod obedientia, quam Chriſtus ipſe imperavit, quam Eccleſia declaravit, quam fides edocet, non data eſt Concilio generali (quod dolenter referimus) à Domino Eugenio Papa moderno? immo graviſſime contempta, & duriſſime factis, verbis & ſcriptis usque in hodiernum diem impugnata, ſicut magna ex parte in alia noſtra reſponſione Synodali, præterito menſe Februarii ad veſtras priores petitiones ſuper mutatione hujus ſacri Concilii porrectas explicavimus. Unde diviſiones & ſchiſmata in Eccleſiis particularibus; unde Principum & Prælatorum, atque etiam populorum per orbem diſperſorum graviſſima perturbatio. Nam quemadmodum ſæpe audiſtis, primitus hoc ſacrum Concilium congregatum authoritate duorum præcedentium Conciliorum, & duorum Summorum Pontificum, pro extirpatione hæreſum & reformatione Eccleſiæ in capite & in membris, quaſi ab exordio attentavit Dominus Eugenius, licet nulliter & de facto, diſſolvere ſine ipſius Concilii conſenſu. Deinceps cum plurima Decreta ſalutaria edita fuiſſent pro reformatione Eccleſiæ in capite & in membris, & per Legationes plures, per plures Oratores admonitus eſſet, ut animum ſuum ad eorum obſervationem redderet benigne inclinatum: ita proh dolor ea parvipendit, ita contempſit, ut quaſi in nullo debitam obedientiam ipſi Concilio adhibere compertus ſit. Ex quo graviſſimo contemptu non parva ſuſpicio adverſus eum exorta eſt, quod de declaratione Catholicæ fidei facta, in Concilio Conſtantienſi, non recte ſentiret, quodque non crederet ſe teneri obedire Concilio, prout ipſa fidei veritas aſſerit. Quid amplius? Cum ſuper hoc gravi contemptu citaretur, mentem ſuam plenius adverſus ipſam veritatem declaravit, diſſolvendo authoritative hoc ſacrum Concilium de facto ſine conſenſu ipſius, caſu quo virtute decreti citatorii procederetur, aut fieret aliqua novitas contra ipſum, aut contra aliquem ſuorum Oratorum Præſidentium, qui in Concilio fuerant; prohibendo etiam authoritative, ne in eo caſu factum Bohemorum, quod actu tractabat hæc Sancta Synodus, ultra triginta dies ageretur. ubi non ſolum jam obedientiam denegavit; ſed ſe judicem ſuper Concilium conſtituit, non ei obediens, ſed imperans in his, in quibus eundem teneri obedire Concilio, ex Chriſti ordinatione aſſerit ipſa traditio fidei: Si vero jam hoc ſacrum Concilium diſſolvatur, quod fidem eccleſiæ defendit, dimittaturque ille ſupra Eccleſiam pro libitu ſuæ voluntatis imperare, qui tanto tempore tam graviter ipſam factis, operibus & verbis impugnat, immo authoritate & poteſtate conatur opprimere: numquid non ipſius Eccleſiæ imminet deſolatio? Numquid non timendum eſt, vel potius præſumendum, quod Concilio diſſoluto, volet ſingulos per orbem diſperſos cogere, ut idem ſentiant quod ipſe? Numquid non ſi abſq; debita correctione ſic dimittatur, cunctis ſive Eccleſiaſticis ſive Secularibus, ſive Prælatis, ſive Principibus, aut aliis quibuscumque imminebit perſecutio, qui fidem in ſacro Conſtantienſi Concilio explicatam voluerint profiteri? Quid vero de illis faciet, qui decreta Synodalia ſervare volent? Quod cum in præſentia videamus adhuc ſedente Concilio, quomodo tales in pluribus Eccleſiis faciat tractari? An vero hæc erit appellanda pax & tranquillitas Eccleſiæ, vos Præclari Oratores pro Deo conſiderate. Quot erunt deinceps, qui pro Conciliorum authoritate, pro declarationibus per Eccleſiam factis in explicatione fidei certabunt, eas deprimi & hoc Concilium in earum defenſionem de facto viderit ſuccumbere? Quis Hæreticus non audentius (quod cum amariſſimo gemitu dicimus) cornua eriget adverſus ſponſam Chriſti, ſi ipſa Con-

cilia generalia, quibus ſupremum judicium in materiis fidei decretum eſt, viderit conculcari? Sed quis, ô Præclari Oratores, jam in alio Concilio, quod futurum dicitis, ad reſiſtendum ſummo Pontifici pro defenſione rectæ fidei veniret, dum ipſe Pontifex hoc ſacrum Concilium de facto ſuppreſſiſſe, & in nihilum redegiſſe conſpiceretur? Quale præterea exemplum relinqueretur Summis Pontificibus, ſi perperam agere volent, ſchiſmata faciendi, Concilium generale impugnandi & diſſolvendi, ut quoties de ipſorum correctione in fide aut in moribus agetur, perturbent, ſcindant & dividant Concilium, atq; in aliud Concilium deveniri poſtulent? Et ſi in illo non fieret quod voluerint, iterum aliud quærant: ſicq; fiet transmigratio de Concilio in Concilium, & judicia univerſalis Eccleſiæ ſic ſemper in incerto vagabuntur, dum præſens Summus Pontifex, poſtquam decretis, præceptis & ordinationibus Synodalibus tanta obduratione obſiſtit, poſtquam ipſum bis authoritative ſine ejus conſenſu diſſolvere attentavit, & ſciſſuram in Eccleſia gravem jam perpetravit, tandem nulla ſuſcepta pœnitentia, nulla penitus emendatione facta, obtineret ut Concilium mutari cogeretur: immo veriſimiliter in totum diſpergeretur per hanc viam mutationum & dilationum, quas afferri concipimus, perſeverante ipſo moderno Pontifice in aſſidua ejuſdem Cōcilii, & toties declaratæ veritatis impugnatione. Hoc equidem non eſſe ſchiſmati obviare, ſed ſchiſmata fovere & nutrire, dum Pontifici volenti ſchiſma facere, ut formidare videmini, ſi Concilium ad ejus correctionem procederet, talis favor præberetur, ut ejus contemplatione ipſum Concilium tali modo mutaretur, unde poſteris ad ſchiſmata facienda major pararetur audacia, ut Conciliorum enervaretur authoritas, per quorum ſupremum judicium in terris ſchiſmata extirpari convenit, immo ſecundum hoc, qui Eccleſiam lacerare & ſcindere vellet, ipſa ſibi tota opprimenda relinqueretur, & ne partem gregis ad ſe traheret, totus in ſuis manibus dimitteretur. Unde forſan volendo auferre ab eis fidem, quam in Catholica Eccleſia de authoritate Conciliorum didicerunt, & contemnendo leges pro ſalute omnium datas, ipſe omnes in damnationem ducere molirctur. Nunc hic igitur, Præclari Oratores, de tali ſchiſmate, in quo duæ perſonæ contendunt de Papatu, & in dubium vertitur, cui eorum jus competat, ubi uterque contendentium in judicium Conciliū generalis venire habet ſententiā auditurus. ſed agitur de Pontifice, qui ſe voluntarie à Concilio volente ipſum corripere, ſeparavit, quod reputabat legitimum univerſalis Eccleſiæ Concilium, & Eccleſiæ pacem turbavit, ſchiſma fecit, ſcandala ſuſcitavit diſſolvendo Concilium authoritative, ut præmiſſum eſt, caſu quo procederetur contra ipſum aut aliquem Oratorum ſuorum Præſidentium: & altare contra altare erexit, ut ſic correctionem judicis effugeret. Quomodo autem res illa locum ſibi vendicare poterit ſine enervatione authoritatis Conciliorum? ut poſt prædicta oporteat Pontificem manere in poſſeſſione diſſolvendi taliter Concilium: Et quia S. 3. Reg. 2. Synodus dum vero jam requiritur, ut poſt iſta Concilium, quia officium judicis egit pro exercitio juſtitiæ ſibi divinitus commiſſo, cogatur loco judicii cedere & mutari, ut ſibi præfigantur tempora, loca, modi procedendi & alia, quæ nunc requiruntur à nobis, quaſi non ſit libertas in Concilio generali ad faciendum, quod pro Repub. expedientius judicabitur ſub directione ipſius Spiritus ſancti, de cujus auxilio confidendum eſt, quod ſive oporteat Concilium manere in hoc loco, ſive mutari, ſive conveniat procedere, ſive quicquam aliud agere, & de modo, forma & tempore omnia peragendi ſuggeret ipſi Concilio, quod pro ſalute univerſalis Eccleſiæ fuerit neceſſarium. Sed dicitis, quod Concilium in alio loco præter ſui conſenſum, indiſſolubile permaneat. Verum ſi Papa hoc privilegium habeat diſſolvendi Concilium ſine ejus conſenſu, quomodo vultis illud ab ipſo tollere? ſi autem non habeat, in hoc notorie erravit: quomodo id fieri quæritur, per quod in hac errandi poſſeſſione permaneat, & demutatione Concilii tali modo per ipſum Dominum Eugenium facta, poſſeſſio haberetur, quæ trahatur ad conſequentiam? Et ſi in talibus conſentiret hæc S. Synodus, jam authoritate Eccleſiæ talia fieri poſſe viderentur, quod nullatenus quæri aut effici debet.

3. Dicitis præterea ipſum Concilium mutari habere in alterum trium locorum, in quem Papa aut Græci venire conſenſerint. Et eſto, quod nec ipſe nec illi conſentiant, nihilominus mutetur. In primo caſu non eſt nobis facile exiſtimare, attentis præteritis operibus, quod Papa veniat in illum locum perſonaliter, in quo ſperet ſe correctionem accepturum. In ſecundo caſu, cum Græci advenient, & fiet novum Concilium ex Latinis & Græcis, dantur induciæ correctionis & emendationis Domini Eugenii, donec per ipſos Græcos fuerit judicatus: immo ſecundum hoc agitur, ut Græci ipſi de actis Synodalibus hujus ſacri Concilii Catholicam Eccleſiam repræſentantis, & de operibus Papæ judicare habeant, priuſquam Papa ipſe corrigatur: quodque omnes quæſtiones juris & facti agitatæ in Concilio erga Dominum Eugenium, quarum etiam aliquæ jus divinum & fidem concernunt, haberent in judicium ipſorum Græcorum devenire, relicto hujus S. Synodi Catholico judicio: & quod ea, quæ per Eccleſiam in concernentibus fidem determinata ſunt, in dubium revocentur, quaſi notaretur ipſa Eccleſia in his quæ fidei ſunt, errare potuiſſe. Dicitur, quod ibidem Dominus Eugenius Legatos ſuos mittat: quod juriſdictionis eſt, ac ſi ipſe ab adminiſtratione non eſſet ſuſpenſus, cum tamen ipſam ſuſpenſionem ex cauſis tam neceſſariis & tam urgentiſſimis, quas in alia Reſponſione Synodali expoſuimus, conſtat eſſe factam. In tertio caſu, ſi hoc ſacrum Concilium mutetur, quod fundatum eſt authoritate duorum Conciliorum præcedentium, & duorum Summorum Pontificum, cui fere omnes majores Eccleſiæ Prælati, Cardinales, Archiepiſcopi, Epiſcopi, omneſq; Reges orbis Catholici incorporati ſunt: eſto, quod nec Papa nec Græci conſentiant, id ſequetur, quod ubi Concilium exiſtens in hoc loco, fortiter impugnat Dominus Eugenius, ipſum translatum in alium locum ſine ejus conſenſu fortius impugnare poſſe videatur, & habere majores colores impugnandi: interimq; ſeptem menſium, vel eo circa, dilationem obtineat, quibus nihil pro ejus corre-

ctione agatur, quibus nullatenus fidei & ſaluti Eccleſiæ provideatur, ſed potius ſuppoſita hujus Concilii per attædiationem, aut alia incommoda diſpergantur, & tandem nulli vel pauciſſimi ad illum alium locum accedendi habeant voluntatem, dum viderint hujus Concilii Baſileenſis tam miſerabilem exitum, quod tantis laboribus congregatum, tot annis adverſus impugnationes Domini Eugenii conſervatum fuit. Quid aliud ad hoc reſpondere poſſumus, Venerabiles Oratores, niſi amariſſimos edere gemitus ſuper flebili ruina Eccleſiæ, ſi res ita procedant, & plorare die ac nocte ſuper illa generalium Conciliorum authoritate tamdiu per nos defenſata, quam in interitum perduci conſpicimus, niſi Deus noſter prævideat? De qua authoritate parum prodeſt verbo dicere, quod conſervari habeat, ſi tale factum agatur, unde ipſa miſerabiliter proſternatur. Quis vero dabit capitibus noſtris fontem lachrymarum, ut in mœroribus & doloribus digne lugeamus læſionem fidei, contemptum Synodorum & ſacrorum Canonum? quibus conculcatis, omnia ſcelera, omnia vitia, omnium abuſuum & deformitatum incrementa liberius regnabunt: pariter quoque amare flebunt diebus futuris Principes & Nationes orbis, dum quiſpiam Romanus Pontifex eos injuſte opprimere volet. Nam fruſtra deinceps ad Concilia generalia recurrent, quorum erit ſic proſtrata authoritas. Si enim Concilium generale aliquid vellet de ipſo Romano Pontifice judicare, illud diſſolvet ac transferet, aliudq; Concilium fieri quæret, ubi poſſit ſuum libitum conſequi, ſicque nulla ſtabilitas, nulla firmitas in judiciis ipſorum Conciliorum haberi poterit. Invaleſcet præterea ille perniciosiſſimus error in populum Dei, ut unus homo ad Summum Pontificium aſſumptus, poſſit de tota Eccleſia & Chriſtianitate agere ad ſuæ libitum voluntatis, ſicque per generale Concilium univerſalis Eccleſiæ, non valeat corrigi aut reformari. Sed & videmus non ſolum ſtatum eccleſiaſticum & ſalutem animarum ex ea re detrimenta pati, immo omnem ſtatum, omnem politiam, omne regimen in ſpiritualibus & temporalibus perturbari.

Hieron. 9.

Nam ecce poſtquam generale Concilium Eccleſiam Catholicam repræſentans, immediate habens poteſtatem à Chriſto, cui Summus Pontifex & quilibet alius obedire tenetur in his, quæ pertinent ad fidem, extirpationem ſchiſmatis, & reformationem Eccleſiæ in capite & in membris, cœpit ſuum exercere judicium in Dominum Eugenium pro correptione ipſius, contumaciter obedire contempſit: jam via introducitur, ut qui Concilio in his tenentur obedire, non ipſum Concilium reputent ut judicem, ſed ut partem cum Domino Eugenio contendentem, & velint ipſum judicem directe aut indirecte arctare vel compellere, loca & tempora eidem præfigere, ut ſua judicia nequaquam proferat: immo ad inſtantiam ejus, qui reus eſt, judicium ſuum mutare cogatur. Quod ſi hoc fit de ſummo judice poteſtatem habente immediate à Chriſto, numquid non ex hoc datur exemplum ſubditis quorumcumque judicantium, ut ipſos judices temporales ac ſpirituales per mutuas intelligentias compellerent, ut illi à judicando deſiſtant? Sicque peribit juſtitia in terris, & eveniet, quod ait glorioſus Hieronymus, *dum uni parcunt, univerſæ Eccleſiæ moliuntur interitum. Quæ eſt*, inquit, *iſta miſericordia, uni parcere, & univerſos in diſcrimen adducere? Cumq; pax*, ut ait B. Auguſtinus, *ſit tranquillitas ordinis*, jam abrupto ordine judiciorum, omnis pax & hominum ad Deum, & hominum inter ſe, turbabitur, cum via conveniens ad pacem non quæritur, dum juſtitia abjicitur, & veritas proſternitur: quas cum pace ipſa, divina doctrina nobis oſtendit oportere copulari: ait enim Scriptura,
a Pſal. 84. quæ mentiri non poteſt: *Miſericordia a & veritas obviaverunt ſibi, juſtitia & pax oſculatæ ſunt.* Et
b Zach. 8. Dominus per Prophetam inquit: *b Pacem & veritatem diligite.* Rex quoque Ezechias dicebat: *c Sit*
c 4. Reg. 20. *pax & veritas in diebus meis.*

4. Quid igitur potius in tanta rerum difficultate agendum eſt huic ſanctæ Synodo? An quod recedat, mala & omnia ſupradicta permittat prævalere? an quod ex officio ſibi commiſſo à Chriſto, ſub conſcientia ipſius divini auxilii, per defenſionem veritatis & exercitium juſtitiæ in repellendis tantis malis, debitum ſuum agere curet coram Deo & hominibus, adimplens illud, quod per Sa-
d Eccleſ. 4. pientem dictum eſt: *d Certa pro juſtitia uſque ad mortem*? Clariſſime videre poteſtis, Venerabiles Oratores, quod Eccleſiam matrem omnium Chriſtianorum in tanta deſolatione deſerere non poſſimus, ſed nobis & toti populo Chriſtiano graviſſima imminet damnatio, ſi ſaluti ipſius Eccleſiæ & vitæ ſuæ, quæ ex fide eſt, providere negligamus.

5. Expectavimus jam plurimis annis, ſi præfatus Dominus Eugenius viam veritatis recognoſceret, & contemplatione Chriſtianorum Principum dilationes plurimas benigniſſime obſervavit hæc ſancta Synodus, Ambaſiatoreſque ſuos ad diverſas regiones tranſmiſit, veritatem & juſtitiam hujus ſacri Concilii ac neceſſitatem urgentiſſimam providendi publicæ ſaluti Eccleſiæ aperientes, ad duas quoque conventiones in Nurenberga ſucceſſive habitas profecti ſunt, & noviſſime in Civitate Moguntinenſi non defuerunt ſufficiente poteſtate ſuffulti, ubi Oratores Summi Pontificis per triginta dies expectati, nullatenus comparere voluerunt, niſi poſt receſſum Oratorum hujus ſanctæ Synodi, qui cum bona licentia Oratorum Principum ibidem * exiſtentium, per plures antea
* in Comitiis ſc. dies abſceſſerant. In omnibus autem his numquam ex parte Summi Pontificis aliquid emendationis vel correctionis oblatum audivimus, ut per hoc paci Eccleſiæ conſuleretur, quam ita turbavit; & ne (quod abſit) totum corpus invaderet morbus, & languor non eſſet curatus in capite, atque etiam ut divina Majeſtas, per ipſum graviſſime offenſa, placari poſſet: immo duntaxat petita eſt ſemper hujus Concilii mutatio, & talis mutatio, quæ ipſum Concilium, reformationem Eccleſiæ quærens, enervaret, & Dominum Eugenium, duriſſime reſiſtentem in ſua contumacia roboraret. Neque audivimus, quod vos aut alii Oratores Principum in his rebus à Papa impetraveritis,

veritis, ut contemplatione Eccleſiæ & populi Chriſtiani quicquam emendationis aut meliorationis efficiat. Jam vero juſtiſſimam hujus ſacri Concilii proſecutionem totus orbis conſpicere potuit, necnon paticotiam & manſuetudinem noſtram atque longiſſimam expectationem in hoc loco, in quo non oos mundana ſolatia aut terrena affectio detinent: immo relictis propriis regionibus, domibus, & Beneficiis, in quibus quieſcere poteramus, varias hic perſecutiones, injurias, damna, opprobria paſſi ſumus, & aſſidue patimur, libenter omnia ſufferentes pro votiva conſecutione reformationis Eccleſiæ Dei, pro qua jam tribus generalibus Conciliis diuturno tempore laboratum eſt, pro defenſione fidei orthodoxæ, quam in oculis noſtris videmus multipliciter impugnati. Et in tantum præfatis Catholicis Principibus expectando quæſivimus complacere, ut poſt victualium penuriam & alias clades, quas pertulimus, etiam alia graviora pericula immineant, atque per varia rerum diſcrimina hujus Concilii diſperſio, & poſt tot annorum ſuſceptos labores, extrema Eccleſiæ deſolatio io foribus eſſe videantur, ſi non celeriter occurratur.

6. Unde jam aperte conſpicere poſſunt Principes Chriſtiani, nos maxima neceſſitate compulſos, ut ſecluſa ampliori delatione, pro honore Dei creatoris cunctorum regis regum, domini dominantium, & pro ſalvatione animarum omnium, communi ſaluti ipſius Eccleſiæ providere curemus. Et ne in tanta rerum neceſſitate de gravi negligentia coram omnipotentis Dei judicio arguamur, omnem noſtram fiduciam projicientes in Salvatorem noſtrum Jeſum, in cujus nomine congregati ſumus, favente ipſius gratia, ita intendimus agere, ut coram omnibus Principibus atque populis clariſſima juſtitia & veritas hujus ſanctæ Synodi reluceant, cum juſtitia autem veniat intra Eccleſiam ſoror ejus pax, & ſibi invicem gratiſſimo copulabuntur oſculo, nec quicquam aliud petimus, niſi ut in his turbationibus rerum det nobis id agere, quod beneplacitum fuerit ſuæ divinæ majeſtati, & ſperamus per manum ejus omnes Chriſtianos in viam veritatis, & proſecutione publicæ ſalutis unionem & pacem bonam amplecti: quod & nos maxime deſideramus, ac laboribus cunctis proſequi volumus, ut omnes unanimiter in amore fraternitatis Deo ſerviant, & ſint unum in veritate: nec aliquem de veritate hujus S. Synodi informatum, credimus velle tandem huic ſavere errori, ut unus mortalis homo, qui ordinatus eſt ut ſit fidelis miniſter in domo Dei, poſſit (ut præmiſſum eſt) ad libitum voluntatis ſuæ de tota Eccleſia agere, & neq; generalia Concilia repræſentantia Eccleſiam univerſalem, neq; Canooes Synodales, neque poſtremo ipſas declarationes fidei per Eccleſiam Catholicam factas attendens, poſſit totum gregem Domioicum, tanto pretio redemptum, in præcipitium damnationis inducere: nec uni perſonæ mortali quis in tantum humano amore affectus putari debet, ut propter illius temporale deſiderium, quod ſicut umbra pertranſit, velit univerſam Eccleſiam deſtrui nec reformidari nimium oportet, ſi juſtum Eccleſiæ judicium in correptionem Domini Eugenii proferetur in futurum pro neceſſitate totius Eccleſiæ, & ipſe (quod abſit) rebellando in adverſum velit ſchiſma facere, alios attrahendo, ut ab unitate Eccleſiæ ſe ſeparet, quod Princeps aliquis Catholicus, aut notabilium Prælatorum quiſpiam velit ſuo ſavere ſchiſmati, præſertim in læſionem Catholicæ fidei & authoritatis Eccleſiæ. Numquid notorium non eſt, quanti Principes orbis tam per ſe, quam per ſuos, Concilio Conſtantienſi interſuerunt, ubi explicata fuit declaratio fidei de authoritate Conciliorum generalium ſuper Papam & quemlibet alterum, & in omnibus obſervata, nemine reclamante, nemine non approbante? Sed ubi Dominus Eugenius jam bina vice voluit ſuâ authoritate hoc Baſileenſe Concilium ſine ejus conſenſu diſſolvere, ſcitis quomodo Principes orbis fere omnes, aut primæ aut ſecundæ diſſolutionis tempore, ſuos Oratores in hoc ſacro Concilio tenuerunt, firmiter credentes Papam non poſſe diſſolvere ſacrum Concilium, quod pro extirpatione hæreſum, & reformatione Eccleſiæ in capite & in membris legitime congregatum erat, ſine conſenſu ejus: cum ipſe Concilio non haberet in his imperare, ſed teneretur obedire. Quid de Prælatis Eccleſiæ dicemus? Numquid non in ſacro Conſtantienſi Concilio, Cardinales, Archiepiſcopi, Epiſcopi, & cæteri de omni regione fuerunt? Nec illi defuit ſelicis recordationis Papa Martinus, qui etiam circa finem ipſius Concilii per patentes literas mandavit, eodem approbante Concilio, univerſis Archiepiſcopis, Epiſcopis, & Inquiſitoribus, ut ſingulos de hæreſi Wickleffiſtarum ſuſpectos diligenter interrogarent, utrum crederent quod illud, quod ſacrum Concilium Conſtantienſe univerſalem eccleſiam repræſentans, approbavit, & approbat in ſavorem fidei & ad ſalutem animarum, quod hoc ab univerſis Chriſti fidelibus eſſet approbandum & tenendum, cum non ignoranter Papa ipſe Martinus declarationem de authoritate Conciliorum data immediate à Chriſto, antea per ipſum Concilium factam ſuiſſe: qui etiam in eiſdem literis poſuit, quod error eſt dicere, non eſſe de neceſſitate ſalutis, credere Romanam Eccleſiam eſſe ſupremam inter eccleſias, ſi per Romanam eccleſiam intelligatur univerſalis eccleſia, aut Concilium generale, aut etiam pro quanto negaret primatum Summi Pontificis reſpectu Eccleſiarum particularium. In hoc præterea Baſileenſi Concilio, tempore attentatæ primæ diſſolutionis, fuerunt ſeptem de præſtantioribus ſacroſanctæ Romanæ Eccleſiæ Cardinalibus, videlicet Julianus tituli S. Angeli Sedis Apoſtolicæ Legatus, A. Bononienſis B. Portuenſis vulgariter dictus Placentinus, Cardinales Epiſcopi: Joannes S. Laurentii in Lucina, dictus Rothomagenſis, Joannes S. Petri ad Vincula, A. ſancti Euſtachii, & Dominicus S. Mariæ in Via lata, dictus Firmanus, etiam Cardinales, doctrinam ipſam Catholicam & Apoſtolicam de authoritate Conciliorum in Conſtantia declaratam, virtuoſe defendentes, atque oſtendentes, propter illam non potuiſſe, neque in futurum poſſe diſſolutionem hujus Concilii ſine ipſius conſenſu; plurimaque ſolemnia ſuper hoc decreta cum cæteris Patribus condiderunt, & toti mundo publicaverunt, qui de hac re in Reſponſione quadam

1. Tim. 6. & Apocal. 17.19.

Papa non eſt ſupra Eccleſiam ſed miniſter & membrum Eccleſiæ, nec ſolus habet poteſtatem judicandi de Eccleſia & rebus divinis.

Romanam Eccleſiam eſſe ſupremam inter Eccleſias, quomodo intelligendum.

Synodali cum toto Concilio magna authoritate Oratoribus Domini Eugenii diſſolutionem ipſam manutenere volentis reſponderunt: *Malumus mori, quam tanto errori per ignaviam cedere. Hic articulus, de quo diſceptamus, fidem concernit, qui ſine interitu ſalutis negligi non poteſt. Si Dominus Eugenius Eccleſiam audire non vult, oportebit eum tandem haberi ſicut ethnicum & publicanum.* Hæc ſunt verba Concilii, in quo tunc illi præſentes affuerunt. Audiſtis & vos ſæpius, quomodo alii plures Cardinales ſe ſubſcripſerunt, dum Dominus Eugenius ad mandatum Concilii, illam prætenſam diſſolutionem irritam & inanem declaravit: & ea non obſtante, dixit Concilium legitime fuiſſe continuatum. Sed numquid non præterea omnes viderunt, quam multi Prælati, Doctores divini & humani juris, ac cæteri Eccleſiaſtici viri ex diverſis nationibus, regnis & provinciis ſucceſſive tam tempore primæ diſſolutionis quam ſecundæ, in hac S. Synodo comparuerunt, dum ipſe Dominus Eugenius eam diſſolutam reputabat, credentes hoc factum ejuſdem Domini Eugenii adverſus ipſius Concilii authoritatem nullatenus potuiſſe prævalere? Quomodo igitur putandum eſt vel ſuſpicandum, ut Catholicus orbis fidem, quam accepit, vellet propter quamcumque perſonam deſerere, aut cuivis perſonæ in adverſum repugnanti & ſchiſma facere volenti, favorem præſtare? & quod ab hoc ſacro Concilio, quod fidem ipſorum Prælatorum, fidem Principum atque omnium Nationum orbis defendit, ſe ſeparent, ut illi adhæreant, qui ipſam in pugna evellit? Credendum eſt quid potius, quod omnes providere valent, ne in futurum quiſpiam Pontificum poſſit rebellando Conciliis generalibus immediate à Chriſto poteſtatem ſuper eos habentibus, ſchiſma facere, & pro ſua voluntate aut libidine dominandi univerſum orbem hoc modo conturbare. Intelligentq; tandem omnes unanimiter, illum pro Pontifice haberi non debere, quem Concilium univerſalis Eccleſiæ pro non Pontifice habendum judicaverit: ut ſic non neceſſe ſit, jam deinceps Principes orbis hoc modo cum variis Legationibus & magnis expenſis in ea re vexari, ſimulq; pax in Eccleſia vigere poſſit, & authoritas Conciliorum illibata ſervari, quæ (ut ait B. Auguſtinus) *in ipſa Eccleſia ſaluberrima eſt.* Nam oportet univerſos Chriſtianos id ipſum ſentire & ſapere, ſi una fides & pax vera conſervanda eſt, quod Summi Pontifices per Concilium generale, Catholicam Eccleſiam repræſentans, corrigi poſſunt, ſicut veritas Catholica diffinit: quodq; Eccleſia Dei in Spiritu ſancto congregata non habet exiſtimari ſicut una prophana Communitas, cui Papa ipſe velut Princeps ſecularis dominetur. Sic itaque cum Dei gratia, per conſtantem fidei noſtræ confeſſionem, & ipſius probationem in opere, pax optima & ſalutaris gubernatio Eccleſiæ reflorebit in terris. Summi Pontifices cognoſcentes ſe poſſe corrigi (ut præfertur) per Concilium univerſalis Eccleſiæ, curabunt vigilantius ſalutem gregis Dominici quærere, & in miniſterio ſibi credito opera Chriſto placentia agere, ipſamq; Sedem Apoſtolicam ſalutari gubernatione & decore virtutum reflorere faciant in oculis omnium populorum, atq; omnium bonorum ubertate abundare, ſicut prius illa ſolebat, cum bono & ſalutari regimine gubernaretur: cujus quidem Sedis authoritatem & honorem hæc S. Synodus ſemper conſervare curabit, ipſamq; dignis honoribus per debitum ſanctitatis cultum magis intendit amplificare & exaltare in futurum. Breviorq; erit deinceps Conciliorum generalium duratio, dum illis debita præſtabitur obedientia: & temporalibus ſtatutis omnes diligenter confluent, expedituri celerius, quæ pro ſalute Chriſtianæ religionis agenda videbuntur. Concilia provincialia & Synodalia frequentabuntur, ſacri Canones pacifice obſervabuntur, ſic erit pax & tranquillitas Eccleſiarum, ſanctitas morum, utilitas Regnorum & provinciarum.

Papa non eſt Princeps aut dominator Eccleſiæ.

7. Sic efficaciter deſiderium Principum veſtrorum complebitur, Præclari Oratores, qui pacem & ſalutem Eccleſiæ deſiderant. Per ea vero, quæ in * Moguntia concepiſtis, licet bona intentione vos feciſſe ſperandum ſit, non aſſequerentur Principes ipſi bonum veræ pacis, quod optant, ut ex ſuperioribus ſatis liquere poteſt. Nos autem, favente Domino, per viam ſalutarem & rectum ordinem à Chriſto datum, pacem ipſam proſequemur: & quantum ſine Dei offenſa poterimus, curabimus ſemper religioſiſſimis veſtris Principibus complacere, qui etiam (ut credendum eſt) divinæ ordinationi obſequi volent: neque aliud agent, niſi quod cum Deo poterunt, quod juri divino conſonum erit. & cum fideliter credunt, quod de jure divino tenentur obedire Concilio in his, in quibus habet poteſtatem immediate à Chriſto, non ſubtrahent ab eodem Concilio debitum obedientiæ ſuæ propter exercitium juſtitiæ. Dum autem ipſi unanimiter, quam debent S. Synodo, & ipſi Chriſto, qui ei poteſtatem dedit, perſeveraverint, amplectendo concorditer juſtitiam & veritatem, ipſi animas ſuas ſalvabunt, ipſi authoritatem Conciliorum ſibi & toti orbi neceſſariam ſervabunt illibatam, ſalutemque & pacem bonam in Chriſtiana religione vigere facient. Si autem obedientiam debitam ſubtraherent Concilio per aliquam neutralitatem, aut alias quovis modo, plura mala contingerent in adverſum, quæ vos, Præclari Oratores, ipſis orthodoxis Principibus diligenter ac fideliter remonſtrare habetis, quantum vos diligitis eorum ſalutem & totius Eccleſiæ. Et non dubitamus, quod cum erunt debite informati, debitum ſuum erga Deum & Eccleſiam ſemper facient. Et intellectis rationibus ac motivis hujus S. Synodi, devotiones eorum apertiſſime conſpicient, intentionem ipſius dirigi, ſicut beatis pacificis convenit, ad quærendas vias veræ pacis, tranquillitatis & ſalutis Eccleſiæ ac totius orbis nunc & in futurum.

* in Comitiis ſc. Imperialibus.

8. Quod autem ad factum Græcorum attinet, ſcitis quanto deſiderio unionem eorum ſemper optaverimus & optemus, quantosq; labores & ſumptus in ejus rei proſecutionem impenderimus, & qualia nobis impedimenta objecta ſint: dudum quoque loca convenientia, videlicet Baſileam, Avinionem & Sabaudiam, pro ipſa tractanda unione, nominavimus: & adhuc ut omnes conſpiciant noſtram perſeverantem intentionem ad hujus unionis proſecutionem, ſi Imperator Græcorum & Patriarcha Conſtantinopolitanus, qui pro tempore fuerint, & cæteri Eccleſiam Orientalem repræſentantes,

tantes, ceſſante omni dolo & fraude, in aliquem locum ſecurum, quem hæc S. Synodus eliget, advenire voluerint, hæc etiam Synodus illum eligere, & in ipſum ſe transferre non recuſabit: talemq; locum eliget, poſtquam intentionem Græcorum ipſorum plene cognoverit, de quo ipſi veſtri Principes & totus orbis merito debebunt contentari. Interim curabit eadem S. Synodus quærere diligenter, quæ Eccleſiæ Dei proſunt: & ita res ipſius noſtræ Catholicæ Eccleſiæ diſponere, ut ſalutifera gubernatione regantur, per quam Deus propicietur populo ſuo, & placita ira ejus, quam peccata regnantia concitarunt, unionem ipſorum Græcorum, & bonam pacem omnium Chriſtianorum reflorere videamus in terris. Ad laudem & gloriam Spiritus Paracliti: qui eſt Deus benedictus in ſecula ſeculorum, Amen. Datum Baſileæ in congregatione noſtra generali, Idibus Junii, Anno à Nativitate Domini MCCCCXXXIX.

SYNODI BASILEENSIS RESCRIPTUM

Anno Chriſti 1442.

DE TRANSFERENDO CONCILIO

Datum Friderici III. Regis Romanorum, & Electorum Imperii in Comitiis Francofurtenſibus congregatorum Oratoribus.

SAcroſancta generalis Synodus Baſileenſis, in Spiritu ſancto legitime congregata, univerſalem Eccleſiam repræſentans, ad futuram rei memoriam.

1. Petitionem veſtram audivit hæc ſancta Synodus, quam nomine chariſſimi Eccleſiæ filii FRIDERICI Regis Romanorum Illuſtris, & Venerabilium Archiepiſcoporum ac Nobilium virorum Principum Electorum ſacri Romani Imperii, vos venerabilis Silveſter Epiſcope Chiemenſis, & dilecti ejusdem Eccleſiæ filii Erharde de * Zelking Baro, Thoma de Haſelbach in Theologia Magiſter, Joannes de Liſura Decretorum Doctor, Præpoſite Eccleſiæ B. Mariæ ad gradus Moguntinenſis, Joannes de Francofordia Officialis Confluentiæ, Henrice de Herpel Præpoſite S. Severini Colonienſis, Joannes de Lamberg etiam in Theologia Magiſter, præmiſſis diſertis Orationibus porrexiſtis.

* fort. Schelkingen, qui Comitiis interfuit, eorumque Receſſui ſubſcripſit.

Cujus quidem petitionis tenor talis eſt: Dignentur veſtræ Reverendiſſimæ Paternitates ad exhortationem & devotam poſtulationem Sereniſſimi Domini noſtri Romanorum Regis, &c. nec non ſuorum Principum Electorum, ſua vota conferre, quatenus modus congruus ad generalis Concilii ab omnibus indubitati congregationem, infra unius anni ſpatium, perveniatur loco ſuæ Majeſtati & ſuis Principibus Electoribus grato, & rebus gerendis accommodo. Veſtras autem Dominationes latere non putamus, quantum neceſſe ſit, ut Conciliorum generalium judicia, quæ pro fide orthodoxa & ſalute animarum proferuntur, firma & ſtabilia permaneant, quodque jacturæ ipſius fidei & eccleſiaſticæ diſciplinæ immineat, ſi illa mutari & vacillare, nec robur & firmitatem habere permittantur.

Hinc enim aſſiduæ perturbationi pacis datur occaſio, hinc detrimenta ſalutis afferuntur innumera, hinc ad malorum audacem perpetrationem ingreſſus præbetur, hinc ſubterfugiis perfidorum aditus aperitur. Sic quippe inducerentur perverſi, ut nullatenus Synodo judicanti aut ſtatuenti vel mandanti obedirent, ſed illico aliam Synodum fieri expeterent, *cum & mos ſit malorum litigatorum*, ſicut præclare beatus Auguſtinus ad Glorium Eleuſinum & alios Donatiſtas ſcripſit, *ut dicant ſe malos judices fuiſſe perpeſſos, licet etiam firmiter manifeſtiſſima veritate ſuperati*. Neq; coercere poſſet cervices ſuperborum & eccleſiaſticam pacem perturbantium Synodalis authoritas, ſi celebrato Concilio mox ipſum transferri aut aliud oporteret deveniri. Quod Papa Gelaſius luculenter advertens, in Epiſtola directa Epiſcopis Dardaniæ ajebat: *Majores noſtri divina inſpiratione cernentes, neceſſario prædicaverunt, ut quod contra unamquamq; hæreſim coacta ſemel Synodus pro fidei communione ac veritate promulgaſſet, non ſinerent poſt hoc novis retractionibus mutilari, ne pravis occaſio præberetur.*

Et ſubdit eadem Epiſtola; *Sic Eunomium, Macedonium, Neſtorium, Synodus ſemel geſta condemnans ulterius ad nova Concilia venire non ſinit.* * Martianus quoq; & Valentinianus Imperatores firmum habere voluerunt, quod per Synodum Chalcedonenſem fuerat definitum, cauſam illam ſubjungentes: *Nam injuriam facit judicio religioſiſſimæ Synodi, ſi quis ſemel judicata ac recte diſpoſita revolvere & publice diſputare contendit.*

* al. Martinus.

Quod ſi permitteretur, nihil ferme in diffinitionibus fidei & judiciis Eccleſiæ apud mortales ſtabile haberetur, facileque rueret omnium futurorum Conciliorum vigor, ſi hæc ſancta Synodus authoritate duorum præcedentium Conciliorum & duorum Romanorum Pontificum congregata, cui etiam Summus Pontifex pro tempore exiſtens cum omnibus Cardinalibus, cunctique Prælati eccleſiaſtici inhæſerunt, cui omnes Reges terræ, omnesque fere magni Principes orbis incorporati ſunt, & ſolennia per ſuos Oratores præſtiterunt juramenta, conculcaretur: aut

in luis judiciis, ſtatutis, declarationibus & decretis contemneretur & haberetur ludibrio. Non parvum itaq; imminet periculum, ſi in alium locum Syoodus congreganda decernatur, quin robur Ecclesiaſticæ authoritatis aliquid læſionis atq; detrimenti patiatur.

2. Ubi tamen jam pluribus annis diligeotiam noſtram pro illibata ſtabilitate ipſius authoritatis Conciliorum conſervanda, Domino auxiliante, impendimus, & pro pace Eccleſiæ præmiſſam petitionem poſtulatis adimpleri, quam ſi rejiceremus, plurima diſcrimina graviorq; ipſius Eccleſiæ Dei læſio ſequi poſſet: Nos de benigno Chriſto adjutorio aſſidue ſperantes, qui ad ipſam Eccleſiam ait;

Matth. 28.

Ego vobiſcum ſum omnibus diebus uſq; ad conſummationem ſeculi: ſimulq; de probitate Serenitatis Regiæ & Inclytorum Principum vos mittentium confidentes, quod magnis viribus laborabunt, ut ſive hic continuata fuerit, ſive in alium locum tranſlata concio Syoodalis, firmiter atq; inconcuſſe teneantur ab omnibus veritates in ſacro Conſtantienſi Concilio declaratæ, & per hanc ſanctam Synodum renovatæ, ſicq; ſtabilis & firma deinceps Conciliorum habeatur authoritas, per quam fidei Catholicæ robur ac nervus eccleſiaſticæ diſciplinæ & ſtatus Chriſtianorum conſervetur in terris: ſicq; eorundem Conciliorum ſtatuta, ordinationes & judicia pro ipſa fide, pro lege Domini & ædificatione animarum, ac bono regimine ſtatus univerſalis eccleſiæ, cuncti revereantur, quod oullius in adverſum rebellio aut pertinax contradictio vel ſcandaloſa diſſenſio prævalere permittatur: ut ſic eum vigore juſtitiæ mala reprimi, & bona cum tranquillitate valeant promoveri, unanimitasq; obedientiæ ubilibet reflorere poſſit: præfatæ veſtræ petitioni reſpondendum duximus, juxta ſeriem articulorum ſequentium ſub hac forma.

3. Primo, Sancta Synodus commendat devotionem & ſynceram inteotionem quam præfati Sereniſſimus Romanorum Rex, & Illuſtres Principes ad unionem & pacificationem eccleſiæ ſanctæ Dei habeot, & pridem per vos prædictos ſolennes Nuncios & Oratores ſuos cum eorum litteris ad hoc ſacrum Concilium deſtinatos, in congregatione generali facunde & prudenter explicaruot. Secundo, vobis præfatis Oratoribus commemorat, quomodo in hac civitate Baſileenſi hactenus fuerit & hodie ſit generale Concilium univerſalem eccleſiam repræſentans, quod merito apud omnes Chriſtianos multiplici ratione debet dici & reputari indubitatum & unicum, & quod ſine oiaximis periculis, incommoditatibus, laboribus, ſumptibus, & difficultatibus, abhinc ad alium locum mutatio hujus ſacri Coocilii fieri non poterit, prout res hæc ſeipſam cunctis diligenter intuentibus indicat, & hæc ipſa ſancta Synodus ſæpius per Oratores ſoos in diverſis Ambaſiatis, ac in iſto loco verbo & ſcriptis Oratoribus Regum & Principum ſeculi multifarie oſteodit. Unde præmiſſis aliisq; pluribus atteote conſideratis, videretur huic ſanctæ Synodo, quod hæc inſignis civitas Baſileenſis, cujus idoneitas multiplici experientia diuturne comprobata extitit, eſſet locus aptus & rebus gerendis accommodus, ad quem eooperantibus præfatis Dominis Sereniſſimo Romanorum Rege & Electoribus, non ſolum ex inclyta natione Germanica, ſed ex omni fidelium natione, quæ ſub cœlo eſt, convenire poſſent omnes, qui generalibus Conciliis intereſſe debent & conſueveruot, ut una eum Patribus, qui in hoc Concilio conſtanter hactenus perſeveraverunt, pax & unio Eccleſiæ deſiderata dari poſſit: præcipue eum hoc ſacrum Concilium, inter alia ſancta opera, ſpecialiter extitit congregatum ad pacem omnium Chriſtianorum.

4. Nihilominus his non obſtantibus, ut prædicti Sereniſſimus Rex & Priocipes Electores, cæteriq; Reges & Priocipes ac cuncti fideles clare percipiant rectam & puram iotentionem, quam habet hoc ſacrum Coocilium ad unitatem & pacem Eccleſiæ, & hactenus ſemper habuit, quodq; Patres in eo perſeverantes parati ſunt reddere rationem omni poſcenti de ea, quæ in ipſis eſt, fide, utq; præfati Sereniſſimus Rex Romanorum & ſui Principes Electores evidenter cognoſcant, quod ſacrum Concilium cupit votis eorundem complacere pro pacificatione univerſalis Eccleſiæ, divina faveote elementia, conſequenda, ipſa S. Synodus in hac Baſileenſi civitate inclytæ nationis Germanicæ in Spiritu Sancto congregata, & oſque in præſentem diem legitime cootinuata, univerſalem Eccleſiam repræſentans, offert ſe paratam in tempore, de quo infra fit mentio, ad locum ejuſdem nationis rebus gerendis accommodum, & regiæ Celſitudioi gratum, ſua propria authoritate modis congruis ſeipſam transferre, ſecuritatibus tamen ante hujuſmodi tranſlationem decretandam & finiendam, in talibus præſtari ſolitis, & aliis neceſſariis datis & præſtitis. Obſecrat autem præfata S. Synodus eaodem regiam Celſitudinem, quatenus dignetur rem hanc aliis Regibus & Principibus intimare, eos toto ingenio & niſu inducendo, ut illam ipſi amplectantur. veniantq; perſonaliter, aut ſuos ſolennes Oratores mittant, ac Prælatos & alios, qui in generalibus Coociliis de jure vel conſuetudine debent intereſſe ditionis eorundem, etiam ad veniendum inducant, ut pax & unio Eccleſiæ ſanctæ Dei dari poſſit. Securitates vero & alia, quæ neceſſaria eſſe reputat & intendit hæc S. Synodus, ſunt ea, quæ ſequuntor. Primo, quod Sereniſſimus ipſe Rex præſtet ſuum & ſacri Romani Imperii ſalvum conductum ipſi ſacro Concilio ad alium locom transferendo, pro omnibus accedentibus ad ipſum, ſtantibus & recedentibus in pleoa forma. Detq; operam, ut locus eligendus etiam habeat pleniſſimam ſecuritatem & ſalvum conductum eum libertatibus circa jurisdictionem, ac etiam ſuper habitationibus, victualibus & aliis requiſitis. Similiter dabit operam, quod Principes Eccleſiaſtici & Seculares, ac loca ipſi Concilio vicina dent ſuos ſalvos conductus, quodq; prædicti ſalvi conductus Sereniſſimi Domini Regis, loci Concilii, aliorumq; Dominorum & locorum, ſint irrevocabiles, durentq; cootinue uſq; ad quatuor menſes poſt finitum Concilium. Exhortatur autem ſancta Synodus Regiam Celſitudinem, ſi quæ guerræ aut diſcordiæ graves tunc inter illos aut illa eſſeot, dignetur ſe ioterponere pro treuga aut pace inter illos componenda.

1. Petr. 3.

NB. Obedientiam legitimã Patrum Concilii, Imperatori legitimo magiſtratui, non autem Papæ tyranno & uſurpatori alienæ poteſtatis, in tranſlatione Concilii parere oſtentium.

5. Item

5. Item petit S. Synodus, quod Sereniſſimus ipſe Dominus Rex Romanorum ipſi Concilio interſit perſonaliter, ceſſante legitimo impedimento: quo adveniente, aliquem potentem & magnæ authoritatis Principem ſacro Concilio gratum, in ejus protectorem inſtituere habeat: polliceaturq; ſub verbo Regio per ſuas literas patentes, quod non faciet, nec fieri permittet, Deo authore, quantum in eo fuerit, quod ſit vel eſſe poſſit directe vel indirecte contra ipſius Concilii authoritatem & libertatem.

Item ne inanis & fruſtratoria reddatur hujusmodi ſacri Concilii translatio, quæ ſine magnis periculis & difficultatibus fieri non poteſt, videtur permaxime neceſſarium, cum juxta declarationem ſanctæ & magnæ Syoodi Conſtantienſis quicumq; fidelis teneatur obedire mandatis, ſtatutis, ordinationibus aut præceptis cujuslibet generalis Concilii, quod Domini Rex & Electores præfati per ſuas literas patentes ſacrum hoc Concilium Baſileenſe, ante ipſius translationem decretandam, certificent, quod Concilium, dum in illo loco fuerit, recognoſcent pro vero generali Concilio & indubitato, eique adhærebunt cum effectu inconcuſſe, quamdiu durabit & continuatum fuerit: ſtatutisq; ordinationibus, decretis, & mandatis per illud inibi fiendis acquieſcent & obtemperabunt, & quantum in eis erit, inviolabiliter facient obſervari, etiamſi adverſarii ad illud non venerint. Loca vero, quæ prædictæ translationi & rebus gerendis videntur accommoda, & Regiæ Celſitudini grata, nominabit ſacrum Concilium, quando ipſius Serenitati videbitur expedire; quorum alterum, pro majori gratitudine contentatur ſacrum Concilium, quod ipſe Dominus Rex authoritate hujus ſacri Concilii eligat & aſſignet. Poſtquam autem dictæ ſecuritates ſacro huic Concilio fuerint præſtitæ cum effectu, ac per Regiam Serenitatem unus ex locis eidem ſpecificandis pro translatione Concilii nominatus, & de his aliisq; præmiſſis ſacrum Concilium per ſuas literas Regias patentes fuerit certificatum, hæc S. Synodus ſuam translationem in illum locum publice ac in ſolenni ſeſſione decretabit fiendam ad tempus, quod eidem Synodo ac dictæ Regiæ Majeſtati, conſideratis temporum circumſtantiis & neceſſitate Eccleſiæ, videbitur expedire.

6. Videtis, Prælati Oratores, quantum pacem Eccleſiæ hæc S. Synodus exoptet, quanta liberalitate deſideriis Regiæ Sereoitatis & aliorum Illuſtrium Dominorum vos mittentium ſatisfacere deſideret, nihil aliud quærens, niſi ut publicæ ſaluti Eccleſiæ convenienter & efficaciter conſulatur. Veſtrum erit jam eorundem Principum animos inducere, ut matrem ſuam Eccleſiam, ex qua ſpiritualiter regenerati ſunt, virtuoſis adjuvent auxiliis, quatenus eorum ope ſacri Concilii Conſtantienſis & hujus Baſileenſis, ac univerſitatum almarum univerſalium Synodorum illæſa ſervetur authoritas, fides vigeat, ſacris Canonibus reverentia debita exhibeatur, procuretur animarum ſalus, ad quæ ſemper ſumme hujus ſanctæ Synodi adſpiravit intentio: quæ etſi per impletionem veſtræ poſtulationis obmitti aut negligi contingeret, grave judicium à Domino ſuper ipſos Principes inclytos & ſuper vos pertimeſcendum foret. Sed ita illorum piam devotionem & veſtram in cunctis agere ſperamus, ut ex laboribus fructuoſis à Domino promereamini præmia glorioſa. Datum Baſileæ in noſtra generali congregatione, ſecundo Nonas Octobris, Anno à nativitate Domini MCCCCXLII.

FRIDERICI III. IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 1444.

AD PONTIFICEM ROMANUM

De Regnis legitimo hæredi non auferendis, aut in alium transferendis.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Rex ſemper Auguſtus, Sanctiſſimo Patri, Domino Eugenio Papæ Quarto S. P. D. Etſi non dubitemus, Apoſtolicam Sedem, tamquam veritatis doctricem, juſtamq; vitæ magiſtram, quorumlibet juribus favorabilem eſſe, nulliq; prorſus injuriam facere, quia quicquid ab ejus ſolio manat, juſtitiæ lancibus libratur & æquitatis: non tamen ab re fore putamus aliqua per nos ſcribi Beatitudini tuæ, quibus jus Sereniſſimi Principis Ladislai Ungariæ Regis, patruelis noſtri chariſſimi, pueri pupilli & orphani commendatum efficiamus, & eorum qui ficta pro veris referunt, impiis reſiſtamus conatibus. Scit eoim tua Beatitudo, patruelem noſtrum præfatum, qui poſt obitum vitæ (divæ memoriæ) patrui & anteceſſoris noſtri Alberti Romanorum atq; Hungariæ Bohemiæq; Regis, in utero materno poſthumus remanſerat, ut primum natus fuit, & ſacri fontis unda renatus, adhibitis ex more ſolennitatibus, veram Ungariæ & ſcientiam ſuſcepiſſe coronam. Nunc autem, ſicut accepimus, magno opere quidam inſtant, ut tua Sanctitas titulum Regni hujus in * alium transferat, multa illinc emolumenta tum Sanctitati tuæ, tum Regno præfato provenientia dicentes; quæ licet nullatenus Apoſtolicum movere credamus, quia nullum commodum eſt tam iogens, pro quo bene vendi juſtitia poſſit, mirandus tamen eſt eorum conatus, qui ex alieno incommodo ſuum quæreotes commodum, altiſſimi ſanguinis puerum & paterno & avito Regno cupiunt ſpoliare. Iniquum profecto & abominabile ſcelus.

*Vladiſlaum Poloniæ Regem.

Fecerit

Digitized by Google

Fecerit enim alius quivis magnalia, ſit potens, ſit aptus regimini, ſit per aliquos accerſitus; volumus iſta diſcutere, nec cum injuria volumus loqui cujusquam: nulla tamen ratio ſuadet, huic puero ſuum adimi regnum, qui ſi propter ſe non eſſet magni putandus, ei tamen propter facta paterna, univerſa Chriſtianitas favorabilis eſſe deberet. Quis enim noſtri temporis homo eſt, qui patris hujus glorioſos conflictus, tum contra Turcos, tum contra Huſſitas non audiverit? Debent præterea & huic puero favorem præbere, * avi ſui clariſſima geſta, & illa Eccleſiæ unio Conſtantiæ reparata, tum vero & Caroli Quarti, & Henrici Septimi: quorum ultimus hic ſanguis eſt memoria Cæſarum. Taceamus inclytæ Domus noſtræ Auſtralis opera, tam pro Imperio, quàm pro Eccleſia, in favorem fidei per noſtros & hujus pueri progenitores edita. Quis tandem non compati deberet innocenti puero parentibus orbato, vero Ungariæ Regi ac hæredi? Inſanæ profecto mentis & animi trucis ſunt, ac totius hoſtes juſtitiæ, qui tam generoſum puerum Regno privare, & jus tam clarum conculcare nituntur. Sciunt tamen & illi ipſi, qui talia petunt, inhumanum eſſe quod optant, atq; idcirco extinctum puerum & nuſquam inveniri confingunt, ut vel hoc colore Regni titulus in alium derivetur. Sed aliud reperitur. Vivit enim Rex Ladislaus, ac fauſta & felici fruitur ſoſpitate: ſcitus puer atque formoſus. Is eſt in Novacivitate vicinus Ungariæ, adiriq; ab hominibus poteſt, qui ejus viſendi ſunt cupidi. Spes & noſtra & omnium eſt, anteceſſorum ſuorum virtutes in hoc puero revicturas. Quæ omnia tuæ Beatitudini recenſemus, ne per ſiniſtras ſuggeſtiones aliquid ex Curia tua valeat extorqueri, quod huic patrueli noſtro poſſit eſſe nocivum, utq; puerum iſtum omnibus Imperii Principibus ſanguine junctum, Apoſtolicæ Sedis favore tua Sanctitas proſequatur. Sit igitur hic Rex pupillus in tuo conſpectu recommendatus, ſit ante oculos tuę mentis ſua generoſitas, ſua ætas, ſua puritas, ſuorum memoria prædeceſſorum, & hujus juſtitiam, ex qua non inanis & ficta, ſed vera & ampla utilitas Apoſtolicæ Sedi redundare poteſt, amplecti atq; tueri velis. Datum Viennæ.

*Sigiſmundi Imp.

FRIDERICI III. IMPERATORIS AVGVSTI

AD PONTIFICEM ROMANUM

DE EXPEDITIONE CONTRA TVRCAS facienda.

Anno Chriſti 1453.

FRidericus Dei gratia Romanorum Rex ſemper Auguſtus, Sanctiſſimo Patri Domino Nicolao Papæ Quinto S. P. D. Beatiſſime Pater & Domine Reverendiſſime, cum nobis renunciatum eſſet his diebus, Conſtantinopolim Græciæ caput, & Orientalis Imperii quondam ſedem, per Turcorum Dominum expugnatam & in ſervitutem redactam, multumq; ibi Chriſtiani ſanguinis fuſum eſſe, graviter quidem (ut debuimus) & moleſtiſſime tulimus, communem Chriſtianæ religionis calamitatem atq; jacturam, intelligentes, non de præterito ſolum quod doleamus, ſed de futuro quoque quod timeamus, tantæ urbis amiſſionem fidelibus Chriſtianis abunde præbere. Namq; ſi verus eſt rumor ad nos delatus, hominum quadraginta millia cæſa ſunt, animæ plures in ſervitium miſerabile ductæ: templa divino nomini dedicata funditus diruta: naves non paucæ captæ: amiſſa civitas famoſiſſima, & ratione ſitus, & aliis conditionibus ad tutelam Chriſtianitatis admodum neceſſaria: in qua per multa ſecula & Patriarchalis dignitas claruit, ac Imperialis Majeſtatis inſignia floruerunt. Taceamus de litteris & bonarum omnium artium ſtudiis, quæ veluti domicilium proprium ex tota Græcia Conſtantinopolim habuere. Quibus modo cum civitate cadentibus, nullum profecto credimus eſſe Chriſtiano nomine inſignitum, qui de tantæ urbis ruina ſupra modum non angatur & doleat. Maximum certe atq; horribile vulnus illatum eſt Eccleſiæ Catholicæ noſtro tempore, ac majus quam ſcriptis poſſit aut verbis exprimi. At cum potentiſſimus hoſtis, crudeliſſimus, immaniſſimusq; in manu victoriam hanc, locumq; nactus ſit, ex quo fidei Chriſtianæ, quam perſequitur, pro ſua libidine poſſit officere, quis non eum indies plura conaturum exiſtimet, quibus Chriſtianorum gentem in perniciem deſolationemq; ducat? Quippe victoria ſui natura inſolens, etiamſi ad mites venerit, feroces eos impudentesq; reddit: quid cum his agat, qui ſuopte ingenio ſoliti ſunt ſævire? An putare quiſquam poteſt, iratorum hominum cupidorum atq; acerbiſſimorum quieturam eſſe victoriam? Enimvero qui ex illis partibus ad nos veniunt, & Peram ajunt Chriſtianis perditam, & alia pleraq; loca vicina Conſtantinopoli per Turcos occupata, qui proximam quamq; victoriam non deſidię aut ſocordiæ ducunt, ſed inſtrumentum ſequentis habent, ſtudiisq; omnibus enituntur, ut Chriſtianum nomen ad internecionem redigant. Neſcimus an vera ſint, quæ auctore non certo dicuntur, timere tamen quam ſperare multæ nos urgent rationes: fama quæ de venturis Turcorum exercitibus erat, civitas Regia pro magnitudine ſua parum populoſa, hoſtium propinquitas, auxilii ſpes remotior, & infelix ac doloroſum nuncium optato & fauſto ſemper credibilius. Quibus ex rebus etſi non dubitemus, Sanctitatem veſtram his cognitis excitatam eſſe ad cogitandum inveniendumque modos, quibus tam periculoſo & potenti hoſti, ne amplius noceat, opportune reſiſtatur; tamen quia nos quoque velut Imperatorem & Advocatum Eccleſiæ res iſta concernit, haud ab re credimus eſſe, ſi Clementiam veſtram pro communi fidelium ſalute accenſam, magis ac magis inflammare nitamur. Neque enim res eſt, quæ vel negligi debeat, vel differri: oportet currere, priuſquam vulnus altius infigatur,

Digitized by Google

ſigatur, aut veneni labes in corda decedat. Cæterum cum tanto negocio non unius provinciæ, aut paucorum Principum, ſed omnium Chriſtianorum Regum, ſeu certe magnæ partis eorum, neceſſariæ vires exiſtant, dicemus confidenter, quod nobis ex uſu videtur, neque dubitamus, quin dicta noſtra veſtra Sanctitas in partem recipiet meliorem. Sane pro tanto & tam neceſſario opere optimum factu cenſemus, Clementiam veſtram, quæ locum tenet in terris Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, cujus res agitur, nunc exurgere, ſcribere Regibus, Legatos mittere, monere, hortari Principes ac Communitates, in aliquem communem locum ut aut veniant, aut mittant: nunc dum malum eſt recens, Chriſtianæ rei conſulere feſtinent: Pacem aut inducias inter ſocios fidei componant, atq; junctis viribus adverſus ſalutiferæ Crucis inimicos arma promoveant. Quod ſi veſtra Sanctitas toto pectore ſuoq; more ad rem hanc tam piam & utilem intenderit, non eſt oobis dubium, quin plures & Reges & Principes, in quibus zelus domus Dei, & ardor fidei Orthodoxæ non eſt extinctus, ad mandatum veſtrum voluntarios & obſequentes ſe præbeant. Nos certe pietati veſtræ, ut libuerit, & aſſiſtere & cooperari pro noſtri officii debito minime omittemus. Solum precamur, ut veſtrum in hoc negocio conſilium & intentum communicare dignemini. Namq; ſi fuerit opus, noſtræ nationis & Imperii ſacri Principes ad hoc ipſum convocare, & alia quæ juxta conſilium veſtrum putaverimus opportuna, implere non negligemus. Quia vero ad hujusmodi negocium maxime conducere arbitramur, Italica bella quam primum ſopiri, quamvis Beatitudinem veſtram ad hoc conari & per ſe ſufficere non ambigamus, tamen quia anno proxime decurſo, & Romæ, & Neapoli, & Ferrariæ, & Venetiis de hoc plurimum egimus, licet fruſtra, ſi pietati veſtræ inpræſentiarum quovis modo expedire videtur, quod Oratores aut ad Sanctitatem veſtram, aut partes contendentes mittamus, ſive alio modo pro pace celerius conficienda laboremus, ut Sanctitati veſtræ fuerit viſum, eo modo faciemus, omniq; cura & ſtudio proni erimus ad ea intendere, per quæ pax tam Italis quam cæteris Chriſtianis detur, & furori Turcorum reſiſtatur, & Chriſtiana religio in ſuo ſtatu conquieſcere poſſit, & debito ſub ſplendore foveri. Datum, Anno MCCCCLIII.

WLADISLAI HUNGARI, DESIGNATI ROMANORUM REGIS

DECRETA

A FRIDERICO III. IMPERATORE * COMPROBATA & confirmata Anno Domini MCCCCLIV.

Anno Chriſti 1454.

* puto, quia Ladislai tutor fuit.

WLADISLAUS Dei gratia Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Ramiæ, Serviæ, Galliciæ, Lodomeriæ, Comaniæ, Bulgariæq; Rex; Auſtriæque, Sleſiziæ & Stiriæ Dux; necnon Marchio Moraviæ, Luſaciæ, &c. Fidelibus noſtris univerſis Prælatis, Baronibus, Nobilibus, & alterius cujusvis ſtatus & conditionis hominibus poſſeſſionatis, in Comitatu Peſthienſi conſtitutis & exiſtentibus, ſalutem & gratiam. Crebrarum ac dudum invaleſcentium novitatum Nobilium hominum fide dignorum hujus Regni noſtri Hungariæ pericula formidantium patefactione edocti ſumus luculenter, quomodo perfidiſſimus Imperator Turcarum potentiſſima Paganorum coadjuvatione ſolitò multiplicata in finale exterminium firma intentione machinatur hoc Regnum noſtrum Hungariæ ſubintrare. Proinde nos vigili advertentia in animo revolventes, ne velut olim hoc Regnum noſtrum Hungariæ ex Tartarorum invaſione improviſa, inadvertentia regnicolarum in flebilem ruinam fuerat poſitum, & in præſentium inevitabili curſu dicti Imperatoris Turcorum, & campeſtri cum conflictu indiſpoſiti (quod Deus avertat) nos contingat periclitari, & totius hujus Regni machina, ſacra religione Chriſtiana imbuta, penitus diruatur; quemadmodum etiam in proximis diebus evolutis exemplari intuitu civitati Conſtantinopolitanæ, per eundem Imperatorem Turcorum illatum fore jam experti ſumus manifeſte. Ea propter prædicti fideles noſtri, Prælati, Barones, Nobiles & Proceres dicti Regni noſtri Hungariæ, una cum certis electis Nobilibus hominibus ſingulorum Comitatuum ejusdem Regni noſtri, quibus per alias noſtras nuper ſuperinde dederamus in mandatis, in hac civitate noſtra undecim his diebus congregati, ſuper eo qualiter hujusmodi ipſius Imperatoris Turcorum invaſio reſtollanda valeret tutius evitari, uniformem habentes tractatum & deliberationem, Nos cum eisdem validam expeditionem exercitualem, ad natalem patriam noſtram, Altiſſimo propitio, defendendam adverſus Paganorum inſultus, decrevimus inſtaurandum, præſentibus literis noſtris, ſub certorum Articulorum incluſionibus ſubnotandis, veſtris fidelitatibus notificandum.

I. Videlicet, quod primum Spectabilem & Magnificum Joannem de Huniad, perpetuum Comi-

Comitem Biſtricienſem, infra præſentis integri revolutionem anni, Capitaneum generalem inſtituimus hujus exercitus noſtri inſtaurandi.

2. Item, Domini Archiepiſcopi, Præpoſiti, Epiſcopi & Capitula, ac Abbates, & alii dignitates & honores Eccleſiaſticos majores tenentes, quemadmodum tempore quondam Domini Sigismundi Imperatoris & Regis, avi noſtri, conſueti fuerunt, cum ipſorum Banderiis, ac numero lancearum exercituare teneantur: ita videlicet, quod quantumcumq; Eccleſiarum ſeu perſonarum Eccleſiaſticarum proventus per inimicos extitiſſent minorati, juxta limitationem electorum hominum prædictorum, etiam hujusmodi exercituatio earundem Eccleſiarum ſeu perſonarum Eccleſiaſticarum, cum tanto defectu minoretur: quod etiam aliæ perſonæ Eccleſiaſticæ, dignitates & honores Eccleſiaſticos minores tenentes, quorum nomina in* Regiſtro noſtro exercituationis ſcripta non exiſtunt, ſecundum conſcientiam limitationum electorum hominum prædictorum, juxta quantitatem proventuum earumdem perſonarum Eccleſiaſticarum, exercere teneantur.

* vulgo, Matricula Imperii.

3. Item, in quibuslibet Comitatibus tot probi & fide digni homines potiores per Communitatem Nobilium eorumdem Comitatuum eligantur, quod una cum eisdem Judicibus Nobilium Comitatus, in quo connumeratio fieri debebat, præſtitis juramentis per eosdem, connumeratisq; portibus Jobagionibus, ad rationem & numerum lucri Cameræ faciendum, de centum portis Jobagionibus, tam Eccleſiaſticarum quam ſecularium perſonarum, quatuor equites pharetrarii, & duo pedites ſimiliter pharetras, ac clypeos & cuſpides habentes, ad exercituandum hac vice tantum, & usq; ad metas & terminos Regni noſtri Hungarici, & non ulterius diſponant, ac in quolibet Comitatu, per eamdem univerſitatem Nobilium, & medio ipſorum unus idoneus conductor belli illius Comitatus eligatur, qui cum eisdem hominibus exercituantium connumeratus penes Capitaneum exercitus tempore debito accedere teneantur. Univerſi autem Nobiles Regni noſtri Jobagiones non habentes, per ſingula capita, aut cum Dominis ipſorum, juxta limitationem dictorum electorum hominum, teneatur exercituare. Et qui equeſter vel pedeſter proficiſci debeant, vel qui propter paupertatem, ſenium vel infirmitatem exercituare non poſſint, iidem electi homines diſcernant & diſponant. pro perſonis vero filiorum Magnatum parvulorum, homines armati; pro aliis vero pueris & orphanis, juxta eorum facultatem, conſimiliter homines exercituantes transmittantur. Univerſi autem Magnates, Barones, Milites, Nobiles & Proceres dicti Regni noſtri, majores ſcilicet & minores, ab invicem diviſi, per ſingula capita propria hac vice exercituare teneantur. In caſtris ex pluribus Caſtellanis ſufficiat unum remanere cum tot perſonis, quot pro conſervatione talis caſtri ſufficientes fore judicarint electi homines deputati; alii perſonaliter debebunt exercituare.

4. Item, in domibus notabilium Nobilium, unus Nobilis pro proviſore Curiæ poſſit remanere, ita tamen, quod quicumq; modo præmiſſo remanſerunt, teneantur homines ſuos exercituantes connumeratos transmittere. Ex Nobilibus vero & aliis minoribus, filios aut fratres indiviſos habentes, ſufficiat unum ad exercitum proficiſci, antiqua conſuetudine obſervata.

5. Item, quod Jobagiones exercituantes Nobilium in pluribus Comitatibus poſſeſſiones habentes, electi homines connumeratores talium Comitatuum erga & penes Dominos ipſorum Comitatuum, ubi tales Domini eorum reſidentiam ſecerint, perſonalem transmittant: qui quidem Nobiles ſeu Domini, cum talibus hominibus eorum exercituare ſi voluerint, ſub Banderio dominorum ipſorum accedant, & proficiſcantur: qui etiam rationem de numero & perſonis talium ſuorum exercituantium generali Capitaneo dare, & de eisdem reſpondere tenebuntur.

6. Item, quilibet exercituans, tam major quam minor, teneatur in propriis expenſis tam in eundo, ſtando & redeundo, proficiſci; nullusq; audeat aliquas res, vel victualia, absq; competenti ſolutione, recipere. Si qui autem violenter in aliquibus locis aliquas res vel victualia receperint, ductor exercitus talis Comitatus ex parte damnificantis teneatur impendere ſatisfactionem indilatam. Et ſi ipſe damnificaus, unde ſatisfaceret, non haberet, caput ejusdem in magnis damnificato debeat aſſignare pro ductore belli Comitatus prænotati. Quod ſi talis ductor belli facere non poſſet propter perſonæ talis damnificantis majoritatem, aviſet ſuperinde Capitaneum generalem, qui teneantur damnificato ſatisfacere: alioquin damnum paſſus, valeat, damna ſua, jure mediante, acquirere, ſecundum contenta Decreti Dominorum Prælatorum & Baronum.

7. Item, omnes liberæ Civitates, tam noſtræ Regales & Reginales, quam Dominorum Deſpoti * & Comitis Ciliæ, aut aliorum Magnatum, necnon totum Regnum noſtrum Sclavoniæ, de quibus lucrum Cameræ noſtræ ſolvi non conſuevissent, modo præmiſſo, connumerari debeant; & ſimiliter Philiſtæi, Comanii, Wolaii, & Tartarii connumerati debeant exercituare.

* ſc. Raſciæ.

8. Item, omnes celebrationes octavarum, & judiciorum, tam Eccleſiaſtici quam ſeculares, usq; deſcenſum exercitus noſtri, in proximo conſurgente ceſſare debeant. Poſt deſcenſum vero præſentis exercitus, aut ſi hujusmodi exercitus levari non debuerit, omnes octavæ, ſignanter feſti B. Georgii immediate ſequentis uſq; finem celebrentur.

9. Quodque Jobagiones quorumcumq; usq; ad feſtum S. Martini proxime affuturi, nullo modo hinc inde deducantur, morentur.

10. Diſpoſuimus inſuper, quod quicumq; tam Prælatorum ac Baronum, virorumq; Eccleſiaſticorum, & Magnatum, necnon Nobilium, & poſſeſſionatorum hominum, prædictam diſpoſitionem & ordinationem in toto vel in parte obſervare vel implere nollet, aut non curaret: Extunc tales dicti electi connumeratores in eo mox admonere debeant, ut per defectum hujusmodi non perfectionis, diſpoſitionis & ordinationis prædictorũ, pro quolibet equite, ſedecim florenos auri, & pro quolibet pedite

pedite decem florenos auri,uſq; quintum decimum diem,à die admonitionis eorundem computando,dicto Capitaneo noſtro generali dare & ſolvere debeant,& teneantur,qui ſi non ſolverint,extunc ductor exercitus talis Comitatus,una cum electis hominibus, & judicibua nobilium ipſiua Comitatus,ubi talismodi diſpoſitionea infringentur,ſeu non proficiſcentur,illas poſſeſſiones poſſeſſionarias, de quibus ipſæ diſpoſitiones profecto non ſecerint,occupare,occupatasque tam diu, donec per hos, quorum redemptionem eædem magis comperunt, dictorum ſumma & quantitate florenorum redimantur,conſervare valeanr atque poſſint.

11. Quodque præmiſſa diſpoſitio exercitualis ad aliquam pecuniarum ſolutionem nullatenus, & per nullum modum,per quempiam convertatur,quod ſi per aliquem ſactum fuerit,pœnam ſententiæ capiralia incurrat ipſo facto.

12. Item exercituantes illi,qui ſcilicet de exercitu furtive recedunt, ſi Nobiles fuerint poſſeſſionea ipſorum amittant: ſi vero ignobiles,pœnæ capitali ſubjaceant: & ſimiliter illi, qui à dominis illorum diſpoſitionem habuerunr,vel pecuniam eorum legaverunt,cum eiſdemque proficiſci noluerunt, eandem ſuſtineant capitalem pœnam.

13. Præterea qui præmiſſam diſpoſitionem exercitualem contra antiquam conſvetudinem & libertatem tam Eccleſiaſticarum perſonarum, quam etiam aliorum regnicolarum noſtrorum, majorum & minorum,propter præſentis validiſſimi belli apparatus, dicti Imperatoris Turcarum in hujus Regni invaſionem(quod Deua avertat)faciendum pro ejuſdem Regni notabilis ſcilicet filii Regii & patriæ paternæ defenſione & conſervatione inpræſentiarum levare oportuit & promulgare: ideoNos & ipſi prælati,Barones cæterique Nobiles & Procerea dicti Regni noſtri ſpondemus , & fide noſtra Chriſtiana præſtita,etiam cum noſtri , & ipſorum Prælatorum & Baronum ſigillorum impreſſionis roboratione promittimus & pollicemur: quod amodo & deinceps nullo unquam tempore , talem inconſvetam exercituationem promulgabimus & faciemus,neque ipſi facient & promulgabunt , ſed tam nos quam ipſi Prælati, Barones & Proceres Regni noſtri , penes dictam antiquam conſvetudinem exercituationis ſemper permanebimua, & ipſi permanebunt.

14. Item pro compeſcendis quarumcunque nociturnitatum generibus, diſpoſuimus, ut Prælati,electi homines in ſingulis Comitatibus, una cum Iudicibus nobilium , omnibus querulantibus teneantur ſuper quibuscunque factis potentiariis , & etiam poſſeſſionum occupationibus ex parte in cauſam attractorum habita prius ſuperinde diligenti inquiſitione,comperraque ſufficienti rei veritate,absque dilatione,& terminorum prorogatione,judicium & juſtitiam querulantibus teneantur exhibere: Comesq; Parochialis jua hujuſmodi judiciorum modo præmiſſo faciendum teneatur ſatisfactionem indilatam & plenariam ex parte hujuſmodi in cauſam attractorũ læſis miniſtrare. Quod ſi ipſe Comea Parochialis ex quacunque cauſa facere nollet , extunc talis Comes Parochialis honore ſuo privetur cauſaque hujuſmodi, modo prætacto , adjudicara in Curiam noſtram Regiam , per eoſdem Judices,tranſmittatur: ubi in primis octavis celebrandis , ſine concluſione absque ulla prorogatione ulteriori terminetur, ubi ipſe Comes , vel Vicecomes præmiſſa pattan in eo ut ipſi in prima die ſedis judiciariæ ſuper talismodi novis actibus potentiariis , damnis atque injuriis,læſis & damnificatis omnimodam impendere debeant ſatisfactionem admoneanr, qui ſi id facere recuſaverint,tunc ipſi electi & judicea nobilium ſeriem hujuſmodi non ſatisfactorum, in literis eorum conſcribi facere,& ad primas octavas tunc celebrandas transmittere, judex ordinarius octavis in eiſdem contra tales Comites & Vicecomitea literas ſententiales læſis & damnificatis dare,& eandem executionem debeant & teneantur.

15. Quocirca fidelitati veſtræ præcipimus & mandamus,quatenus mox poſtquam prætacti hominea electi dicti Comitatua Peſtienſis hîc Budæ inpræſentiarum conſtituti , hinc veſtri in medium cum præſentibus revertentur,& pervenerint , ad locum ſedis veſtræ judiciariæ , univerſaliter congregati,juxta contenta præſentium diſpoſitionum noſtrarum, una cum dictis Prælatis & Baronibus & electis hominibus per vos deputatis , cæterisque Nobilibus & Proceribus dicti Regni noſtri in ſuperioribus articulatim conſcriptarum ; vos cum celeritate more exercituantium, tam impedite diſponatis & appromptuetis,ut dum,& quam primum annotatua Comea Joannes generalis Capitaneus exercitus noſtri prænominati vobis ſcripſerit , in continenti cum apparatu exercituali fulciti prævio ductore belli ipſius Comitatus , unde modo prætacto unum de medio eligendo ad loca, quæ idem Capitaneus noſter generalia duxerit notificanda,ad reſiſtendum prædictorum inimicorum noſtrorum inſultibus proficiſci valeatis: aliud ſub pœnia prædictis, & noſtræ indignationis , facere non auſuri in præmiſſis. Datum Budæ in feſto Converſionis B. Pauli Apoſtoli. Anno Domini M CCCC LIV.

Ad relationem Dominorum Prælatorum & Baronum confirmata.

Anno Chriſti 1495. eo nomine VII.

CAROLI * REGIS FRANCIÆ, ITALIÆ, NAVARRÆ, SICILIÆ, NEAPOLEOS, SARDINIÆ, CORSICÆ, &c.

EDICTUM,

Contra Romanum Pontificem, Alexandrum VI. per Legatos Romæ publicatum XII. Iul. Anno MCCCC XCV.

Legitur in libello de actis Gallicanæ Legationis, impreſſo Lipczk per Melchior. Lotter: cujus nobis copiam fecit vir Ampliſſ. Reipubl. amans & communis ſalutis ſtudioſus Daniel Schneiderus I C. & Conſiliarius Saxonicus in Aula Vinarienſi.

SÆpe Oratoribus, ſæpius literis, te apud, Alexandre Sexte, ſollicitavit Rex noſter, quod annueres auxilioque eſſes, ut Regnum ſuum Neapolitanum, quo injuſtè eum ſpoliarunt Reges Aragonum, eoque in hunc uſque diem contra jus faſque & honeſtum potiuntur, conſequeretur. Credebat te tam licitis ſuis deſideriis obtemperaturum, & id agere, ne Chriſtiani Principes bello implicarentur. Sed cum plane videat ſe omnia ſurdis auribus cecinisſe, ferro decrevit curare vulnera, quæ non ſentiunt beneficia medicinæ: Nosque iterum ad te miſit præcipiens, te admoneremus, ut Serenitatis ſuæ voluntati non incautius reluctareris: Quod ſi non poſſemus perſuaſionibus apud te efficere, ut tibi & tuis denuntiaremus bellum: quod Regem noſtrum non minori animo, quam nos denuntiamus, geſturum confidas. Nec tibi perſuade, eam gentem, quæ florentes Romanorum res ſæpe periclitavit & ſubvertit, urbem hanc diruit, populi orbis terrarum domini invictum exercitum fudit, devicit Lucium Papirium, Torquatum, illuſtres Fabios, cæteroſque præſtantiſſimos belli duces, puſillanimes Sacerdotes, qui mollitiei & deliciis inſueti bella timent, reverituram. Poteſne ſperare te & effœminatos tuos complices poſſe contueri explicatos Regis noſtri ordines? quorum congreſſum Camillus, Marcellus Fulvius, & Africanus ipſe Scipio exhorreſcerent? Quid dixero, ſi manus conſerere incipient? quid ſi jaculis eminus, cominus gladiis res gerentur? quid, inquam, ſi inſita gentis more ferocia quemlibet obvium proſternent? paſſim mortes mortibus accumulabunt? cadaveribusque cadentium explebunt acervos? Hoc ne vos illecebris dediti, inter exoletorum ſcortorumque gregem enutriti perferent? Tu, crede, non primum ſuſtinebis tumultum, votiſque Deos venerabere ſeris, tunc cum omnia perſtrepere armis cernes, pacem ſæpe tibi oblatā petes, quam non daturus eſt aliquis, aut ullus conditiones ejus auditurus. Quare proteſtamur, volumuſque omnibus Chriſticolis palam eſſe, Regem noſtrum non contra Eccleſiam, quam ſanctiſſime colit, humiliter reveretur? ſed contra te tuamque obſtinatam petulantiam arma moturum. Bello itaque te accinge, quoniam pacem perferre non potuiſti.

Anno Chriſti 1501.

MAXIMILIANI I. IMPERATORIS AUGUSTI

CONSTITUTIO,

De honore & Privilegiis Poetarum.

MAXIMILIANUS divina favente clementia Romanorum Rex ſemper Auguſtus, ac Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Rex: Archidux Auſtriæ: Dux Burgundiæ, Lotharingiæ, Brabantiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ, Limburgiæ, Lucemburgiæ, Gelriæ: Lantgravius Alſatiæ: Princeps Sueviæ: Palatinus in Habſpurg, & Hannoniæ: Princeps & Comes Burgundiæ, Flandriæ, Tyrolis, Goritiæ, Arthois, Hollandiæ, Sclandiæ, Ferretis, in Kiburg, Namurci & Zutphaniæ: Marchio *a* Sacri Romani Imperii, ad Anaſum, & Burgoviæ: Dominus Friſiæ, Marchiæ Sclavoniæ, Mechliniæ, Portus Naonis & Salinarum, &c. ad perpetuam rei memoriam. Notum facimus tenore præſentium univerſis.

a ita vocatur Marchionatus Antuerpianus.

1. Cum poſt ſuſceptum divino auſpicio Cæſareæ Majeſtatis titulum, officii noſtri inprimis duxerimus, ad ea ſingula animum intendere, quæ & Reipublicæ noſtræ decori & ornamento perpetuo fore arbitraremur, & nationem noſtram Germanicam ac domum Auſtriæ, ex qua orti ſumus, quantis poſſemus honoribus apud omnes gentes ad poſteritatem notas faceremus, id potiſſimum occurrit pro æternitate literarum neceſſarium in humanis rebus fore, ut populis & urbibus noſtris Romanarum literarum Gymnaſia, laudato ordine & Romano more ſtatuerimus, unde publicarum rerum moderatores ac rectores ut plurimum excellentes prodire, qui veterum rerum geſtarum lectione facti prudentiores, bene & beate vivendi rationes multa etiam experientia poſteris ſcripſere.

2. Directis itaque à nobis in noſtro Viennenſi Gymnaſio civilis Juris lectionibus, cum Poetica & Oratoria arte nihil hactenus ibi inſtituerimus, decrevimus pro ipſius Univerſitatis noſtræ augmento Collegio Poetarum ibidem, priſcorum Imperatorum anteceſſorum noſtrorum more, erigere, abolitamque priſci ſeculi eloquentiam reſtituere. Itaque de hac re provehenda,

&

& imitanda duos in Poetica & Oratoria, duos vero in Mathematicis diſciplinis Eruditos, ad ipſum collegium deputamus: inter quos eum, quem pro tempore lectorem ordinarium in Poetica conſtituemus, volumus eidem collegio præeſſe, quem etiam præſentibus noſtris ipſius Collegii & lectionum Superintendentem facimus & creamus. Quo autem præfatum Collegium uberiori à nobis gratia & privilegio decoretur, resque ipſa fœlici gradu debitum ſumat incrementum, pro honore noſtro, & dignitate augendæ Viennenſis Univerſitatis, Cæſarea noſtra auctoritate, ac motu proprio, præfatum Collegium hoc præſenti privilegio ac prærogativa decoramus, ut quicunque in præfata noſtra Univerſitate Viennenſi in Oratoria & Poetica ſtuduerit, lauream que concupiverit, is in prænominato Poetarum Collegio diligenter examinatus, ſi idoneus ad id munus ſuſcipiendum habitus & inventus fuerit, per honorabilem fidelem nobis dilectum Conradum Celtem, per genitorem noſtrum FRIDERICVM TERTIVM divinæ memoriæ primum inter Germanos Laureatum Poetam, & modo in Univerſitate noſtra Viennenſi Poetices ac Oratoriæ Lectorem Ordinarium, ac deinde per ſucceſſores ejus, qui pro tempore Collegio præfuerint, laurea coronari poſſit. Sicque per eum & ſucceſſores ejus Laureatus Poeta ab omnibus habeatur & celêbretur: omnibusque privilegiis & inſignibus, quibus cæteri Poetæ Laureati fruuntur, quomodolibet, conſuetudine vel de jure, uti & gaudere poſſit, ac ſi manibus noſtris ea dignitate fuiſſet inſignitus. Cujus rei tenore præſentium, damus, concedimus & impartimur noſtri Cæſarei juris eidem legenti Poetæ ordinario, ut prædictum eſt, omnimodam auctoritatem, non obſtantibus quibuscunque legibus, ſtatutis, conſuetudinibus, ordinationibus, aut aliis quibuscunque in contrarium facientibus, reſervato tamen nobis nihilominus jure Poetas coronandi, quos idoneos duxerimus. Poteſtati enim noſtræ per hoc privilegium nequaquam derogamus.

3. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc noſtræ conceſſionis & ordinationis paginam infringere, aut ei quovis auſu temerario contraire. Si quis vero id attentare præſumpſerit, pœnam indignationis noſtræ graviſſimæ, ac quinquaginta marcarum auri puri irremiſſibiliter ſe noverit incurſurum: quarum medietatem Imperiali fiſco noſtro, ac reliquam partem præfato Collegio decernimus applicandam. Harum teſtimonio literarum, ſigilli noſtri conſueti appenſione munitarum. Datum in oppido noſtro Bozano, pridie Kalendas Novembris, Anno Domini milleſimo primo: Regnorum noſtrorum, Romani ſexto decimo, Hungariæ vero duodecimo.

MAXIMILIANI I. IMPERATORIS AUGUSTI

Anno Chriſti 1507.

MANDATVM,

De ſubjectione Imperialis civitatis Patavii, & deſtructione rebellium.

MAXIMILIANUS I. Romanorum Imperator, univerſis & ſingulis Capitaneis, armorum Ductoribus, Equitibus & peditibus Veneti exercitus: Nobilibus item civibus, Communitati & univerſo populo civitatis noſtræ Patavinæ.

Significamus vobis, quod cum nos jam pluribus diebus, ſperantes vos aliquando reſipuiſſe, veſtrique commodi & ſalutis memores fore, atque ad verum Dominum & legitimum Principem veſtrum, uti par erat, reverſuros, ab invaſione urbis iſtius abſtinuerimus, & ad hanc uſq; diem vobis rebusque veſtris cogitandi ac proſpiciendi longam ſatis & diuturnam moram impartiti ſumus: compulſi tandem coactique propter rebellionem & defectionem veſtram, temeritatemq; vos tuendi, in quibus obſtinatis & induratis animis perſiſtitis, neque à Venetis ſanctæ Apoſtolicæ Sedis ac noſtris rebellibus, recedere intenditis, decrevimus, conſtituimus, concluſimus, nulla amplius interjecta mora, Deo Opt. Max. duce adjutoreque urbem iſtam Patavinam cum validiſſimo exercitu noſtro aggredi, murosque & munitiones veſtras omnium tormentorum ac bellicarum machinarum genere concutere diruereque, vosque omnes & bona veſtra in prædam præbere, obſtinataque & indurata corda veſtra ferro, igne, atq; omni hoſtilitate demoliri ac debellare: réquirentes tamen vos ante tam vaſtam tamque impiam tam nobilis & præclaræ urbis ruinam, ac veſtrum omnium cladem & internecionem, ut ad veram mentem converſi, veſtro, uxorum ac liberorum veſtrorum commodo & ſaluti conſulere illico & abſque aliquo intervallo cogitetis. Veremur enim, quod cum primum urbem aggreſſi fuerimus, ne propter exercitus noſtri magnitudinem, ac diverſarum linguarum & nationum varietatem, ſi quando vos obſtinationis veſtræ pœniteat, cum nos noſtrorum impetum ultra retinere nequiverimus, nimis ſero & incaſſum opem & miſericordiam imploretis. Cujus rei exemplum ex aliis locis, quæ nuper à nobis defecerant, ante oculos vobis facile proponere poteritis, niſi forte mala aliorum conſilia veſtros animos obcæcaverint. Nos enim juſtam ſuſcepti belli querelam proſequentes, & contra excommunicatos, interdictos & ab omni Chriſtianorum cœtu ſegregatos, omnipotentis Dei auxilio & auctoritate pugnantes, vobis etiam renitentibus & invitis urbis Patavinæ victoria potiri poſſe non dubitamus.

Menſe Septembri. MDVII.

Anno Chriſti 1512.

MAXIMILIANI I. IMPERATORIS AUGUSTI

MANDATVM.

De abolendis actis & decretis Conciliorum Turonenſis Anno 1510.& Piſani 1511. contra Julium II. Papam celebratorum.

Datum Coloniæ in Comitiis Imperialibus Anno MDXII.

MAXIMILIANUS divina favente clementia Electus Romanorum Imperator ſemper Auguſtus,ac Germaniæ,Hungariæ,Dalmatiæ,Croatiæ,&c. Rex: Archidux Auſtriæ: Dux Burgundiæ,Brsbantiæ,&c.Comes Palatinus Hannoniæ,&c. Recognoſcimus & tenore præſentium notum eſſe volumus univerſis, eum inpræſentiarum nos deſtinamus in Italiam & ad Urbem,Venerabilem Mstthæum Epiſcopum Gurcenſem,Principem, Conſiliarium & Locumtenentem noſtrum Generalem in Italia, devotum ac dilectum, pro quibuſdam rebus noſtris ibi faciendis: idcirco nos de ejus dexteritate, ingenio atque rerum gerendarum peritia plurimum confiſi,motu proprio,& ex certa ſcientia,ac animo deliberato fecimus,conſtituimus,creavimus, & ordinavimus,ac tenore præſentium facimus, conſtituimus, creamus & ſolenniter ordinamus præfatum Gurcenſem Principem & Locumtenentem noſtrum,procuratorem,actorem ac negotiorum noſtrorum geſtorem ſpecialem,omni meliori modo,via,jure,forma & ordine,quibus melius & validius de jure poſſumus & debemus, ad comparendum pro nobis & nomine noſtro in Synodo ſeu Concilio Lateranenſi ſuperiori per ſanctiſſimum in Chriſto Patrem & Dominum,Dominum Julium II. ſacroſanctæ Romanæ ac univerſalis Eccleſiæ Summum Pontificem, Dominum noſtrum ſanctiſſimum, de conſenſu ſacri Reverendiſſimorum *D*ominorum Csrdinalium Collegii indicto & denuncisto, & illud approbandum & proſequendum,& ſi & in quantum opus foret, illud ad alium locum & ad aliud tempus transferendum,etiam ex toto tollendum & extinguendum,necnon revocandum, snnullandum,& irritandum,& penitus delendum omnia & ſingula ea,quæ per Eccleſiam Gallicanam in civitate Turonis eodem anno ſuperiori fuerunt acta, concluſa & deliberata: & ſimiliter ad revocandum omnia & ſingula mandata & procuratoria,ſi qua à nobis emanaverunt, pro indictione Concilii Piſani, quod nonnulli Cardinales tunc indixerant,& idem Concilium Piſanum penitus tollendum & extinguendum. Dantes & concedentes eidem Gurcenſi Principi Locumtenenti & procuratori noſtro plenam & amplam poteſtatem gerendi & exercendi omnia & ſingula in præmiſſis, & circa ea neceſſaria & opportuna,juxts dexteritatem ſuam,prout msgis videbitur expedire, necnon ad faciendum omnia & ſingula,quæ verus & legitimus & indubitatus Procurator, liberam & generalem facultatem habens,circa præmiſſa facere poſſet,& quæ nosmet facere poſſemus, ſi præmiſſis perſonaliter intereſſemus,etiamſi talia forent quæ mandatum exigerent magis ſpeciale: ponentes dictum Procuratorem noſtrum,quoad præmiſſa,totaliter in locum noſtrum. Inſuper promittentes in verbo noſtro Cæſareo,& ſub bona fide noſtra,nos gratum & ratum habituros, quicquid per præfatum Principem Locumtenentem & Procuratorem noſtrum, in præmiſſis & circa ea cum omnibus ſuis dependentibus,emergentibus & connexis, actum, dictum, tranſactum, concordatum ſeu concluſum fuerit, & nullo unquam tempore contravenire directe vel indirecte, aut quovis inquiſito colore vel cauſa, de jure vel de facto,etiamſi de jure poſſemus. Supplentes præterea omnes & ſingulos defectus tam juris quam facti,qui in præmiſſis aliquo modo potuerunt evenire. Promittentes quoque, ut ſi forte mandatum iſtud ad aliqua per ſupradictum Procuratorem noſtrum tractanda & concludenda ſufficiens non foret,quod nos omnia & ſingula hujuſmodi tractata, & per ſupradictum Procuratorem noſtrum ſic concluſa,rata,grsta & firma habebimus & obſervabimus,harum teſtimonio literarum,ſigilli noſtri appenſione roboratarum. Datum in civitate noſtra Imperiali Colonia,die prima menſis Septembris. Anno *D*omini MCXII. Regnorum noſtrorum Romani XXVII. Hungariæ vero XXIII.

Per Regem.

Ad mandatum Cæſareæ Majeſtatis proprium.

SCHEDVLA LECTA PER GVRCENSEM EPISCOPVM IN Seſſione III. Concilii Lateranenſis XVII. Oecumenici vel univerſalis.

EGo vigore dicti Mandati Cæſareæ Majeſtatis,Clementiſſimi & Invictiſſimi Principis,ad abolendum omne ſchiſma, quod in Eccleſia Dei oriri poſſet, & etiam pro executione cspitulorum concluſorum coram ſanctiſſimo *D*omino noſtro, revoco quodcunque mandatum qualitercun-

ſercunque conceſſum Conciliabulo Piſano,& procuratores quoscunque,qui in dicto Conciliabulo intervenerunt,& omnia acta & agenda per illud Conciliabulum; quæ declaro irrita & nulla nomine præfatæ Cæſareæ Majeſtatis,& adhæreo ſacro & Canonico Lateranenſi Concilio,Eccleſiam univerſalem repræſentanti,rite & legitime congregato. Declaro etiam Majeſtatem Cæſaream nunquam dediſſe mandatum ad præfatum Conciliabulum.

MAXIMILIANI I. IMPERATORIS AUGUSTI

Anno Chriſti 1514.

MANDATUM,

De transferendis Imperii Græcorum, à Romanis Imperatoribus vindicandi, ſcriptoribus.

MAXIMILIANUS, divina favente clementia, Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, &c.Honorabili,fideli,nobis dilecto,Bilibaldo,Pyrekamayr,Conſiliario noſtro.Honorabilis,fidelis,dilecte: Dum iis ſuperiorib. temporib. honorabilis Iohannes Cuſpinianus, Conſiliarius noſter ageret Oratorem noſtrũ apud Sereniſſimum Regem Hungariæ,conſanguineum & fratrem noſtrũ chariſſimum,monuit nos in Bibliotheca * Regia comperiſſe Joannem Monachum,auctorem Græcum, quem dicunt egregie ſcripſiſſe de Imperio & geſtis Græcorum Imperatorum,uſque ad tempora JUSTINI Junioris: quo tempore aſſerunt eundem Joannem Monachum floruiſſe, quorum nedum res geſtæ,ſed nomina & ſeries ipſorum apud noſtros Latinos ſunt pene obliterata: adeo quod infelix Græcia non ſolum ruinam Imperii & gloriæ iis temporibus, ſed etjam nominis & famæ patiatur: & tot maximæ res geſtæ per tam clariſſimos Imperatores,una cum Imperio eorum concidiſſe videantur. Et quum nos ab ineunte ætate noſtra nihil magis deſideraverimus,& ſemper omni ſtudio procuraverimus, quam recuperationem illius Imperii: pro qua re vires & perſonam noſtram obtulimus,adſiſtentibus nobis cæteris Principibus Chriſtianis: ſed nunquam nobis hactenus id exequi licuit,ob impedimenta hoſtium noſtrorum. Interim tamen, dum id perfici licuerit,volumus ſaltem memoriæ & æternitati tot fortiſſimorum Imperatorum, de Republica Chriſtiana benemeritorum ſuppetias ferre,& ipſos à totali omnium oblivione vindicare. Statuimus eundem Joannem Monachum facere in Latinum traduci,ut noſtratibus & aliis Chriſtianis, aqud quos vigent ſtudia bonarum artium,tot præclara facinora Auguſtorum Imperatorum innoteſcant. Et ſi nos nequiverimus,forte aliquis à nobis exortus,vel oriturus,quem tanta hæc gloria manet, pellectus tantarum rerum magnitudine,reſtituit rem Chriſtianæ Reipublicæ. Te igitur potiſſimum ad hujus Auctoris traductionem elegimus,quem & in utraque lingua clarum,& hujuſmodi votorum noſtrorum, uti Conſiliarium noſtrum,conſcium novimus, & ſtudioſum mandatorum noſtrorum, ut Joannem Monachum,in obſcuro latitantem,Latinis Latinum reddas. Aggredere igitur omine felici, auſpiciis noſtris,opus hoc præclarum: in quo,præter quod apud ſtudioſos omnes maxime promereberis,nobis plurimum ſatisfacies,& æternitati nominis tui conſules, & maximam apud omnes laudem conſequeris. Datum in oppido noſto Gmunden, die 20. Auguſti Anno Domini M D XIV. Regni noſtri Romani XXIX.

* quæ Budæ erat.

MAXIMILIANUS
manu propria.

Ad mandatum Cæſareæ Majeſtatis
proprium &c.

Iac. de Banniſſis.

MAXIMILIANI I. IMPERATORIS AUGUSTI

Anno Chriſti 1517.

RESCRIPTUM,

De bello Turcis inferendo,& ut Papa atque Cardinales perſonaliter Imperatori in eo aſſiſtant.

Sanctiſſimo in Chriſto Patri & Domino,Domino Leoni Decimo, divina providentia Sacroſanctæ Romanæ ac univerſalis Eccleſiæ Summo Pontifici, Domino noſtro Reverendiſſimo.

BEATISSIME Pater,Domine reverendiſſime: Nuntius Beatitudinis veſtræ apud nos reddidit nobis Breve Sanctitatis V. in quo nobis ſignificat illuſtrem victoriam Turcarum Tyranni adverſus Sultanum Ægypti Dominum: noſque toto animo hortatur, rogat, obteſtatur, ut ſanctam expeditionem adverſus tam impium Chriſtiani nominis hoſtem ſumere velimus,& una

cum Beatitudine V. illius furorem comprimere, & Chriſtianæ Reip. pariter conſulere. Idq; etiam ex relatione præfati Nuntii ſui intelleximus, & quo fidei amore, qua pietate optet animam ſuam pro ovibus ſibi commiſſis ponere. Quæ quidem res gratiſſima nobis, ſed & moleſtiſſima fuit. quippe non potuimus non afflictim dolere Chriſtiano nomini inimiciſſimi Tyranni tantam & tam nobilem victoriam: cui, ubi ille, quem optat, finem impoſuerit, ac ſuam ſibi potentiam firmaverit, in quos potius aut libentius debacchabitur, quam in miſeros Chriſtianos? Miſeros eos appellamus, qui cum opibus florentiſſimi ſint, viribus & animi magnitudine egregii: quorum virtuti non Aſia ſolum cederet, ſed & ſi alter terrarum orbis reperiretur: quaſi tamen nullibi locorum divitiæ extent, niſi inter ipſos Chriſtianos, nullibi civitates, ſeſe invicem abſumunt: perfidos autem Chriſti hoſtes, hac & illac victores impune vagari permittunt, quin & [ſi Deo placet] de ſemet triumphum referre ſinunt. Cæterum cum animo noſtro repetimus, quod nullus Deus fortis eſt, præter Deum noſtrum: nullus porro alius, qui convinciat gentes in fortitudine brachii ſui, in eam ſententiam devenimus, ut pro certo habeamus, Turcarum victoriam Chriſtianis ſalutarem fore. Voluit enim divina majeſtas per hanc cæcas Chriſtianorum aliquorum mentes illuminare, & dormientes excitare, ac januam pulſare, *tempus jam eſſe ex*
Rom. 13. *ſomno ſurgere.* Quæ nobis cogitantibus omnis mœror ille à nobis recedit, & in lætitiam potius vertitur. Speramus enim jam prope futurum, cum externæ & infidæ gentes agnoſcent Chriſtum Dominum Deum ſuum, neque Turcarum tanta victoria nobis formidoloſa eſſe debet. Scimus enim quoties omnipotens Deus hoſtibus ſuis vires dederit, ut ſuorum ſcelera ac peccata ulciſceretur. Novimus e-
Pſalm. 52. riam, quoties voluerit fidos numinis ſui cultores parva manu ingentes hoſtium copias fundere. *Speraverunt in eo patres noſtri, ſperaverunt, & liberavit eos.*

2. Quod ſi tam cæcæ aliquorum mentes erunt, quæ tam certis futuri exitii nuntiis nondum reſipiſcant, non tamen nobis deſperandum erit tali Pontifice, qualem multa ſecula non tulerunt. Scimus egregias virtutes, inclytas animi dotes Beatitudinis V. & nunc cernimus, quo fervore; qua pietate pro commiſſo ſibi grege inſidet. quæ quanquam nobis gratiſſima ſunt, unum tamen nobis ſummæ admirationi fuit, admirationi ne an potius mœrori, quod Sanctitas V. optat, ut *D*eus aures noſtras aperiat ad audiendam aliquando veritatis vocem, quaſi vero veritati aures hactenus occluſerimus, atqui ita de nobis reſpondemus, nos non tam profundo ſomno ſupitos in hanc uſq; horam obdormiviſſe, ut hæc demum Turcarum victoria nos excitaret, ſed diu ante prævidimus ea, quæ nunc ante oculos habemus, ſanctiſſimæque memoriæ prædeceſſores Sanctitatis V. qui ætate noſtra vixerunt, monuimus rogavimusq; & per viſcera miſericordiæ Dei obteſtati ſumus, ut Chriſtianæ Reipub. conſulerent. *Q*uorũ aliqui nobiſcum conſenſerint, ſed tamen ſemper reperti ſunt, qui tam glorioſæ & tam *D*eo acceptæ expeditioni inviderent, & omni nixu nobis adverſarentur. *Q*uod ſi illi iidem Sanctitatis V. prædeceſſores viverent, qui ætate noſtra fuerunt, redderent veritatis teſtimonium, & nobiſcum una Chriſtianæ Reip. tam lugubrem hoſtium victoriam ingemiſcerent, & ſponte ſua faterentur expeditionem iſtam non hac tempeſtate magis quam ſemper neceſſariam fuiſſe. Verum *D*eo Opt. Max. gratias agimus, quod Majeſtas ſua nos potiſſimum excitare voluit, Beatitudine V. ejus vices gerente, & gregem ovium ſuarum egregie tutante. Quæ ſi cœptum iter peregerit, duce virtute ſua, nullum diſcrimen, nulla calamitas Chriſtianæ Reip. ſubeunda aut pertimeſcenda eſt. Noſque, quoad vita ſupererit, nunquam deſeremus tam glorioſam provinciam, tam neceſſariam, tam ipſi Deo acceptam: ſed opes, vires, ſanguinem noſtrum etiam ad certum exitium pro Chriſti fide conferemus.

3. Non laboret in nobis itaque S. V. qui à teneris annis, cum adhuc, quid eſſet bella gerere, per ætatem neſciremus, cum tamen audiremus, eſſe Turcas, qui Chriſti religionem negligerent, odiſſent, perſequerentur, eos potiſſimum, cum primum licuiſſet, radicitus evertere optabamus. Non laboret in nobis, qui ubi adolevimus, & militarem artem didicimus, non eam ſcire voluimus, ad chriſtianorum civitates occupandas, ſed potius ad eas vindicandas è manibus Tyrannorum: non ad fines adimendos, ſed tuendos: non ad eorum dedecus, ſed ad laudem: non ad perniciem denique, ſed ad cuſtodiã, hujuſque rei teſtes erunt cuncta bella, quæ geſſimus ſemper inviti, ſemper laceſſiti, ſemper coacti. Et nunc cum videremus Beatitudinem V. tot perſuaſionibus nos ad pacem & concordiam cohortari, & ita velle, pro bono chriſtianitatis flecti nos permiſimus, & conditiones quaſcunque ſuſcepimus, ne mora ulla in nobis eſſet, ne per nos defuiſſe videretur, quin labanti fidei Chriſtianæ opitularemur: ove unquam vox juſti coram Deo ſuper nos clamaret. Neque vero nos cohortetur Sanctitas V. qui, poſtquam Imperii ſceptrum ſuſcepimus, ipſi nunquam deſtitimus cum quocunque Pontifice agere, ut ſanctam hanc expeditionem ſuſciperet. Scimus enim eam & neceſſariam, & utilem, & glorioſam fore.

Excitet modo ſe B. V. & Chriſti vexillum erigat, & cum reverendiſſimis illis Patribus iter feliciſſime adverſus hoſtes arripiat: nos comitabimur eam, & opes ac vires noſtras omnes conferemus. Neq; ætas noſtra, quæ jam celeri gradu ad ſenectutem feſtinat, nos tantillum morabitur: quin ſi mors illa pro Chriſti nomine optatiſſima obtigerit, reviviſcere nos ad æternam gloriam ſperamus. Sed quid de nobis dicimus? Nemo tam impudens erit, aut tam Chriſtiano nomini inimicus, qui ſi viderit Dei Vicarium cum reverendiſſimis Cardinalibus bellum in Turcas moventem, ac me in expeditionem euntem, non omni renuntiata mercede, etiam ad certam mortem convolet. Imbecillis nimirum ſexus, & infirma ætas Beatitudinem V. ſequetur.

4. Quare nos itidem rogamus Sanctitatem V. imploramus, obteſtamur, ut provideat, ne quid detrimenti chriſtiana Reſp. capiat. Confirmet opinionem, quam omnes de ea conceperunt, ſuccurrat nutanti

Digitized by Google

nutanti Reip. Chriſtianæ, liberet è faucibus ſæviſſimorum luporum oves ſibi commiſſas. Neque expectet, quoad Chriſtiani Principes congregentur [quippe longum illud eſſet & fortaſſe periculoſum] ſed S. V. gladio Domini ſuper fœmur potentiſſimum cincta iter auſpicatiſſimum ingrediatur. Quæ quanto magis ab aliis Principibus derelicta erit, tanto erit glorioſior, tantoque magis immenſa Chriſtianorum multitudo confluet, Deo victimas gratas offerri optantium. Nos vero qui aut ubi S. V. deſeremus, qui ultro cupimus hanc fragilem & corruptibilem coronam, quam gerimus, cum iſta pretioſiſſima & æterna martyrii corona permutare? Neque vero ſubvereatur B. V. Turcarum potentiam. Non tot apparatibus non tanta bellorum copia indigemus. Ipſe namque Deus eſt, pro quo certaturi ſumus, *ipſe docebit manus noſtras ad prælium, & ponet ut arcum æreum brachia noſtra, ipſe dabit nobis protectionem ſalutis ſuæ, & dextera ejus ſuſcipiet nos.* Pſalm. 17.
Quod ſi hæc tam ſancta deliberatio in auras evaneſcat, prout aliæ hactenus fecerunt, neque alia expeditio fiat, tum ſummum illum rerum opificem obteſtamur, per nos non defuiſſe, quin vita & ſanguine noſtro Chriſtianæ Reip. conſuluerimus: videbuntque gentes, & ipſe, cui nihil ignotum eſt, Deus, nos nulla alia pro re magis unquam elaboraſſe. Per quem vero deerit, is ſciat ſe rationem ante tribunal Dei redditurum. Cætera intelliget S. V. ab Oratore noſtro, cui latius ſcribimus.

Datum in oppido noſtro Mechliniæ, die ultimo menſis Februarii, anno *D*omini milleſimo quingenteſimo decimo ſeptimo: Regnorum noſtrorum, Romani triceſimo ſecundo, Hungariæ vero viceſimo ſeptimo.

Maximilianus divina favente clementia Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, ac Germaniæ, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Rex: Archidux Auſtriæ: *D*ux Burgundiæ, Brabantiæ, &c. Comes Palatinus &c.

MAXIMILIANUS

Ad mandatum Cæſareæ Majeſtatis proprium.

Iac. de Panniſſis.

CONSTITVTIO,

AD REMOVENDOS ABUSUS ET ORDINATIO AD VITAM CLERI REFORMANDAM, PER REVERENDISSIMVM IN CHRISTO PATREM ET DOMINUM, D. LAURENTIUM, TITULI SANCTÆ ANASTASIÆ S. R. E. PRESBYTERUM CARDINALEM ET AD GERMANIAM &c. DE LATERE LEGATUM, EX SACRÆ REGIÆ MAJESTATIS PROCERUMQUE IMPERII CONSENSU RATISBONÆ EDITA, ANNO DOM. MDXXIV.

Anno Chriſti 1524.

LAVRENTIVS miſeratione divina, tituli, ſanctæ Anaſtaſiæ S. Rom. Eccleſiæ presbyter Cardinalis, per univerſam Germaniam, ac Hungariæ & Bohemiæ Poloniæq; regna, & quæcunq; alia loca, ad quæ nos declinare contigerit Domini noſtri Papæ & Apoſtolicæ ſedis Legatus, ad perpetuam rei memoriam. Ex Legationis officio à ſede apoſtolica nobis commiſſo obligamur, ut circa ſtatum perſonarum Eccleſiaſticarum ſub finibus noſtræ legationis conſiſtentium in melius reducendum propenſius cogitemus, ut quæ in eis à ſanctorum patrum decretis & ordinatione deviare perpendimus, ad debitam reformationis normam dirigentes eis opem & operam adhibeamus efficaces. Nuper ſiquidem, cum ſanctiſſimus dominus noſter Clemens Papa VII. cum pro paſtorali ſuo officio, tum pro ea affectione, qua inclytam nationem Germanicam, paterne proſequitur, intellectis ejus fluctuationibus, hæreticorumque impietate indies creſcente, nos ad univerſam Germaniam, ſuum & apoſtolicæ ſedis Legatum de latere miſerit, non ob aliam cauſam, quam ut tranquillitati provinciæ & ſaluti animarum, quæ periclitantur ob dictam nuper natam impuriſſimam omnis hæreſeos ſentinam, conſulat. Quod onus licet humeris noſtris impar, ejus tamen præceptis & mandatis obedire [ut tenemur] volentes, freti Chriſti favore Servatoris noſtri [cujus negotium agitur] ſubivimus: nihil hic prorſus noſtris viribus tribuentes, aut prætere cupientes, quam quod ad munus hoc feliciter implendum attineat. Cumque aliquot menſium experientia multa collapſa, & præter omnem opinionem, difficultatibus plena perpendimus cum ſereniſſimo Ferdinando Hiſpaniarum Principe, Archiduce Auſtriæ, Imperiali locumtenente generali, communicatis conſiliis concordi ſententia particularem conventum in civitate Ratisbonæ convocare decrevimus.

In quo una nobiſcum interfuerunt præfatus ſereniſſimus Princeps & Archidux.

Reverendiſſimus Matthæus S. Rom. Eccleſiæ, tituli ſancti Angeli presbyter Cardinalis, Archiepiſcopus Salzburgenſis.

Ac Illuſtriſſimi Wilhelmus, & Ludovicus, Palatini Rheni, Duces io ſuperiori & inferiori Bavaria, fratres germani.

Venerabiles in Chriſto patres, Bernhardus Epiſcopus Tridentinus.

Johannes Adminiſtrator Eccleſiæ Ratisbonenſis, Palatinus Rheni, Dux Bavariæ.

Ac Nuntii ſive Oratores omnes, cum pleno mandato Venerabilium in Chriſto patrum & Illuſtriſſimorum Priocipum, Vigandi Epiſcopi Bambergenſis.

Georgii Epiſcopi Spirenſis, Palatini Rheni, Ducis Bavariæ.

Wilhelmi Epiſcopi Argentinenſis.

Chriſtophori Epiſcopi Auguſtenſis.

Hugonis Epiſcopi Conſtantienſis.

Chriſtophori Epiſcopi Baſilienſis.

Philippi Epiſcopi Friſingenſis, Palstini Rheol, *D*ucis Bavariæ.

Erneſti Adminiſtratoris Eccleſiæ Pataviensis ac *P*alatini Rheni, ducis ſuperioris & inferioris Bavariæ.

Et Sebaſtiani Epiſcopi Brixienſis.

Cum quibus pluribus hinc inde in diſcuſſionem allatis, & præcipue quibus conſiliis, quibuſque modis præfatæ nationi Germanicæ periclitanti conſuleretur: paribus ſententiis receptum fuit, hanc perditiſſimam hæreſin rudi populo plauſibilem ob libertatem illi ſalſo perſuaſam prætextu Evangelicæ charitatis, non parvam habuiſſe occaſionem, partim à perditis moribus & diſſoluta vita clericorum, partim ob non diutius diſſimulandum ſacrarum ſanctionum Eccleſiaſticarumq; conſtitutionum abuſum, & perinde non parum momenti fore extirpandæ hæreticorum Lutheranorum & eorum ſequacium ſectæ, ut clerici ad honeſtatem vitæ, moreſque ſuos illos, quos D. Paulus exigit & præſcribit, debita cenſura reducti, abuſusque laicos male offendentes, ſublati fuerint. Itaque habitis maturis deliberationibus & piis conſiliis præfatorum Ferdinandi Principis, Cardinalis, ac Ducum & Epiſcoporum atque Nuntiorum ſuorum infra ſcriptos, ſalubares aliquot, tam neceſſariæ reformationis ſacerdotum, presbyterorum, religioſorum, & Clericorũ modos præſcribere, ſtatuere, ſancire atq; edere neceſſarium duximus. Quocirca auctoritate Apoſtolica, qua fungimur in hac parte ſtatuta & ordinationes per nos, (ut præfertur) edita, ab omnib. & ſingulis Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus, præpoſitis, Decanis, Archidiaconis, & aliis perſonis in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutis, ac parochialium Eccleſiarũ aliorumq; beneficiorũ Eccleſiaſticorũ rectorib. presbyteris, religioſis & clericis in univerſa Germania reſidentibus, prout eos & eorum quemlibet reſpective tangit aut tangere poterit, in futurum, perpetuis futuris temporibus inviolabiliter obſervari volumus: decernentes irritum & inane, ſi ſecus ſuper his à quoquam quavis authoritate ſcienter vel ignoranter contigerit attentari. Et nihilominus univerſis & ſingulis Archiepiſcopis, Epiſcopis, Abbatibus ac aliis perſonis in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutis, nec nõ Metropolitanis, & aliarum cathedraliũ Eccleſiarũ Canonicis, ipſorumque Archiepiſcoporum & Epiſcoporum Officialibus & vicariis generalibus, per præſentes committimus & mandamus, quatenus ipſi, & eorum quilibet, ſi & poſtquam pro parte illorum, quorum intereſt, aut in futurum intereſſe poterit, fuerint requiſiti, ſtatuta & ordinationes hujuſmodi, & horum ſingula inviolabiliter obſervari faciant. Contradictores per cenſuras Eccleſiaſticas & alia juris remedia compeſcendo. Invocato, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſecularis non obſtante conſtitutione felicis recordationis Bonifacii Papæ VIII. qua cavetur, ne quivis extra ſuã civitatem & Diœceſin, niſi in certis exceptis caſibus, & in illis ultra unam diætam à fine ſuæ Diœceſis, ad judicium evocetur: ſeu ne judices à ſede Apoſtolica vel ejus authoritate deputati extra civitatem & *D*iœceſin, in quibus deputatĩ fuerint, contra quoscunque procedere aut alii vel aliis vices ſuas committere præſumant: & in Concilio generali de duobus diætis & perſonis ultra certum numerum ad judicium non vocandis, & aliis conſtitutionibus & ordinationibus Apoſtolicis, cæteriſque contrariis quibuscunque. Verum quia difficile foret præſentes literas ad ſingula loca, ad quæ expediens fuerit deferri, volumus & authoritate Apoſtolica decernimus, quod tranſumptis præſentium literarum manu Notarii publici ſubſcriptis, & ſigillo alicujus perſonæ in Eccleſiaſtica dignitate conſtitutæ munitis, ea fides adhibeatur, quæ iiſdem originalibus, ſi eſſent exhibitæ vel oſtenſæ, adhiberetur. Et ut hujuſmodi ſtatuta & ordinationes ad ſingulorum notitiam deducantur, univerſis locorum ordinariis, authoritate Apoſtolica præfata, in virtute ſanctæ obedientiæ mandamus, quatenus ſtatuta & ordinationes hujuſmodi per ſe vel per aliũ, ſeu alios in eorum Eccleſiis vel civitatibus publicent ſeu publicari faciant, quod poſt publicationem ipſam, eoſdem, quorum intereſt, aut intereſſe poterit, perinde arctent, ac ſi eis perſonaliter intimatæ eſſent aut intimarentur.

Tenor vero ſtatutorum & ordinationum prædictarum ſequitur, & eſt talis:

1. CUm potiſſimum anima verbo, quod ex ore Dei procedit, vivat, id antẽ nec paſſim nec ab omnib. expediat prædicari, admonente Apoſtolo, qui inquit: *Quomodo enim prædicabunt, niſi mittantur:* Ideo ſtatuimus & ordinamus, ut non liceat cuiquam, etiam religionem profeſſo, & quomodolibet exercitato, Evangelium docere, niſi ab Ordinario vel ejus vicario tam morib. quam doctrina probatus fuerit, facta fide, per patentes literas, quæ præter Notarii mercedem gratis concedantur. Miſſi itaq; & probati Evangelium negotium tractabunt recte, ſobrie & pure, loca quæq; recondita magis

&

& abſtruſa, intellectuq; difficilia, non ad novum & adulterinum ſenſum, ſed juxta ſanctorum Patrum & ab Eccleſia receptorum Doctorum, præcipue Cypriani, Chryſoſtomi, Ambroſii, Hieronymi, Auguſtini & Gregorii exponant & interpretentur. Omni etiam ope ſtudeant, ne pro veris ſomnia & anilea fabellas, pro certis dubia, pro receptis apocrypha & jam dudum exploſa, damnataque ab ortbodoxa Eccleſia tradant vel depromant, idque omni modeſtis, ne unquam eos ad convicia injuriaſque delabi contingat, locuſque ille cum populi offcoſione dehoneſteur. Itaque Ordinarius aliquot excellenti doctrins præditos conſtituat, qui per Diœceſio inquirant, qui ſint ad Evangelicam doctrinam idooei diſſeminandam, quique ad Luthersnam perfidiam non delectant, ut remedia adhibcaotur, quo populus recte inſtituatur in Chriſtisna lege, & ab ea deficiens, ne ſecum alios trahat, deblte coerceatur, cultus divinus obſervetur, peragaturque his modis & ritibus, qui per manus ſanctorum patrum nobia traditus, & per majores noſtros obſervstus eſt in ſacrificio altaris, officiis defunctorum, canonicis horis, cæteriſque divinis laudibus atque ceremoniis.

2. Hinc hortamur atq; monemus omnes & ſingulos, qui ſacris initiati ſunt, ut vivaot vitam, quam profeſſio exigit, & Chriſtus requirit, inquiens: *Sic luceat lux veſtra corā hominibus, ut videant opera veſtra bona, & glorificent patrē veſtrū, qui in cælis eſt*: cum veſtitu honeſto incedant, quā Paulus alibi præſcripſit, quapropter ſingulari cura intendat quiſq; Prælatus, oe hi, quib. præeſt, in ſacris ordinib. cōſtituti, veſtes varii coloris, veluti virgatss & fimbriatas deferant, ſed lōgis atq; talarib. utantur, nulla arma induant, niſi itinerantes, barbamq; & comam non nutriant, coronam & tooſurā defereotes, tum ſummopere curantes, ne quem laicorum iodecentia veſtitus offeodant, ut ſacris Canonibus cautum eſt.

3. Inſuper tabernas publicas eviteot, niſi eas peregre proficiſceotes ingredi oporteat, & tam inibi, quam domi & alibi à crapula, ebrietatibus, omoique ludo à jure probibito blaſpbemiis, rixis ac aliia quibuscunque exceſſibus & offenſionibus penitus abſtioeaor, Choreas, ſpectaculaque & convivia publica vitent, oe ob luxum petulantiamque eorum nomen Eccleſiaſticum male audiat.

4. Cumq; ſecuodū Apoſtolum *nemo militans Deo ſeſe negotiis ſecularibus implicare debeat*, nemini liceat contra provincialia ſtatuta & ſynodalia domi ſive tabernam, compotandique locū aperire laicis, quoniam nou raro ſequi ſolent ebrietatem rixæ, cædes & multa boc genus ſcelera, quæ ſacerdotalem polluunt dignitatem. Præterea negotiationibus mercimoniiſque, more mereatorum abſtineant.

5. Sacerdotes autem curati, quique vicem eorum referunt, ſubditoa in remediis & aliis juribus parochialibus, ultra ea, quæ ſibi de jure debentur, non gravent, ultraque depoſitionem eas ad peractiones Septimi, Triceſimi vel Anniverſarii peragi faciendas non cogaot, tum præter oblationes feſtis ſolennibus fieri ſolitas, cum illa pro arbitrio fieri debeaot, alias non exigant.

6. *D*e ſepultura quoq; ac adminiſtrarione Sacramentorum, aliiſq; ſpiritualib. paciſci aut aliquid ab invito exigere oemo poſſit aut debeat, & propter ejuſmodi à parochianis neglecta cuiquam non liceat aliquod Sacramentorū denegare, neque propter debita quempiā ab Eccleſiaſtica ſepultura probibere. Parochialia tamē jura, quæ uſus receepit, & debētur altari ſerviēti, per prædicta oō abrogamos.

7. Cum autem in Diœceſib. nou ſit eadem conſvetudo, & inter ſubditos & paſtores multa & varia emerganr diſſidia, paſtorib. quibuſdam plura exigere propenſis, ſubditis vero ob penuriā & egeſtatem reclamantib. & recuſantibus, ordinamus, quod quilibet ordinarius infra ſex menſes poſt præſentium publicatiooē omnibus perpeoſis beneq; & ſufficienter examinatis ſuper prędictis certam legem, ordinationemq; una cum Principum aut Dominorum ſeculariū conſilio, quos iſta negotia tanguot, conſtituat, oe viduę, pupilli & aliī pauperes nimiū ultra vires injuſte graventur. quod nos, ſi neglectū fuerir, ſi in proviucia adſuerimus, vel ſucceſſor noſter, habita plena de his informatione, facturos polliecmur, aut rē ipſam ſanctiſſimo Dno. noſtro relaturi ſumus, qui buie rei proſpiciendæ judices deputabit.

8. Convivia presbyterorum, quę in exequiis & fraternitatib. publice in tabernis hucuſque exhibita ſunt, prorſus abrogamus, quod plerunq; laicis ſint ſcandalo: ſi autē conviviū vel conſvetudo vel locorum diſtaotia exiget, fiat illud in domo Sacerdotis, boneſteq; non ad luxū ſed ad neceſſitatē inſtruatur. Siquidē neq; comeſſationi, neq; compotationi vacandū eſt ſacerdotib. eum quod oō audiant, *quorum Deus venter eſt*, tum quod officii eorū eſt, & ſobrie, & caſte pro peccatis Deo dooa ſacrificiaq; offerre.

9. Porro ne & ipſi videantur pecuniæ aucupium magis, quā ſalutis snimarum ſtudium amplecti, dum laicos graviora delicta confeſſos hinc inde remittuot, nō ſine famæ rerumq; diſpendio: Conſtituimua & ordinamus, ut deinceps quilibet confeſſor abſolvere poſſit laicos contritos & confeſſos à quibuscunq; peccatis occulris, quantumcunq; gravibus & enormibus quę Ordinarii ſuæ authoritati reſervaverunt, excepris duntaxat homicidis, hæreticis & excommunicatis ad Epiſcopum vel ejus Vicarium mittendis: quo autem ad clericos, nihil quoad ſtatutum intelligatur innovatum: pro condonatione autem & remiſſione peceatorum, quam abſolutionem vocaot, nihil omnino ab invito exigant.

10. Sancimus quoque juxta Apoſtoli ſententiam, quæ dicit: N*emini cito eſſe manum imponendam*, oe cui temere cura animarum committatur. Itsque probetur prius per Epiſcopum vel ejus officialem etiam religionem profeſſus, nec liceat ulli Vicarium Eccleſiæ & plebis ſuæ ſufficere illsmve locare, ſive emolumentum, quod abſentiæ nomine recipiet, conſtituere ſioe authoritate Epiſcopi aut Vicarii. Nam cum os bovi trituranti non ſit alligandum, Epiſcopi vel officialis arbitrio ejuſmodi emolumenta locationum & abſentiarum moderaoda cenſemus.

11. Domos quoque fundoſque dotales beneficiorum collapſos inſtaurent poſſeſſores, quantum neceſſitas poſtulaverit, reparataque indebita ſtructura cooſervenr, & per archidiaconos & decanoa rurales ac alios, ad quos de jore vel conſvetudine ſpectat, ubi negligentea fuerint, per ſubtractionem proventuum, auctoritate noſtra arctius compellantur.

12. Ex-

12. Expreſſe caventes, ne cura Eccleſiarum beneficiorumque concedatur religionem quamcunque profeſſis etiam exemptis, quod ſi aliqui hactenus admiſſi vel recepti eſſent, niſi de voluntate favoreque ſuperioris ſui, legitimiſque cauſis conſtiterit extra ſua monaſteria degere nequaquam ſibi integrum fore putent, quando illos ſic vagos per Ordinarios vel Vicarios ad ſuperiores ſuos per victus denegationem, aut alia juris remedia remittendos eſſe jubemus.

13. Monaſteriorum Prælati unicas Eccleſias habentes, prædictos Vicarios perpetuos vel ad nutum amovendos in iisdem Eccleſiis inpoſterum non conſtituant, niſi prius per Ordinarios, aut eorum Vicarios, ut idonei & apti fuerint admiſſi: Eccleſiæ tamen ſuis monaſteriis unitæ uſque adeo propinquæ, quod religioſi earundem curam habituri ſub religione in monaſterio ſub debitaq; obedientia ſtare poſſent, modo ſint habiles & idonei per ejuſmodi religioſos provideri puſſint, id quoq; permittimus de monaſterio, quod tamen tenue eſt, ut debitam ſuſtentationem habere nequeat, volentes religioſos & qualitercunque exemptos curata beneficia habentes Ordinario loci eſſe ſubjectos.

14. Cumque in Eccleſia Dei magis præſtet paucos bonos & doctos, quam plures indoctus, & imperitos habere miniſtros, id quod ratio noſtrorum temporum exigere videtur: Idcireo deinceps non initientur ſacris ordinibus, niſi viri morum, vitæ candore & doctrina præ cæteris ſpectati, probatique per teſtimonium examinis rite ſervandi.

15. Quod attinct ad Ordinatos in urbe vel in alia quaeunque aliena diœceſi, ſancimus, ut & illi ſuarum ordinationum literas & titulos oſtendant. Et ſimili modo ad divina peragenda prius non admittantur, quam ab Epiſcopo vel Vicario ſeu Officiali fuerint rite admiſſi.

16. Præterea cum nihil æque conveniat omnibus numeris ad eos eſſe mundos, qui vaſa Domini portant, & in ſacrario operantur, quales ſacerdotes conſtituit ipſe Dominus, qui quotidie ſacroſancta tractant, & in illis verſantur. Igitur volumus, atque juxta ſanctiones canonicas feliciter à divis patribus inſtitutas ſancimos, ut caſte continenterque vivant: Sacerdotes concubinarii, in continenterqoe vitam agentes, Canonum pœnis in ordinem redigantur, nulla conſvetudine eis, nulla conniventia, imo damnoſa Prælatorum negligentia patrocinante.

17. Quo vero ad Quæſtores, qui vulgo Stationarii appellantur, ſtatuimus, ne quis quavis authoritate & literarom occaſione vel ad prædicandum vel ſubſidia eleemoſynasq; colligendas ſe ingerat, utcunq; ſe jactet indulgentiis abundare, niſi prius literæ admiſſionis & approbatioois Ordinariorum vel Vicariorum ab eo prolatæ fuerint, adſtringentes ipſos Ordinarios, ut tales admittant, qui probæ vitæ teſtimonium habeant, & de prædicatione ſua, dum opus erit, rationem reddere poſſint, eleemoſynis, piorumque oblationibus non abuſuri per luxum proprium religione jurisjurandi affirmaturi, ſe nec quotam nec totam colligendi facultatem certa ſumma pecuniarum pactos eſſe. Fratribus tamen Mendicantibus integras, ſalvaſque conceſſiones à ſede Apoſtolica factas relinquimus.

18. Et ut *P*aſtor agnoſcat vocem ovis, & illa viciſſim vocem Paſtoris audiat, tollaturq; omnis vagandi occaſio: Ordinamus, quod presbyteri, peregrini & ignoti, ad miſſarum ſacrificium non admittantur, nec ultra menſis ſpacium in conſortio presbyterorum tolerentur, niſi exhibeant literas admiſſionis alterius ex Archiepiſcopis vel Epiſcopis, io cujus Diœceſin ſe tranſtulerint, ac documeota & literas teſtimoniales ſui Ordinarii, à cujus *D*iœceſi proxime diſceſſeruot, quibus de eorum ordinibus & honeſtate cooſtet, ne aliquis incorrigibilis poſt perpetratos exceſſus impune ad alienam Diœceſin tranſeundo evadat.

19. Ut autem Chriſti fidelium eleemoſynæ in uſum, pro quo erogantur, vertantur, non liceat Procuratoribus ſeo vitricis fabricarum, in ſingulis Eccleſiis quicquam de pecuniis ad fabricam provenientibua diſtribuere, aut in ædificiorum, vel alterius rei uſum diſpenſare ſine rectoris ſcitu, ſed ad armaria fabricæ reponaotur, ut hactenua ſervatum eſt, duabus vel tribus clavibus pro loci conſvetudine tenendis, quatum uoa ipſi rectori ſervanda tradatur, obſervato oſuio clavibus, & rationibus reddendis à Principibus & Superioribus hacteous recepto.

20. Statuimns quoque & ordinamus, ne Epiſcoporum in Pontificalibus Vicarii in conſecrandis Eccleſiis & altaribus, quod ſacri jubent Canones, quicquam omnino exigant, excepta procuratione. Coovenit namque, ut pro qualitate ſtatus ipſorum Epiſcopi proſpiciant præſtando præcipue penſiones ſuper fructibus menſæ Epiſcopalis à ſede Apoſtolica conſtitutas, oe aliquid attentare habeat in dedecus Epiſcopalis dignitatis.

21. Nec abs re, imo juſtis de cauſis adducti feſtorum multitudinem conſtringendam eſſe duximus: Statuentes & ordinantes, ut de cætero *D*ominica diea, quæ in gloriam Dominicæ reſurrectionis ad nos à primitiva Eccleſia maxime celebris ſemper habita eſt: Dies quoque Nativitatis Chriſti, S. Stephani, Johannis, & Innocentum, Circumciſionis, Epiphaniorum, Paſchæ cum feria ſecunda & tertia duntaxat, Aſcenſionis, Georgii, Pentecoſtes, cum feria ſecunda & tertia duntaxat, Corporis Chriſti, qoatuor B. Virginis, Purificationis, Annuntiationis, Aſſumptionis & Nativitatis: Natalia Apoſtolorum, Johannis Baptiſtæ, Magdalenæ, Laurentii, Dedicationis Michaelis, omniū Sanctorū, Martini, Nicolai, & Catharinæ: & per Diœceſin Salzburgenſem Feſtivitates S. Ruperti, ſicuti hactenus obſervatæ fuere, celebres quoque & feſti habeantur. In cæteris autem feſtivitatibus, quaeunq; ratione vel inſtitutis vel receptis, & qui ſub præcepto celebrari debeant, permittimus liberumq; cuiq; facimus, ut Miſſa audita ad operas ſuas, quibus ſuam ſuorumq; alimoniam quærere cogitur, redire poſſit: Feſtis tamen dedicationum, patrooorom & principalium nihil derogantes, quo ad eorum celebrationem io Cathedrali ſede, civitateque ac loco, etiam Epiſcopalis reſidentiæ duntaxat.

22. Cumque inter Paſtores & gregem propter nuptiarum celebritatem, quam alii intronizationem

tionem, alii ſolennizationem vocare ſolent, multa & jurgia & ſcandala eveniant, declaramus & ſtatuimus, quod matrimonia in conſpectu Eccleſiæ poſſint ſolennizari, nullo ab ordinario ad hoc conſenſu petito, aut quapiam re pro eo expoſita: Exceptis tamen tota quadrageſima, ultima hebdomada Adventus, feſtis Paſchæ, Pentecoſtes, & Nativitatis Dominicæ, cum octavis & diebus Rogationum.

23. Jejunia ab Eccleſia inſtituta ſub debito obedientiæ ſanctæ Eccleſiæ Catholicæ inpoſterum indici debent omiſſo excommunicationis verbo, ne infirmorum conſcientiæ offendantur, cum his temporibus pietas pene omnis jaceat, ſacerdotibuſque parum deferatur.

24. Ut igitur & extinctus cultus excitetur, populuſque non fiat indies negligentior, ſtatuimus, ut propter cædem clericorum perſona tantum, non autem locus interdicendus veniat, niſi cœtu, concurſuque populari facinus patratum eſſet.

25. Inhibemus inſuper, ne inpoſterum Epiſcopi clericis legitimia ab inteſtato decedentibus, in patrimonialibus bonis aut induſtria propria acquiſitis ſuccedere poſſint aut debeant.

26. Cumque quotidie ob novas, imo jam olim damnatas hæreſes apoſtatarum & religioſorum ſacerdotumque numerus in immenſum creſcat, quam plurimis eorum uxores ducentibus: Ut ergo ſacrilegia hæc impunita non remaneant, concedimus quibuscunque Principibus, Statibuſque poteſtatis ſecularis eorumque Officialibus ut ejuſmodi Apoſtatas & ſacrilegos capere poſſint, modo reos ipſos ordinariis infra tempus debitum tradant, & aſſignent abſque aliqua in eos tortura & animadverſione debite puniendos, quibus enixe mandamus, ut omni poſita mora, ſavoreque diligentius, quam hactenus factum fuit, juxta ſacras ſanctiones omnino puniant facinoroſos, adeo quod criminis enormitate expoſtulante poſſit Epiſcopus ſervata forma capituli primi *de hæreticis in ſexto* reum curiæ ſeculari relinquere, vel ad perpetui carceris ærumnâ damnare. Negligentia autem Ordinariorum ad Apoſtolicam ſedem deducta judicis Eccleſiaſtici, ab ea deputabuntur, qui conſtituto de Ordinariorũ negligentia ad preces Principum aliorumque ſecularium, reos maxime hæreticos pœnis afficient.

27. Quod jam Epiſcoporum quidam ut accepimus de beneficiorum penſionibus atque abſentiis exigant decimas, cum ſit id contrarium juri, longeque præſtet male inductos uſus delere, quam inuſitatum quid admittere, idcirco decimas ejuſmodi ulterius exigi ſolvique interdicimus, uſumque talem qualitercunque receptum caſſantes caſſatumque eſſe cenſentes.

28. Itemque improbamus, & ut abſonum prorſus rejicimus ab Epiſcopis medios exigi fructus de beneficiis, quæ unius ſuſtentationi vix ſufficiunt: ut ſunt, quæ non excedunt valorem triginta duorum Rhenenſium, de quibus in Romana Curia medii fructus non exiguntur. Quod etiam ab Ordinariis obſervandum eſſe præcipimus, niſi Concordatis aliter cautum eſſet, vel honeſta ratione aliquid ſine tamen reprehenſibili gravamine accipiant.

29. Cæterum quo major fiat conjunctio, formaq; magis inter provinciales ſtabiliatur concordia totius provinciæ, antiquum morem Synodorum innovantes, ſtatuimus, ut ſingulo triennio poſt Paſcha Provinciale Concilium celebretur.

30. Ad hæc cum beneficia propter officia, juxta patrum ſanctiones dari conſueverint, fierique vix poſſit, ut in tanta præbendatorum caterva non reperiatur, qui officii oblitus horas negligat Canonicas: hinc ſtatuentes volumus & ordinamus, ut locorum Ordinarii per Archidiaconos & Decanos de hujuſmodi ſacerdotibus negligentibus ſeſe diligenter edoceant, & ſecundum uniuscujuſque negligentiam atque deſidiam fructus perceptos vel in utilitatem Eccleſiæ, vel in uſum pauperum vertant. Quod ſi poſt legitimas monitiones & ſimul primam correctionem in eandem negligentiam, quæ diſſolutæ prorſus mentis indicium eſt, quis relabatur, tum beneficio etiam Eccleſiaſtico privetur, Collatorique vel patrono de alio idoneo providendi aut præſentandi ſit poteſtas.

31. Sanctionem Patrum, qua Eccleſiaſtica ſepultura privatur quisquis non confeſſus nec Euchariſtiæ Paſchali tempore communionem ſumpſerit, inviolabiliter obſervandam eſſe ſtatuimus, ac ubi quem contigerit inopinata morte obire inconfeſſum, ſepultura præfata illum carere non volumus, modo ipſius Curato conſtet, vel doceatur illi ipſum, ſecundum jam dictam ſanctionem confeſſum eſſe & ſimul communicatum, aliudque non obſtet Canonicum impedimentum.

32. Ad tollendam execrabilem blaſphemiam divini nominis atq; divorum, quos temnere fas non eſt, ſtatuimus & ordinamus, ut quicunque clericus vel ſacerdos Deo palam maledixerit convitiis contumeliiſque, atque adeo obſcœnis verbis inceſſerit, Deum & Dominum noſtrum Chriſtum, aut nunquam ſatis laudatam matrem ejus glorioſam virginem pari blaſphema lingua impetiverit, alioſque Sanctos blaſphemaverit, fructuum vel bonorum privatione ſeu aliis pœnis pro qualitate blaſphemiæ & delicti plectatur. Contra Simoniæ labem non diſcedimus à Patrum ſanctionibus jubentes eas ſub pœnis in illis contentis obſervari.

33. In ſortilegos, divinaculos, incantatoreſque clericos, quos tam ſacræ leges, quam Patrum decreta execrantur, ſtatuimus & ordinamus ut arbitrio Superiorum infamia notentur, ſi qui moniti non deſtiterint, ordine amoveantur, inq; monaſterium ad tempus juxta arbitrium ſuperioris relegentur, beneficiis officiisq; ſuis Eccleſiaſticis privati. Cæteri autem Pſeudochriſtiani, deq; fide parum probe ſentientes citra delectum perſonarum, hæretici quoq; vel Judaiſmum reſcrentes à ſancta Chriſtianorum congregatione procul arceantur, contraq; eos diligenti inquiſitione procedatur per ordinarios vel eorundem vicarios aut hæreticæ pravitatis inquiſitores, per Judices à ſede Apoſtolica, vel per nos deputandos, ut non reſipiſcentes pœnis puniantur debitis.

34. Prohibemus etiam tam clericis quam laicis de ſacroſancta fide temere, præcipuè inter pocula atq; convivia diſceptare, injungentes ſacerdotibus, ut omni modeſtia utantur, & peculiariter operam impendant novo veteriq; teſtamento legendo, ut par eſt, ne per otia in vitia voluptateſque labantur.

35. Sta-

35. Statuimus & ordinamus, ut quilibet Epiſcopus diligenter provideat atque inprimis id curet, ut Vicarii ſive perpetui, ſive pro nutu poſiti competentem vivendi portionem aſſequantur, ne detur eis anſa ſuos ſubditos ob rei familiaris penuriam gravandi. Porro quod proxime accedit ad Apoſtolorum inſtitutionem moremque primitivæ Eccleſiæ hortamur cum Prælatos, tum reliquos ſacerdotes, ut meminerint pauperum & eleemoſynis ſtudeat alter alterum vincere.

36. Sunt item pleraque alia ſummis Pontificibus, ſacris Conciliis, provincialibusque & Synodalibus conſtitutionibus prodita, quæ mire decent & adornant candorem vitæ clericalis, nec minus obviant offendiculis, quæ Chriſtus paſſim cavenda præcepit, quæ velut ſancta teneri & obſervari mandamus, tranſgreſſores ſecundum Canones ipſos prædictasque conſtitutiones puniri volentes.

37. Inhibentesque propterea omnibus & ſingulis Vicariis & officialibus nec non & Archidiaconis & Decanis ruralibus aliisque, ad quos criminum denuntiatio correctioque quodammodolibet ſpectat, aut quibus id per ordinarios committetur, ne ad exceſſus tranſgreſſionesque alicujus dictarum conſtitutionum, ſtatutorum & ordinationum noſtrarum, ob pecuniam etiam ultro oblatam, aut alterius rei gratia conniveant, ſed potius ad pœnas de jure, vel conſvetudine debitas contra delinquentes, pro delicti qualitate & officii ſui debite procedant, atque ut ita fiat, quoniam nihil proderit leges condere niſi ſint, qui conditis vivant, mentemque earum exequantur, utque refloreat Catholica fides, Eccleſiaſticaque dignitas (hæreſibus radicitus extirpatis) ſuum locum recuperet, idque vix alio medio aptius atque commodius fieri poſſit, quam Synodis. Itaque priſcum Synodorum morem renovare cupientes, ſtatuimus & ordinamus ut ſingulo anno ſaltem Synodus diœceſana opportuno tempore à ſingulis Epiſcopis celebretur, cum potioribus Prælatis, Decanis ruralibus, viriſque dignis, in quib. per quartas deſignentur Judices, qui diligenter intendant, ſi ſtatuta prædicta aliaque per Synodos de ſcitu Epiſcopi ſtatuenda obſerventur invocato ad hoc ſi opus fuerit brachio ſeculari. Mandantes propterea, ut hujus noſtræ conſtitutionis ordinationisque ſeries, in præfatis Synodis tam provincialibus quam diœceſanis in earundem principio diligenter legatur, ne quis in futurum ignorantiam prætexere poſſit. Datum Ratiſponæ Anno à nativitate Domini 1524. Nonis Julii Pontificatus præfati domini noſtri Papæ anno quarto.

Viſa.
Jul.
Flo. Montinus.

D. de Paternina

C. Prego.

Jodocus Hoetfilter Reverendisſimi Domini L. Cardinal. Campegii. Legati &c. Notarius ſubſcripſit.

Anno Chriſti 1526.

CAROLI V. IMPERATORIS AUGUSTI,

De injuriis Romani Pontificis in Imperatorem & Imperium illatis.

Videtur eſſe compendium ejus Reſcripti quod extat tom. 1. Schilcdano epitomarum.

CAROLUS V. Romanorum Imperator Clementi Pontifici maximo. Prædicas tu quidem multis verbis ſingularia tua erga me beneficia & officia, Beatiſſime Pater, ſed mea in te merita agnoſcis, & egregie diſſimulas. Neque enim ignorare potes, & interceſſione mea auxilioque te factum eſſe Pontificem: & cum eſſem renuntiatus Cæſar, non me aſſenſiſſe prius, quam Leo X. Pontifex electionem ratam haberet, ac ſimul jus Regni Neapolitani mihi tribueret. Quam varia vero tu una cum Alberto Carporum *a* Principe contra me molitus, & quam ſtudioſe, facto cum Gallis fœdere; totus in hoc incubueris, ut mihi Neapolim atque Siciliam adimeres, ſatis tibi conſcius es. Facta deinde temporum commutatione, cum Galli Regium Lepidi, *b* Pontificiæ dignitatis oppidum, fruſtra tentaſſent, copiis adjutus Leonis, Regi Galliæ bellum me feciſſe meminiſti; quo quidem in bello Leonis ipſe fuiſti Legatus, & muneris loco penſionem annuam à me tunc accepiſti ex Archiepiſcopatus Toletani proventibus, aureorum millia decem. Profligatis deinde ex Italia Gallis, ductore Borbonio, minime equidem illi denegare potui, quo minus in Galliam arma ferret, ut ea, quæ Rex ei propter defectionem ademerat, recuperaret: obſidione vero ſoluta Maſſilienſi, non niſi tuo impulſu, bellum in Inſubria Regem renovaſſe plerique confirmant.

a Comite.

b quoad utile ſive feudale dominium, reſervata Imperio ſuperioritate, ut in dicto Reſcrip. §. 19.

2. Fateor ſane Regnum Neapolitanum in tua clientela eſſe, veruntamen ſi bellum iis locis feciſſes, hoc eo pertinebat, ut jus omne ejus amitteres. Etenim quibus de cauſis beneficium collatum cliens, iiſdem plane de cauſis patronus etiam dominium amittit. Antequam Rex caperetur, de pace quidem interceſſum abs re fuit, ſed hoc agebatur, ut ſub ſpecie ſequeſtri & depoſiti, Mediolanenſem agrum occupares, ideoque Veneti ac Florentini copias auxiliares, quas debebant ex fœdere, tuo nimirum impulſu, meis Ducibus ſubtraxerunt. Nam & Galliæ Rex profitetur palam, quod abs

te

te ſolicitatus, antequam ex Hiſpaniis domum rediret, novum fœdus inierit: & indicio cognovi, te ſolviſſe illum à jurisjurandi vinculo, quo mihi tenetur. Deinde bellum intitulisti prius, quam literæ quibus illud denuntias, eſſent redditæ: & eo ſpectaſti, quomodo non ſolum Italia tota me depelleres, verum etiam ab Imperii dignitate dejiceres. Hoc enim Ferdinandi Davali a Piſcarii literis docere poſſum, quem in hoc fœdus ſolicitaſti, promiſſo Regno Neapolitano. Principatum Mediolanenſem non una de cauſa mihi poſſum vindicare, ſed tamen Italiæ quietis cauſa, Sfortiæ poſſeſſionem ejus permiſi; cumq; graviter ille decumberet ex morbo, Borbonium ei ſubſtituere volui, quod hoc tibi cæteriſque per Italiam gratum eſſe viderem. Cur autem in arce Mediolanenſi circumſideretur Sfortia, cauſa fuit, quod tecum inito fœdere, læſæ Majeſtatis crimen perpetraſſet, quod patefacta conjuratione nec arcem Cremonæ, nec Mediolani, meis præfectis reddere, neque ſe purgare de criminibus, aut cognitioni ſiſtere vellet. Tuum erat poſtulatum, ut prorſus ei condonarem omnia, ſed id neque potui neq; certe debui, ne peſſimo exemplo beneficiariis in patronos delinquendi feneſtram aperirem. Similiter mei commeatum & reliqua neceſſaria ſumpſerunt à Parmenſibus & Placentinis, mirum id videri non debet, quoniam urbes illæ ſunt ditionis Mediolanenſis ab Imperio dependentis, & minime omnium ad Eccleſiam Romanam pertinent. De pace cum Galliæ Rege facta tuos Oratores nihil celavi. Conditiones enim ejuſmodi ſunt, ut occulta eſſe nolim. Nam & ad publicã pacem, & ad coercendos Chriſtiani nominis hoſtes pertinent. Leges nonnullæ per Hiſpaniam latæ, ſolum eo ſpectant, ne jura patronatus, quæ mihi Pontifex Adrianus conceſſit, Romæ ſupprimantur. Sed vide quanta ſit rei indignitas. Meis è Regnis atque provinciis plus emolumenti & annuæ pecuniæ Romam defertur, quam ex reliquis populis omnibus. Id demonſtrari poteſt ex illis Germaniæ Principum poſtulatis, quando de Curia Romana graviter conqueſti, remedium adhiberi volebant: ego autem pro mea in Eccleſiam Romanam obſervantia querimoniam illorum tunc poſthabui.

3. Quod cum ita ſit, & quoniam offenſionis cauſam tibi nullam dedi, vehementer abs te peto, ut ab armis diſcedas: idem ego faciam. Et cum à *Deo* ſimus ambo conſtituti, veluti luminaria duo magna, demus operam, ut per nos illuſtretur orbis terrarum, neque per noſtrum diſſidium oriatur eclipſis: cogitemus de univerſa Republica, de profligandis Barbaris, de ſectis & erroribus comprimendis. Hoc nimirum ad gloriam Dei pertinet: & hinc faciendum eſt initium: poſt aliæ tractentur & audiantur controverſiæ. Me quidem ad hæc omnia paratiſſimum habebis. Quod ſi non impetrabo, & ſi bellator eſſe perges, ad Concilium provocare me teſtificor, ut in eo ſimultates definiantur, & primo quoque tempore illud convocari poſtulo. Granatæ XVIII. Septembris M. D. XXVI. Anno Chriſti 1526.

CAROLI V. IMPERATORIS AUGUSTI

RESCRIPTUM,

DE INIUSTA PAPAE USURPATIONE ET CONVOCATIONE Concilii generalis.

CAROLUS V. Romanorum Imperator Sacro Cardinalium Collegio. Poſtquam Clementem Pontificem Galliæ Regi bellum in redintegranti confœderatum eſſe intellexi, ſane, ut debui, animo dolorem percepi maximum, qui & literas ad me dedit admodum hoſtiles, ut omnino hoc communi ipſorum voluntate atque conſilio factum eſſe arbitrandum ſit. *Quæ* quidem res omnino mihi præter expectationem accidit. Neque enim exiſtimo ullum eſſe Regem, qui majori ſtudio Romanam Eccleſiam complectatur, quam meipſum. Poterit eſſe hujus rei documento Parma & Placentia, quæ urbes licet Imperii ſint ditionis, & ab eo nuper avulſæ, à me reſtitutæ fuerunt Eccleſiæ, quod facere tamen jure non tenebar. Qua de re, ac præſertim de injuriis Aulæ Romanæ, Principes ac Ordines Germaniæ non ita pridẽ apud me graviter conqueſti ſunt, & ſatisfieri ſibi eo nomine poſtularunt. Verum quod naturæ quadam propenſione ſingulari, & vitæ quoque inſtituto, Romanam amo Eccleſiam, ſurdis tunc auribus eorum lubens poſtulata præterii. Cumque majores ex eo turbæ poſtea naſceremur, ac multa per Germaniam tumultuoſe fierent, ideoq; Principes alium deſtinaſſent Conventum, gravi tunc pœna denuntiata, ne convenirent mandavi, eo quod Eccleſiæ Romanæ atq; Pontifici diſpendium allatura eſſe videbatur ea deliberatio: utq; tum illos demulcerem, ſpem feci futuri Concili. Maxima igitur mihi à Pontifice ſit injuria, cujus in gratiam adeo multa feci, ut etiam Imperii Proceres hoc ipſo non parum à me alienaverim. His de rebus omnibus diligenter ſcripſi ad Pontificem, ac monui, ut Concilium publicum indiceret. Quamobrem à vobis peto, ut illum officii commonefaciatis, & ad pacem potius quam ad bellum hortemini: quod ſi facere recuſabit, vel diutius Concilium extrahet, vosmetipſi ſtatim hoc ut indicatis. Alioqui ſi vel propter non convocatum Concilium, vel nimis longam interpoſitam moram, Reſpublica Chriſtiana detrimenti quid accipiat, id mihi minime tribui oportere proteſtor.

Granatæ VI. Octobris M. D. XXVI.

Ex hoc eſſe videtur compendium à Schleidano relatum ejus Reſcripti, quod habes Tom. 1.

a Piſcardiæ Marchionis.

Te FERDI-

Anno Chriſti 1526.

FERDINANDI REGIS ET VICARII GENERALIS IN IMPERIO

CONSTITUTIO,

DE RECOMPENSANDIS BENE PRÆCLAREQ. de Republica meritis.

FERDINANDUS Rex Bohemiæ & Ungariæ &c. Recognoſcimus & fatemur per præſentes literas noſtras, quod nos ſpectabilem & magnificum Dominum Stephanum de Bathor Regni Hungariæ Palatinum & Judicem Comanorum: Reverendos Dominos, Thomam Veſpinenſem & Stephanum Broderithum Sirimienſem Cancellarium, Epiſcopus: & magnificos, Franciſcum de Baiyan Regnorum Dalmatiæ, Croatiæ & Sclavoniæ Banum, Alexium Turzonem de Bethlemſalva Magiſtrum Tavernicarum Regiarum, Joannem Thaly Gubernatorem Prioratus Auranæ, Caſparum Horvvath de Vyngareh Magiſtrum Dapiferorum Regiæ Majeſtatis: Ladislaum de Macedonia præpoſitũ Quinqueecclesienſem Conſiliarium, Nicolaũ de Cerea dCuſtodẽ Albenſem, Thomam Nadaſdi, Nicolaum Olahum Archidiaconũ Srigonienſem, Secretarios egregios: Emericũ Magnum de Variias Vicepalatinũ, & Franciſcũ de Ruhya Protonotarium Palatinatus: alioſq; Sereniſſimæ Dominæ Mariæ Reginæ Hungariæ & Bohemiæ viduæ & ſororis noſtræ chariſſimæ Conſiliarios, eorũq; conjuges, liberos, hæredes, fratres, amicos & familiares, qui ſcilicet in aſſequenda dicti Regni Corona & dignitate Regia, conſilio, opera, facultatibus aut viribus eorum conſtanter & fideliter nobis adfuerint, quod & omnino facere debent, ſicut nobis promiſerunt; volentes de noſtra erga eos benevolentia & gratitudine certos & ſecuros reddere, promittimus eiſdem in verbo noſtro Regio, quod eos & eorum quemlibet in ipſorum beneficiis, ordine, libertate, officiis, ac in bonis & rebus omnibus, contra * Comitem Sepuſienſem VVayvvodam Tranſylvanum, qui præter leges & conſvetudinem Regni Hungariæ ſe per ſuos in Regem eligendum & coronandum curavit, atq; alios adverſarios, inimicos & æmulos, ſi quos pro eorum in nos fide & conſtantia ſunt habituri, & tuebimur ac defendemus.

* Joannem à quibuſdam Proceribus cum auxilio Turcarum in Regem electum.

2. Quod ſi forte aliquam dignitatis, pecuniæ, bonorum, beneficiorum, aut proventuum jacturam hujus rei cauſa acceperint, eiſdem, in quantum damna illa per liquidationem vera inventa fuerint, ſatisfaciemus, eiſque intra biennium aut amiſſa recuperabimus, aut paribus beneficiis & bonis æquivalentibus intra dictum biennium in dominiis noſtris, ubi ipſis commodum erit, eosdem contentos reddemus. Interea vero unicuique eorum loca, in quibus tuto & commode pro ipſorum conditione, una cum uxoribus, liberis & familia reſidere poſſint, in Dominiis noſtris aſſignabimus, & honeſtam penſionem pecuniariam pro conditione cujuſque ſtatus, dignitatis ac amiſſorum prædiorum conſtituemus, & ſolvi faciemus. Statim autem poſt damnum acceptum, & amiſſa bona, loca reſidentiæ ipſis aſſignabimus, & penſionem ſuppeditabimus. Prælaturas etiam, dignitates & beneficia Eccleſiaſtica, ac bona & jura hæreditaria, & officia quæ ad Collationem noſtram Regiam quocunque titulo devolventur, præfatis Conſiliariis Regiæ Majeſtatis, & his, qui noſtras partes ſequentur, pro ſuis cuiq; meritis ante alios donabimus atq; conferemus, eoſq; aliis hac in parte præferemus, & rebus omnibus ac honoribus quibus poterimus, augebimus. Ad præmiſſa autem ita firmiter obſervanda & perficienda, nos & hæredes noſtros obligamus, harum teſtimonio literarum, ſigilli noſtri, quo hactenus tanquam Archidux Auſtriæ, uſi ſumus, appenſione munitarum. Datum in civitate noſtra Viennæ, die ultima menſis Novembris, Anno Domini M. D. XXVI. Regni noſtri anno primo.

Anno Chriſti 1529.

CÆSAREÆ MAJESTATIS ORDINUMQ. IMPERII

RECESSUS SEU DECRETA,

In Comitiis Spirenſibus publicata Anno Domini M. D. XXIX.

FERDINANDUS Dei gratia Hungariæ ac Bohemiæ Rex, Infans Hiſpaniæ, Archidux Auſtriæ, Dux Burgundiæ, &c. Sacri Romani Imperii Vicarius: & nos Dei item gratia Balthaſar Epiſcopus Melitenſis, Conſtantienſis Epiſcopatus Orator generalis: Fridericus Comes Palatinus Rheni, Dux Bavariæ, &c. VVilhelmus Comes Palatinus Rheni, Dux Bavariæ: Ericus Dux Brunſvicenſis & Luneburgenſis: & Bernhardus Epiſcopus Tridentinus, à Sereniſſimo & Invictiſ-

victiſſimo Principe ac Domino, D. Carolo V. electo Romanorum Imperatore in hanc urbem Spiram ad Comitia deputati Commiſſarii &c. fatemur & his mediantibus notum facimus. Cum ſacra Cæſarea Majeſtas, Dominus noſter Clementiſſimus, exigentibus ſummis neceſſitatibus, pro commodo S. Rom. Imperii, & inprimis Germaniceæ Nationis honore & emolumento, generalem Conventum in hanc urbem Spiram indixiſſet, ut de punctis quibuſdam neceſſariis, tanquam de Diſſenſione in Fide Chriſtiana; De vis atque ratione reſiſtendi Turcis per expedita auxilia; De ſuſtentando Regimento Imperii & Judicio Cameræ; De aliis denique incumbentibus negotiis, ſecundum Cæſ. Majeſtatis indictionem & inſtructionem &c. deliberaretur & conſtitueretur: ipſius autem Majeſtatis propter graviſſimas occupationes & impedimenta præeſſe Conventui in perſona non potuerit, & nos nomine ſuæ Majeſtatis cum pleniſſima poteſtate & inſtructione delegaverit: quod Nos ex plenitudine dictæ poteſtatis & mandati, cum Electoribus, Principibus, Prælatis, Comitibus & cæteris ſacri Imperii Statibus, qui frequentiſſimo numero præſentes comparuerunt, abſentiumq; Legatis, ſupra memorata & alia puncta diligantiſſima deliberatione conſultavimus, & de ſingulis articulis unanimiter concordavimus & decrevimus, ut ordine in hoc Receſſu ſequuntur.

1. Primum, quod ad diſſenſiones in Chriſtianæ fidei articulis & cauſa ſanctæ Religionis attinet, cum in omnibus fere hactenus celebratis Comitiis, ac in his ipſis vigentibus de tollendis ac componendis illis, diligenter & accurrate ſuſceptæ & inſtitutæ fuerint deliberationes, nec tamen curando illi morbo remedium magis idoneum aut efficacius ullum hucuſque reperiri excogitarique potuerit, libero ac totius Orbis Chriſtiani generali Concilio, in aliquo idoneo loco, indicendo & cogendo, ac omnes etiam Imperii Status ſæpiſſime ac ſubjectiſſime à Cæſar. Majeſtate petierint & flagitarint, ut illud apud Pontificem quam primum promoveret & procuraret. Tandem vero Electores, Principes & Imperii Ordines ex Cæſareæ Majeſtatis inſtructione percepiſſe hoc conſilium de cogendo libero ac generali Concilio, non tantum probari bonumque videri Cæſ. Majeſtati, verum etiam ipſam apud Pontificem primo quoq; tempore pro viribus procuraturam ac promoturam illud, & ut utrinſq; pariter ſuo ac Pontificis nomine per Imperium indicatur, effecturam eſſe.

Hac audita, de Concilio libero & generali indicendo & cogendo, prompta ac clementiſſima voluntate, Electores, Principes ac Imperii Status rurſus Legationem ad Cæſ. Majeſt. miſiſſe, ſubjectiſſime oratum, ut miſerum & tumultuoſum Imperii Statum reſpiciens ac graviſſimas Germanicæ Nationis miſerias perpendens, ipſe tanquam ſupremus Eccleſiæ Advocatus & Chriſtianæ religionis propugnator ſtrennus, eam rem, quæ moram ferre nō queat, clementiſſime promoveret, atq; adeo efficeret, ut primo quoque tempore, poſt promulgatum hoc Decretum, liberum ac generale Concilium intra annum indiceretur, ac deinde elapſo anni ſeu ſeſquianni ſpatio ejus fieret initium, locusque idnneus, utpote Metum, Colonia, Moguntia, Argentoratum, vel alius magis accommodus ſignificetur, ut Germanorum in Chriſtiana religione voluntates, viciſſim coaleſcerent & conſentirent, ac vigentes in Eccleſiis ſimultates & diſcordiæ componerentur ac tollerentur.

Contra hoc Decretum die 19. April, ſtatim proteſtati ſunt Johannes Elector Saxoniæ, Georgius Marchio Brandenburgenſis, Erneſtus & Franciſcus Duces Luneburgenſes, Philippus Landgravius Haſſiæ, Wolfgangus Princeps Anhaltinus, quorum poteſtationi communicato conſilio conjunxerunt ſe Civitates Argentina, Norinberga, Ulma, Cōſtantia, Reutlinga, Winshemium, Meminga, Lindavia, Campodunū, Hailbrunna, Iſna, Weiſſenburgum, Nortlinga, Sanctgallum. Et hæc eſt prima origo nominis Proteſtantiū, quod poſtea exteræ quoq; nationes certatim aſſumpſerunt, vide Cœleſtinum in Hiſtor. Comitior Ao. 1530. tom. 2. pag. 194.

2. Quod ſi vero aliis intervenientibus Pontificis impedimentis, Concilium, tempore conſtituto ac præfinito, ſucceſſum nullum haberet, Cæſar. Majeſtas nihilominus omnium Imperii Ordinum, ac aliorum etiam, quos ei intereſſe neceſſitas poſtularet, generalem congregationem loco & tempore conſtituto ac præfinito indiceret, & propria perſona, quæ plurimum prodeſſe poſſet ejuſmodi Conventibus, præſto eſſe non gravaretur, eaque diligentia & ſtudio rem omnem juvaret & promoveret, ut nulla longiori interveniente mora ac impedimento quamprimum ejus fieret initium.

3. Et cum in Decreto * ſuperioris Conventus Spirenſis, inter alios conſcriptus & propoſitus ſit articulus, qui contineat, Electores, Principes, Imperii Ordines ac abſentium Legatos, communi ſenſu decreviſſe: ſe interea temporis donec cogatur concilium, cum ſubditis ſuis de cauſis in Edicto Cæſ. Majeſtatis in Comitiis Wormatienſibus promulgato comprehenſis & expreſſis, ita acturos, ac ita ſe geſturos atque exhibituros eſſe, quo ſacti ſui probabilem rationem Deo ſimul & Cæſari quoque reddere queant.

* Anno 1526.

4. Nunc vero ille Decreti articulus ſiniſtra depravetur interpretatione, & ad omnis generis abſuda ac nova dogmata defendenda & excuſanda detorqueatur: Ne igitur hoc malum inundet ſerpatque longius, ſed plures defectiones, ſeditiones, diſſidia atque alia incommoda vitentur & præcaveantur, Nos cum aliis Electoribus, Principibus, Prælatis, Comitibus atque Imperii Ordinibus re diu multumque deliberata ac bene penſitata, tandem concludimus & decernimus, ut illi, qui hactenus dicto Cæſareæ Majeſtatis Edicto Wormatienſi obedientiam præſtiterunt, in poſterum etiam idem faciant, ac ſubditis etiam ſuis, ne quid contra audeant, injungant. Quod cum apud eos, in quorum ditionibus nova nata & ſparſa eſt doctrina, ſine gravi turba, magnis tumultibus atque periculis obtineri facile & mutari non queat, in poſterum tamen ſumma diligentia & cura, ne quid innovetur uſque ad futurum Concilium, in quantum fieri poteſt, præcaveatur.

5. Inprimis vero illa doctrina, quæ veri corporis ac ſanguinis Chriſti ſacramentum elevare & oppugnare videtur, intra Germaniæ fines à nullo recipiatur, neque pro concione ullo in loco populo proponatur: Miſſa non abrogetur aut tollatur ex Eccleſia, neque quiſquam iis in locis, ubi doctrina Miſſam oppugnans docetur, quo minus eam audeat audiatq; prohibeatur, ſed unicuiq; in hoc, quod vult, faciendi libera ſit poteſtas.

6. Cum etiam non multis abhinc annis, novum quoddam doctrinæ genus, Anabaptiſticum vocitatum, cum omnibus legibus prohibitum & damnatum, tum veterum etiam Conciliorum au-

Anno 1528. toritate rejectum & exploſum, contra * Cæſ. Majeſtatis editum Mandatum publicum indies latius propagetur & firmiores radices agat, Cæſ. Majeſtatem ut & tanto malo ac inde ſecuturis incommodia in tempore convenientem medicinã faceret, pacem & tranquillitatem per omnes Imperii fines conſtitueret & confirmaret, diplomate huc illuc dimiſſo, ac ubique terrarum evulgato, ordinem & conſtitutionem Imperio profuturam facere voluiſſe, hac verborum ſententia & ſumma: Ut omnes Anabaptiſtarum & Anabaptizatorum utriuſq; ſexus perſonæ, quæ per ætatem de rebus judicare poſſent, morte mulctarentur, ſive id igne, ſive gladio, aut alio mortis genere, pro conditione perſonarum, etiam ſine ulla præeunte ſpiritualium judicum inquiſitione, fieret: nec ulla in ejuſmodi publicæ pacis & tranquillitatis turbatoribus, ſectarum Magiſtris & abſurdarum opinionum anteſignanis, concionibus & ſeditioſis, ac nominatim Anabaptiſmi aſſertoribus & defenſoribus, aliiſq; pertinaciter in concepta opinione perſeverantibus, vel in errorem relabentibus & iterum apoſtatantibus, coercendis & puniendis, adhiberetur ἐπιείκεια ſed cum illis juxta hujus conſtitutionis & edicti tenorem ac ſummam, ſtricto ageretur jure: Cum aliis vero, qui vel propria moti conſcientia, vel ab aliis admoniti, & de meliori doctrina edocti, ſe erraſſe ſponte faterentur, errorem revocare, & pœnam, ob receptum & defenſum illum, ſubire, ac culpam deprecari parati eſſent, lenius pro conditione ſtatus, perſonæ, dignitatis, ætatis, aliarumque circumſtantiarum ageretur. Ne etiam quis eo audaciæ & dementiæ procederet, ut poſthabito mandato divino & Chriſtiano inſtituto filios ſuos parvulos à Baptiſmo arceret. Huic vero Mandato qui ſe pertinaciter oppoſituri, & parvulorum Baptiſmo vim omnem detrecturi eſſent, illi & in numero Anabaptiſtarum haberentur, & Cæſ. Majeſtatis conſtitutioni ſubjacerent. Sed quibus, ex circumſtantiis ſupra nominatis, pœna eſſet mitigata, illi nec deportarentur aut relegarentur alio, ſed ſuo quiſq; in loco, & ſub magiſtratu legitimo arreſtatus maneret, qui ſedulo & diligenter, ne denuo deficerent, providere deberet.

7. Mandatum etiam illud monuiſſe, ne quis ob Anabaptiſmum fugitivos & exulantes, in tutelam & clientelam ſuam reciperet, clanculum eos ſuſtentando: & defendendo: ſed Magiſtratus ille, ſub cujus juriſdictione exules & fugitivi illi deprehenderentur, quam primum de re certior factus eſſet, juxta Cæſ. Majeſt. mandatum, ſevere in eos animadverteret, ſub pœna proſcriptionis & anathematis. Quam Cæſ. Majeſtatis conſtitutionem & ordinationem Nos, & Electores, Principes, Prælati, Comites & Ordines per omnia communi & unanimi conſenſu certam ratamque habemus, noſtris etiam exemplis, quantum ejus fieri poteſt, diligenter & ſedulo eam confirmaturi.

8. Ac cum in duobus poſtremis Imperii Comitiis Norimbergæ celebratis, duo articuli ad conciones & typographias ſpectãtes, propoſiti, recepti ac comprobati ſint: Nos, & Electores, Principes, Prælati, Comites & Imperii Ordines communi conſilio decernimus & volumus, ut in poſterum etiam illi ſerventur: Nempe ut in ſua quiſq; provincia & territorio, cum verbi divini præconibus diligenter agat, ut in proponendo Evangelio circumſpecti ſint & providi, à ſcommatis & contumeliis temperent, ne populo contra Magiſtratum ſuum inſurgendi per conciones occaſionem præbeant, nullaq; nova dogmata, aut in ſacris literis parum fundata proponendo alios in errorem ſeducant: ſed Evangelium juxta receptas ab Eccleſia & probatas interpretationes explicent, à quæſtionibus diſputabilibus ad Concilii uſque tempus, in quo de toto negotio legitime definiatur ac decidatur, ſibi temperent.

9. Præterea Nos, & Electores, Principes, Prælati, comites & Imperii Ordines, interea temporis, donec cogatur Conciliũ, apud omnes Typographos & Bibliopolas ſumma cura providemus, ne quid novi divulgetur aut typis procudatur. Præſertim vero libri contumelioſi & chartæ famoſæ, ſive eæ publice ſeu privatim conſcriptæ & editæ ſint, venales haberi nequaquam debent: ſed quicunque in poſterum typis procudentur libri, niſi prius doctrina ac judicio præſtantium virorum, à magiſtratu ad id delectorum, cenſuræ & calculo ſubjecti & approbati, & errores etiam, ſi qui in eis deprehendantur, ſublati & correcti fuerint, publicati nequaquam debebunt, pœna graviſſima propoſita, qua in tranſgreſſores Edicti hujus animadverteretur. Eadem quoque ratione autor, excuſor & venditor ejuſmodi librorum, hoc Edictum tranſgreſſus & à Magiſtratu, ſub quo vivit & domicilium habet, deprehenſus, pro delicti magnitudine puniatur.

10. Nos quoque, & Electores, Principes, Prælati, Comites & Imperii Ordines, facta pace, invicem decrevimus, & alter alteri bona fide recepit, ne quis vel Eccleſiaſticorum vel Politicorum Principum alteri ullam inferret injuriam, aut cauſa religionis cuiq; ulla crearetur vel moleſtia, vel periculum: vectigalia, tributa, decimæ, aliæque facultates nulli interciperentur, aut per vim quicquam eriperetur, abalienareturque: neque quiſquam alterius ſubditos cauſa religionis vel cujuſcunque alterius prætenſionis præter & contra voluntatem legitimi Magiſtratus, in tutelam, clientelam & fidem ſuam reciperet ſub pœna conſtitutionis Cæſareæ de pace publica in conventu VVormatienſi promulgatæ, cui etiam in poſterum debita obedientia præſtetur.

11. Ac nequid hanc obedientiam retardet & impediat, Nos, & Electores, Principes, Prælati, comites & Imperii Ordines decernimus, ut, ſi contra decretum hoc alter alteri vim hoſtilem intentet, bellum denuntiet faciatque: camera Imperialis, ſimulac interpellata fuerit, ei, qui vim vel arma parat, mandet, ut ab incœpto deſiſtat, ac legibus rem experiatur: contra quem, niſi dicto audiens fuerit, proſcriptio urgeatur.

12. Quod ſi ille, vel illi, qui arma parant, contumaciter perrexerint, Imperii Fiſcalis quam primum litem in eum inſtituat, & ad declarationem ſupradicti Mandati Cæſarei procedat. Inobedientes etiam ac publicæ pacis & tranquillitatis turbatores & ſeditioſi, per cameram, excommuni-

municationis & proſcriptionis pœna mulctentur. Ac ut illi, qui vim & arma parant, à propoſito & incepto avocentur, Cameræ judicium dimiſſis literis ac pœna proſcriptionis denuntiata eos deterreat. Reliquos etiam Imperii Ordines finitimos, ſub eadem pœna, ad ſervanda omnia ea, quorum ſupra facta eſt mentio cohortetur, ut illi vel illis, quibus bellum fit, & vis infertur, conjunctis viribus ac copiis opem ferant & auxilia neceſſaria ſubminiſtrent.

13. Ille etiam, qui contra decretum hoc alteri bellum denuntiat & faciat, iis, qui vim metuenti ad elidendos hoſtiles conatus auxilia ſubminiſtrant, ſumptus belli cauſa erogatos omnes reſtituere teneatur: ſitque penes auxiliatores pecuniam impenſam vel ſtatim petere, vel auxiliante Cameræ judicio ſub pœna proſcriptionis eam exigere, quibus Camera, ſimulac interpellata fuerit, ſua authoritate nequaquam deeſſe debet.

14. Articulus quoque de ſubditis ſeditioſis, in proximis Comitiis Spirenſibus promulgatus, in poſterum etiam valeat atque ſervetur: Nempe, ſi vel Politici vel Eccleſiaſtici cujuſdam Magiſtratus ſubditi, conſpiratione facta, ſeditioſi quiddam machinati ac moliti fuerint, atque hac ratione publicæ pacis ac tranquillitatis turbatores extiterint, ut finiomi Electores, Principes, Prælati, Comites & alii Ordines, ei in cujus ditione ejuſmodi tumultus excitantur, auxilium & fidem ipſorum imploranti, è veſtigio ac nulla interpoſita mora, opem ferant, equitatum ac peditatum mittendo ejuſmodi, cujus virtute hominum inquietorum ac ſeditioſorum conatus hoſtiles infringantur & elidantur. Quod ſi finitimorum conjuncta ſubſidia ad coercendam & reprimendam hoſtilem factionem non ſufficerent, reliqui quoque Electores, Principes, Prælati & Imperii Ordines finitimi, ſimulac interpellati fuerint, quantis poſſunt viribus & copiis, cæteris aggregentur, ut ſeditioſos reprimant, inobedientes ad debita obſequii officia adſtringant, & in contumaces pro magnitudine facinoris ac delicti ſevere animadvertant. Nec nos aliter in ejuſmodi turbis exhibebimus, ac ſi in ſingulorum ditionibus & territoriis illi moti eſſent & exarſiſſent tumultus, ac invicem mutua ſubminiſtrabimus auxilia, & talia unicuique deferemus ſtudia, qualia nos in pari conſtituti periculo atque diſcrimine ab aliis expectaremus.

15. Ac ne qui horum verborum, inter eum, qui hoſtili ſubditorum vi & conatu premitur, & illum, qui ad coercendos ſeditioſos ſubſidia neceſſaria mittit, exoriatur error aut ambiguitas, auxiliares cum equitatus tum peditatus, Electorum, Principum, Prælatorum, Comitum & aliorum Ordinum, copiæ, ab oppreſſis auxilii gratia accitæ & evocatæ, neceſſitate poſtulante, propriis per menſtruum ſpatium alantur & ſuſtententur ſumptibus, donec compeſcantur & elidantur hoſtiles ſeditioſorum conatus, ſic tamen ut durantis auxilii tempus menſtruo ſpatio comprehendatur & finiatur. Quod ſi motus excitati intra menſem non ſedentur, ſed ultra durent extendanturque, ille, cui ſubminiſtrata fuerunt auxilia, cum eo, qui opem tulit, de ſumptibus erogatis amice & pacifice conveniat, in quo hic talem benevolentiam, humanitatem & comitatem erga illum declaret, qualem ipſe in ſimilis caſu conſtitutus ab illis expectaret.

16. Deinde quod ad expedita auxilia contra Turcas attinet: quum ex inſtructione Cæſarea conſtet, Turcam ſummis opibus niti in eam intentionem, ut hoc verno tempore Regnum Hungariæ, & inde totam Chriſtianitatem, omnibus viribus adoriatur & oppugnet, Electores, Principes, Prælati, Comites & cæteri Ordines, reputantes, qualiter Turca Anno 1426. proxime præterito Hungariam cum quam maximis copiis ingreſſus victoriam obtinuerit, & potiorem ejus partem cum urbibus, caſtris, & munimentis verſus Hungariam & Germaniam occupaverit, & etiamnum teneat: neque in Hungarorum poteſtate atque viribus eſſe, ut hoſti tam potentiſſimo ſoli reſiſtant, remque eo loci deveniſſe, ut, niſi regno Hungariæ auxilia adverſus Turcam ſubminiſtrentur, periculum ſit, ne ipſum regnum Hungariæ cum finitimis regionibus ac Principatibus in ditionem ſuam redigat, & ſic porro ipſam Germaniam aggrediatur: conſideraverunt & deliberate perpenderunt pericula atque clades, quæ, ſi Turca iterum (quod Deus miſericorditer avertat) victoria in Hungaros potiatur, & finitimas regiones popularetur, Germanicæ nationis faucibus imminerent, & ex terrore puſillanimitatem plerorumque & defectionem, quantum ex damni duaturæ eſſent. Ideo unanimi conſenſu decrevimus, Regnum Hungariæ, cum Chriſtianum ſit, & inde Reipubl. Chriſtianæ, inprimis Germanicæ nationis, ſalus dependeat, non eſſe deſerendum. Quare quo expedita auxilia maturius copioſiusque ſuppeditari poſſint, Nos, & Electores, Principes ac ſtatus conceſſimus, ut ſeſquiquarta trium menſium, & dimidia quarta ſex menſium pedeſtris militis, & quatuor millia equeſtrium copiarum, quæ de promiſſa expeditione Romana adhuc ſuperant, & in bellum Turcicum reſervata ſunt, juxta matriculam Romanæ expeditionis in Comitiis Wormatienſibus factam, in pecuniam conferantur, atque una cum duabus illis quartis pedeſtrium militum in Hungariam, aut finitimos Principatus, ubicunque neceſſitas poſtulaverit, adverſus Turcas mittantur.

17. Ne autem hæc expeditio inutiliter inſtituatur, neque aliter aut alio quam defenſive adverſus Turcas, neque etiam prius, quam ipſe Turca certo conſtet in Hungariam aut finitimos Principatus Germanicæ nationis cum exercitu irrupiſſe, cum Electoribus ac Principibus in Receſſu Eslingenſi comprehenſis actum nunc eſt in hoc Conventu, ut celeres atque exploratores ſubornent, ex quibus de Turcæ rebus ac propoſito certiores reddi poſſent: Et quicquid unus ex ſex illis Electoribus & Principibus inaudierit, reſciverit ac didicerit, ut is cæteris id commode ac mature ſignificaret. Qui ubi exiſtimaverint, Turcæ intentionem ita comparatam eſſe, ut neceſſe ſit ad eam inhibendam auxilia mitti in Hungariam, hoc caſu ipſi cum quatuor Regimenti Conſiliariis, per ſe aut ad requiſitionem

Regia Hungariæ, pecuniam, quæ de duabus quartis partim ſoluta eſt, partim in hac exactione pendetur, ab eo, cui tradita eſt, petendi & accipiendi, Capitaneos atque milites equeſtres pariter ac pedeſtres, prout cum Rege Hungariæ poterunt convenire, aut ipſiſmet à re eſſe videbitur, conſcribendi ac conducendi, & ad Regem Hungsriæ mittendi, poteſtatem hsbeant. Et ſi forte unus aut plures legitimis impedimentis intricati non comparuerint, præſentes tamen nihilominus rem totam, ut prætactum eſt, peragant, & scceptiatque expenſi, omnium geſtorum negotiorum rationes in proxime futuris Comitiis, Electoribus, Principibus ac Ordinibus Imperii, diligenter ac ſideliter reddant.

17. Inprimis autem unanimiter concordstum eſt, ut, ſi contingeret Turcam non in Hungariam, ſed in Poloniam, Saxoniam aut Brandenburgiam irruere, tum Electores Saxo ac Brandenburgius cæteros quatuor Principes, Auſtriacum, utrumque Bavarum Ducem, & Auguſtanum Epiſcopum, cum quatuor Regimenti Conſiliariis juxta Receſſus Spiræ & Ealingæ factos, Ratiſponsm evocandi jus haberent. Si vero Turca in Auſtriam aut Bsvariam cum exercitu ſuo tenderet, ut Auſtrisco, Bsvariis atque Auguſtano, Electores Saxonem & Brandenburgium, eum quatuor illis Regimenti Conſilisriis, poteſtatem hsbebunt conducendi idoneos Capitaneos, & dictam pecuniam in bellum Turcicum, ut ſupra relatum eſt, pro rerum locorumque neceſſitatibus diſpenſandi.

18. Præterea dictis Electoribus, Principibus & Regimenti Conſiliariis facultas dsta eſt, ſi ita neceſſitsa poſtularet. dictam expeditionem ſex menſium, in tres, qustuor aut quinque, prout viſum fuerit, contrahendi, & memoratam ſummam in plurea aut pauciores milites, equeſtres ſive pedeſtres conferendi.

19. Inſuper cum iiſdem Electoribus & Principibus conventum eſt, ut ſe à rebua & armis militaribus bene pararent atque inſtruerent, quo in caſu neceſſitatis alter alteri expeditus ſubvenire & auxiliari poſſet.

20. Solutionem autem pecuniæ pro promiſſa illa expeditione Romana equeſtrium & pedeſtrium copiarum decrevimus, ut quiſque Sratus Imperii juxta impoſitam ſibi qusntitatem, propter incumbentem ſummam neceſſitatem, in feſto S. Jacobi proxime futuro, ſine mora Auguſtæ, Norimbergæ aut Francoſurti, 15 bazionibus, 60. crucigeris, 21. groſſis Miſnenſibus pro floreno computatis repræſentet: in contumscesque à Fiſcali diſtricte in Camera procedatur.

21. Quoniam etiam duæ quartæ vinginti millium peditum, quæ quatuor in locis, Argentinæ, Norimbergæ, Auguſtæ & Francoſurti numeratæ ſunt, melius in unum locum bello gerendo commodum ac vicinum conferrentur, viſum nobis omnibus eſt, ut dicta ſumma duarum quartarum, & quicquid prætereа præſtandum eſt, ad duas iſtaa civitates, Auguſtam & Rstiſponam, per acceptores trium dictsrum civitatum commoda ratione atque via transferretur.

22. Indicavit quoque Fiſcalis Imperii aliquam multos Imperii Ordines in matricula comprehenſoa quotam ſuam duarum quartarum promiſſæ expeditionis Romanæ, nonnullos etiam ſeſquiquartarum, quæ in bellum Hungaricum nuper expenſæ fuerunt, ſpretis ſuis multifariis in Csmers Imperiali deſuper habitis proceſſibus, nondum præſentsſſe. Quare cum in Receſſu Wormatienſi conſtitutum ſit, ne cui dictæ exactionis in matricula Wormatienſi impoſitæ gratiæ fieret, neve cuiquam ad Cæſ. Majeſtatem recurſus pro immunitate daretur, aut in exigenda impoſits ſumma parceretur, decrevimus, ut fiſcalis Imperii omnia reliqua iu dictæ exactionis ſeſquiquartarum & duarum qusrtarum, unacum tota ſumms promiſſæ expeditionis Romanæ, quæ per nos ad expeditionem Turcicam ordinsta eſt, modo, quo ſupra dictum, exigat, & ſi morarentur aut tergiverſarentur, Cameræ officium imploret, quod et in hoc caſu commodare teneatur.

23. Quamvis in alteris Comitiis Norimbergæ celebratis hic articulus ſit in Receſſu poſitus: ne porro Electores, Principes sc Ordines, in reliquas ſummas exactionis viginti millium peditum, & quatuor millium equitum, quæ mittenda erunt, aut ullam aliam novsm exactionem conſentire juberentur, niſi prius exactio pro cujuſque Ordinis conditione & facultste minuatur & moderetur &c. tamen cum hic agatur de re Chriſtiana, de ſalute patriæ, de aris & focis, ad quæ unuſquiſque ſpontanea ope & conſilio juvanda vel cum detrimento ſuo tenetur: & vero ſi moderatio nunc inſtitui debeat, longior mora foret, quam inſtans periculum patiatur, multum etiam ſummæ, hujus inſtitutæ expeditionis Turcicæ, per eam moderationem decederet: in Receſſu quoque Wormatienſi de promiſſa expeditione Romana expreſſe ſtatuatur, ne cuiquã de ea quicquam minuatur aut illo modo dimittatur: Nos cum iis Ordinibus, qui ſuper exactionum gravaminibus ſupplicaverunt, convenimus, ut propter ſupradictas cauſas, ad promovendum opus hoc pium & utiliſſimum, in impoſita ſibi præſtatione hoc ſaltem tempore acquieſcerent, cum hac pollicitatione, quod in futuris exactionibus eorum deberet pro modo gravaminum ratio hsberi.

24. Quod ſi vero expeditio hæc Turcica non requireretur, tamen deliberatum eſt, ut nihilominus ſumma exactionum diligenter colligeretur, & spud tutum aliquem locum ad uſque futura Comitia deponeretur.

25. Præterea Nos, & Electores, Principes, Prælsti, Comites & Ordines, de continuatione belli Turcici diligenti conſultatione habita videmus, non tantum opus eſſe hiſce expeditis auxiliis ad reſiſtendum Turcarum irruptioni, ſed multo msgis, quibua modis quibuſve viribus & iidem poſſint repelli, & ea, quæ jam aliquot annos occupsverunt ac poſſident, in Chriſtisnorum poteſtatem redigi,

tandem.

tandemque Chriſtiani à crudelitate hæreditarii iſtius hoſtis tuti ſecurique reddi. Ea re Conſultationes ac Receſſus ſuperiorum Comitiorum ſuper continuatione talis expeditionis. Scriptum item ſex Electorum & duodecim Principum in nuperis Comitiis Eslingenſibus Cæſar. Majeſtati oblatum, in manus ſumpſimus, ex eorumque lectione & perpenſione intelleximus, ſi talis continuatio expeditionis Turcicæ inſtituenda ſit, ante omnia neceſſarium eſſe, ut tuta pax publica in ſacro Imperio conſtituatur: dein ut bella, quæ inter quosdam Chriſtianorum Principum Summates gliſcunt, prius aut componantur aut certis induciis pacificentur. Et cum hæc expeditio, conſiderata Turcarum potentia, in ſolorum Electorum ac Principum Germanicæ Nationis viribus non poſſit conſiſtere, ſed aliorum Regum ac Principum Chriſtianorum, quorum æque ac ipſorum Germanorum res agitur, ſuppetiæ requirantur, quemadmodum id à S. Imperii Vicario & Regimenti Conſiliariis, duodecim ſimul Electoribus ac Principibus, Cæſ. Majeſtati in dicto Scripto Eslingæ oblato demonſtratum eſt, humiliter ſupplicantibus, ut Cæſarea ejus Majeſtas, tanquam ſupremum caput, hæreditaria ſua regna ac ditiones, alios item Chriſtianos Potentates, in hanc expeditionem Turcicam pertrahere ſtagat, ad quam æquitate & Chriſtiana charitate dictante obligati ſint: tamen, conditiones illæ quum nondum fuerint acceptatæ, contra Turcarum vires indies magis augeantur & latius graſſentur, nihil potuit de continuatione hujus expeditionis certi concludi, verum Electores, Principes atque Ordines iterum Cæſ. Majeſtati in ſcriptis eas expoſuerunt, humiliter ſupplicantes, ut ope conſilio ſuo earum vellet clementer rationem hebere.

26. Porro quum in ſuperioribus Comitiis Cæſareo Regimento demandatum ſit, ut ſuper idoneis mediis, quibus judicia ipſius Regimenti & Cameræ Imperialis commode foveri & ſuſtentari poſſent, delibrearet, Vicarius ac Regimentum aliquot articulos conceperunt, nobisque præſentarunt. Quos Nos, & Electores, Principes, Prælati, Comites & Ordines, diligenti conſideratione habita, perpendentes, eorum quosdam nunc (ut in ſuperioribus quoque Comitiis) ſatis graves, alios prolixiores eſſe deprehendimus, quam ut in his Comitiis de ſingulis agi poſſet: & vero Regimentum Cæſareum, & Camera Imperialis ad id inſtituta ſint, ut pax publica & juſtitia in Imperio conſervarentur: ideo propter, & in Cæſ. Majeſtatis gratiam, & ſacri Imperii ſalutem, ad manutenendam pacem & juſtitiam in Imperio, conſenſimus, ut Regimentum & Camera adhuc biennium ex dimidia quaſi parte earum præſtationum, quæ ante factæ ſunt, ſuſtentarentur. Et primi quidem anni initium capiat menſe Majo proxime futuro: cujus præſtatio dimidia fieri debet in proxime futuris nundinis Francofurtenſibus autumnalibus: cætera vero dimidia in ſequentibus vernalibus. Similiter fiat & in ſequenti anno: ſed ita ut præſtatio ſolvatur in locis antea fieri ſolitis & conſvetis. Durante autem hoc biennio interim de modis ac viis idoneis proſpiciatur, quibus ſine Ordinum gravaminibus Regimentum & Camera in poſterum ſuſtentari poſſent.

27. Quia etiam articulus in Comitiis proxime hîc habitis inſertus eſt de Regimenti Cæſarei & Cameræ Imperialis viſitatione ac reformatione, qui hactenus nonnullis de cauſis effectum ſortiri non quivit: Nos tamen, & Electores, Principes ac Ordines, omnino inquiſitione, viſitatione & reformatione dicti Regimenti & Cameræ opus eſſe animadvertentes, concordavimus & decrevimus, ut nos Ferdinandus Hungariæ ac Bohemiæ Rex, S. Imperii Vicarius, &c. & Cæſarei Oratores ac Commiſſarii, loco & nomine Cæſ. Majeſtatis, item conſanguinei, Domini & Amici noſtri, Albertus Cardinalis & Archiepiſcopus Moguntinus & Magdeburgenſis, &c. Ludovicus Comes Palatinus Rheni, Dux Bavariæ &c. ambo Electores, ſinguli unum Conſiliarium: Georgius Epiſcopus Spirenſis & Joh. Dux Bavariæ, agnati Comites Palatini, &c. in propria perſona: Wilhelmus Epiſcopus Argentinenſis, Lantgravius Elſatiæ, & Philippus Marchio Badenſis, &c. ſimiliter pro ſe quiſque unum Conſiliarium, ad dictam inquiſitionem, viſitationem, & reformationem deputaremus: & cuncti ita delegati ad Kalend. Junias in hac civitate certo comparerent, quo à S. Imperii Vicarii & Commiſſariorum, item Electorum Principum atque Ordinum nomine ſufficiens mandatum & plenitudinem poteſtatis, quam illis virtute hujus Receſſus impartimur, utrumque judicium Regimenti & Cameræ, ſumma diligentia & accurato ſtudio juxta tenorem dicti madati, inquirendi, viſitandi, in perſonis aliisque defectibus reformandi, & denique in legitimum ordinem redigendi: eos item, qui mandatum inquiſitionis, viſitationis & reformationis contemnerent, aut alias inidonei deprehenderentur, deponendi, & Electoribus, Principibus atque Circulis, à quibus illi ordinati & conſtituti fuerant, ſcribendi, & ut maturo tempore in depoſitorum locum alias idoneiores perſonas præſentarent requirendi, acciperent.

28. Item ſtatutum eſt, ut Vicarius & Regimenti Conſiliarii idoneas perſonas ex Regimento & Camera deputent, quibus injungant, Ordinationem cameralem ex omnibus Receſſibus colligendi, ſuperflua reſcindendi, & emendata in eorum locum ſubſtituendi, componendi & rubricandi facultatem. Quam deinde idem ille Vicarius & Regimentum cardinali & Archiepiſcopo Moguntino Electori, tanquam Archicancellario, ad revidendum & recenſendum mittat, ex ejusque Mandato in toto Imperio per typum publicet, ut nemo ſit qui ignorantiam repetitæ lectionis excuſare poſſit.

29. Ad hoc ſtatutum eſt, ut Regimentum ſimul & camera, graviſſimis de cauſis iiſdem pernecessariis, præſertim in hoc præſentium rerum & temporum ſtatu, per ſupradictum biennium Spiræ perſiſtat, nec inde transferatur.

30. Item, cum hactenus inter Juriſprudentes diſputatum ſit: utrum defunctorum ſatrum vel ſororum liberi relictam à patruo amitave, ſeu avunculo materterave hæreditatem inter ſe in capita, an vero in ſtirpes dividere debeant: ex eaq; opinionum diſcrepantia inter ſacri Rom. Imperii ſubjectos, graves ſæpe controverſiæ, jurgia atque lites ortæ ſiot, non ſine ingenti ipſorum detrimento: hinc ſacra Cæſ. Majeſtas propter bonom publicum, ad hujuſmodi jurgia futuraſque lites, & inde ſcaturientia mala in poſterum præcavenda, cum noſtro & Electorum, Principum atque Ordinum maturo conſilio ſtatuit atque ordinavimus: Si quis inteſtatus decedit, neque poſt ſe fratrem vel ſororem, ſed fratrum ſunrum ſeu ſororum liberos relinquit, ut tunc tales liberi in capita, non in ſtirpes, hæreditatem dividant, & taliter ad ſucceſſionem patrui amitæve, avunculi materteræve admittantur. Et quo in poſterum conttoverſiarum ac litium fines, quoad ejus poteſt, amputentur, in ſacroque Rom. Imperio, inter ejuſdem membra atque fideles, ſuper hoc caſu par idemq; jus paſſim obſervetut, ſacra Cæſ. Majeſtas, omnia & ſingula ſtatuta, ordinatinnes, conſvetudines, mores ac privilegia, quæcunque ubicunque huic Imperiali conſtitutioni adverſari videntur, in prædictn tantum caſu, caſſavit, & abrogavit, hac tamen cum moderatione: nimirum ſicubi locorum ſacri Rom. Imper. hactcnus ſingularia ſtatuta, ordinationes aut conſvetudines ſuerunt, quibus in prædicto caſu defunctorum hæreditas ſtatuatur, ordinetur aut conſveſiat in ſtirpes, non vero in capita dividi: & iiſdem in locis vel nunc jam hæreditaa aliqua obveniſſet, aut ab hac die ad primam menſis Auguſti proximi excluſive, murte alicujus obveniret, ut talis hæreditas juxta tenorem eorundem ſingularium ſtatutorum, ordinationum aut conſvetudinum, tantum in prædicto caſu & tantum abhinc uſque ad modo memoratam primam Auguſti diem non obſtante hac Cæſ. Majeſtatis conſtitutione, dividatnt: ſi vero hæreditas ibi locorum obveniſſet, in quib. ſuper prædicto caſu nulla ſingularia ſtatuta, privilegia, ordinationes aut conſvetudines haberentur, neque in prima, ſecunda aut tertia inſtantia ſuper eo judicatum foret, nec diviſio hæreditatia ſacta, aut abhinc ad nominatam primam diem Auguſti obveniret, aut poſtea obventura eſſet, ut diviſio & erctum ſamiliæ in prædicto caſu ſecundum hanc Imperialem conſtitutionem inſtituatur, &c. Nos igitur, & Electores, Principes, Prælati, Comites & Ordines, unanimi conſenſu decrevimus, hanc Imperialem ſanctinnem juxta omnimodum ejus tenorem conſervare, & exequi: eamque ſubditis noſtris ante dictam diem primam Auguſti, juxta Cæſ. Majeſtatis mandatum, publicare & intimare, ut de ejus voluntate omnibus conſtare poſſet, quibus ei obtemperare neceſſe eſt.

31. Item, cum Regimentum *Cæ*ſareum juxta articulum in Receſſu Comitiorum Wormatienſium poſitum, Ordinationem eriminalem, cujus in dictis Comitiis formula erat concepta, &c. revidiſſet, nobiſq; nunc obtuliſſet: nos vero cogitantes, Ordinationem iſtam, quæ hominis honorem, corpus, vitam & ſottunas concernit, maturiori & penſiculatinri deliberatione indigere, præſertim cum & articuli ejus Ordinationis ſatis multi atque longi ſint, & cnnſvetudines quoque locorum multifariæ, inſuper edictalis lex perpetuo valitura eſſe debeat, propter eaque non feſtinatione, ſed ſufficienti trutinatione, exacta conſultatione & aceurato judicio opus ſit: ideo Nos, & Electores, Principes, & Ordines neceſſarium eſſe exiſtimavimus, ut ſinguli Ordines ejus Ordinationis copiam in ſcripto accipiant domique diligenter examinent, & unuſquiſque ſex Circulorum ad feſtum Purificationis D. Virginis proxime ſuturo duas perſonas doctas & peritas cum deliberationis ſuæ Cnnſilio huc *S*piram ad Regimentum Cæſareum mittat, qui ſimul cum Regimento ſuper iſta Ordinatione Criminali porro deliberent, eamque conſtituant & in Imperio publicent.

32. Cum idem Regimentum Cæſareum nobis conſilium ſuper re monetarea, juxta ordinationem nuper Eslingæ factam, conceptum exhibuiſſent, & ea quoque res ſingulorum Ordinum, quos tangit, ſententias penſiculatiores requirat, ideo Nos, & Electores, Principes ac Ordines cenſuimus, ut quiſq; noſtrum ejus Conſilii copiam in ſcripto accipiat, domiq; examinet, & qui monetandi privilegia habent, monetarios ſnos aut alios rei monetariæ peritos ad proximum *S*. Jacobi Apoſtuli feſtum huc Spiram ad Regimentum Cæſareum mittant, qui porro cum Regimento ſuper uniformi Ordinatione monetaria in toto Imperio promulganda tractent ac deliberent. Quo autem hæc tractatio utilius & fructuoſiua inſtitui poſſit, decretum eſt, ut Principes, Comites & alii, qui auri & argenti ſodinas habeat, prius inter ſe de certo & æquali auri & argenti pretio conveniant, Legatoſque ſuos ad dictum feſtum cum plenaria poteſtate amandent, qui cum Regimento Cæſareo & cæteris Legatis ejuſdem pretii ergo porro conveniant, quo in ſacro Imperio ſaltem ad aliquot annos æqualis, conſtans, & juſta moneta ordinari ac conſervari poſſit.

33. Item, cum Monopolia & ſocietates negotiſtorum iniqnæ & intolerabiles ſint, & in Cæſareis Conſtitutionibus ſub gravibus pœnis atque mulctis prohibitæ, ideo ſancivimus, ut Imperii Fiſcalis adverſus tales Monopolos ac ſocios, uti leges jubent, diſtrictæ in Imperiali judicio procedat detq; operam, nt ejuſmodi Mouopolia & ſocietates aboleantur, & bonum publicum promoveatur.

34. Cum in noviſſimis *C*omitiis Spirenſibus articulus poſitus ſit, quo ſtatuitur, ne per ordinationem de ſubditis, tum ſancitam transactionibus & convenientibus Fœderis Svevici propter ruſticorum ſeditiones pactis atq; initis nihil derogetur, &c. viſum nobis eſt unanimi ſententia memoratum decrctnm confirmare. Sancimus ergo atq; ſtatuimus, ne dictus articulus de ſubditis in dicto Receſſu poſitus transactionibus & conventionibus Fœderis Svevici propter ruſticorum ſeditiones pactis atq; initis quidquam deroget, neve cuiquam jus ſit adverſus illas Svevicas transactiones & conventiones in qnocunq; judicio agere aot procedere.

35. Item, cum Doctor Beatus Weidman, Joannes Melchior & Joannes Henricus à Mœrsheim fratres, Anna de Hagen, Doctoris Reinhardi Tielii quondam Imperialis Fiſcalis vidua, Comitis Bernhardi

hardi ali Eberſtein filius, Comes Chriſtophorus à Tengen, Doctor Jacobus à Laodsburg, Doctor Johannes à Dockheim cognomento Fritius, Auguſtinus Læſch, Sebaſtianus Schilling, Doctor Caſpar Mar. Imperialis Fiſcalis, & Magiſter Johannes Lector, pro ſalariis in Cameræ officio contractis & adhuc debitis, nos pro eorum ſolutione ſollicitaſſent & requiſiviſſent: juſtum quidem & æquum judicavimus, ut cuique ſuum, quod debetur, ſalarium præſtetur: ſed cum hoc tempore nihil in fiſco ſit, unde illis ſatisfieri potuerit, ideo eos remiſimus pro ſolutione ad reſtantes exactiones in matricula Cameralis judicii comprehenſas, Fiſcalique Imperiali mandavimus, ut pro impetratione dictarum reſtantium exactionum diſtricte procedat, cameræque officium imploret, quod ei præſtare teneatur: & quidquid hoc modo impetraverit, ut memoratis actoribus pro ſatisfactione debitorum ab acceptoribus præſentetur & numeretur.

36. Item, cum ab initio ſtatim horum Comitiorum nonnulli Principes, Prælati & alii Ordines de ſeſſione & rogatione diſſiderent, tractatioq; cauſarum Imperialium, quarum cauſa conventum erat, protraheretur: & Electores, Principes atque Ordines, ad noſtram Vicarii & Commiſſariorum amicabilem requiſitionem Comitia iſta, quoad ſeſſionem & rogationem, indecenter & confuſe paſſi fuerint celebrari, ideo nos nomine Cæſ. Majeſtatis volumus ac declaramus, ne cuiquam Electori, Principi, Prælato & Ordini horum Comitiorum inordinata rogatio & ſeſſio, eorundemque Receſſus ſubſcriptio, in privilegiis atque juribus ſuis quidquam officiat, deroget aut præjudicet.

37. Hæc omnia & ſingula, quæ ſuperius ſcripta ſunt, & Cæſaream Majeſtatem concernunt, nos Ferdinandus, Hungariæ ac Bohemiæ Rex &c. S. Cæſ. Majeſtatis Vicarius, & nos delegati Commiſſarii ſupra nominati, ex plenitudine noſtræ poteſtatis, nomine S. Cæſ. Majeſtatis pollicemur & promittimus firmiter, inviolabiliter & conſtanter ſervaturos ac proſecuturos, nec in contrarium quicquam molituros eſſe, agendo edendove, neque aliis noſtro nomine permiſſuros, ſine dolo & fraude. In quorum teſtimonium nos Ferdinandus ſigillum noſtrum noſtro & Commiſſariorum nomine Receſſui huic atque Decreto agendi fecimus.

38. Noſque Electores, Principes, Prælati, comites & Barones, item Electorum, Principum, Prælatorum, comitum & ſacri Rom. Imperii liberarum civitatum & Legati Mandatarii infraſcripti fatemur palam hoc Receſſu mediante, omnia & ſingula ſupradicta puncta & articulos, ſcientia, voluntate conſilioque noſtro inchoata atque finita eſſe: approbamus quoque & omnia & ſingula per præſentes & vigore harum literarum: promittimus & pollicemur bona fide, quantum cujuſque *Do*minum aut amicos, à quibus miſſus eſt vel mandatum babet, concernit aut concernere poteſt, vere, perpetuo, firmiter, ſincere & inviolabiliter ſervaturos, executuros, eoſque quantum poterimus ſecuturos præſtaturoſque ſine dolo & fraude.

Et ſumus infra ſcripti Nos Electores, Principes, Prælati, Comites, Barones, & ſacri Imperii liberarum Civitatum Legati & Mandatarii.

Electores.

ALbertus Dei gratia ſacræ Romanæ Eccleſiæ Presbyter Cardinalis, Archiepiſcopus Moguntinenſis & Magdeburgenſis, Adminiſtrator Halberſtatenſis, &c. per Germaniam Archicancellarius.

Hermannus Archiepiſcopus Colonienſis, Angriæ & Weſtphaliæ Dux, per Italiam Archicancellarius.

Richardus Archiepiſcopus Trevirenſis; per Galliam & Regnum Arelatenſe ſacri Romani Imperii Archicancellarius:

Ludovicus Comes Palatinus Rheni, Dux Bavariæ, ſacri Romani Imperii Archidapifer: omnes quatuor Electores.

Nomine Joachimi Marchionis Brandenburgenſis, ſacri Romani Imperii Archicamerarii, Electoris, Melchior Barfuſſius Commendator Schvvarizenſis, & Balthaſar Buck.

Nomine Domus Auſtriæ, Georgius Dapifer Baro in Walpurg.

Eccleſiaſtici Principes præſentes.

Matthæus *D*ei gratia ſacræ Romanæ *Eccleſiæ* Cardinalis, Archiepiſcopus Salisburgenſis, Legatus Sedis Romanæ.

Waltherus à Kronberg. Adminiſtrator Magni Magiſterii in Pruſſia. Magiſter Ordinis Teutonicorum per Germaniam & Galliam.

Wigandus Epiſcopus Bambergenſis.

Conradus Epiſcopus Herbipolenſis, Dux Franconiæ.

Heinricus Coadjutor VVormatienſis & Ultrajectinus, Comes Palatinus.

Georgius Epiſcopus Spirenſis, Comes Palatinus, &c.

VVilhelmus Epiſcopus Argentinenſis: Landgravius Alſatiæ.

Paulus Epiſcopus Curienſis.

Chriſtophorus Epiſcopus Auguſtanus.

Bernhardus Epiſcopus Tridentinus.

Johannes Coadjutor Fuldenſis.

Crafto Abbas Hirsfeldenſis.

Eccleſi-

Eccleſiaſticorum Principum Legati.

Archiepiſcopatuum & Epiſcopatuum nomine & loco.

Archiepiſcopi Bremenſis, Henricus junior Dux Brunſvicenſis & Luneburgenſis.

Archiepiſcopi Biſantini, Bertrandus de Brunis.

Archiepiſcopi Rigenſis, Doctor Mathias Vnverfordt.

Nomine Magiſtri Livoniæ, idem *D*octor.

Nomine Epiſcoporum in Livonia { Tarbatenſis, Oeſelienſis, Churlandini & Revalienſis. } idem Doctor.

Epiſcopi Eyſtatenſis, VVilhelmus à Seckendorff Canonicus Eyſtatenſis.

*Æ*piſcopi Conſtantienſis. Johannes Fabri Doctor.

Poſtulati Epiſcopi Hildesheimenſis, Johannes Fabri *D*octor.

Epiſcopi Friſingenſis, Matthæus Luchſeu Doctor, Cancellarius.

Epiſcopi Oſnabrugenſis, Albertus Comes & Dominus in Mansfeld & Ludovicus Hitter *D*octor.

Electi & Confirmati Epiſcopi Monaſterienſis, *D*octor Bernhardus ab Hagen, Doctor Joannes Gropperus, Bartholomæus à Leyhen Cancellarius, Sigillarius, & Curiæ Magiſter Colonienſis, & Subſtitutus Hieronymus Angkorn Doctor & Canonicus Colonienſis.

Adminiſtratoris Ratiſponenſis, Comitis Palatini, &c. Doctor Auguſtinus Roſs. Cancellarius.

Adminiſtratoris Patavienſis, Doctor Stephanus Rœſslinus Canonicus Patavienſis.

Epiſcopi Baſilienſis Cornelius à Lichtenfels Scholaſticus, Doctor Johannes Fabri, Henricus à Fleckenſtein, omnes tres Canonici Baſilienſes.

Epiſcopi Leodienſis, Rupertus Banigniſter Doctor.

Epiſcopi Brixienſis, Johannes Faber Doctor.

Epiſcopi Ratzenburgenſis, Clemens Groſs Canonicus Ratzenburgenſis.

Seculares Principes præſentes.

Fridericus Dei gratia Dux Bavariæ, Comes Palatinus Rheni.

Wilhelmus & Ludovicus Comites Palatini Rheni, ſuperioris & inferioris Bavariæ Duces.

Otto Henricus ſuperioris & inferioris Bavariæ Dux, Comes Palatinus.

Ericus *D*ux Brunſvicenſis.

Henricus junior Dux Brunſvicenſis,

Philippus Marchio Badenſis, Comes Spanheimi.

Georgius Dux Stetini, Pomeraniæ, Caſſubiæ & Wendiæ, Princeps Rugiæ, & Comes Gutzgoviæ.

Secularium Principum Legati.

Nomine Johannis Comitis Palatini Rheni, Ducis Bavariæ, & Comitis Spanheimi, Albertus Than Doctor.

Ludovici Comitis Palatini Rheni, Ducis Bavariæ, & Comitis Veldentiæ, VVilhelmus Seſlerus Doctor.

Johannis Ducis clivenſis, Juliacenſis & Bergenſis, VViricus à Thun Comes in Lumburgo & Falckenſtein, & Johannes à Dockheim cognomento Friſius Doctor.

Alberti Ducis Megalopolenſis, Fridericus Reiffſtock Doctor.

*D*ucatus VVirtenbergenſis, Doctor Beatus Weidman.

Erneſti Marchionis Badenſis & Hochbergenſis, Landgravii Suſenbergenſis, &c. Marchio Philippus Badenſis.

Alberti Ducis Magalopolenſis, Principis Wendiæ, comitis Schvverini, Roſtockiæ & Stargardi, Batro de Adelcveſen.

VVilhelmi comitis & Domini Hennenbergenſis, Doctor Peter de Gondrisheim curiæ Magiſter.

Hermanni Comitis & Domini Hennenbergenſis, filius ejus Bertholdus comes & Dominus Hennenbergenſis.

Prælati præſentes.

Gervvicus Abbas VVeingartenſis.

*al. Abbas. Rudigerus * Præpoſitus VVeiſſenburgenſis.

Prælatorum Legati.

Nomine Henrici Abbatis S. cornelii Monaſterii, conradus Schvvsbach.

Abbatis

Google

Abbatis Reichenaugienſis, Joannes Fabri & Petrus Speyſer.
Abbatis Rotenmonaſterii, Conradus Mock, Wilhelmus à Manderſchied.
Abbatis Prumienſis & Stabulenſis, Heoricus Levvenſavv & Jacobus Krel.
Abbatis Rockenburgenſis, Bernhardus Beſſerer & Daniel Schleicher.
Abbatis Petershauſenſis, Caſpar Dornſperger.

Nomine poſtſcriptorum Abbatum, nempe
- Johannis Sebaſtiaoi Campidunenſis,
- Conradi Kreyſſheimenſis,
- Amandi Salmanſuilenſis,
- Hieronymi Elchingenſis,
- Andreæ Ochſenhauſenſis,
- Petri Yrſinenſis,
- Johannis Rodenſis,
- Jacobi Mindernavvenſis,
- Johannis Schuſſenriedenſis,
- Henrici Marckthalenſis.

Gervvicus Abbas Weingarteoſis & Doctor Johannes Kœnig Tubingenſis.

Rudolphi à Fridingen, Ordinis Teutooici Commendator Baliviæ Elſatiæ & Burgundiæ, Gervvicus Abbas Weingartenſis.
Abbatis S. Hemmerani Ratiſponenſis, Auguſtinus Roſs & Cooradus Schvvabah.
Abbatis S. Luigeri Werdenſis, Wirieus à Thun & Johannes Gogravius.
Abbatis Murbacenſis, & Luderenſis, Johannes Fabri & Petrus Speyſer.
* Præpoſiti Bertholſgadenſis, Simon Reibeyſen. *al. Abbatis

Abbatiſſarum Legati.

Nomine Abbatiſſæ Eſſenſis, Caſpar Weſthauſen & Bernhardus Schol.
Abbatiſſæ ſuperioris Mooaſterii Ratiſponenſis, Conradus Schvvabach & Henricus Levvenſavv.
Abbatiſſæ Gernrodenſis, Michael Hard.
Abbatiſſæ inferioris Monaſterii Ratiſponenſis, Augnſtin Roſs, & Conrad Schvvabach.
Abbatiſſæ Lindavienſis, Petrus Speyſer.
Abbatiſſæ Buchovienſis, Gangolfus à Geroltzeck,

Comites Præſentes.

Bernhardus Comes Solmenſis.
Carolus, VVolfgangus & Ludovicus Comites Oetingenſes.
Theodoricus Comes Manderſchiedius.
Guntherus Comes Schvvartzenburgenſis.
Albertus, georgius & VVolfgangus Comites Hohenloenſes.
Hoyerus Comes Mansfeldenſis.
Philippus Comes Hanovienſis.
Adamus Baro VVolffſteinius.
Gangolfus Baro Hohengeroltzeckius.

Comitum Legati.

- VVilhelmi Comitis Naſſovienſis,
- Philippi Comitis Hanovienſis,
- Johannis & Antonii Eyſeoburgiorum.
- Eberhardi Comitis Kœnigſteinii,
- Philippi Comitis Solmenſis,
- Beati Comitis Stolbergenſis,
- Beati Comitis Stolbergenſis,
- Cunonis Comitis Leyningenſis,
- Philippi Comitis Sarbruggenſis,
- Philippi Comitis VVisbadenſis,

nomine Comes Bernhardus Solmenſis.

Johannis Comitis VViedenſis, Comes Theodoricus Manderſchiedius.
Johannis Comitis Seynenſis, Theodoricus à Stein.
Juſti Comitis Holſteinii, Johannes Machtzol.
Reinhardi Comitis Biſchii, Jacobus à Landſperg.
Johanois & Henriei Comitum Schvvartzenburgenſium, Guntherus Comes Schvvartzenburgenſis.
Martini Comitis Oetingenſis, Comites Carolus, VVolffgangus & Ludovicus Oetingenſes.
Reinhardi & Georgii Comitum Zvveybruggiorum, VVolffgangus à Geroltzeck Baro.
Ulrici & Julii Comitum Hardeckiorum, N. Hæreditarius Pincerna Auſtriæ.
Georgii Comitis Schavvenbergii, filius ejus Comes Johannes Schavvenbergius.
Erneſti Comitis Mansfeldenſis.

Juſti,

Juſti, Vdalrici & Bernhardi fratrum Comitum Rheinſteiniorum,
Wilhelmi Comitis Eberſteioii,
Chriſtopbori & Felicis Comitum * Werdenbergiorum,
Ulrici Comitis Helffenſteinii,
Friderici Comitis Furſtenbergii,
Jobannis ſenioris, Wolfgangi, Johannis junioris & Hugonis Comitum Montfortiorum,
Georgii & Chriſtophori Comitum Lupfenſium,
Johannis, Gothofredi & VVernheri Baronum Cimberenſium,
Wilbelmi & Georgii Baronum Waltburgiorum,
Sehvvickardi Baronis Gundelfingii,
Jobannis & Marquardi Baronum Kingſeekiorum, nomine Patris ſui Johannis, & patrui Dionyſii Baronum Kingſeekiorum.
} nomine, Gangolfus Baro Geroltzeckius.

* al. Wardenburg.

Johannis Comitis Oldenburgii, Evvaldus Bavvmbach,
Ennonis Comitis Oſtfriſiæ, Johannes Hormannus.
Alberti, Johannis, Gothofredi & Bernhardi Baronum VVolffſteiniorum, Adamus Baro VVolfſteinius.
Nomine omnium Dominorum Blavvenſium, Henricus Reuſs Dominus Blavvenſis.
VVilhelmi Baronis Rappolſteinii, Ulricus Baro Rappolſteinius.

Civitatum Liberarum Imperialium Legati.

Coloniæ, Jobannes à Reyd, Petrus Bellingshauſen, Arnoldus à Siegen.
Auguſtæ, Matthæus Langenmantel & Johannes Hock.
Aquiſgrani, Leonhardus ab Edelband & Petrus à Juden.
Eslingæ, N. Holderman.
Metis, Johannes à Nibrucken & Gerhardus Danner.
Rotenburgi ad Tubarim, Bonifacius VVernitzer.
VVormatiæ, Petrus Krapfius, & Johannes Glaotz Archigrammateus.
Hallæ Svevorum, Antonius Hofmeiſter.
Francofurdiæ, Philippus Furſtenberger.
Uberlingæ, Caſpar Dornſperger.
Haganoviæ & Colmariæ, Bartholomæus Botzen & Hieronymus Boner, cum mandato Civitatum Advocatiæ Haganovianæ ſubjectarum, Schletſtadii, Keyſerſpergæ, Monaſterii, Oberneheohneymi, VVeiſſenburgi Alſatiorum, Landoviæ, Roſsheimi, & Turckheimi.
Rotvvilæ, Conradus Moek.
Goslariæ, Chriſtianus Balder.
Gemundæ Svevorum, Michael Rop.
Northauſiæ, Michael Meyenburg.
Ravensburgi, Johannes Kruglin.
VVetzflariæ, Petrus ab Entzenberg, Thomas à Sandvveil & Stephanus VVeigius.
Dortmundæ, Theodoricus Comes Manderſchiedius.
Offenburgi, Johannes Guſtenhofer Archigrammateus.
Regenſpurgii vel Ratiſponæ, Ambroſius Aman & Johannes Humel.
Leutkirchi, Johannes Fabri.
Friedbergæ in VVederavia, Johannes Durplatz.
Schvveinfurdiæ, Johannes Lortzen.
VVimpinæ, Petrus Berlin.
Alenæ, Johannes Decker.
Bopfingæ, Johannes Deubler & Egidius Bronneyſeo.
Kaufbeuræ, Johannes Ruff.
VVaogæ, Jacobus Schnitzer.

In horum teſtimonium nos Albertus Archiepiſcopus Moguntinus, &c. Ludovicus Comes Palatinus Rheni, ambo Electores, noſtro & noſtrorum Coelectorum nomine: nos Matthæus Archiepiſcopus Salisburgenſis, VVigandus Epiſcopus Bambergenſis, Ludovicus Comes Palatinus Rheni, Henricus junior Dux Brunſvicenſis, noſtro & Eccleſiaſticorum ac ſecularium Principum nomine: Gervvicus Abbas VVeingartenſis, noſtro & Prælatorum nomine: nos Bernhardus Comes Solmenſis, & Gangolfus Baro Hohengeroltzeckius, noſtro & Comitum nomine: & nos Conſul Senatuſq; Reip. Spirenſis, noſtro & Civitatum Imperialium nomine, noſtra ſigilla huic Receſſui appendi fecimus. Datum in Sacri Imperii Civitate Spira, 22. Aprilis, anno à nativitate Chriſti M. D. XXIX.

[o]

FERDI-

FERDINANDI REGIS ET VICARII GENERALIS IN IMPERIO

EDICTUM

DE SUPPLICATIONIBUS PUBLICIS INSTITUENDIS pro avertenda Dei ira; & de Contributionibus communibus in bellum Turcicum.

Anno Chriſti 1529.

FERDINANDUS Rex Ungariæ ac Bojemiæ, Principibus & Magiſtratibus Chriſtianis, adeoque omnibus Chriſti fidelibus.

1. Non dubitamus toti terrarum orbi pro comperto haberi, ac liquido conſtare, quemadmodum immaniſſimus nominis & Crucis Chriſti hoſtis, impius Turcarum Tyrannus, ſuperbia ac rerum ſucceſſu inflatus, jam pluribus annis omnes conatus ſuos ad id adjecerit, quo impiam, flagitioſam & impuriſſimam Mahumeti ſuperſtitionem ac ſectam quam latiſſime propagaret, & noſtram ſacroſanctam cœlitus demiſſam Orthodoxam religionem ac fidem Chriſtianam penitus exterminaret: Neque ſuis finibus contentus, amentia & furore præceps univerſum orbem terrarum prædæ ſuæ deſtinaret: omnibus denique gentibus exitiabile fœdæ ſervitutis jugum imponere pararet: id animo moliens ſcilicet, ut cunctæ nationes cum pro numine colant, revereantur, adorent.

2. Quibus furiis refectus primum Arabiam invaſit. qua domita, non modo magnum illum Sulthanum, cujus univerſum Regnum ſuæ tyrannidi ſubjecit, acie victum in poteſtatem accepit, fœdeq; ſupplicio affecit: verum etiam plurimos Orthodoxæ fidei noſtræ Imperatores, Reges, Tetrarchas, Principesq; in ampliſſimis duabus orbis terrarum partibus, Aſia ſcilicet & Africa conſtitutos, dominio exuit, ejecit, trucidavit, ſicque Transmarinum Orientis Imperium armis devicit, mari terraque plurima Regna vexavit & domuit, inſulas innumeras & potentiſſimas urbes ſubjugavit. Neminem quippe ignorare putamus, ut ditiſſima Regna, Ægyptum ſcilicet, Syriam, Palæſtinam, Judæam, ſuperaverit. Pontum, Cappadociam, Galatiam, Bithynam, Pamphiliam, Pyſidiam, Ciciliam, Phrygiam, utramque Macedoniam, Helleſpontum, Cariam, Lydiam, Græciam univerſam, Theſſaliam, Phocidem, Bœotiam, ferro igni que deſæviens ſubegit. Theſſaloniam, Ætholiam, Epirum debellavit ac diripuit. Conſtantinopolim tandem, magnam urbem & præpotentem Imperii Orientalis ſedem, vi occupavit, ac nobis ademit. Et omnino Europam univerſam ſpe jam & animo devoravit: & inexplebili dominandi libidine percitus, Boſnam, Bulgariam, Serviam, Croatiæ ac Dalmatiæ magnam partem, peneque totum Illyricum tractum depopulatus: Rhodum inſuper, Lydiæ inſulam rei nauticæ peritiſſimam, ante paucos annos ingenti claſſe tandiu obſedit, quoad illam ſeſe dedere compulit: Belgradum quoque Taurini oppidum, & Chriſtianitatis propugnaculum, ſuæ tyrannidi ſubegit. Noſtrum præterea Regnum Hungariæ, Stiriam, Carinthiam, Carniolam, provincias noſtras hæreditarias, multis & variis cladibus, tot abactis miſerum in modum hominibus ac trucidatis, & immanibus ignominiis contumeliisque affectis, tot oppidis, pagis, caſtellis exuſtis, ac ſolo æquatis, multa in parte vaſtatas reddidit: ſicque nos nobisque ſubjectas terras ac populos octo jam annis noſtræ adminiſtrationis irreparabilibus damnis affecit.

3. Cujus inauditis inſaniſque latrociniis pro noſtra virili obluctantes, magnam vim militum in confinibus provinciarum noſtrarum, adverſus aſſiduas illius incurſiones, perpetuo aluimus, atq; alimus, optima ſpe freti, nos auxiliante Deo, provinciarum noſtrarum militumq; robore veluti corpore abjecto, à reliqua Germania ac Chriſtiana Repub. illius immanitatem excluſuros amoliturosque. Quod ut faceremus, non ſumus gravati omnes facultates noſtras impendere. Eſſemus denique promptiſſimo animo parati, id quod Rege Chriſtiano dignum eſſe ducimus, non modo theſauros noſtros, ſi qui adhuc reſtarent, terras populosque, ſed hoc etiam proprium caput noſtrum, & quicquid charum precioſumq; habemus, ſi quid vita & ſanguine charius eſſe poteſt, conſceleratis immaniſſimi hoſtis conatibus ac auſis opponere, & in diſcrimen ultro offerre. Sed (pro dolor) ipſi conjectura aſſequi, quæ veſtra eſt prudentia, facile poteſtis, theſauros proventusque Provinciarum noſtrarum diuturnis cladibus ſic attritos & exhauſtos eſſe, ut pro noſtro ſtudio, quod ſummum eſſe affirmare poſſumus, Regnis ac provinciis noſtris extremo in periculo conſtitutis, fidemq; noſtram aſſidue implorantibus, conſulere non queamus. Itaque tandem cogimur, nolimus velimus, noſtro in aſpectu truculentiſſimum prædonem Regna, provincias terrasq; noſtras pro libidine vexantem, & hæc propugnacula Reip. veſtræ, quæ ſunt provinciæ noſtræ, hæc mœnia quietis & otii veſtri, absq; intermiſſione hoſtili animo oppugnantem ſubruentemq; perpeti atq; admittere. Ardet, ardet, quicumq; Chriſti Crucis amici ubicumq; terrarum agitis, proximus vobis paries, veſtrum etiam agitur periculum, veſtræ fortunæ in commune diſcrimen vocantur. Hoc conſilio crudeliſſimus Turcarum Tyrannus ingenti cum exercitu, non contemnendorum militum per Hungariam effuſus volat, ut non ſolum Regnum ac Provincias noſtras ſub tyrannidã ſuam compellat, verũ etiam univerſam Germaniam, ac deinde quam longe lateq; Chriſtianũ nomẽ auditur, Regna, provincias, terras omnes ſibi ſervire cogat.

4. Quocirca ut tantis nobis imminentibus malis occurratur, & ſummi Dei ira forſitan ob noſtra ſcelera atque delicta juſtiſſime ſuſcepta mitigetur, hortamur obteſtamurque univerſos ac ſingulos, per viſcera miſericordiæ Domini ac Dei noſtri Jeſu Chriſti, quo erigatis animos ac corda veſtra ad ſummum Optimum Maximumq; Deum, omnis miſericordiæ patrem, in oratione ſupplices admiſſam culpam deprecemini, Ninivitarum aliorumq; pœnitentium exemplo, qui iratum Deum reſipiſcentes & lachrymabundi placarunt, vos quoq; gratiam apud Deum quæratis, oculos ac manus veſtras ad Deum tendatis, ejusq; auxilium clamantes imploretis. Quis ſcit, ſi convertatur & ignoſcat Deus, & relinquat poſt ſe benedictionem. Hac ratione & via, nihil ambigentes, ſperamus & confidimus, tametſi maximum & inſtructiſſimum exercitum, & quaſi in locuſtarum numerum ferociſſimus hoſtis adverſus nos, puſillum Chriſti gregem adducat, pro ſuis fidelibus Deum Optimum Maximum facturum, ſacroſanctam fidem ac religionem non deſerturum, populo ſuo præſens auxilium allaturum, ut quemadmodum priſcis temporibus Gedeon, Joſue, Machabæi, utcumque exilibus copiis innumerum impiorum hoſtium exercitum fundere, fugare ac profligare queamus. Solus enim Deus eſt, ut ait Scriptura, cui non modo non impoſſibile, ſed in promptu etiam eſt ac facile, dare victoriam ac triumphum, tam in modico, quam multo populo. Et nos cum Regio Cytharædo ingenue agnoſcimus, non in gladio, neque in hoſte, non in curribus aut in equis, ſed in brachio Excelſi ſalvari omnes, qui ſperent in eum. Qui ſi pro nobis fuerit, pro nobisque pugnaverit, quis contra nos?

5. Cum autem ad ejusmodi expeditionem immenſa pecunia, belli quidam nervus, requiratur, illamque in noſtris Regnis Provinciisque conficere nullo modo poſſimus, proinde hortamur univerſos & ſingulos, ſuper quos dulciſſimum Jeſu Chriſti nomen invocatum eſt, ut intra ſe redeant, oculos cordis aperiant, quid & quantum Chriſtiano nomini nunc, ſi non aſtiterint, pereundi immineat, alta mente cogitent, atque tandem conſiderent, quam miſerabiliter tot millium Chriſti fidelium animæ à truculentis hoſtibus Turcarum captivæ in exilium ac ſervitutem quotidie rapiantur, conjugum pudicitia dehoneſtetur, virginum honos violetur, infantes à matrum ſæpe uberibus avulſi trucidentur, ſenes decrepiti & emeriti, armis laboribusq; minus idonei, vario ſupplicii genere enecentur: reliqui ad arenam fodiendam, ad coquendos lateres, & ad metalla aliaque ſervitutis juga, perinde ut pecora, divendantur: & interim quot centena (proh dolor) hominum millia, ab Orthodoxa Chriſti fide, minis, vi, armis, ad impuram Mahumeti ſuperſtitionem ac ſectam indies compellantur. Quam indignitatem nemo, in cujus corde Chriſti nomen inſedit, non ita acerbam putare debet, ut non modo fortunas ſuas omnes, ſed corpus & ſanguinem ſuum adverſus illius authorem ſit impenſurus. Neque in dubium vocamus, ſi hoc, ô viri Chriſtiani, amoris dilectionisq; veſtræ erga Deum ac proximum veſtrum incendio flagrantes, ſinguli de facultatibus ſuis, quas à Deo pro illius gratiæ benignitate acceptas poſſidetis, tanquam procuratores boni præſentibus periculis commoti, in medium vel eleemoſynæ loco, contulerit (quod nos Chriſtiano Zelo ducti, ut facere non recuſetis, impenſiſſime hortamur) nos veri Domini Dei exercituum gratia & auxilio nitentes, non ſolum præſentia pericula à capitibus veſtris, id quod ex animo volumus & optamus, propulſaturos, ſed eos etiam, qui Chriſtiani nominis fratres noſtri diuturna & plusquam Ægyptiaca aut Babylonica ſervitute miſerabiliter affecti, illic in compedibus vitam quovis ſupplicio acerbiorem degunt, liberaturos, & in patriam ac libertatem reduces vindicaturos, eoq; ſecundo Dei optimi maximi favore victricibus armis progreſſuros, quoad civitatem ſanctam Hieruſalem, crucifixi Dei noſtri Jeſu Chriſti monumentis nobilem, & ſepulchrum, quod ille mortuus triduum tenuit, in poteſtatem noſtram redegerimus, adorabimusq; in loco, ubi ſteterunt pedes ejus; neque ceſſabimus, donec exitioſam Mahumeticæ perfidiæ zizaniam ſpurcitiamque radicitus è mortalium genere ſuſtulerimus. Promittimus inſuper & in nos recipimus, per dexteram ac fidem boni Regis ac Principis, à veſtra pietate collatam pecuniam in nullum alium uſum, quam alendi adverſus efferatam Turcarum immanitatem exercitus impenſuros.

6. Ros itaque Chriſtianæ religioni initiati, quicumque & ubicumque terrarum has noſtras literas viſuri, lecturi, audituri eſtis, acceptas fidei Chriſtianæ contumelias, præſentes miſerorum ærumnas, imminentem omnium noſtrorum calamitatem ac perniciem ante oculos poſitam, pro pietate veſtra ſedulo conſiderate, quem fratribus veſtris debetis amorem, non inviti tribuite, memores ad Pauli doctrinam vinctorũ quaſi ſimul vincti: paternas deniq; ſummi & clementiſſimi Pontificis indulgentias, quæ cordis contritionem orisq; confeſſionem, immo pœnitentiæ ſtatum primo omnium loco exigunt, & quibus nobis ſua Sanctitas, totique Chriſtianæ Reipubl. tali tempore conſulere juxta emiſſarum Bullarum tenorem dignata eſt, Chriſtiano animo accipite, & commendatas habete.

7. Pro qua pietate judex Juſtus Jeſus Chriſtus, qui cuique tribuit ſecundum opera ſua, vos immortalibus afficiet præmiis, fatebiturque tunc, quum venerit judicaturus vivos & mortuos coram omnibus Angelis ſuis, cum ſancta benedictione ſua, vos, quicumque ſuos captivos redemeritis, eſurientes ſaturaveritis, ſitientes potaveritis, in carcere incluſos conſolati fueritis, imo quos ex Ægyptiaca ſervitute liberaveritis, in ſeſe collatum, ſibique factum, èque vinculis cuſtodiaque ſeſe liberatum fuiſſe. Nos autem, quæcumq; ad tanta pericula arcenda contuleritis, ea gratia accipiemus, ut perpetua grati animi memoria proſequuti, pro virili aliquando compenſare, ſummo ſtudio enixuri ſimus. Datum in oppido noſtro Znitzio, viceſimo octavo Auguſti, anno milleſimo quingenteſimo vigeſimo nono, Regnorum noſtrorum anno tertio.

CARO-

CAROLI V. IMPERATORIS AUGUSTI

RESPONSIO

Ad poſtulatos articulos Clementis VII. Pontificis Romani data Bononiæ in actu Inaugurationis Imperialis Anno MDXXX. Anno Chriſti 1530.

DE CONCILIO CELEBRANDO ET AUDIENDIS ADVERSARIIS.

AGnoſco me juvenem eſſe, & hujus Mercurini & aliorum ſapientum conſiliis uti me fateor, & debere me ſapientiores audire judico, & de hac ipſa deliberatione, quam ſcio pertinere ad gloriam Dei & ad ſalutem univerſi generis humani, cum multis collocutus ſum, qui excellunt ſapientia, virtute & fide, qui ſentiunt Eccleſiæ opus eſſe Synodo. Nec tu ignoras voluntates omnium ſapientum & bonorum in tota Europa, qui aſſiduis gemitibus Synodum flagitant talem, quæ recte gubernetur.

2. Quare cum re diu deliberata, & iis argumentis, quæ tu opponis, diligenter cogitatis, velim convocari Synodum. Scito & Mercurinum, quæ dixit, meis mandatis dixiſſe, & me ab hac ſententia, donec vivam, non receſſurum eſſe. Tuum conſilium ſpecioſum & plauſibile profanis videri poteſt: ſed meum & juſtum eſt, & Eccleſiæ convenientius, & ſi non impedieritis, Deo juvante, ſpero humano generi ſalutare futurum eſſe. Nec illa terribili oratione tua abducor à ſententia, quod non ſit audienda diſputatio de abſurdis & inextricabilibus. Nam nec omnia, quæ nunc diſputantur, abſurda ſunt, nec ſunt ullæ inextricabiles quæſtiones in Eccleſia de rebus neceſſariis. Audivi & ego ſæpe Platonicum illud mihi dici; *Ut parentum deliria ferenda ſunt, ita in civitatibus & religionibus vitia quædam diſſimulanda eſſe.* Modus eſt ejus rei & in Imperiis & in Eccleſia. Fundamentum certe in Eccleſia retineri oportet. Et hæ leges æternæ in Imperiis & Eccleſia retinendæ ſunt, quæ prohibent idolorum invocationem & libidinum confuſiones. Irrepſerunt autem in Eccleſiam quædam invocationes contumelioſæ contra Deum, & turpitudo libidinum in conſpectu eſt. Nec tantum horum malorum emendatio Synodum requirit, ſed univerſæ doctrinæ integrum corpus colligendum eſt, quod una voce omnes gentes in omnibus templis ſonent. Scis enim nunc de multis magnis rebus etiam in tuis caſtris diſſonos clamores eſſe. Cum ſparſerit hæc ætas quædam abſurda, opponat Synodus illuſtria & firma teſtimonia, ut & hoc tempore & in poſterum minus decipiantur homines, moniti argumentis à Synodo oſtenſis.

3. Illa autem vox Pontifice indigna eſt, quod ais: *Quædam inextricabilia eſſe.* Deus immenſa bonitate ſe patefecit, & vult nos amplecti doctrinam, quam tradidit; quæ ſi eſſet ambigua, inanis ſonus eſſet. Placet mihi autem & Theodoſii conſilium, qui juſſit in Synodo quæri & proferri teſtimonia ſinceræ vetuſtatis. Certe enim Eccleſiam doctricem libenter audio, ut Samſon monuit: *Si non araſſetis vitula mea, non inveniſſetis.*

4. De diſpenſatione, quam offers, quanto hoc fiet commodius in Synodo? Major enim erit gentium concordia, ſi ſimul omnes talem *ἐπιείκειαν* recipient. Et illo dicto Heroico delector: *In communi periculo ſit communis deliberatio.* Nec defuturus ſum meo officio rebus cognitis. Et ut cognitio ordine poſſit fieri, veterum Imperatorum exemplo adfuturus ſum, & quantum potero, perficiam, ut hæ leges juſtiſſimæ ſerventur. Utraq; pars pariter audiatur, & ſententiæ non tyrannicis arbitriis ferantur, ſed juxta leges, videlicet juxta doctrinam, quam certum eſt à Deo traditam eſſe.

5. Nunc quod jubes, ut ſine dijudicatione bona pariter & mala deleam, id nequaquam faciam. Nolo enim ex Eccleſia tollere legitima judicia, & conſtituere tyrannidem. Declaravi autem antea non obſcure in bello, meam obſervantiam erga Eccleſiam & erga Sedem Romanam, & erga te, quam & deinceps præſtabo.

CAROLI V. IMPERATORIS AUGUSTI

ARTICULUS

Ad cauſam Religionis ſpectans, extractus ex literis Auguſtæ Vindelicorum Conventum Imperii indicentibus, & Bononiæ XXI. Ianuarii datis. Anno Chriſti 1530.

DEinde & de diſſenſionibus in cauſa noſtræ ſanctæ Religionis ac Chriſtianæ fidei, & ut in hac cauſa Religionis partium opiniones & ſententiæ inter ſeſe in charitate, lenitate & manſuetudine mutua audiantur, coram intelligantur & ponderentur, ut illis, quæ utrinq; ſecus in ſcri-

peura tractata ſunt, correctis, res illæ ad unam ſimplicem veritatem & concordiam Chriſtianam componantur & reducantur, ut de cætero à nobis una ſyncera & vera doctrina colatur & ſervetur, ut quemadmodum ſub uno Chriſto ſumus & militamus, ita etiam in una Eccleſia Chriſtiana in unitate & concordia vivere poſſimus.

CAROLI V. IMPERATORIS AUGUSTI
IURAMENTUM
DE PROTECTIONE PAPÆ ET ROMANÆ ECCLESIÆ,

Anno Chriſti 1530.

Præſtitum Clementi VII. Bononiæ in inauguratione Anno MDXXX. die XXIV. Februarii.

EGo CAROLUS Romanorum Rex & brevi (Dei gratia) futurus Imperator Cæſar, per Deum Divumque Petrum promitto, polliceor, teſtificor atque juro, me in poſterum pro viribus, ingenio & facultatibus meis Pontificiæ dignitatis & Romanæ Eccleſiæ perpetuum fore defenſorem, nec ullam Eccleſiaſticæ libertati vim illaturum;: ſed poteſtatem, jurisdictionem & dominationem ipſius, quoad ejus fieri poſt, conſervaturum ac protecturum, cujus rei teſtem voco Deum ipſum & hæc ſancta Evangelia.

S. ROMANI IMPERII
PRINCIPUM ELECTORUM
EPISTOLA AD CÆSAREAM MAIESTATEM

Anno Chriſti 1530.

Super mora adventus ejus ad Comitia, & ordine ingreſſus Principum.

INvictiſſime Potentiſſimeque Imperator, ſemper Auguſte, Domine Clementiſſime; noſtram obedientiam ac debita officia Cæſar. Majeſtati veſtræ ſubjectiſſime offerentes, eam ſcire cupimus: Cum nos, juxta Cæſar. Majeſt. V. literas indictionis, cum aliis nonnullis Principibus & Imperii Ordinibus, debita obedientia huc venerimus, ac aliqui ex nobis, longo nunc tempore, non ſine gravi & magna rerum omnium difficultate, hic commorati ſint: ſubjectiſſime rogamus, ut Cæſar. Majeſt. Veſtra primo quoque tempore huc venire maturet, conſiderando nimirum & rei magnitudinem & neceſſitatem ipſam hoc ſummopere poſtulare, ne qui vel in obviam eundo, vel in ingrediendo, error committatur, & C.M.V. ruri diu detineatur, ſed C. M. V. honoris gratia, ſingula commode, tempeſtive & bono ac convenienti ordine adminiſtrari & perfici poſſint.

Quare, Cæſ. M.V. approbante, magnam rebus omnibus promovendis & rite adminiſtrandis occaſionem hoc præbiturum confidimus, ſi C. M. V. quendam ſuorum cum mandatis huc ablegaret, qui de egreſſu & ingreſſu, aliisque rebus neceſſariis citius promovendis, & commodius perficiendis, placidas & neceſſarias deliberationes inſtitueret, & cum Electoribus ac Principibus, nunc hic congregatis, & brevi huc venturis, commodas rationes iniret. Subjectiſſime igitur rogamus, ut C. M. V. has literas, ex bono & fideli animo profectas, clementiſſime accipere & intelligere dignetur. Cæſareæ Majeſtati Reſtræ, cui nos tanquam Domino clementiſſimo commendamus, omnia debita officia ſubjectiſſime offerentes.

C. M. V.

Obedientes

Albertus Moguntinus
Hermannus Colonienſis — Archiepiſcopi.

Joannes Saxo
Joachimus Brandeburgius — Electores.

S. RO-

S. ROMANI IMPERII

PRINCIPUM ELECTORUM RESCRIPTUM AD CÆSAREAM MAIESTATEM

Anno Chriſti 1530.

De Egreſſu & Ingreſſu Principum.

INvictiſſime Potentiſſimeque Cæſar, ſemper Auguſte, Domine Clementiſſime; Nos quatuor Electores, ac Treverenſis & Palatini Electorum Legati, Veſtræ Majeſt. in ſacro Romano Imperio Conſiliarii, acceptis literis honorariis, de egreſſu & ingreſſu, agentibus, unanimi conſenſu totum negotium deliberaodum ſuſcepimus, ac, re diligenter penſitata, circumſpicere ſtuduimus, qua ratione & via ingreſſus ille in honorem Cæſ. Majeſt. fieri poſſet. Nullam vero viam aptiorem & meliorem reperire potuimus, quam ſi in ejusmodi pompa ab Aureæ Bullæ conſtitutionibus noo diſcedatur, quam quidem, quo ad noſtras perſonas, diligenter ipſi inſpeximus, quæ diſertis & perſpicuis verbis exprimit, ut Cæſarea Majeſtate veſtra præſente, quæcunque etiam negotia tractarentur, nos Moguntinus & Colonienſis Archiepiſcopi, utrumque Cæſareæ Majeſtatis Veſtræ latus claudamus, & amicus noſter Archiepiſcopus Treverenſis proxime aote Cæſaream Majeſtatem Veſtram hujusque latus dextrum Palatinus, ſiniſtrum vero Saxo & Brandeburgicus Electores equitando ſeu gradiendo claudant. Ut autem Aurea Bulla Bohemiæ Regi io proceſſionibus proximum poſt Cæſaream Majeſtatem veſtram locum aſſignat, & eundem ordinem in equitando & gradiendo ſervari jubet, nec quenquam intervenire vult, perſpicuis & expreſſis verbis unumquemque Electorum locum ſuum immutabiliter obtinere præcipiens, nec ullum Principem, cujuscumque ſtatus, dignitatis & gradus ſit, illis præferri volens, ita etiam Bohemiæ Regem, omnibus aliis Regibus, quacumque dignitate & authoritate emineant atque polleant, & quascumque ob cauſas adveniant, immutabiliter præfert & anteponit. Eum igitur ordinem, qui Cæſarea Majeſtate Veſtra Aquisgranum, inaugurationis & coronationis gratia, ingrediente ſervatus fuit, illum etiamnum, quo ad noſtras perſonas, ſervandum cenſemus. Sed quo ad equitatum Electorum, inter cætera annotatum reperimus, quod in prænominato ingreſſu hic ſit ſervatus ordo, ut meus Electoris Saxoniæ equitatus primum locum teneret, & hunc Palatini, deinde Brandeburgici Electorum, poſtremo vero Moguntini, Trevirenſis & Colonienſis Archiepiſcoporum equitatus ſequeretur. Eundem ordinem nunc quoque ſervandum cenſemus, ſic tamen ut meus, Archiepiſcopi nempe Moguntini, equitatus, cum ingreſſus in mea provincia fiat, proximus ante Cæſaream Majeſtatem Veſtram ingrediatur. Ac cum Bohemiæ Rex, docente id Aurea Bulla, Cæſaream Majeſtatem Veſtram proxime ſequatur, ut & equitatus Regius Veſtræ Cæſareæ Majeſtatis equitatum proxime ſequatur, æquum eſſe judicamus. Hac igitur ratione nos Electores & abſentium Legati, niſi Cæſarea Majeſtas Veſtra diverſum ſenſerit, de ordine in ingreſſu ſervando convenimus, hac tamen cautione, ne quid ulli noſtrorum, in hoc vel ſimili caſu, per hanc transactionem detrahatur & derogetur.

De reliquorum vero Principum ordine acturi, habita deliberatione, diligenter perpendimus, inter præcipuos Imperii Principes, utpote inter Bavarum, & Saxonem, Brandeburgicum & Brunſuigium, Heſſum & Pomeranum, de ſeſſione, proceſſione & ſtatione, multos nunc annos varie diſceptatum eſſe, nec in hoc usque tempus, licet ſæpe tentata ſit, reconciliationem ullam fieri potuiſſe. Ac contentiones iſtæ adeo exarſiſſe videntur, ut licet omnes illi Principes præſentes eſſent, ac inter eos ageretur, omnis tamen actio noſtra infrugifera & irrita eſſet futura. Cum igitur facile colligi poſſit, turi inter ipſos contentiones orituras, cujusmodi tumultus ut commode avertatur, ſumma neceſſitas flagitare videtur. Sed huic rei conſiliis idoneis, præter Cæſaream Majeſtatem Veſtram plus prodeſſe nemo poſſet, cui proculdubio Principes illi obſecuturi eſſent. Subjectiſſime igitur rogamus Cæſaream Majeſtatem Veſtram, ut totius negotii promovendi gratia, hanc rem clementiſſime conſideret, & idoneis ac convenientibus rationibus (quod tamen Cæſ. Majeſt. V. judicio liberum permittimus) cum prænominatis Principibus agat, ut in honorem Veſtræ Cæſareæ Majeſtatis egredientes & ingredientes cum ſervent in equitando ordinem, qui à Majeſtate V. præſcriptus fuerit, hac tamen interpoſita cautione, oe qua fraus cujusque privilegiis ac libertati fiat, & hac clementiſſima pollicitatione addita, Majeſt. V. ſtatim poſt ingreſſum, ſummam operam daturam, ut diſſidentes Principes inter ſe concilientur. Si igitur Cæſ. Majeſt. V. hoc conſilium noſtrum probaverit, & quod petimus agendum ac perficiendum clementiſſime ſuſceperit: Nos quoque Electores & abſentium Legati, operam & ſtudium noſtrum Majeſt. V. viciſſim deferimus, ac ſubjectiſſime pollicemur, nos nihil in oobis deſiderari paſſuros, quæ ad tollenda diſſidia, conciliandos animos facere, ac io honorem V. Cæſ. Majeſt. & utilitatem amicorum, patruelium & agnatorum noſtrorum cedere poſſe videntur.

Hæc Invictiſſime Imperator, Domine Clementiſſime, ad V. Cæſ. Majeſt. poſtulata, de egreſſu & ingreſſu, diligentiſſime & fideliſſime fecimus & conſultavimus, ſic tamen ut vel probare vel corrigere ea, Cæſ. Majeſt. V. liberum relinqueremus, ſubjectiſſime petentes, ut Cæſ. Majeſt. V. quid ſibi de

hac noſtra conſultatione,& conſtituto ordine in ingreſſu ſervando videatur,clementiſſime ſignificare & literis conſignatum remittere dignetur, ut quid nobis, præcipue vero mihi Johanni Electori Saxoniæ & Archimareſchallo de ordine equitandi ſtatuendum & faciendum ſit, ſcire poſſimus, nos V.Majeſt.tutelæ ac defenſioni ſubjectiſſime commendantes. Datum Auguſtæ.

Veſtræ Cæſ. Majeſtatis

Subjecti & obedientes in ſacro Romano Imperio Conſiliarii:

Albertus, Hermannus, Joannes & Joachimus } Electores

Treverenſis ac Palatini } Electorum Legati.

CAROLI V. IMPERATORIS AUGUSTI DECLARATIO

De Ordine egreſſus & ingreſſus Principum Imperii in Comitatu Imperatoris.

Anno Chriſti 1530.

CAROLUS Dei gratia Romanorum Imperator, ſemper Auguſtus. Inſtructio, de quibus rebus Reverendus D. Philippus Epiſcopus Spirenſis, & Johannes Albertus, Marchio Brandeburgenſis, Eccleſiæ Magdeburgenſis & Halberſtadenſis Coadjutor, ac Guolfgangus Nobilis Comes de Monteforti & Retenfels, Principes, Conſiliarii, devoti ac fideles noſtri, cum Reverendiſſimis & Illuſtriſſimis, chariſſimis amicis, agnatis & patruelibus noſtris, Moguntino, Colonienſi, Saxone, Brandeburgico, Electoribus, ac Treverenſis & Palatini Legatis, jam Auguſtæ congregatis, agere & conſultare debent.

1. Primum gratiam noſtram Cæſaream & amicitiam, ac quæque feliciſſima illis precari, ac deinde recenſere debent.

2. Nos ipſorum in ſacro Romano Imperio Conſiliariorum noſtrorum literas nuper Auguſtæ datas accepiſſe; cum vero inter alia in iis mentionem faciant, ſe, juxta poſtulatum noſtrum, de egreſſus & ingreſſus negotio agere inſtituiſſe, & qua ratione, honoris noſtri cauſa, primo quoq; tempore commodiſſime & ſplendidiſſime fieri & adminiſtrari ſingula poſſent, diligenter animo circumſpexiſſe & conſultaſſe, ad perficiendæ ejus rei illam viam & rationem ſequendam judicaſſe, quæ in Aurea Bulla præſcripta ſit & ſancita, additis iis omnibus, quæ de Principum Electorum perſonis expreſſe in ea dicuntur & extant.

3. Etſi autem omnia in literis illis comprehenſa clementiſſime intellexerimus & acceperimus, ac ob hanc rem gratiam etiam iis agamus; tamen nos reipſa videre, ipſos fortaſſe ignoraſſe, vel non ſatis conſideraſſe & perpendiſſe, aut certe nobis non ſignificare voluiſſe, quod ſtatim poſt acceptum à Pontificia dignitate diadema Imperatorium, iter noſtrum in ſacri Romani Imperii nationem germanicam inſtituere & habere decreverimus, eo potiſſimum affectu & voluntate, ut diſſenſiones inter ipſos & alios ſacri Romani Imperii Ordines vigentes tolleremus, & ad concordem, Chriſtianum & laudabilem ſtatum ſingula reduceremus. Quæ ut facilius, commodius & ſalubrius præſtare & efficere poſſemus, Pontificiæ Sanctitatis Legatum, cum plenis mandatis nobis adjungendum eſſe, non tantum neceſſarium, verum etiam utile futurum arbitrati ſimus, qui etiam hucusq; ſit deductus, & eo loco atq; honore habitus, quem in ingreſſu obtinere debeat. Igitur nos diligenter conſideraſſe, ne vel ſecundum Aureæ Bullæ literam, vel contra eam agentes & procedentes, aliqua impedimenta & gravamina, reliquis negociis tractandis & peragendis, obiiceremus, quæ certe omnibus modis declinare & amoliri ſimus parati. Igitur nos de Aurea Bulla nequaquam diſputaturos, ſed, ſuam dignitatem & locum ut obtineat, operam daturos, ac in eo diligenter elaboraturos eſſe, ut ingreſſus ille in noſtrum honorem, (cujus rei & ipſos avidos eſſe, nos nequaquam dubitare, & ex literis illud apparuiſſe) ipſis vero aliisque Ordinibus & Statibus nequaquam in detrimentum, ſed potius in promotionem, ſalutem & utilitatem ſingulorum, ut etiam omnium noſtrorum neceſſitas flagitare videtur, cedat. Quod hac ratione fieri poſſe nobis quidem videatur.

4. Cum Principes Electores, abſentium Legati & alii Imperii Ordines ignorare non poſſent, quibus negotiis detenti, etiam contra & præter voluntatem noſtram adventum hactenus differre ſimus coacti, & qua occaſione, quibus de cauſis, & quo deniq; affectu nunc Imperatorio diademate inſigniti, ad vos venire in animo habeamus, facile etiam eos colligere poſſe, quod Illuſtriſſimum Principem Dominum Ferdinandum, Ungariæ & Bohemiæ Regem, dilectum & unicum fratrem noſtrum

&, no-

&, nobis abſentibus, per Imperii fines deſignatum Legatum, nobiſcum eſſe & manere cupiamus & velimus.

5. Cum etiam jam ex nobis intellexerint, quibus de cauſis, quaq; clementiſſima voluntate, Legatum nobiſcum adduxerimus & retinuerimus, ita ut Pontificiæ Sanctitatis à Latere Legatus, non tantum hujus loco & ut peregrinus (quibus tamen præ reliquis honor & reverentia exhiberi merito ſolet) adſit: verum etiam ipſorum & ſacri Romani Imperii, præſertim Germanieæ Nationis, gravaminibus & oneribus ſerio afficiatur, eaq; ut tollantur, minuantur & leventur, omnem diligentiam adhibere velit. quam quidem ob cauſam, noſtra quidem ſententia, adventus ipſius gratior acceptiorq; eſſe, & major illi honor atq; reverentia exhiberi debeat. Commeratis igitur de cauſis, & quod, ſi Pontificia Sanctitas & Nos, ad alios Principes Legatos noſtros mittamus, Pontificiæ Sanctitatis Legati ſemper ſupremum obtineant locum, & noſtri etiam Legati ad ipſos miſſi omnibus Electoribus, Principibus & Ordinibus præferantur, Principes Electores in hanc rem haud difficiles futuros, nos ſperare. Ad hoc quod plateæ civitatis Auguſtanæ, per quas equitare, Deo volente, decreverimus, lætæ ſint & amplæ, ita ut plures quam tres juxtim equitantes facile capere poſſint, & magnus ipſi nunc Auguſtæ ſumtus fecerint, priusquam aliis detenti negociis Auguſtam adventare & Comitiorum initium facere potuerimus, de qua re & antea ad ipſos ſcripſimus, ne tempus fruſtra conſumi paterentur, clementiſſime poſtulantes, & cauſas graviſſimas & juſtiſſimas, quæ nos moverent, addentes, quas propter temporis anguſtiam nunc commemorare ſuperſedemus.

6. Igitur propter enumeratas cauſas, & ut adventus noſter tam diu deſideratus ſit honoratior, ipſisque gratificemur & morem geramus, non ex obligatione aut ſecundum Aureæ Bullæ ſententiam, nos aſſentiri & permittere velle, ut politici Principes nos proxime antecedant. Pone vero Patres Purpurati, Archiepiſcopi & Epiſcopi cum Legatis, tres videlicet in ordine, ſequantur, ut pote Pontifitiæ Sanctitatis Nuncius medius inter Galliæ Regis Legatum à dextris, & Archiepiſcopum Bremenſem, vel alium quempiam Epiſcopum à ſiniſtris. Deinde Venetorum Legatus inter duos Epiſcopos medius. Poſt ſpiritualium Principum Legatos Mediolani & Ferrariæ Ducum, ac Marchionis Mantuani, Legati & alii.

7. Inter hos vero duos ſpiritualium & politicorum Principum Ordines atq; Legatos, ut dictum eſt, Nos cum dilecto Fratre noſtro, qui, ut antea meminimus, cum Rex ſit Bohemiæ (in qua dignitate niſi conſtitutus eſſet, poſtulare hoc nollemus) latus noſtrum dextrum, Legatus vero, ob commeratas & alias juſtiſſimas cauſas, latus noſtrum ſiniſtrum, ſub cœlo & inter ſpirituales ac politicos Principes, claudere debeat, ita ut juxta nos Electores equitent, ut Aurea Bulla docet. Deinde quod ad equitatum attinet, nos velle, ut Ducis Electoris Saxoniæ Imperii Archimareſcalli equitatus primum in ordine locum obtineat; hunc vero Brandeburgici & Palatini Electorum, atque ita ex ordine Treverenſis, Colonienſis & Moguntini Archiepiſcopi, & poſt hos Fratris noſtri Ferdinandi ac noſter, proxime nos præcedens, equitatus incedat. Poſt ſpirituales vero Principes atque Legatos, ſtipatores noſtri armati ſequantur: Ordinem totum Purpuratorum & ſpiritualium Principum ac Legatorum, deinde politicorum quoque Principum & aliorum Ordinum equitatus permixtim concludat. Oeniponte.

CAROLI V. IMPERATORIS AUGUSTI

Anno Chriſti 1530.

RESCRIPTUM

AD PROTESTANTIUM PRINCIPUM ET STATUUM POSTULATA IN CAUSA Religionis,

Pontificiis Ordinibus ad deliberandum propoſitum in Comitiis Auguſtanis Anno MDXXX. die VIII. Septembr.

CUm Electores, Principes & Sacri Romani Imperii Ordines C. M. ſententiam ad Electoris Saxoniæ & Sociorũ in religione conjunctorum reſponſum poſtremũ datam, ſcripto comprehenſam ſibi communicandam & legendam tradi petiverint, ut eo melius & diligentius de toto negotio cogitare & deliberare poſſent, C. M. petitioni ipſorum annuens ſequentia proponi voluit.

1. Quod ſcilicet ignorare nullo modo poſſitis, quanta clementia & diligentia C. M. ratione officii ſemper laboraverit & operam dederit, ac propria etiam perſona deliberationibus & actionibus quibuſdam hanc tantum ob cauſam interfuerit & præfuerit, quo facilius diſſenſiones & errores in religionis cauſa exorti tollerentur & componerentur. Prædictum vero Saxoniæ Electorem & alios in religione conjunctos Principes poſtremo hoc reſponſi dediſſe & ſignificaſſe, ſe in iis articulis, quos in Diſputatione cum Delictis habita exhibuiſſent, etiamnum acquieſcere, cum

eos in ſacrarum literarum monumentis fundatos & confirmatos judicent, & ab iis bona conſcientia diſcedere nullo modo queant, amplius etiam in libero & generali Concilio doctrinam ſuam probaturos ac ſacrarum literarum teſtimoniis confirmaturos eſſe. Etſi autem Imperator ſingulari naturæ bonitate adductus clementiſſime propoſuit, ſe, quatenus aliquo modo ab articulis exhibitis diſcederent, & idonea concordiæ media proponerent, propria perſona ſummaque Clementia primo quoq; tempore denuo cum illis acturum eſſe, tamen omnem ulteriórem actionem detrectarunt, ac ut antea, ſententiæ & propoſito priori & articulis exhibitis inhæſerunt. Ad hæc omnia C. M. reſpondit, quod nequaquam ejuſmodi reſponſionem, ut factum eſſet, daturos cogitaſſe. Hoc enim ipſos pro certo ſtatuere debere, quod ſi Majeſtas ſua doctrinam eorum in ſacris literis fundatam ſciat, nequaquam cum illis litigare & contendere velit. Sed Electori Saxoniæ & aliis in religione conjunctis Principibus atque Sociis cogitandum ac perpendendum venire, quod C. M. ſummum caput, legitimus Dominus, protector ac defenſor ſit Chriſtianæ Eccleſiæ. Quapropter aliter facere non poſſit, quam ut conſervandæ Majeſtatis, exiſtimationis, dignitatis, honoris & authoritatis ſuæ gratia, veterem & tanquam per manus acceptam à Patribus doctrinam, & multis nunc ſeculis in Eccleſia propoſitam defendat ac tueatur, nulliſq; rationibus mota vel deficiat vel eam oppugnet. Nam M. ipſius non minus, quam alii, de ſalute & conſcientia ſua ſollicita eſt, & hoc quidem eo magis, quo majorem à Deo conceſſam habet authoritatem & exiſtimationem. Inſuper perſuadere ſibi non poteſt, ſæpius nominatum Electorem & alios Principes conjunctos plus feciſſe & præſtitiſſe, quam Majeſt. ſua fecerit & præſtiterit. Igitur à veteri, Chriſtiana, perq; manus tradita Religione multo minus quam ipſi, diſcedere conſtituit, neq; ullo modo conceſſura eſt, ut propria authoritate & pro libitu innovent, invehant ac immutent ea, quæ veteri ac Chriſtianæ conſuetudini penitus adverſantur & contraria ſunt. Eo etiam inſolentius nunc facere videntur, quo convenientiora media & tolerabiliores conditiones C. M. jam præſens hac in cauſa proponit & offert, quæ antea periculoſis bellis diſtenta & gravibus diſſenſionibus diſtracta proponere non potuit.

2. Si igitur hæc Clementiſſima Cæſar. Majeſt. voluntas & humaniſſima propenſio locum nullum apud ipſos habuerit, atque ita mediis clementiſſime propoſitis, & actionibus tollendorum & componendorum diſſidiorum cauſa inſtitutis nihil effectum fuerit, ac Elector Saxoniæ & alii Principes ad ſinum Eccleſiæ reduci ac converti non potuerint, ut Cæſ. Majeſtas (cum videat quanti privatim hujus rei, quanti item ſanctæ Religionis, Chriſtianæ fidei, ac Eccleſiæ, matris noſtrorum omnium, hujusque exiſtimationis interſit, in priſtina conſuetudine & authoritate illi aſſerenda) labanti ſtatui hac in re diligenter proſpiciat ac neceſſariam emendationem inſtituat, neque vitæ & corpori, neque facultatibus ullis parcere deſtinavit, omnipotentis Dei auxilio & de Electorum Principum conſilio & ſententia omnia factura, quæ his rebus convenire & idonea videbuntur. Cæſ. Majeſt. etiam Pontificem Max. alioſque Reges, Principes & Chriſtianæ Reipublicæ Dynaſtas ſolicitabit, ut, quanta poſſint diligentia, hanc rem juvent ac promoveant, planeque ſibi promittit Cæſ. Majeſt. ipſos in hac cauſa, quod ex Chriſtianorum Principum officio eſt, libentiſſime facturos eſſe.

3. Quod vero ad Concilium & hujus cauſa Electori ejusq; Sociis a Cæſ. Majeſtate factas promiſſiones attinet, ſignificatum illis fuit, etiamnum Cæſ. Majeſt. animum & ſententiam immotam ſtare, ut, ſi interea temporis ad mutuam fidei conciliationem & concordiam, ac ſanctam Eccleſiam, noſtrorum omnium matrem redeant, Concilium promiſſum denuntietur.

4. Conſultum etiam, ut antea quoq; dictum, Cæſ. Majeſtati videtur, ut, quatenus Dux Elector Saxoniæ, ac reliqui ipſi adhærentes Principes, poſtulatis ſuperioribus paruerint, novitates ab ipſis tentatæ in Chriſtiana charitate clementiſſime audiantur: Iſtud vero niſi hac ratione fiat & adminiſtretur, nihil amplius eſſe, quod Dux Elector Saxoniæ & reliqui de Cæſ. Majeſt. benevolentia & clementia ſibi polliceri poſſint, ſed neceſſitatem illis allatum iri, ut à Concilio citati ſeſe ſiſtant, compareant & cauſam dicant, idq; ſummam neceſſitatem poſtulaturam & requiſituram.

5. Quantum vero ad reſtitutionem bonorum Eccleſiaſticorum, quæ Dux Elector Saxoniæ & ejus conjuncti ſocii ad ſe tracta poſſident, attinet, iis Cæſar. Majeſt. ſerio ita ſentit & judicat: Cum tantum de temporalibus & evanidis hujus mundi bonis ac facultatibus agatur & lis ſit, ac antea ex ipſis ſit auditum, quod facultates omnes ac vitam quoque ipſam pro Cæſar. Majeſtatis ſalute ſint impenſuri, & in præcepto divino, juxta Evangelium, charitatem erga proximum publicam per Imperium conſtitutam pacem, leges naturales, omnemq; honeſtatem & æquitatem, cautum ſit & mandatum, ne quis opibus ſuis privetur ac ſpolietur, ut Dux Elector Saxoniæ aliique conjuncti talia ſpiritualia & Eccleſiaſtica bona in integrum reſtituant, vel ſaltem Cæſar. Majeſtati, tanquam ſupremo Domino & Romanorum Imperatori, adminiſtranda committant. Quo facto Cæſ. Majeſtas per certos quosdam viros ad eam rem delectos, reditus, decimas & tributa omnia ſuo nomine exactura & reſervatura eſt ad usque Concilii futuri tempus, in quo quid de iis à Cæſar. Majeſtate decretum fuerit & concluſum, juxta tenorem determinationis & deciſionis illius, firmum ſit & immotum.

6. De his omnibus hactenus enumeratis, quid ſui animi & ſententiæ ſit, ut vos Electores Principes & Sacri Rom. Imperii Ordines viciſſim ſignificetis, C. M. clementiſſime poſtulat, ut quid ſibi omnibus in caſibus, qui accidere poſſunt, per idonea media faciendum ſit, ſcire & perſpicere poſſit. Addatis etiam & ſubjiciatis, quæ facere in animo habeatis & qua in re Cæſ. Majeſtati opem ferre & ſubſidio eſſe velitis, & hoc vos facturos eſſe C. M. nullo modo dubitat. Deliberetis quoque ac perpenda-

pendatis, qna ratione remedium diſſenſionibus iſtis commodiſſime parari poſſit, ſi fortaſſe Dux Elector Saxoniæ ac reliqui conjuncti Principes finaliter in ſententia ſua permaneant ac perſeverent, ut nihil aliud, quàm quod in Sacri Rom. Imp. utilitatem, ſalutem, quietem, pacem ac concordiam cedere poſſit, ſuſcipiatur ac definiatur.

CAROLI V. IMPERATORIS AUGUSTI

DECRETUM

IN CAUSA RELIGIONIS

Anno Chriſti 1530.

Factum in Comitiis Auguſtanis, in pleno Principum Senatu, aliisq; omnibus & Ordinibus & Civitatum Legatis præſentibus, Anno Domini MDXXX. die 23. Septembr.

POſtquam Cæſarea Majeſtas communem Conventum Ordinum Imperii ad diem octavum Aprilis elapſum, in hac urbe Auguſta indixit, ut de totius Imperii & Orbis Chriſtiani, ac Theutonicæ Nationis negotiis, & inprimis de diſſenſionibus in ſancta fide & religione Chriſtiana pie componendis agi & decerni poſſet & deberet, ac ut omnia commoda via & ſalutari ratione adminiſtrarentur, de diſſenſionibus in cauſa ſanctæ religionis & Chriſtianæ fidei componendis ageretur, & in hac cauſa religionis erroribus præteritis Chriſto condonatis partium opiniones ac ſententiæ inter ſe, in charitate, lenitate & manſuetndine mutua audirentur coram, intelligerentur & ponderarentur, ac illis, quæ utrinque in ſcripturis ſecus tractata aut intellecta ſunt, ſepoſitis & correctis, res illæ ad unam ſimplicem veritatem & Chriſtianam concordiam componerentur & reducerenrur, & de cætero à nobis una, ſincera & vera religio coleretur & ſervaretur, ut quemadmodum ſub uno Chriſto ſumus & militamus, ita in una etiam Eccleſia Chriſtiana, in unitate & concordia vivere poſſemus, ac pax & tranquillitas per omnes Imperii fines in his & aliis negotiis decerneretur, conſtitueretur atq; conſervaretur, quarum rerum, ut & aliarum omnium, Cæſareæ Majeſtatis literæ indictionis prolixiorem faciunt mentionem.

2. In quibus Comitiis Cæſ. Majeſtas, Electores, Principes & alii Imperii Ordines agminatim comparuerunt: hocq; facto, Cæſarea Majeſtas cum prædictis Electoribus, Principibus, Prælatis, Comitibus, Imperii Ordinibus & abſentium Legatis, omnia puncta & articulos in literis Indictionis comprehenſos, præcipue vero articnlum, de erroribus & diſſenſionibus, in noſtra ſancta fide & Chriſtiana religione, tollendis & componendis diligenter tractandum ſuſcepit, ac juxta eaſdem Indictionis literas unicuique, qui de erroribus fidei aliquid in medium adducere vellet, nominatim vero Electori Saxoniæ, Georgio Marchioni Brandeburgico, Erneſto atq; Franciſco fratribus & Ducibus Lunæburgenſibus, Philippo Haſſorum Landgravio, Gnolphgango Aſcaniæ Principi, & Noribergæ, Rutelingiæ, Campadoni, Hailbronnæ, Winshemii & Weiſſeburgi Civitatum Legatis, mandavit, ut opinionem & confeſſionem ſuam ſcripto comprehenſam offerreur, eamq; oblatam & præſentibus omnibus Electoribus atque Imperii Ordinibus prælectam audivit, & re diu multumq; deliberata, poſtea firmis ſacræ Scripturæ teſtimoniis refutavit, ac multo tam ſuo quam reliquorum Ordinum labore rem eo deduxit, ur primo quatuordecim utrinque ex Principibus & aliis, deinde vero ſex perſonæ delectæ de concordia & pace conſtituenda agerent, quæ etiam multa actione & magna diligentia effecerunt, ut in quibuſdam fidei articulis cum reliquis Electoribus Principibus & ſacri Imperii Ordinibus Proteſtantes convenirent, in quibuſdam vero à Cæſ. Majeſtare & communibus Ordinibus diverſum ſentirent.

3. Ut autem Cæſ. Majeſtas demonſtret & oſtendat, quàm nihil impotenter, cupide aut pro ſua libidine gerat faciatque, & quàm ſit amans publicæ pacis & tranquillitatis, præcipue per Germaniam conſtituendæ, ſingulari quadam benignitate atq; clementia Electori Saxoniæ, quinq; Principibus & ſex Civitatibus ad decimum quintum uſq; diem futuri menſis Aprilis deliberandi ſpatium largitur, ut interea reputenr ſecum atq; ſtatuant, num in iis dogmatis, quæ reliqua ſunt, idem quod Pontifex, quod ipſe & alii Electores, Principes & Imperii Ordines, ac quod univerſus deniq; Orbis Chriſtianus, aduſq; Concilii tempus, profiteri velint necne. Interea temporis Cæſ. Majeſt. quoq; deliberabit, quid ſibi in hac cauſa agendum & ſtatuendum ſit. Intra decimum vero & quintum Aprilis diem Elector Saxoniæ, quinq; Principes & ſex Civitates, quid ſuæ mentis & ſententiæ hac de re ſit, Cæſ. Majeſtati literis ſigillo ſuo ſignatis ſignificent, id quod Cæſarea Majeſtas etiam eſt factura.

4. Imperatoria Majeſt. etiam vult, atq; ſerio præcipit, ut interea pacem per Imperium colant omnes, ne Saxo Sociiq; novi quid de religione, ſuis in Principatibus, Diœceſibus & ditionibus typis procudi, venale haberi aut vendi patiantur, ne vel ipſi, vel eorum ſubditi quenquam ad ſuam religionem, ut hactenus factum eſt, cogant pelliciantque, ne veterem religionem ſequentes, cujuſcunq; dignitatis & ordinis ſint, quo minus id faciant, ulla ratione prohibeant, nec deniq; Monaſticis utriuſq; generis perſonis, quo minus & ſacra peragant, & delictorum audiant confeſſionem, & cœnam Domini ſuo more adminiſtrent, ullum faceſſant negotium.

5. Ad

5. Ad hoc ut prædictus Saxoniæ Elector, quinque Principes & ſex Civitates, cum Cæſ. Majeſtatis Electoribus, Principibus, ac ſacri Imperii Ordinibus deliberent, quomodo coercendi & puniendi ſint Anabaptiſtæ, & ii, qui de Cœna Domini ſecus, quam Eccleſia, docent, nec in hac cauſa ſe à Cæſ. Majeſt. aliisq; Electoribus & Ordinibus ſejungant aut ſegregent, ſed ſuo quoq; conſilio rem juvent atq; promoveant, id quod authoritate Cæſ. Majeſtatis omnibus Electoribus, Principibus & Imperii Ordinibus permiſſum, ut ſupra dictum eſt, & promiſſum fuit in tantum, quantum juris & poteſtatis ea in re quilibet habet.

6. Poſtremo quia multo in tempore in Eccleſia nullum generale Chriſtianum & liberum habitum eſt Concilium, & vero tam in hoc civili, quam in Eccleſiaſtico ſtatu, multi abuſus aliaq; onera irrepſerunt, quæ emendationem requirunt, Cæſ. Majeſtas de reformandis Eccleſiis & tollendis corruptelis cum Pontifice deliberavit, ac de conſilio omnium Electorum, Principum atq; Ordinum in Comitiis Auguſtanis congregatorum decrevit, apud prædictum Pontificem, Chriſtianos Reges & alios Dynaſtas operam dare, ut generale & liberum Concilium intra ſemeſtre tempus poſt finem Comitiorum in loco idoneo denuncietur, & intra annuum ſpacium, poſt datas Indictionis literas inchoetur, indubitata ſpe, illud unicum fore remedium, per quod Chriſtianæ ſocietati, tam in Eccleſiaſticis & ſpiritualibus, quam in Politicis & civilibus negociis publica pax atque tranquillitas reſtitui & conſervari poſſit.

Anno Chriſti 1530.

CÆSAREÆ MAJESTATIS RESCRIPTUM
DE DECRETO RELIGIONIS RECIPIENDO,
SENATUI AUGUSTANO.

Decretum Religionis cum pleræque omnes Civitates approbaſſent, ſoli Auguſtani, Ulmenſes, Francofurdiani & Hallenſes deliberandi & ad ſuos referendi tempus petierunt.

IMperator CAROLUS Semper Auguſtus, Dominus noſter Clementiſſimus, veſtram ſententiam de Decreto in Religionis cauſa facto, quod vos admittere non poſſe dicitis, audivit, illudq; à vobis repudiari & declinari ſummopere miratur, cum conſilii & facti veſtri nullas rationes aut cauſas probabiles in medium afferatis vel exponatis. Imperator enim numquam exiſtimavit fore, ut vos à Majeſtate ipſius, Romanorum Imperatore & Domino veſtro legitimo ſegregaretis, in hoc nequaquam majorum veſtrorum veſtigiis inſiſtentes, qui Cæſareæ Majeſtati ejusq; anteceſſoribus debitam ſemper obedientiam & reverentiam præſtiterunt.

2. Ad hoc ignorare non poteſtis, qualia & quanta ab Imperatore Maximiliano, felicis recordationis, & tota domo Auſtriaca in vos profecta ſint beneficia, quæ proculdubio recenti etiamnum memoria tenetis & recordari poteſtis, cum nec obſcura & exigua illa ſint, & quotidie ante oculos vobis poſita ſint & obverſentur.

3. Quare Romanorum Imperator, Dominus noſter Clementiſſimus, etiamnum poſtulat, præcipit & mandat, ut re bene probeque deliberata, Decretum in Religionis cauſa factum admittatis & approbetis, cum & Hiſpanicum ante hoc tempus admiſeritis, & hoc Decretum antiquæ Religioni & Chriſtianæ fidei conſentaneum eſſe, multis ſacræ Scripturæ teſtimoniis probari & planum fieri poſſit, quod & majores veſtri ratum habuerunt & probarunt, præſertim cum ad futuri liberi & œcumenici Concilii judicium & authoritatem ſeſe referat.

4. Igitur Invictiſſimus Romanorum Imperator denuo ſevere præcipit & mandat, ut Decretum admittatis, nec à Majeſtate ipſius, Domino veſtro legitimo vos ſejungatis. Imperator enim Chriſtianiſſimus, Dominus noſter Clementiſſimus, de animæ ſuæ ſalute non minus, quam alii, eſt ſollicitus, & conſcientiam quoq; habet, quam puram & bonam retinere cupiens à recta veritatis via illibenter certe declinaret & aberraret, multo minus ſciens alios in errorem induceret.

5. Si vero hanc prætenderitis cauſam, vos quidem Decretum libenter admittere & ratum habere velle, niſi à civibus & ſubditis veſtris id facere prohiberemini, tum Cæſarea Majeſtas bona fide promittit, ſe patrocinio & authoritate ſua vobis adfuturam & operam ſummam daturam eſſe, ne vulgus proterve tumultuans principatum obtineat, id quod etiam in ruſticana ſeditione prohibuit & avertit. Nam Romanorum Imperator, Dominus noſter clementiſſimus, facile conjicit & intelligit, fore ut ejusmodi ſeditionis periculum in vos præcipue opinione virtutis & juſtitiæ celebres & opum multitudine affluentes redundet ac convaleſcat.

6. Igitur Majeſtas ipſius plane ſibi perſuadet, ſi vos exemplo veſtro præceſſeritis, & illius cauſæ, cui favere & patrocinari videmini, ſuſpicione vos exolveritis, facile cives in officio retineri & adigi poſſe, ne ſe à Cæſarea Majeſtate & Senatu ſegregent atque ſejungant, ſed præeuntium veſtigiis inſiſtant & inhæreant. Quod ſi poſt hanc Clementiſſimi Imperatoris admonitionem proterve & contumaciter facere perrexeritis, nec Majeſtati ipſius morem gerere & Decretum admittere volueritis, futurum eſt, ut hujus rei culpam omnem vobis adſcribat, ex quorum officio eſt, ſubditos rebelles, inobœdientes & ſeditioſos punire & compeſcere, ſicut in tumultu ruſticano factum eſſe meminimus.

7. Ad

7. Adhoc facile videre & intelligere poteſtis, Cæſareæ Majeſtatis authoritatem & exiſtimationem per hoc veſtrum factum valde imminui & elevari, qua præſente tale quippiam facere non veremini, aliis etiam inobedientiæ & ſecuritatis cauſam præbentes. Quæ res, cum Cæſareæ Majeſtatis perſonam à Deo ei impoſitam & divinitus conceſſam authoritatem mirum in modum elevet & conſpurcet, ſerio ac ſevere mandat & poſtulat, ut de toto negocio diligenter deliberetis, ac, quid veſtræ mentis ac ſententiæ de eo ſit, liquido reſpondeatis. Actum die Sabbato poſt Martini, quæ fuit 13. Novembris, Anno MDXXX.

FERDINANDI REGIS ROMANORUM EDICTUM

DE EXPEDITIONE CONTRA TVRCOS facienda.

Anno Chriſti 1531.

FERDINANDUS Rex Romanorum, Hungariæ & Bohemiæ, Sacri Romani Imperii Principibus. Non vos fugit, Principes magnanimi, Divum MAXIMILIANUM Auguſtum, parentem noſtrum has nobis olim paraviſſe nuptias; hunc matrimonii illius ſanctiſſimi inter nos & Annam conjugem, Reginam nobiliſſimam, ſponſorem fuiſſe & paranymphum; qui inter cæteras conventiones, & hanc dotalem nobis præſcripſit legem, ut ſi Ludovicum Regem, quem tunc unicum * Vladislaus habebat filium, ſine herede legitimo decedere è vita contingeret, ſuperſtite Anna ſorore conjuge noſtra, ut ipſ: prole fœcunda vel nos ipſi loco illius & jure maritali ſuccederemus in Regnum. Non diſplicuit id ſeni Vladislao, & idem quoq; appoſitis diplomati ſigillis Regni Proceres comprobarunt. Migravit ex hac vita communi fatorum ordine Vladislaus; nec diu poſt & Ludovicus dira morte (heu horret animus dicere aut meminiſſe) à beſtia illa Turcica fuit peremptus, patuit nobis, exiſtente conditione, & ex pacto convento, ad Regnum aditus: ſed dum huc juris ſuffragio fulti nitimur, ſolus Joannes Waivoda nos hinc contra omnem rationis æquitatem amoliri conatur, & nec hominum fidem, nec Dei religionem reſpiciens, Solymannum Turcam ſola invidiæ præpotentia & dominandi libidine ductus orbis in ruinam, & adverſum nos ſolicitare eſt auſus, qui occupatis jam pridem antea firmiſſimis quibusq; certum nunc miſeris Hungariæ populis minitatur exitium. Niſi igitur his veſtra ope, veſtro auxilio, celerius ſuccurreritis, actum erit dubio procul de tam nobili Regno, ſed ne vos tunc quidem & Germania veſtra à periculo & interitu longe aberitis. Nam ſtatim ac inſigni præſidio illo latus veſtrum nudatum fuerit, & fortuna quoq; veſtra, tanquam in præcipitio poſita, nutare incipiet. Noſtis enim & vos ipſi multis exemplis admoniti, quam pertinax ſit hoſtis ille truculentiſſimus. Serpit namque ignis more, ut plurimum vicina quæq; devaſtans. Quare ſi vos ſociorum miſeria & inſelicitas, qui huc uſq; non ſecus ac fideles Limenarchæ quidam, pro Imperii Romani & Reipublicæ Chriſtianæ incolumitate tam diligenter vigilarunt, nihil movet, at moveat vos ſaltem patriæ veſtræ, atq; religionis communis pietas & ſalus: arma, arma (inquam) jam tandem non pro ſociis his ſolum, qui ſanguinem ſuum toties pro vobis & rebus veſtris, veluti largo imbre quodam profuderunt, ſed etiam pro vobis ipſis, pro liberis & conjugibus veſtris, pro ſocis & aris, ſpiritu magno & Germano corripite. Neq; enim nunc diutius, & donec hoſtis intra limites receptus fuerit, expectandum. Nam tutius longe eſt, ſi Scipioni Africano credimus, bellum foris & procul à patria, & in ſolo alieno gerere, quam hoſtem proprios intra terminos receptum ignaviter ſuſtinere.

* Hungariæ & Poloniæ Rex.

D. KARU-

Digitized by Google

D. KARULI V. IMP.

Anno Chriſti 1532.

CÆS. PP. AVG. INVICTISS. ET GLORIOSISSIMI PRINCIPIS, SACRIQVE IMPERII ROMANI ORDINUM

Interprete Gergoio Remo IC. & Patritio Auguſtano.

LEGES CAPITALES,

SIVE

CONSTITUTIONES CRIMINALES PUBLICORUM JUDICIORUM.

PROOEMIVM CONFIRMATIONEM LEGVM publicorum Iudiciorum continens.

KARULUS QUINCTUS, favente Dei clementia, Imp. Rom. perpetuum Auguſtus, Rex Germaniarum, Hiſpaniarum, Siciliarum, Hieroſolymorum, Pannoniarum, Dalmatiæ, Groatiæ, Sardiniæ, Corſicæ, Balearum, Inſularum Canariarum, Indiarum, & littoris Oceani, Dominator, &c. Exarchus Auſtriæ; Dux Burgundiæ, Lotharingiæ, Brabantiæ, Stiriæ, Carinthiæ Carniolæ, Limpurgi, Geldriæ, Wirtembergæ, Calabriæ, Athenarum, Neopatridis, &c. Comes Habeſpurgi, Flandriæ Tirolis, Goritii, Atrebatum, Burgundiæ: Palatinus Hannoniæ, Bataviæ, Zelandiæ: Landgrawius Alſatiæ, Marchio Burgaviæ: & Princeps Sueviæ, &c. Dominus Phriſiæ, &c. PIUS, felix, inclytus, victor ac triumfator: Judicibus, & cupidis Legum ſtudioſis, S.

Poſteaquam apud Majeſtatem noſtram ab Electoribus Septemviris, Proceribus, Principibus, necnon reliquis ſacroſancti Imperii Romani Ordinibus diu multumq; conqueſtum fuit, in multis paſſim minorum oppidorum & communitatum foris, homines tam veteris juris, quod ne ſummis quidem labris deguſtarint, quam noviſſimarum Conſtitutionum, à majorum honoratiſſimæ memoriæ prædeceſſorum noſtrorum oraculo, atq; etiam ore noſtro prodeuntium ignaros, cæteriſq; in rebus ad judicia eorumq; exercitationem pertinentibus minime expertos verſari: Et eorum quidem alios Judicum ſeu Scultetorum, alios Adſeſſorum ſeu Scabinorum perſonas magis ludere quam agere; idq; non ſine pernicioſo Reipub. dedecore: Sane nos pro eo ac debuimus, iſto malo medicam manum adhibere cogitavimus ſedulo.

1. Nam cum ante omnia nobis incumbere non ignoremus, ut pácem (qua mortalium generi ab immortali Deo nihil majus, neq; melius, nihil præſtantius neq; optatius dari in hac quidem vita poteſt) & publicam omnium quietem ſummo ſtudio atq; vigiliis curemus & conſervemus: quam iniquis judicum, cum imperitorum, tum cállidorum ſententiis labefactari ac plene convelli conſtat; eo juſtiorem hanc Procerum atq; Ordinum querelam eſſe cognovimus. Tales enim judices (ut de iis aliquid attingamus) quia cotidie plurima contra jus ſcriptum, ſanctas & à nemine violandas Leges, ſanam denique rationem committere, neceſſum eſt: duo periculoſiſſima Reipub. vulnera infligi, hoc eſt, maxima & irreparabilia emergere incommoda, cum pari ſpubliræ jactura, contingit: quorum alterum eſt, inſontes in vincula conjici, quæſtionibus temere ſubjici, & majori etiam audacia pœnis immeritis affici: alterum vero, criminum vere reos diuturna & fraudulenter interpoſita mora, non ſine accuſatorum fruſtratione, ac ſubdola eluſione, juſtæ condemnationi eximi, & carceribus liberatos abſolvi: quod nihil aliud eſt, quàm peccandi impunitatem in medium effuſis habenis proponére.

2. Atq; hæc quidem, dum peſſimis hactenus fiebant exemplis, neq; ulla de corruptelis ejuſmodi tollendis, judiciisq; convenienti formæ reſtituendis, ſpes aliunde affulſerat; ne judicia plane corruerent, & Juſtitia penitus exularet, metuendum erat. Ideo nos, ne talia ſcientes diſſimulando ac tolerando adprobare, qui prohibere poſſemus, videremur, ut ſanis occurreremus conſiliis, manifeſta crebraq; flagitatione officium noſtrum interpellatum eſt.

3. Conſtare igitur omnibus debet, quàm ne hunc quidem in toga laborem non contemnendum, non magis quam bellicos ſudores ſubterfugere, & iſtud in nobis diutius deſiderari votis hominum voluerimus. Novimus enim, omnem boni Principis laudem (quam merito affectamus) in eo conſiſtere, ut ſit ἀμφότερον, βασιλεύς τ' ἀγαθὸς, κρατερός τ' αἰχμητής. & tam legibus armatus, quam armis decoratus: qui non, quam latiſſime, ſed quam laudatiſſime fines ſuos gubernare ſtudeat. Unde nos quoq; pro ſalute eorum, qui Sacroſ. Rom. Imperio parent, domi, foris, bello & pace, dies noctesque deſudamus, ab eo uſq; tempore, quo fortiſſimo, dum fuit, heroi, Divo Maximiliano, opt. Principi, à Deo coronato, avo noſtro, Septemvirum creandis Cæſaribus ſuffragiis in Imperii, ac virtutis, ni fallimur, heroicæ ſucceſſione ſubrogati ſumus. Et ſane perquam felix noſter ad hujus honoris faſtigium ingreſſus fuit; quo divina Orbi lux inducta eſt: cum illis annis Cimmeriis depulſis tenebris, quæ artes omnes & liberales profeſſiones obſidebant, diſciplinarum atq; linguarum dignitas ubiq; terrarum refloruerit.

4. Præ-

4. Præterea & bellicos ſudores non paucos neque ſine arduis periculis confecimus, qui in Inſubribus, clientium noſtrorum induſtria & peritia, hoſtium Rege ad Ticinum capto, & Mediolano, regia urbe, recuperato inexſpectata victoria potiti ſumus. Paulo poſt, URBEM, fatali periodo & ordine urgente, in ordinem redegimus: Diadema etiam, geſtamen noſtrum, ſolemni ritu & cerimoniis receptis, Bononiæ ſuſcepimus. Tandem, quod non ſolum nomini noſtro apud ſubjectos noſtros, ſed omnes omnium nationum & ætatum homines (nulla factum noſtrum oblivione oblitteratura) longe glorioſiſſimum futurum auguramur: auxiliatrice ſupremi Numinis gratia, quæ conatibus magnanimis à nobis ſuſceptis hucusq; propitia favit, infenſiſſimos CHRISTO, & Chriſtiano ſanguini hoſtes, Eoos Getas, crudeliſſimos Turcas, PHILIPPO COMITE PALATINO Principe, ductore, è Germaniæ finibus, victricibus aquilis, ejecimus, expulimus, propulſavimus, & barbaricam proterviam attrivimus: tum videlicet, cum VIENNAM obſidione, Chriſtianos vero pene cunctos internecione opt. max. Dei munere peculiari liberavimus: cum invictam, cœleſtique præſidio munitam urbem tyranni faucibus, velut alterius Caci, vaſtationes & incendia ſpirantis, præripuimus. Jam, quid non poſthac auxiliis Dei ſperemus & exſpectemus? Animum paratum ad præclara facinora geramus, & ſemper in procinctu ſtemus.

5. Quare devicto Soleimanno, pacatis & compoſitis Imperii rebus, inter alia, quæ nos urgebant negotia, ad publicorum judiciorum Leges renovandas, atq; in uſum revocandas mature deſcendimus: ut tanta mala, quæ ante commemoravimus, anticipantes, Reip. corpus ſalvum & incolume præſtemus, è quo cum labes & vitia atq; corruptelas noxias tollimus, velut archiatrum quendam agimus. Nec alia de cauſa, Auguſtæ Vind. calatis celebratis comitiis, in frequentiſſima Ordinum panegyri, illuſtres viros, quorum præter facundiam, legum ſcientiam, ſolertiam, & circa juſſiones noſtras fidem ex multis rerum argumentis ante cognitam, pro auctoritate qua pollemus, convocavimus, eamq; poteſtatem dedimus: quo, qui Juris peritia & variarum per Imperii provincias conſuetudinum cognitione excellerent, rerum magis pondere, quam inani verborũ diſceptatione & opinionum compilatione, gravi LIBRO, Leges publicorum judiciorum hinc inde diſperſas, & ante confuſe tractatas, tum etiam per pravas, quæ catervatim irrepſerant, conſuetudines antiquatas, unum in faſcem colligerent: materias, cæmenta, ligna, methodi ratione ſervata, peritorum inſtar architectorum, recte diſponerent: ad noſtri mores ſæculi adcommodarent: omnia ex æquo-bono ſtatuerent: quem librum, Romanæ Karulinæ Nemeſi, (non Adraſtiæ, neque Rhamnuſiæ, quas veteres memorant Geographi & poëtæ) hoc eſt, Juſtitiæ Vindici, quoddam velut auguſtiſſimum Templum per univerſas Imperii regiones conſecraremus; Opus, Pyramidum ſitu perennius, quod nec Jovis ira, nec ignes, Nec poſſet ferrum, nec edax abolere vetuſtas.

6. Has itaque Leges, uti hoc codice perſcriptæ ſunt, cum nobis conſignatas, ducentis & viginti plus minus articulis comprehenſas in altera Auguſtæ Tiberii, altero à trigeſimo anno celebrata Imperii Synodo viri illuſtres noſtro mandatu obtuliſſent: & unanimi Ordinum calculo adprobarentur atque acceptarentur: eas promulgari, ac typis mandari curavimus. Et nunc quidem eas publice proponi, in auditoriis legi, doceri, explicari, allegari, in foro teri, judicando ſancte obſervari volumus: ut quotquot in orbe Rom. legum ſtudioſi erunt, hinc maleficiorum puniendorum ordinem diſcant: prudentes alios inſtruant: & qui poteſtatem legitime uſurpant, hic habeant, quod jus gladii exercentes, tam pœnis reos addicendo ſequantur, quam abſolvendo inſontes fugiant: & quotiescunque de cauſis capitalibus, quæ hominum caput, ſalutem, famam, fortunas, non oleum, triticumve legatum, neque ſtillicidium avertendum, aut flumen excipiendum, tignum immittendum, aut contra nec glandem legendam concernunt, decernendum erit, hanc in æternum valituram Conſtitutionum noſtrarum Epitomen ſibi ob oculos religioſe verſandam proponant. Quippe hæ ſanctiones noſtræ è vetuſtiſſimarum Civilium Legum fontibus ut plurimum hauſtæ, æquitati, quæ omnia antiquitate vincit, nec non aliis laudatis conſuetudinibus ſunt congruentes: ad quarum tenorem, ſuperſtitioſum ſententiarum rigorem judices emollient; atque etiam intempeſtivam erga projectæ ac deploratæ malitiæ homines clementiam, quæ effœminatæ levitatis, non moderatæ lenitatis nomen meretur, penitus ex animis evellent: denique amicorum, quoties judicum induent perſonas, exuent.

7. Quod quidem quæ nos ſpes fovet longe optima, cordatos judices, depoſitis conſultoribus peſſimis, privatis affectibus, ſponte ſua, nullo exhortationum calcari adhibito, facturos confidimus. Sic enim ſibi prudens & circumſpectus judex tuto, & in hac vita, & in altera meliore, poſt mille exantlatos labores & devoratas moleſtias, præmia à Domino, politiarum & judiciorum auctore ac vindice pollicebitur: ſi modo, neque periculi à ſceleratis metu, neque turpis lucri ſpe, quod Æquum Bonum erit, ex recta conſcientia & legum ſcientia, quarum meditatio frequentiſſima adprime neceſſaria eſt, judicarit. Hujus ſedatæ adminiſtrationi accepta ferent cives, ſecundum Deum, bona plurima, ſecuras opes, immunes à prædonum incurſibus agros, inviolatam conjugum ac liberorum pudicitiam, commerciorum libertatem, & pulcerrimam quietem, denique juge religionis ſtudium, atque Eccleſiæ Chriſti Halcyonia. Vere enim tunc apparebit, nullam aliam compendioſiorem eſſe viam, à fide Chriſti alienos, aut in avia dilapſos, in viam reducendi, & ad ſpontaneum Dei cultum revocandi, quam ſi verbo, & ſpiritus potentia hæreſes convincantur, errantes ſanabilesque cum manſuetudine tractentur. Minime vero quisquam vi, carcere, tormentis, flagris, ferro, fune, flumine, flamma ad colendum Numen, cui non niſi voluntaria mentis noſtræ victima, & labiorum ac pectoris, non thuris neq; hecatombes ſacrificium probatur, à noſtris judicibus cogetur: ut neminem unquam pientiſſimi Impp. Conſtantinus Magn. Jovianus, Valentinianus, & alii, quorum Exempla Legis vicem

præbent,& nos eorum veſtigiis inſiſtere landia opus arbitramur, violenta coactione ad ſuſcipiendam religionem adegerunt. Gentile enim & beſtiarum nimis eſt, & eorum, qui homicidam ſpiritum ductorem ac doctorem habent, religionem carnificum taureis & eculeis inculcare malle, quam placide ſententias conferre: quod Decium, Diocletianum, Maxentium, Maximinum, Julianum Parabaten, paganos, & Valentem Arianum, quos omnes tragicus fere excepit exitus, decet. Quare cum hoc ita multi Orthodoxi Epiſcopi & Eccleſiæ veræ Catholicæ Doctores ſentiant, eum, contra qui ſentit, non ſolum nihil, ſed impie ſentire, credere fas eſt. Et nos illis in re tanti momenti ſuffragari ac ſubſcribere, quid vetet?

8. Quod cum revera ita ſit, nos populi nobis divinitua commiſſi curam gerentes, ac ſaluti ejusdem, quæ prima, ſecunda & poſtrema lex eſt, conſulentes, omnes omnium locorum Judices hortamur, ut à conſiliis cruentis ſibi temperent, neque ad crudelitatem ſe armari à malefe_riatis ac ſanguinariis hominibus patiantur: ne adverſus voluntatem noſtram hic atteſtatam, limites officii egrediantur, manusque ſuas innocenti maculent ſanguine. Quin recenti in memoria habeant, quod profanus cecinit vates, Ad generum Cereris ſine cæde & ſanguine paucos deſcendere tyrannos: potiſſimum vero, quod bis ſanctiſſimus Pſaltes repetiit: Ἄνδρα αἱμάτων βδελύσσεται Κύριος, & : ἄνδρες αἱμάτων οὐ μὴ ἡμισεύσωσι τὰς ἡμέρας αὐτῶν. Jure igitur merito maximum arbitrabuntur piaculum, ex præjudicii præcipitio, quacunque tandem in cauſa ſit, quemquam indicta cauſa, non ſervata parti alteri illibata aure altera, condemnare.

9. Veruntamen nec in ſiniſtram nutantes partem, apertis idolomaniia, blaſphemiis, lychnomœchiis, vagis libidinibus, infanticidiis, conventiculis illicitis, habenas laxabunt: ita enim publica ſubverteretur peſſumque daretur diſciplina, nam pœnas ob maleficia ſolvi, magna ratio ſuadet. Atque cum in finem bicipitem accepere rhomphæam Reges & Principes terrarum, qui regna & imperia ſua in feudorum vicem à Deo agnoſcunt, ut malum è medio populi eradicent: ſeveriſſimum eſt mandatum, quod interpretationem omnem reſpuit. Statuant judices, & id juris condant, promant, quo ipſi uti non recuſent. Hac autem adeo prolixa parænesi juſtis judicibus nihil opus eſſe quis dixerit? Ergo prævaricatores, callidi, & emptitii judices, qui è Jure Lesbiam faciunt regulam, norint, ſe primum implacabilem Dei iram, deinde & noſtram & ſucceſſorum noſtrorum indignationes ſenſuros. Inveniant, qui tales ſunt, ſibi nunquam non adverſans Numen; immature ex hac vita excidant potius quam excedant: incommodis inſuper afficiantur perpetuis: eorum ædium fundamenta ignis tandem devoret, & poſteritas eo redigatur inopiæ, ut panem oſtiatim quæritet.

10. Cæterum, has dum in medium proferimus Leges, & Judiciorum capitalium ordinem integritati ſuæ reſtituimus; nihil Electorum Septemvirum, nihil Principum & Ordinum reliquorum, Nobilitatis, Civitatumque, privilegiis, prærogativis, regionum moribus, & à longiſſima annorum ſerie deductis conſuetudinibus, quæ modo à recta ratione & ÆquoBono nihil diſcrepent, detractum volumus: ne quod bene ſalubriterque à majoribua diuturno ſtudio introductum eſt, ex improviſo turbare videamur: ſed unicuique jus ſuum intactum illibatumque relinquimus. Valete. D. Auguſtæ Tiberiæ, in Comitiis. Anno ab orbe redempto M. D. XXXII.

IMP. CÆS. KARVLI V. PP. AUG. ET SACRI ROM. IMP. ORDINUM

LEGES CAPITALES

De judicibus, adſeſſoribus, conſiliariis, ſenatoribus, cæteriſque perſonis in judicio capitali verſantibus.

Cap. I.

PRincipio, præcipimus, conſtituimus & mandamus, ut judiciis capitalibus, viri religioſi, honeſti, integræ opinionis, prudentea, & rebus forenſibus exercitati, hisque negotiis pares, habito delectu (in quibus eorum, qui ſtemmatis nobilitate, legumve ſcientia clari offerentur, ratio præ aliis habebitur) judices, adſeſſores, conſiliarii, ſenatores (Sculteti & Scabini) atq; etiam actuarii præficiantur. Qua in re magiſtratus ſuperiores (qui judiciorum conſtituendorum jus, vel à noſtra Cæſarea clementia, vel ſuo quodam jure, more majorum habent) adnitentur, ut tribunalibus capitalibus, de viris, quos iſtis dotibua largiter ornatos & laudatoa eſſe oportet, quam rectiſſime proſpiciatur: à quibus nemini injuria fiat, ſed qui æquum omnibus jus, ἀνυπαθῶς καὶ ἀπροσωποληψίᾳ dicant, reddant, condant, promant: idque ea de cauſa diligentius curabitur: quod permulti nonnunquam innocentiſſimi, de opibus, exiſtimatione & ſanguine periclitentur: qui ſi lædantur, omiſſis vere facinoroſis, de publica ſalute actum conclamatumque eſſe, neceſſum ſit. Unde hoc loci, ſi ullibi alibi, exercitata induſtria atque exercitatæ diligentiæ aſſiduitate, opus adprime eſſe nemo non ſanua videt. Quare nec ullus adſeſſor, qui operam ſuam locat, neq; judex ullus, aut quivis alius, circa tribunal verſans, ſi jus aliter, quam oportuit, dictum ſit, imprudentiam, negligentiam aut imperitiam ſuam

ſatis

ſatis excuſare poterit: Quin & harum legum robore atque auctoritate, ii magiſtratus, qui imperitorum aut ſocordium hominum opera utentur, præſertim in tanta eruditorum virorum hujus ſæculi meſſe ac copia, pro commiſſi ratione (quibus magiſtratibus, ne ſe præmonitos cauſari & conqueri poſſint, omnem excuſationis colorem hoc in ipſius operis limine, & poſt etiam in calce, præcidimus) ſi quæ ad nos juſtæ, ſuper denegata, aut minus quam oportuit bene adminiſtrata juſtitia, querelæ deferentur, jure merito puniendi venient.

1. Verum, cum nonnullos equeſtris ordinis homines, aliosque, quorum officii capitalibus judiciis præeſſe, eaque exercere fuerat, munus iſtud, Deo primum, deinde Juſtitiæ, tum Reipubl. adeoq; Majeſtati noſtræ Imperatoriæ debitum, atque ſocietati humanæ, non minus quam iſtis ſolis beneficium eſſe poteſt, neceſſarium, ſubterfugere, & ſubruſtico (citra aliam juſtam cauſam) pudore tantum deterritos ſubire recuſaſſe, ad nos delatum ſit: quibus ante officio ſuo utiliter fungentibus, juſtis ſententiis delicta punita, & malis multis anſa prærepta, occaſioq; præciſa ſit: Hos eosdem nobilitatis inſignibus conſpicuos viros, cæterosque omnes, (quod judiciorum capitalium exercitatio non ſolum non debeat, neque etiam poſſit ullius bonam exiſtimationem, aut proſapiæ laudem, vel bonos mores, ne hilum quidem apud bonos ſuggillare vel lædere: ac nemini vitio verti queat: ſed contra longe verius ſit, hac ex bene adminiſtratæ Reipubl. parte multos ad majorum honorum faſtigium conſcendiſſe, & principibus viris, à quibus laudari & amari magnus virtutis fructus, gratos, charosque effectos) iis qui hactenus judicia capitalia exercere neglexerunt, qua debent auctoritate & diligentia, quoties opus fuerit, præſidere vel adſidere, ſerio volumus & mandamus: Atque eosdem ſecundum à nobis promulgatarum legum tenorem ſtatuere, judicare, decernere, & hoc in negotio progredi jubemus: Quod è re Reip. eſſe non ignoremus: vetuſtis è familiis ortos, bene eductos & educatos liberaliter, non levem apud vulgus & alios inferioris conditionis viros auctoritatem obtinentes, judiciis ipſosmet præſidere & præeſſe: à quibus lumen & dignitas toti curiæ accedat. Quare nobiles viri ſua præſentia, judicum adſeſſorumq; animos excitabunt, & erectos conſervabunt: & judicii locum, qui idem juſtitiæ ſedes & ſacrarium eſt, cohoneſtabunt. Cujus in rei præmium, in omne ævum ſub noſtro & ſucceſſorum noſtrorum feliciſſimis Imperiis ſua jurisdictione (in qua abſit, ut impediantur ab aliis, aut interpellentur) læti utantur fruantur, atque gaudeant.

De officio eorum, quorum prædiis judicandi munus cohæret, & judices vel ſcabini eſſe nequeunt.

Cap. II.

SI quis eam ob cauſam, quod in territorio aliquo res ſoli, villas, caſtra prædiave habeat, poſſideat, capitale ejus loci tribunali præſidere vel adſidere teneatur: qui tamen morbo ſontico, aliove animi vitio laboret: impubes, vel admodum ſenex aut militiæ addictus ſit, judicio viribusve deſtitutus, aut ob abſentiam neceſſariam, munus judicandi ſubire non poſſit; aut ſi femina ſit, quæ res illas poſſideat, habeat: Horum ſeu unus, ſeu plures pro indiviſo prædium, rem ſoli, poſſideant, habeant, de idoneo homine proſpicient; ſi quem talem perſpexerint, cumque ne judicum numero quidquam deſiat, & juſtitiæ curſus remoram patiatur, magiſtratui probatum, cujus facultate admittetur, ſubrogabunt ſuum in locum.

Judicis capitalibus cauſis dati jusjurandum.

Cap. III.

JUro me in cauſis capitalibus non ſecus unquam judicaturum, quam legibus, moribus, conſtitutionibus proditum, conſuetudinibus rationi convenientibus introductum ſit: æquo omnibus, egenis, locupletibus, pueris, ſenibus, exteris, civibus, jure: ἀμφοῖν ἀκροᾶσθαι: nullius gratia, odio, pollicitationibus aut donis me corruptum, æquum juſtum mutaturum, neutram in partem nutaturum: neminem indicta (quod nefas ultimum foret,) cauſa damnaturum: nunquam apud me, accuſaſſe ſolum, ſuffecturum. Inprimis vero capitales KARULI Quinti Imper. Aug. & Rom. Imp. Ordinum ſanctiones religioſe obſervabo: & quibus rationibus & modis, pro viribus, potero, ſartas tectas tuebor. Quæ me, ut verbis concepi, ita omnia ſine dolo, fraude, mala omni malitia, ſancte ſervaturum, ad ſancta Evangelia juro: SIC ME DEUS AMET JUVETQUE.

Adſeſſorum, conſiliariorum, ſenatorum, qui judici capitalium rerum adſident, ſacramentum.

Cap. IV.

OMnes itidem ii, qui adſeſſorum, conſiliariorum, ſenatorumq; officio fungentes, judici adſident, conceptis verbis, præeunte ad ſacramentum deferente judice, hunc in modum jurabunt: *Juro me in cauſis capitalibus animi mei ſententiam, legibus, conſtitutionibus, moribus congruentem, bona fide, quoties rogatus fuero, dicturum & declaraturum: & quantum pollebo, curaturum, ut pari jure pauperrimus æque ac ditiſſimus utantur: nullius me gratia, odio, promiſſis, muneribus datis, ullum relicturum locum. Ante omnia capitales Imp. Aug. KARULI V. & S. Rom. Imp. Ordinum, Leges, quantum mente perſpicere, & animo percipere potero, ſtricte religioſeque obſervabo, obſervando ſequar, ſequendo defendam. Quæ ſancte, ſine dolo & fraude ſervaturum jurantem, ad ſancta Evangelia, me Dominus Deus cæli terræque conditor juvet.*

Actuarii ſeu ſcribæ jusjurandum.

Cap. v.

JUro me, uti ex officio tenebor, in cauſis capitalibus bona fide & ſingularia, nec non diligentia accuratâ verſaturum: Accuſationum, Poſitionum, Exceptionum, Reſponſionum capita: indicia, præſumptiones, ſuſpiciones, probationes, quæſtionibus ſubjectorum confeſſiones, & quæ tandem cunque ſcribi, adnotari, inſinuari, agi oportet-oportebit, ex muneris mei obligatione ſedulo me conſignaturum, cuſtoditurum: à me ſcripta, ſi petantur, debite recitaturum: Atque in his dolum omnem abſuturum. Præcipue, capitales KARULI V. Imper. Auguſt. Ordinumq; Imperii Leges, & quicquid eam ad rem pertinebit, ſervaturum, adjuturum, promoturum: Ita me ad ſancta jurantem Evangelia Deus amet atque juvet.

De captura reorum Ex officio magiſtratus.

Cap. vi.

SI quis ob delictum in vulgus diffametur, vel alias indiciis veriſimilibus, ſuſpicionibus, præſumptionibusve oneretur; eaque de cauſa ex officio magiſtratus in vincula conjiciatur: Is non prius eculeo ſubjicietur, quam urgentibus præſumptionibus allatis, & indubitatis indiciis probatis, de crimine à reo patrato judici fides facta ſit. Quare conſulto fecerint judices, qui iſtas tanti ponderis cauſas tractant, ſi ante quæſtiones, pro ratione cujusque delicti, & perſonæ diſcrimine, diligentiſſime, quantum eniti poſſunt, inquirant; & quid certi de facto apparere haberique poſſit, inveſtigent; cujus is qui in vinculis eſt, inſimulatur. Quod qui fiat, bono ordine pluribus enucleabimus.

Cap. vii.

SI judicem adſeſſoresque de hoc invicem diſſidere contigerit: neque animis convenire poſſint, ſatisne cauſæ, ſit captivum (ne quid temere fiat) torturæ ſubjici, vel ſecus: eo caſu ad magiſtratum ſuum, ſeu Principem, ſive Legatum ejus, qui eo loci Poteſtatem obtinet, de lite ſua diſſidentes referent: ſimulque ea, quæ circa captum acta ſint, quæ contra eundem diffamatio emanarit, quæ indicia ſuſpicionesque adſint, in ſcripta redacta transmittent, & ſe reſponſo edoceri patientur. Poterunt autem & Prudentes conſulere: quod quale ſit, ſuo loco videbimus.

Cap. viii.

SI de delicto, quod capitis ſupplicium mereatur, conſtet, & (ut loquuntur) notorium ſit, aut ejus indubitata indicia probata ſint: is modus in quæſtionibus, & aliarum rerum, quæ ad inveſtigandam facti veritatem, & convincendum reum ſpectabunt, ſervari debet. qui vero ordo, & progreſſus in iis, qui accuſatorem inſcriptum nacti ſunt, ſervandus, paulo poſt adnotabitur.

Cap. ix.

AT ſi reus delictum, neque ſponte, neque (doloribus eculei ſpretis) per tormenta fateri velit, cujus tamen criminis, quod proterve negat, coargui poſſit, tunc ea agendi ratio, qua reus nolit velit convictus fateri cogatur, & is de delicto cognoſcendi proceſſus obſervandus, quem itidem in iis ſervari, qui accuſatorem ſuum habent, mox oſtendemus.

Cap. x.

SI vero quis plena, manifeſta, & numeris ſuis abſoluta probatione delicti reus peractus ſit: & ob admiſſum à magiſtratu Ex officio (quo Juſtitiæ indiſſolubili vinculo obſtrictus tenetur) puniendus ſit, ſecundum noſtras Romanique Imperii Ordinum ſanctiones eo pœnæ genere, quo neque vita ei auferatur, neque etiam (quæ duo æquiparantur) perpetuis vinculis addicatur, ſed (verbi gratia) membro mutiletur, caſtigetur virgis: in ejusmodi pœnis decernendis quid fieri velimus, capite centeſimo nonageſimo ſexto exponemus.

De captura reorum, contra quos ſe accuſator offert.

Cap. xi.

ACcuſator, qui à magiſtratu vel judice adito, alterum quempiam publicis conſtringi vinculis petit, primum delicti à delato commiſſi genus, ejusque indicia certa, quibus poſtea latius ac ſufficienter probatis pœna decernenda ſit, ſummatim edere debet: (Neq; ſatis erit, ob hominum ſcilicet, ſuo quandoque damno etiam innocentium famæ & ſaluti inſidiantium, malitiam, de accuſatione perſequenda accuſatorem ſatisdare) & una ſe cum delato cuſtodiæ offerre. Quod ſi præſtiterit accuſator, vinculis demum accuſatus conſtringetur: accuſationis autem capita ab actuario diligenter conſignabuntur. Ubi ſilentio præterire non poſſumus, quod olim juris religioſiſſimus Ulpianus prodidit: Carceres ad continendos homines, non puniendos, aut excruciandos, aut male tractandos haberi atque deſtinari debere. Quibus & illud addimus: Quoties plures ejusdem delicti ſocii fuerint, ſegregandos eſſe; ne de confictis confeſſionibus edendis clam conſpirent: aut de ſupprimendo crimine deliberent. Unde major difficultas verum probandi accuſatori, tum etiam inveniendi judicibus moleſtia creetur: carceres itaque pluria habere receptacula conſultum fuerit.

De

De detinendo accuſatore, donec idoneè caverit.

Cap. XII.

IGitur, cum delatus in carcere erit, accuſator aut procurator ejus, quem cum mandato accuſationi ſubſtituit, cuſtodiæ dari debet, quousq; prædibus prædiisve caverit. Quam ſatisdationem Judex una cum quatuor adſeſſoribus ſeu conſiliariis ſuis, pro gravitate cauſæ & accuſatoris reiq; dignitate, decreto interpoſito, moderabitur, & oblatam accipiet. Id quod hunc in modum fiet, ut Accuſator, ſi accuſationem ad exitum non perduxerit, aut in probatione ſuccubuerit: Hoc eſt, ſi crimen objectum, indiciis legitimis & certis intra tempus modicum, vel conſtitutum à Judice diem non ita quidem verum eſſe evicerit, ut judicibus ſingulis, majorive judicum parti ſatisfecerit: vel etiam tota inferior ſit cauſa: his caſibus omnes litis impenſas ſolus ſuſtineat: & delato omne damnum, quod eam ob cauſam, quia in mala manſione fuerit detentus, tam in bonis, quam in corpore & famæ læſione paſſus eſt, protinus & penitus reſarciat: quemadmodum fere in civilibus cauſis, in quibus victus victori in impenſas & omnem cauſam damnatur, jure obſervari atque pronunciari ſolet. Et ut falſo delatus qui abſolutus eſt, jacturæ à ſe factæ reſtitutionem eo certiorem conſequatur: eidem, vel apud judicem (accuſatoris forum ſequendo) ordinariam, vel capitalem eundem judicem, quo cognoſcente ſe purgavit, accuſatorem ſuum pro reſtitutione omnium à ſe factorum damnorum, judicio convenienti optio datur. Quæ res citra ſolemnitatem, ſtrepitum, & figuram judicii (præciſo accuſatori omni provocationis ulterioris remedio) ſummarie & de plano decidi debet. Id autem ſic jubemus accipi, ut quoties judex capitalis cognoſcet, nullum aliud jus in alterius fori accuſatorem reconventum ſeu citandi ſeu pignora capiendi ſibi quæſitum, poſtquam lis de reſtitutione damni finita erit, intelligat.

De ſatisdatione accuſatoris, cum delatus quidem admiſſum fatetur, ſed excipere poterit.

Cap. XIII.

CUm delatus delictum quidem non inficiabitur, ſed facti tamen ſui cauſas legitimas (velut cum quis inculpatæ tutelæ exceptionem opponet) afferre poſſit, quibus probatis reatui eximatur: Accuſator contra vehemens replicet, falſas & fictas eſſe, neq; admittendas, ac de iis diſpici debere contendat: Is accuſator in tantum cavere, quantum judici & adſeſſoribus quatuor cognoſcentibus, pro perſonarum & cauſæ quantitate ac qualitate videbitur, debet: Eum ſcilicet in finem: ut ſi delatus cauſas allegatas ſufficienter probaverit, neque capitalem ſubire ſententiam cogatur; adverſus accuſatorem ſuum regreſſum habere, ut loquuntur; & ab eodem, de damno ex carceris cauſa illato ſibi ſatisfieri deſiderans, expenſarum & incommodorum compenſationem eodem judicio exigere poſſit: ac tum accuſator delato in omnem cauſam damnabitur. Qui vero, ab exacta & præſtita cautione, admiſſum jure defendi poſſit, & quis in tali cauſa cognoſcendi progreſſus inſtitui debeat, capite ſupra centeſimum quinquageſimo primo latius exponemus.

Cavendum autem Judicibus ſingulariter, ne quemquam facile, ante legitimam defenſionis per exceptionem peremptoriam peragendæ cognitionem, ad tormenta depoſcant.

Accuſator, ſi vades dare nequeat, qua ratione detineri debeat.

Cap. XIV.

ACcuſator quamdiu vadimonium ſiſtere non poterit, accuſationem autem cœptam perſequi velit: una cum delato usq; ad pleniorem cognitionem, an indicia contra reum ſufficientia ſint, necne, vel carceri mancipabitur, ſi judici pondus cauſę & perſonarum dignitatem perpendenti videatur: vel cuſtodiæ tantum dabitur. Utrique interea tam reo quam accuſatori (æquitate, quæ neminem in ſuo jure impediri, aut juris ſui uſu prohiberi patitur, ſuadente) integrum liberumque eſto, eos ad ſe accerſi jubere, quorum hic quidem fidejubendo, vel intentatum crimen probando, ille vero defendendo ſe, & objecta repellendo, opera uti voluerint: & ita accerſitis liber acceſſus & abitus concedi debet. Quo pertinet: Quoties Eccleſiaſtici vel Politici (Sæculares vocant) Principes, aut aliæ in dignitate illuſtri collocatæ perſonæ accuſationem contra inferioris conditionis hominem inſtituunt: ejusmodi vadem, qui delato par, & nihilo inferior ſit conditione, in judicio ſiſtent, & cuſtodiendum vel carceri immittendum dabunt: qui vas ſi alios rurſus vades offerre, aut cautione quavis ſe liberare poſſit, dimittetur.

De alio cautionis genere, cum accuſator indicia probarit: aut ſuapte ſponte manifeſtum delictum ſit; notorium vulgus appellat.

Cap. XV.

ACcuſator, quoties juſtam delationem ſuam per indicia ſatis probata oſtenderit; aut ipſo facto crimen notum omnibus ſit, reus vero, accuſatoris objectionem, excipiendo, quo reatui eximi poſſet, depellere nequeat: Tum accuſator iſte accuſationem ſuam, qua ad pœnam capitalem agit (ut hiſce noſtris Imperiique Ordinum ſanctionibus cautum eſt) perſecuturum ſe, judicialiter cavebit: cavere aliud ne cogatur. Quo ſic jacto totius negotii fundamento, reoque in vinculis conſtricto, actuarius, (qualem ſingula judicia capitalia obſtrictum ſibi habebunt) pro ſuo munere, quæ accuſatio-

nes, exceptiones, ſatisdationes, interrogationes, quæſtiones, confeſſiones, ioquiſitiones, delictique commiſſi evidentes demonſtratiooes incurrent, proponentur & exhibebuntur, quæve alia iocident, & quam tandem ſententiam ferri continget, diligenter omnia & ſingillatim conſignabit. Sed quæ actuarii partes ſint, ubi commodius erit, prolixius declar.turi, hic exponere ſuperſedebimus.

De notoriis delictis ſeu criminibus manifeſtis.

Cap. xvi.

ADmonendi nobis ſunt tam judices, quam adſeſſores (aut quodcunque aliud, ii, qui judici adſident, vel adſunt, nomen ſint ſortiti) ut, delicta, (extra tamen quam juſtis de cauſis ultimo ſupplicio multari non debebunt) quoties manifeſto de iis liquet, aut ex iodiciis certiſſimis ita ad oculum probantur, ut de iis amplius dubitari fas non ſit: verbi gratia, ſi quis pacem publicam, coofulto, ſciens prudens violet, hoſtemve ſe alicujus palam dictis, factis profiteatur & gerat: aut, ſi quis in crimine aliquo ἐπ' αὐτοφώρῳ deprehendatur: aut, ſi quis rem à ſe furto manifeſto ablatam, raptove poſſeſſam, abalienare deprehenſus ſit: quæque ejus generis erunt delicta vel crimina comperta, & luce meridiana clariora: delatum & in carcere cuſtoditum, ſi forte præfracto animo, & perfricta fronte admiſſum negare, teſtibusve oculatis contra ſtare audeat, vi tormentorum ad confeſſionem adigant: & veritatem, quo ſuo ipſius ore convincatur, (ſuo ipſius gladio, quod ajunt, juguletur) hoc pacto exſculpant. Quam, quod abeſſe non poteſt, ſi obtinuerint, ſententiam ferre maturent, ut ſumptibus, præſertim ſupervacuis, parcatur: & juſtitiæ omnibus modis ſatisfacientes judices executionem ſententiæ minime differant. Intereſt enim Reip. & ipſorum puniendorum utilitas in eo verſatur, ut mortuis quam citiſſime adnumerentur, qui vita indignum patrarunt. Denique ut Deo gratum faciant, qui eradicari animam, quæ execranda commiſerit, ſerio ſæpe præcipit: cui, ſecundum Stoicorum acutiſſimum philoſophum, nulla mactari victima pinguior poteſt, quam homo ſceleratus.

Delato in vinculis verſante, accuſatorem aliter territorio excedere non debere, quam locum certum nominarit, ad quem ea, quæ cum reo aguntur, denunciari poſſint, & unde citari queat.

Cap. xvii.

UT vero rarum & ioſolens non eſt, accuſatione pendente accuſatorem, negotiorum ſuorum cauſa abire & abeſſe, cogi: nos & huic caſui ſalubriter proſpiciendum eſſe, neceſſarium duximus. Itaque Accuſatorem, reo, ut dictum eſt, in carcere detento, ſine permiſſu judicis, cui locum domumque idoneam, quæ commode atq; ſine periculo adiri & accedi poſſit, nomioatim deſignabit, ad quam ea quæ opus ſit, denunciare curet; neque aliter exire territorio debere, conſtituimus: Eundemque accuſatorem volumus viatori, qui deounciat, à judicii loco ad oominatam à ſe domum decurrenti, in ſingulos lapides, ad viatici mercedem exſolvendam, è cujusque regionis conſuetudine æſtimandam, ex hac conſtitutione teneri: Atque loci ſitum, domusque nomen, quam accuſator indicaverit, actuarius in acta judiciaria referet.

De indiciis delictorum criminumque: unde ea fere petantur & ſumantur.

Cap. xviii.

QUia hactenus juri communi convenientia, de reorum captura, accuſatorumque cautionibus & aliis præparatoriis ad proceſſum diximus: Nunc ut indiciorum, præſumptionum, ſignorumque (& unde peti debeant ac ſoleant, quibus legitime probatis ad quæſtiooes devenitur) materiam enucleatim explicemus, reſtat. Verum, quæ tanta perſonarum rerumque varietas eſt, & quod permulta, quæ uno quaſi obtutu judicem adſeſſoresque conſiderare neceſſum eſt, incidere poſſint, ſingulorum caſuum indicia & circumſtantias enumerare noſtri neque laboris (quia immenſum foret) nec inſtituti ducimus. Ne tamen judices, adſeſſores, & quicunque delictis puniendis præfecti ſunt, quos erudiendos ſuſcepimus, plane ignaros dimittamus: age, quæ frequentiorum criminum & delictorum indubitata indicia & non contemnendæ præſumptiones ſeruntur, (quæ inſpectio oppido neceſſaria) ſubſequentibus aliquot capitibus enucleatius exequamur.

De verbi, indiciorum, ſignificatione.

Cap. xix.

QUotiescunque poſthac Indicia dicemus, monitos volumus omnes, à nobis τεκμήρια, σημεῖα τε argumenta, ſuſpiciones non leves, conjecturas jure probatas, adminicula, præſumptiones, & quæ id generis ſunt, intelligi: idque eo conſilio, ut verborum tum prolixitatem, tum ambiguitatem, ſi qua hinc oriri poſſit, eviteinus, & ſpinoſis hominibus occaſionem argutandi hac velut falce præcludamus.

Ne quis ſine legitime probatis indiciis torqueatur.

Cap. xx.

SI quando legitima delicti, quod capto intentatur, indicia deerunt, eaque probari legitime nequeunt, ad tormenta depoſci nemo debet. Et, ut maxime fiat, reum per eculei cruciatus crimen fateri, ejusmodi tamen confeſſioni minime gentium eredendum: & multo minus ſententia ferenda eſt. Judex autem, aut magiſtratus, qui per culpam, errorem vel ignorantiam, aut fraudem contra

ea,

ea, quæ hic inhibemus, quidquam commiſerit, litem ſuam faciet, ſive cauſæ faciendæ obnoxius erit, hoc eſt, in ſyndicatu, quem pragmatici vocant, tenebitur: in tantum, ut ei, quem adverſus harum Legum præſcriptum torſiſſe deferetur, inſonti, quodcunq; damni, ignominiæ, injuriæ, in bonis, fama, corpore, fecerit, paſſus fuerit, compenſet, reſtituat & reſarciat.

1. Quam ob cauſam vetamus, ne quiſquam judicum, magiſtratuum, urbiumve rectorum, contra illud cautionis genus, Urphedas idiomate Germanico vocamus, non ultum iri, (quibus à punicodis ex juſta nempe cauſa de vindicta privata, nec per ſe, neque alios, nec clam, neq; palam exercenda, judicibus capitalibus cavetur) jure judicio experiri volentem, qui ſe & injuſte tortum, & cautionem illam inique à ſe extortam docere poſſit, prohibeat: extra quam ſi vi, qua omnibus interdictum eſt, agere quidquam attentet.

Ne indiciis, quæ à Magis proferuntur, fidem judices adhibeant.

Cap. XXI.

NEmo, quod à mago, maleficasq; exercente artes, crimen commiſiſſe dicatur, & ad hæc indicia magi delatus ſit, in carcerem conjici, multoq; minus quæſtionibus ſubjici poteſt. Quin potius & accuſator & magus, cujus ille pſeudovaticiniis malecredulus inductus quem detulit, uterq; graviter puniendus eſt. Et ſi quis judicum ob magica indicia hominem in vincula conjici & torqueri mandarit: is delato in omnem damni, injuriarum, ignominiæ, & corporis dolorum cauſam, uti capite præcedente dictum, tenebitur.

Ad indicia criminis, accuſatum torqueri tantum, non etiam pœna ultima affici poſſe.

Cap. XXII.

OBſervandum eſt hoc loci: Neminem ad ſola indicia, ſuſpiciones, præſumptiones, capitis damnandum eſſe: ſed indiciorum hunc eſſe uſum, ut, ſi quæ contra accuſatum habeantur, tuto torqueri poſſit. Namq; ut quis ultimo perecllatur ſupplicio, voluntaria rei de crimine admiſſo confeſſionem citra metum factam (id quod paſſim adnotatum his ipſis legibus reperire eſt) aut probationem pleniſſimam præcedere, omnino neceſſum erit. Igitur judex, qui hanc non obtinuerit, & præter indicia mera nihil præ manibus oculisve habuerit, atrocius quidquam ne ſtatuat, cavebit.

Quomodo indicia, quæ ad torturam ſufficiant, probari debeant.

Cap. XXIII.

QUodvis indicium, ad quod accuſatus torqueri poſſit, duobus teſtibus idoneis probari debet; quod qui fiat, ubi de plena probatione pertractabitur, à nobis differetur. Verumtamen, ſi id, quod in cauſa delicti præcipuum & caput eſt, uno exceptione omni majore teſte probetur, ea, ſemiplena à Doctoribus practicis appellata probatio, ſufficiens indicium præbet: quemadmodum capite XXX. oſtendemus.

Ex indiciis nominatim hic expreſſis, ad non expreſſa, neq; nominata, per comparationem arguere licere.

Cap. XXIV.

EX iis indiciorum & præſumptionum formis, quas diſertis mox verbis exprimemus, argumenta, ad non expreſſa indicia, quoties ſimilis militet ratio, deducere nil vetat. Fieri enim non poſſe, ut omnium factorum, quæ innumera cotidie accidunt, circumſtantias indiciorum vicem præbentes, hac præſertim in Epitome, qua brevitati ſtudemus, ſingillatim enumeremus, nemo non ſanus agnoſcit.

Indicia omnibus delictis communia quæ ſint.

Cap. XXV.

ANte omnia videndum eſt judicanti, quæ in quovis delicto ſingularia ſint, & ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ contingere ſoleant, & quæ inde indicia peti poſſint ſoleantque. Sed, ut maxime ea indicia, quæ ad quæſtiones habendas ſufficere inferius declarabimus, deſint: ad ea quæ nunc ordine commemorabimus, judicem progredi animumq; advertere conſultum erit.

1. Primum perpendendum eſt, an delatus talis ſit, & iis moribus, cujus fama laboret: qui à delicto, cujus inſimulatur, non abhorrere videatur: &, num quid ante ejuſmodi facinus commiſerit, attentarit, aut admiſiſſe convictus fuerit. Iſta tamen tum demum fidem merebuntur, cum non à nihili hominibus, aut quibuscum delatus capitales gerit inimicitias, ſed viris bonis, honeſtis, conſtantibus, à quibus nihil temere confingi appareat, in medium proferantur, aut prolata ſint.

2. Deinde perſpiciendum eſt, Delatusne ſuſpectis in locis, & ad delinquendum aptis, viſus, deprehenſus fuerit.

3. Præterea, num in ipſo admiſſo, ἐν ἔργῳ cum adhuc calentem tremulamque manum haberet; aut dum ad locum maleficio patrando deſtinatum ſe contulerit, vel diſceſſerit, viſus à quoquam ſit; & ſi de facie cognitus non fuerit, quæri oportet, an ex ſtatura corporis, vel habitu ipſo, veſtibus, armis, equo, equique colore, aut aliis ſignis, dignoſci potuerit: quæ in teſtium depoſitione diligenter advertenda erunt.

4. Porro, num quid cum iis, qui eadem agant, iiſdem aſſuevere, habitarit, familiaris fuerit, adierit, ſalutarit, conventicula habuerit.

5. Item aliud indicium eſto in cædibus, vulneribus: Odione proſecutus ſit læſum, qui defertur: inimicitias capitales, quibus reconciliatio nulla intervenerit, cum eodem geſſerit minatusve ſit. Et, Bonone fuerit, quod L. Caſſius veriſſimus & ſapientiſſimus judex, teſte M. Tullio, in omnibus cauſis quærere ſolebat.

6. Sextum judicium: Num moribundus ex vulnere ipſemet ſuo ore certis de cauſis hominem certum conſtanti ſermone incuſarit, & accuſationem ingeminarit, idque ante mortem ſolemni aſſeveratione teſtatum reliquerit, aut jurejurando confirmarit.

7. Penultimum: Num fuga, quæ conſciam fere arguit mentem, ſibi conſulere voluerit: eamq; arripere paraverit, aut fugiens apprehenſus ſit.

Cap. XXVI.

ULtimum indicium: Num qua delato de patrimonio, cum eo qui occiſus dicitur, aut de maxima bonorum parte, in qua maximam rei familiaris jacturam faciat, ſi cauſa cadat, lis fuerit. Namq; iſte (qua etiam de cauſa à tutela filiorum adverſæ partis arcetur) ſi tantum non pro hoſte aperto, ſaltem pro eo, qui ſumma invidia contra litigatorem ſuum flagret, ab ipſis legibus judicatur. Unde, ſi is, adverſus quem litigat, clam occidatur, præſumi poteſt, eum ipſum adverſarium, neq; alium, homicidii reum: præſertim, ſi moribus talis ſit, ut à cæde & ſanguine alienus non cenſeatur: proinde, ni ſe legitime purgare poſſit, velitque, & in carcerem conjici, & ex hoc indicio torqueri poterit.

Canon, quo declaratur, quando ea indicia, quæ recenſuimus; ſingula, aut juncta ſimul plura ad quæſtiones ſufficiant.

Cap. XXVII.

QUæ duobus capitibus præmiſſis octo indiciorum genera in medium attulimus, ſingula ad torturam nunquam ſufficiunt: quod remotiora neq; ipſi maleficio quaſi inſint & inhæreant. Sin vero plura, quæ contra accuſatum recta faciant, concurrere deprehendantur; tum ii qui torquendi poteſtatem habent, prius rite recteq; perpendent, ſuone pondere tantum ea plura indicia valere poſſint, ut æquiparari ſimul juncta uni eorum, quæ poſt indicabimus, digna ſint, quorum quidem ſingula ſatis ad quæſtiones habendas eſſe conſtituimus.

Canon alius eadem in re.

Cap. XXVIII.

PRæter hæc meminiſſe judicantes volumus: Quoties quis ex aliquot ſupra indicatis indiciis onerari de delicto objecto poſſit: duo, quæ ſane magni ſunt momenti, obſervanda eſſe: Primum, unde ſumpta ſit, tale quippiam de accuſato præſumendi, occaſio: Deinde, quæ ipſe reus, ex hominis circumſpecti remq; omnem juſta trutina examinantis judicio & ſententia, ad ſui defenſionem proferre poſſit. Inde, habito velut æquilibrio, ubi indiciorum cauſam & occaſionem rationibus defenſionis præponderare compererint, tortura judicantes uti libere poſſunt: At ſi contra, leviculas, neq; urgentes eſſe adverſus reum ſuſpiciones, fortiorem autem defenſionem, viderint, quæſtiones haberi vetamus. Quod ſi ſe extricare nequeant, qui torſionibus præſunt, Prudentes conſulant, vel ad ſuperiores rem referant: ut in extremo harum ſanctionum capite docebimus.

Indicia certiſſima, indubitataq; ad quæ torqueri reus poteſt.

Cap. XXIX.

QUi, dum delictum committit, quid amittit, à ſe relinquit, aut dilabi (forte dum profugit) ſinit, vel etiam projicit, quod quidem in delati, accuſati, dominio & poteſtate fuiſſe conſtet: & quam proxime ante ejuſmodi rei amiſſæ jacturam, ex inquiſitione, rei ejuſdem fuiſſe comperiatur, is eculeo ſubjici poteſt: niſi tamen æque certis aut etiam liquidioribus rerum argumentis aut teſtimoniis ea docere & confirmare contra poſſit, quibus innocentiam oſtendat, contrariaq; refellat. Quod quidem, ſi ſe offerat, prius, quam ad quæſtiones ultimum ſubſidium legibus permiſſum deveniatur, excuti debet.

Cap. XXX.

CUm huc uſque de indiciis, quæ copiam torquendi judicibus faciunt, tractaverimus, operæ pretium eſſe duximus indicare, ſemiplenam (ita à practicis dictam) probationem (quæ uno teſte omni exceptione majore, qui juratus de eo, quod in cauſa caput eſt, deponit, perfici ſolet) tale judicium dare, & præbere. Verum ſi quis plures unius facti circumſtantias, ſigna, indiciaq; probare conetur, id niſi duobus idoneis, contra quos nihil objici, nihil excipi poſſit, teſtibus fecerit, vix eſt ut audiri debeat.

Cap. XXXI.

COnvictus de crimine, cujus ſocios habuit, ſi quem eorum nominarit, cujus ope, auxilio adjutus, compertum maleficium perpetrarit: ejuſmodi confeſſio, prægnans eſt præſumptio, quæ contra indicatum militat: ſi modo ne aliena ſalus in alterius arbitrio & levitate poſita eſſe videatur, neque

quisquam

quiſquam temere crimine alieno prægravetur, ſimul iſtæ inciderint circumſtantiæ; abſintq; ea, quæ abeſſe oportet: qua in re ſubſequentes obſervari diſtinctiones volumus.

1. Primum, ne indici torto in quæſtionibus ſocii correi nomen proferatur: neq; in eam perſonam ſingillatim tortus aut quæſitus ſit: ſed ut generatim de ſociis interrogatus, ſua ſponte nominatim Titium, vel Nævium, indicarit, ejusq; mentionem ſua ſponte injecerit.

2. Deinde, ut index, qui de ſocio confeſſus eſt, exacte reſpondere ſciat, quo modo, ubi & quando illius ſocii ope auxilio adjutus ſit, & in quæ ſocietatis pacta cu ierint, conjurarint, conſpirarint. Quod cum compertum fuerit: is, qui auſcultandis quæſtionibus præerit, conſequenter eodem tenore, alia quæ ad rem pertinebunt, inquiret: quo facti veritas & citiſſime, & certiſſimo habeatur. Quod cum recte ſucceſſerit, via ad dijudicationem ſtrata eſt. Cuncta vero velut præmanſum exhibere cibum, regulisq; definire, & de ſingulis quærendi modum præſcribere, quorſum opus ſit, haut quidem videmus. Difficilia namq; & magis ardua enodantes, nonnihil judicantium prudentiæ fidentes, multa conſulto relinquimus.

3. Præterea, advertendum eſt: Nunquid cum eo tortus, quem ſocium dicit & defert, ſimultates gerat, inimicitias exerceat. & unde eæ ortæ ſint, ſagaciter inveſtigandum. Quamprimum enim de inimicitiis inter indicem tortum & ſocium. qui nominatus eſt, conſtiterit, adverſario, hoſti, inimico contra inimicum, hoſtem, adverſarium deponenti nequaquam fides adhibebitur: niſi tamen, nulla ſimultatum, quæ tanti ponderis non ſit, ratione habita, juſtas cauſas, & argumenta ſignaq; ſui dicti afferat, quæ ex inquiſitione vera dignoſcantur, ut fidem emereantur, atq; dictum ſocii contra ſocium indicium faciat.

4. Porro, ut talis ſit ſocii perſona, & iis moribus, quæ de ejuſcemodi commiſſo merito in ſuſpicionem venire poſſit.

5. Denique, ne quid tortus vacillet, aut ex confeſſione mutet, ſed conſtanter, citra vim & vincula rogatus, denuo repetat, ratificetque dicta.

6. Culpandus, neq; ullibi locorum tolerandus mos eſt presbyterorum, qui reis à confeſſionibus ſunt, quos ſuis male inſtructos documentis illud ipſum, quod ante vere apud judices confeſſi fuerant, ſupplicio proximos & ad cataſtam deductos, inficiari inſtigant. Igitur ſevere de eo interpellandi ſunt: quod nemini licere debeat contra publicam utilitatem condemnatis & jam puniendis quidquam opis conſilii ve dare, quo ſua crimina cælent, aut negent: præſertim, cum, ut ſontibus parci, ita & innocentibus noceri facile, ni illud caveatur, poſſit: & judices recte officio perfuncti in vulgus non facilius neq; improbius traducantur.

7. Si vero tortus ea quæ de criminis ſociis, apte congruentibus circumſtantiis, recte prius indicavit, ex animi deſperatione ad extremum revocet, falſo perſuaſus, hac ſe in dubium revocatione dictorum, ſociis nonnihil profuturum: vel id à confeſſionibus presbyteri inſtinctu fecerit: tunc diligenter perpendenda fidiculis ſubjecti dicta, & cum iis, quæ extrinſecus cognoſcentur, conferenda: indeq; colligendum potiſſimum, legitimumne commiſſi communicato auxilio maleficii indicium torti dictum faciat, necne: Quibus diſcuſſis, delati & nominati ſocii conditio vitæ, fama, & exiſtimatio, & quibus communionis ac ſocietatis vinculis inter ſe connexi fuerint, inſpicienda.

Cap. XXXII.

Si quis duobus teſtibus, uti cap. XXX. explicatum eſt, non riſus, joci, dicisve cauſa, ſed ut fortis viri, aut potius audacis opinionem venetur, de crimine delato, cujus inſimulatur aut inſimulari poſſit, ultro, nemine cogente, extra judicium per colloquia, ſe jactaſſe & confeſſum eſſe, convincatur: minitansve auditus ſit, cujus poſt minas non longo temporis ſpatio interjecto crimen deſignatum ſit, ſeq; idem ante talem geſſerit, ut non injuria ſuſpectus eſſe poſſit: hæc indicium legitimum præſtant, ad quod talis jactator eculeo ſubjici poſſit.

De indiciis, quæ ſingulis ciminibus peculiaria ſunt, uti ea quoque ad torturam ſufficientia, in ſingula capita redegimus.

Indicia legitima homicidii clandeſtini.

Cap. XXXIII.

Si is, de quo ſuſpicio eſt, quique delatus in vinculis detinetur, eo tempore, temporisq; momento, quo homicidium perpetratum eſt, veſtibus, armisve cruentis, prægnante, quam vocant, præſumtione exiſtente, viſus fuerit: Vel; Si quis ex interempti rebus, bonis, quid acceperit, aſportaverit, vendiderit, donaverit, quovis alio alienaverit modo, aut penes ſe retinuerit, horum ſi quid fiat, factumve ſit, legitimum indicium eſt, ad quod reus torqueatur; Præterquam ſi ſe purgando contrariis in medium adductis probationibus adverſum ſe urgentem diluere præſumptionem poſſit: de quibus ante quæſtionem cognoſcetur habendam.

Indicium homicidiorum manifeſtorum, quæ per rixas & clamores in pugnas deſinentes concurrente vulgo fiunt, quorum tamen auctores ignorantur.

Cap. XXXIV.

Si per digladiationes, & pugnas, concurſu hominum per clamores facto, cædes admiſſa ſit: & is, qui cum occiſo inimicitias geſſerat, pugnæ interfuerit, ferrum è vagina eductum ſtrinxerit, punctim

punctim cæſim percuſſerit, & plenis ictibus in interfectum invectus ſit: hinc indicium ſufficiens contra percuſſorem peti poteſt: neq; differendæ quæſtiones; eoq; magis, ſi ejuſdem gladius ſanguine madens, tabeq; reſperſus fuerit viſus. At ſi hæc ſingula, vel quæ maxima ſunt, non apparuerint, quantumvis talis forte fortuna pugnæ ejuſmodi interfuerit, torſione excruciari, dum non aliud evidentius appareat, minime debebit.

Partus clam à matre enecti indicium.

Cap. XXXV.

SI puella, virgo vulgo habita, de partu edito & clam ſublato ſuſpecta ſit: quæri oportet diligenter, num ante uterum ſolito majorem habere viſa fuerit: Et illud; an uterus ſubito decreverit, pallorque faciei atq; virium imbecillitas ſubſecuta ſit. De quibus ſi conſtiterit, & puella, de ſtupro furtim paſſo, ſuſpicioni locum relinquat, quod moribus virgine indignis, fronte procaci & ore liberiore judicetur: ejus puellæ corporis inſpectionem (qui & rarior caſus nec impudicum, aut caſtitati repugnans haberi æquum ſit, quod indagandæ veritatis cauſa ſuſcipitur) à fœminis in arte peritis, velut obſtetricibus fieri volumus remotis loco arbitris. Quæ ſi ſuſpicionem ſuis dictis confirment: illa vero inficiando factum pergat, veritati tormentis via patefacienda eſt.

Cap. XXXVI.

SI vero ob interemptum recenti nece fœtum matri ex uberibus lac adhuc profluat, ejus ubera emulgeri poſſunt. Igitur, cujus è papillis lac promanans diſtillârit, ſeipſa ſuomet ipſius indicio ἐναργῶς prodit, & hinc ex eculeo crimen fateri cogenda eſt.

1. Non tamen nos fugit, quod naturalium indagatores rerum prodiderunt: Fieri quandoque, licet raro, ut fœmina, quæ gravida non ſit, neq; etiam pepererit, lac habeat; ſuppreſſis menſibus ſcilicet. Per naturam enim lac tantum fœtus tum in utero concluſi, tum in lucem editi nutriendi gratia in mammis generatur. Illo igitur diverticulo ſi qua uti velit puella, per obſtetrices, aliasve harum rerum callidas matronas experientia fieri poteſt.

Veneficii indicia.

Cap. XXXVII.

SI, contra quem veneficii præſumptio eſt, venena mala coemiſſe, aut paſſim tractaſſe, convictus ſit: & cum eo, qui veneno extinctus dicitur, inimicitias capitales geſſiſſe: aut ex morte hæreditatem, aliudve commodum ſperaſſe: dignitatis prærogativam, officii, munerisve ſucceſſionem expectaſſe, probari poſſit: aut veneficus ea morum levitate ſit, ut, mercede pacta ſe conduci paſſum, probabiliter credatur: fit, ut hinc indicium ad quæſtiones enaſcatur: extra quam, ſi ſe eo veneno ad res minime malas, legibusq; non prohibitas uſum & uti ſolitum ſæpius, liquido oſtenderit.

1. Sed & ſi quis malum emerit venenum, emptum tamen à ſe, coram magiſtratu, aut rectore civitatis, vel in judicio negaverit: qui contra empti veneni poſſit convinci (quo enecandus aut jam enectus quis perhibeatur) indicium hinc ſumi poteſt fidiculis quærendi hominis, quem in uſum venenum pararit.

2. Curandum autem eſt municipiorum magiſtratibus, conſulibus, præfectis & rectoribus urbium, ut pharmacopœos aromatarios, ſeplaſiarios, aliosve, qui venena important, tractant, vænum exponunt, ad fidem dandam adigant, ne cui ullum venenum citra permiſſum indultumve ſuum divendant.

Rapinæ, ſeu vi bonorum raptorum indicium.

Cap. XXXIIX.

SI, quem ea bona, quæ rapta dicuntur, detinere, poſſidere, aliisve vendidiſſe, aut tradidiſſe, aliave quavis ratione mala fide tractaſſe, conſtet: neque tamen is auctorem ſuum laudare velit: indicium raptorum bonorum contra ſe præbet, cum ignorantiam, bona rapta eſſe, amplius prætexere non poſſit, quod ea bona Domino contra fidem faciente legitimam probationis, bono titulo, bonaq; fide ad ſe translata eſſe præ ſe tulerit, neq; probarit.

Cap. XXXIX.

HUc accedit, quotiens equites aut pedites publicas in cauponas frequentius diverſantes, paſſim diſcurſitant, & in ſylvas proximas, aut loca minus tuta excurrunt, qui de ſtipendiis, negociationibus, annuisve cenſibus, ex quibus honeſte vitam tolerent, ſumptuumq; onus ſuſtineant, docere non poſſint: hos malis artibus, præſertim vero ex rapto ac latrociniis victitare non levis eſt ſuſpicio. Quod equidem diligenter in Conſtitutione de Pace publica, in Imperio Rom. communi omnium Ordinum auctoritate conſtituta atq; erecta expreſſum denuo repetere nobis viſum eſt: in qua nominatim mandatum eſt omnibus magiſtratibus, ut incertis laribus ſedibusq; vagantes, nullius profeſſionis, artificii, opificii homines, ocioſe degentes, vinculis conſtringant, eculeo ſubjiciant, & condignis afficiant ſuppliciis. Neq; minimam curam habeant, ut Provinciæ atq; Urbes validis mendicis & circumforaneis purgentur.

Indicia contra eos qui fures prædonesve ope, conſilio juvant: & eorum receptatoribus.

Cap. XL.

SI quis ſciens, mala fide ex raptu furtove ſublata re, partem portionemve paciſcatur, accipiat: aut ſi quis eorundem delictorum reos ſciens, ſuis impenſis, ſuoque periculo alat, receptet, hoſpitetur: atque etiam ſi quis res ab iis ſubtractas, ſive aliis ereptas clam poſſideat, occultet, vendat, abalienet: aut ſi quis ejuſmodi perſonas in furtis, rapinis, ope, conſilio juvet, ſive ſe ſocium (contra quam tales legibus contrariæ ineantur ſocietates) addicat, ſingulis caſibus facultas datur ad quæſtiones poſcendi eum, adverſus quem hæc indicia militabunt.

1. Si quis è carceribus effugientes receptet, à quibus certior fiat, ubi & qua de cauſa captivi detenti fuerint: Itemq; ſi quis iis ſit moribus, ut ab occultationibus reorum alienus eſſe non videatur, præſertim qui reorum cauſis aperte faveat: & inſcio magiſtratu captivi, pretio interveniente pro liberatione ejus paciſcatur, & pretium ſibi vel numerari ſinat, aut pro eo fidejubeat: Hæc duo ſeu conjunctim, ſeu disjunctim appareant, utroq; caſu certa ſunt argumenta indubitataq; iudicia opem auxilium in crimine latum eſſe: ideoq; judices ad tormenta deſcendere poſſunt.

Incendii Indicia.

Cap. XLI.

SI de quo, quaſi incenderit, ſuſpicio ſit, vel eo nomine accuſetur: perſpiciendum eſt judicanti, ſitne reus eo ingenio, ut non abhorrere à tanto facinore exiſtimetur. Verum & hoc inquirendum, viſusne ſit paulo ante, quam incendium factum ſit, res ſeu materias ignem occultum diu foventes, aut facile concipientes, velut picem, pulverem bombardicum, fomites, quibusve incendia excitari ſoleant, & incendiariis in uſu ſint, tractare: idoneum hoc iudicium erit: Niſi tamen vivis & luce meridiana clarioribus rationibus demonſtrare poſſit, ſe ea materia vel re ad finem licitum, neq; pœna dignum adhibuiſſe, aut deſtinaſſe: quo caſu immunis abito.

Proditionis Indicia.

Cap. XLII.

SI, qui proditionis inſimulatur, clam præter ſolitum & officium, non ſine urgenti præſumptione, iis, quibus ſuam in prodendo operam locaſſe dicitur, adfuiſſe, adſtitiſſe, colloqui, conſpectus auditusve ſit, à quibus tamen ſe maxime alienum ſimulet: ſed & homini mala mens ineſſe appareat, à quo impelli potuiſſe credatur: hinc indicium ſufficiens ad torturam ſumi poteſt.

Furti Indicia.

Cap. XLIII.

CUm res furto ſublata apud delatum concipietur, vel exſtare, ejuſq; in poteſtate eſſe oſtendetur, quam vel integram, partemve ejus apud ſe habuerit, vendiderit, donaverit, aut abalienarit: neq; auctorem ſuum laudare, & venditorem nominare poſſit, velitve: is indicium furti contra ſe dat, quamdiu legitimum poſſeſſionis titulum, & bonam fidem, vel dominii adquiſiti modum, probare non poterit.

1. Pariter, ſi furtum, ad effringendum vel reſerandum paratis inſtrumentis, factum dicatur: & qui delatus eſt, ibi locorum, opportuno ad furtum tempore viſus, vel à ſuis domi deſideratus ſit: & effractoria ejuſmodi inſtrumenta, quo genere furtum factum appareat, tractare viſus ſit, & tum etiam ſi de audacia hominis tale quid credendum videatur: hic eculeo ſubdi poteſt.

2. Si, cum furtum rei magnæ & pretioſæ factum erit, is de quo ſuſpicio mota eſt, poſt commiſſum, majores, quam per rem familiarem poſſit, ſumptus faciat, liberius licentioſiusq; pecunias profundat; qui tamen ſubitæ prodigalitatis bonorumque incrementi idoneas edere cauſas nequeat: & tum maxime ſi à facinore per mores alienior eſſe non cenſeatur, indubitatum hoc contra talem indicium erit.

Magiæ indicia.

Cap. XLIV.

SI quis infelices maleficorum artes profiteatur: aut hominem incantationibus maliſq; carminibus ſe faſcinaturum aut læſurum minetur: & paulo poſt eveniat, ut is, qui minatus eſt, detrimenti quid acceperit: atque is, cui minatus eſt, cum magis, lamiis, ſortilegis verſetur, tum ejuſmodi res, characteres, libros, ſchedas, ſigna habeat, verbaq; carmen in ſe continentia effari, ritus & geſtus inſolitos exprimere ſoleat; quem itidem fama vulgi pro mago, & qui magia delectetur, eiq; adhæreſcat, collaudet, excuſet, ferat, hæc magiæ certa indicia ſunt, ad quæ ſubjici quæſtionibus delatus poſſit.

De quæſtionibus.

Cap. XLV.

IGitur cum præſumptiones, ſuſpiciones, indicia delicti, accuſatum non ancipiti probatione onerabunt, & à judice pro plene probatis acceptabuntur: Vel, cum ad eorum probationem accuſator in judicio admittetur, dies petenti condicenda eſt, qua, de accuſato, ſi legitime accuſator probaverit, delictum pertinaciter negante, quæſtiones habeantur.

Cap.

Cap. XLVI.

VErum priusquam accuſatus,ſeu id Juſtitiæ officio,ſeu actore privato exiſtente,tormentis ſubjiciatur: ante omnia, judice ipſomet, duobusq; ad minimum adſeſſoribus, & actuario præſentibus, de ſpontanea confeſſione, & cruciatu eculei vitando ſerio interpellandus eſt: Et tum iis potiſſimum verbis interrogationes concipiantur, quibus ad aperiendum delictum inducatur: Quod ſi ſuo marte commiſſa fateri nolit, neque circumſtantias omnes, quorumq; ſibi conſcius eſt, & auctores, hortatores,ſocios, qua ſpe impulſus, aut quibus de cauſis delictum aggreſſus ſit, non indicarit, quæſtiones ſubſecuturas minitabuntur; ſin conſtanter neget,id,quibus rationibus & fundamentis faciat, prius audiendum, & ponderandum.

Innocentiæ aſſertio quomodo deducenda ſit ante quæſtiones: & quid deinceps agendum.

Cap. XLVII.

ERgo ſi accuſatus,antequam eculeo ſubjiciatur,falſo intentatum delictum conſtanter neget, quærendus eſt, qua ratione de innocentia ſua docere judicem queat: inprimis: Numquid ſe, eo tempore ipſo,die,hora,quibus crimen admiſſum fertur,cum aliis honeſtis perſonis, in loco non ſuſpecto fuiſſe,oſtendere poſſit. Unde liquido, quam longe abfuerit, quamq; nihil horum in eum conveniat, apparere poſſit. Quod ſane abſq; præjudicio accuſatoris, reiq; commodo ullo fieri poteſt: quippe uſuvenire ſolet, ruſticiores atq; etiam plus æquo meticuloſos ignorare innocentiæ ſuæ ſatis perite & prompte patrocinari,eamq; pro magnitudine periculi vivia rationibus, velut ad oculum, demonſtrare. Quare ſi hiſce vel aliis ad rem pertinentibus argumentis ſe accuſatus purgarit: judicis partium erit, de veritate purgationis, ipſius rei delati, vel agnatorum ejus ſumptu quam ocyſſime inquirere: Aut,ſi ita cadat,teſtes,quos idem reus agnative ejus ſiſtere habent, qui ea quæ jure exiguntur, præſtabunt, deponentes audire: quod quale ſit, ad cap. 62. reſervabimus. Atque hæc quidem innocentiæ (quod ſavorabilis legibusq; amica ſit) probandæ & aſſerendæ per teſtes ratio, neq; in carcere detento, neq; agnatis depoſcentibus ſine magna & gravi cauſa deneganda erit. Sin vero captivus, aut ejusdem agnati per pauperiem,quia vix vitam tolerent, ſumptus ad teſtium productionem neceſſarios facere nequeant; ne ſontibus effugium latebrasq; egeſtas præbeat: vel etiam ad injuſtas temerariasque delationes indefenſi inſontes damnentur, cautum eſt, ut ex publico impenſæ perſolvantur: & ſic judex in cauſæ cognitione legitimo tramite pergat.

1. At cum ex inquiſitione vel teſtium depoſitione innocentia delati non apparuerit, ad indicia prius allata & probata torqueri tuto poterit, judice & adſeſſoribus duobus cum actuario præſentibus: quorum hic in conſcribendis torti ex eculeo dictis atq; confeſſionibus omnem adhibebit diligentiam: è quibus accuſatori, quantum ejus intererit ſcire, denunciabitur, confeſſionumq; exemplum,ſi petat, dabitur: neq; per dolum quidquam cælabitur.

Quomodo ex iis, à quibus per tormentorum cruciatus aliquatenus maleficii exſculpta eſt confeſſio, veritas plene indagari poſſit: ubi de cæde primum agetur.

Cap. XLVIII.

IStum in modum quæſitus, cum adverſum ſe per tormenta, maleficium fatebitur: ejusq; confeſſio conſignabitur, hoc porro ſactu opus erit, ut ii, qui confitentem coram audiere, confeſſionis capita diſtincte (quod & poſt attingemus) & eo ordine, qui ad veritatis inveſtigationem commodiſſimus haberi poterit, è torto ſingillatim exquirent: velut, cum homicidium quis faſſus fuerit, interrogari debet: Quibus id de cauſis,qua die,hora,quo loci,quorum ope,conſilio,ſolusve,commiſerit: quorſum cadaver projecerit: an terræ,& ubi mandarit: quo teli genere uſus ſit,cæſim punctimne vulnerarit,& qua corporis parte læſerit,confoderit, occiderit: quid occiſus litterarum, pecuniarum, rerumve pretioſarum ſecum habuerit: num cadaver ſpoliarit, & ſpolia quem in uſum converterit, ſervarit, vænum dederit,donarit,abalienarit, cælaverit. Qui omnes interrogationum modi non incommode furibus,prædonibus,latronibusq; mutatis mutandis,ut fantur,proponi poſſunt.

Tortus ſi proditionem fateatur.

Cap. XLIX.

SI quæſitus fateatur proditionem,interrogari debet: A quo conductus ſit,quid quantumq; ejus rei nomine acceperit, aut accepturus eſſet mercedis,ubi locorum, quomodo & quando, quibus præſentibus, & inſtigantibus, quibusq; de cauſis tale in ſe ſuſceperit facinus.

Si veneficium quis fateatur.

Cap. L.

QUæſitus de veneficio, ſi commiſſum à ſe crimen, aut committendi criminis (vulgo intoxicationem appellitant) voluntatem ſibi fuiſſe fateatur: de iis circumſtantiis,nonnihil tamen pro judicis prudentia variatis,interrogari debet: quibus addi poterunt: ut, quo mali veneni genere uſus, quibus de cauſis veneno hominem extinxerit, aut extinguere voluerit: venenum unde habuerit, depromſerit,à quo emerit: quemq; ſuaſorem,aut conductorem habuerit, indicet.

Qui

Qui incendium fatebitur.

Cap. LI.

ECuleo ſubjectus ſi incendinm fateatur, ex eo cognoſcendum erit, quæ ipſi cauſa fuerit, quo tempore incenderit, quos ſocios habeat: & hoc amplius; qua materia ignem injecerit ſubjeceritve: à quo, & ubi locorum eam coëmerit materiam, numquis eum precio corruperit, promiſeritve, & quantum: quæque ejusmodi erunt pro re nata quærenda.

Magiæ ſortilegiisque reum qua interrogari oporteat.

Cap. LII.

SI magus, ſortilegus, lamia, venefica, incantationes confiteatur, iisdem de circumſtantiis, quæ jam ſere γενικῶς indicatæ ſunt, interrogari poterit: Hæc vero peculiariter ſubjungenda: Quomodo, & quando, & quibus characteribus, ſignis, herbis, morticinis, ſacrificiis, venenis, liquoribus, pulveribus, ſuffitibus, aliisq; rebus adhibitis incantarit: & ſi quæ defodiſſe humum, aut ſibi ſupereſſe ex iia rebus dixerit, quorum quidem in faſcinis uſus ſint, ea refodi & inveſtigari debent. Si vero ſortilegium dictis, verborumque conceptis ſormulis, diris, devotionibus, cacodæmonis invocationibus, ſuſurris, chiaſmis, aut aliis geſticulationibus ſe exercuiſſe oſtenderit, pio & caro videndum eſt judici, ejusmodine nocendi vires eæ res, facta, dicta habeant: unaque exquirendum: Quo in magica arte magiſtro uſus; qua occaſione in conſortium magorum, illectus illectave ad ſabbatha perductus, pertractus, pertractave ſit; num & aliis, & quibus, & quomodo & quantum incantando nocuerit.

Interrogationum modos generales, pro varietate perſonarum, locorum, temporum attemperari debere, ut confeſſiones in tortura plene habeantur.

Cap. LIII.

QUæ hactenus in genere tradita & præſcripta ſunt, quemvis rerum non imperitum forenſium hominem (quales capitalibus judiciis adhiberi ipſo in limine harum Sanctionum voluimus) quid in negocio quæſtionum agi & ſuſcipi oporteat, docere poſſunt: & quid cauſa quælibet, confeſſione facta, exigat, ut factorum veritas eliciatur. Non enim, quod perquam ſcite Salvius Julianus ſcripſit, omnes articuli ſingillatim aut Legibus, aut Senatusconſultis, (addamus & Conſtitutionibus) comprehendi poſſunt: ſed is qui jurisdictioni præeſt, ad ſimilia procedere debet. Igitur cordati atque exercitati viri ſatis intelligent, quid maxime urgendum ſit. Ejusmodi enim ſi interrogetur, qui vere inſons eſt, nihil horum ne minimum quidem noſſe vel indicare poterit, quem intus conſcientia, foris vultus rectus, & dictorum factorumque ſuorum conſtantia abſolvet. Eo autem ordine, quo reus crimen enarrat, iis demque formalibus quæ vocant verbis, in conſignatione actuarius utetur.

De inquiſitione indicatarum à reo circumſtantiarum habenda.

Cap. LIV.

IGitur, cum reus ad interrogationes propoſitas, ſeu tortus, ſeu ultroneus, convenienter reſponderit: non prius adquieſcendum eſt judici, neq; nude fides habenda confeſſionibus, quam de ſingulis, aut ſaltem majoris momenti circumſtantiis, quas reus enumerarit, per inquiſitionem certior fiat, quousque de facto dubitandi locus nullus ſuperſit: Conveniant, nimirum, necne, eorum, quibus nocitum fuit, delationes, cum rei confeſſionibus. Qui enim occaſionem & quid primum, ſecundum & amplius fuerit in maleficio, recenſere poteſt: (quod ex inquiſitione habita, ita ſe habere deprehendatur) quin ab eo crimen admiſſum ſit, aut adfuerit ad minimum ſocius: nemo prudens ambigere debet: præſertim ſi quis eas deducat circumſtantias, quas alios, qui præſentes non ſuerint, ignorare neceſſum ſit.

Si confeſſiones falſa conficitaque ex inquiſitione appareant.

Cap. LV.

SI In inquiſitione habita circumſtantiæ ſecus ſe habere, & conficta falſæq; deprehendantur, objurgabitur acriter eo nomine reus, neq; ſolum ex mendacio nullum percipere commodum, ſed ne hoc quidem dum falſa pro veris narrat, impune ferre debet: Itaq; jam quæſtionibus acerbioribus percelli poterit, ut citra omnem fucum liquido veritatem ediſſerat. Non enim dolo caret, qui commenticiarum circumſtantiarum colore decipere judices conatur: & cum mentiendo irritet animos judicum, ſe magis & magis reum prodit, & è mala cauſam efficit pejorem: & ſupervenientis inquiſitionis diligentia eo manifeſtius redarguitur atque convincitur.

Ne quis de crimine quæſito circumſtantias verbis præiens enarret: ſed ut ſuis verbis ſuo marte eas reus edicat.

Cap. LVI.

HActenus explicatum eſt, quî reus, qui delictum (de quo tamen nondum liquido conſtet) per tormenta confitetur, de circumſtantiis ſingulis quærendus ſit: &, qua ratione, ut Sole meridiano clarius veritas facti eluceſcat, inquiſitio inſtituenda ſit. Quod equidem nonnunquam impediri contingit: & ipſi hac in re incautius agentes ſuis quaſi officiunt luminibus judices: videlicet, cum reo, imprudenter ſane, in interrogationibus aliquas ſuggerunt ex opinione ſua & ingenio circumſtantias, &

ille, ſi ita ſibi prodeſſe putet, mox iis adnuat. Talia igitur fieri ſerio vetamus: & potius eſto, ut ad eum, quem commonſtravimus, modum, ante & in quæſtionibus, & poſt quæſitiones, reum explorent & expiſcentur: qua nec tutior neque commodior ratio hactenus excogitata aut tradita eſt.

t. Quam primum autem à quæſtionum doloribus quieverit, viresque refecerit, reus, è carceris latebris, in lucem & locum liberiorem, unde tamen elabi non poſſit, quem in uſum commoda cubicula & conclavia haberi debent, altero poſt tertiove die, dum recenti adhuc memoria confeſſiones recolat, educi, & coram judice capitali duobusque adſeſſoribus ſiſti debet: in quorum præſentia ea quæ ante confeſſus fuerat verbotim, repetentur ab actuario. Quo facto, citra minas, vim, metum, vincula, civilibus & mitioribus verbis interrogabitur denuo de admiſſis: & tum ſi quæ revocabit, aut fatebitur, vel rectius explicabit, vel ante minus recte dicta emendabit, ea omnia conſignabuntur.

Tortus ſi confeſſiones revocet.

Cap. LVII.

QUod ſi revocet, quæ prius faſſus erat, contra quem indicia probata (baſis & fundamentum tormentorum) militent: is in vincula denuo reducatur. & quod ſecundum torqueatur, de ſe tantum, non alio, queratur. Cæterum, ſi quas graves revocationis ſuæ cauſas tortus in medium afferet: velut, cum ad ejusmodi confeſſionem errore magno, quem nunc demum agnoverit, aut ſævitia eculei ſe inductum, dixerit: eæ cauſæ à judice examinandæ ſunt: præſertim ſi quæ ſui erroris, crudelitatisve adhibitæ, argumenta declarabit, pondus habebunr, audiendus erit.

Tormentis qui modus adhibendus.

Cap. LVIII.

QUæſtio, res dira, corporibus hominum admodum noxia, & quandoque lethalis: cui & mors ipſa prope præponenda, quod dolor, ut ait Mimus, etiam innocentes mentiri cogat: mori autem vir bonus & pius centies, quam mentiri ſemel, & mentiendo peccare, & peccando Deum offendere malit. Eoque miſerior judicum conditio eſt, quorum ignorantia plerunque calamitas eſt innocentis; quibus conſectanea multa in medium attulit ſanctiſſimus priſcæ Eccleſiæ Antiſtes & Doctor, AUR. AUGUSTINUS magno illo opere, quod de Civitate DEI inſcripſit, & poſteritati piæ evolvendum reliquit. Qua de cauſa, modum quæſtionis (quam vere Tarquinii Superbi, aut Mezentii, vel Phalaridis, alteriusve immanioris tyranni inventum non immerito credimus, quo tamen recte uti & in loco nihil prohibet) magis eſt, judicem arbitrari oportere: qui ſedulam operam navabit, ut, quantum perſonarum ætas, ſexus, vires, conditio, & ratio ipſa permiſerit, tormenta attemperet, ſæpius, rarius, remiſſius, intentius, habeat: quod vel innocentiæ vel ſupplicio torti ſalvi permanere debeant. Neque iis, quæ mediis profundent rei cruciatibus, credet: ſed iis demum, quæ recens quæſtionibus exempti indicabunt & confitebuntur, perſcribenturque, tanquam ea quæ momentum ad veritatis inveſtigationem ſint allatura.

Vulneratus quemadmodum torqueatur.

Cap. LIX.

ACcuſatus, ſi periculum ſit, ne inter vel poſt tormenta ob vulnera exſpiret, ea arte torquendus eſt, ne quid damni accipiat. Eadem pene ratio prægnantis mulieris: de qua ne quæſtio habeatur, obſervatum à ſe magnus Ulpianus memoriæ prodidit, ne calamitas ſcilicet matris ei, qui in utero eſt, noceret.

Materiæ quæſtionum epilogus.

Cap. LX.

QUandoquidem quæſtioni fidem non ſemper, nec tamen nunquam habendam, Conſtitutionibus Principum declaratur: quod res ſit fragilis & periculoſa, & quæ veritatem tam propter patientiam, aut potius duritiam, quam impatientiam quorundam fallat: uti & diſertiſſimus Cicero, & poſt eum Fabius. & hos ſecutum Rhetorum vulgus, recte monuere: Nimirum, quando confeſſioni per tormenta factæ ſtandum ſit, magnæ opus eſſe dexteritatis; & maturæ prudentiæ, cum animadvertere, tum declarare. Itaq; cum vel teſtes idonei, vel apertiſſima documenta cognoſcentis religionem inſtruere poterunt, eculeus, non aliter, quam dictum ſupra eſt, expedietur. Ut cum poſtea torti confeſſioni inquiſitio inſtituta reſponderit (præſertim cum utrobique eæ circumſtantiæ indicabuntur, præter quas tale quod facinus committi non potuerit, quasve nemo alius niſi criminis conſcius aperire poſſit) tunc firma fides confeſſioni tuto adhibeatur: & hinc de pœnæ genere deliberatio exoriatur: quod fuſius cap. 104. perſequemur.

Si, qui ad idonea tortus eſt indicia, innocens deprehendatur, neque convinci de crimine intentato poſſit.

Cap. LXI.

CUm vero accuſatus, ad indicia legitima, (quibus habitis quæſtiones haberi permittunt jura) in carcerem conjectus. neque accuſatoris probatione, neque à ſe confeſſione extorta criminis intentati coargui poſſit: nullam neq; judex, neq; actor, qui ordinariis & jure conceſſis modis ac mediis veritatē inveſtigare, nec aliud quærentes, inſtiterunt, pœnam incurrunt: quod indicia probata cauſam

ſam torturæ dederint. Nam hoc ſanctiſſimæ leges exigunt, ut non ſolum crimine ipſo, ſed & ſuſpicione criminis, unde indicia deſumuntur, carere, ſibi parentes, oportere judicent: Et olim idem de ſuis Romanæ monarchiæ fundator reſponderit. Igitur ne moribus quidem quisquam talis eſſe debet, ut non alienus è maleficio eſſe videatur: hocque potiſſimum pacto ſe traducat, & famam ſuam, quæ vita nobis commendatior chariorque eſſe debet, falſa criminis ſimulatione inconſulto lædat: unde merito inter bonos ſuggillari poſſit. Commiſit enim illud, cujus cauſa non injuria quæſtionibus ſubditus eſt: licet puniri, deprehenſa ſimulatione, non debeat. Porro, ſi ita eveniat, ſi ſumptus accuſator imputabit: æque accuſatus & tortus ex ſuo alimenta ſua exſolvet, & carceris ſqualorem, quæſtionumq; dolores æqua mente feret: judex autem ex publico, quæſtionum impenſas, lictorum ſportulas, tortoris mercedem, & quidquid ex ea cauſa impenſum eſt, depromet. Si vero judices, contra Legem Imperialium ſanctiones; quæſtionibus ſæviant, ii, qui injuſte torſiſſe probabuntur, in pœnam (ſyndicatus) incident: Atque pro ratione crudelitatis ſuæ puniti, inique torto de damno & doloribus ſatisfacient: quo nomine conveniri apud ſuperiorem ſuum judicem poſſunt.

Accuſatorem probare volentem audiendum eſſe.

Cap. LXII.

QUia actori omni jure probatio incumbit, reus vero, quantumvis nihil præſtet, abſolvatur: accuſator ad probationem criminis, accuſato nihil conferente, (modo aliud nihil prohibeat) utique admittendus eſt, ſi id poſtulet; & audiendus, quousque ſolemnia accuſationis perficiat.

Si teſtes ignoti producantur.

Cap. LXIII.

TEſtes quos reus, neque de auditu, neque viſu, notitiave quamvis leviſſima, agnoſcit, ſi repellat; atque contra eos excipiat: tum neque jurare neque deponere admittentur: Niſi tamen actor, teſtes & exceptione majores, & à calumnia alienos; & teſtimonium non impedire, quod eos reus non norit, probaverit.

De pretio corruptis teſtibus.

Cap. LXIV.

SI quis teſtes, pecuniis corruptos, aut pollicitis ad teſtimonium illectos, liquidis probationibus oſtenderit, ii teſtes omni jure reprobantur: qui quidem, tantum abeſt ut audiantur, ut etiam competenter ſint puniendi.

Quibus de rebus teſtes deponere debeant.

Cap. LXV.

TEſtes jurisjurandi religione arctati de eo quod ipſimet in re præſentes viderunt, & per cauſas ſciunt, non opinantes, deponent: ſuæque ſcientiæ cauſas idoneas exponent. Si quid ex vulgi fama auditum proferent, pro legitimo teſtimonio non habebitur, neque recipietur.

Teſtes idonei qui dicantur.

Cap. LXVI.

IDonei teſtes ſunt, qui ſine exceptione legibus fundata reprobari non poſſunt: nec à jure repelluntur.

Idoneum teſtimonium quod ſit.

Cap. LXVII.

SI duobus ad minimum, tribusve idoneis fideque dignis, & omni exceptione majoribus teſtibus, qui de crimine deponunt, admiſſum probetur, & ſic accuſatus convincatur: de eo facto, pro qualitate ejus ſententia ferri, publicari, & executioni mandari debet.

De falſis teſtibus.

Cap. LXVIII.

QUicunque falſis & ſubdolis atteſtationibus ſeu depoſitionibus ſuis quemquam malitioſe onerarint, ſive taliter prægravatus ſupplicium ſuſtinuerit, ſeu non: eos teſtes ad vindictam juſta poſcit criminis intentati talio.

Si reus de crimine convictus, id confiteri nolit.

Cap. LXIX.

REo, à plena & indubitata probatione confiteri delictum recuſanti, demonſtrare oportet, judicem pro convicto eum habere; eo id conſilio, ut vel hac ratione ad confeſſionem promoveatur: Plane, ſine tormentis, atque etiam tormentorum repetitione, de crimine latis ſuperque convictum, licet nihil fateatur, ultima condemnari ſententia, nihil vetat.

De productione & examinatione teſtium.

Cap. LXX.

QUia vero teſtimonia, ad quæ quis ultimo aſſici ſupplicio poſſit, liquidiſſima nec non apertiſſima eſſe debeant: Conſtituimus, ut, quoties certum quidem maleficium, incertus tamen auctor fuerit, (quod fit, cum is qui defertur, id inficiatur, neque ad interrogata reſpondet) accuſator, qui cœptæ accuſationis curſum perficere deſiderat, &, accuſatum, ſe convicturum offert, accuſationis ſuæ capita, quæ probare volet, bono ordine conſignari curet, conſignata judici inſinuet, teſtiumque, quos audiri neceſſum erit, nomina exprimat, & ubi domicilium habeant. Hoc enim commodius examinandis teſtibus, & qua fieri poterit induſtria celeritateque teſtimoniis audiendis, commiſſarii dati vel deputati operam ſuam navabunt.

Quod ſit officium eorum, qui ex judicii corpore ſive collegio delecti depoſitiones teſtium audiunt.

Cap. LXXI.

CUm in judicio capitali tales perſonæ eſſe debeant, quæ ad audiendos & examinandos teſtes idoneæ ſint: Judex una cum duobus ex eorum numero, quos ad hoc negocium deſumet, quosve ordo tanget, aut neceſſitas poſtularit, adjunctoq; ſibi ſcriba, depoſitiones, non ſecus quam in civilibus cauſis obſervari ſolet, iiſdem adhibitis ſolemnibus, cum attentione audient: ubi quidem diligentiæ erit judicantis explorare: ſitne quis teſtium in depoſitione inconſtantior: qui vel in ſubſtantia rei, vel qualitatibus, & accidentibus à ſemetipſo vel aliis diſcrepet: ſive etiam in teſtis moribus, ſermone animique moribus perſpicere quidquam poſſit, quod notaſſe ad rem faciat, eaque conſignari mandabit.

De audiendis teſtibus extra territorium.

Cap. LXXII.

SI quod vero tribunal capitale homines examinandis teſtibus aptos non habuerit: hoc diſcutiendum neceſſario incidit, quod jure communi cautum novimus: Ne extra eos, qui judicium conſtituunt, quisquam commiſſarius audiendis teſtibus deſtinetur. Igitur, ne cui injuria fiat, aut præjudicio temere prægravetur: quod pronum adeo eſt, ſi debita teſtimoniis recipiendis datis & deputatis examinatoribus deſit dexteritas & exercitatio, in qua maximum ſæpe rei periculum, immo totius negotii cardo verſatur: Ideo ſancimus, & iſtam animi noſtri ſententiam declaramus, ut, ubicunque ejusmodi hominum penuria erit, capita accuſationis, prout paulo ante dictum, inſinuata, judex & quatuor adſeſſores, peculiarem negocii curam gerentes, citra partium ſumptus ſuperiori ſuo magiſtratui vel principi transmittant: ad quem de iis ſimul, quæ ad rem ſpectare cognoverint, referent. Atque ille magiſtratus interpellatus idoneas examinandis teſtibus perſonas, quas quidem ex eo judicio, in quo accuſatio pendet, non eſſe nihil prohibet, conſulto deſignabit, quo ſuccurratur ei, qui teſtes ad probandam intentionem producere poteſt: Et eas perſonas literis mutui paſſus, quas vocant, necnon iis, quibus legitime poſſunt compelli teſtes inviti teſtimonium ferre, ſi ita opus fuerit, & litigator deſideret, idem ille magiſtratus inſtruet; qui hoc amplius curabit, ut negotium rite expediatur: usque adeo, ut ſi quid caſibus incidentibus dubiis minus noverit, quid juris ſit, Togatos, viros legum conſultiſſimos adeat; quo teſtes eum ad modum audiantur, quem jura dictant; & ut omnia ſine præjudicio partium peragantur, cavebit.

De publicatione teſtimoniorum ſive Rotuli, quod vocant.

Cap. LXXIII.

IGitur cum teſtimonia audita ſunt, hunc in modum publicari debent: ut ſi ea teſtimonia à perſonis è corpore judicii capitalis aptis & delectis audita & recepta ſint, judex publicationi diem certum conſtituat: quibus ſi quis contradicere, vel contra eadem excipere in ſcriptis velit, poteſtatem habeat, ut jam declarare aggredimur.

1. At, cum audiendis teſtimoniis teſtiumque depoſitionibus recipiendis nemo è judicii collegio idoneus eſſet, ſi teſtimonia per commiſſarios audita fuerint: vel adſeſſores ejus judicii non in eodem loco, oppido, communitate, caſtro, domicilia habuerint, ad quos convocandos ſumptum fieri oporteret, multumque temporis in ea re inſumeretur, præſertim, cum eorum convocatio ad ſingulos actus neque neceſſaria neque commoda ſit, ut dilationes ſumptusque inutiles vitentur: Mandamus & ſancimus, hoc caſu, eos commiſſarios hunc in ſuo munere obeundo ordinem, quem ſequentibus præſcribimus, obſervare debere.

2. Primum, Dati commiſſarii & teſtimoniorum auditores diem partibus nominabunt, qua teſtimonia publicent: & ad conſtitutam publicationi diem exempla (copias appellant) teſtimoniorum pro tolerabili deſcriptionis pretio partibus offerant: deinde, tantum temporis concedant, quantum cauſæ magnitudo & neceſſitas ipſa poſtularit, quo omnia ad eos quorum intereſt, inprimis ad reum deferri, eiq; denunciari, cujus res agitur, commode poſſint: neque enim à reo ii, quorum patrocinio utitur, arceri debent. Poſthæc unaquæq; partium, ſi quid adverſum teſtimonia proferre habeat, de eo ad teſtimoniorum auditores ad diem, quem iidem pro cauſæ qualitate breviorem, aut longiorem præfigent (ita tamen, ut nullum interſtitium longius admittant, neque nimis feſtinent) in ſcriptis duplici exemplo exhibitis referet: quorum alterum ſibi auditores aſſervabunt: alterum adverſariis exhibebitur, ut exceptiones ſi quas habent opponant.

3. Deni-

3. Denique ſi quid ſit, quod contra teſtes, perſonas, vel dicta eorum excipere partes poſſunt, viciſſim duo exempla ejus ſcripti ad diem, quem teſtimoniorum auditores conſtituere, offerent: ut tamen neutri partium amplius quam duabus vicibus, quibus fundamenta ſua, defenſionesque (ne in infinitum inutilibus diſputationibus negocium, quod brevibus expedire queat, extrahatur) in medium afferent, inque cauſa concludent, agendi facultas detur. Niſi forte juſtis & magnis de cauſis aliud neceſſarium judicent commiſſarii: neque aliter cauſam enodari poſſe videant, tertia vice ſcriptum ſuum (omni ulteriore diſceptatione excluſa) ſine tamen mora longiore exhibere concedant. Itaque cum ad hunc modum à nobis demonſtratum, teſtimonia audita, & publicata, itemque objecta, quæ potuere, fuerint, & in cauſa concluſum erit: commiſſarius, vel teſtimoniorum auditor magiſtratui, à quo ſibi hanc provinciam impoſitam agnoſcit, acta omnia ocyus transmittet, & magiſtratus ad judicem, qui rebus capitalibus præeſt, reumque in vinculis detinet, eadem acta, & quæ fieri debere ſtatuet, quamprimum remittet.

Si teſtimoniis innocentiam ſuam probare reus velit.

Cap. LXXIV.

ACcuſatus contra, ſi teſtimonia aut probationes exhibere vel deducere velit, quibus aut excuſetur ab intentato crimine, aut purgetur, ne pejor rei quam actoris conditio eſſe dicatur: ſi alicujus momenti futuras judex præviderit, aut alias è re eſſe, teſtimonia non repudiari, & defenſiones audiri exiſtimaverit, non alia ratione id fiet, quam ſuperius in teſtimoniis ab accuſatore adductis oſtenſum eſt, & poſtea, ubi de innocentiæ probatione pleniore manu agetur, cap. 151. & aliquot ſequentibus capitibus fuſius explicabitur.

Cujus ſit in teſtes evocatos ſumptum facere.

Cap. LXXV.

QUi in cauſa capitali teſtes evocat, (quod ſane non temere faciendum, & de iis accipiendum, qui ad inveſtigationem vel criminis aut innocentiæ neceſſarii erunt) is teſtibus ſingulis, qui quidem à plebe erunt, & pedites iter facere ſolent, in dies ſingulos, quamdiu teſtimonii ferendi cauſa à rebus ſuis abſunt, numulos cruciatos non minus octo, aut pretium æquivalens (mutanr enim numiſmata pro regionum varietate) numerabit: idque ne cui officium ſuum damno aut oneri ſit. Quid vero ſi quis nobiles, illuſtres, aut clariſſimas perſonas ad ferendum teſtimonium evocet? quid ſi magnam teſtium multitudinem, qua non adeo opus ſit, evocet? Ea de re commiſſarii, ex viri boni arbitrio quod juſtum æquum erit, ſtatuent; & ex numero teſtium, quot volent, reſecabunt.

Teſtes in jus ſalvo conductu dato, non vocandos.

Cap. LXXVI.

NUlli partium aut teſtium à judicibus aut commiſſariis (quod in jure nemini injuria exſpectanda aut metuenda ſit) ſalvus conductus concedendus eſt. Niſi tum, cum vis ab extero aut potenti adverſario metuenda erit, recte ſalvus conductus, aut quam appellant, ſalva guardia elargienda erit.

Ne mora longa in proceſſu toto interponatur.

Cap. LXXVII.

SUmptuum præter neceſſitatem effugiendorum cauſa, neve fruſtra tempus teratur, ſed melioribus aliisque cauſis ſervetur, conſtituimus, ut in cauſis capitalibus, cum ad modum, quem Leges definiunt, mature progrediantur judices: ne qua dolo aut culpa eorum mora fiat.

De conſtitutione diei, qua de crimine cognoſcatur ac decidatur.

Cap. LXXVIII.

ACcuſator, ſi ad confeſſionem à reo factam, aut plenam abſolutamque per teſtimonia deductam probationem, & in cauſa concluſionem, capitalem reo diem conſtitui petat, ejus deſiderio judex deeſſe non debet, atque omnino diem condicet. Quod ſi accuſator hoc nolit petere, ad ipſius rei (qui vel abſolvendus vel condemnandus eſt) petitionem, dies conſtituetur ex officio.

Ut reo dies capitalis denuncietur.

Cap. LXXIX.

EI, adverſus quem ad accuſatoris petitionem ſententia ultima ferenda eſt, triduo ante denunciari oportet, ut tempeſtive commiſſa ſua, quibus tum *Deum Jehovam* conditorem & benefactorem, tum homines proximos ſuos graviter offendit & læſit, ſerio lugeat, deprecetur, toto pectore reſipiſcat, & ad *Dominum*, qui *multus eſt ad ignoſcendum*, ſeſe convertat: nec puniendo, vera pœnitentia præpararo, ſi ſacræ Euchariſtiæ particeps fieri efflagitet, deneganda eſt, ſed omnino ei hoc officii deberi pietatis cauſa volumus. Quæ ut rectius perficiantur, & æterna hominis ſalus diligentiſſime curetur, ad eundem adducantur, à quibus conſternata illius conſcientia divinis ſolatiis erigatur, corroboretur & confirmetur, nec non de Chriſti Soteris & Mediatoris erga reſipiſcentes clementia abunde inſtruatur: Simul ac cavendum, ne reus mortis meditationibus occupatus cibo potuve ſeſe oneret, quibus ratio obruta, iſtius vitæ muniis, ne dicam pietati, rite vacare nequit.

Judicum convocatio.

Cap. XXC.

QUoties cauſa capitalis definitione decidenda eſt, cuncti, qui è corpore judicii ſunt, pro more, quibusq; locis bene recepto, per viatorem publicum, aut campanæ ſigno, convocari debent; neque eorum ulli ſine cauſa legitima abſuiſſe, impune erit.

Judicum ante diem ferendæ ſententiæ conſultatio quæ ſit.

Cap. XXCI.

DEbebunt etiam judices, præparationis loco, ante ſententiæ capitalis definitionem, ſibi acta recitari curare: & ante bene cognitis ac perponderatis, quæ ad cauſam faciunt, momentis & circumſtantiis omnibus, quid decidendum ſit, ſententiarum collatione facta, deliberabunt. Si quis oriatur ſcrupulus, Prudentes, vel alios (ut in calce harum Legum monebimus) de jure conſulent. Si quid decreverint, adſcribi actis curabunt. Sic enim ſibi peroptime viam ad ipſam ſententiam capitali die ferendam muniunt: ut cum ea poſt advenerit, ſine ambagibus & mora ulla ſententiam confirmare atque publicare poſſint.

De ſolemni Judicum conſeſſu, & ſigno convocationis dando.

Cap. XXCII.

DIe capitali, cum hora eſt, ſignum tuba, ære, vel campana, ut fieri aſſolet, dandum eſt: judex autem & adſeſſores in prætorio ſeu curia, aut aula judicii, præſentes adeſſe mature debent: qua ex conſuetudine, judicis mandatu, ordine conſideant: & ipſe judex pedum judiciale, gladiumve vagina exertum, pro regionis cujusque more non illaudato, erectum dextra teneat, debitamque præ ſe ferens auctoritatem, præſideat judicio tantiſper, donec, quæ ad actum requiruntur, omnia rite peracta transacta ſint.

Harum capitalium noſtrarum ſacrique Rom. Imperii ſanctionum codicem in medium proponi in judicio debere: nec non partibus ipſis, ea quæ ſcire debent, aperienda eſſe.

Cap. XXCIII.

MAndamus, ut in omnibus, quæ criminum delictorumque pœnas concernunt, judiciis harum ſanctionum capitalium Volumen, in conſpectu propoſitum ſibi judices & adſeſſores, dum judicant, religioſe verſent: ut hinc agendi modum accipiant, & nihil diverſum à noſtris Conſtitutionibus dicant, faciant. Tum etiam partibus, cum edoceri de aliqua re petent, quantum neceſſitas poſtulabit, judices explicent, ne per imperitiam ineptas forte inſtituant accuſationes, aut ordine inverſo contra præſcriptum harum legum agant, vel injuriam cui inferant: quod omnibus modis anticipandum præcidendumque ducimus. Danda autem ſunt partibus ea capita hujus Codicis deſcripta tolerabili pretio, ſi quæ erunt, quorum pleniorem conſiderationem & intellectum pro ſui informatione requirent.

Quomodo judex de judicio recte conſtituto quærat.

Cap. XXCIV.

POſtquam ita in judicio conſeſſum erit, ſingulos adſeſſores judex in hæc compellans verba interrogat: LUCI, SEMPRONI, ex te ſcire & cognoſcere jura me volunt, juſtumne & ſufficientem hunc adſeſſorum, qui adſunt, numerum eſſe, à quo capitalis ſententia in CAIUM feratur, ex animo credas? Ubi ergo non minus ſeptem adſeſſorum, collegarum, conſiliariorum, ſenatorum, ſcabinorum (quos variis nominibus appellant) aut octo aderunt, ſinguli, ut ex ſerie compellabuntur, reſpondebunt: CLARISS. JUDEX: Hoc judicium, ut nuncupaſti, quo de crimine CAII ultimo ſupplicio cohercendo agatur, ad præſcriptum SANCTIONUM à KARULO V. IMP. PP. AUG. & S. Roman. Imp. Ordinibus latarum, recte conſideri & concelebrari.

Si reus publice in numellis aut compedibus exhibeatur.

Cap. XXCV.

CUm jam contra reum condemnatoria ſententia lata eſt: ſi qua locorum id moris ſit, ut ante executionem puniendus aliquot diebus vel horis, compedibus vinctus, aut numellis collo inſerto publice in foro vel ante templum aut alio loco, quo frequens it vulgus, oſtendi & produci ſoleat iſtam conſuetudinem ſublatam nolumus.

Ut reus in judicio ſiſtatur.

Cap. XXCVI.

HInc per juſtitiæ adminiſtrum, carnificem, lictorem aut apparitorem, mandet judex reum ligatum in judicio ſiſti.

De diffamatione reorum.

Cap. XXCVII.

IN diffamatione inſtituenda ea ad poſtulata accuſatoris obſervari præcipimus, quæ hactenus ſervari in quibusque judiciis ſolita ſunt. Cum autem accuſator, quia accuſati fama de eo crimine non labo-

laboret, eremodicio facto accuſationem perſequi nolit, & contra, reus ſibi jus dici, ſeque abſoluto ſibi regreſſum dari adverſus accuſatorem deſideret, eo caſu diffamatione opus non erit.

De Procuratoribus & defenſoribus utriq; partium dandis.

Cap. XXCIIX.

Quia neminem cauſa non prius legitime diſcuſſa atq; cognita damnari vel abſolvi fas & jus eſt: tam accuſatori quàm reo, ſi nominatim petant, huic defenſor, illi procurator è judicum numero concedi & deſignari debent. Et qui dantur, omnem operam & ſtudium in hoc collocabunt, ut quod juſtum erit, quantum & de facti controverſi veritate illis conſtabit, & juris ſcientia poterunt, ante omnia ſecundum præſcriptum capitalium noſtrarum Conſtitutionum tam agant accuſando, quam excipiendo defendant: neque dolo malo malitiave ſcientes volentes jus calumnientur, perſonas criminentur: hocque pacto, quo minus recte de delicto ſtatuatur, impediant, animosq; judicum pervertant, & in transverſum quovis colore rapiant. Quamobrem eos judex ſacramenti religione ad officium adiget: neque in conſeſſum eo tempore, quo ſententiæ rogantur, admittet: quo judex cum reliquis adſeſſoribus ſuis libere in cauſa dicat ſententiam. Integrum autem eſt & actori & reo, vel ex adſeſſoribus electos, vel perſonas extra judicium conſtitutas, cauſæ ſuæ procuratores vel patronos, à quibus defendantur, dare: quin ne hoc quidem prohibemus, ut ſi id malint, ſuam ipſorummet cauſam agant, ſibi patrocinentur. Qui vero extra numerum adſeſſorum offeretur: hunc judex prius jurejurando adſtringet, eadem fide verſandi in cauſa, qua patronum ex adſeſſorum numero debere nunc commemoratum eſt.

1. Porro, ad ſequentis capitis, quod accuſationis formulam continet, faciliorem intellectum ſpectat, ut ubi Titii nomen, actor; ubi Caii, reus; ubi delictum, genus pro ſpecie dicetur; nomen maleficii expreſſe, verbi gratia, homicidii, aſſaſinii, furti, incendii, &c. alteriusve, de quo quæſtio eſt, verborum compendio accipiatur & intelligatur: idq; Procuratores obſervare meminerint. Neq; hic ſilentio à nobis prætereundum eſt, ut in accuſatione ex officio, libellus edatur; & inſcribatur: Accuſatio ex officio.

Petitio Procuratoris, qui ex officio, vel ab accuſatore datus, accuſat.

Cap. XXCIX.

Clariſſ. Judex, Titius accuſat Cajum, in judicio præſentem, delicti, quod (latrocinando, incendendo, incantando, &c.) commiſit: prout jam ante accuſatio in judicium deducta & ventilata eſt: ſimulque petit, ut in ea, probationibus indubitatis confirmata, non aliter, quam ex Karuli V. Imper. Auguſt. ſacrique Rom. Imper. Ordinum Conſtitutionibus laudatiſſimis, & forenſi uſu frequentatis, jus in conſimilibus criminibus antehac dictum eſt, & dici debuit, pro prudentia tua ſtatuas: ut maleficium, convicto reo, probatum, ultima ſententia tua ex juſtitiæ debito ſevere plectatur, & hinc delinquendo alii deterreantur: & omnia in ea re fiant, uti leges judiciorumq; ordo poſtulat.

1. Si vero Procurator accuſationem ſuam & petitionem coràm effari non poſſit, tunc in ſcripta relatam, apud judicium inſinuare poteſt, his præfatis: Clariſſime Judex, peto, ut quæ accuſatoris nomine accuſationis capita cum adnexa petitione offero, ea ab auctuario ex hac ipſa ſcheda, quam inſinuo, publice recitentur.

Quid reus petere & agere per defenſorem ſuum poſſit.

Cap. XC.

Cum jam maleficium reus libere & conſtanter confeſſus eſt, aut vivis probationibus convictus etit (quæ quidem quo ſe modo habeant, ſatis, niſi fallimur, ſuperius indicatum eſt) & nihil aliud ſibi ſupereſſe videbit, quàm ut ad extremam tecurrens anchoram, judicis clementiam imploret, ad quam ut patronus confugiat, atque animum judicis ad eam, qua poteſt ratione, permoveat, petet, petique curabit.

1. Sin vero maleficium non ita atrox ſe admiſiſſe afferat, vel inficietur nonnulla: aut ſi factum quidem fateatur, exceptione tamen ejuſmodi ſeſe tueatur, cujus beneficio liberatus ſupplicio, reatui eximi, & levi pœna defungi ſe poſſe ſperet: hunc in modum verbis conceptis apud judicem per patronum agere poterit: Clariſſ. Judex, Cajus contra accuſationem Titii, qua hoc vel illud ei delictum intentatur, repetendo excipit, quæ ante excepit, & vera eſſe liquido probavit: inſtantetq; petit, ut tam de accuſatione quam exceptione, exactis, quæ in judicium deducta ſunt, ſecundum capitales Karuli V. Imp. PP. Aug. ſacratiſſimiq; Imp. ſanctiones nunquam ſatis laudatas, jure & æqua lance diſpicias: ut ejus innocentia comperta, & manifeſta facta, ſententia tua reatui exemptus abſolvatur: & Titius injuſtus accuſator in impenſas omneq; damnum, Cajo, quanti ejus intereſt, captum, tormentis ſubjectum, diffamatumque non fuiſſe, ante exitum hujus judicii, ea forma & modo, quem eædem Sanctiones optime definiunt, damnetur.

2. Ut vero defenſor à reo datus hanc exceptionis formulam petitionemq; abſolutionis coram judicio (receſſando) eloqui non poſſit, vel id moris non ſit, in ſcripta redactam inſinuans, judicem compellabit: Clariſſ. Judex, Caii rei exceptionem atq; petitionem, ex ſcheda à me hic oblata, palàm à ſcriba recitari deſidero. Hinc judicis partium eſt, ad deſideria patroni, ſchedas judicio oblatas prælegi curare.

Si reus quod ante confeſſus erat & ratificavit delictum, ad extremum revocet.

Cap. XCI.

SI reus quod ante quidem conſtanter & libere confeſſus erat crimen, indicto capitali ſententiæ ferendæ die, dolo, qui nulli prodeſſe debet, revocet atq; inficietur: contra, judex ex inquiſitione habita ab eo admiſſum, omnibus circumſtantiis congruentibus, deprehenderit: & hoc tantum à reo quæri animadverterit, ut differat diem, impediatq; executionis proceſſum: Huic malo competens afferentes remedium, conſtituimus, ut judex eos adſeſſores (quibus cum tam confeſſiones tormentis excuſſas, quàm liberas & citra vim factas, & à reo libera voce confirmatas ratificatasq; audivit) jurejurando adactos publice in judicio interroget: rectene à reo confeſſiones altera vice editas, & nunc in judicio recitatas, audierint? Quod ſi illi rem ita habere adnuent: judex, quid jure de reo ad extremum revocante maleficium fieri debeat, & quam pœnam maleficium mereatur, Legum peritiſſimos viros, ſuperioresve ſuos, conſulet. Quod cum obſervabitur, ii adſeſſores non amplius teſtium loço habebuntur, ſed ut conjudices adbiberi, nec ullo modo à conſeſſu excludi poterunt.

Quomodo Iudices, Adſeſſores, & qui judicio præſunt, poſt accuſationem & exceptionem in medium allatas, factamq; in cauſa concluſionem ad ſententiam ferendam pergere debeant, quidq; judex ex adſeſſoribus quærat.

Cap. XCII.

AGitatis judicio accuſationis & exceptionis probationibus, factaque cauſæ concluſione, judex, adſeſſores, & qui ſuffragii jus habent, acta diligentiſſime viſa examinent & ponderent. Quod quo accuratius fiet, eo magis ſententiam hiſce noſtris Imperiique ſanctionibus accommodatam, hoc eſt, maleficio condignam, concipient, quæ mox in ſcripta redigetur: ea perſcripta, Judex, qui judicium moderatur, è ſingulis adſeſſoribus quæret: Luci, Semproni, &c. Hocne iſto caſu juris eſſe ſtatuis? Hoc crimen hunc in modum, neque aliter, & hac pœna ſecuſve puniendum, ex animo credis? decernis?

Quale reſponſum Adſeſſores ſubjiciant.

Cap. XCIII.

CLariſſ. Judex, uti acta pellecta à nobis audita, & probe excuſſa ſunt, judiciiq; ordo ſervatus eſt diligenter, neq; à pœna lege præſcripta diſceſſum: ita rite, & ſolemniter proferendam è breviculo eſſe ſententiam ajo, ſuffragioq; meo adprobo.

Sententia quemadmodum publicentur.

Cap. XCIV.

UBi ex ordine ab adſeſſoribus reſponſum datum erit, ſtatim ſententiam condemnatoriam, per præconem, aut actuarium juratum præſentibus & accuſatore & reo, curabit judex è breviculo publice recitari: & cum pœna corporalis decreta fuerit, diſerte & ſingillatim exprimi debet, quomodo ea pœna in corpore puniendi, executioni mandari debeat: quod conceptis in eam rem verbis fieri, inferius cap. 104. oſtendemus. Qua deniq; ratione actuarius ſententiam publicandam & proferendam in ordinem redigere debeat, illud cap. 190. habebitur.

Cap. XCV.

UTut leviculum videri poſſit, admonendos tamen eſſe duximus actuarios: Noſtras loquendi formas, accuſatoris & rei unius tantum mentionem facere. Ne quis hoc miretur. Nam cum plures accuſatores, reive concurrent, ſermo plurium numero efferendus eſt.

Solenne, quando Iudex bacillum manibus medium elidat.

Cap. XCVI.

EXtremum hoc reſtat, ut, accuſato ſententia ſupplicio addicto, judex baculum, quem ex more manu geſtat, medium collidens infringat, atq; damnatum carnificis poteſtati traditum, recte cuſtodiri mandet: carnificem jurejurando adigat, ut omni ſtudio pœnæ deſtinatum commerito afficiat ſupplicio. His peractis è judicio diſceditur, & ſententia è veſtigio executioni mandatur.

Ne vis fiat Carnifici.

Cap. XCVII.

SEntentia publicata, baculoq; manibus Judicis confracto, jam jamq; reo ad ſupplicii locum pertracto, Judex, ſeu qui vicariam Judicis vicem agit, ſub pœna violatæ publicæ pacis prohibebit, Ne quis juſtitiæ adminiſtrum, dum officium ſuum peragit, impediat, neve vim, quantumvis caſu aliquo minus feliciter munere defungatur, inferat.

Ab executione ſupplicii quid fiat.

Cap. XCVIII.

TAndem peracta executione, rogat Judicem carnifex, Rectene executioni ſententiam mandarit? Cui Judex, ſi nihil deſideret, reſpondebit: Si tu quidem officium ſecundum ſententiæ latæ tenorem perſunctus es, acquieſco.

Accuſatus

Accuſatus ſi abſolvatur.

Cap. XCIX.

SIn accuſatus judicum ſuffragiis à crimine abſolvatur, pari jure abſolutoria executioni mandari, & liber abire in res ſuas abſolutus debet. Ad reſtitutionem vero impenſarum, & damni facti quod attinet, abſolutus, qui jam actoris partes ſuſtinet, civili actione apud eundem judicem agere poteſt, & ab actore ſuo, qui in probandi onere defecit, ſuum conſequetur.

Captioſas, inutiles, & minus neceſſarias interrogationes in judicio fieri non debere.

Cap. C.

EſT & hoc abuſus ad nos delatum, nonnullis in judiciis captatorias partim, partim ocioſas ſuperfluasque, neq; ad indagationem veritatis facientes interrogationes reis quandoq; proponi: quibus cum ſuperſederi poſſit, hoc etiam maximum ineſt incommodum, ut intricatos magis reddant animos judicum, & cognitionem impediant. Has igitur & conſimiles quæſtiuncularum labyrinthos, quibus non ſolum nihil juvatur, ſed etiam differtur cauſæ notio, & quibus falli ſimpliciores poſſint; hac conſultiſſima lege ſublatas volumus; uſq; adeo, ut ſi quas à judicibus in poſterum propoſitas magiſtratus ſuperior cognoverit, de culpa admiſſa eos, qui ſic peccarint, puniat, quoties id fieri contigerit: & ne quid in poſterum hac in parte peccetur, ſevere inhibebit.

De pœnis corporalibus, quæ vitam tamen non adimunt, neq; ad perpetuos carceres damnant, quando ex officio infliguntur.

Cap. CI.

QUemadmodum autem (quod in ordine ſequitur) pœnæ corporales, hoc eſt, corporibus, ut membri amputatione illatæ, quæ morti, aut perennibus vinculis non mancipant, ex officio decernantur & infligantur, id reſervabimus in commodiorem locum, & cap. 196. explicabimus.

Ut ad mortem ſe comparare debeat puniendus.

Cap. CII.

PRæcipimus, ut puniendus conſcientiam ſuam ſeria criminum perpetratorum deploratione atq; deteſtatione exoneret, cujus rei gratia, ei ad ſupplicium prodeunti unum duosve Eccleſiæ presbyteros adjungi volumus, à quibus de immenſa & inexhauſta Dei clementia & miſericordia erudiatur & confirmetur: ad veram item in DEUM, omnium patrem, fidem & fiduciam, plenamq; ſpem unice, non in alia ulla re collocandam admoneatur, eiq; CHRISTI JESU SOSPITATORIS NOSTRI ἱκέτου καὶ μεσίτου ſanguineum ſudorem, vulnera, crucem, meritum cruentum, quibus ſalutem ſolus cunctis credentibus peperit, ſedulo inculcent: Exempla ſubinde, quorum vis maxima eſt in conſolandis miſeris è vita ablegandis ex locupletiſſimo ſacrorum Bibliorum penu depromant, Davidis, Magdalenæ, Telonæ, Petri, Latronis CHRISTO appenſi: Non enim ullum contra deſperationem præſentius antidotum invenire eſt.

Ne, qui damnati à confeſſionibus ſunt, ad temerariam delictorum confeſſorum revocationem inſtigent.

Cap. CIII.

COnfeſſionarii, ſic dicti, patres, puniendos ad revocanda ea, quæ vel de ſe vel aliis, vere conſtanterq; dixere, ne edoceant vel incitent, vetamus: quod nulli contra utilitatem publicam (quæ ſuas quemq; vult pendere pœnas ſine procraſtinatione fruſtranea) maleficos in tegendis criminibus confeſſis vel pernegandis conſilio, multoq; minus ope juvare liceat. Ita enim peccata nocentium & nota eſſe, & commeritis plecti pœnis expedit ſocietati hominum: è qua ablegari maleficos, & reſecari putrida membra, ſumma exigit ratio.

De pœnis, & quemadmodum veteri jure proditas pœnas ſecundum noſtras Conſtitutiones & temporum regionumq; uſum interpretari oporteat.

Cap. CIV.

SI quis maleficium, crimenve, quod jura olim ſcripta capite luendum præſcripſere, admiſerit: in id, eo potiſſimum pœnæ genere, quod ratione longoque tempore ſubnixa conſuetudo invexit, vel ex arbitrio ſuo cordatus legumq; peritus judex, qui naturam ejus criminis, & quam atrox, & quam magno futurum ſit ſcandalo in vulgus, bene appendere novit, decernet, vindicabitur. Quibus autem caſibus veteres Leges Imperatorumq; Conſtitutiones capitis pœnam infligi nolunt, iiſdem neque noſtris hiſce ſanctionibus noviſſimis ultimum ſupplicium infligimus. Sed & cum pœnas corporales, quibus tamen vitæ parcitur, jura, ad punienda quædam delicta, admittant, eas itidem pœnas non aliter decerni volumus, quam cotidianus uſus, & cujusq; regionis mores rationabiles ferunt, vel etiam prudens judex ex arbitrio ſtatuet. Atq; idem eſto judicium, quoties vetera, velut Digeſtorum jura, quædam exoleta pœnarum genera ſtatuunt, quæ noſtris ſæculis provinciisq; non conveniunt, & partim ex vi verborum frequentari non poſſunt, partim etiam modum executionis non definiunt, ſed judicis prudentiæ, quid ipſe fieri velit, committunt, & integrum relinquunt.

1. Obſervandum autem judicibus, & ne latum quidem unguem à noſtro hoc præcepto diſcedere eis fas erit, quod ita ſe habet: Ne, quibus delictis leges vetuſtæ, vel noſtræ Conſtitutiones ſupplicium ca-

cium capitis vel membri amputationem, aut infamiam non irrogant, legibus contravenientes, ſanguinis, aut mutilationis membri ignominiæve pœnam ex ſuo ingenio decernendo ſtatuere audeant. Quæ nos potiſſimum cauſa permovit, cur hoc capitalium Legum Enchiridio pœnas (ne quid à quoquam Judicum, Senatorum, Scabinorum hac in parte per imprudentiam peccaretur) quibus caſibus, permittentibus legibus, conſuetudinibus hactenus receptis eſſent irrogandæ, connotaverimus, atq; inſeruerimus.

De maleficiis, quorum pœnæ non ſunt expreſſæ: & rarius eveniunt.

Cap. CV.

ANimadvertendum & iſtud eſt, ut, quorum delictorum maleficiorumq; ſequentibus capitibus pœnæ nominatim expreſſæ, conſtitutæ, aut declaratæ non ſunt, de iis judices conſulere debere viros conſultiſſimos, aut ſuperiores: quid factis ejuſmodi dubiis, obſcuris & raris, quod à Legum præſcripto, & harum ſanctionum tenore quam proxime abſit, decerni quam tutiſſime poſſit. Fieri enim non poſſe (id quod immenſi voluminis fuerit) ut ſingulorum maleficiorum ſpecies ſingulæ recitentur, & adnotatis pœnis declarentur, ſæpius dictum eſt, quod ab ipſa rerum natura conditum ſit, ut plura ſint negotia quam vocabula.

Pœna blaſphemiæ.

Cap. CVI.

PRincipio, ut DOMINO, DEO, qui nos condidit, ſanctiſſimum nomen illibatum, & honor ſartus tectus permaneat, qui honorantes ſe honorat: ob blaſphemias vero fames, terræmotus & peſtilentia oboriantur: Conſtituimus, ut ſi quis (quod convicia hominibus ingeſta inulta non relinquantur) blaſphemo ore DEUM OPT. MAX. impietatis, impotentiæve inſimulaverit; qui quod DEO dandum eſt, detraxerit, vel negarit: quod non dandum aut imputandum, adſcripſerit: deniq; qui DEO maledixerit: Item, qui ΤΗΝ ΘΕΟΤΟΚΟΝ ΑΕΙΠΑΡΘΕΝΟΝ, aut quos ſanctos Dei homines ſacra prædicat pagina, injurioſe proſciderit, ſcommatis, conviciis inceſſerit: is à loci judice, caſtri vel oppidi præfecto, ex officio in vincula conjici, & ob blasphemiam dictam, prout atrocior leviorq; fuerit, in corpore, membri, velut linguæ reſectione aut evulſione; vel etiam mulcta, coherceri poterit. Quod ita tamen accipi debet, ut judices prius ad magiſtratum referant, qui cognitis circumſtantiis ſecundum leges ſacratiſſimas, præſertim noviſſimam conſtitutionem Auguſtanam Anno M.D.XXX. editam, quid facto opus ſit & qui plecti blaſphemus debeat, reſpondebunt.

Pœna perjurii.

Cap. CVII.

QUi in judicio, vel à judice ſacramento delato, conceptis verbis ſciens falſum dejerat, ſi quidem in civili cauſa, pecuniæ nomine, reive, quæ pretio æſtimanda eſt, gratia, ut ea ſuum in commodum cedat, pejeret: perjurus primum ad reſtitutionem pecuniæ reique, cujus poſſeſſionem perjurio interveniente adeptus eſt, ſi poſſideat, dolove malo poſſidere deſierit, cum fructibus & quæcunque alia perceperit ex eo contractu, reddere cogendus eſt: & præter hæc ſententia judicis ignominia notatus, honoribus, dignitatibus, beneficiis, prærogativis omnibus privabitur. Et, quæ inveterata uſuq; comprobata toto Imperio conſuetudo eſt, ut perjuris digiti, quibus ſacroſ. Evangeliis tactis falſum jurarunt, amputentur, quin vigorem obtineat ſuum, nihil vetamus, neq; immutamus.

1. Si quis vero falſum juret, unde quem capitis damnari contigerit, eadem perjurus pœna multabitur, quam perjurio alteri intentavit.

2. Pari item pœna afficiendus eſt, qui ut falſum juretur, ſciens dolo malo alios conducit & ſubornat.

Pœna eorum, qui cautionibus juratis, (urphedas vocant) contraveniunt.

Cap. CVIII.

SI quis ejuſmodi crimine, ob quod per Leges & has noſtras Publicorum Judiciorum Conſtitutiones, capitis pœna affici potuerat, cautionem juratam de non ulciſcendo ſcilicet carceris injuriam, ruperit, fregerit, nec ſe prius abſolvi fecerit, pœnæ capitali illi maleficio competenti prorſus ſubjaceat. Si vero quis aliud quidvis, quod ultimo plecti ſupplicio non ſolet, ſciens licet & prudens contra ejuſmodi cautionem poſtea admiſerit, is ſolum tanquam perjurus, (de quorum pœna jamjam dictum eſt) digitorum quos jurans ſuſtulit amputatione, vel pœna conſimili affici debet. Quem ſi nec ita quidem cautioni pariturum appareat, de eo id ſuſcipi debet, quod paulo poſt ſuo loco explicandum nobis reſervamus.

Pœna magiæ.

Cap. CIX.

QUi aruſpex, magus, humani generis inimicus, maleficus, ariolus, augur, incantationibus, ſortilegiis, malis carminibus, nodis, illicio, Platoni ἐπῳδαὶ, καταδέσεις, καὶ ἐπαγωγαὶ dictis, infelicibus artibus uni pluribusve nocuerit, damnum intulerit, fruges incantarit, ex Lege Conſtantini concremabitur. Qui vero magiam exercet, aut arte divinandi utitur; nemini tamen nocuerit: quia rei illicitæ, & Deo abominandæ operam dat, merito extra ordinem puniendus erit, pro nefandi ſtudii tractatione: & judex Togatos, quid ſtatui debeat, conſulet. Ea conſultatio quomodo fiat, in calce libri exponetur.

Pœna famoſi libelli, vulgo paſquilli, picturæ, &c.

Cap. CX.

QUi convicium alteri in ſcriptis fecerit, hoc eſt, libellum famoſum, titulum, epigramma, carmen, picturam, alicujus famam lædens, ſcripſerit, & ediderit, propoſuerit, decantarit, ſparſerit; neq; nomen quod in ſacro fonte impoſitum ſibi habet, & cognomen quod à familia uſurpat, ſubſcripſerit. (Poteſt autem quiſque per leges inventis & ſcriptis ſuis nomen integrum præfigere, & addere: imo vero debet.) Atq; is eo libello aut carmine injuſte innocentis famam ſuggillet, atq; laceret, eundemque oneret reumq; dicat eorum criminum, ob quæ, ſi probari poſſent, læſus ſanguinis pœnæ ſubjiceretur: Si deprehendatur auctor, ea pœna, ſecundum æquiſſimum talionis jus, quam famoſo mendacique libello irrogari convitium paſſo voluit, plecti ſcriptorem jus & fas eſt: Neque obſtat, vera quem probra alteri objeciſſe & ingeſſiſſe: quod puniri debeat is, qui quemcunq; alio, quam debuerat modo, diffamare attentarit: capitali quandoq; pœna: interdum mitius. Adire enim ad tribunal potuiſſet, ubi, cum ſuis aſſertionibus veri fides fuiſſet opitulata, laudem maximam & præmium conſecutus eſſet.

Pœna falſæ vel adulteratæ monetæ: & ſi quis ſine privilegio monetam cudat.

Cap. CXI.

TRibus ut plurimum modis moneta publica adulterari ſolet: Primum, ſi dolo malo alienum ſignum monetæ imponatur: Deinde, ſi aliud metallum auro vel argento admiſceatur: Tum ſi juſtum monetæ pondus tundendo, radendo, mutilando, excoquendo, adimatur. Et in ejuſmodi monetæ adulteratores, (paracharactas dictos,) eo, quo dicemus modo, ex rigore animadvertendum erit: Nempe, ut qui nummos falſa fuſione formant, falſam monetam ſeriundo, flando cudunt, aliis palam oſtendunt, aut permutant, aliis perſuadent, ut eam fraudulenter doloq; malo, alios damno afficiendi & fallendi animo, exponant: & ipſo facto exponunt, & expendunt, ii per Legem Conſtantini conſuetudine ad noſtra uſq; tempora confirmatā, omni dilatione ſemota, flammarum exuſtionibus mancipantur: Et domus eorum, quas ad miniſteria hujus criminis ſcientes domini elocarint, fiſco vindicantur. Qui vero juſti valoris & ponderis nomiſmati, circumcidendo & radendo, aut nova arte aliquid detraxerit, ademerit: Aut, (quia ſuis tantummodo ſtudiis, ut idem Imp. reſcripſit, & quibus clementia Imperatoria poteſtatem diplomatibus fecerit, cudendæ pecuniæ, regale frequentari vult) ſine privilegio à Majeſtate noſtra Cæſarea impetrato monetam quis percuſſerit, is in vincula conjici, & pro commiſſi gravitate corporis pœna, vel ſi levius peccarit, mulcta coherceri debet. Sin vero probatam quis grandiorem monetam reflaverit, & in fornacem conjectam reſolverit, ut minorem efficiat, itidem corporis pœna vel mulcta pro ratione delicti puniri poteſt. Et, ſi ſciente connivente magiſtratu tale quid fiat, tunc ipſo jure cudendæ monetæ jus & privilegium magiſtratus ille, ſeu Princeps, amiſit, & regalitam amplo excidit non injuria.

Pœna eorum, qui falſa inſtrumenta, ſigilla, litteras, libros redituum, rationes, publicas accepti & expenſi tabulas, indices falſos, falſa inventaria, chirographa conficiunt.

Cap. CXII.

QUi falſa ſigilla, falſas litteras, inſtrumenta, libros rationum, vel redituum annuorum, & cenſuum, tabulas publicas accepti & expenſi, falſos indices confecerit, conſcripſerit: is, ſi falſum cum irreparabili damno decepti, conjunctum ſit, & manifeſto dolo in ea re falſarius verſatus ſit, capitali ſupplicio: interdum membri amputatione, ex conſilio prudentum, pro circumſtantiarum ponderibus puniri poteſt.

Pœna eorum, qui pondere, menſura vel adulteratis fucoſisq; mercibus falſum commiſerint.

Cap. CXIII.

QUi fallendi animo (dolus enim malus eſt, ex quo delicta æſtimantur) pondera, menſuras, aridorum, liquidorum, vel ipſas merces, aromata, & quicquid vænumdari ſolet, adulterat, ac pro bonis juſtisq; divendit, ad corporalem pœnam depoſci poteſt: vel ut in exilium mittatur, vel virgis cædatur: aut conſimili qua pœna, quam magnitudo delicti, & frequentia majorem exigit, vel minorem, (ſi in re minima ſit) reddit, affici debeat. Nam ſi diu ſatis, & in magni pretii mercimoniis falſum dolo malo commiſerit, non injuſtum, neq; legibus contrarium erit talem falſarium capitis damnari: ut tamen nihil niſi diſertiſſimis Juriſconſultis in conſilium adhibitis decernatur.

Pœna termini moti.

Cap. CXIV.

QUi dolo malo terminum lapidem, fines, ſepes, foſſas, arbores, columnas, vel quicquid diſtinguendorum dominiorum cauſa ſit, collocatur, ponitur, ſtatuitur (ſeu ut fines agri ſui extendat, ſeu ut negocium cui faceſſat, ſeu ut fines obſcurentur) mutaverit, loco moverit, effoderit, tranſpoſuerit, alveum fluminis termini aliò direxerit, is pro atrocitate criminis, præſertim cum publicos amoverit terminos, & ſecundum ea, quæ circumſtabunt, vel capitali ſupplicio, vel mitius plecti aut caſtigari poterit.

Pœna

Pœna Prævaricationis.

Cap. CXV.

QUi Procurator in & ad litem datus, aut conductus, vel rogatus dolo malo prodita cauſa clientis ſui, ſeu civilis ſeu capitalis fuerit, diverſam partem adjuvarit, proprias probationes diſſimularit, falſas excuſatioues, exceptiones, probationes, & conſimilia, per colluſionem admiſerit: qui cauſam adverſariis donarit, eos in lite vincere, quibus ſuperior eſſe poterat, paſſus ſit; ſponte lite conceſſerit; ex actoris parte in rei, vel contra, ierit: Hic, primum, clienti ſuo jacturam omnem, quam inde fecerit, & omne commodum, quod, ni cauſa prodita fuiſſet, percipere potuiſſet, quantum ejus intererit, reſtituere & reſarcire damnas erit; Dein etiam publice in numellis (quod ignominiæ notationis ſignum noſtris moribus habetur) exhibebitur: virgis cædetur, in exilium mittetur: aut his pari qua pœna afficietur.

Pœna eorum, qui contra naturam luxuriantur.

Cap. CXVI.

SI quis brutum inierit, conſcenderit, ſi vir in virum Sodomitarum nefandiſſimos imitatus furores ſtupſerit; ſi fœmina in fœminam egerit, morte crimen piabunt, in quod inſurgere leges & armari jura gladio ultore Conſtantius & Conſtans Impp. jubebant. Nos vero duplicem Juſtiniani optimi Principis conſtitutionem καγὼν adprobantes, atq; divinitus præſcriptam pœnam ſequentes, κλινοβάτας ἀνδρομανεῖς, qui cum maſculis nefandam libidinem exercere audent, ut & eos, qui huic ſceleri adfines ſunt, vivos exuri: inq; pulveres redigi volumus.

Pœna Inceſtus.

Cap. CXVII.

SI quis cum privigna, nuru, noverca, aliisve adfinitate, cognatione, adgnatione priore junctis commiſceatur, inceſtum committit: is, quia legibus prohibitas adamat nuptias, & tam ſemina confundit, (quod etiam bruta quædam averſantur) quàm familiam ſuam injuria afficit, merito iis pœnarum generibus, quæ legibus & conſtitutionibus expreſſæ & declaratæ ſunt, ſubjacebit. Præcedere autem Prudentum conſultationem volumus.

Pœna raptus virginum aut nuptarum.

Cap. CXVIII.

RAptus multis olim bellis anſam occaſionemq; dederunt, præſertim Trojano illi decennali, quod certatim à vetuſtis hiſtoricis deſcriptum, & poetis decantatum eſt: & diſſenſionum maximarum varias inter nationes ſcaturigo fuerunt. Ideo bene conſtituit prædeceſſor retro noſter Juſtinianus, ut parentibus & maritis raptores calente facinore deprehenſos liceat occidere, quam in Codice ſuo legem deſcripſit: Nos autem raptorem, nuptæ mulieris, matronæ, aut honeſtæ eujuſcunq; virginis contra patris maritive voluntatem illegitime abductæ, (ut nihil penitus eo relevetur aut juvetur raptas conſenſiſſe) à patre conjugeve ad capitale ſupplicium poſci poſſe conſtituimus. Et qua ratione pro modo admiſſi puniendus ſit raptor, à Prudentibus conſultis Judices diſcere jubemus.

Pœna Stupri per vim illati.

Cap. CXIX.

SI quis matronæ, (ut conſceleratiſſimus quondam Tarquinius Lucretiæ) nuptæ, viduæ aut virgini repugnanti, & clamore auxilium poſcenti, ſtuprum per vim intulerit, capitis reus eſt, communi omnium legum calculo: & protinus ad accuſationem à ſtupratis perfectam & probatam, pari cum homicida pœna, nempe ferro puniri debet. Si quis vero, cum nuptæ, viduæ aut virgini ſtuprum vi intentaſſet, repulſus ſit, quod auxilium oppreſſæ latum ſit: hic ad accuſatricis vim paſſæ delationem, pro conditione, & ipſius vis atrocitate, & pro ratione eorum, quæ in facinore attentato incurrerunt, ex Togatorum conſilio, quod omnino judicantes adhibere decernendo, non negligent, punietur.

Pœna Adulterii.

Cap. CXX.

QUæ ſeveriſſima cœlitus tradita Lex eſt οὐ μοιχεύσεις, præterquam quod vagas inhibet ſcortationes, adulterium, abominandum & execrabile coram DOMINO malum, SUMMUS LEGISLATOR per Moſen repetita voluntate, mortis pœna plectendum teſtato præcepit. Et fortaſſe vel Auguſtus Cæſar Lege Julia mitiorem, quam tantum mereatur crimen, pœnam ſanxit, vel mores à ſeveritate legis & conſtitutionum, pravitate hominum, deviantes, molliciem ſecuti ſunt: merito hanc præpoſteram lenitatem indignam ſuis moribus & temporibus judicans pientiſſimus Imp. Conſtantinus M. qui ſe divinis juſſionibus parere debere agnovit, emendavit, & cœleſti voluntati correſpondens ſupplicium in alienarum nuptiarum ſacrilegos æterna lege ſanxit, quæ in Codice Juſtinianeo inter alias fulget. Nos itaq; eandem in uſum revocantes, utriuſq; Decalogi tabulæ vindices nos agnoſcentes, conſtituimus, ut ſi maritus quem de adulterio, reum capitis peregerit, is adulter eaque adultera ſecundum dictam ſaluberrimam & conſultiſſimam Conſtitutionem morti debitæ addicantur.

1. Viciſſim pari jure pari in cauſa utetur contra maritum adulterum fœmina: quem cum ea alterius mariti uxore, qua cum adulteratus ſit, ad pœnam depoſcere per judicis notionem poteſt. Divina

enim

enim lex ita duos in unum matrimonium, quod eſt in unum corpus, pari jugo conjungit, ut adulter habeatur, qui compagem corporis in diverſa diſtraxerit, & peregrino partu contaminare niſus ſit: Quibus neminem Chriſtianum jure reluctari facile animum inducimus.

Pœna Digamia & conſequenter polygamia.

Cap. CXXI.

CUm ex inſtituto CONDITORIS DEI, ſua, & una unumquemque uxore contentum eſſe deceat, idque omnia jura conſtituerint, præſertim civilia, quæ nemini, qui ſub ditione ſit Romani nominis, binas uxores habere permittunt: Hanc legem promulgamus, ut, ſi quis maritus, vel uxor, ligata perſona, conſorte & ſocio vitæ ſuperſtite, aliam uxorem, vel alium maritum ſuperinduxerit, quod admiſſum adulterio gravius eſt, cum quidem competens judex inultum eſſe non pati debeat, & ſatis ſevera vel certa pœna veteribus legibus non præſcribatur: in eos qui quæve matrimonium contraxerint cum aliis, vivâ conjuge vel vivo marito, & debito reddito perfecerint, non minus quam in adulteros capitis ſupplicio ſeverius etiam vindicetur.

Pœna mariti & parentum, qui uxorem liberosque ſuo lenocinio aliena proſtituunt libidini.

Cap. CXXII.

QUia quemque caſtitatem colere: præſertim parentes & maritos & ex ſe natos ad morum puritatem vitæque innocentiam educare & edocere deceat: conſtituimus, ut qui uxorem liberosve tuos ſcelerati cujuscunque lucri cauſa, aliorum libidinibus proſtituerit, infamia notatus jure conſtitutam ſubeat pœnam.

Pœna lenocinii, & quorum ope, auxilio conſilioque adulteria conciliantur.

Cap. CXXIII.

QUoniam ſæpe ſæpius puellæ miſeræ & ſimpliciores per lubricum ætatis conſiliique inopiam, & aliæ mulicbris ſexus perſonæ, honeſte eductæ atque educatæ, pernicioſorum hominum & publicæ caſtitatis corruptorum, nempe lenonum lenarumque blanditiis inſidiisque expoſitæ & deceptæ in malas atque infelices prolabuntur libidines, unde pudicitiæ irreparabilis irrecuperabile damnum faciunt, quod admiſſum perennis conſcientiæ morſus ſubſequitur. Hujus averruncandi ſceleris cauſa, mandamus, ut lenones lenæve, quorum ope, opera, ſtupra, adulteria conciliantur, committuntur, nec non ii, qui ſcientes domus ſuas præbent, in id elocant: aut patiuntur & connivent, quod inde quæſtum faciant, pro delicti qualitate, prudentum conſilio, mulctentur: & vel exilio, pro numellis exhibitione, aurium mutilatione, cauterii inuſtione, virgarum caſtigatione aliave qua pœna non diſſimili coherceantur.

Pœna proditionis.

Cap. CXXIV.

QUi proditionem machinatur, molitur, tractat, is, ut hactenus obſervatum eſt, fere in quatuor partes diſſecatur. Si femina fuerit, in profluentem projecta ſuffocabitur. Quod ſi ejusmodi proditione de capite & ſalute ſua periclitetur Princeps, magiſtratus, feudi dominus, conjux aut cognati, vel etiam civitas aut provincia tota in periculum adducatur, augeri pœna poteſt: ut trahæ impoſitus proditor forcipibus candentibus aduratur: & hinc in partes findatur: vel, quadrigis, ut ſolebat, in diverſum actis dilaceratus diſtrahatur: Atque hoc ſummum ſuſtineat ſupplicium. Mitius ſi plecti debeat, caput proditori prius amputabitur, & truncus quatuor in partes, diſcindetur. Quod in cordatorum Judicum arbitrio relinquimus, qui quoties de jure dubitabunt, conſultationem inſtituent.

1. Proditorum vero ſignificatione non veniunt, quorum utili alicubi opera & ſagacitate magiſtratus in requirendis reis, quos juſtis dedi pœnis Reip. intereſt, utitur: ideoque in eos hæc pœna minime quadrat.

Pœna incendiariorum.

Cap. CXXV.

INcendiarii qui deliberato animo, propter inimicitias, vel prædæ cauſa incenderint, ſi notorium ſit, vivi exuruntur.

Pœna graſſationis.

Cap. CXXVI.

GRaſſatores, latronibus proximi, qui ex propoſito homines in publicis viis cum ferro aggredi, & pecuniis, veſtibus, &c. exſpoliare ſolent, ſi de crimine convicti ſint, ut à pientiſſimis retro Principibus conſtitutum, & Legibus vetuſtiſſimis cautum eſt, capite puniuntur: aut ſi qua alia magis recepta ſit pœna, ea plectuntur: ut tamen omnino ultimo afficiantur ſupplicio.

Pœna ſeditioſorum.

Cap. CXXVII.

QUi in provincia, territorio, urbe, caſtro aliquo, conſulto animo, ad ſeditionem, tumultum, armatorum concurſum, contra quietem & diſciplinam publicam, mobile vulgus excitarit, commorit: & crimen contra eundem probatum fuerit: is quandoque gladio puniri, pro gravitate criminis, nonnunquam ſi levius ſit delictum, virgis, fuſtibus cædi, & in perpetuum exilium ex eo caſtro, urbe, territorio, provincia, in qua ſeditionis tempeſtatem concitârit, expelli debet. Et ſi qua inter ſcabinos, adſeſſores, ſenatores, diſceptatio cooriatur, judex, ex Prudentum conſilio, partes ſuas interponens, quod æquiſſimum erit ſtatuet.

Pœna eorum, qui animo alios offendendi, à domo ſua profugiunt.

Cap. CXXVIII.

CUm non raro accidat, ut facinoroſi homines (cum prius cædem & atrocia quæque aliis quiete degentibus minati ſunt) domicilio ſuo deſerto profugiant, & ad loca ſuſpecta atque infamia ſe conferant, & iis ſeſe aſſocient, à quibus receptati ope auxilio adjuventur, quo eos quos volunt eo loci, qua iter facere ſciunt, in turba manu potentiore aggrediantur, & ad injuſtas conditiones, & pacta iniqua incunda adigant, vel inſigni alio afficiant damno: quibus, ſi quod jus eſſet, illud apud judicem potius exequi deberent: Hi pro aggreſſoribus & Pacis publicæ violatoribus habendi ſunt. Et quoties in ejusmodi latibula, & receptacula, deſertis laribus ſolitis, abire, eaque frequentare cognoſcuntur: ſimul & publica via utentes: vel ruri habitantes minis atrocibus terrere; bonis exſpoliare, & excutere deferuntur: ii, cujuscunque in magiſtratus poteſtatem capti pervenerint, gladio ultore, quæ pœna & ante conſtituta eſt, puniendi ſunt: quantumvis cædem non commiſiſſent: quod itinera quam tutiſſima eſſe, & quietis publicæ turbatores è medio tolli oporteat: atque hic voluntas, non exitus, affectus non effectus ſpectandus. Idem æque ſupplicium de iis ſumendum eſt, qui ipſo facto & talia attentarunt, & ad effectum deduxerunt.

1. Si quis autem, non quidem quo ſe adverſæ parti difficiliorem conventu reddat, ſed juſto inductus metu è domo ſua, in aſylum forte, vel quem alium locum tutum, in quo ſui copiam, quatenus jure tenetur, exhibeat, profugerit, hanc in pœnam non incidit. Ut vero quidquam judices ſubdubitare contigerit, Prudentum conſilio utentur: vel ad eos, quos debent, hac de re referent.

Pœna concuſſionis.

Cap. CXXIX.

QUi contra Leges, Æquitatam, & Pacem publicam, alterum vi, dolo concutit, aut ab eo quomodolibet turpiter quidquam extorquet, gladio plecti ſolet. Si quis tamen in alios inquirendi, vel etiam excutiendi jure magiſtratus (uti fieri poſſe declaramus) poteſtatem habuerit, nempe illud juris ab Imperatoria majeſtate noſtra nominatim acceperit: vel qui hoſtem publicum, qui cuique etiam privatus hoſtis intelligitur, contra quem dolus & virtus adhiberi poteſt, concuſſerit: aut alia quavis juſta ex cauſa id fecerit, (faciunt enim variæ circumſtantiæ, ut quandoque, quod prohibitum eſt, liceat) quamprimum facti ſui veram rationem reddiderit, ea pœna, quæ expreſſa eſt, non afficietur. Talia cum uſu venerint, judices à Prudentibus erudiri ſe patientur: quorum ad vocem, non ſecus atque oraculum confugient.

De homicidiis: quorum alia atrocitatem in ſe habent: nonnulla leviora ſunt: ob quædam etiam pœna nulla irrogatur. Ac primum de venenariis, eorumq; pœna.

Cap. CXXX.

REſcripſit Imp. Antoninus Aug. Plus eſſe hominem veneno extinguere, quam gladio occidere. Quod ita ſe habere, omnibus perſuaſiſſimum credimus. unde & nos talem rogamus legem, ut qui malo veneno hominem enecârit, hominisve corpori nocuerit, ſi vir ſit venenarius, latroni profeſſo æquiparatus, vivus rota contundatur. Sin fœmina venefica fuerit, aquis ſubmergatur, aliove quo violento mortis genere, quæ violentia fraudulenta & blanda uſa ſit, interimatur. Verum, ſi ita opus ſit, cum crimen eo ſit frequentius, ut alii deterreantur, exempli ſtatuendi cauſa, puriſſime puniri poteſt venenorum artifex, ſi, dum ad ſupplicium deducitur, trabæ imponatur, & forcipibus candentibus aduratur, plures vel pauciores per vices: quod maleficii dictabit atrocitas: quemadmodum & in latronis ſupplicio adſignabimus.

Pœna Matris, quæ infantem ſuum occidit.

Cap. CXXXI.

FEminæ, quæ infantes vivos, membris diſtinctis præditos, clam enecant, vivæ in terram defodi, perque medias ſtipes præacutus adigi debet. Cui quidem ſupplicii generi, quia ob cruciatus moram deſperationis ſubeſt periculum: ſi per eum locum profluens præterlabatur, ſubmergi tales expedict. Si qua vero id teterrimi maleficii frequentius occurrat, defoſſionis ſtipitisque adactionis pœnam præſcriptam, ad terrorem aliarum ſervari atque obſervari præcipimus. Neque diſplicet quaſi media via, ut quæ ſuffocandæ aquis erunt, candentibus prius forcipibus adurantur. Et hîc quidem judices conſilium Togatorum ſequi, non inutile fuerit.

1. Si

1. Si quæ femina, ut modo dictum eſt, fœtum vivum, & forma naturæ congruente præditum, clam pepererit, atq; abſcondiderit, qui poſtea exanimis inveniatur: mater autē necis inſimulata, ſeſe, quod ita fieri ſæpe ad nos relatum eſt, hoc excuſet colore, quod fœtum vivum in lucem edidiſſe neget; hoc urgendum erit, ut omnibus circumſtantiis enumeratis, probatione legitima innocentiam ſuam tueatur, fidemq; de naturali fœtus morte judicibus faciat. Hoc ſi potuerit; ſequentur judices ea, quæ cap. 74. præſcripſimus: ita tamen ut inquiſitio exactiſſima fiat. Non enim nudæ aſſertioni, nullisque argumentorum ponderibus munitæ temere credi oportet. Etenim, quam tandem adeo excordem reperire erit, quæ commenticio vel hoc, vel alio prætextu, effugioq; inani, uti non norit? Porro, ſi fœtum vitalem, & humana membra diſtincte habentem femina, partui proxima, clam in utero geſtârit, eundemque ſtudio, ſola enixa ſit, ne aliarum mulierum interventu res pateſiat: partum, quia ſine obſtetricantium auxilio editus eſt, jam tum ſuſpicio urget, enecatum eſſe: Et magna eſt ratio, nihil aliud captatæ ſolitudinis conſilio ſibi matrem voluiſſe, quam ut nefariam fœtus dirâ nece interempti cædem, cujus ante & in partu & poſt partum rea eſt, hoc quaſi velo obtegeret. Cum igitur malefica femina, ementito ejusmodi omnisq; probationis vel fuco deſtituto defenſionis generi, præfracta inſiſtet, contra quam infanticidii (criminis omnem στοργὴν excedentis) indicia, velut ſi quæ ſigna necis in infantis corpuſculo appareant: habeantur, ex eculeo interrogari poteſt, ut crimen eruatur. Quod ſi fatebitur, ei ſupplicio, quod jam conſtitutum eſt, mancipabitur. Si quę tamen de jure juſta incidat dubitatio, conſulendi ſunt ii, quos adiri in calce harum ſanctionum præcipimus.

Pœna matrum, quæ infantes exponunt.

Cap. CXXXII.

CRimen non ſolum à ſenſu humano, ſed & ferarum beſtiarum natura alienum eſt ex ſe natos exponere, neq; ſobolem ſuam nutrire velle: ideo conſtitutionem ejusmodi promulgamus, ut ſi quæ femina infantem ſuum, ne apud ſe habere & alere cogatur, exponat, & is infans reperiatur, atque in brephotrophio alatur, ut bene innocentiſſimis infantibus proſpexere leges, ne matris impietas eis obeſſet quicquam, quod prope tam nefarium ſit exponere, quam necare: ei matri, ſi de facto indubitatis convincatur probationibus, pro maleficii ratione, ex conſilio Togatorum, pœna exemplaris irrogabitur. Si vero infans per inconſultam matris expoſitionem moriatur, ea quæ expoſuit, quia mortis cauſam dedit, capitali ſupplicio percelletur.

Pœna eorum, qui abortionis cauſam dant.

Cap. CXXXIII.

QUi gravidæ poculum præbiberit, ſeu, quo veſcatur, exhibeat, cujus vi fœtus vitalis abigatur: Præterea, qui virum hymenæo ineptum reddiderit, ſterilemve feminam effecerit: ſi id deliberato & dolo malo fiat, ſiquidem vir ſit, homicidæ comparatur, & ferro ferietur: ſi femina, in profluentem deturbata ſuffocabitur. Si vero fœtus, quia quadragintaquinque à conceptione nondum eſſerint, vitalis non ſit, & peſſo dato abortiat mulier, ne hoc quidem impune feret quisquam, ſed judices eam pœnam, quæ æquiſſima Prudentibus ſuperioribusve videbitur, in rem tam mali exempli ſtatuent.

Pœna Medici, qui Medicamentis occidit.

Cap. CXXXIV.

HIs ſubjungemus conveniente rerum ſerie medicos, qui quod negligentius in cura verſati ſunt, aut non ſatis eruditi in arte ſua medicando occiderint. Quorum quem, ſi Medicinæ peritiſſimi viri, archiatri, qui in collegio ſunt, deſultorie & non ſine periculo, ad fortunæ velut aleam, medicinam feciſſe: cave propinaſſe pharmaca ægrotis, aut ſecuiſſe, cum minime oportuerit: atque hinc morti anſam præbuiſſe, pronuntiârint: incivile hoc medici factum pro damni dati ratione judices punient: prudentumque conſilium expoſcent. Prohibendi igitur ii ſunt, profiteri vel facere medicinam, qui non per ſtatuta tempora Medicinæ eruditioni inhæſiſſe noſcantur, ne medicorum conſortio ſocientur. Si quis vero medicus ſciens prudens, necandi hominis cauſa, medicinam propinârit, dederit: is latroni profeſſo æquiparatus totæ ſupplicio adjudicandus erit.

Pœna ejus qui ſibi ipſe mortem conſciſcit.

Cap. CXXXV.

SI quis deferatur, capiaturque ob crimen, de quo admiſſo convictus vitam & bona ſua amittat: futuræ ſententiæ metu conſcientiaque ſibi violentas manus intulerit: in hujus bona hæredes non ſuccedunt: ſed fiſco, cui omnia bona vacantia concedunt, ut Conſtitutione Friderici Ænobarbæ, quam de Jure fiſci fecit, enumeramur, addicuntur. Si vero quis, hunc extra caſum, ob delictum, de quo convinci poteſt, ſed bona in fiſcum redigi non ſoleant, quod vitæ tantum amiſſione luat: ſibi vel dolore corporis, furore, inſania, aliave ex cauſa mortem inferat: ejus heredes à bonis damnati non excluduntur: neque ulla quamvis longiſſima conſuetudine, aut ſtatuto municipali (quibus hac conſultiſſima conſtitutione vires derogamus) impediri debent: quia hæc noſtri animi voluntas eſt, ejusmodi caſibus & paribus in cauſis jura Imperialia ſalva & inviolabilia cuſtodiri.

Si quadrupes pauperiem fecerit.

Cap. CXXXVI.

QUi feram, beſtiam, quadrupedem habet, alit, cui genitalis inſit feritas, ut periculum ſit, ne iter ea facientibus noceat, vel quem occidat: ea fera in urbe, oppido, caſtro ferenda non eſt, ſed Dominus eam feram removere teneatur. Si enim ea fera damnum dederit, pauperiem fecerit, noxam nocuerit, hominem occiderit, pœna Domino feræ imponetur, qui pro damni dati qualitate, arbitrio judicantium mulctabitur: eoque gravius, ſi ante à judice aut magiſtratu loci feram cuſtodire, vel dimittere juſſus fuerit.

Pœna latronum, ſicariorum, aſſaſinorum, qui nullam excuſationem facti allegare poſſunt.

Cap. CXXXVII.

LAtro, ſicarius, homicida, qui ſe jure occidiſſe probare non poteſt, ſummo ſupplicio afficitur.

1. Quæ vero conſuetudo eſt nonnullarum provinciarum, ut promiſcue latrones, ſicarii & quivis homicidæ rota plectantur, id in melius reducentes, aliquid hac in re diſcriminis adhibendum præcipimus, ut latrones quidem, & ſicarii rota, ut dictum eſt, puniantur: ii vero qui hominem inconſulto calore, & iræ fervore occiderint, (quod minus latronibus profeſſis peccarint, reatui tamen eximi plane nequeant) gladio feriantur. Augeri autem homicidiorum deliberatorum ſupplicium debet, cum ex circumſtantiis accedentibus aggravatur crimen: velut, ſi occiſus ſit, qui indignitate verſatur, aut honeſto natus loco: ſi dominum ſuum, patronum, parentem, conjugem, adgnatum, cognatum vel adlinem quis interemerit (ubi Legi Pompejæ locus eſt) ut forcipibus candentibus aduratur, & trahæ injectus reus ad ſupplicium rapiatur.

De homicidiis manifeſtis, quæ jure facta, pœna eximunt reum.

Cap. CXXXVIII.

IN omnibus maleficiis non tam quid fiat, quam quo animo, quibusque de cauſis fiat, ſpectandum eſt. Unde evenire videmus, ut homicidia quoque committantur, propter quæ, quia ex juſtis, & legibus adprobatis cauſis fiunt, nullo reatu auctor teneatur: ſed ab omni pœna tam civili quam capitali, atque etiam ab Eccleſiaſtica cenſura immunis ſit. Quas quidem cauſas & caſus, quia omnium intereſt cognoſcere, ne quis per ignorantiam judicantium ad immeritas depoſcatur pœnas, totum negotium ſequentibus declarare viſum eſt conſultum.

Quos moderata ſui tutela excuſet.

Cap. CXXXIX.

QUi, cum juſtam vitæ corporisq; ſui defenſionem ſuſcepiſſet, eum, qui vim injuſtam intulit, occiderit, omni culpa caret: quod defenſor propriæ ſalutis in nullo peccaſſe videatur.

Inculpatæ tutelæ moderatio quæ dicatur.

Cap. CXL.

QUi armis, telo lethali, ferro, lapide mortem alteri per vim intentat (ſi aggreſſus ſine vitæ corporisq; periculo, honoris & famæ luæ jactura, ulla ratione effugere, abire, evitare periculum nequeat:) iſte aggreſſor, omni jure permittente, vi contraria repelli, & ab aggreſſo in dubio vitæ diſcrimine conſtituto neceſſariam ſui defenſionem ſuſcipiente vulnerari, imino & occidi poteſt, neq; vim vi repellens pœnis ullis ſubjacebit. Nemo autem donec feriatur aut vulneretur, & licitam ſui defendendi occaſionem è manibus dilapſam amittat, ſibi expectandum putet: quod adeo verum eſt, ut nulla conſuetudo, neque lex ulla municipalis in contrarium veniens obſtare debeat, poſſitve.

Ejusdem probatio.

Cap. CXLI.

JUris eſt axioma: unumquemque de facto ſuo teneri: & id defendere, vel luere: Ita jure merito ei, qui à commiſſo homicidio, quod non inficiatur, inculpatæ tutelæ moderamen prætenderit, & jure factum contenderit, contra quem accuſator inſurgens id negat, incumbit tutelæ moderatæ probatio omni jure. In qua ſi occubuerit, homicida punietur.

Quando & quomodo accuſatori inculpatam tutelam neganti, probatio cædis injuſtæ incumbat.

Cap. CXLII.

QUoties actor ab occiſo primum vim illatam (quæ inculpatæ tutelæ baſis eſt) & offenſum alterum fatetur, aut conſtanter & vere negare non poteſt, his tamen verbis replicat: Reum hac inculpatæ tutelæ exceptione ideo ſe tueri non poſſe: quod aggreſſor occiſus vim inferendi, & mortem intentandi, cauſam legibus probatam pro ſe habuerit: verbi gratia: Quod in adulterio comperto cum uxore aut filia ſua, vel noctu furtum facientem, aliudve grave delinquentem domi ſuæ, occiſus deprehenſum, letho afficere potuerit, eamque ob cauſam lege permittente vim juſtam intulerit,

captum-

Google

captumve detinere potuerit: Aut, quod occiſus ex officio, armata vi reum ad deditionem cogere, quia à magiſtratu hoc juſſus fuerit, minari & offendere, licuerit: quod oemo, quio jure fecerit, inficiari poſſit: Aut hoc objiciat: Homicidium illud de quo quæritur, ideo inculpatæ tutelæ oomine non venire, quod tum temporis, cum aggreſſor occiſus eſſet, aggreſſus ſuperior pugna fuerit: ideoque repulſa vi extra periculum conſtitutus recedere, & nihil tale perpetrare debuerit. Seu hoc aſſerat: Quod occiſus, quamprimum vi contraria repulſus ſit, ſtatim abierit, diſceſſerit, quem reus ſponte, non enactus, pone inſectatus ſit, & in fuga, abituve occiderit. Vel denique hoc urgeat actor: Quod reus ſine ullo capitis periculo, fama que jactura cedere loco, & effugere, ſeque recipere tutum in locum potuerit: & ideo homicidam eſſe, &, hac tutelæ exceptione abutentem, eaque eludere judicium & judices fallere conantem, damnari non poſſe, contendit. Iſtas à nobis commemoratas (& quæcunque aliæ in eam ſententiam replicationes afferri ab accuſatoribus poſſunt) is actor, ſi contra reum vim illatam falſo allegantem obtinere in judicio velit, ante omnia ſe eam qualitatem, quam hoc modo intendit, probare debere meminerit. Qui ſi hoc debito ſuo ſe exſolverit, probationemque legitime deduxerit, præſtiterit, perfecerit, ſeu ex earum oumero ea objectio, quas recitavimus, ſeu non multum diſpar, pariſque momenti alia ſit, ejusmodi tamen quæ admitti poſſit, ſi actor plene probaverit, reo hæc exceptio denegabitur: & fruſtra, ſibi vim primo illatam eſſe, jactabit. Quamobrem eum, qui occaſionem ſcelere ſuo dedit, de vi juſta querentem, judices rejicient.

1. Contra ſi actor vim primum juſta ex cauſa, & ideo juſte illatam, oſtendere non poſſit: adverſus quem reus de inculpatæ defenſionis moderamine liquido judices doceat, & ſibi lethali telo vim factam, neque aliud, quod conſultius eſſet, potuiſſe, qoam ſicarium ſe aggredientem occidendo, jamjam imminentis fati mortisque metu præſenti animo caput & ſalutem ſuam liberare, demonſtret: hoc caſu exceptio admittenda eſt: ita tamen ut ab utraque parte producti teſtes ſi qui haberi poſſunt oculati audiautur: & in factum ipſum diligens habeatur inquiſitio.

2. Hoc porro loci animadvertendum eſſe duximus, quod ſingulare habetur. Si qois vim primum illatam, ſui defendendi, & vim vi propulſandi juſtam cauſam habuerit: interea vero dum ſe defendit, non omnia ea, quæ in moderata tutela requiruntur, ſtricte obſervarit, & ſepta quidem ſinesque jure noſtro præſcriptos egreſſus fuerit, hoc opus, hic labor erit, adnumeratis ſingulis facti totius circumſtantiis perpendere, qua in re limites illos exceſſerit: qua prætergreſſus modum: qua occurrere aggredienti aliter atque aliter (ſi modo furor ſanum admittit conſilium, & quisquam primos animi motus in manu ſua habet) debuerit: quibus ad æquitatis examen revocatis, & juſte adpenſis, pœna mulctave mitior modo, modo gravior irroganda erit, quidquid ex conſilio prudentum judices ſtatuendum exiſtimarint, verum enim eſt de juris apicibus hic agi: in quibus enodandis religioſiſſimos eſſe judices oportet, quod ut præclare Divus Trajanus reſcripſit, ſatius interdum ſit, impunitum relinqui facinus nocentis, quam innocentem damnare. Atque hæc cum vulgi captum ſuperare non ignoremus, parcius attingere placuit.

De homicidio remotis, ut ajunt, arbitris, nullis præſentibus teſtibus commiſſo, cui inculpatæ tutelæ moderamen prætexitur.

Cap. CXLIII.

SI quis nemine præſente, & vidente alterum, ſolus ſolum, extra aliorum conſpectum, hominem occiderit, & cædis auctor tutelæ moderamen prætendat, cui contra accuſator fortiter reclamet: perſpicienda ſunt judicanti utriusque perſonæ, tam occiſi quam ejus qui cædem patravit, conditio atque vitæ ſtatus: locus, ubi cædes facta dicatur, quo quisque armorum genere uſus ſit: quæ & quot quisque vulnera acceperit: quo ſe modo ante & poſt factum homicidium geſſerint, & affecti invicem fuerint: quis eorum ex vita ante acta majorem fidem & iooocentiæ opinionem mereatur: quid cauſæ fuerit, qui ſpe reum commovere potuerit: id eſt vetus illud, Cui Bono hominem eo loci, quo occiſus eſt, tali tempore, interfici, aut vim illatam eſſe. Hinc, ni fallimur, pronumerit judici, illud pervidere, reone inculpatæ defenſionis clypeo ſe munienti credendum ſit, necne. Namq; ut ejusmodi tutelæ præſumptio, cum cædes manifeſta eſt neque negatur, locum habeat, cauſas eſſe magnas & graves, quæ contra occiſum faciaot, velut diſſertiſſimus Tullius P. Clodium hominem conſceleratiſſimum, vel inſidiarum nomine jure ſublatum, copioſa oratione Annium clientem ſuum defendens affirmat, neceſſum eſt: quas ſi liquido probatas reus contra interemptum, ſuæ cauſæ patrocinandi cauſa, afferat, quin abſolvatur, nihil vetabit. Eæ cauſæ qoales ſint, his ſanctionibus enucleari nihil opus eſt. Atque hic denuo mente tenendum eſt, Reo, qui ait, ſi modo præſumptiones tales ſint, quas attendere operæprecium ſit, onus probandi injici debere: quod tamen hac cum ſalis mica accipiendum, ut & actorem, qui adverſus reum opponere, & probare objecta poſſit, audiri, neque excludi, aut à judicio repelli oporteat. Sin vero in utramque partem, veriſimilibus argumentis & actore & reo inſtructis, res intricata propendeat, ut ea recte dijudicetur, Prudentibus omnia, quæ incidiſſe memorantur, explicanda erunt: quo rectius reſpondere poſſint.

Si adverſus feminam inculpatæ tutela prætendatur.

Cap. CXLIV.

SI, qui feminam occidiſſet, moderatæ defenſionis exceptione utatur, inſpiciendæ ſunt atque inter ſe conferendæ viri illius, & mulieris occiſæ qualitates: quibus armis uſa ſit illa, quis hic, qui pugnæ modus fuerit, & quæ vulnera inflicta: ut his in coofiderationem deductis, apertius conſilio

Prudentes adeſſe poſſint. Licet enim improbabilius, virum ad ſui defenſionem à muliere cogi poſſe dicatur, & credatur: fieri tamen, ut virago quæpiam mollem, meticuloſum & effeminatum virum, verbis provocet, à quibus ad verbera, & rurſus ab his ad arma (quæ furor miniſtrat) deveniatur, & ita vir incenſam inſania feminam vi repellere cogatur, negandum non eſt. Fidem autem ſuæ exceptioni conciliabit reus, ſi feminam telum lethale ſtrinxiſſe, eoque necem intentaſſe ſibi, ſe, minus noxium telum habuiſſe, oſtenderit.

Si non percuſſor, ſed alius, præter voluntatem vim vi repellentis, occidatur.

Cap. CXLV.

SI quis Tertium, illac forte iter facientem aut forte fortuna ſupervenientem, dum ſe juſto moderamine defendit, punctim cæſim, cominus contra aggreſſorem pugnans occiderit, ſi modo fraus nulla interceſſerit, & vim facientem ea ratione repellere aut impedire voluerit, coactusve neceſſitate fuerit, à pœna excuſatur, fatoq; ſingulari potius, quam noxæ, imputatur factum ejuscemodi.

De homicidiis caſu, nec occidendi animo, factis: extra moderatam tutelam.

Cap. CXLVI.

SI, qui rei licitæ, loco ei rei exercendæ deſtinato, operam dederit, caſu, citra culpam & dolum, hominem occiderit, hic multis nominibus & cauſis, quibus enumerandis ſuperſedemus, abſolvitur, & excuſatur. Quod ut dilucidius percipiatur, ſubjecta hypotheſi manifeſtius declarabimus. Cum Titius in tonſtrina ſua (qui locus ei negocio commodus eſt) Sempronio barbam raderet, inopinato caſu in manus tonſoris jactatum quid eſt, aut tonſor percuſſus, unde gula ejus, quem radebat, cultello, præciditur. Exemplum dari & hoc poteſt: Si balearis quis funditor, aut miles in campo Martio jaculationibus atque militaribus exercitationibus deſtinato, jaculis ludens, palum jaciens, dum telum emittit, bombardam ad metam exonerat, transeuntem transcurrentemve læſerit, trajecerit: vel ſi, cum nondum collimaſſet, telum invito manu fugerit, atque hominem occiderit, quia improviſo caſu factum eſt, nulla horum culpa intelligitur.

1. Si vero tonſor in via publica, aut ubi homines ex conſuetudine tonderi non ſolent, quem radat: aut miles ſagittarius, ſclopetarius ſive bombardarius in alio loco, quam qui ad exercitandum datus eſt, ut qua vulgo iter ſit, ejaculatus fuerit: aut ſi imprudentius arcum, tormentumve in loco ipſo deſtinato tractarit & verſarit: ſi quis ab eo tonſore vel milite occidatur, quod in lata culpa ſint, puniri poſſunt. Humaniores tamen in homicidiis per laſciviam imprudentiamve & invito auctore admiſſis: ſeveriores in plectendis, ſtudio & deliberato factis judices eſſe præcipimus: Et ſi quæ cædes ejusmodi facta deferetur, Togatos conſulant, qui, quæ cuique facto apposite reſpondeat pœna, ex jure ejusque arte, pro ſua peritia, ſtatuent. His & paribus aliis exemplis non obſcure oſtenditur, quæ homicidia caſu fiant, & quomodo rei excuſentur. Unde factum eſt, ut in homicidiorum caſu factorum multi caſus cotidie incidant, & in iis diverſi diverſa, & tantum non contraria ſtatuant: iſtæc à nobis materia, non plane ſicco pede transmittitur, ſed hac mediocri planaque explicatione enodata, ut quid ſequendum, quid judicando fugiendum ſit, omnes intelligant: neq; rem ſcitu tam neceſſariam ignorent. Neque tamen multa pro circumſtantiarum varietate, ſubtilius (quam quæ ad oculum demonſtrari poſſint, ratione percipienda) excogitata eſſe diſcrimina diffitemur: quare ut monuimus, quo tutius ſententias ſuas ferant judices, neque in ancipiti tot factorum diſcrepantia labantur, Prudentum quoties opus fuerit, conſilio utantur, neque illud temere aſpernandum norint.

Vulneratus ſi moriatur: & utrum vulnus mortis cauſam dederit, necne, quæſtio exſurgat.

Cap. CXLVII.

SI quis vulneratus non è veſtigio, ſed poſt temporis, hoc eſt, aliquot dierum interſtitium moriatur, quæſtio agitari ſolet: Ex vulnere mortuus ſit, necne. Ergo quid attendendum ſit, audiamus. Poterunt ab utraq; parte (ut ante de probationibus dictum eſt) teſtes in judicium produci: potiſſimum vero chirurgi, vel medici, quibus utpote peritis in ſua arte credendum ſit: deinde & domeſtici ac vicini: quorum illi de vulnere, lethale fuerit, num ſecus: at hi, quam ſe bene æger ad medici præſcriptum in cura geſſerit, num cibis potuque interdictis uſus ſit: Num ob intemperantiam aliquo novo ſymptomate correptus fuerit: itemque & hoc, an ſi ipſe ſibi deeſſe noluiſſet, convaleſcere potuerit, necne: denique quamdiu à vulnere ſupervixerit, jurati deponent: & conſultum erit, judices à juris-conſultiſſimis viris reſponſum expoſcere.

Pœna eorum, qui cum homicidium in rixa, vel digladiatione fieret, ſibi invicem auxilium tulerunt.

QUi conſpiratione facta, deſtinata voluntate, deliberatoq; animo, hominis occidendi cauſa, ſibi mutuam opem auxilium ferunt ſinguli, quod occidendi animum habuerint, capitali ſupplicio afficiendi ſunt. Si vero alii pugna ex rixa caſu exorta incaleſcentibus animis in impetu junctis viribus homi-

hominem occidant: ſi quidem is, qui manu ſua cædem perpetravit, deprehendi poſſit, ut homicida punietur: reliqui tantum de vulnerato tenebuntur: Sin, qui occiſus à pluribus, quorum nomina certa ſint, vulneratus & percuſſus fuerit: & is qui peremerit, & cujus manu interfectus occubuerit, ignoretur: ex his omnes, qui lethale vulnus occiſo inflixerint, pœnæ homicidii ſubjacebunt. Ceterum de pœna eorum, qui cum aliis ſuppetias ferrent, lethali vulnere occiſum nõ percuſſere: Item, quid agendum ſit, ſi quis per tumultum, aut digladiationes occidatur, neq; eorũ quiſquam, qui occiderint, certo ſciri poſſit: id conſilii supereſt, ut conſilium à Prudentibus, quibus judices quidquid circumſtantiarum inveſtigare poterunt, exponent, & conſilium, ut ſuo loco dicetur, expetent: quod noſtri inſtituti non ſit, ad vivum omnia reſecantes, ſingulos caſus recitare: quod alia atq; alia facta pro diverſitate varia requirant judicia.

De cadavere occiſi ante ſepulturam inſpiciendo.

Cap. CXLIX.

ITaq; ut nihil eorum, quæ tam ad probationem quam dijudicationem quæſtionis, (eone ex vulnere exſpirarit occiſus, potueritve diligentia curæ ſupervivere) deſideretur, & ne poſtquam juſtæ ſepulturæ traditum, hoc eſt, terra conditum corpus inquietari opus ſit: Judex unaq; duo ex adſeſſoribus (quos & Scabinos dici, dictum eſt) actuarium & chirurgum unum ſeu plures, ſi haberi poſſint, juratos ad domum defuncti mittent, qui ante cadaver, quam funus ducatur, diligenter inſpiciant: & omnium vulnerum, ictuum, & quæcunq; ſymptomata acceſſerint, quid viderint, animadverterint, conſignationem accuratam inſtituant.

Alia homicidiorum genera, in quibus nulla culpa admiſſa & pœna ceſſare intelligitur, ſi modus quidem non excedatur.

Cap. CL.

POrro, enumerari & alia homicidiorum genera poſſunt, quæ ex cauſis minime prohibitis fiunt: ſi modo modus adhibeatur: ut qui in adulterio cum uxore, domi ſuæ, aut filia in ſtupro ἐν ἔργῳ deprehenſum occidit, quod enucleatius cap. 121. expoſuimus.

1. Par eſt ratio ejus, qui alterius defendendi cauſa, vim injuſtam ab amico depellens, aggreſſorem interfecerit. Adeo favorabilis eſt à natura nobis inſita defenſio: & percuſſorum audacia legibus exoſa, atq; ipſi humanitati contraria.

2. Eodem habendus loco furioſus, quem fati infelicitas excuſat, qui pro abſente, ignorante, & adeo pro mortuo, in omnibus habetur: itemque infantem, ſi hominem occiderit, innocentia conſilii tuetur.

3. Præterea lictores, officiales, miniſtri prætoriani, viatores, quorum muneris eſt reos requirere & in vincula deducere, temerario periculoſoq; conatu reſiſtentes, & in officio ſe impedientes, impune occidunt.

4. His addimus, ſi quis domi ſuæ, quem noctu rem illicitam tentantem, aut facientem deprehenderit, cui ſine periculo parcere non poſſit, occidat.

5. Et, quem caſum ſuperius retulimus: ſi quis à fera, in qua Dominus feritatem tantam ante nunquam animadverterit, enecetur, dominum feræ non videri occidiſſe, extra tamen culpam non eſſe: Item ſi quis haſtiludiis concurrentem, aut in palæſtra ſe exercentem, ſine tamen dolo, occiderit.

6. Item, ſi arborum putator ramum dejiciens prætereuntem, ubi tamen, proclamarit, necne, attenditur, obtriverit; Vel, qui venationi operam dans, & in feram telum mittens, hominem percuſſerit. Hi caſus multum reapſe inter ſe differunt, cum fiat, ut excuſationem quandoq; mereantur, aliquando ſecus; quæ quidem adamuſſim revocare, locus hic non patitur; tum maxime, quia paucis efferri, quandoquidem vulgus judicum in harum rerum cognitione defatigari & impingere ſolcat, non poſſint. Quare tutiſſimam viam monſtrantes, præcipimus judicibus, ut ſi tale quid incidat, Juriſconſultos, vel eos, quos debent, adeant, neque ex jure Lesbiam faciant ſuo ingenio fidentes regulam; aut ullas ſine probabili ratione conſuetudines, & legibus noſtris è diametro pugnantes, quas judicando ſequi velint, nove introducant; neque prius, quam juſto examine unamquamque cauſam perpenderint, decernant. Illud enim ſi locũ habere debebit, nihil certe fieri à religione judicantiũ alienius dici poteſt. Ejuſmodi namq; judices primum in manifeſtos incidere errores; deinde apertam multis facere injuriam; tum inconſulto hac ratione immerenti fuſo ſanguine manus conſcientiamq; ſuam commaculare neceſſum eſt. Et iſta conſequi, nemo non ſanus videt. Neq; vero deſunt judices, qui reos jam convictos intempeſtivo complectantur favore, quorũ cauſæ cognitionem ideo protrahere conſueverunt, ut temporis longinquitate, delicti interea atrocitate exoleſcente, vel mitius puniantur, vel etiam elabantur; & pœnis ultimis eximantur. Hos nunc diſcere & cognoſcere volumus, quã graviter peccent; eoq; nomine, & divina & humana vindicta expoſcente accuſatoribus ſedulis, qui publicam utilitatem præmiis remunerandam quærunt, ad ſatisfactionem eluſione omni excluſa teneri; Unumquemq; enim judicem (niſi ſe turpiſſimo polluere perjurio, cujus certiſſimus vindex JEHOVA eſt, animæ ſalutem in periculum vocare, & caput ſuum diris omnibus objicere velit) ex legibus æquo & juſto, ſepoſitis affectibus, quantum ex certa allatorum probatorum ſcientia ſibi conſtabit, ſtatuere & decernere in omnibus cauſis oportet. Si quid exuperare captum animadvertet, ad Prudentes velut anchorã confugiat; vel ad eos, quos ſuperiores agnoſcit, referat; eo maxime, quod ad cauſas ad publicam tranquillitatem commodumque, & ſanguinem humanum effundendum pertinentes recte dijudicandas, κρίσις ἀδίκαστος, judicum acutum & perpolitum, ſummaq; prudentia deſideretur.

Qui exceptionem ſuam reus probare teneatur.

Cap. CLI.

SI, qui de maleficio fatetur, eas afferat ſui facti cauſas, quibus jure factum defendat, iisque probatis pœna capitali liberetur, (declaratæ autem à nobis ſunt ii caſus & cauſæ, quæ ab ultimo ſupplicio reos abſolvunt) judex antequam quidquam agere pergat, interpellans reum interrogabit: Poſſitne exceptionem ſuam, quæ nihil aliud eſt, niſi à pœna excuſatio, liquido probare? Quod ſi ſe facturum citra comperendinationem eluſoriam offerat: exceptionis (exceptionumve ſuarum, quod pluribus uti non prohibeatur) capita, & quæ alia pro ſe ſuiq; facti defenſione allegans in medium afferre poterit, ab actuario conſignari curet. Igitur judex habito Prudentum conſilio, (ſi capita illa, ſeu defenſionales articuli, quibus probatis reus reatui exſolvi poſſit, pro idoneis & concludentibus habeantur & probentur) cum reum ad probationem admittere & audire debet: neq; tamen actorem, ſi quid replicare habeat, à judicio repellet. Id quo meliore ordine adminiſtretur, à magiſtratu loci audiendis teſtimoniis, quæ partes producent, commiſſarii conſtitui debent, & iis omnibus proſpicere, quæ eam ad rem requirentur: non aliter quam cap. 62. & ſequentibus præſcripſimus, & hæc quidem pro norma ſervabuntur. In his autem ſi quid controverſi incidat, judex Prudentes conſulat.

Articuli defenſionales ſi non concludant.

Cap. CLII.

SI vero communicato cum Prudentibus conſilio, capita exceptionis, licet facta reo probandi facultate ſatis & plene probarentur, ea judex ad perimendam maleficii pœnam non relevare viderit: ea probandi, quia fruſtra ſuſciperetur negocium, copia reo deneganda. Quin potius ad ſententiæ dictionem & publicationem, quod in manifeſtis maleficiis moram interponi nihil opus ſit, judices mature feſtinabunt.

Reo ſe ad exceptionis probationem offerente de ſumptibus in litem faciendis, quomodo caveatur.

Cap. CLIII.

SI, qui hominem occiderit, in vinculis factum fateatur: idem tamen ſeſe exceptionum ſupra enumeratarum quacunq; defendat, unde vel abſolvi mereatur: aut multam, pœnamve aliam levem, leviſſimamq; ſubiturus ſit: hoc caſu adgnati rei ex arbitrio judicis & quatuor adſeſſorum, quorum erit impenſas æſtimare, actori idonee cavebunt, ut exceptionem ſuam reus in jure probarit, ſumptus omnes accuſatori, ſalvo judiciali moderamine, reſtitu iri: quos, ſi plane commenticia, vel non ſatis idonea exceptio foret, facere cogeretur. Non enim commodiore via indemnis actor ſervabitur: nec reus ipſe ementitis prætextibus elabi ullo modo poterit. Ceterum & in impenſarum æſtimatione juriſperitorum conſilio judices utentur.

De paupertate rei qui exceptionem probare vult.

Cap. CLIV.

CUm autem nemini paupertas ſua fraudi damnove eſſe debeat, atq; pauperes in jure miſerabilium perſonarum loco, ideoq; favorabiles ſint: fieri poteſt, ut homicidii ſine dolo, ſed caſu vel inculpata tutela commiſſi reus adeo pauper ſit, pauperesq; adgnatos, à quibus cautio, litis impenſas reſtitu iri, præſtari non poſſit, habeat: Quo tamen caſu exceptionem ſufficienter eſſet probaturus necne, merito dubitari poſſit: ne igitur innocens propter inopiam capitis luat pœnas, Judicis partium erit, in ſingulas cædis circumſtantias, quantum poteſt, inquirere, quas magiſtratui deſcriptas transmittet, reſcriptumq; expectabit: & ſumptus inquiſitionis, ceteraq; omnia, quæ in eam cauſam expendet, ex publico faciet.

Abſentem damnatum, ſi in carcerem ex poſtfacto deveniat, audiendum eſſe.

Cap. CLV.

ABſens ne quis puniatur, neve damnetur, reſcriptum eſt: quod inaudita cauſa quemquam damnari æquitatis ratio non patiatur. Diverſo tamen jure nonnullæ provinciæ, ex conſuetudine utuntur, quod in medio relinquentes, conſtituimus, ut ſi is, qui ob homicidium proſcriptus fuit, capitur, è vinculis cauſam dicere velit, hoc eſt, ad exceptionis ſuæ probationem ſe idonee offerat: ei reo hoc non tam beneficium quam debitum legitimum ex judicis arbitrio indulgendum, neq; denegandum eſſe.

Quomodo reus in judicium exceptionem ante deducat, quam in carcerem conjiciatur.

Cap. CLVI.

QUi prius, quam in vincula mittatur, delictum ſuum jure defendere volet, ſe quantocyus ad capitalis judicii tribunal ſponte ſua ſiſtet, quemadmodum in ejuſcemodi caſibus, ex legibus municipalibus, aut moribus obſervari conſuevit: Hinc in utramq; partem diligens inquiſitio habenda judici: & teſtimonia tum etiam virorum integræ atque illælæ opinionis dicta, quæ ab utraque parte proferentur,

ſerentur, audienda: Neutri deniq; partium, id, quod per civilia jura, æquitatem, & conſuetudinum receptarum obſervationem facere licet, ſine cauſa adimendum: contra quam in aliquot judiciis fieri inaudiimus. Qui enim cauſæ ſuæ bonitate fretus ultro judicem adit, ſeque in judicio ſtiterit, prætérquam quod conſcientiam ſe intus abſolventem habere præſumitur, cui judicis vocem ſuffragari deſiderat, ſi judicio manifeſta ſententia, innocens pronuncietur, nulla ei neque calumnia poſſe fieri, nulla privata neque publica vis inferri, ſed libero prodire publicitus pede, libera aura frui, & uti foro debet.

De furtis: Quam varia eorum genera & pœnæ ſint, conſectaneum eſt ut diſpiciamus.

Cap. CLVII.

REm non novam introduximus, cum furta, quæ XII. primum tabulis capitali pœna plectebantur, gravius punire noſtra ætate ſolemus. Sed antequam ad atrociorum furtorum pœnam deſcendamus, varias eorum ſpecies recenſebimus: & omnium primum de leviſſimo eoq; nec manifeſto furto videbimus. Si quis igitur prima vice humana infirmitate, ut videtur, circumventus infra quinq; ſolidos, aut rem tanti non æſtimari dignam furatus ſit, & cum furto, ante, quam quo deſerre vel deponere deſtinârat, pervenerit, non deprehendatur, neq; quiſquam poſt furem proclamarit, eumve diffamârit: quo & illud accedat oportet, ne fores, arcamve, aut quo res pecuniave concluſa continebatur, effregerit, ruperit: neq; ſcalis admotis aliove in eum locum compendio aſcenderit: hoc furti, ut dictum eſt, nec manifeſti, & minimi genus eſt. Iſtud furtum, ſi poſtea compertum, & fur eum re furtiva aut ſine ea capiatur, judex furem, ante omnia furtum reſtituere, ei, cujus rem fraudulenter contrectavit, & duplum dare, ſi in ære tantum habeat, damnabit. Sin furis inopia hoc non patiatur, in corpore luet: hoc eſt, ad tempus carcere detentus punietur: & ſi tantum in bonis non habeat, ut duplum ſolvat, rem ad minimum furtivam, vel quod ex ea ſupererit, reddet, reſtituet: vel etiam, ſimplum ſolvet: aut quo poteſt pacto cum læſo transiget. In qua transactione prima ipſius ſimpli, hinc mulctæ à magiſtratu dictæ, demum alterius ſimpli domino reſtituendi, ſi tantum poſſit fur, ratio habebitur. Et alimentorum quoq; nomine, quæ in carcerem, carcerisq; cauſam impendit, ut ſunt ſportulæ officiis exſolvendæ, tenebitur, ſi modo tantum in facultatibus furis ſuperfuturum ſit. Tandem cum dimitti volet, meliori modo & forma cautionem de non ulciſcendo conceptam (quæ & turbarum emplaſtrum, & publicæ quietis ſingulare vinculum eſt) præſtabit.

De furto manifeſto.

Cap. CLVIII.

SI quis in primo furto, quod quinque ſolidorum valorem non attingit, prius quam rem eo loci quo deſtinarat pertulerit, ἐπ' αὐτοφώρῳ deprehendatur: aut, cum quis ad comprehendendum furem procurrerit, vel proclamarit, is tamen fur nihil fregerit, ruperit, nec in locum editiorem aſcenderit: furtum manifeſtum commiſiſſe dicitur. Atq; hic quidem hac proclamatione & concurſu facto ita diffamatur, & oneratur, ut jure pro numellis publice exponi, virgis cædi, & relegari poſſit. In primis autem læſo furtum, aut æſtimationem, ſi ſolvendo ſit, fur ante omnia reſtituere debet: & eum in modum quo capite præcedenti dictum eſt, cavebit. Si vero fur, quia honeſto loco natus, iisq; moribus ſit, de quo melioris ſpes frugis habeatur, cum judex, ad magiſtratum relatione facta, civili aliqua pœna mulctabit: ut quadruplum ei, cujus intereſt, qui actionem furti habet, reſtituat: Tum, cetera ſuperius dicta, obſerventur.

De furto violento, quod per effractionem, aut in locum ſuperiorem adſcenſu ſit.

Cap. CLIX.

SI quis ut furtum faciat, fores arcamve ruperit, effregerit: aut in ædes ſcalis admotis, vel alia quavis ratione adſcenderit: aut cum telo (quo eos, à quibus ſe impediri, aut comprehendi metuit, repellat, & lædat) eo ſcilicet animo, ut furetur, domum alterius ingreſſus ſit: ſeu hoc primum, ſæpiusve admiſerit, ſeu magnum exiguumve furtum ſit: & fur in comperto furto deprehenſus ſit, ſeu poſt de eo crimine ſit diffamatus: hic furtum deliberatum & deſtinata voluntate nec ſine violentia feciſſe dicitur. Ideo, quia vis à tali fure cum telo accedente metuenda eſt: ſi vir fuerit, ſuſpendio: ſi femina, ſubmerſione, puniendi ſunt: aut alia quavis extra ordinem pœna, pro perſonarum qualitate ex arbitrio judicis, velut oculorum effoſſione, manusve amputatione, coherceri poſſunt.

De furto quinq; ſolidorum, vel majoris pretii.

Cap. CLX.

SI primum furtum magnum ſit, quo quis quinq; ſolidos vel amplius contrectarit; nulla tamen earum adſit circumſtantiarum, quibus furta atrociora fiunt & aggravantur, ut ſunt effractio, ruptio, adſcenſus in ædes, teli geſtatio: tale furtum [etſi ſimplex & nec manifeſtum ſit] tamen magnitudinis prætii contemplatione majori pœna plecti oportere, quam quo res minoris valoris contrectatur, nemo non animadvertit. Inſpici enim omnino æſtimatio rei furto ablatæ debet: [non quidem quaſi rei magnitudo ſola delictum augeat, ſed argumentum ſit certiſſimum doloſi conſilii, & exquiſitæ fraudis.] Et illud quoque conſiderari oportet, deprehenſusne cum re fuerit, & de furto cum ipſa re diffamatus necne: [hoc eſt, ſitne ex hoc accidenti, quia viſus & ei fuerit acclamatum, furtum factum manifeſtum vel etiam violentum, & per effractionem perpetratum:] præterea, & conditio

perſonæ

perſonæ furtum committentis attendi debet, & quantum interſit ejus cui res ſubrepta eſt, furtum factum non eſſe: ut pœna vel capitalis reo infligatur: vel pro modulo admiſſi attemperetur. Quæ ſane cum non niſi ab iis, qui diu multumq; in forenſibus negociis & legum tractatione verſati, judicium exacuerint, & experientiam conſecuti ſint, recte dinoſci & decerni poſſint: mandamus ut judices ab his conſilium petentes totum factum iis aperiant & exponant, qui cum ſingulas inſpexerint circumſtantias, de jure reſpondebunt. Verum enim vero, ſi eum, qui quinque ſolidos, aut valorem, vel amplius, furatus fuerit, ut pacem publicam violaſſe videatur ex Friderici Imper. Conſtitutione ſuſpendi laqueo debere, juris eſt: non iniquum eſt, hunc, qui quid effregerit, ruperit, ſcalas admorit, aut cum telo acceſſerit, factum ſuum morte expiaturum: idq; adeo certum, ut nullius Legum periti ſchola eo nomine amplius adeunda ſit.

Si furtum iteretur.

Cap. CLXI.

SI quis ſecundum, quo nihil effregerit, ruperit, neq; ſcalas admorit, furatus ſit, & de utroq; furto ex inquiſitione habita, quæ quomodo inſtituatur, explicatum eſt, judex reum convictum teneat: neque conjunctim illa duo furta quinq; ſolidorum æſtimationem excedant: hoc caſu, quia fur, furti repetitione habitum ſive adſectionem furandi habere, & in poſterum eodem in delicti genere malus, præſumi poteſt, primum admiſſum exagerat alterum. Ideo fur iſte pro numellis exhibebitur, & hoc pacto punietur, ut relegatus territorium ejuret: vel etiam territorii fines egredi prohibeatur, ab eoq; cautio ſolita exigatur. Neq; furi ſecundum furanti, deprehenſum, vel ad ſe proclamatum non eſſe quidquam prodeſt. Sin quinq; ſolidos duobus furtis exceſſerit, Prudentum conſilio ſtandum erit.

Si quis tertium furatus ſit.

Cap. CLXII.

QUi tria admiſit furta, ſi in vincula deveniat, & poſt inquiſitionem veritatis de tot furtis convinci poſſit, is pro famoſo fure, qui furandi habitum acquiſierit, habebitur: & latroni æquiparabitur, qui homines furti cauſa occidere audeat. Atq; hic pro tot admiſſis, ſi vir ſit, laqueo, ſi femina, aquis ſuffocabitur: aut alio ſupplicii genere, quod in quaq; frequentius erit provincia, afficietur.

Circumſtantiæ quando furtum exaggerent.

Cap. CLXIII.

SI in uno eodemq; furto plures circumſtantiæ, (quas ſupra enucleate expoſitas, onerare fures, & atrociora reddere furta diximus) concurrerint, pœna judicando decerni debet, quæ condigna audaciæ delicto accedenti videbitur.

De furibus impuberibus.

Cap. CLXIV.

IN infantem, quia doli capax non eſt, furtum non cadit. Si quis autem puer, ſeu quæ puella, annis quatuordecim minor, furtum commiſerit, capitali ſupplicio, niſi graviſſimis de cauſis, nunquam affici: ſed alia qua pœna, ut commemoravimus, exacta de non ulciſcendo cautione, emendari debet. Et ſi uſu veniat, ut fur, qui jamjam decimum quartum ætatis annum completurus ſit, furtum rei magnæ admiſerit: aut eæ circumſtantiæ, quibus aggravari hoc delictum diximus, incurrant, ita, ut manifeſto malitia ætatem ſuppleat & adeo exſuperet: quid ſtatuendum ſit à Prudentibus judices edoceri volumus: qui, quid convenientiſſimum ſit, reſpondebunt.

Expilatæ hereditatis, & rerum amotarum, pœna.

Cap. CLXV.

SI quis animi levitate, incogitantia, conſiliive inopia, clam ex hereditate jacente, ad quam vocatur, quid ſubtraxerit: aut ſi uxor maritusve res dotales, aut ex donatione propter nuptias amorit: & eam ob rem conjunx, coheresve contra conjugem, coheredemve jure experiatur: de eo judices, ad Prudentes explicatis facti circumſtantiis referent, à quibus quid ſtatui oporteat cum edidicerint, id judicando ſequentur. Atque hac utraq; actione judex vel magiſtratus ex officio neq; accuſat, neq; damnat: ut ſufficiat, mercenarium ejus officium intervenire.

Qui fame vel frigore coactus, cibum, veſtes & ſimilia furto abſtulerit.

Cap. CLXVI.

CUm quovis modo ſe ſalutemq; ſuam non minus conſervare quam defendere & redimere liceat: fames autem (quam, quod Rom. hiſtoriæ parens aſſerit, unâ natura vinci non ſinit, & Joſephus belli Judaici ſcriptor, τ̃ λιμὸν πάντων παθῶν ὑπεραγάναι prodidit) inevitabilē inducat neceſſitatem, quæ omnes ſolvit leges, & culpam omnem inculpabilem facit: merito etiam ſapientiſſimæ antiquitati viſum eſt, parcere ei, qui eſurientē replere velit animam. Igitur, ſi quis per diram famem, aut frigus diuturnum & inſolens, quæ maxima vitæ incommoda cum uxore & ſobole vincere aliter non poſſit, cibaria, obſonia, veſtes, ſurripiat: ſi quidem furtum rei magnæ & manifeſtum ſit, de pœna Judices, quos opus eſt, conſulent. Sed, quod tentant pragmatici, ejuſmodi furem, licet ad pinguiorē fortunam pervenerit, de æſtimationis reſtitutione non teneri, quam belle aſſerant, ipſi viderint. Sane, quantumvis furtum tale non puniatur, calumniæ tamen actione furi eſcario veſtiariove accuſator non tenebitur.

De

De glande, frugibus, fructibus, & quidquid ex agris percipitur, furto ablatis.

Cap. CLXVII.

EUm, qui noctu alterius glandem ſublegerit, meſſem, fruges, fructus, ſtantes, pendentes, pomumve decerpſerit, demeſſuerit, intercęperit, prata detonderit, aut pecus ſuum depaſcendi gratia immiſerit, aut quæcunq; alia ex agris percipi ſolent, lucrandi animo, ex alieno agro, quem ad alium omnibus modis pertinere noverat, contrectarit, abduxerit, avexerit, abſtulerit: furtum vere commiſiſſe dicimus, ordinariaq; pœna plectendum. Cui conſequens eſt, ut, ſi quis interdiu alterius fruges fructusve, ut eorum dominum magno afficeret damno, unde rei familiaris jacturam non facile reſarciendam patiatur, ſciens dolo malo avexerit, ſubripuerit: hoc factum pro furto puniatur. Si quis item interdiu rem eſculentam, ut ex arbore pomum, è vinea uvam, præteriens forte, auſerat, decerpat, quod damnum non magnum afferat, is pro perſonæ conditione & rei qualitate civiliter tantum punietur, idque prout locorum conſuetudines ferunt.

Furum lignariorum, & arborum furtim cæſarum, pœna.

Cap. CLXVIII.

QUi ligna jam cæſa, ſecta, furto aufert, furtum dubio procul committit: & pœna dignus eſt. Qui vero in alterius ſilvam ingreſſus, lucrandi animo arbores clam ſucciderit, ex moribus cujuſq; regionis & loci puniri poteſt.

1. Gravius autem in eum qui vel, cum cædendæ materiæ tempus annuum menſtruumve non eſſet, ex obſervatione Lunæ, vel edicto prohibitum, ut noctu, diebus feriatis, vel alias: alterius arbores furtim ſucciderit, animadverti ſana ſuadet ratio.

Fures piſcarii ut puniantur.

Cap. CLXIX.

QUi è ſtagno, vivario, arca piſcaria, piſces aſſervatos furto aufert, furti pœnæ ſubjacet: Si vero è præterfluente, privati dominio ſubjecto, piſces furtim capiat, is pro qualitate perſonæ, ratione piſcandi, & damni illati quantitate, ex Prudentum conſilio, quod conſulentibus judicibus ſuggerent, in corpore, aut pecuniæ ſumma mulctabitur.

Si quis depoſiti vel commodati furtum committat.

Cap. CLXX.

COmmodatarium, ſi re ad uſum non deſtinata abutatur potius quam utatur: item qui alienas res penes ſe depoſitas & cuſtodiendas datas, ſciens dolo malo, invito creditore, unde deteriorationem res ſentiat, contrectarit, utrumq; pœnali furti actione teneri & puniri poſſe, nemo eſt legum cognitione vel leviter tinctus, qui ignoret.

Sacrilegium quod dicatur.

Cap. CLXXI.

QUod ſemel Deo dicatum eſt, non ſine ſcelere profanari, & in uſus humanos converti poteſt. Ideo qui ſacrilegium commiſerit, hoc eſt, res ſacras, vel quaſcunq; in locis ſacris conſtitutas compilarit, extra controverſiæ aleam ſe graviſſimo obſtringit crimine: quod trifariam fieri traditur: Primum, ſi quis rem ſacram, aut Deo, hoc eſt, divino cultui dicatam in loco ſacro: deinde ſi rem ſacram in profano: tum ſi rem non ſacram in loco ſacro, furtim auferat vel intercipiat.

Pœna ſacrilegii.

Cap. CLXXII.

QUi hierothecam ſive ædiculam, in qua ἄζυμος, hoc eſt, conſecratus panis repoſitus habetur, compilaverit, vivus uret. Si vero alia ſacra vaſa aurea argenteave, calices, patinas: thuribula, anathemata ſeu donaria, furto quis auferat, ſeu locis ſacris profaniſve id fiat, ſingula ſunt ſacrilegia: Item, ſi quis furandi animo, ædem ſacram, ſacrarium, cui illa ædicula incluſa eſt: vel adytum effregerit, ſeu inſtrumentis aliis reſeratit, recluſerit: pro qualitate facti, mortis pœna plectetur.

Eleemoſynarum ſacrilegium.

Cap. CLXXIII.

IS, qui ſacrarum eleemoſynarum arcam ſive capſam, gazophylacium, effregerit, ruperit, reſerarit, aut aliis artibus inde pecunias pauperibus alendis elargitas piorum liberalitate extraxerit, ſeu in ipſo opere dum ſuffurari conatus ſit, deprehenſus fuerit: capitis ſupplicio, vel quidquid Prudentes ſtatuerint, afficietur.

Quid ſit ſacrilegium minimum.

Cap. CLXXIV.

SI quis interdiu res ſacras minoris pretii (extra eas, quas diximus majoris eſſe & haberi momenti) ex æde ſacra abſtulerit, velut cereos, candelabra, altarium vela: quæ fur neq; in templum illicito loco atq; tempore ingrediendo, aut effringendo quidquam auferat, ſi quis res privatorum in ædem ſacram depoſitas, ſubripuerit, ſi tamen ille fur templum vel ſacrarium vi non effregerit, aut clam reſerarit: Hæc ſacrilegia ex circumſtantiis differentibus recte diſtinctis & expenſis, ea plecti pœna, quam in furtis rerum pure profanarum infligi oſtendimus, debebunt.

1. Ap-

1. Appendicem his omnibus adjicimus: ſeverius ſacrilegia, quæ contemptum religionis habent, quæque admiſſa ad ſacrilegiorum naturam accedunt: mitius atque moderatius furta alia punienda eſſe.

Perſonarum conditionis rationem in furtis habendam.

Cap. CLXXV.

TAm in furtia, quam ſacrilegiis, quæ in locis rebusve ſacris committi declaratum eſt, ut & aliis quibuscunq; delictis, famis neceſſitas, impubertas, conſilii inopia, & alia, quæ his ſimilia ſunt, in furibus, & delinquentibus, inſpici debent. Non enim minus in capitalibus, ad abſolvendum quam condemnandum: quam in civilibus cauſis ad negandum & liberandum, SI HABEAMUS OCCASIONEM, propenſiores eſſe debemus, ut odia conſtringentes, favores amplicmus.

Pœna eorum, à quibus vis damnumve metuitur, & de eorum cuſtodia.

Cap. CLXXVI.

SI quis contra cautionem, non ultum iri, vel, de non offendendo à ſe præſtitam, facto aliquo, cujus pœna capitalis non ſit, venerit & egerit: Item, ſi quis (ultra vim ante factam, aut ſpolium ſimplex, de quo ſatisfecerit, vel transegerit, vel punitus ſit) de armis ſive vi denuo inferenda, nudis quidem verbis vel epiſtola, ſine tamen circumſtantiis factum aggravantibus, comminari pergat: atq; etiam ſi quid conatus ſit, (quod tamen ultimo plecti ſupplicio non mereatur, qui caſus eſt cap. 178. ad quod proxime accedemus:) Verum tamen ſi juſtus his minis & conatibus ſubeſſet metus, qui in virum fortem cadat, & ex cauſis, quæ afferendæ & deducendæ ſunt, talis deſcribatur, cui temere fidendum non ſit, qui non jactationis cauſa iſta dicat faciatve: deniq; ea ſit perſona, quæ minas ſuas executioni mandare ſoleat, & animum inquietum diſſimulare ullo modo nequeat: Hoc, ubi in judicio à parte probatur, judicibuſq; adprobatur, nec tantæ facultates accuſato ſint, quibus de damno infecto, quod jure timetur, cavere poſſit: Conſtituimus merito, ut metus iſte à cervicibus bonorum & officio fungentium civium, competenti remedio efficaciter depellatur: quod omni jure prohibitum ſit, ne alter alterum vi armata, dolo malo, ex propoſito & inſidiis lædat, & hoc pacto pax publica perturbetur: Serio itaq; mandamus, ut is, qui tam effrenato in alios animo, indomitaq; mente fuerit, in carcere tam diu detineatur, quouſq; perſonæ juſtum metum alleganti & probanti, idoneè, non offendi, caverit: Quod judicis ordinarii officio fieri volumus: eam tamen cautionem leviſſimis de cauſis (quod ἐσχάτην βοήθειαν eſſe placeat: ut deſperatis tantum morbis extrema, ignem ferrumque, remedia adhibent medici) niſi præſens & ob oculos verſans, inque ſenſum cadens periculum ſuaſerit, Prudentum conſilio accedente, exigi non debere cavemus. Igitur qui de ejuſmodi factis dictisque in judicio accuſatur & convincitur, in ejusdem judicii vinculis detineatur. Et captus reus ſi ex ſuo, unde ſe alat, heredio, ſive patrimonio non habeat, tantum actor lictori, quantum judex, qui & alimentis & ſportulis modum dicet, arbitrio ſuo decrevit, ſumptus dabit, & de iis ſubminiſtrandis cavebit. Ut vero neque actori, unde has faciat impenſas, ſupererit, ex publico reus alatur. Sin captus tantum in bonis, ſub ejus magiſtratus, ſub quo domicilium habet, diſtrictu, vel principis alterius jurisdictione territoriove poſſideat bonorum redituumque, unde cuſtodiæ alimentorumq; ſumptus commode deſumi poſſint, eos ſumtus, illo magiſtratu minime vetante aut impediente, ex iis prædiis bonisve, fieri omnino æquum pronunciamus.

Pœna eorum, qui ope conſilio maleficos juvêre.

Cap. CLXXVII.

OPem, auxilium ferri tribus temporibus, vel ante delictum: vel in ipſo delicti actu: vel poſt delictum commiſſum, ita pragmaticis diſtinguentibus, intelligitur: qui hoc amplius: Eadem pœna eum, qui auxilium ſecundo tempore, quod ſit proximum delicto, tulerit, cum auctore criminis plectendum eſſe, tradunt: nempe iſtud in genere dictum ſuſtineri poſſe non ambigimus. Et ſane κατὰ τὸν ὀρθὸν λόγον verum eſt, eum, qui maleficum, ope, auxilio juverit, ſuppetias tulerit, pœnam non levem mereri. Quod pro varietate factorum, aliarumq; circumſtantiarum occurſu perpendent Prudentes atq; magiſtratus, qui referentibus Judicibus conſilio tam præerunt, quam aderunt.

Pœna conatus ad delictum.

Cap. CLXXVIII.

SI quis non extrinſecis tantum & remotis factis, ut apparatu telorum, veneni mali præparatione, &c. ſed proximis, quæ ad perfectionem criminis pertingunt, maleficium deſignare conetur, in quo tamen divinitus quaſi immiſſis obſtaculis contra voluntatem deliberatam, opere complendam impeditus fuerit: hic animus malus, hæc mens mala & ad malum projecta, hæc malefaciendi libido, è qua quid intus fuerit, promanârit, ſi manifeſta facta deprebendatur, extremo ſupplicio quibusdam atrocioribus caſibus percellenda eſt. Aliquando tamen gravius: interdum, obſervato delicti genere levius punitur conatus, quo in negocio judicum prudentia elucebit, qui ut tutius decernant, Togatorum clariſſimorum conſilio utentur.

De iis,

De iis, qui per ætatem, furorem, aut aliis ex cauſis delinquunt.

Cap. CLXXIX.

SI quis per ætatem doli fraudiſque incapacem, furorem non ſimulatum, aut aliud mentis non ſanæ vitium: vel quia præcipientis imperio parere neceſſum habuit: Item, per vinum, ſomnium, iram, amorem inſanum, deliquerit: de eo facto, obſervatis & conſignatis circumſtantiis, ad eos, quos opus eſt, & optimum videbitur, referent judices.

Pœna commentarienſis, qui reos clam dimittit.

Cap. CLXXX.

COmmentarienſis, qui diarium cuſtodiarum conficit, ita veteribus dictus, idem cum carceris cuſtode eſt: hominum genus quod fere omnia violenter & acerbe facit. Quo in officio minime ii conſtitui debent, qui corrumpi ſe de facili patiantur, aut quibus, quod contra publicam utilitatem eſt, perſuaderi poſſit: neq; etiam ii, qui moribus immanes ſint. Atq; ſi horum cui carcerum cura demandata eſt, qui capitalis reum criminis ſciens effugere ſinet, ei pœnæ generi, quod reus ſi non effugiſſet, ſuſtinerer, ſe ſubjacere norit. Si vero per negligentiam cuſtodis, ſontium quiſquam effugerit: ea negligentia pro ratione delicti & Prudentium conſilio in commentarienſi cohercebitur.

De officio actuarii ſeu ſcribæ, aut notarii judicii.

Cap. CLXXXI.

VLtimæ non ſunt actuarii partes, neque contemnendæ in capitali judicio operæ, ſed adprime neceſſariæ. Is igitur ea fide atq; diligentia, qua ſe jurejurando judici adſtrinxit, eoque ordine, quo ſingula fiunt, accuſationum & defenſionum capita, receſſus, omnia denique acta, diſtincte & ſigillatim conſignabit. Et ut prima tempore, ita & prima ordine, delatio (antequam de perſequenda accuſatione vadibus actor caveat, vel ſe cuſtodiendum una cum reo ſiſtat, atque etiam quæſtiones ſuſcipiantur, vel de ullo ſupplicio incidat deliberatio) adnotari debet: quæ quidem delationis ſive denuntiationis conſignatio, præſentibus judice, ejusve vicario, & duobus ad minimum judicii adſeſſoribus, ab actuario nullo addito, dempto nullo, bono ordine, & fide bona fiet: Deinde ut accuſator ad cœptæ accuſationis principium, vades in judicium produxerit: & quos dederit: aut (quia non omnibus in promptu & facile eſt vades dare) ſi dare prædes nequeat: an & quibus perſequendæ accuſationis conditionibus cuſtodiæ dari ſe permiſerit: quæ ſingula ex cap. 14. colligi poſſunt.

Vt nomen ſuum, & qui præſentes cuiq; actui adfuerint, diem annumq; actus adſcribat actuarius.

Cap. CLXXXII.

POſthæc, quæ contra afferet atq; afferet accuſatus, cum primum extra tormenta de facto ſuo interrogatur, conſcribi debent: & hoc amplius, annum, diem, horam, qua quisque actus ſuſceptus & peractus fuerit, & qui interfuerint, adnotabit ſcriba: ſubjiciet etiam nomen & cognomen ſuum: & quod eorum quæ ſcripſerit auritus teſtis fuerit, ſubſcribet.

Vt quæ indicia & probationes actor habet, & deducet, conſcribat.

Cap. CLXXXIII.

QUod plurimum conſuevere rei, ut accuſationes nude negando repellant, ſciendum eſt, non ſatis eſſe vel accuſaſſe ſolum, vel negaſſe. Ergo accuſatori probationis onus, quod indubitatis indiciis perficitur, incumbet: & ea indicia, præſumptiones, ſuſpiciones quæcunque in judicium vel apud adſeſſores ejus cauſæ notioni datos, proferet, quæque iis indiciis probabuntur, diligentiſſime actuarius adnotabit.

Vt viciſſim rei allegationes chartis mandet actuarius.

Cap. CLXXXIV.

POſtquam indicia, ut jam in principio harum noſtrarum Conſtitutionum docuimus, & ſuſpiciones criminis probatæ fuerint, & pro probatis recipiuntur: de ſuo delicto citra torturam reus ſerio interpellabitur. quod ni ſponte fateatur, aut ſe legitime purget, de quæſtionibus habendis mentio injicietur: atq; hoc quoque loci actuarius tam quæ rogando, quam reſpondendo proferentur, & quæ interea ex inquiſitione cognoſcentur, conſcribet.

Vt idem confeſſiones rei adnotet.

Cap. CLXXXV.

SI ad quæſtiones deventum fuerit, ea quæ torius fatebitur, quæq; de crimine confeſſo nominatim, ut unumquodque ad inveſtigandam facti veritatem faciet, & quæ dehinc vera confeſſioniq; congruentia deprehendentur, ſcriba ſuo officio functurus conſignabit.

Vt, quæ in convincendo reo geruntur, perſcribat.

Cap. CLXXXVI.

QUod ſi accuſatus crimen nude inficiabitur: contra quem adverſarius probationem urgeat, ut ſolemnibus accuſationis impletis confundat reum, nec ea omittet actuarius. Sin magiſtratus ordinarius certos ejus rei notioni homines delegarit, quidquid & iis cognoſcentibus peragetur perſcribet.

Vt idem Rei defenſiones adnotet.

Cap. CLXXXVII.

FAtente vero delictum reo, qui defenſionis ſuę cauſa, ea excipiat, quibus reatui eximatur, ea nempe & quas probationes, inſtrumenta, teſtimonia adducet, & quæ ex inquiſitione cognoſcentur, denique omnia, quæ ad commodiorem judicum informationem ſervient, conſignabit.

Vt adnotet, quomodo ad officium delata ſit accuſatio.

Cap. CLXXXVIII.

POrro nec id diligentiam actuarii effugiet, cum ex officio accuſatio inſtituetur, neque privatus exiſtat accuſator: nempe, quomodo ad judicem devenerit diffamatio, quæque accuſatus reſponderit, & cetera, quæ peragentur, ſingula conſignabit.

Vt ſcripta aſſervet, in libellos redigat, & ſecreta ne pandat actuarius.

Cap. CLXXXIX.

IGitur acta, ut accuſationes, ſeu à privatis aut ex officio magiſtratus inſtituantur, ita & defenſiones, confeſſiones ſingula, uti dictum, diligenter ſcriba capitalis, ſuo quodque loco & ordine adnotabit: atque ut in civilibus cauſis per libellos agitur, ita & hoc progreſſu judiciario in libellos quævis redigat, & cuivis actui annum, diem, horam, qui præſentes adfuerint, adſcribet: Nomen ſuum, ut explicatum eſt, addet: ut hac ratione in ſcripta redactis & diſpoſitis omnibus, tuto & libere ſecundum Legum præſcriptum ſententia ferri, aut ſi opus ſit, ad Prudentes, vel Superiores referri de negotio poſſit. Quo in munere ſuo ita verſabitur, ut fidem, quam judici dedit, exſolvens muneri ſuo omni ſtudio ſatisfaciat: nihil arcani foras effutiat: quod & ſui officii eſſe intelliget. Denique eos libellos, in quos acta rediguntur, ſtatim ut è judicio diſcedetur, tuto in loco clauſos aſſervabit.

Actuarius uti ſententias concipiat.

Cap. CXC.

ITaq; cum delictum, maleficium, crimen, inſtituto ex noſtris ſacriq; Rom. Imperii Conſtitutionibus progreſſu, certum eſt, de quo reus convictus, & ſententia publicanda ſit: Eam actuarius iis verbis concipiet & concinnabit, ut die executionis ad mandatum judicis publice ex periculo recitari poſſit.

Admonitio.

Cap. CXCI.

IN ſequentibus capitibus, qua Caji nomen erit actuarius, qui præſcribet ſententiam, rei nomen & cognomen, atque patriam adnotabit, & delicti generis voce, illud quale quale ſit, ob quod vel plura, condemnatio facta eſt, explanabit.

Forma ſententiæ, quæ morti vel perennibus vinculis mancipat.

Cap. CXCII.

AD accuſationes, exceptionem, & alia in judicio acta, perlecta & diſcuſſa, ad informationem & diligentem de crimine habitam inquiſitionem, quæ omnia ſecundum tenorem ſanctionum capitalium, à KAROLO V. Imper. Aug. & ſacratiſſimi Imp. Rom. Ordinibus latarum & confirmatatarum facta & peracta ſunt, iſthæc nominatim ſententia à JUDICE & adſeſſoribus, pro tribunali juſto numero præſentibus & legitime procedentibus, contra Cajum lata eſt ob delictum, quod occidendo, incendendo, &c. commiſit.

Sententiarum clauſulæ.

Ut (qui exurendus damnatur) vivus flammis ultricibus exuratur, & in cineres redigatur.

Ut (qui ferro, ſecuri, &c. percutiendus eſt) gladio ad mortem feriatur.

Ut (qui in partes quatuor ſecandus eſt) quatuor in partes diſſecetur, atque ad mortem mulctetur: partes cadaveris ſingulæ ſingulis in viis publicis ſuſpendantur & defigantur.

Ut (qui ad rotam damnatur) rota ſuffractis cruribus & brachiis vivus letho demittatur: & ſumpto ſupplicio eidem rotæ imponatur.

Ut (qui furcæ adjudicatur) è furca publica laqueo aut catena ſuſpendatur, & morte plectatur.

Ut (quæ aquis ſuffocanda eſt) aquis ſubmerſa vitam in profluente finiat.

Ut (quæ defodietur) viva in terram defodiatur, & ſtipite per mediam adacta transfigatur.

Qui trahæ imponendus eſt.

Cap. CXCIII.

ACcumulantur etiam ſupplicia, cum reus ob plura maleficia, vel inſignem unius atrocitatem puniendus venit. Fit enim, ut quis in ultimo ſupplicio afficiatur, & alio velut præparatorio affici poſſit, ut condemnatus ad ignominiam trahæ illigatus ad locum ſupplicii pertrahatur: quod ſi decernatur, ſententiæ publicandæ ſequentia verba actuarius adjiciet: Et ad ſupplicii locum usque Cajus trahæ impoſitus à quadrupedibus trahatur.

Qui

Qui candentibus adurendus eſt forcipibus, vel uncis trahendus.

Cap. CXCIV.

SI ſententia hoc habeat, ut damnatus forcipibus candentibus uſtulandus ſit, hæc ſententiæ adpendix adnectetur: Et ante ultimum ſupplicium vehiculo impoſitus, trahæve illigatus, usq; ad deſtinatum executioni peragendæ locum ducatur, trahatur, Caiique corpus forcipibus candentibus aduratur, ternis quaternis vicibus.

Sententia ut concipiatur, cum is vinculis addicitur, à quo vis metuitur.

Cap. CXCV.

CUm legitime habita inquiſitio, & indicia ſuper vi inferenda adprobata ſint, quæ debent: Ne à Cajo vis ulli fiat, damnumve inferatur, ſententia judicum decernitur & declaratur: Cajum qui præſens eſt, in carcere detineri tamdiu debere, quousque, defervescentibus animis, idonee prædibus & prædiis caverit, neminem hominum à ſe offenſum, neque res, pecunias, bona, prædia ullius turbatum iri.

De pœnis, quæ citra mortem, & perpetuos carceres infliguntur.

Cap. CXCVI.

SI quis ob delictum rite probatum, de quo convictus fuerit, in corpore puniendus ſit citra mortem: Judex non prius, quam ad Superiorem ſuum, Prudentesve ea de re retulerit, ſententiam feret: atque eam in rem adſumptis quattuor adſeſſoribus, quos circa hoc negocium bene verſatos viderit, quos etiam parere judici jus eſt, eandem ſententiam Ex officio ſuo confirmabit, atq; ab actuario publicari curabit. Idem deinde Judex à ſe latam ſententiam executioni mandari omnimodo efficiet.

Sententia corporibus citra mortem infligendæ quemadmodum concipiantur.

Cap. CXCVII.

IN cauſa vertente inter N. & N. judiciario ordine, qui à KARULO V. & Rom. Imper. Ordinibus introductus ac confirmatus eſt, recte riteque obſervato, judices decrevere, Cajum ob delictum admiſſum puniendum eſſe.

Amputatione Linguæ.

Cap. CXCVIII.

UT in numellis publice exhibeatur, eique lingua exerta amputetur, & relegetur, donec conceſſa à magiſtratu licentia revocetur.

Mutilatione digitorum.

Ut in numellis proponatur, eidemq; digiti duo, quibus ſublatis perjurium Deo invocato commiſit, reſecentur: hinc in exilium abeat, donec ei gratia à magiſtratu fiat.

Aurium reſectione.

Ut in numellis publice exhibeatur, aures Cajo amputentur, & ſolum vertere jubeatur, donec magiſtratus permiſſu civitati reſtituatur. Ita fit, ut & cauteriis alii inſigniantur.

Faſtigatione ſeu virgarum caſtigatione.

Ut pro numellis ſiſtatur, & fuſtuario emendetur, vel (quod nunc magis uſus adprobat) virgis cædatur, è territorio exulet, donec ei gratia redeundi fiat.

1. Meminiſſe & hoc actuarios volumus: ut, ſi quis ob delictum corporis pœna afficiatur, ſimul autem læſo ex ea cauſa quid debere ſententia declaretur, ut raptam furtove ſubtractam rem reddat, vel etiam ex ſuo multam dare, aut damnum alteri factum certa quantitate compenſare judicetur, quod capitibus aliquot, præſertim 107. & 120. cum ſequenti, nec non eo quo de leviſſimi furti pœna agebatur, oſtenſum eſt: tunc ejus pecuniæ reſtituendæ in ſententia verbis diſertis inferatur neceſſitas.

Sententiæ abſolutoriæ forma.

Cap. CXCIX.

SI eum, qui de crimine delatus, & in carcere cuſtodiave detentus, accuſatus fuit, ordine judiciario ſecundum noſtras & Imp. Rom. Statuum Leges capitales obſervato, ſententia judicum abſolvi contigerit: ea ſententia eum in modum concipi debet, quem jam exponemus, itidemque ab actuario recitari publice debet.

Cautio ſive admonitio.

Cap. CC.

IN ſequenti capite, ad formandam ſententiam & recte intelligendam facit, ut ſub nomine Titii actorem; Caji reum: Delicti appellatione, quidquid puniendum erit, accipiatur.

Verba ſententiæ abſolutoriæ.

Cap. CCI.

IN cauſa criminali, vertente inter Titium & Cajum: viſis & ponderatis actis actitatisque: ad accuſationem delicti, cujus Cajus qui in judicio præſto eſt, à Titio inſimulatus fuit, & accuſati exceptiones: & quæ alia in judicum notionem deducta fuere, tum etiam diligentem habitam inquiſitionem: prout ad præſcriptum KARULI QUINTI, ſacrique Rom. Imp. Ordinum Conſtitutionum capitalium cuncta acta & peracta ſunt: Cajus judicum ſententia & ſuffragiis ab omni corporis ſanguinisq; pœna abſolvitur, & pro abſoluto pronunciatur, declaratur, atque habetur. In quo, ſi accuſator legitimam probabilemve accuſandi cauſam habuiſſe certis documentis oſtenderit, Judex litis impenſas compenſatione mutua tolli jubebit. Si quid vero litigantes damni paſſi & litis ſumptuum reſarciendorum nomine mutuis petitionibus ſe conſequi poſſe exiſtimant, id apud eosdem judices civili inſtituta perſecutione obtinebunt. At ſi Ex officio facta accuſatio eſt: de ea re apud magiſtratum principemve ſuperiorem experiantur.

Ut acta judiciaria diligenter adſerventur.

Cap. CCII.

ACta, & ipſas ſententias, in cauſis capitalibus latas (quemadmodum omnia conſignari debere diximus, cum de actuarii officio præcipimus) penes judicium, & in archivo ejusque poteſtate aſſervari, atque loco tuto cuſtodiri debere mandamus: quo, ſi ea edendi, aut ſecundum res olim judicatas ſimili in caſu pronunciandi neceſſitas inciderit, depromi ſine mora poſſint.

Ne quis error ab actuario committatur.

Cap. CCIII.

SI quis actuarius hîc ex noſtris præceptionibus, de iis rebus quas ad munus ſuum pertinere viderit, præſertim ſi de concipienda ſententia dubitarit, ſe non ſatis inſtructum agnoverit: judices ſuos, ut errorem omnem evitet, conſulet: quod ſi nec a judicibus ſatis plane res explicari poſſit, Prudentes ipſi judices adeant.

Sportularum cuſtodibus debitarum modus qui ſit.

Cap. CCIV.

NE ſumptus & ſportulæ hisce in cauſis in immenſum excreſcant (quorum magnitudine multi ab excuſationibus deterrerentur: unde paucos tantum, pluribus libere pro libitu delinquentibus, puniri contingeret: id quod non ſine Reip. palpabili detrimento, juſtitiæq; neglectu fieri non ignoramus) iis magiſtratus modum, qui ſingulis locis conveniat, dare debere, placet: ut nemo ultra nummulos cruciatos ſeptem in ſingulos dies lictori, cum ad alendum, tum cuſtodiendum reum expendat: Et ſi quibusdam in locis minus dari conſuetudine receptum ſit, nihil immutantes, illud ſervari volumus. Quæ autem ſalaria judicibus, & adſeſſoribus, item & actuariis, carcerum cuſtodibus, ſuppliciorum executoribus debentur, eorum nihil ab accuſatoribus, quibus, quia utilem Reip. operam navant: officium ſuum damnoſum eſſe non debet, exigetur, ſed ex publico ærario exſolvetur.

Ne judex, ut judicet, quidquam accipiat.

Cap. CCV.

MAlo exemplo peſſimæ rei morem aliquot locis inoleviſſe nobis ſuggeſtum eſt: judices, quoties reum capitali addicunt ſupplicio, non ſolum munera accipere, ſed etiam, quod intolerabile eſt, petere nil erubeſcentes audere. Quod, niſi iis in provinciis fiat, ubi officia publica ſub haſta venundantur, quo qui emit, viciſſim vendat neceſſum, ferendum minime ducimus. Nihil enim magis contrarium jurijurando judicis, quod in auſpiciis officii ſui præſtat: neque repugnans magis quidquam BONI & INCORRUPTI JUDICIS MUNERI, quales judices ſub noſtro Imperio militare & honoribus ſulgere volumus: ceteros ignominia notatos dimitti. Præterea & hoc totum, nempe lucri ſpe, homines damnare, ad quos conſervandos omnia jura ſcripta ſunt, totum plane omnibus legibus & æquitati è diametro obſtat. Quid enim ab ipſius carnificis contemptiſſima profeſſione, cui in ſingula capita merces ſolvitur, hæ judicum harpyiarum rapinæ diſtent, facile apparet. Itaque conſtitutis ex publico ſalariis & annonis judices contenti, nihil tam ob damnandum quam abſolvendum paciſcentes, in poſterum nullibi locorum ne quidquam accipiant: tantum, ut petant, abſit. Quod ſeveriſſime inhibitum omnes omnino noverint.

De bonis reorum, qui in fuga degunt.

Cap. CCVI.

SI, qui requirendus adnotatus erat, profugerit, ejus bonorum omnium, & rerum ſoli & moventium, quantum eo in territorio poſſederit, ab actuario jurato inventarium confici, & deſcriptio fieri, judice duobusque adſeſſoribus, qui ſuſpecti non ſint, præſentibus, debet: ad quam quidem deſcriptionem duos vel tres rei profugi cognatos, judex convocabit: ne quid ex iis bonis reo alienare permittatur, & per hoc illius fuga inſtruatur. Ea autem quæ facile ſubripi vel auſerri poſſunt: itemq; ea, quæ mora deteriora fiunt, & ſervando ſervari nequeunt, aut quovis alio modo intererunt: hæc iisdem perſonis, cognatis & aſſeſſoribus adhibitis, æſtimata judex divendi atque diſtrahi curabit: & pretium inde redactum una cum inventario apud judicium in depoſito erit, ubi tutiſſima in cuſtodia, uxoris, liberorum, heredumque commodo aſſerventur. Quod ſi vero fugitivi cognati, bona in inventa-

ventarium relata, antequam apud judicem deponantur, aut poſtquam depoſita ſunt, apud ſe eſſe elegerint, id ſane concedendum eſt ſanguinis affectui: ita tamen, ſi prius cautionem, nihil alienari, neq; reo fugicuri quidquam ex iis ſubminiſtrari, donec vel redierit & ſe purgaverit aut in fuga conſtituti cauſa lisque pendens jure judicio finiatur, idoneè præſtiterint. Tum vero, ſi cognati bonis fugitivi curatores dentur, neceſſaria uxori liberisque alimenta ex iis bonis, à judice decreta, præſtabunt. Cæterum, ex reliquis bonis, ſine decreto magiſtratus, cujus etiam cavere eſt, ne quid ei qui profugit medio tempore à debitoribus ſolvatur, cognati nihil immutabunt.

Si res furtivæ aut vi raptæ poſſeſſæ in judicium veniant.

Cap. CCVII.

SI quæ res furtiva aut vi poſſeſſa in judicium venerit, qua cum fur aut raptor non deprehendatur: ejus rei cuſtodiam in ſe judex capitalis ſuſcipiet, ut ei, cui rapta aut furto ſublata erat, ſi hoc dominus rei vel bonæ fidei poſſeſſor judicem docere poſſit, ſine mora reſtituatur. Neque obſtat, diverſam loci conſuetudinem eſſe: quæ abuſus potius dicenda. Si rem reſtituendam Primo non eſſe, quod non plenam, ſed qualem qualem probationem dominii ſeu poſſeſſionis ſuæ produxerit, viſum ſit judici: ne lites augeat, & in præjudicium aliorum quid faciat: cum poſt Secundus exſtet, qui eandem rem petat, ut de ea cognoſcatur & quamprimum definiatur apud civilem magiſtratum, judex curabit, litigantes eo remittens. Hoc tum potiſſimum ibi locorum obſervandum, qua de cauſis civilibus & criminalibus diverſa fora conſtituta ſunt: & ubi adſeſſores non abſque difficultate atque ſumptu in unum coguntur & convocantur: quod ipſa ratio, ut impenſis ſupervacuis parcatur, ſuadeat. Igitur partes ad forum cauſarum civilium judex amandabit, ubi Primus fidejuſſoribus datis cavebit, aut ſi fidejuſſores habere non poſſit, juratoriam præſtabit. Secundo, ſi cauſa cedat, judicatum ſolvi, cum impenſis, judicis arbitrio æſtimandis: Viciſſim Secundus, qui in jure reſpondet, eundem in modum cavebit.

1. Cum autem Primus rem ſibi furto vel rapina ablatam evidentiſſimis probationibus oſtenderit, ei res litigioſa judicis civilis ſententia adjudicabitur & reſtituetur. Quod ſi vero Secundus rem in judicio ſibi vindicare velit, deque reſtituendis, eo quo diximus modo, litis impenſis caveat: ſi, poſt rem primo adjudicatam, jurare non poſſit, ſe vitii in re inhærentis inſcium, legitimo titulo & cauſa legibus non prohibita rem eam adquiſiiſſe: aut, ſi rem à Secundo, malo titulo, adquiſitam Primus probet: Secundus tam in id, quod in rem petitam alimentorum nomine, vel, quod res in cuſtodia detenta fuerit, expenſum eſt, quam in hoc, quod Primus in litem ſumptuum faciens damni paſſus fuerit, arbitrio judicis æſtimandum, damnabitur. Quod ſi ſecundus titulum bonum ſe habuiſſe, & rei vitium ignoraſſe, jurare poſſit, uterque hoc caſu impenſas in litem factas ſibi ex æquo imputabit. Atq; hoc ulterius, ſi de re animata velut quadrupede lis ſit, cujus alendæ cauſa neceſſario ſumptus facti ſint, certum eſt, Primum, cui res adjudicata eſt, arbitrio judicantis eos ſumptus in rem detentam lite pendente factos, refundere debere: verum & cum in caſum, Primum, cui ea reſtituitur, licet non ſuperveniſſet Secundus, alimentorum impenſas in quadrupedem factas, reſtituere oportere, æquum eſt.

Ut res litigioſa Domino reſtituatur.

Cap. CCVIII.

QUod ſi vero Primus, eadem quæ jam expoſita eſt hypotheſi conſtituta rei litigioſæ dominium recte probaverit: probare autem rem ſibi furto raptove ablatam non poſſit: Contra, Secundus, & (ſi qui ſit) Tertius, qui duo in necem primi litem inter ſe jungunt, rem de qua litigatur, à primo ante alienatam eſſe, & legitimo, juſto, legibusque conceſſo titulo adquiſitam ſeſe poſſediſſe in judicio probare non poſſint: Ea via tenenda eſt, ut Primo jusjurandum deferatur, quo rem ſibi furto aut rapina ademptam juret: & jurantis fidem judicantis relligio tunc tuto ſequetur: Quo præſtito res, refuſis in rem ſumptibus neceſſariis factis, Primo addicenda & reſtituenda erit.

Rei furtivæ, aut vi poſſeſſæ nullam uſucapionem eſſe.

Cap. CCIX.

NUlla autem (quæ certi & liquidi juris regula longe certiſſima in Juriſconſultorum ſcholis decantata, foro ipſo traditur & ſervatur) rei furtivæ aut vi poſſeſſæ, nec ſi longo tempore bona fide poſſeſſæ ſint: quod vetuſtiſſima etiam XII. Lege atque Attinia rerum furtivarum, Julia & Plautia lege, vi poſſeſſarum inhibita ſit, uſucapio eſſe dieive poteſt. Si vero Primus (ut ad propoſitæ materiæ examen revertamur) domini, probationem implere non poſſit: Secundus & Tertius, tanquam rei, abſolventur: quibus illa res litigioſa (quod primo velut actore in onere probandi deſtituto, rei quantumvis nihil præſtent, abſolvantur, & cauſam obtineant) adjudicabitur: & Primus, qui plene probare non poterat, in impenſas à judice moderandas, duobus illis abſolutis, & rem auferentibus reſarciendas condemnabitur.

Quæ & quomodo ſuper re litigioſa exigatur cautio, quæ alterutri partium committitur.

SI res ejusmodi à judice petita, alimentorum nomine, aut quavis alia gravi ex cauſa, usque dum lis ſententia definiatur, ab eodem judice aut judicio ſervari nequeat: hoc ſervabitur, ut quæ partium, fidejuſſoribus datisve pignoribus ſatis obtulerit, primum eam rem, quoties opus fuerit exhibere:

judicio ſiſti: deinde, impenſas litis, ſi ita ſententia ferat, ut in eas ſe damnari contigerit, refundi: tum, ſi ante litem finitam, deterior fiat, aut quovis caſu interierit res, deteriorationem vel interitum ejus præſtari, omnia ex judicis judiciique arbitrio: Ei ſane partium, ut damnum præveniatur, ſumptusque vitentur, rem de cujus dominio controvertitur, præſtita cautione tradi, commodiſſimum fuerit. Quod ſi utraque pars ſatis obtulerit, ei potius committenda res eſt, quæ in jure reſpondet: quod rei cauſæ ſemper faveatur. Sin quidquam, in quo merito hæreant animi judicantium, incidat: Prudentes, vel eos quos ex more recepto debent, judices conſulent, ſicut in calce harum Sanctionum, ad quam plenis velis feſtinamus, indicabimus.

Si res furtiva, apud furem: rapta, apud raptorem concipiatur.

Cap. CCXI.

SI fur, raptor cum re, furto, vive poſſeſſa, deprehendatur, carceribusq; impingatur: & petitor contra furem raptoremve criminali experiri actione velit: aut quod perinde eſt, judex ex officio, perſecutionem ſuſcipere adverſus delinquentem velit: eo caſu non aliud agi aut inſtitui debet: & is omnino ſervandus ordo, quem his conſtitutionibus, haud longe ab exordio tractavimus.

Res furtivæ raptæve indicia.

Cap. CCXII.

COnveniet autem, ut actor indicia contra reum delatum proferat, quibus deductis & probatis, quando & quomodo rei ad eculeum depoſcantur, dictum eſt capitibus duobus ſupra, nempe 38. & ſequenti, quo Lectorem, ne cramben reponere velle videamur, remittimus.

Impenſæ in rem furtivam, vel raptam, recuperandam factæ, mediocres tantum refundendæ.

Cap. CCXIII.

IGitur cum ejusmodi furtivæ aut vi poſſeſſæ res mobiles (furtum enim rerum immobilium per naturam nullum eſt) in judicis manum ac poteſtatem devenerint, eæ quales tandem ſint, ei, cui ablatæ fuerint, ut is modo vel è bonis, vel in bonis ſuis ſe habuiſſe eas oſtenderit, ubi alimenta ſimul neceſſariosque ſumptus in rei, verbi gratia, quadrupedis &c. nutritionem factos, nec ſuperfluos, ſed mediocres tantum refuderit, reſtituentur. Quibus denuo addimus: ſi quis rem, ut ſumptibus parcatur, ante finitam litem, quæ in longum extrahenda ſit, ſuæ committi fidei, & apud ſe ſuo cuſtodiri periculo voluerit, illud, quod cap. 210. expoſitum eſt, obſervabitur.

Neminem ut accuſet cogendum.

Cap. CCXIV.

DOminus, vel bonæ fidei poſſeſſor, cujusve intereſt rem ſalvam eſſe, qui rem furto aut rapina ſubtractam à fure vel raptore, ſine vi aut clam recipit, recuperat, (quod unicuiq; de rebus ſuis diſponere, quarum moderator ſit & arbiter, niſi lege impediatur, poſſit) nemini quidquam ob eam cauſam debet: aut in culpam incidit: Neque etiam vel hoc vel alio in caſu ad delationem atque accuſationem rei cogendus erit. Verum, ceſſante læſo, judici ex officio reum in vincula conjicere, accuſare, & pro delicti qualitate punire jus & fas eſt, integrumque.

De erigendis, vel reparandis furcis.

Cap. CCXV.

FUrcæ ſupplicium, ut exteris nationibus, ita hodie & in imperio Rom. frequentatur, quod introductum demum eſt, cum crucis ſupplicium ex uſu publicorum judiciorum ſuſtuliſſe Conſtantinus memoratur. ut tamen uſitatiſſimum ſit, jus illud & privilegium erectam habendi furcam, ſi conciderit, vel non uſus fuerit, præſcriptione longiſſimi temporis nemo amittet, ſi facinoroſos puniendi nullus interea caſus ſe obtulerit. Quæ quidem & alia pragmatici diſputando latius perſequuntur. Nobis vero intra metas conſiſtere placet, & corrigere abuſus, qui irrepſere, animo ſedet. Quando enim in quibusdam provinciis hoc moris eſſe nobis ſuggeſtum eſt, ut, ſi furca nova, novo privilegio jure gladii indulto: aut alia loco veteris collapſæ erigenda, vetusve reparanda ſit, omnes fabri qui in territorio domicilium laremque conſtitutum habent, convocati communi opera illud operis perficiant. Nos modum ſtatuere rei, vani nimiique ſumptus, hanc abſurditatem, & alteram (cum abſurditas nulla ſola ſit) iſtius comitem tollere cordi habentes, quæ eſt, ut ſumptus in fabros & furcæ fabricam facti, ab iis, qui reos accuſant, exigantur: hæc averſantes, ſancimus, ut quoties nova furca erigenda ſit, fiat, & curetur eum in modum: Nempe, ut per apparitorem omnes fabri qui artem tractant fabrilem mercede, eum in locum oppidum, pagum, caſtrum, ubi extruenda vel reficienda erit arbor infelix (lignum benedictum, per quod fit juſtitia) condictum ad diem compareant. Et illud quidem ante, dies non minus quatuordecim, eis denunciari quam adeſſe debeant, oportebit: Quibus ad domum præſentibus [præſentes autem hîc intelliguntur, qui vel domi, vel intra tertium ab eo loco lapidem Germanicum, hoc eſt, intra quindecim millia paſſuum erunt, artemq; tractant] hoc denunciabitur, eo in loco à viatore conſtituta comparere, nî decem ſolidis mulctari malint, feſtinabunt: ubi excuſationem abſentiæ nullam, niſi valetudinis cauſam, quam qui ſe non ſtiterit jurejurando probare debebit, admitti volumus. E fabris ita congregatis eum numerum judex loci deliget, qui operi faciundo ſufficere videbitur: atque ex iis fabris ſorte demum jacta conſtituentur, quos ſors à judice jacta tetigerit, ut his ipſis opus furcæ erigendæ reparandæve juſta & conſueta mercede ſub

pœna

pœna florenorum decem ni paruerint, (citra quam quidquam ab accuſatoribus præſtari debeat) judex capitalis elocet. Quod ſine ulla exiſtimationis ſuæ jactura fabros opus Reipubl. neceſſarium ſuſcipere & perficere volumus: adeo, ut qui aliquem è fabrorum ſorte delectorum numero, velut infamem, & furcæ architectum ſcommatibus inceſſerit, ſuggillarit, factum exprobrarit, in auri marcam, quoties id fecerit, condemnandus ſit: & illius auri ſemiſſis magiſtratui, cujus juriſdictione delinquens paruerit: alter ſemis læſo & injuria inceſſo cedet: quamobrem magiſtratus de injuria querenti executionem pœnæ non denegabit. Neque poſt auri ſemiſſem perceptum læſo injuria à mulctato facta dictave nocebit: ſed opificium ut ante abſq; ullius obſtaculo aut interpellatione exercebit.

Vt qui non ſuffieit mulctæ exſolvendæ, luat carcere.
Cap. CCXVI.

SI qui alteri furcam ædificanti aut reparanti factum exprobrarit, marcæ auri ſolvendo non ſit, in vinculis tamdiu detinebitur, donec læſo de injuria, quam pro more qui fecit revocabit, ſatisfaciat: & hoc proteſtetur, nolle ſe verba ſua factave in ignominiam ejus qui ædificarit, ullo modo cedere: & de injuria in poſterum eo nomine non inferenda cuiquam caveat. Nemo etiam ſit, qui injuriæ auctorem defendat, in inſtituto confirmet, vel laudet: adeo ut ejusmodi ſuaſor, hortator, inſtigator itidem marcæ auri mulcta cohercendus ſit.

Extendendam ſuperiorem conſuetudinem & pœnam ad cæmentarios.
Cap. CCXVII.

IDem, & in conſuetudine cæmentarios fabros convocandi, & pœna injuriantium, qui in territorio judici capitali ſubjecto domicilium habent, cum muro ſubſtructo furca inædificata imponitur: aut cataſta, in qua plecti capite ſontes ſolent, è ſaxo latereve extruitur: idem ſcilicet, quod in fabris lignariis diximus, obtinebit.

Conſuetudines, ſeu corruptelas potius, ex uſu forenſi multas & malas, tolli oportere.
Cap. penultimum.

MAximum vitium, quod conſuetudines aliquot locis introduxere, quibus plerunq; vel calamitas calamitoſo, afflictio afflicto hactenus addebatur augebaturque, vel innocentibus immerita irrogabatur mulcta, (unde fiſcus in rebus luctuoſis compendium ſectabatur) è medio tollere atq; corrigere cupientes, primum Friderici Aenobarbæ Imperat. conſtitutionem novo robore confirmamus, quæ Codici Juſtinianeo inſerta, vult, ut navigia, quocunque locorum pervenerint, ſi quo caſu naufragio facto rupta ſcopulisve illiſa fuerint, tam ipſa navigia quam navigantium bona, nautis, naucleris & mercium Dominis, ad quos antequam navigia hujusmodi periculum incurriſſent ſpectabant, integra omnia reſerventur: neq; Domino fluminis addicantur, vel in commiſſum cadant: ſublata penitus omnium locorum conſuetudine, quæ huic adverſatur ſanctioni.

1. Huic caſui, ejusdem farinæ corruptelas alias ſubjungimus, quas eodem remedio è medio ſublatas volumus: videlicet, cum res furtivæ aut vi ablatæ, ſi apud furem raptoremve concipiantur, quibus cum in carcerem conjicitur, domino cive ad quem pertinent, auferentur, neque ei, cui ſublatæ erant, redduntur & reſtituuntur, ſed ærario applicantur.

2. Alius item neque levis abuſus eſt, ut aurigæ, qui plauſtro thedave mercibus onerata caſu incuriave everſa hominem occiderit, equi, plauſtrum, & quas vehit merces publicentur.

3. Eſt etiam hæc conſuetudo peſſima, cujus & ſupra mentionem fecimus, ut carceres non tam cuſtodiendorum quam puniendorum atq; excruciandorum reorum cauſa fiant, in quibus vel ob ſordes, ſqualoremque, vel frigore perire cogantur.

4. Huic conſimilis culpa eſt ut ad quamvis leviſſimam ſiniſtramque opinionem, malevolorum detractionem, honeſtæ auctoritateque graves perſonæ ſine legitima & vel ſummaria cognitione ex inconſulto judicum calore in carcerem impingantur, quem vindicem nefariorum ac manifeſtorum ſcelerum majores noſtri, quod Marcus Cicero ait, eſſe voluerunt: unde illi ſe, famamque ſuam non parum lædi conqueruntur.

5. Alia item in re peccatur: ſententias non à judice, vel actuario, judice præſente, ſed lictore, aut etiam ultimi ſupplicii adminiſtro recitari ac publicari.

6. Denique judices graviſſime delinquunt: cum (extra læſæ majeſtatis crimen, quod tam perfectum, quam affectatum perpetuo ſanguinis pœnam, bonis omnibus rei fiſco principis addictis irrogat) ob delicta alia capitali ſupplicio, non autem bonorum confiſcatione plectenda, ſontes puniunt, damnatorumque bona in ærarium redigunt. Unde eorum uxores & liberos, illa dote, his patrimonio exſpoliatis (contra quam ratio naturalis, quaſi lex quædam tacita, liberis parentum hereditatem addicens velut ad debitam ſucceſſionem vocat) ad ſummam miſeramque paupertatem recidere oportet. Hi omnes abuſus, corruptelæ, & conſuetudines utpote irrationabiles, abſurditates, & ſcandala foventes publica, & contra omne jus & æquum introductæ, ex noſtris juſſionibus æterna ſepeliantur oblivione, & aboleantur ab univerſis magiſtratibus, quibus iſtud ipſum jure Imperii & auctoritatis noſtræ, qua divinitus ornati pollemus, ſerio mandamus: & ut poſthac in his ſibi ſedulo caveant, ac proſpiciant, ne ejusmodi rebus anſa in poſterum vel occaſio præbeatur, quo unquam in uſum redeant.

Quomodo Prudentes, togati, advocati diſertiſſimi conſuli, vel ad ſuperiores de rebus dubiis atq; obſcuris referri debeat.

Cap. ultimum.

DEcurrente feliciter ad metam noſtro hoc labore, nobis quidem promiſſis ſatisfacere omnibus modis laborantibus, agite, judices, & hoc accipite animis. Quandoquidem in his noſtris Conſtitutionibus de conſultationibus, à facundiſſimis Prudentibus exquirendis, nec non relationibus ad principes, magiſtratusque ſuperiores faciendis, crebrius vobis mandato injunximus: Convenit, ut qua ratione utræque inſtitui debeant, corodinis vice explicemus. Igitur ſi quidquam ambigui, obſcuri, ac quod mentes veſtras exerceat ſuſpenſasque teneat, forte incidat: primum ii, qui ſub principum ditionibus & diœceſibus judicandi munus ſuſtinent, ad aularum principalium juridicos, nomophylaces, præfectos, aut quidquid nominum ii habuerint, ut à longiſſima annorum ſerie uſu ſervatum cognorint, de rebus dubiis referre debent. Ut vero civitatum liberarum, imperialium & municipiorum conditio fert, judices magiſtratus ſuos, à quibus capitalibus cauſis cognoſcendis dati & delegati ſunt, exponentes factum, & quid fieri debeat expoſcentes, adibunt. Ubi animo advertendum eſt, quoties magiſtratus ipſe Ex officio apud judices à ſe datos accuſat, & magna dubitatio incidat: eo caſu non magiſtratum, qui accuſatoris partes agit, ſed collegia Doctorum in Academiis, quæ ſunt velut oracula provinciarum, conſtituta, vel alios aliarum civitatum Prudentes, aut aliorum locorum judices de illo ſcrupulo diſſolvendo conſulendos eſſe: ubi tamen, ne in hujusmodi conſultationes ſuperflui ſumptus fiant, bene cavendum.

1. Obſervandum autem eſt, non capitales ſolum judices, ſed & ipſos magiſtratus, quoties nodus, qui non niſi conſilio à Prudentibus expetito, diſſolvi poſſit, inciderit, eos conſulere, idque citra partium impenſas, de jure obligatos intelligi. Niſi forte à judice accuſator nominatim petat, ut Togatos conſulat: quod accuſatoris ejusdem ſumptibus fieri nemo indignum putabit. Verum tamen, ne pejorem accuſati conditionem facere videamur, idem adgnatis, aut aliis, qui pro reo in judicio interveniunt, ſi conſultationem haberi deſiderent, eorundem impenſis judex eam fieri non impediet. Quin eo usque rei favorem extendendum duximus, ut adgnatis, interceſſoribusve paupertatem allegantibus, qui rem à Prudentibus diſcuti petent, ex publico ſumptus judex ſuppeditet. Niſi tamen, ut cauſa mala trahatur, & actio mora interjecta, per hoc diverticulum retardetur ac refrigeſcat: vel etiam ut ſuperflui ſumptus fiant, tales expeti conſultationes Judex cordatus ſubodoretur: quare adgnati, aut interceſſores id à ſe non agi nec quæri, & dolum abeſſe prius jurabunt.

2. Quod ultimo ſupereſt loco, ut in circulum noſtra redeat oratio, præcipimus, conſtituimus & mandamus, ut omnem operam, ſtudium, excitatam atq; exercitatam diligentiam & judicium exactum ad tantum negotium tantiq; ponderis onus omnes judices, ſculteti, adſeſſores, conſiliarii, ſenatores, ſcabini afferant, adhibeant, & impendant: & cuncti ſciant, nullius judicis adſeſſorisve negligentiam & imperitiam ullo excuſationis colore tegi poſſe, ſed pœnæ, ſi ſecus quam oportuit judicent, ſubjacere. Quare nunc quod fauſtum fortunatumq; ſit, attingentes operis extremum, omnem magiſtratibus tam per imprudentiam, quam dolo malo, male judicandi prætextum adimimus & præcidimus, quos ſupremi omnium Judicis, & magnæ diei memores, ſimul & noſtræ indignationi ſubjacentes, totam recte judicandi facultatem duabus rebus contineri, intelligere volumus, ut & Numen, ad tribunal acceſſuri implorent divinum, & Leges aſſidue meditentur, quibus admoneantur, ne quid plus deteriusve de aliis ſtatuant, quam ipſi de ſe judicari & ſtatui velint. Hanc itaq; à clementia noſtra profectam admonitionem & obteſtationem omnes lubentibus accipiant animis, ut tam civilibus quam capitalibus cauſis laudabiliter præſint, ut ſalva & incolumis perennes in annos Reſp. permaneat.

---

eo nomine Primi.

FRANCISCI REGIS FRANCIÆ

Anno Chriſti 1535.

RESCRIPTUM

De emendatione & unione Eccleſiæ.

FRANCISCUS Dei gratia Francorum Rex, dilecto noſtro Philippo Melanthoni S. D. Singulare tuum ad ſedandas eas, quæ in doctrinam Chriſtianam invectæ ſunt, altercationes ſtudium intellexeram, antea quidem ex Guilelmo Bellaio Langio, Cubiculario atque Conſiliario noſtro, quo ego præcipue ſum uſus ad eam rem adminiſtro & interprete; nunc vero ex literis ad eum tuis, & ſermone redeuntis à te Barnabæ Vocei Foſſæ intellexi, te etiam hoc laboris perlibenti animo ſuſcepturum, ut ad nos primo quoq; tempore te conferas, deque unione doctrinarum cum ſelectis aliquot noſtratibus Doctoribus hic apud nos coram diſſeras, atq; rationes ineas, quo reſarciri poſſit pulcherrima illa Eccleſiaſticæ politiæ harmonia. Qua una re cum ego mihi nihil umquam quicquam majori cura, ſtudio, & ſolicitudine animi complectendum eſſe duxerim, committere nolui, quin hunc ſtatim Voceum Foſſam ad te dimitterem, cum his velut publicæ fidei obſidibus literis: obteſtarer etiam, abduci te ullus perſuaſione ut ne ſinas ab hoc pio ſanctoque inſtituto. Venies omnino mihi gratiſſimus, ſeu privato tuo, ſeu publico veſtrorum nomine adveneris, meque reipſa experieris, & privatim veſtræ Germaniæ dignitatis, & publicæ in univerſum quietis, ante omnia eſſe, & adhuc ſemper fuiſſe, ſtudioſiſſimum. Vale. Ex oppido Gulſi, die XXVIII Julii, Anno M D XXXV.

FERDINANDI REGIS ROMANORUM

SCRIPTUM

DE VERITATE DOCTRINÆ EVANGELICÆ per Lutherum repurgatæ.

Anno Chriſti 1537.

Venerabili & Docto, noſtro & Imperii dilecto fideli, Martino Luthero ſacræ Scripturæ Doctori VVitebergæ.

FERDINANDUS DEI GRATIA ROMANORUM, HUNGARIÆ ET BOHEMIÆ, REX, &c.

VENERABILIS, docte, devote: Tametſi antehac, cum in juventute noſtra in Germaniam venimus, & primum Ducalem, poſtea itidem divina favente clementia Regiam Adminiſtrationem ingreſſi ſumus, libri tui tunc & deinceps editi nobis diſplicuerint, & ex inſtructione quorundam Concionatorum & Confeſſariorum noſtrorum eoſdem hæreticorum, ſeductoriorum & ſanctæ Romanæ Eccleſiæ ſtatutis & præceptis adverſantium loco habuerimus: nihilo minus proxime præterito biennio, tantum temporis & otii de negotiis neceſſario nobis incumbentibus detraximus, quantum ferebat & ſinebat neceſſitas, ut quoſdam tuos libros, præſertim Commentarios in Pſalmos ad Principum & Regum gubernationem præcipue formatos, percurreremus.

2. His etiam hoc intervenit, quod quidam ex Confeſſariis noſtris, Ordinis Minorum, quem nobiscum ex Hiſpania adduximus, non ita pridem in Domino defunctus, paulo ante ſuum obitum nos ad ſe evocavit, faſſus, nos hactenus à ſe fuiſſe ſeductos, nec veram ſemitam ad cæleſte regnum monſtratam, etiam atque etiam obſecrans, ut amore Dei ducti ſibi ignoſceremus, utque in poſterum una cum à Deo nobis conceſſis Regnis, Principatibus, & Regionibus ſalutiferum Evangelium per te diligenter & fideliter traditum, & in lucem prolatum, abſque omni mora amplecteremur, & chariſſimum Dominum & fratrem noſtrum Romanum Imperatorem eo dirigeremus & adduceremus, ut ſimilia factitaret. Hoc ſi fieret, eo libentius & alacrius ſe obiturum mortem.

3. Adhæc ex Generoſis & Nobilibus, Conſiliariis noſtris, Regnique dilectis & fidelibus, Joanne Offling Cancellario Bohemico, & Andrea Ungnad, utroque Barone, qui concionem tuam ſuperiore autumno Torgæ audiverunt, & præterea colloquium tecum inſtituerunt, intelleximus, quomodo tunc Chriſtianum ſermonem habueris, & inter bona opera bonum diſcrimen ſtatueris, illisq; ſufficienter & cum ratione, quibus tua doctrina nitatur fundamentis, expoſueris.

4. Ex his & id genus aliis Chriſtianis motivis, potiſſimum quia vidimus, Papam & defenſores ejus, quos tu propter doctrinam & mores, ut partim ex lucubrationibus tuis cognovimus, variis modis aſpere & ſevere aggreſſus es, in magnam puſillanimitatem redactos & (quod tibi dictum volumus) prorſus imparatos ad tibi reſiſtendum eſſe, accidit, ut Regius noſter animus tibi antea parum propitius, fuerit mitigatus, & (Deo in æternum ſint debitæ grates laudesque) eo impulſus, ut doctrinam tuam, quatenus conſtanter divinæ & Biblicæ Scripturæ inſiſtes, nec quidquam ſeditioſum vel Chriſto diſſentaneum docebis, æquo animo tolerare poſſimus. Jam enim, proh dolor, experimur, Papam ejusq; aſſeclas hactenus quæſiviſſe quæ ſua ſunt, nobisq; paleas pro tritico præbuiſſe & venditaſſe.

5. Hinc conſtituimus, hujus & aliorum magni ponderis negotiorum gratia, ad Cæſaream Majeſtatem, Dominum & fratrem noſtrum chariſſimum, commemorabilem Legationem, Evangelio faventē, in Hiſpanias amandare, quæ ad Majeſtatem ſuam preces, obſecrationes & obteſtationes noſtri Confeſſarii, piæ memoriæ, & ea itidem, quæ ex libris tuis ipſimet cognovimus, referat, cumque Majeſtate & Charitate ejus diligenter tractet, cum in eandem ſententiam pertrahi poſſit: de quo quidem minime dubitamus. Poſito autem, Cæſaream Majeſtatem in eandem ſententiam adduci non poſſe, decrevimus nos nihilominus, tanquam Romanorum Rex non obſtante indicto à Papa Concilio, Comitia loco & tempore opportuno convocare, ut nos cum Ordinibus & Civitatibus ſacri Romani Imperii, ex tuo & aliorum Theologorum conſilio, æquitati divinæ & humanæ convenienter, in rebus ad Religionem ſpectantibus, tandem unanimi conſenſu conformemus & uniamus. Hoc te, veritatis eo efficacius promovendæ gratia, celare noluimus. Datum in Comitatu noſtro Tyrolenſi, in civitate noſtra Oeniponte, primo die Februarii, Anno 1537. Noſtrorum Regnorum, Romani ſeptimo, cæterorum duodecimo.

FERDINANDUS.

Ad mandatum.

DECRE-

DECRETUM
COMITIORUM IMPERIALIUM FRANCOFORDENSIUM

Ann. Chriſti 1539.

De Pace in cauſa Religionis ſervanda, & Conventu componendæ Religionis habendo, factum Anno M D XXXIX.

Ex libello VVaremundi Luitholdi edito 1540. nobis deſcribi & perſcribi curavit V. Cl. Fridericus Hortlederer, Illuſtriſſimorum Principum Vinarienſium Moderator, & Imperii noſtri ſtatus rerumq; publicarum peritiſſimus excerptor, & ſtudioſiſſimus indagator,

LUDOVICUS Dei gratia Palatinus Rheni, Dux Bavariæ, Rom. Imperii ſummus dapifer: Item Joachimus Marchio Brandenburgenſis, Dux Stetinen. Pomeran. Caſſuben. Veoden. Sleſiæ, Croſſen, Burgravius Nurembergenſis, Princeps in Ruegen, Rom. Imp. ſummus præfectus cubiculo, ambo principes Electores, fatemur, atq; his literis publice teſtamur, cum è Nurembergenſi compoſitione paceque quæ anno XXXII. facta fuit, diſſentientes ſententiæ extiterint: Illuſtriſſimus ac potentiſſimus Princeps, atq; Dominus Carolus Romanorum Rex ſemper auguſtus, Rex Germaniæ, Hiſpaniæ, in utraque Sicilia, Hieroſolymæ, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, Archidux Auſtriæ, Burgundiæ, Brabantiæ, Comes in Habſpurgo, Flandria, & Tirol, &c. clementiſſimus Dominus noſter, pro ſingulari & paterna ſuæ majeſtatis clementia & voluntate, motus interceſſione Regiæ Romanorum majeſtatis, & noſtræ, duorum Electorum, quorum opera interpoſita fuit: motus etiam his graviſſimis, & periculoſiſſimis, & miſerrimis temporibus, atq; neceſſitate ſacri Imperii Germaniæ, gentisq; Chriſtianæ: quo aliquando calamitoſiſſima religionis diſcordia, Chriſtiane & cum ſumma conſenſione placetur, omnesq; offenſiones, periculoſæq; ſuſpiciones, & metus ordinum, per Imperium deponantur: & caritas, pax, ocium, concordiaq; exiſtat: quo etiam Turcæ immaniſſimo Chriſtianorum hoſti, fortius, conſtantius, diligentiusq; reſiſtatur: tandemque vindicetur cum conſcientiarum tranquillitas, tum innocens Chriſtianorum ſanguis, quo ſe jam diu crudeliſſime parum à nobis repulſus, maximo ſucceſſu oblectavit: imprimis vero quo Chriſtiana & amica collocutio, & religionis conſultatio commodius habeatur: Cum hæc ergo extiterint, & quo hæc fiant, Imperatoria majeſtas permiſit, ut hic conventus in hac urbe conſtituatur, & per nos æquis conditionibus tranſigatur, eaque de cauſa, honorabilem principem & Dominum Johannem electum Archiepiſcopum Londenſem, poſtulatum Conſtantienſem, Epiſcopum in Roſſchilden, oratorem generalem per Germaniam, data ei hac in re poteſtate agendi miſit: Regia etiam majeſtas ſuos, qui poſt nominabuntur, conſiliarios miſit, atq; commiſſarius. Quamobrem nos noſtra diligenria & induſtria decidimus, decrevimus, & ſtatuimus ad hunc modum.

1. Primum igitur Cæſar ad tollendas hujusmodi ſuſpitiones, & metus, & ut commodius io collocutionem, eamq; Chriſtianam veniatur, pro ſua clementia, iis qui Auguſtæ, religionis ſuæ confeſſionem exhibuerunt, & in eadem nunc ſunt doctrinæ ſocietate, pacem, induciasque dat proximorum quindecim menſium: quæ principium Calendis Maji ſuum habeant, eamq; rem literis confirmat, iis conditionibus ut his, qui Auguſtanæ confeſſioois, ejusdemque religionis nunc ſocii ſunt, à nullo, religionis nomine, tempore harum induciarum, aut vis adferatur, aut bellum moveatur, aut inſidiæ periculave intententur.

2. Deinde pax Nurembergæ conſtituta, eademq; Imperatorio edicto Ratisponæ confirmata, etiam per has inducias rata fixaque manere debet. Ac ſi per has inducias, quod omen Deus avertat, decidi de religione non poterit, tamen pax Nurembergenſis, & edictum Ratisponenſe, deſinentibus induciis, his, qui Auguſtanæ confeſſionis ſunt, & eorum nunc neceſſariis negari non debet, ſed usque ad proxime futura comitia Imperii, aut hujus generis conventum aliquem, ita ut ſcripto comprehenſa eſt, debet ſervari: ita tamen ut etiamſi interea, priusquam induciæ finem habeanr, comitia imperii celebrentur, tamen Nurembergenſis pax, & Ratisponenſe edictum, non tollatur, ſed usque in inſequentia comitia, quæ poſt hasce inducias fient, retioeantur: & ſimul cum his publicentur. Lites etiam, quæcunq; in hac cauſa contra ipſos inſtitutæ ſunt, in Cameræ, & aliis Imperii judiciis per Cæſarem, pacis cauſa, pro ſua clementia intermittentur: eodem modo de Mindenſium proſcriptione interea, & ſimilibus controverſiis, quæ contra hos motæ ſunt, fiet, dum & hæ induciæ & Nurembergenſis concordia, ut antea dictum eſt, ſtabit.

3. Quod ſi qui ex numero Auguſtanæ confeſſionis, eorumq; ſociis, quos nunc habent, per has inducias, aut etiam per Nurembergenſem concordiam, in jus vocentur, religionis cauſa, ob eamq; forenſis aliqua moleſtia adferatur: irrita eſſe, & vim nullã babere debent hujusmodi judicia, ex formula decreti irritantis, quod eſt in Nurembergenſi contractu. Cæſar etiam ipſe rogatu laborantis & afflictæ partis, eadem rumpet & improbabit. Contra Auguſtanæ confeſſionis viros, eorumq; religionis nunc ſocios, dum & hæ induciæ & Nurembergenſis compoſirio durar, ut ante dictum eſt, neq; publice neque privatim religionis exceptio, in judiciis locum habebit qua illi ab agendo in judiciis removeantur. Contra etiam hi, qui Auguſtanæ confeſſionis, & religionis nunc ſunt, cujuscunque loci aut ordinis ſint, interea temporis, & per has inducias, aut impreſſionibus vexare, aut vi affligere, aut bello invadere, aut quemquam re conſiliove religionis nomine, circumvenire non debent, neq; quemquam per hos XV. induciarum menſes, in ſuum fœdus vel vocare, vel admittere. Veruntamen ita, ut nemo confeſſionis religionisq; Auguſtanæ aut armis opprimatur, aut patiatur aliquam moleſtiam, dum hæ induciæ durant. Cæſar vero pro ſua ſingulari clementia & pacis cauſa conſtituir, cum altera parte efficere, ut per bas inducias neminem in ſuum fœdus accipiat. Auguſtanæ etiam confeſſionis homines, &

qui

qui his conjuncti ſunt, per has quindecim menſium inducias, Eccleſiaſticis, ſive in ſuis locis habitent, ſive extra verſentur, cenſus, reditus, canonicas penſiones, decimas, facultates, immobiliaque bona, quæ antehac habuerunt, & adhuc poſſident, neq; auferent, neq; obſtabunt, quo minus utantur.

4. Tertio, quoniam neque conſtans aut perfecta pax, neque tranquillitas conſcientiarum, neq; certa charitas & neceſſitudo veraque conjunctio, per ſacrum Imperium ſperari poteſt, antequam de religione, quæ caput eſt cauſæ, Chriſtiane & plene decidatur: conceſſit Cæſaris legatus, de quo antea eſt dictum, ut ad Calendas Auguſti, aut circa id tempus, diem conventumque Nurembergæ edicat: ad quem tum Romanæ Eccleſiæ, tum Auguſtanæ confeſſionis & illorum jam ſociorum ordines, aut ipſi coram præſentes, aut ſi aliud videatur, horum legati debent comparere: ſed qui mittentur ab utraque parte, probi, juſti, prudentes, Dei timentes, pacis amantes, & honeſtatem vitæ amplexi: non protervi, contentioſi, præfracti homines, exiſtant: ſimul etiam teſtimonia ab iis ordinibus, à quibus mittentur, adferant: iisdem quoque inter ſe utrinque ordines, aut legatis eorum de numero ſapientium Theologorum, & prudentium laicorum, cujusmodi jam deſignati ſunt, majore & minore parte conveniet, diſſenſioque religionis primum per majorem, deinde per minorem partem tractari debet, de eaque Chriſtiane, amice & benevole diſceptari, omnisq; actio ad Chriſtianam atque laudabilem concordiam dirigi: & ad extremum, quodcunq; actum, conſtitutumque inter hos ordines, legatosve fuerit, proferri & exhiberi.

5. Ac quamquam nos duo Electores, noſtra ſponte pro ipſa cauſa eo rem deduximus, ut ſi Cæſari placeat, & velit, Pontifici ſignificet, quod ad eum conventum, ſi videatur, mittat: tamen his, qui ab Auguſtana confeſſione ſtant, & horum ſunt ſocii, quoniam papam pro capite Chriſtianæ Eccleſiæ agnoſcere nolunt, neque quicquam committere velint, quod ſuæ proteſtationi ſit contrarium, non placuit hunc ad iſtum conventum advocare, neque utile videbatur ejus oratores, ad hanc collocutionem & compoſitionem adhibere.

6. Poſſe etiam Cæſarem atque Regem deſignare viros Principes, honeſtos, autoritateque præditos, hujusmodi actionibus adjungere: ut ſi inter partes convenire in aliquibus non poſſit, hi qui deſignati ſunt, pro Chriſtiana concordia ex utriusq; partis conſenſione, intercedant & agant.

7. Quodcunque vero amice atque benevole ab ordinibus utriusque partis, aut eorum legatis, aut ab his, quos Cæſar Rexque miſerit, utrisque conſentientibus, ſive ordinibus ſive legatis, conſtitutum decretumque fuerit, id ad reliquos ordines, qui abſuerint, deferri debet, eorumque ſententiæ audiri, ac deinceps, ſi hi quoque comprobarint, per Cæſ. Majeſtatis oratorem, ut recepit, pro ſua poteſtate & pro Cæſ. Majeſt. confirmari. Aut ordines utriusq; partis, ſi velint, poterunt à Cæſare poſtulare, ut Imperii comitiis, aut aliqua alia honeſta, & utili, & neceſſaria ratione, hujusmodi compoſitio comprobetur, publicetur, atq; retineatur.

8. Apparatus autem Bellici utrinque deponendi ſunt, & de quo legitima apparatus alicujus ſuſpicio ſit, vocari debet, & literis accerſiri, & pro cauſæ neceſſitate cognoſci. Omnes etiam absq; hujusmodi certa veraque cognitione præparationis armorum, ab apparatu abſtinere, præter eum, qui contra vim ſubitam ſit neceſſarius.

9. In aliis vero cauſis Cæſar, Rex, Electores, Principes cæterique Imperii ordines, in externis rebus, ita agere debent, ut publice atq; Cæſariæ pacis jure, legibusq; ſtandum exiſtiment.

10. Ex his induciis excluſi ſunt omnes Anabaptiſtæ, cæteræque impiæ ſectæ, quæ ab Auguſtana confeſſione, eorumq; qui ſunt ſociorum confeſſione diſſentiunt: neque Romanæ Eccleſiæ ſubjectæ ſunt, ideoq; à nullis ferri debent.

11. Auguſtanæ etiam confeſſionis homines, & horum ſocii non recuſant contra Turcam, cum cæteris ordinibus ſeſe ad opem ferendam inſtruere: item ſex Electores, & alii præcipui principes atque ordines imperii, nomine Cæſ. Majeſt. conſcribentur, ab iisque impetrabitur, quo legatos, atq; conſiliarios cum plena poteſtate proxima dominica Exaudi, Vormaciam mittant. Ad hæc etiam, qui Auguſtanæ confeſſionis ſunt, & qui eorum nunc ſunt ſocii, ſuos quoque legatos mittent, ad conſultandum de conferendis contra Turcam ſubitis neceſſariisq; præſidiis: ut quemadmodum Ratisponæ, in comitiis Imperii conſtitutum, indeque factum etiam fuit, ita nunc quoque fiat, conſtituatur, & decernatur, & præſtetur: quodcunq; vero tum ex Electoribus principibus atq; ordinibus majori parti bonum neceſſariumque videbitur, atque ſtatuetur: id etiam ab Auguſtanæ confeſſionis hominibus, eorumq; hoc tempore ſociis, ſimul cum cæteris Imperii ordinibus erit comprobandum: Itaque omnibus ordinibus Auguſtanæ confeſſionis, eorumq; ſociis, quique præſentes coram hisce negociis interfuerunt, hæc dies jam ſit denunciata. Ac ſi per has inducias ferox hoſtis Turca, arma moveat, qui Auguſtanæ confeſſionis ſunt, & his religione conjuncti, præſidia, ut Vormaciæ decreta fuerint, pro ſua parte ſimul cum majore parte aliorum ordinum Imperii, ferent.

12. Et de his actis per nos duos Electores, tanquam interceſſores inter Cæſariæ Regiæque Majeſtatis oratorem & commiſſarios, & inter eos, qui Auguſtanæ confeſſionis ſunt, eorumque nunc ſocios, deciſum, decretum, conventumque usque ad duo capita fuit: quorum unum eſt, de eo, quod in ſecundo articulo notatum eſt, ut Nurembergenſis compoſitio, & Ratisponenſe edictum, poſt has inducias, illis qui Auguſtanæ confeſſionis eſſent, & eorum in hoc tempore ſociis, usque ad proxime inſequentia comitia Imperii, aut aliquem alium proximum Imperii conventum, quemadmodum verba ſcripti oſtenderent, retinerentur.

13. Id enim quod ponitur, *eorum in hoc tempore ſociis*, admittere ii, qui Auguſtanæ confeſſionis ſunt, recuſarunt: propterea quod ea particula, compoſitio Nuremb. & edictum Ratisponenſe arctari & adſtringi videretur & petebant, ut ea integra ipſis, & nulla in parte mutata relinquerentur: ita ut ſcripto com-

comprehenſa eſſent. Sed Cæſ. Legatus, & Regii commiſſarii certis de cauſis concedere, ut ea particula omitteretur, noluerunt.

14. Alterum caput eſt de fœderibus, in quo Cæſareæ Majeſt. Legatus gravibus de cauſis, Cæſarem, ut amplificationem fœderis non faceret, & ne alii ampliarent, efficeret, non aliis, quam poſt dicetur, conditionibus aſtringere voluit. Contra qui Auguſtanæ confeſſionis ſunt, eorumque in hoc tempore ſocii religionis, pactis ſuperioribus aſſentiri noluerunt, niſi ab amplificatione fœderis utraq; pars abſtineret. Itaq; nos, qui interceſſimus, conſilium dedimus oratori, eumq; adduximus, ut pacis cauſa, & ut ne auxilia contra Turcam hac controverſia non ferrentur, conſenſerit, conſtitueritque: ut hic contractus ad Cæſaream Majeſtatem mitteretur, quo de eo clementer ſtatueret: ut ſi aſſentiret pro ſua clementia, curaret, ut verba illa capitis proteſtantibus moleſta, quibus pax Nurembergenſis aſtringeretur, tollerentur, neq; per has inducias quindecim menſium, ullus in fœdus Nurembergenſe reciperetur: atq; hac ratione ratus hic contractus per omnia capita eſſet, & ab utraque parte conſtanter fieret, quod eſſet deciſum.

15. Ac quo reſcriptum de voluntate Cæſaris in hac re impetrari poſſit, conſtituti ſex proximi menſes, qui Calendis Maji principium capient, per quos nos qui interceſſimus, hæc acta ad Cæſ. Majeſt. diligentiſſime perſcribi curabimus: qua in re Cæſ. Legatus etiam ſuam operam obtulit: Interea vero temporis, hoc eſt, per hos ſex menſes proximos, hujus contractus, harumq; induciarum, cum omnia capita atque articuli, tum præcipue ut per hos ſex menſes à neutra parte amplificatio fœderis fiat, omnes ex æquo, conſtanter, & bona fide præſtabunt. Quod ſi his ſex menſibus proximis reſcriptum, ut dictum eſt, duorum iſtorum punctorum non impetrabitur, omnia eundem ſtatum habebunt, poſt hos ſex menſes proximos, qui verbis Nurembergenſis Compoſitionis, eſt explicatus, quemadmodum & ante hunc conventum.

16. Et nos Cæſareæ atq; Regiæ majeſtatis clementiſſimi domini noſtri Legatus generalis per Germaniam, etiam commiſſarii ſcil. Johannes electus Archiepiſcopus Lundenſis, poſtulatus Conſtantienſis, & Epiſcopus in Roſſchilden, ac Melchior à Lamberg, & Jacobus Francfurter Legum Doctor.

17. Et nos Dei gratia Johannes Fridericus Dux Saxoniæ, & ſacri Rom. Imperii Equitum magiſter atq; Elector, Lantgravius Turingiæ, Marchio Miſniæ, Burgravius Magdenburgenſ. & Philippus Lantgravius Heſſiæ, Comes in Catzenelenbogen, in Dietz Ziegenhain & Nidda: & nos Conſules Senatusq; Francofordienſis, noſtro cæterorumq; Principum, Comitū, dominorum, civitatum, ordinum, noſtræ Auguſtanæ confeſſionis, & ſociorum nomine confitemur, hunc contractum, hancq; compoſitionem amicam, noſtra omnium voluntate, factam comprobatamq; eſſe. Addicimus etiam nos & obſtringimus nos, Imperatoriæ & Regiæ Majeſtatis Clementiſſimorum noſtrorum Dominorum, Orator & Commiſſarii, noſtræ poteſtatis autoritatem, atq; vim Imperatoriæ Regiæq; Majeſtatis, noſtrorum Clementiſſimorum Dominorum nomine. Et nos jam nominati Electores, Principes, Comites, Dni, civitates, ordinesq; Auguſtanæ confeſſionis, totiusq; hujus ſocietatis, qui præſentes adfuimus, tum nos pro nobis, tum pro illis, qui abſunt, Principibus, Comitibus, Dominis, civitatibus, atq; ordinibus eorum legati, nomine ſuorum Dominorum atq; magiſtratuum, promittimus per noſtram fidem, quam principes præſtare debent, omnia, quæ antea commemorata ſunt ſervaturos, nihilq; contra conaturos, neq; per nos, neq; per alios, omnia abſq; dolo & fraude. Atq; ad hæc teſtanda, nos Imp. & Cæſ. Majeſt. Orator atq; commiſſarii: & nos duo Electores, Palatinus atq; Brandenburgenſis, interceſſores in hoc negocio: & Johannes Fridericus Saxoniæ Dux atq; Elector, ſed ita, ut Regiæ Majeſtati, titulum Romanorum Regis non concedamus neq; tribuamus, ſed Cadavico & Viennenſi pacto ſtare volumus: Et nos Philippus Lantgravius Heſſiæ, Comes in Catzenelenbogen &c. Et nos conſules ſenatusq; Francofordienſis, noſtra ſigilla appendimus. Datum atq; actum Francofordiæ ad Mœnum, die Sabbati 19. Aprilis, poſt nativitatem Chriſti, Milleſimo quingenteſimo, trigeſimo nono.

Ann. Chriſti 1549.

CAROLI V. IMPERATORIS AUGUSTI

CONSTITUTIO

De obſervatione canonum ſynodalium, & Advocatis protectionibusq; Eccleſiarum.

CAROLUS Quintus, divina favente clementia, Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, ac Rex Germaniæ, Hiſpaniarum, utriusq; Siciliæ, Hieruſalem, Hungariæ, Dalmatiæ, Croatiæ, &c. Archidux Auſtriæ: Dux Burgundiæ, Brabantiæ, &c. Comes Habsburgiæ, Flandriæ, Tyrolis, &c. Univerſis & ſingulis Principibus Eccleſiaſticis & Secularibus, Archiepiſcopis, Epiſcopis, Prælatis, Ducibus, Marchionibus, Comitibus, Baronibus, Nobilibus, Militibus, Militaribus, Præfectis, Poteſtatibus, Vicedominis, Caſtellanis, Magiſtratibus, Conſulibus, Judicibus, Officialibus, Advocatis, Procuratoribus, Civibus, Communitatibus, & omnibus aliis noſtris & Imperii ſacri & ditionum noſtrarum hæreditariarum in provincia Archiepiſcopatus Colonienſis compræhenſarum ſubditis, & in Eccleſiaſticis rebus ejusdem provinciæ Epiſcoporum & Prælatorum jurisdictioni ſubjectis, cujuscunque præeminentiæ, dignitatis, ſtatus, gradus, ordinis & conditionis exiſtant, gratiam noſtram & omne bonum.

1. Venerabiles & Illuſtres Electores, Principes, & Conſanguinei chariſſimi, Generoſi, Nobiles, Honorabiles, devoti & fideles dilecti: Quum Venerabilis Adolphus Archiepiſcopus Colonienſis.

S. Rom.

S. Rom. Imperii per Italiam Archicancellarius, Princeps Elector, & conſanguineus noſter chariſſimus, & ejus Comprovinciales Epiſcopi, in executionem formulæ* reformationis in nuperrimis Comitiis apud Civitatem noſtram Imperialem Auguſtam Vindelicam habitis, eidem Archiepiſcopo & aliis Epiſcopis & Statibus eccleſiaſticis per nos propoſitæ, & ab ipſis probatæ, & quantum in ipſis eſſet, receptæ, ut monitis noſtris ea de cauſa factis parerent, & eidem reformationi commodæ viæ præſternerentur, per quas ad meliorem vivendi rationem tranſitus fieret, in Concilio Provinciali apud Coloniam Agrippinam habito, Canones quosdam Synodales, tum ad efficacem & indies ſurgentem ac permanſuram reformationis executionem, tum ad mores pravos extirpandos: potiſſimum vero manifeſtos abuſus in Clero & populo coërcendos, & ſeductores, qui corrumpendis ſimplicibus hominibus ſtudent, è grege propulſandos ediderint, & nobis obtulerint, authoritate noſtra, quatenus expedire videretur, muniendos, & in executionem mittendos: Nos vero eosdem Canones primariis noſtris Conſiliariis, & aliis rerum Theologicarum peritis, ad id ſpecialiter per nos deputatis, propoſitos, & per eos diligenter reviſos & examinatos, eorumq; relatione nobis facta, cum illos prædictæ formulæ reformationis conformes invenerimus, proinde ipſos Canones Synodales, ratos & gratos habentes, & quoad opus eſt, & per nos fieri poteſt ac debet, approbantes, & decreto noſtro corroborantes, Imperiali authoritate noſtra & qua aliàs fungimur, vobis omnibus & ſingulis, ſerio & ſub pœna gravis indignationis noſtræ & aliis pœnis noſtro arbitrio imponendis, hujus edicti noſtri vigore præcipimus & mandamus, ut ea omnia Provincialis hujus Concilii Colonienſis decreta, in omnibus ſuis punctis, clauſulis, articulis, ſententiis, & verborum expreſſionibus, eo modo, quo illa quemlibet veſtrum concernunt, rite, ſancte, inviolabiliter, citra ullam fraudem & tergiverſationem obſervetis, impleatis, & exequamini.

* quam habes ſupra tom. 2. pag. 326.

2. Vosque Principes & Magiſtratus civiles, in refrenandis & coërcendis juxta eadem decreta rebellibus, perverſis & refractariis, ſive illi Eccleſiaſtici ſive Laici ſint, Eccleſiarum Epiſcopis & Prælatis, ubi ab illis requiſiti fueritis, omnem legitimum favorem, auxilium, opem præbeatis, & per miniſtros & Officiales veſtros atque alios, in quos vobis imperium competit, præberi jubeatis & curetis. At nullus omnino veſtrum, cujuscunque præeminentiæ, dignitatis, gradus, ordinis & conditionis ſit, aut quocumque munere aut jurisdictione fungatur, memoratos Epiſcopos & Prælatos in eorum munere, jurisdictione, officio, ſecundum canones & leges, ad ipſorum functionem pertinentes, quovis modo impediat aut turbet, neq; id ab aliis fieri jubeat, nec permittat.

3. Præterea quicunque veſtrum, Eccleſiarum, Monaſteriorum, & aliorum piorum locorum Advocati, Præfecti & Protectores fuerint, ac Prælatos, Eccleſias & loca pia eorumq; bona in fidem, tutelam & protectionem ſuam, ſive ex commiſſione* Divinorum Principum, prædeceſſorum noſtrorum in ſacro Imperio, ſive noſtra, aut alio quovis jure receperint, eadem Præfectura, tutela ſeu protectione neutiquam abutantur, neque ipſos Prælatos, Eccleſias, Monaſteria & loca pia, contra formam & naturam protectionis uſurpent, opprimant, gravent. Quin potius illos & illa in ſuis privilegiis, jurisdictionibus & rebus conſervent & tueantur, & tam ii, quam vos alii omnes ſupradicti, contra præmiſſa facere ſeu attentare, neque præſumatis, neque ab aliis fieri aut attentari ſinatis, quovis quæſito colore ſeu prætextu: quatenus pœnas ſupradictas, & alias in Formula memoratæ Reformationis à nobis propoſitæ, & decretis Provincialis Synodi Colonienſis contentas, præter eas, quas alioqui canones & leges in violatores perſonarum & rerum Eccleſiaſticarum decernunt, malueritis evitare. Hæc eſt enim noſtra ſententia & ſeria voluntas. Datum in oppido Bruxellenſi Ducatus noſtri Brabantiæ, ſub impreſſione ſigilli noſtri, quarto Nonas Julii, Anno à Nativitate Domini ſupra ſesquimilleſimum quadrageſimo nono. Regnorum noſtrorum, Imperii vigeſimo nono, & aliorum omnium trigeſimo quarto.

* for. Divorum.

CAROLUS

Ad mandatum Cæſareæ & Catholicæ
Majeſtatis proprium.

Vt. Anton. Perenot.

Obernburger ſubſcr.

FERDINANDI IMPERATORIS AVGVSTI

Ann. Chriſti 1554.

EDICTUM

DE CATECHISMIS DOCTRINAE CHRISTIANÆ.

FERDINANDUS divina favente clementia Romanorum Rex ſemper Auguſtus, ae Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, & Sclavoniæ, &c. Rex, Infans Hiſpaniarum, Archidux Auſtriæ, Dux Burgundiæ, &c. Marchio Moraviæ, &c. Comes Tyrolis, &c. Univerſis & ſingulis fidelihus noſtris tam Eccleſiaſticis quam Secularibus, Prælatis, Comitibus, Baronibus, Dominis, Militibus, Clientibus, Capitaneis, Marſchalcis, Provinciarum Præſidibus, Vicedominis, Præfectis, Burggraviis, Officialibus, Judicibus, Burgimagiſtris, Conſulibus, & Communitatibus, omnibusq; aliis & ſingulis ſubditis & fidelibus noſtris inferiorum Provinciarum noſtrarum Auſtriacarum, & Comitatus noſtri Goritiæ Principalis, cujuscunque gradus, ſtatus, ordinis, conditionis & dignitatis extiterint, gratiam noſtram Regiam & omne bonum.

1. Magno cum animi noſtri mœrore perpendimus & videmus, quibus hodie quantisque motibus & periculis orbis Chriſtianus undique concutiatur: potiſſimum vero miſerandus ille ſtatus neglectæ adeoque contemptæ paſſim Religionis ſæpe multumque nos & pios omnes diſcrutiat. Qua quidem Religiooe ut nihil eſt ſanctius in terris, ita præclarius ac firmius Reipub. ornamentum ac robur eſſe nullum poteſt. Atque idcirco malarum artium nefarius artifex, ſanctæ Eccleſiæ, booorumque omnium hoſtis atrociſſimus Sathan, quantum humano generi præſidii in vera Religione poſitum ſit, minime ignarus, annis abhinc multis cauſam Religionis paſſim oppugnat ac perturbat, ita ut majoribus viribus & copiis, frequentioribusque dolis & fraudibus, uno eodemque tempore ipſam antea nunquam oppugnaſſe videatur. Nec deſinit adhuc ſatellites quosdam & miniſtros ſuos, qui editis ſuis libellis omnia impietatis ſtudia foveanr, diſſeminent ac propagent, ſubornare: partim aut qui à Religione orthodoxa ſemel deſecere, in erroribus & ſectis, quibus ſe addixerunt, confirmeotur; partim ut, qui etiamnum in tutiſſimis Eccleſiæ Dei caſtris perdurant, hinc ſeducti, ſactionum diſcipuli & Religionis noſtræ Catholicæ deſertores fiant.

2. Inter hos autem libellos, quorum ingens ubique proventus eſt, non parum virinm ad Religionem evertendam habeot Catechiſmi (ſic enim appellant) qui ſæp. tum brevitatis, tum verborum elegantiæ, & methodi ſpecie commendati egregie fallunt, & impentam illam nobilemque juventutem, veritatis ſynceritati natam, graviter vitiant atque corrumpunt. Dum enim ex iſtorum libellorum lectione, venenum ipſa dulcedine blandum, ſimplicibus & incautis ſumendum præbetur, priusqnam id ſentiant, corum animi novis & peſtiferis opinionibus, quas evellere poſtea ſit difficillimum, depravantur. Unde fit, ut eo doctrinæ fermento ſemel infecti, Catholicæ fidei & ſanctæ matris Eccleſiæ dogmata & inſtituta veneranda negligant, faſtidiant, atque nonnunquam etiam per contemptum oppugnent. Qua quidem in re ſi quid conſiliis, monitis, juſſis & edictis publicis Rege Chriſtiano dignis profici potuit, Nos profecto cum ad iſta impietatis ſtudia profliganda, tum ad ſacroſanctæ Religionis noſtræ Catholicæ jura retinenda, officio noſtro minime defuimus. Attamen graſſatur indies magis ac magis hæc fœda lues, oovique ſubinde ac novis illecebris infecti prodeunt Catechiſmi, ſparguntur, leguntur, proponuntur in ſcholis, majore ſane periculo, quam ſimplices pueri, & creduli improvidique adoleſcentes, imperitique homines, & plerique omnes iſtiusmodi præceptores ſentire aut judicare queant. Quod igitur in gravi morbo boni Medici, in exorta tempeſtate fidi nauçleri faciunt, à nobis alienum non eſſe exiſtimavimus, ut præſentiſſima nobisq; ob oculos poſita atque proſpecta longe graviſſima pericula, ratione qnadam aut depellamus omnino aut ſaltem, quoad Deus potentem manum ſuam admoverit, mitigemus.

3. Quamobrem matura ſuper his deliberatione habita, fidelibus nobis ſubjectis populis ſaluberrimum fore duximus, ſi in tanta dogmatum & ſectarum varietate Catecbiſticæ doctrinæ librum, qui Orthodoxus ſit, conſcribi ſimul & fidelibus noſtris populis evulgari commendariqne curemus. Proinde ad hujusmodi Catholicum opus conſcribendum, non dubiæ fidei & doctrinæ viros delegimus, conſcriptumque eorum quos non ſolum ſacroſanctæ Theologiæ ſcientia, verum etiam vitæ innocentia & integritate perſpicuos eſſe cooſtat, judicio & cenſuræ ſubjecimus, ne authoritate noſtra in lucem quicquam prodiret, quod Evangelicæ doctrinæ & ſanctæ Catholicæ Ecçleſiæ ullo modo adverſaretur.

4. Cum igitur Dei Opt. Max. gratia jam commemoratus liber ita conſcriptus, magnoque Theologorum Catholicorum conſenſu approbatus ſit, mandamus vobis prædictis omnibus & ſingulis, præcipue vero iis, qui noſtro nomine & loco, juris & juſtitiæ adminiſtrarionem in provinciis noſtris Auſtriæ inferioris, & Goritiæ Comitatu exercent, ac in magiſtratu conſtituti ſunt, ut hunc Catechiſmum ſolum, nullumque alium, per Ludimagiſtros, Præceptores, ac Pædagogos pueris in ſcholis publice aut privatim proponi, prælegi, ediſcendumque tradi magnopere curetis, atque omnino

efficia-

Digitized by Google

efficiatis: quatenus cum vos, tum ipſi graviſſimam indignationem noſtram, aliasq; pœnas delinquentibus, & hujus Edicti noſtri contemptoribus pro arbitrio noſtro irrogandas volueritis evitare. Hæc enim eſt expreſſa mens & voluntas noſtra. Datum in Civitate noſtra Vienna, die XIV. menſis Augusti, anno Domini M D LIV. Regnorum noſtrorum XXIV. aliorum vero XXVIII.

FERDINANDI IMPERATORIS AVGVSTI

RESOLVTIO

Anno Chriſti 1557.

DE COLLOQUIO WORMATIENSI, ET SECTARUM AUGUSTANÆ CONFESSIONIS DISSENSIONIBUS.

Reverendo, Iulio Epiſcopo Naumburgenſi, Principi & Præſidenti noſtro in Senatu Colloquii & venerabili dilecto: & Nobilibus ſpectabilibus noſtris & Imperii fidelibus dilectis, N. & N. noſtræ antiquæ veræ Religionis & Auguſtanæ Confeſſionis Subſtitutis Aſſeſſoribus, nunc in dicto Colloquio Wormatiæ congregatis.

FERDINANDUS DEI GRATIA ROMANORUM REX, SEMPER AUGUSTUS.

Reverende Princeps, Nobiles, Spectabiles, dilecti fideles. Literas Venerabilitatis tuæ, Præſidens, ſatis longas, quarum datum erat dies XXVII. Octobris proxime præteriti, accepimus, ex iisque controverſias & diſſenſiones, quæ primum inter ipſos Auguſtanæ Confeſſionis ſocios Colloquutores & Adjunctos ortæ ſunt, deinde etiam tum hac tum aliis præterea de cauſis inter Colloquutores & Adjunctos antiquæ noſtræ Religionis ex una, & Auguſtanæ Confeſſionis deputatos Colloquutores & Adjunctos ex altera partibus, inciderunt, & eo usq; proceſſerunt, ut inſtituti Colloquii curſum interruperint & remorentur: inſuper Venerabilitatis tuæ ſupplicationem ſubjecte enixeque petentis, ut Nos prima quaque occaſione, quid cum de his jam natis contentionibus, tum etiam in commune, ſi Colloquium hoc diutius duraturum ſit, & ejusmodi controverſiæ plures inciderent, de quibus inter Aſſeſſores utriusque partis votando non poſſet conveniri, & à Venerabilitate tua nomine noſtro agendum ſit, clementi reſponſione & reſolutione ſignificare velimus, elementiſſime per omnia cognovimus.

1. Et quidem has contentiones graviter moleſteque intelleximus, vellemusque ut ſummo quoquo ſtudio adhibito præcaveri potuiſſent: nec dubitamus, quin Venerabilitas tua omnem lapidem moverit, quo prædictas contentiones averteret & amoliretur, nec ea in re fidei & diligentiæ ſuæ defuerit. Quandoquidem autem id fieri non potuit, & Nobis vero ſuper memoratis controverſiis qualemcunque nunc Declarationem facere grave & intempeſtivum videtur, (ſicuti tuamet Venerabilitas & vos cæteri, quantum ex ſcriptis veſtris ad Nos miſſis colligere poſſumus, ipſi cogitare habetis:) tamen nihil gratius nobis accidere potuiſſet, quam ut pars utraque nupero Receſſui Imperiali Ratiſponenſi fideliter obtemperaviſſent, deque articulis Chriſtianæ noſtræ fidei, doctrinæ & religionis, fructuoſe, Chriſtiane & concorditer, juxta formam, modum atque ordinem ab ipſis Colloquentibus & Adjunctis, noſtræ antiquæ Religionis & Auguſtanæ Confeſſionis, conventum & accordatum, egiſſent, aut etiamnum agerent, in totoque negotio ſic maxime verſarentur, ut in primis gloria & honor Catholicæ Chriſtianæ veritatis, dilectionis proximi & communis concordiæ atq; unitatis quæreretur & promoveretur, conſiderato quod opera hujus tam graviſſimi negotii non ſolum temporalis utilitas, verum etiam animarum ſalus & beatitudo procurari poſſit. Quæ etiam cauſa nos movit, ut ipſius Colloquii inſtitutionem & celebrationem quo potuimus ſtudio promoverimus, impenſasque & ſumptus quarundam perſonarum ad id delegatarum in nos receperimus, eosque in poſterum quoque ad promovendam deſideratiſſimam unitatem, & conciliandam ſanctam noſtram religionem, ferre ac ſuppeditare prompti paratique clementiſſime ſimus.

2. Quamobrem non potuimus nec voluimus, quin Venerabilitatem tuam & vos hisce literis clementer hortaremur, ſeveriter mandantes, ut adhuc modos ac vias idoneas, quibus exiſtentes illæ contentiones cum partis utriusque conſenſu & voluntate ſopiantur, ante omnia & rebus relictis omnibus fideliter & Chriſtiane quæratis, eaque diligentia adjuvetis, ut non tantum acriores acerbitates in poſterum præcidantur, ſed etiam utraque pars ad fraterniorem, amiciorem & Chriſtianiorem Collationem, & (quantum Omnipotentis gratia dederit) conciliationem in noſtra ſancta fide & Chriſtiana religione, reipſa conſtituendam permoveantur. Quod fortaſſe ab iis tali modo impetrari poterit, ſi primum Colloquutores & Adjuncti Auguſtanæ Confeſſionis ſe adduci patiantur, ut excluſos Theologos ad Colloquium iterum requirant, eisq; ſub ſecuritate promittant, quod ea cum poteſtate, quam ab ſuis Electoribus, Principibus & Ordinibus plenariis cum mandatis acceperunt, ſine ulla contradictione porro admittere velint, & pari eademq; auctoritate ut agant usque ad finem Colloquii tanquam juſtis & legitimis ſociis concedere: Denique ſi diligente tuæ Venerabilitatis

& veſtra opera Colloquutores & Adjuncti noſtræ antiquæ Religionis, ad quæſtionem Colloquutoribus & Adjunctis Auguſtanæ Confeſſionis propoſitam per reſponſionem facta declaratione & pollicitatione contenti acquieſcant. Nam etiam ſi jure meritoque, juxta ſanctionem nuperi Receſſus Imperialis, quæſtio iſta moveri potuerit, ne alterius partis Theologis debuerit vitio aut injuriæ verti, ſi in ſpecie declaraviſſent, quorum opiniones Auguſtanæ Confeſſioni congruas tenerent; tamen quia ſe Auguſtanæ Confeſſioni adhærere declararunt, confeſſique ſunt ſe omnem doctrinam ei contrariam damnare, & ad cunctos articulos ſigillatim reſpondere ſe paratos obtulerunt, æquum eſt ut & Theologi antiquæ noſtræ Religionis hanc declarationem æquanimiter accipiant, & in ea acquieſcant.

3. Quod ſi vero unus aut plures Theologi Auguſtanæ Confeſſionis in ſequentibus articulis unam aut plures opiniones ſive ſectas dicta Confeſſione non comprehenſas defendere ac propugnare conaretur, adverſus illum procedi, ut juſtum eſt, poterit, illique in faciem & præciſe mandari, ut argumentis & opinionibus Auguſtanæ Confeſſioni non correſpondentibus abſtineat. Siquidem notum eſt ex tenore memorati Receſſus Imperialis, hoc Colloquium inter antiquæ Religionis tantum & Auguſtanæ Confeſſionis Status eorumque Deputatos inſtitutum eſſe: quemadmodum & in Pace Religionis tantum comprehenſi fuerunt & ſunt antiquæ Religionis & Auguſtanæ confeſſionis ſocii, cæteris omnibus alterutri harum religionum non adhærentibus in ea Pace non intellectis, ſed ab ea totaliter excluſis.

4. Per iſtos aut alios idoneiores & opportuniores amicabiles modos ac vias Venerabilitas tua & vos etiam atque etiam intenti eſtote, ut hoc ſumme neceſſarium Colloquii opus cum utriusq; partis conſenſu & voluntate iterum inſtauretur, redintegretur & frequentetur. ad quod efficiendum velimus vos ſummis opibus atque induſtriis omnibus incumbere. Quod ſi vero tractationi amicabili nullum locum reliquerint, tum volumus ac jubemus ut omnia; quæ in antedicto Receſſu Imperiali ſtatuta & ordinata ſunt, exequamini, eique in omnibus pareatis & obtemperetis, quemadmodum non dubitamus Venerabilitatem tuam & vos facere veſtra ſponte promptos paratosque eſſe. Qua in re facietis noſtrum beneplacitum; ac erimus Venerabilitati tuæ & vobis cæterisq; perſonis ad hoc Colloquium deputatis pro obſequiis veſtris cum omni gratia & clementia ſemper benevoli ac faventes. Et litibus iſtis atq; contentionibus ſublatis, confidimus clementer, ejusmodi diſſenſiones præterhac non facile emerſuras, ſed Venerabilitatem tuam & vos operam daturos, ut ſuppullulantes juxta ſæpe memoratum Receſſum Imperialem inhibeantur & tollantur, Colloquiiq; proceſſus recte atque ordine promoveatur. Hæc Venerabilitatem tuam & vos clementer ſcire voluimus, Datum in Civitate noſtra Vienna, die IX. Novembr. Anno M D LXVII. Regnorum noſtrorum, Romani XXVII. cæterorum vero omnium XXXI.

FERDINANDUS.

Ad mandatum Regis proprium

J. Jonas D. Vicecancellarius.

L. Kirſchlager manu propria.

COLLOQVUTORVM ET ADJUNCTORUM VETERIS RELIGIONIS *RESPONSIO*

Ann. Chriſti 1557.

Ad literas Regias Præſidi exhibita XXIX. die Novembr. Anno M D LVII.

TEſtes nobis eſſe poſſunt in omnibus, qui actibus Colloquii ab initio interfuerunt, nos ad juſtam & æquabilem inſtituti Colloquii continuationem, propenſam ſemper voluntatem attuliſſe. ſed continuationi moram injecit Colloquutorum alterius partis tergiverſatio, qui ſectas cum Auguſtana Confeſſione diſſidentes, ab ea juxta mentem Receſſuum Imperialium, & Statuum voluntatem, ſegregare & nominatim abjicere recuſarunt.

2. Præcipue vero Colloquii progreſſum abſcidit nata inter adverſam partem contentio, quæ Auguſtanam Confeſſionem, quam unam veteri Religioni in hac Collatione oppoſitam eſſe Status Imperii voluerunt, in duas pene æquas partes diſſecuit, ut & duodecim, quos Imperii Status huic negotio ex altera parte deſtinarant, reſidui manerent ſeptem, quinque vero diſcederent, qui vi & importunitate reliquorum ſeſe excluſos, & loco ſuo per injuriam motos eſſe quererentur.

3. Hinc progreſſui allata cunctatio, quod nos juſta cauſa & prudenti ratione moti hærere cœpimus, an cum diſcuſſa & dimidiata, & tam variis inter ſe diſſentientibus opinionibus, quas hactenus ab ea ſegregare Collocutores alterius partis ſatis ſuſpecta diſſimulatione recuſarunt, permixta Confeſſione Auguſtana, ſuſcepti Colloquii actiones nobis continuandæ eſſent. Prudenter enim adverterunt Status Imperii, in tanta ſectarum multitudine rem infiniti laboris per ſingulas certamen circumferre: ideoque ſeveris edictis, quaſi uno ictu numeroſa iſtius monſtroſæ hydræ capita decutere volentes, reliquas omnes ſectas ab illa Collatione ſecluſerunt, & cum una & ſola Confeſſione Auguſtana conciliationem in hoc Colloquio tentari voluerunt.

4. Hut

4. Huc non obſcure voluntas prudentiſſimi & piiſſimi Regis Romanorum in his poſtremis literis reſpicit, qui ante omnia disjectam & in fruſta diſciſſam adeoque pene dimidiatam Confeſſionem Auguſtanam rurſus adunandam & conjungendam ſuaſit, & his, qui hinc diſceſſerunt, ſpem atq; pollicitationem & rectificationem eſſe faciendam, ut quemadmodum initio per ſuæ religionis Electores, Principes & Status ad Colloquium delecti ſunt, ſic illi continuando usque ad finem intereſſe permittantur. ſiquidem prudenti ratione collegit, in hac diviſione nos, qui veteris religionis partes tuemur, ſi non ad inanem, certe ad duplicatum laborem tedigendos eſſe, ſi Collationem cum reſiduis continuemus: ut ubi Wormatiæ certamen finierimus, cum reliqua parte in Saxonia neceſſario reſumere, aut imperfectam Conciliationem (utpote cum dimidiata parte Auguſtanæ Confeſſionis tentatam) relinquere cogamur: ut nihil de aliis ſectis hactenus nondum ab Auguſtana Confeſſione ſeparatis adjiciamus: Qui reſidui manent alterius partis Collocutores plane ſibi Auguſtanæ Confeſſionis nomen & partem vindicant, & ad Collationem cum veteri Religione continuandam, operam ſuam ſatis animoſe pollicentur. Nos, ut eos Auguſtanæ Confeſſionis partem eſſe non negemus, tantam ſane Confeſſionem in illis agnoſcere nequaquam poſſumus, à qua videmus eorum, quos Status delegerunt, dimidiatam fere partem abeſſe. Huc accedit, quod ei, qui diſceſſerunt, non minus quã qui remanſerunt, Auguſtanæ Confeſſionis titulum ad ſe rapiunt, quam ſe purius & rectius tenere & ſequi aſſeverant, & nequaquam ab dictæ Auguſtanæ Confeſſionis & inde pendentis fœderis conſortio excludi volunt. Negant reſidui ſe alios excluſiſſe: at qui diſceſſerunt, vi ſe loco pulſos & plane ab aliis excluſos eſſe relictis literis & proteſtationibus queruntur. Nos contentionem eorum non judicamus: Judicent Status Imperii, à quibus utrique pari ratione ad Colloquium delecti ſunt, alteram certe partem in culpa deprehendi neceſſe eſt.

5. Hoc certum eſt, è duodecim, quos Status Imperii delegerunt, quinque Colloquio deeſſe, & deeſſe (quantum nos judicare poſſumus) non ex his cauſis, in quibus Receſſus Imperialis poteſtatem reliquis facit alios ſubſtituendi, ſi videlicet aut morte aut infirmitate aut ſimili cauſa Colloquio ſubtrahantur. De his, qui vi ſe extrudi queruntur, diſpoſitionem in Receſſu nullam videmus, & non abſurda ratione dubitamus, an Status Imperii hanc illorum diviſionem probent, & cum reliquis actionem nos continuare velint.

6. Itaque denunciamus ac plane de nobis teſtatum facimus, nos actionem Colloquii præſumere & continuare nec poſſe nec velle, niſi hac conditione, ut ſecundum mentem Receſſus Imperialis, & voluntatem Sereniſſimi Regis, aliis reductis Confeſſio Auguſtana rurſus adunetur, & in unam contrahatur partem, aut ſaltem de voluntate Statuum (quod non attenta aliorum ſegregatione in reſiduis integram Confeſſionem Auguſtanam agnoſcere debeamus) certum & indubitatum teſtimonium perhibeatur, & nobis fidem certam faciant Colloquutores adverſi, ſe ſaltem circa ſingulos articulos, ſpem noſtram de legitima & plena ſeparatione ſectarum, nulla ampliore tergiverſatione aut in ſpeciem confictis rationibus eluſuros, ne pro una Auguſtana Confeſſione cum duabus, aut tandem cum infinitis ſectarum generibus certamen ſuſcipere, aut laborem duplicare contra mentem Receſſus & Statuum voluntatem cogamur. Ut interim nihil huc adferamus, quæ tamen maximi nobis momenti videtur, de offenſa Principum & Magiſtratuum eorum, qui hinc diſceſſerunt, quos contra nos aut Principes noſtros, ut in proteſtatione noſtra liquido oſtendimus, nulla ratione irritandos cenſemus. Rurſus vero adunata Confeſſione ad voluntatem Sereniſſimi Regis, quantum in nobis erit, nos accommodare, & Colloquium æquis conditionibus continuare; nequaquam gravabimur: ſeparationem ſectarum ab Auguſtana Confeſſione, quæ juſtiſſima ratione ab initio fieri debuit, circa ſingulos articulos patienter expectaturi.

7. Hic Reverendiſſimi Domini Præſidis prudentiam appellamus & imploramus fidem, ut juſtas has & æquabiles rationes noſtras æquo animo admittat, nec pro arbitratu adverſariorum conditionibus parum æquis ad continuationem nos inducere tentet, aut nos eorum legibus ſubjiciat, qui quod volunt, ſtatim nobis pro lege obtrudere conantur. Continuationem Colloquii non detrectamus, niſi forte detrectare videamur, quoties ab adverſariis quascunq; nobis leges præfigere tentant, non recipiamus. Imo cogitare debent, negotium ſibi eſſe cum hominibus liberis, qui cum nullam juſtam & æquabilem continuandi rationem abnuamus, tamen ex arbitrio adverſariorum pendere, & eorum legibus parere nolumus. Alioquin niſi æquis conditionibus, & ante omnia Auguſtanæ Confeſſionis redintegratione, continuatio inſtituatur; Deum teſtamur, & plane nobis perſuademus, bonos omnes & æquos rerum æſtimatores ita judicaturos eſſe, adeoque ſi neceſſe ſit, multis & gravibus rationibus monſtrabimus, non nos Colloquii diſſolutioni cauſam præbuiſſe, ſed eos, quicunque tandem ſint, qui Auguſtanam Confeſſionem in partes ſecuerunt, & à tam infinitis ſectis repurgare ſuſpecto prorſus conſilio hactenus diſſimularunt, & ne rurſus adunetur, moras objicere non ceſſant: & ſic nobis neceſſitatem objicere volunt, ut aut imperfectam (cum dimidiata ſcilicet Confeſſione Auguſtana) conciliationem tentare, aut duplicare laborem, & cum duabus Auguſtanæ Confeſſionis partibus fere (quantum nos videre poſſumus) æqualiter magnis; duo, aut cum ſectis aliis, ſi ab ea liquido ſeclusæ non fuerint, infinita tandem Colloquia pro uno inſtituere cogamur. Nec dubitamus has rationes Receſſui Imperiali Ratiſponenſi per omnia conformes eſſe, à quo recedendi nos nec poteſtatem nobis nec voluntatem eſſe liquido teſtamur.

Colloquutores & Adjuncti ex parte veteris & Catholicæ Religionis,

* eo nomine IX.

CAROLI REGIS FRANCIÆ

An. Chriſti 1563.

ARTICVLI

DE REFORMATIONE MORUM, ET ECCLESIÆ DISCIPLINA,

Propoſiti in Concilio Tridentino, quibus Cæſareorum Oratorum Mandata quoque conſentiebant, Capitulis XXXIV. comprehenſi.

VT Sacerdotes, quos caſtos eſſe oporteat, & ex quorum incontinentia, in Eccleſia magnæ naſcuntur offenſiones, non alii in poſterum ordinentur, quam qui ſeniores ſint, & à populo bonum habeant teſtimonium, ut ex anteacta vita, quales poſtea ſint futuri, non levis fiat conjectura : & Sacerdotum libidines & flagitia acerrimis Canonum pœnis coërceantur.

2. Caveatur, ne eodem die aut tempore omnes ſacri Ordines uni conferantur.

3. Nullus Presbyter ordinetur, cui non continuo, ſecundum Concilium Chalcedonenſe, detur una cum Ordine beneficium ac miniſterium. Sic enim fieri conſueviſſe Ordinationes à priſcis illis Patribus, qui Titulos multo poſt tempore inventos ignorarint.

4. Diaconis & aliis ſacris Ordinibus reſtituantur ſua munia, & antiqua functio, ne amplius nuda & in ceremoniis tantum poſita nomina dicantur.

5. Presbyteri & ſacris initiati, & cujusvis Eccleſiæ miniſterio addicti in ea vocatione, ad quam à Domino vocati ſunt, permaneant: neque in alio munere & officio, quam quod Dei miniſterium deceat, verſentur.

6. Nullus eligatur Epiſcopus, qui non & ætatis ſit legitimæ, iisque moribus & doctrina præditus, ut & populum docere, & ei vitæ exemplar eſſe poſſit; & qui non ſit ſatis iis omnibus inſtructus, quæ ad tantum munus obeundum ſint neceſſaria.

7. Is item creetur Plebanus, qui probatæ ſit vitæ, qui ſacrificium rite celebrare, & ſacramenta, ut par eſt, adminiſtrare, & illorum uſum & effectum eos, quibus ea adminiſtrat, recte docere & inſtruere poſſit.

8. Ad Cœnobium & Prioratum Conventualem nemo admittatur, niſi prius in celebri aliquo Gymnaſio ſacras literas publice profeſſus, & Magiſterium aut alium gradum adeptus fuerit.

9. Epiſcopus per ſe, aut per eos, quos ad prædicationis munus aſſumet, qui tot erunt, quot pro diœceſis amplitudine videbitur opus eſſe, omnibus Dominicis & feſtis diebus, tempore item Quadrageſimæ, Jejuniorumque & Adventus Domini, cottidie Dei verbum annunciet, & quotiescumq; id opportune fieri poſſe judicaverit.

10. Idem faciat Plebanus.

11. Abbas & Prior Conventualis libros Veteris & Novi Teſtamenti interpretetur: Xenodochia ac Valetudinaria inſtituat; & ita Monaſteriis antiquæ Scholæ reſtituantur.

12. Qui hodie ſunt Epiſcopi, Plebani, Abbates aut alii Eccleſiaſtici, ſi ſuum munus obire non poſſint, accipiant Coadjutores, per quos illud præſtent, aut omnino Sacerdotia à ſe abdicent.

13. De Catecheſi, ſumma doctrinæ Catholicæ conſcribenda, & brevibus Evangeliorum explicationibus, quas vulgo Poſtillas vocant, ea decernantur, quæ Cæſareæ Majeſtati viſum eſt referre ad hoc ſanctum Concilium.

14. Unum beneficium uni tantum conferatur, ſublata eorum, quæ ſimul teneri & non ſimul teneri poſſunt, perſonarumque differentia; quæ diſtinctio, ut eſt nova & antiquis Decretis incognita, ita tanquam Eccleſiæ damnoſa in poſterum tollatur. Regularia item regularibus, ſecularia ſecularibus cedant.

15. Qui duo plurave nunc poſſident, aut illud tantum retineant, quod optaverint, aut in canonum pœnas incidant.

16. A Sacerdotali Ordine ſordes & omnis avaritiæ labes procul expellantur, nec ullo prætextu pro rebus divinis quicquam exigatur. Curet Epiſcopus per unionem beneficiorum, aut per decimarum aſſignationem, &, ſi hoc commode fieri non poſſit, per parœciarum ſymbola ac collectas, ut Plebani, & cum illis duo pluresve Clerici, habeant, unde vitam tolerent, & hoſpitibus viaticum præbeant.

17. In ſacrificii Parœcialibus Evangelium aperte & dilucide, & pro populi captu copioſe, ex ſuggeſtu exponatur. quo in loco, quæ Plebano præeunte fient preces, lingua fiant vernacula. peracta autem re divina Latine & myſticis precibus, lingua etiam vernacula publicæ ad Deum preces fiant,

& eo

& eo tempore ac aliis præſtitutis cantica pia aut pſalmi Davidici cantentur itidem populari ſermone, prius ab Epiſcopo diligenter examinati.

18. Antiquum Leonis & Gelaſii Decretum de communione ſub utraque ſpecie in uſum revocetur.

19. Ut omnes, præcipue literarum periti, uſum & efficaciam ſacramentorum animo percipiant, præcedat ſemper lingua vernacula brevis ac dilucida explicatio, quæ ſacramenti, quod adminiſtratur, rationem reddat.

20. Beneficia ſecundum antiquos Canones non amplius exteris & per Vicarios conferantur, ſed per ipſos Ordinarios, quorum eſt in hoc maxime electa induſtria, & illis intra ſex menſeis non conferentibus, poteſtas conferendi ad proximum ſuperiorem devolvatur, & per gradus ad Pontificem, juxta Concilium Lateranenſe, neq; aliter Collatio valeat.

21. Mandata de providendo, expectativæ, regreſſus, fiduciariæ reſignationes, commendæ revocentur, & tanquam ſacris Decretis contrariæ, ab Eccleſia omnino arceantur.

22. Reſignationes in favorem eliminentur omnino à Curia Romana, quippe cum à ſacris canonibus inſtitutum ſit, ne quisquam ſibi officii ſui quærat aut eligat ſucceſſorem.

23. Prioratus ſeculares, aut (ut vulgo dicuntur) ſimplices, quibus contra inſtitutionem cura animarum adempta eſt, & translata in Vicarium perpetuum, parva tantum quadam decimarum aut aliorum proventuum penſione ei aſſignata, cum primum vacaverint, curam animarum recipiant, & in antiquum ſtatum reformentur.

24. Cum beneficium ſine officio nec eſſe debeat, nec poſſit, Epiſcopus, ſi quæ ſint ejusmodi, quæ nullo concionandi, ſacramenta adminiſtrandi, aut alio onere Eccleſiaſtico teneantur, iis ex Capituli conſilio curam aliquam ſpiritualem imponat, aut ſi utilius videatur, ea vicinioribus Parœcialibus Eccleſiis uniat.

25. Penſiones ſuper beneficiis non conſtituantur, & quæ ſunt conſtitutæ, tollantur.

26. Epiſcopis intra omnem diœceſim Eccleſiaſticæ jurisdictiones reſtituantur, ſublatis exemptionibus, niſi certis caſibus.

27. Canonici Cathedralium Eccleſiarum ſint aſſidui in Cathedrali Eccleſia, bonis moribus ac doctrina præditi, quiq; ſaltem vigeſimum quintum annum attigerint, ex quorum conſilio Epiſcopus jurisdictionis ſuæ munus exerceat.

28. Retineantur antiqui, aut novi conſtituantur conſanguinitatis, affinitatis vel cognationis ſpiritualis gradus, intra quos non liceat obtentu cujusvis diſpenſationis matrimonium contrahere, exceptis ſolis Regibus aut Principibus propter bonum publicum.

29. Doceatur populus, quid de imaginum cultu ſit ſentiendum, curetque Synodus, ut ſi quæ in iis colendis irrepſerunt ſuperſtitiones & abuſus, tollantur, quo Iconomachis nuper exortis tumultuandi cauſa præcidatur. Quod idem dictum intelligatur de indulgentiis, peregrinationibus, reliquiis Sanctorum, & iis ſodalitatibus, quas vulgo Fratrias vocant.

30. In Eccleſia propter graveis & publicas offenſas publica pœnitentia inſtituatur, & ad Dei iram placandam jejunia & luctus publici.

31. Excommunicatio, quæ ſupremus eſt Eccleſiæ gladius, non paſſim pro quovis delicto aut contumacia decernatur, ſed pro graviſſimo tantum peccato, ſi in eo poſt unam & alteram & nonnunquam trinam monitionem reus non reſipiſcat.

32. Ad forenſeis controverſias, quæ univerſum fere Eccleſiaſticum ordinem contaminant, contrahendas, petitorii & poſſeſſorii in cauſis beneficialibus nuper inventa diſtinctio aboleatur, & ſublatis à Concilio Conſtantienſi introductis Univerſitatum nominationibus, præcipiatur Epiſcopis, ut beneficia ſecundum Gregorii auctoritatem non ambientibus, ſed fugientibus & de Eccleſia bene meritis conferant.

33. Si de conferendi aut præſentandi jure lis oriatur, primum ab Epiſcopo, Capitulo conſulto, Oeconomus vacante beneficio præficiatur, qui fructus omneis percipiat, & munia omnia Eccleſiæ ſubeat: dein litigatores in aliquot viros doctos Eccleſiaſticos conſentiant: & ſi non elegerint, ab Epiſcopo dentur, qui ſaltem intra ſex menſeis litem omnem dirimant, à quibus appellari non liceat: aut ſi appellationi deferendum videatur, mandetur interea executioni ſententia: nec teneatur Oeconomus, aut qui prior obtinuit, reſtituere fructus, pendente lite perceptos, in miniſtri & pauperum tantum alimenta expendendos.

34. Synodi Epiſcopales quotannis ſemel ad minimum, tertio quoquo anno Provinciales congregentur, in quibus de iis, quæ ad ſtatum Eccleſiaſticum ſpectant, diligenter tractetur, de miniſtrorum delictis mature cognoſcatur, & in eos, qui deliquerint, ſevere animadvertatur. Concilia item generalia, niſi obſtet aliquod impedimentum, decimo quoquo anno celebrentur.

EJUSDEM

PROTESTATIO

Ann. Chriſti 1536.

Contra Pium IV. Pontificem Maximum, pro præeminentia ac præſeſſione Regis Chriſtianiſſimi ante Regem Catholicum, adverſus Papæ iniquos & impios proceſſus, & nullitatem Concilii Tridentini, facta per Oratores in Concilio Tridentino, Menſe Septembri, Anno Chriſti M D LXIII.

CUm videmus, Patres Sanctiſſimi, vos ex omnibus totius orbis Chriſtiani Provinciis, conciliandarum de religione controverſiarum cauſa, in hunc locum conveniſſe: idque maxime factum fuiſſe diligenti opera & ſtudio Franciſci & Caroli fratrum Regum Chriſtianiſſimorum. qui apud Pontifices Maximos, Cæſarem, Regem Catholicum, & cæteros Principes Chriſtianos, hanc Synodum Occumenicam primi promoverunt; non poſſumus non graviter & moleſte ferre, noſtram Legationem in ea miſerrima tempora & anguſtias incidiſſe, ut cogamur, aut re infecta hinc abire, aut antiquam regni noſtri Majeſtatem minuentibus adſentiri.

2. Quæ fuerit Regum Chriſtianiſſimorum præ cæteris auctoritas & prærogativa, norunt optime, qui juri Pontificio, & receptis in Eccleſia Romana Chriſtianorum libris, operam dederunt. Sediſſe autem, & inceſſiſſe in Conciliis Eccleſiæ generalibus, antiquis & noviſſimis, Regis Chriſtianiſſimi Oratores, primos poſt Imperatoris, & ante Regis Catholici, & omnium Regum Oratores, vos, qui Conciliorum volumina legiſtis, non poteſtis ignorare: qui vero Juriſconſulti ſunt, negare hujus antiquæ & perpetuæ poſſeſſionis, cum ſint plura conjuncta, & neceſſario conſequentia capita, vim, in uno factam, in omnibus factam videri. Videtis autem, Patres ſapientiſſimi, & oculis cernitis, quod hodie fit, adverſus antiquiſſimam poſſeſſionem, contra omnia jura divina & humana, pupillumque Regem Chriſtianiſſimum fieri. Regis Catholici Oratores, in Conciliis generalibus, poſt Regis Chriſtianiſſimi Oratores, ſemper ſedebant & incedebant, eccleſiaſticarumque cæremoniarum honores accipiebant. Immutata hodie res eſt, & Regi Chriſtianiſſimo prærogativa adempta, non quidem à vobis, Patres ſanctiſſimi, qui potius majorum noſtrorum exemplo, Regibus & Principibus avita Regna & Imperia, unde eſſent inique expulſi, reſtitueritis, quam antiqua poſſeſſione quemquam moveri pateremini. Nihil item hac in re factum eſt ab optimo & religioſo Principe, Rege Catholico, cui cum Rege pupillo quanta ſit amicitia, eaque cum affinitate conjuncta, nemo eſt, qui non intelligat.

3. Quem igitur accuſamus? Adeo nos, Patres ſanctiſſimi, hujus impietatis pudet, piget, tædet, & miſeret, ut ſi fieri ulla ratione poſſet, auctoris nomini parceremus. Quis enim adeo impius pater, à quo ſi filius panem petierit, non ei panem det? ſi piſcem, piſcem? ſi ovum, ovum? Et tamen inventus eſt omnium Chriſtianorum pater ſanctiſſimus, *Pius Quartus*, qui pro pane lapidem, pro piſce ſerpentem, pro ovo ſcorpium, filio primogenito dederit. Eramus nos Galli eſurientes & fameli ci petentes à beatiſſimo Papa, veluti communi patre, panem, non quidem naturalem, cujus non indiget Gallia, regio feraciſſima, ſed illum divinum Angelorum ſuperſubſtantialem, cujus in toto fere orbe Chriſtiano, tanta fuit primum caritas, deinde etiam nunc inopia, ut vix unquam poſt Chriſtum natum, major. Ille vero, non quidem panem, quem petebamus, dedit, ſed ſcorpium, cujus cauda, unico ictu, ſimul duos potentiſſimos Reges, Eccleſiam Gallicanam, & Theologorum Pariſienſium doctrinam feriret.

4. Sic enim exiſtimat *Pius Quartus*, hoc ſuo diſcordiæ pomo, maximorum Regum bene compoſitam pacem, poſſe infringere: unanimesque Reges fratres in prælio armare, ac mutando ordinem & gradum, quo in Concilio Conſtantienſi & ultimo Lateranenſi ſederunt Regum Chriſtianiſſimorum Oratores, omnibus manifeſtum facere, Papam eſſe ſupra Concilium. Sed errat toto cœlo: quoniam horum Regum amicitia altius radices egit, quam ut iſto leviſſimo vento evelli poſſe videatur. Noſtra vero, de Decretis Concilii Conſtantienſis & Baſilienſis, ea ſemper erit conſtans & perpetua ſententia, quæ Conciliis Eccleſiæ univerſalibus inter Catholicos eſſe debet.

5. Audierat & didicerat Petrus, aut ex ſtatere in ore piſcis invento, aut cum rogaretur Phariſæus, *cujus eſſet imago*, aut cum dictum eſt, *quis me conſtituit judicem?* aut ex reſponſo matri filiorum Zebedæi dato, non eſſe miſcendum pſalterium cum cythara. Hic autem Petri ſucceſſor, auſus eſt Regibus & Principibus non ſolum novos honores & prærogativas tribuere & præſcribere, ſed etiam veteres ſuo nutu & voluntate mutare.

6. Magna fuit quidem jure divino, gentium & civili habita ratio filii primogeniti, qui non ſolum vivo patre inter fratres ſemper primum & præcipuum honoris gradum teneret, ſed etiam patre defuncto, nonnunquam hereditatis paternæ majorem partem cerneret. Hic autem *Pius Quartus*, cum Dei locum in terris tenet, non exiſtimat Chriſtianiſſimum Regem, Eccleſiæ Catholicæ primogenitum filium, ulla in re præferendum fratribus Regibus, qui longo poſt tempore Eccleſiæ Catholicæ nati ſunt.

7. Fuit certe Regis Salomonis, & quorundam Judææ Regum, magna impietas, & graviſſima ſcelera: verum noluit Dominus, propter Davidis memoriam, & egregia ejus in Eccleſiam merita, quamdiu Salomon vixit, de Regni paterni amplitudine, dignitate, auctoritate quidquam detrahere: neque

neque duas illas Tribus, quibus Reges Judææ imperabant, omnino perdere. *Pius* autem *Quartus*, nulla habita ratione meritorum in Eccleſiam Romanam, Pipini, Caroli Magni, D. Ludovici, & aliorum Regum, qui Romanum Pontificem urbe profugum & exulem, in ſuam ſedem & dignitatem reſtituerunt, carcere detruſum exeruerunt, & Romam obſidione liberarunt: qui omnem, quem habet Eccleſia Romana, reditum, & multo majorem quam nunc poſſidet, munifice & tam large donarunt: quodq; intolerabile eſt, hoc tempore, quo Regina Chriſtianiſſimi pupilli Regis mater in periculum adduxit tanti regni imperium, ob hanc ſolum cauſam, ut poſſit Eccleſiæ Romanæ auctoritatem in Gallia ſartam tectam conſervare: iſte, inquam, *Pius Quartus*, priſcam Regibus prærogativam & honorem, quæ ſemper fuerunt Regibus cariſſima pignora, ſuo decreto abſtulit.

8. Noluit Dominus Deus prius judicare, quam deſcendiſſet & vidiſſet. Prohibent Pontificum & Imperatorum conſtitutiones, Jureconſultorumq; reſponſa, quemquam indicta cauſa condemnare. Hic autem *Pius*, contemptis omnibus legibus divinis & humanis, non ſolum de plano, aut per libellum, ſed etiam ſine ulla omnino cognitione, regem condemnat.

9. *Maledictus*, inquit Dominus, execratus, infelix, infauſtus, aut ſi quod aliud vocabulum lingua latina habeat, quod Hebraici nominis vim & proprietatem ſignificet, *qui movet limitem proximi ſui: & dicet omnis populus, Amen*. Magna fuit etiam inter Barbaros homines reverentia longiſſimæ poſſeſſionis, quæ ſemper vim conſtituti, juriſq; legitimi auctoritatem habuit: Hic autem *Pius*, mutare ſedes & antiquas poſſeſſiones, deque illis poſſeſſores dejicere, nihilum quiddam eſſe putat.

10. Sæpius Deus per majores & minores Prophetas, commendavit Principibus & Judicibus, pupillorum & viduarum cauſam: nihilque eſt in toto jure civili, in quo tanta jus dicentis religio deſideretur, quam in condemnando pupillo. Noluerunt Paulus, ſanctiſſimaque Eccleſiæ decreta, quemquam excommunicari, niſi ob magnam in graviſſimo delicto contumaciam. Abſtinuerunt priſci Patres à quibusvis decretis faciendis, interea dum ſedebat & coacta erat ſancta Synodus Oecumenica, penes quam ſemper fuit ſumma Eccleſiæ poteſtas: aut, ſi quid aliquando conſtituerant, id ſacro probante Concilio definiebant. Nihil eſt, quod Dominus noſter Jeſus Chriſtus magis curaverit, quam ut ſuæ & diſcipulorum actiones eſſent omnibus manifeſtæ, perſpectæ & cognitæ. *Pius*, ut uno decreto omnia omnino jura divina & humana confunderet, vobis autem, Patres, in Concilio univerſali legitime congregatis, & qui univerſam Eccleſiam merito repræſentatis, auſus eſt Romæ de Regis pupilli Oratorum, qui ad vos tantum, & non ad illum, miſſi erant, prærogativa pronunciare, pupillumq; regem non ſolum non auditum, ſed ne vocatum quidem, condemnare.

11. Ac, ut nulla in hoc decreto iniquitas deſiderari poſſe videretur, & nos Oratores exequutio imparatos offenderet, non ſolum cavit diligenter, ne quis noſtrum de ea quidquam reſciret, ſed etiam vos, Illuſtriſſimi Legati, ſi contra feceretis, hoc eſt, ſi id feceritis, quod ſine nefario ſcelere prætermittere non poteratis, excommunicavit. Videte, rogamus, Patres ſanctiſſimi, qui Theologiæ, Pontificio & civili juribus operam dediſtis, num veriſſime hic dici poſſit; *Iſta quidem vis eſt*.

12. Num hæc ſunt Petri, Lini, Damaſi, Gregorii, aliorumque Summorum Pontificum facta & geſta? Num *Pium Quartum* pro Summo Pontifice & Petri ſucceſſore habere debeat Gallia, qui ut antiquam dignitatem & Majeſtatem pupilli regis minueret, omnia divina & humana jura pervertit? Num nobis, etſi ingratiſſimo animo, juſta tamen & neceſſaria cauſa, hinc ut ne diſcedendum ſit, ubi nullum legibus locum, nullum antiquorum Conciliorum libertatis veſtigium *Pius Quartus* reliquit? Quid enim vobis judicandum proponitur, aut à vobis judicatum publicatur, quod non prius Roma miſſum, & *Pio Quarto* placuerit? Quam putatis aliam eſſe cauſam toties dilati & procraſtinati judicii petitionum noſtrarum, quam quod illa in epiſtola D. Hadriani Sexti Pontificis Maximi, optime noverat, curatis quantumvis membris, corpus ſanum eſſe non poſſe, niſi etiam caput diligenter curetur? Huic autem capiti quæ quantave immineant, quoniam bona pars veſtra optime novit, in aliud tempus dicendum reſervamus.

13. Hic igitur eſt *Pius Quartus*, ad quem ſolum, neminem præterea, noſtra hæc Denuntiatio & Proteſtatio pertinet. Sedem Apoſtolicam, ſanctos Pontifices, ſanctam Eccleſiam, pro cujus dignitate augenda majores noſtri ſanguinem fuderunt, & adhuc hodie in Gallia acriter pugnatur, veneramur, reveremur, ſuſpicimus. *Pii* autem *Quarti* imperium detrectamus, quæcumq; ſint ejus judicia & ſententiæ, rejicimus, reſpuimus & contemnimus.

14. Et quamquam, Patres ſanctiſſimi, veſtra omnium religio, vita & eruditio magnæ ſemper fuit & erit apud nos auctoritatis, cum tamen nihil à vobis, ſed omnia magis Romæ quam Tridenti, agantur: & quæ hic publicantur, magis *Pii Quarti* placita, quam Concilii Tridentini Decreta jure exiſtimentur, denunciamus & proteſtamur, quæcumque in hoc Conventu, hoc eſt, ſolo *Pii* nutu & voluntate, decernuntur & publicantur, ea neq; regem Chriſtianiſſimum, probaturum, neque Eccleſiam Gallicanam pro Decreto Oecumenici Concilii habituram.

15. Interea, quotquot eſtis Galliæ Archiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates, Doctores, Theologi, vos omnes hinc abire rex Chriſtianiſſimus jubet, redituros, ut primum Deus Optimus Maximus Eccleſiæ Catholicæ in generalibus Conciliis antiquam formam & libertatem reſtituerit: Regi autem Chriſtianiſſimo ſuam dignitatem & Majeſtatem.

MAXIMILIANI II. IMPERATORIS AUG.

EDICTUM

DE STUDIIS LITERARUM PROMOVENDIS.

MAXIMILIANUS II. Divina favente clementia electus Romanorum Imperator ſemper Auguſtus, Germaniæ, Hungariæ, Bohemiæ, Dalmatiæ, Croatiæ, & Sclavoniæ, &c. Rex, & Archidux Auſtriæ, Dux Burgundiæ, Stiriæ, Carinthiæ, Carniolæ, & Wirtembergæ, Comes Tyrolis, &c. Recognoſcimus & notum facimus tenore præſentium univerſis. Inter alia majorum noſtrorum conſilia, illud haud poſtremum fuiſſe comperimus, ut ad Imperii Romani decus & dignitatem plurimum facere arbitrarentur, non minus rem literariam, quam militarem diſciplinam propagare: quod literarum monumentis quidquid fortiter & præclare geſtum eſſet, illuſtrari cognoſcerent, & æternæ memoriæ conſecratum ad poſteros ita transmitti, ut tam exteris quam domeſticis populis exemplo ad virtutem eſſe poſſet: quodque optimarum artium ſtudia, & quicquid ad humanæ vitæ cultum atque utilitatem in quaque arte fuiſſet excogitatum, literis & contineri & conſervari optime didiciſſent. Illorum nos laudatis veſtigiis inſiſtere ſummo ſtudio cupientes, dignum in primis duximus prudenter & accurate cavere, ut ſi quis ad eam rem quidquam vel induſtria vel laboribus & impenſis ſuis contulerit, ne huic fraudi beneficium publicum ſit.

2. Cum itaque ſyncere nobis dilecti ac fideles Typographi nobis humiliter exponi curarint, ſe veteres nonnullos auctores, vel nunquam antea viſos, vel emendatiores, aliave opera magni momenti vel antea non edita, vel emendatiora, locupletiora, auctiora & illuſtriora facta, quacumque in lingua, imprimere conſtituiſſe: veteri autem, ne, quod ſæpenumero uſuvenire conſueverit, alii nonnulli, qui alieno labore & induſtria partis, fucorum more inhiare & frui ſoleant, ea quæ illi magnis ſumptibus & impenſis collegerint, & typis procuderint, mox ad ſuum compendium, minore ſumptu & labore imitentur, atque effingant, illisque labor omnis, ſumptus & impenſæ; omne quoque lucrum & laboris præmium, atque adeo (quod dici ſolet) oleum & opera pereat: ideoque ſuppliciter à nobis petierint, ut contra hujusmodi improbos quorundam lucri cupidorum conatus, fraudem & injurias, ſanctionis noſtræ ordinationem edicere dignaremur.

3. Nos hujusmodi illorum precibus æquis & juſtis benigne annuentes, & prædictorum honeſtos conatus promovere, atque indemnitati illorum quam maxime conſultum cupientes, hoc publico edicto cautum volumus, & ſancimus, ne quis, cujuscumque ſtatus, gradus, ordinis aut conditionis fuerit, quacumque ſacri Romani Imperii & ditionis noſtræ fines patent, deinceps prædicta, aut alia quæcumque probatorum auctorum opera, quotquot vel hactenus nondum impreſſa, vel ab aliis quidem impreſſa, novis autem deinceps ſcholiis, annotationibus, aut commentariis aucta & illuſtrata, Typographi primi typis procuderint, intra proximum ſexennium à prima cujusque operis aut voluminis editione ullo pacto ejusdem vel diverſi characteris forma excudat, aut excuſa ab aliis intra noſtros & Imperii fines vendenda importet, ſeu quovis modo diſtrahat manifeſte vel occulte, ſub pœna decem marcharum auri, quarum dimidia fiſco noſtro Imperiali fraudis vindici, reſidua vero pars prænominatis Typographis cedat, præter librorum, ſicut præmittitur, ad imitationem impreſſorum amiſſionem, quos iidem Typographi ubicumque locorum nacti fuerint, per ſe vel ſuos, adjumento Magiſtratus loci, vel citra, propria auctoritate ſibi vendicare, inque ſuam poteſtatem redigere poſſunt. Datum in civitate noſtra Vienna Auſtriæ, die XXI. menſis Februarii, Anno Domini M D LXV. Regnorum noſtrorum, Romani III. Hungarici II. Bohemici vero XVII.

MAXIMILIANUS.

Ad mandatum ſacræ Cæſ. Majeſt. proprium.

Haller.

MAXI-

MAXIMILIANI II. IMPERATORIS AVGVSTI DECRETVM

Ann. Chriſti 1573.

De Pace Religionis, & damnatione Georgii Ederi, Doctoris turbulenti ac ſeditioſi, famoſorum mendacium & injurioſorum libellorum, quos pro fide Romana adverſus Proteſtantes edidit.

SAcra Cæſarea Majeſtas Conſiliario ſuo Aulico, Georgio Edero, J. U. Doctori, ſignificari juſſit, ſuam Majeſtatem in libro, quem ſuæ Majeſtati nuper offerri voluit, moleſtiſſime & indignantiſſime ferre nimiam ejus vehementiam, acerbitatem & immodeſtiam, injurioſaq; verba in multos Imperii Status ac perſonas, inprimis autem Auguſtanæ Confeſſionis ſocios, quorum non modo religionem & confeſſionem, ſed ſtatum quoque, honorem & dignitatem graviſſime læſerit, injuriaverit ac condemnarit: quum tamen & ipſi & omnibus notum ſit atque conſtet, quanto zelo, labore ac ſollicitudine tam Majeſtatis ſuæ majores laudatiſſimi, quam ipſa etiam ſua Majeſtas, tot jam annos in omnibus Imperii Comitiis ac Congregationibus, ſemper intenti fuerint, ut, quod à communibus etiam Imperii Statibus in Pace religionis & alias ſalubriter accordatum & conſtitutum eſt, nemo alterum in honore, dignitate, ſtatu, conſcientia, aut alio quocunque modo, taxet, moleſtet, offendat, lædat, calumnietur aut injuriet: id quod ſua Majeſtas non modo in Imperio, ſed Regnis quoque & Principatibus hæreditariis ſumma ope hactenus nixa fuerit, ut diligenter & exacte obſervaretur. Quapropter ſacræ Cæſareæ Majeſtati liber ille à Doctore Edero editus ſummopere diſplicet, & disgratiſſimus eſt: nec ea ſibi perſuadere poterat, tantam imprudentiam, audaciam & immodeſtiam in eum cadere potuiſſe, qui tanto tempore ſuæ Majeſtatis Conſiliarius in Aula extiterit: quippe cui præ cæteris cognitum ac perſpectum eſt, ne infimos quidem homines, nedum Majeſtatis ſuæ Conſiliarios decere, contra Majeſtatis ſuæ & ſacri Imperii Conſtitutiones & pacem religionis, atque adeo ſuæ Majeſtatis in Imperio factam ſeveram ordinationem, quidquam tale vel in ipſis ſuis hæreditariis terris publicandum curare. Neque etiam ignorat Doctor Ederus, Majeſtatem ſuam Inferioris Auſtriæ Regimento, Univerſitati Viennenſi, cunctis Typographis & Bibliopolis, omnibusq; aliis, non ſemel ſub maxima pœna interdixiſſe, ne in illis terris vel minimum quidquam, ſive religionem ſive res alias ſpectet, imprimant aut impreſſum recudant, niſi prius in Cancellaria Aulica præſentatum, à Regimento & Univerſitate cenſitum, & à Cæſarea Majeſtate permiſſum fuerit. Quæ tamen omnia Doctor Ederus ἐξεπίτηδες ſciens prudens contempſit & inſuperhabuit.

2. Et, quod plus eſt, in ipſo libro per ſummum nefas, & in aliorum ſcandalum, cum abuſu Cæſ. Majeſt. ſuæ nominis ac tituli, ſubſcribi atq; endi juſſit, *cum S. Cæſ. Majeſtatis gratia, privilegio ac permiſſu, & Theologica Facultatis ratificatione*, quum tamen ſuæ Majeſtati de ea re nihil unquam quidquam conſtiterit neque relatum ſit. Unde ſua Cæſ. Majeſt. rem non ſine fraude geſtam, & inſuper ex eo poteſt colligere, quia librum non Viennæ, ſed Dillingæ, excudendum curavit, indubio ut Majeſt. ſuæ bene conſtitutam ordinationem & cenſuram Aulicam præfracte & conſpirato transgrederetur.

3. Ideo ſua Cæſ. Majeſt. ipſi Doctori Edero mandat, ſi ſummam ſuam disgratiam & pœnam ſeveriſſimam vitare velit, ut ab hac die in poſterum ab omnibus ſcriptis in negotio Religionis componendis prorſus abſtineat, & nec privatim nec publice, in ſuo vel alieno nomine, quicquam typis aut alio modo divulget.

4. Deinde, ut in conſpectu omnia & ſingula exemplaria ſupramemorati libri, compacta & incompacta, quotquot adhuc habet, ſine demptione in ſuæ Majeſt. Inferioris Auſtriæ Regimentum, ſigillo firmata, deferat, nec ulterius ullum alienet aut diſtrahat.

5. Tertio, ut in continenti Majeſt. ſuam in Cancellaria Aulica perfecte edoceat, quot exemplaria excudi curaverit, & ad quæ loca diſtraxerit ac transmiſerit, aut ubi plura reperiri poſſint.

6. Quarto, ut omnia & ſingula dicti libri exemplaria, quæ in hac Urbe Viennæ inter quosdam ſingulariter diſtribuit, ſtatim ac ſine mora repetat, eademque ad dictum Regimentum deferat.

7. Quinto, quum ſe in ſuo libro ad cenſuram & ratificationem Theologicæ facultatis in hac Academia Viennenſi referat, jubet ſua Majeſtas, ut ſibi in ſpecie declaret ac nominet eas perſonas, à quibus liber reviſus ac cenſitus fuerit, rationesque reddat, cur adverſus ſuæ Cæſ. Majeſtatis expreſſum mandatum ea inſcia ratificationem dederint, & quare ipſe Doctor hac in parte Majeſtatem ſuam circumvenire voluerit.

8. Poſtremo, ſuam Cæſ. Majeſt. ſcire omnino refert, per quas perſonas librum Dillingæ excudendum, & poſtea in hanc Urbem devehendum procuraverit. Huic Mandato Doctor Ederus in omnibus ac ſingulis ſuis articulis ſtatim obedienter pareat & obſecundet. Nam ſi in uno aut altero delinquere depræhenſus fuerit, ſua Cæſ. Majeſtas adverſus eum non modo privatione Conſiliariatus, verum etiam aliis viis ſeveriter ac diſtricte procedet, & ad multo graviores pœnas allegabit. Hæc eſt ſuæ Cæſareæ Majeſtatis ſeria & ſevera voluntas ac ſententia.

Decretum per Imperatorem, 2. Octobr. Anno 1573.

MAXIMILIANI II. IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 1575.

RESCRIPTVM

DE CANTU ECCLESIASTICO, ET DIVINI OFFICII EMENDATIONE.

MAXIMILIANVS DEI GRATIA, ROMANORVM IMPERATOR SEMPER Auguſtus, Rex Hungariæ, Bohemiæ, &c.

Hæc verbotim tranſcripſit Henr. Mollerus in programmate anno 1574. VVittembergæ publice propoſito, & Explanationibus ejus in Pſalmos præfixo: aut quod mihi veroſimilius videtur, hujus Reſcripti conditor programma illud adeptus, inde hanc epiſtolam nomine Imperatoris proſcripſit.

VEnerabilis, devote, nobis dilecte. Semper in Eccleſia lecti & decantati ſunt pſalmi Davidis, ut aſſidua repetitione auditoribus fierent familiares. Et B. Auguſtinus ſcribit, cum abjectis erroribus Manichæorum amplexus eſſet doctrinam Chriſtianam, & ingreſſus in ædem ſacram audiviſſet decantari à cœtu fidelium pſalmos, non potuiſſe ſeſe continere, quin lacrymas funderet. Tanta enim eſt rerum magnitudo in pſalmorum libro, tanta verborum & ſententiarum gravitas & elegantia, ut legentem, vel audientem cum aliqua attentione non poſſit non vehementer movere, & in admirationem cum ipſius doctrinæ, tum & auctoris horum ſcriptorum adducere. Ac, ſicuti recte judicas, id quod Cicero de Euripide dixit, ſingulos ejus verſus ſingula teſtimonia ſeu oracula eſſe, verius multo de pſalmis dici poteſt, quorum auctorem conſtat eſſe non tam Davidem, Regem alioqui præſtantiſſimum & ſapientiſſimum, quam ipſum Spiritum Sanctum, cujus ſermo, ut ſcribitur 2. Regum 23. ſonuit per linguam Davidis.

a Ut Tiguri ex inſtituto Zuinglii, quod tamen ann. 1598. reformatum, & pſalmodia in Eccleſiam reducta aſt. b apud Pontificios Romaniſtas eſt.

2. Cumque primus David huic doctrinæ, quæ Eccleſiæ Dei ab initio patefacta eſt, numeroa adjunxerit, tota antiquitas hæc ſcripta magnifecit, & quotidianis decantationibus & repetitionibus ſibi familiariſſima fecit: non tantum quod illa, quæ numeris incluſa ſunt, facilius in memoria hærent, ſed etiam, quia mutari aut depravari non ita facile poſſunt, quin error ſtatim cognoſcatur. Nunc (proh dolor) ea profanitas invaſit Eccleſiam Dei, eaque temeritas Sacerdotes, ut quod à ſanctis Patribus & priſcis Eccleſiæ Confeſſoribus pie inſtitutum eſt *a* alicubi eos omnino exterminarint, *b* alicubi mance & truncatim quaſi centones quoſdam male conſutos propoſuerint, alicubi quanquam de veteri conſuetudine in Eccleſia decantentur, tamen propter vel levem vel inconditam carminum modulationem pauciſſimi ſint, qui dulcedine eorum afficiantur, fitque id quod B. Auguſtinus de quibuſdam ſuæ ætatis profanis hominibus queritur, ut quanquam verba ſubinde decantando repetant, tamen corda ipſorum plane ſint muta.

c Papæ, Cardinalium & Epiſcoporum.

3. Itaque non à tua ſolum Venerabilitate, ſed ab aliis quoque piis viris Eccleſiæ Dei & Imperii noſtri fidelibus admoniti, hunc defectum & negligentiam non inter poſtrema ſigna eſſe, quæ ruinam portendant Eccleſiæ & veræ pietati, & quibus ira Dei ſuper nos provocetur, ut nos tam diuturno bello, fame, peſtilentia, aliisque plagis & ærumnis, quæ ante oculos poſitæ ſunt, affligat, Nos exemplo ſanctiſſimorum Regum Davidis ac Salomonis, & Maximorum noſtrorum in Imperio prædeceſſorum Conſtantini atque Caroli, de emendatione Eccleſiaſticæ diſciplinæ, quoad ejus fieri poſſet, omnibus modis ſerio & ſollicite cogitavimus, nec defuere nobis nec deſunt, quibus cogitationes & ſollicitudines noſtræ paternæ probarentur, ſed vicit hactenus *c* aliorum pervicax potentia. In primis autem nihil magis in votis habuimus & habemus, quam ut veteris Eccleſiæ officium & Cantus reſtaurentur, pſalmi & hymni integri, quemadmodum à ſanctis Patribus præſcripti ſunt, non mutilati, non confuſi, nec male conſarcinati, à Clericis in choro decantentur; ſed & hoc nobis ſemper à pietate non abhorrere viſum eſt, ut pſalmi & hymni à viris piis & Spiritu Sancto inſtinctis vernaculo carmine compoſiti, decenter, moderate & attente, choro præcinente, ad plebis & laicorum ædificationem & devotionem, in templo perſonent.

4. Quapropter ſi divini in pſalmodia cultus reſtaurationem ea intentione tibi permitti poſtulas, ut omnia meliori ordine in Eccleſia peragantur, & officium Eccleſiaſticum ad primam inſtitutionem quam proxime reducatur, Clericorum affectio renovetur, Choraularum harmonia vigeat, plebis devotio magis magisque incendatur, & ab omnibus Deus invocetur, qui omnium preces exaudire promiſit, non vetamus, quo minus cum conſilio Presbyterorum & Diaconum deſideriis parœcianorum tuorum ſatisfacias, modo omnes novitatea, quæ apud novatores hujus ſeculi ſub reformationis prætextu nimium frequentes ſunt, caveantur, & publicum ſcandalum devitetur, cujus authoribus & graviſſimam indignationem noſtram & alias pœnas pro arbitrio noſtro irrogandas eſſe noveris. Hæc eſt Clementiæ noſtræ ſeria voluntas.

Datum &c. 1375.

GREGORII XIII. PONTIFICIS MAXIMI BVLLA

Anno Chriſti 1582.

DE EMENDATIONE CALENDARII.

GREGORIUS Epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, ad perpetuam rei memoriam. Inter graviſſimas paſtoralis officii noſtri curas ea poſtrema non eſt, ut quæ à ſacro Tridentino Concilio, Sedi Apoſtolicæ reſervata ſunt, illa ad finem optatum, Deo adjutore, perducantur. Sane ejuſdem Concilii Patres, cum ad reliquam cogitationem, Breviarii quoque curam adjungerent, tempore tamen excluſi, rem totam, ex ipſius Concilii Decreto, ad auctoritatem & judicium Romaoi Pontificis retulerunt. Duo autem Breviario præcipuè cootinentur; quorum unum preces laudesque divinas, feſtis profeſtisq; diebus perſolvendas complectitur: alterum pertinet ad annuos Paſchæ, feſtorumq; ex eo pendentium recurſus, Solis & Lunæ motu metiendos. Atque illud quidem felicis recordationis PIUS V. prædeceſſor noſter, abſolvendum curavit atque edidit. Hoc vero, quod nimirum exigit legitimam Calendarii reſtitutiooem, jamdiu à Romanis Pontificibus, prædeceſſoribus noſtris, & ſæpius tentatum eſt, verum abſolvi, & ad exitum perduci ad hoc usq; tempus non potuit: quod rationes emendandi Calendarii, qui à cœleſtium motuum peritis proponebantur, propter magnas & fere inextricabiles difficultates, quas hujusmodi emendatio ſemper habuit, neq; perennes erant, neq; antiquos Eccleſiaſticos ritus incolumes (quod in primis hac in re curandum eſt) ſervabant. Dum itaq; nos quoq; credita nobis, licet indignis, à Deo diſpenſatione freti, in hac cogitatione curaque verſaremur, allatus eſt nobis liber à dilecto filio Antonio Lilio artium & Medicinæ Doctore, quem quondam Aloyſius ejus germanus frater conſcripſerat, in quo per novum quendam epactarum cyclum ab eo excogitatum, & ad certam ipſius Aurei numeri normam directum, atque ad quamcumq; anni Solaris magnitudinem accommodatum, omnia quæ in Calendario collapſa ſunt, conſtanti ratione, & ſeculis omnibus duratura, ſibi reſtitui poſſe oſtendit, ut Calendarium ipſum nulli unquam mutationi in poſterum expoſitum eſſe videatur.

2. Novam hanc reſtituendi Calendarii rationem exiguo volumine comprehenſam, ad Chriſtianos Principes celebrioresque Univerſitates, paucos ante annos, miſimus, ut res, quæ omnium communis eſt, communi etiam omnium conſilio perficeretur; illi cum, quæ maxime optabamus, concordes reſpondiſſent, eorum nos omnium conſenſione adducti, viros ad Calendarii emendationem adhibuimus, in alma Urbe harum rerum peritiſſimos, quos longe ante ex primariis Chriſtiani orbis nationibus delegeramus. Ii cum multum temporis & diligentiæ ad eam lucubrationem adhibuiſſent, & Cyclos tam veterum quam recentiorum undiq; conquiſitos, ac diligentiſſime perpenſos inter ſe contuliſſent, ſuo & doctorum hominum, qui de ea re ſcripſerunt, judicio hunc præ cæteris elegerunt Epactarum Cyclum, qui nonnulla etiam adjecerunt, quæ ex accurata circumſpectione viſa ſunt ad Calcodarii perfectionem maxime pertinere.

3. Conſiderantes igitur nos, ad rectam Paſchalis feſti celebrationem, juxta ſanctorum Patrum ac veterum Romanorum Pontificum, præſertim PII & VICTORIS primorum, necnon magni illius Oecumenici Concilii Niceni, & aliorum ſanctiones, tria neceſſario conjungenda & ſtatuenda eſſe: primum, certam verni æquinoctii ſedem; deinde rectam poſitionem XIV. Lunæ primi menſis, quæ vel ipſum æquinoctii diem incidit, vel ei proxime ſuccedit; poſtremo primum quemque diem Dominicum, qui eandem XIV. Lunam ſequitur: curavimus non ſolum æquinoctium vernum in priſtinam ſedem, à qua jam à Concilio Niceno decem circiter diebus receſſit, reſtituendam: & XIV. Paſchalem ſuo in loco, à quo quatuor, & eo amplius dies hoc tempore diſtat, reponendam: ſed viam quoque tradendam & rationem, qua cavetur, ut in poſterum, æquinoctium, & XIV. Luna, à propriis ſedibus numquam dimoveantur. Quo igitur verum æquinoctium, quod à Patribus Concilii Niceni ad XII. Calendarum Aprilis fuit conſtitutum, ad eandem ſedem reſtituatur; Præcipimus & maodamus, ut de menſe Octobri anni M D LXXXII. decem dies incluſive, à tertia Nonarum usque ad pridie Idus, eximantur, & dies, qui feſtum S. Franciſci, Nonas celebrari ſolitum ſequitur, dicatur Idus Octobris, atque in eo celebretur feſtum SS. Dionyſii, Ruſtici & Eleutherii Martyrum, cum commemoratione S. Marci Papæ & Confeſſoris, & SS. Sergii, Bacchi, Marcelli & Apulcii Martyrum. Septimodecimo vero Calend. Novembris, qui dies proxime ſequitur, celebretur feſtum S. Calliſti Papæ & Martyris. Deinde XVI. Calend. Novembr. fiat Officium & Miſſa de Dominica XVIII. poſt Pentecoſten, mutata litera Dominicali G. in C. Quintodecimo denique Calend. Novembr. dies feſtus agatur S. Lucæ Evangeliſtæ, à quo reliqui deinceps agantur feſti dies, prout ſunt in Calendario deſcripti.

4. Ne vero ex hac noſtra decem dierum ſubtractione alicui, quod ad annuas vel menſtruas præſtationes pertinet, præjudicium fiat, partes Judicum erunt, in controverſiis, quæ ſuper hoc exortæ fuerint, dictæ ſubtractionis rationem habere, addendo alios decem dies in fine cujuslibet præſtationis.

5. Deinde, ne in poſterum à XII. Calend. April. æquiooctium recedat, ſtatuimus Biſſextum quarto quoqoe anno, uti mos eſt, continuari debere, præterquam centeſimis annis, qui quamvis Biſſextiles antea ſemper fuerint, qualem etiam eſſe volumus annum M DC. poſt eum tamen, qui deinceps conſequentur centeſimi, non omnes Biſſextiles ſint, ſed in quadringentis quibusque anois, primi quique tres centeſimi ſine Biſſexto tranſigantur, quartus vero quisque centeſimus Biſſextilis ſit: ita ut annus M DCC. M DCCC. M DCCCC. Biſſextiles non ſint: anno vero MM. more conſueto dies Biſſextus intercaletur, Februario dies 29. continente. idemque ordo intermittendi intercalandique Biſſextum diem, in quadringentis quibusq; annis perpetuo conſervetur.

6. Quo item XIV. Paſchalis rectè inveniatur, itemque dies Lunæ, juxta antiquum Eccleſiæ morem, ex Martyrologio ſingulis diebus ediſcendi, fideli populo vere proponantur, ſtatuimus, ut amoto Aureo oumero de Calendario, in ejus locum ſubſtituatur Cyclus Epactarum: qui ad certam (uti diximus) Aurei numeri normam directus efficit, ut novilunium, & XIV. Paſchalis vera loca ſemper retineant. Idque manifeſte apparet ex noſtri explicatione Calendarii, in quo deſcriptæ ſunt etiam tabulæ Paſchales ſecundum priſcum Eccleſiæ ritum, quo certius & facilius ſacroſanctum Paſcha inveniri poſſit.

7. Poſtremo, quoniam partim ob decem dies menſe Octobri anni 1582. qui correctionis annus rectè dici debet, exemptos, partim ob ternos etiam dies, quolibet quadringentorum annorum ſpatio minime intercalandos, interrumpatur neceſſe eſt Cyclus literarum Dominicalium 28. annorum ad hanc usque diem uſitatus in Eccleſia Romana, Volumus in ejus locum ſubſtitui eundem Cyclum 28. annorum, ab eodem Lilio, tum ad dictam intercalandi Biſſexti in centeſimis annis rationem, tum ad quamcumque anni Solaris magnitudinem accommodatum; ex quo litera Dominicalis, beoeficio Cycli Solaris æque facile, ac prius, ut in proprio canone explicatur, reperiri poteſt in perpetuum.

8. Nos igitur ut, quod proprium Pontificis Maximi eſſe ſolet, exequamur, Calendarium immenſa Dei erga Eccleſiam ſuam benignitate jam correctum atq; abſolutum, hoc noſtro Decreto probamus & Romæ una cum Martyrologio imprimi, impreſſumque divulgari juſſimus. Ut vero utrumque ubique terrarum incorruptum, ac mendis & erroribus purgatum ſervetur, omnibus io noſtro & ſanctæ Romanæ Eccleſiæ dominio mediate vel immediate ſubjecto commorantibus Impreſſoribus, ſub amiſſionis librorum, ac centum ducatorum auri Cameræ Apoſtolicæ ipſo facto applicandorum; aliis vero in quacumque orbis parte conſiſtentibus, ſub excommunicationis latæ ſententiæ, ac aliis arbitrii noſtri pœnis, ne ſine noſtra licentia Calendarium, aut Martyrologium ſimul vel ſeparatim imprimere, vel proponere, aut recipere ullo modo audeant vel præſumant, prohibemus.

9. Tollimus autem & abolemus omnino vetus Calendarium, volumusque ut omnes Patriarchæ, Primates, Archiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates, & cæteri Eccleſiarum Præſides, novum Calendarium, ad quod etiam accommodata eſt ratio Martyrologii, pro divinis Officiis recitandis, & feſtis celebrandis, in ſuas quisque Eccleſias, Mooaſteria, Conventus, Ordines, Militias, & Diœceſes introducant, & eo ſolo utantur, tam ipſi, quam cæteri omnes Presbyteri & Clerici ſæculares & regulares utriusq; ſexus; nec non Milites, & omnes Chriſti fideles; cujus uſus incipiet poſt decem ill[illegible]es ex menſe Octobri anni M D LXXXII. exemptos. iis vero, qui adeo longinquas incolunt regiones, ut ante præſcriptum à nobis tempus harum literarum notitiam habere non poſſint; liceat, eodem tamen Octobri menſe, inſequentis anni M D LXXXIII. vel alterius, cum primum ſcilicet ad eos hæc noſtræ literæ pervenerint, modo à nobis paulo ante tradito, ejusmodi mutationem facere, ut copioſius in noſtro Calendario anni correctionis explicabitur.

10. Pro data autem nobis à Domino auctoritate, hortamur & rogamus chariſſimum in Chriſto filium noſtrum RODOLPHUM Romanorum Regem Illuſtrem in Imperatorem electum, cæterosque Reges, Principes ac Reſpublicas, iisdemque mandamus, ut quo ſtudio illi à nobis contenderunt, ut hoc tam præclarum opus perficeremus, eodem, imo etiam majore, ad conſervandam in celebrandis feſtivitatibus inter Chriſtianas nationes concordiam, noſtrum hoc Calendarium & ipſi ſuſcipiant, & à cunctis ſibi ſubjectis populis religioſe ſuſcipiendum inviolateq; obſervandum curent.

11. Verum quia difficile foret præſentes literas ad uoiverſa Chriſtiani orbis loca deferri, illas ad baſilicæ Principis Apoſtolorum, & Cancellariæ Apoſtolicæ valvas, & in acie Campi Floræ publicari & affigi, & earundem literarum exemplis, etiam impreſſis, & voluminibus Calendarii & Martyrologii inſertis & præpoſitis, ſive manu tabellionis publici ſubſcriptis, nec non ſigillo perſonæ in dignitate Eccleſiaſtica conſtitutæ obſignatis, eandem prorſus indubitatam fidem ubiq; gentium & locorum haberi præcipimus, quæ originalibus literis exhibitis omnino haberetur.

Nulli ergo omnino homioum liceat hanc paginam noſtrorum præceptorum, mandatorum, ſtatutorum, voluntatis, probationis, prohibitionis, ſublationis, abolitionis, hortationis, & rogationis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, ac beatorum Petri & Pauli Apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Tuſculi, Anno incarnationis Dominicæ M D LXXXI. ſexto Calend. Martii, Pontificatus noſtri anno decimo.

RVDOL-

RUDOLPHI II. IMPERATORIS AUGUSTI EDICTUM

An. Chriſti 1594.

DE OFFICIO PRINCIPIS MILITARIS in hoſte perſequendo.

RUDOLPHUS II. Romanorum Imperator Sereniſſimo ac Potentiſſimo Duci Theodoro Wanowvitz Czaro & Magno Duci Ruſſiæ, Wlodimiriæ, Moſcoviæ, Novogradiæ: Illuſtribus, Aaroni Principi *a* Walachiæ, Januſio Duci Zbaraviæ & Palatino Brezlavienſi, cæteriſque exercitus Zaporoſcienſis militibus, ſalutem & animum benevolum, ac gratiam noſtram Cæſaream. *a* Moldaviæ.

1. Dilectioni veſtræ, & Vobis, amanter, benevole & clementer ſignificamus, quod præſentium exhibitor Generoſus & fortis Stanislaus Clopitzius, Senior exercitus Zaporoſcienſis coram nobis comparuerit, nobiſque ſervitia ſua militaria adverſus perpetuum Chriſtiani nominis ac fidei hoſtem Turcam, una cum octo vel decem millibus ſuorum commilitonum, nempe Coſacorum, humiliter obtulerit, noſque illum cum dictis copiis (ſiquidem Coſacorum gentem liberam, & operam militarem quibuſcumque velint, ad libitum navare poſſe profitetur) ad expeditionem noſtram bellicam contra Turcam, quam propterea, quod pacem, quæ inter nos mutuo intercedente juramento religioſe ſancita & firmata fuerat, perfide violaverit, & provincias noſtras ſuperiori tempore hoſtiliter invaſerit, apparamus, clementer receperimus, tum quod illi vexillum noſtrum Cæſareum, Imperiali Aquila inſignitum, quo ſecundum morem militarem, quamdiu in ſervitiis noſtris fuerit, utatur, tradi mandaverimus, ſperantes non tantum Regno noſtro Hungariæ & vicinis provinciis noſtris, ſed toti Reipubl. Chriſtianæ, cujus hic potiſſimum res agitur, magnum emolumentum atque commodum inde acceſſurum eſſe. Quandoquidem in hunc modum cum illo transegerimus, ut omnes ſuos conatus in id maxime intendant, quo Tartaris à Turca evocatis viarum tranſitus intercludant, illoſque inhibeant, ne in fines noſtros irrumpant, ſimulque pro viribus enitantur, ut in Turcæ regionem trajecto Danubio Seliſtriam incurſionem faciant, & obvia quæque longe lateque ad Adrianopolim usque vel ulterius igne & ferro depopulentur, vaſtent ac peſſumdent, neque ſolum hoſti occaſionem præbeant exercitum ſuum diſtrahendi, & in plures partes dividendi, verum etiam iſta locorum deſolatione commoditatem cibariorum & commeatus eripiant. Cavemus tamen ne vel Regno Poloniæ Provinciiſque ad illud pertinentibus, vel aliis Chriſtianorum Principum locis ac dominiis ullam moleſtiam aut damnum ullum quovis nomine & prætextu inferant, ſed potius ab iisdem auxilium, opem ac promotionem exſpectent. Mos inveſtiendi Principem Imperii.

2. Quapropter Dilectiones veſtras amanter & fraterne, voſque alios benigne ac clementer cohortamur, ut noſtrum hoc pium inſtitutum, & toti Reip. Chriſtianæ ſalutare futurum, approbare, & præfato Clopitzio copiiſque cum ipſo profecturis, non modo nihil impedimenti & moleſtiæ inferre, ſed magis pro Dilectionum veſtrarum & veſtro erga patriam & ſacroſanctam fidem Catholicam promptiſſimo ſtudio, tum erga nos quoque & ſacrum Romanum Imperium benevolentia atque devotione, eorum conatus juvare ac promovere, illiſque per loca veſtra, tam terra quam aqua, liberum tranſitum permittere, & viarum ſecuritatem concedere velitis, quo opus hoc magnum neceſſariumque recte ad effectum atque optatum finem deducere poſſint. In his nobis Dilectiones veſtræ & Vos rem gratiſſimam, & Chriſtianæ Reipubl. utiliſſimam, Dilectionibus autem veſtris & Vobis ipſis longe honorificentiſſimam facturi eſtis, quod nos fraterne, benevole ac clementer, quoties ſeſe obtulerit occaſio, noſtræ benevolentiæ oſtenſione & Cæſarea gratia compenſare & recognoſcere non intermittemus. Datæ in arce noſtra Regia Pragæ, 3. Februarii, anno 1594.

RUDOLPHI II. IMPERATORIS AUGUSTI

RESCRIPTUM

Ann. Chriſti
1594.

AD ORDINES REGNI POLONIAE, DE *pactis non contraventis.*

RUDOLPHUS II. Romannrum Imperator Senatoribus Regni Poloniæ. Literæ veſtræ ad
diem xxviii. Aprilis Varſoviæ ad nos datæ, in quibus de egregio Stanislao Chlopiaio con-
querimini, rectè nobis allatæ & perlectæ ſunt. Quanquam autem non dubitemus, vos pro ve-
ſtra prudentia, & noſtrarum literarum exemplo, quas Chlopizio circa initium menſis Februarii Pra-
gæ ex Aula noſtra Cæſarea diſcedenti clementer dari juſſimus, haud obſcure intellexiſſe, quid Chlo-
pizius à nobis in mandatis habeat: tamen ut omni ſcrupulo vos liberemus, paulo fuſius, quomodo
ſe tota hæc res habeat, vobis exponendum cenſuimus. Poſtquam Chlopizius de bello inter nos &
Turcarum Regem gliſcente inaudiverat, nosque de apparandis rebus bellicis & conſcribendis copiis
deliberaremus, in noſtram Aulam Cæſaream tunc forte advenit, & nobis ſervitia ſua militaria cum
octo vel decem millibus Coſacorum Zaporeſcenſium contra Turcas, & præcipuè Tartaros in Re-
gnum noſtrum Hungariæ perrumpere conaturos, devoto animo obtulit: aſſerens Coſacos iſtos eſſe
liberos, & nulli Domino parere, ſed operam ſuam militarem, unde potiſſimum viverent, pro libitu
addicere & navare, quibus velint; atque ideo prompte & alacriter ſub noſtro & ſacri Romani Impe-
rii vexillo in hac duntaxat expeditione adverſus Turcas & Tartaros magno cum emolumento totius
Reipublicæ Chriſtianæ militaturos. Hæc cum altius perpenderemus, & non tam ex uſu noſtro & Re-
gni noſtri Hungariæ, quam univerſæ Chriſtianitatis futura conſideraremus, facile in eandem ſenten-
tiam ivimus, committendo ipſi, ut cum dictis Coſacis Zaporeſcenſibus, quorum majorem partem in
procinctu jam eſſe ajebat, Tartaris in Chriſtianorum regiones impreſſionem facturis ſeſe oppone-
ret, tranſitumque intercluderet, ac ipſis quoque Turcis, ſi poſſet, detrimentum inferret, impediret-
que, quominus totas vires ſuas in Hungariam converterent, ex qua in vicinas provincias & Regna,
vi & armis ſibi viam facile aperturi eſſent. Qua conditione tamen iſtud à Chlopizio & Coſacis ad ef-
fectum perduci debeat, ex iis ipſis literis, quas Clopiaio ſuper ea re tradidimus, maniſeſto apparet,
ubi inter cætera ſic expreſſe legitur; *Cavemus tamen, ut hanc expeditionem ita aggrediantur & ſuſci-
piant, ne vel Regno Poloniæ provinciisq; ad illud pertinentibus, vel aliis Chriſtianorum Principum locis
ac dominiis ullam moleſtiam, nec damnum ullum quovis nomine vel prætextu inferant.* Et ſane polliciti
nobis fuimus, & adhuc certo pollicemur, tale noſtrum inſtitutum, ſiquidem pactis & fœderibus neu-
tiquam adverſatur, vobis, quibus Tartari viciniores ſunt, & per quorum loca tranſitum jamdiu ani-
mo conceperunt, non ingratum eſſe futurum: cum vos non lateat, quæ Tartarorum immanitas &
barbaries ſit, qui quocumque ſe vertunt, obvia quæque nulla datæ fidei nec ullorum pactorum habi-
ta ratione, proſternunt, vaſtant & deſolata relinquunt. Quapropter cum eum in modum ſeſe res ha-
beat, nobisque propoſitum non fuerit, præter pacta & fœdera, quæ inviolata maxime cupimus, cui-
quam in Regno Poloniæ quicquam committere, veſtrum erit de nobis & noſtro erga Rempubl. Chri-
ſtianam pio ac paterno affectu & propenſa voluntate bene ſentire, nihilque ſiniſtre interpretari, ſed
potius opus hoc tam neceſſarium, & toti Reipubl. Chriſtianæ in primis ſalutare, communi veſtro
conſenſu approbare, juvare, & omnibus modis promovere. Quod vos pro veſtro in bonum & com-
modum publicum egregio ac debito ſtudio, lubenti & alacri animo facturos eſſe non tantum penitus
nobis perſuaſum habemus, verum etiam ut omni contentione faciatis, benigne vos hortamur
& requirimus, quos bene & feliciter valere cupimus. Datum
Pragæ 3. Junii, Anno 1594.

RUDOLPHI II. IMPERATORIS AUGUSTI
RESCRIPTUM

Ann. Chriſti 1594.

DE BELLI ALEA, ET RECIPIENDIS PRINcipibus à Turca ad Imperium Chriſtianum deficientibus.

RUDOLPHUS II. Romanorum Imperator Stephano Feyerkovvy Epiſcopo Nitrienſi Locumtenenti, cæteriſq; univerſis Statibus & Ordinibus Regni Hungariæ.

1. Reverendi, Spectabiles, Magnifici, Egregii ac Nobiles, Prudentes item ac Circumſpecti, Fideles nobis dilecti: Quæ ſuperioribus diebus in Inſula Chalokeor vocata circa exercitum noſtrum geſta ſunt, & quam inopinata illos calamitas obruerit, ſic etiam recentem celebria confinii Jaurinenſis amiſſionem, non ſine ſingulari animi perturbatione intelleximus. Etſi vero non dubitemus inde & Regno noſtro Hungariæ ac vicinis etiam regionibus ac provinciis noſtris magnam conſternationem incuſſam eſſe, multoſque de ſalute ac permanſione ſua mire ſolicitos, varias cogitationes volvere; quia tamen externa auxilia, uti vobis omnibus optime conſtare non ambigimus, in tam celeri neceſſitate & contra tam potentem hoſtem, undique ſubito comparari nequiverunt; & alioqui exitus ſeu fortuna belli, non ſemper in unam eandemque partem inclinet, ſed promiſcue modo illi, nunc huic vel faveat vel adverſetur, animum propterea non deſpondendum eſſe, neque ſpem felicioris rerum exitus abjiciendam, verum divinam hanc viſitationem Chriſtiano plane pectore ſuſcipiendam, & patienter ferendam benigne cenſemus. Si enim Deus optimus maximus peccatis populi ſui offenſus, hoſtibus contra gentes invaleſcere nunc conceſſit, rurſus propitius & reconciliatus iram ſuam miſericordia temperabit, & iniquum hunc caſum pietate ſua vindicabit, iramque ſuam in hoſtes noſtros convertet.

2. Nos vero, prout hactenus ſemper quoad uſpiam poſſibile fuit, Regni hujus ac veſtri omnium fidelium ſedulam ac plane paternam curam geſſimus, ita deinceps quoque nullo pacto deerimus, ſed omni contentione animi noſtri omnia ea, quæ non ſolum ad veſtram ulteriorem permanſionem & ſalutem, & ad Regni hujus noſtri Hungariæ reliquias conſervandas, verum etiam Deo auxiliante ad amiſſa recuperandā, Regnumque hoc plane liberandum, & priſtino decori & libertati reſtituendum idonea & neceſſaria videbuntur, clementer curaturi ſumus: idque non tantum propriis viribus, ſed externorum etiam Principum & Sacri Romani Imperii auxiliis. Qua de cauſa potiſſimum Imperialia Comitia nuper in noſtra Imperiali civitate Ratiſbona celebravimus, Deoque propitio ad bonum quoque finem perduximus, & proximo vere ſat copioſa auxilia omniaque faciliora & paratiora, volente Deo, expectamus.

3. Cum autem hoc tempore, ſingulari Dei optimi maximi providentia & diſpoſitione, non ſolum Tranſſylvania, verum etiam Walachia & Moldavia, jugum Turcicum, quo à tanto tempore duriter preſſi fuerunt, à cervicibus ſuis excutere, ac nobiſcum contra hoſtes præfatos pacta & fœdera inire, & ſe cum *Regno hoc noſtro Hungariæ denuo omnino conjungere cupiant: cjusque rei gratia jam quoq; Legatos ſuos in itinere habeant, quorum adventum indies præſtolamur. Idcirco fidelitatem veſtram & veſtrum ſingulos benigne hortamur & requirimus, ut avitæ virtutis & conſtantiæ ac fortitudinis veſtræ militaris memores, nequaquam in perturbato hoc rerum ſtatu animum deſpondere, ſed in bonam & certam ſpem victoriæ & liberationis veſtræ erecti, ſicuti hactenus laudabiliter feciſtis, in officio fideliter & obedienter perſeverare, nihilque eorum omittere velitis, quæ ad reſiſtendum viriliter & fortiter hoſti atrociſſimo, ejusq; vires, priusquam exercitum ſuum in hyberna deducat, attenuandas & infringendas, magis commoda & neceſſaria exiſtimaveritis. Hortamur præterea vos, & committimus vobis clementer; poſtquam præfatarum trium Provinciarum Legatos jam ad nos appropinquare certo intelligimus, ut ſine ulla mora, ſtatim viſis præſentibus, è medio veſtri tres aut quatuor præcipuos Conſiliarios noſtros, ad præmiſſos tractatus habiles & idoneos deligere, eosque una cum fideli noſtro Reverend. Joanne Kutaſſy Epiſcopo Jaurinenſi, locique ejusdem Comite, perpetuo Conſiliario & per dictum Regnum noſtrum Hungariæ Aulæ noſtræ Cancellario, cum plena poteſtate agendi, tractandi & concludendi, quanto citius, & priusquam dicti Legati huc veniant, in Aulam noſtram mittere & expedire velitis & debeatis, quo cum præfatis Nunciis & Deputatis noſtris, tum de Tranſſylvanicis, Moldavicis, & Walachicis rebus, tum vero de aliis ad Regni hujus noſtri utilitatem & incolumitatem ſpectantibus, commodius agere, & tempeſtive ante prædictorum, ut præmiſſum eſt, Legatorum adventum deliberare & concludere poſſimus. In quo rem nobis gratam, & patriæ veſtræ neceſſariam & ſalutarem facturi, noſtramq; ſeriam ac omnimodam voluntatem executuri eſtis: de cætero gratia & clementia noſtra erga vos omnes benigne ſumus propenſi. Datum Pragæ 7. die Octobr. 1594.

* Junxerunt ſe cum Imperio Germanico, Sacri Romani Imperii Principes appellati, & cum vexillis Aquiliferis inveſtiti.

RVDOLPHI II. IMPERATORIS AUGUSTI

Ann. Chriſti 1595.

RESCRIPTVM

DE MUNDIBURDE* PRINCIPUM IN PROTECTIONEM IMPERII SUSCEPTORUM.

* In literis publicis hoc ipſo anno ſcriptus vocatur, der Durchleuchtig Hochgeborne Fürſt und Herr/ Herr Sigismund Bathory/ des Heil. Römiſchen Reichs Fürſt und Weyda in Siebenbürgen/ Moldaw/ und Walachey. Graf der Zackeln/ zu Fogroſ/ &c.

RUDOLPHUS II. Romanorum Imperator, Sigismundo* Principi Tranſſylvaniæ. Illuſtriſſime Princeps, noſter chariſſime: Quod Dilectio tua arma adverſus communes Chriſtiani nominis ac fidei hoſtes, Turcas & Tartaros, alacri animo dudum ſumpſerit, atq; in eo virtutem, pietatem ac induſtriam ſuam, cum erga nos, tum univerſam Rempubl. Chriſtianam haud obſcuris exemplis teſtata ſit; præterea hucusq; rem adverſus dictos hoſtes in partibus illis tam ſtrenue & fortiter geſſerit, gratiſſimum ſane nobis accidit, meritoque Dilectionem tuam ob id laudamus, & benignitate noſtra Cæſarea impenſe complectimur.

2. Quamvis aut de Dilectione tua firmiſſimam ſpem conceperimus, quod ea ita perſeveratura, nec à virtute, conſtantia & fide ſua quicquam remiſſura ſit, uti quidem rei magnitudo in primis poſtulat, tamen has noſtras Cæſareas ad Dilect. tuam per præſentem hominem noſtrum, donec alios brevi ſubmittamus Nuncios, benigne dandas eſſe cenſuimus, eandem obnixe ac paterne commonefacientes atque exhortantes, ut conſtantiſſimo animo in laudabili propoſito ſuo ac pia intentione perſtet, bellumque hoc ſacrum Dei optimi maximi auſpiciis feliciter captum, adverſus perfidum & impium hoſtem, qui toti Chriſtiano orbi avidiſſime inhiat, & ſupremum excidium minatur, nobiſcum & cum ſacri Romani Imperii Electoribus ac cæteris Principibus Europæ, continuet, tum omnia ea, uti hactenus, ita in poſterum, cum immortali nominis ſui gloria præſtet, quæ ex noſtro, imo ſuo & totius Reipublicæ Chriſtianorum emolumento & ſalute fore prudenter intellexerit.

3. Ante omnia vero à venenatis Turcarum blanditiis ac blandis inſidiis ſibi diligentiſſime caveat, cum nullum ſit dubium, illos manibus pedibusque laboraturos, ut Dilect. tuam una cum Waivodis Moldaviæ & Walachiæ, vel multis pollicitationibus, vel etiam acerbis comminationibus, à noſtra conjunctione ad partes ſuas abducant, ac deinceps longe triſtiſſimo & immaniſſimo jugo in retia ſua pertractos ſubjiciant.

4. Viciſſim nos Dilectioni tuæ ſub verbo noſtro Cæſareo promittimus, quod ejus & dictorum Waivodarum ſummam ac paternam curam ſemper geremus, validiſſimasque copias tam'equitum quam peditum, cum aliis rebus bello neceſſariis, ad partes illas & confinia Tranſſylvaniæ curabimus, (uti jam illæ undique confluunt, ac in itinere ſunt) quæ quidem cum Dilect. tuæ copiis conjunctæ in hoſtem progredientur, & numine divino auxiliante, cjus conatibus ita reſiſtent, ut is intelligat Chriſti Dei populum non frivole contemnendum, belloq; temere & ſine cauſa laceſſendum eſſe. Nihil præterea in partibus inferioris Hungariæ, & ubi præterea opus fuerit, eorum omittemus, quæ ad rem bene gerendam, diſtrahendasq; & comminuendas hoſtis vires neceſſaria habebuntur. Promittentes igitur nobis de Dilect. tua præclara & optima quæque, eidem felicem omnium rerum ſucceſſum precamur. Datum Pragæ, 7. die Menſis May, Anno Domini 1595.

RUDOLPHI II. IMPERATORIS AVGVSTI

AD PONTIFICEM ROMANŪM

De contributione ad bellum Turcicum facienda.

Si Regnum Hungariæ eſt feudatarium Papæ, cur non ab eo tanquã feudi Domino debitum auxilium flagitatur.

RUDOLPHUS II. Romanorum Imperator, Clementi Papæ VIII. Beatiſſime in Chriſto Pater, Percuſſerunt haud dubie Sanctitatis veſtræ, æque ut noſtrum, animum ea, quæ noſtris in Hungaria nuper adverſa contigerunt. In quibus ut præpotentis Dei manum agnoſcimus, ita ſpe nova in eadem defixa, rationes nobis ſolidas certasque ineundas ducimus, ut quæ minus proſpere ceſſerunt, qua fieri poſſit corrigantur. Cum itaque in omnes Chriſtiani orbis ſive propinquas ſive remotas nos partes convertimus, in primis ſeſe Sanctitas veſtra offert, à qua, dum auxilia quærenda ſunt, ſecundum Deum auſpicemur: neque nobis dubitare in mentem venire poteſt, quin Sanctitas veſtra, præſenti neceſſitate ſibi ob oculos poſita, paternæ liberalitatis ſinum, & propter maximas rerum noſtrarum anguſtias benevole apertura ſit, ut inſigne iis, à quibus opem flagitamus, exemplum, quo animentur & excitentur, nobisque adeo ipſis ſubditisque noſtris præbeat. Quod eo magis futurum eſt, ſi Sanctitas veſtra, licet his literis noſtris non rogetur, quaſi ſponte ſua, non exſpectato ſolenniore, quem mittere decrevimus, Legato, Apoſtolicum Zelum in hac graviſſima naufragantis Chriſtiani Imperii tempeſtate Regnique Hungariæ gemitu, ultro oſtenderit, nobisque auxilia ſe digna, prout maxi-

maxime res laborans publica requirat, quam primum decreverit. Non jam præteriti temporis defectus, quid fieri potuerit debueritve, urgendi, ſed præſcotis periculum & quid in poſterum ſtatui conveniat, ſpectaodum, ut ſuperiores calamitates felicioribus deinde ſucceſſibus compenſentur. In celeritate vero ſpes omnis ſita eſt, ut hoſtis conſilia, priusquam redintegratis ille viribus in ulteriores ſeſe ditionis noſtræ partes explicet latiusque diffundat, antevertamus. Quam breve autem nobis temporis intervallum ad nos armandum detur, Sanctitas veſtra conſpicit: conſpicimus ipſi quoque nos, quam feſtinandum, quam maturandum ſit. Eaque de cauſa jam nunc, quæ per hos dies meditati ſumus, cooſilia exequimur: ad ſacri Rom. Imperii Septemviros, quorum conſilio & aſſenſu in iis, quæ in Imperio hac hyeme urgenda ſint, opus eſt, Legatos celerrime dimittimus: Regnorum noſtrorum ditionumq; Coovcntus indicimus: Principes exteros, à quibus ſubſidia ſperanda putamus, Legationibus ac literis interpellamus: ex peculiari ac privato patrimonio noſtro, ut lectam externi militis manum cooducamus, ac multiplicibus tanti belli oneribus proſpiciamus, magnas pecuniarum ſummas conflandas ſtatuimus: nihil denique in cæteris intentatum relinquimus. Ad quod quidem eo magis animamur, ne pacem diverſis modis callide oſtentatam amplectamur, quod multis inſignibus, quas divino per hos annos beneficio obtinuimus, victoriis, & quidem in conflictu nupero, ubi majorem Turcæ, quam noſtri, cladem acceperunt, etſi minus idem noſtris feliciter evenerit, didicerimus, eum, qui ſuperiori ætate invictus habebatur, vinci ac ſuperari hoſtem poſſe, ſi ea, quæ in noſtris deſiderata fuere, corrigantur. Corrigentur autem, uti plane confidimus, ſi ope celeri in primis Sanctitatis veſtræ, & aliorum deinceps Principum, periti & exercitati militis exercitum primo ſtatim vere in promptu habuerimus, priusquam hoſtis equitatum, cui præſidit, per revireſcentis anni tempus inſtauret. Præcipuam enim calamitatis, quam hactenus accepimus, cauſam fuiſſe neceſſe eſt quilibet fateatur, quod propter auxilia, quæ paſſim urſimus, tarde impetrata, tarde armare exercitum, & quidem ex propinquioribus tantum natjonibus hoc anno potuerimus, cui Sanctitatis veſtræ auſpicia defuerunt. quibus ſi hanc, quam modo paramus, expeditionem auſpicari dabitur, ſpe firma nitimur fore, ut omnia deinceps felicius proſperiusque ſuccedant. Si vero (quod abſit) iis nos deſtitui contingeret, videt Sanctitas veſtra, ut reliqui Italiæ Principes eo exemplo à conferendis auxiliis abducendi ſint: quorum ſane intereſt, commuoes Chriſtiani numinis ac nominis hoſtes tempeſtive ab Italiæ finibus arceri, cum non minus illi Italiam, quam ante pedes vident, quam Germaniam, cujus modo linguam audiunt, ſpe devorent. Quid eoim reſtat, quid obſtat aliud, quam unica Auſtriæ noſtræ Metropolis Vienna, quin mediam illi ſeſe io Germaniam, oationibus barbaris undique confluentibus, tanquam diverſa io magnum quoddam mare flumina exonerent, ac longe lateque ſeſe effundant; & mox æſtuantis ioſtar & exundaotis Oceaoi Alpes ipſas, & quicquid in Italiam objectum eſt, ceu aggerem quendam aut disjiciant, aut tranſcendant, non aliter atque Gothi olim ac Vandali, aliæque remotæ gentes, una cum Germanis in ſuam multitudinem pertractis, tranſcenderunt. Sed hæc Sanctitas veſtra pro ſumma ſua prudentia ultro penſitabit, aliisque Italiæ Principibus ſolicite penſitanda ſuadebit, ut tum à Sanctitate veſtra, tum ab aliis, nulla mora interpoſita (neque enim ullam hæc ſumma rerum oeceſſitas moram patitur) certum reſponſum accipiamus, ne longa, quemadmodum antehac, expectatione ſuſpenſi, inter incerta hærere ac fluctuare conſilia cogamur, quo nihil in præſenti periculoſius, nihil eſſe perniicioſius poſſit. De his autem cum noſtro nomine cum Sanctitate veſtra diligentius, Reverendiſſimi Cardinales Matrutius & Parravicinus, & Seſſæ Dux Sereniſſimi Regis Catholici, avunculi noſtri chariſſimi, Orator, agent, benevole patienterque eos, dum nondum peculiarem iſthic Oratorem habemus, audiri cupimus, nosque ac ditionem Sanctitati veſtræ etiam atque etiam commendamus, quam Deus Opt. Max. quam diutiſſime nobis incolumem velit. Datum Pragæ, 26. Novembr. Anno Chriſti 1596.

RUDOLPHI II. IMPERATORIS AUGUSTI

Ann. Chriſti 1598.

RESCRIPTUM

De Feudis Imperii ſine Electorum & Ordinum conſenſu nemini auferendis, aut in alium transferendis.

Summam Reſcripti hisce verbis refert Rodolphus Boterus Commentar. de Rebus in orbe geſtis lib. 5. Anno M D XCIIX.

PHilippus Rex Hiſpaniæ, Franciſcum Mendoſam Tarraconenſem Amirallum ad Cæſarem oratum mittit, ut Rudolphus Imp. gentilem ſuum Philippum Vicariatu *a* Vėſontii donaret. Urbs eſt in Sequanis, quam jure Feudi clientelari obſequio, ab Imperiali Camera Guillielmus Naſſovvius Arauſienſis *b* Dynaſta poſſidebat, cujus bona ob vaſſali noxam legibus feudorum, fiſco ſuo Philippus jam pridem applicuerat, propoſito exemplo Cæſari, ut ſimili jure (quod in Germanis invaluit) Veſontium Naſſovviis adimeret. Mendoſæ vero ſic paucis Rodolphus: Exploratum habere, quantum interſit agnato Philippo, in Comitatu ſuo Burgundico, amicos & fœderatos habere Veſontinos: quàm maturè fieri poterit, de tota re deliberaturum cum Imperii Ordinibus. Amirallus non utiquam huic reſponſo acquievit, adjicitque, conſilia exquiri nihil eſſe neceſſe; in gentem *c* Bæticam Imperii Proceres non paucos iniquiores eſſe & malevolos, rem eſſe ſui ſupremi arbitrii & poteſtatis, ut quæ impatiens ſit conſortis. Cui Cæſar: Decori ſibi inſerviendum, nec inconſultis Principibus Imperii rite negotium peragi; admoniturum ut æquis animis poſtulata accipiant.

a Burggraviatu vel Vicecomitatu Byſantii.

b Princeps.

c Hiſpanicam.

F I N I S.

PRÆTERMISSA CONSTITVTIONVM IMPERIALIVM,

QUÆ IN HOC TERTIO TOMO JUXTA ANNORUM SERIEM, SUO QUÆQUE loco, inferendæ ſunt.

LECTORI,

HAs reliquias, quæ nobis tardius deſcriptæ, aut ſerius ab amicis transmiſſæ fuerunt, quam Typographi deproperatio poſtularet, viſum eſt non neglegere, ſed in communis Patriæ & Reipublicæ, cui juvandæ (quod in me eſt) unice addictus ſum, uſum heic adjicere. Si quis porro quid, quisquis erit, aut cujatis erit, Patriæ & Reipubl. amans, communicare voluerit, promittimus etiam eum laborem non detrectare, operamq; dare, ut in Appendicem aliquem referatur. Vale.

ALA-

ALARICI GOTHI IMPERATORIS

Ann. Chriſti 410.

EDICTUM

De Crudelitate Militum in captarum Urbium incolas & loca ſacra reprimenda.

* ſc. Roma.
† ob aſylum,

ALaricus publice edixit, ut capta * Urbe, pro ſe quisque bona, fortunasque civium raperent, verum à cæde hominum, & direptione ſacrorum ſe continerent. atque omnibus parcerent, qui ad † baſilicam ſancti Petri omnium in terris auguſtiſſimam confugiſſent. Qui ſecus faxit, capital eſſet.

Oroſius lib. 7. cap. 39.

ADeſt Alaricus, trepidam Romam obſidet, turbat, irrumpit: dato tamen præcepto prius. Ut ſi qui in ſancta loca, præcipueque ad ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli baſilicas confugiſſent, hos inprimis inviolatos ſecurosque eſſe ſinerent: Tum deinde, in quantum poſſent, prædæ inhiantes, à ſanguine temperarent.

ATHAULPHI * GOTHI IMPERATORIS

* ei nupta erat Galla Placidia Honorii Imp. ſoror, & Theodoſii Imp. filia.

Ann. Chriſti 412.

Oſorius lib. 7. c. 43. ſed hic quædam addita ſunt, quæ illic non leguntur.

EDICTUM

De Legum Romanarum Reſtauratione.

POſtquam inprimis ardenter inhiavimus, ut obliterato Romano nomine, Romanum omne ſolum, Gothorum Imperium & faceremus, & vocaremus: eſſetque Gothia, quod Romania fuiſſet, fieretque nunc Athaulphus, quod quondam Cæſar & Auguſtus. at tandem multa experientia probavimus, neque Gothos ullo modo parere Romanis Legibus poſſe propter effrenatam barbariem, neque Reipublicæ interdici leges oportere, ſine quibus Reſpublica non eſt Reſpublica. Ideo matura deliberatione apud nos elegimus & conſtituimus, ut gloriam nobis de reſtituendo in integrum, augendoq; Romano nomine, Gothorum viribus quæreremus, haberemurque apud poſteros Romanæ reſtitutionis auctor, poſtquam eſſe non potuimus immutator. Ob hoc abſtinere à bello, ob hoc inhiare paci nitimur, præcipue religioſarum legum, quas vel Romani Principes ſanciverunt, vel Gothorum conſuetudines habent, aut noſtra Serenitas de novo adinvenit, prudentiumque virorum ad omnia bonarum ordinationum opera perſuaſu & conſilio utrumque populum ſub felici pacis compoſitione temperaturi. Datum Narbonæ.

HONORII ET THEODOSII II. IMPERATORUM AUGUSTORUM

Anno Chriſti 418.

RESCRIPTUM

Contra Pelagianorum hæreſin de gratia Chriſti & originali peccato.

IMperatores HONORIUS & THEODOSIUS Auguſti, Palladio Præfecto Prætorio.

1. Ad conturbandam Catholicæ ſimplicitatis lucem ſemper ſplendore radiantem, doloſæ artis ingenio, novam ſubito emicuiſſe verſutiam, pervulgata opinione cognovimus: quæ fallacis ſcientiæ obumbrata mendaciis, & furioſo tantum debacchata luctamine, ſtabilem quietem cœleſtis conatur attrectare fidei, dum novi acuminis commendata vento inſignem notam plebeiæ æſtimat utilitatis, ſentire cum cunctis; ac prudentiæ ſingularis palmam fore, communiter approbata deſtruere. Cujus impiæ commentationis auctores Pelagium Cæleſtiumq; percrebuit extitiſſe. Hi parenti cunctarum rerum Deo, præcipuæque ſemper Majeſtati, & ter omnipotenti ultra omne principium tranſeunti jam trucem inclementiam ſævæ voluntatis aſſignant, ut cum formandi mundi opificem

curam

curam ſumeret, qualitatemque hominis ſtruendi profunda ſpiritus conceptione libraret, fundati muneris fidei anteſerret exordium, & mortem præmitteret naſcituro, non hanc inſidiis veriti fluxiſſe peccati, ſed exegiſſe penitus legem immutabilis conſtituti: ad declinandum leti exitialis incurſum nihil prodeſſe abſtinentiam delinquendi, cujus ita vis putatur adſtricta, ut non poſſit aboleri deinceps: primitivi hominis errorem, in quem captæ mentis inops rationis cæcitas irruiſſet, dilapſum ad poſteros non fuiſſe; tantumque apud eum, quem maleſuadæ gratiæ infelix rapuiſſet illecebra, tranſgreſſionem interdicti extitiſſe & diſcriminis: Cum evidens Catholicæ legis omnifaria teſtetur auctoritas, illum interitus omnium fuiſſe veſtibulum, quem divinæ præceptionis ſedulum liqueat corrupiſſe mandatum. Aliaque quam plurima, quæ ſermo reſpuit, lex refutat, quæ perpetue cum ſit recordari etiam ſub diſpoſitione plectendi: quæ maturato remedio & celeritate feſtina oporteat intercipi, ne corroborato uſu nequitiæ adoleſcentes vix valeant coerceri. Siquidem aures manſuetudinis noſtræ recens fama perſtrinxerat, intra ſacratiſſimam *Urbem noſtram, aliaque loca hoc peſtiferum virus quorundam inoleviſſe pectoribus, ut interrupto directo crudelitatis tramite, ſciſſis in partes ſtudiis diſſerendi, monſtra impacatæ diſſenſionis inducta ſint; novoq; ſcandali fomite concitato, beatiſſimæ Eccleſiæ hactenus nitet intentata tranquillitas, aliis iter aliud ancipiti interpretatione ſectantibus. At abſoluta ſanctorum apicum claritas, ac dilucide quod ſequi univerſitas debeat, explanans, pro captu verſipellis ingenii profanam novorum more anſerum moventibus quæſtionem, Palladi parens cariſſime atq; amantiſſime.

* Romam.

2. Ob quam rem illuſtris tua auctoritas victura in omne ævum lege nos ſtatuiſſe cognoſcat, ut pulſis ex Urbe primitus capitibus dogmatis execrandi, Cæleſtio atque Pelagio: ſi qui hujus decreto ſacrilegii ſectatores quibuſcumque locis potuerint reperiri, aut de pravitate damnata aliquem rurſus proferre ſermonem; à quocumque correpti, ad competentem Judicem pertrahantur: quos, ſive Clericus ſive Laicus fuerit, deferendi habeat poteſtatem, & ſine præſcriptione aliqua perurgendi, quos relicta communis ſententiæ luce, novæ diſputationis tenebras introferre deprehenderit, contra Apoſtolicam ſcilicet diſciplinam, Evangelicamque claram & ſine errore ſententiam, vaſra rudis ſectæ calliditate pugnantes, involventesque ſplendentem fidem veri, ambagibus diſſerendo.

3. Hos ergo repertos ubicumque de hoc tam nefando ſcelere conferentes, à quibuſcumque jubemus corripi, deductoſque ad audientiam publicam, promiſcue ab omnibus accuſari, ita ut probationem convicti criminis ſtylus publicus inſequatur, ipſis inexorati exilii deportatione damnatis. Decet enim originem vitii à conventu publico ſequeſtrari, nec in communi eos celebritate conſiſtere, qui non ſolum facto nefario deteſtandi, verum etiam exemplo venenati ſpiritus ſunt cavendi. Juvat autem per omne pene Imperium noſtrum, quà mundus extenditur, hujuſmodi promulgata diffundi: ne ſcientiæ fortaſſe diſſimulatio paſtum præſtet errori, atque impune ſe quiſque putet audire, quod condemnatum vigore publico, ſeſe finxerit ignorare. Data prid. Kalendas Maias, Ravennæ, DD. NN. HONORIO XII. & THEODOSIO VIII. AA. COSS.

HONORII IMPERATORIS AUGUSTI

DECRETUM

Ann. Christi 419.

DE CONFIRMATIONE EULALII ELECTI Pontificis, & reprobatione Bonifacii.

IMperator HONORIUS Auguſtus, Symmacho Præfecto Urbi. Geſtis omnibus recenſitis, laudanda ſublimitatis tuæ relatione præclaruit in ordinatione venerabilis Sacerdotii quietem veterem paucorum inſolentia attentare voluiſſe. Nam cum poſt abſceſſum venerabilis viri Zoſimi, circa meritum Eulalii ordine ſubrogandi communi judicio conveniens multitudo ſonuiſſet, ac plena ergа ſe omnia, quæ regula Catholicæ poſceret diſciplinæ, ſucceſſoris confirmatio cuſtodiret: vehementer miramur aliquos extitiſſe, qui ſolemnitate contempta, circa ordinationem alterius feſtinarent. In quorum caſtigandum factum manſuetudinem noſtram ritè oporteret inſurgere, niſi hoc tantum gerere decerneremus, eos ad veniam pertinere, quod lapſum cito proprium confitentes, ad deprecandi ſuffragium ſunt relapſi, ignoſci ſibi ſuper id, quod vim perpeſſi conqueſti ſunt, poſtulantes. Convenire ergo votum & ſtudium noſtrum circa Eulalium ſacræ legis Antiſtitem, ſublimitas tua Clementiæ noſtræ auctoritate præſenti cognoſcat; cui competens numerus ordinantium legitimus, ſolemnitas temporis, locique qualitas recte venerandum nominis apicem contulerunt.

2. Cum autem Bonifacio conſtet omnia defuiſſe, ſuperflue expectatam ſententiam noſtram eſſe ſenſimus: cum factum ſuum ipſi, qui præſumpſerant, admotis damnaſſe precibus videantur. Abſoluta itaque decernimus juſſione, extraordinaria præſumptione ſummota, Bonifacium interdicta confeſtim Urbe prohiberi: (erit verecundiæ ejus, ut morem gerens cœleſtibus conſtitutis, ſponte diſcedat) pertinacius reſiſtentem, invitum præcipimus expelli. Plebeiæ ſane ſeditionis auctores cum

cum ſociis ſuis, Symmache parens chariſſime atque amantiſſime, ſtatuat attineri, atque in eos congrue vindicari, ut res temere præſumpta non tranſeat impunita. In qua re Aphrodiſium Vicarium Tribunum & Notarium dirigi à noſtra manſuetudine placuit, ut præſente eo, quæ ſtatuimus, celerius impleantur, quatenus quies populi nulla perturbatione vexetur, & pacata cum veneretur univerſitas, quem ſecundum veterem conſuetudinem obſervata ſacræ legis myſteria ſuſceperunt. Datum III. Non. Januarii, Ravennæ.

Ann. Chriſti 419.

HONORII IMPERATORIS AUGUSTI

RESCRIPTUM

De duobus Electis in ſchiſmate Papis ad Iudicium Imperiale præſentandis, ut ſuper eorum electione cognoſcatur.

SYmmacho Præfecto Urbi. Poſt relationem ſublimitatis tuæ delatam manſuetudinis noſtræ auribus, Presbyterorum allegatio cauſam nobis non ſupervacuæ deliberationis injecit. Ideo decet, ambiguitate ſepoſita, fidelem rerum ordinem cominus experiri; quamque partem prætermiſſus geſtæ rei ordo arguat, quam ſervatis adjuvet, multis coram cenſentibus, approbari, ut utriusque facti ſimul qualitate perpenſa, & circa unam rite definita conſiſtat, & circa aliam temere aſſumpta non maneat, Symmache parens cariſſime & amantiſſime. Ob quam rem illuſtris & præcelſa magnitudo tua ſuſpenſis omnibus, quæ ſuperius ſunt decreta, nulliq; interim præjudicio comparato auctoritate præſentis oraculi, ut utrumque, hoc eſt, Bonifacium & Eulalium, religioſiſſimos viros, inſtantia digna conveniret, ut intra diem ſextum Iduum Februarii Ravennatum civitatem, præſentiam ſuam maturare non differant: omnibus æque admonitis, qui auctores utriusque ordinationis exiſtunt, ut amota excuſatione, non deſint, ut facto quisque erga alterum proprio prolatis Eccleſiaſticæ inſtitutionis exemplis, deſenſor exiſtat; ſeque purgato, alium magis in legem Catholicam deliquiſſe, præſumpta immeriti electione convincat; judicium de ſtatu ſuo quisque, ſi adeſſe neglexerit, ſortiturus, nimirum intelligi improvide, immo illicite ſe feciſſe, quod coram non audeat defenſare. Nos quoque ex diverſis provinciis competentem numerum Sacerdotum ſcriptis noſtræ Serenitatis accimus, ut rem deductam in dubium abſolvat nobis coram diſceptatio plurimorum. Cum autem omnia futuro integra ſunt judicio reſervata, de transactis ſibi blandiri neminem decet: præſentis etiam judicii docebit exemplum, quod in ejusmodi negotiis obſervari debeat in futurum. Dat. XVIII. Kal. Februarii, per Aphronium.

COMMONITORIUM

An. Chriſti 419.

Ad Epiſcopos Ravennæ congregatos, ut de alterutrius ex electis Papis electione legitima cognoſcerent, nec Epiſcopi, qui electionibus interfuerunt, ad judicium reciperentur.

OMnia quidem Clementia noſtra in præſenti beatitudinis veſtræ congrua ordinatione mandavit, ut ſequeſtratis omnibus, veſtro judicio quid obſervari propter quietem populi deceat, fineretis. Meminimus quoque hoc à nobis in primis, quod æquitas exſpectabat, eſſe mandatum: Ut bi Epiſcopi, quos interfuiſſe eorum ordinationibus conſtat, & poſtea ſubſcripſiſſe, ſine injuria ſui, & manente reverentia, Judices non ſederent, nec ullum præſtare teſtimonium poſſent; ne non tam novam prolaturi ſententiam, quam ſervaturi ſactum præteritum viderentur. Hi ergo, ſicut ſuperius diximus, ab ea diſceptatione ſe abſtinere debebunt. Illud quoque ſimiliter cuſtodiendum beatitudo veſtra cognoſcat: Nulli parti præjudicium comparatum, quod nobis antea claruerat conſtitutum. Cum & celeriter deſtinata juſſa propter quietem populi, pietatis noſtræ ſecuta auctoritate, ſummota ſint: nihil binc aut vindicare pars altera poterit, aut altera formidare. Attendentes ergo judicium Dei, quod in tali cauſa vobiscum ſimul reſidere manifeſtum eſt, examinatis omnibus, id vos cuſtodire decet, quod, infundente cœleſti Spiritu, babere Chriſtianæ legis integram reverentiam poſſit.

Quæ ſequuntur, in MSS°. exarata ſunt alio charactere.

HÆç Synodus inter ſe diſſentiens præſentem cauſam terminare non potuit. Unde venerabilis Imperator Honorius ad Maias Kalendas hoc credidit negotium differendum: & interim propter dies, qui imminebant, ſanctæ Paſchæ, utrosque, Bonifacium ſcilicet & Eulalium, ab Urbe juſſit abſcedere, & Spoletinum Epiſcopum Achilleum Romæ ſacra myſteria celebrare: Symmachoque Præfecto Urbi hoc idem ſuis ſcriptis inſinuat.

RESCRI-

RESCRIPTUM

De recipiendo Vicario Interſacerdotii Papalis per Imperatorem ordinato.

Anno 419.

SYmmacho Præfecto Urbi. Magnarum deliberationum non debet ſcitum eſſe judicium: nec temere proferenda ſunt, quæ ſervanda in perpetuum ſanciuntur. Sæpe de Epiſcopis Urbis æternæ altercatione partium ſub examine Sacerdotum conceſſa cognitio eſt: ſed ne quod feſtinum celeritate judicii proferatur, id clementiæ noſtræ ſedit arbitrio. At quoniam vicinitas ſanctorum dierum Epiſcopi præſentiam poſtularet, nec in Urbe ſacratiſſima fas eſt Paſcharum præſertim dies ſine Sacerdote celebrare: idcirco, Symmache parens cariſſime atque amantiſſime, illuſtris magnificentia tua Achilleum nos elegiſſe cognoſcat, quem à favore partium conſtat eſſe alienum, qui myſteria ſacræ obſervationis impleret. Transactis vero feſtis diebus, ex judicio Sacerdotum, quæ debeant cuſtodiri, conſilio maturiore tractabimus. Monemus ſane, ut regionum Primatibus evocatis, diſciplinæ publicæ quietique proſpicias: quibus decretorum noſtrorum præcepta jubeas aperiri: Ne quis ſcilicet ullum tumultum, neque ſedinem audeat commovere. quam ſi quis inſana perſuaſione conquiret, non in eos tantum, qui in perturbatione fuerint depræhenſi, ſed in regionum quoque Priores noverit vindicandum. Novimus enim quietem publicam facilè cuſtodiri, ſi incentorum cupiditates & fomenta ceſſaverint.

MANDATUM

Ad Achilleum Epiſcopum Spoletinum, quo et Vicariatus Interſacerdotii Papalis committitur.

Anno 419.

QUoniam de Romano Sacerdotio propter anguſtiam temporis, quam dierum ſolemnitas fecit, quæ abeſſe Epiſcopos à ſuis Eccleſiis non ſinebat, dilatum conſtat eſſe judicium: recte noſtra Serenitas credidit ordinandum, ut beatitudo tua ac venerabilem Urbem congrua devotione feſtinet, quatenus ſanctæ paſchæ dies, ea qua convenit quiete, cum ſolemnitate conſueta, populis repræſentes: nec conſuetudini obſit, quod differri Synodum multiplex neceſſitas fecit. Illud ſane in primis ac præcipuè commonemus, ne umquam ulla * illorum mentio fiat, de quibus conſtat ſuſpenſos eſſe judicio.

* Electorum in ſchiſmate Papatum.

SACRA

Ad Senatum Romanum, de recipiendo Vicario Sedis Papalis per Imperatorem ordinato.

Anno 419.

SCimus, Patres Conſcripti, à vobis cunctationem noſtram non poſſe reprehendi, quibus ſemper in re omni probatur conſiliorum judiciique maturitas. Nec ſane de ſummis cita debuit & potuit eſſe ſententia, quam ut æternam, ita probabilem ex omni parte decet eſſe perfectam. Inter Epiſcopos, quos in Urbe ſacratiſſima faventium ſtudia & partium voluntas elegerat, ab omnibus qui aderant Sacerdotibus juſſeramus audiri: & aliquoties iterata cognitio eſt. Verum cum longiores moras examinatio tantæ cognitionis afferret, & plura inquiſitio Judicum diligens inveniret, quibus finis citus non poſſet imponi, & feſtorum dierum celebritas celeritatem definitionis expoſceret: ne quid temerarium promeremus, rem omnem credidimus differendam. Miſſus itaque eſt Achilleus vir religioſus, Epiſcopus Spoletinæ civitatis, per quem ſanctorum dierum celebritas impleretur. Amplitudinis veſtræ eſt, popularium mentes ad quietem conſilii ſalubriter retinere, cum probabilem ac neceſſariam dilationem noſtram dubitare nequeatis. Dat. Idibus Martii.

SACRA

Ad Populum Romanum ſuper eodem.

Anno 419.

FIdei curam, Quirites optimi, maximam judicantes, nihil feſtinum aut immaturum credidimus proferendum. Ea enim in cauſa religionis decerni cenſemus, quæ ſine errore ac reprehenſione ſententiæ ab omnibus comprobentur. Itaque cum in cognitione, quam de Epiſcopis, qui in Urbe fuerant conſtituti, ſub judicio Sacerdotum intentionis hæreret ambiguum, nec, naſcentibus ſubinde cauſis, finis certantibus ſtudiis poſſet imponi, ac diu de rebus variis deliberatio noſtra penderet, futuram cognitionem ad integrum Sacerdotum numero pleniore Concilium, omne negocium conſtituimus differendum: ut cauſa ex omni parte liberata, transactis paſchæ diebus, terminum, quem æquitas & religio poſcebat, acciperet. Simul, quia de Sacerdote nihil poterat definiri, temporariè elegimus, qui referenda ſacris diebus * myſteria celebraret: ut ibi, Quirites, ad honorem ſacræ Urbis præſto eſſet ſolemnitas Sacerdotis. Quare imitati patientiam veſtram, placidis animis quæ pro pace publica ſua demus accipite: Sanctorum cultus dierum debita tranquillitate transcurrat: quietem publicam ſeditio nulla perturbet: favor proprius circa nullum, qui notetur, appareat. Decet enim ſuſpenſis ſenſibus omnia noſtro integra reſervare judicio: nec furore quodam, ſed debita probitate expectare potius quam poſcere Sacerdotem. Quod ſi pravos incentores ſecuti, turbarum tumultus potius quam quietem ac modeſtiam legeritis, qnibus favetis, monſtrabitis: non ſolum vobis, ſed & auctoribus veſtris, quorum conſiliis inhæretis, periculum ſalutis, ad quod nos compellitis, imminebit. Neq; enim

* ſc. Baptiſmatis & Euchariſtiæ.

venia dignus eſt, qui ab improbitate humanitatis noſtræ monitis non poteſt retineri. Datum Idib. Martii.

Anno 419.

SACRA

Ad Epiſcopum Nolanum de Synodo Spoleti cogenda in cauſa ſchiſmaticorum Pontificum.

Papæ pravi & ab antiquo ambitioſi contra Apoſtolicam inſtitutionem.

SAncto ac Venerabili Patri Paulino Epiſcopo. Tantum fuit apud nos certa ſententia, nihil ab his Sacerdotibus, qui ad Syoodum convenerant, poſſe definiri, cum beatitudo tua de corporis inæqualitate cauſata, itineris non potuit injuriam ſuſtinere. Et propter abſentiā ſancti viri non quidem obtentura, interim tamen vitia gratulantur, cum prava & vetus ambitio & cum benedicto viro ſanctæque vitæ diu velit habere certamen, ut contra hæc Apoſtolicæ inſtitutionem bona, de præſumpris per vim parietibus exiſtimet confidendum. O vere digna cauſa, quam non niſi coronæ tuæ beata vita deſignat. Dilatum itaque judicium nunciamus, ut divina præcepta ex venerationis tuæ ore promantur, qui ea ſecutus impleſti: nec poteſt alius eorum præceptorum lator exiſtere, quam qui dignus Apoſtolicis diſciplinis eſt approbatus. Specialiter itaque, Domine ſancte, merito venerabilis Pater, juſtus Dei famulus divinum opus, contempto labore, tributum hoc nobis viſitationis tuæ (ſi ita dicendum eſt) munus indulge, ut poſtpoſitis omnibus, quantum temperantia & his tranquillitas ſuffragantur, Synodo profuturus, ſine intermiſſiooe etiam deſideriis noſtris & benedictioni, quam cupimus, te præſtare digneris.

Anno 419.

SACRA

Ad Epiſcopos Africanos, ſuper eadem re.

SErenitas noſtra in omnibus cauſis, tamen præcipue in his, quæ ad venerabilem religionem pertinent, propenſum cupit habere judicium. De Sacerdotio Urbis æternæ exorta contentione, etiam trans maria credimus eſſe nunciatum, quod à paucis non potuit terminari. Ideo multorum conſtat neceſſarium eſſe judicium. Quapropter Sanctitas, quos vitæ bonum & legis doctrina commendat, intra diem Id. Juniarum ad Spoletinam civitatem, amputatis excuſationibus, properare dignetur: ut id, quod veritas & religionis norma dictaverit, Deo pariter cunctorum mentibus inſpirante, ſeotentia judicetur, ne diutius Apoſtolicæ Sedis Sacerdotium differatur.

Anno 419.

SACRA

Ad Aurelium Carthaginenſem Epiſcopum, ſuper eadem re.

ALiam quidem veniendi cauſam optaveramus eveniſſe, ut deſiderato benedictionis tuæ frueremur aſpectu. Sed quia adverſus Papam urbis Romæ ambitio repræhendenda certamen indixit, & ſanctam vitam in Epiſcopo æſtimat non requirendam: cœptum ſuper hac diſcuſſione judicium non minor numerus Sacerdotum, quam Synodi conſuetudo poſcit, in plures doctiſſimosque viros, quorum Sanctitas tua princeps eſt, prorogavit. Neq; enim præmia caſtitatis & meriti ſummotis vitiis, quæ reſpuit divinæ religionis ſacroſancta præceptio, per alios quam tales viros oportuit revelari. Et quamvis ſufficerent Domini Germani mei * Auguſti Principis ſcripta, poterunt etiam io ea taotum, quibus adventum ſanctitatis tuæ pariter adjunxi. Quæſo itaque, Domine ſancte Pater merito venerabilis, ut duplex beneficium tribuatis, & deſideratæ nobis benedictionis tuæ, & neceſſarii pro habitudine judicii proferendi, intermiſſis omnibus, Dominum intuens, de ejus Sacerdote firmando labor veniendi non debet recuſari, præſtare dignetur.

* Conſtantii Cæſaris.

Anno 419.

SACRA

Ad Epiſcopos Africanos, ſuper eadem re.

PErveniſſe ad venerationem tuam; certa eſt pietas noſtra, certamen adverſus Papam urbis Romæ, vitia cum caſtitate pugnare, & hujusce rei tam diuturnum eſſe conflictum, ut inter tot Sacerdotes, qui ad Synodum convenerunt, quibusdam diſſenſionibus nondum potuerit, Apoſtolica præceptione firmata, *a* ita præferri, quam tantum ſe interdum bene ſcire aſtipulanti quoque ea parte, quæ diſceptat, ſine dubitatione conſenſiſſet: ut plane fuerit manifeſtum, expectari tuæ judicium ſanctitatis, in cujus præſentia promenda ſententia differretur, qui merito vitæ præcedens, recte etiam ex transmarinis regionibus, ut judicare poſſis, expecteris. Sed quamvis Sacra Domini germani mei Auguſti Principis ad Italiæ Synodum evocans auctoritas non negligenda provenerit, ſocianda ſpecialiter etiam Serenitatis noſtræ ſcripta judicamus: quibus precor, ut deſiderabilem affectum benedictionia tuæ ſine excuſatione concedens, omnipotenti Deo gratum judices hunc laborem, & pro proximo Sacerdote, & pro ſanctæ vitæ meritis ſententiam prolaturus, remunerationem vexationis hujus in præmio divino intelligas conſtitutam. Dat. III. Kalendas Aprilis Ravennæ.

a vita.

Eodem exemplo ſcriptum Auguſtino Hipponenſi, Alypio Tagaſtenſi, Evodio Uzalenſi, Donatiano Teleptenſi, Silvano Numidiæ, Novato Sitifenſi, & Venerio Archiepiſcopis.

CON-

CONSTANTII III. CÆSARIS

An. Chriſti 419.

RESCRIPTUM

De Seditionis auctoribus in ſchiſmate duorum Paparum, & præceptis Imperialibus de ordinato Papalis ſedis Vicario exſequendis.

SYMMACHO præfecto Urbi. Ut certa poſſimus quæq; cognoſcere, & factionum auctores fideli nuncio & inſpectore non lateant, Cancellarium noſtrum Vitulum direximus, ut domini invictiſſimi *Principis † affatus atque judicium ad eximietatem tuam & ad populum Cleri feſtinatione deferret. Illudque monemus, ut quicquid ſacris auctoritatibus continetur, nulla temeritate violetur: & quæ præcepta ſunt, effectui celeri mandentur inſtantia: ne Auguſti clementia, quod nunc agnoſcit diſtuliſſe, commoto Majeſtatis ſuæ vigore emendare non differat.

*Honorii Imp. † De Vicario Pontificiæ ſedis inſtituendo.

HONORII IMPERATORIS AUGUSTI

RESCRIPTUM

De Eulalio ſchiſmatico Papa ex Urbe pellendo, & Vicario ſedis Papalis recipiendo.

Ann. Chriſti 419.

SYMMACHO præfecto Urbi. Cum ad ſanandum primæ perturbationis errorem, hoc genus conſilii clementia noſtra reparandæ pacis cupida reperiſſet, ut donec de confirmatione * Urbani Sacerdotii ſententia procederet abſoluta, uterq; eorum, quorum cauſa tumultus antea concreviſſet, à ſacratiſſima Urbe converſatione ſejunctus, futuri judicii expectatione penderet & ſpatio, quo contineretur alterutet, evidenter expreſſo: æquo animo diſſimulare non poſſumus, præceptis clementiæ noſtræ publicum pene bellum, quo calcarentur, indictum: movendi ejus caput Eulalium, qui juſſa transſcendit, extitiſſe, ſecundum ordinem præceptorum pauliſper abeſſe non paſſum, Symmache parens cariſſime. Unde ſublimitas tua hoc non ſtatuiſſe cognoſcat, ut & ſalubris ſuperior ordo præcepti, & moderata Synodi ordinatio deberet cuſtodiri. quod aliter fieri non poſſe cenſemus, niſi Eulalius omnimode urgeatur, ut omni celeritate ab Urbe diſcedens, inſolenti populo præſens incitamenta non præbeat, nec innocentibus cauſa mortis exiſtat: cui eſſe dubium non debebat, ſi in hac præſumptionis obſtinatione, duraverit, non ſolum de ſtatu ſuo judicium jam prolatum, verum etiam de ſalutis diſcrimine proferendum. Culpæ enim nullam veniam jam meretur, quam prædicturum, non cavetur. Nihil ex hoc excuſationis habiturum, quod eo invito, à plebe aſſerat retentari. Si qui autem ex numero clericorum communicandum Eulalio, judicio pendente, cenſuerit, pari ſe ſciat ſententia eſſe damnandum. Laicos vero, qui poſt interdictam manſuetudinis noſtræ communionem Eulalio putaverint expetendum, honeſtioris loco pœnam proſcriptionis, ſervos vero capitis eſſe ſubituros, nec ab hoc periculo domi nos exuendos: Primates vero regionum, niſi ſpiritum plebis inconditæ domuerint ac frenarint, ſciant ſe raptos, ultimo judicio eſſe ſubdendos.

* i. e. Rom.

Anno 419.

2. Spoletinus autem epiſcopus, ſicut dudum fuerat definitum, ſanctis Paſchæ diebus ordinem feſtæ ſolemnitatis implebit, cui ad celebranda myſteria Lateranenſem Eccleſiam ſoli patere decernimus: reliquis, qui hoc præſumere voluerint, propulſatis. Sane ut prædictus Sacerdos Spoletinæ civitatis in loco ejus ſanctorum myſteriorum ordinem completurus ſuſcipi debeat, admonemus.

3. Per omnes vero Titulos & loca, quæ conventu celebri frequentantur, hæc, quæ ſtatuimus, proponentur: ut univerſis liqueat, & noluiſſe nos turbidum aliquid perpetrare, & ad hoc ut turbata componi debeant, operiri. Sciat ſane ſublimitas tua, Primiſcrinium, & reliquum Officium, quod tuis actibus obſecundat, non ſolum graviſſimæ mulctæ diſpendiis affligendum, ſed & ſupplicium capitis ſortiturum, niſi enixa opera commodata, ſtatutis clementiæ noſtræ præbere maturarit effectum. Dat. VIII. Kalend. Aprilis, Ravennæ.

Imperator ad placandum populi furorem in partes ſciſſi, conſenſerat, ut de utriusque electione Epiſcopi, ſe præſidente, cognoſcerent: interdicto utriq; ad Urbem acceſſu, usque dum de alterutrius legitima electione judicaretur. Sed Eulalio contra interdictum Urbem ingreſſo & ſeditionem cauſato, commotus Imperator, non expectato Epiſcoporum judicio, vi Imperialis Edicti & Cæſareæ poteſtatis eum depoſuit, & Bonifacium in ſede confirmavit.

RESCRIPTUM

De confirmatione Bonifacii electi Papæ, & reprobatione Eulalii Schiſmatici.

SYmmacho Præfecto Urbi. Moderatione præcipua egit noſtra Serenitas, ne locum poſſet invenire præſumptio. Dei enim judicio venerabilium Sacerdotum eſt dilata cognitio: ut quicquid religio, quicquid veritas poſtulabat, absq; ulla perturbatione hoc diſceptatio tranquilla decerneret. Sed per Eulalium uſurpatione contra ſententiam venerabilis Synodi multa illicite commiſſa fuiſſe, relationis textus edocuit: qui præſentia ſua cauſam furoris populo ſubminiſtrans, totum perire voluit, quicquid moderatio noſtra conſervat. Nam cum ordinatione noſtra, & ſententia Epiſcoporum, quorum in Synodo major ſe multitudo collegerit, conſenſu etiā partium, & profeſſione id fieri definitum eſſet, ut ſciret ſe ſpecialiter eſſe damnatum, quicunque ad incitandum populum Urbem fuiſſet ingreſſus, oblitus ſui, probavit ex præſenti facto, quale videatur habuiſſe principium. Quoniam ergo recte hunc, poſt tot admiſſa, Urbe conſtat eſſe depulſum: ad quam eum accedere non debere, clementię no-

ſtræ & Epiſcoporum videretur ſtatuiſſe judicium: Bonifacium venerabilem virum Epiſcopum, ad cujus moderationem auctoritatem noſtram recte cenſuimus jungendam, Symmache parens cariſſime & amantiſſime, ſublimitas tua Urbem ingredi debere, nos ſtatuiſſe cognoſcat: ut ſub ejus gubernaculis glorioſæ legis reverentia, moderatione ſolita compleatur.

Anno 419.

PRÆCEPTUM

Ut Judicio de ſchiſmaticis Papis per Imperialem auctoritatem terminato, Epiſcopi ad Synodum vocati domi maneant.

VIctor HONORIUS inclytus Imper. ſemper Auguſtus, Largo Proconſuli Africæ. Inter omnes curas, nec illa nos minus ſollicitat, quam pertinere ad ſacerdotium judicamus. Cum enim de confirmando Epiſcopo Urbis æternæ controverſia tractaretur: atque hi, qui in unum poſiti erant, Epiſcopi de tanto negotio, paucos ſe exiſtimaverint ad ſententiam proferendam: placuerat, ſicut ſacri apices cucurrerunt, ut ex Africanis & Gallicanis provinciis plures Epiſcopi commearent. Ea videlicet ratione, ne medio tempore quicquam præſumeretur: id quod noſtra ſententia ordinaverat, & quod ſtatuiſſe Synodi ſententia videbatur. Sed his omnibus deſpectis, Eulalius ſola uſurpatione moram credidit occupandam: quem, ſicut decebat, noſtra auctoritate conſtat expulſum, ac ſanctum Bonifacium Epiſcopum roboratum. Et quoniam conſumptum negotium eſt, incongruum noſtra clementia judicavit, ſi Epiſcopi navigationis & itineris injuriam paterentur. Unde ſciat ſpectabilitas tua, Synodum fuiſſe ſolutam. Admone igitur, præmiſſis ſacris affatibus, auctoritate tua ſingulos Sacerdotes, ut ſciant hanc ordinationem eſſe ſervandam, quæ continet, ut quisq; in Eccleſia ſua orationibus vacet, ut convenit: propterea quod cauſa optimo judicio jam terminata videatur. Data ſub die VII. Idus Aprilis.

HONORII IMPERATORIS AUGUSTI

Ann. Chriſti 419.

RESCRIPTUM

De electione Romani Pontificis.

VICTOR HONORIUS, inclytus, Triumphator, ſemper Auguſtus, ſancto ac venerabili Bonifacio Papæ Urbis æternæ.

1. Scripta beatitudinis tuæ debita reverentiæ gratulatione ſuſcepimus. quibus recenſitis, egimus omnipotenti Deo maximas gratias, quod ſanctimoniam tuam poſt longum incommodum optatæ redditam didicimus ſanitati. Et ideo revertentibus venerabilibus viris, gaudium noſtrum ſacrorum apicum atteſtatione ſignamus, ac petimus, uti quotidianis orationibus Apoſtolatus tuus ſtudium ac votum ſuum circa ſalutem atque imperium noſtrum dignetur impendere.

2. Illud autem pietati noſtræ ſatis placitum eſſe cognoſce: quod ſanctimonia tua de Eccleſiarum aut populi perturbatione ſolicita eſt: quæ ut ne aliqua ratione poſſit evenire, ſatis clementia noſtra credit eſſe proviſum.

3. Denique beatitudine tua prædicante, id ad cunctorum Clericorum notitiam volumus pervenire, ut ſi quid forte Religioni tuæ, quod non optamus, humana ſorte contigerit, ſciant omnes ab ambitione eſſe ceſſandum. At ſi duo contra fas temeritate certantes, fuerint ordinati, nullum ex his futurum penitus Sacerdotem: ſed illum ſolum in ſede Apoſtolica permanſurum, quem ex numero Clericorum nova ordinatione divinum judicium & univerſitatis conſenſus elegerit. Unde id obſervandum eſt, ut omnes tranquillam mentem & pacificos animos ex Serenitatis noſtræ admonitione cuſtodiant, nec aliquid, ſeditioſis conſpirantibus, tentare conentur: cum certum ſit, nulli partium ſua ſtudia profutura.

HONORII ET THEODOSII II. IMPERATORUM AUGUSTORUM

Anno Chriſti 419.

RESCRIPTUM

Adverſus Pelagianos.

IMPERATORES HONORIUS & THEODOSIUS Auguſti, Aurelio Epiſcopo Carthaginenſi ſalutem.

Dudum quidem fuerat conſtitutum, ut Pelagius & Celeſtius nefandi dogmatis repertores ab urbe Roma, veluti quædam Catholicæ veritatis contagia, pellerentur: ne ignorantium mentes ſæva perſuaſione perverterent. In quo ſecuta eſt Clementia noſtra judicium Sanctitatis tuæ, quo con-

conſtat eos ab univerſis juſtæ ſententiæ examinatione eſſe damnatos. Sed quia obſtinati criminis pertinax malum, ut conſtitutio geminaretur, cöegit: recenti quoq; ſanctione decrevimus, ut ſi quis eos in quacumque provinciarum parte latitare non neſciens, aut propellere aut prodere diſtuliſſet, præſcriptæ pœnæ velut particeps ſubjaceret. Præcipue tamen ad quorundam Epiſcoporum pertinaciam corrigendam, qui pravas eorum diſputationes tacito conſenſu aſſerunt, vel publica oppugnatione non deſtruunt, Pater cariſſime atq; amantiſſime, ſanctitatis tuæ auctoritate moneri conveniet, quatenus in abolitione præpoſteræ hæreſis omnium devotio Chriſtianorum conſentiat. Religio itaq; tua competentibus ſcriptis univerſos faciat admoneri: ſcituros definitione teſtimonii tui, hanc ſibi definitionem eſſe præſcriptam, ut quicumq; damnationi ſupra memoratorum, quo pateat mens pura, ſubſcribere impia obſtinatione neglexerit, Epiſcopatus amiſſione mulctari, interdicta in perpetuum expulſi civitatibus communione priventur. Nam cum ipſi nos juxta Synodum Nicænam confeſſione ſincera, conditorem rerum omnium Deum Imperiiq; noſtri veneremur auctorem, non patietur ſanctitas tua, ſectæ deteſtabilis homines in injuriam religionis nova & inuſitata meditantes ſecretis tractatibus occultare ſacrilegium publica ſemel auctoritate damnatum. Una enim eademq; culpa eſt eorum, qui aut diſſimulando conniventiam, aut non damnando ſavorem noxium præſtiterint. *Et alia manu.* Divinitas te per multos annos ſervet incolumem, Pater cariſſime atque amantiſſime. Data V. Idus Junias, Ravennæ, Monaxio & Plinta Coſſ.

Eodem tenore etiam ad ſanctum Auguſtinum Epiſcopum datum Reſcriptum.

CONSTANTII III. IMPERATORIS AUGUSTI

Ann. Chriſti 420.

EDICTUM

CONTRA PELAGIANOS.

IMPERATOR CONSTANTIUS, Voluſiano præfecto Urbi. Cum tum prætetitæ ſuperſtitionis, tum recentis plena vanitatis jamdudum corrigi juſſerimus, quotidianis inſinuationibus major fieri nunciatur. Et quoniam diſcordia animos commovet populorum, ea quæ jamdudum juſſeramus, præcepimus iterari. Unde his lectis, eximietas tua omnes, qui Dei invident pietati, diligenter inquirat, & eos faciat ſtatim è muris Urbis expelli: ita tamen, ut ne intra centeſimum quidem lapidem habeant licentiam conſiſtendi. Cæleſtium quoque magis ac magis ex Urbe expelli mandamus. Conſtat enim iiſdem ex medio ſublatis, gratiam & concordiam tenere veterem firmitatem. Sane deinceps ſi tale quippiam fuerit nunciatum, Officium præſtantiæ tuæ capitali ſententiæ ſubdendum eſſe cognoſcet. Non enim patimur impunitum eſſe, præcepta noſtra executionis negligentia protelari. Vale, Parens cariſſime & amantiſſime.

Impleatur quod juſſimus, quia hoc famæ tuæ expedit.

EXEMPLAR EDICTI PROPOSITI à VOLUSIANO præfecto Urbi.

VOluſianus Præfectus Urbi dixit: Hactenus Cæleſtium, divinæ fidei & quietis publicæ turbatorem, judiciis amica reis ſecreta ſubduxerunt. Jam leges etiam dicti perſequentur abſentem. Cui, quod primum eſt, æternæ Urbis negatur habitatio: ut ſi vel in proximis fuerit diverſatus, debitum non evadat exitium. Pro merito etiam temeritatis atq; auſus ſui cunctos hujus Edicti cautione præmonemus, ne quis iniquus noxio latebram putet eſſe præbendam, ne cum hujusmodi ſit poſita pœna, ſupplicium ac ſtylum neceſſe ſit proſcriptionis incurrere, quisquis reum divinis humanisque legibus apud ſe putaverit occultandum.

Exemplar Edicti Præfectorum Prætorio.

JUnius, Quartus, Palladius, Monaxius, & Agricola iterum Præfecti Prætorio dixerunt: Adverſus Pelagium atq; Cæleſtium Catholici dogmatis fidem ſævis tractatibus deſtruentes, ſententia Principalis invaluit, ut venerabili Urbe ſummoti bonorum concilio mulctarentur. Hoc igitur omnes admoneri oportet edicto, ne quis ſiniſtræ perſuaſionis erroribus credulum præſtet aſſenſum. Et ſi ille ſit plebeius, ac Clericus, qui in caliginis hujus obſcœna reciderit, à quocumque tractus ad Judicem, ſine accuſatricis diſcretione perſonæ, facultatum publicatione nudatus irrevocabile patietur exilium. Nam ſuperna majeſtas ut colligit ex ſecreti ignoratione reverentiam, ita & ineptæ diſputationis injuriam eximit per Edictum.

Ann.Chriſti 430.

THEODOSII II. ET VALENTINIANI III. IMPERATORUM AUGUSTORUM

SACRA

De indictione Concilii Epheſini per Imperatores convocati.

IMPERATORES Cæſares THEODOSIUS & VALENTINIANUS, Victores, Triumphatores, Maximi, ſemper Auguſti, Cyrillo Epiſcopo *S. D.

*Alexandrino.

1. Rcipnblicæ noſtræ conſtitutio, ea, qua erga Deum eſt, pietate præcipue nititur, multaque inter hanc & illam cognatio ac familiaritas intercedere ſolet. Nam & ex ſe invicem pendent, & utraque poſteris alterius ſucceſſibus incrementa ſumit. Quandoquidem ut vera religio juſta actione perficitur, ita & Reſpublica ntriusque ope nixa floreſcit. Cum itaque Deus optimus maximus Imperii habenas nobis tradiderit, iisque, qui Imperio noſtro parent, pietatis & juſtæ actionis quoddam quaſi vinculum nos eſſe voluerit: harum inter ſe ſocietatem, partim quidem privata noſtra providentia freti, partim quoque humano præſidio uſi, indivulſam perpetuo hactenus conſervare enixe contendimus: ad eumque modnm promovendæ pietati propter Reipublicæ ſalutem incumbimus, ut in omnibus fere ſubditorum noſtrorum commodo intenti, unum hoc perpetuo urgeamus, contendamusq; ſedulo, ut pie religioſeq; privatim vivant omnes, & ut pios decet, in Republica verſentur univerſi. Deniq; utrique, quam par eſt, curam impendere non deſiſtimus. Fieri enim vix poteſt, ut qui alteri ſerio invigilant, alterius curam neglectui habeant.

2. Ante omnia autem operam damus, ut Eccleſiaſticus ſtatus ejusmodi ſit, qui & Deum deceat, & temporibus noſtris quam maxime congruat: idemque ex omnium concordia & conſenſione ſuam tranquillitatem obtineat, tum per Eccleſiaſticarum controverſiarum pacem à turbis & ſeditionibus liber exiſtat, tum demum ut pia religio ab omni omnino nota & reprehenſione immunis perſeveret, eorumque vita, qui vel inter Clericos cenſentur, vel magno quoque inter illos ſacerdotio funguntur, omni prorſus nævo & culpa vacet.

Quia vero intelligebamus, cum per eos, qui Deum diligunt, pietatiq; addicti ſunt, tum per animos rurſum pietatis ſtudioſos iſtæc obtineri poſſe: ſæpenumero jam ante ob ea, quæ ſubinde accidunt, religioſam ſanctiſſimorum Epiſcoporum undiquaque in unum coactorum Synodum neceſſariam judicavimus. Hactenus tamen, ne eorum pietati moleſtiam exhiberemus, cunctantiores hac in re fuimus. At nunc vero tam Eccleſiaſticarum, quam quæ hisce cohærent, publicarum rerum controverſia eam usque adeo neceſſariam declarat, ut refutari nullo modo queat.

3. Quamobrem ne illa, quæ ad præſentem rerum tantopere utilium inquiſitionem ſpectant, ſi negligentius curentur, in pejus incrementa ſumant, (id quod à temporum noſtrorum pietate alienum eſſe decet) tua pietas, Deo bene propitio, operam dabit, ut ſacroſancto Paſchate, quod jam in foribus urget, elapſo, ſub ſacræ Pentecoſtes diem ad Epheſiorum Aſiæ civitatem accurrat, nonnullosq; quos nimirum idoneos judicabit, ſanctiſſimos provinciæ ſuæ Epiſcopos ſimul eodem ſecum adducat, ita ut neque neceſſarii ſanctiſſimis ejusdem provinciæ Eccleſiis deſint, neque ii rurſum, qui ad eam rem apti cenſebuntur, in ſacra Synodo deſiderentur. De indicta autem ſanctiſſima Synodo noſtra Serenitas ad omnes omnino Deo dilectos Epiſcopos Metropolitanos litteras ſcripſit: quo nimirum hac tandem ratione turbæ, quæ ex multis diſſidiis & concertationibus hinc inde enatæ ſunt, rite ſecundum Eccleſiaſticos canones conſopiantur: & illa præterea, quæ parum decenter hactenus admiſſa ſunt, corrigantur, & pietatis denique, quæ in Deum eſt, publicæque utilitatis firmitati conſulatur.

4. Cæterum ante ſanctiſſimam coactam Synodum, communemque ejusdem, quæ de omnibus dicitur, ſententiam, nihil quicquam in ulla prorſus re privatim à quoquam innovetur. Omnino autem perſuaſum habemus, neminem ex piiſſimis Deoque devotiſſimis Epiſcopis fore, qui ſimulatque rerum Eccleſiaſticarum cauſa, atque adeo controverſiarum totius Orbis gratia, noſtro hoc Decreto ſanctiſſimam Synodum cogi intellexerit, non propere ſtudioſeque occurſurus, rebusque tantopere neceſſariis ac Deo usque adeo gratis pro virili conſulturus ſit. Nos quoque harum rerum curæ ſedulo incumbentes, nullum impune abeſſe ſinemus. Nec ullam ille vel apud Deum, vel apud nos quoque habiturus eſt accuſationem, qui ſtatim impigre ſecundum præfinitum tempus ad deſtinatum locum præſto non fuerit. Enimvero quicumque ad Sacerdotalem Synodum accitus, alacriter non accurrit, is ſane conſcientiæ parum ſinceræ ſe eſſe oſtendit. Deus in multa tempora incolumem te conſervet, ſanctiſſime piiſſimeq; Pater. Dat. Conſtantinopoli, tertiodecimo Kalendas Decembris, Conſulatu Dominorum noſtrorum ſemper Auguſtorum, THEODOSII quidem decimotertio, VALENTINIANI vero tertio.

THEODOSII ET VALENTINIANI IMPP. AVGG.

CONSTITVTIO

An. Chriſti 431.

De officio Legati imperialis in Concilio

IMperatores Cæſares Theodoſius & Valentinianus, Victores, Triumphatores, Maximi, ſemper Auguſti, Synodo S. D.

1. Cum magnam omnium, quæ è Republica ſunt, curam habeamus, tum vero maximam illorum, quæ ad pietatem religionemque conſervandam pertinere arbitramur. Per ea namque cætera quoque bona hominibus ſuppeditantur. Scripſimus proinde non ita multo ante de pietatis veſtræ Synodo apud Epheſiorum metropolim congreganda: eaque Sacræ noſtræ inſeruimus, quæ inſtitutæ rei quam maxime convenire cenſebamus. Quia vero ordinis quietisque, quam ſacræ veſtræ Synodi conſultationes jure depoſcunt, decentem quoque curam adhibitam oportuit, ne hanc quoque partem, quo undique tranquillitas adeſſet, prætermittendam exiſtimavimus. Non arbitramur autem pietatem veſtram, ut aliis pacem conciliet, alterius cujuspiam extrinſecæ opis egere: ſiquidem ad noſtrum erga Religionem ſtudium ſingularemque providentiam pertineret & hanc quoque non negligere.

2. Igitur Candidianum præclariſſimum religioſiſſimorum Domeſticorum Comitem ad hanc ſacram veſtram Synodum abire juſſimus, ſed ea lege & conditione, ut cum quæſtionibus & controverſiis, quæ circa fidei dogmata incidunt, nihil quidquam commune habeat, (Nefas eſt enim, qui ſanctiſſimorum Epiſcoporum catalogo adſcriptus non eſt, illum Eccleſiaſticis negociis & conſultationibus ſeſe immiſcere) verum ut Monachos & ſæculares ac cæteros denique omnes, qui hujus ſpectaculi cauſa vel eo nunc confluxerunt, vel in poſterum forte confluent, ab eadem illa civitate omnibus modis ſubmoveat, quandoquidem non licet illos, qui omnino neceſſarii non ſunt, ſacrorum dogmatum examen aliquo tumultu impedire, & iis, quæ cum tranquillitate à veſtra ſanctitate conſtitui definirique debent, obſtaculum aliquod offerre: tum rurſus ut diligenter proſpiciat, ne qua gravior diſſenſio ex mutuo repugnandi ſtudio coorta, & ſævæ tempeſtatis inſtar debacchata, ſanctiſſimæ Synodi veſtræ conſultationem, exactioremq; veritatis indagationem quovis modo obturbet: tum denique quo operam det ſedulam, ut omnibus & ſingulis, quæ dicuntur, rite perceptis, ſinguli inoffenſe quod viſum fuerit, in medium proponere, vel ab aliis propoſitum, ſi opus id fuerit, refutare queant: quo ea tandem ratione, ubi per ſingulas propoſitiones exceptionesq; inquiſitio citra ullam omnino turbam contentionemq; habita fuerit: quod omnibus placitum probatumq; erit, communi veſtræ ſanctitatis ſententia conſtituatur decernaturque.

3. Ante omnia autem ſevere eidem magnificentiſſimo Candidiano mandatum eſt, ut quam ſtudioſiſſimè obſervet, ne quem ex ſanctiſſima Synodo veſtra aut reditum molientem, aut iter ad exercitum noſtrum affectantem, aut ad alium quemcumque locum abſcedere cupientem, prius inde abire permittat, quam diligenti adhibita dicuſſione, ea omnia decreta definitaque fuerint, quæ in diſquiſitionem venerant. Hinc, ne ullam omnino aut Eccleſiaſticam, aut aliam quamcunque controverſiam undecumque natam vel motam, quæ ad propoſitam ſancti dogmatis conſiderationem non pertineat, ante moveri ſinat, quam eorum omnium, quæ nunc in quæſtionem vocata ſunt, ambiguitate ſoluta, ea quæ ad veritatis inveſtigationem faciunt, exactiſſimo judicio diſcutiantur, finemque Orthodoxæ religioni congruum ſortiantur.

4. Quin & hujus quoq; admonita ſit veſtra pietas, nempe Serenitati noſtræ viſum eſſe, ut nulla omnino in ſacra veſtra Synodo, aut etiam in publico Epheſiorum judicio, pecuniaria aut criminalis cauſa adverſus aliquem agitetur. Quod ſi quid hujusmodi extiterit, cuipiamve uſuvenerit, hujus integram cognitionem magnæ huic noſtræ * Civitati reſervatam volumus.

* Conſtantinopoli.

5. Denique nec id quoque vobis clam ſit, videlicet magnificentiſſimum Comitem Irenæum neque ſanctiſſimæ veſtræ Synodi conſiliis, neque his quæ eximio Legato noſtro Candidiano à nobis demandata ſunt, ullatenus communicare debere, ut qui ſolius amicitiæ cauſa cum ſanctiſſimo piiſſimoq; celeberrimæ Civitatis hujus Epiſcopo Neſtorio Epheſum profectus eſt. Dat. Conſtantinopoli.

THEODOSII ET VALENTINIANI IMPP. AVGG.

Anno Chriſti 431.

SACRA

De confirmatione actorum Synodalium.

IMperatores Cæſares, Theodoſius, & Valentinianus, Victores, Triumphatores, Maximi, ſemper Auguſti, Cœleſtino, Rufo, Auguſtino, Alexandro, Acacio, Tracyllino, Valentio, Iconio, Joanni, Acacio, Urſo, Firmo, Himerio, Dexiano, Vereniano, Palladio, Aſterio, Juvenali, Flaviano, Helladio, Rembulo, Alexandro alteri, Maximo, Phrytilæ, Perigeni, Cyro, altero Joanni, Hellanico, Boſphorio, alteri Cyro, Vinatio, Petro, Dynato, Dorotheo, Antiocho, Dalmatio, Euſebio, Seleuco, Eleuſio, Eulogio, Sapido, Olympio, Theophilo, Pio, Juliano, Baſilio, Timotheo, Troilo, Ereniann, reliquisq; religioſiſſimis Epiſcopis.

1. Quanto pietatis avitæque religionis zelo flagremus, id cum ex aliis non paucis argumentis notisque indiciis liquidum, ut putamus, evaſit, tum vero ex eo maxime terrarum orbi patefactum credimus, qnod veſtram Synodum nuper convocaverimus. Neq; enim parvam quandam controverſiam oboriri ſivimus, quam è veſtigio componi profligarique non curaverimus. Quare & nunc quoque Sanctitatem veſtram per ſacras literas ad communem Synodum evocavimus, rati, nullum pro pietate laborem veſtræ pietati moleſtum fore. Quod ſi quam ea res difficultatem forte adferre potuerit, illam Regia noſtra providentia temporis locique opportunitate plurimum mitigavit. Deputavimus enim ad hoc opus Epheſiorum civitatem terra mariq; acceſſu percommodam, omnibusq; rerum copiis affluentem, necnon ad uſum vitæ affatim omnia ſuppeditantem. Fecimus boc autem ea de canſa, quo pius Serenitatis noſtræ ſcopus, & Sanctitatis veſtræ Synodus expeditiori curſu ad propoſitam ſibi metam pertingat. Quapropter & Neſtorii quoque, & Cyrilli, & Memnonis itidem exauctorationem à Sanctitate veſtra nobis inſinuatam calculo noſtro approbavimus.

Cæſar confirmat Cyrilli Alexandrini & Memnonis Epheſini exauctorationem, ſed male informatus,

2. Ad reliqua vero acta veſtra quod ſpectat, comperimus, eam vos fidem Chriſtianæq; religionis integritatem cuſtodiviſſe, quam à majoribus ſuſcepimus, quam etiam ſanctiſſima Synodus ſub ſacram Conſtantini mortem coacta cônfirmavit. Quamobrem unusquilibet ſanctæ veſtræ congregationis operam dabit, ut omni controverſia ſoluta, omnibusque offenſionibus ſanatis, cum pace & concordia domum revertatur.

3. Ut autem Sanctitas veſtra agnoſcat, ſe non modo per noſtræ pietatis literas ad concordiam communemque pii dogmatis pacem conſenſionemque incitari, etiam Acacii Beroenſium Antiſtitis epiſtolam, qua idêm vir ille inculcat ſuadetq; ſedulo, ad vos miſimus. Hic enim cum propter extremæ ſenectutis imbecillitatem ſanctiſſimo veſtro Concilio adeſſe non poſſet, ea per literas expoſuit, quæ & ſuæ pietati conveniebant, & Orthodoxæ Religioni non parum quoq; prodeſſe poſſe intelligebat, verum cujusmodi iſthæc ſint, id Epiſtolæ illius ſeries declarabit.

4. Sciat etiam Sanctitas veſtra, nos magnificentiſſimum præclariſſimumque Joannem Comitem Sacrenſem ea de cauſa hinc iſtuc amandaſſe, ut ſimulatque veſtræ Sanctitatis circa fidem ſcopum cognoverit, ea mox fieri curet, quæ ad rem fore cenſebit quam maxime accommoda.

THEODOSII ET VALENTINIANI IMPP. AVGG.

Ann. Chriſti 431.

SACRA

De reviſione Actorum Synodalium, ut reſciſſis omnibus, quæ antea per Concilii Patres acta fuerant, fides & controverſiarum quæſtio reſumpta, de integro legitime diſcutiatur.

IMperatores Cæſares, Theodoſius & Valentinianus, Victores, Triumphatores, Maximi, ſemper Auguſti, ſacræ Synodo Epheſinæ.

1. Magnificentiſſimi * Candidiani devotorum Domeſticorum Comitis relatu, pietas noſtra accepit, quædam in Epheſiorum metropoli per tumultum potius, quam decenti ordine transacta fuiſſe. Nam neque omnes, ut decretum erat, ſanctiſſimi Epiſcopi convenerunt (cum tamen magnæ Antiochiæ civitatis Epiſcopus cum ſuis Metropolitanis jamjam adventaret) neque omnes, qui ibidem aderant, in conſultationem adhibiti ſunt, neque qui adhibiti ſunt, inter ſe conſenſerunt, neque de fide, ut par erat, inquiſierunt, neque Sacris noſtris, quas ſubinde miſimus, paruerunt: ſed id potius egerunt, unde manifeſtum evadebat, alios aliis vehementer eſſe offenſos. Etenim dum quisque, quod ſibi probatur, quocumque modo tueri, mordicusq; obtinere nititur, fit ut conceptum odium aliquo prætextu difficulter celetur. Denique quæ illic geſta ſunt, malo ſtudio acta eſſe quis non videat? a Quamobrem noſtra Majeſtas ea pro ratis ac legitimis habere non poteſt: immo vero omnia, quæ citra ordinem hactenus acta ſunt, pro irritis ac omnino nullis habenda eſſe decernit.

*hic Neſtorianus fuit.

a Imperator Concilii acta reſcindit, & ſimul ſuperius Decretum abrogat,

2. Pri-

2. Primum proinde juxta *a* Decreti noſtri rationem, quæ ad religionem & pietatem faciunt, diligenter examinentur ac diſcotiantur. Poſt diligentem autem diſcuſſionem id ſervandum proponatur & promulgetur, quod communi totius Synodi conſenſu receptum approbatumque fuerit. Neque enim pietas noſtra præjudicia de induſtria præſumpta in poſterum feret: quin immo hactenus præſumpta usque adeo ægre tulit, & fert, ut donec pietatis dogmata ab univerſa Synodo accurate fuerint examinata, eaque de cauſa quispiam ex illuſtri hoc noſtro Palatio una cum Candidiano Comite præclariſſimo deſtinetur, qui noſtro juſſu & auctoritate, quæ hactenus acta ſunt, cognoſcat: quippe quæ legitimo ordini diſſentanea ſunt, prohibeat, neminem omnium Epiſcoporum, qui iſtic convenerunt, ab Epheſiorum civitate abſcedere, vel ad Majeſtatis noſtræ exercitum venire, vel domum quoque reverti, ullatenus ſit paſſura. Sed neque ulli omnino quoque quacumque ſpe ducto iſthæc tentare licebit.

a Edicti de convocatione Concilii.

3. Hæ itaque literæ noſtræ ſufficiant ad denunciandum, & perſuadendum pietati veſtræ, ne quid, præter noſtram juſſionem, jam ante perpetratis in poſterum adjiciat. Quin & hoc quoque Sanctimoniam veſtram non lateat: nempe nos illuſtriſſimis provinciarum Præfectis ſcripſiſſe, ne ullum prorſus in patriam, vel civitatem ſuam noſtro iojuſſu redire permittant. Oportet enim omnia juxta Dei beoeplacitum, omni contentione ſecluſa veritatis ſtudio adhibito excuti, ac tum demum à noſtra pietate confirmationem expectare: quandoquidem Majeſtas noſtra non pro homine quopiam, aut etiam pro ſanctiſſimo piiſſimoq; Neſtorio ſolicita eſt, ſed ipſius veritatis & religionis cura ſauciatur. Datum XIII. Kalend. Julias, Flavii Antiochi alteriusq; deſignandi Conſulatu.

VALENTINIANI III. IMPERATORIS AUGUSTI

Ann. Chriſti 433.

DECRETVM

In cauſa Sixti III. Papæ & Baſſi exconſulis.

Cap. I.

VAlentiniano & Anatolio VV. CLI. Conſulibus: Creſcentius quidam timens Deum, quas ex nobilitate compoſuerat per annos vitæ ſuæ, omnes facultates ſuas Eccleſiæ reliquit, io integro fecit Eccleſiam heredemque inſtituit. In qua dimiſit prædium in partes Siciliæ, quod nominatur Argianum, quod præſtat ſolidos ſeptingentos. Huic prædio proxime non longe erat prædium Mariniani. Veniens autem in urbem Romam Octavius ſervus Mariniani, intimavit ei, & laudavit prædium Eccleſiæ. Tunc Marinianus pergit ad Epiſcopum urbis Romæ Sixtum, & cœpit rogans poſtulare ab eo fundum ſupradictum Eccleſiæ. Reſpondens Sixtus Epiſcopus urbis Romæ, dixit: Nihil ex meis redditibus crevit Eccleſiæ. Unde, Chariſſime fili, pauperum ſenecta ſublevari deſiderat, nec veni Eccleſiam ſubvertere. Hoc audito, Marinianus habuit in ſemetipſum, & diſceſſit ab eo.

Cap. II.

EPipbanius igitur ingenuus ex nobilibus parentibus procreatus, & facultatibus. Hic nutritus fuerat quaſi in domo Baſſi Excooſulis. Litigies ergo inter ſervum Baſſi & Epiphanium naſcitur eventu. Hic venit ad Sixtum Epiſcopum, & cœpit rogare eum, ut ingenuitas ejus ſervaretur per Eccleſiam. Veniens autem Sixtus Epiſcopus urbis Romæ ad Baſſum, cœpit rogare eum de ingenuitatis munimeoto. Tum iratus autem Baſſus, reſpondit ad Sixtum Epiſcopum: Nemo enim judicabit dominum in conſilio ſervi. Nam & miſit, & univerſa prædia ejus occupavit.

Cap. III.

EXiens autem & Sixtus Epiſcopus, venit ad Valentinianum Auguſtum, & cœpit rogare eum de ingenuitate Epiphanii, tantum ut Chirographo Auguſti munitus per Eccleſiam vindicaretur. Et cœpit ſtudioſe, ſicut decet Eccleſiam ſemper, ſublevare gravatos. Iratus autem Marinianus, de his quæ ſupradicta ſunt, venit ad Baſſum, dicens, quaſi de malitia Sixti Epiſcopi, & quod Petrum audierat ſervum Epiſcopi Sixti, eo quod conſecratam Chryſogontem ſtupraſſet.

Cap. IV.

COnſilio inito cœperunt ambo accuſare eum apud Auguſtum Valentinianum, ita ut accenderetur Auguſtus vel * mater ejus furore, & ſuſpenderunt ſe ab invicem à communione. Sixtus autem Epiſcopus urbis Romæ, ſciens omnia, quæ de eo ad Auguſtum intimabantur, & quia à communione multus populus Romanus ſe *b* irrigerat, venit in Baſilica B. Petri Apoſtoli, & fecit quaſi ſuſcriptum verbum, & per Leonem Diaconum populo enarrabat, dicens: Si delicta mea contra me ſunt ſemper, probatio quare non ſit? Et cœpit omnis plebs urbana clamare, ut dicta ejus Auguſtus & Clerus urbis Romæ probarent examine.

* Eudoxia Auguſta.

b al. erigerat.

Cap.

CAP. V.

AUdito hoc, Auguſtus Valentinianus dixit: Pia petitio. Et juſſit fieri ſecundum dicta, & rogavit univerſum Senatum urbis Romæ. Et Sixtus Epiſcopus rogavit Presbyteros urbis Romæ, vel Clerum, nam & monaſteria ſervorum Dei. Et ſederunt in uno conflictu in baſilica Heleniana, quod dicitur Seſſorium: & cœpit ſtudioſe clamans dicere ad Auguſtum: Intrent, qui ſeparaverunt filium à matre Eccleſia, & corroborent univerſa velamina cordis mei. Auguſtus autem Valentinianus tacebat. Reſpondit Leo Diaconus, & dixit: Juſta petitio non abſcondatur. Erant enim ibi Patritii & Conſules iſti: Patcrius Exconſul, Anatolius Exconſul, ipſe Baſſus Exconſul, & Marinianus Patricius, Albinus Patricius, Sigisbuldus Patricius, & Honoratus Patritius, & Præfectus Urbis Euthymius. Expræfectus Urbis Valerius Patricius, Claudius Patricius, Fonteius Expræfectus. Et Advocati iſti, Quirus, Deuterius, Alexander, Heliocarus. Presbyteri autem Urbis Romæ omnes XLVIII. Diacones quinque. Introivit enim Epiphanius Presbyter, & dixit cum lachrymis: Fiat probatio, ut Eccleſia non maculetur. Reſpondit Maximus Exconſul, & dixit: Non licet enim adverſus Pontificem dare ſententiam. Reſpondit Sixtus, & dixit: Quoniam in meo arbitrio eſt judicare, *a* & in judicare tamen meo non abſcondatur veritas. Reſpondit Auguſtus Valentioianus, & dixit ad Baſſum: Confitere publice univerſas iotimationes tuas, quoniam ſi non probaveris, erit obnoxius Eccleſiæ & Pontifici. Nam & damnatio tibi commanet. Et iterum Auguſtus dixit ad Maximum: Parens Maxime, juſta fuit poſtulatio tua. Levavit ſe Auguſtus, & dedit in arbitrio *b* Sixti Epiſcopi, judicare judicium ſuum. Et diſceſſerunt cum Auguſto omnes. Et erat ſicut in priſtinum munita Eccleſia, ita ut cum gaudio & joco diſcederet Valentinianus Auguſtus à Sixto Epiſcopo, inſultans Mariniano & Baſſo.

a al. & non judicari, tamen non abſc.

b Imp. auditis allegationibus Baſſi contra Papam, & ipſius Papæ defenſionalibus, litis arbitriũ commiſit urbis Romæ Presbyteris, à quibus Baſſus & Marinianus excommunicati ſunt, ceu calumniatores.

THEODOSII ET VALENTINIANI IMPP. AVGG.

Anno Chriſti 436.

DECRETVM

De condemnatione Neſtorii.

ISIDORO Prætorii Pręfecto Conſulique. Etſi ooſtrum erga Rempublicam ſtudium conſpicuum ſit, haud minoris tamen oobis eſt curæ, ut ſacroſancta quoque religio recte conſtituatur. Si enim hanc rite curaverimus, fore ſperamus, ut & publicis quoque rebus hac ratione probe conſulamus. Quare cum Neſtorius, Catholicæ quondam Eccleſiæ Sacerdos, nunc vero fidei proditor, tantorum ſcelerum mole oppreſſus teneatur, operæ pretium eſt ut Serenitatis noſtræ ſententiæ ſubjiciatur, calamitateq; moribus illius digna opprimatur, ut qui Venerandis Eccleſiæ legibus abjectis, traditioоibusq; contemptis, nefandæ hæreſeos auctor extiterit: quique, dum illorum, quos proditioni ſuæ ſocios ſibi adjunxit, fidem corrupit, alienæ corruptioois crimen ſuo ipſius capiti accivit. Tua proinde celebris auctoritas, Curiæ hujus poteſtate nixa, tum propria quoque auctoritate & viribus freta, prædictum Neſtorium ob admiſſam à ſe impietatem, in perpetuum exilium Petras abire compellat: omoiaque illius bona Ęccleſiæ Conſtantinopolis Fiſco addicat, quo auguſti loci illius opes, cujus ille ſacra myſteria ouper prodidit, auctiores evadant. Hac enim ratione futurum eſt, ut & religio ſanctiſſimæ fidei intacta in mentibus hominum perſeveret, & Regni noſtri felicitas religione munita, quotidiè magis magisq; floreat.

Cætera Decreta & Edicta contra Neſtorianos habes in Actis Conc. Epheſini tom. 5. cap. 13. & ſeqq. integriora ſane quam in Cod. Theodoſiano vel Juſtiniano, & multo plura.

ATILAE HVNI IMPERATORIS

Ann. Chriſti 444.

RECESSVS

Comitiorum Iſenacenſium de Imperio Occidentali conſtituendo.

Nicolaus Olahus Archiepiſcopus Strigonienſis in Athila, cap. XI.

ATHILA Remenſibus expugnatis, pervagata Gallia, ac Flandria direpta depopulataque, in Thuringiam proficiſcitur. Hic volens declarare, ſe univerſæ Galliæ totiusque Occidentis eſſe victorem, ſolennem (ut vocant) Curiam in Iſinaca urbe ſe celebraturum indixit. Plerique vicinorum Regum ac populorum, partim metu, partim quod eum ejusque apparatum videre optabant, eo confluxere. Quos Athila magnis oneratos donis, liberos remittit. Erant plerique populi, circa litora maris Britannici & Balthici ſive Germanici, degentes, quibus non adhuc magnæ erat formidini Athilæ potentia. Igitur ut ii quoque ejus arma ſentirent, decrevit ut aliquot Duces cum exercitu Normannos, Caletes, Morinos, Tungros, Phriſos, Cimbros, & Pruthenos invadant, omniaq; (ni ejus Imperio pareant) ferro igneq; vaſtent.

ATHILÆ HVNI IMPERATORIS

ORDINATIO DE VEREDARIIS.

Nicolaus Olahus in Athila cap. XII.

Ann. Chriſti 447.

ATHILA, ut rerum, quæ in omnibus orbis regionibus agerentur, eſſet conſcius, quatuor veredariorum conſtituit ſtationes: primam in Colonia Agrippina, alteram io Jadera civitate Dalmatiæ, tertiam io Lithuania, quartam in Scythia ad fluvium Tanaim. Ex his locis ſingula totios fere orbis acta, permutatos in locis ſuis nuncios, * Sicambriam ad eum deferebantur. Contra ipſe quoq; illorum quoslibet voluntatis ſuæ certiotes faciebat.

* Budam, Germanis Etzelburg ab Atila, nunc Ofen.

THEODOSII II. IMPERATORIS AUGUSTI

Ann. Chriſti 449.

*De confirmatione Epheſinæ ſecundæ * Synodi, & libris Hæreticorum cremandis.*

* quam Eutychianorum artibus circumventus convocavit & confirmavit.

OLIM quidem prius Neſtorius, qui fuit Conſtantinopolitanus Epiſcopus, nova & peſtifera, præter illa quæ tradita ſunt, tentans inducere dogmatum Chriſtianorum poræ & Orthodoxæ fidei contraria, à ſancta Synodo eſt ejectus, quæ Epheſum ex univerſo orbe Principali ſaoctione conveoit. Quæ ſancta Syoodus pariter confirmavit etiam Catholicam fidem ab Epiſcopis, qui Nicææ congtegati ſunt, traditam. Et nos confirmantes quæ ſalubriter inſtituta ſunt ab eodem ſancto Concilio, quod Epheſi congregatum eſt, generalem promulgamus legem, quæ tam prædictum Neſtorium, quam eos qui ſimilia ſapiunt, damoat: præcipientes ne Chriſtiano ſaltem nomine cenſerentur, ſed ut Simoniani potius vocarentur, quoniam blaſphemiam Simonis dilexerunt. Definivimus enim cæteris eos debere ultionibus ſubjacere, quas continet præfata præceptio.

2. Quoniam vero præſenti tempore, dum poſt illa jampridem quietæ eſſent Eccleſiæ, Flavianus Cooſtantinopolitanus Archiepiſcopus, & *a* Euſebius alter Epiſcopus, perniciofas ſeditiones ſequendo, Neſtorii *b* ſchiſmata Eccleſiis injecerunt: præcepimus rurſum in ejusdem civitatis Epheſiæ ſanctiſſimam Eccleſiam utique denuo convenire Concilium, ut cum omni ſubtilitate vera fide firmata, à ſanctis Eccleſiis injecta per eos hæreſis auferretur. Hæc ipſa igitur ſancta Synodus definivit, obtioere quidem fidem, quæ Nicææ à treceotis decem & octo Pattibus tradita eſt: excludi vero ab Epiſcopatu oon ſolum Flavianum & Euſebium, ſed & Domnum qui fuit Antiochenus Epiſcopus, & *c* Theodoretum, & alios quosdam, qui eadem præfatæ hæreſeos cæcitate participant, & ob hoc Sacerdotalibus indigni ſunt ſedibus. Et nos igitur ejusdem ſanctæ Synodi decreta laudamus atqoe firmamus, haoc orthodoxam fidem putautes atque oominantes, quæ à treceotis decem & octo Patribus expoſita eſt, & firmata in ſaoctis Conciliis, quæ Epheſi congregata ſunt.

a Epiſcopus Doryler.
b ſectiones.
c Epiſcopum Cyri

3. Ut vero & in reliquum tempus perfectiſſima fiat totius ſolutio quæſtionis, jubemus, ut in omni orbe terrarum huic ipſi fidei, quæ in Nicæa ptolata eſt, undiq; Epiſcopi univerſi ſubſcribant per Metropolitanos ſingulorum locorum, & hoc ipſum nobis per proprias eorum litteras intimetur. Omnino autem nullus, qui Neſtorii, & Flaviani, & eorum qui ejusdem ſententia detinentur, ullo modo Epiſcopus ordinetur: ſed & ſi quis jam maligno præventu eſt ordinatus, aut ſi quis de cætero per concurſum fuerit ſimulationemq; provectus: hic Orthodoxorum projiciatur decreto Pontificum. Et nec usq; ad verbum eidem ſanctæ fidei vel adjiciatur aliquid, vel dematur. Sed nec habeat aliquis, vel legat, aut tranſcribat, proferatve Neſtorium, vel terniones ejus, aut codices noxios, & maxime quos contra ſolas Porphyrius edidit Chriſtianas litteras, nempe Theodoreti ſcripta: ſed quicumq; hujusmodi codices habet, publice illos proferat, & cunctis videntibus igni tradantur.

4. Et eos, qui hanc religionem colunt, vel doctores eorum nullus neque in civitate, neque in agro, neque in ſuburbio ſuſcipiat, oeque eos ſecum patiatur habere conſeſſum: alioquin rebus ejus publicatis, ipſe perpetuo exilio relegabitur, quisquis hoc egerit, vel qualislibet extiterit, vel quisquis codices habuerit interdictam fidem Neſtorii ac Theodoreti continentes, ut interpretationes eorum, qui vocantur *Sermones allocutorii*, ſive *Traditiones*, iisdem tormentis ſubjaceat: vel ſi ea, quæ ſunt ab illis compoſita, alterius nominis fuerint prænotata.

VALEN-

Digitized by Google

VALENTINIANI III. IMPERATORIS AUGUSTI

Ann. Chriſti 449.

SACRA.

Vt liceat Romano Pontifici auctoritate Imperatoris in partibus Italiæ Concilium celebrare, & de auctoritate ipſius Pontificis in fide & ſacerdotibus judicandis.

DOMINO Theodoſio, glorioſiſſimo Victori & Triumphatori, perpetuo Imperatori & Patri, Valentinianus glorioſus Victor ac Triumphator ſemper Auguſtus & filius.

1. Cum adveniſſem in urbem Romam ad Divinitatem placandam, ſequenti die ad baſilicam Apoſtoli Petri proceſſi, & illic poſt venerabilem noctem dici Apoſtoli, & à Romano Epiſcopo & aliis cum eo ex diverſis Provinciis congregatis, rogatus ſum ſcribere veſtræ Manſuetudini de fide, quæ, cum ſit conſervatrix omnium fidelium animarum, dicitur perturbata, quam nos à noſtris majoribus traditam debemus cum omni competenti devotione defendere, & dignitatem propriæ venerationis B. Apoſtolo Petro intemeratam & in noſtris temporibus conſervare: quatenus beatiſſimus Romanæ civitatis Epiſcopus, cui principatum Sacerdotii ſuper omnes antiquitas contulit, locum habeat ac facultatem de fide & Sacerdotibus judicare, Domine ſanctiſſime Pater & venerabilis Imperator. Hac enim gratia ſecundum ſolennitatem Conciliorum & *a* Conſtantinopolitanus Epiſcopus cum per libellos appellavit, propter contentionem, quæ orta eſt de fide.

a Flavianus Archiepiſcopus & Patriarcha Conſtant.

2. Huic itaque poſtulanti & conjuranti ſalutem noſtram communem, annuere non negavi, quatenus ad tuam Manſuetudinem meam petitionem ingererem, ut prædictus Sacerdos congregatis ex omni orbe etiam reliquis Sacerdotibus, intra Italiam, omni præjudicio ſubmoto, à principio omnem cauſam, quæ vertitur, ſolicita probatione cognoſcens, ſententiam ferat, quam fides & ratio *b* veræ divinitatis expoſtulat. Non debet enim noſtris temporibus contra religionem turbarum petulantia prævalere, dum incommota fides hactenus fuerit conſervata. Ad perfectiorem vero agnitionem veſtræ dignitatis direximus etiam Geſta, per quæ & deſideria & exclamationes omnium pietas veſtra cognoſcat.

b. al. veſtræ dignitatis.

THEODOSII II. IMPERATORIS AUGUSTI

Anno Chriſti 449.

RESCRIPTUM

De confirmatione Epheſinæ Synodi ſecundæ.

DOmino meo Valentiniano Auguſto Theodoſius. Et Romam perveniſſe tuam Manſuetudinem, & petitionem oblatam à ſene *c* reverendiſſimo Patriarcha, in ipſo principio litterarum, ex tua Majeſtate ſignificatum eſt. Et de tua quidem incolumi in Romanam urbem reverſione gratias competentes divinæ Majeſtati reddimus, Domine ſanctiſſime fili & venerabilis Imperator.

c Leone Archiepiſcopo & Patriarcha Romano.

2. De his autem, quæ dixit memoratus reverendiſſimus vir, indicatum eſt ad eundem latius atque plenius, ſicut arbitrati ſumus, & cognovit nos in nulla parte à paterna religione & majorum traditione reſiliiſſe. Nihil aliud volumus, quam ſacramenta paterna per ſucceſſionem nobis tradita inviolabiliter cuſtodire. Propter hanc igitur cauſam, quoniam quoſdam cognovimus ſanctiſſimas Eccleſias nocibili novitate turbare, Synodum decrevimus Epheſi fieri. In præſentia quippe reverendiſſimorum Epiſcoporum cum multa libertate & integra veritate, & indigni ſacerdotio amoti ſunt: & qui judicati ſunt eſſe digni, ſuſcepti ſunt. Nihil igitur ab his contra regulam fidei aut juſtitiæ factum eſſe cognoſcimus. Omnis igitur contentio ſacro judicio examinata eſt. Flavianus autem, qui reus inventus eſt læſibilis novitatis, debitum excepit: & hoc remoto, omnis pax & omnis concordia regnat in Eccleſiis, & nihil aliud quam veritas viget.

MAR-

MARCIANI IMPERATORIS AUGVSTI

An. Chriſti 450.

SACRA

De Electione Imperiali, & celebratione Concilii univerſalis.

VICTOR MARCIANUS, glorioſus Triumphator ſemper Auguſtus, Leoni reverendiſſimo Archiepiſcopo glorioſæ civitatis Romæ. Ad hoc maximum Imperium venimus Dei providentia, & electione Senatus excellentiſſimi, cunctæque militiæ. Unde pro reverenda & Catholica religione Chriſtianæ fidei, cujus auxiliis virtutem noſtræ potentiæ confidimus gubernari, tuam Sanctitatem principatum in Epiſcopatu divinæ fidei poſſidentem, ſacris litteris in principio juſtum credimus alloquendum, invitantes atque rogantes, ut pro firmitate & ſtatu noſtri Imperii, æternam Divinitatem tua ſanctitas deprecetur, ut & tale propoſitum atque deſiderium habeamus, quatenus omni impio errore ſublato per celebrandam Synodum [*te auctore,] maxima pax circa omnes Epiſcopos fidei Catholicæ fiat, ab omni ſcelere pura & intemerata conſiſtens. Actum Conſtantinopoli, Conſulatu Domini VALENTINIANI perpetui Auguſti.

*hæc verba eſſe addititia patet ex ſeq. Reſcripto. Non enim Papa, ſed Imperatore auctore Synodus celebrata, ut teſtantur Edicta ipſi Synodo præfixa, quibus ſinguli in orbe terrarum Epiſcopi ad Synodum venire Imperiali auctoritate jubentur.

MARCIANI IMPERATORIS AVGVSTI

RESCRIPTVM

Ad Archiepiſcopum Romæ Leonem, qua vocat eum ad Synodum.

Anno 450.

VIctor Marcianus, glorioſus Triumphator ſemper Auguſtus, Leoni reverendiſſimo Epiſcopo Eccleſiæ glorioſiſſimæ civitatis Romæ. De ſtudio & oratione noſtra, ſanctitas tua non dubitat: quoniam veram Chriſtianorum religionem & Apoſtolicam fidem firmiter voluimus permanere, & ab omni populo pia mente ſervari. Denique ſolicitudinem noſtræ potentiæ, exrecta religione & propiciatione Salvatoris noſtri conſiſtere non ambigimus. Quapropter reverendiſſimos viros, quos ad noſtram pietatem Sanctitas tua direxit, libenter & (ſicut decebat) animo grato ſuſcepimus. Supereſt, ut ſi placuerit tuæ Beatitudini in has partes advenire, & Synodum celebrare, hoc facere religionis affectu dignetur. noſtris utique deſideriis tua Sanctitas ſatisfaciet, & ſacræ religioni, quæ utilia ſunt, decernet. Si vero hoc oneroſum eſt, ut tu ad has partes advenias, hoc ipſum nobis propriis litteris tua ſanctitas manifeſtet, quatenus in omnem Orientem & in ipſam Thraciam & Illyricum ſacræ noſtræ litteræ dirigantur, ut ad quendam diffinitum locum, ubi *a* nobis placuerit, omnes ſanctiſſimi Epiſcopi debeant convenire, & quæ Chriſtianorum religioni atque Catholicæ fidei proſint, ſicut Sanctitas tua ſecundum Eccleſiaſticas regulas diffiniverit, ſua diſpoſitione declarent.

a ita leg. in Volum Concil quod Baron. mutavit in, *vobis* ad falſam ſuam ſuppoſitionem aſtruendam ſc. de ſuperioritate Pontificis, quum priſci illi Impp. Papam non multitudinis numero, ſed ſingulari, utpote ſubditum, alloqui conſueverint.

ATILÆ HVNI IMPERATORIS

RECESSVS COMITIORUM SICAMBRIENSIUM

De Romano Imperio conquirendo.

Nicolaus Olahus in Atila cap. XIII.

Anno Chriſti 450.

ATHila, convocatis Regibus ac populis, qui per id tempus Imperio ſuo obſequebantur hujusmodi verbis diſſeruit.

Quando virtutem veſtram, animi ad res bellicas alacritatem, Duces optimi militesque ſtrenui, mecum ipſe conſidero: ſimulque, quot populos, nationes, provincias, regna virtute veſtra, viribus, ſocietate fretus, meo Imperio ſubjecerim: quantum deniq; victoriæ ubique terrarum pepererim: non videtur eſſe operæ precium, me vos multis ad ea, ad quæ veſtrapte natura, conſilio ac virtute ducimini, aut hortari, aut excitare. Quandoquidem ad omnia ſtrenua ac militaria facinora, quæ fortes docent viros, intrepide ſubeunda, quam propenſi ab initio fueritis, reipſa compertum habeo. Enitendum modo eſt ac ſummis contendendum viribus, ut rei bene gerendæ occaſionem, quæ rerum omnium apud mortales prima habetur, dum occurrerit, haud gravatim capeſſamus. Quam ſi amplexabimur, Socii optimi, res omnis demum in promptu nobis erit. Si contra neglexerimus, quid non laboris, curæ ac ſolicitudinis ante nobis ſubeundum erit, quam ea ſe nobis rurſus offerat? Romanorum vires, Imperiumque magnum, amplum, magnificum & memorabile fuerit, univerſum complectens terrarum orbem, jampridem vobis ſatis eſt perſpectum. Id quo latius, illuſtrius & excellentius antea fuerat, eo majori nunc obnoxium eſt præcipitio, ruinæ, periculo. Si enim diligentius conditionem illorum conſideraveritis, quid non detrimenti atque generis malorum

ſive fato noſtra hac tempeſtate paſſi ſunt, ſine viribus eorum jam conſeneſcentibus ac debilitatis. Vandali, Viſigotthi, Britanni, Germani, Romanorum Imperium ſua ex libidine invadentes, ſunt nobis documento, quam ſint illorum vires nunc tenues, attritæ, exhauſtæ. Africam, Iberiam, Galliæ non minimam partem, quæ omnia Romano parebant Imperio, nunc hoſtis habet. Pannonia, Myſia, Thracia, Macedonia, Illyria, ac aliæ Orientis regiones, virtute, Milites, veſtra Romanis ademptæ, noſtro parent Imperio. Quid igitur jam aliud reſtat, quam ut Italiam, omnium regionum, quas dixi, Principem, invadentes, noſtræ ſubjiciamus ditioni? quod in occaſionem divinitus vobis datam, milites, è manibus ignave turpiterque emittere malueritis, factu erit vobis haud difficile. Nam quæ oppida, urbes, qui denique populi, quæ regna, arma veſtra non timuerunt, ſenſerunt, experta ſunt? Quid umquam viſum eſt, Milites fortiſſimi, vobis tam difficile, quod veſtra virtus, fortitudo, in rebus omnibus conſtantia, non facile reddiderit? Quod ſi in regnis ac provinciis, quas memoravi, ſuo Imperio antea parentibus reſiſtere veſtris Romani armis, virtuti ac potentiæ haud quaqam potuerunt: quid nunc contra vos viribus integros, temporis quiete corroboratos, multorum ſociorum acceſſione auctos, Romanum Imperium jam fractum poſſe cenſebitis? Pugna Caralaunica (ne noſtram etiam cladem, dum mala commemoro aliena, ſilentio præteream) licet aliquam ſociorum & commilitonum noſtrorum ſtragem, *Eccii olim virtute intulerit: ſi tamen hoſtium cæſorum numerum noſtris amiſſis contuleritis, ludum jocumque, quæ paſſi ſumus, præ his judicabitis. Nec hanc etiam pugnæ præteritæ, ſi quam accepiſtis, calamitatem, ignaviæ atque ſocordiæ veſtræ expenſam ferre debeo. Quotus enim quisque veſtrum fuit, cujus manus ſanguine hoſtium non maduerit, vitamque hoſtis non eripuerit? Verum quicquid nobis illatum fuit malorum, id evenit Martis vario eventu ac Fortunæ: quæ viros fortes & ignavos, ſine diſcrimine, detrimento plerumque afficere ſolet. Nunc igitur, Socii & milites ſtrenui, tempus eſt, ut hanc quoque olim acceptam cladem nova virtute vindicemus. Quod fiet proculdubio, ni ignavia, torpore, occaſioni præſenti deeſſe, quam eam proſequi, malueritis. Animus meus, earum, quæ ſequuturæ ſunt, rerum vates, mihi præſagit, Italiam brevi non magno labore noſtram futuram. Qua in poteſtatem noſtram redacta, quid reſidui in Europa erit, quod non facile jugum veſtrum admittere cogatur? Agite igitur, Socii optimi, ut alia in hunc diem omnia, ita hanc quoque expeditionem Italicam alacri capeſſite animo. Non deſitis fortunæ, opibus & dignitati veſtræ. Quæ uſui ſunt bello, nunc parate. Mecum una proſequimini fortunam. Equidem non labore, non periculo, non aliis, quæ in bello accidere ſolent, rebus incommo iis, à veſtris opibus augendis, ab amicitia ſocietateq; colenda, ſalute veſtra tuenda avocabor. Omnia vobiscum una ſubire, imo ante vos experiri volo: me modo, Fortunam atq; Occaſionem, quæ ſolæ res in bello primæ habentur, ſequamini. Faciam, Diis volentibus, ut Italiæ non minima pars veſtro ante pareat Imperio, quam Romanorum vires vobis occurrant.

* Aetii, Germanis Herr Ec.

Hac propoſitione Athilæ, Principum ac Militum animi concitati ita fuere, ut magna acclamatum ſit lætitia, ſe non modo ad Italiam cum eo profecturos, ſed in omnem orbis partem, quam Athila jubeat, illius ſigna intrepide ſequuturos, juſſaque facturos. Coactus erat Conventus Scytharum, Gotthorum, Sarmatarum, Gelonorum, Neurorum, Erulorum, Turcibingorum, Quadorum, Rugorum, Baſtarnarum, Marcomanorum, Burgundionum, Thuringorum, Bructerorum, Saxonum, & Francorum Orientalium.

Edictorum Atilæ hac erat ſolemnis ſubſcriptio:

Atila Mundzici filius, & magni Nembrothi nepos, Engadiæ natus, divina benignitate Rex Unnorum, Medorum, Gothorum & Danorum, metus orbis, Deique flagellum, hoc fieri mandat.

VALEN-

VALENTINIANI III. ET MARCIANI IMPP. AVGVSTORVM

Ann. Chriſti 452.

EDICTVM

De prohibitis diſputationibus à Chriſtianis

IMPERATORES Cæſares, FLAVIUS VALENTINIANUS, Pontifex inclytus, Germanicus inclytus, Alamanicus inclytus, Sarmaticus inclytus, Tribunitiæ poteſtatis vicies ſepties: & FLAVIUS MARCIANUS, Pontifex inclytus, Germanicus inclytus, Sarmaticus inclytus, Alamanicus inclytus, Francus inclytus, Tribunitiæ poteſtatis vicies ſepties, Imperator ter, Conſul ſemel: Civibus noſtris Conſtantinopolitanis.

1. Tandem aliquando, quod ſummis votis atque ſtudiis optabamus, evenit. Remota eſt de orthodoxa Chriſtianorum lege contentio, tandem remedia culpabilis erroris inventa ſunt & diſcors populorum ſententia in unum conſenſum concordiamque convenit. E diverſis enim provinciis religioſiſſimi Sacerdotes Chalcedonam venerunt juxta noſtra præcepta, & quid obſervari in religione debeat, perſpicua definitione docuerunt. Ceſſet igitur jam profana contentio. Nam vere impius atque ſacrilegus eſt, qui poſt tot Sacerdotum ſententiam, opinioni ſuæ aliquid tractandum reliquit. Extremæ quippe dementiæ eſt, in medio & perſpicuo die commentitium lumen inquirere. Quisquis enim poſt veritatem repertam, aliquid ulterius diſcutit, mendacium quærit. * Nemo itaq; vel clericus vel militaris, vel alterius cujuslibet conditionis, de ſide Chriſtiana publice turbis adunatis & audientibus tractare conetur in poſterum, ex hoc tumultus & perfidiæ occaſionem requirens. Nam injuriam facit judicio religioſiſſimæ Synodi, ſi quis ſemel judicata ac recte diſpoſita, revolvere & publice diſputare contendit, cum ea, quæ nunc de Chriſtiana fide ſtatuta ſunt, juxta Apoſtolicas expoſitiones & ſtatuta ſanctorum patrum trecentorum decem & octo, & centum quinquaginta, definita eſſe noſcuntur.

* hic ſumta eſt L. 4. C. de ſum. Trin. & fid. Cath.

2. Nam in contemptores hujus legis pœna non deerit, quia non ſolum contra fidem bene compoſitam veniunt, ſed etiam Judæis & Paganis ex hujusmodi certamine profanant veneranda myſteria. Igitur ſi Clericus erit, qui publice tractare de religione auſus fuerit, à conſortio Clericorum removebitur: ſi vero Militia præditus ſit, cingulo ſpoliabitur. Cæteri autem hujus criminis rei, de hac ſanctiſſima urbe pellentur, pro vigore judiciario etiam competentibus ſuppliciis ſubjugandi. Conſtat enim hinc hæreticæ inſaniæ exordia fomitemq; præberi, dum publice quidam diſputant atque contendunt. Univerſi ergo, quæ à ſancta Synodo Chalcedonenſi ſtatuta ſunt, cuſtodire debebunt, nihil poſtea dubitaturi. Hoc igitur noſtro commoniti Serenitatis Edicto, abſtinete à profanis vocibus, & ulterius definite de divinis diſputare, quod nefas eſt. Quia non ſolum divino judicio peccatum hoc, prout credimus, punietur, verum etiam legum & judicum auctoritate coërcebitur. Datum Conſtantinopoli, VII. Kalendas Februarii, Sporatio viro clariſſimo, & qui fuerit nunciatus, Conſulibus.

MARCIANI IMPERATORIS AVGVSTI

Ann. Chriſti 452.

EDICTVM

De prohibitis diſputationibus de fide, & geſtorum Chalcedonenſis Synodi obſervatione.

VEnerabilem Catholicæ Orthodoxorum fidei ſanctitatem, manifeſtam & indubitatam univerſis conſtituere cupiens noſtra Serenitas, ut major erga Divinitatis obſequia hominibus religio traderetur, tantam atque talem Synodum ex omnibus pæne provinciis, coadunatis Epiſcopis, in Chalcedonenſi civitate colligi juſſit, atque ibi plurimis diebus tractatu habito, quod verum & infucatum Chriſtianæ fidei eſſet. Votis etenim & orationibus plurimis exoravere Divinitatem, quatenus ſancta & plena eos veritas non lateret. Secutique ſunt ſtatuta venerabilium Patrum, ea videlicet, quæ apud Nicæam trecentorum decem & octo ſanctorum Epiſcoporum ſunt ſententia definita, ſimiliter & quæ centum quinquaginta in hac ampliſſima coadunati urbe conſtituerunt, atque ea, quæ apud Epheſum pridem ſtatuta ſunt, cum beatiſſimæ recordationis Cœleſtinus Romanæ urbis, & Cyrillus Alexandrinæ urbis Epiſcopi invenere veritatem. Quo tempore etiam Neſtorianus error excluſus eſt, ejus auctore damnato. Quibus ita rite & venerabiliter apud Chalcedonam inquiſitis, Eutyches, qui plura affirmabat illicita, cum ſua aſſertione ejectus eſt, ne decipiendorum ulterius ei hominum præberetur facultas. Ordinatis itaque religioſe & fideliter, quæ venerandam Orthodoxorum ſidem fundaſſe noſcuntur, ita ut nulla in poſterum dubitatio, vel illis qui calumniari Divinitatem aſſolent, relinqueretur: ſacro noſtræ Serenitatis edicto venerandam Synodum confirmantes, admonuimus univerſos ut de religione diſputare deſinerent, quoniam unus & alter

tanta ſecreta invenire non poſſet, maxime cum ſummo labore & ampliſſimis orationibus tot venerabiles Sacerdotes, niſi Deo (ut credendum eſt) auctore, ad indaginem veritatis non potuerint pervenire.

a al. volenda. al. delenda.

2. Verum, ſicut manifeſta ratione cognovimus, non deſinunt quidam in eadem perverſitate permanere, & publice de religione contendere populis coadunatis, & myſteria divina, Judæorum Paganorumq; ſub obtutibus, publicare & profanare, quæ rectius *a* velanda ſunt, quam inquirenda. Oportuerat itaq; in eadem pertinacia conſiſtentes, ſtatuta dudum animadverſione compeſci, ut pœna corrigeret, quos reverentia juſſionum emendare non potuit. Verum in hoc ſequentes conſuetudinem noſtram, noſcentes præ omnibus, quod Divinitas pietate lætetur, pœnam nocentium credidimus differendam, iterata hac ſancientes noſtræ clementię juſſione, ut in futurum à prohibitis omnes abſtineant, nec conventicula colligant ſuper religione certantes: quia in hujusmodi perverſitate & vanitate detecti, & ſtatutas dudum ſuſcipient pœnas, & judiciario motu, prout religioſis temporibus convenit, punientur. Oportet enim Chalcedonenſem Synodum ſequi, in qua, omnibus diligenter quæſitis, ea definita ſunt, quæ pridem tres prædicti cœtus Apoſtolicam fidem ſecuti, omnibus obſervanda tradiderunt civibus Conſtantinopolitanis. Datum III. Idus Martii, Conſtantinopoli, Sporatio Viro clariſſimo, & qui fuerit nunciatus, conſulibus.

Et eodem exemplo ſcriptum Palladio viro Illuſtri Prætori Orientis, Valentiniano Viro Illuſtri Illyrici, Tatiano Viro Illuſtri Præfecto Urbis, Vincomalo viro Illuſtri Magiſtro Officiorum & Conſuli Deſignato.

MARCIANI IMPERATORIS AUGUSTI

Anno Chriſti 452.

RESCRIPTUM

Ut nemo ad fidem cogi debeat.

Integram conſtitutionem habes inter Epiſtolas poſt concil. Chalced. epiſt. 2. Tom. 2. Concil. gen,

IMperator MARCIANUS Auguſtus, Archimandritis, Monachis & reliquis habitantibus in Helia, & circa eam. Noſtra tranquillitas Symbolum trecentorum decem & octo Patrum tempore jam præcedente ſecuta eſt, & in futuro: *Credo Dominum noſtrum Salvatorem Jeſum Chriſtum, ex Spiritu Sancto & Maria virgine Dei genetrice natum, atq; profiteor.* Orthodoxam namque fidem, ſicut accepimus, ſervare in perpetuum feſtinamus. Quemadmodum etiam S. Synodus nuper in Chalcedonenſium civitate celebrata, credens docet, Symbolumque confirmans, & conſona ſapiens ipſis Patribus Epheſioque Concilio, cujus Cœleſtinus & Cyrillus reverendæ memoriæ Præſules fuerunt, errorem Neſtorii condemnantes. Igitur noſtra Clementia nulli penitus neceſſitatem præcepit imponi, quatenus aut ſubſcribat aut conſentiat, ſi noluerit. Non enim terrore aut violentia aliquos volumus ad viam trahere veritatis. Diverſo autem vos ſuper ea, quæ dudum præſumpſiſtis, gladiis aliisque crudelitatibus, inſuper & injuriis & tormentis in mulieribus honeſtis & nobilibus perpetraris, etiam neceſſitatem plurimis non dubitaſtis inferre, ut conſentirent quidem perverſis doctrinis, & cum clamoribus atq; ſubſcriptionibus anathematizarent eandem ſanctam Synodum, & ſanctiſſimum Patriarcham Sedis Apoſtolicæ maximæ Romæ Leonem, & ſanctiſſimos Patres, pro quibus auſibus neceſſario redditurі eſtis omnium Deo & Domino rationem, in cujus injuriam, ſi dici fas eſt, talia facere præſumpſiſtis, opprobrium & irriſio ſceleſtis Paganis & Hæreticis juſtiſſime conſtituti, quibus eſtis exemplum confuſionis effecti, &c.

VALENTIANI III. ET MARCIANI IMPP. AVGG.

An. Chriſti 452.

EDICTUM

De infirmanda Lege Theodoſii Imperatoris pro confirmatione Epheſinæ ſecundæ Synodi edita.

Plura horum Impp. Edicta contra Eutychianos, & pro Synodo Chalcedonenſi, habes in Actis ipſius Concilii, tom. 2. Concil. gener.

IMpp. Valentinianus & Marcianus Auguſti, Palladio Præfecto Pretorio Orientis. Gloria nunquam glorioſa morte perimitur: nec pereunt, cum deficient, virtutes. Immo etiam obitu exiſtimatio augetur bonorum, quia omnis adverſum mortuos evaneſcit invidia. Inde tanto ſtudio ac præconiis majorum facta laudantur: inde optimorum maxima cum veneratione memoria celebratur: inde magnorum animi virorum, exitus appetivere vere glorioſos: quia compertum erat eos ſolummodo perpetue mori, quorum de vita ac morte taceretur. Id ita eſſe, etiam pręſenti in tempore divinum oſtendit humanumq; judicium. Cum enim falſa invidia & improbe concinnata calumnia, religioſæ ac venerabilis recordationis Flavianus hujus almæ urbis Epiſcopatu fuiſſet expulſus (quamvis hoc fuit plenius retinere ſacerdotium, fidem, quam acceperat, conſervare: is enim ſolus eſt, qui eſſe meretur Epiſcopus) tamen ita ejus reliquias & expetiit hæc ſacratiſſima civitas, & recepit, ut beatior omni viventi videretur: ut exitus ille, qui putabatur acerbus, optandus credatur fuiſſe, quo illam mortalem immeritus eſt laudem: ſequutumq; eſt illud, quod meritis ejus Divinitas præſtitit, ut venerabilis Synodus innumerabilium pene Sacerdotum Chalcedone conveniret: quæ dum fidem diligenter inquirit, aucto-

Digitized by Google

auctoritate beatiſſimi Leonis Epiſcopi æternæ urbis Romæ, & religionis fundamenta conſtituit ſanctæ civitati, & Flaviano palmam mortis tribuit glorioſæ.

2. Ergo * quoniam venerabilis recordationis Flavianus, tanto ac tali decoratus eſt teſtimonio, ut Eutyches, qui contra ſenſerat, cum ſceleratis dictis ſuis ab omnibus uno ore damnaretur, aboleatur illa *a* conſtitutio, quæ ſubreptione ſceleratorum, poſt obitum ſanctæ memoriæ Flaviani adverſus eum lata cognoſcitur, ceſſetque in totum, cujus initium fuit iniquum, & injuſta ſententia. Nihil obſit Euſebio *b* & Theodoreto *c* religionis Epiſcopis, qui eadem lege continentur: quoniam non poſſunt Sacerdotes conſtitutione damnari, quos Synodicum ornat ſuper conſervanda religione decretum. Expulſa itaq; illa ſanctione, retineat vitæ gloriæq; Flavianus, quam meretur, perpetuam laudem, cæteris conſtantiæ erga fidem futurus exemplum. Illa igitur & magnifica auctoritas tua hanc ſaluberrimam legem, edictis propoſitis, ad omnium notitiam faciat pervenire. Datum Conſtantinopoli pridie Nonas. Sporatio viro clariſſimo, & qui fuerit nunciatus, Conſulibus.

* hinc ſumta eſt L. 23. C. de Epiſc. & Cleric.
a ſc. Theodoſii.
b Dorylæi.
c Cyri.

GENSERICI VVANDALI IMPERATORIS

An. Chriſti 455.

EDICTVM

De Crudelitate militum in captæ Vrbis incolas reprimenda.

INterceſſu beatiſſimi Leonis Papæ mitigati, ab incendio, cædibus atque ſuppliciis * Urbem immunem ſervari jubemus: omnibus tamen opes auferendi, & captivos inde abducendi poteſtatem facimus.

* ſc. Romam.

EDICTVM

Anno 456.

De Conſtitutionibus Principum.

VOlumus, & neceſſitas vobis divina imperat, ut legem putet is, quicquid Majeſtatis noſtræ thronus profatur. Nam quicquid Principis ſanctitas ſtatuerit, hoc multitudini juſtum eſſe debeat. Obedientia enim vita eſt, & mors inobedientia.

LEONIS I. IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 457.

* EN CYCLICA

* al. Edictum Circulare.

De pace Eccleſiæ, & confirmatione Chalcedonenſis Concilii.

IMPERATOR Cæſar LEO piiſſimus, Victor, & Triumphator Maximus, ſemper Auguſtus, Anatolio Regiæ *d* Civitatis Epiſcopo. Votum quidem meæ pietatis fuit, univerſas Orthodoxorum ſanctas Eccleſias, necnon & Civitates ſub Romano Imperio conſtitutas, maxima frui quiete, nihilque contingere, quod poſſit earum ſtatum tranquillitatemque turbare. Qualia vero in Alexandrinorum civitate nuper evenerint, jam quidem noſſe tuam credimus Sanctitatem. Ut tamen perfectius cuncta cognoſcas, quæ cauſa tanti tumultus confuſioniſque fuerit, exemplaria precum, quas reverendiſſimi Epiſcopi & Clerici à prædicta civitate & Ægyptiaca diœceſi ad Regiam Conſtantinopolim venientes, contra Timotheum meæ clementiæ porrexerunt, necnon & exemplaria precum, quas hi, qui in ſacratiſſimum noſtrum expeditum pro Timotheo & ab Alexandrina civitate venientes, obtulerunt noſtræ tranquillitati, tuæ Sanctitati direximus, quatenus quod actum eſt de prædicto Timotheo, quem Alexandrinorum populus, & Honorati, & Curiales, & naucleri, Epiſcopum ſibi petunt, aliiſque negotiis, quæ ipſarum precum continet textus: adhæc autem & de Chalcedonenſi Concilio, cui nullo modo conſentiunt, clare poſſit agnoſcere. Tua ſiquidem reverentia omnes Orthodoxos Epiſcopos, qui in præſenti in hac urbe Regia commorantur, necnon & reverendiſſimos Clericos ad ſe repente faciat convenire, & diligenter omnia pertractantes atque diſcutientes, quoniam Alexandrinorum civitas perturbata eſt, pro cujus diſciplina & quiete maxima ſolicitudo nobis exiſtit, aut de prædicto Timotheo, aut de Chalcedonenſi Concilio, quid in commune ſapitis, ſine quolibet humano terrore, & abſque gratia cujuſcumque vel odio, ſolummodo omnipotentis Dei timorem veſtris oculis proponentes (quoniam, ſicut noſtis, de tali cauſa intemeratæ Divinitati rationem eritis ſine dubio reddituri) cum omni celeritate meam facite cognoſcere pietatem, ut ex omnibus veſtris literis hæc integre cognoſcentes, formam congruam dare poſſimus, quatenus Ægyptiaca diœceſis & Alexandrinorum civitas, pro cujus quiete nos præ omnibus convenit cogitare, tranquillitate ſanctarum Eccleſiarum, & diſciplina, & inconcuſſa pace potiatur.

d Conſtantinopoleos.

Hoc modo ſcriptum eſt & aliis Metropolitanis Epiſcopis.

* al. Gothi. al. Rugii.

RICHIMERIS SVEVI IMPERATORIS AVGVSTI

RESCRIPTVM

Pro pace publica, ad Anthemium Imperatorem ſocerum ſuum.

Ann. Chriſti 472.

DIvino conſilio factum eſt, ut is Rempublicam teneat, qui per Catholicam fidem Deum omnis pietatis autorem agnoſcit, per quem bellicus furor pacis armis infringitur, & quod à fortitudine non poteſt, à concordia ſuperatur. Sic Davidem illuſtriorem reddidit certa Clementiæ opinio, quam prompta animi ad vindicandum propenſio. & optimi Reges ſupplicantibus indulgere divino oraculo ſunt edocti. Nam divinum imperium exprimit, qui dominatum ſuum pietate extollit. Hoc igitur judicio, Anthemi parens ac Domine Auguſte cariſſime, Epiphanium Epiſcopum ad te orandum miſi, haud dubia ſpe fretus, te pacem Dei munus daturum eſſe, quam univerſus poſtulat Occidens. Erit enim egregius triumphus, ſi ſine ſanguine viceris. Quanquam neſcio quæ ſpecies fortitudinis illuſtrior poſſit eſſe, quam iracundiam temperare, & fortiſſimi generi pudorem beneficiis onerare. Vehementius enim afficitur, qui poſtulata obtinet, quam hactenus pudivit, cum ſupplicavit. Dat. Ticini.

OLYBRII IMPERATORIS AVGVSTI

COMMONITORIVM

De Eutychianorum cavendis erroribus, ad Eudoxiam Auguſtam ſocerum ſuam.

An. Chriſti 472.

Hæc epiſtola ſcripta eſt ab eo nondum Imperatore, anno 455.

VT per totam vitam abſtineas ab hac à ratione aliena contentione, oportet te præter tres ſanctas & Oecumenicas Synodos, nempe Nicænam, quæ convenit adverſus Arium: & Conſtantinopolitanam, quæ ipſa quoq; congregata fuit adverſus Macedonium: & Epheſinam priorem adverſus Neſtorium: accipere etiam Decretum, quod fuit editum ab ea, quæ nunc fuit congregata Chalcedone: & cum te ſeparaveris à communione Dioſcori, Juvenali Hieroſolymitano Archiepiſcopo omnino communicare, & cum eo omnino conſentire.

a erat ei deſponſata Placidia Eudoxiæ filia.

* *Cyrillus in vita S. Euthymus:* Valerii fratris & Olybrii a generi ſæpe mittuntur litteræ ad Imperatricem Eudociam hac de cauſa, ut Eutychianiſtarum relicta communione, ſequatur ea, quæ decreta fuerunt ab Eccleſia Catholica.

BASILISCI IMPERATORIS AUGUSTI

ENCYCLICA

De concordia Eccleſiæ, & actis Chalcedonenſis Concilii abolendis.

Anno Chriſti 476.

Anno primo Odoacris Regis in Italiam miſſa.

IMperator Cæſar Baſiliſcus, Pius, Victor, Triumphator, Maximus, ſemper Auguſtus, Timotheo reverendiſſimo & ſanctiſſimo nobilis civitatis Alexandriæ Archiepiſcopo ſalutem.

1. Leges pro defenſione ſinceræ & Apoſtolicæ fidei à ſanctiſſimis Imperatoribus, qui nos ſunt antegreſſi, quique beatam & æternam vitæ parentem Trinitatem rite coluerunt, ſancitas, utpote qui univerſo mundo ſemper ſalutares fuerint, nullo tempore antiquari, immo vero eas ut noſtras ac proprias divulgari volumus. Nam & pietatem & ſingularem amorem erga Deum & Salvatorem noſtrum JESUM, qui nos tum fabricavit, tum ad gloriam extulit, univerſo illi ſtudio, quod in rebus humanis poni ſolet, præponimus: proque certo credimus, firmam Chriſti gregis in charitate colligationem cum ſaluti vobis ipſis, ſubjectisque omnibus, tum fundamentum quod nequit frangi, atque adeo murum qui expugnari non poteſt, noſtro Imperio eſſe.

2. Itaque divinæ mentis impulſione commoti, concordem ſanctæ Eccleſiæ conſenſum non ſine cauſa velut primitias Imperii noſtri Deo & Salvatori noſtro Jeſu Chriſto offerre animo inſtituentes, baſim & firmamentum vitæ beatæ, quæ hominibus tribuitur, Symbolum nimirum trecentorum decem & octo ſanctorum Patrum Nicææ olim Spiritus Sancti inſtinctu in unum congregatorum, in quod quidem cum nos, tum majores noſtri omnes credentes baptizati ſunt, decernimus, ut ſolum in omnibus ſanctiſſimis Dei Eccleſiis à populo Orthodoxo ſervetur, cuſtodiaturq;: quippe in quo uno

ſincera

ſincera fides vere & abunde ſatis tum ad errorem quemq; tullendum, tum ad concordiam ſanctarum Dei Eccleſiarum ſtabiliendam definita ſit. Quin etiam Acta, quæ ad illius Symboli confirmationem edita ſunt, ſatis revera ad eam rem habent in ſe virium & firmitatis. Porro ſanctum Symbolum à centum quinquaginta ſanctis Patribus in urbe Conſtantinopoli contra eos, qui blaſphemias contra Spiritum Sanctum locuti ſunt, compoſitum, ratum facimus. Itemq; Acta Concilii Epheſini contra impium Neſtorium, & eos qui poſt eadem cum illo ſentiebant, edita confirmamus.

3. At ea, quæ conſenſum & ordinem ſanctarum Dei Eccleſiarum & pacem totius terræ diſturbant, nempe † Leonis de Fide Deciſionem, & omnia quæ in * Concilio Chalcedonenſi de fide definienda, de expoſitione Symboli, interpretatione, doctrina, aut diſceptatione ejusdem dicta actave, quo nova fides contra ſanctum illud Symbolum à trecentis decem & octo Epiſcopis compoſitum, de quo diximus, introducatur: ſtatuimus, decernimusq;, ut tum hic, tum in ſingulis aliis paſſim Eccleſiis, à ſanctiſſimis ubique Epiſcopis anathemati addicantur, ut ubicumque locorum forte reperta fuerint, igni tradantur comburenda, quandoquidem Imperatores piæ memoriæ, ac beatæ memoriæ Conſtantinus ac Theodoſius Junior, qui ante noſtram ætatem vixerant, eodem modo de omnibus Hæreticorum dogmatibus decrevere. Atque ita abrogata ex una ſolaque Catholica Apoſtolica & Orthodoxa Eccleſia prorſus ejiciantur: utpote quæ tum ſalutaria illa trecentorum decem & octo ſanctorum Patrum, quæ perpetuo rata eſſe debent, tum ea quæ B. Patres Spiritus Sancti impulſu in Concilio Epheſino ſanciverunt, penitus tollunt.

† Imperatoris ſc. quæ tamen non exſtat.

* Eutychianus initio fuit hic Imperator: eo ſanctum hoc Concilium damnat; quod receptum tamen ab univerſali Eccleſia & confirmatum ab Imp. in l. 7. §. 4. C. de ſum. trinit. Nonne eodem pacto & hodie Naumburgenſis Conventus Deciſio, & Expoſitio Auguſtanæ Confeſſionis ab ipſo ejus auctore facta rejiciuntur?

4. Denique ne cuiquam vel Sacerdotum vel Laicorum integrum ſit diviniſſimam ſancti Symboli legem violare, ſed ut una cum omnibus novis ſanctionibus in Concilio Chalcedonenſi editis, etiam hæreſis eorum, qui non confitentur Filium Dei unigenitum ex Spiritu Sancto & ſancta Maria ſemper Virgine & Deipara vere incarnatum, hominemq; factum, ſed carnem ejus aut de cœlo delapſam, aut viſu quodam & ſpecie figuratam monſtraſſe confingunt: & omnis omnino error, & ſi quid aliud aliquo tempore, aliquo modo locove in toto mundo novandarum rerum ſtudio vel cogitatum vel verbis expreſſum ad divinum hoc Symbolum evertendum fuerit, funditus profligetur.

5. Et quoniam Imperatoris eſt, ſedulo proſpicere, ut ſubjectis non in præſentia ſolum, ſed etiam in poſterum ſecura tranquillaq; vita provido ejus conſilio ſuppeditetur: decernimus, ut ſanctiſſimi ubiq; Epiſcopi his divinis noſtris litteris generatim ſcriptis ad omnes palamq; divulgatis a ſubſcribant, quo declarent præcipue ſe in ſolo divino trecentorum decem & octo ſanctorum Patrum Symbolo velle inſiſtere: quod etiam centum & quinquaginta ſancti Patres confirmarunt: Idemque poſt ab Orthodoxis & ſanctis Patribus, qui Epheſi urbis primariæ convenerunt, definire ſtabilitum: viſumq; ſolum illud trecentorum decem & octo ſanctorum Patrum Symbolum velut ratam fidei deciſionem ſequendum: anathemaque indicendo Actis Concilii Chalcedonenſis, quæ populo Orthodoxo offenſioni eſſe poſſunt, eaque Eccleſiis penitus ejiciant, utpote à quibus cum totus orbis terrarum conturbetur, tum noſtra impediatur felicitas.

a Aut ſubſcribe, aut abi: formula fuit perpetua Tyrannicæ Concordiæ etiam noſtris morib. non ignota.

6. Eos autem, qui poſt has noſtras divinas litteras acceptas, quas (uti credimus) Dei nutu divulgari curavimus, quo concordia, quæ omnibus optabilis eſt, in ſanctis Dei Eccleſiis ſtabiliatur aliquando, aggredientur vel proferre, vel nominare, ſive diſputando, ſeu dicendo, ſeu ſcriptis ullo tempore, modo, aut loco novam illam deciſionem à Concilio Chalcedonenſi contra fidem promulgatam: veluti tumultus & perturbationis ſanctis Dei Eccleſiis, omnibus qui noſtro parent Imperio, auctores Deo præterea & noſtræ ſaluti adverſarios, jubemus, idque ſecundum b legem jam ante noſtram ætatem ab Imperatore beatæ, & divinæ memoriæ Theodoſio contra talem & tam perverſam amentiam conditas, hisce noſtris divinis litteris generatim ad omnes ſcriptis ſubjunctas: ſi Epiſcopi fuerint, aut Clerici, dignitatis ſuæ & miniſterii gradu abdicari, ſin Monachi aut Laici, exilio, omnium bonorum publicatione, & aliis graviſſimis ſuppliciis mulctari.

b Quas habes in Concil. Chalced. act. 3. in favorem Eutychetis promulgatas.

7. Enimvero ſancta conſubſtantialis procreatrixque omnium & vitæ parens Trinitas tali à nobis obſervantia honorata, jam non ſolum propter Zizania, quæ modo commemoravimus, per nos radicitus extirpata, ſed etiam propter rectas & Apoſtolicas ſancti Symboli traditiones à nobis ſtabilitas, propitia & clemens animis noſtris, omnibusque nobis ſubjectis futura eſt, ſemper una nobiscum adminiſtratura Imperium, rebus denique humanis ſtatum pacatum & quietum allatura. Dat. Conſtantinopoli.

BASILISCI IMPER. AUG. ET MARCI CÆSARIS

EDICTUM

De Fide Catholica.

Ann. Chriſti. 476.

IMperatores ac Cæſarea BASILISCUS & MARCUS Apoſtolicam & Orthodoxam fidem ab initio in Eccleſiis conſervatam, & ad noſtrum usque continuatam Imperium, & nobis jam regnantibus cuſtoditam & in perpetuum cuſtodiendam, in qua baptizati ſumus & credimus, ſolam integram firmamque retinendam, retentamque in omnibus Catholicis & Apoſtolicis Orthodoxis Eccleſiis perpetuo continuandam decernimus, nullamque præterea quærendam eſſe. Quam ob

Hoc edicto abrogatur ſuperior Encyclica.

cauſam litteras nobis imperantibus ſeu generatim ad omnes ſcriptas, ſeu alias, vel ſi quid præterea fidei & Eccleſiaſticæ conſtitutionis gratia à nobis editum ſit, mandamus irrita fieri abrogarique, atque tum Neſtorio & Eutycheti, tum omnibus qui ſunt ejusdem cum illis opinionis, rum denique hæreſi anathema denunciari, & nec Concilium cogi, nec inquiſitionem fieri, de fide, ſed ea, quæ de ea decreta ſunt, rata ſtabiliaque manere.

* Conſtantinopoleos.

2. Quin etiam provincias, quarum Epiſcoporum creatio penes ſedem hujus * Regiæ & illuſtris civitatis eſt, reverendiſſimo & ſanctiſſimo Patriarchæ & Epiſcopo Acaciorcſtirui: atque Epiſcopos, qui illis etiam præſunt provinciis, proprias nihilominus ſedes tenere, ſic ut poſt iſtorum mortem nullum præjudicium contra ordinationis jus, quod ad ſanctam ſedem hujus Regiæ & eximiæ urbis pertinet, ex ea re fiat. Deniq; quod hoc divinum noſtrum Decretum vim habeat divini Edicti, nemini dubium & obſcurum eſſe volumus. Dat. Conſtantinopoli.

HUNERICI * WANDALI IMPERATORIS

EDICTUM.

De Pace Religionis, & libero utriusq; Religionis exercitio in toto Imperio.

Anno Chriſti 480.

* ei nupta erat Eudocia Valentiniani Imper. filia.

† Olybrii Imp relicta Eudociæ ſoror.

a Homouſianæ ita enim ab Arianis appellabatur Catholica religio.

b Arianæ cui addictus erat Hunericus.

JUſſit vobis Dominus dici, quia Imperator ZENO & nobiliſſima † Placidia per Alexaudrum virum illuſtrem, ſcripſerunt, petentes ut Eccleſia Carthaginis religionis *a* veſtræ proprium Epiſcopum habeat: hoc fieri præcepit, atque eis reſcripſit, vel Legatis ab eis directis dici juſſit, ut ſicut petierunt, vobis Epiſcopum, quem volueritis, ordinetis: eo ſub tenore, ut *b* noſtræ religionis Epiſcopi, qui in Conſtantinopoli ſunt, & per alias provincias Orientis, ex ejus præcepto Epiſcopi liberum arbitrium habeant in Eccleſiis ſuis, quibus voluerint linguis populo tractare, & legem Chriſtianam colere, quemadmodum vos hic, vèl in aliis Eccleſiis, quæ in provinciis Africanis conſtitutæ ſunt, liberum arbitrium habetis in Eccleſiis veſtris Miſſas agere, vel tractare, & quæ legis veſtræ ſunt, quemadmodum vultis, facere. Nam ſi hoc circa eos non fuerit obſervatum, tam Epiſcopus, qui ordinatus fuerit, vel Clerici, vel alii Epiſcopi cum Clericis ſuis, qui in Africanis provinciis ſunt, jubentur inter Mauros mitti. Dat. XIV. Kalendarum Juliarum, Carthagine.

Ann. Chriſti 482.

Anno VII. Odoacris in Italiam miſſum.

ZENONIS IMPERATORIS AUGUSTI

ENOTICON

De pace & reconciliatione Eccleſiæ.

ZENO Imperator Cæſar, Pius, Victor, Triumphator, Maximus, ſemper Auguſtus, reverendiſſimis Alexandriæ, Ægypti, Libyæ & Pentapolis Epiſcopis, Clericis, Monachis, & Laicis ſalutem.

1. Quoniam pro certo ſcimus Imperium noſtrum à ſincera ſolum & vera fide tum initium habuiſſe, tum ſtabilitum eſſe, tum robur ac præſidium, quod expugnari nequeat, ex ea ſumpſiſſe, quam quidem fidem divini numinis inſtinctu trecenti decem & octo ſancti Patres Nicææ congregati expoſuerunt, quam etiam confirmarunt centum & quinquaginta ſancti Patres Conſtantinopoli coacti, noctes diesque non precibus ſolum, ſed ſtudio omni & legibus ſanctis laboravimus, uti ea in ſancta Catholica & Apoſtolica Dei Eccleſia, quæ ubique terrarum eſt, quæque immortalis & ſempiterna noſtri Principatus quaſi parens eſt, plene perfecteque expleatur: piusque Dei populus in pace & divina concordia perſeverans, gratas acceptasque precationes una eum ſanctiſſimis Epiſcopis & Clero pietati deditiſſimo, Monaſteriorum Præpoſitis & Monachis, Deo pro noſtri Imperii conſervatione offerat. Nam ſi præpotens Deus & Salvator noſter Jeſus Chriſtus, qui ex ſancta Virgine Maria Deipara carnem ſumpſit, & natus eſt, & noſtras conſentientes laudes & cultum, quem ei tribuemus, approbet, lubensq; & quaſi parato animo excipiat: non modo omnia adverſariorum genera fracta debilitataque concident, verum etiam alii omnes mortales ſuam ipſorum cervicem jugo noſtri Imperii, proxime ac ſecundum Deum, ſponte ſubjicient: & pax ejusque commoda, æquabilis aëris temperatio, fructuum cujusque generis abundantia, aliaq; omnia, quæ ſunt ad humanæ vitæ uſum accommoda, affatim ſuppeditabuntur.

• Nonne eadem tempora, iidem mores hodie? Certe tum de Nicæno Symbolo agebatur, ut nunc de Confeſſione Auguſtana.

2. Jam igitur cum conſtet inter omnes, nos Imperiumq; Romanum ſinceræ fidei ſubſidio conſervari, afferuntur nobis libelli ſupplices à piis Monaſteriorum Præfectis, Eremitis, & aliis reverendiſſimis viris, qui nos vehementer obteſtantur, ut ſanctiſſimis Eccleſiis reſtituatur concordia, membraq; membris conjungantur, quæ hoſtis probitatis Dæmonium longiſſimo temporis ſpatio dirimere pro virili laboravit, pro certo perſuaſus, ſi corpus Eccleſiæ concordiæ vinculis firme cohærens impugnaret, ſe ſuperatum iri. Nam quia membra Eccleſiæ non coaleſcebant, factum eſt, eut infinitæ hominum multitudines, quas temporis longinquitas tot annorum curriculis ex hac vita exemerit, partim baptiſmatis lavacro carentes mortem obierint, partim divinæ communionis minime factæ

parti-

participes, ex corporis cuſtodia, quod nemo homo vitare poteſt, emigrarint: quin etiam cædes fere infinitæ inde factæ, & non terræ modo, verum etiam aër copioſa ſanguinis effuſione inquinatus. Quotusquisque ergo eſt, qui non optarit iſta corrigi, adque ſtatum reduci meliorem?

3. Quocirca dedimus operam, ut vos intelligatis, tum omnes ubique Eccleſias non aliud Symbolum, vel doctrinam, vel deciſionem fidei, quam ſanctum Symbolum, de quo diximus, trecentorum decem & octo Epiſcoporum, quod centum quinquaginta Patres, quos ſupra commemoravimus, confirmarũt, aut habuiſſe, aut habituros eſſe, aut ſcire alios habere. Quod ſi quisquam aliud habeat, eum alienum ab Eccleſia exiſtimamus. Nam hoc ſolo noſtrum Imperium, uti docuimus, conſervari confidimus, idemq; ipſum populi amplexati, ſalutari Spiritus Sancti illuſtrantur lumine, ſacroq; baptiſmatis lavacro tinguntur: idem quoque aſſenſi ſunt ſancti Patres in Concilio Epheſino congregati, qui impium Neſtorium & ejus erroris fautores miniſterio Eccleſiaſtico abdicarunt. Cui etiam una cum Eutychete (uterq; enim fidei Decretis, quæ diximus, repugnat) anathema denunciamus, approbamusque ea, quæ duodecim Capita dicuntur Cyrilli piæ memoriæ ſanctæ & Catholicæ Eccleſiæ Alexandrinæ Archiepiſcopi.

4. Nam confitemur, unigenitum Dei filium Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum vere incarnatum eſſe, conſubſtantialem Patri ſecundum divinitatem, ſecundum humanitatem nobis conſubſtantialem, deſcendiſſe de cœlo, carnem ſuſcepiſſe à Spiritu Sancto & Maria virgine Deipara: unum eſſe, non duo. Unius enim eſſe dicimus & miracula quæ edidit, & paſſiones quas in carne ſuſtinuit. Eos autem, qui eum dividunt, aut naturas ejus confundunt, aut carnem ſuſcepiſſe imaginariam introducunt, omnino rejicimus. Quippe incarnatio ſine labe peccati ex Deipara revera facta, acceſſionem alterius Filii non effecit. Nam manet Trinitas, etiam cum una Trinitatis perſona, nempe Deus verbum, incarnata ſit. Quapropter cum exploratum habeamus, cum omnes ſanctas ubique & Orthodoxas Eccleſias, tum earum Præſides Deo cariſſimos, tum noſtrum Imperium nullum aliud Symbolum, aliamve Fidei deciſionem, præter Symbolum. de quo ſumus modo locuti, vel admiſiſſe, vel admittere velle, absque ulla hæſitatione nos ad concordiam reducamus. Iſta quidem certe vobis ſcripſimus, non ut novaremus fidem, ſed ut vobis de fide penitus perſuaderemus. Cuique autem, qui aliud quiddam vel ſenſerit, vel ſentiat, ſeu jam, ſeu alias, ſeu in Concilio* Chalcedonenſi, ſeu in alio quovis Concilio, anathema dicimus, maxime vero omnium Neſtorio, Eutycheti, & illorum doctrinæ fautoribus.*

* Non quod damnaret Decreta hujus Concilii, ſed quia id videbatur eſſe ſeminarium perpetuæ diſcordiæ in Eccleſia & politia, ad tempus ſuſtulit, ut in libertate utræque partes viverẽt, & ſine conſcientiæ ſcrupulo ad officia Eccleſiaſtica admitterentur. Unde videmus, ejusmodi temporiſationes non eſſe novas in Eccleſia, quum hanc Imperatori perſuaſerit Acacius Archipatriarcha Conſtantinopolitanus.

5. Quocirca vos ſpirituali matri Eccleſiæ adjungite, atque ſecundum unam ſolamque fidei deciſionem trecentorum decem & octo ſanctorum Patrum nobiscum una divina in ea communione fruimini. Nam ſacroſancta veſtra mater Eccleſia tum vos ingenuos ſuos filios amplecti cupit, tum veſtram diu optatam dulcemque vocem audire deſiderat. Propere igitur vos ad eam recipite. Nam ſi hoc præſtiteritis, non modo Domini Salvatoris & Dei noſtri Jeſu Chriſti benevolentiam vobis conciliabitis, verum etiam à noſtra Celſitudine magnam laudem conſequemini. Datum Conſtantinopoli.

ODOACRIS HERVLI REGIS ROMANORVM

Anno Chriſti 483.

EDICTVM

De Electione Romani Pontificis & non alienandis bonis Eccleſiæ Romanæ.

QUamquam ſtudii noſtri & religionis interſit, ut in Epiſcopatus electione concordia principaliter ſervetur Eccleſiæ, ne per occaſionem ſeditionis ſtatus Civitatis vocetur in dubium: tamen admonitione beatiſſimi viri Papæ noſtri Simplicii, quam ante oculos ſemper habere debemus, hoc vobis meminiſtis ſub obteſtatione fuiſſe mandatum, ut propter illum ſtrepitum & venerabilis Eccleſiæ detrimentum, cum de hac luce tranſire contigerit non ſine noſtra* conſultatione cujuslibet celebraretur electio.

* Regis vicem in electione Pontificis gerebat Præfectus Prætorio, qualis tum erat Baſilius, qui hoc edictum in Synodo Romana publicavit, ut teſtantur acta Concil. Rom III. ſub Symmach. PP. c. 12. Sub Gothis Regib. Præfectus Urbis Electioni intervenire ſolebat, ſub Græcis Imperatorib. Exarchus Ravennas: ſub Francis Impp. Legatus Imperialis.

2. Nam & cum quid confuſionis atque diſpendii venerabilis Eccleſia ſuſtineret, miramur, prætermiſſis nobis, quicquam fuiſſe tentatum, cum etiam Sacerdote noſtro ſuperſtite, nihil ſine nobis debuiſſet aſſumi. Quare ſi Amplitudini veſtræ vel Sanctitati placet, incolumia omnia, quæ ad futuri Antiſtitis electionem reſpiciunt, religioſa veneratione ſervemus, hanc legem ſpecialiter præferentes, quam nobis hæredibusq; noſtris Chriſtianæ mentis devotione ſancimus.

3. Ne umquam prædium ſeu ruſticum ſeu urbanum, vel ornamenta, aut miniſteria Eccleſiarum quæ nunc ſunt, vel quæ ex quibuslibet titulis ad Eccleſiarum jura pervenerint, ab eo, qui nunc Antiſtes ſub electione communi fuerit ordinandus, & illis, qui futuris ſæculis ſequentur, quocumq; titulo & commento alienentur. Si quis vero aliquid eorum alienare voluerit, inefficax atq; irritum judicetur, ſitque facienti, vel conſentienti, accipientique anathema.

4. Et is,

Digitized by Google

4. Et is, qui prædium ruſticum vel urbanum juris Eccleſiaſtici fuerit conſecutus, noverit, ſe nulla lege vel præſcriptione munitum: ſed ſive is qui alienaverit, ſive qui cum ſequetur, voluntate contraria prædium hujusmodi alienatum revocare tentaverit, id cum fructibus reſtituat, qui illud fuerit conſecutus. Quam etiam pœnam placuit accipientis hæredes prohæredesque reſpicere. In qua re cuilibet Clericorum contradicendi libera ſit facultas. Iniquum eſt enim & ſacrilegii inſtar, ut quæ pro ſalute vel pro requie animarum ſuarum unusquiſq; venerabili Eccleſiæ pauperum cauſa contulerit, aut certe reliquerit, ab his quos hoc maxime ſervare convenerat, *a* in aliquem transferantur. Plane quæcumq; in gemmis, vel auro, vel argento, necnon & veſtibus minus apta uſibus vel ornatui videbuntur Eccleſiæ, quæ ſervari ac diu manere non poſſunt, ſub juſta æſtimatione vendantur, & erogationi religioſæ proficiant. Dat. Romæ.

a in alienationem tr.

Anno Chriſti 484.

HUNERICI MANDALI IMPERATORIS

EDICTUM

Contra Homouſianos ſive Catholicos.

Ariani Principis Edictum.

REX HUNERICUS Wandalorum & Alanorum univerſis populis Regno noſtro ſubjectis. Triumphalis majeſtatis & Regiæ probatur eſſe virtutis, mala in auctores conſilia retorquere. Quisquis enim aliquid pravitatis invenerit, ſibi imputet, quod incurrit. In qua re nutum divini judicii clementia noſtra ſecuta eſt, quod quibusque perſonis, prout eorum facta meruerit, ſeu bona, ſeu forte talibus contraria, dum facit expendi, ſimul etiam provenit compenſari. Itaque his provocantibus, qui præceptionem inclytæ recordationis *b* patris noſtri, vel manſuetudinis noſtræ, crediderint eſſe temnendam, cenſuram ſeveritatis aſſumimus. Auctoritatibus enim cunctis populis fecimus innoteſci, ut in ſortibus Wandalorum nullos conventus Homouſiani Sacerdotes aſſumerent, nec aliquid myſteriorum, quæ magis polluunt, ſibimet vendicarent. Quod cum videremus eſſe neglectum, & plurimos eſſe repertos, dicentes, ſe integram regulam fidei tenere, poſtmodum univerſos conſtat fuiſſe commonitos, ſpatio temporis prorogato menſium . . . . novæq; contentionis, ſi quid ab eorum propoſito poſſet optari, ut ad Kalendas Februarias anni octavi Regni noſtri ſine metu aliquo convenirent.

b Genſerici, Principis ſimiliter Ariani.

2. Qui dum huc ad Carthaginenſem confluerent civitatem, poſt moram temporis præſtituti, aliam quoque dilationem aliquantorum dierum dediſſe cognoſcimur. Et dum ſe conflictui paratos aſtruerent, primo die à venerabilibus Epiſcopis noſtris eis videtur eſſe propoſitum, ut Homouſion, ſicut admoniti erant, ex divinis Scripturis proprie approbarent, aut certe quod à mille & quid excurrunt Pontificibus de toto Orbe in Ariminenſi Concilio, vel apud Seleuciam amputatum eſt, prædamnarent. Quod nequaquam facere voluerunt, univerſa ad ſeditionem per ſe concitati populi revocantes. Quin immo & ſecunda die, dum eis mandaremus, ut de eadem fide, ſicuti propoſitum fuerat, reſponderent, hoc evidenter aſſumpſere temeritate transacta, ut ſeditione & clamoribus omnia perturbantes, ad conflictum facerent minime perveniri.

3. Quibus *c* hoc provocantes ſtatuimus, ut eorum Eccleſiæ clauderentur, hac illis conditione præſcripta, ut tamdiu eſſent clauſæ, quamdiu mallent propoſitum *d* pervenire, quod ea obſtinatione facere noluerunt, quam pravis videntur aſſumpſiſſe conſiliis. Adeo in hos eſt neceſſarium ac juſtiſſimum retorquere, quod ipſarum legum continentia demonſtratur, quas inductis ſecum in errorem Imperatoribus diverſis, tunc contigit promulgari: quarum illud videtur tenere conceptio: ut nulla ſuper exceptis inſtitutionis ſuæ Antiſtibus Eccleſia patuiſſet, nulli liceret alios aut convictus agere, aut exercere conventus, nec Eccleſias aut in urbibus, aut in quibusdam parviſſimis locis penitus obtinere, neq; conſtruere: ſed præſumpta Fiſci juribus jungerentur: ſed etiam & eorum patrimonia Eccleſiæ ſuæ fidei ſociata ſuis Antiſtibus provenisſent: nec commemorare quæcumque loca talibus licentia patuiſſet, ſed extorres omnibus urbibus redderentur & locis, nec baptiſmatis omnino haberent aliquam facultatem, aut forte de religione diſputarent, & nullam ordinandi haberent licentiam ſive Epiſcopos, ſive Presbyteros, vel alios quos ad Clerum pertinere contingeret, propoſita ſeveritate vindictæ: ut tam hi, qui ſe paterentur hujusmodi honores accipere, quam etiam ipſi ordinatores denis libris auri ſinguli mulctarentur, eo adjecto, ut nullus eis locus eſſet vel aditus ſupplicandi, ſed etiam ſi quæ ſpecialia meruiſſent, minime prævalerent: & ſi in hac pernicie perdurarent, & de *e* populo ablati, in exilium ſub perſecutione idonea mitterentur.

c nos.
d pertenere.
e proprio

4. In populos quoque præfati Imperatores ſimiliter ſævientes, quod eis nec donandi libertas, nec teſtandi, aut capiendi, vel ab aliis derelictum, penitus ſubjaceret, non fideicommiſſi nomine, non legati, non donationis, aut relictionis, quæ mortis cauſa appellatur, vel quolibet codicillo, aliisve forſitan ſcripturis: ita ut etiam qui ſuis palatiis militarent, condemnationi graviſſimæ pro dignitatis merito facerent ſubjectos, ut omni honoris privilegio ſpoliati, infamiam incurrerent, & publico crimini hujusmodi perſonæ ſe cognoſcerent eſſe ſubjectos: Officialibus etiam judicum diverſorum triginta argenti pondo pœna propoſita: quam ſi quinq; vicibus in errore perdurantibus contigiſſet inferre tum demum tales convicti atq; ſubjugati verberibus in exilium mitterentur.

5. Dein-

5. Deinde codices univerſos Sacerdotum, quos perſequebantur, præceperunt ignibus tradi.
Quod de libris hujusmodi, quibus ſibi nominis illius errorem perſuaſit iniquitas, præcipimus facien-
dum. Hæc enim, ut dictum eſt, pro ſingulis quibusque perſonis illi obſervanda præceperant, ut Illu-
ſtres ſingillatim auri pondo quinquaginta darent, Spectabiles auri pondo quadragena, Senatores au-
ri pondo tricena, Populares auri pondo vicena, Sacerdotales auri pondo triceoa, Decuriones auri
pondo quina, Negotiatores auri pondo quina, Plebeii auri pondo quina, Circumcelliones auri pon-
do dena. Et ſi qui forte in hac pernicie permanerent, confiſcatis omnibus rebus ſuis, exilio mulcta-
rentur. Ordines autem civitatum, ſed & Procuratores & conductores poſſeſſionum tali pœna vide-
bantur affligere, ut ſi forte tales celare detegerentur, & minimè publicaſſent, & retentos judicio non
facerent præſentari, ipſi tenerentur ad pœnam. Conductoribus etiam Regalium prædiorum hac
mulcta propoſita, ut quantum domui Regiæ inferrent, tantum etiam Fiſco pœnæ nomine cogerentur
exſolvere. Id generaliter in omnibus Conductoribus, vel poſſeſſoribus, qui in eadem ſuperſtitione
crediderint perdurandum, conſtituerunt obſervari. Judicibus etiam, qui huic rei inſtantiſſime non
imminebant, pœna proſcriptionis & ſanguinis ſupplicium poneretur: ſed & de Primatibus Officio-
rum tres numero punirentur, aliis viginti librarum auri condemnatione mulctandis.

6. Quare his neceſſe eſt conſtitutionibus obligari Homouſianos omnes, quos hujusmodi ma-
læ perſuaſionis conſtat tenuiſſe & tenere materiam: quos ab omnibus ſupradictis abſtinere decrevi-
mus in proſecutione venturis per Ordines cnnctarum urbium: ſed etiam Judices, qui ſuperioribus
neglectis *a* dicta ſupplicia diverſis non intuliſſe monſtrantur, omnes ſupradictæ fidei Homouſion er- *a* dira.
roribus implicatos, quæ cuncto prædamnata eſt Concilio tantorum numero Sacerdotum, univerſis
rebus prædictis & contractibus præcipimus abſtinere, quod nihil ſibi noverint eſſe permiſſum. Sed
univerſos ſimilis pœna maneat & aſtringat, ſi ad veram religionem, quam veneramur & colimus, in-
tra diem Kalendarum Juniarum anni octavi Regni noſtri converſi non fuerint. Ad diem autem præ-
ſtitutum eadem pietas noſtra conſtituit, ut prædamnatis errorum indulgentia non negetur, & obſti-
natos animos ſupplicia digna coërceant. Qui autem in eodem errore permanſerint, ſeu domus noſtræ
occupati militia, ſeu forſitan diverſis titulis neceſſitatibusq; præpoſiti, pro gradibus ſuis dictarum ſu-
perius mulctarum illationes cogantur excipere, nihil valituris, quæ forſitan per ſubreptionem quem-
quam talium contigit promereri. In privatos etiam, vel cujuscumque gradus & loci perſonas, hoc
noſtra promulgatio præcepit obſervandum, quod circa tales ſupradictis legibus videbatur expreſ-
ſum, ut pœnæ congruæ ſubderentur. Judices autem provinciarum, quod ſtatutum eſt, negligentes
exequi, ſuperiori pœna, quæ talibus eſt præſcripta, conſtituimus obligandos.

7. Veris autem Majeſtatis divinæ cultoribus, id eſt, Sacerdotibus noſtris, Eccleſias univerſas
vel totius Cleri nominis ſupradicti quibuscumque terris & regionibus conſtitutas, quæ, propitia Di-
vinitate, Imperii noſtri regimine poſſidentur, una cum rebus, quæ ad easdem pertinent, hoc Decre-
to ſtatuimus debere proficere: non dubitantes plus alimoniæ inopum proficere, quod ſacroſanctis
Ponrificibus noſtris collatum eſt.

8. Hanc igitur legem è fonte juſtitiæ prodeuntem, cunctis præcepimus innoteſcere, quatenus
nullus ſibi ignotum eſſe, quod præceptum eſt, poſſit obtendere. Optamus vos bene valere. Data
ſub die ſexto Kalendas Martii. Carthagine.

THEODORICI GOTHI REGIS ROMANORVM

Anno Chriſti 494.

EDICTVM

De Romanæ Libertatis Jure non concedendo rebellibus.

Evodius Ticinenſis Epiſcopus in Vita S. Epiphanii Epiſcopi.

INterea ſubita animum præſtantiſſimi Regis THEODORICI deliberatio occupavit, ut illis tan- Lata hæc lex
tum Romanæ libertatis jus tribueret, quos partibus ipſius fides examinata junxiſſet. Illos vero, proſcriptionis
quos aliqua neceſſitas diviſerat, ab omni juſſit & teſtandi, & ordinatio- contra Erulorum fautores.
num ſuarum ac voluntatum licentia ſub-
moveri.

THEO-

THEODORICI REGIS ROM.

Ann. Chriſti 494.

RESCRIPTUM

De generali Indulgentia rebellibus Imperii præſtanda.

Theodoricus Rex Epiphanio Ticinenſi Epiſcopo.

QUamvis te, Venerabilis Epiſcope, pro meritorum luce ſuſpiciam, & multa apud me confuſionis tempore repoſuiſſes beneficia, quibus frui te convenit, tranquillitate revocata: regnandi tamen neceſſitas, qua concludimur, miſericordiæ, quam ſuades, non ubique pandit acceſſum. Et inter res duas naſcentis Imperii, pietatis dulcedinem cenſuræ pellit utilitas. Exemplorum cœleſtium te-

* Saulem, 1. Reg. 15.

ſtimonio aſſertio mea nititur. Offendiſſe legimus * Principem, qui cœlitus deſtinatum occ ioimicum ſubduxit exitio. Pœnam meruit levitas, quam potuit iotuliſſe diſtrictio. Ultionem ſuſcepit, qui detrectat inferre. Locum divini judicii, aut attenuat, aut contemnit, quod hoſti ſuo, cum potitur, indulget. Juſtitia coërcendi ſunt, quos conſtat gratiam oon ſecutos. Vitia transmittit ad poſteros, qui præſentibus culpis ignoſcit. Nam quod de Redemptoris noſtri patientia loqueris, illos vere amplectitur lac gratiæ, quos auctoritas legis informat. Nunquam à medico ad pleniſſimam curationem æger adductus eſt, niſi ab illo, qui primum putrida ferro membra deſecuit, & latentem ſaniem penitus è ſinu viſcerum produxit in lucem. Qui criminoſos patitur impune tranſire, ad crimina horratur inſontes. Tamen quia precibus veſtris, quibus ſuperna aſſentiuntur, obſiſtere terrena oon poſſunt, omnibus generaliter errorem dimittimus: nullius caput noxa proſternet: quoniam poteſtis apud Deum noſtrum agere, ut ſceleratæ mentes à propoſiti ſui perverſitate diſcedant. Paucos tamen, quos malorum incentores fuiſſe cognovi, locorum ſuorum tantummodo habitatione privabo, ne forte exurgens neceſſitas vicinos inveniat nutritores, & malorum adjuta ſucceſſibus bella conſurgant. Dat. Ravennæ &c.

Evodius in vita Epiphanii ſubjicit.

Urbicus Comes Palatinus ſuperiorem legem de banno & proſcriptione rebellium juſſu Regis abrogat.

HIs præcellentiſſimus Rex ſcriptis, virum Illuſtriſſimum Urbicum acciri jubet, qui univerſa Palatii ejus onera ſuſtentans, Ciceronem eloquentia, Catonem æquitate præceſſerat, cui præcepit, ut generalis indulgentiæ Pragmaticum promulgaret. Quod ille ad omnem benignitatem paratiſſimus illico tanta brevitate & luce contexuit, ut & illa culparum genera cogooſcerentur abolita, quæ putabantur fuiſſe reſervata.

THEODORICI REGIS ROM.

Ann. Chriſti 495.

DECRETUM

In Apoſtatam.

QUia à fide deſciviſti, caput tibi reſecetur. Si enim Deo fidem ſinceram non ſervaſti, quomodo mihi, qui homo ſum, conſcientiam ſanam præſtabis?

Hoc Decretum referunt Nicephorus Eccleſiaſt. hiſt. l. 16. c. 35. Theodorus Lector Collectaneor. lib. 2. Zonaras & Cedrenus in Hiſtor.

THEODORICI REGIS ROM.

DECRETUM

Ann. Chriſti 498.

De electione Romani Pontificis, & confirmatione ab Imperatore petenda.

Anaſtaſius Bibliothecarius de Vitis Pontific.

FActa contentione *(in ſchiſmate Laurentii & Symmachi)* hoc conſtruxerunt partes, ut ambo Ravennam pergereot ad judicium Regis Theodorici. Qui dum ambo introiſſent Ravenoam, hoc judicium æquitatis invenerunt, ut qui primo ordinatus fuiſſet, vel ubi pars maxima cognoſceretur, ipſe ſederet in Sede Apoſtolica, quod taodem æquitas in Symmacho invenit & cognitio veritatis, & factus eſt Præſul Symmachus.

Sigebertus Gemblacenſis in Chronic. Annno 493.

SYmmachus Romanæ Eccleſiæ præſidet: Ordinatio contra eum per contentionem Laurentio. Quæ res grave diſſidium Eccleſiæ diu usq; ad ipſa protraxit homicidia: donec tandem hanc altercationem compreſſit Theodorici Regis, quamvis Arriani, potentia, hoc æquitatis judicio obtineote, ut Symmachus Papa eſſet, quia prior ordinatus fuerat, eiq; pars maxima faveret.

Theodorus Lector Collectan. lib. 2.

THeodoricus Romæ tunc temporis potens, licet Arianus eſſet, collecta Epiſcoporum Synodo, Symmacho Romanum Pontificatum confirmavit: Laureotium vero unius civitatis nomine Nuceriæ Epiſcopum conſtituit.

THEODORICI REGIS ROMANI

CONSTITUTIO

DE ELECTIONE ET ORDINATIONE ROMANI PONTIFICIS.

An. Chriſti 499.

Publicata in Synodo Romana prima ſub Symmacho Papa, Anno Domini CCCCXCIX.

PRopter frequentes ambitus quorundam, & Eccleſiæ nuditatem, vel populi colliſionem, quæ moleſta & iniqua incompetenter Epiſcopatum deſiderantium generavit aviditas, ut extinguatur futuris præſumptio tam pernicioſa temporibus, conſtituit * ſancta Synodus, ut ſi quis Presbyter, aut Diaconus, aut Clericus, Papa incolumi, & eo inconſulto, aut ſubſcriptionem pro Romano Pontificatu commodare, aut pittacia promittere, aut ſacramentum præbere tentaverit, aut aliquod certe ſuffragium polliceri, vel hac de cauſa privatis conventiculis factis deliberare atque decernere, loci ſui dignitate atq; communione privetur.

2. Pari ſeveritate feriendo eum, qui hoc, vivo (ſicut dictum eſt) Pontifice, quolibet modo fuerit ambiſſe convictus, aut certe tentaſſe: omnibus pariter hujus culpæ reis anathematis pœna plectendis.

3. Si (quod abſit) tranſitus Papæ inopinatus evenerit, ut de ſui electione ſucceſſoris (ut ſupra placuit) non poſſit ante decernere; ſi quidem in unum totius inclinaverit Eccleſiaſtici ordinis electio, conſecretur electus Epiſcopus. Si autem (ut fieri ſolet) ſtudia cœperint eſſe, diverſa eorum, de quibus certamen emerſerit, vincat ſententia plurimorum; ſic tamen, ut Sacerdotio careat, qui captus promiſſione non recto judicio de religione decreverit.

* Theodorico adſcribit Theodorus Lector Collectaneor. lib. 2. quem ſane conſtitutionem ea de re edidiſſe conſtat ex Athalarici conſtit. 10. p. 95. hujus Tomi noſtri.

4. Propter occultas autem fraudes & conjurationum ſecretas inſidias, quas hujus ſententia diſtrictionis conſequitur; ſi quis ad Eccleſiaſticam pertulerit notitiam conſilia eorum, qui contra hanc Synodum de Pontificali egerint ambitu, & rationali probatione convicerit; particeps actionis hujusmodi non ſolum purgatus ab omni culpa ſit, ſed etiam remuneratione, quæ non indigna ſit, ſublevetur.

Forte Præfectus Urbis, qui Regis nomine Synodo præſidebat, eam recitari juſſit & Actis inſeri,

THEODORICI REGIS ROM.

RESCRIPTUM

Ann. Chriſti 500.

Quod Romanus Pontifex ſupra ſe Iudicem habet Imperatorem.

Theodoricus Rex Clero & populo Romano.

IUſtum eſt, ut facti ſui lege teneri debeat Romanus Pontifex obligatus, ut qui Viſitatores ad cognoſcenda aliorum Epiſcoporum delicta mittit, ipſe etiam Viſitatorem & cognitorem ſuorum criminum à nobis accipere & ſubire debeat.

Ennodius lib. pro Symmac. tom. 1. Concil.

THEODORICI REGIS ROM.

Decreta Palmaris Synodi Romanæ, in cauſa Symmachi Papæ.

Anno Chriſti 502.

SAncta Synodus apud urbem Romam ex præcepto glorioſiſſimi Regis THEODORICI diverſis è regionibus congregata in Chriſti nomine dixit.

1. Cum ex diverſis provinciis ad Urbem convenire Sacerdotes Regia præcepiſſet auctoritas, ut de his, quæ venerabili Papæ Symmacho Sedis Apoſtolicæ Præſuli ab adverſariis ipſius dicebantur impingi, ſanctũm Concilium judicaret: Liguriæ, Æmiliæ, vel Venetiarum Epiſcopis, quos ad præſentiam Principis ipſe itineris ductus attraxit, *a* conſulendi Regem incubuit neceſſitas, quare hos voluiſſet ætate fractos, debilitate corporis invalidos congregati? Reſpondit præfatus Rex piiſſimus, bonæ converſationis affectu plura ad ſe de Papæ Symmachi actibus horrenda fuiſſe perlata; & in Synodo oportere, ſi veræ eſſent inimicorum ejus objectiones, judicatione conſtare.

2. Memorati Pontifices, quibus allegandi imminebat occaſio, ſuggeſſerunt, ipſum qui dicebatur impetitus, debuiſſe Synodum convocare, ſcientes quia ejus Sedis primum Petri Apoſtoli eſt meritum vel principatus: *b* deinde ſecuta juſſione Domini Conciliorum convocandorum auctoritas ei ſingularem in Eccleſiis tradidit poteſtatem: nec antedictæ Sedis Antiſtitem minorum ſubjacuiſſe judicio, in propoſitione ſimili facile forma aliqua teſtaretur. Sed potentiſſimus Princeps ipſum quoq; Papam in colligenda Synodo voluntatem ſuam literis demonſtraſſe, ſignificavit. A manſuetudine ejus paginæ poſtulatæ ſunt, quas ab ea directas conſtabat: hasq; dari Sacerdotibus ſine tarditate conſtituit, & quicquid in eodem negotio actum, ſcriptis Romam ex diverſis terrarum vel regionum partibus Dei proſecutione præventum eſt.

a apud Creſconium: Conſuluimus Regem, qua cauſa nos voluiſſet debilitate corporis &c.

b proinde ſecura,

3. Et dum in venerabili collectione ſermo de incipiendo haberetur negotio, ptout ſuſcipiebat cauſæ tractatus; ſanctus Papa Symmachus baſilicam Julii, in qua Pontificum erat congregatio, ptout habnit cura, celeriter ingreſſus eſt, & de vocatione Synodali clementiſſimo Regi gratias retulit, & rem *a* deſiderii ſui eveniſſe teſtatus eſt. Cauſa ergo de Sacerdotum animis, quæ de Concilio noodum firmato triſtitiam miniſtrabat, abſciſſa eſt: auctoritatem otdinis colligendi, ſicut poſcebanr Eccleſiaſtica ſtatuta, in omnium, qui ibi aderanr, Epiſcoporum præſentia, *b* ſe dare profeſſus eſt, ſperans, ut * Viſitator, qui cootra religionem vel contra regulas majotum à parte Cleri vel ab aliquibus Laicis fuerat poſtulatus, ex ordinatione Antiſtitum prima fronte cederet, & omnia quæ per ſuggeſtiones inimicorum ſuorum amiſerat, poteſtati ejus legaliter ab hooorabili Coocilio redderentur, & tanti loci Præſul regulariter prius ſtatui priſtino redderetur, & tunc venirer ad cauſam, & ſi ita recte videretur, accuſantium propoſitionibus reſponderet.

a ex deſiderio ſuo.
b à ſe datam.
* is fuit Petrus Epiſcopus Altinenſis à Rege miſſus.

4. Digna res viſa eſt maximo Sacerdotum numero, quæ & meretnr effectum. Decernere tamen aliquid Synodus ſine Regia notitia non præſumpſit. Sed ſuggeſtio *c* juſta per Legatorum negligentiam non meruit ſecundum vota reſponſum. Juſſus eſt Regiis ptæceptionibus Papa Symmachus antc patrimonii vel Eccleſiarum, quas amiſſerat, receptionem cum impugnatoribus ſuis io diſceptatione confligere, qui poteſtatis ſuæ ptivilegia æque pro conſcientiæ, quantum juſte æſtimamus, emendatione ſubmiſerat, nec hac voluit vice reſumere.

c iſta.

5. Sed dum eſſet Synodus in Hieruſalem baſilica Seſſoriani Palatii conſtituta, aliquibns Sacerdotibus viſum eſt, ur libellus, qnem accuſatores paraveranr, qui quotidie ſeditionibus *d* intendebant, ſuſciperetur à Synodo. In quo ſuſcepto libello duo erant, quæ vel veritati inimica eſſent, vel ipſi (quantum oſtenditur) Conventui, vel Eccleſiaſtico propoſito repugnarent. Unum, qnia dicebanr crimina memorati ſupetius Symmachi Papæ ad Regiam conſtitiſſe notitiam; quod falſum eſſe *e* perclaruit. Non enim quaſi novam cauſam audientiæ commiſiſſet, ſi ejus conſcientiam convictam de errore ſolam ſciret expectare ſententiam. Aliud, quod per ſervos de his, quæ objiciebant, ſe eum loquebantur poſſe convincere: addentes, ur ipſe mancipia traderet, quibus (quantum illi aſſerebant) poſſet in judicatione ſuperari. Quæ res canonibus & ipſis publicis erat legibus inimica: cum Patrum ſtatuta ſanxiſſent, ut quos ad accuſationem leges ſæculi noo admittunt, iis dicendi in cognitione, vel accuſandi aliquid delcganda non eſſet licentia.

d appellabant.
e declaravit.

6. Et dum inter iſta, quæ eſſent facienda, tractabantur, præfatus Papa, ut cauſam diceret, occurrebat. Qui veniens, ab irruentibus turbis æmulorum ſuorum ita tractatus eſt, ut multis Presbyteris, qui cum ipſo ierant, per cædem ipſam mortis fuiſſet occaſio, (quod probant recentium adhuc veſtigia vulnerum) niſi vir Illuſtris Comes Aligernus & Sublimes viri Gudila & Vedeulphus Majores Domus Regiæ proſpexiſſent, quos ſecum, unde egreſſus fuerat, *(ſcil. Papa)* ad beati Petri Apoſtoli ſepta *f* convexit.

f conduxit.

7. His ita actis, & varia confuſione turbatis, iterum nos ad juſtitiam contulimus Principalem: ſcientes, Divinitate propitia, Regem Dominum, quem ad Italiæ gubetnacula ipſe præviderat, ejus manſuetudini oomia per relationis ſeriem, ſicut res poſcebat, ingeſſimus: intimantes etiam, ſæpe nominatum Papam poſt cædem, cui ſubjacuerar cum ſuis, ſi voluntatem rurſus haberet exeundi ad judicium, fuiſſe commonirum, ſed allegaſſe cum per directos Epiſcopos, nominatis canonibus ſe ceſſiſſe, affectu purgationis ſuæ culmen humilans, qui tantis periculis pene fuiſſet oppreſſus: Dominum Regem habere quod vellet jus faciendi, ſed iuterim juſtitiæ renitentes ſtatutis canonibus non poſſe compelli.

8. Ad hæc Sereniſſimus Rex, Deo adſpirante, reſpondit; in Synodali eſſe arbitrio in tanto oegotio ſequenda præſcribere, nec aliquid ad ſe præter reverentiam de Eccleſiaſticis negotiis pertinere: committens etiam poteſtati Pontificum, ut ſive propoſitum vellent andire negotium, ſive nollent, quod magis putarent utile, deliberarent, dum modo venerandi proviſione Concilii pax in civitate Romana Chriſtianis omnibus redderetur.

9. Quæ cum juſte offerrentur, Dei mandata *g* complentes, Italiæ ſuum dedimus Rectorem, agnoſcentes nullum alium laborem nobis remanſiſſe, niſi ut diſſidentes cum humilitate Præpoſiti noſtri ad concordiam hortaremnr. Quia unum tantæ rei reſtabat, unde Deo placeremus, ſcilicet ut *h* ſancti Principis voluntate invitaremus Senatum Ampliſſimum, quali oportuit Legatione deſtinata monentes & inſtruentes, cauſas Dei ipſius judicio committendas, qui valet corpus occidere, & animam mittere in gehennam: qui dicit, *Mihi vindictam, & ego retribuam*: apud quem conſcientia nuda eſt: cui non abſconduntur occulta. Cogitare prudentes viros oportete, quanta inconvenienter in hujus negotii principio contigiſſent, & eos per hanc, quam ipſi vocant, remiſſionem peccatis non aperire, ſed claudere: qui, quod dicebatur, majori Judici ſervamus, inſtruentes eos, quia per quos illis Chriſtus innotuit, non eſſe ovium lupi inſidias prævidere, ſed paſtoris; maxime quia in cauſa præfata multos, qui ſe dedignabantur agnoſcere & Deo ſatisfacere, error involverat. Et quia non *i* oportebat plura ſub hac occaſione membra diſpergi, ſed magis per manſuetudinem ſuſtineri, ſicut boni nos operis Paulus magiſter inſtruxerat, dicens ſanandos eſſe plurimos per patientiam & doctrinam.

g complentur Italiæ ſuæ dare rectorem.
h tanti.
i poterant.

10. Sed quicumq; putantur rei & gravibus peccatis involuti, (quando nullus eſt qui delicto careat, ſicut Joannes teſtatur Apoſtolus: *Si dicam quia peccatum non habeo, mendax ſum.*) hoc tamen magis preſſuris hominum funeſtari & perterreri, baſq; paſſiones judicio divino ſuſpendi: maxime cum illa, quæ præmiſimus, inter alia de auctoritate Sedis obſtarent. Quia quod *k* poſſeſſor ejus quondam beatus Petrus meruit, in nobilitatem *l* poſſeſſionis acceſſit, & claritatem veterum nobis dat de Chriſti doctc rectoribus clamantibus ſcriptum eſſe per Prophetam in perſona Dei; *Nunquid non valet manus*

2. Timoth. 4.
1. Joan. 1.
k præceſſor
l poſſeſſoris ſucceſſoris.
Iſa. 50.

[illegible]

mea ad conſumendos eos qui erraverunt? Hæc autem ſæpiſſime, ſicut oportuit, commonentes, ut ab iſta intentione diſcederent, & factum noſtrum, quod Deus adſpiraverat, juxta mandatum Principis non diſcuterent, ſed ſequerentur, ſicut decebat Eccleſiæ filios; nec ſub hac intermiſſione contenderent, & creſcerent Eccleſiæ detrimenta: quæ res poſcebat eum feſtinatione ſuccurri; & nobis hujus celeritatis & illis obedientiæ neceſſitas imminebat: maxime cum omnem pene plebem cernamus ejus communioni indiſſociabiliter adhæſiſſe, cujus vos non modica cura ſtimulabat, ne in aliquo laberetur errore.

11. Quibus allegatis, cum Dei noſtri obteſtatione decernimus, harum neceſſitatum, vel religionum conſideratione adſtricti, & cœleſti inſpiratione perpenſis omnibus, quæ in cauſa erant decretis, ut Symmachus Papa Sedis Apoſtolicæ Præſul ab hujusmodi propoſitionibus impetitus, quantum ad homines reſpicit (quia a totum cauſis obſiſtentibus ſuperius deſignatis conſtat arbitrio divino fuiſſe dimiſſum) ſit immunis & liber, & Chriſtianæ plebi, ſine aliqua de objectis oblatione, in omnibus Eccleſiis ſuis ad jus Sedis ſuæ pertinentibus tradat divina myſteria: quia cum ob impugnatorum ſuorum impetitionem, propter ſuperius deſignatas cauſas, obligari non potuiſſe cognovimus. a tot.

12. Unde ſecundum Principalia præcepta, quæ noſtræ hoc tribuunt poteſtati, ei quicquid Eccleſiaſtici intra ſacram urbem Romam vel foris juris eſt, reformamus: totamque cauſam Dei judicio reſervantes, univerſos hortamur, ut ſacram communionem, ſicut res poſtulat, ab eo percipiant, & Dei & animarum ſuarum meminerint: quia ipſe & amator pacis eſt, & ipſe pax eſt, qui monet; *Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis.* Et in quacumque civitate pacem eſſe confirmandam aſſirmans, beatos dicit eſſe pacificos. Joan. 14. Matth. 10.

13. Hæc quicumque ex inſtructione noſtra, quod non exiſtimamus, vel non admittit, vel retractari poſſe crediderit; videat, quia in divino judicio contemptus ſui rationem eſt, ſicut de Deo confidimus, redditurus. De Clericis memorati Papæ, qui ab Epiſcopo ſuo ante tempus aliquod contra regulas diſceſſerunt, & ſchiſma fecerunt, hoc fieri decrevimus, ut eos ſatisfacientes Epiſcopo ſuo miſericordia ſubſequatur, & officiis Eccleſiaſticis ſe gaudeant reſtitui: quia Dominus & Redemptor noſter oves perditas ab errore lætatur inventas; & ſuper profugum filium paternam libertatem cæleſtis mediator accommodat. Quisquis vero Clericorum poſt hanc formam à nobis prolatam quocumque ſacrato Deo loco in Eccleſia Romana Miſſas celebrare præſumpſerit præter conſcientiam Papæ Symmachi, dum vivit, ſtatutis Canonicis velut ſchiſmaticus percellatur. Iſta ſufficiat nunc cum Dei notitia nos ſincere protuliſſe.

ANASTASII IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 503.

RESCRIPTVM

DE INVALIDA ARROGANTIS ROMANI PONTIficis in Imperatorem excommunicatione.

Hoc Reſcriptum (quod merito dolemus) Pontificiorum dolo interiit. Quod tamen cujusmodi fuerit, & qua in bruta excommunicationis Pontificia ſententiam argumenta protulerit, ſatis liquet ex adverſaria Symmachi Papæ Apologia, quam, quia totius Imperialis Reſcripti ſummam breviter (malitioſe licet & criminoſe) recitat, juvabit adſcripſiſſe.

Imperator propter conſtitutam Pacem religionis inter Catholicos & Eutychianos excommunicatus fuit à Papa. Eam excommunicationem ut incompetentem, illegitimam & injuſtam publico edicto excepit Imperator. Ad id hac apologia replicat Papa, qui primus Pontificum auſus eſt contra jus divinum & humanum legitimæ Poteſtati reſiſtere, & occaſione ex diviſo Imperio arrepta Monarchiam invadere.

AD Auguſtæ Majeſtatis, Gratiani Imperatoris Epiſtolam, octo libris beatus reſpondit Ambroſius, quia pro fide Catholica & illum non piguit prolixius prædicare, & hic non faſtidivit gratanter accipere. Hæc dixerim, ut ſi modum libelli promendo collegerim, ne exiſtimer, quæ non oportuit, locutus. Si mihi, Imperator, apud exteros Reges, eosq; totius Divinitatis ignaros, pro fide Catholica dicendum foret, quicquid ejus veritati rationiq; congrueret, etiam prætenta morte perorarem. Væ mihi erit, ſi non evangelizavero; meliusque eſt jacturam vitæ præſentis incidere, quam ſempiterna damnatione puniri. Verum tu, ſi Romanus Imperator es, etiam gentium barbararum Legationes debes clementer admittere. Si Chriſtianus Princeps es, qualiscumque Præſulis Apoſtolici debes vocem patienter audire.

Contumelias tuas, Imperator, quas ſub divino judicio ipſe perpendis, utrumne in me religioſa mente profuderis, fateor vel mei cauſa vel tui diſſimulare me non poſſe. Mei cauſa, promiſſionem Domini recolendo, dicentis: *Quum vos perſecuti fuerint, & dixerint omne malum adverſum vos propter juſtitiam, gaudete.* Tui autem, quia nollem ſic meam gloriam provenire, ut te poſſit non mediocriter onerare. Et ego quidem Dominicis & Apoſtolicis eruditionibus inſtitutus, benedictionem ſtudeo tuis, Imperator, referre maledictis, contumeliis honorificentiam reddere, & odiis redhibere caritatem. Sed vide, quæſo, ne ab eo, qui ait: *Mihi vindictam, & ego tribuam,* quantum à me remittitur, tantum à te cumulatius exigatur. Quid enim Chriſtus dicat de his, qui vel minimum in eum credentem ſcandalizaverint, Evangelium referat, non mea voce promatur.

Sed fortaſſe dicis, Imperator, potius te eſſe minimum, qui credas in Chriſto, & de te hoc rectius accipi, & me eſſe ſcandalizantem tuam fidem. Chriſtus itaque Deus veraciter totus, & totus homo

Papa Imperatoris fidem ſcandalizat.

eſt ſic conceptus, ſic editus, ſic converſatus in ſæculo, ſic paſſus, ſic apud inferos, ſic reſuſcitatus, ſic cum diſcipulis apparens, ſic elevatus in cœlum, ſic exinde dictus eſt eſſe venturus, ſic hodieque in cœli regione perſiſtit, dicente Apoſtolo; *In quo habitat omnis plenitudo Divinitatis corporaliter*. & certe de eo dicit, quod nunc eſt ipſe. Ergò ille eſt minimus, qui ſic credit in Chriſtum. ſed hujusmodi in Chriſtum credit, qui in integrum Chriſtum credit, non in ſemi-Chriſtum, & ideo non in Chriſtum, quia Chriſtus non niſi integer: integer autem oon niſi bujusmodi. De tali ergo in ſe credente dicit; ipſe etenim minimus ejus & parvus eſt, pro quo ſcandalizato quid promiſerit, ipſius (ut dictum eſt) verbis melius oſtenditur.

* Eutychianis ſcil.

Fortaſſe dicas, Imperator; Sed ego quoque talem Chriſtum credo, & ideo inter ejus minimos jure commemoror. Hoc gravius, ſi & talem credis, & talem non *a* credentibus communiooe miſceris. Hæc enim, inquit Apoſtolus, *non ſolum qui faciunt, ſed etiam qui conſentiunt facientibus*. An communieare non eſt ſentire cum talibus? Proinde aut doce, alienos non eſſe, aut longe gravius, ut dictum eſt, contra notam ſibi erit tendere veritatem.

Contumelias igitur, quas in meam proferendas putas eſſe perſonam, utinam quam mihi glorioſæ ſunt, ita te gravare non poſſent. Domino meo dictum eſt à quibusdam; *Dæmonium habes, Vorator, De fornicatione natus:* & putas quia ego debeam mihi dolere? Quam talia proferenti cautum eſt & divinis legibus & humanis? *In ore duorum aut trium teſtium ſtat omne verbum*. Quid cum & humano te examinante judicio falſa fuerint comprobata? Quid Imperator in divino judicio? An quia Imperator es, nullum Dei putas eſſe judicium? Taceo quod Imperatorem accuſatorem eſſe noo conveniat. Poſtremo iisdem divinis humanisq; legibus nemo poſſit eſſe accuſator & judex. Num quidnam ſub alieno judicio dicturus es cauſam, vel accuſator aſtabis?

Papa Manichæus eſt.

Dicis me eſſe Manichæum. Numquid ego Eutychianus ſum, vel Eutychianos defendo, quorum furor maxime Manichæorum ſuffragatur errori? Roma mihi teſtis eſt, & ſcrinia teſtimonium perhibent, utrum à fide Catholica, quam in ſede beati Apoſtoli Petri veniens ex Paganitate ſuſcepi, aliqua ex parte deviaverint. Procedat aliquis, & quilibet ratione convincat: alioqui coovicia ſunt iſta, non criminum probameota. Neſcio utrum quibus objicitur falſum, an falſis objectoribus inimica dicentibus me non ordine conſecratum. Inter imbres lapidum totus evaſi: judicavit Deus.

Noo ordine electus & conſecratus.

Malus & noxius eſſe à Deo permittitur.

An quia Imperator es, divinum putas contemnendum eſſe judicium? Sed fortaſſe dices, etiam indignantem Deum noxia quoq; plerumq; permittere. Scriptum eſt; *Ex fructibus eorum cognoſcetis eos*. Oſtende ergo, quid exiſtimes arguendum, ut iratum maxime Deum, quæ non convenerant, permiſiſſe demonſtres. An quia Eutychianis nullateous acquieſco? Me quidem iſta non ſauciant, ſed te palam aperteq; demonſtraot meum cogitaſſe honorem repellere, quem interventu ſuo B. Petrus impoſuit. An quia Imperator es, contra Petri niteris poteſtatem? Et qui Petrum Alexandrinum recipis, B. Petrum Apoſtolum io ſuo qualicumque Vicario calcare contendis? An beoe factus eſſem, ſi Eutychianis faverem? ſi Acacii nomini communicarem? Latere non poteſt, cur iſta prætendas.

Inferior Imperatore.

Conferamus autem hoorem Imp. cum honore Pontificis; inter quos tantum diſtat, quantum ille rerum humanarum curam gerit, iſte divinarum. Tu Imp. à Pontifice baptiſmum accipis, ſacramenta ſumis, orationem poſcis, benedictionem ſperas, pœoitentiam rogas: poſtremo tu humana adminiſtras, ille divina diſpenſat. Itaq; ut non dicam ſuperior, certe æqualis honor eſt. Nec tu putes mundi pompa præcellere: quia quod infirmum eſt Dei, fortius eſt hominibus. Itaq; videris quid te deceat. Tamen cum in accuſationem præruperis, tam divinis legibus quam humanis pari mecum ſorte conſiſtis, in qua cariturus honore ſummo ſi fuero, quia id mavis, te accuſante, convictus, amiſſurus pari ratione, ſi non conviceris, dignitatem. ſit iſtud in mundo judicium; ſpectante Deo & Angelis ejus, ſpectaculum omni ſæculo ſimus, quo aut Sacerdos bonæ vitæ, aut Imp. religioſæ modeſtiæ conſequatur exemplum. quia his præcipue duobus officiis regitur humanum genus, ut non debeat aliquid eorum exiſtere, quo valcat offendi Divinitas: maxime cum uterq; honor videatur eſſe perpetuus, atq; ita humano generi ex alterutro conſulatur.

eiq; ſubditus.

Præcor, Imperator, pace tua dixerim, memento te hominem, ut poſſis uti conceſſa divinitus poteſtate: quia etiamſi hæc ſub humano prævenerint judicio, ſub divino neceſſe eſt ut diſcutiantur examine. Fortaſſis dicturus es, ſcriptum eſſe; *Omni poteſtati nos ſubditos eſſe debere*. Nos quidem poteſtates humanas ſuo loco ſuſcipimus, donec contra Deum ſuas non erigunt voluntates. Cæterum ſi omnis poteſtas à Deo eſt, magis ergo quæ rebus eſt præſtituta divinis. Defer Deo in nobis, in Senatu, & Collegio Clericorum Romæ, & nos deferemus Deo in te. Cæterum ſi tu Deo non defers, non potes ejus uti privilegio, cujus jura contemnis.

Excommunicat in aliorum potentium favorem, ut Theodorici Regis & Senatus Romani.

* Patriarcha Conſtantinop.

Dicis, quod mecum conſpirante Senatu, excommunicaverim te. Iſta quidem ego, ſed rationabiliter factum à deceſſoribus meis ſine dubio ſubſequor. Dicis, quod male te Romanus tractet Senatus. Si nos te male tractamus, ſuadentes ut diſcedas ab Hæreticis; tu nos bene tractas, quos vis ſociare præcipanter cum Hæreticis? Quid ad me, inquies, quod egit * Acacius? Recede ergo, & nihil ad te. Nam ſi non recedis ab eo, pertinet ad te. Relinquamus uterque mortuum. Et nos hoc petimus, ut nihil ad te hoc pertineat quod egit Acacius. Tu nos facis objicere tibi, qui vis ad te pertinere qnod egit Acacius. Nos vitamus quod egit Acacius: vita & tu; & ad utrosque non pertinet, quod egit Acacius, ut poſſis ſine iis, quæ egit Acacius, ea quæ ad nos pertinet cauſa conjungi, ut poſſis ſine Acacio noſtræ communioni ſociari. Nos non te excommunicavimus, Imperator, ſed Acacium: tu recede ab Acacio, & ab illius excommunicatione recedis. Tu te noli miſcere excommunicationi ejus, & non es excommunicatus à nobis. Si te miſces, non à nobis, ſed à teipſo excommunicatus es.

Ita

Ita fit ut in utroq; ſive diſcedas, non ſis excommunicatus à nobis, ſive non diſcedas, non ſis excommunicatus à nobis. Catholici Principes quidem ſemper Apoſtolicos Præſules inſtitutos ſuis literis prævenerunt, & illam confeſſionem fidemque præcipuam, tanquam boni filii quæſiverunt debitæ pietatis affectu, cui noſcis ipſius Domini Salvatoris ore curam totius Eccleſiæ delegatam. Quod quia per occaſiones fortaſſe publicas, tua creditur prætermiſſe tranquillitas, ne magis honorem meum, quam ſollicitudinem Dominici gregis appetere judicarer, appellare non deſtiti meis te ſponte colloquiis.

Vulgatum fuiſſe deſignas, quod tua Serenitas directa militari manu compelleret eos, qui ſe à contagione perfidorum multis temporibus abſtinere delegerint, vi & armis in prævaricatæ communionis conſortia deteſtanda compellere. Ubi te rerum humanarum Princeps, qualiſcumque Sedis Apoſtolicæ Vicarius conteſtari mea voce non deſino, ut te memineris hominem quantalibet ſis mundi poteſtate ſubnixus, circumſpiciasque cunctos, qui ab initio dogmatis Christiani Catholicam fidem diverſo propoſito perſequi, vel affligere ſunt conati, quemadmodum (vaſtitatis inſectatione, cujus placuit contritionis illatæ) ipſi, qui intulerint iſta prævalendo deſecerint, & orthodoxa veritas hoc prævaluerit magis, quo putaretur oppreſſa: quæ ſicut ab inſectatoribus ſuis creviſſe monſtratur, ſic obtriviſſe cognoſcitur inſequentes.

Pacem publicam perturbat, & ab Imperatoris obedientia ſubditos alienat, calumniando pacem religionis in Republica.

Miror, ſi non humanus ſenſus intendit, præcipue qui ſe Chriſtiano vult vocabulo nuncupari, inter illos ſine dubio deputandum, qui rectam confeſſionem, communionemque Chriſtianam variis ſuperſtitionibus impugnare ſunt niſi, dum hanc & ipſi quocumque modo percellere moliuntur. Quid intereſt enim, utrum Paganus, an quod eſt deterius, ſub nomine Chriſtiano veram ſynceramque traditionem Apoſtolicæ regulæ conetur infringere, atq; in hanc prorumpere cæcitatem, ut cum in illis regionibus cunctæ prorſus hæreſes, opiniones ſuas habeant publice licentiam profitendi, ſola Catholicæ communionis libertas putetur ab iis, qui ſe religioſos exiſtimant, ſubruenda? Quæ ſi putatur error (quod non licet) cum cæteris, quibus illic facultas eſt agere, ſinatur erroribus: ſin integritas æſtimatur, ſequenda potius fuerat, quam violenta perſecutione vaſtanda: nec eam probantur inſequi potuiſſe, niſi prava ſectantes.

At ne ipſi convincerentur errare, repellere cogitarunt quo notabantur errantes, malentes non aſſectari quod juſtum eſt, ſed potius ſubmovere quo docentur injuſti. Sic receſſit ab humanis mentibus Deus, ut obſtinate contra ejus voluntatem non aſpiciant, & in iſto ſæculo divinum non deeſſe poſſe judicium, & poſt hujus vitæ curſum illi ſit tremendo non defuturus examini, ſub quo perniciosarum ſtudia modis omnibus actionum diſcuſſa pateſiant, & pateſacta puniantur, niſi qui hæc omnino non credunt, quive illa ſe perpetraſſe impune confidunt. Nos autem humani generis conſcientiam conteſtari qua poſſumus voce nullatenus ceſſamus, omnipotentem Deum ſuis cauſis minime deſuturum, & quantacumque ſit humana præſumptio, quantacumque potentia, ſub divino nutu hujus atrocitatis cenſuram ſine dubitatione vindicandam. Nam talem auſum neque hic confidimus evaſurum, & in illo magno Dei judicio recepturum, quod iis temeritatibus divina retributione debetur. Hæc nos nequaquam tacuiſſe ſufficiat: ut cum ſuperna fuerit ultio ſubſecuta, & vera nos protuliſſe conſideratio humana cognoſcat, & pœnam non inaniter pronunciaſſe venturam: & præpoſuiſſe præmonitionis formam, qua hujuſmodi præcipitiis de cætero temperetur. Certe ſi hujuſmodi propterea relinquendos proprio definitis arbitrio, quia nec à Chriſtianis vexari deceat, Chriſtum quocumque titulo confitentes, nec viventes in jure Romano lacerari conveniat à Romanis, conſequenter oſtenditur Romanos homines, & qualiſcumque Chriſtianæ profeſſionis impetere, nec Chriſtianum dici poſſe modis omnibus, nec Romanum. Proinde aut repellendi fuerant, aut nullus penitus impetendus: & quod in uno genere judicas amovendum, in omnibus repelle, ſi prævales: ſi omnia ſunt ſinenda, nullus penitus excludendus. alioqui dum parcendo cunctis erroribus ſis amicus, non niſi ſolum tibi probatur diſplicuiſſe quod verum eſt.

Omnes Catholici Principes, ſive cum Imperii gubernacula ſuſceperunt, ſive cum Apoſtolicæ Sedi novos agnoverunt Præſules inſtitutos, ad eam ſua protinus ſcripta miſerunt, ut ſe docerent ejus eſſe conſortes. Itaq; qui hoc non fecerunt, ab eadem ſeipſos profitentur alienos: quod chartis quoque tuis apud te etiam poſſumus aſtruere, niſi te æmulum & reum & inimicum vitaremus & judicem. Nec mirum, ſi Catholicos perſequuntur Manichæorum patroni, cum falſitas non poſſit non perſequi veritatem. Non mirum, ſi in Orthodoxos ſæviunt, quibus poteſt cum cunctis hæreſibus convenire; & univerſis erroribus amici non poſſint niſi ſolis eſſe non errantibus inimici. Si error eſt, convincendus eſt: verum ſi error non eſt, tibi verum deeſſe cognoſce, qui perſequeris, quo profiteris errare. Sed pravitatis complex non poteſt niſi eum perſequi, qui eſt pravitatis inimicus.

CLODOVEI REGIS FRANCORVM AUGUSTI

Ann. Chriſti 507.

EDICTVM

DE PACE ECCLESIARUM, ET PERSONARUM RERUMQ. AD EAS SPECTANTIUM.

Baronius Annal. Eccleſiaſt. tom. 6.

UNiverſo exercitui edita ſanctione mandavit, ne quid per hujusmodi bellum damni inferretur Eccleſiis, ſacrisve Miniſtris, perſonis, rebusq; ad eos ſpectantibus.

Gregorius Turonenſ. Hiſt. Franc. lib. 1. cap. 37.

DEdit edictum in toto exercitu, ut nullus de regione illa aliud quam herbarum alimenta aquamq; præſumeret. Et qui vim faciens aliquid vi abſtuliſſet, gladio perimeretur.

CLODOVEI REGIS AUG.

Ann. Chriſti 507.

RESCRIPTVM

DE PACE ECCLESIARUM ET PERSONARUM Rerumque Eccleſiarum.

DOminis ſanctis & Apoſtolica Sede digniſſimis * Epiſcopis CLODOVEUS Rex.

1. Enunciante fama quid actum fuerit, vel præceptum omni exercitui noſtro, priusquam † in patriam Gothorum ingrederemur, beatitudini veſtræ præterire non potui. In primo quoque de miniſterio Eccleſiarum omnium præcipimus, ne ad ſubripiendum ea aliquis conaretur, neque de Sanctimonialibus, neq; de viduis, quæ in religiône Domini devotæ eſſe probantur: ſimili conditione de Clericis, vel filiis ſupradictorum tam Clericorum, quam viduarum, qui cum illis in domo ipſorum conſiſtere videbantur. Idem & de ſervis Eccleſiarum, quos de Eccleſiis tractos per Epiſcoporum ſacramenta conſtiterit, præceptum eſt obſervare, ut nullus ex ipſis aliquam violentiam vel damnum patiatur.

2. Quod ita ad integrum eſt intelligendum, ut ex his ſupradictis ſi aliquis vim captivitatis pertuliſſet, ſive in Eccleſia, ſive extra Eccleſiam, omnino ſine aliqua dilatione præcipiamus eſſe reddendos. De cæteris quidem captivis laicis, qui extra pacem ſunt captivati, & fuerint approbati * Apoſtolici, aut cui volueritis arbitrii veſtri, non eſt negandum. Nam de his qui in *a* pace noſtra tam Clerici quam laici ſubrepti fuerint, ſi veraciter agnoſcitis, veſtras Epiſtolas de annulo veſtro infra ſignatas ſic ad nos omnimodis dirigatis, & à parte noſtra præceptionem latam noveritis eſſe *b* firmandam: ſic tum populus noſter petit, ut cuicunque epiſtolas veſtras præſtare fueritis dignati, cum ſacramento per Deum & benedictione veſtra dicere non tardetis, rem iſtam quæ poſcitur, veram eſſe: quia multorum varietates & falſitates inventæ ſunt, ut comprehendantur: ſicut ſcriptum eſt; *Perit juſtus cum impio.* Orate pro me, Domini ſancti, & Apoſtolica ſede * Papæ digniſſimi.

* in Synodo Aurelianenſi congregatis.
† Galliam Narbonenſem cui Alaricus Gothus imperabat, hodie Languedoc corrupte, pro Land der Gothen.
* i.e. Catholici & non Arriani.
a parte.
b ſervandam. Geneſ. 18.
* i.e. Epiſcopi.

ANASTASII IMPERATORIS AVGVSTI

Anno Chriſti 414.

SACRA

DE CONCILIO CONGREGANDO AD COMPONENDA in Scythiæ partibus orta diſſidia.

VIctor ANASTASIUS, pius, felix, inclytus, Triumphator, ſemper Auguſtus, Hormiſdæ ſanctiſſimo ac religioſiſſimo Archiepiſcopo & Patriarchæ. Beatitudini veſtræ non putamus ignotum, quod pro temporis qualitate loquendum, atq; tacendum, etiam divinæ ſcripturæ provida eſt admonitione diſpoſitum. Exactum proinde ſilentii tempus incitamenta nobis loquendi conceſſit. Atque ideo opportunum eſſe perſpeximus, quæ apud nos ſub religionis ſpecie commoventur, auditui veſtro committere. Ante hoc ſiquidem duritia * eorum, quibus Epiſcopatus, quem nunc geritis, erat ſolicitudo commiſſa, temperare nos à transmittendis faciebat epiſtolis. Nunc autem currens de vobis ſuavis opinio, ad memoriam noſtram bonitatem paternæ affectionis adduxit, ut illa requiramus, quæ Deus & Salvator noſter ſanctos Apoſtolos divino ſermone docuit, ac maxime B. Petrum,

* ut Gelaſii atque Symmachi.

in quo fortitudinem Eccleſiæ ſuæ conſtituit. His igitur præfatis initiis hortamur, ut ad ea, quæ de Scythiæ partibus mota ſunt, unde & Concilium fieri convenire perſpeximus, mediatorem ſe Apoſtolatus veſter faciat, ut contentionibus amputatis, unitas ſanctæ reſtituatur Eccleſiæ. Nobis autem omnia optata præſtantur, ſi orationibus veſtris, & frequenti paginarum alloquutione noſtri memores fueritis. Dat. V. Kal. Januar. Conſtantinopoli, Senatore V. C. Conſ. Accepta Anthemio & Florentino VV. C. C. Conſ. V. Kal. April. per Patritium.

ANASTASII IMPERATORIS AUGUSTI

Ann. Chriſti 515.

SACRA

QUA PONTIFEX ROMANUS VOCATUR AD CONCILIUM Heraclea congregandum ob componendas in Scythia de Fide ortas quæſtiones.

ANaſtaſius Auguſtus Hormiſdæ Papæ. Omnibus negotiis divinæ res præponendæ ſunt. Deo etenim omnipotente propitio, Rempublicam & conſervandam & meliorandam eſſe confidimus. Quia igitur dubitationes quædam de Orthodoxa religione in Scythiæ partibus videntur eſſe commotæ, id ſpecialiter clementiæ noſtræ placuit, ut venerabilis Synodus in Heracleotana civitate provinciæ Europæ celebretur, quatenus concordantibus animis & omni veritate diſcuſſa, vera fides noſtra orbi terrarum omni manifeſtius innoteſcat, ut deinceps nulla poſſit eſſe dubitatio vel diſcordia. Quapropter Sanctitas tua, cum quibus ſibi placuerit reverendiſſimis Epiſcopis, quos de Eccleſiis ſub ſui Sacerdotii cura conſtitutis, idoneos & inſtructos erga Orthodoxorum religionem eſſe probaverit, ad præfatam Heracleotanam civitatem intra diem Kalendarum Juliarum venire dignetur. Data pridie Idus Januarii, Conſtantinopoli. Accepta pridie Idus Maias, Florentio V. C. CONS.

ANASTASII IMPERATORIS AUGUSTI

Ann. Chriſti 516.

RESCRIPTUM

De Fide Catholica, de Chalcedonenſis Concilii Decretis cuſtodiendis, & Pace ſervanda.

EXemplum Sacræ Anaſtaſii Auguſti, Hormiſdæ Papæ per Evodium, & Fortunatum Epiſcopos, Venantium Presbyterum, Vitalem Diaconum, & Hilarium Notarium.

1. Gratias omnipotenti Deo referimus, quod Sanctitas veſtra diſciplinis cœleſtibus inſtituta, ſicut popoſcimus, Legatos fidei, Euvodium & Fortunatum venerabiles Epiſcopos, ſed etiam viros religioſos, Venantium Presbyterum, Vitalem Diaconum, & Hilarium Notarium, quales poſcebat cauſæ ſublimitas deſtinavit; qui negotii magnitudinem implere poſſint, Eccleſiaſtici luce ſermonis, quique operante Deo omnia ſubtiliter requirentes, quæ ad rectam & veram Chriſtianorum pertinent fidem, & ipſi, ſicut decuit, declararunt, & à nobis, ſicut oportuit, agnoverunt; quia una eſt Eccleſia Dei, Apoſtolicis ubique firmata doctrinis. Unde quis audeat de Domini noſtri Jeſu Chriſti incarnatione aliter, quam habet veritas ipſa, ſentire, niſi ut confiteatur æqualem & conſubſtantialem Patri Filium ſalutis noſtræ cauſa, juxta annunciationem Archangeli, in utero Virginis carnem ex eadem aſſumente, hominem factum? Et, ſicut ait Apoſtolus, in ſervili forma, ut crucem pro nobis carne ſuſciperet. De quo B. Petrus Apoſtolus Judæis dicit; *Vos petiſtis vobis dimitti virum homicidam, auctorem vero vitæ interfeciſtis.* De quo etiam legitur in Paulo Apoſtolo; *Factus eſt obediens uſq; ad mortem, mortem autem crucis.*

2. Confitemur enim, quod genetrix Dei beata Virgo Maria in vera carne, & anima rationabili, & intelligibili, nobis Deum peperit Salvatorem, quem Homouſion Deo Patri & Spiritui Sancto ante ſæcula, eundem nobis quoque Homouſion præter peccata noſtra in fine temporum credimus, & prodamus fuiſſe progenitum, ſicut Propheta David dicit; *De ventre matris meæ Deus meus es tu.* Quæ tamen ita ſine defectu vel confuſione noſtri corporis eſt aſſumpta noſtra ſubſtantia, ut in eadem carne Dei Filius mundum examinaturus adveniat, oculis omnium, vulnerum & clavorum indicia repræſentans, ſicut ſcriptum eſt; *Et videbunt in quem pupugerunt.* Cum omnibus etiam Orthodoxis impiiſſimos Neſtorium atque Eutychetem vitamus pariter & horremus, eorum condemnantes & anathematizantes, & perſonas & dogmata deteſtabilibus ſacrilegiis comparanda, qui diſpenſationem divinam, & humanæ remedia infirmitatis, ſimiliter aut neſcire voluerunt, aut cognita blaſphemare. Tale igitur circa fidem Clementiæ noſtræ propoſitum ſummus Deus ab exordio vitæ ſenſibus noſtris immiſit. Unde & Imperium noſtrum credimus cuſtodire.

3. Miramur autem, quamobrem de beatiſſimis Patribus, qui in Chalcedone convenerunt, aliqua nobis ſcribere voluiſtis, dum ea, quæ ab his fuerant conſtituta, prædeceſſorum noſtrorum multiplicibus decretis confirmata monſtrantur. Et cum nec alia Synodus ſacta fuerit, per quam, quæ ab illa diſpoſita ſunt, redderentur infirma, nec lex à nobis proceſſerit, cujus novitate ſtatuta præfati Epiſcopalis Concilii ſolverentur, maxime cum ipſa Synodus dixerit anathema eſſe debere, quicumq; aliam fidem, quam apud Nicæam trecenti decem & octo venerabiles Patres conſtituerunt, docere vel immutare voluerit: ad hoc etiam eos, quos ſuperius comprehendimus, id eſt, Neſtorium & Eutychetem, damnaverunt, quos nos quoque damnamus. Nam pro hac cauſa atteſtantur nobis etiam divinæ literæ ad Alexandriam non ſemel, ſed multotiens deſtinatæ: per quas objurgavimus, cur ſibi non arbitrentur poſſe ſufficere directam fidei doctrinam, recedentes ab anathemate Chalcedonenſis Synodi, vel venerandæ memoriæ Leonis Epiſcopi. Unde non parvum ſtudium apud nos, & intentio in præſenti quoque perdurat, quatenus à ſuperfluo anathemate eoſdem poſſimus abſtrahere, & ſanctæ Eccleſiæ univerſali conjungere.

4. De capitulo vero, quod ſolum videtur eſſe reſiduum, noſtra voluntas petioni veſtræ ſortaſſe propter unitatem Eccleſiarum convenerat, niſi alia venerabilibus Eccleſiis ex hoc renovari ſcandala crederemus. Nunc univerſa, quæ ſint facienda, perpendite, quia grave eſſe Clementia noſtra judicat de Eccleſia venerabili propter mortuos, vivos expelli, nec ſine multa effuſione humani ſanguinis ſcimus poſſe ea, quæ ſuper hoc ſcribitis, ordinari. Omnia tamen à Deo ſperantes per Concilium melius agere poteritis, quam ab his hominibus, qui propter errores ſuos provincias percurrentes, inimicam Evangeliis ſanctis & Eccleſiis volunt eſſe diſcordiam. Ergo ut ſit placens ſupernæ Majeſtati Eccleſiarum unitas, providete; quia qui nobis in his, quæ præfati ſumus, obſiſtit, ignoramus, ſi bene nos arguit. Per omnia tamen voluntatis noſtræ puritatem Legatorum noſtrorum poteritis narratione cognoſcere.

5. Petimus autem, ut pro nobis Apoſtolatus veſter orare dignetur: quod vos libenti animo ſacere, hac poterimus maxime ratione cognoſcere, ſi perſectam nobis unitatem Eccleſiarum dignatus ſuerit Deus, vobis diſponentibus, condonare. Illam enim vox Dei magnam benedictionem diligentibus ſe mandavit, atque donavit, qua declaravit; *Pacem meam do vobis, pacem meam dimitto vobis.*

Anno Chriſti 516.

ANASTASII IMPERATORIS AUGUSTI

SACRA

DE PACE PUBLICA CONSERVANDA.

IMperator Cæſar FLAVIUS ANASTASIUS, Pontifex inclytus, Germanicus inclytus, Alamanicus inclytus, Francicus inclytus, Tribunitiæ poteſtatis XXV. COS. III. Pius, Felix, Victor, ac Triumphator, ſemper Auguſtus, Pater patriæ, Conſulibus, Proconſulibus, Prætoribus, Tribunis plebis, Senatui ſuo ſalutem dicit. Si vos liberique veſtri valetis, bene eſt; ego exercitusque meus valemus. Quotiens utriſque publicis rebus, proſpera voluntate conſulitur, non ſolum exhortatio, ſed poſtulatio quoque creditur eſſe conveniens, ut duabus in unum concurrentibus cauſis animus incitatus, & quod ſelix & bonum partibus ſit, valeat adipiſci. Si enim Chriſtus Deus & Dominus noſter, & per mitiſſimam voluntatem, & quandam diſpenſationis petitionem nos revocavit ad ſe, & redemptos proprio ſanguine libertati reſtituit, ut ſalutem mortalitati præſtaret; non videtur abſurdum, tam apud glorioſiſſimum *a* Regem, quã apud beatiſſimum Papam almæ urbis Romæ, Patres conſcriptos Imperiali petioni conjunctos ea ſperare, quæ & nobis & ſibi Deo annuente in commune proficiant, hoc eſt, ne fugitivorum audiant concinnatos ſermones, & mendacio ſolo compoſitos, ſed ſatisfactione ſuſcepta, quam & veritas & Legatorum, qui directi ſunt, inquiſitio patefecit, ad deſideratam pacem acceptabili Deo voluntate concurrant. Indubitatum ſiquidem eſt ex longa annorum ſerie, multam partem Reipubl. veſtram judicare conſtantiam. Proinde oportet ſanctiſſimum cœtum veſtrum ſolerti ſtudio, ac provido labore contendere tam apud excelſum Regem, cui regendi vos poteſtas, vel ſolicitudo cõmiſſa eſt, quam apud venerabilem Papam, cui intercedendi apud Deum facultas eſt præſtita, ut in ea parte animi ſui bonitatem dignentur impendere, in qua utriusque Reipubl. membra *b* ſperata ſanitate ſalventur. Implebitis enim veterem conſuetudinem, & nimis conſilio veſtro notiſſimam, ſi ea, quæ publicæ utilitati conveniunt, tractando, ſperando, poſtulando, effectum adipiſci Deo auſpice feceritis. Dat. V. Kalend. Auguſt. Chalcedone, Petro Conſ.

a Theodoricum.

b al. ſeparata, quia Germani Occidentale Imperium ab Orientali diſtraxerant.

Miſſa Senatui Urbis Romæ per Theopompum & Severianum VV. CC.

ANASTA-

ANASTASII IMPERATORIS AUGUSTI

Ann. Chriſti 517.

SACRA

QUOD IMPERATOR A PAPA JUBERI NON POSSIT.

ANASTASIUS Auguſtus Hormiſdæ Papæ. Etſi magnum aliquid taciturnitas judicatur, tamen neceſſarium eſt admirantes Dei miſericordiam aſſidue frequentare ſermonem: & quia initium fidei, quam Dominus & Deus Salvator noſter Jeſus Chriſtus docuit, in remiſſione peccatorum præcellit, nulli habetur ignotum. Ipſe enim per propriam paſſionem omnia Adam peccata mundavit, & hæc fuit negotiatio humilitatis ipſius, ut & præfatum & omnes fratres liberaret ſervitute peccati, voluntarie perſonam ſervi ſuſcipiens. Nam B. Apoſtolus Paulus docuit nos ſcribens ad Romanos; *Regnavit mors ab Adam uſq; ad Moyſen, & in eos qui non peccaverunt:* ex quo eſt univerſitati quodammodo declaratum ex generali diſpoſitione, ſive mirabilibus, ſpecialia quæq; exempla debere ſuſcipere ſemel tam magnæ legis juſſiones, & tam pia bonitate firmatæ, ut omnis doctrina, quam diſcipulis ſuis tradidit, in hoc firmamento conſiſtit. Fugavit ægritudines, ſive multiſaria genera paſſionum: nodum peccati propria (ſicut dictum eſt) paſſione reſolvit; & agens, ad implenda ſimilia diſcipulos ſuos factis & ſermonibus inſtruebat. Verum ſi, ſicut aliqui nituntur oſtendere, certi ex ipſis Apoſtolis tam piam doctrinam per inobedientiam implere diſſimulant, ignoramus ubi magiſterium miſericordis Domini ac magni Dei nobis poſſit occurrere. Nos autem non ea credimus ratione, ut immiſericordes eſſe putemus, qui miſericordiam didicerunt: ſed poſtulationem noſtram à præſenti tempore taciturnitate comprimimus: irrationabile judicantes illis precum adhibere bonitatem, qui rogari ſe nolint, contumaciter reſpuentes. Injuriari & annullari ſuſtinere poſſumus *juberi non poſſumus. Data Conſtantinopoli, V. Idus Julii, Anaſtaſio Auguſto quartum, & Agapito COSS.

Paparum arrogantia notatur.

* *Anaſtaſius Bibliothecarius in vita Hormiſdæ Papæ.*

Tunc furore repletus Anaſtaſius Imperator contra Hormiſdam Papam, inter alia in Sacra ſua hoc ſcripſit: *Nos jubere volumus, non nobis juberi.*

FL. JUSTINI I. IMPERATORIS AUGUSTI

An. Chriſti 518.

SACRA

DE ELECTIONE IMPERIALI.

IUSTINUS AUGUSTUS HORMISDAE PAPAE.

DEI beneficia, licet multis, maxime tamen ſummis Pontificibus, convenit indicari. Proinde Sanctitati veſtræ per has Sacras declaramus epiſtolas, quod primum quidem inſeparabilis Trinitatis favore, deinde Ampliſſimorum Procerum ſacri noſtri Palatii & ſanctiſſimi Senatus, nec non electione firmiſſimi exercitus ad Imperium nos licet nolentes & recuſantes electos fuiſſe atque firmatos. Precamur proinde, ut ſanctis orationibus veſtris divinæ potentiæ ſupplicetis, quatenus initia noſtri roborentur Imperii. Hoc enim & nos ſperare, & vos decet implere. Data Kalend. Auguſti, Conſtantinopoli, Magno V. C. Conſule.

Vetus mos Imperatorum fuit & eſt, ut ſimulac eſſent electi Auguſti, ad fideles Imperii, tam Eccleſiaſticos quàm politicos, literas darent, quibus electio ſua intimaretur. Et hinc vides, unde paulatim abuſus confirmandi Imperatorem apud Papas irrepſerit.

FL. JU-

FL. JUSTINI I. IMPERATORIS AUGUSTI

Ann. Chriſti 519.

RESCRIPTUM

DE VNITATE ECCLESIAE.

VIctor JUSTINUS, Pius, Felix, Inclytus, Triumphator, ſemper Auguſtus, Hormiſdæ ſanctiſſimo ac beatiſſimo Archiepiſcopo & Patriarchæ.

Scias effectum nobis, Pater religioſiſſime, quod diu ſummis ſtudiis quærebatur. Noveris patefactum, & antequam advenerint, qui à vobis deſtinati ſunt, quod Joannes vir beatiſſimus Antiſtes novæ noſtræ Romæ, unà cum Clero ejus, vobiſcum ſentiunt, nullis variantes ambiguitatibus, nullis diviſi diſcordiis. Scias libellum ab eo ſubſcriptum, quem offerendum indicavetas ſanctiſſimorum Patrum Concilio congruentem. Omnes concurrunt alacri opere ad ſuſcipienda vota tam veſtræ quam Conſtantinopolitanæ Sedis, quos veritatis coruſcus fulgor illuminat: omnes accelerant libentiſſime, quos oblectat via dilucida: ſequuntur ſcita Patrum ſanctiſſima, leges probatiſſimas, & Conciliis quorundam firmatis, qui rectum tenebant tramitem, aliorum correctis, quia vagebantur incerti. In eo res colligitur, ut unitatem individuæ Trinitatis, ipſi quoque unitate colant mentium. Negatum eſt inter divina myſteria memoriam in poſterum fieri pro tenore libelli, quem diximus, Acacii prævaricatoris quondam hujus Urbis Epiſcopi, necnon aliorum Sacerdotum, qui vel primi contra conſtituta venerunt Apoſtolica, vel ſucceſſores erroris facti ſunt, nulla usque ad ultimum diem ſuum pœnitentia correcti. Et quoniam omnes noſtræ regiones admonendæ ſunt, ut exemplum imitentur Civitatis Regiæ, deſtinanda ubique Principalia præcepta duximus. Tanto flagramus religionis officio, tanto affectamus ſtudio pacem Catholicæ fidei pro remuneranda cœlitus pace noſtræ Reipublicæ, pro conciliando ſubjectis meis ſuperno præſidio. Quid enim gratius reperiri poteſt? quid juſtius? quid illuſtrius? quam quos idem Regnum continet, ejusdem fidei cultus irradiat, eos non diverſa contendere, ſed collectis in eodem ſenſibus, inſtituta venerari non humana mente lata, ſed divini prudentia Spiritus. Oret igitur veſtræ religionis Sanctitas, ut quod pervigili ſtudio pro concordia Eccleſiarum Catholicæ fidei procuratur divini muneris opitulatio, jugi perpetuitate ſervari annuat.

JUSTINIANI I. CÆSARIS

Ann. Chriſti 520.

RESCRIPTUM

DE RESTITVTIONE EPISCOPORVM IN SVIS Sedibus, quam Papa poſtulaverat.

JUSTINIANUS Auguſtus Hormiſdæ Papæ. Cum in animo nobis ſit, Pater religioſiſſime, ut in omni re noſtra inter ſe concurrant conſilia, tum & in Elia viro reverendiſſimo Epiſcopo id conſtituendum credimus, Legatis admonentibus veſtris, quod inter varias utrasque rationes expeditius eſſe perſpectum eſt. Nam & in præſenti Pontificem Cæſarienſium Urbis favor tutatur omnium, quem ob inſtituta pulcherrima non ſolum incolæ validiſſime retinendum arbitrantur, ſed prope cunctus Oriens ſine dubio veneratur. Viſum eſt itaque convenire, ut nec faciamus impetum contra infinitarum vota multitudinum, aut homo integritate nobilis ſede dejiciatur, qua ſe dignum exhibet, nec anteriori ſpem prorſus adimi patiamur repetendi locum denuo, quo ſe ſpoliatum ſine cauſa confirmat: ſed in re dubia temperantius verſemur, ita ut interim quidem hic idem Elias vir reverendiſſimus Epiſcopus in quiete permaneat: verum poſtquam ſucceſſor ejus vitam depoſuerit, tum demum ad Sedem revertatur, quia deſtitit adhibendis prius omnibus, quæ ad impetrandam reditionis licentiam ſacratiſſimarum regularum poſtulant definita, interponendo etiam conſenſu tam tuæ Sedis Apoſtolicæ, quam florentiſſimæ hujus Urbis, nec non aliarum, quarum hoc intereſt. De Thoma etiam & Nicoſtrato viris religioſiſſimis Epiſcopis omnia mancipabuntur effectui, poſtquam cæteræ etiam vobis copulatæ fuerint, ſed ad unitatem venerabilis Eccleſiæ, quæ præcedente ſuperno præſidio ſtatuenda duxerimus, pro ſacratiſſimarum regularum itidem ordine. Quoniam itaque veſtræ quoq; Sanctitudini deliberationem noſtram oportuerat declarare, ut ex hac etiam pateſiat deſiderium, in quo omnem operam intendimus ad compeſcendas atque temperandas controverſias, & optatam inter omnes concordiam prorogandam, præſentes quoque litteras duximus deſtinandas, monentes præcipue, ut pro incolumi ſtatu Reipublicæ numen ſupernum veſtris exoretur precibus.

Data VII. Idus Junias, Conſtantinopoli, Vitaliano & Ruſtico Conſulibus.

FL. JUSTINI I. IMPERATORIS AUGUSTI

RESCRIPTUM

DE NON DAMNANDIS EPISCOPORUM NOMINIBUS, NE SCANDALA ET TUMULTUS FIANT IN POPULO.

JUSTINUS Auguſtus Hormiſdæ Papæ. Quo fuimus ſemper, & quo ſumus ſtudio pro conciliandis ſententiis Catholicam fidem colentium, ut eodem animo cuncti venerentur lumen individuum Trinitatis, palam feciſſe dignoſcitur: nunc Legatum ad veſtram Beatitudinem ultro ob hoc ipſum dirigentes Gratum virum ſublimem Magiſtrum ſcrinii, quo remedium tandem reperiatur diſcordiis varia cunctantium, nunc prono libentique ſuſcipientes affectu, viros religioſiſſimos, quos interventores unitatis veſtra Sedes Apoſtolica credidit deſtinandos. Profecto etenim tamquam ipſam pacem, & jucundis eos oculis aſpeximus, & extenſis manibus duximus amplectendos. Quin etiam omni intentione ordinavimus, ut venerabilis Eccleſia Conſtantinopolitana, nec non complures aliæ, vota ſuſcipiant veſtra, non ſolum in cæteris, ſed in auferendis etiam nominibus ex ſacris diptychis, quæ removenda maxime poſtulaſtis. Verum nonnullæ fuerunt urbes & Eccleſiæ, tam Ponticæ, quam Aſianæ, & præcipue Orientales, quarum Clerici vel populi omnibus pertentati minis & perſuaſionibus, tamen nequaquam flexi ſunt, ut tollant Antiſtitum & repellant nomina, quorum apud eos opinio floruit, ſed morte vitam duriorem æſtimant, ſi mortuos condemnaverint, quorum gloriabantur vita ſuperſtitum. Quid igitur faciamus hujusmodi pertinaciæ, quæ nec dicto audiens exiſtit, & tormenta in tantum deſpicit, ut amplum ſibi ac feſtivum judicet, ſi corpore prius, quam religioſo deſiſtat inſtituto? Nobis quidem videtur eſſe mollius agendi & clementius, quæ ſi non in tua Sanctitate, jam nec in alio potuerunt inveniri. Nam neque ſanguinis & ſuppliciorum cupidi (quod dictu etiam grave eſt) libellum ſuſcepimus, neq; ut parvo diſcrimine remaneant imperfecta concordiæ deſideria, ſed ad prorogandam quo poſſumus ordine conjunctionem membrorum Eccleſiæ. Verum itaque præſtantius erit, minorum gratia in totum eſſe nobis adjectas tantas multitudines, an conceſſis exiguis, & remiſſis majora, & omni ratione quærenda corrigi, ut quæ non licuit per omnia, ſaltem ex neceſſariis partibus allegentur. Veniam itaq; nominum poſtulamus, non Acacii, non utriusque Petri, non Dioſcori, vel Temothei, quorum vocabula ad nos datæ tuæ Sanctitatis epiſtolæ continebant, ſed quos in aliis celebravit civitatibus Epiſcopalis reverentia, & hoc exceptis urbibus, ubi veſtræ Beatitudiuis libellus jam in plenum admiſſus eſt, niſi hanc quoque partem benevolentia ſtatuerit veſtra mitius corrigendam. Verum nec judicio res caret Sedis Apoſtolicæ, ut non magis venia dicenda ſit, quam deliberata jam ac perfecta diffinitio. Anaſtaſius quidem religioſiſſimæ memoriæ, veſtræ culmen Eccleſiæ, palam aperteque conſtituit, cum hoc idem ſcriberet negotium prædeceſſori noſtro, ſatis eſſe pacem affectantibus, ſi nomen tantum reticeatur Acacii. Ergo propria veſtræ Sedis conſtituta ſequitur, qui non omnes memorias mortuorum judicat contemnendas, ut indignum habeatur & incongruum, ſi non placidior omnibus non ſolum defunctis, ſed etiam ſuperſtitibus veſtra divulgetur in omni fine terrarum lenitas. Et hoc quidem non dubitaverimus ita gratioſum vobis futurum, ut pacifico ſtatim reſponſo lætior mundus reddatur. Retinet autem veſtra Sanctitas, quod dudum ſcripſimus, ex Oriente ſupplicationes nobis eſſe deſtinatas, voluntatem ipſorum continentes & arbitrium, in quo ſeſe duraturos oſtendunt firmiter, & quo nulla ratione deſiſtendum æſtimant. Hanc itaque Chartulam ſecundum noſtra promiſſa, per Joannem virum reverendiſſimum Epiſcopum dirigendam vobis in præſenti merito credidimus, ut à veſtra Sede etiam tenor ejus admiſſus, ad colligendas proficiat, & adunandas ubique venerabiles Eccleſias, & Hieroſolymitanam præcipue, cui tamen omnes favorem impendunt, quaſi matri Chriſtiani nominis, ut nemo audeat ab ea ſeſe diſcernere. Conſenſum itaque proprium tuam Sanctitudinem epiſtolari quoque pagina convenit declarare, ut cognito omnibus atque patefacto tenorem ejusdem chartulæ à vobis etiam laudari, & tenaciter cuſtodiri, lætior mundus exiſtat. Data V. Idus Septembris, Chalcedone; Ruſtico V.C. COS. Accepta pridie Kal. Decembr. Conſule ſupradicto.

Vide quid non & paci Eccleſiſticæ, unde & politica dependet, & gliſcenti ſimul jam tum Paparum tyrannidi Imperatores tribuerint, metuentes, ne eorum opera Occidentales populi ad defectionem ab Imperio ſollicitarentur, quod tandem Gregorius III. PP. fecit.

Ann. Chriſti 535.

FL. JUSTINIANI I. IMPERATORIS AUGUSTI

*Childeberto, Theodorico & Clothario Regib. quorum pater Clodoveus ſimiliter ab Anaſtaſio Imp. in ſocietatem belli ſollicitatus, collega Imperii & Auguſt. in Occidente renunciatus fuit, ſi Gothos Italia pelleret.

SACRA

De ſocietate adverſus Orthodoxæ Fidei Perduelles ineunda.

*IUSTINIANUS AUGUSTUS FRANCORUM * Principibus.*

NOſtræ ditionis Italiam per vim Gothi ceperunt, nec ſolum reſtituere hanc nobis haudquaquam decernunt, ſed injuria inſuper nos afficere nec toleranda quidem, nec mediocri. Quocirca exercitus adverſus hos mittere cogimur. Vos vero par fuerit, nobis hoc bello ut auxilio ſitis; quod utiq; utriſq; noſtrum commune rectior illa ac vera de Deo opinio facit, in Gothosq; odium, ut Arianorum errores rejicientibus deteſtandos. Data Conſtantinopoli. Beliſario V. C. Conſule.

Ann. Chriſti 545.

FL. JUSTINIANI IMP. AUG. CONSTITUTIO

De celebratione Paſchatis, & tempore Quadrageſimæ.

Hinc vides, ad cujus officium Calendarii emendatio ſpectarit. Vide Caroli M. reſcript. ad Alcuinum p. 137. hoc tom.

Concil. general. Tom. 2. pag. 513.

JUſtinianus Imperator ſuo Edicto jejunium Quadrageſimæ una hebdomada auxit, & de Paſchali tempore ſanctionem promulgavit.

Theophanes in Miſcella Hiſtor.

ANno Imperii Juſtiniani decimo nono, everſo die ſancti Paſchæ, cœpit vulgus abſtinere à carnibus menſe Februario, die quarto. Imperator autem præcepit alia hebdomada carnem apponi, & omnes carnium venditores occiderunt & appoſuerunt, & nemo emebat aut edebat. Porro Paſcha factum eſt, ut Imperator juſſit, & inventus eſt populus jejunans hebdomada ſuperflua.

Anno Chriſti 547.

TOTILAE GOTHI REGIS ROMANORUM RESCRIPTUM

DE HONORE LEGATIS HABENDO, ET POENA perfidorum.

* cujus ut Tyranni conſtitutiones caſſantur à Juſtin. Imp. in Pragmat. ſanct. cap. 2, 5. 8, & 24.

TOTILAS * REX Pelagio Diacono Urbis Romæ & Oratori miſſo. Conſtat ſane apud Barbaros omnes, id lege cautum eſſe, Oratores ut hi plurimum colant & revereantur. Mihi vero, qui virtutis ſibi aliquid compararunt, qualis es tu, honorem deſerre ſimul & reverentiam jampridem ſtudium fuit. Sed Oratoribus delatos honores, ſive illatam his ignominiam, non perſonarum manſuetudine, ſive verborum tumiditate & elegantia decerni reor, ſed cum vera quædam fatentur, vel non ſanis admodum verbis utuntur. Oratori illi itaque honor deſerri maxime ſolet, qui veritate mox patefacta, ad ſuos dimittitur: ſed is ignominia præ cæteris affici, qui ubi commentitia quædam & ſubdola ſecerit verba, ad ſuos mox redeat. Cætera quidem, Pelagi, quæ à nobis petieris, facile conſequeris, tribus duntaxat exceptis; & ubi hæc caveris, ut plane ſubjicias magis expediet, ne forte maximam ipſe cauſam præbeas, quo minus eorum vel peragas, quorum ob gratiam huc adveniſti, vel nos forte ex re infecta incuſes. Petere namque, quæ præſentibus haudquaquam rebus conveniant, plurimum proculdubio facit, nemo pro votis ut quippiam conſequatur.

2. His autem ſic interdico, ne quoquam pro Siculis, vel Urbis Romanæ mœnibus, vel transfugis ſervis verba nunc facias: quandoquidem fieri non poteſt, ut aut Gothorum opera uti pro Siculis queas, aut murus ut Romanus integer maneat, vel ſervi ipſi, qui nobiſcum nunc militant, ſuis quondam de cætero dominis ſerviant. Verum ne videantur hæc inconſiderata quadam per nos prætendi ſententia, & cauſas ipſas explicaturi nos ſumus.

3. Fuit olim Sicilia inſula & priſcis quidem temporibus pecuniarum ut felix proventu, ita &

cujus-

cujusvis generis frugum in ea naſcentium cæteris terris fœcunditate præſtantior; atque ut non ſolum hæc incolis ſuppetant, ſed vel vobis Romanis itidem ad vitam ſint neceſſaria per annos ſingulos exportantibus ſatis. Unde tunc primum Romani THEODORICUM deprecabantur, ne ea in inſula majus aliquod Gothorum præſidium collocaret, ne ea res forte ad cæteras proſperitates eorum libertatem interpellaret. His ita peractis, hoſtium exercitus in Siciliam navigavit, qui ferme nec hominum multitudine, nec re alia ulla nobis eſſent in bello pares. Siculi vero, viſa hoſtium claſſe, non ad Gothos quicquam denunciare, nec ſe continere munitionibus, nec hoſtibus ſaltem cenſere utcumque occurſandum tunc eſſe, ſed promptiſſime patefactis tunc urbium portis, ſupinis hoſtium exercitum manibus exceperunt, & haud ſecus egere, ac infidiſſima ſervitia ſolent, quæ diutius in carcere aſſervata, dum dominorum volunt manus effugere, in novos quosdam & alienigenas ſtatim incidunt. Ea itaque ex inſula hoſtes, ut è loco munito impetu facto, omni Italiæ ora ſine ullo potiti negotio ſunt: quin etiam vel urbem noſtram Romam cepere, ac tantum inde frumenti numerum importarunt, ut vel obſeſſi in anni ſpatium queant Romanis obſiſtere. De Siculis hactenus, quibus per Gothos ut venia detur, fieri nullo modo jam poterit, criminum magnitudine miſericordiam ab his adimente, qui affecti injuria ſunt.

4. Nunc vero intra Romanos muros hoſtes ſe exercendo, in campum quidem deſcendere, & nobiſcum acie decertare minime cenſent: dolis vero & deceptiunculis continenter & per ſingulos dies nos oppugnando, injuſte quidem noſtris his rebus & plane abſurdius nunc potiuntur. Ne itaque iteratò hæc eadem patiamur, providendum jam duximus. Qui enim præ ignorantia ſemel circumventi falluntur, ſi rurſus in infortunium recidant, quia minus periclitando prævideant conſuetam ſibi calamitatem, haud quaquam ex adverſante fortuna id fieri videbitur, ſed quia ſe deliquiſſe plane ignorent: vel illud quidem adjecerit quiſpiam, & vobis omnibus maxime profuturum, ut Urbis Romanæ mœnia ſolo æquentur, ne cum aliis & ipſi demum coerciti, vel ab inſultantibus hoſtibus circumvallati, ſed malis excluſi alieno periculo, nec ullo veſtro diſcrimine victoribus futuri ſitis in præmium.

5. De ſervis vero, qui ultro ad nos conceſſerunt, dicturi hæc ſumus. Si enim, qui nobiſcum fuerunt in hoſtem inſtructi, & à nobis deinde fidem noſtra ex conſeſſione acceperunt, ne ſe umquam veteribus dominis utcumque reſtituamus, veſtras in manus dedendos eſſe nunc cenſuerimus, profecto nec nobis quidem traditam fidem ſervaturi quandoque eſſent. Non enim qui vel cum omnium miſerrimis pactiones factas neglexerit, erga alium quempiam firmiorem præ ſe ferre animum quiverit, quin potius veluti abſurdioris naturæ indicium, ad omnes, qui ſecum verſantur, circumferre perfidiam videtur. In Caſtris apud Romam.

TOTILAE REGIS ROMANORUM

EDICTUM

Anno Chriſti 547.

De vitæ emendatione, & juſtitiæ correctione.

FUere quondam Gothis militum millia centum bellicoſiſſimorum in unum tunc coeuntium, qui utique maximum in modum ad gloriam opibus utebantur: & equorum armorumque ſumma his copia ſuppetebat, veteranorum præterea & prudentiſſimorum vis ingens, qui ſane ipſis in certaminibus conſtituti noſtris rebus conducere plurimum videbantur: & alioqui à Græcorum militum millibus ſeptem hi omnes devicti, Imperio primum fuere, deinde & cæteris rebus privati. Nunc vero nos, qui reliqui ſumus, & tanta præſertim paucitate, nudi quidem & plane calamitoſi & ignaviſſimi omnium, hoſtium ultra viginti millia vicimus; & ſummatim ut dicam, quæ geſta fuere, ejusmodi ſunt, ut credi vix poſſint. Cauſas vero, cur hæ ita nobis contigerint, ſtatim aperiam. Gothi tunc primum præ cæteris omnibus æquitate poſthabita, ut inter ſe invicem, ita & in Romanos tunc ſubditos indigna quædam patrabant: quibus, uti par erat, permotus & ira ſuccenſus Deus, pro hoſtibus & contra nos depugnabat. Quo factum, ut etſi multitudine ac virtute, cæteroque belli apparatu hoſtibus eſſemus maximo intervallo ſuperiores, vi quadam tamen occultiore ac plane divina devicti nos ſimus. Veſtra itaque intereſſe jam reor, quæ rectiora ſunt ut ſervetis, id eſt, ut æquitatem de cætero tueamini. Nam hanc pervertentibus vobis vel divina quidem ſubſidia infeſtiora mox erunt. Non enim Deus ſine ullo delectu vel temere humano generi, vel privatæ cuiquam rationi ferre præſidium conſuevit; ſed his quam maxime favet, apud quos æquitatis ratio habeatur: & illi quidem haudquaquam difficile eſt ad alios bona transferre, ut qui rerum omnium habeat poteſtatem. Illud itaque vobis pernecesſarium fore aſſeveraverim, juſtitiam ut invicem & in ſubditos quosque ſervetis, hoc eſt, ut perpetuam vobis adipiſcamini felicitatem,

FL. JUSTINIANI I. IMPERATORIS AUG.

Anno Chriſti 553.

SACRA FORMA

DE FIDE CATHOLICA, ET CONCILIORUM PER Imperatorem celebrarione ac confirmatione.

IN nomine Domini Dei noſtri Jeſu Chriſti. Imperator Cæſar FLAVIUS JUSTINIANUS Alemanicus, Gothicus, Francicus, Germanicus, Anticus, Alanicus, Vandalicus, Aphricanus, Pius, Felix, Inclytus, Victor ac Triumphator, ſemper Auguſtus, beatiſſimis Epiſcopis, & Patriarchis, Eutychio Conſtantinopolitano, Apollinario Alexandrino, Domino Theopolitano, Stephano, Georgio & Damiano religioſiſſimis Epiſcopis vicem agentib. Euſtochii viri beatiſſimi Archiepiſcopi Hieroſolymitano & Patriarchæ, & reliquis religioſiſſimis Epiſcopis ex diverſis provinciis in hac Regia * Urbe degentibus.

* Conſtantinopolitanæ, ubi Synodus V. Oecumenica celebrabatur.

1. Semper ſtudium fuit Orthodoxis & piis Imperatoribus Patribus noſtris, pro tempore exortas hæreſes per congregationem religioſiſſimorum Epiſcoporum amputare, & recta fide ſincere prædicata, in pace ſanctam Dei Eccleſiam cuſtodire. Quapropter & Conſtantinus piæ recordationis, Ario blaſphemante & dicente, Non eſſe filium conſubſtantialem Deo Patri, ſed creaturam, & ex non extantibus ſactum eſſe, congregavit Nicææ ex diverſis diœceſibus trecentos decem & octo ſanctos Patres. Et cum ipſe etiam Concilio interfuiſſet, & adjuviſſet eos, qui conſubſtantialem Filium Patri confeſſi ſunt, condemnata Ariana impietate, ſtudium habuit rectam fidem obtinere. Expoſito itaq; ſancto Symbolo vel mathemate fidei, per hoc ſancti Patres confeſſi ſunt, conſubſtantialem eſſe Filium Deo Patri.

2. Sed & THEODOSIUS Senior piæ recordationis, Macedonio negante Deitatem Sancti Spiritus, & Apollinario vel Magno ejus diſcipulo in diſpenſatione incarnati Verbi blaſphemantibus & dicentibus, ſenſum humanum non recepiſſe Deum Verbum, ſed carni unitum eſſe, animam rationabilem habenti: congregatis in Regia Urbe centum quinquaginta ſanctis Patribus, cum & ipſe particeps fuiſſet Concilii, damnatis prædictis Hæreticis, una cum impiis eorum dogmatibus, fecit rectam prædicare fidem. Secuti enim iidem ſancti Patres expoſitam rectam fidem à trecentis decem & octo ſanctis Patribus, explanaverunt de Deitate Sancti Spiritus, & perfecte de diſpenſatione incarnati Dei Verbi docuerunt.

3. Iterum Neſtorio impio alium dicente Deum Verbum, & alium Chriſtum, & hunc quidem natura filium Dei Patris, illum autem gratia filium impie introducente, & ſanctam glorioſam ſemper Virginem Dei genitricem eſſe negante, cum pene omnes Orientales partes ſua impietate adimpleſſet idem Neſtorius, Theodoſius Junior piæ recordationis congregavit priorem Epheſinam ſanctam Synodum, cui præſidebant Cœleſtinus, Cyrillus & ſancti Patres, & directis Judicibus, qui deberent Concilio intereſſe, compulit & ipſum Neſtorium ibi pervenire, & judicium propter eum procedere: & tali examinatione facta, ſecuti iidem ſancti Patres per omnia ea, quæ de fide definita ſunt ab anterioribus ſanctis Patribus, condemnaverunt Neſtorium, una cum ejus impietate. His ita ſubſecutis, cum inſurrexiſſent contra Cyrillum ſequaces Neſtorii impii, feſtinaverunt (quantum in ipſis fuit) refutare condemnationem contra Neſtorium factam: ſed prædictus piæ recordationis Theodoſius, vindicans ea, quæ ita recte contra Neſtorium, & ejus impietatem fuerant judicata, fecit firmiter obtinere contra eum factam condemnationem.

4. Et poſt hæc iterum cum Eutyches demens emerſiſſet, negando conſubſtantialem nobis eſſe carnem Domini, multis interea motis tam Conſtantinopoli quam Epheſi, tanta pro illo facta eſt Hæreticorum circumventio, ut etiam ejiceretur propter eum Flavianus religioſæ memoriæ, Regiæ Urbis Epiſcopus. Piæ autem recordationis Martianus congregavit Chalcedone ſanctos Patres, & magna contentione inter Epiſcopos facta, non ſolum per ſuos Judices, ſed etiam per ſeipſum in Concilium pervenit, & ad concordiam omnes perduxit. Qui ſancti Patres in omnibus ſecuti ea, quæ pro fide definita ſunt à prædictis tribus ſanctis Conciliis, & quæ judicata ſunt de Hæreticorum damnatione & impietate eorum, damnaverunt & anathematizaverunt Eutychen dementem, & impia ejus dogmata, necnon & Neſtorium cum impiis ejus dogmatibus, quoniam tunc feſtinaverunt quidam defendere Neſtorium & impia ejus dogmata. Super hæc autem iidem in Chalcedone ſancti Patres anathematizaverunt eos, qui aliud Symbolum tradiderunt aut tradunt, præter hoc quod expoſitum eſt à tredecentis decem & octo ſanctis Patribus, & explanatum à centum quinquaginta ſanctis Patribus.

5. His itaque omnibus per diverſa tempora ſubſecutis, prædicti piæ recordationis noſtri Patres, quæ in unoquoque Concilio judicata ſunt, legibus ſuis corroboraverunt & confirmaverunt, & Hæreticos, qui definitionibus prædictorum ſanctorum quatuor Conciliorum reſiſtere, & Eccleſias conturbare conati ſunt, expulerunt.

6. Defuncto autem Martiano divæ recordationis, cum contentio eſt per diverſa loca de Chalcedonenſi ſancto Concilio * LEO piæ recordationis ad omnes ubiq; Sacerdotes ſcripſit, ut unusquiſque eorum propriam ſententiam manifeſtaret de eodem ſancto Concilio: & cum alius alium Epiſcopum non expectaſſet, ad hoc, quod interrogati ſunt, reſponderunt.

* Imperator.

7. Exiguo autem tempore tranſacto, iterum inſurrexerunt Neſtorii & Eutychetis ſequaces, & tantas turbas in ſanctis Dei Eccleſiis fecerunt, ut diviſiones & ſchiſmata in eis fierent, & nullam

commu-

communionem ad ſe invicem Eccleſiæ haberent. Nec enim præſumebat aliquis de civitate ad civitatem veniens communicare, nec Clericus ex alia civitate in aliam civitatem veniens in Eccleſiam procedere. Cum autem ſecundum ſuam miſericordiam Dominus Deus Reipublicæ gubernationem nobis credidit, initium & fundamentum noſtri Imperii fecimus, conjungere diviſos Sacerdotes ſanctarum Dei Eccleſiarum, ab Oriente uſque occidentem, & omnem contentionem imputantes, quæ contra Chalcedonenſem ſanctam Synodum, ab Eutychis & Neſtorii impiorum ſequacibus movebatur, fecimus prædicare eandem ſanctam Synodum cum prædictis aliis ſanctis tribus Conciliis in Dei Eccleſiis, certe ſcientes, quod ea, quæ ab ea de fide expoſita ſunt, conſonant per omnia aliis tribus ſanctis Conciliis: & multis quidem ad eandem ſanctam Synodum contradicentibus ſatisfecimus: alios autem, qui perſeveraverunt eidem ſancto Concilio contradicentes, expulimus ſic à ſanctis Dei Eccleſiis & venerabilibus monaſteriis, ut concordia & pace ſanctarum Eccleſiarum & earum Sacerdotum firmiter cuſtodita, una & eadem fides, quam ſanctæ quatuor Synodi confeſſæ ſunt, in ſanctis Dei Eccleſiis prædicetur. His ita pro firmitate ſanctarum quatuor Synodorum Deo propitio per nos factis, & obtinentibus in ſancta Dei Eccleſia; Neſtorii ſequaces propriam impietatem applicare volentes ſanctæ Dei Eccleſiæ, & non potentes hoc per Neſtorium facere, feſtinaverunt eam introducere per Theodorum Mopſveſtenum, doctorem Neſtorii, qui multo pejora Neſtorio blaſphemavit, & ſuper alias innumerabiles ſuas blaſphemias, contra Chriſtum Deum noſtrum factas, alium dixit Deum Verbum, alium Chriſtum, necnon & per impia conſcripta * Theodoreti, quæ contra rectam fidem, & Epheſinam primam ſanctam Synodum, & contra ſanctæ memoriæ Cyrillum, & duodecim ejus Capitula expoſuit, & inſuper ſceleratam Epiſtolam, quam dicitur Ibas ad Marim Perſam ſcripſiſſe, quæ plena eſt omni impietate Theodori & Neſtorii. Per hanc etenim impiam epiſtolam non ſolum impietatem, ſed etiam ipſas perſonas Theodori & Neſtorii, quas maxime laudat & judicat eadem impia Epiſtola, feſtinaverunt condemnationem liberare, dicentes, eam ſuſceptam eſſe à ſancta Chalcedonenſi Synodo. Hoc autem dicunt non pro defenſione ſanctæ Synodi, ſed nomine ejus, ſicut putant, ſuam impietatem confirmare feſtinantes. Certum autem eſt, quod impia intentio eſt iſta vindicantium, ut ſi eis evenerit, non prædicetur Deus Verbum homo factus eſſe, nec ſancta glorioſa ſemper Virgo Maria Dei genitrix prædicetur. Hæc enim Theodorus & Neſtorius in ſuis conſcriptis impie expoſuerunt, & qui Epiſtolam ſcripſit, in ea blaſphemat.

* Atque hic in Conc. Chalcedonenſi Eutycheti & Neſtorio anathema dixit, & à Patribus pro Orthodoxo abſolutus à calumnus fuit.

8. Nos igitur ſequentes ſanctos Patres, & volentes rectam fidem ſine quadam macula in Dei Eccleſiis prædicari, & impiorum conatum reſecare, primum quidem & in veſtris vos degentes Eccleſiis interrogavimus de prædictis impiis tribus Capitulis, & veſtram nobis voluntatem manifeſtam feciſtis, pro qua & comprobavimus vos, quod indubitanter & cum omni alacritate rectam fidem confeſſi eſtis, & impiam condemnaſtis. Quoniam vero & poſt condemnationem à vobis factam, in eisdem ipſis permanent quidam, eadem impia tria Capitula vindicantes, ideo vocavimus vos ad Regiam Urbem, hortantes communiter convenientes, quam habetis pro his voluntatem, iterum manifeſtare. Et Vigilio enim religioſiſſimo Papæ antiquioris Romæ, cum perveniſſet ad hanc Regiam Civitatem, de tribus Capitulis ſubtiliter omnia manifeſtavimus, & interrogavimus eum, quid ſapit de hoc: & ipſe non ſemel, nec bis, ſed etiam ſæpius in ſcriptis & ſine ſcriptis anathematizavit impia tria Capitula. Quod vero ejusdem voluntatis ſemper fuit de condemnatione trium Capitulorum, & per plurima alia declaravit, & per condemnationem Ruſtici & Sebaſtiani, aliquando Diaconorum antiquioris Romæ, qui cum primum ſuſcepiſſent factum ab eo judicatum in quo anathematizavit eadem impia Capitula, poſtea ſuſceperunt & defenderunt eorum impietatem. Sed etiam Valentiniano Epiſcopo Scythiæ, & Aureliano Arelati, quæ eſt prima ſanctiſſimarum Galliæ Eccleſiarum, ſcripſit & manifeſtavit de condemnatione iſtorum Capitulorum, & præcepit eis nihil ſuſcipere, quod à condemnatis Diaconis ſcribitur contrarium prædicto judicato: & compendioſe dicere, ſemper in eadem voluntate perſeveravit. Et hæc omnia per ſuum tempus vobis manifeſta faciemus. Quomodo vero poſtea, cum perveniſſetis, ſicut dictum eſt, ad hanc Regiam Civitatem, ſcripta facta ſunt ad invicem à veſtra Sanctitate, & à Vigilio religioſiſſimo Papa antiquioris Romæ, ut omnes vos uniti conveniatis, & propter illos, qui ſive ex ignorantia, ſive ſcientia impietatem Capitulorum defendunt, congruum judicium eis, quæ à Sanctis quatuor Synodis pro fide definita ſunt, proferatis, mandavimus illi etiam per noſtros Judices, & per quosdam ex vobis, ut una cum omnibus conveniret, & communiter diſceptaret de prædictis Capitulis, ut forma daretur rectæ fidei conveniens, & quod & ipſum & veſtram Sanctitatem in ſcriptis interrogavimus de hoc, ut aut tanquam impia Capitula ab omnibus condemnarentur, aut ſi putat recta eſſe, aperte ſuam manifeſtaret voluntatem. Alienum eſt enim Chriſtianorum, cum recta fide impia ſuſcipere, & non à malis recta diſcernere. Ille vero nobis mandavit, quod de prædictis Capitulis per ſemetipſum faciens, porriget nobis. Adhortamur igitur etiam vos de his diſceptare.

9. Scire etenim vos volumus, quod nos ea, quæ à ſanctis quatuor Conciliis, Nicæno, Conſtantinopolitano, Epheſino primo, & Chalcedonenſi, de una eademque fide expoſita & definita ſunt, & de Eccleſiaſtico ſtatu regulariter diſpoſita ſervabimus & defendimus, & ea ſequimur, & omnia, quæ conſonant iſtis, ſuſcipimus & amplectimur. Quicquid autem non conſonat iſtis, vel à quacumque perſona ſcriptum inveniatur contra ea, quæ de una eademque fide à ſanctis quatuor Conciliis, vel uno ex his, definita ſunt, hoc tanquam alienum omnino pietatis execramur, ſequimur autem in omnibus ſanctos Patres & Doctores ſanctæ Dei Eccleſiæ, id eſt, *a* Athanaſium, *b* Hilarium, *c* Baſilium, Gregorium *d* Theologium, & Gregorium Nyſſenum, *e* Ambroſium, *f* Theophilum, Joan-

a Alexandrinum Archiepiſcopum
b Pictavienſem Epiſcopū:
c Cæſarienſem.
d Nazianzenum.
e Mediolanenſem.
f Alexandrinum.

g Chryſoſtomum. h Alexandrinum. i Hipponenſem. k Conſtantinopolitanum. l Romanum Pontificem.

Joannem g Conſtantinopolitanum, h Cyrillum, i Auguſtinum, k Proculum, l Leonem, & omnia, quæ ab his de fide recta & ad condemnationem Hæreticorum, conſcripta & expoſita ſunt, ſuſcipimus. In prædictis igitur omnibus permanentes, illos Patres & Sacerdotes ſuſcipimus, qui ea, quæ à ſanctis quatuor Conciliis de fide expoſita ſunt, & à prædictis ſanctis Patribus prædicata ſunt, ſervant & prædicant in ſancta Dei Eccleſia.

10. Quando vero Hæretici per omnia Theodorum & Neſtorium, & eorum impietatem vindicare volentes, ſicut prædictum eſt, & ſuſceptam eſſe dicunt à ſancto Chalcedonenſi Concilio impiam epiſtolam, quæ ad Marim Perſam ab Iba ſcripta eſſe dicitur; hortamur vos conſiderare ea, quæ à Theodoro impie tam in aliis ſcripta ſunt, quàm in Judaico Symbolo, quod & Epheſi & Chalcedone prolatum, anathematizatum eſt ab utraque Synodo cum his, qui ita ſapuerunt, vel ſapiunt: conſiderare autem, & quæ de ipſo & ejus blaſphemiis ſancti Patres conſcripſerunt, & anteceſſores noſtri promulgaverunt: necnon & quæ Eccleſiaſticarum hiſtoriarum ſcriptores de eo expoſuerunt. Ex his etenim omnibus cognoſcitis, quod ab illo tempore condemnatus eſt tam ipſe, quam blaſphemiæ ejus à ſanctis Patribus, & quod propter iſtas ſuperioribus temporibus deletum eſt & nomen ejus à ſacris diptychis Eccleſiæ, cujus fuit Epiſcopus.

11. Hortamur autem etiam illud diſceptare, quod vane profertur ab eis, qui dicunt non oportere poſt mortem Hæreticos anathematizari, & ſequi in hoc doctrinam ſanctorum Patrum, qui non ſolum viventes Hæreticos condemnaverunt, ſed & poſt mortem, utpote in ſua impietate mortuos anathematizaverunt, ſicut eos, qui injuſte condemnati ſunt, revocaverunt poſt mortem, & in ſacris diptychis ſcripſerunt. Quod factum eſt & in Joanne, & in Flaviano, religioſæ memoriæ Epiſcopis Conſtantinopolitanis. Scit enim veſtra reverentia, quod poſitum in Domino in Evangelio de ipſo, quod *qui credit in eum, non judicatur; qui autem non credit in eum, jam judicatus eſt, quod non credit in nomine unigeniti filii Dei.* Manifeſtum autem eſt, quod hoc non tantum de vivis, ſed etiam de his dictum eſt, qui in ſua impietate mortui ſunt.

12. Inſuper hortamur vos inſpicere, & quæ impie ſcripta ſunt à Theodoreto contra rectam fidem, & Epheſinam primam ſanctam Synodum, & contra ſanctæ memoriæ Cyrillum, & contra duodecim ejus Capitula, & quæ impie idem Theodoretus conſcripſit pro Theodoro & Neſtorio, & blaſphemiis eorum contra ſanctæ memoriæ Cyrillum. Examinare autem & de impia Epiſtola, quæ dicitur ab Iba ad Marim Perſam ſcripta eſſe: in qua ſcriptor ejus abnegat, Deum Verbum hominem factum eſſe, & ſanctam glorioſam ſemper Virginem Mariam Dei genitricem eſſe. Condemnat eadem impia epiſtola & Epheſinam primam ſanctam Synodum, tanquam ſine judicio & quæſtione Neſtorio condemnato: & ſanctæ quidem memoriæ Cyrillum Eccleſiæ Doctorem, Hæreticum vocat, & impia dicit duodecim ejus capitula: Theodorum autem & Neſtorium, & eorum impietatem defendit & laudat. Et quoniam, ſicut dictum eſt, præſumunt quidam dicere & Epiſtolam, quæ prædictam impietatem continet, ſuſceptam eſſe a Chalcedonenſi ſancto Concilio, hortamur vos conferre ea, quæ dicta ſunt ab eodem ſancto Concilio in definitione pro fide expoſita cum his, quæ in impia epiſtola continentur, ut undiq; recta quidem confirmentur, impia autem condemnentur.

13. Omnia igitur prædicta cum omni ſubtilitate diſceptantes, ſicut Sacerdotes decet, in mente habentes Dei timorem & futurum judicium, & nihil pietati & rectæ fidei, & veritati, & Dei gloriæ & honori præponentes, in mente autem habentes & Apoſtolicam pronuntiationem, quæ contra eos, qui contraria rectæ fidei tradunt, prolata eſt, manifeſte dicentem, quod licet nos *vel Angelus de cœlo evangelizaverit vobis præterquam quod evangelizavimus vobis, anathema ſit: ſicut prædiximus, & modo iterum dico: ſi quis vobis evangelizaverit præterquam accepiſtis, anathema ſit:* ſcientes autem & Petri Apoſtoli præceptum, dicentis; *Parati ſemper eſtote ad ſatisfactionem omni petenti vos rationem de ſpe, quæ in vobis eſt,* celeriter de his, quæ interrogavimus, veſtram manifeſtate voluntatem. Cum enim, qui de recta fide interrogatur, diu protrahit, nihil aliud eſt, niſi abnegatio rectæ confeſſionis. In interrogationibus enim & reſponſis, quæ de fide ſunt, non eſt primus vel ſecundus, ſed qui in recta confeſſione paratior invenitur, acceptabilis apud Deum eſt. Divinitas vos ſervet per multos annos ſancti ac religioſiſſimi Patres. Datur III. Nonas Majas, Conſtantinopoli, Imperii Domini Juſtiniani perpetui Auguſti anno XXVII. poſt Conſulatum * Baſilii viri clariſſimi anno XII.

* Belliſarii.

JUSTINIANI IMP. AVG.

FORMA

DE ERRORIBVS ORIGENIS, AD CONCILIVM V. Oecumenicum Conſtantinopolitanum.

Anno Chriſti 552.

DE Origine & iis, quæ ab ejus ſunt ſecta, operam dedimus, juſtum eſſe intelligentes, ut ſanctam Dei Apoſtolicamque Eccleſiam à turbis ſecuram præſtemus, utque ea, quæ quocumque modo adverſa rectæ fidei enaſcuntur, condemnentur. Cum ergo compertum habeamus eſſe Hieroſolymis quos-

quoſdam Monachos, nimirum qui Pythagoræ, Platonis, Origenis Adamantii impios errores ſectentur atque doceant, exiſtimamus curam & inquiſitionem de his adhibendam, ne hi ad extremum Græcanicis & Manichæicis ſuis impoſturis multos perdant. Nam ut de multis pauca commemoremus, mentes ajunt eſſe innumeras & nominis expertes, omniaque ratione prædita unum eſſe idemque ſubſtantia & efficacia. facultateque ad Deum & cognitione omnia unita. Has mentes, cum amoris ac contemplationis Dei ſatietas eas cepiſſet pro eo, ut quæ vis magis minusve in deterius deſciverat, vel craſſiora vel tenuiora corpora indui, atque omnia ſortiri, atque cœleſtibus & adminiſtris facultatibus eſſe ſubjectas: ipſum adeo Solem, Lunam & Stellas, cum ipſa quoque in rationali iſta unitate eſſent, mutatione in deterius facta, id cœpiſſe eſſe quod ſunt. Eas vero mentes, in quibus Dei amor magis etiam refrixit, animas factas, & craſſioribus, qualia noſtra ſunt, corporibus immitti: quæ vero ad extremum perverſitatis venerint, eas frigidis & caliginoſis inferi corporibus, quos Dæmonas vocant: ex Angelico proinde ſtatu animalem, ex animali Dæmoniacum fieri & Humanum.

2. De tota autem unitate mentium unam dumtaxat perſtitiſſe immotam, neque ab amore & contemplatione Dei paſſam eſſe abduci: eum eſſe Chriſtum, qui Deus & homo fuerit. Affirmavit etiam corpora prorſus interire, ipſumque primo Dominum corpus ſuum abjeciſſe, & id omnes facere: rurſusque omnes in unitatem redire, ac mentes fieri, ſicut ab initio fuerant: ipſum videlicet etiam Diabolum, & reliquos Dæmonas, impiosque homines in eandem cum ſanctis & divinis hominibus & cœleſtibus facultatibus, eodemque quo ipſe Chriſtus modo cum Deo unitum iri, ſicut & à principio uniti fuerant: atque adeo Chriſtum plane nihil à reliquis ratione præditis differre, neque ſubſtantia, neque cognitione, neque facultate, neque efficacitate. Sane Pythagoras principium omnium rerum eſſe unitatem pronunciavit: idemque & Plato docuerunt, eſſe quandam gentem animarum corporis expertium, quæ ſi quid delinquunt, pœnæ loco in corpora demittuntur. quamobrem Plato corpus *σῶμα* quaſi *σῆμα*, id eſt, vinculum appellavit, in eo animam quaſi ſepultura alligari, indicans.

3. Idem de futuro judicio, & præmiis ac Pœnis animarum ſic ſcribit: *Philoſophi anima, qui maſculorum amore & flagitiis ſe polluit, tres millenarias circuitione pœnas luit: itaq; milleſimo anno allata ejicitur & abit. reliquæ hac vita defunctæ, alia ad tribunalia infra terram deferuntur, pœnas ibi datura dicta cauſa; alia in cœleſtem quendam locum ſublevata à Juſtitia pro vita meritis beatitudine fruuntur.* Eſt autem in promptu hujus ſententiæ abſurditatem perſpicere. Quis enim eum docuit millenarias iſtas annorum converſiones, & quod mille annis elapſis quævis anima ad ſuum perveniat locum? Nam quæ in medio ſunt horum de bisne libidinoſos quidem decuit ita pronunciare, nedum tantum Philoſophum. Quippe eos, qui vitam perfectiſſimis functi officiis egerunt, cum intemperantibus & maſculorum amatoribus compoſuit, eademq; utrosq; manere dixit.

4. Pythagoras ergo, Plato, Plotinus, aliique horum tribules, immortalitatem animæ uno ſenſu ſcribentes, eas corporibus priores affirmant, & eſſe quandam animarum gentem, ac eas quæ peccant ideo in corpora dilabi, pigrorumq; animas abire in aſinos, rapacium in lupos, doloſorum in vulpes, mulierum amore furentium in equos. Sed Eccleſia divinis aſtipulans Scripturis, animam una cum corpore condi affirmat, neq; alterum altero prius eſſe, ut vecordi viſum eſt Origeni.

5. Propter has igitur malas & pernicioſas opiniones, aut deliria potius, vos hortamur, ô ſanctiſſimi Patres, ut in unum collecti ſubjectam expoſitionem & ſingula ejus capita examinetis, damnetisq; una cum Origene omnes qui idem ſentiunt, aut quocumq; tempore ſentient.

† *Patres his acceptis literis, omnibus perpenſis, exclamaverunt:* damnamus hæc omnia, & omnes qui ita ſentiunt & ſcribent.

JUSTINIANI IMPER. AVGVSTI FORMA

Anno Chriſti 553.

DE FIDE CATHOLICA, ET CONCILIORVM PER IMPERATOREM celebratione & confirmatione, ad Concilium V. Oecumenicum Conſtantinopolitanum.

MAjores noſtri veræ fidei cultores, qui ante nos Imperium pie adminiſtraverunt, operam dederunt, ut quovis tempore enaſcentes Hæreſes Conciliis ſanctiſſimorum Pontificum excinderent, veræq; fidei puro præconio vulgato ſanctam Dei Eccleſiam pacatam conſervarent. Ideo CONSTANTINUS Magnus, Ario impie affirmante Filium non eſſe ejuſdem cum Deo Patre ſubſtantiæ, ſed ex nihilo conditum, Nicæam CCCXVIII. Patres convocavit, atq; ipſe Concilio ei interfuit: ubi Ario damnato & proſcripto, veræ fidei confirmandæ intentus fuit, quam divini illi Patres profeſſi ſunt, & quæ hodieque cantatur, Filium ejuſdem eſſe cum Deo Patre eſſentiæ, non ex nihilo creatum.

2. Ac THEODOSIUS deinde Major, Macedonio Deitatem Spiritus Sancti negante, & Apollinario diſcipulo ejus Verbi in natura humana adminiſtrationem calumniante, & affirmante, Verbum mentem humanam ſibi non ſociaſſe, verum carni unitum fuiſſe rationis experte anima præditæ: Conſtantinopolim Patres CL. convocavit, ipſoque præſente, cum dicti Hæretici una cum impiis ſuis opinio-

opinionibus & ſectatoribus damnati, communioneque Eccleſiæ excluſi eſſent, curam adhibuit, ut veræ fidei doctrina prædicaretur.

3. Sed & THEODOSIUS Minor, cum impius Neſtorius diceret, alium eſſe Deum Verbum, alium Chriſtum: ac Verbum quidem natura eſſe Filium Dei, Chriſtum tantum ex gratia impie autumaret, negaretque beatam Mariam eſſe Dei genitricem: priorem ſanctam Epheſinam Synodum CC. Patrum convocavit, miſſis qui ei intereſſent Præfectis, citato etiam ad dicendam cauſam Neſtorio. Re diligentiſſime cognita, Neſtorius & ejus Sectatores damnati ſunt.

4. Re hoc modo procedente, contra ſanctiſſimum Cyrillum inſurrexerunt, qui erant à parte deteſtabilis Neſtorii, conatique ſunt (quantum in ipſis erat) reſcindere ſententiam, quæ erat in Neſtorium lata. Ibi THEODOSIUS defendens Orthodoxos contra Neſtorii factionem, damnationem ipſius & impiarum opinionum, quas aſſerebat, ratam haberi curavit. Nam cum Neſtoriani præterea etiam alia quædam crimina Cyrillo apud Imperatorem nugaciter impingerent, ad eum Cyrillus in hanc ſententiam ſcripſit: *Poſtquam mihi, Piiſſime Imperator, renunciatum eſt, quoſdam garrulos inſtar veſparum verarum ſuſurris ſuis aures tuas perſonare, & maledicta in me eructare, nugantes me aſſerere Chriſti divinum corpus cœlo delatum, & non de ſancta Virgine aſſumptum; itemq; duos filios de ſententia Neſtorii confiteri; exiſtimavi debere me adverſus ipſos pauca in hanc ſententiam dicere. O fatui, & nullius rei niſi calumniandi gnari, quomodo in hanc deveniſtis ſententiam, tantumq; inſania concepiſtis; Omnino enim oportebat hoc vos perſpicue ſentire, totam hanc noſtram de fide diſputationem inde ortam, quod nos Mariam Deiparam eſſe contendimus. Atqui ſi, ut illi dicunt, nos corpus Chriſti divinum cœlitus veniſſe, non ex ipſa natum dicimus, qui ea poſſit Deipara dici? Quem enim tandem peperit, ſi hoc verum non eſt, quod ſecundum carnem peperit Emmanuelem? Rideantur ergo, qui hæc & talia de me blaterant. Non enim mentitur Eſaias, cum ita vaticinatur: Ecce virgo concipiet, & pariet filium, & ei nomen facient Emmanuelo, quod eſt, Nobiſcum Deus. Et haud dubie verum dixit Gabrielus Angelorum princeps, Mariam ita alloquens: Ne metuas tibi Maria: nam in gratiam Dei veniſti. Ecce gravida eris, & paries filium, eiq; nomen Jeſu impones, quia populum iſte ſuum peccatis ſolvet. Cum autem Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum dicimus deſuper de calo veniſſe, non eo ſenſu id dicimus, quaſi putemus eum ſanctam ſuam carnem de cœlo detuliſſe, ſed ſequimur ſanctum Paulum, qui ita ait: Primus homo ex terra pulvureus; ſecundus, Dominus è cœlo. Recordamur etiam ipſum Dominum dixiſſe: Nemo aſcendit in cœlum, niſi qui deſcendit inde, filius hominis. At vero quod ad carnem attinet; natus eſt, ſicut diximus, ex beata Virgine. Sed quoniam Verbum Dei cœlo degreſſum, ſeipſum exinanivit, formam ſervi aſſumendo, filiusq; hominis appellatus eſt, cum quidem idem permaneret qui antea fuerat (eſt enim immutabilis & nulli alterationi obnoxia natura) cum jam unus intelligeretur eſſe cum propria carne, dicitur de cœlo veniſſe. Et nominatur etiam homo de cœlo profectus, cum ſit perfectus Deus, idemq; perfectus homo, intelligiturve una eſſe perſona. Unus enim eſt Dominus Jeſus Chriſtus, tametſi naturarum diſcrimen non ignoretur, ex quibus ineffabilem illam dicimus factam unitionem. Fatemur itaq; Verbum, unigenitum Dei Filium, Deum eſſe perfectum, & perfectum hominem corpore & anima ratione prædita conſtantem: quod ad Deitatem attinet, genitum à patre ante ſecula; ultimis autem temporibus eundem noſtrum & ſalutis noſtra cauſa natum ex Maria Virgine, quod ad humanam ſpectat naturam: eundemq; & eſſentia cum Patre ejuſdem, ratione Deitatis, & ejuſdem nobiſcum eſſentia, ratione humanitatis. Duarum enim naturarum facta eſt unitio. Inde eſt, quod unum Chriſtum, unum filium, unum Dominum confitemur. Atque hujus inconfuſa unionis conſideratione, fatemur etiam ſanctam Virginem vere fuiſſe Deiparam, ideo quod Deus Verbum carnem induit, & homo factus eſt, inque ipſa conceptione ſibi univit templum, quod ex ipſa aſſumebat. Si placet, exempli loco aſſumamus noſtrûm ipſorum compoſitionem, quatenus homines ſumus. Conſtamus nimirum anima & corpore. Ac videmus duas naturas, aliam corporis, aliam animæ: hominem vero, ex utriſq; unitione facta, unum. neq; compoſitio ex duabus naturis efficit, ut pro uno homine duos cogitemus, ſed unum (ut dixi) intelligimus hominem, ex anima & corpore compoſitum. Si enim hoc tollamus, ex duabus & differentibus naturis unum & indivulſum Chriſtum ab unitione extitiſſe, dicent adverſarii: Si una natura totius Chriſti eſt, quomodo potuit humanam naturam induere, aut quam carnem ſibi propriam adſciſcere? Eos autem, qui dicunt, contemperationem, confuſionem, aut mixtionem naturarum Verbi Dei cum carne factam, palam iis ora obturare tua pietas dignetur.*

5. Poſt hæc Cyrillo mortuo, extitit Monachus quidam, & Clauſtri princeps, nomine Eutyches. Hic non exiguam populi partem ſibi adjunxit, Neſtorii opiniones probans, dicenſque carnem Chriſti non ejuſdem cum noſtra eſſe naturæ. Et quidem rurſus non multo poſt Diabolica manu prævalente, aliud Epheſi Concilium latronum, nequaquam ſanctum, cogitur, miſſo ad id etiam Flaviano Conſtantinopolitano Epiſcopo, cum penes Dioſcorum Alexandriæ Epiſcopum ſumma rerum ibi eſſet. Flavianus veritatem tuens in eo Concilio, occiditur; & priori Synodo Epheſinæ authoritas abrogatur, ſubſcribentibus poſteriori huic quibusdam Epiſcopis vi latronum eo compulſis, inter quos fuit etiam Baſilius Seleuciæ Epiſcopus. Inde cum publice docerentur Neſtorii, Dioſcori & Eutychetis pernicioſæ opiniones, magnique præſertim in Oriente exiſterent tumultus, occiſi ſunt Proterius a Epiſcopos, & alii plurimi.

a Alexandrinus,

6. Eo rerum ſtatu divina providentia MARCIANUM Imperatorem creat. Is interfuit à ſe coacto Chalcedone DCXXX. Patrum Concilio, præſentibus etiam Dioſcoro & Eutychete. Ibi rurſus damnantur Dioſcorus, Eutyches & Neſtorius: approbantur Theodoritus, Ibas & Baſilius Seleuciæ Epiſcopus, cum tandem priori Concilio ſubſcripſiſſent. Ita abolitis prædatoriæ Synodi actis, & damnatis, concordia à ſanctis Patribus inter omnes conciliata eſt.

7. His

7. His quatuor Conciliis ſic actis, & autoritate roboratis, eamque in Eccleſia Dei obtinentibus, Neſtoriani denuo conati ſunt ſuam hæreſim confirmare, opera Theodori Mopſveſtiæ Epiſcopi, qui magiſtrum ſuum Neſtorium impie de rebus ſacris loquendo ſuperabat. Proinde nos veſtigiis majorum noſtrorum inſiſtentes, cupientesque veram fidem integram conſervare, hortamur vos, ut hujus quoq; ſcelerata mendacia examinantes, de eo ſectatoribusq; ipſius ſtatuatis. Nam præter innumera alia, quæ impie in Chriſtum Deum noſtrum maledicta evomuit, idquoq; protulit, alium eſſe Deum Verbum, alium Chriſtum, qui animi perturbationibus & carnis cupiditatibus moleſtiam ipſi exhibentibus paulatim à deterioribus deſiſtens, factorum profectu in melius evaſerit, inculpataque optimæ vitæ ratione uſus ſit. Qui, ut nudus homo, in nomine Patris, Filii & Spiritus Sancti baptizatus, per baptiſmum gratiam Spiritus Sancti conſecutus, adoptione ſit dignatus: ad ſimilitudinem Regiæ imaginis Chriſtum in perſona Verbi Dei adoratus, poſt reſurrectionem animo conſtanti & peccatorum vacuo fuerit. Præterea pronunciavit, eam fuiſſe Verbi cum Chriſto unitionem, quæ eſt ab Apoſtolo dicta viri cum muliere: *Et erunt duo in una carne.*

8. Ad hæc vos hortor, ut ea etiam examinetis, quæ à Theodorito & Iba male ſcripta ſunt contra prius Epheſinum ſanctum Concilium, contraq; eos eodem modo ſententiam feratis.

FL. JUSTINI II. IMPERATORIS AUGUSTI

Anno Chriſti 566.

EDICTUM

DE FIDE CATHOLICA, ET CONCORDIA ECCLESIÆ.

IN nomine Domini Jeſu Chriſti Dei noſtri. Imperator Cæſar Flavius JUSTINUS, fidelis in Chriſto, Manſuetus, Maximus, Beneficus, Alemanicus, Gothicus, Germanicus, Atticus, Francicus, Herulicus, *a* Gipedicus, Pius, Fortunatus, Glorioſus, Victor, Triumphator, ſemper Auguſtus. *a* Gepidicus.

1. *Pacem meam do vobis*, inquit Chriſtus Dominus verus Deus noſter; *pacem meam relinquo vobis*, idem Dominus omnibus prædicat. Atque iſtud aliud nihil eſt, quam ut credentes in eum, ad unam eandemque Eccleſiam ſe conferant, & in recta Chriſtianorum fide ipſi inter ſe conſentiant; eosq;, qui ei contradicunt, opinionemve adverſariam conſectantur, penitus deteſtentur. Eſt etenim prima omnibus hominibus ſalus, ingenua veræ fidei confeſſio. Quocirca nos tum præceptis Evangelicis, tum ſancto Symbolo, id eſt, doctrinæ ſanctorum Patrum obſequentes, hortamur omnes, ut ad unam eandemque Eccleſiam & diſciplinam ſe recipiant, credentes in Patrem & Filium & Spiritum Sanctum, Trinitatem conſubſtantialem, unam Deitatem, id eſt, naturam & ſubſtantiam ratione & reipſa unam, vim, potentiam & facultatem unam in tribus perſonis glorificantes, in quibus baptizati ſumus, in quas credimus, quibus in unum conjungimur. Unitatem in Trinitate, & Trinitatem in unitate adoramus, tum diviſionem habentem, tum conjunctionem plane admirabilem: unitatem ſecundum ſubſtantiam, id eſt, Divinitatem: Trinitatem ſecundum proprietates, id eſt, perſonas (dividitur enim ratione, ut ita dicam, individua, conjungitur autem divídua: ſiquidem Divinitas unum eſt in tribus, & tres unum, in quibus eſt Divinitas, vel, ut accuratius dicam, quæ ſunt ipſa Divinitas) Deum Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum Sanctum: quandoquidem ſingulæ perſonæ per ſe conſiderantur, mente ea quæ ſejungi non poſſunt ſejungente; Deum nimirum tres eſſe perſonas, quæ in unum motus & naturæ (ut ita dictum) identitate conjunctæ intelliguntur. Nam oportet & unum confiteri Deum, & tres perſonas ſive proprietates prædicare.

2. Confitemur etiam ipſum unigenitum Filium Dei, Deum Verbum ante ſæcula & ab æternitate à Patre genitum, non factum, & in noviſſimis diebus propter noſtram ſalutem deſcendiſſe de cœlis & incarnatum de Spiritu Sancto, & ex Domina noſtra ſancta & glorioſa Deipara ſemperque Virgine Maria, & natum ex ea, qui eſt æqualis Patri & Spiritui Sancto. Nam quartæ perſonæ acceſſionem, id eſt, Dei Verbi incarnati, qui eſt una perſona Trinitatis, ſancta Trinitas non admittit: ſed eſt unus & idem Dominus noſter Jeſus Chriſtus, qui eſt conſubſtantialis Patri ſecundum humanitatem, patibilis quidem carne, Divinitate autem impatibilis. Non enim alium Deum Verbum, qui miracula edidit, & alium qui paſſus eſt, agnoſcitur: ſed unum eundemq; confitemur Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum Dei Verbum incarnatum & vere hominem factum; & tum miracula, quæ edidit; tum afflictiones, quas ſua ſponte pro noſtra ſalute carne ſuſtinuit, unius & ejusdem fuiſſe. Nam non homo aliquis ſe ipſum pro nobis tradidit, ſed ipſe Deus Verbum, qui ſine Divinitatis mutatione factus eſt homo, & ſua ſponte paſſionem & mortem pro nobis ſubiit. Quapropter dum Deum iſtum confitemur, non inficiamur hominem eſſe: & dum illum confitemur hominem, Deum eſſe non negamus. Unde dum unum Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum ex utraque natura, divinitate & humanitate, conſtare aſſerimus, non confuſionem in unitate introducimus. Etenim quod ſecundum noſtram naturam factus ſit homo, non deſinet eſſe Deus: neque quod Deus ſit ſecundum ſuam naturam, ſimilitudinemq; habeat noſtræ ſimilitudinis haud capacem, homo eſſe detrectabit: ſed manet ſicut Deus in humanitate, ſic non minus in divinitatis præſtantia homo.

3. Ambo igitur iu eodem, & unus Deus pariter & homo, qui eſt Emmanuel. Eundem porro dum perfectum in Divinitate, perfectum quoque in humanitate, ex quibus duabus rebus conſtat, concedimus; uni ejus compoſitæ perſonæ diviſionem ſectionemve particularem non inferimus, ſed naturarum ſignificamus differentiam, quæ propter copulationem minime tollitur. Siquidem neque divina natura mutata eſt in humanam, neque humana natura in divinam converſa: ſed quia utraque in propriæ naturæ finitione rationeque melius intelligatur exiſtatque, idcirco copulationem factam in perſona dicimus. Copulatio autem, quæ eſt in perſona, oſtendit Deum Verbum, hoc eſt, unam ex tribus perſonis in Divinitate, non homini, qui ante exſtitit, conjunctum fuiſſe, ſed in utero Dominæ noſtræ ſanctæ & glorioſæ Deiparæ & ſemper Virginis Mariæ ſibi ex ea in propria perſona carnem nobis conſubſtantialem, & iisdem nobiſcum affectionibus, peccato excepto, obnoxiam, eamque anima rationis & intelligentiæ participe imbutam fabricaſſe. In ſe namque propriam habuit perſonam, & factus eſt homo, & eſt unus & idem Dominus noſter Jeſus Chriſtus ejusdem cum Patre & Spiritu Sancto particeps gloriæ.

4. Ac dum mente complectimur in explicabilem ejus copulationem; confitemur vere unam naturam Dei Verbi incarnatam carne anima rationali & mentis participe imbuta. Rurſus autem cum cogitatione comprehendimus naturarum differentiam; duas naturas, nulla tamen inducta earum diremptione, aſſerimus. Nam in eo utraque ineſt natura: & propterea unum & eundem confitemur Chriſtum, unum Filium, unam perſonam, ſive unam proprietatem eſſentiæ divinæ, Deum pariter & hominem.

5. Quocirca omnibus, qui iſtis contraria vel ſenſerunt vel ſentiunt, denuntiamus anathema, alienosque à ſancta Catholica & Apoſtolica Dei Eccleſia judicamus. Et cum recta veraque dogmata, quæ ſancti Patres nobis tradiderunt, nobis prædicata ſint, hortamur vos omnes, immo vero etiam obſecramus, ut in unam eandemque Catholicam & Apoſtolicam Eccleſiam coaleſcatis. Nam non gravamur, licet ſimus iu hoc eximio Imperii gradu locati, ejusmodi verbis pro omnium Chriſtianorum concordia & conjunctione uti, eo quidem conſilio, uti omnes uno ore laudem & gloriam Dei optimi maximi & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti celebrent; & nemo de reliquo ulla de cauſa vel de perſonis Trinitatis, vel de ulla ſyllaba in ea comprehenſa digladietur: quandoquidem ipſæ ſyllabæ nos ad unam & ſinceram fidem ſententiamque ferant, & eadem conſuetudo & modus in ſancta Catholica & Apoſtolica Dei Eccleſia hactenus omnino firmus & minime novatus manſerit, & in univerſum poſterum tempus manſurus ſit.

JUSTINI II. IMPERATORIS AVGVSTI ORDINATIO

Anno Chriſti 582.

DE OFFICIO IMPERATORIS.

JUSTINUS IMP. AUGUSTUS TIBERIO CÆSARI. Ecce Deus, qui benefacit tibi, hunc habitum dedit tibi, non ego. Honora illum, ut tu quoque honoreris ab illo. Honora* matrem tuam, quæ aliquando Domina tua fuit. Noſti quod primum ſervus ejus fueris, nunc autem filius. Non gratuleris in ſanguinibus, nec communices homicidio, nec malum pro malo reddas, ne in malo inimicitiæ ſimilis mihi efficiaris. Ego enim ut homo culpavi: etenim culpabilis factus ſum, & recepi ſecundum peccata mea; ſed cauſam habeo cum his, qui hoc mihi fecerunt, ante tribunal Chriſti. Ne elevet te habitus, quemadmodum me. Sic attende omnibus, ſicut tibi. Scito quis fueris, & quis modo exiſtas. Ne ſuperbias, & non peccabis. Noſti quis fuerim, & quis factus ſim, extiterim & exiſtam. Omnes iſti † filii tui ſunt & ſervi. Scis quod pro viſceribus meis honoraverim te. Hos tu cum videas omnes, quæ Reipublicæ ſunt vides. Exercitus curam geras: molles & impudentes ne præficias; neque eo tibi perſuadeant, quod priores te tales Imperatores fuiſſe dicent. Hæc tibi præcipio, meoque edoctus malo, hortor ut iis ſtes. Qui habent ſubſtantias, fruantur eis: his vero, qui non habent, dona. Deus, qui fecit cœlum & terram, ipſe omnia, quæ dicere oblitus ſum, in cor tuum mittat.

* Sophiam Auguſtam intelligit.

† ſc. Aulici & Conſiliarii.

GUN-

GUNTHERAMNI REGIS FRANCORUM

Ann. Chriſti 582.

CAPITULA

Statuta in Synodo Matiſconenſi, Anno Domini DLXXXII.

. . . .

13. Nec Judæi Chriſtianis populis judices deputentur, aut telonarii eſſe permittantur, per quod illis (quod Deus avettat) Chriſtiani videantur eſſe ſubjecti.

14. Ut Judæis à Cœna Domini usque ad primam diem poſt Paſcha, ſecundum Edictum bonæ recordationis Domini CHILDEBERTI Regis, per plateas aut forum, quaſi inſultationis cauſa, deambulandi licentia denegatur: & ut reverentiam cunctis Sacerdotibus Domini vel Clericis impendant, nec ante Sacerdotes conſeſſum, niſi ordinati, habere præſumant. Qui hoc facere fortaſſe præſumpſerit, à judicibus locorum (prout perſona fuerit) diſtringatur.

15. Ut nullus Chriſtianus Judæorum conviviis participare præſumat. Quod ſi facere quicumque (quod nefas eſt dici) Clericus aut Sæcularis præſumpſerit, ab omnium Chriſtianorum conſortio ſe noverit compeſceodum, quisquis eorum impietatibus fuerit inquinatus.

16. Et licet quod de Chriſtianis, qui aut captivitatis incurſu, aut quibuscumq; fraudibus Judæorum ſervitio implicantur, debeat obſervari, non ſolum canonum, ſed etiam legum beneficio jam pridem fuerit conſtitutum, tamen quia nunc ita quorundam querela exorta eſt, quosdam Judæos per civitates aut municipia conſiſtentes, in tantam inſolentiam aut proterviam prorupiſſe, ut nec reclamantibus Chriſtianis liceat vel precio de eorum poſſe ſervitute abſolvi. Idcirco præſenti Concilio, Deo authore, lancimus, ut nullus Chriſtianus Judæo deinceps debeat deſervire, ſed datis pro quolibet bono mancipio duodecim ſolidis, ipſum mancipium quicumque Chriſtianus, ſeu ad ingenuitatem, ſeu ad ſervitium licentiam habeat redimendi: quia nefas eſt, ut quos Chriſtus Dominus ſanguinis ſui effuſione redemit, perſecutorum vinculis permaneant irretiti. Quod ſi acquieſcere his, quæ ſtatuimus, quicumque Judæus noluerit, quamdiu ad pecuniam conſtitutam venire diſtulerit, liceat mancipium ipſum ſuum cum Chriſtianis, ubicumq; voluerit, habitare.

17. Id etiam pari conniventia placuit, quia in univerſo populo multi peccatis involuti eſſe dicuntur, qui ambitionis inſtinctu ſunt perjuriis irretiti, ut ſi quis convictus fuerit alios ad falſum teſtimonium vel perjurium attraxiſſe, aut quacumque corruptione ſolicitaſſe, ipſe quidem usque ad exitum non communicet; hi verò, qui ei in perjurio conſenſiſſe probantur, poſt ab omni ſunt teſtimonio prohibendi, & ſecundum legem infamia notabuntur.

18. De his vero, qui innocentes aut coram Principe, aut Judicibus accuſare convicti fuerint, ſi Clericus honoratior fuerit, ab officii ſui ordine degradetur: ſi vero ſecularis, communione privetur.

FL. TIBERII II. IMPERATORIS AUGUSTI

Anno Chriſti 586.

ORDINATIO DE OFFICIO IMPERATORIS.

TIBERIUS IMPER. AUG. MAURITIO CÆSARI. Tu vero, MAURITI, pulcherrimum mihi epitaphium Imperium tuum facere perge, & ſepulchrum meum virtutibus tuis exorna, neque ſpem eorum, qui tibi concrediti ſunt, per dedecus fallens, neque virtutes ipſe tuas oblivioni tradens, & veluti priſtinam animi tui generoſitatem fugiens. Proinde poteſtatis inſolentiam ratione fac frenes, & philoſophiæ artibus ſapienter potentiæ ſcapham gubernes. Imperium namque res eſt ſublimis & excelſa, in altum qui ei inſidet ſuſtollens, & recte cogitata excutiens. Minime vero opinionem eam, quod prudentia omnibus anteeas, concipe, quamvis fortuna, quæ tibi ſublimis contigit, omnes ſuperas. Porro civium & ſubjectorum benevolentiam potius quam metum fac conſecteris: & objurgationem magis, perinde atque magiſtratum quendam, quam aſſentationem complectere. Poteſtas namque res eſt quædam, quæ admoneri docerique nolit, & caſtigationem ægre ferre. Ante oculos tuos aſſiſtens juſtitia excubet, quæ vitæ noſtræ actionum remunerationem pro ſumma ſua poteſtate conſtituit. Purpuram perinde atque vilem pannum tibi injectam eſſe per philoſophiæ ſtudium exiſtima: Coronam autem, qua caput tuum cinctum eſt, nihil à lapillis, qui circa marinum littus fluctibus abluuntur differre puta. Iſte purpuræ flos, qui ſubtriſtior eſt exhortari mihi Principes videtur, ut moderationem animi in rebus ſecundis ſervare aſſueſcant, neque nimium lætentur, ut luctuoſa iſta Monarchiæ ſtola ſuperbiant. Imperii ſiquidem ſceptrum, non immoderatam poteſtatem, ſed ſplendidam potius ſervitutem exercere admonet. Iræ imperet humanitas & miſericordia; arrogantiæ autem timor. Nam & apibus natura duces dedit, earumque regem aculeo

quaſi

quaſi quadam ſpontanea & naturali poteſtate armavit, ut pungere etiam eum poſſit, qui legitime non pareat: ſed apis minime tyrannicum, verum communi utilitati commodum & juſtum aculeum habet. Itaque ejus ſaltem erimus imitatores, ſiquidem ratio ipſa conſilia meliora ſubjicere non valeat. Ego quidem hæc ad te veluti productor tuus ac parens. Conſilii autem noſtri indicem habebis poteſtatem ab affectione omni & muneribus incorruptam, ſimul & virtutes ipſas remunerantem, & vitia coercentem.

GVNTHERAMNI
REGIS FRANCORUM
PRÆCEPTIO
DE OBSERVANDO DIE DOMINICO.

An. Chriſti 588.

GUNTHERAMNUS Rex Francorum omnibus Pontificibus, ac univerſis Sacerdotibus, & cunctis Judicibus in regione noſtra conſtitutis.

1. Per hoc ſupernæ Majeſtatis auctorem, cujus univerſa reguntur imperio, placari credimus, ſi in populo noſtro juſtitiæ jura ſervamus: & ille pius pater & dominus, qui humanæ fragilitatis ſubſtantiam ſuo ſemper adjuvare conſuevit auxilio, melius dignabitur cunctorum neceſſitatibus quæ ſunt opportuna concedere, quos cognoſcit præceptorum ſuorum monita cuſtodire. Dum ergo pro Regni noſtri ſtabilitate & ſalvatione regionis, vel populi ſolicitudine pervigili, attentius pertractavimus, agnovimus infra Regni noſtri ſpatium univerſa ſcelera, quæ canonibus & legibus pro divino timore puniri conſueverunt, ſuadente adverſario boni operis, perpetrari. Et ex hoc proculdubio indignatione cœleſti per diverſas ſæculi tempeſtates, homines aut pecora, aut morbo conſumi merentur aut gladio, dum divina judicia non timentur: atq; ita fit, ut admittendo illicita per ignorantiam multi depereant, & non ſolum præſentem vitam celerius cogantur amittere, ſed & inferni ſupplicia ſuſtinere.

2. Ad vos ergo, Sancti Pontifices, quibus divina clementia poteſtatis paternæ conceſſit officium, in primis Serenitatis noſtræ ſermo dirigitur, ſperantes quod ita populum vobis providentia divina commiſſum frequenti prædicatione ſtudeatis corrigere, & paſtorali gladio gubernare, quatenus dum univerſi diligendo juſtitiam converſatione præcipua cum omni honeſtate ſtuduerint vivere melius, cuncta rerum adverſitate remota, cœleſti beneficio concedatur tranquillitas temporum, & congrua ſalvatio populorum. Et licet absque noſtra admonitione ad vos ſpecialiter prædicandi cauſa pertineat: attamen reliquorum peccatis vos omnino credimus eſſe participes, ſi filiorum veſtrorum culpas non aſſidua objurgatione corrigitis, ſed ſilentio præteritis. Nam nec nos, quibus facultatem regnandi superni Regis commiſit auctoritas, iram ejus evadere poſſumus, ſi de ſubjecto populo ſolicitudinem non habemus.

3. Idcirco hujus Decreti ac definitionis generalis vigore decernimus, ut in omnibus diebus Dominicis, in quibus ſanctæ Reſurrectionis myſterium veneramur, vel in quibuscumque reliquis ſolemnitatibus, quando ex more advenerandа templorum oracula univerſæ plebis conjunctio devotionis congregatur ſtudio, præter quod victum præparari convenit, ab omni corporali opere ſuſpendantur, nec ulla cauſarum præcipue jurgia moveantur.

4. Sed vos Apoſtolici Pontifices, jungentes vobiscum Conſacerdotes veſtros & filios ſenioris Eccleſiæ, ac Judices locorum, quoscumque agnoſcitis quod vitæ qualitas honeſta commendat, ita univerſam populi multitudinem conſtanti vel Deo placita jugiter prædicatione corrigite, ut bene viventes myſticus adhortationis ſermo mulceat, & excedentes ad viam recti itineris correctio paſtoralis abducat, quatenus omnes unanimi deliberatione laudabiliter ſtudeant vivere, vel æquitatem & juſtitiam conſervare, qualiter ab omni peccatorum fece liberos ſuos ſancta ſuſcipiat Eccleſia Chriſtianos.

5. Enimvero quicumque Sacerdotum aut ſæcularium intentione mortifera perdurantes, crebrius admoniti emendare neglexerint, juxta quod conditiones cauſarum aut exceſſus perſonarum exegerint, alios canonica ſeveritas corrigat, alios legalis pœna percellat; quoniam nec innocentes poteſt reddere collata ſecuritas liberos, niſi culparum probatio punierit criminoſos: nec minor eſt pietas protervos conteri, quam relevare compreſſos. Convenit ergo, ut juſtitiæ & æquitatis in omnibus vigore ſervato, diſtringat legalis ultio Judicum, quos non corrigit canonica prædicatio Sacerdotum: quo fiat, ut dum præterita reſecantur ſcelera, nullus audeat perpetrare futura, & ita univerſos excedentes pro diſciplinæ tenore ſervando correctionis frena conſtringant, & in univerſa regione noſtra pacis & concordiæ jura proficiant. Cuncti itaque Judices juſta, ſicut Deo placet, ſtudeant dare judicia. Nam non eſt dubium, quod acrius illos condemnabit ſententia noſtri judicii, à quibus non tenetur æquitas judicandi. Non Vicarios aut quoscumq; à latere ſuo per regionem ſibi commiſſam inſtituere aut deſtinare præſumant, qui (quod abſit) malis operibus conſentiendo venalitatem exerceant, aut iniqua quibuscumque ſpolia inferre præſumant.

6. Cleri-

6. Clericorum transgreſſiones, cum adverſatio inſtigante contigerint, quantum illis pro divino amore reverentia major impenditur, tantum convenit, ut acrius reſecentur: quoniam ſi ſancti Paſtores, aut inſtituti Judices, quod nefas eſt, ſubditorum ſuorum ſcelera potius occultare quam reſecare tentaverint, ſe ex hoc amplius reos eſſe vel noxios non ignorent.

7. Cuncta ergo, quæ hujus Edicti tenore decrevimus, perpetualiter volumus cuſtodiri; quia in S. Synodo Matiſconenſi hæc omnia, ſicut noſtis, ſtuduimus definire, quæ præſenti auctoritate vulgamus.

Subſcriptio Domini GUNTHERAMNI REGIS. Data ſub die quarto Idus Novembris, vigeſimo quarto anno Regni ſupradicti Regis.

GUNTHERAMNI REGIS FRANCORUM DECRETUM

An. Chriſti 589.

UT EPISCOPI CANES NON ALANT IN domibus ſuis.

VOlumus quod Epiſcopalis domus, quæ ad hoc, Deo favente, inſtituta eſt, ut ſine perſonarum acceptione omnes in hoſpitalitate recipiat, canes non habeat, ne forte hi, qui in ea miſeriarum ſuarum levamen habere confidunt, dum infeſtorum canum morſibus laniantur, detrimentum verſa vice ſuorum ſuſtineant corporum. Cuſtodienda eſt igitur Epiſcopalis habitatio hymnis, non latratibus; operibus bonis, non morſibus venenoſis. Ubi igitur Dei eſt aſſiduitas cantilenæ, monſtrum eſt & dedecoris nota, canes ibi vel accipitres habitare.

MAURITII IMPER. AUG. ET THEODOSII CÆSARIS EDICTUM

Anno Chriſti 592.

Ne quis miles, nondum expleta militia, Monachus effici poſſit.

Gregorius Magnus Papa Rom. lib. 2. epiſt. 63. Indict. 11. ad Mauritium Imp.

OMnipotenti Deo reus eſt, qui Sereniſſimis Dominis in omne, quod agit & loquitur, purus non eſt. Ego autem indignus pietatis veſtræ famulus in hac ſuggeſtione neque ut Epiſcopus, neque ut ſervus jure Reipubl. ſed jure privato loquor: quia, Sereniſſime Domine, ex illo jam tempore Dominus meus fuiſti, quando adhuc Dominus omnium non eras. Longino viro clariſſimo Stratore veniente, Dominorum Legem ſuſcepi: ad quam, fatigatus tunc ægritudine corporis, reſpondere nil valui. In qua Dominorum pietas ſanxit, ut quiſquis publicis adminiſtrationibus fuerit implicatus, ei ad Eccleſiaſticum officium venire non liceat. Quod valde laudavi, evidentiſſime ſciens, quia qui ſæcularem habitum deferens, ad eccleſiaſtica officia venire feſtinat, mutare vult ſæculum, non relinquere. Quod vero in eadem Lege dicitur, ut ei in monaſterio converti non liceat, omnino miratus ſum, dum & rationes ejus poſſint per monaſterium fieri, & agi poteſt, ut ab eo loco, in quo ſuſcipitur, ejus quoque debita ſolvantur. Nam etſi quiſpiam devota mente converti voluiſſet, prius res male ablatas redderet, & de ſua anima tanto verius, quanto expeditior cogitaret. In qua Lege ſubjunctum eſt, ut nulli qui in manu ſignatus eſt, converti liceat.

Item lib. 2. epiſt. 65. Indict. 11. ad Theodorum Medicum Imperatoris.

QUanta bona omnipotentis Dei & Sereniſſimi Domini mei Imperatoris habeam, lingua mea non ſufficit explere. Pro quibus bonis quid eſt meum retribuere, niſi eorum veſtigia pure amare? Peccatis autem meis facientibus (ex quorum ſuggeſtione vel conſilio, neſcio, an veſtro) tranſacto anno talem in Republica ſua Legem protulit, ut quiſquis eum pure amat, flere vehementer debeat. Ad quam Legem tunc reſpondere non potui, quia ægrotus fui: modo autem eidem Domino aliqua ſuggeſſi. Præcepit enim, ut Nullus, qui actionem publicam egit, nullus, qui officio & manu ſignatus, vel inter milites fuit habitus, ei in monaſterio converti liceat, niſi forte ſi militia ejus fuerit expleta. Quam Legem primum, ſicut ii dicunt, qui Leges veteres noverunt, Julianus protulit, de quo ſcimus omnes, quantum Deo adverſus fuerit.

Ann. Chriſti 602.

MAURITII IMPERATORIS AUGUSTI

RESCRIPTUM

QUO PROBATUR, * IMPERATOREM ESSE SUB Eccleſia in ſpiritualibus.

* Cedrenus mentem huic reſcripto aperit his verbis: *Libellos ſupplices ſcripſit ad omnes Patriarchas, & Monachos in omnia monaſteria, etiam Hieroſolymam miſit, ut à Deo peterent, ut ipſe de peccatis admiſſis in hac vita, & non in futura pœnas lueret.*

MAURITIUS Imperator Gregorio Romano Pontifici. Sero tandem animadverti, me à recta vivendi ratione ad deteriora prolapſum. Nam & tam multa portenta Deum optimum maximum mihi infenſum ſignificant, ut dies & noctes perniciem cladem que mihi inſtare plane videam. Sed quando unus is tantum pœnitentiæ locus ſupereſt, oro te reliquosque viros Deo addictos & charos, ut irata mihi numina precibus veſtris mitiora efficiatis, meque ad ſinum matris Eccleſiæ redeuntem excipiatis. Confido enim fore, ſi me amice more majorum complecti velitis, ut quæ incommoda Romana Urbs ipſaq; Eccleſia per nos paſſa eſt, maximis officiis aucta inſtaurari, excitari cumularique poſſit. Vale, Conſtantinopoli.

SENATUS POPULIQ. ROMANI

Anno Chriſti 602.

EDICTUM

DE PHOCA CORONATO, ET MAURITIO interfecto cum filiis ſuis.

IN nomine Domini Dei & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, per indictionem ſextam, die XXIII. menſis Novembris, temporibus Domini & beatiſſimi Papæ Gregorii, coronatus eſt FOCAS & LEONTIA Auguſta ſeptimo in palatio, quod dicitur Secundianas, & occiſus eſt MAURITIUS Imperator cum omnibus filiis ſuis maſculis, id eſt, THEODOSIO jam coronato, Tiberio, Petro, Paulo, & Juſtiniano, ſimul & Petro fratre ſupraſcripti MAURITII Auguſti: ſed & aliqui Procerum, qui ei cohærebant, id eſt, Conſtantius Patricius & Curator, & Placidas, ſed & Georgius Notarius Principis. Venit autem icona ſupraſcriptorum FOCÆ & LEONTIÆ Auguſtorum Romam VII. Kalend Maji, & acclamatum eſt eis in Lateranis in baſilica * Julii ab omni Clero vel Senatu, *Exaudi Chriſte*, FOCÆ *Auguſto & LEONTIÆ Auguſta vita.* Tunc juſſit ipſam iconam Dominus beatiſſimus & Apoſtolicus Gregorius Papa reponi in Oratorio ſancti Cæſarii Martyris intra palatium.

* al. Vigilii.

PHOCÆ IMPERATORIS AUGUSTI

Ann. Chriſti 606.

CONSTITUTIO

DE PRIMATU ROMANÆ ECCLESIÆ.

Anaſtaſius Bibliothecarius in Vita Bonifacii Papæ III.

HIc obtinuit apud PHOCAM Principem, ut Sedes Apoſtolica beati Petri Apoſtoli caput eſſet omnium Eccleſiarum, id eſt, Romana Eccleſia: quia Eccleſia Conſtantinopolitana primam ſe omnium Eccleſiarum ſcribebat.

Paulus Diaconus de geſt. Longobard. lib. 4. cap. 11.

HIc PHOCAS Imperator, rogante Papa BONIFACIO, ſtatuit Sedem Romanæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ primam eſſe, cum prius Conſtantinopolitana ſe primam omnium ſcriberet.

PHO-

PHOCÆ IMPERATORIS ET SYNODI ROMANÆ

CONSTITVTIO

Anno Chriſti 606.

De Electione Romani Pontificis, & cæterorum Imperii Epiſcoporum.

Conſtitutum eſt in Eccleſia beati Petri, in qua ſederunt Epiſcopi ſeptuaginta duo, Presbyteri Romani triginta quatuor, Diaconi & Clerus omnis, ſub anathemate, ut nullus, Pontifice vivente, aut Epiſcopo civitatis ſuæ, præſumat eloqui de ſucceſſore, aut partes ſibi facere, niſi tertio die depoſitionis ejus, adunato Clero & filiis Eccleſiæ, tunc electio fieret; & quem quiſque voluerit, haberet licentiam eligendi ſibi Sacerdotem.

CLOTHARII REGIS FRANCORUM

RESCRIPTVM

Anno Chriſti 615.

Quod Epiſcopus Deo magis ſervire poſſit in populo, quam in eremo.

CLOTHARIUS Rex Francorum Arnulfo Metenſi Epiſcopo. Hoc quod per epiſtolam veſtram, Domine Pater, rogare voluiſtis, ut in loco veſtro alter ſubſtituatur Epiſcopus, nullatenus noſtra præſumptio facere præſumit, ſed potius omni devotione rogamus; ut ſi in bonorum operum exercitio vitam alicubi ducere deliberatis, apud populum vobis commiſſum, ſicut cœpiſtis, conſervando exemplum ei ſitis promerendæ ſalutis.

HERACLII IMPERATORIS AVGVSTI

ECTHESIS

Anno Chriſti 639.

De ſancta Trinitate & fide Catholica.

EXpoſitio Orthodoxæ Fidei facta à piiſſimo & à Deo conſervando noſtro Domino magno Principe HERACLIO propter emerſam ab aliquibus altercationem pro requiſitione operationis, conſonans in omnibus ſanctis & univerſalibus quinque Conciliis: quam cum multa ſatisfactione & gratia exceperunt Patriarchalium ſedium Præſules, & gratanter ei conſenſerunt, utpote pacem ſanctis Dei Eccleſiis inferentem.

1. Credimus in patrem & Filium & Spiritum ſanctum, Trinitatem conſubſtantialem, unam Deitatem, ſive naturam & eſſentiam, virtutemque & poteſtatem in tribus ſubſiſtentiis ſive perſonis, cognoſcentes uniuſcujuſque ſubſiſtentiæ familiaritatem, unitatem in Trinitate, & Trinitatem in unitate; unitatem quidem ſecundum eſſentiæ ſive Deitatis rationem, Trinitatem autem ſecundū ſubſiſtentias ſive perſonas: nec enim unum ſecundum eſſentiam confitentes, à perſonarum differentia excedimus: neque autem Trinitatem perſonarum confitentes, unam denegamus Deitatem. Unus Deus Pater, unus Deus Filius, unus Deus Spiritus ſanctus: unus hæc tria, Deus in eadem & immutabili Deitatis ratione. Nam perſonarum differentia Deitatis ſive eſſentiæ non infert diviſionem. Unam igitur confitemur Deitatem, familiaritates inconfuſas ſervantem, & non in unam perſonam tribus nominibus nuncupatam aſſerentes hæc tria ſecundum Sabellium, neque autem in tres eſſentias unam Deitatem dividentes, aut extraneum facientes à Patris eſſentia Filium, aut Spiritum ſanctum, ſecundum inſanam Arii. Unum enim eſt in tribus Deitas, ut dicit magnus Gregorius in Theologia, & tria unum, in quibus Deitas ſive (ut veriſſime dicatur) quæ Deitas.

2. Confitemur autem unum ſanctæ Trinitatis unigenitum Filium Dei, Deum verbum à Patre progenitum ante omnia ſæcula, lumen de lumine, ſplendorem gloriæ, vultum paternæ ſubſtan-

tiæ, per quem omnia facta ſunt, in extremis diebus propter nos & propter noſtram ſalutem deſcendere de cœlis, dignarique in intacto utero ſanctiſſimæ Dei genitricis & ſemper virginis Mariæ habitare, & ex ea conglomerantem ſibi carnem in una ſubſtantia, animam habentem rationalem atque intellectualem, natum eſſe ab ea, & ſemper manentem perfectum Deum, eundemque fieri perfectum hominem inconfuſe atque indiviſe, conſubſtantialem Deo Patri ſecundum Deitatem, & conſubſtantialem nobis eundem ſecundum humanitatem, & per omnia ſimilem nobis ſine peccato. Unde & duas nativitates ejusdem unigeniti Dei Verbi confitemur, unam ante ſæcula à Patre ſine tempore & incorporaliter, alteram ipſius in extremis diebus à ſancta intactaque Dei genitrice & ſemper virgine Maria cum animato intellectuali ejus corpore.

3. Quapropter ſanctam & nimis laudabilem ſemper virginem Mariam recte & veracitee Dei genitricem prædicamus: non quia Dei verbum initium ab ea accepit, ut eſſet, ſed in extremis diebus incarnatus ex ea, immutabiliter homo factus eſt, & paſſionem pro nobis ſpontaneam carne ſuſtinuit. Compoſitum autem Chriſtum glorificamus, ſanctorum Patrum ſequentes doctrinam. Pro myſterio enim, quod in Chriſto eſt, per compoſitionem unitio & confuſionem & diviſionem ejicit, & ſervat quidem utraque natura proprietatem, unam autem ſubſtantiam & unam perſonam Dei Verbi cum animata intellectualiter ejus carne oſtendit, neque quaternitate nobis pro ſancta Trinitate introducta: abſit: nec enim quartæ perſonæ additamentum ſancta Trinitas ſuſcepit, incarnato uno ex ea Deo Verbo. Neque autem alter erat, qui miracula operabatur ſicut Deus, alter autem quam ipſe qui paſſiones ſuſtinuit, ſed unum eumdemque Filium confitemur Deum ſimul &

** ſubſiſtentiã.* hominem, unam * ſubſtantiam, unam perſonam paſſibilem carne, impaſſibilem Deitate, perfectum Deitate, & perfectum eumdem humanitate, & ipſius miracula & paſſiones, quas ſponte ſuſtinuit corpore.

4. Unde & ex duabus naturis unum Chriſtum confitemur, unum Filium, unum Dominum, unam perſonam, unam ſubſtantiam compoſitam, & unam naturam Dei Verbi incarnatam corpore animato intellectualiter, ſicut Cyrillus magnus ſapuit & docuit: Et in duabus naturis eumdem eſſe glorificantes, ut in deitate & humanitate unum Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum verum Deum cognitum eſſe confitemur, differentiam per hunc modum ſolum ſignificantes naturarum, pro quibus inconfuſe ineffabilis unitas facta eſt. Nec enim Deitas transmigravit in carnem, neque caro in Deitatẽ transmutata eſt, ſed in proprietate naturali, & pro uniuscujusq; ſubſiſtentiæ unitate utrumque permanſit. Unde unum ſcimus Filium Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum ex initium non habente Patre, & ex intacta matre, eumdem ante ſæcula & in extremis diebus conſtitutum, impaſſibilem atque paſſibilem, viſibilem & inviſibilem, unius ejusdemque miracula & paſſiones prædicamus, & omnem divinam & humanam operationem uni eidemque incarnato Deo Verbo tribuimus, & unam ei offerimus venerationem ſponte & veraciter propter nos crucifixo in carne, & exſurgenti ex mortuis, & in cœlis aſcendenti, & reſidenti in dextera Patris, & iterum venienti judicare vivos & mortuos: Nullo modo concedentes alicui & omnibus unam vel duas dicere ſive docere operationes in divina Domini incarnatione, ſed magis, ſicut ſanctæ & univerſales tradiderunt Synodi, unum eumdemque Filium unigenitum Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum verum Deum confiteri operari divina & humana, & omnem Deo congruam & homini operationem ex uno codemque incarnato Deo Verbo indiviſe & inconfuſe procedere, & in unum eumdemque ſortiri; eo quod unius quidem operationis vox licet ab aliquibus Patribus dicta eſt, tamen turbat & exterret quorundam aures arbitrantium in interitum eamdem prolatam eſſe duarum naturarum, quæ in una ſubſiſtentia unitæ ſunt in Chriſto Deo noſtro.

Hanc ſententiam de una voluntate ut Monothelitícam Hæreticam Eccleſia Catholica non recipit.

5. Similiter autem & duarum operatinnum vocem multos ſcandalizare, utpote à nemine dictam Sanctorum & præcipuorum Patrum: ſed & ſequi in eo, ut duas confiteamur voluntates contrarie ad invicem venientes, Deo quidem Verbo volente ſaluberrimam paſſionem explere, incarnationem autem in eo factam obviam euntem ipſius voluntati, & oppugnantem, & exinde duo contraria volentes introduci, quod impium eſt & extraneum Chriſtiani dogmatis. Si enim inſanus Neſtorius, licet dividens divinam Domini noſtri humanitatem, & introducens Filios duos, voluntates iſtorum dicere non eſt auſus, è contrario autem conſonantem voluntatem in eo, formatis duabus perſonis, confeſſus eſt, quomodo poſſibile, Orthodoxam confitentes fidem, & unum Filium Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum verum Deum glorificantes, duas & has contrarias voluntates ſuſcipere?

6. Unde ſanctos Patres in omnibus & in hoc ſequentes, unam voluntatem Domini noſtri Jeſu Chriſti veriſſimi Dei confitemur, utpote in nullo tempore animati intellectualiter ejus corporis ſeparatam, nec ex proprio impetu contrario motu, unito ei Verbo in una ſubſtantia, naturalem ejus producere motionem, ſed quando & qualem & quantam ipſe Deus Verbum voluerat. Hæc pietatis dogmata tradiderunt nobis, qui ab initio præſentialiter viderunt & miniſtri Verbi facti ſunt, eorumque diſcipuli & ſucceſſores; quique ſequenter à Deo inſpirati Eccleſiæ Doctores, id eſt, ſanctæ & univerſales quinq; Synodi, Nicæam & in hanc Regiam civitatem, nec non in Epheſum primum & in Chalcedonam, & iterum in Conſtantinopolim in quinto congregati Concilio.

7. Et hæc in omnibus ſequentes, & divina eorum ſuſcipientes dogmata, omnes, quos excepérunt, excipimus, & omnes, quos ejecerunt, ejicimus & anathematizamus, præcipue Novatum, Sabellium, Arium, Eunomium, Macedonium, Apollinarem, Origenem, Evagrium, Didymum, Theodorum Mopſueſtenum, Neſtorium, Eutychen, Dioſcorum, Severum, & impia ſcripta Theodoriti, quæ contra rectam fidem & Epheſinam Synodum & duodecim Capitula ſancti

Cyrilli,

Cyrilli, & qnanti pro Theodoro & Neſtorio conſcripſerunt, & nuncupatam Ibæ Epiſtolam: & hortamur omnes Chriſtianos ſic ſapere, & ſic glorificare, nihil addentes his, nihil ſubtrahentes, nihil transmutantes, ſecundum quod ſcriptum eſt.

Definitiones æternales à Deo inſpirati Eccleſiæ ſacerdotes ad ſalutem cunctorum præfixerunt.

HERACLIVS fidelis in Ieſu Chriſto Deo Princeps ſubnotavit. Conſtantinopoli.

HERACLII IMPERATORIS AVGVSTI

RESCRIPTVM

DE SACRILEGII POENA, ET SUPPLICATIONIBUS contra Turcorum perfidiam ad Deum faciendis.

Anno Chriſti 638.

HERACLIUS Imperator Severino Pontifici Romano. Maxima moleſtia me affecerunt literæ tuæ, quibus Iſacium Exarchum noſtrum accuſabas, quod Lateranenſe templum exſpoliaverit, prædam Ravennam detulerit, mihique optimam ſpoliorum partem etiam adjudicaverit. Ego ſane, ut Imperatorem Chriſtianum decebat, virum ſacrilegum odi: Deumque obteſtor, me nihil plane rerum ſacrarum aut cepiſſe, aut capi voluiſſe: daturumque operam, ut Iſacium ſceleris ſui pœniteat, quandoquidem nihil eſt, quod animum meum magis, quam res ſacra, moveat.

2. Vix credas, quam acerbus mihi nuntius fuerit Mahometis nuper invecta religio; qua affecti Saraceni, qui mihi ex Arabia militabant, in Syriam ſeceſſere, Phœnicem, Syriam, Ægyptumque occupavere. Arabes enim omnes Mahometis legem ſuſceperunt, Perſarumque regnum opulentiſſimum, cœſo Rege * Armisda, invaſerunt, eoque periculi ventum eſt, ut tantis viribus nullus exercitus occurrere tuto poſſit. Quare abs te etiam atque etiam peto, ut rem Chriſtianam multis piis precibus Deo commendes, meque tibi devinctiſſimum putes. Vale. Conſtantioopoli.

* Homisda.

CONSTANTIS II. IMPERATORIS AVGVSTI

TYPVS

DE CONCORDIA ECCLESIASTICA, ET SILENTIO ERISTICIS ac ſeditioſis Scriptoribus & Concionatoribus imponendo.

Anno Chriſti 648.

COnſuetudinem habentes de omnibus curam agere, & intendere, quæ reſpiciunt ad utilitatem Chriſtianiſſimæ noſtræ Reipublicæ, & præcipue quæ feruntur ad immaculatam noſtram fidem, per quam nobis omnia proſpera fieri credimus, cognovimus in multa perturbatione eſſe noſtrum Orthodoxum populum, utpote dicentibus quibusdam unam voluntatem in diſpenſatione magni Dei & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, & * eamdem ipſam operari divina & humana; aliis autem dogmatizantibus duas voluntates & duas operationes in eadem diſpenſatione incarnati Verbi: & illis quidem in ſatisfactione propter unam perſonam eſſe Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum in duabus naturis inconfuſe & indiviſe volentem & operantem divina & humana, aliis autem propter convenientes naturas indiviſe in ipſa una perſona, & ut ſalvetur & maneat earum differentia ſecundum naturas, eumdem ipſum unum Chriſtum naturaliter operari divina & humana: & ex hoc in multam diſſenſionem & contentionem noſtram Chriſtianiſſimam Rempublicam perduci, ut diſcordantes invicem non convenirent, & ex hoc ſecundum multos modos eam lædi oportere.

* eundem ipſum.

2. Igitur arbitrati ſumus, ab omnipotenti Deo inſpirati, ſicut talem accenſam diſcordiæ flammam extinguere, & non concedere eam ulterius humanas animas depaſci. Quapropter ſancimus, omnibus ſubjectis, qui conſiſtunt in Orthodoxa & immaculata noſtra Chriſtianorum fide, qui ſunt Catholicæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ, non habere licentiam invicem à præſenti de una voluntate, aut una operatione, aut duarum voluntatum, aut duarum operationum qualemcumque proferre altercationem, aut contentionem, aut rixam. Hæc autem ſancimus, nihil aliud intercipientes penitus de piiſſimis dogmatibus, quæ à ſanctis probabilibus Patribus de diſpenſatione incarnati Dei Verbi dogma-

tizata ſunt, ſed ulterius contentionem, quæ gratia ptopoſitæ quæſtionis orta eſt, ceſſare præcipientes, & tantummodo de eis ſequi, & ſufficienter habere divinas Scipturas & traditiones ſanctorum quinque univerſalium Conciliotum, & ſimplicibus ſine quæſtione ſanctorum probabilium Patrum uti vocibus, quorum dogmata regula & lege ſanctæ Dei Catholicæ & Apoſtolicæ Eccleſiæ conſiſtunt, nihil eis addentes proprium, neque minuentes, aut per ſuam intentionem eas interpretantes, ſed priorem habitum ubiq; cuſtodiri, ſicuti antequam procederet contentio prædictatum quæſtionum, quaſi nulla de eis exorta eſſet contentio. Nulli de omnibus, qui usque ad præſens unam voluntatem & unam operationem, aut duas voluntates & duas operationes dogmatizaverit, ſub qualemcumque querelam hujus gratia aut accuſationem facito, niſi tantummodo qui ex ſanctis quinq; univerſalibus Conciliis & cæteris Orthodoxis probabilibus Patribus ejecti ſunt Hæretici cum impiis eorum dogmatibus atque ſcriptis, & (ut compendioſe dicam) quod ſancta Catholica & Apoſtolica Eccleſia non accepit, ſed abjecit.

3. Ad perfectam autem unitatem ſanctarum Dei Eccleſiarum, & communem concordiam, & ut nulla occaſio relinquatur eis, qui ſine fine volunt contendere, & *a* Chartas quæ poſitæ fuerunt in Narthica ſanctiſſimæ magnæ Eccleſiæ hujus à Deo conſervandæ Regiæ noſtræ Urbis, quæ continent prædictas quæſtiones, juſſimus levari. Qui autem ea præſumpſerint prævaricari, primum quidem ſubjaceant judicio terribili Omnipotentis Dei, deinde autem qualemcumq; Regalem indignationem revereantur; per quam, ſi quidem Epiſcopi aut Clerici ſunt, ſui Sacerdotii, ſive ſui Cleri modis omnibus excidant: ſin autem Monachi, ſegregentur & alieni ſint de ſuis locis: ſin autem dignitatem, aut cingulum, aut militiam habeant, nudentur eis: ſi autem ſint privati, ſi quidem Nobiles conſiſtunt, ſuarum ſubſtantiarum proſcriptionem patiantur: ſin autem ignobiles conſiſtunt, non ſolum in corpore verbetentur, ſed exilio perpetuo caſtigentur: ut omnes timore DEI compreſſi, & comminata eis digna ſupplicia reveriti, immobilem & ſine turba pacem ſanctarum Dei Eccleſiarum cuſtodiant. Dat. Conſtantinopoli.

a ſcriptum de una voluntate affixum januæ majoris Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ.

FL. CONSTANTINI V.
POGONATI IMPERATORIS AUGUSTI

Anno Chriſti 678.

SACRA

De unitate Eccleſiaſtica, & diſſidiis in Eccleſia obortis per Concilium tollendis.

IN nomine Domini & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, FLAVIUS CONSTANTINUS, Fidelis, Magnus, Imperator, DONO ſanctiſſimo ac beatiſſimo Archiepiſcopo antiquæ noſtræ Romæ, & univerſali Papæ. Sacra data prid. Idus Auguſtas Conſtantinopoli, Indictione ſexta.

1. Per omnia novit veſtra paterna Beatitudo & plures veſtræ ſanctæ Eccleſiæ antiquæ Romæ, quia ex quo juſſit Deus principaliter nos imperare, dum voluiſſet quidam motionem facere de verbis, de quibus eſt contentio pro dogmate pietatis inter partes tam ſanctæ veſtræ Eccleſiæ, quamque hujus ſanctæ magnæ Eccleſiæ, ut ambigerent: & hoc prohibuimus fieri tempore non admittente, cognoſcentes quod ex particulari contentione non ſolum unitas fieri non poſſet, ſed magis malum accreſceret. Et licet animo doleremus ultra omnem dolorem tam pro exprobratione, quæ nobis ob hoc ab inimicis inferebatur, & propter ipſam veritatem, quod Pontifices ſecundum nos & Orthodoxus noſter populus propter quaſdam novitates vocum in* ſchiſma incidiſſent, exultatioque ex hoc fieret impiis Hæreticis, attamen Deo noſtro commiſimus, ipſo pro nobis potiora providente, & dum ejus benignitas juſſerit, correctionem hujus rei fieri, tunc nobis donante opportunitate temporis ad generalem Collectionem faciendam utrarumque Sedium, quatenus conſiderantibus eis definitiones ſanctarum quinq; Synodorum, & editiones ſanctorum probabilium Patrum, ſatisfacerent ſemetipſis, & convenirent in uno ore, unoque corde ad glorificandum honorificum nomen Dei noſtri.

* Monothelitarum ſc.

2. Sed quoniam ſicut homines cogitamus: ſicut autem jubet Deus, omnia perfecit: ipſe enim novit futura & quæque nobis expediunt: ſic ei placitum eſt, ut ad effectum producantur: cognoſcere facimus veſtram paternam beatitudinem, quod dum ordinatus eſſet, Theodorus ſanctiſſimus & beatiſſimus † Patriarcha à Deo conſervandæ hujus noſtræ Regiæ urbis, ſuggeſſit noſtræ Serenitati, ſuſpectum ſe eſſe dirigere conſueta Synodica ad veſtram paternam Beatitudinem, ne forte non recipiantur, ſicut & ſub prædeceſſoribus ejus Patriarchis factum eſt. Sed quia magis prævidit adhortatoriam epiſtolam facere ad veſtram paternam Beatitudinem, quam & direxit, cujus per omnia ſcientiam habet veſtra paterna Beatitudo, & non prævidimus per præſentem noſtram piam Sacram de hujusmodi epiſtola uti multiloquio.

† Conſtantinopolitanus.

3. Sed

3. Sed poſtquam directa eſt eadem epiſtola ad veſtram paternam Beatitudinem, interrogavimus eumdem ſanctiſſimum & beatiſſimum Patriarcham, & Macarium ſanctiſſimum Patriarcham civitatis Theopolitanæ, quænam eſſet difficultas, quæ provenerat inter veſtram paternam Beatitudinem, ſeu veſtram Apoſtolicam Sedem & ipſos, olim omnibus expletis quæcumque ſunt de immaculata noſtra & incommutabili Chriſtianorum fide, tam per doctrinam ſanctorum Apoſtolorum, quam per definitiones ſanctarum quinq; Synodorum, & doctrinam ſanctorum ac probabilium Patrum, & omnibus hæreſibus jam manifeſtatis atq; condemnatis, & nullo deinceps remanente modo, quo poſſit diviſio aut ſchiſma ſanctæ & im̃aculatæ noſtræ fidei inſerri: ſatisfecerunt nobis iidem ipſi ſanctiſſimi Patriarchæ, quod verba quædam novitatis intromiſſa ſunt, aliquibus quidem ex imperitia hæc introducentibus, aliquibus vero incongrue ſcrutantibus incomprehenſibilia opera Dei; & quia ex quo hæc verba moveri cœperunt, & uſque hactenus utraque Sedes inter ſe minime convenerunt, ut inquirentes ſibimet ſatisfacerent pro veritate.

4. Propter viles igitur inquiſitiones non ſit infinita contentio, ne nobis inſultent Pagani & Hæretici, neque in nobis uſquequaque locum accipiant ſemina Adverſarii: cadens namque ab humano genere, quod ei ſerviebat, & confuſus per apparitionem Domini noſtri Jeſu Chriſti veri Dei noſtri, etiam in his confundetur per ſtudium veſtræ paternæ Beatitudinis. Et ſecundum quod ſcriptum eſt: *a deponentibus a nobis omnem Zelum, & omnem contentionem, omnemq; invidiam, veritati concurramus: Veritas enim Deo cara eſt.* Et ſecundum Domini vocem; *b Quicumq; voluerit omnium primus eſſe, ſit omnium miniſter.* Et iterum dictum eſt; *c In hoc cognoſcent omnes, quia mei eſtis diſcipuli, ſi dilectionem habueritis ad invicem.*

a 2. Petr. 2.
b Matth. 2. Marc. 9. 10.
c Joan. 13.

5. Poſtquam igitur tempus recipit perfectam Congregationem fieri, hortamur veſtram paternam Beatitudinem per præſentem noſtram piam Sacram dirigere viros utiles, modeſtos, notitiam habentes totius à Deo inſpiratæ doctrinæ, & peritiam irreprehenſibilem habentes dogmatum, indutos perſonam veſtræ Apoſtolicæ Sedis, ejusque Concilii, deferentes & libros, quos oportet proferri, & omnem auctoritatem habentes: quatenus convenientes cum hic poſito ſanctiſſimo ac beatiſſimo Patriarcha, & Macario ſanctiſſimo Patriarcha Theopolitanæ Civitatis, perſcrutentur cum omni manſuetudine & modeſtia, & per gratiam ſancti Spiritus veritati inſiſtere & conſentire, munitionem habentibus eis, qui huc advenerint ex parte Sedis veſtræ per præſentem noſtram piam Sacram. Per Deum enim Omnipotentem non eſt apud nos partis cujuslibet favor, ſed æquitatem utriſque partibus conſervabimus, nullatenus neceſſitatem facientes in quocumque Capitulo eis, qui à vobis diriguntur, quoquo modo, ſed & omni honore cum competenti munificentia & ſuſceptione dignos eos habebimus. Et ſi quidem utiq; convenerint, ecce & bene; ſin autem minime convenerint, iterum cum omni humanitate eos ad vos dirigemus: de cætero nos excuſantes in judicio Dei imminente nobis, juxta quod conſtituti ſumus ſervare fidem ſanctam & immaculatam, quam percepimus (unoquoque proprio ſenſu abundante) rationem reddituri ante ſanctum & terribile tribunal Dei noſtri. Invitare enim & rogare poſſumus ad omnem commendationem & unitatem omnium Chriſtianorum, neceſſitatem vero inſerre nullatenus volumus.

Diſce hinc, cujus ſit Concilia indicere, & quis ſit judex controverſiarum Eccleſiaſticarum.

Ad religionem nemo cogi debet.

6. Per perſonas vero, quæ dirigentur à paterna veſtra beatitudine, ita decernat: Ex veſtra quidem ſancta Eccleſia, ſi utiq; videtur ei, tres perſonas; quod ſi plures, quantæ ei placuerint, dirigat; de Concilio vero uſque ad duodecim Metropolitas Epiſcopos; de quatuor vero Monaſteriiis Byzacenis, ab unoquoq; monaſterio Monachos quatuor. Nam ſi receperit tempus, ut dictum eſt, perfectam congregationem ſtuduiſſemus facere: ſed quoniam tempus non admiſit, Deus autem noſter proprio conſilio protulit, quod nos differebamus: in hoc tempore per omnia jubemus veſtram paternam Beatitudinem minime effici impedimentum voluntati Dei, ſed eos dirigere. Sic enim ſperamus in ejus benignitate, quoniam qui voluerit hujusmodi capitulum moveri in præſenti, per Spiritum ſanctum concedere habet, ut veritas clareat, & inſtruantur omnes ſine ſchiſmate & contentione veritatem profiteri, & uno ore, unoque corde glorificare nos omnes ejus bonitatem. Tacere quippe hoc, terribile æſtimamus, ut ne plebs, quæ ut ſanctificetur, accedit ad ſanctas Dei Catholicas & Apoſtolicas Eccleſias, contrariis congregationibus occupetur, conſiderans Antiſtitum ad invicem diſſonantiam.

7. Multam nobis inſtantiam fecerunt tam hic ſanctiſſimus Patriarcha, quamque Macarius ſanctiſſimus Patriarcha Theopoleos, ut ejiceretur * Vitalianus beatiſſimus à diptychis, aſſerentes Honorium memorari in diptychis propter honorem Apoſtolicæ Sedis antiquæ noſtræ Romæ. Nam non acquievere, ut memorentur Patriarchæ, qui poſtmodum fuerunt in prædicta ſancta Romana Eccleſia, donec conquiſitio & ſatisfactio proveniat verborum, de quibus contenditur inter utraſque Sedes, & ita veſtra Beatitudo conſequenter memoretur. Sed hoc non acquievimus, id eſt, ut ejiceretur idem Vitalianus è diptychis: hoc quidem, utpote omnem æqualitatem ſervantes, & utroſque Orthodoxos habentes: hoc autem & propter collatam nobis charitatem ab eodem Vitaliano, dum ſupereſſet, in motione Tyrannorum noſtrorum. Sed ſi ſolliciti ſumus prædictis ſanctiſſimis Patriarchis, quod per omnia diriget veſtra paterna Beatitudo homines, qui debeant conquirere cum ipſis; & tunc ſecundum quod claruerit, perfecta diſpoſitio fiet: nam hoc nullo modo nos acquieſcere, ut idem beatiſſimus Vitalianus ejiceretur.

* Papa Romanus.

8. Hoc cognoſcens veſtra paterna Beatitudo, ſtudeat ſequi voluntatem Dei: ſicut enim prædictum eſt, ſpem habemus in coronatore Deo noſtro, quia dum prævideret ſuper hoc ſerventem noſtrum affectum, ejus benignitas etiam ingruentes nobis perturbationes gentium ſedabit. Omnem

vero concurſum venientibus juſſimus præbere Theodorum glorioſum Patricium & Exarchum Chriſto amabilis noſtræ Italiæ provinciæ, tam in navi, quam in expenſis & omni utilitate eorum; & ſi neceſſitas exegerit, etiam caſtellatos dromones præbere ad eorum munimen, ut ex omnibus illæſi & ſine periculo, Deo cooperante, iidem ad nos perducantur.

Divinitas te ſervet per multos annos,
ſanctiſſime ac beatiſſime Pater.

FL. CONSTANTINI V. POGONATI IMP.

Anno Chriſti 680.

SACRA

De Concilio ſuper Monothelitarum controverſia celebrando.

IN nomine Dei & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, Imperator pius, pacificus FL. CONSTANTINUS, fidelis in Jeſu Chriſto Deo, Georgio ſanctiſſimo ac beatiſſimo Archiepiſcopo Conſtantinopoleos & univerſali Patriarchæ. Data quarto Idus Septembris Conſtantinopoli, imperante Domino piiſſimo perpetuo Auguſto CONSTANTINO Imperatore anno * vigeſimo octavo, & poſt Conſulatum ejus anno * duodecimo.

* ſcribendum utriusque XIII.

1. Quamquam ſolicitudinibus tam militaribus quamque civilibus iodeſinenter noſtra Serenitas coarctetur, attamen omnes Chriſto amabilis noſtræ Reipublicæ cauſas inſequendo ob Chriſtianam noſtram fidem poonentes, quam & io bellis propugnatricem tam noſtri quamque Chriſto dilectorum noſtrorum exercitum habemus, neceſſarium judicavimus præſenti ooſtra pia Sacra ad veſtram paternam Beatitudinem uti, per quam adhortantes eam, ſancimus congregare veſtram paternam Beatitudinem omnes, qui ad ejus ſanctiſſimam Sedem pertinent, ſanctiſſimos Metropolitas & Epiſcopos in hanc à Deo conſervandam noſtram Regiam urbem: quatenus cooperante omnipotente & miſericorde Deo noſtro, diligentiſſima inquiſitio dogmatis fiat, quod olim ante multum tempus exortum eſt de voluntate & operatione io diſpenſatione incarnationis unius de ſancta Trinitate Domini noſtri Jeſu Chriſti veri Dei noſtri; quod & diſſidium non minimum per quasdam perſooas ſanctæ Dei Eccleſiæ intulit. Innoteſcere quoque ſuper hoc & Macario venerabili Archiepiſcopo Antiochenæ magnæ civitatis, quatenus & ipſe de propria Synodo Deo amabiles Metropolitanos & Epiſcopos præparatos faciat pro hoc ipſo huc congregari.

2. Jam enim ſuper hoc adhortati ſumus per pios noſtros apices adhuc inter vivos exiſtentem Donum ſanctiſſimum Apoſtolicæ Sedis antiquæ Romæ Præſulem; & illo de hoc ſæculo migrante, Agatho ſanctus nuper ordinatus Papa in Apoſtolica Sede prædictæ antiquæ Romæ hujusmodi noſtros pios ſuſcipiens apices, deſtinavit in præſenti propriam ejus iodutos perſooam Theodorum & Georgium Deo amabiles Presbyteros, & Joannem Deo amabilem Diaconum, ex perſona vero totius ejus Concilii Joannem & Abundantiũ & Joannem venerabiles Epiſcopos cum cæteris Clericis & Monachis, qui debeant invenire in prædicto capitulo quæſtionem: qui & nunc ad noſtra convenerunt veſtigia, porrigentes nobis etiam duas ſuggeſtiones, unam quidem ejusdem ſanctiſſimi Agathonis Papæ, aliam vero Concilii ejus. Sciens igitur veſtra paterna Beatitudo, quia primum nobis & præcipuum (ut prædiximus) hoc Orthodoxiæ exiſtit capitulum, feſtinet prædictos venerabiles Metropolitanos Epiſcopos celeriter advenire in hanc à Deo cooſervandam ooſtram Regiam urbem, quatenus prædictum tractetur capitulum, & majorum donorum datore atque coronatore noſtro Deo cooperante, cauta atque orthodoxa definitio hujusmodi dogmati imponatur.

Divinitas te ſervet per multos annos,
ſanctiſſime ac beatiſſime Pater.

FL. CONSTANTINI V. POGONATI IMP. AUG.

Anno Chriſti 681.

EDICTA

De fide Catholica, & damnatione Hæreſeos Monothelitarum, & Honorii Papæ Romani.

IN nomine Domini & Dominatoris Jeſu Chriſti Salvatoris noſtri. Imperator piiſſimus, pacificus, FLAVIUS CONSTANTINUS fidelis in Jeſu Chriſto Deo Imperator, Chriſto dilecto omni populo habitanti in Occiduis partibus.

1. Firma-

1. Firmamentum ac fundamentum ſuperno nutu creditæ nobis Chriſtianiſſimæ exiſtit Reipublicæ fides in Deo inflexibilis & inconcuſſibilis, in qua Chriſtus Deus noſter tanquam propriam ſuam conſtruxit Eccleſiam, & ſicut Rex omnium, Imperii noſtri ſedem conſtituit, Principatusque nobis ſceptra commiſit. Sicut enim quandam petram excelſam & ſublimem, & ut cœli terræque in conſortio conſtitutam myſticam confeſſionem, quæ in eum cum Patre & Spiritu eſt, Salvator nobis oſtendit, ut per eam tanquam per mediam ſcalam ad cœleſtem converſationem reducamur, diviniorisque regni potentia coronemur. Super hanc petram cogitationis noſtræ greſſus infiximus, ſuper quam firmiter ſtare præcipimur, quamque cautius tenere ſubjectos præcipimus; ne quisquam, ut minus attentus, exagitetur à maligno & inſtabili ſpiritu: expulſusque atque præcipitatus in impietatis voraginem delabatur. Etenim deſiderabile eſt Dæmoni, qui generi humano ſemper infeſtus eſt, ſeparare hominem à DEO, qui factus eſt ad imaginem DEI, & multimodis deceptionibus fallere. Sed nihil ei eſt ſic ſtudioſum atque officioſum, quam pietatem oppugnare, & Eccleſiaſticæ pacis ſtatum perturbare. Quod & nuper elapſis temporibus demonſtravit, atque adverſus invicem Eccleſias prœlia ſumere perſuaſit per inſtrumenta, quæ ad hoc, ut una ſecum confligerent, adinvenit, ſub Sacerdotali ſcilicet habitu & indumento doloſam intentionem obcelantia, Chriſti vero amatoribus populis lethalem inſtitutionem eructantia. Unius quippe voluntatis & unius operationis, in incarnatione Salvatoris, atque in duabus ejus naturis, divina dicimus & humana, novitatem ſanxerunt, quatenus & unam ex hoc in Chriſto naturam ex improviſo excogitantes introducere, antiquæ illius & corruptibilis confuſionis hæreſim reconflarent, cum qua Apollinarius quidem diſperiit, Themiſtius vero neſandus anathematizatus eſt, Eutyches & Dioſcorus cum ſua peſſima ſecta ſimul dejecti ſunt: & omnes hi, & quiqui veſtigia eorum ſecuti, è regione veritatis ierunt, Synodalibus ſimul & Paternis condemnati ſunt ſententiis. Hujusmodi denique contagione Eccleſias contaminaverunt etiam hi, qui ante noſtra tempora ſacrilegi Sacerdotes Eccleſias perverſe gubernarant. Sunt autem hi; Theodorus, qui fuit Pharanitanus Epiſcopus; Sergius, qui fuit noſtræ à Deo conſervandæ Regiæ Urbis Antiſtes; adhæc & Honorius, qui fuit antiquæ Romæ Papa, hujusmodi hæreſeos confirmator, qui etiam ſui extitit oppugnator; Cyrus quoque, qui Alexandrinorum quidem Præſulatum ſortitus eſt, infringere autem Orthodoxa dogmata ſtuduit. Similiter & Pyrrhus, & Paulus, & Petrus, hujus Regiæ noſtræ civitatis Patriarchæ, Sedis alterutrum ſucceſſores, qui perverſionis vicium viciſſim transmiſerunt. Quorum omnium cultores & opitulatores malevolorum ſuperinſurrexerunt Macarius, qui fuit Antiochenorum Antiſtes, & Stephanus ejus diſcipulus, & prævaricationis inſtructor Polychronius, qui multo tempore Hæreticæ vetuſtati conſenuit: qui in tantum, quos ſecuti ſunt, æmulati ſunt, impietatisque furia ſuam animam cremaverunt, ut etiam diſcerpere atque diſſecare invicem membra Chriſti dilectos perſuaderent, ut nec barbari tantum, quantum Chriſtiani Chriſtianos, oppugnarent, ſanctarum Eccleſiarum ad invicem perturbationem atque diſſidium, emolumentum atque lætitiam pro lucro reputantes.

2. Verum nos eis, qui ab origine pie atque univoco nomine ante nos regnaverunt, exæquari cupientes, zeloque rectæ & intemeratæ fidei conflagrantes, atque ſanctas Dei Eccleſias in pacis ordine perſeverare, temporibus noſtri Imperii principale opus ſtatuentes, porro protelari hujusmodi læſionem miſerrimam æſtimavimus. unde & hoc ſacratiſſimum & univerſale convocantes ſextum Concilium, utpote parile præcedentium ſanctorum quinque univerſalium Conciliorum, in medium deducere falſorum dogmatum, hoc eſt, novitatum propoſitiones decrevimus. Quod ſanctum Concilium ſingula quæque perpendens atque diſcernens, eos quidem, qui Orthodoxæ fidei prædicationem concuſſerunt, & Chriſti gregem ſcandalizaverunt, à Sacerdotali ovili eliminavit: definitionem vero à Deo inſtitutam, & ſanctas Dei Eccleſias in unitate congregantem, conſtituit, Evangelicas quidem & Apoſtolicas conſequentem ſanctiones, memorias autem ſanctis & univerſalibus quinque Conciliis conſonantem.

3. Idcirco & nos, quæ ab eis definita ſunt, corroborare atque firmare cupientes, præſens pium Edictum edidimus, vere circa divinitatem fidei ſecundum Eccleſiaſtica ſtatuta adnunciantes confeſſionem: Credimus in Patrem & Filium & Spiritum ſanctum, Trinitatem in unitate, & unitatem in Trinitate, unam ſubſtantiam in tribus ſubſiſtentiis: unitatem quidem, propter naturalem unionem ac dominationem: Trinitatem vero, propter ſubſiſtentiarum perfectionem, & divitias ſuperexiſtentis bonitatis. Unitas quippe vere eſt Trinitas, qui unita eſt Deitati: & Trinitas vere eſt unitas, diviſa proprietatibus, & non diſpertita æternitate. Ipſa etenim ſibi conſempiterna eſt, & eſſentia æqualis honoris eſt: nec enim extitit ſeculum, quando cum Patre non erat & Filius. Cujus utique vocabitur pater, ſi non ſimul cum eo erat ſine principio filius? Nec erat, quando non erat cum utrisque Spiritus ſanctus. Unus igitur hæc tria Deus, quæ invicem cum ſola ſingularitatis differentia, in communitate eſſentiæ inſeparabiliter diſcernente unamquamque perſonam, intelliguntur. Solus proinde Pater, pater eſt: ſolus Filius, filius, ſolus Spiritus ſanctus, Spiritus ſanctus. His etenim differentiis non convertuntur ad invicem, ſed in his quidem inſeparabiliter dividuntur: communicant autem eſſentiæ unitate: Trinitas ſimplex, & impertita, atque incompoſita, ex tribus perfectis, ex ſeipſis perfecta & ſuperperfecta, una natura atque deitate, & una voluntate unaque operatione, glorificanda. Quorum igitur una natura eſt, horum & voluntas & operatio una eſt, ſicut nos docuit cultor Baſilius.

4. Confitemur deinde unum ſanctæ Trinitatis Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, unigenitum filium Dei, Deum noſtrum, qui eſt cum Patre & ſancto Spiritu ſine principio conſubſtantialis, eundem ipſum in ultimis præſtitutiſque temporibus, propter humani generis ſalutem atque reformationem, deſcendiſſe de cœlis, hoc eſt, per ſpontaneam ſe exinaniſſe humilitatem, & in vulva illibatæ Virginis Deiq; genetricis Mariæ habitaſſe, & animam & corpus per Spiritum & ex ſancta & immaculata carne ejus in propria ſubſiſtentia carnem ſumpſiſſe nobis conſubſtantialem, & hanc ſibi mediante anima rationali & intellectuali compaginaſſe atque formaſſe: natum quoque ex eadem Virgine matre ſuper omnem intelligentiam, & ſuper omnem mentis conſiderationem. ſine ſemine quippe, & ſuper naturam exiſtente conceptu, ineffabilis atque inenarrabilis eſt ejus nativitas. Proceſſit itaque ſecundum nos, qui ſuper nos eſt & Chriſtus & Dominus, omnia ferens in ſeipſo naturaliter quæ noſtra ſunt, præter ſolum peccatum: totus homo factus, & totus permanens Deus: idem ipſe terrenus & cœleſtis, inviſibilis & viſibilis, mortalis & immortalis. Duæ namque naturæ concurrentes ad inſeparabilem unitatem, num quidem Emmanuel nobis perfecerunt, ſalvantem in ſe indiminute naturarum, ex quibus extitit, proprietates. Cum enim ſimplex ſit Verbum, ſecundum divinam paternamque & ſempiternam nativitatem, duplex proceſſit ſecundum maternam temporalem & corporalem nativitatem. Unde & duas Chriſti Dei noſtri nativitates glorificamus, unam ejus venerantes ſubſiſtentiam, in duabus perfectis naturis exiſtentem. Unus quippe ſanctæ Trinitatis permanſit, etiam dum verbum caro fieret, perfectus in Deitate, & perfectus idem ipſe in humanitate, conſubſtantialis Deo Patri ſecundum Deitatem, & conſubſtantialis nobis idem ipſe ſecundum humanitatem, paſſibilis quidem carne, impaſſibilis autem Deitate. Nec enim alteri miracula, & alteri paſſiones ſequeſtramus: ſed uni eidemque Domino noſtro Jeſu Chriſto utrorumque indicia deputamus, ſecundum aliud quidem miracula operari, ſecundum aliud vero pati. Etenim ſecundum divinam ejus naturam, ſignorum proferebat virtutem; & ſecundum humanam formam, quæ naturæ congruebant, irrefutabiles paſſiones aſſumebat, quatenus ipſe transfiguraret ipſum paſſibile noſtrum in impaſſibilitatem, ſecundum Apoſtolum dicentem: *Oportebat enim corruptibile hoc induere incorruptionem, & mortale hoc induere immortalitatem.*

5. Neq; enim dedignatus eſt amator hominum, humanis & irrefutabilibus paſſionibus condeſcendere, qui cum Deus eſſet immortalis, mediante anima, morti corporaliter congreſſus eſt. Animam autem dicimus in omnibus perfectam & ſolidam, cui in nihilo deerat humana perfectio. Humanæ autem perfectionis indicium, mens eſt, per quam & volumus, & cogitamus, & ab irrationabilibus animantibus ſecernimur. Nihil quippe eſt ſine mente voluntarium: omne autem voluntarium intellectuale eſt. Ubi igitur mens eſt, ibi modis omnibus & voluntas. Si itaq; perfectus homo factus eſt Salvator, in perfectione permanens Deitatis, neq; amens neq; involuntarius extitit. Igitur hi, qui humanæ Domini animæ, quæ ſecundum naturam eſt, extinguere voluntatem pertentant, amentem quidem eam, ut vere dementes, aſſignant: ad impaſſibilem autem naturam, * eaſdem paſſiones ad mortem reducunt: nos autem adſtruunt non perfecte ſalvari, hæc qui prædicant, quia imperfecte Verbum noſtram naturam aſſumpſit. Si igitur totus toti humanæ naturæ non unitus eſt, nec totus homo ſalvatus eſt. Quod enim non aſſumptum eſt, nec ſalvatum eſt. Quod vero unitum eſt Deo, hoc & ſalvatur ſecundum Deiloquum agnomento Gregorium. Sed hi quidem cum propriis æſtimationibus & phantaſiis circumerrent: nos autem, qui vere diſpenſationis myſterium non illudimus, non ſolum intellectualem & voluntariam ſacroſanctam Salvatoris animam eſſe credimus, ſed & omnibus eam vere naturalibus virtutibus perfectam, & ſimilibus nobis abſque peccato voluntarie acquieviſſe paſſionibus, dum Verbum eam permitteret quærere & velle, quæ ſua ſunt. Sic & naturalem cibum ſecundum rationem appetebat quoque, & turbabatur, ac triſtabatur. Cum enim Salvator ad crucis paſſionem propria voluntate veniret, cœpit triſtari ac anxiari. Hæc enim animæ rationalis & voluntariæ proprietates exiſtunt, ut perſuadet nobis præclarus pater noſter Epiphanius, in ſermone adverſus Ariomanitas, ita perſecutus: *A carne enim*, inquit, *divinitati unita, abſq; anima & mente non fiet agonia.* Unde & idem Dominus dicebat: *Triſtis eſt anima mea uſq; ad mortem.* Deinde orat tranſire calicem. Ut enim homo, recuſabat mortem: nam habebat & non velle mori, ſicut aſſerit laudabilis Cyrillus, eo quod recuſaret caro ejus naturaliter mortem: ſicut autem Deus, idem ipſe prompte veniebat ad paſſionem. Et teſtis horum irreprehenſibilis athleta atque Dei cultor, pater noſter Athanaſius. in ſermone quippe de Trinitate & incarnatione ita ait: *Et cum dicit; Pater, ſi poſſibile eſt, tranſeat à me calix iſte, verumtamen non mea fiat voluntas, ſed tua: duas voluntates in his oſtendit, unam quidem humanam, quæ eſt carnis, alteram vero divinam. Et humana quidem propter infirmitatem carnis recuſat paſſionem, divina autem ejus prompta. Unus enim cum ſit idem ipſe in utraq; natura, loquitur interdum quidem congruentem humanitati, interdum vero divinitati congruentem exprimit vocem. Habuit enim*, juxta quod ait opinatiſſimus Cyrillus, *in utriſq; poteſtatem. Dum ergo dicit, Non mea voluntas fiat: non mea, h.e. humana natura, dixit: & ego enim nunc, ſicut homo loquor. Dum vero dicit, Tua, illam, quæ communis (inquit) mihi verbo & tibi Patri.* Patris igitur & Filii, ſecundum quod verbum eſt, una eſt voluntas, propter unitatem eſſentiæ, ſecundum ſanctum Nyſſenũ Gregorium in ſermone adverſus Apollinarium, ſic inquientem: *Loquitur enim tanquam ex homine, quod infirmitati naturæ competit, ille, qui noſtras paſſiones proprias fecit. Adjungit deinde ſecundam vocem excelſam, & Deo dignam voluntatem ratam magis fieri, quam hominis, pro hominum ſalute volens. Qui enim dixit, Non mea, humanam hoc ſermone ſignificavit: adjungens autem, Tua, oſtendit conjunctionem ſuæ ad Patrem Deitatis, cujus nulla eſt voluntatis differentia propter communitatem naturæ.* Si ergo ſequitur, ſecundum quod Patres inquiunt, naturam voluntas, duæ vero ſunt naturæ in Chriſto,

* ejuſdem paſſiones ac mortem redigunt,

duas

duas per omnia illis & naturales voluntates dabimus. Idem ipſe enim, ſicut aſſeruimus, ſecundum utramque formam volens, voluit quidem ut Deus, voluit vero & ut homo, ſecundum naturarum diverſitatem, etiam duarum voluntatum demonſtrans differentiam. Et neque contrarias voluntates, aut adinvicem oppoſitas, introducimus. Salvatoris enim humana voluntas, non erat contraria divinæ ejus voluntati, ſed ſequebatur in omnibus aſſumentis & deificantis Verbi voluntatem, quæ deificata, eſt aſſumptæ humanitatis humana voluntas. Ergo quod ait deiloquus Gregorius; *Illius enim velle* (qui ſecundum Salvatorem proculdubio intelligitur hominis) *nec contrarium eſt Deo deificatum totum*. Et de voluntatibus quidem in brevi talis eſt ratio.

6. Affert vero (ut etiam de operationibus rationem breviter comprehendamus, ſimilibus uſi denuo probationibus) duas operationes in Chriſto Deo noſtro naturales demonſtrantes. Qui enim unam ſolummodo in Chriſto operationem adnunciant, vel dividunt naturas, aut permiſcent & confundunt. Neſtorius quoq; hominicola, & quiqui illius dementia deprimuntur, duas dicentes naturas, ſimul dividunt cum eis & perſonas, pari numero cum eis & ſubſiſtentias introducunt; unam autem earum affectivam decernunt operationem. Affectus namq; duarum per omnia, aut etiam plurium rerum diſpertitarum, atque ſeparatim ſubſiſtentium eſt connexio. Qui ergo (ut dictum eſt) in duos Chriſtos unum Chriſtum concidunt, unam affectivam (ut diximus) dogmatizant operationem. Apollinarius vero, Themiſtius, & Eutyches, & Severus, & quiqui partis eorum ſtultitia inſigniti ſunt, duas naturas, quæ in Chriſto ſunt, confundentes atq; conglutinantes, unam quidem ejus confuſam & phantaſticam naturam prædicant, unamq; ejus portentant operationem. hæc quidem illi. Nos autem altrinſecus poſitam voraginem, diviſioniſq; & confuſionis declinantes periculum, & tanquam iter regale pergentes, duas Chriſti naturas, & harum pari numero naturales operationes confitemur, in unam individuam concurrentes ſubſiſtentiam, & quæ ſuæ ſunt alterutra, in commune proprietates conferentem. Nec enim perſona aliquid eſt, quam ipſæ naturæ, ſed in Verbi ſubſiſtentia totius humanitatis formata natura, quæ ſua ſunt, indiminute operatur cum eo, cui unita eſt ſubſtantialiter, Verbo, abſq; ſolo peccato, ſicut & Verbum perfecte operatur quæ ejus ſunt propria, cum humana natura, quam aſſumpſit. Ita ergo pie nobis credentibus, ſervabitur ſecundum beatum Leonem: *Operatur enim utraq; natura cum alterius communione quod propriũ habuit, Verbo operante quod Verbi eſt, & carne exequente, quæ carnis ſunt*. Quæ enim habuit ſicut conſubſtantialis Patri, hæc operatur divinitus, per formam tamen humanam: quæ autem aſſumpſit ex nobis, ut conſubſtantialis nobis, hæc operabatur humane, ſed non ut purus homo, ſed ut humanatus Deus. Ait namq; in Theſauris ſacratiſſimus Cyrillus: *Eſt agnoſcere in hoc ipſo utraq; in eo. Deus enim verus in carne, & caro vera in Deo. Ex quibus enim oportuit cognoſcere eum Dominũ, hæc divinitus operatur: & ex quibus neceſſarium erat hominẽ verum eum videre, hæc facit & dicit, diſpenſans myſterio veritatem. Nam ambulare corporalibus pedibus, & cum labore iter facere, & per linguã loqui, humanæ naturæ opus extiterat: membra vero Paralytici verbo ſalvare, & muti ad articulate loquendũ linguam aptare, & laborantibus atq; oneratis multitudine peccatorum & ægritudinum remiſſionem concedere, opera ſunt divinæ virtutis: ſed non alterum abſq; altero factum eſt*. Et ad medium producendus eſt ſanctiſſimus Leo, in Epiſtola ad Leonẽ Imperatorem hæc aſſerens: *In tantam unitatẽ ab ipſo conceptu Virginis Deitate & humanitate conſerta, ut nec ſine homine divina, nec ſine Deo agerentur humana*. En manifeſtè hic Pater aſſeruit, quia in perſonæ unitate communiter, & non disjuncte neq; confuſe, utraq; natura operata eſt, quod naturale ejus erat & proprium, ut Deus eſſe credatur, & diſpenſationem credibilem faciat. Unus ergo exiſtens Dominus noſter Jeſus Chriſtus, perfectus in Deitate, & perfectus idem ipſe in humanitate, operatur ut Deus: operatur vero ut homo dualitate naturarum etiam duas naturales operationes explens. Quæ enim alterius generis alteriuſq; naturæ ſunt, ſecundum ſapientiſſimum Cyrillum, eandem operationem habere nullus ſapiens dabit: ſed ſicut diſſociatam habent naturarum ſive æqualitatum rationem, ita & differentem reddunt operationem, ſicut & Magnus Baſilius collegit in libro adverſus Eunomium, quoniam diverſarum naturarum non una eſt operatio.

7. Duas igitur naturales voluntates, & duas naturales operationes in diſpenſatione incarnationis unius S. Trinitatis Domini noſtri Jeſu Chriſti, veri Dei noſtri, recte ſentientes prædicamus, & ita omnibus amatoribus Chriſti ſapere per præſens noſtrum Edictum pium adnunciamus: ſuſcipimusque & amplectimur ſanctas & univerſales quinque Synodos, quæ in Nicæa CCCXVIII. Patrum, qui adverſus Arianam conſederunt inſaniam, qui cooperante trina & conglorificanda Deitate ſacrum fidei Symbolum terminaverunt. Et quæ in hac à Deo conſervanda Regia Civitate, in qua CL. qui adverſus Macedonianam rebellem ſpiritus intelligentiam ſimul & linguam, & Magnum nomine Apollinariſtam, congregati ſunt Patres, qui inſpiratione Sancti Spiritus prædictum venerabile interpretati ſunt Symbolum de Spiritu Sancto, quod Deus eſt, confirmantes per ea, quæ manifeſtius reſerarunt. Et quæ prius in Epheſo congregata eſt, cujus authores fuerunt Cæleſtinus & Cyrillus, qui in Chriſto Domino atque inſeparabili Deo noſtro diviſorem Neſtorium cum ſua prophana & maligna ſecta condemnarunt. Cum eis quoq; amplectimur harum omnium ſignaculum, firmamentumque ac confirmationem, ſanctum Chalcedonenſe Concilium ſexcentorum ſuper triginta, & numero pariter & multitudine honorabilium Patrum, quorum pietatis flagello Dioſcorus & Eutyches cruciati ſunt, & cum impietatis vertice de Sacerdotio abſciſſi ſunt. Suſcipimus quoq; & quæ in temporibus JUSTINIANI divæ memoriæ, in prædicta à DEO conſervanda noſtra feliciſſima Civitate complota eſt Synodus contra DEI impugnatores Origenem, Didymum, & Evagrium, & obſcœna Theodori Mopſueſteni & Judaica ſcripta, & refutationem opuſculorum Theodoriti adverſum duodecim Capitula famoſiſſimi Cyrilli, cum abolitione epiſtolæ,

quæ

quæ dicitur Ibæ, ad Marim Perſam ſcriptæ. Hæc itaque univerſalia, & à Deo confita Concilia, ſicut quandam hæreditatem cœleſtem in cordis conclavi reponentes tanquam intellectuales margaritas, ab eis theſaurizamus dogmata; & quos anathematizarunt atque refutarunt, anathematizamus atq; refutamus, quosq; ſusceperunt, ſuscipimus, Patresq; noſtros ſcribimus.

8. Anathematizamus autem omnem hæreſim, quæ à Simone usq; nunc in Dei Eccleſiam introducta eſt ad diſcindendam pacem atque unanimitatem credentium.

* noxiorum. 9. Super hæc omnia anathematizamus atq; refutamus & eos, qui ſupervacuorum & * novorum dogmatum Hæreticos authores atq; fautores ſecuti ſunt. Dicimus autem Theodorum, qui fuit Pharanitanus Epiſcopus, & Sergium, qui fuit hujus à Deo conſervandæ noſtræ Regiæ Urbis Antiſtes, huic conſentaneum & moribus, atque impietate parilem: adhæc & Honorium, qui fuit antiquæ Romæ Papa, horum hæreſeos in omnibus fautorem, concurſorem atque confirmatorem: & Cyrum, qui fuit Alexandrinorum Epiſcopus; ſimiliter Pyrrhum, Petrum, & Paulum, hujus Regiæ noſtræ Civitatis Præſules, & unà cum eis Macarium, qui fuit Antiochenorum Epiſcopus, & Stephanum ejus diſcipulum, atque Polychronium dementem, & omnes qui ſapuerunt & ſapiunt, vel futuri ſunt ſapere unam voluntatem & unam operationem in diſpenſatione Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti.

10. His omnibus ita à ſancto hoc univerſali ſexto Concilio conſtitutis, & per ſubſcriptionem noſtræ fortitudinis confirmatis, ſancimus, ut nullus quoque omnino aliud quicquam de fide ſatagat, vel novi dogmatis adinventionem machinetur, aut penitus de una voluntate & una operatione docendi indicium, vel ſermonem commoveat. Nos enim ſanctos & probabiles Patres noſtros ſequentes naturarum voluntates adnunciamus: & ſicut duas naturas in Chriſto credimus, ita & duas naturales voluntates & duas operationes prædicamus. Hæc ſunt veræ in Deum confeſſionis dogmata; hæc ſunt Evangelicarum & Apoſtolicarum vocum prædicationes; hæc ſunt ſanctorum Conciliorum & probabilium Paternarum linguarum didagmata; hæc Petrus, qui & petra fidei & Princeps Apoſtolorum, intemerata ſervavit. In hac fide & vivimus & regnamus, & conregnanti nobis Deo, conregnare denuo ſperamus. Hanc comitem hinc recedentes habere depoſcimus, & cum hac ante Chriſti tribunal aſſiſtere. Ad hanc confeſſionem omnes hortamur, & deſervire Deo nobiſcum invitamus, ac ſuper montem excelſum Imperii ſtantes, prædicamus, atque eccleſiaſticam pacem totius populi ſolennitatem adnunciamus. Nam illa quondam Chriſto dilectorum diſſenſio nunc in concordiam verſa eſt; Hæreticorum contra ſunt ſcandala: propriamque dignitatem hæc fides adepta eſt, ipſo Chriſto ſuis Eccleſiis medente. Ipſe eſt igitur pax noſtra, qui ſolvit medium maceriæ parietem: & quæ per tempora diſſidebant, in unanimitatem conciliavit. Unus Dominus, una fides, unum baptiſma, una in Deum nunc eſt Eccleſiæ unitas. Si quis igitur Chriſti amator eſt, & metuit Dominum, optatamque ſalutem deſiderat, hanc fidem Orthodoxam teneat. Nec enim erit per aliam fidem ſalvari. Si quis vero hominũ perſonis gratiam exhibet, Charitatis autẽ in Deum æmulatorem ſe non demonſtrat, præſentemque noſtram piam conſtitutionem non recipit, ſi quidem Epiſcopus eſt, vel Clericus, aut Monachico circumdatus eſt habitu, deportationis pœna exolvet: ſi vero in Ordine dignitatum inſertus eſt, ſupplicio proſcriptionis mulctator, eique cingulum adimitor. ſi autem idioticæ ſortis eſt, ex hac Regia, omnique penitus Civitate extorris abjicitor: & ſuper hæc omnia etiam terribilis atque inexpiabilis judicii non effugiet cruciatum. Data X. Kalend. Januarias, Conſtantinopoli, Imperiali domo, piiſſimo perpetuo Auguſto CONSTANTINO Imperatore, anno vigeſimo nono, & poſt Conſulatum ejuſdem anno XIII. Indictione X.

FL. CONSTANTINI V. POGONATI IMPERATORIS AUGUSTI

Anno Chriſti 684.

CONSTITUTIO

De Electione Romani Pontificis.

CONſtantinus Imperator Benedicto II. Romano Pontifici. Cum uſu receptum eſſet, ut nullus Romanus Pontifex rite electus diceretur, niſi à nobis vel Exarcho noſtro ratum firmumque haberetur, nos animadvertentes, id minus pie ac commode fieri conſueviſſe, nihilque exinde religioni ſacrisque rebus emolumenti naſci, placuit nobis deinceps, quem Sacerdotes exercitusq; Romanus in Pontificem elegerint, eundem ſtatim verum Chriſti Vicarium, nulla expectata nominis noſtri auctoritate, judicari. Tu vero, Beatiſſime Pater, quæ ad amplitudinem Romanæ Reipublicæ pertinent, ita geras, ut perverſis hominum moribus cura diligentiaq; tua ſuccurratur. Vale. Conſtantinopoli.

FL. JUSTINIANI II. RHINOTMETI IMPERATORIS AUGUSTI

DIVALIS IUSSIO

Directa ad Ioannem Papam urbis Romæ, in confirmationem ſextæ Synodi Conſtantinopolitanæ.

Anno Chriſti 685.

IN nomine Domini Dei & Salvatoris noſtri Jeſu Chriſti, Imperator Cæſar FLAVIS JUSTINIANUS, fidelis in Jeſu Chriſto, pacificus, pius, perpetuus Auguſtus, * Joanni vere ſanctiſſimo ac beatiſſimo Archiepiſcopo antiquæ almæ urbis Romæ atque univerſali Papæ.

* Cononi.

Magnum ſtudium, magnam ſolicitudinem nos habentes pro ſtabilitate immaculatæ Chriſtianorum fidei; dehinc namque clementiſſimum noſtrum Deum adjutorem & ſuſceptorem noſtræ Serenitatis eſſe confidimus, adverſus omnem inimicum Chriſto dilectæ noſtræ Reipublicæ: dum cognitum eſt nobis, quia Synodalia geſta, eorumque definitionem, quam & iuſtituere noſcitur ſanctum ſextum Concilium, quod congregatum eſt in tempore ſanctæ memoriæ † noſtri Patris, in hanc à Deo conſervandam Regiam Urbem, apud quosdam noſtros Judices remiſerunt. Neq; enim omnino prævidimus alterum aliquem apud ſe detinere ea, ſine noſtra piiſſima Serenitate, eo quod nos copioſa miſericordia noſter Deus cuſtodes conſtituit ejusdem immaculatæ Chriſtianorum fidei: ſed mox adduximus noſtros Patres ſanctiſſimos ac beatiſſimos Patriarchas cum veſtræ beatitudinis Apocriſario, & ſacratiſſimum Senatum, verum etiam Deo amabiles Metropolitas & Epiſcopos, qui hic in Regia Urbe commorantur, & deinceps militantes incolas ſancti Palatii, nec non & ex Collegiis popularibus, & ab Executoribus, inſuper etiam quosdam de Chriſto dilectis exercitibus, tam ab a Deo conſervando Imperiali obſequio, quamque ab Orientali Thraciano, ſimiliter & ab Armeniano, etiam ab exercitu Italiæ, deinde ex Cabariſianis & Septenſianis, ſeu de Sardinia atque de Africano exercitu, qui ad noſtram pietatem ingreſſi ſunt; & juſſimus præfatas Synodalium geſtorum Chartas in medium adduci, & coram ſupradictis omnibus lectionem eorum fieri, omnesque diligenter audientes ſignare ipſas fecimus: quorum auditorum univerſitas in noſtris manibus eas præbuit chartas, ut debeamus nos tenendo inviolatas conſervare ipſas, ut non licentia fuerit in quolibet tempore his, qui timorem Dei nolunt habere, aliquid corrumpere aut ſubmutare ab his, quæ inſerta ſunt in prænominatis Synodalibus geſtis, quas totas chartas bene definitas in temporibus ſanctæ memoriæ noſtri Patris, ex probabilibus ſanctis Patribus, qui propriæ linguæ & manuum fidem apud Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, utrumque Deum exiſtentem, confirmaſſe dinoſcitur, & confitentes eam docuiſſe, nos ſperamus clementiſſimum noſtrum Deum: quia usque dum noſter ſpiritus ſtatutus eſt ex Deo eſſe, in nobis ipſas chartas illibatas & incommutabiles ſemper conſervabimus. Ad inſinuandum itaque veſtræ paternæ Beatitudini hujusmodi Capituli motiones, prævidimus & earum ſcientiam notam feciſſe Beatitudini veſtræ. Et manu divina. Divinitas te ſervet per multos annos, ſanctiſſime ac beatiſſime Pater. Data decimo tertio Kalendas Martias, Conſtantinopoli Imperiali domo, piiſſimoque perpetuo Auguſto JUSTINIANO Imperatore, anno ſecundo: poſt Conſulatum ejus anno ſecundo, indictione decima quinta.

† Conſtantini V.

FL. IVSTINIANI IMPERATORIS AUGUSTI

MANDATVM

Anno Chriſti 686.

DE ELECTIONE ROMANI PONTIFICIS.

Severinus Binius in Tom. 2. Concil. general. & Baron. Cardinalis Annal. tom. 8.

CUM JUSTINIANUS Imperator Sedi Apoſtolicæ in eligendo Pontifice libertatem ſolitam reſtitutam eſſe doleret, mandavit, ut non crearetur Pontifex ſine conſenſu Exarchi, qui per militares copias faceret, ut non alius, quam qui Imperatori cordi eſſet, Romanus Pontifex crearetur.

THEO-

THEODORICI IV. REGIS FRANCORUM ET CAROLI MARTELLI MAJORISDOMUS

Anno Chriſti 730.

DECRETUM

De rebus Eccleſiaſticis in neceſſitates publicas erogandis.

RES Eccleſiarum, ut ſubveniatur neceſſitatibus publicis, & ſolatiis militum pro Dei Eccleſia & bono ſtatu Reipublicæ & uniuscujusque propria pace pugnantium, ſtatuimus cum conſenſu Epiſcoporum, & placito Procerum Regni, & adhortatione totius populi, ut neceſſitate exigente liceat aliquanto ab eis ſeparari, atque inter dignos & bene meritos dividi: precarias tamen fieri ab Epiſcopis exinde volumus, & nonas ac decimas ad reſtaurationes terrarum, & de unaquaque caſata duodecim denarios ad Eccleſiam, unde res erant beneficiatæ, dari conſtituimus.

LEONIS III. ISAURI IMPERATORIS AUGUSTI

Anno Chriſti 732.

CONSTITUTIONES

I.

DE PATRIMONIIS TEMPLORUM URBIS Romæ, & de capitatione infantium.

Theophanes in Hiſtor. miſcella, & Leo Hoſtienſis in Chron. Caſſin.

TErtiæ Siculi ac Calabri populi parti tributum in ſingula hominum capita impoſuit. Ea vero, quæ dicuntur patrimonia templorum Romæ ſanctis Principibus Apoſtolis conſecratorum, quæ quotannis antiquitus Eccleſiis auri dimidium & tria conferebant argenti talenta, in ærarium publicum conferri juſſit. Et mandavit inſpici atque deſcribi infantes qui naſcebantur, ut cenſus iſte de ſingulis capitibus (cephaletionem vocant) exigi poſſet.

II.

De duabus Siliquis præſtandis Provinciarum Adminiſtratoribus.

LEO IMP. AUGUSTUS S.P.Q. ROMANO. Vos muris veſtris reficiundis cum non ſitis pares, nos Procuratoribus provinciarum negotium dedimus, ut ultra conſtitutum tributum in ſingula numiſmata accipiant miliariſium unum, idque in ærarium noſtrum conferant: ex quo nos muros condamus. Exinde obtineat, ut binæ ſiliquæ ſeu ceratia Quæſtoribus ſolvantur. Ceratia autem appellantur duodecim folles ſeu nummi.

CAL-

CHILDERICI II. REGIS FRANCORUM ET PIPINI MAJORIS DOMUS

Anno Chriſti 744.

DECRETUM

In Comitiis Sueſſionenſibus, Anno Domini DCCXLIV.

IN Dei nomine & Trinitatis: Anno ſeptingenteſimo quadrageſimo quarto ab Incarnatione Chriſti, ſub die ſexto Nonas Martii, & Luna VXI. in anno ſecundo Childerici Regis Francorum: Ego Pipinus Dux & Princeps Francorum, dum pluribus non habetur incognitum, qualiter nos in Dei nomine, una cum conſenſu Epiſcoporum ſive Sacerdotum, vel Servorum Dei conſilio, ſeu Comitum & Optimatum Colloquio apud Sueſſionis civitatem Synodum vel Concilium facere decrevimus, quod ita in Dei nomine & fecimus.

1. Inprimitus conſtituimus fidem Catholicam, quam conſtituerunt CCCXVIII. Epiſcopi in Nicæno Concilio, ut denunciaretur per univerſam regionem noſtram, & judicia Canonica aliorum Sanctorum, quæ conſtituerunt in Synodis ſuis, quomodo lex Dei & Eccleſiaſtica recuperetur, quæ in diebus priorum Principum diſſipata corruit.

2. Propterea nos una cum conſenſu Epiſcoporum, ſive Sacerdotum, ſeu Servorum Dei, & Optimatum eorum conſilio decrevimus, ut annis ſingulis Synodum renovare debeamus, ut qualiter populus Chriſtianus ad ſalutem animarum pervenire poſſit, & ut hæreſis amplius in populo non reſurgat, ſicut invenimus in Adlaberto hæreſim, quem publice ter una voce condemnarunt viginti tres Epiſcopi, & alii multi Sacerdotes cum conſenſu Principis & populi condemnarunt ipſum Adlabertum, ut amplius populus per falſos Sacerdotes deceptus non pereat.

3. Idcirco conſtituimus per conſilium Sacerdotum & Optimatum eorum, & ordinavimus per civitates legitimos Epiſcopos. Et idcirco conſtituimus ſuper eos Archiepiſcopos *a* Abel & *b* Ardobertum, ut ad judicia eorum de omni neceſſitate Eccleſiaſtica recurrerent tam Epiſcopi, quam alius populus. Et ordo Monachorum vel Ancillarum Dei ſecundum Regulam ſanctam ſtabilis permaneat, & de rebus Eccleſiaſticis ſubtractis Monachis vel Ancillis Dei conſolentur, usque dum illorum neceſſitati ſatisfaciant, & quod ſuperaverit cenſus levetur. Et Abbates legitimi hoſtem non faciant, niſi tantum homines eorum transmittant. Et omnes Clerici fornicationem non faciant, nec habitum laicorum portent, nec apud canes venationes faciant, nec accipitres portent.

a Sennonenſis. *b* al. Arbertus. al. Hartbertus.

4. Similiter decrevimus, ut laici homines legitime vivant, & diverſas fornicationes non faciant, & perjuriis in Eccleſia non conſentiant, & falſa teſtimonia non dicant, & Eccleſiam Dei in omni neceſſitate conſervent.

5. Et unusquisque Presbyter, qui in Parochia eſt, Epiſcopo obediens & ſubjectus ſit, & ſemper in cœna Domini rationem & ordinem miniſterii ſui Epiſcopo reddat, & chriſma & oleum petat. Et quando jure Canonico Epiſcopus circumit Parochiam ad confirmandum populum, Abbates vel Presbyteri parati ſint ad ſuſcipiendum Epiſcopum in adjutorium neceſſitatis.

6. Et ſtatuimus, ut ſupervenientes Epiſcopi vel Presbyteri de aliis regionibus non ſuſcipiantur in miniſterium Eccleſiæ, niſi prius fuerint probati ab Epiſcopo, cujus Parochia eſt.

7. Et omnino decrevimus, ut unusquisque Epiſcopus in ſua Parochia ſolicitudinem habeat, ut populus Chriſtianus paganiſmum non faciat, & per omnes civitates legitimus forus & menſura fiat ſecundum abundantiam temporis.

8. Similiter conſtituimus, ut illas crucilias, quas Adlabertus per Parochiā plantaverat, omnes igne conſumantur.

9. Similiter diximus, ut neque Clericus mulierem habeat in domo ſua, quæ cum illo habitet, niſi matrem aut ſororem, aut neptem ſuam.

10. Similiter conſtituimus, ut nullus laicus homo Deo ſacratam fœminam ad mulierem habeat, nec ſuam parentem: nec marito vivente ſuam mulierem alius accipiat, nec mulier vivente ſuo viro alium accipiat: quia maritus mulierem ſuam non debet dimittere, excepta cauſa fornicationis deprehenſæ.

11. Si quis contra hoc decretum, quod viginti tres Epiſcopi cum aliis Sacerdotibus vel Servis Dei una cum conſenſu Principis, Pipini vel Optimatum Francorum conſilio conſtituerunt, transgredi, vel legem irrumpere voluerit vel deſpexerit, judicandus ſit ab ipſo Principe, vel Epiſcopis, vel Comitibus componat, ſecundum quod in lege ſcriptum eſt, unusquisque juxta ordinem ſuum. Et ſi hæc omnia obſervaverimus, quæ ſuperius ſcripta ſunt, Chriſti miſericordiam invenire poterimus in ſecula ſeculorum, Amen.

PIPINI REGIS FRANCORUM
ET PATRITII ROMANORUM

Anno Chriſti 756.

DECRETA
In Palatio Vernis ſtatuta cum Epiſcoporum ſuorum Synodo, Anno Domini DCCLVI.

Capitulum I.

VT Epiſcopi debeant per *a* ſingulas civitates eſſe.

a Olim in unaquaque civitate & Epiſcopus erat & Comes: ille Eccleſiaſtica, hic politica negotia, adminiſtrabat.

Cap. II.

EPiſcopos, quos modo in vicem Metropolitanorum conſtituimus, ut cæteri Epiſcopi ipſis in omnibus ſecundum Canonicam inſtitutionem obediant, interim quod ſecundum Canonicam inſtitutionem hoc plenius emendamus.

Cap. III.

UT unusquisq; Epiſcoporum poteſtatem habeat in ſua Parochia, tam de Clero quam de Regularibus vel ſecularibus, ad corrigendum & emendandum ſecundum ordinem Canonicum ſpiritalem, ut ſic vivant, qualiter Deo placere poſſint.

Cap. 4.

UT bis in anno Synodus fiat, Prima Synodus menſe primo, quod eſt Mart. Kal. ubicumque Dominus Rex juſſerit, in ejus præſentia. Secunda Synodus Kalend. octobr. aut ad Sueſſiones, vel alibi, ut in Mart. Kalend. inter ipſos Epiſcopos & illi Epiſcopi ibidem conveniant, quos modo vice Metropolitanorum conſtituimus, & alii Epiſcopi vel Abbates ſeu Presbyteri, quos ipſi Metropolitani apud ſe venire juſſerint, ibidem in ipſa ſecunda Synodo convenire faciant.

Cap. V.

UT Monaſteria tam virorum quam puellarum, ſecundum ordinem regulariter vivant. Et ſi hoc facere contempſerint, Epiſcopus, in cujus Parochia eſſe videntur, hoc emendare debeat. Quod ſi non potuerit hoc emendare, illi quem Metropolitanum conſtituimus, hoc innoteſcat, & ipſe hoc emendari faciat. Quod ſi hoc nec ipſe emendare potuerit, ad Synodum publicam exinde veniant, & ibidem Canonicam ſententiam accipiant. Et ſi publicam Synodum contempſerint, aut honorem ſuum perdant, aut excommunicentur ab omnibus Epiſcopis, & talis in ejus loco in ipſa Synodo conſtituatur per verbum & voluntatem Domini Regis, vel conſenſu ſervorum Dei, qui ſecundum ordinem ſanctum ipſum gregem regat.

Cap. VI.

COnſtituimus, ut nulla Abbatiſſa duo Monaſteria præſumat habere, nec extra Monaſterium licentiam habeat exire, niſi hoſtilitate cogente: ſed Dominus Rex, quando aliquam de ipſis Abbatiſſis ad ſe venire juſſerit, ſemel in anno per conſenſum Epiſcopi, in cujus Parochia eſt, ut tum ad eum aliqua veniat ex ſua juſſione, ſi neceſſitas fuerit: & alibi omnino non debeat nec per villas, nec per alia loca demorari, niſi tantum quam celerius potuerit ambulare & reverti. Et ante non moveat de ſuo Monaſterio, antequam ſuum Miſſum ad Dominum Regem transmittat: & ſi juſſerit Rex venire, veniat: ſin autem, in Monaſterio permaneat, interim quod hoc plenius ſecundum canones emendaverit. Similiter nec illæ Monachæ extra Monaſterium exire debeant. Quod ſi aliqua in aliquem lapſum ceciderit, infra Monaſterium per concilium Epiſcopi pœnitentiam agat. Et ſi neceſſe eſt de earum neceſſitate ad Dominum Regem vel ad Synodum aliquid ſuggerere, earum Præpoſiti vel Miſſi hoc debeant facere, & qualia munera ad Palatium dare voluerint, per Miſſos ſuos hoc dirigant. Et ſi aliqua Monaſteria ſunt, quæ earum ordinem propter paupertatem adimplere non poſſunt, hoc ille Epiſcopus de veritate prævideat, & hoc Domino Regi innoteſcat, ut in ſua eleemoſyna hoc emendari faciat. Et ſi tales fœminæ velatæ ad præſens ibidem congregatæ inveniuntur, quæ regulariter vivere non velint, nec ad hoc dignæ ſunt ut cum illis aliis habitent, Epiſcopus vel Abbatiſſa prævideant locum aptum, ubi ſeparatim cum cuſtodia in pulſatorio habitare debeant, vel operari manibus, quod ipſa Abbatiſſa eis juſſerit, interim quod probatæ dignæ ſint, ut in congregatione recipiantur.

* * *

Cap. XIV.

DE *Die Dominico.* Quia perſuaſum eſt populis, die Dominico agi cum caballis, ſicut bobus & vehiculis, per itinera non debere, neque ullam rem ad victum præparari, vel ad nitorem domus vel hominis pertinentem ullatenus exerceri, quæ res ad Judaicam magis quam ad Chriſtianam obſervationem pertinere probatur, id ſtatuimus, ut die Dominico, quod ante fieri licuit, liceat: de opere tamen rurali, aratione aut vineæ ſectione, excuſſione, vel ſepe facienda cenſuimus abſtinendum, quo facilius ad Eccleſiam venientes orationis gratia vacent. Quod ſi inventus fuerit quis in operibus ſupraſcriptis, quæ interdicta ſunt, exercere, qualiter emendari debeat, non in laicorum diſtrictione, ſed in Sacerdotis caſtigatione conſiſtat.

Cap. XV.

Cap. XV.

UT omnes homines laici publicas nuptias faciant, tam nobiles quam ignobiles.

* * *

Cap. XIX.

DE immunitatibus. Ut omnes immunitates in univerſis Eccleſiis conſervatæ ſint.

Cap. XX.

IN alia Synodo nobis *a* perdonaſtis, ut illa Monaſteria, ubi regulariter Monachi vel Monachæ vixerunt, hoc quod eis de illis rebus dimittebatis, unde vivere potuiſſent, ut exinde ſi Regalis erat, ad Dominum Regem faciant rationes Abbas vel Abbatiſſa: & ſi Epiſcopalis, ad illum Epiſcopum. Similiter & de illis vicis. *a* verba Epiſcoporum ad Regem.

Cap. XXI.

UT illos Presbyteratus, qui ad illum Epiſcopatum legibus obtingunt, ille Epiſcopus ipſos debeat habere, ſicut in alia Synodo perdonavit Dominus Rex:

Cap. XXII.

DE peregrinis, qui propter Deum vadunt, ut de eis teloneū non tollant: & de illis aliis teloniis, quod Dominus Rex antea perdonavit, ſic fiat, ut ubi legitime non debent eſſe, donati non ſint.

Cap. XXIII.

UT Comites vel Judices ad eorum placita, primo viduarum, orphanorum vel Eccleſiarum cauſas audiant & definiant, in eleemoſyna Domini Regis: & poſtea alias cauſas cum juſtitia rationabiliter judicent.

Cap. XXIV.

UT nullus per pecunias ad honorem vel gradum Eccleſiaſticum accedere debeat, quia hæreſis Simoniaca eſſe videtur.

Cap. XXV.

UT nullus Epiſcopus nec Abbas nec Laicus propter juſtitiam faciendam ſportulas *b* contradictas accipiat, quia ubi dona intercurrunt, juſtitia evacuatur. *b* i. e. vetitas.

Cap. XXVI.

DE juſtitia facienda. Ut omnes faciant juſtitiam, tam † Laici quam Eccleſiaſtici. † al. publici.

CONSTANTINI VII. PORPHYROGENITI ET IRENES IMPERATRICIS AUGUSTÆ SACRA

Anno Chriſti 758.

De Concilio per Imperatorem celebrando ſuper controverſia de cultu imaginum exorta.

Divalis Sacra à Conſtantino & Irena AA. ad ſanctiſſimum & beatiſſimum Hadrianum Papam ſenioris Romæ.

1. QUi à Domino noſtro Jeſu Chriſto vero Deo noſtro ſuſcipiunt ſive Imperii dignitatem, ſive Principalis Sacerdotii honorem, debent quæ illi placita ſunt & cogitare & curare, & creditos ſibi ab illo populos ſecundum ejus voluntatem regere & gubernare. Ergo debitum nobis & vobis, ô ſanctiſſimum caput, hoc eſt, ut irreprehenſibiliter quæ ejus ſunt ſapiamus, & in ſuis verſemur, utpote ab ipſo nos quidem Imperium, vos vero Principalis Sacerdotii dignitatem ſuſcipientes. Incipimus ergo hinc ſermonem. Scit veſtra Beatitudo, quæ pridem facta ſunt in hac noſtra Regia civitate propter venerabiles imagines, qualiter qui ante nos regnaverunt, eas deſtruxerunt & in dehoneſtitatem atque injuriam poſuerunt. Utinam illis non imputetur: melius enim fuerat non mittere manus ſuas in Eccleſiam: & omnem populum qui hic eſt, immo Orientalem, eodem modo ſeduxerunt, & in propriam voluntatem retraxerunt, uſque quo Deus ſuſcitavit nos regnare in his, quæ in veritate gloriam ejus . . . & tenere quæ tradita ſunt ab Apoſtolis ſuis & omnibus ſimul Doctoribus.

2. Unde nunc conſtanter cum mundo corde & vero cultu, quæ ad Deum pertinent, una cum omnibus ſubditis noſtris, & his Sacerdotibus doctiſſimis locuti ſumus, & cum conſilio decrevimus, ut fieret univerſale Concilium. Et rogamus veſtram paternam Beatitudinem, immo vero Dominus rogat, qui *vult omnes ſalvos fieri & ad agnitionem veritatis venire*, ut det ſeipſum, nec tarditatem faciat, & aſcendat huc in ſtabilitatem & firmitatem antiquæ traditionis ſuper venerabilibus imaginibus. Debitum enim illi eſt hoc facere. Agnoſcit vero quia ſcriptum eſt: *c Conſolamini conſolamini populum meum Sacerdotes, dicit Dominus.* Et *d*: *Labia ſacerdotum cuſtodiant ſcientiam. Et de ore ejus egredietur lex, quoniam Angelus Domini exercituum eſt.* Et iterum divinus & veritatis prædicator Apoſtolus, qui ab Hieruſalem in circuitu uſque in Illyricum prædicavit Evangelium, ſic mandavit: *e Paſcite gregem dominicum diſciplina, quem Jeſus acquiſivit proprio ſanguine.* *c* Iſai. 40. *d* Malach. 2. *e* Roman. 15.

3. Et tamquam verus primus Sacerdos, & is qui in loco & ſede ſancti & ſuperlaudabilis Apoſtoli Petri præſidet, ſicut dictum eſt, aſcendat & ſimul cum omnibus Sacerdotibus qui hîc ſunt, inveniatur, & voluntas Dei fiat. a *Ubi enim ſunt duo vel tres congregati in nomine meo* (ſicut Evangeliee didicimus) *ibi ſum in medio eorum.* Certificetur enim & confirmetur à magno Deo & Rege omninmque Domino noſtro Jeſu Chriſto, & à nobis ſervis ejus, qui aſcendentē veſtram paternam & ſacram Beatitudinem huc cum honore & gloria habemus & ſuſcipere, & quæ opportuna ſunt impertiri. Et iterum expleto Capitulo, quod beneplacito Dei Chriſti ſperamus fieri, cum honore & magnitudine gloriæ præire illam ſinemus ad remeandum ad propria. Si enim potuerit aſcendere huc (quod putamus non fieri: ſcimus enim ſtudioſum eſſe circa divina) eligat viros honorabiles habentes ſcientiā, & dirigat una cum ſyllabis, ut inveniantur ex perſona ſacræ & paternæ veſtræ Beatitudinis hîc.

a Matth. 18.

4. Verumtamen convenientibus ipſis, cum omnibus Sacerdotibus qui hîc ſunt, Synodice confirmetur antiqua traditio ſanctorum Patrum noſtrorum, & confundatur omne zizanium male plantatum, & Domini noſtri Salvatoris Jeſu Chriſti verbum impleatur: *Quoniam portæ inferi non prævalebunt adverſus eam.* Et ex hoc non ſit ſchiſma & ſeparatio in una ſancta Catholica & Apoſtolica Eccleſia, cujus eſt caput Chriſtus verus Deus noſter. Conſtantinum præterea ſanctiſſimum Leontinum Chriſto amabilis Siciliæ noſtræ inſulæ, quem melius noſcit paterna veſtra Beatitudo, adduximus ad nos, & facie ad faciem loquentes direximus cum præſenti noſtra venerabili juſſione ad vos. Qui cum venerit ad vos, continuo abſolve eum, ut remeet ad nos, ſcribens nobis per ipſum, adventum tuum, quibus diebus habet moveri illinc, & proficiſci ad nos. Porro ſanctiſſimum Epiſcopum Neapolitanum omnino tenere debet, ut eum ipſo aſcendat huc. Etenim iter veſtrum per Neapolim & Siciliam habet fieri, & ſuper hoc Stratego Siciliæ juſſimus, ut omnis requiei & honoris veſtri curam habeat, quo veniat veſtra paterna Beatitudo ad nos.

Legimus.

Data quarto Kalendas Septembris, Indictione prima, à Regia Urbe.

Anno Christi 885.

LOTHARII I. IMP. AUG.

CONSTITUTIONES DE PONTIFICIBUS ROMANIS.

Dominus Lotharius edidit ad limen B. Petri Apoſtoli juxta civitatem Romanam tempore B. Eugenii Papæ de Pontificibus hæc capitula.

I.

COnſtitutum habemus, ut omnes, qui ſub ſpeciali defenſione noſtra ſeu Domini Apoſtolici fuerunt ſuſcepti, impetrata inviolabiliter juſta utantur defenſione. Quod ſi quis in quocumq; tempore hoc violare præſumſerit, ſciat ſe periculum vitæ ſuæ eſſe incurſurum. Nam & hoc decernimus, ut Domino Apoſtolico in omnibus obſervent obedientiam, ſeu Judicibus ac Ducibus ſuis ad a inſtantiam faciendam.

a juſtitiam.

II.

VOlumus ut deprædationes, quæ hactenus fieri ſolebant, ne fiant, neq; vivente neque defuncto Pontifice. Si quis vero hoc ulterius fecerit, ſciat ſe legali ſententia eſſe damnandum. Quæ autem retroactæ factæ ſunt, placet nobis, ut per diſtrictionem noſtram legaliter fiant emendatæ.

III.

VOlumus, ut in Electione Pontificis nullus præſumat venire neque liber neque ſervus, qui aliquod impedimentum faciat; illis exceptis ſolummodo Romanis, quibus antiquitus fuit conſuetudo conceſſa per conſtitutionem ſanctorum Patrum eligendi Pontificem. Et ſi quis contra hanc juſſionem facere præſumpſerit, in exilio tradatur.

IV.

NOviſſime admoneatur homo, ut omnis ſicut Dei gratiam & noſtram habere deſiderat, ita præſtet obedientiam & reverentiam huic Pontifici.

Anno Christi 863.

CAROLI II. CALVI IMPER. AUG.

RECESSUS SIVE CAPITULARE.

Comitiorum Piſtenſium, Anno Chriſti DCCCLXIII.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis. CAROLUS gratia Dei Rex, & Epiſcopi, Abbates quoque & Comites, ac cæteri in Chriſto renati Fideles, qui ex diverſis Principiis ſuper fluvium Sequanam in locum, qui Piſtis dicitur, ubi exigentibus peccatis noſtris aliquandiu ſedes fuit Nortmannorum, convenimus anno Incarnationis Dominicæ DCCCLXIII. Anno vero XXII. Regni Domini noſtri Caroli Regis glorioſi, Indictione decima.

Capitulum Primum.

REges & Epiſcopi, qui ante nos fuerunt, ducti amore & timore divino, cum cæterorum fidelium Dei conſilio atq; conſenſu plura ſtatuerunt Capitula, providentes, qualiter ſancta Eccleſia ſtatum debitum & honorem, & Regni habitatores in omni ſtatu & ordine haberent legem atq; juſtitiā.

Nos

Nos etiam pro qualitate rerum,& opportunitate temporum,quædam huic cauſæ convenientia Capi-
tula ſuperaddidimus: ſed *Diabolo* ſatagente,ſupervenientibus perturbationibus tam à Paganis,quam
à nomine tenus Chriſtianis miſerabiliter excitatis, incepta bona defecerunt, & in tantum in hoc Re-
gno mala horribilia increverunt , ut in nobis videmus & ſentimus completum , quod olim eſt per
Prophetam prædictum : *a Terram veſtram in conſpectu veſtro alieni devorant , & erit in vaſtitate hoſtili,& pervenit gla-* *a* Eſa. 1.
dius uſque ad animam, quoniam *alieni inſurrexerunt in nos,& fortes quæſierunt animas noſtras,& non propoſuerunt Deum* *b* Pſal. 53.
ante conſpectum ſuum, contra quos defenſionem paravimus: ſed defenſionis auxilio,ſicut neceſſe fuerat,
hactenus adjuti non ſumus. Unde compellente cordis dolore,nobis eſt exclamandum,quod Rex bo-
nus obſidionis anguſtia tribulatus exclamavit,dicens: *c Dies tribulationis & blaſphemiæ dies iſte: venerunt fi-* *c* 4. Reg. 19.
lii uſque ad partum,& vires non habet parturiens. Hæc omnia vidimus,ſenſimus, & dolemus : quia cum ho-
ſtes irruerunt, defenſores noſtri præparati ſunt, ſed ad præparata non convaluerunt , quia illum San-
ctum Spiritum, qui *d* requievit ſuper auditorem in opportunitatibus,in tribulatione, Chriſtum Do- *d* Pſal. 9.
minum noſtrum,& quem per impoſitionem manus Epiſcopalis in conſignatione accepimus, contri-
ſtatum malignis operibus à nobis effugavimus, *e* Spiritum ſcilicet conſilii & fortitudinis, quem quia *e* Eſa. 11.
ita,ut nobis neceſſe fuerat,non habemus,ideo contra inimicos noſtros ſtare viriliter , & vincere for-
titer non valemus. Quæ utraque ſibi neceſſario ſunt conjuncta, quia neque virtus ſine conſilio , nec
conſilium ſine virtute utile eſſe poteſt. Quid igitur proſunt,qui per conſilium præparantur,dum ad
prælium fortitudine non procedunt? Filii quippe uſque ad partum veniunt , quando apta conſilia
uſque ad deſiderium efficiendi operis procedunt : ſed virtutem non habet parturiens , quia dum in-
firmus quiſque conſilia concipit,hæc ad utilitatem aliquantam,per partum operis non producit: vi-
demuſque impletum , quod ad nos eſt ante prædictum populo contra voluntatem ſuam facienti : *ff* Joſ. 7.
Anathema in medio tui,non poterit ſtare coram inimicis tuis: qui contra placitus placentibus ſibi dixit : *gg* Deut. 11.
Nullus ſtabit contra vos. Sed & ideo terram noſtram in conſpectu noſtro alieni devorant, quoniam ali-
enos à Deo *Di*abolos,effugata gratia Sancti Spiritus,in animas noſtras recepimus. Ideo terra noſtra
deſerta eſt,ſicut in vaſtatione hoſtili,quia flores & fructus fidei,ſpei, & charitatis, & humilitatis , &
caſtitatis,& ſobrietatis,ac cæterarum virtutum,ab ara cordis noſtri devaſtavimus , & pro illis ſpinas
vitiorum,& urticas peccatorum,& cicutas vanitatis in nobis ipſis etiam laborantes,ut inique agamus,
non decreſcere,ſed & incrementare cum ſtudio fecimus. Ideo habitatores terræ occiſi & fugati ſunt,
quia nos ipſos peccati gladio occidimus,& omnia bona,quæ nobis Dominus,ſive in intellectu natu-
rali,ſive in doctrina,ſive in divitiis,ſive in honoribus,ſive in familiaritatibus,quas nobis contulit apud
nobis potentiores,ad carnis voluntatem convertimus , & nos , & omnia quæ nobis Dominus dedit,
ab illius voluntate,pro qua nobis facienda illa donavit,avertimus. Quod unusquiſque poteſt in ſe-
ipſo recognoſcere,ſi etiam de ſingulis membris ſuis cogitat,quid fecit,& quod facit,per id,quod De-
us ad operandam ſuam ſalutem donavit.Et ſicut de membris corporis inveniet apud ſe ipſum , ita de
membris animæ poterit invenire, quæ per ſpiritualia vitia diſpergit, atque diſperdit, & ſpiritales in ſe
virtutes,à Deo ſibi collatas,aut effugat,aut conculcat. Ideo Eccleſiæ & villæ incenſæ ſunt, quia ignia
avaritiæ,& rapacitatis,atque invidiæ,& adulteriorum,ac cæterarum immunditiarum,non ſolum per
naturalem ſexum, ſed etiam per eum ſexum, qui eſt contra naturam, ſine pœnitentia,& ſine reſipi-
ſcentia in nobis exarſit & ardet. Et quoniam illum Spiritum,qui ſuper humilem & quietum & ſermo-
nes ſuos trementem requieſcit , per ſuperbiam & inobedientiam ac præſumptionem à nobis expuli-
mus,ideo Sanctorum ac protectorum noſtrorum corpora de ſepulchris ſuæ requietionis effoſſa ſunt.
Et quia nos Spiritui maligno,juſta Dei permiſſione poteſtatem habenti, & ſuper nos aſcendenti non
reſiſtimus,ut fugiat à nobis,idcirco ſervi & ancillæ Dei de locis ſuis expulſi ſunt,& nos de quiete cœ-
leſtis Paradiſi,& de conſortio cœleſtis Eccleſiæ id eſt,Angelorum ſanctorum ejecti ſumus , niſi per
dignos pœnitentiæ fructus ad hæc,unde cecidimus,redeamus. Et quia nos tales efficimur,de quibus
Dominus per Prophetam dixit : *h Cauſa viduæ non ingreditur ad eos*, quaſi apud nos facta eſt venalis ju- *h* Eſa. 1.
ſtitia,ut ad eam nemo poſſit pervenire, niſi eam ei aperuerint munera, ideo vota fidelium, & pretia
peccatorum,quæ ſacris locis collocata fuerunt , propter peccata noſtra de hoc Regno ſunt penitus
exportata,& vendentes juſtitiam & veritatem, & in his ſcilicet ipſum Chriſtum,qui eſt nobis à Deo
factus juſtitia,& qui dixit : *Ego ſum via,veritas & vita*, niſi digne pœnituerint , cum Juda traditore
Chriſti,æterna expectant incendia. Et quia *ſanguinis i ſanguinem tetigit*, id eſt, culpæ culpis adjunctæ
ſunt,& ſicut ſcriptum eſt, *k Adulterium,& homicidium,& mendacium,& furtum,& perjurium inundaverunt,&* *i* Oſe.4. *k* Pſal. 37.
l iniquitates noſtræ ſupergreſſæ ſunt capita noſtra , ideo Nobiles noſtri & de Epiſcopali ordinatione, & de aliis *l* Eſa. 1.
Ordinibus,interierunt,& capti,cum maximo detrimento & Regni & Eccleſiæ,ſunt aut Redempti aut
interempti. Et quia nos per peccata noſtra à terra viventium peregrinati ſumus, idcirco ſicut ſcri-
ptum eſt, *m Propheta & Sacerdos iverunt in terram,quam ignorabant.* Et poſt hæc omnia pius Pater , cujus *m* Hier. 14.
multis miſerationibus non ſumus conſumpti,quoniam non defecerunt miſerationes ejus , materna
pietate nos flagellat,& expectat,ut ipſa vexatio donet intellectum auditui noſtro, qui illa credere no-
luimus,quæ per Scripturas nobis ſe illaturum promiſit, ſi illius voluntatem non faceremus : & oſten-
dit nobis in exterioribus vaſtationibus,quæ de interioribus depopulationibus intelligere debemus,
& iis intellectis ad illũ redeamus, qui iterũ nobis in Scriptura multipliciter promiſit,inter quæ veraci-
ter ſic Veritas dixit: *n Revertimini ad me,& ego revertar ad vos,& quare moriemini in peccatis veſtris?* Et quia nõ cre- *n* Zach. 1.
didimus promittenti,credamus tandem aliquando vel juranti: *Vivo ego,dicit Dominus, nolo mortẽ peccatoris,ſed* Ezech. 18,
ut convertatur & vivat : niſi converſi fuerimus, ſicuti jam videmus,gladium ſuũ vibrabit,arcũ ſuum,i.e. & 33.

 vindi-

vindictam, tetendit, & paravit ad exercendam duriorem vindictam, ſicut item de reprobis ſcriptum
a Pſal.7.& 10. eſt: *a Ignis, ſulphur & ſpiritus procellarum pars calicis eorum.* Et hoc quod videmus & ſentimus, pars eſt vin-
dictæ, quia majora & plura & graviora venient ſuper nos, niſi fuerimus converſi, ut ſcriptum eſt:
b Sap 1. *b Pugnabit pro eo orbis terrarum contra inſenſatos.* Unde ſicut dicit *c* Apoſtolus, ſicut exhibuimus membra no-
c Rom. 6. ſtra arma iniquitatis peccato, ad ſerviendum immunditiæ & iniquitati, ita exhibeamus membra no-
ſtra ſervire juſtitiæ in ſanctificationem qui ſtipendia, id eſt, retributio peccati, mors: gratia autem
Dei pro bonis operibus, ipſa donata eſt vita æterna. Et ſicut quando ſolemus de iſtis frequentibus
itineribus reverti ad manſiones noſtras detonſi & decalvati cum drappis & calceamentis depauna-
tis, & tunc nos reficimus & reparamus, ita vel nunc reparemus nos per cor contritum & humiliatum,
& per confeſſiones ex puro corde, & per benignitatem mentis, & per concordiam cum Dei volunta-
te quia per diſcordiam & Regnum iſtud temporale imminutum & pene deſertum, & æternum re-
gnum perditum habemus. Quia nec omnes Reges eſſe poſſumus, nec Regem ſuper nos à Deo con-
d Pſal.65. ſtitutum, *qui*, ſicut *d* ſcriptum eſt, *impoſuit homines ſuper capita noſtra*, habere ſuſtinemus; non attendentes, quia,
e Rom. 13. ſicut dicit *e* Apoſtolus. *non eſt poteſtas niſi à Deo, & qui poteſtati reſiſtit, Dei ordinationi reſiſtit*: quoniam Deus,
qui eſſentialiter eſt Rex Regum & Dominus Dominantium partitione nominis & numinis Dei, id eſt,
poteſtatis ſuæ, voluit & eſſe & vocari Regem & Dominum pro honore & vice ſua in terris. Et ſicut
Archangelus, qui nunc eſt Diabolus, cum ſuis ſequacibus, quia per humilitatis ſubjectionem condi-
tori ſuo ſubditus eſſe noluit, & per coæqualitatem charitatis Coangelis ſuis ſocius eſſe deſpexit, de
cœlo cecidit; ita & illi, qui poteſtati à Deo conſtitutæ propter Deum & in Deo ſubjecti eſſe nolunt,
& pares vel coæquales in Regno habere non ſufferunt, per quam debitam ſubjectionem, & parilem æ-
f Job 41. qualitatem, Dei amici & Angelorum conſortes eſſe poterant, ſubjecti Diabolo, & Dei inimici conſti-
g Jac. 1. tuuntur. Quapropter de Diabolo ſcriptum eſt: *f Ipſe eſt Rex ſuper univerſos filios ſuperbiæ.* Et illius ſubjectis
Joan. 1. Dominus, apud quem non eſt viciſſitudinis obumbratio, quamdiu in ipſo malo perſeverant ſemper,
in Evangelio dicit: *g vos ex patre Diabolo eſtis*, non quia à Diabolo ſunt facti aut generati, ſed quia Dia-
bolum imitari.

2. Reparemus ergo nos per pœnitentiam & confeſſionem, & per eleemoſynas, unusquiſque ſecundum poſſibilitatem ſuam, & quantum quiſque recognoſcit ſe à Deo aruiſſe per culpas, tantum bibat compunctionis ſuæ lachrymas, & tunc proficient in aqua iſta, quas facimus firmitates, ſi per bona opera reſtruxerimus, quas in nobis diſtraxerunt peccata, virtutum munitiones: quæ & tunc proficient, ſi mala, quæ fecit quis prius, prout poterit, emendaverit, aut rapta ſolvendo, aut per indulgentiam deprecando, atque mala cætera per dignam pœnitentiam abolendo: & tunc proficient ſi ante
h Eſa 1. cuſtodierit, ne de illis ſe ſordidet, de quibus ſe emendavit, quia ſcriptum eſt: *h Lavamini, mundi eſtote, auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis, dicit Dominus.* Quieſcite agere perverſe, diſcite benefacere. Quia qui ſe bonis operibus & lachrymis & orationibus à peccato mundat, & iterum gravia peccata perpetrat, talis eſt, ut S. Petrus dicit, ſicut ſus quæ ſe jactat in luto, & ſicut canis qui remanducat vomitum ſuum. Et timere debet, ne ipſas lachrymas in conſpectu Dei reddat immundas, per quas mundari potuit à peccatis. Quæ non dicimus, ut ſi iterum alius ceciderit poſt confeſſionem in peccatis, ut in peccatis quaſi deſperatus jaceat, ſed ut à peccatis, quantum poteſt, ſe caveat, & ſi fragilitate ceciderit,
i Pſal. 40. quia ſcriptum eſt: *i Nunquid qui cadet, non adjiciet ut reſurgat?* dicat, *k Nunc cœpi*, & per immutationem de-
k Pſal.76. xteræ Excelſi, ſemper per pœnitentiam reſurgat, ne illum ultimus dies in peccatis inveniat, & ſine perditus fine fiat.

Capitulum II.

UNde quia ſolent Medici, quando genera infirmitatum, vel morbus in terram venit, generalem medicinam conficere, unde omnes poſſint ſanari: ita nunc communiter hanc medicinam, cooperante & medicante Domino, ſtatuimus ad recuperandam & conſervandam ſanitatem noſtram, ne & in iſto ſeculo, gravius affligamur, & in futuro ſeculo, quando de iſto corpore exierimus, æternis tormentis cruciemur, id eſt, ut unuſquiſque Epiſcopus in ſua Parochia, & Miſſi in illorum Miſſaticis, & Comites in illorum Comitatibus, cum maximo ſtudio & ſumma diligentia curam habeant, ut quicunque raptores & prædatores ubi ſunt, cujuscunque homines ſint ad rationem deducantur, & ſecundum legem, quæ ibi malefacta habent, emendent, aut ſolvant ſecundum legale placitum, aut per indulgentiam ſibi impetrent perdonari. Et Epiſcopi ſecundum qualitatem & quantitatem peccatorum abſque acceptione perſonarum, rapacibus & his ſimilibus vitiis nominatis, & convictis, pœnitentiæ leges injungant, ſuſpecta diſcretione & qualitate, prout cuique ad ſalutem viderint expedire.

2. Ad quæ ſpecialiter exequenda, quædam de pluribus Capitulis Prædeceſſorum Regum & Synodalium hic ponere dignum duximus, commonentes Epiſcopos & Comites, ut illa capitula, quæ inde ante hos annos in unum collecta fuerunt, & in Cariſiaco Epiſcopis & Miſſis noſtris per univerſum Regnum noſtrum ad exequendum donavimus: ſed & illa, quæ conſenſu fidelium noſtrorum fieri juſſimus, quando cum fratri noſtro LOTHARIO glorioſo Imperatori apud Valentianas locuti fuimus, & fidelibus noſtris denuntiari & obſervare præcepimus, ad præſentiam reducant, & illa relegant. Et quia hæc pauca hic brevitatis cauſa ſubſcripſimus in talibus rebus, quæ eis advenerint ad emendan-

[em]dandum: & hic inde ſi non invenerint, per illa & per alia Capitula Regia & Synodalia, quæ emendanda ſunt, & emendanda providerint, emendare procurent. Si vero & juxta Diabolicam calliditatem, & ſecundum humanam fragilitatem nova quæcunque acciderint, quia nova morborum genera, nova quærunt medicamentorum experimenta, morem ſequentes prædeceſſorum noſtrorum, Sancti Spiritus gratia illuſtrati, contra venena Diaboli miniſtrare curabimus medicinalia antidota Chriſti.

Capitulum III.

COmmuni placito conſtituimus, ut uſque ad Miſſam S. Remigii, id eſt, Kalendas Octobr. ſpatium habeant illi, qui in iſtis temporibus iſtas deprædationes & alia malefacta criminaliter & publice fecerunt, ut in de apud Dominum, & apud eos, quibus malefecerunt, ſe pacificent. Et quisquis hoc non fecerit, bannum noſtrum dupliciter componat, ſcilicet & quia poſtquam rapinas & alia malefacta in Cariſiaco, & poſtea apud Confluentes, cum dilecto fratre noſtro LUDOVICO glorioſo Rege, & nepote noſtro LOTHARIO, forisbannavimus. Et poſt iſtum bannum, per conſenſum omnium factum illa emendare, ſicut illis ſpatium dedimus, noluerunt, & omnia quæ commiſerunt legaliter componere compellantur, & per publicam pœnitentiam, ſecundum ſacros canones, Deo & Eccleſiæ, in quam peccaverunt, ſatisfaciant, quibus ſi obedire noluerint, aut per fidejuſſores ad præſentiam noſtram perducantur, aut omnia, quæ in regno noſtro habent, in bannum mittantur, & Epiſcopali authoritate à communi Eccleſiaſtica & omnium fidelium ſocietate excludantur.

Capitulum IV.

DE honore autem Eccleſiarum ac ſervorum Dei, & de rapinis atque aliis malis ſeu præſumptionibus, ab iſta die, & in reliquum compeſcendis, Capitula avi & patris noſtri temporibus conſtituta, hic ſubjungere, & ut omnimodis obſerventur, ex banno noſtro præcipere, dignum & neceſſarium duximus. Scriptum eſt enim in illis* Capitulis: *Si quis intra Regnum rapinam fecerit, aut cuicunq; noſtro fideli ejusq; homini aliquid vi abſtulerit, in triplum quod abſtulerit, legibus componat & inſuper bannum noſtrum, id eſt, LX. ſolidos, nobis perſolvat: poſtmodum vero ante nos à Comite adducatur, ut in baſtonico, vel in alio carcere truſus, usque dum nobis placuerit, pœnas luat.* Nam ſi publice actum fuerit, publicam inde agat pœnitentiam: quoniam *raptores*, ut ait Apoſtolus, niſi veram egerint pœnitentiam, *Regnum non poſſidebunt.* *lib.6.cap.96 inCollect.Benedicti Levitæ Moguntini.

2. Qui vero de rebus Eccleſiarum aliquid abſtulerint, gravius inde judicentur, quia ſacrarum rerum ablatio, Sacrilegium eſt: & Sacrilegus vocatur, qui ex eis aliquid abſtulerit, aut abripuerit. Extorres namque à liminibus matris ſanctæ Eccleſiæ tales perſonæ uſque ad ſatisfactionem Eccleſiæ, quam læſerunt, ſunt habendæ atque firmiter denotandæ. Et idem Sanctus Paulus, per quem locutus eſt Chriſtus, dicit: *Quia neq; rapaces, neq; homicida, neq; adulteri Regnum Dei poſſidebunt.* Et item: *Si quis fornicator, aut adulter, aut rapax, aut homicida eſt cum hujuſmodi nec ſumere cibum Chriſti diſcipulo*, id eſt, Chriſtiano *licet ante ſatisfactionem*, id eſt correctionem, ac emendationem, & dignam pœnitentiam, Et Sanctus Johannes Apoſtolus, talem ſalutare aut in domum recipere vetat. Et ſacri Canones à Spiritu Sancto per eos dictati, qui in cœlo cum Deo regnant, & in terris miraculis coruſcant, conſtituerunt dicentes: *Si quis de potentibus Clericum, aut quemlibet pauperem aut Religioſum exſpoliaverit & mandaverit ad ipſum Epiſcopus, ut eum audiat, & eos contempſerit, invicem mox ſcripta percurrant per omnes provinciæ Epiſcopos, quoscunq; adire potuerint, ut excommunicatus habeatur, donec audiat & reddat aliena.* Et de rebus ac facultatibus Eccleſiaſticis dicunt: *Si quis oblationes Eccleſiæ extra Eccleſiam accipere vel dare voluerit, præter conſcientiam Epiſcopi, vel ejus, cui hujuſcemodi officia commiſſa ſunt, nec cum ejus agere voluerit conſilio, anathema ſit.*

3. Et item in* Capitulis avi & patris noſtri ſcriptum eſt de his, qui in exercitu, quoscunque ſecum ducunt, quod & nos intra patriam volumus obſervari: *Deinceps omnibus denuntiari volumus, ut unusquisq; cognoſcat omnes, qui in ſuo obſequio ſunt, ſive ſui ſint, ſive alieni, ut ille de eorum factis rationem ſe ſciat reddituram, ut quicquid in pace violanda deliquerint, ad ipſius debeat periculum pertinere, ea ſcilicet conditione, ut pacis violator primum juxta facinoris qualitatem, ſive coram nobis, ſive coram Miſſo noſtro dignas pœnas perſolvat, & Senior, qui ſecum talem duxerit, quem aut conſtringere noluit, aut non potuit, ut noſtram juſſionem ſervaret, & inſuper in regno noſtro prædas facere, non timuerit per illius negligentiam: ſi autem eum de his non admonuerit, & poſtquam negligentia contemptoris ad ejus notitiam pervenerit, & eum corrigere, ſicut decet, neglexerit, honore ſuo privetur:* ut ſcilicet neuter illorum ſine juſta vindicta remaneat. Nos autem Epiſcopi Evangelica & Apoſtolica atque Epiſcopali authoritate Seniorem & Regni quemlibet Potentem, ſi commonitus juxta Evangelicum præceptum, ſe ſuosque homines corrigere noluerit, & licet ipſe talia non faciat, tamen ſi ſui vel in ſuo obſequio manentes talia fecerint, ſi eos non correxerit, & emendari quæ faciunt non obtinuerit, eosque ad pœnitentiam non perduxerit, ipſe excommunicetur ſecundum ſacros canones, donec ſuos homines ad emendationem & pœnitentiam reducat: quia melius judicavimus illum excommunicari, per cujus fortiam ſui talia faciunt, quam omnes illos, qui nec Deum timent, nec Epiſcopos, neque Miſſos Reipublicæ, propter ejus fortiam reverentur, & excommunicati ipſi non corriguntur, & alios ſuo morbo inficiunt: quia, dicente Apoſtolo, non ſolum qui faciunt, ſed & qui conſentiunt facientibus, digni ſunt morte. Non eſt liber à conſenſu, qui quod emendare poteſt, emendare negligit: quapropter ſine dubio peccati ſe participem facit. Si autem ipſe Potens vel Senior ſatisfecerit Epiſcopo, & Miſſis Regiis, quia ſuos homines ad emendationem & ad pœnitentiam non poteſt adducere, ſed ipſum vult aut à talibus immunem oſtendere aut digne ſatisfacere, & hujuſmodi maleficos à ſuo obſequio rejicere, & ut Dei inimicos perſequi: tunc aut non excommunicetur, aut ab excommunicatione ſolvatur. *lib.2.cap.15. inCollect.Anſegiſi Abbatis Lobienſis.

4. Et item in Capitulis Imperatorum ſcriptum eſt: *Comites verò & Miniſtri Eccleſiæ in eorum miniſteriis, ut hoc plenius & de noſtris, & de ſe, & de ſuis hominibus obtinere poſſint, adjutores in omnibus fiant. Et quicunq; prima & ſecunda vice de his à Comite admonitus, non ſe correxerit, volumus ut per eundem Comitem ejus negligentia & ad noſtram notitiam perferatur, ut authoritate, quod in noſtro Capitulari continetur, ſubire cogatur.*

5. Et item de pace in exercitali itinere ſervanda uſque ad marcham: *Hoc omnibus notum fieri volumus, quod quicunq; authorem damni ſibi illati nominatim cognoſcit, ut juſtitiam de illo quærat, & accipiat.*

6. Et item: *Si quis in exercitu vel infra Regnum ſine juſſione Dominica per vim hoſtilem aliquid prædari voluerit, aut fœnum tollere, aut granum ſive pecora majora vel minora, domoſq; infringere vel incendere, hæc ne fiant, omnimodo prohibemus. Quod ſi ab aliquo præſumptuoſe factum fuerit, LX. ſolidos, ſi liber eſt, ſit culpabilis, & omnia ſimilia reſtituat, aut cum XII. teſtibus ſe purget. Si vero ſervus hoc fecerit, ſententia capitali ſubjaceat, & dominus omnia ſimilia reſtituat quia ſervum ſuum non correxit, nec cuſtodivit, ut talia non perpetraret.* quoniam ſi nos ipſos comedimus, cito deficiemus. Unuſquiſque tamen cuſtodiat exercitum ſuum, ne aliqua deprædatio infra Regnum fiat.

7. Similiter & collectas, quas Theodiſca lingua herizup appellat, & infractiones immunitatum, & incendia, & adſalituras in domos, & conjurationes, & conſpirationes, & ſeditiones, & raptus fœminarum, ſicut & divinæ & humanæ leges prohibent, & prædeceſſores noſtri Reges prohibue-
11.q.1.ca.17. runt, firmiter ex banno etiam & nos prohibemus. Nos quoque Epiſcopi, authoritate & ſacrorum
conjurationũ Canonum, ſicut ſancti Pontifices DCXXX in Chalcedonenſi Conſilio conſpirationem fieri prohibuerunt: & ſicut cætera Conſilia Epiſcoporum hujusmodi pernitioſa facta vetuerunt, & nos prohibemus, quia facientes illa per eorum judicium, qui cum Deo jam in cœlo regnant, & à cœleſti Eccleſia, & à Chriſtianorum ſocietate ſeparati ſunt, niſi per dignos pœnitentiæ fructus ad hoc redeant, ut ſanctæ Eccleſiæ poſſint readunari.

8. Similiter ut hæc Capitula, quæ hic adnotata ſunt, ita per hæc & illa omnia, quæ in ſuprascriptis locis, ſcilicet in Cariſiaco & apud Valentianas collecta & conſtituta ſunt, obſervari præcipimus, & omnes communiter confirmamus. Si autem aliquis quicunque inobediens extiterit, cum ſumma feſtinatione Epiſcopi, Comites & Miſſi noſtri notum facere curent, ut quantocius ad noſtram præſentiam illum venire jubeamus, & dignam ultionem ſecundum judicium fidelium noſtrorum ſuſtineat, & ſi (quod abſit) talis emerſerit, qui Dei timorem poſtponat, & Eccleſiaſticam authoritatem contemnat, & Regiam poteſtatem refugiat, ſciat quicunque ille fuerit, quod & ſecundum canonicam anthoritatem ab omnium Chriſtianorum cœtu, & à ſanctæ Eccleſiæ conſortio, & in cœlo & in terra alienus efficietur, & Regali poteſtate, atque omnium Regni fidelium unanimitate, ſicut Dei & Eccleſiæ inimicus, & Regni *D*ei devaſtator, perſequetur uſque dum à Regno exterminetur. Et ſi aliquis Comes fuerit, qui hoc in ſuo Comitatu fecerit, aut ibi talia increſcere permiſerit, aut ipſe illa non emendaverit, aut nobis nota non fecerit, ut noſtra authoritas talia corrigat, ſciat quia talem ſententiam inde ſuſtinebit, ſicut tempore anteceſſorum conſuetudo fuit. Epiſcopus aut ſecundum Toletani Concilii capitulum ſeptimum, ad quem pertinere noſcuntur illi, qui talia contra Deum & Eccleſiæ pacem faciunt, ſi & eos quoslibet munere, vel favore, aut negligentia admonere noluerit, ut aut revertentes ſuſcipiat, aut contemnentes de Eccleſia rejiciat, excommunicatus à collegio cæterorum Epiſcoporum habebitur, quouſque emendationis vel damnationis eorum ab eo ſententia promulgetur, quoniam niſi communiter certaverimus, ut in omnibus juſtitia & ab omnibus conſervetur, nec Rex pater patriæ, nec Epiſcopi propitiatores & reconciliatores populi ad ſalutem æternam, nec qui participatione nominis Chriſti Chriſtiani vocantur, hoc quod humano ore dicimur, in divinis oculis eſſe valemus.

9. Ut autem hæc, quæ obſervanda ſupraſcripſimus, ac prænominavimus, nunc & de cætero certius & expreſſius à nobis atque à ſucceſſoribus inconvulſa ſerventur, propriis manibus his ſubſcribere communi conſenſu decrevimus, ea conditione ſervata, ut omnis in cunctis Ordinibus lex juris debiti, & honor ab omnibus obedienter & fideliter cooperante Domino conſervetur.

10. Poſthæc omnia relecta & collaudata communi conſenſu decrevimus, ut ſi aliquis homo propter mala facta, quæ emendare & per legem & per pœnitentiam noluerit, Seniorem ſuum dimiſerit, aut ab illo propter hæc ejectus fuerit, ab alio non recipiatur, donec illa, quæ malefecit, emendet & per legalem compoſitionem, & per Eccleſiaſticæ ſatisfactionis pœnitentiam.

CAROLI III. CRASSI IMPERATORIS AUGUSTI

CAPITVLVM

Ex Decretis Comitiorum generalium alicubi in Italia habitorum.

in Leg. Longob. lib. 2. tit. Qualiter diverſarum legũ hom. res ſuas diffin. deb.

SIcut conſuetudo noſtra eſt, ut Longobardus aut Romanus, ſi evenerit, quod cauſam inter ſe habeant, obſervamus, ut Romani ſucceſſiones juxta illorum legem habeant ſimiliter, & omnes ſcriptiones ſecundum legem ſuam faciant, & quando jurant, juxta legem ſuam jurent: & alii ſimiliter: & quando componunt, juxta legem ipſius, cui malum fecerint, componant: & Longobardos illos convenit ſimiliter componere. De cæteris vero cauſis communi lege vivamus, quam Dominus CAROLUS excellentiſſimus Rex Francorum atque Longobardorum in Edictum adjunxit.

FRIDERICI II. IMPERATORIS AUGUSTI

Anno Chriſti 1220.

EDICTVM

De Vicarii Imperialis Poteſtate.

FRIDERICUS Dei gratia Romanorum Rex, & Siciliæ: Archiepiſcopis, Abbatibus, cæteriſque Eccleſiarum Prælatis, Marchionibus, Comitibus, Capitaneis, Valvaſoribus, & Nobilibus, Poteſtatibus, Conſulibus ſeu Rectoribus, & Communitatibus omnium Civitatum, & Oppidorum, ſimul & Rectoribus, atque Populo, & univerſis per Lombardiam, Romaniolam, & Tuſciam, atque per totam Italiam conſtitutis, gratiam & bonam voluntatem ſuam.

1. Poſt multas Imperii perturbationes, poſt obitum HENRICI patris noſtri Imperatoris, ſedatis Teutonicis ſeditionibus, & pace ubique conſtituta, cum jam ſimus accepturi benedictionem Imperialem, ut inde propoſitum reformandæ pacis, & unitatis, & concordiæ nobis & Imperio admodum neceſſariæ per Lombardiam, Romaniolam, Tuſciam, ſeu totam Italiam firmiter habeatis, præmittimus ad vos Legatum noſtrum à latere Epiſcopum Spirenſem & Metenſem Conradum, noſtræ Imperialis Aulæ Cancellarium, ut ipſe fidelitates, & alia jura à vobis recipiat, & diſcordiis tollendis nobis viam planam faciat, quatenus adire ad Coronam poſſimus.

2. Notum facimus vobis, quod huic legalem dedimus poteſtatem ſupponendi civitates, burgos, caſtra, villas, Marchiones, Comites, Capitaneos, & Valvaſores, ſeu quoslibet per univerſam Italiam, & partes ejus conſtitutos banno noſtro: & extrahendi: faciendi conceſſiones: pœnas etiam exigendi: conficiendi tabelliones: dandi poſſeſſiones, & reſtituendi: habendi etiam jus animadvertendi in facinoroſos: nec non vicibus noſtris agendi, prout commodum & honeſtum erit Imperio: ratum habituri quidquid ille ſtatuerit, decernimus, ne ab eo fiat appellatio. Mandamus etiam, ut ei, tanquam nobis, obtemperetur. Datum in Francfort in Curia ſolemni, Anno Domini MCCXX. 15. Kalend. Maij.

FRIDERICI II. IMPERATORIS AUGUSTI

Anno Chriſti 1225.

EDICTVM

De Paratis & manſionaticis & conductibus Imperatori ad Comitia proficiſcenti exhibendis.

Miſſum ad Civitates Italiæ.

QVALITER jura Imperii pro varietate temporis præcedentis conculcata jaceant, qualiter ejus tranquillitas fuerit olim, & ſit usq; ad hæc tempora perturbata, univerſi de Imperio ſentiunt. Volentes itaq; jura Imperii in ſtatum optimũ reformare, ſubditorum oppreſſionibus condolentes, apud Cremonam, proximo die feſtivitatis Reſurrectionis Dominicæ nunc inſtantis, de conſilio Principum Palatinorum, ſolemnem indiximus Curiam celebrandam. Quapropter vobis ſub debito fidelitatis, quo nobis aſtricti tenemini, firmiter & diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus veſtros milites armis & equis, qua convenit diligentia, præpa-

præparetis, &, cum ad finitimas partes Imperii noveritis nos feliciter dirigere iter noſtrum, eos dem ante noſtram præſentiam transmittatis; de condigna retributione ſecuri, quia vobis & veſtris benemeritis curabimus reſpondere.

Anno Chriſti 1236.

FRIDERICI II. IMPERATORIS AVGVSTI

RESCRIPTVM

Ad Papam, à quo jubebatur ab Italia abſtinere, & litis cum Lombardis arbitrium in Papæ manus committere & Terræ ſanctæ expeditionem ſuſcipere.

ITALIA hæreditas eſt mea, & hoc notum eſt toti orbi. Anhelare ad aliena, & propria relinquere, ambitioſum eſſet & enorme, præſertim cum Italicorum, præſertim Mediolanenſium me injuriis laceſſivit inſolentia, in nullo mihi debitam exhibens reverentiam. Præterea Chriſtianus ſum, & qualiſcumque ſervus indignus Chriſti accinctus ad Crucis inimicos debellandos. Cum igitur tot hæreſes non tantum pullulent, immo ſylveſcant in Italia, & jam zizania ſegetes incipiant ſuffocare per civitates Italicas, præcipue Mediolanenſium, tranſire ad Saracenos hoſtiliter expugnandos, & illos incorrectos pertranſire, eſſet vulnus infixo ferro omentis ſuperficialibus delinire, & cicatricem deformem, non medelam procurare. Item ſolus ſum, & homo ſum, nec ad tantum laborem ſufficio, ut inimicos Crucis ſine magno comitatu adeam, debellaturus incredulos, qui tot ſunt & tam fortes expugnando. Iterum cum ſine theſauris magnis ad tam arduum negotium conſurgere per me non ſufficiam, opes ejusdem terræ in opem & ultionem Crucifixi convertere deſtinavi. Abundat equidem Italia armis, equis, & opibus. Hoc terra novit univerſa.

Miſſa per Cardinalem Præneſtinum, Legatum Papalem.

FRIDERICI IMPERATORIS AUGUSTI

EDICTUM

De Comitiis Imperialibus Parmam indictis.

NOs voluntati Dominicæ diſpoſiti ea perficere in votis gerimus, per quæ Eccleſia eradicatis zizaniis ſalubriter gubernetur, ſicut quemadmodum ab Orientali zona Regnum Hieroſolymitanum CONRADI cariſſimi filii noſtri materna ſucceſſio, ac demum Regnum Siciliæ præclara maternæ noſtræ ſucceſſionis hæreditas, & præpotens Germaniæ * Principatus pacatis undique populis ſub devotione noſtri nominis perſeverat, ſic illud Italiæ medium noſtris undique viribus conculcatum ad noſtræ Serenitatis obſequia & Imperii redeat unitatem: neque in hoc providere tantummodo commodis intendimus, ſed in hoc Crucis negotium rectiſſime procuratur: dein rebellibus noſtris circa partes Italiæ in gremium noſtræ gratiæ revocatis diſcordias multorum Nobilium deſiderato fine præcidimus, qui vota ſua in adventu hujusmodi ſuſpenderunt, ne Crucis ſignaculo præſignitos Chriſtiani cruoris effuſio, licet juſta, ob debitum & honorem Imperii & Regni Siciliæ macularet. Ad hæc igitur procuranda, æſtate præſente perſonaliter cum Principibus noſtris intrare condiximus Lombardiam, ut eradicata in Italia Hæretica pravitate jura Imperii reformemus ibidem, & pacem diſcordiarum ſchiſmatibus fatigatam inſtauremus, & quibuslibet paſſis injuriam ſine acceptione perſonarum juſtitiæ copiam miniſtremus, ut ad expiandum inimicorum fidei peculiare flagitium in partibus Transmarinis, de communi Transmontanorum & Italicorum conſilio votis communibus unanimiter aſpiremus, ad quod non ſolum utilitas, ſed ipſa neceſſitas inſtanter invitat, cum treuguarum finis, quas nos in ipſis partibus exiſtentes inivimus cum Soldano, fere in gremiis habeatur. Quare de noſtrorum conſilio Principum apud Parmam ſolemnem Curiam duximus indicendam, ad quam ab Urbe citra omnes urbium Italiæ Nuntios invitamus, ubi quamplures nobiſcum Principes noſtros habebimus, & Legatos omnium Regum Occidentalium, ut ſi tanta rebellium fuerit protervitas, ut nec ad Deum, nec ad decus Imperii & Eccleſiæ velint habere reſpectum, tam celebris tribunalis in eos materialis gladius exeratur. Ecce autem quod ante faciem noſtram de Principibus noſtris aliquem præmittemus, cui plenariam dabimus poteſtatem univerſitates quaslibet, ac etiam perſonas ſeculares extra culminis noſtri gratiam in partibus Imperii exiſtentes in plenitudinem gratiæ noſtræ recipere. Tu vero velut fidelis & prudens te ipſum ad veniendum ad Curiam ſupradictam honorifice præpara, Poteſtatibus, Conſi-

* Suevia.

Conſiliis, Communibusque Comenſibus, Mediolanenſibus, Bergomatibus, Vercellenſibus, Alexandrinis, Brixianis & Laudenſibus, ex parte noſtra præcipiens, ut Ambaſciatores ſuos Civitatum ipſarum auctoritate munitos in dicta Curia ad noſtram ſtudeant præſentiam deſtinare. Nos enim in feſto B. Joannis Baptiſtæ proxime nunc futuro Aquilarum victricia ſigna movebimus apud Auguſtam, ſubſequenter in feſto S. Jacobi dictam regere Curiam diſponentes.

FRIDERICI IMPERATORIS AUGUSTI

EDICTUM

Anno Chriſti 1245.

Adverſus Papæ & Concilii Lugdunenſis Decretum de ſua depoſitione.

Pontifex in Concilio meam mihi Coronam detraxit. Videamus, an ita ſit. Nam Coronam capiti meo impoſitam nondum vel Pontificis vel Concilii decreto amiſi. An vero principem, cui non eſt par, de culmine Imperialis dignitatis Pontifex deturbabit? Atqui meliore multo nunc, quam ante, conditione ſum. Nam ante in aliqua ſaltem re tenebar ei obtemperare, aut obſequium adhibere: nunc vero omni obedientia, venerationis, & pacis ſolutus vinculo ſum.

MAXIMILIANI I. IMPERATORIS AUGUSTI

EDICTUM

Anno Chriſti 1505.

Contra Bannum Papale, & ut diſtringantur Sacerdotes, qui homines Imperii ad judicium Pontificis Romani evocare audent.

Maximilianus Dei gratia Romanorum Imperator, & Rex Hungariæ, &c. Illuſtriſſimo Principi, Philippo Caſtiliæ, Legionis & Granatæ Regi, Archiduci Auſtriæ, Duci Burgundiæ, & Richardo Duci Lotharingiæ, noſtris dilectis fratri ac filio: & Reverendis, Illuſtribus, Nobilibus, Spectabilibus, noſtris conſanguineis & affinibus, Electoribus, Principibus, venerabilibus ac noſtris & Imperii dilectis fidelibus. Jacobo Trevirenſi, & Hermanno Colonienſi Archiepiſcopis, per Galliam regnumque Arelatenſe & Italiam Archicancellariis, Alexandro & Johanni Marchionibus Badæ, Comitibus in Spanheim, noſtris locumtenentibus in provinciis Lucelburgenſi & Aſchenſi, Wilhelmo Lantgravio Heſſiæ, aliisque omnibus & ſingulis, Prælatis, Comitibus, Baronibus, Equitibus, Miniſterialibus, Capitaneis, Præfectis, Officialibus, Sculteтis, Advocatis, Curatoribus, Scabinis, Conſulibus, Judicibus, Senatoribus, & omnibus aliis noſtris ſubditis ac fidelibus in ſupramemoratis Principatibus, Archiepiſcopatibus, Comitatibus, provinciis, civitatibus & diſtrictibus, commanentibus, ad quos Regium hoc noſtrum Edictum, aut ejus debita copia pervenerit, gratiam noſtram & omne bonum.

1. Illuſtriſſimi, Reverendi, Illuſtres dilecti, frater, fili, conſanguinei, affines, Electores, Principes, Generoſi, Nobiles, Spectabiles, noſtri dilecti venerabiles, notum vobis facimus, quod nos Præpoſito, Decano & Capitulo Metropolitanæ Eccleſiæ Trevirenſis ſcripſimus, eosque monuimus, ut ab actione, quam Romæ adverſus Nobilem noſtrum & ſacri Imperii dilectum fidelem Philippum Comitem Virnebergæ inſtituerunt, & ad quam eum per bannum Eccleſiaſticum inducere paraverunt, abſtinerent, & debito juris ordine coram nobis aut noſtra & ſacri Imperii Camera, velut ordinario & legitimo eorum judicio, & cujus nos ſumus ſupremus judex, eum convenire & ſufficienter procedere acquieſcerent, juxta mandatum noſtrum deſuper emiſſum.

2. Nobis tamen juratus noſtræ Cameræ Nuntius, qui prædictis Præpoſito, Decano & Capitulo Eccleſiæ Trevirenſis anteſatum noſtrum mandatum inſinuavit, per ſe & inſtrumentum, retulit, eundem Præpoſitum, Decanum & Capitulum, mandatum noſtrum contempſiſſe, & in propoſito ſuo perſeverare, & adverſus nominatum Comitem Virnebergæ nihilominus ſupramemorata cenſura & banno Eccleſiaſtico uti, & nunc etiam conari ad ipſius cenſuræ ac banni proclamati executionem gravioribus modis procedere. Quamobrem idem Comes Virnebergæ humiliter nobis ſupplicavit, ne ſe, qui ſe debito judicio ſiſtere obtuliſſet, permitteremus injuſte ac inique per prædictum bannum & ulteriores cenſuras gravari.

3. Quoniam ergo nobis, ut Romanorum Imperatori convenit providere, ne noſtræ & ſacri Imperii jurisdictioni & ſuperioritati per ſpontaneam actionem in locis & judiciis incompetentibus inſtitutam, fraus fiat: & ipſum etiam ſæpedictum Præpoſitum, Decanum & Capitulum Eccleſiæ Trevirenſis propter eorum contemptum, inobedientiam & contumaciam punire decreverimus: ideo mandamus ex plenitudine Romanæ Cæſareæ Majeſtatis & poteſtate Imperiali, vobis omnibus ac ſingulis, ſub comminatione noſtræ & ſacri Romani Imperii indignationis & pœnæ graviſſimæ, inſuper privationis omnium regalium, feudorum, gratiarum, privilegiorum & libertatum, quæ à nobis & ſacro Imperio habetis & mulcta centum marcarum auri puri, Cameræ noſtræ irremiſſibiliter per-

perſolvendarum, ſeveriter ac volumus, ut omnes ac ſinguli, ſimulatque hoc noſtro mandato aut ejus debita copia requiſiti fueritis, ſæpedicti Præpoſiti, Decani & Capituli Eccleſiæ Trevirenſis, proventus, reditus, cenſus, decimas, curtes, prædia & jurisdictionalia, ubicumque in veſtris aut aliis ditionibus poſſident, & vos ea conſequi poteritis, arreſtetis & ſiſti curetis, vel ipſi detineatis, & prò eorum æquis expenſis cuſtodiatis, aut cuſtodiri noſtro nomine jubeatis, neque exinde ſive multum ſive parum illis exhiberi aut repræſentari ſinatis, usque dum à temerario & contumaci propoſito deſtiterint, mandatis ac juſſis noſtris obedienter pareant, & ſupranominatum Comitem Virnenbergæ coram noſtro & ſacri Imperii Camerali judicio, ut ordinario & legitimo ejus judicio, ſi cauſam & actionem ſuam cedere nolint, conveniant, & ſimul expenſas atque ſumptus, quos dictus **Comes propter injuſtos eorum proceſſus facere coactus fuit, juxta noſtram & Cameræ noſtræ cognitionem, refundant. Volumus ut huic noſtro mandato fideliter obtemperetis, nullus ex vobis alium reſpiciat, moras alterius ſuæ prætexat excuſationi aut alius deniq; alium expectet: ne nobis neceſſitas imponatur, ad contentam ſuperius pœnam & mulctam erga vos procedendi, &c. Datum anno poſt natum Chriſtum MDV.**

F I N I S.

INDEX

Digitized by Google

INDEX

SIVE

REPERTORIUM

RERUM SINGULARIUM AC NOTABILIUM IN HOC tertio tomo Conſtitutionum Imperialium, obſervandarum, in certas materias & locos communes juxta ordinem alphabeti digeſtum.

Quia ſæpe fit, ut una materies variis ſynonymis appelletur, & nobis remiſſiones illas frequentes iterare tædioſum fuerit, ipſe Lector, quod uno in loco non reperit, ad Synonymon ejus recurrat.

A.

Abbates.

de Abbatis electione, an ad Epiſcopum pertineat. 325
Abbatia in tuitionem Imperii data 274.275
de Abbatum inveſtitura per Imperatorem 323
Abbatia vacans eſt in manu Regis 349
Abbates in Aulam venire poſſunt 271.273
Abbates apud Imperatorem accuſari debent 140
Abbates coram Commiſſariis Imperialibus compareant 251
Abbas quomodo Imperio exercituare debeat 235
Abbates ne arma portent, aut in exercitum pergant 117
Abbates in bellum non eant, ſed contribuant 649
Abbas habeat notarium 149
Abbatum regula & inſtitutio. 220. *uſque ad* 225
Abbates teneant regulam S. Benedicti. 118
Abbas monachorum vitam regit 131
Abbas pro ſuſceptione monachi nihil accipiat 139.224
Abbatibus non licet plura monaſteria habere 153
Abbates joca turpia fieri ante ſe non permittant 226
Abbates in tabernas non vadant 140
Abbatibus venationes & aucupia & ludi interdicta 117.140
Abbatibus aucupia interdicta 117
Abbatibus venationes interdicta 117

Abbates in Imperio Germanico.

Augienſis vel Reichenavvenſis Abbas 328.335.530
Campidonenſis Abbas 335.441.503
Corbejenſis Abbas 335
Elchingenſis Abbas 503
Elevacenſis Abbas 335
Fabarienſis Abbas 335
Fuldenſis Abbas 335.501
Hirsfeldenſis Abbas 335.501
Kreyſsheimenſis Abbas 503
Laureshamenſis Abbatia 304
Luderenſis Abbas 503
Lunneburgenſis Abbas 321
Marcktalenſis Abbas 503
Mindernavvenſis Abbas 503
Murbacenſis Abbas 335.503
Ochſenhanſenſis Abbas 503
Petershuſenſis Abbas 503
Prumienſis Abbas 335.503
Rockenburgenſis Abbas 503
Rodenſis Abbas 503
Rotenmonaſterii Abbas 503
Salmanſuilenſis Abbas 503
S.Cornelii Monaſterii Abbas 502
S. Galli Abbas 335
S.Hemmerami Ratiſponenſis Abbas 503
Schuſſenriedenſis Abbas 503
Stabulenſis Abbas 329.332.335.343.503
Tudenſis Abbas 335
Verdenſis Abbas 335.503
Weingartenſis vel Altorphenſis Abbas 335.502.503
Weiſſenburgenſis Abbas 335.502
Yſinenſis Abbas 503

Abbates in Imperio Gallico.

Beccenſis Abbas 345
Cadomenſis Abbas 345
Ceriſiaci Abbas 345
Claravallenſis Abbas 320.332.335.340
Cluniacenſis Abbas 335.357
Delbecenſis Abbas 345
Fiſcavenſis Abbas 345
Mortui maris Abbas 345
Revvalles Abbas 345
S. Benedicti Floriacenſis Abbatia 279
S. Columba Abbatia 280
S. Germani Antiſiodorenſis Abbatia 279
S.Germani Pariſienſis Abbatia privilegia 322
S.Wandragiſili Abbas 345
Tironenſis Abbas 345
Troactis Abbas 245

Abbates in Imperio Italico.

Caſſinenſis Abbas Imperii Princeps. 320 327
Caſſinenſis Abbatia Imperii Cameræ. 320.322.324.327
Ciſtellenſis Abbatia 325
S.Georgii in velo aureo Abbas 357
S.Pancratii in urbe Roma Abbas 315
S.Salvatoris Abbas 357
S. Silveſtri in urbe Roma Abbas 315
S.Vincentii Balbenſis Abbatia 396.326

Abbatiſſæ.

de Abbatiſſis conſtituendis à Rege 241
Abbatiſſa apud Imperatorem accuſari debent 140
de Abbatiſſa hereſchildo 331
Abbatiſſa non præſit duob. monaſteriis, nec egrediatur, niſi à Rege evocata 650
Abbatiſſa ſine Imperatoris juſſu monaſterio non egrediatur 140
Abbatiſſa in monaſterio ſemper reſideat 121.123
Abbatiſſa nullas virgines velare præſumant. 237
de Abbatiſſis contra morem Eccleſiæ facientibus 131
Abbatiſſis venationes & aucupia & ludi interdicta. 140

Abbatiſſæ in Imperio Germanico.

Buchovienſis Abbatiſſa 503
Eſſenſis Abbatiſſa 503
Gernrodenſis Abbatiſſa 503
Lindavienſis Abbatiſſa 503
Ratiſponenſis in ſuperiori monaſterio Abbatiſſa 503
Ratiſponenſis in inferiori monaſterio Abbatiſſa 503

Abigei.

Abigei coercendi 62
de abigeis equorum 10
abacti equi 100
Abactor uſque ad unum equum, duas equas, &c. 22
de abactore animalium diverſorum 22
Abactor non eſt, qui animal errans abduxerit, ſed fur 22
de abactoribus perſequendis 100

ſi abactor, antequam conveniatur, mortuus fuerit 25

Abortus.

qui abortionis cauſam dant, & eorum pœna 543
abortum cientes igni tradantur 124
qui abortum facit, aut infantem in ventre interficit 7

Abſens.

abſens nec accuſare nec accuſari poteſt 230
abſens nemo damnetur 230.376
abſentem damnatum, ſi in carcerem ex poſtfacto deveniat, audiendum eſſe 548
Abſentium facultates injuriis obnoxia 33
Abſentia amiſſorum bonorum reſtitutio 46

Academiæ.

Academiarum & Gymnaſiorum neceſſitas 482
Academia Bononienſis, ejusque Profeſſores 335
Academia Conſtantinopolitana 478
Academia Neapolitana 396
Academia Pariſienſis 421.422.572
Academia Romana 37.41.110
Academia Viennenſis 575.482

Acclamationes.

Acclamatio vulgi negligenda Principi 35

Accuſationes.

ut accuſet neminem cogendum 378
accuſare Epiſcopos vel clericos quomodo liceat 127.65
Accuſatio intra provinciam audiatur & terminetur 134
accuſatio Clericorum intra provinciam fiat 258
de accuſatoris perſona rimanda 258
Accuſare ſub alterius nomine nemo præſumat 19
ad accuſandum ſervi & liberti contra dominos & patronos, eorumque liberos non admittantur 21
ad accuſandum familiares & domeſtici contra dominos & hoſpites ſuos non admittantur. 21
de accuſatoribus de inimici domo prodeuntibus 225
de accuſatione vilium perſonarum 128
accuſare non poſſunt homines malæ converſationis 128
accuſatores, qui nec acquieſcere judicio nec appellare volunt 156.161
Accuſatoris & accuſati voces pariter audiri debent 286
Accuſatores alterius de crimine quatenus audiendi & admittendi 19
de accuſatore criminum detinendo, donec idonee caverit 521
Accuſatori competit probatio 29
Accuſatoris falſi & calumniantis pœna 6
accuſatores falſi & injuſti quomodo puniantur 633

Acta.

acta judiciaria ut diligenter aſſerventur 556

Actiones.

Actiones ſuas audeat in potentiorem transferre, aut in lite pendentes cedere 21
actiones potentioribus non eſſe transferendas 28
Actionibus alienis nullus potens ſe immiſceat 21
actiones intermiſſa diebus feriatis. 30

Actores.

Actor ſi in judicio non compareat 2
Actores, qui nec acquieſcere, nec appellare volunt 156.161

Actus.

actus nullus poteſt abſcondi 83

Admonitio.

Admonitio pœnas præeat 57

Adoptio.

de adoptionis ritu 53
adoptio per arma 53.95

Adſuetudo.

Adſueſcendum labori à teneris 37

Advenæ, adventitii.

de adventitiis, ut inquirantur & inſcribantur 152
de adventitiis ut commiſſarii inquirant 141
adventitii judicio ſiſtantur 152
de advenis conjugatis, ut relinquantur 150

Adulterium.

adulteria puniantur 118
de adulteris conſtringendis 252
adulteria ſi quorum ope conſilioque concelientur 541
qui, ut adulterium fieret, lenocinatus eſt, capite puniatur 21
adulter maritus cum ſoluta 23
de adulteriis ancillarum 7
Adulterii pœna 5.67.540
adulterorum pœna mors 21
adulterii pœna plectendus, qui vidua ſtuprum violentum intulit 23
adulteris pœna plectatur vidua, quæ ſe ſervo miſcuit 23
ſi quis adulteram uxorem ſuam in facto deprehenſam interfecit, ut impunis ſit 36
adulterum occidenti marito parcitur 37

Advocati.

Advocatus eſſe in ſuo judicio nec præfectus, nec queſtionarius poteſt 274
Advocatus quis habere poſſit 304
Advocatus non ſit centenarius Comitis 251
de advocatis pravis 157

Advocati Eccleſiarum.

de Advocatis Eccleſiarum 135.304.309
de advocatis ab Imperatore ordinandis 153
de advocato Epiſcopi 163
de advocatis ſacerdotum 160
advocati Eccleſiarum, etiam Proteſtantes ne Eccleſias gravent ullo modo 565
advocatum laicum habere non permiſit Imp. 304

Ædificia.

ædificiorum laus 82
ædificium in aliena area conſtructum 29
de ædificiorum conſervatione 35
ædificia collapſa inſtauranda 44
in ædificia publica lapides exhibendi 45

Æs alienum.

Ære alieno deducto, demum bona dici alicujus debent 91

Ætas.

de ætatis venia 90
ætas legitima in milite ad bonorum ſuorum adminiſtrationem 37
ætas ad caſum lubrica 287
ætatem ſupplet virtus 37

Afflicti.

de afflictorum ſubſidio 50

Aggreſſores.

aggreſſorum & pacis violatorum pœna 542

Agrimenſor.

de agrimenſore finium regendorum 52

Alea.

alea ludus ſacerdotibus interdicitur 308
alea tabularum clericis interdicta 226

Alienatio.

Alienationis nomine quid comprehendatur 227.248
alienatio prohibita 90

Alodium.

alodium eſt quod a privatis emitur, & non à Rege accipitur 150
in alode comparari non debent beneficia regalia 150

Altare.

altaria ſint lapidea 153
de altaribus tegendis 140
altaria non ſint ſuperflua 149
altaria ſuperflua tollenda 152
ad altare mulieres non accedant 126. 194
Amalorum Regia & Imperatoria proſapia 93.94.95
Amalorum familia per adoptionem inſertus Genſimundus 95

Ambitus.

ambitus honeſtus 103
ambitus omnis ab Eccleſia tollatur 107
ambitus eccleſiaſtici pœna 107

Amotæ res.

amotarum rerum pœna 550

Anabaptiſtæ.
de anabaptiſtis coercendis 495.496.514
Anabaptiſta à pace publica excluſi 563
Anachoretæ.
Anachoreta ut in loco ſuo maneant 138
Anathema.
anathema quando & quomodo imponendum 272
qui anathematis pœnam parvi duxerit 261
Angeli.
de Angelorum ignotis nominibus 126
Animalia.
de animalibus vel aliis rebus à quibus emuntur 152
Animalia errantia ſi quis abduxerit, nec indicaverit 22.23
Annatæ.
de annatis ad Romanam Curiam non perferendis 421.422.423
Annona.
pro annonæ copia gratias eſſe Deo agendas 120
de annona exercitus 64.65
annona militum moderata 80
Annus.
Annis nomen dant Conſules 70
Antichriſtus.
Antichriſtus eſt Papa 390.410.411
Antiquitates.
antiquitatum cognitio in rebus Imperii quam neceſſaria 327
de antiquitatum ſtudiis & laude 485
antiqua conſuetudo ſervanda 63
Apoſtata.
Apoſtata pœna 612
Apoſtolica Sedes.
Apoſtolica ſedis honos 98
Apoſtolica ſedis primatus 258.259
de Apoſtolica ſedis auctoritate in Epiſcopos 285
Apoſtolica ſedis poteſtas ligandi & ſolvendi 306
Apoſtolica ſedes Romana eſt omnis perſecutionis & perditionis flagellũ 317
Apoſtolica ſedes dicta omnis Epiſcopalis cathedra 618
Appellationes.
qui appellare nolunt, & tamen ſententiæ non acquieſcere 156.161
appellare ad Imperatorem de quibus cauſis liceat 265.268
qui alteri ſubjectus ſine appellatione ad Regis judicium venerit 119
præter appellationem nullus mediate ſubjectus ad Imperatoris tribunal veniat 252
appellantibus ad Imperatorem ſi quis injuriam fecerit 258
appellare ad ſedem Romanam licet 258
appellare ad ſedem Conſtantinopolitanam licet 258
contra appellantes ad Papam 346.347
appellare à Metropolitano ad Primatem licet 258
Appellatio extra provinciam Epiſcopo interdicta 134
appellationes Epiſcoporum ad Papam non perducantur 289
appellare licet à judice ſuſpecto extra provinciam 258
appellatio presbyterorum ad ſedem Romanam improbatur 291.292
appellari ab Epiſcopis ad Imperatorem poteſt 49
Appellatio eccleſiaſticorum ſuprema ſit ad Regem 348
appellari à Vicario Imperii nõ poteſt 657
appellari à provinciæ Præſide ad alios judices non licet 54
appellari poteſt à judicibus provincialibus 230
appellari à judicibus ad Provinciæ Præſidem licet 54
appellare à Comite & cæteris judicibus ad Regem licet 31.119
appellare à Sagibaronibus ad Comitem non licebat 15
appellationes omnes judicem debere ſuſcipere 22
de appellationũ litibus componendis 335
de appellatione illegitima non attendenda 58
appellantes temere, & eorum pœna 16
appellatio ſecunda 109
Aquæ.
aqua fluens 99
aquæ perennes 44
aquarum forma 83
de aquis orientalibus & ſeptentrionalibus 52
de aquarum ſaporibus 52
aqua virgo 83
Aquæ ſalubres quæ, & quæ craſſa 53
de aquarum dulcium præſtantia 68
aqua duriſſima 101
aquæ ſulphureæ vis 44
aquarum indagandarum ratio 52
de aquarum publicarum derivatoribus in privatum uſum 48
aquarum calidarum uſus 44
aquarum utilitas 68
aqua interdictus 99
Aquæductus.
de aquaductu 57
aquaductus Rom. & fontes 52
de aquaductu purgando 99
de aquaductu reparando 68
Aquilegus.
de aquilegio aquarum indagandarum 52
Aquila.
Aquila inſigne fidelitatis Imperialis 336.579
Arbitri.
de arbitris 61
Arbores cæſæ.
arborum furtim cæſarum pœna 551
de arboribus vi cæſis, aut incenſis, aut corruptis 3.7
de arbore dejecta 7.30
Arbores noxiæ.
arbores ædificiis obnoxia exſtirpanda 44
arbores fabricis noxia 83
arbores ædificiis obnoxia eradicentur 68
Archiater.
Archiatri officium & partes 78
Archicancellarii.
Archicancellarius Imperii Colonienſis Archiepiſcopus 137
Archicancellarius Germaniæ Bruno Colonienſis Archiepiſcopus 304
Archicancellarius Germaniæ Theotmarus 300
Archicancellarius Germaniæ Willigiſus Moguntinus Archiepiſcopus 311
Germaniæ Archicancellarius Arnoldus Moguntinus Archiepiſcopus 336
Germaniæ Archicancellarius Aribo Moguntinenſis Archiepiſcopus 312
Archicancellarius Galliæ & Regni Arelatenſis, Treverenſis Archiepiſcopus 371
Galliæ Archicancellarius Treverenſis. vide in Electores.
*Archicancellarius Italiæ Boſo Epiſcopus.*302.*Bruningus Epiſcopus* 303
Italiæ Archicancellarius Colonienſis Archiepiſcopus 344.350.351
Archidiaconi.
Archidiaconi non ſint laici 156
Archidiaconus Presbyteros ad ſynodum vocet 119
Archidiaconos animadvertere Epiſcopus debet 123
Archiduces.
Archidux Auſtriæ 587.516.659.562
*Archidux Auſtriæ.*501.*vide in* Duces.
Archiepiſcopi.
de Archiepiſcopi electione 336
Archiepiſcopi a Rege inſtituuntur 649 650
Archiepiſcopus à Rege in Comitiis inſtitutus & ſuper Epiſcopos alios poſitus 117
Archiepiſcopatus vacans eſt in manu Regis 340
Archiepiſcopatus invaſores damnati 306
Archiepiſcopus, Epiſcopo ægrotante, officium ejus ordinet 273
Archiepiſcopi in Imperio Germanico.
Albanenſis Archiepiſcopus in Tranſylvania 450
*Bremenſis Archiepiſcopus.*311.336.344.351.360.416.511.502
*Cantuarienſis Archiepiſcopus in Anglia.*345.346.347.349.350
Colocenſis Archiepiſcopus in Hungaria 450

Colonienſis ſive Agrippinenſis Archiepiſcopus. 246.281.283.305.335.344.353.356.357.358.359.372
Eboracenſis Archiepiſcopus in Anglia 347.350
Hamburgenſis Archiepiſcopus. 283.305.329.335.336
Lundenſis Archiepiſcopus in Dania. 562.564
Magdeburgenſis Archiepiſcopus. 335.336.344.351.353.354.356.357.358.416.441.499.501
Magdeburgenſis Coadiutor 510
Moguntinenſis Archiepiſcopatus à Carolomanno Majoredomus Francorum primitus inſtitutus: cui præfuit Bonifacius 117
Moguntinenſis Archiepiſcopus. 120.134.246.307.308.335.340 343.344 351.353.354.356.357.358.359.360.371.413.416.499
Rigenſis Archiepiſcopus 502
Salisburgenſis vel Juvavenſis Archiepiſcopus. 305.335.338.343.344.360.396.397.387
Strigonienſis Archiepiſcopus in Hungaria. 419.420.450.459.494
Strigonienſis Præpoſitus Imperii Vicecancellarius 425
Trevirenſis Archiepiſcopus. 246.281.283.305.335.344.354.356.357.358.359.371
Wangionenſis Archiepiſcopus 305

Archiepiſcopi in Imperio Gallico.

Arelatenſis Archiepiſcopus. 335.407.627
Biſantinus Archiepiſcopus 246.281.335.354.357.502
Bituricenſis Archiepiſcopus. 279.281.282.291
Burdegalenſis Archiepiſcopus 291.345
Dolenſis Archiepiſcopus 281
Ebredunenſis Archiepiſcopus Princeps Imperii 430
Lugdunenſis Archiepiſcopus 247.279.281.282.306. *bis* 335
Metenſis Archiepiſcopus Drogo 270
Remenſis Archiepiſcopus 246.281.283.291.305.306
Rothomagenſis Archiepiſcopus 117.247.270.279.281.282.345.439.473
Senonenſis Archiepiſcopus Primas per Galliam & Germaniam 291.247.270.278.649
Senonenſis Archiepiſcopus Wenilo ad ſi Regis Germaniæ ſive Franciæ Orientalis fidem tranſit, eique ſe committit 280.281
Tarraconenſis Archiepiſcopus in Hiſpania 376
Turonenſis Archiepiſcopus 247.270.279.281.282.335

Archiepiſcopi in Imperio Italico.

Gradenſis Archiepiſcopatus 311
Mediolanenſis Archiepiſcopus 32.42.270.307.314.335.34
Mediolanenſis Archiepiſcopus Regem Italiæ conſecrat. 313. *Imperatorem in ejus inunctione Romæ deducit* 313
Meſſanenſis Archiepiſcopus in Sicilia 347.386
Panormitanenſis Archiepiſcopus in Sicilia 386
Piſanus Archiepiſcopus 320
Ravennenſis Archiepiſcopus 42.270.337.340.354.385
Ravennas Archiepiſcopus lite deducendis in conſecratione Imperatoris cadit 313
Salernitanus Archiepiſcopus in Sicilia 45.356.359
de Savo Archiepiſcopus 360
Tarentinus Archiepiſcopus 465

Archipresbyteri.

Archipresbyterum ſingulæ plebes habeant 300

Argentifodinæ.

de argentifodinis, quod pertineant ad regalia Imperii 362.363

Arithmetica.

Arithmetica 52
Arithmetica eſt inter ambigua Mundi 32

Arma.

arma non danda negotiatoribus 141.154
arma negotiatores non venundent 156
de armis non vendendis extra Regnum 122.123
de armis non portandis 156
de armis ad judicium non portandis 152
de armis intra patriam non portandis, vel ad placitum 160
in armis non peccandum 86
arma militaria clerici non attingant 271.272
ſi arma in ſeditione ſumpſerint Clerici 225
de armatura in exercitu habenda 156
de armorum factoribus 86.87

Arreſtatio.

arreſtationes quomodo faciendæ 447.448
Arreſtari ſine judicis auctoritate nullus debet 18
de arreſtatione injuſta 448
de arreſtationibus, quod in propriis terris fieri nequeant 447
ſi in arreſtum mittatur alicujus proprietas ob crimen, & ille non comparuerit 233

Artes.

artes nutrit præmium 110

Articuli.

Articuli defenſionales ſi non concludant 548

Artifices.

artifices remunerandi ſunt. 82

Aſſeſſores.

Aſſeſſores magiſtratuum 72

Aſtronomia.

Aſtronomia 52

Aſylum.

de aſylo & immunitate 145
aſyli reverentia 51
Aſylum Eccleſiæ 38.51
de aſylo Eccleſiæ, & ad illud confugientibus, varia capitula 117
ſi in aſylum eccleſiæ ſervus confugerit 24
ſi in aſylum eccleſiæ aliquis propter debitum publicum confugerit 24
ſi quis de aſylo aliquem traxerit 28
aſyla eccleſiarum malefactoribus, qui mortis rei ſunt, nihil proſint 121.*bis*
aſylum furi & homicidæ non proſit 145
aſylum Eccleſiæ non proſit raptori mulierum 115

Avaritia.

de avaritia vel concupiſcentia 130.151
de avaritia clericorum 193
de avaritia prohibenda 127
Avaritia crimen & deteſtatio 59
apud avaros ſepulta pecunia 58

Aucupia.

de aucupationum foreſti vel banno 312
aucupia Clericis interdicta 649
Aucupia eccleſiaſticis interdicta 140
Aucupia Presbyteris interdicta 117
aucupia ſacerdotibus interdicta 228.308

Auguria.

de auguriis vetitis 130

Avia.

Aviæ cura erga nepotes 54

Aulici.

Aulicorum diſciplina 111

Auraria.

Aurariæ functio 42
Aurariorum functio 42
Aurariæ penſio 43

Aurea Bulla

Aurea Bulla non violetur 509.510.511

Aurigæ.

auriga, qui caſu hominem per plauſtrum interfecerit, equi, plauſtrum merceſve ne publicentur 559

B.

Bannum Imperiale.

de non Banniendis hominibus in placito 159
bannitis & proſcriptis nemo panem aut hoſpicium præbere debet, ne quidem uxor propria 15.16
bannitos qui recipere poſſint, aut non. 450

Bannum Papale.

Bannum Papale ſpernit Imperator & contemnit, ut incompetentis judicis 375.387.615

bannus

bannus Papalis ut in Imperio non admittatur 659
contra eos, qui Banni Papalis literas deferunt in Regnum 346.347
Bannum Papale ſervantes ejiciantur, & bonis ſpolientur 350

Baptiſmus.

baptiſma quo tempore celebrari oporteat 236
baptiſmus annuatim in flumine celebratus 101
ut baptizandi fidei ſacramento imbuantur 236
in baptiſmo abrenunciatio quid ſit, & quomodo obſervanda 236
ut in baptiſmate pactum cum Deo factum à baptizatis obſervetur 236
qui ex baptiſmatis fonte aliquem lavare volunt, debent fidei ſacramentum ſcire 236
baptiſmum iterare Græci ſolebant 370
de rebaptizatis 261

Baptiſmales Eccleſiæ.

de baptiſmalibus Eccleſiis 135.161.162

Baptiſterium.

de baptiſterio 140

Barones in Imperio Germanico.

de Anwilre Baro Anſelmus 332.366
de Aquila Baro in Anglia 347
de Ballolio Baro in Anglia 347
de Batyan Comes in Hungaria 494
de Bello campo Baro in Anglia 347
de Bigot Baro in Anglia 347
de Biſeth Baro in Anglia 347
Blawenſis Baro 504
de Boteſowe Baro 364
de Boun Baro in Anglia 347
de Branſa Baro in Anglia 347
de Brene Dapifer 399
Broderith Baro in Hungaria 494
de Canivilla Baro in Anglia 347
de Chaak Baro in Hungaria 451
Clopitzi Baro in Polonia in Principem creatur 579.580
de Coldiz Baro, in Bohemia 417
de Curci Baro in Anglia 347
de Domnis Baro in Hungaria 450
de Dunaſtavilla Baro in Anglia 347
Falckenſteins Baro 363
Feyerkowi Baro in Hungaria 581
de Gara Baro in Hungaria 451
de Gathalotz Baro in Hungaria 450
de Geread Baro in Hungaria 494
Geroltzeggi vel Hoben Geroltzeggi Baro 503.504
De Haſtinga Baro in Anglia 347
Gundelfings Baro 504
de Hederwara Baro in Hungaria 651
Haideggi Baro 503
de Herefordia Baro in Anglia 347
de Hornebert Baro 363
Hrowath de Vyngarth Baro in Hungaria 494
Kotnpolth de Nana Baro in Hungaria 451
Kunigſeggi Baro 441.504
Kutaſſy Baro in Hungaria 581
de Laiſneto Baro in Anglia 347
de Lavnalis Baro in Anglia 347
de Leics Baro in Anglia 347
de Liblio Baro in Hungaria 418
de Lich Baro 363
de Lipa Baro in Bohemia 417
Lobdeburgi Baro 399
de Luci Baro in Anglia 350
Macedonia Baro in Hungaria 494
de Maleth Baro in Anglia 347
de Malevit Baro in Anglia 347
de Mara Baro in Anglia 347
de Marcali Baro in Hungaria 451
de Meduana Baro in Anglia 347
de Monbray Baro in Anglia 347
de Moravilla Baro in Anglia 347
Nadasdi Baro in Hungaria 494
de Nerneſen Baro 363
de Neuvillis Baro in Anglia 347
Offling Baro in Bohemia 561
Olahus Baro in Hungaria 494
de Baloz Baro in Hungaria 450
de Peren Baro in Hungaria 451
de Puſche Dapifer in Ravenſperg 417
de Radnych Baro in Hungaria 451
Rappolſteins Baro 504
de Rozgon Baro in Hungaria 450
de Rubija Baro in Hungaria 494
de Sancto Walerico Baro in Anglia 347
Schelggingen Baro 475
de Sterneberg Baro in Bohemia 417
Thaly Baro in Hungaria 494
de Varnas Baro in Hungaria 494
de Veu Baro in Anglia 347
de Vicceſtria Baro in Anglia 351
Ungnad Baro in Carinthia 561
Walspurgi Baro 501.504
de Warenner Baro in Anglia 347
de Wartenberg Baro 417
Wolffſteinius Baro 503.504
Zelggingi Baro 475
Zimmerenſis Baro 504

Barones in Imperio Gallico.

de Blangejo Baro 363.366
de Brance Baro 366
de Mulens Baro 366
de Roca Baro 366
Salinarum Baro & Dominus 482
Vergis Baro 366

Barones in Imperio Italico.

Clarimontis Baro 329
de Cornite Baro 329
de Monte longo Baro 386.387
de Puſtel Baro 329
Salinguerra Baro 393
de Surre Baro 329

Bellum.

Bellum unde dicatur 35
belli alea, & ejus fortuna anceps 581
de bello Turcis inferendo 485
in bellum contra Papam Eccleſiæ & Clerici contribuere debent 378

Benedictiones.

de benedictione aquæ calidæ ſeu frigidæ formula 254.255

Beneficium.

Beneficium quod revera 69
Beneficium non datur invito 37

Beneficia Regalia.

de Beneficiis & terris tributariis 327
ut de beneficiis Regalibus per Commiſſarios diligenter inquiratur 271
de his qui beneficia habent Regalia, & propria conſtituunt 150
de his qui in beneficiis Regalibus fraudem faciunt 150
de beneficiis Regiis deſtructis 250.267

Beneficia Eccleſiaſtica.

Beneficia Eccleſiaſtica ab Imperatore vel Rege conferuntur 275
Beneficia Eccleſiaſtica per præſentatorias non concedat Rex 275

Bibere.

ad bibendum nemo cogatur 154

Biblia.

Biblia juſſu Caroli Magni correcta 136

Bibliopolæ.

Bibliopolæ ſi famoſos & ſeditioſos libellos venales exponant 496

Bibliotheca.

Bibliotheca Regia Budenſis 485
ex bibliotheca quando monachis libri concedendi. 221

Blaſphemia.

de blaſphemis 404
de blaſphemia in Deum 229.231
de blaſphemiæ pœna 538

Bona.

Bona, deducto ære alieno intelliguntur 91

Bona damnatorum.

de bonis damnatorum non confiſcandis 559
de bonis contumacis viri confiſcandis 63
de bonis reorum, qui in fuga degunt 556

Bona materna.

de bonis maternis heredis dominio vindicandis 97

de bonis matris ad ſecundas nuptias convolantis 54

Brephotrophium.

Brephotrophium quid 248
de brephotrophiorum rebus non alienandis 248

Bullæ Papales.

Bulla Papales non expediuntur ſine pecunia parata 422

Burggravii.

Magdenburgenſis Burggravius 564
Nurenbergenſis Burggravius 441.563
Wettinus Burggravius 399

C.

Cadaver.

de cadavere occiſi ante ſepulturam inſpiciendo 547
Cadaverum cura ad Comitem privatarum pertinet 74

Caduca.

Caduca bona ſeu vacantia 74
de caducis fiſco applicandis 66
Caduca peregrinorum tantum fiſco ſocianda 106

Calamitates publicæ.

Calamitates publica & clades, quare Imperio obveniant. 653.625.143.144
Menzeri contra Martinum 8
de calcis compoſitione & diſtributione. 86

Calendarium.

Calendarii reformatio ad Imperatorem ſpectat 624
Calendarii emendatio per Papam 577

Camera Imperialis.

Camera Imperialis ad quid inſtituta, & de ejus ſuſtentatione 499
de Camera Imperialis viſitatione & reformatione 499
ad Camera judicium nullus mediate ſubjectus venire poteſt, niſi per appellationem 252
Ad Camerale judicium ſubditi, mediate ſine appellatione non admitti debent 119.252
Camera ut Spira perſiſtat 499

Campanæ.

de Campanis non baptizandis 140
campanarum pulſus juxta regulam fiant 155

Cancellarius.

de cancellariis 269
cancellarius preſcripto quantum accipere debeat 269

Canes.

de canibus in dextro armo tonſis 154

Canones.

Canones vim legum habent 319
Canonum inſtituta non licet ignorare 129
canonum contemptores ut puniantur 261
canones negligens ſacerdos deponatur 129

Canonici.

Canonicorum regula & reformatio. 209. uſque ad 220
canonica vita vocatur clericatus 131
Canonici ab Epiſcopo diſtringantur 161
ut Canonici intra dormitorium dormiant 271.273
de canonicorum militia implenda 226
de canonicis clericis qui in civitatibus vel monaſteriis degunt 230

Canonica tributa.

canon transmarinus 69
canonici ſolidi 41
canonicaria fides 45

Cantus Eccleſiaſticus.

de cantus Eccleſiaſtici emendatione 136.576
cantus juxta ordinem Romanum fiat 149
de cantu Romano à monachis peragendo 131
de cantu Eccleſiaſtico Romani moris 152

Cantores Eccleſiaſtici.

de cantoribus Eccleſiaſticis 194
de cantoribus in monaſteriis canonicis 217
Cantorum publicorum præmia 69

Captivitas.

de captura reorum ex officio magiſtratus 520
de captura reorum contra quos ſe accuſator offert 520.521
ſi de captivitate malefactor dimiſſus fuerit 445
de captivis in exercitu, tempore pugna 479
de captivis inſontibus relaxandis 107

Carcer.

Carceres puniendorum & cruciandorum reorum cauſa ne habeantur 559
in carceres ne honeſtæ & graves perſonæ temere conjiciantur 559
in carcerem innocentes conjecti 108
è carcere ſi quis noxium exemerit 9
è carcere, cuſtodia & loco ſupplicii ſi quis aliquem exemerit 17

Cardinales.

Cardinalis Diaconus urbis Romæ 153
Cardinales Eccleſiæ cardines & columna 379
Cardinales corporis Pontificii quædam pars 408
Cardinales quid eſſe debeant in Officio 390
Cardinales Apoſtolorum ſucceſſores Papæ non reſiſtere debent 373.374.390.391
Cardinalis Princeps in urbe Roma ſub Romanis Imperatoribus 88
Cardinales ab Imperatore capti 339.377.378
in Cardinales invectio Imperatoris 379.381
Cardinales ſunt ab Imperatore ex paupertate educti, ut Iſraelitæ à Moſe ex Ægypto 341
Cardinales majeſtatis rei fiunt, ſi contra Imperatorem moliantur 339
Cardinalium maledica litera in Imperatorem & Principes Imperii 341
Cardinalium ingratitudo erga benemeritos 375
Cardinalium hypocriſis & fermentum 375
Cardinales pauperum eleemoſynis impinguati fiunt refractarii 374.375
Cardinales perfidi 350
in Cardinalium medio regnat Diabolus 379.381
Cardinalium ambitiones & factiones in electione Pontificis 379.381

Carnisprivium.

qui carnibus veſcentes abominantur 193
carnium eſum ſi clerici aut religioſi diffugiant 193
carnes monachi non niſi infirmitatis cauſa comedant 221. 222

Cartarii.

Cartarii maſſa 98
de officio Cartariorum 90

Caſtratio.

Caſtretur clericus literas banni Papalis in Regnum deferens 346. *item qui tempore interdicti cantare noluerit* 346
caſtretur ſervus de furto convictus 11
Caſtretur qui ancillam ſtupravit, ut moreretur 7
ſi quis caſtraverit aliquem 147
qui caſtraverit ingenuum, aut virilia exciderit 8

Catechiſmus.

de catechiſmis doctrina Chriſtiana 566.570

Cauſæ judiciales.

cauſa diverſorum, ut dirimantur 161

cauſa

cauſa cognitio 91
Cauſarum nodi 80
cauſarum copia, juſtitia eſt inopia 109
cauſa à propriis judicibus judicetur 230
cauſa in judicio, quo ordine audienda 248
de cauſa ad Comitatum Principis remittenda 59.64
de cauſa ſacramentis finita 27

Cauſidici.

Cauſidici, qui nec acquieſcere ſententia, nec appellare volunt 156.161
de pravis cauſidicis 145

Cautio.

ſi quis cautionem debiti ad potentiorem tranſtulerit 28
Cautionem pro debito alieno mulier faciens non tenetur 29

Cenſitores.

Cenſitores 105

Cenſura librorum.

ſine cenſura ne ulli libri imprimantur 575

Cenſus.

Cenſus orbis ſub Auguſto 52
de cenſu Regali 158
de cenſuum indulgentia 104
de cenſus relevatione ac diminutione 91
de cenſuum remiſſione 106

CHRISTUS.

Vide in Filius Dei, *& in* Perſona Chriſti.

Centeſima.

qui ultra centeſimam legitimam à debitore poſtulaverit 29

Chriſma.

Chriſma in cœna Domini ab Epiſcopo petendum 117
qui chriſma à proprio Epiſcopo non accipiunt 225

Chriſtiani.

Chriſtianorum diſſidia exitioſa 486

Cingulum.

de cinguli militaris receptione 400 405
de cingulo militari per Principem concedendo 398
Cingulum otioſum 76

Citatio.

Citatio à judice quomodo impetranda 14
citatio quomodo & quoties facienda 155
Citationes in jus quomodo facienda 2
Citatus ſi non compareat 2

Cives.

unicuique civi urbs ſua eſt reſpublica 102
de civium numero 75
Civium ſeditiones in Senatum Imperator debet compeſcere 514
civilia munera 100

Civitates.

Civitates Imperatori ſemper obedientiam praſtiterunt 514
Civitates Imperiales quid Imperatori debeant 657
Civitates ſingula ſuos habuerunt Epiſcopos 650
in Civitates nullum jus habent Epiſcopi 40
Civitates Imperiales majores Comitem habeant & Epiſcopum 246.247
Civitates Imperiales habuerunt ſuos Comites vel Defenſores 49
Civitatum Comites primi & ſecundi ordinis 87
Civitatum Curatores 85
civitatum Defenſores 84
Civitates, etiamſi Marchiones & Comites haberent, tam liberae erant 354
Civitatum Imperialium Legati ad Comitia venire debent 1
Civitates jus habent legatos mittendi ad Comitia 335.336
Civitatum Imperialium Legati ad Comitia 659
Civitates Imperiales in Comitiis 442
civitates ſigillos & epiſtolas ſuas cuſtodiebant 136
Civitates vias & portas cuſtodiebant 136
Civitatum facies quibus Magiſtratibus ornetur 80.81
in Civitatibus magiſtratuum creatio ad Imperatorem ſpectat 335
Civitates Imperii primo religionem ſovere cœperunt 428
civitatem habitandi cautionem praſtare Curiales debent 100
Civitates maxima privilegia ab Imp. Maximiliano & domo Auſtriaca acceperunt 514
Civitates libera in Regno Hungaria 417
Civitates maritima Huſſitarum religionem ſuſceperunt 428
in Civitatibus manere, nec ruſticari, Curiales debent 100
Civitatem incolere, honeſtum 100
Civitatum facies pulchra 99
Civitatum nervi 91
in Civitatum expugnationibus à cade & ſacris abſtinendum 586.605
Civitates readificandi licentia eſt ab Imperatore impetranda 313
de jure in Civitates ab Imperatore in feudum acceptas 295

Civitates liberæ in Imperio Germanico.

Alena 504
Altſtedium 313
Andernacum 292
Aquiſgranum 400.401.405.504 132.164.509
Argentina 495.504
Auguſta 307.336.510.511.514 498.504
Bamberg 156.428
Bardenvvich 156
Baſilea 426.427.436.457.467.469 474.475.476.477.454
Binga 318
Bonna 413
Bopardia 336
Bopſinga 504
Brema 137
Briſacum 304
Campodunum 513.495
Colmaria 504
Colonia 115.116.246.365.482.495 504.599
Confluentia 317.475.655
Conſtantia 426.473.495.332 425
Curia 398
Dorſtadium 122
Dortmunda 504
Drutmannia 318
Egra 431.432
Erpfordia 156.274
Eſſelinga 497.498.499.504
Forcheim 156
Francofurdia 285.366.371.411.413 414.424.436.475.514.498.504 564
Friaberga 504
Gemunda Suevorum 504.485
Goslaria 504
Hagenovia 365.504
Hailbronna 513.495
Halberſtadium 156
Halla Suevorum 514.504
Hamburga 283.330
Hariſtallum 123
Iadera in Dalmatia 599
Ingeiheim 231.305 318
Iſna 495.504
Kaufbura 504
Keyſerſperga 504
Landovia 504
Leodium 318
Lindavia 495.504
Lipſtina 118
Lutkircha 504
Magdenburg 304.310.312.330.428 156
Mechlinia 487
Meminga 495.504
Minda 415.416.417 562
Moguntia 317.336.472.474.142 246.495
Monaſterium in valle S. Gregorii 504
Northuſia 504
Nortlinga 495.504

Noviomagum 150
Nurenberga 472.513.514.495. 496.498.504
Oberneheimum 504
Offenburgum 504
Paterbrunna 120
Paſſavium, olim Lauriacum 156.428
Ratisbona 118.156.312.439.487 498.504
Ravenſpurgum 504
Rhens 409
Roſsheimum 504
Rotenburga 504
Rotvvila 300.504
Rutlinga 513.495
Sanctigallum 495
Schvveinfordia 504
Schleſtadium 504
Sgesba 156
Solodorum 404
Spira Nemetum 137.413.495.498 499.504
Theodonis villa 149
Trajectum 115.122
Treveris 246.306
Triburia 313
Tridentum exſtructum 63
Tridentum Imperio tributarium 40 113
Turggheimum 504
Uberlinga 504
Ulma 439.440.442.514.495
Wanga 504
Weiſſenburgum Norgoia 513.495
Weiſſenburgum ad Rhenum 504
Wetzflaria 504
Wildenhuſen 311
Wimpina 504
Winchemium 513.495
Wirtzburg 342.343
Wormatia 132.134.495.504
Zerbſta 156

Civitates liberæ in Imperio Gallico.

Ambianum 247.122
Arelatum, quæ & Conſtantina 1 49.50
Attiniacum 115.244.288.290
Avennio 49.464.469.474
Avennio, Imperii & Gallici Regni terminus 340
Baterna 280
Belvacum 246
Biſantium 246.584
Cabilo 142
Cameracum 247
Cariſſiacum 276.654.655. 656.290
Cathelaunum 2.46
Compendium 292
Confluentes 655
Duziacum 289
Euronis 293
Gundulphi villa 290.293
Laudunum 246
Lauſanna 405
Lugdunum 247.382
Marſina 293
Maſſilia 49
Melodunum 281
Metis 495.504.118
Noviomagum 247
Pariſii 122
Piſtis 652
Pontigon 291.292
Remi 246
Rothomagum 247
Saponarias 279
Senones 247
Sueſſionis 246.274.649 650
Sylvanectum 246
Tarentaſia 247
Tervanum 247
Tullis 278.279
Turiſſiacum 281
Turonum 247.484
Valentiana 654.656
Vermis 650
Vienna 247

Civitates liberæ in Imperio Italico.

Adria Imperatori tributaria 33
Alba 361
Albingaunum 361
Albintimilium 361
Alexandria 356.361 659
Anagnia 353.354.358.360 373.376
Aquaſpenſiles 320.327
Aqua 361
Acta 335.361.364 384
Ariminum 319.361
Belmons 361
Beneventum 136
Bergomum 335.356.361 659
Blanderatum 335
Bobium 561
Bononia 335.354.356.361.364 377.393
Brixia 338.340.356.361 659
Caſena 361
Capua 379
Caſale ſancti Evaſii 361
Caſinum 361
Caſtrocarum 361
Coma 335.361 659.43
Crema 335.336.338 340
Cremona 335.352.356.361.493 657
Dertona 113
Ducia 361
Eporedia 361
Faventia 361.377.63
Ferraria 335.337.354.361.393 *perfide per Papam invaſa:* 393.465.466 479.
Ficorolium 337
Florentia 429.492
Forum Livii 361
Forum Populi 361
Genua 335.361.377.378.42.57
Imola 354.361
Inſula 335
Lauda 335.336.340.342.361 659
Luca 429
Maſſa 337
Mediolanum 334.335.336.338.340 342.361.383.386.387.391.392.393 426.436.437.442.517.493.658 659
Mediolanenſes monetam ex corio cudere damnantur 303
Mantua 361.386
Mons Laſcon 379
Mons Vellis 361
Mutina 313.335.361.383
Neapolis 62.80.396
Nola 62
Novaria 356.361
Nurſa 98
Olonna 302
Padua vel Patavium 335.354.356.361 374.405.483
Papia vel Ticinum 291.295.302.335 336.340.342.354.361.517
Parma 99.335.336.356.359.361.430 493.*bis*.658
Pentapolis 136
Piſa 335.362.378
Placentia 114.163.335.340.354 356.361.383.385.386.427.437 493.*bis*
Placentia immunitas ab Illaldionum receptione 136
Ravenna 45.63.68.83.85.114.310 313.335.354.361.442.588
Roma. vide in Roma.
Reatum 98
Regium 335.356.361
Roncalia 328.335
Sancaſſinum 361
Sarſina 40
Savona 361
Sena 426.429.431.433.438
Sipontum 44
Spoletum 43.136
Syracuſa 104.105.106.37.80
Tarviſium 113.335.361
Taurinum 361
Terdona 356.361
Tibur 327.324.353.394
Ticinum 113.114
Venetia 64.313.354.355.356.357.358 479.

479.361.362.364. Imperio rebelles 393.483.492
Venetia Imperatori jurat cum cæteris Italiæ Civitatibus 356.361
Venetis ob famem ex horreo Imperiali frumentum datum 113
de Venetorum privilegiis 311
Vercellæ 335.361.659
Verona 310.335.356.361
Vicentia 335.361
Viterbium 384.433.438

Cæci.

de cæcis tutandis 158

Clariſſimatus.

de honore Clariſſimatus 89

Claudi.

de claudis tutandis 158

Clerici.

de Clericis 199
de clericorum generibus 199
de clericatu vel canonica vita 131
de clericorum vita 196.198
de clericorum inſtitutione 198
de clericorum regulis 199
de clericorum vita & moribus 203.204 205.206
Clericorum veſtitus qualis eſſe debeat 489
de Cleri reformatione 415
clericorum canonicorum regula & reformatio. 209. uſq. ad 220
Clerici ad ſtatum primitivæ eccleſiæ reformandi ſunt 375
quales oporteat eſſe clericos 200
Clericorum accuſatio intra provinciam fiat 258
clerici quomodo & apud quos debeant accuſari 348
clerici à laicis quomodo accuſandi 127
clerici à laicis criminaliter accuſari non poſſunt 299
clerici ſubſunt Comiti, & ab eo diſtringi poſſunt 119
de clericis Imperatorem adeuntibus 194. appellantibus 194
clerici quando a Rege judicari debeant vel non 348
clerici apud eccleſiaſticos judicentur 128
clerici ab epiſcopo judicandi ſunt 32
clerici non audeant ad Regem aut ſecularem judicem proclamare 126
clerici ad ſeculare judicium non compareant 124
clerici in judicium ſeculare non veniant 299
clerici ſine venia epiſcopi ad ſeculares judices non vadant 124
clerici ad epiſcopum remittuntur judicandi 32
ſi clericum judex ſecularis diſtringat 263
clerici quomodo debeant appellare 348
clerici epiſcopo obediant 121
clerici accuſatores fratrum 259
de clericorum negotio inter ſe 127
clerici inter ſe litem habentes non debent ad ſecularia judicia convolare 195
clerici inter ſe litigantes ne ſecularem judicem adeant 260
de clerico ad tutelam vocato 226
clerici contribuere debent in bellum contra Papam 278
de clericorum propoſito 127.129
de clericis non manentibus in ſuo propoſito 195
clerici ſecularia non tractent 127
de Clericorum jurejurando 319 445
de clerico per creaturas jurante 261
de clerico ad tutelam vocato 226
Clerici ad agendum ſeu teſtificandum non admittuntur 415
de Clericorum ſtabilitate in loco 127
clerici injuſſu epiſcopi non proficiſcantur 194
de clericis, qui in eccleſiis, in quibus provecti ſunt, non perdurant 191
clerici ſine literis proficiſci non debent 191
de clericis demigrantibus in alias parochias 193
quod clericos non oporteat demigrare 190
clericos tranſmigrare non convenit 195
clericis non eſt tranſmigrandum de civitate in civitatem 190
de clericis vagantibus 161.162
clerici peregrini ſine formatis non ſuſcipiantur 191
de clericis fugitivis & peregrinis 125
clerici fugitivi remittantur 251
clerici ab epiſcopis promoti ſi contempſerint 192
ſi clerici ab Epiſcopis promoveri contempſerint 262
clerico non licet in duabus civitatibus miniſtrare 191
clericis non licet in duabus civitatibus præbendas habere 153
Clericus alterius non ſollicitetur 129
de clericis alienis non ſollicitandis 192
bis.
clericus alienus non ſuſcipiatur 194
clericum alienum nullus recipiat 121
clericum alterius quando liceat accipere vel non 312
de clericis negligentibus & contumacibus 124
clerici mulieres ſecum non habeant 308
Clerici non habeant extraneas mulieres in domibus 263
Clerici mulierem nullam habeant, niſi matrem aut ſororem 126
de clericorum familiaritate cum extraneis mulieribus 263
de clericorum ſubintroductis mulieribus 190
clerici ne ſint fornicarii 649
clerici mali & fornicatores deponantur 117. 118
clerici fornicatoris pœna 118
Clerici falſi & fornicatores deponantur 117.118
de clericorum conſpiratione 127
clerici arma non portent 130
ne clerici arma non attingant 271 172
quid facere debeant clerici, quorum infirmitas non poteſt ſua contemnere 202
clerici non ſectentur negotiationes inhoneſtas & turpia lucra 196
de clericis uſuras accipientibus 190
ne clerici non ſint uſurarii 128
clerici tabernas &c. non ingrediantur 489.126
de clericis inter epulas cantantibus 261
de clericis ad tabulas ludentibus 226
de clericis turpiloquis 261
clericis ad monaſticam vitam introeuntibus epiſcopus non obſtet 308
de clericis, qui ſe fingunt eſſe monachos 131
inter clericum & monachum quid interſit 198
clerici damnati non miniſtrent 191
clerici damnati non miniſtrent 191
clerici pauperes, ſi ditati prædia emerint, ut eccleſiæ incorporent 195

Cloacæ.

cloacarum opportunitas 99
de cloacarum cura 99
de cloacis curandis 148
de cloacis reparandis 48

Codicilli.

ſi quis codicillos corruperit 25

Codicilli vacantes.

formula qua per Codicillos vacantes, Proceres fiant 75

Cœna Domini.

qui in Cœna Domini Euchariſtiam negligunt 228
de Cœna Domini ſecus, quam Auguſtana Confeſſio, ſentientes damnandi 495.514.568
Vide Communio, item Euchariſtia.

Cognatio.

qui de cognatione familia ſua ſe eximere vult, quomodo id facere debeat 17

Cognitores.

Cognitores 106

Cohe-

Coheredes.

coheredes familiæ erciſcundæ 233

Colloquium.

ad Colloquium de religione Nuntius Papæ non advocetur 563
ad Colloquium de religione cujusmodi homines deputandi 563
ad Colloquium in religione etiam Reformati Orthodoxi, qui Auguſtanam confeſſionem amplecti ſe dicunt, admittantur 568. 569
Colloquium Norimbergenſe in cauſa religionis 563
Colloquium Vormatiense in cauſa religionis 567

Coloni.

Coloni qui 99
de colonis, qui alienos agros ſuſcipiunt, & dominicos negligunt 253. 267
Colonus, qui penſiones ſolitas non ſolvit, amittit poſſeſſionem 63
colonorum violenta retentio 444

Comeſſationes.

Comeſſationes clericis & laicis interdictæ 194

Comites.

Comes in civitate qualibet, ubi Epiſcopus 246. 247. 118
de Comite primi ordinis, & ejus officio 75. 76
Comitis moderatio 81
Comitis commendatio 104
ad Comites admonitio Imperatoris 244
in Comites inquirere Imperator debet 244
Comiti ſubſunt Presbyteri 119
Comites ut miniſtri Eccleſiæ in ſuis miniſteriis adjutores ſint 246
de Comitum judicio, & quæ cauſæ audiri primum debeant 140
Comites Epiſcopis ſuis conſentiant 229
Comites obedientes ſint Epiſcopo 230
Comes eſt defenſor Epiſcopalis Eccleſiæ 118
Comites apud Imperatorem accuſari debent 140
Comites coram Commiſſariis Imperialibus compareant 251
Comitibus ad juſtitias faciendas omnes adjutores eſſe debent 244
à Comite appellatur ad Regem 31
Comites ſinguli habeant notarios 149
Comites in Hungaria ſingula Parochia habent, qui vocantur Comites Parochiales 420

Comes Palatinus.

Comes Palatii Adalardus 144
de Comitis Palatini Officio 403
Comes Palatinus leges edicit & promulgat 612
Comites Palatini 441. 488. 494. 499. 562
Palatinus Comes de Rheno Conradus 342. 344
Palatinus Comes Rheni Conradus 335. 351
Comes Palatinus Rheni Wilhelmus 426
Comes Palatinus Philippus Turcarum victor 517
Vide in Palatinus

Comes Archiatrorum.

de officio Comitis Archiatrorum 78

Comes Civitatis.

de officio Comitis Civitatis 49. 80. 85

Comes Formarum.

de officio Comitis formarum Urbis 83

Comes Gothorum.

de officio Comitis Gothorum per diverſas provincias 81

Comes Militum,

de officio Comitis militum 88
de Comite patrimonii, & ejus officio 74

Comes privatarum.

de Comite privatarum, & ejus officio 74
Comes privatarum parens publicus 74

Comes provinciæ.

de officio Comitis provinciæ 81

Comes ſacrarum largitionum.

de Comite ſacrarum largitionum, & ejus officio 73

Comitiacum.

de dignitate officii Comitiaci 88

Comitivæ.

de Comitiva primi ordinis danda Comitiaco 76
de Comitiva honorum ſecundi ordinis diverſarum civitatum 87
de officio Comitivæ Romanæ 85
de dignitate Comitivæ in portu Romano 84
de officio comitivæ Ravennatis 85
de Comitiva Dalmatiarum & Suaviæ 104
de Comitiva Principis militum, & ejus officio 81

Comites in Imperio Germanico.

Arneſtedenſis Comes 330. 336
de Arundel Comes in Anglia 347
Aſchenſis Comitatus 659
Badenſis Comes 332
Bathori Comes in Hungaria 45. 494
Bethlemſalva Comes in Hungaria 494
Biſtricienſis Comes in Hungaria 480
Biſchis Comes 503
de Bodwidel Comes 330
Brenna Comes Tancredi Siculi gener 383
Burmenſtedenſis Comes 330
Catzenelenbogi Comes 564
Ceſtriæ Comes in Anglia 347
Ciliæ Comes in Hungaria 450. 460. 480
de Clare Comes in Anglia 347
Colonienſis Comes 246
Cornubia Comes in Anglia 347
Diezenſis Comes 356. 358. 359. 554
Dithmarſia vel Diethmaringia Comitatus 329
Diniæ Comes 358. 359. 502
Eberſteini Comes 501. 504
Eiſenburgenſis Comes 503
Elſtorp Comitatus 329
Falckenſteini Comes 502
de Ferrariis Comes in Anglia 347
Ferretis Comes 482
Fogroſſi Comes in Hungaria 582
Furſtenbergi Comes 441. 504
Gelriæ Comes 396. 400
Gortzenſis Comes 364. 482. 516. 566
de Groyx Comes 358. 359
Gutzgoviæ Comes 502
Habſpurgi Comes 516. 482
Hanovienſis Comes 503
Hardecki Comes 416. 503
Harzevelsenſis Comitatus 321. 329
de Hungo Comes in Anglia 347
Helffenſteini Comes 504
Hilgeslevenſis Comes 330
Hohenburgi Comes 330
Hoheleenſis Comes 503
Hollandiæ Comes. 335. 358. 359. 482. 400. 516
Hollandiæ Comes Otto Epiſcopus Trajectenſis 400
Hoiæ Comes 416
Hoyſtaden Comes 400
Holſatiæ Comes 416. 503
de Huniad Comes in Hungaria 479
Jaurinenſis Comes in Hungaria 581
Iſenborch Comes 400. 503
Kevvinenſis Comes in Bohemia. 431. 432
Kiburgi Comes 482
Kœnigsſteinii Comes 503
Kirchbergi Comes 441
de Lara Comes 330
Leyningenſis Comes 503
Limburgenſis Comes 335. 502
Locheeſtriæ Comes in Anglia 347
Luckenſis Comitatus 329
Lupfenſis Comes 504
Luzemburgenſis Comes 330. 335
Manderſcheidius Comes 503
de Mandeville Comes in Anglia 347
Mansfeldenſis Comes 330. 503
Mareka Comes 416
Modruſiæ Comes in Hungaria 451
de Monte Comes 416
Montfortii Comites 441. 504. 510
Naſſovienſes Comites 503
Nevveuburgi Comes 441
Niddæ Comes 564
Nortlandiæ Comitatus 329
Oetingenſis Comes 503
Oldenburgi Comes 504
Oſtfriſiæ Comes 504

Patri-

Patricius Comes in Anglia 347
Poſthenſis Comitatus in Hungaria 479
Polonenſis Comes in Hungaria 451
Regenſteini Comes 416
Rheinſteini Comes 504
Rotenfelſi Comes 510
Sagoria Comes in Hungaria 450
de Sain Comes 363.503
Sarbruggenſis Comes 503
Scaltzvviteleſis Comes 330
de Scarduelte Comes 330
Schvvenbergi Comes 503
Schlegg Comes 431.432
Schovvenburg. Comes 330.416.503
Schrapelovvi Comes in Bohemia 419
Schvvartzenburgenſis Comes 503
Schvverini Comes 502
Segnia Comes in Hungaria 451
Selandia Comes 516.482
Senegallienſis Comes 363
Sepuſienſis Comes in Hungaria 494
Siculorum Comes in Hungaria 442 582
Solmenſis Comes 503
Spanheimi Comes 502.659
Stolbergenſis Comes 503
Teggelnburgii Comes 416
Tengen Comes 501
a Thun Comes 502. ſupra Diun.
Tirolis Comes 516.482.561.562
Treverenſis Comes 246
Tirzon de Bethlemſalva Comes in Hungaria 494
Veldentia Comes 502
Virnebergi Comes 659
Weglea Comes in Hungaria 451
Werdenbergi Comes 504
Wernengerodii Comes 416
Wiedenſis Comes 503
Wineeborchenſis Comes 329
de Wipera Comes 330
Wirtembergenſis Comes 335.441
Wisbadenſis Comes 503
Zaggelorum Comes in Hungaria 587
Zigenhaimi Comes 564
Zutphania Comes 482
Zvveybruggi Comes 503

Comites in Imperio Gallico.

Alboni Comitatus 363.366
Andegavenſis Comitatus in clientelam Imperii datus 352
Andegavorum Comes Rex Angliæ 345 349.352
Arelatenſis Comes 301
Atrebatum Comes 516.482
Belvacenſis Comes 246
Biſantinus Comes 246.584
Bleſenſis Comes 370
Britanniæ Comes ſubeſt Regi Angliæ 347.365
Burgundiæ Comes Palatinus Otto 335 366.564
Cabillonenſis Comes 335
Cathalaunenſis Comes 246
Cœnomanicus pagus 144
Flandrenſis Comes 367.370.567.562 482.516
Hennegovienſis Comes 367.516 482
Landunenſis Comes 246
Lugdunenſis Comes 247
Maſſilienſis Comes 49
Morsenna Comes 335
Matiſconenſis Comes 335.366
Namurci Comes 582
Narbonenſis Comes 335
Novoburgenſis vel Neuchaſtellanus Comes 335
Orbenſis Comes 335
Pictavienſis Comes Dux Saxoniæ, postea Imperator 371
Polegis Comes 366
Remenſis Comes 246
Rothomagenſis Comes 247
Sabaudiæ Comes 396
Sancti Pauli Comes 370
Senonenſis Comes 247.122
Sueſſionenſis Comes 246
Sylvanectenſis Comes 246
Tholoſanus Comes 335
Trecenſis Comes 340
Triecaſſinus pagus 122
Trojenſis Comes 340
Turonenſis Comes 247
Viennenſis Comes 335.366
Villanova Comes Gerhardus 123

Comites in Imperio Italico.

Adrianus vel Hadriens Comes 328.354 356.359
Bertinorum Comitatus 358.362.367
Blandratenſis Comes 332.335.337
Capitis Comes 335
Carecti Comes 335
Carporum Comes 492
de Gravina Comes 329
de Guerra Comes 332
Laumelli Comes 361
Neapolitanus Comes 80
Ravennenſis Comes 85
Senegallienſis Comes 362
Siculorum Comes Rogerius 322
Syracuſanus Comes in Sicilia 80
Vaſti Comes 361

Comitia.

Comitia annuatim celebranda 1
Comitia olim annuatim Kalendis Martiis habita 115.116
Comitia in campo olim celebrabantur 115
Comitia generalia quarto quoq; anno fiant ab omnibus omnium provinciarum Ordinibus 250
ad Comitia Legatos poſſe mitti 1
ad Comitia Honorati & Poſſeſſores ſingularum Civitatum Imperialium venire debent 1
Comitiis Imperialibus intereſſe Papa debet 319
in Comitiis ordo rogandi ſententias 335
Comitia generalia indicta ab Imperatore 154
Comitia generalia Imperator cum Germanis, Gallis, Italis celebravit 658
Comitia communiter ab omnibus Germaniarum & Galliarum Ordinibus celebrata etiam ſub diverſis Regibus 278. 283. 285. 288. 293. 305. 307. 310. 314. 334. 335. 343. 345. 411 655
ſi ad Comitia Ordines aliqui non venerint 154
de Comitiis generalibus, ut omnes veniant 158
& in Comitiis de totius Imperii & orbis Chriſtiani negotiis agitur 513
ad Comitia contra Huſſitas indicta nulli fere Status comparere voluerunt 436
Comitiorum receſſus à ſtatibus ſubſcribi debent 154
Comitiorum receſſibus Imperator & Status Imperii præſtito juramento, ſubſcribunt 342.343
Comitialium Receſſuum ſubſcriptiones fiebant ſalvis cujusq; privilegiis 656

Commentarienſis.

Commentarienſis quis ſit: & ſi reos clam dimittat 553

Commercia.

Commerciandi licentia revocetur in damnum vectigalium facta 69

Comminatio.

Comminatio pœnæ 62

Commiſſarii.

Commiſſariorum Imperialium miſſaticum 150
ut Commiſſarii conventus celebrent menſe Majo 274
de Commiſſariorum Imperialium obſervatione 250
de Commiſſariorum Imperialium officio 247.249
Commiſſarii Imperiales præcepta & leges cuſtodiant ad bonum exemplum 141
Commiſſarii Imperiales olim in quibus locis ordinati 246
Commiſſariis Imperialibus manſiones præbeantur 154
Commiſſariis Imperialibus quantum ſit pro fodro dandum 251
Commiſſariis Imperialibus ſi quis cum armata manu obſtiterit, aut damnum dederit 294
Commiſſarii Imperiales æqualitatem faciant erga omnes 150
de Commiſſariorum Imperialium judicio 251
de Commiſſariorum Imperialium variis Capitulis 251

Commodatum.

pro commodato nihil exigendum 128
Commodato præſtita rei repetitio 14

ſi qui

ſi quis commodati furtum committat 551

Communio, Communicatio.

qui ſe à perceptione ſancta Communionis avertunt 193
qui à communione propter luxuriam abſtinet 260
Communicati ut tres horas abſtineant cibo 264
Communicare quomdo Præſidibus vel magiſtratibus liceat 259
Communicare clericis vel laicis in aliena Eccleſia non licet 269

Communitas.

ſi quis Communitatis prædiis ſe intromiſerit 309

Compatres.

Compatres qui fieri non debeant 236
Compatres debent fides Sacramentum ſcire 236
Compatres ut ſpirituales filiolos Catholice inſtruant 249

Competitores.

de Competitoribus, & loci publici conceſſione 90
de competitionibus judicialibus, ad quos pertineant 159

Computus.

computus diſcendus 152. 149
computus in ſcholis doceatur 131

Compoſitiones.

Componere de commiſſo aut crimine licet, mulcta tamen judici reſervata 117
in compoſitionem Wergelds quæ dari debeant 233

Conatus.

conatus ad delictum pœna 552

Concilia.

Conciliis antiqua forma & libertas reſtitui debet, ut fiant generalia, non vero Papalia 573
de Concilio univerſali libero habendo 514
Concilium generale & liberum eſſe congregandum, non Papale 387
de Concilio libero generali per Germaniam celebrando 495
Concilium provinciale per Germaniam Imperator habere debet 495
Concilia habent poteſtatem immediatam à Chriſto. 470. 472. 473. 474 465
Concilii defenſor eſt Imperator 424 425. 426
Concilium ab Imperatore indicitur 594 601. 613. 618. 619. 626. 629
Concilium indicit Imperator, & ad illud Papam vocat 641. 642. 651
Concilio intereſſe ipſe Imperator debet 477. 321. 307
in Concilio quod officium Legati Imperialis 595
Concilium ſine ſententia Papæ non celebrandum 133
Concilium Papa ſine Imperatoris autoritate non potuit celebrare 600
Concilium debent Cardinales indicere, ſi tergiverſetur Papa 493
in Conciliis penes ſolum Papam non eſt vox diffinitiva 468
in Conciliis qualis votorum & ſuffragiorum proceſſus haberi debeat 468
ad Concilium à Papa appellat Imperator 493
ad Concilium à Papa Principes læſi provocare poſſunt 472
Concilium in Italia celebrari vult Papa, ut omnia magis ad ſuum libitum tractarentur 464
ad Concilium Papale acceſſus interdicitur ab Imperatore 392
ad Concilium pergentes Epiſcopi ac Prælati ab Imperatore capti 377
in Conciliis nullum legibus locum, nullum antiquor. Conciliorum libertatis veſtigium Papæ reliquerunt 573
ſuper Concilium Papa non eſt judex 470
Concilia mutari aut temere revocari non debent 475
Concilium debet Imperator transferre, non Papa 476
Concilia mutandi poteſtatem non habet Papa 463. 464. 465. 486
Concilium eſt incompetens judex cauſarum Imperialium 440. 441
in Concilio nulla pecuniaria aut criminales cauſa agantur 595
de concilii neceſſitate in cantis controverſiis Religionis 507
per Concilium tollenda eſſe Eccleſiæ diſſidia 640. 651
Conciliorum auctoritas 455
penes Concilium eſt ſumma Eccleſiæ poteſtas 573
Conciliorum univerſalium ſtatuta ſervanda 129
Conciliorum decreta niſi ab Imperatore confirmentur, nullam habent auctoritatem 270. 565. 647
Concilia quatuor fundamentum fidei 455
Concilii Baſilienſis confirmatio per Imperatorem 426
Conciliorum Conſtantienſis & Baſilienſis decreta confirmata 572
Concilii Ferrarienſis nullitas 466
Ferrarienſe Concilium illegitimum 457. 468. 469
Florentini Concilii nullitas 469
de Concilii Lugdunenſis erroribus, malitia & pravo judicio 372. 374. 375
Concilii Tridentini decreta in Galliis improbantur & rejiciuntur 573
de Conciliorum Turonenſis & Piſani Decretis abolendis 484

Concionatores.

Concionatores ut à ſeditioſis & injurioſis vocibus abſtineant 496

Concubinatus.

Concubinatus vetitus 109
Concubinariorum pœna 108. 109

Concupiſcentia.

de concupiſcentia vel avaritia 130

Concuſſio.

Concuſſionis pœna 542

Conductus.

de conductu itinerantium 162

Confeſſio Auguſtana.

Auguſtanæ confeſſionis ſocii tantum pace publica comprehenduntur 562 563. 567. 568
Auguſtanæ Confeſſionis homines nec ſcriptis nec factis eſſe lædendos 575
Auguſtanæ Confeſſionis ſociorum diffidia 567

Confeſſio peccatorum.

qui non confitentur peccata pleniter 227

Confirmatio Chryſmatis.

Confirmatio iterari non debet 226
ſi quis bis aut ter confirmetur 226
de reconfirmatis 261

Confœderationes.

Confœderationes ſubditorum prohibitæ 500
Confœderationes Suevicorum Ordinum confirmata 500

Confugium.

de confugio ad Eccleſiam 145

Conjugium.

Conjugales affectus 38
Conjugum amor, & maritalis affectio 36. 37
Conjugii pudor 38
de conjugiis injuſtis 130
conjugium contractus licite factus 59
Conjugium ſacerdotibus interdicitur 308
ſi in conjugium accipiat liber ancillam alienam 7
ſi in conjugium accipiat ſervus ancillam alienam 7
qui conjugia ſervorum dirimant 226

Congregationes.

de congregationibus, concurſibus & collectis militum ac malefactorum omnino prohibendis 264. 268

Conjurationes.

Conjurationes omnes prohibitæ ſunt 121

Conſecratio Imperialis.

conſecratio non præſupponit electionem 325
conſecratio & inunctio non præſupponit depoſitionem & remotionem 376

Conſcientia.

conſcientiarum tranquillitas non affligenda 562. 563

Conſiſtorium.

Conſiſtorium Aulicum 73

Conſobrini.

conſobrinorum conjunctio 91

Con-

Conſpirationes.

de conſpirationibus, & earum pœnis 157
de conſpirationibus & collectis malis omnimodo prohibendis 264.268
de conſpirationibus clericorum vel monachorum 127

Conſtantinopolis.

Conſtantinopolim tranſlata ſedes Imperii 333
Conſtantinopolis Græciæ caput, & Orientalis Imperii ſedes à Turcis capta 478.479
Conſtantinopolis à Germanis capta 368
Conſtantinopolim, Imperialem ſedem, ſibi ademptā dicit Ferdinandus 505

Conſtitutiones principum.

de Conſtitutionum Imperialium publicatione 152
Conſtitutiones Imperatorum quomodo in Imperio promulgandæ 246
de conſtitutionibus Principum 605
Conſtitutiones Imperiales diligenter ab omnibus intelligantur 252
de Conſtitutionum imperialium obſervatione 278.109.250.269.297
Conſtitutiones à ſtatibus imperii conſentiri, ſubſcribi & manufirmari debent, ſi ſint validæ futuræ 154
Conſtitutionum Comitialium ſubſcriptiones fiebant ſalvis cujusque juribus & privilegiis 656
Conſtitutiones criminales primum conceptæ 500
Conſtitutionum Principis contemtores 30.31.147.154.302
de conſtitutionum Imperialium confirmatione 299.319.321
Conſtitutiones Pipini Regis confirmantur 121

Conſuetudo.

conſuetudo antiqua ſervetur 49
conſuetudo cedere debet legi 135
conſuetudines ex uſu forenſi multas & malas tolli oportere 559
de injuſtis conſuetudinibus 234

Contributio.

de contributionis publicæ præſtatione 45
de contributionis præſtatione 54
contributio pro expeditione Romana 292
contributio in exercitum, & comitia generalia tenenda 299
contributiones in expeditionem imperii quomodo ſervari poſſint, ſi feuda alienentur aut ſubducantur 162.163
contributio Eccleſiarum & Presbyterorum in expeditionem Romanam 292
contributio in bellum de bonis Eccleſiæ 118
de contributione eccleſiarum & populi in bellum contra infideles 303
de contributione contra Turcas Principum Chriſtianorum 506
ad contributionem belli Turcici Papa & Italiæ Principes tenentur 582.583

Conſul, Conſulatus.

Conſules & Patritii, proceres 83
de officio Conſulis 70
Conſulum liberalitas 49
Conſulis munificentia 49.50
Conſules nomen dant annis 70
Conſulatus à Carolo M. reſtauratus 146
Conſulum inſignia 70
Conſulatus expenſa 75

Conſularis, Conſularitas.

de Conſularitate, & Conſiliaris officio 79
Conſularia inſignia 70

Contractus.

contractus inter virum & uxorem 59
Contractus dici nequit, qui non eſt legitimus 102
errore contractis reſciſſio 38
Contractus cum rapta muliere initus reſcindatur 38.39

Contraria.

contraria contrariis curari 96

Controverſiæ.

Controverſiæ à quibus definiri poſſint 234

Contumax.

ſi contumax fuerit barbarus, nec ſe judicio ſtiterit 30
Contumax erga judicium quomodo ad Regem citari & banniri debeat 16
de procedendo in contumaciam citati 45.46
de contumace compellendo 67
contumacia ejus, qui in jus vocatus non ierit, quomodo punienda 155
contumaciæ legitima pœna 376
contumacia in ſolvendis tributis pœna 33

Converſi.

de converſis noviter laicis 152
de hisqui ſe convertunt ad Deum 127
de converſione liberi hominis 154

Convitia.

Convicia hereburgii, meretricis, ſtriæ 17
conviciis in litigio vel judicio abſtinendum 321.326
Convicia gaudium non pariunt 35
Convicia varia, & eorum pœna 9

Convivia.

convivari ſine benedictione non liceat 261
convivia ex collatis vel comeſſationibus non eſſe celebranda 194
convivia adire ante horam diei tertiam non liceat 261
Convivia presbyterorum interdicuntur 489
convivia in eccleſiis non celebrentur 192.194

Coronatio Imperialis

coronatio Imperatoris electi ad Colonienſem pertinet 400.401.405
de proceſſu in coronatione & unctione Regis Romanorum 400
coronatio Imperatoris in Regem Italiæ fieri debet Mediolani 437.442
ſine coronatione Romana ne Imperator ex Italia diſcedat, monent Electores 437
coronatio Imperatoris Ravennæ facta 442
coronatio Imperatoris ut Romæ fiat, monent Electores 437.442

Corporum ſpolia.

de corporibus expoliatis 5.15

Coſaci.

Coſaci liberi, & nulli domino parent 579.580

Creditores.

ſi Creditor cautionem ſuam potenti dederit 28
creditores publici non emittant delegationis pittacia 28
Creditores neminem invitum delegare debent 28
Creditor ſi debitoris ſui res ſibi non obligatas violenter rapiat 28

Crimina.

Crimina, ob quorum impunitatem regna perierunt 143.144.653.625
Crimina deferri & vindicari debent, ubi commiſſa ſunt 26
Crimina impiorum punire genus eſt pietatis 39
criminis infamia punienda 65
de criminibus notoriis & delictis manifeſtis 522
Criminis notio delegata 57

Crux.

probatio ad crucem 121.142
cruce decertare ad judicium 155
cruce contendere 155
Crucis ſupplicium ſublatum 558

Cupiditas.

de cupiditate in bonam partem 150
de cupiditate in malam partem 151

Curator civitatis.

de curatore civitatis, ejusq; officio 85

Curia.

Curia unde dicta 299
Curiâ albo abraſi ob delictum 103

Curiales.

de curialibus 88
Curiales unde dicti 101
Curiales, minor Senatus 71
Curialis conditio 40
Curialium dignitas & libertas 40
Curialium querela de præſtatione tributorum 41
Curialium prædia emere non licet 102
in Curialium diſpendia præſumptiones 101
ut Curiales in civitatibus commaneant, nec diu ruſticentur 99

Curſus publicus.

Curſuale miniſterium, 62
de curſus publici cuſtodia 34.44
curſores publici, & eorum equi 34.35

curſuales equi publicis uſibus non privatis inſerviant 61.62
de equis curſualibus neceſſitati publica deſtinatis. 158

Cuſtodia reorum.

ex cuſtodia malefactorem ſi judex laxaverit 115
in cuſtodiam ſine judicis auctoritate nullus mitti debet 18

D.

Damnati.

Damnatis ad mortem nihil denegandum eſt cibi & potus 70
Damnatis ad beſtias nihil denegandum eſt cibi & potus 70
ſi damnatum Clerici aut alii eruerint 27
damnatum abſentem, ſi in carcerem ex poſtfacto deveniat, audiendum eſſe 548
de damnatis & punitis propter ſcelera 262
de damnatorum ex quolibet crimine bonis 27
damnatorum bona fiunt Regis 349
ſi damnatus Curialis filios reliquerit 27

Damnum datum.

ſi ob damnum datum aliquis comprehenſus fuerit, & negaverit 142

Dardanarii.

in Dardanarios panicii ſpeciem ſibi vindicantes, ut vendere cogantur frumentum in annona caritate 103

Debita, Debitores.

qui de debito in judicio convicti aut condemnati fuerint 28
ad debitorum ſolutionem aliquo tempore non teneantur negotiatores depopulatione vaſtati 43.44
debitum alienum ſi mulier ſolvere promittat, non tenetur 29
debitum alterius exolvere nemo cogendus eſt 54
debita Regalia qualiter ſolvi debeant 154
debita fiſcalina quibus ſolidis pendenda 145
de debito ad opus Imperatoris revadiato 250
debitoris fiſci addicta bona 63
debitor qui in fraudem creditorum mobilia ſua tranſtulerit 163
Debitoribus data inducia 44
debitoris fruſtratoris inconſtantia & vanitas notatur 67
Debitor qui non eſt ſolvendo, non debet arceri ſepulturâ 24

Decimæ.

de decimis 121.268
de nonis & decimis 121.246.250.266.267.275
de· ·mam unusquisque donet 120
· ·mam quisque det 121
· ·ecima reddantur 307
· ·imatio in poteſtate Epiſcopi ſit 308
decimatio ad epiſcopum, non ad capellam, præbeatur 300
decimæ in quatuor partes dividantur 158
decimæ Eccleſiarum in quatuor portiones dividantur 261
de decimis Eccleſiæ, ne eas presbyteri vendere præſumant 263
ſi decimas quis clericus vendere, donare, pignorare præſumat 123
decimæ conſultu Epiſcopi diſpenſentur 229
ut laici decimas de Eccleſiis non contingant 271.272
de decimis, quas populus recuſat 267
de his qui nonas & decimas dare neglexerunt 253
qui decimam dare neglexerit Eccleſiæ 264
à decimas denegantibus mulcta accipi non debet 249
qui decimam fraudat 267
decimas Eccleſiaſticas tempore interdicti ad fiſcum Regium devolvi 445

Defenſio legitima.

defenſionis inculpatæ moderatio quæ dicatur 544
defenſio ſui moderata quos excuſet 544
defenſionis inculpatæ probatio 544
ſi defenſio inculpata adverſus feminam prætendatur 545
defenſionem inculpatam neganti accuſatori, quando & quomodo probatio cadis injuſtæ incumbat 544.545

Defenſor Civitatis.

de officio defenſoris civitatis 28
de officio defenſoris cujuslibet civitatis 84

Degradatio.

degradari propter culpam poteſt 153

Delationes, Delatores.

de delationibus occultis ſecretisq́; 22
delatorum publici criminis præmium 43
delatori populari actione tertia pars 107
de delatorum pœna 633
delatores familiares ac domeſtici capite puniantur 21
delatores ſervi & liberti contra dominos & patronos capite puniantur 21
delatores igni tradantur, ſi non probent 21.22

Delegati, Delegatio.

Judex delegatus 65.66
ut nemo invitus delegetur 28
ut delegationis pictatia nullus curialis aut tabularius in Eccleſia omittat 28

Deportatio.

Deportatio, pervaſorum pœna 108

Depoſitum.

depoſitum ſub Chirographo 51
ſi depoſitum negetur 310
de depoſitis rebus ad fiſcum pertinentibus 57
ſi quis depoſiti furtum committat 551

Deſertores.

de deſertoribus, & eorum pœna 142.147.301

Deſpotus.

Deſpotus Raſciæ 480.460

Detrectatio.

detrectationibus non decet labefactari Primatem 133

Deus.

Deus omnia poteſt 390
Deus remunerator omnium bonorum 113
Deus ſæpenumero, quæ promittit, mutat 325

Diaconi.

de Diaconorum certo numero 193
Diaconi Epiſcoporum veſtigia ſectentur 228
Diaconi non veſtiantur laicorum more 118
ſi Diaconum judex ſecularis diſtringat 263
Diaconi falſi & fornicatores deponantur 117.118
Diaconorum filii quibus honoribus arceantur 305

Diaconiſſæ.

Diaconiſſa ſi nupſerit, moriatur 228

Diffidationes.

de diffidationibus 367
de diffidationibus coercendis 234
ſi quis pro diffidatione componere detrectet 122.123
diffidatoris qui cōponere nolit, pœna 156

Digamia.

Digamia vetita 109.649
digamiæ pœna 541

Dignitates.

de dignitatibus, & earum laboribus 75
dignitates regnicolis conferantur 459
quibus præſtari debeant dignitates 75
dignitatū duarū laborioſa cuſtodia 74
dignitates duas, ſc. ſeculares & Eccleſiaſticas, unus prælatus vel Baro tenere non poteſt 459
dignitates publicæ non pro pecunia, ſed promeritis dandæ ſunt 459.460
dignitatis communio 110

Diplomata.

de Diplomatum Imperialium deſpectu 234
de Diplomatum Regalium deſpectu 250

Diptycha.

in Diptychis quando nomina recitanda 129

Diſciplina.

de diſciplinis Eccleſiæ 149.152
de diſciplinis ſervandis 140
de diſciplina modeſta ſervanda 111

Diſpenſationes.

Diſpenſationum Papalium iniquitas 386.387

Diſpoſitiones.

diſponendi de rebus ſuis homo liber, ubicumq́; voluerit, poteſtatem habet 232

Diſpu-

Diſputationes.
de prohibitis diſputationibus de fide 603. 604.607
diſputationes ſedare ad officium ſpectat Comitis Archiatrorum 79

Divinationes.
Divinationes in libris facere vetitũ 140

Divortium.
Divortia reſtricta ad certas cauſas 22
Divortii cauſa legitima 22
Divortium, excepta fornicationis cauſa, non permittendum 649
divortio facto, non licet ad aliud conjugium volare 128

Doctores.
de doctoribus iracundis 186
de his qui bene docent, & male vivunt 184
de Doctorum ſilentio 181

Doctrina.
doctrina laudatio 103
doctrina literarũ naturam perficit 110
de doctrinæ diſcretione 180

Domeſtici Principum.
Domeſticorum Regis diſciplina 111

Dominica dies.
de Dominici Diei obſervatione 634
de Dominico die obſervando 650
de die Dominica, qualiter ſervanda eſt 126
de die Dominico obſervando, & mulcta ejus qui in eo operatur 116
quæ diebus Dominicis opera non ſunt agenda, quæ permiſſa 131.140
Dominico die agere non licet 30
ut Dominica die rurale opus non fiat 237
die Dominico ad Eccleſiam veniendum eſt 131.140
qui Dominica die jejunant 193

Domini provinciales.
Friſiæ Dominus 516.582.362
Mechliniæ Dominus 482
Portus Naonis Dominus 482
Roſtockiæ Dominus & Princeps 502
Stargardiæ Dominus & Princeps 502
Vandalicæ Marchiæ Dominus 482

Dominium.
rei dominium acquiritur, cui tradita fuerit 29

Donationes.
de donationibus 371
donationes liberæ ſunt 109
donare res ſuas homo liber quilibet poteſtatem habeat 232
de donationibus rerum mobilium & mancipiorum 22
de donationibus jurium, quæ per defectum ſeminis quorumcumque decedentium devoluta fuerint 448
de donatione prædii ruſtici vel urbani, ut inſinuetur 22
de donatione bonorum, in quibus poſſeſſionem ſolus non habuit 305
de donationibus inter vivos per feſtucã factis quæ vocantur affatomiæ 13
de donatione mulieris 159
donata res quomodo varendari debeat 303
de donatis viro vel mulieri 305
donata viro vel mulieri quomodo varendari debeant 303.305
donationum traditiones quomodo fieri debeant 232
donationis cartas duas facere nõ licet 146
donatarius non tenetur probare, niſi donationem 304.305

Donativum.
de donativo Principis annuo 66
donativi commoda 54
donativorum Principis debet præſcripti tenor ſervari 69
donativi privatio 90

Dos.
dotis titulus præcedere debet nuptias 255

Dubia.
in dubiis Imperatoria ſententia quæri debet 146

Duces.
Ducis officium 32
Ducum officia 66
de Retiarum Ducis officio 82

Duces magni.
Boruſſiæ Magnus Ducatus 501
Lithuaniæ Ducatus Magnus 599
Livoniæ Ducatus 502
Moſcoviæ Magnus Dux 579
Novogradiæ Magnus Dux 579
Ruſſiæ Magnus Dux 579
Rutenia vel Ruſſia 332. ac Imperio compeſcenda 329
Raſciæ ſive Myſiæ Deſpotus 460.480
Wlodimiriæ Magnus Dux 579

Duces in Imperio Germanico.
Alamania Imperio ſubjecta 151
Angriæ Dux 501
Auſtriæ Dux 335.362.364.365.396.428.405.479
Auſtriæ domus opera pro Imperio & Eccleſia 478
Auſtriæ & Hungariæ limites 460
Bavaria Imperio ſubjecta 151.362
Bavariæ Dux 335.396.426.405.436.441.488.502
Bavariæ Dux Henricus Leo 336
Bavariæ Dux Welpho 332
Bavarus cum Saxone de præeminentia litigat 509
Bergenſis Dux 502
Bohemiæ Dux 340
Boruſſiæ Ducatus 501
Brabantiæ Dux 335.396.405.516.482.362
Brunſuicenſis Dux 396.416.494.502
Brunſuigius cum Brandenburgio de præeminentia litigat 509
Carinthiæ Dux 335.396.505.516.582
Carniolæ Dux 482.516.505
Caſſubiæ Dux 502.562
Clivenſis Dux 502
Croſſenſis Dux in Sileſia 562
Dalmatiæ Dux 335
Francia ſive Franconia 362
Friſia Imperio ſubjecta 151.362
Galdriæ Dux 516.482
Juliacenſis Dux 502
Lawenburgenſis Dux 438.440.441
Limburgenſis Dux 335.356.516.482
Lotharingiæ Dux 335.396
Lovaniæ Dux 396.405
Luneburgenſis Dux 416.513.494.502
Luzenburgenſis Dux 335.442.482.659
Lucemburgiæ domus opera pro Imperio & Eccleſia 478
Megalopolenſis Dux 502
Meraniæ Dux 335.405
Mochonienſis Ducatus in Hungaria 442.450
Opaviæ Dux 416
Poloniæ Dux 405
Pomeraniæ Dux 502.562
Pomeranus cum Heſſo de præeminentia litigat 509
Retiarum Dux 32.82
Saxones à Carolo M. victi 120.283. Eccleſiæ tributarii facti 337. in provinciam redacti 137.151
Saxoniæ Dux 335.365.416.405.362.428
Saxoniæ Dux Henricus Leo 320.329.336.342.344.351.365
Saxoniæ Dux Otto 320
Saxo cum Bavaro de præeminentia litigat 509
Sewerenſis Ducatus in Hungaria 451
Sileſiæ Dux 442.479.562
Stetinenſis Dux 502.562
Stiriæ Dux 335.458.505.516.482
Suevia Imperii provincia 62.64.65.104.362
Sueviæ Dux 335.396.405.658
Sueviæ Dux Conradus 320
Sueviæ Duces decollati 301
Teccenſis Dux 335
Wendiæ Dux 502.562
Weſtphalia 362.501
Wirtenbergenſis Dux 502.516
Zaporoſcienſis Dux in Polonia 579.580
Zaringiæ Dux 335
Zbaraviæ Dux in Polonia 579

Duces in Imperio Gallico.
Aquitania 152
Aquitaniæ Ducatus in clientelam Imperii datus 352
Aquitaniæ Dux Rex Angliæ 345.347.349.352
Aquitaniæ Dux primogenitus Regis Galliæ 423
Biturigum Dux 423
Borbonis Dux 423
Britannia 279.282. Francis ſemper ſubjecta 282. Imperio ſubjecta 151
Burgundia 292.301.362.365.366.423.438.659.562.516
Burgundia Imperio ſubjecta 151
Burgundiæ Dux jura Imperialium

Ducatuum in Gallia Regem transferre conatur 453
Burgundia Dux ab Imperatore diffidatus 453
in Delphinatu annata interdicta 421. 422.423
Divionenſis Dux 363.365.366.
Gothia Imperio ſubjecta 151
Lotharingia 292.362 659
Lotherichia vel Lotharingia inferior 516.482
Normannis tributum in Gallia penſum 274.292
Normanniæ Ducatus in clientelam Imperii datus 352
Nortmannorum Dux Rex Angliæ 345. 347.349.352
Provincia Gallica 46.122.124.362.366
Sabaudiæ Dux 396.474
Ultrajurania Dux 335
Waſconia Imperio ſubjecta 151

Duces in Imperio Italico.

Apulia 42.93.66
Athenarum Dux 519
Beneventanis Ducatus Imperio ſubjectus 151.136
Brutia Imperii provincia 45.51.99.102
Calabria imperatori tributaria 42.66. 326.648
Calabriæ Dux 516
Campania provincia Imperii 48.53.54. 57.62.353.361. *eſt Papæ* 393
Campaniæ malum, ex Veſuvii incendio 62
Cottiarum Alpium provincia 58
Feltria Imperii provincia 63
Ferrariæ Dux Princeps Imperii 511
Liguria 64
Liguribus frumentum ex horreo Imperiali datum 113
Lucania Imperii provincia 45.51.100. 101.103
Mediolanenſis Ducatus Imperio feudalis 437.493
Mediolanenſis Dux crimen læſæ Majeſtatis in imperatorem commiſit 493
Picenum 54.66
Revennenſis Ducatus 367
Romania vel Romaniola 337.359.361. 136.163.657
Samnium 54.66
Spoletanus Ducatus 337.384
Tuſcia 342.354.362.384.385.757
Tuſcia utraque 54
Venetiarum Dux 354.355.362.368.393

Duellum.

Duellum pro liberatione innocentis hominis ſubeundum eſſe 400
in duello quando liceat pugnatorem ſubſtituere 310. *quando non* 312
Duellum devenit ad teſtimonium ſeptemvirorum 406
Duella interdicta 47

E.

Ebrietas.

ebrius nec cauſam agere, nec teſtimonium dicere poteſt 154
ebrietatis malum prohibitum 140
ebrietatis & vini effectus in gloriabundis hominibus 372
ebrietas in Nobile punienda 120

Ecclesia.

Eccleſiæ caput Chriſtus eſt 470
Eccleſia non in ſolo Petro ſtatuta fuit, ſed in omnibus Apoſtolis 456
in Eccleſia fundamentum retineri oportet 507
Eccleſiæ vita in quibus conſiſtat 470
Eccleſia eſt omnium fidelium mater 387
ex Eccleſia non ſunt tollenda legitima judicia 507
Eccleſia non eſt profana communitas, ut Papa ei velut Princeps ſecularis dominetur 474
Eccleſia in capite & in membris reformanda eſt 469.470
de Eccleſiæ reformatione promovenda in capite & membris 463
Eccleſiam reformare debet Imperator 125.135
Eccleſia debet ad ſtatum primitivæ Eccleſiæ per Imperatorem reformari 375
Eccleſiæ reformatio per Carolum Magnum 125
Eccleſiaſtica Reformatio Caroli V. confirmata 565
de Eccleſiæ emendatione & unione 560
in Eccleſiæ emendatione omnes novationes vitari debent 576
de Eccleſiæ pace & unitate 605.606. 608.620.522.631
de eccleſiaſtica concordia & unitate 639 640.641
de honore Eccleſiæ Dei 130

Ecclesia Romana.

Eccleſia Romana non ab hominibus ſed a Jeſu Chriſto fundata eſt 326
Eccleſia Romana omnium caput 408
Eccleſiam Romanam eſſe ſupremã inter Eccleſias quomodo intelligendum 473
Eccleſiæ Romanæ honos 98
Eccleſiæ Romanæ judicium 98
Eccleſiæ Romanæ primatus 358.359.636
de Eccleſiæ Romanæ auctoritate in Epiſcopos 285
de privilegiis Eccleſiæ Romanæ 298
de indultis Romanæ Eccleſiæ 50
Eccleſiæ Romanæ donationes ac privilegia confirmata 432
ab Eccleſiæ Romanæ patrimonio tributum exigit Imperator 648
de eccleſiæ Romanæ defenſione à Francis ſuſcepta 648

Ecclesia Constantinopolitana.

Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ primatus 258

Ecclesiæ & Templa.

de ſanctis eccleſiis 227
de Eccleſiæ honore & ornatu 152
Eccleſiæ ſine Epiſc. non recipiantur 153. 157
de Eccleſiarum conſtructione 302
Eccleſiæ neceſſariæ conſtruantur 153
Eccleſiæ antiquæ honorem ſuum habeant 249
Eccleſiæ conſtructæ patrocinium ac proprietatẽ ut nullus amittere cogatur 303
Eccleſiæ non neceſſariæ deſtruantur 153
de Eccleſiis inter heredes diviſis 226.266
de Eccleſiis deſtructis 252.266
de Eccleſiarum reſtauratione omnes teneantur 158
de Eccleſiis reſtaurandis 161.267.302
de his qui Eccleſiarum reſtaurationes facere negligunt 253
de Eccleſiis emendandis 153
de in Eccleſiarum reſtaurationem operibus adimplendis 246
ſi ad Eccleſiæ ſtructurã terra requiratur quomodo ſit poſſeſſori rependenda 273
qui Eccleſias temere dant vel auferunt 228
in Eccleſia nullum fiat judicium ſeculare 229
in Eccleſiis convivia non celebrentur 192.194
in Eccleſia ad preces ſtandum eſſe 191

Ecclesia baptismalis.

de Eccleſiis baptiſmalibus 135.161.162

Ecclesiæ, & Ecclesiasticæ res ac personæ.

de Eccleſiarum ſtatu & rerum Eccleſiaſticarum viſitando, providendo & corrigendo 274.175
de Eccleſiarum honore & cultu 232. 270.271
Eccleſiis debetur reverentia 51
de Eccleſia & Eccleſiaſticorum honore & pace 260
de Eccleſiarum negligentiis emendandis 149
de Eccleſiarũ reſtauratione & jurib. 161
Eccleſiaſticis inſtitutis vivere 98
Eccleſiarum & præbendarum collatio ad jus Regium pertinet 407
Eccleſia unaquæque proprium presbyterum habeat 237
Eccleſias presbyteris dare ſine conſenſu epiſcopi non licet 306
in Eccleſiæ rectoribus conſtituendis Rex magnã diligentiã adhibere debet 241
Eccleſiæ de feudo Regis non poſſunt ſine conſenſu dari 348
de Eccleſia hominum & prædiorum inſtione 42
de Eccleſiarum advocatione & præſentatione controverſiã Rex judicet 348
in Eccleſiarum domibus Imperiales homines non hoſpitentur 300
coram Eccleſiaſtico judicio ſi laicus laicum conveniat 330.331
Eccleſiæ homines ad Imperatoris judicium ſiſtendi 61
Eccleſiarum ſubditi coram ſeculari judicio Imperatoris cõveniri poſſunt 148
ut Eccleſiæ plebes in beneficia nullis tribuantur 300

Eccle-

Digitized by Google

Eccleſiaſtici homines à civili juriſdictione non eximuntur 42
Eccleſia & Epiſcopo nullum jus eſſe in Curiales civitatum 40
de Eccleſiarum perſonarum libera electione, adverſus Rom. Sedis gravamina 411.412
ab Eccleſiaſticorum virorum electione abſit pecunia datio 106.107
de Eccleſiaſticorum pace 352
Eccleſiaſtici viri tuendi cur & quatenus 42
in Eccleſiaſticam poteſtatem nulla temporalia transferantur 415
Eccleſiaſtici ſi ſine appellatione ad judicium Regis venerint 119
Eccleſiaſticæ perſonæ per Advocatũ Epiſcopi in ſeculari judicio agere debẽt 148
Eccleſiaſticæ perſonæ quomodo alia aliam accuſare debeat 153
Eccleſiaſticæ perſonæ apud Epiſcopum ſuum conveniri debent 148
Eccleſiaſtica perſona à ſeculari conventa in quantum condemnetur, ſi convicta fuerit 462
Eccleſiaſticarum perſonarum oppreſſiones prohibitæ 144
Eccleſiaſticarum perſonarum bona relicta in Eccleſiæ uſum vertẽda ſunt 422
Eccleſiaſtica perſona ne arma portent aut in exercitum pergant 117
Eccleſiaſtici in militiam non eant 132. 133.137.142. 145
de Eccleſiaſticarum perſonarum ſervitiis exercitualibus 460
ab Eccleſiæ patrimonio tributum exigitur 648
de bonis Eccleſiæ contributio in bellũ 118
Eccleſiæ contributio in expeditionem Romanam 292
Eccleſiæ & Eccleſiaſticæ perſonæ cõtribuere debent in bellum contra Papã 378
Eccleſiaſticorum male viventium bona in fiſcum eſſe redigenda 415
ſi Eccleſiaſtica perſona inceſtum commiſerit 119
ſi de Eccleſiarum rebus controverſia ſit, quomodo terminari debeat 310
Eccleſiarum dotes ad Epiſcopi ordinationem pertinent 260
de Eccleſiaſticis theſauris cuſtodiẽdis 150
de his qui ad Eccleſiam res ſuas tradiderint 145
de dato ad Eccleſiam manſo ſi quis ſervitium exigat 266
Eccleſiæ non gravari debent per inſolitas exactiones aut hoſpitationes 147
de Eccleſiarum prædiis non concedendis laico 304
de rebus Eccleſiarũ & venerabiliũ locorũ non alienandis 227. 248. 312. 609
de Eccleſiaſticis rebus nõ occupandis 449
de Eccleſiaſticarum rerũ invaſione 314
de Eccleſiæ donatis non invadendis 55
Eccleſiaſticarum rerum invaſiones & vaſtationes prohibitæ 144
ob Eccleſiaſticarum rerum invaſiones exactiones, in militiam alienationes, regna perierunt 143
de Eccleſiarum ſartatectis quæ ex donis fiunt eiſdem collatis, ut in poteſtatem Epiſcopi revocentur 262
Eccleſiæ communicatio cum nihil habentibus 231
de Eccleſiarum bonis conſulendum eſt pauperibus 107
Eccleſiæ res quomodo in pauperes erogandæ 228
de Eccleſiaſticis rebus in neceſſitates publicas erogandis 648
qui Eccleſiis fraudulenter res ſuas delegant 162
qui res Eccleſiæ per falſam precariam aut fraude adipiſcitur 226
Eccleſiaſtica beneficia vacantia per ſecutoribus non permittenda 460
de Eccleſiarum & rerum Eccleſiaſticarum commutationibus 267.276.272
res Eccleſiarum & venerabilium locorum quomodo Imperator permutare poſſit 248
de Eccleſiæ poſſeſſionibus ablatis reſtituendis 55
de Eccleſiaſticorum bonorum reſtitutione in manus Cæſaris 512
quod Eccleſia debet, Epiſcopus ſolvere debet 45
Eccleſia reſtituere debet bona aliis ablata 61
de Eccleſiaſticis alienæ rei detentoribus 49
ad Eccleſiaſticos alienæ rei detentores adhortatio 49

Eccleſiaſtica immunitas & libertas.

de Eccleſiæ immunitate 34
de Eccleſiaſtica libertate 283.415.416
in data Eccleſiæ immunitate Princeps modum definit 34
Eccleſiaſticam libertatem & immunitatem generalem tempori Caroli M. fuiſſe inauditam 122
Eccleſiarum immunitates patronis ſerventur 161
Eccleſiarum & Eccleſiaſticarum perſonarum privilegia ſartatecta permaneant 152
de privilegiis Eccleſiarum & clericorum non corrumpendis 231
Eccleſiarum immunitates quatenus extendantur 253
de Eccleſiarum in regno Danorum libertate 311
ſi in Eccleſiam aliquis propter debitum publicum confugerit 24
ſi in Eccleſiam ſervus confugerit 24
ſi quis de Eccleſiis & locis religioſis homines traxerit 28
ſi quis de eccleſiis & locis religioſis violenter rapiat 28
ab eccleſia nullum malefactorem trahere licet 117

Edicta.

edictis generalibus univerſitas admonetur 108
edictum in ſenatu recitetur ac proponatur 109
edictum 30. diebus in conventibus promulgetur 109
edicti Regii vis 109
de edictorum publicatione 109

Electio Imperatoris.

de electione Regis 92
de electione Imperatoris & electoribus 371.411
de electione Regis Rom. à Germanis facta, & ejus ritu 114
electio Imperatoris ad ſolos Germaniæ Principes ſpectat 375.377.383
electio ad eum non pertinet, ad quem conſecratio 325
eligendi jus immediate ab Imperio dependet 440.441
in electione primam vocem habere debet Comes Palatinus 403
electus à majori parte juſtus eſt imperator 401
de electione Imperatoris decretum Concilii Lugdunenſis 396
Imperialis electionis in Galliã factæ confirmatio ab epiſcopis fruſtra petitur 291
de electione injuſta Caroli IV. annullanda 413
electionem Caroli IV. Palatinus & Brandenburgius improbantes Ludovicum manutenent & in ſede Imperii ſtabiliunt 413
electo Rege Romanorum ſive ſua præſentia Regium titulum denegat elector Saxoniæ 564
de electione Conſortis in Regno 110
de electionis Imperialis electione apud Papam inſinuanda 601.621

Electores Imperii.

Electio Imperatoris ad Principes univerſos ſpectat 342.343
electorum inſtitutionem à Papa factam eſſe negant Imperator & Principes Imperii 397
electores dicuntur Archiprincipes 438. 440.441.442
electores Imperii fuerunt omnes liberi Principes & vaſalli 400.405
electoratus Saxoniæ controverſus 438
electoratus immediate ab imperio dependent, nec à Papa aut Concilio judicari poſſunt 440.441
electorum præeminentia & prærogativa 500.509
de electorum præeminentia in ſeſſione inceſſu, &c. 438.439
Moguntinus Archiepiſcopus elector imperii 371.396.397.400.401.402. 405.413.507.508.509.510.499.501
Trevirenſis Archiepiſcopus elector Imperii 371. 400.401.402.405.413. 503.509.511.510.659
Colonienſis Archiepiſcopus elector Imperii

peri 371.396.397.400.401.402. 413.404.405.408.510.511.501.659 564
Bohemiæ Rex elector Imperii 371.400. 413.405.509.510.511
Comes Palatinus Rheni elector Imperii 371.413.404.405.507.509.510. 501.562
Saxoniæ Dux elector Imperii 371.413. 405.438.439.440.441.507.508. 509.510.501.564
Brandenburgenſis Marchio elector Imperii 371.400.413.441.442.507. 508.509.510.501.562.355
electores Imperii Græcorum Conſtantinopolitani 369

Electio Pontificis Romani.

de electione Romani Pontificis 95.297. 309.339.340.342.344.351.424.425 587.592.612.613 637.646.647.652
electio Romani Pontificis ad Imperialem juriſdictionem ſpectat 341
in Pontificis electione nullum jus habet Galliæ Rex 340.341
de electione Romani Pontificis, & Cardinalium factiones ad ſedem aſpirantium 379.381
de electioni Romani Pontificis conſtitutio Theodorici Imp. confirmatur 95
de electione Romani pontificis, ut ſine pecunia fiat 106.107
de electis duobus in ſchiſmate Papis ab Imperatore dijudicandis 588.589.590
electio pontificis ab Imperatore confirmari debet 314.315
electus Pontifex ab Imperatore confirmatur 587.592.612

Eleemoſyna.

eleemoſynas pauperibus eſſe faciendas in annonæ copia 120
eleemoſyna generalis quomodo facienda 252
de eleemoſynis, ut compleantur 135
eleemoſyna Hieruſalem mittenda 153
eleemoſynarum ſacrilegium 551

Eloquentia.

eloquentia 96
eloquentiæ laus 95.111
eloquentia Romana 110
eloquentiæ parens Roma 37
eloquentia in officialibus 111

Emancipatio.

emancipare filios patres ſolent, ut domui ſuæ provideat 337

Emphyteuſis.

emphyteuſis eſt perpetuus contractus 227.248
emphiteuſis contractus in rebus eccleſiaſticis deſtruantur 278
de emphiteuſi à negligētib. revocāda 40
emphyteuten jura prædialia non ſolventem amovendum eſſe à poſſeſſione 63

Emptio.

emere nemo debet aliquam rem ab homine ignoto, niſi teſtibus præſentib. 159
emere animalia vel alias res quomodo liceat 152
emi à nullo magiſtratu debēt res pauperū & minus potentū, niſi in judicio 248
ſi quis emerit res alienas, & pupillo minorennis tradiderit 265
de emptione fructuum futurorū vel pendentium lucri gratia 142
de emptione tempore meſſis, cauſa cupiditatis & turpis lucri 151
empta a duobus una res, utri cedat 29
emptiones pupillaris reſciſſa 31
qui de reempta pertulerit quæſtionem 29

Epiſcopi.

de epiſcoporum electione 637
de epiſcoporum electione, ut ſine pecunia fiat 106.107
in epiſcoporum electione jus Imperiale 304.311.313
epiſcoporum electiones cum conſenſu Regis fieri debent 347
de honore epiſcoporum & veneratione ſervorum Dei 270.271
de epiſcopis ordinandis 127
Epiſcopi ordinentur, ubi nulli ſunt 120 123
Epiſcoporum ordinationes non differenda 152
epiſcopi ubi non ſint, conſtituendi 126
epiſcopi in ſingulis civitatib. ordinandi 650
epiſcopi à Rege inſtituuntur 649
epiſcopi a Rege in Comitiis per civitates facti, & Archiepiſcopo ſubjecti 117
de epiſcopi hereſchildo 331
epiſcopatus ab Imperatore aut Rege conferuntur 280
epiſcopatus vacans eſt in manu regis 340
de epiſcoporum inveſtitura per Imperatorem 323
ne duo epiſcopi ſint in una civitate 252
epiſcopi a Metropolitano ſuo ſe non ſubducant 279
de epiſcopis, qui pro ordinatione ſacerdotii munera libenter accipiunt 189
ſi epiſcopi ſcoti abſq; licentia ordinēt 228
epiſcoporum ſacramentum fidelitatis Regi præſtandum 290
epiſcopi Italiæ an hominium debeant Imperatori 337
epiſcopi Italiæ à diſpoſitione imperatoris eximuntur 360
de epiſcoporum concordia & fide imperio ſervanda 94
epiſcopi in ſervitio Regis eſſe tenētur 272
in epiſcopos inquirere imperator debet 244
in epiſcopos poteſtas imperialis 622
epiſcopi a Principe cogi ac diſtringi debent 278
ut epiſcopi paratas faciant legatis Regiis (115
epiſcopi an in ſuis palatiis Legatos imperatoris recipere teneantur 337
epiſcopus quomodo imperio exercitu nare debeat 235
de epiſcopis imperatorē appellantib. 194
de epiſcopis imperatorem adeuntib. 194
epiſcopi coram Commiſſariis imperialibus compareant 251
epiſcopi appellare ad Rom. Pontificem poſſunt 258
de epiſcoporum appellatione ad Romanam eccleſiam 159
epiſcopus per advocatum ſuum apud judicem agat 163
epiſcopus nullus derogetur aut temere accuſetur 257
de epiſcoporum accuſatione 256
epiſcopi quomodo accuſari & judicari, & quomodo non poſſint 134
epiſcopi à laicis quomodo accuſandi 127
de his, qui erga epiſcopos vel actores eccleſiæ querelam juſtam habent 225
epiſcopi intra provinciam accuſentur & terminentur 134
epiſcopi apud imperatorem accuſari debent 140
qualiter inter epiſcopum & privatum, judicium fieri debeat 163
epiſcopus de proditione à Rege judicari poteſt 32
epiſcopus proditionis accuſatus ab imperatore reſtituitur 32
in epiſcopū vix cadūt crimina atrocia 32
ad epiſcopos admonitio imperatoris 243
epiſcopus qualiter ad ſynodum vocetur, & qualiter ad Synodum vocetur & qualiter in ea de illo agatur 257
de epiſcopis provincialibus ut bis in anno ad Synodum veniant 126
epiſcopus in Synodo accuſandus 133
qui epiſcopo aliquam injuriam vel dehonorationem fecerint 231
epiſcopis ut a Rege liberior libertas detur 227
de epiſcoporum ſacro miniſterio 243
de collata epiſcopis poteſtate legandi atque ſolvendi 189
epiſcopi ſunt propitiatores & reconciliatores populi 656
ut epiſcopis tempus congruum obſervetur ad miniſterium peragendum 271
epiſcopus cathedram ſuam curet 128
de epiſcoporum ſtabilitate in loco 127
epiſcopi peregrini quatenus admittendi 117
epiſcopi peregrini non ſuſcipiantur 649
epiſcopi non in ſeceſſu, ſed in parochiis civitatis & officio erga populum vivere debent 272
epiſcopum Deo magis ſervire poſſe in populo, quam in eremo 537
epiſcopus præſentibus presbyteri & Diaconi res eccleſiæ in pauperes diſpēſent 228
epiſcopus populi commodis publicis proſpicere debet 57
epiſcopus viſitare debet parochias 117
epiſ. ſemel in anno parochias viſitēt 230
epiſcopi quomodo viſitare debeant 644
de epiſcoporum juriſdictione 297
de epiſcopali audientia, cognitione & judicio epiſcoporum poteſtas 650
de epiſcoporum poteſtate pro rebus eccleſiaſticis, & de convenientia epiſcoporum cum laicis 225

Epiſcoporum poteſtati non obſtent ſeculares poteſtates 146

ad Epiſcopi judicium dirigatur, qui litem habens illud elegerit 151

Epiſcopus non debet protendere litem 61

Epiſcopi ſingularum provinciarum ſuas cauſas finaliter dijudicent, nec ad ſedem Romanã appellent 289.291

Epiſcopi ut juſta judicia agant 226

Epiſcopis male judicantibus cauſa ad Imperatorem eſt perducendã 49

ſi Epiſcopus aut miniſtri ejus colonos flagellaverint 575

Epiſcopi pacem magis, quam judicium inter diſſidentes colant 133

Epiſcopis laici ſint conſentientes 229

Epiſcopis laici ſint conſentientes 229

Epiſcopi pro oppreſſis intercedant 133

Epiſcopis obedientia præſtetur 244

de obedientia Epiſcopis præſtanda 146

de pœna ejus, qui Epiſcopo ſuo noluerit obedire 115

Epiſcopo obedientes ſint Comites & Judices 230

Epiſcopo nullum jus eſt in Curialet civitatum 40

Epiſcopi in Archidiaconos provideant 123

Epiſcopi in Presbyteros & clericos poteſtatem habeant 121.123

Epiſcopus canonicorum vitam regit 131

Epiſcopus Canonicos diſtringat 161

Epiſcopus monachorum curam gerat 308

Epiſcopi quantam curam circa pauperes habeant 228

Epiſcopi in inceſtuoſos & viduas cognitionem habent 121.123

Epiſcopi in tabernas non vadant 140

Epiſcopi canes non alant in domibus ſuis 635

Epiſcopis venationes & aucupia & ludi interdicta 117.140

Epiſcopi ne arma portent, aut in exercitum pergant 117

Epiſcopi in militiam non eant 132.133 137.142.143

Epiſcopi joca turpia fieri non permittant 226

Epiſcopus habeat notarium 149

ut Epiſcopalis ſedes à nullo uſurpetur, vivente adhuc Epiſcopo 271.273.278

Epiſcopatuum invaſores 278

Epiſcopatus invaſi renunciatio 279

Epiſcopi ejecti reſtituantur 134

res Epiſcopi poſt mortem ejus non licet diripere 195

Epiſcopus eccleſiæ debitum ſolvat 45

Epiſcoporum filii quibus honoribus arceantur 305

Epiſcopi in Imperio Germanico.

Aprienſis epiſcopus in Hungaria 450

Albanenſis epiſcopus in Tranſylvania 450

Argentinenſis epiſcopus 281.307.335 357.361.488.499.501

Arnſenſis epiſcopus 306.311

Auguſtanus epiſcopus 305.307.335 357.441.488.501

Bachienſis epiſcopus in Hungaria 450

Bambergenſis epiſcopus 335.344.501

Baſilienſis epiſcopus 281.306.335.361 488.502

Biburzenſis epiſcopus 117

Boznenſis epiſcopus in Hungaria 450

Brandeburgenſis epiſcopus 329.360

Bremenſis epiſcopatus inſtitutus 137

Brixienſis epiſcopus 488.502

Ceſtrenſis epiſcopus in Anglia 347

Chanadienſis epiſcopus in Hungaria 450

Chemenſis epiſcopus 475

Churlandenſis epiſcopus 502

Ciceſtrenſis epiſcopus in Anglia 347

Conſtantienſis epiſcopus 305.307.332 335.439.488.494.502.562

Corbonienſis epiſcopus in Hungaria 450

Curienſis epiſcopus 307.332 335.501

Eichſtetenſis epiſcopus 117.305 307.335.502

Elienſis epiſcopus in Anglia 347

Farcenſis epiſcopus in Hungaria 450

Friſingenſis epiſcopus 307.335.344. 488.502

Gurcenſis epiſcopus 484

Halberſtadenſis epiſcopus 305.329.344 357.360.369.501

Halberſtadenſis Coadjutor 510

Havelburgenſis epiſcopus 329.332 335

Herefordenſis epiſcopus in Anglia 347

Hildeshemenſis epiſcopus 305.416 502

Jadrenſis epiſcopus in Hungaria 450

Jaurienſis epiſcopus in Hungaria 450 581

Lincolnenſis epiſcopus in Anglia 347

Londonienſis epiſcopus in Anglia 347 350

Lubecenſis epiſcopus 416

Maccorienſis epiſcopus in Hungaria 450

Menevenſis epiſcopus in Anglia 347

Merſpurgenſis epiſcopus 335

Mindenſis epiſcopus 306.335.362 416

Miſuenſis epiſcopus 335

Miſenſis Eccleſiæ Præpoſitus 339

Modruſienſis epiſcopus in Hungaria 450

Monaſterienſis vel Mimigardefurdenſis epiſcopus 306.335. 416.502

Naumburgenſis epiſcopus 335.567

Nitrienſis epiſcopus in Hungaria 450 581

Norwicenſis epiſcopus in Anglia 347 350

Oeſelienſis epiſcopus 502

Olomucenſis epiſcopus in Moravia 454 494

Oſnabrugenſis epiſcopus 306.335 362 416.502

Ottoneſwicenſis epiſcopus 311

Oxonefordenſis epiſcopus in Anglia 350.351

Oxonienſis epiſcopus in Anglia 347

Paderburnenſis epiſcopus 305 335 362.416

Patavienſis vel Lauriacenſis epiſcopus 306.307.335.356.357.488.502

Polenſis epiſcopus in Hiſtria 61

Quinqueccleſienſis epiſcopus in Hungaria 494.540

Quinqueccleſienſis Præpoſitus 450

Ratiſponenſis epiſcopus 306.307.321 335.488.502

Ratzenburgenſis epiſcopus 502

Revalienſis epiſcopus 502

Ripenſis epiſcopus 306.311

Roſchildenſis epiſc. in Dania 562.564

Salesberienſis epiſcopus in Anglia 347

Scordienſis epiſcopus in Hungaria 450

Sedunenſis epiſcopus 335

Segnienſis epiſcopus in Hungaria 450

Segovienſis epiſcopus 335

Sirmienſis epiſc. in Hungaria 450

Sleſwicenſis epiſcopus 306.311.335

Spalatenſis epiſcopus in Hungaria 450

Spirenſis vel Nemetenſis epiſcopus 305 307.335.488.510.499.501.657

Swerinenſis epiſcopus 416

Tarbatenſis epiſcopus 502

Thinnienſis epiſcopus in Hungaria 450

Tragnarienſis epiſcopus in Hungaria 450

Trajectenſis epiſcopus 281.306.400 433.435.306.335.501

Tranſylvanienſis epiſcopus 450

Tridentinus epiſ. 360.441.501.488 494

Vacienſis epiſcopus in Hungaria 450

Varadienſis epiſcopus in Hungaria 450

Varmacenſis epiſcopus in Hungaria 389

Verdenſis epiſcopus 335.336.337.344 283.416

Veſprimienſis epiſcopus in Hungaria 450.494

Wigornenſis epiſcopus in Anglia 347

Wintonienſis epiſcopus in Anglia 347

Wirciburgenſis vel Herbipolenſis epiſcopus 305.307.328.329.335.501 117

Wormatienſis vel Vangionenſis epiſcopus 305.307.329.335.353.354.356 357.358.501

Zagabrienſis epiſcopus in Hungaria 450

Epiſcopi in Imperio Gallico.

Abriventenſis epiſcopus 281

Alethenſis epiſcopus 281

Ambianenſis epiſcopus 247.282

Avenionenſis epiſcopus 335

Aure-

Aurelianenſis epiſcopus 281
Augustodunenſis ſive Heduēſis epiſc. 281
Antiſiodorenſis epiſcopus 281.345
Bajocenſis epiſcopus 278.281.282.345
Beluacenſis epiſcopus 246.281.292
Briocenſis epiſcopus 281
Cabillonenſis epiſcopus 281
Cameracenſis epiſcopus 247.433 435.306.335
Cameracenſis Præpoſitus, Imperii Vicecancellarius 417
Carnotenſis epiſcopus 281
Cathalaunenſis epiſcopus 246
Cenomanenſis epiſcopus 281.345
Conſtanſienſis epiſcopus 281.345.439
Ebroicenſis epiſcopus 281
Gratianopolitanus epiſcopus 281.335
Landunenſis epiſcopus 246.281.289
Leodicenſis vel Tungrenſis epiſcopus 281 306.400.433.502
Lingonenſis epiſcopus 279.281
Luxovienſis epiſcopus 281.335.345
Maſſilienſis epiſcopus 357
Maurogenſis epiſcopus 281
Meldenſis epiſcopus 281
Metenſis epiſcopus 270.281.285.305 335.404.657
Noviomagenſis epiſcopus 247.281
Pariſienſis epiſcopus 281
Pictavienſis epiſcopus 291.350.356
Sagienſis Epiſcopus 281.345
Seguſienſis epiſcopus 335
Sueſſionenſis epiſcopus 246.281.369
Sylvanectenſis epiſcopus 246.281
Tarentaſienſis epiſcopus 247
Tervanenſis ſive Morinorum epiſcopus 247
Tornacenſis Epiſcopus 433
Trecenſis epiſcopus 369
Trecorenſis epiſcopus 281
Tullenſis epiſcopus 281.305.335
Valentinenſis epiſcopus 281.335
Viennenſis epiſcopus 247
Virdunenſis epiſcopus 279.306.335 344

Epiſcopi in Imperio Italico.

Adrienſis epiſcopus 433
Albenſis epiſcopus 335
Aprunenſis epiſcopus 270
Aquenſis epiſcopus 270.307.357
Aretinus epiſcopus 291
Aritienſis epiſcopus 307
Aſtenſis epiſcopus 335
Auguſtanus in Italia epiſcopus :32
Balneoregienſis Epiſcopus 357
Bergomenſis epiſcopus 335.387
Bononienſis epiſcopus 335.340.473
Brioſienſis epiſcopus 307
Brixianus epiſcopus 335.340.357.787
Calinenſis epiſcopus in Sicilia 376
Camerinenſis epiſcopus 270
Clamenſis epiſcopus in Sicilia 376
Comenſis epiſcopus 270.307.335.387
Concordienſis epiſcopus 270.335
Cremenſis epiſcopus 335.337.357
Cremonenſis epiſcopus 335
Sporedienſis epiſcopus 270.335
Faventinus epiſcopus 357
Feſolanus epiſcopus 270
Firmanus epiſcopus 270.473
Florentinus epiſcopus 386
Foriſempronienſis epiſcopus 292
Gummenſis epiſcopus 292
Hoſtienſis epiſcopus 315.354.355 358.385
Laudenſis epiſcopus 335
Leontinus in Sicilia epiſcopus 652
Lucenſis epiſcopus 270
Mantuanus epiſcopus 335.356.357 360
Melitenſis epiſcopus 494
Mutinenſis epiſcopus 313.335
Neapolitanus epiſcopus 652
Nepheſinus epiſcopus 315
Nolanus epiſcopus 590
Novarienſis epiſcopus 335.357
Nucerinus epiſcopus 270
Paduanus vel Patavinus epiſcopus 340
Papienſis vel Ticinenſis epiſcopus :307 335.357
Parmenſis epiſcopus 307.335
Pinnenſis epiſcopus 270
Piſanus epiſcopus 270
Piſaurenſis epiſcopus 357
Piſtorienſis epiſcopus 270
Placentinus epiſcopus 307.335.340 357.473
Polenſis epiſcopus 61
Polimarcienſis epiſcopus 305
Porsienſis epiſcopus 355.358.473
Præneſtinus epiſcopus 315.339.377 378.383.385.658
Regienſis epiſcopus 270.307.335 357.386
Salernitanus epiſcopus 45
Salonitanus Epiſcopus 45
S. Rufina Sylva Candida Epiſcopus 315
Sarſinas epiſcopus 40
Scholavenſis epiſcopus 270
Senenſis epiſcopus 270
Spoletinus epiſcopus 588.589
Taurinenſis epiſcopus 335
Tertonenſis epiſcopus 307.335
Textinus epiſcopus 270
Theanenſis epiſcopus 321
Tuſcanenſis epiſcopus 291.292
Vercellenſis epiſcopus 270.335
Veronenſis epiſcopus 270.335
Volaterranus epiſcopus 270

Equi.

de equorum damnis, læſionibus & furtis 10
de equo ſive caballo excorticato 17
Equus ſine permiſſu domini conſcenſus & caballicatus 6
equi curſores publici 61.62

Equeſtris Ordo.

regula Equeſtris ordinis 400
Eques eſſe non poteſt, niſi qui equeſtri patre natus ſit 398

Eremitæ.

Eremitas Deo non tam utiliter ſervire, quam ſunt qui vivunt in populo 637

Errones.

Errones vagabundi & impoſtores non tolerandi 131
Errones pœnitentes nudi cum ferro non tolerandi 131

Error.

errore contractis reſciſſio 38

Eruditi.

eruditis vitanda ruſticatio 100

Euchariſtia.

in euchariſtia ſub pane & vino integer Chriſtus eſt 454
Euchariſtia ſub utraq; ſpecie 571
Euchariſtia ſub utraq; ſpecie Bohemis & Moravis conceſſa 454
qui euchariſtiam in Cœna Domini negligunt 228

Exactio, Exactores.

Exactio Binorum & Ternorum 45
exactiones manſionaticorum & paratarum in domibus Nobilium & Eccleſiarum fieri non debent 460
de exactorum nimietate 41
de exactorum & aliorum fraudibus coercendis 68

Exceptiones.

ad exceptionis probationem reo ſe offerente de ſumptibus in litem faciendis, quomodo caveatur 548
quomodo exceptionem ſuam reus probare teneatur 548

Excommunicatio.

excommunicatio ne temere fiat 153 190.272
Excommunicari ſine Regis conſenſu nemo debet 348
Excommunicatio Papalis exploditur in Gallia 421
Excommunicati in civili foro non repellantur 415
de excommunicatis 194.296
Excommunicati à Synodo vel Epiſcopo 126
excommunicatis ne cæteri communicent 279
qui excommunicato cõmunicaverit 28
excommunicati ab aliis non recipiantur 260
excommunicati clerici non recipiantur ab alio Epiſcopo 192
ſi excommunicatus, ab aliis recipiatur in communionem 125
excommunicati clerici ante audientiam non præſumant communicare 192
qui excommunicatus ante audientiam communicare præſumpſerit 260
excommunicati, niſi reſipiſcant, anathemate feriendi 279

Executio.

executio rei judicatæ ad judicis ſollicitudinem pertinet 18

de ex-

de exſecutione juſtitiæ 31
de executione mandatorum 57.63.106

Exemplum.

exemplo peccatur 112

Exercitatio.

Exercitatio, rerum magiſtra 37

Exercitus.

de exercituandi modo 451
de exercituando, & qualiter exercituationis modus fieri debeat 235
exercitare liberi homines juxta poſſibilitatem debent 158
exercitare quomodo fratres indiviſam hereditatem poſſidentes debeant 162. 163
de exercitualibus ſervitiis eccleſiaſticarum perſonarum 460
pro exercitu expeditionis Romanæ tributum 292.
de exercituationis generalis taxatione 479.480
ſi exercitus generalis proclametur 458
ſi quis in exercitū vocatus non ierit 295
qui vocatus in exercitum non ierit, ut heribanunm ſive mulctam exercitualem ſolvat 142.147.154.157.159 235.251
qui in exercitum non ierit, ut pœnas juxta legem luat 142.147
ſi quis in exercitum ſuos non ſecum duxerit 142
de exercitus ſtipendiis 458
exercitui quid providendum 64
de exercitus annona 64. 65
de proviſione certa exercitui faciēda 64
exercitui præbitus ſumptus 64
ut in exercituali profectione pax cuſtodiatur 245
exercitus ut victualia ſolvat, & de damnis ab eo datis 452
de exercitus violentia compeſcenda 49
de exercitus prædationibus 458
de exercitus rapina comprimenda 295 299
ſi in exercitu præda facta fuerit 245
tranſeuntes milites ſi prædas & rapinas exercuerint 295
per exercitum & milites damna data 655. 656
de exercitus prædationibus & damnificationibus 480
ab exercitu datum damnum ut reſarciatur ab Imperatore 38
qui ab exercitu aufugerit 142.147
poſt exercitus reverſionem ut ſit bannus reſciſſus per xl. dies 265.268

Exheredatio.

exheredari filius quando poſſit 406
exheredatis orphanis ſubveniendū 248

Exilium.

exilium temporale pro pœna ordinaria impoſitum 51

Exorciſmus, Exorciſtæ.

de exorciſmo aquæ calidæ vel frigidæ formula 254.255
Exorciſtæ non ordinati 194

Expeditiones bellicæ.

de expeditione facienda quomodo & qualiter 235
expeditio Romana, & in eam contributio 292. 405
de expeditione Romana turpe præſcriptum Papæ 430
de expeditione contra Turcas 485
de expeditione contra Turcas facienda 478.479.480

Expenſæ.

Expenſas litiū ſolvere tenetur victus 19
Expenſa in rem furtivam vel raptam recuperandam factæ, mediocres tantum refundendæ 558

Expilata hereditas.

expilatæ hereditatis pœna 550

Extorta pecunia.

de extorta pecunia 56

F.

Fabricæ.

de fabricis & architectis 85
fabricæ artifices 82
fabricarum architecturæ origo 82
de fabrica murorum Urbis 38
fabricis deputata pecunia 43
fabricarum publicarum læſura 48
de fabricarum decore 50
de fabricarum cura & renovatione per Principem 34
ad fabricas publicas deſtinata pecunia non ſubvertatur 43
ad fabricas, lapides eſſe exhibendos 45
fabricarum cuſtodia ſervanda 60

Falſum.

qui falſum neſciens allegaverit 21
qui falſum fecerit aut uſus fuerit 21

Falſarii.

de falſariis variarum rerum, & eorum pœna 25
de falſariis teſtamentorum 20
falſariorum pœna 539

Fama.

Fama reſtitutio 51

Fames.

de fame, ſi evenerit 156
famis tempore frumentum taxatum 151
Famis tempore ut quisq; dominus ſuam familiam alat 151

Familiæ erciſcundæ.

Familiæ erciſcundæ inæqualitas 31

Famoſi libelli.

famoſi libelli pœna 539

Feriæ.

de feriis judicialibus 304.305
Feriæ ſunt diebus Dominico & Paſchalibus 30
feriatis diebus ne judicia habeantur 275. bis.
feriatis diebus quæſtio de latronibus haberi poteſt 303.304
de feriatis diebus licet malefactores punire 304

Ferrum.

Ferri laus 47
Ferri uſus 47

Ferrifodinæ.

Ferrifodinæ & ferrariæ venæ 47
de ferrariis Dalmatiæ 47

Feſta, Feſti dies.

de feſtivitatibus anni 249
feſtivitates præclaræ ubi tantum habendæ 153
feſta & ſolemnitates Sanctorum 223
diebus feſtis ad eccleſiam veniendum eſſe 140
Feſtis diebus agere non licet 30

Feuda.

de feudis, & eorum ſucceſſione, jure ac oneribus 327.328
de feudorum Regalium proviſione 140
de feudis Imperii ſine Electorum & Ordinum conſenſu nemini auferendis, aut in alium transferendis 584
in feudum ab Imperatore datum frater adultus cum pupillo fratre pariter ſuccedere debet 31
feudale prædium quomodo vendari debeat 303.305
ſi feudum eſſe femininum dicatur 449
in feudalibus hereditatibus nulla mulier ſuccedit 16
feudum alienari ſine domini aſſenſu non poteſt 328
feudalia prædia ſi alienentur, quomodo ad contributionem ſervari & exigi debeant 162.163
feudalia caduca ſi in controverſiam adducantur, quid agendum 448.449
feudi ſucceſſionem perdit, qui parricidialiter ejus poſſeſſorem interfecit 304 312
feudum amittit, qui dominum interfecit 304
feudi fidem perdit dominus, qui vaſallum interficit 304
Feudales quæſtiones ubi decernendæ ſint 440. 441

Fides Catholica.

de fide Catholica 619.626,629.631 408.637.643.649
Fides Catholica ſequēda & ſervāda 607
fides Catholica Imperatorum legibus firmata ſervanda eſt 151.
de fide Catholica confeſſio Friderici Imp. 390
de fide Catholica diligenter prædicanda 129
fidei determinationes in Conciliis promulgatæ, & per univerſalem Eccleſiam approbatæ, tenendæ ſunt 457
Fides non imperatur 42
Fides non imponenda 113
ad fidem nemo cogendus eſt 42.113 604.641

Fideles, Fidelitas.

ut inter ſe concordiam ſervantes fideles, Regno per omnia ſint devoti 94

fide-

fidelitatis juramentum Imperatori tantum aut Seniori proprio faciendum eſt 156
de fidelitatis ſacramento 140.150 156.290

Fideicommiſſa.

fideicommiſſa ſi heres implere detrectaverit 233

Fidejuſſor.

ſi fidejuſſor pignora debitoris liberaverit 29
de fidejuſſore principalis liberando 39
fidejuſſor liberatur ſolvente principali 309.310
Fidejubens mulier pro debito alieno non tenetur 29

Fidejuſſoria.

de fidejuſſoria injuriarum 310
de fidejuſſoria debiti 310

Figulina.

Figulinarum conceſſio 41

Filii.

filii primogeniti prærogativa 573
pro filiis laborant parentes 39
ſi filius in poteſtate patris poſitus non defendatur à patre 28
filius culpa patris vindex eſſe non debet 317
filiis remuneratio fieri debet de eo, quod parẽtes benefecerũt & meriti ſunt 36
filii loco parentum defunctorum remunerari debent 398
filiorum opera tantum à parentibus locari poſſunt, non corpora 26
filii in pignus dari à parentibus non poſſunt 26
filii à parentibus cogente neceſſitate venditi 26.101
filii obſequantur parentibus 39
de filio puniendo, qui in parentes proprios manus injecit violentas 39

Filius Dei.

de Filio Dei, & duabus ejus naturis 637.638.639.643.644.645
Filii Dei operationes & voluntates 638 639.640.642.645
Chriſtus corporali præſentia diſceſſit à nobis 372
vide in Perſona Chriſti.

Fines.

fines agrorum ſub Auguſto diviſi ac diſcriminati 52
fines alieni non uſurpentur 127

Finium regundorum.

finium regundorum modus & proceſſus 445.446
de finium regendorum agrimenſore 52
de finium marcha 158
qui fines inter duos fundos debeant obſervari 26

Finitionis augmentum.

finitionis augmenti indulgentia 104
finitionis augmenti reſtitutio 105

Fiſcus, Fiſcales.

Fiſci compendium 33.57
fiſci compendia juſta non negligenda 66
fiſci diſpendia cavenda 63
Fiſci legitima debent commoda eſſe 33
Fiſci utilitas non negligenda 57
fiſci compendia injuſta 42
in rebus Fiſci modus 33
fiſcalina debita quibus ſolidis pendenda 145
fiſcalina debita qualiter ſolvi debeant 154
de fiſcalium titulorum ſecuritatibus emittendis 29.30
Fiſcus quando agere debeat 20
Fiſci nomine unuſquiſque poſſeſſor accuſari debet apud judicem 20
de fiſcalium injuſtitiis 286

Fœdus.

fœdus pro defenſione fidei & Chriſtianæ libertatis 624

Fœminæ.

de fœmina poteſtate in vendendo & donando 135

Fœnus.

de fœnore 151
fœnus exercere clericis nec ſuo nec alieno nomine licet 195

Fons.

fons limpidiſſimus deſcribitur 101
fontium miracula 100.101

Formæ.

Forma urbis Romæ 83
formarum Comitiva 83

Formatæ.

Formata ab Epiſcopo accipienda 124

Fornicarii.

fornicariorum pœna 108

Forum.

de foro competente 330.331
cujus forum auctor venditionis ſequatur 29
Vide Judicium

Foſſæ.

foſſas fodiendi circa muros licentia ab Imperatore impetranda 295

Franci.

Franci iidem qui Germani vel Theutonici 333
Francia propriè regnum Germaniæ dicta 122.124
vide in Reges.

Frater.

frater cum fratre pupillo æqualiter partiri debet 31
fratris parricida relegatur 33

Fraternitas.

Fraternitates conjurari non debent 121
Fraternitas precandi pro invicem 279

Fructus.

fructus meſſis aut vindemiæ tempore quatenus emere liceat 151
Fructus futuros aut pendentes, ſive vini ſeu annonæ, nemo præemere cupiat 142. *nec ruſticus vendere, quia pauper efficeretur* 142

Fruges.

de frugibus ſublatis 4.7.30
ſi quis fruges furatus fuerit 551

Frumentum.

ut frumentum in fame ex horreo publico vendatur 113
pro frumento vendito illata pecunia 68
frumentorum proſequutores 53
de frumento non exportando 36
de pœna eorum, qui frumentum in privata commoda tranſtulerunt 68

Frumentarii.

ut frumentarii cogantur vendere frumentum in annonæ caritate 103

Fugitivi.

de fugitivis 157.158
in Fuga poſitus ſervus 25
fugitivi à Marchionibus non recipiantur 158
fugitivi diſtringantur 141.154
de fugitivis, ut reddantur 136
ut fugitivi Dominis reſtituantur 50
Fugitivi ut redire cogantur 15[illegible]
fugitivi ad loca remittantur 251
fugitivi Judicio ſiſtantur 152
qui fugitivum ſciens ſuſceperit 25
qui fugitivum vendiderit ignoranti 29

Funera.

pro funeribus hominum interfectorum Archidiaconi nullam ſolutionem accipiant 462

Furioſi.

de furioſorum delictis 553

Fures, Furta.

de furibus varia capitula 116
de furtis 130
de furtis, & variis eorum generibus 549
fur nocturnus 84
de furto manifeſto 549
de furto violento, quod per effractionem, aut in locum ſuperiorem aſcenſu fit 549
de furto quinque ſolidorum, vel majoris pretii 549
de furtis involuntariis 330
furtum quando circumſtantiæ exaggerent 550
furtum ſi quis fame vel frigore coactus in cibo, veſtibus & ſimilibus commiſerit 550
ſi furtum iteretur 550
ſi quis tertia vice furatus ſit 550
de furibus impuberibus 550
ſi de furto ſervus fuerit interpellatus 11
ſi furtum fecerit ſervus, & alienatus fuerit 28
ſi furtum commiſerint ſervi eccleſiaſtici vel fiſcalini 116
ſi propter furtum ſervi dominus conventus fuerit 27

ut in

ut in furto deprahenſus ſervus ad xx. noctes judicio ſiſtatur 116
furum conſcii 69
de furum complicibus & receptatoribus 527
qui furtum celat, furi ſimilis eſt 116
ſi fur à judice celatus vel defenſus fuerit 251
ſi quis à fure aliqua ad ſervandum ſuſceperit 27
qui de furto clam compoſuerit 116
de mercede danda, qui revelarunt furtum, & pœna infligenda furibus 43
de furtis ingenuorum 4
de furtis ſervorum vel mancipiorum 4
furti reus eſt, qui ſervum alienum apud ſe detinet 25
fures publicarum rerum 48
qui furatus fuerit pecuniam publicam aut fiſcalem 27
de furto publicæ rei inquirendo 43
fures ſtatuarum 85
de furtis diverſarum rerum 7.8
de furtis in rebus ruſticis & agreſtibus ruri commiſſis 7.8
de furtis arborum 4
furum lignariorum 551
furta in venationibus & piſcationibus commiſſa 9
fures piſcarii ut puniantur 551
de furtis variorum animalium 2
de furtis equorum & caballorum 16
de furtis canum 3
de furtis porcorum 2
de furtis ovium 3
de furtis caprarum 3
de furtis apium 3
ſi furtum accuſetur 310
qui de furto accuſati fuerint 234
ſi fur, antequam conveniatur, mortuus fuerit 25
fures fortiter conſtringantur 260
in fure perſequendo & comprehendendo ſi quis judicem noluerit adjuvare.
fures ut reddantur 150
ſi, ut fur comprehenderetur, aliquid promiſſum eſt 28
Furti indicia 527
furtivæ rei indicia 558
de furto incerto ne oratio & excommunicatio fiat 224
ſi furtiva res in judicium veniant 557
ſi furtiva res apud furem concipiatur 558
furtiva res apud furem reperta, non fiſco, ſed domino reſtituenda 559
furtiva res nullam uſucapionem eſſe 557
furtivis actionibus verſati 69
in furtis rationem habendam eſſe conditionis perſonarum 552
furti condemnatus fit infamis 230
furum pœna, mors 115.116

Fuſtigatio, Fuſtuarium.

Fuſtuarium ſupplicium 54.102
Fuſtigatio ſeu virgarum caſtigatio 555
fuſtuaria ultio 101

G.

Galli.

vide in Reges.

Germani.

Germanorum in eligendis Regibus mos antiquus 114
Germani heroas ſuos carminibus celebrabant, ut Genſimundum Gothum 95
vide in Reges.

Geometria.

Geometriæ inventio & utilitas 52
Geometria à Chaldæis inventa 52
geometriæ uſus 52
geometra eligendus & publico ſalario conducendus 52

Gerontocomium.

gerontocomium quid 248
de gerontocomiorum rebus non alienandis 248

Glans.

de glande furato 551

Gloria.

Gloria optimus quiſq; ducitur 33

Græci.

Græcorum ſapientia & diſcretio 328
Græci orthodoxam fidem tenent 505
Græcorum Patriarcha & Epiſcopi ad ſynodum vocati à Carolo M. ex Imperiali auctoritate 148
de Græcorum unione 467.468.469 471.474
de Græcorum unione cum Romana Eccleſia 427.464
Græculus eſuriens Italiæ delicias ſuxit 333
Græcorum mollities 333
Græcorum perfidia 368
Græcorum ſcelera 370

Grammatica.

Grammatica in ſcholis doceatur 110
Grammatica in ſcholis tradenda 130

Graſſatores.

de graſſatoribus & militibus vagantibus 526
de graſſatoribus & prædonibus 276 277
Graſſatorum, qui villas & domos invadunt pœna 5
graſſationis pœna 541

Gravamina.

Gravamina ſacri Romani Imperii & Germanicæ nationis, ut à Pontifice tollantur 511
Gravamina Germanicæ Nationis contra Sedem Romanam Imperator in gratiam Pontificis negligit 493

H.

Hæreſes, Hæretici.

de Hæreticis 404.408
hæreſis crimen publicum 587
quæ res Hæreticis non concedantur 229
hæretici in exilium trudendi 587.593
hæreſeon anathematizatio 646
Hæretici an poſt mortem anathematizandi 6.8
hæreſes qui tacet, conſentire videtur 315
hæreticorum fautores & occultatores 593
libri hæreticorum comburendi 316 599
Adalberti hæreſis 649
Arii hæreſis 637
de Eutychianorum cavendis erroribus 606
Neſtorii hæreſis 638
Neſtorii condemnatio 598.599
de Origenis erroribus & hæreſi 628
Patareni hæretici 375
contra Pelagianorum hæreſin 586 593.593
Sabellii hæreſis 637
de hæreſi Simoniaca 271.272
Wiklefiſtarum hæreſis 473

Herbæ.

herbas alterius nemo tollat 122

Heres, Hereditas.

heres bonorum 92
Hereditatis diviſio inæqualis 31
in hereditate jus primogenituræ quomodo obſervetur 310
hereditas ejus qui à filio aut cognato interfectus eſt, ad quem ſpectet 265
heredem alienum quomodo quis inſtituere poſſit 13.155
heredis inſtitutio in judicio facienda 155
heres juſſus hereditatem alteri dare, ſi non implere voluerit 232.233
de herede, qui piam diſpoſitionem non implet 229
hereditare quando homo denarialis poſſit 155
hæreditatem perdit, qui poſſeſſorem ejus parricidialiter occidit 304.312

Heroes.

heroas ſuos Germani carminibus celebrabant 95
Genſimundus heros Gothus carminibus Germanicis in toto orbe celebratus 59

Hiſtoriæ.

de hiſtoriarum ſtudiis & laude 485
hiſto-

Digitized by Google

hiſtoriarum cognitio in rebus Imperii quam neceſſaria 327

Hiſtriones.

hiſtrionum vita vaga 84
hiſtriones infames 84
hiſtriones Eccleſiaſticis hominibus interdicti 140
hiſtriones fieri non permittantur 127
131

Homicidia.

de homicidiis 268. *bis.* 331
de homicidiis juxta legem Ripuarienſem 154
homicidia varia, & eorum pœna 7.542 *& ſeqq.*
homicidiorum alia genera, in quibus nulla culpa admiſſa & pœna ceſſare intelligitur 547
de homicidiis caſu, nec occidendi animo factis 546
de homicidiis manifeſtis, quæ jure facta pœna eximunt 544
de eo qui hominem occiderit 262
qui hominem ſine audientia occiderit, aut occidi ſuaſerit 26
ſi ad homicidium aliquis precio conducatur 8
de homicidiis prohibendis 233
de homicidiis conſtringendis 252
homicidiorum manifeſtorum indicium 525
de homicidiis ac necibus furtivis 313
homicidii clandeſtini indicia legitima 525
de homicidiis illuſtrium perſonarum 15
de homicidiis ingenuorum 11.12
de homicidiis epiſcoporum & ſacerdotum 15.147
de homicidio Presbyteri 15
de homicidiis presbyterorum uberior declaratio 147
de homicidiis Clericorum 15.144
de homicidio ſacerdotis luendo 231
de homicidio Diaconi 15
homicidium gravidæ fœminæ 7
homicidium Pueri interfecti pœna 7
homicidium infantis in ventre poſiti 7
homicidium puellulæ ingenuæ 7
de homicidio in Eccleſia commiſſo 232
de homicidiis iterantium 159
de homicidiis in hoſpitio factis 531
de homicidiis in convivio factis 12
de homicidiis à collecta manu factis 12
homicidium cultello patratum capitaliter punitur 371
de homicidiis propter pulverem mortalem factis 142
eorum pœna, qui cum homicidium in rixa vel digladiatione fieret, ſibi invicem auxilium tulerunt 546
Homicidii pœna liberatur, qui eum occiderit, qui violentus in ſuam poſſeſſionem irruit 19
Homicida non habetur, qui ſui tuendi cauſa aliquem occidit 19
Imperii de homicidio nullis præſentibus teſtibus commiſſo, cui inculpatæ tutelæ moderamen prætexitur 545
ſi non percuſſor, ſed tertius aliquis, præter voluntatem vim vi repellentis, occidatur 546
ſi homicidium Senator commiſerit 36
de homicidio publicam pœnitentiam agentis 232
Homicidium ſi impubes committat, non punitur 7
de homicidiis ſuorum ipſorum 262
homicida ſui ipſius pœna 543
de homicidiis ſervorum vel ancillarum 9.10
ſi occidatur ab alio ſervus alienus 30
ſi homicidium dominus commiſerit, id eſt, ſervum proprium occiderit 260
de ſervo homicidii reo 35.36
homicidarum ſervorum, qui dominum occiderunt, ſupplicium 40
qui ad homicidia dominorum ſuorum infantium ſervos ſollicitaverit 159
homicidis aſyla eccleſiarum nihil proſint 121
homicidii reus quomodo in judicium exceptionem ante deducat, quam in carcerem conjiciatur 548
homicidii reatus eſt, illis eſſe tenacem, qui ad mortem deſtinantur 70
homicidii temerarii pœna, mors 115
homicidii pœna 69.109.312
de homicidii inconſulti pœna 51
de homicidii compoſitione 17.294
de homicidii compoſitione hominis in hoſte occiſi 17
homicidæ gratia ſupplicii facta ab Imperatore 398

Honorati Poſſeſſores.

de Honoratis poſſeſſoribus 88

Hoſpitalia.

de hoſpitalibus 271. 272
de hoſpitalibus Scotorum 272.
Hoſpitalia monaſteriorum & Epiſcopalium quibus inſerviant 131
hoſpitalia in monaſteriis juxta regulam fiant 139

Huſſitæ.

Huſſitæ totam fere Germaniam ad ſe pertraxerunt 428
Huſſitarum vocatio ad Conc. Baſilienſe, & in Hungaria ſtrages 428
contra Huſſitas Imperatori auxilium denegatur à Statibus 436
Huſſitæ ad Colloquium Ratiſponenſe vocati 439
Huſſitæ Taboritæ in Bohemia caſi 438
Huſſitæ concordantur 454

I.

Idola.

Idolorum invocatio 507

Jejunia.

qui jejunia eccleſiaſtica diſſolvunt 193 261
de jejuniis à Sacerdotibus conſtitutis 128
qui jejunant die Dominica 193

Jeſuitæ.

Jeſuitæ hodie ſunt Imperii & regnorum turbatores, ut olim Minores & Prædicatores 382

Ignorantia.

ne ſua cuique proficiat ignorantia 51

Illuſtratus.

Illuſtratus Codicillares 77
de Illuſtratu vacante 75

Imagines.

Imaginum cultus eſt idololatria 370

Immiſſio in poſſeſſionem.

immiſſio in poſſeſſionem quomodo petenda 14
immiſſio in poſſeſſionem ſi à judice non recte formato petita fuerit 14

Immunitates.

de immunitatibus ſervandis 161.278 651
de immunitate conceſſa ſervanda 105
de immunitate eccleſiæ 34
ſi immunitates eccleſiarum frangantur 253
immunitas Presbytero conceſſa in contributione cæteros non gravet 40

Imperium.

Imperium non amplius Romanum eſt, ſed Francicum vel Germanicum 333
Imperium Francicum vel Theutonicum eſt tripertitum, Germanicum, Gallicum, & Italicum. Germanici Imperii Archicancellarius eſt Moguntinus: Gallici Imperii Archicancellarius eſt Trevirenſis: Italici Imperii Archicancellarius eſt Colonienſis. Vide in Electores
Imperii inſignia quæ 318
Imperii terminus eſt omnis terra habitabilis 318
Imperii dignitas individua 39
de Imperii præcellentia & poteſtate in Papam 371
per Imperium & Sacerdotium regitur mundus 390. 392
per Imperium & Sacerdotium, & non per ſolum Sacerdotium Deus mundum gubernat 378
ab Imperio & Papatu pendet pax totius mundi 358
Imperium non à Papa, ſed à Deo, & Principibus Imperii habetur 402
Imperium non eſſe beneficium Papæ, nec ab eo recognoſci 413
Imperii corona ab Apoſtolica ſede recipitur 321
Imperii membrum eſt Papa, qui ſe ſeparare ab eo non debet 321
de Imperii juribus contra Papam tuendis 380.382.388.389.390.391
Imperii honore ſalvo cum Papa & Epiſcopis agendum 346

Impe-

Imperium Romanum hereditarium 291. 233. 293
Imperium non eſt hæreditarium, ſed electivum 402
Imperium Conſtantinopolitanum à Germanis devictum & ſubactum 368. 369
Imperio Conſtantinopolitano non eſt ſubditus Romanus Imperator 328
Imperator Conſtantinopolitanus agnoſcit ſe ſubeſſe Romano 370
Imperium Græcorum à noſtris Impp. recuperandum eſſe 485
Imperium Græcorum à Turcis eſſe vindicandum 485. 505
Imperii utriuſq; concordia & confœderatio 328
Imperii utriuſq; reunio 367
Imperii Græcorum amicitia & concordia cum Romano Imperio 328
Imperio ſubjecti Germani, Romani, Itali, Galli, Dalmatæ, Hungari 92. 93. 23
Imperio omnes nationes ſubderentur, ſi concors foret 319
Imperii jugo nihil ſuavius aut tolerabilius 377
Imperiũ Italiæ habuit Theodoricus 33
de Imperii defenſione à Francis ſuſcepta 648
Imperii Romani & Græci dominus Carolus Magnus 136
in Imperio partẽ prætendunt Galli 293
Imperium Romanum Germani poſtulant inter ſe & Gallos dividi 293
Imperium Romanam Galli poſtulant inter ſe & Germanos dividi 293
Imperii honor in Italia imminutus recuperandus 388
Imperatori Græcorum nulla terra in Italia concedatur 332
Imperium ſi in parvo contemnitur, in omni parte violatur 39
Imperium inhonoratur, ſi legati ad Cæſarẽ male in itinere tractentur 245
ſi ad Imperii inhonorationem cauſa pertinens orta fuerit 245
Imperio unde tanta clades, & quomodo avertenda 625. 653
Imperium vacans non devolvitur ad Papam, ſed ad Palatinum 411
de Imperii & Sacerdotii concordia & conjunctione 352
de Imperii & Eccleſiæ correſpondentia 319
Imperii & ſacerdotii conjunctio 314
de Imperii & Eccleſiæ pace reformanda 316. 331
de Imperii & Eccleſiæ diſcrimine 390. 410. 411
Imperiale ſtipendium ab Eccleſia augendum eſt 300
ab Imperio membra ſeparari non coguntur. 321
Imperii Collaterales 327
Imperii Logetheta, antiquarius & regiſtrator 327
Imperiales homines ad imperatorem properantes, ſuis ſumptibus proficiſcantur 299

Imperator.

Imperator à ſolis Germanis eligi & deponi poteſt. 375. 377. 383
imperator ab Italis electus non probatur à Gallis & Germanis Epiſcopis 291
imperatoris à Papa & Italis electi proclamatio in Synodo Gallicana facta non recipitur ab Epiſcopis 292
imperatoris juſta electio & comprobatio 375
imperator antequam coronetur, debet fieri miles 400. 405
imperatoris electi coronatio debet Aquiſgrani fieri 400. 401. 405. 442
de imperatoris coronatione & unctione proceſſus 401
Imperator poſt coronationem confirmat privilegia Principum. 402
Imperatoris Romani inunctio ad Papam pertinet 313
Imperatori ad coronationem Romanam proficiſcenti quid debeant civitates 405
imper. ab Eccleſia in Cæſarem totiusq; orbis dominatorẽ conſecratur 323
Imperator Romæ inungendus à quo deduci debeat 313
imperator quatenus ſe cum Papa in coronatione intromittere debeat 438
Imperator electus, & ſi nondũ à Papa coronatus, habet legitimam Imperii adminiſtrationem 403
Imperator electus imperialẽ habet adminiſtrationẽ, etiamſi nõ confirmetur à Papa 409. 410. 411. 413. 414
imperator Romanus à Roma vocabulo nuncupatur, quæ eſſe debet imperii caput auctrix 374
imperatori Romano Roma ſubjaceat 394
imperator Romanus à Roma appellat9 debet Romã recuperare, & in priſtinam dignitatem reſtituere 397
imperator Romanus eſt nomen ſine re, ſi Romam non habeat 328
imperator pater patriæ 656
imperator eſt Rex Regum, mundi lumen & ſpeculum ſine ruga 373
imperator ſupremum caput in orbe nẽminem habens ſuperiorem 409 410. 414. 426
imperator in temporalibus ſuperiorem non habet 377
imperator dominus rerũ atq; Princeps cui omnes mortales militant 322
imperator inter alios mundi Principes maximus eſt 352
imperatoris Legatus Romæ omnibus antefertur 511
in imperatorem lex Regia omnium rerum poteſtatem contulit 397. 408
imperatoris voluntati omne ſubjacet, quod vult 393
imperatoris debent eſſe omnia 414
penes imperatorem eſt adminiſtratio, penes Principes auctoritas 334
imperatoris comminiſtri & adjutores ſunt Status imperii 243. 327
imperatoris voluntas pro lege habenda 335
imperator legem generalem dare poteſt etiam illis populis, qui propria lege utuntur 151
Imperator non ex animi ſui ſententia, ſed ex conſilio Principum de rebus imperii ſtatuere debet 337
imperator nullam legem generalem ſine Ordinũ ſcitu ſtatuere poteſt 133
imperator legibus ſolutus eſt 376. 377
imperator ad leges imperii ſervandas juramento adſtringitur 342. 343
imperator tria capitula præcipue conſervare ſtudeat 243
imperatoribus jus commune cum privatis eſt 20
imperatoribus non minus quã aliis lex imperatorum conſtituitur 323
imperatoris in coronatione juramentum 402
imperator per interpoſitam perſonam juramentũ præſtat 354. 357. 359
imperator debet diſperſa & amiſſa imperii jura recuperare 401
imperatoris ſacramentum pro augendis imperii juribus 441
imperator nullum gravare cupit 33
imperator fidem fallere non debet 113
imperator tam legibus armatus, quã decoratus armis eſſe debet 516
imperator quam ſibi victoriam proponere debeat 50
imperatoris officiũ 400. 401. 632. 633
imperator in terris ordinatus eſt ad pacẽ in toto orbe conſtituendã 357
imperatoris eſt pacem publicam cuſtodire 34
imperator Chriſtianæ fidei defenſor 379
imperator nõ minus quã cæteri principes, de ſua ſalute ſollicitus eſt 512
imperator cũ nullo infideli communicare aut affinitatẽ inire debet 432
imperator Eccleſiam reformare debet 125
imperator debet Eccleſiã emendare 136
Imperatoris eſt reformare Eccleſiã & perſonas Eccleſiaſticas 164
imperator debet Eccleſiam ad ſtatum primitivum reformare 375
imperator cunctas per orbem Eccleſias tueri debet 323
imperator monaſteria & xenodochia viſitare debet 162
imperator per Legatos monaſteria viſitare & emendare debet 150
Imperator debet conciliis perſonaliter intereſſe 477

imperator debet concilia transferre, non Papa 476
imperatoris cura de Sacerdotio 592
imperator cooperari debet miniſtris Eccleſiæ 125
imperator beneficia Eccleſiaſtica confert 275
imperator debet ab Eccleſiaſticis nocentes divitias ſubtrahere 375
imperator res Eccleſiarum & venerabilium locorum quomodo permutare poſſit 248
de imperatorē adeuntibus Epiſcopis & Clericis 194. ſeu appellantibus 194
imperator ut ſcelera in imperio prohibeat & coerceat 298
imperator in omni hebdomada unum diem ad cauſas audiendas & judicandas ſedeat 265.268
imperator judex eſt ſtatuum imperii immediate ſubjectorum 140
imperatorium judicium ſuccurrere debet oppreſſis 53
imperiale judicium eſt incorruptiſſimum 53
ad imperatoris tribunal nullus venire debet mediate ſubjectus, niſi per appellationis medium 252
imperatoris injuria eſt, ſi juſtitia lædatur 46
imperator adiri debet, ſi judices ad cogendum condemnatum impares ſunt 18.81
imperator mulcta gratiam à judicibus inflictam facere poteſt 154
imperator ſalva majeſtate, non poteſt ſe regibus humiliare 317
imperatoris injuria etiam ad reges & Principes ſpectat 375.377.380.382 387
imperatoris inhonoratio ad omnes Reges pertinet 318
imperator debet præſens dexteram ſuā in Turcos exſerere, & corpus pro fide ac imperio exponere 389
imperatoris juſſu Biblia correcta 136
imperator annales Principum atq; imperatorum legit 326
imperatorum privilegia 352
imperatoris mandata propter ſuā reverentiā in nullo violanda ſunt 34
de imperialiū litterarū deſpectu 234
imperialis poteſtatis contemptores, & eorum pœna 306.319
imperialis munificentia non poteſt intra certos limites concludi 42
imperialis largitas titulꝰ eſt pietatis 31
imperatoris ſolennia & annua munera 66
qui imperatoris patrimoniū propriū alteri ſine juſſione tradiderit, & qui acceperit, pro infideli habetur 234
imperat. patrimonia magis ſunt quæ à ſubjectis legitime poſſidentur 66
imperatori paſtus ab Epiſcopis & comitibus præſtetur 300
pro imperatore ſolvenda vota 111
pro imperatoris filio nato votum publicum faciendum 296
imperatore adhuc vivente, ſucceſſori juramentum præſtitum 93
imperialem felicitatem Papalis invidia ſemper oppugnat. 390
in imperatorem nihil juris habet Papa 375.386.621
ſalvo imperii honore cum papa agendum eſt 316
imperatorem eſſe ſub Eccleſia in ſpiritualibus 636
imperator in ſpiritualibus Papam recognoſcit 285.286
imperator male agentem Papam potentia ſua compeſcere, & Eccleſiam dirigere debet 373
imperator pro Eccleſiis ſe contra Papæ voluntatem objicit 321
imperator indigne à papa excommunicatos recipit in tutelā ſuam 321
imperator judex eſt inter papam & abbatem Caſſinenſem 321
imperatori indignantur principes, quod pacem cum papa fecerit 355
imperatoris juramentum, quod papa præſtitit 508
imperatoris Sigiſmundi juramentum papæ præſtitum 431.432
imperator papæ nullum juramentum debet 407
imperator quatenus papæ debeat obſequium 659
imperator ira permotus contra duritiam papæ 323
imperator Conſtantinopolitanus papæ contra noſtrum imperatorem adhæſit 352.360
imperator an propter denegatam juſtitiam apud papam vel Concilium accuſari poſſit 440.441
imperatorem delinquentem non modo papa, ſed quilibet ſacerdos caſtigare poteſt 377
imperator judicio ſe ſubjicit principum imperii 338
imperator an a Papa deponi poſſit 659
imperator in majeſtatis crimine ridicule damnatus 376
de imperatoris tyrannice regentis depoſitione 301
ab imperatore ſi quid contra ordinationes imperii molitur, principes ſine rebellionis aut infidelitatis crimine recedere poſſunt, eiq; reſiſtere 424
imperator capitalis periculi arceſſitur 318
decollandus 318
imperator & Cæſar decollati. 636

Imperatores, quorum leges ac conſtitutiones citantur, confirmantur aut abrogantur.

Adalberti vel Alberti conſt. 321.323
Adalgiſi regis præcepta 299
Aiſtulphi regis præcepta 299
Alaricus II. Gothus 55.69
Albertus II. 477
Alexius Conſtantinop. 323
Alexius II. Ducas Murzuflus Conſtantinop. 368.369
Anthemius 606
Antoninus 442
Arcadii lex 259
Arnulphi præcepta 299
Auguſtus 52
Berengarii II. conſt. 321.333
Carolomannus I. Advocatus Rom. 323. bis.
Carolomannus III. Cæſar 292.293.299
Carolus Martellus Advocatus Rom. 323.118
Carolus Magnus 159.160.161.232. 250.251.153.265.266.267.269. 273.275.297.299.321.323.333.334. 411.432.456.573.655.657.
Caroli III. conſt. 321.299.292.293.
Caroli IV. conſtitutio 434.478
Childebertus Rex 633
Conradi II. conſt. 321.323
Conradus III. 334
Conradus IV. 384.385.388.658
Conſtans I. 540
Conſtantinus Magnus 373.408.411. 432.517.539.540.558.626.629
Conſtantinus V. Pogonatus 647
Conſtantius II. 540
Conſtantius III. 590
Decius 314.518
Deſiderius Rex 299.333
Diocletianus 518
Euricus Gothus, qui male Euricus vel Evarix 69
Ferdinandus 572
Focas 636
Fridericus I. 543.550.559
Fridericus II. 432.434
Fridericus III. 483
Genſericus 610
Henricorum quinq; conſtit. 321.323
Henricus Pius II. 323.432.
Henricus III. 323
Henricus VII. Rex Rom. 395. ab imperatore patre captus & depoſitus 383. 384.385.389
Henricus VII. 478
Honorius 591
Hugo 301.321.323
Joannes Comnenus Conſtantinop. 23
Jovianus 517
Iſaacus Angelus Conſtantinop. 368
Julianus 518
Juſtinianus I. Imper. 113.319.323.326. 655
Juſtinus II. 323.485
Ladislaus 477.478
Lamberti præcepta 299
Leonis I. Conſtitution. 248.607.626
Lotharii I. Imp. capitulare 297.299. 323.654.
Lotharii II. conſt. 321.323
Lotharius III. 334

Ludo-

Ludovicus I. Pius 253.266.267.268. 269.273.276.297.299.323.573.655
Ludovicus II. Germanicus 292.293 655
Ludovici II. Imp. Capitulare 297. 299.323.326
Ludovici IV. conſt. 321
Manuel Conſtantinop. 339
Manuel Porphyrogenitus Comnenus Conſtantinop. 328
Marci lex 319
Marcianus 319.626.630.475
Mauritius 633.636
Maxentius 518
Maximilianus I. 515.516
Maximinus 518
Michael Conſtantinop. 323
Nero 44
Odovacer 59
Othonum trium conſtit. 321.323
Otto M. 333.334
Otto II. 309
Otto IV. 383.432
Pipinus I. Advocatus Romanorū 323
Pipini II. ſtatuta confirmantur 121. 122.131.136.141.148.154.234.273. 323.573
Pipinus III. Cæſar. 135
Rachis Rex 323
Romanus Imper. Conſtantinop. 302
Rudolphi I. donatio 432
Servius Rex Rom. 89
Sigismundi Imp. leges 456.461.462. 478.480
Theodorici edicta confirmantur 106. 114.323.620
Theodoſiani Codicis leges 151.255.258. 262
Theodoſii Magni lex 151.259.262. 626.629.507
Theodoſius II. 600.605.607.626. 630
Theodoſius III. 636
Tiberius II. 632
Titus 70
Trajanus. 83.93.95.545
Valens 518
Valentiniani I. lex. 256.108
Valentiniani II. lex 259.517
Valentiniani III. lex 475.600
Widonis conſtitutio 298.299
Zeno 608

Imperatrix.

de Imperatricis coronatione 402
imperatrix in ſynodum venit 292

Impuberes.

de impuberum delictis 553

Incantationes.

incantatæ cartæ adverſus tempeſtatem non ſuſpendantur 140
Vide in Magi

Incendia, Incendiarii.

de incendio 260
de incendiariis 60
incendii indicia 527
de incendio Eccleſiæ 15
qui domū villā aut caſam incēderit 26
incendium quod incante ſervus aut colonus in agro ſuo poſuerit 26
incendium ſi tortus fateatur 529
Incendiariorum pœna 5.541

Inceſtus.

de inceſtis nuptiis, & earum pœna 115. 262
inceſtus cum quibus committatur 118. 649
de inceſtibus, & pœnitentia 153
inceſtum ſi perſona Eccleſiaſtica commiſerit 119
de inceſtuoſis puniendis 118.156.252
Inceſtuoſos judicat Epiſcopus 121
qui inceſtum hominem ſuſceperit 118
ab inceſtuoſis mulcta accipi non debet 249
inceſti tollendi 294
inceſtuoſi ignibus tradantur 124.125
inceſtuoſorū bona fiſco addicantur 255
Inceſti pœna 5.118.119.540

Index.

Indicis ſcelerum præmium 43
Judicibus furtorū præmiū dandum 43

Indicia.

de indiciis delictorum criminumque 522.523.524
de indiciis, quæ ſingulis criminibus peculiaria ſunt 525

Infamis, Infamia.

qui infamis furto efficitur 230
infamiæ nota abſterſa per imperatorem, ſententiam paſſo 51
infamis poſt peractam pœnitentiam reſtituatur 161

Inferenda.

de tributo, quod inferēda vocatur 265

Ingenuitas.

de ſtatu ingenuitatis 161
ex ingenuo, libertino & ancilla natus matrem ſequitur 23
ſi quis ingenuus diſtrahatur, & conditionem ſuam tacet 25
ſi ingenuus in ſervitute teneatur 24
ingenuitati non præjudicat venditio coacta 26
qui ingenuum celaverit, vendiderit, vel ſciens comparaverit 25
ſi quis ingenuum ſe profeſſus fuerit apud acta 25
de carta ingenuitatis 145

Inimicitia.

qui inimicitias deponere nolunt, ut excommunicentur 260

Injuria.

injuria quid ſit 326
injuria non eſt inferenda, ſed propulſanda 334
Injuria ingenuæ feminæ facta per attrectationes quomodo puniatur 6
de injuriis ſacerdotum, vel quorumlibet ex clero in Eccleſia factis 232

In jus vocatio.

de in jus vocando 233
in jus vocatio quomodo à judice impetrari debeat 14
in jus vocationis temeritas 106
in jus vocans ſi non venerit 2
in jus vocatus ſi non venerit 2.155
qui Reſp. cauſa abeſt, in jus citari non poteſt 2

Injuſtitia.

de injuſtitiis Imperialium miniſtrorum 268
de injuſtitiam gloriantibus 140

Inquiſitores.

de inquiſitoribus per Comitatus eligendis 267

Inſontes.

Inſontes in carcere vincti 108

Inſtrumenta.

de inſtrumentorum auctoritate 301
de teſtamentorum allegatione 24
de inſtrumentorum literalium exhibitione in proceſſibus 462
Inſtrumenta probādi mos injuſtus 310
ſi quis Inſtrumenti fidem improbaverit 310
ſi inſtrumenta apud manus alienas exiſtant, quantus terminus detur in judicio 462
inſtrumenti prolator ut illius fidem affirmet 230

Interdictum Eccleſiaſticum.

Interdicti tempore omnes decimas Eccleſiaſticas ad fiſcum Regium devolvi 445

Interdictum Civile.

Interdictum unde vi 59

Interdictus aqua.

Interdictus aqua 99

Intertiata res.

de re intertiata 159.304
de intertiando, & reintertiata 115
intertiatam rem ſi quis recipere noluerit. 155
intertiare res furatas qualiter quis debeat 13
intertiare quando non amplius liceat 115
de re intertiata furto amiſſa 155

inteſtato decedentes.

de his qui inteſtati mortui fuerint 20
inteſtati bona, nullis heredibus relictis, fiſco applicantur 66
ſi inteſtatus Curialis ſine herede defecerit, Curia heres eſt 20
de inteſtato Epiſcopo 226
de inteſtatis clericis & monachis 226
inteſtatorum clericorum & religioſarum perſonarū Eccleſia heres eſt 20

Invaſiones.

de invaſionibus 159

Inveſtitura.

infeudatio per feſtucam 13
ſi de inveſtitura prædii controverſia ſit 310
ut inveſtitura & confirmatio ab Imperatore petatur de rebus ab Imperio acceptis 266

Invidia.

de invidia vel odio 130
invidia bonos inſectatur 114

Iterantes.

de iterantium pace 162
iterantibus nemo impedimentum faciat 121

Judæi.

Judæus æternam requiem quærat 69
de privilegiis Judæorum 57
de Judæorum privilegiis ſervandis 29
de Judæorũ privilegiis in Miſnia 399
Judæus quatenus permittendum 58
quares Judæis non concedantur 229
Judæis neq; legere neq; augere templa licet 42
Judæi nuptiarum ſolennitates in dotis titulo & ſacerdotis benedictione obſervent 255
Judæi non poſſint eſſe judices aut telonarii Chriſtianorum 633
Judæi Chriſtianos ſervos non habeant 633
Judæi quando non audeant per plateas ire 633
ſi adverſus Judæum aliquid habet, judicem convenire debet 60
Judæorum conviviis nullus Chriſtianus interſit 633
Judæorum ſynagoga 50
Judæorum ſynagoga aliter formantur quam vulgata habitacula 50
Judæorum ſynagoga ſecuritas & tuitio 68
ne ſynagogæ Judaicæ nullus eccleſiaſticus officiat 68
Judæorum querela de cremata ſynagoga 60
de danda Judæis licentia reficiendi ſynagogam 42

Judices.

de judicum electione 80
de Judicum Nobilium electione in Hungaria 443
judices ordinarii 106
de Judicibus ordinariis Regni Hungariæ, & de eorum juramento 442
judices annui in provinciis 109
à judicibus propriis unaquaq; provincia judicetur 230
de judicum officio & juſtitia 109.129.331
de judicibus, ut inquirantur, examinentur, & explorentur 161
Judices legum periti 95.96
Judices juris & conſtitutionum ignari 516
Judices rerum criminalium quam imperiti fuerint 516
judex jejunus judiciũ teneat 154.254
judicum religio 57
judicum eloquentia 96
judicum taciturnitas 96
Judices a Principe lecti 80
de judicibus à Metropolitano probatis 128
Judices delegati 28.65.66
Judices liti dati 34
judices in magos dati 56
judex ut diſcuſſis allegationibus vel documentis utriuſq; partis, verum judicet 18
ad Judices admonitio, ut laudabilia ſequantur, nec priorum calumnioſe geſta imitentur 96
qui judicat de ſalute, cunctator eſſe debet 81
judices pupillorum cauſas primum judicare debent 140.232.248.651
de Judicis officium aſſumere recuſantis pœna 443
de judicibus pravis 157.158
judex jus denegare quãdo dicitur 330
de judicibus, ut judicent, aut ſi male judicaverint 160
de judicibus qui ſecundum legem non judicant 16
ſi judices negligentes ſint in reddenda juſtitiam 109
ſi judices juſtitias non fecerint 122
Judicis, qui juſtitiam promovere aut facere non vult, pœna 14
judex leges violans moriatur 117
Judices avari 80
judicum venalitas 109
judices nulla munera accipiant 229.251.556.651
judex ſi contra ſtatum aut fortunas cujuslibet ut ſententiam ferret, pecuniam acceperit 18
judex ſi pecuniam accepit ut male judicet 18
judex ſi immerito à provincialibus aliquid acceperit 18
ſi judex alicui plus adjudicaverit, quam debeatur 14
judicum conniventium pœna 108
ſi judex conſenſerit in delinquentis propoſitum 115
ſi judices furem vel latronem celaverint 251
ſi judex malefactorem laxaverit 115
Judicis juramentum 519
judicum concurſationes 65
Judicum correctio 78
de judicum præceptis & auctoritatibus exſequendis 24
ad judicis officium & ſollicitudinem pertinet, quomodo in executionem mittantur judicia 18
judices obedientes ſint epiſcopo 230
Judices Imperiales Epiſcopis ſuis conſentiant 229
ſi judicis officiales ultra juſſionem aliquid acceperint 18
ſi quis judicibus convicia dixerit, aut injurias intulerit 294

Judicium.

de judiciis 160
judicia publica annuatim menſe Majo celebrata 247
judicia generalia quanto quoq; anno fiant ab omnibus Ordinibus 250
judicia particularia Centenariorũ, & quis ad ea vocari debeat 250
judicia ubi haberi debeant 234
judicia olim ſub dio habita 234
judicia ſecularia in Eccleſia non fiant 229
judicia in atriis Eccleſiarũ vel presbyterorũ domibus non habeantur 275
judicium in domibus Eccleſiarũ nullus teneat 300
judicia in feſtis diebus non habeantur 275
judicia in quadrageſima, adventu, & rogationibus non fiant 275
judicium liberale 99
Judicium quinquevirale 56
judicii umbratilis ordo 84
judicia à jejunis fieri debent 254.154
ad judicium arma non portentur 152
de juſtis judiciis à Presbyteris agendis 226
Judiciis capitalibus ut nobiles ipſi perſonaliter præſint 519
de judicio & foro competente 330.331
Judicari facinus debet, ubi commiſſum eſt 26
ad judicium extraneum ne Imperio ſubjecti trahantur 440.441
in judicio extraneo reſpondere nemo tenetur 305.331
ad judicium publicum ut omnes veniant 158
in judicium deduci ſine judicis auctoritate nullus ingenuus debet 18
ad judicium ire frequentius nemo cogatur 300
in judicium partes tantum vocari debent 154.161
In Judicio quæ cauſa primum audienda & expedienda 651
in judicio viduæ, pupilli & pauperes primo audiantur 140.232.248
in judiciis cavenda eſt perſonarum acceptio 227
pro judicio nullus munera accipiat 229.251.556.651.

Judicium Imperiale.

Imperialis judicii juſtitia 61
Imperialis judicii ſive Comitatus juſtitia 55
Judicium Imperiale eſt incorruptiſſimum 53
Imperiale judicium ſuccurrere debet oppreſſis 53

Judicatores.

de re judicata 145
Judicatores ſtandum 51.59

Jura.

jura uſualia cuſtodiantur 109
Jura publica humanæ vitæ ſolatia 46
Jure vivendum 111
jure civili vivere 82
jura, non brachia 82
Jure, non vi, decernendum 47
Germanorum Romanorumq; jus commune 92
Saxonum jus 142
Jus denegare quando quis dicatur 330

Jura & privilegia.
de juribus cuilibet ſervandis 313
de juribus ſynagogæ Judaicæ 68

Juramentum, Jurandum.
de non jurando 124
omne jurandum in Eccleſia præſtandum eſt 155
jurando in vanum ne Domini nomen aſſumatur 229
jurare per creaturas non licet 261
Juramentum per S. Stephanum, aut Imperatorem, aut filios ejus prohibitum 140
non jurandum in Evangelio, altari, SS. reliquiis, loquela &c. 130
jurant Regi ſubditi 93
juramenta fidelitatis 290
formula juramenti fidelitatis 404
de juramento Clericorum 319
de juramento monachorum 321
juramentum ſcabini criminalis 519
juramentum Judicis criminalis 119
de juramento teſtium 160
jurare non cogantur parvuli 130

Juriſconſulti.
Juris ſcientia 72
Juris doctores in Academia Romana 110

Jurisdictio.
de jurisdictione Eccleſiarum Imperii 304.309
jurisdictio mandata 54. bis.
jurisdictio cognitionis in magos mandata 56.57

Juſtitia.
Juſtitia populorum pacem tuetur 87
juſtitia colenda omnibus, ſed maxime Sacerdotibus 45
de juſtitia facienda 119.160.651
juſtitiam ut unusquisq; faciat 119
de juſtitiis ſervandis 270.271
de juſtitiis generalibus 156
qui juſtitiam facere occaſione immunitatis renuerit 350
de juſtitia unicuique reddenda 99
juſtitia obſervata nullum lædit 104
de juſtitiæ correctione 625
juſtitia æqualis 66
juſtitiæ inopia, eſt cauſarum copia 109
de juſtitiis Regalibus 156
Juſtitia læſa, Imperatoris injuria eſt 46
Juſtitiam qui violat, Principi facit injuriam 46
Juſtitia pro nullo commodo vendi debet 477
de his, qui propter juſtitiam propriam dilatandam fugant 150
juſtitia in officialibus 111
Juſtitiæ acquieſcendum 47

L.

Labor.
Labori à teneris adſueſcendum 37
laboris præmium 88
pro laborantibus favor 32

Landgravii in Imperio Germanico.
Alſatiæ Landgravius 516.482.499.501
Dalmatiæ Comes Provincialis 104
Heſſiæ Lantgravius 416.513.650.564
Heſſus cum Pomerano de præminentia certat 509
Suſenbergenſis Lantgravius 502
Thuringiæ Lantgravius 362.396.399.405.438.440.441.564
Turingi Imperio ſubjecti 151
Winceborchenſis Lantgravius 329

Lantgravii in Italico Imperio.
Celſina Comes provincialis 86
Curritana Comes Provincialis 86

Lardum.
Lardi ſpecies 39
de lardo non exportando 39

Largitiones.
largitiones ſacræ 97.98
largitiones ſacræ non tardandæ 87
largitiones privatæ 95

Latrones.
de latronibus, ſpoliatoribus, prædonib9 & inſidiatorib. viarū 5.6.9.10.158
de latronibus conſtringendis 252
de latronibus perſequendis & puniendis 303.304
in latrone perſequendo & comprehendendo ſi quis judicem noluerit adjuvare 115
de latronibus juſte peremptis 121
de latronibus non ſuſcipiendis 152
latrones ut reddantur 150
ſi latro à judice celatus vel defenſus fuerit 251
latrones ex immunitate eccleſiæ ad judicium ſiſtantur 121
ſi quis latronem comprehenſum, indemnem dimiſerit 147
latronum pœna mors 115.116.122.141
544
latrones ſuſpendantur in collo 115
latronum pœna, rota impoſitio 544
ſi quis latroni ad mortem damnato vitam dederit 147

Lectiones Eccleſiaſticæ.
de lectionibus in eccleſia 149.152
de Lectionum eccleſiaſticarum emendatione 136
Lectores in aliena eccleſia ad clericatum promoveri non poſſunt 192

Legata.
Legata in piis cauſis 159
legata & fideicommiſſa ſi hæres implere detrectaverit 233

Legati.
Legatos mittere, jurisdictionis eſt 471
de officio Legatorum gentium diverſarum 89
Legati mandata 112
Legatis Imperialibus ut manſiones præbeantur 154
Legationes in quibus locis recipiendæ ſint 245
Legatis Imperialibus ſi quis damnum dederit 294
Legati ad Cæſarem miſſi, ſi male in itinere habeantur, ad Imperii inhonorationem pertingit 245
Legati convivio Regio adhibiti 75
de honore legatis habendo 624

Leges.
Legum vox 95
legum vis 107
legum cuſtodia, & utilitas 57
legum & morum cura 50
in legibus voluntas Regis 81
leges populo præſcribere Princeps debet 333
Lex edictalis debet mature penſari, antequam edatur 500
leges generales Imperator dare poteſt etiam illis populis, qui propria lege utuntur 151
leges ferre cum conſilio Procerum Imperator debet 334.335
Leges anteriores cuſtodiantur 109
lex præcellit conſuetudini 135
legum temperamento genus humanū eſt regendum 68
legibus & armis provincia defenſa 54
ſine legibus gens eſt ferina 68
legibus regenda Reſpublica 334
ſine legibus Reſpublica non eſt Reſpublica 5.86
Lex à judicibus & viris nobilibus diſcatur 252
Legum periti judices 95.96
ſecundum legem cujusq; culpa emendanda eſt 161
lex imperatorum non eſt ſupra legem Dei 225
legi divinæ etiam Imperator & Reges ſubjecti 285
Lex imperatorum ipſi etiam imperatori conſtituitur 323
de Lege Regia ſenatusconſultum 408
lex Romana 260
de legum Romanarum dignitate 586
Leges Romanæ Gallis & Germanis propoſitæ 50
Leges communes Germanorum & Romanorum 92
Lex Riparienſis 154
Leges Saxonum 142
juxta legum præcepta viventib. præmium decernatur 252
qui leges ſervare contemnunt 154
Legum contemptores 30.31

Legitimatio.
de legitimatione ſpuriorum 398
de legitimatione liberorum per ſubſequens matrimonium 90
legitimatorum tributum ad Curiam Imperialem 398

Lenones, Lenocinium.
lenocinio ſi maritus aut parens uxorē aut liberos proſtituat 541
lenonum pœna capitalis 21.541

Leproſi.
leproſi ut ſint ſeparati 141

Liber homo, libertas.
liber homo inæſtimabilis eſt 26

liber naſcitur, cujus mater poſt conceptionem facta ſerva eſt 145
liberi permanent, quorum pater in ſervitutem redactus eſt 145
de liberis hominibus uxores fiſcalinas habentibus 158
de libertate judicium in præſentia Commiſſariorum Imperialiũ terminandum eſt 142
qui in libertate degunt, ſi ad ſervitutem vocentur 26

Liberi homines.

ne liberi opprimantur 163. 295
libera colla ſervili jugo premere 99
de liberis hominibus non gravandis per onera ſervilia 66. 69
de liberis hominibus ad ſervile opus non cogendis 135
de libero homine Wadiato, ſi damnum dederit 145
ſi quis liberum hominem liget & abducat 9
liberi homines ſe committere poſſunt in cujuſcumq; Principis voluerint poteſtatem 162
de liberis hominibus ad ſervitium Dei ſe tradentibus 157

Liberti.

de libertis, ut à ſacerdotibus defenſentur 263
de libertis dimiſſis 7

Libra.

libra cubiculi Regis 69
Libra ex duodecim unciis conſtat 32

Libri.

de libris prohibitis 140
de libris canonicis 127
de libris canonicis, ut veraces habeantur 149
libri canonici ſoli legantur 131
libri pſeudographi & dubii vitentur 131
de hæreticorũ libris comburendis 590
in libris ſortiri vetitum 140

Lignarii.

lignariorum ſurum pœna 551

Literæ, Literati.

literarum laudatio 103
de ſtudiis literarum promovendis 574
literatis vitanda ruſticatio 100

Lites.

de litium finibus 52
lites non debent in immenſum trahi 31
ut litem habens ſive petitor, ſive poſſeſſor, ſi Epiſcopi judicium elegerit, ad eum dirigatur 151
lis de invaſo prædio ad comitatum revocata 64
de lite ad comitatũ remittenda 59. 64
lites rediviva 59

Litigantes.

Litigatorum malorum mos 475
litigantes inter ſe concordandi habent licentiam 443
de facultate concordandi litigantium 462
ſi litigantibus leges violata 74
de litigatore temerario & improbo 24
de pœna temere litigantium 248

Litigioſæ res.

ut litigioſa res domino reſtituatur 557
ſuper litigioſa re quomodo & quando cautio exigatur, qua alterutri partium committitur 557

Locationes.

de locationibus homicidarum 8

Lucrum.

Lucrum cum invidia periculum eſt 34
de lucris turpibus 151

Lutherani.

de Lutheri doctrina, & ejus veritate 561
Lutherani in Comitiis Auguſtanis de quibusdam articulis cum Pontificiis convenerunt 513
Lutheranorum exſtirpatio 488
Lutheranis quanta potentia reſiſtere minetur Imperator 512

M.

Magi, Magia.

de magis, ſortilegis veneficis &c. 56
238
de magicis artibus & incantationibus 229
à mago delatus ut nemo prehendatur aut torqueatur 523
Magia judicia 527
Magorum quæſtiones quibus tribuia magiſtratibus 56
Magiæ ſortilegiiq; reum qua interrogari oporteat 529
Magia pœna 538

Magiſter.

Magiſtri nomen 73
de officio Magiſtri 73

Magiſter ſcrinii.

de Magiſtro ſcrinii, & ejus officio 76

Magiſtratus.

magiſtratus dignior quis 87
Magiſtratus à Principe lecti 72
magiſtratus prodeſſe & obeſſe poteſt 85
Magiſtratum dedecet tenacitas 50
de Magiſtratibus, quibus civitatum facies ornatur 80. 81
de magiſtratus præceptis & auctoritatibus exſequendis 24

Majeſtatis crimen.

de ſpreta Majeſtate 319
ob læſa majeſtatis crimen publicanda omnia bona 559
in cauſa majeſtatis omnia damnatorum bona confiſcantur 27
in crimine majeſtatis ad accuſandum etiam ſervi & familiares admittuntur 21
in majeſtatis crimine Imperator ridicule damnatur 37

Maleficia.

de maleficiis vel incantatoribus 127
de maleficiis & magicis artibus puniendis 130
maleficorum & magorum pœna 109

Malefactores.

ad malefaciendum ut nullus ſubditis ſuis permittendo conſentiat 158
malefactores de judicio in judiciũ, ſeu de diſtrictu in diſtrictum perſequi poſſunt 116
malefactores puniendi 115
in malefactore comprehendendo ſi quis judicem non adjuvaverit 115. 116

Mancatio.

de mancatione qualibet 147
de mancatione ſacerdotis luenda 231
de mancatione monachi 139
Mancatio per ſupplicium facta 555

Mancipia.

de mancipiorum proprietate 311
de mancipiorum mundio 135
de mancipiis Regis 159
mancipia non ſine teſtibus vendantur 122
mancipia extra Regnum non vendantur 122
Mancipia Chriſtiana paganis non vendantur 118
vide Servus.

Mandata principum.

de mandatorum Imperialium executione 344. 395
de mandati Imperialis prævaricatorum pœna 302
de mandatorum exſecutione 57. 63. 106

Manumiſſio.

de manumiſſionis ritu 300
Manumiſſio apud conſules fieri poterat 70
Manumiſſio coram Rege per denarium 7
ſi lidus alienus manumittatur 7
ſi manumiſſus fuerit ſervus, qui furtum fecit 28
ſi manumiſſus ſervus fuerit, ne torqueretur 26
manumiſſio in fraudem heredis facta 135. 159

Manus impoſitio.

Manuum impoſitio ab Epiſcopis jejunis fieri debet 236

Marchiones.

de finium Regni marcha 158
in Marchiis Regni defendendis incolarum conſilio utendum 459
Marchiones non permittant ſuis hominibus malefacere 158
Marchiones fugitivos recipere non debent 158

Marchiones in Imperio Germanico.

Anaſi Marchio 482
Antverpia Marchio 482
Badenſis Marchio 332. 335. 659. 49[illegible] 50[illegible]
Brandeburgenſis Marchio 329. 332. 335.

335.342.344.351. 355. 417. 400. 406. 441. 510. 513.
Brandeburgenſis Marchio Camerarius Imperialis 355
Brandenburgius cum Brunſuigio de præeminentia certat 509
Burgovia Marchio 516. 482
Danorum Marchia 283
Hiſtria Marchio 335.364
Hochbergenſis Marchio 502
Luſazia Marchio 352.358.359.442. 479
Miſnenſis Marchio 399. 405. 406. 438. 440. 441. 564
Moravia Marchio 335. 428. 405. 442.458.479.454.566
Moravia & Hungariæ limites 460
Moravia bellum cum Hungaris 451
Oſtlandia ſive Orientalis Marchio 399
Sclavorum Marchia 283
Stadenſis Marchio 329
Stiria Marchio 335
Sueviæ Comes Provincialis 104
de Wſtede Marchio 329

Marchiones in Imperio Gallico.

Salutiarum Marchio 335
Seguſinus Marchio 335

Marchiones in Imperio Italico.

Ancontana Marchia 320.359.362. 367
Ateſtis Marchio 335
Boſchi Marchio 361
Capitii Marchio 335
Carelli Marchio 335
Liguria Marchio Maleſpina 321
Maleſpina Marchio 335.361
Mantua Marchio Princeps Imperii 511
Marchia 359.361.362
Montiſferrati Marchio 335.354.361. 368
Piſcaria Marchio 493
Tuſcia Marchio 301

Maritus.

maritalis diſtrictio 67
de poteſtate & juriſdictione mariti, & notione ejus in uxorem delinquentem 6.7

Maſſarii.

Maſſarii ſunt prædiorum conductores 110

Matricula.

Matricula Imperialium feudorum, ſi ea alienentur, quomodo ſervanda & redintegranda ſit 162.163

Matrimonium.

matrimonii affectus genialis 45
matrimonia libera eſſe debent 90.303
matrimonii legibus divinis etiam Reges ſubjecti 286
in matrimonium dare invitus familiam ſuam nemo cogitur 26
de matrimonio confirmando per Imperatorem 90
de matrimonio conſobrinorum per Principem legitimando 91
matrimonia illegitima puniantur 118
ſi quis matrimonium cum alia contraxerit, qui propriam uxorem interfecit 253
Matrimonio paſſim non debere diſſipari 22
in matrimonii divorſiis lex talionis 108

Medici, Medicina.

de medicinæ artis laudibus 78
medicina ab infantibus diſcenda 152
medicinalem artem ut infantes diſcant 149
Medicina judicem non habet 78
medendi imperitia 79
medicus invito valetudinem reddit 31
medici pœna, qui medicamentis occidit 543

Membra.

membrorum debilitates ruptura, & abſciſſiones 8
Membrorum debilitates per carniſicem faciendæ 555

Mendici.

Mendici ab Eccleſia cibandi 140
ut mendicos ſuos quiq; locus alat 150
de mendicis diſcurrentibus 150

Menſtruum.

menſtruo tempore ab uxoribus abſtinendum 225

Menſuræ.

de menſuris & ponderibus 131
de menſura & ponderatione publica 30
menſuræ quomodo fiant 141
menſura ut ſit legitima 649
de menſura aqua obſervanda 32
menſura æqualis habenda 151
menſuræ æquales fiant 154
de menſurarum corruptoribus, & eorum pœna 539

Merces.

de mercium corruptoribus, & eorum pœna 539

Mercatores.

de Mercatorum pace 312
mercatores in Hungariam negotiantes quousq; procedere poſſint 459
mercaturam exercere Clericis non licet 489
vide Negotiatores.

Meſſis.

de meſſe læſa 4.30
ſi quis in meſſe ſua caballos invenerit, & abducere prohibitus fuerit 142
ſi quis meſſem furatus fuerit 551

Metalla, Metallifodinæ.

de metallis fodiendis & exerciendis 102
metallifodinarum utilitas 58

Metropoles, Metropolitani.

metropolitanæ provinciæ regni latitudinem oſtendunt: quæ ſcinduntur per populorum defectiones 279. 282
metropolitani corrigant Suffraganeos 120. 123
metropolitanus non audiat cauſas ſine præſentia comprovincialium epiſcoporum 258
in metropolitanos duos provincia non dividitur 152
metropolitanis jura privilegiorum ſervanda ſunt 291

Milites.

militaris dignitas forenſi præſtat 76
qui miles eſſe poteſt, idoneus eſt rerum ſuarum adminiſtrator 37
de militibus ad bellum exercendum 37
militaris juventutis ſchola & gymnaſium 65
juvenes oſtendant in militia & bellis, quæ didicere in gymnaſiis 65
militum uſus 85
militum mores 32
militum inſolentia coercenda 80
milites difficulter morum cuſtodiunt menſuram 32
de militum ſtipendiis neceſſariis, & avita annona 105
militis ſtipendium hebdomadale 64
tranſitus extraneis militibus quomodo dandus 295
à militibus datum damnum ut ab Imperatore reſarciatur 38
ut miles, nondum expleta militia, Monachus fieri non poſſit 635
vacatio militis ob morbum 103
militum veteranorum privilegium 76
ſi quis militiam ſibi confinxerit ad terrorem 25
à Militibus ablata bona reſtituenda 32

Miles, Nobilis.

Miles, qui ſe in alterius judicis auctoritatem immiſcet, quomodo puniatur 24

Militaris ordo.

regula Militaris ordinis 400

Miniſteriales.

de miniſterialium jure 313

Minor, Minorennes.

ut minorennium privilegia ſerventur 19
de minoribus triginta annorum, & eorum privilegiis ac reſtitutione 19
minorennium cauſa ad Aulam Imperialem eſt evocanda 53
de minore in integrum reſtituto 58

Minuta ſervitia.

de minutis ſervitiis, ut Canonici vocant 422

Mmm 4. Miſſa

Miſſæ ſacrificium.

de locis in quibus miſſa celebranda ſunt 228

de Miſſarum celebrationibus in locis incongruentib. minime agendis 237

Miſſam nullus presbyter ſolus celebrare præſumat 236

Miſſam celebrare, & non communicare, prohibitum 126

in Miſſa communicare, & ad finem permanere omnes debent 153

ante miſſam completam, & benedictionem datã nullus è templo egrediatur 261

Miſſa non aboleatur, nec impediatur, qui eam adire velit 495

Mola, Molendinum.

Mola & molendina 311. 313

molendina conſtruendi licentia ab Imperatore impetranda 295

molitorum cura ad Præfectum annonæ pertinet 78

ad molendinũ ſi cui via claudatur 9

in molendino commiſſa furta 6

de molendino ſi ſaccus plenus aut vacuus furetur 330

molitum & paratum frumentum (id eſt, farina) quanti vendendum ſit famis tempore 151

Momenti jus.

momenti jus 99

Monachi.

de monachorum voto 131

Monachus fieri nemo invitus cogatur 139

Monachi juxta regulam vivant 118. 121. 123. 122

de monachorum reformatione 138

Monachorum canonicorũ regula & reformatio 209. usq. ad 220

monachorum regularium & religioſorum regula & reformatio 220. usq. ad 225

Monachorũ curã Epiſcopus gerat 308

Monachi ſecularia non tractent 127. 140

de monachis qui ad clericatum provehuntur 127

inter monachum & clericum quid interſit 198

de monachorum militia implenda 226

de monachorum propoſito 127. 129

de monachis non manentibus in ſuo propoſito 195

Monachi monaſterium non egrediantur 308

ut monachi in Aulam non veniant, niſi cauſa obedientiæ 271. 273

de monachis vagantibus 161

de monachis gyrovagis vel ſarabatis 138

Monachi fugitivi remittantur 251

monachi tabernas nõ ingrediãtur 126

Monachi fornicatores & adulteri deponantur 118

Monachi fornicatoris pœna 118

de monachorum conſpiratione 127

de Monachorum juramento 321. 445

Monachæ, Moniales.

de Monialium monaſteriis regularibus 140

Moniales juxta regulam vivant 118. 121. 123

ut moniales ab Abbatiſſis & Sanctimonialibus non velentur 237

ut Monialis fiat, nulla femina ſibi ipſa velum induat 237

Moniales ad altare non accedant 126

Moniales propoſitum ſervent 129

Monialibus licet ſe ſtrictiori vitæ dare 308

Moniales non egrediantur 650

Monialiũ monaſteria Monacho vel Canonico quando ingredi liceat 237

de ſanctimonialibus contra auctoritatem nuptis 271. 273

Moniales fornicatrices deponãtur 118

Monialis fornicatricis pœna 118

Moniales inceſtuoſæ ignibus tradantur 124. 125

Monaſteria.

de Monaſteriis 121. 123

de monaſteriis monialium regularibus 140

de monaſteriis Deo dicatis, ut maneant 127

Monaſteria reformentur 650

de monaſteriorum reformatione 139

monaſteria ut per Imperatorem viſitentur 162

ut Monaſteria Canonicorũ, monachorum & monialiũ ab Imperatore viſitentur, & provideantur 274

monaſteria per Legatos Imperiales viſitentur & emendentur 150

Monaſteria in mundio Imperatoris, vel aliorum poſita 161

Monaſteria in propriis bonis exſtructa, ne ab heredibus dividerentur, in tuitionem Imperii data & conceſſa 274. 275

monaſteria ſunt in regalib. Imperii 135

monaſteria, quæ Regalia ſunt, in feudum recipiantur ab Imperatore 162

de Monaſteriis ex Regali largitate conceſſis 244

Monaſteria laicis conceſſa ab Imperatore 244

Monaſteriorum res, quum Prælatus moritur, ſemper in Commiſſariis Regis inveniantur 274

monaſteriorum congregationes ne nimiæ fiant 155

ad monaſterium Canonicorum faciendum ſi locus capiendus ſit, quomodo permutari debeat 250

ſi in monaſteria inviti infantes tradantur 234

ad monaſteria ſervi nõ tondeantur 155

monaſterium monachorum ne mulieres ingrediantur 262

monaſterium monacharum vel canonicarum canonico vel Monacho quando ingredi liceat 237

monaſteriorum immunitates quatenus extendantur 253

monaſteria non gravari debent per inſolitas exactiones aut hoſpitationes 147

monaſterii bona alienare non licet 227

Moneta.

de rei monetariæ emendatione 500

moneta ut una in toto Imperio fiat 245

de jure monetæ cudendæ 364

de moneta ceſſione 459

formula qua moneta committitur 89

ſi quis monetam ſine privilegio cudat 539

moneta nullibi fiat, quam in Palatio Imperiali 157

de monetæ pondere, & quantum monetarius accipere debeat 119

Monetarii non privatim, ſed publice operentur 69

de moneta non immutanda 459

moneta cura pertinet ad officium Comitis ſacrarum largitionum 37

de monetis extraneis 459

in monetis cur imago Principum ſculpta 73

in moneta Principem violari 89

ut bonam monetã nullus reſpuat 264

qui bonam & juſtam monetam recipere non vult 268. 234

monetam interdictam qui expenderit 246

de falſis monetis 157. 250. 269

de monetæ adulteratoribus 234

monetæ falſæ & adulterinæ pœna 538

de moneta Imperialis falſificatione, & pœna civitati propterea inflicta 303

Monomachia.

monomachia interdicta 47

Monopolium.

de monopoliis & ſocietatibus negotiatorum 500

monopolium quando negotiatori permiſſum 24

Mores.

morum cura & legum 64

morum nobilitas 64

Mulcta.

de mulctis & compoſitionibus, ad quem pertineant 135

mulcta ſecundum legem infligenda eſt à judice, ſed Imperator gratiam facere poteſt 141. 154

de mulctis perſolvenda 260

mulcta judici danda eſt, etiamſi de delicto compoſitum inter partes ſit 117

mulctã quis nomine Imperatoris exigere debeat 300

mulcta fiſcalis vel judicialis quando exigenda 153. 444

de mulctis judicialibus, quomodo partienda ſint 159. 443

qui non ſolvenda mulcta à legibus impoſita, quomodo ſe redimere debeat 16

qui mulcta exſolvenda non ſufficit, luat carcere 559

Mulie-

Mulieres.

mulierum pudicitia 67
mulierum levitas 38
de mulieris poteſtate in rebus 294
mulier ſi cautionem pro alieno debito faciat 29
de mulierum extranearum familiaritate 262
de muliere ſubintroducta à Clerico 308
mulierem extraneam nullus clericus in domo ſua habeat 263. 649
mulieres in domibus Clericorum deprehenſas ne ſecularis judex conſtringat 297

Muri.

muros civitatis conſtruendi onus omnibus communiter impendet 63
de murorum civitatis reparatione 30. 34. 106
de murorum cujuslibet Civitatis reparatione propter ornatum pacis & bellorum neceſſitatem 34
de murorū urbis reſtauratione ex ruderibus 38
in murorum reparationem cives ſaxa ex agris ſuis dare & impendere debent 34

Muſica.

Muſica 52
Muſica in ſcholis doceatur 110

Mutuum.

pro mutua pecunia nihil uſura exigendum 128
mutuo praſtita rei repetitio 14
ſi mutuā pecuniam quis dederit procuratori, actori, colono vel ſervo, præter domini voluntatem 28
mutuum Eccleſia datum Epiſcopus ſolvere debet 45

N.

Natales.

de natalium defectu, & ſuper eo diſpenſatio Imperatoris 398

Navis, Nautæ.

ſi navis ſine permiſſu moveatur aut auferatur 16
ſi de nave, caupona & ſtabulo aliquid perierit 27.28

Naufragium.

de naufragium paſſis 53
naufrago ſuccurrendum 53
naufragio amiſſa res dominus ſuis integra omnes reſerventur 559

Neceſſitas.

Neceſſitas mater criminum 105

Negocia.

Negotio alieno nullus potens ſe immiſceat 21
de negotio ſacramentis finito 27

Negotiatores.

negotiatores lucro vivunt 42
negotiationes inhoneſtas & turpia lucra clerici non ſectentur 195
Negotiatores publici nō graventur 42
Negotiatores depopulatione vaſtati, usq; ad tempus non teneantur ad praſtationem tributorum & debitorum ſolutionem 43.44
negotiatores quousq; procedere debeant 156
negotiatores pacem habeant, & oppreſſi Imperatorem appellent 141
Negotiatorum privilegia ſpecialiū nō prajudicare debent juri publico 42

Nepotes.

nepotes cum avunculis vel amitis in hereditatē ſuccedant per ſtirpes, id eſt, repraſentationem patris vel matris 115

Nobiles.

de officio Nobilium 120
Nobili competit modeſtia 98
Nobiles quales cingulum militare mereantur 398
Nobiles ſint Principum Conſiliarii 120
Nobiles jura civilia diſcere debent 252
Nobiles ut judiciis capitalib. ipſi praſentes praſint & perſonaliter 519
Nobilis, qui ſe in alterius judicii auctoritatem immiſceat, quomodo puniendus 24
Nobilibus victum, & veſtitum, & ſtipendiū Principes dare debent 120
Nobilium Francorum, id eſt, Germanorum & Gallorū, privilegia 120
Nobiles decimas non tenentur ſolvere 461
Nobilitatis libera conditio quando non obſtare debeat 444
Nobilis per Eccleſiaſticam perſonam in judicio convictus in quantum condemnetur 462
Nobilis, niſi capitaliter damnatus, capi non debet 461
Nobiles ebrioſi puniendi 120

Nomina.

nomen rei conveniat 96
nomina in diptychis quando recitanda 129

Nonæ.

de nonis 267
de nonis & decimis 246.121.250.266. 267. 257

Noſocomium.

Noſocomium quid 248
de noſocomiorū rebus nō alienādis 248

Notarii.

de Notariis, & eorum officio 77
de Notariis, & eorum juramento 269
de notariis ab Imperatore ordinandis 153
de notariis, & eorum probatione 161
Notarium habeat Epiſcopus, Abbas & Comes 149.152
Notariis & ſcribis publicis licet minorum vaſallorum inſtrumenta venditionis ſcribere 299

Notio.

notio cauſa 91
notio criminis delegata 57
notio de magis mandata 56.57
notio de uxore, marito mandata 67

Noxa.

noxa caput ſequitur 28
noxa dedendus ſervus 27.116.ter.
noxa dedatur ſervus, aut à domino componatur 155
pro noxa dominus ſervi raptoris convenitur 27
noxa dedenda animalia 27

Numerus.

ſub numero cuncta exiſtunt 32

Nundinæ.

Nundina annua Arelatenſes 1
Nundina Moguntina Francofurtum translata 1
Nundina Friedbergenſes Francofurtum translata 1
Nundina Francofurtenſes vernales 1
Nundina Francofurtenſes autumnales 1
nundina S. Johannis Baptiſta in Maguntia, & Cabilone 141
nundina D. Cypriani in Lucania 100
de pœna eorum, qui turbant euntes ad nundinas & mercatus 100
Nundinalia emporia in Germania tempore Caroli Magni 156

Nuptiæ.

Nuptias publicè eſſe faciendas 651
nuptia pracedēte dotis titulo, & ſacerdotali benedictione in Eccleſia, fieri debent 255.256
nuptiarum legibus divinis etiam Reges ſubjecti 286
Nuptiarū gradus prohibiti 5.115.255
de nuptiis prohibitis & illicitis 159.318
nuptiarum gradus Chriſtianis & Judæis interdicti. 255
ſi quis ad nuptias non legitimas aſpiraverit 21
Nuptia reſcripto confirmata 91
ſi quis puella de nuptiis dederit in praſentia parentum, & poſtea eam accipere noluerit 17

Nuptiæ ſecundæ.

intra annum mortis mariti ſi vidua ad ſecundas nuptias convolaverit 21
ad ſecundas nuptias contendens vidua pretium praſtare debet, quod vocatur Reippus 12
ſi vidua intra menſem nupſerit 233

O.

Oblatæ, Oblationes.

Oblationes in domibus offerri non debent 195.225
de rebus altario collatis tertia Epiſcopo debetur 261
de oblatis pauperum 128

Obſides.

de obſidibus 158
de obſidum excontro 397

Occupationes.

de oc-

de occupationibus villæ alienæ 12.13
vide in Poſſeſſiones, & in vis ac violentia, & alibi.

Ocium.

Ocio permittendus non eſt vir præſtans 33

Odium.

de odio vel invidia 130
odium publicum miniſtris Principum vitandum. 96

Officia publica.

officia Regni nullis extraneis conferenda 458

Officiales.

de officialibus Dominorum damnum alicui inferentibus 444
Officiales judicum ſi ultra juſſionem acceperint 18

Onus.

qui onus ſentit, debet & commodum ſentire 42

Onera.

onera indicitia 65
de oneribus publicis non imponendis jam publico ſervitio occupatis 41

Operæ.

de operis eccleſiaſticorum ſeu fiſcalinorum hominum 144

Oppreſſiones.

de oppreſſione pauperum 157
de oppreſſione minus potentium 159
oppreſſis non eſt negandū judicium 31

Oratio.

de oratione obedientis 230

Oratio Dominica.

Oratio Dominica diſcatur 252
oratio Dominica mane & veſperi dicatur 262

Oratorium.

Oratoriū qui in domo ſua fecerint 231

Orbis.

Orbis Romanꝰ diviſus ſub Auguſto 52

Ordinatio Cameræ.

Ordinatio Cameræ Imperialis conſcribi juſſa 499

Ordines ſacri, Ordinatio.

de ordinatione eccleſiaſtica 158
de ordinandis Epiſcopis vel Clericis 126
de ordinatione presbyterorum 153
de ordinandorum examine 125
ordinandi quo tempore Presbyteri 128
ordinandi non ſunt abſq; beneficio 153
de ordinationibus in aliena parochiâ 126
ad ordines ſacros qualis venire non poſſit 152
ſi ordinatus fuerit ſervus 153

Ordo Hoſpitaliorum Theutonicorum Equitum.

Hoſpitalarius frater Radulphus 350
frater Hermanus Magiſter Domus S. Mariæ Theutonicorum, Princeps Imperii 376
Magnus Magiſter in Boruſſia 501
Magiſter in Livonia 502
Magiſter Ordinis Theutonici per Germaniam & Galliam 501
Eberhard. Magiſter ordinis B. Mariæ Theutonicorum per Alemaniam & Italiam 441
Cruciſer ordinis Pruthenorum in Hungaria 451
Ordinis Theutonici Commēdator Baliviæ per Alſatiā & Burgundiā 503
de Melbingen Præceptor Ordinis Theutonici 441

Originarii.

ſi Originarius abſentatus intra viginti annos repetatur 23
de originariis, ſi cum ancilla aliena miſceantur 23

Orphanotrophium.

orphanotrophium quid 248
de orphanotrophiorum rebus non alienandis 248

P.

Pacta.

de pacto & conditione inſerta in contractu 329
pacto poſteriori omne pactum ſolvitur 225

Pagani, Paganiſmus.

Paganiſmi ut vitentur 649
Paganorum obſervationes deſtruantur 130
Paganorum obſervationes à Chriſtianis prohibendæ 118
de his qui Pagano ritu ſacrificaverint 27
Paganorum rituū obſervatores quomodo mulctandi 118
qui paganorum convivio vel eſeis immolatitiis uſi ſunt 262
quæ res Paganis non concedantur 229

Palatium.

de Palatii cura 82

Palatinus.

Palatinus Comes de Rheno 329
Palatini jus, officium & dignitas 403
Palatinus Comes Romani Imperii judex 321
Palatinus Comes ſententiam pronuntiare debet in Cæſarem 318
Palatinus Rheni habet jus adminiſtrandi Imperii vacantis 411
de variis Imperii Theutonici Palatinis 403
de Palatini electione in regno Hungariæ 458
videin Comes Palatinus

Palatini in Imperio.

Bavariæ Palatinus 403
Bremenſis Palatinus Comes 329
Burgundiæ Palatinus 335.366.564
403
Campaniæ Palatinus 403
Franconiæ Palatinus 403
Hannoniæ Palatinus Comes 516.402
Hungariæ Palatinus 403
Poloniæ Palatinus 403
Palatinus Brezlavienſis in Polonia 579
Saxoniæ Palatinus 403
Palatinus Comes Sax. Wigbertus 318
de Scheiren Palatinus Comes 342
Stadenſis Palatinus Comes 329
Suevia Palatinus 403
Sumeresburgēſis Palatinus Comes 330

Pallium.

pallii uſus Epiſcopis Græciæ conceſſus 302

Papa.

Papæ electio abſq; pecunia 107
Papalis ſedes Apoſtolica, & ejus honos 98
Papæ poteſtas ad quid ordinata 422
Papa in ſpiritualibus habet poteſtatem 375.377
Papa in ſpiritualibus eſt ſupra Imperatorem & Reges 285.286
Papa univerſalis Epiſcopus & caput cunctarum Eccleſiarum 270
Papalis ſedis Romanæ primatus 258 259
Papæ primatus quomodo intelligendus 473
Papæ Legatus primū locū obtinet 511
Papæ Romani & Patriarchæ Conſtātinopolitani contentio 640.641
Papa Eugenius & Felix de Papatu contendunt 471
Papa Imperium & Pontificatum ut ethnicus uſurpat 314
Papā nō cōvenit ſe bellis immiſcere 382
Papa ut caput niſi curetur, corpus Eccleſiæ ſanum eſſe non poſſe 573
Papa ut reformationi ſubjiciatur 463
de Paparum correctione in fide & in moribus 471
Papa correctionem & emendationem effugit 457
Papa abjicit ſalutiferam reformationem 470
Papa non eſt Princeps aut dominator Eccleſiæ 474
Papa non eſt ſupra Eccleſiam, neq; judex Eccleſiæ 455
Papa indignas ſe voces de religione profere 507
Papa non eſt ſupra Eccleſiā, ſed miniſter & membrum Eccleſiæ, nec ſolus habet poteſtatē judicandi de Eccleſia & rebus divinis 473
Papa fidem Catholicam conatur fundamentaliter enervare 427
Papa univerſalis Eccleſiæ auctoritatē contemnit, & poteſtatē violat 455
Papa Eccleſiam ſcindit, & ipſius Eccleſiæ facta in libitum ſuæ voluntatis redigit 465
Papa non poteſt de tota Eccleſia & Chriſtianitate agere ad voluntatis ſuæ libitum 472.473
Papæ arbitrio non ſunt cuncta committenda 456

Papis

Papis non permittendū, ut pro libitu voluntatem agere poſſint 468
Papæ non eſt permittendum, ut de tota Eccleſia & animabus redemptis ſanguine Chriſti agere poſſit, quidquid ſibi libitum eſt 470. 472
Papa vult omnes cogere per non concedendā tyrannidem, ut idem ſentiant quod ipſe 470
à Papa ad Concilium provocari poteſt 472
à Papa ad Concilium appellatur 407
à Papa ad Concilium appellat Imperator 493
Papa non eſt judex ſuper Conciliū 470
Papa Concilius tenetur obedire 457
Papa Concilio ſubeſt 456. 465. 466. 473
qui Papam eſſe ſupra Concilium credit, in fide errat. 474
penes Papam in Conciliis non eſt vox diffinitiva 468
Papa non habet poteſtatem mutandi concilia 463. 465. 466
Papa à nullo judicandus 153
Papa judicari non poteſt, niſi in Synodo legitima 258
Papa ſpernit ſacros canones & decreta 470
Papæ præſumptio 591
Papa tantum quæ ſua ſunt, quærit 372
Papa quantus quantus eſt, mera avaritia eſt 464
Papa totius mundi divitias corradit, & nihil dat pauperibus 372. 373
de Papæ rapinis & expoliationibus in Gallia cohercendis 406
contra Papæ rapinas in Hiſpania leges Caroli V. Imp. 493
Papa Romanus judæum 98
Paparum jura ſæpe mutantur 325
à Papalibus Legatis concepta capitula ab Epiſcopis rejiciuntur 292
Papæ & pſeudoſynodi decreta concremata 316
Papalis decreti iniquitas 573
Papalium proceſſuum iniquitas 376
Papæ conſilia plauſibilia profana ſunt 507
Papa excommunicat in aliorum potentium favorem 616
Papa in potentiorum gratiam impotentes opprimere ſolet 285. 286
Paparum artes noſtro ſeculo magis quam unquā antea vigentes 410
Papalis Curia tyrannica dominatio 341
in Papali Curia nihil ſine crimine 341
Papalis Curiæ turpitudines 375
Papæ maxima fatuitas 407
Papæ vitia cū caſtitate pugnant 590
Papæ ſunt pravi & ab antiquo ambitioſi contra inſtitutionem Apoſtolicam 590
Papa ſacerdos malus 373
Papam malus & noxius eſſe à Deo per mittitur 616
Papa impius 572
Papa malitioſus fraude ditatur & dolo 372
Papa Romani ut heretici à Græcis e dipsychis rejiciuntur 641
Papa Honorius hæreticus 643. 646
Papa eſt homicida, uſurarius, hæreticus, Epicureus, religionis contemptor, & inceſtuoſus 407
Papa auctor ſcandali & Pater doli, fautor hæreticorum, quum in rem ſuam facit 373. 386. 391. 392
Papa Manichæus eſt 616
Papa hæreticus Novatianus 466
Papa hæreticus Simoniacus 407. 465
Papæ ſcelera 314. 315
Paparum ſcelera & flagitia 410
Papa vitia & abuſus peſtiferos pacifice regnare permittunt 470
Papæ facta ſunt pernicioſa & damnoſa toti Eccleſiæ & Chriſtiano populo 468
ex Papæ inobedientia ſtatus eccleſiaſticus & ſalus animarum detrimentum patitur, & omnis ſtatus, omnis politia, omne regimen in ſpiritualibus & temporalibus perturbatur 472
Papa paſtor eſt mercenarius 322
Papa damnabiliter impedit diſciplinæ perditæ recuperationem 455
Papa inimicus Catholicæ Eccleſiæ & ſanctorum morū destructor 464. 465
Papa Dominicum gregem in præcipitium damnationis inducit 473
Papa omnia divina & humana jura pervertit 573
Papa notorie erravit 471
Papa phariſæus unctus oleo nequitiæ 390. 392
Papa eſt propheta veſanus, vir infidelis, ſacerdos pollutus, ſine juſtitia faciens contra legem 387
Papa & effœminati ejus complices 482
Papa puſillanimis Sacerdos, molliciei & delitiis inſuetus 482
Papa inter exoletorum ſcortorumq; gregem enutritus 482
Papa pro pane lapidem, pro piſce ſerpentem, pro ovo ſcorpium filiis Chriſtianis dat 572
Paparum arrogantia notatur 621
Papæ obſtinata petulantia 482
Papæ ambitio reprahendenda 590
Papa inſatiabilis avaritia & ingluvies 327
Papa lupus rapax 372
Papæ iracundia & injuſtitia 373
Papa veritatem in fabulas commutat, & mendacius nititur 390
Papæ injuſtitia nefaria, & ſceleroſa vis 573
Papæ ſuperbia & nova inauditaq; tyrannis 414
Papa furioſus, inſanus, ſæviſſimus & ſuperbiſſimus omnium tyrannorum 414
Papa eſt execratus, infelix, infauſtus, quia movet terminos regnorum 573
Papæ voracitas & ingluvies 372. 373
Papæ perfidia & innata nequitia 382
Papa fœdifragorum & perfidorum auctor 493
Paparum inſignes & execrabiles perfidia, proditiones & injuſtitia 383. 384. 385. 386. 391. 393
Papa pacis inimicus 482
Papa publicæ pacis oſor 378. 379. 380. 381. 382. 384. 385. 386. 391. 392
Papa auctor ſchiſmatis & amicus erroris 386
Papa eſt pater diſcordiarum & deſolationis 390
Papa vir ſanguinum 373
Papa eſt Herodes impius, lapis offenſionis & petra ſcandali 373
Papa ingratus in benemeritos 573
Papa filios in patres armat 316
Papæ ſemper impedierunt expeditionem Turcicam 486
Papa Turcas contra Chriſtianos conduxit 407
Papa & Turca in eodem prædicamento 378. 388. 389
Papa pontificium commutavit in maleficium 391
Papalis ſedes nunc eſt perſecutionis & omnis perditionis flagellum 317
Papatus in Ægyptum rediit 341
Papalis curia inter flumina Babylonis 341
Papale regnum eſt Babylon 383
Papatus Romanus eſt Babylon 349
Papa eſt leo rugiens, ut Diabolus 387. 391
Papa eſt Balaā mercede conductus, ut malediceret Imperatori ac Regib. 390
Papa eſt angelus proſiliens de abyſſo, ut mari & terræ noceat 390
Papa eſt aper de ſilva exterminans Eccleſias & regna 412
Papa eſt princeps tenebrarum, & ſupremus falſorum Prophetarū 390
Papa eſt bellua aſcendens de mari 390
Papa eſt Draco magnus, ſeducens univerſum orbem 390
Papa falſus Chriſti Vicarius 390. 410
Papa eſt Antichriſtus 390. 410
Papa ſi perperā agere volent &c. 471
Papa Deus præferendus eſt 323
Papa habendus ſicut ethnicus & publicanus 467. 474
Papæ ut Romani obediant 652
Papæ quatenus obedientia præſtanda 378
Papæ non eſſe obediendum 469
Papæ & Cardinalibus non obediant Reges & Principes mundi. 374

Papa improbo contradicendũ eſt 456
Papa pro defenſione rectæ fidei reſiſtendum eſt 471
Papæ non eſt obediendũ, quando notorie turbatur ſtatus Eccleſiæ 423
Papæ reſiſtendum, ne pro ſua voluntate aut libidine dominandi univerſum orbem conturbet 474
de Papæ auctoritate in Epiſcopos 285
contra eos, qui Papalis banni literas deferunt in Regnum 346.34
contra Papæ adhærentes Clericos 346. 437
ad Papam appellationes Epiſcoporum non adducantur 289.291
ad Papam appellantes Clerici, & eorum pœna 346.347
Papa tutela à Franciſ ſuſcepta 648
in Papæ electione & depoſitione primũ votũ habet Archiepiſcopus Coloniẽſis, ut Italiæ Archicancellarius 351
Papa eſt inferior Imperatore 616
Papa ſub obedientia & voluntate Imperatoris poſitus 302
Papam Imperatori eſſe ſubditum 371. 373.410.414.616
Papa Imperatori fidelitatem promittit. 270
Papalis Interſacerdotii Vicarium ordinat Imperator 589.591
Papa honorem & reverentiam Imperatori debet 317
Papæ judex eſt Imperator 321.613.614
Papa apud Imperatorem accuſandus & judicandus 597
Papa emendari ab Imperatore debet 387
Papa omnia ab Imperatoribus habent 373.383
Papa omnem ditionem ac potentiam ſuam Germanis debet 573
Papa poſſeſſiones ſuas accepit ſalvo jure Imperiali. 333
Papã ex urbe pelli jubet Imperator 591
Papa à Germanis Urbe Roma pulſus, & in Galliam profugatus 292
Papa eſt Imperii membrum, & ideo præcepta Imperialia obſervare tenetur 321
Papa ad manutenendum, augendum, & dilatandum honorem Imperii tenetur 332
Papa ab Imperio deficere conãs ab Imperatore fuit coercitus 269.270
ad Papæ judicium nullus imperio ſubjectus pertrahi debet, & evocantes ut puniantur 659
Papa pro imperii ſoſpitate eleemoſynas facere ex patrimonio S. Petri debet 298
Papa ex temporalibus dominiis quid debeat imperatori 337.338
Papæ patrimonium imperatori tributarium 648
Papa contribuere ad bellum Turcicum debet 582.583
Papalem excommunicationem contemnit imperator 375.387
Papæ depoſitio ad imperatorem ſpectat 414
Papa deponitur ab imperatore, & alius electus confirmatur 591.592
Papa ab imperatore deponitur 309 314.315
Papa confirmandi imperatoris nullũ jus habet, ſed tantum conſecrandi 409.410.411.413.414
Papa eſt judex incompetens in imperatorem 375.386
Papæ & Synodi decretum de electione imperatoris, Principes imperii rejiciunt 397
Papa non eſt judex inter Principes, nec Principum honores augere vel minuere poteſt 572
Papa imperium, Regna & Principatus auferre, & in Principes judicare non poteſt 375
Papa an imperatorem deponere poſſit 659
Papæ perfidia in imperium & imperatorem 429
Papæ & Cardinalium molimina & machinationes adverſus cunctos Principes 375
in Papæ manus ne temere quid commendent Reges ac Principes 393
Papa Hildebrandus primus fuit ſine conſenſu imperatoris ad Pontificatum provectus 314
Papalis invidia ſemper oppugnat imperialem felicitatem 390
Papæ ſemper imperiali gloriæ inviderunt 486
Paparum duritia & refractatio erga imperatores 618
Papæ arrogantia in excommunicando imperatore 615
Papæ arrogans reſponſum ad imperatorem 322
Papa poſtulata prava & impia ab imperatore 413
Papa blaſphemator imperii 374
Papa imperatorum & pacis publicæ hoſtis ex mera malitia 316
Papæ admiranda iniquitas contra imperium & imperatorem 392.393
Papa in necem imperatoris mercede data perduelles conducit 392
Papa imperatoris fidem ſcandalizat 616
Papa pacem publicã perturbat, & ab imperatoris obedientia ſubditos alienat, calumniando pacem religionis in Republica 617
Papa imperatori infenſus, quod neptẽ ſuam Regi Henrico deſponſari non paſſus ſit. 387
de Papæ injuriis imperatori illatis 317
de Papæ injuriis querela Principum imperii 493
Papæ crudeliſſimũ & nefandiſſimum ſcelus in Principem imperii 467
Papa terras imperii per vim, nefas & perfidiam invadit 429
Papa diſcordiæ pomum inter Principes jacit 572
Papa publicus imperii hoſtis 392
Papa tyrannis in imperium & Reges 380
cum Papa agendum, ſalvo imperii & regnorum honore 381.385
contra Papæ tyrannidẽ imperii & Regnorum jura tuenda 317.380.382
de Papali jugo excutiendo decretum imperialium ſtatuum 314
Papa per vim & exercitũ in ordinem redigendus 387.391
Papa viliſſimo ſanguine ortus vix dignus eſt, in quem potentia ſua imperator animadvertat 374
Papalem excommunicationem contemnunt Germaniæ Reges 292
Papam pro ſummo Pontifice & Petri ſucceſſore non habet Gallia 573
Papæ imperiũ detrectat Gallia, ejuſq; judicia & ſententias reſpuit 573
Papæ bellum indicit Rex Franciæ 482
Papæ nolunt obedire Græci 369.370
Papa tyrannice agens poteſt deponi 468
Papa ab adminiſtratione papali per Concilium ſuſpenſus 457
Papa propter abuſus & deformitatem, contemtum Concilii generalis, ſchiſma, contumaciam & rebellionem, & incorrigibilia ſcandala deponitur 466
Papæ de ſanctis bona ne amplius diſtrahantur 652
Papæ quanta mala immineant 573

Parentes.

de parentum honore 130
Patrem violare nefas 39
Parentum vota 76
Parentes omnia liberorum cauſa faciunt 39
quod patres bene meriti ſunt, etiã in filios remuneratio facienda eſt 36
à parentibus pro pignore filios dari non poſſe 26
parentes, qui cogente neceſſitate filios ſuos vendiderint 26
à parentibus venditi liberi 101

Pares Curiæ.

de Parium judicio in cauſis feudalibus 327

Parochia.

de rebus Parochiæ collatis Epiſcopus poteſtatem habet 261

Parricidium.

qui parricidium aucupandæ hereditatis gratia patraverit 265
parricidium cauſa cupiditatis & hereditatis factum 304.312
qui parricidium in propria uxore commiſerit, ut aliam duceret 253
parricidia uxoris ſuæ adulteræ, impunis

nis pronuntiatur 36
de parricidio ejus, qui timet in ſervitutem cadere 145
parricidium partus clam & matre enecti, & ejus indicium 526
parricidii pœna 33
parricidii pœna, quod quis metu ſervitutis perpetravit 141

Partes.

Partium ſtudia 36

Partus.

partus venerem ſequitur 331
partum exponentis femina pœna 543
partus in ventre poſitus ſi interficiatur 7
partũ enecantis feminæ pœna 542.543

Paſcha.

de Paſchatis celebratione 624
Paſchalibus diebus agere non licet 30

Paſtor Eccleſiæ.

de paſtoribus Eccleſia 171
de paſtoribus animarum, quales eligi debeant 175
de paſtoralis officii Zelo erga ſubditos 186
de paſtorum ſubditis, auditoribus & overib. quædam capitula 200.201.202
de paſtoribus non recte gradientib. 182
ut ad paſtorale magiſterium non accedant indigni imperiti 176

Patibulum.

de patibulis & furcis erigendis vel reparandis 558
patibulum ædificanti aut reparanti cæmentario ſi quis exprobrarit 559
ſuſpendi debent perſonæ viliores 115

Patria poteſtas.

patria poteſtate ſolvuntur Patritii 71

Patriarchæ.

Patriarcharum electio ſine pecunia fieri debet 107
patriarchæ Græcorum ad concilium Caroli M. comparuere 148

Patriarchæ in utroque Imperio.

Alexandrinus patriarcha 643.646
Antiochenus patriarcha 642.646.383
Aquilegienſis patriarcha 320.326.335.340.344.354
patriarcha Conſtantinopolitani primatus & ad eum provocatio 258
patriarcha Conſtantinopolitanus uſum pallii à pontifice Romano impetravit 302
Conſtantinopolitanus patriarcha Synodicam mittit papæ Romano 640
Gradenſis patriarchatus 311
Ravennenſis patriarcha 335
Theopolitanus patriarcha 641
Venetus patriarcha 354.358

Patrimonium B. Petri.

Patrimonium B. Petri, ad Papam pertinet ſalvo jure Imperiali 333
patrimonium B. Petri ut ab imperatore contra illicitas conjunctiones defendatur 298
patrimonium B. Petri depauperatum & afflictum 298
ex patrimonio B. Petri quid debeatur imperatori 337.338

Patritii.

Patritii & Conſules proceres 83
patritii patria poteſtate ſolutii 71
de officio patritiorum 71

Patritiatus.

de dignitate Patritiatus 96.97
de honore patritiatus 94
patritiatus ex pontificatu venit 71
patritiatus dignitas ſola morte ſolvitur 71

Patronatus.

Patronatus jura ut ſalva ſint 493
patronatus Eccleſiarum ut nemini admittatur 303
patronatus Eccleſiarum ne tollantur 161
patronatus jus per pontificios imminuitur 412

Pauperes.

de his quæ in pauperum uſum conferuntur 193
de pauperibus à presbytero colligendis 263
pauperes ut colligantur & ab Eccleſia recipiantur 140
pauperes eleemoſynam ſumentes qui de ſuo vivere poſſunt 231
de pauperum cauſis primo audiendis 232.248
de paupertate reis qui exceptionem probare voluerit 548
de pauperum oppreſſione 249
de pauperum rebus mala occaſione non emendis 248
paupertas cauſa peccandi 105

Pauperies.

De pauperie animalium in meſſe aut alias in prædiis ruſticis 4
ſi quadrupes pauperiem fecerit 544
ſi quadrupes hominem occiderit 10

Pax publica.

Pacis encomium 432
pacis præſtantia & utilitas 516
de pace publica 312.335.606.620
de pace & concordia & unanimitate 225.229
quæ ſit pax vera Chriſtianorum 470.472
ad pacem & concordiam cohortatio 112
de pace & concordia ſervanda 120
de pace conſervanda, & rebellibus puniendis 156
de pace cuſtodienda 260
de pace tenenda 158
pacis ſtudioſus ſit imperator 81
pax publica ad imperatoris ſpectat gloriam 42
ſi pax ab omnibus colatur, ad laudem Imperatoris pertinet 34
de pace adinvicem & charitate ſervanda 244
mutuum pacis & concordiæ juramentum in Imperio 94
de pace & concordia filiorum regiorum ſtabilienda 150
de pace & unitate Regum Germaniæ & Galliæ 278
de pace & unitate Regum atq; Ordinum Galliæ & Germaniæ 287.293.294
Pax totius mundi pendet ab Imperio & Papatu 358
de pace publica Imperii & Eccleſiæ 319
de pace Imperii & Eccleſiæ reformanda 316.331
de pace & concordia Epiſcoporum & Comitum 252.294.260
pax quibus præcipue conceſſa 147
in pace quæ perſona præcipue ſemper comprehenſa 153
de pace Eccleſiarum & perſonarum rerumq; Eccleſiaſticarum 618
de pace in itinere exercitualis cuſtodienda 245
de pace publica, & ejus violatæ pœna 301
qui pacem publicam ruperit 147
de pacis turbatoribus 268.312
pacis turbatores, & quomodo diſtringendi 496
de pacis perturbatoribus, ut perſequantur 293.294

Pax religioſa.

de pace Religionis 575
de pace Religionis, & libero utriusq; Religionis exercitio in toto Imperio 608
Pax religionis Auguſtæ conſtituta 513
Pax Religionis ab Imperatore in Regnis & Principatibus hereditariis permiſſa 575
pacis Religioſæ violator Doctor & Conſiliarius Cæſareus quomodo punitus 575

Pacis oſculum.

pax poſt ſacramentum omnibus detur 129

Peccatum, peccatores.

peccantes ex induſtria 227
peccaſſe impune ſemel liceat 57

Pecunia.

pecuniæ etymon 89
pecuniæ utilitas 32
pecunia integri ponderis cudi debet 32

Peregrini.

de peregrinorum ſuſceptione 191
peregrini diſtringantur 141.154
de peregrinorum liberis 153

Peregrini ad ſacra loca.

de peregrinis & Romipetis 159
peregrinis ad limina Apoſtolorum itinerantibus pax & immunitas 141
peregrini liberi ſint à teloniis 651

Perfidia.

perfidorum pœna 624.625

Perjurium.

de perjuriis 13.129.130.161
perjurii periculum vitandum 233.249

Nun *perju-*

perjurii ſi quis aliquem inſimulet 13
de perjurio agere contra aliquem permittitur 27
perjurus poſt peractam pœnitentiam reſtituatur 161
perjurii infamia 130
perjurus manum perdat 121.157.161
de perjurio, & ejus pœna 13.538.633

Perſecutores Eccleſiæ
Perſecutorum Eccleſiæ mors vere violenta & miſerabilis 518

Perſona Chriſti.
de perſona Chriſti, & duabus ejus naturis 631.632
vide in Filius Dei.

Perſonalis exceptio.
perſonalis exceptio non præjudicat juri publico 42

Pervaſores.
in pervaſores edictum 108
de pervaſoribus poſſeſſionum 98.108
pervaſor ſacrilegii reus 108
pervaſoris pœna 46.47

Peſtilentia.
de peſtilentia ſi evenerit 156

Pignora.
de pignoribus capiendis 28
pignora debitoris ſi fidejuſſor liberaverit 29
in pignus qui ingenuos acceperit 26
pignora quando capi & diſtrahi poſſint 29

Pignorationes.
de pignorationibus ſeu repraſaliis. 53

Piſces, piſcatores.
piſces manſueti 101
piſces interdicti a Principe 101
de piſcatione in foreſtis vel banno 312
piſcationum foreſtæ & prohibitiones 251
piſcationum foreſtæ novæ non permittantur 265
Piſcationum furta 9
piſcariis fures ut puniantur 551

Piſtores.
piſtorum jura 78

Plagium.
de plagiato ingenuo 24
de plagio liberi hominis 11
de plagiis puellarum 4
de plagiis ſervorum 10
ſi plagiator, antequam conveniatur, mortuus fuerit 25
ſi quis à plagiatore neſciens mancipia comparaverit 25

Pœnæ.
pœnarum diverſitas 98
pœnas præcedat admonitio. 57
pœna delictorum ultrix 62
pœna pecuniaria in corporalem mutata 114

Pœnales actiones.
pœnalis actio ad heredes non tranſit 25

Pœnitentia.
de pœnitentia judicio 153
de pœnitendi more antiquo 226
non pœnitentia ſecundum canonum ſtatuta agi debet 227
pœnitentia publica ab Imperatore editur 625
pœnitentia publica & emendatio vitæ in toto populo 653.654
in pœnitentia delictis indulgentes 227
de pœnitentiam publicam agente interdicto 232
ut poſt pœnitentiam nemo fiat Clericus 356

Poëtæ.
de poëtarum honore & privilegiis 482
poëtas creare juriſdictionis eſt Cæſareæ 483
poëta primus ex Germanis ab Imperatore coronatus Conradus Celtes 483

Polygamia.
polygamia vetita 649
polygamiæ pœna 541

Pondera.
de ponderibus & menſuris 131
pondera exquiſita 78
ponderis publici juſta quantitas 69
de pondere & menſura publica injuſta 30
de pondere juſto obſervando & pœna ejus qui illud immutat 32
ponderum falſificatores, & eorum pœna 539

Pontes.
de pontibus emendandis 162
de pontibus renovandis 246
de pontibus publicis reſtaurandis 250
de pontium conſervatione 450
ut pontes publici deſtructi extruantur 264.268

Pontifex maximus.
pontificatum & Imperium falſorum Deorum cultores ſimul habuerunt 314
ad Pontificatus ſimilitudinem formatum eſſe patriciatum 71

Portæ.
de portis civitatis cuſtodiendis 88
portas cuſtodiendi conſuetudo 136
portæ nec claudantur nec pateant perpetuo 88

Portus.
de portubus emendandis 162

Poſſeſſiones.
poſſeſſionis longiſſimæ reverentia. 573
poſſeſſionem tradere, quam ſolus non habet, quomodo quis poſſit 305
poſſeſſor unuſquiſque apud judicem fiſci nomine conveniendus eſt 20
poſſeſſorem cujuslibet rei per judicis auctoritatem debere conveniri, & exſpectare cognitionis eventum 18
poſſeſſionem niſi judicialiter dimittere nemo cogitur 305
poſſeſſor in judicio non cogitur dicere unde teneat 29
à poſſeſſore ſi quis rem ſuam neſciens conduxerit 29
de poſſeſſione triginta annorum 19
de poſſeſſione triginta annorum in ſervis & colonis 23
de poſſeſſionum invaſoribus 98
qui ad poſſeſſionem alienam violentus vadit 9
ſi poſſeſſionem ſervi violenter irruerint 24
direptiones poſſeſſionum coercita 98.99.108
ſi quis de poſſeſſione aliquem vi & armis turbet 24
poſſeſſiones reſtituantur ſpoliatis 59
de poſſeſſione invaſa reſtituenda 64
ſi poſſeſſor accuſatus legibus non reſtituerit rem petitam 19

Poſſeſſorium.
poſſeſſorium ante petitorium 256.257
poſſeſſorium reſtituendum eſt, antequam de petitorio lis conteſtetur 134.230

Poſſeſſores Civitatum.
ut poſſeſſores civitatum in civitatibus maneant, nec diu ruſticentur 99

Poſtliminium.
de poſtliminio reverſis ſervis aut colonis 30
poſtliminio reverſis bona reſtituenda 46

Potentes.
potentes ne pauperum & minus potentium res mala occaſione comparent 248
ne potentiores onera illationum in tenuiores transferant 41
de potente, qui aliquem expoliaverit 260

Poteſtas.
de his qui poteſtati alterius ſe ſubdiderint, quomodo pro debitis & tributis conveniri debeant 162.163

Poteſtas clavium.
de poteſtate ligandi & abſolvendi conceſſa Chriſtianis 225

Presbyteri.
Presbyteri non veſtiantur laicorũ more 118
Presbyteri quo tempore ordinentur 128
de presbytero non ordinando ante legitimum tempus 228
de presbyteris ſine præbenda non ordinandis 127
presbyter proprius in unaquaq; Eccleſia habeatur. 237
de presbyterorum ſubjectione 128
presbyteri Epiſcopo ſubditi ſint 117.121.123
presbyteri ſub privilegiis & diſpoſitione Epiſcoporum maneant 275
presbyter quid viſitanti Epiſcopo præſtare debeat 117
de presbyterorum fide ab Epiſcopis diſcutienda 130
presbyteri rationem fidei Epiſcopo reddant 117

presby-

presbyteri & Diaconi epiſcoporum veſtigia ſectentur 228
presbyteri ad tractanda miniſteria in civitatem veniant 264
ne presbyter benedictionem vel pœnitentiam in Eccleſia dare præſumat 261
ſi presbyter inconſulto Epiſcopo agendam celebraverit 261
presbyteri parochios ſuos diligenter perſcrutentur 228
ſi presbyter ſine conſenſu Epiſcopi conſtituatur vel ejiciatur 264
qui presbyteros ſine conſenſu Epiſcopi conſtituunt vel ejiciunt 266
qui presbyteris temere Eccleſias dant vel auferunt 228
presbyteros ab Eccleſiis removere laici patroni non audeant 308
ne presbyter de titulo minori ad majorem tranſeat 229
ſi presbyteri ad externas Eccleſias tranſierint 225
de presbyteris vagantibus 161.162
presbyteri peregrini non ſuſcipiantur 649
presbyteri peregrini quatenus admittendi 117
presbyterum alterius quando liceat accipere vel non 312
de presbyterorum privilegiis 190
ſi presbyteri prædia emerint 263
presbyteri prædia comparantes, debent ea Eccleſiæ incorporare 124
presbyteri apud ſe nullas mulieres habeant 118.308
presbyteri mulierem nullam habeant, niſi matrem aut ſororem 126
presbyteri ſecularia non tractent 127
presbyteri ne arma portent aut in exercitum pergant 117.130
presbyteri in militiam non eant 132.133.137.142.143
presbyteris aucupia interdicta 117
presbyteris venationes interdicta 117
presbyteri ſubſunt Comiti, & ab eo diſtringi poſſunt 119
presbyteros à magiſtratu poſſe judicari 371
ſi presbyterum judex ſecularis diſtringat 263
à presbyteris negligenter viventibus multa accipi non debet 249
presbyteros laici fatigare aut moleſtare non audeant 306
ne à presbyteris munera exigant laici 229
presbyterorum contributio in expeditionem Romanam 292
presbyteri falſi & fornicatores deponantur 117.118
presbyteri fornicatoris pœna 118
presbyterorum filii quibus honeribus arceantur 305

Præbendæ.

Præbenda principis 69

Prædeſtinatio.

de Prædeſtinationis hæreſi Pelagiana 586.587

Prædicatio, Prædicatores.

Prædicare Evangelium quales debeant 488
prædicare nullus audeat, niſi ſacerdos ab Epiſcopo loci electus 259
prædicandum apud populum quibus de rebus 132
de prædicatione Epiſcoporum & Clericorum 132
de prædicatoribus & concionatoribus ſeditioſis 639.640

Prædia.

de prædiis ſub decreto Curialis vendendis 91
prædiorum Regalium conductores quantum ſolvere teneantur 69

Prædones.

de prædonibus & inſidiatoribus per vias 5.9.
prædones tollendi 294
de prædonum complicibus & receptatoribus 527

Præfecti.

præfecti debent laudabilia ſequi, non autem calumnioſè geſta ab anteceſſoribus, qui populo fuerunt odioſi 96

Præfectus annonæ.

de officio Præfecti annonæ. 78

Præfectus Calcis.

de officio Præfecti calcis 86

Præfectus Prætorio.

Præfecti Prætorio & Regis comparatio 71
poteſtas præfecti prætorio 71
de officio præfecti prætorio 96
præfecti prætorio edictum 593

Præfectus Provinciæ.

de officio præfecti provinciæ 47

Præfectus vigilum.

de officio præfecti vigilum urbis Romæ 83
de officio præfecti vigilum urbis Ravennatis 83

Præfectus Urni.

Præfectura Urbis dignitas & poteſtas 36.72
præfectus Urbis carpento vectus 72
præfectus urbis ſacra vice judicabant 60
præfectus Urbis Romæ etiam ſub Germanicis imperatoribus 342
præfecti urbis commendatio 43
præfecti Urbis edictum 593
de officio præfecti Urbis 38.72.103

Præhenſio.

in præhendendo & capiendo malefactore ſi quis judicem non adjuvaverit 115.117

Prælati.

qualiter Prælati ſubjectos doceant, ac ſe ipſos diſcreta circumſpectione provideant 180

Præpoſiti.

de præpoſitis Eccleſiæ 178
de præpoſitorum doctrina & exemplis 179
de præpoſitorum humilitate 179.180
de his qui præpoſitura prodeſſe poſſunt, ſed idem officium per quietem propriam refugiunt 178
de præpoſitis indoctis 178
de præpoſitis indignis 177
de præpoſitis carnalibus 185
præpoſiti monachorum non ſint laici 156

Præpoſiti Principes Imperii.

Bertholsgadenſis præpoſitus 503
Elvacenſis præpoſitus 335
Weiſſenburgenſis Præpoſitus 335.502

Præſcriptiones.

præſcriptionis longiſſimi temporis reverentia 573
præſcribi poſſeſſione quæ non coguntur 305
non ſi præſcriptio temporis non obviat, reſtituenda ſunt ablata 33
de præſcriptione decem annorum 115
præſcriptio tricennalis 42.48.68.
præſcriptio triginta annorum 19.267
præſcriptio xxx. annorum omnes cauſas excludit 115
præſcriptio xxx. annorum apud Eccleſias 125
præſcriptio xx. annorum in bonis orphanorum 115
præſcriptio xxx. annorum in ſervis & colonis 23
præſcriptio xxx. annorum in ſervo, qui liber fieri poterat 269

Præſides.

Præſides cur annui 80
Præſides ne ſine literis epiſcopi ſui communicent 259
de officio Præſidis 81

Præſumptiones.

de præſumptoribus in diſpendium Curialium 101
de præſumptionibus illicitis corrigendis 118
præſumptiones amputandæ ſunt 66

Prævaricatio.

prævaricationis pœna 540

Precariæ.

de precariis 271
precaria alia Regia, alia privata 121
precariæ ſcribantur aut renoventur 121
precariæ de rebus Eccleſiaſticis perſcribantur 146
Precarius cenſus 118
precarium de bonis Eccleſiæ, quæ princeps cepit 118

Preces ad Deum.

preces tempore calamitatum publicarum 252.279
ad preces in Eccleſia ſtandum eſſe 191

Preces ad Principem.

quæ preces audiendæ Principi 62
preces veritate nitantur 59

Preces principis.

de precibus Imperatoris in præſentatione ad præbendas 406

Precia rerum.

pretium venalium 85
precia rerum libera 106
pretia venalium moderata 85
pretia ſpecierum imminuta 114
in pretia injuſta exigentem mulcta 42

Primates.

Primas eſt ſupra metropolitanos, & ad eum appellare à Primate licet 258
Primas per Gallias & Germanias Senonenſis Archiepiſcopus, à Papa & Rege Gallorum Imperatore facto inſtitutus, ab Epiſcopis non recipitur 291
Primas per Germaniam eſt Archiepiſcopus Magdeburgenſis.
Primas Abbatum per Germaniam & Galliam eſt Abbas Fuldenſis

Primæ preces.

de primis precibus Imperatoris in præſentatione ad Eccleſias 406

Primiceriatus.

Primiceriatus dignitas 73.74.77

Primogenitura.

de jure primogenituræ 301
Primogeniti filii ratio & prærogativa 572

Princeps.

unus eligendus, cui reliqui pareant 88
Princeps naturæ imitator 43
principis juſtitia moderata 49
princeps non judicatur 72
princeps literis ſacris eruditus 111
principis boni votum 89
principis oculos 86
princeps pater publicus 60
principis boni munus 35.87
principis cura 101
principis gloria 44
principis theſauri 97
principis patrimonia veriora 66
principis clementia 108
principem clementia decet 51
principis munificentia nemini debet eſſe fraudi 40
principis ſolennia & annua munera 66
principis indultum juſtum 43
principibus jus commune cum privatis eſt 20
quo in caſu principis perſona poſt omnes ſit 74
principi abſtinenti non placet rapacitas 65
princeps rogari debet, non fraudari 66
principis æquitas in remiſſis tributis 50
principi reſervatum beneficium 91
principum officium in Eccleſia 455
princeps beneficii ſui in data immunitate Eccleſiæ modum definit 34
principis benigni eſt non tam delicta punire, quam tollere 35
princeps, teſtis virtutum militum 114
principem videre beneficium eſt 112
colloquium cum principe honorificum 93
à principe probari magnum eſt 53
vinci à principe glorioſum 95
princeps multo plus confert in ſubditos, quam ſubditi in principem 80
princeps adiri debet, ſi judices ad cogendum condemnatum impares ſunt 18 31
principi novos caſus referre debet Rector provinciæ 79

Principes.

principem imperii inveſtiendi mos 579
penes imperii principes reſidet Imperii auctoritas 334
principum imperii diſſidia exitioſa 486
de principum imperii diſcordantium cauſis judicandis 34
principes tam Eccleſiaſtici quam ſeculares apud Imperatorem accuſari debent 140
principum cauſa in Regno cujusq; ubi principatus ſiti ſunt, judicandæ 441
de principum ſeſſione Imperator judicat 508.509.510.511
principum feuda ubi judicari debeant 440.441
principum cauſa ad arbitros delata ab Imperatore 34
principum privilegiis ac libertati ne Imperator fraudem faciat 509
de principibus, qui ad Comitia non venerunt 154
principes Imperii indignantur contra Imperatorem, quod pacem cum Papa fecerit 355

Principes in Imperio Germanico.

Anhalti vel Aſcaniæ princeps 513
Dalmatiarum princeps 87
Hennebergenſis Comes & princeps 502
Moldaviæ Princeps 579.581.582.
Rugiæ princeps 502.562
Sueviæ Princeps 516.582
Tranſylvaniæ Princeps 581.582
Tranſylvaniæ Wayvvoda 418.419.420.442.451.494
Tranſylvaniæ Principatus 417.419.442.459
Walachiæ Princeps 579.581.582
Wendiæ Princeps 502

Principes in Imperio Gallico.

Arauſienſis Princeps 584

Principes in Imperio Italico.

Capuanus princeps ab Imp. ſubactus 323.326
Chimebis Princeps Romanus 315
Pedemontium princeps crudeliter à Papa ſubmerſus 467
Princeps Cardinalis in urbe Roma 88
de ſancto Euſtachio Princeps Romanus 315

Principatus.

de Principatu, & loco primario 87
Principatus initia decet eſſe moderata 49
Principatus in quo verſetur 87
de Principatu urbis Romæ 88

Principia.

Principiis malis obſtandum 68

Prior.

de officio Prioris 98

Prioratus.

prioratus vacans eſt in manu Regis 349

Privilegia.

Privilegium perſonale juri publico non præjudicat 42
Privilegia religionis reverentia indulta ſarta tecta maneant 151
vide in Jura.

Probationes.

de probationibus 330
probationis onus petitori, non poſſeſſori competit 29

Probationes Canonicæ.

ad probationis judicium quomodo mittere poſſumus 154
probatio aqua calida & ejus benedicendæ formula 254
probatio aqua calida ſi manum incenderit 116
probatio aqua calida, & quomodo quis ſe ab ea redimere poſſit 14.15
probatio aqua ferventis 142
probatio aqua ferventis ſi manum ambuſſerit 232
de probatione aquæ frigidæ 265.268
probatio aqua frigida, & ejus benedicendæ formula 254
probatio, quæ fit ad Crucem 121.142
probatio per pugnam & duellum 310
probatio per vomeres ignitos 143

Proceſſus.

qui proceſſus longos faciunt, ut juſtitiam dilatent 150
proceſſus in Camera contra proteſtantes intermittantur 562

Præconſul.

de officio Proconſulis 48

Procuratores.

Procuratores Regni in judicio non aſſideant 460

Prodigus.

à prodigo emta res fratri ejus incorporanda eſt 31

Proditio, Proditores.

Proditorum ſignificatione qui non veniant 541
Proditionis indicia 527
de proditoribus Imperii non receptandis 394
proditionem ſi tortus fateatur 528
proditionis pœna 541

Profeſſores.

profeſſiones liberalium artium 516
de profeſſoribus liberalium artium, & eorum ſtipendiis 110.396
Profeſſorum in artibus liberalibus conductio 482.483
Profeſſoribus Academicis ſtipendia integre perſolvantur 110

Profugi.

profugorum pœna 542
profugi ob aſylum non puniuntur 540

Promiſſiones.

non temere promittendum 67
ſi quid promiſſum eſt, ut fur comprehenderetur. 28

Proſcripti.

proſcriptis Romanæ civitatis jura adimuntur 611
proſcriptos qui recipere poſſint aut non 450
proſcriptorum bona fiſco applicantur 57
proſcriptorum vita & bona publicantur 338

Proteſtantes.

Proteſtantium origo. 495

Provinciæ.

Provincias more Romanorum Carolus M. inſtituit 137
provincia inter duos Metropolitanos non dividatur 152
provincia diſſecta Metropolitana per defectiones populorum 279.282
provincia unaquaque à propriis judicibus judicetur. 230
provinciis novis qui magiſtratus præficiendi 54
provincia ſubalternalemiter adminiſtranda 46
provinciæ armis & legibus defendendæ 54
in provinciis uſus armorum 81

Ptochotrophium.

Ptochotrophium quid 248
de ptochotrophiorum rebus non alienandis 248

Pugna.

Pugna unde dicatur 35

Pupilli.

de pupillorum cauſis primo audiendis 232.242
pupillorum & viduarum cauſa quam commendata eſſe debeat judicibus 573
pupillorum cauſas imperator ſuſcipere debet 53
pupilli ab imperatore contra inſolentias defendendi ſunt 31
de pupillorum oppreſſione 249
de pupillis tutandis 158
pupillo reſtituenda bona ablata 31.32
de pupillorum bonis reſtituendis 60
pupillaris rei emptio reſciſſa 31

Q.

Quadrageſima.

de Quadrageſima obſervatione 137.138
de Quadrageſima celebratione 624

Quæſtiones.

de quæſtionibus & torturis 527.528.529

Quæſtor.

Quæſtor Principis imago 72
de Quæſturæ dignitate 95
de officio Quæſtoris 72.95.96.111.

Quarta Falcidia.

de quarta puellari 449
de quarta alicui filia quid agendum, ſi virum nupſerit, qui nullas poſſeſſiones in Regno habet 449

Querimoniæ.

Queri de eo, quem par eſt venerari, invidioſum eſt. 61

R.

Rapina, Raptores.

de rapina 260
Rapina violenta ex manibus 17
qui rapinas infra regnum faciunt 231
rapinam exercitus vindicare Comes debet 299
raptorei indicia 558
rapina vel vi bonorum raptorum indicium 526
raptores tollendi 294
de rapacibus 271.272
de raptoribus & prædatoribus 654.655
de raptoribus & prædonibus 276.277
raptorum conſcii 69
rapina celatores, complices fiunt criminis 69
ſi quis à raptore aliquid ad ſervandum ſuſceperit 27
ſi rapta res apud raptorem concipiatur 558

Raptus.

de raptu 45
de raptu, intra quæ tempora concludatur 19
de raptu puellarum, ſponſarum & uxorum 4.5
de raptu virginum vel viduarum 260
de raptore ingenuæ mulieris aut virginis 19
de raptu alienarum ſponſarum 233
de raptu ſponſarum aliarum 273
raptor non eſt, qui ſuam ſponſam apud ſe retinet 25
de raptu viduarum 232
de raptu adultæ puellæ quæſtio 51
de raptu ſanctarum virginum vel viduarum. 273
ſi quis rapiat ancillam 19
ſi rapta raptori conſenſerit 115
in raptu conſcii vel conductores 19.20
de rapta parente aut curatore, ſi de crimine paciſcantur 19
cum rapta muliere contractus initus reſcindatur 38
ſi de raptu pactionem ſervus detulerit, ut libertate donetur 19
raptori Eccleſiæ aſylum non proſit 115
de pœna raptus 67.115.303.540

Rationales.

Rationalium cura 74
ut rationales ob officialibus rationes ſui officii exigant 394

Rebelles.

de rebellione ſubditorum & ruſticorum 497
rebellibus imperii indulgentia generalis tribuitur 612

Rector provinciæ.

de rectoribus provinciarum devictarum 54
Rector provinciæ annalis 76
ut rectori provinciæ pareatur 104
de officio rectoris provinciæ 62.79

Referendarius.

referendariorum fides 77
de referendariis, & eorum officio 77.97

Regalia.

de regalibus Imperii, quæ ſint 335.336
regalia imperii, quæ imperatori traduntur in Coronatione 402
in regalibus ſunt monaſteria & xenodochia 135
inter regalia ſunt figulina 41

Reges.

de regis vocabulo, & qualis eſſe debeat ipſe 240
de regali miniſterio quale ſit 240
Rex populo & viciſſim populus regi jurat 93
de poteſtate regis 33
de officio regis 110. 111
regia virtutes 111
rex pater patriæ 656
regis munus in ſubditos 58
regis exemplum pernicioſum 285
regum officium in Eccleſia 455
reges in ſpiritualibus Papam recognoſcunt 285.286
reges ſibi à Papa caveant 393
rex beneficia Eccleſiaſtica confert 275
rex in eligendis & conſtituendis Eccleſiæ rectoribus magnam diligentiam adhibere debet 241
rege optimo digniſſima vox 74
regis edictis vis 109
regia voluntas in regibus 81
regia largitas titulus eſt pietatis 31
regalis munificentia non poteſt intra certos limites concludi 42
rege digna expenſa 45
Rex neminem injuſte privare debet 271
Rex litigans pro juribus Regni aque in expenſas condemnetur, ut alia perſona 460

de his qui contra Regiam poteſtatẽ contumaces eſſe moliuntur 271
Regiæ poteſtatis contemptores, & eorum pœna 306. 319
Rex qui ſucceſſorem reliquit, non cenſetur mortuus 92. 94
de Regiorum filiorum concordia ſtabilienda 150
de Regis filiarum maritationibus 460
Regni conſors aſſumptus 110
de Regis tyrannico regentis depoſitione 301

Regna.

Regnum quod integerrimum 101
Regni officia nullis extraneis conferenda 458
de regnorum juribus contra Papam tuendis 380. 382. 388
de regnorum finibus terminandis 460
regni & Cameræ jura non debent perpetuo vendi aut impignorari 459
regna per Papam debilitantur 412
regni heres. 93
regna ob quæ crimina perierint & deſtructa ſint 143. 144. 625. 653
regni ſacramenta 93
regni honore ſalvo cum Papa & Epiſcopis agendum 346
de regni juribus, contra cleri Papalis uſurpationes. 346. 347

Rex Romanorum.

in Regno Romanorum ſucceſſor eſſe debet non externus 92
Rex Rom. debet eſſe homo Martialis & bellicoſus 114
Rex Romanorum, antequam coronetur debet fieri miles 400. 405
de regis Romanorum coronatione & unctione 401
regi Romanorum ſine ſua præſentia electo Elector Saxoniæ regium titulum denegat 564
de regis Rom. juramento, quod imperio præſtat 92
regis ſacramentũ imperio præſtitum 113
regis ſacramentum populo præſtitum 113
regi Romanorum imperatori fidelitatem præſtat 316. 317
rex Romanorum à Papa recipitur 361
regi Romanorum Germani Romaniq; fidelitatem jurant 92
regi Rom. juramentum à Germanis Romanisq; præſtitum, vivente adhuc imperatore 93
regi Romanorum jurare Romani detrectant, ſoli imperatori fidelitatem promittentes 270
regis Romanorum poteſtas in Conciliis & Comitiis indicendis 561

Regina Romanorum.

de Regina Romanorum coronatione 402

Regnum Romanorum.

de regni devotis Germanis, Italis, Dalmatis & Gallis ad fidelitatem præſtandam inducendis 93

Reges & regna in imperio Germanico.

Anglia 362
Angliæ Rex 404. 414
Anglia ad fidem converſa 323
Angliæ regnum in clientelam imperii datum 352
Angliæ rex quinquaginta & plures Epiſcopos ad imperii obedientiam perducere pollicetur 343. 351
Angliæ rex ad fidem pro imperio contra Papam monetur 380
Angliæ compoſitio cum imperio 364. 365
Angliæ rex imperii Vicarius 411. 414
Angliæ rex imperii Vicarius ſeſſionem in Comitiis habet 411. 414
Angliæ rex per Legatos Comitiis imperii intereſt & ſubſcribit 343. 344
Angliæ rex in expeditionẽ contra Tartaros ab imperatore monitus 379
Angliæ rex ab imperatore captus 364
Angliæ regni libertas ab oneribus papalibus 412
in Anglia denarius B. Petri fiſco regio inferatur 350
Angliæ regis decreta contra Papam 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 411
Bohemia 362. 454
Bohemia Germaniæ annumeratur 487
Bohemiæ rex 335. 340. 396. 400. 415. 416. 426. 442. 458. 479. 505
Bohemiæ Gubernator 417. 419
Bohemi ad colloquium Ratiſponenſe vocati 439
Bohemi ab imperatore cæſi 439
Bohemiæ bellum cum Hungaris 451
Bulgariæ regnum 417. 442. 458. 479. 505
Bulgaria à Gothis devicta ſub imperii obedientia 97
Comaniæ regnum 417. 442. 458. 479. 480. 494
Croatiæ regnum 417. 419. 425. 426. 442. 458. 479. 487. 505. 482. 494. 562.
Dalmatia 66. 87. 93. 104
Dalmatia imperio tributaria 47
Dalmatiæ rex 335. 417. 419. 425. 426. 482. 494
Dalmatiæ regnum 458. 479. 562. 442. 487. 505. 482. 599.
de officio principis Dalmatiarum 87
Dania vel Cimbria 283. 362
Dania vel Dacia rex 340
Daniæ regnum ab Ottone Magno recuperatum 306
in regno Danorum libertas Epiſcopis data ab imperatore 311
Gallicia ſeu Walachia regnum 417. 442. 458. 479
Germania 487
Germanorum reges ex genere prodeunt 280
Germaniæ rex ſuperiorem in ſecularibus non recognoſcit 286
Germania eſt Romani imperii natio 510
Germanicum ſive Alamanicum regnũ eſt archa imperii Romanorum 405
Gothia, & Gothorum juſtitia 47
Herulorum rex à Theodorico adoptatus 53
Hiberniæ rex Eduardus 411
Hungariæ regnum 340. 388. 417. 418. 419. 425. 426. 428. 459. 442. 458. 479. 487. 505. 459. 482. 562
Hungaria Germaniæ annumeratur 487. 505
Hungariæ regnum peculiare eſt & hereditarium 442
Hungariæ Rex debet in regno reſidere 460
Hungariæ rex imperii princeps 388
Hungaria à Gothis gentilis imperio ſubdita 97
Hungari, qui olim Avari, ſub imperio 156
Hungariæ regnum ab Ottone Magno recuperatum 306
Hungaria imperio adjuncta 403
Hungariæ regnum imperio unitur & ſubjicitur, cum conditione, ſi adverſus Turcos defendatur 389
ad Hungariæ regnum contra Tartaros defendendum mittitur ab imperatore Conradus Rex Romanorum 388
Hungaria ab imperialibus defendenda 451
Hungariam defendere quantum interſit Germanis 497
Hungaria eſt ſacri imperii præcellentiſſimus Marchionatus contra Turcos 515
Hungariæ rex Ladiſlaus puer à ſuis destituitur 477
Hungariæ regnũ quo pacto ad Auſtriacos pervenerit 515
Hungariæ & Auſtriæ limites 460
Hungariæ & Moraviæ limites 460
Hungariæ rex Joannes Turcos adducit contra Ferdinandum Cæſarem in orbis ruinam 515
Illyrici regnum 362. 505.
Lodomeriæ regnum 417. 442. 458. 479
Merciorum in Anglia Reo Offa 141
Norvegiæ rex 340
Pannonia Gothorum ſedes, imperio ſubdita 47
Pannonia Sirmienſis 47
Poloniæ Rex 335. 340. 428. 403. 405
Polonia Germaniæ annumeratur 487. 498
Poloniæ regno ne à militibus Cæſareis incommodetur 579. 580
Poloniæ rex Uladiſlaus in Regem Hungariæ eligitur 477. 478
Ramiæ ſive Boſnæ Regnũ 417. 442. 458
Sclavoniæ regnum 417. 418. 442. 480. 459. 450. 494
Sclavi ſub Imperio 156
Scotia ſive Albania 362

de Scotorum hoſpitalibus 272
de Scotis, qui ſe Epiſcopos dicunt 228
Servia regnum 442.458.479.505

Reges & Regna in Imperio Gallico.

Arelatenſe Regnum 401.411.501
Burgundia, regnum 122.124. a Saracenis vaſtata 124
Burgundia Regnum 292.301. Imperio ſubjectum 310
Burgundia regnum ab Ottone Magno recuperatum 306.310
Burgundia Rex Conradus in Comitiis Imperialibus reſidet 310
Franci Imperio ſubjecti 151
Francorũ Reges ex genere prodeunt 280
Franciæ regna inter filios diviſa 280
Gallia ſive Francia 362.319.320
Gallia Rex 414
Gallia Imperio ſubjecta 93
Galli Imperio ſubjecti 151
Gallia in fide titubant 54.55
Galliæ rex neminem ſuperiorem recognoſcit 407
Galliæ Rex ſuperiorem in ſecularibus non recognoſcit 286
Galliæ Regum præeminentia. 573
Galliæ regis Legatus ſecundam dignitatem poſt Pontificis obtinet 511
Galli prætendunt partem in Imperio 293
Galliæ reges Germanico Imperio jam ab initio contra jus & pacta conventa inhiare cœperunt 285
Galliæ rex Imperialem honorem molitur auferre 342
Galli ne Germanici regni ſubditos ad defectionem ſollicitent 287
in Gallia regnum prætentio Germaniæ regis 280.281
Gallicanum regnum ab Imperatore recuperatum 49.50
Gallia ab Imperatore Germanico ſubacta 43
Galliæ regnum ab Ottone Magno recuperatum 306
Galliæ Regis & Hugonis invaſoris cauſa in Comitiis Ingelhemenſibus judicata 306
Galliæ rex reſidet in Comitiis Imperialibus 278.283.285.288.293.305.310
Gallia de proſperitate Imperii lætior effici debet 364
Galliæ rex Imperatori fideliſſimus Princeps 317.318
Galliæ rex per Papam ab Imperatoris fide alienatus 493
Galliæ & Imperii terminus 340
Galliæ regis fœdus cum Imperatore 377
Galliæ rex ſit Germanicæ dignitatis ſtudioſiſſimus 560
Galliæ regis atq; Ordinum unitas cum Germanico regno 278.287.288.293
In Gallico regno Principes & Ordines Germaniæ beneficia, feuda & alodia poſſidere poſſunt, & viciſſim Galli in Germania 294
in Gallico regno Eccleſia Germanica prædia ac reditus habere poſſunt: & viciſſim Gallica Eccleſia in Germanico 294
Galliæ ordinibus exponit imperator perfidias & injuſtitias Paparum 383
Galliæ rex monetur ab Imperatore ut ſibi à Papa & ejus ſectatoribus caveat 382
Galliæ regem monet imperator, ne prælatos ſuos ad Concilium papale ire patiatur 392
Gallica ſubſidia in terram ſanctam 382
ad Galliæ regem liberandum ex Turcica poteſtate expeditionem ſuſcipit imperator 380
Galliæ rex non debet ſe intromittere in rebus Imperii 341
Galliæ rex ab imperatore captus 492 493.517
Galliæ rex imperatorem ad pacem cum Papa faciendam adhortatur 380
Galliæ rex interdicit annatas Papæ præſentari 421.422
Galliæ rex contra Pontificem proteſtatur 572
Galliæ regnum ſupra alia viris doctis abundat 423
Galliarum reges invictorioſi propter Sacerdotum pugnas in hoſte 143
Galli inſimulantur de Sodomitico crimine a Germanis & Italis 124
Lotharingia rex 292
Lotharienſis regni diviſio 288.293
Lotharingia regnum ad regem Germaniæ pertinet 280.281
Lotharingia regnum ab Ottone Magno recuperatum 306
Narbonenſis regni rex Alaricus Gothus 55
Imperator Theodoricus per Ducem adminiſtrat 55
Neuſtria, regnũ occidentalis Franciæ 122
Provinciæ regnum 278.299
Provincia, regnum Arelatenſe dicitur 122.124. à Saracenis vaſtata 124

Reges & Regna in Imperio Italico.

Apulia 329.382
Apuliæ tyrannus Rogerius 320
Apulia ſive Durazii, id eſt, Dyrrahii, rex Carolus Hungarus 419
Corſica 337.516
Gallurii, id eſt, romandioli rex 387
Italiæ regnum 93.146
Italiæ rex Imperator coronatur Mediolani 437.442
Italiæ Imperium Theodoricus ſuſcepit 33
Italia eſt imperatoris hæreditas 658
Italia opulentia, & Imperio abundantia 658
Italia ad imperii reducenda obſequium 658
Italiæ principes contribuere ad bellum Turcicum debent 583
Longobardia 336.342.352.354.356 357.358.359.361.362.373.378.381 382.383.385.386.387.390.391. & Lombardia 657.658
Longobardi imperio ſubjecti 151.152
Longobardia à Germanis ſubacta 333
Longobardia regnum ab Ottone Magno recuperatum, ejusq; reges Imperio ſubditi 307
Longobardiæ rex imperator coronatur Mediolani 437.442
Longobardorum reges invictorioſi propter ſacerdotum pugnas in hoſte 143
Neapolitanum regnum ad regem Franciæ pertinet 482
Neapolitanum regnum injuſte ab Aragonibus occupatum 482
Neapolitanum regnum Eccleſiæ beneficiarium 492
Neapolitanus rex Ladiſlaus in regem Hungariæ electus 419
Sardinia 337.516
Sicilia 53.80.105.106
Siciliæ rex 332.338.353.354.355.356 357.358.359.360.361.416.657.
Sicilia imperatori ſubdita fuit, non Papæ 42
Sicilia imperatoris inſula 652
Sicilia imperatori tributaria 648
Sicilia ab imperatore ſubigenda 333
Sicilia regnum hæreditarium 658
Siciliæ hæreditas Suevicæ familiæ 388 389.394.396.
Siciliæ regnum ad regem Franciæ pertinet 482
Sicilia regnum injuſte ab Aragonibus occupatum 482
Sicilia non fuit tota Papæ, ſed tantum prædia quædam 648
in Sicilia, prædia Eccleſiæ Mediolanenſis 42
Sicilia regnum eſt Romanæ Eccleſiæ 366 384.389.492
Siciliæ regnum Papæ tributarium 376
Siciliæ rex conſenſit in annatas tollendas & abrogandas 423
Siciliæ ardentis ratio 51
Turrium, id eſt, Sardiniæ rex 387
Vulcania, eadem quæ Sicilia 51
Vulcania inſula, & ejus flammifera vis 51

Reges & Regna exotica, in quæ jus prætendit Imperator.

Ægyptus 362
Æthiopia utraq; 362
Arabia 362
Armenia 362
Babylonia Soldanus 370
Caſtella rex 450.659
Caſtellæ rex ab imperatore monetur, ut caveat ſibi a Papa 380
Chaldea 362
Cypri regnum ſub imperatore 386.387
Granatæ rex 659
Hieroſolymorum rex 516
Hieroſolymitanum regnum hæreditarium 658
Hieroſolymitanum regnum imperatoris hæreditas 373.384. bis.
Hiſpania 68. bis. 69

Hiſpania imperio ſubjecta 151
Hiſpania a Saracenis depopulata 124
Hiſpaniarum reges invictorioſi propter ſacerdotum pugnas in hoſte 143
Judea imperio ſubjecta 362
Legionis Rex 659
Mauritania 362
Palaſtina imperio ſubjecta 362
Perſia 362
in Portugallia regno papa ſibi indigni honoris uſurpavit dignitatem 380
Samaria Imperio ſubjecta 362
Syria 362.384.387

Regimentum Imperiale.

regimentum imperiale, & ejus ſuſtentatio 499
Spira ordinatum 500
de regimenti imperialis viſitatione 499

Relegatio.

relegationis pœna 109
relegatio perpetua homicida 51

Religio.

in religione vitia quadam diſſimulanda eſſe 507
ſuper religione contendere nō liceat 259
de religione quaſtiones an audiri debeant 507
in rebus ad religionem ſpectantibus auctoritas regis Romanorum 561
religionis decretum Hiſpanicum à Civitatibus imperii admiſſum 514
religionis Decretum Auguſtanum à civitatibus refutatum 514
religionis pacem conſervare debet imperator, nec quemquam cogere 113
religio non imperatur 42
religio non imponenda 113
ad religionem nemo cogendus eſt 42.517 518.604.641
religionis diſſidia quomodo componenda 507
religionis negotia in Comitiis tractanda & componenda 561.562.563
religionis negotia amicabiliter componenda per colloquium utriusq; partis 562.567
à religionis articulis Saxo & ſocii diſcedere nolunt 512

Religioſæ mulieres.

de religioſa muliere decepta & violata 231

Reliquatio, Reliquatores.

reliquatori ablata à fiſco pradia in idoneum translata 63
de reliquatore publicarum rationum 63
in reliquatorem publica pecunia ſententia 67

Repræſſalia.

de repraſaliis. 53.54

Res.

rem ſuam propriā conducens ignarus 29
res una à duobus comparata 29

Reſpublica.

reſpublica qualis 101
reipublica utilitati ſerviendum 89
de reſpublica adjutoribus & miniſtris eligendis 241
rempublicam agentes ne ſine literis Epiſcopi communicent 259

Reſtitutio.

reſtituenda ablata, ſi praſcriptio temporis non obviat 33
de reſtituendis bonis per milites ablatis 32
de reſtituendis bonis pupillo ablatis 32
de reſtituendis bonis ſpoliato, & pœna pervaſorum 46.47
reſtitutionis in integrum petenda tempora 58

Reus.

de duobus reis ſtipulandi vel promittendi 309.310
reus ante omnia reſtituendus eſt in poſſeſſionem, unde ejectus eſt 230
reus ſi citatus non compareat.
ſi reus crimen revocet 536

Roma, Romani.

Roma 72.577.83.84.85 86.88.112. 113.114.362.374.389
Roma mundi caput 108
roma communis patria 37
roma mater omnium dignitatum 36
roma optimo bona 60
quod roma geſtum patet omnibus 104
romanorum dignitas omnis mutata, & in Germanos tranſlata eſt 333
romani imperio ſubjecti 151
de jure imperatorum in urbem romam 333
S.P.Q.R. regi romanorum fidelitatem jurat 92
romani regi romanorum non jurant, ſed ſoli imperatori 270
romani reſiſtere debent Papa, in dehonorationem & deſpectum imperatoris aliquid molienti 374
romanorum obedientia imperio contra Papam debita 393.394
de romanorum participatione in curis imperialis regiminis 112
romanorum animi tumultuantes ab imp. emolliuntur 112
romani quantū debeant imperatori 374
romana civitatis cura imperatori ſollicita 48
romani ad imperatorem appellare poſſunt 298
romani populi in ſuos principes amor 112
romani jura Eccleſia occupantes ab imperatore ad reſtitutionem coguntur 383.384.385
roma an ſit Papa 337.338.*bis.*
romanos ſubjugare Domino Papa debet imperator 332
de urbis roma privilegiis. 397

S.

Sacerdotes.

Sacerdotalis honor 55
de ſacerdotum officio 167
ſacerdos in habitu religionis perſiſtat 230
Sacerdotum veſtitus qualis eſſe debeat 489
de ſacerdotum habitu & calciamentis 140
ſacerdotes irreprehenſibiles ſint 249
quod ſacerdotes ſancti contemplativa vita ſint participes 179
ſacerdoti nihil prodeſt, etiamſi bene vivat, ſi male viventes non arguat 182
de ſacerdotis negligentia, qui tametſi doceat, perſonam non poteſt implere doctoris 184
ſacerdotes nihil proprium habent, & Eccleſia facultates tanquam communes 187
Sacerdotibus juſtitia pra aliis eſt colenda 45
ſacerdotes colendi 115
de obedientia ſacerdotibus praſtanda 146.244
ut qui ſacerdotibus inobedientes exiſtunt confiſcatione, & exilio damnentur 149
de ſacerdotum diſciplina in his, qui delinquunt 188
de ſacerdotum pravorum exemplis 184
ſacerdotum carnaliter viventium luctuoſa deſcriptio 185
de ſacerdotum juramento 445
de ſacerdotum purgatione 134.148
Sacerdotes à magiſtratu poſſe judicari 371
de ſacerdotibus ad curam Epiſcopi pertinentibus, qualiter admoneri debeant 243
de ſacerdotibus judicium nemo, niſi ſacerdos ſuſtinet 49
ſacerdotes ad Epiſcopū praſententur 146
de ſacerdote reo, & ad quos ſint remittendi 98
ſacerdos reus ad Epiſcopum remiſſus 98
ſacerdos ne improbe litiget 61
ſacerdos non debet protendere litem 61
ſacerdotibus conjugium interdicitur 308.*bis.*
ſacerdotes ſecum mulieres non habeant 308
ſacerdotes à ludis ſecularibus ſe caveant 228
ſacerdotes in militiam non eant 132.133 137.142.143
propter ſacerdotum profectiones in militiam & pugnas in prœliis, infelicitas & invictoria regum 143
ſacerdotium non eximit patria poteſtate 71
ſacerdos in ſecularibus teſtis eſſe non poteſt 302
ſacerdos contra decreta faciens deponatur 129
ſacerdotum filii quibus honoribus arceantur 305

Sacra

Sacra vaſa, loca.

ſacra vaſa vendita 106
de ſacris locis ſpurcitia fœdatis remundandis 250

Sacramenta jurantium.

de ſacramentis, ubi juranda ſint 234
ut omne ſacramentum in Eccleſia juretur 155
de ſacramento fidelitatis 140. 150. 156. 290
ſi ſacramentis negotium finitum fuerit 27

Sacrilegium.

ſacrilegium quid dicatur 551
ſacrilegium minimum quid ſit 551
ſi quis ſacrilegium in locis religioſis committat 28
ſacrilegii in Eccleſia perpetrati pœna 15
ſacrilegium eleemoſynarum 551
ſacrilegii reus eſt pervaſor 108
contra ſacrilegos edita conſtitutiones 408
ſacrilegii pœna 551. 639

Sajones.

de Sajonibus, & ut Quæſtor indicet, quis Sajonem mereatur 90

Sal.

ſalis commercium 73
de ſalibus extruendis 459

Sancti.

Sanctorum exempla nobis ſunt ſequenda 125
ſancti noviter inventi ſine auctoritate non venerentur 153. 157
de ſanctorum falſis & incertis nominibus 128
ad ſanctorum loca peregrinationes 159
ſanctorum invocationes contumelioſæ 507

Saraceni.

Sarracenorum gens flagellum Dei 124
Sarraceni dominantur terra ſancta 373
Sarraceni fidem perſequuntur 389
Sarracenorum Præſes Saladinus 362

Satisfactio.

de ſatisfactione quotidiana 264

Scabini.

de ſcabinis ab Imperatore ordinandis 153
ſcabini ſeptem in omni judicio 154. 161
de ſcabinis melioribus & veracibus eligendis 264
de ſcabinis malis 267
de ſcabinis malis ejiciendis 264
de ſcabinis qui propter munera aut amicitiam injuſte judicaverint 264
de ſcabinis munera accipientibus 267
de ſcabinorum officio 331
ſcabini criminalis juramentum 519

Scenici.

ſcenici infames 84

Scholæ.

ſcholæ in congruis locis inſtituendæ 244
de ſcholis per ſingulas urbes habendis 236
ſcholæ ſint per ſingula monaſteria & epiſcopia, & quid in illis prælegendum 130
de ſcholis in monaſterio non habendis, niſi de his qui oblati fuerint 223

Scholaſtici & Studioſi.

Scholares ex Academiis Papalibus revertantur 346
de ſcholaſticis ab Academia non dimittendis ante abſolutum ſtudiorum curſum 37
de licentia ſcholaſticis danda eundi ad ſepeliendum patrem 41

Scribæ.

de ſcriba ſive actuarii judicialis officio 553
ſcriba ut nomen ſuum, & eorum qui ſi præſentes affuerint, diem item annumque, actis inſcribat 553
ſcriba judicialis juramentum 519

Scutum.

ſi uti abjectio probroſa & infamis 6

Seditio, Seditioſi.

ſeditionis ſemina amputanda 35
ſeditionum pudere debet Romanum Imperium 38
de ſeditionis auctore 27
ſeditionis auctor ſit, qui de cauſa diffidit. 315
ſeditionis auctores ſervi 35. 36
de ſeditionum auctoribus puniendis 35. 36
ſeditioſorum pœna 542

Senarius.

Senarius numerus perfectus 32

Senatus.

Senatus, ornamentum Rom. nominis 41
de referendis in Senatum Magiſtris ſcrinii peritis 76
Senatus Romani auctoritas 41

Senatores.

Senatores, patres 104
Senatorum filii 60
Senatoris ordinis laus 49
Senatoria origo 92

Senatusconſultum.

Senatusconſulta marmoreis inciſa tabulis 107

Sententiæ judicum.

Sententia debent ab ipſo judice aut ſcribarecitari 559
ſi ſententia abſentibus partibus pronuntiata fuerit 18
ſi ſententia reperta quis amplius diſcutit 225
ſi quis ſententiam falſam eſſe dixerit 16
Sententia, à qua non eſt appellatum, exſequi debet 31
de ſententiam paſſo reſtituendo 60
ſententiæ ultimi ſupplicii forma 554
Sententiarum ultimi ſupplicii clauſula 554

Sepulchra, Sepulturæ.

ſepultura jus inter homines 41
ſepultura cura 41
ſepelire die Dominico licet 131
ad ſepeliendum patrem eundi danda eſt licentia 41
qui ſepelierit cadaver intra urbem Romam 27
de ſepulturis intra eccleſiam 271. 274
ſepulchris parcendum eſt ſemper 58
ſepultorum cineres non attrectandi 58
ne ſepultus a cujuſquam violetur 274
ſepultorum oſſa eruere nefas 55
de ſepulchris oſſa non ejiciantur 124. 274
ſi quis ſepeliri mortuum, quaſi debitorem ſuum, prohibeat 24
ſi quis mortuum ſuper alium in eodem ſepulchro poſuerit 15
qui ſepulchrum deſtruxerit 27
de ſepulchro perfoſſo, violato & expoliato 15
ſepulchrorum effoſſor ſacerdos 55
ſepulchri effractorum, & mortui hominis expoliatorum pœna 5
ſepulchrorum cura ad Comitem privatarum pertinet 74

Sepes, Septa.

de ſepibus & maceriebus transgreſſis 9
in ſeptos vel clauſos agros vel prata ſi quis ingrediatur, aut cum jumento tranſeat 9

Servi.

de ſervitute nativitatis ſeu genealogiæ 331
ex ſervo & ancilla natus conditionem ac dominium matris ſequitur 23
ſervi caput non habent 74
ſervus ſit, qui non eſt ſolvendo 122
in ſervitutem dare ob non ſolvendum ſe liber homo alteri poteſt 155
ſervis ſuis facere unicuique licet, quod vult 29
ſervos vendere ac alienare domino licet ut libet 29
de ſervo qui de furto fuerit interpellatus 11
de ſervo, qui damnum quodlibet perpetrat 155
ſervus ſi furtum fecerit, & damnum cuilibet dederit 27
Si ſervus furtum fecerit & alienatus fuerit 28
ſi ſervus uxe coloni domino neſciente rapuerit 27
ut ſervus in furto accuſatus ad XX. noctes judicio ſiſtatur 116
qui ſervum proprium occiderit 260
ſervorum qui Dominum occiderunt, ſupplicium 40
ſervum criminoſum ſi quis judici præſentare detrectaverit 116. bis.
qui ſervos alienos tenuerit, furti reus eſt 116
de ſervis alterius non ſollicitandis 127

qui

qui ſervum & mancipium alienum ſollicitaverit 24
ſi ſervi alieni ſollicitentur, aut abducantur 10.11.
ſi quis ſervos ſollicitatos vel furto ablatos ſuſceperit 25
de ſervis fugitivis 147
qui ſervum aut colonum ſciens fugitivum ſuſceperit 25
qui ſervum invito domino apud ſe detinuerit 25
ſi ſervus ad quamlibet Eccleſiam confugiat 24
de ſervis aut colonis ab hoſte reverſis 30
quando ſervus liber fieri amplius non poſſit 269
ſi ſervus aut colonus non defendatur à domino 28
ſervus alienus in alterius caput torqueri non poteſt 26
qui ſervum ideo comparavit, ne adverſus ſe torqueretur 26
cum ſervo alieno negotiatio 4.8
ſi ſervus liberum ſe vocaverit 310
ſi ſervus ad libertatem proclamaverit 26
ſi ſervus alienus manumittatur 7
ſervi non ordinentur ſine domini conſenſu 347
de ſervis propriis non amplius Monachandis 155
ſervus ad clericatum non promoveatur 129

Seſſionum præeminentia.
de ſeſſione & præeminentia inter Principes controverſia. 509
de ſeſſione Electorum & Ducis Burgundia 438
de Seſſione Principum imperator judicat 508.509.510.511
Seſſionum privilegiis non præjudicare ſubſcriptiones Receſſuum 501
de præſidentia Eccleſiaſticorum hominum in ſuo cujusq; gradu 256

Sextarius.
ſextarius à negotiatoribus pendi ſolitus 42

Sicarii.
ſicariorum & aſſaſinorum pœna 543

Sigilla.
ſigilli & epiſtola à civium magiſtratu cuſtodita 136

Siliquarius, Siliquaticum.
Siliquarius 24
de ſiliquatici exactione 66
de ſiliquatici indulgentia 55
de ſiliquatico Dalmatia 47

Simonia.
Simonia Eccleſiaſticarum electionum, & ejus pœna 107
Simoniæ damnatio 127
de Simoniaca hæreſi 271.272
Simoniaca hæreſis damnatur 651
de Simoniaca labe ab Eccleſiis exſtirpanda 314

Sodalitates.
ſodalitates conjurari non debent 121

Sodomia.
de Sodomitico flagitio 238
de Sodomitico crimine cum maſculis & pecoribus 124.128
Sodomia vitium innaturale & deteſtandum 653
in Sodomitico vitio latet homicidium 124
Sodomitico crimine laborant Galli 124
ſodomiticum vitium abſcindere conentur ſacerdotes 128
Sodomitæ igni crementur 124.125
Sodomitici criminis pœna 540

Solidi.
ſolidus eſt ſex mille denariorum 32
Solidus, id eſt, duodecim denarii 118
ſolidi canonici 41
ſolidi duplices 145
ſolidi minus pendentes 41

Solitudo.
ſolitudo deteſtanda 99

Solum.
ſolo cedit ædificium 337
Solo cedit ædificium, ſed refuſis ſumptibus, ſi à neſciente poſitum fuerit 29

Solutiones.
ſolvente principali fidejuſſor liberatur 309.310
de ſolutione cenſi presbyteri 232
qui non habet in ære, luat in corpore 47.109.559
qui non habet in ære, ſolvat de vita 16

Sortilegi.
de ſortilegiis & maleficiis. 158
vide in Magi.

Sontes.
ſontibus præmia propoſita, cur 43

Spectabilitas.
de honore ſpectabilitatis 89

Spectacula.
ſpectacula Conſularia 69
ſpectaculis impoſitus modus 84
in ſpectaculis moderatio præcipitur 35.36
ſpectaculorum licentia repreſſa 45
de ſpectaculorum crudelitate 69.70
ſpectaculorum ſeditiones prohibentur 36
in ſpectaculis providendum, ne ſeditio moveatur 35.36
à ſpectaculis nemo arcendus eſt 35
ſpectacula clericis interdicta 226
ſpectaculis intereſſe non licet clericis 194

Spolia defunctorum.
de ſpoliis defunctorum, ut Canonici vocant 422

Spoliationes.
ſpoliari niſi juſto judicio nemo poſſit 225
vide in Poſſeſſiones: item, in Vis & violentia.

Spoliati reſtitutio.
ſpoliatis poſſeſſio eſt reſtituenda 59
ſpoliati ante litis conteſtationem reſtituendi ſunt in plenariam & omnimodam poſſeſſionem 134.230
ſpoliati ante omnia ſunt reſtituendi in poſſeſſiones 134.230.256.257

Sponſa.
de ſponſa alterius 128
ſi ſponſa perſuaſa ab ſponſo ad ejus domũ non tradita fuerit 25
de ſponſo vel ſponſa monaſterium ingreſſa 228
de ſponſis aliorum raptis 271.273

Sportulæ.
ſportularum cuſtodibus debitarum modus 556

Statuæ.
ſtatua veterum 85
ſtatua Principum 92
ſtatuarum fures 85

Status hominis.
de ſtatu ingenuitatis moto 135
de ſtatu ingenuitatis in controverſiam adducto 66
de ſtatu ingenuitatis interpellatus 145
de ſtatu libertatis interpellatus ſi homicidium commiſerit 141
qualiter de ſtatu ſuo pulſatus evindicet libertatem 234

Status imperii.
penes Status eſt auctoritas imperii, penes imperatorem adminiſtratio 334
Status imperii, ſunt imperatoris adjutores & comminiſtri 243
Status imperii poteſtatem habent in toto imperio emendi & vendendi prædia 311
ſtatus regni ſynodalia ſtatuta recipere detrectant, ſed moderationem & ſelectionem coram cum Rege faciunt 270

Sterilitas agri.
ob ſterilitatem remiſſio tributorum 59

Sterilitas fœminæ.
qui ſterilem feminam effecerit 543

Stipulationes.
de duobus reis ſtipulandi vel promittendi 309.310

Strenæ.
ſtrena Januaria 73

Stuprum.
ſtupratorum pœna 108
ſtupri voluntarii pœna 5
ſtupri violenti pœna 5.540
ſtupri ingenua virgini per vim illati pœna 23
ſtuprum ingenua virgini aut vidua per vim inferens ſervus, moriatur 23
ſtuprum vidua illatum volente 23
ſtupri vidua violenter illata pœna 23
ſtuprum matrona etiam volenti inferens ſervus comburatur 23

ſtuprum

ſtuprum cum ancilla commiſſum 7
ancillam alienam ſtuprans contubernio ejus deputetur 23

Suarii.

ſuariorum cura ad Præfectum annonæ ſpectat 78

Subdiaconi.

ſubdiaconi non debent benedicere 194

Sub & Obreptiones.

ſurreptionibus locum non relinquat judex 62
qui per ſurreptionem vel mendacium impetraverit aliquid 28
per ſubreptionem impetratum cum fructibus reſtituatur 20
de ſubreptionibus Regis emendandis 271

Subſidia.

de ſubſidio afflictorum 50

Succeſſiones.

de ſucceſſionibus in bona defuncti 16
ut ſucceſſiones uniuſcujuſque nationis juxta proprias leges fiant 657
de ſucceſſione eorum, qui inteſtati mortui fuerint 20
in ſucceſſione jus primogenituræ quomodo obſervetur 301
ſuccedere pupillus cum fratre adulto in æquas partes debet 31
de ſucceſſione filiæ emancipatæ 159
de ſucceſſione nepotum cum patruis 303
de ſucceſſione nepotum cum patruis in hereditatem avi in capita 294
de ſucceſſione fratrum ſororumq; liberorum in patrui aut avunculi hereditatem 500
de ſucceſſione in defuncti filii hereditatem 405
quando ſuccedere fiſcus debeat 20
ſucceſſorem habet fiſcum, qui ſe ex cognatione familia ſua exemit 17
ſuccedit vir uxori ſine liberis defunctæ 294
ſuccedit uxor marito 66
de ſucceſſione denarialis & chartularii 159
ſuccedere in quota cognatione homo denarialis poſſit 155
ſuccedere in quota cognatione homo chartularius poſſit 155
de ſucceſſione ſine certo herede decedentium 448
de ſucceſſione in feudum 327. 328
ſuccedere in feudum an uxores & filiæ poſſint 449
ſucceſſio feudalis ad nullam mulierem ſpectat 16

Suffraganei.

de Suffraganeis Epiſcopis 126
Suffraganei Epiſcopi ſubſint Metropolitanis 120. 123

Superficies.

ſuperficies cedit ſolo 337
ſuperficies ſolo cedit, refuſis ſumptibus, ſi à neſciente alienum ſolum eſſe, facta fuerit 29

Supplices, Supplicationes.

ſupplicum vota 61
ſupplicationibus juſtis nihil recuſandum 33

Supplicationes ad Deum.

ſupplicationes publicæ edicto Imperiali indictæ 156

Supplicia.

ſupplicia reorum non differenda, ſed maturanda 522
ſupplicii dies quando reis indicendus 533
ſi de ſupplicii loco noxius, vel corpus, aut membra ablata fuerint ab aliquo 17
ſupplicium ſubituris largitas publica nihil denegare debet 70

Suſpiciones.

ſuſpicionibus occurratur 112

Symbolum Apoſtolicum.

Symbolum Apoſtolicum diſcatur 252

Synodi.

de ſynodorum auctoritate 289
ad ſynodum bis in anno Epiſcopi provinciales convenire debent 126. 152
Synodus annuatim congregetur 117. 649
Synodales conventus frequententur 278
Synodus conſenſu Regis fieri debet 278
in Synodum vocari debent Presbyteri ab Epiſcopo ſimul & Comite 119
Synodalia decreta ab Imperatore confirmantur 596. 599. 600. 605. 606. 608. 619. 626. 629.
Synodalia ſtatuta niſi à Rege confirmentur nullam habent auctoritatem 270
Synodalia acta ab Imperatore reſcinduntur 596. 597
ex Synodalibus ſtatutis Rex & Ordines laici quædam rejiciunt, quædam confirmant 270
Synodalia capitula à Legatis Papalibus concepta ab Epiſcopis rejiciuntur 292

T.

Tabernæ.

Tabernas Clerici non aperiant, ut vinum lucis vendant 489
in tabernas non ingrediantur eccleſiaſtici 192
in tabernas Epiſcopi & Abbates non vadant 140
Tabernas Clerici non ingrediantur 489
tabernas non ingrediantur clerici, niſi peregrinantes 195
tabernas non ingrediantur monachi & clerici 126

Talio.

talionis lex in matrimonii diviſores 108

Tartari.

Tartarorum in Hungariam irruptio 479
Tartarorum violentia reprimenda 579. 580. 582
Tartari Chriſtianorum regna & fidem exſtinguere conantur 379. 388. 389

Telonia.

telonia ubi eſſe debeant vel non 651
telonia indebita & inſueta 367
de injuſtis teloniis 234. 246. 250. 450
de teloniis injuſtis inquirendis 450
de novis teloniis non adinveniendis 450
telonia ſancita ſerventur, & nova ne fiant 122
telonia vetra ſerventur, nova deſtruantur 150
telonia de quibus rebus dari debent, & de quibus non 119
telonia ubi & à quibus exigantur vel non 157
à teloniis qui ſint immunes 119. 234
telonii caron 69
de teloniis itinerantium 449. 450
a teloniis liberi ſunt peregrini 651
à telonio immunes ſunt peregrini cauſa religionis vadentes 141
telonia ſolvere debent peregrini lucrum ſectantes 141
à telonio liberi ſunt milites, & qui in Aulam Imperatoris contendunt 250

Termini iudiciales.

de terminis proceſſuum in foro Hungarico 462

Terminus motus.

de terminis & arboribus terminalibus effoſſis. 26
qui termini inter duos fundos debeant obſervari 26
termini patrum non tranſcendantur 127
ſi fines terminorum moveantur 26
terminis moti pœna 539

Tertiarum tributa.

Tertiarum illatio 40
Tertiarum nomen in tributum 33
Tertia in pecuniam tributariam converſa 33
Tertiarum exhibitioni ſuperaddita millena 43
Tertiarum immunitas 40

Teſtamenta.

de ultimis voluntatibus & teſtamentis 159
de data teſtandi licentia 20
teſtantium voluntates liberæ ſint 20
Teſtamentum facere licet perſonis Eccleſiaſticis ſæcularibus 422
de teſtandi licentia barbaris ſive Germanis data 20
ſi teſtator aut literas ignoret, aut non poſſit ſubſcribere 20
ut teſtamento voluntatem ſuam facere volenti nullus contradicat 20
teſtatorem prohibens facere teſtamentum, ad hereditatem defuncti non admittatur 20
de teſtamentorum falſariis & corruptoribus 20
ſi quis teſtamentum corruperit 25

Teſtes

Teſtes.
de teſtibus 160. 269
de teſtibus, qui aſſumi debent 145
de teſtibus, & eorum examine 157
teſtes quomodo Capitulares & Conventuales perſonæ eſſe poſſint 445. 446
de teſtimonio Sacerdotis 302
teſtes in ſecularibus ut ſacerdotes eſſe non poſſint 302
ad teſtificandum Clerici non admittuntur 415
teſtimonium clerici contra laicum non recipiatur 299
teſtimoniũ dicere non poteſt ebrius 154
ad teſtimonium ne viles perſonæ admittantur 229
de teſtibus in judicio adhibendis 14
de teſtibus in crimine publico 531. 532. 533
teſtimonium non recipiatur, antequam juramentum præſtetur 445
qui teſtimonium varium vel falſum dixerit 21
falſus teſtis non eſt impunitus 322. 326
qui teſtibus pecuniam dedit ut falſum dicant 25
de eo qui teſtes fecit perjurare 267
qui teſtes in perjurium ſcienter induxit 264
de falſis teſtibus convincendis 233
de falſo teſtimonio 13. 130
falſi teſtimonii pœna 633
Thermæ.
thermæ 83
thermarum uſus 44
de thermarum reparatione 68
de thermarum ſalubrium reparatione 44
Theſaurus.
theſauri Principis 97
theſauri inveſtigandi jus conceſſum 58
de theſauris in ſepulchro repertis 58
de theſauro à ſacerdote invento in ſepulchro 55
de theſauris eccleſiaſticis cuſtodiẽdis 150
Tituli poſſeſſionum.
titulos affigere 108
tituli prædiis appoſiti 54
fixi tituli Principis 63
Titulos alienæ rei vel ſuæ nullꝰ affigat 21
qui titulis poſſeſſa prædia occupaverit 21
qui titulũ potẽtis alicujus nomine rei per ſententiam condemnatæ affixerit 21
Tonſura.
nullꝰ pro cupiditate tonſurari debet 252
totonſio pueri vel puellæ quomodo puniatur 7
Torneamenta.
Torneamenta eſſe cauſa militaris exercitii frequentanda 400. 405
Tortura.
de torturis & quæſtionibus 527. 528. 529
de tortura, & rebus ad eam ſpectantibus 522. 523. 524. 525
contra tormenta & equuleos 51
torturæ vis & crudelitas 51
tormentis qui modus adhibendus 530
quemadmodum torqueatur vulneratus 530
tortus ſi confeſſiones revocet 530
ſi tortus innocens eſſe appareat 530. 531
torturis innocentes ſubjecti querelam habent 108
torqueri ſervus quatenus & quo modo poſſit 11
torqueri in caput alterius ſervus alienus nequit 26
qui, ne torqueretur adverſus ſe, ſervum comparavit 26
ſi, ne torqueretur, ſervus manumiſſus fuerit 26
Tractoriæ.
de tractoriis, & earum deſpectu 234
de tractoriarum deſpectu 250
Traditiones.
de traditione facienda 22
traditio rei dominium conſtituit 29
de traditione bonorum, in quibus poſſeſſionem ſolus non habuit 305
traditiones facere nec coloni nec fiſcalini poſſunt 154
Tribunus Provinciarum.
de tribuno provinciarum 88
Tribunus voluptatum.
de officio tribuni voluptatum 84
Tributa.
tributa ſunt purpura non lucerna 34
tributa ſecundum priſcam conſuetudinem perſolvantur 59
de tributorum æquatione 64. 65
tributa non poſſunt imponi ſine Provincialium communi conſenſu 331
tributorum exactio ad cujus officium ſpectet 79
de tributorum ſuperflua exactione 449
de tributorum ſolutionis moderatione 449
tributorum remiſſio ob ſterilitatem 59
tributa ob calamitatem remiſſa 62
de tributorum relevatione Monialibus conceſſa ob agri ſterilitatem 113
ad tributorum præſtationem aliquo tempore non teneantur negotiatores depopulatione vaſtati 43. 44
de tributorum indulgentia 49. 50. 58. 62. 106
tributa nulla deputentur civibus ſuper operis exhibitione 43
à tributorum illatione exemta Eccleſia Mediolanenſis & Ravennas 42. 43
de tributis ſolvendis, & quod debetur à majoribus, non ſolvatur à minoribus 33
in tributorum exactione minores non graventur propter potentium contumaciam tributa dare recuſantium 41
de injuſtis tributis 250
Tributum pro expeditione Romana 292
de tributo, quod inferenda vocatur 265
Tributum Binorum & Ternorum 45
de tributo Binorum & Ternorum, & ejus exactione per Judicem. 87. per Officialem ibid.
de tributis Regiis & Camera in Hungaria 459
de tributariis Eccleſiarum 121
ut quod de tributario cenſu præter conſuetudinem exactum eſt, provincialibus reddatur 105
Trinitas ſancta.
de ſancta Trinitate 637. 643
de ſancta Trinitate 631
de fide ſanctæ Trinitatis prædicanda 127
Tuitio.
tuitio ac ſecuritas 48
tuitio Principis 56. 57
tuitio nominis Principalis 89
de tuitione & mundiburde Imperiali 89
tuitio prædiorum & hominum Eccleſiæ 42
tuitio publica præſtanda bonis abſentium Reſp. cauſa 33
Turci.
Turcorum & Saracenorum incrementa 639
contra Turcas ſupplicationem indicit Imperator 505. 506
contra Turcos ad Deum faciendas eſſe ſupplicationes 639
Turcas delere Maximilianus primus à prima pueritia cogitavit 486
Turcarum conatus in Chriſtianorum regna 505
contra turcos auxilia præſtabunt etiam Proteſtantes 563
à turcarũ blanditiis ſibi caveant Principes Chriſtiani 582
de turcica expeditione 497. 498. 499
de contra turcos expeditione communi facienda 478. 479. 480
Tutores.
tutoris officium 84
quibus tutores dandi ſint 160
tutor legitimus pro pupillo rationem reddere tenetur 265
tutor pupillo quando reſtituere bona cogatur 37
Typographi.
typographi ſine cenſura nullum librum imprimant 575
in typographiis ne ſeditioſi & famoſi libelli admittantur 496
Typographi ne alii aliorum opera recudant 574

V.

Vaſalli.
de vaſſis vel vaſallis Regalibus 158
vaſallus duorum dominorum quomodo ſe comportare in eorum diſcordia debeat 364. 365

in va-

in vaſallorum bonis non reſideant Comitum homines 229
vaſallos Præſes non audeat aliis in beneficium dare. 299
vaſallis licet prædia ſua oppignorare aut vendere 299
vaſallus ſi interficiat dominum. 304
ſi vaſallum interficiat Dominus 304

Venationes.

de venationibus ferarum variæ regulæ 9
de venationibus prohibitis 9
venationum in ſilvis foreſtes & prohibitiones 251. 312
venationum foreſtes nova non permittantur 265
venari Eccleſiaſticis non licet 140
venationes ſacerdotibus interdicta 228
venationes ſacerdotibus interdicuntur 308
venationes Clericis interdicta 649
venationes Presbyteris interdicta 117
venari die judicii Comes non debet 140
venationum furta 9

Venditiones.

de venditionibus bona fide celebratis 30
de venditione prædiorum 91
de venditione bonorum, in quibus poſſeſſionem ſolus non habuit 350
de venditione fructuum futurorum vel pendentium ac ſtantium 142
vendita duobus una res, uter cedat 29
ſi quis vendiderit res alienas 265
rem venditam ſi poſſeſſor dare non vult, quomodo conveniri debeat 14
venditionis auctor cujus forum ſequatur 29
vendita res quomodo varendari debeat 303. 305

Venefici.

de veneficiis 313
veneficii indicia. 526
veneficiorum ſeu maleficiorum & ſortilegiorum pœna. 6. 27
ſi venefica hominem comederit 17
veneficium ſi tortus fateatur 528
venenariorum pœna 542

Veredi, Veredarii.

de veredis & paraveredis dandis Præſidi Imperatoris 266
de veredis in curſores mutatis 35
veredorum cura ad officium Magiſtri pertinet 73
de veredariis in Imperio 599

Veſtigium minandum.

de veſtigio minando 10

Viæ ac ſtratæ.

vias cuſtodiendi conſuetudo 136
de viis & plateis curandis 148
de viis publicis emendandis 162
de viis ac ſtratis reſtaurandis 161

Viæ lacinia.

de via lacinia & obſtaculo aut impedimento & prohibitione tranſitus 9

Vicarius Imperii.

Vicarius generalis ſacri Romani Imperii 417. 419
Vicarius Imperii Generalis in Italia ſub Maximiliano I. Imp. 484
de Vicarii Imperialis poteſtate 657

Vicarius Portus.

de Vicario portus 87

Vicarius Præfectorum.

de officio Vicarii Præfectorū Galliæ 46

Vicarius Urbis.

de Vicario Urbis Romæ 77

Victoria.

Victoriæ mos ac conſuetudo 478
Victoria à Deo datur etiam paucis contra multos 486

Viduæ.

de viduis 263
de viduis tutandis 158
viduas judicat Epiſcopus 121
de viduarum cauſis primo audiendis 232. 248
de viduarum oppreſſione 249
viduas in deliciis nō oportere vivere 226
ſi vidua intra menſem nupſerit 233
viduæ non velentur 129
de viduis, ne cito velentur 229
viduæ inconſultis Epiſcopis non velentur 237
viduæ nobiles, ſi velentur, & in ſuo maneri velint 237

Villici.

villicorum tuitio. 69
Villici funditus amoveantur 69

Virgines.

qui pro virginitate ſuperbiunt 193
de virginibus Deo dicatis 128
de virginibus velandis 128
virgines infantilis ætatis nō velētur 156
virgines puellæ à presbyteris non velentur 237

Viricarpio.

qui virum generationi ineptum reddiderit 543

Vis & violentia.

de vi & vi armata tam liberorum quā ſervorum 24
Jure, non vi decernendum. 47
de violenta occupatione 304
de violenta invaſione alienarum rerum 252
de violentis invaſionibus rerum alienarum 294
de violentis oppreſſionibus 443. 444. 461
qui per vim à potētis ſpoliatus fuerit 260
edictum contra illos, qui vi & violenter diripiunt prædia aliena 98. 108
vi poſſeſſæ rei nullā uſucapionē eſſe 557
ſi vi rapta poſſeſſa res in judicium veniat 557
vi ablata res apud raptorem inventa non fiſco, ſed domino reſtituenda 559
de vi ablatis momenti jure reddendis 24
de vi pervaſorum & violentorum poſſeſſorum puniendā 46. 47

Vitia.

de vitiis & flagitiis malorū diverſis 238
de vitiis aliis, quæ in uſu quaſi per naturam habentur 239

Uncia.

Uncia menſuræ primus gradus 32

Unctio extrema.

ungi oleo benedictionis debent infirmi & ægroti 228

Vota.

de voto publico pro nato filio Imperatoris 296
de voto monachorum 130
Vota à monachis & Clericis eſſe ſervanda 127

Urphedæ.

urphedarum transgreſſarum pœna 538

Uſucapio.

uſucapionem rei furtivæ & vi poſſeſſæ nullam uſucapionem eſſe 557

Uſura.

de uſura. 150
uſura Chriſtianis interdicta 193
uſura omnibus interdicta 126
qui ultra uſuram centeſimæ legitimæ à debitore poſtulaverit 29
uſura à paupere non eſt exigenda 238
uſuram non exigant Clerici 128. 194

Vulnerationes.

de vulnerationibus & plagis variis 6
de vulnere illato 56. 57
de vulneribus ſacerdotis luendis 231
vulnus clerico in eccleſia factum 232
de vulneratis mutuo, quorum unus gladio, alter cultello 371
vulneratus, ſi moriatur, & utrum vulnus morti cauſam dederit, necne, quæſtio exſurgat 546

Uxores.

uxores ſola cauſa liberorum haberi debent 239
ab uxoribus abſtinendum tempore menſtruo 225
uxor pro marito non convenitur 30
qui uxorem dereliquerit, vel interfecerit, & aliam duxerit 253
uxores cum viris ſuis donare, vendere, commutare & manumittere poſſunt 294
uxori ſuccedit vir in omnibus bonis 294
uxor mariti heres 66
uxores duæ 106. 54[illegible] 649

X.

Xenodochia.

Xenodochium quid 248
de Xenodochiis 135. 161. 162
Xenodochia ab Imperatore viſitari debent 162
Xenodochia ſunt in regalibus Imperii 135
Xenodochia, quæ Regalia ſunt, in feudum recipiantur ab Imperatore 162
Xenodochii bona alienare non licet 227
de Xenodochiorum rebus non alienandis 248

F I N I S.

REPERTORIVM

RERUM MEMORABILIUM IN PRIMO TOMO CONTENTARVM, IVXTA ORDINEM MATERIARUM ALPHABETICUM, DIGESTUM, ET IN IPSO PRIMO TOMO OMISSUM.

A.

De Abbatibus S. Rom. Imperii, quorum hic ſit mentio.

Ciſtercium: *Abbas Ciſtercienſis. fol.* 70
Claravallis: *Abbas Claravallenſis* 68. 70
Corbeja: *Witichindus Abbas Corbienſis* 72
Fluvanum: *Rjodbois Abbas Fluvanenſis* 44
Fono Salutis: *Vide Heilbronna*
Fulda: *Abbas Fuldenſis debet conducere Ducem Saxoniæ* 107
item Marchionem Brandenburgenſem ibid.
Fuldenſe monaſterium Papæ feudale 42
Richardus Abbas Fuldenſis 43
Heilbronna: *D. Abbas de Fonte Salutis* 218
Hersfelda: *Abbas Hersfeldenſis debet conducere Ducem Saxoniæ* 107
item Marchionem Brandenburgenſem ibid.
Arnoldus Abbas Hersfeldenſis 43
Laureſham: *Abbas Laureshamenſis deponitur ab Imperatore* 44
Udalricus Abbas Laureshamenſis ibid.
Moremund: *Abbas Moremundenſis* 68
Tuden: *Gerardus Abbas Tudenſis* 72
Werda: *Eribertus Abbas Werdenſis* 72

De Accuſatoribus.

Accuſator infidelitatis eſt ad probandum mittendus 11

De Adminiſtratoribus.

Proximus agnatus eſt legitimus Adminiſtrator pupillorum Electorum 111. 145

De Ætate.

Ætas juſta ad adminiſtrationem propriam bonorum 145
Ætas legitima Electoris debet eſſe XVIII. annorum 111

De Amnyſtia.

Amnyſtia Regum cognatorum 14

De Annatis.

De Annatarum ſolutione 209

De Annona.

Annonæ flagellatio ſive auctio 65

De Appellationibus.

Appellationis beneficium negatur Hæreticis 76
Appellare Romam Eccleſiaſtica perſona an poſſit 23
Appellationes ad Romanam Sedem permiſſa 73
Appellatio Imperatoris ad Papam & Romanam Eccleſiam 52. 53
De non appellando Romam ex locis 4. dietas diſtantibus 158
Appellatio a Papa ad futurum Concilium 104
prohibita à Pio II. 212
Appellatio per ſaltum ad Papam ne fiat 158
Privilegia de non appellando Electorum Imperii 113
In caſu denegatæ juſtitiæ licet appellare etiam à privilegiatis 113 ibid.
De inſtrumentis appellationum 227

De Arabibus.

Arabum Principem, vocari Architen & Regem 18

De Archiepiſcopis in genere.

Archiepiſcopi excommunicent omnes, qui abrogationi Papalium decretorum contradicunt 159
Archiepiſcopi Germani caſſent omnia decreta Papalia contra ipſos edita 159
Archiepiſcopi Electores ſuos Suffraganeos ad Comitia vocent 115
De ordine proceſſionis inter Archiepiſcopos Electores 117
Archiepiſcoporum Electorū officium in Archicancellariatu 119
De benedictionibus Archiepiſcoporum in præſentia Imperatoris 117

De Archiepiſcopis S. Rom. Imperii, quorum hic ſit mentio.

Aquileja, quæ & Forum Julii: *Paulinus Aquilegienſis Archiepiſcopus* 3
Peregrinus Archiepiſcopus Aquileienſis 70
Arelas: *Archiepiſcopus Arelatenſis* 70
Bizuntium vel Beſantium: *Archiepiſcopus Bizuntinus* 70
Brema, Hamaburgum: *Archiepiſcopus Bremenſis* 53
Adaltagus Archiepiſcopus Hamaburgenſis & Bremenſis 30
Arnjus Epiſcopus Bremenſis 70
Colonia: *Archiepiſcopus Colonienſis eſt Archicancellarius per Italiam* 100 109. 143. 145
Archiepiſcopum Colonienſem qui debeant conducere 107
Archiepiſcopi Colonienſis ſeſſio in ſolenni Curia Imperatoris 109
Archiepiſcopus Colonienſis habet ſecundam vocem in electione 109
Archiepiſcopi Colonienſis ſubditos ad nullum externum judicium trahi poſſe 113
Archiepiſcopi Colonienſis Legatus 217
Archiepiſcopus Colonienſis, Adolphus 72
Heribertus 43
Reinaldus 70
Theodericus 154
Wilhelmus 143. 145
Forum Julii: *Vide Aquileja.*
Girezina: *Archiepiſcopus Girezinenſis, Dominus & amicus cariſſimus Imperatoris* 148
Hamaburgum: *Vide Brema.*
Juvavum: *Vide Salisburgum.*
Lugdunum: *Archiepiſcopus Lugdunenſis* 70
Magdeburgū: *Archiepiſcopus Magdeburgenſis debet conducere Ducem Saxoniæ* 107
item Marchionem Brandeburgenſem ibid.

Archie-

Archiepiſcopus Magdenburgenſis, Joannes Eyſtettenus 138
Wickmannus 70
Mediolanum: Archiepiſcopus Mediolanenſis Imperio ſubjectus 66
Petrus Archiepiſcopus Mediolanenſis 3
Moguntia: Archiepiſcopus Moguntinus eſt Archicancellarius per Germaniam 87.100.109.139.143
habet poteſtatem Electores convocandi ad electionem 109
conducere debet Archiepiſcopū Colonienſem 107
item Treverenſem ibid.
item Ducem Saxoniæ ibid.
item Marchionem Brandenburgenſem ibid.
item Regem Bohemiæ ibid.
Archiepiſcopi Moguntini ſeſſio in ſolenni Curia Imperatoris 109
Archiepiſcopi Moguntinus, rogatus ſententias, ſeptem & ultimam vocem habet in electione 110
Archiepiſcopus Moguntini ſubditos ad nullum externum judicium trahi poſſe 112.113
Archiepiſcopi Moguntini Legatus in Comitiis 53
Archiepiſcopus Moguntinus 53
Arnaldus 70
Conradus, Vicarius imperii 154
Erkanbaldus 43
Gerlacus 143
Joannes 139.141
Sigefridus, Apoſtolicæ Sedis Legatus 78
Ravenna: Guido Archiepiſcopus Ravennas 72
Salisburgum, quæ & Juvavum: Archiepiſcopus Salisburgenſis Eberhardus 74-86
Archiepiſcopi Saltzburgenſis Legatus in Comitiis 218
Tarentaſia: Archiepiſcopus Tarentaſienſis pacis mediator 68
Toletum: Elipandus Archiepiſcopus Toletanus, Hæreticus 2. & ſeqq.
Treveris: Archiepiſcopus Treverenſis, eſt Archicancellarius per Galliam & Arelatenſe Regnum 100.109.143.145
conducere debet Archiepiſcopum Colonienſem 107
à quibus ipſe debeat conduci ibid.
habet primam vocem in electione 109
Archiepiſcopi Treverenſis ſeſſio in ſolenni Curia Imperatoris 109
immediate Imperatorem anteambulat 117
ſubditos ad nullum externum judicium trahi poſſe 113
Archiepiſcopi Treverenſis Legatus in Comitiis 217
Bobo 43
Boemundus 143.145
Engelbertus deſignatus 46
Hellinus 70
Otto 154
Turonum: Actardus Archiepiſcopus Turonenſis 22
Vienna: Archiepiſcopus Viennenſis 70

B.

De Bannitis & proſcriptis.

Bannitis & proſcriptis ab Imperatore nemo obligatur, nec tenetur quidquā, & qui eis ſubſidia aut favorem præſtant, quomodo puniantur 97

De Baronibus ac Dominis Rom. Imperii, quorum hic mentio.

Bappenheim & Calendina: Dominus de Bappenheim Vicemareſcalcus Imperii 119
Quid accipiat, quando Principes feuda ab Imperatore accipiunt 120. bis.
Henricus de Calendina Mareſcalcus Imperii 74
Calendina: Vide Bappenheim.
Eppenſtein: Dominus de Eppenſtein conducere debet Electorem Treverenſem 107
Falckenſtein: Dominus de Falckenſtein Vicecamerarius Imperii 119
debet conducere Electorem Treverenſem 107
item Colonienſem ibid.
item Saxoniæ Ducem ibid.
item Marchionem Brandenburgenſem 107
Dominus de Falckenſtein quid accipiat, quando Principes feuda recipiunt ab Imperatore 120
Hanovve: Dominus de Hannovve conducere debet Regem Bohemiæ 106
item Ducem Saxoniæ 107
item Marchionem Brandenburgenſem ibid.
Reinhardus Baro de Hanovve 141
Langenberg: Walterus de Langenberg 74
Limpurg: Dominus de Limpurg Vicepincerna Imperii 119
conducere debet Electorem Treverenſem 107
item Colonienſem ibid.
Quid accipiat, quando principes feuda accipiunt ab Imperatore 120
Joannes Baro de Limburg 141
Niffen: Albertus de Niffe 87
Bertholdus de Niſe, Regalis Aulæ Protonotarius 74
Nortemberg: Dominus de Nortemberg Vicedapifer Imperii 119
Quid accipiat, quando Principes feuda recipiunt ab Imperatore 120
Sepf: Walterus de Sepf, Pincerna Imperii 74
Stahenvverch: Henricus de Stahenvverch 74
Struffen: D. Joannes de Struffen Baro.
Weſterburg: Dominus de Weſterburg conducere debet electorem Treverenſem 107
item Colonienſem ibid.
Bernhardus Baro de Weſterburg 141

De nomine Baſileos.

Βασιλεὺς, id eſt, Rex 19
Baſileus an idem qui imperator 17
Baſileos nomen commune eſſe omnibus gentibus 17.18

De bello.

Belli injuſti pœna 115
vide de Diffidationibus

De Beneficiis & feudis.

Beneficii ἔτυμον & quid ſignificet 63
Beneficium ſemper feudum ſignificat, ſed etiam alia 63
Beneficium coronæ (imperii) conferre quomodo dicatur Papa 61. 63
Beneficiarii & Miniſteriales Eccleſiaſtici vel Domini 29
Beneficiarii duorum Dominorum 29
Vide feuda.

De Beneficiis & Præbendis.

Beneficiorum petitores nomina ſua ſingulis annis profiteri debent apud Collatores 157.158
Beneficia in Germania nullis exteris concedenda 157
Beneficia Eccleſiaſtica per Cardinales obtenta, illis decedentibus ad Ordinarios Collatores revertantur 149
Beneficiorum Eccleſiaſticorum quarta Doctoribus & Magiſtris reſervanda, qui patrimonia ſua pro ſtudiis conſumpſerunt 151
Beneficia Cathedralia quomodo conferri debeant 157
Beneficia Eccleſiaſtica, quæ non ſunt de jure patronatus laicorum, eſſe vel minora vel majora 150
Beneficia majora non cadere ſub gratiis in forma pauperum conceſſis 150
Beneficia minora, quæ continuam perſonalem reſidentiam requirunt, concedenda ſecundum juſtitiam diſtributivam, nec cadere ſub gratiis Apoſtolicis in forma ſpeciali conceſſis 150
Beneficia non electiva quomodo conferri debeant 157
Beneficia electiva ut jura electionis & Apoſtolationis ſalva & integra retineant 150

Bene-

Beneficia electiva non debere cadere ſub gratia exſpectativa, niſi per immediatos ſuperiores examinentur 105
Beneficiorum Eccleſiaſticorum poſſeſſores ne moleſtentur 158
Beneficia Sedi Apoſtolicæ reſervata 208

De Burgraviis, Romani Imperii, quorum fit mentio.

Conradus Burgravius, Canonicus Moguntinenſis 141
Beckelnheim: *Joannes Boſſen à Waldeck, Burgravius, Canonicus Moguntinus in Beckelnheim* 141
Magdeburg: *Gebhardus Burgravius Magdeburgenſis.* 74
Nuremberg: *Burgravius Nurembergenſis debet conducere Regem Bohemiæ.* 107
item Ducem Saxoniæ ibid.
item Marchionem Brandenburgenſem ibid.
Fridericus Burggravius Norimbergenſis 141.145

C.

De Cacodoxia.

Cacodoxia quid ſit 10
opponitur orthodoxiæ ibid.

De Calumnia.

Juramentum de Calumnia ut præſtetur 227

De Calumniatoribus.

Calumniatores quomodo puniendi 16

De Cannnibus.

Canonum ſacrorum auctoritas 25

De Canonicis.

Canonici unde dicti 180

De Capitulis.

Capitula Regum obſerventur 15.16
vide Leges.

De Captivis.

Captivorum reſtitutio. 66

De Carbonariis.

Carbones ubi comburi debeant 65

De Cardinalibus.

Cardinales Romani 69
Cardinalium numerus reſtringendus 149
Cardinalium vitia 59
Cardinales, ut Apoſtolorum ſucceſſores, ſcandala & vitia omnia debent cavere & vitare 150
Papa & Cardinales Simoniaci 35
Cardinalibus debet provideri ex fructibus Cameræ Apoſtolicæ, aut de regnis ac provinciis Chriſtianitatis diſtinctis 150
Cardinales ut beneficiis ſuis ipſi perſonaliter præſint 149.150
Cardinales laborant pro tota Eccleſia Chriſtiana 150
Cardinalium conſpiratio contra Imperatorem 68.70
Cardinales cur ab Imperii finibus juſſi diſcedere. 62
Joannes Cardinalis Anagninus 70
Henricus *Cardinalis Piſanus* 70
Nicolaus cardinalis de carcere Tulliano 70
cardinalium aliquot nomina vide pag. 30.& 37

De Caritate.

Caritatem eſſe ſervandam 3
Fraterna Charitas 17

De Caſtris.

Caſtra quomodo extraneus debeat accedere 64
caſtra ſi extraneus accedat, quomodo accipiendus ibid.
caſtrorum ſigna vociferantis pœna ibid.

De Caſtris ſive Arcibus.

caſtrorum oppugnatio 64
caſtrorum direptio 65

De Cauſis judicialibus.

Cauſæ motæ aut movendæ pendentes ne abducantur Romam. 159
proſequantur & terminentur in foro ubi motæ 158

De Chriſto & Chriſtianis.

Chriſtus Dei filius verus & naturalis, non adoptivus 2.& ſeqq.
Jeſus Chriſtus Dei filius à patre miſſus ad ſalvandos nos peccatores. 142
Chriſtus Eccleſiæ petra 69
Chriſtiani hominis ſtudium 3
Chriſtianorum unus animus 3.5
Chriſtianorum ſtudia in extirpandis vitiis, & plantandis virtutibus 147

De Citatione.

Citatio debet fieri ad locum ſecurum 52
103
citando ut locus, ita tempus quoque idoneum aſſignandum eſt 103
citatio fieri debet perſonaliter 102
citationis terminus ut prolongetur 53
citatio debet præcedere ſententiam, ſine qua ipſa ſententia nulla eſt 102
citatio peremptoria 96
citatoriarum literarum Cameræ Judicii inſinuatio 226

De Civitate.

Civitas Catholica, id eſt, πολίτευμα 4

De Civitatibus Imperialibus in Italia, quarum fit mentio.

Aſta: *Aſtenſes rebellant contra fidem* 95
Brixia: *Civitas Brixia rebellis Imperio* 68
Crema: *civitas Crema ſub Imperio* 66
Cremona: *civitas Cremona ſub Imperio* 66
rebellat Imperio 95
Cuma: *civitas Cuma ſub Imperio* 66
Florentia: *civitas Florentia Imperialis & rebellis* 95
Genua: *civitas Imperialis à Gallis appetitur* 142
Lauda: *civitas Lauda ſub Imperio* 66
Luca: *Civitas Imperialis rebellis* 95
Mediolanum: *civitas Mediolanenſis quid Imperio debeat* 65.66
eſt Imperio rebellis 68
Pacificatur cum Imperatore 65
Mediolanenſis magiſtratus ab Imperatore creandus. 66
Conſulum Mediolanenſium electio & confirmatio apud Imperatorem 66
Neapolis: *Neapolitani Saracenis favebant* 20
Novaria: *Civitas Novaria ſub imperio* 66
Papia: *civitas Papia ſub Imperio* 66
erigitur in Comitatum à Wenceslao Imperatore 140
Parma: *Civitas Parma Imperio rebellis* 95
Placentia: *itidem Placentia* 68
Regium: *rebelles Imperio* 95
Roncalia: *locus Comitiis celebrandis deſtinatus ab Imperatore Italiam adeunte* 29.64
ſi dicta quaſi Curia Gallorum 29
Senæ: *civitas Senenſis Imperio rebellis* 95
Vercellæ: *civitas Vercellarum ſub Imperio* 66

De Civitatibus Imperialibus in Germania, quarum fit mentio.

Aquisgranum: *Aquisgrani locus coronationi prima Imperatoris deſtinatus* 120
Baſilea: *Baſilea locus concilii indictus* 155
Conſtantia: *civitatis Conſtantiæ ad lacum Podamicum commoditas* 147

Egra:

Egra: *Egra conventus Principum habitus* 74
Erfordia: *Civitas Erfordia debet conducere Ducem Saxoniæ* 107
item Marchionem Brandenburgenſem 107
Francofurtum: *Civitas Franckefort ab Megaunum locus electionis deſtinatus Regis Romanorum* 107.120
tempore electionis nemo peregrinus in civitatem admittatur, & antea admiſſus ejiciatur 108
Francofurtenſium civium officium in electione Regis Romanorum 107. 108
eorundem officium in defenſione Electorum ibid.
Fridberga: *Civitas Fridberg conducere debet Electorem Colonienſem* 107
Geylnhuſen: *Civitates Geylnhuſen conducere debet eundem* 107
Metis: *in Civitate Metenſi, anno poſt electionem Regis Rom. Electores convenire debent pro rebus Imperii conſultandis* 113
Moguntia: *Civitas Moguntienſis conducere debet electorem Trevirenſem* 107
Moguntiæ Comitia celebrata 154. 155
Mulhuſen: *Civitas Mulhuſen debet conducere Ducem Saxoniæ* 107
item Marchionem Brandenburgenſem 107
Nuremberga: *Civitas Nuremberg debet conducere Regem Bohemiæ* 107
item Ducem Saxoniæ ibid.
item Marchionem Brandenburgenſem ibid.
Norimbergæ debet electus & coronatus Rom. Rex prima Comitia celebrare 120
Rotemburg: *Civitas Rotemburg debet conducere Regem Bohemiæ* 107
Item Ducem Saxoniæ ibid.
item Marchionem Brandenburgenſem ibid.
Wetzflaria: *Civitas Wetzflaria debet conducere Electorem Colonienſem* 107
Windesheim: *Civitas Windesheim debet conducere Regem Bohemiæ* 107
item Ducem Saxoniæ ibid.
item Marchionem Brandenburgenſem ibid.

De Clericis.

In Cleri negligentia coercenda Imperatoris auctoritas & poteſtas 13
Clericos in ordinem redigere debet Imperator ibid.
Clericorum diarium ibid.

De Collatione beneficiorum.

Primas preces in collatione habet Imperator 93
Collatio vacantium beneficiorum menſtrna 156
Collatio vacantium beneficiorum in menſibus &c. 209
Collatorum inobedientium pœna 210
Conferre beneficium corona (Imperialis) quomodo dicatur Papa 63
Papa non liceat gravare Ordinarios Collatores gratiis expectativis in forma ſpeciali &c. 150

De Commeatu.

Commeatus de propriis patrimoniis fiat 16
Commeatus ut liber ſit Electorum Comitibus & Legatis 106

De Commerciis.

Commerciorum libertas & mutuitas per regna Imperialia 11

De Comitibus Palatinis.

Comes Palatinus Rheni, Vicarius Imperii in interregno 110
Archidapifer Imperatoris 107.119.143
Judex & cognitor cauſæ accuſati Rom. Regis vel Imperatoris 110
conducere debet Electorem Colonienſem 107
item Treverenſem ibid.
à quibus ipſe debeat conduci ibid.
Comitis Palatini Rheni ſeſſio in ſolenni Curia Imperatoris 109
Comitum Palatinorum Electorum juſta ac legitima ſucceſſio 143.144.145
Comes Palatinus quartam vocem habet in electione 110
Comitis Palatini officium in Archidapiferatu 119
Comes Palatinus pomum Imperiale portat 117.118
Comitis Palatini Electoris Legatus in Comitiis. 27
Comitis Palatini ſubditos ad nullum externum judicium trahi poſſe 113
Fridericus Comes Palatinus, filius Regis Chunradi 86
Fridericus Comes Palatinus Rheni de Schiern & Witelspach 86
Hermannus Comes Palatinus Rheni 86
Joannes illuſtriſſimi Principis ac Domini Ruperti Ducis Bavariæ & Comitis Palatini ad Rhenum filius 141
Ludovicus Comes Palatinus Rheni, Elector 144.154
Otto Comes Palatinus Rheni de Schiern & Witelspach 70.86
Rupertus præſenior Comes Palatinus Rheni, Elector 144
Rupertus Senior Comes Palatinus Rheni Elector 144
Rupertus Junior Comes Palatinus Rheni, Elector 141.144

De Comitibus Romani Imperii, quorum hic fit mentio.

Bers: *Berardus Comes de Bers* 74
Blandrat. *Comes Blandratenſis in Italia Imperio ſubjectus* 66
Bruneck: *Comes de Brunecke conducere debet Regem Bohemiæ* 107
item Ducem Saxoniæ ibid.
item Marchionem Brandenburgenſem ibid.
Burgundia: *Burgundia Comitatus Imperii* 53
Catzenelbogen: *Comes de Catzenelbogen conducere debet Electorem Treverenſem* 107
Johannes Comes de Catzenelubogen 145
Clevis ſive Clivis: *Adolphus Comes de Clivis* 145
Dietz: *Comes de Dietz conducere debet Electorem Trevirenſem* 107
Eberſtein: *Albertus Comes de Eberſtein* 74
Elzatia: *Enceardus Comes Elzatiæ* 35
Flandria: *Comitatus Flandrenſis ſub Imperio* 53
Francia vel Franconia: *Eburhardus Comes Francorum* 35
Habſpurg: *Rudolphus Comes de Habſpurg* 87
Halle: *Albertus Comes de Halle* 86
Hanonia: *Wilhelmus Dux Bavariæ Comeſq; Hanoniæ, Holandiæ, &c.* 148
Helffenſtain: *Rodomerus Comes de Helffenſtain* 87
Hohenloh: *Comes de Hohenloh: conducere debet Regem Bohemiæ* 107
item Ducem Saxoniæ ibid.
item Marchionem Brandenburgenſem ibid.
Holandia: *Wilhelmus Dux Bavariæ, Comeſq; Hanoniæ, Holandiæ, &c.* 148
Iſemburg: *Comes de Iſemburg conducere debet Electorem Colonienſem* 107
Kuke: *Henricus Comes de Kuke* 72
Liningen: *Emicho Comes de Liningen* 141
Emerich Comes de Leiningen, videtur idem eſſe qui ſuperior 145
Lupfen: *Johannes Comes de Lupfen, Langravius in Stulingen, Imperatoris legatus in Conventu Electorum Fritzlariæ* 154
Mannesfelde: *Burchardus Comes de Mannervelde* 74
Naſſavii: *Comes de Naſſovv debet conducere Electorem Treverenſem* 107
Philippus Comes de Naſſau & Sarbrugg 141
Ottingia: *Ulricus Comes de Ottingen* 218

Papia.

Comitatus Papienſis in Italia conſtitutus à Wenceslao Imperatore 140
Pailſtain: *N. Comes de Pailſtain* 87
Purchauſen: *Eberhardus Comes de Purchauſen* 87
Putina: *N. Comes de Putina* 87
Rineck: *Thomas Comes de Rineck* 145
Rugraven: *Rugravii debent conducere Electorem Treverenſem* 107
Runckel: *Comes de Runckel debet conducere Electorem Treverenſem* 107
item Colonienſem. ibid.
Sarbrucke: *Philippus Comes de Naſſau & Sarbrucke* 141
Sefre: *Comitatus Sefrenſis in Italia ſub Imperio* 66
Sonneberch: *Adolphus Comes de Sonneberch* 74
Spanheim: *Comes de Spanheim & Veldentz debet conducere Electorẽ Treverenſem* 107
Sultzbach: *Eberhardus Comes de Sultzbach* 86
Svvensheut: *Rudolphus Comes de Svveinsheut* 86
Veldentz: *Comes de Spanheim & Veldentz debet cõnducere Electorẽ Treverenſem* 107
Fridericus Comes de Veldentz 145
Wertheim: *Comes de Wertheim debet conducere Regem Bohemiæ* 107
item Ducem Saxoniæ ibid.
item Marchionem Brandenburgenſem ibid.
Johannes Comes de Werthem 145
Wildegraven: *Wildegravii debent conducere Electorem Treverenſem* 107
Wirtenberg: *Ludovicus Comes de Wirtemberg* 74
Zigenhain: *N. Comes de Zigenhain* 141

De Comitiis Imperialibus, quæ & Curia, & Conventus, &c.

Comitia prima coronatus Romanus Rex debet Norembergæ celebrare 120
Electores & Principes in Comitiis debent comparere perſonaliter 155
Archiepiſcopi Electores ſuos ſuffraganeos ad Comitia vocent 155
Comitia non tenetur frequentare Dux Auſtriæ 85
Comitia celebrata
Brixinæ Anno 1080. 49
Coloniæ A. 1512. 222
Confluentiæ A. 860 14
Egræ A. 1213. 74
Francofurti A. 1338. 99.101
Metis A. 1356. 117
Moguntiæ A. 1427. 154
item A. 1441. 155.201
Norembergæ A. 1303. 93
item A. 1356. 105.113
Piſis A. 1311. 97
in Reins A. 1338. 100
Roncaliæ A. 1158. 64
Wormatiæ A. 890. 29
item A. 1077. 45
item A. 1122. 55
Vide de Congregationibus Electorum

De Camparitione judiciali.

Comparendi terminus in judicio ut prolongetur 53

De Conciliis & Synodis.

Concilium ab Imperatore convocatur 3
Concilium generale ab Imperatore indicitur 67.68
Concilii generalis tempus & locum deſignat Imperator 146
Concilii Præſes Imperator 4
Imperator jubet ne concilium ſe abſente quidquam decernat 148
Concilium invito & abſente Imperatore nihil promittit decernere 149
Papa electus debet concilium generale indicere. 155
concilium ſecundum Nationes procedat 155
Concilii generalis ſtudium & officium 147
concilii generalis auctoritas 155
concilium eſſe ſupra Papam 33.104
in concilio unicuique libertas 4
in concilio liberas eſſe debere ſententias judicativas & definitivas etiam minorum gentium & ordinum 151
concilii Conſtantienſis Decreta ſuper auctoritate concilii generalis Papa electus recipiat & provideat 155
concilium de unitate fidei decernit 3
concilii conſtantienſis decretum de proviſione Papali caſſatur 158
Concilium Aquiſgranenſe A. 817. 12
Baſilienſe Anno 1430. 155
Conſtantienſe A. 1413. 147.148
Francofurtenſe A. 794. 2
Papienſe A. 1160. 67.68
Romanum A. 774. 1.2
item A. 863. 30.31
item A. 964. 34.36
item A. 1079. 49
Viennenſe 158

De Concordia.

Concordiæ auctor Deus 147
concordia inter Principes Imperii 105
concordiæ procurator eſſe debet Imperator 150

De Conductu ſive Ducatu.

Quinam debeant Electores conducere ad electionem contendentes 105.106.107
Ducatum ſive conductum Electores tempeſtive debent petere 107
Pœna eorum qui conductum Electoribus negaverint 506
Electores ad annuam congregationem proficiſcentes in conductu ſuo habere debet Imperator 113
Salvus conductus dandus ab Imperatore tendentibus ad Concilium 147
Pro conductu extorſiones inconſueta quomodo punienda 115

De Confiſcatione.

Bona defunctorũ confiſcantur in crimine læſæ Majeſtatis Electoralis 117.118
item in crimine Hereſeos 76.77.78
item in crimine læſæ Majeſtatis Imperatoria 96.97
Committentes aliquid contra Ducem Auſtriæ, eidẽ in corpore & bonis ſunt condemnati 86

De Confirmationibus.

Confirmationes Eccleſiaſticorum ab Imperatore facienda 55
Papalis electio confirmari debet ab Imperatore 1.13.34.35.40.43.49
Imperatoria electio confirmatur à Papa 72.142.143
Papa pro confirmatione Prælatorum nihil debet accipere 157.158
Electionis confirmatio & ratificatio cui permiſſa 156
Confirmatores pro confirmatione nihil debent accipere 156
Confirmandus vel benedicendus ad ſuperiorem immediatum remittatur 157

De Congregationibus Electorum.

Electores annuas habere congregationes debent pro negotiis Imperii deliberandis 113
Principibus Imperii durante congregatione Electorali, non liceat generales tractatus celebrare 113
Congregatio Electorum Fritzlariæ 154
congregatio Pſeudoelectorum 72

De Conſpirationibus.

Conſpirationum genera, & earum pœna 11
conſpiratores puniendi 5.16

De Conſtantino Imperatore.

Conſtantinus Magnus Donatio ficta 40
Conſtantini Imperatoris initium beatũ, finis dolendus. 4

De Conſtantinopolitano Imperio.

Conſtantinopolitanus Imperator ſubeſt Imperio Romano 57.73
Conſtantinopolitanum Imperium ut filia, recognoſcere debet Romanũ Imperium ut matrem 57
Conſtantinopoli Eccleſia Latina pro Germanis 57

De Contractibus.

Conſenſus & intentio contrahentium & agentium à notario recitetur 224
Fraudes & fallacia contrahentium à notario cavenda

De Contumacia
in Contumaciam Imperatoris ut procedi debeat 140
in Contumaciam Regis Sicilia proceditur 96

De Conventionibus.
Imperator convenire debet apud Electorem Palatinum 110
Dux Auſtria ubi & apud quem conveniri poſſit 86

De Conviciis.
Convicia quomodo punienda 65

De Coronis & Coronatione Regis & Imperatoris Romani.
Corona Imperiales Modoetiana & Romana 94
Corona Imperiales, Aquisgranenſis & Mediolanenſis, ante Imperatorem portanda in ſolennitate 118
Coronam conferre quomodo dicatur Papa 63
Coronatio Romana Imperatoribus quid conferat 61.63
Coronatio prima Imperatoris facienda eſt Aquisgrani 120
Coronatus Rex Rom. poſt coronationem ſuam confirmare debet Statibus Imperii ſua jura, privilegia, & conſuetudines 109
Et Imperatorem poſt coronationem Romanam ratificare 109

De Cruce.
Crucis judicium in dubiis controverſiis 11
Papa Crucem facit pradicari, ſed pecuniam ſibi congregare 89

D.

De Decretis Canonicis.
Decreta Pontificum a poſterioribus Papis non mutanda 26

De Deo.
Deus unus 67
Deus aternus 77
Deus non relinquit in ſe ſperantes 89

De Diffidatoribus.
Diffidatio tribus diebus ante fieri debet, quam damna inferantur 115
Diffidatores intempeſtivi infames & perfidi 115
Diffidatores in illegitima ſua diffidatione non debent juvari 115
Diffidatores intempeſtivi tanquam proditores puniendi 115
Diffidatorum vaſallorum pœna 114
Diffidatorum, qui feuda Dominis reſignarunt, pœna 114

De Dignitatibus.
Dignitates invidia plerumque ſunt expoſita 32

De Diſcordia.
Diſcordia malum in Regno 105
Diſcordia Principum in Imperio quam damnoſa 105

Eccleſia dolor & incommoda ex diſcordia Regum & Principum 147

De Doctrina & Doctoribus.
Doctrina nova non admittenda, nec vetus falſanda 6
Doctorum virorum neceſſitas 150

De Donationibus.
Donationes Romana Eccleſia & Pontificibus facta, nullius ſunt valoris 40
Reſignantur ac renunciantur à Pontificibus 36.53
Confirmantur ab Imperatoribus 42.54 92.93
Ariperti regis Donatio 36
Caroli Magni Donatio 36.42.43
Caroli Calvi Donatio 40
Conſtantini Magni Donatio 40
Friderici II. Imp. Donatio 75.76
Henrici II. Imp. Donatio 42
Juſtiniani Imperatoris Donatio 36
Ludovici Pii Donatio 42.93
Ottonum Impp. Donatio 42.94
Ottonis III. Imp. Donatio 40
Pipini Regis donatio 36.42
Rudolphi Imp. donatio 92.93

De Ducibus Rom. Imperii, quorum hic fit mentio.
Auſtria: Auſtria ſuperior ſuper Anaſum in Ducatum verſa 85
Ducatus Auſtria clypeus & cor ſacri Romani Imperii 85
Dux Auſtria unus de Palatinis Archiducibus 86
Ducatus Auſtria habet omnia Imperialia privilegia 86
Dux Auſtria ad qua ſubſidia & ſervitia praſtandu teneatur Imperio 85
in ducatu Auſtria quomodo mares ſuccedant 86
in ducatu Auſtria etiam filia ſuccedunt 86
Dux Auſtria poteſt ducatum ſuum donare, cuicumque vult 86
ducatus Auſtria ſubditi ut nullum alium dominum agnoſcant 87
ducatus Auſtria inſignia & ornamenta 87
Leopoldus Dux Auſtria & Stiria 74
Sigiſmundus Dux Auſtria 218
Bavaria: ducatus Bavaria ad domum Saxonicam 85
Albertus Dux Bavaria 218
Ludovicus Dux Bavaria 74
item Ludovicus Dux Bavaria 218
VVelffo Dux Bavaria 86
VVilhelmus Dux Bavaria Comesque Hanonia, Holandia, &c. 148
Sigiſmundus Dux Bavaria 218
Bohemia: Dux Bohemia 53
Vide de regibus
Brabantia: Henricus dux Lotharingia & Brabantia, Marchio Romani Imperii 72
Carinthia: Henricus Dux Carinthia 86
Delphinatus: Carolus Regis Francia primogenitus, Normandia Dux, ac delphinus Viennenſis 117
Geldria: Reinaldus Dux Iuliacenſis & Geldria 145
Juliacum: Dux Iuliacenſis & Geldria 145
Lotharingia ſeu Lotherichia: Henricus Dux Lotharingia & Brabantia, Marchio Romani Imperii 72
Luneburgum: Rudolphus Dux Saxonia & Luneburgenſis, Elector 143. 145
Mediolanum: ducatus Mediolanenſis primo inſtitutus a VVenceslao Imperatore 140
Normandia: Carolus Regis Francia primogenitus, Normandia Dux, ac Delphinus Viennenſis 117
Saxonia: Dux Saxonia Vicarius Imperii, interregno 110
Dux Saxonia Archimareſcalcus Imperii 107.119
Electorem Saxonicum quinam debeant conducere 107
Electoris Saxonia ſeſſio in ſolenni Curia Imperatoris 109
Dux Saxonia quintam vocem habet in electione 110
Ducis Saxonia officium in Mareſcallatu 119
Dux Saxonia Imperialem ſeu Regalem enſem prafert 117
Ducis Saxonia ſubditos ad nullum externum judicium trahi poſſe 113
Ducis Saxonia electoris Legatus in Comitiis 217
Fridericus Dux Saxonia & Luneburgenſis, elector 154
Henricus Auceps, Dux Saxonia, & poſt Imperator 35
Henricus Dux Saxonia, Imperio fidelis 73
Magnus Dux Saxonia 53
Rudolphus Dux Saxonia & Luneburgenſis, elector 143
Theodoricus Dux Saxonia 53
VVilhelmus Dux Saxonia 218
Stiria: Leopoldus Dux Auſtria & Stiria 74
Suevia: Ducum Suevia progenies generoſa 89
Chunradus Dux Suevia 86
Vienna: Vide Delphinatus

De Duello ſive Campo.
Duellum prohibitum 11
Duellum delegare poteſt Dux Auſtria 86

E.

De Eccleſia & Eccleſiaſticis.
Eccleſia Catholica, ejusque fides 101
Eccleſia petra Chriſtus 69

Eccl ſia ſuprapetram fundata inexpugnabilis 62
eccleſia unitas 2
eccleſia Romana omnium mater 73
eccleſia defenſor & advocatus eſt Imperator 60.72.140
Romana eccleſia & Pontificum defenſio 43
eccleſiarum & eccleſiaſticarum perſonarum protectio 11.16
eccleſia ſalus Imperatori debet eſſe cura 139
eccleſia pax & unitas incumbit Imperatori 146
eccleſia limites, quos Imperator non debes transgredi 62
eccleſia diſtractio, Imperii eſt divulſio 139
eccleſia ab Imperatore exaltata eum nunc deprimit 62
eccleſia propter malos Pontifices & Paſtores non contemnenda nec damnanda 88
eccleſia dolor & incommoda ex diſcordia Regum & Principum 147
eccleſia Romana patrimonium & poſſeſſiones 73.74
Romana eccleſia donationes & bona confirmantur 74. *vide Donationes*
eccleſia Romana ſuper omnes Reges & Regna Principatum obtinet 142
eccleſia Romana corrupta & prava facta 40
eccleſia romana non amplius mater, ſed noverca 89
eccleſiarum abuſus eſſe tollendos 62
eccleſia rom ına amor in Germanos 92
eccleſiaſtica & politica poteſtas diſtincta munia 101
ex eccleſia & Imperii diſſidio incommoda 100
eccleſia ſpoliator miles quomodo puniendus 64
eccleſiaſticorum electiones libera 73
eccleſiaſtici ſecularia curare non debene 54
eccleſiaſticorum decedentium bona in regalibus Imperii 72.73
ab Imperatore reſignantur ibid.
eccleſiaſticarum rerum ablatarum reſtitutio 13.155

De Electione Eccleſiaſtica.

Electio pontificum libera ſit 43
electio & conſecratio eccleſiaſticorum cuiq; eccleſia libera permittitur 55
electio epiſcopi vel Abbatis, ejusq; proceſſus 156
electio inferiorum dignitatum quomodo fieri debeat 156
electionem eccleſiaſticorum conturbandi, aut mutandi, aut impediendi nec Papa nec Cardinales habeant poteſtatem 157
electa perſona confirmanda aut benedicenda ad ſuperiorem immediatum remittatur a mediato ſuperiori 157
electionis confirmatores pro electione nihil debent accipere 156

De Electione & Electoribus Imperii.

Electorum Principum inſtitutio 92.93
electorum numerus in electione Imperatoris 108
electio regis romanorum facienda Francofordiæ ad Moganum 107.108.120
electores ad electionem convocare, Imperio vacante, debet Moguntinus, Coelectoribus ſuis per literas intimando 107.109
Forma literæ intimationis pro electione regis romanorum facienda 115
electores, audita morte regis vel imperatoris, etiam non moniti ultro ad locum electionis properare debent 107
electorum conductus a quibus fieri debeat 105
electores conductum tempeſtive petere debent 107
electores depoſita privata inimicitia aut odio, alter alterum conducere debet 106
cum electoribus inimicitias gerentes Status imperii, interim deponere debent, & ad electiones euntes ac redeuntes conducere, nec offendere 106
elector cum quot equitaturis Francofordiam intrare permittatur 107
electio quorſum peragenda 108
electorum jusjurandum tempore electionis præſtandum 108
electorum ordo in roganda ac dicenda ſententia 109
Moguntinus ſententias rogare debet in electione 109
elector, qui electione nondum peracta, nec Legatis relictis, nec Procuratore conſtituto, ex loco electionis diſcedit, amittit vocem electionis 107
electores, qui legitimis ac juſtis cauſis impediti tardius advenerunt, interrumpere poſſunt electionem 108
electores ante accordatam electionem ex loco electionis non ſeparentur 108
electoribus, niſi intra 30. dies concordent, ſolum panem & aquam præbendam eſſe donec concordent 108
electionem facit major pars votorum 108
elector, ſi à ſuis Coelectoribus in regem fuerit electus, eorum vota poteſt ſuo proprio ſuffragio augere 109
electores regem romanorum eligunt, poſtea in Cæſarem vel Imperatorem promovendum 107
electus Romanorum rex ſtatim poſt electionem confirmare debet Statibus Imperii ſua jura, privilegia, ac conſuetudines 108.109
electorum omnium & ſingulorum ordo proceſſionis in Curia Imperiali publica 118
de ordine proceſſionis inter Archiepiſcopos electores 116.117
electorum eccleſiaſticorum ſeſſio & proceſſio in ſolennitatibus Imperatoris 109
de ordine proceſſionis ſecularium electorum, & per quos inſignia deportentur 117.118
electorum ſecularium ſeſſio in ſolennitate Imperatoris 109
electores ſeculares parem & æquatam habent poteſtatem cum eccleſiaſticis 110
de benedictionibus Archiepiſcoporum in præſentia Imperatoris 117
electorum menſa in Curia Imperiali, & earum ordines 119.120
electorum nullus ſedeat ad menſam, priusquam omnes & ſinguli officia ſua compleverint 120
Legatus Electoris abſentis in publica Curia non debet admitti ad menſam poſitam in repræſentationem ſui Domini 120
de officiis Principum Electorum in ſolenni curia Imperatoris vel regis Rom. 119
electores Imperatori vel regi Rom. debent miniſtrare 119
electorum ſecularium officia, quæ miniſtrant electo regi vel Imperatori 109
electio Imperatoris Papæ intimatur confirmanda 72.143
ad electum romanorum regem confirmationis Papalis forma 143
electus Romanorum rex à Principibus Imperii habet poteſtatem plenariam non exſpectata Papæ confirmatione 101. bis.
electum Imperatorem ab electoribus verum & poteſtativum eſſe Imperatorem, nec requiri confirmationem Papæ 99.101
De electorum concordia conſervanda 110
electorum dignitas 109.110
electores ſunt ſeptem candelabra Imperii 105
electores, columnæ Romani Imperii 105.109
electorum officium erga Imperium 109
in rebus Imperii 140
electorum ſtudium pro republica, & poteſtas in Imperatorem 140
in electoribus conſiſtit honor Cæſareus 109. *& Romani Imperii decus ac gloria* ibid.
electores communem habent cum Imperatore ſollicitudinem 143. *& æque, ut Imperator, tenentur Imperii commodis providere* 105
electores debent admonere & redarguere Imperatorem negligentem & male agentem 140

electo-

electorum imperii concordia pro defendendis Imperii juribus & excellentia 100
electores principes omnibus aliis principibus, cujuscumq; ſint ſtatus, præferri debent in ſolennitatibus Imperatorum 110
electoribus aut eorum comitibus inſidiantes aut diripientes in via, quomodo puniantur 106
crimen læſæ Majeſtatis committunt, qui aliquid contra electores machinantur 117
electores quotannis convenire debent pro rebus Imperii conſultandis 113
electores ad annuam congregationem tendentes in conductu ſuo habere debet Imperator ibid.
electorum congregationes in rebus imperium concernentibus ibid.
de unione principatuum electoralium, & jurium eis connexorum 116.118
electoratus bona ac jura ſunt inſeparabilia 116
electionis jura ut inhæreant Principatui electorali, & ſequantur ſolum poſſidentem 116
de integritate electoratuum ſervanda 116.118
electoratum qui habet, ab omnibus debet legitimus elector haberi 116
electoratum ſine electione, & electionem ſine electoratu, jure non conſiſtere, & de facto impetratum pro nullo haberi 116
electoralem principatum ſine electore, nec electorem ſine electorali principatu, eſſe poſſe 116
electoratus imperio vacans ab imperatore debet provideri 111
electorum filii quando ſtudiis applicandi 121
ubi & à quibus debeant inſtitui 121
electorum ſucceſſores & heredes 118
quo pacto debeant ſuccedere 110.111 144.145
electorum fratres & ſorores quomodo ſint exhibendi & dotandæ 118
electorum impuberum vel pupillorum adminiſtratores 111.145
electorum legitima ætas ad adminiſtrationem propriam 111.145
electoribus quatuor præcipue linguæ addiſcendæ 121
electorum ſubditos ad nullum externum judicium, ne quidem Cameræ, trahi poſſe 112.113
electio Henrici I. Imperatoris 35
electores imperii ſub Henrico IV. 53
ſub Friderico I. 62
ſub Ottone IV. 72

De Emancipatione.

Emancipationes damnatorū læſæ Majeſtatis in filios vel filias collatæ, non valent 117

De Epiſcopis in genere.

Epiſcoporum inveſtitura & confirmatio apud imperatorem 1.35
epiſcopi fidelitatē imperatori debent 59
epiſcopi ſubſunt Regibus, ab iiſdem judicandi 24
epiſcopos etiam aliorum regnorum ad Concilium vocare poteſt imperator 68
epiſcoporum decedentium bona, quæ erant in regalibus imperii, reſignantur 72.73
epiſcoporum nomina vide 30.37

De Epiſcopis Rom. Imperii, quorum hic fit mentio.

Alba: Theodoricus epiſcopus Albanenſis, S. Romanæ eccleſiæ Cardinalis 117
Argentoratum ſive Argentina: Vide Straſburgum
Auguſta; epiſcopus Auguſtenſis. 53
Babenberga ſeu Bamberga; epiſcopus Bambergenſis conducere debet Regem Bohemiæ 107
item Ducem Saxoniæ ibid.
item Marchionem Brandenburgenſem ibid.
epiſcopatus Bambergenſis eſt feudalis Papæ Romano 42.43
Eberhardus Babenbergenſis epiſcopus, romanæ Sedis ſubditus 43
item Eberhardus Babenbergenſis epiſcopus 86
epiſcopi Bambergenſis Legatus in Comitiis 218
Baſilea; epiſcopus Baſilienſis 53
Adalbertus Baſilienſis epiſcopus 43
Baſilienſis epiſcopi Legatus in Comitiis 218
Brixina: Hartmannus epiſcopus Brixinenſis 86
Citicum: Engerandus epiſcopus Citicenſis 74
Conſtantia: Ruodhartus epiſcopus Conſtantienſis 43
Curia: epiſcopus Curienſis 53
Vdalricus epiſcopus Curienſis 43
Eichſtadium: VValter epiſcopus Eichſtedenſis 43
epiſcopi Eiſtatenſis legatus in comitiis 218
Faventia: epiſcopus Faventinus 70
Ferentum: epiſcopus Ferentinus ibid.
Firmum: epiſcopus Firminus ibid.
Friſinga: epiſcopus Friſingenſis 53
epiſcopi Friſingenſis Legatus in comitiis 218
Conradus 87
Otho 86
Halberſtadium: epiſcopi Halberſtatenſis legatus in comitiis 218
Herbipolis ſive Wirceburga: epiſcopus Herbipolenſis debet conducere regem Bohemiæ 107
item Ducem Saxoniæ ibid.
item Marchionem Brandeburgenſem ibid.
Johannes epiſcopus Herbipolenſis 145
Mazelinus epiſcopus VVirceburgenſis 43
Otto epiſc. VVirzburgenſis 74
epiſcopi Herbipolenſis legatus in comitiis 218
Laudunum: Hincmarus Laudunenſis epiſcopus 22
Mantua: epiſcopus Mantuanus 70
Metis ſeu Mediomatrices: Conradus epiſcopus Metenſis & Spirenſis imperialis Aulæ Cancellarius 74
Theodericus epiſcopus Metenſis 43
epiſcopi Metenſis legatus in comitiis 218
Minda: Thietmarus epiſc. Mindenſis 72
Neapolis: epiſcopus Neapolitanus urbe pulſus 20
Nemetum: Vide Spira
Paderborna: Bernhardus epiſc. Paderbornenſis 72
Patavia: epiſcopi Patavienſes
Chunradus 86
Georgius 145
Manegoldus 74
Pergamum: epiſcopus Pergamenſis 70
Praga: epiſcopus Pragenſis 69
Daniel Pragenſ. epiſcop. 70
Ratiſpona: Cunradus epiſc. Ratiſponenſis 74
Hartvicus epiſc. Ratiſpon. & Tridentinus 86
epiſcopi Ratiſponenſis legatus in comitiis 218
Spira ſive Nemetis: Conradus epiſcopus Metenſis & Spirenſis, imperialis Aulæ Cancellarius 74
Urbanus epiſc. Spirenſis 145
VValterus epiſc. Spirenſis 43
epiſcopi Spirenſis legatus in comitiis 218
Straſsburg ſive Argentoratum: VVicelinus epiſc. Aſtrazburgenſis 44
epiſcopi Argentinenſis legatus in Comitiis 218
Tragurium: Symon epiſcopus Traguirenſis, Princeps ac procurator imperatoris devotus, fidelis ac dilectus 148
Trajectum: epiſcopi Trajectenſis legatus in Comitiis 218
Tridentum: Hartvicus epiſc. Ratiſponenſis & Tridentinus 86
Verda: epiſcopus Verdenſis 69
Hermannus VVerdenſ. epiſc. 70
Verdunum: Hemmo epiſcop. VVerdunenſis 43
Theodoricus Verdunenſ. epiſc. 46
Verulanum: epiſcopus Verulanenſis ad Conradinum miſſus 88

De Equis.

Equi inventio in militia 65

De Exactionibus.

Exactionem vel impoſitionem in Germania nullam faciat Papa 158
Exactiones illicitæ quomodo puniendæ 115

De Excommunicatione.

Excommunicatio Papæ invalida & futilis 33.103
Excommunicatio Epiſcoporum quatenus [illegible] 15

De expeditione Imperiali.

Expeditionis indicta inducia 29
Expeditio [illegible] de proprio patrimonio facienda 16
Expeditionem Romanæ collationem in poſſeſſionibus Romanæ Eccleſiæ exigere debet Imperator cum mandato Papæ 74

F.

De Falcidia.

Falcidiam ex bonis maternis licet filiæ damnati læſæ Majeſtatis detrahere 117

De Ferarum venatione.

Ferarum birſatio 65
Ferarum venatio & perſecutio cum canibus venaticis 65
item cum leporariis ibid.
Fera vulnerata vel occiſa occupatio ibid.

De Feudis ac Beneficiis.

Feuda Principum, vulgo Fanlehen, non poſſunt à Vicariis Imperii præſtari, ſed ſolo Imperatore 110
in Feudorum receptione nihil pendunt Electores miniſtris 120
quid cæteri Principes Imperii pendere debeant ibid.
Feudalia inſtrumenta ad quid dentur ibid.
Feudalia præmia pro inſtrumentis ſcribendis &c. quomodo diſtribuenda & inter quos ibid.
Feuda accepta à novo Rege 72
Feudum quomodo Dux Auſtriæ conducere debeat 85
Feuda ducatus Auſtriæ extra ducatum non cogitur Dux conducere ab Imperatore 87
Feudum quando conducit Dux Auſtriæ, quem habitum ſit indutus 86
Feudalia bona in Ducatu Auſtriæ, neq; Imperator neq; alius Princeps locare debet, ſed à ſolo Duce immediato & ſupremo ſunt petenda 86
in Feudo ducatus Auſtriæ quomodo mares ſuccedant ibid.
in eodem etiam filiæ ſuccedunt ibid.
Feudatarii in equo ſeuda recipientis equus debetur Archimareſcalco Imperii 120
Feudorum renunciatio & reſignatio, in dominorum odium & immiſſionem, ipſo jure nulla eſt, nec liberat data fide, niſi domino conſentiente fiat 114
Vide Beneficia

De Fide Catholica.

Fides Catholica 2
Fides Chriſtianorum una 3.5
Fides vera ubi inquirenda 4
Fides Catholica ab Epiſcopis & Presbyteris prædicetur 6
Fides Catholicæ Symbola 4.5
Fides conſtantia 49
Fides Catholica conſervandæ exemplum Imperatoris 4
Fides Catholicæ negotia quare infeliciter ſuccedant 37
Fides multorum antiqua præponenda multorum novæ opinioni 4
Fidem unam veram confitentibus Deus dat auxilium certiſſimum contra hoſtes 5
Fides recta ubi non eſt, ibi nulla ſpes bonorum conſequendorum 4

De Fidelibus Imperii.

Fidelitatis præſtatio 65
Fidelium Imperii juramentum Imperatori præſtandum 64
Fidelium ſecuritas in Imperio 75
Sine Fidelium Imperii conſilio nihil agendum ab Rege vel Imperatore 15
Fidelibus, qui ex transfugio redeunt, venia impertienda 16

De Filiis & Filiabus.

Filii ſunt legitimi heredes 101
Filii electorum & Principum quando, ubi, & a quibus debeant inſtitui 121
Filii Principum quales habere debeant pueros conſocios ibid.
Filii emancipati à damnatis læſæ Majeſtatis non habentur emancipati paterna culpa 117
qui paternum crimen luant ibid.
Filii Hæreticorum paternum crimen luunt in amiſſione bonorum & honorum 76.77.78
Filii in patrem impietas 51.58
Filiarum Regiarum conditiones 12
Filiæ Electorum & principum quomodo exhibendæ & dotandæ 118
Filiæ damnati læſæ Majeſtatis detrahunt Falcidiam de bonis maternis 117

De Fœderibus & Confœderationibus.

Confœderationes quæ licitæ 114
Principum & Civitatum confœderationes & pacta quatenus permiſſa ibid.
Confœderationes prohibitæ, & earum pœna ibid.

De Foro vel Mercato.

Forum ſpoliantis militis pœna 64

De Fovea.

Fovea inventa cujus ſit 65

De Francis.

Francia ſub Imperio 57
Francorum Imperium rectè dici Romanum 18
Francos non minus legitime eſſe factos Imperatores, quam aliarum gentium inferiorum homines ibid.
Francorum virtutem defendens Imperator, ſugillat ignaviam Græcorũ 19
Francici Reges & Imperatores in Alamannia 35

De Fratribus.

Fratres electorum quomodo exhibendi 118
Fratres Electorum quando & quibus gradibus ſuccedant in Electoratu 111.118.144.145
Frater fratri quomodo ſuccedere debeat 10.11
Fraterna charitas 17
Fratrum mutua auxilia 10
Fratrum pax & concordia 11

De Fugitivis.

Fugitivi non ſuſcipiendi 11

De Furtis.

Fur ſecundo deprehenſus ſuſpendatur 64
Furti accuſatus ſervus quomodo purgandus 65
Furtum ſervile & ejus pœna 64

G.

De Germania.

Germanica Natio ſuper omnes Nationes 156
Germanicæ Nationi electus Papa Rom. omnia gravamina relevet, & cum Cardinalium ſubſcriptione petita Germanis conſtituat ibid.
Papa nullam impoſitionem vel exactionem in Germania faciat 158
Conſtantienſis Concilii proviſio Papalis in Germania caſſatur ibid.
Germanica beneficia exteris non concedenda 157

De Græcis.

Græcorum ignavia & hæreſis 18.19
Schiſma Græcorum 147
Vide Conſtantinopolis

De gravaminibus Germanorum.

Gravamina Germanicæ Nationis 155
Gravaminum Imperii relevamen 156
Germanicæ Nationi electus Papa Romanus omnia gravamina relevet, & cum Cardinalium ſubſcriptionibus petita Germanis conſtituat 156

De Gratiis Apoſtolicis.

Gratiæ Apoſtolicæ, aliæ in forma ſpeciali conceduntur, aliæ in forma pauperum 150
Gratia Apoſtolica quatenus admittenda aut improbanda 149.150
Gratiarum Apoſtolicarum onera, & incommoda, & ſcandala 149.150
Gratiæ à Papa ſignatæ, & literis factæ, quando irritæ, caſſæ, & ipſo jure nullæ ſint 150
Gratiarum exſpectativarum ineffrenis concurſus, & anſelationum prærogativa 157

H.

De Hæredibus.

Heredes legitimi, ſunt filii 10

De Hæ-

De Hæreticis.

Hæreticorum deteſtatio 77
Hæreſeos ſuſpectæ 78
Hæretici logomachi 77
Hæreticorum preces non ſunt acceptabiles Deo, nec merentur exaudiri 4
Hæreticos ad fidem deducere qua ratione debeat Imperator 3
Hæreſes reſtringere & extirpare debet Imperator 73.76
Hæreticis non dat auxiliū Imperator 5
Hæreticorum libellus in Synodo lectus & diſcuſſus 4
cum Hæreticis poſt correctionem ſive admonitionem Synodalem nulla communio habenda 5
Hæreticus per Hæreticum convinci poteſt 78
Hæreticæ pravitatis inquiſitores prædicatores & minores 76
Hæretici locum mutantes, inquirantur & puniantur ibid.
oblati capiendi 76
item inquiſiti 77
damnati, ſi reſipiſcant, carceri mancipentur 76
damnati ſi mentiantur reſipiſcentiam & relabantur 76
Hæretici utriusq; ſexus puniendi 78
Hæreticorum ſequaces, qui detexerint crimino ſos, reſtituendi 78
Hæretici ab omnibus Magiſtratibus exterminandi 78
Hæreticorum receptatores, defenſores, & fautores quomodo puniendi 78
publicatis bonis relegentur 78
pars cum Hæreticis pœna plectantur 76
pro Hæreticis intercedentes pars pœna teneantur 77
Hæreticorum filii infames 78
poſteri usq; ad ſecundam progeniem ſentiant paternam pœnam 76
Hæreticorum pœna 78. *omnium eſt ſeveriſſima* 77
Hæretici damnati puniendi 76
morte mulctandi 77. *comburendi* ibid.
Hæreticis denegatur proclamationis & appellationis beneficium 76
Hæreticorum facultates confiſcantur 76
domus deſtruenda 78
Hæreticorum variæ ſectæ, & nomina:
Albanenſes 78
De Aquanigra ibid.
Arrianiſtæ ibid.
Barrini ibid.
Bennaroles ibid.
Berengariani 49
Burgari 78
Circumciſi ibid.
Comiſtæ ibid.
Commimelli ibid.
Corracenſes ibid.
Elepandini ibid.
Feliciani ibid.
Franciſci 78
Huſſitæ 154.155
Joſeppini 78
Leoniſtæ ibid.
Paſſagini ibid.
Patareni 77.78
Pauperes de Lugduno 78
Speroniſtæ ibid.
Valdenſes ibid.

De Homicidio.

Homicidii pœna 64

I.

De Imperio.

Imperium unum eſſe quomodo ſit intelligendum 17
Imperium Romanum orbis terrarum caput 73
cui omnes gentes ſubjectæ 57
Imperium quibus regatur rebus 62
Imperium & Eccleſia, duo mundi capita 67
Imperii & Sacerdotii ſedes una 94
Imperium à ſolo Deo haberi immediate 61. 62.99. *per electionem Principum* 61. 101. *non à Papa* 50.58.61.99.101
Imperium qui Papæ beneficium dicit, impius eſt, & Majeſtatis divinæ atque humanæ reus 61
Imperii adminiſtrationem Rex à principibus electus plenam & omnimodam ante confirmationem Papalem 101
ex imperii & Sacerdotii confuſione hæreſes ac ſeditiones 1.100
imperii & Eccleſiæ diſtincta officia atq; munia 26.100.101
imperii translationes unde 94
imperium Romanum à Græcis translatum propter illorum ignaviam & hæreſin 18
ad Germanos ſive Francos 93
imperium Francorum recte dici Romanum 18. *eſſe legitimum* ibid.
Francis datum à Deo propter illorum fidem Catholicam 19
imperii impotentia propter Franciſcorum imperatorum ignaviam 35
imperio inhiant Reges Galliæ 142
imperii utriusq; Orientis & Occidentis mutua ſocietas 56
de imperii nomine contentio inter Conſtantinopolitanum & Germanicum Imperatores 17
imperium Conſtantinopolitanum ut filia, recognoſcere debet Romanum imperium ut matrem 57
imperio Romano variarum linguarum nationes ſubjectæ 120.121
imperii inſignia quæ, & à quibus deportentur 117.118
imperii priſtinum ſtatum & honorem vindicare ſtudent Romani 56
imperii Majeſtatem Otho primus vindicavit 34
imperii & Eccleſiæ miſerabilis ſtatus ſub Henrico IV. imperatore 52
imperii Romani decus & gloria conſiſtit in Electoribus 109
imperio Romano vacante vicarii ſunt Comes Palatinus Rheni & Dux Saxoniæ 110
imperii Romani Officiales Domini 119
in imperium bonitas Chriſti 6

De Imperatore.

Imperator unus 67
Imperator quis 17
quatenus ſit βασιλεύς ibid.
in imperatorem populus omne jus ſuum contulit 1
imperatoris electio à quibus fiat 62
imperatores olim facti ex variis & diverſis gentibus 18.19
Electum Imperatorem ab Electoribus Principibus verum & poteſtativum eſſe imperatorem, nec requiri confirmationem Papæ 99.101. *bis.*
imperator electus hodie à Papa confirmetur 143
imperatoris prima coronatio Aquisgrani 120
imperator poſt Coronationem ſuam confirmare debet Statibus Imperii ſua jura, privilegia ac conſuetudines 109
imperator Romæ coronandus à Papa 94. *illo abſente, a Cardinalibus, etiam uno ſolo* ibid.
imperatoris juramentum coram Papa 48
imperatorem tanto utiliorem eſſe Papa, quantū praxis ſuperat theoriam 146
imperatoris officium atque munus 92. 140.143.222
imperator Eccleſiæ Advocatus & defenſor 40.140.146.148. *cujus pacem unitatem & ſalutem habere debet curæ ſuæ* 60.67.139.146.201 *cujusve miniſtros ac prædicatores tenetur adjuvare* 6
imperator tenetur ad auxilium Romanæ Eccleſiæ præſtandum 55
imperatoris ſollicitudo in frenandis vitiis & promovendis virtutibus 146
imperatoris eſt pacem & quietem publicam conſervare 105.146.222. *etiam ſingulorum privatam* 140
imperator non poteſt minuere res imperii 140
imperator & Proceres imperii concordare debent 159
imperator ſine Principum conſilio nihil agere debet 52.139
imperator imperii emendationem promittit 52
imperatorem Romanum ab omnibus hominibus in toto terrarum orbe agnoſci 17.18
imperator nemini ſubjectus à ſolo Deo judicari poteſt 50. *ipſe omnes libere judicat* 96

Imperator ab omnibus & cunctis Principibus imperii debet judicari 53
conveniri poteſt apud Comitem Palatinum Electorem 110
citatur in jus a Principibus Imperii 52.53.139.140
in Imperatoris contumaciam proceſſus 140
Imperator ab electoribus & Principibus Imperii deponitur 52.141
Imperatorem novum ab Electoribus poſtulant Principes Imperii 139
Imperatoriam Majeſtatem non decet Regibus ſe humiliare 51
imperatoris nomen præponendum nomini Papæ 58
Imperator confirmat donationes ſuorum anteceſſorum Eccleſiis facta. 54
Imperatoris conſiderata in Papam inquiſitio 32
imperator ab eccleſia Romana, quam exaltavit, deprimitur 62
imperator pœnitens ante fores Papæ 44
Imperatore invito Rex Francorum Romam ad accuſationem venire recuſat 28
imperatoris nomen an Occidentalibus Francis competat 18
ut Ludovicus imperator à ſe ſumeret, voluit Baſilius imperator Conſtantinopolitanus 19
imperator Conſtantinopolitanus ſubeſt Romano Imperio 57.73
imperator Romanus etiam aliorum regnorum Dominos ac Epiſcopos ad Concilium vocat 67
imperator poteſt ſibi ſucceſſorem eligere 1.35
imperatoris ornamenta & habitus 105
imperatorum ſedes Aquiſgranum 72
Imperator ut habitet Romæ in urbe ſua 56
imperatorum jus & poteſtas in Romanos 43
Legati imperatorum in Italia 13.14.43.66
Imperatoris Legatus ad redigendos in ordinem Clericos & Monachos per imperium directus 13
imperialis menſa, ejus altitudo, & ſoli imperatori vacua 119
Annus imperatoris in inſtrumentis adjiciatur 223
imperialium mandatorum &c. inſinuatio 226

De Imperatrice.

Imperatricis proceſſio in publica Curia Imperiali 118
ejus menſa 119

De Impoſſibili.

Impoſſibile quid ſit 2

De incendiariis.

Incendiarii milites, & eorum pœna 65

De Incorporatione Eccleſiarum.

Incorporationes Eccleſiarum, & earum incommoda 174.183
Incorporationes Eccleſiarum pernicioſa 171

De Indicibus & delatoribus.

Indicis & delatoris, qui machinationes & conſpirationes contra Electores detegit, præmium 118

De Inimicitiis.

Inimicitia deponenda ſunt ab Electoribus Imperii in caſu electionis 106
item a Statibus Imperii, quas cum Electoribus habent, donec illi electionem peregerint & domum redierint ibid.

De Injuriis.

Injuriæ verbales ſeu convicia militum quomodo punienda 65
Injuriarum emendatio ibid.

De inobedientia.

Inobedientia malum 105
Adamum Paradyſo pepulit ibid.

De inſtitutione Canonica.

Inſtitutio Canonica Ludovici Pii Imperatoris 12

De inſtrumentis.

Inſtrumenta à notariis conficiantur 223. & ſeqq.
Inſtrumento ut dies & annus &c. adjiciantur 223
Inſtrumentorum ſummatio in protocollo 224
Inſtrumentorum editio 225

De Inveſtitura Eccleſiaſticorum.

Inveſtitura Eccleſiaſticorum apud imperatorem 1.2. ab omni tempore 53
Epiſcopi, qui recuſant inveſtiri ab Imperatore, dimittant regalia Imperio 259
Inveſtitura per annulum & baculum Papæ conceditur 255
per ſceptrum imperatoris ibid.

De invidia.

Invidia malum 105
inter Electores in electione imperatoris 105

De Ira.

Ira Romanam Rempublicam deſtruxit 105

De Judæis.

Judæos habere in ſuis Principatibus poſſunt Electores 112
Judæos & Uſurarios tenere poteſt Dux Auſtriæ 86

De Judicibus.

Judicare qualiter debeant 23
Judices negligentes aut injuſti ut imperatori deferantur 43
Judicum Romanorum numerus & officii admonitio 14

De Jurejurando.

Jusjurandum Electorum ante Electionem præſtandum 108
Juramentum fidelium imperii, quod præſtitum Friderico Barbaroſſæ 64
juramenta imperatorum Pontifici Rom. præſtita 45.48.93
juramentum Canonicorum vel conventualium in Electione Epiſcopi vel Abbatis &c. 156
juramentum militare 71
juramentum de Calumnia 227
jurandi mos ſuper Evangeliis & reliquiis Sanctorum 36

De Juriſdictione & bannis.

Iuriſdictiones & banna juriſdictionalia in Ducatu Auſtriæ a ſolo Duce dependent 86

De Juſtitia.

Iuſtitia ut in omnes homines colatur & exerceatur 16
juſtitiam nemini denegandam eſſe conſtituto loco ſecuro 52
in caſu denegatæ juſtitiæ licet appellare 113
etiam à privilegiatis ibid.

L.

De Lantgraviis Rom. Imperii, quorum hic mentio.

Elzatia: Encecardus Comes Elzatiæ 35

Francia Orientalis, quæ & Franconia:

Eburhardus Comes Francorum 35
Haſſia: Lantgravius Haſſiæ debet conducere Electorem Colonienſem 107
item Ducem Saxoniæ ibid.
item Marchionem Brandenburgenſem ibid. Henricus Lantgravius Haſſiæ 218
Ludovicus Lantgravius Haſſiæ 218

Tulingia, quæ nunc Stulingia:

Iohannes Comes de Lupfen, Lantgravius in Stulingen, &c. 154
Turingia: Hermannus Lantgravius Turingiæ 74

De Legatis & miſſis.

Legatorum mittendorum commendatio apud eos, ad quos mittuntur 21
Legati in via cuſtodiendi & defendendi 20
Legati imperatorum Romæ 43
& in toto Italia 13.14.43.66
Forma procuratorii, quod mittit Elector, qui Legatos ad electionem deſtinat 116
Legati Electorum in electione debent eſſe legales 107
qualiter debeant eſſe inſtructi ibid.
in publica Curia non debent admitti ad menſam poſitam in repræſentationem ſuorum Dominorum 120
Legati Papæ à Principibus imperii morti reos judicati 60
Legatorum Græcorum petulantia adverſus Ludovicum imperatorem 20

eorun-

corundem petulantia venia data ab eodem imperatore. ibid.

De Legibus & Capitulis.

Lex Regia. 1
Lex Falcidia. 117
Romanorum lex. 9.13
Leges imperatorum æterna. 26
Capitula Regum obſerventur. 15.16
Longobardorum leges. 9

De Linguis.

Linguarum ſtudium quam neceſſarium Electoribus. 121
Linguarum peregrinarum cognitio quã utilis imperio & principibus. ibid.

De litibus.

Lis quando mota intelligatur. 158
Lites pendentes proſequantur & terminentur. ibid.
Lis orta inter milites quomodo dirimenda. 64
Litis motio in caſtris. ibid.

De Luxuria.

Luxuria Trojam deſtruxit. 105

M.

De Magiſtro Curiæ.

Magiſter Curiæ imperialis quomodo feudalia feudatariorum imperii Statuũ munera diſtribuere debeat 120
recipit omnem apparatum & inſtructum imperialem ſive Regiam in publica Curia factum. ibid.

De Crimine læſæ Majeſtatis.

in Crimine læſæ Majeſtatis quomodo procedendum. 96
Crimen læſæ Majeſtatis committunt qui aliquid in Electores machinantur. 117
Notabiles ſine venia ſunt, qui apud imperatorem pro reis læſæ Majeſtatis Electoralis intercedunt. ibid.
Crimen læſæ Majeſtatis capitale etiam in Rege. 96
Criminis læſæ Majeſtatis pœna. 76. 117.118.

De Maleficis.

Malefici quomodo puniendi. 15

De Mandatis.

Mandata imperialia vel Cameræ Judicii quomodo ſint inſinuanda. 226

De Marchionibus Rom. Imperii, quorum fit mentio.

Antverpia: *Henricus Dux Lotharingiæ & Brabantiæ, Marchio Romani Imperii.* 72
Baden: *Albertus Marchio de Baden.* 86
Carolus marchio Badenſis. 218
Brandenburg: *marchio Brandenburgenſis eſt Archicamerarius Romani Imperii* 107.119
ab Marchionem Brandenburgenſem Electorem quinam debeant conducere. 107
marchio Brandenburgenſis habet ſextam vocem in electione, 110
marchionis Brandenburgenſis ſeſſio in ſolenni Curia imperatoris 109
officium in Archicamerariatu. 119
marchio Brandenburgenſis ſceptrum imperiale portat. 117. 118
Marchionis Brandenburgenſis ſubditos ad nullum externum judicium trahi poſſe. 113
Albertus marchio Brandenb. 218
Fridericus marchio Brandenburgenſis Elector. 154
Friderici Junioris marchionis Brandenburgenſ. Legatus in Comitiis. 218
Ludovicus dictus Romer, marchio Brandenburgenſis, Elector. 143
Hiſtria: *Engelbertus marchio de Hiſtria.* 86
Miſnia: *marchio Miſnenſis debet conducere Ducem Saxoniæ.* 107
& Marchionem Brandenburgenſem. ibid.
Monsferratus: *marchio Montisferrati imperio ſubjectus.* 66
Vochburg: *Deopaldus marchio de vochburg.* 86

De Matrimonio.

Matrimoniorum communio libera in regnis imperii. 11

De Memoriæ damnatione.

Memoria defuncti damnatur in crimine læſæ Majeſtatis Electoralis. 117

De Mercibus.

Mercium flagellatio ſive auctio, ejusq, pœna. 65

De Metallifodinis.

Metallifodinas Electores habere in ſuis Principatibus poſſunt. 112

De Militibus.

Militare juramentum. 71
militum petulantia. 20
militum ſtipendia Dominum ſuum in expeditione ſequentium. 29
milites de peculio ſacri belli non poſſunt teſtari. 71
miles Teutonicus non debet eſſe Italici contubernalis. 65

De Mineris.

Mineras argenti, auri, & aliarum ſpecierum ſuis principatibus & Regno Electores habere poſſunt. 112

De Monachis & Monaſteriis.

Monachos in ordinem redigere debet imperator. 13
monachorum & monialium diarium. ibid.
monaſteriorum abuſus tollendos. 62

De moneta.

Moneta aurea & argentea cudenda jus in Regno Bohemiæ. 112

De murmuratione.

Murmurationis peccatum. 22

N.

De Negativis.

Negativa duo affirmant. 33

De Nepotibus.

Nepotum Regiorum conditiones. 12

De Nobilibus, Militibus & Equeſtris Ordinis hominibus Rom. Imperii, quorum fit mentio.

Abſperg: *D. Georgius de Abſperp, Doctor.* 218
Adelsheim: *Gœtz de Adelsheim, Miles.* 217.bis.
Curia Palatini. 218
Angerſpach: *Conradus Angerſpach, Magiſter Domus Landgravii Heſſiæ.* 218
Berleps: *Philippus de Berleps.* 218
Blomenau: *D. Laurentius Blomenau, Doctor.* 218
Boſſen: *Joannes Boſſen à Waldeck, Burggravius in Beckelnheim.* 141
Coneren: *Kulmannus à Coneren.* 141
Dadenberg: *Henricus Rulmannus à Dadenberg.* 141
Duen: *Joannes de Duen, Armiger.* 218
Emenberg: *Gerardus ab Emenberg, Dominus in Lantzcron.* 141
Erlichauſen: *D. Georgius de Erlichauſen Canonicus Herbipolenſis* 218
Erſtinger vel Erſtlinger: *D. Ulricus Erſtlinger, Præpoſitus Friſingenſis.* 218.bis.
Gemmingen: *Johannes Gemmingen, Decretorum Doctor officialis Domini Treverenſis.* 217
Gera: *D. N. de Gera.* 218
Golher: *D. Georgius Golher, Canonicus electus.* 218
Grimberg: *Antonius in Grimberg.* 218
Helmſtat: *Wilhelmus de Helmſtat, Canonicus Moguntinus.* 218
Lantzcron: *Fridericus de Lantzcron, Cæſaris Conſiliarius.* 173
Vide ſupra Emenberg.
Lichtenſtein: *Otto de Lichtenſtein, Miles.* 210
Lindovve: *Fridericus de Lindovve Eques, Vicedominus in Ringangia.* 141
Marcha: *D. Adolphus de Marcha, Legum Doctor & Miles.* 218
Metzſch: *Conradus Metſch, Miles.* 218
Proſsler: *Jacob de Proſsler, Epiſcopi Eiſtatenſis Aulicus.* 218
Ramsder: *Georgius Ramsder, Miles.* 218
Rulman: *Vide ſuper Dadenberg.*
Sachſenheim: *Fridericus de Sachſenheim.* 141

Digitized by Google

Schenck de Schvveinsberg: D. Martinus Schenck de Schvveinsberg, Commendator in Marbach ordinis Teuthonicorum 218
Schleinitz: Hugo de Schleinitz, Miles 218
Selbach: Wigandus de Selbach, Armiger 217
Schœnberg: Henricus de Schœnberg, Armiger 218
Tros: Jacobus Tros Miles 218
Waldeck: Vide ſupra Boſſen
Weiſsbach: Dominus Johannes de Weiſsbach Doctor 218
Witenburg: Joannes à Witenburg, Decretorum Doctor 141
Wolfskele: Wipertus Wolfskele, Miles 218
Zeiſſikon: Rudolphus à Zeiſſikon 141

De Notariis & tabellionibus.

Notariorum officii utilitas 223
Qui ad notariatum admitti prohibeantur 223
Notarius cogitur inſtrumentum facere 224
Notarius nec officio renunciare ſine Imperatoris, nec ſignetum mutare ſine judicis auctoritate poteſt 224
Notarius ubi & quando inſtrumentari non debeat 225
Notarii habeant cognitionẽ juris 227
Notarii tenentur de imperitia 227

De Nuptiis.

Vide Matrimonium.

O.

De Objurgationibus.

Objurgationes quales eſſe debeant 23

De Obſidibus.

Obſides, & eorum conditio 11
Obſides a Mediolanenſibus dati 66

De Officialibus.

imperii Romani officiales Domini 119
officiales Principum, eorumq; ſtipendia 29

De Operibus.

Opera bona 7

De oratione & precibus.

Orandum pro imperatore 4
quamvis infideli 18
Vide preces

De orthodoxia.

Orthodoxia quid ſit 19
Opponitur cacodoxia ibid.

P.

De Pædagogis.

Pædagogi, Principum filiis conſtituendi in tenella ætate 121

De Palatio.

Palatium imperiale in urbibus Italicis 65

De Papa ſeu Pontifice Romano.

Papa unus 67
Papæ eligendi poteſtas apud imperatorem 1.35.40.50.69
Papæ electio libera rejicitur ab imperatore ibid.
Papa electus nõ conſecretur ſine imperatoris confirmatione 35.43.69.70
Apoſtolicorum virtus 34.207
Papa ſanctus. 73. & quatenus 174
Papa ſervus ſervorum Dei 174
Papa Dei vicarius in terra, ejuſq; officium 142
Papa ut vicarius Petri Apoſtoli, obſervandus & venerandus 28
Papa ut Pater & Dominus recognoſcendus ab eo, quem ipſe filiũ & devotum relatione debita recognoſcit 89
Papa non pater, ſed vitricus 89
Papa an habeat ſuperiorẽ judicẽ 104
Papa reprehenſibilis cauſam dicere debet accuſantibus 23
Papa tenetur juris ordinem obſervare 102
Papæ ſententia, quæ excedit normam, vana eſt 103
Papa ſacris Scripturis, Decretis Patrũ & legibus imperialib. contraria præcipient, non eſt audiendus 28
Papa ſi præcipiat non obedire ſuo Domino, vel ſtatuat contra Deum & ſacram Scripturam, non eſt audiendus nec timendus 104
Decretis prædeceſſorum ſuorũ nefas eſt papæ contradicere aut ſtatuere 24
papales ſententiæ in Germania nõ ſunt exſecutioni mandandæ 158
Papalia decreta contra ipſos edita Archiepiſcopi Germaniæ caſſent 159
papalium decretorũ caſſationi contradicentes excommunicandi ſunt ab Archiepiſcopis Germaniæ 159
papæ nomen quando præponendũ imperatoris nomini 58
papatus & imperii diſtincta munia 46. 146
ex papatus & imperii confuſione hæreſes, & ſeditiones ortæ 1.34
Papa Legibus imperialib. ſubjectus 26
Papa imperatorem ut honorare & coronare debeat 54
Papa tenetur imperii jura ſarta tecta ſervare 101
in papam imperatoris moderata inquiſitio 32
Papa defenſor & advocatus imperator & Rex Romanorum 11
Papa ab Eccleſia Romana prohibitum eſt jus imperii & poteſtatem in temporalibus uſurpare 103
Papa falcem mittit in alienã meſſem, dum imperialia ſibi arrogat 89
Papa reſignat imperio regalia 54
Papæ dolus & fraus in auferendis Eccleſiaſticorum inveſtituris 53
Papa an poſſit irritam facere electionem principum imperii 102
Electores cum Papa communicant negotium imperiale 140
Papæ auctoritas ſupplicata ab Electoribus in confirmatione imper. 143
Papæ auctoritate ſuffulti Electores imperatorem deponunt 143
Papa mandat imperii ſubditis obedientiam Electo Regi Romano præſtandam 143
Papa ſancit ultimum ſupplicium in tranſgreſſores 2
Papæ ut Romani obediant, præcipit imperator 14
ejuſq; juſticiariis 43
papa imperatoribus debet omnia, quæcunq; habet 58.98
Papæ ingratitudo in imperium 49
Papæ obedientiam promittit imperator 52
Papa nefande & mendaciter ſibi arrogat imperium Romanum 60
Papæ injuſti uſurpatores rerum imperialium 40
Papa in manifeſtam injuriam imperatoris Vicarium imperii conſtituit per Italiam 89
Papa imperii Germanici hoſtis & uſurpator iniquus 103
Papa an Italiam Germanis adimere, & de regnis mundi diſponere poſſit 102
Papa contra Deum & omnem juſticiam aufert regna 89
Papam nihil juris habere in imperiũ & imperatorem 102
Papæ proceſſus in imperatorem eſſe contra Deum & juſtitiam, & juris ordinem 100
eorum caſſatio & annullatio 104
Papæ niſi proceſſus & ſententias ſuas iniquas inhibeat, pœnas minantur principes imperii 101
Papa in Germaniam ire cupit ob diſcordiam cum imperatore 44.45
Papam rogant Epiſcopi imperii, ut ſcribat mitigatorias literas ad imperatorem 62
Papæ univerſi in regum injurias juraverunt 89
papæ excommunicationes injuſtas fulminant in Reges ibid.
Papæ convicia. 22. item inſidiæ, verſutia, aſtus faſtuſq; in Regem 88
Papæ quanta mala intulerint imperatoribus Germanis 56
Papa reus Majeſtatis imperatoriæ 50
Paparum crimina & ſcelera recenſentur 32. 46. 47. 78
Papæ facinora ab omnib. publice proclamata 32
Papæ lex injuſta, iniqua, impia, diabolica 25
Papæ conſilium juri divino & canonico contrarium 22
Papa omnis diſſenſionis & malorum auctor 60
Papæ ſub ſpecie recti mundum decipiunt & claudunt 89
Papæ & ſuorum aſſeclarum calumniandi calliditas 56

Papa

Papa contumelioſus 22.50
Papa ſuperbia. 59. arrogantia & contemptus Epiſcoporum 50
inconſulta vanitas 33
perfidia ibid.
Papa bruta reſcriptio ad Synodum 33
Papa pacis publicæ turbator. 46. fractor. 98. non venit mittere pacem ſed gladium 89
Papa diſſoluti. 40. Eccleſiam ſpoliarunt & contaminaverunt ibid.
Papa ſuſpectæ tutelæ reus. 88. pupillum ſibi commiſſum bonis poſſeſſionibusq́; perfide ſpoliat 88.89
Papa & Cardinales Simoniaci 35
Papa corigias partitur ex corio alieno 88
conſanguineos & nepotes ſuos ex alieno ditat ibid.
Papa ad charitatis exemplum provocatur 23
Papa crucem facit prædicari, ſed pecuniam ſibi congregari 89
Pontificis literæ Regia auctoritate indignæ ſunt, ſi eam inhonorant ac deſpiciunt 21
Pontificis ſuperbæ & arrogãtes literæ 60
Papæ literas Principes Imperii ægre moleſteq́; tulerunt 62
Papæ ſcripta injurioſa non acceptãda 22
Papa ancipitem abſolutionem dat 45
Papa Concilia fugiunt 32
Papæ non liceat gravare Ordinarios Collatores gratiis exſpectativis in forma ſpeciali ad majora &c. 150
nec permittatur dare gratias ſuper beneficiis electivis 150
Papa & ejus Curiales nihil accipiant pro confirmatione &c. 158
Papalis proviſio in Germania caſſatur 158
Papa nullam impoſitionem vel exactionem faciat in Germania 158
Papæ Legati à Principibus Imperii mortis rei judicati 60
redire jubentur recta via Romam ab Imperatore ibid.
eorum faſtus & inſolentia ibid.
malitia & rapina ibid.
Papa fuit femina 35
Papæ equitantis ſtrepam tenet Imperator 70
pedes oſculatur ibid.
Tractatus contra Papam 32
Papa condemnatur ab Epiſcopis Germaniæ 47.49
Papa ut à Clero populoq́; Romano detrudatur, imperat Imperator 50
deponitur ab Imperatore 33.50

De Parochis & Prædicatoribus.

Parochi civitatum ſint graduati 157
Parochi idonei Eccleſiis præficiendi 6
Parochi ut plebem ad conſtantiam veræ fidei cohortentur 6

De Patria poteſtate.

Patria poteſtas damnatorum læſæ Majeſtatis nullam vim habet 117

De Patriarchis.

Patriarcha Aquileienſis 69
Paulinus Patriarcha Aquilegienſis vel Forojulienſis 3
Pilegrinus Patriarcha Aquileienſis 86

De SS. Patribus.

Patribus inhærendum 3

De Patriciatu.

Patriciatus dignitas ab Imperatore conferenda 1.35
Carolus gratia Dei Rex Francorum & Longobardorũ, ac Patricius Rom. 2

De Patrimonio S. Petri.

Patrimonium S. Petri reſtituitur 55
vide Donationes.

De Pace.

Pax publica 55
Pax ut inter omnes homines colatur 16
Pax ejusq́; conditiones inter Reges 14
Pacis violatæ accuſatio 65
Pacem & quietem omnibus ac ſingulis conſervare, & controvertentes componere, injuriãtesq́; compeſcere, convenit Imperatori 140
Pacis publicæ turbator & fractor Papa Rom. 46.98

De Peccatis.

Peccatorum gravitas 7

De Pfalburgeriis.

Pfalburgerii non recipiendi 11
ſunt in totum prohibiti 114.115
Pfalburgeriorum, qui civitati alicui adſcripti ſunt, ſervitutem & proprietatem ſalvam retinent Domini 115
Pfalburgerii aut renuncient civitati, aut immigrent in civitatem, & ſecundum ejus leges vivant ibid.
Pfalburgeriorum receptatores quomodo puniendi ibid.

De Poſſeſſionibus.

Poſſeſſores beneficiorum Eccleſiaſticorum ne moleſtentur. 158
Poſſeſſores injuſti beneficiorum eccleſiaſticorum detrudantur, aut de novo inveſtiantur 158

De Prædicatoribus.

Vide Parochos.

De Prædonibus & rapinis.

Prædones puniendi 15
Prædæ reſtituantur 16

De Præpoſitis.

D. Ulricus Eſtlinger Præpoſitus Friſingenſis 218
Conradus Præpoſitus Viennenſis, Imperatoris Cancellarius 201
Hermannus Præpoſitus S. Gereonis Colonienſis 141
D. Præpoſitus S. Burchardi Herbipolenſis 218

De pragmatica Sanctione.

Pragmatica Sanctio Imperii 159

De Precatione & precibus.

Preces Hæreticorum non ſunt acceptabiles Deo, &c. 4
vide Orationes.

De Principibus in genere.

Principatus debent integri & inconvulſi ſervari 118
Principibus Imperii, durante congregatione Electorali, non liceat generales tractatus celebrare 113
Principes ut conſtantes ſint in tuendo Imperii honore contra Papam 61

De Principibus Imperii, & aliis, quorum fit mentio.

Apulia: *Provincia Apulia ſub Imperio* 39.57.
Arabia: *Principem Arabum vocari Archilou, Regem, & Protoſymbolum* 18
Avaria: *Avarum Principem dici Prælatum* 18
Bulgaria: *Principem Bulgarum dici & Regem & Dominum* 18
Catharia vel Cazaria: *Principem Cazariorum non dici Prælatum, ſed Regem* 18
Calabria: *Provincia Calabria ſub Imperio* 21.39
Capua: *Robertus Princeps Capuanus* 58
Nortmannia: *Principem Northmannorum non dici prælatum, ſed Regem* 18
Tarentum: *Manfredus princeps Tarentinus Papæ Siciliæ regnum adimit* 88
Conradino Regi rebellat & infidelis eſt 88.89
interficitur 89

De Privilegiis.

Privilegia omnia Electorum prærogativæ & juribus adverſantia caſſantur 113
etiam perſonalia & ſpecificata contra caſſationem. 114

De Proceſſibus.

Proceſſus & ſententia contra privilegia facti, ipſo jure nulli ſunt 111
Proceſſus Papæ contra Imperatorẽ nullius ſunt momenti 100.101.104

De Procuratoribus.

Procuratores quomodo conſtituẽdi 227

De Prophetis.

Prophetæ falſi poſtremis temporibus 7

De Proteſtatione.

Proteſtatio Germanicæ Nationis contra Papam 158

De Protocollo.

Protocollum notarius ut habeat 223
Protocollum defuncti non extendere 225
Protocollum ſi amittatur 225

De Provinciis.

Vide de Principibus Imperii.

Q.

Quarta beneficiorum Eccleſiaſticorum quomodo & quando reſervanda 151
Quartam Falcidiam de bonis maternis detrahunt filii damnatorum læſæ Majeſtatis 117

R.

De Rapinis.

Raptores puniendi 15
Rapina reſtituantur 16

De Raptu.

Raptus pœna 16

De Regalibus.

Regalia quæ ſint 66
Regalia ut Eccleſiaſtici renuncient Imperatori 54. 59

De Regibus in genere.

Regis nomen idem quod Baſileos notare 19
Vnẽ a pro ſaandia, Barbarum & incognoſcibile eſſe ibid.
Regnorum diſtinctiones unde 141. 146
Reges non eſſe Epiſcoporum Vicedominos ſed veros Dominos 24
Reges & Regna Eccleſiæ Romanæ ſubjecta 142
Regnorum Caroli Magni diviſio 10
in regno ſuccedat plus non maximus natu, ſed quem populus idoneum elegerit 11
regnũ inter ſe diviſum deſolabitur 105

De Rege Romanorum.

Rex Romanorum electus in Cæſarẽ vel Imperatorem promovendus 107
rex Romanorum electus à Papa confirmandus 143
regis Romani electi promiſſa 72
regis Romanorum primum ab Electione officium 108. 109
ejuſdem primum à Coronatione officium ibid.
rex Romanorum ſtatim poſt electionem confirmare debet Statibus Imperii ſua jura, privilegia ac conſuetudines 108
rex Rom. ſine Principum Imperii conſilio nihil debet agere 139
regi Romanorum Romam proficiſcendum pro Imperiali diademate 142
rex Rom. conveniri poteſt apud Comitem Palatinum Electorem 110
regia Rom. menſa, ejus altitudo, ſoli regi vacua 119

De Regina Romanorum.

Regina Rom. proceſſio in publica Curia Imperiali 118
Regina Romanorum menſa 119

De Regibus Rom. Imperii, & aliis, quorum fit mentio.

Alamannia: Alamannici regni reſtitutio 35
Alamannia an à Germanica natione diſtincta 209
Anglia: Rex Angliæ ſub Imperio Romano 57
Diſcordia inter Regem Angliæ & Franciæ ab Imperatore ſedata 147. 148
Henricus Anglorum Rex 70
Apulia: Provincia Apuliæ ſub Imperio 57
Arabia: Principem Arabum vocari, Architon, & Regem, & Protoſymbolum 18
Arelas: Regni Arelatenſis Archicancellarius eſt Archiepiſcopus Treverenſis 100. 109. 143. 145
Avaria: Avarum regem vocari Chaganum, non Principem 18
Bohemia: Rex Bohemiæ eſt Archipincerna imperii Romani 107. 119
Rex Bohemiæ debet conducere Ducem Saxoniæ 107
item marchionem Brandenburgenſem ibid.
à quibus ipſe debeat conduci 107
Regis Bohemiæ ſeſſio in ſolenni Curia Imperatoris 109
Rex Bohemiæ Imperatorem ſeu Regem Rom. immediate ſequitur 117
Regis Bohemiæ officium in Archipincernatu 119
Rex Bohemiæ omnibus Regibus, quacunq; prærogativa gaudentibus, in ſolennitatibus Imperatorum præferri debet 110
Regni Bohemiæ privilegium comparandi terras & prædia & caſtra à quibuscunq; ubicunq; in Imperio 112
item privilegia de moneta cudenda ibid.
Regno Bohemiæ vacante regnicolæ liberum jus habent eligendi, quem volunt 111
Regni Bohemiæ incolas ad nullũ externum judicium trahi poſſe ibid.
Rex Bohemorum 70. 66
Gidiacus Rex Bohemorum 74
Bulgaria ſive Myſia: Bulgarum Principem vocari Regem & Dominũ 18
Burgundia: Carolus Rex Franciæ & Burgundiæ 10. 11
Caſtalla ſive Caſtilia: Fridericus Rex Caſtellæ 87
Catharia vel Catzaria: Principum Catzarorum vocari Regem 18
Corſica: Regnum Corſicæ Pontifici datum 74
Dania: Rex Daniæ ſub Imperio Rom. 57
Rex Danorum 70
Francia: Rex Francorum ſub Imperio Rom. 18. 28. 39. 51. 57
ab Imperatore vocatur ad Concilium 146. 147
diſcordia inter reges Franciæ & Angliæ ab Imperatore ſedata 148
Carolus Regis Franciæ primogenitus, Dux Normandiæ ac Delfinus Viennenſis 117
Vide infra Gallia.
Gallia: regni Gallici Archicancellarius eſt Archiepiſcopus Treverenſ. 100. 109. 143. 145
Reges Galliæ ſive Franciæ ad uſurpationem imperii, & Eccleſiæ diſſidium inhiant 142
Vide ſupra Francia.
Germania: Regni Germanici Archicancellarius eſt Archiepiſcopus Moguntinus 100. 109. 139. 143
Hiſpania: Rex Hiſpaniæ ſub Imperio Romano 57
Italia: Regni Italici Archicancellarius eſt Archiepiſcopus Colonienſis 100. 109. 243. 145
Rex Italiæ ſubeſt Imperatori 9. 10. 11. 57
Regni Italiæ defenſio imperatori incumbit 142
Pipinus Rex Italiæ 9. 10. 11. 12
Vide mox Longobardia.
Longobardia: regnum Longobardiæ ſub Imperio Romano 57
Regnum Longobardiæ à Wenceslao Imp. alienatum 140
Vide protinus ante Italiã.
Nortmannia: Ducem Nortmannorum vocari regem 18
Ruſſia vel Ruthenia: Ruſſi hoſtes Imperii 57
Sardinia: regnum Sardiniæ Pontifici Rom. datum 74
Sicilia: regnum Siciliæ ſub Imperio Rom. 21
ab Imperatore recuperandum. ibid.
ſubjugatum 71
regnum Siciliæ Pontifici Rom. datũ 74
Pontifex ſibi arrogat contra jus & fas 88. 89
Carolo Andegavenſi à Pontifice conceditur 89
Robertus Siciliæ Rex Imperio rebellis declaratur, & condemnatur 95. & ſeqq.
Wilhelmus Rex Siciliæ Imperio rebellis 62. 68
Ungaria: Rex Ungarorum 70

De Reliquiis.

Reliquiæ Sanctorum, & ſuper iis jurandi mos 36

De Reſervationibus.

Reſervationes quæ in corpore juris non ſunt comprehenſæ, ut tollantur, & Papæ non amplius permittantur 149
reſervationum Papalium caſſatio 156

De Reſurrectione.

Reſurrectio mortuorum diligenter prædicanda 7

De Roma & Romano populo.

Roma Imperatoris eſt 56. 71
ejusq; Sedes & habitatio 56
Imperatorum jus & poteſtas in Romanos 43
Romanus Senatus ab Imperatore ordinandus 71
Senatui Romano reſtituta vetus dignitas 56
Romani Senatus Populiq; affectio erga Imperatorem ibid.
Romanus populus debet eſſe amicus & inimicus, quibus talis eſt Imperator 49
Judicum Romanorum numerus & officii admonitio 14
Romani Judices ut ab Imperatore in ordinem redigantur 43
Romana Eccleſia omnium mater 40

De Romipetis.

Romi-

Rompetæ teſtimonia ſuorum Epiſcoporum Prælatorum habeant 62

S.

De Sacerdotibus.

Sacerdotis & regni, i. poteſtatis Eccleſiæ & politicæ, diſtincta munia 61
ex Sacerdotii & regni confuſione hæreſes & ſeditiones ortæ 1
Sacerdotes & Epiſcopos lædere Imperatori nefas 140

De Sacrilegio.

Sacrilegus miles quomodo puniendus 64

De Sale.

Salis coquendi aut fodiendi jus in ſuis Principatibus habent Electores 112

De Saracenis.

Saraceni expellendi 39
Saracenis favebant Neapolitani 20

De Schiſmate.

Schiſma duorum Paparum 67.68
Schiſmati Paparum mederi debet Imperator 68

De Scholis.

Schola gentium Romæ 35

De Scribis & Notariis.

Scribis, Notariis, & miniſtris quid Principes &c. feudalia recipientes ab Imperatore, teneantur dare 120
iiſdem labores & opera taxentur in confirmatione electionis Eccleſiaſticorum &c. 157

De Seditioſis.

Seditioſi & malefici quomodo coercendi 15

De Sententiis.

Sententia interlocutoria in ſcriptis 96
Sententia poſt abſolutionẽ pronuntiata, nulla eſt 104
Sententias in Germania latas ſuper cauſis Eccleſiaſticis Papa ratas habere debet 159
Sententiæ Papales in Germania ne executioni mandentur 158

De Servis & eorum operis.

Servus ſine Domino 65
Servos Eccleſiæ angariandos vel parangariandos non eſſe 9
Servi in dominos torqueri poſſunt in crimine læſæ Majeſtatis 118

De Sigillatione & Sigillis.

Membranas nudas raſasq; ſacro ſigillo munitas Imperatori non licet vendere 140
Signatura gratiarum Papalium quando irrita, caſſa, & ipſo jure nulla ſint 150
Legati Romani Cardinales nudas membranas ſigillatas malitioſe in Germania circumferre ab Imperatore prohibentur 60

De Sororibus.

Sorores Electorum principum quomodo exhibendæ & dotandæ 118

De Spiritu Sancto.

Spiritus Sanctus prædicandus Deus 6
Spiritus Sancti invocatio ante electionem Romanorum Regis 108

De Spolio.

Forum ſpoliantis militis pœna 64

De Statutis.

Statutorum adverſus libertatem Eccleſiæ caſſatio 75
Statuta Ducum Auſtriæ in ſuo Ducatu rata eſſe debent, ut nec Imperator ea reſcindere habeat 86

De Subſidiis.

Subſidia mutua & auxilia inter Reges Imperii 15

De Superbia.

Superbiæ condemnatio 95
Superbia Luciferum damnavit 105

De Supplicationibus.

Supplicationes ad Deum inſtituendæ 15

De Suſurronibus.

Suſurrones quomodo puniendi 16

De Symbolis.

Symbola Eccleſiaſtica 4
Symbola fidei Catholicæ 5.6.7

T.

De Teloniis.

Telonia habere in ſuis principatibus poſſunt Electores, ſed non nova conſtituere 112
Teloniorum illicitorum pœna 115

De Termino judiciali.

Terminus citationis ut prolongetur 53

De Terra Sancta.

Terræ Sanctæ oppreſſio 71

De Teſtibus.

Fides teſtium quomodo exploranda 223
Muti teſtimonium 224
Teſtes in teſtamenti &c. factione. 225
Teſtes in teſtamenti factione debent eſſe vocati 226
Teſtes inhabiles 226

De Teſtamentis.

Teſtamentorum genera tria 225
Teſtamenti in ſcriptis ſolennitas 226
Teſtamenti nuncupativi ſolennitas 226
Caci Teſtamentum 226
Militare teſtamentum 225
Teſtari milites de peculio ſacri belli non poſſe 71
Teſtator loqui aut ſcribere ſciat 226

De Theologia.

Theologiæ Profeſſor in Collegiis Cathedralibus, & ejus præbenda 157

De Transfugis.

Transfugis revertentibus venia danda 16

De S. Trinitate.

Sacroſ. Trinitas in primis prædicãda 6

De Turcis.

Vide Saracenos.

De Tutoribus.

Tutores quomodo conſtituendi 227

V.

Ubicunque quid ſignificet 27

De Vaſallis.

Vaſalli in regnis Dominorum ſuorum conſiſtant 11

De Vicariis.

Vicarii Imperii Rom. Imperio vacante ſunt Comes Palatinus & Dux Saxoniæ 110
Papa in manifeſtam injuriam Imperatoris Vicarium Imperii conſtituit per Italiam 89

De Victualibus.

Victualium libera commercia ut electoribus & eorum comitibus dentur per viam 106

De Votis.

Votorum major pars facit electionem 108

De Unitate.

Unitatem eſſe ſervandam 2.3

De Uſurariis.

Uſurarios & Judæos tolerare ac tenere poteſt Dux Auſtriæ 86

De Vulneratione.

Vulnerationis negotia quomodo convincenda.

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

XVII
(F2)